

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

F. FRANCISCI
LYCHETI BRIXIENSIS,
ORDINIS MINORVM REGVLARIS
OBSERVANTIAE OLIM GENERALIS,
Theologi Præstantissimi.

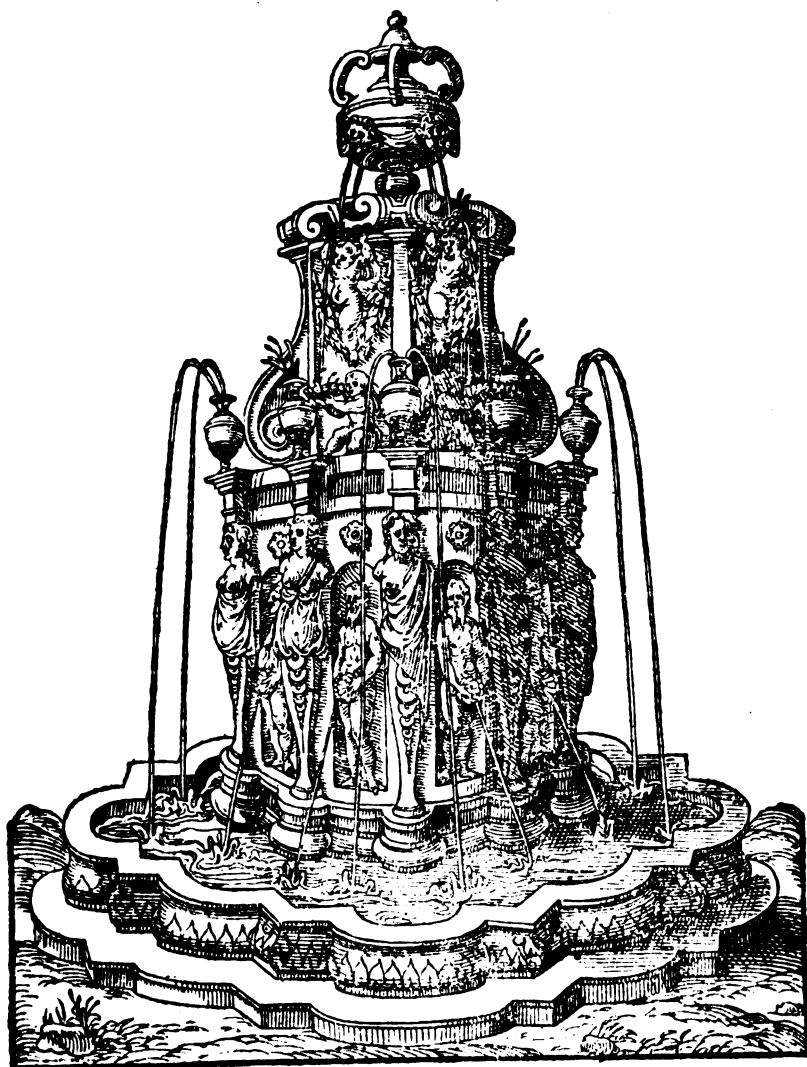
In Secundum Sententiarum

IOANNIS SCOTI DOCTORIS SVBTILIS
COMMENTARIA,

AB ILLVSTRISSIMO, ET REVERENDISSIMO
CONSTANTIO SARNANO, S.R. Eccl. Cardinale Amplissimo.

Scoticæ doctrinæ peritissimo, atq; lucidatore maximo diligentissimè recognita.

V T I L I B V S A N N O T A T I O N I B V S,
copiosissimisq; Indicibus illustrata,

V E N E T I I S, M D L X X X I X.

Apud Ioannem, & Andream Zenarium.

F. FRANCISCI LYCHETI

REGULARIS OBSERVANTIAE

MINISTRI GENERALIS

AMPLISSIMA COMMENTARIA

IN SECUNDO SENTENTIARVM,

Scoticæ disciplinæ apprimè utilia.

Nunc cura Illustriss.^{mi} & Reuerendiss.^{mi} CONSTANTII Sarnani
Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis ornatissimi è tene-
bris eruta in lucem foelicissimo au-
spicio prodeunt.

Quæstio Prima. Dist. I.

*Causalitas
est productio
alicuius ex
trinseci, in
alteritate
natura, qua
nō est aliud
nisi volūtas
diuina cōi-
cata tribus
personis.*

IRCA Initium se-
cundi libri.

¶ Querit Docto.
vtrum prima causati-
tas respectu omnium
causabilium de neces-
sitate sit in tribus per-
sonis, intelligēdo sem-
per respectu omniū
causabilium, in quo-
cunque esse, siue sim-
pliciter, quod est esse,

existentiæ, siue secundum quid, quod est esse cogni-
tum, vel esse volitum à Deo. Titulus q. satis clarus
est, & magis patebit respondendo ad quæstionem.

*Diuus Bonauentura 2. sentent. Artic. 1. Quæstio 1.
Scotus 2. sentent. distin. 1. q. 1.
Diuus Thomas prima parte summa q. 45. Art. 1.
Riccardus 2. sentent. distin. 1. q. 4.
Franciscus de Mayronis 2. sentent. distin. 1. q. 1.
Antonius Andreas 2. sentent. q. 1. distin. 1.
Thomas de Argentina 2. sentent. distin. 1. q. 1.
Ægidius Romanus pars prima distin. 1.
Dionysius Carthusianus 2. sentent. distin. 1. q. 4.
Guillermus Vorriulon minorita. 2. sent. dist. 1. q. 1.
Gabriel Biel 2. sentent. distin. 1. q. 2.*

*Henr. quoli.
6. q. 1.*

¶ In ista q. primo recitatur opinio Henr. quæ à
Doct. improbat in pluribus eius dictis, quæ opi-
nio pertractatur in additionibus super secūdo Do-
cto. vide ibi in q. 1. vt tamen clarius intelligantur
improbationes Scoti contra Henr. adduco aliqua
dicta Henrici, contra quæ Docto. arguit. Henricus
ergo primò dicit, quod verbum, & Spiritus sanctus
sunt rationes formales agēdi ad extra, & proximæ,
ita q. sicut dicimus, ignis calore calefacit, vt princi-
pio formali calefaciendi, sic pater creat verbo, &
Spiritu sancto vt principio formali creandi.

*Primæ ratio
Scoti contra
Henricum.*

¶ Ibi contra istud primo. hic Doct. improbat di-
ctum Hen. & sententia argumenti stat in hoc, quia
si pater creat formaliter verbo, vt principio forma-
li creatiuo, sequitur, quod pater erit formaliter in
actu verbo, & Spiritu sancto, idest q. sicut si ignis ca-
lore calefacit, vt principio formali calefactiuo,
ignis erit in actu per calorem inexistētem; in actu

dico, vt sit in proxima ratione calefaciendi, sic si pa-
ter creat verbo, pater erit in actu per verbum, idest
quod ratio formalis creandi formaliter, & actuali-
ter erit in patre. Hoc autem est impossibile, quia
verbum non est formaliter in patre, quia tunc pater
esset formaliter verbum, quod satis improbatum
est in primo. dist. 2. parte 2. q. 4. & d. 27. q. 1. Aduerte
tamen, quod quando Docto. dicit, quod pater erit
in actu per verbum, q. principium formale agēdi
potest esse formaliter in aliquo duobus modis. primum
quod sit ratio formalis, & quidditatiua ipsius
agentis, sicut dicimus ignis sua entitate quidditatiua,
& essentiali generat ignem. Secundo, quod sit
ratio formalis agēdi accidentalis, vel quasi, sicut
calor in igne est ratio formalis calefaciendi ipsi igni
primo modo ignis erit in actu secundū quid; quia
per aliquod sibi adueniens; sic in proposito cum
dicitur, quod verbum est ratio formalis agēdi ipsi
patri; si sit ratio primo modo, tūc pater erit in actu
simpliciter per verbum. si secūdo modo pater erit
in actu per verbum, vt per aliquod sibi additum,
formaliter. Item quod dicit Doct. quod nihil forma-
liter agit, quod non sit in actu secundum illud,
quod est ratio proxima agēdi. hoc sic intelligitur,
quod omne agens actione reali est ens in actu; &
ratio formalis agēdi dat sibi, quod actualiter pos-
sit agere, tota enim perfectio agēdi est à formali
ratione agēdi. & hic sensus satis patere potest à Do-
cto. in primo. dist. 1. q. 2. & dist. 3. q. 8. dist. 7. & 26. &
alibi sæpe.

*Esse in actu
dupliciter
potest intel-
ligi.*

¶ Ibi, & si dicas. dicit Henr. quod notitia genita,
siue verbum suo modo recipitur in intellectu pu-
ro, vt patuit in primo. d. 2. par. 2. q. 4. & d. 27. q. 1. &
quia intellectus est communis tribus personis, ideo
dicit, q. verbum in tali intellectu est commune tri-
bus, licet verbum sit tamē productum à patre, hoc
idem dicit de Spiritu sancto, & sic verum est, q. ver-
bum formaliter creat verbo existenti in intellectu
fili; & similiter pater creat verbo existenti in intel-
lectu patris. hoc idem de Spiritu sancto. & dicit
Henr. q. verbum est productum à solo patre dicente
vice omnium, idest q. ex quo filius habet intellectu
formaliter, & similiter Spiritus sanctus possit dice-
re verbum, quia tamen pater primo producit ver-
bum in hoc, supplet vicem omnium, idem intellige
de Spiritu sancto.

*Verbum se-
cundū Hen-
ricum est so-
lus patris,
originaliter
et producti-
uo, sensus 2.
q. solus pa-
ter generat,
& produciū
filiū.*

¶ Ibi, contra istud sic arguo. Hic Doc. improbat
responsionem Henric. & sensus literæ talis est,
quod si pater creat verbo formaliter, verbum
Franc. Lych. in sec. Sent. Scoti. A 2 for-

formaliter erit in patre, ut supra deduxi, & tunc patet erit formaliter sapiens sapientia genita, quod est contra Aug. 7. de tri. cap. 1. Et cum dicit Hen. quod verbum est in intellectu cōi. Contra arguit Doc. quia ex quo intellectus est formaliter in patre, & verbum formaliter in intellectu, sequitur quod est formaliter in patre, & sic erit sapiens sapientia genita, cuius opus sit probatum est in primo d. 2. d. 5. q. 2. & 27. q. 1.

Difficultas circa respon- sionem Doc. ¶ Hic occurrit dubium, quia non videtur sequi quod verbum sit formaliter in patre, quia est formaliter in intellectu patris, quia certum est, quod essentia diuina est formaliter in tribus personis, & tamen proprietates personales fundantur in essentia diuina, ut patet à Doc. in 1. d. 1. p. 2. q. 3. in ultimo argumento, quo probat productionem esse in diuinis, hoc idem probat d. 5. q. 2. & 26. & alibi, & tamen non videtur sequi, quod filiatio sit formaliter in patre.

Responso ad difficultatem. ¶ Respondeo, quod argumentum Doc. concludit contra Henr. quia ipse Henr. concedit, quod notitia genita est formaliter in intellectu communi, & formaliter denominat illum, sed non est sic apud Doc. quia proprietates relatiuæ, & si immediate sint in essentia diuina, non tamen denominant illam, nec propriè formaliter sunt in illa, nec sunt actus, nec quasi actus essentie diuine, sed sunt tātum, ut quædam rationes subsistendi, & de ista materia vide clarè in Doc. in primo d. 5. q. 1. & 2. & 2. d. 26. & sic patet responso ad difficultatem.

Principium quo, & principium quod, ut sunt idem respectu eiusdem. ¶ Ibi videtur etiam ultra sequi. Deinde Doc. arguit. Contra primum dictum Henrici probando, quod verbum non sit ratio formalis creandi, & ratio scilicet in hoc, nihil, quod est ratio formalis creandi puta a. potest esse principium, quod producat ista patet, quia idem respectu eiusdem non potest esse principium quo, & quod, cum ergo verbum sit principium quo creandi ipsi patri, cum sit ratio formalis creandi, ergo verbum non potest creare, idem quod pater creat, quia tunc esset principium quo, & quod respectu eiusdem. Et dicit Doc. quod communiter ratio formalis agendi non agit illa actione, respectu cuius dicitur ratio formalis agendi.

Contra aliquos expositores. ¶ Aliqui sic exponunt Doc. quod anima separata potest esse, quo, & quod respectu intellectiois, id eo dicit Doc. communiter. Sed saluo meliori iudicio firmiter tenerem, quod nihil idem possit esse principium quo, & quod respectu eiusdem, quod patet ex rationibus formalibus principij formalis agendi, quod habet rationem quo, & principij agentis, quod habet rationem quod, quæ rationes manifestæ sunt apud Doct. in primo d. 1. q. 2. d. 3. q. 6. 2. vide, quæ ibi exposui. Nec reputo verum, quod eadem anima respectu eiusdem intellectiois possit esse quo, & quod. Tum quia intellectus, qui saltem ex natura rei distinguitur ab anima, ut patet à Doc. in secundo d. 16. erit principium quo, cum sit potètia intellectiua formaliter existens in anima, & ipsa anima erit principium quod. Tum quia posito, quod anima sit immediatum principium intellectiois, adhuc non sequitur, quod idem sub eadem ratione sit principium quo, & quod respectu eiusdem; quia adhuc in anima producente aliquam intellectioem distinguo principium quo, & quod. Nam principium quo est natura ipsius animæ, ut p̄scindit ab hæcitate, & principium quod est ipsa anima hæcizata, ut posset elici subtiliter à Doc. in primo d. 1. q. 2. d. 3. q. 5. & q. 8. & in quoli. expressè dicit Doc. quod natura est ratio formalis agendi, & singularitas est conditio agentis.

¶ Ibi, & si dicatur quod filius creat, & Spiritus sanctus creat, vult dicere Henr. quod quamuis verbum & Spiritus sanctus sint rationes formales creandi, siue principium quo creandi, adhuc tamen stat, quod sint principium quod, & sic verbum,

& Spiritus sanctus creant.

¶ Contra hanc responsonem stat Doct. dicens posito, quod verbum & Spiritus sanctus creent, & quod sit rationes formales creandi, neutra tamen persona videtur proximo creare, quia neutra est in actu per alteram, id est quod verbum non potest proximo creare, nisi sit in actu per Spiritum sanctum cum Spiritus sanctus ponatur pertinere ad rationem formalem creandi, sicut & verbum ponitur. Si ergo verbum creat per Spiritum sanctum ut pertinet ad rationem formalem creandi, ergo verbum habet actu formaliter Spiritum sanctum, & similiter si Spiritus sanctus proximo creat, ergo actu habet formaliter verbum, cum verbum ponatur pertinere ad rationem formalem creandi, sed hoc est impossibile, ut supra patet: vult enim Henr. quod verbum, & Spiritus sanctus sunt ratio totalis creandi, quia nec pater solo verbo creat, sed verbo, & Spiritus sanctus, ut duabus rationibus partialibus integratibus vnā totalem. Et quod sic sint in actu ad hoc, ut creent, patet per litteram sequentem de agente per intellectum & voluntatem. Et quod dicitur de ratione proxima creandi, hoc dicit, quia secundum Henr. ratio remota creandi est intellectio, quæ est ratio formalis producenti verbum secundum ipsum Henr. ut supra patuit in primo d. 2. d. 6. & 27. & quia verbum habet esse per intellectioem, id eo dicit Henr. quod ratio creandi proxima est verbum, & remota est intellectio, hoc idem dicit de Spiritu sancto, & volitione, & id eo Doc. arguit contra, quia neutra persona est in actu creandi proxime per aliam.

¶ Ibi præterea secundo, hic Doc. improbat Henr. quo ad aliud dictum de sapientia disponente, & amore affectante: fuit enim opinio Henr. (ut patet in additionibus super secundo Doc.) quod est duplex scientia in Deo, scilicet dispositiua, quæ est perfecta ratio formalis creandi, quæ dicitur vniuersalis de operabilibus, & scientia yniuersalis, & speculatiua, quæ non sic dicitur; similiter apud ipsum est duplex amor, scilicet amor affectans, & amor simplex, siue essentialis, & vult ipse, quod scientia disponens sit verbum, & amor affectans sit Spiritus sanctus. Contra quam positionem arguit doctor, specialiter contra sapientiam dispositiuam, & amorem affectantem; quia ista aut sunt appropriata verbo, & Spiritui sancto, aut sunt propria; si primo, ergo sunt communia tribus, & sic duæ personæ non sunt proximæ rationes formales creandi, si secundo, cum dicant respectum rationis ad creaturas: quia secundum Henr. dispositio dicit respectum rationis ad disposita, & si sic sequitur, qui aliquis respectus rationis erit proprius alicui personæ diuinæ, quod est improbatum in primo d. 18. de dono, quæ improbatio patet in additionibus primi, & d. 27. primi q. 1. similiter improbabatur in præsentī quæstione.

¶ Ibi præterea quod dicit de ideis practicis &c. Hic nota, quod idea practica si daretur in Deo nihil aliud esset, nisi cognitio de creatura producenda, siue esse cognitum creaturæ producendæ dictatiua in praxim, sed tales ideæ practicae, quæ tantum sunt de contingentibus non dantur in Deo, ut subtiliter patet in primo d. 35. & 39. & vide quæ ibi exposui. Posito tamē, quod darentur huiusmodi ideæ negat Doc. quod ipse ideæ, siue cognitiones practicae non sint in intellectu paterno: quia eadem notitia, quæ est in filio est in patre & Spiritu sancto, ut satis clarè deductum est à Scoto in primo d. 1. 26. 27. & alibi, hoc idem probat hic per auctoritates, quæ claræ sunt in littera, aliquæ tamen expono illam auctoritatem Aug. 15. de tri. cum dicit. Ideo verbum hoc verè veritas est; quia quicquid est in ea scientia, de qua genitum est, & in ipso est, accipit ibi scientiā pro

Duplex est scientia in Deo secundum Henr. cum.

Quo non datur idea practica in Deo.

Eadem notitia quæ est in filio, est in Patre, et Spiritu sancto.

Scientia hic ponitur pro memoria futura.

pro memoria fecunda, ut satis patet ex Doct. in 1. dist. 2. par. 2. & dist. 6. & 27. vult dicere, quod quidquid est in memoria fecunda, est etiam in verbo genito à memoria fecunda ut principio formali productiuo, sequitur. Nouit omnia Deus in seipso, i. quod Deus pater habens essentiam diuinam pro obiecto adequato, & primario, & alia pro obiecto secundo, nouit omnia virtute essentia, ut in se existentis, & quia essentia est communicata filio, nouit etiam omnia in filio, non quod notitia patris dependeat ab essentia, ut in filio, ut supra patuit in 1. dist. 1. q. 2. Et vide quæ ibi exposui.

¶ Præterea quod dicitur ibi verbum esse, &c. in ista littera Doctoris sunt aliqua notanda. Primo, quod intellectio essentialis est. Hinc est ratio formalis in patre producendi verbum diuinum, ut supra patuit in 1. dist. 2. par. 2. q. vlti. & dist. 6. 13. 26. 27. & alibi. Secundo rationem formalem perfici actione potest intelligi, vel de actione acta, vel de actione respectus. secundo modo non est difficultas: quia semper actio respectus est in agente, vel producente mediante ratione formali. primo modo ratio formalis agendi immediate perficitur actione acta immanente, quod patet in nobis, nam homo intelligit mediante intellectu, & intellectio immediate perficit intellectum, cum sit actio acta immanens, ut patet à Doct. 13. q. quoli. sed loquendo de actione acta transeunte, certum est, quod ratio formalis producendi huiusmodi actionem, non perficitur illa, & hoc est, quod dicit Doctor, quod supponendo est. Henricum, quod intellectio patris sit ratio formalis producendi verbum, non sequitur, quod talis intellectio perficiatur ipso verbo; quia productio verbi passiva non est in illa, sed in verbo, de qua productione passiva verbi satis dictum est in 1. dist. 2. 5. 6. 7. 26. & 27.

Quomodo actio perficitur rationem formalem.

Intellectio immediate perficit intellectum.

Si esse Dei dependeret essentialiter à creatura, nulla creatura existeret, per possibile, vel impossibile etiam Deus non esset, quod est absurdissimum.

¶ Ibi, quod etiam dicit de notitia vniuersali, quod sit speculativa, &c. pro clariori intellectione huius litteræ, vide quæ diffuse exposui in vlti. q. prologi.

¶ Ibi, quod etiam dicit, quod idem posuerunt philosophi, &c. Cum dicit Doctor, si voluntas diuina de necessitate produceret creaturam, dependeret ab ea, hoc si debet intelligi, quia relatio realis in Deo est realiter, idem, quod Deus, & si Deus necessitate naturæ produceret creaturam, necessariò haberet relationem ad illam, tanquam ad terminum, & sic per possibile, vel impossibile creatura non existeret, talis relatio, quæ est idem, quod Deus non esset, & per consequens Deus non esset, & sic isto modo esse Dei dependeret à creatura, de hoc vide subtiliter Scot. in 1. dist. 8. quæst. vlti. & specialiter vide, quæ ibi exposui, quomodo scilicet illa ratio philosophi teneat. Et ex ijs patet improbatio opin. Henr.

Ad solutionem questionis tria sunt videnda. In solutione huius quæst. sunt tres articuli principales, quorum primus est, prima causalitas respectu creaturarum quantum ad earum esse existentia; necessariò est in tribus personis. Secundus est, quod causalitas prima respectu omnium creaturarum quantum ad earum esse est secundum quid quantum ad esse cognitum, & volitum earum necessariò est in tribus. Tertius si per impossibile esset tantum vna persona, in ea esset perfecta causalitas respectu omnium causabilium, quantum ad omne esse, siue simpliciter, siue secundum quid.

¶ Ibi, quantum ad primum dico, hic doctor tribus rationibus probat primum articulum, qui talis est, quod prima causalitas respectu creaturarum est necessariò in tribus personis, & hoc quantum ad esse simpliciter, quod est esse existentia. Et prima ratio est ibi, primo quia principium duarum productionum, necessariè videlicet, & contingentis.

Responsio Scoti ad questionem.

Prima ratio.

Hæc ratio est satis clara in littera, tamen pro clariori intelligentia dubitatur circa hoc, quod dicit, quod quado aliquid est principium duarum emanationum, quarum vna est necessaria, & altera contingens necessaria est simpliciter prior.

Dubitatio prima circa primam rationem.

¶ Contra, quia posito, quod voluntas diuina in instanti naturæ. a. sit principium æquè perfectum tam necessarij, quam contingentis, videtur quod in instanti. a. possit producere contingens, & sic productio necessarij non erit de necessitate prior productione contingentis.

¶ Respondeo, & primo dico, quod fortè casus est impossibilis. Secundo, quod si casus esset possibilis fortè concluderet de effectu necessario, & contingentij diuersis in natura à voluntate diuina. Sed ubi productum est necessarium, & simpliciter eiusdem naturæ cum producente, & productum contingens est diuersum in natura; tunc productio necessarij est simpliciter prior productione contingentis. Tertio dico, quod quando aliquid perfecte & realiter identificatur cum aliquo, quod ex se tam formaliter, quam originatiue est simpliciter necesse esse, illud præcedit ex sua ratione formali contingens. Sed emanationes personarum sunt huiusmodi cum essentia diuina, ut patet à Doct. in 1. dist. 2. p. 2. q. 1. in responsione ad vltimum argumentum. & q. 3. in responsione ad primum argumentum principale, & essentia diuina est ex se necesse esse tam formaliter, quam originatiue, ut patet à Doct. ubi supra.

Responsio multiplena.

¶ Si iterum dicatur, non ne Deus prius vult aliquid contingens esse, quam illud producat ab intellectu diuino in esse cognito; & patet, quod sic à Doct. q. vlt. prologi. dist. 3. q. 4. dist. 39. primi. 2. & q. 14. quolibetorum: & sic illud prius habet esse volitum contingenter, & post habet esse cognitum de necessitate; quia intellectus diuinus quicquid producit de necessitate producit, essentia enim diuina est ratio producendi omne cognoscibile in esse cognito respectu intellectus diuini, ut patet à Doct. in primo dist. 39. & essentia, ut essentia tantum de necessitate mouet intellectum diuinum, tam respectu sui, quam omnium aliorum, ut patet à Doct. 14. q. quoli. ergo aliquod productum de necessitate præsupponit aliud productum contingenter.

Dubitatio secunda.

¶ Respondeo primo, quod Doct. loquitur de productio necessario, & contingentij quantum ad esse eorum simpliciter, & similiter quando aliquid habet esse simpliciter de necessitate, & aliquid habet esse secundum quid contingenter, primum de necessitate est prius. Secundo dico, quod sicut Deus vult a. contingenter, ita cognoscit illud volitum contingenter, cum talis cognitio sequatur determinationem diuinæ voluntatis, ut patet à Doct. in prolog. q. vlti. dist. 36. & 40. primi. & q. 14. quolib. & sic illud sic cognitum, non est simpliciter, & absolute necessarium, quia si Deus aliter determinasset aliter etiam cognouisset, ut patet à Doct. ut supra. Et de huiusmodi materia, clarius vide, quæ notauimus super 36. dist. primi Doct.

Essentia quomodo moueat intellectum diuinum.

SI ITERVM dicatur quod productio contingens non necessariò præsupponit necessariam, quia si per impossibile non esset aliqua productio ad intra, adhuc tamen esset, vel posset esse productio contingens ad extra. Dico; quod Doct. non intelligit absolute, quod productio contingens præsupponat necessariam, sed intelligit, quod quando. Duæ productiones comparantur ad idem agens, quarum vna est necessaria, & alia contingens, contingens præsupponit necessariam. Tota ergo ratio Doct. stat in hoc, quod ex quo productio personarum, cum sit simpliciter necessaria, & simpliciter prior productione creaturarum respectu creature.

Difficultas.

Franc. Lych. in sec. Sent. Scoti. A 3 iuscun.

iuscunque esse, & in tali productione communicatur filio à patre, & Spiritui sancto à patre, & filio eadem voluntas, quæ est principium formale productionum creaturæ, & sic sequitur, quod ipsæ tres personæ habentes illud idem principium, & de necessitate simul concurrunt ad omne causabile per tale principium causatum. Hoc idem aliæ duæ rationes sequentes intendunt.

*Intellectus
diuini est
duplex obiectum.*

*Quomodo
obiectum primum
accipitur.*

*Non habilia
quædam.*

*Quomodo
accipitur
obiectum secundarium.*

*Quomodo
intelligatur
scorsus essentiam
diuinam esse primum
obiectum intellectus
diuini.*

¶ Ibi, ite prius naturaliter, hæc est secunda ratio, qua probat, quod productio personarum est simpliciter prior quacunque productione creaturæ respectu cuiuscumque esse. Et pro clariori intelligentia aliqua sunt notanda in ista littera. Primo, quod obiectum primum, ut hic loquitur, accipitur primum primitate adæquationis, & hoc in ratione motiui, non autem in ratione terminatiui secundum aliquos, qui ponunt, quod intellectio diuina non tantum terminatur ad essentialitatem, quando actu cognoscitur ab intellectu diuino, sed quod etiam terminatur ad obiecta secundaria, quando actu cognoscuntur ab intellectu diuino. Dico tamen, quod hoc est dubium, non enim intellectus diuinus cognoscit lapidem in se, sed præcisè in essentia diuina, & de hoc vide Doct. in quolib. q. 14. art. 3. & vide quæ ibi exposui. Accipitur etiam primum, à quo actus essentialiter depedet, & obiectum secundum, à quo actus essentialiter non dependet. Sed tedit in illud virtute primi obiecti, ut patet à Doc. in primo dist. 1. q. 2. & sic primum obiectum in proposito de necessitate primo respicitur à potentia, cuius est tale obiectum, patet, quia obiectum, quod est ratio cognoscendi se, & alia, prius de necessitate est ratio cognoscendi se, quam alia, & per consequens, ut perfectè præsens potest prius de necessitate respicitur à tali potentia, quam secundaria obiecta respiciantur. Secundo nota, quod aliquod est obiectum secundarium respectu intellectus diuini. Et hoc est in duplici genere, nam quoddam est obiectum secundarium respectu intellectus diuini, quod est ibi ex natura rei, ut proprietates hypostaticæ, similitudo, & equalitas in Deo, & de tali obiecto secundario loquitur Doct. in primo, dist. 1. q. 2. & non dicit obiectum secundarium ex hoc, quod quasi secundario moueat intellectum diuinum ad sui cognitionem, cum sola essentia diuina moueat tam respectu sui, quam respectu aliorum, sed dicit obiectum secundarium, quia actus intelligendi intellectus diuini non posset esse respectu talis obiecti, nisi prius suo modo dependeret ab obiecto primario, & prius terminaretur ad illud, ut patet à Doc. ubi supra. Aliud est secundarium respectu intellectus diuini, quod nullo modo est ibi ex natura rei, sed fit obiectum intelligibile tantum per actum intellectus diuini producentis talia in esse intelligibili, & de tali obiecto secundario Doct. loquitur in præfatione ratione. & in quolib. q. 14. & alibi sæpe.

¶ Ijs præmissis patet ratio Doct. quia ex quo essentia diuina ex natura rei est perfectè præsens intellectui diuino, in ratione primi obiecti intelligibilis, & creaturæ nullo modo sint præsentis, ex natura rei in ratione obiecti intelligibilis, sed tantum fiant præsentis per actum intellectus diuini, sequitur, quod intellectus diuinus tam in ratione operatiui, quam in ratione productiui prius respicit essentialitatem diuinam, quam obiecta secundaria, & sic in tali priori erit perfectissima productio filij in diuinis. Hoc idem dico de voluntate diuina, quæ prius respicit tam in ratione potentia operatiua, quam productiua essentialitatem diuinam perfectè præsentem ex natura rei & actu cognitam, quam habeat actum circa aliquam creaturam, & sic in illo priori erit perfectissima productio Spiritui sancti autem omnem

productionem cuiuscunque creaturæ respectu cuiuscunque esse. Et quod dicit Doc. de notitia adæquata, siue de verbo infinito, & de amore infinito vide claram expositionem, quam feci super primo Doct. dist. 10. Et quod dicit etiam hic, quod essentia prius respicitur ab intellectu diuino tam in ratione operatiui, quam productiui, vide quæ notauimus super dist. 2. par. 2. q. 3. primi Doct.

¶ Ibi præterea tertio, habitudo naturæ ad suppositum prior est habitudine eius ad actum secundum, hæc est tertia ratio doctoris, qua probat principale interitum, & stat in hoc, quod ex quo natura diuina habet prius habitudinem ad suppositum, quam ad agere, sequitur, quod prius erit in supposito, quam sit alicui ratio formalis agendi, & sic prius erit productio suppositorum, quam productio creaturæ, & quia in illo instanti, in quo supposita sunt, habent eadem voluntatem, quæ est ratio producendi ad extra, sequitur, quod de necessitate simul concurrunt ad productionem cuiuscunque creaturæ.

IN ista littera occurrunt aliqua dubia: primo in hoc, quod dicit Doctor, quod habitudo naturæ ad suppositum est prior habitudine ipsius ad operationem, siue ad actum secundum, hoc non videtur, quia secundum ipsum in primo, dist. 1. q. 2. contra Henricum arguendo, dicit, quod omnis perfectio essentialis in diuinis est prior proprietate suppositali, hoc idem in 26. 28. dist. primi. 1. q. 1. quolib. Dicit etiam in primo dist. 7. quod licet agere præsupponat esse, non tamen præsupponit rationem suppositi, patet, quia generare filium in diuinis, & si præsupponat esse memoriæ secundæ, non tamen præsupponit personam patris, cum illa constituatur in esse personali per talem generationem, ut patet à Doc. in primo dist. 28. hoc idem patet in quolibet. q. 4. Tum etiam, quia Doctor in primo, dist. 1. q. 3. vult, quod intellectus sit prius operatiuus, quam productiuius, & similiter voluntas, & per consequens prius erit actus intelligendi, quæ est operatio, quam sit productio, & per productionem actiuam constituitur pater in esse personali, & per passiuam constituitur filius, & sic videtur falsum, quod essentia diuina prius habeat habitudinem ad suppositum, quam ad agere.

RESPONDEO primo: quod aliud est loqui de actione immanente, cuiusmodi est intellectio, & volitio, & aliud est de actione transeunte, & concedo, quod primo modo natura diuina prius habet intellectiorem, & volitionem, quam intelligat esse in supposito, sed non est sic de actione transeunte, de qua Doct. in proposito loquitur. Dico secundo, quod hoc dictum Scoti sic debet intelligi, quod prior est habitudo naturæ ad suppositum, quam ad actum secundum, quando scilicet natura non potest esse in prima dispositione ad actum secundum, nisi sit in supposito, de quo vide Doct. in primo, dist. 7. q. unica.

AD HVC DOCT. videtur sibi contradicere, in hoc quod dicit, quod habitudo naturæ ad agere non est ita essentialis, sicut habitudo naturæ ad suppositum; quia in primo, dist. 4. quæstio. 2. videtur concludere, quod creare primo competat huic Deo, & non supposito, ista enim, Deus creat, est vera, ut ly Deus non stat pro aliquo supposito incommunicabili, ergo creare secundum eum videtur immediatus inesse naturæ diuinæ, quam suppositum.

¶ Secundo in quocunque instanti ponitur ratio perfecta formalis agendi, potest poni actio, sed in primo instanti natura diuina est ratio formalis creandi, & perfectissima: ergo in illo instanti potest agere, sed in illo instanti non intelligitur suppositum, patet.

*Pulchrum
dubium circa
tertiam
rationem.*

*Agere præsupponit esse, et unum
saltem verum
in creaturis,
& indi-
uinitas ad ex-
tra, vel con-
cedo de esse
simpliciter.
d. esse in co-
municabili
vide Bar-
gium, di. 26.
primi semper,
quæ sit actio
immanens,
et transiens.
Responso.*

*Apparens cō-
tradictio.*

*Natura di-
uina est
prior natu-
ra suppo-
siti.*

patet, quia natura diuina est prior natura supposito, ut patet hic in præsentis quæst. & clarius in primo dist. 8. q. pen. & in quolib. q. 1. artic. 1. Nec valet dicere, quod talis natura non potest agere, nisi intelligatur in supposito, quia si per impossibile nullum esset suppositum adhuc posset creare, ut patet à Doctore ubi supra in primo, distinctio. 4. quæstio. 2.

*Responsio
dicitur prius
Deus produ-
xit personam,
quam crea-
uit mundum.
Respondetur,
quia
principium
prius respo-
dit necessa-
rium, quam
contingens,
productio
personarum
est necessa-
ria, creatio
vero contin-
gens est.
Productio
ad intra est
prior produ-
ctione ad
extra.*

Respondetur ad primum, & dico primo, quod dictum Doct. potest sic intelligi, quod Deus non includit necessariò suppositum ad hoc ut creet; quia Deus singulariter existens potest creare sufficienter, tamen ex quo de facto natura diuina necessariò est in suppositis, prius natura conuenit esse in illis, quam agere ad extra. Dico secundo, & magis ad propositum, quod licet creare prius venificetur de hoc Deo, quam de suppositis, non tamè sequitur, quod hoc prædicatum prius insit Deo, quam Deus insit suppositis, prius enim Deus est in suppositis, & post conuenit huic Deo creare. & ultimo conuenit per ipsum Deum suppositis, & sic debet Doc. intelligi.

Ad secundum dico, quod natura diuina est perfectissima ratio producendi ad intra, & producendi ad extra, tamen non potest esse ratio producendi ad extra, nisi prius sit ratio producendi ad intra, quia productio ad intra est quasi effectus prior productione ad extra, & si per impossibile non esset productio ad intra, esset possibilis ad extra.

Secundo dubitatur in hoc, quod dicit Doct. quod habitudo naturæ ad suppositum est essentialis, & in quid; quia non videtur, quod natura prædicetur in quid de supposito. Tum quia suppositum tantum dicit negationem duplicis communicabilitatis, ut quo, & ut quod, ut patet à Doct. in primo, dist. 3. par. 2. q. 1. dist. 23. 25. & 28. vel dicit negationem duplicis dependentiæ in tertio, dist. 1. q. 1. in quolib. q. 19. & sic suppositum creatum, ut includit huiusmodi negationem dicit tantum conceptum per accidens, modo de conceptu per accidens nihil per se, & in quid prædicatur, ut patet à Doct. in primo, dist. 2. par. 1. q. 2. & in 3. & alibi. Si etiam teneatur, quod suppositum constituatur in esse per aliquod positium, adhuc non recipiet prædicationem in quid à natura, patet, quia entitas personalis non est eiusdem naturæ cum natura, ut exposui in 25. di. primi Doct. Tum etiam quia si teneatur opinio communis, quod supposita diuina constituentur in esse per relationes, & sic cum relatiua, non videtur posse recipere prædicationem in quid alicuius absoluti.

Respondetur quære, de ista tñ materia. Prædicationis in quid naturæ de supposito, vide quæ notauimus super tertio Doct. 1. q. 1. & ex his erit facilis responsio ad instantias supradictas.

*Quæ sit opi-
nio commu-
nis de sup-
positis diui-
nis.*

Dubium.

*Absolutum
non est di-
uina re-
latiua.*

POSSÉT etiã dubitari, quia si habitudo naturæ ad suppositum sit essentialis, & in quid, videtur sequi, quod absolutum sit de essentia relatiui, quod est falsum, & contra Doct. in pluribus locis, quod autem sequatur, patet quia Deus prædicatur de patre, ut de supposito. Tum etiam, quia si esset hæc in quid, sequeretur quod pater diceret per se vnum conceptum, patet, quia de conceptu non per se nihil prædicatur in quid, ut patet à Doct. in primo, dist. 2. & in tertio, dist. 7. constitutum enim ex absoluto, & respectiuo non dicit vnum per se conceptum, ut patet. Tum etiam si conclusio illa esset vera, sequeretur, quod constitutum ex ente positiuo, & negatione reciperet prædicationem in quid entis positiuum absoluti patet, quia suppositum creatum ultimè constituitur in esse suppositi tali duplici negatione, ut patet à Doct. in primo,

dist. 2. par. 2. q. 1. & dist. 28. & in tertio dist. 1. q. & in quolib. q. 19.

Respondetur ad primum, quod hoc est in quid, spater est Deus ratione deitatis inclusæ in patre, & quod pater includit in suo esse deitatem, quæ dicit quid, & cum dico Deus prædicatur in quid de patre, intelligo sic quod prædicatur de supposito includente deitatem, sicut homo prædicatur in quid de forte, quia fortes includit humanitatem, quæ dicit quidditatem. Et cum dicitur de conceptu per se, dico, quod & si constitutum ex absoluto, & relatiuo in creaturis non dicat vnum per se conceptum, quia nulla relatio est constitutiva suppositi, nec etiam est contractiua naturæ ad esse indiuiduale, in diuinis tamen relatio originis facit vnum per se conceptum cum natura diuina, cum sit constitutiva suppositi in natura diuina subsistentis.

Ad vltimum dico, quod natura dicitur prædicari de supposito creato in quid ratione singularis per se includentis naturam, quia singulare dicit vnum conceptum per se constitutum ex natura, & singularitate.

Ibi, secundò quantum ad istum articulum videndum est quid sit ratio huius. Hic Doctor assignat rationem quare tres personæ, simul concurrunt ad extra, quæ littera est satis clara, nec indiget aliqua expositione.

Q V A N T V M ad secundum articulum principalem, qui est, an prima causalitas respectu creaturarum quantum ad esse secundum quid earum, sit de necessitate in tribus suppositis. Quantum, ergo ad istum articulum dicit primo Doctor, quod si in intellectu patris sint ideæ practicae sicut arguitur est supra contra opinionem Henrici. videtur sequi, quod verbum sit genitum de creatura, ut est idea in intellectu patris, quia natum est de omnibus his, quæ sunt in scientia patris secundum August. 15. de Trinit. c. 14.

Sed contra istud arguitur, quia tunc Spiritus sanctus non spiraretur tantum ut amor essentiae diuinæ, sed ut amor omnis amabilis.

Et nota pro clariori intellectu, quod Doctor hic non asserit ideæ practicas esse in intellectu diuino, quia supra, hoc improbavit. Sed si ponerentur, ut ponit Henr. Doct. arguit contra, ostendendo, quod expositione tali sequerentur multa inconuenientia.

Secundo nota pro intellectu trium rationum, quæ sunt contra illam positionem, quod si idea, puta lapidis est in intellectu patris, tunc lapis inesse intelligibili pertinet ad memoriam patris, sicut nos dicimus, quod lapis præsens intellectui nostro in ratione obiecti intelligibilis pertinet ad memoriam nostram, ut patet à Doct. in primo dist. 2. par. 2. d. 3. q. 7. di. 6. 27. & alibi sepe, & sicut in nobis intellectio lapidis dicitur produci memoria. i. de intellectu, & lapide existente præsentem in ratione obiecti intelligibilis, quia talis intellectio est verè expressiua talis memoriæ, & specialiter est expressiua obiecti relucētis in memoria, sic omne obiectum intelligibile in intellectu patris videtur pertinere ad memoriā patris. Et quia verbum est de memoria patris, & per consequens de omni eo, quod pertinet ad memoriam patris, sequitur quod verbum dicatur verbum lapidis, sicut etiam dicitur verbum essentiae, quia expressiuum illius, ut patet à Doct. in primo dist. 2. par. 2. q. 1. d. 27. 2. &c. Et sic contra hanc positionem specialiter arguit Doct. primo, quia si sic tunc sequeretur, quod sicut verbum dicitur verbum lapidis, quia lapis habet esse intelligibile in memoria patris, de qua producitur, sic videtur sequi, quod Spiritus sanctus sit amor lapidis, quia lapis habet esse.

*Constitutum
ex absoluto,
& relatiue
in creaturis
non dicit
vnum per se
conceptum
in diuinis
tamen relatio
originis
facit vnum
per se con-
ceptum.*

*Causalitas
est voluntas
diuina quæ
intelligitur
communi-
cata tribus
personis an-
tequam sit
proximum
principium
producendi
creaturam.*

*Verbum est
de memoria
patris.*

Franc. Lych. in sec. Sent. Scoti. A 4 amabi.

amabile, vel amatum in essentia diuina amata, quod videtur inconueniens.

Ibi non tantum pater nouit formaliter creaturas, sed etiam nouit filium formaliter (cum dicit nouit formaliter, id est quod habet in se formaliter notitiam, qua nouit creaturas, & filium) igitur si de omnibus, ut notis patri gignitur verbum, de verbo ut noto patri gignitur verbum, & ita verbum gignitur de verbo, Aduerte quod Doct. non intendit arguere, quod de creaturis, ut notis, &c. quod ly, ut iter reduplicatiue quasi creatura sub illa ratione, qua est nota patri, sit ratio formalis producendi filium, quia ut sic nullo modo pertinet ad memoriam productiuam, sed si ponuntur pertinere ad memoriam productiuam, prius cognoscuntur ab intellectu diuino, ut in simili pater à Docto. hic, q. memoria diuina prius est operatiua, quam productiua, & in primo dist. 2. par. 2. q. 3.

Memoria diuina prius est operatiua, quam productiua.

Ibi. Item relatio realis, hæc ratio stat in hoc, quod ratio formalis generandi realiter distinguitur à genito videtur dicere relationem realem ad ipsum genitum, hoc patet à Docto. in primo dist. 5. q. 2. ubi vult, quod inter terminum formalem generationis & rationem formalem generandi, si realiter distinguuntur, sit relatio realis communicantis, & communicati, si verò sola ratione distinguuntur, quod sit tantum relatio rationis, hoc posito patet, quod creatura distinguitur realiter à verbo; ergo si verbum esset genitum de creatura, tunc realiter referretur ad ipsum, quod est impossibile, ut patet in primo dist. 30.

Creatura distinguitur realiter à verbo.

Aduerte tamen, quod duæ primæ rationes si intelliguntur de productione verbi in quid, & non in quod eius esse simpliciter non videntur falsæ, immo veræ, Tertia verò ratio concludit tantum de productione verbi simpliciter, si ergo idea practica ponatur in Deo, ut rationes formales producendi verbum in esse simpliciter, tres rationes prædictæ concludunt contra tales ideas. Si verò ponantur rationes formales producendi tantum in quid, minimè concludunt aliquod inconueniens. Dico ergo, quod si idea ponatur in intellectu diuino, non ex natura rei, sed tantum per actum intellectus diuini, ita quod tantum pertineant ad memoriam non ex natura rei, sed per actum intellectus diuini producente illas in esse intelligibili: & ut sic non pertinent ad memoriam diuinam simpliciter, quæ est ratio formalis producendi aliquid in esse simpliciter, ideo verè pertinent ad memoriam in quod, quia de illis non producitur aliquid ad intra simpliciter, sed in esse secundum quid, sic intelligendo potest faciliter responderi ad istas tres rationes.

Idea ponatur in intellectu diuino, non ex natura rei, sed per actum intellectus diuini producente illas in esse intelligibili.

Quomodo verbum habet esse à memoria.

Ad primam dico, quod non est inconueniens, quod verbum habeat esse à memoria, quæ includit simpliciter intellectum, & essentiam, habeat dico esse simpliciter, & etiam ipsum habeat esse in quid ab intelligibili existente in memoria patris, non ex natura rei, sed per actum intellectus diuini, quia primo modo verbum est simpliciter expressiuum essentiae diuinæ, per quam habet esse simpliciter, ut supra patuit per Docto. in 1. dist. 2. & 7. q. 1. secundo verò modo habet tantum esse in quid, & ut sic est suo modo expressiuum omnis intelligibilis existentis in memoria patris, & pariformiter dico de Spiritu sancto.

Quomodo verbum sit de seipso.

Ex his etiam patet solutio ad secundum argumentum, & concedo, quod non est inconueniens verbum esse de seipso secundum quid, ut de intelligibili existente in memoria patris.

Patet etiam solutio ad tertium argumentum, quia relatio verbi ad creaturam pertinentem ad memoriam patris in esse intelligibili modo præexposito, non est relatio realis, sed tantum rationis, quia ad

ipsum refertur, ut tantum habet esse in quid.

Ibi quantum ad hoc igitur dico, quod duo ordinēs possunt intelligi in diuinis. Sordo naturæ, & ordo originis, qui sunt alterius rationis, & in quocunque gradu vnius ordinis, potest totus alius ordo assignari, Pro clariori intelligentia aliqua sunt præmittenda, primum, quod triplex est ordo prioris, & posterioris, videlicet durationis, naturæ, & originis: ordo durationis est, quando aliquid est prius alio aliqua duratione, ordo naturæ est, quando aliquid in sua essentia est prius alio natura, ita quod in aliquo instanti naturæ habet esse suum perfectum absque omni posteriori, ita quod prius natura potest verè intelligi, non intellecto posteriori natura. Aduerte tamen, quod aliquid potest dici prius natura tantum priuatiue, & aliquid positiue, quam distinctionem vide à Docto. in isto 2. dist. 1. q. 2. & in 1. dist. 8. q. ult. in 3. dist. 3. q. 1. & alibi.

Notabilis declaratio de prioritatibus originis, naturæ, & durationis.

Prius verò origine est, quando aliquid est verè originans respectu alterius, & posteriorius origine, quod est verè originatum ab alio. & sic dicimus, quod pater in diuinis est prior origine filio, & filius posterior origine, quia quicquid habet filius, originatiue habet a patre, & similiter Spiritus sanctus est posterior origine patre, & filio, quia quicquid habet Spiritus sanctus, originatiue habet a patre, & filio. & tamen dicimus, quod pater prius origine spirat Spiritum sanctum: quia virtutem spirandi simpliciter habet a semetipso, & filius posteriorius origine in respectu ad patrem spirat Spiritum sanctum, & est prior origine Spiritu sancto. De istis tamen signis, originis, & naturæ diuersimodè loquitur Docto. in diuersis locis, & specialiter vide, quæ notauimus super primo Docto. d. 2. ar. 2. ibi pater prius origine est beatus. De istis etiam signis vide, quæ diffusè exposui super primum Docto. d. 6. & 41. contra Gregorium Ariminensem, Otham, Ioannem anglicum, Bachonem, & multos alios.

Quid sit prius origine.

Vide de istis signis.

Secundum præmittendum est, quod totus vnus ordo naturæ, scilicet prioris, & posterioris naturæ, potest compleri in vno priori durationis, puta in vno instanti temporis, nam in eodem instanti temporis, sunt omnia ista instantia naturæ; quia in primo instanti naturæ corpus est perfecte organizatum, in secundo est animatum, in tertio, natura est hæc eizata, & huiusmodi, ut patet à Docto. in 3. dist. 2. similiter in eodem instanti naturæ potest compleri totus vnus ordo prioris, & posterioris origine, quia in vno instanti naturæ est originatione duarum personarum, ita quod pater est prior origine filio, &c. non tamè dicimus e contra, quod in vno instanti naturæ possit compleri vnus ordo durationis, prioris, & posterioris, nec in vno instanti originis, possit compleri vnus ordo prioris, & posterioris naturæ, & hoc accipiendo ordinem originis proprie.

Tertium præmittendum est vnum dictum Docto. videlicet, quod in diuinis ordo naturæ est simpliciter prius, ita quod simpliciter procedendo in primo instanti naturæ debet assignari totus prius ordo originis, ut dicit in prædicto q. dictum tamen Docto. sic debet intelligi, quod licet hic ponat duo instantia naturæ in diuinis, supple, & in primo sit tota emanatio personarum, & secundo emanatio creaturarum, non tamen in ipsum sunt neganda plura alia instantia naturæ in diuinis, præter ista immo sunt ponenda plura, quod patet, quia essentia diuina est simpliciter prior natura proprietatibus hypostatibus, & simpliciter intellectus, & voluntas diuina sunt prius natura intellectione, & volitione, & etiam essentia diuina, cum sit quasi productiua intellectionis, & volitionis erit simpliciter prior naturæ eis. Similiter omnis perfectio simpliciter in diuinis est prior naturæ proprietatibus personalibus, siue relatiuis, siue absolutis, & etiam relationibus communibus, ut identitate, equalitate, & similitudine, quæ

In diuinis ordo naturæ est simpliciter prius.

Essentia diuina est prior naturæ proprietatibus hypostatibus.

Quomodo intellectus, & voluntas sint prius natura intellectione, & volitione, quæ sunt relationes communes.

quæ omnia possunt esse nota ex diuersis dictis Doctoris (pariter in diuersis locis. Hic autem Doctor tantum nominat Duo instantia naturæ, quia hic tantum comparat prius naturæ, in quo priori sunt omnes emanationes diuinarum personarum perfectæ, ad posterius naturæ, in quo est emanatio creaturarum, licet in illo priori naturæ, plura instantia naturæ assignari possint, ut supra dixi. Et hoc est quod dicitur infra, ordo naturæ accipitur comparando obiectum ad intellectum, &c.

Ibi. Simpliciter tamen in diuinis ordo naturæ, primus est, ita quod simpliciter procedendo in primo instanti naturæ debet assignari totus primus or-

Duplex est ordo originis. In ista littera assignatur duplex ordo originis. scilicet vnus simpliciter, qui est in primo instanti naturæ, in quo simpliciter completur tota originatione personarum, ita quod verbum simpliciter originatur à patre mediante memoria fecunda, Spiritus sanctus à patre, & filio mediante voluntate, &

Nota verbum esse de lapide. Essentia diuina. Et ordo originis secundum quid est, in quo persona, in secundo instanti naturæ originatur secundum quid: nam filius secundum quid originatur de lapide intelligibili existente in memoria patris, non ex natura rei, sed tamen per actum intellectus diuini, ut supra exposui, & Spiritus sanctus originatur secundum quid de creatura amabili à voluntate diuina, & hoc est, quod dicitur Doc. si in secundo instanti naturæ assignetur ordo originis, non est primus ordo originis, in quo si personæ originantur simpliciter, sed est secundus, in quo scilicet originantur secundum quid.

Expositio litteræ. Ibi in primo igitur instanti naturæ. Hanc litteram expono pro iunioribus, cum dicit, in primo igitur instanti naturæ (comparando scilicet primum instanti naturæ ad instanti, quo producuntur obiecta secundaria, ut supra exposui) stando in illo habetur persona perfecta, quæ constituitur ex essentia diuina, & proprietate habens memoriam perfectam essentia diuina. i. habens intellectum, cui essentia diuina est præsens in ratione obiecti actu intelligibilis, & obiectum actu intelligibile, quando est imperfecta dispositione ad producendum actum intelligendi, & de actu intelligibile ad differentiam obiecti potentia intelligibilis, quale est obiectum non perfectè præsens intellectui, & quando est actu intelligibile, tunc est pars memorie perfectæ, quæ memoria perfecta includit intellectum, & obiectum perfectè præsens, ut clare exposui in primo, dist. 3. q. 7. obiectum verò actu intellectum nullo modo pertinet ad memoriam, cum ut sic habeat tantum esse diminutum, ut patet à Doc. in primo, dist. 8. q. pen. Sequitur, & ista persona, scilicet patris, ista memoria essentia diuina. i. mediante essentia diuina pertinet ad perfectam memoriam, potest formaliter operari, & formaliter producere, de patre formaliter operari ista memoria, quia habet in se formaliter memoriam, qua potest operari. scilicet intelligere obiectum; quia principium formaliter productuum intellectus est memoria. dicitur etiam ista memoria formaliter producere, quia, ut est principium formale productuum verbi, est formaliter in patre. Sequitur, & prius aliquo modo intelligitur ista persona operari ista memoria, quam producere, & in illo priori intelligitur ista persona in se perfectè, & vere beata in actu intellectus, intelligendo essentiam diuinam sicut obiectum suum.

Quid includat memoria. SED dubitatur in hoc, quod dicit, quod persona patris prius operatur, quam producat, cum per productionem constituatur in esse personali, tenendo communem opinionem de constituentibus personas, & ideo operari præsupponit personam patris.

Difficultas bona. Dico breuiter, quod hoc potest intelligi comparando operari, & producere adinuicem, quia operatio pura

intellectio est simpliciter prior productione actiua patris, non autem comparando ad personam patris, ut patet est. De hoc satis dixi in expositione primi. Et cum dicit, quod intelligitur verè beata in actu intellectus, loquitur tantum de beatitudine pertinente ad intellectum; quia intellectus diuinus de formaliter beatus intelligendo essentiam diuinam quæ est obiectum beatificum, sed non loquitur de beatitudine simpliciter, & absolute, cum ipse velit, quod beatitudo simpliciter consistat in actu voluntatis, ut probat in 4. d. 49. Sequitur. eadè etiam persona producendo ista memoria producit notitiam adæquatam huic obiecto, & cum hoc obiectum sit infinitum, producit personam formaliter infinitam personam, id est per se subsistentem.

Sed occurrit difficultas in hoc, quod dicit, quod patet producit personam formaliter infinitam. Tum quia illud, quo formaliter, & ultimè constituitur notitia genita non est infinitum, patet, quia proprietas personalis nullam perfectionem dicit. ergo nec notitia genita erit formaliter infinita. Tum quia aut notitia genita accipitur pro notitia essentiali, & illa non est genita, sicut nec essentia, ut patet à Doc. in primo, dist. 5. q. 1. aut accipitur pro proprietate, & illa non est formaliter infinita. aut accipitur pro constituto ex notitia essentiali, & proprietate, & tunc non erit formaliter infinitum, nisi etiam constituentia sint formaliter infinita, aliter ens infinitum esset constitutum ex ente finito, vel ex ente non infinito, Tum quia sequeretur, quod esset genitum ante genitum, patet, quia primus terminus formalis diuinæ generationis est essentia diuina, ut patet à Doc. in primo, dist. 2. par. 2. dist. 5. q. 2. & sic essentia, & proprietate constituitur secunda persona. Sed si notitia sit genita, terminus formalis erit notitia essentialis, & sic ex tali notitia, & proprietate erit aliud genitum.

Respondet ad primam, & secundam instantiam similiter, quod ideo de notitia formaliter infinita, eo quod includit formaliter aliquid, quod est formaliter infinitum. scilicet ipsam notitiam essentialem, & licet sit ultimè a proprietate, tamen omnem perfectionem habet à natura diuina, per proprietatem enim non constituitur in aliqua perfectione, sed tantum in esse incommunicabili. Et posito, quod persona filii sit constituta ex essentia, & proprietate, tamen à sola essentia habet perfectionem infinitam, sicut sortes habet tantum esse quidditatum à sola natura contracta, & nullo modo à singularitate, quamuis per eam constituatur in esse singulari.

Ad tertiam instantiam dico, quod sola essentia diuina est primus terminus formalis generationis, & quidditatus, omnis alia perfectio, ut bonitas, notitia essentialis, & huiusmodi est terminus formalis, quasi denominatus, & concomitans primum terminum formalem, ut patet à Doc. in primo, dist. 5. q. 2.

Sequitur in tex. Illi autem personæ communicatur voluntas, ut actus primus non habens adhuc terminum adæquatū productum. Cum dicit. De voluntate, quod est actus primus respectu productionis Spiritus sancti non excludit essentiam, nam ipsa essentia est etiam actus primus, immo principaliter concurrat ad productionem Spiritus sancti, ut patet à Doc. in quolibet. q. 2. art. 3. & vide quæ ibi exposui, & sic littera sequens debet intelligi, videlicet, quod essentia diuina non intelligatur excludi, saltim in productione Spiritus sancti, ut modo concurrat ad voluntatem, an sola voluntas diuina? & hoc alias. Sequitur istæ personæ producant amorem adæquatū huic obiecto cognito sub ratione amabilis. amor hic accipitur pro personæ Spiritus sancti, quæ dicitur amor Spiritus,

Intellectus diuinus dicitur formaliter beatus; quia intelligit essentiam diuinam, quæ est obiectum beatificum.

Occurrit dubium.

Terminus formalis diuina generationis est essentia diuina.

Respondet.

Persona filii à sola essentia habet perfectionem infinitam.

Sola essentia est primus terminus formalis.

Essentia est actus primus.

*Essentia est
ratio par-
tialiter spi-
randa Spi-
ritum sanctum,
ut cognita,
& amabilis.*

*Nihil est
formaliter
infinum,
nisi quod
identitatem
sit Deus.*

*Pulchra
glosa.*

*1. 2. met. con-
tex. 21.*

*Coniunctio
fundamen-
talis est cla-
ra visio, &
fructio essen-
tia diuina.*

*Obiectum se-
cundarium
non est in es-
sentia diui-
na.*

Spiratus, & dicitur adequatus essentia diuine amabili, quia talis amor Spiratus includit formaliter essentiam, ut terminum formalem Spirationis. Nam ipsa essentia cognita, & amabilis est partialiter ratio spirandi Spiritum sanctum. non dico tamen, quod ipsa sub illa ratione, ut qua formaliter cognita, vel sub illa ratione, qua est amabilis, sit ratio producendi Spiritum sanctum simpliciter sub sua perfectissima ratione, licet prius cognoscatur, & ametur, quam sit immediata ratio spirandi. Sequitur, & ita producit amorem infinitum, hoc pariformiter exponatur, sicut supra expositum est de verbo. Sequitur, quia nihil est formaliter infinitum, nisi quod per identitatem est Deus, hoc sic exponitur. scilicet nihil est formaliter infinitum, quin etiam per realem identitatem sit Deus, non tamen sequitur e contra. scilicet omne quod est realiter Deus, sit formaliter infinitum; quia proprietas in Deo est realiter Deus, & tamen non est formaliter infinita, vel potest sic exponi, quod infinitas non potest inesse formaliter, puta bonitati, nisi bonitas illa realiter identificetur Deo, non quod realiter identitas sit præcisa causa, quare insit, quia tunc paternitas esset formaliter infinita.

Ibi, stando igitur præcise in primo instanti naturæ, & parum infra ibi, quia tota perfectio simpliciter cuiuslibet personæ est in intelligendo, & volendo essentiam diuinam. Hæc littera sic debet intelligi, quod tota perfectio, supple vltimata, quæ consistit in actu secundo, ut innuit Doct. in primo, d. 2. par. 1. q. 1. exponendo dictum Philosophi 12. Metaph. nam pater intellectione perfecte coniungitur essentia diuinæ, & similiter volitione, ita quod vltima perfectio personæ est in coniunctione fundamentalis ipsi obiecto vltimate beatificatio; ibi tamen non ponitur aliqua unio, quæ sit relatio, nec realis, nec rationis, ut patet à Doct. in 1. q. quolibetorum; sed tantum est ibi unio fundamentalis, in qua est vltimata perfectio personæ diuinæ, sicut etiam in nobis ponit felicitatem nostram formaliter consistere in coniunctione fundamentalis creaturæ beatificabilis ipsi obiecto beatifico, quæ coniunctio fundamentalis est clara visio, & fructio essentia diuinæ, in nobis verò ponitur unio formalis, quæ est relatio. de hoc vide Doct. in 4. dist. 49. & in quolib. 15. & ideo Doct. dicit in q. 13. quolibetorum, quod intellectio, & volitio sunt entia absoluta; quia his perfecte unimur summo bono. sic ergo intelligit Doct. quod vltima perfectio personarum est in intelligendo, & volendo essentiam diuinam, licet multæ sint aliæ perfectiones ibi, ut bonitas, & omnis alia perfectio simpliciter, de quibus satis patet in primo, dist. 8. q. pen.

Ibi, sequitur secundum instans naturæ, in quo comparatur intellectus, & voluntas diuina ad aliud obiectum secundarium. In ista littera sunt aliqua notanda. Primum, quod obiectum secundarium non est in essentia diuina, siue in intellectu diuino ex natura rei, loquendo de obiecto simpliciter alio, sed fit ibi per actum intellectus diuini, ut clarè patet à Docto. hic. & in primo, dist. 3. q. 4. & dist. 35. 39. & 43. Non tamen, quod quando Docto. loquitur indifferenter de obiecto secundario, alio simpliciter ab essentia diuina oportet exponere de obiecto præcedente actum voluntatis, quia illud tatum habet esse per actum intellectus diuini, ut sunt omnes termini simplices, & omnes propositiones necessariae, ut patet à Docto. ubi supra, sed loquendo de obiecto contingenti, puta, quod Antichristus est creandus, vel, quod Petrus est prædestinatus, dico quod talia obiecta sunt ibi tantum per actum voluntatis diuinæ sic, vel sic determinantis, ut patet à Docto. q. vltima prologi, & dist. 39. primi. & 14. quolib.

¶ Secundum notandum est, quod aliquid esse in memoria, ut memoria est, est ipsum esse principium notia totale, vel partiale, nam memoria proprie, de qua hic loquimur, est principium productiuum notia obiecti relucens in memoria, ut satis notum est à Docto. in 1. d. 2. par. 2. q. 3. 2. d. 3. q. 7. & vlt. & dist. 6. & 7. & 7. 1. q. & hoc modo obiecta secundaria non sunt in memoria patris, ut memoria est, supple ut est principium productiuum verbi, quia talis memoria tantum includit intellectum, & essentiam, ut supra visum est. di. 2. primi. & dist. 7.

¶ Et si dicatur, licet obiecta secundaria relucens in essentia diuina non pertineant ad memoriam, quæ est principium productiuum verbi secundum esse simpliciter, saltè videntur pertinere ad memoriam patris, ut est principium productiuum verbi secundum esse secundum quid, quia sicut dicimus, quod verbum habet esse simpliciter à memoria patris, quæ est essentia, & intellectus, ita videtur habere esse secundum quid de omni alio intelligibili, puta de lapide intelligibili relucens in memoria patris.

¶ Dico, quod quando producit verbum in esse & quid, producit à tota Trinitate mediante memoria includente tamen intellectum, & essentia, & nullo modo producit à Trinitate mediante lapide relucens in memoria, ut principio formali productiuo, quia sola memoria primo modo est ratio producendi cognitionem cuiuscunque simpliciter intelligibilis, ut satis patet à Docto. quæstione penultima prologi, & dist. 39. primi. dicitur tamen verbum produci de lapide pertinente ad memoriam modo præposito, videlicet, quia verbum sic productum in esse, secundum quid est expressum ipsius lapidis intelligibilis relucens in memoria, & declaratum eiusdem, quod bene nota.

IN ista littera Doct. occurrunt aliquæ difficultates. prima circa hoc, quod d. quod obiecta secundaria sunt actu intelligibilia actu intelligentia diuinæ.

¶ Contra primo, quia quæro, quo actu producuntur talia obiecta in esse obiectali, siue intelligibili, aut actu operatio intellectus diuini, aut actu productiuo: non primo, quia illo actu nihil producit, ut patet à Docto. in primo, dist. 2. par. 2. q. 3. & dist. 3. q. vlt. non secundo. Tum quia intellectus diuinus non videtur potentia productiua ad extra. Tum quia produceret effectum perfectissimum, patet, quia potentia productiua perfectissima non impedita agens per modum naturæ producit effectum quantum potest. & sic cum sit infinita, produceret effectum infinitum, ut patet per argumentum Docto. in primo, dist. 8. q. vlt. contra philosophos. Tum tertio, quia necessario produceret infinitos effectus actu, quia non repugnant in infinita individua in eadem specie, & sic actus essent infinita obiecta intelligibilia, & infiniti homines in esse obiectiuo, & intelligibili.

¶ Tum quarto, quia sequeretur, quod produceret ab æterno illa obiecta, etiam in esse reali, & in existentia; quia agit necessario, & est infinita. ergo producit perfectissimè, sed non esset productio perfectissima, nisi terminaretur ad effectum perfectum in esse reali, & sic omnia ab æterno fuissent producta in esse reali, & necessario.

¶ Tum quinto, quia aut producit omnia illa obiecta vnica productione, aut alia, & alia, non primo; quia eadē productio non vñ ad duo producta, licet enim idem agens possit producere plures effectus, non tamen eadem productione, non secundo, quia esset ordo inter illas productiones, sicut, & inter producta, & sic oportet assignare primam productionem, quæ non videtur assignabilis, cum non sit maior ratio, quod producat vnum, quam aliud.

¶ Tum

*Quænam sit
memoria.*

*Dubitatio
quædam.*

Respondet.

Nota & bene.

*Prima diffi-
cultas.*

*Secunda diffi-
cultas.*

*Tertia diffi-
cultas.*

*Quarta dif-
ficultas.*

*Quinta dif-
ficultas.*

*Sexta diffi-
cultas.*

¶ Tum sexto, quia nullo modo videtur, q̄ possint produci in tali esse primo, quia antequam producantur in tali esse, aut sunt producibilia, aut nō; si non, ergo non possunt produci, si sic ergo prius sunt possibilis, sed ut sic habent esse obiectum patet, quia ut sic sunt intelligibilia. Tum etiam, quia illud possibile fundatur non in seipso: ergo in aliquo, & non potest dari, nisi esse obiectum rei possibilis produci.

*Septima diffi-
cultas.*

¶ Septimo arguitur sic, si intellectus diuinus producit lapidem in esse intelligibili, aut producit pp̄ finem, aut non pp̄ finem, si sic: quæro pp̄ quem finem producit, si pp̄ se, ordinando illud ad se, igitur intellectus præcognoscit ipsum lapidem, patet: quia causa non producit aliquid ad finem nō præcognito illo producibili, & sic lapis fuisset præcognitus, ergo prius habuisset esse intelligibile. Tum etiam, quia non posset producere illum pp̄ finem, quod est incōueniens in primo intellectu, q̄ autem non possit producere, patet per argumentum Doct. in primo, dist. 2. q. 1. vbi arguit de agente mere naturali, q̄ si ageret independenter, q̄ ita ageret, si propter nullum finem ageret, ut patet ibi. secūdo, q̄ si produceret lapidem non propter finem, igitur produceret frustra, sed agēs per se agit propter finem, ut patet 2. phys. & hoc est magis verum de agente cognoscēte, ut patet ibi.

*Octaua diffi-
cultas.*

¶ Octauo sequeretur, quod ab æterno fuissent productæ omnes secundæ intentiones, & sic nunc non possunt produci, nisi idem bis producat, q̄ est impossibile.

Responsio.

*Quomodo
intellectus
diuinus sit
operatiuus,
& producti-
uus ad in-
tra.*

RESPONDEO, & concedo, q̄ producantur per actum productiuum, & ad primam instantiam contra. Dico, q̄ sicut intellectus diuinus ad intra, & est operatiuus, & productiuus, ut patet à Doct. in primo d. secunda par. 2. q. 3. & in isto secundo d. præfati, ita ad extra est operatiuus per intelligere obiecta secundaria, & est productiuus per productionem, quæ terminatur ad illa obiecta producta.

¶ Ad secundam dico, quod eo modo, quo est productiuus per modum naturæ potest producere effectum perfectum, sed quia est tantum productiuus rei in esse diminuto puta in esse intelligibili, vel in esse cognito tantum, ideo producit hominem in tali esse perfecte quantum potest produci homo ab ipso intellectu. sed ratio Doct. facta dist. 8. primi concludit de agente infinito per modum naturæ, quod agēs respicit effectum in esse verè reali.

¶ Si dicatur intellectus creatus est verè realiter productiuus alicuius entis realiter, quia est productiuus intellectionis, habitus, & etiam speciei intelligibilis, ergo a fortiori intellectus diuinus.

¶ Dico, quod si intellectus Dei esset realiter distincta, posset illam verè producere, sicut realiter distingueretur ab intellectu creato, de hoc vide Doc. in primo d. 2. par. 2. q. ult. dist. 27. & alibi.

¶ Dico secundo, q̄ intellectui diuino repugnat sic posse producere. scilicet in esse reali, quia tunc diceret relationem realem ad creaturam, & tandem ad nō esse creaturæ, sequeretur non esse ipsius intellectus diuini, ut patet per rationem Doc. in primo, dist. 8. q. ult. & dist. 30. sed hoc non sequitur de intellectu creato, quia ad causatum non haberet relationem eandem sibi realem, sicut haberet intellectus diuinus, ut patet à Doct. vbi supra.

¶ Dico tertio, q̄ quia esse reale rei necessario presupponit esse intelligibile, & possibile ipsius, & tale esse intelligibile, & possibile est tantum ab intellectu diuino, loquendo de simpliciter primo esse intelligibili, & quia Deus tantum agit contingenter ad extra respectu entis realis, ideo intellectus diui-

nus tantum producit in esse secundum quid siue diminuto, ut patet magis à Doct. in 1. dist. 36.

¶ Ad tertium dico cōcludendo, quod simul producat infinitos effectus in esse diminuto, patet, quia actu intelligit, & simul infinita obiecta, ut probat Doct. dist. 2. q. 1. primi. & per consequens actu sunt infinita intelligibilia.

*Deus actu
intelligit
simul infini-
ta obiecta.*

¶ Ad quartam patet rñsio ex dictis ad secundam instantiam, quia non est productiuus in esse reali.

¶ Ad quintā dico, q̄ producit vna productione fundamēta, sed pluribus sola ratione distinctis, & concedo, q̄ inter illas non est ordo, quia simul sunt in eodem instanti, etiam fortè nunc. Cum dñs, q̄ inter producta est ordo prioris, & posterioris. Dico, quod non est ordo, nec temporis, nec naturæ, & si est alius ordo fortè prioris in perfectionem, concedatur etiam in illis productionibus denominatione extrinseca, eo quod vna terminatur ad vnum productum perfectius, & alia ad imperfectius.

Ad sextam dico, q̄ sunt producibilia, & cum dñs, q̄ ut sic habent esse intelligibile, negatur, immo est implicatio, q̄ scilicet in tali esse intelligibili sint primo producibilia, & q̄ ante illud esse sint intelligibilia, aliter esset processus in infinitum, quia quæreretur de illo producibili in tali esse, si est intelligibile, aut hoc habet à se, aut ab alio, non à se, ut patet, si ab alio, ergo prius fuit producibile in tali esse, & sic processus in infinitum. Cum vltra quæratur, illud esse possibile in quo fundatur. Dico, q̄ tantum in potentia productiua, quia enim illa potest producere in tali esse, ideo est sic producibile, ut alias exposui, & patet etiam aliquantulum in primo, dist. 6. & 43.

¶ Ad septimam dico simpliciter, quod producit illa ex sola necessitate naturæ, & illa produceret, etiam si ad nullum finem produceret, & concedo, quod producendo ad nullum finem ordinat. cum dicitur ergo frustra, negatur, quia illud dicitur produci frustra, quod propter aliquem finem produci non attingit illum finem: sed si propter nullum finem produci, nō dicitur produci frustra, sed ex perfectione naturali. Dico secundo, q̄ posset forte sustineri, quod producit illa propter se amatum amore naturali, sic intelligendo, quod intendit communicare eo modo, quo potest suam perfectionem creaturis. Cum dicitur agēs naturale agit propter finem, patet responsio in 1. dist. 2. q. 1. in illis præambulis, q̄ agit propter finem, in quantum regulatur ab agente superiori intelligente.

*Quid sit
produci frus-
tra.*

*Quomodo
agens mate-
riale, agēs
propter se-
mem.*

¶ Ad vltimam. Dico primo, q̄ omnia obiecta secundaria, quibus non repugnat esse realis existētiæ sunt præcisè producta ab intellectu diuino in esse primo intelligibili, sed hoc dictum Doc. non intelligitur de enubus rationis, quia multæ sunt relationes rationis, quæ non fuerunt ab æterno. Dico secundo, quod fortè non esset inconueniens omnes secundas intentiones fuisse productas ab intellectu diuino. Et cum dicitur, quod tunc bis producerentur. Dico non asserendo, quod non esset incōueniens in entibus rationis. Dico etiam, quod & si omnes secundæ intentiones sint productæ ab intellectu diuino in esse primo, & præcisè in esse intelligibili, tamen ab intellectu creato possunt produci ultra esse intelligibile in aliquo esse sibi competente, ut puta, quod producantur in subiecto quod denominant, vel in aliquo alio esse.

*Quomodo
secunda in-
tentiones
sint produ-
ctæ ab intel-
lectu diui-
no.*

SECUNDO Principaliter dubitatur in hoc quod d. quod in nobis intentiones secundæ producantur per intellectum, & non habent esse in memoria, ut memoria est. Contra, primo, quod non producantur per intellectum, quia quæro per quod actum intellectus aut per actum intelligēdi & hoc non, quia illo actu nihil produci, cū sit finis potentie,

Dubium.

rentiæ, vt patet à Doct. in 1. dist. 2. par. 2. q. 3. & in quolib. q. 13. aut per actum productiuum, & hoc non; quia intellectus non habet actum productiuum, nisi respectu actus intelligendi, vel speciei intelligibilis, vt patet à Doct. in 1. dist. 3. q. 6. & 7. Si dicatur, q. producitur per actum collatiuum, quæro an ille actus sit actus intelligendi, & hoc non, quia actus comparatiuus non est actus intelligendi. si etiam poneretur, non esset productiuus, vt supra patet. aut est actus productiuus, & hoc non, quia non videtur, quod comparatio sola aliquorum cognitorum ad inuicem sit productiua alicuius, cum illa sit tantum ens rationis.

Solutio.

¶ Respondeo primo, q. producantur per actum aliquem, qui nec est actus intelligendi, nec actus comparatiuus, sed per actum productiuum. Et cum dicitur, q. tantum est productiuus actus intelligendi, & speciei intelligibilis, verum est loquendo de ente reali. Sed ultra potest producere secundam intentionem. Si dicatur, quod secundum Scotistas producantur per actum collatiuum. Dico q. sic debet intelligi, quod non possunt produci, nisi præsupposito de necessitate actu comparatiuo vnius cogniti ad aliud cognitum. Nam facta comparatione speciei cognitæ ad indiuidua cognita, producit in specie vnam intentionem, quæ dicitur species, & similiter de indiuiduo. Dico etiam, vt alias exposui in 1. dist. 3. q. 7. quod secundæ intentiones magis dicuntur derelinqui ex comparatione duorum obiectorum cognitorum, quam causari, de quo alias.

Quomodo producantur secunda intentiones.

Secunda intentiones potius derelinquuntur quam causantur. Difficultas.

Essentia diuina & intellectus in patre sunt memoria perfecta.

CIRCA LITTERAM Doct. occurrunt duæ aliæ difficultates, quarum prima est in hoc, qd dicit, q. verbum gignitur simpliciter de memoria patris, vt memoria est. Contra primo, quia sequitur, quod verbum sit bis, vel ter productum simpliciter, probatur, quia essentia diuina, & intellectus in patre sunt memoria perfecta, vt patet à Doct. in 1. dist. 2. par. 2. q. 3. & sic ab illa, vt principio formalis productio accipit esse simpliciter, sed bonitas diuina, vt præfens intellectui diuino ita pertinet ad memoriam simpliciter sicut essentia, patet, quia ita formaliter infinita, & per consequens productiua notitiæ infinitæ, & sic essent, vel duæ notitiæ genitæ, vel vna bis genita, hoc idem dico de alijs perfectionibus.

¶ Secundo aut enim sola essentia pertinet ad memoriam, aut essentia cum alijs perfectionibus attributibus, non primo, quia alia sunt ita obiecta formaliter infinita, sicut essentia. ergo æquæ pertinent ad memoriam, non secundo quia æquæ primò esset verbum à bonitate sicut ab essentia, sequeretur etiā quod ita bonitas esset æquæ primò terminus formalis, & per se generationis diuinæ, quod est contra Doct. in 1. dist. 5. q. 2. quod autem sequeretur patet, quia in Deo, quod est principium formale productiuum primo, est primò terminus formalis productionis, vt patet à Doct. vbi supra.

¶ Tertio si est de memoria patris, sequitur, quod filius ita esset constitutus quiditatiuè per bonitatem, cum pertineat ad memoriam, sicut per essentiam, quia terminus formalis generationis diuinæ (loquendo de termino formali per se) est constitutus personæ productæ, vt patet à Doct. in 1. dist. 2. & dist. 13. & 26.

¶ Quarto, Si filius est de omni perfectione intrinseca, vt de memoria, sequitur, quod non erit vnum per se constitutum, patet quia attributa non constituunt in esse essentiali personam.

Responsio.

¶ Respondeo, quod filius est tantum de essentia diuina, & intellectu, vt de per se, & primo memoria, à principio productiuo, & concomitanter est de omni perfectione intrinseca. non quod sit de

attributis, vt memoria productiua, & sic concedo, q. pater habens essentiam, ut perfectè præsentè producit filiū, non autē, ut habet attributa, quia illa non pertinent ad memoriam productiuam. Cum dicitur, q. sunt æquæ infinita, vt essentia, concedo formaliter, sed nō originaliter, & sic nō æquæ productiua, potest tamen concedi, q. est de omnibus realiter, & idēicè, formaliter verò de sola essentia, vt essentia.

¶ Ad secundum dico per idem.

¶ Ad tertium dico, q. filius quiditatiuè, & essentialiter est per essentiam, & sic per illam habet esse primo, concomitanter tamen habet omnem perfectionem, quā habet essentia, & quasi denominatiuè, vt patet à Doct. in 1. dist. 5. q. 2. & concedo, q. sola essentia est terminus formalis. Attributa uero concomitantur primum terminum formalem.

¶ Ad quartum patet ex dictis ad tertium.

SECUNDA difficultas est in hoc, q. d. q. Verbum gignitur de obiectis secundarijs tm̄ fm̄ quid. Contra primo, si gignitur de lapide, vt de memoria, & hoc fm̄ quid ergo lapis, vt ibi pertinet ad memoriam productiuam fm̄ quid, patet cōsequētia, q. vt gignitur simpliciter de essentia, essentia pertinet simpliciter ad memoriam productiuā simpliciter. ergo, & lapis fm̄ quid, cōsequēs est falsum: quia ad intra omnis operatio, & omnis actio, siue simpliciter, siue fm̄ quid est tm̄ à memoria diuina, quæ sola est ratio formalis producendi filium, siue fm̄ esse simpliciter, siue fm̄ esse fm̄ quid, quia sola essentia diuina est ratio cognoscendi omnia cognoscibilia, & producendi omnia in esse cognito.

¶ Secundo arguitur, quia tunc filius simul esset de infinitis lapidibus, & infinitis hominibus, & sic de alijs, qd vñ inconueniens, consequentia patet: quia vt dixi supra, sunt actu infinita obiecta secundaria.

¶ Tertio sequitur, q. si esset de infinitis obiectis secundarijs productus fm̄ qd esset infinites productus fm̄ quid, patet quia de lapide esset productus fm̄ quid, & de homine fm̄ quid alia productione passiuæ secundum quid, & sic in filio essent actu infinitæ productiones passiuæ secundum quid.

¶ Quarto arguitur, quia filius producit de vno lapide secundum quid, & de alio lapide secundum quid, & nō eadem productione, vt patet, ergo alia, & alia, & sic in infinitum. ergo vel sunt infiniti filij secundum quid, vel idem infinites productus fm̄ quid, quorum utrunque est impossibile.

¶ Ad primū dico, q. non dicitur produci de lapide, vt de memoria productiua etiā fm̄ quid, sed dicitur produci de lapide pro quanto est declaratiuus lapidis, & hoc per attributionem. potest etiam dici produci de lapide pro quanto memoria diuina est productiua notitiæ lapidis, quæ attribuitur filio.

¶ Ad fm̄ cōcedo, q. est de infinitis obiectis necessariò. hoc est necessariū, quia memoria diuina est ratio producendi infinita obiecta actu in esse cognito.

¶ Ad tertium concedo, quod in filio essent actu per attributionem infinitæ productiones passiuæ.

¶ Ad quartum concedo, q. possunt esse infinita verba fm̄ quid sola ratione distincta, & hoc non vñ inconueniens, esset bene inconueniens esse plura verba fm̄ esse simpliciter, posset etiam concedi, q. tantum esset vnum verbum productum fm̄ quid: ita quod in illo uerbo esset tantum aliud, & aliud respectus rationis: sed post non sequitur ad numerationem illorum respectuum numeratio verbi secundum quid, sicut non sequitur in homine sunt tres colores secundum quid, ergo sunt tria colorata, ut patet à Doct. in tertio, dist. 8. quæst. vnica.

D V B I T A T V R De ista propositione Doct. subtilis, quod quando duo effectus sunt ab eadem causa secundum ordinem, ita quod posterior non produ-

Essentia diuina est infinita radicaliter. & formaliter ex se, à se. & per se attributa sūt infinita formaliter ex se, sed non tūc, quia emanant ab essentia.

Difficultas.

Omnis operatio ad intra est à memoria diuina.

Responsio.

D. b. i. m.

producitur, priori non producto, si per impossibile non esset productio prioris effectus, adhuc posset esse productio posterioris effectus.

¶ Contra primo; quia sequeretur quod angelus posset immediate producere, velle circa aliquod obiectum, circumscrip- ta cognitione eiusdem, pater, quia volitio est effectus posterior.

¶ Secundo sequitur, quod si intellectus non esset, saltem quasi productus ab anima, adhuc ipsa anima, posset quasi producere voluntatem, quæ est posterior intellectu, cum præsupponat ipsum. Et si intellectus, & volūtas essent realiter distincta ab anima, essent verè producta, ergo per propositionem Doc. qualis est ordo inter aliqua, ubi distinguuntur realiter, talis est, ubi ratione distinguuntur.

¶ Tertiò sequitur, quod pater in diuinis posset immediate spirare Spiritum sanctum, filio non genito, cum Spiritus sanctus sit posterius productus.

¶ Quarto sequitur, quod pater posset generare filium, ipsa essentia prius non cognita, quia productio filij est posterior cognitione essentia, vt supra patuit, & primo distin. 2. similiter Spiritus sanctus posset immediatè spirari, essentia diuina prius non amata.

¶ Quinto sequitur, quod filius in diuinis posset esse prior patre, pater quia proprietates personales pullulant ab essentia, & in essentia diuina, vt patet à Doc. in primo d. 28. & ordinatè pullulant, sic, quod proprietas patris primo pullulat, secundo proprietates filij, tertio Spiritus sancti, ergo sequitur, quod si per impossibile proprietates patris non pullularet, & adhuc proprietates filij posset immediate pullulare, & sic filius esset prima persona. Nec valet dicere, quod propositio intelligitur de effectibus ordinatis realiter distinctis. Contra, quia qualis est ordo inter aliqua, ubi distinguuntur realiter.

¶ Respondeo ad primum, primo quod cognitio, & volitio non sunt propriè effectus ordinati dependentes ab eadem causa, sicut ponit conclusio, nam velle est à voluntate immediate, & cognitio ab intellectu, quæ potentia & si non diceretur realiter, differunt tamen formaliter, vel saltem ex natura rei. Dico secundo, quod velle posset absolute produci, nulla cognitione præmissa. Si dicatur voluntas non fertur, nisi in præcognitum. Dico quod aliud est loqui de velle absolute, & aliud de velle, prout terminatur ad obiectum, siue, vt dicit relationem ad obiectum, primo modo non præsupponit necessario cognitionem obiecti, sed bene secundo modo, hæc distinctio patet à Doctore in simili. q. 14. quolibet. Dico tertio, quod cognitio obiecti, & si sit effectus, prior tamen ponitur causa, saltem partialis volitionis, tenendo opin. istam. d. 25. secundi, propositio autem Doc. intelligitur de effectibus, quorum prior nullo modo est causa posterioris.

¶ Ad secundum dico, quod si per impossibile anima non produceret intellectum, quod posset producere voluntatem, posito, quod nec intellectus, nec voluntas sint de essentia animæ, & quod sint quasi effectus ordinati ab eadem causa. Si dicatur, quod tunc voluntas posset elicere actum suum, intellectu non existente. Dico, quod licet esset in potentia remota ad elicendum, nō tamen in potentia propinqua, quia non elicit actum, nisi circa cognitum. requiritur ergo materia circa quā scilicet obiectum cognitum.

¶ Ad tertium Dico, quod non apparet aliqua impossibilitas, quin posset spirare Spiritum sanctum filij, generatione non existente, quia illa nullo modo necessario requiritur, vt patet ex multis dictis Docto.

¶ Ad quartum dico, quod si notitia essentialis, & notitia genita sint duæ notitiæ, vt quasi effectus ordinati eiusdem causa, quod non apparet inconueniens, quin possit produci secunda, circumscrip- ta, prima, licet enim prius cognoscatur essentia, quam producat filius, non tamen talis cognitio in aliquo genere causæ requiritur, vt patet à Doc. in primo d. 2. par. 2. q. 3.

¶ Ad vltimum, quod ad generationem filij necessario requiritur suppositum patris, vt principium producens, quod, vt exposui in primo dist. 4. quæst. 2. & alibi, licet enim filius sit ab essentia, vt principio formali quo, tamen est à patre, vt à principio quod.

NOTA, quod obiecta secundaria producuntur in tali esse à memoria secunda, vt à causa remota, & ab actu intelligentiæ diuino, vt à causa proxima. de hoc vide quæ exposui in primo d. 3. q. 4. respondendo ad quæstionem.

¶ Ibi. in secundo tamen instanti naturæ potest assignari quidam ordo originis, quia prius origine pater intelligit lapidem, quam filius &c. Hic nota, quod tenendo prius origine per se illud, quod est à se, & non ab alio, & quicquid habet, habet à se & posterius origine quando habet ab alio. Si modo quæzatur, an pater prius origine generet filium, quam spirat Spiritum sanctum. dico quod non, exponendo prius origine, vt supra; quia tunc spiraret Spiritum sanctum ab alio, & non à se. sed loquendo de isto priori originis, dico quod in eodem priori originis generat filium, & spirat Spiritum sanctum, patet quia à se generat, & spirat.

¶ Si iterum quæzatur nonne pater in aliquo priori generat filium, in quo non spirat Spiritum sanctum. Dico quod sic, & quod est illud prius, nō origine vt patuit, non natura, quia in eodem priori naturæ completa est tota productio, vt patet supra.

¶ Dico, quod non habeo pro inconuenienti patrem prius naturæ generare filium: distinguo tamē de priori, & posteriori naturæ. nam aliquando ordo naturæ accipitur inter quidditates, ita quod vna quidditas ex sua ratione formali præcedit aliam, & potest perfectè intelligi, alia non intellecta, aliquando accipitur ordo naturæ, vt est inter aliqua sic, quod vnum præsupponit aliud, licet illud aliud non possit intelligi perfectè, alio non intellecto, & hoc modo non habeo pro inconuenienti patrem dici prius naturæ filio. de hoc vide quæ exposui in primo d. 1. q. 2. & d. 6. & 41. Tertio modo accipitur ordo naturæ, vt est inter aliqua sic, quod vnum præsupponitur alteri, & sic præsupponitur, quod licet secundū rem non possit esse sine posteriori, potest tamen intelligi non intellecto posteriori, & hoc modo possumus dicere, quod generatio filij est prior naturæ spiratione, cum necessario præsupponitur illi. Et qñ Doc. dicit, quod in eodem priori naturæ completur totus vnus ordo originis debet intelligi de priori naturæ propriè, & primomodo, quod est, quod in eodem instanti naturæ, in quo essentia diuina est perfectè præsens in ratione obiecti intellectui paterno completur tota originatione personarum, & in secundo instanti naturæ obiecta secundaria, quæ essentialiter distinguuntur ab essentia, sunt in intellectu eo modo, quo supra dixi.

¶ Sed dubitatur, quia docto dixit in primo, quod aliquando ordo naturæ completur in primo signo originis. Sic debet intelligi, quod ex quo essentia diuina est prior naturæ intellectione, & volitione, vt dixi, & sic in primo instanti originis, quo scilicet pater habet à se quicquid habet completur talis ordo naturæ, quia in eodem instanti habet deitatem, & omnem perfectionem simpliciter, & hoc modo

Filius est ab essentia, vt principio quo, a patre vt à principio quod.

Quid sit prius origine.

Ordo naturæ quomodo accipitur. Quo pater dicatur prior naturæ filio.

Respondeo prioritas naturæ duobus modis sumi potest aliquando vt est præsuppositio huius ab hoc tantum, & conuertitur cum prioritate originis, et sic intellectus diuinus est prior voluntate, & pater prior filio. Alio modo prius natura est, à quo non conuertitur subsistendi consequentia hoc modo pater nō est prior ipso filio, imo simul natura bene sequitur, est pater, ergo filius, est filius ergo pater.

Proprietates personales pullulant ab essentia diuina.

Intellectus & voluntas sunt idem realiter, differunt formaliter vel ex natura rei.

totus vnus ordo naturæ potest compleri in vno signo originis. Sed accipiendo ordinem naturæ, ut accipit Doct. ubi supra exponendo se quid intelligat per primum signum naturæ, & per secundum in vno signo originis ordo naturæ. scilicet prioris & posterioris natura modo præexposito à Doct. de prioribus, & posteriori naturæ, non potest compleri, ut patet ex supradictis, & omnia ista bene nota, & pondera.

¶ Ibi, ita dico in proposito, quod verbum esse notitiam infinitam genitam, est ipsum esse infinitam notitiam infinitæ essentię, & hoc est per originationem ipsius à patre in primo instanti naturæ. Sed verbum esse notitiam lapidis.

¶ In hac litera sunt aliqua notanda.

¶ Primo quomodo verbum dicatur notitia infinita genita, hoc expositum est in primo dist. 10. ubi exposui quomodo Spiritus sanctus dicitur amor infinitus spiratus.

¶ Secundo est notandum in hoc, quod dicit ipsum verbum dici notitiam infinitam genitam, eo quod infinita notitia infinitæ essentię hoc potest dupliciter exponi. Primo, ut si notitia infinita genita, quia est originatiue à memoria fecunda formaliter infinita includere essentiam formaliter infinitam. Secundo, quod talis notitia infinita genita sit verè expressiua memoriæ fecundæ formaliter infinitæ, & hoc ex vi productionis suæ, ut patet à Doctore in primo dist. 27. q. 2. Et non potest esse talis notitia sic infinita, nisi per productionem à patre mediante memoria fecunda, ut in principio formali productionis, & ut sic accipit esse simpliciter.

¶ Tertio nota, quod verbum esse notitiam lapidis, vel habere notitiam lapidis à patre gignente, sic debet intelligi, quod aliquando aliquid generatur secundum esse absolutum, ut puta Franciscus secundum humanitatem, Aliquando secundum aliquid sibi adueniens, ut puta cum dicitur generatur Franciscus Albus, quia albedo aduenit Francisco iam præexistenti. sic dico, cum dicitur filius in diuinis est notitia infinita expressiua essentię diuinæ formaliter infinitæ, est ipsum habere esse simpliciter per productionem, ita quod ex vi talis productionis sit sic notitia expressiua, &c. Cum verò dico filius habet notitiam lapidis à patre, dico ipsum generari secundum quid, quia filio præexistenti suo modo aduenit notitia lapidis, & quod sit sic expressiua lapidis existentis in memoria.

¶ Ibi. Et si arguitur contra istud hic Doct. arguit probando, quod pater possit producere prius origine lapidem in esse cognito, quam filius illum producat, & probatio clara est.

¶ Ibi. respondeo pater producit lapidem. Hic Doct. soluit instantiam contra, dicens, quod eadem productione, qua pater producit lapidem in esse cognoscibili, vel in esse cognito, & filius, & Spiritus sanctus producant, quia ex quo memoria fecunda est ratio formalis producendi lapidem in tali esse, & eadem præintelligitur in tribus personis ante productionem lapidis, ideo tres personæ eadem productione producant propter vnitatem principij formalis productiui, sicut patet de patre, & filio, qui dicuntur eadem spiratione spirare Spiritum sanctum, propter vnitatem principij formalis spiratiui, existentis in vtroque ante spirationem Spiritus sanctus, ut clarè patet à Doct. in primo dist. 12. quæstio. 1. Et sicut pater prius origine spirat, quia à se, & filius posterius origine, quia virtutem spirationem habet à patre, sic dico, quod pater eadē productione prius origine producit lapidem in tali esse, quia à se habet principium productiuum lapidis, & filius posterius origine, quia hoc habet à patre, & sic non sequitur, quod lapis sit bis productus, vel postquam sit productus iterum producat.

¶ Ibi. Et si dicas saltem ante origine præintelligitur productus à patre. Vis huius argumenti stat in hoc, quia ex quo supradiximus, quod filius dicitur generari secundum quid, propter cognitionem lapidis sibi additam, videtur, quod filius generet seipsum, patet, quia si filius eadem productione producit lapidem in esse cognito, qua, & pater, ergo eadē productione habet notitiam lapidis, & sic producit seipsum in tali esse, quod videtur incoueniens, quia sicut filius non potest producere alium filium, nec seipsum absolute, cum tamen habeat memoriam fecundam, quia memoria fecunda ut in patre præintelligitur habere terminum adæquatū, sic dico, quod ex quo memoria fecunda, qua pater producit lapidem in tali esse, vel filius in tali esse secundum quid. In primo instanti originis videtur habere terminum adæquatū, puta verbum sic productum. ergo verbum tali productione non potest producere seipsum in tali esse, & sic patet vis argumenti.

¶ Ibi respondeo, & dico, hic Doct. soluit instantiam, quæ solutio est satis clara & dicit, quod licet aliquid non possit producere seipsum in esse simpliciter potest tamen producere seipsum in esse secundum quid, videlicet producendo aliquid in se, quod prius non habuit, & sic, licet filius non possit producere seipsum mediante memoria fecunda secundum esse simpliciter, ut patet, quia tunc esset antequam esset, potest tamen producere seipsum secundum quid: quia secundum aliquod sibi adueniens, & sic eadem productione, qua pater producit filium in esse secundum quid, & filius similiter producit seipsum in tali esse, licet posterius origine, nec habeo pro incoueniens, quod hoc modo pater producat seipsum prius origine, quia producit in se notitiam lapidis.

¶ Ibi. Sed hoc non videtur sufficere. Ista instantia clara est in litera, & ex his, quæ supradixi.

¶ Respondeo ista propositio, &c. Aduerte, quod hæc responsio non vadit contra dicta superius de productione secundum quid, sed contra hoc, quod filius non possit generare alium filium. ideo dicit Doct. quod illa propositio non est absolute vera, nisi addatur. Ad hoc enim quod hæc propositio sit vera, scilicet, Potentia præhabens origine terminum adæquatū, antequam sit in alio, non est illi alij principium producendi, requiritur, quod addatur videlicet, quod habes illud principium communicatum non possit esse realiter ante terminum illum, quia si posset esse, posset eadem productione verè producere, vel oportet addi, quod ab illo habente illud principium ille terminus non est secundo producibilis, quia si terminus ille adæquatus esset secundo producibilis posset ab habente tale principium verè produci. modo in productione simpliciter filij ita est, quod filius habens eandem memoriam cum patre non potest esse prius realiter, quam filius sit productus, siue verbum, nec etiam est aliquid verbum producibile à verbo habente memoriam illam, & quare non possit esse aliud verbum à memoria fecunda assignatur ratio à Doct. in quolibet. quæstio. 2. quia quando aliquid est communicabile in plura eiusdem rationis, quantum est ex se potest esse in infinitis, nisi determinetur aliunde, & sic si posset esse duo verba ita, & infinita, & si posset esse de necessitate, actū essent, & addit Doct. ibi, quod sic generatio filij est tantum vna, quod si per impossibile illa non esset, nulla alia posset esse. vide ibi diffuse.

¶ Ibi. Sed ista responsio destruit positionem quandam, quæ ponitur à multis dist. 7. primi. hæc litera est vsque ibi, quæ redō autem vltra, quare verbo habenti eandem memoriam cum patre non communicatur ipsa memoria in ratione principij productiui.

An aliquid possit producere se ipsum.

Dico quod, non in esse simpliciter, sed bene in esse secundum quid.

An potentia generandi se in filio, ut est in patre Doct. subtilis, 7. dist. primi sent. q. 1. multa dicit, unum tamē ad propositum resolutè dicit, potentia generandi potest duobus modis concipi, vel pro materiali, vel pro formali, & materiali est in filio, sed non pro formali, declaro exēplo, accipio potentiam intellectiuiam, hac potest dupliciter concipi primo & materiali, secundum pro formali hac potentia pro materiali nihil aliud est, nisi ipse intellectus, pro formali, verè est quadam

Memoria fecunda eadem præintelligitur in tribus personis.

relatio qua intellectus refertur ad suū obiectū, ut intelligibile, & sic p. formali est relatio, pro materialis est quid ab- solutū. Ad propositum posentia ge- nerandi pro materialis est memo- ria secūda, et hac est in filio, potētia pro formali est relatio, & hac non est in filio, quia filius non potest producere aliū filium.

ductiui, videtur, q̄ oporteat probare per aliud, qui per terminum adæquatum rationi illius prin- cipij, vt in patre, & ideo Doct. in q. 2. quoli. aliter probat quā per terminum adæquatum vide ibi.

Q V A N T V M ad tertium articulum, q̄ erat, si per impossibile poneretur vna persona abioluta, vtum possit esse in ea perfecta causalitas respectu omniū causabilium, dicit Doc. q̄ si hoc poneretur per impossibile in tali persona esset pfecta causali- tas omnium causabilium, & hoc probat, quæ pro- batio est satis clara, & stat in hoc, q̄ ex quo est essen- tialior ordo effectus posterioris ad cām, quā ad effectū priorē, quia effectus posterior non depen- det essentialiter ab effectū priori, sed tm̄ a causā, p- ducente illos effectus ordinatē, sequitur, q̄ si per possibile, vel impossibile circūscriberetur effectus prior, adhuc effectus posterior posset immediatē produci à tali causā, cū tota rō formalis pducendi sit in tali causā, circūscripto effectū priori, sic erit in pposito, quia cū natura Diuina sit pfectissima rō pducendi plura ordinatē, ita q̄ per prius est ratio pducendi vnū, & p. posterius aliud, per prius. n. re- spicit pductū ad intra, & per posterius pductū ad extra, sequitur, q̄ si p. impossibile nullū esset produ- ctū ad intra, adhuc natura Diuina esset pfectissima rō producendi ad extra aliquid, patet, q̄a per cir- cūscriptionē pducti ad intra non tollitur à natu- ra Diuina, nec rō formalis pducendi ad extra, nec aliqd̄ ptinens ad rōnē formale pducendi ad extra, si ergo per impossibile, vel impossibile natura Di- uina esset tm̄ in vno supposito, adhuc i illo supposi- to esset perfecta causalitas respectu omniū causabi- liū tam in esse simp̄r, quā in esse secūdum quid.

Ibi, & ideo si arguatur ista psona non pōt p- ducere intra supple. i. posito, q̄ tm̄ sit vna psona, igitur nec extra, neganda esset consequētia ab obliga- to ad antecedēs, videlicet posito, q̄ aliq̄s admittat antecedēs. f. q̄ tm̄ sit vna psona in Diuinis, quæ nō posset pducere ad intra, adhuc ab illo neganda es- set consequentia, q̄a illa consequentia tm̄ tenet per hanc ppositionem. Potentia ad aliqd̄ pducēdum extra, p̄supponit productionē intra, quæ tamen p̄positio destruitur per hypotesim, sed per con- cessum, q̄ illa vna psona non producat ad intra se- quitur. Et ideo v̄ q̄ causalitas pfecta ex sui rōnē, inquantum dicit cōparationem ad pductū extra, non requirat habitudinē ad productionem intra, licet idem fundamentū necessariō sit ratio, & causā vtriusq; productionis, q̄a habitudo ad extra, licet de facto p̄supponat habitudinē ad intra, nō tm̄ non p̄supponit illā, vt simp̄r necessariō requisitā ad p- ductionem extra, cū talis habitudo intrinseca non sit aliquo modo rō formalis, nec aliquid pertinens ad rationem formale principij pductiui ad extra.

Ibi. Ex hoc v̄. q̄ Philosophi non posuerūt ha- bitudinem in eis. Hic Doc. confirmat, quod prins dixit, sed si per impossibile non esset productio in- tra adhuc esset productio ad extra, q̄a Philosophi non posuerunt esse necessariam habitudinē produ- ctionis extra ad productionem intra, patet, quia licet illi negarent productionem intra, conceperunt tamen productionem extra, vt patet.

A D quæstionē igitur principalem. Nunc Doc. r̄ndendo ad principalem. q. dicit, q̄ causalitas pfecta respectu omnium causabilium extra de necessitate est in tribus, & hoc respectu omnium causabilium in quocunq; esse causabili, siue simpliciter, siue fm̄ quid. Et ratio formalis assignata est prius in primo articulo, quia productiuo ad intra necessariō est prior productione ad extra, siue productione sim- pliciter, siue fm̄ quid, & in pductione ad intra ne- cessariō cōcatur personis productis eadem ratio

formalis pducendi ad extra, quæ est in pducente.

Occurrit tm̄ difficultas, v̄. n. q̄ productio obie- cti secundarij sit simp̄r prior, saltem productione spiritus. sed intra, quia actio naturalis in eodē, p̄- cedit actionem non naturalem, hoc patet de intel- lectu, & voluntate in eodem, quia intellectus cum agat de necessitate naturæ est prius operatiuus, q̄ voluntas, & similiter prius productiuus, quā vol- untas sit productiua, vt patet à Doc. in primo, di- stin. 2. parte 2. q. 3. Cum ergo intellectus Diuinus de necessitate naturæ producat omnia obiecta se- cundaria in esse intelligibili, sequitur, q̄ prius pro- ducet illa, q̄ voluntas Diuina spiret Spiritū sanctum cū spiret illū merē liberē, licet necessariō nō tm̄ per modum naturæ, vt probat Doc. in primo, dist. 10.

Respondet Doc. in quolib. q. 14. art. 2. dicēs sic, q̄ maior est vera, loquēdo in eodem ordine ex par- te termini, hic autem est alius ordo ex parte primi termini, & secundi, & ideo naturalis in vno ordi- ne sequitur nō naturalem in alio ordine, prima. n. distinctio ordinum attenditur ex parte termino- rum, secunda ex parte principiorum quantum ad modum principiandi, hæc ibi, vult dicere Doc. q̄ si intellectus Diuinus, & voluntas Diuina comparen- tur ad terminum primū, puta ad essentiam Diui- nam, quæ cōcatur per modū intellectus, & natu- ræ, vt in generatione filij, & per modū voluntatis, & liberē, vt in spiratione Spiritus sancti, tūc actio intellectus Diuini est prior actione voluntatis Di- uinæ, quia pductio filij est prior productione Spi- ritus sancti. Similiter si accipiat primus termi- nus persona producta, productio intellectus Diui- ni est simpliciter prior productione Spiritus San- cti. Si verō intellectus Diuinus comparetur ad ter- minum secundum, siue ad obiecta secundaria, & voluntas ad terminum primum. sed Spiritum san- ctum, tunc non sequitur, q̄ maior sit vera, cū fiat comparatio alterius, & alterius ordinis. Si autem intellectus Diuinus comparetur ad obiecta secun- daria, & similiter voluntas Diuina ad illa eadem obiecta, tūc actio intellectus Diuini est prior actio- ne voluntatis Diuinæ, quia actio naturalis com- paratur ad actionē liberam in eodem ordine, &c. Sunt bene multæ aliæ difficultates in hac materia, quas relinquo exponendas, & pertractandas in quolib. quæst. 14. artic. 2.

A D argumenta principalia, vltimo loco restat soluere argumenta principalia, primo arguitur sic à Doctore probando, q̄ causalitas omniū causabi- liū non sit de necessitate in tribus, probat per auto- ritatem Ricardi de tri. lib. 3. cap. 16. Si tantum esset vna persona, adhuc, &c. Responso patet ex supra- dictis in tertio articulo.

Secūdo arguit sic pbando, q̄ nō possit esse vna causalitas in tribus, quia ex quo actio est suppositi, ergo plurium suppositorū erunt plures actiones.

R̄ndet Doc. ibi, ad secundum dico, dictum est in simili. dist. 12. quia ibi dictū est, q̄ vnitas actionis tm̄ sumitur ab vnitate principij formalis agendi, quia sicut tota perfectio actionis est à ratione for- mali agendi, vt supra exposui in primo, dist. 1. q. 2. r̄ndendo ad principalia argumenta, ita & vnitas actionis erit ab vnitate rōnis formalis agendi, & ex hoc probat Doc. in primo, dist. 12. q̄ quāuis pa- ter, & filius sint duo supposita spirantia, tm̄ in eis est tm̄ vna spiratio numero propter vnitate formalis rōnis spirandi, quæ est eadem voluntas in patre, & filio, cum ergo in proposito ratio formalis produ- cendi ad extra in esse simp̄r sit tantū vna in tribus suppositis, sequitur, q̄ tm̄ vna actione agent. Ista etiam vnitas actionis, quæ sumitur tm̄ ab vnitate principij actiui patet à Doct. in primo, dist. 4. q. 2.

vbi

Obiectio.

Solutio.

Quo cōmu- nicetur es- sentia Diui- na.

Nota & be- ne.

Quo actio intellectus Diuini, sit prior actio- ne voluntatis Diuina.

Eadem diffi- cultas est in primo, dist. 20. an perso- na sint equa- les in potē- tia.

vbi vult, quod hæc sit primò vera, Deus creat, vt ly Deus non includit aliqui rationem incommuni-
cabilitatis, hoc idem patere potest in 20. dist. primi, vbi probat quomodo omni potentia sit simpli-
citer eadem in tribus personis.

¶ Tertio principaliter arguit Doc. ibi præterea sicut se habet principium operationis ad principium, ita operatio ad operationem. Sed principium creationis est aliquid essenziale, quia commune tribus, & tale est prius aliquo modo notionali, siue personali, igitur, & actio actione.

In Diuinis essentialia sunt in duplici differētia. vide prima q. quoli.

¶ Respondet Doc. ibi ad tertium dico, & dicit, q. essenziale est principium producendi ad extra tantum remotum, & ad hoc, vt sit ppinquum, & proximum requiritur, vt sit in tribus suppositis, & probat in simili, quia licet voluntas, siue anima sit principium volitionis per voluntatem, non tamen est principium proximum, quia prius de necessitate, est prius principium intellectus per intellectum, sic est in proposito. Sed an hæc responsio concludat, vel nemo patet ex his, quæ supra dixi, respondendo ad illas instantias, quas feci respondendo ad quæstionem principalem.

¶ Deinde Doc. respondet ad duo argumenta facta ad oppositum, quibus probat, q. causalitas omnium causalium respectu cuiuscunque; esse, de necessitate est in tribus suppositis, & quia videntur concludere in tertio articulo, vbi dixi, quod si per impossibile esset tantum vna persona, adhuc in ea esset perfectissima causalitas respectu omnium causalium, primum ergo argumentum est tale, personæ Diuinæ plus conueniunt, quam substantia, & virtus in creatura, sed ista non possunt separari in operatione, ergo nec ille.

Quod si per impossibile pater esset solus potuisset si creare mundum, prima ratio est pater solus aut est productiuius creaturaru, aut non, non est dicendum, quod nō, quia omnis actiuitas habet rationem perfectionis, & ideo ponenda est in Deo, cum sit productiuius creaturaru, vel per se, vel per productiones, non per productiones, quia illa habent productionem ab ipso, ergo a se.

¶ Respondet Doc. ibi ad primum argumentum, quod concludit de facto, & littera clara est. Est tamen aliquis difficultas in hoc, quod dicit, quod substantia, & virtus minus conueniunt, quam tres personæ, quia substantia, & virtus sunt idem realiter, & personæ sunt distinctæ realiter. Dico, quod facilis est responsio, quia est simpliciter maior vnitas personarum in essentia Diuina, quam cuiuscunque; virtutis creatæ, siue potentie actiue, cum substantia, cuius est talis potentia actiua, Dico secundo, q. forte doctor loquitur non secundum intentionem propriam, sed secundum opinionem dicentium, quod potentia actiua realiter distinguitur à substantia, quia dicunt, quod substantia non potest esse immediatum principium alicuius actionis, cuius oppositum probat Doc. in pluribus locis, præcipue in quarto, dist. 12. tenet n. ipse, q. substantia sit immediatum principium producendi alia substantia, & tunc potentia, produci, & substantia producens essent simpliciter eadem. Ideo ad probandum, q. causalitas omnium causalium sit de necessitate in tribus, sumpsit media euidētiora, patet in primo articulo.

¶ Secundo arguit ibi. Item bonitas Dei præsupponitur bonitati creaturæ, ergo productio productioni. i. quod prius comunicatur bonitas Dei ad intra per productionem, quam producat creatura, quæ est bona per participationem.

Secunda ratio.

Creatio est opus omni potentia, omni potentia autem est in patre à se, non ab alio, ergo pater potuisset creare mundum.

¶ Respondet Doc. ibi, ad secundum dico, quod procedit de facto, quod productio præsupponit productionem non tamen, vt formaliter causam suā sub ratione, quæ est productio. i. quod, & si productio ad intra præsupponitur productioni ad extra non tamen præsupponitur, vt causa formalis productioni ad extra, nec, vt aliquid pertinens ad causam formalem productionis ad extra, accipiendo semper productionem ad intra sub illa ratione formali, quæ est productio, & non accipiendo productionem pro immediato fundamento, quia illud tale

est ratio formalis producendi ad extra, & sic finis quæstionis.

Quæstio Secunda.

An Deus possit aliquid creare.

Scotus secundo sent. dist. 1. q. 2.

Seraphicus Bonauentura 2. sent. dist. 1. q. 2.

D. Thomas parte prima summa. q. 45. art. 2. & 2.

sen. dist. 1. art. 2. & contra Gentiles. Lect. 2. c. 16.

Durandus 2. sent. dist. 1. q. 1.

Franciscus de Mayronis 2. sent. dist. 1. q. 2.

Gabriel Biel 2. sent. dist. 1. q. 3.

Antonius Andreas. 2. sent. dist. 1. q. 2.

Gulielmus Vorlingon. 2. sent. dist. 1. q. 1.

Aegidius Romanus pars prima, dist. art. 4.

Dionysius Carthusianus. 2. sent. dist. 1. q. 2.

Thomas de Argentina 2. sent. dist. 1. q. 1.

VAERIT Doctor. Vtrum Deus possit aliquid creare. Titulus quoniam intelligitur de creatione proprie dicta, quæ est de nihilo ad aliquid, vt ly nihil, duratione præcedit ipsum, esse siue, q. est cum nouitate effectus, &

q. sic intelligitur titulus. q. patet respondendo ad quoniam. ¶ Rñ deo, creare est aliquid de nihilo producere in effectu. Hic Doc. primo exponit qd intelligatur illius propositi de nihilo creare. Et primo de nihilo, exponit p. ly de quo nota, q. ly de nihilo, pot. multipliciter intelligi, primo materialiter. san. de nihilo, tanq. de materia possit fieri aliqd, ita q. ly nihil sit causa materialis, & intrinseca illius, vel materialiter sic intelligendo, q. a. nō. posset fieri, nisi agēs, prius præsupponat nō esse ipsius. a. nō. q. ly nō esse, sit causa intrinseca, sicut est expositum est in 1. dist. 2. par. 2. q. 4. exponendo opin. Hæcici, sicut est exposui in 1. dist. 3. q. 6. declarando illud quō intellectus agēs producit speciem intelligibilem de fantasmate, siue ly de accipiat materialiter, siue virtualiter, secundo ly de nihilo pot. intelligi effectiue, i. q. ly nihil, efficiat aliqd, sicut est exposui, ly de aliquo, in 1. dist. 3. q. 6. vbi exposui quō intelligitur, q. intellectus agēs de fantasmate producit speciem intelligibilem, accipiendo ly de, virtualiter, siue effectiue, tertio ly de nihilo, potest accipi, vt dicit ordinē. i. an post nihil possit fieri aliquid, Primis duobus modis nō pot. accipi, vt patet inuenienti, sed bene tertio modo, & ista est q. an. f. Deus possit producere aliqd de nihilo. i. an possit producere aliqd, q. prius fuit nihil, Ita q. ly nihil præcedat esse illius. Deinde addit Doc. qd vt ly nihil, notat ordinem, pot. dupliciter intelligi, aut q. ly nihil præcedat esse duratione, aut q. tñ præcedat in aliquo priori naturæ, & isto secundo modo cōcedunt Philosophi Deū posse creare, & aliquid de nihilo producere, vt patet per Auic. 6. Metha. cap. 2.

¶ Ibi, & intelligo istud de prioritare naturæ, hic dicit Doc. q. prius natura pot. dupl. accipi, primo positiue qñ. i. ipsum prius inest alicui, q. tūc est qñ prior est entitas eius, q. illa, quæ d. posterius natura inest illi, sicut est de aiali, & rōnali in homine, quia prius natura positiue animal præcedit rōnale. Et de isto priori naturæ, vide quæ prius exposui super dist. 3. q. 1. tertij Doc. secundo, prius natura accipit tñ priuatiue, q. f. prius act. nō inest i. l. i. entitati, cui d. primo cōuenire. Sed inest, nisi p. aliud impeditur, sicut si dicat in materia prius naturaliter esse priuatiue, q. forma, non q. ista duo sint simul in materia, sed priuatio pro tanto pot. dici prior natura, quia semper inest materiæ, nisi in illo instanti, quo sibi inest recipere formam ab aliquo agente, ad

De nihilo potest accipi duobus modis.

Vt nihil notat ordinem potest dupliciter intelligi.

Præsupponitur naturæ pot. inest alicui, q. tūc est qñ prior est entitas eius, q. illa, quæ d. posterius natura inest illi, sicut est de aiali, & rōnali in homine, quia prius natura positiue animal præcedit rōnale. Et de isto priori naturæ, vide quæ prius exposui super dist. 3. q. 1. tertij Doc. secundo, prius natura accipit tñ priuatiue, q. f. prius act. nō inest i. l. i. entitati, cui d. primo cōuenire. Sed inest, nisi p. aliud impeditur, sicut si dicat in materia prius naturaliter esse priuatiue, q. forma, non q. ista duo sint simul in materia, sed priuatio pro tanto pot. dici prior natura, quia semper inest materiæ, nisi in illo instanti, quo sibi inest recipere formam ab aliquo agente, ad

Quomodo priuatio sit prior naturæ ipsa forma.

re, ad

te ad habendum ergo priuationem sufficit sola materia cum negatione causæ extrinsecæ. ad habendū autem formam requiritur causa extrinsecæ, quia in materia non est causa intrinsecæ formæ producendæ, ut habet subtiliter videtur infra dist. 18. Ibi ita intelligo in proposito, quod creatura non habet ex se non esse, nec habet ex se esse, &c. dicitur Doc. in ista litera, quod creatura non habet ex se esse, s. formaliter, nec habet de se non esse formaliter. Et aliqui exponunt de se esse existentia, & dicunt, quod esse existentia non includit in ratione formali creaturæ, & similiter non esse existentia, quia tunc creatura non posset esse. Sed iudicio meo non recte intelligunt Doct. si tñ intelligat de esse existentia, ut patet à Doct. in primo. dist. 36. & 43. & infra in responsione ad quæstionem. dico enim, quod creatura non habet de se esse formaliter, nec esse essentia, nec esse existentia, ita quod in sua ratione formali includat esse essentia reale, & esse existentia, quia haberet esse à se, si enim tale esse formaliter includeret, necessarii esset à se, immo si de se formaliter includeret esse essentia de facto, includeret de se esse existentia, cum esse essentia non distinguat ab esse existentia, ut patet à Doct. præfenti dist. q. præfenti. & dist. 36. primi. & dist. 63. Est ergo sic

Quomodo creatura non habeat ex se non esse.

Quomodo omnis creatura ab eterno non habuit esse cognitum, quod esse cognitum nil aliud dicit, quam illam creaturam posse produci ad extra, quando Deus voluit, de hoc habetur dist. 43. primi.

imaginandum quod omnis creatura ab eterno habuit esse intelligibile, siue esse cognitum, in quo esse fundatur esse possibile, ut patet à Doct. in 1. d. 36. & 43. & tale esse dicitur aliqui esse quidditativum, aliqui esse essentia, nulla tñ creatura in tali esse aliquid reale dicit, & omnes creaturæ, ut includunt tale esse s. qd, per se adinuicem distinguunt, & ordinate per se ponunt in prædicamentis, hoc etiam modo individua dñr esse in prædicamento, ut patet à Doct. in præfenti dist. q. 3. & omnis creatura, ut sic tñ producit per actum intellectus diuini, ut supra dixi in 1. q. esse, atit essentia reale, quod nullo modo realiter, nec forte formaliter positum est distinctum ab existentia, tñ contingenter producit ab actu voluntatis diuinæ. Dico ergo, quod creatura in tali esse diminuto non habet ex se esse formaliter modo præposito, nec esse realis existentia, nec esse realis essentia, nec etiam habet formaliter non esse realis essentia, nec realis existentia, quia si negatio talis esse includeret formaliter in creatura, ut habet esse cognitum, tunc esset impossibile ipsam creari posse, sicut dicimus, quod homo non est formaliter albus, nec formaliter non albus, nam si esset non albus formaliter. i. q. si non esse albus, includeretur formaliter, siue quidditativum in homine, nunquam homo per quamcunque potentia posset fieri albus. Et si dicat, habere esse de se formaliter, & habere non esse de se formaliter, contradicunt, ergo alterum verificatur de creatura. Dico, quod ista non sunt contradictoria: eo quod aliquid negat in prima, quod affirmat in secunda, quia in prima negatur ly habere esse, in secunda vero affirmat habere, & negatur esse. Sed ista bene contradicunt aut habet de se formaliter esse a. non habet de se formaliter esse, & secunda est vera, quia tunc sensus est, quod esse de se non includitur formaliter in creatura, & simile patet à Scoto in primo, dist. 4. q. 1. in responsione ad principalia argumenta, & dist. 2. par. 2. q. 1. & dist. 28. & sic patet ista litera.

Opinio Egidij Romani, quod 6. q. 4.

Pro ista opinione sic intellecta hic recitatur vna ratio Egidij de Roma quolib. 6. q. 4. qua probatur, quod Deus potest immediate producere aliquid de nihilo, quia minus præsupponit in agendo, &c. Et litera clara est.

Ibi, istam rationem adducunt aliqui ad secundum membrum, prout denotat ordinem durationis. Sed ibi omnino non valet, quia si Deus nihil præsupponit in producendo, de quo producat, non tamen sequitur, quod possit producere nouum sic, sicut

nec de natura, & arte sequitur ex virtute argumenti, quod quia natura non præsupponit in actione sua ens in actu, igitur potest producere aliquid omnino nouum secundum esse in actu, non sequitur.

Nota ibi, sicut nec de natura, & arte. Alii exponunt sic, quod non sequitur, si natura nihil præsupponit in actu, quod potest producere de nouo aliquid in actu, dicunt, quod ex hoc non sequitur, quia materia est ens in actu, & non potest produci à natura, sed credo, quod ista expositio sit nulla, cum ipsa materia præsupponat actioni naturæ, sed ut dicitur Doct. absolute non sequitur, ex vi argumenti non præsupponit ens in actu, quod est ipsum compositum, ergo potest producere ipsum compositum omnino de nouo, non sequitur, quia si natura fuisset ab eterno, & bene disposita, ac nullo modo impedita statim produceret effectum in actu, & sic non produceret omnino de nouo.

Materia præsupponitur actioni naturæ.

Ibi, sed nec ad istud primum membrum valet. Contra Egidij. dicitur Doct. quod argumentum Egidij, non valet etiam ad primum membrum. s. ut ly nihil tñ natura præcedit, quia s. m. philosophi quæcunque intelliguntia est agens superius, quam agens naturale, & per consequens in agendo minus præsupponit s. m. istos, quod agens naturale, & tamen non conceditur consequenter ab eis. s. quod possit ab eterno producere de nihilo. Et quod dicit de intelligentia, quod non potest creare, licet hic hoc supponat pro certo, subtiliter tamen probat in quarto, dist. 1. q. 1. ubi pertractat opinionem Auicennæ de ista materia, quam ibi improbat.

Contra Egidij.

Ideo aliter arguo ad istud membrum sic, hic Doc. ostendit quomodo Deus potest aliquid producere de nihilo, ut ly nihil tñ natura præcedit, & arguit sic, Deus potest immediate aliquid causare, hoc est nulla secunda causa in quocunque genere causarum concurrente. ergo potest creare, & aliquid de nihilo facere. Antecedens est manifestum, quia Deus est primum efficiens, ut probauit d. 2. primi. par. 1. q. 1. ergo si aliquid non potest immediate facere: ergo nec mediate, patet, quia si produxit a. mediate oportet, quod illud quod mediat sit productum, aut ergo immediate à primo efficiente, & habet propositum; aut mediante aliquo alio; si mediate: ergo illud, quod mediat erit productum à primo efficiente, vel aliter erit processus in infinitum, vel oportebit stare ad aliquod, quod erit immediate productum. consequentiam probat sic. Scilicet, quod possit illud producere ex nihilo, quia si potest efficere aliquid, immediate igitur illud non habet esse ex se necessarium formaliter, & habet esse à causa, igitur habet esse post non esse secundum intellectum huius membri. hæc litera patet de se.

Quomodo Deus possit producere aliquid de nihilo.

Deus est primum efficiens.

Contra illud, quod dicitur Doct. illud non habet esse ex se necessarium formaliter, & habet esse à causa. In hoc enim videtur sibi contradicere, ponendo primam causam ad intentionem Auicennæ de necessitate causare effectum immediatum, puta secundam intelligentiam: nam dicit supra in primo. dist. 2. par. 2. q. 3. quod intelligentia secunda, si esset causata de necessitate à prima causa, tunc esset ex se formaliter necessaria. hoc idem dicit in eodem primo, dist. 8. q. ult. & hic dicit, quod tale causatum non habet esse ex se necessarium formaliter.

Obiectio.

Respondeo, quod nulla est hic contradictio, si Doct. recte intelligatur: nam intelligentia secunda non includit in suo cōceptu quidditativum esse à se, siue realis essentia, siue realis existentia, quod patet à Doct. d. 8. q. ult. primi. declarando positionem Auicennæ, quomodo necessario causatum dicat possibile, ubi sic dicit. Auicenna autem vñ statim contradicere sibi ipsi, ponendo illud necessarium esse possibile, quia tunc necessarium non necessario comparatur ad illud, Sed arguitur pro Auicenna: si est ab alio, ergo in conceptu quidditativum eius non cadit esse: ergo est de se.

Solutio.

Franc. Lych. in sec. Sent. Scoti.

B

possi-

possibile esse, & non existens, sicut humanitas nō est de se vna, nec plures, conceditur de isto modo possibilitatis, quā s. possibilitas non est, nisi q. ordine naturae hoc est capax huius, & non est illud quidditativē. s. ex se. hāc Scotus ad literam. ex quo ergo causatum necessariō non includit tale esse quidditativē, sequitur, quod nec sic includat necessitatem, cōsequentem huiusmodi esse, & sic intelligit Doct. in isto secundo, quando verō dicit in primo, dist. 2. q. est ex se formaliter necesse esse sic debet intelligi, q. illa entitas causata à prima includit formaliter necessitatem, puta tanquā gradum intrinsecum, sicut dictum fuit ibi de verbo, quod est ex se formaliter necesse esse, id est quod includit in se formaliter essentiam divinam, quā formaliter est necesse esse. Et sic patet quomodo sibi non contradicit.

*Nota & be-
na.*

*Ad rationē
Aristo. nunc
negandum
esset illud
fundamen-
tum, q. Deus
ad extra
agat neces-
sariō, quia
agit merē
contingenter,
sive agat me-
diatē, sive
immediatē.*

DE secundo membro, prout ly de nihilo dicitur ordinem durationis negatur communiter creatio à philosophis: quia dicunt philosophi, q. Deus non potest producere aliquid de nihilo, ita q. ly nihil pcedat duratione, voluit enim, q. prima causa quiddam producit immediate, & de necessitate naturae producat, & sic tale productum erit simpliciter necessariū, ut patet à Doct. in primo, d. 2. par. 1. q. 1. & di. 8. q. ult. & q. 7. quolib. omne autem necessarium apud philosophum. 9. metha. tex. com. 17. & primo cœli, & mundi. t. c. 138. est sempiternum, & e contra. & sic non potest aliquid produci immediate de nouo à prima causa. Et si dicatur nonne Arist. 16. de animalibus ponit intellectū venire de foris, & immediate esse à Deo: Et Doct. in d. 43. q. 2. ar. 2. quarti dicit, q. Arist. ponit intellectum immediate accipere esse à prima causa, & novum esse, ergo non videt mens Arist. q. omne productum immediate à Deo sit sempiternum, de hoc vide quod dicit Doct. in quarto vbi supra. exponendo mentem Aristotelis.

Ibi. Sed contra istud huc Doct. intendit probare contra philosophos, q. etiam immediate productum à prima causa nō sit sempiternum. Et supponit vnum probatum ab ipso, in primo, dist. 2. par. 1. q. 2. & dist. 8. q. ult. & 39. & 42. primi. & 7. q. quolib. videlicet, q. prima causa causat omnia, quae sunt ad extra merē contingenter. Et ex hoc sequitur, quod non necessariō; & per consequens nec sempiternū, quia philosophus 9. metaph. t. c. 17. videtur concedere omne necessarium esse sempiternum, & e contra. idem etiam videtur innuere primo cœli. j. ex. com. 102. 103. & 138. contra Platonem, qui cōcessit aliquid sempiternum esse, & tamen possibile esse.

Sed instabis huic rationi. Hic Doct. intendit probare, q. non sequatur. s. q. si Deus vult immediate, & contingenter, quod possit illud velle de nouo, quia probatum est in primo dist. 8. q. vi. quod Deus contingenter ab eterno vult a. & tamen non potest de nouo non velle a. quia tunc esset mutabilis. hoc idem in 39. di. & 45. in qua ostendit, quod quicquid vult eternaliter, & ab eterno vult.

Ibi. Respondeo novitas potest esse in productione divina propter novitatem producti, licet non sit novitas in producente. Sed circa velle non potest esse novitas, vel mutatio ex parte voliti, id est quod nonquam potest esse aliquid aliter volitum, quā prius à voluntate divina, nisi sit aliqua novitas ex parte actus volendi, quia actus volendi idem, & eodem modo se habens non potest esse alicuius noviter voliti volitum enim nō habet esse volitū, nisi per actum volendi, & ita non est novum in esse volendi, nisi per novum actū volendi. dicit ergo Doct. quod licet esse causabile à voluntate divina sit ab eterno volitum, ita quod de nouo non potest esse volitum, non tamen sequitur hoc de causatione, quia temporaliter potest causari.

*Quomodo
novitas sit
ex parte pro-
ducti, non
autem pro-
ducens.*

Ibi. Sic igitur vñ aliquantulum sequi, q. si Deus possit aliquid contingenter causare, quātam possit cōtingenter causare aliquid novum, quia si s. m. Aui- cen. potest contingenter causare aliquid sempiternum, multo magis potest contingenter causare nō sempiternum, quia sempiternum vñ magis habet rationem necessarij, quā non sempiternum, & magis rationem in causabilis. Sequitur, quod enim oporteret causatum esse sempiternum, vñ sequi ex necessitate causationis, vel ex immutabilitate ipsius causalitatis, quorum neutrum infert sempiternitatem. igitur possibilis est novitas inferri, non enim, valet formali consequentia; causa est simpliciter immutabilis. ergo non potest aliquid de nouo causare, quia cum immutabilitate, causa potest stare novitas effectus, ut patebit respondendo ad primum argumentum principale. Nec similiter sequitur, Deus causat necessariō. ergo causatum est sempiternum. Et dicunt aliqui, q. consequentia est bona, sed tam antecedens, quā consequens est falsum, de antecedente patet, quia ista repugnant, q. aliquid causetur, & necessariō, ut patebit questione sequenti. Sed quomodo consequens sit falsum, nō ostenditur ab eis, immo videtur, q. si Deus causat a. necessariō, q. ipsum a. sit necesse esse, & si a. est necesse esse a. erit sempiternum. Aliter non esset necesse esse. Posset ergo dici primo, q. quando Doct. dicit, q. necessitas causationis non infert causatum esse sempiternum, quod potest sic intelligi in proposito, quia Deus nō causat necessariō. ideo non sequitur necessariō sempiternitas effectus, & sic sit ista consequentia, quia Deus non causat aliquem necessariō, ideo ex necessitate causationis non potest sequi sempiternitas effectus, cum talis necessitas causationis nullo modo sit in Deo. Secundo potest dici, tenendo illud antecedens, q. Deus causat necessariō, q. adhuc non sequitur, quia comparatur ad effectum mediatē, etiā s. m. philosophos causat necessariō, & tamen effectus erit novus. Si etiam comparatur ad effectum immediatē, adhuc erit novus. patet de anima intellectiva, quae per philosophū 16. de animalibus. immediate causatur à Deo, & non necessariō. Si dicatur, quod si causatio animae est necessaria, ergo, & ipsa anima habet necesse esse. Respondeo, q. causatio necessaria est duplex. Quaedam est simpliciter absoluta, quae non sit ex praesuppositione alterius. Alia est, quae sit praecise ex aliquo praesupposito, & hoc secundo modo anima necessariō causatur, quia in eodē instanti, quo corpus est organizatum necessariō anima infunditur à Deo. Dico etiam, q. anima intellectiva non immediate causatur à Deo alia causatione, qua causatur, & corpus organizatum, ita q. causatio Dei in aliquo priori terminetur ad esse ipsius animae, ideo non dicitur absoluta necessitate causari, & de hoc vide Doct. in quarto, dist. 3.

*Deus non
causat ne-
cessariō.*

*Causatio ne-
cessaria est
duplex.*

QVAMVIS Doc. expresse dicat, q. nihil potest esse volitū de nouo à voluntate divina sine novitate actus volendi, ut patet in primo dist. 8. q. ult. & dist. 39. & 45. & presenti dist. Aliqui tamen nituntur ex aliquibus dictis Docto. salutare, q. aliquid potest esse de nouo volitum, qui sic dicunt. Tamen cum supportatione tāti viri, & salvo semper meliori iudicio, & in omnibus me submittendo sacrosanctae ecclesiae determinationi, necnon dictis sanctorum occurrunt mihi multae dubitationes, ex quibus forte non videretur sequi inconueniens aliquid esse de nouo volitum à voluntate divina nulla penitus mutatione facta in ipso actu volendi, quae dubitationes sumuntur ex dictis Doct. in diuersis locis.

*Modestē lo-
quunt ipse
viri.*

PRIMA ergo dubitatio est, quia Doct. in primo dist. 39. dicit, q. sicut voluntas divina contingenter vult, puta Franciscum fore, ita stat semper in tali

*Voluntas di-
uina semper
est prior ip-
so actu.*

*Noniter a-
gero est du-
pliciter, uno
modo ex no-
ua causatio-
ne agentis,
et sic tale
agens verè
mutatur, al-
io modo ex
nova appro-
ximatione
passi, et sic
agens potest
de nouo age-
re sine sui
mutatione.
Vnde huc au-
thor in pri-
mo, dist. 39.
Prædestina-
tum in sen-
su composito
posse dari
non est verè
nec possibile.
in sen. u. di-
uiso est pos-
sibile posse
damnari, in
sensu compo-
siti nil aliud
est, q. præde-
stinatum, ut
prædestina-
tum posse si-
mul esse dā-
nari in sen-
su composito
unionis præ-
destinati in
sensu diui-
so, nil aliud
est, nisi præ-
destinatum
posse cadere
à sua præde-
stinatione
et dari, hoc
autem
est possibile.
Vel dic-
mus quod
prædestina-
tus ex parte
sui potest
damnari,
sed ex par-
te prædesti-
nati. f. Dei,
minime.*

tali contingentia. Nam in eodem instanti, quo elicit actum, siue ipsum velle potest non elicere, quia semper voluntas diuina, etiam quando actum elicit, intelligit prior ipso actu, ut et patet à Doct. in 1. d. 39. & in isto 2. d. 25. Et quia semper elicit, ideo semper intelligit sic prior, q. potest non elicere, non enim est intelligendum, q. sic ab eterno voluerit, q. etiā nunc non velit, immo sicut ab eterno voluit, ita, & nunc vult, & si sic vult, q. possit velle oppositum. & si ponat in esse, q. velit oppositum, tunc sequitur, q. possit velle de nouo, & tñ non est dicendum, q. sit nouitas in tali velle. Et licet dictum Doct. sic exponatur, q. qñ vult contingenter a. & semper stat in tali actu contingenti sic exponitur, quia qñ actu vult, pro quocunque instanti semper potest velle oppositum, quia, vt sic voluntas intelligitur prior actu volendi. Sed posita prima determinatione non potest velle oppositum, & ideo non sequitur. Deus vult Franciscum sedere, & potest velle ipsum non sedere, modo possibili in esse posito nullum sequitur impossibile. ponat ergo in esse, non sequit, quia posita prima determinatione, qua vult ipsum sedere, non potest poni alia determinatio, qua velit ipsum non sedere, & de hoc vide, quæ notauimus super primo Doc. d. 39. Quicquid tamen sit est valde difficile credere, q. voluntas non possit velle oppositum, nulla facta mutatione in actu volendi, quia si ponatur fm aliquos potentia exequutiva in Deo sine mutatione aliqua in tali potentia potest aliquid causari de nouo, q. prius non causauit. Non enim credo aliquid mutari ex hoc solo, q. habet aliquem respectum rationis, quem prius non habuit, vel q. non habeat respectum rationis, quem prius habuit, non enim actus intelligendi diuinus diceretur mutari pp aliam, & alium respectum rationis. Vnde Ocham in suo centiloquio non habet pro inconuenienti, q. intellectus diuinus nunc incipiat scire aliquid, quod prius nesciuit, & q. nunc desinat scire aliquid, quod prius sciuit. Sic pariformiter dico, q. forte non videtur impossibile, q. voluntas diuina nunc velit Antichristum non fore, quæ tamen prius voluit esse, & hoc sine sui mutatione, quia semper remanet idem actus voluntatis diuine, vt idem sibi, licet in eo possit esse alius, & alius respectus, siue alius, & alius transitus super creaturam, sicut enim voluntas diuina eodem velle semper immutabiliter se habente potest velle mille obiecta, q. velle dicuntur habere esse volitum, & tñ non sequitur mutatio in voluntate diuina, quia tñ sunt ibi alij, & alij respectus, siue alij, & alij transitiones super obiecta cognita, sic videtur, q. manente eodem velle circa id obiectum cognitum possit poni aliud, & aliud volitum, nulla facta mutatione in actu voluntatis diuine, non enim videtur sequi absolute, vult hoc, & prius noluit: ergo mutatur, non sequitur, quia eodem actu, quo vult hoc esse, prius voluit hoc non esse. Posito enim, q. in me esset vnica intellectio, qua intelligo omnia intelligibilia in instanti a. non intelligo b. & in alio instanti intelligo illud eodem actu, tantum sequitur, q. actus intelligendi nunc terminatur ad b. ad quod prius non terminabatur. Et patet, quod alia, & alia terminatio in actu manente eodem nullam facit mutationem.

SECUNDA dubitatio est, quia Doct. in primo dist. 40. & communiter alij Doct. expressè dicunt, q. prædestinatus potest dari in sensu diuiso, & tunc est sensus, q. ille, qui nunc est prædestinatus potest dari, puta cras, licet dicat ibi, quod hoc est in eternitate, quia in eodem instanti eternitatis, quo vult Petrum prædestinare potest velle oppositum, vt diffusè expressum est in primo, dist. 39. Non video tamen, quin Deus si vellet posset nunc Petrum damnare sine sui mutatione, vt in fra dicam.

TERTIA dubitatio est, quia Doct. in primo, dist. 44. & in secundo, dist. 7. declarando de potentia Dei ordinata, & absoluta. Ibi dicit, q. facere aliquid de potentia Dei absoluta est facere contra legem prius determinatam, & quod potest facere contra illam legem, nisi fortè exponatur, quod pro illo instanti quo ordinauit aliquam legem, oppositum potuit ordinare. Sed certum est, quod omnis finaliter peccator secundum legem diuinam est eternaliter damnandus, & tamen non video quin voluntas diuina posset nunc ordinare oppositum, nulla mutatione facta in actu volendi.

QUARTA dubitatio est, quia videtur, quod si voluntas diuina nunc vellet, posset omnes damnatos glorificare, & sic esset nouum volitum sine mutatione voluntatis diuine. Et Fraciscus de Mayo. in primo dist. 40. dicit, quod Deus non sic determinatè reprobauit aliquem, quin semper possit illum prædestinare si vult.

QUINTA dubitatio, quia ex quo voluntas diuina secundum communem opinionem ab eterno ordinauit Antichristum fore. Quæro an Antichristus posset non esse, & si sic, tunc habeo propositum, aut non potest non esse? & sic voluntas diuina non poterit facere, quod Antichristus non sit, licet ab eterno potuisset facere, quod videtur inconueniens.

SEXTA difficultas est, quia dicit Doct. in primo, dist. 8. q. vlt. & in isto secundo præsentis dist. 8. est etiam communis responsio Theologorum, quod voluntas diuina voluit ab eterno quicquid voluit, sed non pro eterno, sed pro aliquo tempore determinato: Quæro tunc quomodo in illo tempore determinato voluntas diuina ponit illud inesse, aut volitione, qua ab eterno voluit, & habeo intentum scilicet quod ipsa habeat respectum nouum, aut non volitione, sed aliqua alia potentia, & tunc videtur mutatio, quia prius illa potentia non ponebat illam creaturam in esse. Nunc autem ponit, & si hic non ponitur mutatio, ita nec debet poni in voluntate diuina ex hoc, quod nunc vult aliquid esse, cuius oppositum prius voluit non esse.

ISTIS ergo dubitationibus positis dico semper me submittendo scripturæ diuinæ, & pedibus sanctæ Romanæ ecclesiæ, offerendo me tam publicè, quam secretè semper retractare, quod non fuerit, ita benè dictum, & dictis sanctorum non consonum, quod non haberem pro inconuenienti voluntatem diuinam posse velle aliquid de nouo sine sui mutatione. Pro cuius clariori intelligentia suppono aliqua. Primum, q. mutari est aliter se habere nunc, quam prius, vt patet 5. physic. & hoc secundum aliquid reale, & sic homo mutatur à non albo in album, vel è contra. Est etiam mutatio visionis cum homo mutatur à non esse simpliciter ad esse simpliciter, vel è contra. Sed aliter se habere nunc quam prius secundum aliquam relationem rationis non dicitur propriè mutari, sicut Deus, qui nunc amatur à me, & prius non amabatur aliter se habet nunc, quam prius secundum respectum rationis causatum à me amante, & tamen non mutatur, vt patet à communiter Doctoribus, & præsertim à Scoto in primo dist. 30. & 39. & alibi.

Secundo suppono, q. in voluntate diuina est tantum vnus simplex velle idem realiter, & essentialiter sibi, vt subtiliter probat Doct. in primo, dist. 2. q. 1. & eodem velle creat, gubernat, prædestinat, & reprobatur, & vult, quod quicquid vult, vt patere potest in multis locis à Doct.

Tertiò præsuppono, quod velle diuinum manens simpliciter idem in se aliquando dicitur velle contingens, vt quando transit super obiecta contingens. Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. B. a. gen.

Quid sit mutari. 5. phys. conuenit. 7. & 12. met. 38. & 63. Ista definitio de mutari potest duobus modis intelligi. vno modo, q. res illa alio modo nunc se habeat, quàm prius se habuit, & sic non conuenit intellectu diuino. Alio modo, quod alio modo se habere possit, quàm nunc se habeat, & sic conuenit rei cognita in intellectu diuino, & sic nihil mali est, tale mutari dari Deo. Quomodo velle diuinum manens id simpliciter aliquando dicatur necessarium, aliquando contingens.

gentia, ut cum vult creaturam esse; & aliquando dicitur necessarium, ut quando transit super obiecta necessaria, ut patet à Doctore in primo distinctione. 10. & illud velle potest dici diuersificari secundum quod transit super diuersa obiecta, etiam contingentia, ita quod talis diuersificatio non est in entitate ipsius velle, sed in diuersis transitionibus, siue determinationibus, siue relationibus rationis, ut patet à Doct. in primo distinctione 39.

¶ Quarto præsuppono, quod illud velle, quo vult quicquid vult sic est idē essentialiter essentia diuina, quod non potest se esse nouū, nec elici de nouo.

¶ Istis præsuppositis dico sine assertione, quod voluntas diuina posito, quod ab æterno voluerit me saluum fore, adhuc ipsa eodem velle potest me nūc velle damnare, etiā antequā producar in esse, & hoc si ponatur in esse, in velle diuino tantum erit nouus transitus. Et cum dicit Doct. quod hoc non potest esse sine nouitate ipsius velle. Dico quod vel oportet ipsum exponere, puta quod non loquatur secundum propriam opinionem, vel quod nō possit velle de nouo noua voluntate reali sine nouitate ipsius, sed quod non possit esse nouus transitus sine nouitate in voluntate diuina ego non video.

¶ Et si dicatur quod ipse Doct. in primo distinctione 30. dicit quod intellectus diuinus non potest causare aliquam relationem rationis de nouo sine sui mutatione, hoc idem videtur de voluntate. Dico, quod & si hoc verum sit sustinendo, quod ipse loquatur secundum opinionem propriam. Potest tamen dici non contradicendo Doct. quod quādo voluntas vult aliquid de nouo, & similiter quando intellectus intelligit aliquid de nouo non causatur ibi aliqua relatio rationis. Et si dicatur. Si intellectus aliquid de nouo intelligit. ergo de nouo potest se comparare ad obiectum cognitum, & talis comparatio erit relatio rationis. Posset dici, quod si talis relatio sit erit in obiecto cognito non autē in intellectu diuino.

¶ Si etiam ponatur, quod sit in intellectu diuino talis comparatio, ego non video quo modo propter nouam comparationem rationis sit mutatio in actu intellectus diuini. Nam sicut ab æterno secundum ipsum potest per se comparare ad alia, & alia obiecta, & sic ibi esse plures comparationes, & tamen ipsum nō mutari. Sic in proposito, similiter videtur difficultas, quomodo eodem actu intellectus possit simul, & ab æterno causare diuersas comparationes circa diuersa obiecta sine sui mutatione, & quod non possit causare de nouo aliquam comparationem sine sui mutatione, cum illa sit tantum ens rationis, quæ nullam mutationem facit.

¶ Et sic breuiter sustinendo hanc viam possumus soluere multas difficultates, quæ possent inducere rationalem creaturam in desperationem, & in multa alia inconuenientia. dicerem ergo sine assertione tamen, quod si voluntas diuina ab æterno statisset hominem homicidam fore puniendum per nā capitis, quod nūc de nouo potest statuere oppositū, quæ sicut statuens ab æterno est ibi tantū transitio contingēs super obiecta, ita & nūc quādo oppositū statuit similiter, quod ipsa voluntas, sicut ab æterno eodem velle voluit me esse pro isto tempore, ita & nūc eodē velle ponit me inesse diuersificata alia transitione à primā. Similiter sicut eodem velle voluit ab æterno Iudā fore damnatum, ita & nūc potest velle noua transitione, sine nouo respectu rationis Iudam esse saluum, & sic de alijs. Nam vide Sco. in quarto. d. 46. q. 1. vbi dicit expresse, quod si Petrum saluari iustum esset, si ipsum damnaret, iuste faceret, quod enim inconueniens esset voluntatem diuinam, si Petrum nūc beatum damnaret, ita quod esset tantum noua transitio super Petrum damnatū.

¶ Et ultra quæro à te an Deus posset velle nūc facere alium mundum præstatiorem isto: Si sic. ergo eodem velle, sed noua transitione, si non expresse non est dicendum, quia non video oppositum.

¶ Si dicatur. Pono casum, quod voluntas diuina voluit ab æterno Petrum saluum, & nūc voluntas diuina damnat Petrum. Quæro an intellectus diuinus ab æterno cognouit Petrum fore damnandū. si sic. contra. quia ab æterno non determinauit Petrum fore damnandū, & tamē intellectus diuinus omnia contingētia cognoscit post determinationē voluntatis diuinæ. q. vltima prologi. & distinctione. 39. primi. & dist. 14. quolibet. si nō cognouit ab æterno. ergo non cognouit omnia futura contingētia.

¶ Respōdeo, & prius quæro à te, an Deus possit producere nouum mundum, quem prius non determinauit ab æterno? Sic sic. ergo intellectus diuinus hoc non cognouit ab æterno, cum non fuerit volitum ab æterno. ergo non cognouit omnia futura contingētia. Dico ergo, quod intellectus diuinus quando transit super obiecta secundaria nō fit perfectior, neque imperfectior, cum talis transitus nō pertineat ad perfectionē illius; immo si per impossibile, non cognosceret aliquod obiectū secundariū, nulla simpliciter perfectio sibi deesset, immo simpliciter omnis perfectio sibi adesset. Nam vltimata perfectio illius est intelligere essentia diuinā, ut patet à Doct. in primo. d. 2. & in secūdo. di. 2. q. 1. Si ergo nō cognosceret omnia obiecta, etiam necessaria nō pertineret ad imperfectionem illius, nec etiam cognoscere huiusmodi obiecta pertinet ad perfectionem illius, quæ tamē relucet in essentia diuina, nō ex natura rei, sed ex actu intellectus diuini ante omnē productionē voluntatis ad extra producentis talia in tali esse intelligibili, ut patet à Doct. in primo distinctione 3. quæstione 4. & dist. 39. & in presenti distin. 1. q. 1. quanto magis nō cognoscere ab æterno aliqua obiecta secundaria contingētia non pertinebit ad imperfectionem illius.

Dico quod tñ cognoscit illa futura contingētia, quæ sunt determinata à diuina voluntate. quia cognoscit antecedēs. illā determinationē. ergo & futurū contingens sic determinatū, quod dicitur cōsequēs, ut patet à Doct. in primo. d. 39. & 44. quorum esset tñ incōueniēs, si aliquid esset determinatū à voluntate diuina & nō cognosceretur ab intellectu diuino, & cū nō cognoscit illud, qd nō est natū cognosci, nisi prius voluntas diuina determinet, nullū sequitur inconueniens non enim cognoscit hanc; alius mūdus perfectior est, pducēdi, & tñ hoc est possibile, & hęc est, quæ nō est determinatū à diuina voluntate, & si dicatur, nō ne intellectus diuinus cognoscit oia futura contingētia, Dico quod ex quo illud est futurū contingēs, qd est sic determinatū à diuina voluntate, ut patere potest à Doct. in q. vltima prolo. & i primo. d. 1. q. 1. & d. 8. q. vlti. & 39. & q. 14. quoli. q. cognoscit oia futura cōtin. tua, p quāto cognoscit determinationē diuinæ voluntatis, intelligendo tñ sic, quod essentia diuina est ratio cognoscēdi intellectui diuino, & determinationē diuinæ voluntatis, & determinationē per illā, ut patet à Doct. in primo. d. 39. Sed post voluntas diuina aliter determinaret, tñ intellectus diuinus aliter cognosceret, cū in huiusmodi contingētibz semper sequatur determinationē diuinæ voluntatis, nec sequitur mutatio in intellectu sic vel sic cognoscere, cum tantum ibi sint diuersæ transitiones, vel relationes rationis, quæ nullam faciunt mutationem, ut dixi supra de voluntate. Istis ergo bene intellectis iudicio meo satis debili nōnullę difficultates solui possunt, quæ multū impedimētū præstāt in via Dei ambulare volenti. Et omnia, quæ dixi

Quomodo intellectus diuinus cognoscit futura contingētia.

dixi in ista materia non assero firmiter tanquam vera innitendo sententiæ & opinioni meæ, & si melior sententia apparet semper paratus sum illi firmiter adherere, credo tamen in istis non decipi, sed magis veritati consona dicere.

¶ Arguit etiam ad istud membrum, quia si aliquid sit nouum, quæro à qua causa sit nouum, sit illa causa a. aut a. eodẽ modo se habes produxit hoc nouum, aut aliter. Si primo modo h. propositum, quia ab eadẽ causa nõ mutata, potest esse effectus nouus. Si secundo modo, quæro à quo mouente aliter se habuit ad hunc nouum effectum, nõ est processus in infinitum, ergo stabitur tandem, q. aliquid erit nouum à causa vniformiter se habente. Et confirmatur ratio, quia si potest esse à primo mouente hæc pars motus noua, quæ nunquam præfuit, quare non potest ita aliquid totum esse nouum, cuius nihil vnquã præfuit.

¶ Sed ista ratio cum sua confirmatione parum valet contra philosophos, & leuiter solueretur ab eis, quia nouitas poneretur ab eis ex motu, qui necessarius causatur in quantum vniformis, sed difformitas sequitur in partibus eius, & ita nouitas. & de hoc vide Doct. in primo. dist. 2. q. 1. & in 4. di. 48. vbi quærit, an cessante motu primi mobilis aliquid possit moueri, & sic diceretur ab eis, q. nouitas esset tantum à causa secunda, & non à prima, & sic motus primi mobilis, & quælibet pars eius, vnde Commentator 12. metha. com. 41. dicit, q. præter primum mouens quod est infinitæ potentia, requiritur mouens coniunctum potentia finitæ, ita q. ex primo mouente sit infinitus motus, & ex secundo sit successio, quia aliter non posset esse successio, & per consequens nec nouitas, nisi concurreret illud mouens finitum.

¶ Ibi in isto tñ membro secundo. s. intelligendo de nihilo, prout dicit ordinẽ durationis distinguif ab Hér. in summa ar. 2. q. 13. & 24. q. ly de nihilo pōt accipi, vel pro nihilo omnimodo. s. fm esse essentia & existētia, vel pro nihilo tantum fm esse existētia, aliquo tñ fm esse essentia. Et ponitur ab Hér. q. Deus potest facere aliquid de nihilo secundo modo, non tñ primo modo, quia omne creabile est prius possibile, & illud possibile p̄supponit esse essentia, & hæc opin. Henr. clarius vide in primo. di. 36. q. vnica. vbi vult, quod esse essentia sit de necessitate ab æterno.

¶ Confirmatur ista ratio, quia in omni creatura est compositio ex actu, & potentia, ergo in omni creatura potentialitas est prior natura actualitate, & tunc ista potentialitas non est nihil, sed est alicuius entis fm aliquod esse, non autem esse existētia, igit fm esse quidditatum, & hoc ponitur fm illi modum, qui recitatur. dist. 43. primi. ibi enim ponitur, q. per potentia actiuam Dei ad se producitur primores in esse possibili passiuẽ ad se, & tunc ultra potest produci in esse existētia: non tamen, nisi prius natura fuerit producta in esse quidditatum, & in esse possibili passiuo, & hanc opi. clarius vide in expositione, quam feci super dist. 43. primi Doct.

¶ Ibi, contra istud est argumentum, dist. 43. quia nõ producitur res aliqua in esse possibili per omnipotentiam, quia omnipotentia tantum respicit esse actualis existētia, sed producitur in esse possibili tñ ab intellectu diuino, quo etiam producitur in esse intelligibili, & quando est in esse intelligibili, non repugnat sibi esse existētia, & hoc clarius vide in expositione facta. dist. 36. & 43. primi Doct.

¶ Ibi, similiter sicut arguitur est. dist. 36. primi. contra illud esse essentia, si illud esse esset verum esse, & esset productio in illo esse, vera esset creatio. & vide diffusẽ multas rationes Doct. quas facit contra Henricum in 36. dist. & vide illa, quæ ibi notauimus exponendo rationes Doct. contra Henricum.

¶ QVANTVM ad istum articulum, hic Doc. po-

nit opinionem propriam, dicens, q. Deus potest aliquid creare de nihilo. inõ de aliquo fm esse existētia, & per consequens fm esse essentia, quia esse essentia, & esse existētia sunt idem, & omnino inseparabilia, vt probatum est in primo. dist. 36. & in tertio. dist. 6. & addit Doct. q. si accipiat ly de nihilo simpliciter. inõ de aliquo, nec fm esse existētia, nec fm esse essentia, quod est esse simpliciter, nec fm esse cognitum, vel volitum, vel possibile, quod est esse fm quid, tunc est impossibile aliquid creari de nihilo, accipiendo ly de nihilo. i. non de aliquo fm esse fm quid, quod patet, quia creare tantum est actus diuinæ voluntatis, quæ non operatur, nisi circa præcognitum, & intellectus diuinus ante omnẽ actum voluntatis ad extra de necessitate nature adducit obiecta secundaria in esse cognito, in quo esse cognito fundatur esse possibile. & de hoc vide Doc. in primo. di. 3. q. 4. & 36. q. vnica. & quæ ibi prolixius exposui. Et addit Doct. q. obiectum productum in esse cognito, & in esse volito (quod esse volitum de necessitate præcedit ipsum esse actualis existētia, vt patet à Doct. in primo. di. 45.) vt sic est quasi in potentia propinqua, vt possit esse obiectum omnipotentia, & poni in esse simpliciter. Et addit Doct. q. aliquid potest produci de nihilo simpliciter. inõ de aliquo, nec fm esse simpliciter, nec fm esse fm quid, quia, producitur in esse intelligibili de nihilo simpliciter, non tamen illud creatur, quia creatio tantum terminatur ad esse simpliciter, vt patet à Doct. hic, & in primo. dist. 36. & in tertio. di. 2. & alibi. De hoc etiam, quod dicit de nihilo simpliciter. & de nihilo secundum quid vide infra in Doct. dist. 18.

¶ A D primum argumentum principale, vltimo loco Doctor soluit argumenta principalia facta ad oppositum conclusionis suæ. Et primo arguit sic. Si a. potest produci de nouo, ergo aliquid aliter se habet nunc, quam prius, aut ergo productum, aut producens, non primum; quia non præfuit, ideo nunc aliter se habere non potest, quam prius, cum prius non fuerit, non secundum, quia tunc primum agens mutaretur. Si dicatur, quod agens sine sui mutatione potest producere nouum effectum. Cõtra, quia agens dat esse, ideo productum recipit esse, & non e cõtra, & sic in agenti b. naturaliter præcedere a. oportet aliquam habitudinem nouam ad productum, & non e contra.

¶ Respondet Doc. ad hoc argumentum, q. potest producere effectum nouum absq; nouitate in producente, quia voluntate antiqua, &c. littera clara est, & vide quæ exposui supra in primo. dist. 8. q. vl. respondendo ad principalem argumentum.

¶ Ibi, & quando arguitur contra istud per illam rationem, q. oportet habitudinem nouam naturaliter præcedere in producente ad productum, dico sicut dictum est. dist. 35. primi. & dist. 3. q. 5. contra Henr. q. ad absolutum in causa, immediate sequitur absolutum in effectum, & in effectum primo consequitur respectus ad causam, & tunc si aliquis est respectus ad effectum, ille respectus ad effectum est vltimus, & aliquando nullus; quia potest esse relatio in effectum, nulla existente in causa correspondente ad effectum, quia Deus non potest realiter referri ad creaturam, vt supra probatum est in primo. dist. 30.

¶ Et q. dicit Doct. q. respectus causæ ad effectum est posterior respectu effectus ad causam, debet scilicet intelligi, quia non potest esse posterior natura, nec origine, nec aliqua duratione, vt patet, sed debet sic intelligi, q. posito absoluto in effectum ab aliqua causa, statim de necessitate nature, cõfurgit relatio, quæ terminatur ad absolutum in causa, ita q. quasi prius intelligitur relatio effectus ad causam, & non e contra, non q. ita sit in re in eodem enim instanti, Franc. Lych. in sec. Sent. Scoti. B 3 quo

Opinio Henrici in summa artic. 2. q. 23. & 24

Omnipotentia tantum respicit esse actualis existētia.

Quomodo Deus possit creare aliquid de nihilo.

Esse essentia & existētia, dicuntur vnã & eandẽ realitatem, sunt idem realiter, & formaliter, distinguuntur sicut concretum, & abstractum, quia sapientiam distinguunt ratione.

Bona explicatio.

quo ponitur relatio effectus ad causam ponitur relatio causæ ad effectum, si illa causâ nata est referri relatione reali.

¶ Itē cum dicit, q̄ ad absolutū in causâ, prius sequitur absolutū in effectū, vt hoc clarius intelligat, aliqua præsuppono. Primò dictū Doct. in 1. di. 1. q. 2. respondendo ad argumēta principalia, q̄ ratio agēdi, est tñ ratio quidditatiua, & similiter ratio terminandi, & vult ibi, q̄ nulla relatio sit ratio agēdi, & in d. 3. q. 6. primi respondendo ad principale argumētū, ponit differentiā inter rationem formalem agēdi, & conditionē agentis, ita q̄ ratio agēdi est natura, & cōditio agentis est singularitas, & in creaturis, si ratio formalis agēdi est absolutum, & cōditio agentis erit absolutum, & per consequens ipsum agens erit absolutum, hoc idem dico de producto.

*Declaratio
quomodo ad
absolutum
in causâ se-
quitur abso-
lutum in ef-
fectū. Cau-
sâ quomodo
sit prior ef-
fectū.*

¶ Secundò suppono, quod causâ non tantum absolutè sumpta, sed etiam vt actū causat est prior naturâ ipso effectū, vt patet à Doct. præsentī dist. & infra. dist. 15. 25. & alibi.

¶ Itis p̄suppositis, dico q̄ ex quo natura absoluta est ratio formalis producendi effectū absolutum, in quocunq; ponat sine imperfectione, illud habēs talem naturam statim potest producere absolutū. Secundo ad absolutū in causâ. i. ad rationē formalem agēdi absolutā, sequitur absolutum in effectū. i. q̄ absolutum in effectū est à natura absoluta in causâ, & ratione formali producendi, & in tali instanti naturæ, quo producit absolutū in effectū, nulla est relatio, neq; in causâ, neq; in effectū, nō in causâ patet, quia, vt producit est prior natura effectū, vt dixi supra, quia, vt sic relatio producentis esset prior naturæ relatione produci, q̄ est cōtra Arist. in p̄dicamēto ad aliquid. Tum ē, quia relatio realis semper præsupponit extrema, sed in illo priori, quo causâ producit effectū non intelligitur productus, qui est vnum extremū. Tū ē quia tunc esset relatio aliqua, & non posset terminari ad aliquid, q̄ est impossibile, nō enim in illo instanti, quo causâ producit, talis relatio potest terminari ad effectum, quia in illo instanti naturæ nō intelligitur effectus habere esse. Tū etiam, quia tunc poneretur aliquid dependere actū ab aliquo q̄ non est, sed in instanti naturæ, quo causâ causat effectum, non intelligitur habere esse, & tamen relatio causantis de necessitate dependet à causato, vt à termino, cum relatio in suo esse necessariò dependeat à termino, vt patet à Doct. in pluribus locis, præcipuè tñ in 30. dist. primi, patet ergo, q̄ nulla relatio producētis, siue causantis ad productū, siue causatū, potest esse prior ipso p̄ducto, siue causato.

*Relatio de-
pendet à
termino.*

Nec similiter relatio producti ad producēs, potest esse prior ipso producto. Tū quia in ad aliquid non potest esse motus, neque productio, vt patet p̄ Arist. 5. phys. tex. com. 10. & si esset, prior de necessitate esset terminus productionis. Tum quia relatio talis esset sine aliquo fundamento, quia non est nata fundari, nisi in producto, nec est simul natura cū producto. Tum quia videretur sic posse produci, sicut & productum, vt patet, q̄ est contra philosophum vbi supra. Tum quia relatio de necessitate præsupponit fundamentum, vt prius natura. Tum quia relatio realis est inter extrema realia realiter distincta & de necessitate præexigit illa. Tum quia si esset simul natura cum fundamento non dependeret ab illo, quia omne dependēs est posterius; omnis autem relatio quantum ad suum esse necessariò depēdet à fundamento, & termino, si ergo nō potest esse prior, neque simul, sed de necessitate posterior, sequitur, quod Doct. dicit, q̄ ad absolutum in causâ, sequitur absolutum in effectū, idest quod effectus quo ad entitatem absolutam immediatè est à natura absoluta in causâ, vt à ratione formali, ad quæ absoluta,

*Ad relatio-
nem non est
motus, quia
est respectus
intrinsicus
adueniens,
non autem
negatus
ad vbi esse
motum loca-
lem, vt de-
clarat Auer-
roes 8. li. phy-
sic. 207. 32.*

sequitur relatio causati absoluti, quæ terminatur ad absolutum in causâ, & relatio causæ absolutæ, quæ terminatur ad absolutum in effectū.

¶ Ibi. Cum igitur dicis, q̄ quia causâ dat esse, ideo effectus recipit esse. Dico, q̄ si intendas per ly, quia reduplicationē relationis in causâ, uel aliquam realitatem nouam in causâ, siue relatiuam, siue absolutam, propositio est falsa, quia sensus est, q̄ relatio, vel noua realitas in causâ est ratio formalis dandi esse, quod est falsum, de relatione patet, quia nulla relatio potest esse ratio producendi aliquid, quia sicut relatio nō potest esse terminus formalis productionis, ita nō potest esse ratio formalis producendi, vnde expressè patet ab Arist. 5. phys. t. c. 10. & expressè à com. ibi de realitate noua patet, quia tunc sequeretur, q̄ causâ semper haberet aliam, & aliam realitatem quando causat alium, & alium effectum, & sic s̄m diuersitatem effectuum, etiam numeralem oporteret ponere in causâ diuersitatem rationum formalium correspondentem effectibus, quæ omnia sunt valde absōna. Sequitur in textu, si autem intelligas reduplicatiuè actum primum causæ, qui præcedit naturaliter causatum, illo modo propositio est vera, quia sensus est huius propositionis. scilicet quia causâ dat esse, ideo effectus recipit esse, videlicet, quia absolutum in causâ est prius effectū, & est ratio formalis producendi effectum, & vt sic dicitur actus primus, si dat esse, effectus, vt actus secundus, recipit verè esse à tali absoluto, vt actū primo.

*Vide sensum
huius pro-
positionis.*

¶ Et si dicatur, q̄ nō tantum, quia est absolutum, causat, quia similiter tale est absolutum quādo nō causat, hic arguit Doct. sic, ex quo enim a. est verè absolutum quando non causat, ergo videtur, quod quādo causat aliquid sibi adueniat. Respondet Doct. ibi, dico, q̄ in illo instanti, in quo causat adhuc causat, vt prius naturaliter ipsâ causatione, & vt sic nihil intelligit, nisi absolutum, à quo ponitur ipsum causatum in esse, & littera est satis clara.

¶ Videtur tñ aliqualē dubium, quia si ista est vera, agens actione agit, talis actio est relatio, si ergo agēs prius non agebat, & nunc in instanti a. verè agit, & per te, vt agit, est prius effectū, ergo actio, quæ agit erit prior, & per consequens aliqua relatio erit ibi noua, & prior ipso effectū. Tum etiam, quia Doct. ipse, concedit in prolog. q. vlt. quod voluntas elicit praxim mediātē elitione de genere actionis, si ergo elitione elicit, & dum elicit priorem praxim sequitur, q̄ erit ibi prius actio, quæ erit de genere actionis, quæ est verè relatio. hoc idem videtur patere, dist. 25. huius secundi, vbi dicit, quod voluntas intelligitur libera, quando actū elicit, quia vt elicit, actum est prior natura ipso actū, & dū elicit cōtingenter se habet ad illum, & tamen ex supradictis, vt elicit elitione elicit, quæ est de genere actionis.

*Quando vo-
luntas dici-
tur libera.*

¶ Respondeo, q̄ verba Doct. debent sanè intelligi, & quando in vno loco expressè habetur intentio eius, si alibi aliter v̄r dicere s̄m sensum verborum, debet exponi conformiter intentioni suæ, cum ergo expressè habeatur intentio Doct. circa hoc, q̄ absolutū (vt causat) est prius causato, & tota ratio formalis causandi est entitas absoluta in causâ, sequitur, q̄ nulla relatio præcedit ipsum effectum in causâ, dum causat, ita q̄ talis relatio sit de necessitate præexigatur ad causationem effectus, q̄ impossibile sit talem effectum causari, circumscripta tali relatione, & cum arguis agens actione agit, &c. Dico, q̄ actio pōt capi dupliciter vno modo, q̄ sit actio de genere actionis, alio modo pro ratione formali agēdi, quæ est entitas absoluta. primo modo actio non præcedit effectum. immo est posterior, sed secundo modo benè præcedit, & tunc ista propositio, agens actione agit, potest habere duplicem sensum. scilicet agēs formaliter

*Pulchra re-
sponso.*

formaliter actione formali agit, vel agens fundamentaliter actione fundamentaliter agit. primo modo accipitur agēs pro subiecto, & actione de genere actionis. secundo modo accipitur agens pro supposito, & ratione formali agendi. primo modo agens non est prius effectu, sed bene secundo modo. sicut etiam dicimus, pater est prior filio, si accipiat fundametaliter, scilicet pro re, quæ est pater, sensus est verus, si formaliter sensus est falsus.

An agēs sit prius effectu.

Ad aliud de voluntate, quæ dicitur, voluntas elicit actum elitionis. Hæc propositio potest dupliciter intelligi. Primo, quod voluntas elicit elitione formaliter, ita quod elitio sit actio de genere actionis, & elitio sit effectus formalis illius, & hoc modo voluntas, ut eliciens non est prior actu elicto. Secundo potest intelligi fundamentaliter, ita quod elitio accipiat pro ratione formali fundamentaliter eliciendi actum, & sic voluntas eliciens, elitione fundamentaliter, est prior. hæc distinctio, quæ est valde necessaria potest elici à Doct. in pluribus locis, præcipue in primo, dist. 7. in quolib. q. 1. & alibi, & sic patet ad aliam instantiam de d. 15. secundi, patet enim, quod voluntas, ut libera de liberè agere, quando elicit, & ut sic est prior actu elicto; accipiendo absolutum in voluntate, & hanc expositionem bene nota.

An voluntas eliciens sit prior actu elicto.

Secundo principaliter arguit Doct. ibi. Itē causa semper eque determinata ad agendum eque vī agere semper, & effectum producere, non vī ratio, quare debeat aliquid nunc producere, & non aliās, si fuit aliās, ita determinata ad agendum sicut modo, sed si causatur aliquid nunc aliter aliquo modo se habet nunc, quā prius, & per maiorem determinationem cause ad ipsum nunc, quā prius, ergo causa illa aliquando est magis determinata ad producendum effectum, quā aliās, & sic nō eque semper, & per consequens mutata.

Respondet Doct. ibi ad sūm patet per idem. dicit Doct. quod causa eque determinata ad producendum aliquid productū quantum est ex parte sua potest quāque producere, & quāque non producere, & littera clara est de determinatione, & indeterminatione cause, vide Doct. in primo in multis locis.

Tertio arguit Doct. ibi, præterea secundo de generatione tex. com. 56. idem manens idem semper natum est facere idem, ergo non erit aliqua variatio in effectu nisi prius ponatur in causa.

Respondet Doct. quod philosophus loquitur de agente naturali, quod patet per ipsum, qui sic dicit, idē enim & similiter se habēs semper idē natū est facere quo circa generatio semper erit, aut corruptio, & paulo infra, necesse enim si erit semper, & continua generatio, & corruptio semper aliquid moueri, ut non deficiāt trāsmutationes, hæc ibi. Et ibi ē commētorē ostēsū est, quod entia semp sunt in generatione, & corruptione, & quod generatio corporis istius est corruptio alterius manifestum est, quod ponendo vnū motum, impossibile est istas duas operationes. scilicet generationem, & corruptionem esse idem, idē enim non facit cōtraria, quapropter, aut semper erit generatio, aut semper corruptio, hæc ille, & sic patet quomodo loquitur de agente naturali.

Ultimo arguit Doct. ibi, si nulla mutatio ponatur ex parte cause, ut modo dicatur magis approximata, & minus approximata, quā aliās, nec valet dicere, quod voluntate agit, ideo agit quando vult; quia si agens voluntariū aliqñ agit, & aliās non, hoc non est, nisi quia expectat maiorem opportunitatem agendi, quod non contingit in primo agente.

Respondetur ibi. Ad quartum dico, sicut dictum est, dist. 8. primi. q. ult. in disciplinā est quæzere omnium demonstrationem sūm philosophum amera. & dicit Doct. quod non est assignanda alia ratio,

Deus expectat quia sic vult primum instans tempore, non ut mensuram suā operationis, sed ut illud crearet.

nisi quia sic vult, & littera clara est, quæ magis patet in primo, dist. 41. Et ibi vide quæ exposui.

Ibi, quod arguebatur pro secunda positione, de esse essentia, nunc Doct. respondet ad rationes Henrici, quæ sunt factæ, in secundo art. huius questionis, & dicit, quod omne creabile prius erat, possibile creari ex parte sui, sed ista possibilitas non fundatur in aliquo esse simpliciter, sed in esse cognito, ita quod possibilitas ad esse simpliciter comitatur ad esse cognitum, licet formaliter esse cognitum non sit esse possibile, quia esse cognitum est esse in actu, licet secundum quid, sed esse possibile est esse in potentia ad esse simpliciter, & non in actu, de hac tamen materia clarius vide in Doct. dist. 36. primi. vbi diffusè pertractatur ista materia de esse creaturarum ante esse existentia, & vide multa, quæ ibi notavi, exponendo ibi litteram Doct. & sic finis.

Quæstio Tertia. Dist. I.

TERTIO querit vtrum possibile sit Deum producere aliquid aliud à se sine principio. Titulus quæst. huius intelligitur sic, an Deus potuit producere aliquid aliud à se sine principio, scilicet durationis, id est an possit producere aliquid in esse. ita quod non esse ita nulla duratione præcedat esse, & breuiter sensus est, an aliquid aliud à Deo possit ab ipso produci ab æterno, ita quod dicatur verè causatum, & tamen æternaliter causari.

Seraphicus Bonau. 2. sent. dist. 1. q. 2. ar. 1. & ar. 2. q. 1.

Scotus 2. sent. dist. 1. q. 3.

Diuus Thomas, prima parte summa. q. 46. art. 3.

& 2. sent. dist. 1. q. 1. ar. 6. & quolib. 5. art. 1. & opusc. 9. q. 100. Henr. quolib. 1. q. 7.

Riccardus 2. sent. dist. 1. q. 2.

Durandus 2. sent. dist. 1. q. 2.

Holcot. 2. q. 2. art. 5.

Ant. Andreas. 2. sent. dist. 1. q. 3.

Ioannes Baconianus 2. sent. dist. 1. q. 4. 5. & 6.

Thomas de Argentina. 2. sent. dist. 1. q. 2.

Hic dicitur, &c. Doctor in ista quæstione non ponit determinatè intentionem suam. Sed duas opiniones, quæ sunt in extremo videtur sustinere, ut probabiles, & recitat primo argumenta pro vtraque opinione, & ipsa soluit, ita quod argumenta facta pro opinione sancti Thomæ, qui tenet esse possibile aliquid aliud à Deo posse causari ab æterno, soluit sustinendo opinionem Henrici, qui tenet esse impossibile aliquid aliud à Deo posse ab æterno causari. Et deinde recitat argumenta facta pro opinione Henrici tenentis esse impossibile aliquid aliud à Deo posse ab æterno causari, & soluit illa sustinendo opinionem sancti Thomæ tenentis oppositum. Videtur tamen in responsionibus Doctor magis declinare ad opinionem sancti Thomæ, quā ad opinionem Henrici, licet vtraque via sit probabilis. primo ergo recitatur opinio sancti Thomæ, quæ ponitur in prima parte summa. q. 46. ar. 2. quæ opinio est, (ut supra dixi), quod verè Deus potest producere aliud à se ab æterno, & probat multis rationibus. Et in ista quæstione sic procedam. primo adducam rationes sancti Thomæ & singillatim respōdebo ad eas, sustinendo opinionem Henrici. 2. ponam rationes Henr. & singillatim respondebo ad eas, sustinendo opinionem sancti Thomæ. prima ergo ratio pro opinione Th. est ista, Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. B 4 quia

Opinio D. Tho. cui videtur Scotus magis sanare.

quia si Deus non potest producere a. ab eterno hoc erit demonstrabile, aut per medium intrinsecum ipsi Deo, puta per aliquam rationem intrinsecam Dei, q. sibi repugnet producere a. ab eterno, aut per medium extrinsecum, puta per medium sumptum à creatura. Si ergo nō potest demonstrari sic vel sic, quod Deus non possit producere a. ab eterno, ergo sequitur, quod potest producere a. ab eterno. Et nota de medio demonstrandi extrinsecum, medium enim extrinsecum est semper separatum à subiecto, de quo demonstratur aliquid vel saltem se habet ut separatum, medium intrinsecum includitur in subiecto demonstrationis, ut patet secundo posteriorum, posset tamē sic argui pro opinione sancti Thomæ. Si Deo repugnat producere a. ab eterno, aut est ex parte Dei, aut ex parte creaturæ; si ex parte Dei erit demonstrabile, aut per intrinsecum, aut extrinsecum, si ex parte ipsius a. hoc erit demonstrabile, aut per medium intrinsecum ipsi a. aut per medium extrinsecum, & patet ratio, si enim dico, quod homini repugnant esse lapidem ista repugnantia potest demonstrari, aut per medium intrinsecum ipsi homini, puta animal rationale, aut per extrinsecum ipsi homini, puta per medium sumptum à lapide.

Secundo pos-
sibile est.

Quid sit me-
dium intrin-
secum, &
extrinsecum.

Respondet Doct. ibi. Tenentes istam positionem. Ad primam dicerent, quod licet non possit sciri naturaliter voluntas Dei an sit respectu huius, tamen naturaliter potest sciri, quod ipsa nō est aliquid, quod non est ex se volibile, & ideo illud includit contradictionem, voluntas autem diuina non est eius, cuius non est ratio. Sed tunc oportet ponere nō volibilitatem ex parte obiecti, sicut impossibilitatem ex. 43. dist. primi. vult dicere instantia ista, quare lapis nō est volibilis ab eterno, & pro eterno? hoc non est ratione voluntatis diuinæ, sed ratione intrinseca lapidis, propter quā repugnat sibi esse ab eterno, & cum dicit de 43. dist. primi. vide ibi, quia vult Doct. quod impossibilitas rerum non est ex parte impossibilitatis terminorum, loquendo tamen ratione impossibilitatis proxima, & non de remota, sicut ibi dicit Doctor. Et nota quæ ibi exposui. dicit ergo Henri. quod creatura est ratio demonstrandi nullum causarum posse esse ab eterno, quia de ratione creaturæ est, quod actualiter habeat esse post non esse, & ita de ratione ipsius est, quod incipiat esse de nouo.

Contra hoc, quia medium illud &c. hic Doct. reprehendit responsionem Henrici, eo quod non euacuat argumentum sancti Thomæ, & patet argumentum. & ut clarius intelligatur, formetur sic. supponendo secundum Henri. quod quicquid est, siue diffinitio, puta lapidis non est ratio demonstrandi ipsum lapidem nunc incipere esse, sed existentia lapidis, tunc sic, quicquid includit posse esse post non esse incipit esse de nouo, sed lapis est huiusmodi, ergo. Dicit Doct. aut in minori prædicatur existentia aptitudinalis, & sic est fallacia consequentis à positione consequentis ad positionem antecedentis, non enim sequitur lapis potest esse hinc ad mensē post non esse, ergo lapis incipit esse hinc ad mensē, & contra tamen sequitur à positione antecedentis ad positionem consequentis a. incipit esse actu nunc, ergo aptus fuit esse nūc, aut existentia actualis prædicatur de lapide, & tunc minor erit contingens, & sic non sequitur conclusio necessaria, quia ex vna de necessario, & alia de contingenti, sequitur conclusio de contingenti, ut patet primo priorum, & tamen est intentum Henrici, per hoc argumentum, quod sit necesse ipsum lapidem incipere esse de nouo, dicit ergo Doct. quod argumentum Henrici tantum pro-

cedit probabiliter, vel sophistice, maior etiam argumenti Henri. posset consimiliter distinguui, licet Doct. nullam aliam mentionem faciet, & sic patet ista littera.

Ibi ad argumentum tñ potest responderi, &c. Hic Doct. aliter respondet ad argumentum Thomæ sustinendo opinionem Henrici. & primo dicit, quod quid est, id est diffinitio contingenter se habet ad existentiam actualement, vel non actualement, id est hæc diffinitio, puta lapidis non est ratio demonstrandi lapidem actu existere necessario, quia tunc de necessitate existeret, nec est ratio necessaria demonstrandi lapidem actu non existere, scilicet quod actualis existentia non conueniat sibi, quia tunc nunquam posset actu existere, secundo dicit, quod quid est, siue diffinitio non est ratio demonstrandi aliquam conditionem existendi absolute, nam conditiones existentie sunt istæ, eternitas, temporalitas, necessitas, contingentia, & huiusmodi, nam aliqua existentia est necessario eterna, ut diuinitas, aliqua est temporalis, & contingens, ut existentia Francisci, dicit ergo, quod diffinitio, puta lapidis, non est ratio demonstrandi absolute, vel quod sit eternus, vel non eternus, quia si primo de necessitate esset eternus, si secundo de necessitate repugnaret sibi eternitas. Tercio dicit ibi alicui, tamen quod quid est, &c. quod existentia sumpta sub aliqua conditione potest repugnare diffinitioni lapidis, vel hominis, puta si sumatur existentia hominis sub ista conditione, quod sit increata, vel quod sit necesse esse repugnare sibi, sic dico pariformiter, quod existentia hominis sumpta cum sempiternitate, & ideo ex quidditate hominis, potest demonstrari, quod non existat sempiternaliter, quia sicut diffinitio est ratio demonstrandi aliquid de subiecto sibi conuenire, ita est ratio demonstrandi aliquid inconueniibile sibi repugnare, & nota, quod non sequitur homini repugnare esse eternaliter, ergo necessario habet esse de nouo, sed bene sequitur cum constantia subiecti homini repugnare esse eternaliter, & actu existit, ergo de necessitate habet esse de nouo.

Quæ sint cō-
ditiones exi-
stentie.

Ibi aliter etiam peccat ratio, hæc responsio clara est, sed pono exemplum de primis impossibilitatibus, & de primis necessariis, prima enim necessaria sunt prima principia per se nota, & prima impossibilia sunt opposita primorum principiorum, & c. sicut prima principia sunt notissima in veritate, ita opposita primorum principiorum sunt notissima in falsitate, ut patet primo posteriorum, & sic nec veritas, nec falsitas eorum demonstrari potest.

Primo pos-
sibile est
consequen-
tialiter.

Secundo principaliter arguitur pro opinione sancti Thomæ ibi. Item quodlibet aliud à Deo esse factum ex tempore est articulus fidei, ergo ad hoc non expedit fieri demonstrationes, nec propter fideles, nec propter infideles, & littera clara est. Respondet Doct. ibi ad secundum dici potest, & responsio de se patet in littera, nec indiget alia expositione.

Secunda ra-
tio D. Tho-
mæ.

Tercio arguitur pro opinione Tho. ibi, præterea tertio August. 6. de Trin. c. 1. dicit, quod si ignis esset eternus splendor ab eo causatus sibi esset coeternus, videtur enim, quod consequentia August. sit naturalis, aliter non valeret ad probandum eternitatem filij cum patre, non autē tener consequentia, nisi ex perfecta ratione cause, & causati, &c. Et addit ibi & illud argumentum potest multipliciter applicari, quia nulla conditio perfectionis in secunda causa reperitur quacunque positione facta, quæ conditio perfectionis non sit in prima causa, ut causa: sed perfectionis est in aliqua causa secunda.

Tertia ra-
tio D. Tho-
mæ.

Ratio Hen-
rici.

Primo prio-
rium. ca. 21.

tanda habere effectum sibi coæuum, ergo. Ibi etiā aliter deducitur, quia modus causandi non formaliter variat ipsum causatum secundum Ambrosium de incarnatione verbi, modus enim causandi est, puta necessario, vel contingenter causare, sed si Deus naturaliter causaret, necessario causaret, & posset causare effectum sibi coæuum, igitur si modo voluntariè causaret, posset causare effectum sibi coæuum.

¶ Respondet Doct. ad tertium argumentum, ibi ad tertium dico, quod licet dicatur ibi multipliciter à diuersis. Respondeo tamen breuiter, quod in eadem consequentia possunt esse multe rationes, propter quas illatio sit necessaria. Dicit Doct. respondendo ad argumentum Tho. quod aliqua consequentia, siue illatio potest tenere ex multis rationibus, siue locis, & exemplum pater in littera, quæ clara est vsque ibi, vbicunque igitur est similis ratio inferendi, &c. dicit Doct. ibi. Si ignis est æternus, & non impeditus, ergo splendor est æternus, antecedens est impossibile, nam implicat ignem esse, & esse æternum, quia dicerent isti, quod ex quo ignis est verè causatus, implicat ipsum esse æternum, & similiter consequens est impossibile, sed splendorem esse æternum propter eandem rationem de antecedente. consequentia tamen est necessaria, & naturalis, sicut si homo curreret, ergo necessario moueretur, tamen quia August. vult probare coæternitatem filij ad patrem, ponit exemplum de igne, &c. quod quidem exemplum valet in patre, quoad productionem, non quoad causationem, quia si pater ab æterno est perfectus, & habet memoriam secundam perfectam, ergo productum ab ipso est sibi coæternum, cum sit eiusdem nature non sic sequitur de causato, quod est alterius nature à causante.

Exemplum de igne valet in patre, quoad productionem, non quoad causationem.

¶ Ibi per hoc patet ad confirmationem illius rationis, quod nulla perfectio tollitur à prima causa, quæ potest esse in secunda, &c. hæc littera clara est, & quod dicit ibi. Nec ex hoc tamquam ex impossibili inferendo quodlibet, vult dicere Doct. quod si causa naturalis est æterna, & non impedita, ergo effectus eius erit æternus, ista consequentia est naturalis, & necessaria, & non sequitur hoc consequens sicut ex impossibili sequitur quodlibet, sed sequitur formali consequentia, quia consequens necessario includitur in antecedente.

Ex impossibili sequitur quodlibet.

¶ Ibi per idem patet ad illam aliam rationem, quod diuersus modus causandi, &c. Hæc responsio clarè patet in primo, dist. 8. q. vlt. quam ibi exposui: nā causare, & contingenter ille modus, sed contingenter est possibilis, & compossibilis, causare verò, & necessario, ille modus scilicet necessarius, est impossibilis causa, & sicut ad causare modo compossibili sequitur effectus possibilis, sic ad causare sub modo impossibili, sequitur naturali consequentia modo præexposito de naturali consequentia effectus, videlicet impossibilis, & patet littera.

Quarta ratio D. Thoma.

¶ Quarto arguitur pro via sancti Thomæ. Ibi præterea quarto, quicquid non repugnat limitationi, non repugnat creaturæ, si est aliqua entitas. Sed quantacunque duratio non repugnat limitationi, quia non est perfectior, vt daret per decem annos, quàm quod per horam, ergo infinita duratio non poneret maiorem perfectionem, quàm minor.

¶ Respondetur ibi. Ad quartum diceret aliquis. Hic Doc. primo recitat opinionem alterius, quàm confutat, aliqui dicunt, quod sempiternum esse includit aliquam illimitationem, quia includit adæquari Deo secundum illimitationem durationis.

Dicit Doctor, quod hoc nihil est, quia eternitas, vt coexistens huic diei est infinita, & independens, & tamen creatura, vt hodie coexistens eternitati est finita, & dependens, ideo non adæquatur sibi, oportet igitur dicere ad rationem sancti Thomæ, quod sempiternum esse, aliquam illimitationem dicit in creatura, vnde repugnat sibi. Sed vnde fit illa limitatio, & repugnantia quilibet ostenderet, per illam rationem fundamentalem, quam pro se poneret.

¶ Quinto arguitur pro opinione sancti Tho. ibi. Ita creatura tendit in non esse, quantum est ex se si semper esset, sicut si non semper esset, & hoc quia est ex nihilo, sed absque contradictione potest aliqua creatura semper tendere in non esse, & tamen semper esse sicut pater de angelo & anima.

Quinta ratio D. Thoma.

¶ Respondet Doct. ducendo hoc argumentum ad oppositum, quia sicut creatura nō potest actualiter tendere in non esse, & tamen semper fore, ita non potest actualiter fuis se post non esse, & tamen semper fuisse, de ratione autem creaturæ secundum istam positionem non tantum est habuisse non esse ante esse aptitudinaliter, sed etiam actualiter ante esse habuisse non esse.

¶ Vltimo loco pro opinione sancti Thomæ, arguitur per auctoritates, prima est August. ibi. Item August. de Ciuit. 10. cap. 31. dicit, quod si pes ab æterno fuisset in puluere semper ei subesset vestigium. ergo.

Vltima ratio D. Thoma.

¶ Item Augu. ibidem lib. 2. cap. 4. modo quodam vix intelligibili philosophi dixerunt mundum esse factum, & tamen non habere principium durationis, igitur ille modus si est, vix intelligibilis est intelligibilis, ergo.

¶ Respondet Doct. ibi ad auctoritatem dico, &c. tota ista littera clara est, nec indiget alia expositione, & sic patet ista prima opinio.

EST opinio Henrici quolib. 1. q. 7. & quolib. 9. q. 17. quæ tenet oppositum opinionis sancti Thomæ, videlicet quod contradictionem includat aliud à Deo fuisse sine principio durationis, siue ab æterno fuisse, & p. hac opinione multas adducit rationes, prima est ibi. Contra istā positionem arguitur, & stat in hoc, quia si producit capit esse, & omne tale habet principium. Si dicatur quod semper producat quando est, ergo creatura est in continuo fieri, & sic non differet creari à conseruari, quod est falsum.

Opinio H. r. quoli. 1. q. 2. quolibet. 1. quæst. 17.

Tum quia creari est produci de non esse ad esse, conseruari autem est ipsius præhabiti esse. Tum quia agens particulare generat, & non conseruat. Et addit, quia creatura habet esse acquisitum, & per consequens esse post non esse, alias esset Deus.

Quid sit creari, & conseruari.

¶ Respondet Doct. ibi. Tenentes primam opinionem hic Doct. magis videtur declinare ad opinionem sancti Th. propter tria, quæ ponuntur hic in littera. Primò, quia non videtur contradictio in istis terminis aliud à Deo esse sempiternum. Secundo, quia rationes, quæ videntur probare contradictionem sunt speciales, quia si de aliquo speciali probent contradictionem, non probant tamē hoc de omni alio à Deo. Tertio, quia quædam rationes sunt de præterito, quæ videntur similiter posse fieri de futuro sicut de præterito, cum tamen nulli negent possibilitatem futuri sine fine, aut possent fieri de successione, sicut de permanentia. Vnde isti respondent ad rationes Henrici, quæ probant contradictionem, dicunt, quod aliqua creatura, puta angelus potuit semper producta fuisse, quia eius esse est in quo, & sic conceditur, quod sit in instanti cui, & tamen non sequitur, quod sit successiuum: quia Dei filius semper generatur, & tamen non

Scotus magis hic declinat ad opinionem D. Thoma, quàm Henrici.

Ad primum argumentum.

Libri Distin. Quæstio

non est aliquid successuum, sed summè permanens, ita dicerent isti, quòd idem nunc manet, in quo angelus accipit esse, & ita non est successio. Ad illa de conservari, & creari patebit infra dist. 2. q. 1. & multo clarius in quolib. quæst. 12. & ibi vide expositiones, quas ibi feci. Ad illud additum de esse acquisito concedunt, quia non habet esse, quòd ex se sit formaliter necessarium, vt supra patuit q. 1. immediate præcedenti, non tamen videtur necessarium, quòd sit acquisitum post non esse; ita quòd ly non esse duratione, præcedat ipsum esse, sufficit enim quòd ly non esse tantum præcedat natura accipiendo prius natura privatiue tantum, vt supra exposui in quæst. de creatione.

Primo Per-
hier.c.vlt.

¶ Secundo principaliter arguitur, per illud Arist. primo perhier. somne quòd est, quando est necesse est esse, & sic nihil potest non esse, nisi quia potètia præcedit esse eius per quam potest impediri eius esse, sed si aliquid fuit ab æterno à Deo nulla potètia præcedit esse eius à Deo. Et Henric. sibi instat, quia prædestinatus, &c. & littera est clara.

¶ Respondet Doct. ad aliud philosophi &c. & remittit se ad ea, quæ dixi in primo. distin. 39. pro nunc tamen ultra ea, quæ dixi, & exposui in primo, vbi supra, nam hæc propositio, omne quòd est, &c. vel est vna hypotetica temporalis, cuius subiectum sit, omne quòd est, & prædicatum sit esse cum necessitate, ita quòd ly necesse esse dicat necessitatem consequentiam, & sit sensus, omne quòd est, quando est necesse est esse, idest de necessitate habet esse: sicut dicimus, omne quòd currit, quando currit de necessitate mouetur, & omni modo illa est vera, vel quòd ly necesse esse dicat necessitatem consequentiam, vt sit sensus, omne quòd est, qñ est habet entitatem simpliciter, & absolute necessariam, & sic nunquam posset non esse, & hic sensus est falsus, vel est vna categorica de sensu composito, cuius subiectum est hoc, omne quòd est, quando est, est, ita q ly necesse esse sit modus istius propositionis sub tali conditione, quando est, sicut dicimus (vt dicit, Doct. in primo, distin. 39.) animal currit si homo currit est necesse, & hoc modo est vera, vide tamen diffusè hanc materiam, in primo vbi supra. Et addit Doct. vnum, quòd diffusè probatum est à Doct. in primo vbi supra, videlicet, quòd creatura in illo instanti, in quo, & pro quo est, contingenter est, idest q non habet entitatem in se necessariam, nā voluntas diuina quando in instanti. a. producit b. ipsum b. contingenter producit, ita quòd in illo instanti, in quo producit b. potest ipsum non producere, quia vt producit semper intelligitur prior producto, vt supra patuit in quæst. de creatione, & sic patet quomodo in illo instanti, in quo producit contingenter producit, de hoc vide Doct. in primo, distin. 29. & ea, quæ ibi exposui. Et sic patet solutio argumen-
ti Henrici, quia si creatura haberet esse, ab æterno adhuc in illo instanti, quo produceretur ab æterno haberet esse contingens. Si dicatur quomodo in instanti. a. in quo est habet esse contingens, cum dictum sit, quòd quādo est necesse est esse, dico, quòd pro tanto dicitur habere esse contingens in primo instanti, quia contingenter producta est, quia potuit non produci, licet in illo instanti, in quo est esse, competat sibi de necessitate dum est, non tamen de necessitate absoluta, quia in illo instanti potuit non produci, & postquam producta est, potuit destitui.

Quomodo
creatura co-
tingenter sit.

¶ Ibi, confirmatur, hæc est vna confirmatio, quā facit Henr. quia in perpetuis non differt esse. a. posse, vt patet tertio phys. tex. com. 31. & 9. metaph. c. penult. tex. com. 17. igitur nullum sempiternum, est in potentia.

¶ Dico, quòd licet hic in littera non respondeatur ad hanc auctoritatem, potest tamen sic responderi primo ad mentem Arist. quia in perpetuis puta in cælo, quòd est perpetuum esse ipsius cæli non differt, a. posse. idest quòd posse esse cæli nunquā præcessit duratione ipsum cælum, secundum aliquos in perpetuis &c. exponitur sic, quia ibi secundum philosophos, puta in cælo non est materia, quæ est potentia receptiua diuersarum formarum, ideo in cælo non differt esse à posse, quia cum ibi non sit materia, quæ semper machinatur ad malum, &c. Scotus verò in primo distin. 2. & quæst. 2. quolibetorū dicit, quòd in Deo non differt posse ab esse, idest q quicquid potest esse in Deo ad intra ibi de necessitate actu est, quia quicquid est in Deo est ibi necesse esse, & hoc vel formaliter, vel identice, sustinendo etiam, quòd cælum sit necesse esse quicquid potest esse in cælo intrinsecum, ibi actu est, vt patet. Si ergo philosophus intelligat, quòd non sit ibi potentia præcedens ipsum esse conceditur, si verò intelligat, quòd non sit ibi potentia coniuncta actu, de qua Doct. in primo, distin. 8. quæst. vlt. negatur. Si tertio intelligat, quòd non sit ibi potentia ad ipsum esse prius natura sic intelligendo, quòd inesse, nisi præueniretur à voluntate diuina. dando sibi esse, adhuc negatur, vt patet supra in quæstio. immediate præcedenti. & in primo. di. 8. q. vlt. & in secundo, distin. 2. in tertio, distin. 3. q. 1. & alibi. Si quarto intelligat, quòd non sit ibi in potentia ad non esse sequens ipsum esse ab æterno negatur, quia ex quo haberet esse contingenter ab æterno semper posset nō esse, & sic patet ad illam auctoritatem.

In perpetuis
non differt
esse à posse
quomodo in-
telligatur
ista proposi-
tio.

¶ Tertio principaliter arguit idem Henr. quol. 1. quæst. 8. quælibet species equæ est in potentia, vt sit vt comparatur ad Deum, vt dantem esse, ergo ab æterno potuit esse asinus perfectus potens generare, & ab illo posset fuisse omnes alini alij generati vsque ad hunc diem, & tunc quæro an omnes fuissent tunc finiti, aut infiniti. Si primo modo, ergo totum tempus ab illo vsque ad istum asinum fuisset finitum. Si secundo modo, scilicet si infiniti, ergo positis extremis, potuissent media esse infinita actu.

Tertium ar-
gumentum
singularis
responsio.

¶ Respondetur à Doct. & dicit, quòd posset negari ista propositio, quòd in quacunque specie sit, similis impossibilitas ad æternitatem, quia non patet contradictio ex parte cuiuscunque speciei, & ideo nec similis possibilitas. & sic negaretur de asino, & multis alijs, supponendo tamen, quòd asinus fuisset ab æterno, nō potuisset generare ab æterno, puta ut generatio secundi asini fuisset æterna, quia generatio in creaturis semper dicit mutationem inter terminos oppositos. sicut priuationem, & formam generandam, vt dicit Doct. in primo, distin. 2. par. 2. quæst. 3. & distin. 5. quæst. 2. & 28. & sic priuatio formæ generandæ de necessitate præcedit generatione ipsam formam, quia impossibile est, quòd in eodem instanti temporis sit vera priuatio alicuius formæ, & ipsa forma, vt patet à Doct. in primo, distin. 19. & vide quæ ibi exposui, exponendo illam propositionem, impossibile est transitus de contradictorio in contradictorium sine mutatione. Et cum dicit Doct. quòd non est similis impossibilitas de omni specie, & per consequens nec similis possibilitas fortè dicit, propter hoc, quia conceditur à philosopho, q angelus potuit esse ab æterno, ita quòd non esse. angeli non præcessisset duratione ipsum angelum, & similiter posuisset hoc de cælo, quia huiusmodi permanentia sunt formaliter necessaria, & omne tale est sempiternum, patet per Arist. primo cæli & mundi tex. com. 188. & 9. meta. cap. penult. tex. com. 17. non posset autem secundum

Quomodo
generatio
creaturis
inducat mu-
tationem.

evadum Arist. fuisse asinus ab æterno, quia philosophus posuisset ipsum tantum posse produci per motum, & per consequens in tempore, quia secundum ipsum omnis effectus imperfectus non potest immediatè produci à prima causa, sed mediatè motu producitur, ut patuit in primo dist. 2. par. 1. q. 1. & in quarto, dist. 48. & sic patet quomodo non est similis impossibilitas ad eternitatem, & non apparet similis contradictio ex parte cuiuscunque speciei, ideo nec similis possibilitas, quia multa entia potuerunt fuisse ab æterno, ut intelligentia secundum Auicem. 9. Meth. & multa alia entia non potuerunt fuisse ab æterno, ut omnia illa, quæ habent esse per generationem, &c.

Ibi. Et si dicas, quod tunc oportuit ipsum per tempus infinitum quiescere ad generandum, cum tamen fuisset perfectus agens, & potens generare, quod videtur inconueniens.

Ad quartum
argumentum.

Respondet Doct. primo, quod asinus non fuisset factus perfectior ab æterno ad generandum, quam Deus ad causandum, tamen per te oportuisset Deum quiescere à causando per infinitum, quasi imaginatum, ita quod contradictio esset ipsum aliquod creasse in infinitum, quasi præteritum imaginatum præcessisset &c. vult dicere Doct. quod aliud est loqui de tempore infinito secundum imaginationem tantum, quod tempus imaginatum nihil est in te, & aliud est loqui de tempore infinito in re, quia Doct. ut infra patebit, licet concedat, quod aliquod permanentis, puta asinus possit esse ab æterno, & si non produxisset, tunc alium asinum, tunc quiesceret per tempus infinitum, verum est, quod quiesceret per tempus imaginatum, non autem per verum tempus, quod est mensura motus, & quietis secundum prius, & posterius. quarto phys. talis autem motus non potuit esse ab æterno, patet quia motus tantum tempore mensuratur, ut supra patuit in primo dist. 2. par. 1. q. 1. respondendo ad ultimum argumentum principale, exponendo illam auctoritatem Arist. 8. phys. tex. com. 79. virtus infinita si esset moueret in non tempore, nulla autem virtus potest mouere in non tempore, vide ibi.

Quartum
argumentum
Henrici.

Quarto principaliter arguit Henricus. Et ratio stat in hoc, quod si fuisset creatura habuisset esse acquisitum, ergo duratione non esse suum præcessit suum esse nouum, vel acquisitum ab aliquo.

Respondet Doct. ad quartum. Et in ista responsione multa sunt notanda. Primò, quia secundum Henricum quolibet. 8. quæst. 9. potentia ad non esse de necessitate præcedit potentiam ad esse, puta quod Franciscus prius est in potentia ad non esse, quam sit in potentia ad esse, & sic sequeretur, quod esse Francisci de necessitate præcederet non esse ipsius, quia si est in potentia ad non esse, ergo prius est, tanquam in quo fundatur potentia ad non esse, & cum potentia ad non esse præcedat potentiam ad esse, sequitur, quod esse prius est non esse, quod est inconueniens. Secundò nota, quod potentia contrariæ dicuntur ille, quæ respiciunt actus contrarios, sicut potentia ad albedinem, & potentia ad nigredinem. Tertiò nota, quod potentia sunt in triplici genere, nam quædam sunt impossibiles actibus suis, ut potentia ad albedinem, quia est impossibile, quod albedo actu sit in subiecto, & quod subiectum sit in potentia ad illam, & sic de alijs. quædam sunt compossibiles actibus suis, ut potentia subiectiua, sicut quantitas est in potentia subiectiua ad albedinem, & ipse stant simul, quia adueniente albedine quantitas non destruitur. Quartò nota,

Potentia sunt
in triplici
genere.

ibi, quod loquendo proprie de potentia, scilicet ante actum, &c. Dicit Doct. in ista littera, quod quando subiectum comparatur ad contraria immedia-

ta, ut ad sanitatem, & egritudinem, sic quod alterum semper inest, tunc si est in potentia ad unum, puta ad sanitatem: tunc actu erit egrum, & e contra, & hoc est, quod dicit, quod non potest simul esse sub potentijs huiusmodi contrariorum, quia tunc careret utroque actu. Et addit Doct. quod actus vnius potentia non est ratio recipiendi aliam potentiam, exemplum, egritudo in homine non est ratio receptiua potentia ad sanitatem, id est quod potentia ad sanitatem non requirit de necessitate ipsam egritudinem, tanquam rationem recipiendi, quia tunc idem respectu eiusdem esset prius, & posterius essentialiter, quod est impossibile, ut patet quia si egritudo est ratio recipiendi potentiam ad sanitatem, ergo est prior ipsa potentia, quia receptiuum, & ratio recipiendi semper sunt priora essentialiter recepto, & cum potentia ad sanitatem sit prior ipsa sanitate, sequitur quod egritudo sub ratione propria erit prior essentialiter sanitate, tunc ultra erit idem de sanitate, quia si sanitas est ratio recipiendi potentiam ad egritudinem, sequitur, quod ipsa sanitas ex sua ratione formali erit essentialiter prior, & posterior ipsa egritudine, & e contra. Et cum dicit paulò infra ibi, sed potentiam ad vnum necessario concomitatur alterius actus propter immeditationem actuum ad vnum, vult dicere, quod ex quo isti actus sunt immediati, puta sanitas, & egritudo circa idem subiectum, quod quando subiectum est in potentia ad vnum, puta ad egritudinem concomitatur de necessitate istam potentiam actus alterius potentia, quia concomitatur sanitas in actu.

Ibi, ad propositum dico. Dicit Doct. quod homo non fuit ab æterno in potentia ad esse, & in potentia ad non esse, cum ista repugnent, quia si ab æterno est homo, non præcedit potentiam ad ipsum esse hominis, & infra ibi. Sub qua tamen prius, &c. Dicit Doct. quod loquendo de facto homo prius fuit in potentia ad esse, quia potentia ad esse præcessit duratione ipsum esse, & sic sub tali duratione fuit sub non esse, & ita non sub potentia ad illud non esse, quia tunc præfuisse, ut supra patuit, quia quod est in potentia ad non esse prius est, & hoc est quod sequitur, quod si fuisset ab æterno ipse homo, fuisset semper sub potentia ad non esse, quia cum sit contingens, potuit semper non esse, ut supra declaravi. Et parum post ibi, & nunquam sub potentia ad esse, sed sub actu hoc est intelligendum de potentia præcedente actum, & in compossibile sibi, quia si homo fuit ab æterno, potentia ad esse ipsius non præcessit, istæ enim potentia sunt contraria, vel repugnantes ad inuicem, scilicet potentia ad esse, & potentia ad non esse, & etiam sunt in compossibiles actibus suis, quia potentia ad esse non potest simul stare cum esse, & potentia ad non esse, non potest simul stare cum non esse. Et infra, si autem non loquaris, &c. vult dicere Doct. quod si Henr. sic intelligat, puta quod homo non potest esse in potentia ad esse, supple existentia, nisi prius sit in potentia subiectiua ad non esse existentia, ita quod ipsum non esse existentia, fundatur prius in esse existentia hoc falsum est, & improbatum supra quæst. præcedenti, quia esse existentia non præcedit esse existentia cum sint idem realiter.

Ibi, omittendo igitur de potentijs argumentum Henrici, videtur stare in hoc secundum Henr. vult enim dicere, quod opposita, quæ nata sunt inesse eidem ordine naturæ, ita quod vnum sit prius natura alio non possunt simul esse duratione, ut patet de priuatione, & de forma, cum ergo non esse creaturæ sit prius ipso esse natura, ergo esse non potest simul stare in eadem duratione cum non esse, & sic non æternum.

Esse essentia
realiter exi-
stens non dif-
fert ab ipsa
existentia,
bene esse es-
sentia quo
ad esse cogni-
tum differt
ab existentia.

Respondet

¶ Respondet Doct. ibi, hic dico, & hæc responsio clara est, & supra quæst. præcedenti. nam si non esse esset verè prius natura, ita q. prius natura actu esset ipsum non esse, puta non esse hominis, tunc esse hominis non posset esse simul duratione, siue in eadem duratione, quia quod sic est prius natura, est etiam prius duratione, sed Doct. dicit, quod ipsum non esse dicitur prius natura ex hoc, non quod ipsum non esse actu inest, sed quia infuisset, nisi homo in illo instanti quo inesset non est esse hominis produceretur inesse, & non est simile de instanti naturæ, in quo ponitur priuatio actu, & de instanti, in quo ponitur inesse ad quod terminatur talis priuatio, & de instanti, quo homo est prius risibilitate, quia in primo non possumus transire de priuatione ad habitum sine mutatione, & sic talis priuatio erit prior duratione, non sic est de homine, & risibilitate, quæ sunt compossibilia in eadem duratione, & sic patet tota ista litera.

Quintum
argumentum
Henrici.

¶ Quinto arguitur pro opinione Henrici, quia si mundus potuit esse ab æterno, ergo infinitæ animæ intellectiue potuerunt esse ab æterno, quod videtur impossibile, antecedens patet, quia cum infiniti homines sint possibiles successiue, ita q. vnus post alium, & quilibet homo habet animam propriam, vt formam sibi inhærentem, si ergo vna anima potuit esse ab æterno, ergo & infinitæ, cum non sit maior ratio de vna, quàm de alia, & infinitæ sunt possibiles successiue, impossibilitas cōsequentis patet, quia si possent esse infinitæ animæ ab æterno, ergo posset esse infinitum in actu, quod est impossibile apud philosophos.

Ad quintū
argumentū.

¶ Respondet Doct., quod quicquid non potest fieri à Deo in vno die, quia includit contradictionem, hoc non posset fieri in præterito infinito, si fuisset, propter eandem rationem scilicet contradictionis. In ista enim die sunt infinita instantia, imò in vna hora huius diei, in quorū quolibet posset creare animam, sicut in vno die totius temporis infiniti si esset, non enim oportet eum quiescere à die in diem, vt creet vnā animam post aliam, & ita si in infinitis instantibus huius diei non posset creare infinitas animas, quia hoc non est factibile, nec in infinitis diebus totius præteriti posset infinitas animas, creasse.

¶ Et si dicas instantia huius diei non fuisse in actu sicut sunt infiniti dies præteriti. Dicit Doct. quod hoc nō sufficit, quia sicut instantia infinita infinitorum dierum, in quibus creasset, fuissent in potentia per te, sicut indiuisibile est in continuo, & non in actu, quia nullum illorum fuisset in actu terminus temporis &c. Et nota cum dicit de puncto in actu, & in potentia, punctus in actu est ille, qui est in linea indiuisa, & in quolibet continuo permanenti sunt infinita puncta in potentia, patet quia est diuisibile in infinitas partes, vt patet primo & tertio phys. & sic quando actu diuiditur punctus terminans lineā dicitur punctus in actu. Similiter instans in tempore in actu est illud, quod terminat tale tempus, puta instans, quod terminat tempus vnius diei, instans autem in potentia, quod est aptum natum terminare, & in quolibet tempore sunt infinita instantia in potentia, patet, quia quodlibet tempus est diuisibile in infinitas partes, similiter in motu dicimus, quod mutatum esse in actu est illud, quod terminat motum, & mutatum esse, in potentia, quod est aptum natum terminare, & in quolibet motu sunt infinita mutata esse in potentia, vt patet sexto physico.

6. phys. con-
tex. 58. &
infra.

¶ Sexto arguitur pro ista opinione, quia contra rationem infiniti in quantitate est ipsum posse excedi, vel esse totaliter acceptum, vt patet 3. phys. t.

com. 62. & 63. Sed si mūdus potuisset fuisse ab æterno infinita duratio fuisset accepta, igitur nihil vltius fuisset accipiendum, igitur &c.

¶ Respondet Doct. & responsio est satis clara in littera, & bene concedit, quod non potest dari tempus ab æterno, nec similiter motus, quia tunc daretur infinitum in actu. Sed de permanente non est simile, quia permanens si esset ab æterno non mensuraretur tempore, sed tantum quo, nam permanens dicitur tantum mensurari tempore per accidens, quia tantum ratione motus, vt patet infra. Et si dicatur si angelus esset ab æterno, & applicatus orbi suo ab æterno, & optime dispositus, nonne posset mouere orbem ab æterno, & sic motus esset ab æterno, & per consequens tempus esset ab æterno, cum sit passio motus ex 4. phi. dico, quod non posset moueri ab æterno, cum motus sit successiuus, & de ratione successiuus est non habere omnes partes simul, sed vnā post aliam.

¶ Septimò, & vltimò arguitur pro ista opinione, quia tunc pars esset maior toto, hæc ratio stat in hoc, suppono, quod meridies præsentis diei sit a. & præteritum ad a. sit infinitum, & similiter futurū ad a. & sic sint equalia, & similiter suppono, quod meridies crastinæ diei sit b. & præteritum ad b. sit infinitum, & similiter futurum ad b. sit infinitum, & sic sint equalia, tunc sic præteritum ad b. est maius præterito a. patet, quia præteritum vsque ad meridiem præsentem est pars præterita crastinæ diei. Sed totum est maius sua parte, si ergo præteritum ad b. est maius præterito ad a. sequitur, quod futurum ad b. sit maius præterito ad a. quia præteritum ad b. & futurum ad b. sunt equalia, tunc vltra futurum ad b. est maius præterito ad a. ergo est maius futuro ad a. patet quia præteritum ad a. & futurum ad a. sunt equalia, sed futurum ad b. est pars futuri ad a. patet quia futurum ad a. incipit à præsentis meridie, & futurum ad b. incipit à meridie crastinæ diei, & sic futurum ad b. est pars futuri ad a. ergo sequitur, quod pars est maior toto, quia futurum ad b. qd est pars futuri ad a. erit maius futuro ad a. quod est totum respectu futuri ad b.

¶ Ad vltimū argumentum dici potest, q. equalia, maius & minus non conueniunt quantitati molis, nisi finita, quia prius diuiditur quantū per finitum & infinitum, quàm sibi conueniat æquale, uel inæquale, de ratione enim quantitatibus maioris est excedere, & minori excedi, & æqualis commensurari, quæ omnia videntur concludere finitatem, & ideo negaretur infinitum esse æquale infinito, cum istæ sint differentie quætitatis finitæ, & sic patet responsio ad omnes rationes pro opinione Henr.

¶ Ad argumenta principalia arguit primo Doc. probando, q. Deus potest producere aliquid aliud à se sine principio durationis, & arguit sic per philosophum primo phys. tex. comm. 82. qui probat, q. materia est ingenerata & incorruptibilis, alioquin esset processus in infinitum in materijs, patet quia omne, quod generat apud philosophos ex materia generatur, & quæritur an illa materia sit ingenerata, aut genita, si primo habetur propositum, si secundo, ergo ex alia materia erit genita, & sic processus in infinitum. Item patet, quod sit incorruptibilis, quia quod corrumpitur in materiam corrumpit, quæro de illa materia, aut est incorruptibilis, & sic habetur propositum, aut corruptibilis, ergo in alia materiam est corruptibilis, & sic processus in infinitum, si ergo materia est ingenerata, ergo materia vel non fuit producta, vel fuit producta sine principio durationis, & si non fuit producta, saltem aliqua forma fuit in ea sine principio durationis, quia materia nunquam fuit sine forma.

¶ Respon-

Ad sextum
argumentū.

Ioannes de
Bassolis te-
net posse da-
ri infinitum
in actu. vide
in primo sen-
ten. dist. 43.
q. unica. 4.
physic. con-
tex. 130.

Ad vltimū
argumentū.

Quare ma-
teria sit in-
generabilis,
& incorrup-
tibilis.

*Ad primum
argumentū.*

¶ Respondetur à Doc. quòd verum est materiam primam esse ingenitam loquendo de generatione, propriè dicta, quæ in creaturis includit mutationem, ut patet à Doc. in primo, dist. 2. par. 2. q. 3. dist. 5. q. 2. & alibi, quia omne quod generatur, est compositum ex materia, & forma, & sic generatur ex materia, si ergo materia generaretur esset composita ex materia, & forma, & sic esset processus in infinitum in materijs, ut dixi supra, concedit tamē, quòd & si non sit genita, est tamen tota producta per creationem, ut ipse dicit infra dist. 12.

*Materia est
totā produ-
cta per crea-
tionem.*

¶ Secundo arguit sic, tempus secundum philosophum 8. physic. tex. commen. 31. & 12. metaph. tex. commen. 10. & 11. est sine principio, quod patet, quia si non, igitur prius potuit fuisse tempus, quā in fuit, vel prius esse antequam esset, sed ante est differentia temporis, igitur ante tempus fuit tempus, quā in fuit.

*Ad secun-
dum argu-
mentum.*

¶ Respondet Doc. dicens, quòd non valet, quia alia s. concludit mouens non posse sine nouitate, seu mutatione agere, & responsum est ad illud in questione precedenti. Et quod dicit de ante dicit Doc. quòd ante tempus reale non esset, nisi tempus imaginatum, & per consequens ly ante esset differentia temporis imaginarij, sicut extra vniuersum nihil est ibi, vel negatur extra, vel non affirmatur nisi imaginatum.

¶ Tertiò arguit sic secundum philosophum in primo de generatione. tex. com. 17. generatio vnius est corruptio alterius, ergo non fuit aliqua prima generatio.

*Ad tertium
argumentū.*

¶ Respondet Doc. dicens primò, quòd respiciēdo ad futurum, ista vera, & satis propria, corruptio vnius est generatio alterius, quia agens nō intendit corrumpere per se, sed tantum per accidēs propter impossibilitatem formam, ideo enim corrumpit, ut generet, & ideo expellit puta formam, à materia aquæ, ut ibi introducat formam terræ, & addit quòd dabitur vltra corruptio, postquam nō sequetur alia generatio, ut quando omnia mixta corrumpuntur, & resoluantur in quatuor elementa. Secundo dicit, quòd respiciēdo ad præteritum generatio vnius est corruptio alterius, & hæc non est ita propria, quia ex vi sermonis videtur, quòd agens ideo generat, ut corrumpat, sed magis est contrarium, quia ideo corrumpit, ut generet. Et addit, quòd datur prima generatio, nulla corruptione præcedente, patet quia prima forma, quæ producit in materiam, ex tali forma, & ex tali materia verò generatur compositum, & tamen nihil corrumpitur, patet quia non materia, cum sit incorruptibilis, non forma cuius nulla præfuerit.

¶ Quarto arguit causa non agens per inotum, & non impedibilis potest habere effectum sibi coæuum.

*Ad quartū
argumentū.*

¶ Respondet Doctor, quòd ubi agens, & effectus possunt habere essentiam vniuersalem, id est ubi possunt habere eandem essentiam, maior est vera, scilicet quòd causa perfecta, & non impedita potest habere effectum sibi coæuum, sed ubi non possunt esse vniuersales, sed prioritas naturæ in causa de necessitate requirit prioritatem durationis eius, respectu effectus ibi maior est falsa.

¶ Nunc Doctor respondet ad argumenta ad oppositum, quibus probatur, quòd est impossibile aliquid aliud à Deo posse produci sine principio, & primum argumentum stat in hoc, omne, quod de necessitate producit de non esse ad esse, de necessitate producit de non esse duratione præcedente. Sed omnis creatura est huiusmodi, ergo, maior videtur nota, minor probatur auctoritate, Augusti dicentis, quòd creatura ex eo, quòd omni-

potentis voluntate ex non esse ad esse producta est eius substantia.

¶ Secundo probatur idem per argumentum dicens ad impossibile, quia si potuit producere vnum sine principio durationis, ita & aliud, cum non sit maior ratio de vno, quàm de alio, ergo potuissent esse producta actu infinita in multitudine, quia infinitas numeralis indiuiduorum non est impossibilis successiue, potuisset etiam aggregasse omnes lapides, qui postea fuissent, & ita infinitum mole fecisse. Sed tam infinitas numeralis in actu, quàm in mole in actu est impossibilis, ut patet 3. physic. tex. commen. 61. & 37.

*Infinitus nu-
meralis in-
diuiduorum
non est im-
possibilis suc-
cessiue.*

¶ Respondetur ad primum, & dicit Doc. primò, quòd hæc est descriptio Arrij, nam Arrius dixit filium Dei esse creaturam, & Augusti contrarium, probando, quòd filius Dei nō sit creatura, assumit hanc diffinitionem contra Arrium, quasi dicat. tu dicis, quòd creatura est ex eo, quòd omnipotentis Dei, &c. contra filius Dei non producit voluntate omnipotentis Dei, sed intellectu, ut tu concedis: ergo filius Dei non est creatura. Secundo dicit, quòd supponendo, quòd hæc sit diffinitio creaturæ, loquendo propriè de creatura, ut creatura, dicit quòd creatura ut creatura de necessitate habet esse post non esse, ut puta angelus, ut creatura necessaria habet esse post non esse, & repugnat sibi esse ab æterno, ut creatura tamen angelo, ut angelo non repugnat sibi fuisse ab æterno, & si fuisset, ab æterno nō diceretur creatus, sed magis productus. Et quod dicit de fallacia accidentis, ut clarius cognoscatur fiat sic argumentum, omne quod incipit esse est creatura. Sed omne aliud à Deo de necessitate incipit esse, patet quia de facto incipit esse, ergo omne aliud à Deo est creatura, dico quòd est fallacia accidentis, nam incipere esse accidit minori extremitati, quia non repugnat omni alij à Deo, vel saltem alicui esse ab æterno, & hoc est, quod dicit. Scilicet est fallacia accidentis propter extraneitatem medij, quod est incipiens esse respectu tertij, quod est minor extremitas inquantum comparatur ad primam, scilicet ad maiorem extremitatē, non enim quicquid repugnat accidenti, repugnat subiecto, cui accidit tale accidens, sicut in ista, animal est genus, homo est animal, ergo homo est genus, non enim quod repugnat animali, quod accidit homini, inquantum animal comparatur ad genus repugnat ipsi homini, nam animali, ut comparatur ad genus repugnat absolute, quòd prædicatur de alio personaliter, patet quia animal, ut est genus tantum supponit simpliciter, & tamen supponere personaliter non repugnat homini, quia homo potest supponere pro inferioribus, sicut in proposito, non enim quod repugnat accidenti, id est huic quod est incipere esse, quod accidit alij à Deo, repugnat alij à Deo, nam eternitas repugnat huic, quod est incipere esse, ut ly incipere esse comparatur ad creaturam, & tamen non repugnat angelo, & hoc est, quod dicit Doc.

*Diffinitio
creaturæ.*

¶ Ad secundum de infinito in multitudine, & magnitudine patuit responsio supra in responsione de infinitate actuali animarum, quia est repugnantia ex parte creaturæ, quòd sint infinitæ actu, pariformiter dicendum est de infinitate tam numerali, & similiter de infinitate molis, sicut ibi exposui. Nam ibi dictum est, quòd quicquid non potest fieri à Deo in vno die, quia includit contradictionem, hoc non posset fieri in infinito præterito, si fuisset præ eandem rationem, patet quia in ista die sunt infinita instantia, in quorum quodlibet posset causare vnam animam, immò in vno posset creare mille, si veller, si ergo in infinitis instantibus vnius diei nō potest

potest creare infinitas animas, ita nec in infinito tempore, sic similiter non posset creare infinitos lapides in numero, non enim oportet eum quiescere à die in diem, ut creet vnam animam post aliam, ita non oportet eum quiescere à die in diem, ut creet vnum lapidem post alium. Sic similiter si in vno die non potest creare magnitudinem infinitam addendo partem post partem in infinitum, cum in vna die sint infinita instantia, in quorum quodlibet potest partem addere, sic nec in infinito tempore.

Ista quæstio est problematica.

De ista tamen quæstione, non multum curandum est, cum sit problematica, & vtraque pars sustentabilis. Et sic finis præsentis quæst.

Quæstio quarta, & quinta. Dist. I.

Vtrum creatio angeli sit idem Angelo.

Scotus 2. sent. dist. 1. q. 4.

Franciscus de Mayronis 2. sent. dist. 1. q. 4.

Henricus quolib. 9. q. 3. & quolib. 5. quæst. 6. & 7. & quolib. 7. q. 1.

Guilielmus Ocham in primo. dist. 3. q. 1.

Gabriel Biel. 2. sent. dist. 1. & q. 1.

Thomas de Argentina. 2. sent. dist. 20. q. 1.

Diuus Thomas, prima parte summe. q. 45. art. 3.

Ioannes Baconianus 2. sent. dist. 1. q. 3.

IC Doct. ponit duas quæstiones simul, quarum prima est. Vtrum creatio angeli sit idem angelo, idest an creatio passiva, quæ est relatio fundata in angelo sit simpliciter idem ipsi angelo. Secunda quæstio est, vtrum relatio creaturæ ad Deum sit eadem fundamento, qui titulus quæstionis intelligendus est de reali identitate. Et primo respondendo ad secundam quæstionem adducit opinionem Henrici.

Opinio Henrici.

DICITUR ab Henrico. quolib. 9. quæstio. 3. & quolib. 5. q. 6. & 7. & quolib. 7. q. 1. quod omnis relatio est eadem fundamento. In ista quæstione hunc ordinem seruabo, primo exponam argumenta facta à Docto. contra opinionem Henrici. Et secundo respondebo ad argumenta pro opinione Henrici primum est ibi, contra istam opinionem arguo, secundum est ibi, ad primum alterius opinionis.

Quantum ad primum arguit primo Doc. probando, quod aliqua relatio realiter distinguatur à fundamento. Et ratio stat in hoc, nihil est idem realiter a. sine quo a. potest esse realiter sine contradictione. Sed multe sunt relationes, sine quibus fundamenta possunt esse sine contradictione, ut probabit infra. Ibi probatio maioris. Hic Doctor probat maiorem multipliciter, licet de se videatur manifesta, & sententia literæ stat in hoc, quia si a. & b. possunt fundare duo contradictoria realiter distinguuntur, quia da oppositum, idest si non distinguuntur realiter, ergo duo contradictoria realiter possunt verificari de eodem, quod est oppositum primi principij, & sensus est, quod quando aliqua duo sunt penitus idem ex natura rei, quod realiter competit vni de necessitate, illud idem competit alteri, quia da oppositum. s. quod aliquid potest competere vni, & non alteri, ergo illa non sunt idem ex natura rei, non enim est imaginabile oppositum, & hoc est, quod dicit in ista litera, quam tamen expono de verbo ad verbum, cum dicit, quod idem ens realiter sit realiter, & non sit realiter, videtur esse oppositum primi principij, ex quo principio videtur statim concludi diuersitas entium, hæc propositio

Expositio literæ.

potest habere multiplicem sensum. primus est, q. a. sit realiter b. & non sit realiter b. &c. idest quod a. possit realiter existere b. non existente, & quod non differat realiter a. b. est oppositum primi principij, quia si a. est realiter idem quod b. sequitur quod non possit realiter existere sine b. ergo si realiter possit esse sine b. realiter distinguitur ab ipso b. & secundus sensus potest esse, quod quærat tatum de distinctione ex natura rei, vel formaliter, idest quod idem realiter sit, & realiter non sit, idest quod ex natura rei aliquid competit a. quod non competit b. & quod a. saltem ex natura rei non distinguatur à b. videtur esse oppositum primi principij. In proposito autem Docto. accipit primum sensum. Sequitur, quia si de aliquibus duobus dicantur contradictoria eo modo, quo dicuntur de eis videntur esse non idem. Hæc propositio similiter potest habere multiplicem sensum, quia ratione contradictionis potest inferri non identitas multipliciter, puta aliquando non identitas ex natura rei, aliquando non identitas essentialis, aliquando non identitas realis, & sic de alijs, pro cuius intelligentia est sciendum, pro nunc, quod non identitas, siue distinctio realis est proprie inter rem, & rem actu existentem sic, & repugnet priori ex sua natura esse sine posteriori, & per hoc excluditur instantia de correlatiuis, quæ realiter distinguuntur, & tamen vnum non potest esse sine alio, quia sunt simul natura. Distinctio vero essentialis proprie respicit distinctas essentias, siue numeraliter, siue specificè non curo. Distinctio ex natura rei proprie respicit distinctas realitates inclusas in eadem re realiter, & essentialiter, si volo ergo probare realem distinctionem aliquorum per rationem contradictionis probabo sic, impossibile est idem realiter existere, & realiter non existere, sed a. realiter potest existere sine b. ergo realiter distinguitur a. b. quia da oppositum, si non distinguuntur realiter a. b. ergo dicit eandem existentiam cum b. & sic non poterit realiter existere sine b. Deinde si volo probare distinctionem ex natura rei, puta q. vna realiter tantum ex natura rei distinguatur ab alia, quæ tamè realitates sunt idem realiter respectu tertij, cui realiter identificantur, arguo sic, aliquid potest competere a. ex natura rei, quod repugnat b. ex natura rei, ergo a. distinguitur ex natura rei a. b. quia si sunt omnino idem ex natura rei, ergo quod competit vni ex natura rei competit alteri, & hoc est, quod dicit Doct. si de aliquibus duobus dicantur contradictoria eo modo, quo dicuntur videntur esse non idem. Sequitur. Et ita si contradictoria esse, & non esse dicantur de eis videntur esse non idem, hic loquitur de esse actualis existentie, & vult dicere, quod actu existere & actu non existere contradicunt, & non possunt verificari de eodem, ergo si a. est idem realiter cum b. Et ex alia parte potest existere sine b. statim verificantur duo contradictoria, quia tunc a. actu existeret sine b. quia diceret esse separatum a. b. & actu non existeret sine b. quia diceret eandem existentiam cum b. & hoc est quod dicit.

Ratione contradictionis potest inferri multipliciter omnia identitas.

Distinctio essentialis. Distinctio ex natura rei.

Ibi confirmatur istud, quia si illa maior negetur, (scilicet nihil est idem realiter a. sine quo a. potest esse realiter sine contradictione) non videtur relinqui, vnde possit distinctio entium probari, patet ex hoc enim probamus diuersitatem entium: quia experimentaliter videmus, quod vnum actu existere potest, altero non existente.

Ibi, hæc etiam propositionem, illa sunt distincta realiter, quorum vnum potest manere sine altero negaret proterius, negata verò ista perit tota doctrina philosophi. 7. topic. qua docet, q. problema

faciliter destruitur per contradictionem inuicem. 7. Top. c. 8. & c. 9. & inde.

sed

sed difficulter constituitur, &c. quomodo autem, construatur problema, & destruat, patet, ibi, si enim fieret tale problema, an homo sit penitus idem, quod risibile facile destruit hoc problema s. quod non sit idem per contradictionem inuentam, puta, quia tunc contradictoria verificarentur de eodem, quod patet, nam risibile ex natura rei est proprietas hominis, ergo homo cum sit penitus, idē erit ex natura rei proprietas hominis, & ex alia parte cum ipse homo sit subiectum proprietatis nō erit proprietas, & sic per aliquam contradictionem inuentam facilius destruitur problema, & hic modus est facilius omni alio modo ad destruendum. Et patet litera.

¶ In ista etiam via philosophi fundatur illa via de motu, siue mutatione ad probandum distinctionem, qua utitur philosophus ad probandum materiam esse aliam rem à forma, quia manet eadem sub oppositis formis: probat enim Arist. quod materia distinguitur realiter à forma, quia per transmutationem innotescit, quod aliquando materia est sub vna forma, aliquando est sub altera, sed si ex alia parte diceretur, quod materia est eadem realiter cum forma, & argueretur sic experientia notum est, quod materia potest esse sine ista forma, ergo realiter distinguitur, si negatur consequentia, antecedente concessio per experientiam noto, statim sequitur contradictoria realiter verificari de eodem.

¶ Qua etiam via utitur philosophus 4. phys. tex. commen. 3. ad probandum locum esse aliud à locato, quia idem locus manet cum diuersis locatis successiue; Ex hijs ergo patet probatio maioris, quam probationem bene nota, quia Doctor saepe utitur illa propositione.

¶ Minor principalis argumenti apparet in omnibus relationibus, quarum fundamenta possunt esse sine terminis, sicut est in omnibus relationibus equiparantia, sicut sunt simile, & equale, & huiusmodi, & loquitur hic Doctor de similitudine, & equalitate proprie sumpta, vt similitudo fundatur super qualitate proprie, & equalitas super quantitate. Et patet per philosophum quinto metaphysicorum. c. de ad aliquid. tex. comment. 20. & sic hoc vide Doctor in primo, distinct. 19. & in quolibetis, quæst. 6. non autem loquitur de similitudine qualitercunque, quia in diuinis est verissime similitudo & equalitas, quæ tamen realiter identificantur fundamento.

¶ Confirmatur etiam ista ratio, quia si relatio nihil aliud sit realiter à fundamento, & tamen manet sine eo, videtur negari incarnatio, & separatio accidentis à subiecto in eucharistia videtur etiam negari omnis compositio in entibus, & omnis causalitas secundarum causarum, quæ omnia sunt inconuenientia, probatio primi inconuenientis, hic Doctor supponit, quod incarnatio passiva, qua natura humana dicitur vnita verbo, dicit relationem realem fundatam in ipsa natura humana, & terminatam ad verbum diuinum, patet communiter per Doct. & præcipue ab isto in tertio, dist. 1. q. 1. & vide diffuse quæ ibi exposui, & quamdiu talis relatio est in natura humana, tamdiu dicitur assumpta à verbo, si ergo talis vnio est idem realiter cum natura humana, sequitur, quod si verbum non assumpsisset, eam æque realiter fuisset vnita verbo, sicut modo si etiam deponeret illam naturam, manente tamen ipsa eadem in se, maneret natura illa realiter vnita verbo.

¶ Secundum etiam inconueniens de eucharistia, probatur, quia si manet eadem quantitas in eucharistia, quæ prius erat panis: & nihil aliud est inha-

rentia eius panis, quam realiter ipsamet quantitas, igitur illa vnitur realiter pani, vt in eucharistia, sicut & prius antequam esset separata à pane.

¶ Tertium inconueniens probatur, quia si a. & b. componunt ab. & istarum partium vnio adinuicē nihil aliud sit realiter, nisi ista absolute a. & b. ergo separatis realiter a. & b. manet verè compositum.

¶ Probatur etiam quartum, quia quod causatur à diuersis causis secundis, præexigit in eis debitam proportionem, & approximationem ad hoc, vt causetur ab eis. Sed si ista approximatio, & proportio nihil sint, nisi ipsamet absoluta: ergo ita sunt realiter causatiua, quando non sunt realiter approximata, &c.

¶ Ibi, præterea secundo. hic est secunda ratio principalis contra opinionem Henrici. Et ratio statim hoc, ens limitatum non potest continere per identitatem realem aliqua opposita formaliter, ita quod eadem albedo sit realiter similitudo, & dissimilitudo, & similiter, quod aliqua natura sit realiter paternitas, & realiter filiatio videretur impossibile, nisi de natura omnino illimitata, cuiusmodi est essentia diuina, quæ propter sui infinitam illimitationem continet per realem identitatem generationem actiuam, & passiuam, siue paternitatem, & filiationem. Si ergo eadem albedo non sic continet similitudinem, & dissimilitudinem, sequitur, quod si nunc est realiter similis, non erit realiter dissimilis, & sic poterit separari à dissimilitudine. Et cum dicit, quod essentia diuina continet ipsa relatiua formaliter, debet intelligi tantummodo secundum identitatem realem, & non sic formaliter, ita quod essentia diuina, & paternitas sint vna formalitas: nam secundum Doctorem dist. 2. primi. parte secunda, quæst. prima. dicuntur non esse eadem formaliter, & negat ibi istam consequentiam: ergo distinguuntur formaliter, tamen expressè dist. 3. quæstio. 3. tenet, quod distinguuntur formaliter, & hoc idem alibi tenet.

¶ Præterea tertio arguitur. idem omnino non continet plura eiusdem rationis secundum perfectam identitatem eadem sibi, hoc est manifestum. Sed plures relationes eiusdem rationis sunt in eodem fundamento, vt plures similitudines in eadem albedine.

¶ Item quarto sic, continens aliquid per identitatem, si est perfectius, concludit etiam contentum in eo esse perfectius in eo per identitatem, sicut anima perfectior habet perfectiorem intellectum. Sed non omne albius est similius: ergo. Aduerte tamē, quia dictum Doctoris. s. continens perfectius realiter, & contentum erit, perfectius videtur dubium, quia angelus continet realem relationem ipsius ad Deum, & hoc per identitatem realem, & similiter lapis creatus, & tamen relatio angeli non est perfectior relatione lapidis. Si dicatur, quod dicitur, perfectior non ratione suæ formalitatis, cum sint eiusdem rationis, sed ratione fundamenti, cum quo identificatur realiter, idem dicam de albo, vt 8. comparato ad albū, vt duo, & de albo, vt duo comparato ad aliud album, vt duo. nam album, vt duo, est magis simile albo, vt duo, quam albo vt 8. & sic similitudo albi vt 8. ad album, vt duo erit maior secundum ipsum. Sed ego dicam, quod licet ratione suæ formalitatis dicatur minor, & imperfectior, tamen ratione fundamenti, cum quo identificatur realiter erit perfectior, & sic videtur hoc argumentum non concludere.

¶ Dico primò, quod argumentum Doctoris bene concludit præcipue in proposito, quia si similitudo realiter nihil aliud sit, quam suum fundamentum, sequitur de facto, quod fundamentum nobilius

Secunda ratio principalis, quod dicitur quatur à fundamento.

Quomodo essentia diuina continens relatiua.

Tertia ratio.

Quarta ratio.

Dubitatio facilis.

Responsio.

Materia distinguitur realiter à forma.

Probantur quatuor inconuenientia, si relatio non distingueretur à fundamento.

flus erit magis simile, quàm fundamentum valde minus nobile, cuius tamen contrarium experimur, vt patet in exemplo de albo, vt 8. comparatur ad album, vt duo.

Quinta ratio.

Ibi, præterea quinto, contenta in aliquibus per identitatem non minus differunt in continentibus magis distinctis. Hoc argumentum stat in hoc, quod si relatio non sit eadem fundamento, quod quanto fundamenta plus differunt, tanto, & ipsæ relationes plus differunt, cum sint eadem res. Sed hoc est falsum, quia equalitas, quæ fundatur in quantitate, & similitudo, quæ fundatur in qualitate minus differunt, quia vnius modi, quàm similitudo, & actio, quæ fundatur super eundem calorem, cum sint alterius, & alterius modi, vt patet 5. meta. tex. comment. 20.

Sexta ratio.

Ibi sexto, relatio rationis est alia res à suo fundamento: ergo & relatio realis erit alia res à suo fundamento, &c. In ista litera dicit Doctor, sicut multæ relationes rationis sic distinguuntur à fundamento, quod fundamentum potest esse sine illis: & hoc patet, quia vna secunda intentio, vt cognita, potest comparari ad aliam secundam intentionem cognitam, talis comparatio passiva est relatio rationis, quæ fundatur in alia relatione rationis cognita, similiter erunt multæ relationes reales, sine quibus fundamentum potest esse. Ercum dicitur ibi probando consequentiam, quod relatio rationis est modus obiecti in primo actu intellectus. Notandum, quod duplex est relatio rationis. nam quædam est, quæ vocatur secunda intentio, quæ fit per secundum actum intellectus. s. per actum comparatum, & actus comparatus dicitur secundus actus: quia non potest esse talis actus, nisi præsupposita cognitione extremorum, quæ adinuicem comparantur: Et quædam relatio rationis fit per actum rectum intellectus, quo intelligitur. per ipsam intellectionem a. dicitur habere esse cognitum. denominatione tamen extrinseca, vt notat Doctor in quarto, dist. 1. q. 1. & tale esse cognitum est modus obiecti, quia per illud modificatur obiectum in tali esse, sicut dicimus, quod albedo in homine est modus, quia modificat ipsum, cum facit ipsum stare pro homine albo. dicit ergo Doctor quod sicut relatio rationis est modus obiecti in primo actu intellectus, quo intellectus primo intelligit obiectum, & tamen non est in se nihil in genere intelligibile, &c. id est quod ille modus, siue esse cognitum est aliquid de numero intelligibilium licet non ita primum, sicut primum obiectum cognitum. Quomodo autem relatio rationis sit de numero intelligibilium, & quomodo dicatur per se intelligibilis, & quomodo contineatur sub adæquato obiecto intellectus, vide quæ diffusè expusi super primo Doctoris dist. 3. q. 3. vbi sunt valde notabilia.

Adducitur auctoritates ad probandum idem.

Ibi, præterea probatur conclusio ista. Hic Doctor intendit probare prædictam conclusionem per auctoritates, quæ auctoritates sic clare sunt in litera, quod non indigent expositione, & vt dicitur ibi. Item philosophus 12. metaph. cap. 2. tex. comment. 19. vbi vult, quod sicut principiata sunt alia, ita principia. nam si principiatum est absolutum, necessario principia intrinseca erunt absoluta, aliter esset absolutum, & non absolutum, cum entitas absoluti realiter dependeat à principiis intrinsecis, & si principiatum est relatio, principia intrinseca puta genus, & differentia erunt relationes.

Item Avicenna 3. metaphysic. de relatione, videtur velle ex intentione, quod relatio habeat certitudinem propriam, & in principio capituli vult, quod secundum suam certitudinem habeat propriam

in esse, & propriam accidentalitatem. vbi sic ait, oportet inquit loqui de ad aliquid, & ostendere quomodo debeat certificari quidditas relata, & relationes, & eorum distinctio. Sed quod præmissum in litera, potest sufficienter intelligi, si autem posuerint relationem esse, profecto erit accidens, & hoc non est dubium, quia est res, quæ non intelligitur per se, sed intelligitur semper alicuius ad aliquid: non enim est relatio, quæ non sit accidens, cuius prima accidentalitas est substantia, sicut pater, & filius, vel quantitati, &c. apparet enim expressè, quod relatio talis habeat propriam entitatem.

¶ Aduerte tamè, quod aliquid habere propriam certitudinem, potest dupliciter intelligi. Primo, quod possit ea se certificare intellectum, causando speciem intelligibilem sui. & hoc modo nulla relatio habet propriam certitudinem, quia talis cognitio non potest causari ab aliqua relatione, sed tantum à fundamento, & termino, quia nec mouere intellectum, nec causare speciem intelligibilem sui, quia si sic, sequeretur, quod absolutum, siue effectus absolutus, puta species intelligibilis, quæ est ens absolutum, essentialiter dependeret in esse, & in conservari ab aliquo, quod essentialiter, & formaliter, & quidditatiue esset relatio, quod est absurdum, & impossibile. Et si queratur à quo causatur cognitio relationis. Respondeo eo modo, quo expo sui in primo, dist. 3. q. 3. Secundo potest dici habere propriam certitudinem ex hoc, quod habet propriam intelligibilitatem, & distinctam à fundamento, & termino, ita quod sit nata cognosci cognitione distincta, & alia à cognitione fundamenti, & termini, licet talis cognitio causetur à fundamento, & termino, & hoc modo relatio potest dici habere propriam certitudinem.

Aliquid habere propriam certitudinem dupliciter potest intelligi.

A quo causatur cognitio relationis.

Ibi, & quia posset, proterui de relationibus concedendo eas non esse easdem realiter fundamento, non tamen esse alias realitates, negando eas esse aliquas res, dicendo relationem esse tantum in actu intellectus.

¶ Contra hoc arguitur. hic Doctor intendit probare multiplici via, quod relatio sit aliqua res præter omnem operationem intellectus. prima via, quia si sic non esset, destrueretur vnitas vniuersi, quia secundum philosophum 12. metaph. tex. comment. 52. vnitas vniuersi est in ordine partium ad se inuicem, & ad primum. Cum ergo vniuersum non consistit in sola operatione intellectus, vt patet: ergo talis vnitas, quæ est relatio ordinis partium ad inuicem, & ad primum erit realis. & addit Doctor, quod contra negantes relationem esse rem extra actum intellectus, potest dici verbum philosophi 11. metaph. tex. sine commento, quod tales qui sic dicunt inco nexam faciunt vniuersi substantiam.

Arguitur contra opinionem Henrici.

Ibi, secundum probatur. secundò probat Doctor idem, quia ex hoc destrueretur omnis compositio in vniuerso, quia nihil est compositum sine vnione partium, patet, ergo in composito reali erit vnio realis partium: vnio autem est formaliter relatio, & quod dicit Doctor, quod compositum reale non dependet ab eo, quod est ratio tantum, vult dicere, quod compositum reale non præexigit de necessitate relationem rationis, quia ens reale nõ præexigit de necessitate ens rationis, vt patet à Doctor, primi dist. 8. q. pen. & vide quæ ibi exposui. cum ergo compositum reale de necessitate præexigit vnionem partium, sequitur, quod talis vnio erit relatio realis. Nota etiam, quod compositum non dependet à tali vnione, vt ab aliquo, quod sit de essentia illius, quia tunc relatio realis esset de essentia absoluti, quod est impossibile, nec etiam dependet in essendo, sic quod sit dependentia essentialis entitatis compositi.

Quid sit vnio.

compositi ad illam relationem, quia ut sic tantum dependet à causa in essendo.

Nullum compositum reale potest esse sine unione partium componentium.
 ¶ Secundum probatur, quia si non esset relatio realis, destrueretur omnis compositio in vniuerso. & ratio stat in hoc, quia nullum compositum reale potest esse sine unione partium componentium, sed talis unio de necessitate est relatio realis, quia da oppositum, tunc sequeretur, quod ens reale dependeret ab eo, quod est tantum ens rationis, cuius op-

positum experimur, quia positum per impossibile, quod nullus intellectus esset, si ignis esset applicatus ligno ex materia ligni, & forma introducta ab igne, causaretur compositum reale, quod non posset esse sine unione partium: ergo talis unio esset ibi non per considerationem intellectus. Similiter posito, quod intellectus esset, & actu non consideraret, verè causaretur compositum naturale, in quo esset realis unio partium. Et addit Doct. quod hoc est specialiter verum in composito naturali, quicquid sit de artificiali, si tamen artificiale diceret, positum reale idem sequeretur, sed quia adhuc non est terminatum apud omnes, quod artificiale in quantum artificiale dicat entitatem posituam, licet Doct. expressè teneat, ipsum dicere entitatem posituam, ut patet in libro sex principiorum.

Pulchra dubia.

¶ Et nota in littera, ubi videntur duo dubia. Primo quia dicit, nihil reale dependet ab eo, quod est tantum relatio rationis, ex hoc videtur sequi, quod compositum reale dependeat ab unione partium, & tunc queritur, cum omnis dependentia sit causata ad causam, vel mensurati ad mensuram, vel sustentati ad sustentans, sed nullo istorum modorum dependet compositum absolutum ab unione partium, ut patet discurrendo per omnia ista. Secundum est ibi, nullum totum compositum erit reale naturale, si necessario ad suum esse requirat relationem rationis: nam partes componentès ab æterno habuerunt esse cognitum, & diminutum, quod est tantum relatio rationis, ut subtiliter patet à Docto. in primo, distin. 35. & 36. ergo compositum reale de necessitate præsupponit relationem rationis.

Ad primum dubium.

¶ Respondeo ad primum dubium, quod compositum reale non dicitur dependere in aliquo genere causarum supradictarum, sed dicitur dependere ex hoc, quod de necessitate præexigit unione partium, sicut etiam dicimus, quod filius in diuinis dependet à patre ex hoc solo, quod præexigit ipsum patrem, ut notat Doct. in primo dist. 2. par. 2. q. 3. modo manifestum est, quod compositum reale non necessario præexigit ad sui esse ens per actum intellectus fabricatum.

Ad secundum.

¶ Ad secundum dico, quod & si idea præexigantur, quæ dicunt relationem rationis, non tamen sic præexiguntur, ut compositum necessario dependeat ab illis, quia si per possibile, vel impossibile non essent huiusmodi idee adhuc agens naturale non impeditum produceret compositum reale.

¶ Tertium probatur. dicit Doct. quod si non esset relatio realis destrueretur omnis causalitas cause secundæ, quia certum est, quod cause secundæ non possunt causare, nisi proportionate & approximata, ergo talis approximatio erit relatio realis superaddita ipsis causis. probatur consequentia quo ad duo, scilicet quod talis approximatio sit aliquid de nouo, patet, quia quando sunt omnes separate, non possunt agere, ergo si agunt, ut approximata: ergo aliquid nouum habent, quod prius non habuerunt. Secundum est, quod talis approximatio sit relatio realis, quia si non, tunc talis approximatio esset tantum per actum intellectus collatum, quod est manifestè falsum.

¶ Ibi, quartum probatur, Deinde probat

Doctor, quod negando relationem realem, est destruere realitatem scientiæ mathematicæ, patet, quia omnes conclusiones mathematicæ demonstrant relationes de substantijs, quod patet per philosophum 13. metaph. cap. 1. in fi. qui sic ait. boni autem maximæ species, & ordo, & commensuratio, quæ maximè ostendunt mathematicæ scientiæ, quia illa ars est maximè in proportionibus, & mensuris aliorum adinuicem.

¶ Ibi, secundo patet per experientiam discurrendo per conclusiones mathematicas, in quibus omnibus communiter prædicatum est aliqua passio relatiua. patet de prima conclusione geometriæ, in qua demonstratur equalitas lateris de triangulo, quia triangulus æquilaterus est ille, qui habet tria latera equalia, & similiter de linea recta potest prædicari hoc, quod est esse basim anguli æquilateri, & sic illa linea, quæ dicitur basis, est equalis alijs lateribus, vel de linea recta potest prædicari hoc, quod est esse latus trianguli æquilateri, quia triangulus æquilaterus constat ex tribus lineis rectè adinuicem equalibus, &c.

¶ Ibi, quod si adhuc protèruiatur, quod licet relationes non sint formaliter entia rationis, sed aliquid extra intellectum, & non idem fundamento non tamen sunt aliæ res à fundamento, sed tantum sunt modi proprii rei. Ista instantia videtur tantum contendere de nomine modi, & rei, licet enim modus non sit ita res sicut illa, cuius est modus, & hæc tota littera est clara vsque ibi. Ad primum alterius opinionis.

¶ Hic Doctor soluit rationes pro opinione Henrici, qui Henricus quasi in principio questionis. primo sic arguit probando, quod omnis relatio sit eadem fundamento, & ratio prima stat in hoc, quia si de ratione relationis est, quod sit alia à fundamento: ergo relatio in diuinis, quæ transfertur ad Deum secundum propriam relationem rationis, erit alia res ab essentia diuina, quod est impossibile, & addit, quod album simile non est compositum, quam album tantum: ergo relatio similitudinis non addit aliam rem fundamento.

¶ Respondet Doct. ibi ad primum alterius opinionis, & dicit, quod sicut nullum absolutum alicuius generis formaliter transfertur ad diuina, ita nec aliqua relatio generica, & hoc diffusè ostendit in primo, distin. 8. q. 2. Et nota duo in ista littera Doct.

primum ibi, relationes quæ formaliter dicuntur de Deo non sunt alicuius generis. hoc debet sanè intelligi, aut formaliter accipitur quidditatiuè, aut denominatiuè, primo modo nulla relatio includitur quidditatiuè in Deo, ut patet à Doct. in primo, distin. 1. q. 2. & distin. 2. par. 2. q. 3. dicuntur ergo prædicari formaliter denominatiuè tantum, quia verè, & ex natura rei prædicatur de Deo, sicut dicimus, quod Deus est pater, filius, & Spiritus sanctus, ut patet à Doct. in primo, distin. 4. q. 2. & distin. 5. q. 2. non intelligas tamen, quod relatio possit prædicari formaliter de deitate, quia de vltimatè abstracto non potest aliquid formaliter prædicari, nisi in primo modo dicendi per se, ut patet à Doct. in primo, distin. 5. q. 1. Et licet paternitas immediate fundatur in essentia diuina, non tamen denominat ipsam, ut patet à Doct. ubi supra, potest tamen prædicari identice, quia hæc est vera, deitas est paternitas, ut patet à Doctore ubi supra.

¶ Secundo nota ibi, quod dicit, quod absoluta, & relationes, quæ formaliter dicuntur de Deo non sunt alicuius generis, sed transcendentia, & passionis entis in communi, hoc debet intelligi de passionibus distinctis, quia absolutum, & respectuum diuinitatis.

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti.

C dunt

Quid sit ne gare relationem realem.

Quomodo relationes formaliter dicantur de Deo.

Quomodo dicuntur de Deo sunt transcendentia ens quando diuiditur per quantū, & non quantum est diuinitas Theologicæ.

dunt ens, quia dicit, quod competunt enti, inquantum ens videtur dubium, quia ens inquantum ens prius diuiditur per ens quantum, & non quantum, & ens non quantum est relatio in diuinis, vt patet. à Doctore quæst. quolib. Ens verò quantum quod dicit aliquam entitatem includentem perfectionem, & excludentem imperfectionem, vel entitatem includentem perfectionem, & non excludentem omnem imperfectionem, vel entitatem nullam includentem perfectionem, nec excludentem omnem imperfectionem, immo necessario includentem imperfectionem, puta limitationem, cuiusmodi forte sunt relationes genericæ, & sic debet intelligi ista diuisio entis quanti, & non quanti, ita quod ens non quantum, de necessitate excludit omnem imperfectionem, & non includit formaliter aliquam perfectionem. Dico ergo, quod ens prima sui diuisione diuiditur per quantum, & non quantum, & quantum diuiditur in absolutum, & respectiuium, finitum, & infinitum, & sic videtur, quod absoluta, & respectiua dicta de Deo competant enti inquantum ens. Dico, quod quamuis ens non quantum immediatè diuidatur ens reale, quod est communissimum, & ens quantum diuidatur per absolutum, & respectiuium, &c. & sic ens non quantum est passio non conuertibilis cum ente, sed est passio disincta entis inquantum ens, & ens absolutum, dicens perfectionem sit passio entis quanti, dico quod sic debet intelligi, quod sunt passionem entis inquantum ens, id est quod competunt enti, antequam diuidatur in decem genera, & loquitur hic de absolutis, quæ dicunt perfectionem simpliciter, & sic patet ista littera.

¶ Ibi, ad illud, quod non est compositum album simile, &c. dicit Doctor, quod album simile ex quo constat ex duabus rebus, quarum vna est potentia, & reliqua est actus: erit magis compositum, quam album tantum, & præsertim hoc debet concedi ab Henrico, qui vult, quod in diuinis sit quasi compositum ex quasi potetia, & ex actu. vult enim, quod persona diuina dicatur quasi composita ex relatione, & essentia, vt patuit à Docto. improbando opinionem Henrici de quasi compositione. par. 5. quæstio. 1. primi.

¶ Secundò principaliter arguit Henricus per viam mutationis, quia si relatio esset alia res à fundamento: ergo fundamentum realiter posset mutari ad illam, & sic relatio esset terminus alicuius mutationis, quod est contra philosophum quinto physic. tex. commen. 10.

¶ Respondet Doctor ibi ad secundum de mutatione. Hic adducit responsionem Simplicij super prædicamentis: qui vult, quod sicut relatio non est forma ad se, id est non est forma absoluta, sed ad alterum, ita illud, cui aduenit non mutatur ad se, sed ad aliud, id est quod non mutatur ad aliquod absolutum recipiendū illud, sed ad aliud scilicet, recipiendū relationem, secundum quā est ad aliud, subiectum enim mutari ad se est, quando mutatio terminatur ad absolutum receptum in subiecto, mutari verò ad aliud est quando mutatio terminatur ad relationem quæ recipitur in absoluto, primo modo in ad aliquid non est mutatio, sed bene secundo modo, quia secundum relationem se habet aliquis aliter ad alterum, quam prius se habuerit.

¶ Sequitur in textu, philosophus tamen. Quia, ponit, quod non est possibile aliquid aliter se habere ad alterum, nisi aliter se habeat ad se, ideo dicit, quod in ad aliquid non est motus, vnde solū ostendit in quibus prædicamentis est per se primo motus, & in quibus non. Et pro clariori intelligentia hu-

ius dicti, patet per hoc exemplum, quia si aliquid mutatur ad alterum, hoc non potest esse, nisi acquiratur aliquod absolutum, vel in subiecto, vel in termino, vel saltem aliquod absolutum remittatur: nā si album, vt octo comparatur albo, vt quatuor, nunquam album, vt octo erit perfecte simile alteri albo, vt quatuor, nisi album, vt quatuor intendatur vsque ad octo gradus, & sic fit mutatio absoluta in termino, vel potest fieri mutatio in subiecto, vt si album, vt octo deperdat quatuor gradus albedinis, & tunc erit perfecte simile albo, vt quatuor, & sic patet, quod non est mutatio ad alterum, nisi sit mutatio ad se in subiecto, vel in termino, mutatione si quidem acquisitiua, vel deperditiua, & quia ad tale absolutū acquisitum, vel deperditū in instanti resultat relatio, puta similitudo, sequitur, quod ad relationem non sit motus, quia motus fit in tempore, & licet possit esse motus ad fundamentum vel ad terminū, quum possint acquiri in tempore, ad relationem tamen non potest esse motus, cum illa positis extremis de necessitate naturæ in instanti resulet. Potest tamen concedi sanè intelligendū, quod ad relationem sit mutatio, non quod proprie ipsa relatio intrinsecus adueniens, sit immediatè terminus alicuius mutationis, cum ad relationem talem non sit motus, nec mutatio, vt patet 5. physic. tex. com. 10. Sed ex hoc dicitur acquiri per mutationem, quia in vltimo instanti acquisitionis termini, vel fundamenti de necessitate naturæ resultat talis relatio, de hac tamen materia vide quæ diffusè exposui super tertio Doct. dist. 1. q. 1.

¶ Tertio principaliter arguit Henricus ibi. tertio arguitur, & ratio clara est in littera.

¶ Quarto arguitur ibi. quarto si esset, &c. & ratio stat in hoc, quod si relatio, puta similitudo esset alia res à fundamento, cum illa sit accides: tunc haberet propriam accidentalitatem, videlicet, propriam inhærentiam, & talis inhærentia est relatio, & tunc quæro aut est eadem fundamento, aut alia, si eadem: ergo similitudo erit eadem fundamento, quia non est maior ratio de vna relatione, quam de alia, si alia erit processus in infinitum.

¶ Respondet Doctor ibi, ad tertium de inesse, concedo quod relatio habet proprium suum inesse, sicut dicit Auicenna. tertio metaphysicorum, pro clariori intelligentia huius litteræ. Nota aliqua quæ dicit in ista littera, primo quod relatio prædicamentalis habet suum proprium inesse, siue propriam inhærentiam ad subiectum. & hæc est duplex, scilicet actualis, & aptitudinalis, sicut etiam de accidente absoluto. Sed differentia est inter accidens absolutum, & respectiuium, quia respectiuium nunquam potest habere inhærentiam aptitudinalem, quin simul habeat & actualem, quia impossibile est esse aliquam relationem actu separatam à fundamento, vt probat Doct. in quarto in materia de eucharistia, absolutum verò potest habere aptitudinalem sine actuali, vt patet de quantitate separata in sacramento altaris, quæ actu nulli subiecto inhæret, sed tantum aptitudine, & quod sit ibi aptitudinalis, patet à Doct. vbi supra, & in septimo metaph. suæ.

¶ Secundò dicit, quod tale inesse, siue inhærentia, siue actualis, siue aptitudinalis, non est de essentia accidentis, cū de necessitate sit posteriori ipso accidente, & sic non pertinet ad intrinsecam compositionem essentialem accidentis, vt probat Doct. vbi supra. nam tale esse aptitudinale est tñ passio, & hoc est quod dicit, & tamē non est composita compositione respiciente naturam generis, quia illud quod est per se in aliquo genere, componitur per se ex genere, & differentia, si est species, si verò indiuiduum

ex na-

Mutatio duplex.

Ad relationem non est motus, sed mutatio.

Cap. 10. de ad aliquid. Plura notanda. Duplex inhærentia. Differentia inter accidens absolutum, & respectiuium.

Cap. de re latinis.

Quid sit mutari ad aliud.

ex natura speciei, & hæcitate, si verò generalissimum, & sic compositum illud compositum ex realitate b quæ sunt ignota nobis, quarum nulla dici potest genus, vel differentia.

¶ Tertiò nota, q. relatio, &c. dicitur, quòd si aliqua relatio immediatè fundaretur super subiectum, quasi dubitando an aliqua fundetur immediatè, licet finem multarum relationes immediatè fundentur, vt patet de paternitate, & filiatione, vt innuit Doc. in tertio, dist. 8. patet etiam de similitudine, & æqualitate accipiendo simile, & æquale largè, vt notat Doct. in primo, dist. 31. & in quolib. q. 6. de identitate, patet etiam ab ipso, vbi supra. Et cum dicit Henricus allegando Simplicium, q. relatio immediatè fundatur in quantitate, & qualitate, & non in substantia. Dico, q. si loquamur de similitudine, & æqualitate, vt loquitur Arist. 5. metaph. c. de ad aliquid. tex. cōmen. 20. dico, quòd verum est loquendo de similitudine strictè, & propriè, non autem impropriè, vt patet à Doct. vbi supra.

¶ Ibi, ad quartum de processu in infinitum. Dico, quòd non sequitur, quia relatio seipsa refertur ad fundamentum: non enim potest esse absq; fundamento, nec absque se, sine contradictione: ipsa enim existente, & fundamento simul, ambo sunt extrema illius relationis, quæ est eius ad fundamentum: ergo ipsa non est absque contradictione sine relatione eius ad fundamentum, & ita sine contradictione non potest esse sine fundamento, & ita relatio illa, qua ad fundamentum refertur, erit eadem sibi, hæc Doct.

¶ Sed occurrit dubium, quia nō videtur, q. Doct. directè respondeat ad argumentum Henrici, vt patet intuenti argumentum illud. Dico, q. si bene attendantur verba Doctoris, directè responderet, & soluit argumentum Henrici: nam primò probat Doc. q. impossibile est relationem, puta similitudinem, esse sine fundamento, puta albedine, in quo fundatur, quia non potest esse, nec habere esse, nisi habeat fundamentum, & terminum, puta aliud album pro termino, quia necessariò dependet ab illis, deinde sequitur, q. si talis similitudo non potest esse sine fundamento: ergo ipsa refertur ad fundamentum, patet, quia distinguitur à fundamento, & distinctum, inquantum distinctum distinctione, refertur ad aliud distinctum, & similiter alietas refertur ad fundamentum, & talis alietas, quæ fundatur in similitudine, est simpliciter eadē res cum similitudine, patet per fundamentum Scoti præsentis questione, & in tertio, dist. 8. qui sic dicit, cuiusque fundamento repugnat esse sine termino, relatio fundata in illo realiter idēficatur illi. Sed repugnat similitudini esse sine termino, puta albo, & alietas fundatur in tali similitudine, & terminat ad album: ergo est eadem realiter cum similitudine, & sic patet responsio ad argumentum Henr. Cum ergo dicitur ab Henr. similitudo est alia res à fundamento, conceditur: sed alietas est quedam relatio fundata in similitudine: ergo erit alia à similitudine, & sic erit processus in infinitum. Dico q. similitudo est alia à fundamento realiter, alia seipsa, quia illa alietas est realiter ipsa similitudo. Per idē dico de inherētia, si argumentum Henrici intendit simile concludere de inherētia, vt dixi supra. Dico enim, q. si similitudo inheret, puta albo, & concedo, q. inherētia inheret, & cum queritur de illa inherētia, aut est alia à similitudine, aut eadem. Dico q. eadem, quia similitudini repugnat esse sine termino: ergo relatio fundata in tali similitudine, quæ est ad terminum, sine quo, similitudo non potest esse, erit eadem similitudini, & concedo, quòd similitudo seipsa inheret realiter, & sic non est processus in infinitum.

¶ Quintò, & vltimò arguit Henricus ibi. Quintò relatio non habet distinctionem in species suas, nisi penes fundamenta, ergo si relatio esset alia res à fundamento, haberet ex se formaliter distinctionem in suas species.

¶ Respondet Doct. ibi ad quintum de distinctione, &c. & responsio clara est, nam duplex communiter assignatur distinctio, quedam est per intrinsecam, & hoc dupliciter. scilicet quidditatiuè, & denominatiuè. Exemplum primi, homo distinguitur quidditatiuè ab asino per rationale, quod est ratio formalis distinguendi quidditatiuè hominem ab asino. Exemplum secundi, homo albus differt ab homine nigro, quia albedo in homine est ratio formalis distinguendi ipsum accidentaliter à nigro. Est alia distinctio, quæ sumitur tantum ratione fundamenti. Est etiā alia distinctio, quæ sumitur à causa extrinseca, sicut dicimus, q. a. & b. habent effectiue distinctionem à causa producente a. & b. ad propositum ergo dico, quòd paternitas, & filio distinctiuntur specie per proprias differentias intrinsecas, & essentielles, & si distinguuntur per fundamenta, hoc accidit eis. Et ex his patet responsio ad omnes obiectiones Henrici.

¶ Ibi, hoc ergo viso de relationibus in communi, videndum est de relationibus in speciali creaturæ ad Deum. Hic Doct. primò recitat opinionem Henrici quolib. 3. q. 9. qui dicit, q. relatio creaturæ ad Deum, est eadem realiter cum ipsa creatura, & in hoc non discordat à Doct. qui in præsentis questione probat, quòd talis relatio nullo modo distinguitur realiter à creatura, sed discordat in hoc à Doct. quia hæc opinio addit, quòd homo nihil aliud est, nisi ipsa relatio ad Deum, ita quòd in homine realiter, & formaliter, & quidditatiuè est tantum relatio vestigialis ad Deum, quæ etiam opinio diffusè improbata est à Doct. in primo, dist. 3. q. 5. Et licet Doct. ponat ipsam relationem hominis ad Deum, esse idem realiter cum homine, negat tamen, quòd sit eadem formaliter, & quidditatiuè cum homine, vt patet præsentis quæst. vult enim Doct. quòd homo formaliter, & quidditatiuè sit quoddam absolutum prius natura ipsa relatione ad Deum, vt patet infra præsentis quæst. & in primo, dist. 3. q. 5. & q. homo dicat tale absolutum prius relatione ultra rationes, quas adduxit in primo vbi supra, hic specialiter adducit aliquas alias rationes, quarum prima est ibi. Contra istam opinionem est Aug. 7. de Trin. c. 2. Omne quòd relatiuè dicitur est aliquid excepto relatiuò, & in principio tertij, quòd nihil est ad se, non est quod ad alterum dicatur. Et licet ista auctoritates prius exposita sint in primo, dist. 1. q. 2. & in quolib. quæst. 1. aliquoties tamen declaro hanc litteram, cum dicit, fundamentum relationis est aliqua entitas formaliter non includens illam relationem formaliter, quia si formaliter includeret eam, non erit formaliter relatio ad aliud, sed ad se, quia fundamentum suum est formaliter ad se, cum quo ponitur formaliter idem, nec posset esse fundamentum primum relationis: aut enim esset querere de illa relatione prima, in qua poneretur. Hic Doctor in ista littera tangit plura: nam primò supponit, quòd detur aliquod fundamentum relationis, quod sit formaliter entitas absoluta, vt patet per dictum August. & ex hoc sequitur, quòd relatio fundata in eo non sit eadem formaliter fundamento, nec de forma ipsius, quia tunc sequerentur duo inconuenientia. Primò relatio esset entitas ad se formaliter, patet, quia quæ sunt idem formaliter, & quidditatiuè, si vnum est formaliter ad se, & reliquum, patet quia dicunt eandem formalitatem, & est impossibile, q. eadem entitas formaliter sit formaliter.

Duplex distinctio, per intrinsecam.

Henric. quolib. 3. q. 9.

Licet relatio hominis ad Deum, sit realiter cum homine, non tamen est eadem formaliter, & quidditatiuè.

Rationes q. creaturæ non sit tantum relatio vestigialis.

Expositio litteræ.

In quo fundatur immediate relatio.

Dubium.

Responsio.

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. C 2 maliter

maliter ad se, & formaliter ad aliud. Secundo sequetur, quod entitas formaliter ad se esset formaliter ad aliud, patet quia si relatio, & fundamentum sint idem formaliter, & quidditatiue, sequitur, quod cum relatio sit formaliter ad aliud, & etiam fundamentum erit formaliter ad aliud, quod tamen ponitur entitas absoluta, ut patet per auctoritatem Aug. Secundo principaliter dicit, quod relatio non posset esse fundamentum primum relationis, quia adhuc esset querere de illa relatione prima, in qua poneretur, aut immediate ponitur in aliquo absoluto, & habetur intentum, aut in alia relatione, & sic processus in infinitum. Si dicatur, quod ipse concedit unam relationem etiam realem immediate fundari in alia, ut in primo patuit. Dico, quod hæc instantia nulla est, quia hic Doct. loquitur de fundamento ultimo, nam cum dicit hic, nec posset esse fundamentum primum, accipit primum fundamentum pro ultimo, & sic patet ista litera.

Ibi, præterea diffinitio indicat quidditatem rei, hæc est secunda ratio, qua Doctor probat, quod relatio non sit formaliter idem absoluto, & supponit, quod lapis sit de genere absolutorum, & statim sequitur, quod diffinitio lapidis, & quicquid pertinet ad diffinitionem lapidis, erit formaliter absolutum, quia si lapis non erit de genere absolutorum, nec illud quod pertinet ad essentiam lapidis. Et quod dicit hic. Sed diffinitio lapidis non includit formaliter respectum ad aliud, hoc debet intelligi de diffinitione fundamentali proprie pertinente ad diffinitionem lapidis, non autem de diffinitione formali, prout est formaliter declaratio ipsius diffiniti, quia ut sic est tantum relatio rationis, sed de hoc vide quæ exposui in q. 1. quolibetorum.

Tertia ratio contra Henricum.

Ibi, tertio sic, hæc est tertia ratio contra opinionem Henr. Et ratio stat in hoc, quia dicit Henricus, quod relatio est ipsa creatura formaliter, puta quod lapis est tantum relatio effectus ad Deum efficientem, & sic lapis non magis distinguitur à Deo, quam filius in diuinis à patre, quod est falsum, & consequentia patet, quia relationes oppositæ æquè distinguuntur, sicut patet: nam paternitas in Ioanne, & filiatio in Petro, ita distinguuntur inter se, sicut paternitas in Frâncisco, & filiatio in sorte, cum omnes æquè opponantur, quia omnes sunt relationes secundi modi, sic in proposito, relatio filij producti in diuinis, & relatio patris producentis sunt æquè distinctæ sicut relatio Dei producentis, & relatio lapidis producti, cum omnes pertineant ad secundum modum: ergo si lapis nihil aliud est, nisi relatio lapidis effectus ad Deum efficientem, sequitur, quod lapis non magis distinguatur à Deo, quam filius à patre in diuinis, & hæc ratio concludit contra Henricum, ex dictis Henrici ponentis creaturas non magis distingui à Deo, quam relationes diuinæ inter se. Et nota, quod cum dicit Doct. relationes secundi modi fundari in Deo respectu creaturæ, non dicit hoc ex intentione sua, quia expressè hoc negat in primo, d. 3. q. 3. contra Henricum, quia relationes primi, & secundi modi semper sunt mutue, ut patet per philosophum quinto metaph. c. de ad aliquid. r. c. 20. modo Deus non refertur ad creaturam relatione reali, ut probat in primo, dist. 30.

Aduerte hanc litteram.

Ibi, & confirmatur ratio. hæc confirmatio stat in hoc, quia si lapis est tamen relatio ipsius ad Deum, ergo sequitur, quod suppositum lapidis esset tamen relatio subsistens: & sic esset difficilius concipere lapidem, quam concipere personam diuinam, est enim difficile credere tres personas diuinas esse verè subsistentes, & vera supposita per relationes, & tamen creduntur ibi illa tria supposita, sic per relationes constituta propter infinitatem diuinæ essentiae, ut patet

communiter per Theologos, & maxime per Scotum in primo, dist. 26. & sic erit difficile concipere suppositum creatum, si tantum dicat relationem, cum sit omnino limitatum, & finitum.

Ibi: & si dicas, quod creaturæ differunt in natura absoluta in se, non sic diuinæ. dicit Doct. quod si Henricus vult dicere, quod suppositum Frâncisci, & Ioannis non differunt tantum per relationes, sed per absolutam personam verò diuinam nullo modo differunt per absolutam, Doct. adducit duo inconuenientia contra Henricum ex dictis eius, primum, quod hæc responsio destruit positum, videlicet, quod non sunt creaturæ formaliter relationes, sicut Henricus posuit, secundum quod ex dictis Henrici sequitur, quod minus differunt à Deo, quam una persona ab alia: patet, quia ipse Henricus dicit, quod creaturæ in quantum participatæ non differunt specie à Deo, ut patet in primo dist. 3. q. 5. modo relationes oppositæ ex rationibus formalibus plus differunt, ut patet de paternitate, & filiatione. Sed inter Deum, & creaturam non sunt relationes oppositæ, quia Deus non refertur ad creaturam aliqua relatione reali, ut patuit supra.

Ibi, quarto principaliter arguitur sic. hæc est quarta ratio Doct. contra Henricum, quæ est satis clara, & stat in hoc, quia relationes creaturarum ad Deum non differunt specie. patet, quia terminantur omnes ad Deum sub ratione deitatis: nam quando relationes terminantur ad Deum, ut ad terminum non differunt specie: si ergo omnes creaturæ essent tantum relatio formaliter ad Deum nulla creatura differret specie ab alia, quod est inconueniens.

Quarta ratio contra Henricum.

Ibi, quinto sic in creatura est triplex relatio ad Deum secundum Henricum, qui ponit relationem vestigialem in creatura, quæ relatio vestigialis includit relationem producti ad rem producentem, & relationem mensurati, siue exemplati ad exemplar diuinum, relationem finiti ad Deum finientem, ut supra patuit in primo, dist. 3. q. 5. Et ex hoc inferat Doct. quod qua ratione ipsa creatura nihil erit, nisi una relatio, pari ratione nihil erit, nisi alia relatio, igitur non potest præcisè esse, nisi aliqua una istarum. nec potest esse omnes istæ simul, quia omnes istæ differunt formaliter inter se, & patet secundum Henricum, qui posuit illas tres relationes differre secundum tres modos relationum, qui ponuntur ab Arist. 1. metaph. tex. com. 20. & de hoc vide Henricum quolib. 9. q. 1. & 2. Et ultra sequitur, quod tunc quilibet una essentia haberet distinctionem formalem à seipsa, vel sequeretur, quod una natura formaliter, & specificè esset plura specificè, quia essent tres relationes specificè distinctæ, & sic patet quomodo rectè improbat ista opinio.

Triplex est relatio secundum Henricum.

Ibi, aliter ponitur. Hæc est opinio Henrici quolib. 9. q. 3. qui dicit, quod relatio angeli ad Deum differt realiter ab essentia angeli, & tota ratio sua stat in hoc, quod ipsa relatio est quoddam accidens, innitendo dicto August. 5. de Trinit. c. 4. sic dicentis, quod in creatura quicquid non secundum substantiam dicitur, restat ut secundum accidens dicatur: & litera clara est, & quod dicit parum infra, quod ergo temporaliter dici incipit Deus, quod antea non dicebatur, manifestum est relatiue dici, non tamen secundum accidens Dei, sed planè secundum accidens eius, ad quod dici aliquid Deus incipit relatiue, vult dicere, quod si Deus nunc dicatur creator, & prius non dicebatur creator, manifestum est relatiue dici, non tamen secundum accidens Dei, ita quod talis relatio, qua dicitur creator non est accidens Dei, quia ex hoc solo dicitur creator, quia relatio creaturæ terminatur ad ipsum Deum, ut clarè dictum fuit in primo, dist. 30.

Relatio est accidens.

Relatio creaturæ terminatur ad ipsum Deum.

Ibi,

Ibi, contra istud. hic Doct. improbat hanc positionem Henrici. vult enim Doct. q. relatio angeli ad Deum, & si non sit eadem formaliter ipsi Deo, est tamen eadem realiter, vt probabit. probat ergo primo, q. non distinguitur realiter ex dicto phil. 7. metaph. tex. comm. 4. vbi habetur, quod substantia est prior accidēte. scilicet cognitione, diffinitione, & tempore, & dicit, quod esse prius tempore, debet sic intelligi, quod nulla est contradictio ex parte substantiæ, quin prius duratione possit esse sine omni accidente, & sic non esset contradictio lapidē esse prius duratione omni dependentia ad Deum, quia talis dependentia ponitur accidens realiter distinctum, & sic lapis poterit esse, & non dependere ad Deum, quod est absurdum.

Quomodo
substantia
sit prior ac-
cidente.

Ibi, præterea August. aut accipit ibi accidens pro quolibet mutabili sententia huius literæ est, quod Augustinus accipit ibi accidens, puta quod ista relatio creaturæ ad Deum dicatur accidens, accipiendo accidens pro quolibet mutabili, & sic omnis creatura potest dici accidens, quia mutabilis, & vertibilis in nihil, & sic talis creatio est mutabilis, non ratione sui, sed ratione fundamenti, cum quo realiter identificatur, vt infra patebit, aut dicitur accidens accipiendo ly accidēs, pro quolibet amfibilibis, & sic relatio creaturæ ad Deum non potest dici accidens, quia non potest amitti manente fundamento.

Quomodo
creatura
possit dici
accidens.

AD quæstionem istam. Igitur dico, quod relatio ad Deum communis omni creaturæ, est idem realiter fundamento, non tamen idem formaliter, nec præcisē idem, siue non idem identitate adæquata, ita quod fundamentum sit tantum relatio formaliter. Sed antequam exponatur opinio Doctoris, pro clariori intelligentia præmitto sub breuitate distinctiones, & identitates, quæ in varijs locis à Doctore subtili ponuntur, quibus sub breui compendio declaratis inferam propositum Doct. Dico ergo primo, quod illa sola ratione distinguntur, hoc est per actum collatiuum intellectus, quæ tantum sunt entia rationis, vel quando vnum extremū est ens reale, & aliud ens rationis, sicut animal, & genus sola ratione distinguntur. Econtra, illa sunt eadem ratione, quæ non possunt distingui per actum collatiuum intellectus, vt secunda intentio generis in se comparata, & nulli alteri comparata, sed simpliciter in se sumpta, est idem sibi ratione, potest tamen ratione distingui à seipsa, comparando eam ad seipsam, vt comparando intensionē generis, vt in subiecto, ad seipsam vt in prædicato: sic cōcedo, genus est genus, nam generi, vt in subiecto cōpetit hæc secunda intentio. scilicet subiectum, & vt in prædicato competit sibi hæc secunda intentio, quod est esse prædicatum: hoc idem censeo, cum dico, homo est homo, homo vt in subiecto distinguitur à seipso, vt in prædicato tantum ratione, quia vt in subiecto aliquis respectus rationis sibi conuenit, qui sibi non conuenit, in prædicato, vt supra patuit de genere.

Diffin-
tio
ex natura
rei.

SECUNDA distinctio, quæ est minima inter omnes distinctiones, quæ sunt præter opus intellectus, nominatur à Doctore distinctio ex natura rei, & licet omnis distinctio præter opus intellectus dicatur distinctio ex natura rei, tamen quia aliqua est verè realis, aliqua formalis, & aliqua essentialis, &c. in proposito quando loquimur de distinctione ex natura rei accipimus minimā distinctionem præter opus intellectus, & sic homo ab animali, & à rationali, tantum ex natura rei distinguitur, quæ distinctio apparet ex hoc, q. quando aliquod ex natura rei competit alicui, quod repugnat alteri, cum quo tamen stat vera identitas realis, forma-

lis, & essentialis, solum distinguitur ex natura rei, sicut homini ex natura rei competit, quod sit totum quidditatiuè, & animali repugnat respectu hominis, qui tamen homo est idem realiter, essentialiter, & formaliter ipsi animali: sequitur, quod homo tantum distinguitur ab animali ex natura rei. Et per oppositum illi sunt idem ex natura rei, quæ sic se habent, quod impossibile est aliquid ex natura rei competere vni, quin illud idem competat alteri, & sic homo erit idem sibi met ex natura rei, & breuiter illa possunt dici eadem ex natura rei, in quibus nulla apparet distinctio præter opus intellectus, vel si aliquo modo distinguuntur, in ratione ratiocinante distinguntur, sicut dicerent Tho.

TERTIA distinctio est formalis, & hæc est duplex quædam positiua, & quædam negatiua, quæ di-

stinctio patet à Doct. in primo, dist. 2. par. 1. q. 1. & dist. 8. q. 2. respondendo ad principalia argumenta. Distinctio formalis, & positiua est propriè inter duas formalitates, & pro nunc hoc sufficiat, quod quando vnum non includit aliud quidditatiuè, & sunt duæ formalitates, illa verè distinguntur formaliter, sicut patet de animali, & rationali, & similiter de subiecto, & propria passione, & illa tantum formaliter distinguntur positiuè, quæ præsupposita identitate essentiali, & reali dicunt suas formalitates, quarum vna non includit aliud quidditatiuè, & sic posita identitate essentiali, & reali animalis, & rationalis in homine, inter se animal, & rationale formaliter distinguntur, vt patet à Doct. in primo, dist. 8. vbi supra. Et talis distinctio formalis semper præsupponit distinctionem ex natura rei. Econtra verò illa sunt eadem formaliter, quæ sic se habent, quod vnum formaliter, & quidditatiuè includit,

aliud, & hoc dupliciter, aut adæquatè, & conuertibiliter, aut non adæquatè, exemplum primi, diffinitum includit quidditatiuè, & adæquatè diffinitionē, & sic homo, & animal rationale sunt idem formaliter adæquatè, quia conuertibiliter, vnde bene sequitur, homo est idem formaliter animali rationali sic adæquatè, q. quidditatiuè nihil aliud includit. Econtra sequitur, animal rationale sic adæquatè dicit totam quidditatem hominis, quod non excedit, neque exceditur, & hoc modo non tantum homo est idem formaliter animali, & rationali, sed etiam animal rationale est idē formaliter homini. Exemplum secundi, scilicet de identitate formali non adæquata est de quolibet inferiori respectu superioris, quia inferius includit formaliter suum superius, & est idem formaliter suo superiori, non autem è contra, quia superius non est idem formaliter suo inferiori, & hoc modo fortè intelligitur dictum Doct. in primo, distinct. 2. par. 2. quæstio. 1. vbi sic dicit, voco autem identitatem formalem, vbi illud, quod dicitur sic idem includit illud, cui sic est idem in ratione sua formali, & per consequens in primo modo dicendi per se. Si tamen volumus dicere, quod etiam diffinitum sit idem formaliter diffinitioni, & non è contra. adhuc possumus dicere, quod est idem sibi adæquatè, & conuertibiliter, quia nihil aliud includit formaliter pertinens ad eius quidditatem. respectu verò superioris est idem formaliter: in adæquatè tamen, quia vltra entitatem superiorum includit differentias ad eius quidditatem pertinentes, & similiter homo, & si sit idem formaliter rationali, quia includit illud quidditatiuè, non tamen est idem formaliter adæquatè, cum rationale non dicat totam quidditatem hominis, quæ omnia bene nota. Nota etiam, quod identitas formalis, siue adæquata, siue non adæquata stat cum distinctione ex natura rei, id est q. si a. & b. puta diffinitio, & diffinitum sint eadē forma-

Franc. Lych. in sec. Sent. Scoti. C 3 liter,

Diffin-
tio
formalis.

Identitas
formalis.
Inferius est
idem forma-
liter superi-
ori, si obij-
ciatur, quod
contrarium
asserit Sco-
tus. Dico,
quod infe-
rius est idē
formaliter
superiori
terminati-
uè, quia re-
latio forma-
litaris iden-
titatis fun-
datur in su-
periori, &
terminatur
in inferiori.

Libri Distin. Quæstio

liter, distinguunt tamen ex natura rei. De alia distinctione formali negatiua, & non positiua, dico breuiter, quod quando aliqua duo sic se habent, quod præsupposita identitate essentiali, & reali nõ dicunt duas formalitates, sed vnum dicit formalitatem, & aliud tantum gradum intrinsecum ipsius formalitatis, tantum formaliter, & negatiue distinguuntur sic intelligendo, quod sunt non idem formaliter, vel non sunt idem formaliter, quia vnum nõ includit aliud quidditatiue, & hoc modo deitas non est idem formaliter cum infinitate, quæ à Docto. in primo, dist. 3. q. 1. ponitur gradus intrinsecus essentialis diuinæ, licet in quinta quæstio. quolib. videatur quodammodo dicere, quod sit de quidditate Dei, sed de hoc vide expositionem, quam ibi feci, sufficit mihi, quod gradus intrinsecus non sit idem formaliter cum eo, cuius est gradus, & hoc patet à Docto. in primo, dist. 8. q. 2. Et si inferatur a. & b. sunt non idem formaliter, ergo distinguuntur formaliter: negatur consequentia, quia in antecedente negatur formalitas: & in cõsequente ponitur, idest quod in antecedente, cum dicitur, sunt non idem formaliter, non ponuntur duæ formalitates, & in cõsequente cum dicitur, distinguuntur formaliter, ponuntur actu duæ formalitates, & sic intelligi debet illa consequentia, quàm negat Docto. in primo, dist. 10. par. 2. q. 1. sunt non idem formaliter, ergo distinguuntur, formaliter, negat consequentiam propter causam superius dictam, ista tamen distinctio formalis, & negatiua præsupponit distinctionem ex natura rei, vt patet intuenti.

Distinctio essentialis. Essentia potest accipi multipliciter.

Distinctio essentialis potest dupliciter intelligi.

Prima conclusio.

Secunda conclusio.

Tertia conclusio.

Quarta conclusio.

Q V A R T A. distinctio dicitur distinctio essentialis, pro cuius intelligentia est aduertendum, quod essentia potest accipi multipliciter. primo pro entitate quidditatiua, quæ tantum dicit esse possibile, sicut dicimus ab æterno habet esse quidditatiuum, siue esse possibile, siue esse intelligibile, quod est tantum esse secundum quid. Alio modo accipitur essentia pro entitate simpliciter, & hoc modo non distinguuntur ab existentia, vt infra diffusè exponam, & aliquantulum supra patuit dist. præsent. q. 2. & in primo, dist. 36. & in tertio, dist. 6. Secundò est aduertendum, quod distinctio essentialis potest dupliciter intelligi, aut quæ est inter quidditates, & quidditates habentes esse secundum quid, & hoc dupliciter, aut inter quidditates specie distinctas, aut inter quidditates solo numero distinctas. Secundò potest dici distinctio essentialis, quæ est inter entitates essentialis habentes esse simpliciter, & hoc dupliciter, aut inter entitates essentialis specificè distinctas, aut inter entitates essentialis solo numero differentes. His præmissis dico quatuor conclusiones. Prima. Omnes entitates quidditatiue habentes esse secundum quid modo præposito specificè distinctas distinguuntur essentialiter distinctione specifica. Secunda omnes entitates quidditatiue solo numero differentes habentes esse secundum quid distinguuntur essentialiter distinctione tamè numerali, & quæ distinguuntur essentialiter his modis non distinguuntur realiter, accipiendo distinctionem realem, vt infra exponam, quæ fundatur super existentiam. Tertia conclusio, omnes entitates essentialis habentes esse simpliciter, quæ non distinguuntur realiter ab existentia, distinguuntur essentialiter simpliciter distinctione specifica. si talis distinctio est inter entitates essentialis specie distinctas. si verò est inter entitates essentialis solo numero differentes, tales entitates distinguuntur essentialiter numeraliter, vt patet de natura Ioannis, & Francisci. Quarta conclusio est, quod quæcunque distinguuntur essentialiter distinctione fundata super entitate habente esse simpliciter distinguuntur realiter, & hoc modo semper

distinctio essentialis infert realem, & econtra, quia ex quo distinctio realis est inter rem, & rem existentem, sequitur realiter numeraliter distinguuntur, etiam essentialiter numeraliter distinguuntur, & quæ realiter specificè distinguuntur, etiam essentialiter specificè distinguuntur, & loquor semper de distinctione reali, quæ propriè est inter rem, & re, quod dico propter realem distinctionem personarum in diuinis, quæ licet distinctio sit inter aliam, & aliam subsistentiam, nõ tamen inter aliam, & aliam rem propriè, quia alia, & alia res includit aliam, & aliam entitatè essentialem. Si ergo distinctio essentialis accipitur, vt distincta à distinctione reali, accipitur distinctio essentialis, prout est inter aliam, & aliam quidditatem: & si accipiat, vt est inter aliam, & aliam essentiam debet accipi pro quanto, talis distinctio fundatur super essentiam, vt aliquo modo distincta ab existentia, quia tamen talis existentia est simpliciter idem essentia, absolute, & simpliciter loquendo vna infert aliam. s. quod realis infert essentialem, & è contra. Ex his quæ dicta sunt de distinctione essentiali facillè erit manifestum quid sit identitas essentialis. Vnde identitas essentialis potest multipliciter contingere. primo accipiendo essentiam pro quidditate potest esse identitas essentialis specifica, & numeralis: indiuidua enim eiusdem speciei, vt sunt per se in prædicamento, & sunt idem essentialiter in specie specialissima, & adinuicem identitate tantum specifica. & sic intelligitur illa propositio: eo modo, quo indiuidua sunt eiusdem speciei specialissimæ inter se sunt idem identitate specifica. illa verò, quæ sunt in eodem numero constituendo ipsum, sunt idem essentialiter numeraliter, & sic natura cum sua singularitate in Francisco sunt idem essentialiter.

Essentialis identitas multipliciter.

¶ Aduerte tamen, quod aliqua dicuntur idem essentialiter dupliciter, & hoc tam specificè, quàm numeraliter, primò quando aliquid pertinet ad essentiam alterius, & hoc modo dicimus, q. homo, & rationale sunt idem essentialiter, quia homo includit in sua essentia rationalitatem, & sic illa entitas essentialis, quæ homo est idè rationali, vel superiori, non differt ab entitate formali, & hoc modo Doc. multoties videtur identitate essentiali pro formali, & econtra, alio modo aliqua dicuntur idem essentialiter specificè, non quod vnum includat aliud essentialiter, sed quia vnum nõ potest distingui specie ab alio, quod tamen est sic intrinsecum alteri, quod est impossibile vnum intelligi sine altero, & hoc modo species specialissima, & propria passio sunt idem essentialiter, & talis identitas essentialis nullo modo potest dici identitas formalis, cū ibi vnum non includat aliud quidditatiue, immo cum tali identitate essentiali stat distinctio formalis positiua, cum vtrumque dicat formalitatem, quarum vna in suo intellectu quidditatiuo non includit aliam. Sequitur etiam, quod entitas specifica, & gradus eius intrinsecus sunt idem essentialiter isto secundo modo, quia gradus intrinsecus, est sic intimus, q. vnitas specifica non potest perfectè concipi sine gradu intrinseco, nec potest intelligi sine tali gradu: & maior inseparabilitas est inter speciem, & gradum suum, quàm inter ipsam, & propriam passionem, & cum tali identitate essentiali nullo modo stat distinctio formalis positiua, quæ est inter duas formalitates, quia gradus intrinsecus non dicit formalitatem distinctam ab eo, cuius est gradus, stat tamè distinctio formalis negatiua. i. nõ entitas formalis eo modo, quo supra exposui. De identitate essentiali numerali potest dupliciter intelligi. primò, quod illa dicuntur idem essentialiter numeraliter, quæ sic se habent, quod vnum est de constitutione alterius,

Aliqua essentia idem essentialiter dupliciter.

Propria passio essentialiter in se ipsa si homini, idest in se habilitate, nõ autem quod sit de eius essentia.

fic

fit quod vnum in suo esse de necessitate includat aliud, & hoc modo si indiuiduum sit aliquod constitutum ex natura, & hæcheitate est idem essentialiter cum sua hæcheitate, & similiter natura in tali indiuiduo est idem essentialiter, & cum tali identitate essentiali stat distinctio formalis saltem negativa, quia & si indiuiduum includat hæcheitatem, ut constituitur, quæ tamen hæcheitas non pertinet ad entitatem quidditativam, ideo sequitur, quod sunt non idem formaliter, nec sequitur, non pertinet ad entitatem quidditativam, ergo non sunt idem essentialiter numeraliter, quia & si non pertinet ad entitatem quidditativam indiuidui, est tamen sic idem indiuiduo, quod est impossibile esse vnum sine altero, & vnum intelligi sine altero. Dico etiam, quod in Francisco natura, & hæcheitas sunt idem essentialiter numeraliter, & cum tali identitate stat formalis distinctio, quia vnum non includit aliud in suo intellectu quidditativo. Indiuiduum etiam, & gradus suus intrinsecus sunt idem essentialiter numeraliter, propter rationem superius dictam de identitate specifica essentialis speciei, & gradus intrinseci, & cum tali identitate essentiali stat non identitas formalis. Similiter indiuiduum, & omnis propria passio contracta ad indiuiduum quorumcumque superiorum sunt idem essentialiter, quia est impossibile intelligere indiuiduum sine passionibus omnium superiorum, & cum tali identitate essentiali stat distinctio formalis etiam positiua, cum vnum non includat aliud in suo intellectu quidditativo. Nota etiam, quod cum identitate essentiali tã specifica, quàm numerali sumpta omnibus modis supradictis non stat, neque distinctio realis, neque identitas realis, quia talis identitas fundat propriè super existentiam, & si aliquando concedatur, quod sunt idem realiter, impropriè tamen dicuntur idem realiter, ut cum sic præscindatur ab omni existentia actuali, nisi dicatur, quod sunt idem realiter potentialiter, quia quando sunt in actuali existentia sunt idem realiter actualiter, quia omnia supradicta dicunt simpliciter eandem existentiam reddendo singula singulis.

¶ Loquendo verò de illa identitate essentiali, quæ respicit rem in esse simpliciter, de qua supradixi, dico aliquas conclusiones. prima, essentia actu simpliciter est idem essentialiter cum propria passione, & cum passionibus omnium superiorum, & cum gradu intrinseco, quia est impossibile essentiam specificam in esse simpliciter esse sine omnibus istis: si tamen essentia specifica possit intelligi habere verum esse simpliciter, quod dico, quia ut ipsa præscinditur à singularibus actu existentibus: nullum esse simpliciter habet, ut patet à Doct. in isto secundo, dist. 3. q. 1. dum tamen intelligit in singularibus actu existentibus habet verum esse simpliciter, & cum tali identitate essentiali, non stat propriè nec identitas, nec distinctio formalis, quia talis propriè loquendo præscindit ab actuali existentia. Dico etiam, quod si Francisco, & Ioannes sunt idem essentialiter in homine habente esse simpliciter, illa identitate, qua sunt idem in homine, sunt idem inter se, & sicut in homine nō distinguuntur essentialiter & specificè, ita nec inter se distinguuntur essentialiter specificè. Et cum tali identitate essentiali omnibus modis supradictis quantum ad esse simpliciter, stat identitas realis. De identitate essentiali numerali quo ad esse simpliciter dico, quod in Francisco natura, & hæcheitas, & gradus intrinsecus, & omnis passio superiorum sunt idem essentialiter, licet vnum nō sit de essentia alterius, sed sic idem essentialiter, quod est impossibile vnum habere esse simpliciter sine omnibus istis, & cum tali identitate essentiali semper stat identitas rea-

lis numeralis, & quæ sic sunt idem essentialiter in aliquo vno numero, eadē identitate essentiali numerali sunt idem inter se. Aduerte tamen, quod in Francisco, & si sit tantum vnum esse simpliciter, & vna existentia simpliciter, possunt tamē in eo distingui plures existentie, quæ tamen omnes sunt vna realiter, nam in Francisco natura dicit propriam existentiam formaliter, & hæcheitas propriam, & propriæ passiones propriam, & sic sunt plures existentie propriæ saltem ex natura rei adinuicem distinctæ, quæ tamen omnes in Francisco dicunt vnam existentiam realiter, & simpliciter, quod bene nota pp multa occurrentia, nec sequitur a. & b. dicunt aliam, & aliam existentiam, realiter secundum aliam, & aliam re: ergo realiter distinguuntur, sed non sequitur a. & b. dicunt aliam, & aliam existentiam secundum aliam, & aliam realitatem, vel secundum aliam, & aliam formalitatem: ergo realiter distinguuntur: non sequitur, quia plus significatur in consequente, quàm in antecedente. Aduerte etiam, quod in composito habente veram essentiam simpliciter partes componentes sunt realiter distinctæ, & ab essentia compositi, & à se inuicem, ut patet à Doct. in tertio, dist. 2. non tamen dicuntur distinguere essentialiter, nec specificè, nec numeraliter, quia quæ sic essentialiter distinguuntur, accipiendo semper essentialiter secundum esse simpliciter sunt distinctæ essentialiter, sed partes componentes non sunt distinctæ essentialiter, nec specificè, nec numeraliter patet, nec tamē sequitur, non sunt distinctæ essentialiter ab inuicem, nec à toto composito: ergo sunt idem essentialiter, patet in simili, entitas, & gradus intrinsecus non sunt distinctæ formaliter, ergo sunt idem formaliter non sequitur. sic in proposito. Si tamen essentia secundum esse simpliciter partialiter accipitur, dico, quod partes essentielles constituentes totum essentialiter, essentialiter distinguuntur, & à se inuicè, & à toto, quia vnum potest esse sine altero, si dicatur, quod est de essentia alterius, est idem essentialiter illi, & est de intrinseca ratione illius, concedo secundam partem, & nego primam. Scilicet concedo istam, quod est de essentia alicuius est de intrinseca ratione illius, istam tamen nego, quod est de essentia alicuius est idem essentialiter illi, concedo tamen, quod totum compositum est idem essentialiter partibus componentibus, quia compositum essenziale includit illas essentialiter, & sic concedo, quod compositum est realiter idem partibus componentibus, tam simul sumptis, quàm seorsum sumptis, non tamen sequitur econtra. humanitas est idem essentialiter animæ intellectiue, & corpori organico, ergo anima intellectiua, & corpus organicum sunt idem essentialiter humanitati: non sequitur, quia corpus, & anima possunt esse sine humanitate, ut patet in triduo, & tamen tam anima, quàm corpus est de essentia humanitatis.

¶ Si dicatur, nonne Doct. in tertio dist. 2. dicit, quod totum essenziale realiter, & essentialiter distinguitur à partibus essentialibus seorsum sumptis, & simul sumptis, ergo non est idem essentialiter illis. Dico, quod verba Doctoris debent sanè intelligi, intendit enim ibi probare, quod totum essenziale dicat entitatem absolutam aliam à partibus, & quod totum essenziale non sit tantum partes essentielles simul sumptæ, ut dicit Commentator primo physicorum com. 17. Et probat ibi, quia a. & b. possunt esse sine ab. ergo compositum ex a. & b. includit aliud, quàm a. & b. Posito ergo, quod totum essenziale dicat entitatem absolutam aliam à partibus, cum dicit Doct. quod tale totum distinguitur realiter, & essentialiter à partibus, sic debet intelligi, quod partes essentielles verè, & realiter distinguuntur à toto

Nota & bene.

Totum compositum est idem essentialiter partibus componentibus, possumus esse sine totum propter necessariam inclusionem, quamuis inter ipsas sit realis distinctio.

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. C 4 to,

ro, quia possunt esse sine toto, nō tamen totum realiter distinguitur à partibus, quia est impossibile ipsum totum habere esse absolutum, & reale sine partibus constituentibus. Si dicatur, hoc videtur impossibile, quod si a. est idem essentialiter b. quod b. non sit idem essentialiter a. dico quod non sequitur hoc esse impossibile, quia hæc est vera. homo est idē formaliter animali, & tamen hæc est falsa, animal est idem formaliter homini, ut supra exposui secundum verba Doct. in primo, dist. 2. par. 2. q. 1. in corpore quæstionis, & in responsione ad primum argumentum principale, sic est in proposito de toto essentiali, & de partibus, ex quo enim totum essentialiter constat intrinsecè ex partibus essentialibus, ita quod partes essentielles sunt de intrinseca ratione essentiali totius. Sequitur, quod ipsum totum erit idem essentialiter, & realiter partibus, & non econtrā. Si dicatur, est impossibile quod a. includat b. secundum identitatem realem, & quod b. non sit idem realiter a.

Obiectio.

Responsio.

An totum
essentiale
sit commu-
ne suis par-
tibus.
Responsio.

Dico, quod aliud est loqui de identitate non conuertibili, & aliud de conuertibili: in proposito totum est idem realiter, non tamen conuertibiliter. Subiectum verò est idem realiter propriè passioni conuertibiliter, quia sicut homo est idem realiter risibilitati, ita econtrā, & sicut homo non potest esse sine risibilitate, ita nec econtrā. Si dicatur totum essentialiter, non distinguitur à suis partibus realiter, quia est impossibile esse sine illis, statim videtur sequi, quod relatio sit idem realiter cum fundamentum, quia non potest esse sine illo, ut patet à Doct. in quarto, dist. 19.

Dico, quod non est simile, quia totum essentialiter sic est idem suis partibus, quod illæ partes sunt de intrinseca ratione ipsius, ideo est impossibile intelligere humanitatem, non intellectus partibus intrinsece componentibus, non sic est de relatione, quia licet relatio non possit intelligi, termino, & fundamento non præintellectis, tamen in suo esse quidditativo nō includit fundamentum, & terminum, nec pertinet ad suum esse, nisi tantum extrinsecè, pro quanto fundatur in fundamento, & terminatur ad aliud.

Si iterum dicatur compositum essentialiter est aliud à partibus componentibus: ergo distinguitur essentialiter ab illis, consequentia est nota, quia aliud facit distinctionem essentialem, antecedens patet à Doct. in tertio, dist. 2. qui sic arguit causæ intrinsece, quando causant, producant aliud: ergo. Dico, quod & si hæc sit vera, corpus organicum, & anima intrinsecè causant aliud, à quo essentialiter distinguantur, non tamen sequitur econtrā, quod illud causatum intrinsecè essentialiter distinguatur à partibus intrinsecè componentibus, unde ly aliud, magis debet referri ad partes componentes, quam ad compositum, id est a. & b. producant c. intrinsecè, à quo possunt distingui realiter, quia c. potest corrumpi a. & b. non corruptis. Hæc quæ dixi potius innitendo rationibus dixi, quam aliquibus exponētibz Doctorem aliter sententiis, salvo tamen semper meliori iudicio.

Modestia
Lycheti.Distinctio
realis.

Quatuor
modis inue-
stigatur di-
stinctio rea-
lis.

QVINTA est distinctio realis, quæ parū differt à distinctione essentiali sū esse simpliciter sumpta. dico tamen, quod si inter essentiam, & existentiam sit aliqualis distinctio, vel ex natura rei, vel rationis (quæ qualis sit, exposui in tertio, dist. 6.) distinctio realis loquendo in creaturis propriè fundatur super aliam, & aliam rem inquantum illæ res existunt, ita quod immediatum fundamentum distinctionis realis actualis est res actu existens. Illa ergo distinguuntur realiter, & specificè, quæ sic se habent, quod vñ actu potest existere sine alio, & semper loquor

in creaturis, dummodo non sint relatiua, quia vñum relatiuum non potest existere sine altero, & tamen realiter distinguuntur. Et talis distinctio realis semper præsupponit distinctionem essentialem, quia talis distinctio fundatur super essentia sola ratione, vel fortè ex natura rei distincta ab existentia, quæ existentia est immediatum fundamentum realis distinctionis. Illa verò realiter actualiter, & solo numero distinguuntur, quorum vñum actu potest existere sine altero. Exceptis semper relatiuis, & causa de necessitate absoluta necessariò effectū causante, & conferuante, quia talis verè realiter distinguitur ab effectū, & tamen non potest esse sine effectū. Sed hoc inferius prolixius exponam. Et quæ sic distinguuntur, semper essentialiter distinguunt, quia ubi est distincta existētia numeralis, ibi est distincta essentia numeralis, & vna semper infert aliam, & econtrā, non tamē vna est formaliter alia, patet quia realis distinctio respicit existētiā pro immediato fundamento. Et essentialis distinctio respicit essentiam pro immediato fundamento. Sed quid dicēdū est de partibus compositi numeralis, an illæ distinguantur realiter numeraliter ad inuicē, & à composito, dico breuiter, quod si loquamur de esse totius, quod participant (de quo vide Doct. in isto secundo, dist. 17.) non distinguuntur realiter numeraliter, quia ut sic sunt tñ vñum numero, si verò loquamur de entitate propria, & non participata. Dico, quod distinguuntur, & numeraliter ab inuicē, & à toto composito. Visā distinctione reali facilē est videre quid sit propriè identitas realis, quæ propriè opponitur reali distinctioni. Et dico aliquas conclusiones.

prima identitas realis formaliter sumpta propriè fundatur super identitate existentie, sic intelligendo, quod existentia, quæ est immediatum fundamentum realis identitatis sit talis existentia, quod non dicitur plures existētiās, quarum vna possit intelligi esse sine alia, & hoc dico, quia in eadem existentia reali, super qua fundatur identitas realis, possunt intelligi plures existētiæ ex natura rei distinctæ, quæ fundantur super distinctis realitatibus ex natura rei inclusis in essentia, cuius est existentia, super qua immediatè fundatur identitas realis, & similiter possunt esse plures existētiæ formaliter distinctæ secundum formalitates inclusas in essentia, ad quam ut gradus intrinsecus immediatè consequitur existentia, quæ est immediatum fundamentum identitatis realis, & hanc literam benè nota, quia ad multa utilis est. Secunda conclusio, illa sunt idem realiter, & specificè, quæ conueniunt in aliqua existentia fundata in essentia habente esse simpliciter secundum vnitatem specificam, & sic quæ sunt idem realiter in tali tertio, eodem modo sunt idem inter se, id est quod sicut sunt idem realiter specificè inter se sunt idem realiter specificè, & talis identitas realis infert identitatem essentialem, & econtrā, licet vna non sit formaliter alia, ut supra exposui de distinctione reali. Tertia conclusio illa sunt idem realiter, & numeraliter, quæ sic se habent, quod est impossibile vñum existere sine altero, & hoc ex natura intrinseca extremorum, vel alterius extremi, & per hoc excluduntur relatiua, & causa necessaria, & causatum necessariò productum, quia licet vñum non possit esse sine altero, hoc tamē non est ex repugnantia intrinseca extremorum, vel alterius extremi, de qua repugnantia infra patebit, ideo non sequitur, quod sint idem realiter. Illa ergo sunt idem realiter, quæ sic se habent, quod vñum repugnat esse sine altero, & hoc ex natura extremorum, vel alterius extremi, quod pro tanto est, quia talis extrema talem existentiam includunt vñicam, & realem, quod est impossibile vñum habere aliam existentiam

Conclusio
de identi-
tate realis.

Quæ sint
idem reali-
ter.

sepa-

separabilem ab existentia alterius. & sic in Francisco natura humana, singularitas, & omnis passio superiorū, ut in Francisco sunt idē realiter in ipso, & ad inuicem, quia ut sic vnam tantum existentiam realē dicunt, licet possint esse plures ex natura rei, vel formales, ut supra dixi. & talis realis idēitas numeralis infert identitatem essentialē eorundem inclusorū in Francisco, & contra, licet vna identitas non sit, formaliter alia, quia identitas essentialis immediatē fundatur super entitate essentiali numerali secundū esse simpliciter, in qua entitate, possunt includi plures realitates ex natura rei, & plures formalitates, quæ tamen omnes sunt vna entitas essentialis, & realis. non quod dicantur omnes de essentia illius, ut supra exposui. identitas verò realis numeralis immediatē fundatur super existentia numerali. In qua tamen existentia includuntur plures existentia: tā formaliter, quā ex natura rei distinctæ, quæ tamē omnes sunt vna existentia realiter, licet non formaliter, & ex natura rei. Ista pro nunc sufficiant pro clariori intellectu eorum, quæ hic dicuntur à Doctore. Nec oportet pro nunc facere mentionē de distinctione, & idēitate eorum, quæ se totis, vel distinguuntur, vel sunt idem subiectiue vel obiectiue, quia talis distinctio vel identitas non est, necessaria ad declarationē litteræ Doctōris.

Vide auctorem formaliū.

Opin. Ochā contra Scot.

Argumentū primum.

ANTE QVAM. Exponam litteram questionis adduco aliquas opiniones, quæ nituntur improbare opinionem Doctōris. & soluere argumenta facta contra opinionem Henrici, quæ probant relationem esse aliam rem à fundamento. quarum opinionum prima est Reuerendi Magistri Gulielmi Ocham in primo distinct. 30. q. 1. Qui subtiliter arguit contra Doctōris doctrinam, & primo arguit sic, probando, quod relatio non sit alia res realiter distincta à fundamento. Omnis res realiter distincta ab alia re, potest intelligi illa alia non intellecta, & maxime si neutra illarum rerū sit pars alterius. Sed impossibile est aliquam rem, quæ sit relatio intelligi sine omni alia re, ergo maior videtur manifesta, quā non plus dependet intellectio vnius rei totaliter disperatæ ab alia re disparata, quā intellectio effectus ab intellectione causæ suæ essentialis, sed non est inconueniens effectum posse intelligi causā non intellecta, ergo eodem modo, si similitudo, vel alia relatio sit alia res ab absolutis, & à relatione correspondente, non repugnat sibi intelligi nullo intellectu absoluto, & etiam nulla relatione alia intellecta. minorem probō, quia si aliquis intelligat similitudinem fortis, & fortem sine similitudine correspondente, poterit scire sortem esse similem, & tamen dubitare an sit alicui alteri similis, & eodem modo poterit aliquis scire aliquem esse patrem, & tamen nescire an habeat filium immo etiam poterit ignorare an possit habere filium.

¶ Si dicatur, quod talis apprehendens similitudinē fortis poterit nescire an fortis sit similis. contra, per istum non repugnat relationi intelligi intuitiue, ponatur ergo, quod, aliquis intuitiue apprehendat vitranque, talis utique sciet sortem esse similem, sicut aliquis videns intuitiue albedinem in sorte, sciet sortem esse album.

¶ Si dicatur aliter, quod talis si videat intuitiue tam sortem, quā similitudinem in sorte licet non videat intuitiue aliam similitudinem, poterit tamen scire sortem esse similem alteri, licet nesciat cui sit similis.

¶ Contra ponatur quod talis intellectio intuitiua similitudinis sit simpliciter prima in illo intellectu, ita quod nunquam prius nec intuitiue nec abstractiue intellexerit quamcumque similitudinem, talis non plus sciet, quod ille est similis alicui alteri, quā quod

ista est causa alterius, nisi per deductionem rationis, & per consequens antequā incipiat deducere poterit ignorare, & hoc est propositum.

¶ Si dicatur aliter ad maiorem, quod vna relatio non potest intelligi sine alia, contra, secundum istos essentia diuina potest intelligi sine relatione quæ tamen est eadem realiter sibi ergo multo fortius vna res poterit intelligi sine alia realiter distincta, & disperata.

¶ Si dicatur, quod non sequitur, quia nec identitas realis, nec distinctio formalis est causa quare potest essentia intelligi, non intellecta paternitate. sed quia est talis natura. Sed hoc non valet, quia eadem facilitate dicam quod essentia diuina est talis natura quod non potest intelligi paternitate, & ita nulla videtur ratio posse assignari quare vnum indiuiduum non possit intelligi alio indiuiduo totaliter disperato non intellecto, quia non potest dari aliqua ratio. quare vnum non possit intelligi alio non intellecto, nisi quia vel sunt idem realiter quod non datur in proposito, vel quia vnum dependet ab alio essentialiter, & hoc non potest dari in proposito, quia essentialius dependet quodlibet absolutum creatum à Deo, quā quæcumque relatio ab alia, & tamē potest creatum intelligi non intellecto Deo, sicut potest videri corporaliter non viso Deo corporaliter. Vel quia vnum necessario coexigit aliud, & hoc non potest dari in proposito, quia magis necessario, vel æquē coexigit quælibet creatura Deum, quā vna relatio aliam relationem, & tamen hoc non obstante potest creatura intelligi non intellecto Deo, ergo similiter in proposito.

Essentia diuina potest intelligi sine relatione.

¶ Si dicatur, quod nulla istarū est ratio, sed ratio est quia res est talis nature, & ideo nulla alia causa est querenda, nisi quia est relatio sed hoc non sufficit, quia nihil debet poni, sine ratione assignata nisi sit per se notum, vel per experientiam scitum, vel per auctoritatem scripturæ sacræ approbatum, sed illud non est per se notum, quia multi subtiles & exercitati hoc negant. Nec etiam per experientiam est scitū, quia nullus de hoc potuit experiri sicut patet manifeste, nec potest dici tertium, quia ista quomodo excludit omnem auctoritatem, Similiter tunc non esset relatio ponēda propter rationem, sed præcisè propter auctoritatem scripturæ sacræ, quod tamē negant, ergo qua ratione relatio vna si sit alia res non potest intelligi alia re disperata non intellecta, debet ratio assignari, vel non est propter rationē ponendum. Similiter tunc eadem facilitate dicam, quod substantia non potest intelligi sine qualitate, vel econuerso, & non est alia ratio querenda, nisi quod substantia est substantia, & qualitas est qualitas, quæ non conuenienter dicuntur. Confirmatur quia non maior est inseparabilitas aliquorum realium in intellectu, quā in subiecto, sed istæ res sunt separabiles quantum ab subiectum, quia vna illarum potest esse in aliquo subiecto, in quo non est alia, ergo eadem ratione poterūt sic separari in intellectu, quod vna intelligatur alia non intellecta.

¶ Secundo arguo sic, in omni modo relatiuorū, & in oī prædicamēto relatiuo oportet aliqua extrema summē distare, ergo potest aliqua res fieri i vno extremo nulla re posita facta in alia, ergo si relatio sit alia res, potest vni extremo aduenire aliqua relatio nulla facta in alio extremo. Confirmatur quia omnis creatura agit in determinata distantia, fiant ergo talia duo extrema extra illam determinatam distantiam, hoc posito poterit aliquod agens creatum secundum conuenientem distantiam approximari vni extremo, & in proportionatē distare ab altero extremo, ergo poterit habere effectum suum in illo extremo nihil causando in alio. Verbi gratia sint

Secundū argumentum principale.

sint duo corpora vnum album aliud nigrum, & tamen distent per potetiam diuinam, quod quodcumque agens creatum est. præsens vni est sufficienter approximatum ad causandum quemcumque effectum, siue relatiuum, siue absolutum in alio extremo, hoc posito poterit per diuinam potentiam aliquod actuum respectu albedinis debite applicari corpori nigro, & per consequens causabit albedinem in illo corpore nigro, nihil causando in alio corpore albo respectu cuius inproportionabiliter distat, & tunc erunt duo corpora alba, & per consequens similia, & tamen nihil reale causatur de nouo in alio. Ergo illa similitudo non est alia res, sicut isti ponunt. Et eodem modo arguo de quibuscunque relatiuis alijs.

¶ Tertio sic secundum istos, Deus potest facere omne absolutum sine omni posteriori, ergo eadem ratione poterit Deus facere duo alba absoluta sine omni posteriori, ergo sine omni tali relatione, & tamen illa erunt similia, ergo similitudo talis non est alia res.

¶ Si dicatur, quod erunt similia non tamen per similitudinem. Contra si similitudo sit alia res tunc similitudo, & simile habebunt se sicut album, & albedo, ergo sicut impossibile est aliquod esse album sine albedine, quæ sit alia res, ita impossibile est aliquod esse simile sine similitudine, quæ sit alia res. Similiter frustra poneretur tunc similitudo esse alia res, si sine tali realia aliqua possunt esse similia, sicut frustra poneretur albedo esse alia res à subiecto, si subiectum potest sine tali esse album.

Quartum
arg.

¶ Quarto arguo sic. Qua ratione vna relatio esset alia res ab absolutis, & alia, & per consequens qua ratione similitudo, æqualitas paternitas, filiatio, & sic de alijs essent tales res alia, eadem ratione diuersitas, distinctio, & huiusmodi essent res alia. Sed talia non sunt res alia, ergo, & c. minorem proba, quia si distinctio, vel diuersitas sit res alia ab absolutis, ergo illa diuersitas distinguitur ab absoluto, & per consequens realiter refertur ad illam rem absolutam, ergo alia relatione, & per consequens illa relatio secunda esset diuersa realiter à prima, per aliam relationem est diuersa, & de illa arguo, quod erit illa diuersa per aliam relationem, & erit processus in infinitum, ita quod in qualibet reerunt res realiter infinitæ, quod est absurdum.

¶ Ad istud dicit prædictus sic opinans, quod relatio ipsa refertur ad fundamentum, non enim potest fieri absque fundamento, vel absque se sine contradictione, ipsa enim existente, & fundamento simul ambo sunt extrema huius relationis scilicet alienitatis, quæ est ad fundamentum, ergo ipsa non potest esse absque contradictione, sine relatione eius ad fundamentum & ita sine contradictione non potest esse sine suo fundamento, & ita relatio ista, quæ refertur ad fundamentum erit eadem sibi.

Nota, & bene.

¶ Contra istam responsionem arguo primo sic. Vbiunque sunt distincti termini aliquarum relationum, ibi sunt distinctæ relationes, quia relatio secundum istos est ad aliquid, ergo ad distinctum est distincta, quia vnus relationis est tantum vnus terminus, sicut istius similitudinis in sorte, vel illius paternitas in sorte, terminus est filius, vel aliud album. terminus autem istius alienitatis, qua ista relatio est alia à suo fundamento est ipsum fundamentum, ergo ista relatio, & ista alienitas realiter distinguuntur.

¶ Præterea si sortes est similis Platoni, ergo illa similitudo est similis isti similitudini, & eadem ratione illa secunda similitudo est similis alteri similitudini, & sic est processus in infinitum.

¶ Ad istud respondetur vbi prius, quod status est in secundo, quod declaratur in simili de identitate,

quia accipiuntur prima fundamenta. Sortes scilicet, & Plato, inter quæ est identitas mutua, & dicatur illa in Sorte. a. & illa in Platone. b. identitas. a. ad. b. dicatur. c. & illa identitas econuerso dicatur. d. tunc dicitur quod. a. differt à Sorte., quia Sortes potest esse sine termino eius, & ipsa non potest esse sine termino. a. tamen non differt a. c. Sed. c. est idem sibi, quia a. non potest esse sine. b. cum sint simul natura, & per consequens contradictio est. a. esse nisi tam fundamentum eius, quod est. c. quam etiam terminus eius sit, sed fundamento eius, & termino ipsius. c. existens ubi necessario erit. c. ergo contradictio est. a. esse sine. c. & c. formaliter inest. a. quia. a. dicitur idem ista identitate, quæ est. c. ergo. c. est idem ipsa. & per consequens erit status.

¶ Contra istud primo sic, quamuis identitas Sortis ad Platonem non potest esse sine identitate correspondente Platoni ad Sortem, tamen identitas Sortis ad Platonem potest esse sine identitate Ioannis ad Paulum, ergo identitas Sortis ad Platonem differt realiter ab illa identitate, quæ est eadem cum identitate Ioannis ad Paulum. Et ultra arguo, quando aliqua sunt eiusdem rationis, si aliquid eorum refertur ad aliud alia relatione realiter distincta, illud idem refertur realiter relatione distincta eiusdem rationis, sed omnes istæ identitates sunt eiusdem rationis, ergo si identitas Sortis ad Platonem refertur ad identitatem Ioannis ad Paulum distincta relatione, eodem modo refertur ad identitatem Platonis ad Sortem, & per consequens non erit status in secundo. Et eodem modo potest probari, quod non erit status in tertio, nec in quarto, & sic in infinitum, quia semper potest accipi aliqua relatio totaliter desperata, sine qua poterit esse illa accepta, & hoc euidenter posset ostendi in continuis vbi sunt partes acceptabiles in infinitum, etiam desperata.

¶ Præterea si a. non distinguitur realiter a. c. quia a. non potest esse sine. c. & Sortes distinguitur realiter ab a. quia potest esse sine. a. & sine termino ipsius, a. tunc arguo sic, volo, quod alienitas qua. a. distinguitur realiter à Sorte, sit. e. & alienitas, qua Sortes distinguitur realiter ab a. sit. f. tunc arguo sic. Sortes potest esse sine. f. & sine termino ipsius. f. ergo Sortes distinguitur realiter ab. f. ergo est relatio vna media. Inter Sortem, & a. qua Sortes distinguitur realiter ab a. & eodem modo potest argui in infinitum.

¶ Si dicatur quauis. f. distinguitur realiter à Sorte, non tamen distinguitur realiter ab. a. quia. a. non potest esse sine. f. & ita est status in secundo.

¶ Contra quamuis secundum istum relatio possit esse idem cum fundamento, non potest tamen relatio realis idem realiter esse cum termino. Sed terminus ipsius. f. est. a. ergo non potest esse idem realiter cum. a. præterea vbi prius ipse ostendit, quod relatio creaturæ ad Deum non differt realiter à creatura, & arguit sic, quod vniformiter dicitur de omni alio à termino nulli dicto ad terminum accidit. Sed talis relatio cõis omni creaturæ vniformiter dicitur de omni alio à Deo ad ipsum Deum. ergo nulli accidit, & ita est idem fundamento. maiorem probat, quia si alicui accideret pari ratione & alteri; ut puta si relatio effectus ad causam accideret lapidi, & per consequens esset res alia à lapide pari ratione haberet ipsam relationem effectus ad deum, & tunc accideret sibi alia relatio effectus, & illa esset relatio, & sic in infinitum eodem modo arguo in proposito.

¶ Quod vniformiter dicitur de omni alio à termino, nulli dicto ad terminum accidit. Sed talis relatio cõis omnibus. identitatibus talis rationis ad istam identitatem quæ dicitur vniformiter dicitur de omni alia identitate ad istam identitatem, quæ est a. ergo omni, vel nulli accidit. Sed non accidit nulli, quia alicui accidit.

An relatio
possit esse idem
cum funda-
mento.

dit scilicet identitati desperatæ. sicut prius argutum est. ergo omnis identitas est eadem illi identitati, quæ est a per aliam identitatem sibi additam, & ita stat primum argumentum.

¶ Si dicatur, quod identitas non uniformiter conuenit talibus identitatibus ad ipsum, quia una illarum, scilicet desperata est eadem per aliam identitatem, quia potest esse sine illa, & e conuerso, & alia est eadem seipsa, quia non potest esse sine ea, & hoc non sufficit diceretur enim ita faciliter, quod relatio effectus ad primam causam non uniformiter conuenit omni creaturæ, quia conuenit creaturæ absolute, mediante relatione, quæ sit alia res, sed creaturæ, quæ est relatio conuenit sine tali relatione media, æque enim faciliter dicitur vnum sicut reliquum.

¶ Præterea secundum istum ubi prius, sicut contradictio dicta de aliquibus est via concludendi distinctionem, ita impossibilitas recipiendi prædicationem contradictoriorum, & pertinentium ad esse est via concludendi identitatem in esse, ex hoc arguo sic, similitudo Sortis ad Platonem non potest esse sine similitudine Platonis ad Sortem sine contradictione, nec e conuerso secundum istos, ergo ista similitudo est realiter illa, & similitudo sortis ad Platonem, non est subiectiue in in Platone, nec est in sorte; quare manifestum est, quod nullibi est subiectiue, & non est substantia secundum istos, ergo nec est substantia, nec est accidens, & ita non erit talis res, sicut isti imaginantur.

¶ Si dicatur, quod propositio accepta est vera, ubi vnum propriè inest alteri, sicut accipit in propositione sua, contra, ubi vnum propriè inest alteri vnum realiter distinguitur ab alio, quia nihil propriè inest sibi ipsi, ergo propositio sic accepta, cum propriè inest alteri includit contradictionem, & per consequens nihil valet ad propositum.

¶ Si dicatur, quod quando vnum non potest esse sine alio, & tamen distinguitur realiter, hoc est quia sunt simul natura, & ita est in proposito, quod istæ duæ relationes sunt simul natura hoc non sufficit, quia quæro quid intelligas per esse simul natura, aut quod includit contradictionem vnum esse sine altero, aut quod vnum dependet ab alio, aut quia sunt æque perfectæ. si primo modo sic accipis, quod creatura est prior relatione, est petere quod deberes probare, quia de hoc est quæstio an scilicet isto modo creatura sit prior relatione. Si secundo modo, igitur in proposito illæ duæ similitudines non sunt simul natura. Si tertio modo, ergo paternitas, & filiatio non essent simul natura, quia cum sint alterius rationis secundum istos, una est perfectior alia, ergo si ratio sua sit bona æque probat, quod una similitudo non distinguitur realiter ab alia sicut probat, quod una creatura non distinguitur realiter à relatione Dei ad creaturam.

¶ Secundo Arguo in speciali contra diuersos modos relatiuorum, primò autem contra eum, qui ponitur ab eis primus modus. modo numeri, vel vnus & cuiusmodi sunt duplum, dimidium, simile, æquale, & idem, & quod ista non sunt aliæ res, probo per rationem istius, per quam probat, quod relatio creaturæ ad Deum non sit alia res, & arguo sic. Illa quæ propriè in sunt aliquibus, & illa non possunt esse sine illis sine contradictione sunt eadem realiter cum illis, sed istæ similitudines propriè in sunt istis albis. & istæ æqualitates istis æqualibus, & istæ identitates istis eisdem, & ista duplicitas, & ista dimidietas istis duplo, & isti dimidio, & impossibile est sine contradictione ista alba esse sine istis similitudinibus, & ista æqualia sine istis æqualitatibus, & sic de alijs, ergo istæ relationes sunt idè realiter cum istis absolutis, maiorem probo, quia qua ratione idem quod pro-

priè dicitur inesse alij, aut sine quo, illud non potest esse sine contradictione est idem sibi realiter, eadem ratione illa, quæ propriè in sunt aliquibus, sine quibus non possunt esse sine contradictione sunt eadem realiter illis, quia non est maior ratio, quare aliquod distinctum realiter ab aliquo possit esse sine illo, quam quod alia distincta realiter ab aliquibus possint esse sine illis, eandem etiam maiorem probo sicut ipse suam, quia dicit ipse, quod si à non potest esse sine b. aut a. hoc est propter identitatem b. ad a. aut propter prioritatem b. ad a. aut propter simultatem innatura, ergo si b. non sit prius naturaliter a. necessariò simul natura, & a. non potest esse absque b. sequitur quod a. sit idem realiter cum b. eodem modo arguo ego. Si a. & b. non possunt esse sine c. & d. aut hoc est propter prioritatem c. & d. ad a. & b. aut propter simultatem in natura, aut propter identitatem, sed in proposito istæ duæ similitudines. nec sunt priora istis nec simul natura sicut isti concedunt, & sine istis non possunt esse ista alba, ergo hoc est propter identitatem duarum similitudinum cum istis, & ita illa propositio generaliter accepta est vera, si propositio sua sit vera, quia non est maior ratio, quod Deus possit facere prius sine posteriori, quam quod possit facere priora sine posterioribus, maior etiam patet per eos quo ad primam partem, quia sicut similitudo secundum eos propriè inest simili. ita habent dicere, quod similitudines propriè in sunt similitudinibus, vel albis, & eodem modo de alijs alia etiam pars est manifesta, quia quod aliqua non transmutata, nec secundum quantitatem, nec secundum locum sint primò æqualia, & postea non sint æqualia est manifesta contradictio, & eodem modo, quod aliquid sit primo duplum, & non sit minus, nec maius quam prius, & eodem modo illud, quod est dimidium, & tamen quod non sit duplum sicut prius est manifesta contradictio. similiter est de eodem, & diuerso, quod aliqua non transmutata secundum substantias primo sint eadem, vel diuersa, & postea non sint eadem, vel diuersa est manifesta contradictio. Idem argumentum posset fieri contra secundum modum relatiuorum, qui ponitur modus potentie. Sed contra illum arguo magis in speciali, & probo, quod causalitas qua aliquid dicitur causa alterius non dicit rem aliam, sicut isti imaginantur, & eodem modo paternitas, qua aliquis dicitur pater filij non sit alia res, quia si ista causalitas, vel productio sit alia res, aut ergo est prior natura effectui producti, aut simul natura, vel posterior natura. non prior natura, quia secundum istos relatio essentialiter dependet tam à fundamento, quam à termino, & per consequens neutrum est prius natura. sed effectus productus est terminus secundum istos, ergo non est prior natura termino. sic secundum eos correlatiue sunt simul natura. sed respectus effectus non est prior natura ipso effectui, ergo nec respectus causæ est prior natura, & eodem modo patet, quod non simul natura cum illo effectui, nec potest poni, quod posterius natura, quia tunc prius esset effectus in rerum natura, quam produceretur, & per consequens secundum modum eorum loquendi effectus in primo instanti naturæ, in quo esset non esset productus, & certum est, quod nihil producitur de nouo postquam est, ergo nunquam effectus produceretur de nouo à quacunque causa creata, quod est absurdum.

¶ Præterea sequeretur illud absurdum, quod quodlibet agens creatum quodcumque aliquid causeret, quod necessariò primò mutaretur, & moueretur ad aliquam veram rem positam, & ita quodcumque sol calefaceret ista inferiora oporteret, quod reciperet de nouo tot res nouas, quot res calefacit.

An Deus possit facere prius sine posteriori.

Argumentum in speciali contra prædictam conclusionem.

lesacit. Ex hoc arguo ultra. si quādo sol calefacit hoc signum, sol recipit vnam nouam rem in seipso, & in isto ligno sunt partes infinitæ ergo infinitæ tales res reciperentur in sole. Et si dicatur, quod lignum est vna res habens tamen infinitas partes in potentia, vel eiusdem proportionis.

¶ Contra possibile est solem alicui passo sic appropinari, quod totus sol, siue totus teneatur cathegorematicè, siue sincathegorematicè poterit agere in illum passum. tunc accipio vnam modicissimā partem solis, quæ poterit agere in totum illud passum. secundum quod totum tenetur sincathegorematicè in illa parte solis erunt tot nouæ res, quot sunt partes in illo passo. quia quælibet acceptabilis verè patitur ab illa parte. ergo quælibet habet respectum correspondentem in illa parte, & tales partes infinitæ sunt. ergo tales res infinitæ correspondent in eadem parte solis, quod est inconueniens.

¶ Et si dicatur, quod nulla pars habet respectum sed totū. contra, aliqua pars potest habere vnā qualitatem alia parte habēte qualitatem contrariam. et ergo tunc etiam habet talem respectum. ergo non repugnat parti habere talem respectum.

¶ Præterea anima intellectiua, vel aliquis actus existens in ea potest immutare corpus quantum. sicut patet per experientiam, quod per tristitiam existentem in parte intellectiua immutatur corpus. ergo tunc in anima intellectiua, vel in aliquo actu ipsius animæ, qui erit indiuisibilis sicut ipsa est indiuisibilis reciperentur tot respectus, quot sunt partes corporis immutati. & ita cum illæ partes sint infinitæ correspondebunt in anima res nouæ infinitæ.

¶ Præterea contra tales relationes, quæ ponuntur duplicate, æqualitas, dimidietas, & huiusmodi. arguo sic. accipio duplicateitatem respectu alicuius dimidij. & quæro si sit vna res distincta aut est diuisibilis, aut indiuisibilis. non potest dici indiuisibilis, cū nulum accidens indiuisibile potest esse primo in subiecto diuisibile. Secūdu quæ si sit indiuisibilis oportet, quod sit tota in toto, & tota in qualibet parte. sic etiam est de anima intellectiua, quæ quia est indiuisibilis, & est in corpore ideo est tota in toto corpore, & in qualibet parte. ergo similiter illa duplicateitas indiuisibilis est tota in toto duplo, & in qualibet eius parte. & similiter dimidietas in toto dimidio, & in qualibet eius parte, & tunc in quocunque est aliqua forma illius potest verè denominari à tali forma, sicut in quocunque est albedo, primò illud verè potest dici album. ergo si ista duplicateitas sit in qualibet parte, quælibet pars erit verè dupla respectu eiusdem, & per consequens aliqua pars erit minor aliquo, & duplum respectu eiusdem, si autem ista duplicitas sit accidens diuisibile, aut ergo est diuisibile in parte eiusdem rationis, aut alterius rationis, si in partes eiusdem rationis. ergo eodē modo erit pars dupla sicut totum est duplum, quod est manifestè falsum, si sit diuisibile in partes alterius rationis. Contra, ipsi ponūt, quod accidens non componitur ex partibus alterius rationis, similiter quādocunque partes alterius rationis faciunt aliquod per se vnum se habent sicut materia, & forma, & nunquam distinguuntur loco, & subiecto. ergo in qualibet parte duplices sunt omnes illæ partes, & per consequens omnes illæ partes facerent duplicitem, & ita adhuc quælibet pars erit dupla, & eodem modo potest argui de æqualitate, & de multis talibus.

¶ Et si dicatur, quod propositio assumpta non est vera. sicut patet in anathomia, quod non quælibet pars hominis est homo, etiam vbi concurrunt, tam materia, quā forma hoc non sufficit, quia quidquid sit de talibus, quæ habent diuersas formas substantiales: tamen vbi est tantum vna forma substantialis, &

materia, & accidentia sunt consimilia in omnibus partibus, ibi oportet, quod aliquæ partes, & totum. Sint eiusdē rationis. Sed sic non potest poni in proposito, quia si in qualibet parte esset talis forma alterius rationis, sequeretur, quod essent infinitæ res alterius rationis in eodem quāto. Et si diceretur proteruendo, quod aliquod quantum est duplum respectu alterius, & quod ista duplicitas non est nisi in toto, quia includit dimidietatem, quæ est in aliqua parte sui, quia 4. pars sui est dimidia respectu alicuius, respectu cuius ipsum totum est duplum, & media pars est æqualis sibi, & sic de alijs, quia quælibet ipsius habet aliquem respectum, respectu ipsius, respectu cuius totum est duplum. sed vna habet respectu qualitatis, alia dimidietatis, & sic de alijs, ex isto inquam sequitur, quod erunt infinitæ res alterius rationis in isto duplo, quia nulla pars habet eandem proportionem respectu eiusdem, quam habet alia pars. ergo quot sunt partes eiusdem proportionis, tot erunt infinitæ proportioniones alterius, & alterius rationis. Nec sufficit proteruendo dicere, quod iste respectus est in toto, & in nulla parte, nec secundum se totum, nec secundum talem sui partem, quia hoc non est imaginabile, quod aliquod verum accidens informās subiectum sit informatiue in aliquo subiecto, & tamen non subiectiue, nec aliqua pars in aliqua parte subiecti.

HIC respondet Oham ad rationes. Ad primā diceret, quod maior est vera, quia si a. est quod b. non est, sequitur quod non sunt idem realiter, ad minorem quando dicitur, quod multe sunt, relationes; absque quibus possunt esse fundata dicerent, quod propriè & de virtute sermonis loquendo hoc est verum, quia relationes non sunt nisi intentiones, vel conceptus in anima, & istæ certè non sunt idem cum rebus extra, & ideo non concludit, quod sunt extrema realiter distincta.

¶ Et si dicatur, quod hoc album potest esse, quāuis non sit simile, & tamen potest fieri simile, & tunc habuit aliquid quod non habuit quando non erat simile. Ad illud dicerent facilius, quod hoc album, quod modo non est simile potest fieri simile nō per aduentum alicuius rei sibi, sed per hoc solum, quod sit vnum aliud album, quia ad hoc quod sit simile, & prius non fuit simile, non requiritur plus, nisi quod aliquid modo sit album, quod prius non fuit album.

¶ Et si dicatur, quod similitudo est in hoc albo, & illud aliud album non est in hoc albo, ergo similitudo dicit aliquid aliud, quā hoc album, & illud album. Ad istud dico, quod propriè loquendo, de virtute sermonis non est concedendum, quod similitudo est in hoc albo, quia propriè loquendo non est, nisi quidam conceptus, vel intentio, vel nomen, quod importat plura alba. Vnde sicut alij habent dicere, quod causalitas non est totaliter in Deo, quamuis Deus sit realiter causatiuus, vel ponatur vnum abstractum correspondens creati, sicut creatiuus correspondet creatiuo, & ponatur quod sit creatio, & tunc non est verum dicere, quod creatio est realiter in Deo; quia tunc Deus aliquid realiter haberet in se, quod prius non habuit, nam ante mundi creationem hæc fuit falsū, creatio est Deus, vel e conuerso, eodem modo dico, quod propriè loquendo, hæc similitudo non est in hoc albo, sicut enim conceditur, quod Deus realiter est creatiuus, vel creans quamuis creatio non sit realiter in Deo. ita debet concedi, quod hoc album est realiter simile, quāuis similitudo non sit in hoc albo. Vnde illud argumētum probat æqualiter, quod creatio est alia res à creatura, & à Deo; quia non minus potest esse hoc album simile sine similitudine, quā pōt Deus creans

Solutio Oham ad rationes Scoti. Ad primā.

Anima intellectiua est indiuisibilis.

Exemplum de Anathomia.

creans esse sine creatione. ita realiter est Deus creans, & potest non esse creans, sicut hoc album est realiter simile, & potest non esse simile. Nec valet dicere, quod creatio est respectus rationis, Tum quia æque facili ter diceretur, quod similitudo est respectus ratio- nis, & sic de omnibus talibus. Tum quia sicut postea ostendetur non potest esse talis respectus rationis, sicut isti imaginantur de respectibus.

*Compositio
hæc dicit præ-
cisè duo ab-
soluta.*

¶ Ad primam confirmationem de compositione dicerent fortè, quod compositio non præcisè dicit duo absoluta, puta materiam, & formam, sed dicit ista, & quod nihil corporale sit medium inter ista, & ideo fortè dicerent, quod non est possibile for- mam esse, & materiam esse, & quod nihil est me- dium corporale inter ista. & tamen quod non sit compositum. Ista tamen responsio declarabitur in sequentibus magis.

*Ad secun-
dam.*

¶ Per idem dicerent ad 2. quod approximatō nō tantum importat illa duo absoluta, sed etiam im- portat, quod nihil impediens sit medium inter illa, & ideo quādo nihil est mediū inter illa impediens, & illa sunt, tunc vnum poterit agere in reliquum, quando autem est aliquod impedimentum mediū, tunc non oportet, quod vnum agat in reliquum, vn de ista ratio est cōtra eos, quia accipio luminosum, & illuminabile, si aliquod corpus opacum interpo- nitur, certum est, quod non agit, à moto autem illo sine omni acquisito luminoso, vel illuminabili po- terit illuminare, ergo possibile est, quod aliqua duo sic se habeant, quod vnum agat in reliquum pro- pter solam mutationem localem vnius, vel alterius, immo propter solam corruptionem alicuius alte- rius, puta si opacitas in corpore opaco corruppe- retur, & tamen neutri aliquod nouum addatur. Ita dico in proposito, quod approximatū alteri po- test agere in ipsum, & non approximatū non po- test agere in ipsum, non est ex hoc, quod approxi- matum habeat aliquam veram rem in se formaliter quam non habet quando non est approximatū, sed hoc est, quia quādo est approximatū nihil im- pediens interponitur; quādo autem non est approxi- matum aliquod impedimentum interponitur. Nam etiam aer magnæ quantitatē poterit impedi- re aliquando si sit medius.

¶ Per hoc argumentum vltius dico, quod sicut causæ possunt causare aliquid quod prius non pote- rant causare, sine omni re alia addita formaliter cuiusque illarum causarum. Sed propter solam amotionem mediij impediens, ita aliquando secū- dum istos poterunt partes componere sine omni re addita cuiusque illarum causarum, sed propter hoc solum, quod nunc non est medium inter mate- riam, & formam, Isti etiam dicerent, quod non est possibile, quod tales partes alterius rationis aliquando componerent per se vnum, & aliquan- do non componerent, ipsis tamen partibus omni- bus manentibus.

Ad tertiam.

¶ Ad aliud. Cōcedo maiorem, Sed dico ad mino- rem, quod fundamentum non continet per identi- tatem, nec simul, nec successiue tales relationes, quia hæc est falsa. Sortes est realiter similitudo, & Sortes est realiter dissimilitudo, & ideo non pono, quod relatio non est fundamentum. Sed tantum inten- tio, & conceptus in anima importans plura absolu- ta, vel plura absolute, sicut populus est plures homi- nes, & nullus homo est populus. Quæ tamen ista- rum propositionum sit magis secundum proprie- tatem sermonis, pertinet magis ad logicum discute- re, quàm ad theologum.

Ad quartam.

¶ Per idem ad aliud. Concedo maiorem. Sed ad minorem dico, quod hæc est simpliciter falsa. Plu- res relationes sunt in eodem fundamento realiter,

sicut hæc est falsa simpliciter, plures similitudines sunt idē fundamentum realiter, cuius ratio est, quia similitudo sic posita in abstracto non potest stare, nisi pro intentione in anima, vel pro pluribus, quo- rum quodlibet est simile, sicut populus non potest stare pro pluribus, & ideo, sicut vtraque illarum est falsa. plures intentiones, vel cōceptus in anima sunt in eodem fundamento realiter, & similiter illa plu- ra, quorum quodlibet est simile sunt in eodem fun- damento realiter. Ita hæc est falsa simpliciter. Plu- res relationes, vel plures similitudines sunt realiter in eodem subiecto.

¶ Et si dicatur, quod omnis relatio fundatur in aliquo fundamento, dico quod si accipiat fundamen- tum realiter pro inherere, & non pro deno- minare in prædicatione, quod hæc est simpliciter falsa, sed aliter est vera.

*Quomodo
omnis rela-
tio funda-
tur in ali-
quo funda-
mento.*

Ad quintam.

¶ Ad aliud per idem, quod fundamentum non continet per identitatem, similitudinem, vel rela- tionem, & ideo non omne albius est similius. Ad aliud per idem. Tales relationes non continentur per identitatem in rebus, & ideo argumentum non concludit.

¶ Ad aliud dico, sicut aliàs patebit, quod relatio rationis nō est aliqua res rationis à suo fundamen- to illo modo, quo isti imaginantur, sed verum est, quod non est suum fundamentum, ita nec relatio realis non est fundamentum.

¶ Ad alias rationes contra vnum modum ponen- di, & relatio non est alia res, sed tantum est in intel- lectu. Dico, quod non est imaginandum secun- dum istam opinionem, quod relatio isto modo sit tantum in intellectu, quod nihil verè sit tale, nisi propter actum intellectus, & propter aliquid cau- satum in intellectu, puta quod Sortes non sit simi- lis Platoni, nisi propter actū intellectus, sicut Sortes non potest dici subiectum, vel prædicatum, nisi propter actum intellectus. Sed sic est imaginan- dum, quod intellectus nihil plus facit ad hoc, quod Sortes sit similis, quàm ad hoc, quod Sortes sit al- bus, immo ex hoc ipso, quod Sortes est albus, & Plato est albus, Sortes est similis Platoni, omni alio ima- ginabili circumscripto, & ita Sortes est similis Pla- toni propter absoluta, omni alio vel in re, vel in in- tellectu circumscripto, & ita in re nihil est præter absoluta. Quia tamen in re sunt plura absoluta, po- test illa intellectus diuersimode exprimere. Vno modo exprimendo præcisè Sortem esse album, & tunc habet præcisè conceptus absolutos. Alio mo- do Platonem esse album. Tertio modo exprimen- do tam Sortem, quàm Platonē esse album, & hoc potest facere, per conceptum vel intentionem rela- tiuum, dicēdo Sortes est similis Platoni secundum albedinem, quia omnino idem importat per istas propositiones, tam Sortes, quàm Plato est albus, & Sortes est similis Platoni secundum albedinem, & ideo simpliciter concedendum est, quod intellectus nihil facit ad hoc, quod vniuersum sit vnum, vel quod totum sit compositum, vel quod causæ approxima- tæ causent, vel quod triangulus habeat tres, &c. & sic de alijs non plus, quàm facit ad hoc, quod Sor- tes sit albus, vel ad hoc quod ignis sit calidus, vel aqua frigida.

¶ Per hoc ad probationem primi inconuenientis quod adducit. Dico, quod secundum intellectum philosophi debet concedi, quod vnitas vniuersi est ii. ordo partium adinuicem, quia nihil aliud intelligit per vniuersum esse vnum, quàm partes sic ordina- ri, non quod ordo, vel vnitas sit aliquod in re distin- ctum ab omni parte, & ab omnibus partibus vni- uersi, sic enim esset procedere in infinitum. Illa enim res esset ordinata ad alias res, & per conse- quens

*Ad inconue-
nientia Sco-*

quens eadem ratione præter illam rem, & alias res erit una alia res, quæ esset ordo earum, & esset processus in infinitum. Nec valet dicere, quod est status in secundo, quia eadem facilitate potest poni status in primo, & nunquam est ponenda pluralitas sine necessitate. Et ideo in opinione philosophi præter illas partes absolutas nulla res est, quia opinio philosophi fuit, quod omnis res imaginabilis est absoluta, tamen ista intentio, unitas vel ordo, vel conceptus in anima relatiua est, sine quo tamen conceptu nihil minus est unitum, vel ordinatum, sicut iste conceptus, vel intentio, omnis est tantum sine categoriam in anima, & tamen sine isto conceptu, omnis homo est risibilis, quod tamen omnis homo sine omni conceptu sit risibilis, non possumus exprimere, nisi per conceptum sine categoriam.

Omnia res imaginabilis est absoluta.

Causa secunda non potest esse causa nisi sine approximatione.

¶ Per idem ad secundum dico, quod nihil est compositum sine unionem partium componibilium, accipiendo unionem pro ipsis partibus unitis, quia sic valet ista, nihil est compositum sine partibus realiter unitis, & non distantibus, si autem ly unio supponat pro conceptu exprimente rem sicut est, sic est concedendum, quod potest esse compositum sine unionem partium componibilium. Sicut enim omnis homo est risibilis sine hoc signo, omnis distributiuo, sic hic. Sed primus sensus est magis visitatus apud auctores, siue sit magis secundum proprietatem sermonis, siue non.

¶ Per idem ad tertium, quod causæ secundæ non possunt causare, nisi sint approximatae, & tamen non requirunt ens rationis ad hoc ut causent, & ideo sine illa intentione in anima, quæ est approximatio, possunt bene causare. Si tamen approximatio stet pro ipsis approximatis, tunc non possunt causare sine approximatione, quia tunc valet ista, non possunt causare, nisi sint approximata.

¶ Ad quartum concedo, quod passionem mathematicam sunt relatiua, vel relationes, non tamen sequitur propter hoc, quod destruat realitas scientiarum mathematicarum, quia ad realitatem scientiarum non requiritur, quod extrema propositionis scientiarum sint realia, sed sufficit quod supponat pro realibus, sicut est superius declaratum. Et ideo passionem mathematicam quamuis sint tantum intentiones, vel conceptus in anima sicut passionem aliarum scientiarum humanius inuentarum, tamen supponunt, & stant pro veris rebus. Et ideo verè sunt scientiæ reales. Sic ergo dico, quod istæ rationes contra istam opinionem in nullo concludunt, quamuis primæ rationes contra opinantem, quod relatio sit aliquid in re idem realiter cum fundamento, & distinctum in re à fundamento, contra quæ sunt adductæ, sunt efficaces, secundæ autem rationes contra opinionem, quæ ponit, quod Sortes non est similis, vel dissimilis, nisi propter rationem in anima satis concludunt, sed contra istam opinionem nihil valent.

¶ Ad primum principale. Dico quod arguitur de respectu ad ubi, & non de genere relationis, & ideo respondebitur illi argumento in sequenti questione.

¶ Ad aliud dico, quod non est ibi aliqua situatio præter illa, quæ sunt situata, tamen illa situata possunt in aliquam operationem, in quam non possunt, nisi situata sine omni re addita sicut patet.

Responsio ad rationes Ockham.

RESPONDEO ad omnes rationes magistri Ockham. Ad primam cum arguitur omnis res realiter distincta ab alia potest intelligi illa alia non intellecta. Ista propositio absolute sumpta est manifeste falsa, pro cuius intellectu est notandum, quod aliqua res sic se habet ad aliam rem, quod licet sit intelligibilis propria intelligibilitate, si tamen non

habeat propriam rationem mouendi intellectum in ratione obiecti intelligibilis, talis res dependet ab alia re in esse cognito, & sic omnes relationes, & si sint quidditatiue ens, & verè contineantur sub ente, tanquam sub obiecto adæquato intellectus, quia tamen non habent propriam motionem ad sui cognitionem, sed dependent à fundamento, & termino, quæ mouent intellectum ad cognitionem relationis. Et hoc est quod supra exposui in primo, dist. 3. q. 3. in corpore questionis. Dico etiam, quod quando aliqua res sic se habet, quod totum suum esse formale est præcisè esse ad aliquod, ita quod in sua ratione formali includit esse ad aliud tanquam ad terminum termino illo non præintellecto, nullo modo potest intelligi, & si realiter sit distincta ab illo. Et hoc est, quod dicit Doctor in prima q. prolog. & in distin. 3. & 8. contra Henricum, quod nulla relatio potest intelligi, termino non præintellecto.

¶ Et cum dicit, quod illa maior est manifesta, quod non plus dependet intellectio unius rei totaliter desperata, ab alia re desperata, quam intellectio effectus ab intellectione causæ suæ essentialis. Dico, quod hoc est falsum, quia & si effectus essentialiter dependeat à causâ suâ. Ex quo tamen potest habere propriam causalitatem respectu suæ cognitionis, ideo potest cognosci, causâ non cognita, & hoc est quod dicit Doctor in primo, dist. 3. q. 3. quod licet essentia diuina virtualiter contineat omnem creaturam, quia tamen creatura potest mouere intellectum propria motione ad sui cognitionem, ideo non ponitur essentia diuina adæquatum obiectum intellectus creati in ratione motiui, & tamen creatura magis dependet à Deo, quam quicunque effectus ab alia causâ, & de hoc vide quæ supra exposui in primo. q. 3. tertiæ dist.

¶ Ad probationem illius minoris, cum dicit, si aliquis intelligat similitudinem Sortis, & Sortem sine similitudine correspondente, poterit scire Sortem esse similem, & tamen dubitare an sit alicui alteri similis, & eodem modo poterit aliquis scire aliquem esse patrem, & tamen nescire an habeat filium. Dico, quod licet illa minor sit concedenda, videlicet, quod relatio non potest intelligi sine omni alia re, & per consequens probatio illius minoris esset concedenda. Adhuc tamen posset distingui illam minor, quia a. potest intelligi siue b. potest multipliciter intelligi. Primum, quod a. habeat propriam intelligibilitatem sicut, & propriam entitatem, & per consequens distincta cognitione potest cognosci alia à cognitione a. id est quod a. cognoscatur propria cognitione, quæ terminatur ad a. & b. alia propria cognitione, quæ terminatur ad b. Secundo modo, quod b. & si possit habere propriam cognitionem, illa tamen cognitio causatur ab a. in ratione obiecti intelligibilis. Tertio modo, quod pro quocunque instanti cognoscitur b. pro eodem instanti de necessitate cognoscatur a. Quarto modo, quod b. in nullo instanti potest cognosci, nisi in a. instanti priore præcognoscatur a. sic quod præhabita cognitione ipsius a. possit postea cognosci ipsum b. ita quod in illo instanti posteriori in quo b. cognoscitur, in eodem a. non cognoscatur, licet in priori instanti ipsum a. de necessitate cognoscatur. Et sic dico, quod relatio primo modo potest intelligi sine omni alia re, & sic similiter secundo modo. Tertius tantum modus est fortè dubius, quia cum relatio totaliter dependeat à termino quantum ad esse, & quantum ad cognosci non videtur, quod in aliquo instanti possit cognosci, in quo non cognoscatur terminus, saltem quarto modo non potest cognosci sine termino, & primo modo intelligatur non sequitur probatio,

Quomodo essentia diuina continet creaturam.

Pulchra de creatio.

batio, scilicet si aliquis intelligat similitudinem Sortis intellectione distincta ab intellectione Sortis poterit scire Sortem esse similem, & tamen dubitare an sit alicui alteri similis, hoc negatur, quia cognitio similitudinis non tantum dependet à sorte, vt à fundamento, sed etiam dependet ab illo, cui Sortes est similis tanquam à termino, ideo cognoscens Sortem esse similem de necessitate cognoscit, & illud, cui Sortes est similis, etiam cognoscendo similitudine istis quatuor modis supradictis, similiter etiā negatur, quod aliquis possit scire se esse patrem, videlicet cognoscendo paternitatem distinctam, & tamen nescire an habeat filium, quia cognitio paternitatis de necessitate præsupponit cognitionem termini ad quem terminatur. Et cum obijcit contra seipsum. ibi, si dicatur, quod talis apprehendens similitudinem Sortis poterit nescire an Sortes sit similis, si hoc dicit, vt sit quædam responsio Doct. subtilis. Dico quod Doct. subtilis non admitteret hanc responsionem, sed bene concederet, quod si quis apprehenderet similitudinem Sortis, vt Sortis, statim sciret cui Sortes esset similis, exponendo aliquo prædictorum quatuor modorum. Et sic concedo quod dicit Ocham, quod non repugnat relationi intelligi intuitivè, & quod si aliquis intuitivè apprehendat Sortem, & similitudinem, sciat, Sortem esse similem, sicut videns intuitivè albedinè in Sorte scit Sortem esse album. Et cum dicit ibi, si dicatur aliter ad maiorem, quod vna relatio potest intelligi sine alia. Dico, quod aliud est dicere relationem non posse intelligi sine fundamento, & termino, & aliud est dicere, relationem posse intelligi sine alia relatione. Quia in primo casu, cognitio relationis de necessitate dependet à fundamento, & termino. Sed in secundo casu, vna relatio non dependet in cognosci ab alia relatione; nō enim paternitas nec in esse, nec in cognosci, dependet à filiatione. Dico tamen, ex quo correlativa sunt simul natura, & vnum non potest intelligi sine alio, quod forte paternitas non potest intelligi sine filiatione, & e contra, non quod cognitio paternitatis dependeat à cognitione filiationis; quia si per impossibile paternitas, & filiatio essent separatæ à suis fundamentis, vna relatio non esset causa cognitionis alterius. Sed de facto cognoscens paternitatem cognoscit, & filiationem, quia cognoscens paternitatem præcognoscit de necessitate terminum illius, quo cognito statim cognoscitur relatio, scilicet paternitas, & vice versa cognoscens filiationem, præcognoscit rem, quæ est filius tanquam fundamentum, & rem, quæ est pater tanquam terminum, & ideo præcognitis fundamentis, & terminis distinctis, ad quæ de necessitate oriuntur tales relationes, simul cognoscuntur relationes, & forte hoc modo vna relatio non potest cognosci sine alia, & cum arguit contra. probando, quod vna potest cognosci sine alia, quia essentia diuina potest intelligi sine relatione, quæ tamen est eadem realiter sibi, ergo multo fortius vna res poterit intelligi sine alia realiter distincta, & disperata. Dico quod non est simile, quia essentia diuina, ex quo est entitas absolutissima, & prior omni relatione potest intelligi distinctè relatione non intellecta. Vna autem relatio non potest distinctè intelligi relatione correspondente non intellecta, propter causam superius dictam, & ideo non rectè assignatur causa ab isto, quare vna nō potest intelligi alia non intellecta. Cum dicit: Si paternitas nō potest intelligi filiatione non intellecta, aut hoc est, quia sunt idem realiter, vel quia vnum dependet ab alio essentialiter, vel quia vnum necessariò coexistit aliud, vel quia res est talis naturæ, & ideo nulla alia causa est querenda, nisi quia relatio

Cognitio relationis de necessitate dependet à fundamento, & termino.

Essentia diuina est entitas absolutissima.

est relatio. Dico, quod ultra omnes istas causas assignatur causa supradicta, quia paternitas dependet in cognosci à fundamento, & termino, & similiter filiatio, & cognoscens a. esse terminum relationis statim cognoscit ipsum a. esse fundamentum relationis oppositæ, quādo sunt relationes mutue, ita quod res, quæ est pater, & res quæ est filius, vt sunt præsentibus intellectui in se, vel in aliquo perfectè representatio, in illo intellectu de necessitate naturæ causant, non tantum cognitionem sui, sed etiam relationum virtualiter contentarum. Posset etiam dici, quod ideo paternitas non potest cognosci, filiatione non cognita, quia est talis natura. Et cum dicit, quod nihil debet poni sine ratione assignata, nisi sit per se notum, vel per experientiam scitum, vel per auctoritatem sacræ scripturæ approbatum, &c. Dico, quod hoc est notum per experientiam, quia cognoscens quod a. est pater, statim cognoscit quod alicuius est pater, & si cognoscat distinctè a. esse patrem b. in eodem instanti cognoscit ipsum b. esse filium a. patet etiam, quia notum est apud omnes, quia relatiua sunt simul naturali intelligentia.

A quo dependet paternitas in cognosci.

¶ Ad secundam rationem. principalis opinionis concessio, quod in omni prædicamento relatiuo oportet aliqua extrema summè distare, & cum inferretur ergo potest aliqua res fieri in vno extremo, nulla repositiva facta in alio, neganda est consequentia, intelligendo absolute de omni re, tam absoluta, quam relatiua, quia si de nouo a. adueniat similitudo, in eodem instanti b. quantumcunque distanti adueniet similitudo, opposita, quia sit albū, vt quatuor, & album vt octo, quæ adinuicem summè distat, & agens proportionetur albo, vt quatuor, & possit intendere vt octo, & sit omnino improporcionatum alteri albo vt octo, patet, quod potest intendere album, vt quatuor vsque ad gradum vt octo, & in illo instanti, quo erit vt octo, erit perfectè simile alteri albo, quia cum similitudo sit relatio intrinsecus adueniens, de necessitate naturæ oritur in vtroque extremo. Nec valet dicere, quod agens est proportionatum vni, & improporcionatum alteri, quia similitudo talis non est immediatè causata ab agente, quia in ad aliquid non est motus, nec mutatio, vt patet quinto physicorum. t. com. 10. Sed positis fundamento, & termino, ex natura rei oritur talis similitudo, vt clarè exposui super tertio Doc. dist. 1. q. 1. Et per hoc patet ad confirmationem illam, quæ nulla est, & haberet euidenciam, si aliquid esset immediatè causarum in passo proportionato, non sequeretur, aliud esse causatum in passo omnino improporcionato. In proposito autem, licet vnum sit proportionatum agenti, quo ad effectum immediatè inducendum, & aliud sit omnino improporcionatum, tamē aliquo effectu immediatè inducto ab agente in passum proportionatum, de necessitate naturæ aliquando sequitur relatio in vtroque extremo, quæ respectu relationis semper sunt proportionata: licet alterum illorum sit agenti improporcionatum respectu effectus immediatè inducendi à tali agente.

Ad secundam rationem.

¶ Ad tertium principale. Cum dicitur, quod Deus potest facere omne absolutum sine omni posteriori, secundum opinionem Scoti. Ista propositio potest habere multiplicem sensum. primus est, quod omne absolutum, vt comparatur ad posterius realiter distinctū, potest facere illud sine posteriori, destruendo illud posterius, sicut patet in omnibus. secundus sensus est, quod fiat comparatio duorum absolutorum ad aliqua posteriora realiter distincta, & tunc non semper sequitur, quod possit facere talia duo absoluta sine posterioribus, quia illis duobus absolutis positis, sic de necessitate naturæ præ-

Ad tertiam rationem. Quomodo Deus posset facere absolutum sine posteriori.

cisc; & ad æquationem oritur posterius, quia est simpliciter impossibile, ipsis manentibus posterius non esse. Licet ergo Deus possit facere vnum album sine similitudine, & possit etiam destruere similitudinem fundatam in albo, albo remanente, quia destruendo terminum similitudinis, puta aliud album, destruitur illa similitudo, albo remanente. Si tamen ponerentur duo alba simul, esset impossibile, ipsa esse sine similitudine etiam realiter distincta ab illis. Et sic propositio Docto. erit semper vera in primo sensu, non autem semper vera in secundo sensu. Dico etiam, quod ista propositio non sic allegatur à Docto. nam in isto secundo, dist. 12. q. 2. ubi precipue declaratur ista propositio, sic dicit, quod omne absolutum prius alio absoluto, & realiter distinctum ab ipso, potest esse sine tali posteriori, & hoc idem in dist. 4. quæst. 4. primi. contra Henricum. & hoc modo semper est concedenda propositio; Si vero teneatur, ut aliqui Scotistæ tenere videntur, quod Deus potest facere duo alba sine similitudine (quod tamen credo esse impossibile, nec esse ad mentem Docto. non ex parte ipsius Dei, sed ex parte creaturæ) potest dici, quod erunt similia tantum fundamentaliter: hoc est dictum, quod sunt talia, quæ possunt esse fundamentum similitudinis. Et per hoc patet ad illas instantias factas contra hanc responsionem, arguit enim Ocham, ac si similitudo inesset formaliter illis albis, quod tamen est negandum.

Quomodo sit vera propositio Scoti.

Ad quartam rationem.

Ad quartam rationem opin. cum infert de distinctione, & diuersitate. Concedo absolute, quod distinctio, quæ oritur ex natura rei est relatio realis, & realiter distincta, ab illis rebus distinctis, & cum infert, quod si diuersitas est alia res à fundamento absoluto, ergo distinguitur ab illo, & per consequens realiter refertur ad illam rem absolutam, ergo alia relatione, & sic processus in infinitum. Dico breuiter, quod diuersitas distinguitur à fundamento, & concedo, quod alia distinctione fundata in priori distinctione, & cum infertur, ergo illa alia potest esse ad rem absolutam concedo, ergo mediante alia relatione, negatur consequentia, quia illa secunda relatio, quæ fundatur in prima distinctione, seipsa est ad esse absolutum, quod est simile de accidente inherente, quod inherencia inheret, & quare de illa inherencia, patet solutio supra à Doctore.

Ad illud quod dicit contra hanc responsionem, videlicet, quod relatio seipsa refertur ad fundamentum, & cum arguit probando, quod illa secunda relatio fundata in prima sit alia res ab illa prima, quia ubi sunt distincti termini aliquarum relationum, ibi sunt distinctæ relationes, quia vnus relationis est primo vnus terminus tantum, Terminus autem istius alietatis, quia ista relatio est alia à suo fundamento est ipsum fundamentum, ergo ista relatio, & illa alietas realiter distinguuntur. Dico quod non semper distincti termini arguunt distinctas relationes adinuicem, & si ista propositio sit vera, ut distincti termini comparantur ad relationes, quorum vnus non est fundamentum alterius relationis prioris, quæ relatio prior est immediatum fundamentum posterioris, propositio non erit vera, sic est in proposito, quia distinctio, qua Franciscus distinguitur à Ioanne, immediate fundatur in Francisco, & terminatur ad Ioannem, & alietas, qua illa distinctio dicitur alia à Francisco, immediate fundatur in illa distinctione, cui distinctioni simpliciter repugnat esse sine Francisco. Si ergo secunda relatio fundaretur in alia relatione, cui non repugnaret esse sine termino, propositio posset habere veritatem. Dico vltro, quod ista propositio non est for-

maliter vera, quod distincti termini formaliter arguant distinctas relationes, sicut nec ista est simpliciter vera, vnus terminus est tantum vna relatio, & quomodo hoc intelligatur: alias patebit. Sed pronunc sufficit mihi, quod quando vna relatio, puta a. fundatur in alia relatione, puta b. quod b. immediate fundatur in a. & terminatur ad d. Si repugnat ipsi b. esse sine a. fundatum in b. licet habeat alium terminum a. b. quia b. terminatur ad d. & a. terminatur ad c. A. non erit alia relatio a. b. dico, alia realiter, licet possit esse alia formaliter.

Cum arguit ibi, præterea si Sortes est similis Platoni, ergo illa similitudo est similis alteri similitudini, & eadem ratione illa secunda similitudo est similis alteri similitudini.

Dicendum, ut prius, quod status est in secundo, Quod declaratur in simili de identitate, ut supra patuit in littera. Et cum arguit contra istam responsionem de identitate, inf. antea nulla est, ut patet inuenta. Concedo enim, quod Sortes est idem Platoni; & talis identitas est alia res à Sorte, & concedo, quod talis identitas, quæ fundatur in Sorte, est idem Platoni, & concedo vltra, quod identitas fundata in identitate, qua Sortes est idem Platoni est idem realiter illi identitati, quia ex quo identitati Sortis ad Platonem repugnat esse sine Platone, sequitur, quod identitas fundata in illa sit idem realiter illi. Et cum infertur, quod identitas Sortis ad Platonem differt realiter ab identitate Ioannis ad Paulum, concedo. Et vltra concedo, quod identitas Sortis ad Platonem potest referri relatione realiter distincta ad identitatem Ioannis, & Pauli, quia non repugnat identitati Sortis ad Platonem posse esse sine identitate Ioannis ad Paulum, & cum vltra infert, ergo identitas Sortis ad Platonem, refertur ad Platonem relatione realiter distincta à tali identitate, negatus, & comprobatur, quia identitas Sortis ad Platonem est eiusdem rationis cum identitate Ioannis ad Paulum concedo, & sic debet inferri, ergo si identitas Sortis ad Ioannem non refertur realiter relatione reali ad Platonem, ita nec identitas Ioannis ad Paulum, quia vtrique identitati repugnat esse sine termino, sed non est simile comparando huiusmodi identitates adinuicem, quia vni non repugnat esse sine altera: nam identitati Sortis ad Platonem non repugnat posse esse sine identitate Ioannis ad Paulum, & per consequens potest referri relatione realiter distincta, & sic patet responsio ad hanc rationem.

Et cum arguitur vltra probando, quod huiusmodi relatio non sit idem realiter, cum dicit, si a. non distinguitur realiter a. c. quia a. non potest esse sine d. & Sortes distinguitur realiter ab a. & ideo potest esse sine termino ipsius. Ut magis intelligatur, expono sic istam litteram. Pono, quod Sortes distinguitur realiter à Platone, ergo Sortes est alius alietate à Platone, quæ alietas distinguit realiter à Platone, & talis alietas dicatur a. & certum est, quod illa alietas est alia à Sorte, ergo erit alia alietate, & illa dicatur c. modo c. non distinguitur ab a. quia repugnat ipsi a. ut fundamento c. esse sine termino, puta sine Sorte, & certum est, quod Sortes realiter distinguitur ab a. quia potest esse sine a. & sine termino ipsius a. puta sine Francisco, cui est alius, & hoc totum conceditur. Et cum infert ponendo talem casum, quod alietas qua a. distinguitur realiter à Sorte sit e. & alietas, qua Sortes distinguitur realiter ab a. sit f. conceditur totum. Et cum vltra arguit, Sortes potest esse sine f. concedo, & sine termino ipsius f. concedo, & vltra concedo, quod Sortes realiter distinguitur ab f. & cum infert ergo est re-

Expositio litteræ.

est relatio vna media inter Sortem & a. qua Sortes realiter distinguitur ab a. concedo, & cum infertur processum in infinitum, negatur, quia dico quod relatio. f. qua Sortes est alius ab a. seipsa realiter est ad a. quia repugnat. f. posse esse a. & sic relatio fundata in f. est idem realiter ipsi f. & sic non sequitur processum in infinitum. Et cum ultra infertur. ibi. si dicatur, quamuis. f. realiter distinguitur à Sorte, non tamen distinguitur realiter ab a. quia a. non potest esse sine. f. & ita est status in secundo. Si hoc refertur ut dictum à doct. subtili, in hoc casu non refertur, nec verba, nec intentionem ipsius, & concedo instantiam factam contra, quia etiam secundum doct. relatio potest identificari realiter fundamento, quando fundamento repugnat posse esse sine termino, non tamen sequitur, quod realiter identificetur termino, licet non possit esse sine termino, vel etiam fundamento repugnet posse esse sine termino.

Quomodo relatio identificatur realiter fundamento.

Ad quintum.

¶ Ad aliud argumentum contra doct. ibi. arguitur ex dictis doct. sicut contradictio dicta de aliquibus est via concludendi distinctionem, ita multiplicitas recipiendi prædicationem contradictoriorum, & permanentium ad esse est via concludendi identitatem inesse. Hæc propositio est verissima, & cum ex ista vult inferre, quod similitudo Sortis ad Platonem sit eadem realiter cum similitudine Platonis ad Sortem, quia vna non potest esse sine alia. Dico breuiter, quod non intelligit propositionem doct. vult enim doct. quod illa dicatur esse idem realiter, quæ sic se habent, quod implicat vnum posse esse sine altero, dummodo vnum non sit produciens, & aliud productum, & etiam non sint in diuersis fundamentis, & sic licet sit implicatio contradictionis, personam patris in diuinis esse sine filio, tamen realiter distinguuntur, quia vnum produciens, & aliud productum. Et similiter licet sit implicatio contradictionis similitudinem Sortis ad Platonem posse esse sine similitudine Platonis ad Sortem. Quia tamen istæ similitudines sunt in diuersis fundamentis realiter distinctis, ideo realiter distinguuntur. Intelligit ergo doct. quod non repugnat vni esse sine altero, ut supra declaravi, exponendo dictum doct. ibi. Si dicatur quod propositio Scoti est vera, ubi vnum propriè inest alteri. Et si hæc responsio non habeatur explicite à doct. subtili potest tamen concedi ut vera. Et cum arguit contra, quia ubi vnum inest alteri vnum realiter distinguitur ab alio, quia nihil propriè inest sibi ipsi. Dico, quod inesse alteri contingit dupliciter scilicet realiter, & secundum rationem saltem, per illam propositionem doct. 1. q. quolib. Qualis est ordo inter aliqua, ubi distinguuntur realiter, talis est ordo, ubi distinguuntur ratione. Quam propositionem diffusè exposui in 1. q. quolib. Et sic vnum idem non est sibi ipsi saltem secundum rationem.

In esse alteri contingit dupliciter.

Responsio ad rationes. Obiam contra modos relatiuorum & de primo modo. De secundo modo.

N V N C restat respondere ad rationes opinionis factas contra doct. contra diuersos modos relatiuorum, quibus specialiter probat, quod multæ relationes primi modi non sint alia res à suis fundamentis, ut puta de æqualitate, similitudine, & paritate, & huiusmodi de quibus patuit supra. Dico, quod omnes istæ relationes, quæ immediate fundantur in absolutis, ut similitudo in qualitate, & æqualitas in quantitate realiter distinguuntur à fundamentis, & cum probat per propositionem doct. quod non, quia repugnat duobus albis simul esse, nisi similitudo in sit. Et similiter repugnat duas quantitates æquales simul esse sine æqualitate, ergo istæ relationes sunt idem realiter fundamentis. Dico, quod fideliter non adducit propositionem doct. dicit enim doct. sic relatio realiter identificatur fundamento, cui re-

pugnat esse sine termino, & hoc est verum, ut supra patuit, & sic quia vnum album potest esse sine alio, & e contra, ideo similitudo fundata in albo realiter distinguitur ab illo, hoc idè dico de æqualitate fundata in quantitate, quamuis ergo repugnet duo alba simul esse sine similitudine, non tamen sequitur, quod illæ similitudines realiter identificentur illis albis, quia vnum album potest actu existere sine alio, & per consequens sine similitudine ad illud. Et sic arguitur doct. de relatione creaturæ ad Deum, quia videlicet repugnat, puta lapidi esse sine dependentia ad Deum. ideo relatio creaturæ, ad Deum realiter identificatur, & sic patet quomodo non adducit, nec mentem, nec verba propositionis doct.

¶ Ad aliud de relationibus secundi modi, quo probat, quod causalitas, siue productio, siue paternitas non distinguuntur realiter à fundamentis. Dico breuiter, quod huiusmodi relationes sunt realiter distinctæ à fundamentis. Et cum probat specialiter de productione per vnam propositionem doct. quia si productio sit alia res, aut ergo est prior natura effectui producti, aut simul natura, vel posterior natura.

Dico breuiter, quod talis productio est posterior natura effectui absolute sumpto, ut supra declaravi præfati di. q. 2. quia ad absolutum in causa, sequitur absolutum in effectui, ita quod prius est absolutum effectus productione actiua, & passiva, accipiēdo productionem pro significato, pro eo quod per se significat, ut scilicet est quædam relatio, qua produciens refertur ad productum, & e contra. Et cum probat quod productio effectus non potest esse posterior, quia tunc effectus esset sine productione, quia si prior ipsa productione sequitur quod prius habet esse, & sic effectus potest produci inesse sine productione. Dico, quod hæc ratio procedit ex falsa imaginatione, videlicet, quod effectus dependeat inesse à productione, quæ est relatio. Vnde pro intelligentia huius. Tria sunt consideranda in agente. Primum est ratio formalis agendi, quæ est principium formale productiuum, & illud est entitas absoluta. Secundum est conditio agentis, & illud est singularitas addita naturæ, & hoc habetur à doct. in primo dist. 1. q. 2. dist. 3. q. 6. Tertium est relatio, quæ dicitur actio, siue productio, qua produciens dicitur formaliter producere, & illa non potest dici principium formale productiuum, nec ab illa dependet effectus inesse, ut patet à doct. in primo dist. 7. in responsione ad principale argumentum, & talis productio formaliter sumpta de necessitate est posterior principio formali productiuo. De effectui etiā producti tria dico. Primo in effectui producti terminus formalis, qui est entitas absoluta, quæ cōmuniter correspondet principio formali productiuo, & respectu cuius attenditur similitudo effectus ad causam, ut patet à doct. in primo dist. 7. & talis entitas absoluta est ratio formalis terminandi productionem sicut e contra, principium formale productiuum est ratio formalis terminandi relationē producti, ut patere potest à docto. in primo dist. 30. Secundo in effectui est hec heitas addita termino formali, quæ dicitur conditio effectus. Et tertio est relatio fundata in tali identitate absoluta, qua effectus dicitur formaliter productus, & qua formaliter refertur ad produciens. Dico ergo, quod totum absolutum in effectui habet prius esse ab absoluto in causa, quàm intelligatur relatio effectus ad causam, & e contra, nec enim productio relatio media inter absolutum causæ, & absolutum effectus, & si per possibile, vel impossibile talis relatio non oriret positus fundamento, & termino, adhuc effectus esset verè productus, ita quod nihil ei deesset pertinens ad esse ipsius, est enim immediate ab absoluto in ea

Tria sunt consideranda in agente.

Franc. Lych. in sec. Sen. Scoti. D nulla

multa relatione media, neque præcedente, neque simul natura. Et cum addit, quod si talis relatio esset realiter distincta à causa, quod agens creatum quādo causaret necessariò primo mutaretur, & moueretur ad aliquam veram rem positivam. Dico quod ista littera potest habere duplicem sensum, primus, quod prius mutaretur ad aliquam relationem, antequam effectus esset causatus, & hic sensus est falsus, quia ut dixi supra, relatio causæ ad effectum est posterior ipso effectui. Secundus sensus est, quod posito effectui inesse concomitatur aliqua relatio realis in causa, secundum quam dicatur mutari. Et hic sensus conceditur, quia absolutum in causa aliter se habet nunc secundum illam relationem, quam prius se habebat. Et cum inferitur, quod quādoque sol calefaceret ista inferiora, oportet ipsum de nouo recipere tot res novas, quot res calefacit. Concedo, quod tot sunt relationes reales in sole calefaciente, quot sunt calefactiones in distinctis partibus. Et cum inferitur, quod calefaciendo lignum, in quo sunt infinitæ partes, tunc essent infinitæ relationes in sole. Dico, quod hæc instantia nihil est, quia vnus effectus habet tantum vnā relationem terminatam ad causam. Et sic causa tantum vnā relatione refertur ad effectum, quem causat. Licet ergo in ligno sint infinitæ partes in potentia, tamen ibi est tantum vnus effectus, videlicet calor productus in ligno. Dico etiam, quod si sol per prius calefaceret vnā partem, ita quod calefactio vnus partis esset vnus effectus distinctus à calefactione alterius partis, quod non possent esse effectus distincti in actu, tot relationes possent esse in causa correspondentes illis effectibus. Et sic patet, quod instantia sequens nulla est. Et eodem modo soluitur illa alia instantia immediatè sequens, quæ probat de anima intellectiua.

¶ Ad aliud de duplicitate, æqualitate, & medietate. Cum queritur de duplicitate, qua aliquid dicitur duplum ad aliud, si est alia res à fundamento, aut est res diuisibilis, aut indiuisibilis. Dico breuiter, quod omnis relatio intrinsecus adueniens est indiuisibilis. Non enim habet partes, & partes ipsam diuidentes. Licet enim vnā relatio possit dici intensior alia, nulla tamen est diuisibilis, nec extensibilis. Et cum inferitur, quod talis duplicitas erit tota in toto, & tota in qualibet parte, & sic vna pars erit dupla, quod est inconueniens. Dico, quod talis relatio, quamuis sit indiuisibilis, tamen primo sibi determinat totum, & non partem, & sic nata est tantum denominare totum, quamuis ex consequenti dicatur etiam esse in partibus, sicut patet de similitudine, qua album vt 8. est perfecte simile alteri albo vt 8. illa similitudo est indiuisibilis. Et est tantum albo vt 8. licet ex consequenti dicatur esse in partibus constituentibus ipsum album, non tamen denominant partes, quia hæc est falsa, album vt vnum est perfecte simile albo, vt 8. Procedit enim ratio sua ex falsa imaginatione, vt patet intuenti.

¶ Ad vltimum argumentum, quod est contra tertium modum relatiuorum, quo probatur, quod aliqua relatio tertij modi non distinguatur à suo fundamento. Cum dicit, quod in scientia non sit talis res alia respectu scibilis. Dico, quod si ponatur relatio actualis scientiæ ad scibile, talis relatio erit alia ab ipsa scientia, quia non repugnat tali scientiæ absolute sumptæ posse esse sine scibili creato, quia illa est qualitas absoluta supra, vt patet à doct. i quolib. q. 13. Et cū inferitur, q. scibili non manere in actu adhuc scientia potest esse in anima, & tamen tunc non refertur ad scibile relatione realiter distincta, quia talis secundum Scotum est inter extrema realia rea-

liter distincta. Dico, quod si scibile non est actu existens, quod tunc refertur ad illud tantum relatione rationis, vt patet à doct. in quolib. vbi supra. Licet hoc requiratur prolixiorè tractatum. Et quod addit in illa confirmatione de notitia intuitiua, quæ requirit existentiam rei, & per potentiam diuinam destructa illa re, conseruata notitia intuitiua, verè dicitur intellectus cognoscere rem intuitiue, sicut prius, ergo nullam talem rem oportet ibi ponere. Dico primò, quod est dubium, an intellectus secundum illam notitiam possit cognoscere intuitiue lapidem actu non existentem. Et credo quod non, cum notitia intuitiua terminetur ad rem existentem in se, vel quod saltem contineatur in aliquo eminenter, vt notat doct. in primo distinctione octaua, quæ stione penultima, quidquid tamen sit de hoc alias habet declarari. Dico secundò, quod si talis notitia intuitiua esset conseruata in intellectu, re existente destructa, quod si intellectus secundum illam intuitiue cognosceret rem non existentem, talis notitia non posset referri relatione reali, sed tantum relatione rationis, quia relatio, cuius terminus est nihil, est tantum relatio rationis, vt patet à doct. in isto secundò. distin. 44. & q. 12. quolib. & alibi sæpe, & sic patet solutio ad argumenta huius opi. facta contra positionem doct.

SECVNDO principaliter est videndum, quomodo responsiones daturæ ab Ochā non euacuant, nec soluunt rationes doct. Ad primam, cum negatur quod illæ relationes, sine quibus fundamenta possunt esse, sunt tantum intentiones, vel conceptus, in anima, & istæ non sunt eadem cum rebus extra &c. Dico quod doct. subit per primum argumentum, non probat, quod huiusmodi relationes sint in anima, vel extra animam, sed intendit ostendere, quod ipsa relatio non est præcisè ipsum fundamentum, sed aliquid aliud à fundamento, siue sit in anima, siue sit extra animam. Dico secundò, quod si per argumentum doct. probatur relationem esse aliam à fundamento, de necessitate Ocham habet concedere, quod si fundamentum realiter refertur ad aliquid sit realiter relatiuum, quod relatio, qua dicitur relatiuum sit extra animam patet, quia ex quo relatiuum est aliquid excepta relatione, vt vult Aug. 7. de triuit. talis relatio erit alia à fundamento. Et cum dicit, quod hoc album, quod modo non est simile, & postea fit simile, quod non fit simile per aduentum alicuius similitudinis, sed per hoc solū, quod fit vnum aliud album. Hoc non videtur intelligibile, scilicet quod a. nunc realiter dicatur aliquid, quod prius non fuit, & quod in eo non sit formaliter aliquid, quod prius non fuerit. Et videtur contradicere Simpliciō super prædica. q. ni vult, quod relatio non est forma ad se, sed ad alterum, ita illud, cui aduenit non mutatur ad se, sed ad aliud. Et sic secundum Simplicium mutatio est in ad aliquid, quia secundum relationem se habet aliquis aliter ad alterum. Nec valet dicere, quod phi. 5. phy. tex. com. 10. dicit, quod in ad aliquid non est motus, nec mutatio. Hoc verum est pro quanto ipse ponit, quod non est possibile aliquid aliter se habere ad alterū, nisi aliter se habeat ad se, ideo dicit, quod in ad aliquid non est motus, unde solum ostendit, in quibus prædicatis est per se primo motus, & in quibus non. Patet etiam, quia philosophus vbi supra ostendit, quod in substantia non est motus, & tamen ibi est mutatio, & sic ex intentione philosophi non potest haberi, nisi quod in ad aliquid non sit motus, cum tamen fiat quod ibi sit mutatio. Sed Ocham dicit in primo distin. 50 q. 3. quod hæc responsio Simplicij, & philosophi non satisfacit, quia querit secundum principia philosophi,

Ista littera
potest habere
duplicem
sensem.

Omnis relatio
intrinseca
adueniens
est indiuisibilis.

De tertio
modo relatiuorum.

Manifestatur
quomodo
Ocham
non soluat
rationes Scoti
et primo de
prima.

Ca. 1. vel 3.

Cap. de ad
aliquid.

Quo forma
dicatur esse
ad se.

philosophi, quod est aliquam formam esse ad se. Aut hoc est referri ad se, aut realiter distinguere à quocunque alio, aut non coexigere aliquid aliud, aut non dependere ad aliquid aliud. Si primum vel secundum datur, ita esset illa relatio ad se, sicut alia forma, quia ista esset eadem sibi, & distinguitur ab omni alio. Si datur tertium, & quartum sequitur, quod nullum accidens est ad se secundum principia philosophi, quia secundum eum quodlibet accidens necessario coexigit subiectum, & dependet ab eo. Præterea quod dicit, quod mutatio est in ad aliquid, non videtur secundum principia philosophi, quia dicit philosophus. 5. phys. Si convenit altero mutato verum esse alterum nihil mutans. Hoc est dictum per mutationem alterius existentem. dicitur verè alterum extremum ad aliquid sine omni mutatione sui ipsius. Sed hæc responsio non est ad mentem, nec simplicij, nec philosophi. Et cum dicit querendo secundum principia philosophi, quid est aliquam formam esse ad se? &c. Patet quia secundum ipsum, illa dicitur forma ad se, quæ ex sui ratione non est ad aliud, ut ad terminum. Et quæ est talis forma secundum quam habens illam non dicitur formaliter referri ad aliud, sicut habens albedinem non est ad aliud. Et sic concedo, quod forma non dicitur ad se aliquo quatuor modorum prædictorum. Sed dicitur ad se, quia in suo intellectu quidditativo non est ad aliud, ut ad terminum, & licet albedo non possit esse sine subiecto secundum philosophum, quia accidentis esse est inesse, tamè apud ipsum dicitur qualitas absoluta, quia in suo intellectu quidditativo non includit esse ad subiectum. tanquam ad terminum: immò ipsa albedo potest distinctè intelligi quantum ad suum esse quidditativum, quod datur per intrinseca essentialiter, substantia non intellecta, quia substantia non est de definitione illius, nisi tantum per additamentum. ut patet per philosophum. 7. meth. tex. com. 4. Immo relatio includit in suo esse quidditativo esse ad aliud, ut ad terminum, & impossibile est intelligi terminum non intellectum, ut supra dixi. Patet ergo quomodo relatio est aliquid distinctum præter opus intellectus à fundamento, & hoc ex natura rei, quia secundum eam aliquid aliter se habet ad alterum, quam prius non se habebat. Et quod dicit, quod album ex hoc solo dicitur simile, quia aliud album causatur, ita quod se solo dicitur simile. Sed hoc non videtur esse verum, quia ex quo prædicatum relationis est distinctum à prædicamento qualitatis secundum philosophum (Licet ipse in ista parte habeat negare philosophum, vel ipsum exponere, & non ad intentionem philosophi) Sequitur, quod si album est de novo simile, quod habeat similitudinem secundum quam dicitur simile distinctam ab ipso. Hoc etiam patet expresse secundum philosophum in 5. meth. cad. aliquid. tex. com. 20. vbi vult, quod similitudo fundatur super unum, & explicat de qualitate. Ergo vult ibi, quod similitudo non sit realiter ipsa qualitas, quia tunc idem fundaretur in seipso. Et cum addit iste doct. de Deo creante, quod Deus dicit creans de novo, & tamen non est in eo nova relatio realis. Dico, quod hoc non est ad propositum, quia aliud est loqui de relatiis primi, & secundi modi, in quibus est mutuitas. Et de relatiis tertij modi. In quibus non est mutuitas, & sic secundum Aristot. aliqua dicuntur referri ad alia, ex hoc solo, quod illa alia sunt ad illa, quæ referuntur, scilicet enim ex hoc solo dicitur referri ad scientiam, quia scientia refertur ad illud. Estet tamen impossibile aliquid referri ad aliud secundum tertium modum relatiuorum, nisi in illo alio esset relatio, vel formaliter distincta, secundum quam posset referri. Et sic verum est, quod

Deus de novo dicitur creator ex hoc solo, quod relatio alicuius creaturæ terminatur ad ipsum. Et si creatura puta lapis nullam relationem diceret, sed tantum entitatem absolutam, tunc Deus nullo modo posset referri ad lapidem, & hoc est quod intendit doct. in primo dist. 30. quod relatio terminatur ad absolutum, & illud absolutum quandoque ex hoc solo, quod terminat dicitur referri non relatione formaliter existente in illo, sed relatione, quæ est ad ipsum. Sed de relationibus primi, & secundi modi, cuiusmodi sunt illæ, quæ fundantur super unum, & multa, & quæ fundantur super potentiam actiuam. & passiuam sunt alia à suis fundamentis. quia non est intelligibile aliquid esse parrem formaliter sine paternitate formaliter in hærentem, nec similiter quod aliquid sit simile formaliter sine similitudine in hærentem. & sic patet quomodo non est simile de Deo creante, & alijs rebus. Sed quare in creatis relationes causantis, & causati dicantur mutua? de hoc vide doct. in primo dist. 30.

Ad aliam responsionem de compositione &c. Cum dicitur, quod unio partium in composito tantum accipitur pro illis partibus unitis, ita quod unio nihil aliud est, nisi partes unitæ. hæc responsio nullo modo videtur euacuare rationem doct. quia, tunc quamdiu partes manerent, tamdiu diceretur unio partium, & sic in triduo anima Christi, & corpus fuissent unita, & sic fuisset realiter homo in triduo quod est falsum, ut patet à doct. in 3. dist. 22. Nec valet dicere, quod requiritur approximatio partium, quia quæro de approximatione illa, quia aut est relatio, & habeo intentum, aut tantum illæ partes absolute, & tunc adhuc diceretur approximata, tum etiam, quia hoc videtur esse contra Gom. 1. phy. com. 17. vbi vult, quod compositum nihil aliud sit nisi partes simul sint, & unitæ, & si talis unio non requireretur ut distincta à partibus, ita compositum diceretur partibus separatis sicut, & unitis.

Ad aliam responsionem de approximatione &c. Cum dicit, quod approximatio tantum importat præter absolutam, quæ dicitur approximata, quod inter illa non sit aliquod medium impediens. Sed hoc nihil est, quia amoto per possibile omni obstaculo, ita quod inter passum, & agens non sit aliquod medium positivum, adhuc agens non posset agere in passum nisi sibi approximatum. Nec tamen dico, quod approximatio relatio sit ratio formalis agendi, vel patendi, sed bene dico, quod requiritur talis approximatio, ut dispositio prævia. Et quia omnes responsiones istius doct. ad argumenta Scoti quæ incidunt in unum. scilicet ipsa absoluta seipsis dicuntur causæ proxima, seipsis unitæ, seipsis partes uniuersæ, & sic de alijs, quæ responsiones videntur totam doctrinam peripatetici eam destruere, & totaliter extorquere sensum philosophi. Et auctoritates tam philosophorum quam sanctorum, nisi retorquerentur ad primum sensum concluderent relationem ex natura rei dicere aliquid aliud ab absolutis, ut supra patuit. Licet iste. scilicet Ockham nitatur eas soluere, quæ solutio datur ab eo in primo dist. 30. q. 3. Ideo ut ostendatur quod responsio istius ad auctoritates tam philosophi, quam sanctorum non sit ad mentem ipsorum. recito responsionem suam de verbo ad verbum.

Vnde ad illud philosophi in prædicamentis qui dicit. Ad aliud sunt quæcunque hoc ipsum quod sunt ad aliud sunt. Dicit, quod philosophus principaliter tractat de terminis propositionum, & bene verum est, quod terminorum propositionis quidam significant res absolute, nullas res absolute determinatas connotando. Et tales termini sunt in duplici differentia, quia quidam eorum important substantias, Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. D 2 qui-

Quæ sint relationes primi, & secundi modi.

Ad secundam rationem. Quæ sit unio.

De tertia ratione.

Ockham in primo dist. 30. q. 3. nititur soluere auctoritates philosophi secundum suam opinionem.

Termini sunt in duplici differentia.

Quinto ph. com. 10.

Quo forma dicitur ad se.

In Deo non est noua relatio realis.

Quo Deus dicitur de nouo creator.

quidā qualitates, quæ sunt res absolute & realiter, & totaliter distinctæ ab oībus substantijs saltē multæ earum. Quidam sunt termini importantes istas substantias, vel qualitates non connotando alias res determinatas, etiam quantumcunque tales non significant præcisè hanc substantiam vel illam &c. tunc ad rationem dico, q̄ secundum philosophum illi termini sunt ad aliquid, qui hoc ipsum quod sunt aliorum dicuntur, hoc est quia sunt tales termini sic instituti ad significandum, aliquid aliud dāt intelligere, ita q̄ nulla propositio, in qua ponitur talis terminus de aliquo potest sciri nisi sciatur determinatè illud, quod dāt intelligere. Et hæc est causa quare philosophus in fine. c. ponit q̄ tales termini caput, manus, ala, & huiusmodi non sunt ad aliquid, quia viso capite potest verè sciri, q̄ caput est, &c. tamen nesciri cuius est caput, quāvis realiter caput sit alicuius caput, non sic est de duplo, simili & huiusmodi, quia impossibile est aliquem scire aliquod esse simile, nisi sciat cui est simile particulari.

¶ Et si dicatur, q̄ secundum ista, causa & effectus & huiusmodi nō sunt ad aliquid, quia possum scire de aliquo q̄ est effectus nesciendo cuius est effectus. Dico, quod per deductionem aliquando hoc est possibile, tamen sine deductione in argumento non est hoc possibile, nisi sciatur cuius est effectus, & ideo tales termini hoc ipsum quod sunt ad aliud, hoc est, ex hoc ipso quod sunt tales non possunt sciri verificari pro aliquo, non quidem pro se, sed pro re, nisi sciatur respectu, cuius verificantur de re, & isto modo loquitur philosophus, q̄ omnia relatiua dicuntur ad conuertentiam, sed aliquoties differunt secundum loquutionem, ut scientia scibilis scientia dicitur, & scibile scientia scibile, & aliquando vnum dicitur respectu alterius sumpti in genituo casu, & econverso.

*Quo relatio
suscipiat ma-
gis, & mi-
nus.*

¶ Ad aliud de suscipere magis, & minus, potest intelligi dupliciter, vel à parte rei, ita quod realiter vna pars addatur alteri, & isto modo relatio non suscipit magis, & minus. Alio modo potest hoc esse in prædicatione secundum quod aliquod nomen recipit comparisonem, & isto modo relatio suscipit magis, & minus. Et hoc non semper est propter additionem rei ad rem, sed potest esse aliquando propter ablationem rei, sicut est in inæquali quod aliquando fit magis inæquale propter solam ablationem partis suæ. Vnde sicut contingit quandoque denominari nomine relatiuo aliquo propter solam mutationem in altero extremo secundum philosophum, ita aliquando contingit magis, vel sic denominari propter solam mutationem in altero extremo ablatiuā vel additiuā, vel solam ablationem in seipso, vel augmentationem alicuius absoluti in seipso. Per hoc ad secundum, quod proprie loquendo inæquale non augmentatur, nisi sic intelligendo quod dicitur magis inæquale, quā prius. Et hoc potest sine aduentu cuiuscunque rei de nouo propter solam ablationem partis. Vnde sicut non est inconueniens dicere, quod Deus est realiter de nouo creans propter solam productionem rei alterius extra, ita non est inconueniens, quod hoc facit magis inæquale propter solam ablationem alicuius partis.

*Aliqua esse
simul natu-
ra possunt i-
telligi dupli-
citer.*

¶ Ad aliud quando dicitur, quod aliqua sunt simul natura. Dico, quod aliqua esse simul natura potest intelligi dupliciter, vel quod sint aliquæ res, quarum vna necessariò coexistat aliam, & econverso, vel quod ex hoc quod est existere prædicetur de vno nō quidem pro se sed pro illo, pro quo natum est supponere principaliter, sequitur esse existere verificari de altero eodem modo supponente. Primo modo non intelligit philosophus, quod ad ali-

quid sint simul natura, sed tantum secundo modo, quia hæc est consequentia bona, duplum est, ergo dimidium est, & econverso.

¶ Ad aliud quod philosophus ponit tres modos relatiuorum, quia omnes possunt ad illos reduci. Ad confirmationem dico, quod male exponitur philosophus, quando exponitur, quod in tertio modo non est relatio in utroque extremo, sed in primis modis est relatio in viroque extremo. Sed ista intentio philosophi, quæ multum concordat cum intentione sua in prædicamentis, ubi ostendit, quod non omnia relatiua sunt simul natura, quia in tertio modo ex hoc, quod vnum extremum prædicatur, verè sequitur alterum extremum prædicari de aliquo, & non econverso. Sequitur enim aliquid est scientia actualiter, ergo aliquid est scibile actualiter, & similiter sequitur, aliquid est actualiter mensura, ergo aliquid est actualiter mensurabile, sed econtra non sequitur, non enim sequitur formaliter ex natura talium relatiuorum, aliquid est actualiter scibile ergo aliquid est actualiter scientia, & hoc est quod dicit philosophus in prædicamentis, quod sensibile est prius natura, quā sensus, & scibile est prius natura, quā scientia, quia nō sequitur, sensibile est, ergo sensus est, sed bene sequitur econverso. Et eodem modo dicitur de scibili, & scientia sicut probat ibi philosophus. In alijs autem modis semper sequitur, si esse existentia prædicatur de vno extremo, quod etiam prædicatur de alio, & econverso, & isto modo differt tertius modus à primis, & non aliter, quia relatiua primorum modorum sunt simul natura, non autem relatiua tertij modi, & cōmuniter, quod accipitur quod omnia relatiua sunt simul natura est manifestè falsum; quia philosophus ex intentione ostendit oppositum in prædicamentis, vnde dicit sic. Videtur autem ad aliud simul esse natura, & exemplificat in multis, & postea subdit. Non autem omnibus relatiuis videtur esse simul natura, scibile enim scientia prius esse videtur, & probatur ibidem. Et si dicatur, quod exempla nō sunt ad propositum, quia scibile, & scientia non sunt correlatiua, sed scitum, & scientia sunt relatiua, ut si scientia est, scitum est, & econverso. Similiter scientia potest esse existens, scibili non existente, quia de non ente in actu potest esse scientia, ergo scibile nō est prius natura scientia.

*Cap. de re-
latiuis.*

*Qua re-
latiua sint
simul natu-
ra.*

*Loquitur Ari-
sto. de rela-
tiuis secun-
dum esse, q̄
sint simul
natura, non
autem de re-
latiuis secū-
dum dici, ut
scibile, &
scientia.*

¶ Ad primū istorū dico, q̄ scientia est proprium correlatiuū scibilis, quia si hoc est scibile, est scientia scibile, & tamē nō sequitur, scibile est, ergo scientia est. Et ideo correlatiua ista non sunt simul natura.

¶ Ad aliud dico, quod nihil est in re, quin sibi possit competere aliquod nomē relatiuum, nec est cōtra philosophum, sed intentio philosophi est, quod non omnia nomina sunt relatiua, sed quod sunt aliqua, quæ non sint relatiua, & quod verificentur de rebus sine omni connotatione alterius.

¶ Ad aliud dico, q̄ non est intentio philosophi, in 12. metha. contex. 19. quod relatio sit quædam res habens tria principia, sicut habet substantia composita suum fieri. Sed est intentio sua, sicut in substantia est aliquid quod primo recipit formam, postea caruit ea, ita de relatione, quod aliquid denomiatur ab illa relatione, & prius nō denominabatur, ita quod sicut materia primo, nullo modo habuit hanc formam, & postea verè habet eam, ita aliquod primo nō est simile & postea est simile, & sic de alijs, ad Auicē. potest dici, quod si sit eiusdem opinionis cum philosopho, quod ipse intelligit quod relatio habet propriam certitudinem, quæ est verè vnum prædicabile de re extra, & verè res est talis, omni intellectu circumscrip̄to, modo exposito prius, & eadem habet propriam inesse accipiendo inesse pro prædi-

*Tertio me-
tha. cap. de
relatione.*

prædicari, id est habet propriam actualitatem, quæ contingenter prædicatur, non tamen, propter contingentem prædicationem absoluti, sed sine illo, quia aliquando absoluto vniuniformiter prædicatio, ipsa relatio non vniuniformiter prædicatur, sicut Sorte continuè existente albo, potest esse similis, & potest non esse similis, si aliam actualitatem intelligit dico, quod contradicit Aristoteli.

Responsio ad solutiones Ocham.

RESPONDEO ad omnes istas solutiones, quod non sunt ad mentem nec philosophi, nec aliorum sanctorum pro cuius intelligentia suppono, quod tota meth. sit de ente reali, & non in de terminis ut patet, quia scientia realis diuiditur in mathematicam, physicam, siue naturalem, & metaphysicam, ut patet ab Aristoteli. 6. meth. tex. com. 2. ubi sic habetur, quare tres erunt philosophiæ theoricæ, mathematica, physica, theologia, & in alia translatione sic habetur, modi igitur philosophiæ essentielles sunt tres. mathematicus, naturalis, & diuinus, & tex. com. 4. Et quia inquit de ente in quantum ens, cuius utique erit speculatiua, tunc etiam & quid est, & quæ sunt in quantum ens. Sed quoniam ens dictum simpliciter, dicitur multipliciter, quorum unum est quiddam quod est secundum accidens, & aliud quod ut verum. Et non ens quasi falsum. Præter hæc autem sunt figure categorice, ut quid, quale, quantum, ubi, quando, & si quod aliud significat hoc modo, amplius præter hæc omnia quod potestate, & quod actu, quoniam itaque multipliciter dicitur ens primo de eo quod secundum accidens dicitur, est dicendum, &c. Ex isto tex. patet expressè quod decem prædicamenta dicantur verè decem entia. Et Com. ibidem sic dicit quia declaratum est, quod ista scientia habet considerare de ente secundum quod est ens. s. quid sit, & quæ sunt res existentes in eo secundum quod est ens, & sequitur, & declaratum est, quod ens simpliciter diuiditur in prima diuisione de ente per accidens, & de ente per se, & parum infra deinde incipit numerare decem genera prædicamentorum & intendit quod hoc nomen ens dicitur de omnibus hæc Comen. non ergo decem prædicamenta, accipiuntur tantum pro terminis ut vult iste doctor. & quod Aristoteli intelligit de istis rebus, patet expressè. s. meth. tex. cō. 14. nisi tex. extorqueatur, dicit enim sic, secundum se verò dicitur esse quæcunque significant figuras prædicationis, quoties enim dicitur toties esse significat quoniam ergo prædicatorum, alia quid significant, alia quale, alia quantum, alia ad aliquid, alia facere, alia pati, alia ubi, alia quando, horum unicuique idem esse significatur, hæc ille. Vult dicere, quod ens secundum se dicuntur esse quæcunque significant diuersa prædicamenta quoties enim dicitur scilicet aliquid esse, toties esse significat, id est tot modis significatur ens; quoniam prædicamentorum alia quid est significant id est substantiam, & quod dicit horum unicuique idem esse significat, id est quod horum unicuique significat idem esse, quod est dictum de nominatiue de ente, & ibi Comen. intendit inquit Aristoteli. per figuras, genera prædicamentorum, dicit enim ens secundum numerum, secundum quæ dicuntur prædicamenta, & hoc nomen ens dicitur de omnibus, de quibus dicuntur prædicamenta, quia quod significat hoc nomen ens, idem videtur cum eo quod significat dictiones prædicamentorum, & tacuit prædicamentum situs, & habitus, propter abbreviationem sermonis, aut quia latent; hæc ille, & Aristoteli. specialem tractatum facit de relatiuis, ut patet. s. meth. c. de ad aliquid. tex. com. 20. in quo ostendit quod prædicamentum ad aliquid sit distinctum ab alijs prædicamentis secundum esse, & multæ alię auctoritates adduci possent, quas breuitatis causa omitto, ex quibus patere posset quomodo prædicamentum relationis, dicat aliam rem a prædicamen-

Quo prædicamenta dicantur de eadem entia quatenus considerantur a logico abstracta sunt ab existentia.

Quo prædicamenta dicantur ad aliquid sit distinctum ab alijs secundum esse.

tis absolutis. Et ex ijs patet quomodo hic doctor male interpretatur mentem Aristoteli. Et cum dicit, quod philosophus in prædicamentis principaliter tractat de terminis propositionum. Dico primò, quod & si hoc verum sit, tamen significata terminorum sunt verè res, quæ à metaphysico considerantur, dico secundo, quod etiam in prædicamentis tractat de ipsis rebus, ut patet per exempla ibi posita, unde & Comen. in prædicamento ad aliquid sic dicit, differentia prima, quæ ex descriptione rerum, relationis &c. res inquit relatiue sunt, quarum quidditas, & esse dicitur in comparatione ad aliud, siue per se, siue per coniunctionem est proportionis sicut, idem, & similia, verbi gratia maioris enim quidditas dicitur in comparatione ad aliud, ipsum namque est maius alio, & similiter duplum est duplum ad aliquid, omnium namque horum quidditas dicitur in comparatione ad rem aliam, ex ista littera patet manifestè quomodo prædicamentum relationis est aliud à prædicamento absoluto, quia si tu dicis, quod album est ad aliud album, quero aut hoc est secundum esse absolutum, aut secundum relationem sibi additam, si primò, ergo quidditas albi esset ad aliud, & illud, quod est de quidditate alicius est inseparabile, & per consequens destruetur alio albo, adhuc esset essentialiter ad illud. Si secundo modo habetur intentum, & sic patet quomodo nec Aristoteli. nec Com. intendunt tantum de terminis propositionis.

Prædicamentum relatiue est aliud à prædicamento absoluto.

¶ Ad aliam responsionem auctoritatis philosophi in prædicamentis, eorum quæ secundum nullam complexionem dicuntur, singulum aut significat substantiam, aut quantitatem, aut qualitatem, aut ad aliquid &c. Et certum est, quod ista significant veras res extra animam, & cum dicit quod nomina relatiua non proprie significant ad aliquid, nisi accipiendo ad aliquid secundum quod potest stare pro ipsis rebus extra, hoc est, ad aliquid significat diuersas res, quarum vna est similis, vel æqualis alteri.

¶ Dico, quod hoc non est ad mentem Aristoteli, nec sui Comentatoris, quia coniungendo dicta Aristoteli, scilicet diffinitionem ad aliquid, & exemplum ibi posita in capitulo quinto in ante predicamentis, & in prædicamento ad aliquid, patet quod si ad aliquid significat tantum ipsas res absolutas, statim sequitur, quod absolutum sit essentialiter ad aliud, quod est manifestè falsum. Et quod Aristoteles accipiat ad aliquid non pro secundis intentionibus, nec pro absolutis, expressè patet quinto metaphysicæ capitulo de ad aliquid tex. comento vigesimo, qui sic ait ad aliquid dicuntur alia per se, ut duplum ad dimidium, & vide textum, & Comentatorem ibi. Et certum est, quod in quinto metaphysicæ non loquitur de secundis intentionibus, ut patet per totum librum. nec de relatiuis prout idem sunt cum absolutis, cum illa distinguantur ab absolutis, ut patet ubi supra tex. com. 14. & tex. com. 20. & in sexto libro tex. comen. 4.

¶ Ad illam responsionem de contrarijs, patet expressè, quod hæc non est mens philosophi, & patet per verba Comen. in prædicamento ad aliquid qui sic ait, iam sequitur res relatiuas, quod sint contrariæ, & exemplum illius sunt virtus, & vitium, sunt enim relationes ambo, quæ contrariæ, & similiter scientia, & ignorantia vnumquodque amborum est ex relatione, sunt quæ contrariæ ambæ, nisi quia non inuenitur hoc omnibus relatiuis, duplum namque non habet contrarium, neque triplum, hæc ille, ex hac littera patet expressè, quod relatiua contrariæ non sunt secundæ intentiones, quia illæ non dicuntur contrariari nec sunt præcisè absolutæ ex dictis.

Relatiua contraria non sunt secundæ intentiones.

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. D 3 eius,

eius, cum ista contrarietas in relatiuis expressè differat à contrarietate in qualitate.

¶ Ad aliam responsionem de magis, & minus, patet expressè quòd hæc non est intentio Aristotelis, nec sui Còmenta. quòd magis, & minus in relatiuis sit tantum præcisè penes fundamenta absolutè, ut scilicet quòd vnum album magis dicatur simile, quàm aliud, accipiendo ly simile tantum pro albo, nec similiter accipitur magis, & minus in relatiuis prædicatione tantum, & secundò intentionaliter, vnde Aristot. sic ait videntur autem magis, & minus relatiua suscipere, simile enim magis, & minus dicitur, & inæquale magis, & minus, cum vtrunque sit relatiuum, simile enim alicui simile dicitur, & in æquale alicui in æquale hæc ille, & hoc idem Com. si enim similitudo nõ esset aliqua res adueniens albo, sed esset præcisè ipsum album, sequeretur, quòd album esset simile alteri albo iam destructo, patet quia prius erat simile alteri albo præexistenti, & per destructionem illius albi nihil corrumpitur in illo albo, ergo erit verè simile. Si dicatur, quòd corrumpitur relatio, quæ est secunda intentio, contra, quia album a. erit simile albo b. existenti, nullo intellectu considerante, & album b. potest destrui, ergo ipso destructo adhuc album a. erit simile, quia in eo nihil corrumpitur, nec secunda intentio cum prius non fuerit, nec alia res, cum simile præcisè dicat ipsum a.

¶ Præterea sequeretur, quòd posito vno albo, & stante quidditate ipsius, si ipsum est simile alteri, q. in sua rōne quidditatiua includit esse actū ad aliud, cum eius esse quidditatiuum sit esse ad aliud ut supra dixi per Commen. & sic nullo alio albo existente præter hoc actū erit ad aliud, quod est manifestè falsum, est enim impossibile quòd posita paternitate quin sit ad aliud ita quòd in sua ratione quidditatiua includit esse ad aliud, & ideo destructo termino paternitas, præter omne opus intellectus statim definit paternitas, & sic, si album esset ad aliud album, illo alio albo destructo statim destrueretur aliud album, cuius oppositum experimur.

¶ Ad aliam responsionem de simul natura. dico, quòd aliud est loqui ad libitum suum, & aliud est loqui secundum philosophi opinionem. mens enim Aristot. expressa est quòd præter omne opus intellectus relatiua sint simul natura, ita quòd pro quocūque instanti vnum ponitur, de necessitate naturæ aliud ponitur. Et sic si simile esset præcisè album a. ipso posito de necessitate poneretur illud album b. quod est falsum, & similiter destructo vno & reliquum destrueretur, cuius oppositum experimur, nec oportet fugere ad secundas intentiones, quia nullo intellectu considerante adhuc album a. erit simile albo b. ergo si duo similia ponuntur simul natura, de necessitate, ita quòd posito vno de necessitate ponitur, & reliquum, statim sequitur, quòd ista si multas non erit præcisè album a. & album b. quia destructo vno, adhuc remanet reliquum, ergo erit penes relationes reales additas ipsis albis, respectu quarum statim sequitur, quòd vna destructa alia destruitur, & hæc est mens expresse Aristot. ut patet in prædicamento ad aliquid, qui sic ait videntur autem ad aliquid simul esse natura, & in alijs quidem pluribus verum est, simul enim duplum est & dimidium, & cum sit duplum dimidium est, & cum sit seruus, dominus est, similiter autem his, & alia, simul enim inferunt sese inuicem. si enim non sit duplum, non est dimidium, & si non est dimidium non est duplum, similiter autem, & in alijs quæcunque talia sunt, hæc ille, & Còmen. ibi sic dicit iamque putatur quòd ex proprijs relatiuorum est, quòd inueniantur simul per naturam, & hoc est

euidens plurimis ipsorum, duplum namque & dimidium inueniuntur simul, quia cum inuenitur vnum amborum inuenitur & aliud, & cum auferatur vnum ipsorum tollitur aliud, hæc ille, patet quòd etiam relatiua nõ sint præcisè ipsa absoluta, quia certum est apud omnes, quòd cognito vno relatiuo statim cognoscitur, & reliquum, sed potest cognosci distinctè vnum album, alio albo etiam actu existente non cognito, ut patet intuitu, ergo sequitur, quòd relatiua erunt aliæ res ab absolutis, & hæc est mens expresse Aristot. in prædicamento ad aliquid. ex his inquit manifestum est quòd si aliquis aliquid eorum, quæ sunt ad aliquid diffinitè sciet, & illud ad quod dicitur diffinitè sciturus est, quoniam eorum esse, quæ sunt ad aliquid quodammodo se habere. si enim non nouerit omnino ad quod hæc quodammodo se habet, nec si aliquid ad quod hæc quodammodo se habet sciturus est, sed in singulis palam hæc est. ut hæc si quis nouit diffinitè, quòd est duplum, & cuius est duplum mox diffinitè nouit, si verò nihil diffinitè nouit ipsum cuius duplum sit, neque si est omnino nouit, hæc ille, & Còmen. ibi dicit sic ait, & manifestum est ex hac diffinitione vera in relatiuis, quòd ex proprie proprijs est, quòd cum scitur vnum duorum secundum complementum, scitur aliud necessariò, quoniam homo cum sit per hoc est relatiuum, & est quidditas vnus duorum relatiuorum quidem habens esse in proportionem ad relatum secundum; manifestum est, quòd cum sit quidditas vnus duorum relatiuorum iam scit quidditatem alterius, & si non est scientia eius in quidditate vnus duorum relatiuorum, non est scientia illius, quod est super ipsa sed putatiue, & sophisticè, hæc ille.

¶ Ad aliam responsionem cum dicit, quòd malè exponitur philosophus quando exponitur, quòd in tertio modo non est relatio in vtroque extremo, sed in primis modis est relatio in vtroque extremo, sed certè expositio istius non est ad mentem Aristot. quia communiter exponitur Aristot. quòd in tertio modo relatiuorum non sit relatio mutua, in alijs verò modis erit relatio mutua. Vnde in 5. meth. tex. com. 20. secundum aliam translationem sic habetur, omnia igitur relatiua, quæ dicuntur modo numeri, & potentie sunt relatiua, quia essentia eorum dicuntur ad aliquid, & non quia illud aliud dicitur ad illa mensuratum autem, & intellectum, & scitum, dicitur relatiuum, quia ad illud dicitur aliud aliquid, intellectum enim significat habere intellectum, & intellectus non est relatiuus ad illud, quod est intellectus, quoniam si hoc dicatur, tunc idem dicitur bis. verbi gratia si visus est visus ad aliquid non est visus illius quod est & c. hæc ille, vult dicere Aristot. in ista littera quòd relatiua secundum duo, scilicet primos modos, scilicet secundum numerum, & secundum potentiam, referuntur mutuo, non ex eo, quòd aliud tñ referatur, & pp hoc, aliud dicatur ad ipsum referri. multiplex enim referitur ad submultiplex, & e conuerso, & calefactiuum ad calefactibile, & e conuerso. Sed in tertio modo relatiuorum non vult, quòd sit mutua relatio, quia cum subdit mensurabile & c. dicuntur ad aliquid supple non ad se, sed quòd alterum dicitur ad ipsum. nam intellectuale, id est obiectum intellectuale significat; quia ipsius est intellectio: similiter est desensibile respectu sensus, hæc enim quantum est de se non referuntur, nisi quatenus alia referuntur ad ipsa puta sensus, & sensibile intellectus, & intelligibile, constat ergo in hoc esse differentiam, quia in tertio modo relatiuorum non est mutua relatio, sicut est in primis duobus modis, & cum subdit. Et intellectus non est relatiuus ad illud, quod est intellectus, quoniam si hæc dicatur

*Communis
expositio qd
in tertio mo
do relatiuo-
rum non sit
relatio mu-
tua.*

*Remouetur
quidam er-
ror.*

*Differentia
tertij modi
relatiuorū
ad primum.
& secundū.*

dicatur tunc idem bis diceretur, in ista littera remouetur quendam errorem, quia posset aliquis credere, quod sicut scientia, vel intellectus refertur per se primo ad ipsum scibile, ita per se primo referatur ad ipsum scientem, vel intelligentem, & hoc excludit cum dicit, quod intellectus, id est actus intelligendi, &c. non supple dicitur ad hoc cuius est intellectus nam supple cū iam referatur ad ipsum intelligibile sequitur, quod idem bis vtique erit dictum, & per consequens quod idem haberet duplex esse, cum esse relatiui sit ad aliud se habere, similiter autem non est alicuius visus, id est videntis, &c. Ex hac igitur littera Arist. non patet expresse differentia tertij modi relatiuorum ad primum, & secundum modum, & non intelligit sicut iste doctor exponit, & quod sic non intelligat expresse patet per Com. vbi supra sic dicentem, omnia igitur relatiua relata, quæ sunt in numeris, & potentijs sunt relatiua, quia essentia vtriusq; eorum collocatur in relatione eodem ordine, non quia alterum intrat in relationem per se, & alterum non in relationem per se, sed quoniam alterum accidit ei, scilicet illud quod est relatiuum per se, & accidens alterius propter quod fuit relatiuum. d. d. mensuratum autem, & intellectum, &c. id est quod autem est de modo relatiuorum, sicut intellectum, & scitum, & sensatum dicitur esse relatiuum, quia illud, quod est relatiuum per suam substantiam accidit ei, scilicet, quia intellectus est in sua substantia relatiuus, tamen accidit ei quod fuit relatiuum intellecti, accidit intellecto, quod fuit relatiuum, non quia relatio est in substantia intellecti, sicut est in substantia intellectus, sed quia relatio accidit ei, hoc igitur intendit, cum dicit talia esse relatiua, scilicet, quia aliud relatiuum per suam substantiam prædicatur de illis, quasi dicat, quia relatio est duobus modis, scilicet aut relatio in substantia vtriusque relatiui, aut relatio in substantia alterius tantum, & in altero propter istud hæc ille. verba enim ista sunt ita expressa, quod nisi retorquerentur ad alium sensum, aliter exponi non possunt, nisi vt supra exposuimus.

*Quarto metha. contex.
25. & 26.*

¶ Ad aliam responsionem de 4. metha. quod tunc omnia essent ad aliquid cum dicit, quod nihil est in re, quin sibi possit competere aliquod nomen relatiuum, nec est hoc contra philosophum sed intentio philosophi est, quod non omnia nomina sunt relatiua, sed quod sint aliqua, quæ non sint relatiua &c. Sed ista expositio nullo modo est ad mentem philosophi, vt patet. 4. metha. tex. com. 26. vbi sic habetur. Si autem non omnia sunt ad aliquid, sed quedam sunt, & ipsa secundum se, non vtique est omne quod apparet alicui apparet, quare qui dicit omnia, quæ apparent esse vera omnia quæ sunt facit ad aliquid &c. vide textum sequentē. vult dicere si non omnia sunt ad aliquid, sed quedam secundum se sunt absoluta, nam quod apparet, alicui apparet, & ideo hoc, quod est apparere, includit relationem quandam, quia qui dicit omnia, quæ apparent esse vera facit omnia, quæ sunt id est omnia entia esse ad aliquid, id est relatiua, scilicet i respectu ad sensum, vel opinionem, quod supple est falsum, scilicet omnia formaliter esse relatiua, & nihil esse formaliter absolutum, si ergo secundum istum doct. relatiua essent tantum absoluta, cum omnia dicantur ad aliquid, vt patet de creaturis, statim sequeretur, quod omnia entia essent formaliter, & quidditatiue ad aliquid, quod haberetur pro maximo inconuenienti apud Arist. & apud Com. vbi supra, & hoc idem in tex. com. 27. & de hoc vide doct. in primo distinctione 3. quæst. 5. contra Henri. qui dicebat quod quidditas cuiuslibet rei est tantum respectus vestigialis.

Omnia entia sunt ad aliquid denominatiue, non quidditatiue, & formaliter.

¶ Ad aliam responsionem ad illud philosophi de 12. metha. qui vult, quod sicut principia sunt alia, ita principia &c. patet quod expositio istius non est ad mentem philosophi, non enim vult ibi, quod sicut in substantia est aliquid, quod primo respicit formam, postea caruit ea, ita de relatione quod aliquid denominatur ab illa, & prius non denominabatur &c. si enim intelligit, quod sicut album prius non fuit simile, & nunc est simile per relationem realem sibi aduenientem, habetur propositum, quod qualia sunt principia, talia & principia, si verò intelligit, quod album dicatur simile, & non per aliquid sibi additum, sed tantum absolutum, albi dicatur simile, tunc principiatum non esset relatiuum, vt patet quia ibi nullum est principium pertinens ad relationem, nisi dicatur quod sicut principiatum relatiuum, dicitur sic principiatum quantum ad intellectum sic considerantem, & non in re, sed hoc nihil est, quia nullo intellectu considerante, adhuc album esset simile, & relatiuum. Et quod Arist. intelligat de principiato præter opus intellectus, quod verè dicatur relatiuum patet per litteram ipsius vbi supra tex. com. 19. secundum aliam translationem, & principia inquit sunt rerum diuersatum, & causæ, & sunt, sicut homo debet dici vniuersaliter omnia eadem proportionaliter, & debet homo dubitare, vtrum materia, & elementa substantiarum, & relationum, & omnium prædicamentorum sint similiter eadem, sed est inconueniens si principia sint eadem, substantia autem, & relatio erunt ex eisdem ex eo quod hoc non erit ens, hæc ille, & vult dicere Arist. in ista littera, quod si sunt eadem principia substantiæ, & aliorum, aut erunt extra genus, aut in aliquo genere, non primum, quia cum principium sit prius principiato tunc aliquid esset prius prædicamenti, puta illa principia quæ ponuntur eadem, & extra genus, & per consequens aliquid esset prius prædicamenti quod est inconueniens, quia illud quod est prius, reperitur quandoque communius, vt animal homine, & hoc maxime sequitur secundum Platonicos, qui vniuersalia ponunt principia. nihil autem videtur comunius prædicamenti, nec secundum potest esse, quia principia videntur esse eiusdem rationis cum principiatis, sed impossibile videtur, quod substantia sit principium eorum, quæ sunt ad aliquid, aut econuerso, & similiter est de alijs generibus, vnde & commentator (vbi supra) sic dicit ista quæstio iam inducta est in principio istius artis, & modo iterat eam ad dissolvendum eam. & est quæstio vtrum principia, & elementa prædicamentorum sint eadem, aut diuersa, & primo ponit secundum quem sunt eadem, & dicit quod causæ, & principia prædicamentorum, quamuis sint rerum diuersarum bene potest homo ponere ea eadem secundum proportionalitatem, & quia hoc non apparet, nisi cum fuerit declaratum quod non sunt eadem simpliciter, neque diuersa simpliciter, incipit declarare hoc, & dicit, & debet homo dubitare &c. id est & sunt eadem secundum proportionalitatem non secundum diffinitionem, quia homo debet dubitare vtrum elementa substantiæ sint elementa relationis, & aliorum, aut non? sed est inconueniens vt sint eadem, tunc enim substantia, & relatio erunt sub eodem genere, & dicit proprie relationem, quia est debilius esse alijs prædicamentis, ita quod quidam reputauerunt ipsam esse secundis intellectis, & parum infra. manifestum, est enim quod elementa substantiæ sunt substantiæ, & elementa relationis relatio. & si substantia esset elementum relationis, & aliorum contingeret vt omnia essent substantia. omne enim cuius elementum est substantia, est substantia, & similiter est impossibile.

*In ista Arist.
so.*

An principia prædicamentorum sint eadem.

Franc. Lych. in sec. Sen. Scoti. D 4 ble

bile ponere vnum aliorum esse elementum omnium, verbi gratia relationem. contingeret enim omnia esse relativa, & contingeret ut in aliqua hora dissolveretur substantia in relationem, aut relatio in substantiam, & hoc contingit in genere, quod est materia, non in eo quod forma, hæc Commētor. Et quod prædicamenta sint adinuicem diuersa, ita quod res. 10. prædicamentorum sint præter omne opus intellectus adinuicem distincta, ita quod res vnius prædicamenti non est formaliter res alterius prædicamenti, nec similiter res vnius prædicamenti est principium intrinsecum rei alterius prædicamenti expresse, patet ab Arist. 12. metha. text. com. 21. & à Com. ibidem. vnde Arist. ibi secundum aliam translationem. Et etiam quomodo est possibile, ut omnia elementa sint eadem. nullum enim elementorum possibile est, ut sit, & illud quod est compositum ex elementis vnum verbi gratia ut a. sit b. quoddam. hæc ille, & Commē. ibi, manifestum est inquit ex isto sermone, quod elementa. 10. prædicamentorum impossibile est, quod sint eadem, contingit enim ut elementa, & compositum ex elemento sint idem, vide ibi Com. diffusè & opinionē Alexandri, & Themistij. Ex his ergo patet improbatio huius opinionis, & quod argumenta sua nihil contra doctorem concludunt, nec similiter responsiones datæ ad rationes doctoris euacuant illas. Similiter ex ijs, quæ declaravi in exponendo mentem doctoris, & in soluendo opinionem Ocham. erit facilis responsio ad omnes rationes Gregorij de arimino in secundo sententiarum di. 28. q. 2. Et similiter manifestum erit qualiter responsiones eius ad rationes doctoris minime soluant eas. Nec similiter instantiæ aliquæ factæ contra aliquas responsiones doctoris aliquid contra eas concludunt. Et ideo breuitatis causa non recito opinionem Gregorij, nec rationes eius contra doctorem, nec responsiones, cum quasi in omnibus coincidunt cum rationibus, & responsionibus Ocham. Et similiter transio multas alias opiniones de materia relationum quo ad identitatem cum fundamentis, vel alietatem, à fundamentis. Et similiter an sint res extra animam, an tantum in anima, quia ex dictis superius erit facilis solutio ad omnes alias opiniones, pro nunc enim sufficit mihi sic declarare intentionem Doctoris, ut ex eius manifesta declaratione manifestè pateat, quid tenendum sit de alijs opinionibus contra doctorem.

HIS præmissis est aggrediendum ad declarationem quæstionis principalis, in qua quæritur an relatio creaturæ ad Deum sit eadem realiter, & respondendo ad quæstionem dicit doct. quod est idē realiter fundamento, & probat duabus rationibus, prima est ibi, illud, quod propriè dicitur inesse alicui, sine quo illud cui inest non potest esse sine contradictione, est idem sibi realiter, sed relatio ad Deū propriè inest lapidi, & sine ea non potest esse lapis sine contradictione ergo. Et nota in maiori cum dicit illud, quod inest alicui quia per hoc excluditur ratio, quam facit Ocham in primo dist. 30. ad probandum per rationem docto. quod vnum simile realiter non distinguatur ab alio simile, quia vnum non potest esse sine altero, quod bene sequeretur si aliud simile inesset formaliter, & ideo doctor se limitat, cum dicit illud, quod inest alicui, suple. formaliter, & denominatione intrinseca, & probat doctor istam maiorem ibi probatio maioris, quia si cut contradictio dicta de aliquibus est via concludendi distinctionem inter illa, ita impossibilitas recipiendi prædicationem contradictoriorum pertinentium ad esse, est via cōcludendi identitatem in esse, & accipit hic esse per esse simpliciter, qd est verū

esse existens, & vult dicere quod sicut. a. potest verè existere sine. b. sic realiter distinguitur. a. b. quia aliquod esse simpliciter competit. a. quod repugnat. b. ergo. a. realiter distinguitur à b. sic simpliciter potest concludi identitas realis aliquorum, quæ sic se habent, quod aliquod verum esse existentia si competit vni impossibile est, quod illud idem non competit alteri, & probatio huius maioris prolixè est declarata supra, in prima ratione contra opinionem Henri. & in principio corporis quæstionis, & addit in littera, & hoc vbi non est dependētia essentialis, quæ requirit distinctionem manifestam patet quia totum essentialē non potest esse sine partibus essentialibus, & tamen illæ partes realiter distinguuntur ab illo. Sequitur ibi quod declaro sic quia impossibilitas quod a. sit sine. b. aut est propter identitatem. b. ad a. aut est propter prioritatem, aut simultatem in natura. si primum habetur intentū, secundum dari non potest, nec similiter tertium, quia illud quod sic inest de necessitate, est posterius, & patet littera, vsque ibi, contra rationem istam insto.

S E D contra istam rationem instat Ocham, ut patet ab Ocham in 1. dist. 30. qui dicit, quod duo alba posita sunt priora similitudine, & est impossibile illa duo alba esse sine similitudine, & tamen distinguuntur realiter à similitudine, ut patet per do.

Ad hanc instantiam respondent aliqui Scotistæ quod sæpe contingit, quod in eodem antecedente sint plures rationes, propter quas consequens sequitur ad antecedens, sic est in proposito, quia Sortem esse, & Deum esse de necessitate sequitur dependentia actualis, ex ratione relationis intrinsecus aduenientis, sed non præcisè, quia etiam vbi dependentia talis non esset relatio sed passio aliqua absoluta, quæ consequeretur ens finitum, adhuc ad positionem Sortis sequeretur illud absolutum, & sic tenet consequentia hæc, non tantum per locum à relationibus intrinsecus aduenientibus, sed per locum à subiecto ad passionem. Sed hæc responsio iudicio meo non soluit rationem Ocham fundatā super propositionem doct. quia stantibus duobus albis de necessitate naturæ oritur similitudo, quæ est relatio, & si per impossibile talis relatio esset entitas absoluta, secundum quam illa alba dicerentur similia, adduc illa entitas ex natura rei oriretur, nec videtur maior ratio de similitudine intrinsecus adueniente, quam de dependentia, videtur ergo aliter respondendum ad rationem istius, quæ responsio data est supra respondendo ad argumenta Ocham facta contra positionem doctoris, quam vide.

Ibi contra rationem istam insto, hic doct. instat contra maiorem rationis probando, quod ista non sit vera si a. inest. b. & impossibile est b. esse sine. a. sequitur quod a. & b. sunt idem realiter. Contra, quia tunc sequeretur, quod essentia diuina, & relatio rationis causata ab intellectu diuino esset idem realiter, quia est impossibile essentiam diuinam esse sine tali relatione, & probat quia talis relatio non potest esse ab intellectu diuino de nouo, nisi per nouū actū intellectus diuini, ut doct. probat in primo dist. 30.

Ibi respōdeo compossibilitas separationis, &c. hic doct. respondet ad hanc primam instantiam, & tenet, quod talis relatio, siue comparatio in essentia diuina non sit idem realiter cum illa, nec tamen ex hoc sequitur quod distinguatur realiter, loquēdo propriè de distinctione reali, quæ est inter rem, & rem, sed potest dici distingui realiter ex hoc, quod non repugnet esse essentia diuinæ sine tali relatione, & cum probatur, quod non possit esse &c. le potest intelligi quod aliquid esse inseparabile ab alio potest dupliciter intelligi, aut ex causa intrinseca, aut ex causa

Instantia Ocham.

Responsio aliquorum Scotistarum.

Ista responsio non soluit rationem Ocham.

Optima responsio authoris.

Aliquid esse ab alio inseparabile potest intelligi.

An prædicamenta sint adinuicem diuersa.

Argumenta Ocham nihil concludunt.

Rationes Ocham, & Gregorij coincidunt.

Relatio est eadem realiter fundamento, distinguitur vero formaliter.

causa extrinseca, quod est inseparabile secundo modo, non sequitur quod sit idem, quia licet motus insit cœlo inseparabiliter secundum opinionem philosophorum, quæ tamen est falsa, inest tamen à causa extrinseca, quia ab intelligentia, necessario causante motum in cœlo, & non à causa intrinseca ipsius cœli, quia cœlum est tantum in potentia passiva ad motum, & quantum est ex parte sua in potentia contradictionis, sic est in proposito de relatione in essentia diuina, quæ tantum inest sibi, quia ab actu intellectus diuini necessario causantis talem relationem, & non inest essentia diuinæ ab aliqua causa intrinseca ipsius essentia diuinæ, & sic non sequitur quod sit idem realiter.

Difficultates circa hanc literam Doct.

S E D in ista litera Doct. occurrunt aliquæ difficultates, prima quia videtur, quod talis relatio insit essentia diuinæ à causa intrinseca, tum quia ab actu intellectus diuini, qui est idem quod essentia, tum quia essentia diuina est causa talis relationis, saltem remota, & hoc ex ratione sua, sicut etiam supra paruit in primo, distinct. 3. quæst. 4. ubi declaratum est quomodo obiecta secundaria virtualiter continentur in essentia, ut in causa remota, tum quia intellectus diuinus non tantum de necessitate comparat essentiam, sed seipsum comparat, & sic talis relatio erit formaliter in intellectu diuino, & sic erit à causa intrinseca, quia ab eodem intellectu.

Secunda difficultas.

¶ Secunda difficultas est in hoc, quod dicit de causa intrinseca, quia quero quid intelligit per causam intrinsecam, aut intelligit causam formalem, aut materialem, aut efficientem, non primo, quia non videtur, quod essentia diuina sit ratio formalis, & quidditatiua, quare sapientia sit idem realiter sibi, quia tunc essentia, & sapientia dicerent eandem formalitatem, cuius oppositum probauit supra in primo, distinct. 8. quæstio penult. non secundo, quia materia, vel quasi materia, ut sic considerata, quantum est ex parte sua, est in potentia contradictionis, ut dicit Doctor in pluribus locis: non tertio, quia efficacia, ut efficiens non identificat sibi effectum suum: oportet ergo aliter assignare causam intrinsecam.

Responsio ad primum.

¶ Respondeo ad primam difficultatem, præmittendo, quod causa intrinseca in proposito non dicitur illa, quæ ex sua ratione formali, siue quæ ex ratione sibi intrinseca producat aliquid, sed dicitur causa intrinseca ex hoc, quod intrinsece aliquo modo producat aliquid in seipso, ita quod impossibile est absolute ipsum esse, & non producere, vel quasi producere a. in seipso, ita quod à nullo potest impediri. Hoc præsupposito, dico quod quamuis actus intelligendi diuinus de necessitate causet talis respectum, siue comparationem. Hoc non est ex ratione intrinseca intellectus, quasi esset impossibile ipsam intellectum esse, nisi producat talem comparationem, hoc dicit ergo sibi, quod comparat essentiam, vel seipsum obiectis secundariis. Si enim obiecta secundaria non essent, non causaret talem comparationem, causa enim intrinseca & necessaria, de qua Doct. intelligit in proposito, sic simpliciter, & absolute se habet ad a. quod circumscripto quocunque alio extrinseco, adhuc suo modo de necessitate naturæ produceret a. in se, & sic patet solutio ad primam difficultatem.

Ad secundam difficultatem.

¶ Ad secundam difficultatem dico, quod Doctor accipit causam intrinsecam, causam effectiuam, & sic de necessitate se habentem ad a. quod simpliciter impossibile est non producere ipsum a. & cum dicitur, quod effectiuum producit distinctum, &c. Dico, quod in proposito duæ causæ simul concurrunt, una est, quæ habet rationem quasi receptiuam,

& alia est, quæ habet rationem quasi effectiuam, pro quanto ergo essentia diuina de necessitate absoluta est quasi originatiua perfectionis attributalis, & formaliter illam habet in se. sequitur realis identitas inter illa, sicut etiam Doctor dicit in primo, distinctio. 3. quæst. 7. quod ideo passio prædicatur per se de subiecto, & est idem realiter subiecto, quia subiectum est causa necessaria talis passionis, & talis passio in nullo alio potest recipi, est ergo talis inseparabilitas a. ad b. ex causa intrinseca ipsius a. necessaria se habente ad b. Et ex hoc, quod b. sic de necessitate inest a. quod est simpliciter impossibile alij inesse ab a.

Subiectum est causa passionis in propria.

¶ Sed tunc oritur difficultas de relatione creaturæ ad Deum, quæ ponitur realiter esse idem ipsi creaturæ, quero à quo est talis inseparabilitas: aut enim est à causa intrinseca illius creaturæ, quod non videtur, quia relatio dependet quantum ad suum esse, ita à termino, sicut etiam à fundamento.

Difficultas.

¶ Respondeo, & prius recito responsum quorundam Sconistarum, qui dicunt, quod talis dependentia, siue relatio creaturæ non tantum realiter identificatur, ex hoc, quod est relatio intrinsecus adueniens, sed etiam ex hoc, quia oritur ut passio creaturæ, quia ex hoc, quod est finita de necessitate naturæ consequitur hoc, quod patet, quia si talis relatio esset entitas absoluta, de necessitate esset à tali fundamento eadem sibi, ut à causa intrinseca.

Responsio quorundam Sconistarum.

Sed hæc responsio non videtur multum efficax, quia etiam multæ aliæ relationes realiter identificantur fundamento suo, ut patet de illis, quorum fundamentis repugnat posse esse sine termino, ut supra expositum est de distinctione, & identitate, quia & si identitas Sortis ad Platonem sit alia res à Sorte, identitas tamen fundata in identitate Sortis ad Platonem non distinguitur realiter. Et similiter licet alietas, qua Sortes est alius à Platone, sit alia res à Sorte, tamen alietas, qua prima alietas est alia res à Sorte, est eadem realiter cum illa, in qua fundatur, & tota ratio est, quia primæ alietati simpliciter repugnat esse sine termino secundæ alietatis. Tum etiam, quia posito per possibile, vel impossibile, quod Deus non esset, & lapis prius creatus esset, tunc non esset ibi relatio dependentiæ ad Deum, quia nec terminus, ut patet intuitu, & tamen si ponatur eadem sibi, de necessitate naturæ, stante lapide, esset dependens, Dico ergo (saluo semper meliori iudicio) quod talis relatio oritur à fundamento, ut à causa intrinseca, sic intelligendo, quod in quocunque instanti ponitur lapis de necessitate naturæ in eo, consequitur relatio passiva, qua dependet à termino. Et si lapis posset habere esse, permanens per aliquod tempus, in quo per impossibile, terminus non esset, talis dependentia nullo modo esset in lapide, nec ut idem, nec ut realiter distincta, quia ad sui esse de necessitate requirit terminum, nam esse cuiuscunque relationis sic est ad aliud in ratione termini, quod est de quidditate illius, ut patet per philosophum in prædicamento ad aliquid, & per Com. ibidem, & in quinto metaph. cap. de ad aliquid. tex. com. 20. Et cum dicitur, quod talis inseparabilitas non est à causa intrinseca fundamenti, quia etiam talis relatio dependet à termino. Dico, quod & si dependet à termino in ratione termini, tamen sic à fundamento de necessitate oritur, ut simpliciter eadem sibi, & sic oritur à fundamento secundum totum suum esse, ut tale esse de necessitate sit ad aliud, & quia creatura pro quocunque instanti ponitur inesse à Deo, ut infra patebit dist. 2. ideo pro quocunque instanti de necessitate naturæ dependet à Deo, & si in secundo instanti actu non poneretur à Deo in eodem instanti desineret esse, ut patet à Doct. ubi supra, & in quolib.

Ista responsio non est multum efficax.

Secunda alietas.

Modestia auctoris, & sua responsio.

quolibet q. 12. Et sic pro quocunque instanti ipsa creatura actu dependet à Deo, quæ dependentia oritur à tali fundamento, ut à causa intrinseca, ita quod est simpliciter repugnantia, tale fundamentum poni inesse pro quocunque instanti, sine actuali dependentia ad Deum.

Secunda ratio Doctoris.

¶ Secundò principaliter arguit Doct. ibi, secunda ratio principalis ad primum membrum solutionis est ista, quod uniformiter dicitur de omni alio à Deo, nulli dicto ad eum accidit, sed talis relatio communis omni creaturæ, uniformiter dicitur de omni alio à Deo, ergo nulli accidit, & ita est idem fundamento, quia si alicui accideret, pari ratione & alteri, hic Doctor in ista ratione deducit ad manifestum inconueniens, si negaretur relatione creaturæ ad Deum esse eandem realiter ipsi creaturæ, quia si talis relatio esset alia res, ergo esset creata ab ipso Deo, & per consequens includeret relationem ad ipsum Deum, & tunc queritur de illa alia, an sit eadem res, vel alia, si primò, ergo, & prima relatio erit eadem, cum eque sit ad Deum sicut ista, si secundo, ergo processus in infinitum, sed hæc ratio aliquibus non videtur multum efficax, quia non videtur sequi, quod si talis relatio sit alia res, quod eque sit ad Deum, & quod possit creari, quia nulla relatio intrinsecus adueniens potest esse terminus immediatus alicuius productionis, quia tunc, destructo termino, & fundamento posset immediate produci, non enim similitudo inter duo alba potest immediate produci, ita quod sit immediatus terminus alicuius productionis, sed tantum dicitur oriri à fundamento posito termino, ut diffusè exposui super tertio Doct. dist. 1. q. 1. Sic dicendum, esset in proposito, quod si relatio creaturæ ad Deum sit alia res à creatura, non tamen sequitur, quod immediate possit causari ab aliquo.

Ratio quam non videtur efficax.

¶ Respondeo, quod si talis relatio est alia res à fundamento, quod est vere causata, vel à fundamento, vel termino, & omne causatum necessariò dependet à sua causa, si ergo fundamentum est causa immediata talis dependentiæ, & Deus causa mediata, siue remota, quia immediata causat fundamentum, sequitur, quod talis dependentia immediate dependet à fundamento, & mediatè à Deo, & tunc autem dependet alia dependentia, aut tantum seipsa realiter, si secundo habetur propositum, scilicet quod illa secunda dependentia, qua prima dependentia formaliter dependet erit eadem realiter illi primæ, quia repugnat illi primæ posse esse sine lapide, & sic aliqua dependentia erit realiter idem fundamento, eodem modo sequitur de dependentia, qua lapis dependet à Deo, quia est impossibile lapidem esse sine Deo, ut termino, si primo, quod sit alia à prima, & sic realiter distinguatur à prima, ergo immediate causatur ab illa prima, & sic immediate dependet ab illa, ergo dependet alia dependentia, quæ erit tertia in ordine, & tunc querò de illa tertia, ut prius, & sic vel stabitur, quod aliqua relatio erit realiter idem fundamento, vel erit procedere in infinitum, hoc idem concluditur comparando illam dependentiam ad Deum, ut ad causam remotam.

¶ Præterea si similitudo sit causata à duobus albis, scilicet ab uno, ut à fundamento, & ab alio ut à termino, sequitur, quod realiter dependet ab utroque albo, & tunc querò de illa dependentia similitudinis, aut est idem realiter ipsi similitudini, & habetur propositum, aut distincta realiter, ergo illa erit verè causata, si à similitudine, ut à fundamento, & à termino dependentiæ, & tunc erit procedere in infinitum, sic similiter si dependentia lapidis ad Deum sit alia realiter à lapide, erit realiter cau-

sata à lapide, ut à fundamento, & à Deo, ut à termino, & sic realiter dependet à lapide, & à Deo, & tunc querò de illa secunda dependentia, aut est alia à prima aut eadem, si secundo habetur propositum, si primò erit processus in infinitum.

¶ Ibi. Contra istam rationem insto, hic Doct. instat contra secundam rationem principalem, ut magis declaratur, quia non videtur inconueniens procedere in infinitum in relationibus, quia una relatio potest fundari in alia in infinitum, & probat per exemplum, quia si Sortes est idem Platoni, ergo idèntitas Sortis est eadè idèntitati Platonis, & pari ratione illa idèntitas est eadè idèntitati, & prima idèntitas erit alia ab idèntitate fundamenti, quia fundamentum poterat esse sine eo: ergo pari ratione quælibet erit alia ab illa idèntitate illius, cuius est, & ita erunt infinitæ relationes reales.

Possumus procedere in infinitum in relationibus.

¶ Respondet Doctor, & dicit, quod status, est in secundo, videlicet, quod & idèntitas Sor. ad Platonem sit alia res à Sor. quia non repugnat Sorti esse sine Platone, tamen secunda idèntitas, quæ fundatur in prima idèntitate Sortis ad Platonem, non est alia res ab ipsa, quia primæ idèntitati repugnat esse sine Platone ad quæ terminatur, & patet in litera, quæ est satis clara, & supra diffusè exposita est, respondendo ad rationes Ocham, tamen pro clariori intelligentia ponatur tale exemplum, accipio Sortem, & Platonem ut duo, fundamenta idèntitatis, ita quod Sortes est idem Platoni, & econtra, & idèntitas Sortis ad Platonem fundatur in Sorte, & idèntitas Platonis ad Sortem fundatur in Platone, idèntitas Sortis ad Platonem est alia res à Sorte, quia non repugnat Sorti esse sine Platone, & sic Platone destructo, ut termino, destruat idèntitas fundata in Sorte, Sorte manente. Hoc idem dico de idèntitate fundata in Platone, Deinde pono, quod idèntitas Sortis ad Platonem sit eadem idèntitati fundatæ in Platone, certum est, quod erit eadem idèntitate, quæro modo de illa idèntitate, qua prima idèntitas est idem, aut est eadem res cum prima idèntitate aut alia, dicendum quod eadem, quia idèntitati primæ, quæ immediate fundatur in Sorte repugnat esse sine Platone, & hoc est quod dicitur in ista litera.

Exemplum

¶ Ibi, & si queras qua idèntitate est idem c. ipsa. De secundo articulo quæstionis. quia dictum est supra, quod secunda idèntitas fundata in idèntitate Sortis ad Platonem est eadem illi primæ. Queritur modo qua idèntitate est eadem, dicit Doct. ipsa est eadem sibi, id est quod prima idèntitas, & secunda sunt eadem res. Sequitur, quod erit eadem sibi, non idèntitate reali distincta, sed idèntitate, quæ est ipsa res, & idèntitas ad seipsum est tantum rationis, cum nullo modo sit inter extrema realiter distincta.

¶ Ibi, secundum articulum, &c. primus articulus fuit, quod relatio creaturæ ad Deum, esset realiter idem ipsi creaturæ, & probauit duobus rationibus. Et secundus articulus, quod non idem formaliter, nec præcisè idem, nec idem sibi idèntitate adæquata, ita quod fundamentum sit tantum relatio formaliter. Isti termini non idem formaliter, & non idem præcisè, & non idem adæquatè possunt multipliciter intelligi, nam non idem formaliter, potest exponi affirmatiuè, & negatiuè, ut supra declarauimus exponendo idèntitatem, & distinctionem formalem. Non idem præcisè, potest exponi diuersimodè, secundum diuersas distinctiones, puta ex natura rei, formalis, &c. Adæquatè potest dupliciter exponi. Vno modo conuertibiliter, sicut dicimus, quod diffinitio, & diffinitum sunt idem adæquatè. Alio modo, idem adæquatè potest intelligi sic, quod nulla sit ibi penitus distinctio præter opus intellectus,

Adæquatè potest dupliciter exponi.

Etus, sicut dicimus, quod humanitas est idem sibi adæquare. Doctor autem in proposito intendit probare, quod relatio creaturæ ad Deum verè distinguatur formaliter à creaturâ, & non tantum formaliter negativè, qualis distinctio est inter illa, quæ non dicunt distinctas formalitates, ut supra exposui. Sed etiam distinguatur formaliter positivè, quia relatio creaturæ ad Deum, dicit distinctam formalitatem à formalitate creaturæ, & hoc probat Doctor, quia si esset idem formaliter sequeretur de necessitate, quod vnum includeret aliud in suo conceptu quidditativo, ut supra patuit in primo, dist. 2. par. 2. q. 1. & in præsentî quæstione. Probat

Relatio in creaturâ formaliter distinguatur ab ipsâ.

ergo Doctor, quod relatio in creaturâ formaliter distinguatur ab ipsâ, & probatio stat in hoc, quæcunque includunt aliam, & aliam rationem quidditativam distinguuntur formaliter, sed relatio, & creatura sunt huiusmodi: ergo &c. maior est nota ex superius declaratis de identitate, & distinctione formali, minor patet, quia quidditas relationis est esse ad aliud, fundamentum verò est ens ad se: ergo &c. potest etiam probari ex multis alijs medijs, quæ Doctor brevitatîs causa omittit, nec est necesse adducere illa. quæ ratio relationis, & ratio absoluti sunt manifestè diversa, quod vna formaliter non includitur in alia, nec è contra. Et quomodo in vna re possint esse plures realitates formaliter distinctæ, satis notum est ex superius declaratis in primo, distin. 8. q. pen. & dicit Doctor in ista littera, quod ipsa creatura non est præcisè ipsa relatio, sed ultra ipsam relationem dicit aliquam entitatem verè absolutam, in qua fundatur illa relatio, ita quod si per impossibile talis dependentia non esset, adhuc diceret entitatem absolutam, & addit modum quomodo continet illam relationem unitivè realiter, & quod sic contineat perfectionis est in continente, & præcisè sic continere est ex perfectione ipsius continentis, & addit quod continens sic unitivè, si per possibile, vel impossibile esset separatam à contento, sic separatam adhuc esset tantæ perfectionis, quantæ est cum contento; ita quod contentum unitivè nullam addit perfectionem ipsi continenti, & hæc est sententia istius litteræ.

Continere unitivè est perfectionis in continenti.

Difficultates occurrentes circa litteram Secundi.

In ista tamen littera Doctor occurrunt aliquæ difficultates. Prima est, quia dicit, quod lapis non est præcisè ipsa relatio ad Deum creatorem, quia videtur sibi repugnare: vult enim, quod talis relatio, & creatura ipsa sint vna res, & vna existentia numero, quia identitas realis fundatur super identitate existentie, ut supra exposui: & vult etiâ, quod sint præcisè vna res, quia vna existentia: ergo videtur sequi, quod creatura sit præcisè ipsa relatio, & è contra.

Respondendo concedendo, quod sunt præcisè vna res, & præcisè vna existentia, & quod præcisè vna est alia, & e contra, & tamen stat, quod creatura non sit præcisè ipsa relatio, nec e contra aliter, & aliter intelligendo vnam rem præcisè. Nam in vna re, etiam simplicissima possunt fundari plures realitates, plures formalitates, & similiter in vna re existente etiam simplicissima possunt fundari plures realitates existentes propria existentia, ita quod existentia vnius realitatis non est præcisè existentia alterius, nec est præcisè existentia sui fundamenti, & similiter possunt fundari plures formalitates existentes propria existentia distincta ab existentia alterius formalitatis, & ab existentia sui fundamenti. Et addo, quod illæ existentie adinuicem sic se habent, quod omnes dicunt vnam existentiam tantum realiter, ita quod repugnat ex causa intrinseca vnam existentiam posse esse sine alia, sic quod omnes insunt fundamento existenti, & sic omnes realiter identifican-

tur existentie fundamenti, & quia sunt idem realiter in fundamento existente vno, & eodem numero, inter se sunt eadem realiter per illam propositionem. Quæcunque vni, & eidem simpliciter sunt eadem, simpliciter inter se sunt eadè simpliciter, quæ prius exposita est in præsentî quæstione, & diffusè exposita est in primo, dist. 2. par. 2. q. 1. respondendo ad primum argumentum principale. His declaratis patet quomodo creatura, & relatio sunt vna res, & vna existentia præcisè realiter, licet non vna res præcisè, & vna existentia formaliter, cum relatio dicat distinctam formalitatem, & realitatē, & sic in his oportet cautè respondere.

Creatura, & relatio sunt vna res realiter, & formaliter. Secunda difficultas.

Secunda difficultas est in hoc, quod dicit, quod continens unitivè est ex perfectione ipsius continentis, quia si sic sequeretur, quod idem esset, prius, & posterius seipso: nā apud Scōtistas teneretur, & apud Doctor. dist. 2. & 5. & 8. primi. & alibi, quod infinitum intensivè identificat sibi realiter quicquid dicitur de eo, ex natura rei ex hoc infero, quod ex quo ista est vera in Deo: bonitas infinita est realiter sapientia infinita, & e contra: ergo bonitas infinita, ut continet unitivè sapientiam infinitam est prior ipsa, & quod sic contineat est præcisè ex perfectione bonitatis, & quia sapientia infinita continet unitivè bonitatem infinitam, sequitur, quod bonitas infinita erit posterior sapientia infinita, & sic idem continens unitivè, & contentum respectu eiusdem, & idè erit prius, & posterius respectu eiusdem, & idem erit perfectius, & imperfectius seipso, quæ omnia sunt absurda. Si dicas, quod bonitas infinita non continet unitivè sapientiam infinitam, nec è conuerso. Contra, & accipio verba Doctor. bonitas infinita est sapientia infinita identicè, & non est præcisè sapientia infinita: quæro ergo vnde habet, quod sit identicè sapientia infinita: non potest dari aliud, nisi quia bonitas infinita propter sui infinitatem unitivè continet sapientiam infinitam, & e contra.

Respondet ad secundam.

Respondendo, quod ista propositio bonitas infinita est identicè sapientia infinita, non est primo vera, ex ratione formali terminorum, & si detur bonitas infinita, non sequitur quod illa sit sapientia infinita si per possibile, vel impossibile posset dari talis. Si enim hæc esset primo vera, sequeretur de necessitate, quod vna contineret aliam unitivè, & e conuerso. Sed ista propositio dependet à duabus alijs. scilicet quod essentia diuina continet unitivè per perfectam identitatem sapientiam, & bonitatem infinitam. Alia propositio est ista, quod quæ vni, & eidem simpliciter sunt eadem realiter simpliciter inter se sic sunt eadem, propter ergo identitatem realem, quam perfectè habent in essentia diuina; conceditur ista, quod bonitas infinita est identicè sapientia infinita: sed ut dixi, non est primo vera: & sic non sequitur vna continet aliam unitivè, sed utraque continetur in tertio unitivè, & sic patet ad instantiam.

Tertia difficultas.

Si dicatur, quod hoc videtur contradicere Doctor. in primo distin. 8. q. 3. respondendo ad ultimum argumentum principale, ubi habet, quod bonitas etiam abstracta per intellectum identificat sibi sapientiam ratione suæ infinitatis, ergo non ratione essentie diuina, vide ibi diffusè.

Dico quod hoc debet sanè intelligi, quia hoc non habet sic continere, nisi virtute essentie diuinæ cui sic realiter identificatur. Nec volo, quod sola identitas cū essentia diuina sit ratio sic realiter continendi. Sed volo, quod ideo bonitas continet per identitatem, sapientiam, & e conuerso, quia utraque habent infinitatem ab essentia diuina, & realiter sunt idem illi, prima ergo ratio continendi per realem identitatem est sola essentia diuina, ut expressè patet à Doctor. in quolib. q. 5. circa finem quæst. & etiam

& etiam hoc patet q. 1. quolib. nullum ergo attributum formaliter infinitum continet primò aliud attributum per realem identitatem: sed sola essentia sic continet primò.

TERTIA difficultas est de continentia vni-
tūa, quia quæritur quid importat continentia vni-
tūa, aut importat tantum entitatem absolutam con-
tinentis sic intelligendo, quia talis entitas in se, ideo
continet vnitūe, aut quia ultra entitatem illam di-
cit causalitatem respectu contenti, aut quia se habet
vt materia, vel quasi materia respectu contenti. di-
co breuiter, q. omne cōtinens vnitūe aliud semper
respectu illius contenti, dicit duo. Vnum, quòd
contentum insit formaliter continenti, vel saltem
suo modo insit. Aliud quòd de necessitate naturæ
ipsum contentum suo modo pullulat, siue originat,
siue quasi producit, & vbi non esset talis quasi
productio esset impossibile cōtentum realiter idē-
tificari sic cōtinenti: & sic patet quomodo essentia
diuina sibi realiter identificat quiddid ibi potest
esse, quia omne quod est in essentia, siue absolutū,
siue relatiuum, de necessitate naturæ, & ex infinita
perfectiōe essentia diuinæ suo modo quasi origi-
nat ab illa, de perfectiōibus absolutis patet à Doc.
in primo dist. 8. q. pen. & 1. q. quolib. de relatiuis au-
tē patet, quia prima proprietas relatiua immēdia-
tē est ab essentia, & est in essentia, vt patet à Docto.
in primo dist. 28. & filiatio, & spiratio sunt etiam ab
essentia, vt à primo formali productiuo. & sic om-
nia suo modo de necessitate naturæ originantur ab
essentia.

*Respondet
tertiam.*

*Continens
respectu ori-
gentis duo
dicit.*

*Omnia ori-
ginantur ab
essentia.*

*Quarta dif-
ficultas.*

QVARTA difficultas est in hoc, quòd dicit,
quòd continens vnitūe sic continet per entitatem
propriam, & perfectam, q. si esset separatum per
impossibile à contento, ita esset perfectum, sicut
& quando habet contentum vnitūe. Dubitatur in
hoc, quia anima intellectiua continet vnitūe intel-
lectum, & voluntatem, vt hic dicit infra dist. 16. &
tamē si per impossibile esset separata ab intellectu,
& voluntate non esset ita perfecta, quia vt sic non
posset esse immediatum principium propriæ ope-
rationis, qualis est intelligere, & velle, vt infra patet
à Docto. dist. 16. Præterea essentia diuina, quæ
continet vnitūe omnes perfectiōes attributales, si per
impossibile esset sine eis non esset ita perfecta, quia
non haberet omnem perfectiōem simpliciter.

*Respondet
quarta diffi-
cultatem.*

¶ Respondeo, q. facilis est ista responsio, & dico,
quòd dato isto casu de anima intellectiua, ita esset
perfecta separata, loquendo de perfectiōe vltima-
ta, & pertinente ad esse ipsius animæ, nec ex hoc, q.
est formaliter intellectus, & voluntas est perfectior,
quia vt est talis entitas, quæ ex ratione sua formali
nata est sic continere intellectum, & voluntatem di-
citur perfecta entitas, & ita perfecta, ac si formaliter
contineret, & q. vnitūe contineat actu hoc est
ex perfecta entitate ipsius animæ, quæ ex se, & ex ne-
cessitate naturæ originat huiusmodi perfectiōes,
vt easdem sibi realiter, & est simile, sicut etiā Docto.
dicit in primo, dist. 2. par. 1. q. 1. q. perfectius est in
essentia diuina virtualiter causalitates secundarum
causarum, quàm in se formaliter habere illas. Et cū
dī, q. si anima esset separata per impossibile à poten-
tīs, non esset immediatum principium intelligen-
di, & volēdi, quia istæ operationes requirunt distin-
cta principia, vt patet à Doc. in primo, dist. 2. par. 2.
q. 3. & 4. dist. 6. & 8. q. pen. & alibi sæpe. Dico, quòd
adhuc esset ita perfecta, quia continere causalitates
suo modo virtualiter, vel originaliter est quodam-
modo maioris perfectiōis, quàm habere illas for-
maliter, vt patuit supra, & q. modo habeat illas for-
maliter, hoc non est propter perfectiōem adden-
dam, sed magis e contra, idest quòd ex magna sua

perfectiōe de necessitate naturæ suæ modo origi-
nat illas in se formaliter. Et per hoc patere potest,
quid dicendum de essentia diuina respectu perfe-
ctionum attributalium, concedo enim, quòd si per
impossibile esset sine illis adhuc esset ita perfecta si-
cut & modo; quia vt sic adhuc suo modo saltem
originaliter perfectissimè contineret.

N V N C soluenda sunt argumenta principalia
huius quæstionis. & primò sic arguit, quia si relatio
omnis creaturæ ad Deum sit eadē realiter ipsi crea-
turæ, sequitur quòd omnis creatura erit ad aliquid
non tantum accidentaliter (eo modo quo pater est
ad aliquid, quia per paternitatem sibi de nouo ad-
uenientem) sed etiam per identitatem. consequens
est impossibile, vt patet per Arist. 4. metaph. tex. cō-
men. 25. vbi expressè improbat opinionem eorum,
qui dicebant omnia apparentia esse vera, & inducit
Arist. ad hoc inconueniens, quia cum apparere sit
ad aliquid, statim sequitur, quòd omnia erunt ad
aliquid per se, & quidditatiuè.

¶ Respondet Doct. primò inducendo responsio-
nem aliorum, qui dicunt, quòd Arist. infert omnia
esse ad aliquid ad opinionem, & sensum, Et Doct.
improbat hanc responsiōem per hoc, q. consequens
debet differre ab antecedente improbo. & in isto
casu non differret, nam hoc antecedens: omnia ap-
parentia sunt vera quo ad sensum, & opinionem est
idem cum isto cōsequente. somnia apparentia sunt
ad aliquid ad sensum, & opinionem: patet quia
esse apparens est ad aliquid, Si ergo consequens de-
bet differre ab antecedente, oportet q. consequens
inferatur absolute non tantum quo ad sensum, &
opinionem, sed etiam quo ad intellectum, vnde
Doct. in 1. dist. 3. q. 2. contra Henricum de illa rati-
tudine, siue respectu vestigialī, ibi dicit exponendo
Arist. in isto passu; q. in argumento ducente ad im-
possibile, consequens debet esse magis, vel eque im-
possibile, Et quando est eque impossibile, debet
differre ab antecedente impossibili, quia si esset pe-
nitius idem nihil probaret, sed quando est aliud ab
antecedente, licet in se esset eque impossibile, tamen
multis videtur magis inconueniens, sicut etiam de
negantibus primum principium deducit Arist. nō
ad magis impossibile in se, sed ad impossibile magis
manifestum eis, vt patet 4. metaph. tex. com. 49. sicut
etiam infert Arist. contra eos, quòd omnia futura
eueniebant de necessitate, intulit, ergo non expedit
consilari, nec negotiari, quod non est magis incon-
ueniens in se, quàm quòd omnia futura eueniant
de necessitate, sed est inconueniens magis manife-
stum, sic est in proposito. Ideo Doct. dat aliā respō-
sionem, quæ stat in hoc, esse ad aliquid cōtingit tri-
pliciter, primò denominatiuè per relationem rea-
liter distinctam, sicut dicimus, q. album est simile
alteri albo. secundo denominatiuè per relationem
eandem sibi realiter, quæ tamen est extra rationem
formalem, & quidditatiuam sui fundamenti. tertio
formaliter, & quidditatiuè, idest quòd entitas illa
in se sit essentialiter, & quidditatiuè ad aliud, & hoc
ultimo modo est inconueniens, quòd omnis crea-
tura sit ad aliquid, quia tunc nullum ens creatum,
esset formaliter, & quidditatiuè ens absolutum, pri-
mo tamen & secundo modo esse ad aliquid nullum
est inconueniens, & sic patet litera.

*Primo per-
ueniebant de necessitate, intulit, ergo non expedit
consilari, nec negotiari, quod non est magis incon-
ueniens in se, quàm quòd omnia futura eueniant
de necessitate, sed est inconueniens magis manife-
stum, sic est in proposito.*

*Ad aliquid
cōtingit
tripliciter.*

¶ Secundo principaliter arguit probando, quòd
talis relatio verè distinguatur, quia prædicamenta
sunt primò diuersa, & simpliciter diuersa entia, quæ
ens secundum se diuiditur in illa, ergo relatio quæ
est in prædicamento relationis est alia res ab omni
creatura, antecedēs est manifestum ex quinto meta-
tex. com. 14. qui sic incipit, fm se verò (idest entia
per se, vt ly per se distinguitur contra per accidens,
de

de quo ente per accidens patet supra tex. com. 13.) dicuntur esse quæcunque significant figuras prædicationis, idest genera prædicamentorum per Com. ibide, sequitur, quoniam ergo prædicamentorū alia significant quale, alia quantum, alia ad aliquid, &c. hæc ille. Hoc idem patet 2. metaph. tex. com. 13. secundum aliam translationem, vbi habetur, illa inquit, quæ differunt secundū genus impossibile est, vt sint adinuicem, sed distant magis, & non conueniunt, idest secundum Com. ibidem, illa, quæ differunt in genere non agunt in se inuicem, neque sunt contraria, sed distant ab inuicem, & in rei veritate non sunt differentia, hæc ille, & sic patet quomodo prædicamenta sunt diuersa.

Prima responsio Scoti.
Quomodo prædicamenta sunt prima diuersa.

¶ Respondet Doct. & dat duas responsiones. Prima est, qd nō est necesse omnia prædicamēta esse simpliciter prima diuersa, accipiendo prima diuersa pro reali distinctione, quæ est inter aliā, & aliam rē, sed possunt dici prima diuersa formaliter, quia nihil vnius prædicamenti potest esse de ratione formalis, & quidditatiua alterius, nec e contra, & sic oīs relatio quantumcunque perfectē idem substantiæ, quātitati, vel qualitati identitas supple reali: semper tamen formaliter distinguitur, ita qd dicit aliam formalitatem, & hæc responsio satis placet. Et quod dicit, licet per identitatem in existendo vnum contineat alterum, vult dicere, qd & si relatio creaturæ ad Deū, & ipsa creatura in suis rationibus formalibus non sint idem, nec vnum contineat aliud per identitatem formalem, tamen vt actu existunt vnū continet aliud per identitatem, quod debet sanē intelligi, quia dictum est supra, quod illa relatio sicut dicit propriam formalitatem, ita & propriam existentiam aliam ab existentia fundamenti, tamen vtraq; existentia est eadem realiter, quia est impossibile fundamentum actu existere sine relatione tali, sibi inexistente in existendo: ergo vnum continet aliud per realem identitatem, quæ fundatur super identitate existentie reali, vt supra exposui.

Secundæ responsio Scoti.

¶ Secundō Doct. dat aliam responsionē, quæ stat in hoc, posito qd relatio prædicamentalis sit alia res à prædicamento substantiæ, quantitatit, & qualitatis; tamen relatio transcendens non videtur, qd semper sit alia res à suo fundamento, cuiusmodi est relatio creaturæ ad Deum, & hoc probat, quia quod conuenit enti, antequam diuidatur in decem genera est transcendens, patet quia sicut ens finitum, qd diuiditur in decē genera, vt patet ab Arist. 5. metaph. tex. com. 14. est transcendens, ita qd conuenit sibi antequam intelligatur diuisum in decē prædicamēta erit transcendens, modo relatio creaturæ ad Deum, ex quo est simpliciter communis omni creaturæ, puta substantiæ qualitati, & quantitati, sequitur qd erit transcendens. Aduerte tñ, qd Doct. nō vult, qd oīs relatio, quæ realiter identificat fundamento sit transcendens, nec similiter vult, qd oīs relatio transcendens sit realiter idē suo fundamento. primum patet, quia vna relatio prædicamentalis potest per identitatem fundari in alia, vt supra expositum est de similitudine, quæ licet sit alia à fundamēto, tñ alicuius fundata in similitudine identificat realiter similitudini, quia tali similitudini repugnat esse sine termino illius alicuius, vt supra exposui, secundum patet, quia alicuius potest esse relatio transcendens, tamen non quælibet realiter identificat suo fundamento, quia alicuius, qua substantia est alia à qualitate, realiter differt à substantia, quia nō repugnat substantiæ posse esse sine qualitate, & alicuius fundata in illa prima alicuius identificatur realiter illi primæ alicuius, quia sibi repugnat esse sine termino secundæ alicuius fundatæ. Non vult ergo Doct. quod relatio creaturæ ad Deum ex hoc dicatur eadē creaturæ, quia transcen-

dens, sed dicitur esse eadem propter rationem superius factam, videlicet, quia sibi repugnat esse sine tali relatione. Sed ad euitandum hoc inconueniens, quia prædicamenta videntur diuersa, dicit quod talis relatio non est relatio prædicamentalis, & sic patet responsio ad argumenta principalia.

N V N C Doct. exponit auctoritatem Aug. ad ductam pro opin. Henr. quolib. 9. q. 3. Quæ ponitur paulō ante ad responsionem quæst. principalis ibi aliter ponitur, qd ista relatio angeli ad Deum differt realiter ab essentia angeli, qd confirmatur per Aug. 5. de Trin. c. 4. vbi dicit, qd in creatura quicquid non ēm substantiam dicitur, restat vt ēm accidēs dicatur. Et respondet Doct. cōcedendo, quod relationes in creaturis sunt accidentia loquendo de relationibus creaturarum ad illa, ad quæ non dependēt essentialiter, ad quæcunque autem dependet essentialiter a. ipsa eius dependentia essentialis non est sibi accidēs. hoc est non est aliud realiter, Hæc littera debet sanē intelligi. primo, quia non vñ, qd hoc sit simpliciter verum, qd quando aliquod fundamentum, puta a. essentialiter dependet a. b. qd relatio depēdentiæ fundata in a. sit idem realiter ipsi a. patet, quia multi effectus essentialiter dependent à causis secundis, & tñ relatio dependentiæ non realiter identificatur, non debet ergo intelligi ista littera de quacunque depēdentiā essentiali, sed debet intelligi de speciali depēdentiā, qua videlicet aliquid essentialiter dependet ad aliud, ita qd simpliciter est impossibile, & repugnat ipsum posse esse pro quocunque instanti sine illo, à quo sic dependet, & talis dependentia essentialis, loquendo de dependentia causati ad causam est tantum respectu causæ primæ, patet, quia causa prima potest supplere causalitatem omnis causæ secundæ. Est etiā alia dependentia essentialis, qua aliquid dependet ad aliud non vt ad causam, sed vt ad terminū, sic quod est simpliciter impossibile ipsum posse esse, nisi præcisē sit ad alium terminū, & hoc modo omnis relatio de necessitate depēdet ad terminum, & sic dependentia, qua talis relatio dependet ad terminum erit realiter eadem tali relationi, quæ tamen realis identitas est à causa intrinseca relationis fundantis, vt supra exposui.

Expositio an Horitatis Augustini.

Hac littera debet sanē intelligi.

Dependentia multiplex.

¶ Potest etiam esse alia depēdentiā essentialis, qua accidens essentialiter dependet ad subiectum, ita qd est simpliciter impossibile esse tale accidens per aliquod instās sine tali subiecto, & sic depēdentiā fundata in tali accidente est realiter eadem tali accidenti, & non ex hoc solo, quod accidenti repngnat esse sine subiecto, sed à causa intrinseca illius accidentis, quæ nō est nobis naturaliter nota, sed quodāmodo innotescit nobis à posteriori. per hoc quod experimur tale accidens sic de necessitate dependere ad tale subiectū, quod est simpliciter impossibile ipsum posse esse sine tali subiecto, nec per consequens sine tali depēdentiā, ideo bene nota litteram Doct. Nota etiam hoc, quod dicit, qd relationes in creaturis sunt accidentia, loquendo de relationibus creaturarum, ad illa, ad quæ non depēdent essentialiter, supple fundamenta talium relationum. Nam quando fundamenta non depēdent essentialiter (loquendo de depēdentiā simpliciter necessaria) ad terminos, ad quos tales relationes terminantur, semper tales relationes in creaturis sunt accidentia realiter distincta à talibus fundamentis. Ad auctoritatem Aug. quod in rebus creatis illud, quod non ēm substantiam dicitur, restat &c. Dicit, quod ad hoc, quod ēm accidēs dicatur, duæ requiruntur conditiones. prima, quod tantum prædicetur in quale, & nō in quid, secūda qd illud prædicatū non sit simpliciter immutabile, sed oportet qd sit mutabile, non tñ manente fundamēto, istæ duæ conditiones integrant rationem

Relationes in creaturis quomodo sunt accidentia.

Dua conditiones integrantes rationem

nem prædicati per accidens. Et dicit, quod in illis relationibus, prima cōditio inuenit, patet de paternitate, quæ non prædicatur in quid de Deo, sed secunda cōditio deficit ibi, quia paternitas est de se necesse esse, hoc tamen habet ab essentia diuina, ut patet à Doct. in primo dist. 2. par. 2. q. 1. in responsione ad vltimum argumentum principale; in creaturis verò, etiam loquēdo de prædicatis essentialibus secunda cōditio inest eis, quia sunt verè mutabilia: in proposito autem relatio creaturæ ad Deum est prædicatum per accidens, quia habet illas cōditiones. prima quia non prædicatur in quid de numero fundamento, secunda quia est mutabilis patet; quia fundamentum eius est verè mutabile, non tamen est accidens amissibile, quia non potest amitti manente fundamento, & sic patet ista littera.

Prima quæstio proposita est quarta in ordine.

Homo potest comparari ad tria.

IBI ad primam quæstionem de creatione hic Doct. responder ad illam quæstionē, quæ est quarta in ordine, vbi quæritur, an creatio angeli sit idem angelo, & Doct. tria dicit, & pro clariori intelligentia, exemplum pono de homine creato. Primò homo dicit relationem realem ad ipsum Deum creatorem, & illa relatio est idem realiter ipsi homini, ut supra patuit. Secundò homo potest comparari ad non esse immediatè præcedens aliqua duratione ipsum esse hominis, ut quando homo consideratur tantum habere esse in primo instanti, quod esse in primo instanti immediatè sequitur ipsum non esse, & sic in homine habente esse in primo instanti fundatur relatio, quæ terminat ad non esse immediatè præcedens: & talis relatio non est idem ipsi homini, patet quia tantum fundatur in homine, ut consideratur habere esse in primo instanti, & terminatur ad non esse immediatè præcedens, sed patet quod non solum homo habet esse in primo instanti. Sed etiam in instantibus sequentibus; & sic homo in secundo instanti, non habet illam relationem ad non esse immediatè præcedens. Illa etiam relatio est tantum ens rationis, quia relatio, quæ terminatur ad nihil, licet habeat fundamentum reale, dicitur respectus rationis, ut infra patebit à Doct. in isto secundo, dist. 44. siue vltima, & per consequens non identificatur alicui realiter. Tertiò homo potest comparari ad non esse indistinctè, non considerando non esse mediata, vel immediata, & tunc dico duo. Primum, quod si de ratione creaturæ est, quod habeat esse post non esse, ut dixit Henr. tunc talis relatio hominis ad non esse indistinctè præcedens erit eadem cum homine, nisi dicatur, quod relatio, quæ identificatur cum creatura est tantum relatio dependentiæ ad aliquod, sine quo impossibile est ipsum esse; modo relatio hominis ad non esse, siue mediata, siue immediata præcedens non est huiusmodi: quia homo essentialiter non dependet ad non esse: & etiā ut supra dixi, talis relatio est tantum ens rationis, secundò dico, quod si potest esse ab æterno, ita quod non est necesse simpliciter habere esse post non esse, tunc relatio ipsius ad non esse potest separari, quia potest esse sine termino relationis, quia si potest esse ab æterno, ipsum non esse non præcedit esse & necessitate, & sic potest esse homo sine tali respectu, & ex ijs patet tota ista littera. Et sic possunt sustineri duæ opiniones, vna quod relatio creaturæ, quæ terminatur ad non esse indistinctè est idem fundamentum, accipiendo idem sic, quod est impossibile fundamentum esse sine tali respectu, & similiter relatio creaturæ ad Deum creatorem est simpliciter idem. secunda opinio est, quod ipsa creatio passiva est idē creaturæ tantum, secundum quod est respectus ipsius creaturæ ad Deum creatorem.

Quomodo relatio sit eadem fundamentum.

N VNC Doct. soluit argumenta facta contra istam quæstionē, quæ est quarta in ordine, & primo

arguit, quod creatio passiva, siue relatio creaturæ ad Deum, quod idem est, non sit idem realiter ipsi creaturæ, siue ipsi angelos, quia s̄m Auicē. 5. meta. Equinitas est tantum equinitas, nec vna, nec plures, ergo pari ratione angelus est tantum angelus, & vt sic non includit aliquem respectum.

Quinto metaph. cap. 1.

¶ Respondet Doct. quod Auicēna loquitur tantum de ijs, quæ præcisè per se includuntur in quidditate rei, vnde quidditas est, idest quod considerando equinitatem in illo primo signo, in quo tantum quidditas est, solum prædicata essentialia includit, & hoc modo relatio non includitur in tali quidditate, licet in secundo signo includat prædicata secundi modi vnitivē, & realiter. & de hoc etiam dictum est satis in primo dist. 3. q. 5.

¶ Secundò principaliter arguit sic. Illa relatio distinguitur realiter à fundamento, quæ destruitur fundamento manente, sed angelus potest manere, creatione passiva non manente; patet quia illa creatio est tantum ipsi instanti, in quo accipit esse. & tamen angelus manet etiam in secundo instanti.

¶ Respondetur à Doct. quod creatio passiva, quæ terminatur ad Deū creatorem semper manet quantum angelus manet, ut infra patebit dist. 2. q. 2. huius, & in quolib. q. 12. ibi ostenditur, quod creatio, & conseruatio sunt penitus idem ex natura rei, tantum enim differunt ratione, talis ergo creatio passiva, ut terminatur ad Deum semper manet creatura manente, licet accipiendo respectum creationis passivæ ut terminatur ad non esse immediatè præcedens, tantum maneat in primo instanti creationis, & non in secundo, ut supra patuit.

Creatio, & conseruatio non distinguuntur formaliter, sed sunt eiusdem rationis, cū sint eiusdem termini, & eiusdem fundamenti.

¶ Tertiò principaliter arguit per argumentū dicens ad impossibile, quia si talis creatio esset idem realiter angelo, sequeretur, quod Deus non posset angelum anihilatum eundem reparare, quod est manifestè falsum, & quod sequatur patet, quia non potest eandem creationem reparare, quia nec eundem motum numero secundum aliquos, quia interruptio prohibet illum esse eundem numero.

¶ Respondetur, quod concessio fortè de motu per interruptionem, licet in quarto, dist. 55. videatur sustinere, quod etiam eundem motum numero anihilatum Deus posset reparare, sed quodquid sit de motu aliis pertractabitur, loquendo tamen de creatione passiva pro quanto dicit respectum ad causam eandem numero eadem maternitas potest reparari, licet, fortè, non possit reparari, ut dicit ordinē immediatum ad non esse, quod autem primo modo possit reparari, probat per simile, quia fuit in matre Christi ad ipsum post resurrectionem, quæ ante fuit, de hac tamen materia an eadem relatio anihilata possit reparari, magis patebit in quarto, dist. 43.

¶ Quarto principaliter arguit, & ratio stat in hoc supponēdo vnum, quod quodlibet ens aliud à Deo dicitur creatū, loquēdo de creatura generali nomine. non autem loquendo de creatura propriè, & specialiter, quia ut sic nulla secunda causa concurret ad eā, ut supra patuit in quæstione secunda, hoc præsupposito arguitur sic, ignis generatur ab igne, & per terris etiam dicitur creatus, & creatio passiva est realiter idem quod ignis genitus, ergo creatio passiva erit ab igne generante, & sic ignis genitus erit creatus ab igne generante, quod est falsum, quia creatura tantum dicit respectum ad Deum creatorem.

Creatio, & conseruatio non distinguuntur realiter, quia identificantur realiter creaturam. Creatio passiva, & conseruatio distinguuntur ab invicem per accidens: nam conseruatio est continuatio esse rei per se ipsam, creatio est acquisitio esse rei, per instantis temporis: deo distinguuntur per instantis & per tempus.

¶ Respondet Doct. concedēdo, quod ignis genitus dicitur etiam creatus, sic intelligendo, quod creatio passiva inest igni ab igne generante, illa scilicet creatione, qua omne aliud à Deo dicitur creari, siue creetur, siue generetur, quæ creatio generali nomine accipitur, sed ultra non sequitur, creatio passiva inest igni genito ab igne generante, ergo talis creatio terminatur ad ignem

ignem generantem, siue ergo ignis genitus creetur ab igne generante, & pater per simile, quia similitudo inest parieti à generante album in pariete, ergo talis similitudo terminatur ad generantem album. Sic est in proposito, ista tamen materia quomodo ignis dicatur genitus ab alio igne, & quod sit creatura, & ut sic tantum dicat respectum ad Deum requirit prolixiorum tractatum, & diffusè exposui super tertio Doct. dist. 10. vide ibi quæ notali.

Creatio, & conseruatio distinguuntur ab inuicem tantum ratione secundum Iohannem de Bassolis, & secundum Lycherum.

¶ Quinto, & ultimo arguit Doct. probando, quod creatio sit alia res à creatura, & arguit sic, ois mutatio differt à termino ad quem est, creatio est mutatio: ergo differt à creatura ad quæ terminatur, probatur maior, Tum quia mutatio præcedit terminum patet, quia est via in terminum, sicut etiã dicimus, quod generatio dicitur naturalis, quia est via in formam, de qua prædicatur natura, ut patet 2. physic. t. c. 14. Tum etiã quia mutatio est in genere passionis, quia & motus. s. m. Com. 5. physic. c. 9. 10. unde in com. 9. sic dicit, Dixerunt quidam, quod motus præcisè est in prædicamento passionis, & q. Arist. attribuit illum istis prædicamentis, videlicet prædicamento quantitatis, qualitatibus, & vbi. & infra circa finem commentii dicit sic commentator, motus igitur habet duplicem considerationem, quoniam secundum suam naturam est in genere eius, ad quod est motus, secundum autem formam, idest secundum quod transmutatio coniuncta cum tempore est in prædicamento passionis, hæc illi in com. 10. & 18. Si ergo mutatio est in genere passionis, quia, & motus sequitur, quod forma ad quam est mutatio, vel motus non est de genere passionis, ut patet ex quinto physicorum. vbi supra. ergo sicut motus differt à termino ad quem est, ita & mutatio quilibet differt à termino ad quem est, & sic patet maior probatio. minor probatur, videlicet, quod creatio sit mutatio, quia noua relatio non aduenit alicui sine mutatione alterius extremi, sicut etiam patet ab Arist. qui ponit, quod non est possibile aliquid aliter se habere ad alterum, nisi aliter se habeat ad se, ut supra. exposui modo per creationem est noua relatio creaturæ ad Deum, quia aliquid nouum dicitur de creatore: & non nisi propter nouam relationem in eo primo, ad quod dicitur ut supra patuit in 1. dist. 30. ergo ipsa creatio differt à creatura.

Determinis & respectibus immutabilibus.

¶ Respondetur à Docto. & primo præmittit aliqua, deinde declarat intentum, quomodo creatio non sit propriè mutatio, & ut clarius ista litera intelligatur, expono illam de propositione in propositionem. ibi, dico quod in mutatione naturali, vbi est materia, & forma, & agens, & compositum ex materia, & forma, quia propriè mutatio terminatur ad verè genitum. & generatio est ad substantiam, ut patet quinto physic. dicit ergo Doctor, quod in tali mutatione naturali sunt multi respectus, scilicet respectus agentis ad compositum productum, & econuerso, respectus materiæ ad formam, s. temporis, & econuerso, & respectu materiæ ad formam dicitur respectus informati ad formam informantem, siue respectus perfectibilis ad formam perficientem. respectus verò formæ partis ad materiam dicitur respectus formæ informantis, siue perficientis ad materiam. sequitur, quod utriusque respectus ad totum, & econuerso, idest quod materia, & forma habet respectum ad totum compositum, & est respectus causæ intrinsecæ ad causatum intrinsecè, & econuerso, respectus totius ad materiam, & formam. & respectus causæ intrinsecæ ad materiam, & formam, quæ sunt causæ intrinsecæ, siue respectus materiæ & formæ ad totum. dicitur respectus partium componentium ad totum compositum. & econuerso dicitur respectus compositi ad partes componen-

Expositio litteræ.

1. phys. con. tr. 7.

tes sequitur, & respectus compositi, & formæ præsentis ad oppositum præcedens, idest quod compositum producit de non esse ad esse, & sic dicitur respectus esse compositi ad non esse compositi, & similiter respectus formæ præsentis ad oppositum, est respectus ipsius formæ partis ad non esse præcedens, licet isti duo respectus ultimi dicantur magis respectus rationis, quia terminantur ad non ens, ut dixi supra, sequitur. & non solum ista absoluta, s. compositum, & forma, præcesserunt sua opposita, s. non esse compositi, & non esse formæ, sed etiam illos respectus materiæ ad formam, & econuerso. & formæ ad compositum, & econuerso præcesserunt opposita sua, patet de respectu materiæ ad formam, qui est informati ad formam informantem, quia prius non informabatur, puta forma ignis, & nunc informatur. & sic materia habet respectum informati ad non esse informatum præcedens, & similiter patet de forma, quia respectum formæ informantis ad materiam informatam præcedit alius respectus, qui est ad oppositum, videlicet ipsius formæ informantis ad non informare, quod est oppositum præcedens. & similiter respectum formæ ad compositum, qui est partis componentis ad compositum præcedit alius respectus, videlicet esse ipsius formæ ad non esse immediatè præcedens, & similiter respectum compositi ad partes componentes præcedit alius respectus, s. respectus esse compositi ad non esse ipsius compositi immediatè præcedens, sequitur. & ideo potest esse respectus omnium istorum respectuum ad opposita sua, idest quod omnes respectus supradictos procedunt respectus ad opposita, ut exposui prius. Sequitur nec hoc tantum, sed etiam omnes isti respectus sunt ab agente, patet quia respectus materiæ informatæ est ab agente inducente formam in materiam. & respectus formæ informantis, est ab agente ex hoc, quod inducit talem formam in materiam, & similiter respectus materiæ, & formæ ad totum compositum est ab agente, quia nunquam materia posset causare intrinsecè, nisi prius agens inciperet causare, ut supra patuit à Docto. in primo dist. 2. par. 1. q. 1. & dist. 8. q. 1. prius enim materia mouetur, quam ipsa causet intrinsecè; idest quod prius recipit formam partis ab agente, quam dicatur causa intrinsecæ compositi, & sic patet quomodo talis respectus est ab agente, tam materiæ, quam formæ respectu compositi. & similiter respectus compositi ad partes componentes est ab agente, quia compositum habet esse per agens ex hoc, quod inducit formam in materiam, & sic forma, & materia dicuntur causare intrinsecè, & similiter omnes respectus ad opposita sunt ab agente, patet, quia respectus materiæ informatæ ad non esse præcedens, & respectus formæ informantis ad non esse præcedens est ab agente, qui nunc inducit formam in materiam, quæ prius non erat inducta, & sic de alijs. Sequitur, & ideo potest esse respectus istorum respectuum ad agens, nam respectus materiæ informatæ includit respectum ad agens inducens formam, & non debet hic intelligi, quod isti respectus sint formaliter ad agens tanquam ad terminum, quia tunc idem respectus posset habere duos terminos, quod est falsum, sed dicuntur respectus ad agens, ex hoc, quod omnes isti respectus includunt respectum ad agens, ita quod respectus formæ informantis includit respectum ipsius formæ inductæ ad agens inducens, & sic de alijs. Sequitur, ita quod de istis multis respectibus, accipiendo illos, qui sunt ad propositum, materia habet respectum ad formam, sicut perfectibile, & illud quod perficitur ad perfectionem, & ista coæua sunt existentie compositi, idest quod quamdiu compositum existit, tam diu materia perfi-

Compositum quomodo producat.

Nota & bene.

Compositum quo habet esse.

Quomodo materiam habeat respectum ad formam.

perficitur à forma, & e contra. forma perficit materiam, & in illo instanti, in quo forma non perficit materiam, definit esse compositum. Sequitur. iste etiam respectus, scilicet perfecti ad perfectionem, est ab agente effectiua inducente formam, id est quod iste respectus consequitur formam pro quanto ipsa forma inducitur ab agente in materiam. Sequitur, ita quod in respectu isto, qui est materiae ad formam, ut receptiuae ad perfectionem est respectus passiuus ad agens: nam materiam pati formaliter est recipere formam, & pati ab agente, est ipsam recipere ab agente. Sequitur. iste etiam respectus succedit suo opposito, quia materia non prius fuit formata, ut supra exposui. Sequitur, istos tres respectus videt dicere mutatio passiuus, quia aliquid mutatur scilicet respectum materiae ad formam, ut receptiui ad perfectionem, & respectum passiuus, siue producti ad agens, & respectum posterioris ad oppositum praecedens, & addit quod primus respectus, scilicet receptiui ad formam receptam, & tertius respectus, scilicet esse posterioris ad non esse prius immediate praecedens, videntur vniuersaliter concurrere ad mutationem absolute non comparando eam

Quinto phy sic. contex. 7. ad agens, patet, quia mutari ex quinto physicorum & 12. meta. est aliquid aliter se habere nunc, quam prius, & sic materia mutatur proprie, quia nunc recipit aliquam formam, quam prius non habebat. Et si addatur, quod mutari est aliquid aliter se habere nunc, quam prius ab aliquo mutante, tunc est tertius respectus, qui in ordine est secundus, qui scilicet est respectus passiuus ad agens. Sequitur, ad propositum ergo potest dici. Hic Doctor applicat quae supra dixit, &

ostendit quomodo mutatio proprie non est eadem formae, nec materiae, quia tunc semper maneret, dum manet compositum, nam si esset eadem forma, tunc sequeretur, quod manente forma semper talis mutatio maneret, quod est falsum, patet quia forma manet in materia in esse quieto. Et similiter si esset eadem materiae quandiu maneret materia ipsa maneret, quod est falsum, quia materia non tantum praecedit mutationem, sed remanet sub forma in esse quieto, & ut sic manens non dicitur mutari, & quandiu compositum manet tamdiu materia, & forma non dicuntur mutari, quia ut sic manet sub esse quieto. Sequitur, sed est ordo materiae ad formam, ut nouus, id est immediatus ad talem ordinem, id est quod talis respectus materiae ad formam, qui dicitur nouus, secundum quem materia dicitur mutari, ex hoc dicitur mutari, quia est immediatus ad talem ordinem, quia iste respectus mutationis habet respectum ad non esse immediate praecedens, & sic talis mutatio erit tantum in primo instanti, in quo materia nunc est sub vna forma, sub qua prius non fuit. Sequitur, & neuter istorum ordinum est dependentia essentialis ad aliquid, ad quod dependeat habens illum ordinem, & ideo neuter est idem absoluto. vult dicere, quod respectus materiae, ut receptiuae ad formam receptam, & e contra, & similiter respectus receptiui ad non esse praecedens, & similiter respectus formae informantis ad non esse praecedens non sunt idem, neque materiae, neque formae, patet de respectu receptiui ad formam: quia non repugnat receptiuo posse esse sine tali forma, ut termino, similiter respectus formae perficientis non est idem tali formae, quia non repugnat formae posse esse sine tali receptiuo, & ideo nec materia sic essentialiter dependet à forma, quin per diuinam potentiam possit esse sine omni forma, ut infra patebit in isto secundo, dist. 12. q. 2. nec forma sic dependet à materia, quin possit esse sine omni materia, ut infra patebit loco ubi supra. Et similiter patet de respectu ad non esse immediate praecedens, qui non

est idem realiter nec formae, nec materiae, patet, quia ille respectus, qui est ad esse informati ad non esse informatum immediate praecedens inest materiae tantum pro primo instanti, in quo recipit formam, modo materia potest manere pro tempore sub forma, in quo non erit talis respectus, hoc idem dico de respectu formae ad non esse immediate praecedens, quia ille respectus tantum habet esse pro primo instanti, in quo forma est in materia, & tamen post illud instans adhuc forma manet in materia, & sic patet littera Doctoris. Sequitur. Sic ergo conceditur maior huius rationis, videlicet, quod mutatio differt à termino, & quomodo differat parum, supra expositum est. Sequitur. Et ad minorem dico. Hic Doctor intendit ostendere quomodo creatio non est mutatio, quia quando aliqua productio est mutatio proprie sumpta semper includit aliquid, quod verè mutetur, sicut dicimus, quod generatio in creaturis est mutatio, quia quando compositum generatur aliqua pars compositi verè mutatur, quia materia transit de non esse talis formae ad ipsam formam, quam recipit, sed si totum compositum simul produceretur, ita quod nihil illius compositi praecederet, sed quod totum simul produceretur tam cathegorematicè, quam sincathegorematicè, nulla esset ibi mutatio, quia nulla esset ibi pars, quae transiret de priuatione formae ad formam, sed in eodem instanti, in quo haberet esse esset sub forma. Dicit ergo Doctor, quod creatio proprie sumpta non est mutatio, quia est productio totius creati in esse non praesupposita aliqua parte eius, Ita quod licet creatum habeat duas partes, quarum altera naturaliter possit praecedere alteram, & eam recipere, tamen ut totum creatur primus terminus creationis non est aliqua pars, sed totale esse, & sic patet. quod creatio non est mutatio proprie sumpta. Sequitur, Si autem mutatio dicatur noua actuatione, Doctor dicit tres conclusiones breues. Prima, quod mutatio praesupponit aliquod potentiale prius habere esse in se, quod transeat de priuatione ad actum, & eius mutatio nullo modo est creatio. Secunda, quod si aliquod potentiale, quod nullo modo praecedat actum, sed eodem instanti, quo habet esse est sub actu, ut si nunc crearetur homo quantum ad corpus, & animam, ibi posset esse mutatio, accipiendo mutationem pro actuatione, quia tunc tale corpus in eodem instanti, quo habet esse actuat, siue perficitur ab anima, & hoc modo creatio potest dici mutatio. Tertia, quod quando creatur aliquod simplex non habens partem, & partem cuiusmodi est angelus, tunc creatio ipsius non est mutatio nec primo, nec secundo modo, & hoc est quod dicit. Sequitur. Et videtur, quod in diffinitione mutationis illud aliter se habere nunc, quam prius non oportet, quod accipiat positum, quia planum est si non refertur ad subiectum, sed ad terminum à quo; terminus autem à quo mutationis proprie non est aliquid positum, sed priuatio secundum philosophum quinto physic. tex. com. 8. qui textus incipit. Si igitur quod non est, dicitur multipliciter vide textum, & hoc est magis clarum in textu septimo, qui sic incipit, quoniam autem omnis mutatio in a. quodam, &c. Dicit ergo Doctor, quod accipiendo mutationem proprie, cuius terminus à quo est priuatio, quod nulla creatio est mutatio. Et addit Doctor, quod licet creatio passio sit idem realiter creaturae, prout dicit respectum ad Deum, creantem, ut verò dicit respectum ad non esse immediate praecedens, non est idem realiter cum fundamento, si talis respectus tantum sit in primo instanti, & sic finis huius quaestionis.

Mutatio quem differat à termino.

Creatio proprie sumpta non est mutatio.

Quomodo creatio non sit mutatio.

Quomodo creatio possit dici mutatio.

Quomodo nulla creatio sit mutatio proprie.

Quæstio Sexta. Dist. I.

Vtrum Angelus, & anima differant specie.

Seraphicus Bonauentura 2. sent. dist. 1. q. 1. artic. 3.

Scotus 2. sent. dist. 1. q. 6.

D. Thomas prima parte summæ. q. 53. artic. 3.

Franciscus de Mayronis 2. sent. dist. 3. q. 1.

*Quæstio sex-
tima.*

SEXTO, & ultimo circa hanc distinctionem quæritur, vtrum angelus, & anima differant specie.

¶ Ibi. Contra, quanto forma creata est nobilior, tanto distinguitur in plures gradus nobilitatis, & hic non attenditur maior, & minor nobilitas penes gradus perfectionales, consequentes naturam indiuidui eo modo, quo dicimus, quod albedo, ut octo est nobilior albedine, ut quatuor. Sed attenditur penes gradus perfectionales específicos, qui nati sunt constituere aliam, & aliam speciem, nam alius, & alius gradus perfectionalis, & specificus de necessitate constituit aliam, & aliam speciem, & in hoc gradus specifici differunt à gradibus perfectionalibus consequentibus naturam indiuidui, quia plures gradus perfectionales possunt esse formaliter in vno indiuiduo, patet de albedine intensi ut octo. Sed plures gradus specifici non possunt esse in eadem specie. Et notanter dixi de gradibus consequentibus naturam indiuidui, quia hæc etates possunt etiam esse gradus perfectionales aduenientes naturæ, & perfectientes eam, ut patet à Doctore in primo, distinctione prima, quæstio. secunda.

Gradus specifici est indiuidualis.

Et de istis loquendo alius, & alius gradus de necessitate constituit aliud, & aliud indiuiduum: in proposito ergo intendit tantum de gradibus specificis, & vult, quod quanto forma creata est nobilior tanto distinguitur in plures gradus nobilitatis específicos, & accipitur hic forma creata pro forma generica, quæ quanto est nobilior, tanto sub ea plures continentur species, sicut patet, quia forma mixti generica in plures diuiditur species, quàm forma elementaris generica, & similiter forma generica animati in plures diuiditur species, quàm forma generica inanimati. Cum ergo forma generica intellectiua sit valde nobilior non intellectiua, plures species sub ea continebuntur, quàm sub non intellectiua, & per consequens, sequitur, quod anima, & angelus differant specie. Et credo hanc rationem esse veram, quàm etiam Thomas facit contra Gentil. in libro secundo, licet per hanc intendat concludere, quod quilibet angelus faciat vnâ speciem; quia aliter videretur, quod essent angeli in maximo numero, si plures essent in eadem specie, quia tunc oporteret, quod numerus specierum angelorum excederet numerum specierum animalium, & cum hoc angeli in indiuiduo excederent numerum omnium animalium, quod non videtur concedendum. Sed si sit tantum vnus angelus in vna specie non videtur numerus angelorum esse ita magnus, sed quicquid sit non est præsentis speculationis, quia conclusio istius quæstionis est certa saltem arguendo à posteriori, videlicet, quod anima, & angelus differat specie, quia formæ eiusdem rationis, siue eiusdem speciei specialissimæ habent eandem rationem perficiendi, & non perficiendi; sed anima naturaliter est perfectiua corporis organici, ut forma saltem informans, angelus verò nullo modo perficit materiam, ut subtiliter deducit Doctor in nona quæstione quolibetorum. sunt enim omnino extra materiam, ut patet per

*Ratio Dini
Thoma ve-
ra.*

Arist. duodecimo metaphysicorum. tex. comm. 30. secundum aliam translationem. Oportet, inquit, ut istæ substantiæ sint existentes extra materiam, cum necesse est ut sint æternæ. Si etiam aliud fuerit æternum actio est, & ibi Commentator. 1. & quia istæ substantiæ sunt mouentes sine aliqua potentia, necesse est ut sint sine omni materia, cum necesse est, ut sint æternæ, omne enim æternum est actio pura, & omne quod est actio pura non habet potentiam, hæc ille.

¶ Ibi. Sed quid sit prima ratio huius distinctionis specificæ. Hic recitatur opinio Bonauenturæ libro secundo, & dist. prima. Qui vult, quod anima intellectiua per hoc distinguitur specie ab angelo, quia est vnibilis ad materiam: & angelus non est vnibilis, ita quod vnibilitas, & non vnibilitas est ratio distinguendi specie.

Bonauentura in secundo, dist. 1.

¶ Hic Doctor hanc opinionem improbat ex hoc, quod distinctio materiæ est propter distinctionem formæ, & non econtra, id est materia ordinatur ad formam, & non econtra. & per consequens alia: & alia forma aliam, & aliam requirit materiam, & sic forma in illo priori erit in se distincta ab alia: ergo non erit distincta per posterius, puta per vnibilitatem ad materiam, loquendo semper de distinctione specifica, & quod materia sit propter formam, &c. patet per Aristotel. secundo physicom. tex. cominen. vigesimosecundo, & vigesimotertio. vide ibi. Et quod alia, & alia forma aliam, & aliam requirat materiam, patet, quia membra leonis non differunt à membris cerui, nisi quia anima differt ab anima, ut patet per commen. primo de anima, commento quinquagesimosecundo, qui sic ait. Si igitur ars carpentaria habet propria subiecta, & propria instrumenta, quibus utatur, necesse est, ut ita sit de anima cum corpore, corpus enim est instrumentum animæ, & ideo corpora animalium conuenientia sunt animabus eorum, hæc ille, & sic patet, quod alia, & alia anima aliud, & aliud requirit corpus, & commento quinquagesimotertio super illo textu quinquagesimotertio, secundum aliam translationem, videndum enim, quod quilibet habet formam, & creaturam propriam, dicit sic commentator. 1. habet animam propriam, & corpus animalis proprium. Et parum infra, membra enim leonis non differunt à membris cerui nisi propter diuersitatem cerui ab anima leonis, hæc ille. Ex his ergo patet, quod cum alia, & alia anima requirat aliud, & aliud corpus organicum prius erit entitas talis in se, quæ comparetur ad materiam, cui nata est sic, vel sic vniri, quæ vnibilitas consequitur talem, & talem formam, & per consequens non potest esse ratio distinguendi specie.

Materia est propter formam quomodo.

¶ Ibi, aliter dicitur. Hic recitatur opinio Alexandri de Ales. prima secundæ collatione de substantia angeli. quæst. 5. Qui dicit, quod gradus intelligendi maior, vel minor in angelo, & anima est primum distinctum vnus ab alio, & ideo loquendo de intellectu naturali, hoc est relicto suis puris naturalibus, angelus per hoc distinguitur specie ab anima: quia angelus intelligit sine discursu, & anima cum discursu.

Alexan. prima secunda collat. de substantia angeli. q. 5. Et D. Tho. parte summa. q. 5. ar. 3.

¶ Ibi. Contra. anima non discurret circa principia, sed circa conclusiones. Hic Doct. per aliquas rationes satis faciles improbat positionem Alexandri. primo, quia si intelligere cum discursu, & sine discursu sunt alterius, & alterius intellectualitatis specie distinctæ. Sequitur, quod in anima erunt duæ intellectualitates specie distinctæ, patet quia anima circa principia non discurret, & circa conclusiones discurret.

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. E ¶ Ibi.

*Caictanus
primæ parte
summa. q. 58
ar. 3. arguit
contra Sco-
tū, quomodo
in Angelis
non reperia-
tur discursus,
dicit enim,
q. Scotus
supponit
intellectum
angelicum,
& beatum
esse passivū
a re visa in
alio, sed hoc
est falsum,
cum intel-
lectus An-
gelicus non
sit mobilis
ab obiecto
extrinseco.
Respondetur
quod duplex
est discursus
temporis, &
naturæ, An-
gelus non
discursus di-
scursus tem-
poris, sed na-
turæ, intelli-
git enim hoc
per hoc, non
autem hoc
post hoc, &
ideo intelli-
git separa-
tus non est
mobilis ab
obiecto ex-
trinseco.
Thomista co-
guntur po-
nere discursus
in An-
gelis, D. Th.
in secundo
sent. dist. 8.
q. 5 dicit, q.
Angeli co-
gnoscunt
quid homines
faciunt
per quadam
signa, & per
quosdā mo-
tus, sed ta-
le cognosce-
re non est si-
ne discursu.*

*Anima Chri-
sti omnia
habituali-
ter novit.
Responsio ad
quæstionem.*

Ibi. Præterea anima beata in obiecto beatifico nō discursit, & discursit circa obiectum cognitum naturaliter. Et sic in beato essent duæ intellectualitates specie distinctæ.

Ibi. Itē tertio, per hanc rationem Doc. intendit probare, q. intellectus angeli, & intellectus animæ nō differant specie, cuius oppositum tenet Alexander. Nam Doct. infra præsentis quæst. videtur tenere, q. & si natura angeli, & natura animæ specie differant, potentia tamen intellectiva vnius, & alterius est eiusdem speciei, & ideo hic specialiter arguit contra Alexan. q. istæ duæ intellectualitates nō differant specie, & tota ratio stat in hoc, quia si specie differunt, ergo visio beatifica angeli, & visio beatifica animæ intellectivæ, quæ essentialiter dependēt ab illis potentijs, saltem partialiter differunt specie, quod videtur falsum; quia omnes species diversæ habent determinatum ordinem secundum perfectius & imperfectius, ita q. quodlibet indiuiduum perfectioris speciei excedit quodlibet indiuiduum imperfectioris, quia sicut species est essentialiter perfectior alia, sequitur, q. cum ipsa dicat totam essentialiam indiuidui, q. quodlibet indiuiduum perfectioris sit essentialiter perfectius quodlibet imperfectioris, nam sicut est ordo essentialis inter species, ita est ordo essentialis inter indiuidua alterius, & alterius speciei, vt patere posset in 10. metaph. tex. comm. 27. & tunc ultra, si istæ visiones beatificæ differant specie, alterum inconuenientium sequitur, vel q. quælibet beatitudo cuiuslibet angeli excederet quamlibet beatitudinem cuiuslibet animæ, vel econtra, quorum utrūque est falsum, quia se habent sicut excedentia, & excessa in beatitudine. In ista tamen littera sunt aliquæ difficultates pertinentes ad materiam beatitudinis, quæ in locis suis soluentur.

Ibi. Item quæritur quid intelligitur. Hic Doct. improbat modum dicendi Alexandri de tali discursu, & hoc per arg. diuisiuū, quia si angelus in cognoscendo nō discursit, aut hoc ideo est, quia nō habet potentiam, vt cognitis principijs possit cognoscere conclusiones, si non essent sibi prius notæ actu vel habitu, & hoc est imperfectionis, patet quia perfectio est in intellectu nostro supplens imperfectionē q. possit ex quibusdam cognitis virtualiter includētibz alia illorum aliorum cognitionem acquirere, & q. dicit perfectio supplens imperfectionem, hoc dicit pp intellectum diuinum, qui nullo modo cognoscit vnū ex alio, vt supra patuit in prolo. q. pe. & licet cognoscat quiditates, & multa principia, in quibus virtualiter multæ continentur conclusiones, virtute tamen illorum principiorum nihil cognoscit, sed sola essentia diuina est simpliciter ratio cognoscendi se, & quodlibet aliud respectu intellectus diuini, vt notat Doct. in primo, dist. 39. in creatis tamē perfectio est supplens imperfectionē cognoscens a. in quo includitur virtualiter b. posse cognoscere b. virtute ipsius a. aut intelligitur, q. ideo angelus non potest discursere, quia omnes conclusiones sunt sibi actualiter notæ à principio, & hoc est falsum, quia non omnia nouit à principio, aut ideo est, quia omnia sibi sunt habitualiter nota à principio, puta per species impressas, & hoc nō ponit differentiam specificam intellectualitatis angeli à nobis, patet, quia etiam anima Christi habitualiter omnia nouit, vt habet videri in tertio, dist. 14.

I Dico tunc ad quæstionem. Hic Doctor respondendo ad quæstionem duas conclusiones principales innuere videtur. Prima, quod distinctio specifica accipitur à natura, vt est prior potētia productiua, siue operatiua.

Secunda, q. ista stant simul, q. duæ naturæ specie distinctæ ad inuicem habeant potentias eiusdem

speciei, vel saltem non distinctas specie. Et prima conclusio prius declaratur, cuius declaratio, & si sit satis aperta, tamen pro iunioribus declaro eam de propositione in propositionem. Ibi, quicquid est potens agere, est aliquod ens habens actū primum, & prior est ibi secundum naturam, ratio actus primi secundum se, quā in comparatione ad actum secundum, cuius potest esse principium, ita quod licet illud, quo tale ens est principium actus secundi non sit aliud à natura sua, non tamen prima entitas sua est natura sua, vt est principium talis actus secundi, sed natura sua, vt in se est hæc. Pro intelligentia huius litteræ nota, quod actus primus aliquando accipitur pro entitate dante esse formaliter alicui, sicut dicimus, q. anima est actus corporis, &c. & de isto non loquitur hic Doct. aliquando accipitur actus primus pro principio productiuo, siue pro potentia productiua, siue actiua, quæ potentia adhuc est duplex, scilicet absolute sumpta, de qua Arist. loquitur 5. metaph. t. c. 27. Et 9. metaph. t. c. 27. comm. secundi. & aliquando accipitur pro potētia propinqua, quæ includit omnia necessaria ad actionem, & excludit omnia impedimenta, de qua Arist. loquitur 9. metaph. c. 4. t. com. 10. quoniam inquit aliquid possibile, & quando, & quomodo, & quæcunque alia necesse est adesse in definitione, & subdit, tales potentias scilicet irracionales, necesse est, vt possint quando passiuæ, & actiuæ appropinquantur hoc quidem facere, illud verò pati, vide ibi, & Commen. actus ergo primus isto secundo modo accipitur in comparatione ad actum secundum, ita q. potentia operandi est actus primus, & operatio est actus secundus. & de isto intelligit Doc.

Nota secundò, quod potentia operandi, siue ratio formalis agendi aliquando nominat potentiam aliquo modo distinctam à natura cuius est, vt patet de intellectu, & voluntate in anima nostra, aliquando nominat tantum naturam, quia natura vt talis natura est ratio formalis agendi, sicut dicimus, quod humanitas in forte est ratio formalis generandi in ipso forte, & vtraque potētia dicitur actus primus, Doctor autem hic intendit de principio productiuo aliquo modo distincto à natura, cuius est, & quia tale principium est posterius naturæ, cuius est: sequitur, quod non erit prima ratio distinguendi naturam, sed natura in se est, vt est talis entitas, est distincta ab alia: & sic anima intellectiua, vt talis natura est distincta à natura angeli, non vt potētia intellectiua, vel volitiua, quia licet illæ potentie sint ipsa anima realiter, tamen secundum rationem sunt posteriores, & aliquo modo ex natura rei distinctæ ab ipsa, vt infra patebit in isto secundo, distinctio. 26. Si etiam accipitur potentia secundo modo pro natura, quæ est immediatè tota ratio formalis agendi, adhuc potest distinguere in naturam absolute sumptam, & in naturam sub illa ratione, qua est principium agendi. Primo modo est ratio distinguendi specificè, & nō secundo modo, quia primo modo considerata est prior seipsa, secundo modo considerata, & vterque sensus est ad propositum Doct. & ex his declaratis satis patet littera Doct. pro ista prima conclusione. Et addit vnum, q. quia a. est talis natura, ideo est sic, vel sic principium operandi, ita q. principium sic, vel sic operandi dicitur tale, quia est talis naturæ, & per cōsequens prior est ratio naturæ in se, quā sit ratio principij, & in tali priori habet vnde specificè distinguatur à quolibet alio. Secunda cōclusio est ibi, potest etiam addi, licet nō sit necessarium pro solutione quæstionis, q. intellectualitas angeli in quantum intellectualitas nō differt specie ab intellectualitate animæ in quantum intellectualitas, vult dicere Doc.

Duplex actus primus. & secundus.

Potentia duplex est.

Actus & potentia multipliciter accipiuntur.

Possunt conueniri siue quatuor videri, nam prima rationes horum trium Doctorum sunt à posteriori, ratio verò Scoti est à priori.

Secunda conclusio.

quod

quod potētia intellectiua angeli, quæ est immediatum principium intelligendi, & potentia intellectiua animæ non differunt specie, licet angelus, & anima in se differant specie, & ista littera potest habere duplicem sensum. Primus, quod potentia intellectiua sit aliquo modo distincta ab angelo, & anima. Secundus, quod ipsa anima formaliter, & realiter sit ipsa potentia intellectiua, & similiter angelus, in primo sensu sic debet accipi, quod intellectus angeli, & animæ possunt esse eiusdem speciei, licet angelus, & anima differant specie, in secundo sensu sic debet accipi, quod angelus, & anima sub illa ratione, qua sunt immediatum principium intelligendi non distinguuntur specie, licet angelus, & anima, ut absolute considerantur, in quantum scilicet sunt tales, vel tales naturæ, & sic specie distinguantur. Probat modo Doct. quod tales potentie non differant specie, quia potentie, quæ sunt circa objecta eiusdem rationis, & determinantur ad objecta eiusdem rationis videntur esse eiusdem rationis, sed potētia intellectiua angeli, & potētia intellectiua animæ sunt circa objecta eiusdem rationis, patet, quia est eadem objectam penitus intellectus angeli, & animæ loquendo ex natura intellectus, ut satis patet à Doct. in primo, dist. 3. quæst. 3. & in quolib. q. 14. potentie enim videntur simpliciter distingui per hoc, quod eis assignantur distincta objecta, quia si cutactus distinguuntur per objecta, & potentie per actus sequitur, ut imitate, quod illæ potentie, quæ habent eadem objectum sint eiusdem rationis. Et in tota ista littera intendit probare, quod fiat aliquas naturas specie distingui, quarum potentie sunt eiusdem speciei, & sic quæmus anima bouis, & aquilæ differant specie, tam ea vis visiva in utraque non differt specie. Probat etiam ex hoc, quod sicut in eodem specie, & numero indistincto possunt contineri per identitatem plura specie distincta, ut patet in anima intellectiva, in qua continentur per identitatem intellectus, & voluntas, & virtus visiva, & auditiva, quæ videntur specie distinguuntur, ergo stat etiam, quod in aliquibus specie distinctis per identitatem aliqua continentur, quæ nullo modo specie distinguantur ab invicem. Et ista littera est satis clara.

Quomodo intellectus angeli, & anima possint esse eiusdem speciei.

Est idem objectum intellectus angeli, & anime.

Dubia. Prima diffinitio.

S V S T I N E N D O quæ dicit Doct. in ista littera nonnulla occurrunt dubia. Primum in hoc, quod dicit, quod intellectus animæ, & intellectus angeli non videntur specie differre: quia sunt circa objectam eiusdem rationis, sed si hoc est verum, statim videtur sequi contradictio in dictis eius. Supponendo aliqua dicta Doctoris in diversis locis, primum, intellectus, & voluntas, etiam in divinis sunt alterius, & alterius rationis, ut patet in primo, quæst. 2. parte 2. quæst. 2. & dist. 8. & 13. & in quolib. quæst. 2. & alibi. Secundum suppono, quod dicit Doctor in primo, dist. 3. quæst. 3. & in quarto, dist. 49. quod intellectus, & voluntas habent eadem objectum simpliciter sub eadem ratione formali; & sunt circa eadem objectum sub eadem ratione formali. & sic videtur, quod intellectus, & voluntas sint eiusdem speciei, & rationis, si illa ratio valeat de intellectu angeli, & intellectu animæ; qui dicuntur eiusdem rationis, quia circa objectum eiusdem rationis. Ex ista etiam littera videtur sequi, quod fructio in via, & in patria sint penitus eiusdem rationis, quia simpliciter sunt circa eadem objectum sub eadem ratione consideratum, quia circa Deum sub ratione deitatis, & tamen ipse vult expressè, quod fructio in patria, & fructio in via specie differant, ut patet ab ipso in tertio, dist. 31. & in quarto, dist. 49. videtur etiam sequi, quod cognitio deitatis in via, loquendo de cognitione distincta ipsius

qualem habuerunt angeli in sua creatione, ut notat Doct. in secundo, dist. 3. & cognitio in patria non differant specie: quia sunt circa idem objectum sub eadem ratione formali, videlicet circa Deum sub ratione deitatis, & tamen iste duæ cognitiones differunt specie, quia una est abstractiva, & alia intuitiva, & quod tales differant specie, patet à Doct. in isto secundo, dist. 25.

¶ Secundò principaliter dubitatur in hoc, quod dicit, quod intellectus angeli, & intellectus animæ sunt eiusdem speciei, licet angelus, & anima differant specie, quia si hoc est verum, videtur sibi contradicere, quia in ista quæstione reprobando opinionem Alexandri dicit, quod si isti duo intellectus differant specie, tunc visio angeli beatifica, & visio animæ beatifica differant specie: quia essent immediate à distinctis specie saltem partialiter. Pariformiter arguo hic præsupponendo propositionem Doctoris in prologo. quæstione penultima, & quæstione prima quolibetorum, quod qualis est ordo inter aliqua, ubi realiter distinguuntur, talis est, ubi tantum ratione distinguuntur, modo si intellectus angeli, & intellectus animæ essent verè causati ab angelo, & anima, ut à distinctis specie ad invicem specie distinguuntur, patet quia supra dixit, quod visio angeli, & animæ beatifica differant specie, si essent ab intellectu angeli, & intellectu animæ, ut à specie distinctis, sequitur ergo, quod ubi intellectus sola ratione differt ab angelo, vel anima, quod secundum rationem differant specie, quia & secundum rationem essent causati à distinctis specie, patet quia ab ipso Doctore ponitur hic, & infra distinctione decimasexta, quod intellectus est perfectio pullulans suo modo à natura, cuius est intellectus, & vult, quod anima ex sua perfectione contineat virtutem intellectum, ut supra patuit in quæstione immediate præcedenti. & infra distinctione 16. quæ continentia non tantum dicit rationem materiæ, sed etiam quandam originationem, ut ibi exposui.

Difficultas secunda.

Quomodo anima continet intellectum.

Quæ realiter distinguuntur, etiam essentialiter distinguuntur.

¶ Secundò, si intellectus angeli, & intellectus animæ sunt eiusdem speciei, & sunt idem realiter suis fundamentis, statim videtur sequi simpliciter maior distinctio, & essentialis distinctio inter angelum, & animam, qualis non erit inter perfectiones per realem identitatem in eis contentas, quod non videtur verum, quia, & apud Doct. quæ realiter distinguuntur, etiam essentialiter distinguuntur, cum ergo angelus, & eius intellectus sint penitus una res realiter, & intellectus animæ, & ipsa anima sint una res penitus realiter, sequitur, quod inter duas res realiter esset distinctio essentialis, & specifica, & tantum esset distinctio realis, & numeralis, & nullo modo specifica.

¶ Tertio principaliter occurrit dubium in hoc, quod dicit, quod in eodem possunt contineri per identitatem illam, quorum est distinctio formalis quasi specifica; quia si hoc est verum, statim videtur sibi contradicere. Supponendo aliqua dicta ipsius. Primum, quod ideo visio beatifica angeli, & visio beatifica animæ non differunt specie; quia partialiter sunt causatæ ab intellectu angeli, & animæ, quæ non differunt specie. Secundò præsuppono illam propositionem supradictam, videlicet qualis est ordo inter aliqua, ubi distinguuntur realiter, &c. Istis præsuppositis arguo sic, si a. & b. inter se formaliter distincta, essent verè causata a. c. quod tantum est unum, specie essent eiusdem speciei, patet per primam propositionem de visione beatifica, loquendo semper de causis præcis, siue totalibus, siue partialibus, ergo talem ordinem habebunt, ubi sunt causata tantum secundum rationem, Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. E 2 quod

Difficultas tertium.

quod erunt eiusdem speciei, si ergo potentia intellectiva, & sensitiva essent immediate causata ab anima intellectiva, essent eiusdem rationis, ergo & modo ubi tantum sunt causata secundum rationem. Si dicatur, quod si essent realiter distinctæ, & verè causata ab intellectu, & tamen essent specie distinctæ, quia ab uno specie indistincto possunt esse plura specie distincta, sed si hoc est verum: tunc argumentum Doct. non concludit, ubi arguit, quod si visio beatifica angeli, & visio beatifica anime essent partialiter ab alio, & alio intellectu specie distincto de necessitate specie distinguerentur, & quod modo specie non distinguantur, hoc est, quia sunt ab alio, & alio intellectu tantum numeraliter distincto. Si hoc argumentum Doctoris concludit, & argumentum de potentiis supradictum concludere videtur.

Quarta difficultas.

Quarto principaliter dubitat in hoc, quod dicit, quod sicut in eadem anima includuntur perfectiones intellectiva, & sensitiva, quæ ita sunt distinctæ formaliter, sicut si essent duæ res, ita & e converso potest aliquid indistinctum formaliter contineri in distinctis, nam si hoc est verum statim sibi videtur contradicere, quia illa indistincta formaliter, quæ ponuntur per identitatem in distinctis specie, non possent poni contineri per identitatem, nisi de necessitate naturæ, saltem secundum rationem, originaretur, ut supra exposui in quæstione immediate præcedente, & si essent realiter originata, essent alterius speciei, quia immediate essent à distinctis specie, ergo & modo ubi secundum rationem, originantur, distinguuntur specie, patet consequentia per illam propositionem, qualis est ordo, &c. Deinde, non videtur sequi, quod si aliqua specie distincta continetur per identitatem in aliquo uno specie indistincto, quod aliqua solo numero differentia contineantur in aliquibus per identitatem specie distinctis: quia in primo casu videtur, quod plura alterius rationis possint saltem secundum rationem causari ab uno penitus indistincto, ut patet de multis perfectionibus, quæ sunt ab essentia divina, sed non sic sequitur, quod à specie distinctis possint esse plura per identitatem solo numero differentia.

Responsio prima difficultatis.

R E S P O N D E O. singillatim ad omnes difficultates, & primo ad primam, sustinendo, quod intellectus angeli, & intellectus anime sint eiusdem speciei, licet anima, & angelus differant specie, quod instantia facta contra non concludit, nisi in isto casu, videlicet, quod si identitas obiecti esset præcisa causa identitatis potentialium, tunc bene sequeretur, quod intellectus, & voluntas, quæ respiciunt omnino idem obiectum essent eiusdem speciei, nec secundum veritatem, nec secundum Doctoris intentionem, hæc est præcisa causa. Nam Doctor hic arguit quasi à posteriori, & per locum extrinsecum, quia communiter potentia respicientes idem obiectum sunt eiusdem rationis, & non loquitur absolute, de quibuscunque potentiis, sed tantum loquitur de potentiis eiusdem generis, videlicet cognitiuis, nec de omnibus simpliciter cognitiuis: quia de non subordinatis, quarum differentia sumitur aliunde, quam ab obiectis: nam potentia visiva, & fantasia differunt specie, & tamè veraque potest esse eiusdem obiecti etiam secundum numerum, ut patet, & similiter intellectus, & fantasia differunt specie, & tamen intellectus ut intellectus potest cognoscere idem obiectum, & sub omni ratione, sub qua cognoscitur à fantasia, ut patet à Doct. in primo, distin. 3. quæst. 3. & sic identitas obiecti non est præcisa causa identitatis potentialium, loquendo de quibuscunque potentiis. Sed si haber-

veritatem hoc erit verum de potentiis, quarum non subordinatur alteri, & quarum una non præsupponit de necessitate actionem alterius, sicut voluntas præsupponit de necessitate actionem intellectus, & ideo sustinendo positionem habemus dicere, quod duæ potentia visiva, quæ quocunque in diversis speciebus erunt eiusdem speciei, quia tales potentie sic se habent, quod una non subordinatur alteri, nec una de necessitate, ut possit agere præsupponit actionem alterius, ideo iudicamus esse eiusdem speciei, quia ille sunt eiusdem obiecti, & sub eadem ratione considerati. Et è contrariò dicimus, quod potentia visiva, & potentia auditiva, etiam ut sunt in eodem supposito differunt specie, nec tamen una subordinatur alteri, cum sint desperata, nec una de necessitate, ut possit habere operationem propriam, præsupponit operationem alterius. Dicimus ergo ipsas specie distinguere: quia est impossibile, quod possint esse eiusdem obiecti, nec sub eadem, nec sub alia ratione considerati. intelligitur ergo propositio Doct. de potentiis non subordinatis, nec quarum una in operando præsupponat operationem alterius, & quamvis potentia desperata differant specie suis rationibus formalibus: quia tamen de necessitate sunt distinctorum obiectorum, propter talem distinctionem arguimus ipsas specie distinguere, & sic debet intelligi Arist. 2. de anima ubi supra, & similiter duæ potentia non desperata, nec una subordinata alteri in operando, ut duæ potentia visiva, sunt eiusdem speciei suis rationibus formalibus, quæ tamè identitas propter obiecti identitatem quæ à posteriori cognoscitur, & sic debet intelligi Arist. ubi supra.

2. de Anim. contex. 33.

Et quod dicitur de fruitione in patria, & fruitione in via, quod tunc non differret specie cum sint eiusdem obiecti. Dico, quod verum esset, si idem obiectum esset eodem modo præsens. Sed alia, & alia præsentia obiecti potest causare saltem partialiter fruitionem alterius, & alterius rationis. Et si fruitio in patria, quæ est ab obiecto in se præsentem, vel ab aliquo perfecte supplente vicem obiecti in se præsentem differt specie à fruitione in via, quæ respicit idem obiectum non in se præsens, sed tantum in aliquo representatione, ut patet in aliqua specie intelligibili, ut dicitur Doctor de Angelis infra distin. 3. quæst. 10. qui habent. Deum præsentem in ratione obiecti intelligibilis per speciem intelligibilem, viatoribus tamen de communilege ipse Deus est præsens per revelationem, siue per fidem infusam, siue per acquisitionem, & sic fruitio in via, & in patria differunt specie, & hoc modo intelligit Doctor in tercio, distin. 3. quæst. 4. & in quarto, d. 49. Dico secundo, quod fruitio in patria, & fruitio in via, sunt simpliciter causata à diversis specie distinctis, sustinendo, quod obiectum, vel cognitio obiecti sit causa saltem partialis fruitionis, de quo infra patebit, distin. 25. & tunc fruitio in via tantum partialiter causatur à cognitione abstractiva ipsius Dei, & in patria, tamen ab ipso Deo in se præsentem, vel à supplente, &c. vel forte à visione deitatis, & tamen cognitio in via differt specie ab ipso Deo, vel à supplente vicem, & à visione Dei in se.

Quomodo fruitio in patria, & in via differunt

Quomodo Deus sit præsens viatoribus.

Ad aliud de cognitione intuitiva, & abstractiva eiusdem obiecti, patet responsio ex hiis, quæ dixi de fruitione in via, & in patria, nam propter easdem causas cognitio intuitiva, & abstractiva obiecti eiusdem specie differunt.

Ad secundam difficultatem principalem, quæ est minoris ponderis. Respondeo sustinendo illam opinionem, quod intellectus angeli, & anime non differunt specie. Et antequam respondeam ad instantias pro contrariò intelligentia aliqua præmitto. Primo, quod hæc propositio non est universaliter vera causata à diversis specie distinctis de necessitate differunt

Responsio secundæ difficultatis principalis.

runt specie, siue sint causata totaliter, siue partialiter, patet quia calor causatus à sole, & calor causatus ab igne sunt eiusdem speciei, & tamen causæ differunt specie, & similiter mus causatus per propagationem, siue vniuocè, & mus causatus per putrefactionem, siue equiuocè sunt eiusdem speciei, & tamen vt sic de necessitate sunt à causis specie distinctis, vt clarè patet à Doctore in primo, distin. 2. parte 2. quæst. 2. in responsione ad primum argumentum principale. Secundò præmitto, quòd ista propositio non est vniuersaliter vera, causata siue partialiter, siue totaliter ab eadem causa, & sub eadem ratione formali, & specifica sunt eiusdem speciei, nam patet per instantiam: quia idem sub eadem ratione formali potest causare immediatè specie distincta, & quanto causa est vniuersaliter, & illimitator tanto eadem omnino ex natura rei indistincta, potest plura specie distincta causare. Tertio præmitto, quòd sunt aliquæ entitates, quæ ex rationibus suis formalibus sic se habent, quòd semper specie differunt à quibuscunque causis causentur, siue à causis eiusdem rationis, siue à causis alterius rationis, vt patet de mure, siue per propagationem, siue per putrefactionem causato, & de vespa, siue per propagationem, siue per putrefactionem causata, & similiter sunt aliquæ entitates, quæ ex suis rationibus formalibus sic sunt eiusdem speciei, quòd quantumcunque à diuersis specie causentur, adhuc erunt eiusdem speciei, vt patet de mure causato ab alio mure, & causato à sole. Quarto præmitto, quòd sunt aliquæ causæ quantumcunque diuersæ, quæ tantum sunt natæ causare immediatè aliquas perfectiones eiusdem speciei specialissimæ, vt patet de sole, & homine, quæ sunt causæ bonitatis entitatis, quæ bonitates tam in homine, quam in sole sunt simpliciter eiusdem speciei, & aliquæ sunt causæ, siue naturæ, quæ quantumcunque indistinctæ etiam numero sunt de necessitate causæ, vel quasi causæ aliquarum perfectionum specie distinctarum, vel saltem alterius rationis specificæ, vt patet de anima intellectiua, quæ est quasi causa originatiua intellectus, & voluntatis, potentia visui, auditui, &c. quæ de necessitate sunt alterius, & alterius rationis. Quintò præmitto, quòd aliquæ sunt potentia, quæ comparantur ad operationes proprias, quibus operationibus nullum productum correspondet extra, & aliquæ comparantur ad actiones, quibus producta correspondent extra.

Exemplum. Exemplum primi. intellectus respectu suæ intellectiōis. Exemplum secundi. potentia calefactiua in igne respectu ligni calefactibilis. Potentia primo modo si non sunt subordinatæ, nec vna in operando præsupponit de necessitate operationem alterius, & respiciunt idem obiectum sub eadem ratione consideratum, sunt productiua operationum eiusdem rationis, & tales potentia, quæ sic respiciunt idem obiectum sub eadem ratione, & non sunt subordinatæ, &c. sunt communiter eiusdem speciei, & sic intellectus angeli, & intellectus animæ, quia sunt potentia non subordinatæ, nec vna in operando de necessitate præsupponit alterius operationem, & possunt esse respectu vnius, & eiusdem obiecti simpliciter sub eadem ratione considerati erunt eiusdem speciei, & operationes earum propriæ erunt eiusdem speciei, quarum operationum identitas, propter duo iudicatur, siue arguitur, videlicet propter identitatem obiecti; & quia sunt à talibus potentijs merè actiuis, siue operatiuis, (quod dico propter potentias factiuas) quæ sic se habent, quòd nec vna subordinatur alteri, nec operatio vnius præsupponit de necessitate operationem alterius. Sed si ta-

les operationes essent à potentijs specie distinctis de necessitate essent specie distinctæ, vt patet de actu intellectus, & actu voluntatis, etiam circa omnino idem obiectum, & similiter patet de actu potentia visui, & de actu fantasie etiam respectu eiusdem obiecti sub eadem ratione considerati, & si potentia visui, & auditui, quæ sunt potentia desperatæ, possint operari circa idem obiectum, adhuc tales operationes essent specie distinctæ, quia communiter hæc est vera, operationes propriæ, quæ sunt à potentijs operatiuis specie distinctis specie distinguuntur, & quæ sunt à potentijs operatiuis indistinctis specie sunt eiusdem speciei, pro quanto dependent ab illis potentijs. (Quod dico propter obiecta distincta specie, quia quando tales operationes eliciuntur à potentijs specie indistinctis partialiter, & ab obiectis specie distinctis partialiter ex parte obiectorum habent distinctionem specificam, & ex parte potentiarum habent identitatem specificam saltem secundum quid.) Et hoc arguimus à posteriori, & ab experimento. Sed quare à potentijs operatiuis tantum, si specie distinguuntur, & operationes earum specie distinguuntur, & si specie non distinguuntur, nec similiter operationes. Et tamen à diuersis naturis specie distinctis possunt esse producta eiusdem speciei, & ab eadem natura numero possunt esse plura producta specie distincta, nulla causa assignari potest, nisi quia sunt tales entitates. Sicut etiam Doctor dicit, quòd aliquæ formæ imperfectiores sunt actiue, vt elementares, & aliquæ perfectiores non sunt actiue, vt aliquæ formæ mixti, vt patet de mixtis inanimatis, & similiter sunt aliquæ formæ perfectæ, quæ sunt generatiue, vt patet de homine, & aliquæ multo perfectiores, quæ nullo modo possunt generare sibi simile in natura, vt patet de intelligentiis, nulla à nobis potest signari causa, nisi quia sunt tales, & tales entitates, vt notat Doct. in primo, distin. 7. respondendo ad secundum argumentum principale, sic dico in proposito de potentijs operatiuis, & naturis productiuis.

His præmissis patet facilis solutio ad instantias. Et dico breuiter concedendo propositionem Doctoris sancti. Qualis est ordo inter aliqua distincta realiter, &c. q. si intellectus animæ, & intellectus angeli essent realiter distincti, verè essent realiter causati, & modo vbi sunt sola ratione distincti sunt secundum rationem causati, & cum infertur, si essent realiter causati, essent alterius, & alterius speciei, negatur. Et cum probatur per hoc, quòd essent à naturis specie distinctis. Dico, vt supra, q. hæc non est præcisè causa, quòd specie distinguuntur, si sunt à distinctis specie, quia & à specie distinctis possunt esse aliqua eiusdem speciei, vt dixi de mure, &c. essent ergo intellectus, & intellectus eiusdem speciei, quia sunt à tali, & tali natura, quæ non sunt natæ producere huiusmodi perfectiones, vt specie distinctas. Et cum ultra infertur de visione beatifica angeli, & de visione beatifica animæ, quòd si essent à potentijs specie distinctis specie distinguerentur: ergo hoc idem erit in proposito. Dico, quòd illa non est præcisè causa, q. specie distinguuntur, quia plura eiusdem speciei possunt esse à diuersis non tantum specie, sed etiam genere distinctis, vt supra patuit de mure ab alio mure causato, & de mure causato à sole, & aliqua specie diuersa possunt esse ab eadem causa etiam numero: causa ergo quare huiusmodi visiones specie distinguerentur, nulla alia assignari potest; nisi quia sunt à talibus potentijs operatiuis, quæ vt specie distinguuntur, non sunt natæ habere operationes proprias, nisi vt specie distinctas.

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. E 3 Et

Quædam sunt
ma imperfectiores,
& perfectiores.

Et concedo; q̄ si huiusmodi operationes, quæ ut realiter distinctæ à potentijs ab inuicē specie differunt, si tantum ratione differrent ab illis potentijs, adhuc secundum rationem essent causatæ ut specie distinctæ, sicut etiam intellectus angeli, & intellectus animæ, si essent realiter distincti ab angelo, & anima, essent simpliciter causati, ut idē specie propter causam superius dictam, & ubi sola ratione differunt, sunt secundum rationem causati ut idem specie, & sic patet solutio ad istam difficultatem, & ad omnes instantias, quas bene nota.

*Ad tertiam
difficultatē.*

Ad tertiam difficultatem patet responsio ex his, quæ dixi ad secundam difficultatem principalem. Concedo enim propositionem Doct. qualis est ordo, &c. Concedo etiam, q̄ si visio beatifica animæ, & angeli essent à potentijs specificē distinctis, quod distinguerentur specie, non quia ut sunt præcisē à causis distinctis specie, sed quia sunt à talibus potentijs operatiuis, quæ ut specie distinctæ natæ sunt tantum habere operationes specie distinctas. Et concedo, q̄ a. & b. quæ sunt a. c. distinguuntur specie, & si essent realiter distincta a. c. essent realiter causata a. c. ut specie distincta, & modo ubi tantum ratione distinguuntur, concedo, quod secundum rationē sunt causata, ut specie distincta. Et cum arguitur per locum ab oppositis, quod quæ sunt causata ē specie distinctis specie distinguuntur, ergo quæ sunt causata à causa eadem specie sunt idem specie. dico quod locus ab oppositis in proposito tenet in causis præcisīs, ut patet primo posteriorum de causa respirationis, &c. Sed hic non arguitur à causis præcisīs, quia distinctio causarum specifica nō est causa præcisa, quare aliqui effectus specie distinguantur, patet quia causa eiusdem speciei, immo eadem numero est causatiua plurium specie distinctorum, ut patet per experimentum, nec similiter identitas specifica causæ est præcisa causa, quare plures effectus sunt eiusdem speciei, quia effectus eiusdem speciei possunt esse à causis specie distinctis, ut supra dixi. Ex quo ergo nō arguitur à causis præcisīs: ideo nō sequitur, quod si a. & b. sunt a. c. non distinguuntur specie. Sed quare a. & b. sic producuntur ut sic specie distincta. & d. & e. ut solo numero distincta producuntur ab f. & g. ut specie distinctis causa est assignata supra, respondendo ad secundam difficultatem principalem.

*Ad quartā
difficultatē.*

Ad quartam, & ultimam difficultatem, patet responsio ex dictis supra. Et applica quæ dixi, quia non oportet ea amplius replicare. Et cum dicitur circa vltimum, quod non videtur simile, q̄ si aliqua distincta specie possint contineri per identitatem in aliquo vno specie indistincto, quod aliqua duo solo numero differentia possint etiam contineri per identitatem in aliquibus specie distinctis. Dico, q̄ hæc ratio bene concluderet, si illa duo solo numero differentia per identitatem continerentur in diuersis specie, sic intelligendo, quod a. & b. solo numero differentia simul contineantur per identitatem in c. & simul contineantur in d. quæ c. & d. specie distinguuntur, quia tunc esset simpliciter impossibile, sed quod a. contineatur per identitatem in c. & b. similiter contineatur identicē in d. tunc nō tantum est verisimile, quod si specie distincta continentur per identitatem in aliquo vno specie indistincto, q̄ a. & b. solo numero differentia contineantur per identitatem in c. & d. modo præexposito, sed etiam est argumentum à fortiori, siue à minori ad maius, quia minus videtur inesse, quod duæ formalitates specie distinctæ vniuius contineantur in aliquo vno numero indistincto, quàm quod duo solo numero differentia vniuius contineantur in duobus specie distinctis, reddendo singula singulis, & hoc patet,

quia magna sit altercatio de attributis diuinis, q̄ ad inuicem formaliter distinguantur, & quod sint ex natura rei in essentia diuina, ut supra patuit in primo, distin. 8. q. pen. & sic patet solutio ad omnes difficultates supradictas, quàm bene nota, & pondera, quia ad multa valet.

Ad argumenta principalia. Primò Doc. arguit probando, q̄ anima, & angelus non differat specie, quia si essentia differunt specie, ergo & potētia, quæ fundantur in eis, & si potētia, ergo, & operationes, ergo, & obiecta, ut patet 2. de anima. tex. comm. 33. ubi sic habetur secundum aliam translationem. Et indiget inquit necessariò, qui vult perscrutari, de istis, supple animæ potentijs scire vnamquamq; istarum, quæ sit, deinde post perscrutet de contingētibz in ijs, & si necesse est dicere vnamquamq; istarum, quæ sit, verbi gratia, intellectus quid sit, & sentiens quid sit, nutritiuū quid sit, oportet etiam prædicere intelligere quid sit, actiones enim, & operationes præcedunt in intellectu virtutes, & si ita sit, & considerare de alijs rebus oppositis istis debet præcedere considerationem, de istis oportet nos, ut intēdamus ad diffiniendum istas. primo pp istam causam, verbi gratia cibum, & sensatum, & intellectū, hæc ille, vult dicere, q̄ potentia animæ non cognoscuntur nobis inesse, nisi per operationes, nec operationes cognoscuntur distinctæ, nisi quia sunt circa talia, & talia obiecta, & ideo primò cognoscuntur obiecta distincta, & secundo operationes circa illa obiecta, & tertio potentia, quarum sunt tales operationes, vnde & Commentator ibi sic ait. Et si oportet scire quæ est vnaquæque istarum virtutum necesse est præscire actiones proprias vnicuique istarum virtutum, quæ sunt, verbi gratia, quid est intelligere, per intelligens, & sentire per sentiens, & nutrire per nutriens, cognitio enim actionum istarum virtutum, prior est apud nos in nostra prima cognitione, quàm cognitio istarum virtutum, & causa narravit, quod cognitio actionum debet præcedere cognitionem virtutum, narravit etiam, quod cognitio patientium, videlicet obiectorum illas actiones debet præcedere cognitionem illarum actionum, propter eandem causam, propter quam debet præcedere cognitio actionum cognitionem virtutum, hæc ille. patet ergo, q̄ per distinctionem obiectorum concludimus distinctionem actuum, & per distinctionem actuum concludimus distinctionem potentiarum, secundo per distinctas potentias cōcludimus distinctas essentias, cum ergo intellectus angeli, & intellectus animæ habeant simpliciter idem obiectum, sequitur, quod erunt potentia eiusdem rationis, & si hoc, ergo, & essentia.

*Quomodo
cognoscantur
à nobis po-
tentia ani-
mæ.*

Respondet Doctor, & dat duas responsiones. *Responsio Do-
ctoris.*

Prima, quod tales potentia sunt eiusdem rationis, & operationes illarum similiter, quia circa idem obiectum, & hoc quantum ad litteram Aristot. & Commen. Sed vltra non sequitur, quod si potētia sunt eiusdem rationis, quod & essentia, in quibus fundantur sint eiusdem rationis, nec hoc habetur ab Arist. tantum enim habetur, quod obiecti eiusdem rationis sunt operationes eiusdem rationis, & istarum sunt potentia eiusdem rationis. Secunda responsio est, quod istæ potentia pro quanto fundantur in essentijs specie distinctis distinguuntur specie, & si arguatur contra, quia actus earum nō differunt specie, quia sunt respectu vnius, & eiusdē obiecti, ergo nec ipsæ potentia differunt specie per philosophum, ubi supra. Dicit Doct. quod isti actus possunt dupliciter considerari, vel inquantū dependent à potentijs, vel inquantum dependent ab obiecto. Primo modo actus distinguuntur specie, quia, & fundamenta illorum. s. potentia distinguuntur specie,

*Secundo de
anima cen-
tex 33.*

*Actus pos-
sunt dupli-
citer consi-
derari.*

cie, & illæ potentie dicuntur specie distingui pro quanto sunt fundatæ in essentijs specie distinctis. Secundo modo actus sunt eiusdem speciei, quia ut sic dependent ab obiecto eiusdem rationis, & tunc conceditur, quod intellectio angeli, & hominis de eodem intelligibili ex parte obiecti, est eadem specie, ex parte autem fundamenti in quantum fundamentum est potentie ratio agendi (puta quia anima dat intellectui, ut sit talis ratio agendi, non quod ipsa anima sit immediatè ratio agendi) sunt alia specie, & tunc oportet concedere, quod operationes simpliciter differunt specie, quia illa identitas secundum quid ex parte obiecti simpliciter non est identitas in specie, sed alia diuersitas simpliciter est diuersitas, & identitas secundum quid, vult dicere, quod operationes, quæ sunt à potentijs specie distinctis sunt simpliciter diuersæ in specie, licet dicatur eiusdem speciei, ut comparantur ad obiectum eiusdem rationis, sed talis identitas specifica est tantum secundum quid, quia tantum ratione tertij, cui comparantur. Sequitur in littera, quæcunq; enim differentia sufficit ad distinguendum. Sed non quæcunq; identitas sufficit ad perfectam identitatem aliquorum, vult dicere doct. quod ad concludendum aliqua esse alterius rationis, sufficit etiam minima differentia alterius, & alterius rationis, sicut patet de sapientia infinita, & bonitate infinita, quæ formaliter differunt in diuinis. Sed ad concludendum perfectam identitatem aliquorum non sufficit qualiscunq; identitas. Sequitur, & tunc videtur sequi illud inconueniens, quod illatum est contra secundam opinionem de actibus beatificis, vult dicere, quod si istæ potentie differunt specie, & per consequens operationes earum simpliciter differunt specie, sequitur, quod visio beatifica intellectus angeli & visio beatifica intellectus animæ simpliciter differant specie, & si sic, sequitur vel quod qualibet visio angeli excederet quamlibet visionem animæ, vel contra, quod est inconueniens, tamen ad euitandum hoc inconueniens oportet fortè dicere, quod tota causa actus beatifici est obiectum, & quod potentie se habeant ibi respectu illius actus ut tantum receptiue, & passiue.

¶ Secundo principaliter arguit doctor per August. 3. de lib. arbi. angelus, & anima sunt natura pares sed officio impares &c.

¶ Respondet doctor ibi. Ad secundum, & ad omnes auctoritates consimiles, patet per ista auctoritatē Augustini, anima sola veritate prima formatur, propter hoc quidem nihil superius est anima, quod verum est in ratione obiecti, in quo quiescit, ut supra patuit in primo dist. prima, q. 1. respondendo ad argumenta principalia, & quo ad hoc par est angelo, quia nulla natura intellectualis potest quietari, nisi in obiecto infinito, ut supra probatum est, in primo dist. 1. quæst. prima. & quæst. ult. & dist. 2. parte prima. quæst. prima, in illa via quæ est ex parte eminentiæ.

¶ Tertio arguit doctor, & ratio stat in hoc, quia si angelus, & anima sunt alterius rationis, sequitur, quod quolibet indiuiduum vnius erit nobilius quolibet indiuiduo alterius, vel contra, quod non est verum, quia si quilibet angelus esset perfectior quolibet anima sequeretur quod esset. capacior maiori beatitudine, quia capacitas sequitur entitatem, & cum beatitudo requirat totam capacitatem faciri, sequitur quod maior perfectio necessario erit in quolibet angelo ad hoc ut sit beatus, quam sit in quolibet anima, vel e conuerso, quod est inconueniens.

¶ Respondet doct. primo remittendo se ad tertium librū. dist. 13. vbi habet videri quis sit perfectior

angelus an anima comparando animā Christi ad naturam angelicam. Secundo dicit, quod capacitas beati faciat secundum proportionem ad merita, sed de ista capacitate felicitatis prolixius habet videri in quarto dist. 49. & 50.

CIRCA responsiones ad argumenta principalia aliqua insurgunt dubia, primum est de hoc quod dicit, quod potentie distinguuntur specie stante unitate obiecti, circa quod sunt tales potentie, quia in hoc videtur expresse contradicere dictis philosophi, & Auerrois, in secundo de anima tex. com. 33. qui volunt quod ex cognitione obiecti cognoscitur qualis sit operatio, & ex cognitione operationis cognoscatur qualis sit potentia, sicut ergo propter diuersitatem obiectorum diuersas arguimus operationes, & propter diuersas operationes arguimus diuersas potentias, sic econtra propter unitatem obiecti arguimus unitatem operationis, & ex consequenti arguimus unitatem potentie.

¶ Secundo dubitatur in hoc, quod dicit, quod operationes differunt specie ut comparantur ad potentias specie distinctas, à quibus dependent, ut verò comparantur ad idem obiectum sunt eiusdem rationis, quia quæro aut sunt eiusdem rationis ex natura rei, & distinctæ specie ex natura rei, aut ex natura rei differunt specie, & sola ratione sunt eiusdem rationis, puta ex sola comparatione ad obiectum. primo modo est simpliciter impossibile, quod a. & b. præter omne opus intellectus differat specie, & sint eiusdem speciei. secundo modo non videtur esse ad propositum, quia ut sic quasi omnia possunt esse idem ex natura rei, & differre specie per opus intellectus, ut patet, quia homo ex natura rei est simpliciter idem, & tamen idem homo prouenit sibi intentio subiecti, & intentio prædicati differt specie à seipso, & tunc idem seminando de operationibus nullam includit difficultatem. Tum etiam, quia non est intentio Aristoteli vbi supra, qui arguit unitatem operationis propter unitatem obiecti.

¶ Præterea quæro si tales operationes sunt effectiue ab obiecto, & effectiue à potentijs, & certū est, quod sic ut ipse subtiliter probat in primo dist. 3. q. 7. & in quolibetis. q. 13. hoc stante sint illæ operationes a. & b. tunc sica. & b. ut immediatè causantur partialiter à potentijs specie distinguuntur, & ut immediatè causant ab obiecto partialiter, aut specie distinguuntur, aut sunt idem specie. si primo hoc est contra Aristoteli vbi supra & contra ipsum doctorem, qui vult, quod sint eiusdem rationis, ut comparantur ad idem obiectum. si secundo ergo a. & b. ex natura rei erunt specie distincta. & simpliciter eadem specie, quod est impossibile. Tum etiā quia alia, & alia causatio non variat entitatem in se, prius enim est res talis in se, quam alteri comparatur ut patet à doct. in pluribus locis, & tunc quæro aut a. & b. ex ista ratione formali sunt distincta specie, aut sunt eadem specie. si primo ergo non eadem erunt specie, ut comparantur ad obiectum. si secundo ergo non erunt distincta specie, ut comparantur ad potentias specie distinctas.

¶ Secundo dubitatur in hoc quod dicit, quod quæcunq; differentia sufficit ad hoc ut aliqua simpliciter distinguantur, sed non quæcunq; identitas sufficit ad perfectam identitatem aliquorum hoc non videtur posse stare, quia ex quo idem, & diuersum diuidunt oē ens, quorū modis dicitur idē tot modis dicitur, & diuersum, sicut dicimus idē numero diuersum numero. idē specie, & diuersum specie, sicut ergo differentia nata est sic facere differre, ita identitas opposita nata est sic facere idem. sicut Franc. Lych. in sec. Sen. Scoti. E 4 ergo

Quomodo intellectio angeli, et hominis sit eadem specie.

Sapientia infinita, & bonitas infinita differunt formaliter in diuinis.

Lib. 3.

Nihil superius est anima verū est in ratione obiecti, in quo quiescit.

Dubia circa solutionem argumentorum primū.

Secundum dubium.

ergo aliqua faciunt differre simpliciter, ita, & identitas opposita facit aliqua esse idem simpliciter, & sic aliqua faciunt differre tantum secundum quid, ita, & identitas opposita facit aliqua esse idem tantum secundum quid.

Tertium dubium.

¶ Tertio dubitatur in hoc quod dicitur, quod operationes, ut dependent à potentijs distinctis specie simpliciter specie distinguuntur, ut verò comparantur ad obiectum sunt idem specie tantum secundum quid, hoc videtur repugnare dictis eius, quia ipse in primo dist. 3. q. 7. in corpore quæstionis vult, quod actus capiatur distinctionem ab obiectis, dicit enim sic. Si actus non esset ab obiecto non distinguerentur essentialiter propter distinctionem obiecti, quia essentialis distinctio non est ab eo quod non est causa, nec esset simpliciter perfectior intellectio perfectioris intelligibilis, posito æquali conatu hinc inde ex parte intellectus, & infra sic dicit, similiter non videretur quomodo aliqua tota scientia continetur virtualiter in obiecto si sola anima haberet causalitatem respectu habitus, & actus. Ex ijs ego arguo. sicut actus à solo obiecto habet distinctionem, ita quod actus distinctorum obiectorum specificè distinguantur, ita, & vnitas actus erit simpliciter ab vnitate obiecti, cum actus semper specificetur ab obiecto, videtur ergo magis dicendum, quod actus, ut comparantur ad idem obiectum, à quo essentialiter dependent, & à quo simpliciter specificantur sint simpliciter idem specie, & ut comparantur ad potentias à quibus licet dependeat partialiter non tamen communiter ab eis specificantur dicantur differre specie tantum secundum quid.

Responsio ad primam difficultatem.

RESPONDEO ad has difficultates. Et primò ad primum tenendo hanc opinionem, quod intellectus angeli, & intellectus animæ specificè distinguantur, quia sunt à causis, siue naturis specie distinctis. (Licet hæc non sit præcisa causa, ut supra dixi) cum dicitur quod hoc est contra Arist. negatur, & cum probatur, per hoc quod identitas obiecti arguit identitatem potentie, dico primo, quod in illo textu, & commento tantum habetur, quod distinctio obiectorum quasi à posteriori arguit potentias distinctas, sed non habetur, quod identitas obiecti arguat identitatem potentie, & si arguatur per locum ab oppositis quod sicut distinctio obiectorum est causa distinctionis potentie, ergo identitas est causa identitatis, non sequitur nisi fortè in causis præcis, & patet instantia, quia respectu eiusdem obiecti, & sub eadem ratione considerati, possunt esse potentie specificè distincte, ut patet de intellectu, & voluntate, & similiter de visu fantasia, & intellectu, nec similiter est ista vera absolutè, quod distincta obiecta specie arguant distinctas potentias, patet quia eadem potentia visiva est respectu albedinis, nigredinis, & rubedinis, quæ specie differunt, nec sic Arist. loquitur de obiectis distinctis, sed accipit ibi obiecta distincta adæquate sic, quod obiectum adæquatum vnus potentie non potest esse obiectum neque adæquatum, neque in adæquatum alterius potentie, nec etiam loquitur de obiectis adæquatis respectu cuiuscunque potentie absolute sumptæ, sed loquitur tantum de obiectis adæquatis, quæ respiciunt tales potentias, quarum vna non subordinatur alteri, neque vna in operando necessariò præexigit operationem alterius, loquitur ergo tantum de potentijs desperatis. Si etiam intelligatur de potentijs subordinatis debet sic exponi, & non econuerso, id est, quod quamuis sit idem obiectum potentie visivæ, & fantasie, quia in quod visiva potest, & fantasia, sed non econuerso, quia obiectum adæquatum fantasie non est obiectum adæquatum visivæ,

Nota, & bene.

sed alia expositio est melior, & sic patet ad difficultatem.

¶ Ad secundam difficultatem, cum quæritur, *Ad secundam difficultatem.* an illæ duæ intellectiones causatæ à potentijs specie distinctis circa idem obiectum sint idem specie ex natura rei, & distinctæ specie ex natura rei, an tantum distinctæ specie ex natura rei, & idem specie tantum per intellectum. Dico, quod potest dari vtrunque membrum. Et cum arguitur contra primum, quod hoc videtur impossibile. Dico, quod si illæ intellectiones in se absolute consideratæ dicerentur ex natura rei eadem specie, & distinctæ specie, quod esset inconueniens. Sed quod ex natura rei differant specie, ut comparantur ad potentias specie distinctas, à quibus essentialiter dependent, & quod sint ex natura rei eadem specie, ut comparantur ad idem obiectum, à quo similiter essentialiter dependent, hoc non habeo pro inconuenienti, quia si illæ duæ potentie specie distinctæ essent totales causæ illarum intellectionum, illæ absolute different specie, ut supradixi, quia non essent natæ producere operationes proprias, nisi ut specie distinctas, similiter si idem obiectum esset totalis causa illarum intellectionum illæ essent simpliciter eadem specie, quia tale obiectum non esset natum causare intellectiones sui, nisi ut eiusdem rationis, & sic intelligendo possunt dici eadem specie, & diuersa specie ex natura rei. De secundo membro etiam patet, quia non est inconueniens, quod aliquæ duæ intellectiones sint specie distinctæ ex natura rei, & quod sint eadem specie tantum per intellectum, ex hoc solo quod comparantur ad vnitatem obiecti. Posset tamè faciliter responderi ad vtrunque membrum, quod vnitas specifica potest dupliciter accipi vno modo denominatione intrinseca, quod a. & b. dicantur vnum specie quia quidditatiuè includunt eandem quidditatem specificam. alio modo denominatione extrinseca, ex hoc solo, quod terminantur ad idem obiectum specie indistinctum, sicut aliquando dicimus, quod vnitas scientie dicitur ab vnitate obiecti. i. quod qualis vnitas est in obiecto, talis est, & scientie, quod tantum est verum denominatione extrinseca. Dico ergo, quod illæ duæ intellectiones denominatione intrinseca specie differunt, quia essentialiter includunt differentias, quibus specie distinguuntur, dicuntur etiam specie differre denominatione extrinseca pro quanto dependent essentialiter à potentijs specie distinctis. Sed dicuntur eadem specie tantum denominatione extrinseca pro quanto sunt alicuius obiecti. i. vnitatem specificam habentis, & sic patet solutio ad difficultatem.

Vnitas specifica potest dupliciter accipi.

¶ Ad aliam difficultatem de illo, quod dicit doctor in dist. 3. q. 7. primi quod intellectio dependet ab intellectu, & ab obiecto, quomodo est possibile, quod magis dicatur distinguui specie à potentia, quam ab obiecto? Dico præsupponendo aliqua: Primò, quod aliud est loqui de identitate specifica intellectionum, & aliud de diuersitate specifica comparando ad potentias, & ad obiectum, nam quando sunt duæ intellectiones, quæ sunt partialiter causatæ à duobus obiectis specie distinctis sic necessariò specie distinguuntur, quod est impossibile esse ex natura rei eiusdem speciei, quia talia obiecta non possunt causare, nec totaliter, nec partialiter cognitiones sui, nisi ut specie distinctas. & sic distinctio specifica actuum sumitur, & specificatur ab obiectis specie distinctis, ut vult Doctor in primo vbi supra. Et si dicatur nonne tales intellectiones dependent ab intellectu essentialiter. Dico quod sic, & plus dico, quod etiam

Ad tertiam. Intellectio dependet ab intellectu, et ab obiecto.

Quo intellectiones dependent ab intellectu. Dico essentialiter & ut à causa magis principali.

etiam dependent ab ipso vt à causa magis principali, vt patet à doct. in primo distinctione 3. quæst. prima. Sic ex hoc, à quo aliquid habet entitatē ab eodem habet & vnitatem, quia vnitas consequitur entitatem. Cum ergo istæ intellectiones sint principaliter ab intellectu secundum entitatem, sequitur, quod erunt secundum vnitatem, & sic talis distinctio specifica erit principaliter ab intellectu. Dico, quod hoc non sequitur, quia vnitas specifica, vel distinctio erit magis à causis proximis, quā à remotis, vnde homo productus habet magis vnitatem specificam ab homine producente (qui tantū natus est producere sibi simile in specie) quā habet à sole, vel alia causa remota, & sic asinus productus ab asino, & homo productus ab homine magis habent distinctionem specificam ab asino, & homine producentibus, quā à causis remotis, & vniuersalioribus. Si dicatur, quod distinctio specifica, vel vnitas specifica magis sumitur à causa vniuersaliori, & à remotiori, quia doctor in primo distinctione tertia, quæst. 8. dicit quod causa perfectior magis assimilatur effectui ei, cui est assimilabilis, quā inferior, magis enim causat effectum qualis est causabilis, & assimilabilis, assimilabilis autem est effectus formaliter causæ propinquæ, ideo ipsa causa remotior magis assimilatur effectui ipsum effectum causæ proximæ, quā ipsa met causa proxima sibi, quod enim formaliter filius est similis patri, hoc magis est à causa remota, assimilante filium patri effectui, quā ab ista causa propinqua, quia quæ plus dat formam, quā assimilatur plus dat effectui assimilationem, hæc ille. Respondeo concedendo quod dicit doctor, & concedo absolutē, quod homo productus ab alio homine magis habet vnitatem specificam ab ipso Deo, quā ab homine, quia & magis entitatem, & hoc est simpliciter verum in causis essentialiter ordinatis, quarum inferior agit in virtute superioris licet forte homo productus ab homine posset dici magis habere vnitatem specificam pro quanto est ab agente simpliciter eiusdem speciei specialissimæ. Sed hæc ratio parum valet. Dico ergo, quod in proposito distinctio specifica, & etiam vnitas specifica intellectiōis accipitur ab obiecto, quia tale obiectum vt tale concurret cum quocunque intellectu ad sui cognitionem natum est producere talem, vel talem cognitionē, & sic si idem obiectum comparatur ad duos intellectus erit productum partialiter duarum cognitionum eiusdem speciei, & si sint duo obiecta specie distincta comparata ad eundem intellectum producent partialiter duas cognitiones specie distinctas, & sic specificatio actus sumitur ab obiectis. Et cum dicitur, quod intellectus est causa magis principalis, quā obiectum conceditur. Et cum vltra infertur, ergo entitas intellectiōis principalis est ab intellectu, quā ab obiecto, concedo, & cum vltra infertur, ergo & vnitas specifica erit magis ab intellectu, negatur ista consequentia. Et ratio negationis est, quod quando vna causa partialis, & principalis concurret cum alia partiali, & minus principali sic, quod est impossibile continere causalitatem minus principalis, vel posse supplere vicem illius, vnitas specifica magis erit à minus principali, quā à principali (præsertim quando effectus productus non est à causis partialibus eiusdem speciei, sicut homo est à masculo & à femina, quia forte, vt sic erit magis homo talis à masculo) & sic est in proposito. Dico etiam, quod quando vna causa partialis, & principalis concurret cum pluribus causis partialibus, quarum quælibet sic concurret ad effectum proprium, quod non potest esse, nisi

à tali causa partiali, tunc vnitas, vel distinctio specifica effectus erit ab illis partialibus minus principalibus, & sic est in proposito, quia idem intellectus numero concurret effectui partialiter cum omnibus alijs obiectis, quæ sunt causæ partiales, si ergo vnitas, vel distinctio specifica esset ab eodem intellectu, sequeretur quod ita cognitio Francisci, & Ioannis distinguarentur specie, sicut, cognitio hominis, & asini, vel sequeretur, quod sicut cognitio Ioannis, & Francisci sunt eiusdem speciei, sic & cognitio hominis, & asini, patet ergo quod tales cognitiones habent ab obiectis, vel quod sint specie distinctæ, vel quod sint eiusdem speciei, etiam posito quod sint principaliter ab intellectu. Si dicatur, quod hæc responsio contradicit dictis doctoris, quia dixit, quod distinctio specifica intellectiōum est simpliciter à potentijs specie distinctis &c. Dico, quod nulla est contradictio, quia vt dixi supra quando duæ intellectiōes circa idem obiectum specie distinguuntur, hoc erit præcisè, quia sunt à potentijs specie distinctis, sicut etiam quando sunt duæ intellectiōes ab eodem intellectu, & ab obiectis specie distinctis habent præcisè ab illis obiectis quod specie distinguantur, & non ab illo intellectu.

Ad aliam difficultatem, circa hoc quod dicit Doct. quod illæ intellectiōes, vt comparantur ad potentias specie distinctas simpliciter distinguuntur specie, vt verò comparantur ad idem obiectum sunt idem specie tantum secundum quid. Cum ergo dicitur, quod magis videntur idem simpliciter, negatur. Cum probatur, quia actus specificantur ab obiectis. Dico, quod ista propositio potest habere multiplicem sensum. Primò, quod si dentur duo actus, qui comparentur ad eundem intellectum, vt ad causam partialem, & sint à duobus obiectis specie distinctis huiusmodi actus habent præcisè distinctionem specificam ab obiectis, & sic actus specie distinguuntur ab obiectis. Secundò. Si dentur duo actus, qui sint à duobus potentijs specie distinctis, & à duobus obiectis specie distinctis, isti actus habent à potentijs, & ab obiectis, quod specie distinguantur, sed hoc magis habent à potentijs. Tertiò. Si duo actus sint à duobus potentijs specie distinctis, vt à causis partialibus, & ab vno obiecto, vel à duobus eiusdem speciei, habent simpliciter à potentijs vt specie distinguantur. Quartò. Si dentur duo actus à duobus potentijs solo numero differentibus, & ab vno obiecto habente vnitatem numeralem erunt distincti numero à potentijs. Si etiam sint à duobus obiectis numero differentibus, & à duobus potentijs solo numero differentibus erunt magis distincti numero ab illis potentijs. Si verò duo actus sint à duobus obiectis solo numero differentibus, & ab vna potentia singulari, magis erunt numero distincti ab obiectis. Et ex his patet quid dicendum, hæc enim propositio non est simpliciter & absolute vera scilicet actus præcisè specificantur ab obiectis, semper tamen est vera quando eadem potentia comparatur ad plura obiecta, quod semper distinctio actuum sumitur penes distinctiones obiectorum. Sed quando plures potentie specie distinctæ comparantur ad idem obiectum, actus dicuntur simpliciter specie distincti à potentijs, & non ab obiecto, sic ergo doctor debet intelligi, quod illi actus simpliciter debent distinguui à potentijs, & sunt idem specie tantum secundum quid quia comparantur ad idem obiectum. Sicut etiam cognitio hominis, & asini simpliciter distinguuntur specie, quia ab obiectis specie distinctis, & vt sunt ab eodem intellectu sunt idem specie

Homo productus ab alio homine magis habet vnitatem specificam ab ipso Deo, quā ab homine.

An homo sit magis homo à masculo, quā à femina.

Quomodo ista propositio sit vera actus specificantur ab obiectis.

specie tantum secundum quid, & sic patet ad difficultatem.

*Intellectus
& voluntas
formaliter
distingun-
tur.*

¶ Ad ultimum. Dico, quod minima differentia præter intellectum sufficit ad distinctionem simpliciter, non tamen quælibet identitas sufficit ad identitatem simpliciter, patet quia intellectus, & voluntas sunt formaliter distinctæ potentia, ita quod minima distinctio inter illas præter distinctionem ex natura rei inter ipsas specie distingui, non tamen quælibet identitas inter simpliciter idem specie, patet quia ut comparantur ad animam sunt idem, & numero, & specie, & tamen non sequitur, quod sint idem simpliciter specie, & sic doctor intelligit, non enim intelligit, quod si a. & b. distinguantur specie, ita quod talis distinctio simpliciter dicatur simpliciter distinctio specifica, quod identitas opposita non dicatur simpliciter identitas specifica, & sic patet solutio harum difficultatum.

Dist. II. Quæstio prima.

Vtrum inexistencia angeli sit aliqua successio formaliter.

Seraphicus Bonau. 2. sent. dist. 2. art. 1. q. 3.

Scotus 2. sent. dist. 2. q. 2.

Varro 2. sent. dist. 2. q. 1. & 2.

Hemricus quolibet. 5. q. 13. & quolibet. q. 7.

QUÆRITVR primò vtrum in existencia actuali angeli sit aliqua successio formaliter. Titulus quæstionis sic intelligitur, an existencia actualis angeli mensuretur aliqua mensura propria sibi, sicut dicimus quod existencia Dei mensuratur æternitate ut mensura intrinseca, & propria sibi, & temporale mensuratur tempore tanquam mensura propria, & intrinseca motus in existenti tali temporali.

Opinio Bonau. li. 2. dist. 2. q. 3. art. 1.

CIRCA mensuram angeli tres sunt opiniones diuersæ prima est S. Bonauent. lib. 2. dist. 2. art. 1. q. 3. Ibi hic dicitur quod in existencia angeli est successio formaliter, & stat in hoc quod existencia angeli, puta durantis tanta duratione, puta infinita à parte post mensuratur mensura successiua sibi propria, sic intelligendo, quod mensura angeli ex hoc dicitur successiua, quia vnum nunc æui immediate sequitur aliud nunc æui, puta si existencia angeli dureret per 20. instantia dicit S. Bonauentura, quod talis existencia angeli in primo instanti mensuratur nunc, siue instanti æui quod est indiuisibile, & in secundo instanti mensuratur alio nunc æui indiuisibili quod immediate sequitur primum nunc, & in tertio instanti mensuratur alio nunc æui, ita quod cuiuscunque instantis existentiæ angeli correspondet proprium nunc, & sic totum æuum angeli durantis per 20. instantia vocatur successiuum cum sint ibi 20. instantia æui sibi inuicem succedentia, & sic totum æuum angeli quod sempiternaliter durat à parte post includit infinita instantia æui à parte post sibi inuicem succedentia, & sic patet opinio S. Bonauentura, quam multis rationibus probat, quarum prima est ibi. Pro ista opinione arguitur quadrupliciter. Quæ prima ratio stat in hoc supponendo, quod existencia angeli conseruetur, & quod continuè fiat, sic tamen intelligendo, quod angelus in primo instanti habet totum suum esse perfectum, & in secundo instanti quantum est ex parte sua delineret esse, nisi

Declaratio opinionis.

à prima causa iterum poneretur inesse, & similiter in tertio instanti quantum ex se est non esset nisi à prima causa poneretur inesse pro tertio instanti, & sic deinceps, & hoc modo debet intelligi continuè fieri, ita quod pro quolibet instanti habet perfectum esse, & non pro quolibet instanti poneretur inesse ex parte sua semper haberet non esse, cum ergo existencia creatura ponatur inesse in alio, & alio instanti, vel actione, puta creatione passiuæ, siue continuæ, siue alia, & alia, sequitur quod illa creatio passiuæ per concomitantia dicitur successiua, quia creatio passiuæ, vel eadem continuatur, vel quod vna in vno instanti succedat alteri in alio instanti, igitur æuum mensurans huiusmodi creationem passiuam, secundum quam existencia angeli ponitur in alio, & alio instanti dicitur successiuum modo præposito in declarando opinionem Sancti Bonauentura.

¶ Ibi confirmatur ista confirmatio probat Bonauentura, quod conseruare dicat aliquam actionem sic, quod si Deus creat angelum in primo instanti, & ipsum conseruat in secundo instanti illud conseruare est agere, quod nihil aliud est nisi iterum producere angelum in secundo instanti, & sic deinceps, & sicut conseruare dicit actionem, ita & conseruari in secundo instanti dicit passionem suo modo id est, quod sicut conseruare angelum in secundo instanti est ipsum ponere in esse existentiæ pro illo secundo instanti, ita & angelum conseruari in secundo instanti est ipsum poni actione agentis in actuali existentiæ in illo secundo instanti, & sic patet quomodo conseruare lumen, qui non claudit fenestram. certum est enim, quod lumen conseruatur à corpore luminoso quando intrat aliquam domum, quia continuè multiplicat lumen, & si per instans desineret multiplicare ipsum continuando, statim lumen desineret esse, non conseruatur ergo à non claudente fenestram, sed à corpore luminoso ipsum lumen, vel eadem actione continuando, vel alia, & alia actione pro alio, & alio instanti ipsum in esse ponendo.

¶ Ibi. Similiter tunc annihilare esset actio positua, quod falsum est. Hic Bonauentura probat per locum ab oppositis, quod conseruare sit verè agere, & ratio stat in hoc, quia cum conseruare, & annihilare adinuicem opponantur, si conseruare non dicat aliquam actionem posituam, ergo annihilare dicit aliquam actionem posituam, quod falsum est, quia annihilare nihil aliud est, nisi non agere, quod etiam apparet ex hoc supple, quod conseruare sit agere, quia nulla creatura est in esse suo independens, quia nec actus purus, igitur cōtinuè in essendo dependet à causa, nam sicut aliquid simpliciter, & essentialiter dependet ab alio in essendo, loquendo semper de causis essentialiter ordinatis, ita & quantum ad sui permanentiam dependet, & sic continuè in essendo dependet à causa, & non tantum à causa, quæ dedit esse, & modo non dat, quia tunc conseruare nihil esset nisi prius egisse, & modo non destruere.

¶ Ibi. Si concedantur omnia ista, quod Deus conseruando agat effectiue. Hæc littera stat in hoc. si quis concederet, quod conseruare esset posituè agere, & tamen diceret, quod Deus eadem actione, qua produxit angelum in primo instanti, conseruat pro quolibet instanti sequenti, ita quod illa actio non potest dici continua, patet quia non est ibi forma secundum quam continuetur. Vnde pro clariori intelligentia nota, quod aliquando actio dicitur continua non ex sua actione, sed ex hoc, quod forma, quæ acquiritur per talem actionem acquiritur successiue, sicut calor ut 10. causatur in igne

Confirmatio opinionis. D. Bonau.

Quid sit conseruare Angelum.

Conseruare est verè agere.

*Aligua a-
lio quomo-
do potest di-
u consensu.*

igne successiue, ita quod vna pars post illam. Aliquando dicitur continua, non quod forma, quæ acquiritur per talem actionem sit in se continua, & diuisibilis, sed ex hoc, quod eadem forma, vel existentia illius continuatur in alio, & alio instanti, ipsam producendo in alio, & alio instanti, vt si Deus vna actione positiua produceret angelum in alio, & alio instanti continuando ipsum, & tali actioni continuè correspondeat forma continua, & diuisibilis, non diuisibilis in suo esse, sed ex hoc diuisibilis; quia illud esse semper habetur, & semper producit in alio. & alio instanti. Aliquando actio dicitur non continua, siue indiuisibilis, & est quando forma, quæ acquiritur per ipsam est indiuisibilis, & tantum pro primo instanti acquiritur. Negaret ergo illa opinio conseruare esse actionem primo, vel secundo modo, & diceret, quod angelus in primo instanti accipit esse actione diuina indiuisibili, & quod etiam habet esse in secundo, & tertio instanti, & sic successiue illa actione indiuisibili, & nullo modo continuata.

¶ Contra. hac actione non habetur formaliter. Argumentum hoc Bonauenturæ cōtra hanc responsionem stat in hoc. Tu dicis, quod angelus in secundo instanti habet esse illa actione indiuisibili, quia ipse angelus habet esse in primo instanti. Contra. Nā angelus in secundo instanti de se habet non esse, quæro tunc aut ergo in secundo instanti producit in esse illa actione prima, & sic illa actio continuatur, aut alia actione producit in esse, ergo non habebit esse in secundo instanti per illam actionem primam, & hoc est quod dicit ibi hac actione, scilicet prima non haberetur formaliter, & vltimate illud esse, quod potest non habere, puta in secundo, vel tertio instanti posita hac actione, & hoc probat, quia causa causans hac causatione est causa vltimate applicata ad producendum effectum in esse, igitur si cum hoc supplē stante tali applicatione causæ pos sit stare effectum non esse, non videretur, quod hac causatione habeatur esse vltimum, patet quia si causa est perfecte, & vltimate applicata ad effectum producendum causatione. a. pro instanti. b. si pro illo instanti. b. effectus potest non esse. sequitur quod illa causatione. a. non ponitur in esse, quia si causatione. a. poneretur in esse pro instanti. b. esset impossibile ipsum effectum posse non esse pro instanti. b. sed in proposito hac causatione posita, qua angelus producebatur in esse in primo instanti, potest angelus non habere esse cras, & si habet esse cras, non habet illud esse formaliter, & vltimate illa causatione, qua ponebatur in esse pro primo instanti. oportet ergo dicere, quod si habet esse pro alio, & alio instanti, q habeat esse, vel eadē causatione cōtinuata pro quocunque instanti, in quo habet esse, vel quod habeat esse alia, & alia causatione pro alio, & alio instanti, quo ponitur in esse.

¶ Ibi. Si dicas diceret fortē Henricus (sustinendo quod tantum habeat esse pro quocunque instanti actione indiuisibili) quod angelus non habeat esse, puta crastina die, scilicet quod non diceretur habere esse crastina die, nisi pro quanto coassisteret tempori crastino. prima ergo actione non posset coexistere tempori crastino, nisi alia actione ponatur tempus crastinum, cui assistat, sed posito tali tempore diceret Henricus, quod angelus eadem actione, qua habuit esse in primo instanti coassisteret illi tempore crastino. nam ipse Henricus vult, quod sit impossibile æuum separari à tempore, vt infra patebit, & sic creatura dicitur existere pro alio, & alio instanti pro quanto ipse existens in nunc æui, ipsum nunc æui indiuisibile comparatur ad aliud, & aliud instans temporis, & hoc est quod dicit.

*Responsio
Henrici.*

¶ Ibi contra. ita est de æternitate. Hæc instantia, contra Henricum est satis clara in littera, nam tunc sequeretur, quod instans æui non differret ab instanti æternitatis. nam ex quo vult Henricus, quod ipsum æuum angeli quantumcuque durantis sit indiuisibile, vt supra dixi, & similiter æternitas est verè indiuisibilis, & tota simul secundum omnes. si ergo dicatur nunc æui angeli non esse cras nisi pro quanto tempus coexistat sibi, ita nunc æternitatis, siue existentia ipsius nunc, non poterit esse cras nisi pro quanto tempus sibi coexistat, & sic æuum, non differret ab æternitate, quod est inconueniens. & hoc est quod dicit.

¶ Ibi. Similiter non tantum posita causatione, angelus potest non habere esse cū futuro &c. Hic Bonauentura vult dicere ex quo ipse angelus crastina die non tantum potest habere non coexistentiam tempori, quæ fundatur in esse absoluto angeli, sed etiam illud esse absolutum angeli potest non habere pro crastina die. Quæritur ergo à quo ponitur illud esse absolutum crastina die, si prima actione qua habuit esse in primo instanti. ergo continuatur illa actio, quod est intentum, si alia, & alia actione similiter habetur intentum, vt supra patuit non enim esse absolutum angeli dependet essentialiter à coexistentia temporis, & sic stat prima ratio Bonauenturæ.

¶ Ibi. Item secundo. Si esse eius est simplex & immutabile. ergo sicut Deus non potest facere angelum non fuisse. ita nec non fore, vult dicere, quod si esse æui est simplex, & immutabile. ergo sicut Deus non potest facere angelum non fuisse, ita nec non fore. consequentia patet. quia si æuum esset omnino indiuisibile, tunc idem esset fuisse & fore. & sic, sequitur quod Deus non potuit facere angelum non fore.

¶ Ibi. confirmatur ratio, quia in æternitate non sunt contradictoria vera de voluntate diuina, & confirmatio stat in hoc, quod si æuum esset omnino indiuisibile, tunc Deus posset creare angelum in instanti. a. & in eodem, posset annihilare, quod patet, quia certum est quod in æternitate non verificantur contradictoria de voluntate diuina, nec ipsa est respectu contradictoriorum, sed in æternitate potuit creare angelum, & eundem annihilare, patet, quia æternitas est tota simul, & non habens principium, neque finem. Pono nunc casum possibile, quod Deus in æternitate velit angelum creare & eundem annihilare. Ista sunt duo contradictoria, & vt non sint duo contradictoria, oportet inuenire aliam causam, & ista est, quod vult angelum creare pro instanti. a. & vult ipsum annihilare pro instanti. b. ergo oportet ponere in angelo aliud instans, in quo velit eundem annihilare, & sic erit mensura successiua, nec oportet fugere ad tempus, cui coexistit, quia Deus potuit velle creare, & velle annihilare pro alio, & alio instanti absque respectu ad tempus, & hoc est quod dicit ista littera.

*An anti sit
in diuisibi-
le.*

*Quid si æ-
ternitas.*

¶ Tertia via arguit de infinitate, quia cum angelus durabit in infinitum cum toto tempore futuro, si nunc habet totam suam durationem, quam habebit semper, igitur nunc formaliter habet durationem infinitam, & sic æuum angeli non differret ab æternitate, quia habet totam suam durationem simul.

¶ Ibi. hoc confirmatur, quia illud nunc quod est ex se tale, quod potest coexistere infinito est formaliter infinitum, sicut si angelus nunc haberet in se, vnde posset coexistere omni loco esset infinitus secundum locum. si tamen loca essent infinita.

¶ Ibi. & si dicatur, quod hoc non est verum, nisi habeat ex se vnde possit sic coexistere, vult dicere, quod

Quid sit infinitum esse secundum locum.

quod & si angelus possit esse præsens omni loco, nō ex sua virtute, sed tantum per potentiam diuinam, non diceretur esse infinitus secundum locum; quia esse infinitum secundum locum est posse esse simul in infinitis locis virtute propria.

Declaratio litteræ D. Bonauent.

¶ Ibi contra, quia argumentum stat, quia si potest esse in omni loco participatiuē diceretur infinitus participatiuē. Et sic licet hæc immensitas non equaretur immensitati diuinæ intēsiuē, equaretur tamē extēsiuē, hoc idem dico de æuo, quod si angelus, etiam participatiuē possit coassistere infinito temporis per nunc æui inuisibile, illud nunc æui esset infinitum extēsiuē, quod esset inconueniens.

¶ Ibi. & confirmatur ista ratio, quia negatio negationis est affirmatio positionis. vult dicere in ista littera Bonauentura, & probare, quod actu habeat infinitas existētiās, & sic illud æuum si est indiuisibile sit in infinitū, quod dicit negatio negationis, est affirmatio positionis. Hoc est notum in logica, quia duæ negationes efficiunt vnā affirmationem & quod dicit de negationibus negatis, negationes negatæ in proposito sunt istæ, scilicet non coexistit æuum huic instanti temporis, & non coexistit alteri instanti, & sic in infinitum, & sic sunt infinitæ negationes negatæ, & hoc modo negantur, nego scilicet, q̄ æuum non assistat, huic instanti temporis, & nego similiter, quod non assistat alteri instanti temporis, & sic in infinitum. ergo infinitæ negationes infinitarum negationum coexistendo ponunt infinitas affirmationes, vel vnā continētē infinitas, & sic æuum erit actu infinitum, vel actu habebit infinitas coexistētiās infinitis partibus temporis, & hoc est quod dicit in ista littera.

Quid sit negatio negata.

Quarta via.

¶ Ibi. quarta via est ex ordine eorum, quæ possunt esse in æuo. Et sententia litteræ stat in hoc. pono quod angelus in primo instanti, in quo habuit esse, potuit habere innocentiam, & postea peccare & obligari ad pœnam æternam. ergo ibi prius & posterius, & sic successio etiam circumscripto omni tempore.

¶ Ibi. Similiter potest vnus angelus prius creari, & postea statim annihilari, & postea alius creari, ille primus nunquam fuit illo secundo existenti. ergo nec in eodem nunc cum illo, sic vnus prius, & alius posterius, & sic successio.

¶ Ibi. Pro ista positione secundū auctoritates, quæ sunt claræ in littera, nec alia indigent expositione.

¶ Ibi. Contra istam positionem quod includit contradictionem arguitur ab Henrico quolibet. 5. q. 13. & quolibet. 9. q. 7. Nam Henricus vult, quod existētia angeli quantumcunque duret, mensuretur aliquo nunc æui indiuisibili, ita quod tantum vnus nunc æui indiuisibile mensuret intrinsecē existētiā totam angeli quantumcunque durantem, & sic mensura angeli intrinseca est indiuisibilis, & nullo modo successiua, & diuisibilis. vult tamen, quod ipsum æuum angeli indiuisibile de necessitate coassistat tempori, & sic illud nunc æui potest dici successiuum, non in se, vt dicit, sed prout coassistit alij, & alij nunc temporis. Arguit ergo Henricus contra opinionem Bonauenturæ aliquibus argumentis, quæ postea patebunt in soluendo illa pro opinione sancti Bonauenturæ.

HANC Conclusionem Negatiuam tenendo dupliciter ponitur differētia æui ad tempus, & eternitatem. Henricus enim ponit duo. Primum, quod mensura angeli, siue æuum angeli nullo modo est successiuum, & sic in æuiternum nullum est successiuum. Secundum ponit, scilicet quod ipsum æuiternum, siue angelus mensuratus æuo in quolibet instanti habet non esse, & similiter æuum habet esse terminatum in quolibet instanti, idest quod in quo-

libet instanti habet de se non esse.

¶ Ibi. contra istum modum ponendi arguo. Scotus arguit contra Henricum deducendo ipsum ad contradictionem. & ratio Scoti stat in hoc, quia pono, quod angelus habeat existētiā in nunc. a. & secundo quod habeat existētiā innunc b. Tertio pono, quod ipsum nunc positum per Henricum in quolibet instanti habebit de se terminari, siue non esse, & similiter existētia angeli, tunc quæro quomodo angelus, qui prius est in nunc. a. fiat in nunc. b. Si dicis quod ex se est ibi. Contra quia in nunc. a. habet ex se terminari, siue non esse. & similiter quæro de nunc posito ab ipso, quod est in nunc. a. quomodo fiat in nunc. b. nō ex se, quia per ipsum in nunc. b. habet de se non esse, ergo si tam existētia angeli, quàm ipsum nunc æui fiant in nunc. b. aut hoc erit quia vtrūque de nouo producit, aut quia vtrūque sit iterum positum, & si sic, tūc erit successio, quia ipsum nunc in instanti b. vel iterum positum, vel de nouo causatum, succedit sibi ipsi existenti in nunc. a. ergo contradicit sibi dicendo mensuram angeli nō esse successiuam, & quod tam angelus, quàm ipsum æuum pro quolibet instanti habet de se terminari, siue non esse, & hoc est quod dicit.

Scotus de dicit Henricus ad contra-dictionem.

¶ Præterea quod dicit, quia Bonauentura dicit, si æuum angeli sit penitus indiuisibile, sequuntur multa impossibilia, quæ patent in positione Bonauenturæ. Dicit Henricus, quod impossibilia posita à Bonauentura non sequuntur ex hoc, quod æuum ponatur indiuisibile, sed ex hoc, quod ponatur æuum possit separari à tempore, quod tamen est impossibile, & sic non est incōueniens, quod ex vno impossibili sequantur multa impossibilia. Ad hoc ergo antecedens impossibile, vel impossibile, scilicet æuum indiuisibile potest separari à tempore. Sequuntur multa impossibilia posita à Bonauentura, sed si æuum indiuisibile de necessitate coassistat tempori, nulla impossibilia sequuntur, & hoc est quod dicit contra hoc.

¶ Doctor ibi. hoc non videtur. Hic probat doctor quod non repugnat æuo posse esse sine tempore, quia, secundum Henricum ipsum æuum est prius natura tempore, quia vult, quod tempus de necessitate concepit æuum tanquā imperfectum perfectum, & vult etiam, quod illud, quod est prius natura alio non repugnet sibi posse esse sine illo ergo in priori quo æuum potest esse sine tempore, etiam æuiternum, quod est mensuratum ipso æuo possit esse sine tempore, patet, quia æuum existētiæ angeli fundatur in ipsa existētia. ergo si illud æuum est indiuisibile, & ex se potest præcedere tempus, tūc in illo priori sequerentur impossibilia illa illata à Bonauentura.

¶ Et quod probat etiā dicit Henricus q̄ tempus de necessitate concomitatur æuum tanquā imperfectius perfectum, quod de necessitate continetur.

¶ Ibi dicit doctor. Hoc non concluderet sicut dicimus, quod corpus continet superficiem, & lineā, quia non potest esse sine illis, cum sint priora ipso corpore, & sibi inuicem intrinseca, modo æuum nō sic continet tempus tanquā prius, & intrinsecum sibi, cum tempus secundum ipsum sit posterius æuo. si ergo æuum continet, tempus erit continētia quidditatiua, & hoc non. Si vis dicere, quod æuum continet quidditatiuē tempus, ita quod tempus sit de quiditate æui, & tunc tempus quod est posterius, erit de quiditate prioris, aut de quiditate potentiali, idest quod contineat ipsum æuum tempus potentialiter, sicut quidditas animalis continet quidditatem hominis tanquā superius suum inferius, & hoc non concludit necessitatem æui ad tempus, quia sicut non repugnat animali esse sine homine,

Corpus quo continet se in superficie & lineam.

Opinio Henrici quolibet. 5. q. 13. & quolibet. 9. q. 7.

nine, ita non repugnat quo esse sine tempore, & sic stat intentum.

Opin. D. Bonæ. videtur probabilis.

QVI vult tenere primam opinionem. Hic Doct. ostendit modum quo quis potest tenere primam opinionem, quæ est sancti Bonaventuræ, declarando quomodo mensura angelorum possit dici merè successiua, quæ mensura dicitur æuum. Dicit ergo sic. Qui vult tenere primam opinionem, quæ videtur probabilis, & habet per se rationes probabiles, potest dicere secundum intentionem ponentis, quod æuum propriè est quantitas, & per consequens habet propriam diuisibilitatem. quia diuisibilitas in partes quantitatis, de necessitate concomitatur quantitatem, & talis quantitas non habet diuisibilitatem permanentem, ita quod omnes partes simul sint, quod est de ratione permanentis, sed successiuam, sic quod vna pars semper succedat alteri: non enim talis quantitas potest habere omnes partes simul, cum de ratione successiuæ sit non habere omnes partes simul. Et quia successiuum potest esse duplex. aliquid quod est compositum ex partibus diuisibilibus, ita quod vna pars semper diuidibilis in infinitas partes succedat alteri parti, & sic tempus, & motus dicuntur successiua, quia quælibet pars temporis, & quælibet pars motus est diuisibilis in partes infinitas proportionales. Aliud est successiuum cõstans ex partibus indiuisibilibus, ita quod vnum indiuisibile succedit alteri, ita quod vnum indiuisibile cum definit esse, succedit aliud, & cum aliud definit esse, succedit aliud, & hoc modo potest poni æuum quantitas successiua, quia cõstat ex alio, & alio nunc sibi inuicem succedentibus, & ita nunc cui quantum est ex se raptim transit, ita cum vnum nunc definit, aliud succedit. Et esse æui tẽrni, quod est ens mensuratum quo, vt positum est in illo nunc, scilicet indiuisibili, & instantaneo, ex positione cui, in illo nunc, supplè præcisè habet esse in isto nunc, & statim non esse isto nunc transactio, nisi eadem causa alia causatione poneret idem esse in alio nunc, idest quod quãdo angelus creatur in instanti a. præcisè habet esse tantum pro illo instanti, & in instanti immediatè sequenti quantum est ex se etiam non esset, nisi prima causa, quæ ponit angelum in primo instanti, eadem causatione, vel alia ponat illud idem esse in secundo instanti, & sic successiuè de alijs instantibus: & ita conseruat posituè causando non aliud esse, sicut est in successiuo, sed idem esse infinites. Vult dicere, q̃ ideo prima causa conseruat angelum: quia in secundo instanti, siue nunc, in quo angelus quantum est ex parte sua, definit esse, ponit eundem angelum inesse in ipso nunc, & similiter conseruat in tertio nunc, quia idem angelus in illo nunc quantum est ex se definirer esse: nisi idem angelus eadem causatione, qua ponitur in primo nunc, ponatur in nunc succedentibus, siue alia, & alia causatione. ita quod vna causatione ponatur in primo nunc, quæ dicitur creatio, & alia causatione ponatur in secundo nunc. & sic deinceps, & sic æuum, siue nunc cui dicitur raptim transire, quia semper aliud, & aliud nunc succedit. Sequitur in littera, ita quod prima causatio dicitur creatio, &c. Sensus huius litteræ est, cum dicit, quod causatio angeli in primo instanti dicitur creatio, quæ immediatè sequitur ipsum non esse, & causatio eiusdem angeli in secundo instanti dicitur conseruatio, vt sequitur ipsum non esse, & causatio eiusdem angeli in secundo instanti dicitur conseruatio, vt sequitur ipsum non esse posterius duratione, ipsum non esse dico, quod præcedit creationem angeli, & sequitur non esse posterius natura, quod non esse est posterius creatione angeli, non quod tale nõ esse insit, sed in illo secun-

Successiuum potest esse duplex.

Quomodo est successio in æuo, & æueterno.

Declaratio litteræ.

do instanti, in quo ponitur angelus in esse, si nõ poneretur in esse, ipsum non esse inesset eo modo, quo expositum est supra dist. 1. q. 2. & ipsum esse angeli positum in secundo instanti est posterius duratione ipso esse angeli posito in primo instanti, patet, quia esse angeli in primo instanti mensuratur primo nunc cui. & idem esse positum in secundo instanti mensuratur alio nunc cui. quod succedit priori nunc, & hoc modo est continuatio & conseruatio eiusdem existentie angeli positæ in primo instanti, & iterum positæ in secundo instanti, & iterum positæ in tertio, & sic deinceps, & solum in primo instanti, in quo ponitur dicitur creatio. & in omnibus alijs sequentibus primum instans, in quibus ponitur dicitur conseruatio, & sic patet ista littera Doctoris.

Ibi exemplum huius est, quia si angelus habet aliquam quantitatem virtuales. (quantitas enim virtualis attribuitur penes perfectionem intrinsecam sicut dicimus, quod Deus est infinita quantitas in virtute, idest quod est infiniti vigoris, & virtutis, & talis quantitas distinguitur à quantitate molis, vbi tantum attribuitur extensio quantitativa (per quam potest esse p̃sens alicui loco diffinitiuè) locus enim diffinitiuus pro nunc, vt distinguitur cõtra locum, circumscriptum. dicitur locus præsentialis, quo aliquid dicitur sic esse hic, quod pro illo instanti non est aibi, vel ita esse p̃sens huic, q̃ pro illo instanti non est p̃sens: alteri sicut si vnus angelus esset in vno loco, & pro illo instati non esset in alio loco, diceretur propriè in loco esse diffinitiuè, siue p̃sentialiter) ita per eam supplè quantitatem virtuales est p̃sens huic loco, quod nõ potest p̃sens esse simul alij loco, nec absolute potest esse p̃sens alij loco, nisi aliqua mutatione facta circa ipsam, scilicet quãtitatem virtuales per respectum ad alium locum, vel quod ipsa fuit maior formaliter, vel q̃ ipsa transferatur de loco ad locum, vel quod per potentiam diuinam sit in alio loco, non derelinquendo priorem locum, quod potest facere, vt patet infra, & prolixè in quarto distinctio. 10. & 49. Sequitur. ita est in proposito, quod illud esse quod habet angelus vnica causatione, limitatum est ad hoc, nunc, ita quod quantum est ex parte sua habet tantum esse in illo nunc, ita quod in secundo nunc ex parte sua nullum haberet esse, nisi eadem causatione, qua ponebatur in primo, nunc ponatur in esse in secundo nunc, vel alia causatione à priori ponatur in esse in isto secundo nunc. & sic patet littera huius exempli.

Quantitas virtualis attribuitur penes perfectionem intrinsecam.

¶ IBI. Ad argumẽta cõtra illam propositionem. Magis declinat Scotus ad opinionem sancti Bonaventuræ. Hic Doctor responderet ad argumenta Henrici facta cõtra opinionem sancti Bonaventuræ, ad quam opinionem videtur Doctor declinare. Primò enim arguit sic Henricus probando, quod includat contradictionem, scilicet æuum esse successiuum, quia vbi est successio, ibi est prius & posterius, quæ non sunt simul, sed adueniente posteriori prius decidit, & per consequens prius veterascit, & posterius nouum est, & sic sequeretur, quod in existentia angeli posset esse innouatio, quod est inconueniens. Si dicatur, quod in mēsurā est tantum successio, & innouatio, sed non immensuratio. Contra hanc responsionem arguit Henricus, probando, quod non potest esse nouitas in mēsurā, quin etiam sit in mensurato, & probat per Philosophum in quarto physicorum tex. commen. 99. vbi habetur, quod prius, & posterius sunt in tempore propter prius, & posterius in motu, necesse est inquit in motu esse prius, & posterius proportionalia his, quæ sunt ibi, puta magnitudini, at verò in tempore est prius, & posterius propter id, quod sequitur semper alterū ipsorum,

Magis declinat Scotus ad opinionem sancti Bonaventuræ quam Henrici.

ipforum, est autem prius, & posterius ipforum in motu. Hæc ille, & Commentator ibi, quia inquit prius, & posterius inueniuntur in mensura, in qua fit motus primo, & est ille, quæ est in situ necesse est, etiam, & in motu inueniuntur prius, & posterius, & parum infra ex hoc inquit, quod prius, & posterius inueniuntur in partibus motus. sequitur, ut inueniantur in ipso tempore. hæc ille. Hoc idem patet ubi supra tex. commen. 100. ubi sic habetur. At verò tempus cognoscimus, cum diffinimus motum prius, & posterius determinantes, & tunc dicimus fieri tempus, quando prioris, & posterioris in motu sensu percipimus. hæc ille. Et commentator ibi ipse inquit, sentiunt primò, & essentialiter, cum senserimus motum, in quo sentimus nos transmutari, id est esse in esse transmutabili. hæc ille. Et hoc idem patet in textu 101. & inde. Ex his ergo, & aliis auctoritatibus apparet expressè, quomodo non possit esse nouitas in mensura, quin sit in mensurato, ut patet de motu mensurato tempore. Sic dico in proposito, quod si non sit aliqua existentia noua in æterno, sequitur quod nec aliqua nouitas erit in quo. & sic si non sit prius, & posterius in mensurato, non erit aliqua distinctio inter prius, & posterius id mensura.

Non potest esse nouitas in mensura, quin sit in mensurato.

Ibi. Hoc etiam confirmatur per philosophum, qui vult, quod mensura sit vnigena mensurato, ut patet decimo metaphysicorum tex. commen. 4. ubi sic habetur. Semper inquit cognatum est metrum magnitudo, non quidem enim magnitudo, & secundum vnum quodque longitudinis longitudo, latitudinis latitudo. vocis vox, grauitatis grauitas, vnitatis vnitatis. sic enim oportet accipere. hæc ille. Vult dicere, quod tertia proprietas mensuræ est, quod sit vniformis, & vnigena mensurato, id est quod sit vnus generis cum mensurato. Et hoc est quod dicit, quod semper metrum est cognatum, supplè vnus generis commensurato. & hoc patet per exemplum ibi posita: nam mensura magnitudinis est quædam magnitudo, & secundum vnum quodque mensuratum, ut quod latitudinis sit supplè mensura longitudo, & longitudinis mensura sit longitudo, &c. Hoc idem vult Commentator ibidem. sequitur ergo ex ista auctoritate, quod si mensura sit diuisibilis, & successiua, & mensuratum similiter erit diuisibile, & successiuum, quod etiam probatur per hoc, quia indiuisibile in quantum indiuisibile non potest mensurari diuisibili.

Mensura, & mensuratum quomodo se consequantur.

Ad hoc argumentum Henr. contra Bonauent. Respondet Doct. sustinendo opinio. Bonauent. & responsio sit in hoc, quod licet tempus, quod est diuisibile sit mensura motus, qui est diuisibilis, & quod diuisio temporis præsupponat diuisionem motus, quia diuisio partium motus est causa diuisionis partium temporis, & per consequens non potest esse nouitas, & successio in tempore, quin sit in motu mensurato, non tamen, sic sequitur de quo respectu existentie angeli, quia potest esse diuisio mensuræ absque diuisione mensurati, præcipuè cum mensuratum non sit causa mensuræ, & etiam si sic potest esse, quod aliqua mensura sit successiua illi, ita quod vnum nunc succedat alteri, & tamen mensuratum non sit successiuum, sed sufficit, quod illud mensuratum actione continua agentis primi, vel alia. & alia actione ponatur in alio, & alio instanti. Et si dicatur mensura, & mensuratum sunt vnigena: si ergo quum est diuisibile in alia, & alia instantia sibi inuicem succedentia: ergo, & existentia angeli erit diuisibilis.

Mensura cui non est posita ab Arist.

Dico primò, quod Arist. non posuit hanc mensuram cui successiuam, sed tempus esse mensuram successiuam posuit, & vnigenam mensurato, vult enim

ipse substantias separatas esse necesse esse, & æternas. Secundò dico, quod licet existentia angeli non sit in se diuisibilis, tamen ut consideratur habere esse in alio & alio instanti, & hoc vel actione continua primi agentis, vel alia, & alia actione erit diuisibilis. Adde enim Doctor, quod licet mensura successiua qualis est tempus ut comparatur ad motum, est vnigena illi: quia sicut in tempore alia, & alia pars succedit alteri parti, ita quod adueniente vna parte, altera desinit esse. Sic similiter est in motu, in quo vna pars succedit alteri, sic quod adueniente secunda desinit prima, & sic adueniente tertia desinit secunda, & sic successiue, loquendo tamen de re permanente, quæ est subiecta motui, quæ mensuratur etiam tempore, pro quanto motui subiicitur, non erit vnigena temporis, quia res permanens habet omnes partes simul, ita quod vna non succedit alteri, sicut è contrario est in tempore, & in motu, ubi partes non sunt simul, sed semper vna alteri succedit.

Secundò principaliter arguit Henricus, quia si nunc cui raptim transit, ita quod vnum succedit alteri, & adueniente secundo nunc, primum desinit esse, aliter quum non esset successiuum, quia si omnia nunc cui simul essent, ipsum quum esset permanens, quia haberet omnes partes simul. Ad hoc ergo ut dicatur successiuum, oportet sic vnum nunc succedere alteri, quod adueniente vno desinat aliud; sed non est possibile nunc cui desinere esse, quod patet, quia si desinit esse, hoc maxime erit propter defectum subiecti, puta ipsius æterni, sed æternum manet idem, nec potest assignari alia causa, qua desinat esse, quia non videtur assignari posse causa corruptionis: ergo nunc cui non deficit: aliter tamen est de nunc temporis, quia deficit propter defectum subiecti proximi, quod est mutatio.

Respondet Doctor ad hoc secundum argumentum, & dicit, quod illud nunc desinit in se, quia ex se habet tantum raptim transire, desinere tamen potest exponi dupliciter. Vno modo per positionem præsentis, & negationem futuri, vel per positionem præteriti, & negationem præsentis. Et ut ista littera intelligatur, declaro aliqua: nam differentia est inter permanentia, & inter, Successiua diuisibilia in partes diuisibiles, & inter indiuisibilia, siue instantanea.

De permanentibus sit ista prima conclusio, quod permanens habet primum sui esse. Et pono exemplum, quod generetur ignis ex ligno, & tunc dicitur ignis generari, quando forma substantialis ignis inducitur in materia ligni, quod declarat Doctor in prima distin. quartæ quæst. 1. & tunc dico, quod forma ignis geniti habet primum sui esse, loquendo de forma completiue, id est quod datur aliquod instans in quo habet suum esse perfectum: & cum dicitur, illa forma incipit esse: sic debet exponi, & dicatur illa forma a. a. incipit esse: sic exponitur a. nunc est; & immediate ante hoc instans non fuit, ergo a. incipit esse, & quod dicitur, quod immediate ante hoc instans non fuit, non debet intelligi, quod immediate non fuit in aliquo instanti immediato illi instanti in quo est, quia tunc duo instantia essent immediate, quod est contra Aristot. 4. & 6. physicorum. Sed sic debet intelligi immediate ante hoc instans non fuit, id est in tempore immediate præcedenti. hoc instans in quo est: ergo incipit esse. sic intelligendo a. in hoc instanti est, & in tempore immediato ante hoc instans non fuit: ergo a. incipit esse. & hoc modo in permanentibus incipit, exponitur per positionem de præsentis, & negationem de præterito. & sic patet quomodo in permanentibus datur primum sui esse.

Prima conclusio.

Quomodo permanens, & successiuum habent suum esse quantum ad primum, & ultimum.

¶ Secunda

Secunda conclusio.

¶ Secunda conclusio est, q̄ in permanentibus nō datur ultimum sui non esse, idest q̄ non datur aliquod instans, in quo non sit, & aliud instans, in quo immediatē sit, quia tunc duo instantia essent simul immediata, nec tempus immediatum ad illud instans: quia tunc generaretur in tempore, & non in instanti, ut si dicatur a. in isto instanti non est, & immediatē post hoc instans erit. Si intelligatur ly immediatē pro instanti immediato, tunc dantur duo instantia sibi immediata. Si intelligatur immediatē, idest in tempore immediatē habito, tunc generatur in tempore, & non in instanti, quod est contra philosophum. & sic patet quomodo rei permanentis datur primum instans sui esse, & non datur ultimum instans sui non esse. Exemplum clarum. ponitur utriusque supponendo, q̄ quando acquiritur aliquod permanens ut permanens, tantum in instanti acquiritur. Et licet aliqua qualitas, vel quantitas, & fortē multæ formæ substantiales secundum Scotam in 9. metaphysicæ. acquirantur successivē, & tamen sunt de numero permanentium, cum omnes partes habeant simul, ut ergo successivē acquiruntur, & per motum similis datur regula de eis, quæ & de successivis. Sed regula ista de permanentibus intelligitur de permanentibus, quæ ut permanentia totum simul habent esse in ultimo instanti temporis, in quo tempore successivē requiruntur, & in ultimo instanti tātum indivisibiliter, & sic nullo modo per motum. Sed per mutationem hoc præmissis pono exemplū, & fit forma permanēs a. quæ simul tota acquiritur, tunc datur primum sui esse, idest datur aliquod instans temporis præcedētis, in quo est verum dicere a. est, & per totum tempus præteritum immediatum illi instanti verum est dicere a. nō fuit ergo a. incipit esse, & sic incipit exponitur per positionem de præsentī, supplē affirmando a. esse in aliquo ultimo instanti alicuius temporis, & per negationem de præterito, supplē negando ipsum fuisse pro toto tempore immediatē præcedenti illud ultimum instans.

Exemplum clarum.

¶ Item non datur ultimum sui non esse, idest non datur aliquod instans immediatē sequens aliquod tempus in quo a. non sit, & immediatē post illud instans sit, quia si in aliquo instanti non est, & immediatē post illud est, aut erit in tempore, aut in instanti non in tempore immediato ad illud instans in quo non est, quia dictum est, q̄ permanens ut permanens acquiritur in instanti, nec etiam est in instanti immediatē sequenti instans in quo nō fuit, quia tunc darentur duo instantia sibi immediata.

Tertia conclusio.

¶ Tertia conclusio. Permanens habet primum instans sui non esse, idest quod si aliquod permanēs duret per horam, & in ultimo instanti illius horæ definit esse, & sic exponitur per negationē de præsentī, & per positionem de præterito, supplē a. in ultimo instanti horæ non est, & in tempore immediato ante illud instans fuit, ergo a. definit esse. Et sic patet differentia inter ultimum instans sui non esse, & primum instans sui non esse, quia cum dico a. habet ultimum instans sui non esse, semper exponitur per negationem de præsentī, & positionem de futuro, idest a. in isto instanti non est, & immediatē post hoc instans erit. Cum verò datur primum instans sui non esse, semper sic exponitur per negationem de præsentī, & positionē de præterito, supplē a. in isto instanti non est, & in tempore immediato ad hoc instans fuit: ergo a. definit esse. Et sic ad ultimum instans sui non esse sequitur incipere esse, ad primum verò instans sui non esse, sequitur definire esse.

Differentia inter ultimum instans sui non esse, & primum instans sui non esse.

Quarta conclusio.

¶ Quarta conclusio. Cōmuniter, quod est primum instans non esse alicuius formæ permanentis,

est primum instans esse alterius formæ permanētis. Exemplum. Pono casum, quod materia ligni sit sub forma ligni tantum per horam, & in ultimo instanti illius horæ sit sub forma ignis, tunc in ultimo instanti illius horæ, verum est dicere, forma ligni in hoc instanti non est, & in tempore immediato ante hoc instans fuit: ergo definit esse. & sic datur primum instans sui non esse. Similiter verum est dicere forma ignis in ultimo instanti illius horæ est, & in tempore immediato ad illud instans non fuit: ergo incipit esse, & sic patet quomodo respectu vnius formæ, illud instans quod est primum instans sui non esse, est etiam primum instans esse alterius formæ.

¶ Aduerte tamen primò, q̄ quando datur primum instans sui esse, semper incipit, exponitur per positionem de præsentī, & negationem de præterito. Exemplum a. nunc est, & immediatē ante hoc non fuit: ergo a. incipit esse.

¶ Secundò. Quando datur ultimum instans sui non esse, incipit semper exponitur per negationem de præsentī, & per positionem de futuro. Exemplum a. in isto instanti non est, & immediatē post hoc instans erit: ergo a. incipit esse. Tertiò, quando datur primum instans sui non esse, tunc non potest exponi per incipit, sed per definit, & definit semper sic exponitur per negationem de præsentī, & positionem de præterito. Exemplum a. in isto instanti non est, & in tempore immediato ante hoc instans fuit: ergo a. definit esse. Quartò, ubi datur primum, & ultimum instans sui esse, ut in indivisibilibus potest exponi per incipit, & definit, & ly incipit exponitur per positionem de præsentī, & negationem de futuro, & hoc satis patet per philosophum. Exemplum primi a. in isto instanti est, & immediatē ante hoc non fuit: ergo a. incipit esse. Exemplum secundi a. in isto instanti est, & immediatē post hoc non erit: ergo a. definit esse.

¶ Quinta conclusio, in permanentibus nō datur ultimum instans sui esse, & hoc satis exposui infra. *Quinta conclusio.* in isto secundo. Et ut clarius intelligatur, pono q̄ aliquod permanēs duret per horam, & tale permanēs dicatur a. Tunc sic si a. habet ultimum instans sui esse, quod est ultimum instans vnius horæ, tunc exponitur per positionem de præsentī, & negationem de futuro, sic dicendo a. in isto instanti est, & in tempore immediato post hoc instans nō erit: ergo definit esse. Secunda pars est falsa, quia tunc haberet non esse in tempore, & definirēt esse in tempore, quod est contra rationem permanentis, quia permanens, quod simul definit esse, tantum definit esse in instanti. Permanēs tamen de potentia Dei, potest habere ultimum instans sui esse. Nam Deus posset conferuare lapidem per vnam diem, & per ultimum instans illius diei, & in tempore immediato ad illud instans posset eundem lapidem annihilare, & sic haberet ultimum instans sui esse. & hoc satis patet à Doct. quæst. 12. quolibetorum.

¶ Sexta conclusio est de successivis, ubi plura continentur, successiva enim sunt illa, quæ non habent omnes partes simul, sed vna succedit alteri, ita quod vna adueniente, alia definit esse, ut patet de motu, & tempore. Et de istis loquendo dantur aliquæ regulæ. Quarum prima est ista, quod in successivis datur primum sui non esse. Et pono exemplum de motu, qui duret per horam, & tunc ista est vera, motus in ultimo instanti horæ non est, patet, quia motus non est in instanti, & in tempore immediato ad illud instans fuit, & sic definit esse. Secunda regula, in successivis datur ultimum instans sui nō esse, idest datur ultimum instans alicuius temporis in quo non est, quia motus nunquam est in instanti, ut dixi,

Sexta conclusio.

Alia regula de successivis.

ut dixi, & in tempore immediato post illud instans erit, & sic incipit esse motus. Et exponitur incipit per negationem de præsentis, & positionem de futuro, quia ista est vera, motus in isto instanti non est, & in tempore immediato post hoc instans erit: ergo motus incipit esse. Tertia regula, in successivis non datur primum instans sui esse, patet, quia tunc motus posset esse in instanti, & tunc ista esset vera, motus in isto instanti est, quod repugnat. s. motum esse in instanti. Quarta regula, in successivis non datur ultimum instans sui esse. Hoc est enim contra rationem successivorum, quod possint habere esse in aliquo instanti, tantum enim habent esse in tempore.

Septima conclusio.

Septima conclusio est de indivisibilibus, & instantaneis, in qua dantur aliqua regula, & non loquor hic de indivisibilibus, & instantaneis aliquo modo permanentibus, sicut dicimus, quod punctus in linea permanet, sed tantum loquor de illis, quæ habent esse, & permanentiam per instans, ut sunt mutationes, siue mutatum esse in motu, & instans in tempore, quo intellecto sit ista prima regula instantanea habent primum sui esse, patet, quia ista est vera a. in isto instanti est, & immediate ante illud instans non fuit: ergo a. incipit esse, & sic incipit exponitur per positionem de præsentis, & negationem de præterito. Secunda regula est, q. instantanea habent ultimum sui esse: nam hæc est vera. instantaneum est in isto instanti, & immediate post hoc instans non erit: ergo definit esse, & definit exponitur per positionem de præsentis, & negationem de futuro. Tertia regula instantanea, non habent primum instans sui non esse, patet quia ista est falsa a. instantaneum in isto instanti non est, & in tempore immediato ante hoc instans fuit. hæc secunda pars est falsa: quia instantaneum habet tantum esse per instans. Quarta regula instantanea non habent ultimum instans sui non esse, patet, quia ista est falsa a. instantaneum in isto instanti non est, & in tempore immediato post hoc instans erit. Hæc est falsa, cum nullo modo habeat esse in tempore.

Recapitulatio omnium supradictorum.

Breviter ergo dico, quod permanentia habent primum instans sui esse, & primum instans sui non esse, & non habent ultimum instans sui esse, nec ultimum instans sui non esse. Successiva autem habent primum instans sui non esse, & ultimum instans sui non esse, sed non habent primum instans sui esse, nec ultimum instans sui esse. Instantanea verò habent primum instans sui esse, & ultimum instans sui esse, sed non habent primum instans sui non esse, nec ultimum instans sui non esse. & sic patet quid dicendum de istis.

Itis præmissis declaro litteram Docto. respondendo ad argumentum Henrici ibi. Ad aliud argumentum dico, quod nunc potest deficere, quia ex se habet tantum raptim transire, licet subiectum eius maneat idem. Hic loquitur specialiter de nunc qui, quod raptim transit, quia unum nunc qui immediate succedit alteri nunc, ita quod adveniente uno nunc, aliud definit esse, & hoc est raptim transire. Et licet quiterum maneat, tamen nunc qui in se definit esse, nec aliquod agens corrumpit ipsum, ut patet. Sequitur, & quod nunc temporis deficiat, &c. Dicit Doctor, quod nunc temporis eodem modo definit esse sicut, & nunc qui, quia sicut nunc qui definit esse in se, ita & nunc temporis. Et addit, quod licet nunc temporis deficiat deficiente subiecto immediato. Hoc tamen sibi accidit, subiectum immediatum nunc temporis est mutatio, siue mutatum esse, quod est instantaneum; sicut & motus qui est successivus, est subiectum temporis successivi. Dicit ergo Doct. quod licet deficiente

subiecto nunc, puta aliquo mutato esse, deficiat ipsum nunc, hoc tamen non est præcisa causa, quia si ipsum subiectum haberet permanentiam per aliquod tempus, adhuc ipsum nunc defineret esse in se. Et cum quæritur illud nunc, à quo corrumpitur, dicit Doctor, quod à nullo immediate corrumpitur, sed mediatè tantum; quia agens produciens aliud nunc impossibile priori, corrumpit illud prius, & sic non primo corrumpit, sed ex consequenti.

Sequitur. Et si quæras tunc, in quo deficiat istud nunc, aut in se, aut in alio, sicut arguit philosophus quarto physicorum. tex. commen. 90. Dicit Doctor, quod deficere, siue definire potest exponi dupliciter. Vno modo per positionem præsentis, & negationem futuri, & hoc modo debet exponi in indivisibilibus, & in his quæ habent ultimum sui esse, & sic exponitur, hoc indivisibile in isto instanti est, & immediate post hoc non erit: ergo definit esse: illa enim indivisibilia non habent primum sui non esse, quia sic exponerentur per negationem de præsentis, & positionem de præterito, ut supra patuit, & sic talia indivisibilia deficiunt cum sunt, quia ista est vera, hoc indivisibile est in hoc instanti, & immediate post hoc non erit. & sic tale indivisibile definit esse.

Sequitur. Et si quæras primum sui non esse, nullum est, quia si haberent primum sui non esse, ut dixi supra, tunc definire exponeretur per negationem præsentis, & positionem præteriti, ut supra patuit.

Sequitur. Sicut nec alicuius habentis ultimum esse, vult dicere Doct. quod sicut illa, quæ habent ultimum sui esse, non habent primum sui non esse, ita indivisibilia non habent primum sui non esse, quia indivisibilia habent ultimum sui esse, quæ omnia supra exposita sunt.

ALIO modo conclusio sustineri posset, licet non ad intentionem ponentis illam positionem principalem. Hæc videtur opinio Varronis, qui videtur dicere, quod est eadem existentia angeli absolute sumpta, & ut absolute sumpta nullo modo succedit sibi ipsi. Sed si ponitur aliqua successio, hoc erit secundum alium, & alium respectum ad causam, supplè ista tota existentia angeli sub isto respectu, ut comparatur ad Deum, ut ad causam creatorem, & sub alio respectu ut comparatur ad Deum, ut ad causam conservantem dicit sibi ipsi succedere, ita quod successio non est in aliquo absoluto nature, sed tantum in alio, & alio respectu, secundum quod unus respectus succedit alteri. Et additur, q. ista via esset facilius ad tenendum successionem quam prior, quæ ponit quantitatem, quæ est opinio sancti Bonaventuræ, licet esset ex alia parte multum difficile sustinere, quomodo esset hic vera successio absque omni distinctione in absoluto quocunque, siue in fundamento, siue in termino, fundamentum est existentia angeli, in qua fundatur talis relatio, puta ad Deum creatorem, & ad Deum conservantem. & terminus est ipse Deus, ad quem terminatur tam relatio creationis, quam conservationis passivæ.

IBI. Alio modo posset conclusio sustineri, licet non ad intentionem ponentis illam positionem principalem. Hic Doctor dat alium modum sustinendi positionem Bonaventuræ quo ad mensuram successivam, & dicit duo. Primum, quod tota existentia angeli manet, secundum quod absoluta est per quâtamcunque durationem duret, & ut sic existentia angeli non mensuratur aliqua mensura successiva, cum sit simpliciter indivisibilis. Secundum quod eadem existentia angeli potest considerari ut habet

Definere potest exponi dupliciter.

Hæc opi. Varronis.

Opin. D. Bonaventuræ.

Doctor subtilis dat alium modum sustinendi opinionem D. Bonaventuræ.

habet nouum, & nouum respectum ad ipsam causam, ita quod ipsa tota existentia, ut considerata sub vno respectu terminato ad causam creatam succedit sibi ipsi, ut sub alio respectu terminato ad causam conseruantem. Et quia in talibus respectibus ponitur successio, cum continue vnus succedat alteri ipsa tota existentia angeli, ut sic considerata sub alio, & alio respectu potest mensurari mensura successiua, licet ut absolute sumpta, nulla successiua mensura mensurari possit.

I B I. Sed contra conclusionem dictae opinionis in se, siue primo, siue secundo sustineatur.

Hic Doct. improbat hanc positionem siue primo modo, siue secundo modo sustineatur. primus modus Bonauenturae est iste, quod existentia angeli absolute sumpta mensuratur mensura successiua. Et Doct. arguit contra, probando tantum, quod non sit necesse mensurari mensura successiua, sed sufficit, quod mensuretur instanti cui indiuisibili, quia aut nunc cui ponitur idem cum tali existentia, & sic sequitur, quod sicut existentia actualis manet eadem, quod etiam illud nunc cui maneat idem, aut ponitur aliud, & adhuc sequitur, quod sicut existentia angeli potest infinities poni in esse, ita videtur, quod illud idem nunc absolutum possit eodem modo poni in esse, & ita conseruari sicut, & existentia angeli conseruatur.

Ibi, si dicatur, quod si illud nunc ponatur in esse frequenter ponitur in diuersis nunc. Dicit Doct. quod etiam hoc posito, quod etiam adhuc illud nunc poterit conseruari in alio, & alio nunc, & tunc vel erit processus in infinitum in ipsis nunc, patet, quia quare de illo alio nunc, in quo conseruatur primum, nunc, certum est, quod potest poni frequenter in esse, ergo in diuersis nunc, & quare de illis aliis, & sic in infinitum, vel erit status in hoc primo nunc, quod sicut existentia angeli conseruatur eadem, ita quodcumque absolutum in angelo potest conseruari idem.

Ibi, similiter in sequenti questione, &c. Hae litterae clarae est. Secundum improbat ibi, siue sic, siue sic, impossibile est enim manentibus fundamentis eodem & termino, respectus sibi inuicem succedere, posse, & littera clara est.

A. D. argumenta pro prima opinione. Hic Doct. videtur soluere rationes Bonauenturae pro opinione Henrici.

Ibi, ad primum dixerat Henricus, quod illa actio, qua angelus incepit esse diceretur, & creatio, & conseruatio. creatio in quantum assistit primo instanti temporis, quo accipit esse, & diceretur conseruatio, in quantum consistit secundo instanti temporis, in quo habet esse, & sic tantum vna actio, & non continua, & hoc est quod dicit in ista littera.

Ibi. Sed praeter intentionem Aug. ratio ibi adducta. Bonauenturae videtur habere difficultatem scilicet quod aliqua causatione res habeat esse cum vno nunc, & cum alio, quia illud non habetur completiue aliqua causatione, cuius oppositum videtur stare posita tali causatione.

Ibi Respondet Henricus ibi, respondeo ista propositio est distinguenda secundum compositionem, & diuisionem. ista enim propositio. scilicet illud non habetur aliqua causatione completiue, cuius oppositum stat stante tali causatione est vera in sensu compositionis. Et ut clarius intelligatur, pono exemplum, quod angelus habeat esse, & in primo instanti, & in secundo, & in tertio: nam in primo instanti accipit esse causatione a. de qua supra: existentia ergo angeli in primo instanti non habetur completiue ista causatione in secundo instanti, quia in secundo instanti oppositum stat, supple quia in tali secundo instanti potuit non esse. Si intelligatur in sensu

composito, sensus est verus, quia stante causatione illa non potest stare non esse ipsius angeli, & sic in tali sensu, quod sit causatio terminata ad angelum, & quod simul angelus non sit, implicat. Est ergo vera ista in sensu composito, angelus non habet completiue esse causatione aliqua, cuius oppositum stat stante tali causatione. Sed in sensu diuiso est falsa, & est sensus, quod angelus habet esse in primo instanti, & tamen potest non esse, quia & talis causatio potest non esse in secundo instanti. Sic ergo in sensu diuiso, haec est falsa, angelus non habet esse completiue causatione, supple a. cuius oppositum stat, quia certum est, quod angelus potest habere esse completiue causatione a. & vere potest non esse, quia illa causatio potest non stare, & est simile illud non est vere album, cuius oppositum stat contrarie, si intelligatur in sensu composito, haec est vera, quia stante nigredine non potest esse album, in sensu vero diuiso est falsa, quia illud quod est nigrum, nunc, poterit perfecte esse album cras. & sic patet responsio. Et quod dicit infra ibi, ita etiam licet posita sit creatio angeli, potest tamen diuissim hac posita stare, quod angelus non sit, licet non coniunctim. Sententia huius litterae est, scilicet quod in sensu composito, quod stante creatione angeli, angelus non est: & hic sensus est falsus, & hoc est quod dicit coniunctim alio modo, quod habita creatione angeli post ipsam potest non esse, & hic sensus diuissus est verus.

Ibi, & per hoc patet ad simile argumentum. Hoc argumento probare videtur, quod creatio non sit conseruatio, quia quando conseruatur angelus potest annihilari, & quando creatur non potest: ergo differunt conseruatio, & creatio.

Ibi, respondeo sicut non stant simul, &c. Ad hoc argumentum respondetur, quod conseruari, & annihilari in sensu compositionis non potest esse, quia sensus est, quod in eodem instanti, quo res creatur, id est conseruatur annihilatur, sensus tamen diuissus est verus, & est sensus illud, quod conseruatur nunc, potest in alio instanti annihilari. Similiter dico de creati, & conseruari: non enim eadem res creatur, & conseruatur in sensu compositionis, quia sensus est, quod in eodem instanti, quo res creatur, in eodem etiam conseruatur, & hic sensus est falsus, quia creatio dicit respectum esse rei ad non esse immediate praecedens, conseruatio vero dicit respectum esse rei ad esse ipsius rei creatae in primo instanti, & ad non esse immediate praecedens. Sed in sensu diuisionis potest esse vera, & est sensus, res quae nunc creatur, postea conseruatur, & hoc est quod dicit.

Ibi, ad secundum. Nunc respondetur ad secundum argumentum principale Bonauenturae. vbi dicebatur de esse aei, si est simplex, & mutabile, &c.

Ibi Responsio ad hoc argumentum stat, quia praeteritum, & futurum, siue fuisse, & fore proprie, & formaliter sunt partes alicuius vere successiui, cuius vna pars transit, & alia aduenit, quando ergo aliqua mensura est omnino indiuisibilis, cuiusmodi est aeuum angeli secundum Henricum nunc in re, & formaliter non sunt ibi fuisse, & fore, quia fuisse esset vna pars pertransita, & fore esset pars non pertransita, & si dicatur in eodem indiuisibili est fuisse, & fore, hoc non erit ratione sui, sed quia coassistit tempori praeterito, vel futuro.

Ibi, & cum dicatur in argumento, &c. Dicit Doct. quod si fuisse accipitur formaliter pro eo, quod dico fuisse verum est, si vero accipitur fuisse pro re significata, puta pro angelo, de quo dicitur fuisse, dicit non esse verum, quia angelus habet illud idem esse, quod prius habuit.

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. F **Ibi,**

Soluuntur
argumenta
Bonauenturae.

Sententia
huius litterae.

Quomodo
conseruari
scilicet
anihilatur.

Ad secundum
argumentum.

¶ Ibi, & si dicatur ad argumentum, &c. Argumentum stat in hoc. præteritum non potest non fuisse, angelus est præteritus, ergo non potest non fuisse.

¶ Respondet negando minorem sic intelligēdo, præteritum potest capi dupliciter. Vno modo formaliter pro hoc, quod dico præteritum. Alio modo pro re, de qua prædicatur præteritum denominatione extrinseca, quia præteritum dicitur prædicari de angelo pro quanto æuū ipsius angeli coexistit præterito temporis: negatur ergo, quod angelus in se, siue quo ad mensuram sibi intrinsecam dicatur præteritus, immo semper idem est, & immutabilis, & sic patet littera.

¶ Ibi. Et si arguatur præteritum non potest non coexistisse isti: ergo istud non potest non fuisse.

Qua sit fallacia figura dictionis.

¶ Respondeo, quod est fallacia figura dictionis, commutando quando in quid, patet quia non sequitur præteritum non potest non coexistisse isti, puta angelo: ergo angelus non potest non fuisse, non sequitur quia præteritum, ut præteritum dicit quando, & angelus dicit quid, & sic commutatur quando in quid.

¶ Ibi, ad confirmationem illius secundæ rationis de contradictoriis volitis in æternitate. Primò dicit Doct. quod sicut Deus potest velle angelū creare, & ipsum annihilare, sicut ipsa obiecta cognita, puta angelum creare, & angelū annihilari sunt priora, quam ipsi nunc temporis mensurantia: in illo ergo priori oportet querere, quare non est contradictio creari, & annihilari, & ex hoc improbat Henricum, ut etiam superius patet, qui dicebat, quod hoc impossibile, puta angelum creare, & annihilari: sequitur ex alio impossibili, scilicet quod æuum possit esse sine tempore, & non est inconueniens vnum impossibile formaliter sequi ex alio impossibili, & sic negando æuum posse separari a tempore, non inuenitur ratio ad verificandum, quod aliquid potest creari, & annihilari. Sed si æuum non potest separari a tempore, tunc possunt verificari, quia tunc vult Deus angelum creare pro a. instanti temporis, cui æuum assistat, & annihilari pro b. instanti temporis, cui æuum assistat. Sed supra probatum est contra Henricum, quod æuum potest separari a tempore, ideo non potest assignari, quod ista non contradicant pro alio, & alio instanti temporis, cum sint priora tempore. Respondet ergo Doctor ad confirmationem Bonauenturæ ibi. primo querenda est possibilitas, quomodo velit angelum esse, & non esse, supplē vt non contradicant. & dicit primò (ponendo, quod æuum angeli sit mensura instantanea, & propria ipsius, & dicatur nunc) quod Deus potest velle angelum esse, & vult in isto nunc positiue, quia vult ipsum angelum esse, & vult ipsum non esse in isto nunc negatiue, quia vult ipsum, cum nunc sibi proprio deficere, & ista non contradicunt, sed bene contradiceret, si vellet ipsum esse, & non esse in nunc positiue, sicut si dicamus, quod instans a temporis sit proprium Francisco, & intrinsecum sibi, Deus vult Franciscum esse in isto instanti positiue, & vult ipsum non esse in ipso instanti negatiue, & non est contradictio, quia cum vult ipsum non esse in instanti negatiue, vult ipsum deficere cum instanti.

An æuum possit separari a tempore.

¶ Et quod addit ibi, & tunc si aliud æuiternum sit, &c. pro clariori intelligentia huius litteræ pono, quod sit vnus angelus, qui dicatur a. habes proprium æuum, & alius angelus, qui dicatur b. habeat esse in æuo ipsius a. & habeat non esse in tali æuo, quia hoc potest esse, ponendo, quod a. durer in æternum, & quod b. si dici potest durer per horam: nam in aliquo instanti habuit esse, & in alio instanti illius horæ habeat non esse: ergo esse & non esse sunt in

eodem nunc æui ipsius a. & in eodem nunc positiue, cum illud nunc maneat in æternum. Dicitur Doct. quod b. esse, & non esse in æuo ipsius a. siue in nunc temporis æui, accidit sibi illud nunc, cum sit mensura extrinseca ipsius esse, & non esse b. sicut etiam de æternitate: nam b. in instanti æternitatis potest esse, & non esse, & tamen non contradicunt, cum æternitas sit mensura extrinseca illius, esset tamen contradictio, quod haberet esse, & non esse in nunc sibi proprio, & positiue.

¶ Ibi, aut si non ponatur in aliquo æuiterno aliquod nunc aliud ab existentia actuali ipsius angeli. Doctor in ista littera adhuc saluat Deum velle creare angelum, & velle ipsum annihilare, non esse contradictoria, quia si vult ipsum in æternitate, sed non secundum totam præsentialitatem ipsius, sed secundum aliquā præsentialitatem, & sit a. & velit ipsum annihilare in æternitate secundum aliam præsentialitatem, & dicatur b. tunc velle creare, & velle annihilare non contradicunt, sed bene esset contradictio, si vellet huiusmodi ipsum angelum creare, & annihilare pro eadem simpliciter præsentialitate æternitatis, & sic patet littera.

¶ Ibi. Ad tertium dico. Hic respondet ad argumentum Bonauenturæ in tertia via, & dicit, quod coexistere infinitis partibus temporis virtualiter, potest dupliciter intelligi. vno modo, quod de necessitate naturæ, & ex sua propria ratione coexistat, & tale est infinitum actu alio modo, quod non necessario, sed a causa extrinseca faciente illud coexistere, & tale non est infinitum. primo modo æternitas coexistit. secundo modo ipsum æuum: nam ex quo æuiternum, siue mensuratum ab ipso æuo habetur esse contingenter, & per consequens ipsum æuum, & in quolibet instanti potest non esse: coexistit ergo omnibus partibus temporis: quia illa actio & ipsum æuum continuè coexistunt ratione agentis extrinseci.

Ad tertium argumentum pro tertia via Bonauenturæ.

¶ Ibi. Ad aliud simile de immensitate. Dicit, quod non est simile, & ratio est, quia per quod formaliter est in omni loco, puta angelus esset in omni loco formaliter, & totum simul esset in angelo, & sic angelus esset immensus, non sic est de æuo, quia æuum non habet in se formaliter, & totum simul, quod coexistat infinitis partibus temporis, quia illud æuum coexistit alijs, & alijs parti tantum per actionem causæ extrinsecæ, & hoc est quod dicit.

¶ Ibi. Contra finitum non potest coexistere siñul toti infinito, &c. quia Henricus dicit, quod æuum potest coexistere infinitis partibus temporis, arguit quod non, quia æuum est finitum, & sic non potest coexistere infinito.

¶ Ibi, respondeo &c. Dicit Doct. quod finitum formaliter habes, quod semper eadem actione habet, ita quod si ne tali non potest coexistere infinito in successione, & patet, quia si Deus actione a. creat Franciscum, & eadem actione, qua Franciscus habet esse, ipse Franciscus coexistat infinitis partibus ipis, quia actione diuina potest durare in infinitum: non sequitur ipsum Franciscum esse infinitum actu. sic dico de æuo angeli, si verò haberet hoc actione propria, & nullo modo aliunde esset infinitum actu.

¶ Ad aliud de negatione negationis, patet responsio ex supradictis, quia non est inconueniens aliquod finitum in se habere coexistentias infinitas actione diuina, non tamen simul.

¶ Ibi, ad quartum conceditur. Nunc respondet ad argumentum quartæ viæ, concedendo, quod vnum æuum succedit alteri æuo, & existentia æuiterni succedit suo opposito, & vnum est post alterum, sed ex hoc non concluditur aliqua successio in aliqua vna existentia alicuius æuiterni, & hoc totum exponatur, sicut prius expositum est.

Ad quartum argumentum pro quarta via.

¶ Ibi,

¶ Ibi, & per hoc patet ad omnia alia argumenta concedendo, q̄ quamuis vnus angelus habeat esse prius, & alius habeat esse posterius, ita tamen, q̄ ly prius acciperetur per coexistentiam ad prius in tempore, & si tertius angelus coexisteret illis duob⁹ angelis, in ipso tertio angelo esset tantum prius, & posterius, comparādo idem esse angeli ad prius, & posterius in tempore, non autē esset prius, & posterius in existentia ipsius angeli, & hoc est quod dicit.

¶ Ibi, similiter conceditur. Hęc littera stat in hoc, q̄ quamuis in angelo possit esse prius, & posterius s̄m existentiam, alterius, & alterius actus sibi inuicem succedentis, ita q̄ existentia vnus actus potest verē succedere existentie alterius actus, non tñ sequitur, q̄ in existentia ipsius angeli in se sit successio prioris, & posterioris, & hoc est quod dicit. Hęc tamē litteram aliquāliter expono, cum dicit, q̄ prius est natura angeli, quā ipse culpa, ita q̄ ipsa existentia sub innocentia esset cum opposito illius existentie, & ex illa secunda existentia sequeretur oppositum sui, & oppositum primi. vult dicere, q̄ existentia angeli sub innocentia esset cum opposito illius existentie. scilicet culpa, patet, quia cum innocentia stat non esse culpæ: & ita innocentia est cum opposito culpæ, supplē cum non esse culpæ, quod opponitur esse culpæ, & addit, q̄ ex illa secunda existentia. scilicet culpæ. sequitur oppositum sui. q̄ esse ipsius culpæ immediate sequitur ipsum non esse culpæ. Et addit, q̄ ex ea supplē culpa sequitur oppositum primi. scilicet non esse innocentie: nam primum, sub quo ponitur angelus est innocentia, & oppositum eius est non innocentia, & secundum sub quo ponitur angelus est culpa, & oppositum eius est non culpa, & sic ex illa secunda existentia. scilicet culpæ sequitur oppositum sui, q̄ est non esse culpæ, & oppositum primi, q̄ est non innocentia, quæ opponitur innocentie, littera sequēs clara est vique ad argumenta principalia.

N VNC soluēda sunt argumenta principalia. Quibus probatur mensurā angeli esse verē successiuam, & licet magis declinet ad opinionem Bonauēturæ, quod mensura angelorum sit quantitas successiua eo modo, quo expositū est in corpore questionis, tamen si quis veller tenere oppositum, respondendo ad argumenta ista, dat modum sustinēdi illud. primum argumentum stat in hoc, vnus angelus potest esse prior alio, & potest simul existere cum alio: ergo esse ipsius angeli mensuratur mēsurā successiua, antecedens patet, quia potuit vnus angelus creari alio non creato, & post potuit alius creari, & sic ille primus coexisteret secundo. consequentia patet, quia existentia angeli, vt est prior existentia alterius angeli, mensuratur aliquo nunc, & vt post est simul mensuratur alio nunc succedente priori, nunc ergo existentia talis angeli mensuratur mensura successiua.

¶ Respondet Doct. concedendo antecedens, negando consequentiam, & respōso stat in hoc, quod quamuis vnus angelus sit prior alio secundum entitatem, & postea sit simul cum illo alio secundū propriam entitatem, nō tamen illud prius, & illud posterius ponitur aliqua mensura successiua mensurās existentiam ipsius angeli, sed tantū ponitur existentia, quæ vt prius creatur secundum suum esse tantū præcedit, & vt est simul cum alio angelo, & per consequens posterior seipsa dicitur tantum posterior, non secundum aliquam mensuram sibi additam.

¶ Ibi, præterea angelus potest anihiliari circūscripto tempore, & argumentum stat in hoc. Si existentia angeli non mensuratur mensura successiua: ergo contradictoria possunt verificari de eodem, patet consequentia ponendo talem casum, angelus nunc habet esse, & post anihiletur: quæro tunc esse ipsius

angeli, & non esse ipsius angeli, aut sunt in alio, & in alio nunc eui, & sic erit mensura successiua, aut sunt in alio, & alio nunc temporis, & hoc non, quia non ponitur mensurari tempore, aut sunt in eodem nunc temporis, vel eui nō primo, nec secundo, quia tunc contradictoria verificarentur de eodem. videlicet, q̄ esse angeli, & non esse ipsius verificarentur de angelo, pro eodem nunc, nec est dicendum de nunc eternitatis, quia angelus non mensuratur eternitate, nec sicut creatur propriē in nunc eternitatis, ita non anihilitur propriē in nunc eternitatis: oportet ergo dicere, q̄ in alio nunc eui habeat esse, & in alio anihilitur, & sic eui erit mensura successiua.

¶ Respondet Doct. ibi, ad secundum similiter potest dici, & dat duas respōsiones. Prima si ponatur, quod in existentia angeli sit nunc eui indiuisibile tantum vnum, & differens ab existentia angeli. concedit Doct. q̄ anihilitur in illo nunc negatiuē, non autem positiuē. Anihiliari in nūc negatiuē est simul deficere cum ipso nunc, ita quod talis anihilatio nō mensuratur aliquo nunc positiuo. Angelum verō anihiliari in nunc positiuē, est ponere aliquod nunc positiuum mensurans illam anihilationem. tenēdo ergo, q̄ tantum sit vnum nunc in existentia angeli, angelus tantum anihiletur in illo nunc negatiuē modo præposito. Secunda respōsio est, si ponat nunc eui non differre ab existentia angeli, tunc anihilitur cum eternitate, & est cum eternitate, ita q̄ quando existit, cum eternitate existit, & quando nō existit, cum eternitate nō existit. Et hoc concedamus angelum existere cum eternitate, & anihiliari cum eadem, non tamen dicimus existere cū tota præsentia eternitatis, & similiter anihiliari cum tota præsentia eternitatis, cum hoc sit impossibile.

¶ Tertiū arguitur ibi. Item aliquis angelus potest esse creatus, & post anihiliari, & iterum reparari, & c. argumentum stat in hoc. pono, quod angelus a nūc creatur, existentia a. mensuratur hunc eui. Secundo anihiletur, certū est, quod nunc mensurans existentiam illam anihilitur. Tertiū, reparatur, quæro tunc existentia angeli reparata, mensuratur nūc eui, aut eodem nūc, quo mensurabatur existentia prius creata, aut alia. si secundo, ergo successio, non primo, quia aliter ita esset aliquod interruptum, sicut non interruptum: sequitur ergo, quod alio, & alio nunc, & si sic, sequitur, quod si existentia illius angeli nullo modo esset interrupta, quod alio, & alio nunc mensuraretur.

¶ Respondet Doct. ibi ad vltimum. Dico quod esse reparati, sequitur non esse anihilati. Pro maiori intelligentia huius litteræ ponit Doct. multa per ordinem. Primum est non esse angeli creabilis. Secundo est esse ipsius creatum. Tertiū est non esse sequēs ipsum esse creatum, quod non esse est esse anihilationis. Quarto est ipsum idem esse de nouo creatum, & sic reparatum, & vult Doct. quod idem esse anihilationis sit illud idem reparatum. Et cum infertur in argumento, sicut prius est non esse angeli creabilis, & posterius est esse creatum ipsius, & post est esse eius anihilationis, & postremū est esse ipsius reparatum. & sic videtur ibi mensura diuisibilis secundū prius, & posterius: ergo seipsum esse angelū creati existeret per totum illud spacium, in quo est anihilatio, & reparatio, videtur quod illa existentia mensuraretur mensura diuisibili. Dicit Doct. quod si esse angeli existeret per illud totum spacium in existentia ipsius non esset aliqua successio, quia oppositum succedit alteri, quia nō possunt esse simul: nam esse creatum ipsius angeli, succedit non esse ipsius, cui opponitur, & esse anihilationis ipsius succedit esse creato angeli tanquam opposito, & esse reparatū angeli, succedit ipsi angelo anihilationi.

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. F 2 tan-

Angelus nō mensuratur eternitate.

Quid sit anihiliari negatiuē. Quid sit anihiliari positiuē.

Ex officio litteræ.

Quomodo vnus Angelus sit prior alio.

vanquam opposito, in existentia autem angeli quantumcumque durantis, non sicut ibi huiusmodi opposita sibi inuicem succedentia.

¶ Ibi. Contra ergo ita simul est existentia interrupta cum seipsa reparata, sicut non in interrupta.

¶ Respondet Doctor concedendo, quod esset tanta simultas ipsius angeli creati, & reparati, sicut creati, & non reparati, & si non est tanta simultas, hoc est tantum propter oppositi successionem, quia si non medietur oppositum esse reparati, & etiam oppositum ipsius creati, quod est esse annihilatum, tanta simpliciter esset simultas inter esse creatum, & esse reparatum.

Quæstio Secunda. Dist. II.

Utrum in existentia actuali angeli sit aliqua successio formaliter.

Scotus 2. sentent. quæst. 2. dist. secunda.

D. Bonaventura 2. sent. dist. 2. q. 3. art. 1.

Guillelmus Vorriolus 2. sent. dist. 2. q. 2.

Egidius Romanus 2. sent. dist. 2. q. 1. art. 3.

Ioan. Baconitanus dist. 2. q. 2. art. 2. 4. 5.

Durandus 2. sent. dist. 2. q. 3.

Henricus Gand. quolib. 5. q. 13.

TR V M in angelo actualiter existente necesse sit ponere aliquod mensurans eius existentiam, vel durationem existentie eius, realiter aliud ab ipsa existentia. Titulus quæstionis est iste, an mensura angeli, quæ a Bonaventura ponitur quantitas absoluta, & successiva, & ab Henrico ponitur quantitas absoluta, indiuisibilis, quæ tamen ut supra patuit quæstio. 1. huius distinctionis realiter distinguitur ab existentia angeli.

Secunda opinio ponit hic duas opiniones.

¶ Ibi. respondeo. Hic Doct. primò recitat duas opin. videlicet Henr. & Bonaventuræ. Et dicit, q. prima opinio debuit concedere partem affirmatiuam. s. q. eum, quod ponitur mensura angeli, & quantitas successiva debet differre ab existentia angeli, patet, quia existentia angeli est simpliciter indiuisibilis, quum autem est diuisibile in plura nunc, quorum vnum succedit alteri, & sic indiuisibile non identificatur realiter diuisibili, tum etiam, quia existentia angeli, ut est in primo nunc, actu potest esse sine secundo nunc, & per consequens realiter distinguitur ab illo, & ut sit sub secundo nunc cui, annihilatur primum nunc, & hoc est quod dicit Doct. ibi simpliciter in illa existentia succedunt sibi inuicem nunc cui aliud, & aliud, ergo vtrumque differt ab ipsa existentia angeli, sicut quoddam absolutum secundum illam positionem sancti Bonaventuræ, quia sunt, indiuisibilia de genere quantitatis.

¶ Ibi, similiter aliqui tenentes secundam opinio, in præcedenti quæstio. s. de indiuisibilitate cui. Hic Doct. dicit duo s. m. opin. Henr. Primum, q. toti existentie vnius angeli tantum ponitur vnum nunc cui indiuisibile mensurans totam eius existentiam, ita, q. est impossibile in eadem existentia angeli ponere plura nunc sibi inuicem succedentia, sed tñ ponitur vnum mensurans existentiam eius pro quantumcumque duratione, & desinente existentia illius desinit illud nunc, & posita illa, ponitur illud idem nunc, ut supra patuit in 1. q. huius dist. Secundò dicit s. m. istam opin. q. plura nunc mensurantia plures existentias angelorum sunt eiusdem rationis, & eiusdem speciei, & ex illis pluribus nunc potest componi quantitas discreta, quæ sit numerus, & mensura quaternorum, vult dicere ista opin. posito, q. sint mille angeli, po-

nuntur mille nunc correspondentia illis, ita q. quilibet angelus habet proprium nunc inensurans eius totam existentiam pro quantumcumque duratione eius, & ex illis mille nunc componitur vna quantitas discreta actu includens mille nunc, & talis quantitas discreta mensurat mille existentias angelorum, non q. tota illa quantitas mensuret vnam existentiam angeli, sed sic intelligendo, q. vnum nunc, q. est pars illius quantitatis discrete mensurat indiuisibiliter existentiam vnius angeli, & aliud nunc, q. similiter est pars illius quantitatis, mensurat existentiam alterius angeli, & sic de aliis, & sic patet ista positio. Et dicitur De identitate reali-
ista opi. q. nunc mensurans existentiam angeli realiter distinguitur ab ipsa existentia, & ex alia parte, quædam præ-
concedit, quod est impossibile existentiam angeli supposita.
esse nunc non existente, & e contra.

¶ Ibi, contra istud arguitur, sicut prius argutum est in q. 5. primæ dist. huius. Hic Doc. arguit contra istam opi. secundam, nō improbando realem identitatem inter existentiam angeli, & ipsum nunc cui. Sed specialiter arguit contra hoc, q. dicit illa op. secunda. s. q. impossibile est existentiam angeli esse sine propria mensura indiuisibili, & e contra, & tñ existentia angeli, & illa mensura realiter distinguuntur. Dicit Doc. q. hoc vñ impossibile ponere aliqua duo omnino inseparabilia, quorum vnum sit in alio, & non esse idem realiter, & hoc probat Doct. supponendo tamē aliqua.

Primò, q. si a & b. sint adinuicē inseparabilia, quorum vnū est prius, & aliud est posterius (q. dico pp correlatiua, quæ sunt adinuicem realiter distincta, & tñ vnū nō potest esse sine altero, sed hoc est pp similitudinem naturalem illorum) sunt idem realiter, si tñ posterius fundetur in suo priori, ut supra exposui in isto secundo, dist. 1. q. 5. contra opin. Ocham.

*Quomodo si vnū corre-
latum non
possit esse si-
ne altero.*

Secundò præmitto, q. si a & b. sunt inseparabilia, & a. est prius b. & b. fundatur in a. & hoc per intrinsecum ipsius a. sunt simpliciter idē realiter dixi per intrinsecū, quia si b. inesset a. inseparabiliter. a. causa extrinseca necessariò producente b. in a. non sequeretur realis identitas inter a. & b. ut diffusè exposui dist. 1. q. 5. huius secundi.

Tertiò præmitto, q. existentia angeli est simpliciter prior sua mensura indiuisibili, patet, quia talis mensura fundatur in ipsa existentia angeli, & esse fundatum in alio est posterius eo.

Quartò supponit Doctor, quod si talis mensura est inseparabilis ab existentia angeli, quod hoc est à causa intrinseca ipsius existentie, patet, quia ista opinio habet dicere, quod talis mensura indiuisibilis ex natura rei oritur à causa intrinseca existentie angeli, & per consequens non inhaeret sibi à causa extrinseca; his præmissis statim patet ratio Doct. quia si existentia angeli, & mensura ipsius sunt adinuicem inseparabilia, & existentia angeli est prior, & ipsa mensura inest illi à causa intrinseca ipsius angeli videtur simpliciter repugnātia, quod realiter distinguatur. & sic patet quomodo ista ratio Doct. concludit, quæ ut concludat intentum præsupponit omnia supradicta prius à Doct. dicta in isto secundo, dist. 1. q. 5. Declaro tamen litteram huius rationis, cum dicit illud, quod si esset distinctum ab aliquo, esset posterius eo naturaliter, necessariò est idem illi, si impossibile est illud aliud esse sine eo, patet ista littera, quia si b. esset naturaliter posterius a. & sit impossibile a. esse sine b. sequitur, q. ipsum a. est idē realiter cum ipso b. dicit ergo Doctor, q. si b. puta mensura indiuisibilis, quod ponitur distinctū ab a. si naturaliter est posterius ipso a. & si impossibile sit ipsum a. puta existentia angeli esse sine b. necessariò a. erit realiter idem b. & per consequens repugnat dicere, q. b. sit naturaliter distinctū ab a. quod est posterius ipso a. & quod sit incom-

*Declaratio
litteræ.*

impossibile a. esse sine b. & sic patet ista propositio Doct. Sequitur, igitur si impossibile est esse angelum sine aliquo extrinseco, q. sit mensura actualis existentia, cum illud supple extrinsecum si esset aliud, videlicet ab ipsa existentia angeli esset posterius naturaliter ipsa actuali existentia angeli, sequitur, q. non est aliud ab existentia eius, supple si ponatur talem existentiam non posse esse sine tali mensura. Sequitur, aut si est aliud supple ipsa mensura, & per consequens posterius poterit actualis existentia angeli absque contradictione esse sine eo, scilicet sine tali mensura, quæ ponitur quum, & ita non est necessarium ponere illud, vult dicere Doct. q. si ipsa mensura est alia ab existentia, sequitur, q. talis existentia, cum sit prior, poterit esse sine tali mensura, patet per illam propositionem Doct. in primo, dist. 1. q. 4. & in secundo, dist. 12. q. 2. & alibi sæpe, absolutum prius alio, & realiter distinctum ab illo potest esse sine illo, & sic existentia angeli poterit esse sine tali mensura, & per consequens non est necesse ponere talem mensuram.

Ibi. Confirmatur ratio ista, confirmatio hæc probat, q. illud, q. est prius, & impossibile est esse sine posteriori sit realiter idem cum eo, & nō est idem realiter potest separari ab ista. Ista distinctio realis concluditur ex aliquo istorum trium, quorum duo parent in littera. dist. primæ. q. 5. huius secundi, & hic. Primum est actualis separatio aliquorum. Secundum est possibilis separatio. Tertiū sic declaratur in littera, vel nisi sint talia, quæ sic se habeant ad inuicem, sicut aliqua alia, quorū vnum est separabile ab alio: posito enim, q. a. & b. non possint separari ab inuicem, tamen si c. & d. similiter se habeant, sicut a. & b. & si probatur, q. c. & d. realiter distinguuntur, hoc idem concluditur de a. & b. sic arguendo, sicut se habet risibile ad hominē, ita inhibibile ad equū, sed si probatur, q. risibile distinguatur ab homine, statim concluditur de inhibibili, & ponit exemplum de septimo metaph. c. de partibus diffinitionis. tex. cōmen. 39. vbi sic habetur. Et parabola inquit de animali, quam consuevit Socrates iunior dicere non bene se habet, abducit enim à veritate, & facit suspicari, quasi contingens sit hominē esse sine partibus, sicut sine ere circulum, &c. Vide ibi tex. cum commento, & vocat Socrat. Iuniorē Plat. ex eo, quod fuit discipulus Socratis. Ex ista littera dicit Doct. in sententia, q. si volo probare, q. carnes non sint de diffinitione hominis, quāvis non possint ab homine separari, probabo per simile, supponendo, q. circulus tantum sit in ere, & non possit separari ab ipso, arguēdo sic, sicut se habet es respectu circuli, ita caro respectu hominis, sed es non est de diffinitione circuli: ergo nec carnes de diffinitione hominis. & dicit Doc. q. dato, q. esset impossibilis separatio istorū ab inuicem, puta hominis, & carnis, si tamen ista sic se habeant ad inuicem sicut aliqua alia, quorum est possibilis separatio concluditur ista esse distincta, puta si ex ratione propria circuli, & trianguli, carnis, & ligni concluditur circulum sic se habere ad lignum, sicut triagulum ad carnem, & probatur separabilitas ex vna parte, cōcluditur distinctio ex alia parte, vt puta si volo probare, q. circulus, & lignum realiter distinguatur probabo per simile sic, sicut se habet triangulus ad carnem, ita circulus ad lignum, sed triangulus potest separari à carne, ergo & circulus à ligno, & posito, q. circulus non possit separari à ligno, sequitur tamē, q. realiter distinguatur à ligno, ex eo q. similiter se habet ad lignum, sicut triangulus ad carnem, & talis inseparabilitas nō est ex propria ratione, & ab intrinseco, sed ex aliquo extrinseco. His præsuppositis ostendit Doct. principale intentum, videlicet, q. ista non stant simul, q.

Parabola Socratis iunioris: id est Platōnis.

existentia angeli, & eius mensura sint inseparabilia, & q. realiter distinguantur, quia si realiter distinguatur erit aliquo trium modorum præcedentium, sed non est aliquo istorum trium modorum. de primo patet, & similiter de secundo, quia secundum istam opinionem existentia angeli, & eius mensura, nec actu, nec potētia separantur. de tertio similiter patet, quia non se habent ad inuicem, sicut aliqua distincta separabilia, quia nihil distinctum ab alio realiter, sine quo non potest esse sine contradictione, est prius eo, sed vel est posterius eo naturaliter, vel simul natura cum eo, istud autem quod ponitur aliud ab angelo si esset, esset posterius naturaliter, & hoc satis supra patuit in isto secundo, dist. 1. q. 5.

Ibi, instatur contra istud sic. Hic Doct. vult probare inseparabilitatē ipsius nunc cui ab existentia angeli simul, & distinctionem realem ad inuicē, primum videlicet inseparabilitatem supponit, vt verum secundum opinionem prius positam. Secundum verò. scilicet realem distinctionem. probat per illud tertium membrum positum supra ex septimo metaph. tex. comm. 39. & arguit sic, sicut se habet nunc temporis ad substantiā mobilis, ita nunc cui ad æternum, sed nunc temporis distinguitur realiter à substantia mobilis, ergo & nunc cui realiter distinguitur ab existentia æterni. Et addit in littera, q. tantum sit vnum nunc in toto tempore idem secundum substantiam, & diuersum secundum esse, vt patet per Arist. 4. physic. tex. com. 103. & in aliam translationem. Ipsius inquit esse in simul est idem, quoniam instans est idem cum fuerit, secundum autem esse diuersificatur, & ibi Comment. tempus inquit est idem illis, quæ sunt in tempore in simul, & causa in hoc, q. tempus est idem, quoniam instans, quod est agens tempus est idem in omni motu, cum fuerit demonstratum, sed esse eius diuersificatur. scilicet per prioritatem, & posterioritatem, hæc ille. Et quomodo diuersificatur secundum prius & posterius, patet vbi supra tex. comm. 104. secundum aliam translationem. Et instans inquit mensurat tempus, secundum q. terminat illud per prius, & posterius, & potest dicere, q. instans quodammodo est idem, & quodammodo non, quoniam & est vnū post aliud est diuersum. & hæc ratio instantis, secundum vero q. instans est in aliqua hora est idē. hæc ille. Et ibi Commentator, instans inquit, quodammodo est idem, & quodammodo est diuersum, & paulo infra, quoniam instans secundum quod accidit ei, vt sit idem in rebus diuersis, vt vnum indiuiduum, quod inuenitur in pluribus locis est diuersum, vt forte esse in foro aliud est ab ipso esse in domo, &c. Ex his patet, quomodo sit vnum instans tantum secundum substantiam, diuersum tamen secundum esse, id est quod illud instans secundum substantiam suam, quod est idem in toto tempore potest considerari, vt est prius tempore, & vt sic dicitur principium temporis, & illud idem, vt est finis alicuius temporis, puta vnius horæ sic dicitur terminus illius temporis.

Probatio Doctoris.

Tempus est idem illis, quæ sunt in tempore.

Est vnū instans secundum substantiam diuersum, tamen secundum esse.

Ibi, istam instātiā excludendo. Hic Doct. primo intendit ostendere, q. nunc temporis sit aliud, & aliud secundum substantiam, siue q. in tempore sit aliud, & aliud instans secundum substantiam, & hoc intendit ostendere secundum mentem philosophi. 4. physic. tex. comm. 104. Eo (inquit) q. fertur, cognoscimus prius, & posterius in motu, secundum autem q. numerabile est prius, & posterius ipsum nunc est: quare in his, q. idem ens nunc est idem est. prius autem & posterius est, quod in motu est, sed in ipso esse alterum: secundum enim, q. numerabile prius, & posterius est ipsum nūc, hæc ille. Et Commentator vbi supra, comm. 104. sic dicit translatus, Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. F 3 quod

*Quomodo
tempus se-
quatur mo-
tum.*

quod habet motum est causa inesse instati, q̄ supplē inflā agit tempus, quemadmodum tempus lequitur motum. s. quia motus est causa eius, quia est subiectum illius, quemadmodum magnitudo est causa motus. quoniam est subiectum motus, & parum infra, ex cognitione trāslari supplē localiter moti prioris, & posterioris cognoscitur prius & posterius in motu, & per hoc, q̄ translaturum prius, & posterius est numeratum erit instans numeratū, & esse translati est causa inesse instantis, & mutatio eius. s. translati est causa in numeratione istius. s. instans. Et parum infra, & iam posuimus, q̄ translaturum est vnum secundum subiectum, & plura secundum diffinitionem supplē, vt consideratur secundum prius, & posterius in ipso; ita etiam debet esse in instanti, quoniam secundum, q̄ est in vno subiecto semper est idem, quoniam ipsum est prius, & posterius in motu. i. quoniam instans prius, & posterius in motu est idem, quia translaturum est idem, & est numeratum, quia translaturum numeratur. Hæc ille. Dicit ergo Doct. supponēdo, q̄ nunc temporis sequatur illud, quod fertur per hoc, quia eo quod fertur, cognoscimus prius, & posterius in motu, & ipso nūc cognoscimus prius, & posterius in tempore, vult dicere, q̄ ad cognoscendum prius, & posterius in motu requiritur alia, & alia mutatio, siue aliud, & aliud mutatum esse, quæ semper fiunt in instanti: nam, per aliud, & aliud mutatum esse ipsius mobilis cognoscitur prius, & posterius in motu, & hoc patet, quia si lapis actu existat, & immobiliter nō cognoscitur in eo, neque prius, neque posterius, sed cum lapis incipit moueri in tempore, vt est sub tali mutatione in aliquo instanti acquirit mutationem, quæ habet mutatum esse, quæ mutatio est principium motus futuri, & finis præteriti, & moueatur primò per spacium vnius horæ, tunc terminus illius motus est mutatum esse, & sic per aliud, & aliud mutatum esse cognoscitur in ipso prius, & posterius in motu: ita q̄ per aliud, & aliud mutatum esse cognoscitur prius, & posterius in motu: similiter dico de tempore: nam q̄ in tempore sit prius, & posterius non cognoscitur, nisi per aliud, & aliud instans: quia instans, quod est principium temporis est prius, & instans, quod terminat tempus est posterius, & sic aliud instans est principium temporis sequentis, & sic prius, & aliud instans sequens, & terminans illud tempus est posterius; & sic successiue, ex istis ergo instantibus cognoscitur prius, & posterius in tempore, & q̄ vna pars temporis est prior alia. Cum ergo ipsum instans temporis sequatur illud, quod fertur. s. ipsum mobile, puta lapidem, non absolutē, sed vt est sub mutatione, siue sub mutato esse, quod mutatum esse mensuratur instanti temporis, sicut & motus mēsuratur tempore, & vltra cum lapis per motum, quo mouetur habeat aliud, & aliud mutatum esse, sequitur, q̄ tempus mensurans ipsum motum habebit aliud, & aliud instans, cum instans in tēpore sequatur mutatum esse, sicut ergo in motu sunt plura mutata esse, ita & in tempore mensurante motū erunt plura instantia secundum substantiam mēsurantia ipsa mutata esse, & sic patet ratio Doct.

*Trāslaturum
est vnum se-
cundum sub-
iectum, &
plura secun-
dum defini-
tionem.*

*Mutatio est
principium
motus futuri,
& finis
præteriti.*

Ibi. Præterea quomodo posset ipsum nunc indiuisibile fluere. Hic Doct. probat eandem conclusionem per argumentum ducens ad impossibile, quia si in toto tempore esset tantum vnum nunc secundum substantiam, diuersum autem secundum esse totum illud tempus esset cōpositum ex indiuisibilibus, quod est contra intentionem philosophi. tex. com. 88. & q̄ hoc sequatur. Probat, quia ex quo ipsum nunc, siue instans fluxu suo secundum aliud, & aliud esse. s. prius, & posterius efficit tempus, tunc totum illud tempus, q̄ est cōpositum ex alio, & alio esse ipsius nūc esset cōpositum ex indiuisibilibus, patet, quia illa esse essent in diuisibilibus: nā principium temporis est indiuisibile, & similiter terminus, vt supra patuit, & probat Doct. in simili, q̄ esset cōpositum ex indiuisibilibus auctoritate philosophi. 6. physic. tex. com. 88. de indiuisibili, qui sic ait, quare non contingit impartibile moueri, neque omnino mutari, hæc ille. Et rationem assignat, quia tunc motus eius componeretur ex indiuisibilibus, vt dicit in illo tex. & quod componeretur ex indiuisibilibus, probat vbi supra tex. com. 89. Amplius autem ex his manifestum est, cum neque punctum, neque aliud indiuisibile, nullum cōtingit moueri, omne enim q̄ mouetur impossibile prius maius moueri ipsius, quàm aut equale, aut minus: si igitur hoc manifestum est, q̄ & punctum minus, aut equale mouebitur primum, quoniam autē indiuisibile est impossibile est minus moueri prius, equale ergo ipsi, quare erit linea ex punctis. Si autem hoc impossibile est, & moueri indiuisibile impossibile est, hæc ille, vt clarius intelligatur ista littera, pono, quod indiuisibile dicatur a. & moueatur super aliquod spacium, quod dicatur b. certū est, q̄ a, quando incipit moueri, aut pertransit totum spacium, quod est falsum, aut minus spacium, aut maius, aut equale, patet, quod non est dandum, nisi equale, cum ergo a. sit indiuisibile & spacium, quod pertransit prius erit indiuisibile. & sic motus ipsius a. erit cōpositus ex indiuisibilibus, & similiter spacium quod pertransit.

*Tempus & b
est sine nunc
quia motus
non est sine
mobili.*

*Principium
temporis est
indiuisibile.*

*Nullum im-
diuisibile cō-
tingit mo-
uari.*

Ibi. Similiter philosophus in tertia proprietate de nunc, hic Doct. intendit idem probare per philosophum 4. physic. tex. comm. 105. Manifestum est, inquit, q̄ nisi tempus sit ipsum nunc non erit, vti que siquidem ipsum nunc non erit, tempus non erit, simul enim sunt sicut id quod fert, & loci mutatio, sic numerus qui est eius, quod fertur, & qui est loci mutationis, tempus quidem enim est loci mutationis numerus, id est mensura, ipsum autem nunc est, sicut quod fertur, & vnitatis est numeri, & cōtinuum autem tempus est ipsi nunc, & diuiditur

secundum ipsum nūc, vide ibi Commē. & per hunc tex. vult concludere Doct. esse diuersa instantia secundum substantiam in ipso tempore, & arguitur sic, sicut se habet motus ad mutatum esse, siue ad mobile sub mutatione, ita tempus ad nunc, siue ad instans: cum ergo tempus sit numerus. & mensura ipsius motus, ita & instans temporis erit numerus, siue mensura ipsius mutati esse, patet consequentia auctoritate philosophi vbi supra, quia ex quo dicimus, q̄ tempus non est sine nunc, nec ē contra: quia motus non est sine mobili, siue mutato esse, sicut ergo tempus dependet à motu, ita & nunc temporis à mutato esse: nam prius, & posterius in tempore causatur à priori, & posteriori in motu, vt patet 4. physic. tex. com. 104. cum ergo mobile sit alterum, & alterum in toto motu, supplē secundum aliud, & aliud mutatum esse: ergo & nunc temporis sibi correspondens erit aliud, & aliud.

Ibi. Ad hoc etiam sunt duæ rationes philosophi, quarum vna est talis, &c. per quam deducit ad impossibile: quia si tantum esset vnum instans in toto tempore, tunc omnia, quæ mensurantur illo tempore essent præsentia, patet, quia illa dicuntur esse simul, quæ sunt in eodem indiuisibili, patet quarto physicorum. tex. com. 92. Amplius inquit, si simul esse secundum tempus, & neque prius, neque posterius in eodem esse, & ipso nunc est, & si qua prius, aut posterius in ipso nunc sunt simul erunt, quæ in millesimo fuerunt anno cum his, quæ sunt hodie, hæc ille. Vnde Commentator ibi, commento 92. sic ait illa, quæ sunt insimul sunt

sunt in eodem instanti, & sua conuertens, illa quæ sunt in eodem instanti sunt simul, hanc propositionem, scilicet quod idem instans est omnium entium, de quibus dicimus quædam esse ante, & quædam esse post, sequitur ubi illud, quod fuit tractato millesimo, & illud, quod est hodie sunt insimul, quod est inopinabile, & syllogismus categoricus concludens inconueniens in hoc sermone componitur, sic in prima figura omnes res inueniuntur in eodem instanti, & omnia sunt simul, ergo omnia quæ sunt simul, quod est impossibile, hæc ille.

¶ Ibi. Alia ratio est, quia cuiuslibet continui sunt duo termini distincti, ut ista ratio clarius intelligatur: suppono, quod cuiuslibet continui sunt duo termini, scilicet terminus à quo, & terminus ad quem: nam in linea sunt duo puncta, quæ sunt termini lineæ, in motu verò, puta vnus horæ sunt duo mutata esse, & in tempore, puta vnus horæ sunt duo instantia, quorum vnum est principium illius temporis, & aliud finis, siue terminus. Secundò suppono, quod terminus continui per se, id est ex sua ratione formali terminat continuum. Istis suppositis, accipio tempus vnus horæ certum est, quod principium illius temporis est aliquod instans, & similiter terminus illius est aliquod instans, sed impossibile est, quod vnum instans respectu vnus horæ sit principium, & terminus illius, ut patet intuitu, ergo erit aliud, & aliud instans. Et dicit Doctor in ista littera, quod si ipsum nunc sit tantum ipsa substantia mobilis non est contendere, nisi de verbis, quia prius factum fuit argumentum. Ibi instatur contra istud sic, quia nunc secundum substantiam se habet ad substantiam mobilis, &c. ubi fuit sic argumentatum, sicut se habet nunc temporis ad substantiam mobilis, ita nunc cui ad ipsum æternum, modo dicit Doctor. Si tu concedis, quod nunc temporis sit ipsa substantia mobilis, tunc contentio ista est tantum in verbis, & non in re, quia in re magis ex hoc probatur intentum, scilicet quod nunc cui sit simpliciter idem cum æterno.

¶ Ibi. Et si dicas, quod terminat secundum diuersa esse, id est quod ipsum instans temporis, secundum quod est prius, & incipit fluere est principium temporis, puta vnus horæ, & secundum quod est posterius, vel finis illius horæ dicitur terminus.

Scotus improbat hanc responsionem. ¶ Ibi. Contra, hic Doctor improbat hanc responsionem, & dicit ista duo esse accidunt ipsi instanti, patet, quia cum illud instans dicitur prius non est sub esse posterioris, & similiter cum est sub esse posterioris non est sub esse prioris: & sic huiusmodi prius, & posterius accidunt sibi. Dicere ergo, quod est principium sub illa ratione, qua est prius, & incipit fluere, & finis, siue terminus sub illa ratione, qua posterius, ergo non terminat per se, quod est falsum, quia omne indiuisibile de genere quantitatis, vel per se terminat quantitatem, vel est pars alicuius discreti.

¶ Ibi. Præterea ista esse quæro, cuius generis sunt. Et ratio ista clara est: nam si ista esse sint indiuisibilia de genere quantitatis, ergo sufficiunt ad terminandum proprium continuum absque illo nunc, secundum substantiam, quod est inconueniens, puta quod illa ratio, qua nunc dicitur posterius, sit terminus ipsius continui: nam illa ratio, qua dicitur posterius non est ex natura rei, & sic aliquid, quod non est ex natura rei esset per se terminus alicuius continui habentis verum esse ex natura rei. Si autem illa esse sint alterius generis, puta qualitatis sequitur inconueniens, videlicet, quod qualitas erit per se ratio terminandi continuum in genere quantitatis.

¶ Ibi. Et præterea quomodo non mutaretur ipsum nunc secundum substantiam, si mutatur secundum diuersa esse, & tunc oportet eius, & suorum esse quærere mensuram, & sic in infinitum, vult dicere Doctor. Quod si ipsum nunc sit sub alio, & alio esse: ergo tunc mutatur, sed cuiusque mutato esse correspondet nunc temporis pro mensura, & tunc quæro de illo nunc correspondente, aut potest esse aliud, & aliud secundum substantiam, secundum quod correspondet alij, & alij mutato esse, & tunc habetur intentum, aut est tantum aliud, & aliud secundum diuersa esse, quibus correspondet alij, & alij mutato esse, ergo ipsum nunc, ut sub alio, & alio esse mutatur, & sic erit processus in infinitum.

¶ Ibi. Præterea aut istud nunc secundum substantiam idem est in quolibet mobili, aut præcisè in vno, non primo, quia tunc idem accidens numero esset in pluribus subiectis: non secundò, patet, quia tunc non mensuraretur aliud mobile, ut actu esse sub aliqua mutatione, siue sub aliquo mutato esse. Et ista littera potest sic exponi, ponendo casum, scilicet quod mobile a. moueatur per horam, in quo motu sunt centum mutata esse, ita quod mobile a. potest dici aliud, & aliud mobile pro quâto est sub alio, & alio mutato esse, hoc casu posito, quæro aut nunc temporis est totum simul in centum mutatis esse, ergo idem accidens erit simul in pluribus subiectis, patet, quia instans temporis subiectatur in mutato esse, sicut & ipsum tempus immediatè subiectatur in motu, aut idem nunc numero est tantum in vno mutato esse, ergo tantum vnum mutatum esse mensuratur nunc temporis, & non alia mutata esse, quod est impossibile. Et ex his patet improbatio illius, quod tantum sit vnum nunc secundum substantiam in toto tempore.

¶ Ibi. Ad philosophum dico, dicit Doctor respondendo ad illud philosophi 4. physic. text. com. 103. (videlicet quod in toto tempore sit tantum vnum nunc secundum substantiam differens secundum esse) quod philosophus intelligit de quocunque nunc, quia dato quocunque nunc illud esse suam substantiam est simpliciter idem, ita quod in substantia illius nunc nulla est diuersitas ex natura rei, dici ut diuersum esse pro quanto aliter, & aliter consideratur: quia ut consideratur sub illa ratione, qua est principium futuri temporis, & ut est finis præteriti dicitur esse differens esse. Et si dicatur, quod datur aliquod nunc, quod est principium alicuius temporis, & non finis alterius, sicut expositum est supra, quod quando mobile mouetur prius incipit esse sub mutato esse, cui correspondet proprium nunc, & tale mutatum esse, licet sit principium motus, non tamen est finis alterius. Et similiter posset dici, quod datur aliquod nunc, quod tantum est finis præteriti temporis, & nullo modo principium alterius, patet, quia finis alicuius motus, siue terminus est aliquod mutatum esse, cui correspondet proprium nunc mensurans tale mutatum esse. Respondeo breuiter, quod sicut omne moueri præcedit mutatum esse in infinitum, & è conuerso. Scilicet omne mutatum esse præcedit moueri in infinitum, ut patet 6. physic. text. comm. 52. Sic omne tempus præcedit nunc, & omne nunc præcedit tempus, ita quod sicut non potest dari aliqua prima pars temporis, antequam non sit alia, nec aliquod nunc tempus ante, quod non sit aliud, ita non potest dari aliqua pars temporis, quam non præcedat aliquod nunc, nec potest assignari aliquod nunc, quod non præcedat aliqua pars temporis, & sic sequitur, quod dato quocunque, nunc illud erit principium alicuius partis temporis, & finis alterius. Idem dico de nunc mensurante mutatum esse, quod est terminus alicuius temporis. Sed de hoc infra patebit præsentis distinctione.

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. F 4 ¶ Ibi.

Duo puncta sunt termini lineæ.

Expositio litteræ.

Quomodo sit idem nunc secundum substantiam differens secundum esse.

¶ Ibi, & ad hoc declarandum. Hic Doctor intendit declarare per simile ad mobile, quomodo idem nunc numero dicatur idem secundum substantiam, & diuersum secundum esse, & sententia huius litteræ stat in hoc, scilicet quod mobile potest dupliciter considerari. Primo in se, & absolute, & non ut est sub aliquo motu, vel mutatione. Secundo ut est sub motu, vel mutatione. primo modo non mensuratur tempore, nec nunc temporis, patet, quia tempus est primo mensura motus, & nunc tempus est mensura mutati esse, & si aliquando dicitur mensura alicuius mobilis, ex hoc solo dicitur mensura pro quâto ipsum mobile est sub motu, vel mutatione, & ut sic substantia mobilis mensuratur tempore tantum per accidens. Et si queratur, qua ergo mensura mensuratur substantia mobilis, ut præcedit motum, & mutationem, dico, quod mensuratur quo, ut infra patebit præsentis quæstione. Secundo modo ut mobile est sub motu, vel mutatione, & tunc considerando ipsum, ut est sub vna mutatione, siue sub vno mutato esse erit idem secundum substantiam, & diuersum secundum esse, patet, quia vna mutatio numero, siue vnum mutatum esse, est tantum vnum, & idem secundum substantiam, ut verò est principium vnius partis motus puta futuræ, & finis alterius, scilicet præteritæ dicitur diuersum secundum esse, quia secundum aliam, & aliam rationem dicitur principium, & finis, ut supra exposui, pariformiter dicendum est de quocunque nunc temporis.

Expositio ista
tota.

¶ Expono tamen aliquantulum istam litteram ibi non quidem mobile, ut absolute præcedit mutationem, quia hoc modo nunc non est mensura eius, non debet intelligi, quod mobile prius fiat sub mutatione, quàm sub motu, quia data quacunque mutatione aliqua pars motus præcedit, & e contra data quacunque parte motus aliqua mutatio præcedit, ut supra dixi, sequitur, sed mobile, ut est sub vna mutatione est idem secundum substantiam, cum dicit Doctor de mobili sub vna mutatione, non debemus intelligere, quod præcisè sit sub vna mutatione, quia impossibile est mobile inueniri, quin sit sub infinitis mutationibus, patet, quia dato quocunque motu ille est diuisibilis in infinitas partes motus, loquendo de diuisione secundum proportionem, & data quacunque parte motus illa erit inter duo mutata esse, quorum vnum est principium illius partis, & aliud finis eiusdem, debet ergo sic intelligi Doctor, quod quando mobile incipit moueri, consideratur sub aliqua vna mutatione, quæ est principium vnius partis motus, & finis alterius, & sic talis mutatio secundum se considerata erit tantum vna secundum substantiam, ut verò consideratur sub alia, & alia ratione, qua dicitur principium, & finis dicitur diuersa secundum esse, id est dicitur alia, & alia secundum aliam, & aliam rationem. Sequitur ibi, & secundum hoc dicitur alibi, & alibi esse, non quidem actu, sed in illo vbi medio inter extrema, dicit Doctor, quod quando aliquod mobile localiter mouetur actu est in vno vbi medio, & sub extremis non actu, exempli gratia, si a. mouetur super aliqua magnitudine in quocunque instanti semper est in alio, & in alio vbi, & quando actu est in aliquo vbi præsentis illud, vbi præsens dicitur medium inter duo extrema, quæ extrema sunt vbi præteritum, & vbi futurum, & sic illud vbi medium dicitur principium vbi futuri, & finis vbi præteriti, pro quantum ergo vnum mobile est in aliquo vbi medio, dicitur alibi, & alibi esse: quia ut est in tali vbi medio est inter extrema in quantum illud vbi medium terminat motum secundum prius vbi, & inchoat secundum posterius vbi, & rationem assignat:

Quomodo
sit intelligē-
dus Doctor.

quia mutari est aliquid vtriusque extremi, ut patet *Quid sit mu-*
per philosophum sexto physicorum. tex. com. 32. *tari.*
vbi sic ait secundum aliam translationem. Sequitur necessario, ut transmutatum secundum quandam partem sit in hoc, & secundum aliam sit in hoc, quoniam impossibile est, ut in vtroque sit, aut ut sit in neutro, & intelligo per hoc, quod dico in quo transmutatur primum in transmutatione, verbi gratia, ex albo in palidum non in nigrum, quoniam non est necessarium ut transmutatum sit, aut in hoc extremo, aut in hoc, ergo manifestum est, quod illud, quod transmutatur est diuisibile. Et ibi vide Commentatorem diffusè exponentem, vult ergo Philosophus, quod quamuis aliquid sit in vno medio; tamen illud est aliud secundum vtrumque extremum, ut puta quando mobile localiter mouetur, & actu sit in aliquo medio, puta in aliqua mutatione, quæ est finis motus præteriti, & principium futuri, illud mobile est aliud secundum vtrumque extremum, quia ut sic sub alia, & alia ratione consideratur.

¶ Ibi. Sed quomodo ex hoc soluitur illa quæstio philosophi, quam mouet quarto physicorum. tex. comment. 90. vbi querit, an idem nunc secundum substantiam maneat in toto tempore, vel non, vbi sic ait. Amplius autem ipsum nunc, quod videtur determinare præteritum, & futurum, vtrum vnum, & idem semper permanet, aut aliud, & aliud non facile est scire, siquidem semper alterum, & alterum est, &c.

¶ Ibi. Dico, quod sicut quæstionem illam, vtrum tempus sit nunquam, soluit expressè, quæ habetur quarto physicorum, tex. comment. 87. Conueniens inquit est aliquid de tempore, primum autem bene se habet opponere de ipso, & per extraneas rationes. Vtrum sit eorum, quæ sunt & tex. com. 88. quod igitur inquit, omnino non sit, aut vix, & obsecure, ex hoc aliquis concipiet, &c. Dicit Doctor, *Opinio Do-*
quod hanc quæstionem non soluit expressè, sed alibi *toris.*
qua dicit, ex quibus potest colligi eius solutio, ita, & in isto, videlicet, an in toto tempore sit tantum vnum nunc secundum substantiam, diuersum verò secundum esse, & ostendit Doctor quomodo sit aliud, & aliud nunc secundum substantiam per comparisonem ad mobile existens sub motu, vel mutatione, & vult dicere Doctor, quod sicut idem mobile, *Idem mobi-*
siue idem mutatum esse est vnum, & idem secundum *le, siue idem*
substantiam, sed diuersum secundum aliam, & aliam *mutatū esse*
comparisonem: quia ut comparatur ad partem *est vnum, &*
præteritam motus dicitur finis, ut verò comparatur *idem secun-*
ad partem futuram dicitur principium, sic pariformiter, dicendum est de nunc temporis, quod dato quocunque nunc erit idem secundum substantiam, sed diuersum secundum aliam, & aliam comparisonem, ut supra exposui. Et tamen in illo toto tempore sunt plura nunc alia, & alia secundum substantiam, sicut & in aliquo motu sunt plura mutata esse secundum substantiam, ut supra paruit. Et hoc patet etiam per litteram sequentem, cum dicit, & non est tanta identitas instantis in toto tempore, quanta est vnius instantis respectu substantiæ mobilis, igitur instans in toto tempore est aliud, & aliud secundum substantiam, vult dicere Doctor, quod accipiendo instantia in aliquo tempore, puta vnius horæ in quo mouetur a. quod instans accipitur in confuso, non dicit tantam identitatem, quantam dicit vnum instans mensurans tantum vnam mutationem, patet, quia instans in toto illo tempore includit plura, & plura instantia, instans autem vnum respectu substantiæ mobili, id est mensurans vnam mutationem, per quam mobile tantum habet vnum mutatum esse, est tantum vnum numero. Ex huius arguo sic, quæcunque sunt vnum numero secundum substantiam

substantiam, dicunt eandem identitatem, sed in illas
temporis confusè acceptum, & vnum instans nu-
merum, non dicunt eandem identitatem, ergo non sunt
vnum numero secundum substantiam. Aduerte
tamen, quòd Doctor præsupponit pluralitatem
instantium in toto tempore, vt supra probatur, sic
quòd in toto tempore possit accipi instans in confu-
so, quòd verè est commune pluribus instantibus.

¶ Est etiam aduertendum pro iunioribus, quod cum
dicitur instans idem secundum substantiam diuer-
sum secundum esse accipitur ibi secundum substan-
tiam, vt absolute in se consideratur, & accipitur se-
cundum esse, vt dicit aliam, & aliam comparationem,
sicut dicimus, quòd mobile potest considerari
secundum substantiam, supple in se, vt in se abso-
lutè consideratur, & secundum esse, secundum quòd
consideratur secundum aliam, & aliam comparationem,
vt cum sit sub alia, & alia parte motus, vel
sub alia, & alia mutatione.

¶ Ibi, dico tunc ad instantiam. Nunc Doctor re-
sponder ad instantiam superius factam, in qua pro-
babitur, quòd sicut instans mensurans substantiam
mobilis realiter distinguitur ab ipsa: ita, & nunc qui
realiter distinguitur ab ipso æterno, & dicit, quòd
si aliquod nunc, similiter se habeat ad substantiam
mobilis, sicut nunc qui se habet ad æternum, quòd
est idem realiter substantiæ mobilis. Et addit Doc.
quòd tale nunc mensurans substantiam mobilis non
erit aliud, & aliud, sed tantum vnum, & erit indi-
uisibile non de genere quantitatis, quia si esset de
genere quantitatis esset realiter distinctum à substan-
tia mobilis, vt alias pertractabitur. Et aduerte, quod
cum dicit Doctor nunc mensurare substantiam mo-
bilis non accipitur hic substantia mobilis pro mu-
tatione, siue pro mutato esse, vt supra dixi, nec pro-
prie vt est sub mutatione, sed accipitur substantia
mobilis pro substantia in se considerata, siue actu
sit sub motu, vel quiete, quia vt ipsa consideratur
sub motu saltem per accidens mensuratur tempore,
vt verò consideratur sub mutatione per accidens
mensuratur instanti temporis. Doctor tamen ma-
gis videtur declinare, quòd quælibet substantia, vel
mensuretur quo dicente quantitatem successiuam
tenendo positionem Bonaueni, vel dicente tantum
nunc indiuisibile secundum positionem Henri. &
hoc infra patebit. Et addit Doctor in littera, quòd
si fingatur tale instans mensurans substantiam mo-
bilis pertinere ad genus quantitatis tale instans non
est in actuali existentia angeli, & hoc intendo, quòd
mensura existentie angeli sit tantum vnum nunc in-
diuisibile, & realiter idem existentie angeli, vt supra
patuit. Si verò teneretur positio Bonauenturæ ta-
lia instantia sibi ad inuicem succedentia essent de
genere quantitatis, vt supra patuit præsens distinc-
tione prima.

¶ Ibi. Sed contra istud arguitur sic. Hic Doctor
intendit probare, quòd substantiæ mobilis cor-
respondere tantum nunc secundum substantiam, & il-
lud nunc erit realiter distinctum à substantia mobi-
lis, & probat, quòd tale nunc sit mensura propria
substantiæ mobilis, quia substantia mobilis, vel cõ-
sideratur sub medio mutationum, idest inter ter-
minos mutationum, & sic correspondet sibi diuer-
sa nunc secundum esse, patet, quia vt est sub alia, & alia
mutatione, siue sub alio, & alio mutato esse men-
suratur alio, & alio nunc temporis, quia proprie mu-
tatio mensuratur nunc temporis. Et cum dicit, vt est
sub vno medio mutationum, sic debet intelligi, quia
mutatio est inter duos motus, quia est finis motus
præteriti, & principium motus futuri, vt supra ex-
posui, qui motus dicuntur termini talis mutatio-
nis, videlicet terminus à quo, & terminus ad quem:

nam cum mobile sit sub aliquo mutato esse transit
à motu præterito ad motum futurum, vt ergo mo-
bile actu est sub aliqua transmutatione, tunc est in
medio inter terminos talis mutationis, vel conside-
ratur mobile, vt est sub terminis mutationum, pu-
ta sub distinctis partibus motus, quæ sunt termini
mutationis, quia pars præcedens mutationem dici-
tur terminus à quo, & pars sequens dicitur termi-
nus ad quem, tunc tale mobile mensuratur tempore,
patet, quia motus sub quo consideratur tempore
mensuratur. Aduerte tamen, quòd vt est sub mu-
tatione mensuratur instanti temporis, non ratio-
ne sui, sed ratione mutationis, & vt est sub motu
dicitur mensurari tempore tantum ratione motus,
qui per se mensuratur tempore, vel consideratur ip-
sum mobile, vt est prius motu, & mutatione, pos-
sibile tamen recipere ipsa, tunc mensuratur al qua-
propria mensura alia à supradictis, & illa videtur
esse instans, siue nunc secundum substantiam, idest
nunc absolute in se consideratum, & hoc patet, quia
vt tunc mensurat mutationem, quæ ponitur mediū
inter terminos videtur esse aliud, & aliud tantum
secundum esse, quia sicut talis mutatio est finis mo-
tus præteriti, & principium motus futuri, ita &
nunc mensurans talem mutationem est finis tem-
poris præteriti, & principium temporis futuri, &
sic erit aliud, & aliud secundum esse: ergo vt men-
surat substantiam mobilis in se, & absolute conside-
ratam erit tantum idem nunc secundum substan-
tiam, siue illud nunc pertineat ad genus quantitatis,
siue non. Hiis declaratis formatur sic ratio, sicut
se habet nunc mensurans mutationem ad ipsam mu-
tationem, & tempus mensurans motum ad ipsum
motum, ita se habet nunc mensurans substantiam mo-
bilis in se ad ipsam substantiam, ergo sicut nunc rea-
liter distinguitur à mutatione, & tempus à motu,
ita & nunc mensurans substantiam mobilis in se
realiter distinguitur.

¶ Ibi, respondeo, si oportet tempus differre à mo-
tu, & per consequens instans à mutatione, &c. Do-
ctor dubitative loquitur, an tempus realiter diffe-
rat à motu, & instans à mutatione, quia in ista ma-
teria sunt diuersæ opi, videtur tamen probabiliter
dici per rationem Doctor, quòd realiter distinguan-
tur, quæ ratio est satis clara in littera. Et addit Do-
ctor, quòd posito, quòd tempus realiter distingua-
tur à motu, & instans à mutatione, non est simile
de nunc mensurante substantiam mobilis in se, quia
illud poterit esse idem realiter, & hoc est quòd in-
tendit in ista littera, quam tamen propter iuniores
declaro de particula in particulam, quòd dicit ibi
de partibus eiusdem quantitatis proportionis. Con-
tinuum enim potest diuidi semper in partes eiusdem
proportionis, vel in partes eiusdem quantitatis, cum
diuiditur in partes eiusdem proportionis, semper
diuiditur per medietates, puta quantitas pedalis di-
uiditur in duas partes æquales, & illa medietas diui-
ditur in partes æquales, & illa alia medietas in par-
tes æquales, & sic in infinitum, quia data quacunque
parte semper est diuisibilis in duas medietates, & sic
continuum est diuisibile in infinitas partes, semper
loquendo de partibus eiusdem proportionis, quia
sicut aliquod continuum est in proportionem duplā
ad quamlibet medietatem seorsum sumpta, ita &
illa medietas, vt diuiditur in duas partes æquales est
in proportionem duplā ad vnā medietatem, & sic
in infinitum. Sed partes eiusdem quantitatis aliter
considerantur, quia si diuiditur, puta linea cubitalis
per partes digitales, ita quòd primò auferat vna
pars digitalis, & secundo alia, & sic deinceps in tā-
tum poterit diuidi, quòd amplius non poterit diui-
di in partes digitales, & tales partes dicuntur partes
eiusdem

Nota, & be-
na.

Doctor ma-
gis declinat
ad opinionem
D. Bonaueni.

An tempus
realiter di-
stinguitur
a motu.

Continuum
potest diui-
di.

Differentia
inter partes
eiusdem pro-
portio-
is, &
eiusdem
quantitatis.

eiusdem quantitatis, & loquendo de huiusmodi partibus continuum non est diuisibile in infinitas partes. Sequitur ibi nulla quantitas est eadem alteri quantitati, nisi partes eiusdem proportionis, & quantitatis in ea sint æquales partibus eiusdem proportionis & quantitatis in reliqua, & hoc æquales tam in numero, quam in magnitudine. Hæc propositio est satis evidens, quia quando duo continua sunt simpliciter idem realiter, dicunt præcisè easdē partes, tam in numero, quam in magnitudine, aliter non essent idem realiter, dicit tam in numero, quam in magnitudine: quia si in continuo a. sunt infinitæ partes secundum proportionem tot erunt in continuo b. & si sunt centum partes eiusdem quantitatis, puta pedalis tot erunt in continuo b. & si in continuo b. essent centum partes digitales tantum, & in continuo a. centum partes pedales, licet continuum a. non excederet continuum b. in numero excederet, tamen in quantitate, siue in magnitudine, quia una pars esset maior alia. Sequitur ibi, loquendo autem de quantitate, quæ est in motu, quam habet ex parte magnitudinis, siue formæ, secundum quam est motus, possunt aliquæ partes motus, puta decem integrantes totum motum esse cum decem partibus temporis, sed non sunt eadem eis, quia cum eisdem partibus temporis possunt esse plures partes motus æquales prioribus partibus motus, vel tot inæquales, & exemplum sequens est satis clarum in littera, pono enim casum, quod a. moueatur super magnitudine bicubitali à virtute ut quatuor, & motus super tali magnitudine habeat centum partes digitales, loquendo de partibus motus respectu magnitudinis, tali motui correspondebit tempus habens tantum centum partes digitales. Deinde pono, quod sit virtus ut octo, quæ moueat idem mobile super magnitudine quaticubitali ille motus habebit ducentas partes digitales, & tamen mouebit in equali tempore, & sic tale tempus habebit tantum centum partes digitales, & ex hoc sequitur, quod realiter distinguitur à tali motu habente ducentas partes. Sequitur etiam, quod instantia talis temporis realiter distinguatur à mutationibus in tali motu existentibus, patet, quia ut consideratur tempus habere centum partes digitales, considerantur quinquaginta instantia, quia vnum instans erit principium vnius partis, & finis alterius, & sic de aliis. Sed in motu habente ducentas partes erunt centum mutationes, patet, quia inter duas partes motus est mutatio media, quæ est finis partis præteritæ, & principium partis futuræ, & sic patet quomodo instans temporis realiter distinguitur à mutatione. Et hoc est quod dicit ibi, ex hoc concluderetur, quod indiuisibile vnius quantitatis, puta alicuius motus non est indiuisibile alterius quantitatis, puta temporis, id est quod mutatio non est realiter idem, quod instans temporis. Sequitur in littera ibi, sed ex hoc non sequitur, quod in aliquo permanente habere semper esse vni forme, oporteat ponere aliquid aliud à se pro mensura, quia &c. Dicit Doctor, quod non est simile de permanenti, & de successiuo, quia successiuæ possunt habere mensuram aliam propter difformitatem partium mensuræ, & mensurati, ut supra patuit, sed in permanenti, & mensura eius non apparet talis difformitas. Ideo est fallacia consequentis, arguendo per locum à maiori ad minus affirmatiue, quia non sequitur, Rex potest debellare castrum, ergo & miles, sic in proposito motus, & mutatio realiter distinguuntur à mensura, ergo & substantia mobilis, est fallacia consequentis, quia apparet maior ratio, quod motus, & mutatio realiter distinguantur à mensura propter causam superius dictam, quam de per-

Quæ sit fallacia consequentis.

manenti. Sequitur ibi, si tamen placeat dare aliquam aliam mensuram substantiæ mobilis, Doct. videtur tenere, quod substantia mobilis mensuretur quo, ut patebit infra q. 4.

Quomodo substantia mobilis mensuretur.

¶ Ibi. Et si quæras aliam mensuram eius, in quantum est in se, & in quantum est susceptiuum motus, & mutationis. Dico, quod non est aliud, quia subiectum secundum illud, quod est in se susceptiuum suæ propriæ passionis. Est intelligendum, quod substantia mobilis, ut tantum in se consideratur tantum mensuratur quo, ut infra patebit. Si etiam consideretur sub ista passione, qua dicitur apta nata suscipere motum, & mutationem adhuc tantum mensuratur quo. Si tertio consideretur, ut actu est sub motu, & mutatione tantum per accidens mensuratur tempore ut est sub motu, & instanti temporis ut est sub mutatione, per se tamen mensuratur quo etiam ut actu est sub motu, & mutatione.

¶ Ibi, ad secundam partem quæstionis, qua quæritur, an debeat poni in angelo existente aliquid mensurans eius existentiam. Hic Doctor multa dicit de ista mensura, quæ sunt satis clara in littera, tamen propter imperitiores in via Doctor. sub breuitate hanc litteram declaro de particula in particula. Primò dico, quod mensurare est quantitatem ignotam certificare per quantitatem magis notam. & hæc certificatio aut fit in imaginatione, ut patet de artifice mensurante altitudinem turris per aliquam quantitatem, quam habet in imaginatione, aut fit in re, puta per quantitatem existentem in re, & hoc tripliciter. Primò per quantitatem excedentem, & sic intellectus certificatur de minori quantitate per accessum eius ad maiorem quantitatem, vel per recessum ab ea, & hoc modo mensura ponitur in quiditatibus rerum. Et de ista mensura perfectionali, & quiditatiua, patet per Aristot. decimo metaphysicorum. tex. comen. 27. vbi habetur, quod in omni genere est vnum, quod est metrum & mensura omnium illius generis, & vide expositionem quam feci de ista mensura infra dist. 3. q. 1. huius secundi. Et addit Doctor, quod Deus dicitur prima mensura omnium, quæ sunt in quocūque genere, & dicitur mensura tantum extrinseca omnium generum, & contentorum in eis. ut patet à Doctor. in primo, dist. 8. q. 2. in responsione ad argumenta pro opinione, & nullo modo est mensura intrinseca: quia tunc contineretur in genere, cuius oppositum subtiliter probatum est à Doctore in primo, dist. 8. quart. 2. quicquid alij dicant, ut Ioan. Ang. Bacon. & Gregor. de Arimino, & vide quæ prolixè exposui ibi contra has opiniones. Secundo modo aliquid mensuratur per quantitatem excessam, quia quantitas nota minor est, & pars quantitatis maioris, quæ magis ignota est, & tunc illa quantitas minor super sui replicationem mensurat ipsum totum maius. Et hoc modo minor motus potest esse mensura maioris motus ex natura rei, sicut per motum vnius mensis per replicationem talis motus. Tertio modo mensuratur quantitas ignota per aliam quantitatem notam, & distinctam, & æqualem sibi, & hoc fit per applicationem siue super positionem, & quia illud quod fit mensura ex natura rei debet esse notius naturaliter ipso mensurato, & ideo in isto modo tertio vnum æqualium non est mensura aliorum, nisi illa equalitas nota fuerit ex natura rei, & hoc modo tempus, si est alia quantitas ex natura rei, & notior motu potest esse mensura motus ex natura rei, alicui tamen intellectui potest illud esse mensura, quod ex natura rei non est mensura, puta si alicui sit nota quantitas vlnæ, & quantitas panni, ignota potest tunc quantitas vlnæ esse mensura quantitatibus panni, licet ex natura rei neutra quantitas habeat maiorem certitudinem alia.

¶ Ibi.

Mensurare quid sit.

Declaratio litteræ.

Quomodo Deus dicatur mensura extrinseca omnium.

¶ Ibi . Ad propositum applicando, Doct. in ista littera ponit aliquas conclusiones.

Primæ conclusio. Prima, in existentia angeli non oportet ponere aliquam mensuram intrinsecam aliam à natura rei mensuratæ, quia mensura ex natura rei est aliud à mensurato, ibi autem nihil aliud est intrinsecum realiter distinctum à natura rei mensuratæ, ut supra probatum est, & patet quia talis mensura non poneretur, nisi tertio modo, scilicet æqualis mensurato.

Secundæ conclusio. ¶ Secunda, existentia angeli non potest esse mensura sui ipsius sicut in aliis, quantitas enim ut distinctè cognita potest esse mensura sui ipsius secundum partes suas confusè cognitæ, existentia verò angeli est omnino indiuisibilis, non potens continere partes confusè in se.

Tertiæ conclusio. ¶ Tertia. Non solum autem non est necessarium ponere aliquod absolutum pro mēsurā, sed nec relationem aliquam, quia non est necesse hic aliam relationem ponere, quā illam, quæ est ad causam efficientem, vel conseruantem: & illa non est aliud à fundamento, ut supra patet dist. 1. q. 5.

AD primum principale. Nunc Doctor soluit argumenta principalia. Et primò arguit sic, sicut se habet tempus ad motum, ita æuum ad existentiam angeli, patet, quia sicut tempus ponitur mensura motus, ita æuum mensura existentia angeli, sed tempus differt realiter à motu: ergo, & æuum est mensura alia ab existentia angeli, patet minor per philosophum quarto physicorum. tex. commento 96. ubi probat, quòd tempus differt à motu per hoc, quòd tempus non est velox, nec tardum: motus autem dicitur velox, vel tardus, ergo differt à motu.

Quomodo tempus differat à motu.

¶ Responder Doctor, negando similitudinem de tempore, & motu, & de existentia angeli, & ratio patuit supra, quare ponitur tempus esse mensuram realiter distinctam à motu, quæ ratio nullo modo militat respectu existentia angeli, ut satis patuit.

¶ Secundò principaliter arguit. Quæ sic se habent, quòd sunt eiusdem generis: si vnum realiter differt ab aliquibus alterius generis, & reliquum differt. Sed quantitas permanens, & successiua sunt eiusdem generis quantitatibus. Cum ergo quantitas permanens realiter differat à suo subiecto, præsumimus si tale subiectum sit de genere substantia, ergo, & quantitas successiua realiter differt à suo subiecto, immò existentia angeli est de genere substantia, & mēsuratur quantitate successiua, ut supra patuit tenendo opinionem Bonauentura.

¶ Responder Doctor, quòd in existentia angeli non est propriè quantitas, nec indiuisibile de genere quantitatibus, quia sola existentia angeli videtur posse nosci absque aliquo alio addito. Et aduerte, quòd Doct. magis videtur tenere hanc opinionem, videlicet, quod existentia angeli non mēsuretur aliqua mensura alia ab existentia angeli, nec diuisibili, & successiua secundum opinionem Bonauentura, nec indiuisibili, secundum opinionem Henrici. Nec seipsa, ut supra patuit, sufficit enim, quòd talis existentia possit cognosci absque omni alio addito, &c.

Dubia.

CIRCA primam, & secundam quæstionem dist. 2. occurrunt aliqua dubia, & primò circatres conclusiones primæ quæstionis, quarum prima est.

¶ Impossibile est angelum habere esse in secundo instanti, nisi alia causatione, vel eadem continuata.

¶ Secunda conclusio, nihil habet esse aliqua causatione completè, cuius oppositum potest stare posita prima causatione.

¶ Tertia conclusio, conseruare rem dicit aliquam actionem positiuam.

CONTRA primam, quia si alia actione producit in secundo instanti à prima, cum illa sit realis, ut patet, quia terminatur ad terminum realem, aut est eadem realiter cum prima (loquendo semper de actione passiva) aut alia realiter. Primo modo non, quia tunc non essent duæ actiones. Tunc etiam, quia posita prima non est necesse ponere secundam, quia Deus in secundo instanti cui potest ipsum annihilare. Non secundo modo, patet, quia tunc idem angelus differret à seipso realiter, patet, quia dependentia passiva, qua dependet in secundo instanti esset idem realiter ipsi angelo, ut patet à Doctore in secundo, dist. 1. quæst. 5. dist. 2. quæst. 1. sed illa secunda dependentia realiter differt à prima, ergo idem angelus realiter distinguitur à seipso, modo per aliam, & aliam actionem habet aliam, & aliam dependentiam ad Deum, cum per illam accipiat esse.

¶ Secundò, quia alia, & alia actio completa necessariò est ad alium terminum completum, patet, quia per vnā actionem completam est vnus terminus completè, ergo idem angelus qui habet esse in alio, & alio instanti cui alia, & alia actione erit realiter aliud, & aliud productum, non idem. Tum quia tunc idem bis realiter produceretur, quod est impossibile.

CONTRA secundam, & volo probare, quod derur completa causatio angeli in aliquo instanti, & tamen quòd possit non esse in illo instanti. Et suppono dictum Doct. in secundo, dist. 1. quæst. 2. & quod causa quando causat effectum adhuc est prior effectui, etiam quando completè causat, hoc idem, dist. 25. ubi dicit, quòd voluntas, ut actu elicit actum adhuc est prior actu, hoc idem in primo, dist. 39. quòd quando voluntas diuina vult aliquid, ut actu vult, adhuc est prior natura ipsa volitione, quando ergo creat angelum perfectam creatione intelligitur prior ipso angelo, ergo in illo priori potest oppositum, ut expressè patet à Doct. in primo, dist. 39. Sed in illo priori habetur actio completa, quia in illo priori perfectè creat angelum, & ut creat est prior angelo creato.

Causa est prior effectui.

¶ Item si in secundo instanti, in quo potest non esse non habet completè esse prima causatione posita in primo instanti, ergo habebit esse alia actione, & quæro an illa actio ex parte angeli sit realis, aut tantum rationis, si primo ergo idem habebit esse pluribus actionibus realibus, quarum quælibet est per se sufficiens dare esse absolute, sed vnus actionis per se tantum est vnus terminus per se, ut patet, & ultra aliquid dependeret duabus actionibus totalibus, patet, quia quælibet ponitur totalis, sed idem est esse angeli in vtraque, ergo &c.

¶ Tertiò quæro, cum ponitur habere esse in secundo instanti alia actione passiva, illa actio prima aut manet, aut transit. Si primo ergo duæ actiones totales manent simul respectu eiusdem causati, immò & mille si haberet esse per mille instantia. Si secundo ergo idem esse non manet, patet, quia ponitur secundum illam actionem realiter dependere à causa prima, & dependentia talis est idem realiter, & sic idem realiter succedit sibi, ita quòd idem esse transit in nihilum, dum ponitur in secundo instanti, & sic nunquam conseruaretur.

¶ Item tertiò contra primam conclusionem arguo, quia idem sequeretur de filio Dei, qui continè generatur, quia si in secundo instanti non habet esse prima generatione, ergo habebit esse alia, & illa necessariò erit realis, quia ad terminum realem, ergo plures saltem ex natura rei distinctæ, quod est incon-

Filius Dei continè generatur, id est nascitur, nec eius seminis est.

inconueniens. Tum quia prima non esset simpliciter necessaria, quia per secundam haberet esse. Tum quia dicit Doct. in quolib. quæst. 2. quod si illa generatio numero non esset, per impossibile nulla simpliciter esset.

RESPONDEO ad primum, & concedo, quod est realis illa dependentia correspondens secundæ actioni, & est eadem realiter, & ex natura rei cum prima dependentia correspondente primæ actioni, & si differt tantum ratione differt, sicut existentia angeli, ut ponitur in secundo instanti differt à se ut posita in primo instanti, licet in se nullo modo differat, & sic non sunt duæ dependentiæ reales. Nec valet sunt duæ actiones, ergo duæ dependentiæ, quia hoc esset verum, si termini illarum essent alij realiter, sed est tantum idem terminus productus, qui in primo instanti vna actione producit, & ut ponitur idem in secundo instanti dicitur produci alia actione.

¶ Ad secundum de alia, & alia actione, &c. Dico quod alia, & alia actio, quæ est à non esse termini simpliciter ad esse eius necessariò est alterius, & alterius termini, si tamen idem terminus non reparatur: quia si angelus anihilatus reparatur, idem est simpliciter ibi alia & alia actio, quæ procedit à non esse immediatè ad esse ipsius producti, quia tamen idem simpliciter anihilatum reparatur idem est idem terminus, sed bis positus, multò fortius erit idem terminus, ubi idè pro alio & alio instanti ponitur sine interruptione, ut est in proposito, & duæ actiones cõplerè possunt esse eiusdem termini multoties positi, sed quæ sint duæ actiones completæ respectu eiusdem producti semel positi est impossibile, quia simul dependeret duabus actionibus totalibus, quarum vna est sufficiens sine altera.

¶ Ad tertium de filio Dei. Dico primò, quod si per possibile, vel impossibile poneretur habere esse in aliquo primo instanti, ita quod in secundo instanti produceretur, necessariò esset, quia quicquid est ibi est in vltima actualitate, & simpliciter necesse esse, haberet enim essentiam diuinam, quæ est simpliciter ratio necessariò essendi, & sic dico de quolibet alio necessariò producti, quia haberet entitatem formaliter necessariam, sed non sic esset de cõtingenter producti, quia illud haberet ex se terminari. Dico secundò, quod filius Dei tantum eadem generatione ex natura rei producit, cum sit necesse esse: Et si ponatur alia, & alia erit tantum secundum alium, & alium respectum, ut puta pater generat filium sic, quod talis generatio coexistit instanti temporis nostri, & ut etiam coexistens tempori immediato illi instanti dicitur generari, & sic dicitur alia, & alia prout comparatur alij, vel alij instanti temporis, vel alij, & alij tempori.

AD instantias contra secundam conclusionem. Ad primam concedo omnes propositiones Doct. & non sunt contra conclusionem, quia illa dicta concludunt, quod quando producit, idest ponit effectum in esse, tunc est prius natura effectui, & sic potest non ponere, nam in illo instanti temporis, in quo ponit effectum in esse non est in agente aliqua actio respectus: quia est posterior effectui, sed est tantum absolutum causæ, ut patet à Doctore in primo distinct. 3. quæst. 5. & in secundo, distinctio prima, quæstio. secunda. quando ergo ponit effectum est prius natura effectui, ut posito. Sed conclusio intelligitur pro effectui posito in esse alio: completa actione (quia tunc intelligitur effectus positus) tunc in illo instanti oppositum: non potest in esse, quia tunc idem in eodem instanti haberet esse, & non esse.

¶ Ad secundam, patet per expositionem ad pri-

mam instantiam contra primam conclusionem, & cum dicitur, quod tunc haberet bis esse. Dico, quod potest dupliciter intelligi, aut quod in eodem instanti bis producat, secundum se, aut quod in alio, & alio instanti idem ponatur in esse. primo modo est impossibile, sed non secundo modo. potest etiam intelligi aliquid habere bis esse, scilicet quod secundum totum suum esse prius producat, & quod secundo producat secundum totum suum esse nullo modo prius positum, & hoc est impossibile, sed quod idem producat secundum totum suum esse, prius tamen positum, siue immediatè prius positum, siue mediatè, idest cum interruptione media, hoc est bene possibile.

¶ Ad tertiam. Dico quod prima actio, & manet & transit, si enim accipiat actio pro re acta, siue effecta eadem simpliciter manet, si etiam accipiat pro relatione reali, quam dicit ad Deum efficientem manet eadem absolute. Si verò accipiat primo modo, & secundo modo, ut in primo instanti, & ut in secundo, ille respectus rationis, ut in primo instanti transit, quia ut est in secundo instanti, non est sub illo respectu, scilicet esse sub primo instanti, & sic patet quomodo manet, & quomodo transit, &c.

CONTRA tertiam conclusionem. Et pono, quod creetur angelus in aliquo primo instanti, & quod Deus nihil agat positivè circa ipsum, quæro aut angelus habebit esse in secundo instanti, aut non. Si primo, ergo non conservatur per actionem positivam stante ipso thesi. Si secundo quæro, quomodo angelus desinat esse non à se, cum nihil corrumpat se, ergo per aliquid aliud. Contra, quia omne quod potest non esse, potest non esse, per aliquod sibi impossibile positivè, vel privativè, ut dicit Doctor in primo, distinct. 2. quæst. 1. sed nihil ponitur impossibile angelo in illo secundo instanti, patet, quia vnus angelus non succedit alteri sicut instans instanti, aut destruitur, siue anihilatur à Deo, quæro quomodo, non enim ignis immediatè corrumpit formam aquæ, immo nullo modo attingit illam, sed ideo corrumpit, quia producit aliam formam incõpossibilem formæ aquæ, sic si Deus anihilat angelum non videtur ipsum immediatè anihilare, sed producendo aliquid incõpossibile ipsi angelo pro illo secundo instanti, quod incõpossibile non videtur posse assignari, ut patet intelligentibus.

¶ Confirmatur ista ratio per Doct. in quarto, distinctio prima, quæst. prima, distinct. 16. quæstio. 2. ubi vult, quod si peccatum opponeretur gratiæ formaliter, tunc creatura posset anihilare gratiæ, quia produceret aliquid incõpossibile gratiæ, & vult ibi, quod potens anihilare, potest creare, quia tanta virtus requiritur in anihilando, quanta in creando, quæro tunc quæ sit illa virtus, quæ anihilat, aut est agere aliquid incõpossibile creaturæ, & sic respectu angeli oportet assignare illud, aut quia nihil agit circa angelum in secundo instanti, sed hoc nullam dicit virtutem, quia nec actionem aliquam.

RESPONDEO, quod si in secundo instanti non ponitur in esse à prima causa aliqua causatione positiva statim desinit esse, & cum dicitur, quod desinit per incõpossibile. Dico, quod propositio Doct. in illo loco concludit, quia supponit ibi, quod si essent duo necesse esse vnum non posset destrui ab alio, quia supponit, quod vnum necesse esse non conservatur, nec dependet ab alio, nec in essendo, nec in conservando, & sic vnum non diceretur desinere esse per aliud non habens actionem circa ipsum, si ergo destruitur, tantum destruitur per

Essentia diuina est simpliciter ratio essendi.

Idem potest habere bis esse, non quod bis in eodem instanti producat, sed quia in alio instanti idem ponatur in esse.

Actio quomodo manet, & transit.

Quomodo ignis corrumpit formam aquæ.

Peccatum non opponitur gratiæ formaliter.

per aliquod sibi impossibile, ut patet ibi, sed nō dicit absolute, quod omne, quod destruitur destruat per suum impossibile, immo vult in quarto, distinctio. 43. contra Thom. quod vnum contrarium potest à Deo destrui, & non per impossibile positivē. Dico ergo, quod quia creatura ex se tantum habet esse pro illo instanti, quo producit, immo naturæ suæ simpliciter repugnat posse esse in secundo instanti, nisi ponatur à Deo in illo instanti, & quare hoc, quia est talis entitas ex se defectibilis, & sic Deus non agendo desinit conservare, nec sequitur, quod anihilatur à se, immo anihilatur à Deo non ponente illam in secundo instanti, cui soli competit sic ponere, bene verū est, quod creatura nihil destruit, nisi producendo aliquod impossibile, ut patet in confirmatione illa, & cum dicitur de virtute anihilandi. Dico, quod est tanta anihilandi quantā creandi, non quod anihilare dicat aliquid positivum, immo tantum negationem actionis pro secundo instanti, sed ideo dicitur tanta virtus, quia per defitionem agendi in quacunque creatura, nunquam sequitur in se defitio totalis effectus, sed per solam defitionem voluntatis diuinæ statim angelus tendit in nihilum simpliciter, & licet sol quando desinit illuminare medium desinat tale lumen in medio, non tamen anihilatur, sed corrumpitur in materiam, cum præsupponat subiectum.

¶ Conclusio quarta, impossibile est in æternitate assignare contradictoria.

¶ Conclusio quinta. Angelum habere esse in instanti qui proprio positivē, & non habere esse in eodem instanti positivē est implicatio contradictionis.

¶ Conclusio sexta, instans cui mensurans existentiam angeli, non potest virtute propria coexistere infinitis partibus temporis nostri successivē.

¶ Conclusio septima, in existentia angeli simpliciter indivisibili ponere mensuram successivā nullam sequitur impossibile.

¶ Conclusio octava. Manentibus eadem existentia absoluta angeli, & Deo producente, & conservante, & respectus angeli ad Deum sibi succedere est impossibile.

Dubia circa duas conclusiones in q. 2.

¶ Conclusio prima, asserens existentiam angeli esse inseparabilem à nunc cui, & realiter distingui ab illo asserit impossibile.

¶ Conclusio secunda, ponere tempus realiter distingui à motu nullum apparet impossibile.

CONTRA quartam arguo sic, hoc principium verificatur de Deo, scilicet de quolibet dicitur esse, vel non esse, ut patet per Doct. in q. 1. prologi, ergo & contradictoria, ut tenet ipse ibi, & tamen hoc fit præcisè in æternitate.

¶ Secundò ista sunt contradictoria, pater generat, pater non generat, ergo sunt respectu alicuius instantis, & non est aliud, nisi instans æternitatis, ergo, & tunc verificatur duo contradictoria, patet quia filius in primo instanti originis non est genitus, & in secundo est genitus, quæ tamen instantia sunt in eodem instanti æternitatis, & etiam temporis.

¶ Tertiò, æternitas est ita mensura indivisibilis sic ut instans temporis, & tamen in eodem instanti temporis computatur contradictoria, ergo in eodem instanti æternitatis.

¶ Respondeo ad primum, quod aliud est dicere contradictoria posse assignari in æternitate secundum aliam, & aliam præsentialitatem, vel secundum eandem præcisè præsentialitatem, vel secundum totam præsentialitatem. primo modo nō assigna-

tur ratio contradictionis, quia secundum unā præsentialitatem potest a. esse, & secundum aliam a. nō esse. Secundo modo comparantur contradictoria, quia accipiendo unam præsentialitatem, puta per respectum ad unum instans temporis nostri a. simul non potest esse, & non esse. Si etiam accipitur illa præsentialitas, ut comparatur ad diem, adhuc a. simul secundum totam illam præsentialitatem non potest esse, & non esse: est enim impossibile a. esse per totam illam præsentialitatem, & non esse per totam illam eandem. Tertiò modo fit contradictio, quia est impossibile a. esse secundum totam præsentialitatem æternitatis, & simul non esse secundum illam totam. Conclusio ergo intelligitur tantum primo modo, scilicet secundum aliam & aliam præsentialitatem.

¶ Ad secundum de patre generante patet responsio, quia secundum unam præsentialitatem præcisè non est simul generans, & non generans, nam accipiendo æternitatem secundum præsentialitatem ad primum instans originis, in quo pater est, non possunt istæ esse veræ, pater generat, pater non generat, licet secundum aliam, & aliam præsentialitatem pater sit generans, & sit non generans, hoc idem dico de filio, similiter est contradictio dicendo pater generat secundum totam præsentialitatem æternitatis, & pater non generat secundum totam illam.

¶ Ad aliud de instanti temporis, &c. Dico, quod non est simile, quia illud instans nullam durationem habet, nisi instantaneam, ideo est impossibile a. esse, & non esse in eodem instanti temporis, sed non est sic de instanti æternitatis, quia illud habet permanentem durationem, & necessariam, ita quod est simpliciter impossibile illud deficere, ideo in eo potest considerari alia, & alia præsentialitas.

CONTRA quintam conclusionem arguo. Primò, quia si a. habet esse in instanti temporis positivum, & habeat non esse in eodem instanti positivum, puta quod Deus destruat a. & conservet ipsum instans, erit a. habens esse in eodem instanti positivum, & non esse, sic in proposito, si Deus conservaret instans cui, anihilando æternum, tunc haberet esse, & non esse in eodem instanti cui positivum, & tamen non erit implicatio contradictionis, & præcisè ponendo instans cui distingui realiter ab æterno.

¶ Secundò pono, quod a. habeat esse in aliquo instanti æterni, quod instans corresponsdeat tempori nostro vnius horæ, quæro an Deus possit anihilare a. in medietate horæ, aut non, si non: contra, quia in quolibet instanti temporis potest anihilare, si sic, & instans cui daret per totam horam: ergo potest idem angelus in eodem instanti cui esse, & non esse. Nec valet dicere, quod tale instans, ex quo fundatur in æterno, quod simul anihilatur, quia illud instans ponitur ens absolutum realiter distinctum.

¶ Tertiò quæro, quomodo accipitur contradictio, cum dicitur, angelus est, & non est, aut accipitur penes instans cui positivum sic, quod sit contradictio esse, & non esse in eodem instanti positivum, aut penes instans negativum, scilicet quod sit contradictio idem esse in instanti positivum, & non esse in instanti negativum. i. quod quando desinit esse simul desinat esse ipsum instans. Si primo, ergo si idem angelus comparatur ad instans temporis, puta quod possit esse, & non esse, nulla erit contradictio, quia tantum accipitur penes instans cui. Si secundo hoc est contra Doct. qui concedit eundem angelum posse esse in instanti cui positivum, & non esse in eodem negativum modo præposito.

¶ Quartò

Quomodo
vnum con-
trarium po-
test à Deo
destrui.

Anihilare
non dicit
aliquid po-
sitivum.

Æternitas
est mensura
indivisibi-
lis.

Quomodo
accipitur
contradictio.

Quartò videretur sequi, quòd si nulla detur mē-
sura propria nulla esset contradictio, patet, quia si
angelus a, non habeat propriam mensuram, tunc ip-
sum esse, & non esse nulla esset contradictio, & sic si
per possibile Deus faceret angelum esse pro instan-
ti aliquo temporis, & in eodem instanti nō esse per
impossibile, tūc nulla esset contradictio, quia illud
instans temporis non esset propria mensura angeli,
quod videtur valde absurdum.

Quintò sequeretur, q̄ hic nulla esset contradi-
ctio, putā instans temporis nunc est, & immediatē
non est, quia licet desinat esse, nō tamen in illo pū-
cto, quō est desinit esse, sed immediatē post desinit
esse, ut patet, quia desinit in indivisibilibus exponi-
tur per positionem de præsenti, & negationem de
futuro, id est instans nunc est, & immediatē post non
erit, ergo desinit esse.

RESPONDEO ad primum, quòd casus est
impossibilis. si quòd anihiletur mensuratum per se,
& conservetur instans mensurans præcisē ilud, q̄
dum desinit mutatio necessariò desinit propriam
mensuram illam. Sic dico de instanti cui,
quia ista instantia si poneretur dependere à mensu-
ratis, quòd esset simpliciter impossibile mensura-
ria esse, mensuratis non existentibus. Dico secun-
dò, quòd non haberem pro inconuenienti, si instans
cui correspondeat alicui parti temporis nostri pu-
ta vni horæ, quā angelus in eodem instanti cui, li-
cet nō possit esse, & non esse secundum totam præ-
sentialitatem ipsius, ut dixi de eternitate, nec simili-
ter secundum vnam, & eādem presentialitatem potest
tamen esse, & non esse secundum aliam, & aliam
præsentialitatem, ut dixi de instanti eternitatis.

Ad secundum dico pariter, primum, quòd
si anihiletur in aliquo instanti temporis, quòd etiam
instans cui anihiletur. Secundò, quòd potest in
vno instanti temporis esse, & in alio non esse, tunc
eodem instanti cui, & tunc erit secundum aliam, &
aliam præsentiam ipsius.

Ad tertium per idem respondeo.

Ad quartum dico, quòd si contradictio habeat
accipit respectu alicuius mensuræ indivisibilis, q̄ si
nulla talis mensura esset, quòd nulla esset contradi-
ctio, & sic a, esse, & non esse nulla esset contradictio,
patet, quia a. potest esse in aliquo tēpore, & in alio
non esse, sed est contradictio ipsum esse in eodem
instanti, vel tempore, & simul non esse, ergo circū-
scripta omni mensura tam intrinseca, quā extrin-
seca, nulla esset contradictio formaliter, quòd con-
cedo, si etiam teneatur, quòd contradictio sumatur
præcisē penes mensuram propriam, & intrinsecam,
tunc si in existentia angeli nulla ponatur mensura,
propria nulla erit contradictio, & tunc angelum
esse, & non esse non contradicerent, quia angelum
simul esse, & non esse sumitur ista similitudo per com-
parationem ad mensuram intrinsecam, quæ exypo-
thesi negatur.

CONTRA sextam conclusionem arguitur
primo, instans cui potest ex natura sua simul coexi-
stere infinitis partibus temporis, ergo à fortiori suc-
cessivè, patet antecedens, quia si per possibile essent
infinitæ partes temporis simul actu coexisteret il-
lis: probatur consequentia à simili, quia maioris
virtutis est simul posse ferre decem, quā successi-
uè, & similiter posse esse simul præsens pluribus lo-
cis, quā successivè, ergo sic erit in proposito.

Secundò, quia si ex natura sua non potest suc-
cessivè esse præsens infinitis partibus temporis hoc
erit (ut dicit Doct.) quia esset infinitè virtutis. con-
tra, quia hoc magis videtur, si coexisteret infinitis
simul, patet, quia corpus simul esse in infinitis locis
est infinitæ virtutis, ut patet à Doctore in quarto,

distin. 10. & præsenti, & tamen posse esse suc-
cessivè in infinitis locis non est virtutis infinitæ, ut
patet.

Tertiò arguitur, quia si non potest esse præsens
infinitis partibus temporis successivè, hoc erit, quia
non durat in infinitum, quia si duraret posset coe-
xistere. Contra, quia ut sic nō ponitur magis per-
fectum, quia duratio maior nō facit maiorem per-
fectionem, ut etiam patet à Scoto in primo, dist. 2.
quaest. prima.

*Duratio ma-
ior non fa-
cit maiorem
perfectionem.*

Respondeo ad primum concedendo antecedens
posito tali casu, sed nego consequentiam, quia pos-
se coexistere infinitis partibus successivè virtute
propria est virtute propria posse habere esse pro
alio, & alio instanti, & sic pateret se virtute pro-
pria in esse, & virtute propria conservare se in in-
finitum, & sic esset virtutis infinitæ. Nec est modo
simile deferentē successivè centum pondera, & fe-
rente simul, quia in secundo casu requiritur maior
virtus in ferendo: in primo sufficit eadem virtus,
quæ sufficit ad ferendum unum. Sed in instanti cui
coexistere infinitis partibus temporis successivè re-
quiritur virtus conservans illud instans per tempus
infinitum, quæ virtus erit infinita.

Ad secundum patet per idem, & cum probatur
per simile de corpore, &c. Dico, quòd non est si-
mile de aliquo simul coexistente infinitis partibus
temporis, & de corpore existente in infinitis locis,
quia in primo casu ex coexistente tali non sequitur
maior perfectio, patet, quia si albedo esset præsens
toto tempore præterito, si illud esset in se non esset
in se perfectior, ut patet, si tamen virtute sua posset
esse in pluribus subiectis esset maioris virtutis, sic
dico de existente in pluribus locis simul, ut patet à
Doct. in quarto, dist. 10.

Ad tertium dico, quòd ideo est, quia non durat
in infinitum, & cum dicitur, q̄ maior duratio, &c.
Dico, q̄ aliquid magis durare contingit dupliciter. *Aliquid ma-*
Primò virtute propria, secundò absolute, & nō vir-*gi durare*
tute propria. primo modo est maioris virtutis, & *congruit du-*
sic dicitur, Deum esse infinitæ virtutis, quia ex na-*plicitate.*
tura sua durat in infinitum, & de necessitate nature
secundo modo nullam in se formaliter includit per-
fectionem, & sic patet.

CONTRA septimam conclusionem arguitur
primo. Si talis mensura ponitur successiva, aut po-
nitur continua, aut discontinua, non primò, quia
non est ibi aliquo nunc copulans, cum tantum vñ
nunc immediate succedat alteri, non secundò, quia
quæro de nunc succedente primò nunc, aut imme-
diatē oritur à principiis intrinsecis ipsius angeli,
aut immediate causatur à Deo. Si primo videtur
inconueniens, quia tunc in quolibet instanti causa-
ret aliud, & aliud nunc, & tunc quæro, si in primo
instanti sit angelus correspondente alicui instanti
temporis, & post fiat in alio instanti cui, tunc quæ-
ro aut causat illud in instanti temporis, aut in tem-
pore immediate sequente primum instans tempo-
ris. Si primò, ergo instans temporis succedit im-
mediate instanti temporis. Si secundò contra,
quia tale instans cum sit indivisibile tantum causa-
tur in instanti, & maxime à causa perfectè agente
per modum naturæ. Præterea in quolibet instanti
temporis ponitur eadem existentia angeli, ergo in
quolibet instanti temporis causatur ab angelo aliud,
& aliud nunc cui: ergo illa nunc respondebunt
aliis, & aliis instantibus temporis sibi immediatis.
Non est dicendum, q̄ huiusmodi nunc immediate
causetur à Deo, quia tunc posset causare & nō cau-
sare, & sic esse æternum sine quo, & sic non esset
necesse mensurari quo.

*Instans cum
sit indivisi-
bile, quomodo
causetur in
instanti.*

Secundò nunquam permanens perfectè, ut per-
manens

manens mensuratur mensura successiva, patet, quia per illa non cognosceretur permanens mensuratum, & tamen mensura ex natura rei est notior mensurato, sed existentia angeli est perfecte permanens, & tota simul, ergo.

*Decimo me-
tal. 3. & 3.* Tercio mensura, & mensuratum sunt vni genera ex decimo metaphysicorum, ergo si mensura angeli sit successiva, & existentia ipsius angeli erit similiter successiva, quod est impossibile, cum sit simpliciter indivisibilis.

¶ Respondeo ad primum, quod illud secundum nunc oritur à substantia angeli, & cum quaeritur an in instanti, an in tempore. Dico, quod si primum nunc correspondebat tempori nostro, quod secundum potest oriri in instanti immediate sequenti illud tempus. Si verò primum nunc correspondebat instanti temporis, tunc secundum nunc erit tempori nostro immediate sequenti illud instans correspondens, & concedo, quod in eodem instanti, quo ponitur substantia angeli, ponitur & illud nunc. Et cum probatur, quod in quolibet instanti, quia existentia angeli ponitur à Deo in esse in quolibet instanti temporis, negatur, quia ut ponitur in primo instanti temporis, & in nunc correspondente tali instanti temporis, tunc secundo ponitur tantum in nunc correspondente tempori immediate sequenti, & tertio ponitur in nunc correspondente instanti immediate sequenti illud tempus, & ut quanto ponitur, ponitur in nunc cui correspondente tempori immediate sequenti illud instans, & sic successive. Si dicatur existentia angeli habent esse in nunc correspondente instanti temporis nostri, & Deus potest ipsum annihilare in instanti, ergo & potest ponere in eodem instanti. Dico, quod non potest annihilare nisi in tempore immediate sequenti. Si dicatur annihilatio sit in instanti temporis, siue in nunc cui correspondente instanti temporis. Dico hoc esse verum, si ponitur existentia angeli coexistere tempori nostro, quod tunc annihilatur in ultimo instanti illius temporis, si verò coexistat tantum vni instanti non annihilatur, nisi in tempore immediate sequenti. Et cum dicitur, quod res in quocunque instanti temporis potest à Deo annihilari, si intelligatur de instantibus immediatis est simpliciter impossibile, quia talia non possunt esse. Si verò intelligatur, quod in quolibet instanti terminante aliquam partem temporis conceditur, & sic debet intelligi.

¶ Ad secundum dico, quod permanens potest mensurari non in se absolute, sed secundum durationem existentiam sic intelligendo, quod dum ipsum permanens frequenter ponitur à Deo in esse sic ponitur sub alio, & alio nunc cui, & sic ipsum permanens quamvis indivisibile dicitur successive pro quanto idem quasi infinites ponitur.

¶ Ad tertium patet per idem, quod dicitur hoc modo successive, licet non proprie, quia semper manet idem, tamen dicitur successive pro quanto idem multoties ponitur, & hoc sufficit, licet auctoritas philosophi aliter possit exponi.

CONTRA octavam arguitur. Primo, quia manet eadem existentia angeli, & ipse Deus in se, & tamen videtur sequi alia, & alia relatio saltem rationis, patet, quia in alio, & alio instanti ponitur simpliciter eadem existentia angeli secundum esse, quod precise prius habuit: ergo idem manens dicit alia, & alium respectum ad ipsum Deum, ut producentem, & conferuantem.

¶ Secundo, quia manentibus iisdem absolutis potest causari nova relatio, patet de relationibus extrinsecis aduenientibus, & patet de vnione naturae ad verbum.

¶ Responso patet ex superius dictis. Et ultra dico, quod licet tales respectus possint sic esse noui saltem rationis comparando Deum, ut ponentem in esse angelum pro alio, & alio instanti, tamen non possunt esse noui, accipiendo existentiam angeli in esse absoluto, ita quod simpliciter habeat idem esse quod habuit in primo instanti, sic quod in alio instanti non intelligatur poni in esse. Dico etiam, quod nullo modo possunt esse noui, quia semper manent idem fundamentum, & terminus.

¶ Ad secundum conceditur de relatione extrinsecis adueniente, quod possit esse noua relatio sine nouitate fundamenti, & termini.

CONTRA primam conclusionem secundae quaestionis distinctionis secundae arguitur sic. primo, aut quia sunt inseparabilia, ideo sunt idem realiter, & sic motus coeli esset idem realiter ipsi, cum mobile tale non possit separari à tali motu, ut patet à Doctore in secundo, dist. 1. q. 5. aut quia respectu illius dicit causam intrinsecam, & necessariam, & tunc sequitur, quia relatio rationis causata ab intellectu diuino comparante se, ut intelligit ad rem intellectam (à qua non potest separari, & est necessario causata in seipso, ut patet à Doct. in primo, dist. 30. & in secundo, distinct. 1. q. 5.) erit idem realiter illi, quod est contra Doct. in isto secundo, ubi supra.

¶ Secundo, quia si producat aliquid necessario in seipso est idem realiter illi, sequitur, quod substantia, quae necessario producit accidens reale in seipso, (ut patet de forma ignis, quae necessario producit in se aliquem gradum caliditatis, ut patet à Doct. in quarto, dist. 12.) erit idem realiter illi, quod est falsum.

¶ Respondeo, ut notaui in isto secundo Doct. distinct. 1. q. 5. vide ibi multa singularia.

CONTRA secundam arguitur sic, quia est impossibile aliquem motum particularem esse, quin detur tempus particulare mensurans ipsum precise, & talis motus est causa necessaria talis temporis, ut patet quarto physicorum, ergo est idem realiter. Nec valet dicere, quia in tempore vnius horae contingit transire spacium bipedale à tanta virtute, & à virtute maiori in duplo, ita quod in vna hora transiret spacium quadrupedale: ergo tale tempus includit plures partes, quam tempus mensurans motum virtutis minoris, & sic tempus vnius horae distinguitur realiter, quia illud tempus à virtute maiori, & si distinguatur realiter à motu virtutis minoris, non tamen distinguitur realiter à motu virtutis maioris, & sic dico de alio tempore mensurante motum minorem.

¶ Respondeo, quia & si tempus illud particulare non possit separari, & causetur à tali motu necessario, non tamen sequitur ipsum esse idem realiter, patet, quia tempus horae si esset idem realiter, haberet precise tot partes, quot motus haberet in numero, & magnitudine, & esset impossibile habere nec plures, nec pauciores, quia ergo tempus vnius horae potest plures includere, ideo realiter distinguitur.

¶ Si dicatur, quod spacium bipedale potest transiri in medietate horae à virtute maiori in duplo, & sic tempus vnius horae distinguitur à tali motu. Dico, quod esset tale tempus idem quod prius, quod ad numerum partium, & magnitudinem earum, licet motus ille sit velocior, tamen erit idem qui prius: nisi dicatur, quod tanto spacio responderet sibi tantus motus secundum numerum, & magnitudinem partium, & maiori spacio maior motus, & per consequens maius tempus secundum numerum partium in numero, & magnitudine, & sic tempus

*An respectus
possint esse
noui.*

*Caelum non
potest esse si-
ne motu, &
tamen non
est idem rea-
liter cum
motu, quo-
niam talis
inseparabi-
litas proue-
nit ab ex-
trinseco.*

tempus mensurans motum, quod præcisè sit in tali spacio, habebit præcisè tot partes quot, & motus, & sic erit idem realiter, sic motus velocissimus, & motus tardus, qui sunt simpliciter super eodem spacio sunt æquales quo ad numerum partium, & magnitudinè: ergo & tempus mensurans illos motus, licet minus tempus mensuret motum velociorem, & maius motum tardiozem.

¶ Deinde instatur contra aliud dictum quasi in principio quæstionis, ubi habet illud, quod si esset distinctum ab aliquo, esset posterius eo naturaliter: ergo necessariò est idem illi, si impossibile est illud aliud esse sine eo: ubi vult in hac propositione quod si est impossibile a. esse sine b. & a. est prius natura b. & b. inest a. a. necessariò est idem realiter b. & e contra. Contra hoc dictum sic intellectum instatur sic. primò, quia omne prius duratione distinguitur realiter à posteriori duratione, hoc patet, sed illud quod assignatur à Doctore esse idem realiter ex hoc, quod est impossibile esse sine alio, & est prius naturaliter illo est prius duratione: ergo &c. patet minor quia prius natura alio est etià prius duratione, ut expressè patet à Doct. in tertio, distin. 3. q. 1. & in isto secundo distinctione præsentis. q. 4. & etià ex intentione patere potest in primo, dist. 8. q. ult. & in isto secundo, dist. 1. q. 2. Ex hoc sequitur, q. subiectum, quod ponitur prius natura (etià loquendo de priori natura positiuè) propria passione, quod etiam sit prius duratione. Similiter sequitur, q. essentia diuina, quæ ponitur à Doct. prior natura attributis, & etià proprietatibus hypostaticis, quod etiam sit prior duratione illis, & per consequens tam subiectum à propria passione, quàm essentia ab attributis, & proprietatibus distinguuntur realiter à illis, & tamen est impossibile subiectum esse sine passione, ut patet ab ipso in pluribus locis, & similiter est impossibile essentiam esse sine attributis, & sine proprietatibus: ergo propositio Doct. non videtur absolute vera.

¶ Secundo instatur, quia sunt multa adinuicem realiter distincta, quorum vnum inest formaliter alteri, quæ tamen sic se habent, quod est impossibile vnum posse esse sine alio, nec e contra, & vnum est prius natura alio: ergo propositio non est absolute vera. Antecedens patet primò de primo mobili, & motu eius: est enim impossibile primū mobile esse sine motu; tenendo opinionem philosophorum, scilicet quod primum mobile necessariò moueatur ab intelligentia applicata sibi, ut supra patuit dist. 1. q. 5. & mobile est prius natura motui suo, & tamen distinguitur realiter ab illo, ut patet supra dist. 1. q. 5. hoc idem patet de ente rationis causato ab intellectu diuino in essentia diuina, ut supra patet dist. 1. q. 5.

¶ Respondeo ad primum, quod illa propositio, scilicet prius natura positiuè est prius duratione, est tantum vera de priori natura, quod opponitur posteriori natura, & sic quando vnum oppositū inest prius natura positiuè alio opposito, inest etià prius duratione, aliter duo opposita possent simul duratione inesse idem, & sic duo opposita possent inesse alicui in eodem instanti temporis, cum in eodem instanti temporis possint esse plura instantia naturæ, ut supra patet q. 1. distin. 1. Et hoc modo loquitur Doctor quæstione quarta præsentis distinctionis, ubi loquitur de priuatione, & habitu, quia si priuatio materię, siue substantię prius natura positiuè inest, etiam prius duratione inest, aliter priuatio, & habitus possent esse simul in eodem instanti temporis. Et similiter hoc modo loquitur in tertio modo, & in primo, &c. Sed quando prius natura non est impossibile posteriori natura, ut patet,

de subiecto, & passione, & de essentia, & attributis, tunc non sequitur, quod tale prius natura sit prius duratione, immò necessariò est simul duratione. Benè tamen verum est, quod priori natura quātum est ex se non repugnat esse prius duratione, & si repugnat, est ex hoc, quod necessariò est causa, vel quasi causa talis posterioris, & de hoc satis dixi supra distin. 1. quæst. 2. & in prologo primi Doctoris, vide ibi.

¶ Ad aliud patet responsio ex dictis supra dist. 1. q. 5. vide, quæ ibi notantur.

Quæstio Tertia. Dist. II.

Vtrum omnium æternorum sit tantum vnum æuum.

Seraphicus Bonaventura 2. sentent. distinctio. 2. quæstio. 2. artic. 1.

Scotus 2 sentent. dist. 2. q. 3.

Diuus Thomas prima parte summa, quæst. 10. artic. quinto.

Riccardus 2 sent. dist. 3. q. 2.

Durandus 2 sentent. dist. 2. q. 5.

TR V M omnium æternorum sit tantum vnum æuum.

Hic dicitur ab Henrico in quolibet. 2. quæst. 2. quod tot sunt æua, quot æterna, ita quod in quolibet æterno est aliquod indiuisibile proprium pertinet ad genus quantitatis, & ex multis talibus potest consitui vnus numerus, ut supra patuit.

¶ Sed ista positio videtur ponere pluralitatem sine necessitate, ideo videtur dicendum contra eam, sicut in præcedenti quæstione dictum est, quia aut æuum vocatur actualis existentia æterni, & hoc modo quot sunt angeli tot sunt æua, aut dicitur aliquid intrinsecum alicui actualiter existenti mensurans ipsam existentiam, & hoc modo æuum nihil est, sicut probatum est in præcedenti quæstione. Aut æuum dicitur aliquid extrinsecum aliud ab actuali existentia æterni, quod tamen extrinsecum ex natura sui natum est mensurare actuali existentiam ipsius æterni. Et tunc potest poni tripliciter.

Primò potest negari omnis mensura extrinseca, ponendo omnia æterna habere existentiam æque inuariabilem, non enim vna est inuariabilior alia, cum ibi nulla sit successio.

¶ Secundo dico, quod loquendo de mensura duratiua, vna existentia potest esse mensura alterius, puta perfectior respectu imperfectioris, de qua mensura loquitur philosophus decimo metaphysicæ. commen. 27.

Sed loquendo de mensuratione duratiua dicetur, quod cum æuum ponatur mensura alicuius, in quantum durans inuariabiliter, & illud sic extrinsecum oporteret esse notius ex natura rei secundum rationem inuariabilitatis, & cum non sit talis differentia inter existentias æternorum nihil sic erit æuum.

¶ Ibi. Vel alio modo potest dici. Doctor dat alium modum, quo vna existentia angeli possit dici mensurari. Et dicit primò, q. quælibet superior quia perfectior, & simplicior potest dici mensura inferioris, qua ratione suæ simplicitatis potest certificare de existentia inferioris, & sic existentia superior potest dici æuum respectu inferioris. Secundò dicit, quod hoc modo loquendo quot sunt æterna tot sunt æua, sic tamen intelligendo, quod non dentur

Prius natura alio est etiam prius duratione.

Quomodo valet illa propositio prius natura positiuè sit prius duratione.

dentur plures existentia angelorum æquè simplices, & æquè perfectæ, quia si in eadem specie possint esse plures angeli, ut infra patebit dist. 3. tunc existentia speciei superioris posset esse æuum respectu omnium speciei inferioris, & sic non essent tot æua, quor æuiterna. Sed tenēdo, quod quilibet differat specie ab alio est facilis responsio, quia infimus angelus mensuratur existentia angeli propinquioris, & angelus mensurans mensuratur existentia angeli sibi superioris, & propinquioris, & sic ascendendo. Tertio dicit, quod supremus angelus non potest habere aliquod æuum, ut mensuram, patet, quia non datur existentia superior creata, quæ sit perfectior, & simplicior, & per consequens quæ ex natura rei nata sit certificare de existentia inferiori. Et sic existentia supremi angeli est tantum æuum respectu aliorum inferiorum, quia existentia eius inuariabiliter mensurat omnes alios.

¶ Ibi. Vel potest dici tertio modo, quod si æuum non datur quæcunq; existentia superioris simplicior alia, & notior nata certificare de ea, sed illa simplicissima, quæ ex ratione sua formali, & in se est certissima, & primo nota nata certificare de alijs hoc modo potest concedi tantum vnum æuum. scilicet existentia primi angeli respectu aliorum omnium æuiternorum. Nota cum dicit, quod existentia superioris angeli mensurat existentiam inferioris, quia simplicior, & certior sic debet intelligi, quod sicut aliqua essentia perfecta, puta homo in genere animalis mensurat quidditatiuè alia animalia, puta pro quanto vnum animal magis appropinquit quidditati hominis, tanto eius quidditas apparet perfectior, & nobilior. Sic cum existentia superioris angeli sit perfectior, & simplicior, & per consequens ut existentia inferioris pro quacunq; duratione ei comparetur, redditur certior. Et sic cum existentia superior ratione suæ perfectionis videtur sibi competere certior duratio & perfectior, & sic patet esse mensura inferioris.

¶ Ibi. Contra istud arguitur. Hic Doc. arguit contra secundum, & tertium modum, ubi ponitur, quod prima existentia angeli non mensuratur æuo, & deducit ad hoc inconueniens, quia si sic videtur sequi, quod nec etiam primus motus possit mensurari tempore, videtur enim similis comparatio hinc & inde.

¶ Ibi. Conceditur consequens ab aliquibus propter istam rationem, quia secundum philosoph. 4. physic. tex. com. 107. omne quod est in tempore exceditur à tempore, & corrumpitur, & tabescit in tempore, & ideo necessaria, & impossibilia non sunt in tempore. primus igitur motus, qui non corrumpitur in tempore, nec exceditur ab eo, ut patet 4. physic. tex. com. 120. non erit in tempore, nec mensurabitur tempore.

¶ Ibi. Sed ista ratio non valet. Hic Doctor intendit saluare quod dixit de prima existentia angeli, & quod non mensuretur alia mensura, & quod dicatur mensura respectu inferiorum, & tamen quod motus primus mensuretur. Et littera satis est clara, tamen pro iunioribus aliquantulum declaro ipsam. Ibi aliquid esse in tempore, est aliquid esse in numero, patet quarto physic. tex. com. 120. ubi habetur, quod tempus est numerus, & mensura motus, sicut enim per numerum certificantur res numeratæ, ita per tempus certificatur quantitas motus. Sequitur. Non est autem de ratione existentis in numero, quod excedatur à numero, immò si accipiat primus numeratæ, hoc est adæquatum numeratum, illud adæquatur ipsi numero. Sed de ratione numerati est, quod pars eius excedatur à numero, quia ipsum. scilicet numeratum adæquatum numero est maius sua par-

te, & ipsum totum. scilicet numeratæ primū est adæquatum numero. igitur pars eius. scilicet numerati adæquatum, exceditur à numero, qui adæquatur numerato adæquato. Sequitur. Ita dico de ente in tempore, quod ex quo omne tale ens est de necessitate variabile secundum aliud, & aliud esse necesse est secundum aliquid sui, puta secundum aliquam dispositionem, quam habet ex parte temporis, quod excedatur à tempore. quia aliter se habebit in alia parte temporis.

¶ Hic nota, quod duplex est tempus. scilicet particulare, & vniuersale. particulare est illud, quod intrinsecè mensurat motum particulare, & hoc per se, & rem subiectam tali motui per accidens, ut exposui supra dist. præsentem. q. 2. vniuersale est illud quod mensurat intrinsecè motum vniuersalem, ut motum primi mobilis extrinsecè omnes alios motus particulares. Et sicut per accidens mensurat subiectū motus vniuersalis, ita per accidens, & extrinsecè mensurat subiecta aliorum motuum particularium. Et ideo subiecta motuum particularium mensurantur tempore, quia aliter se habere possunt in alia, & alia parte temporis, & ideo exceduntur à tempore, supple vniuersali. Sequitur. Impossibilia, & necessaria non sunt in tempore, quia non est alia dispositio in eis, ut possit excedi à tempore etiā vniuersali. Sequitur. Primus autem motus licet secundum se non excedatur à tempore, tamen exceditur à tempore secundum quamlibet eius partem, & hoc sufficit ad hoc ut verè dicatur mensurari tempore. & videtur inconueniens, cum tempus dicatur mensura vniuersalis, quin habeat aliquod primum mensuratum vniuersale, & tale videtur primus motus.

¶ Ibi. Tunc ad argumentum, quia non est similis ratio hic & ibi, quia existentia primi angeli non habet mensuram aliquam, quæ saltem excedat mensuratum, secundum aliquam eius partem, cum omnino sit indiuisibilis, nec habet existentiam superiorem, & simpliciozem &c. Motus tamen primus, & si non excedatur secundum se totum à tempore, exceditur tamen secundum quamlibet eius partem, & ideo non est simile.

¶ Ibi similiter etiam primus motus. Hic Doc. assignat aliam causam dissimilitudinis, quia primus motus secundum se totum mensuratur. Si enim ponitur tempus aliud à primo motu per illam rationem philosophi 4. physic. tex. com. 96. scilicet quia tempus non est verum, &c. Vel si ponitur tempus esse idem, quod motus, adhuc primus motus mensuratur, quia motus ille potest mensurare se, non quidem primo, sed secundum partem, quæ nota est, & nata mensurare totū, ut supra dictū est in præsentem dist. q. 2. Sicut et dicit phil. 4. physic. tex. com. 114. Tempus mensurat ipsum motū in determinando quandā motum, qui postea mensurabit totum motum, sicut longitudinem cubitus in determinando aliquā magnitudinem quæ metietur totū. Neutra tamen ratio potest esse in proposito, quia non est aliquid in æuiterno primo aliud ab existentia sua, nec ipsa existentia sua est quanta, ut mensurari possit seipsam secundum aliquam partem notā sibi.

AD argumēta principalia. Primò arguit sic probando, quod non omnium æuiternorum sit vnum æuum, quia tunc illud esset in vno subiecto, patet, quia illud æuum, siue ponatur accidens, siue substantia non posset esse in pluribus subiectis. Si ergo esset in vno subiecto, tunc ipso destructo, vel mutato, mutarentur omnia alia æuiterna, & similiter destructis, vel mutatis alijs æuiternis mutaretur illud subiectum, quæ videntur absurda.

¶ Contra. Hic arguit ad oppositum probando, quod tantum sit vnum æuum. & arguit à simili, quia sicut est vnum tempus omnium temporalium, ut patet 4. physicor. tex. com. 91. & 110. sic videtur quod vnum sit æuum omnium æuiternorum.

Fran. Lych. in sec. sent. Scoti.

G

¶ Ad

Vide Thom.
quolib. s. &
Varronē q.
præfati.

Declaratio
literæ.
Quid sit ef-
fe in tempore.

*Quo dependen-
tiam æui-
terna ab æ-
uo.*

Ad primum respondet Doct. Ad primum, q. si æterna dependerent ab æuo in esse & conseruari, quod destructo primo destruerentur æterna, sed quia tantum dependent in mensurati, ideo nō sequitur, q. destructo primo ipsa destruerentur. Nec etiam sequitur ipsa mutari ad se, siuē quō ad absolutum, sed tantum quō ad aliquam relationem realem, quia mensuratum ex natura rei realiter refertur ad mēsuram ex natura rei. & sic ad destructionem termini, siuē mensurę, sequitur destructio relationis fundatę in mensurato. Similiter quod dicitur, quod illud mutabitur destructis æternis. Dicit Doctor quod nō sequitur, quia talis mensura nō refertur relatione reali ad æterna, siuē mensurata, vt etiam patet 1. metaphy. c. ad aliquid. tex. com. 20. & de hoc magis patebit in quolib. q. 13. Et si aliqua relatione refertur, illa erit tantum relatio rationis, se habet enim ad illa sicut excedens ad excessa, quia prima intelligentia creata est perfectior & simplicior.

Ad arg. in oppositum. Hic Doct. dat modum sustinendi, q. nō sit tale æuum extrinsecum, & hoc sustinendo primum modum in corpore. q. Dat ēt modum sustinendi, quod tantum sit vnum æuum omnium æuiteriorum, & hoc tenendo tertium modum in corpore quęstionis positum, vel q. sint plura æua tenendo secundum modum.

Ibi. Et tunc si arguas, q. tantum est vnum tempus omnium temporalium. ergo tantum vnum æuum omnium æuiteriorum. Respondet Doct. sustinendo secundum modum de æuo, quod consequentia nō valet, quia nō omnis motus superior habet rationem mensurę ex natura rei respectu inferioris, nec habet condiciones mensurę ex natura rei, quia nō omnis motus superior ex natura rei est simplicior, & perfectior, nec habet illas condiciones mensurę, quę ponuntur in distinctione præsentī. q. 2. sicut habet qualibet existentia superior respectu inferioris ratione maioris perfectionis, & simplicitatis, loquendo tamen de existentis inuariabilibus angelorum. & ideo nō est similis ratio hęc & ibi. s. quod sicut ibi tantum est vltimum tempus omnium temporalium, q. ita sit hic tantum vnum æuum omnium æuiteriorum, vt patet ex supradictis.

Et hæc opinio est satis clara in litera, reduco tamen ipsam opinionem per aliqua dicta, vt clarius intelligatur. Primo dicit, quod vna intellectio angeli quantumcunque daret mensuratur aliquo nunc; ita quod illud nunc poterit coassistere tempori nostro, puta vnus diei, vel vnus anni, si illa intellectio tantum continuatur, & alia intellectio (prima transeunte) mensuratur alio nunc, quod quidem nunc tanto tempori nostro assistit, quanto illa intellectio continuatur, & sic de alijs intellectibus. Et ex istis nunc redditur tempus discretum constans alijs, & alijs nunc sibi inuicem succedentibus. Tempus ergo discretum mensurat omnes operationes intrinsecas angelī. Et dicitur tempus discretum ad differentiam temporis continui, & successiui. Nam illud dicitur tempus continuum, & successiuum quando vna pars succedit alteri, & continuatur illi parti, quod sit quando est ibi instant, continuans partes, & dicitur tunc continuare quando est principium vnus, puta futura, & finis alterius, scilicet præteritę, vt supra patuit præsentī distin. quæstio. 2. Sed nō est sic in tempore discreto, quia vnum nunc nō est principium nunc futuri, nec finis nunc præteriti. Secundo dicit, quod talis intellectio angeli est simpliciter indiuisibilis, & nullo modo continua, & successiua, & sic mensura illius erit indiuisibilis, quę est nunc temporis discreti. Tertio dicit, vt etiam patet supra præsentī distinctione, quæstio. prima, in additionibus, quę ponuntur in fine huius secundi, quod sicut aliquod est in re, ita habet mensuram sibi correspondentem, & sic cum essentia diuina sit indiuisibilis, & indefectibilis, habet æternitatem indiuisibilem, & indefectibilem pro mensura. Et sicut angelus est indiuisibilis, & defectibilis habet æuum indiuisibile, & defectibile. Et sicut res temporalis est diuisibilis, & defectibilis, ita habet tempus diuisibile, & defectibile pro mēsurā. Et multa habet in littera, quia ibi clara sunt relinquo intuenti litteratę. & similiter omitto quasdam rationes, quas ipse facit pro sua positione, & similiter omitto multa in suo modo ponendi, quia ibi clara sunt.

CONTRA CONCLUSIONEM huius positionis. Doctor primo improbat conclusionem Henrici in se. Secundo improbat modum ponendi ipsius. Conclusio Henrici est, q. *Scotus improbat opinionem Henrici.*

operatio angeli intrinseca tantum mensuratur nunc æui. Et Doctor hic probat, quod talis operatio mensuretur simili mensura, qua mensuratur existentia angeli, quę probatio est satis clara in littera, & breuiter stat in hoc, quod sicut existentia intellectio angeli habet eundem modum manendi dum manet, qualem habet existentia angeli, dum manet. i. quod sicut angelus habet existentiam omnino indiuisibilem, & intellectio similiter habet, vt patet per ipsum Henricum, vbi supra. sequitur q. ipsa intellectio habebit similem mensuram, sed existentia angeli secundum Henricum mensuratur nunc æui. ergo & intellectio ipsius. Nec valet dicere, quod existentia angeli manet diutius; quia si angelus statim foret anihilandus, adhuc mensuraretur nunc æui, vt supra patuit præsentī distinctione, quæstione prima. Si dicatur, quod secundum Doctorem videtur, quod intellectio nō habet esse permanens, sed in continuo fieri, vt patet respondendo ad vltimum argumentum, distinctio. 3. quæstionis vltimę primi. & per consequens videtur posse mensurari alia mensura à mensura æui. Dico quod hoc nihil est ad propositum, quia Doctor arguit ad hominem,

Quæstio Quarta. Dist. II.

Vtrum operatio angeli mensuretur æuo.

Seraphicus Bonauentura 2. sentent. distinctio. 2. quæstio. 3.

Scotus 2. sentent. dist. 3. q. 4.

Diuus Thomas prima parte summa, quæst. 10. artic. sexto.

Frant. de Mayronis 2. sent. dist. 2. q. 4.

Dionysius Carthusianus 2. sentent. dist. 2. q. 2.

VARTO. & vltimo. Circa hanc materiam quęrit Doctor. Vtrum operatio angeli mensuretur æuo. Titulus quæstionis est, an operatio intrinseca angeli, scilicet intelligere, & velle mensuretur æuo, & nō loquitur hic de aliqua operatione merē supernaturali, sed de intellectu, & volitione, quę naturaliter causantur ab intellectu, & voluntate angeli, vel vt à causa totali vel partiali.

Henric. quolib. 1. q. 7.

Hic dicitur ab Henrico quolib. 12. quæstio. 8.

*Intellectio
q̄ de gene-
re permanē-
tium.*

nem, quia Henricus ponit illam intellectiōem habere esse omnino indiuisibile, vt supra patuit. Dico secundo, q̄ etiam secundum doctorem habet esse permanentis, vt patet per ipsum, cum sit de genere qualitatis, vt ipse aliquantulum innuit, vbi supra, & clarè probat in quolibet. quæst. 13.

¶ Ibi. Præterea secundo omnes cōcedunt actum beatificum angeli mensurari æuo, patet per Augustinum de fide ad Petrum. 18. Ille autem actus necessariò includit actum naturalem, idest q̄ idem actus beatificus est pariter productus ab angelo, & quo ad hoc dicitur actus naturalis talis productio partialis non est necessariò ab agente supernaturali, & vt idem actus principaliter producit (licet partialiter) ab agente merè supernaturali dicitur supernaturalis. Tunc arguitur sic idem actus vna tantum mensura mensuratur, sed actus beatificus, & vt producit ab agente supernaturali, & ab agente naturali in re est simpliciter idem, licet varietur secundum diuersos respectus, quia vt comparatur ad agens naturale dicitur naturalis, & vt ad agens supernaturale dicitur supernaturalis. ergo cum actus beatificus mensuretur æuo, sequitur quòd vt producit partialiter ab agente naturali mensuretur æuo. non enim isti respectus alij, & alij faciunt diuersam mensuram in fundamēto.

¶ Addit doctor vnam probationem ibi, Impossibile est autem æuiternum necessariò includere, vel præsupponere aliquid posterius æuiterno, q̄ mensuratur mensura posteriori, patet, quia sicut æuiternum necessariò est prius tpali, ita eum necessariò est prius tpe, & hoc et patuit, vbi supra presenti distinct. quæst. prima fm Henricum. Cum ergo actus beatificus mensuretur æuo, & ille idem partialiter producit naturaliter ab ipso angelo, sequitur quòd tantum mensuretur æuo, & non tempore, nec continuo, nec discreto, cum necessariò sit posterius æuo etiam secundum Henricum.

*Henric. quo-
lib. 9. q. 93
quare Ocho
& alios ne-
minales.*

¶ Ibi. Contra modū ponendi. Hic Doctor improbat modum ponendi. Henricus posuit enim, quòd vna intellectio angeli quantumcunq̄ durans mensuretur nunc temporis discreti, quòd nunc de necessitate tanto tempori nostro coassistit quantum illa intellectio durat. hoc Doctor improbat, quia ponit multiplicitem temporis sine necessitate. Et vltra sequeretur, quòd vnus angelus habebit quatuor instantia temporis discreti, & alius tantum vnum instans respectu vnus temporis nostri. Nam si vnus angelus intelligat lapidem, & continuet illam intellectiōem per vnam diem, & alius angelus habeat intellectiōem lapidis, & contionet eam per horam, & habeat cognitionem, puta hominis, & continuet per aliam horam, & habeat aliam cognitionem æquè per horam continuatam, & sic deinceps statim sequitur intentum, scilicet quòd vnus angelus per totam diem habebit tantum vnum instans temporis discreti, & alius per eundem diem habebit non tantum quatuor, sed & mille instantia temporis discreti, quòd videtur absurdum, immò videtur, q̄ in vno angelo respectu vnus diei possint habere duo tempora discreta: quia si continuet intellectiōem per horam, habebit vnum tempus discretum, siue vnum nunc temporis discreti, & post habeat aliam intellectiōem per aliam horam continuatam, tunc habebit vnum tempus discretum constans ex duobus instantibus temporis discreti. Et similiter si per medietatem horæ continuet intellectiōem lapidis, & per aliam medietatem continuet aliam intellectiōem, habebit aliud tempus discretum, & sic vnus angelus in vna die poterit habere plura tempora discreta, & alius in ea-

dem die tantum habebit vnum tempus, immò for-
tè tantum vnum nunc temporis discreti, si conti-
nuet vnam intellectiōem per totam illam diem,
quòd est inconueniens.

¶ Ibi. Præterea æua &c. Hic Doctor deducit Henricum ad hoc inconueniens, videlicet, quòd tempus discretum operationis angeli esset constitutum ex nūc alterius rationis, patet. quia ipse vult, quòd nunc æui distinguatur ab alio nunc eo modo, quo æuiterna distinguuntur. Et sicut angelus inferior specie distinguitur ab angelo superiore, ita nunc mensurans existentiam inferioris distinguitur specie à nunc mensurante existentiam superioris. Pono modo, q̄ angelus intelligat lapidem, lignum hominem, & huiusmodi, istæ intellectiōes distinguuntur specie, quia specificantur ab obiectis specie distinctis, vt probat Doctor in primo distinctione. 3. quæstio. 7. ergo & ipsa nunc temporis discreti mensurantia has intellectiōes distinguuntur specie, & sic tempus illud, quòd est mensura componitur ex nunc distinctis specie, q̄ est absurdum, vt patet de aliquo. Nam linea componitur tātum ex lineis, & corpus ex corporibus, & superficies ex superficiebus, & motus vnus speciei ex motibus tantum vnus speciei.

*Hic Henric.
ducitur ad
inconueniē-
s.*

*Quomodo
intellectio-
nes distin-
guantur spe-
cie.*

¶ Ibi. Præterea q̄ ponitur vnum nunc illius temporis necessariò coassistere pluribus instantibus nostri temporis &c. Henricus enim ex hoc dixit, q̄ vnum nunc mensurans intellectiōem angeli, necessariò coassistit alicui tempori nostro, & non vni instanti, quia deduceretur ad hoc inconueniens, scilicet quòd tempus nostrum esset discretum, quòd est contra omnes philoſophos. quòd autem sequeretur, patet quia si nunc mensurans vnam intellectiōem, coexistit vni instanti temporis nostri ita aliud nunc mensurans aliam intellectiōem immediatè sequentem primam coexistit alij instanti temporis nostri, & sic de alijs, & per consequens videretur tempus nostrum esse discretum. Et tamen Doctor probat, q̄ nō potest euadere hoc inconueniens, quia si ego in instanti. a. possum cognoscere lapidem, & in tempore immediato illi instanti possum cognoscere hominem, à fortiori hoc videretur de angelo, cum sit perfectior, & sic nunc mensurans intellectiōem angeli poterit coassistere vni instanti temporis nostri, & per consequens non est necesse intellectum angeli, si intel ligat. a. cum aliquo instanti nostro sistere in intellectu ipsius. a. per aliquod tempus, & per instantia illius temporis, in quorum aliquo posset intellectus meus habere aliam intellectiōem.

*Probatio Do-
ctoris cōtra
Henricum.*

¶ Ibi. Si enim dicat, quòd intellectus meus post instans non potest intelligere immediatè &c. Diceret fortè Henricus, quòd ego non possem habere intellectiōem durantem tantum per instans, quia intellectio sequens non posset haberi in tempore immediato illi instanti, patet, quia intellectiōi secundæ non posset dari primum instans sui esse, quòd probat, quia sicut non est medium inter instans, & tempus (quia inter quæcunq̄ duo instantia semper datur tempus medium. ergo inter instans primum, & ipsum tempus non mediat aliquod instans) ita nec inter intellectiōem meam, quæ est in instanti, & illam, quæ est in tempore immediatè habito est aliquod mediū, & sic intellectiōis secundæ non daretur primum instans sui esse, patet, quia inter primū instans in quo est intellectio prima, & tempus immediatè sequens, in quo est secunda intellectio nō datur aliquod instans medium, & sic nec primū instans intellectiōis secundæ. Et sic poneret, q̄ intellectio possit mensurari instanti, & tpe, ita q̄ prima intellectio

Fran. Lych. in sec. sent. Scoti. G 2 ha

habeat tantum esse per instans, & sic habet primum instans sui esse, quia ista est vera, hæc intellectio nunc est, & immediatè ante hoc instans non fuit. ergo incipit esse. Secunda verò intellectio, quæ est in tempore immediato illi instanti, non habebit primum instans sui esse, patet, quia hæc est falsa, ista intellectio in isto instanti est, cum sit tantum in tempore. si ergo secunda intellectio sit tantum in tempore immediato instanti, tunc argumentum non concludit, scilicet quod detur tempus nostrum discretum, quia non datur instans immediatum instanti.

*Responsio
Scotti.*

¶ Ibi. Sed inconueniens videtur. Dicit doctor, quod est valde inconueniens, quod intellectiones eiusdem rationis non habeant præcisè similes mensuras, ut patet in alijs mensuratis eiusdem rationis. Et vult Doctor, quod si aliqua intellectio nostra mensuratur æuo, siue instanti æui, & alia similiter mensurabitur instanti æui, sicut & primum instans æui poterit correspondere instanti temporis nostri; ita secundum instans æui poterit correspondere tempori immediato illi instanti, & sicut prima intellectio habet primum instans sui esse, quia in instanti æui ita & secunda habebit primum sui esse in instanti æui, cum habeat mensuram indiuisibilem. Sed tamen nihil temporis nostri coexistit illi secundæ intellectioni, vult dicere doctor, quod illa secunda intellectio non habet primum instans sui esse in aliquo instanti primo temporis nostri, sed in instanti æui. Et si tempus nostrum sibi coassitat, non tamen adæquatè sibi coexistit, ita quod dicatur, quod si habet esse in tempore immediato post instans primæ intellectio, quod primum sui esse sit in instanti primo illius temporis immediati, non mensuratur tempore, sed primum sui esse est in nunc æui, quod potest coexistere toti illi tempori, idem dicendum de intellectioibus angeli, quia si angelus aliquid intelligat cum instanti nostro non oportet illam intellectioem manere per tempus habitum, sed si statim habeat aliam intellectioem, illa coexistit tempori immediatè habito instanti, cum quo instanti fuit prima intellectio, & tunc nihil erit temporis primum coexistens illi secundæ intellectio.

*19. ethicor.
cap. 4. & 5.*

¶ Ibi. Præterea videtur, quod ista deberet dicere consequenter, quod intellectiones nostræ mensurentur tempore discreto, quia intellectiones nostræ videntur totæ simul secundum philosophum. 10. ethicor. cum sint perfectè transeuntes, & ordine quodam se habentes.

¶ Si dicatur, sicut ipse Henricus videtur dicere, quod habent connexionem, quia intelligimus discurrendo. angelus non sic.

*An in intel-
lectionibus
nostris sit
successio.*

¶ Ibi. Contra hoc non facit per se continuationem. Dicit doctor, quod in huiusmodi intellectioibus nostris etiam discursiuis non est successio & continuatio, sicut est quando vna pars alicuius entis acquiritur post aliam partem, ut patet in alteratione & augmentatione, non enim intellectio habet huiusmodi partes. intellectio ergo conclusionis est ita simplex, si habeatur post cognitionem principij, sicut si non habeatur post talem cognitionem.

¶ Ibi. Similiter possumus habere intellectiones distinctas succedentes sibi absq; discursu, & sic illæ sint totæ simul. igitur illæ essent non continuatæ quasi in tempore discreto, quod est contra philosophum in de me. & remi. quia intelligimus cum continuo tempore.

*In libro de
memoria &
reminiscen-
tia cap. 1.*

¶ Ibi. Quod dicitur de differentia numeri, & orationis &c. vide.

¶ Ibi concedo cōclusionem duarum primarum rationum, quod intellectiones angeli mēsurantur æuo. Et breuiter quęcunque existentia actualis inuariabilis, hoc est cui repugnat, ut secundum ipsam sit variatio, siue fluxus, vel acquisitio partis post partem, nec enim perpetuitas aliquorum, vel corruptio, vel annihilatio aliquorum variat mensuram formaliter, dummodo existentia sit eiusdem rationis dum manet.

*Scotus ar-
guit contra
Henricum.*

¶ Ibi. Sed contra hoc. Hic Doctor arguit probando, quod si existentia permanens dum manet, mensuratur æuo, quod etiam quodlibet permanens mensurabitur æuo, & sic qualitas, & quantitas, & huiusmodi dum actu permanent in esse quieto mensurantur æuo. Sed hoc videtur inconueniens propter duo. Primo quia secundum philosophum. 4. physicor. tex. commen. 118. quies mensuratur tempore. Secundo, quia generationes, & corruptiones omnium generabilium, & corruptibilium mensurantur instanti temporis, cuius autem primum esse mensuratur instanti temporis eius esse permanens mensuratur tempore.

¶ Ibi. Ad primum dico. Hic doct. primo declarat aliqua. Secundo soluit primam rationem. Primo ergo dicit, quod fluxus alicuius formæ, puta quando acquiritur calor ut 10. mensuratur de necessitate tempore, dum successiue acquiritur. nam fluxus ille est quædam successio prioris, & posterioris, & talis successio dicitur motus formaliter, & motus propriè mensuratur tempore, & forma secundum quam est fluxus, ut puta, calor, qui continuè acquiritur dicitur forma secundum quam est talis successio, & talis forma ut est sub tali actu, vel successione dicitur actu motus, & forma secundum quam potest esse talis successio, vel fluxus, non quod actu sit fluxus, puta ipse calor ut 10. actu permanens dicitur actu quies, quia nata acquiri per motum. Declaro tamen istam litteram primo fluxus formæ, talis fluxus est successio formaliter secundum prius, & posterius, ita quod vnum succedit alteri, & talis successio formaliter dicitur formaliter motus, qui essentialiter, siue per se mensuratur tempore, ut supra expositum est in præsentè dist. 2. Secundo formam secundum quam est actualiter fluxus, ut calor, ut 10. pro quanto acquiritur successiue, prout vna pars actu acquiritur post aliam, talis calor dicitur forma, secundum quam actu fluxus formæ, vel successio formaliter. Tercio, forma secundum quam potest esse fluxus, vel successio, & est omnis forma, quæ est partibiliter acquisibilis, ut quantitas, & qualitas corporalis, & licet habeat aliquando esse permanens, tamen sibi non repugnat acquiri partibiliter, cum sit diuisibilis in plures partes. Hoc secundum, & tertium est eadem forma, licet secundum diuersam dispositionem accepta. Nam secundum quod est forma secundum quam est actu fluxus formæ dicitur motus actu, sed secundum quod est actu accepta, & habet esse permanens, dicitur quies actu. Forte tamen forma secundo modo non dicitur motus formaliter, cum talis motus sit formaliter successio, quæ vna pars dicitur alteri succedere, sed erit motus materialiter, pro quanto est id secundum quod actu sit successio, & similiter forma. Tercio non erit quies formaliter, cum quies formaliter opponatur motui formaliter, sed poterit dici quies quasi materialiter, quia est forma, in qua nata est fundari quies. Quarto est permanens, in quo non est natus esse fluxus partium, tamen necessariò habet formam consequentem, in qua natus est esse fluxus. Istud quartum forma substantialis corporalis, tenendum secundum aliquos, quod indiuisibiliter acquiritur, in qua tamen

*Notabilis
declaratio.*

*Quo quies
opponatur
motui.*

tamen est subiectiue forma, in qua natus est fluxus, puta quantitas, vel qualitas corporalis. Hoc quantum non mensuratur tempore per se, nec per se secundum ipsum propriè est quies, cum non sit natum moueri, quiescit tamen per accidens, quia quies est secundum aliquam formam necessariò consequentem ipsum, quæ supplè forma nata est acquiri per motum, & per consequens nata est propriè quiescere. Quinto est illud in quo non potest esse fluxus, nec in aliquo consequente ipsum naturaliter, vt sunt substantiæ separatae, & abstractæ. Et hoc quantum omninò inuariabiliter manet dum manet, & ideo nullo modo mensuratur tempore, nec secundum se totum, nec secundum partem eius, nec per accidens, cum in eo non sit aliquid natum partibiliter, & successiue acquiri, tale verò mensuratur æuo, & etiam illa quæ in eo subiectatur, cum sint omninò inuariabilia dum manent, cuiusmodi sunt intellectiones, & volitiones, vt supra patuit.

Ibi. De ista forma potest dici &c. Dicit Doct. quod loquendo de forma secundo, & tertio modo, idest secundum quam actus est fluxus formæ, & secundum quam potest esse fluxus formæ, talis forma mensuratur tempore, quia licet ipsa forma tertio modo sumpta actus non habeat esse variatum, habet tamen esse variabile, & ideo non mensuratur æuo, quia æuum requirit in suo mensurato esse inuariabile, cui repugnat successio partis post partem.

Ibi. Si tamen dicatur omne esse non variatum mensurari æuo. Item potest concedi quod ista forma quando secundum eam non est actus motus, potest dici mensurari æuo. Sed ista pars videtur minus probabilis, quàm prima, quia ipsa forma actualiter existens mensuratur instanti temporis, non autem nunc æui, quod tamen oportet ponere, ponendo ipsam in quantum est actualiter sub motu mensurari nunc temporis, & vt est sub quiete mensurari nunc æui, nam vt est actualiter sub motu, siue sub quiete esse necessariò mensuratur nunc temporis, quia cuiusque mensurato esse correspondet pro mensura instans temporis, & sic eadem existentia nunc mensuraretur nunc temporis, & nunc mensuraretur nunc æui, quod videtur inconueniens.

Ibi. Si tamen aliquis velit concedere calorem in quantum habet esse non variatum mensurari æuo, potest dici &c. Sententia huius literæ est, quod quamuis quies ipsius caloris mensuretur tempore, non tamen existentia caloris mensuratur tempore, sed æuo. Nam quies ex hoc dicitur mensurari tempore, quia opponitur formaliter motui, qui per se mensuratur tempore. Sicut ergo motus vnus horæ mensuratur tanto tempore, ita quies opposita tanto tempore mensuratur; quia si talis motus calori non inesset per tantum tempus, & natus esset in esse, quies sibi opposita actus inesset per illud tempus, patet, quia quies formaliter non est nisi priuatio alicuius successione partis post partem, vt vult philosophus quinto physic. tex. commen. 52. & 53. vbi tractat de contrarietate motus, & quietis, quod quies est priuatio motus. Et addit Doct. quod licet Aristor. dicat, quod quies non mensuretur nisi per accidens, potest tamen dici hoc modo, quod mensuratur per se eo modo quo. scilicet priuatio mensuratur per se, quia hoc conuenit priuationi per se, quod conuenit ei in quantum est talis natura, hoc autem quod ipsa sit tanta, vel tanta conuenit ei in quantum est tanti, vel tanti positiui, quod. scilicet tanto, vel tanto tempore natum est acquiri, & per consequens tanto vel tanto motu. Et parum infra concedendum est inquit substantias generabiles, & corruptibiles per se mensurari æuo. licet per accidens, hoc est secundum

quantitatem naturalem consequentem eas mensurarentur tempore.

Et tunc ad secundam instantiam, quæ est de generalibus & corruptibilibus. Dicendum quod accipiendo &c. Hanc literam declaro cum dicit, quod accipiendo istarum substantiarum mutationem, secundum quod loquitur philosophus de ea illa est indiuisibilis. i. quod mutatio substantiæ est indiuisibilis. Sequitur tale, vel est mutatio, vel indiuisibile. Pro clariori cognitione pono exemplum. Ignis cum agit in lignum primò expellit dispositiones contrarias, puta frigiditatem, & humiditatem, & inducit per motum, puta caliditatem, & siccitatem facientes pro generatione ignis, vltimus gradus caliditatis, cum sit indiuisibilis indiuisibiliter acquiritur, est tale indiuisibile terminat motum, siue successionem, forma ergo ignis, qui acquiritur, in instanti concomitatur ipsum vltimum gradum caloris. Et hoc est quod dicit, tale vel est mutatio, vel est indiuisibile, idest talis forma substantialis, vel acquiritur per mutationem, vel est indiuisibilis necessariò concomitans indiuisibile. scilicet vltimum gradum caloris terminantem motum. Sequitur in textu, ita quod mutari est aliter se habere nunc quàm prius. Notat hic Doctor rationem propriæ mutationis, & dicit aliter se habere, nunc accipitur pro indiuisibili, & quàm prius pro diuisibili. i. cum dicimus, quod subiectum mutatur, puta a non calido ad calidum vt 8. tunc illud subiectum dicitur mutari propriè, quia nunc aliter se habet. scilicet quando est sub vltimo gradu caloris, quia tunc vltimum gradum indiuisibiliter habet, & totum calorem in esse quieto, & permanenti. & cum dicit quàm prius, nã prius illud subiectum erat, sub cõtinuo fluxu, quia continuè acquirébatur calor in ipso, ideo quado habet vltimum gradum caloris, aliter nunc se habet, quàm prius se habuit. Sequitur. Primū igitur esse formæ per se terminas fluxum. i. quod vltimus gradus caloris, qui per se terminat, illum motum (vt dixi supra) mensuratur instanti. Sequitur, & ad illud propriè est mutatio, patet per diffinitionem mutationis prius dictam, quia subiectum existens nunc sub tali gradu propriè mutatur, quia aliter se habet nunc, quàm prius se habuerit. Sequitur, si ad primū esse formæ, (idest quod quado subiectum, puta materia ipsius ligni est sub forma substantiali ignis, quæ forma non terminat per se fluxum, siue motum, patet quia ipsa acquiritur subito, & indiuisibiliter per se primò) se habet subiectum non mutatur, quia vt est sub tali forma non aliter se habet nunc, quàm prius se habuit, eo modo quo exposui de subiecto propriæ mutationis. Sequitur, sed quasi secundariò in quantum illud primum. i. quod illa forma substantialis potest dici mutatio secundariò, quia concomitatur formam accidentalem, cuius vltimum esse est propriè mutatio, & hoc modo subiectum respectu formæ substantialis potest dici mutari, quia in ipso forma substantialis concomitatur mutationem primò, & per se, puta accidentis facientis pro generatione talis formæ substantialis. Sequitur. Concedo igitur, quod primum esse substantiæ generabilis in quantum concomitatur mutationem propriè dictam mensuratur instanti. vult dicere quod primum esse formæ substantialis in se absolute non mensuratur instanti temporis, sed tantum dicitur mensurari instanti temporis quodammodo de nominatione extrinseca, supplè in quantum concomitatur vltimum esse formæ accidentalis requisitæ ad hanc generationem formæ substantialis, & quia tale vltimum esse mensuratur instanti temporis. ideo dicitur quod primum esse formæ substantialis mensuratur instanti tpe. Sequitur. Sed nõ sequitur vltra, ergo esse post illud instans mensuratur tpe, quia primum in instanti illud

Declaratio
literæ.

Exemplum.

Quid sit mu
tari.

Quid requi
ratur æuo.

Sententia li
teræ.

Quomodo
quis es men
suetur.

Quomodo
substantia ge
nerabiles
mensuetur
æuo.

Quomodo
subiectū di
citur muta
ri.

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. G 3 esse

esse comparatur ad causam particularem generantem, à qua est, & post illud instans non habet dependentiam ad illam causam particularem generantem, sed tantum ad primam causam conferuantem, & tunc habet beatitudinem vniformem ad illam causam conferuantem, sicut esse angeli, quia conferuatur in identitate perfectè absque varietate. Et hoc magis patebit in tertio distinct. 10. de creatura propriè dicta, & generaliter dicta. vide ibi.

*Quomodo
nō oīs forma
mensuretur
tempore.*

¶ Ibi. Et ex hoc patet ad argumentum quod posset fieri de successione in æuo. Dicit Doctor, quod non omnis forma secundum quam est variatio, vel mutatio mensuratur tempore, vel instanti temporis, vt patet de intellectione. Nam intellectus transijt de priuatione illius intellectiōis ad illam, & sic dicitur mutatio, non tamen mensuratur instanti temporis, vt patet supra de intellectione angeli. Sed sola ista mutatio mensuratur instanti temporis, secundum quam mutabile aliter se habuit successiue quàm nunc se habet indiuisibiliter, vt declarauī supra de mutari propriè dicto. Vult ergo dicere Doctor, quod licet aliqua forma acquiratur post non esse ipsius, & sic subiectum eius transeat de non esse illius formæ ad esse, quia tamen illa forma non acquiritur successiue, & partibiliter, sed tota simul, ideo non mensuratur tempore, nec instanti temporis. Sola verò illa forma quæ acquiritur partibiliter mensuratur tempore, esse verò illius vltimum mensuratur instanti temporis. Sequitur hoc est cuius termino ad quem indiuisibiliter habito necessariò præsupponitur terminus à quo diuisibiliter, & in termino habitus est indiuisibiliter. Exemplum. Nam calor vt. 8. sic se habet, quod vltimus gradus, ad quem terminatur totus motus caloris dicitur terminus ad quem, & totus calor, qui præcedit ipsum terminum ad quem, qui semper est sub motu, dicitur terminus à quo, & merito dicitur, quod subiectum respectu caloris vt 8. habito vltimo gradu se habet aliter, supplè in termino ad quem, quàm se haberet in successione caloris, siue in termino à quo. Sequitur & in termino habitus est indiuisibiliter, id est quod calor vt 8. vt est in vltimo gradu dicitur indiuisibiliter, quia ille gradus vltimus acquiritur indiuisibiliter. Sequitur, & hoc vel secundum quem fuit motus mensuratus tempore, id est quod illa forma secundum quam motus mensuratur tempore, terminus illius formæ instanti temporis, vt exemplificauī prius de calore. Sequitur, vel in necessariò concomitans motum mensuratum tempore, vt supra patuit.

AD argumenta principalia. Primo arguitur sic, probando quod operatio angeli non mensuretur æuo per auctorem de causis propositione penultima. Inter rem, cuius substantia, & actio mensuratur tempore, & rem cuius substantia, & actio mensuratur æternitate, est res media, cuius substantia mensuratur æternitate, vel æuo, & actio mensuratur tempore cuiusmodi est angelus. ergo &c.

¶ Respondet Doct. & responsio stat in hoc. Nam Auicenna voluit, quod operatio intrinseca intelligentiæ, sit intellectio, & volitio, & sic eadem substantia cum ipsa. hoc idem voluit Aristot. 3. de anima, vel saltem imponitur sibi. Et cum dicitur in argumento operatio, cuius substantia mensuratur æternitate, vel æuo, ipsa mensuratur tempore, si intelligat de operatione intrinseca non tenetur, si de extrinseca (vt ipse potius) posset concedi, quæ operatio extrinseca est mouere cælum, qui motus mensuratur tempore, sed quæstio tantum intelligitur de operatione intrinseca,

*Quid sit ope
ratio intrin
seca intelli
gentiæ.
3. de anima.
com. tex. 13.
idem 12. me
taph 19. &
11.
Quid sit ope
ratio extrin
seca intelli
gentiæ.*

¶ Secundò principaliter arguit. 8. phys. tex. com. 39. nihil generatur, vt statim non sit. ergo omnis operatio angeli durat per tempus, & sic præcisè nō est in instanti, si autem esset in æuo, esset præcisè in aliquo instanti.

¶ Respondet Doct. & responsio est clara ex dictis supra. Concedit enim, quod intellectio angeli potest durari, & tamen mensurari æuo. quod potest correspondere tempori nostro. potest etiam aliqua intellectio correspondere tantum instanti temporis nostri, & alia immediatè sequens correspondere tempore immediato, vt supra dictum. est. Et huius finis sic materiæ de mensuris angelorum.

*Quomodo
intellectio
Angeli pos
sit durari.*

SED quidam Novus expositor primæ partis. S. Tho. q. 10. ar. 5. di. quod solutiones, quas facit Doct. tenendo, quod potest esse successio in mensura aliqua, puta in æuo absque nouitate, & successione in mensurato non euacuant rationes prædictas, & improbat specialiter exemplum Doct. qui sic dicit. Si poneretur caro non habens partem, & partem sub quantitate, tunc in mensura essent partes, & non in eo cuius essent, & sic in proposito esse angeli est absque innouatione, & tamen mensura est successiua. Vnde ad rationem factam directè contra huius responderet, negando in sententiâ, quod transmutabilitas mensurati, sicut præcisè causa successiōis in mensura.

*Thomas de
vno Caieta
nus.*

¶ Sed contra hoc respōsio, facillè conuincitur falsa tum ad hominem, tum simpliciter. Ad hominem quidem, quia si successio in mensura stat cum mutatione, & immutatione partis subiecti seu mensurati. ergo arguere à successione mensuræ ad transmutationem subiecti non valet, sed est sophisma consequentis. Sed ipse Scotus ibidem fatetur, quod ille processus est bonus, & ab effectu ad causam, ergo &c. Et confirmatur, quia Aristot. vsus est illo, nec processus litteræ est alius ab illo, si enim successio est in mensura, dicimus ergo in mensurato, quia variatio mensurati est causa successiōis in mensura. mirum valde est de hoc homine cum eandemmet rationem, quam Aristot. approbat, Sanctus Thomas improbat. Et propterea necesse est, vt aut approbationem, aut improbationem propriam neget. Simpliciter autem, quoniam indiuisibile impossibile est, quod certificetur ex proprijs per diuisibile. ergo impossibile, q. mensuretur per illud, & tenet sequela, quia mensura est certificatio mensurati. antecedens verò patet in exemplo suo. Nunquam enim sciretur quanta esset caro indiuisibilis per quantitatem diuisibilem, si eius esset. vnde de facto per quantitatem specierum in eucharistia non mensuratur corpus Christi, quia non est sub ea diuisibiliter, & idem est iudicium in quantitate durationis, si enim ipsa est extensa nunquam mensurabitur indiuisibili, & inextenso secundum durationem. Quomodo enim sciretur sic illius duratio naturalis etiam fingi non potest, oportet igitur mensuræ extensæ respondere in mensuratum extensum, & indiuisibili in diuisibile, vt littera ex Aristot. deduxit.

Respōsio Caietani facillè conuincitur.

*Lychetus de
Caietano
miratur.*

*Quæ sit men
sura.*

IN responsione ad primum aduerte, quod Scotus arguit contra quatuor propositiones. Prima est affirmatiua. operationes angeli mensurantur tempore. Secunda est negatiua virtualiter inclusa in præcedenti, operationes non mensurantur æuo. Tertia est affirmatiua visio beata in angelis mensuratur æternitate participata. Et hæ omnes habentur in hac responsione ad primum, vt patet in littera. Quarta verò etiam affirmatiua est. Esserum generabilium mensuratur tempore. hoc enim in responsione ad vltimū articuli præcedētis, & in

*Quomodo
non mensu
ratur corpus
Christi in
eucharistia.*

*Scotus hic
arguit contra
quatuor pro
positiones.*

& in corpore huiusmodi posita est, cum dictū est, quod tam id, quod in transmutatione cōsistit, id est motus quā id quod mutationi subiicitur, q̄ experimur esse nostrum esse substantiale mensuratur tempore. Arguit ergo primo in secundo sent. di. 2 q. 4. contra secundam propositionem probando illius contradictoriam, quā tenet vt veram. s. operationes angeli mensurantur quo tripliciter. Primo sic esse, & operatio angeli habent vniformem modum manendi dum manent: ergo habent mensurā eiusdem rationis: antecedens patet, quia vtunque est indiuisibile, & tamen defectibile probatur, quia mensurā proportionantur diuersis modis manendi, vt patet de successiuis, & permanentibus. Secundo sic, actus beatificus mensuratur quo, vt per Aug. patet de fide ad Petrum. c. 18. ergo &c. Tertiō, operatio angeli non mensuratur eternitate, nec tempore: ergo quo.

*Operationes
angeli men-
surantur a-
uo triplici-
ter.*

*Tres sunt
mensura du-
rationis se-
cundum Sco-
tum.*

¶ Ad euidentiam huius difficultatis aduerte, q̄ Scotus ibidem tres mensuras durationis ponit tempus, æuum, & eternitatem, ita quod tempus rem successiuam, æuum permanentem defectibilem tamē. Eternitas autem rem omnino indefectibilem mensurat. Et propterea tenet esse substantiale rerū, ad quas impossibile est esse motum, & operationes angelicas, &c. secundum se mensurari æuo, & tota radix eius est illa maxima, quācunque vniformem habent modum manendi, dum manent habent mensuram eiusdem rationis. In præsentī autem, littera distinguitur mensura durationis penes mutabilitatem, & immutabilitatem rerum. Et verē sic est, quoniam mensura durationis est certificatiua naturalis durationis rei secundum se. Alioquin frustra esset, naturalis autem duratio ex rei mutabilitate, aut immutabilitate nascitur, loquor de mutabili, vel immutabili propriē, id est ex intrinseco, quoniam ex tali mutabilitate tantum pendet naturalis duratio rei, nihil enim refert ad naturalem durationem rei, an in alio sit potentia destructiua eius an non, sed solum an in ipsa sit, vnde posset desicere, an non, & in hoc errauit manifestē Sco. dicens, nec aliquando non esse, nec posse non esse per propriam potentiam, variat mensuram rei, & fundamentum eius est valde debile, scilicet quia si angelus anihilāndus esset, nihilominus mēsuraretur quo. liquet enim, quod naturaliter nō formatur aliquādo, & similiter posse naturaliter non esse, variant naturam rei, quia corruptibile, & incorruptibile, vt dicitur decimo metaphys. sunt substantia, aut in obiecta variant inquam naturam genericē, adeo vt nihil sit eis vniucum: ergo nec propria mensura est eadem. Et ex hoc provenit, quod anihilandus angelus mensuratur quo, quia scilicet anihilation nō provenit ex natura eius, sed ab extraneo, ipse enim quantum est de se semper esset: dicimus ergo rem omnino immutabilem eternitate, immutabilem autem simpliciter, & mutabilem secundum quid quū, mutabilem autem simpliciter tempore. Et propterea cum angelus sit immutabilis substantia, mutabilis tamen accidentaliter æuo mensuratur, operationes verō eius naturales, quia naturaliter sunt mutabiles æuo mensurari nequeunt. æuo nanque mensuratum æuiternum est: æuiternum autem naturaliter perpetuum est, nullum autem naturaliter mutabile, est naturaliter perpetuum.

*Responsiones
Casertani cō-
tra Scotum.*

*Decimo me-
ta. 10. 26.*

¶ Ad fundamentum autem Scoti, cum distinguenda est primo propositio illa, quoniam si sit in sensu composito est falsissima, quoniam vt dicitur primo Perhierme: vnumquodque necesse est esse dum est. Et sic omnia manentia dum manent habent vniformem modum essendi, quia sunt necessarij, & tamen non habent eandem mensu-

*Primo Pe-
trier. c. 6.*

ram. Nec ad hunc sensum arguens facit illam, sed absolute, seu in sensu diuiso: & tunc dicitur, quod modus manendi est multipliciter distinguibilis, scilicet vel penes necessarium, & possibile, vel penes permanentem, & successiuum, vel penes defectibile, & indefectibile, & quocunque modo sumatur, semper est falsa, quoniam nec omne necessarium conuenit in mensura, sed alia est mensura necessarij omnino vt Dei, & alia necessarij simpliciter, possibilis autem secundum quid, vt reliqua sunt incorruptibilia, & similiter omnia possibilia non mensurantur vna mensura, quoniam quædam tempore continuo, & quædam tempore discreto, vt dicitur, similiter non omne permanentem conuenit in mensura, vt patet de superioribus, & inferioribus, nec omnia successiua, quoniam alia est mensura successiuorum successione continua, & alia succedentium successione discreta, vt dicitur. De defectibili autem, & indefectibili iam patet. Defectibilitatem non esse modum rei, vt ab eis sumitur, sed dicere potentiam extraneam, & propterea nō est ad propositum, & esset nihilominus falsa ex eo, quod non omne defectibile vnica mensura certificatur. Ex his autem simplicibus patet responsio ad modos compositos, puta permanentem, defectibile, & similes. Ad formam ergo propositionis dicendum est, quod habere vniformem modum manendi intrinsecum rei, vt per se respicientem talem durationem rei est ratio vniformis, siue eiusdem mensuræ durationis, & non absolute vniformem modum manendi, & ideo falsum est antecedens illius consequentiæ, & iam exclusa est eius probatio.

¶ Ad secundum negatur antecedens, vt patet in littera, nec est verum, quod Augustinus dicat illud, nisi in sensu inferius manifestando, accipiendo scilicet æuum pro eternitate participata.

¶ Ad tertium negatur antecedens pro secunda parte, quia operatio angeli mensuratur nunc temporis non continui, sed discreti.

CONTRA secundam propositionem, scilicet operationes angeli mensurantur tempore. Arguit Scotus ibidem. Sed quoniam argumenta sua militant contra tenentes eas mensurari tempore discreto, quod sit species quantitatis, & hæc propositio non est sancti Thomæ, quoniam apud nos tempus discretum nihil aliud est, quā numerus prioris, & posterioris in motu discreto, qui nihil aliud est, quā successio operationis spiritualis ad aliam operationem spiritualement, quales sunt duæ intellectiones sine fantasmatum vitio: Numerus autem de prædicamento quantitatis sequitur diuisionem continui, oportet vt tempus hoc sit numerus transcendens compositus ex vnitatibus transcendentibus; quia in quantum sic est vnum tantum ex Scoto motuum afferendum censui, scilicet quia ponuntur multa tempora sine necessitate, oportet etiam multiplicari tempora, non solum in pluribus, sed in eodem respectu actus intellectus, & voluntatis, &c. hæc autem videntur inconuenientia: igitur.

*Quid sit tem-
pus discre-
tum apud
Thomistam.*

¶ Ad hoc breuiter dicitur, q̄ necessitas magna est multiplicandi tempus incontinuum, & discretum, propter spirituales operationes substantiarum spiritualium, carerent enim aliter proportionatis mensuris. Illæ enim cum sint immediate sibi inuicem succedentes, & instantaneæ in se, quia quælibet est tota simul eleuantur manifestē supra tempus cōtinuum, & eius instantia: ad quæ autem excellentiam non attingunt, quia corruptibiles naturaliter sunt. Oportet ergo, aut sine propria mensura remanent tam nobilia entia, aut tempus discretum ponere, Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. G 4 cu-

CONTRA quartam propositionem arguit Scot. in secundo ubi supra, non aliter quam primam, scilicet substantiale habet eundem manendi modum quādiu est, quem habet quiterium, quia successione caret: ergo, &c. sed ad hoc non oportet respondere aliter, quā superius. Non enim penes habere esse modo successiuo, vel permanēti distinguitur mensura, sed penes mutabile, & immutabile, ut dictum est. Sed aduerte hic, q. Scot. ibidem niritur soluere rationem sancti Tho. ad hoc in responsione ad secundum in presenti articulo f. etiam. scilicet quia motus est mensura, non tantum motus, sed etiam quietis: ait enim, q. substantia boni absolute mensuratur quo, quies autem eius tpe, nec aliud ex illa sequitur ratione. Sed hæc responsio non est sufficiens euasio, quoniam tempus comprobatur in littera mensurari, don solum quietem, sed rem quiescentem, quoniam omne quiescens est mobile: omne autem mutabile, secundum q. mutabile mensuratur tempore. Constat autem, q. secundum substantiam nos sumus mutabiles: ergo secundum substantiam temporales, & stat vis rationis in hoc. Motus, & quies substantialiter accepti, mutatio substantialis, & quies subesse substantiali non solum in actu, sed in potentia mensurantur tempore: ergo esse substantiale nostrum mensuratur tempore: antecedens patet ex eo, quod actus, & potentia ad eiusdem ordinis mensuram spectat, ut ex primo cœli, & 4. physic habetur. Consequentia autem tenet ex eo, quod potentia talis substantialis est, ut decimo metaph. dicitur.

*Quomodo
Caietanus
pōtēte ab-
soluat ra-
tiones Scoti.*

RESPONDEO ostendendo, quod rationes quas facit iste nouus expositor non euacuet rationes Doct. Et primo ad illa, quæ dicit de successione in mensura, & non in mensurato. Dico, quod si recte intelligeret Doct. non oporteret circa hoc laborare. Vnde pro maiori intelligentia. Nota q. Doct. primo non videtur tenere expressè hanc opinionem, scilicet quod ponatur mensura successiua, sed sustinet utranque opinionem, scilicet quod sit mensura successiua, ut dicit S. Bonauen. & quod sit mensura indiuisibilis, ut tenet H. m. sustinendo tamen opinio. S. Bonauen. dicit respondendo ad rationes Henr. q. æuum est mensura successiua mensurans existentiam angeli, licet existentia angeli sit indiuisibilis, & nullo modo successiua.

*Triplex mē-
sura.*

Secundo nota, q. triplex est mensura, pro nunc, scilicet permanēs, & intrinseca, & sic quantitas permanens dicitur mensura alicuius quantitas. Secunda est successiua secundum partem & partem, ita quod componitur ex pluribus partibus diuisibilibus, quarum una succedit alteri, & sic tempus est mensura motus, vel una pars motus per replicationem potest mensurare vnum totum motum, ut patet infra dist. presenti. q. 2. Tertia dicitur mensura successiua constituta ex partibus tantum indiuisibilibus, siue instantibus æui, ita q. non dantur plura instantia simul, sed semper vnum succedit alteri, & talis mensura dicitur mensurare durationem existentie angeli, ita quod dicimus existentia tantum durauit, & durat: sicut etiam dicimus, quod tempus mensurat motum, ita quod per tantum tempus cognoscimus habitum tantum durasse. Et sic mensura isto tertio modo potest mensurare indiuisibile quantum ad eius existentiam tantum duraturam, ita quod primum instans æui mensurat existentiam angeli positam pro illo primo instanti, & secundum instans æui succedens primo instanti ipsius æui, mensurat eandem existentiam ipsius angeli posita pro illo secundo instanti, & sic deinceps. Dicitur ergo æuum mensura indiuisibilis pro quāto mensurat indiuisibiliter, sic intelligendo, quod illud, quod actu mensurat est tantum instans æui, & transeunte illo succedit aliud

*Quare di-
citur mē-
sura indi-
uisibilis.*

mensurans indiuisibiliter existentiam angeli. Dicitur etiam æuum mensura diuisibilis, & successiua, accipiendo pro quodam toto constituto ex pluribus instantibus sibi adinuicem succedentibus, & sic est mensura diuisibilis mensurans existentiam angeli diuisibiliter, sic quod tota existentia angeli posita in primo instanti tantum mensuratur alio, & posita eadem in secundo instanti mensuratur alio succedenti, & sic patet quomodo non est inconueniens esse mensuram aliquam diuisibilem, & successiuam, & mensuratum in se esse omnino indiuisibile, licet tamen eodem semper ponatur in esse pro alio, & alio instanti æui. Eset bene inconueniens dare vnam mensuram successiuam constituta ex partibus diuisibilibus, & per consequens successiuis adinuicem mensurare indiuisibile, & nullo modo successiuum, quia si mensurat intrinsece secundum vnam partem, quæ necessariò est diuisibilis, correspondet mensurato diuisibili, ut patet de tempore, quia si vna pars horæ, puta centesima, mensurat vnam partem motus, necessariò illa pars erit diuisibilis, & quia totus vnus motus constat ex partibus diuisibilibus, ideo habet mensuram diuisibilem, & successiuam, & econuerso.

Et cum dicit, quod Doct. adducit Arist. 4. phys. text. commen. 90. & 100. quod prius, & posterius in tempore, sunt propter prius, & posterius in motu: Dico, quod bene in hoc concedit Arist. de tempore, & motu, quia est impossibile mensuratum, quod est causa mensuræ esse successiuum, & diuisibile, quin mensura sit successiua, & diuisibilis: nam cuiuslibet parti motus correspondet aliqua pars temporis, & vtraque pars est diuisibilis, & sic vna pars temporis non potest succurrere alteri parti sine successione partis posterioris motus ad partem priorem, cum prius, & posterius in motu sint causa prioris, & posterioris in tempore. Et fortè non est simpliciter necessarium esse tantam successionem in mensuræ, quanta est in mensurato: patet, quia si daretur successiuum habens centum partes secundum quantitatem, & non secundum proportionem, & daretur aliquod tempus habens tantum quatuor partes secundum quantitatem, & posset mensurare totum illum motum, & hoc per replicationem, & tamen non esset tanta successio in tempore quanta in motu. Et similiter si daretur motus habens centum partes secundum quantitatem, vna pars illius per replicationem mensuraret totum illum motum, & tamen esset maior successio in mensurato, quàm in mensura.

Et cum arguit ad hominem dicens. Si successio in mensura stat cum immutatione in mensurato: ergo arguere a successione mensuræ ad transmutationem mensurati non valet, est sophisma consequentis. & ipse Scot. ibidem fatetur, quod iste processus est bonus, & ab effectu ad causam. Dico concedendo esse sophisma consequentis, quia bene valet, si mensuratum est successiuum, & mensura erit successiua, sed non econtra: ideo arguitur a positione consequentis ad positionem antecedentis. Et cum dicit. Scot. concedit hunc processum esse bonum: *Iste vir quicquid somniabat in nocte, contra Scotum scribat in die.* Dico, quod si totam litteram Doct. vidisset, non sic faciliter diceret, quæ dicit. Nam ibi tantum concedit de motu, & tempore, vnde sic dicit. Dico inquit, quod bene sequitur, si partes temporis sunt alie, partes motus erunt alie, si est ab effectu ad causam, sed non est necesse, quod in quibuscumque partes durationis sunt alie, quod aliqua distinctio partium priorum sit causa huius distinctionis, quia illa, quæ alicui est secunda, potest in alio esse prima exemplum, &c. hæc ille. Alia verba, quæ dicit iste nouus expositor, quia sunt minus honestè contra tantum

*Fuit opri-
mus Scoti
Lychetus, cū
recte absol-
uat omnes
rationes Caietani.*

tantum Doct. silentio trāseo, nec recurrere ad similia est soluere rationes. Et cum vltimò dicit, quòd impossibile est indiuisibile certificari per diuisibile, & hoc ex propriis ipsius indiuisibilis. Dico vt supra, q non est inconueniens: indiuisibile enim in se quantum ad suum esse existentie nō certificatur per diuisibile, sed bene indiuisibile tale pōt certificari quantum ad eius durationē: quia per aliud, & aliud instans eui certificatur, q talis existentia indiuisibilis durat per tot instātia, quæ constituunt mensuram successiuam, & diuisibilem in illa instātia. Sicut si per possibile, vel impossibile cōseruaretur vna muratio per diem, vel vnus pūctus, & daretur tempus cōstitutum ex instantibus sibi inuicē immediatē succedētibz, mensuraretur mēsurā diuisibili modo exposito. Errat enim iste credendo, q xuum mēsurat intrinseca angeli: nam mensurat tātum existentiam eius qno ad suam durationem, sicut nec eternitas dicitur mēsurare existentiam diuinam in se, & simpliciter, sed mēsurat eius infinitam durationem. Et cum vltra dicit, q nūquam sciretur quanta esset caro indiuisibilis per quātitatem indiuisibilem, si eius esset. Dico, q non est simile, quia aliud est loqui de mēsurā mēsurante aliquid quātum ad eius durationem, vt dixi supra, quia fortē indiuisibile in se non posset certificari per aliquod diuisibile, sicut nec diuisibile per indiuisibile. Et hoc exemplum Doct. de carne, & quantitate debet sanē intelligi: non enim dicit, q tunc talis quantitas perinahens mensuraret carnem non habentem partem, & partem, sed tantū dicit sic. Si poneretur caro non habens partem, & partem sub eadem quantitate permanente, tunc esset ibi alietas partium in ipsa extensione, quæ quantitas est absque extēsiōe, vel diuisibilitate partium eius cui accidit talis extēsiō. hęc ille. Et per hęc, quæ dixi, patet quid dicendum est de corpore Christi in eucharistia, & sic patet improbatio, &c.

*Exemplum
Doct. de
carne sanē in-
telligi.*

*Quomodo
Casotanus
non bene vi-
dit Scotum.*

RESPONDEO ostendēdo, q solutiones huius noui expositoris nō euacuent rationes Doc. Et prætmitto, q imponat Doct. q non dicit, imponit enim Doct. q ipse ponat tres mensuras fm vniformitatē, vel diffinitam mensuratum, &c. Sed iste non bene fortē vidit Doct. originaliter. Doct. enim adducit hęc contra Henri. qui posuit hanc triplicem mensuram correspondentem, &c. Secūdo imponit Doct. q esse substantiæ rerum, & operationes intrinsece angelorum mensurentur quo. Sed hoc non dicit Doct. sic simpliciter, & absolute, vt iste imponit, immò fortē tenet, q nulla mensura mensurentur, vt patet q. 3. dist. 2. secūdi. vbi tandem videtur tenere, q existentia superior angeli, &c. & sic diceretur de existentia superioris intellectiōis, immò in ista materia semper dubie loquitur, vt patet. Dicit ergo Doct. q posito, q operatio angeli mēsuratur aliqua alia mensura, de qua supra in q. 3. & posito, q existentia angeli mensuratur quo, dicit q operatio intrinseca, & substantia etiam corruptibilis mensuratur quo, cum huiusmodi existentie habeant simile modum, &c. Non dicit ergo absolute, q mensurentur quo: oportet enim diligentius videre Doct. rē subtilem. Tamen posito, q sic mensurētur quo, adhuc ostendo, q non rectē improbat rationes Doct. Cum ergo dicit, q Scotus errauit manifestē dicens nec aliquando non esse, nec posse non esse per propriam potentiam variat mensuram eius, & fundamentum eius est valde debile, quia si angelus esset anihilatus, nihilominus mensuraretur quo. Dico, q hoc est verum, q mensuraretur quo, & q nō esse aliquando naturaliter, & non posse non esse naturaliter non variant modum mensuræ, vt clarius intelligatur prætmitto aliqua. Primò, q gradus intrinse-

*Fundamen-
tum Caso-
tani valde
debile.*

cus rei non variat rationem formalem rei, vt patet à Doct. in primo, dist. 8. q. 2. in responsione ad primum argumentum principale, cum talis gradus, & si sit intrinsecus rei, est tamen posterior re cuius est, & sic ponendo, q necessitas, & contingentia, finitas & infinitas sint gradus intrinseci, non variabunt rationem formalem rei, cuius erunt. Secundo prætmitto, q nullus modus rei quicūque sit ille, siue intrinsecus, siue non (cum semper intelligatur posterior re, cuius est, patet quia prætponit eam) potest variare formalem rationem illius, & sic primò res est talis in se, quā intelligatur esse sub aliquo modo. Sicut etiam dicit Doct. in primo, dist. 3. q. 5. & in secundo, dist. j. q. 2. & 5. q. ad absolutum in causa, sequitur absolutum in effectu, ita q effectus prius intelligitur talis entitas in se, quā intelligatur sub isto modo, siue respectu quo formaliter dependet. Et per cōsequens nullus respectus ad causam variat rationem formalem illius, vt dicit Doct. in pluribus locis allegando pro se Augu. & sic quòd Franciscus sit à homine, vel à sole immediate, talis respectus nō variat esse formale ipsius, siue sit magis ab vno patre, quā ab alio, vt notat Doct. in secundo, dist. 20. q. 2. Tertio prætmitto, q sicut est entitas in se, ita ad talem entitatem nati sunt consequi tales, vel tales modi: patet quia homo formaliter est talis entitas: ideo sequitur concomitanter esse finitum, & esse risibilem, & non inhiabilem. Similiter quia talis entitas: ideo sequitur concomitanter habere talem gradum intrinsecum. Sicut quia Deus formaliter, & quodratuē est in se talis entitas, ideo habet talē modum putā infinitatem, necessitatem, & sic de aliis. Et quia lapis est formaliter entitas, ideo repugnant sibi isti modi. Infinitas, & necessitas, & conueniunt ei contingentia, & possibilitas: & similiter diceret philosophus, quia cōlum est talis natura, ideo concomitanter conuenit ei incorruptibilitas, quia prætise talis entitas, & sic huiusmodi entitates non dicuntur variari per huiusmodi modos, licet tales modi de necessitate cōcomitentur. Quarto prætmitto, quòd contingit dupliciter cognoscere res, vel conuenire ad inuicem, puta specie, genere, & huiusmodi, vel differre: puta specie, genere, &c. vel per intrinseca & rationes formales, vel per aliqua, quæ necessariò cōcomitantur rationes formales. primo modo cognoscimus, q homo, & asinus conueniunt genere, quia talis entitas in se, & differunt specie, quia tales entitates secundo modo, quia homo est risibilis, & asinus inhiabilis: & similiter per huiusmodi passionē quasi à posteriori argumento, q distinguuntur specie. Sic dico in proposito, q corruptibile, & incorruptibile differunt plusquam genere, scilicet physico, licet non logico, vt patet 10. metaph. id est quòd illa entitas, ad quā sequitur incorruptibilitas differt genere ab illa entitate, ad quam concomitatur corruptibilitas, non enim corruptibilitas, & incorruptibilitas sunt rationes formales distinguendi genere physico cōlum à lapide, immò si per impossibile essent separata ab eis, adhuc genere physico distinguerentur, sicut si risibilitas, & inhiabilitas essent separata ab homine. & equo adhuc distinguerentur specie, & sic intelligitur philosophus. Similiter esse ens per se, & esse ens in alio, nō variant rationem formalem, cū non sint de intrinseca formali ratione, vt aliàs patebit. bene tamen, cū cōcomitantur de necessitate, puta esse in alio cōcomitatur accidens, & esse ens per se concomitatur substantiam, & per esse ens per se, & ens in alio cognoscuntur huiusmodi entia tantum à posteriori. Si dicatur, si isti modi nō variant rationem formalem rei, ergo si lapidi adueniret incorruptibilitas, adhuc esset lapis, & similiter si esset necesse esse, esset lapis.

*Gradus in-
trinsecus
rei non va-
riat ratio-
nem forma-
lem rei.*

*Nullus re-
spectus ad
causam va-
riat rationē
formalem
illius.*

*Contingit
dupliciter
cognoscere
res.*

*Quomodo
sit intelligē-
da ista pro-
positio Ari-
stotelis
secundum
Scotū cor-
ruptibile, &
incorrupti-
bile differre
plusquam
genere. vide
Scotum in
4. sent. dist.
6. q. 10.
Decimo me-
ta. cōtex. 26.*

Ex uno im-
possibili pos-
sunt plura
impossibilia
sequi.

Quomodo
dicitur Do-
ctoris ma-
neat in suo
vigore.

Quomodo
Angelus ex
natura sua
sit defecti-
bilis.

lapis. Dico, quod isti casus sunt simpliciter impossibiles. Et si dicatur ponatur hoc per impossibile, dico quod ex vno impossibili possunt plura impossibilia sequi. Sicut si ponatur per impossibile, quod Deus sit risibilis sequuntur multa impossibilia, & sic posset concedi hoc impossibile, videlicet, quod Deus esset in se, & tamen esset risibilis, & similiter lapis esset in se, & tamen esset incorruptibilis, & necesse esse, sequeretur etiam, quod non esset lapis. non primo, sed tantum concomitanter, sicut si ponatur, quod homo sit rudibilis primo, & per se sequeretur hominem esse, stante rudibilitate, & concomitanter sequeretur hominem non esse, quia rudibilitas non est nata in esse homini, sed tantum a se. Ex his patet improbatio dicti illius noui expositoris: & quomodo dictum Doctoris stat in suo robore, videlicet, quod angelum aliquando esse tantum, & ipsum non posse non esse non variat existentiam formalem ipsius angeli, quia aliquando esse, & semper esse à parte post, siue à parte ante præsupponunt ipsum esse existentie, & sic per huiusmodi posteriora non variatur, & sic sequitur, quod si existentia angeli tantum duraret per horam, ita mensuraretur æuo, sicut si perpetuo duraret, immo si ab æterno fuisset. Si etiam naturaliter tantum esset pro aliquando adhuc mensuraretur æuo, sicut etiam si est natura sua non posset non esse, quia nunquam talis existentia variatur, cum posse esse naturaliter pro aliquando tantum, & naturaliter non posse non esse consequatur talem entitatem, quæ forte prius intelligitur esse talis in se, quam intelligatur sub illis modis. Nisi dicatur, quod alius, & alius modus ipsius rei requirit aliam, & aliam mensuram. Sed hoc non est ad propositum, immo est totaliter recedere à proposito, ut patet. Tum etiam, quia ponitur mensuram mensurare existentiam rei, ut supra patuit, nec dicitur eam mensurare, quia sub tali, vel tali modo. Dicimus enim, quod æternitas mensuratur absolute existentiam Dei, & non sub illa ratione, quæ est indefectibilis, ita quod indefectibilitas sit ratio formalis, quare existentie diuine conueniat talis mensura, sed talis existentia est talis in se, quod sibi necessario competit indefectibilitas. Ex his etiam apparet quomodo non sit verum, quod dicit, scilicet quod ideo angelus mensuratur æuo, quia annihilatio non competit angelo ex natura sua, sed tantum ab extrinseco: ipse enim quantum est de se semper esset, quia ista semper esse, & non semper esse tantum concomitantur talem entitatem angeli, nec, ut dixi, variant rationem formalem ipsius, ut patuit. Tum etiam quia falsum assumit, videlicet, quod angelus ex natura sua semper esse, quia ex natura sua est defectibilis, & annihilabilis, & nisi conseruaretur à Deo statim annihilaretur, ut patuit supra præsentis distinctione: omnis creatura subiecta est varietati, (ut inquit Paulus) & de hoc aliàs erit sermo. Nec similiter verum est, quod dicit ista opinio, scilicet quod omne mensuratum æuo est naturaliter æuiternum, & æuiternum naturaliter est perpetuum, nullum autem naturaliter mutabile est perpetuum. Hoc enim non probat. Tum etiam, quia quæro aut naturalis perpetuitas est ratio formalis, quare conueniat angelo talis mensura, aut talis existentia angeli, non primo quia tunc mensura illa conueniret naturæ angeli per rationem alicuius posterioris. Tum etiam, quia illa perpetuitas, aut est ipsum æuum, aut aliquid aliud. Si primo, tunc sequitur, quod idem sit ratio formalis inhærendi, & quod sit ipsum inhærens respectu eiusdem, quod est impossibile. Si secundo, quæro de illo alio, aut est existentia angeli præcisè, & tunc habetur propositum, quia talis existen-

tia, cum sit ratio formalis, quare conuenit talis mensura, ita mensuratur æuo, si tantum dureret pro instanti, sicut si perpetuo. Sicut si rationale sit ratio formalis, quod risibile conueniat homini, ita erit ratio formalis inhærendi, si homo duraret per horam, sicut si perpetuo. Si est aliud ab existentia angeli, assignetur: non videtur posse assignari, & quodcumque assignetur, tunc talis mensura inest angelo tantum per aliquid posterius ipso angelo, quia illud assignabile erit tantum posterius, ut supra patuit: tum etiam quia oporteret ipsum probare omne æuiternum esse naturaliter perpetuum, cum nihil sit naturaliter, & ex natura sua perpetuum secundum veram fidem, cum omnia alia à Deo sint merè contingentia, & possibilia ex natura propria, & repugnat Deum posse facere aliquid ex natura sua perpetuum, & necessarium. & de hoc satis patuit in primo, distinct. 2. parte prima, quæst. prima, distinctio. 8. quæstio. vltima, & specialiter distinct. 39. vbi improbavi opinionem Thomæ: & ostendi quomodo responsiones istius noui expositoris non euacuant rationes Doctoris. Cum responderet ad rationem Doctoris, (scilicet quæcumque habent uniformem modum manendi, dum manent habent mensuram eiusdem rationis) quod in sensu composito est manifestè falsum. Dico, quod forte non vidit diligenter quæ Doctor dicit: vult enim Doctor, quod illa, quæ habent eundem modum existendi, scilicet permanentes, vel successiue habeant mensuram eiusdem rationis, patet quia successiue per se, ut omnes motus tantum mensurantur tempore, cum tempus sit mensura motus secundum prius, & posterius, ut patet quarto physicorum, Et omnia permanentia habent eundem modum existendi, & generalem, quia omnia sunt entia, quorum existentia secundum se totas verè permanent, ita quod vna pars non succedit alteri. Aliquæ verò habent existentiam permanentem, ad quam ex necessitate naturæ concomitatur indefectibilitas, & talis tantum ex natura mensuratur æternitate, ut existentia diuina, quæ est ratio formalis, quare talis indefectibilitas conueniat ei, & similiter quare talis mensura conueniat ei. Aliqua verò habent existentiam, ad quam ex natura sua necessario concomitatur defectibilitas, & statim desinerent esse, nisi conseruarentur à causa extrinseca, & sic omnia permanentia quæcumque sunt illa, vel saltem illa, quæ non per motum acquiruntur, ut sunt omnes substantiæ habent hunc eundem modum specialem, scilicet quod sunt existentie permanentes defectibiles, & sic mensura eiusdem rationis mensurantur: dico ergo, quod si etiam propositio accipitur in sensu composito, quod est vera, & est sensus: quæcumque habent similem modum existendi, dum existunt mensurantur mensura eiusdem rationis, quia ut sic habent eandem rationem formalem, propter quam conueniunt eis talis mensura. Et quod dicit de primo Perhier. conceditur propositio in sensu composito eo modo, quo exposita est in primo, dist. 32. & sic omnia entia, dum sunt necessario sunt, loquendo de necessitate secundum quid tantum, & non absolute, ut ibi diffusè expositum est. Sic dico in proposito de ista propositione. Sicut etiam dicimus de ista propositione, homo dum est, necessario est risibilis, quia dum est, habet rationem formalem quare risibilitas inest. Sic quæ habet similem modum existendi, dum actu existunt tali mensura mensurantur. Et cum dicit, quod Doctor non loquitur, nec ponit ea ad hunc sensum. i. compositum negatur, immo patet, quod ponit eam absolute tam in sensu composito, quam diuiso, immo magis in sensu composito, ut patet intuitu. Et cum infert, quod nec etiam est vera,

Nihil est,
(excepro
Deo) natu-
raliter per-
petuum, se-
cundum Theo-
logas.

Caletanus
non vidit
diligenter
Scorum.

Quarto phy-
sic. cõd. 101.

in

in sensu diuiso distinguendo de modo manendi, vel penes necessarium, & possibile, &c. patet respondendo ex supradictis. quod mensura talis conuenit enti ratione suæ entitatis existentis, & non rōne necessarij, nec possibilis, nec ratione defectibilis, vel indefectibilis, ita quod talia sint rationes formales, quare talis mensura competat eis. Sed bene dicimus, quod eternitas conuenit diuinæ existentiæ ratione talis entitatis, ad quam necessariò concomitatur ex natura rei indefectibilitas. & sic patet quomodo non percipit recte mentem Doct. Et sic intelligit Doct. apparet ex supradictis, quomodo eius impugnatio nihil sit contra Doct. Et ex his patet, quomodo responsio huius ad rationes Doct. nihil concludant, nec oportet aliter eas impugnare.

Rationes Ca-
ietani con-
tra Scotum
nihil con-
cludunt.
Contra opi-
nionem Ca-
ietani.

Ad illa, quæ dicit respondendo ad rationem factam contra secundam propositionem. Ista opinio multa dicit quæ non videntur vera. Primò cum dicit, quod tale tempus discretum sicut Thom. non est de prædicamento quantitatis, sed transcendens, hoc vñ omnino irrationabile. Tum quia mensurata, vt operationes angelorum non sunt transcendentes, cum sint de prædicamento qualitatis, ergo nec mensura earum, cum mensura, & mensuratum sint vnigena ex decimo metaph. Tum quia ipsa expressè dicit, ideo tempus tale est discretum, & transcendens, quia & motus mensuratus est transcendens, qui motus est successio operationis spiritualis ad alia: quia quæro quomodo accipiat iste motus illum discretum: aut accipit tantum pro illa successione, qua vna operatio succedit alteri, sicut posterius succedit priori, & sic talis successio discreta mensuretur per se tempore discreto, aut accipit illum motum pro illis operationibus sibi inuicem succedentibus, alius modus non vñ posse dari. Non primo. Tū quia illa successio aut nihil est, aut si est aliquid est tantum ens rationis, cum ibi non sit aliquid ex natura rei continuans ipsam, modo si mensuratum est vnigenum mensuræ, sequitur, quod cum mensura sit realis, & mensuratum sit reale. Si dicatur, quod talis successio est relatio prioris ad posterius succedens priori, & sic est realis. Sed hoc nihil est, quia talis relatio eodem modo mensuraretur, quo, & aliarum relationes. Tum etiā quia relatio realis actualis semper est inter extrema realia actu existentia, vt patet, sed talia extrema actu simul dari non possunt, patet, quia posterius succedit priori, sic quod quando posterius est, prius non est, aliter vnum non propriè succederet alteri. Tum secundo, si accipitur successio formaliter, quæ est inter priorē operationem, & posteriorem mensurari tempore discreto, quæro qua mensura mensuraretur existentia operationis in se, cum verè sit mensurabilis, aut quo, aut tpe discreto. Si primò, habetur propositum. Si secundo, ergo erūt duo tempora discreta alterius, & alterius rationis, patet, quia operationis existentia habet esse permanentes, & successio illa habet tñ esse successiuū, modò permanentis formaliter, & successiuū formaliter est mensura alterius, & alterius rationis. Si accipitur secundo. s. successio talis pro operationibus spiritualibus, sic quod vna mensuretur vno instāti tps discreti, & alia alio instāti eiusdem temporis, ex quibus instantibus constituitur tempus discretum. Contra. Tum quia ille operationes non sunt transcendentes: ergo nec mensura earum, vt dixi supra. Tū quia si tales operationes mensurarentur tpe discreto, quia vna succedit alteri, ita vñ, quod visiones nostræ (cum habeant similem existentiam, vt patet: non enim sūt successiue, sed sunt simul totæ, cum sint indiuisibiles) mensurētur tpe discreto, quia vna succedit alteri. Et idē dico de aliis operationibus nostris. Si vis dicere, quod operationes angelorum spirituales sint alterius rationis. Hoc parum valet. Tum quia alterius, & alto-

Decimo me-
saphys. con-
tra 4.

Relatio rea-
lis semper
est inter ex-
trema rea-
lia. vide Sco-
tum in 6. q.
quolib. ar. 1.

rius obiecti specie distincti est alia, & alia intellectio specie distincta, & sic alterius rationis, ergo darētur mensuræ alterius rationis, quod est absurdum. Tū quia visiones nostræ habent similem modum existendi, & vna immediatè succedit alteri, & sunt æquē indiuisibiles, nec acquiruntur per motum continuum, cum non sint formæ acquisibiles per motum, quia nec quantæ, sed spirituales, vt aliàs patebit. Item arguo contra hunc modum, quia huiusmodi operationes mensurantur tpe discreto, quia vna immediatè succedit alteri, & habent esse permanentes, & indiuisibile, &c. quæro de formis substantialibus, quarum vna immediatè succedit alteri in eadem materia, vt patet, quia in eodem instāti, quo corrumpitur vna forma in materia succedit alia, & sunt formæ permanentes, non habentes partem, & partem in se, cum non sint nec compositæ, nec quantæ, nec acquiruntur per motum, vt patet, quia igitur mensurabuntur. Non tpe continuo, quia illud mensurat per se continua successiue, vt patet 4. phys. Si tpe discreto, hoc est contra te, qui negas substantiam defectibilem mensurari tpe discreto: oportet ergo assignare aliam rationē, quare videlicet operationes spirituales angelorum mensurentur tpe discreto. Et cum dicit, quod quia illæ operationes sint instantaneæ sicut in se, quia quælibet est tota simul, & vna immediatè succedit alteri. Hoc idē patet de intellectibus nostris. Nec valet recurrere ad fantasmatum, quia si non possunt haberi immediatè, nisi prius fantasia habuerit actum suum, tñ habet à specie intelligibili in intellectu possibili virtute intellectus agentis, & fantasmatum, vt patuit in primo Doct. dist. 3. q. pen. tūc intellectio indiuisibiliter causatur non concurrente fantasmatum, vt supra probatum est in primo Doct. dist. 3. q. 7. & alibi. Tum etiā posito, quod tales operationes haberent virtute fantasmatum: adhuc sequitur, quod eadem mensura, vel simul mensurentur, quod patet, quia in se, & sicut suū esse sunt indiuisibiles, & ex natura sua instantaneæ, & totæ simul, & sibi succedentes: ergo sequitur propositum, non valet dicere, quod habeantur ministerio fantasmatum, quia respectus ad aliud, & aliud agēs, siue respectus ad aliud, & ad aliud, absolute non variant naturam rei. Etiam multæ intellectiones angelorum causantur partialiter ab istis inferioribus, vt patet infra in isto secundo, dist. 3. q. 11. siue vltima, & tamen non negaretur illas mensurari æuo, secundum Doctorem, & ipsi haberent concedere, quod adhuc mensurarentur tempore discreto.

Item cum dicit, quod tales operationes habent ex natura sua tantum esse instantaneum: hoc parum valet ad propositum suum, quia etiam omnia permanentia quæcumque sint illa, ex sua natura habent esse instantaneum, & statim desinere esse, nisi potenti manu Dei conseruentur pro quolibet instanti, vt aliàs patebit. Et multa alia possent adduci, quæ breuitatis causa omitto.

¶ Et quod addit, quod quia operationes intellectus sunt naturaliter priores, & simplices operationibus voluntatis erit vnum tempus omnium huiusmodi temporalium, quod est primò mensura operationum succedentium in intellectu primi angeli, & ex consequenti, & extrinsecè erit mensura aliarum operationum tam suarum, quam aliorum spiritualium, &c. Certè miror, quod iste dicat huiusmodi ad mentem Thomæ, cum Thomas talia non dicat, vt patet inuēti Thomam. Tum etiam oporteret eū probare, quod operationes intellectus angelici sint simplices operationibus voluntatis, cum sint æquē indiuisibiles, & nullo modo compositæ. Nec iste respectus prioritatis facit ad propositum eius, quia quæritur tantum de operationibus in se absolute. Tum etiam mirum est, quod iste dicat, quod operationes

Omnia per-
manentia
desinere
esse, nisi po-
tenti manu
Dei conser-
uentur.

Lychetus
valde mi-
ratu de
4.º viro.

nes voluntatis angeli mensurentur extrinsecè mensura, qua intrinsecè mensurantur operationes intellectus angelici, cum sint in se formaliter ita indiuisibiles, & adinuicem succedentes & ita spirituales, & fortè, & sine fortè perfectiores, vt probabitur dño. duce in 4. distinctione quadragemanona. Mirum etiam est, quod non habeant formaliter, & intrinsecè mensuram, tum etiam omnes motus particulares, & si mensurentur tempore vniuersali extrinsecè, mensurantur tamen suo tempore particulari, & intrinsecè, vt patet. multo fortius istæ operationes mensurabuntur tempore discreto formaliter, & intrinsecè. Et vltra si mensura perfectior mensurat alia imperfectiora extrinsecè magis erit dicendum, quod mensura operationum voluntatis erit mensura extrinseca respectu operationum intellectus, quia si mensuratum perfectius, & mensura erit perfectior, & simplicior etiã secundum istum nouum expositorem, vt supra patuit. Cum ergo voluntas angeli sit valde nobilior, & excellentior intellectu ipsius angeli, vt probabitur in quarto distinctione quadragessimanona, sequitur quod eius operationes sint etiã perfectiores, & sic patet intentum.

Multa dicit ista vir ante quam soluat rationes doctoris.

Ad illa quæ dicit respondendo ad rationes doctoris contra tertium articulum. Dico primo, quod multa dicit antequam soluat rationes doctoris, quæ non videntur vera. Primo de illa æternitate participata, quæ ponitur mensura operationis beatæ, quæ operatio pertinet ad esse diuini ordinis non videtur verum. Tum quia sunt multa alia, quæ hoc modo pertinent ad esse diuini ordinis, patet de cognitione Dei, quam habuerunt angeli sub ratione propria deitatis, & hoc ante eorum beatitudinem, & tamen talis cognitio non mensuratur æternitate participata, patet quia ipsi volunt, quod operatio intrinseca angeli non beata, mensuretur tempore discreto, vt supra patuit, & quod talis cognitio sit siue pertineat ad esse diuini ordinis patet, quia tale esse non est connaturale creature factæ, vel factibili (vt ipse exponit esse diuini ordinis) patet, quia talis cognitio non potest haberi via naturali. Similiter querendum esset de cognitione, quam habuerunt, vel habere poterunt ante beatitudinem de futuris contingentiis, quæ tantum cognosci potuerunt per diuinam reuelationem quomodo mensurabatur: non æternitate patet, quia talis cognitio ante beatitudinem non fuit beata, etiam posito, quod illam habeant in beatitudine, adhuc talis non potest dici beata, vt patet à Doct. in quarto distinctione decima, & quadragesima quinta, quæstione vltima. nec mensurabatur tempore discreto, patet quia talis cognitio nulli creature est connaturalis. Secundo dicit, quod æuum est mensura esse immutabilis, scilicet naturalis ordinis, hoc improbatum est supra vt patuit. Item videtur simpliciter, quod operatio beata ita mensuretur æuo, sicut & non beata, & possent adduci rationes factæ supra pro operatione intrinseca angeli. Sed quidquid sit de istis iste tamen expositor non euacuat rationes Doct. contra Thom. Cum primo dicit, quod talis visio est immutabilior æuiterno. quia minor mutatio sufficit ad non esse operationis beatæ, quam ad non esse substantiæ angeli, quia hæc exigit anihilationem, illa non. hoc non videtur quia ita illa est Michaelis, sicut & substantia angeli, quia ex quo dicit esse diuini ordinis non desinit esse, nisi per anihilationem. Et etiam posito hoc. adhuc non sequitur, quod sit immutabilior, quia hic immutabile accipitur pro eo quod ex natura tali est magis immutabile. duratium, & sic ponitur ab istis esse angeli im-

Caletanus non euacuat rationes Scoti.

Quomodo esse angeli sit immutabile.

mutabile, quia ex natura sua habet esse perpetuum quale esse non habent alia inferiora, & sic similiter esse participatum diuini ordinis dicitur magis immutabile ex hoc, quod ex natura talis esse habet durare. quæro modo à te quod est magis durabile an esse angeli, an esse talis operationis? Si dicis quod esse talis operationis, quæro à quo hêt, vt possit sic immutabiliter inesse, aut ex natura sua, aut à Deo tantum. Si primo, ergo similiter, & esse angeli, quia ex natura sua habet esse immutabile, & perpetuum secundum te. Si secundo ergo sicut angelus voluntate diuina potest habere tale esse immutabile, sequitur, quod mensuretur æternitate participata ille, enim respectus quod scilicet dicatur beata, siue quod terminetur ad obiectum beatificum, non videtur causa, quare magis mensuretur æternitate, quasi non terminaretur ad tale obiectum in se, quia talis respectus non varat existentiam ipsius. cum prius sit talis in se, quam terminetur ad obiectum, vt patet à doctore in quolibet. quæstione quartadecima. Similiter non videtur multum ad propositum quod dicit, quod ideo est immutabilior, quia plura immutabilia continet eminenter &c. & per consequens debeat mensurari æternitate participata, quia si sic tunc sequeretur, quod supremus angelus esset immutabilior ex natura sua, quod ipse si non concederent, vel si concederent, oportere in eo ponere aliam mensuram à mensura æui, quod est omnino inconueniens etiam secundum eos. Et plura essent hic dicenda, quæ transeo breuitatis causa.

Et cum dicit ad probationem, quod actus est simpliciter nobilior potentia, & tamen substantia est simpliciter nobilior accidente, & ratione primi, actus intelligendi est nobilior materia prima, & ratione secundi e contra ita in proposito &c. Ista propositio non videtur simpliciter vera scilicet, quod actus sit simpliciter nobilior potentia loquendo de potentia subiectiua, quia tunc albedo esset nobilior obiecto, cum sit eius actus accidentalis. Et si actus sit nobilior erit tantum secundum quid pro quanto aliquantulum perficit, & si ponatur, quod sit simpliciter nobilior potentia debet intelligi de potentia obiectiua. Et quomodo actus dicatur prior potentia diffinitione tempore & perfectione videtur nono methaphisice. tex. com. 13. vsque ad tex. comen. 19. inclusiuè. Et cum concedit, quod substantia est nobilior accidente, & esse diuini ordinis nobilior esse naturali, hoc nihil est, quia substantia est simpliciter, & absolute nobilior omni accidente, vt patet septimo methaphisice tex. comen. quarti. accidens autem non potest dici simpliciter, & absolute perfectius aliqua substantia, sed tantum secundum quid, puta quia aliquantulum perficit, vel quia vnit obiecto perfectissimo, sicut visio beata. Et ideo stat ratio Doctoris, quod cum esse æuiterni vt esse angeli sit simpliciter perfectius ipsa operatione beata, quod si ipsa mensuratur æternitate, quod magis esse ipsius angeli, vel si esse angeli mensuretur æuo, quod etiam operatio beata.

Actus est nobilior potentia, verum est de aliquo actu, vt anima est perfectior corpore.

Ad illud, quod dicit negando substantiam operationis beatæ mensurari æuo, quod substantia operationis, & eius perfectio vna res numero sunt, & eadem mensurantur mensura: quæro quid accipit pro substantia operationis? aut accipit ipsam operationem absolute, aut ipsam cum illo respectu, quo dicitur beata. Si primo illa secundum te mensuratur instanti temporis discreti. Si secundo tunc erit vnum ens per accidens, & sic non erit eius per se aliqua mensura. Deinde quæro de illa perfectione, qua dicitur beata, aut est aliquid intrinsecum, & de essentia illius, aut extra essentiam

*Quomodo
operatio di-
catur bea-
ta.*

tiam illius, & tantum accidens ei. Non primum patet, quia operatio ex hoc dicitur beata, quia terminatur ad obiectum beatificum, & ut sic includit relationem ad illud, & ratio non est de essentia absoluti, ut patet, operatio autem est qualitas absoluta, ut probat Doctor in quoli. q. 13. Si secundum ergo stat argumentum Doctoris, quod talis substantia operationis erit immutabilior tali accidente, sine tali perfectione adueniente sibi. Nec valet dicere, quod talis perfectio non sit ei accidens, sed quaeritur differentia adueniens generi. hoc est. n. manifestè falsum, quia quaero cui generi aduenit? Si operationi tali, ergo sub illa operatione constituitur aliqua species perfectior tali operatione, & sic operatio beata erit una per se species, quod non videtur, tum etiam quia (ut dixi) talis perfectio, qua operatio dicitur actu beata est relatio (ut dixi) talis non aduenit generi de genere absolutorum, ut differentia contrahens. Ex his patet ad alia, quæ sequuntur, & præcipue ad illa, quæ dicit respondendo ad rationes contra quartam propositionem patet ex his, quæ dixi respondendo ad illa, quæ ipse dicit ad secundam propositionem, & ad primam.

*Caetan-
nus
nouus expo-
sitor D. Tho-
ma. reprehē-
dit Scotum.*

Q V I D A M nouus expositor primæ partis Sancti Thomæ in prima parte. quæstione decima, articulo sexto, siue ultimo, reprehendit Scotum, ponentem primum æternum non mensurari æuo. unde sic dicit Ad euidenciam igitur huius, scito quod æternum non mensuratur æuo siue intrinsecè siue extrinsecè per modum quantitatis continuæ, aut successiuæ, aut etiā discretæ, sed per modum unitatis, quoniam æuum est indiuisibile, & totum simul. cum enim æuum sit unitas immutabilis vitæ immutabilitati coniunctæ, quanto aliquod immutabile minus est immutabilitati coniunctum, tanto est immutabilius, & minus compositum, ac per hoc simplicius, ac consequenter magis unum: supponimus autem nunc, quod æternum quanto inferius tanto pluralitati maiori coniunctus est: unde & habet species vnius vniuersales, & operationes minus ambientes locorum, aut corporum, & propterea supremum æternum tanquam maximè immutabile inter immutabilia sic, idest immutationi iuncta, est maxime unum & consequenter ex natura sua habet unde per accessum, & recessum ab eo cætera æterna, ut sic mensurantur extrinsecè.

*Æuū nihil
aliud est,
quàm uni-
tas per mo-
dum mensu-
ræ talis im-
mutabilita-
tis.*

Ad Scotum ergo negatur minor scilicet nihil est notius ex natura rei primo æternum. Dico nanque, quod eum existens in primo æternum, siue sit eius substantia, aut existentia, siue non, est notius in ratione mensuræ ipsa æterni substantia, ut immutabilis, quoniam æuū nihil aliud est, quàm unitas, per modum mensuræ talis immutabilitatis, ac per hoc ipsum eum est ipsa unitas formaliter, cui primo debetur ratio mensuræ, ut patet quarto, & decimo metaphisicæ. Substantia autem sic immutabilis est denominatiue una, & hanc denominationem importat ly æternum, constat autem vniuersaliter, quod id, quod est formaliter tale, est notius, & certius ex natura rei eo, quod est denominatiue tale. quamuis igitur substantia angeli sit simpliciter notissimum omnium, quæ in eo sunt, æuum tamen in genere, seu in ratione mensuræ est notius illius substantia. sicut quamuis substantia corporea sit notior secundum se quantitate, in genere tamen mensuræ quantitas est notior secundum se, hæc ille nouus expositor.

*Iste vir non
bene perscr-
utus est ver-
ba Scoti.*

Respondendo, & dico primo, quod non bene perscrutus est verba Doctoris subtilis. primo enim dicit distinctione secunda, quæstione secunda, articulo ultimo, quod non apparet necessitas ponendi

aliquam mensuram intrinsecam aliam realiter ab existentia angeli, quia talis mensura esset posterior existentia angeli, ut patet, & sic si angelus non posset esse sine tali mensura intrinseca, tunc esset idem realiter, ut probat ubi supra articulo primo contra Henri. Si verò potest esse sine tali mensura, ergo non est necesse ponere talem mensuram in existentia angeli.

Nec valet dicere, quod talis mensura sit eadem realiter cum existentia angeli quia mensura est realiter aliud à mensurato, cum sit certior ipso mensurato, ut dicit Doctor in quæstione tertia, & sic non apparet talis necessitas ponendi æuum mensuram intrinsecam existentia angeli, ut dicit Doctor in quæstione secunda, & tertia, & sic negatur æuum, ut mensura non tantum à primo angelo, sed etiam ab omni angelo.

Et si iste nouus expositor intendit improbare Doctor. de huius modi mensura quasi Doctor. neget eam à primo angelo tantum, & non ab alijs angelis, patet quomodo non percipit nec verba, nec mentem Doctor. cum ipse Doctor. neget eam ab omni existentia angelorum.

*Caetan-
nus
non percipit
mentem Do-
ctoris.*

Si verò iste expositor intendat probare æuum esse mensuram intrinsecam respectu existentia angelorum sic, quod talis mensura necessariò conueniat existentia angelorum tunc habet soluere rationes Doctor. quia aut ponitur eadem realiter, aut distincta realiter, & posterior existentia angeli. Non primo quia omnis mensura realiter distinguitur à mensurato. Non secundo quia tunc existentia angeli posset esse sine ipsa, & sic non esset simpliciter necessaria.

Si verò iste expositor intendat loqui de æuo prout Doctor. loquitur distinctione secunda, quæstione tertia, secundum secundum, & tertium modum scilicet, quod æuum secundum secundum modum accipiat, pro qualibet existentia superiori, & simpliciori, & sic qualibet existentia superior, cum sit perfectior, ut nata certificare de existentia inferiori, erit mensura extrinseca existentia inferiori. Vel tertio modo scilicet, quod æuum dicatur illa existentia simplicissima, quæ ex ratione sua formali, & in se est certissima, & primò nota, nata certificare de alijs, & sic prima existentia supremi angeli potest dici æuum respectu aliarum existentiarum inferiorum angelorum. Et sic utroque modo accipit Doctor. æuum pro existentia simpliciori angelorum.

Et sic patet, quod loquendo de æuo istis modis, quod in supremo angelo nullum sit æuum, patet, quia nulla existentia alterius angeli est superior, & simplicior, quia tunc existentia supremi angeli non esset simpliciter suprema.

*Quomodo
in supremo
Angelo nul-
lū sit æuum.*

Et sic patet quomodo iste in vanum laboret, inexponendo quæ dicit, & in respondendo rationi Doctor. quam certè non percipit, cum ignoret ad quem sensum faciat illam. Illa enim ratio ponitur à Doctor. ubi supra quæstione secunda, & probat quod non apparet necessitas ponendi æuum, ut mensuram intrinsecam respectu cuiuscunque angeli, & non facit præcisè de supremo angelo, ut patet intuitu literam.

Aduerte etiā quod iste nouus expositor multa dicit, quæ in se videntur omnino falsa.

Quod dicit de æuo, quod est unitas indiuisibilis habet probare, & respondere ad rationes factas in prima quæstione pro opinione Bonauenturæ, quas non soluit, nec memoriam de eis facit.

Et similiter habet probare, quod æuum sit tantum unitas indiuisibilis, & non aliquod ens de quo verificetur unitas talis.

Et

10 metaph.
cap. 3.

¶ Et quod dicit secundum philosophum decimo metaphisice, quod mensura est tantum vnitas, legat diligentius rex. philosophi, & inueniet ibi quomodo non ponitur ipsa mensura tantum vnitas, sed aliquid, cui conuenit vnitas. Et vide quæ expofui in primo Doc. distinctione octaua, quæstione secunda, vbi ostenditur, & secundum verba, & intentionem Aristot. q. mensura non accipitur tantum pro vnitate.

IN ista quæstione quarta occurrunt aliqua dubia principaliter circa istas quatuor conclusiones.

¶ Conclusio prima. Necesse est eundem actum beatificum eadem mensura mensurari, & vt habet esse supernaturale ab agente primo, & naturale à secunda causa.

¶ Conclusio secunda. Operationes intrinsecæ angelorum nullo modo mensurantur tempore, sed tantum mensurantur æuo, posito quod mensurentur.

¶ Conclusio tertia. Solum illa forma dicitur mensurari tempore, secundum quam nata est fieri propriè successiue.

¶ Conclusio quarta. Substantia generabilis, & corruptibilis tantum pro primo instanti sui esse essentialiter dependet à generante, & per tempus sequens à Deo conseruante.

CONTRA primam conclusionem arguitur primo aut ponitur æum mensurare actum illum, vt absolute sumptum, aut sub illis respectibus, sub quibus consideratur, vt est ab agente naturali, vel supernaturali. Non primo, quia vt sic non dicitur supernaturalis, quia supernaturalitas sumitur per comparisonem ad agens supernaturale, vt patet à Doc. in q. 1. prologi. Non secundo tum quia vt sic est tantum vnus per accidens, cuius non potest assignari mensura per se. Tum quia talis respectus primo mensuraretur æuo. patet, quia non dicitur beatificus, nisi vt supernaturalis.

¶ Secundo arguitur quia actus beatificus dicitur simpliciter supernaturalis quia primo, & principaliter ab agente supernaturali. ergo & sic primo, & principaliter mensuratur æuo non autem vt est ab agente naturali.

¶ Respondeo, q. actus ille dicitur beatificus ex hoc, q. terminatur ad obiectum beatificum nō autem ex hoc, q. est ab agente supernaturali, vt patet à Doc. in primo dist. prima, & vt sic mensuratur æuo; quod modo ille actus sit ab agente supernaturali siue naturali non refert, quia mensuratur æuo, vt præcisè est talis actus, cui accidit sic, vel sic produci. quia tamen in eodem instanti habet esse tam ab agente supernaturali, quam naturali, ideo sequitur, q. ita erit mensuratus æuo vt est ab agente naturali, sicut à supernaturali, & sic respectus naturalitatis nō tollit à tali actu quin mensuretur æuo.

Intellectio
Angeli potest
intendi,
& remitti.

CONTRA secundam arguitur sic primo. intellectio angeli potest intendi, & remitti vt patet à Doc. in primo, dist. 3. q. 1. in 2. dist. 42. ergo potest acquiri continuè secundum intensiōem, ergo talis acquisitio intensiue mensurabitur tempore.

¶ Secundo omnis forma mensuratur tempore continuo, quæ continuè, & successiue acquiritur, sed intellectio angeli, quæ intensiue acquiritur est huiusmodi, quia ipsa producta in aliquo instanti per tempus immediatè sequens potest intendi successiue ergo.

¶ Tertio pono, q. intellectio lapidis fiat ab angelo in instanti æui correspondente instanti temporis nostri, quod dicatur. a. & in alio instanti æui fiat intellectio ligni. quæro cui respondebit in tempore nostro aut instanti, cui correspondet primū instans æui, aut instanti immediato, aut instanti tem-

poris nostri mediato. Non primo, quia duo instantia æui quorum vnum succedit alteri non possunt correspondere vni instanti temporis nostri. Nō secundo, quia tunc darentur duo instantia inmediate in tempore nostro. Non tertio, quia tunc oportet angelum quiescere per aliquod tempus in intellectu lapidis, quod videtur inconueniens. ergo correspondebit tempori immediato instanti temporis, cui correspondebat primum instans æui. ergo intellectio ligni acquiritur successiue, & per consequens in tempore. Respondeo ad primum, q. si gradus intensiōis formæ sint diuisibiles in semper diuisibilia, vt quidam tenent, q. talis intellectio poterit acquiri per motū, & successiue, & sic mensurari tempore, nisi dicatur supplē, q. motus ille, quo intensiue acquiritur sit verè successiue, & sic mensuretur tempore, licet intellectio acquisita mensuretur æuo, cum habeat eundem modum existendi, sicut existentia angeli.

¶ Dico tamen, q. motus propriè secundum philosophū sit, siue causatur ex diuisibilitate, vel subiecti mobilis, vel spaciū alicuius, vt patet à Doc. inf. q. 9. & in quod. q. 1. ita q. partes talis diuisibilis verè continuantur alio, & alio indiuisibili, modo forma, & præcisè accepta secundum intensiōem, & si habet gradus; non tamen partes. & posito etiam, q. quilibet gradus sit diuisibilis in infinitum, non tamen constat, q. vnus continuetur alteri per aliquod indiuisibile, quia tale non videtur posse assignari, & quomodo dicatur motus intensiōis patebit infra. Si verò dicatur, q. quilibet gradus intensiōis sit indiuisibilis intensiue, si acquiritur in subiecto indiuisibili, acquisitio secundum vnum gradum mensurabitur instanti æui, vel correspondente vni instanti temporis nostri, vel alicui parti temporis nostri.

A quo causatur
secundum motus.

Exemplum primi, si intellectus angeli quiescat per horam sub priuatione intellectiōis lapidis poterit in instanti æui correspondente ultimo instanti illius horæ esse sub intellectu lapidis. Exemplum secundi si quiescat etiam in ultimo instanti illius horæ, tunc in instanti æui correspondente tempori immediato ad vltimum instans horæ poterit esse sub intellectu lapidis vnus gradus intensiōis, & si post intendatur secundum alium gradum, adhuc in instanti æui correspondente instanti temporis nostri, vel alicui parti temporis nostri poterit esse sub secundo gradu. Exemplum primi. Si primus gradus acquiratur in instanti temporis nostri, secundus gradus nō acquiritur in instanti immediato, sed vel in tempore immediato, vel in instanti mediato, & si acquiritur in instanti mediato oportet quiescere per tempus intermedium. Si verò primus gradus acquiratur in instanti correspondente tempori nostro, secundus gradus poterit acquiri in ultimo instanti illius temporis, & tertius gradus poterit acquiri in tempore immediato, vel in instanti ultimo illius temporis, & tunc oportet quiescere per illud tempus intermedium, & sic de alijs gradibus, si successiue acquirantur, sed nunquid potest continuè intendi, puta vsq; ad octo gradus, ita q. nulla quies media, vel quasi quies interponatur? Dico q. si acquirantur octo gradus in 8. instantibus æui sibi inuicem succedentibus, tunc oportet sic ponere, q. primum instans æui correspondeat alicui instanti temporis nostri, & secundum instans æui alicui parti temporis immediatè sequentis, & tertium ultimo instanti illius partis temporis, & quartum instans alij parti temporis immediatè sequentis vltimum instans alterius partis, & sic deinceps. Si verò primū instans æui correspondeat alicui parti temporis. Secundū instans æui correspondebit ultimo instanti illius temporis,

Exemplum
primi.

Exemplum
secundi.

poris, & tertium instans æui correfpondebit tempori immediatè fequēti, & fic deinceps. Et hoc modo æuum continuatur cum aliquo toto tempore noſtro, non enim quando inſtantia æui continuatur tempori noſtro, puta vnius horæ correfpondēt præciſe diuerſis inſtantibus illius horæ, quia non immediatis, vt patet, nec mediatis; quia tunc in tempore medio eſſet quies; & fic inter duo inſtantia æui eſſet quies media correfpondens tempori noſtro medio inter illa inſtantia, quibus correfpondent inſtantia æui, vnum ergo inſtans æui correfpondet præciſe vni inſtanti temporis, & ſecundum inſtans æui tempori immediato. Nec valet dicere, quòd quilibet gradus eſt acquiſibilis in inſtanti, ergo non poteſt acquiri in tempore; quia, vt dicit Doct. in tertio diſtin. 3. anima virginis potuit eſſe in peccato præciſe per inſtans, & in tempore immediato ſub gratia, quæ tamen eſt indiuiſibilis, aliter daretur inſtans immediatum inſtanti. Et quamuis quilibet gradus ſit producibilis in inſtanti, ita quòd agens circa paſſum diſpoſitum poteſt in inſtanti producere gradum. Si tamen producit plures gradus, & non in eodem inſtanti; ſi in tali productione nulla mediet quies neceſſariò habet producere primum in inſtanti, & ſecundum in tempore immediato, vel ſi primum in tempore, ſecundum producit in vltimo inſtanti illius temporis, & tertium in tempore immediato, vt dixi ſupra. Et hoc non eſt ex defectu agentis, neque paſſi, quia ſicut agens poteſt producere vnum in inſtanti, ita alium in alio inſtanti. & ſimiliter ſicut paſſum poteſt recipere vnum in vno inſtanti, ita aliū in alio inſtanti, ſiue mediato, ſiue immediato, ſed repugnanti eſt, quia vnum inſtans temporis noſtri nullo modo poteſt eſſe immediatum alteri inſtanti. Si loquamur de intellectione noſtra, & ponamus, quòd acquiratur intenſiue in tempore, pariformiter eſt dicendum, videlicet, vel quia oportebit quieſcere per aliquod tempus, puta ſi in inſtanti acquiratur primus gradus indiuiſibiliter, & in tempore immediato acquireretur ſecundus gradus indiuiſibiliter, in vltimo inſtanti illius temporis acquireretur tertius gradus indiuiſibiliter, & fic continuatur talis ſucceſſio, non tamen per motum aliquem, cum ibi nihil acquiratur partibiliter, nec ex parte ſubiecti eſt diuiſibilitas, nec ex parte formæ, cum non ſit partium diuiſio, propter quam ſit ſucceſſio in motu, quia continuum diuiſibile habet partes copulatas per aliud, & aliud indiuiſibile, vt patet de quanto molli. Modo gradus formæ ſi ponantur indiuiſibiles non continuantur adinuicem, quia non continuatur indiuiſibile continuans eos, vt patet. Si ibi non eſt propriè motus, cum continuè acquiratur intenſiue intellectione ſecundum alium & alium gradum, quomodo talis acquiſitio continua menſuratur tempore, cum tempus ſit meſura motus? Dico, quòd propriè non menſuratur tempore intrinſeco, licet fiat in tempore vniuerſali, ſicut ponendo, quòd Deus in inſtanti. 2. creet vnam animā, & immediatè poſt ipſam anihilet, talis anihilatione ſit in tempore immediato ad inſtans creationis, & tamen non menſuratur tempore, licet correfpondeat tempori noſtro. Sic in propoſito multa enim ſiunt in tempore, id eſt non in inſtanti, quæ tamen non menſurantur tempore. Solus enim motus propriè menſuratur tempore. Si dicatur, ſi gradus ſecundus non menſuratur tempore propriè, ergo nec primus gradus, ſiue productio illius non menſuratur inſtanti temporis. Concedo, quòd non per ſe menſuratur inſtanti temporis, quia omne tale eſt aliquod mutatum eſſe, quod vel eſt principium vnius par-

*Anima Vir
ginis potuit
eſſe in pecca-
to præciſe
per inſtans.*

*Solus motus
meſuratur
tempore.*

tis motus, & finis alterius, vel eſt tantum finis, ſicut eſt vltimum mutatum eſſe alicuius motus.

¶ Ad ſecundum patet ex ſupradictis. Ad tertium ſimiliter patet. Dico. n. q. tale inſtans æui correfpondet tempori immediatè ſequenti, poſſet etiam correfpondere inſtanti mediate ſequenti, ſi quieſceret per tempus inter medium, quæ omnia benè. nota & pondera.

CONTRA tertiam conſiſionem arguitur ſic; primo ſm qualitatem, puta ſm qualitatem, quæ & caliditas nata eſt fieri alteratio in tempore, & tamen ipſa caliditas non menſuratur tempore. probatur, & pono, q. pūctus de genere quātitatit poſſit in tempore alterari ſm caliditatem, vt patet & Doc. in ſecundo diſ. 2. q. 9, & tamen iſta alteratio nō menſurabitur tempore; nec per conſequens ipſa caliditas acquiſita in pūcto. Nam omnis alteratio, quæ tempore menſuratur eſt ſucceſſio continua. Quæro vnde ſit iſta ſucceſſio? Non à pūcto, cum ſit ſimpliciter indiuiſibilis, ideo nō poteſt prius ſecundum vnā partem alterari, & poſterius ſm aliā, non ratione caliditatis, quia vt acquiratur in pūcto non habet partes, & partes, quæ continentur adinuicem, cum hoc ſit tantum ratione quantitatis continuæ, & in pūcto nullo modo eſt quantitas, ergo ſucceſſio erit præciſe, quia nata eſt acquiri intenſiue in pūcto, & gradualiter. Et tunc quæro an illi gradus ſint diuiſibiles, aut indiuiſibiles: non primo, quia ſi vnus gradus caliditatis intenſionis ſit diuiſibilis in infinitum, tūc quilibet gradus eſſet infinitus intenſiue; quia includeret infinitas perfectiones, cum quilibet, in quos diuiditur dicat perfectionem aliquam. Nec valet dicere, (vt aliqui dicunt) q. ſi diuideretur in infinitum, quorum quilibet eſſet æqualis perfectionis eſſet infinitus intenſiue, ſed quilibet minor eſt minoris perfectionis, & patet exemplum de quanto continuo, quod eſt diuiſibile in infinitas partes, quarū quilibet dicit aliquam perfectionem, & tñ non eſt infinitum intenſiue. Dico q. non eſt ſimile de quanto extenſiue, quia ſi ponatur intenſum, vt duo, ita erit in toto ſicut in qualibet parte, ſi ergo ſit diuiſibile in infinitas partes extenſiue, tamen omnes illæ partes præciſe includunt vnum gradum perfectionis: ſicut etiam patet de albedine extenſa quæ intenſiue eſt ita perfecta in minima parte, ſicut in tota. Sed non eſſet ſic de gradu perfectionali, quia ſi eſſet diuiſibilis ſecundum intentionem in infinitum maior perfectio eſſet in eo intenſiue, quàm in alio, in quo diuiditur. Et ſic non videtur, q. quilibet gradus caliditatis ſit intenſiue diuiſibilis in infinitum, ſed q. quilibet ſit indiuiſibilis, & ſi hoc concedatur, ergo caliditas illa non eſt nata acquiri in pūcto ſucceſſione cōtinua. patet quia illi gradus ſunt indiuiſibiles, & non cōtinuantur adinuicem, quia continua ſunt, quorum vltima ſunt ſimul. indiuiſibile non habet vltimū, vt patet, & vltra oporteret inuenire aliud indiuiſibile cōtinuans, qd ſit principium vnius gradus & finis alterius. ergo calor in pūcto nō poteſt acquiri motu cōtinuo, & ſucceſſiue. & ſi acquiratur eodē modo acquiratur ſicut intellectione intenſiue acquirat, vt dixi ſupra, & tñ eſt forma ſm Doc. ſm quā nata eſt eſſe ſucceſſio, & menſuratur tpe, vt in pūcto acquiratur. Nec valet dicere, q. ſi pūctus eſſet ſeparatus à quantitate nō poſſet ſic alterari, q. indiuiſibilis. patet quia nec angelus pōt caleſcere, quia huiusmodi qualitates natæ ſunt recipi in quāto. Dico q. nō eſt ſimile, q. angelo repugnat, quia ſpiritus. ois forma corporalis, cuiuſmodi eſt ois forma, cui nō repugnat extenſio quātitatiua, nō ſic repugnat pūcto de genere quantitatis, q. ſaltē in ipſo acquiratur intenſiue, licet non extenſiue.

¶ Secundo

*Reſponſio
aliorum.*

*Cōtinua ſunt
illa, quorum
vltima ſunt
ſimul.*

¶ Secundo arguitur, quia quãtitas est forma, secundum quam potest fieri successio, vt patet. quia diuisibiliter potest acquiri, & tamen non mensuratur tempore, nec instanti temporis. primum patet, quia talis ab agente perfecto potest in instanti induci in passum. ergo sicut inductio non mensuratur tempore, multominus nec eius esse, & tñ ponitur à Doc. mensurari tpe, quia in passo potest successiue acquiri. Secundum patet, quia quod mensuratur per se instanti temporis, ponitur per se terminus, & hoc, vel vltimus, vel intermedius alicuius successionis. exemplum de vltimo mutato esse, & de mutatis esse intermedijs hoc patet à Doc. vbi supra. sed talis acquisitio non est per se terminus motus, vt patet, ergo non mensuratur instanti temporis. nec similiter quantitas acquisita subito mensuratur instanti temporis, quia non acquiritur per aliquod mutatum esse, qd sit per se terminus motus.

¶ Respondeo ad primum, qd si teneatur, qd gradus formæ intensibilis sit indiuisibilis intensiue, & qd punctus possit alterari fm aliquam qualitatem, qd talis alteratio continua fm aliud, & alium gradum non mensurabitur tpe proprie, nec per consequens qualitas acquisita. Et tunc dico, qd conclusio Doc. debet intelligi de forma, quæ per motum acquiritur, quod sit qñ qualitas producitur ab agente naturali in aliquo quãto diuisibili secundum partes, quia illud quantum prius fm vnam partem alteratur, & posterius fm aliam; acquiritur. n. extensiue in illo quanto, & sic per motum. quia ergo eius motus mensuratur tempore, ita potest concedi, qd etiam talis qualitas mensuretur tempore, præcisè. n. dicitur mensurari tempore, quia motus, quo ipsa acquiritur mensuratur tempore per se, quia verò in puncto non acquiritur per motum, ideo non mensuratur tempore proprie.

¶ Dico secundo, quod omnis forma, quæ quantum est ex parte sua nata est acquiri per motum, licet actu non acquiratur per motum, mensuratur tempore, saltem potenciali, quia tanto motu nata esset acquiri in aliquo quanto.

¶ Si volumus etiam dicere, qd per se mensuratur tempore actuali, saltem extrinseco, potest concedi absolute, qd omnis forma, quæ nata est acquiri per motum, licet etiam in instanti acquiratur, mensuretur tempore, quia fortè non videtur alia mensura posse assignari. Ex his patet responsio ad secundum argumentum.

CONTRA quartam conclusionem instatur. Primò. ignis generat ignem, ergo potest ipsum cōseruare. antecedens patet, consequentia probatur, quia non maior virtus requiritur in cōseruando, quàm in generando. patet quia cōseruare rem est eandem producere, vel eadem productione continuata, qua in primo instanti fuit producta, vel alia productione, vt supra patuit quæst. 1. præsentis distinctionis.

¶ Secundo, quia minus videtur, qd ignis producat ignem de non esse ad esse, quàm qd eundem ignem positum in esse in aliquo instanti ponat in tempore immediatè sequenti. patet hoc, quia in generando ipsum requiritur maior virtus, cum transeat de non esse simpliciter ad esse simpliciter, sed in cōseruando non sic transit vt patet. Tum etiam, quia transire à non esse simpliciter prius natura positiue, est maioris virtutis, quàm transire à non esse tantum negatiue. hoc patet, sed generando rem transitur à non esse simpliciter prius natura positiue, & cōseruando tm transitur à non esse prius natura tantum negatiue, quia talis negatio actu non inest, sed nisi præueniretur a causa ponendo ipsam rem in esse, tunc actu inesset, ergo.

¶ Tertiò instatur, & pono, qd Deus in tempore. a. creet ignem, ita qd præcisè creet ipsum in tempore immediato ad aliquod instans, & in instanti immediatè sequenti ipsum cōseruet. Certum est, qd in tempore illo dicitur tantum creari, quia vt sic tran sit immediatè à non esse ad esse, & in instanti immediatè sequenti dicitur cōseruari, vt patet. Hoc casu posito arguo sic. sit ignis approximatus perfecte igni creato, potest illum eundem ponere in illo instanti sequente immediatè illud tempus, ergo, & cōseruare. consequentia patet, antecedens probatur, quia si in illo instanti ignis ille non esset, & ignis generans esset perfecte approximatus materiam posset illum generare, ergo, & nunc cōseruare.

¶ Quarto instatur sic aliquod agens creatum potest aliquem effectum corrumpere in illo instanti, vel tempore, in quo cōseruatur, ergo præcisè in illo instanti, vel tempore potest ipsum cōseruare. consequentia cum antecedente videtur nota.

¶ Quinto instatur, quia cōseruare rem est ipsam post primum instans, in quo primo accipit esse ponere in esse. & hoc vel actione continuata, vel alia, & alia actione, vt patet supra præsentis dist. q. 1. & q. 12. quolib. sed sunt multa agentia, quæ sic se habent, patet de intellectu, qui continuat intellectionem circa obiectum per horam, ita qd illa posita in aliquo instanti continuatur per tempus immediatè sequens. Hoc idem patet de voluntate, quæ continuat volitionem. Hoc idè de sole, qui continuat lumen, ergo ista non tantum dependent ab agente naturali tantum pro illo instanti, in quo primo accipiunt esse.

¶ Sexto instatur probando, qd non tantum post primum instans, in quo res generatur dependeat à Deo, & cōseruatur ab ipso. patet quia agens naturale in illo tempore, quo dicitur immediatè cōseruari à Deo potest illam destruere. Et pono casum, qd ignis in instanti. a. generetur, & in tempore immediatè sequenti sit aqua (vt inconcupiscibilis saltem virtualiter) perfecte præfens igni genito, ergo in illo tempore poterit aqua ipsum immediatè corrumpere. si sic ergo non immediatè cōseruatur à Deo.

¶ Septimo patet per Doc. in 4. dist. 12. vbi vult, qd ignis non tantum causat in se aliquos gradus caloris, sed etiam cōseruat eos, vide ibi.

¶ Respondeo ad omnes istas instantias præmittendo aliqua. Primò, qd aliud est loqui de substantia genita, quæ habet esse per se existens extra suam causam, & aliud est loqui de re genita non habente per se esse existens, vt accidens. quia primo modo talis res nata est præcisè dependere à causa particulari pro illo instanti, quo accipit esse, vt patet de Francisco genito à Ioanne, qui præcisè dependet à Ioanne pro illo instanti, in quo generatur à Ioanne. Sed secundo modo sunt aliqua accidentia, quæ præcisè habent esse quandiu cōtinuantur in esse à causa particulari, vt patet de illuminatione, & intellectione, & volitione, quæ dum causantur à causa particulari sunt, dum non causantur non sunt. Et loquor de communi lege, quia bene Deus posset cōseruare aliquam intellectionem causatam à particulari, puta ab aliquo intellectu creato, ipsa causa particulari amplius non cōcausante.

¶ Secundo præmitto, quod conclusio Doc. tantum intelligitur de substantia perfecta habente esse per se existens, quia talis tantum dependet à causa particulari pro illo instanti, quo generatur à tali causa. Vnde sic dicit. Concedo igitur, quod primum esse substantiæ generabilis inquantum concomitatur mutatione proprie dictæ mensurat instanti, sed nõ sequitur ultra ergo esse habitum post illud Fran. Lych. in sec. sent. Scoti. H instans

Quid sit cōseruare rē.

Quomodo sit intelligenda conclusio Scoti.

Non maior virtus requiritur in cōseruando, qd in generando.

instans mensuratur tempore, quia in primo instanti comparatur illud esse ad causam particularem generantem à qua est, & post illud instans non habet dependentiam ad illam causam particularem generantem, sed tñ ad primam causam conseruantem, & tunc habet habitudinem vniformem ad illam causam cōseruantem sicut esse angeli. hec ille.

¶ Ex his patet responsio ad instantias. Ad primam negatur cōsequentia, ad probationem dico, q̄ in conseruando substantiam requiritur maior virtus, quàm in generando tñ, patet quia in conseruando est simpliciter maior dependentia ipsius conseruati ad causam conseruantem. Et licet causa particularis pro quocunq; instanti posset eandem substantiam generare, si esset approximata eidem passo, & oī impedimento ammoto, tñ postquā genita est nō potest eadem prius genitam ponere in esse, nec actione continēta, nec alia, & alia actione. Et licet etiam possit eam corrumpere in aliquo instanti, non tñ sequitur vltra, q̄ possit cōseruare, sed si aliquid sequitur fortē tñ sequitur, q̄ potest eam generare, sed postquā genita est non habet vltra influentiam aliquā circa eam quantum ad suū esse. Et per hęc patet responsio ad quatuor primas instantias, & similiter ad sextam.

¶ Ad alias de intellectione, volitione, illuminatione, & de calore ignis, concedo quōd conseruantur à causa particulari, eo tamen modo, quo causa secunda nata est conseruare suum effectum continuē. s. causando illum.

Quæstio Quinta. Dist. II.

Vtrum Angelus sit in loco.

Seraphicus Bonauent. 2. senten. distinct. 2. q. 1. art. 2.

Scotus 2. sent. dist. 2. q. 5.

D. Thom. prima parte summa q. 5. art. 1.

Franc. de Mayronis 2. sent. dist. 1. q. 6.

Ioannes Baconianus 2. sent. dist. 3. q. 2.

QVINTO circa secundam partem huius distinctionis, vbi tractat Magister vbi angeli fuerunt creati. Duo principaliter queruntur à Doc. primo vtrum angelus sit in loco. Et hic non queritur de loco circumscriptiuo, quia angelus cum sit spiritualis, & indiuisibilis non potest circumscribi, sed de loco diffinitiuo, siue presentiali, & est sensus an essentia angeli sit præsens alicui loco, puta, an secundum se possit esse præsens soli, vel lunæ, vel monti, vel lapidi. Secundo vtrum angelus requirat determinatum locum, ita q̄ nec in maiori, nec in minori possit esse, sed præcisē in tanto loco. Et includit vtrum possit esse in loco pūctuali, & vtrū in quātoque; magno loco, & in quātoque; paruo.

¶ Ad primam quæstionem dicitur. Hic Doc. primo recitat duas opiniones, quas improbat. Secundō principaliter respondet ad quæstionem primā. prima opinio est S. Tho. pri. par. sum. q. 52. art. 1. & 2. qui dicit, q̄ angelus præcisē est in loco per operationem, & nullo modo per essentiam propriam, & probat per auctoritates Damasceni, quæ postea soluentur.

¶ Contra hanc positionem est articulus damnatus, & excommunicatus ab episcopo Parisiensi. Nec valet dicere, quōd excommunicatio non transeat mare, nec diocesim. Si tamen fuit articulus condemnatus sicut hæreticus vbique est condemnatus, sicut hæreticus nō auctoritate diocesani tantum, sed etiam auctoritate Papæ. Extra de hæ-

reticis, capitulo ad abolendam. vel saltem sententia est suspecta quādo in aliqua vniuersitate solemniter est damnata.

¶ Ibi autem nolentes verbo suspecto vti videlicet angelum esse in loco per operationem &c. Hęc est opinio Goth. quolib. 8. q. 1. 1. Ista opinio dicit, q̄ angelus est in loco, pñta in aliquo monte tantum per applicationem, & non per præsentiā sui. Sed hęc opinio dicit idem, quod prima opinio, vt patet, quia aut applicatio illa est actus primus, aut secundus. Non primus, vt patet. Nec secundus immanens cuiusmodi est intellectio, & volitio angeli, quia sicut existentia angeli abstrahit à loco ita, & operatio intrinseca, aut talis applicatio est actio transiens, & sic dicit idem, quod prima opinio, q̄ est in loco, puta in monte per actionem transeuntem circa montem.

¶ Ibi. Contra conclusionem huius opinionis. Hic Doct. probat, quōd angelus non dicatur esse in loco per operationem, puta, quōd non dicatur ex hoc esse in monte tanquam in loco diffinitiuo, quia ibi operatur operatione transeunte. Et in probatione, quam facit Doct. reducit Thom. ad contradictionem, quia Thom. in q. illa, An Deus sit vbique, probat, quōd sic per hoc quia secundum philosophum septimo physic. tex. com. 46. mouens est simul cum moto, & potest mouere omne mobile, ergo est in omnibus, & præsens omnibus, quæro quid intendit per hoc concludere aut esse præsensem omnibus. i. mouentem omnia, & tunc est petitio principij, patet, quia idem est principij, & conclusio. Nam principium per quod intendit probare Deum esse præsensem omnibus, est quia mouet omnia, & hęc est conclusio. Et vltra nihil est ad propositum, quia intendit probare Immensitatem Dei, secundum quā Deus est præsens omnibus, aut intendit concludere illam præsentiā, quæ competit Deo inquantum immanens, & tunc ex operatione alicubi secundum ipsum sequitur præsentiā illa, quæ pertinet ad immensitatem diuinam, quæ est Dei inquantum Dei, ita q̄ prius naturaliter erit præsens inquantum immanens, quā inquantum operans, quia immensitas illa competit Deo inquantum Deus, & concluditur, q̄ sit in omnibus per operationem tantum à posteriori. igitur à simili in proposito prius naturaliter angelus est præsens alicui loco secundum essentiam, quā sit præsens secundum operationem.

¶ Ibi. Confirmatur ratio quia minus videtur de Deo &c. Hęc ratio concludit contra Tho. quia ponit Deum esse præsensem in se vbi operatur. Et ratio stat in hoc. si Deus, cum sit virtutis infinite nō agit circa aliquod passum, nisi sit sibi præsens, à fortiori angelus non poterit operari circa aliquod, si non sit præsens secundum essentiam. Sed an Deus possit operari circa aliquod passum vbi non esset præsens, est alia quæstio. Et de hoc vide Doc. in primo dis. 37. sed de facto sic est, quōd non operatur circa aliquod, cui perfectē non sit præsens, cum sit in omni re per suam præsentiā.

¶ Ibi. Confirmatur etiam, quia si actio aliqua &c. Hęc ratio concludit contra Tho. quia ponit, quōd mouens est simul cum moto, & ideo si mouet immediate est præsens, siue simul cum moto. Pro clariori notitia pono talem casum, q̄ angelus moueat lapidem. quæro tunc aut motio illa, quæ recipitur in lapide, recipitur immediate ab ipso angelo, & sic erit angelus præsens ipso lapidi, aut recipitur mediatē ita quōd prius recipitur in alio corpore immediate à virtute angeli, & tunc ipse angelus erit præsens secundum essentiam illi alij corpori, aut erit processus in infinitum.

¶ Ibi

*Opinio D. Thomae.
Damasceni
lib. 3.
cap. 13.*

*Opinio
Goth.
lib. 8.*

*D. Tho. pri.
ma par. q. 5.
art. 1.*

Scopus deducit D. Th. ad manifestum inconueniens, s. Angelus est in loco per operationem, ut dicit D. Th. ergo quando est in celo empyreo non operatur p. eo, q. illud calu est immobile: ergo non esset in loco, quod est falsum. Respondet Cateranus prima parte summa. quæ. fio. 52. ar. 1. quod Angelus in celo empyreo operatur, sed nos latet qualis est operatio illa. Contra, quæ admodum caterus Angelorum operationes, ut suas mouere celestia corpora nos non latet, ita & illa motio celestium pyrei, si daretur nos latere non debet. Secundo cõ. li. cõ. 13. & ind.

Ibi, secundo sequitur, hic Doct. deducit Tho. ad manifestum inconueniens, videlicet quod angelus aliquando, immò frequenter nusquam erit, patet quia in celo empyreo non operatur operatione transeunte, cum tale corpus sit simpliciter immobile, & per consequens, dum est in celo empyreo non est in aliquo loco, quia tantum est in loco per te per operationem, immò angelus nunquam erit in celo empyreo, quia ibi non potest esse, nisi sit in loco, & tamen ad placitum suum est in celo illo.

Ibi. Item si transeat de celo ad terram, &c. Supponendo, quod angelus, dū transit de celo empyreo ad terram, non operetur in locis inter mediis: ergo transeundo illa media, & ibi non operando, erit præsens illis locis per suam essentiam, & non per operationem, cum ibi non operetur.

Ibi. Præterea tertio si angelus est in loco per operationem. Per hanc rationem Doct. deducit opin. ad hoc inconueniens, videlicet, quod angelus primo esset in toto celo, tãquam in loco, patet quia simul mouet totum celum: primo enim totum mouet: celum enim est ita proportionatum illi, q. si adderetur vna stella moueret cum labore, & pœna secundum philosophum. 2. celi, & mundi, t. com. 7. 1.

Si dicas, quod primo mouet aliquam vnã partem, & ibi est, & per motum illius partis mouet aliam partem, quasi impellendo, vel trahendo.

Ibi. Contra hoc licet philosophus imaginetur illum rusticum habere caput, & pedes in polis, & brachia extensa ab oriente vsque in occidentem, ut patet secundo celi, & mundi, t. com. 1. 4. secundum veritatem, tamen si celum primum ponatur mobile, & non quiescens, nullus punctus est in celo magis oriens, quàm alius, sed quilibet est oriens successiue, &c. Hic Doct. intendit probare, quod angelus, qui mouet celum aliquod non est primo in aliqua parte, ita quod primo moueat ad equatè vnã partem, ut puta quod sit in oriente, vel occidente, quia cum celum semper moueatur, sequitur, quod quilibet pars successiue potest esse oriens, & occidentens. Exemplum. Nam pars primi mobilis, quæ in mane oritur nobis, intespere occidit, & illa quæ vespere occidit, mane oritur nobis: ergo non mouet primo, id est ad equatè aliquam partem. Et si diceretur, quod quando mouet partem orientalem, primo: mouet etiam eandem primo quando occidit, & sic sequeretur, quod angelus moueretur per accidens, patet quia moueretur ab oriente in occidentem ad motum illius partis, cui esset applicatus per operationem. Si etiam diceretur, quod primo mouet partem dextram ipsius celi; hoc patet esse falsum, quia ibi non est dextrum, neque sinistrum, nisi secundum imaginationem philosophi, ubi supra de illo rustico athlante. In nulla ergo parte potest poni angelus: primo ex hoc, quod primo illam partem moueat.

Hoc etiam confirmatur, quia si esset in aliqua parte, quasi quiescens per se; motus tamen per accidens, sicut nauta in nauis per accidens mouetur ad motum nauis, ita quod angelus semper circumferretur cum illo motu, videretur inconueniens talem motum attribui angelo mouenti orbem. Nec etiam potest poni quasi quiescens per se patet, quia semper mouet partem sibi præsentem, & sic non quiescit ibi, neque assignatur alius locus, in quo quiescat; quia angelus semper existit in aliquo, in quantum illud est motum ab ipso angelo, nec per consequens potest dici per se quiescens.

Ibi, præterea illud, quod est ratio angelo existendi in loco, est in eo formaliter, alioquin angelus nullo modo erit formaliter in loco; patet ista propo-

itio, quia sicut ratio formalis locandi aliquid est in loco formaliter, siue in locante, sicut superficies est formaliter in corpore locante, quæ est ratio formalis fundamentalis, tamen locandi ipsi corpori, sic pariformiter erit de ratione formali, qua passiuè aliquid locatur, sicut superficies in corpore locato. Sed operatio angeli transiens in corpus non est in angelo formaliter, patet quia est in illud corpus, puta quod mouet, siue circa quod operatur.

Ibi, præterea illa operatio est commensuratiue in loco per accidens: igitur si per eam angelus est in loco, & nullo alio modo est ibi commensuratiue, quod est falsum. Aduerte, quod cum dicit de operatione, quæ est in loco commensuratiue, &c. sic debet intelligi, quod cum angelus mouet lapidem de loco ad locum, talis lapis mouetur circumscriptiue de loco ad locum, quia acquirit locum circumscripitiuū, & motio angeli, quæ est transiens in talem lapidem, & sic sicut lapis est circumscriptiue in loco per se, ita omne quod est subiectiue in lapide erit circumscriptiue in loco per accidens: ergo si angelus est in loco per talem motionem, sequitur quod erit in loco per accidens circumscriptiue.

Ibi, præterea Dam. hic probat auctoritatibus Dama. & Greg. & August. q. angelus sit in loco per essentiam, & non per operationem, quæ auctoritates sunt clare in littera.

Ad quæst. igitur soluendam. Primo videndum est de loco corporis: cuiuslibet enim corpori, præter vltimum, cuius non est aliud extra continens, quinque conueniunt. Primo esse in loco actuali, & est quando actu facit distare latera continentis. Secundo in loco determinato, quia equali, scilicet quo non excedatur, nec ipsum excedat, loquendo semper de loco proprio. Tertio esse in loco commensuratiue, quod est, quando locatum correspondet toti loco, & pars locati parti determinatæ ipsius loci, ut exponit Doct. in quarto, dist. 10. q. 1. art. 2. Quarto, quod sit in loco determinato, scilicet hoc vel illo, quod est verum naturaliter, quia corpus est sic in loco commensuratiue, quod simul non potest esse in alio, supernaturaliter simul posset esse in pluribus locis commensuratiue, ut ostendit Doct. in quarto, dist. 10. q. 2. Quinto esse in loco naturaliter, vel violenter, & hoc non ratione loci simpliciter, sed ratione qualitatis, vel alicuius inexistentiis ipsi loco. Et ideo Doct. in quarto, dist. 44. q. 2. dicit, q. nullū, ut locans est locato discoueniens, nisi quia illud corpus est sibi conueniens, hæc ille, & hoc non est ratione superficie, sed quia cõseruatiuum, vel discoueniens naturæ locati propter qualitates cõtrarias. Ideo dicit Doct. quod hoc quintum conuenit locato, in quantum est corpus naturale, quod inclinatur naturaliter ad talem locum cõseruatiuū, &c. Aliter quatuor condiciones cõueniunt locato, siue corpori, in quantum præcisè est quantum, non in quantum quale. Et probat, quia licet omne corpus existens sit quale, tamen prius est quantum, quàm quale, & in tali priori conueniunt illæ quatuor condiciones: & probat per philosophum 4. physic. t. com. 6. 76. quæ probatio clara est.

Ibi, exponendo autem ista per ordinem. Hic Doct. primo exponit primam conditionem locati, & primo quid sit locus corporis, & assignat diffinitionem Arist. 4. physic. t. com. 41. scilicet corpus est vltimū corporis cõmentis immobile primum. ponendo quod aliud vas sit locus vini ad equatè, quod est perfectè plenū: tunc vltimū vasis, scilicet superficies vasis, quæ est indiuisibilis in profunditatē, vas verò est diuisibile in profunditatē, est in ipsa superficies in partes superficie diuisibilis, quæ partes sunt superficies, & in meas tanquam in terminos. Et hoc est quod

Aduerte hic de operatione.

Quinque conueniunt cuiuslibet corpori. Primo. Secundo.

Tertio.

Quarto.

Quinto.

Quæ sit definitio loci.

dicat Doct. quod præcisum continet alicuius est indiuisibile in diuisione, qua diuidit, puta ipsum vas, quod diuiditur in aliam, & aliam profunditatem, ultimam ergo. scilicet superficies corporis continentis, puta ipsius vasis continentis vinum, tãquam primum locatum sibi adæquatum dicitur locus. Et quod dicitur infra, quod ista vltimitas non est de ratione loci, sicut est de ratione continentis præcisè. i. quod ad hoc, quod superficies contineat, non est de ratione ipsius, quod sit vltimum alicuius corporis, quod patet, quia si esset separata à corpore, adhuc contineret, & tunc non esset vltimum alicuius, sed ipsamet immediate, & præcisè continet. Tamē pro iunioribus expono, cum dicitur, diuisibile enim est illam diuisionem, in quam est diuisibile, non potest esse immediate applicatum alicui, ut continens ipsum. i. quod corpus locans, in quo est diuisibile in profunditates, non potest immediate, &c. Sequitur, sed præcisum continens immediate est indiuisibile. scilicet vltima superficies continentis corporis, quæ est indiuisibilis diuisione. scilicet qua corpus diuiditur. Sequitur, nihil autem indiuisibile de genere quantitatis per se existit, sed in aliquo diuisibilis: patet de littera, quæ est indiuisibilis diuisione, qua diuiditur superficies, & corpus, & superficies est indiuisibilis diuisione, quæ diuiditur corpus, quæ non possunt per se stare, sed necessariò sunt in corpore diuisibili. littera sequens clara est, vsque ibi. Ultra autem istam continentiam præcisam addit locus immobilitatē, qua distinguitur à vase in philosophia. 4. phys. tex. comm. 41. Hæc immobilitas assignatur ab aliquibus ipsi loco per respectum ad polium articulum, & antarticum, & per respectum ad centrum terre, quæ omnia sunt immobilia.

Centum totum est immobile.

Ibi. Sed breuiter dico. Hic Doct. primò improbat illam opinionem, videlicet, quod locus dicatur immobilis per huiusmodi respectum, quia variato tali respectu non erit immobilis simpliciter, patet, quia in illum respectum locus dicitur immobilis. Sed talis respectus potest variari, ut patet. Nam si manus mea actu sit in aere actu faciens distare latera ipsius, tunc illa vltima superficies aeris per te dicitur respectum ad polos, & ad centrum mundi, sed illa superficies potest variari: ergo, & respectus fundatus in ea, & quod possit variari, patet quia si manus recedit ab illa parte aeris, tunc ille aer non est amplius locus, nec sic illa superficies actualis, cuius latera distat: ergo destructa illa destruitur & respectus fundatus, & ultra si destruitur ille aer, destruitur omne fundatum in illo. Et hoc est, quod dicit Doct. Et cum dicit, siue locus ponatur absolutum, siue respectuum, absolutum pro illa superficie distante, quæ habet respectum ad polos, &c. & illa potest destrui, quia & substantia, cuius est, respectus pro aliquo respectu, puta continentis, & ad polos, & ille similiter potest destrui, ut probauit.

Quare locus dicatur immobilis.

Ibi. Et si dicatur, quod est vltimum totius vniuersi: & licet ut est vltimum continentis variatur, tamen ut est vltimum vniuersi non variatur. Diceret ista opinio, quod locus ideo dicitur immobilis, quia est vltimum, siue vltima superficies corporis locantis respectu vniuersi, & sic ut habet respectum ad vniuersum est immobilis, ut verò habet respectum ad corpus, in quo est formaliter, puta ad aerem, in quo est non est immobilis.

Ibi. Nec hoc saluat. Hic Doct. improbat hanc secundam opinionem, & probat, quod ille respectus variatur, siue illa superficies, quia variata parte vniuersi, variatur, & ipsa: non enim habet respectum ad vniuersum, nisi per partem in qua est.

Ibi. Dico igitur, quod locus habet immobilitatem oppositam motui locali omnino, & incorruptibilitatem secundum æquivalentiam per compa-

rationem ad motum localem. Hic Doct. ponit opinionem propriam. Et primò probat, quod locus habet immobilitatem oppositam motui locali, id est quod non potest moueri localiter. Et quod non moueatur per se localiter probatur, quia si locus, qui dicatur a. mouetur localiter, recedit ab vno loco, & accedit ad alium: ergo si a. recedit à loco: ergo a. erat in loco, quæro de illo alio loco, an moueatur localiter, aut non, si non, ergo nec a. quia non est maior ratio de vno loco, quàm de alio. Si sic ergo erat in loco, & sic processus in infinitum. Hoc idem dico quando accedit ad alium locum, quia si a. accedit ad alium locum, & non erit simul cum illo alio loco, quod habet expellere, sicut corpus expellit aliud corpus, &c. Quod nec etiam moueatur per accidens, quia similiter esset processus in infinitum, quia si dico, quod a. mouetur per accidens localiter recedendo ab alio loco: ergo fuit in illo loco per accidens, quæro de illo alio, ut prius. Et quod locus, qui mouetur per accidens sit in loco per accidens, probat per simile de similitudine, puta fundata in lapide, quia non dicimus, similitudo talis mouetur localiter per accidens ad motum lapidis: ergo sicut lapis est in loco per se. scilicet alio, & alio, similitudo per accidens erit in alio, & alio loco, hoc idem dicendum est de loco, si mouetur per accidens. Et addit Doct. quod si locus posset moueri localiter, quod tunc quiescens posset moueri localiter: nam quod habet alium, & alium locum successiue localiter mouetur, fixum autem posset habere alium, & alium locum continentem, si moueretur locus per accidens. Si dicatur posito, quod vltima superficies cæli sit locus istorum inferiorum, & cælum semper mouetur: ergo & superficies existens per accidens in eo mouetur, quia motus nobis mouentur omnia quæ in nobis sunt, sicut etiã conceditur de similitudine, quod mouetur per accidens ad motum subiecti. Dico breuiter, quod hoc est inconueniens de loco, siue loquendo de loco materiali, scilicet superficie, siue de loco formali, scilicet de ipso respectu locantis ad locatum, quia est inconueniens dicere locum esse in loco, siue per se, siue per accidens, sed non est sic inconueniens, quod similitudo sit in loco per accidens, & hoc patet, quia si esset in loco per accidens, tunc quiescens posset moueri localiter, quia omne, quod est in loco, potest localiter moueri de loco ad locum, sed locus in quantum locat, siue ut habet rationem loci est fixus, siue quiescit, non enim locus, ut locus mouetur ad localem, sed bene localem mouetur ad locum acquirendo aliam, & aliam partem loci, quia localem facit actu latera continentis distare, licet enim aqua continue moueatur circa palum fixum in aqua, non tamen in aqua conceditur, quod locus qui locat palum, moueatur localiter, sed tamen palus mouetur localiter per se, & cõtenta in illo per accidens mouentur.

Opinio propria Scoti.

S. cõdo Topicorum c. 3.

Ibi, secundum probo. Hic Doct. probat, quomodo locus est incorruptibilis, & dicit duo. Primò, quod in se est corruptibilis. Secundum, quod est incorruptibilis per æquivalentiam. Et ad hoc videndum supponit primò, quod locus potest accipi tripliciter. Primò per corpore locante, ut aere. Secundò pro superficie vltima corporis locantis. Tertiò pro respectu fundato in superficie locantis, & terminato ad ipsum locatum, qui respectus est quædam relatio locantis ad locatum: & talis respectus dicitur locus formalis, siue vbi formale, ut patet à Doctore in quarto, distinct. 49. & in tertio. Similiter locatum potest accipi tripliciter. Primò pro ipsa re locata. Secundò pro vltima superficie rei locatæ. Tertiò pro relatione passiuâ ipsius locati passiuè ad locans actiuè. Hoc supposito dico, quod locus

Quomodo locus sit incorruptibilis.

Locus potest accipi tribus modis.

locus pro respectu est corruptibilis in se, ut patet, quia si locatum recedit, similiter, & talis respectus corrumpitur. Similiter locus secundo modo, scilicet pro ultima superficie locantis actuali corrumpitur, quia recedente corpore ab aere amplius non est illa ultima superficies actualis, cuius actu latera distent, & sic corrumpitur.

¶ Circa hanc litteram occurrit aliquod dubium specialiter circa hoc, quod dicit Doct. q. locus formaliter acceptus, scilicet pro respectu locantis ad locatum est simpliciter corruptibilis: contra hoc instatur, quia omne per se corruptibile est per se generabile, sed locus acceptus pro tali respectu non est per se generabilis, ergo non est per se corruptibilis, maior patet primo de generatione, minor probatur primo Auctor. philosophi. 5. phy. tex. com. 10. ubi sic habetur, neque; (inquit) in relatione etiam est motus, quoniam possibile est, ut alterum relatiuorum transmutetur absque eo, quod alterum transmutatur hac ibi secundum aliam translationem: cum ergo locus ut sic formaliter acceptus sit relatio, sequitur quod nullo modo sit per se generabilis.

¶ Secundo probatur eadem minor ratione, quia si talis locus formaliter acceptus esset per se generabilis, sequeretur quod actu simul generarentur infinite relationes actu, & sic actu darentur infinite relationes numero: consequens est falsum, & contra philosophum, & Com. qui expresse negant infinitatem numeralem, & de hoc satis dixi super 2. metaph. Doct. in questionibus de infinito. consequentia probatur, & pono casum, quod corpus pedale acquirat locum, puta subintrando superficiem aeris continentem corpus pedale, statim sequitur, quod sicut in superficie continentis sunt infinite partes inexistentes, & infinite puncta ita infinitarum partium superficiem ad infinitas partes corporis pedalis erunt infiniti respectus, & similiter infinitorum punctorum superficiem materiae locantis ad infinita puncta corporis pedalis erunt infiniti respectus, & contra infinitarum partium, & infinitorum punctorum corporis pedalis ad infinitas partes, & ad infinita puncta superficiem continentis erunt actu infiniti respectus. Ista consequentia ultima satis patet a Doct. in quarto, dist. 10. ubi vult, quod locus circumscribitur, & formaliter acceptus, & hoc loquendo de loco passiuo, siue circumscriptione passiva est formaliter correspondentia totius locati toti superficiem continentis, & omnium partium ipsius locati ad omnes partes superficiem ipsius locantis, ita quod sicut totum signatum correspondet toti, ita pars signata correspondet parti signatae, & punctum signatum correspondet puncto signato, & sic quaelibet pars, & quodlibet punctum dicitur actu respectum ad partes, & ad puncta quibus correspondet, & cum talia sint actu infinita, sequitur quod actu erunt infiniti respectus.

¶ Respondeo concedendo locum formaliter acceptum esse per se generabilem, & cum probatur, quod non, auctor. philosophi. Dico, quod philosophus loquitur tantum de relatione intrinsecus adueniente, ut clare patet a Doct. in tertio, dist. 1. q. 1. sed locus formaliter acceptus, siue actu, siue passiuo est tantum relatio extrinsecus adueniens, ut patet a Doctore in quarto, dist. 10.

¶ Ad secundum dico, quod sicut in locato sunt infinite partes inexistentes, ita sunt infiniti respectus, sed quia tamen non possent actu signari infinite partes cum quaelibet sit in infinitum diuisibilis, ut infra patebit q. 9. ita nec illi respectus fundati in illis partibus sunt actu signabiles. Et ultra non habeo pro inconuenienti posse esse infinitos respectus, etiam reales, sed de hoc alias erit sermo.

¶ Secundo principaliter dico, quod locus secundo, & tertio modis est incorruptibilis per equivalenciam,

patet, quia in eodem instanti, quo corpus a recedit ab aere subintrat aliud corpus faciens latera continens distare, & sic in ipso aere continente est alia superficies a prima modo praeposita, & alia relatio ad locatum subintrans, & sic talis locus dicitur incorruptibilis per equivalenciam, quia in eodem instanti, quo locus secundo, & tertio modis in se definit per subintrationem alterius corporis in ipso aere fit locus secundo, & tertio modis similis primo. Quia tamen haec littera est aliquantulum difficilis declaro ipsam: Cum dicit ibi. Nec eadem ratio loci potest manere in aqua succedente, quia idem accidens numero non potest manere in duobus subiectis. Hoc patet, quia si accipiamus locum pro ultima superficie aeris, cuius latera actu distant, talis superficies, quae subiectiue est in aere, non potest postea esse in alio locante, siue prioris, siue in succedente ipsi priori, quia tunc idem accidens numero migraret de subiecto in subiectum. Siue etiam accipiamus locum pro respectu locantis ad locatum fundato in ultima superficie ipsius continentis, patet, quod non potest esse in alio locante, quia tunc idem accidens numero migraret de subiecto in subiectum. Sequitur, tamen illa ratio loci succedens, quae est alia a ratione praecedenti, secundum veritatem est eadem praecedenti per equivalenciam, quantum ad motum localem. vult dicere Doct. quod quando in eodem instanti corpus recedit a loco, & aliud subintrat, quod a priori ubi, in quo erat primum locatum ad secundum ubi succedens, in quo fit secundum locatum succedens priori non est motus localis, patet quia illa duo ubi, siue illi duo respectus tantum numero differunt, ut patebit. Tum etiam quia motus localis fit in tempore, hic autem in eodem instanti, quo locatum prius recedit a loco, aliud locatum subintrat, & sic in eodem instanti, quo corrumpitur primus respectus, qui erat ad prius locatum succedit alius ad secundum locatum. tunc etiam quia inter primum locatum recedens a loco, & secundum locatum succedens, non est aliquod spacium interceptum, propter quod possibile est motus localis. Sequitur. Nam ita impossibile est localem motum esse sub hoc loco in hunc locum, sicut si essent omnino idem locus numero. id est sicut ab eodem loco numero ad eundem numero non potest esse motus localis, ut patet, ita a loco recedente ad locum immediate succedentem non potest esse motus localis: uterque enim respectus locantis ad locatum potest esse simpliciter in eadem superficie, quod non contingit de locis, inter quae est motus localis, & hoc propter spacium interceptum necessario requisitum. Sequitur. Nullus autem idem motus localis potest esse ab uno ubi ad aliud ubi, quae duo ubi non respondeant duobus locis differetibus specie propter spacium interceptum, quia habentibus alium respectum non tamen numero, sed etiam specie ad totum vniuersum. Vult dicere Doct. quod illa duo ubi, inter quae est motus localis, de necessitate correspondent duobus locis specie distinctis, loca specie distincta respectu vniuersi sunt sursum, deorsum, dextrum, sinistrum, ante, & retro, quae sunt species loci positae ab Aristotele. Aduerte tamen, quod ista loca ut specie differentia, formaliter tantum dicunt respectus specie distinctos, & fundamentaliter dicunt ipsam superficiem, quae non differt specie ab alia superficie, puta superficies, sursum, & deorsum non differunt specie, ut patet. Dicit ergo Doct. quod quando a. localiter mouetur de necessitate recedit, puta ab ubi sursum, & accedit ad ubi deorsum, ut patet de graui respectu centri, vel mouetur a loco dextro ad locum sinistrum. Ista ergo ubi, inter quae est motus localis semper differunt specie, quia talia ubi correspondent locis specie distinctis, puta quando mouetur ab ubi sursum ad ubi deorsum, ubi sursum correspondet loco sursum,

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. H 3 &

Declaratio littera.

Motus localis fit in tempore.

Quomodo Lycetus se habet in meta physica.

An locus sit corruptibilis.

Exemplum.

& ubi deorsum correspondet loco deorsum, & talia loca sunt loca communia, quae forte non corrumpuntur, sed bene loca propria. Exemplum, ut cum lapis mouetur à loco sursum corrumpitur propriū ubi correspondens tantum ipsi lapidi. Et dicitur Doctor, quod talis distinctio specifica inter illa loca contingit, propter spacium interceptum, pater, quia si non esset spacium interceptum inter a. & b. nō posset assignare nec sursum, nec deorsum respectu a. & b. Sed quando vnus locus succedit alteri loco respectu eiusdem contenti, non potest intercepti aliquod spacium inter illa duo loca. Ideo merito dicitur Doctor, quod tantum differunt numero. Sequitur, ex hoc illi respectus, qui sunt tantum numero alij videntur vnus numero, quia ita sunt indistincti respectu motus localis, sicut si tantum esset vnus respectus. Vult dicere, quod illa duo ubi, siue respectus sibi inuicem succedentia, ex quo tantum numero differunt (ut supra exposui) videtur vnus numero, & hoc non absolute, sed respectu motus localis, id est quod illa duo ubi respectu motus localis sic se habent, ac si tantum essent vnus ubi numero: & hoc quantum ad impossibilitatem motus localis: quia ita impossibile est motum localem esse inter illa duo ubi, sicut impossibile est motum localem esse ab vno, ubi numero ad idem simpliciter. Sequitur, exemplum huius patet aliquantulum in nominibus significatiuis, & littera huius exempli patet vsque ibi: sed nunquid omne corpus, &c.

Secunda motus vnus difficultas.

Ibi. Sed nunquid omne corpus aliud à primo corpore necessario est in loco, quia quantum. Hic Doctor incidentaliter mouet vnā difficultatem de corpore quanto, siue, ut precise consideratur in quantum quantum, prout ly quantum distinguitur contra corpus naturale: querit ergo, an omne corpus quantum aliud à primo corpore necessario sit in loco.

Respondet primo quantum ad opinionem philosophorum, secundo quantum ad opinionem fidelium.

Primo modo dicitur philosophus, quod omne corpus aliud à primo corpore, siue aliud à corpore celesti de necessitate est in sphaera actiuorum, & passiuorum, & necessario continetur sub aliquo precise continente. Nam quodlibet tale, vtraque possit esse in loco comuni, est etiam necessario in aliquo sibi proprio precise continente ipsum.

Sed secundo modo dicitur Theologus, quod non necessario omne corpus aliud à corpore celesti est in loco, quia Deus posset facere lapidem extra vniuersum, & per consequens lapis non esset in loco.

Et dicitur duo. Primum, quod posset facere lapidem extra vniuersum non existente aliquo alio corpore, pater quia posset destruere totum vniuersum solo lapide remanente, & sic lapis non necessario est in loco.

Secundum, quod etiam existente alio corpore apto nato locare lapidem, tamen posset facere lapidem non esse actu praesentem tali corpori, & per consequens non locari.

Addit Doctor, quod per nihil, absolutum in se corpus quantum necessario requirit esse in loco, pater, quia si per aliquod absolutum in corpore necessario requireret esse in loco, tunc Deus nullo modo posset facere lapidem sine loco. Sed tantum habet necessario potentiam passiuam, qua possit esse in loco, quia vltimam superficiem, propter quam natum est circumscribi, vel propter quam natum est esse in potentia ad circumscribi passiuē, & hoc posito loco in existentia actuali, & posita praesentia eius respectu aliquius corporis locantis, quod corpus, cum sit in potestate

passiua ad circumscribi, necessario actu est in loco: istis duobus positis (loco in existentia actuali, & praesentia eius respectu corporis locantis. i. quod vltima superficies corporis locantis actu sit praesens corpori apto nato locari. Sed de ista materia, an Deus possit facere lapidem sine loco vtroque modo, prolixius tractatur à Doct. in quolib. q. 11.

Ibi, de secundo dico: Secundum declarandum erat, esse in loco actuali. Dicit Doctor, quod supposito primo, (quod est esse in loco) corpus quantum est in loco actu, quia in preciso continente actualiter, non enim potest esse in loco, quin istud vltimum, quod est proximum continens, faciat illud esse in actu, quia facit latera corporis continentis distare. Et debet sic intelligi littera, quod corpus non potest esse in loco, quin tale corpus faciat vltimum continens, i. vltimā superficiem corporis continentis esse in actu, quae superficies intelligitur esse tunc in actu, quando corpus contentum actu facit distare latera eius.

Addit, secus est de parte in toto: nam pars in toto non facit per se distare latera continentis, ut patet de materia, & forma, & etiam de partibus intergrahibus, quae non sunt in toto quantitatio, ut locatum in loco, sed sicut pars in suo toto, ut patet quarto physice, text. comm. 23.

Ibi, de tertio dico, tertium exponendum erat, esse in loco determinato, quia aequali dicit Doctor, quod corpus locatum propter eandem quantitatem existentem in tali corpore necessario exigit corpus locatum sibi coequalem, i. quod exigit superficiem in corpore locante coequalem superficiem corporis locati, & loquitur de loco proprio, & non comuni.

Ibi. De quarto dico, quantum declarandum erat, esse in loco commensuratiue, dicit Doctor, quod corpus locatum propter vltimam superficiem quam habet, est in loco commensuratiue, ita quod pars superficiei corporis locati correspondet parti superficiei corporis locantis, & tota superficies ipsius corporis locati correspondet toti superficiei ipsius locantis. De qua correspondentia patebit à Doct. in quarto, dist. 10. q. 1.

Ibi. Quintum competit corpori ex determinato loco locante. Quintum declarandum erat, esse in loco determinato hoc, vel illo. Dicit Doctor, quod corpus esse in loco determinato, ita sic esse in isto loco, quod non in alio competit tali corpori ex determinato loco ipsum locante, quia locus aequat sibi locatum, & commensurat, & sic est praesens illi locato commensuratiue, quod non alteri. Loquendo semper de loco circumscriptiue formaliter, qui dicit respectum corporis circumscribentis ad corpus circumscriptum, sed non sic est de loco fundametalis, siue naturali, qui dicit vltimam superficiem continentis, quia ut sic idem locus potest esse respectu duorum, vel trium corporum, ut habet videri in 4. dist. 10.

Ibi, sextum competit sibi in quantum est corpus naturale. Sextum declarandum erat, esse in loco naturaliter, vel violenter, & dicit Doctor, quod esse in loco naturaliter competit corpori in quantum tale corpus naturale, ex hoc quod in quantum habet formam substantialem determinatam, & qualitates determinatas natum est aliquo locante conservari, & saluari, & ab aliquo corrumpi, & quando continetur ab vltimo illius, quod natum est ipsum saluare dicitur esse in loco naturali, licet naturalitas multum accadat rationi loci, pater, quia ratio loci, vel est vltima superficies corporis continentis, vel respectus fundatus in tali superficie, de quo supra dixi: modo naturalitas ista sumitur penes qualitates inexistentes corpori locanti, propter quas vnus corpus dicitur conservari, & saluari, & aliud corrumpi. Et sic patet ista littera.

*Nota de materia, & forma.**Quomodo corpus locatum sit in loco.**Esse in loco naturaliter competit corpori.**Non omne corpus est in loco secundum Theologos.*

Aliqui

An aliquid dicatur moueri localiter.
 ¶ Aliqui tamen expositores. Doct. in isto loco mouent hanc difficultatem, videlicet, utrum aliquid dicatur moueri localiter, per hoc quod locus continuè, & continuè variatur circa locatum, sic quod continuè sit in alio, & alio loco. Respondet q. non, quia si sit plāta in campis, & flet ventus circa ipsam continuè aer mouebitur circa ipsam, & non erit idem locus, numero tamen erit vnus per æquiualentiam ad motum localem, sic quod in ipsis diuersis locis numero non potest esse motus localis. Sed ad hoc, quod sit motus localis oportet locatū exire locum in quo est, & deserto illo, acquirere nouum locum, non sic facit planta, quia non deserit locum, cum semper sit in eadem distantia ad polos mundi, & ad centrum, & ad alias arbores circumstantes, & ideo non deserit locum, sed magis locus deserit plantam. Licet hoc sit satis benè dictum, tamen non videtur multum esse ad mentem Doct. qui vult expressè, quod idem dicatur moueri localiter, ut habet alium, & alium locum successiuè: unde sic dicit respondendo ad primam quæstionem præsentis distinctionis, quod habet alium, & alium locum successiuè localiter mouetur, fixum autem posset habere alium, & alium locum continentem, si moueretur locus per accidens, hæc ille. Tamen quicquid sit de hoc fortè, tñ aliàs pertractabuntur.

Quomodo Angelus nō necessariò sit in loco.
 ¶ Ibi ad propositū. Nūc Doc. rñdet ad principale quæsitū. scilicet an angelus sit in loco, & respōdendo dicit primò, q. angelus nō necessariò est in loco, & pbat per argumētū à minori, quia minus vñ corpus posse esse sine loco, quā angelus, & tñ potest esse, ut supra patuit, ergo & angelus. Pro nunc aduerte, q. nō querit Doct. de loco circūscriptiuo respectu angeli, cū nullo modo possit circūscribi, sed de loco diffinitiuo, quo sit præsens alicui corpori. Et dicit, quod non necessariò angelus est in aliquo loco diffinitiuo, quia Deus posset facere angelū nullo corpore existente, etiam posito corpore posset facere angelum non esse præsentem tali corpori, sicut etiam dictum est supra de corpore alio à corpore cœlesti. Et addit in littera, quod in angelo tamen est potentia passiua, qua posset esse in loco diffinitiuo tantum, & non circūscriptiuo. Sequitur. Et ista potentia, supplē passiua, vel fundatur immediatè in eius substantia, supplē absolutè, vel in ipsa in quantum est natura limitata actualiter existens, vel in aliquo extrinsecò ipsi angelo, quicquid sit illud, & ideo non oportet querere aliquam intrinsecam rationem essendi angelum in loco necessariò, supplē actu, quia ibi nulla est: sed tantummodo est in ipso potentialitas passiua, quia potest esse in loco, quia non repugnat sibi.

Opinio Petri de Candia.
 ¶ Hic tamen aliqui expositores Doct. adducunt opinionem Petri de Candia pro se dicunt, q. cum Deus sit in loco, quia vbique, & omnia alia entia sint in loco, hoc siquidem non est negandum ab ipso angelo, & ita angelus est in loco, & potest esse in loco, ita quod, & si esse in loco contingenter in sit angelo, posse tñ esse in loco sibi necessariò inest.
Opinio Gregorij Nazianzenensis.
 ¶ Et quæ est ratio intrinseca necessariò concludens angelum posse esse in loco, dicunt secundum Petrū de Candia, quod est ratio entis; quia enim esse in loco prædicatur de omnibus, etiam de Deo, sequitur, q. istud consequitur rationem transcendētem, quia quando aliquod prædicatum est omnibus cōmune conuenit illis ratione alicuius cōmunis omnibus, tale commune est ens: quia igitur angelus est ens, ideo potest esse in loco, nec ei repugnat ratio loci suo modo. scilicet diffinitiuè, hæc illi.

¶ Ista tamē positio non vñ multum ad propositū Doct. nec fortè videtur vera quantum ad aliqua.
 ¶ Primum patet, quia Doctor (loquendo de po-

tentia passiua, qua angelus possit esse in loco) pro ratione talis potentie assignat, vel substantiā ipsius angeli, vel naturā limitatā, vel aliqd extrinsecū, &c. non autem assignat ens cōmune Deo, & creaturæ.

¶ Secundum patet, primò, quia si angelum posse esse in loco, ex hoc concluderetur, quia Deus est in loco, magis videretur posse concludi angelum necessariò esse in loco, quia si Deus necessariò est in loco: ergo & angelus, consequens est falsum, ut supra patuit: oportet enim assignare aliā rationem.

¶ Secundò ista ratio non concludit, videlicet esse in loco prædicatur de omnibus, ergo & de angelis: antecedens est manifestè falsum, quia si esse in loco prædicaretur de omnibus entibus, tunc locus esset in loco, & esset processus in infinitum, ut supra patuit probando, quod locus non est in loco. Tum quia si esse in loco prædicatur de omnibus, aut prædicatur equaliter de omnibus, aut inæqualiter. Si primò, tunc sicut esse in loco de necessitate prædicatur de Deo, ergo & de angelo, consequens est falsum. Si inæqualiter, ita quod esse in loco conueniat necessariò alicui, & contingenter alteri, tunc oportet assignare aliam, & aliam rationem, quia secundum vnā aliquod ens de necessitate est in loco, & aliud secundum aliam contingenter: si enim tantum esset vna ratio, illa esset ratio, vel necessariò tantum essendi in loco, vel tñ contingenter.

¶ Tertiò non videtur verum, q. ideo angelus potest esse in loco, quia ens. Quia aut accipitur ens transcendentè, ut est commune omni enti, & tunc sequeretur, q. omne ens posset esse in loco, cuius oppositum dictū est supra. Tum quia quæstio de angelo est tantum de loco diffinitiuo, & locus diffinitiuus non conuenit angelo ratione entis transcendentè sumpti, quia talis locus posset competere cuilibet enti, & sic Deo. Oportet ergo assignare aliā rationem, per quam angelus possit esse in loco diffinitiuè, & fortè non videtur alia ratio, nisi quia est talis natura sic limitata, &c.

¶ Ibi. Supposito igitur isto primo, videlicet, q. angelus possit esse in loco, nō oportet, q. sit in loco actu, videlicet in loco circūscriptiuo, quia non oportet, q. sit in aliquo continente indiuisibili actualiter existente, id est in aliqua superficie indiuisibili eo modo, quo diuidit corpus, ut supra patuit, actualiter existere. i. cuius latera distāt, patet q. angelus, cū sit indiuisibilis, non facit latera cōtinentis distare, nec per consequens facit superficiē continentē in actu.

¶ Ibi de tertio est dubiū. scilicet esse in loco determinato sibi æquali, & de hoc mota est quæstio secunda.

Quæstio Sexta. Dist. II.

Utrum angelus requirat determinatum locum, ita quod nec in maiori, nec in minori possit esse, sed præcisè in tanto loco.

Seraphicus Bonauen. 2. sent. dist. 2. q. 3. artic. 2.

Scotus 2. sent. dist. 2. q. 6.

Franciscus de Mayronis 2. sent. dist. 2. q. 12.

T nō debet hic accipi in loco circūscriptiuè, siue cōmēsuratiuè eo modo, quo dictū est de loco circūscribēte corpus, sed debet hic accipi cōmēsuratiuè. i. adæquatè. Et est qd. An Angelus sit tibi adæquatè determinet vnū locū diffinitiuè, siue pñtialiter, q. non possit esse in maiori, vel minori loco. Respondet Doc. dicens, q. cōmuniter conceditur, q. non potest esse in loco quantumcunque magno, quia hoc est proprium Dei. Et ex hoc infert Doct. q. si sic esset, quod tunc angelus posset esse (ut videtur) in loco quantumcunque paruo. Fran. Lychin sec. Sent. Scoti. H 4 In-

Opinio Petri de Candia nō amittitur.

Dubium.

Intendit enim Doctor probare, quod si angelus non potest esse in loco quantumcunque magno, & nec etiam poterit esse in loco quantumcunque paruo, & probat ex 37. propositione primi Euclidi. ubi vult, quod quicquid potest esse in vno equalium, & in reliquo, si sibi figuratio non repugnet. Et ratio stat in hoc, si enim a. potest esse in maximo loco, ergo, & in minimo, cum non sit maior ratio de vno, quam de alio, si enim non potest esse in loco quantumcunque minimo, hoc non erit ex ratione loci, sed ex ratione figuræ: Exemplum. Nam aliquod corpus perfecte quadratum potest esse in loco perfecte quadrato, & tamen illud idem non poterit esse in loco habente figuram tantum quadrangulam, ut patet, maxime si illud quadrangulum sit tantæ quantitatis, quantæ quadratum. Differentia enim inter quadratum, & quadrangulum hæc est, quia quadratum habet quatuor latera adinuicem equalia, quadrangulum vero perfectum habet duo latera adinuicem equalia, puta longiora, & alia duo adinuicem equalia, sed inæqualia lateribus longioribus. Et hoc est quod dicit Doct. de aqua respectu loci quadrati, & loci quadranguli: figuratio ergo illa impedit, ut non possit esse in loco equali secundum quantitatem. Cum ergo in angelo nulla sit figuratio obstant, oportet concludere, quod si potest esse in loco quantumcunque magno, quod etiam possit esse in loco quantumcunque paruo; sed primum non conceditur: ergo nec secundum, & hoc est quod dicit in ista littera, quàm tamen aliquammodo declaro. Cum dicit quicquid potest esse in vno equali, puta secundum quantitatem, potest esse in altero equali secundum quantitatem, si sibi non repugnat figuratio aliqua, secundum quamfigurationem vni existens in vno equali secundum quantitatem necessario distinguitur ab alio existente in alio secundum quantitatem, quæ distinctio prohibet existens in vno equali non posse esse in alio equali.

Exemplum.

Differentia inter quadratum, & quadrangulum.

Declaratio litteræ.

¶ Sequitur sed angelo nulla figuratio loci, in quo est repugnat, patet quia figuratio loci tantum repugnat habenti partes quantitativas, quas angelus non habet.

¶ Sequitur igitur si potest esse in vno equali, & in altero, & per consequens potest esse in quadrato quantumcunque paruo, vel stricto, quod oportet ponere dicendo, quod non repugnat sibi esse in quantumcunque loco, quia si potest esse in quantumcunque loco paruo, oportet dicere, quod possit esse in quadrato quantumcunque paruo, vel stricto, & sic sequitur, quod non repugnet sibi esse in loco quantumcunque longo: patet quia quadrangulus est equalis isti quadrato paruo in quo potest esse, si enim detur quadrangulus equalis quadrato paruo, talis quadrangulus erit longissimus propter strictitudinem trianguli, patet quia quadrangulus constat ex quatuor lateribus, quorum duo sunt longiora adinuicem equalia, & alia duo breviora adinuicem equalia. Et sic quadrangulus equalis quadrato paruo habebit latera longiora strictissima. & sic per propositionem Euclidis, si angelus posset esse in loco quantumcunque paruo posset esse in quadrato paruo, & per consequens posset esse in quadrangulo equali quadrato strictissimo, & per consequens longissimo, quod videtur inconueniens, & quod possit sic esse, patet quia nulla figuratio repugnat angelo.

¶ Sequitur. Istud declaratur per oppositum de corpore naturali. Hic Doctor declarat quomodo sequeretur angelum posse esse in loco quantumcunque longo, si posset esse in loco quadrato paruo, & hoc declarat per oppositum de aqua, quia

si aqua possit esse in quadrato paruo, ut in loco, non tamen sequitur, quod possit esse in quadrato equali illi quadrato: & hoc est, quia figuratio talis repugnat aquæ, & si sibi non repugnaret, si posset esse in quadrato paruo, posset esse in quadrato equali: cum ergo angelo nulla repugnet figuratio, sequitur, quod si posset esse in quadrato paruo etiam posset esse in quadrato equali quadrato, & hoc est quod intendit Doct. hic.

¶ Ibi. Præterea si quantitas aliqua virtutis est in angelo. Doct. per hanc rationem deducit ad hoc inconueniens, quod si angelus haberet quantitatem virtuale, secundum quam posset se facere præsentem cuilibet loco quantumcunque minimo in infinitum, esset virtutis infinitæ. Patet in simili, quia sicut posset facere se præsentem virtute propria loco quantumcunque magno in infinitum est virtutis infinitæ, ita posset se facere præsentem loco quantumcunque minimo in infinitum erit virtutis infinitæ.

¶ Ibi. Si tamen posset esse in puncto, vel non. Hic Doctor non determinat se, nec ad hanc partem, quod angelus possit esse in puncto tanquam in loco, nec ad partem oppositam, scilicet quod non possit esse in puncto, & dicit, quod non apparet ratio necessaria, nec ad vnam partem, nec ad aliam. Qui enim vellet tenere angelum posse esse in puncto tanquam in loco, haberet pro se hanc rationem, quod licet angelus sit indiuisibilis, non habet tamen indiuisibilitatem limitatam, sicut punctus, puta secundum genus quantitatis: punctus enim est indiuisibilis de genere quantitatis, modo posset esse in puncto tanquam in loco oportet esse indiuisibile, limitatum secundum genus quantitatis.

¶ Qui etiam vellet tenere partem oppositam, scilicet quod possit esse in puncto, ut in loco, posset habere per se hanc rationem: illud est possibile, ad quod nullum sequitur inconueniens: sed ad angelum posse esse in puncto, ut in loco nullum sequitur inconueniens: si enim aliquid posset inferri inconueniens hoc præcipue posset inferri, quod tunc angelus non posset moueri localiter super aliquod spacium, nisi tale spacium esset compositum ex partibus, quod est falsum.

¶ Dicit tamen Doct. quod tale inconueniens non videtur sequi, quia angelus posset immediate ex loco punctuali ferre se continuum, cuius continui punctus est terminus, puta si angelus esset in aliquo puncto magnitudinis cubitalis recedendo à tali puncto localiter moueretur super tali magnitudine continue. Et sic non apparet ratio necessaria, nec pro vna parte, nec pro alia.

¶ Ibi, de isto igitur articulo. Hic Doct. respondet ad secundam quæstionem secundum propriam intentionem, quod angelus habet locum determinatum, indeterminatè tamen hoc modo, quia aliquis locus est, quo maiorem non posset habere, & aliquis, quo minorem habere non posset, loquendo de loco continuo, licet forte posset esse in puncto, quia & si forte angelus posset esse in puncto, ut in loco, non tamen posset esse in aliquo minimo continuo, ut in loco propter rationem superius factam, quia si posset esse in loco quantumcunque paruo, posset esse in quadrato paruo, & sic in quadrangulo longissimo, quod est manifestè falsum, sed ista non sequitur, si ponatur posse esse punctualiter in aliquo loco.

¶ Ibi. Vtrum autem determinatum locum requirat, & determinatè, ita quod habens tantum virtutem, si est præsens loco de necessitate est præsens tanto loco, nec in potestate sua est, quod sit præsens maiori, & minori loco.

¶ Hic Doctor ponit duas partes oppositas, & probabiles.

¶ Prima,

Exemplum de aqua.

Ang. angelus possit esse in puncto.

Propria intentio Scoti.

¶ Prima, quod & si sit in potestate angeli posse se facere presentem tali, vel tali loco, tamen ut est in loco, sic de necessitate est in tanto loco, quod potestate sua non potest esse in maiori, nec in minori loco, nec simul, nec successiue.

¶ Et probat per simile de corporibus, quia & si corpus possit esse in illo, vel in illo, tamen dum est in loco sic adæquate est in illo, quod non potest esse nec in maiori, nec in minori, quia vltima superficies corporis locati adæquate sibi determinat tantum locum. Sic videtur quod, quantitas angeli virtualis sic adæquate determinet sibi tantum locum, ut non possit esse neque in maiori, neque in minori loco, licet possit esse in æquali successiue.

¶ Secunda pars est, quod & si angelus determinet sibi tantum locum, quod non maiorem, puta locum tricubitalem, ita quod non possit esse potestate sua in maiori loco, & similiter determinet sibi locum ita paruum, quod non maiorem, puta locum digitale, ita quod potestate sua non possit esse in minori loco, tamen se potest facere presentem maiori, & minori loco accipiendo maius, & minus infra spacium digitale, & tricubitale, ita quod potest esse potestate sua in spacio bicubitali, & in spacio cubitali. Et si non possit esse in maiori loco tricubitali nec in minori loco digitali. accipiendo tamen totum illud spacium potest esse in maiori, & in minori loco respectu illius spacii.

¶ Ibi. De quarto patet, quod non est in loco commensuratiue, quia non habet partem, & partem cum partibus loci, ut supra exposui.

¶ Ibi de quinto dico, quod est in hoc loco, vel illo supple determinate, quia non est ubique. Et hic declarat Doct. quomodo angelus potest seipsum reducere ad talem, vel talem locum, & hoc magis patebit quæstione vltima presentis distinctionis, vbi Doct. querit: An angelus possit mouere se. Dicit ergo Doct. hic, quod quando aliquid est in potentia passiva ad aliquod genus, & per consequens in potentia passiva ad aliquam speciem, & ad aliquod individuum est eadem potentia actiua, quæ reducit potentiam passivam ad genus, & ad speciem, & ad individuum, patet quia si aliquod corpus est in potentia passiva ad colorem, erit in potentia passiva ad albedinem, & nigredinem, potentia ergo actiua reducens tale corpus ad colorem, reducit ad aliquem colorem, non enim potest reducere ad colorem in communi, nisi prius reducat ad aliquem colorem in particulari, quia actiones sunt singularem primo metaphisice in prohemio. Sic dico in proposito, quod si angelus sit in potentia passiva ad locum in communi, erit etiam in potentia passiva ad hunc, vel hunc locum, & potentia actiua, quæ reducit angelum ad essendum in loco in communi est eadem, quæ reducit ipsum ad essendum in hoc, vel hoc loco. imo non potest reducere ad essendum in loco in communi, nisi prius reducat ad essendum in loco in particulari. Et infra patebit quomodo idem Angelus sit in potentia passiva ad locum, & in potentia actiua faciendi se in loco.

¶ Ibi. De sexto dico, quod non est in aliquo loco naturaliter, quia tunc esset in aliquo loco violententer. patet quia si esset in loco sursum naturaliter, tunc esset in loco deorsum violententer, ut patet de leui, quod est in loco sursum naturaliter, quia secundum naturalem inclinationem, & per consequens in loco deorsum violententer. Sequitur tunc etiam aliquod corpus haberet naturalem aptitudinem ad ipsum conservandum, in loco & aliquod corpus ad ipsum corrumpendum. patet quia ideo corpus habet naturalem inclinationem ad aliquem locum, quia propter qualitates naturales in ex-

stentes locanti, locatum saluatur, & conservatur ibi, ut supra patuit.

¶ Ibi. Et confirmatur ratio per Auicennam non metaphisice. Vbi vult, quod motus celi non sit naturalis, quia tunc terminaretur ad quietem naturalem, & motus ab illa quiete esset violentus. Nam motus alicuius dicitur proprie naturalis vni termino, ad quem est talis motus, ad quem terminum mobile naturaliter inclinatur. Ideo enim motus naturalis ad centrum dicitur naturalis, quia graue naturaliter inclinatur ad essendum in centro, & naturaliter inclinatur ad quiescendum in centro, & ideo si lapis moueretur a centro ad alium locum, talis motus esset violentus, quia esset contra eius naturalem inclinationem. Sic in proposito, si celum moueretur motu naturali ad aliquem locum, tunc in tali loco quiesceret & post si ab illo loco moueretur ad alium locum talis motus esset violentus: Sic in proposito si motus localis angeli ad aliquem locum, puta sursum esset naturalis, naturaliter quiesceret in illo loco, & si ab illo loco moueretur ad alium locum puta deorsum talis motus esset violentus, & quies in illo loco deorsum esset ei similiter violenta, quod est inconueniens.

¶ Ibi. Ex isto sexto patet, quia potentia passiva, quæ est in angelo ad essendum in loco non est naturalis, nec violenta, sed neutra, quia nec istud passum inclinatur ex se naturaliter ad istam formam, nec ad oppositum. Sed neutro modo se habet ad ista, sicut superficies ad albedinem, & nigredinem, indifferenter se habet. De ista differentia potentie passivæ scilicet naturalis, violentæ, & neutre vide Doctorem in quæstione prima prologi & quæ ibi exposui.

VLTIMO loco soluenda sunt principalia argumenta ad primam quæstionem huius partis posita, vbi querit Doct. Vtrum angelus sit in loco.

¶ Et primo arguit auctoritate Boetij de hebdomadibus. Communis (inquit) anima conceptio est in corporalia non esse in loco.

¶ Et Augustinus 83. quæstionum. q. 20. vbi videtur probare, quod Deus non sit in loco ex hoc, quia non est corpus ergo. Et super genesim dicit de Deo quod mouet creaturam corporalem per locum, & tempus, spiritualement per tempus tantum, ergo negat a spiritali motionem per locum, & ita negat locum ab illa.

¶ Respondet Doct. ad omnes has auctoritates quod debent exponi de loco circumscriptiuo, ut dictum est supra, & si nulla creatura spiritalis potest esse in aliquo loco circumscriptiuo, & sic Deus non potest mouere illam per locum circumscriptiuo, quia quod mouetur per locum circumscriptiuo, circumscriptiuo est in loco. Est tamen creatura spiritalis in loco diffinitiuo, siue presentialement, ut supra patuit.

¶ Item arguit Doct. auctoritate philosophi quarto phisicorum tex. com. 41. Locus est vltimum corporis continentis immobile primum. Sed nullum corpus continet angelum, quia continens est actiuius contento.

¶ Respondet Doct. quod superficies aliqua corporis continet angelum. Ista tamen continentia non est circumscriptiua, sed tantum diffinitiva, siue presentialis, quia sicut superficies, prout est continentia circumscriptiua continet corpus circumscriptiuo, sic continentia diffinitiva continet diffinitiuo, non tamen ex hoc sequitur, quod talis superficies continens angelum sit agens, vel influens respectu eius, quia continentia loci est alterius rationis a continentia forme, & specie, forma enim dicitur continere

Angelus non est in loco commensuratiue.

Angelus non est in aliquo loco naturaliter.

2. metaph. cap. 2.

An motus cali sit naturalis.

Libri Distin. Quæstio

*Quomodo
forma conti-
neat mate-
riam.*

*Quomodo
species con-
tineat indi-
uidua.*

*Quomodo
superficies
contineat an-
gelum.*

continere materiam pro quanto perficit eam, & species dicitur continere indiuidua prout est esse quidditatum illorum, sed locus, siue superficies sic continet angelum, ut talis continentia nihil aliud sit, nisi contentum esse infra hanc superficiem continentem, & nihil eius esse extra illam superficiem, & hoc verum est in quocunque contento diffinitiuè, quia nihil eius est extra locum ambientem: non tamen ex hoc sequitur, quod contineatur circumscriptiuè, quia ultra hoc, quod locatum non sit extra ambitum superficiei continentis requiritur correspondentia partium contenti ad partes continentis, & totius contenti ad totum continens, qualis non est in angelo, cum non habeat partes.

¶ Ultimo, arguit Doct. quia locatum habet situm, & situs tantum conuenit quanto ergo.

¶ Respondet Doct. negando illam propositionem scilicet, quod omne, quod est in loco habet situm, siue accipiat situm, vel pro differentia quantitatis, qui dicit ordinem partium adinuicem in aliquo toto, siue ut est prædicamentum, qui situs ultra ordinem partium in toto dicit etiam ordinem totius locati ad totum continens, & partium locati ad partes continentis, de quo vide Doct. in 4. dist. 10. q. 1. & sic finis huius quæstionis.

¶ Gregorius tamen de Arimino in secundo, distinctione sexta, quæstione prima, articulo secundo ponit duas conclusiones contra Doctorem dicens sic.

*Gregorius
Ariminensis
ponit duas
conclusiones.*

Q V A N T V M ad secundum articulum pono conclusiones duas prima est, quod nec angelus, nec alia alia res dum mouetur aliquam talem rem acquirit de genere permanentium à se distinctam in loco sibi formaliter inhaerentem, qualem multi opinantur, & vbi appellant.

¶ Secundo, quod vbi non est res alia à loco, & à locato distincta, primam conclusionem probabo sic, & ut clarius fiat probatio probabo eam de corpore, quod localiter mouetur, de quo magis videretur etiam secundum opinantes talia, quod talem rem deberet acquirit, & arguo sic.

¶ Si corpus localiter motum in quantum sic mouetur acquirit nouum vbi, intelligendo per vbi aliam quam rem illi formaliter inhaerentem, siue sit absoluta, siue respectus eius ad locatum, vel alia aliqua, ut diuersimodè aliqui putant. igitur perdit etiam aliquod vbi, ita quod ab aliquo vbi mouetur ad aliud vbi, sicut ab vno loco ad alium, & ita concedunt, quod talia possunt. si sic vel mouetur de vno vbi ad aliud in tempore, vel in instanti, neutro modo ergo, &c. quod autem non in tempore probabo quia si sic, igitur partibiliter, & successiuè, prius secundum vnā partem, & posterius secundum aliam partem, quam secundum totum. vel igitur secundum partes mobilis, vel secundum partes ipsius vbi, & hoc vel secundum partes dimensionales, seu quas habet secundum extensionem mobilis, vel secundum partes essentielles intrinsecas secundum intentionem, quemadmodum ponitur forma, quæ intenditur habere partes tales non situ distantes.

¶ Si dicatur primum, scilicet quod mobile prius secundum vnā partem sui mouetur ab vbi quod habet, quam secundum alium, & quam secundum totum. Quæro tunc de alia parte mobilis ipsius, aut enim habet suum adhuc vbi totum, vel partem quam prius habuerit, & tunc sequitur, quod ipsa quiescit alia parte mota actualiter, quod est impossibile supposito ipsum esse continuum totum perfectum continuitate, aut habet aliquam partem vbi primi non tamen illam, quam prius habebat, quod non potest esse, nisi habendo aliquam quam prius habebat alia pars mobilis, & tunc sequitur quod

illa pars vbi, quam habet migravit de subiecto in subiectum, quod est impossibile naturaliter.

¶ Si detur secundum videlicet, quod mobile ideo partibiliter mouetur ad vbi, quia prius ab vna parte dimensionali ipsius vbi, quam ab alia. tunc quæro de alia parte vbi, in qua parte mobilis remanet subiectiuè per tempus illud, in quo ab alia mouetur mobiliter? vel siquidè in ea primo erat, & per consequens illa pars mobilis quiescit, & parte vna quiescente mouetur totum, quod non conuenit naturaliter, vel in alia parte mobilis, & tunc sequitur quod de subiecto in subiectum transierit.

¶ Si detur tertium puta, quod totum ipsum mobile simul prius mouetur ab vna parte essentiali ipsius vbi, quam ab alia, contra.

¶ Primo quia vbi secundum ipsos tales partes non habet, alioquin susciperet magis, & minus, cuius oppositum dicit. Auctor sex principiorum.

*Cap. 5. de
vbi.*

¶ Præterea hoc patet esse falsum ratione. Primo quia nunquam corpus aliquod dicitur magis esse in vno, eodemque primo loco toto, quam fuit nec minus vno tempore, quam alio. Secundo quia secundum hoc sequeretur, quod quolibet pars mobilis haberet aliquam eandem partem primi vbi, quam habuit prius, licet non omnem habeat, nec vbi ita intensum, & per consequens adhuc est in eodem loco, in quo prius. non enim mutat vbi, nisi mutando locum etiam secundum opinionem illam, & ex hoc sequitur, quod quolibet pars quiescit.

¶ Eodem modo potest argui, quod non acquiritur nouum vbi partibiliter, quia vel hoc esset secundum partibilitatem mobilis, ita quod vna pars eius prius acquireret nouum vbi, quam alia, & tunc sequitur, quod vna mouetur alia non mota, vel secundum partibilitatem vbi præcisè ita quod totum mobile simul prius acquirit vnā partem essentiali vbi noui, quam aliam; quia de parte dimensionali non potest accipi, & tunc aut simul cum secunda parte vbi remanet prima aut non, si sic igitur per tempus habet eandem partem vbi, & per consequens totum est in eodem loco primo, in quo prius fuit, igitur dum mouetur quiescit. si non igitur in quolibet instanti habet nouum vbi, & perdit aliud, & per consequens non partibiliter, & successiuè mouetur ab vbi in vbi, cuius oppositum dabatur. relinquitur igitur quod mobile localiter motum non mouetur in tempore, seu partibiliter, & successiuè de vbi non in aliud, quod autem nec in instanti probabo, & exempli gratia sit. p. aliquod corpus quiescens in aliquo loco determinato, & habens vbi quod sit. a. & incipiat. p. moueri continue si ergo in aliquo instanti. p. mouetur ab a. sit illud instans. b. tunc sit aut. p. in instanti. b. est in eodem loco primo ipsum, & omnes partes eius, in quo erat tempore quietis, aut non. si sic igitur habet idem vbi. a. in instanti. b. & per consequens simul est mutatum ab a. & non est mutatum ab a. Si non igitur est mutatum ad aliquid noui loci, vel magnitudinis. aut ergo ad aliquid diuisibile, aut ad aliquid indiuisibile præcisè. non primum quia in motu continuo cuiuslibet partis diuisibilis prius acquiritur pars, & nulla tamen simul acquiritur, ut patet ex sexto physico-rum. nec indiuisibile quoniam tunc sequitur, quod in motu locali continuo sit dare primum magnitudinis ad quod mobile est mutatum, & iuxta consuetum modum loquendi est dare primum mutatum esse. quod nullum moueri, vel mutatum esse præcessit, quæ reprobata sunt sexto physico-rum. 6. phys. com-
tex. 57.

¶ Secundo

¶ Secundo sic ponatur quod p. moueatur continuè, & sit a. vnum vbi, à quo mouetur, seu quod perdit in instanti. b. tunc sic, aut p. acquirit in instanti aliquid vbi, aut non. si non, igitur nec in b. instanti perdit a. vbi, simul enim in motu locali mobile, & perdit terminum à quo, & acquirit terminum ad quem. Si verò in instanti. b. acquirit aliquid vbi nouum sit illud. c. & tunc etiam quero vtrum p. perdit, c. in instanti. b. aut in alio, si in alio igitur p. habet vbi. c. per tempus, & per consequens vel illa tempore simul mouetur, & quiescit, vel mouetur, & nullam talem rem perdit, ac per hoc nec etiam acquirit, quod est propositum. Si verò in instanti. b. ergo in eodem instanti perdit, & acquirit vbi. c. & simul est mutatum ab ipso. c. & ad ipsum.

¶ Et ulterius sequitur, quod in illo instanti habet c. & non habet. c. quod est impossibile. consequentia patet per illam conclusionem demonstratam in sexto physicorum. omne q. mutatum est, quando primò mutatum est, est in eo, ad quod mutatum est, & similiter verum est, quod nullum q. mutatum est quando primò mutatum est est in eo, à quo mutatum est.

¶ Præterea in eodem instanti primò. p. est mutatum ad vbi. c. & ipsum. c. ex primo genitum, & eodem instanti est primò motum a. c. & ipsum c. est primò corruptum, igitur si eodē instanti. p. est motum a. c. & ad. c. eodem instanti. c. est genitum, & corruptum, & est, & non est.

¶ Præterea secundum hoc generatio, & corruptio eiusdem rei numero demonstratæ sine medio sibi succedunt, & continuantur, quod philosophus reputat impossibile octauo physicorum, & similiter Comen. com. 63.

¶ Præterea si in instanti. b. perdit vbi. c. igitur, ut prius in eodem instanti acquirit aliud vbi. puta. d. & ultra arguendo, ut prius sequitur, q. multa, imò omnia vbi acquirit in instanti. b. & per consequens totus motus continuus ipsius. p. sit in vnicō instanti, quod est impossibile.

¶ Tertio si à quolibet vbi. p. mouetur, vel mutatur non curo pro nunc in instanti, & ad quodlibet mutatur in instanti, sequitur, q. totus motus continuus ipsius. p. componatur ex mutatis esse præcise, & tempus mensurans illum ex instantibus iuxta communem modum loquendi. antecedens probatum est sexto physicorum, consequentiam probo si cut in primo distinctione decima septima, questione quarta, articulo secundo, & est quarta ratio contra opinionem, quæ ibi reprobat.

¶ Secunda ratio ad conclusionem est ista cælum primū secundum philosophum verè mouetur localiter, & tamen nullum vbi acquirit, cum ipsum non circumscribatur, neque contineatur à loco, & per consequens secundum viam illam non habet in se aliquid vbi, & confirmatur per auctorem sex principiorum, qui expressè dicit ultimam sferam non habere vbi, eo q. nihil contineat ipsam. igitur non omne, quod localiter mouetur talem rem in se acquirit, ex quo ulterius infero, q. cum in nullo alio motu experiamur rem talem acquiri, nec auctoritas aliqua digna hoc dicat irrationabiliter in aliquo alio fingitur talis res.

¶ Tertio si quodlibet mobile continuo motu, & c. sequeretur, q. localiter motum simul moueretur duobus modis distinctis, & esset dare quintum genus motuum, præter illa quatuor, quæ posuit philosophus in quinto physicorum, & quæ communiter ponuntur. consequentia ista patet, nam quod mouetur localiter de loco ad locum acquirit partibiliter locum, & mouetur secundum locum. si ergo simul acquirit continuè vbi, mouetur etiam

secundum vbi, & sic duobus modis distinctis, quod erat primū inferendum. Rursus secundum istos, motus ad vbi pertinet ad prædicamentum vbi, motus autem ad locum, cum locus per istos non sit vbi, non pertinebit ad idem prædicamentum, & constat, q. non ad prædicamentum substantiæ, vel qualitatis, nec etiam quantitatis, cum non sit augmentum, nec decrementum, nec mobile mutetur secundum propriam quantitatem igitur oportet, dare quintum prædicamentum, in quo motus ille ponitur, & certe difficile, ne dicam impossibile, erit reperire, saluato communi numero prædicamentorum.

¶ Quarto si sic igitur possibile est aliquid eodem tempore primo moueri continuè secundum vbi alicuius loci, & quiescere secundum locum illum, & contra quiescere secundum vbi, & moueri secundum locum, hoc autem falsum est, nam quiescere secundum vbi non est aliud, quam ipsum, & omnes partes eius esse in eodem loco, quo prius. si ergo aliquid quiesceret secundum vbi, quiesceret secundum locum, & contra consequentia declaratur quia secundum ipsum, vbi est res distincta etiam qualitatively, ac etiam subiecto, & sup. ab ipso loco, nec aliam quam causalitatem habet alterum super reliquum, quam Deus non possit plenè supplere. potest ergo Deus locum transferre partibiliter de suo loco, conservando totaliter vbi in ipso loco, & contra poterit in loco in nouare continuè vbi, & ipsum in eodem loco adæquato, & primo retinere.

¶ Secunda conclusio probari potest ex eodem, quoniam si vbi sit talis res, possibile erit per potentiam Dei idem locum esse in loco eodem, in quo prius, & non esse vbi prius, & contra esse vbi prius, & non in eodem loco, in quo prius quæ non sunt intelligibilia.

¶ Præterea si vbi est talis res anihilet Deus vbi. quod habet Sortes existens in loco isto demonstratur verbi gratia. a. & nullam mutationem aliam faciat in Sorte, aut in nulla alia re, quod est bene. possibile suæ omnipotentia, quo facto quæritur, vtrum Sortes sit in a. vel non? si non igitur Sortes est mutatus secundum aliam mutationem, quia prius fuit in a. quod est contra positum. si sic igitur ad hoc, quod Sortes sit in a. non requiritur aliqua alia talis res, & cum nulla experientia de illa habeatur nec Dei reuelatio, nec ratio alia, propter quam deberet poni, sequitur q. irrationabiliter, & inutiliter ponitur.

¶ Præterea si est talis res. aut est res aliqua absoluta, aut respectus secundum ponentes respectus non absolutus, non enim substantia, nec quantitas, nec qualitas, ut patet. non respectus, quia ut videtur non esset, nisi vel respectus locati ad locum, vel conuer-

so loci ad locum, vel tam hic, quam ille, secundum non potest dici, neq. tertium secundum viam illam, alioquin locus haberet vbi, & posset conuenienter queri vbi est iste locus, & ultra etiam loci esset locus quod ipsi non concederent, nec primū potest dici secundum viam suam, quod tamen ipsi dicunt, probo respectus locati ad locum est de genere relationis igitur, & respectus locati ad locum, patet antecedens non enim ad aliud prædicamentum, ut videtur secundum doctrinam eorum reduci potest. consequentia probatur nam, ut dicit Augustinus septimo de trinitate capitulo primo, & philosophus in prædicamentis omnia relatiua dicuntur ad conuertentiam, & per consequens secundum viam illorum habent respectus mutuos, omnes autem mutui respectus pertinent ad idem prædicamentum, igitur si vnus est de prædicamentis relationis, & alter, sed secundum istos vbi non est res

Quid sit
quiescere se-
cundū vbi.

Præmissio
ad proban-
dum contra
conclusionem
principalem.

Quæ sint on-
ta, aut respectus
secundum ponentes
respectus non
absolutus.

Cap. de ad
aliquid.

6. phys. con-
tex. 55.

5. phys. con-
tex. 18.

est res prædicamenti relationis, igitur vbi non est talis res à locato, & loca distincta.

¶ Præterea omnis quæstio facta per interrogatiua pertinentia ad prædicamentum vbi quærit de loco, & omnis responsio data per prædicabilia dicti prædicamenti ad huiusmodi quæstionem respondet de loco, igitur vbi est locus, & conuerso consequentia patet, & antecedens probatur quo ad primam partem, nam istæ interrogationes æquivalent in significando vbi est Sortes, & in quo loco est Sortes, & istæ similiter quo iuit Sortes, & vnde venit Sortes, & ad quem locū iuit, vel à quo loco venit, nec aliud quis per vnam intelligit, quam per aliam, vt puto quicunq; confiteri. Quo etiam ad partem secundam patet. nam idem penitus respondet qui dicit est hic, & qui dicit est in isto loco, vel qui dicit illuc iuit, vel illinc venit.

¶ Confirmatur si quis interrogat de Sorte vbi est? & respondeatur in ecclesia, vel in scholis conuenienter responderetur, & bene. si verè. si igitur in ecclesia, & in scholis non sunt termini pertinentes ad vbi prædicamentum aliqui non conuenienter sic responderent. igitur eiusdem est interrogatiuum hoc aduerbium vbi, quod ista significant, significat autem loca ipsa extrinseca, & non aliquam rem formaliter loco inherentem, ergo nec vbi de re aliqua tali interrogat, & per consequens nec aliqua res talis est vbi. hoc patet etiam auctoritate Comen. quinto metaphisicæ. c. 28. vbi dicit, quod secundum, quod dicitur locus habet locatum, est prædicamentum vbi. Item quarto phisicorum. cap. 24. pluries dicit locum corporis locati esse vbi eius. vnde ait, quod philosophus intendit distinguere inter locatum, esse in corpore, quod est vbi eius, & inter partem esse in toto, & eadem verba repetit in eodem comen. igitur secundum eum, in quo est, locatum est vbi eius. Ista etiam intentio est Boetij in libro de trinitate vbi ait Vbi, vel de homine, vel de Deo prædicari potest, de homine, vt in foro, de Deo vt vbiq; sed ita vt non quasi ipsa res sit id, quod prædicatur de qua dicitur, non homo ita dicitur esse in foro, quemadmodum esse albus, vel longus, nec quasi circumfusus, & determinatus proprietate aliqua, qua significari secundum se possit, sed tantum quod sit illud alijs informatum rebus per hanc propriè prædicationem propriè ostenditur. quæ verba sic exponit comen. ibidem id est locus potest quidem prædicari &c. & sequitur, sed ita dicitur homo esse in foro, vel Deus vbiq; vt quamuis in prædicando edicatur est, non tamen ita dicitur, quasi ipsa res, de qua dicitur sit id, id est habeat esse eo, quod prædicatur. & infra sic, igitur per hoc, quod dicitur homo esse in foro nequaquam homini inherens, qua ipse sit verè proprietas gramaticorum, vel dialecticorum propriè significatione notatur, sed per hanc prædicationem hoc tantum cōsequens ostenditur, sed quod illud confusum, & determinatum per esse in foro dicitur rebus alijs, quam sit circumfusus, & determinatio verè sit informatum, & hoc quidem sensu locus de homine prædicatur hæc Comen. Ex ijs euidenter apparet secundum intentionem Boetij, quod vbi significat locum, & quod per propriam prædicationem illius prædicati nulla proprietas, vel res subiecto inherens denotatur, sed tantum extrinseca, quæ est locus, si autem aliquis calumniaretur ex hoc, quod ait informatum alijs rebus, & velit ex hoc inferre, quod per huiusmodi prædicationem importetur aliquid, quod propriè loquendo informat locatum, & inhereat illi. attendat quid subdit infra Boetius, ait enim simul de actione, habitu, vbi, & quando omnis hæc prædicatio exterioribus datur, omniaque hæc quodammodo referuntur ad

aliud. Comen. hæc omnia, id est habitus, & actiones, de quibus circumloquimur, & loca, & tempora, de quibus prædiximus quodammodo referuntur ad aliud, id est alij, quam ijs quibus subsistens est aliquid, & infra sic, igitur prædicatio alia est, qua verè inherens inherere prædicatur: alia, quæ quamuis forma inherentium fiat, tamen ita exterioribus datur, vt ea, vel alicui inherere intelligatur. hæc ipse, vbi patet, quod non prædicatur per talem prædicationem alia forma inherens subiecto, sed res extrinseca tantum.

¶ Contra ista primo potest argui, quia sequi videtur, quod si sit species prædicamenti quantitatis. & per consequens non sint decem prædicamenta. consequentia patet, quia quantitatis species est locus secundum philosophum in prædicamentis.

¶ Secundo. Auctor sex principiorum dicit, quod vbi est circumscriptio loci à loci circumscriptione procedens, constat autem quod locus non est circumscriptio corporis procedens à loci circumscriptione alias à loco esset locus infinitum. Præterea ipse subdit non autem in eodem est locus, & vbi, sed locus quidem est in eo, quod capit, vbi verò in eo, quod circūscribit, & circumplectitur. ex quibus patet quod non solum essentialiter, sed etiam subiecto distinguuntur locus, & vbi. Ad primū. primo nego consequentiam, nec probatio valet, quia non sequitur locus est species quantitatis, vbi est locus, ergo vbi est species quantitatis, sicut non sequitur disciplina est species relationis, seu prædicamenti ad aliquid, gramatica est disciplina, ergo gramatica est species relationis, nam secundum philosophum in prædicamentis. cap. de qualitate, & similiter in 5. metaph. cap. de ad aliquid, antecedens est verum, & consequens falsum. vnde in tali consequentia peccatur per æquiuocationem ex varia suppositione medij. Secundo dico, quod esto, quod locus sit quantitas, non tamen est species quantitatis qualitercunq; supponat iste terminus locus: sed dico, quod est passio quantitatis, & tunc supponit materialiter, vel simpliciter, & ita expresse dicit Comen. 3. metha. cap. de quantitate, vbi etiam dixit, quod philosophus in prædicamentis enumerando illas species dicit locus est secundum famositatem, tantum. quamuis igitur eadem res sit locus, & quantitas, seu superficies, tamen secundum aliam rationem dicitur superficies, & locus. in quantum est diuisibilis ad duo seu secundum duas dimensiones dicitur superficies, in quantum verò est id, in quo aliud est, tali modo essendi in, dicitur locus; & ideo non obstante identitate rei significatæ per prædicabilia tamen illa propter talem diuersitatem cōceptuum ad diuersa prædicamenta per se reducuntur. ea verò magis propriè ad tale prædicamentum pertinent, per quæ conuenienter respondetur ad interrogationem factam per vbi, vel ad interrogationem loci, si uè illa sint aduerbia, siue præpositiones, cum casualibus, vel obliquis localium, & similia. Ad secundum dicendum, quod ille auctor multum improprie loquitur in illo libello, propter quod multi aspicientes verba eius ad proprietatem falluntur in ipsis. dicendum ergo, quod non intendit dicere, quod vbi sit aliqua res distincta à loco, & locato existens in eo, quam vocet circumscriptionem, sicut nec per circumscriptionem loci, à qua dicitur circūscriptionem corporis procedere intendit aliquam rem à loco distinctam, qua circumscribatur locus, vel circumscribat. non enim potest fingi quæ res sit illa, sed per illa verba vult solum dare intelligere quæ sit propria ratio prædicamentalis ipsius vbi, & quid importatur per tales prædicationes. Sortes est in foro, vel in scholis, & similes, quæ formantur ex subiectis particularibus ad prædicatum vbi. & vult dicere, quod non aliud importatur, quam

Cap. de qualitate.

Cap. de vbi.

Quomodo locus non sit quantitas.

Auctor quo modo loquitur improprie.

Nota.

Quid significat vbi.

Quid sit esse in loco.

quàm illud, quod continetur, & circum scribitur loco illo, ita q̄ secundum ipsum idem est esse alicubi, vel in aliquo loco, quod est illo circum scribi, & contineri, & hoc satis manifestat ex eo, quod immediate addit, est ergo in loco quicquid à loco circum scribitur, & complectitur.

¶ Ad aliud dicendum, q̄ accipit esse in, non pro inhaerentia, sed pro praedicatione, & actum exercitum pro signato, & est sensus q̄ non de eodem praedicatur locus, & ubi, id est praedicabilia de praedicamento ubi, nam locus dicitur de continente, sed talia praedicabilia de contento, unde non dicitur forū est in foro, sed bene dicitur de Sortes est in foro, & ratio est, quæ iam dicta est, quia esse in foro est contineri à foro, & forum non continetur à foro. Sortes autem cōtinetur à foro, & ideo bene dicitur est in foro. in foro autem est praedicabile praedicamentum ubi. e contra bene dicitur, q̄ continens est locus, & non nō bene dicitur, q̄ Sortes, vel aliud quid contentum à loco est locus, & hæc est intentio eius, utrū tamen verum sit, q̄ de eo praedicetur ubi, seu praedicabilia dicti praedicamenti quod loco circum scribitur, & complectitur, & q̄ illa sit ratio ubi, vel loci, non curo pronunciam mihi, & alij est communis ista difficultas.

Respondet Gregorius de Arimino.

RESPONDEO ad omnes rationes Gregorij, praemittendo primò, quod dicit Doct. in quoli. q. 1. arti. 4. siue ultimo, ubi sic dicit, sed si quaeratur quomodo potest acquisitio respectus esse successiua, nisi successio ponatur in aliquo absoluto. respondet q̄ corpus successiue secundum partem aliam, & aliam fit praesens eidem parti loci, similiter corpus secundū eandem partem fit successiue praesens alij, & alij parti loci, ita q̄ tam ex diuisibilitate corporis, quàm loci sequitur diuisibilitas circumscriptionis corporis à loco, & diuisibilitas successiua, quando pars post partem acquiritur, non est ergo diuisibilitas in respectu sine diuisibilitate in absoluto, sed est successio in respectu, qui est circumscriptio sine successione in forma absoluta corporis, vel loci hæc ille. Et pro maiori intelligentia dicendorum, praemittit hoc exemplum. q̄ quantum bipedale existens in vltima parte aeris circa aquam localiter moueatur in aqua, ita q̄ totum ponatur in vltima superficie aquæ continentis. hoc posito, dico primò q̄ locus ille totalis, siue ubi totale (quod est circumscriptio passiva fundata in quanto bipedali, & terminata ad vltimam superficiem aquæ continentis) est vna relatio realis de nouo acquisita, & in superficie aquæ circumscribentis est alia relatio realis, quæ dicitur circumscriptio actiua terminata ad vltimam superficiem corporis contenti, quæ relationes tandiu manent, quamdiu quantum bipedale continetur ab illa vltima superficie aquæ. Secundo praemitto, quod quantum bipedale acquirit illud totum ubi, siue illam totam circumscriptionem passiuam, secundum quam ipsum totum dicitur esse in loco successiue, sic q̄ vna pars succedit alteri, & adueniente vna alia definit, patet ponendo q̄ tale totum habeat mille partes quantitativas, quarum quælibet semper est diuisibilis in infinitas partes, & incipiat moueri localiter in aqua secundum partes, tunc prima pars in eodem instanti, quo continetur in aliqua parte superficie aquæ resultat respectu realis, quæ dicitur circumscriptio passiva fundata in illa parte, & terminata ad illam primam partem superficie aquæ, & quia illa pars non est ibi inesse quieto cum totum quantum continetur moueatur localiter, ideo illa prima pars subintrat aliam partem superficie aquæ, & ipsum totum secundum aliam partem æqualem primæ fit in illa prima parte superficie aquæ, & sic acquirit nouam praesentiam, siue nouum re-

Mirabilis doctrina.

spectum ad illam primam partem superficie aquæ, & prima relatio acquisita in prima parte totius definit esse, quia, & illa pars definit contineri ab illa prima parte superficie aquæ, sed acquirit aliam relationem, vt fit praesens secundæ parti superficie. Et sic patet quomodo secunda relatio fundata in secunda parte succedit relationi fundatæ in prima parte. Deinde prima pars definit esse sub secunda parte superficie, & fit praesens tertiæ parti, & per consequens secunda pars quanti definit esse in prima parte superficie, & fit praesens secundæ parti, & postea tertia pars ipsius quanti fit praesens primæ parti superficie, & sic dico de alijs. Hoc posito dico duo. primò q̄ eadem pars quanti secundum q̄ fit praesens alij, & alij parti superficie aquæ semper habet aliam, & aliam relationem terminatam ad aliam, & aliam partem superficie aquæ ita q̄ semper vna succedit alteri, sic q̄ prima desinente, secunda aduenit, & secunda desinente tertia aduenit, & sic de alijs. Et sic totum quantum secundum illam partem potest dici successiue moueri, cum secundum illam partem habeat aliam, & aliam praesentiam, prout illa pars fit praesens alij, & alij continenti. Et sic successio talis fit præcisè ex diuisibilitate cōtinentis, quia propter eius diuisibilitatem pars quanti fit praesens alij, & alij parti continentis. Secundo dico, q̄ ipsum quantum potest successiue acquireret totum ubi, quæ successio in respectibus erit secundum diuisibilitatem ipsius quanti, quia n. habet plures partes, ideo secundum primam partem fit praesens primæ parti superficie aquæ, & secundum secundam partem fit praesens eidem, & similiter secundum tertiam, & sic de alijs quousq; totum contineatur in tota superficie aquæ, secundum ergo q̄ fit praesens eidem parti superficie secundum aliam, & aliam partem quanti, sequitur q̄ secundum aliam & aliam partem acquirit aliam, & aliam respectum terminatum ad eandem partem superficie, quorum vnus semper succedat alteri, & sic erit successio in tali motu locali, siue in tali ubi propter diuisibilitatem ipsius mobilis.

¶ Secundo principaliter praemitto, q̄ totum ubi passiuum, quod est relatio realis totius bipedalis ad superficiem continentem ipsum totum, nō dicitur integrari ex illis respectibus sibi inuicem succedentibus, cum desinant esse, sed in vltimo instanti motus localis ipsius quanti, quo totum actū est in loco sibi adæquato, resultat vna relatio, siue vna circumscriptio passiva, secundum quam dicitur esse in loco circumscriptiue, & secundum quam totum formaliter dicitur praesens toti superficie adæquate cōtinenti ipsum, & similiter inesse quieto quot sunt partes in illo toto, tot sunt circumscriptiones passivæ, siue relationes, sic, q̄ vna pars quanti, sic est praesens vni parti superficie, q̄ non alteri, & alia pars alteri, & sicut totum integratur ex omnibus partibus suis, ita ubi totale ipsius quanti, siue circumscriptio passiva totalis, siue totalis praesentia integratur ex omnibus partialibus praesentibus.

¶ Tertio praemitto, q̄ quantum bipedale, & dicitur a. recedit ab vltima superficie aeris continentis, pariformiter fit successio in tali ubi deperditio. sicut etiam in ubi acquisitio, quod acquirit in aqua, patet. n. q̄ cum prima pars ipsius a. subintrat aqua illa pars perdit respectum vbicalem, quem habebat ad vltimam partem aeris, & acquirit nouum respectum in aqua, & secunda pars ipsius a. dū continuè a. recedit à loco aeris fit sub illa vltima parte superficie aeris, & perdit respectum, quem habebat ad partem priorem aeris, & acquirit nouum respectum, vt est in vltima parte aeris, & post illa secunda pars a. fit in prima parte superficie aquæ, & sic perdit respectum ad vltimam partem aeris, acquirendo nouum

*Successio po-
test triplici-
ter contingere.*

nouum ad primam partem superficiei aquae, & sic successiue de alijs partibus, & sic patet quomodo deperdit locum totalem successiue. Et diuisibilitas talis motus localis, siue successio tripliciter potest contingere. primo secundum diuisibilitatem contentis, ut cum a. secundum eandem partem fit praesens alij, & alij parti continentis, ut patet de indiuisibili, quod si moueretur super aliquod quantum, illud mobile secundum se totum semper fieret praesens alij, & alij parti spaciij, ut patebit in isto secundo dist. 2. q. 9. Secundo fit successio ex diuisibilitate ipsius mobilis, ut cum mobile secundum aliam, & aliam partem successiue fit praesens eidem parti continetis, ut supra exposui, tertio fit successio ex parte vtriusq; scilicet contenti, & continentis, quando vtrumq; est diuisibile, & sic quando corpus circumscribitur mouetur talis motus est successiue ex diuisibilitate tam contenti, quam continentis.

*Pulchrum
exemplum.*

Quarto praemitto, quod quando mobile, puta a. recedit a loco sibi adaequato, potest dupliciter intelligi, vno modo exequendo localiter a primo loco adaequato, acquirendo nouum locum sibi adaequatum sic, quod ipsum mobile localiter recedat ab ipso loco. Alio modo dicitur moueri localiter, quia aliud, & alius locus semper succedit, ipso tamen fixo stando, exemplum primi. ut cum quantum bipedale mouetur a loco aeris ad locum aquae, ita quod non fiat fixum in eodem respectu ad polos. exemplum secundi ut cum palus figitur in aqua, qui semper stat fixus habendo eundem respectum ad polos mundi, sed tamen dicitur localiter moueri, quia nouum, & nouum continens semper succedit, ut patet de aqua fluente circa ipsum, quia semper fit sub alia, & alia superficie aquae fluentis, loquendo primo modo, dico, quod quando mobile sic mouetur recedendo a loco sibi adaequato, ita quod totum moueatur, semper habet alium, & alium respectum ad continens, patet quia quando adaequatum est in continente, sic habet vnum respectum ad ipsum continens, quod praecise correspondet continenti, & quolibet pars ipsius contenti suae parti determinatae, cum ergo mouetur recedendo a continente, amittit illum respectum totius contenti ad totum continens, & respectus partium ad partes continentis perduntur, patet quia non sunt amplius sub illis partibus. Aduerte tamen, quod antequam mobile exeat totum locum sibi adaequatum, cum perdit primum respectum ad locum adaequatum, acquirit nouum respectum ad alium locum adaequatum, qui locus adaequatus, siue superficies adaequata includit partem superficiei, sub qua prius erat, & partem superficiei, sub qua de nouo fit, & sic acquirendo aliam, & aliam partem superficiei definit esse sub alia, & alia parte superficiei praeteritae, & sic successiue acquirit ipsum vbi adaequatum, successiue deperdendo vbi adaequatum, quod prius habebat, & sic totum contentum semper fit sub alio, & alio respectu, & quolibet pars contenti fit sub alio, & alio respectu. Sed loquendo secundo modo, non semper sequitur, quod mobile secundum se totum moueatur, nec per consequens in eodem tempore, quo secundum vnam partem, tantum fit praecise sub aliqua parte superficiei, sub qua prius non erat, nec sequitur quod perdat respectum secundum se totum, quem prius habebat ad totum continens, sed tantum secundum partem, quia illa pars perdit respectum ad partem superficiei, sub qua prius erat.

*Respondet
Lychetus ad
rationes Gre-
gorij.*

Ijs praemissis, respondeo ad rationes Gregorij, cum primo dicit aliquod corpus mouetur localiter ad aliquem locum, igitur perdit aliquod vbi, in quo prius erat, hoc conceditur via naturali, via naturali aliquod corpus acquirere posset nouum vbi, etiam per motum localem, non perdendo prius

vbi, ut probat Doctor in 4. di. 10. q. 2. & cum arguit iste, quod si corpus mouetur de vno vbi ad aliud vbi, aut mouetur in tempore, aut in instanti. Dico primo, quod in tempore mouetur, & cum arguit ergo partibiliter, & successiue. Sprius secundum vnam partem, & posterius secundum aliam. concedo, & cum infert, vel igitur secundum partes mobiles, vel secundum partes ipsius vbi. Dico quod si loquitur de successione ipsius vbi adaequati de nouo acquirendi, vel alterius vbi adaequati de nouo deperdendi, quod talis successio fit propter diuisibilitatem tam mobilis contenti, quam ipsius continentis, non quod fiat successio in partibus mobilis, vel in partibus continentis, cum illae partes sint simul & in actu, & habeant esse permanens, & cum quaerit ultra, quod si mobile prius secundum vnam partem sui mouetur ab vbi, quod habet, quam secundum aliam & quam secundum totum. quaero tunc de alia parte mobilis ipsius, aut habet adhuc totum suum vbi, vel partem, quam prius habuit, & tunc sequitur quod ipsa quiescit, alia parte mota actualiter. Dico quod quando mobile mouetur de motu locali primo modo, videlicet quando mobile per motum proprium recedit a loco, quod quando vna pars mouetur, etiam quaelibet mouetur, ita quod quando illa pars acquirit nouum respectum, etiam quaelibet pars ipsius mobilis acquirit nouum respectum ad aliam, & aliam partem, & sic non sequitur, quod secundum vnam partem moueatur localiter, & secundum aliam quiescat. Dico secundo, quod si loquamur de motu secundo modo dicto, videlicet quando mobile fit sub alia superficie per nouum accessum continentis ad ipsum, ut supra dixi de palo fixo in aqua, quod stat mobile secundum vnam partem moueri, & secundum aliam quiescere, sicut etiam cum aliqua superficies dealbatur primo secundum vnam partem mouetur ad albedinem, & secundum aliam partem adhuc quiescit sub nigredine, & tamen ex hoc non sequitur, quod quiescat, & non quiescat. licet. n. sequatur mouetur ad albedinem, ergo mouetur, & similiter sequatur quiescit sub nigredine, ergo quiescit, non tamen sequitur ergo quiescit, & non quiescit, est. n. ibi ignorantia elenci, & fallacia secundum quid ad simpliciter, ut infra patebit in isto secundo di. praesenti. q. 7. in responsione ad quartum argumentum principale. Et si iste vult inferre, quod si mobile secundum vnam partem quiesceret, & secundum aliam moueretur esset contra philosophum. 7. phi. tex. co. 1. vbi vult, quod nihil mouet seipsum primo, quia tunc quiesceret ad quietem partis, & non quiesceret ad quietem eius, patet hoc non esse contra Ari. quia Ari. loquitur ibi de corpore, quod mouetur secundum se totum, sine primo accipiens ly prima illa duplici primitate, de qua Doctor in praesenti di. q. 10. respondendo ad primum argumentum principale. concedo ergo, quod illa pars, quae mouetur non habet totum vbi, siue respectum, quem prius habuit, nec partem illius respectus, sed habet alium respectum nouum. & similiter concedo, quod illa alia pars mobilis habet nouum respectum, loquendo semper de mobili primo modo dicto. haec forte non habet loquendo de corpore mobili secundo modo dicto. prima forte adhuc est sub illa parte, sub qua prius erat, nisi forte dicatur, quod continens de nouo adueniens, expellendo prius continens, moueat ipsum totum continens, quia tunc concederetur, quod sicut totum contentum fit simpliciter sub alio respectu ita & quaelibet pars contenti fit sub alio respectu. Et cum infert quod illa secunda pars mobilis, aut habet totum vbi prius, aut partem, respondum est quod nec totum, nec partem, loquendo de mobili primo modo, posito etiam quod habeat partem non sequitur, quod praecise habet illam partem, quam prius habebat alia pars mobilis, & quod infert probando,

*Singulares
responsiones.*

probando, quod mobile non requirat subiectiue dum mouetur localiter aliquam partem dimensionalem, hoc totum conceditur, nec hoc est contra Doct. subtilem. Et cum ultimo infert circa illam primam rationem, quod totum mobile simul, non prius mouetur ab vna parte essentiali, quam ab alia ipsius vbi, quia vbi non habet tales partes, aliter susciperet magis, & minus, hoc totum potest concedi. Si tamen adhuc dicatur, quod secundum vnam partem vbi totalis moueatur, & non secundum aliam, forte non esset inconueniens, accipiendo totum vbi, pro quodam integrato ex omnibus respectibus, quos habent partes mobilis ad partes continentis. & sic si mobile secundum vnam partem mouetur, totum mobile perdit vnam partem totalis vbi, quia vnum respectum, quem prius habebat pars mota, nec ex hoc sequitur ipsum vbi intendi, vel remitti, quia quod intenditur, & remittitur est forma simplex; illud autem totum vbi est quoddam integratum ex pluribus vbi partialibus.

¶ Et cum secundo infert, quod eodem modo potest argui, quod non acquirit nouum vbi partibiliter, quia vel hoc esset secundum partibilitatem mobilis, ita quod vna pars eius prius acquireret nouum vbi, quam alia, & tunc sequitur, quod vna mouetur, alia non mota. Respondeo pariformiter, vt supra dixi de mobili, quod mouetur à priori vbi deperdendo illud. Et quod addit, quod aut mouetur secundum partibilitatem vbi præcisè, ita quod totum mobile simul, prius acquirat vnam partem essentialem vbi noui, quam aliam, patet responsio ex supradictis, quod vbi nouum adæquatum ipsi mobili est vnus respectus resultans in ipso mobili in ultimo instanti motus localis, in quo fit perfectio præfens continenti sibi adæquato; ille tamen respectus non acquiritur motu locali, cum acquiratur in instanti, immo est simpliciter terminus motus localis, & vbi totale, quod successiue acquiritur per motum localem sunt respectus ad inuicem successiui, quia habent successionem ad inuicem, vel ex diuinitate mobilis, vel continentis, vel vtriusque, vt supra exposui. Et ex ista responsione, tota littera sequens ipsius Gregorii (vt patet) nihil contra Doctorem concludit.

Nihil cœli que, vt supra exposui, dis Gregorius contra Doctorem concludit.

¶ Et cum probat, quod non possit moueri ab vno vbi ad aliud in instanti, conceditur hoc non posse esse via naturali, loquendo tamen de motu continuo, licet tamen aliquid possit moueri, etiam virtute naturali in instanti, non transiendo per medium, quod est aliquid extremorum, videlicet motu continuo, licet ipsum transeat secundum ordinem naturæ, ita quod prius natura transsit vnam partem, quam aliam, & non ordine durationis, vt exposui in præfati dist. q. vltima. Et iste Doct. intendit sic probare, quod angelus non possit sic transire de loco ad locum in instanti, non tamen motu continuo, patet quod ratio sua nihil concludit, cum loquatur semper de motu continuo, si tamen intendit per has rationes simpliciter concludere, quod nihil naturaliter possit moueri de loco ad locum in instanti, acquirendo nouum respectum, non loquendo de motu continuo, ad illas respondeo vni ca responsione: quia angelus existens in aliquo vbi in instanti potest se facere præsentem alij vbi, vt infra patebit præfati dist. q. vltima. Et cum infert iste, si p. mouetur ad c. in instanti. & a. c. mouetur ad d. in instanti, & c. dicat respectum, ergo in eodem instanti. idem c. erit genitum, & corruptum, quod est impossibile; quia dum p. mouetur ad c. acquirit nouum vbi, siue nouum respectum, & cum a. c. mouetur ad d. perdit ipsum c. siue respectum. Dico primo, quod forte non esset impossibile an-

gelum in eodem instanti temporis moueri ad c. & in eodem instanti moueri. a. c. ad d. loquendo de vbi continuis, & non discontinuis, & non loquendo de motu continuo, & cum infertur, ergo in eodem instanti. c. est genitum & corruptum. Dico hoc non esse impossibile absolute; quia etiam Deus in instanti a. potest creare angelum, & in eodem instanti potest annihilare, vt supra patuit præfati dist. q. prima, & clarius patebit in quolib. q. 12. & sic idem in eodem instanti erit creatum, & annihilatum. Pono ergo, quod angelus in aliquo tempore moueatur ad vbi. cita quod in ultimo instanti illius temporis habeat vbi. c. & in eodem instanti faciat se præsentem alij vbi, tunc idem vbi in eodem instanti erit creatum, & corruptum, nec ista sunt impossibilia. Sed quicquid sit de istis pro nunc succincto sermone, transeo, & præfati cū rationes istæ, quibus probatur, quod est impossibile aliquid moueri in instanti, probatur tantum de motu continuo, vt sic concedatur, & b. est impossibile aliquid moueri in instanti. in hoc non sunt contradictoria, cum expressè tenear angelum non posse moueri motu continuo in instanti de loco ad locum, siue de locis continuis, siue discontinuis, vt satis patet præfati dist. q. 12.

¶ Ad secundam rationem principalem, qua probatur quod cœlum primum non acquirat nouum respectum, licet verè localiter moueatur, & quod non acquirit, patet, quia primum cœlum non circumscribitur. Dico quod si loquamur de circumscriptione passiva, secundum quam aliquid dicitur contineri a cōtineri ab aliqua superficie corporis continentis; hoc modo primum cœlum non est in loco secundum viam philosophi, si verò loquamur de circumscriptione actiua, qua primum cœlum circumscribit corpora contenta. Dico absolute, quod continuè dum localiter mouetur acquirit nouum, & nouum vbi actiuum, quo continuè circumscribit contenta inferiora, & quælibet pars primi cœli semper acquirit alium, & alium respectum, secundum quem fit præfens parti contentæ. Et concedo, quod motus localis primi cœli est verè cōtinuus, & diuinitas, & successiuis, non quod sit aliqua successio in partibus ipsius cœli, nec in corporibus contentis, cum habeant esse permanens, sed sit cōtinua successio in ipsis respectibus actiuis, ita quod semper vnus succedit alteri. Cum enim vna pars primi cœli sit præfens parti corporis contentæ habet vnum respectum ad illam partem, quæ dicitur vbi, & cum fit præfens alij parti, acquirit alium respectum, admittendo illum primum, & sic fit præfens alij, & alij parti, & sic semper alius, & alius respectus succedit alteri.

¶ Ad tertium principale, vbi dicit, quod tunc idem mobile simul moueretur duobus motibus distinctis. & esset dare quintum genus motuum præter illa quatuor posita à philosopho quinto phisicor. s. motus ad substantiam, quantitatem, qualitatem, & vbi. Dico breuiter, quod hæc ratio procedit ex falsa imaginatione, imaginatur enim iste, quod mobile mouetur localiter super aliquod spacium, quod sit vnus motus localis respectu superficie, super qua mouetur, & alius motus sit ad ipsum vbi, si enim attenderetur motus localis ex hoc solo, quod esset super quantitate, talis motus non esset successiuis, quia in tali motu nulla esset successio in quantitate, super qua mouetur, nec successio in partibus ipsius mobilis; cum sint permanentes, ex quo ergo motus localis est verè successiuis, oportet dicere, quod talis successio fiat in ipso vbi totali, ita quod continuè vnus respectus vbialis succedit alij modo præexposito & talis successio in respectibus fit propter diuinitatem,

Quinto phisicor. s. motus ad substantiam, quantitatem, qualitatem, & vbi.

Ordo duplex, naturalis, & duratiuus.

*Singularis
doctrina.*

tem, vel continentis, vel contenti, vel vtriusque, ut supra patuit. Dico secundo, quod etiam posito, quod mobile verè moueatur super magnitudinem sic, quod talis motus dicatur localis, & etiam moueatur secundum alium, & alium respectum vbicalem sic, quod talis motus dicatur vbicalis, adhuc nullum sequitur inconueniens. Et concedo quod idem mouetur distinctis motibus, & cum inferitur, quod esset dare quantum genus motuum negatur, quia motus vbicalis esset in praedicamento vbi, & motus localis esset in praedicamento quantitatis, quia talis motus diceretur ex hoc, quod mobile continuè transiret aliam, & aliam partem quantitatis, sicut etiam dicimus, quod motus alterationis est in praedicamento qualitatis, prima tamen responsio est melior. Etcum dicit, quod motus localis non pertinet ad praedicamentum quantitatis, quia non est augmentum, vel decrementum. Dico, quod si iste concederet motum localem esse aliquam entitatem realem realiter distinctam à mobili, cuius oppositum ipse tenet, haberet dicere, quod talis motus pertineret ad genus quantitatis non ex hoc, quod mobile acquirat realiter, & subiectiuè aliquam quantitatem nouam, sed ex hoc quod pertransiret aliam, & aliam partem quantitatis successiuè, ita quod vnam per prius, & aliam per posterius, & sic successio esset in tali motu, licet non in partibus quantitatis.

Ad quartum vbi dicit, quod si vbi diceret nouum respectum in ipso mobili, quod tunc esset possibile aliquid eodem tempore primò moueri continuè secundum vbi alicuius loci, & quiescere secundum locum illum, & è contra quiescere secundum vbi, & moueri secundum locum. negatur hoc posse sequi, & cum probatur, quia quiescere secundum vbi non est aliud, quàm ipsum, & omnes partes eius esse in eodem loco, quo prius, si intelligat, quod esse in aliqua vltima superficie, in qua prius erat non includendo respectum circumscriptionis passiuæ, quia quiescat secundum vbi circumscriptionem, hoc patet esse falsum, quia & corpus Christi quiescit sub vltima superficie quantitatis panis transubstantiati, & tamen non quiescit secundum vbi circumscriptionem, patet, quia ibi non circumscribitur, nam circumscribi dicit commensurationem totius contenti ad totum continens, & partium contenti ad partes continentis, quæ commensuratio nihil aliud est, nisi quidam respectus, ut patet à Doc. in 4. distin. 10. non sequitur ergo quiescit secundum locum, accipiendo locum pro vltima superficie continentis, ergo quiescit secundum vbi, licet bene sequatur è conuerso. s. quod quiescens secundum vbi, quiescit etiam secundum locum, quia non est imaginabile quod a. habeat circumscriptionem, & quod simul non sit sub quantitate continentis. Et quod infert iste, quod Deus posset transferre locatum partibiliter de suo loco. s. de vltima superficie continentis conseruando totaliter vbi in ipso locato, negatur, quia est simpliciter impossibile ponere aliquem respectum sine termino ad quem est, ut patet à Doc. in 4. distin. 11. Cum ergo vbi passiuum essentialiter sit respectus terminatus ad vltimam superficiem continentis, secundum quem contentum sit praesens continenti, & partes contenti partibus continentis, si locatum non esset in tali superficie, nullo modo includeret vbi ad talem superficiem. Et cum probatur, quod locatum possit esse in tali vbi, & non in superficie, quia ipsum vbi passiuum est res distincta essentialiter ac etiam subiecto, & situ ab ipso loco, nec aliquam causalitatem habet alterum super reliquum, quam Deus non posset plenè supplere. Concedo hoc totum. Et cum inferitur, ergo Deus potest transferre locatum par-

*Impossibile
est ponere
respectum si-
ne termino.*

tibiliter de suo loco, conseruando totaliter vbi in ipso locato. negatur consequentia, ut patet in instantia, nam paternitas distinguitur essentialiter, & loco, & subiecto, &c. à re quæ est filius, ergo Deus potest facere patrem sine filio non sequitur, similiter vnio naturæ humanæ ad verbum distinguitur essentialiter ab ipso verbo, ergo potest facere naturam humanam formaliter unitam, & quod talis vnio non terminetur ad verbum non sequitur. Et cum dicit in calce huius rationis, quod si vbi dicit respectum nouum in ipso locato, quod Deus poterit in ipso locato innouare continuè vbi, & ipsum in eodem loco adæquato, & primo retinere, dico quod hæc propositio potest habere duplicem sensum. Primò, quod existat: a. in aliqua vltima superficie continentis primò, & adæquate includere respectum ad ipsam superficiem, quod simul potest habere aliud, & aliud vbi, quia ipsum a. potest adæquate contineri in alia, & alia superficie, & hoc modo concedo propositionem, quia Deus potest facere idem corpus simul esse in pluribus locis adæquatis, loquendo de locis materialiter, accipiendo locum pro superficie vltima, ut subtiliter probat Doc. in 4. distin. 10. q. 2. Secundò quod existat: a. in b. ut in loco sibi adæquato posset habere aliud, & aliud vbi circumscriptionem, non actu existente sub alia, & alia superficie hoc est simpliciter impossibile, quia tunc poneretur respectus sine termino ad quem est, ut supra patuit, quia vbi passiuum dicit formaliter respectum ad vltimam superficiem continentis, ut actu continentem, & circumscribentem.

Nunc respondeo ad argumenta facta pro secunda conclusione, quæ talis erat, quod vbi non est res alia à loco, & à locato distincta, cuius oppositum tenet Doc. ut patet in 4. distin. 10. & in quolib. q. 1. & alibi saepe.

Ad primam ergo rationem, quod si vbi esset res alia, quod tunc esset possibile per potentiam Dei idem locatum esse in eodem loco, in quo prius, & non esse vbi prius, & è contra, esse vbi prius & non in eodem loco, in quo prius quæ non sunt intelligibilia. Respondeo quod ista litera potest habere multiplicem sensum, primo quod a. possit esse in eodem loco, in eadè superficie in qua prius, & non esse vbi prius, i. quod actu sit in vltima superficie, & quod non habeat vbi quod prius habebat in illa superficie, concedo hoc esse possibile. s. quod a. contineatur in aliqua superficie, non tamen circumscriptionem, & quod non habeat vbi circumscriptionem, ut patet de corpore Christi sub quantitate panis, & hoc conceditur à Doc. in 4. distin. 10. Secundò quod a. contineatur in aliqua superficie circumscriptionem, & quod non habeat idem vbi, quod prius habuit. Dico hoc esse impossibile, quia idem respectus semper remanet idem termino, & fundamento eodem modo se habente, sic intelligendo quod a. ponatur commensurari toti superficiem continentis sic, quod ipsum a. correspondeat toti superficiem, & partes determinatæ à partibus determinatis superficiem, & hæc commensuratio est necessariò respectus, non intelligo ergo quod manente a. secundum esse absolutum, & superficie secundum esse absolutum, quod necessariò maneat vbi circumscriptionem, sed posita commensuratione supradicta necesse est ipsum vbi manere quamdiu manet talis commensuratio, & sic patet quomodo ista litera potest intelligi, possent etiam dari alij sensus, quos breuitatis causa omitto, & quia non multum faciunt ad propositum.

Ad secundam rationem pro secunda conclusione cum dicit, si vbi est talis res, respectus Deus anihilet

*Ad primam
rationem.*

*Ad secundam
rationem.*

*Sortem exi-
tere in ali-
qua ultima
superficie po-
test intelligi
duobus mo-
dis.*

anibilet ipsum vbi quod habet sortes existens in isto loco demonstrato. Dico, quod sortem existere in aliqua vltima superficie potest dupliciter intelligi, videlicet commensuratiue, & diffinitiuè tantum. primo modo non potest destrui ab aliqua potentia ipsum vbi, quia est impossibile sortem commensurari alicui loco, & non dicere respectum ad ipsum locum, cum talis commensuratio, vel est formaliter respectus, vel saltè necessariò includit respectum. Secundo modo concedo, quod potest anihilare tale vbi circumscriptionem, licet tunc sit difficultas vt est in loco diffinitiuè, an necessariò dicat respectum, & teneo simpliciter, quod aliquid non potest esse in loco diffinitiuè sic, quod sit perfectè præsens illi loco, quin dicatur respectum præsentia- litatis ad locum. Sed de hoc in 4. distin. 10. & in quolib. q. 11. Et cum insert, q. anihilato vbi circumscriptione in sorte, pono quod Deus nullam aliam mutationem faciat in sorte, aut in alia re, quod est bene possibile suæ potentia. Admitto casum, & cum vltra querit, an sortes sit in illo loco, in quo prius erat. in vltima superficie cōtinentis, vel nō potest dari vtrunque, cum dicit, quod secundum dari non potest, quia tunc sortes esset in loco secundum aliam mutationem ab illa, qua mutatus fuit secundum vbi deperdendo ipsum, quod est contra positum, negatur quod mutetur aliqua mutatione positiua, videlicet acquirendo aliquod positiuum, aut aliqua mutatione deperditia, deperdendo aliquod positiuum, quod prius habuit. Et cum probat, quia sortes prius fuit in loco, & nunc non est in loco, ergo mutatur, negatur consequentia, si in antecedente intelligit sortem esse in loco nihil aliud esse, nisi in aliqua superficie contineri, & non dicere aliquid formaliter in ipso sorte, quia vt sic sortē nec formaliter aliquid acquirit, nec deperdit, & si sortem esse in loco hoc modo, & post non esse diceret mutationem multa inconuenientia cōtingerent, quia dicerem etiam Deum sic mutari, quia nunc non est præsens temporis craftino, & cras erit præsens, & similiter heri fuit præsens temporis hesterni, & nunc nō est præsens, cū vnum extremum præsentia- litatis non sit, & tamen non mutatur de hoc vide Doc. in primo. dist. 39. contra opin. Tho. Et hoc est, quia per aliam, & aliam præsentiam non acquirit aliquid in se formaliter, nec similiter amittit aliquid, quod erat in a. formaliter per carentiam præsentia. Et multa inconuenientia adduci possent, quæ breuitatis causa pertransfeo. Si verò sortem esse in loco diceret formaliter aliquid positiuum in sorte, concedo quod tūc mutaretur, si desineret esse in loco, & tunc casus primus esset impossibilis, videlicet quod anihilato vbi in sorte, si sortes esset in loco, & ipsum esse in loco dicit aliquid positiuum formaliter in sorte, possit Deus facere sortem formaliter non esse in loco sine mutatione, quia in illo instanti, quo desineret esse in loco amitteret illum respectum, quem prius habebat. Et cum vltra dicit in calce huius rationis, quod anihilato vbi in sorte, aut esset in loco præexistenti, &c. Dico quod non esset ibi circumscriptione, quia Deus de potentia sua potest destruere ipsum vbi circumscriptionem, manentibus corpore, & vltima superficie continentis, vt patet à Doc. in 4. distin. 10. Sed tunc non sequitur, quod sit in loco, de quo iste intendit. in loco circumscriptione.

*Ad tertiam
rationem.*

¶ Ad tertiam rationem cum dicit, si vbi est res aliqua distincta à locato aut est absoluta, aut respectiua. Dico quod est respectus. Et cum probat, quod non per diuisionem, quia aut est respectus locati ad locum, aut loci ad locatum, aut vtriusq; s.

& locati ad locatum, & loci ad locatum. Concedo omnes partes huius diuisionis, & cum probat, quod vbi non dicat respectum loci ad locatum, quia tunc locus, puta vltima superficies continentis haberet vbi, & posset conuenienter queri, vbi est iste locus. Et vltra etiam loci esset locus, quod non concederent. Dico quod nullum sequitur inconueniens, quia aliud est loqui de vbi actiuo, & de vbi passiuo, siue de circumscriptione actiua, & passiuā. Nam secundum vbi passium tantum aliquid dicitur locari, siue esse in loco, & nullo modo aliquid dicitur esse in loco secundum vbi actiuum, & sic non potest conuenienter queri de vltima superficie continentis respectu vbi actiui, vbi sit tanquam in loco, cum secundum illud nullo modo dicatur esse in loco, nec similiter sequitur, quod locus sit in loco, quia si vbi actiuum esset in vltima superficie, aut in loco circumscriptione, tunc circumscriberetur ab vltima superficie, quod est impossibile, & similiter illud vbi haberet aliud vbi, secundum quod primum vbi esset in loco, & sic esset processus in infinitum, nec illud inconueniens, quod dicit, quod tunc locus esset in loco sequitur apud Scotistas, quia locum esse in loco tantum ex hoc sequeretur, si locus posset moueri localiter, siue ipsum vbi, & hoc est quod dicit Doct. distin. præsent. q. 6. vbi sic dicit, dico igitur, quod locus habet immobilitatem oppositam motui locali omnino, & incorruptibilitatem secundum æquiualentiam per comparisonem ad motum localem, primum patet, quia si est aliquomodo mobile localiter, quantumcunque accipiat, per accidens etiam posset dici esse in loco per accens, & ei assignari alius, & alius locus, hæc ille. Et cum probat, quod locatum non dicat respectum ad locum, quia respectus loci ad locatum est de genere relationis, igitur & respectus locati ad locum. Dico quod vterque respectus est de genere vbi quod vbi distinguitur in vbi passium, & actiuum. Nam isti respectus sunt respectus extrinsecus aduenientes, vt patet à Doct. in quarto. distin. 10.

*An locus sit
in loco.*

¶ Ad quartam rationem, quæ fundatur in illa interrogatione de loco &c. Dico breuiter, quod cum communiter queritur in quo loco sit Franciscus, communiter respondetur de loco materiali, vel communi, vel proprio, cum dicunt, quod est in ecclesia, vel in domo, vel in alio loco, quia ipsi intelligunt, quod in tali loco continetur, si tamen vltra quæreretur si Franciscus est in tali superficie contentus, ita quod sit ibi commensuratiue, dicit ne respectum ipsius contenti ad ipsum continentem, & e contra, periti viri dicerent quod sic, quia videretur eis impossibile aliquod contentum sic perfectè esse præsens continenti, quod totum correspondet toti, & pars parti, quin dicat relationem talis præsentia- litatis, quæ dicitur circumscriptio passiuā. Et quod non valet ista consequentia ad interrogationem factam de loco, respondetur quod est in tali, vel tali loco, ergo vbi non dicit aliquem respectum alium à locato, quia (vt dixi) communiter fit interrogatio de loco materiali, sicut etiam hæc consequentia non valet, si quærat, si Franciscus est similis Ioanni, per quid ergo est similis, siue secundum quid est similis, communiter respondetur, quod secundum albedinem, ergo similitudo, vel aliud dicit nisi album, & album non sequitur cum dicat relationem fundatam in vtroque albo, sit ergo quæstio communiter de fundamentis similitudinis, & per tale fundamentum communiter respondetur, sic dico in proposito.

*Ad quartam
rationem.*

Fran. Lych. in sec. sent. Scoti. I ¶ Ad

¶ Ad illam cōfirmationem, cum dicit si quis interrogat de forte, vbi est, & respondeatur est in ecclesia, vel in scolis conuenienter responderetur, si igitur in ecclesia, & in scolis non sunt termini pertinentes ad prædicamentum vbi, aliqui non conuenienter responderent, igitur eiusdem est interrogatiuum hoc aduerbium vbi, quod ista significant, significant autem loca ipsa extrinseca, & non aliquam rem formaliter loco inherētem. Dico quod vbi potest accipi dupliciter vno modo pro significato, alio modo pro denominato, siue pro materiali, primo modo tam vbi actiuum, quā vbi passiuum significat formaliter respectum, secundo modo vbi actiuum accipitur pro ipso continente, & sic communiter fit interrogatio de continente, sicut etiam dicimus, quod talis locus est conueniens locato. scilicet locus materialiter sumptus, vt includit qualitates cōuenientes corpori naturali locato, sicut etiam dicimus ille locus sanus est, non accipitur pro respectu locantis ad locatum, sed pro ipso continente includente qualitates facientes pro sanitate.

Vbi potest accipi dupliciter.

¶ Ad auctoritatē Com. 5. metaph. vbi dicit iste, quod Commenta. vult quod locus accipiat tantum pro ipsa vltima superficie cōtinentis, & vt sic talis locus est prædicamentum, vbi. Dico quod auctoritas commentatoris in 5. metaph. com. 28. est ad oppositum, vult enim ibi, quod respectus continentis localiter ad contentum sit prædicamentum vbi. dicit enim sic, & iste sermo ita cecidit in libro, sed exemplum non conuenit exemplificato, vbi loquitur de habitu, dicere enim quod contentum habet continens, est sicut animal habere cutē, & arborem habere cortices, & hoc est prædicamentum habitus, cyphum autem habere aquam, & ciuitatem habere homines est cōuerso. scilicet quia continens habet contentum, & secundum hunc modum dicitur quod locus habet locatum, & hoc est in prædicamento vbi, & vniuersaliter respectus in hoc prædicamento est cōuersus illi, qui est in prædicamento habitus, & parum infra est enim respectus comparationis inter continens, & contentum, si igitur fuerit comparatio continentis ad contentum erit prædicamentum habitus, sed est cōuerso de vbi, hæc ille, & in calce illius commentii sic dicit, numerus respectuum, qui demonstratur per habere sicut secundum numerum respectuum, qui demonstratur per hanc dictionem. in. sed hic hæc præpositio. in. dignius dicitur de respectu contenti ad continens, & recepti ad recipiendum, & hoc verbum habere dignius dicitur de respectu continentis ad contentum, & possidentis ad possessum.

Quo locus habens locatum.

¶ Ex quibus expressè apparet, quod ex quo ipse habitus, qui est prædicamentum vbi, dicit tantum respectum habentis ad rem habitam, similiter, vbi dicit respectum continentis ad cōtentum, non enim res habens, nec res habita dicuntur habitus, qui est prædicamentum, nec similiter superficies vltima continens, & res contenta dicuntur esse de prædicamento vbi, sed vbi, quod est prædicamentum erit tantum respectus continentis ad cōtentum, & est contra. Ex hijs etiam apparet quid dicendum sit ad auctoritatem Commentatoris. 4. phys. com. 34. & similiter ad auctoritatem Boetij de tri. & sui commentatoris.

¶ Vltimo loco respondendum est, quomodo ille responsiones factæ contra tres rationes, quas facit contra seipsum non euacuent illas rationes. Cum dicit ad primam, quod sic arguendo locus est species quantitatis, vbi est locus, ergo vbi est species quantitatis, quod est fallacia æquiuocationis ex varia suppositione medij. Dico quod si iste vult, quod

vbi nullum respectum dicat nec re, nec ratione additum loco, siue superficiem, quod in tali argumento non cōmittitur aliqua fallacia, patet quia quando aliqua duo sic se habent, quod sunt penitus idē, quod verificatur de vno, verificatur de reliquo, cū ergo vbi, & locus sint penitus idem per te, ergo si de loco verificatur, quod si species quantitatis hoc idem verificabitur de vbi.

¶ Præterea quandoquēq; medium habet tantum vnum significatum non contingit fallacia æquiuocationis, sed vbi, & locus significant penitus idem ex parte rei, quia locus significat vltimam superficiem corporis cōtinentis, & vbi significat eādem, cum nullo modo per te dicat aliam rem, nec absolutam, nec respectiuam.

¶ Et cum dicit secundo soluendo hanc primam rationem, quod esto, quod locus sit quantitas, non tamen locus est species quantitatis, sed passio quantitatis. Et probat per Com. 5. metaph. c. de quanto, vbi dicit, quod philosophus in prædicamentis enumerando illas species locutus est secundum famositatem tantum &c. Dico quod hæc responsio minime valet, quia siue locus sit species quantitatis, siue non, nihil refert ad propositum, quia ego quæro, an locus pertineat ad prædicamentum quantitatis, ita quod præcisè sit in tali prædicamento aut nō, si sic. Cum vbi sit penitus idem quod locus. Sequitur quod vbi non erit prædicamentum distinctum à prædicamento quantitatis, & tunc motus erit tantum ad tria prædicamenta. scilicet ad substantiam, qualitatem, & quantitatem, quod est contra philosophum quinto metaph. qui ponit motum ad quatuor prædicamenta. scilicet ad tria supradicta, & ad vbi. Si verò locus non est de prædicamento quantitatis, & aliud non potest assignari, nisi prædicamentum, vbi, tunc, quæro aut dicit rem absolutam, aut respectiuam, si absolutam nulla alia erit, nisi superficies continentis, quæ per se est in prædicamento quantitatis, si respectiuam, tunc habetur propositum. scilicet quod locus sit respectus alius ab vltima superficie continentis fundatus in ea, & terminatus ad locatum. Et cum dicit iste, quod quamuis eadem res sit locus, & quantitas, seu superficies, non tamen secundum eandem rationem dicitur superficies, & locus, sed in quantum est diuisibilis secundum duas dimensiones, dicitur superficies in quantum verò est id, in quo aliud est tali modo essendi. in. dicitur locus. Sed hæc responsio videtur tantum fuga. Tū quia in re, superficies, vt includit duas dimensiones. scilicet longitudinem, & latitudinem, & vt continet locatum est simpliciter eadem res, & nullo modo diuersificata. Tum, quia, vt continet locatum, aut præcisè est superficies includens duas dimensiones, aut dicit aliquid aliud. Si primo, ergo locus nullo modo differt à superficie. Si secundo quæro de illo alio, aut dicit respectum superficiem continentis ad contentum, aut absolutum, quodcūq; derur erit contra te, si dicit respectum, aut ille respectus est ex natura rei, & habetur propositum, quod locus vltra superficiem dicat rem respectiuam alia à superficie, aut est respectus rationis tantum, & hoc est falsum. Tum quia locus nō esset in aliquo prædicamento cum prædicamenta sint præter opus intellectus. Tum, quia nullo intellectu comparante nullus locus esset, quæ omnia sunt absurda. Dicere ergo locum distinguere à superficie, & ex parte rei non esse aliud ab ipsa, nec ex parte rationis videtur implicatio in adiecto.

Locus est passio quantitatis.

Quinto metaphys. com. 28.

¶ Ad secundam responsionem, qua nititur solvere auctoritatem Auctoris sex principiorum dicens, quod vbi est circumscriptio corporis à locis circumscriptione procedens, &c. Dico quod extorquet, & aucto-

Cap. 5. de
vbi.
Duplex est
circumscriptio.

& auctoritatem, & intentionem Auctoris, cum dicit ipsum vbi non distingui, ab vltima superficie continentis, & cum probat per simile, sicut circumscriptio loci, à qua dicit circumscriptioem corporis procedere, non intelligitur aliqua res à loco distincta, qua circumscribatur locus. Dico, quod hoc vel est, quia Auctor sex principiorum ponit duplicem circumscriptioem, scilicet actiuam & passiuam, nam in eodem instanti, quo ponitur actiua ponitur, & passiuam & e contra. Et non dicit, quod ipse locus, siue circumscriptio actiua, à qua procedit circumscriptio passiuam aliquomodo circumscribatur. Dico etiam, quod quando Auctor 6. princip. dicit, quod vbi est circumscriptio corporis à loci circumscriptioe procedens, id est quod ipsum vbi respectus procedit à circumscriptioe loci naturalis, vt à termino ad quem, quia vltima superficie continentis ambiente locatum statim in ipso locato oritur circumscriptio passiuam, quæ est respectus fundatus in locato, & terminatus ad vltimam superficiem ambientem, & similiter in eodem instanti oritur circumscriptio actiua, quæ est respectus fundatus in superficie ambiente, & terminatus ad vltimam superficiem corporis locati, & sic patet quomodo secundum Boet. non sit simpliciter idem circumscribi formaliter, & esse in aliquo loco, accipiendo locum pro vltima superficie.

¶ Ad vltimam responsum datam ad auctoritatem auctoris 6. princip. dicentis, non autem in eodem est locus, & vbi, sed locus quidem est in eo, quod capit, vbi verò in eo, quod circumscribitur, & complectitur, non videtur iste soluere istam auctoritatem, cum dicit quod cum auctor accipit esse in, non accipit pro inhærentia, sed per prædicationem, & actum exercitum pro signato, & est sensus quod non de eodem dicitur, seu prædicatur locus, & vbi, hæc enim responsio ex supradictis patet non esse ad intentionem auctoris, cum accipiat ibi esse, in præter omne opus intellectus, & vt dicit verà inhærentiam.

Quæstio septima.

Vtrum vnus Angelus possit esse simul in pluribus locis.

Seraphicus Bonau. 2. sent. dist. 2. q. 2. art. 2.

Scotus 2. sent. dist. 2. q. 1.

D. Thomas prima parte summa q. 52. art. 2.

Franciscus de Mayronis 2. sent. dist. 1. q. 8.

Ioannes Baconitanus 2. sent. dist. 3. q. 2.

SEPTIMO quærit Doc. Vtrum vnus angelus possit simul esse in pluribus locis diffinitiuè. Titulus quæstionis potest habere multiplicem sensum. Primo, an angelus possit esse in pluribus locis adæquatis, puta, quod locus adæquatus angeli sit spacium vnus miliaris. An simul possit esse in duobus, & Doc. determinabit quod non, loquendo de potestate ipsius angeli. Secundo, an possit esse in duobus locis non adæquatis, puta quod possit esse in extremis spacij vnus miliaris, ita quod non in medio, quæ extrema dicuntur loca discontinua, & Doc. videtur sustinere partem negatiuam, & affirmatiuam, videlicet quod possit esse simul in talibus locis potestate propria, & non possit esse simul. Videtur enim quod vtrique sit probabilis. Et Doc. arguit pro prima parte ibi.

¶ Contra potest esse in aliquo loco toto, puta pedali per hanc rationem Doc. videtur probare quod simul possit esse in locis extremis alicuius spacij pe-

dalibus absque hoc, quod sit in medio, & patet, quod si est in illis extremis, quod non oporteat esse in medio, quia ex quo angelus non est in illa quantitate pedali, sicut forma in subiecto, quæ non posset simul esse in extremis illius quantitatatis, quin simul informet media inter illa extrema, nec est ibi sicut locatum in loco circumscriptiuè, quia tale locatum non potest esse in extremis alicuius quantitatatis, quin simul sit in medio, cum ergo angelus sit simpliciter indiuisibilis, & habeat puta quantitatem pedalem pro loco sibi adæquato, ita quod non in maiori. Sequitur, quod sicut potest esse in vno extremo, ita possit simul esse in alio extremo illius quantitatatis absque hoc, quod sit in medio, cum non sit ibi, sicut forma informans, nec circumscriptiuè, & sic simul potest esse in duobus locis discontinuis. Et hæc ratio Doc. valere, tenendo, quod angelus possit esse in maiori, & in minori loco infra locum sibi adæquatum, vt patuit in quæst. immediatè præcedenti. Secunda pars opposita primæ aliter non probatur à Doctore.

In ista quæst. hic Doc. tres conclusiones dicit.

Prima est Damasceni. cap. 16. & 33. dicentis, quod angelus de facto non est simul in duobus locis, quia cum est in cælo, non est in terra, nec e conuerso. Secunda est de possibilitate angeli naturali, & dicit, quod est probabile, vnum angelum non posse simul esse potentia sua naturali in duobus locis, quorum vterque sit sibi adæquatus secundum vltimum potentiam suam, puta, si secundum vltimum potentiam suam posset esse in loco vnus miliaris non posset virtute propria esse in duobus locis talibus, quia tunc iste locus non videretur sibi adæquatus secundum virtutem suam naturalem. Et addit, an in duobus locis discontinuis possit esse, quorum nec vnus, nec alius est sibi adæquatus dubium est, nec videtur ratio necessaria pro, nec contra.

¶ Aduerte, quod loca continua sunt illa, quorum vltima sunt vnum, vt patet 5. phys. quod tunc contingit, quando inter illa terminum cadit aliquod indiuisibile continuas illa, quod est finis vnus, & principium alterius, & sic partes extremæ alicuius continui, puta pedalis non dicuntur adinuicem continuæ, quia nullus punctus immediatè cadit inter illas continuas, puta qui sit finis primæ partis extremæ, & principium alterius partis extremæ. Si ergo vnus angelus esset in illis partibus extremis, tunc esset in duobus locis discontinuis, sed difficultas est. An simul possit esse in duobus locis continuis, puta in duobus partibus alicuius quantitatatis adinuicem continuis. Doc. aliter non determinat.

¶ Tertia conclusio est, quod loquendo de diuina potentia. Angelus simul potest esse in duobus locis siue adæquatis, siue non adæquatis, cum nulla appareat contradictio. Et de hac materia prolixius tractatur à Doct. in quarto, dist. 10. q. 2.

NVNC soluenda sunt argumenta principalia, quibus Doc. videtur probare esse simpliciter impossibile per quamcunque potentiam angelum simul posse esse in pluribus locis. Et arguit. Primo sic, quia tunc angelus differret à se, sicut locus distat à loco, consequentia probatur, ex opposito consequentis, quia illa, quæ sunt simul alicui tertio, sunt simul inter se.

¶ Respondet Doctor ibi ad primum, dico, quod non sequitur, sicut nec e conuerso, quando illud tertium, ad quod comparantur extrema, est illimitatum secundum illud, secundum quod extrema comparantur ad ipsum, vt patet de anima in manu dextra, & sinistra, quæ anima non distat à se, & tamen manus distat à manu, & hoc est ratione illimitationis ipsius animæ, secundum quam est simul tota in toto, & in qualibet parte, sed si esset sic limitata, quod tantum informaret vnā partem, puta manum dextrā sic simul non posset informare sinistram, quin distaret à seipsa.

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. I 2 In

Quomodo
Angelus de
facto non pos-
sit esse in plu-
ribus locis.

Quanta sint
loca conti-
nua.
5. phys. con-
tex. 39.

Possibile est
Deo facere
idem corpus
circumscri-
ptiuè, & lo-
caliter in di-
uersis locis.

In proposito autem existens in pluribus locis simul per quamcunque potentiam est aliquid illimitatum. ideo non sequitur, quod si simul est in duobus locis abinuiem distans, quod distat à seipso, sicut nec valet, quod aliqua duo, sint simul inter se, si sint simul alicui tertio illimitato. patet, quia existens Brixie, & existens Romæ, sunt simul cum Deo, ergo sunt simul inter se non sequitur, quia comparantur tertio illimitato secundum immensitatem, sed si essent simul Francisco existenti tantum in illo loco propter sui limitationem essent simul inter se.

*Quomodo
Angelus sit
limitatus.*

¶ Secundo. Arguit Doct. sic, angelus est natura omnino limitata, ergo erit limitatus secundum quod libet, quod potest sibi inesse, & ita secundum locum erit limitatus, & per consequens non poterit simul esse in pluribus locis.

¶ Respondet Doct. concedendo, quod sit limitatus quo ad naturam suam, & naturales proprietates. Sed ex hoc non sequitur ipsum esse limitatum quo ad passionem accidentalem, siue quo ad respectum, qualem dicit ubi, & sic ut non repugnat eidem alio limitato in se simul posse habere plures similitudines, sic non videtur repugnare naturæ angeli in se limitatæ, simul posse habere plura ubi, siue adæquata, siue non adæquata.

¶ Tertio arguit Doct. Ibi, præterea duo ubi sunt formaliter contraria, quia inter ea potest esse distantia localis, & per consequens motus localis, & motus est inter duo contraria, vel à contrario in medium, ut patet quinto phys. t. c. 52. Si ergo angelus simul posset esse in pluribus locis, tunc duo contraria essent in eodem.

*Quomodo
contraria in
sunt eidem.*

¶ Respondet Doct. ibi. Ad tertium quære, & additur responsio hic in littera, quod non est inconueniens contraria relatiua inesse eidem, ut patet de relationibus mouentis, & moti in eodem, ut patet à Doct. primo. dist. secunda. parte 2. q. 3. dist. 5. quæstione 2. & in 2. dist. 25. & in quarto. dist. 10. q. secunda. Ad argumenta principalia.

*s. phys. con-
tex. 68.*

¶ Quamuis hoc sit satis bene dictum. Dico tamen ad argumentum, cum dicitur, quod motus est à contrario in contrarium. i. quod terminus à quo contrariatur termino ad quem, quod Arist. loquitur de contrarietate largè sumpta, quæ est à priuatione termini à quo ad terminum ad quem, sicut etià ipse Arist. dicit primo phi. quod forma, & priuatio sunt contraria, accipit ibi contraria largè. Dico ergo, quod quando aliquid mouetur à non. a. ad. a. non potest simul esse sub non. a. & sub. a. & sic quando aliquid mouetur à non tali loco ad talem locum non potest simul esse in tali loco, & sub priuatione eiusdem. Si autem intelligat, quod motus semper sit inter terminos contrarios positiuè, patet esse falsum, ut patet de calido, & quatuor, quod mouetur ad calidum, ut octo, nam calidum, ut quatuor est terminus à quo positiuus, & calidum, ut octo est terminus ad quem positiuus, & isti sunt termini fundamentales, & possunt simul esse. Sic dico in proposito, quod cum. a. mouetur à loco. b. ad locum. c. termini fundamentales sunt. b. & c. & isti termini sunt compossibiles, quia. a. potest esse simul sub. b. & c. termini tamè formales sunt impossibiles qui sunt priuatio, & habitus, est. n. impossibile, quod a. simul sit sub negatione. c. & sub ipso. c. Et quod dicit supra quod omnia distincta ubi differunt specie hoc non est verum simpliciter, quia plura ubi possunt tantum differre numero, ut supra patuit. q. 6. de ubi sibi adinuiem succedentibus, bene verum est, quod illa ubi, inter quæ est motus localis differunt specie propter spacium interceptum, ut exposui supra in illa. q. 6. Posito etià quod differrent specie, non sequitur quod distincta specie sint semper contraria, ut patet de albedine & rubedine. Si dicatur, quod si angelus simul po-

test esse in duobus locis, ergo simul potest esse sursum, & deorsum, quæ videntur contraria. Dico conformiter ad ea, quæ dicit Doct. in 4. dist. 10. q. 2. respondendo ad principalia argumenta.

¶ Quarto arguit Doct. ibi. Item si sic, tunc posset simul quiescere, & moueri, quia quiescere secundum unum ubi, & moueri secundum aliud, sed quiescere, & moueri inferunt quiescere, & non quiescere, moueri & non moueri, quæ sunt impassibilia in eodem.

¶ Respondet Doct. Ibi, ad quartum dico. In ista littera plura dicit, quod sicut moueri est aliter se habere nunc, quam prius. i. quod mutari proprie est nunc indiuisibiliter aliter se habere nunc, quam prius se habuerit diuisibiliter, quia prius erat sub esse diuisibili successiuo, & nunc sub esse indiuisibili, ut expositum est supra. q. 4. presentis. dist. ibi. Et tunc ad secundam instantiam, quæ est de generabilibus, & corruptibilibus &c. Sequitur in littera, ita quiescere est nunc se habere, sicut prius, nunc quiescens per horam, ita se habet nunc. Sin ultimo instanti illius horæ, sicut prius se habuit per totam horam, ut infra patebit. q. 9. presentis. dist. sequitur. Non est autem inconueniens respectu huius ubi aliquid se habere nunc ut prius, ut cum quiescit in illo ubi per horam, & in ultimo instanti illius horæ, ita se habet sicut prius per totam horam, nec similiter est inconueniens respectu alterius ubi aliter se habere nunc quam prius, quia in aliquo ultimo instanti est in aliquo ubi, in quo prius non fuit, quando mouebatur localiter in terminum motus, aliter se habet nunc, quia indiuisibiliter quam prius se habuerit, quia prius se habuit diuisibiliter, & successiuè dum esset sub motu locali, & ita non est inconueniens in aliquo loco quiescere, & in alio moueri. Sequitur. Et ex hoc concedo absolute, quod quiescit simul, & mouetur, quia prædicata affirmatiua simpliciter sumpta, puta moueri, & quiescere sequuntur ex se ipsis sumptis cum determinatione non diminuentem, nam bene sequitur Franciscus mouetur in isto loco, ergo simpliciter mouetur, & quiescit in alio loco, ergo simpliciter quiescit. Arguitur. n. à parte in modo ad suum totum, non autem sequeretur si argueretur cum determinatione diminuentem, non. n. sequitur Franciscus mouetur secundum imaginationem tantum, ergo simpliciter mouetur. Sequitur ibi. Et cum infertur igitur quiescit & non quiescit, ibi est ignorantia elenchi & fallacia secundum quid ad simpliciter, nam verus elenchus est contradictio ad idem, secundum idem, similiter, & in eodem tempore, ut patet in elenchis, & ubi fit contradictio non habes omnes istas conditiones, dicitur ignorantia elenchi, quia est ignorantia verè contradictionis, in proposito autem cum dicitur, ergo quiescit, & non quiescit deficit sibi ista conditio, quæ est ad idem, siue respectu eiusdem, cum enim dico Franciscus in loco. a. quiescit, & in loco. b. non quiescit, quiescere, & non quiescere verificantur de Francisco respectu diuersorum ubi, si verò diceretur Franciscus respectu. a. ubi quiescit, & respectu eiusdem. a. ubi non quiescit, tunc esset contradictio, & non est ignorantia elenchi. Dicit etiam quod est fallacia secundum quid ad simpliciter, quia non sequitur. Franciscus non quiescit respectu. a. ubi, ergo simpliciter non quiescit, sicut nec etiam sequitur Franciscus non est albus secundum dentes, ergo non est simpliciter albus, argumentum. n. à parte in modo non diminuentem ad totum in modo affirmatiue valet, sed non valet negatiue, unde bene sequitur Franciscus currit velociter, ergo simpliciter currit, non tamen sequitur negatiue Franciscus non currit velociter, ergo non currit simpliciter. Sic in proposito &c. Ibi parum infra.

*Quomodo
Angelus pos-
sit esse in di-
uersis locis.*

*Quid siue-
rus elenchus.*

infra. Ita quod in omnibus talibus, in quibus contrahuntur prædicata, inferunt affirmatiuas, in quibus eadem prædicata simpliciter includunt, sed non inferunt negatiuas, in quibus prædicata inferuntur simpliciter subiectis non conuenire propter causas dictas, sic exemplificatur, quando prædicata sunt contracta, vt cum dico, Franciscus currit velociter, currere enim contrahitur per ly velociter, tale prædicatum infert aliam propositionem affirmatiuam, in qua idem prædicatum simpliciter includitur, quia bene sequitur, Franciscus currit velociter, ergo Franciscus absolute currit, & sic cum dico a est duplum ad b. ergo est duplum absolute, sed non inferitur negatiue a. non est duplum ad b. ergo non est duplum absolute, sed committitur fallacia secundum quid ad simpliciter.

¶ Vltimò arguit Doct. ibi, præterea, aut posset moueri simul ad illa duo vbi, & hoc non, quia duo motus eiusdem speciei non possunt inesse eidem. 3. phys. tex. commen. 1. neque multo magis duo motus contrarij, quales essent, si simul moueretur ad duo vbi, puta ad vbi sursum, & vbi deorsum, aut posset moueri ab vno vbi ad aliud, non amittendo primum vbi, & hoc non, quia termini motus sunt impossibiles, scilicet terminus à quo, & terminus ad quem, vt patet quinto physicorum. tex. commen. 26. ergo &c.

¶ Respondet Doctor ibi, ad vltimum dico, quod vtroque modo est possibile. Et cum improbat primum modus, dicit, quod non est impossibile motum, nisi propter impossibilitatem formarum, secundum quas sunt motus, cum ergo duo vbi non sint impossibiles in eodem in esse quieto, vt supra patuit, & specialiter in quarto, dist. 10. quæst. 2. sequitur, quod nec vbi habent esse in motu erunt impossibilia. Est autem dictum philosophi verum de motibus secundum formas impossibiles, quales sunt formæ absolute, sed non eiusdem speciei, & de hoc alias. Et cum improbat secundus modus, dicit Doctor, quod motus generationis est distinctus à motu corruptionis, quia termini eorum distinguuntur, nam terminus à quo formalis respectu generationis est non esse formæ, & terminus ad quem formalis est ipsa forma acquisita, respectu vero corruptionis terminus à quo est forma, & terminus ad quem est non esse ipsius formæ, & dicit, quod generatio, & corruptio frequenter concurrunt, quia ad generationem vnus sequitur corruptio alterius, & e contra, non tamen est simpliciter necessarium, quod concomitantur, vt supra patuit in isto secundo, distinct. 1. quæst. 3. in responsione ad tertium argumentum principale. Et cum dicit, quod tunc sunt quattuor termini supra, quando generatio, & corruptio concurrunt, duo scilicet à quibus vna priuatio, & vna forma, quia terminus à quo corruptionis est vna forma, & terminus à quo generationis est vna priuatio, & duo termini ad quos, scilicet vna priuatio, & vna forma, quia terminus ad quem corruptionis est priuatio formæ, & terminus ad quem generationis est forma. Sequitur ibi. Ita in motibus est recessus à termino à quo, & accessus ad terminum ad quem, &c. Dicit Doctor in ista littera, quod quamuis communiter in motu locali sint duo motus, & per consequens quattuor termini, vt patet, quando corpus a. mouetur à loco b. in locum c. recedendo a. b. sunt ibi duo motus, scilicet à b. in non b. & à non b. ad c. & sic quattuor termini, si tamen a. posset moueri ad locum c. non deperdendo priorem locum, puta b. tunc tantum ibi esset vnus motus, scilicet à non b. ad c. & duo termini, scilicet priuatio loci c. & ipsum c. Et cum dicitur termini mo-

Quomodo
si intelligi-
dum dicitur
Arist.

Quomodo
in motu lo-
cali sint duo
motus.

tus sunt incompensabiles, verum est de proximis terminis eiusdem motus, puta de priuatione, & habitu, qui sunt termini formales, sed non est verum de terminis, qui possunt esse quorumcunque motuum differentium, sicut est de duobus vbi, quæ sunt respectu motuum differentium, vt cum quis mouetur ad vbi sursum ad vbi deorsum, vel e contra, vel ad vbi dextro ad vbi sinistrum, vt expositum est supra quæst. 6. præsentis distinctionis, &c.

Quæstio Octaua.

Vtrum duo Angeli possint simul esse
in eodem loco.

Seraphicus Bonauent. 2. sent. dist. 2. q. 4. artic. 2.

Scotus 2. senten. dist. 2. quæst. 8.

D. Thomas prima parte summa. q. 52. artic. 3.

Franciscus de Mayronis 2. sent. dist. 1. q. 7.

Opi. D. Tho.
est, q. Ange-
lus est in lo-
co, quia ope-
raretur in

loco, & si nō
operaretur
in loco, non
esset in loco.

Sed nota, q.
si D. Thom.

loqueretur
quantum ad

innotescen-
tiam bene

diceret, q.
si expli gra-
tia vnus An-

gelus esset
hic, ego igno-

rarem, si au-

tem opera-

retur hic p.

operationem
ego cognosco

rem, sic co-
gnoscimus

animas per
operationem.

Sed si Tho-

mas dicit, q.

est ratio for-

malis, sim-

pliciter ma-

lè dicitur Ca-

ietanus pri-

ma parsum

ma. q. 52. ar-

ti. 1. hoc mo-

do declarat

Opi. D. Tho.

q. esse in lo-

co sit qua-

tuor modis,

vnus modo

secundum

CTAVO quæro. Vtrum duo angeli possint simul esse in eodem loco. Hæc quæstio est satis facilis, & plura dicit Doctor.

¶ Primò, quod in ista quæstione non est veritas ita certa, & clara de facto, sicut est in præcedenti quæstione, patet, quia in præcedenti quæstione certum est de facto, eundem angelum simul non esse in pluribus locis, vt ibi patuit, sed in ista quæstione est ita certum de facto, quod plures angeli sint in eodem loco, vel ne: videtur enim de facto plures angelos fuisse in eodem loco, & patet auctoritate Ricar. 4. de Trin. vbi arguit demones non habere corpora per hoc, quod legio fuit in corpore vnus obsessi, vt patet Luca 8. & Marci 5. Nō enim poruisset legio fuisse in aliquo, si illi angeli mali habuissent corpora. Ideo videtur arguere, quod si habuissent corpora, fuissent eorum corpora simul in eodem loco; igitur modo quando non habent corpora videtur, quod simul fuerunt in eodem loco.

¶ Secundò probat hoc idem ibi. Si etiam vnus angelus mouens cælum sit in meridie, & bonus angelus missus de cælo ad terram debeat transire per illum locum, non videtur necessitas, quod nō transeat quasi per lineam rectam, vel q. alius cedat sibi, si ergo transeat per lineam rectam, & per eundem locum in quo est alius angelus, erit simul cum alio angelo in eodem loco.

¶ Si etiam omnes angeli fuissent creati ante creaturam corporalem, sicut videtur verum secundum Damasc. c. 17. non videtur facile assignare, quomodo tunc non fuissent simul, ergo & modo videtur, q. aliquando sint simul in eodem loco.

¶ Ibi, quicquid autem sit de facto. Dicit Doctor hic, quod & si forte sit dubiū plures angelos simul esse de facto in eodem loco, vel posse esse simul de potentia eorum naturali, de potentia tamen Dei certum est plures angelos simul posse esse in eodem loco.

N V N C. soluenda sunt argumēta principalia, quæ probant esse simpliciter impossibile plures angelos posse esse simul in eodem loco per quamcunque potentiam. Et arguitur sic primò, & est argumentum sancti Tho. prima parte sum. q. 52. artic. 3. in solutione principali, & arguit sic, duæ causæ totales non possunt esse respectu eiusdem effectus, patet ista, quia tunc idem effectus posset simul esse, & nō esse, vt deducit Doct. in primo, dist. 2. par. 1. q. vlt. & alibi. sed angelus existens in vno loco est totalis causa respectu operationis in tali loco, propter quam

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. I 3 dici-

*Utrum Angelus possit moueri
de loco ad locum.*

Scotus 2. senten. dist. 2. quæst. 9.

D. Thomas prima parte summae, q. 53. artic. 1.

Ioannes Baconitanus dist. 3. q. 2.

NONO querit Doctor. An Angelus possit moueri de loco ad locum motu continuo. Pro intellectu tituli quæstionis est notandum, quod motus continuus dicitur ille, cuius vnum mutatum esse sic copulat duas partes motus, quod est finis partis præteritæ, & principium partis futuræ, & inter quasunque duas partes semper mediat mutatum esse, ita quod aliud, & aliud mutatum esse est inter alias, & alias partes, sicut dicimus etiam de tempore continuo, quod illud est tempus continuum, quando est aliquod instans, continuans duas partes temporis sic, quod est finis partis præteritæ, & principium partis futuræ, & hæc omnia prolixè exposita sunt quæstione 2. præsentis distinctionis. Cum ergo quæritur, an angelus possit moueri de loco ad locum motu continuo, puta quod moueatur super spacium bicubitale, an talis motus dicatur continuus, sic quod successiue transeat vnam partem post aliam. Ita quod sicut corpus mouetur localiter super aliquod spacium in quocunque instanti temporis semper est sub alio, & alio mutato esse, quæ mutata esse mensurantur alio, & alio instanti temporis, & continuant illum motum localem. Ita etiam angelus, cum mouetur super aliquod spacium, fiat semper sub alio, & alio mutato esse, quæ mutata esse mensurantur alio, & alio instanti temporis, & continuant motum localem ipsius angeli, & sic patet titulus quæstionis.

Ad quæstionem respondet Doctor affirmatiue, scilicet quod angelus potest moueri de loco ad locum motu continuo. Et primò probat, quod possit moueri de loco ad locum. Secundò, quod talis motus localis sit continuus. Primum probatur sic. Omne receptium formarum alicuius generis, quod non ex se est determinatum ad aliquam vnam illarum formarum, nec est illimitatum ad illas, potest moueri, siue mutari ab vna illarum formarum ad aliam, sed angelus est receptiuus vbi diffinitiuè, &c. Nota quod in maiori dicit de receptiuo, quod non est ex se determinatum ad aliquod illius generis, quia si sic esset, tunc nõ posset esse sub alio illius generis, patet, quia si aliquod receptiuum coloris esset ex se determinatum ad albedinem - non posset moueri ad alium colorem, & esse sub alio, patet, quia quod ex se est determinatum ad aliquod, est necessariò sub illo. Deinde addit, quod tale receptiuum non sit illimitatum ad illa plura sic intelligendo, quod est illimitatum ad aliqua plura, ex natura propria necessariò habet illa plura, vt patet de illimitatione Dei respectu vbi quia Deus ex natura propria, & ex sua propria entitate est illimitatus ad omnem locum, ideo actu est in omni loco, & sic non potest moueri de vno loco ad alium. Et loquitur Doctor de illimitato simpliciter, quia secus est de illimitato secundum quid, nam corpus est illimitatum ad plura vbi, vt supra patuit quæst. 7. præsentis distinctionis. & tamen potest moueri de vno loco ad alium, sed est illimitatum tantum secundum quid.

¶ Dicit ergo, quod hæc maior sic intellecta est vera,

ma est in loco per accidens, quia est forma corporis, & est in loco primo modo. sic punctus est in loco secundum se, & tertio, & quarto modo. patet, unde in primo, dist. 37. dicit ergo, quod Angelus non est in loco secundum situm vt punctus, non secundum formam, quia non potest esse forma aliter, non secundum contactum materialium, ergo secundum virtutem, à sufficienti enumeratione ratione, sed ratio sua peccat per insufficientem enumerationem, quia est alius modus essendi in loco, puta per præsentialem suam, deinde operatio transiens ipsius Angeli est, vt mouere orbem, deinde ad nos, & operari aliquid circa nos, prius est naturaliter Angelus præsens, quo confirmatur Mat. 16. dicitur, Angelus autem Christi venit ad monumentum, & remouit lapidem, ubi videtur, quod primo accessisset, & postea remouisset, ergo potuit ibi accedere, absque hoc, quod remouisset lapidem, & sic fuisset ibi, non per operationem.

dicatur esse ibi, puta mouendo aliquod corpus, tunc angelus dicitur esse ibi per talem motum secundum opinionem sancti Thomæ, prima parte summae, quæstione 52. articulo primo. ergo si alius angelus simul esset in eodem loco, tunc esset causa totalis eiusdem operationis, scilicet mouendo illud corpus, cum non sit in loco, nisi per operationem transeuntem in corpus, circa quod operatur, vt supra patet à Thoma. Nec videtur habere aliam operationem circa corpus, quia angelus non transmutat corpus, causando ibi aliquam formam.

¶ Respondet Doctor primò negando suppositum, videlicet, quod angelus tantum sit in loco per operationem, vt improbatum fuit supra quæst. 6. Secundò dicit, quod si etiam illud suppositum admitteretur, scilicet quod angelus tantum sit in loco per operationem, adhuc vnus angelus posset operari circa idem corpus vna operatione, & alius alia operatione, & sic vterque esset in eodem loco per operationem. Et si dicas, quod nõ potest operari circa corpus, nisi corporaliter mouendo, modo idem corpus non potest simul moueri à duobus mouentibus totalibus. Dicit Doctor, quod hoc non obuiat, & responsio stat in hoc, non est necesse angelum mouere illud corpus secundum vltimum potentiam suam, immò potest citra vltimum suam potentiam mouere, cum sit agens merè liberum, pono ergo, quod vnus moueat libere citra vltimum potentiam suam, tunc alius potest sibi cooperari ad eundem motum. Sicut si aliquis habet virtutem, qua posset ferre quatuor lapides secundum vltimum potentiam suam, & potest citra vltimum potentiam suam tantum portare duos, & tunc potest habere alium cooperantem portantem secum alios duos lapides.

¶ Secundò principaliter arguitur à Gottifredo quolib. 6. quæst. 5. quæ habent eundem modum essendi in, non possunt esse simul, quod declaratur de duobus corporibus gloriosis, quæ non possunt naturaliter simul esse eodem loco, licet corpus gloriosum simul possit esse cum non glorioso. Et ita de duobus Diis, si essent pares neuter posset esse cum alio secundum Damascen. comen. 5. Et tamen Deus potest esse simul cum creatura propter alium modum essendi in loco, cum ergo angeli habeant eundem modum essendi in loco, non poterunt simul esse in eodem loco.

¶ Respondet Doctor, quod illa maior, quæ est famosa in multis materijs non est rationabilis. Nam esse in nullam habitudinem essentialem dicit, patet, quia esse in loco, non dicit dependentiam essentialem locati à loco, patet, quia esse in loco non dicit dependentiam essentialem locati à loco, esse tamen ab dicit habitudinem essentialem, quia communiter dicit dependentiam essentialem causati ad causam.

¶ Arguit ergo Doctor à fortiori, si plura possunt esse ab eodem, & eodem modo, quæ essentialiter dependet ab illo, multo fortius plura possunt esse in eodem loco, & eodem modo essendi in loco, cum talia locata tantum dicant habitudinem accidentalem ad locum, vt patet, ideo ita propositio famosa non est multum rationabilis. Similiter habent temporalia eundem respectum ad tempus, sicut locata ad locum: ex hoc ergo videtur sequi, quod non possunt plura temporalia esse in eodem tempore. De duobus corporibus gloriosis, & duobus dijs, oportet aliunde probare, quàm ex ratione essendi in loco secundum eundem modum essendi in, quia ex hoc non videtur repugnantia aliqua simultatis.

est vera, quia subiectum includit prædicatum, sicut etiã dicimus hæc esse veram, homo est animal, quia prædicatum includitur in subiecto, nam statim potest inferri, quod si homo sit, quod etiam sit animal sic in proposito, hoc subiectum. scilicet est receptivum plurium ubi, & non est determinatum ad aliquod illorum, nec est simpliciter illimitatum ad illa includit hoc prædicatum, scilicet quod potest mutari vel moveri de loco ad locum.

*Differentia
inter motum
et mutationem.*

¶ Et nota differentiam inter mutari propriè localiter, & moveri, quia moveri localiter mensuratur tempore, mutari verò mensuratur instanti temporis, ut cum a. movetur super aliquam magnitudinẽ, pura cubitalem dicitur mutari cum sit sub alio, & alio mutato esse, & sic semper sub alio, & alio ubi, dicitur verò moveri, cum successivè transit illam magnitudinẽ, quæ differentia supra patuit. q. 2. præsentis. dist. patet ergo ista maior. Probat minor, q. habet duas partes: prima est, quod angelus est receptivus ubi, ut supra probatum est. q. 6. præsentis. dist. nec est determinatus ex se ad aliquod unum ubi, ut supra patuit. Secunda est, quod non est ex se illimitatus simpliciter ad ubi, quia tunc esset immensus ex natura sua, quæ immensitas soli Deo competit.

¶ Ibi. Et quod continuè. Hic Doct. probat secundum principale. scilicet quod talis motus localis angeli sit continuus, quia inter duo ubi sunt infinita ubi media, quod probatur ex continuo motu corporis per omnia illa ubi, & autem inter duo ubi sunt infinita ubi patet in simili, quia sicut inter duo instantia, sunt infinita instantia, patet, quia inter duo instantia cadit tempus medium ut patet 4. phi. & in quocunq; tempore sunt infinita instantia, cum illud sit divisibile in infinitas partes, & sicut inter duo mutata esse sunt infinita mutata esse, quia inter duo mutata esse cadit motus medius, qui est divisibilis in infinitas partes, sic in proposito inter duo ubi in aliquo spacio sunt infinita ubi, quia inter duo ubi cadit spacium intermedium, in quo sunt infinita ubi, cum sit divisibile in infinitas partes, & per consequens sunt ibi infinita puncta, & in quocunq; puncto spacij potest esse aliquod ubi. Et adverte quod quando dicit Doct. quod inter duo ubi sunt infinita ubi, debet intelligi secundum potentiam, & secundum inexistentiã, non autem secundum substantiam, de quo alias. Et ad cognoscendum, q. sint infinita ubi, pono casum, q. mobile a. quiescat per horam in aliqua parte spacij pedalis, & sic quiescat in ultimo instanti illius horæ, & in tempore immèdia to ad illud instans localiter moveatur super illud spacium, ita q. ille motus localis duret per horam transeundo quantitatem pedalem, cum ergo in ista hora sint infinita instantia, & in motu mensurato à tali hora sint infinita mutata esse, quæ mutata esse sumuntur per comparationem ad mobile. ut patet 4. phi. t. c. 103. quod movetur super tali quantitate, & sic semper sit sub alio, & alio mutato esse, & sic si localiter movetur semper sit sub alio, & alio ubi, cū ergo angelus transeundo quantitatem pedalem nō sit simul in tota, illa quãtitate, sequitur q. sic semper sub alio, & alio ubi, & sic non transit omnia illa ubi, nisi motu continuo, patet, quia unum ubi est principii partis futuræ motus localis, & finis partis præteritæ, & sic inter duo ubi cadit motus localis.

*Quomodo
angelus mo-
veatur.*

¶ Hoc etiam confirmatur. Hic Doct. probat autoritatibus scripturæ sacræ, q. angelus moveatur motu locali, & continuo, quia cum anima beata sit similis angelis. Matt. 22. & illa moveatur localiter, patet de anima Christi, quæ localiter descendit ad inferos, sicut dicit articulus fidei, patet etiã Gen. 18. & Tobie per totum, q. angeli mittuntur, quãdoq;

cum corpore assumpto, & per cōsequens movebatur motione alia à motione corporis, patet, quia non dicuntur moveri per accidens ad motionem corporis, cum non sit pars, nec forma inherens, sed tantum voluntariè applicatus ibi, & per consequens angelus assumpto corpore, ultra motionem corporis per se habet aliam per se motionem, qua movetur localiter. Et q. non dicatur moveri per accidens ad motionem corporis. Vide Doct. in 4. dist. 10. q. 3.

SE D. occurrunt quædam dubia circa aliqua dicta respondendo ad q. quæ dicta sunt, conclusiones veræ, ut in littera patet, & sunt quatuor per ordinẽ.

¶ Conclusio prima. Omne receptivum formarum alicuius generis, quod non est ex se determinatum ad aliquam unam illarum, nec est illimitatum ad illas potest mutari ab una ad aliam.

¶ Secundo. Angelus non est illimitatus ad omnia ubi, quia non est immensus.

¶ Tertia. Inter duo ubi sunt infinita ubi intermedia.

¶ Quarta Angelus, & si in quolibet ubi spacij sit indivisibiliter, tamen transit illa ubi motu continuo, nec aliter potest transire.

¶ Contra primam primò, quia Deus est illimitatus ad omne ubi, & tamen potest esse in alio ubi, in quo prius non fuit, patet, quia Deus posset creare novum locum, & ita fieri ibi ubi prius non fuit, similiter potest annihilari aliquis locus ubi prius fuit, & sic definire esse in illo loco.

¶ Respondeo, quod conclusio intelligitur de ubi actu existentibus, scilicet quod actu non potest esse aliquod ubi, in quo ex necessitate naturæ non sit.

¶ Contra, quia saltem habetur, quod mutabitur ad ubi de nouo creato, quia non potest esse de nouo præsens ubi, sine nova relatione reali, quia præsentia est relatio realis secundum Doct. in primo. dist. 39. contra Tho. & sic si habebit novam præsentiam ad ubi, mutabitur ad illud.

*Quomodo
præsentia sit
relatio realis.*

¶ Dico, q. bene est relatio realis creaturæ ad Deum, sed non e contra, & sic Deus dicitur realiter præsens ubi, quia ipsum ubi est præsens Deo relatione reali, quæ terminatur ad ipsum Deum sicut dictum est etiam de creatura respectu Dei. dist. 30. primi.

¶ Secundo arguitur contra conclusionem, quia non sequitur nō est illimitatum ad plures formas, ergo potest moveri ab una in aliam, quia Corpus Christi, ut in eucharistia non est illimitatum ad ubi circumscriptivum, & tamen non potest moveri localiter.

¶ Dico, quod conclusio loquitur, quod sit receptivum talium, modo corpus Christi, ut in eucharistia non est receptivum ubi circumscriptivum, ut patet a Doct. in 4. dist. 10.

¶ Dico etiam, quod illimitatum propriè ad omnia ubi non est receptivum alicuius ubi, quia tale est infinitæ perfectionis. Et ideo licet Deus nunc sit in vno loco, in quo prius non fuit, quia tamen non est receptivus ipsius ubi, ideo non dicitur mutari ad illud, quia mutari est aliter se habere nunc quàm prius.

*Quid sit
mutari.*

¶ Dico ultra, quod posito quod a. sit illimitatum ad omne ubi, & sit verè receptivum omnium ubi, quod quamvis recipiat nunc unum ubi, quod prius non habuit, non tamen dicitur moveri ad illud, quia motus non fit in instanti, & tamen posito illud ubi in eodem instanti esset ibi de necessitate naturæ aliter non esset simpliciter illimitatum.

¶ Dico etiam, quod nō propriè mutabitur quia mutari propriè est terminus alicuius motus, ut patet a Doct. in secundo. dist. 2. parte prima. q. 4.

*Quid sit mu-
tari propriè.*

¶ Tertio arguitur, q. videtur repugnare, q. ali-
Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. 1 4 quid

quid sit receptivum formarum, & quod sit determinatum ad aliquam vnam, quia quod est determinatum ad aliquam formam, necessario habet illam sed nullum receptivum, ut receptivum necessario se habet ad receptum, patet, quia receptivum est in potentia contradictionis, ut patet à Doct. in pluribus locis.

¶ Dico quod si est determinatum ad aliquam vnam, quantum in se est necessario habet illam, & tunc respectu illius non est tantum receptivum, sed etiam necessario productivum, ut patet de igne, qui determinat sibi caliditatem in tanto gradu, qui necessario producit illam in se, ut patet à Doct. in 4. in materia de eucharistia.

*Quomodo
Angelus sit
illimitatus
ad omne vbi.*

¶ Contra secundam conclusionem probo quod angelus sit illimitatus ad omne vbi, primo sic, angelus simul potest esse in omne vbi, ut patet à Doct. in 2. dist. 2. ergo est illimitatus ad omne vbi, patet consequentia, quia esse illimitatum ad omne vbi est simul posse esse in omne vbi.

¶ Responderetur quod non potest esse ex natura propria, & sic intelligitur illimitatio.

¶ Contra primo, quia Doct. in primo. di. 2. parte 2. q. 3. & in secundo. dist. 2. dicit, quod voluntas est illimitata, quia simul potest habere duas relationes oppositas, sufficit enim, quod possit simul illas recipere, & quod agat illas accidit sibi, sic in proposito.

*Quomodo
Angelus pos-
sit esse in om-
ni loco.*

¶ Secundo probo, quod competat angelo etiam ex natura propria, quia non per aliquid sibi adventitium, sicut dicimus non convenit ligno ex natura propria calefacere, sed per calorem sibi adventitium, modo angelus per suam essentiam potest esse in omni loco, ita quod ratio formalis essendi in loco, & per consequens in omni loco essentia angeli, probat enim Doct. contra Tho. supra. dist. 2. secundum quod angelus est in loco per essentiam.

¶ Respondeo ad primum. primo quod non est simile de relationibus oppositis, & de locis, quia illimitatio ad loca est, quod ex natura propria, & ex necessitate naturæ sit in omni loco, & non sit ibi per aliam causam ponentem ibi, sed illimitatio ad relationes oppositas sufficit quod sit talis natura, cui non repugnant simul relationes oppositæ posse inesse.

¶ Dico secundo quod voluntas præcisè dicitur illimitata ad relationes oppositas, quia habet virtutem movendi se, ut patet à Doct. vbi supra, & sic esse illimitatum ad omne vbi est habere virtutem faciendi se in omne vbi.

*Essentia An-
geli est ra-
tio recipien-
di vbi passi-
vè.*

¶ Ad secundum concedo quod angelus per essentiam potest esse in omni loco sic intelligendo, quod essentia angeli est ratio recipiendi vbi passivè, sed non est in omni loco per essentiam activè sic, quod essentia angeli sit ratio faciendi se simul in omni loco, & sic intelligitur Doct.

¶ Secundo arguitur, angelus simul virtute propria potest esse in infinitis locis, ergo simul potest esse in omni loco, antecedens patet, tenendo, quod angelus tantum sit in prædicto localiter quod est probabile, ut dicit Doct. in secundo. dist. 2. parte 2. q. 6. & tenendo, quod in instanti potest moveri ab vno vbi ad aliud, siue mutari, & quod simul habeat omnia vbi intermedia, ut patet. q. 11. & 12. dist. secundæ secundæ, & inter duo vbi sunt infinita vbi, ut supra patuit, ergo simul in eodem instanti erit in infinitis vbi, consequentia patet, quia si est illimitatus ad infinita vbi, sequitur, quod etiam erit illimitatus ad omnia vbi, quæ sunt, cum illa actu sint finita.

¶ Respondeo primo ad antecedens, quod & si inter duo vbi sint infinita, quia infinita puncta, tamen eo modo, quo sunt ibi puncta, eo modo sunt vbi; sed

non sunt infinita puncta actu, ergo nec infinita vbi actu secundum aliquos.

¶ Dico secundo, quod & si pertransseat in instanti infinita vbi, non tamen habet illa simul ordine naturæ, sed prius habet vnum quàm aliud, & sic fortè non esset inconueniens.

¶ Dico tertio, quod est etiam simile de partibus, tenendo quod sit in magnitudine ut in loco, quia si transit vnam partem magnitudinis, transit infinitas, quia non est dabilis prima pars. Dico ergo quod transire partes infinitas, vel puncta infinita in actu potest dupliciter intelligi, scilicet vel quod puncta infinita ibi subsistant, vel quod tantum inexistant, & sic concedo, quod secundo modo simul in eodem instanti temporis potest habere infinita vbi inexistencia, & non subsistentia, quia illa non possunt dari, nisi etiam darentur simul in actu infinitæ partes subsistentes.

*Transire pte
da infinita
in actu po-
test intelligi
dupliciter.*

¶ Nunc respondeo ad consequentiam, quod concessio antecedente qualitercunque, adhuc non sequitur consequentia, quia non sequitur angelus potest in instanti transire de vno vbi ad aliud, inter quæ sunt infinita vbi, ergo potest esse simul in omni loco non sequitur, quia non potest se facere in instanti in loco quantumcumque distantem, nec simul esse in loco quantumcumque magno, vel quantumcumque parvo ut supra patet à Doct. distinct. 2.

¶ Tertio arguitur sic, angelus simul, & æquè perfecte, & virtute propria potest esse in duobus locis adæquatis, tenendo, quod punctus sit locus adæquatus angelo, ergo potest esse in omni loco, consequentia videtur concedi à Doct. hic & in 4. distin. 10. q. 2. etiam ab Arist. 4. phi. antecedens patet, quia si in instanti moveretur ab vno vbi ad aliud, ergo simul est in illis duobus vbi.

¶ Respondeo ad antecedens quicquid sit de consequentia, quod non est simul in duobus locis, quia in eodem instanti, quo sic in vno loco desinit esse in alio, puta si angelus quieuit per horam in a. in ultimo instanti illius horæ potest mutari ad b. & sic in illo instanti, quo habetur b. desinit esse in a. Sic etiam dico quod quando in eodem instanti pertransit infinita vbi, quod nunquam habet simul duo vbi adæquata. nam in eodem instanti, quo sit in secundo vbi desinit esse in primo vbi, similiter cum sit in eodem instanti, in tertio vbi desinit in eodem instanti esse in secundo vbi, ita quod inter talia vbi est tantum ordo naturæ; nunquam concedendum est quod simul habeat duo vbi adæquata, ut patet à Doct. in isto secundo. dist. secunda. q. vndecima.

*Nota quod bo-
ne.*

¶ CONTRA tertiam conclusionem, scilicet quod inter duo vbi sunt infinita vbi arguitur. Primo, quia tunc mobile transiens ab vno vbi ad aliud transiret infinita vbi, sed infinitam, siue in magnitudine, siue in multitudine non potest pertransire secundum philosophum ergo.

¶ Responderetur ab aliquibus quod non sunt infinita in actu, sed tantum in potentia.

*Responso
aliorum.*

¶ Contra, quia illa vbi, quæ acquiruntur, loquendo de vbi fundamentaliter præexistunt, ut patet, & posito quod infinita puncta non sint in actu, sed consentiant alia, & alia puncta ex alia, & alia divisione continui, tamen loquendo de partibus certum est, quod inter duo puncta sunt actu infinitæ partes continui, ergo transiendo ab vno puncto ad aliud transiunt infinitum in actu.

¶ Respondeo quod non est inconueniens, quod infinita in actu existentia (sicut sunt puncta, & partes in toto homogeneo) possint pertransiri, esset tamen inconueniens de infinitis in actu subsistentia, & sic intelligitur philosophis.

Secundo

¶ Secundo principaliter arguitur contra conclusionem, quia si inter duo ubi essent infinita ubi punctualia, ergo corpus planum, quod transit ab vno in aliud, ubi prius tangeret spacium in puncto, quia non posset esse in puncto, ut in loco, nisi tangendo, modo corpus planum non tangit in puncto. Sequeretur etiam, quod non posset transire ab vno ubi in aliud, nisi tangendo omnia ubi, sine puncta intermedia, & sic continuè tangeret spacium in puncto alio, & alio.

¶ Respondeo, quod est necesse ponere quodlibet mobile prius tangere spacium in puncto, ita quod mobile etiam planum secundum aliquid sui prius tangit in puncto, ita quod mobile secundum aliquod punctum in existens, tangit spacium in aliquo puncto, ipsum tamen mobile secundum partem diuisibilem tangit spacium secundum aliquam partem diuisibilem spacij, & sic planum potest secundum aliquid sui tangere spacium in puncto, & secundum aliquid parte diuisibile, corpus verò perfectè sphericum non potest tangere nisi in puncto. Ad aliud inconueniens, dico quod transit spacium, & diuisibiliter, & indiuisibiliter, ita quod in tempore transit parte diuisibilem, & in instanti punctum, & sic in qualibet parte temporis semper transit partem diuisibilem, & in quolibet instanti illius temporis tantum transit punctum. De hoc magis patebit inferius.

¶ Tertiò principaliter arguitur, quia quæro quādo corpus sit in alio, & alio ubi, aut est ibi diffinitiuè tantum, aut circumscriptiuè: nō secundò, patet, quia corpus nō potest circumscribi in puncto, cum circumscriptio sit commensuratio totius locati ad totum locum, & partium locati ad partes loci, ut patet à Doct. in quarto, dist. 10. q. 1. non primò, quia supponitur, quod mobile moueatur motu locali circumscriptiuo, patet, quia mouetur ad locum circumscriptiuum.

¶ Respondeo, primò, quod quando mobile mouetur super spacium putapedale, ut puta cum intrat aerem, vel aquam potest dici moueri circumscriptiuè secundum partem, quia illa pars, quæ primò intrat aerem, circumscribitur alteri parti aeris, & cū totum est in aere, tunc secundum totum circumscribitur, & similiter potest dici quando tangit in puncto, quia punctum mobilis perfectè commensuratur puncto spacij, & sic suo modo circumscribitur.

¶ Secundo potest dici, quod non apparet inconueniens, quod dum est in puncto, sit in loco tantum diffinitiuè, & sic dicetur moueri diffinitiuè, dum sit in alio, & alio puncto, & dum est in spacio diuisibili, quod dicatur ibi circumscribi, vel secundum partem, vel secundum totum, & sic moueri motu locali circumscriptiuo.

CONTRA quartam conclusionem arguitur probando primò, quod angelus ex hoc nō dicatur moueri motu continuo, quia transit infinita ubi, quæ sunt media inter duo ubi. Et arguitur sic primò, quia aut transit ab ubi ad ubi in tempore, aut in instanti non primò, patet, quia tunc talis transitus esset motus, patet, quia tempus est propria passio motus. 4. phys. si in instanti: ergo nō mouetur ab ubi in ubi motu continuo, quia ille sit in tempore.

¶ Respondeo, quod conclusio debet intelligi, quod inter duo ubi datur spacium medium, & quod illud dicitur continuum, quod continuatur alio, & alio indiuisibili, & sicut linea dicitur continua, quia alio, & alio puncto continuatur, ita spacium locale dicitur continuum, quia alio, & alio ubi, siue puncto continuatur. Dico ergo, quod quando angelus transit ab vno ubi ad aliud transit infinita ubi, quæ continuat aliam, & aliam partem spacij, & sic transit spacium intermedium motu continuo, & in tempore.

¶ Secundo arguitur, quia angelus est simpliciter indiuisibilis, ergo non mouetur ab ubi ad ubi motu continuo, patet consequentia, quia quod mouetur motu continuo transit aliam, & aliam partem spacij, quæ continuantur per aliud, & aliud indiuisibile, sed non potest transire illas, nisi tangendo illas, hoc autem est impossibile, quod indiuisibile tangat diuisibile, cum tangat tantum in puncto. Responsio patebit infra.

¶ Tertiò arguitur, quia nō sequitur transit ab ubi in ubi, inter quæ sunt infinita ubi, ergo mouet motu continuo, quia potest transire illa media in instanti, licet ordine quodam naturali, ut patet à Doct. in secundo, distin. 2. q. 12. ergo non mouebitur motu continuo. Tum etiam, quia potest transire ab ubi ad ubi in instanti, non habendo ubi intermedia, ut patet à Doct. ubi supra q. 11. ergo nō est necesse, quod si transit ab ubi ad ubi, inter quæ sunt infinita ubi, quod moueatur motu continuo.

¶ Respondeo primò, quod conclusio Doct. est certa, quod mouetur motu continuo, sed non ita asserit, quod possit moueri in instanti de loco ad locum, ut patet intuenti quæst. illas. si 11. & 12. dist. 2. Dico secundò, quod si transit super spacium ab ubi ad ubi, inter quæ sunt infinita ubi continuantia, quod potest moueri continuè, cum moueat se liberè, potest etiā transire in instanti, sufficit enim continuas spacij ad continuationem motus, ut infra patet à Docto. præsentis dist. q. 9. Dico tertiò, quod & si possit moueri ab ubi ad ubi in instanti, non tamen potest moueri ab ubi ad ubi quantumcunque distans in instanti, sed motu continuo, ut patet à Docto. sufficit enim Doct. ostendere qualiter angelus possit moueri motu continuo de vno ubi ad aliud ubi, & sic patet intellectus conclusionis.

A D argumēta principalia. Primò arguitur sic, probando primò, quod angelus nō possit moueri, quia tunc sequeretur, quod angelus posset perfici à tali motu, patet, quia motus est actus entis in potentia, & in quod in potentia ex tertio phys. tex. com. 6. & 10. sed angelus non potest perfici ab aliquo ubi, quia tunc tale ubi esset perfectius angelo, quia perficiens aliquod perfectibile est perfectius perfectibili in quantum huiusmodi.

¶ Respondet Doct. concedendo, quod angelus possit perfici, sicut etiam perficitur ab intellectione, quæ habet. Et cū inferitur, quod tale ubi esset perfectius angelo, dicit Doct. quod non esset perfectius absolute natura ipsius angeli, sicut nec intellectioni angeli. Et eum dicitur, quod forma perficiens est perfectior perfectibili, ut etiam ipse asserit in primo, distin. 3. q. 7. & in quarto, dist. 44. q. 2. respondendo ad primū argumētum principale. Dico, quod aliter est loqui de perfectione absolute, & de perfectione secundum quid: concedo enim, quod omnis forma perficiens perfectibile est perfectior tali perfectibili, & hoc absolute, vel secundum quid. Si est forma substantialis est communiter perfectior absolute perfectibili, si verò accidentalis communiter est perfectior secundum quid tantum, puta sub illa ratione, qua perficit & actuat, & perfectibile est imperfectius secundum quid, puta sub illa ratione, in quantum est perfectibile.

¶ Secundo principaliter arguit Doct. probando, quod non possit moueri motu continuo, & primò probat in communi, quod nullum successiuum sit continuum, & probat duplici via. Secundo principaliter probat, quod supposito successiuum esse continuum, quod tamen angelus non possit moueri localiter motu continuo, sed antequam adducam argumenta, prius declaro rationes Docto. quibus probat esse impossibile continuum, siue permanens, siue successiuum componi ex indiuisibilibus, quæ

Quid sit motus
in re definiti-
onem.

An angelus
moueatur
motu conti-
nuo.

Quarto phy-
sico conseq-
130.

Angelus nō
potest moue-
ri in instan-
ti de loco
ad locum.

Quomodo
Angelus pos-
sit perfici.

Quomodo
forma perfi-
ciens sit per-
fectior per-
fectibili.

quæ rationes ponuntur ibi.

¶ Ad secundum nego illud, quod assumitur, scilicet nullum successuum esse continuum.

¶ Et primo adducit duas rationes philosophi, & duas alias speciales, & geometricas, quibus probat esse simpliciter impossibile cōtinuum componi ex indiuisibilibus. Et prima ratio philosophi ponitur 6. physicorum. tex. comm. 23. & 29. de proportionem sex qui altera. Et prius declaro proportionem sex qui alteram, ut facilius intelligatur ratio philosophi. Nam proportio sex qui altera continet totum & medietatem illius. Sicut tria ad duo: nam tria continet duo, & etiam medietatem dualitatis, quæ est unitas, & sic ascendēdo proportio sex qui tertia continet totum, & tertiam partem, sicut quattuor ad tria, quia quattuor continet tria, & tertiam partem, quæ est vna unitas, & sic de proportionem sex qui quarta, quæ continet totum, & quartam partem, sicut quinque ad quattuor, & sic de alijs. Dicit ergo Aristot. quod si motus esset compositus ex indiuisibilibus, indiuisibile de necessitate esset diuisibile. Probatur, quia pono, quod a. transeat spacium vnius miliaris in tribus instantibus temporis, deinde pono, quod b. velocius moueatur in duplo, q. patet, quia dato quocūque motu, adhuc velocior potest dari, ut probat Aristot. sexto physicorum: ergo ille motus velocior in duplo mensurabitur minori tempore in duplo: ergo sicut primus motus mensuratur tribus instantibus, secundus motus mensurabitur vno instanti, & dimidio alterius instantis, & sic instans indiuisibile erit diuisibile, quod est impossibile.

¶ Ibi. Istud etiam de successuum probo per continuitatem motus. Hæc est secunda ratio Aristot. qua probat, quod successuum non sit compositum ex indiuisibilibus. Et arguitur sic. Sicut se habet continuum permanentis ad suas partes. Ita, & successuum ad suas, patet, quia partes successui, puta motus sumuntur à partibus permanentis. Exemplum, si a. transit spacium pedale, non dicimus, q. in motu sit prius, & posterius, nisi per respectū prioris, & posterioris in spacio, ut patet, & similiter dicimus, q. prius, & posterius in tempore sumuntur à priori, & posteriori in motu, ut patet quarto physicorum. tex. commen. 104. Si ergo permanens continuum non habet partes indiuisibiles, sed diuisibiles, ita & successuum. Declaro tamen hæc litteram. Cum dicit permanens esse continuum, igitur etiam successuum, consequentiam probo, quia si in motu indiuisibilia, puta mutationes, quæ sunt indiuisibiles, sint sibi inuicem immediata, idest quod inter duas mutationes, siue duo mutata esse non cadit mediū. Indiuisibile, quæro de mobili, & ipsis vbi, quæ habet in ipsis instantibus immediatis, si inter vltimum vnius vbi, & vltimum alterius nihil sit medium, igitur vltimum vnius immediatū est vltimo alterius, vult dicere, quod cū mobile mouetur super aliqua magnitudine in quolibet puncto magnitudinis est aliud, & aliud vbi, & cum mobile est in alio, & alio vbi est sub alio, & alio mutato esse, quibus mutatis esse correspondet aliud, & aliud instans: accipio ergo duo instantia correspondentia duobus mutatis esse, quæ duo mutata esse correspondent duobus, vbi in alia magnitudine, & illa duo vbi correspondent duobus punctis, tunc quæro, aut inter illa duo instantia cadit medium diuisibile, aut nullum cadit medium, si secundo, tunc vltimum vnius instantis, quod est ipsum instans indiuisibile erit immediatū vltimo alterius instantis, siue quod vnum instans erit immediatum alteri instanti, & cum illa instantia mensurent immediatē duo mutata esse: ergo duo mutata esse erunt immediata, & quia illa mutata

esse correspondent duobus punctis in magnitudine: ergo duo puncta in magnitudine erunt immediata & sic duo vbi correspondentia duobus punctis erunt adinuicem immediata. Si verò detur, quod inter illa duo vbi sit aliquod medium, tunc quæro de vltimo ipsius mobilis, quando est in ipso medio, non in altero instanti, quia nec in illis duobus indiuisibilibus, est igitur in medio aliquo inter illa duo instantia, vult dicere, quod si detur tale medium, quaritur tūc de mobili, quod mouetur ab vno vbi mensurato ab vno instanti temporis ad aliud vbi, similiter mensurato ab alio instanti temporis, cum non sit sub illis indiuisibilibus, quando recedit ab vno vbi ad aliud, igitur erit in aliquo medio inter vbi, & vbi puta in motu locali, & similiter erit in medio, quod est inter illa duo instantia mensurantia illa duo, vbi & tale medium erit tempus inter illa duo instantia, & sic patet quomodo successua non sint composita ex indiuisibilibus. Sequitur ergo littera. Et istam consequentiam declarat philosophus 6. physic. tex. commen. 4. consequentia est ista. Permanens continuum non est compositum ex indiuisibilibus: ergo nec continua successiue, patet ista consequentia per Aristot. vbi supra, quia eiusdem rationis est motum, & magnitudinem, & tempus componi ex indiuisibilibus, patet, quia successio in motu, quæ est secundum prius, & posterius accipitur à successione in magnitudine secundum prius, & posterius in ipsa, etiam successio in tempore accipitur à successione in motu, ut patet ab Aristot. quarto physicorum. tex. commen. 104. Sicut ergo magnitudo non est composita ex indiuisibilibus, ita nec motus, nec tempus. Sequitur. Antecedens probari potest. Dicit Doctor, quod hoc antecedens, scilicet continuum permanens nō est compositum ex indiuisibilibus, potest manifestius probari, quam de continuis successiuis per rationes philosophi sexto physicorum, & primo de generatione. tex. commen. 8. & tertio metaphys. tex. commen. 16. magis est euidens, quod indiuisibilia permanentia non faciant maius, quā de indiuisibilibus sibi inuicem succedentibus, q. autem indiuisibile permanens aditū indiuisibili non faciat maius, patet, quia talia indiuisibilia aut tangerēt se secundum se tota, igitur vnum nō distingueretur ab alio secundum situm, & ita non causeret extensionem aliquam, non possunt autem tangere se secundum partes, cum non habeant illas.

¶ Sed quicquid sit de rationibus Aristot. quibus nititur probare continua permanentia, non posse componi ex indiuisibilibus. Doctor addit duas rationes efficaciores, quibus probat continua permanentia nullo modo posse componi ex indiuisibilibus. Et istæ duæ rationes sunt satis clare in littera, tamen pro iunioribus aequaliter expono illas adducendo litteram Doctoris, declarando illam, vbi obscurior apparebit. Prima ratio est ista. Super centrum quodlibet quantumlibet occupando spacium, contingit circulum designare, patet per secundam petitionem primi Euclidis, idest quod dato aliquo centro contingit designare circulum quantumcunque magnum. Sequitur. Super centrum igitur aliquod datum, quod dicatur a. describantur duo circuli, maior qui dicatur b. & minor qui dicatur d. si circumferentia maioris circuli componatur ex punctis, duo puncta immediata sibi signentur, quæ sint b. & c. ducatur linea recta ab a. ad b. & linea recta ab a. ad c. secundum primam petitionem primi Euclidis, quæ est à puncto ad punctum, contingit lineam rectam ducere, ut patet experimento istæ lineæ rectæ ductæ transibunt per circumferentiam minoris circuli.

Quæro,

Quomodo continua permanentia non componuntur ex indiuisibilibus.

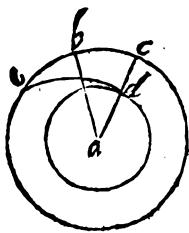
Quæro, aut secabunt eam in eodem puncto, aut in alio, si in alio: igitur tot puncta erunt in minori circulo, sicut in maiori, hoc patet, quia quot lineæ ducuntur à centro ad circumferentiam maioris circuli, tot possunt deduci à centro eodem ad circumferentiam minoris circuli. Pono modo, quod centum lineæ ducantur à centro a. ad centum puncta immediata maioris circuli, aut illæ lineæ transibunt per minorem circulum in alio, & in alio puncto, & sic quot puncta erunt in maiori circulo, tot erunt in minori circulo, quod est impossibile. Est enim impossibile duo inæqualia componi ex partibus æqualibus in magnitudine, & multitudine, punctus enim non excedit punctum in magnitudine, & puncta minoris circuli tot sunt quot maioris circuli: ergo minor circumferentia est æqualis maiori, & per consequens pars est æqualis toti. Si autem duæ rectæ lineæ, scilicet à b. & à c. secant minorem circumferentiam in eodem puncto sit ille d. super lineam a. b. erigatur linea recta secans eam in puncto d. quæ sit d. e. Quæ sit etiam contingens respectu minoris circuli ex quintadecima propositione tertij Euclidis, ubi habetur, quod linea recta tantum tangit circulum in puncto. Ita linea recta, scilicet d. e. cum linea a. b. constituit duos rectos angulos æquales duobus rectis ex tertiadecima Euclidis, ubi habetur, quod quando super lineam rectam cadit linea, perpendiculariter efficiuntur ibi duo anguli recti, si verò non cadat, perpendiculariter efficiuntur duo anguli, unus acutus, qui est minor, & alius obtusus, qui est maior, tamen isti duo anguli æquivalentur duobus rectis. Sequitur igitur angulus a. d. e. & etiã angulus b. d. e. valent duos rectos, patet, pari ratione angulus a. d. e. & angulus c. d. e. valent duos rectos, sed quicunque duo anguli recti sunt æquales quibuscunque duobus rectis ex tertia petitione primi Euclidis. Igitur dempto communi, scilicet a. d. e. residua erunt æqualia; igitur angulus b. d. e. erit æqualis angulo c. d. e. & ita pars erit æqualis toti.

Quid sit
angulus co-
muni.

¶ Pro maiori intelligentia nota, quod angulus communis est ille, qui est communis duobus angulis rectis, ut patet hic in exemplo. Nam angulus a. d. e. qui est citra circulum minorem, idest illud spacium, quod est inter a. d. e. est angulus communis angulo c. d. e. & angulo b. d. e. qui anguli sunt extra circumferentiam minoris circuli: ergo dempto illo communi, illi duo anguli erunt æquales per unam petitionem Euclidis, quæ sunt æqualia uni tertio, sunt æqualia inter se, & tamen unus angulus erit totum ad alium angulum, igitur pars erit æqualis toti, nam angulus b. d. e. est pars anguli c. d. e. patet, quia spacium inter b. d. e. est pars spacij inter c. d. e. & sic pars est æqualis toti.

¶ Ad istud diceret aduersarius, &c. Alij tenentes continuum permanens componi ex indiuisibilibus, ut Gerar. Odonus, & multi alij dicerent, quod d. b. & d. c. non includunt aliquem angulum, quia posset tunc illi angulo basis superendi à puncto b. ad punctum c. quod est oppositum positi, quia b. c. ponuntur puncta immediata, quando ergo accipitur, quod angulus c. d. e. est totalis ad angulum b. d. e. negatur, quia angulo b. d. e. nihil aditur in angulo c. d. e. quia inter b. & c. in concursu eorum in d. non est angulus. Quia probauit Doctor supra, quod angulus c. d. e. est totum ad angulum b. d. e. & angulus b. d. e. est pars ipsius.

Diceret aduersarius, quod si spacium inter lineas d. c.

& d. b. esset angulus, quod verum esset, sed negaret, ibi esse angulum: si enim ibi esset angulus, oporteret, quod inter b. & c. esset basis. Vult enim ipse aduersarius, quod angulus tantum sit inter tres lineas angulariter unitas, modo inter b. & c. non potest poni aliqua linea, quæ sit basis, quia tunc b. & c. non essent puncta immediata.

¶ Ibi. Ista responsio licet videatur absurda, negando angulum, ubi duæ lineæ concurrunt, siue coniunguntur in aliquo puncto, quæ expanduntur super superficiem, & applicantur non directè, & in hoc contradicat diffinitioni anguli datæ primo Euclid. negando etiam à b. in c. lineam posse dari. Negat primam petitionem primi Eucl. quæ est à puncto in punctum, contingit ducere ductam lineam. Sequitur ibi, tamen quia hæc non reputarentur inconuenientia, quia sequuntur ad propositum aduersarij.

¶ Contra responsionem aliter arguo. Hic Doctor intendit concludere contra aduersarium, quod saltem angulus c. d. e. addit unum punctum ad angulum b. d. e. quod patet, quia si angulus accipiat pro spacio, non includendo lineas, certum est, quod angulus b. d. e. non includit lineam, nec punctum lineæ c. d. e. & tamen punctus ipsius lineæ est pars spacij anguli c. d. e. ut patet: si enim angulus (ut dictum est) sit spacium interceptum inter lineas, non includendo lineas, tunc punctus primus lineæ b. d. extra circumferentiam minorem nihil erit anguli b. d. e. quia talis angulus est tantum spacium interceptum inter lineas b. d. e. quod spacium non includit primum punctum lineæ b. d. cum talis punctus non includatur in spacio anguli b. d. e. quia nec linea b. d. perpositum, & sic punctus primus lineæ b. d. extra circumferentiam minorem nihil erit anguli b. d. e. & est aliquid anguli c. d. e. patet, quia spacium interceptum inter lineas anguli c. d. e. includit spacium anguli b. d. e. ut supra patuit: ergo includit primum punctum lineæ b. d. quæ linea est terminus spacij anguli b. d. e. Et quod etiam includat, patet, quia posito, quod linea a. b. & linea a. c. secant circumferentiam minoris circuli in eodem puncto, non tamen circumferentiam maioris circuli, sed in alio, & alio puncto, tunc patet, quod angulus c. d. e. includit angulum b. d. e. & spacium anguli c. d. e. includit spacium b. d. e. si modo angulus b. d. e. accipiat pro spacio extra circumferentiam minoris circuli, non includendo lineas, tunc non includet primum punctum lineæ b. d. sed includetur in spacio anguli c. d. e. & sic angulus c. d. e. addit punctum super angulum b. d. e. & sic est totum respectu anguli b. d. e. patet, quia tunc maius, ut maius habet rationem totius respectu minoris, & per consequens angulus b. d. e. erit pars, vel habebit rationem partis respectu anguli c. d. e. sed angulus b. d. e. est æqualis angulo c. d. e. ut supra patuit, quia sunt æquales angulo communi: ergo inter se erunt æquales, dempto illo communi, ut patuit supra. Sequitur.

¶ Si autem angulus ultra spacium inclusum includit lineam includentem tale spacium, tunc primum punctus lineæ d. c. extra circumferentiam minorem nihil erit b. d. e. patet, quia angulus b. d. e. tantum includit lineam b. d. quæ includit spacium anguli b. d. e. & sic non includit lineam c. d. pertinentem ad angulum c. d. e. & talis punctus, scilicet lineæ c. d. erit aliquid c. d. e. & ita utroque modo angulus c. d. e. addit punctum super angulum b. d. e. & sic totum respectu anguli b. d. e. ut supra patuit.

¶ Sequitur.

¶ Sequitur. Nec potest aliquo modo obuiari, &c. Vult dicere, q̄ si aduersarius veller dicere, q̄ linea à b. & à c. non diuidantur in circumferentia circuli minoris, nec infra circulum maiorem, sed tantum extra, & sic nō oportet quærere aut secabunt in eodem pūcto, aut in alio, & alio, cum sint quodāmodo eadem linea, vel quasi vna supponitur alteri. Dicit Doct. q̄ hoc nihil est, quia vbi diuiduntur, circūscribitur circumferentia minoris circuli, & sic idē quod prius, videlicet, aut secabunt in eodem pūcto circumferentiæ minoris circuli, aut in alio, & alio, & arguatur vt prius.

¶ Sequitur. Istam secundā partem. s. q̄ minor circumferentia non secetur in vno, & eodem pūcto si secetur à duabus lineis, non oportet probare, nisi propter proteruiam aduersarij, quia satis est manifestum, q̄ eadem linea, si protrahatur in continuū, & directum, nunquam terminabitur ex eadem parte ad duo pūcta. Et si istud verum manifestū conceditur, statim ex deductione in prima parte patet propositum.

¶ Secūda probatio principalis, qua probatur cōtinuum permanens nō esse compositum ex indiuisibilibus, & pcedit ex 5. & 17. Eucli. Dicit enim illa 5. q̄ omnium quantitarum commensurabiliū proportio est adinuicem, sicut alicuius numeri ad aliquem numerum, patet, quia inter quātitates commensurabiles, est proportio, vel dupla, vel sexquialtera, vel aliqua alia proportio, de quibus in quinto Euclidis. Sequitur. Et per consequens sicut vult septima, si lineæ aliquæ sint cōmensurabiles, quadrata illarum se habebūt adinuicem, sicut vnus numerus quadratus ad alium numerū quadratum, quadratum autem diametri nō se habet ad quadratum costæ, sicut numerus aliquis quadratus ad aliū numerum quadratum, &c. Intēdit primò probare in hac ratione, q̄ diameter quadrati sit incommensurabilis costæ, & tota probatio stat in hoc, quia quādo vna linea est cōmensurabilis alteri, est etiā pportionalis alteri, & est proportio inter illas, sicut pportio alicuius numeri ad numerū, & per cōsequens inter quadratū vnus, & quadratū alterius est proportio sicut numeri ad numerum, numerus enim quadratus est ille qui cōsurgit ex aliquo numero in se multiplicato, sicut 9. est numerus quadratus, qui cōsurgit ex numero quadrato in se multiplicato, patet, quia ter tria faciunt 9. & numerus ternarius dicitur radix numeri quadrati. s. 9. & breuiter ois numerus potest esse radix alicuius quadrati, quia in se multiplicatus semper reddit numerū quadratū, non autem omnis numerus est quadratus, quia non habet radicem, vt patet de numero denario. Dico vltra, q̄ numquam numerus quadratus potest esse præcisè duplus ad alium numerum quadratum, vt patet in omnibus quadratis, quia nō 16. est præcisè duplū ad 9. nec 25. nec 36. ad 25. nec 49. ad 36. & sic de alijs. In proposito autē quadratum diametri est duplum ad quadratum costæ: ergo non est proportio inter illa duo quadrata, sicut proportio numeri quadrati ad numerū quadratum; igitur nec linea illa q̄ erat diametri quadrati cōmensurabilis erit costæ istius quadrati, & per cōsequens diameter est incommensurabilis costæ quadrati. Expono tñ istā literā, cum dicit, q̄ omnium quantitatū cōmensurabiliū, proportio est adinuicem, sicut alicuius numeri ad aliquem numerum, id est q̄ si aliquæ quātitates sint commensurabiles adinuicē secundū aliquam pportionē, puta duplā, vel triplā, vel sexquialterā, vel sexquiertiam, vel secundum aliquam aliam pportionē erit talis pportio inter illas quātitates, qualis erit alicuius numeri ad alium numerum; vt si inter duas quātitates sit talis commensuratio, q̄ vna se

habeat in proportionē dupla ad aliā, erit talis proportio qualis erit, puta numeri 8. ad numerum 4. q̄ est proportio dupla. Sequitur. Et per consequens sicut vult septima, si lineæ aliquæ sint commensurabiles, quadrata illarum se habebūt adinuicem, sicut vnus numerus quadratus ad aliquem aliū quadratum. Exemplum, nam 16. se habet in proportionē dupla ad 8. & quadratū numeri 16. est & 56. & quadratum numeri 8. est 64. Sic si aliqua linea constet ex 16. pūctis, & alia ex 8. quadratum lineæ 16. in tali proportionē se habet ad quadratum lineæ 8. qualis proportio est numeri quadrati resultātis ex numero 16. in se multiplicato ad numerum quadratum resultantem ex numero 8. in se multiplicato. Sequitur. Igitur nec linea illa, quæ erat diametri quadrati commensurabilis erit costæ istius quadrati, id est quod diameter, qui est linea diametraliter transiens ab vno angulo quadrati ad alium angulum est incommensurabilis costæ, id est lineæ laterali, quæ est vna pars quadrati, & dicitur sibi incommensurabilis, quia in nulla proportionē se habet ad illam, patet, quia si esset aliqua proportio diametri ad costam, tunc quadratum diametri ad quadratum costæ se haberet in tali proportionē in quali se potest habere vnum quadratū alicuius numeri ad alium quadratū alterius numeri. Sed nullū quadratum alicuius numeri, nunquam se habet in proportionē dupla ad quadratum alicuius alterius numeri, vt supra dixi. Cum ergo quadratum diametri se habeat in proportionē dupla ad quadratū costæ, vt patet, quia quadratum diametri est æquale quadratis duarum costarum, vt patet in figura, & sic patet quomodo diameter est incommensurabilis costæ.

¶ Sequitur. Si autem lineæ istæ componerētur ex pūctis. Hic Doct. intendit probare principale intentum. s. q̄ continuum permanens nō sit cōpositū ex pūctis, quia si istæ lineæ permanentes, puta costæ, & diameter essent compositæ ex pūctis, tūc essent adinuicem cōmensurabiles, cuius oppositum probatū est supra, q̄ autē essent cōmensurabiles, probat, quia haberent se pūcta vnus ad pūcta alterius in aliqua proportionē numerali, patet, quia pūcta in diametro essent in certo numero, quia cum sit linea finita, partes eius æquales essent finitæ, & illæ partes sunt pūcta, igitur illa pūcta essent in certo numero, modo omnis numerus alteri numero est commensurabilis, quia se habet in aliqua proportionē, vt patet. Sequitur. Nec solum sequeretur, q̄ nō essent incommensurabiles lineæ, sed etiā q̄ essent æquales, q̄ est contra sensum, probatio huius consequentiæ. Accipiantur duo pūcta immediata in costæ, & alia duo opposita in alia costæ, & ab istis ad illa ducantur duæ lineæ rectæ æquæ distātes ipsi basi, siue ipsi costæ, istæ secabūt diametrum. Quæro aut in pūctis immediatis, aut mediatis. Si primò igitur non plura pūcta in diametro sunt, quā in costæ, patet, quia dato quocunque pūcto in costæ cōtingit ducere lineā rectā ad pūctum oppositum in alia costæ, & sic posito, q̄ in costæ essent tñ centum pūcta immediata, & ducerentur ab illis pūctis centum lineæ terminantes ad centū pūcta alterius costæ, illæ lineæ secabūt diametrum, si secent in centū pūctis immediatis: ergo diameter erit æqualis costæ, patet, quia tñ tot partes habebit tñ in numero, q̄ in magnitudine quot, & costæ. Sequitur. Si in pūctis mediatis supplē fecer diametrum, accipio pūctū mediū inter illa duo pūcta mediata diametri, à quo trahat linea in continuum, & directū, illa cadet extra vtranq; lineam istā ex datis, & ab illo pūcto duco æquæ distātem vtriq; lineæ datæ ex 31. primi Euclis. Ista æquæ distans ducatur in continuum, & dire-

Quid sit numerus quadratus.

Expositio litteræ.

& directum, scilicet à costa in costam (ex secunda parte primæ petitionis primi) secabit costam, & in neutro eius puncto dato, patet, quia si duæ primæ lineæ ducuntur à duobus punctis costæ immediatis, & terminentur ad alia duo puncta immediata alterius costæ, & illæ duæ lineæ non secant diametrum in duobus punctis immediatis, sed inter illa duo puncta cadit punctus medius, modo ab illo puncto medio diametri duco lineam æquè distantem illis duabus datis, quæ secet costam: quero in quo puncto secet, si aliquo puncto medio; ergo illa duo puncta costæ non erunt immediata, quod est contra positum, si verò secet, vel terminentur ad aliquem punctum istorum duorum, erit terminus duarum linearum, & sic concurreret cum illa alia linea, cum qua ponitur æquè distans, quod est contra definitionem æquè distantium, quæ est vltima definitio posita in primo. Nam lineæ æquè distantes non possunt concurrere in eodem puncto, quia tunc constituerent angelum, quod est contra definitionem æquè distantium, quæ lineæ æquè distantes dicuntur parallelæ: igitur inter illa duo puncta, quæ ponebantur immediata in costa, erit punctus medius, quod est contra positum. Sequitur ibi sequitur ex hoc, quod dicebatur inter duo puncta diametri esse punctus medius, id est quod sequitur inter duo puncta immediata in costa dari punctum medium, ex hoc quod conceditur inter duo puncta diametri, in quibus duæ lineæ costæ secant diametrum dari punctum medium. Sequitur. Igitur ex opposito consequentis, sequitur oppositum antecedentis. Antecedens est hoc. Inter illa duo puncta diametri datur punctus medius, & consequens est hoc: ergo inter illa duo puncta immediata in costa datur punctus medius. Oppositum huius consequentis est hoc, inter illa duo puncta in costa non datur punctus medius, quod oppositum inferit oppositum antecedentis, scilicet & inter illa duo puncta diametri, non datur punctus medius: & sic sequitur principale intentum, videlicet, quod diameter erit æqualis costæ. Sequitur. Immo generaliter totus decimus Euc. destruit illam compositionem lineæ ex punctis, quia nulla esset omnino linea irrationalis, siue surda, cum tamen principaliter tractet ibi de irrationalibus. Linea irrationalis, siue surda dicitur illa, quæ est simpliciter incommensurabilis alteri lineæ, ut patet ex decimo Euc.

Quæ sit linea irrationalis.

¶ Ibi. Immo sequitur absurdus. Hic Doctor deducit ad maius inconueniens, videlicet, quod si illæ lineæ in circumferentiâ maiore includit illud minimum, quod non est præcisè terminans vnâ lineam, si ducatur à termino vnus lineæ ad terminum alterius lineæ vna lineæ recta secundum primam petitionem Euc. erit basis trianguli duorum laterum, qui videlicet, triagulus constitueretur ex lineâ d; b. & d. a. in quâ b. c. intercipitur minimum, & tunc linea ducta a. b. ad c. erit basis illius trianguli, & tunc illa linea, quæ est basis, poterit diuidi in duo æqualia secundum decimam primi: igitur illud interceptum non fuit minimum, quod tamen datum est esse minimum: immò sequitur, quod si ducatur aliqua alia lineæ æquè distans à basi trianguli: in triangulo tamen illa erit minor illâ basi ex ar. primi. & ita erit minus minimo. Ibi sequitur; Similiter ista positio si vno modo, siue alio modo, id est siue teneat continuum componi ex diuisibilibus, siue teneat continuum componi ex minimis, si tamē minimum intelligatur aliquid, quod non habeat partem, & partem in toto, concludit etiam incommensurabilitatem diametri ad costam, immò concludit æqualitatem, sicut ponendo adiuuanti-

bilia constituere continuum.

¶ Ibi. Ex eodem etiam apparet improbatio alterius antecedentis de partibus minimis in principio quæstio. in secundo argumento ponitur duplex antecedens. Primum, quod omne continuum componitur ex indiuisibilibus. Secundum, quod omne continuum componitur ex minimis. vide ibi. Dicitur. Doct. hic, quod est impossibile continuum componi ex partibus minimis, & probat hoc ex eodem medio, quo probauit continuum non posse componi ex punctis. Dicit ergo sic. Aut illud minimum posset præcisè terminare lineam indiuisibilem simpliciter, aut posset intercipi inter terminos duarum linearum. Si primo modo, tunc minimum ponitur simpliciter punctus indiuisibilis, & tunc est idē ponere isto modo minimum, & simpliciter indiuisibile pro parte, & sic pars lineæ, & punctus idem erunt, & sic erit idem dicere continuum componi ex minimis, sicut ex punctis. Sequitur. Si secundo modo, videlicet, quod tale minimum sit aliquid interceptum inter terminos duarum linearum: si sic, ergo duæ lineæ pertractæ à centro, puta a. ad terminos talis minimi in circumferentiâ maiore, & dicantur illi termini b. c. ita quod includunt præcisè tale minimum in illa circumferentiâ. Tunc quæro, aut illæ lineæ includunt aliquod minimum in circumferentiâ minore, aut præcisè nihil includunt, sed omnino habent idem indiuisibile continuans ipsas lineas. Si primo modo, igitur erunt tot minima in minori circulo, quot sunt in maiori: ergo circulus minor erit æqualis circulo maiori. Si secundo modo, sequitur, quod circumferentiâ minor secabitur in vno puncto à duabus rectis lineis existentibus ab eodem puncto, quod est improbatum in primo membro, quia sicut arguitur est ibi, pars esset æqualis toti formando ibi angulos, sicut in primo membro.

Continuum non componitur ex partibus minimis.

Ochā quælib. 1. q. 9.

¶ G. V. L. I. E. L. O. C. H. A. M. in quolib. 1. q. 9. recitat sub breuitate rationes Doct. mathematicas præsertim illas, quæ videntur procedere ex eodem medio, quo procedit secunda ratio, & respondet secundum aliquos, quæ responsiones nituntur infringere, & sic saluare rationes Doct. Et respondetur sic ad secundam rationem, quod si linea protracta à costa tangeret diametrum directè, tunc solum tangeret vnum punctum in diametro, & alia linea alium punctum, & concluderet argumentum. Sed quia diameter longior est, quàm costa, ideo quælibet linea protracta à costa in costam tanget diametrum obliquè, & ideo ad minus tangit duo puncta diametri, & sic non concludit ratio, quod sint tot puncta in costa, quot in diametro, & ponitur exemplū, quia si vna virga cadat super aliam obliquè plus tangit de ea, quàm si caderet super eam indirectè per modum crucis, sicut apparet ad sensum, & sic est in proposito.

¶ Contra. Si propter hoc linea protracta à costa in costam per diametrum, tangit duo puncta diametri obliquè, quia diameter est longior costæ: ergo retenta super eandem longitudinem duarum costarum, si fiat diameter multo longior poterit, tunc numerus punctorum augere, sicut augetur longitudo diametri, quod vna linea protracta à costa in costam tangeret obliquè duo puncta diametri longioris, & secunda linea tria puncta, & tertia linea quatuor puncta, & in fine aliquis punctus illius lineæ protractæ per diametrum, tangit diametrum secundum longitudinem vnus pedis, vel domus, vel leucæ, ex quo sequitur primo, quod illa linea protracta à costa in diametrum non erit recta, quia punctus vnus lineæ tangentis diametrum mouetur superius, & inferius, quia ex quo ille punctus per se tanget

tanget multa puncta diametri oblique, & aliqua de illis sunt superius, aliqua inferius, ergo punctus iste tangens ista mouetur superius, & inferius.

*Pulchrum
exemplum
de virga.*

¶ Secundò sequitur, q punctus lineæ tangentis diametrum, erit simul naturaliter in diuersis locis, vel sitibus, quia ex quo tangit sex puncta diametri, tunc erit naturaliter simul, & semel in sex sitibus cū illis punctis, quod est impossibile. Exemplum de virga, vel de quocunque alio corpore tangente directe, vel oblique aliquod corpus non est ad propositum, quia quando virga, vel aliud corpus cadit super aliud oblique, tunc multæ partes virgæ cadētis tangunt multas partes alterius virgæ, quas prius non tangebant, & sunt aliæ partes cadentis, & tangentis, quæ tamen lineæ non coincidunt circa centrum. Aut ergo duæ lineæ protractæ, à duobus punctis immediatis circuli maioris transibunt per duo puncta circuli minoris, vel per vnum tantum. Si primo modo habetur propositum, quod tot sunt puncta in minori circulo, quot sunt in maiori. Si secundo modo. Contra. Illæ lineæ sunt rectæ, & æque distantes, similiter si illæ duæ lineæ coincidunt in eundem punctum circuli minoris, tunc ille punctus minoris circuli, in quo coincidunt coexistet duobus punctis immediatis duarum linearum immediatarum, & eadem ratione potest coexistere tribus punctis trium linearum tertij circuli maioris, & sic potest coexistere mille punctis alicuius circuli magni in tali proportionē excedentis illū paruum circulum, & tunc sequitur necessariò, quod ille punctus sic coexistens centum aliis punctis sit longus sine pluralitate punctorum, vel lineæ circumferentialis sibi correspondens. Si dicas, q idem argumentum est de lineis corporalibus transeuntibus à maiori circulo ad centrum per minorem circulum, quia ille semper magis, & magis approximatur. Aut ergo illæ lineæ corporales transibunt per aliam, & aliā partem circuli minoris, & sic erūt equales partes in vtroque circulo, aut per eandem, & tunc illa pars per maiorem circulum responderet mille partibus, & esset in mille sitibus.

¶ Item arguo ad principale, quod tūc essent equalia puncta in minori circulo, & in maiori, quia à quolibet puncto maioris circuli per circulum minorem ad centrum commune vtriusque circuli potest trahi linea recta, immo ex linea recta posita hypothefi, quæ tamen lineæ non coincidunt circa centrum. Aut ergo duæ lineæ protractæ, à duobus punctis immediatis circuli maioris transibunt per duo puncta circuli minoris, vel per vnum tantum. Si primo modo habetur propositum, quod tot sunt puncta in minori circulo, quot sunt in maiori. Si secundo modo. Contra. Illæ lineæ sunt rectæ, & æque distantes, similiter si illæ duæ lineæ coincidunt in eundem punctum circuli minoris, tunc ille punctus minoris circuli, in quo coincidunt coexistet duobus punctis immediatis duarum linearum immediatarum, & eadem ratione potest coexistere tribus punctis trium linearum tertij circuli maioris, & sic potest coexistere mille punctis alicuius circuli magni in tali proportionē excedentis illū paruum circulum, & tunc sequitur necessariò, quod ille punctus sic coexistens centum aliis punctis sit longus sine pluralitate punctorum, vel lineæ circumferentialis sibi correspondens. Si dicas, q idem argumentum est de lineis corporalibus transeuntibus à maiori circulo ad centrum per minorem circulum, quia ille semper magis, & magis approximatur. Aut ergo illæ lineæ corporales transibunt per aliam, & aliā partem circuli minoris, & sic erūt equales partes in vtroque circulo, aut per eandem, & tunc illa pars per maiorem circulum responderet mille partibus, & esset in mille sitibus.

¶ Respondeo, quod non sequitur propter diuersitatem illarum linearum, & circulorum in infinitum, quia non est aliqua pars in maiori, quin sibi correspondeat aliqua pars in minori circulo, licet multo minor correspondeat, patet hoc ad sensum, si fiant circuli, & ideo non sequitur, q sint æquales partes eiusdem quantitatis, sed si cōponatur ex punctis, tūc duobus punctis immediatis in maiori circulo, aut correspondent duo puncta immediata in minori, quia minus nō potest correspondere in paruo circulo, quia quilibet punctus est indiuisibilis, aut idem punctus responderet vtrique. Si primo modo equalia erunt puncta vtriusque circuli. Si secundo modo, tunc erit idem punctus in diuersis sitibus, sicut dictum est.

*Quid sit
distinctio
minimi
secundum
formam,
& materiam.*

¶ Ibi. Ad ista argumenta hic Doc. recitat opinionē Egidij quolib. 4. q. 6. & quolib. 6. quæst. 17. qui dicit, quod ista argumenta Doc. mathematica non concludunt contra minimum secundum formam. Et

vult, quod continuum naturale sit compositum ex minimis secundum formam, vt patebit inferius, nō autem secundum materiam, & habetur ista distinctio. s. minimi secundum formam, & secundum materiam à philosopho primo de gene. c. de augmentatione. vbi vult, quod pars secundum speciem quælibet augeatur, & non secundum materiam.

¶ Ibi. Istud dictum tripliciter intelligi potest. Hic Doctor primò exponit, quomodo pars possit intelligi secundum formam, vel secundum materiam. Et secundò improbat responsionem Egidij. Dicit ergo sic. Primò, quod pars secundum speciem dicitur pars secundum formam, pars autem secundum materiam dicatur pars quantum in quantum quanta est, & hæc quia quantitas consequitur materiam, & quia formam consequuntur qualitates naturales: ideo pars secundum speciem, vel secundum formam sit pars secundum naturam. Et vult dicere, q contrinuum potest dupliciter considerari. Vno modo in quantum est quoddam quantum, & sic diuisibile in partes quantitatuas. Alio modo in quantum naturale, vt pura in quantum illud quantum est calidum, vel frigidum, & huiusmodi: & sic sit diuisibile in partes calidas, vel frigidas. Addit, q tunc redit in quoddam antiquum dictū. s. q. quanta, s. m. q. quanta sunt diuisibilia in infinitum, nō autem quanta, s. m. q. naturalia, quia vt sic non sunt diuisibilia in infinitum: puta, q quantum calidum nō sit diuisibile in infinitum in partes infinitas calidas, ita q sit dabilis aliqua minima pars calida, quæ si amplius diuideretur iam nō esset calida. Doc. autem inferius probabit, q et quantum naturale sit diuisibile in infinitas partes. Sequitur in litera, vel potest intelligi pars s. m. speciem, quæ potest per se esse in actu, & pars s. m. materiam dicatur pars s. m. potentiam, videlicet pars, vt existit in toto.

*Egidius Ro-
ma. quolib. 4.
q. 6.*

*Continuum
potest dupli-
citer consi-
derari.*

*An quantum
naturale sit
diuisibile in
infinitas
partes.*

Vult dicere, q pars alicuius quanti, si potest per se actu existere, & separata à toto dicitur pars s. m. speciem, siue s. m. formam, vt verò tātum inexistit toti, & nullo modo possit per se existere separata à toto, dicitur pars s. m. materiam, accipiendo s. m. materiam, vt est secundum potentiam. Sequitur. Et tūc redit in idem cū alio dicto antiquo, q est dare minimum, quod potest per se existere, sic q si diuideretur iam actu non existeret, nō autem est minimum in toto, quo non est minus existens in eo in potentia. Vult dicere s. m. istam opin. q licet possit dari minimum actu existens, non tamen potest dari minimum in potentia, quia quocūque dato in toto, adhuc minus potest dari in potētia, patet s. m. ipsum Egi. qui vult vt supra, q potest dari minimum s. m. formam, ita q si amplius diuideretur, non haberet formam naturalem, non autem potest dari minimum s. m. materiam, quia quocūque dato adhuc minus potest dari. Sequit, aut potest intelligi tertio modo, discordando ab istis duobus dictis antiquis, q sit in aliquo vt minima pars formæ, siue totius, in quantum habet formam, & non minima pars abiqua materie, aut totius s. m. materiam. Et dicit hoc esse manifestè falsum, quia nulla pars materie in toto est sine formā in actu, nec etiā sine forma eiusdem rationis in totis homogeneis. Dicit ergo Doc. q si detur aliquod totum, puta aqua, vel ignis: & dicatur, q posset dari minima pars formæ ipsius ignis (& loquitur hī c de forma partis) non autem possit dari minima pars materie, sed data quacūque adhuc minor potest dari, q hoc est manifestè falsum, tum quia non potest dari aliqua pars materie sine forma, tum quia in homogeneis eo modo, quo est minimum totius est minimum vtriusque partis, & econtra, patet, quia si potest dari minima pars aquæ, datur minima pars materie existens sub minima parte formæ aquæ, & si non potest dari minima pars aquæ,

ita

ita quod quacunq; data adhuc minor potest dari, similiter nec potest dari minima pars materiæ, nec minima pars formæ, & tota ratio stat in hoc, quia non potest dari aliqua pars, supple integralis ipsius aq; quin semper sit composita ex materia, & forma, & per consequens non potest dari aliqua pars formæ, quæ actu non sit in materia, nec aliqua pars materiæ, quin actu sit sub forma, & hoc est quod dicit. Sequitur.

¶ Omittendo igitur istum tertium intellectum, illos alios duos intellectus excludendo, ostendendo, qd non impediunt probationes præcedentes, quæ videlicet probant, quod non potest dari continuum compositum ex minimis.

¶ Ibi. Primò quidem arguo contra primam viam auctoritate Com. 3. physic. com. 60. ibi & videmus Pla. propter hoc non ponere infinitum duo, quia existimabat, quod res potest pertransire secundum augmentum, & procedere in infinitum secundum diminutionem, sed posuit illa duo, & non vtitur eis. in numeris enim non est infinitum, neq; secundum diminutionem, cum vnitas sit minima, neque secundum augmentum, numerus enim peruenit ad decem. Dicit ibi Com. qd cum Arist. declarauit. f. in tex. 60. quod infinitum inuenitur in diminutione simpliciter, in additione non simpliciter &c. vide tex. 60. cum com. Hic ergo Doc. contra primam viam arguit, quæ dicit, quod licet detur minimū secundum formam, non tamen in quantum quantum. i. quod licet detur minima caliditas, non tamen minima quantitas, quæ subijcitur caliditati, & sic in calido huiusmodi datur minimum calidum, sed non datur minimum in quantum quantum. Hic verò Doct. intendit, qd etiam non detur minimum secundum formam, & si datur minimum secundum formam, datur etiam secundum quantitatem. & primò probat per Com. qui vult contra Pla. quod non sit procedere in infinitum in magnitudine, ita qd quacunq; magnitudine data non sit dabilis maior in infinitum, sed bene in diuidendo, vel diminuendo est processus in infinitum, & patet com. 60. & patet quod in tali commento non tantum loquitur de quanto mathematico, sed etiam de quanto naturali.

¶ Ibi. Secundò Arist. de sen. & sen. in dubitatione illa prima &c. In ista littera multa dicit. primò qd qualitates sensibiles sunt determinatæ secundum species. i. qd non possunt esse infinitæ species. patet, quia infinita non habet extrema, si enim linea esset actu infinita, non haberet extrema terminantia, quia tunc esset actu terminata, & non terminata, qualitates autem sensibiles habent extrema actu, quia albedo, & nigredo sunt extrema inter omnes colores. & vult ipse Arist. qd in omni genere qualitatum sensibilibus extrema sunt posita, quia contraria, & per consequens species sensibiles in tali genere sunt finitæ. Secundò dicit ibi, sed de quacunq; vna qualitate singulari &c. Dicit Arist. qd qualitas sensibilis singularis, puta hæc caliditas ex se non habet terminabilitatem, ita qd non possumus dicere qd sit tanta caliditas in actu, vel tanta, quia hoc habet à quantitate in qua est, sicut ergo talis quantitas est diuisibilis in infinitum, ita etiam qualitas fundata in ipsa erit diuisibilis in infinitum, saltem per accidens, quia ad diuisionem quantitatis. ergo falsum est dicere, qd calidum secundum formam habet minimum, & secundum materiam, siue secundum quantitatem non.

¶ Ibi. Istud etiam ad quod adductæ sunt auctoritates Com. & Arist. probatur per rationes. Hæc ratio prima est singularis quæ consistit in hoc. Si a. est rō formalis, quare. b. insit alicui subiecto. vbi-

cunq; ergo est. a. ibi & b. sicut rationale est ratio formalis, quare risibilitas insit homini. ergo vbi est rationale, ibi est risibilitas, sed quantitas est ratio diuisibilitatis. ergo vbi cunq; reperitur quantitas illud est diuisibile, vel per se, vel per accidens, per se vt quantitas, per accidens quod fundatur in quantitate extensibiliter, & subiectum quantitatis. Sicut ergo in maximo naturali est diuisibilitas in plura, ratione quantitatis inexistens, ita in quocunq; paruo naturali est diuisibilitas, cum in tali semper sit quantitas. nam si subiectum est diuisibile, & fundamentum in illo erit diuisibile, quod intelligatur de fundato ad extensionem subiecti, vel secundum extensionem ipsius.

¶ Ibi. Quod si dicatur quod forma minimi prohibet istud, quod competeret ex quantitate quantum est ex parte quantitatis. Vult dicere, qd fortè aliquis diceret, quod quantitas sub minimo naturali, ideo est indiuisibilis, quia illud minimum naturale, vt est ibi prohibet huiusmodi diuisionem, & si quantitas illa posset esse sine tali minimo naturali esset diuisibilis.

¶ Ibi. contra. Hic probat Doc. qd tale minimum si posset dari, non prohiberet huiusmodi diuisibilitatem quantitatis. nam cum quantitas ex sua ratione formali sit diuisibilis, siue separata, siue coniuncta semper erit diuisibilis, cum fortè diuisibilitas sit ratio formalis quantitatis. Exponat tamen aliquis hanc litteram cum dicit. si per se consequentia aliqua sunt impossibilia, & illa ad quæ consequuntur illa sunt impossibilia. antecedens est hoc, quantum minimum, consequens est hoc. ergo quantum minimum est diuisibile. nam si ista repugnant. f. qd quantum minimum sit diuisibile, etiam antecedens repugnat. f. quantum minimum, patet. quia quantum, vt huiusmodi est diuisibile, & minimum, vt huiusmodi est indiuisibile, & sic dicere. a. est quantum minimum est dicere. a. est diuisibile, & indiuisibile. Sequitur. Et multo magis si illa, quæ sunt de essentiali ratione aliquorū sunt impossibilia, & ipsa erunt similiter impossibilia, patet, quia sicut rationale, & irrationale sunt impossibilia, ita species constitutæ erunt impossibiles. Sequitur. Sed diuisibilitas in tales partes. f. integrales eiusdem rationis, vel essentialiter consequitur quantitatem, vel est de per se ratione quantitatis, sicut philosophus assignat rationem eius talem. f. metaph. tex. com. 18. Sequitur igitur quicunq; formæ ponitur istud impossibile ei est quantitas impossibilis, & ita simpliciter non erit illud diuisibile in quantum quantum, quia simpliciter non est quantum. i. quod quicunq; forme ponatur minimum, quod est impossibile diuisibilitatis, statim ponitur illud non esse quantum, cum quantum semper sit diuisibile.

¶ Ibi. Hoc etiam probatur, quia non est intelligibile aliquid esse quantum, quin sit ex partibus, nec qd sit ex partibus, quin pars sit minor toto, & ita non est intelligibile, qd aliquid sit quantum indiuisibile, ita qd non sit aliquid in eo minus eo inexistens, nec etiam potest poni aliqua caro simpliciter indiuisibilis in tota carne, quia sicut punctus separatus non faceret quantum separatum, ita nec caro punctualis si esset cum alia faceret aliquid maius, nec continuum, nec contiguum, qd non faciat maius, patet, primo de gener. tex. com. 8. Diuisio inquit in duo, vel plura. f. puncta, neque maius, neque minus

*Quantitas
est ratio di-
uisibilitatis.*

*Expositio li-
tera.*

*Opinio Do-
ctoris.*

nus priore, quapropter & si omnes supplē quantitates componantur. s. ex punctis, nullā facient magnitudinem. Et Com. ibi monstratur inquit, quod puncta neque augment, neque minuunt magnitudinem; hoc quod cum nos diuidimus magnitudinem in duobus punctis, aut tribus, deinde componimus eam, tunc magnitudo neque fiet maior, neque minor, & cum nihil faciūt in paruitate, aut in magnitudine, necesse est vt non faciant magnitudinem. hæc ille. Et q̄ non faciat continuum, patet, quia continua sunt (secundū philosophum 5. physic.) quorum vltima sint vnum, vnde tex. 26. sic ait. Dico inquit esse continuum cum idem fiat, & vnus vtriusque terminus eorum quæ tanguntur, & sic significat rationem continui. hoc autem esse non potest cum duo sint vltima. ibi Com. Continua autem sunt sese. i. quorum vltima adunantur apud contactum, & fiunt vnum secundū quod significat hoc nomen. i. in rebus naturalibus, & artificialibus; in naturalibus verō dicimus quod continua sunt illa, quorum vltima sunt vnum naturaliter, vt in membris continuis, & in artificialibus quando vltima eorum fiunt vnum per artificium. In mathematicis verō dicimus continua, quando vltimum vnus imaginatur esse commune eis, vt punctus qui est commune eis, & linea duabus superficiibus, & ista continuatio non est naturalis. hæc ille. Ex hoc apparet, q̄ caro punctualis, cum alia carne punctuali non faciet aliquod cōtinuum, quia oportet assignare vltima esse vnum, & hoc per continuationem alicuius medij, quod sit principium vnus, & finis alterius. Nec faceret contiguum, quia contigua sunt illa, quorum vltima sunt simul, & se tangunt, ita tamen quod vltima eorum non sint vnum, sicut est in continuis, vnde philosophus 5. physic. tex. com. 22. Dico inquit contigua, dum extrema sunt infimul. ibi Commen. contigua sunt corpora, quorum vltima sunt. s. superficies infimul, ita q̄ inter illas non est corpus extraneum, & hæc est contiguitas naturalis: contiguitas verō mathematica est in magnitudinibus, quorum vltima supponuntur. Si igitur fuerint corpora, superponuntur superficies eorum contiguae, & si superficies superponuntur lineæ, & si lineæ superponuntur puncta, si dicimus quod punctus superponitur puncto. Sed hic non intendit mathematicam. quoniam in mathematicis duo vltima reuertuntur in vnum, & sic assimilantur continuo. In natura verō duo vltima remanent duo demonstrata. hæc ille.

¶ Ibi. Dico igitur, quod ista responsio de naturali secundū quod quantum, & secundū quod naturale, si potest habere aliquam veritatem debet intelligi affirmando, & negando rationem formalem diuisibilitatis, ita quod illa, quæ dicit, q̄ diuiditur in quantum, dicit, q̄ diuiditur per rationē quantitatis, tanquam per rationem formalem diuisibilitatis, & illa, quæ dicit, quod non diuiditur in quantum naturale, negat naturalitatem esse rationem formalem huius diuisionis, sicut si diceretur q̄ animal in quantum habet oculos videt, non in quantum habet manus, & iste intellectus est verus, sed ex hoc non sequitur, q̄ simpliciter rei non conueniat, quod conuenit ei secundū quantitatem.

¶ Ibi. Secunda responsio non videtur excludere rationes prædictas, quin totum non esset compositum ex indiuisibilibus, vel ex minimis partibus in toto. Hic Doct. dicit, q̄ secunda responsio (quæ fuit q̄ minimum secundū formam potest dari sic intelligendo, q̄ aliquod minimum naturale sic

potest per se existere, quod si amplius diuideretur non posset per se existere) non excludit illas rationes mathematicas: nam ex ista responsione videtur sequi, quod potest haberi minima pars motus per se existens, quæ si amplius diuideretur, non esset aliqua pars motus per se existens, & similiter potest haberi minima pars formæ per se existens, vt puta minima pars albedinis, quæ si amplius diuideretur in partes non esset albedo. hoc idem esset dicendum de minima carne, & de minimo osse. Declaro tamen hanc litteram, cum dicit. Tamen videtur posse poni minimum in motu pro eo, quod motus per se est, antequam sit aliquid alterius totius, patet, quia si detur motus vnus horæ, primò habetur aliqua pars motus, quàm illa intelligatur pars motus vnus horæ. Sequitur. Et illa pars formæ, secundū quam est motus, præcedit omnes alias partes illius formæ, non tantum natura, sed duratione, patet, quia si acquiratur aliqua albedo successiue, secundū quam fit motus, prius duratione habetur vna pars, quàm alia, patet, quia si non prius duratione, sequeretur, q̄ omnes partes illius formæ, secundū quam est verus motus, haberentur in instanti temporis, & sic motus fieret in instanti, quod est impossibile. Sequitur. Et ita tunc videtur esse per se, & non in toto, idest quod illa pars motus prior, & similiter illa pars formæ prior, prius intelligerentur habere esse per se existens, quàm essent in aliquo toto. Sequitur. Si igitur sit minimum in naturalibus, quod possit per se esse, videtur esse minima pars formæ, quæ possit induci per motum, & per consequens posset dari minimus motus, quod est inconueniens.

¶ Ibi. Sed contra istam responsionem arguo. Hic Doctor arguit, quod tale minimum non possit dari, quia si illud minimum diuideretur in partes, quælibet pars esset hoc aliquid, & per consequens illud tale non esset minimum per se existens, & probat, quia sicut essenziale est quanto posse diuidi in partem, ita est ei essenziale, quod singulum eorum, in quæ diuiditur, possit esse hoc aliquid: igitur nulli eorum repugnat per se esse: cum ergo minima pars formæ naturalis sit quanta, sequitur, q̄ erit diuisibilis in partes, & illæ partes, in quas diuiditur essent per se hoc aliquid.

¶ Ibi confirmatur ratio, & ista consequentia. Consequentia est ista, quanto est essenziale, posse diuidi in partes: ergo est ei essenziale, quod singulum eorum, in quæ diuiditur possit esse hoc aliquid: probat modo istam consequentiam, tum quia partes illæ sunt eiusdem rationis, quantum ad formam, & materiam cum toto, igitur possunt habere per se existentiam. Loquitur hic Doctor de toto homogeneo constituto ex partibus quantitatis. & sic si diuidatur: puta caro in decem partes, illæ partes sunt eiusdem rationis cum toto, quia quælibet pars est caro, & sunt eiusdem rationis, & quantum ad materiam, & quantum ad formam, patet, quia sicut totum componitur ex tali materia, & tali forma, ita quælibet pars componitur ex simili materia, & ex simili forma, vt patet: ergo si totum potest esse per se aliquid, sequitur, quod quælibet pars possit per se existere, & esse hoc aliquid. Sequitur. Tum quia si essent per se, essent indiuidua eiusdem speciei, sicut, & totum est: hoc patet, quia si caro esset diuisa actu in mille partes, quælibet pars esset per se indiuiduum carnis, accipiendo tamen illas partes, vt abstrahunt ab hic & nunc, & ab actuali existentia, sicut etiam est de tota carne singulari: ergo sicut nō repugnat toti carni singulari posse per se existere, ita

Declaratio
litteræ.

An minimū
possit dari.

ita nec cuilibet parti. & hoc est quod dicit Doc. ibi. Absurdum autem videtur, qd hoc aliquid habeat naturam illam, vnde sit individuum, vel possit esse individuum alicuius speciei, ita qd simpliciter non repugnat sibi posse esse individuum alicuius speciei, & sibi repugnat posse esse simpliciter, hoc est per se existere. Et addit. & hoc saltem de illis, quæ non sunt accidentia. Hic Doc. non loquitur de indiuiduis accidentalibus, quia illa non possunt per se existere cum alijs inhereant, sed loquitur de indiuiduis substantialibus, & homogeneis. Sequitur. Tum etiam quia partes sunt naturaliter priores toto. igitur non repugnat eis contradictoriè posse esse priores duratione ipso toto. Hoc patet per vnam propositionem Doc. sæpe adductam, quod est prius natura alio positiuè non repugnat sibi posse esse prius duratione, vt supra patuit in isto 2. dif. 2. q. 4. & in 3. dif. 3. & alibi sæpe.

¶ Ibi. Videtur ergo quo ad hoc dicendum, quod sicut forma naturalis nō tollit à toto naturali, quin ita sit totum semper diuisibile per quantitatem, sicut quantitas esset, si sola esset. ita etiam nō tollit, quin quodlibet diuisum possit per se esse, quantum ex se est, & ex parte sui sicut posset quælibet pars quantitativa, in quam diuideretur quantum.

¶ Ibi. Et si dicas, quod statim conuerteretur in continens. i. quod si diceretur, quod si minima caro diuideretur in duas partes, illæ partes conuerterentur statim in continens, puta in aere, vel in aliquo alio dissolvente, & corrumpente illas partes, & conuertente illas in aerem, vel in aquam, & sic non possent per se stare.

¶ Ibi. Ista responsio non videtur esse ad intellectum questionis, quærimus. n. minimum potens per se esse ex ratione intrinseca, hoc est, cui per aliquod intrinsecum repugnat contradictoriè minus eo per se esse, nulla autem ratio huius impossibilitatis intrinseca assignatur, si totum corrumpatur. Circumscribamus. n. omne continens, & omne corruptiuium, & qd aqua sola sit in vniuerso quacunq; aqua data diuiditur &c. Littera clara est.

¶ Ibi. Arguo etiam contra vtranq; responsionem simul. Hic Doc. probat qd ista opi. non possit saluare minimū in motu. Nam hæc opi. vult expressè, qd in motu sit dare minimum, & qd motus componatur ex minimis, nam ex quo ista opi. vult, qd minimum tantum sit fm formam, & motus (si per possibile, vel impossibile omnis forma naturalis esset sequestrata à quantitate) adhuc esset verè successiuus, & sic daretur motus nō habens minimū.

Declaro tamen hanc litteram, licet. n. medium in motu locali non posset cedere mobili, nisi esset naturale, tamen si per impossibile medium mathematicum posset cedere mobili mathematico, verè esset successio in motu tali propter diuisibilitatem medij. Prius. n. pertransiret mobile priorem partem spacij, quàm posteriorem, medium naturale non tantum est compositum ex materia, & forma, sed etiam est compositum ex partibus quantitatem habentibus, quod medium non est sine qualitatibus naturalibus consequentibus ipsum. vt patet de aere, qui in quantum est corpus naturale potest cedere mobili, vt patet per experientiam, sed si tale medium esset tantum corpus mathematicum includens lineam superficiei, & profunditatem non posset cedere mobili. Hoc idem dico de corpore mobili, qd nisi esset corpus naturale non posset localiter moueri loquendo de motu locali circumscriptiuo, si tñ per impossibile medium mathematicum. s. corpus mathematicum posset cedere mobili mathematico, videlicet corpori mathematico, verè esset successio in motu tali propter diui-

sibilitatem medij. Sequitur etiam modo sicut per accidens est in locato ex parte locati in quantum locatum est, qd habeat quantitates naturales, patet hoc, quia locatum in quantum locatum non includit per se qualitates naturales, patet, quia ratio, qd aliquid possit locari circumscriptiuè est vltima superficies ipsius corporis locati, qd modo tale locatum sit calidum, vel frigidum, & huiusmodi accidit sibi in quantum locatum, & hoc patet 4. phy. t. c. 76. vbi sic habetur. At verò, & cubus habet magnitudinem tantam quantum continet vacuum, quod si calidum est, aut frigidum, aut graue, aut leue, nihilominus alterum inesse ab omnibus passionibus est, & si non diuisibile sit ab illis. i. quod si ponatur corpus esse calidum, vel frigidū &c. illud corpus erit aliud ab illis passionibus, etiam posito quod sit inseparabile ab illis. Sequitur. Quare & si separaretur ab omnibus illis, & neq; leue, neq; graue sit, continebit æquale spacium, & vide ibi Comment. qui prolixè declarat intentum. Sequitur, & per accidens ex parte loci in quantum locus est, qd habeat qualitatem naturalem, patet, quia locus est vltimum corporis ambientis in mobile primum, vt patet 4. phy. t. c. 41. illud vltimum est vltima superficies corporis continentis, vt supra patuit. q. 1. de loco. accidit ergo corpori locanti, vt locati qualitas naturalis, patet, quia non locat in quantum calidum, vel frigidū, sed ratione vltimæ superficiei. Sequitur, quia licet naturalitas conueniat locanti, tamen per accidens conuenit loco. Vult dicere, qd quamuis aeri, vel aquæ conueniant qualitates naturales, ita quod aqua determinet sibi de necessitate talem qualitatem naturalem, illa tamen qualitas conuenit loco. s. vltimæ superficiei aquæ tātum per accidens, quia ratio locandi circumscriptiuè est tantum vltima superficies locantis. Sequitur. Ita etiam licet necessariò, tñ oino per accidens conuenit motui fm locum, siue motui fm vbi, qd est in locato per se, in quantum respicit per se locum, qd qualitas naturalis sit in ipso motu, vel qd sit in illo fm qd est motus, siue in magnitudine super quam fit motus per se. Vult dicere Doctor in sententia, quod licet naturalitas semper in sit motui locali, tamen accidit sibi in quantum est motus localis.

¶ Pro clariori intelligentia huius litteræ declaro aliqua. Primò, qd, vbi est in locato per se, in quantum respicit per se locum, non. n. vbi, quod est respectus locati circumscriptiuè ad locans circumscriptiuè in nullo modo dicendi per se conuenit locato, cum sit accidens omnino inseparabile, sed locatum in quantum respicit locum, siue sub illa ratione, sub qua respicit locum, includit vbi per se, quia tunc talis respectus sibi necessariò inest, sicut dicimus, quod Francisco sub illa ratione, qua respicit filium, inest per se paternitas, licet absolute nō in sit per se. Nec accipio hic per se fm aliquem quatuor modorum, sed accipio per se. i. absolute. Et sic cum dicit Doc. quod locatum per se respicit locum per se &c. i. qd si accipiat locatum absolute per se, & sub illa ratione præcisè, quia respicit locum, nō conuenit sibi naturalitas aliqua. Secundò motus localis præcisè consideratur fm quod aliquid mouetur accipiendo aliud, & aliud vbi, & talis motus localis circumscriptiuus sit ratione magnitudinis, vel ipsius mobilis, vel spacij, super quod transit mobile. ratione ergo magnitudinis, vel mobilis, vel spacij sit motus localis, quod modo mobile, vel spacium habeant qualitates naturales, vt præcisè considerantur in quantum sit ibi motus localis accidit eis, cum ratio successionis sit quantitas, vel in ipsa magnitudine, vel in mobili, vel in vtroq; & sic patet ista littera.

Fran. Lych. in sec. sent. Scoti. K ¶ Ibi.

Indiuidua
accidentaliter
non possunt
per se existere.

Declaratio
litteræ.

An mediū
naturale sit
sine quali-
tatem natu-
ralibus.

Doctrina pe-
rpatetica.

Quo locatū
respiciat lo-
cum.

*Percipe dili-
genter aquo-
animò.*

Ibi. Ex hoc destruitur prima responsio, & non faciat pro minimo motu. nam opinio illa habet dicere *fm* primam responsionem, & possit dari minima pars motus, sed hoc patet esse falsum, & contra opinionem illam, quia *fm* eam non est accipere minimum in motu, *fm* q̄ quantum, & successio est in motu locali per se ex ratione alicuius in quantum quantum, patet quia talis successio fit ratione quantitatis, vel ipsius mobilis, vel medij, vel vtriusq; vt dixi supra, & sic in motu locali nullo modo potest esse minimum. Addit Doc. q̄ nec in alijs motibus, puta augmentationis, vel alterationis, quia licet non ita immediatè concedatur de alteratione, si ponatur motus, vel successio *fm* formam, tamen sequitur per locū à maiori negatiuè. nullus. n. motus velocior est latione, & ita nullus potest habere partes indiuisibiles, si istè necessariò habeat partes diuisibiles, patet, quia si caliditas, quæ acquiritur in aliquo subiecto, siuè in aliqua magnitudine possit acquiri, secundum partes indiuisibiles, tunc talis motus esset velocior quolibet motu locali, patet, quia ille motus est velocior, qui mensuratur minori tempore ceteris paribus. Nulla autè pars motus localis, quæcunq; sit illa, potest acquiri in instanti, sed tantum acquiritur in tempore, cum motus non fiat in instanti, sed aliqua pars alterationis esset indiuisibilis, illa acquireretur in instanti, patet, quia non posset acquiri successiuè, & sic patet quomodo in alteratione non datur minimū, nec multo minus in augmentatione.

Ibi. Ex eodem etiam destruitur secunda responsio, & non faciat pro minimo motu &c. Secunda responsio fuit, q̄ non potest dari minimum per se existens, & sic minimus motus per se existens, & q̄ non possit dari minimus motus per se existens, patet, quia motus si est super aliquam quantitatem, oportet q̄ sit trāitus primo alicuius partis, sed in quantitate *fm* illam opinionem non datur minima pars, ergo nec in motu, qui est super illā quantitatem dabitur minimum, quod est contra illam opinionem.

Ibi. Secunda etiam responsio quantum ad minimum motum, destruitur etiam per alia. Primò, quia quando mouens est præsens & vincens super motum, non potest poni illa ratio extrinseca, propter quam negatur tale minimum posse per se esse. s. præsencia corruptiui, quia præsencia mouētis, & producentis tale minimum, tunc vincit omne contrarium corruptiui. Vult dicere Doc. q̄ hæc secunda responsio, quæ est de minimo per se existenti, primò destruitur quantum ad hoc, quod dixit, quòd si minimum diuideretur conuerteretur in continens &c. Probat, quòd non conuerteretur, puta in casu, quando mouens est præsens, & vincēs super motum.

Ibi. Similiter quodcunq; datum minimū &c. Hic Doc. specialiter probat de motu, q̄ si daretur minimus motus per se, qui esset quoddam totum, tunc partes illius diceretur partes inquantū fluūt. nam fluendo vna continuatur alteri, quia prima pars fluit, & secunda aduenit. sic ergo si minus motus diuideretur, & partes illæ non per se existerent, non esset in conueniens, cum non sit de ratione partis successiui, quòd actu existat, sed quòd fluat sicut è contrariò est de ratione permanentis, quòd partes non fluant, sed quòd permaneant in toto, & sic patet quomodo non oportet recurrere ad hoc, q̄ illæ partes conuerterentur in continens.

IN LITTERA Doc. quinque conclusiones videntur prima facie dubiæ, quæ hic per ordinem ponuntur, contra quas multis medijs instatur, vt magis earum veritas elucescat.

*Dubia nota
bilia ex con-
clusionibus
Doc.*

¶ Conclusio prima. Sicut quælibet pars quanti in quantum quantum potest per se esse, ita quælibet pars quanti naturalis in quantum quantum naturale potest per se esse, siuè non repugnat posse per se esse.

¶ Conclusio secunda. Omne ens naturale homogeneum est simpliciter diuisibile in semper diuisibilia in infinitum.

¶ Conclusio tertia. Sicut essentialia est quanto posse diuidi in partem, ita est essentialia, quòd singulum eorum, in quæ diuiditur possit esse hoc aliquid.

¶ Conclusio quarta. Si singulum eorum, in quæ diuiditur quantum potest esse hoc aliquid, igitur nulli eorum repugnat posse per se esse.

¶ Conclusio quinta. Partes sunt naturaliter priores toto, igitur non repugnat eis contradictoriè posse esse sine ipso toto.

CONTRA primam arguitur, & accipio ignem pro quanto naturali, qui est verè suppositum. Et primò sic, si quælibet pars ignis potest per se esse, ergo quælibet diuisa erit verè suppositum, patet, quia sicut ignis totus ponitur suppositum, quia potest per se stare. ergo, & quælibet pars ignis potest per se esse. ergo quælibet diuisa erit verè suppositum, patet, quia sicut ignis totus ponitur suppositum, quia potest per se stare. ergo & quælibet pars si potest per se stare, & tunc in eodem igne erunt plura supposita, & tunc contradicit sibi, quia in secundo. dis. 15. probat, q̄ elementa non sunt in mixto, quia tunc essent plura supposita in eodem mixto, quod est inconueniens apud eum.

¶ Secundò sequeretur, q̄ vna pars ignis nō posset communicari igni, vt pars quia hoc est contra rationem suppositi, suppositum enim dicit negationem duplicis dependentiæ. factialis, & aptitudinalis, vel ergo pars ignis esset in igne violenter, vel nullo modo posset communicari, vt pars, vtrunq; est inconueniens.

¶ Tertio sequitur, q̄ ex pluribus partibus ignis non posset constitui vnus ignis totalis, quia si quælibet nata est per se stare, & verè suppositum ex illis non potest fieri vnum, quia ex duobus entibus in actu, saltem vltimato, cuiusmodi est suppositum non fit vnum ex 7. metaph.

¶ Quarto. Quia illa similitudo non valet de quanto in quantum quantum, & de quanto naturali in quantum naturale quia pars quantitatis separata non est suppositum, sicut nec tota quātitas, & ideo non videntur sequi illa inconuenientia de partibus quanti in quantum quantum, quæ sequuntur de quanto naturali in quantum naturale, quia quælibet pars eius si posset per se stare esset suppositum.

¶ Quintò sequeretur, quòd minima pars ignis posset verè agere, sicut, & totus ignis compositus, patet, quia esset simpliciter eiusdem rationis, & eiusdem speciei specialissimæ, & talia sic se habent, quod conuenit vni, & alteri conuenit.

¶ Respondeo ad primum, q̄ Doc. non contradicit sibi, quia si quatuor elementa essent in mixto, essent quatuor supposita perfecta, quæ non concurrunt ad constituendum tertium, & essent ibi supposita verè distincta, & verè subsistentia, & non tantum inexistencia. Hic autem essent supposita tantum inexistencia, & partes vnus suppositi totalis.

¶ Ad secundum dico primò, q̄ nihil est propriè suppositum, quod est natum esse pars alterius, quia hoc est contra rationem suppositi. Dico secundò, q̄ comunicari alteri potest intelligi multipliciter:

Primò

*Pars potest
multipliciter
accipi.*

Primò in ratione suppositi, ita q̄ in se non sit suppositum, sed tm̄ in altero, sicut natura humana in verbo. Secundo, vt sit suppositum in se, imperfectum tamē, q̄ sit pars integralis alterius. Et tūc dico, q̄ pars in toto nō tm̄ subsistit substantia totius, sed etiam propria. Dico tm̄ distinguēdo, q̄ pars potest multipliciter accipi. Primò pro parte integrali. Secundo pro parte essentiali. Secundo modo pars essentialis separata nunquam esset suppositum propriè, & sic dī suppositum ratione totius essentialis, primo modo, aut est pars totius homogenei, qd̄ non est natum esse pars alterius compositi etherogenei, aut est pars homogenei, qd̄ est natū esse pars alterius etherogenei, sicut caro hominis. Primo modo dico, q̄ quilibet pars nata est esse suppositum, vt patet de partibus ignis, vel lapidis, & sic tale suppositum potest esse pars alterius integralis, & tales partes sunt ibi, quasi s̄m iuxta positionem. ibi. n. non est informatio vnius partis ab alia. Secundo modo dico, q̄ si pars illius etherogenei nata sit esse suppositum, q̄ etiam quilibet pars illius partis homogenee nata est esse suppositum. Ex hoc etiam apparet clarior responsio ad primum argumentū, quia in mixto elementa non ponerentur vt partes integrales, nec alicuius homogenei, nec etherogenei, sed ponerentur partes essentielles mixti, & tūc est inconueniens ponere plura supposita esse partes essentielles alicuius, posset etiā dici s̄m aliquos, q̄ pars ignis separata est actu suppositum, & vnita non est actu suppositum, sicut natura humana vnita actu verbo non est suppositum in se, sed separata sic. Sed hoc non videtur esse verum, quia pars ignis non est in igne, sicut natura humana in verbo, quia ignis non videtur terminare in cōne suppositi dependentiam sue partis integralis, cum totus ignis dependeat in essendo, & existendo a suis partib⁹ integralibus, & licet partes vt i toto habeāt perfectius esse pro quib⁹ participant esse totius, non tamen propriè dependent a toto, vñ a supposito, immo, quod sic terminat dependentiam in ratione suppositi est prius, sed partes, vt constituunt totum integrale, sunt priores, ergo. videtur ergo alia responsio melior.

Ad tertium dico, q̄ philosophus loquitur de partibus essentialibus, vt patet ibi, & non de partibus integralibus, quæ integrant totum quasi s̄m iuxta positionem, cum quilibet pars sit distincte signabilis, quia suppositum non est perfectibile essentialiter ab alio, nec potest aliud essentialiter perficere, & sic philoso. 8. metaph. loquitur, q̄ ex duob⁹ entibus in actu non sit tertium essentialiter.

Ad quartum dico, q̄ est simile quantū ad hoc, quod sicut pars quantū separata ab ipso, ita potest existere sicut quantum, licet nullo modo sit suppositum, quia nec quantum, si tamen quantum esset suppositum, ita quilibet pars esset suppositum separata, sed quia quantum naturale, vt ignis est verè suppositum, ita, & quilibet pars homogenea illius erit suppositum separata.

Ad quintum dico, q̄ requiritur etiam debita dispositio ad hoc, vt possit agere, qualis non apparet in minima parte ignis, & de hoc dicā inferius.

CONTRA secundam arguitur primò, quia si quilibet pars quantū naturalis est diuisibilis in infinitum, ergo pars erit æqualis toti, patet, quia ita pars est diuisibilis in infinitas partes sicut totum, ergo. Tum quia infinitum posset excedi, patet, q̄ totum continet plures partes, quarum quilibet est diuisibilis in infinitum, ergo.

Secundo sic, ergo possunt esse infinitæ partes in actu, patet, quia frustra est illa potentia, quæ nō potest reduci ad actum. Tum quia potentia passi-

uæ correspondet aliqua actiua, sed quantū est diuisibile in infinitas partes. ergo aliqua potentia actiua potest illud actu diuidere.

Tertio datur prima, & vltima pars quantū, ergo non est diuisibile in infinitum, patet consequentia, quia tale non habet nec primum, nec vltimum, antecedens patet, quia quantum terminatur duob⁹ punctis, modo pars terminatur ad punctum indiuisibiliter, patet, quia illa immediate tangit punctum, ita quod inter punctum, & illam partem immediate tangentem non est alia pars.

Quarto sequeretur, quod aliquod quantum naturale esset intensiue infinitum, patet, accipio ignem intensum, vt duo, si est diuisibilis in infinitos ignes, quilibet eorum erit intensus, vt duo, & sic essent in eodem igne actu infinite perfectiones, quia quilibet pars ignis in se est perfectionis, vt duo.

Quinto sequeretur, quod quilibet substantia naturalis esset composita ex infinitis substantijs, patet, quia tales sunt diuisibiles in infinitas substantias, vt patet de igne, aqua, & huiusmodi, sed hoc videtur impossibile, tum quia agens non posset generare substantiam, nisi transiret infinitas partes, infinitū autē non potest pertransiri. Tum quia generatio non esset in instanti, quia diuisibile in infinitum ab agente naturali non potest transiri in instanti, maxime si sit substantia generabilis.

Sexto sequeretur, quod intellectus creatus simul posset infinita distincte cognoscere, patet, q̄ angelus distincte, & perfecte cognoscit ignē, ergo distincte cognoscit omnem partem ipsius ignis, & illæ sunt infinite. ergo. Illud. n. distincte cognoscitur, cuius omnes partes actu perfecte cognoscuntur, vt patet a Doc. in 1. dis. 3. q. 2.

Septimo sequeretur, quod quilibet pars ignis cum sit ita nata per se, esset sicut totus ignis, vt patet in prima conclusione, quod posset causare speciem intelligibilem in intellectu, puta angelū, quia etiam de singularibus habetur species intelligibilis, vt patet a Doc. in 2. dis. 3. q. vlt. & sic infinite partes ignis posset actu causare in aliquo intellectu creato infinitas species intelligibiles, quod est simpliciter impossibile.

Octauo. Si ignis est diuisibilis in infinitos ignes, ergo quilibet est ita obiectum per se intelligibile actu, sicut ipse ignis, patet consequentia, quia quilibet includit quidditatiue ens, quod ponitur ad æquatum obiectum intellectus, ergo erunt actu infinita intelligibilia naturaliter mouentia intellectum, ergo quando ignis mouet actu intellectum ad sui cognitionem, ergo quilibet pars ignis actu mouet ad sui cognitionem. Nec valet dicere, quod vt separata mouet, sed non vt pars. Contra, quia præcisè est eadem entitas vnita sicut separata, ergo &c. Et vltra sequitur, quod actu causantur infinite intellectiones in intellectu, q̄ quilibet pars, vt separata nata est habere, & causare propriam intellectiōem, ergo & vnita cum sit simpliciter eadem entitas.

Nono sequeretur, q̄ sol cum sit verè quantum esset verè diuisibilis in infinitas partes, quarū quilibet esset sol, & sic non repugnaret posse esse plures soles, quod videtur contra philosophum, consequentia patet, quia omne quantum est diuisibile in infinitas partes, ergo.

Decimo arguitur, q̄ et passio entis naturalis esset diuisibilis in infinitas passionēs, & sic sequeretur, q̄ sicut ignis posset cōburere magnū lignū, ita quilibet pars ignis, cū illa pars sit æque intensa. Sequeretur etiā, q̄ sicut aliquod graue moueret se ad centrum, ita & quilibet pars posset se mouere.

Fran. Lych. in sec. sent. Scoti. K 2 RE-

*Octauo metaph. con-
tex. 15.*

*Inferatur e-
ssa secundum
dam.*

*Solutio in
stantia.*

RESPONDEO ad primum. Dico primò, quòd & si pars sit æqualis toti fm partes proportionales, non tñ est æqualis fm partes quantitativas. Dico secundò, quòd maius, & minus sunt tñ passiones quanti finiti, & non infiniti, vt dicit Doc. in isto 2. dif. 1. q. 3. Et cum dñ, quòd infinitum excederetur, dico quòd pars fm partes pportionales esse ita infinita sicut totum, nec in toto possunt esse plures partes, quia in vtroq; sunt infinitæ, si. n. in toto essent plures possent numerari incipiendo à prima parte, quæ non est dabilis, sunt tamen in toto plures fm quantitatem, sed non fm proportionem.

¶ Ad secundū dico, qd & si tales potentiæ sint reducibiles ad actum, non tñ simul, sed successiue in infinitum, vt patet in corpore. q. 9. cum dñ de potetia actiua, concedo, qd eo modo, quo ponitur passiuæ, pòt poni actiua correspòdens, & sic còcedo, qd sicut quantū est successiue diuisibile i infinitas partes, ita potentia actiua pòt successiue diuidere, modo repugnat quāto posse simul diuidi in infinitas partes, vt patet à Doc. q. 9. vide ibi.

¶ Ad tertium facilis est responsio. Dico. n. quòd licet pars immediatè terminetur ad punctū, & versus punctum immediatū non sit diuisibilis, tñ simpliciter est diuisibilis ex alia parte in infinitum.

¶ Si dicatur sicut in quanto datur primum punctum, vt patet. ergo pars, quæ immediatè sequitur punctum erit, prima pars quæti patet, quia illa tangit punctū indiuisibiliter, qd ante illā immediatā nō est prior, quia tñc nō esset immediata puncto.

¶ Dico, qd non pòt dari pars aliqua, qd sit oīno indiuisibilis, quia quacūq; data, ēr immediatissima puncto, cum sit quanta est diuisibilis in infinitum, & si diuisibilis. ergo non primò, immo dico, quòd ipsi puncto vna est immediatior, alia in infinitum, quia quacūque immediatā assignata, adhuc alia est in infinitum immediatior.

¶ Ad quartum dico, quòd si poneretur albedo intensa, vt vnum, & esset extensa super magnam superficiem. ita esset intensa in minima parte, sicut in tota superficie, vt patet à Doc. in 1. dif. 2. & idem gradus intensiōis ita perfectè esset in minima parte, sicut in tota superficie. si ergo esset diuisa in infinitum in qualibet parte esset tñ vnus gradus intensiōis, & si modo sint vnitæ, ita possunt oēs hñe propriū gradum intensiōis, non tñ sequitur, qd sic infinitè intensa, quia oēs illi gradus sunt simpliciter eiūsdē rōnis. ita quòd quilibet est præcisè intensus, vt vnum, siue quælibet pars est præcisè intensa, vt vnum, & hoc nō facit maiorem perfectionem intensiuam, sed maior perfectio intensiua est fm alium, & alium gradum intensiōis, ita qd intensiua, vt quatuor, est perfectior intensa, vt vnum.

¶ Dico etiam, quòd albedo illa esset infinita tñ extensiue, quia sicut in illa sunt infinitæ partes, & quælibet habet propriū gradum intensiōis. ita sunt ibi infiniti gradus intensiōis, & sic infinita tantū extensiue, nec est inconueniens esse aliquod extensiue, & hoc tantū fm gradus inexistentes, sicut etiam ignis est infinitus extensiue, quia diuisibilis in infinitas partes, quæ actu sibi inexistunt, & quælibet pars hñt propriam perfectionem. Esset tñ inconueniens, quòd in igne essent infinitæ partes actu subsistentes, & diuisæ, quia tunc daretur infinitum in actu fm numerum, quod est contra philosophos. licet fortè non esset inconueniens, nec repugnans veritati, de hoc vide Doc. in 3. dif. 14. Posito ergo, quòd in vno quanto sint infinitæ perfectiones, ita quòd quælibet pars habeat propriam perfectionem, & sic infinitæ perfectiones fm infinitas partes, & sic infinitum extensiue, non tñ sequitur, in quanto sunt actu infinitæ perfectiones in-

existentes. ergo est infinitum intensiue? quia si esset infinitum intensiue quælibet pars quanti haberet infinitos gradus intensiōis. Nam gradus intensiōis sic se habent, quòd quando dicimus album est intensum, vt quatuor, omnes illi gradus sunt in qualibet parte albi, & si esset intensum in infinitum in qualibet parte albi essent infiniti gradus intensiōis. Non sequitur. ergo in albo sunt infiniti gradus intensiōis, sed infinitæ partes in-existentes reddendo singulos gradus singulis partibus. ergo album est infinitum intensiue non sequitur, sed tantum sequitur. ergo est infinitum extensiue, & etiam extensiue est tantum infinitum secundum quid, quia tantum secundum partes in-existentes.

¶ Si dicatur, quòd bene sequitur est infinitū extensiue, ergo & intensiue, quia plura bona æqualia, puta 10. æquivalent vni bono intensiue, puta si sint 10. alba intensa, vt duo æquivalent vni albo intenso, vt 20. & hoc patet à Doc. in 1. dif. 2. & in quolib. q. 20. ergo si in vno albo sunt infinitæ partes æquales secundum perfectionem, tunc æquivalent bono infinito intensiue, & sic si essent actu infiniti homines æquivalerēt bono infinito intensiue.

¶ Respondeo concedendo, quòd æquivalerent alicui bono infinito intensiue, & hoc loquendo de gradibus intensiōis consequentibus perfectionē non specificam, sed indiuiduorum. Si ergo essent infinitæ albedines actu, quarum quælibet esset intensa, vt vnum, vel vt duo æquivalerent vni albedini intensiue infinitæ, licet talis albedo nullo modo esset possibilis, vt patet subtiliter à Doc. in 3. dif. 13. & sic vnum singulare albedinis excederet in infinitum alia singularia albedinis.

¶ Si dicatur, quòd tunc talis albedo intensiue infinita esset Deus, quia infinitæ perfectionis. *Notabilis distinctio.*

¶ Dico, quòd infinitum intensiue accipitur primum dupliciter, quia quoddam dñ infinitum intensiue præcisè fm gradus consequentes naturam indiuidui, sicut dicimus, quòd vna albedo est intensior alia, & tale infinitum, puta aliqua albedo, & si excedat omnem albedinem in infinitum fm gradus intensiōis consequentes conditiones indiuiduales, non tñ excedit aliam fm gradus consequentes naturam specificam, siue fm gradū specificum, quia vt sic etiam minima albedo est ita specificè, siue quiditatiue perfectè, sicut infinita albedo intensiue. Aliud est infinitum intensiue secundum gradus específicos, siue quiditatiuos, siue secundum gradus consequentes præcisè naturam specificam, & tale infinitum æquiualeat secundum perfectionem infinitis speciebus, & hoc modo ponitur natura diuina intensiue infinita, & infinitum primo modo dicitur infinitum secundum quid, quia non diceretur absolute infinitum ens simpliciter, quia adhuc esset ens limitatum. Sed secundo modo diceretur infinitum simpliciter, quia infinitum ens simpliciter excludens omnē imperfectionem, & includens omnem perfectionem simpliciter. Et sic patet quid dicendum ad difficultatem. Sed an tale infinitum secundum quid sit in genere, vide quæ dixi in primo. distinctio. octaua. quæstio. 2.

¶ Ad quintum concedo, quòd est ex infinitis substantijs, & etiam patet responsio ex dictis supra quomodo infinitum non potest pertransiri. Et cum dicitur de generatione. Dico primò, quòd sit in instanti, quia illa primò terminatur ad substantiam, vt priorem quantitate, & sic simul tota inducitur. Dico secundò, quòd non habeo pro inconuenienti, quòd substantia generetur in tempore, vt patet à Doc. 9. metaph.

¶ Ad

Responsio singularis & notabilis.

*Quomodo
intellectus
Angeli non
recognoscit in
sua.*

¶ Ad sextum dico, quod intellectus angeli potest cognoscere ignem distincte secundum omnes partes essentielles, & secundum omnes partes integrales secundum quantitatem, sed non secundum proportionem, quia actu non cognoscit infinita, potest bene cognoscere infinita in infinitum semper cognoscendo unum post aliud. Dico secundo quod forte non esset inconueniens, quod cognosceret infinitas partes inexistentes, sed non infinitas subsistentes, sed prima responsio est melior, ut videtur.

¶ Ad septimum dico, quod si pars ignis esset separata, & disposita, possent causare propriam speciem, sed quando est unita, & pars totius tunc concausat, & sic concedo quod omnes partes ignis æquè dispositæ concurrunt ad causandum tantum unam speciem intelligibilem ipsius ignis, an modo separata possit, de hoc alias.

¶ Ad octauum concedo, quod si quælibet pars ignis esset per se, esset per se actu intelligibilis, si tamen esset disposita, & posset causare partialiter sui cognitionem, tamen ut est pars alterius, omnes illæ partes æquè propinquæ & dispositæ concurrunt concausando tamen unam intellectionem, qua cognoscitur totum & pars, non tamen quod simul omnes partes secundum proportionem distincte concipiantur, sed sufficit, quod confusè concipiantur.

*An possint
esse plures
soles.*

¶ Ad nonum concedo, quod non repugnat posse esse plures soles etiam secundum viam philosophi, ut patet à Doc. in 2. dif. 3. & in quolib. q. 2.

¶ Ad vltimum concedo, quod totum potest mouere se, quia est dispositum, cum sit debite quantitatis, sed negatur, quod quælibet pars, cum non sit in debita quantitate. Et licet Doc. in isto 2. dif. 2. q. 10. dicat, quod quælibet pars grauis moueat se, debet intelligi, ut est in toto graui, quia tunc quælibet concurrir, hoc idem dico de igne & caliditate.

CONTRA tertiam conclusionem, & probo, quod non quilibet pars esset indiuidua, puta alicuius ignis. Primo sic, quia si ignis esset unum singulare, & diuidatur in plures partes, quarum quælibet esset singularis. sequitur quod quælibet habebit propriam hæcheitatem, & tunc quæro aut habebit illam prius, aut in diuisione fuit causata, non primo, quia tunc unum singulare non esset unum singulare, quia in eo essent plures singularitates, immo infinite. non secundo, quia non videtur, quod in diuisione cōtinui statim causetur noua entitas absoluta, qualis est hæcheitas.

¶ Secundo si hic ignis est diuisibilis in plures ignes singulares (cum singularitas sit prior quantitate, loquendo de singularitate substantiæ, ut patet à Doc. in 2. dif. 3.) sequitur quod hæc substantia lapidis esset diuisibilis in partes infinitas, & sic hæc substantia lapidis necessariò includeret infinitas hæcheitates. si. n. non esset sic diuisibilis, nunquam per quantitatem aduenientem posset actu diuidi, & sic sequeretur quod nunquam posset esse aliquod singulare substantiæ, quin semper includeret infinitas singularitates, quod est valde inconueniens.

¶ Tertio arguitur, quia secundum Doc. in 2. dif. 3. singularitas est realiter idē naturæ, cuius est. ergo singularitas ignis erit simpliciter idem realiter naturæ ignis cōtractæ per singularitatē, & simpliciter realiter idē cū tota natura cōtracta. ergo non posset diuidi natura ignis cōtracta, quin & eius singularitas diuideretur, quod videtur inconueniens, quia singularitas est indiuisibilis, quia est idē quo singulare est indiuisum à se, & diuisum à quolibet alio. Et ultra, si ponat diuisibilis, tunc sequitur, quod una pars singularitatis erit præcisè idē cū una parte naturæ cōtractæ, & alia pars alteri parti, & sic de alijs, & sic nulla una singularitas esset idem toti naturæ cōtractæ, quod est inconueniens.

¶ Quarto arguitur, quia plura singularia eiusdem speciei specialissimè non concurrunt ad compositionem alicuius tertij, patet, quia duo homines non faciunt unum hominem, nec duo lapides unum lapidem, quia tunc non essent in recta linea prædicamentali, quia pars non est in prædicamēto, ut etiam patet à Doc. in 2. dif. 1. q. vlt.

*Pars non est
in prædicamento.*

¶ Quinto arguitur, unum indiuiduum nunquā est in potētia, ut perficiatur ab alio indiuiduo eiusdem speciei, ut patet, sed si partes ignis essent indiuidua, tunc perficerentur ab ipso toto igne, patet per Doc. in 3. dif. 1. contra opi. quia partes in toto sunt in potentia ad formam totius, & perficiuntur à forma totius.

¶ Respondeo ad primum, concedo, quod quælibet pars habet propriam hæcheitatem, & hoc ante diuisionem, quia partes sunt priores toto, & per consequens in illo priori habet propriam hæcheitatem, sicut propriam entitatem.

¶ Ad secundum concedo, quod substantia ignis, ut prior quantitate est diuisibilis in infinitas substantias, & concedo, quod includit infinitas hæcheitates. Et cum dicitur in primo argumento, quod tunc non esset unum singulare. Dico, quod si totum integrale dicit aliam entitatem realiter distinctā ab oibus partibus integralibus, quod ignis erit unum singulare una hæcheitate realiter eadem sibi. Si verò non dicat aliam entitatem à partibus, tunc dico, quod erit unum singulare aggregatum ex infinitis partibus singularibus, & sic erit constitutum ex infinitis singularibus. Et ultra concedo, quod in substantijs homogeneis non potest dari aliquod singulare quin illud sit diuisibile in infinita singularia.

¶ Ad tertium dico, quod si totum integrale dicit aliam entitatem à partibus, quod habet hæcheitatem realiter eandem sibi, & sicut illa entitas resultas est indiuisibilis in plures tales entitates, sic & eius hæcheitas, sicut humanitas est indiuisibilis in plures humanitates, ita & eius hæcheitas. Si verò totum integrale non dicit aliam entitatem à partibus. Dico, quod quælibet pars habet propriam hæcheitatem contrahentem illam partem ad esse indiuiduale, quæ est eadem sibi, sed ex omnibus partibus integratur totum.

*Totum physicum non potest
separari à
partibus.*

¶ Ad quartum dico, quod intelligitur sic, quod non concurrunt ad componendum tertium sic, quod unum singulare sit potēziale ad aliud, ita quod unum informetur ab alio, sed non intelligitur, quod non possint concurrere ad integrandum aliquod totum, ubi non est informatio vnus ab alio.

¶ Ad quintum dico, quod totum non informat partes, nec perficit per informationē, ut patet à Doc. in 3. dif. 2. sed pars, ut est in toto dicitur perfici pro quanto, dicitur participare perfectionē totius, non quod ibi sit aliqua informatio. & sic Doc. intelligit.

¶ Contra quartam arguitur primo, quia quantum ut ignis diuiditur in materiam, & formam, & sic verè indiuiduum, ut patet à Doc. in 2. dif. 3. & tamen forma secundum philosophum non potest per se esse, quia tantum habet esse in composito, ut etiam tenet Doc. in 2. dif. 17. & in 4. dif. 43. q. 2.

*Quo forma
est verè indiuiduum.*

¶ Secundo arguitur, si minima pars ignis, quæ est indiuiduum potest per se esse, siue existere, aut est ratione quantitatis, aut ratione substantiæ ignis, non primo, quia nullum est accidens, quod sit alicui ratio subsistendi, ut patet, non secundo, quia ponitur, quod indiuiduum quanti, ut quantum potest esse per se esse.

¶ Tertio arguitur, nihil quod habet esse inexistens potest per se esse, sed omnes partes quanti existunt ipsi quanto, ergo non possunt subsistere, si. n. possent per se stare, cum in quanto sint infinite inexistentes, sequeretur quod actu possent infinite subsistere.

¶ Fran. Lych. in sec. sent. Scoti. K 3 ¶ Re-

¶ Respondeo ad primum, q̄ talis diuifio nō intelligitur in partes effentiales, sed in partes integrales.

¶ Ad secundum dico, q̄ ratio per se standi est duplex negatio, de qua Doc. in 3. dif. 1. q. 1. quæ duplex negatio tantum nata est inesse substantiæ perfectæ, quæ nata est verè subsistere, sicut substantia cōposita reponibilis in prædicamento, vel substantia simpliciter, vt angelus, vel alia substantia simpliciter immaterialis, de quibus in 3. Doc. & in 1. & in quolib.

¶ Ad tertium negatur ista propositio. f. q̄ nihil inexistit alteri possit per se stare, quia videmus per experientiam, q̄ pars quanti inexistit quanto, & tamen separata per se existit. Et cū dī, q̄ tunc possent infinite subsistere, concedo successiue, sed nō simul in actu, vel in infinitū in infinitum, vt dixi supra.

CONTRA quintam. Et primo probō, q̄ partes non sunt naturaliter priores toto, q̄a aut sunt priores positiue, aut priuatiue, seu negatiue. Si primo, sequitur q̄ actu possunt existere sine toto, vt patet a Doc. in 2. immo quod est, sic prius natura est, etiā prius duratione, vt patet a Doc. in 2. dif. 1. q. 2. & in 3. dif. 3. q. 1. Si secundo, sequitur q̄ si non præuenirentur ab aliquo causando totū, q̄ essent priores duratione, vt patet a Doc. in 2. vbi supra.

¶ Secundo arguitur, quia hæc conclusio non tantum est vera de partibus integralibus, sed etiam de partibus essentialibus. Tunc sic, si forma substantialis ignis est naturaliter prior composito, & certū est, q̄ non habet esse a se, ergo ab alio, ergo productio prius terminatur ad formam, quam ad cōpositum, ergo nō producit eadem productione, qua & compositum, quod est contra Doc. in 2. dif. 17. & in 4. dif. 43. q. 2. etiam de anima intellectiua secundum viam philosophi.

¶ Tertiō arguitur principaliter, quia sequitur, q̄ forma partis haberet esse existentia, & nō esse præcisē in composito, quod est contra Doc. in 2. dif. 17. q̄ autem haberet esse existentia, patet, quia forma dat esse principaliter cōposito, vt ab omnibus conceditur, & per te est prior naturaliter composito, ergo in illo priori habet verum esse reale.

¶ Quartō arguitur cōtra illud, quod dicit, q̄ partibus non repugnat posse esse sine composito, quia priores naturaliter, quia sequitur, q̄ forma ignis & materia possent existere sine composito ignis, qd̄ est impossibile apud philosophū, quia & si ponuntur separata. f. forma & materia, sequitur, q̄ forma materialis posset existere sine materia, & e contra.

¶ Quinto arguitur, quia forma, & materia, etiā vt simul vnita sunt prius composito, saltem naturaliter, ergo possent esse vnita sine composito, qd̄ est simpliciter impossibile, & sic anima, & corpus possent simul esse vnita, & tamen homo non esset.

¶ Sexto, si pars, vt naturaliter prior toto, potest esse sine toto, sequitur, q̄ omnes partes alicuius totius integralis, etiam vnite, possint esse sine toto integrali, patet, q̄a, vt vnite, sunt naturaliter priores toto, ergo &c.

¶ Septimo. Si omnes partes totius integralis, siue alicuius quanti possunt esse sine ipso toto, quia priores natura, ergo infinite partes actu possunt esse, & non inexistentes toti, patet consequentia, quia totum in actu dependet ab omnibus suis partibus, ergo oportet q̄ omnes partes prius habeant esse in actu, quam intelligatur totum, & sic infinita in actu.

¶ Octauo sic, causa non causat, nisi sit in actu, vt patet 3. phi. & 5 metaph. & causa etiam quādo causat est prior causato, vt patet a Doc. in 2. dif. 1. & alibi, sed oēs partes totius integralis suo modo causant totum, ergo in illo priori sunt in actu, ergo

actu sunt infinite partes priores toto, & per te eis non repugnat posse esse sine toto, ergo possunt esse actu infinite partes, & non inexistentes toti.

¶ Nonō principaliter arguitur contra hoc, quod in conclusione innuit. f. q̄ non repugnat priori naturaliter posse esse sine posteriori naturaliter, quia multa videntur sequi inconuenientia. Sequitur primo q̄ non repugnat animæ intellectiue posse existere sine intellectu & voluntate, cum sit naturaliter prior ipsis, vt pōt elici a dictis Doc. in 2. dif. 16. Nec valet dicere, q̄ non distinguitur realiter, modo propositio Doc. debet intelligi de distinctis realiter. Contra, quia ipse simpliciter loquitur, nam apud ipsum subiectum, & propria passio realiter non distinguntur, & tamen conceditur, q̄ non repugnat subiecto posse esse sine passione, quia prius naturaliter, vt patet in 2. dif. 2. par. 1. q. 1. vbi admittit illam conclusionem Henr.

¶ Decimō arguitur, quia sequitur q̄ essentia diuina cū sit naturaliter prior attributis, & proprietatibus personalibus posset esse sine illis, patet, q̄a priori naturaliter nō repugnat &c. illud autem est possibile, quod non repugnantiam includit simpliciter, sed omne possibile in diuinis ad intra est necessarium ibi in actu, vt patet a Doc. in 1. dif. 2. & in quolib. q. 2. ergo actu erit sine attributis, & personis.

¶ Undecimō. Si sic, sequitur q̄ Deus posset facere punctum sine linea, cum sit prius naturaliter illa, & realiter distinctum. Similiter posset facere instans alicuius tps sine tali tpe, a quo et realiter distinguit. Sequitur et, q̄ posset facere motū sine tpe, cum sit prior natura tēpore, & realiter distinctus a tempore, vt ipse videtur tenere in 2. dif. 2.

¶ Duodecimo videtur sequi, q̄ non repugnaret rei posse esse sine modo suo intrinseco, cum res sit naturaliter prior suo modo, cum sit immediatum fundamentum illius, & sic homo posset esse sine finitate, & deitas sine infinitate, quæ infinitas est gradus intrinsecus, vt patet a Doc. in 1. dif. 3. & in quolib. q. 5.

RESPONDEO ad primum, concedo vtrunque membrum, & cōcedo, q̄ ex ratione earum formalium non repugnat esse prius duratione, sed si non possunt, hoc est, quia vnitate, necessario causant totum, quam causalitatem propter eius imperfectionem Deus supplere non potest, & sic patet ad primum & secundum membrum. Dico vltra, q̄ conclusio Doc. magis est de partibus integralibus, quia illæ possunt manere separata, nō tñ adinuicem vnita.

¶ Ad secundum concedo, q̄ per diuinam potentiam forma ignis posset esse sine composito, & sine materia, & sic propria productione produci, vt etiā patet a Doc. in 2. dif. 22. q. 2. Dico secundo, q̄ Doc. in dif. 17. secundi loquitur de facto, & fm viā philosophi, & verū est, q̄ si productio terminaretur ad formā pro aliquo instanti, in quo non terminaretur ad compositum, tunc forma posset per se stare, si n. pro aliquo instanti, ergo & pro aliqua duratione, sed quia agens naturale in nullo instanti pōt producere formā, nisi in materia, ad quā vnionem sequitur necessario cōpositum, ideo dī q̄ forma eadē productione producit, qua & cōpositū, quia cōpositum proprie per se existit, & forma dī existere, quia cōpositum existit. Et ex hoc apparet responsio ad tertium argumentū, quia non repugnat per diuinam potentiam posse existere sine cōposito. De facto & per potentiam creaturæ nō existit, nisi quia compositum existit. Ex his etiam apparet responsio ad quartum argumentum.

¶ Ad quintū concedo, q̄ ex ratione formalium partium etiam vnitarum non repugnat posse existere sine cōposito, sed quia necessario vnite causant cōpositum

Essentia diuina ē prior attributis.

Compositū p se existit.

Totū nō pōt esse sine partibus ppter reale & essentialē dependentiam: partes verò non possunt esse sine toto, propter necessariam inclusionē quāuis inter ipsas sit realis distinctio.

Quinto metaph. cont. 3.

positum vna materialiter, & alia formaliter, ideo non possunt esse sine composito, nec Deus potest supplere causalitatem earum, sicut etiam non repugnat albedinem esse sine albo, tamen albedini inherenti subiecto repugnat esse sine albo.

¶ Ad sextum dico primò, q partes integrales vniuersales non sunt naturaliter priores toto, quia totum integrale dicitur tñ partes vnitates, non. n. dicitur tertia entitatem aliam à partibus. Dico secundo, q si diceretur tertia entitatem, q ipse vt vniuersales essent priores, & vt sic absolute loquendo non repugnaret esse sine toto, sed est repugnantia, quia necessario vt partes materiales causarent ipsum totum.

¶ Ad septimum dico, q vt vniuersales non sunt priores toto, vt dixi supra, & si sint priores vt supra ad sextum.

Causa quò
sit prior esse
an.

¶ Ad octauum dico, q causa est prior effectui quia per ipsam causatur aliud, vt patet de efficiente, & et de causa materiali & formali respectu compositi, quia est aliud ab ipsis causis, sed partes integrales homogenee non causant aliud à partibus, quia totum integrale nihil aliud est quàm partes vniuersales simul. Dico secundo, q si teneatur, q causant aliud à partibus, q absolute non repugnat &c. sed repugnat aliunde, quia. f. causant necessario tale compositum materialiter.

¶ Ad nonum, & ad alia sequentia respondeo vnicam responsione, q tali priori ex sua ratione formali non repugnat, sed si repugnat, repugnat per aliquod concomitans, puta vel quia identificantur realiter posteriori, vel quia necessario est causa intrinseca compositi, vel ex aliquo alio.

¶ Ibi. Sic igitur improbat is illis duabus deductionibus antecedentibus, respondendum est ad probationes adductas pro eis. Ad primam dñ, q licet possibile sit continuum posse diuidi secundum omne signum, non tñ est possibile diuisum esse. Nunc Doc. respondet ad probationes secundi argumenti in principio q facti quo probabatur hoc antecedens. f. q successiuum componitur ex indiuisibilibus, & probatio stat in hoc, possibile est successiuum diuidi in oia illa in quæ est diuisibile, ergo possibile est ipsum esse diuisum in oibus, in quibus possibile est ipsum diuidi, & sic si est diuisibile in infinitas partes, patet ista consequentia per illud philoso. 6. phi. t. c. 92. Quod impossibile est fieri, impossibile est factum esse, vbi sic hñ, quod inquit impossibile est vniuersaliter esse non erit, & qd impossibile est et transmutari non transmutatur ad illud, ad qd non pot transmutari, & ita Comen. Dico inquit, q nunquam diuiditur illud, qd impossibile est diuidi, cū intellectū fuerit ex hoc illud, qd intendimus per indiuisibile, & parū infra. Oē qd impossibile est generari, impossibile est ipsum incipere in generatione, & vniuersaliter omne, qd impossibile est transmutari, impossibile est ipsum incipere in transmutatione, hec ille.

Rogeri. Bac.
in opere ma
iori ad Cle.
Papā quar
tum.

¶ Ad hanc rationem respondet Rogerius Baconis in opere maiori ad Clemen. Papā III. concedendo, q possibile sit continuum diuidi secundum omne signum, puta secundum oem partem signatā, secundum quā est diuisibile, negat tñ possibile esse ipsum esse actu diuisum, quia ista diuisio est in potentia, & in fieri, & nunquam pot esse tota in facto esse, & tunc ad illas probationes adductas in oppositū concedit de quacunque potentia ad vnam actionem. i. qd pot fieri vna potentia, pot actu esse vna actione, non tñ hoc sequitur de infinitis actionibus, cū quarum vna adducta ad actum necessario stat alia non adducta ad actum, sicut si calor infinitorum graduum esset acquisibilis infinitis actionibus successiuè, ita q vna actione tñ acquiratur vnus gradus, & alia actione alius, non sequitur pot acquiri infinitis actionibus, ergo actu possunt esse infinite actiones, sic est in propo-

sito, quia in continuo sunt infinite potentie ad infinita diuidi, cum quarum vna reducta ad actum necessario stat alia non reducta ad actum, patet, quia est vna potentia ad diuidi in duas partes primò, & data vna parte est in potentia ad diuidi in duas alias primò, & sic in infinitum, licet ergo concedatur possibilitas ad diuidi in infinitas partes, non tamen conceditur possibilitas ad esse diuisum actu in infinitas partes.

¶ Confirmatur ista responsio per Auer. super 3. Scotus 5. q. philo. com. 69. vbi assignat rationem illius probationis philosophi. Quantam contingit magnitudinem esse in potentia tantam contingit esse in actu. Quantum inquit Arist. contingit potentia esse, & actu contingit tantumdem esse. Dicit Commen. q non est sic in numeris, propter hoc q omnes illæ potentie, quæ sunt ad partes magnitudinis sunt potentie eiusdem potentialitatis, & eiusdem rationis non sic est in numeris, vide ibi Com. Nam Auer. vult q non est simile de potentia ad magnitudinem, & de potentia ad numerum, quia potentia ad magnitudinem, puta, vt octo est eiusdem rationis cum potentijs ad partes magnitudinis, & ideo qñ potentia ad magnitudinem, vt octo est in actu, tunc oēs potentie ad partes magnitudines sunt in actu, & si opatet, q quantumcunq magnitudinem contingit esse in potentia, tantam contingit esse in actu, sed potentie ad numerum, puta centum, & potentie partis non sunt eiusdem rationis, patet, quia ex diuisione alicuius continui causatur numerus, tñ dicitur numerus augeri, quando continuum magis ac magis diuiditur, & cum istæ potentie ad diuidi non possint simul esse cum actibus sic intelligendo, q quando continuum diuiditur in duas partes, ita q est actu diuisum, potentia ad diuidi in aliam partem non est simul in actu, & sic de alijs, cum ergo ex diuisione continui augeatur numerus, & continuum semper sit diuisibile in infinitum, non sequitur q quantumcunq numerum contingit esse in potentia, tantum contingit esse in actu, quia illæ potentie ad diuidi nunquam possunt esse in actu, & sic numerus infinitus nunquam erit in actu, & sic ex isto dicto Commen. habetur quod continuum est diuisibile in infinitum, & nullius continui datur minimum in actu, nec omnes partes simul in actu quamuis sit diuisibile in infinitas partes.

¶ Ibi, contra istud. Hic Doc. arguit probando q continuum simul possit esse diuisum in actu, & probat hoc sequi secundum responsionem datam à Rogerio, & rō stat in hoc, possibile est continuum, puta a. diuidi secundum partem. b. & secundum partem. c. & sic in infinitum, siue loquendo de partibus determinatè, pda de ista signata, & de ista, siue de partibus indeterminatè, puta non actu signatis, sed aptis signari, sicut ergo possibile est a. diuidi in b. ergo a. potest actu esse diuisum in b. & sicut potest diuidi in c. ita potest actu esse diuisum in c. & sic in infinitum, ergo sicut singulares, puta antecedentis. f. a potest diuidi in b. & in d. & sic in infinitum sunt veræ, ergo & singulares consequentis erunt veræ. f. ergo a. simul potest esse diuisum in b. & in c. & sic in infinitum.

¶ Ibi, q si dicis singularia consequentis repugnat, non autem singularia antecedentis. i. q & si ista non repugnent continuum potest diuidi in istam, & in istam partem, & sic in infinitum, tamen ista repugnant in consequente, videlicet q istæ partes singulares possint simul esse in actu.

¶ Ibi, contra, ex compossibilibus nunquam sequuntur impossibilia, patet, quia sicut ex vero non pot sequi falsū ex primo priorū, & ex possibili nunquam Fran. Lych. in sec. sent. Scoti. K 4 potest

potest sequi impossibile, sic ex compossibilibus non sequuntur impossibilia; sed ex singularibus illis sequitur illa supple singularia, patet, quia si ista est vera continuum potest diuidi in a. & b. ergo a. & b. possunt simul esse in actu, & similiter si potest diuidi in c. & d. & e. & sic de alijs, ergo illa possunt esse simul in actu.

Ibi, sed respondetur, aliqui respondent ad primam propositionem. scilicet istam, possibile est continuum diuidi secundum quodlibet signum &c. q. potest accipi in sensu composito, & tunc sensus est. ista propositio est possibilis; videlicet possibile est continuum diuidi secundum quodlibet signum, & est vera, & potest accipi in sensu diuiso, & tunc est falsa, quia sensus esset, q. continuum posset esse actu diuisum secundum quodlibet signum.

Continuum
dupl. accipitur
sumitur.

Ibi, vel potest distinguere, ista opinio dat aliam responsionem dicens, quod ista propositio, possibile est continuum diuidi secundum quodlibet signum, siue secundum quamlibet partem, quod idem est, potest dupliciter accipi. scilicet collectiue, & diuisiue. primo modo propositio est falsa, quia sensus est, q. posse diuidi secundum quamlibet partem posset inesse actu, & sic continuum actu esset diuisum in infinitas partes, secundo modo propositio est vera, & sensus est, q. continuum potest diuidi secundum quamlibet partem successiue in infinitum.

Ibi, posset etiam distinguere, dicit ista opinio, q. si ly possibile precedat signum, tunc ista est falsa sic dicendo possibile est continuum diuidi secundum quodlibet signum, & sensus est, q. simul potest esse una potentia ad continuum respectu predicati. i. q. diuidi simul secundum quamlibet partem potest competere continuo, sic q. fit una potentia in actu includens plures potentias. i. q. simul possit dari continuum diuisum in infinitas partes, & hic sensus est falsus. Si autem ly possibile sequatur sic dicendo continuum diuidi secundum quodlibet signum est possibile, propositio est vera, & est sensus, q. secundum aliam & aliam potentiam continuum potest diuidi in aliam & aliam partem in infinitum successiue, & hic sensus est verus.

Ibi, iste responsiones non videntur multum logicę. Tertia non &c. hic Doc. improbat has tres responsiones, & primo improbat tertiam, quia non est logicę dictum, patet, quia modus compositionis, puta possibilitas, non videtur posse distribui ad plures possibilitates, siue impossibilitates pro pluribus instantibus, & non notaretur predicatum vni subiecto pro aliquo vno instanti, patet, nam cum dico possibile est continuum diuidi secundum quodlibet signum, ly quodlibet non distribuit partes pro alio & alio instanti, ita q. dicatur possibile est diuidi secundum hanc partem in vno instanti, & possibile est diuidi secundum aliam partem in alio instanti, quia hoc signum distributum iunctum cum possibili debet aliquando verificari pro omnibus suppositis simul, sicut cum dico possibile est omnem hominem esse album. i. q. aliquando pro aliquo instanti posset verificari q. omnis homo sit albus.

Improbatio
secunda re-
sponsionis.

Nec secunda responsio aliquid valet, quia illa non habet locum nisi accepto hoc signo omnis in plurali, sicut ibi, omnes Apostoli Dei sunt duodecim. Hic improbat secundam responsionem non in se, quia in re verum est quod dicit, sed quia non est logicę dicta, quia signum distributum sumptum in singulari non potest accipi de rigore sermonis collectiue, sed quando accipitur collectiue est in numero plurali.

Ibi, nec responsio prima vult valere, quia necesse est accipiendo extrema pro eodem tempore, vel pro alio, q. possibilitas dicat modum compositionis

venientis extrema. Doc. reprehendendo hanc primam responsionem dicit, q. non est logicę dicta, quia possibile non est modus propositionis, sed est modus compositionis, ita q. accipiendo ipsam in sensu composito sensus est, q. ista compositio est possibilis. i. possibile est continuum diuidi &c. & hic est manifeste falsus, quia tunc denotatur hoc quod est diuidi secundum quodlibet signum actu esse in continuo, & hoc est quod dicitur in ista littera.

Ibi. Omitendo longas & prolixas euasiones, illarum improbationum &c. Hic Doc. negat hanc propositionem. i. possibile est continuum diuidi secundum quodlibet signum, quia ista propositio significat compositionem predicati. i. diuidi secundum quodlibet signum cum subiecto. i. continuum determinatum per ly possibile, & significat illam unionem pro aliquo vno nunc indeterminato, & est sensus q. diuidi secundum quodlibet signum pro aliquo vno nunc indeterminato potest competere continuo, & hic sensus est manifeste falsus, & quia hac littera est aliquantulum obscura, declaro eam incipiendo ibi, & tunc illa propositio esset vera, si talis ampliatio compositionis posset fieri virtute possibilitatis, non enim potest fieri ampliatio ad plura nunc, ut non notetur possibilitas compositionis pro aliquo vno nunc, vult dicere q. hic modus possibilitatis debet semper coponere predicatum & subiectum pro aliquo vno instanti, siue extrema accipiantur pro vno & eodem instanti, siue pro alio instanti, exemplum primi possibile est hominem esse album, ita q. homo & album accipiantur in eodem instanti, exemplum secundi, ut cum accipio album pro vno instanti, & nigrum pro alio instanti, ut cum dico possibile est album esse nigrum, de rigore sermonis modus possibilitatis vnit extrema pro aliquo vno instanti indeterminato. Si ergo hac esset vera possibile est continuum diuidi secundum quodlibet signum, istum predicatum. i. diuidi secundum quodlibet signum pro aliquo instanti posset inesse continuo, hoc autem est impossibile, quia quocumque vnitur sibi predicatum pro aliquo, vel aliquibus singularibus, necessario sibi repugnat pro alijs, necesse est enim sicut dicit prima responsio, q. cum reductione potentie, non tantum ad factum esse, sed etiam ad fieri fieri alia potentia non reducta, nec ad actum facti esse, nec etiam ad fieri, quia necesse est diuisione existente in fieri & in facto esse secundum a. aliquod continuum terminari per a. & ita illa potentia quę est in illa parte continui, non reduci ad actum.

Ibi, sed si arguas quolibet singularis est vera igitur & vniuersalis. i. continuum possibile est diuidi secundum partem a. & secundum partem b. & sic in infinitum, tunc quolibet singularis est vera, ergo vniuersalis erit vera. ista possibile est continuum diuidi secundum omnem partem.

Ibi, posset dici, q. singulares sunt vere, non tamen compossibiles & vtrunq; requiritur ad possibilitatem vniuersalis, vult dicere Doc. q. data quacumque singulari illa erit vera, non tamen istę singulares sunt simul compossibiles ut supra patuit, & tamē requiritur ad hoc q. vniuersalis sit vera, q. non tamen singulares sint vere, sed etiam cōpossibiles.

Ibi, contra, simul hac est vera continuum potest diuidi secundum a. & secundum b. & sic de quolibet alio singulari simul, & sic sequitur q. non sint incōpossibiles. Et si dicas q. singulares sunt cōpossibiles accipiendo potentiam, sed non actum terminantem potentiam pro eodem. i. q. qn dico possibile est simul continuum diuidi secundum a. & secundum b. si intelligatur q. potentia est ad diuidi secundum a. & ad diuidi secundum b. concedatur, quia possunt esse plures potentie, puta ad a. & b. & c. Si autē intelligatur secundum actum terminan-

Continuum
potest diui-
di.

terminantem potentiam pro eodem sic intelligendo possibile est cōtinuum diuidi fm.a. & simul diuidi fm.b. actu negatur. Sequit in littera, puta est simul possibile diuidi continuum fm.a. & fm.b. & c. non tñ est possibile simul diuidi fm.a. & b. & c. q̄ loquēdo de rigore sermonis, cum dico est simul possibile continuum diuidi fm.a. & fm.b. vt ly simul præcedit possibile est vera, & habet sensum primo modo dictum. Si verò dicatur possibile est continuum simul diuidi fm.a. & b. tunc sensus est falsus, & habet sensum secundo modo dictū, nam cum dico simul possibile est & c. ly simul determinat potentiam, siue possibilitatem, cum verò dico possibile est simul diuidi, ly simul determinat actum.

¶ Ibi. Arguo, q̄ non oportet accipere possibilitatem diuidendi pro eodem nunc, ad hoc vt vniuersalis sit vera. Hic Doc. arguit contra illud quod superius dixit ibi, omittendo longas & prolixas euasiones & c. vbi dixit, q̄ ista propositio possibile est continuum diuidi fm quodlibet signum est falsa, quia significat illam vnionem pro aliquo nunc indeterminato, hic verò vult probare, q̄ ad hoc vt hæc vniuersalis sit vera, f. possibile est continuū diuidi fm quodlibet signum, non sit necesse prædicatum vniri subiecto pro aliquo vno instanti, quia singulares absolutē enunciatēs prædicatum de singularibus sufficienter enumeratis, inferunt vniuersale absolutē enuncians idem prædicatum.

¶ Ibi. Respondeo, q̄ singulares propositiones de possibili absolutē sumpta, non inferunt vniuersalē formaliter de possibili, sed est fallacia figuræ dictionis à pluribus determinatis ad vnam. Hic Doc. dicit, q̄ licet aliquando singulares absolutē sumptæ, inferant vniuersalem absolutē sumptam, vt Franciscus currit, & Ioannes, & sic de alijs, ergo omnis homo currit, nō tñ singulares determinatē p possibile formaliter inferunt vniuersalem de possibili. i. q̄ talis vniuersalis de possibili non inferitur consequentia formali, & si aliqn inferatur consequentia materiali, q̄ autem non inferatur consequentia formali, patet in ista, possibile est continuū diuidi fm istam partem, & fm istam, & sic de alijs, ergo possibile est absolutē diuidi fm omnem partem, est. n. fallacia figuræ dictionis à pluribus determinatis ad vnam, vt patet in tertio modo fallaciæ figuræ dictionis, vt dicendo animal est Franciscus. animal est Ioannes. & sic de alijs, ergo animal est omnis homo, non sequitur, quia arguitur à pluribus determinatis ad vnam determinatam, quia ex quo animal equaliter se habet ad omnem hominem, cum dico animal est Franciscus. ly animal tantum supponit pro Francisco, & sic de alijs; cum verò dico animal est omnis homo, supponit de facto pro pluribus, & sic descendendo sub prædicato, sequeretur, q̄ ista esset vera, animal est hic homo, & hic homo, & sic de alijs, quod est falsum. Sic est in proposito, arguitur. a. à pluribus instantibus ad vnum instans, vt cum dico possibile est cōtinuum diuidi fm vnā partem pro instanti. a. & possibile est ipsum diuidi fm aliā pro instanti. b. & sic de singulis, ergo possibile est absolutē ipsum diuidi fm omnem partē, pro aliquo vno instanti indeterminato.

¶ Ibi. Ista est ratio quare à præmissa de possibili, vt nunc, & alia de possibili pro alio nūc, nō sequitur conclusio de possibili simpliciter & absolutē, quia præmissæ illæ non significant ex forma sua extrema vniri ipsi medio, nam præmissæ semper significant ex forma extrema vniri pro aliquo vno instanti, vt patet discurreti per omnes syllogisticos, modo præmissa sumpta pro vno instanti, & alia sumpta pro alio instanti ex forma non significant

extrema vniri posse, & sic non sequitur absolutā conclusio de possibili.

¶ Ibi, & si quæras qualiter sint accipiendæ singulares de possibili, vt sufficienter inferant vniuersalem, dico q̄ oportet eas accipi in compositione specificata pro eodem nunc indeterminato, puta possibile est diuidi fm.a. pro aliquo nunc, & possibile diuidi fm.b. pro eodem, & fm.c. pro eodem, & sic de singulis, & tūc sequitur vniuersalis, & aliter nō.

¶ Ibi, & si arguas, q̄ istæ singulares sunt alterius vniuersalis, hic arguit Doc. q̄ cum dico possibile est continuum diuidi fm vnā partem pro instanti. a. & fm aliā pro instanti. b. sunt singulares huius vniuersalis. f. ergo possibile est continuum diuidi fm omnem partem pro alio & alio instanti, & istæ singulares, possibile est cōtinuum diuidi fm partem. a. & fm partem. b. & sic de alijs videtur singulares huius vniuersalis, ergo possibile est continuum diuidi fm omnem partem, & si sic, videtur falsum dicere. f. q̄ istæ singulares primo modo sumptæ, sint singulares huius vniuersalis, secundo modo sumptæ. f. ergo possibile est continuum diuidi secundum omnem partem.

¶ Ibi, respondeo, quod differunt fm vocem. Dicit Doc. q̄ in re istæ singulares sunt idem. f. possibile est continuum diuidi fm partem. a. & fm partem. b. & possibile est fm partem. a. diuidi pro vno instanti, & possibile est ipsum diuidi fm partem. b. pro eodē instanti, & si differunt tm, fm vocē differunt.

¶ Ibi, & si dicas, q̄ etiam hoc modo specificando & c. Hic Doc. intendit probare, q̄ etiam sit possibile continuum diuidi fm omnem partem pro aliquo vno instanti, siue determinato, siue indeterminato, & pono pro exemplo lineam pedalem, & certum est, q̄ possibile est ipsam diuidi pro instanti. a. quæro tunc an simul repugnet ipsam diuidi in aliā partem pro eodem instanti, & sic de alijs, si sic habeo propositū, quia possibile est ipsam diuidi fm quamlibet partem pro eodem instanti. Si verò repugnat, quæro quæ sit illa pars, quæ repugnat, aut est illa, quæ accipit punctum immediatum, vt exempli gratia, si linea pedalis diuidatur in puncto. a. & simul potest diuidi in puncto. b. si repugnat sibi simul diuidi in puncto. a. & in puncto. b. quia vt est diuisibilis in pūcto. a. repugnat sibi simul posse diuidi in puncto. b. & si hoc repugnat, aut ideo est, quia punctum. b. est immediatum puncto. a. & hoc non est ponendum cum puncta non sint immediata ad inuicem, aut ergo potest diuidi in c. quod est immediatum ipsi. a. ergo si non repugnat ipsum diuidi in a. nec repugnabit simul posse diuidi in b. & hoc est quod dicit.

¶ Ibi, respondeo dico, q̄ cuilibet singulari acceptæ vel acceptabili, nulla singularis accepta vel acceptabilis repugnat indeterminata compositione pro eodem nunc, tñ cuicunq; acceptæ repugnant infinite indeterminatē, patet, quia si mille diuisiones fierent respectu signorum determinatorum in eodem instanti simul illæ mille diuisiones non repugnarent inter se, nec vna vni, nec vna pluribus, tñ cum hoc stat q̄ sint infinite indeterminatē, quæ repugnent istis respectu eiusdem instantis, & ratio assignata est in prima responsione, quia cum vna potentia reducitur ad actum nō simul omnes possunt reduci ad actum, qui continuum cum diuiditur, diuiditur in semper diuisibilia, & ideo nunquam potest compleri tota diuisio, si verò diuideretur in indiuisibilia, essent omnes potentia ad illa indiuisibilia reducibiles ad actum. Sequitur in littera. huius simile non habetur faciliter in alijs, bene. n. potest poni exemplum vbi quælibet singularis est possibilis, & tñ vniuersalis non est possibilis,

*An singula-
res determi-
natē infer-
rant vnuer-
sale.*

*An linea pe-
dalis possit
diuidi.*

bilis, quia aliqua vna singularis alicui vni singulari est impossibilis, sicut possibile est omnem colorem tibi inesse, hæc est impossibilis, quia aliqua vna determinata singularis, alteri determinate repugnat, sicut te esse album repugnat isti te esse nigrum. Tñ ponamus q̄ iste non posset portare decem lapides, sed nouem tm̄, & sint illi lapides decem equales, ista propositio possibile est omnē lapidem portari ab ipso falsa est, nō quia aliqua singularis in se sit falsa, nec quia aliqua singularis determinata sit alicui alteri determinate impossibilis, sed aliquibus determinatis est aliqua indeterminata impossibilis, quæcunq; n. nouem singularia sunt impossibilia, & decimū indeterminatē est impossibile eis. i. q̄ si ponamus decem lapides æquales quilibet illorū potest esse octauus vel nonus, vnus ergo illorum indeterminatē sumptus potest dici nonus & decimus, positis ergo nouem lapidibus determinatis, decimus indeterminatē sumptus, quicunq; sit ille est impossibilis eis, vult dicere Doct. q̄ ponendo casum, q̄ fortis posset portare nouem lapides tantum, & non plures, sint decem lapides æquales, tunc ista vniuersalis de possibili erit falsa, & tñ erunt omnes eius singulares determinatē veræ, sed ista iste potest portare omnem lapidem est falsa, & ista est vera, iste potest portare istum lapidem, & istum, & istum vsq; ad nouem, sed si dicas potest portare & istum decimū, ista est incōpossibilis illis nouem, & tñ indeterminata, quia non est lapis signatus quem non possit portare, tñ vnū non potest portare, & est decimus, sit quicunq; illorum decimus, quia non magis vnus, quā alius est decimus, quia si incipis numerare ab vno, decimus erit impossibilis alijs, & si incipias numerum ab illo, alius erit decimus, & ille erit impossibilis alijs. Et isto modo debet intelligi responsio Com. super primo de gen. t. c. 9. qui dicit, q̄ facta diuisione in vno puncto prohibetur fieri in alio puncto, nō quidem in alio determinato signato, vel signabili, sed in alio indeterminato, quia oēs diuisiones in continuo simul esse est impossibile, vnde sic ait. Et ideo videmus, q̄ cum diuisimus magnitudinē super aliquod punctū, q̄ impossibile est, q̄ diuisio cadat super aliud punctum consequens illud punctum, quod erat possibile antequam diuisio eadem caderet super illud punctum, sicut erat possibile in illo pūcto, sed cum diuisio cecidit super illud primum statim fuit destructa potestas diuisionis in secundo. Cum igitur acceperimus aliud punctum possibile erit vt magnitudo diuidatur super ipsum quocunq; loco voluerimus, sed cum magnitudo fuerit diuisa super punctum, & in aliquo loco, tunc impossibile erit, vt diuidatur super secundum punctum in loco, quo voluerimus, cum impossibile est vt diuidatur super punctum consequens primum. hæc ille.

¶ Ibi. Et tunc responderetur ad argumentum factum contra me prius de mediato & immediato, quod etiam sit cōtra eum supplē Com. Dico q̄ nō est dandum diuisionem fieri in aliquo immediato, sed in aliquo mediato, non tamen determinato, siue signato, siue signabili, sed indeterminato, sed quodcunq; determinatum mediatum accipiat posset diuisio stare fm̄ illud signum simul cum diuisione fm̄ istud signum, repugnabit tñ diuisioni isti diuisio fm̄ aliud signū mediatū, fm̄ aliqd. s. quod non est in continuo determinato ad hoc indiuisibile, & vult dicere in sententia, q̄ licet omnes singulares signatæ, & signabiles respectu eiusdem instantis sint cōpossibiles, aliq̄ tñ sunt illis incōpossibiles pro eodem instanti, & illæ sunt indeterminatæ, & nō possunt esse illæ quæ respiciunt pun-

ctum immediatum, quia nullū est, sed sunt illæ quæ respiciunt pūcta indeterminata mediata, quæ sunt in continuo, & non sunt diuisiones determinatæ respectu eiusdem instantis, vt sunt aliz datæ & acceptæ, & hoc est qd̄ dicit, repugnabit tñ isti diuisioni factæ fm̄ signum determinatum, diuisio fm̄ aliud signum mediatum aliquod. s. quod nō est in continuo determinatum ad hoc indiuisibile, id est ad hoc instans, vt sunt aliz datæ.

¶ Ibi. Si quæras de ista propositione, possibile est continuum diuidi fm̄ quodcunq; signum, ista pōt concedi, quia hoc signum quodcunq;, non tm̄ est distributiuum, sed et partitiuum. Totā. n. difficultas huius hētere est de hoc signo quodcunq;, & de hoc signo quodlibet, & dicit Doc. q̄ ly quodcunq; non requirit de necessitate prædicatū vniri subiecto pro eodem instanti, vt cum dico possibile est continuum diuidi fm̄ quodcunq; signum, nā cum dico diuidi & c. pōt verificari de alia & alia parte continui pro alio & alio instanti, sed hoc signum quodlibet, siue hoc signū omne, & huiusmodi de rigore sermonis requirit prædicatū vniri subiecto pro eodem instanti. Ex quo. n. hoc signū quodcunq; est distributiuum quantitatē discretæ, & nō continuæ, & ideo simul est signum distributiuum & partitiuum, & ideo non requirit oēs suas singulares simul esse veras pro eodem instanti, sed hoc signū quodlibet & omne, sunt signa distributiuā, & sic requirunt suas singulares copulatiuē, & simul esse veras pro eodem instanti.

¶ Ibi. De hoc aut̄ signo quodlibet est dubiū, vtrū significet idem cum eo quod est omnis, vel cū eo quod est quicunq;, & quodcunq; horum ponatur, dicendum est de illo, sicut de illo cui æquiualeat, vult dicere, q̄ hoc signum quilibet, siue confundat sicut ly oīs, vel sicut ly quodcunq; non est curandum, si tñ confundat vt ly oīs. s. distributiuē consequenter dicendum est, sicut de hoc signo oīs, si aut̄ confundat vt ly quodcunq; consequenter dicendum est, sicut de hoc signo quodcunq;. Cum. n. dicimus continuum est diuisibile fm̄ quodlibet signum, si ly quodlibet confundat sicut hoc signum omne, propositio est falsa, quia tūc signatur hoc prædicatū qd̄ est diuidi fm̄ oēm partē vniri subiecto p̄ eodē instanti, si verō confundat, vt hoc signū quodcunq;, tunc propositio est vera, quia significatur prædicatū vniri subiecto pro alio & alio instanti. Tamen quicquid sit, cum de intellectu constet nulla est vis faciendi in nomine.

¶ Ibi, ad secundam probationē illius antecedentis. Nunc Doc. responderet ad secundam probationē huius antecedentis. s. successiuum componitur ex indiuisibilibus, & probatio est ibi circa principiū, q. s. Secundō probō idem, quia successiuū nihil est actu nisi indiuisibile, pro intelligentia huius probationis pono, q̄ motus successiuus sit per spacium vnus horū, certū est, q̄ ille motus non pōt dici in actu, nisi rōne alicuius indiuisibilis, siue mutati esse, qd̄ idem est, quia oēs partes vel sunt præteritæ, & sic fluxæ, vel sunt futuræ, & sic fluxæ, ergo si alius quis motus est in actu erit pp̄ aliquod indiuisibile, cuius indiuisibilis datur primū & vltimū sui esse, vt supra patuit q. 1. præsentis dis. & probat q̄ pars motus diuisibilis si actu esset, esset successiua & nō successiua, qd̄ patet, quia dū actu esset nō haberet esse fluens, sed permanens, & cū sit successiua nō esset permanens, & sic successiua & nō successiua, & sic patet quō successiuū nihil est in actu, nisi indiuisibile, ergo totū successiuū erit cōpositum ex indiuisibilibus, cōsequētia probatur, ibi, illo igitur indiuisibili nō existente actu, sed raptim transeunte, q̄to quid succedit sibi & c. Cum dicit de indiuisibili raptim

Ponitur casus.

Responsio Com. mentalis.

prim transeunte debet intelligi, vt supra expositū est de successione æui. q. 1. præsentis dis. Nam instans raptim transiens sic intelligitur, q. primum instans mensurans aliquid trāsit, & aliud immediatē succedit, & illo transeunte aliud immediatē succedit, & sic in infinitum. Quærit ergo quid succedat indiuisibili, si indiuisibile habetur propositum, quod continuū est cōpositū ex indiuisibilibus, si nō succedit sibi aliud indiuisibile, ergo continuū nō erit in actu, quia indiuisibile eius non est in actu, & sicut assumptum est successiuum non est in actu, nisi quia aliquid indiuisibile eius est in actu.

Ocham in
quarto tra-
ctatu de Eu-
charistia.

¶ Ibi. Ad secundam probationē illius anteceden-
tis. Doc. primō recitat respōsi. Ocham in 4. in trac.
de Eucharistia, qui dicit, q. indiuisibile nihil est, ni-
si carentia cōtinui, ita quod nihil formaliter est in-
stans, nisi carentia successionis continuæ, & ita pun-
ctus est tñ carentia longitudinis, & tunc neganda
est illa propositio. scilicet quod successiuū præcisē habeat
esse, quia suum indiuisibile sit, immō præcisē ha-
bet esse suum successiuum, quia pars eius fuit.

¶ Ibi. Pro ista positione videntur multa facere.
Probat Ochā, q. punctus sit tñ priuatio, quia posi-
ta sola linea, & circumscripito omni alio à linea ipsa
est terminata, nec vñ quod possit separare finitē,
siuē terminationē à linea, nec per consequens pun-
ctum, quod non videtur esse probabile si punctus
esset alia essentia à linea, quia Deus potest separa-
re vñ absolute ab alio.

¶ Ibi. Similiter si essent duæ essentia absolute, nō
vñ possibile quō fieret aliquod vñ ex eis, nisi vñ
alteri accideret, non. n. sunt vñ fm identitatem
perfectam, quia ponuntur duæ essentia absolute,
nec vñ tertium compositum ex eis, quia neu-
trum respectu alterius est actus, aut potentia.

¶ Ibi. Similiter indiuisibile haberet esse, & nō ef-
fe, absq. generatione, & corruptione. Hæc rō Ochā
stat in hoc, q. si punctus esset quid absolutū positi-
uum, esset terminus generationis ad quē, & termi-
nus generationis à quo, ita quod per se posset gene-
rari, & corrumpi, qd est falsum, & q. nō possit per se
generari probat, quia si aliqua linea diuidat in pū-
cto, ipsa diuisa, statim sunt vbi duo pūcta, & sic pū-
ctus, qui ibi nō præfuit, generatur, sed falsum est, qd
diuidens lineā generet punctū. Similiter de figura
incisionis. vñ per Auctorem sex principiorū, quod
non sit aliquid positiuū dictum, & tamen ibi est su-
perficies in actu, quæ prius non fuit in actu.

Punctus est
aiquid pos-
itiuum.

¶ Ibi. Respōdeo ad has instantias, tenendo, q. pū-
ctus sit aliquid positiuū de prædicamento quanti-
tatis. Ad primā instantiā dico, q. lineā esse termina-
tam pot. dupliciter intelligi. primō positiuē, secun-
dō priuatiuē, siuē negatiuē. Primō modo est termi-
nata per punctū positiuū. Et secundo modo est tñ
terminata negatiuē, ita quod ipsa linea sine pūctis
positiue non habet aliquem terminum actuale.

¶ Ad secundā instantiā dico, q. si linea est prior
puncto, & punctus non identificetur sibi realiter,
q. Deus posset facere ipsam sine pūcto, quia omne
absolutum prius alio, realiter distinctū ab illo pot.
esse sine posteriori, vt infra patebit in isto secundo
dis. 12. q. 2. Si verō punctus identificatur realiter ipsi
lineæ, non posset Deus facere lineam sine puncto.

¶ Ad terciā instantiā dico, quod si punctus
esset aliud à linea, accideret ipsi lineæ, nec ex hoc
diceretur lineam propriē componi ex linea, & pun-
cto, sed punctus esset in linea tantum, vt terminū.

¶ Ad quartā instantiā dico, quod non sequitur
quod punctus per se generetur, quia de necessitate
cōcomitatur ad generationē alterius, puta lineæ, si-
cut ē relatio intrinsecus adueniens de necessitate
cōcomitatur ad generationē alterius, puta termi-

ni, vel subiecti, vt patet de similitudine, & similiter
hæcitas de necessitate cōcomitatur ad aliquam
substantiam genitā, & sic dico, quod generas lineā,
actu concomitanter generat pūcta. Si ē diceretur,
quod in tali diuisione generetur punctus per se nō
esset fortē inconueniens, quia ad ipsum genera-
ndum sufficeret subita actio. Ad aliud de figura inci-
sionis, vide in 6. principijs attributis Scotū, vbi q-
rit an figura causata per incisionē, puta in lapide,
dicat aliquid positiuum, & ibi subtiliter probatur,
quod sic, & sic falsum est, quod dicit Ocham. Et qd
dixi de puncto in linea, quod sit quid positiuum,
hoc idem dico de mutato esse in motu, & de in-
stanti in tempore.

¶ Ibi. Sed contra istud tunc sequitur, quod gene-
ratio substantiæ, q. non est per se terminus cōtinui
nihil erit, vel saltem in nihilo, quia non est eius ali-
qua mensura positiua, & ita est de illuminatione,
& de oibus mutationib⁹ subitis, q. non sunt per se
termini motus. Hic Doc. arguit contra Ocham, &
probat, quod instans tpis sit aliquid positiuū, & rō
stat in hoc, nam fm Ochā substantia, quæ est termi-
nus generationis mensuratur instanti tpis, simili-
ter generatio substantiæ mensuratur instanti tpis,
modo si mensuratur est aliquid positiuū, & mensura
de necessitate erit aliquid positiuū, est. n. absurdū
dicere priuationē aliquā verē mensurare ens posi-
tiuum, quia vt vidimus supra præsentis dis. q. 2. & 3.
mensura debet esse certior mensurato, qd nō con-
tingeret si esset priuatio, cum priuationes tñ co-
gnoscantur per habitū, tenebra n. cognoscitur per
lucē, sicut apparet 2. de ani. t. c. 103. quod visus est
tenebræ perceptiuus, qñ. s. lux non est præfens. Di-
cit ergo Doc. sic in textu, tunc sequitur quod gene-
ratio substantiæ, q. non est per se terminus cōtinui
nihil erit, quia si mensura ipsius nihil est, & mensu-
ratur nihil erit, qd est inconueniens. Sequitur vel
saltem in nihilo. i. quod generatio substantiæ, vel ip-
sa substantia generata erit in nihilo tanquam mensu-
ratur positiuē in mensura, q. nihil est, & sic ipsa sub-
stantia nihil esset, vel generatio ipsius, quia ē non
est eius aliqua mensura positiua. Sequitur, & licet
possit euadi de mutationib⁹, quæ sunt termini mo-
tus, & sunt in instanti sicut nihil in nihilo, vel
priuatio continuitatis in priuatione continuitatis.
Hic d. quod duplex est mutatio, quædam est per se
terminus motus, sicut cum acquiritur caliditas, vt
octo vltimus gradus caliditatis acquiritur per mu-
tationem & in instanti, & talis mutatio sic acqui-
ta dñ terminus motus ad quem terminatur motus
precedentium graduū, tunc dicit q. instantia, quæ
mensuratur huiusmodi mutationes sunt nihil, quia
& ipsa mutata esse sunt nihil, & sic ipsa mutata ef-
fe essent in nihilo tanquam mēsurata, q. nihil sunt
positiue in suis mensuris, quæ similiter nihil sunt
positiue, tñ de istis vñ absurdū, quæ nō sunt per se
termini continuitatis aliquid continui, quia nihil
sunt cōtinui nec priuatiue, nec positiue, & per con-
sequens tales mutationes nō dicuntur priuatio cō-
tinuitatis motus, quæ priuatio fit in instanti tpis,
quod instans est priuatio continuitatis temporis.

Quando. s.
lux non est
præfens, tñ
sequitur,
q. generatio
substantia
nihil erit,
quia si men-
sura ipsius
nihil est, &
mensuratur
nihil erit,
quod est in-
conueniens.

Duplex est
mutatio.

¶ Ibi. Preterea fm philosoph. 1. poster. ratio lineæ
est ex punctis, hoc est in rōne essentiali lineæ cadit
punctus, quæ rō dñ de linea in primo modo dicēdi
per se, nulla aut priuatio pertinet per se ad rōnem
essentialē positiui, ergo pūctus nō erit priuatio.
¶ Ibi. Preterea ex eodem sequitur, quod si pun-
ctus tñ est priuatio cōtinui, quia terminat conti-
nuū, & linea tñ erit priuatio, quia terminat super-
ficiē, & superficies similiter, quia terminat corpus,
semper. n. terminatū diffinitur per terminū, & po-
sitiuum non includit essentialiter priuationem.

p-imo post.
co itex 9.

¶ Ibi.

Ibi. Similiter sequitur idem pp aliud medium, quia tunc linea tm erit carentia latitudinis, & superficies tm carentia profunditatis, si verum sit q punctus sit tm carentia longitudinis, & tunc non erit nisi vnica dimensio, quae ponetur corpus, cum tm illa dimensio, quae dicitur profunditas posset alio respectu dici latitudo, istae n. tres dimensiones distinguuntur fm imaginationem trium linearum se interfecantium in eodem puncto, & sic sunt tres dimensiones illis tribus lineis, quia fm illas fit longitudo in tali figura, & latitudo, & profunditas, q notatur in illis tribus lineis fieri, & si corpus componatur illis tribus lineis, cum corpus sit quid positiuum, sequitur q linea nō sint quid priuatiuum, quia tunc positiuum componeretur ex priuatiuis. Ex hoc et sequitur vltius incōueniens, q si superficies est tm priuatio profunditatis, quō erit pūctus priuatio priuationis si punctus sit quid priuatiuum, priuatio n. priuationis est habitus ei oppositus, sicut priuatio cecitatis est visus, si igitur punctus est priuatio priuationis, igitur pūctus erit qd positiuum.

Ibi. Præterea fm superficiem insunt multae qualitates corporales & sensibiles. Hec ratio stat in hoc quia ex quo qualitates sensibiles sunt vera entia positiua, & fundantur in superficie, ergo superficies erit ens positiuum. Sequitur, figura et propriissime sequitur speciem, suae superficiem, nam ipsa figura quae sequitur ad superficiem per incisionem, & fundatur in ipsa cum sit ens positiuum, sequitur etiam quod ipsa superficies erit ens positiuum.

Ibi. Si autem dicatur, q indiuisibile per quod successuum habet esse est tm in potētia. Hic Doc. recitat responsionem quorūdam ad rationem principalem dicentium, q illud indiuisibile, per quod successuum habet esse nō est aliquod ens in actu, sed tm ens in potentia, quia fm istos in linea sunt quodammodo infinita puncta in potentia, & sic in tempore infinita instantia.

Ibi. Hoc nihil iuuat, quia adhuc argumentum procedit, quia instans eo modo quo est in toto eo modo fluit, qro igitur quid succedit instanti fluenti, aut succedit aliud instans, & habetur propositum, quia tempus componitur ex indiuisibilibus, aut tempus, & tunc successuum non erit, quia successuum nō habet esse, nisi quia eius indiuisibile est.

Ibi. respondeo ad argumentum. Hic Doc. soluit argumentum principale, & cōcedit q successuum dicitur esse in actu per indiuisibile, vt supra declaratur in presenti dif. q. 2. & cum inferatur vltra quod qn indiuisibile raptim transit, vt puta qn definit esse quid sibi succedit. d. Doc. q ad illud indiuisibile immediate succedit pars continuē fluens, & sic qn mutatum esse in motu transit, tunc sibi succedit aliqua pars motus, quae est immediata illi. Et cū dicitur postea, q illa pars motus est successiua, & successuum non est in actu, nisi per indiuisibile, dico q illa pars non est in actu, nisi per aliquod indiuisibile continuans ipsam partem motus. Sed illud indiuisibile non succedit immediate indiuisibili trāseunti, & sic patet ratio ad argumentum.

Ibi. Et si obicis hic arguit Doc. quia si cōtinuū succederit, puta ad instans temporis, tunc tempus non se haberet vniformiter, & aequaliter, & vbiq, quod patet quando instans positiuum est, tempus est, & ipso instanti transeunte tempus non est, quia aliquid eius indiuisibile non est.

Ad hanc obiectionem patet responsio ex supradictis, quia tempus medietatis horae dicitur esse, quia instans continuas illas partes, & licet vltimum instans illius tps transeat, ad qd immediate sequitur tps alterius medietatis horae, illud tps sequens dicitur esse actu, quia est ibi instans cōtinuans partes illius,

& sic aequaliter se habet. Doc. tm declarat ly vniformiter. **Ibi.** Respondeo sicut linea &c. linea n. habet esse in partibus lineae, vt in vltimis. Dicimus n. q illud est continuū cuius vltima sunt simul suae cuius partes vltimae sunt simul, & hēt esse in punctis tanquā in terminis, puncta n. terminant lineam. Hoc idem dico de tpe, quia tps vnus horae habet esse in partibus tps tanquā in vltimis, dicimus n. tps horae esse continuū, puta quia vltimū medietatis horae, & vltimū alterius medietatis horae sunt simul, & sic hēt esse in partibus sicut in vltimis, & in instantibus tanquā in terminis. Si ergo intelligatur sic, q tps habet esse vniformiter in partibus admittitur, quia dato quocunq; tpe hēt esse in partibus tanquā in vltimis, si verō intelligatur q equaliter habeat esse in instantibus tanquā in terminis admittatur, quia dato quocunq; tpe aequaliter hēt esse in instāti tanquā in termino. Sequitur, sed si pro vtriusq; simul nō habet esse vniformiter, patet, quia vt in partibus habet esse vt in vltimis, & in instantibus habet tantum esse, vt in terminis.

Ibi. Ad probationes alterius antecedentis de partibus minimis. Nunc Doc. respondet ad probationes alterius antecedentis, qd fuit tale continuū componitur ex minimis, & probatio talis antecedentis est circa principium q. ibi. Secunda via est, quia cōponitur ex minimis, vbi sic arguit probando q successuum non sit continuū, successuum componitur ex minimis, igitur non est continuū, cōsequētia probatur, quia minimum simpliciter non hēt partem ex qua sit, quia tunc illa esset minor eo igitur est oīno nō quantū, quia omne quantum hēt partem minorem se, sed non quantū non potest continuari non quanto. i. q indiuisibile non potest continuari indiuisibili, vt supra expositum est q. 1. & 2. huius dif. ergo minimum non pōt continuari alteri minimo, ergo si successuum sit cōpositum ex minimo non erit continuū. Antecedēs probatur auctoritatibus & rationes. s. q successuum componatur ex minimis, prima auctoritas est philosophi 1. phi. t. c. 36. vbi rōnes suae videntur contra Anaxagorā initi isti principio, q est accipere minimum naturale, vt minimam carnem, & minimum ignem, & 38. qui textus sunt clari cum com. Sequitur, sed fm ipsum 6. phi. t. c. 4. & 17. eiusdem rōnis est ipsum motum, & magnitudinem, & tps cōponi ex indiuisibilibus, & diuidi in eis, igitur oportebit ponere minimum motum, & minimum tempus, sicut permanens minimum. In textu n. 4. sic habetur, & rō eadem est in magnitudine, & tpe, & motu. s. qm sunt cōposita ex indiuisibilibus, & q diuiduntur indiuisibilia, aut q nūllum eorum est tale, & ibi Commen. ratio inquit eadem est in hoc in tribus speciebus cōtinuis. s. in magnitudine & motu, & tpe, qm illud, qd cōtingit in aliquo eorū contingit in reliquis. s. q si vnū fuerit indiuisibile, sequitur q reliqua sint indiuisibilia cōposita ex indiuisibilibus, & si fuerit vnū cōpositum ex diuisibilibus, sequitur & reliqua sint talia, haec ille. Hoc idem hē t. 17. Et cum oīs inquit magnitudo etiam est continua, quoniam eisdem partibus, & aequalib⁹ diuiditur tps, & magnitudo. Vide ibi Cōmen.

Sequitur. Idem vñ haberi à philosopho in 2. de an. vbi vult q oīum natura constantium determinata est rō magnitudinis & augmēti, nō aut perma nētia naturalia sunt solū, sed et successiua, igitur habent determinatam paruitatem, & magnitudinē.

Sequitur. Patet idem et per philosophū de sensu & sensato in illa prima dubitatione, vbi vñ velle q passionē naturalem non sint diuisibiles in infinitum, quia tunc sensus videretur posse intendi in infinitū, quia ad percipiendum minimum diuisibile

requiritur

An cōtinuū
componatur
ex minimis.

Secundo de
anima con-
tex. 41. c. 7.
Passiones o-
mnes sūt di-
uisibiles aut
secundū spe-
ciem, aut se-
cundū acci-
dens.

requiritur acutior sensus in infinitum. Et hoc clarū est facto isto fundamento. Scilicet ad videndum perfecte sensibile in minori quantitate requirit sensum acutiorē, & quanto in minori videt, tanto acutior erit, & sic si albedo esset diuisibilis in infinitū, cum quælibet pars sit diuisibilis, sensus esset acutior in infinitum, quod est falsum.

*Tertio cali
contex. 7.*

¶ Respondet Doc. ibi. Ad probationes alterius antecedētis de partibus minimis &c. Et primò respondet ad auctoritatē Arist. 1. phi. dicens, qd Arist. non dicit, qd detur minima caro. Sed arguit contra Anaxagorā, qui dicebat, qd quodlibet pōt fieri ex quolibet, vt ex carne, puta alicuius hois posset generari ignis, aqua, lapis, & huiusmodi, per extractionem partium ipsius carnis, ergo si decē res generantur ex carne, decē partes illius carnis extrahuntur, & sic illa caro remanet minor, & per consequens tot res possunt generari ex ipsa, qd quodāmodo parū, vel nihil ipsius carnis remaneret. Stante ergo illa minima carne, queritur an quodlibet possit generari ex illa. Si dicit, qd sic, ergo oportebit ipsam carnem parū habere tot partes quot prius habuit, cū generatio fiat per extractionē partium, qd est incōueniens, vel oportebit concedere, qd nō quodlibet generatur ex illa, & sic falsum est, quod dicit Anaxagoras. Scilicet quodlibet generatur ex quolibet. Et qd sic intelligat Arist. patet 1. phi. t. c. 37. & 38.

¶ Ibi. Ad aliud philosophi de sensu, & sensato, dicit primò Doc. quod nunquā quantum pōt diuidi, nisi diuisa passione, siue qualitate sensibili, vt patet de albedine extensa super quantitatem bicubitalē, nam in quot partes diuiditur illa quātitas in tot diuidit, & albedo extēsa, & qd illa quātitas est diuisibilis in infinitū, ita albedo erit diuisibilis in infinitū.

¶ Secundo dicit, qd ipsa quantitas non est diuisibilis in infinitū in quantum sensibilis, nam ex quo sensus concurret actiue, puta sensus visus ad visionem, & visibile similiter actiue, vt causa partialis, vt patet in 1. dis. 3. q. 7. qualitas visibilis nō pōt agere, nisi in tanta, vel tanta quantitate, vt et patet de igne, qui posset esse in tam parua quantitate, quod non posset vrere, qualitates ergo sensibiles vt sint sufficientes ad mouendum sensum non sunt diuisibiles in infinitum, sed datur aliqua minima quantitas, quæ est sufficiens mouere partialiter, quæ si ultra diuidatur non erit sufficiens ultra ad mouendum sensum, & hoc est, quod dicit.

¶ Sequitur ibi, sicut ipse vult ibi, qd pars quantumcūq; minima pōt esse sensibilis virtute, licet non actione, sensus est, qd si datur ignis in minima quantitate non poterit agere, si modo fiat extensior in maiori quantitate, tunc ignis sic extensus pōt vere agere, pars autē minima agit virtute, quia alteri parti vnita coagit sibi, & hoc est qd dicit, quod ipsa in toto pōt cooperari alijs partibus ad sensum immutandum, & licet posset fieri diuisio in ea etiā per se existente, non tamen immutaret sensum, & tunc patet ad argumentum eius, quod sensus cresceret in infinitū &c. verū est si sensibile in quantum actu perceptibile à sensu potest diuidi in infinitū.

INSTATUR contra duas conclusiones in ista littera vltima, quarum prima est. Pars sensibilis quantumcūq; minima potest cooperari alijs partibus ad sensum immutandum, sed per se existens non potest sensum immutare.

¶ Secunda conclusio est. Si sensibile in quantum actu perceptibile diuideretur in infinitum, sensus cresceret in infinitum.

CONTRA primam primò, quia vna pars conclusionis vtriusque repugnare alteri, videlicet quod minima pars possit coagere alteri, vt vnita sibi, & quod separata non possit agere immutando sensum, quia

est simpliciter eadem entitas separata, quæ & vnita, & simpliciter in eadem parte quantitas, ergo.

¶ Secundo arguitur, qd non possit coagere alteri parti, quia si coagit, puta ad causandum speciē sensibilem, vel sensationem, aut coagit præcisē ad eundem effectū numero, ita qd idem sit ab oibus partibus, aut ad alium effectum. Si primò, aut coagit, vt causa partialis, aut vt causa totalis si vt totalis, ergo idem effectus erit à duabus causis totalibus, & eiusdē rōnis, qd est impossibile apud Doc. in pluribus locis, si vt causa partialis, ergo infinitæ causæ partiales semper cōcurrunt ad eundem effectum, quia tale sensibile, vt supra patuit includit partes sensibiles in infinitum, sed non est possibile, qd dentur causæ infinitæ in actu respectu eiusdē effectus. Si secundo, scilicet aut coagit ad alium & alium effectū, sequitur quod actu erunt infiniti effectus, quia cū totum sensibile agit ad effectū, quælibet eius pars agit ad alium, & alium effectum, & cum sint ibi infinitæ, ergo actu erunt infiniti effectus, puta infinitæ visiones, quod est impossibile.

¶ Tertio arguitur ad idem, aut vna pars coagit ad perceptionem alterius partis tm̄, aut ad perceptionem sui tm̄, aut ad perceptionem sui, & alterius, non vtriusque aliud membrū dandum. Si primo contra. Tū quia illa alia pars perciperetur, & pars coagens non perciperetur, qn̄ totum sensibile perciperetur. Tum quia sicut coagit vni, ita vtriusque posse oibis coagere, cum non sit maior ratio de vna, quā de alia, & sic posset coagere infinitis partibus, qd vtriusque impossibile. Si secundo, ergo per coactionē huius partis, alia pars nō perciperetur, sed præcisē illa, quæ agit perciperetur, & tunc nō diceretur coagere alteri. Si tertio, sequitur quod illa pars virtualiter contineret aliam, quia illa alia perciperetur per actionem huius.

¶ Quarto arguitur ad idem, quia sequitur quod nunquam sensibile, puta color extensus pōt agere ad sui perceptionem, quia omnes partes coagunt vna alteri in infinitum, ergo erunt actu infiniti respectus, & infinitæ relationes, quia si a. coagit. b. dicit respectum ad b. & sic in infinitum.

¶ Quinto vtriusque quod Doct. contradicat sibi, quia *Contradictio in Scoto.* vult in 2. dis. 2. q. 10. quod quælibet pars grauis moueat seipsam, & non moueat aliam, ergo hoc idem hic hēt dicere. Scilicet quod quælibet pars sensibilis moueat sensum ad sui perceptionē, & non coagat alteri, cū non sit maior rō de vno, quā de alio, vt patet.

¶ Sexto arguitur, quia sequitur, qd visio coloris bipedalis sp̄ sit perfectior visione coloris pedalis stante æquali dispositione vtriusque, qd est incōueniens, probatur cōsequencia, quia in colore bipedali sunt plures partes, quā in colore pedali, modo qn̄ plures causæ partiales concurrunt ad effectū, si æquali conatu, & eque perfecte concurrunt sicut pauciores partes semper perfectiorem effectum produciunt, vt etiam patet à Doc. in 2. dis. 11.

¶ Septimò arguitur ad idē, quia si vna pars coagit alteri ad immutandum sensum, & sic in infinitum de illis partibus, ergo visus actu percipiet infinitas partes, quod est impossibile.

¶ Octauò arguitur principaliter contra illud, qd dicit, qd minima pars separata non pōt immutare sensum, & qd possit immutare probatur, quia pōt partialiter immutare intellectum, ergo & sensum, antecedens patet, quia est per se intelligibile, & entitas absoluta, & de genere actiuorum, ergo partialiter concurret ad sui cognitionem, vt patet ex dictis Doc. in 1. dis. 3. q. 4. & 7. consequentia probatur. Tum quia si pōt immutare nobiliorem potentiam, ergo & ignobiliorem qn̄ continetur sub obiecto vtriusque potentie. Tum quia si potest producere effectum

effectum nobiliorem, ergo & ignobiliorem quando habet passum dispositum, sed intellectio est nobilior visione sensitiva.

¶ Nonò arguitur p rōne Doc. in 1. di. 2. par. 2. q. 3. ubi est rō formalis productiva nō impedita sequit actio, sed minimus color intensus, puta, vt duo est rō formalis producendi visionē sui, & est in subiecto, puta in q̄titate, ergo pōt immutari sēus ab eo.

¶ Decimò arguitur, accipio propositionē Doc. in prologo. q. 3. & in 2. di. 9. q. si extrema proportionis, puta actiui ad passivum sint cōia: si aliquid pōt agere in aliquod passivum quodlibet eiusdem rationis poterit agere in idem passivum, ergo si aliquis color potest agere in aliquam potentiam immutandō illam, quilibet eiusdem rōis poterit agere, sed minimus color, puta minima pars albedinis est eiusdem rationis cum magna parte albedinis, cum sint eiusdem speciei specialissime, ergo si magna potest immutare, ergo & minima.

¶ Undecimò, quia hæc conclusio prima vī contradicere secundē, quia in secunda hī, q. si visibile, vt perceptibile esset divisibile in infinitū, q. sensus cresceret in infinitum, ergo sequitur, q. si sensus cresceret, q. posset percipere, sed visio semper causatur ex visibili, & vidente, p̄m Doc. in prologo, & di. 3. q. 7. primi.

¶ Duodecimò, qd potest magis approximari p̄m actum potentie tactus est magis tangibile, sed minima pars magis approximatur, patet per Doc. q. 9. secundi. di. 2. ubi vult q. punctū sit adēquātū videnti &c. Et multæ aliæ rōnes possent fieri, q. causa brevitatis pro nūc omittantur, sufficiunt n. ista.

RESPONDEO ad primā. Dico, q. nulla est repugnantia, quia vt vnita copigit cum alijs partibus, quia illæ partes, vt vnitæ sūt in quantitate debita, & sufficiente ad agendum, vt verò separata nō est in quantitate sufficiente.

¶ Ad secundum dico, q. coagunt ad effectum cōmunem, puta ad vnicam visionem quā totum visibile vī, & quilibet eius pars, non. n. sunt distinctæ visiones totius & partium. Cum dī, q. infinitæ causæ partiales concurrunt simul, dico q. non est inconueniens, q. sint infinitæ causæ inexistentes, sicut etiam sunt infinitæ partes inexistentes, sed esset inconueniens de infinitis causis subsistentibus, imò est necesse, q. infinitæ inexistentes concurrant, sicut et patet de graui, quod mouet seipsum, q. quilibet pars mouet se loquendo de partibus inexistētib⁹.

¶ Ad tertium dico, q. qñ Doc. dicit, q. vna coagit alijs partibus, non debet intelligi sic absolute, sed debet intelligi, q. partes vt vnitæ sunt sufficientes ad producendū effectum, puta visionē, quia sunt in dispositione debita, & hoc modo vna coagit alteri, & e contra, leparate verò non sunt sufficientes, quando sunt in minima quantitate, & oēs coagunt ad visionem totius visibilis, qd primò vī & ex cōsequenti partes videntur in toto, sicut et patet de alijs partibus, puta calidi, q. minima pars nō posset calefacere, tñ vt vnita alijs calefacit. Fortē etiā posset dici, q. quilibet vt vnita mouet visum ad sui perceptionē, ita q. visio totius sit aggregata ex partialibus visionibus, sicut qñ graue mouet se, quælibet pars mouet se adēquātē, & ex illis partialibus motionib⁹ aggregatur vnus motus, qui est motus totius grauis, vt patet à Doc. in 2. di. 2. q. 19. & sic visio totius visibilis suo modo esset aggregata ex visionibus partialibus, & tñ partes visibilis, vt vnitæ causant visionem sui, & sic dñt coagere, separata verò non possunt qñ sunt in tam parua quantitate, sicut et minima pars terræ separata nō posset mouere se, quæ tamen vnita alijs partibus adēquātē mouet se.

¶ Ad quartū de respectibus dico, q. nullū vī inconueniens, q. sicut dantur infinitæ partes inexistentes adinuicem vnitæ, q. et dantur infinitæ vniones inter infinitas partes inexistentes. Et sic posito, q. vna coagit alijs, non vī inconueniens, q. dantur tales infiniti respectus, sicut et qñ idem graue mouet se, quælibet pars mouet se, & sic sunt infiniti respectus. s. mouentis ad mobile, & sic infinitarū partium mouentū se erunt infiniti respectus ad seipsas motas, & e contra, et infiniti respectus infinitarum partium motarum ad seipsas, vt mouentes, &c.

¶ Ad quintum dico, q. nulla est contradictio, vt apparet ex dictis supra, quia non ponit, q. vna pars moueat aliam, sed q. illa non posset mouere si esset separata, quæ tamen vnita mouet se, & sic vna coagit alteri, sic in proposito partes dicuntur coagere, non quod vna habeat actionem per aliam, sed vt vnitæ sunt dispositæ ad agendum.

¶ Ad sextum, q. si essent illa visibilia æqualiter disposita, & æqualiter intensa, ita perfectē videretur vnum, sicut aliud, & tot partes p̄m proportionem essent in vno, sicut in alio, licet non p̄m quantitatem, perfectior. n. visio non est, quia simpliciter est a pluribus causis eiusdem rōis, sed quia est a perfectiore visibili p̄m intensiorem, si modo esset vnum visibile perfectē dispositum intensum, vt 8. & haberet 10. partes tantum, & aliud visibile intensum, vt 8. & haberet 20. partes, visio vnius nō esset perfectior visione alterius. Si dicatur, quod motus causatus à graui habentē 30. partes, est perfectior motu causato à graui habentē 10. partes, dico quod forte erit perfectior extensiuē si sit aggregatus ex partialibus motionibus.

¶ Ad septimum dico, quod videret infinitas partes tantum confusæ, sed non distinctæ, vt etiam supra dixi de intellectu angeli respectu quanti cōtinenti diuisibilis in infinitas partes.

¶ Ad octauum dico primò, q. non est simile de intellectu, & sensu, patet, quia color esset separatus à quantitate posset immediatē mouere intellectū, & etiam non posset mouere sensum, vt patet à Doc. in 4. di. 2. q. quia obiectū sensibile approximatur sensui localiter, & oportet ipsum esse in dispositione locali ad sensum, & sic requirit debitam quantitatem, sic dico in proposito de minimo sensibili, q. non est dispositum ad immutandū sensum, vt est actu separatum, licet sit dispositum ad immutandum intellectum, cū sit virtus spiritalis. Dico secundo, q. oporteret ostendere, an minimū sensibile possit mouere intellectum, de hoc alias, sed tamen ratio videtur certa.

¶ Ad nonū cōcedo, q. est rō formalis &c. sed dico, q. ista parua q̄titate, nō est disposita ad immutandū sensum, sed requirit, q. sit in maiori quantitate.

¶ Ad decimum dico, quod propositio Doc. debet intelligi de actiuo disposito quale non esset minimum sensibile.

¶ Ad vndecimum, debet sic argui si visibile esset perceptibile in infinitū, sensus cresceret in infinitū, quia quāto visibile esset parū, tāto sensus esset acutior, si distinctē perciperet illud. Et nō debet sic argui si sensus cresceret, ergo perciperet visibile quātūcūq; minimū, benē verū est, q. sequit quantum esset ex parte sensus, sed illud visibile, vt perceptibile non esset dabile in proposito, tamen sequitur visibile, vt perceptibile est dabile in infinitum, ergo sensus est dabilis acutior in infinitum, quia nō est aliqd pceptibile à sēsu, quin possit p̄cipi, sed nō eōtra sequitur, est dabilis sensus acutior in infinitū, ergo est dabile sensibile i infinitū, vt pceptibile.

¶ Ad duodecimū, siue vltimū, negat q. minima pars sensibilis sit magis approximata, & hoc in ratione

Nulla est cōtradictio in Scoto.

Rō nō est similis de intellectu, & sensu.

tionem perceptibilis à sensu tactus, licet forte alio modo possit esse magis approximata, immo oportet tangibile esse aliquid distans, ut possit percipi à sensu tactu, quia sensibile supra sensum dispositum, &c.

Contra secundam.

CONTRA secundam, quæ talis est. Si sensibile in quantum actus perceptibile divideretur in infinitum, sensus cresceret in infinitum.

¶ Cōtra. Primò. Sicut se hēt intellectus ad intelligibile, ita sensus ad sensibile, sed si intellectus perciperet intelligibile in infinitum, ita quod unā partem intelligibilis, puta ignis in infinitum post aliā intelligeret, non cresceret in infinitum, patet, quia intellectus potest percipere omne intelligibile, ergo & sensus si perciperet sensibile quantumcunque; minimum in infinitum non cresceret in infinitum, similitudo est bona, quia utrobique est comparatio potentie ad obiectum, & utraq; est perceptiva sui obiecti.

¶ Secundò, sicut se hēt potentia intellectiva ad suū obiectum adæquatū, ita & sensitiva ad suum, sed intellectiva potest percipere omne intelligibile, aliter non adæquaretur obiecto intelligibili, ergo & sensitiva potest percipere omne sensibile, & tñ ex hoc non sequitur, quod cresceret in infinitum, sed quodlibet sensibile, puta, quilibet color verè continetur sub adæquato obiecto potentie visive.

¶ Tertio arguitur, quod potentia, puta visiva actu possit cognoscere minimā partem coloris in infinitum, quia ponit diffinitionem inter maximum colorem, & minimum in infinitum, ut patet, ergo percipit utrumque, consequentia patet per argumentum philosophi 2. de anima. quod facit ad probandum sensum communem, & tñ patet quod sensus non crescit in infinitum.

¶ Quarto. Si sensus non potest percipere minimum sensibile in infinitum, aut hoc est, quia non potest percipere talē sensationē, aut quia non potest producere, non primo, quia visus non esset quidam perfectior, quia reciperet quācumque visionē. Non secundo. Tū quia potest producere visionē perfectissimi visibilis, ergo & imperfectissimi, cuiusmodi esset minimum sensibile in infinitum. Tū ē, quia si potest in effectum perfectiorem poterit ē in effectum imperfectiorem eiusdem rationis, ut patet per Doc. in 2. diff. 18.

¶ Quinto arguitur, quia potentia est perfectior quanto perfectior effectum nata est producere, patet, sed potentia visiva nata est producere perfectiorem visionem circa perfectius visibile, quā circa imperfectius, cuiusmodi est minimum visibile in infinitum, ergo magis cresceret in causando visionem magis visibilis, quā minus visibilis.

¶ Sexto, quia nobilitas, & perfectio potentie arguitur ex nobilitate obiecti, & precipue ex nobilitate perfectissimi obiecti contenti sub adæquato potentie obiecto, ergo magis cresceret percipiendo magis ac magis perfectius sensibile, quā percipiendo minus, & minus sensibile in infinitum, sed percipiendo maius, & maius sensibile in infinitum non cresceret in infinitum, ergo &c.

¶ Septimò, quia sicut potentia calefactiva ignis non cresceret in infinitum, si calefaceret minimum calefactibile in infinitum, ut patet, ergo nec potentia sensitiva si causaret sensationem minimi sensibilis in infinitum, similitudo videtur nota, quia utraq; potentia comparantur ad suum obiectum, & utraq; est activa circa propriū obiectum, ergo.

¶ Octavo. Si potentia visiva perciperet punctum, tñ non diceretur crescere in infinitum, quā tñ percipit, quia percipit punctualē colorē, ergo nec à fortiori dē crescere in infinitum si perciperet minimā partē visibilis in infinitum, consequentia patet, quia punctus cum sit indivisibilis est minus sensibilis quā pars minima, cum semper sit divisibilis.

¶ Nonò arguit, potentia percipiens plura eiusdē spe-

ciei specialissime, quorū quodlibet est æquē perfectum in seipso non est perfectior percipiendo magis unū, quā aliud, hoc patet, sed si sit albedo unius palmi intensa, ut duo, & dividat in infinitas partes, ita pars minima erit intensa, sicut & maior, ergo potentia visiva non erit magis perfecta percipiendo minimā, sicut magnā.

¶ Decimò, si esset infinitum visibile intensum, visus posset videre illud, quia maximè visibile, & loquendo de visu impassibili (patet ē hoc, quia & intellectus posset intelligere infinitum intensum sub ratione infinitatis) & tñ sensus visus non ē infinitus in virtute, ergo multo min⁹ ē infinitus si videret minimum visibile in infinitum, maior. n. virt⁹ requirit ad videndum infinitum intensum, quā finitum intensum, ē tñ minimum in infinitum.

¶ Undecimò, posito per possibile, vel impossibile, quod minimum visibile in infinitum sit pars potentie visive ut actu visibile, & perceptibile, & ut cā partialis visionis, quod an potentia visiva possit partialiter concurrere cū illo ad cāndā visionē illi⁹, aut nō, si primò hē intētū, quia ex hoc nō sequit⁹, quod sit infinita in virtute, ut patet. Si scdò, nō vī quare nō sit activa partialiter circa illud, cū circa quocūq; alia sensibilia sit partialiter activa. Sicut. n. idē intellect⁹ potest partialiter concurrere cū quocūq; obiecto pñte in ratione obiecti actu intelligibilis, ita idē sensus poterit concurrere partialiter cū obiecto sensibili pñte in ratione obiecti actu sensibilis.

¶ Duodecimò. Sicut minima pars intelligibilis in infinitum se hēt ad minimā partē in infinitum alicuius sensibilis, ita intellectus ad sensum, ergo à transmutata proportionē, sicut primū ad tertiū, ita secūdū ad quartū. Sed minimum intelligibile in infinitum potest intelligi ab intellectu absq; infinitate intellectus, ergo & minima pars sensibilis in infinitum potest percipi à sensu absque infinitate sensus in virtute.

RESPONDEO ad primū, quod nō est simile de intellectu, & sensu, quia intellectus intelligit rem, puta qualitatem, ut in se, & nō est necesse ipsam esse in aliquo quāto, sed sensus nō potest videre, nisi ut in quantitate existēte, ut patet a Doc. in 4. d. 11. & quāto est in minori quantitate, tāto vis⁹ erit acutior, ut p3 intuetur.

¶ Ad secūdū dico, quod vera ē similitudo, si utrobique obiectū est in debita dispoñe, sed in proposito intellectus hēt oē cōrentū sub suo obiecto, ut obiectū in se absolute, nec requirit ipsum esse extensum, ita. n. perfecte intelligeret colorem inextensum, sicut extensum, quia non ligatur istis cōditionibus, sed non est sic de quolibet sensibili respectu sensus.

¶ Ad tertium negatur, quod potentia visiva possit facere differentiam distinctē inter minimam partē coloris in infinitum, & maximam, quia nec percipit minimā partē distinctē, sed tñ confuse, quā est unita alijs partibus, sed quando est separata minima in infinitum nullo modo potest percipere.

¶ Ad quartū dico, quod hoc ideo est, quia concurrunt actiue partialiter, & oporteret ipsum, ut sic crescere in infinitum, quia quantū est ex parte sensus nō posset producere acutiore visionē, nisi esset perfectior, & ideo si causaret partialiter visionē partiū sensibilis in infinitum oporteret producere visionē acutiore in infinitum, & sic sensus cresceret in infinitum. Et cū dē de visione perfectissimi visibilis. Dico, quod nō est simile, quia visio perfectior intensum est ab obiecto, nō à potentia, ut aliàs exposui in 2. diff. 3. q. 10. Si. n. obiectū perfectissimū sit pars intellectui quantū est ex parte intellectus, ita perfectā intellectiōē causabit de obiecto imperfecto, sicut de perfectissimo, ut patet aliàs. Si tñ sensus ex parte sua, ita perfectā visionē causabit partialiter de imperfecto colore, sicut de perfectissimo, quā obiecta sunt æquē approximata. Sed non est sic de visione acutiori, quæ nō est ex parte obiecti, sed ex parte potentie, & sic sequitur, quod quanto color est in minori quantitate in infinitum,

Diffinitio inter sensum, & intellectum.

infinītum, q̄ visio coloris erit acutior in infinītū, licet illud obiectum sit in se imperfectius, & ideo bene concedo, q̄ visio, q̄ terminatur ad obiectū perfectius, intensius est perfectior illa, q̄ terminat ad minimā partē visibilis imperfectioris in se, & hoc loquendo de perfectione, q̄ est ab obiecto, & cōcedo, q̄ si visibile esset formaliter infinītū posset cōcurrere ad visionē infinītā, & tñ potētia videndo illud esset simplr finita. Sed in pposito loquimur de visione, q̄ est ex parte potētiæ saltē partialiter, q̄ visio tñō dī subtilior, & acutior, quāto prēcise est à perfectiore potētia, & visio, q̄ est alicuius coloris existēis in minima quātitate est acutior. Patet ēt ad illud, q̄ si pōt in visionē perfectiore, ergo & in imperfectiore concedo de perfectiore, & imperfectiore, q̄ sunt ex parte potētiæ, & sic cōcedo, q̄ si pōt in visionē acutissimā, quōd etiā pōt in minus accutam. Et ideo bene cōcedo, quōd si potest videre minimam partem in infinītum, quōd etiam poterit videre maiorem partem ipsius visibilis.

¶ Ad quintum patet ex supradictis, concludit. n. de perfectione, quæ est ex parte obiecti, non de illa, quæ ex parte potētiæ simpliciter.

¶ Ad sextū dico primò, q̄ verū est de nobilitate potētiæ extrinseca, q̄ sumitur à nobilitate obiecti. Dico secūdò, q̄ qñ potētia vna hēt simplr nobilius ens p obiecto est in se simplr perfectior illa, q̄ hēt pro obiecto ignobilis ens, vt patet de sensitiua, & intellectuā. Sed qñ eadē potētia cōparat ad obiectū nobilius, & ignobili⁹, nō sequit, q̄ qñ percipit nobilius, quōd sit nobilior in se, sed tñ de notatio ne extrinseca, eo q̄ terminetur ad obiectū nobili⁹, immo pōt cōparari ad infimū, puta ad colorē infimū tm, vt vnū existentē in minima quantitate, & vt sic talis potētia in se erit valde pfectior, q̄ vt sic hēt pducere effectū pfectiorē, & acutiorē visionē.

¶ Ad septimū nō est simile, vt patet, q̄ vt calor cōparat ad minimū calefactibile, si sit pns & dispositū pōt causare in illo ita intensum colorē, sicut in magno calefactibile eque disposito, quia ibi ex parte caloris nō requirit maior virtus calefaciēdi, bñ argm cōcluderet si calor hēt sp intensiorē calorē causando i minori, & minori calefactibili. Sed sensus, puta visus, quanto cōparatur ad minus visibile, tanto acutiorē visionē semper hēt producere.

¶ Ad octauū dico primò, q̄ si pūctus esset separatus nō posset picipi à visu, & si picipitur, picipitur vt est in quāto, & tñ cōfusē percipitur. Et hoc patet à Doc. in 4. d. 10. q. vlt. vbi sic dicit, q̄ lumē punctuale nō multiplicaret se ad organū corporale, ita q̄ esset visibile fm cōem opi. q̄ dicit, q̄ nō est possibile indiuisibile moueri. hęc ille, & multa alia ibi dicit respōdēdo ad argumēta principalia. Dico secūdò, q̄ nō est simile de pūcto visibili, & de minima parte in infinītū visibili, sicut ēt nō sequit de angelo, qui pōt esse in pūcto, vt in loco, & tñ nō pōt esse in loco quantūcūq; paruo in infinītū loquēdo de loco diuisibili, quia si virtute sua posset sic esse, esset virtutis infinite, vt probat Doc. in pñti d. q. 7. sic dicere in proposito, quia si perciperet minimā partem visibilis in infinītum cresceret sensus in infinītum, quia semper requiritur maior virtus actiua.

¶ Ad nonū dico, qd argm cōcludit de pfectione, q̄ sumit ex pte obiecti, & sic cōcedo, qd esset æque perfecta extrinsece percipiēdo albedinē palmi, sicut minimam partē. Sed loquendo de perfectione ex parte potētiæ, dico quōd requiritur maior perfectio in percipiēdo distinctē albedinē in minima quantitate, quā in magna, vt supra patuit.

¶ Ad decimū dico, quōd concludit de perfectione, quæ est ex parte obiecti, vt supra patuit.

¶ Ad vndecimū dico primò, quōd casus est im-

possibilis, quia non pōt dari minima pars in infinītum. Secūdò posito, quōd possit dari, adhuc non sequitur, quōd possit dari, vt perceptibilis, vt supra patuit. Dico tertio, quōd posito tali casu impossibili, q̄ si potentia visiva nō esset in infinītū actiuior, siue virtuosior, quōd nō posset percipere illud, q̄ si pciperet, oporteret causare visionē acutissimā in infinītū, qd nō posset esse, nisi cresceret in infinītū.

¶ Ad duodecimū patet ex supra dictis, & qd dē de trāsmutata pportione, patet quōd hic nō hēt locū. Et de hoc vide, q̄ exposui in 1. dī. 36. respōdendo ad rationes Henrici. vide ibi multa bona.

¶ Ibi. Ad aliud de secundo de anima. Dicit Doc. *Sequitur ex posito littera.* quōd clarū est, quōd Arist. loquitur tñ de quantitate naturali entis augmentabilis, vel diminubilis. Et vult dicere, quōd ens naturale augmentabile pōt augeri fm tantam quantitatem, & non plus, & similiter ad hoc, vt sit tale ens naturale, puta homo, vel asinus, oportet quōd ad minus sit tātē quātitatis, & nō vult ibi, quōd detur simpliciter minimū. Sequitur. Philosophus tñ non loquitur ibi, nisi de termino magnitudinis, & augmenti, nā in hoc loco intendit philosophus probare, quōd ignis nō est principiū augmētans in aliqua generatione, vt aliqui dicebāt, quia ex quo genitū naturale est determinatē quantitatis fm augmentum, & ignis nō est determinatus ad quantitatem determinatā in aliqua specie, quia quantū est de se produceret maius quantū, quia crescit in infinītum, si apponatur cōbustibilia, & sic si ignis esset principium augmēti, puta hominis, quantum sibi adderetur de nutrimento, tantum posset augeri de homine.

¶ Ibi. Et cū probatur illud antecedens de minimo p hoc, quōd cōuenit accipere primū in motu. Hic Doc. respōdet ad probationē illius antecedētis, qd est successiuū cōponitur ex minimis, q̄ probatio est ibi in argumētis principalibus, rōne autē probatur secūdò idē antecedens. primò ergo declaro rōnē, & secūdò trānsionē ad rōnē, & rō, quā pbat illud āns stat in hoc, est dabilis prima pars motus, ergo & minima. cōsequētia patet, quia si q̄libet pars hēt minorē partē se, hēt ēt aliquid sui prius aliquo sui in infinītū, āns probat. videlicet quōd sit dabilis prima pars motus, & pbat primò aucto ritate philoso. 1. phy. & 8. t. c. 23. vbi dicit philosophi in 8. nō. n. si partibile in infinītū est, qd alteratur pp hoc, & alteratio, sed velox fit sicut multotiens den satio, vbi hēt Cōmen. subito, & exponit, hoc est in instanti, & nō in tpe. Exēplum, licet. n. cera, q̄ est alterabilis, puta ad rarefactionē fit partibilis in infinītum, ipsa tamen rarefactio non est partibilis in infinītum, & patet, quia aliquotiens fit subito. i. in instanti secundum Cōmen. si sic. ergo datur prima pars ipsi⁹ alterationis, & sic prima pars motus.

¶ Ibi. Et quasi obijcit cōtra se, videlicet, quōd nō detur prima pars motus, quia si daretur videretur repugnare illi, qd dē in 6. phy. t. c. 52. quōd ante oē moueri sit mutātū esse, & ante oē mutātū esse est moueri. Responderet soluendo, quōd illud ibi intelligitur de motu in quantum continuus est & diuisibilis. Istud autē intelligitur hic de motu in quantum est generatus, siue productus ad actum.

¶ Ibi. Ad istā intētionē vñ philoso. pmississe qdā exēplū d guttis. Exēplū hoc p3, q̄ remotio lapidis p vltimā guttā aque fit quoddāmodo in instāti, & sic talis motus quo pars lapidis remouet p vltimā guttā aque fit subito, & dat prima pars sui, & quōd fiat subito, p3 q̄ pcedētes guttē nō remouēt partē lapidis, sed tñ vltima, & sic patet exēplū illud, q̄ si alteratio illa, vel motus ille simul fiat, sequitur q̄ datur prima pars, & exempla clara sunt in littera, q̄ vñr ppare, quōd qñq; det vna totā alterō simul.

¶ Ibi.

Pulchrum exemplum.

Exemplum de guttis.

¶ Ibi. Et cum probatur illud antecedens de minimo per hoc, q̄ cōuenit accipere primum in motu, posset consequentia negari, quia illi qui dixerunt primum in motu, dixerunt mutationem primam partem esse motus. Tamen negando primū vtroq; modo, & primum motum, & mutationem primā, quia omne moueri præcedit mutatum esse in infinitum, & econuerso. Aliqui dixerunt, q̄ in motu potest dari prima mutatio, siue aliquod mutatum esse, quod vt sic potest dici prima pars motus, sed accipiēdo partem motus pro aliquo diuisibili, prima pars motus non potest dari. Doct. autē probat, q̄ neutro modo possit dari prima pars motus, & probat auctoritate philosophi. 6. phys. tex. com. 32. & sic persuadetur à Doct. si enim ignis q̄ dicatur a. potest calefacere aliquid quantum pedale, & illud quantum dicatur b. ita q̄ tantum vnum gradum intēsiue ipsius calefactionis producat in toto quāto pedali, & licet illa calefactio sit indiuisibilis intēsiue, cum sit tantum vnius gradus, est tamen diuisibilis in infinitum extēsiue, & tunc quæro, si a. potest producere primam partem ipsius calefactionis in aliquo instāti, vel calefacere primam partem ipsius quanti, ita quod in aliquo instāti sit primum mutatum esse, siue primum moueri in aliquo tempore, quia motus semper fit in tempore quocūque accipitur. Probat Doct. q̄ nō potest dari primum calidum esse in aliquo instāti, neque primum calefieri in aliquo tempore, q̄ non primum calidū esse, patet, quia si a. in quantitate pedali producit primū calidum esse pari ratione, potest producere secundum calidum esse in eodem instāti, & pari ratione tertium, & sic totum pedale calefit in instāti, & talis calefactio non erit motus, vt patet. Si vis dicere, q̄ in primo instāti tantum producit primum calidū esse: quæro in quo producit secundum calidū esse, si dicis, q̄ in instāti immediato post primum calidum: ergo secundum calidum esse erit immediatū primū calido esse, & sic duo mutata esse erūt immediata, & per consequens duo indiuisibilia, quod est contra philosophum. 6. phys. Si vis dicere, q̄ fm calidum esse nō producit in instāti immediato, sed in tempore immediato post primum calidum esse: contra, quia nō minor virtus requiritur in producendo secundum calidum esse, quā in producendo primum, & maxime cum passum sit æquē dispositum, puta quantum pedale, & sic producet fm calidum esse in instāti, & nō in tempore. Et sic fm calidum esse tantum natum est produci in instāti, sicut & primū: ergo non in tpe. Si vis dicere, q̄ producit fm calidum esse in instāti, sed non in instāti immediato post instans, sed in vltimo instāti tps immediatē sequentis primum instans. Contra, quia tunc oportet ipsum a. quiescere per illud tps intermedium, & sic productio primo calido esse, pducet fm calidum in vltimo instāti tps immediatē ad instans, quo produxit primū calidū, & sic oportet ipsum a. quiescere per aliud tempus immediatum, & sic iste motus calefactionis factus sup quāto pedali erit cōpositus ex quietibus, & mutatis esse, quod est falsum. Si ergo nō potest dari primum mutatum esse à fortiori, nec primū moueri, cū quālibet pars motus sit diuisibilis ī infinitū, vt satis supra probatū est.

¶ Ibi, est ergo iste p̄cessus. In ista littera Doc. multa dicit. Primū, q̄ est dare vltimum alicuius formæ in esse quieto. Exemplū, si quantū pedale sit totum alteratū aliqua calefactione, in vltimo instāti illius calefactionis incipit quiescere. & pono modo, q̄ sit sub tali calefactione per horā, totū illud tps vocatur tps quietis, & in vltimo instāti illi⁹ horæ est sub esse quieto, patet, q̄ in illo instāti eodē modo se habet, sicut in toto tpe illius horæ p̄cedētis, quia in vltimo

instāti nō incipit moueri, sicut nec in hora p̄cedēti, & post illud instans, in quo quieuit ipsum quantum incipit moueri, puta in tpe immediato post instans quietis. Et hoc est q̄ dicit Doct. q̄ declarat quid sit immutari, quia immutari est eodē modo se habere indiuisibiliter, sicut prius se habuit diuisibiliter. i. q̄ in vltimo instāti indiuisibili eodem modo se habet, sicut in hora p̄cedenti diuisibili, quia in vtroque quiescit. Et declarat ipsum immutari per suum cōtrarium, quod est mutari, quia mutari est aliter se habere nunc indiuisibiliter. i. in vltimo instāti ipsius motus, quā prius se habuerit diuisibiliter. i. in toto tempore p̄cedente vltimum instans ipsius motus. i. quod se habeat diuisibiliter, & quātum ad tempus, & quantum ad ortū, vt supra declaratū est.

¶ Ibi. Ideo autem est sub eadem forma, sub qua quieuit in instāti immutationis: nā instans immutationis est vltimo instans quietis, sicut instās mutationis est vltimū instans terminans motū p̄cedentem. Sequitur ibi. Ab illo instāti incipit mouere illud mobile, puta quantū pedale, si enim def quantum pedale calidū vt octo, & detur frigidū pedale vt decē, & agat in calidū pedale remittendo ipsum. Dicit Doct. q̄ post vltimum instans, in quo quieuit quantū pedale sub calore, nunc frigidum pedale in tpe immediato post instās immutationis, siue quietis, in quo quieuit quantū pedale sub calore incipit mutare ipsum quantum pedale, remittendo calorē ipsius, & introducēdo in illud quantum aliquē gradū frigiditatis. Sequitur. Et hoc successiue, vel pp partes mobilis, &c. Dicit hic Doct. q̄ quando frigidū pedale, & dicatur a. mouet calidum pedale, & dicatur b. remittendo calorē, q̄ motus remissionis, quo mouetur quātum pedale à calore vt octo, ad priuationem ipsius calorē, & quo quantum pedale mouetur à priuatione frigiditatis ad frigiditatem, puta vt octo est successiuus. Deinde Doct. declarat huiusmodi successiōem, puta calefactionis remittēdæ, & frigefactionis acquirēdæ, quia talis successio aut fit ex parte ipsius mobilis, puta quanti pedalis, cum sit diuisibile in infinitas partes, tunc nō est dabilis prima pars, quæ fiat frigida, & sic non est dabile primum frigidum, & similiter quādo calor remouetur à quanto pedali nō est dabilis prima pars quanti, à qua remouetur calor, patet, q̄ ipsum q̄rū est diuisibile in infinitū, & sic nō est dare primum mutatum esse in motu remissionis, sicut nec est dabile primum mutatum esse in motu acquisitionis. Aut successio fit pp formam acquirēdā, vel deperdendam, adhuc non est dabilis prima pars motus, quia illa forma, fm quam fit motus, est diuisibilis in infinitum, vt supra patuit, & sic quando quantū pedale mouetur motu remissionis deperdendo calorē, non est dabilis prima pars calorē in remissione, sicut etiam cum mouetur ad frigiditatem, nō est dabilis prima pars frigiditatis, cum istę qualitates sint diuisibiles in infinitum, saltem per accidens, quia ad diuisionem quantitatis, in qua sunt. Sequitur. Quia ratio extrinseca pp quam minimum, &c. Dicit Doct. q̄ si quanto pedale frigidum, vt decē agat, in quantū pedale calidū vt octo, expellendo aliquid calorē ipsius, & introducendo primū gradū frigiditatis per motū, quomodo ille gradus poterit cōseruari in quāto calido vt septē. Dicit, q̄ cōseruatur pp præsentiā agentis, puta frigidi corruptipentis omne corruptiū sui effectus, quia ipsum frigidū corruptipit gradū calorē corruptiū gradus frigiditatis, & sic patet quomodo frigidū cōseruat cōtinuē effectum suum in quanto calido, corrupendo calidū, & introducendo frigidū, & hoc est, q̄ sequitur ibi in littera, ab illo ergo instāti immutationis cōtinuē remittit calor, qui infuit, & acquirat frigus, & Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. L quod

Quid sit
immutari.

Nota & bene.

quod ab illo instanti immutationis, scilicet quietis, in quo quantum pedale quieuit sub calore successiue remittitur calor, qui insuit, & successiue acquiritur frigus in ipso quanto pedali. Sequitur. Non enim est verisimile, qd sit solus motus remissionis vsque ad aliquod instans, & tunc primò inducatur aliquid frigoris. Dicit Doct. qd quando frigidum, vt decem agit in calidum vt octo, ipsum frigidum, non remittit tantum ipsum calidum: sic intelligendo, qd remittat ipsum vsque ad vltimum instans, puta qd motus remissionis duret per horam, & in vltimo instanti illius horæ desinat esse calor vt octo. & tunc primò inducatur aliquid frigoris in ipso quanto pedali, in quo prius erat calor vt octo, quia si sic, tunc sequeretur alterum istorum, scilicet vel quod calor remittendus haberet vltimum sui esse, quod negat philosophus 8. phys. tex. comm. 69. Sic qd in vltimo instanti remissionis calor calor esset, & in tempore immediato non esset, ita qd habens vltimū sui esse exponitur per positionem de presenti, & negationē de futuro, scilicet calor nunc est, & immediate post hoc non erit, & sic in illo tempore immediato induceretur frigus, in quo desinet calor, modo qualitas remissibilis non habet vltimum sui esse. Et quando dicit, qd aut frigus habebit primū instans sui esse, quia si calor in vltimo instanti desinit esse, & sic non habet vltimum sui esse, in illo instanti incipit frigus, tunc frigus habet primum instans sui esse, & non accipitur hic primū instans sui esse propriè, sicut dicimus, qd nunc est, & immediate ante hoc nō fuit, quia acquisito frigore per horā in vltimo instanti illius horæ est verū dicere, qd frigus nunc est, & immediate autē nō fuit, & sic habet primū instans sui esse. Sed in proposito intelligitur, qd si frigus sū aliquem gradum incipit esse in illo instanti, in quo calor desinit esse, qd in motu frigefactionis dat primum mutatum esse, siue prima mutatio, quia in illo instanti acquiritur aliquis gradus frigoris, & in tempore sequenti acquiritur frigus perfectissimè, & per cōsequens daretur primum mutatum esse, quod est contra Aristot. sexro physicorum. tex. commen. 52. qui vult, quod ante omne mutatum esse sit moueri, & ante omne moueri sit mutatum esse, sicut ergo non datur prima remissio motus caloris, siue non datur aliquod instans, in quo incipiat calor remitti, vt supra declaravi, sic nec potest dari aliquod instans, in quo sit prima infrigidatio.

¶ Hoc etiam vult philosophus manifestè. 6. phys. tex. comm. 7. qd omne quod mouetur habet aliquid vtriusque extremi, & videtur manifestū ad sensum, qd aqua successiue calefaciēda aliquid caloris inest, manente adhuc frigiditate aquæ, & non adhuc totaliter corrupta. Vult dicere, qd nunquam in aliquo quanto est motus remissionis, quin etiam sit simul motus acquisitionis, quia si aqua sit frigida vt octo, non remittitur illa frigiditas, nisi successiue introducatur caliditas; & sic omne quantum, quod mouetur à contrario in contrarium, puta à frigido ad calidum, dum est sub tali motu, semper habet aliquid vtriusq; extremi, quia & aliquid frigiditatis, & aliquid caliditatis, patet, quia dum est sub motu remissionis frigiditatis, simul est sub motu acquisitionis caliditatis, siue ēr moueat à contrario in mediū, puta ab albo in rubeū, hoc idē contingit.

¶ Ibi. Concurrent ergo simul ab instanti immutationis motus remissionis caloris, & motus intensiōis frigoris, quorum neutrius est aliquid. primū patet, quia in motu remissionis caloris non datur aliquod instans, in quo sit prima remissio, cum talis remissio incipiat fieri in tēpore immediato post instans mutationis, siue quietis, & similiter in motu intensiōis frigoris non datur aliquod instans in

quo sit prima infrigidatio, cum talis fiat in tēpore immediato post instans, in quo quieuit quantum pedale sub calore, vt dixi supra. Sequitur in littera, & in aliquo instanti, in quo per mutationem subitam inducitur aliquis gradus frigoris omnino impossibilis calori, in illo primo calor non est, & vsque ad illum calor fuit. Vult dicere Doctor, quod quando frigidum vt decem, remittendo calidum vt octo, puta per tempus vnius horæ in vltimo instanti illius horæ introducit aliquem gradum frigoris omnino impossibilem vltimo gradui caloris, & tunc in eodem instanti calor desinit esse, ita quod in eodem instanti verum est dicere calor nunc non est, & in tempore immediato ante hoc instans fuit: ergo calor in isto instanti desinit esse: similiter verum est dicere de frigore, frigus nunc est, puta in esse quieto, & in tempore immediato ante hoc instans non fuit: ergo frigus incipit esse.

¶ & hoc est quod dicit Doct. Sequitur. Ita qd calor nullum vltimum habet sui esse, sed habet vltimum in esse quieto. Hoc sic debet intelligi, qd quando calor desinit esse, non habet aliquod vltimum instans in quo calor sit, immediate post illud instans desinat esse, quia si sic, tunc esset verum dicere calor nunc est, & immediate post hoc non erit, quod falsum est, vt supra expositum est quæstio. prima. presentis distinctionis, quomodo in permanentibus, & in successiuis non datur vltimum sui esse, & quod dicit, qd habet vltimum in esse quieto, hoc nō debet referri ad vltimum instans remissionis caloris, sed debet referri ad vltimum instans immutationis, siue quietis, post quod instans in tempore immediato sequenti incipit remitti calor, nam vt incipit remitti vsque ad vltimum instans remissionis non est sub esse quieto, sed semper est sub motu, & in vltimo instanti, quo desinit esse ipsum quantum pedale est sub mutatione, siue sub mutato esse. Sequitur. Et frigus nullum primum habet sui esse simpliciter, licet habeat primum in esse quieto; quod scilicet accipitur per immutationem, licet illud non sit quies. Hoc declaratur primo, qd frigus nullum primum sui esse habeat, quia ex quo frigus incipit esse in quanto pedali in tempore immediato post instans immutationis caloris, & incipit esse sub motu intensiōis, modo in successiuis non datur primum instans sui esse, idest non datur aliquod instans in quo habeat esse simpliciter, cum tale esse tantum mensureretur tempore, vt supra expositum est quæstio. prima. presentis distinctionis. Secundò declaratur, quomodo habeat primum in esse quieto, patet quia ipsum frigus habet aliquod instans primum, in quo habet esse quietum: nam vltimo instanti horæ, in quo calor desinit esse, & frigus incipit esse, in illo instanti, sicut cessat motus remissionis caloris, ita cessat motus intensiōis frigoris, & sic in illo instanti habet esse quietum: & tunc verum est dicere, qd frigus habet primum in esse quieto, idest quantum pedale ab illo instanti habet primum esse quietis sub frigore, licet illud non sit quies, idest quod illud primum in esse quieto, cum sit in instanti, nō potest dici quies: nam propriè quies mensuratur tempore, quod patet, quia sicut motus est in tempore, & mutatum esse in instanti temporis, ita quies est in tempore, & esse quietum in instanti, & sicut in motu sunt infinita mutata esse, ita & in quiete sunt infinita quæta esse, & sic patet ista littera.

¶ Ibi. Cum ergo probatur primum per philosophum. 8. phys. tex. comm. 23. Dico, qd intentio philosophi, &c. Nunc Doc. respondit ad auctoritatem philosophi, qua probabatur dari primam partem motus, & dicit, quod Arist. tantum intendit probare, quod non omnes res semper moueantur, siue

*Nota & bre-
uē.*

*Non omnes
res semper
moueantur.*

fuit

fuit opin. Heracli. 4. metaphys. tex. comm. 22. quod omnia mundi entia erant in continuo motu. probat ergo Arist. quod non semper moueantur, puta res augmentabilis, vel alterabilis, quia dicebant isti, quod res augmentabilis semper augeatur, nam aliquando fit quodammodo subita alteratio, vel mutatio: ergo non semper idem motu moueatur. Et dat exemplum de guttis cadentibus, ubi non intendit, quod ablatio partis lapidis sit in instanti, vel tota simul: nam ipsa ablatio est motus localis, qui nullo modo posset fieri, nisi pars mobilis prius pertranseat spacium, quam totum mobile, sed ista una pars lapidis, quæ auferitur per ultimam guttā in virtute omnium præcedentium, licet successiue auferatur, tamen ablatio eius non est successiue correspondens toti successioni casus guttarum: non enim quot erant guttæ cadentes, tot erant partes ablationis huius partis à lapide, sed tota ista parua pars per ultimam guttam auferitur, licet successiue, quia non tñ instanti: negat ergo philosophus successionem huic correspondentem, idest toti successioni casus guttarum, ac per hoc ille lapis motus non mouebatur semper, licet quando mouebatur per ultimam guttam, tunc successiue mouebatur.

¶ Ibi. Et secundum istam intentionem subdit postea de alteratione, quod non est necesse, quod propter hoc sit tota alteratio infinita, supple quod daret in infinitum, & probat ibi. Frequenter enim dicit Arist. quod aliquando in aliqua re, puta in quanto pedali sit alteratio velox, ut patet ad sensum, & sic non semper durat huiusmodi alteratio, siue motus alterationis. frequenter enim ubi habet littera nostra velox, illa Commen. habet subito, idest in tempore imperceptibili, & ideo illi qui exponunt Commen. subito, idest in instanti non recte exponunt, cum talis expositio sit contraria litteræ, quod patet ex translatione nostra, & ex translatione sua in multis locis, quia in quarto physicorum. tex. comm. 127. ubi translatio nostra habet repente, sua habet subito, repente inquit Arist. quod in sensibili tempore est propter paruitatem. hæc ille. Et translatio Comm. sic dicit subito significat illud, quod fit in tempore non sensibili. igitur exponere velox, vel subito per instans, est exponere tempus per instans. Sequitur. Sed intentio philosophi est ista, quod non oportet sicut alterabile est diuisibile in infinitum, quod ita tempus infinitum corresponderet alterationi alterabilis, siue semper, dum alterabile est, quod pars eius post partem continuè alteretur, sicut posset esse successio ex ratione partium alterabilis, sed frequenter alteratio est velox, siue subito, idest quiescente prius usque tunc illo alterabili, & tunc non sunt simul, nec secundum primam mutationem, nec secundum primam partem motus, sed successiue, & hoc est quod subdit statim ratio philosophi posita ad eandem conclusionem, quod quando quis sanatur, sanatio eius est in tempore, & non in termino temporis, & tamen mobile non semper mouetur illo motu, quia iste motus finitus est inter duo contraria. Hic philosophus intendit probare, quod alterabile non semper alteratur, quia aliquando subito alteratur quis ab ægritudine in sanitatem, ita quod sanatio illa fit in tempore, & non in termino temporis, scilicet in instanti, & quod sanabile non semper moueatur illo motu sanationis, patet, quia iste motus finitus, siue terminatus est inter duo contraria, quia inter ægritudinem & sanitatem, vel accipiendo contraria largè, puta à priuatione ad habitum, & sic sanabile prius fuit sub priuatione sanitatis, quam sub sanitate: ergo non semper mouebatur ad sanitatem. Sequitur. Quomodo ergo acciperet ipse. Dicit Doctor, quod Aristot. in ratione præcedenti de altera-

tionem veloci, si acciperet ipsam in instanti contra Heraclitum, & in ista ratione de sanatione acciperet ipsam esse in tempore non concluderet contra Heraclitum, intendit enim probare, quod res non semper moueantur. Et si probaret, quod alterabile aliquando alteratur in instanti: ergo semper non alteratur, non concluderet contra Heraclitum, quia negaret Heraclitus aliquid posse alterare in instanti, sicut & ipse Arist. expresse negat. 6. physico. ergo in istis rationibus intendit de alteratione, quæ fit in tempore. Sequitur. Subdit ergo philosophus, quod dicere omnia continuè moueri, multum in manifestis ambigere est, quia manifestum est res aliquas non continuè moueri, & continuè accipitur ibi semper, &c.

¶ Ad aliud de sensu, & sensato dicit in argumento vltimæ quæst. huius distinctionis, respondendo ad secundum argumentum principale ibi, ex isto apparet ad illud de sensu & sensato, quod remissum fuit in quæst. de motu angeli, &c.

¶ Ad rationem de contradictoriis. Hic Doctor respondet ad vltimam rationem, qua probatur illud antecedens, scilicet quod successium componatur ex minimis, quæ ratio sumitur per rationem contradictoriorum, & ratio stat in hoc: nam inter non esse formæ frigoris, & esse ipsius non cadit aliquod medium, cum tale esse, & non esse sint contradictoria, cum igitur in vltimo instanti caloris abiciendi sit non esse frigoris inducendi, & post illud instans sit esse ipsius frigoris. Si igitur non esset primum instans, in quo ipsum frigus haberet esse, tunc inter esse ipsius frigoris, & non esse esset aliquod medium, & sic inter contradictoria daretur medium: igitur datur primum esse ipsius frigoris successiue acquisibilis, & illud primum non esset minimum, nisi illud primum esset indiuisibile, ut patet. Ex ista primitate probata concluditur, quod illud primum sit minima pars: non enim potest illud esse primum, nisi indiuisibile, quia philosophus 6. physicorum. tex. comm. 46. ostendit, quod non contingit accipere primam mutationem in motu.

IN ista littera occurrunt nonnulla dubia circa vndecim conclusiones, quas pono hic per ordinem.

Dubia occurrunt.

¶ Prima conclusio. Omne moueri præcedit mutatum esse in infinitum, & omne mutatum esse præcedit moueri in infinitum.

¶ Secunda conclusio. Si ignis causaret aliquid primum in motu pari ratione posset causare æquale illi simul cum eo, cum sit æqualis virtutis, & quæ proximus passio.

¶ Tertia conclusio. Si ignis posset inducere primam partem motus, & simul non posset inducere æqualem, tunc motus componeretur, vel ex mutationibus immediatis, vel ex mutationibus & quælibet.

¶ Quarta conclusio. Mutari est aliter se habere nunc indiuisibiliter, sicut prius se habuit diuisibiliter.

¶ Quinta conclusio. Nulla pars mobilis est æque propinqua agenti, sed pars propinquior alteri parti in infinitum, sed solus punctus mobilis est se solo immediatus agenti.

¶ Sexta conclusio. Nulla pars formæ, secundum quam potest esse successio motus, est immediate inducibilis, sed quælibet pars ante aliam in infinitum.

¶ Septima conclusio. Si esset solus motus remissionis usque ad aliquod instans, & tunc primò induceretur aliquid frigoris, sequeretur, vel quod calor remittendus haberet vltimum sui esse, vel quod frigus immediate sequens haberet primum sui esse, & tunc esset prima mutatio motus infrigidationis, quæ sunt inconuenientia.

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. L 2 ¶ Octa-

Malè interpretatur Aristot.

¶ **Octava conclusio.** Concurrent simul ab instanti immutationis motus remissionis, puta caloris, & motus intensiōis, puta frigoris.

¶ **Nona conclusio.** In aliquo instanti, in quo per mutationem subitam inducitur aliquis gradus frigoris omnino impossibilis calori, in illo instanti calor non est, & usque ad illud instans calor fuit.

¶ **Decima conclusio.** Calor remittendus nullum ultimum habet sui esse, sed habet ultimum in esse quies.

¶ **Vndecima conclusio.** Frigus intendendum nullum primum habet sui esse simpliciter, licet primum habeat in esse quies, quod accipit per mutationem, licet illud non sit quies.

Subtilia argumenta contra conclusiones Doct.

CONTRA has conclusiones, ut firmitas earum magis appareat, multis mediis instatur. Et primo contra primam, quæ talis est. Omne moveri præcedit mutatum esse in infinitum, & omne mutatum esse præcedit moveri in infinitum. Contra primum contra primam partem conclusionis. Et pono casum, quod in puncto quanti pedalis quiescat aliquod mobile per horam, & per ultimum instans illius horæ, & in tempore immediato illi instanti incipiat moveri, & quod successio motus accipiat pro nunc à divisibilitate partium illius quanti. hoc casu stante certum est, quod in tempore immediato mouetur, & ante illud moveri immediatum non est aliquod mutatum esse, quia illud mutatum esse, aut sit transendo partem quanti, & hoc non, quia pars transitur in tempore, aut transendo punctum, & hoc non, quia quæro quem punctum, aut punctum in quo quiescit, aut aliud punctum immediatum, non primum, quia in illo simpliciter quiescit etiam in ultimo instanti, quod instans dicitur instans immutationis, non secundo, quia tunc esset punctum immediatum puncto, & instans immediatum instanti, quod est contra philosophum 6. physic.

¶ **Secundo** arguitur de motu alterationis, puta intensiōis. Et pono casum, quod mobile a. quiescat per horam, & in ultimo instanti illius horæ, & in tempore immediato ad illud instans moueatur ad caliditatem ut octo: certum est, quod per quamlibet partem motus aliquid caliditatis acquiritur. Tunc sic, si ante omne moveri intensiōis est aliquod mutatum esse, sequitur, quod sicut per aliam, & aliam partem motus intensiōis alia, & alia pars caliditatis acquiritur, vel alia & alia pars gradus intensiōis acquiritur, (tenendo, quod quilibet gradus intensiōis sit divisibilis in infinitum) ita per aliud, & aliud mutatum esse, aliquid formæ acquiritur, tunc sic, si mobile post ultimum instans immutationis mouetur ad caliditatem, & ante hoc moveri est mutatum esse: ergo per illud mutatum esse aliquid acquiritur de caliditate, quæro quid acquiritur, non pars formæ, quia illa est divisibilis in infinitum, nec gradus formæ, quia si ille ponitur divisibilis, acquiritur successiue. Si etiam ponitur extensus in quantitates est divisibilis in plures partes integrales, quæ acquiruntur successiue. Si ergo mutatum esse est ante omne moveri motu intensiōis, sequitur quod ante omnem motum intensiōis erit aliquid intensiue acquisitum in mobili a. quod est impossibile.

¶ **Tertio** arguitur ad idem de motu remissionis. & pono casum, quod mobile b. quiescat sub caliditate per horam, & in ultimo instanti illius horæ, & in tempore immediato moueatur motu remissionis, qui fuit secundum fluxum formæ remittendæ, stante hoc casu quæro quid deperditur de caliditate in illo mutato esse, quod est ante omne moveri, non pars formæ, quia illa successiue deperditur & per motum, non gradus aliquis formæ, quia ille, aut ponitur divisibilis in infinitum, aut ponitur

in quantitate divisibili, & sic erit divisibilis ad divisibilitatem quantitatis quocunque dato, ille gradus non deperditur, nisi successiue, & sic per motum remissionis: ergo ante omne moveri non est aliquod mutatum esse.

¶ **Quarto** arguitur sic per argumentum ducens ad impossibile. Si ante omne moveri est mutatum esse: ergo instans erit immediatum instanti, quod est impossibile apud philosophum 6. physic. probatur cōsequentia. Pono casum, quod quis quiescat per horam, & in ultimo instanti illius horæ etiam quiescat, & in tempore immediato illi instanti moueatur. Hoc stante arguo sic, ante moveri immediatum ad instans immutationis est aliquod mutatum esse: ergo instans est immediatum instanti, patet, quia mutatum esse mensuratur instanti, sed non instanti immutationis, ut patet: ergo alio instanti, patet quia non tempore immediato: ergo instans est immediatum instanti.

¶ **Quinto** arguitur, quia si ante omne moveri esset mutatum esse: ergo in motu datur prima mutatio, quod est contra philosophum 6. physic. & contra Doct. præsentem quæst.

¶ **Sexto** sequeretur, quod ante omne tempus esset instans, quod est falsum. Probo consequentiam, & suppono, quod tantum tempus sit in motu, cum sit mensura motus ex quarto physicorum. hoc stante pono casum, quod a. quiescit per horam, & per ultimum instans illius horæ, & in tempore immediato moueatur, ille motus mensuratur tempore, si ante illud tempus est instans, quæro quod instans, non instans immutationis, ut patet: ergo aliud, aut immediatum instanti immutationis, & tunc datur instans immediatum instanti, aut mediatum: ergo inter illud instans, & instans immutationis est tempus medium, & ante illud tempus est instans mensurans mutatum esse, quod est ante moveri: ergo.

CONTRA secundam partem conclusionis *Ponitur casus* probo, quod non omnem mutationem præcedat aliquod moveri. Primum sic. Pono casum, quod a. quiescat in spacio per horam, & in ultimo instanti illius non quiescat, sed incipiat recedere à loco, in quo est, tenendo, quod ille locus sit punctualis, hoc posito patet, quod illius motus datur primum mutatum esse, patet, quia in ultimo instanti horæ incipit moveri, & motus sit in tempore immediato sequente, quæ præcedit mutatum esse, quod mensuratur ultimo instanti illius horæ, & ante illud mutatum esse non est aliquod moveri, quia in tempore illius horæ quiescit: ergo.

¶ **Secundo** arguitur, datur alicuius motus ultimum mutatum esse: ergo & primum mutatum esse, patet consequentia, quia non est maior ratio de vno, quam de alio, nec valet dicere, quod motus est divisibilis in infinitum à parte ante, ideo non datur primum mutatum esse, quia à parte post est ita divisibilis in infinitum, quia ita non potest dari ultima pars motus, sicut nec prima.

¶ **Tertio** arguitur, quia cuiuslibet continuæ successiui, quàm permanentis dantur duo extrema terminantia, illud, patet de quantitate permanente, quæ licet sit divisibilis in infinitum, tamen actu habet duo extrema indiuisibilia terminantia, ut duo puncta. Similiter est de tempore vnius horæ, quod habet duo instantia terminantia illud, ergo similiter erit de motu: ergo datur primum mutatum esse.

¶ **Quarto** arguitur auctoritate philosophi 6. physicorum. eiusdem rationis sunt quantitas, motus & tempus, sed quantitas permanens habet primum indiuisibile, quod est principium illius: ergo & motus habebit primum mutatum esse.

¶ **Quinto,**

¶ Quintò, ratio motus sumitur à magnitudine, quia successio in motu est à diuisibilitate magnitudinis, ut patet à Doct. præfenti quæst. & continuitas motus similiter sumitur, cum ergo in magnitudine semper detur indiuisibile initians, ante quod non est aliqua pars magnitudinis, sequitur quod similiter erit in motu, quod dabitur primum mutatum esse correspondens primo puncto magnitudinis, super quam fit motus.

¶ Sextò datur aliqua mutatio, antequam non est aliquod moueri; ergo, probatur antecedens, quia angelus potest quiescere per horam in vno vbi, & in ultimo instanti illius horæ mutari ad aliud vbi, ut patet à Doct. in dist. præfenti q. 11. & 12. ergo erit mutatio, quam nullum moueri præcedit.

¶ Septimò arguitur, quia vbi est prius, & posterius, ibi est primum, patet 5. metaph. c. de priori. sed in motu est prius, & posterius, ut patet 4. phys. ergo ibi erit primum, & illud non erit, nisi primum mutatum esse, non aliqua pars motus, cum sit diuisibilis in infinitas partes, nec dabilis prima pars motus.

¶ Octauò arguitur. Pono quod angelus quiescat per horam in aliquo vbi, & in ultimo instanti illius horæ mutetur ad aliud vbi, & in tempore immediato ad illud instans moueatur motu continuo, casus est possibilis, hoc scitè patet, quod illius motus erit prima mutatio, quam in instanti.

¶ Nonò arguitur. Et pono casum, quod agēs perfectum, puta calidum perfectum in instanti inducat in passum aliquem calorem, & prima pars calefacta calefaciat aliam in tempore, & alia aliam similiter in tempore, & sic deinceps quotiesque alteretur totum, hoc est possibile, ut patet à Doct. in præfenti dist. q. 12. in ratione ad vltimum argumentum. hoc scitè patet, quod illius motus alterationis datur primum mutatum, quo inducitur in instanti calefactio in aliqua prima parte.

Ad primū.

RESPONDEO ad primum contra primā partem cōcedendo casum, & dico, quod ille motus, qui fit in tempore immediato, est diuisibilis in infinitum, & quod ante quamcunque mutationem datur moueri, cum dicitur, quod mutatio illa fit transeundo punctum, concedo, & cum queritur, quod punctum transit. Dico, quod punctum, quod est in parte quanti super quod fit motus, & quia inter duo puncta est pars diuisibilis in infinitum, ideo post primum punctum, in quo quiescit mobile, mobile mouet super spacium, quod immediatè sequitur punctum in quo quiescit, & quia illud est diuisibile in infinitas partes, & per consequens diuisibile in infinita puncta, & sic in tali spacio, super quod immediatè fit motus, non potest dari primum punctum, nec prima pars cum quocunque, vel quacunque data est dabile, vel dabilis aliud, vel alia.

Ad secundum.

¶ Ad secundum de motu remissionis, & similiter de motu intensionis. Dico breuiter ad illa duo simul, quod si quilibet gradus est diuisibilis in infinitum, quod in tempore immediato ad instans quietis mobile a. mouetur motu intensionis, & concedo, quod acquiritur aliqua pars gradus, quæ est diuisibilis in infinitum, & sic pars ante partem in infinitum, & sic semper moueri præcedit mutatum esse, & cum queritur quid acquiritur per mutatum esse. Dico, quod sicut in motu locali super spacium in qualibet parte motus acquiritur alia, & alia pars spacij, & in quolibet mutato esse acquiritur aliud, & aliud punctum, sic in motu intensionis formæ in qualibet parte motus intensionis acquiritur alia, & alia pars formæ intensionis, & in quolibet mutato esse acquiritur aliud, & aliud indiuisibile, quæ continent formam intensibilem, sicut aliud, & aliud punctum in motu locali continent motum loca-

lem. Hoc idem dico de motu remissionis. Si verò gradus formæ non sit diuisibilis in infinitos gradus, sed tantum sit diuisibilis ad diuisibilitatem quantitatis, in qua recipitur. Dico quod acquiritur in qualibet parte motus aliqua pars in infinitum, ita quod nulla prima, sed vna ante aliam in infinitum, puta si spacium pedale debet calefieri, prius aliqua pars spacij calefit in infinitum, ita quod non aliqua pars prima spacij, sed ante quamcunque assignatam semper aliqua calefit in infinitum, & sic ante omne mutatum esse est moueri in infinitum, & è contra. Et concedo, quod in quolibet mutato esse aliud, & aliud punctum alteratur, & calefit.

¶ Ad quartum dico, quod sicut illius motus, qui incipit in tempore immediato ad instans quietis non est dabilis aliqua prima pars, sed ante quamlibet est alia in infinitum, & similiter aliud, & aliud mutatum esse in infinitum, ita quod ante quamcunque partem illius motus est aliquod mutatum esse, & ante quocunque mutatum esse, est aliqua pars motus. Sic dico de tempore mensurante illum motum, quod ante quamcunque partem illius est alia in infinitum, & ante quamcunque est aliquod instans illius temporis mensurans mutatum esse, & ante illud est pars temporis. Dico ergo, quod loquendo de tempore immediato ad instans quietis non datur aliquod primum instans præcedens illud tempus, sed ante quodcunque instans illius temporis datur aliqua pars temporis, sicut etiam in motu immediato ad instans quietis non datur primum mutatum esse, ita nec in tempore mensurante illum motum datur aliqd primum instans.

¶ Ad quintum dico, quod sicut ante omne moueri est mutatum esse, ita ante omne mutatum esse est aliqd moueri, & sic patet quomodo non datur prima mutatio in motu. Si dicatur, si motus incipit post instans quietis, puta transeundo aliquod spacium, nonne datur aliquod mutatum esse initians illum motum, sicut quando incipit à primo puncto spacij transire partem immediatam illi puncto, quia inter illam, & illum punctum non est alia, sic de motu & mutatione esse. Dico, quod licet inter illa, & punctum non sit alia immediata, tamen illa quæ est inter duo puncta est diuisibilis in infinitum, non enim fit diuisio à parte puncti, cum ex illa parte sit immediata puncto, & sic indiuisibilis, tamen quacunque minima data inter duo puncta est diuisibilis in infinitum. Hoc idem dico de motu, quod non diuiditur à parte mutati esse immediati, sed inter duo mutata esse est motus, qui est diuisibilis in infinitum, quia non est pars motus assignabilis immediata alicui mutato esse, quin alia in infinitum sit illi puncto propinquior, siue immediatior, ut supra dixi de partibus quantitatis comparatis ad punctum. Nam de ratione motus, vel saltem cōsequitur ratione motus est, quod sit semper diuisibilis: ergo assignata quacunque parte motus semper erit in infinitum diuisibilis, & per consequens in infinitum vna prior alia, & assignata vna habet mutatum esse continuans, & quia ante illam est alia, & alia in infinitum, sequitur, quod ante illam est aliud, & aliud mutatum esse in infinitum, & sic ante omnem partem motus est mutatum esse, & ante mutatum esse est aliqua pars motus.

¶ Ad sextum dico, quod tempus sequens instans quietis est diuisibile in infinitas partes, & sicut non potest dari prima pars, ita nec primum instans, loquendo præcise de tempore mensurante motum, immediatè sequentem instans quietis, & hoc patet ex supradictis.

AD argumenta contra secundam partem facta. *Ad argum.*

¶ Ad primum dico, quod motus non fit transeundo punctum spacij, sed fit transeundo partem diuisibilem spacij, & tunc dico, quod illius motus non datur ali-

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. L 3 quod

quod primum mutatum esse, nec illud mutatum esse, in quo primo mobile recedit à puncto est principium motus immediatè sequentis, sed bene omnia mutata esse, quæ sunt in illo motu, pertinent ad illū motum, quia continuant illū continuando partes motus, ut exposui supra q. 1. & 4.

¶ Ad secundū negatur consequentia, quia necesse est omnem motum terminari per aliquod mutatum esse, quod mensuratur instanti, quod instans adhuc dicitur instans immutationis, ut exposui supra di. 2. q. 4. & q. 9. Sed quando motus incipit, semper incipit in aliquo tempore, & ideo non potest dari primum mutatum esse: quælibet enim pars motus est diuisibilis in infinitas partes, & nulla pars potest incipere in instanti, sed bene potest terminare ad instans, quia tunc nullus motus est, nec aliqua eius pars.

¶ Ad tertium negatur similitudo de permanentibus, & successiuis, & ratio negationis est, quia motus non incipit in puncto primo quanto, quia nunquam mobile recedit à puncto nisi in tempore, ut patet, quia non recedit, nisi transeundo in partem spacij, & sic in tempore transit, & hoc satis patet à Docto, qui vult, quod motus tantum sit transeundo partē, quæ est diuisibilis in infinitum, & ideo motus non potest habere aliquid primum mutatum esse.

¶ Ad quartum dico, quæ auctoritas philosophi intelligitur quantum ad hoc, quod sicut quantitas non componitur ex indiuisibilibus, ita nec motus, nec tempus, ut patet ibi. Dico etiam, quod sicut magnitudo est diuisibilis in infinitas partes, ita motus & tempus, sed non est simile quantum ad hoc, quod sicut quantitas habet primum punctum, quod est principium, sic quæ motus & tempus, ut patet respondendo ad tertium argumentum.

¶ Ad quintū respondeo sicut ad tertium & quartū.

¶ Ad sextum dico, quod potest dari aliqua mutatio, quæ nec est principium, nec finis motus, & sic concedo casum de angelo, & dico, quod illa mutatio ad quam immediatè sequitur motus, nullo modo pertinet ad illum motum, nec est principium motus illius, sicut etiam dictū est supra q. 4. quæ substantia acquiritur per mutationem, quæ tamen non est finis alicuius motus, sed concomitatur motum, puta alterationem præcedentem, quæ immediatè terminatur ad proprium mutatum esse.

¶ Ad septimum cōcedo, quod est ibi prius & posterius, negatur tamen cōsequentia, quæ ibi sit aliquod primum: & dico, quod auctoritas philosophi intelligitur de priori, & posteriori, inter quæ est ordo essentialis, ut exponit Doc. super 7. metaph. vide ibi. Sed nulla pars motus dependet essentialiter ab alia, nec similiter ab aliquo mutato esse.

¶ Ad octauum dico, concedendo casum, quod illa mutatio, qua mutatur ab vno ubi ad aliud nullo modo pertinet ad illum motum sequentem, ut supra exposui.

¶ Ad nonum dico per idem concedendo casum illum, sed illa prima mutatio nullo modo pertinet ad motum sequentem, ut supra exposui, & sic patet responsio ad omnes istas rationes.

Contra secundam.

CONTRA secundā quæ talis est. Si ignis possit inducere aliquod primum in motu pari ratione, posset causare æquale illi simul cum eo immediatū, cum sit æqualis virtutis, & æquæ proximum passo. Arguitur primo, quia si tale agens in eodem instanti posset in passum inducere æquale: ergo in eodem instanti posset ignis, si esset perfectus, inducere infinitos gradus æquales, si potest vnum gradum inducere, patet ponendo, quæ omnes alij gradus æquales sint æquales primo inducto: consequens falsum, quia tunc posset produci actu infinitus calor intensus, quod est impossibile.

¶ Secundo. Deus in instanti potest producere in aliquod passum gratiam intensam, ut quatuor: ergo in eodem instanti producere quælibet sibi æqualem: ergo posset in eodem passu producere actu infinitam gratiam, quod est contra Doct. in tertio, distin. 13. probatur cōsequentia, quia successiue potest producere æqualem in infinitum, ergo & simul per conclusionem ipsius, quæ autem successiue probatur, quia passum est ita dispositum respectu vnius gradus sicut respectu alterius, quia nullus gradus gratiæ repugnat passo, cum sit tantum in potētia receptiua: & non videtur, quod ita non possit recipere perfectissimam sicut imperfectiore, nec etiam repugnat Deo posse producere, siue intendere gratiam in infinitum, cum sit virtutis infinitæ.

¶ Tertio arguitur, quia tunc eadem voluntas simul posset actu producere infinitas volitiones de eodem obiecto, si aliquam primam posset producere in instanti, & illæ aliz essent æquales, hoc patet per conclusionem Scoti, & quod possit vnum producere in instanti, patet, quia quando habet obiectum perfectè præsens, & nullo modo est impedita, potest in instanti producere: ergo.

¶ Quarto arguitur, quia tunc memoria secunda perfecta in nobis, si in instanti potest producere, vnam intellectionem primam: ergo in eodem potest simul infinitas producere de eodē obiecto, probatur consequentia, quia infinite sunt producibiles successiue æquales, immo sequitur, quæ si in instanti potest producere intellectionē ut duo, & simul potest producere quamlibet sibi æqualem, & sic in instanti potest intendere illam intellectionem in infinitum.

¶ Quinto arguitur, quia si conclusio esset vera: sequeretur, quod si ignis esset perfectè approximatus calefactibili, & in minimo tempore induceret aliquam partem caloris, tunc in eodem tempore induceret quamlibet partem caloris æqualem primo, & sic semper in paruissimo tempore perfectissime calefaceret calefactibile, cum sit agēs merè naturale, oppositum autem experimur.

¶ Sexto sequeretur inconueniens contra philosophum, quia semper in principio motus cessaret motus, probatur quia alterans in principio alterationis inducit in passum aliquam partē formæ acquisibilis per alterationē: ergo in tali principio motus potest, immo necessariò inducit quamlibet partem æqualem, si alterans est agēs naturale, & sic in principio cuiuscunque motus alterationis cessaret motus.

¶ Septimo arguitur, quia tunc graue in minimo tempore descenderet in centrum, probatur quia in aliquo minimo tempore pertransiret aliquam partem medij: ergo in eodem tempore pertransiret quamlibet æqualem primæ, & sic patet, quæ semper in minimo ipse descenderet, cuius oppositum experimur.

¶ Octauo arguitur sic, quia tunc sequeretur, quæ angelus posset omnem distantiam in instanti pertransire, quæ est contra Doct. infra q. 11. probatur consequentia, quia in instanti potest transire de loco ad locum, ita quæ potest pertransire tantum spacium: ergo in eodem instanti potest pertransire omne æquale, & sic in instanti potest pertransire spacium quantumcunque distans.

¶ Nono arguitur, quia si sic esset: tunc sequeretur, quod angelus in instanti posset esse in loco quantumcunque magno, quod est contra Doct. in secundo, dist. 2. q. 6. probatur consequentia, quia virtute propria in instanti potest esse in tanto loco, & successiue in alio, & alio loco: ergo in eodem instanti simul potest esse in loco quantumcunque magno, quia in eodem instanti potest esse in loco quocunque æquali illi primo.

¶ Decimo arguitur, quia sequitur, quod angelus in in-

in instanti similiter possit esse in loco quantumcunque minimo, siue paruo, quod est contra Doct. ubi supra: probatur consequentia, quia in instanti potest esse virtute propria in loco ita paruo infra totum locum sibi adæquatum, ut patet à Doct. in secundo ubi supra: ergo potest simul esse in loco quocunque sibi æquali: & sic descendendo sequitur, quod potest esse in loco quantumcunque minimo, siue paruo.

¶ Undecimò sequitur, quod angelus simul in eodem instanti possit esse in omni loco, puta pedali: ergo in eodem instanti simul potest esse in omni loco equali, patet, quia successiue, siue in alio & alio instanti potest esse in alio, & alio loco pedali: ergo simul in omnibus, nec valet dicere, quod simul esse in omnibus, repugnat sibi, quia angelus est in potentia receptiua ad omnem locum, ut patet à Doct. ubi supra.

¶ Duodecimò arguitur, quia tunc sequitur, quod angelus possit simul in instanti loqui angelo quantumcunque distanti, quod est contra Doct. infra dist. 9. probatur cōsequentia, quia in instanti potest loqui angelo distanti, puta per spacium pedale: ergo in eodem instanti simul potest loqui angelo distanti per æquale spacium etiam in infinitum.

¶ Tertio decimo arguitur, quia idem obiectum præsens intellectui in ratione obiecti actu intelligibilis posset simul in eodē intellectu producere plures intellectiōnes equales primæ, si illa prima esset producibilis in instanti, & sic quasi infinitas simul; quod videtur manifestè falsum.

RESPONDEO ad primum concedo illud, scilicet quod simul posset producere equales, & cū infertur: ergo calorem infinitum negatur, quia aliquis gradus posset repugnare, cum nulla qualitas posset nec simul, nec successiue produci intensiue infinita, aliquis enim gradus maior repugnaret, ut patet à Doctore in tertio, dist. 13. Dico secundo, q̄ si potest producere primam partem motus, scilicet mutationem, qua acquiratur in instāti propria pars alicuius gradus, quod simul posset inducere omnem æqualem etiam in infinitum à parte post: sed tunc non sequitur, quod producat infinitum intensiue, ut supra patuit, quia tantum produceretur vnus gradus intensiue, qui esset diuisibilis in infinitas partes.

Gratia non est intensibilis in infinitum. ¶ Ad secundum dico, q̄ si gratia esset intensibilis in infinitū, q̄ Deus simul posset producere, sed non est intensibilis in infinitū, ut probat Doc. in 3. di. 13.

¶ Ad tertium negatur, q̄ si possit simul producere plures volitiones de eodem obiecto, ratio est, q̄a volitio tantum habet esse, ut continuatur ab eadem voluntate, & sic in continuo fieri, ut patet à Doct. in primo, dist. 3. q̄. ult. & in quolib. q̄. 13. ideo ipsa voluntas tantum continuaret vnā de eodem obiecto, & ipsa manente alia non posset causari, sed ipsa posset intendi. Et si potest produci prima pars alicuius gradus volitionis in instanti, & quælibet ei æqualis, & dic ut dictum est ad primum.

¶ Ad quartum dico similiter, ut dixi ad tertium.

¶ Ad quintum dico, q̄ bene sequitur de instanti, sed non de tempore, quia pro instanti habet passum perfectè approximatum: passum enim nō est perfectè approximatum agenti naturali, nisi in punctū, ut patet à Doct. q̄. 9. ideo si potest in eodē passo producere primam partem alterationis, & quælibet sibi æqualem poterit producere, cum sit agēs æqualis virtutis, & æquè approximatum passo. Sed quando producat aliquam partem in tpe, & per consequens successiue non sequitur, q̄ simul in eodem tempore possit aliā producere, q̄a ex quo continuo successiue acquiratur, si vna pars acquirat præcise in tanto tpe,

pars sequens æqualis ab illo agente nō potest simul in eodem tempore produci, sed bene in equali tpe. Si enim secunda pars induceretur in eodē præcise tempore, & eodem simpliciter motu; sequitur, q̄ illa secunda pars nō acquiratur successiue post primā partē, q̄ tamen requiritur. Sit ergo ignis virtutis, ut quattuor, & habeat passum approximatum, si potest producere calorem, vel aliquam partem in tempore vnus horæ, partem æqualem, sequentem potest producere in equali tempore, sed nō præcise in eodem tempore, quia tunc illa secunda pars nō acquireretur successiue post primam partem, quæ ponit primæ parti succedi, & si esset agens virtutis ut octo posset producere illam primam partē in duplo minori tpe, sed non est sic, quando producit primam partē in instanti, quia tunc vna non habet succedere alteri, sed sic in instāti produceret primam, ita posset quamlibet æqualem illi primæ simul in eodem instanti producere.

¶ Et per hoc patet responsio ad sextum, q̄ nō potest cessare motus in principio ipsius, cū necessariò acquirat semper successiue vnā partem post aliam.

¶ Ad septimū dico, q̄ graue, nec pertransiret medium in eodem tempore, quo pertransit aliquam primam partem, quia ille trāsitus, ex quo esset successiue, necessariò transiret vnā partem post aliā, bene posset secundam partem æqualem primæ pertransire in equali tempore, & dic ut supra ad quintum argumentum. Dico secundo, q̄ in eodem tempore, quo habet aliquam primam partem, tamē diuisibilem in infinitum non habet secundam æqualem primæ: & ideo non sequitur, quod in eodem tempore possit pertransire secundam.

¶ Ad octauum de angelo dico, q̄ si in eodem instāti haberet aliud spacium æquè sibi p̄pinquum, sicut primam partem spacij, q̄ posset simul in eodē instanti pertransire illud. Sed quando angelus est in aliquo loco, q̄ habet spacium puta vnus miliaris perfectè propinquū virtuti suæ, ut possit illud in instāti pertransire, in eodem instanti non habet spacium sequens propinquum perfectæ virtuti angeli, cum ipse angelus sit virtutis finitæ, & limitatæ, ideo aliquo d magnum spacium poterit ei facere resistentiam, ut patet à Doct. q̄. 9. dist. 2. secundi.

¶ Et per hoc patet responsio ad nonum, & decimum argumentum.

¶ Ad vndecimū dico, q̄ simul non potest esse, nec in duobus locis adæquatis, ut supra dixi, sed qñ in instanti sit in vno loco, in eodem instanti definit esse in priori loco, ut supra exposui. Et cum dicitur, q̄ si in instanti potest esse in loco pedali, q̄ in eodem potest esse in equali, dictum est, q̄ posito, quod in instanti possit esse in alio equali, quod etiam in eodem recederet à primo. Dico etiam, q̄ in eodem instanti non posset esse in quocunque æquali, quia nō quodcunque æquale erit ei æquè proximum.

¶ Ad duodecimum dico, sicut dixi ad octauum, & nonū, quia non quælibet distantia æqualis primæ esset sibi æquè propinqua, & proxima.

¶ Ad tertium decimum dico, ut dixi ad tertium de voluntate: illud enim obiectum quandiu esset præsens intellectui in ratione obiecti actu intelligibilis tantum continuaret primam intellectiōnem.

CONTRA tertiam arguitur probando, q̄ esset verè motus; & præsuppono, q̄ alteratio inducatur in spacio vnus horæ, & q̄ prima pars inducatur in instanti, & secunda in alio instanti sequente tempus intermediū ad primū instās, & sic deinceps quousq; inducatur totus calor, in quē est alteratio. Arguo primò sic tota ista alteratio mensurat tpe vnus horæ: ergo est verè motus, quia tempus nō est sine motu, cum tempus sit passio motus, ut patet 4. physic.

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. L 4 § 56

Quomodo Angelus nō potest esse in duobus locis adæquatis.

Contra tertiam.

¶ **Secundò**. Alterabile a. verè alteratur, & non in instanti: ergo in tempore, sed quod alteratur in tempore verè mouetur, et patet.

¶ **Tertiò**. Omnis forma, quæ successiue acquiritur, acquiritur verè per motum, sed talis calor acquiritur successiue, pater, quia partibiliter patet, quia in alio, & alio instanti acquiritur alia, & alia pars.

Responsio.

R E S P O N D E O ad primum, negatur, & mensuretur tempore, sed alia & alia pars acquiritur præcisè in alio, & alio instanti: & cum dicitur acquiritur per horam. Dico primò, quòd tempus mensurans quietem nò est propriè tēpus actuale, vt patet in d.2. secūdo à Doc. Dico secūdo posito, qd sit tps actuale sunt ibi plura tpa, quia instantia illa, quibus acquiritur alia, & alia pars nò pertinent ad illa tēpora, non enim continuant tempus quietis, quia illis instantibus tantum mensurantur mutata esse. Dico vltro, quòd etiam posito, quòd pertinerent ad tempus horæ mensurans quietem, quòd nec in toto illo tempore, nec in aliqua parte temporis illius est aliqua alteratio, vt patet, quia illa tantum in instanti acquiritur, & per consequens illud tempus nullo modo mensurat illam alterationem.

¶ **Ad secundum** dico, quòd tantum alteratur in alio & alio instanti, quia in alio, & alio instanti acquiritur alia, & alia pars, secundum quas dicitur alterari in alio & alio instāti, sed in temporibus intermediis nullo modo alteratur, cum nihil formæ tunc acquiritur.

¶ **Ad tertium** dico, quòd non acquiritur successiue, & cum dicitur, quòd acquiritur partibiliter. Cōcedo ergo successiue negatur, quia in successione partes, secundum quas est successio continuatur secundum aliud, & aliud indiuisibile, vt exposui in isto secundo, dist.2.q.1. & 4. hic autem nulla esset talis continuatio, vt patet intuenti.

*Contra quæ-
sum quid sit
mutari.*

C O N T R A quartam quæ talis est. Mutari est aliqd aliter se habere nunc indiuisibiliter, quàm prius se habuerit diuisibiliter arguitur. Primò sic, in illo vltimo instanti mobile quiescit ergo nò mutatur, patet, quia quies opponitur motui, antecedens patet à Doct. dist.2.q.9. istius secundi. vbi vult, qd illud dicatur instans immutationis, siue quieris.

¶ **Secundò** sic. In illo instanti indiuisibili mobile nihil acquirit: ergo non mutatur: consequentia patet, quia mutari positiue est aliquid acquirere, quod prius non habuit: antecedens patet, quia alteratio acquiritur tantum in tempore præcedente, illud instans patet, quia in illo instanti cessat tota alteratio.

¶ **Tertiò**. Si in illo vltimo instanti aliquid formæ per alterationē acquisibilis acquiritur: quæro quid sit illud, aut est pars quanta, aut gradus diuisibilis, de quo supra, & hoc non, quia acquiruntur diuisibiliter, & sic non in instanti.

¶ **Quartò**. Si mutari est aliter se habere nunc indiuisibiliter: ergo in quolibet instāti temporis quo fit motus mobile mutatur: & tunc quæro, vt prius quid acquiritur in quolibet mutato esse, aut diuisibile, aut indiuisibile, non primò, quia illud acquiritur per motum, & in tempore, nò secundò, quia tunc mobile non diceretur mutari secundum puta calorem, quia tunc nec calor, nec pars caloris acquiritur, cum sit verè diuisibilis.

¶ **Quintò**. Quia angelus de vno vbi ad aliud potest transire, sic quòd verè mutatur, quia in illo instanti acquirit nouum vbi, quod prius non habuit, & tamen non se habuit prius diuisibiliter, cum ille transitus tantum fuerit in instanti.

¶ **Sextò** arguitur, & pono casum, quòd a. moueatur ad albedinem per horam, & in vltimo instanti

illius horæ per diuinam potentiam albedo anihiletur & inducatur nigredo, patet quòd a. in toto tempore mutatur, quia habet albedinem, quam prius non habuit, & tamen non se habet nunc indiuisibiliter respectu albedinis per motum acquisitæ, patet quia in vltimo instanti illius horæ definit esse sub albedine.

¶ **Septimò** arguitur. Quia si oportet a. diuisibiliter se habere prius: sequitur, quòd materia non mutaretur ab vna forma substantiali ad aliam, quod est contra philosophum in pluribus locis, quòd autem sequeretur, patet, quia forma substantialis acquiritur in instanti, & in parte præcedenti non fuit sub forma.

¶ **Octauò** arguitur, quia mobile puta a. sicut in qualibet parte motus habet esse diuisibiliter, quia quælibet pars est diuisibilis, & diuisibiliter acquiritur, ita in quolibet mutato esse habet esse indiuisibiliter: ergo non videtur verum, quòd mutari est aliter se habere nunc indiuisibiliter, quàm prius se habuit diuisibiliter, cum in toto tempore præcedenti ita habeat esse indiuisibiliter, quia in quolibet mutato esse sicut & diuisibiliter, vt in qualibet parte motus.

¶ **Nonò** arguitur. Sequeretur, quòd alicuius successiui daretur primum instans sui esse, patet, quia in vltimo instanti verum esset dicere mobile in isto instāti vltimo est calidum, & in toto tempore præcedenti non fuit calidum, qui tamen calor successiue acquiritur, patet quia per motum: ergo conclusio illa non est vera.

¶ **Decimò** arguitur de diuisibilitate, aut enim accipitur ista diuisibilitas ex parte formæ acquisibilis, siue formæ fluentis, aut accipitur pro ipso fluxu formaliter accepto. Hæc distinctio patet à Doctore in pluribus locis. Si primò, contra, quia tota illa forma est immobilis in vltimo instanti, & sic in illo instanti non se habet indiuisibiliter. Si secundò, contra, quia talis fluxus, cum sit respectus partis prioris ad partem posteriorem erit simpliciter indiuisibilis: nulla enim relatio est diuisibilis in plures partes, vt patet. Tum etiam quia quælibet relatio oritur in instanti, scilicet positus fundamento & termino, & sic non acquiritur diuisibiliter, & per consequens in toto tempore præcedente, ita mobile se haberet indiuisibiliter, sicut in vltimo instanti illius temporis.

¶ **Vndecimò** arguitur, quia si mutari esset, &c. Tunc Doctor sibi contradiceret in pluribus locis, vbi vult, quòd sit verè mutatio, licet non se habuerit subiectum diuisibiliter prius, patet, quia in primo dist.39. dicit & alibi, quòd transitus de contradictorio in contradictorium semper est cum mutatione, qui tamen transitus multoties fit in instāti. Dicit etiam in quarto, distinct.10. quòd corpus Christi verè mutatur, loquēdo de mutatione, quæ est ad alterum, quādo acquirit nouam præsentiam in eucharistia, quàm tamen acquirit in instanti, vt vult Doctor in quarto, distinct.7. quòd in vltimo instanti prolationis verborum fit corpus Christi in eucharistia, & multa alia dicit in diuersis locis, vbi expressè concedit veram mutationem, vbi subiectū tantum aliter se habet nunc indiuisibiliter, & nullo modo prius se habuit diuisibiliter.

¶ **Duodecimò** arguitur. Quia sequeretur, quòd forma, quæ per motum acquiritur, verè mutaretur, quod est contra Doctores, qui vult, quòd tantum subiectum mutetur, vt patet in secundo, distinctio.2. quæst.4. & in quarto, distinct.11. probatur consequentia, quia illa forma in tempore præcedenti habet esse successiuum, & diuisibile, quia in motu, & in tempore, & in vltimo instanti habet esse

*Diuisibilitas
in duobus
modis sumi
potest.*

*An corpus
Christi mu-
tetur.*

esse indiuisibiliter, quia præcisè in mutato esse & in instanti, ut patet.

RESPONDEO ad primum, & dico, quòd quies propriè tantum opponitur motui, & ideo sicut motus mensuratur tempore, ita & quies, & ideo in ultimo instanti terminante motum mobile non quiescit, tamen illud ultimum instans dicitur instans quietis, quia in illo instanti terminatur motus, & mobile non mouetur, & sic datur primum instans quietis, cum dicitur, si quiescit: ergo non mutatur. Dico, quòd tantum debet inferri: ergo non mouetur, quia motus propriè opponitur quieti, ut dixi, sed non sequitur de mutari.

Ad secundum dico primò, quòd in illo ultimo instanti acquirit aliquem gradum formæ, secundum quam fit intensio, licet ille gradus sit diuisibilis secundum aliquos, vel indiuisibilis, & q̄ talis gradus acquiratur, patet per Doct. quæst. 9. de motibus intensiois, & remissionis concurrentibus, ubi dicit, q̄ in aliquo ultimo instanti inducitur gradus incòpossibilis, &c. Secundò potest dici, q̄ in toto tempore præcedente illud instans semper forma est in fieri, & successiue per motum acquiritur, & in ultimo instanti ipsa est completè in facto esse, ita q̄ in tempore præcedenti non potest dici calidum, nunc est, sed continuè fit, & in ultimo instanti verum est dicere calidum, nunc est, non q̄ in illo instanti aliquid caloris inducatur, sed totus in tempore præcedenti inducitur, sed quia in tempore præcedenti semper est in continuo fieri, & per motum continuè acquiritur, patet, quia in toto illo tempore mobile verè mouetur ad calorem, ideo non potest dici in aliqua parte illius temporis calidum est, sed calidum continuè fit, primus tamè modus videtur rationabilior, scilicet quòd in illo ultimo instanti aliquid formæ acquiratur. Sustinendo tamen secundum modum dicendi, cum dicitur, non mutatur positiue, nisi acquirendo aliquid. Dico, quòd in illo instanti dicitur præcisè mutari positiue ad calorem, quia in illo instanti perfectè calidum est, ita quòd non est amplius in continuo fieri, sed in facto esse, & propriè in illo instanti verum est dicere calidum est, & immediatè ante hoc non fuit, quia erat in fieri.

Ad tertium patet ex supradictis.

Ad quartum potest responderi sicut ad secundum. sc. quòd in quolibet instanti acquiritur aliquid formæ, & cum dicitur, aut est diuisibile, aut indiuisibile, potest dari utriusque, cum dicitur, q̄ diuisibile acquiritur tantum per motum. negatur, patet quòd in ultimo instanti inducitur gradus formæ incòpossibilis formæ corrumpebdæ. Si teneatur quòd sit indiuisibilis, patet quòd mobile diceretur mutari secundum gradum caloris indiuisibilem. Secundò tenendo secundum modum dicendi diceretur, q̄ in tempore præcedenti instans aliquid formæ acquireretur, sic quòd in illo etià paruo tempore esset in fieri, & in instanti immediatè sequenti esset in facto esse, patet quia si per tempus immediatè sequens non intenderetur amplius forma, illa pars formæ esset in illo instanti in facto esse.

Ad quintum dico, quòd licet angelus transeat in instanti & acquirat nouum ubi, tamen non dicitur propriè mutari, quia mutari propriè est terminus immediatus alicuius motus, licet ergo sit ibi mutatio, tamen non dicitur propriè mutatio, quia ut supra exposui mutatio, propriè terminat immediatè aliquem motum.

Ad sextum dico, quòd posito tali casu mobile non diceretur mutari propriè, quia non in aliquo indiuisibili. Dico secundò, quòd est impossibile, q̄ datur præcisè aliquis motus, & quòd non termi-

netur ad aliquod mutatum esse sicut non posset dari aliquod tempus sine instanti terminante.

Ad septimum concedo, quòd materia non propriè mutaretur, ut patuit supra respondendo ad quintum argumentum.

Ad octauum facilis est responsio, quia in ultimo instanti dicitur propriè mutari, quia in illo terminatur totus motus, ita quòd post illum non sequitur aliqua pars motus in alijs, aut præcedentibus semper post vnum instans immediatè sequitur motus. Et vltra dico, quòd licet in omnibus illis instantibus semper mobile se habeat indiuisibiliter, quia tamen inter illa instantia, siue mutata esse semper se habet diuisibiliter, ideo dicimus quòd in ultimo instanti se habet indiuisibiliter, & in toto tempore, & in qualibet parte temporis præcedentis se habuit diuisibiliter, & successiue.

Ad nonum dico, q̄ licet forma acquisita per motum in ultimo instanti habeat primum esse, quia in illo verè est, & in illo cessat omnis motus, tamen respectu motus non potest dari primum sui esse, quia in nullo instanti verum est dicere motus est, cum necessariò sit in tempore.

Ad decimum dico breuiter, q̄ ista diuisibilitas accipitur ex parte motus, quia quælibet pars semper diuisibiliter acquiritur, accipitur etiam ex parte formæ non absolute, sed pro quanto successiue, & diuisibiliter acquiritur, ita quòd in toto tempore præcedenti semper diuisibiliter acquiritur, ita q̄ semper vna pars post aliam, sed in ultimo instanti habet esse acquisitum, licet enim sit in se diuisibilis, non tamen in illo instanti dicitur diuisibiliter acquiri.

Ad vndecimum dico, quòd non contradicit sibi, & concedo, q̄ in pluribus locis concedat mutationem eo modo, quo argutum est ibi, tamen diceret, quòd non esset mutatio propriè dicta, cum mutatio propriè dicta sit semper terminus alicuius motus, ut ipse exponit in secundo, distin. secunda, quæstio. quarta.

Ad duodecimum dico, q̄ mutari propriè est respectu subiecti, quod in tempore præcedenti habet esse sub forma semper diuisibiliter, & successiue, ita q̄ acquiritur sibi alia & alia pars, & in ultimo instanti indiuisibiliter, quia præcisè sub forma in esse quieto, & sic dicitur aliquid propriè mutari, quando in aliquo tempore acquirat formam successiue, & in ultimo instanti illius habet formam in esse facto, & non in fieri.

QVINTA conclusio est ista. Nulla pars mobilis est equè propinqua agenti, sed pars propinquior alteri parti in infinitum, sed solus punctus mobilis est se toto immediatus agenti. Ista conclusio habet plures partes, contra quas arguam, & primò contra primam partem, scilicet quæ talis est nulla pars mobilis est equè propinqua agenti, & primò arguo sic: quia angelus potest in instanti mouere aliquod corpus: ergo omnes partes illius sunt equè propinquæ: antecedens patet, quia in instanti potest seipsum mouere de loco ad locum, ut supra patuit: ergo & aliud corpus, cum non videatur maior ratio, & hoc patet à Doctore in quarto, distin. 45. de agilitate corporum, consequentia patet, quia si omnes partes mobiles non essent æquè propinquæ angelo mouenti, non posset illud mouere in instanti.

Secundò arguitur, quia si nulla est æquè propinqua, sequitur, q̄ agens nullo modo posset mouere mobile, patet, quia si nulla pars ipsius est equè propinqua, nullo modo erit motus illius mobilis, oportet enim agens per contactum habere mobile præsens, vel secundum se totum, vel secundum aliquam partem, quæ ipsi moueri sit immediatè propinqua.

Terzio

Angelus non
mutatur.

Quid sit
mutari pro-
priè.

Contra quin-
tam.

¶ Tertio arguitur sic, si punctus est se toto immediatus agenti: ergo aliqua pars ipsius mobilis erit æquè immediata, patet consequentia, quia cū agens habeat punctum mobilis æquè immediatū, sequitur quod post punctum habebit partem mobilis æquè immediatam, quia illa pars est immediata puncto: non enim punctus est immediatus puncto.

¶ Quarto arguitur, quia si sic esset, sequeretur qd ignis approximatus calefactibili nunquā posset calefacere illud, patet quia si aliqua pars nō esset primo immediatè propinqua igni nō posset calefieri: immo sequitur vltra, quod nulla pars calefactibilis posset immediatè calefieri, si nulla sit æquè immediata.

¶ Quinto. Sequitur ergo, quod si nulla pars mobilis puta calefactibilis sit immediata agenti, siue calefacienti, quod pars distans esset æquè calefactibilis sicut pars propinqua, patet consequentia per te, quia nulla pars est æquè propinqua, siue immediata.

¶ Sexto arguitur de agente per contactum corporalem, quod habeat aliquam partem mobilis æquè immediatam. Et pono casum, quod ignis pedalis sit præsens parti pedali, puta aeris vel ligni, & tangat illam & nullū sit impedimētum, nec ex parte ignis, nec ex parte aeris vel ligni, tunc sequitur, qd immediatè calefaciat partem illam pedalem, & sic aliqua pars ipsius calefactibilis sit æquè immediata igni calefacienti.

¶ Septimo arguitur de agente per contactum tantum virtualē, & primo de sole, qui habet omnes partes aeris illuminabilis, æquè propinquas, & immediatas, aliter nō illuminaret totum aerem in instanti, patet etiam de multis aliis agentibus per contactum merè virtualem, de quibus non oportet discurrere.

¶ Octauo arguitur, quia idem videtur sequi de angelo, qui mouet se super aliquo spacio, qui si nō habet partem spacij æquè immediatam, quod æquè primo trāssit totum spacium, vel nullo modo poterit illud transire, si non habet aliquam partem æquè propinquam.

¶ Nono arguitur sic agens in aliquo tempore alterat partem mobilis: ergo habet aliquam partem æquè immediatam, scilicet illam, quam immediatè alterat.

¶ Decimo. Si agens non habet aliquam partem æquè immediatam in principio motus, sequitur, quod in toto motu nunquam habebit aliquam partem æquè immediatam, quod videtur falsum, consequentia patet, quia non sit magis præsens parti remotæ per motum, quā parti propinquæ, quia vtroque habet partem diuisibilem in infinitas partes.

¶ Undecimo arguitur, quia aliquis motor corporalis æquè primo, & æquè immediatè tangit aliquam partem mobilis, & non tantum præcisè in puncto; ergo illa erit æquè immediata ipsi motori, sicut & punctus: antecedens patet per experientiā, consequentia similiter patet, quia ideo punctus est immediatus motori, quia immediatè tangitur ab eo: ergo cum aliqua pars immediatè tangatur, sequitur quod æquè erit immediata ipsi motori.

¶ Duodecimo arguitur ex dictis Doct. quia angelus potest esse æquè primo in aliquo spacio diuisibili, vt in loco sibi adæquato, vt patet à Doctore in secundo, distinctio. 2. quæst. 6. vel septima. ergo æquè primo est in omni parte, cum sit simpliciter indiuisibilis: ergo æquè immediatè videtur, quod possit mouere se per illud spacium, & per consequens videtur, quod omnes partes illius sint ipsi an-

gelo æquè propinquæ, & similiter æquè immediatè.

C O N T R A secundam partem arguitur, qd si pars esset semper propinquior alteri parti in infinitum, sequerentur multa inconuenientia. primo, qd mouens lapidem nō posset incipere motum, nisi actu moueret partes infinitas, patet, quia si mouet prius partem propinquā: & ista datur semper pars propinquior in infinitum: ergo non potest illam propinquam mouere, nisi moueat semper actu infinitas partes: immo sequitur, quod in quacunque minima parte motus semper moueat partes infinitas etiam in infinitum, quod videtur impossibile.

¶ Secundo sequitur, qd angelus sit applicatus primo mobili punctualiter, qd non possit incipere mouere partem cœli, quin simul moueat secundum partes actu infinitas, cum in infinitum vna sit propinquior alteri secundum conclusionem.

¶ Tertio sequitur, quod mouens lapidem nō poterit ipsum mouere secundum ultimam partem, patet, quia quacunque data semper habet propinquiorem in infinitum.

¶ Quarto sequitur, qd igitur habens calefactibile per seclè præsens & dispositum, qd non possit ipsum secundum aliquam partem immediatè calefacere, nisi simul calefaciat infinitas partes, patet, quia semper propinquiorem calefacit, sed semper in infinitum alia est propinquior alteri.

¶ Quinto pono casum, qd ignis sit adæquatè præsens ligno pedali, tunc sequitur, qd simul potest omnes illas partes calefacere: ergo vna non erit propinquior altera, quia tunc simul non calefieret, & æquè primo, vt patet.

¶ Sexto sequeretur, qd Deus nō posset æquè primo, & æquè immediatè mouere lapidem, patet quia propinquior prius mouetur.

¶ Septimo sequitur, qd Deus non posset æquè primo calefacere aliquod lignū, quia oporteret prius calefacere partem propinquiorem, & pars semper est propinquior alia in infinitum.

¶ Octauo sequitur, qd sol nō posset simul illuminare aerem, quando ascendit ad hemispermium nostrum, quia necessariò prius illuminaret partem propinquiorem in infinitum.

¶ Nono sequitur, qd agens non possit aliquandò habere partem perfectè propinquam, patet, quia vna est propinquior altera in infinitum, & sic quacunque data semper est alia propinquior, & sic nunquam posset assignari aliqua pars perfectè propinqua.

¶ Decimo sequitur, qd idem graue non posset se ipsum mouere secundum omnem partem, & hoc simul, quia nulla pars esset ei propinqua, sed vna propinquior altera in infinitum, consequens est contra Doct. in secundo, dist. 2. q. 10.

¶ Undecimo sequitur, qd angelus nō posset simul transire aliquod spacium, quia necessariò transiret partem propinquiorem prius, immo partem propinquiorem in infinitum: consequens est contra Doct. in secundo, dist. 2. q. 11. & 12.

¶ Duodecimo sequitur (tenendo, qd gradus intensiōis sit diuisibilis in infinitum) qd agens nō posset simul inducere in passum aliquem vnum gradum, puta caloris, quia prius induceret propinquiorem in infinitum.

C O N T R A tertiam partem arguo probando, quod solus punctus non sit immediatus agenti. Primo sic. Pono casum, quod a. sit mouens b. puta lapidem, & per te solus punctus lapidi est immediatè propinquus. a. ergo incipit mouere primo lapidem secundum punctum: & tunc quæro, aut in tempore, aut in instanti, non primo, quia ex quo habet

Contra secundam partem arguitur.

Contra tertiam partem.

habet passum perfectæ præsens secundum punctum: sequitur, quod non in tempore moueat, ut patet per rationem Doct. q. illa. 9. ubi probat, quod non possit dari prima mutatio. Tū quia si moueretur in tempore, ibi esset successio, & hoc non, quia punctus est simpliciter indiuisibilis, non secundo, quia motus non fit in instanti.

¶ Secundò arguitur, quia sequeretur, quod nunquam graue posset moueri ab aliquo agente secundum aliquam partem, patet, quia solus punctus est immediatus agentis: ergo tantum secundum punctum mouet, patet, quia tantum secundum illud mouet, quod est sibi immediatum & propinquum, cum moueat secundum contactum.

¶ Tertio arguitur, quia sequitur, quod in toto motu lapidis deorsum nunquam aliqua pars, quia sequitur, quod in toto motu lapidis deorsum nunquam aliqua pars moueatur, nec per consequens ipse lapis, patet, quia in toto motu tantum est immediatum alicui puncto modo vni, modo alteri, & sic ille motus non videretur continuus.

¶ Quarto arguitur, quia sequitur, quod intelligentia applicata orbi habet tantum orbem perfecte, & immediate propinquum secundum aliquem punctum, & sic sequitur, quod motus orbis semper incipiat à puncto, & sic orbis diceretur præcisè moueri secundum aliud, & aliud punctum, cum secundum punctum tantum sit immediatus, & perfecte propinquus orbi, quod est inconueniens.

¶ Quintò arguitur, quia sequitur, quod alteratio, puta calefactio ligni primò, & immediate incipiat à puncto, ita quod lignum primò, & præcisè fiat calidum in puncto, & sic talis calefactio, siue alteratio fiet in instanti, ut supra paruit, quod est inconueniens.

¶ Sextò arguitur, quia sequitur, quod lignum tantum alteraretur secundum aliud, & aliud punctum, & sic tantum fieret calidum secundum aliud, & aliud punctum, & nunquam aliqua pars esset calefacta, cuius oppositum videmus, & quod hoc sequatur, patet, quia lignum nunquam est immediate propinquum calefacienti, nisi secundum punctum.

¶ Septimò arguitur, quia sequitur, quod sit impossibile ignem posse calefacere, nec aliquod totum calefactibile, nec aliquam eius partem, patet, quia cum sit agens de necessitate, & tota virtute semper prius calefaciet propinquius, & immediatis calefactibile, & quia in tota alteratione semper habet calefactibile immediate propinquum secundum punctum aliud, & aliud: necessario sequitur, quod nulla pars poterit calefieri.

¶ Octauò arguitur, quia sequitur, quod punctus calefactibilis calefiat intensiue quantum intendi potest à tali agente, antequam aliqua pars calefactibilis aliquo modo calefiat, quod est inconueniens. Probatur sequela, quia ex quo habet calefactibile, perfectissime præsens tantum secundum punctum: ergo in illo puncto producat calorem perfectissimum, quem potest producere, cum sit agens naturale, & per modum naturæ.

¶ Nonò arguitur, quia sequitur, quod nulla alteratio possit esse continua, patet per præmissa, scilicet quia alterabile continuè alteraretur secundum aliud, & aliud punctum, & non secundum aliam, & aliam partem, modo inter indiuisibilia non potest esse continuatio, ut exposui in secundo, dist. 2. q. 1.

¶ Decimò arguitur, quia sequitur, quod nullum mobile poterit pertransire aliquod spacium, nisi tantum punctualiter, patet, quia primò transijt, quod est immediate propinquum, sed nulla pars spacij est immediate propinqua, sed solus punctus, ut patet per Doct. & sic nullum mobile poterit moueri

super aliquo spacio motu continuo, & locali, quod est absurdum.

¶ Undecimò arguitur. Pono casum, quod ignis sit præsens ligno calefactibili, & primò, & immediate lignum sit præsens punctualiter, tunc sic primò punctus calefiat. Quæro quid calefiat immediate post punctum, aut aliud punctum, aut aliqua pars ligni, non primo. Tum quia sicut primum punctum calefit in instanti, ita & secundum, & ita tota calefactio esset composita tantum ex mutatis esse. Tum quia si punctum secundum calefit, aut illud est immediatum primo puncto, aut mediatum, non primo, quia punctum non est immediatum puncto, non secundo, quia quæro quomodo ignis fiat præsens secundo puncto, quin fiat præsens partibus intermediis, & sic prius habebit partem intermediam immediate præsentem, quod est contra Doct.

¶ Duodecimò sequitur, quod angelus nullo modo possit moueri motu continuo, quod est contra Doct. in illa q. 9. probatur consequentia, quia semper immediate habet spacium præcisè punctualiter præsens, & sic semper transijt in puncto, &c.

RESPONDEO, & prius præmitto quam *Responsio.* dam expositionem conclusionis, cum dicit Doct. quod agenti nulla pars mobilis est immediate propinqua, siue æquè propinqua, sic intelligitur, quod ex quo quælibet pars mobilis semper est diuisibilis in infinitum, ideo non potest assignari aliqua pars propinqua, quin alia sit propinquior propter sui diuisibilitatem, est tamen aliqua pars saltem secundum quantitatem ita propinqua agenti, quod agens potest agere circa illam, illa tamen non est sic propinqua, quin alia sit propinquior, aliter illa pars non esset diuisibilis in infinitas partes; quia verò punctus est indiuisibilis, ideo potest esse immediatus agentis, quia non habet partem, quæ possit esse immediatior, ideo se totus est immediatus agentis, & nulla pars est se tota immediata agentis, quia quacunque signata in infinitum, alia est propinquior, & immediatior.

¶ Hoc præmissis respondeo sigillatim ad omnes rationes.

¶ Ad primam. Dico primò, quod conclusio intelligit de mobili pro quanto mouetur motu proprio, & sic nulla pars mobilis est immediate propinqua agenti, siue mouenti, immò assignata quacunque, adhuc alia est immediatior, & sic in infinitum. Dico secundò, quod posito, quod lapis moueatur in instanti, negatur tamen, quod omnes partes mobiles sint æquè immediate ipsi angelo mouenti, immò nulla pars est sibi immediate propinqua, quia aliqua data, adhuc alia est propinquior. Et cum dicitur, quod si non sint omnes æquè immediate, & æquè propinquæ, quod non poterit moueri in instanti: Dico, quod nulla est immediata, nec sequitur non est immediate propinqua: ergo non potest minueret negatur ista consequentia, quia ad hoc ut moueat, non est necesse, quod pars mobilis sit immediate propinqua, cum hoc sit simpliciter impossibile, sed sufficit, quod sit propinqua eo modo, quo potest esse propinqua. Sufficit etiam, quod pars secundum quantitatem sit propinqua, sed non de partibus proportionalibus, cum ille sint infinitæ.

¶ Ad secundum negatur consequentia, quia potest habere sufficientem propinquitatem ad hoc, ut possit mouere, licet non habeat æquè immediate propinquam propter causam superius dictam, cum dicitur, quod agit per contactum. Dico primò, quod non est necesse agens tangere passum corporaliter, ut patet à Doctore in secundo, & in quarto. Dico secundò, quod posito, quod tangat, adhuc non sequitur, quod

quodd tangat aliquam partem immediate propinquam, quia semper alia est propinquior: sufficit enim, q̄ suo modo tangat partem secundum quantitatem, quæ tamen pars non est immediate propinqua propter sui diuisibilitatem.

¶ Ad tertium concedo de puncto, sed negatur de aliqua parte, cum dicitur, quod post punctum habet immediate partem mobilis, negatur cum dicitur, quod inter punctum, & partem nihil mediet. Dico, quod & si nihil mediet, tamen signata illa parte, quæ necessariò est inter duo puncta semper est diuisibilis in infinitum, ideo agens non potest habere illam immediate propinquam, vt supra dixi.

Partem distare potest intelligi dupliciter.

¶ Ad quartum negatur, q̄ ignis non posset calefacere lignum, sufficit enim, q̄ lignum sit suo modo propinquum, vt supra dixi.

¶ Ad quintum dico, quod partem distare potest dupliciter intelligi. Primò vno modo secundum quantitatem; alio modo secundum proportionem. primo modo posset pars distare, puta per palmū; q̄ non posset calefieri ab igne. secundo modo aliqua pars posset esse propinqua, licet non immediate propinqua, quod tota potest calefieri, licet semper secundum proportionem vna sit propinquior alia, loquendo de partibus illius partis.

¶ Ad sextum patet responsio ex supradictis. Concedo enim, quod ignis potest habere aerem pedalem propinquum secundum quantitatem, puta q̄ ignis pedalis tagat aerem pedalem, sed negatur, q̄ aliqua pars illius aeris pedalis, vel ipse aer pedalis sit quæ immediate propinqua igni pedali.

¶ Ad septimū negatur, quod sol habeat, nec omnem, nec aliquam partem æquè immediate propinquam, immo simpliciter nullam.

¶ Ad octauum dico per idem, q̄ angelus quando mouetur super spacium nunquam habet aliquam partem sic propinquam, quin semper habeat propinquiorem, quia, vt dixi, quacunque data, siue signata illa est diuisibilis in infinitas partes.

¶ Ad nonum cōcedo, quod habet illam partem, quam alterat propinquam propinquitate requisita ad huiusmodi alterationem, sed nō habet aliquam partem æquè immediate propinquam.

¶ Ad decimum concedo, quod agens in toto motu nūquam habet aliquam partem æquè immediate propinquam, siue se tota propinquam, quia quælibet pars est diuisibilis in infinitum.

¶ Ad vndecimum, patet responsio ex supradictis.

¶ Ad duodecimū concedo, quod angelus potest esse æquè primò in aliquo spacio, sed postea negatur, quod æquè primò possit esse in omni parte, quia nulla est sibi æquè immediate propinqua, siue se tota propinqua. Dico etiam, quod angelus dicitur esse in aliquo spacio adæquato, quia non potest esse in maiori, sed postea non sequitur, quod aliqua pars spacij illius sit se tota propinqua angelo propter sui diuisibilitatem.

Ad argumenta contra secundam partem.

A D argumenta contra secundam partem. Ad primum, & secundum concedo, quod non potest incipere motum, nisi trāseat infinitas partes, vt patet ex supradictis.

¶ Ad tertium dico, quod sicut mobilis non potest dari prima pars, ita nec vltima, quia quælibet est in infinitum diuisibilis, nec motus terminatur ad aliquam partem vltimam, sed tantum ad mutatum esse, nec similiter quantitas terminatur ad aliquam partem, sed tantum ad punctum.

¶ Ad quartum concedo, quod actu calefacit infinitas partes, immò hoc est necessesse si aliquam calefacit.

¶ Ad quintum dico, quod posito, quod simul calefaciat omnes partes calefactibilis, non tamen

sequitur, quod aliqua pars sit se tota æquè immediate propinqua, vt supra exposui.

¶ Ad sextum concedo, quod Deus immediate potest calefacere totum aerem, sed postea nego, q̄ aliqua eius pars sit æquè immediate, & se tota propinqua, quia semper est in infinitum diuisibilis.

¶ Ad septimum respondeo, sicut ad quintum, & sextum, & similiter respondeo ad octauum.

¶ Ad nonū dico, quod partem esse perfectè propinquam agenti potest dupliciter intelligi. Primò, quod sit se tota æquè immediate propinqua. Secundo, quod sit propinqua propinquitate sufficiente ad partem, primo modo nulla pars est propinqua, sed bene secundo modo.

¶ Ad decimum, vndecimum, & duodecimū, patet responsio ex supradictis.

A D Argumenta contra tertiam partem.

Ad argumenta contra tertiam partem.

¶ Ad primum dico posito, quod a. quiescat in puncto spacij in aliquo vltimo instanti alicuius tēporis, & post incipit moueri: dico tunc, quod ille motus sit in tempore, quia immediate post punctum trāsit partem spacij diuisibilem in infinitum, nec incipit mouere lapidem secundum punctum, sed secundum partem. Et concedo, quod in tempore immediato ad instans quietis recedit à puncto transeundo partem.

¶ Ad secundum negatur, quod graue non possit moueri ab aliquo agente, & concedo, quod graue non est se toto, nec secundum aliquam partem æquè propinquum agenti, sed tantum secundum punctum, & tamen ipsum graue est sufficienter propinquum agenti ad hoc, vt possit moueri, non enim ad posse moueri requiritur talis immediata appropinquitas, sed talis, quælibet dicta est supra.

¶ Ad tertium patet responsio ex dictis ad secundum argumentum.

¶ Ad quartum concedo, quod intelligentia habet tantum punctum se toto immediate propinquum, sed post negatur, quod motus orbis incipiat ab illo puncto, quia tunc esset diuisibilis punctus ad hoc, vt motus esset successiuus, vt patet à Doctor. quæstio. 9. sed motus incipit super partem ipsius mobilis.

¶ Ad quintum concedo, quod immediate lignū sit calidum in puncto, & concedo, quod in instanti, & concedo, quod alteratur in instanti, & immediate, post alteratur pars, & concedo, q̄ pars ante partem in infinitum. Si dicatur, quod tunc alterationis datur prima mutatio. Dico, quod illud mutatum esse non pertineret ad motum immediate sequentem, vt exposui in aliis conclusionibus.

¶ Ad sextum dico, quod alteraretur secundum aliam, & aliam partem in infinitum, & similiter secundum aliud, & aliud punctum in infinitum, quia inter duo puncta esset pars diuisibilis in infinitas partes.

¶ Ad septimum dico, quod haberet etiam partem sufficienter propinquam, licet nō se totam propinquam, & ita calefieret illa pars. Dico secundò, q̄ non esset impossibile punctum prius intensè calefieri, & post pars, & sic deinceps. Dico etiam, q̄ pars calefacta immediate potest calefacere partem propinquam.

¶ Ad octauum patet sicut ad septimum.

¶ Ad nonum dico, quod illa alteratio esset verè continua, quia sicut pars calefit, ita punctus continuans partem calefieret.

¶ Ad decimū, vndecimum, & duodecimū, patet responsio ex supradictis.

CONTRA sextam quæ talis est. Nulla pars formæ, secundum quam potest esse successio in motu est inducibilis, sed quælibet ante aliam.

¶ Contra

¶ *Contra* primò, quia quælibet pars formæ, secundum quam est successio in motu, realiter distinguitur ab alia, nec dependet in esse ab alia, & est entitas absoluta: ergo potest induci sine alia, puta, agens potest producere aliquam partem formæ naturalis nulla alia prius producta, consequentia patet, quia illa est producibilis, cum sit ens naturale, & distincta realiter ab omni alia, & à nulla dependens.

¶ *Secundò* arguitur quacunque parte formæ naturalis assignata illa realiter distinguitur ab omni alia parte, ut patet: ergo Deus potest eam conservare sine omni alia, & si potest conservare sine omni alia, potest etiam eam inducere in aliquo passo sine omni alia parte, & sic aliqua potest induci absq; hoc, quòd alia prius inducatur, aliter illa dependeret ab illa priori.

¶ *Tertio* pono, quòd Deus creet calorem in aliquo passo, certum est, quòd saltem prius natura creat partes integrantes illum calorem: ergo prius natura potest præcisè creare unam partem, non creando aliam in infinitum, aliter sequeretur, quòd causa prima in creando dependeret ab aliqua causa secunda, quod est irrationabile: ergo aliquam partem caloris potest inducere nulla alia prius inducta.

¶ *Quartò* arguitur. Si aliqua pars, puta a. non potest ab aliquo agente immediatè induci, nisi prius alia inducta, aut hoc ideo est, quia illa dependet in esse à prius inducta, aut quia agens ex sua natura non potest illam inducere, nisi prius inducat aliam, aut quia ad positionem illius necessariò sequitur, quòd alia sit prius posita, ista videtur sufficiens diuisio. Sed certum est, quòd illa non dependet ab alia priori, patet, quia nec in genere causæ materialis, cum vna pars non sit materia alterius, nec in genere causæ formalis, cum vna pars non sit forma alterius, nec in genere causæ finalis, aut efficientis, ut patet. De secundo patet, quia agens sicut potest in unam partem, ita & in aliam cum sint eiusdè rationis, & ita unam sine alia potest inducere, ut etiam patet de partibus secundum quantitatem, quia potest inducere partem pedalem absque hoc, quòd inducat cubicalem. De tertio etiam patet, quia ibi nulla est dependentia.

¶ *Quintò* arguitur, quia si aliqua non potest induci, nisi prius alia inducta in infinitum, sequitur, quod nullum agens poterit producere aliquod quantum naturale, probatur, quia causa, etiam quando actu causat, est prior effectui, & partes semper sunt natura priores toto, ut patet à Doct. ista q. 9. ergo agens prius natura producit partes infinitas, quàm producat totum, hoc autem videtur impossibile, quia infinita actu producere non potest.

¶ *Sextò* arguitur supponendo, quòd partes sint prius natura toto, tunc sic agens prius natura producit partes quati naturalis, aut producit illa vna actione tantum, aut alia, & alia actione, ita quod vnam vna actione, & aliam alia actione. Si primò sequitur, quod vna actione attingit infinita producibilia, quorum quodlibet esset per se producibile, & propria actione, quia singulum eorum est ita singulare, sicut & totum, ut patet à Doct. q. 9. sequitur etiam, quòd infinita singularia possunt simul esse in actu, quia, & actio illa potest simul esse in actu. Si secundo quæro, aut illæ actiones sūt simul, aut vna est prior alia. Si primò, hoc nō videtur, quia infinitæ actiones nō videntur simul posse esse, ut patet. Tum etiam, quia ex quo vna non dependet ab alia, ut patet, sequitur, quòd vna possit esse sine alia, & sic non necessariò omnes simul. Si secundo habetur propositum, quia si vna actio prius terminatur ad unam partem, quam

alia ad aliam partem, sequitur, quod illa actione vna pars potest induci, alia parte non prius inducta.

¶ *Septimò* arguitur sic supponendo, quod quælibet pars quanti naturalis sit ita suppositum, sicut & totum quantum naturale, hoc patet à Doct. ubi supra. Secundò suppono, quòd quodlibet tale sit ita per se producibile, sicut & totum, hoc sequitur ex primo supposito. Tertio præsuppono, quòd productio vnius suppositi puta ignis non necessariò dependet à productione alterius suppositi, quia nec suppositum aliquomodo dependet ab alio supposito eiusdè rationis. Hijs præsuppositis patet intentum, quòd quælibet pars est per se inducibilis, & producibilis absque alia.

¶ *Octauò* arguit sic, intellectus diuinus ab æterno distinctè cognouit omnes partes quanti, ut patet à Doct. in primo, dist. 2. & distinctè cognouit, quod quælibet pars esset verè singulare absolutum, & ab æterno omnes illæ partes fuerunt perfectè præsentibus voluntati diuinæ, ergo voluntas diuina ab æterno potuit velle præcisè unam partem induci in passo absque inductione alterius partis, patet, quia volitio vnius partis nullo modo dependet à volitione alterius.

¶ *Nonò* arguitur per argumētum à minori, quia minus videtur, quod punctus quanti naturalis possit immediatè induci, nullo alio puncto prius inducto, quàm aliqua pars quanti naturalis, patet, quia punctus est minoris entitatis. Tum etiam, quia punctus non potest per se existere, pars autem sic, ut patet à Doct. quæstio. 9. sed punctus inducitur nullo alio prius inducto, patet, quia quantum naturale necessariò habet duo puncta ut extrema, ante quæ non est aliud: ergo à fortiori potest induci vna pars absque alia.

¶ *Decimò* arguitur, quia sequitur, quòd esset aliquod ens absolutum per se producibile, & creabile, & natum per se existere, quod tamen à nullo agente posset per se produci, quod videtur simpliciter inconueniens, modo quælibet pars, puta aqua est verè per se producibilis, & nata per se existere, ut supra patuit: ergo &c.

¶ *Vndecimò* arguitur. Si agens quando producit aliquam partem ignis necessariò prius producit aliam, quæro aut producit aliam eadem actione, aut alia actione. Si primò hoc non videtur. Tum quia eadem actione producerentur infinita, ut supra dixi. Tum quia illa actio prius terminatur ad priorem partem, & sic in infinitum, & sic continuaretur illa actio in infinitum, quod est impossibile. Tum etiam quia eadē actio non videtur posse terminari ad plura successiuè, quia habito termino priori cessat illa actio. Si secundo, sequitur, quòd agens nunquam incipiat agere, patet, quia actione agit formaliter, sed si actio est prior alia semper in infinitum, sequitur, quod agens secundum actionem nunquam inciperet agere, quod est absurdum.

¶ *Duodecimò* arguitur, & suppono, quòd quælibet pars ignis, ut supra dixi, si esset separata, esset entitas absoluta, & verè suppositum, & verè per se existens, sicut & totus ignis integratus ex omnibus illis partibus, hoc stante arguo sic, Deus potest annihilare aliquam partem ignis absque hoc, quòd alia anihilet, patet, quia quælibet est verè annihilabilis, & nullo modo vna dependet ab alia, ut supra probaui. Si ergo aliquam potest annihilare absque hoc quod alia anihilet: ergo sequitur, quòd etiam potest aliquam creare absque hoc, quòd aliam creet, patet consequentia, quia solum annihilabile est per se creabile, & tanta virtus requiritur in anihilatione, quanta etiam requiritur in creatione, ut patet à Doctore in quarto, dist. 1. q. 1. & dist. 16. q. 2.

An punctus possit per se existere.

Solum annihilare est per se creabile.

CON-

CONTRA septimam, quæ talis est. Si esset solus motus remissionis vsque ad aliquod instans, & tunc primò inducatur aliquid frigoris, sequeretur, vel quòd calor remittendus haberet vltimum sui inesse, vel quòd frigus immediatè sequens haberet primum sui esse, & tunc esset prima mutatio motus infrigidationis, quæ sunt inconuenientia.

¶ Contra, primò probò, quòd non esset inconueniens si daretur vltimum caloris remittendi, quia pono casum, quòd remissio caloris dureret per horam, & per vltimum instans illius horæ, & immediatè post desinat esse, casus est possibilis, tunc sequitur, quòd calor remittendus habeat vltimum sui esse, patet, quia potest exponi per positionem de præsentia, & negationem de futuro, nam hæc est vera, calor in vltimo instanti horæ est, & immediatè post illud instans non erit, ergo.

*Quomodo
Maria potuit
esse in gratia.*

¶ Arguitur secundò, & suppono dictum Sco. in tertio, dist. 3. q. prima. scilicet quòd Maria potuit esse in gratia tantum per instans, vel in peccato, & in tempore immediato esse in peccato, vel in gratia, & sic gratia potest habere esse præcisè per instans, quæ est qualitas permanens: ergo respectu illius datur vltimum instans sui esse, patet exponendo sicut exponitur, quando habet vltimum esse, sequitur enim gratia nunc est, & immediatè post hoc non erit, ergo gratia habet vltimum instans sui esse, sed non est maior ratio de vna qualitate, quàm de alia, ergo.

¶ Tertio arguitur supponendo dictum Doct. in quolib. q. 12. vbi ostendit, quòd possibile est creaturam tantum durare per instans, si sic, ergo poterit habere vltimum instans sui esse, non est ergo inconueniens permanens, siue substantia, siue accidens posse habere vltimum instans sui esse.

¶ Quarto arguitur, quòd stante conclusionem illam non sequatur, quòd calor remittendus habeat vltimum sui esse, & pono casum, quòd calor remittendus dureret per horam, & quòd in vltimo instanti illius horæ desinat esse, & primò inducatur aliquid frigoris, nullum illorum inconuenientium sequitur, de primo patet, quia calor non habebit vltimum sui esse, quia in illo instanti desinit, nec secundum sequitur, scilicet prima mutatio motus, quia motus fieret in tempore, & illa infrigidatio fieret in vltimo instanti illius horæ, & sic illa infrigidatio non perlineret ad motum intensiōis, sicut aliàs dictum est, si angelus in instanti trāseat de vbi in vbi, & in tempore immediatè moueatur cōtinuè, illud mutatum esse non diceretur primum mutatum esse illius motus continui, sic diceretur in proposito.

¶ Quinto arguitur sic posito, quòd frigus inducendum habeat primum sui esse, vt ipse dicit, adhuc dico, quòd non sequitur ex hoc inconueniens, patet primò, quia ipse Doctor concedit, quòd permanentia, cuiusmodi est quælibet pars frigoris habent primum instans sui esse, vt ipse declarat in secundo, dist. 2. q. 1. & in quolib. q. 12. Secundò, quia communiter ab omnibus cōceditur, quòd permanentia habent primum instans sui esse.

¶ Sexto arguitur, quòd non sit inconueniens, quod datur prima pars infrigidationis, quia pono, quòd Deus in vltimo instanti horæ, in quo calor desinit esse, inducat aliquam partem frigoris, & in tempore immediato illud frigoris intendatur, patet, quod datur prima pars frigoris, quæ continuè intēditur, licet illa pars sit diuisibilis in infinitum, nec dico, quòd Deus inducat primam partem, si diuisibilem, sed quòd inducat aliquam partem diuisibilem, quæ inducta statim intendatur.

¶ Septimò arguitur, quia non videtur inconueniens, quòd datur vltima mutatio infrigidationis

sicut & prima, sed vltima necessariò datur: ergo & prima.

¶ Octauò arguitur sic, motus infrigidationis necessariò habet duo extrema, quæ sunt duo mutata esse, patet, quia quilibet motus necessariò clauditur duobus mutatis esse, sicut & quodlibet tempus duobus instantibus, ergo infrigidatio necessariò clauditur duabus mutationibus.

¶ Nonò arguitur, quia in illo vltimo instanti, quo calor desinit esse, si agens perfectum esset perfectè approximatū passo, posset inducere totum frigus inducibile ab eo aliter non esset perfectum, & sic in illo instanti esset tota infrigidatio simul, & sic sequeretur, tunc quòd daretur prima infrigidatio.

¶ Decimò arguitur, quòd possit dari prima pars intensiōis frigoris, quia pono, quòd a. quiescat præcisè per horam, & in vltimo instanti illius horæ deperdatur aliquis gradus caloris, & inducatur aliquid frigoris, ergo necessariò datur prima infrigidatio, si hoc non sequitur, ergo nec ratio Doct. cum non sit maior ratio ibi, sicut & hic.

¶ Vndecimò arguitur, quia ex illa conclusionem videtur sequi, quia posset dari prima pars remissionis caloris, patet per casum positum ad decimum argumentū, si sic, ergo, & prima pars intensiōis, cum non sit maior ratio de vna, quàm de alia.

¶ Duodecimò suppono, quod dicit Doct. in quarto, dist. 12. q. in vltimo instanti dispositionis, puta aquæ inducitur forma substantialis aquæ, & in eodem instanti inducitur ab aqua aliqua frigiditas, quæ postea intenditur, & sic haberet concedere primam partem infrigidationis, quia illa inducitur in instanti, quo calor corrumpitur.

R E S P O N D E O ad argumenta contra sextam conclusionem. Et potest vna ratione satisfieri quasi omnibus. Ad illa de reali distinctione, concedo, quod quælibet pars realiter distinguitur, & sic potest esse sine alia, sed quacūque assignata, & data illa semper est diuisibilis in infinitas partes, & sic nunquam aliqua primò potest induci aliqua, scilicet quæ sit indiuisibilis in vteriore partes, immò quacūque data, & inducta semper alia prius est inducta propter sui diuisibilitatem.

¶ Ad illa de productione, creatione, & volitione diuina. Dico breuiter, quod quacūque parte assignata potest immediatè produci sine alia, sed illa semper erit diuisibilis in infinitum, & sic non sequitur, quòd possit aliquam primam inducere, quia illa prima esset simpliciter indiuisibilis, quod est impossibile.

¶ Ad illa de actione potest concedi, quòd vna actione, & pluribus. Si essent separatæ pluribus actionibus producerentur. Si producitur aliquis color diuisibilis, dico, quòd omnes partes possunt produci vna actione continuata, vel quòd pluribus actionibus partialibus integratibus vnam totalem, nec inconuenientia sequuntur.

A D argumenta contra septimam conclusionem. Ad tria prima concedo possibilitatem illam, quia Deus posset facere hoc. Sed apud philosophum esset simpliciter impossibile, quia semper in vltimo instanti remissionis formæ inducitur aliquis gradus alterius formæ intensibilis incōpossibilis illi priori, & ideo in illo vltimo instanti non potest esse forma remittenda, & ideo dicit Doct. quòd hoc est cōtra philosophum. Sic etiam est de forma substantiali, quæ nullo modo habet vltimum instans sui esse, non quod simpliciter repugnet illi formæ, sed quia in vltimo instanti inducitur necessariò aliqua forma substantiali repugnans formæ priori: nam in vltimo instanti dispositionis subiecti necessariò inducitur forma opposita, & illa alia necessariò desinit esse, vt etiam

*Responsio
ad argu-
menta.*

etiam declarat Doct. in secundo, dist. 2. q. 9. & in quarto, dist. 13.

¶ Ad quartum dico, quod aliud est dicere, q. in aliquo instanti inducatur absolute aliqua pars frigiditatis, & in tēpore immediato intēdatur, aliud est dicere, quod motus intensiōis formæ incipiat in aliquo instanti, sicut conclusio intelligit. primo modo concedo, q. illud mutatum esse non pertinet ad motum intensiōis immediatē sequentem, sicut procedit exemplum de angelo. Sed secundo modo bene pertinet, quia ponitur, q. in ultimo instanti horæ, in quo calor definit esse, incipiat frigus & sic bene sequitur, q. illud mutatum esse, in quo aliquid frigoris acquiritur, esset principium motus sequentis, & sic esset prima infrigidatio, siue primum mutatum esse in motu.

¶ Ad quintum dico, q. in dictis Docto. nulla est contradictio, quia hic accipit primum esse frigoris pro prima infrigidatione, siue pro primo mutato esse motus intensiōis, & sic est impossibile, ibi autem accipit primum instans, in quo res habet cōpletum esse, quia tunc sic exponitur, incipit per positionem de præsentis, & negationem de præterito, unde sequitur in ultimo instanti intensiōis formæ, frigus nūc est, scilicet in esse completo immediatē ante hoc non fuit, ergo incipit esse.

¶ Ad sextum patet responsio ex dictis ad quartū, concedo enim casum, sed tunc in illo instanti non incipit motus intensiōis, vt ibi dixi.

¶ Ad septimum patet responsio ex dictis ad alias conclusiones prius, vbi exposui, quare non potest dari prima pars motus, siue primum mutatum esse & tamen necessariō datur vltimum mutatum esse, vide ibi, sic pariformiter dico de prima, & vltima infrigidatione.

¶ Ad octauum patet responsio sicut ad septimū, vide quæ supra dixi.

¶ Ad nonum concesso casu illo dico, q. illud mutatum esse quo ab agente perfectō inducitur frigus non esset principium motus intensiōis, sicut sequitur in conclusione Doct.

¶ Ad decimum, & vndecimum respondeo, sicut ad quartum, & ad nonum, & responsio clara est.

¶ Ad duodecimum admitto casum. Et dico breuiter, q. sicut mutatum esse, quo substantialis forma inducitur non est propriē terminus motus præcedentis dispositionis, licet tantum concomitanter vt patet à Doc. in secundo, dist. 2. q. 4. Sic mutatum esse, quo inducitur qualitas conueniens aquæ, non est principium motus intensiōis illius qualitatis, licet talis motus possit in tempore immediato cōcomitari. Et sic patet responsio ad omnes istas rationes quam bene nota.

Contra 82a
nam.

CONTRA octauam, quæ talis est. Concurrunt simul ab instanti immutationis motus intensiōis frigoris, & motus remissionis caloris. Contra quam arguo. primò sic. Et pono casum, scilicet q. sit frigus vt octo, & dicatur a. & calor vt septem, & dicatur b. si a. remittit b. puta corrumpēdo gradum septimum b. quæro quomodo corrumpit illum, aut corrumpit inducendo gradum incōpossibilem gradui septimo, aut nihil inducendo. Si secundò, ergo erit remissio b. sine intensiōe a. Si primò, quæro de illo gradu incōpossibili, qui non ponitur incōpossibilis, nisi formaliter, sed primus gradus frigoris inductus nō videtur, quod possit formaliter corrumpere gradum septimū b. Tum quia cum gradu septimo stat vnus gradus frigoris. Tum quia calor vt septem magis resistit vni gradui frigoris, vt patet, ergo.

¶ Secundò arguitur sic, si b. remittit a. continuē sequitur, q. b. poterit immediatē corrumpere for-

mam substantialem, consequens est cōtra Doctore in quarto, dist. 12 qui vult, q. nullum accidens possit corrumpere substantiam, antecedens probatur, & pono, q. frigidum vt octo sit tantum in aliqua quantitate puta pedali, & sit perfectē præsens igni calido vt septem, tunc sic, si motus intensiōis frigoris cōcurrit cum motu remissionis caloris ignis, si frigus intendatur vt octo, nullus gradus caloris remanebit in igne, vt patet, sed in eodem instanti, quo corrumpitur vltimus gradus caloris in igne, corrumpitur etiam ipse ignis, vt patet, aliter remaneret ignis, & nullo modo calidus.

¶ Tertiò arguitur, quia si illi duo motus cōcurrunt, sequitur, q. in ultimo instanti remissionis caloris non erit frigus intensum, probatur quia si isti duo motus concurrunt, scilicet remissionis, & intensiōis erunt circa idem subiectum, sit ergo ignis calidus vt septem, & frigus vt octo approximatum igni, sequitur, q. quando calor remittitur in igne, q. remittitur per gradum frigoris incōpossibile receptum in igne, fiat ergo ignis frigidus vt septē, (quod est necesse fieri, si totus calor remittitur) sequitur, q. in ipso igne non erit aliquis gradus caloris, & per consequens, nec erit ignis: ergo nec erit frigus intensum in ultimo instanti remissionis, quod est inconueniens.

¶ Quartò arguitur sic, potest esse intensio caloris sine remissione frigoris, ergo isti duo motus non semper concurrunt, antecedens patet, quia substantia ignis est immediata causa sui caloris, vt patet à Doct. in quarto, dist. 12. ergo poterit intendere ipsum, & tamen ibi non erit remissio aliqua frigoris, cum prius nō fuerit in igne frigus. Similiter Deus posset remittere calorem absque intensiōe frigoris, vt patet: ergo isti duo motus non necessariō concurrunt.

¶ Quintò arguitur, si isti motus semper concurrunt, sequitur, quod duo contraria erunt simul in eodem subiecto, saltem in gradibus æqualibus, quod videtur impossibile, quod sequitur, patet, quia in tantum frigus in eodem subiecto poterit intendi, & calor remitti, q. aliquando erunt æqualia in gradibus.

RESPONDEO ad primum dico, quod a. inducit gradum incōpossibilem gradui septimo. Et cum infertur, q. non repugnat formaliter gradui septimo, negatur, cum probatur primò, quia stat cum illo, negatur, quia necessariō expellit gradum septimum, tenendo, q. sit calor intensus præcisè vt septem, bene verum est, quod si induceretur in subiectum calidum vt octo, quod tunc staret cum gradu septem, sed expelleret gradū octauum, & sic non posset stare cum gradu octauo.

¶ Cum secundò probatur, quia calidum vt septē magis resistit, &c. Dico, q. resistentia non accipitur hic formaliter, sed quasi effectiue, quādo enim calidum effectiue est magis cōseruatiuum gradus, quem frigus sit inductiuum gradus, tunc calidum dicitur magis resistere. Sed in proposito a. vt octo est fortius ad inducendum gradum incōpossibilem gradui septem b. quā b. ad ipsum cōseruandum, ideo b. non magis resistit, immo stante approximatione necessariō inducitur gradus incōpossibilis gradui septem, quia fortius agens & agēs per modum naturæ, & per seipsum.

¶ Ad secundum dico primò, q. si a. sit tantum in quantitate, & non in substantia, q. castus est incōpossibilis apud philosophum, quia non datur accedens separatim à substantia. Dico secundò, q. casu admissio, q. a. non corrumpet immediatē gradum caloris, quem ignis sibi determinat, puta si ignis determinat sibi duos gradus caloris, tunc quādo a. remittit

Respondet.

remittit b. vsque ad illos duos gradus exclusiue, & in ultimo instanti, in quo inducitur gradus frigoris impossibilis, puta gradui secundo caloris, & in illo instanti corrumpitur substantia ignis, & simul corrumpuntur illi duo gradus, ita & prius quasi natura corrumpitur calor vt duo. Si dicatur à quo corrumpitur substantia ignis, si à frigido: ergo accidens corrumpit substantiam. Dico vt dicit Doctor in quarto, dist. 12. & corrumpitur ab aliqua substantia superiore, vt à Deo vide ibi. Si verò a. sit in substantia, puta in aqua. Dico tunc, & in eodem instanti, in quo inducitur gradus impossibilis gradui secundo b. & substantia aquæ corrumpitur substantiam ignis, & sic ad corruptionem talē, sequitur corruptio caloris, vt duo, vt patet à Doct. in quarto, dist. 12.

¶ Ad tertium dico, & remissio caloris non intelligitur fieri vsque ad vltimum gradum inclusiue, quia tunc nihil caloris remaneret, sed si in remissione aliquid caloris remanet in subiecto, tunc intelligitur fieri vsque ad illum gradum inclusiue. Et posito, & totus calor corrumpatur per motum remissionis, & per consequens substantia caloris. Dico tunc, & in eodem instanti, in quo calor secundum omnem gradum definit esse, & tunc frigus definit esse, tenendo & frigus inductum sit præcisè in eodem subiecto, in quo & calor. Si verò teneatur, & quando aqua corrumpit ignem, & non diuisibiliter, sed diuisibiliter, & & inducat formam substantialem aquæ diuisibiliter, & in tempore, & quod inducatur frigus in forma aquæ inducenda diuisibiliter, tunc non sequitur, & corrupto igne corrumpatur frigus, quia non esset inductum in substantia ignis, de hoc aliàs erit sermo.

¶ Ad quartum dico, quod conclusio Doct. non intelligitur, quin possit esse intensio caloris sine remissione frigoris, sed intelligitur, & non potest esse via naturali remissio caloris, siue intensio, puta frigoris, quia naturaliter non corrumpitur aliquis gradus caloris, nisi per gradum frigoris impossibilem. Et quod dicitur de Deo, quod potest remittere, &c. Concedo, sed conclusio intelligitur via naturali.

*Quomodo
contraria
possint esse
simul.*

¶ Ad quintum dico primò, quod non intelliguntur contraria, nisi in gradibus intensis, vt patet à Doctore in quarto, dist. 44. Dico secundò, & posito, quod sint contraria in gradibus æqualibus, quod videtur verum, tunc negatur, quod possint simul esse in gradibus æqualibus. Et patet, quia si frigus sit vt octo, & calor vt octo, nulla erit actio, vt patet. Si verò calor sit vt septem, & frigus vt octo, & approximata, & tunc si frigus inducat vnum gradum impossibilem septimo gradui caloris, tunc in subiecto erunt sex gradus caloris, & vnus frigoris, si inducatur duo frigoris, tunc erunt quinque b. & & duo a. si tres a. tunc erunt quattuor b. & tres a. si quatuor a. tunc erunt tres b. & quatuor a. si quinque a. tunc erunt duo b. & quinque a. si verò sex a. tunc erunt vnus b. & sex a. & sic patet quomodo nūquam erunt simul in gradibus æqualibus.

¶ Si dicatur, quod adhuc stant simul in gradibus æqualibus, vt patet in istis casibus. Pono enim, & sit calidum vt duo, & frigidum, vt quattuor approximatum calido, vt duo, & inducat præcisè vnum gradum frigiditatis, tunc ille gradus inductus corrumpet formaliter vnum gradum caliditatis, & tunc erit præcisè idem calidum, vt vnum, & frigidum, vt vnum, ergo contraria erunt simul in gradibus æqualibus. Similiter sit calidum, vt quattuor, & frigidum, vt sex approximatum, & inducat præcisè duos gradus frigiditatis expellentes duos gradus caliditatis, tunc sequitur, quod idem erit calidum

vt duo, & frigidum vt duo, & multi alij casus possent poni. Nec valet recurrere ad subiectum, quod determinat sibi caliditatem in tanto gradu, sicut ignis qui si determinat sibi duos gradus caliditatis in illo non potest induci vnus gradus frigiditatis corruptius vnus gradus caliditatis, nisi simul, immò prius corrumpatur substantia illius ignis, vt supra patuit per Doct. in quarto, in materia de eucharistia, & ideo si substantia ignis non corrumpitur, est sic conseruatiua illorum graduum, quod gradus impossibilis non potest induci. Sed ponendo, & determinet sibi tantum vnum gradum caliditatis, & sit calidus vt duo, tunc potest induci vnus gradus frigiditatis, qui tantum expellet vnum gradum caliditatis, & sic idem ignis erit simul calidus, vt vnum, & frigidus vt vnum. Et diceretur fortè, & casus esset impossibilis, quia ignis, & si non determinet sibi duos gradus caliditatis, sed tantum vnū, tamen est magis conseruatiuus secundi gradus caliditatis, quàm frigus, vt sex sit inductiuum alicuius gradus frigiditatis impossibilem, quia si posset corrumpere illum secundum gradum, posset etiam corrumpere primum gradum, cum sint eiusdem rationis, vt patet, sed quia de hoc essent multa discutienda, quæ requirerent prolixum tractum, de quo erit prolixus sermo in quarto in materia de eucharistia, ideo omittatur pro nunc. Ad euitandum ergo difficultatem, quæ est de subiecto determinante sibi qualitatem in tanto gradu, accipio in proposito subiectum neutrum, puta lapidem, qui nullum gradum caliditatis sibi determinat, sit ergo calidus vt duo approximatus frigido, vt sex inducatur vnus gradus frigiditatis tantum, tunc ille lapis erit calidus vt vnum, & frigidus vt vnum, ergo contraria simul in gradibus æqualibus.

¶ Respondeo sustinendo, quod nō possint simul esse in gradibus æqualibus, quod si lapis est tantum calidus vt duo, quod frigus quantumcunque intensum non poterit præcisè inducere vnum gradum frigiditatis impossibilem vni gradui caliditatis, quia natura contrariorum hoc nō patitur, quia tunc contraria essent simul in gradibus æqualibus, licet enim gradus frigiditatis sit simpliciter compositibilis gradui secundo caliditatis, tamen stante primo gradu caliditatis in lapide gradus ille frigiditatis non potest induci, quia tunc duo impossibilia essent in eodem. scilicet frigiditas vt vnum, & caliditas vt vnum, sicut etiam hic licet frigiditas vt vnum sit compositibilis caliditati ignis vt vnum, & quantum in se est nata sit induci talis frigiditas, tamen stante substantia ignis non potest induci, quia tunc duo impossibilia, saltem virtualiter essent simul. scilicet substantia ignis cum sola frigiditate, à fortiori hic cum ista sint impossibilia formaliter, quia contraria formaliter. Similiter dico, quod si lapis sit calidus, vt quattuor approximatus frigido vt sex, quod bene frigidus vt sex, potest inducere vnum gradum frigiditatis impossibilem gradui caliditatis, & tunc lapis erit calidus vt tres, & frigidus vt vnū, quia ista non sunt impossibilia, quia contraria non sunt impossibilia ad inuicem in gradibus inæqualibus, sed tantum in gradibus æqualibus, illo tamen gradu frigiditatis inducto, qui stat cum lapide calido vt tres, frigidum vt sex non posset alium gradum frigiditatis inducere, ita quod præcisè illū alium, quia tunc duo impossibilia essent simul, ideo stante calido vt tres, & frigido vt vnū, est impossibile, quod alius gradus frigiditatis inducatur, posset bene frigidum vt sex continuè remittere calidum, ita quod nihil calidi remaneret in lapide, & intendere frigidum, sed non posset sic remittere calidum, & sic simul intendere frigidum, quod calidum

lidum, & frigidum essent simul in gradibus æqualibus. Nec alia ratio videtur assignanda, nisi quia natura contrariorum talis est, q̄ non permittit contraria simul esse in eodem in gradibus æqualibus, siue remissis siue intensis, & similiter talis est, quod permittit contraria simul esse in gradibus in æqualibus, non enim à priori potest alia ratio assignari, impossibilia enim suis entitatibus formalibus sunt impossibilia, & similiter impossibilia suis entitatibus formalibus sunt cōpossibilia, non enim immediatior ratio potest assignari, ut patet à Doct. in primo, dist. 2. q. 2. par. 1. q. 1. & in tertio, dist. 1. & alibi sæpe. sicut etiam non potest assignari alia ratio à priori, q̄ contraria in gradibus æqualibus intensis non possunt esse simul, nisi ex sola ratione terminorum, quia videlicet tales termini in talibus præcisè gradibus repugnant formaliter ad inuicem. Nec enim apparet ratio evidens, quod albedo in summo, & similiter nigredo in summo repugnant formaliter in eodem, & quod albedo ut quattuor, & nigredo ut quattuor non sic repugnent, immò videtur simpliciter eadem ratio, & sic patet quid dicendum ad instantias.

Contra conclusionem
noniam.

C O N T R A conclusionem nonam quæ talis est. In aliquo instanti, in quo per mutationem subitam inducitur aliquis gradus frigoris impossibilis calori, in illo primo calor non est, & usque ad illum calor fuit. Contra primò, q̄ non inducatur aliquis gradus per mutationem subitam, quia ille gradus impossibilis, aut est diuisibilis in plures gradus, aut indiuisibilis. Si primò ergo nō per mutationem subitam, siue indiuisibilem, cum ille sit diuisibilis. Tum etiam quia alij præcedentes, cum sint diuisibiles, acquiruntur diuisibiliter, & per motum: ergo & ille impossibilis, cum sit eiusdem rationis cum omnibus præcedentibus. Si secundò, ergo & alij præcedentes etiam indiuisibiles, cum sint eiusdem, & eiusdem rationis, & sic acquiruntur indiuisibiliter, & sic per mutationem, & sic totus ille motus intensiōis erit simpliciter compositus ex mutatis esse, & sic non erit quouis modo motus.

¶ Secundò arguitur sic, probando, q̄ non inducatur aliquis gradus impossibilis, quia nullus præcedens fuit impossibilis: ergo nec aliquis sequentium, patet antecedens, quia quilibet præcedens illum gradum stat cum calore, probatur consequentia, quia quilibet est eiusdem rationis: ergo nō magis vnus est impossibilis, quàm alius, nec valet dicere de gradu quem sibi determinat ignis, qui nō corrumpitur per gradum impossibilem, puta frigoris, eo quod cōseruatur ab ipso igne, ut patet à Doct. in quarto, dist. 12. quia accipio aliquod corpus, quod non determinat sibi aliquem gradum caloris, puta lapis certum est, tunc quod non magis vnus gradus cōseruatur à lapide, quàm alius.

¶ Tertio arguitur, quod in toto tempore præcedenti non fuerit calor, quia pono casum per possibile, vel impossibile, quod frigus agat in calidum, per totum tempus præcedens instans, in quo inducitur gradus impossibilis, & quod in illo ultimo instanti nihil agat, quæro tunc an calor sit, vel ne, si non, ergo non fuit in toto tempore præcedenti, quod est contra conclusionem. Si sic, contra, quia in toto tempore præcedenti erat in continuo motu remissionis, modo quod est in continuo motu non est, loquendo de permanentibus. Pono etiam, quod illud idem agens postea applicetur calido semper remisso usque ad illud instans, de quo supra, & tunc quæro, an inducat gradum impossibilem calori in instanti, aut in tempore. Si secundò, ergo non inducitur gradus impossibilis per subitam mutationem. Si primò, ergo agens

naturale ageret in instanti in principio succæctionis, quod est inconueniens.

¶ Quartò arguitur ad idem, si in toto tempore præcedenti calor fuit, certum est, quod fuit in aliquo subiecto, puta in ligno: tunc sic pono, quod frigidum inducat in toto tempore præcedenti frigus ut septem, cum quo stet calor ut vnum, sequitur tunc, quod idem subiectum simul erit calidum & frigidum, ita quod iste sunt verè subiectum, puta a. est simpliciter calidum, & simpliciter frigidum, quod videtur inconueniens.

¶ Quintò arguitur probando, quod in toto tempore præcedenti instans mutationis fuerit frigus, cuius oppositum dicit conclusio, & pono, quod gradus impossibilis caloris sit gradus ut octo, siue gradus sequens immediatè gradum septimum ipsius frigoris, tunc sic in toto tempore præcedenti præcessit frigus ut septem: ergo in toto tempore præcedenti frigus fuit, patet, immò in toto tempore præcedenti, præcipuè accipiendo illud vltimum, quod immediatè terminatur ad instans mutationis, vel acquisiti sunt gradus septem, & in illo vltimo instanti acquiritur tantum vnus impossibilis: ergo in toto illo tempore magis fuit frigus, quàm in illo vltimo instanti. Nec valet dicere, quod in tempore præcedenti est in continuo motu, quia licet illi gradus acquirantur per motum, tamen quando secundus acquiratur, iam primus est acquisitus, & est in subiecto in esse quieto, & sic similiter secundus respectu tertij, & sic de alijs.

R E S P O N D E O ad primum, & dico (sustinendo opinionem, quod quilibet gradus sit diuisibilis) quod est diuisibilis, & cum infertur: ergo acquiritur diuisibiliter, & per motum: negatur, & dico, quod acquiritur in instanti, potest enim induci forma diuisibilis per mutationem: & tunc se habet respectu inducentis, ut indiuisibile quoddam, sicut etiam dicit Doctor præfati distinctione, quæstione vltima. In responsione ad vltimum argumentum principale. Et cum confirmatur, quia alij præcedentes inducuntur diuisibiliter, concedo, & post negatur consequentia, quia licet sit eiusdem rationis cum alijs, tamen indiuisibiliter inducitur, quia inducitur per mutatum esse, quod est terminus motus intensiōis, & quia minorem indispositionem reperit in subiecto, tenendo tamen, quod in vltimo instanti motus intensiōis aliquis gradus inducatur. Et hoc dico, quia aliqui tenent, quod quilibet gradus formæ tantum inducatur in tempore præcedenti, & nullo modo in vltimo instanti illius temporis, & tunc oporteret multa pertractare, quæ modo transeo. Si verò teneatur, quod illi gradus sint indiuisibiles in plures gradus, ut etiam nonnulli tenent, tunc oporteret dicere, quod continuitas, siue successio motus nullo modo accipitur à forma illa acquirenda intensiue, sed tantum ab ipso mobili quanto, ita quod vnus gradus, puta frigoris acquiritur in ipso mobili diuisibiliter, sic intelligendo, quod prius vna pars mobilis sit frigida ut vnum, & sic successiue vna pars post aliam, ita quod tota successio sit propter diuisibilitatem mobilis, & tunc in vltimo instanti motus intensiōis inducitur gradus impossibilis, sic intelligendo, quod in aliquo vltimo instanti sit ipsum mobile frigidum ut octo, & tunc desinit simpliciter esse calidum.

¶ Ad secundum dico, q̄ est impossibilis non simpliciter, & absolute, sed stantibus gradibus præcedentibus: nam inducto frigore ut sui stat calor ut vnum, si modo inducatur alius gradus frigoris.

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti.

M ris,

Responsio ad
primum.

ris, ille erit necessariò impossibile illi gradui, & hoc tenendo, quòd omnes gradus sint simpliciter eiusdem rationis. Nec intelligo, quòd cum frigore vt octo non possit stare calor vt vnum, quia si in subiecto prius fuisset calor vt nouem, & post induceretur frigus vt octo, tunc cum frigore vt octo, staret calor vt vnum. Sed intelligo, qd si in subiecto prius fuisset calor vt octo, & si post induceretur frigus vt octo, qd tunc cum frigore vt octo non posset stare calor vt vnum, loquendo etiam de frigore vt octo, existente in aliquo subiecto, bene tunc in tali subiecto posset induci calor vt vnum, & tunc ibi esset frigus tantum vt septem, vt supra exposui.

Ad tertium dico primò, qd casus est impossibilis loquendo naturaliter, vt etiam conclusio intelligitur. Dico secundò, qd casu admissio calor est, id est quòd est aliquis gradus caloris in subiecto, & cum inferitur, qd in tempore præcedenti est in continuo motu remissionis; concedo, quòd calor semper remittitur in tempore præcedenti vsque ad illum gradum, qui non corrumpitur in tempore, sed in ultimo instanti illius temporis, & quamdiu ille gradus caloris est, verum est dicere, qd calor est: non enim intelligitur conclusio, quòd in toto tempore præcedenti sit totus calor, cum continuè deperdatur secundum alium, & alium gradum: sed quia in toto tempore præcedenti vltimum instans semper est aliquis gradus caloris; ideo conceditur absolutè, quòd semper calor sit. Et loquor semper tenendo opinionem, quòd in ultimo instanti deperdatur aliquis gradus caloris.

Ad quartum concedo, quòd calor sit in subiecto, nego tamen, quòd sit simpliciter calidum, sicut etiam aqua tepida, in qua est aliquis gradus caloris non dicitur simpliciter calida, aliud est enim dicere, qd calor simpliciter est, & qd subiectum habens illum calorem sit simpliciter calidum.

Ad vltimum dico, qd & si in tempore præcedenti aliquid frigoris fuerit in subiecto, tamen nò proprie dicitur frigus esse, nisi in ultimo instanti, in quo habet perfectum esse: in toto enim tempore semper est in continuo fieri; nam tunc habet primum instans sui esse, quia tunc est verum dicere frigus tunc est, & immediatè ante hoc non fuit: ergo. Multa tamen essent dicenda in ista materia, quæ modo transeo.

Contra conclusionem
decimam.

CONTRA conclusionem decimam, quæ talis est. Calor remittendus nullum vltimum habet, sui esse, sed habet vltimum in esse quieto.

Arguitur primò, qd habeat vltimum sui esse. & pono casum, qd frigus remittat calorem per horam, ita qd remittat continuè vsque ad vltimum instans illius horæ exclusiue, & in illo instanti impediatur, & in tempore immediato ad illud instans corrumpat vltimum gradum caloris, stante isto casu, certum est, qd calor remittendus habet vltimum instans sui esse, patet, quia exponitur per positionem de præsentis, & per negationem de futuro, sequitur enim calor in isto instanti vltimo est immediatè post hoc non erit; ergo definit esse.

Secundò arguitur ad idem, & pono casum, qd sit agens liberum, & sit calor vt octo, & inducat in tempore frigus vt septem, & in ultimo instanti illius temporis nihil inducat, & in tempore immediato inducat gradum impossibilem, casus est possibilis de agente libero, tunc stante casu, patet, qd calor habebit vltimum sui esse, & patet vt prius.

Tertiò arguitur ad idem, & pono casum, quòd agens perfectum sit perfectè præsens calori, remittendo in tempore immediato ad aliquod instans, certum est, quòd in illo tempore inducet gradum impossibilem calori, aliter non esset actiuum per-

fectum, & pono, quòd sublata sit omnis indispositio: & tunc stante casu, patet quòd calor remittitur præcisè in tempore, & ex hoc sequitur, qd habeat vltimum instans sui esse, cum in tempore immediato desinat esse, & præcipuè prima causa hoc potest facere, immo potest in instanti creare calorem, & in tempore immediato ipsum annihilare, & sic calor habebit vltimum instans sui esse.

Quartò arguitur probando, qd calor remittendus non habeat vltimum instans in esse quieto. Et pono casum, qd calor remittendus quiescat per horam, & in ultimo instanti illius horæ sit perfectè præsens frigidum in duplo vincens calidum, tunc in illo ultimo instanti inducet aliquem gradum frigoris in eodem subiecto, in quo est calor, & sic sequitur, qd calor remittendus non habebit vltimum instans suæ quietis, patet, quia in illo ultimo instanti remittitur, & casus est possibilis: ergo.

Quintò arguitur contra eandem partem conclusionis, & pono casum, quòd actiuum inducat calorem vt octo in passum per spacium vnus horæ, ita qd in ultimo instanti illius horæ inducat vltimum gradum, & in tempore immediato ad illud instans frigidum vt duodecim, fiat perfectè præsens ipsi passio circumscripto omni impedimento tã ex parte actiui, quàm ex parte passi, patet quòd actiuum in tempore illo immediato incipiet remittere calorem, & tunc sequitur, quòd calor remittendus, neque vltimum instans suæ quietis habuerit, patet, quia nullo modo quietit, habens enim vltimum instans quietis (loquendo de quiete propriè, quæ opponitur tempori) quiescit per aliquod tempus præcedens illud instans.

Sextò arguitur, quia videtur sequi impossibile, videlicet, qd agens perfectissimum, & per modum naturæ necessariò agat in tempore. Si enim calor remittendus habet vltimum instans in esse quieto, sequitur, qd actiuum infinitum, & per modum naturæ, & perfectè præsens passio corrumpit illum calorem præcisè in tempore, & sic virtus infinita necessariò agat in tempore, qd est impossibile.

Septimò, quia Doct. videtur sibi contradicere, quia ipse præsentis distinctione contra Thomam expressè concedit, quòd nò est necesse, quòd quiescens per aliquod tempus quiescat in ultimo instanti illius temporis.

RESPONDEO ad primum, & dico primò, qd conclusio intelligitur de motu remissionis continuo, qualis non esset stante casu. Dico secundò, qd stante casu illo calor remittendus non diceretur habere vltimum sui esse, quia ille gradus, aut indistinctibiliter corrumpitur in tempore, & tunc non remittitur, aut diuisibiliter, & tunc in aliquo ultimo instanti illius temporis inducitur gradus incòpossibilis, & sic non habebit vltimum instans sui esse.

Dico tertio, qd casus est simpliciter impossibilis, loquendo via naturali, & ad mærem philosophi, quia agens naturale, & remittens calorem per aliquod tempus, ita qd continuè remittatur vsque ad vltimum instans illius, necessariò in illo ultimo instanti inducit gradum impossibilem calori, & sic calor nò habebit vltimum instans sui esse.

Ad secundum patet responsio ex supradictis.

Ad tertium dico, qd si illud agens remittit calorem successiue, qd necessariò in ultimo instanti illius temporis inducet gradum impossibilem. Si verò immediatè ipsum corrumpit, tunc casus non est ad propositum, quia conclusio intelligitur de motu remissionis. Dico secundò, quòd casus est impossibilis per naturam, quòd detur agens naturale sic præ-

Agens per
modum na-
turæ nò agit
in tempore.

Responsio ad
primum.

Casus est im-
possibilis.

Ad

¶ Ad quartum. Dico primò, quòd fortè casus est impossibilis. Dico secundò, quòd stante casu nihil est ad propositum, quia conclusio intelligitur præcisè de motu remissionis, modo si in illo ultimo instanti aliquid caloris destruitur, hoc non erit per motum remissionis, quia ille præcisè fit in tempore, nec destructio illius gradus vllò modo pertinebit ad motum remissionis in tempore immediato ad illud instans sequentis, vt aliàs exposui, quomodo non datur prima mutatio in motu.

¶ Ad quintum dico primò, quòd forte casus est impossibilis, loquendo via naturali. Dico secundò, quòd casu admissio conclusio debet intelligi, quòd si quieuit per aliquod tempus, quòd non posset remitti, loquendo de motu remissionis continuo, nisi quieuerit per vltimum instans illius temporis. Dico tertio, quòd stante casu illud instans adhuc dicitur vltimum instans in esse quieto, quia immediatè post incipit moueri, non tamen propriè erit vltimum instans in esse quieto, vt supra patuit.

¶ Ad sextum patet responsio ex dictis præsentis distinctionis, quæstione quarta. agens enim, infinitum potest agere in instanti, & si aliquando tale agens in agendo coassistat necessariò tempori, non est ex imperfectione agentis, sed quia instans non potest esse immediatum instanti, ideo si actio incipit post instans, necessariò erit in tempore, vel saltem coassistet tempori. Et vltra dico, quòd non sequitur, quòd si agens infinitum in tempore immediato ad instans destruit calorem, quòd ipsum destruat successiuè, immo totum simul potest destruere, & talis destructio non mensurabitur tempore, licet coassistat alicui tempori, sicut etiam si immediatè post aliquod instans anihilet vnam animam, talis anihilatio non esset successiuæ, sed subita, & tamen coassistet tempori, solus enim motus propriè mensuratur tempore.

¶ Ad vltimum dico, quòd Doctor sibi non contradicit, quia ibi dicit, quòd absolute non est necesse: hic enim vult, quòd calor non possit remitti successiuè, si quieuerit per aliquod tempus, nisi quiescat in vltimo instanti illius temporis, vt dixi supra.

CONTRA vndecimam conclusionem, quæ talis est frigus intendendum, nullum scilicet primū habet esse simpliciter, licet habeat primum in esse quieto, quod accipit permutationem, licet illud nō sit quies. Contra, quia in illo instanti quo inducitur gradus impossibilis calori verum est dicere, frigus est, & immediatè ante hoc non fuit: ergo habet primum instans sui esse, hoc etiam patet ex conclusione decimasexta.

¶ Secundò arguitur, quia calor remittendus in illo instanti, in quo inducitur gradus impossibilis, habet primum sui non esse: ergo frigus inducitur, & impossibile habet primum sui esse: antecedens patet, quia verum est dicere calor in hoc instanti non est, & immediatè ante hoc fuit, vt patet per conclusionem decimasextam: ergo habet primum sui non esse, habens enim primum sui nō esse, communiter exponitur per negationem de præsentī, & positionem de præterito; consequentia patet, quia quando ad definitionem alicuius formæ pro aliquo instanti, sequitur alia forma in eodem instanti, sicut illa quæ definit habet primum sui non esse, ita illa, quæ sequitur præcisè in illo instanti habet primum sui non esse.

¶ Tertio arguitur, quòd frigus non habeat primum in esse quieto, quia sequeretur, quòd tempus haberet primum instans, quòd est impossibile, quia

sicut in motu non datur prima mutatio, ita nec in tempore datur primum instans, quòd autem sequatur tempus habere primum instans probatur, si enim frigus habet primum instans quietis, & immediatè post illud instans quiescat per horam, sequitur, quòd tempus quietis vnus horæ habeat primum instans. Si enim incipit quiescere in aliquo instanti, & in tempore immediato, sequitur propositum.

¶ Quarto arguitur, quòd nō quiescat aliquo modo in illo ultimo instanti, quia in illo instanti subiectum verè mutatur, patet per Doctorem præsentis distinctione, quæstione quarta. vbi vult, quòd mutari sit aliter se habere nunc indiuisibiliter, quàm prius se habuerit diuisibiliter: si ergo subiectum in illo instanti, in quo recipit gradum frigoris impossibilem calori mutatur: ergo tunc non quiescit, & si sic sequitur, quòd nec frigus in illo instanti quiescat.

¶ Quintò arguitur, nihil quod incipit esse, dum incipit esse quiescit, patet, sed frigus in illo instanti incipit esse, patet per exponentes, quia verum est dicere, frigus nunc est, & immediatè ante hoc non fuit: ergo incipit esse.

RESPONDEO simul ad primum, & ad secundum, quòd Doctor non negat absolute, quòd frigus non habeat primum sui esse: nam aliter sibi contradiceret, sed vult ibi, quòd frigus in illo principio, quo incipit acquiri intensiue, non habeat aliquod primum instans sui esse, patet, quia tantum acquiritur per motum. Nam immediatè post vltimum instans quietis caloris, calor incipit remitti, & frigus induci, & ideo in illo tempore immediato frigus non potest habere aliquod primum sui esse, sed loquendo de termino motus. in illo vltimo instanti, in quo calor definit esse frigus incipit esse, & sic habet primum instans sui esse.

¶ Ad tertium dico breuiter, quòd illud vltimum instans est finis temporis præcedentis mensurantis motum intensiōis frigoris, & est primum temporis præcedentis mensurantis quietem sequentem. Si tamen quies mensuratur tempore vero, quod non credo, vt patet à Doct. distinct. præsentī, quæstio. 4. & si sic dico, tunc absolute, quòd illud instans est tantum finis temporis mensurantis motum intensiōis frigoris.

¶ Ad quartum, & quintum simul dico, vt supra etiam dixi, quòd illud vltimum instans dicitur instans immutationis, quia in illo instanti cessat motus simpliciter, & tunc dicitur in illo instanti quiescere pro quanto nullo modo mouetur, & licet subiectum in illo instanti verè mutetur, quia tamen nullo modo mouetur, dicitur tūc quiescere, prout quies opponitur motui, non autem mutationi, siue mutato esse. Et sic patet, quomodo conclusio ista debeat intelligi.

AD rationem de contradictoriis primò Doct. recitat responsionem Tho. quam improbat. Deinde adducit responsionem propriam, & responsio Tho. stat in hoc, qd contradictoria accipiuntur pro eodem instanti, sicut illa non sunt contradictoria, quæ non sunt accepta pro eodem instanti, cum ergo non esse caloris, vt præcessit in vltimo instanti immutationis, siue quietis, & esse caloris susceptum in tempore habito nō sint in eodem instanti, sequitur, quòd non erunt contradictoria.

¶ Ibi. Cōtra esse caloris, &c. Hic Doct. intēdit p̄bare contra Tho. qd cōtradictio sumatur ex ratione formali terminorum, & non per respectum ad tempus, siue ad instans temporis, quia enim termini sic sunt impossibiles, ideo cōtradiciunt, nam si per impossibile nullū tempus esset, nec aliqua mensura Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. M 2 esset,

Contra vndecimam conclusionem.

Responsio ad primum.

Ad rationem de contradictoriis.

esset, isti termini simpliciter repugnarent ad inuicem, videlicet esse Franciscum, & non Franciscum, repugnaret enim simpliciter idem esse Franciscum, & non esse Franciscum, & non repugnat sibi per comparationem ad tempus, cum accadat sibi sic comparari ad tempus, vel ad instans temporis, & ideo dicit Doctor, quod bene sequitur, sunt incompossibiles simpliciter, ideo non possunt esse in eodem instanti, & non econtra, quia non sequitur, non possunt esse in eodem instanti, ergo sunt incompossibiles simpliciter, quia prima impossibilitas est ex ratione formali terminorum intrinseca, secunda autem est tantum per comparationem ad aliquod extrinsecum.

¶ Ibi. Confirmatur hoc per simile in aliis, quia contrarium contrario succedens verè est ei contrarium, licet non sint simul in eodem instanti. Similiter forma, ut terminus ad quem priuationis, &c. vult dicere, quod ipsa forma, ad quam terminatur motus, opponitur priuationi ipsi priuationi ut termino à quo. Sequitur, & est motus inter opposita formaliter, unde philosophus primo physicorum. tex. commen. 47. vult, quod omnis motus sit inter contraria opposita, vel priuatiua, vel media inter hæc, & tamen ista ut sunt termini transmutationis, nunquam simul sunt, cum opponantur adinuicem per Aristot. ubi supra. Si inquit, ergo hoc verum est, quod omne quod fit fiat, & corrumpatur, quod corrumpitur, aut ex contrariis in contraria, & in horum media, media autem ex contrariis sunt, ut colores ex albo, & nigro, quare omnia utique erunt, quæ natura sunt, aut contraria, aut ex contrariis hæc ille.

¶ Ibi, posset etiam argui, quod creationis termini non essent contrarij. Hic Doctor probat, quod si contradictoria tantum sumerentur respectu eiusdem instantis, quod tunc termini creationis, scilicet à quo, & ad quem non contradicerent, qui termini sunt non esse creaturæ, & esse ipsius: nam non esse creaturæ præcedit tempore ipsum esse, & quod dicit hic, quod non esse creaturæ non contrariatur esse ipsius creaturæ, patet, quia contrarium est aliquod ens positium, nec etiam opponitur sibi priuatiue, quia priuatio est in subiecto apto nato, modo non esse creaturæ in nullo esse fundatur tanquam in subiecto, nec etiam opponitur sibi, ut aliquod mediū opponitur extremis, quia huiusmodi medium est semper aliquod ens positium: ergo si non esse creaturæ opponitur esse ipsius creaturæ, opponitur contradictoriè, & tamen non esse, & esse non sunt in eodem instanti.

Notatio littera.

¶ Ibi, quod autem adducitur de diffinitione contradictionis est æquiuocatio, &c. Nota hanc litteram, quod quando dicitur in elencis, quod contradictoria sunt ad idem, simul, & in eodem tempore, debet intelligi de contradictorijs complexis, ut omnis homo currit, quidam homo non currit, non autem de incomplexis, sicut non esse a. & esse a. De prima contradictione, quæ est inter complexa, loquitur philosophus in libro perhier. & de secunda, quæ est inter incomplexa, loquitur in prædicamentis.

¶ Ibi. Aliter respondeo ad argumentum. Hic Doctor dat propriam responsionem, præmittendo vnam distinctionem de immediato, quia immediatum potest accipi dupliciter. Primo, inter quod secundum se totum, & aliud non est medium, & sic continuum est immediatum termino, ut linea est immediata puncto, quia inter totam lineam, & punctum nullum cadit medium, & similiter tempus est immediatum instanti, quia inter tempus vnius horæ, & vltimum instans terminans illud tempus non est aliquod medium, & similiter inter motum, &

mutatum esse non cadit medium, accipiendo aliquem totum motum, puta vnius horæ inter ipsum & mutationem terminantem ipsum motum non est aliquod medium. Secundò dicitur immediatū, quod secundum se totum est cum altero statim, vel post alterum, & sic indiuisibili terminanti continuum nihil est immediatum, nihil enim secundum se totū statim sequitur illud indiuisibile, patet, quia si in aliqua linea signetur aliquis punctus terminans eā, linea sequens, cuius est principium secundum se tota non est immediata illi puncto, nec immediate sequitur illum punctum, sed pars illius totius, quod est immediatum totum. primo modo sequitur indiuisibile secundum partem ante partem in infinitum, sicut etiam patet de tempore, quia aliquod vnum tempus, puta medietatis horæ secundum se totum, & secundum omnes partes suas non immediate sequitur ad vltimum instans alterius medietatis horæ, sed sequitur secundum aliam, & aliam partem in infinitum, quia data quacunque parte proxima illi instanti, dabilis est alia in infinitum, cum quolibet pars temporis sit diuisibilis in infinitum, licet ergo totum illud tempus possit esse immediatum alicui instanti, loquendo de immediato primo modo, non tamen potest esse immediatum, loquendo de immediato secundo modo.

¶ Ibi ad propositum, ergo. Nunc Doctor respondendo ad rationem de contradictorijs applicat ad propositum, quæ dixit de immediato, dicit, quod sicut mensuræ istæ se habent, ita & mensurata, scilicet quod quando vnum contradictorium mensuratur indiuisibili, & aliud mensuratur diuisibili, tunc minor est falsa, scilicet ista, sed si inter non esse formæ, & esse formæ inducendæ per motum non est aliquod primum, est medium inter illa, quæ sunt contradictoria, negatur, nullum enim est medium inter contradictorium, secundum quod est in tota mensura sua, & contradictorium aliud, sicut nec inter totam mensuram eius, & mensuram alterius, patet, quia non esse formæ mensuratur instanti, & esse formæ mensuratur tempore immediate sequenti, sicut expositum est supra, & sicut instans est immediatum tempori, loquendo de immediato primo modo, ita non esse formæ est immediatum esse formæ, sic quod inter illa non cadit medium, tamè sicut instans, & tempus non sunt immediata secundò modo, sic quod totum tempus secundum se non sequitur instans, ut exposui, ita esse formæ, quod mensuratur tempore secundum se totum est immediatum non esse formæ in mensurato instanti, sed sicut tempus sequitur instans per partem in infinitum, sic esse formæ, sequitur non esse formæ per partem ante partem in infinitum, nec similiter, sicut non est danda prima pars temporis, quæ sit secundum se totam immediata instantia, ita nec est danda prima pars formæ, quæ sit secundum se totam immediata non esse formæ, & sic patet responsio ad secundam rationem principalem.

¶ Ibi, tertio principaliter arguitur, quod angelus non possit moueri, quia est indiuisibilis. Hic Doctor accipit tres rationes philosophi, quibus probat, quod indiuisibile non possit moueri.

Tertium argumentum principale.

¶ Prima est sexto physicorum. tex. commento septimo, quia omne, quod mouetur, partim est in termino à quo, & partim est in termino ad quem, quando enim totaliter est in termino à quo non mouetur, sed quiescit: quando autem est in termino ad quem, totaliter motum est, indiuisibile autem non potest esse in vno partim, & partim in alio, quia non habet partem, & partem, ut patet.

¶ Ibi, secunda ratio Arist. ponitur 6. physicorum. tex.

tex.comm.89.vbi vult, quod omne, quod mouetur prius pertransit spaciū sibi æquale, vel minus, quā maius. Amplius inquit, ex his manifestum est, quod neque punctum, neque aliud indiuisibile nullum contingit moueri, omne enim, quod mouetur impossibile prius maius moueri ipsius, quā aut æquale, aut minus, hæc ille: sed indiuisibile nō potest minus pertransire se, quia tunc daretur minus indiuisibile: ergo pertransit prius æquale, quā maius se, & pertransiendo semper spaciū sibi æquale pertransibit totum continuum, supra quod mouetur, igitur illud componeretur ex indiuisibilibus equalibus indiuisibili, quod est falsum, & hæc est ratio Arist. vbi supra tex.commen.89. Si igitur, inquit, hoc manifestum est, quod & punctum minus, aut æquale mouebitur. primò, quoniam autē indiuisibile est, impossibile est moueri prius, æquale ergo ipsi, quare erit linea ex pūctis, semper enim per æqualem motum omnem lineam punctū mensurabit, si autem hoc impossibile est, & moueri indiuisibile impossibile, hæc ille.

¶ Ibi, tertia ratio Aristot. videtur esse, quia omnis motus est in tempore, sicut probauit prius sexto physicorum. tex.commen.88.vbi sic ait, quare non contingit impartibile moueri, neque omnino mutari: solum enim sic esset ipsius motus, si tempus esset ex istis nunc: semper enim in ipso nunc est motum esse, & mutatum, quare moueri quidem nequaquam est, motum autem semper esse est: hoc autem, quod impossibile sit ostensum est prius, neque enim ex istis est tempus, neque linea ex punctis, neque motus ex momentis est, &c.

¶ Ibi Commentator, cum declarauit, inquit, quod indiuisibile non mouetur, vult dare causam in hoc, & est, quia tempus & motus, & magnitudo sunt continua, & quod hoc non esset possibile, nisi tempus componeretur ex instantibus, & motus ex finibus motuum, scilicet mutationibus, magnitudo ex punctis, hæc ille, patet ergo, quomodo omnis motus est in tempore, & omni tempore erit accipere minus tempus, in quo minori potest minus mobile moueri, igitur omni mobili potest accipi minus mobile in infinitum, & ita nullum indiuisibile est mobile.

¶ Respondet Doctor ad hoc tertium argumentū, & primò dicit, quod licet angelus sit indiuisibilis, tamen quia occupat locum diuisibilem, quia potest esse in rāto loco diffinitiuē, vt supra patuit quæst.6. præsentis distinctionis. & sic posset moueri localiter motu continuo, ita quod successio cōtinua motus localis sumeretur ex successione partium loci, ita quod successiue pertransiret illud spaciū, sequitur, aut si occupat locum punctualem, & ita vt punctualiter existens non potest continuē moueri, vt semper habeat esse punctuale, vult dicere Doct. quod si angelus esset tantum in loco punctuali, vt sic non posset moueri motu continuo, cum semper in tali spacio haberet esse punctuale: punctus enim non potest continuari puncto, sicut nec indiuisibile indiuisibili, vt supra patet, sequitur tamen, quia non videtur ratio, &c. Hic Doctor intendit probare, quod indiuisibile etiam quantitatiuum, si esset per se existens, posset moueri localiter motu continuo, si moueretur super aliquod spaciū cōtinuum. Et primò probat, quia sphaera super planum mota describit in plano lineam, & tamen non tangit planum nisi in puncto: ergo punctum sphaeræ pertransit totam lineam, quæ tamen linea ex hoc non erit composita ex punctis.

¶ Ibi. Hic responderetur multipliciter. Primò, quod non est sphaericum in natura, sed tantum in imaginatione.

¶ Ibi. Sed hoc nihil est. Hic Doctor dupliciter respondet. Primò, quod cælum est simpliciter sphaericum. Secundò dato, quod non sit sphaericum de facto, tamen est possibile dari sphaericum perfectū moueri super planum perfectum. Sequitur, esset autem contradictio, si ex motu diuisibilis super aliquid sequeretur ipsum esse indiuisibile, vel componi ex indiuisibilibus, dicit in sententia, quod indiuisibile moueri super planum, & tale motum esse continuum, & compositum ex semper diuisibilibus nulla apparet contradictio, si verò talis motus esset compositus ex indiuisibilibus, vel spaciū supra, quod mouetur indiuisibile ex tali motu, sequeretur componi ex indiuisibilibus, esset contradictio indiuisibile hoc modo moueri.

¶ Ibi. Aliter dicitur, quod naturalis sphaera tangit planum in linea, & non in puncto, & sic falsum est dicere, quod punctus sphaerici moueatur. Contra hoc arguit Doctor, quia tunc sequeretur, quod linea supra planum esset circularis, & esset recta, vt patet, sicut quælibet pars sphaerici est sphaerica, vt probatur in astronomia, & quælibet pars circularis, vel circuli est circularis, & non intelligitur, quod quælibet pars sit circularis, sed quod præterdit, scilicet principiatiue circularitatem, quia scilicet est curua, & non recta, linea corporis sphaerici est circularis, etiam quælibet pars ipsius, ergo si corpus sphaericum tangeret planum in linea, & moueretur super planum motu recto, certum est, quod ibi efficeretur linea recta, & per te tantum tangit in linea, quæ est circularis: ergo illa linea esset circularis, & recta, quod esset impossibile.

¶ Ibi. Aliter dicitur, quod quia punctus ille per accidens mouetur, ideo non oportet, quod commensuret sibi spaciū, super quod mouetur, sphaera autem per se mouetur, & etiam est diuisibilis. Ita littera supponit vnū, scilicet quod illud, quod mouetur super aliquod spaciū, ita quod partibilibiter pertransit illud, in alio, & alio instanti est in alia, & alia parte spaciij, non est autem necesse, quod illud, quod mouetur per accidens, puta ad motum alterius, commensuret sibi spaciū, super quod est motus: cum ergo punctus tantum moueatur per accidens super plano, quia ad motum sphaeræ non erit necesse ipsum commensurari spacio, & si non commensurat sibi spaciū, non mouetur localiter.

¶ Sed contra istud. Hic Doctor probat, quod quamuis pars in toto moueatur per accidens, tamen semper est in spacio sibi æquali, & pertransiendo, illa pars describit totum spaciū, immò si albedo, quæ magis mouetur per accidens, &c. dicit Doctor, quod quando aliquod album mouetur super aliquod spaciū, illa albedo, quæ mouetur per accidens, commensuret illud spaciū per accidens, quia si esset separata, adhuc commensuraret. Sic tamen intelligendo, quod si albedo per possibile esset separata, & haberet illam extensionem, quam habet vt vnita quanti, quod tunc præcisè occuperet tantum locum separata, quantum coniuncta. Si etiam intelligatur non extensa, sed tantum existentia albedinis, si vt in subiecto occupat spaciū puta indiuisibile, quia vt sic inextensa est omnino indiuisibilis adhuc separata præcisè occuperet idē spaciū: ergo à fortiori punctus, cum sit pars quantitatis, vel saltem intrinsecū ipsi quanto, cuiusmodi non est albedo, si esset per se separatus, commensuraret spaciū, transeundo illud.

¶ Ibi. Item linea ista supposita non commensuratur sphaeræ, quia tunc esset corpus sphaericum, sed commensuratur alicui moto super ipsam, ergo tantum puncto moto super eam.

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. M 3 Ibi,

Omnia motus & in tempore.

Quomodo Angelus possit moueri in motu continuo.

An cælum sit sphaericum.

Exemplum in Astronomia.

Ibi, si etiam ponatur sphaeram esse in vacuo, & solam lineam esse plenam. Hic Doctor respondet tacite objectioni, quia forte aliqui dicerent non esse possibile sphaeram tantum tangere planum in puncto, quia etiam tangit medium, scilicet aerem, & ita aerem sibi commensurat, ideo Doctor ad hoc evitando ponit casum de vacuo, puta quod sit vacuum, & in vacuo sit planum, & sphaera, & per impossibile moueatur sphaera in vacuo super planum, tunc manifestum erit, quod non tangit nisi in puncto. Et notandum est, quod aliqui voluerunt vacuum esse locum nullo corpore repletum, aptum tamen repleri. Aliqui vero esse spacium nullo corpore naturali repletum, tamen repletum corpore mathematico, & tunc dimensiones manent in vacuo, sicut si destrueretur tota substantia aeris, & omnis qualitas naturalis sola quantitate aeris remanente, sic esset vacuum dimensionatum, loquendo de vacuo, primo modo nihil posset ibi moueri, secundum Comm. & si esset graue, descenderet in instans, nec similiter secundo modo, quia tales dimensiones non sunt natae cedere alicui corpori, & ita si illud mobile sit corpus, non cedent ei, sed si per impossibile moueretur per illud vacuum dimensiones vacui penetrarent dimensiones illius mobilis, & ita duo corpora essent in eodem. Et sic Doctor accipit vacuum hic.

Corpus cubum quid sit.

Ibi, Præterea accipiat corpus cubum. Hic Doctor intendit secundo principaliter probare indiuisibile de predicamento quantitatis posse moueri. Ex primo de corpore cubo figurato ad modum taxilli habens sex superficies, si moueatur super magnitudine habet tale corpus lineam terminantem duas superficies, cum qualibet eius linea terminans terminet duas superficies, ut patet, tunc si mouetur, eius linea correspondet linea in magnitudine in instans quietis, sed dum mouetur, non correspondet ei linea in magnitudine, sed continuum, & tamen describit superficiem in magnitudine non constitutam ex lineis, igitur sic faceret linea, si esset separata à superficie, & sic moueretur super magnitudine semper. I. in omni instanti commensuraret sibi lineam in magnitudine supposita, & in tempore fluere super continuum, patet etiam hoc; si ponantur duæ lineæ, quarum una supponatur alteri, patet, quod punctus lineæ inferioris describit lineam superiorem, & hoc posito, quod linea superior moueatur super lineam inferiorem, & tunc etiam punctus lineæ superioris describit totam lineam inferiorem, & tamen neutra est composita ex punctis, sicut igitur non sequitur, hic punctus lineæ describit lineam, igitur linea est constituta ex punctis, ita non sequitur punctus ex se mouetur, describendo lineam; igitur illa linea est constituta ex punctis, & si istæ consequentiæ valerent de puncto separato à linea, quare non de puncto coniuncto lineæ, & quare non valeret de linea corporis cubi, quia ipsa describit totam superficiem magnitudinis, quare igitur illa superficies non componeretur ex superficiebus. Dicit igitur Doctor quantum ad istud, quod cum non videatur, nisi fuga, & non vera solutio de motu per accidens, quod valet punctus mouetur per accidens, ideo non describit lineam, nec commensurat eam sibi, immo describit, & commensurat, eo quod sibi convenit mensurare, ut infra patebit. Dicit igitur Doctor hanc conclusionem de indiuisibili, quod diuisibile potest moueri per se, si per se esset, & motu continuo, nec ex isto dicto, sequitur magnitudinem, super qua moueretur esse compositam ex punctis.

Indiuisibile an possit moueri.

Ibi. Propter tamen intentionem Arist. qui allegabatur. Hic Doctor intendit primo assignare cau-

sam successionis in motu locali, & sic ostendere, quomodo indiuisibile de genere quantitatis possit localiter moueri. Secundo exponit auctoritates philosophi. Quantum ad primum dicit, quod duplex est causa successionis in motu locali, scilicet diuisibilitas spacij, & diuisibilitas mobilis, & utraque per se, & seorsum sumpta est sufficiens. De prima patet, quia mobile prius pertransit unam partem spacij, quam aliam, comparando mobile ad diuersas partes spacij. De secunda etiam patet, quia si per possibile mobile diuisibile pertransiret punctum, adhuc successiue pertransiret, quia prius secundum unam partem ipsius mobilis, & posterius secundum aliam partem, & sic de alijs, ut patet de facto, quando mobile pertransit aliquod spacium prius secundum unam partem transit punctum signatum in spacio, & posterius secundum aliam partem. Et addit, quod etiam in motu alterationis posset assignari causa successionis, tam ex parte mobilis, quam ex parte formæ, patet, quia ex diuisibilitate formæ mobile prius recipit unam partem formæ, quam aliam, ex parte etiam mobilis, patet, quia prius alteratur secundum unam partem, quam secundum aliam, & addit, quod etiam hæc duplex causa forte posset assignari in motu augmentationis, licet hoc sit magis difficile, quia non videtur posse assignari mobile indiuisibile, quod sit quantitatis successiue susceptiuum, in alteratione vero facile assignari potest, quia punctus existens in quanto alteratur, & successiue successionem partium formæ. Sed an indiuisibile possit alterari, patet de indiuisibili substantiali, quia angelus potest recipere aliam, & aliam cognitionem. Sed an indiuisibile quantitatum, ut punctus possit recipere aliquam quantitatem, Dico, quod non potest recipere certam quantitatem certæ intensionis, ut tenet Doctor in quarto, distinctio. 10. quæstio. 9. siue vltima. respondendo ad secundum argumentum principale. Alij tamen dicunt, quod punctus est alterabilis per accidens ad alterationem partium, quas continuat ad inuicem, sed quicquid sit parum, curandum est. Deinde addit Doctor, quod philosophus bene negat, punctum posse moueri localiter quantum est ex se, id est quod ex parte eius possit accipi continuitas motus, cum non habeat partes, non tamen indiuisibile est illud, cui repugnat moueri, aut moueri, accipiendo continuitatem, & successionem motus sui à spacio.

Duplex est causa successionis.

An punctus possit moueri.

Ibi. Et istud concludunt rationes suæ. Hic Doctor dicit, quod rationes Arist. quibus probat indiuisibile non posse moueri motu continuo, siue successiue, probant tantum de successionem, quæ est ex parte mobilis, & sic indiuisibile non mouetur motu successiue, & continuo, cum in ipso nulla sit successio partis, & partis, sed non concludunt de successionem, quæ est ex parte spacij, super quod mouetur indiuisibile, & hoc est quod dicit. Cum ergo dicit Arist. 6. physic. tex. comm. 7. quod omne quod mouetur, partim est in termino à quo, & partim in termino ad quem, verum est de mobili diuisibili, quia ex parte, & partem sui est in termino & termino, non enim est totaliter in termino à quo, quia tunc quiesceret, nec totaliter in termino ad quem, quia iam esset motum, & non moueretur, ut patet à philosopho ubi supra. Sequitur, & non ita solum, sed ex parte sui est partim in termino uno, & partim in alio, hoc est in aliquo medio non quiescendo. Dicit Doctor, quod diuisibile, puta corpus pedale, quod dicatur a. quod moueatur super spacium quadrupedale, & dicatur b. a. secundum aliam, & aliam partem est in termino à quo, & in termino ad quem ipsius b. & sic est ibi successio, & non solum hoc, sed etiam

Quomodo sit intelligenda propositio Arist.

etiam accipiendo idem mobile a. secundum idem esse sui est partim in termino à quo, & partim in termino ad quem, supple in aliquo medio spacij b. non quiescendo, sed in quantum ipsum medium spacij est aliquid vtriusque, scilicet termini à quo, & termini ad quem spacij b. Sequitur, hoc est, in quantum est, per quod tendit ab vno in alterū, id est quod ipsum medium spacij b. est illud, per quod mobile a. tendit ab vno termino in alterum, scilicet à termino à quo ad terminum ad quem: nam mobile a. quod transit super spacium b. antequam sit sub termino ad quem: oportet, quod prius sit sub medio inter terminum à quo, & terminum ad quem. Sequitur. Hoc est dictū, quod est sub mutatione, & sub aliquo subiacente mutationi, & sic continuatur partes motus. Hæc littera sic exponitur. Nam cum mobile mouetur à termino à quo, alius motus ad terminum ad quem ipsius, recedendo à termino à quo sit sub mutatione, siue sub mutato esse, quod mutatum esse est finis partis posterioris motus à quo, & principij partis prioris motus ad quem, ideo dicit Doctor, quod etiam illud mobile diuisibile mouetur motu successiuo, accipiendo successionem ex parte spacij, quia in aliquo medio spacij ipsum mobile secundum se est sub aliqua mutatione, siue mutato esse, quod continuatur partem ipsius motus, scilicet partem à quo, & partem ad quem; & hoc est quod dicit, quod est sub mutatione, & immediate addit sub aliquo subiacente mutationi, id est quod ipsum mobile, dum est in medio spacij, non tantum est sub mutatione, modo præexposito, sed etiam sub aliquo subiacente mutationi, id est sub aliquo vbi, quod subest mutationi: nam mobile, vt mouetur super aliquod spacium, semper, vt est in alio & alio puncto spacij est in alio, & alio vbi, vt supra declaratum est de loco angelorum. questio. 6. præsentis distinctionis, & sicut ipsum mobile vt in medio est sub mutatione, sequitur etiam, quod ipsum vbi in quo est, sit sub mutatione. Sequitur. Cum autem accipitur indiuisibile, non potest esse partim in vno termino, & partim in alio, &c. Hic Doctor concedit, quod indiuisibile non potest esse in termino à quo, & in termino ad quem ratione suarum partium, cum non habeat partes, sed bene potest esse sub termino à quo, & ad quem ratione spacij, vt enim ipsum indiuisibile est in aliquo medio alicuius spacij ratione illius medij potest dici esse sub termino à quo, & ad quem modo præexposito.

¶ Ibi. Ad aliud, cum dicitur, quod prius pertransit omne mobile æquale, vel minus, quam pertransit maius. In hac littera tam difficili multa sunt noranda.

¶ Primo, quod indiuisibile, quando pertransit spacium puta pedale, semper pertransit maius, & hoc patet, quia indiuisibile, dum est in aliquo spacio, est tantum in puncto illius spacij, si ergo pertransit et minus se, tunc punctus in quo esset, esset diuisibilis, si etiam primo pertransiret sibi æquale, tunc primo pertransiret punctum spacij pedalis, & sic respectu motus super planū pedale daretur prima mutatio, quod patet, ex quo enim transit punctum in instanti, & totum spacium sequens in tpe, illa transitio puncti esset instantanea mutatio, & sic alicuius motus daretur prima mutatio, quod subtiliter supra improbatum est. Est etiam contra Aristot. sexto physicorum, vbi vult, quod in quolibet motu ante omnem mutatū esse sit moueri, & contra, licet aliqui perueriores Aristot. & non expositores, vt Auerroystæ velint, quod Aristot. retractauerit illud, & volunt, quod detur prima mutatio, & sic vt dicit Doctor, si volunt ipsum retractare in

octauo physicorum, quod dixit in sexto, possunt rationabiliter dicere, quod in octauo contradicatur sibi ipsi. Dicit ergo Doctor infra: non ergo oportet, quod omnem transitionem successiuam, puta si mobile sit semipedale, & spacium super quod mouetur, quod sit pedale, in quo est successio, vel transitio præcedat pertransitio indiuisibilis, immo semper præcedit transitio diuisibilis: nam data quacūque transitione super spacium semper erit diuisibilis in infinitum, cum quolibet pars spacij sit diuisibilis in infinitum, & sic non potest dari aliqua prima transitio respectu alicuius motus. Tenendo tamen, quod punctus mouetur motu continuo, tunc dico, quod semper transit maius vbi sibi adæquato, quia vt est in vbi adæquato, est præcisè in puncto spacij, & cum mouetur recedendo à suo, vbi transit partem spacij diuisibilem, & sic transit maius, sed hic oportet dicere alterum, vel daretur prima mutatio in motu locali, quam etiam aduersarij negant in motu locali, licet ponant primam mutationem in motu alterationis, vel augmentationis, vel oportet ponere indiuisibile, nullo modo posse moueri localiter motu continuo.

¶ Secundo dicit, quod loquendo de diuisibili, puta de aliquo corpore pedali, quod mouetur super spacio pedali, quod tale corpus pertransit minus, non ratione sui, sed ratione partis, non comparando partem ad locum sibi æqualem, nec totum ad locum sibi æqualem, sed comparando ad certum punctum indiuisibilem in spacio, quia vt sic mouetur, transeundo minus, secundum quod pars præcisè transit punctum signatum, quod est discontinuum alteri puncto signato, cum nō ponatur pars, quia duo vbi, siue mille, vt præcisè sunt in punctis signatis, & in puncto signato ponitur pars habere vbi, sunt vbi discontinua, & hoc est quod dicit, vt pars non comparatur loco æquali, si enim pars comparatur loco æquali, & totum loco sibi æquali, & moueatur totum motu continuo, tunc pars semper transibit maius, & totum similiter simul transibit maius recedens à loco sibi æquali, & si poneretur, quod tantum pars moueretur transeundo maius, & totum simul non moueretur, sed statim post motionem partis moueretur, tunc motus totius, & partis non essent vnus motus, immo necessariò essent duo motus. Hic nota, quod corpus pedale, quod dicatur a. & locus sup spacio pedali sibi correspondens, vel æqualis erit spacium pedale, & dicatur b. accipio aliquam partem paruam ipsius a. & illa sit quantitas digitalis, & dicatur c. locus correspondens sibi in spacio erit spacium digitale. Dicit ergo Doctor, quod si pars illa c. pertransibit locum sibi æqualem, etiam ipsum a. pertransibit locum sibi æqualem, ad hoc, quod motus sit continuus, quod patet. Dicimus enim motum alicuius mobilis esse continuum, cum continuatur motui partis: si ergo c. transiret locum sibi æqualem, & a. simul non transiret: tunc ille motus non esset continuus, patet, quia non esset indiuisibilis, quod requiritur ad motum continuum: esset enim diuisibilis, quia alius, & alius motus: nam vnus est respectu partis transeuntis locum sibi æqualem, & alius esset respectu totius transeuntis locum sibi æqualem, ita quod inter istos duos motus esset quodammodo quies media, si pars prius pertransiret, & hoc est quod dicit Doctor ibi, & hoc nō comparando partem ad vbi sibi æquale, &c.

¶ Ibi. Sequitur infra. Sed intelligendo respectu alicuius certi, & determinati puncti. Dicit Doctor, quod ipsum a. vt transit spacium bipedale prius pertransit minus illius spacij, non ratione sui, sed ratione partis c. sic intelligendo, Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. M 4. quod

Nota & b. a.

quod quando a. est in spacio pedali, & transit illud faciendo se in alio spacio pedali signato aliquo puncto in spacio pedalis sequentis, ipsum c. prius pertransit illud punctum, quam ipsum a. & quia punctus minus est ipso a. ratione ipsius c. dicimus, q. a. semper pertransit minus, quam maius, vel aequale. Et addit Doctor, quod hoc debet intelligi de vbi alio à suo primo vbi totali. Et vult hic Doctor, vt patet, & infra quaestione vltima, quod aliquando sunt aliqua, vbi alia & alia, & discontinua, ita quod mobile deserit totaliter primum vbi, & fit totaliter sub alio vbi, si modo in illo alio vbi, puta pedali, si gnetur punctus, tunc pars c. prius pertransit illum punctum, quam ipsum a. & sic a. ratione partis c. prius pertransit minus, quam aequale, vel maius, sed hic motus non est continuus, cum illa duo vbi sint discontinua: nam motus localis continuus est inter illa vbi, quae sic se habent, quod vnum vbi est pars alterius, si modo loquamur de continuitate motus, quae est inter illa vbi, quae sic se habent, quod vnum est pars alterius. Dicunt alij, quod a. mobile semper pertransit maius spacium, & non minus, neque aequale. Et pono casum, quod sit spacium bipedale, & dicatur a. in quo sunt infinita vbi, quia infinita puncta in potentia, & inter quaecunque duo puncta est spacium medium, & in illo spacio medio sunt infinita vbi in potentia, quia & infinita puncta, patet, quia quocunque spacio dato illud est diuisibile in infinitas partes. Pono modo, quod omnia, vbi totius spacij dicantur partes vbi totalis, & sic hoc modo motus localis super tali spacio continuatur, sit ergo mobile a. occupans spacium semipedale. Dicunt, quod quando pertransit spacium, semper pertransit maius se, quod patet. Nam dum est in spacio sibi aequale non mouetur localiter, dum vero acquirit punctum spacij immediate sequentis, spacium semipedale pertransit, maior patet, quia ille punctus pertinet ad vbi totale, & sic pertransiendo punctum illum, pertransit totum spacium, in quo erat, & illum punctum sibi additum, vel partem sibi additam, & sic pertransit maius, & sic continuando semper pertransit maius vsque ad terminum quietis, nam transacto puncto, ipsum a. fit in loco sibi aequale, puta bipedale: ergo & dum transit aliud punctum, adhuc pertransit maius, quia spacium sibi aequale, & punctum additum, vel partem additam, & sic semper continuando motum super spacium, & sic aliqui exponunt, quomodo semper transit maius, loquendo de motu locali continuo. Et licet forte sit bona expositio, tamen saluo semper meliori iudicio, potest sic exponi, quia ex quo mobile, vt est in spacio, non habet aliquam partem aequè primo sibi immediatam, sed solum punctum aequè primo sibi immediatum, & ideo mobile primo tangit spacium in puncto, & sic secundum punctum, primo est in vbi, tunc dico, quod quando recedit ab ipso vbi in spacio, & mouetur motu locali continuo, tunc transit maius, quia transit partem diuisibilem, & statim fit in vbi immediate sequens illam partem, & cum recedit ab illo, vbi transit partem immediate sequentem, & sic semper transit maius. Loquendo ergo de motu continuitatis. Dicit Doctor, quod semper pertransit maius, & nunquam minus, nec aequale, & hoc est, quod dicit infra ibi. Sed si loquamur, &c. Quando ergo dicit Arist. quod pertransit prius, aut minus, aut aequale, quam maius, debet intelligi modo praeposito supra de toto respectu partis. Et dicit Doct. quod accidit ipsi toti sic pertransire minus, vel aequale, quia hoc est ratione partis, loquendo semper de alio & alio loco discontinuo modo praeposito. Si vero mobile non haberet partes semper pertransiret

Expositio
aliorum si
placet,

Expositio ad
mentem pro-
priam.

maius, loquendo de quocunque loco, siue continuitatis, siue non, & sic patet ista littera.

¶ Ibi. Et si obiciis. Arguit Doctor, quod ex quo punctus semper est in spacio sibi aequale, quia in puncto; ergo si punctus pertransit spacium pedale, semper efficit lineam pedalem compositam ex punctis, patet, quia semper est in alio, & in alio puncto.

¶ Ibi. Dico, quod semper. Dicit Doct. quod punctus in quolibet indiuisibili, siue in quolibet instanti est in spacio sibi aequale, scilicet in puncto, non autem semper, accipiendo ly semper pro quacunque parte temporis, quia data quacunque parte temporis semper erit in spacio diuisibili, sicut, dicimus etiam de mobili diuisibili, quod semper est in mutato esse, accipiendo semper pro quolibet instanti temporis mensurantis motum illum, quia in quocunque instanti illius temporis semper est sub alio, & alio mutato esse, non autem semper est sub alio mutato esse, accipiendo semper pro alia & alia parte temporis, quia in quacunque parte temporis mensurantis talem motum est sub alia, & alia parte motus, & non sub mutato esse.

¶ Ibi. Ideo argui potest. Dicit Doctor, quod si vltima superficies corporis cubi (quod scilicet habet sex superficies vt taxillus) superponitur lineae praecise, super quam moueatur, licet in quolibet instanti temporis semper superponatur lineae praecise, vel parti ipsius, tamen in toto tempore medio interdum instantia fuit medium diuisibile ipsius lineae, & hoc est dictum, quod quamuis illa superficies, quae sit quantitas vnius taxilli parui, dum mouetur super lineam, quae sit longitudinis cubitalis in quolibet instanti temporis semper superponitur lineae praecise, & non sequitur ex hoc, quod talis motus sit compositus ex indiuisibilibus, immo semper ex diuisibilibus, dum in instanti a. superponitur parti lineae praecise, & in instanti b. superponitur alij parti, tamen ex quo inter duo instantia cadit tempus medium, ita in tali tempore medio fuit medium, continuum ipsius lineae: non ergo sequitur superficies illa, dum mouetur super lineam, semper superponitur illi in alio, & alio instanti: ergo mouetur in alio, & alio instanti, sed sequitur, quod mouetur in alio, & alio tempore, cum inter duo instantia deat tempus medium mensurans motum inter duo mutata esse, & sicut instans temporis correspondet mutato esse, & mutatum esse correspondet puncto lineae, ita tempus immediate sequens instans mensurat motum immediate sequentem mutatum esse, & motus est continuus, quia super lineam continuè immediate sequentem punctum.

¶ Ibi. Ad vltimam rationem Doct. soluit vltimam rationem philosophi, qua probat, quod indiuisibile non possit moueri. Et dicit concedendo, quod omni tempore dato contingit accipere minus, patet, quia qualibet pars temporis est semper diuisibilis in infinitum, non tamen sequitur, quod minus mobile possit moueri in minori tempore, vt patet de puncto, quod est mobile minimum, tamen non mouetur in non tempore, sed in tempore. Si vero mobile esset causa continuitatis motus, minus mobile moueretur in minori tempore, patet experimēto, quia si accipiat corpus tricubitale, & corpus cubitale, in maiori tempore moueretur tricubitale, quia continuitas motus acciperetur penes partes ipsius mobilis.

¶ In ista littera Doctoris sunt multae instantiae contra sex conclusiones, quae hic ponuntur per ordinem.

¶ Conclusio prima. Complexa non sunt contradictoria, nisi accipiantur pro eodem instanti, sed incom-

Instantia est
tra sex con-
clusiones.

incomplexa sunt contradictoria absolute sumpta, non determinando ad aliquod instans.

¶ Conclusio secunda. Potest concedi, quod angelus habens ubi punctuatur potest continere moveri, ut in puncto semper existens.

¶ Conclusio tertia. Indivisibile de genere quantitatis potest moveri motu successivo, & verè continuo.

¶ Conclusio quarta. Si punctus per se existens transiret spatium efficeret lineam, quæ tamen non esset composita ex punctis, licet semper rangeret spatium in puncto.

¶ Conclusio quinta. Si ista esset vera, quod indivisibile semper transit minus, vel æquale, quam maius, tunc dabilis erit prima mutatio in motu locali.

¶ Conclusio sexta est. Punctus potest moveri motu alterationis, & forte motu augmentationis.

C O N T R A primam conclusionem, quæ talis est. Complexa non possunt esse contradictoria, nisi accipiantur pro eodem instanti, sed incompleta sunt contradictoria absolute sumpta, non determinando ad aliquod instans.

¶ Contra primam partem primò, quia quæcunque repugnant suis rationibus formalibus repugnant, ut patet à Doct. in primo, dist. 2. & 13. & in tertio, dist. 2. q. 1. & alibi. ergo contradictoria complexa repugnant suis rationibus formalibus, & per consequens nõ repugnant præcisè per comparationem ad aliquod instans.

¶ Secundò, istæ propositiones contradicunt: *omnis homo est animal, aliquis homo non est animal, & tamen non contradicunt præcisè per respectum ad instans temporis*, patet, quia nunquam possunt simul esse veræ, nec pro eodem instanti, nec pro alio & alio instanti, nec pro eodem, vel alio, & alio tempore, ut patet.

¶ Tertiò arguitur, quia circumscripto omni tempore, & omni instanti temporis, & simpliciter circumscripta omni mensura durationis. Istæ duæ propositiones non possunt simul esse veræ. *omnis homo currit, aliquis homo nõ currit*, quæ sunt in materia contingenti: ergo non sunt contradictoriæ per respectum ad instans temporis.

¶ Quartò arguitur, quia multæ propositiones, quæ cõmuniter tenentur contradictoriæ, possunt simul esse veræ in eodem instanti temporis, patet tenendo dictum Doct. dist. 1. huius secundi. q. 1. quod in eodem instanti temporis possunt esse plura instantia naturæ. Tunc sic in primo instanti naturæ, hæc est vera, nullus homo est risibilis, patet, quia tãtum pro illo instanti verificantur prædicata quidditativa, sicut Doct. & similiter hæc est vera in secundo instanti naturæ, aliquis homo est risibilis, & tamè istæ duæ sunt simul veræ in eodem instanti temporis, licet oppositum ab omnibus teneatur.

¶ Quintò arguitur, quia istæ ab æterno contradicunt, patet in divinis generat alium Deum, pater non generat alium Deum, ut dicit Doct. in primo, dist. 4. quæstio. 1. & tamen nullo modo comparantur ad aliquod instans tps, cum tunc non fuerit tempus, immò istæ duæ propositiones sunt simpliciter impossibiles, & nõquam possunt esse veræ.

¶ Sextò arguitur contra secundam partem, probando, quod non dicantur contradictoria, nisi per respectum ad aliqd instans, quia datis quibuscunque contradictoriis, quæ sunt propriè inter affirmationem, & negationem nunquam intelliguntur contradictoria, nisi simul intelligantur, quod enim Franciscus sit, & non sit, est contradictio tantum pro eodem instanti, & non pro illo, & alio tps, quia ista verificantur pro alio, & alio tempore. Nam ab æterno Franciscus non fuit, & ex tempore Franciscus

fuit: ergo. Similiter album, & non album contradicunt, & tamen non contradicunt, nisi accipiantur pro eodem, ut patet ad sensum.

¶ Septimò. Repugnantia terminorum est tãtum respectu simultatis, aliter enim non intelligitur repugnantia; nam impossibilitas terminorum est in comparatione ad simultatem; ex hoc enim dicuntur impossibiles, quia non simul compatiuntur, nec in se invicem, nec in aliquo alio, sed hæc simultas non potest accipi, nisi præcisè in eodem instanti, & per consequens cõtradictio in terminis, quæ dicit impossibilitatem terminorum non poterit esse, nisi sit in eodem.

R E S P O N D E O præmittendo aliqua. Primum, quod contradictio in terminis absolute sumptis, accipitur præcisè ex rationibus formalibus terminorum, id est quod ipsi termini, primò & formaliter repugnant; & formaliter sunt impossibiles. Et ex hoc sequitur, quod non possunt esse simul, quia enim sunt simpliciter impossibiles ex suis rationibus formalibus, ideo non possunt esse simul, & non econtra, arguitur quasi à causa ad effectum, quia enim rationes formales terminorum simpliciter repugnant, ideo non possunt esse simul. Et si arguatur, non possunt esse simul, ideo repugnant, arguitur ab effectu ad causam: nõ enim non simultas est causa repugnantia; sicut etiam composibilitas terminorum præcisè accipitur à rationibus formalibus terminorum, (ut patet à Doctore in locis præallegatis) sic & impossibilitas terminorum. Et sicut ratio composibilitatis est causa simultatis terminorum (non autem simultas terminorum est causa composibilitatis eorum) sic præcisè ratio impossibilitatis terminorum est causa non simultatis, & non econtra. Et sicut termini aliqui dicuntur impossibiles ex rationibus absolutis eorum, circumscripta omni comparatione, siue ad tempus, siue ad subiectum, in quo sunt ita termini, qui sunt impossibiles, circumscripto omni respectu tam ad tempus, quam ad subiectum, quam etiam ad quodcunque aliud ex rationibus eorum absolute sumptis dicuntur simpliciter impossibiles. Præmitto etiam secundò, quod cõtradictoria complexa dicuntur propriè, quando prædicata comparantur ad idem subiectum, ita quod simul non possunt verificari de eodẽ subiecto, licet successivè possint verificari, licet enim currere, & non currere absolute contradicant ex rationibus formalibus terminorum, & absolute repugnent, tamen nõ dicuntur repugnare Francisco, nisi præcisè comparando pro eodem instanti, absolute enim non repugnant Francisco, patet, quia aliquando potest currere, aliquando non currere. Et istæ duæ propositiones: *Franciscus currit, Franciscus non currit*, sunt contradictoriæ, ut prædicata præcisè comparantur Francisco pro eodem instanti, licet illa prædicata ad invicem comparata formaliter repugnent ex suis rationibus formalibus absolute sumptis.

¶ H. I. S. præmissis respondeo ad rationes, & primò ad primam. Dico, quod propositio Doct. intelligitur tantum de terminis, qui dicuntur composibiles, vel impossibiles ex suis solis rationibus formalibus, & non intelligitur de complexis, quæ non dicuntur repugnare, nisi pro quâto prædicata comparantur ad idem subiectum pro eodem instanti.

¶ Ad secundum dico, quod ista prædicata animal non animal non solum repugnant formaliter, & absolute sumpta, sed simpliciter repugnant subiecto, scilicet homini, siue simul, siue successivè, non animal enim nunquam potest verificari de homine. Doctor enim loquitur propriè de illis contradictorijs,

Nona & bnd.

Quæ sunt
contradictoria
cõpleta.

dictoriis, quodrum prædicata non possunt simul inesse subiecto, licet successiue. Et posito etiam, quod loquatur de quibuscunque cōtradictoriis complexis. Dico, quod non diceretur cōtradictoria respectu subiecti, nisi pro eodem instanti.

¶ Ad tertium dico, q̄ casu posito, q̄ omnis mensura durationis esset circumscripta in re, adhuc nō diceretur cōtradictoria, nisi pro eodem instanti, vel tempore, saltem secundum imaginationem, sicut Doct. loquitur supra distinct. 1. quæst. 3. & præsentī distinct. quæst. 4. de tempore secundum imaginationem.

¶ Ad quartum dico, quod si cōtradictio habeat accipi pro eodem instanti temporis, quod illē duæ propositiones contradicunt, nec sunt simul verē in eodem instanti temporis, & hoc accipiendo præcisē ipsum instans temporis, licet enim in primo instanti naturæ vna sit vera, & in eodem instanti, alia non sit vera, sed vera in secundo instanti naturæ, tamen accipiendo totum instans temporis, si in eodem instanti temporis totali vna sit vera, alia in eodem totali instanti necessariō erit falsa. Et est pariformiter dicendum, sicut etiam Doct. dicit supra præsentī dist. q. 1. de æternitate, quomodo in instanti æternitatis dicuntur cōtradictoria, & quomodo non, quia istæ sunt simul verē in eodem instanti æternitatis, Franciscus currit, Franciscus nō currit, quia heri currebat, & hodie non currit, & tamen heri, & hodie sunt in eodem instanti æternitatis, & sic non dicuntur cōtradictoria, si tamē acciperetur instans æternitatis, vt præcisē coexistit tempori hesterno, vel hodierno, tunc contradicerent, vt patet, vide quæ supra in locis præallegatis exposui. Si tamen acciperetur cōtradictio non præcisē pro eodem instanti temporis, sed etiam pro quocunque instanti naturæ, vel originis, tunc illæ duæ propositiones tantum contradicerent pro eodem instanti naturæ.

¶ Ad quintum dico, vt supra dixi, quod sufficit instans æternitatis comparari ad aliquod instans temporis secundum imaginationem.

¶ Ad sextum, & septimum simul patet responsio ex dictis supra, q̄ non simultas sequitur præcisē ex repugantia terminorum, quæ sumitur ex rationibus formalibus terminorum, vt supra diffusē declarauī, quæ omnia benē nota.

Contra conclusionem secundam.

CONTRA conclusionem secundā, quæ talis est. Potest concedi, q̄ angelus habens, vbi punctuale potest continuē moueri, vt in puncto semper existens. Contra primō sic nihil, quod in toto spacio semper indiuisibiliter se habet, mouetur motu cōtinuo super illo spacio, sed se habens punctualiter in toto spacio semper se habet indiuisibiliter, & huiusmodi est angelus, si habet esse punctuale in toto spacio, ergo. Maior patet, quia q̄ mouetur localiter motu continuo, semper transit aliā & aliam partem spacij, secundum quas est vera successio motus continui, vt supra patuit, & per consequens, si mobile in se sit indiuisibile, respectu tamen spacij se habebit diuisibiliter.

¶ Secundō arguitur. Omne quod mouetur localiter motu continuo semper acquirit alium, & alium locum diuisibilem, aliter non moueretur motu continuo, vt supra patuit, sed in toto motu super spacium semper in puncto existēs non acquirit alium, & alium locum diuisibilem, patet, quia sicut acquirens locum indiuisibilem, & punctuale est in illo, ita acquirens locum diuisibilem erit in illo, sed semper in puncto existens in toto spacio nunquam est in loco diuisibili, quia in nulla parte spacij: ergo nihil tale mouetur localiter motu continuo.

¶ Tertio arguitur. Si angelus, vt mouet localiter super spacio semper in puncto existit. Quæro quādo deserit primum punctum, in quo est localiter, in quo sit immediatē, aut sit, vel incipit esse in alio puncto, aut in aliqua spacij parte, non primō, quia tunc non moueret continuē, vt patet, non secundō, quia tunc non esset in puncto existens, vt patet.

¶ Quarto arguitur. Si angelus mouetur motu continuo super spacium, aut mouetur tangendo illud, aut non tangendo. Si primō. Sequitur, q̄ tanget aliquam partem spacij, aliter non tangeret spacium, sed si tangeret partes spacij, tunc nō esset in illis in puncto, vt patet, & sic non esset in toto spacio semper existēs vt in puncto. Si secundō. ergo non moueretur super tale spacium, nō enim videtur imaginabile, quod a. transeat motu cōtinuo per medium aquæ, vel aeris, & quod non tangat aliquam partem aquæ, vel aeris, sicut transeundo semper tangit in puncto, vt dicit conclusio.

¶ Quintō arguitur sic. Quando angelus mouetur à puncto ad punctum, aut sit in alio puncto in instanti, aut in tempore. Si primō. ergo non mouetur motu continuo à puncto ad punctum. Si secundō. sequitur, quod cum tempus sit mensura motus successiui, & continui, & talis motus non possit esse nisi super spacio verē diuisibili, sequitur, quod angelus aliquando erit in tali spacio diuisibili, q̄ est contra conclusionem.

RESPONDEO ad primum, & dico, q̄ maior potest dupliciter intelligi. Primō, q̄ mobile semper se habeat indiuisibiliter, idest quod in toto spacio sit semper indiuisibile, & tamen trāseat spacium diuisibile diuisibiliter. Secundō, q̄ semper se habeat indiuisibiliter, idest quod in toto spacio non solum sit indiuisibile, sed etiam quod transeat spacium illud indiuisibiliter. Secundo modo maior est vera, & minor falsa, quia licet angelus in toto spacio semper sit existens indiuisibiliter, tamen ex parte sua, quā ex parte spacij, idest quod in se semper sit indiuisibilis, & semper tangat spacium indiuisibiliter, quia in puncto præcisē, tamē transit illud spacium diuisibiliter, & successiue, ita q̄ per prius vnā partem, & per posterius aliam.

¶ Ad secundum dico ad maiorem, quod acquirere locum diuisibilem potest intelligi, vel de loco materiali, puta de spacio in se, vel de loco formali, puta de respectu, siue de vbi formaliter. Si primo modo intelligitur, adhuc distinguo, quod acquirere alium, & alium locum diuisibilem potest dupliciter intelligi. Primo, quod acquirat locum diuisibilem, puta partem spacij existendo in illo, vel illa. Secundō, quod acquirat non existendo actu in illo, vel illa, sed successiue transeundo primo modo. Maior est simpliciter falsa, sed secundo modo est vera, & sic concedo, quod angelus acquirat semper aliam, & aliam partem spacij, non actu existendo in illis, sed successiue transeundo, scilicet vnā post aliam.

¶ Ad tertium dico, q̄ angelus quando deserit punctum, in quo actu existit, sit in alio puncto. Et cum quæritur de ly immediatē, dico quod fieri in alio puncto immediatē potest multipliciter intelligi, Primō, quod fiat in alio puncto immediatē, idest immediato primo puncto, & hoc est impossibile, quia punctum non est immediatum puncto, vt patet sexto physicorum. Secundō, quod fiat in alio puncto immediatē, idest q̄ fiat in illo puncto non transeundo per aliquod medium, & hoc non, quia tunc non moueretur à puncto ad punctum motu continuo. Tertio, q̄ fiat in alio puncto immediatē, idest quod transeundo spacium intermedium illud, quod immediatē tangit, est punctus, & sic conce-

Acquirere locum diuisibilem potest dupliciter intelligi.

conceditur, q angelus fit immediatè in alio pũcto, idest q non acquirit aliquid immediatè tangendo illud nisi punctum, sed illud non potest tangere, nisi prius transeat spacium diuisibile, vel aliquã partem spacij diuisibilem.

¶ Ad quartum dico, quod mouetur super spacium tangendo illud præcisè in alio, & alio puucto, & nunquam tangit in aliqua parte diuisibili. Si dicatur, quando angelus est in primo puncto spacij pedalis, & immediatè mouetur super illo spacio. Quæro quid immediatè tangit, non punctum, quia nõ est immediatum primo puncto, sed aliqua pars spacij est immediata illi, quia inter punctum, & pũctum est aliqua pars: ergo videtur, quod per prius tangat illam partem. Dico, q tangere illam partem potest dupliciter intelligi, scilicet aut q tangat illam in puncto, vel in alio & alio indiuisibili, aut quod tangat illam in alio diuisibili. Primo modo tangit partem, sed non secundo modo. Si dicatur, q non videtur imaginabile, q a. transeat, & moueatur super spacium pedale, in quo sunt infinitæ partes diuisibiles inexistentes, & quod nullam illarum tangat. Dico, quod si puncta in spacio essent ita distincta, quod possit signari primum, secundum, tertium, & quartum, inter quæ cadunt partes diuisibiles, fortè non esset imaginabile, q a. posset transire & moueri de puncto ad punctum, tangendo illa, & quod nullo modo tangeret partes intermedias. Sed non est sic intelligendum, sed quia non possunt dari, vel signari duo puncta, quin inter illa duo sint infinita, immò infinities infinita, patet, quia inter duo puncta est aliqua pars, quæ semper est diuisibilis in infinitas partes, & quælibet illarum semper est diuisibilis in infinitas partes, & sic inter quæcũque duo puncta signata etiam proxima quantum dici possunt, sunt infinities infinita puncta. Et ex his patet quomodo indiuisibile transeundo spacium tãgat quemlibet partem illius spacij præcisè in puncto, immò non potest transire minimam partem, quin tangat infinities infinita puncta. Hoc etiam patet de corporibus, quæ mouentur localiter super spacio, quæ quando mouentur, habent in spacio præcisè punctum, loquendo de loco adæquato. Prius enim secundum aliquid sui tangit spacio in puncto, & sic successiue super totum spacium, vt supra patuit, & tamen secundum illud indiuisibile dicitur corpus moueri localiter.

¶ Si iterum dicatur tempus correspõdet motui, & motus parti diuisibili spacij: cum ergo a. indiuisibile mouetur super spacio in tẽpore, quæro quid tangat, si punctum. Contra, quia motus fit super diuisibili: si partem diuisibilem, ergo indiuisibile tangit diuisibile, & non præcisè in puncto, quod est propositum. Dico, q dum mouetur in tẽpore, quod tangit infinities partes infinitas præcisè in pũcto, & nunquam in aliquo diuisibili, quia in quacũq; parte tẽporis sunt infinities infinita instantia, & in quolibet instanti illius temporis est in aliquo puncto spacij, & in quolibet puncto est in alio, & alio mutato esse. non est ergo imaginandum, quod in tempore mobile indiuisibile nihil tangat, eo, q tempus mensurat motum, & motus est super diuisibile, quia sicut in tẽpore quantumcunque paruo sunt infinitæ partes, immò infinities infinitæ, & per consequens infinities infinita instantia, sic similiter est in motu mensurato à tali tẽpore, & correspondentè est in spacio, super quo fit talis motus, & sic patet, quod quando mobile indiuisibile mouetur super aliquo spacio, & talis motus mensuratus aliquo tempore quantumcunque paruo, tangit infinities infinitas partes illius spacij semper in pũcto,

quæ omnia benè nota.

¶ Ad quintum, siue vltimum, cum quæritur, quãdo angelus mouetur à puncto ad punctum, aut sit in alio puncto in instanti, aut in tempore. Dico, q si mouetur motu continuo propriè accepto, quod necessariò fit in alio puncto in tempore, & nullo modo in instanti. Et cum infertur, q cum tempus sit mẽsura motus successiui, qui fit in aliquo spacio diuisibili, quod angelus aliquãdo erit in tali spacio diuisibili. Dico, quod esse in spacio diuisibili potest dupliciter intelligi, vel quod sit ibi, tangendo illud indiuisibiliter, & in puncto, aut tangendo diuisibiliter, & non in puncto. primo modo concedo, quod angelus esset in tali spacio, sed non secundo modo, immò in tali tẽpore tangeret spacium in infinitis punctis.

CONTRA conclusionem tertiam, quæ talis est. Indiuisibile de genere quantitatis potest moueri motu successiuo, & verè continuo. Contra hanc conclusionem possunt fieri omnes instantiæ supradictæ contra conclusionem secundam, licet possint fieri aliquæ speciales, sed illæ sufficiant.

CONTRA conclusionem quartam, quæ talis est. Si punctus per se existens transiret spacium efficeret lineam, quæ tamen nõ esset composita ex punctis, licet semper tangeret spacium in puncto. Contra primò, quod nullo modo possit efficere lineam, ostendo, & arguo sic. Si punctus potest efficere lineam in spacio, puta cubitali, transeundo spacium illud, sequitur necessariò, quod tangat per longum totum spacium illud, ita quod nihil sit illius spacij in longum, quin tangatur à puncto, patet, quia illa linea efficeretur fluxu puncti super spacium. Et si sic sequitur, quod ex quo spacium cõstat ex diuisibilibus, puta partibus, & ex indiuisibilibus, puta punctis, quod punctus tangeret spacium illud secundum partes tam diuisibiles, quàm indiuisibiles, quod est impossibile.

¶ Secundo arguitur. Si punctus trãsitu suo super spacium causat lineã, quæro quo modo causat, non effectiue. Tũ quia non ponit de genere actiuorũ, tũ quãtitas nõ vř posse causari ab aliquo eiusdẽ gñis, vt patet, nõ format, cũ nõ sit formalis causa lineæ, vt patet, nec multo magis erit causa materialis, nec finalis, vt patet, nec causatur à motu super spacium. Tũ quia successiuũ format nullo modo ponitur de genere actiuorum. Tum quia absolutum cuiusmodi est quãtitas, nullo modo potest causari à respectiuo, cuiusmodi est motus formaliter sumptus.

¶ Tertio arguitur probando, quod linea effecta à puncto transeũte super spacium, necessariò esset composita ex punctis. Et arguo sic. Si linea efficitur puncto super spacium transeũte, tangendo spacium trãsitu suo, ita q cõtinuè tangat spacium, si enim aliq partẽ spacij transiret nõ tãgendo illã, nihil lineæ efficeret in illa partes, & sic nõ efficeret linea cõtinua sup toto illo spacio, q cõtinuè trãsiret. Si ergo efficeret tangendo spacium, & nõ aliter, sequitur, quod talis linea esset necessariò composita ex punctis, ex quo semper tanger spacium in puncto.

RESPONDEO vt dixi ad conclusionẽ secundam, q tangeret spacium semp in pũcto, & q tãgendo oẽm partẽ illius spacij etiã in infinitũ diuisibilẽ, efficit necessariò lineã in tali spacio. Est enĩ impossibile transire oẽs partes alicuius spacij infinities infinitas, tangendo illas in pũcto, quin efficiatur in tali spacio linea, vel realiter, vel saltẽ secundũ imaginationem, quæ tamen linea non erit cõposita ex punctis, sicut nec motus, qui causatur, quando indiuisibile trãsit super spacium erit compositus ex punctis, vt supra dixi. Si enim punctus præcisè transiret puncta signata in spacio quantumcunque proxima,

Esse in spacio diuisibili potest intelligi duobus modis.

Contra conclusionem tertiam.

Responsio ad conclusionẽ.

Tangere partem potest intelligi dupliciter.

xima, & præcisè, tangendo illa fortè, non causaretur linea continua. Sed quia non possunt signari duo puncta, etiam quâcumque proxima, quin inter illa sint infinites infinitæ partes, quas omnes tangeret in puncto, & inter quæcûque duo puncta illarum partium infinites infinitarû, cadût etiam infinites infinitæ, quas etiam omnes pertrâsiret, tangendo illas in puncto, ideo sic transeundo efficeret lineam continuam, & nullo modo ex punctis compositam. Et per hoc patet responsio ad tertium argumentum.

¶ Ad secundum dico, quod fortè non causaretur linea, nisi secundum imaginationem, vel si realiter causaretur, dico, quod causaretur à puncto tantum instrumentaliter, & à principali mouente punctum causaretur effectiue.

CONTRA conclusionem quintam, quæ talis est. Si mobile prius transiret minus, vel æquale, quàm maius, loquendo de transiione indiuisibili, tunc esset dabilis prima mutatio in motu locali. Hic posset multipliciter instari, quia tamen solutiones argumentorum possent faciliter haberi ex supradictis. adduco quinque rationes soluendas faciliter diligenter intuentibus expositionem litteræ, & dubia superius enucleata.

¶ Arguitur ergo primò sic, quia hoc idem videtur sequi, si indiuisibile transeat maius. Et pono casum, quod a. indiuisibile quiescat per horam in puncto alicuius spacij, & in vltimo instanti illius horæ incipiat transire super spacium, certum est, quod tunc in illo instanti transibit maius, quia partem diuisibilem spacij, & sic illa transiio, cum sit instantanea erit mutatio, & per consequens illius motus localis super spacio erit dabilis prima mutatio.

¶ Secundò, quia hoc idem videtur sequi necessario, quando mobile diuisibile mouetur super spacio, quia primò, & immediatè transit æquale, quia immediatè secundum partem sit in puncto, vt patet à Doctore præsentis quæst. & sic videretur sequi, quod in tali motu daretur prima mutatio, quod est inconueniens.

¶ Tertiò arguitur contra, quia Doctor in conclusionem videtur supponere, quod si a. transiret minus, vel æquale, quod tunc in motu locali daretur prima mutatio, & sic supponit, quod vt sic posset moueri motu locali, quod tamen non videtur verum, immo nullo modo moueretur motu continuo, patet, quia si semper transit minus, vel æquale, & sic transeundo transit in instanti, sequitur, q. præcisè transibit in alio, & alio mutato esse, & sic non erit motus.

¶ Quarto arguitur, quia non sequitur præcisè, transit primò æquale: ergo in motu locali datur prima mutatio. Et pono casum, q. angelus quiescat per horam in aliqua spacij parte, & in vltimo instanti illius horæ præcisè transeat punctum immediate sequentem, & in tempore immediato moueatur successiue super spacium, patet, q. tunc in instanti transit æquale, & sic mutatio, quæ tamen mutatio nō erit prima mutatio motus localis, cum in illo instanti nullo modo moueatur, nec illa mutatio pertinebit ad motum localem immediatè sequentem, vt supra exposui in his conclusionibus. hoc idem videtur dicendum de puncto.

¶ Quintò arguitur. Pono, q. a. quiescat per horam in puncto spacij bicubitalis, & in vltimo illius horæ aliqua virtute transeat spacium pedale, & in tpe immediate sequente moueatur super spacio aliquo, patet, q. tunc transit maius in instanti, & sic propriè mutatur, & tamen illa mutatio non dicitur prima mutatio motus localis immediatè sequentis.

¶ Responsum quare ex supradictis in aliis dubijs.

CONTRA sex-
tam.

CONTRA sextam probo, q. punctus non possit moueri motu alterationis. Et primò arguitur sic. Nulla forma nata informare subiectum diuisibiliter, potest ipsum informare indiuisibiliter, sed qualitas corporalis vt color, & calor, & huiusmodi est forma talis: ergo. Sed si informaret punctum, informaret tantum indiuisibiliter, cum punctus sit simpliciter indiuisibilis: ergo maior cū minori est nota.

¶ Secundò. Nulla forma, quæ tantum est nata, informare corpus, potest informare non corpus, patet, quia sicut forma merè spiritualis non potest informare corpus, nec econtra: ergo. Sed forma qualitatiua corporis est tantum nata informare corpus, cum ex hoc dicatur corporalis: ergo non potest informare punctum, cum nullo modo sit corpus: ergo.

¶ Tertiò sequeretur, q. talis alteratio fieret in instanti, vel saltem daretur prima mutatio in alteratione, patet, quia alterans non potest sibi appropinquari, nisi punctualiter, vt patet, & per consequens nullum erit impedimentum, neque ex parte puncti, neque ex parte alterantis, vt patet, & sic, vel inducit aliquem gradum, puta caloris in instanti, vel inducet omnem gradum in instanti.

¶ Quarto arguitur, quia ex quo alterans non est perfectè præsens alicui corpori, nisi in puncto, vt patet per Doct. in isto secundo, dist. 2. q. 9. & sic sequeretur, q. quâdo corpus alteratur partibiliter, quod primo punctus alterabitur, inducendo aliquem gradum in instanti, vt patet, & sic in alteratione, quæ corpus alteratur, puta secundum calorem daretur prima mutatio, quod est inconueniens.

¶ Quintò sequeretur, quod posset dari minus minimo ente naturali, quod posset immutare visum, vel quod posset comburere magnum lignum, quod est contra Doct. præsentis quæstione, vbi vult, q. datur minima pars entis naturalis, quæ posset immutari, quæ minor non possit, sed punctus perfectè albus, vel perfectè calidus est ens naturale, & minus quacunque parte data, cum sit indiuisibilis, & illa pars diuisibilis: ergo.

¶ Respondeo breuiter, q. potest loqui de alteratione, qua aliquid alteratur dupliciter, scilicet extensiuè, & intensiuè.

Responso
nor.

Primo modo nihil alteratur, nisi sit verè diuisibile, & sic calor non potest extendi, nisi in corpore diuisibili, & extenso.

Secundo modo potest aliquid alterari indiuisibiliter, siue inextensibiliter, & hoc modo punctus potest calefieri, & moueri motu alterationis, forma ergo corporalis potest informare, & extensè, siue diuisibiliter, & inextensè, siue indiuisibiliter. Si dicatur, q. motus est successiuus, & talis successio, vel est ex diuisibilitate mobilis, vel spacij, vel formæ acquirendæ. Sed in proposito punctus est tantum indiuisibilis, & posito, q. forma, puta calor sit diuisibilis secundum aliam, & aliam partem, tamen sic partibiliter non potest recipi nisi in quanto diuisibili. Dico, q. color est dupliciter diuisibilis. sc. secundum partes quantitatiuas, & secundum gradus intensiōis. primo modo punctus non potest moueri ad colorem motu continuo, & successiuo, quia tali motu tantum diuisibile mouetur, sed bene potest moueri. Secundo modo, quâdo color intenditur gradualiter in puncto.

¶ Ad alias instantias patet responsio ex supra declaratis.

IBI. Ad quartum argumentum principale de causa successiōis motus.

¶ Quar-

¶ Quarto, & vltimò arguit Doct. probando, q̄ angelus non possit moueri localiter continuè, quia non habet resistentiam, quia sicut dicit Comment. super quarto phys. c. 22. q̄ successio in motu est ex resistentia mobilis ad motorem, vel medij ad mobile, vel medij ad motorem, nulla istarum resistentiarum est in proposito, non enim angelus resistit medio, nec econuerso, nec sibiip̄si vt motori.

¶ Confirmatur ratio, quia secundum ipsum graue in vacuo moueretur in non tempore, quia ibi nulla esset resistentia, quæ posset causare successionem in motu, non autem magis resistit angelus sibiip̄si, vel medio, quàm graue, vacuo vel vacuum graui si poneretur.

¶ Ibi. Item per rationem philosophi. 4. physicor. tex. commen. 71. qui sic arguit. Quæ enim est proportio medij ad medium in subtilitate, & densitate, eadem est proportio motus ad motum in velocitate & tarditate, sed nulla est proportio vacui ad plenum in subtilitate: igitur nec mobilis ad mobile in velocitate, sed omnis motus possibilis ad omne motum possibilem potest esse aliqua proportio in velocitate: igitur nullus motus est possibilis in vacuo, ita potest argui in proposito: nam ceteris paribus, quæ est proportio mobilis ad mobile in velocitate, eadem est proportio angeli ad corpus in subtilitate, sed nulla est proportio angeli ad corpus in subtilitate: igitur non potest localiter moueri.

Tex. com 72

¶ Ibi. Alia ratio sua est ibi, q̄a si in vacuo fiat motus, accipiat aliud corpus plenum subtile in tanta proportionem excedere aliud corpus in subtilitate in quanta tempus motus vacui minus est, quàm tempus motus pleni, & vide rationem.

A D has rationes respondet Doct. ibi ad quartū argumentum principale. In ista littera multa sunt notanda. Primò, opinio antiquorum fuit, q̄ motus localis tantum fieret in vacuo, vt patet quarto physicorum. tex. commen. 71. & arguebant sic. Si corpus mouetur localiter, aut recipitur in vacuo, aut in pleno, non secundo modo, quia tunc duo corpora essent simul: ergo primo modo, & sic sequitur, quòd vacuum sit causa motus localis. Contra quam quòdo arguit Arist. & Auer. arguunt cōtra Auenpacem, & respondent ad rationem ipsius, quòd recipitur in vacuo, sic intelligendo, quòd quòdo corpus mouetur in aere, est plenum in actu, sed vacuum in potētia, quia dum corpus ad ipsum mouetur, ipsum corpus efficit latera continentis in actu, & occupat totum illud spaciū, quod est inter latera continentis, replendo illud.

¶ Secūdo nota, quæ sit causa successionis in quolibet motu ibi. Breuiter tamen dico. Dicit Doct. quòd causa successionis in motu, puta quòd angelus non possit moueri de loco ad locum, puta de cœlo ad terram in instanti, sed motu continuo, & successiuo, ista successio causatur per resistentiā mobilis ad ipsum motorem, & ipsius mobilis ad medium inter ipsum, & terminum. Exempli gratia. Angelus, vel virtus motiua angeli mouent substantiam suam de cœlo ad terram, illa substantia dicitur mobile, & facit resistentiam virtuti motiue angeli, idest q̄ talis substantia, vt comparata virtuti finitæ, & limitatæ non potest esse in instanti à tali virtute de cœlo ad terram, & talis substantia, vt comparatur tali virtuti transit successiuè per omnia media vsq; ad terram, & sic omnia illa media inter cœlum, & terram faciunt sibi resistentiam, cum sint sic ordinata, quòd tale mobile, vt comparatum tali virtuti non potest simul, & in instāti transire, ideo successio in tali motu causatur ex resistentia mobilis ad motorem, & ex resistentia mediorum ad mobile. Quia tamen ista littera videtur aliquāter diffi-

Expositio. in
ser. 2.

cilis, expono illam, cum dicit, quòd causa successionis in motu est resistentia mobilis ad motorem, non talis, quòd mouens non possit vincere mobile, runc enim non moueret ipsum, pater, quia si esset maior resistentia in mobili, quàm virtus in mouēte, non posset moueri à tali virtute, vt patet, quia virtus motiua nō potest mouere quodcūque mobile, non enim homo potest mouere aliquod magnum, & excessiuum graue, quia in tali graui esset maior resistentia, quàm esset virtus motiua hominis pro statu isto. Sequitur. Sed nec talis, q̄ mobile reinclinetur ad oppositum, quia si est præcisè in motu violento, vt patet de graui sursum, quòd inclinatur ad deorsum, & ideo mouens lapidem sursum, quamuis lapis non faciat mouenti fortè nullam resistentiam, quin possit fortè illum mouere de loco ad locū, puta de loco deorsum ad locū sursum in instanti, & non in tpe, & sic nulla esset ibi successio, tñ posito, q̄ ipse lapis faciat resistentiam, accipiendo resistentiam pro eo, quod mouetur cōtra inclinationē eius naturalē, talis tamen resistentia non est illa, quæ propriè faciat successionem in motu. Et posito etiam, quòd talis resistentia esset causa successionis in motu, adhuc esset tātum causa successionis in motu violento, & non naturali, & quia multa mouētur localiter motu naturali continuo, & successiuo, vt patet de graui, q̄ mouetur deorsum, ibi querenda est causa successionis in tali motu, & ideo alia est assignanda à prædicta. Sequitur. Sed talis resistentia, quòd mobile semper esset sub aliquo, cui non potest immediate succedere terminus intentus à mouente, vt patet, quia cum mobile a. mouetur super spaciū bicubitale, dum est in principio illius spaciij, in illo tunc non potest esse in fine illius spaciij bicubitalis, oportet enim mobile, cum sit virtutis finitæ se facere præsens alij parti, non simul, sed tantum successiuè. Et hoc est quod dicit Doct. quòd hoc est propter defectum virtutis motiue, & cum hoc propter resistentiam medij ad mouens, & mobile, per quod medium, potest intelligi esse illud, quod necessariò præcedit inductionem termini inducēdi, vt patet, ponendo quòd mobile a. moueatur super spacio b vnus miliaris, & intendat acquirere locum in fine illius spaciij, dum est in principio spaciij, quia simul non potest esse in fine spaciij, sed tantum successiuè, ideo dicimus, quòd tale spaciū, siuè medium facit resistentiam mouenti, & mobili, quia dum mobile est in vna parte medij, statim non potest esse in fine medij, ideo omnes partes illius spaciij faciunt resistentiam, & mouenti, & mobili, & ideo dicit, quòd omne illud, quod necessariò præcedit inductionē termini principaliter intēti, dicitur medium, quod facit resistentiam modo prædicto. Sequitur. Sed tale medium non est necessariò medium, nisi virtutis finitæ.

Nota & bene.

¶ Si enim esset virtus infinita, posset statim ponere mobile in termino ad quem, ita quòd nec propter formam oppositam termino à quo, quam mobile iam haberet, puta quia si mobile esset in principio spaciij vnus miliaris in esse quieto, vltimum vbi illius spaciij, ad quod intendit moueri, diceretur forma appposita termino à quo, scilicet vbi, in quo est sub esse quieto, mouetur enim ab vbi, in quo iā est ad aliud vbi. Si ergo virtus finita poneret mobile in instanti in vltimo, vbi illius spaciij nulla esset resistentia, quia in instanti poneretur in illo vbi. Sequitur. Nec propter media naturaliter ordinata inter illam formam, quam habet mobile, & terminum ad quem, esset necessitas, quòd tale mouēs prius moueret per talia media, quàm induceret terminum. Pono, quòd mobile moueatur super spacio

Libri Distin. Quæstio

spacio vnus milliaris, & sit in principio spacij vt in vbi in esse quieto, tale dicitur forma, quam habet mobile, & vltimum vbi acquirendum à tali mobili super tali spacio dicitur forma, & terminus ad quem, & alia dicitur terminus à quo, & ad quem sunt omnia vbi inter media, quæ naturaliter faciunt resistantiam virtuti tantum finitæ, sed nullam virtuti infinite. Sequitur. Possibilitas igitur successione est ex resistantia mobilis ad motorem, quia mobile resistit motori, vt patet de graui moto ab homine super aliquo spacio, quæ resistantia est ex resistere medij ad motorem, & ad mobile: patet de graui moto per medium densius, quod non ita citò descendit, quia ergo medium resistit mobili, & motori: ideo enim dicitur mobile resistere motori, quia medium super quod mouetur mobile, resistit ipsi mobili & motori, quia dum mobile est in vno vbi alicuius spacij, non statim potest poni in vbi distanti virtute finita, quia dum est in tali vbi, omnia media inter illud vbi, & vbi distans acquirendum, faciunt resistantiam, & mobili, & mouenti. Sequitur. Ita quòd est hic vna resistantia, videlicet, quæ est ex parte medij modo prius posito, mobile enim in quantum habet formam, puta vbi in esse quieto inter quam & terminum, scilicet vbi acquirendum, nata sunt esse talia media, potest continè mobile moueri per illa media ad terminum, & per ista media, quæ resistunt mobili, vt possit nò statim esse in termino, potest intelligi diuisibilitas partium mobilis, vel diuisibilitas formæ, secundum quam est motus, vel vtraque simul. Exemplum primi. Si per possibile mobile verè diuisibile in partes quantitativas acquirat aliquod vbi punctuale, & indiuisibile, illud vbi non posset simul esse in toto illo diuisibili, sed prius secundum vnā partem moueretur ad illud indiuisibile, & posterius secundum aliam partem, vt exposui supra, & sic successio, & diuisibilitas in tali motu locali acciperetur ex diuisibilitate mobilis, & sic partes mobilis facerent resistantiam ipsi mobili. Exemplum secundi. Si punctus, vel angelus moueretur super spacium, puta vnus milliaris, tunc diuisibilitas motus localis acciperetur à diuisibilitate spacij. Exemplum tertij. Si mobile diuisibile moueretur super spacio diuisibili. Sequitur. Necessitas tamè successione nunquam est ex hac resistantia, scilicet medij, vel mobilis, vel vtriusque. Sed præcisè comparādo istam ad agens, cui mobile resistit propter istam resistantiam medij ad ipsum, patet, quia si comparatur ad mouēs infinitæ virtutis, cui nullum mobile resistit propter resistantiā medij ad ipsum mobile nulla erit resistantia.

¶ Ibi. Tunc ad illa, quæ adducuntur ad oppositum, scilicet quòd angeli ad se nulla sit resistantia, patet ex his, quæ dixi in principio, respondendo ad quartum argumentum principale.

¶ Ibi. Et cum arguitur de ipso dicto Auerrois de graui, si ponatur in vacuo. Dicit Doctor, quòd secundū viam philosophi, si poneretur vacuum, & nò esset ibi motus, quia ibi nihil esset, quòd cederet mobili, & faceret resistantiam, & sic non posset esse successio. Et quòd dicit ibi. Et dimensiones separatæ nò possunt esse simul. Nam sicut impossibile est duo corpora esse simul propter penetrationem dimensionum, secundum Philosophum, quarto physicorum. ita est impossibile, quòd dimensiones separatæ à corpore naturali possint esse simul, id est quòd sicut duo corpora naturalia non possunt esse simul in eodem loco, quia tunc dimensiones vnus corporis penetrarēt à dimensionibus alterius corporis, sic nec duo corpora tā-

tum mathematica, nec vnum corpus naturāle, & aliud mathematicum, quia ita esset penetratio dimensionū. Sequitur. Tamen si poneretur vacuum, posse cedere, & esse spacium, & non, quòd latera plena essent simul, quia tunc non esset vacuum, ita quòd latera illa non essent plena, sed tantum ibi esset spacium, tunc posset esse motus, quia successio per se est in motu locali ex spacio in quantum quantum.

¶ Ibi. Ad argumenta philosophi, &c. Doct. cōcedit illam propositionem, si cætera sint paria, scilicet mobilia, si enim sint duo media, vnum densum, & aliud rarum, & duo mobilia æqualia in pondere, & figura (quia vna figuratio facit velocius corpus moueri, vt patet per experientiam) tūc qualis erit proportio aquæ ad aerem in raritate, & densitate, talis erit proportio motus facti in aqua ad motum factum in aere in velocitate, & tarditate. Sed nulla esset proportio vacui ad plenum in densitate, & raritate, igitur nec esset aliqua proportio motus facti in pleno ad motum factum in vacuo, in velocitate, & tarditate, sed omnis motus ad alium motum est aliqua proportio in velocitate, & tarditate, igitur nullus motus potest fieri in vacuo. Et sic Scotus concederet, quòd nullus talis motus posset fieri in vacuo, scilicet velox, aut tardus. Sequitur. Ibi aut saltem vera est contra eos, qui posuerunt vacuum esse totam causam motus, siue successione in motu, & ita vacuum esset causa velocitatis, & tarditatis in motu. Sed nihil ad propositum de angelis.

¶ Sed illa ratio applicetur ad propositum arguendo hic de mobilibus, sicut ibi de spatijs, & medijs. Et arguatur sic, qualis est proportio mobilis ad mobile in subtilitate, & densitate, talis est proportio motus ad motum in velocitate, & tarditate, ista est falsa, quia potest esse proportio motus ad motum in velocitate, &c. Et tamen nò erit proportio mobilis ad mobile in subtilitate, & densitate, quia stat alterum mobile, non esse subtile, nec densum, sicut mobile indiuisibile, & tamen motus erit proportionati in velocitate. Sequitur ibi.

¶ Et si accipias, quæ est proportio vnus sub ratione qua mobile, & alterius sub ratione qua mobile, id est qualis est proportio corporis ad angelū in mobilitate, talis est proportio motus corporis ad motum angeli in velocitate, & tarditate. Sequitur. Concedo. sed tunc minor est falsa, scilicet ista corpus, & angelus non proportionatur in mobilitate, quia sicut angelus est mobilis continē, in quantum habet quantitatem virtualem, secundū quam potest coexistere loco quanto, & tanto loco, & nò præcisè loco determinato, vt supra patuit distinctione præsentis, quæstione septima. sic corpus per suam quantitatem formalem molis habet coexistentiā ad locū, & ita motus corporis, & motus angeli possunt proportionari in velocitate, & tarditate. Sequitur. Similiter quòd philosophus infert in secunda ratione sua, quòd motus fit in æquali tempore per vacuum, & plenum. Vult dicere, quòd si assumitur secunda ratio philosophi probando, quòd tunc motus angeli, & corporis possent fieri in æquali tempore sic arguendo. Si motus fieret in vacuo, fieret in tempore, patet, cum motus non possit fieri in instanti. Si in tpe fieret, accipiat aliquod plenum in tanta proportionem, quāta est tempus ad tempus. Sequitur tunc, quòd motus factus in pleno fieret in æquali tempore cum motu factu in vacuo. Exemplum. Sit tempus mensurans motū factū in vacuo, & sit octauæ horæ, & tempus mensurans motum factum in pleno quartæ horæ, accipiat tunc vnum plenum se habens ad plenum, in quo

Exemplum
primi.

Exemplum
secundi.

Exemplum
tertij.

Scotus in 4.
sent. de doct.
bus beatorū,
tenet duo
corpora pos
se esse in eo
dem loco.

Gratia non
mouetur à
seipsis, sicut
agens per co
gnitionē mo
uet se, quia
non possunt
se sistere cir
ca centrum,
tamen neces
sario mouen
tur ab alio.
quo ad actū
primū, id est
ad gravita
tem, secūdo
grauē mouet
se esse finē
de potentia
secunda ad
actum secun
dum.

quo fit motus in tali proportionē, scilicet dupla, in qua fit motus in vacuo, tunc erit motus in tali pleno & in vacuo in æquali tempore. Sco. concedit, quod hoc totum est impossibile. Et ista ratio concludit contra Empedoclem, & alios antiquos. Sed nihil ad propositum, quia hic proportionantur mobilia, scilicet corpus, & angelus in mobilitate, ibi non commensurantur spacia, scilicet vacuum ad plenum, nec proportionantur. Et si arguas, angelus mouetur, igitur in tempore, concedo, & aliquod corpus mouetur in tempore concedo, ista duo tempora proportionantur, concedo. Accipiat aliud corpus in duplo subtilius, & se habens ad istud corpus in eadem proportionē, in qua se habet tempus, in quo angelus mouetur ad tempus, in quo corpus mouetur, tunc sequitur, quod illud corpus subtilius mouebitur in æquali tempore cum angelo. Sed dicit Doct. quod hoc non inconuenit, sed est bene possibile, quia hoc corpus, & angelus proportionantur in mobilitate, igitur & in motu, & ita possunt moueri corpus, & angelus æquē velociter, & æquē tardē, sed est ibi impossibilitas ratione mediorum, quæ media, scilicet vacuum, & plenum nullo modo possunt proportionari in subtilitate, & densitate, cum vacuum non sit subtile, nec densum, & nihil ad aliquid, ideo nulla est proportio, & tamen si illi motus fierent in æquali tempore possent proportionari in velocitate, & tarditate, & spacio, non tamen oporteret, si motus facti in illis proportionantur.

¶ Ibi. Sed dato, quod rationes philosophi non multum concludant ad propositum, quia non ita se habent hic mobilia, sicut ibi spacia, scilicet corpus, & angelus, sicut spacia se habent in rationibus philosophi. Sux tamen rationes valent simpliciter, ita quod sua maior est ostensua, & reliqua ducens ad impossibile, idest quod prima ratio est ostensua, & secunda ducit ad impossibile, vt supra patuit.

¶ Ibi. Respondeo igitur, quod si vacuum posset cedere, & motus posset esse in eo, quod ex diuisibilitate spacij motus haberet diuisibilitatem, & successionem, &c. Dicit Doct. in sententia, quod successio in motu essentialis causatur solum ex diuisibilitate, vel mobilis, vel medij, siue illud mediū sit plenum, siue vacuum, dummodo illud vacuum possit cedere. Successio in motu est simpliciter à diuisibilitate, & vsic talis motus non dicitur neque velox, neque tardus, quia si velocitas attendetur penes diuisibilitatem spacij, tunc si spacium esset æquale, vnum graue velocius non moueretur altero, sed velocitas, & tarditas sunt superaddita ipso medio diuisibili, ita quod si datur medium rarius corpus velocius, ibi mouetur, quàm in medio denso, accipiendo tamen mobilia proportionata secundum grauitatem, & figuram. Et aliqui dicunt, quod ipsa raritas in medio est quædam qualitas actiua, qua velocius mouetur ipsum graue descendens, per tale medium. Alij verò, quod non est qualitas actiua, sed medium rarius minus resistit. Sed hæc secunda opinio videtur verior, & magis ad mentem philosophi. Cum ergo in vacuo nulla sit raritas, neque densitas, ideo motus factus ibi non potest dici, neque velox, neque tardus, sed est simpliciter neuter ad tarditatem, & velocitatem, vt dicit Doctor quasi in fine. Si ergo fiat comparatio motus facti in vacuo, & facti in pleno raro, vel denso, quo ad successionem essentialē motus, dico, quod potest ibi esse proportio. Si verò fiat comparatio quo ad velocitatem, & tarditatem nulla simpliciter est proportio, cū nullo modo sit velox, vel tardus, Et arguit Arist. contra antiquos, qui dicebant mo-

tum fieri in vacuo, quod non concludunt de ratione essentiali motus, sed vt causatur simpliciter à diuisibilitate. Sed quia antiqui dicebant motum in vacuo esse tardum, vel velocem, ideo argumenta Arist. concludunt contra illos de tarditate, & velocitate motus, & probat, quod talis motus non potest esse velox, neque tardus, & hoc intendit. Applicando modo de angelo dico, quod motus angeli non posset dici neque velox, neque tardus, vt transit per aliquod medium, quia angelus ita facili transit quodcunque medium quantumcunque densum, sicut medium quantumcunque rarum, diceretur tamen ille motus continuus, & successiuus propter diuisibilitatem medij. Et sic finis huius quæstionæ.

Quæstio Decima. Dist. II.

Vtrum Angelus possit mouere se.

Scotus 2. sent. dist. 2. quæst. 10.

Franciscus de Mayronis. 2. sent. dist. 2. q. 11.

DECIMO quærit Doct. An angelus possit mouere seipsum de loco ad locum, idest an in angelo sit aliqua virtus actiua, quæ sit principium formale sui motus localis, siue qua possit mouere seipsum motu locali, ita quod idem angelus numero sit receptiuus motus localis, & productiuus eiusdem motus in seipso.

¶ Ibi. Concedo. Hic Doct. respondet ad quæsitum affirmatiue, scilicet quod angelus potest mouere seipsum. Et ratio stat in hoc. Si de quo minus videtur: ergo & de quo magis. Sed multa imperfectiora angelo habent potentiam actiuā respectu multorum, ad quæ sunt in potentia passiua, patet, quia animata, quæ sunt in potentia passiua ad debitam quantitatem, habent potentiam actiuam respectu illius, vt magis hoc patebit in quarto, dist. 44. q. 1. Tum quia graua sunt in potentia passiua, & receptiua ad vbi deorsum, & leuia ad vbi sursum, & habent potentiam actiuam respectu sui motus localis ad huiusmodi vbi. Tum quia animalia sunt in potentia passiua ad operationes sensitiuas, & habent potentiam actiuam respectu illarum saltem partialem, vt supra patuit in primo, dist. 3. q. 7. & patet etiam in quolibet q. 15. vide ibi. Cum ergo in angelo sit potentia passiua, siue receptiua ad aliud & aliud vbi, vt clarè patuit supra quæst. 6. præsentis distinctionis, sequitur à fortiori, quod magis habebit potentiam actiuam respectu motus localis, sic quod talis potentia actiua sit principium formale, mouendo angelum ad vbi, & quiescendo in alio, hoc enim est perfectionis in natura, quæ est in potentia passiua ad aliquid, quod respectu illius habeat potentiam actiuam.

¶ Ibi, & si dicatur, quod hoc tantum conuenit entibus imperfectioribus. scilicet entia imperfectiora, quæ sunt in potentia passiua ad operationes habeat potentiam actiuam respectu illarum, patet de animalibus, quia sunt composita, ideo possunt diuidi sic, quod secundum vnā partem sit mouens, & secundum aliam sit mobile, puta quia anima est principium actiuum mouendi corpus, & corpus est in potentia passiua ad huiusmodi motum.

¶ Ibi. Et quod assumptum est de grauib. & leuib. &c. Hic Doct. videtur respondere ad illud de grauib. &c. & dicit, quod videtur contra philosophum. 8. physic. tex. comm. 29. & 30. vbi videtur assignare quattuor rationes, quod graua, & leuia non possunt mouere se. Prima, quia graue non est animal.

Opinio communis.

mal. Secunda, quia nō potest sistere se. Tertia, quia non potest mouere se motibus diuersis. Quarta, quia est cōtinuum. scilicet eisdem dispositionis in parte, & in toto, & tale non potest mouere se. Et soluendo q. dicit, quod naturalia tantum habent principium patiendi respectu motus, & non faciendi.

¶ Quod autem esset intentio Arist. patet vbi supra, incipiendo à tex. 28. vsque ad 30. inclusiue. vbi sic ait in tex. 28. circa finem. Eorum enim quæ mouentur ab alio, hæc quidem extra naturam posuimus moueri: alia autem relinquuntur cōtra poni, quia natura hæc autem sunt supple naturalia, quæ dubitationem afferunt à quo mouentur, vt leuia & graua, hæc enim in oppositos locos violentia mouentur. In proprios autem leue quidem sursum, graue autē deorsum natura, &c. Et post immediatē sequitur in tex. 29. qui incipit. A quo autem nō adhuc manifestum, sicut cum moueantur extra naturam, idest quod leuia, & graua, cum moueantur secundum naturam, non est ita manifestum, à quo moueantur, sicut cum mouentur contra naturam ab agente extrinseco. Et sequitur. Et namque ipsa supple graua, & leuia à seipsis dicere impossibile est, & hæc est prima ratio Arist. quia ipsa graua, & leuia non videntur posse moueri à seipsis, cum hoc sit proprium animatorum, vt patet per philosophū vbi supra. animalis, inquit, hoc etiam & animatorum proprium. & ibi Commentator dicit, quod ideo animalia mouentur à seipsis, idest à principio intrinseco, quia non indigent à causa extrinseca, quemadmodum corpora simplicia.

¶ Secunda ratio est vbi supra. tex. comm. 29. quia ista corpora simplicia se sistere non possunt, cū hoc sit proprium animatorū. Facere, inquit, stare posse ipsa secundum seipsa, supple est proprium animalis. Et ibi Commē. Si inquit ignis esset causa in se, per quam posset moueri sine indigentia causæ extrinsecæ, tunc per istam causam posset quiescere sine indigentia causæ extrinsecæ. Res enim inquam est causa, quā potest moueri sine indigentia causæ extrinsecæ. sicut animal in quo est anima, per illam potest quiescere: hæc ille. Cōstat autem, quod cum ignis mouetur sursum, non habet in potestate sua posse quiescere, antequam deueniat ad centrum.

¶ Tertia ratio patet tex. comm. 29. scilicet quia talia corpora non possunt mouere seipsa, quia nec motibus diuersis. Et ideo inquit. Si ascensus ad superius est ab ipso igne, manifestum est, q. descensus ignis etiam ad inferius est ex ipso igne, & dicere etiam, q. res quæ mouentur ex se vno motu tantum mouentur, non est de ratione si mouent, hæc ille, idest quod de ratione eorum, quæ possunt mouere se, est quod etiam possint mouere se motibus diuersis, siue oppositis, vt patet de animalibus.

¶ Quarta ratio ponitur tex. comm. 30. vbi sic habetur. Amplius quomodo contingit continuum aliquod, & ipsum seipsum mouere, secundū enim, quod vnum est continuum non actū secundū hoc impossibile est, sed secundum quod diuiditur: sic hoc quidem aptum natum est facere, illud autem pati, neque igitur horum vllum ipsum seipsum mouet, &c. Et ibi Commentator. Et illa, inquit, quæ mouent per principia in eis, necesse est, vt diuidantur secundum diffinitionem in motorem, & motum, & vt non sint idem secundum diffinitionem, & essentiali. motor enim debet esse distinctus à moto, aut secundum diffinitionem, & esse insimul, sicut illa quæ mouentur ab extrinseco, aut secundū diffinitionem tantum, sicut est dispositio in habentibus animas: anima enim, quæ est motor in eis, distinguitur à corpore, vt est motum secundum diffinitionem, licet non distinguitur secundum esse,

scilicet quod impossibile est animam esse sine corpore. Et quia corpora simplicia sunt vna secundum diffinitionē, & vnum eorum potest diuidi in motorem, & motum, necesse est, vt non sint mota ex se nisi esset possibile, vt motor esset ipsum motum. Si igitur aliquis dixerit, quod sunt corpora simplicia composita ex materia, & forma, quorum vtrūque est distinctum secundum diffinitionem à reliquo. Dicimus ad hoc, quod prima materia non est existens in actū, & illud, quod mouetur ex se debet diuidi in motorem, & motum in actū, quoniam illud, q. est in potētia neque mouetur, neque mouet. Si igitur lapis, vel graue mouetur ex se contingeret, vt esset mouens, & motum eodem modo secundum formam, quam non est existens in actū, nisi secundū formam, quod est impossibile. Hæc ille.

¶ Ibi. Primò ostendo oppositum per auctoritates. Hic Docto. intendit probare auctoritatibus & rationibus, quod graua, & leuia, & multa alia corpora simplicia possint mouere se, sic, q. graue habet principium intrinsecum causatiuum sui motus localis, & ipsum graue est receptiuū huiusmodi motus, & primò auctoritate philosophi. 8. physic. tex. comm. 32. vbi soluens dubitationem de grauib, & leuib, dicit, quod quia potentia dicitur multipliciter propter hoc nō est manifestum à quo mouetur graue, quoniam inquit potentia esse, multipliciter dicitur, hæc autem causa est, non esse manifestum à quo huiusmodi, scilicet graua, & leuia mouentur, vt ignis sursum, terra deorsum. Deinde distinguit potētiā ad actū primum, & ad actū secundum, vt patet de potentia ad sciētiā, & considerationem, potentia enim ad sciētiā, siue ad habitum sciētiæ dicitur potentia ad actū primum, & potentia ad actūalem considerationē, dicitur potentia ad actū secundum. Sequitur. Et applicando ad propositum dicēs, quod ignis est in potentia essentiali, vt fiat frigidus, prout scilicet aqua generatur ex eo, cū autem genita fuerit aqua, est in potentia accidentali ad agendum, idest ad infrigidandum nisi impediatur. Nota, q. potentia ad actū primum communiter dicitur potētia essentiali, siue potentia remota, quia talis potentia est ad formam, quæ est ratio formalis agendi, & principium productiuum actus secūdi, vt autem est sub tali forma, siue actū primo, tunc est in potētia accidentali, siue propinqua ad actionem, siue ad actū secundum, & sic ignis est in potentia essentiali, vt fiat frigidus, idest quod materia, quæ est sub forma substantiali ignis est in potētia essentiali ad formam substantialem aquæ, quæ est principium formale infrigidandi, & vt actū est sub tali forma, est in potentia accidentali, siue propinqua ad actū secundum, quod est infrigidare. Sequitur. Ita etiam dicit ipse de graui, & leui, leue enim fit ex graui, vt ex aqua aer: cum autem est iam leue, operabitur mox nisi prohibeatur. Actus autem leuis est alicubi esse, & sursum, prohibetur autem, cum in contrario loco sit. Et vult dicere in sententia, q. quando aer qui formaliter est leuis, cum habeat in se leuitatem, causatur ex aqua, quæ formaliter est grauis, tunc ex graui fit leue, & est similiter, vt prius deigne, nam materia dicitur in potentia essentiali ad leuitatem, quæ est principium productiuum motus sursum, & dicitur in potentia accidentali ad alicubi esse, vt cum aer agit in aquam, expellendo formam substantialem aquæ, & formam leuitatis, introducendo scilicet formam substantialem aeris, ad quam concomitatur leuitas, sic talis materia aquæ dicitur esse in potentia essentiali ad esse sursum, siue in potentia remota, vt verò actū est sub forma aeris, & per consequens sub forma leuitatis est in potentia

potētia propinqua ad esse sursum. Sequitur. Actus autem levis est alicubi esse, & sursum, prohibetur autem cum contrario. f. loco sit. i. quod leue nō statim sit sursum prohibetur dum est in contrarium, idest deorsum, nam vt leue est deorsum prohibetur ne statim sit sursum, & sic patet quomodo leue habet in se principium sui motus. Sequitur. Vnde nihil valet exponere, quod cum sit in actu leue, est actu leue, ita quod leuis est ascendere. i. quod cum materia aqua est sub forma aeris, & sub forma leuis, tunc actu leuis est, & vt leuis est ascendit. Contra hoc arguit Doc. quia si ista opi. intelligit quod aer vt actu leuis est, statim ascendit per principium sibi intrinsicum, & sic opi. verum dicit. Si autem sic intelligit, quod actu leuis est, & leue naturaliter inclinatur ad esse sursum, sed non potest esse sursum à principio intrinseco, sed ab agente extrinseco. Hoc est manifeste falsum, cum dicit Arist. vbi supra, quod mox operabitur, nisi prohibeatur, prohibetur autem à potentia violenta, vt exponit Commen. & dicit Doc. quod tale prohiberi non potest intelligi de actu primo leuis, quia actus leuis non potest prohiberi, vel impediri, sicut etiam ignis, vt est sub calore non prohibetur quin sit sub actu primo, potest tamen prohiberi ne calefaciat, sic est de leui, q̄ si ponatur deorsum non potest prohiberi quo ad actum primum, patet, quia non quocumq; loco sit semper habet leuitatem, quæ est principium formale productiuium motus. Sursum. Potest tamen prohiberi quo ad actum secundum, quia dum detinetur deorsum violenter, tunc prohibetur accessus eius. Si igitur Arist. vult, quod cum mox fuerit leue statim est sursum, nisi prohibeatur. Sequitur, q̄ leue habeat principium intrinsicum sui motus.

¶ Ibi. Idem etiam quarto physicor. c. de vacuo, tex. commen. 8. vbi dicit, quod densum & rarum concomitantur duæ contrarietates, videlicet graue & leue, durum & molle, & loquens de contrarietate grauis & leuis, dicit quod secundum hanc contrarietatem erunt actiua motus, secundum autem durum & molle passiuæ. Vnde tex. 8. sic dicit: Duo enim sunt in vitroque denso & raro, graue enim & durum densa videntur esse. Contrarium verò rara, leueq; molle. Et post sequitur in tex. 86. circa finem. Densum inquit & rarum secundum hanc contrarietatem motus. f. sursum & deorsum actiua sunt, secundum autem durum & molle passiuæ, & non passibilis receptiua, & non loci mutationis, sed alterationis magis, hæc ille. Et licet Commen. videtur exponere sic, quod corpora non recipiunt translationem, nisi hoc modo contrarietatis. f. secundum raritatem, & densitatem, tamē vbi habentur verba expressa philosophi magis videtur dici consequenter ad ea, quam extorquere ea. Dicit tamen Commen. parum infra sic: Duricies verò & molicies non sunt causa translationis sicut densum & rarum, sed sunt causa facilitatis, & difficultatis translationis, quoniam si corpus in quo est translatio fuerit molle translatio erit facilis in ea sicut in aere, & cum fuerit durum erit difficilis, aut impossibilis, sicut in terra. Et parum post & non sunt causæ translationis in loco sicut sunt leue, & graue, sed sunt causæ translationis propriæ, & intendit, vt multis videtur quod molle est causa passionis, & durum actionis, molle enim est passiuum, & durum actiuum, hæc ille.

¶ Ibi. Et si obijcias. Ista non est intentio sua, quamuis sic sonent verba, quia secundo de generatione tex. commen. 8. horum inquit graue & leue, neque actiua, neque passiuæ, nō enim in faciendo aliquid aliud, neque in patiando ab alio dicuntur, hæc ille.

¶ Ibi. Respondeo. Dicit Doct. hic, quod actiua naturalia secundum graue & leue sunt actiua. Et cum dicit Arist. quod non sunt actiua. Dicit Doc. quod Aristoteles intendit de actione, siue de motu ad formam, & verum est, quod grauitas non est ratio formalis producendi formam absolutam in aliquo, & similiter leuitas, nec etiam grauitas, & leuitas sunt rationes formales disponendi aliquod subiectum ad formam substantialem, sicut caliditas in igne est ratio formalis disponendi lignum, vt materia ipsius sit susceptibilis formæ substantialis ignis, nec similiter sunt passiuæ, quia grauitas in aqua non est ratio formalis, quare aqua patitur ab igne, licet bene frigiditas, quæ contrariatur caliditati, non autem negat Aristoteles, quod grauitas & leuitas sunt principia agendi respectu motus, & hoc modo possunt dici principia actiua, & passiuæ motus. Et sic patet, quomodo aliter loquitur Aristoteles de principio passiuo & actiuo, grauis & leuis in secundo de generatione, & aliter loquitur in octauo physicorum, tex. commen. 86. Expono tamen litteram istam, cum dicit, respon- *Expositio lit* deo dico, quod contradiceret sibi ipsi in octauo. *terra.* physicorum super illud secundi de generatione, nisi alio modo intelligeret hic, & ibi, nam in octauo physicor. tex. vbi supra. d. quod licet graue & leue non sint actiua, sed tantum passiuæ, vt supra patet in textu 28. vsque ad textum 30. inclusiue, & in secundo de generatione, tex. vbi supra. d. quod nō sunt, neque actiua, neque passiuæ, & probatio sua patet ibi cum dicit, oportet autem actiua inuicem, & passiuæ esse elementa miscerentur enim, & mutantur ad inuicem, hæc ille.

¶ Sequitur, aliter igitur loquitur ipse de actione in 8. physic. & aliter vbi occurrit sermo de actione & passione, & aliter in primo de generatione, & aliter in secundo, sicut enim in libro physicorum loquitur de motu generali & vniuersali, in libro autem de generatione de motu ad formam, ita in tertio physicorum loquitur de actione & passione in comuni & vniuersali, & ita verum est, quod dicit in octauo physic. quod habent principium patiendi respectu motus localis, in libro autem de generatione loquitur de actione ad formam, vbi agens & patiens sunt contraria, patet ibi, tex. 8. Calidum inquit & frigidum, humidum & siccum, hæc quidem, quia actiua sunt, hæc autem, quia passiuæ dicuntur, hæc ille.

¶ Et addit Doct. quod hoc est verum de actione vniuoca, quia agens & patiens sunt in principio æquiuoca & in fine vniuoca, patet, nam ignis & aqua, quæ sunt contraria in principio actionis dicuntur æquiuoca, & in fine vniuoca, quod sic de ca. *Quo agens, & patiens sine æquinoctia, & vniuo* claro. Cum enim ignis agit in aquam, in principio actionis materia ignis est sub forma ignis, & materia aquæ adhuc est sub forma aquæ, quæ formaliter differunt specie, & sic semper ignis, & aqua in principio actionis sunt æquiuoca. Dum autem ignis in fine actionis expellit formam aquæ, & in materia ipsius introducit formam ignis, tunc materia aquæ fit sub forma ignis, quæ est eiusdem speciei specialissime cum forma ignis agentis, & sic ignis productus compositus ex forma ignis, & materia quæ prius erat sub forma aquæ est eiusdem speciei specialissime cum igne producente.

¶ Sequitur. Similiter in actione æquiuoca simile est agens productum secundum formam similitudine æquiuoca, quod sic debet intelligi, quod est aliquod agens, & passum, quæ sunt semper æquiuoca tam in principio actionis, quam in fine, idest, q̄ materia passi, licet amittat formam

Fran. Lych. in sec. sent. Scoti. N prio-

Exemplum.

priorem, semper tamen fit sub forma alterius speciei à forma agentis. Exemplum de sole quando agit in aliquam materiam, puta existentem sub forma vermis, expellit in fine actionis formam vermis, & generat ibi formam muscæ, quæ non est eiusdem speciei cum sole, est igitur tale agens simile passo in fine actionis similitudine æquiuoca, siue virtuali, de qua dictum est supra in primo, distin. 3. q. 8.

¶ Sequitur. Sicut ipse concedit ibi in primo de generatione, t. c. 53. aliquod agens non communicare cum passo, sicut nec medicinam cum corpore sanato, vide tex. Nam sanitas dicitur tatum æquiuocè de medicina, & corpore sanato, quia de medicina tanquam de signo sanitatis, & de corpore sano, tanquam de subiecto sanitatis.

*Quæstio grauium
& leuium sunt
principia agendi,
& patiendi.*

¶ Sequitur. Hoc autem modo negat in secundo de generatione grauium & leuium, non solum esse principia agendi, vel faciendi, sed etiam patiendi, & hoc expressè sonat ratio sua, cum dicit. Horum autem graue quidem, & leue, neque actiua, neque passiuæ, non enim in faciendo aliud, neque in patiando ab alio dicuntur, oportet autem actiua inuicem, & passiuæ esse elementa.

¶ Sequitur. Et ideo non sunt principia producendi aliquid secundum formam absolutam, s. absolutam, ut ibidem loquitur de principio patiendi ab aliquo agente correspondente tali actioni, quia non sunt principia recipiendi formam absolutam ab aliquo agente.

¶ Sequitur. Sunt tamen principia actiua aliquo modo respectu motus localis ad vbi, & aliquo modo passiuæ respectu eiusdem. i. q. graue habet in se rationem formalem agendi, puta grauitatem, & rationem formalem patiendi, puta formam talis compositi, siue aliquid aliud, & sic patet ista littera.

¶ Ibi. Ad hoc etiā potest adduci auctoritas Comment. tertio celi, & mundi, com. 28. circa finem. Et quia inquit motor essentialiter distinguitur à moto, sicut in animalibus, motor. n. in eis est alius à moto, cum motor sit animal, & motum sit corpus, in corporibus autem simplicibus idem est motor secundum spem, & motum, sed differunt secundum modum, lapis enim mouet se in quantum est grauis in actu, & mouetur in quantum est potentia inferius, inuenitur enim vno modo in actu, & alio modo in potentia & causa est hoc, quia componitur ex materia & forma, forma igitur eius mouet in quantum est forma, & mouetur secundum q. est in materia, non. n. est in potentia ad inferius, nisi secundum q. est in materia, hæc ille. & patet ex isto textu quomodo accipit corpora simplicia, quia accipit corpora simplicia, quæ sunt vniformia in toto, & in partibus.

¶ Sequitur. Sed de hoc videtur variè loqui, quia in commento suprascripto videtur velle, quod lapis moueat se per accidens pellendo medium, sicut nauta mouet se mouendo nauem in qua existit, & parum infra, lapis inquit non est per se motus essentialiter, sed assimilatur ei, quod mouetur per se, ideo indiget in suo motu motore extrinseco &c. hoc idem in octauo physicorum, commento 32.

*Quæstio grauium
& leuium possunt
moueri se.*

¶ Ibi. Ad istam conclusionem sunt rationes. In ista littera Doc. intendit probare rationibus, quod grauium & leuium possunt moueri se. Prima talis est, omnis effectus quando in actu causatur habet causam in actu, ut patet secundo physic. tex. com. 37. differunt inquit in tantum, quod operantes quidem, & singulares simul sunt, & non sunt, & quorum sunt causæ, sicut hic medicus, cum hoc, qui fit

sanus, & hic ædificator cum ædificato, quæ autem sunt secundum potentiam non semper, supplè simul sunt, & non sunt, corrumpitur enim, & non simul domus, & ædificator, hæc ille. Et ibi Commentator differentia inquit inter causas, quæ sunt actu, & quæ sunt potentia est, quoniam quæ sunt actu inueniuntur cum illis quorum sunt causæ, & deficiunt cum illis, verbi gratia, quoniam iste medicus non est curator in actu, nisi cum hoc curatio in actu, hæc ille. Hoc idem vult philosophus quinto metaph. capitulo de causa tex. com. 3. differunt inquit in tantum, quod agentia quidem, & singularia simul sunt, & non sunt, & ipsa, & quorum causæ, ut hic medens, cum hoc conualecente, & hic ædificator cum hoc ædificio, hæc ille. Ex hac auctoritate arguit Doc. descensus grauis est in actu, ergo est aliquid causans in actu, non autem tunc est in actu à remouente prohibens, neque per consequens ab impellente ipsum graue fertur deorsum, patet, quia impellens non continuat semper motum illum, ut patet de proiiciente lapidem deorsum, sed bene verum est, quod in principio motus dum lapis impellitur ille motus erit fortè velocior in principio, immo impellens non per se mouet deorsum, quia in hoc est quasi remouens prohibens, & tale mouens secundum philosophum octauo physicorum, tex. com. 32. est quasi mouens per accidens. Sustinens inquit, & prohibens dimouens est sicut mouens, est autem sicut non, ut columnam euellens, aut lapidem remouens, aut à vase aquam. Secundum accidens enim mouet, sicut repercussa sphaera non à pariete mota est, sed à proiiciente. Et Commentator ibi. Si aliquis inquit homo aufert columnam sustentantem pondus, tunc ille homo mouebit illud pondus, & cadet illud pondus ad inferius per accidens, & similiter quando aufert lapidem positum super virem inflatam, ille homo dicitur mouere illum virem per accidens, & dicitur mouere per accidens, quia ista potentia est violenta, hæc ille. Sequitur in littera Doc. Et prætermouens per accidens oportet dare mouens per se efficiens, quia omne per accidens habet reduci ad per se, ut patet per philosophum. 2. physic. tex. com. 65. quoniam inquit sunt casus, & fortuna causæ eorum, quorum vtiq; autem intellectus fiet causa, aut natura cum secundum accidens causa aliqua fiat horum ipsorum, nihil autem secundum accidens prius est his, quæ sunt per se manifestum est, quod neque per accidens causa prius est ea, quæ est per se, hæc ille. Si ergo impellens mouet per accidens lapidem, sequitur quod talis motus debeat reduci ad aliquam causam per se.

¶ Sequitur in littera Doct. nec istud potest esse centrum trahens. Hic Doct. respondet huic obiectioni, scilicet si quis velit assignare causam talis motus esse centrum &c. Dicit Doct. quod hoc non potest esse causa, quia si per impossibile nullum graue esset in centro, sed tota terra mota ab eo remanente centro sub sola ratione centri, ut prius adhuc graue naturaliter tenderet ad centrum, quid ergo attrahit non vbi mathematicum, patet quum vltima superficies corporis locantis non sit forma actiua. Nec influentia celi, ut aliqui dicunt, quia influentia celi quantum est de se vniformis est in toto medio, puta in toto aere, quare ergo aliquod ens naturale mouetur sursum, ut leue, & aliquod deorsum, ut graue, cum sit talis influentia vniformis in toto medio vel ergo omnia grauium & leuium, vniformiter mouebuntur deorsum, vel omnia sursum cuius contrarium apparet.

¶ Sequi-

¶ Sequitur, nisi poneretur agens particulare determinans, nec istud actu mouens quando actu mouet potest poni actu graue motum, quia nihil mouet se vniocē ad illud, quod habet, vult dicere Doc. si vis dicere, q̄ graue actu motum ab agente extrinseco mouet se. i. q̄ ipsum graue, vt actu habet in se motum localem, tunc mouet seipsum secundum q̄ actu illum motum habet ab agente exteriori, & est sensus, q̄ si graue mouetur deorsum per spatium vnius miliaris, agens extrinsecum, prius incipit mouere ipsum graue causando in ipso motum, tunc ille motus causatus erit principium mouendi ipsum graue per totum spatium. Contra hoc arguit Doc. quia nihil mouet se vniocē ad illud, quod habet. i. q̄ ratio formalis producendi aliquid, puta eiusdem speciei specialissime non potest producere illud in illo subiecto in quo est, sicut caliditas in igne, & si sit ratio formalis producendi caliditatem in ligno, tamen non est ratio formalis producendi aliam caliditatem in ipso igne, hoc idem dico de generante, quia & si humanitas sit ratio formalis in Francisco producendi aliam humanitatem, puta in Ioanne, non tamen est ratio formalis producendi aliam humanitatem in Francisco. Si ergo motus localis in graui est ratio formalis producendi alium motum localem in ipso graui, qui est eiusdem speciei specialissime cum primo, tunc sequeretur, q̄ moueret se vniocē ad id, quod habet, bene aliquid potest esse ratio formalis producendi aliquid æquiuocē in se, & sic grauitas in corpore graui est huiusmodi. Sequitur ibi, nec generans, deinde d. q̄ causa huius motus non potest assignari ipsum generans, graue, vel leue, quia tale generans potest non esse graui existente, & per consequens graue potest moueri generante ipsum non existente, modo effectus in actu non est, nisi à causa in actu ex 2. phy. t. c. 37. Et licet Commentator videatur dicere in 8. phy. c. 31. circa finem huius com. q̄ mouentur à generante vbi sic d. & intendebat declarare ex isto sermone, q̄ motus corporum naturalium in hoc loco est in rei veritate ab eo, quod generat ipsa, sicut alia accidentia, quæ inveniuntur generari in re per generationem ipsius, hæc ille, tñ in ista parte, vel oportet ipsum Commentatorem negare, vel oportet ipsum exponere, sicut etiam exponit Gregorius de Arimino in 2. sent. super dis. 3. 4. & 5. q̄ loquitur de agente remoto, quia tale agens generando graue dat graui principium sui motus. Et si Commentator intelligeret, q̄ generans graue sit agens propinquum, & immediatum respectu motus grauis, experientia est in contrarium.

Nihil mouet se vniocē.

¶ Ibi. Dicitur à Goth. quolib. 8. q. 2. q̄ generans graue manet in virtute in ipso graui, & per hoc mouet ipsum graue. ¶ Ibi contra istud. Hic Doc. improbat hæc responsionem, quia causam manere in effectu in virtute, nihil aliud est, nisi effectum habere esse à tali causa, ex quo enim effectus erat in virtute causæ antequam produceretur, ipso producto causa manet in effectu in virtute, & q̄ effectus habet esse per causam, quæ habebat ipsum in virtute sua, sed causam sic manere in effectu in virtute non dicit aliquod esse in actu in causa, patet, quia effectus potest remanere ea non existente, & sic sequitur, q̄ graue non potest manere virtute alicuius, causæ actu non existentis cum effectus non possit esse in actu, nisi à causa in actu.

Opin. Goth. fre di.

¶ Ibi præterea illud, quod non mouet aliud, nisi prius naturaliter ab alio motum, ab eodem habet, q̄ moueat, & q̄ sit motum. Nec est secunda ratio quam facit Doct. probando, quod graue habeat in se principium sui motus, & declaro prius propositionem illam per exemplum, quia instrumentum, puta ferra, non mouet. s. scindendo lignum, nisi in quantum mota ab artifice, igitur talis sectio erit ab eodem agente effectiue, à quo, & motus ferre, vt patebit à Doc. in 4. dist. 1. & 4. Ex hoc infero propositum, quia graue non mouet leue deorsum sibi alligatum, nisi quia motum ab alio, ergo ab eodẽ principio erit motus ipfius leuis, & ipfius grauis, sed constat ipsum leue moueri deorsum ratione grauitatis existentis, puta in lapide cui leue alligatum est, ergo & ipsa grauitas erit ratio mouendi ipsum graue per se. Et Doct. in ista ratione supponit, quod probauit in prima ratione, videlicet q̄ graue non moueatur, nec ab impellente, nec ab influentia celi, nec à centro, nec à generante, ergo si graue mouet leue alligatum, quia motum ab alio, erit ipsum graue prius motum realiter ab eodem à quo, & leue mouetur deorsum.

Exemplum

¶ Ibi posset confirmari illa ratio &c. Ista confirmatio stat in hoc, q̄ habens potentiam actiuam respectu alicuius formæ, potest eam causare in quocunq; passo sibi proportionato, patet de igne, qui habet in potentia actiua calorem, & per consequens potest illum causare in quocunq; calefactibili sibi proportionato, cum ergo graue habeat in potentia actiua vbi deorsum, poterit illud causare in passo sibi proportionato, sicut ergo potest causare vbi deorsum in leui alligato graui, multo magis poterit causare vbi deorsum in ipso graui eum sit passum receptiuum, & proportionatum respectu talis vbi.

Nota diligenter.

¶ Ibi. Hoc etiam poterit satis patere. Hæc ratio est satis bona, & stat in hoc, quia quero à te cum graue quiescat in centro, quæ sit causa ipsius quietis, videlicet quod quiescat ibi, si dicit, quod grauitas, quod vique verum est, cum nulla alia causa appareat. Sequitur quod eadem grauitas erit principium intrinsecum mouendi graue existens extra centrum ad vbi in centro vbi quiescit, & quod eadem sit causa motus, & quietis, expressè patet à philosopho octauo physicorum, tex. comment. 29.

¶ Si aliquis inquit est causa sui ipsius in ambulatione, est etiam causa sui ipsius in dimittendo sui ambulationem, hæc ille, & hoc secundum translationem Commentatoris, vbi Commentator sic dicit, si ignis esset causa in se per quam posset moueri sine indigentia causæ extrinsecæ, tunc per istam causam posset quiescere sine indigentia causæ extrinsecæ. Res enim in qua est causa, quæ potest moueri sine indigentia causæ extrinsecæ sicut animal in quo est anima per illam potest quiescere, hæc ille.

¶ Ibi. Præterea graue impeditum à motu remouet prohibens. Hæc ratio est satis clara, & stat in hoc, ex quo enim graue positum super aliquid continuum, ratione suæ grauitatis frangit, & dissoluit illud continuum, vt petat centrum, sequitur q̄ talis grauitas erit causa talis descensus, patet, quia si est causa fractionis continuæ propter descensum ad centrum, multo fortius erit causa ipsius descensus.

¶ Ibi. Hoc etiam declarari potest aliter. Hæc declaratio est satis bona, quia ponendo duo grauia in eadem distantia ad centrum, & in eadem influentia celi, quorum vnum sit graue, vt 8. & aliud vt quatuor. Certum est, quod graue, vt 8. (vt experimento patet) velocius descendit, ergo respectu motus velocioris non videtur posse assignari alia causa, quam ipsa grauitas in ipso graui.

¶ Ibi. Hoc etiam declarari potest aliter. Hæc declaratio est satis bona, quia ponendo duo grauia in eadem distantia ad centrum, & in eadem influentia celi, quorum vnum sit graue, vt 8. & aliud vt quatuor. Certum est, quod graue, vt 8. (vt experimento patet) velocius descendit, ergo respectu motus velocioris non videtur posse assignari alia causa, quam ipsa grauitas in ipso graui.

¶ Fran. Lych. in sec. sent. Scoti. N 2 ¶ Ibi.

¶ Ibi. Item motus naturalis intenditur in fine secundum philosophum primo celi, tex. com. 88. terram inquit quanto utique propinquior sit medio velocius ferri, & sic difficile est assignare causam talis motus si effectuum istius motus esset præcisè aliud extrinsecum.

¶ Ibi. Respondeo tunc ad philosophum, qui adducitur in contrarium, & q. sit pro me sicut adduxi, quod graue mouet se effectiue sicut sciens mouet se effectiue ad actum speculandi, &c. Et tota ista responsio stat in hoc, quod habens formam, quæ est principium alicuius forme vniuocæ. i. eiusdem speciei cum forma producendi, vel principium alicuius forme æquiuocæ, quæ forma sit alterius speciei à forma producente, talis forma productiua erit ratio formalis producendi formam æquiuocæ, vel vniuocæ in quocunq; passo sibi proportionato, sed lapis existens sursum est in potentia passiva ad vbi deorsum, & grauitas in lapide est principium actuum æquiuocum respectu talis vbi, ergo poterit causare illud in lapide, cum sit passum sibi debite approximatum.

¶ Sequitur in littera, non enim mouens mouet mobile ad aliquod vbi, quia formaliter mouens est in actu secundum illud vbi, sed tantum quia virtualiter, & hæc propositio est similis huic propositioni, quæ habetur dist. 3. primi. q. 7. scilicet quod idem potest esse in actu virtuali, & potentia formali, quæ ibi diffusè exposita est. Dicit ergo Doct. q. mouens aliquod graue ad vbi. a. causans tale vbi in graui non requiritur, quod habeat ipsum vbi formaliter, siue in se, sed requiritur, q. habeat illud in virtute sua.

¶ Ibi tamen propter vnum verbum philosophi addo vitra, q. motus iste non est naturalis in se, ex hoc, q. habeat principium actuum in se, sed solum ex hoc, q. mobile habet principium intrinsecum passuum naturaliter inclinans ad motum, quod patet per diffinitionem nature, 2. physicorum, tex. comen. 3. est inquit natura principium alicuius, causa mouendi, & quiescendi in eo, in quo est primum, & per se, & non secundum accidens, dico autem non secundum accidens, cum fiat utiq; ipse sibi aliquis causa sanitatis cum sit medicus, sed tamen non secundum quod sanatur medicinam habet, sed accidit eundem medicum esse, & sanari. Vnde & diuiduntur aliquando adinuicem, hæc ille, & sic Arist. intelligit de principio passiuo, cum nihil sit principium alicui naturaliter mouendi, nisi in quantum est per se, & primo in eo, quod mouetur, non est autem per se, & primo in aliquo, quod mouetur, nisi in quantum est passiuum, ergo non est aliquid natura, vel principium naturale alicuius, nisi quia est principium passuum in moto. i. quod talis motus non potest dici naturalis ex hoc, quod efficitur ab agente naturali, quia tunc motus violentus posset etiam dici naturalis, cum posset fieri ab agente naturali, prout agens naturale distinguitur contra agens à proposito, sed dicitur naturalis ex hoc, quod mobile naturaliter inclinatur ad illud, & intelligitur sic, quod natura primò, & per se prædicatur de principio passiuo, quod habet naturalem inclinationem, vel ad formam substantialem, vt in generatione, vel ad receptionem naturalem motus, & quietis, sicut patet de graui, quod mouetur ad vbi deorsum.

¶ Sequitur. Hoc etiam patet, quia ideo aliquid mouetur naturaliter, quia mouetur sicut aptum natum est ipsum moueri, ita est in proposito, ita quod licet hic sicut & in multis alijs principium actuum sit principium mouendi, non propter illud principium actuum mouetur naturaliter, su-

plè ipsum mobile, sed propter principium passuum, propter quod sic mouetur, suple, quia tale mobile habet naturalem inclinationem ad recipiendum in se talem motum, & hoc est, quod subdit philosophus in 8. physicorum, tex. com. 32. postquam dixit, quod actus leuis est esse alicubi, q. sursum dicit ipse, quæritur quare mouentur in ipsorum loca grauia, & leuia. Et respondet sic causa autem est, quia apta nata sunt alicubi esse, & hoc ex leui & graui esse, hoc quidem sursum, illud autem deorsum dicitur, hæc ille. cum dicit apta nata. i. habent naturalem inclinationem ad illud.

¶ Sequitur. Et hoc modo postea subdit, quod habent principium patiendi, & non faciendi. respectu motus in quantum naturalis est, vt patet in fine illius textus, vbi sic dicit. Quod quidem igitur nihil horum, puta grauium, & leuium mouet seipsum manifestum est, sed motus habet principium non mouendi, neq; faciendi, sed patiendi, hæc ille. i. quod res mota respectu motus naturalis in genere huiusmodi, nō habet principium actuum, sed tantum passuum, quia talis motus ideo dicitur naturalis non quia causatur, sed quia receptiuum habet naturalem inclinationem ad ipsum. Et sic debet exponi philosophus, sicut etiam videtur exponere Commentator vbi supra. c. 32. in fine huius commenti.

¶ Sequitur. Et ibi ita in solutione huius dubitationis de motu grauium per tex. comen. 32. quasi intercalariter loquitur de principio effectiuo huius motus, & de principio naturali huius motus, quod tantum passiuum est. De actiuo patet ibi. Cum inquit sit aer aqua quodammodo potentia, & leue, & cum aer est potentia, contingit enim per impedimentum non sursum esse, sed si auferatur impediens agit, & semper sursum fit, hæc ille, quæ actio exposita est supra. Et de principio passiuo patet in fine textus, vbi vult, quod mobile non habeat principium faciendi, sed tantum patiendi eo modo quo exponit supra.

¶ Ibi. Rationes etiam eius non concludunt contra me, nā primæ tres quæ habent vnā vim ostendunt graue non mouere se, sicut agens per cognitionem mouet se, non enim animal posset sistere se circa vltimum terminum intentum, nec etiam posset mouere se diuersis motibus, nisi agere per cognitionem, & ex hoc satis sequitur propositum philosophi, quod ista non sunt prima mouentia, nam primum mouens mouet per cognitionem, vt ostensum est in primo dist. 2. parte prima. q. 1.

¶ Ibi. Quarta ratio sua de continuo, quæ habet tex. comen. 30. Dicit Doct. quod illa quarta ratio non concludit de quanto, siue de continuo in quantum quantum absolute, sed de continuo, quod est eiusdem dispositionis in omni parte, vt etiam dicit Commentator octauo physicorum, comen. 30. illa inquit quæ sunt consimilia partium simplicium impossibile est, vt moueant se, hæc ille. & sic concedit Doctor, quod graue hoc modo non mouet se, sicut dicimus de alio continuo, quod non moueat se totum simul, sed vna pars mouet aliam, & illa mota mouet aliam, sicut cum aer calefit vna pars calefacit aliam, & illa aliam, & sic tandem totus calefit, sed non est sic de graui, non enim vna pars grauis mouet aliam, nec est ratio mouendi aliam, sed quælibet pars est ratio mouendi se, cum quælibet habeat in se grauitatem, & totum compositum ex omnibus partibus habet in se principium mouendi se totum.

¶ Ibi.

Quare mouetur in ipsorum loca grauium, & leuium.

Quare motus grauium, & leuium dicitur naturalis.

Quo graue non moueat se.

An motus sit naturalis.

Ibi. Sed obijcies, hic Doc. obijcit cōtra se, quia si philosophus 8. physic. probat, quod primus motor sit tantum mouens, & non motus, per hoc, qd omne, quod mouetur ab alio mouetur, vt patet 7. physic. tex. com. 1. & inde, & sic non est processus infinitum in motis ab alio, ergo standum est ad vnum motorem, qui tantum moueat, si ergo concederet Arist. quod graue moueret se, hoc idē posset dici de graui, quod dicitur de primo motore, videlicet quod monet, & non mouetur.

Ibi. Dico, quod satis habet hoc ex distinctione potentia. Hic Doc. dat singularem expositionem Arist. quæ expositio sententialiter stat in hoc. sc. qd saltem omne aliud à Deo, mouetur ab alio, quo ad actum primum, & ipso posito in actu primo potest postea mouere se ad actum secundum, & sic ista littera clara est, & sufficit philosopho hoc primum. sc. quod sit mobile ad actum primum, quia per hoc deuenietur ad aliquid tale ab oibus istis, quod nec in vno motu, nec in quocunque poterit moueri ab alio, sed erit omnino mouens immobile, & quo ad actum primum, & quo ad actum secundum. Similiter etiam potest dici, quod in isto motu. sc. ad actum secundum, & si moueantur a se effectiue, puta grauia, & leuia, non tamen mouentur à se, sicut à primis mouentibus, ex quo nō mouent se per cognitionem, & sic præsupponunt aliquid sic mouens per cognitionem, & ita licet moueant se effectiue, non tamen sic quin moueantur ab alio, licet non sicut à causa prima.

AD ARGUMENTA principalia. Nunc restat soluere argumenta principalia, primò enim arguit Doc. probando, quod nihil possit mouere se, quia tunc idem respectu eiusdem esset simul in actu, & in potentia, quia mouens, vt mouens est in actu, quia omne agens agit in quantum est in actu, vt patet à philoso. 2. physic. t. c. 37.

Ibi. Confirmatur ratio, per hoc, quod aliqua diuidentia ens, vt substantia, & quantitas sunt incommpossibilia in aliquo vno, & eodem, ergo paratione actus, & potentia, quæ diuident ens, sunt incommpossibilia in aliquo vno.

Ibi. Ad primum argumentum principale. Dicit Doc. respondendo ad hoc argumentum, quod aliquid est in actu virtuali, & in potentia formali, vt patet in primo distin. 3. q. 7. Et ad confirmationem dicit, quod actus, & potentia, vt sunt opposita, accipitur potentia obiectiue, & sic conceditur esse impossibile annexum simul actu existere, & esse in potentia ad actum existendi. Sed potentia subiectiua, & actus non repugnant. nam Franciscus est in actuali existentia, & cum hoc est in potentia subiectiua, siue receptiua ad albedinem, nam actus & potentia primo modo non possunt dici de aliquo eodem, neq; per se, neq; denominatione, per se, vt antichristus simul non est in actu, & potentia obiectiua. Denominatiue, vt Franciscus non potest simul denominari albus ab albedine in actu, & potentia ad ipsam, impossibile enim est, quod simul sit in actu albus, vt in potentia ad eandem albedinem, vt tamen actus accipitur pro principio actiuo, & potentia pro principio passiuo, quæ cadunt infra essentiam cuiuslibet diffinibilis, vel diffiniti, sic non sunt opposita, nec sic diuident ens, nec repugnant alicui eidem, & quod dicit, quod actiuum, & passiuum cadunt infra essentiam cuiuslibet diffinibilis &c. debet fortē intelligi de diffinibili primo, & per se, cuius est sola substantia, vt patet per philosophum 7. metaphy. tex. com. 19. Quod quidem igitur est diffinitio, quæ quidem ipsius quid erat esse ratio, & quid erat esse, aut solum substantiarum est, & maxi-

mè, & primum, & simpliciter palam, hæc ille, & ibi Commentator declaratum est inquit ex hoc sermone, quod diffinitio simpliciter est sermo, qui significat quiditatem rei, & quod quiditas non inuenitur, nisi in substantijs tantum, aut magis in substantijs, & modo priori, & simpliciori, hæc ille, cum ergo diffinitio detur per genus, & differentiam, videtur quod diffinibile sit aliquid habens locum materiae, cuius est pati, & est aliquid habens locum formæ, cuius est agere, quicquid sit de hoc, videlicet cui differentia posita in diffinito sit de numero actiuorum, aliàs habet, & videri.

Secundò principaliter arguit Doc. præmittendo duas auctoritates philosophi, quarum prima est, octauo physicorum, tex. comen. 30. qui vult, quod omne, quod mouet se diuidatur in duo, quorum alterum est primum mouens, & alterum primum motum, necesse est inquit, vt motor in quolibet eorum sit distinctum à moto, hæc ille. Secunda propositio per quam probatur, prima est ista, quod nihil mouet se primò, quia tunc quiesceret ad quietem partis, & non quiesceret ad quietem eius, quæ ponitur septimo physicorum, tex. comen. primi, & inde, & ex hoc sequitur, quod in quocunque corpore mouente se sit talis distinctio, scilicet motoris, & moti. Sed angelus non diuiditur in duo, quorum alterum sit primum mouens, alterum primum motum, cum sit simpliciter indiuisibilis, ergo non potest mouere se ipsum.

Ibi ad secundum argumentum dicit Doc. qd auctoritas philosophi, octauo physicorum, tex. comen. 30. intelligitur de mouente, & moto, per cognitionem, quia potētia motiua, quæ est organica, & per consequens constituta ex anima, & tali organo, sicut de potentia visiva dictum est in primo distin. 3. q. 6. requirit non tantum distinctionem animæ, & corporis, sicut inter mouens, & motum, sed fortē in ipso corpore, in quo est virtus organica, requirit partem corporis mouentem distinctam à parte mota, sed non est sic de mouente se non organice, quia est totum vniforme quantum ad actum primum, & totum in potentia, quantum ad actum secundum. Exemplum de lapide, tenendo quod grauitas lapidis sit principium mouendi, talis grauitas est vniformiter in toto lapide, quia totus lapis est grauis, & similiter tota substantia lapidis est tota in potentia ad vbi deorsum. De isto autem motu organico, & de eius differentia à motu non organico, vide Doc. in quarto, distinctione quadragesimanona, quæstione quartadecima.

Ibi. Sed ad probationem illius propositionis, quæ accipitur ex principio septimo physicorum, vbi probatur, quod nihil mouet se primò. Hic Doc. primò exponit quomodo accipiat ly primò, & licet aliquantulum expositum sit in primo, distin. 19. quæstio. secunda. Hic tamen prolixius exponit, & primò dicit, quod aliquid mouetur primo accipiendo ly, primò pro eo, quod est secundum se totum, & tunc illud dicitur moueri primo, quod mouetur secundum omnem partem sui, & tunc ly primò opponitur ei, quod est moueri secundum partem, sicut dicimus, quod homo mouetur, quia aliqua pars principalis mouetur, & similiter dicimus, quod homo est crispus, quia aliqua pars eius est crispæ. Et sic Aristoteles accipit primò moueri, scilicet secundum se totum, in quinto physicorum, tex. com. primi, vbi distinguit, quod aliquid mouetur secundum accidens, aliquid secundum partem, Fran. Lych. in sec. sent. Scoti. N 3 & ali-

Quid sit definitio simpliciter.

Exemplum.

Quo nihil mouet se primò.

Quo grauia & leuia mouentur.

Actus, & potentia sunt opposita.

Aliquid mouetur multis modis.

& aliquid primo, transmutatur inquit transmutans omne, aliquid quidem secundum accidens, ut cum dicimus musicum ambulare, quoniam cui accidit musicum hoc ambulat, hoc autem in aliquid huius mutari simpliciter dicitur mutari, ut quæcunq; dicuntur secundum partes: sanatur. n. corpus, quia oculus, aut torax, hæc autem partes totius corporis sunt. Est autem etiam aliquid quod neq; sibi accidens mouetur, neq; in eo, qd aliquid ipsius, sed in eo, quod ipsum mouetur primo. Et hoc est secundum seipsum mobile, hæc ille. Sequitur, & similiter in 6. phy. t. c. 44. ubi dicit philosophus. q. quicquid mouetur in aliquo tempore primo, mouetur in quolibet illius temporis. In quo inquit primo mutatum est, quod mutatum est necesse est alio modo esse. Dico autem primum, quod non per alterum, aliquid ipsius esse huiusmodi sic, hæc ille. & vide ibi commentator diffusè.

Quo accipitur primo.

¶ Sequitur. Ibi alio modo, hoc quod est primo dicit causalitatem præcisam quomodo accipitur in primo poste. t. c. 11. in diffinitione vniuersalis, vniuersale inquit dico, quod cum de omni sit, & per se est sibi quod ipsum est, per se autem, & secundum quod ipsum est idem est, & parum infra, vniuersale autem est tunc quod cum in quolibet, & primo demonstratur. Accipit ergo hic Doc. primo, ut dicit causalitatem præcisam, sicut dicimus, q. homo est primo risibilis. i. q. ipse homo est causa præcisæ, & adæquata, quia sit risibilis, & non pars hominis, puta corpus, vel anima. Et differentia istorum stat in hoc, quia quod conuenit alicui primo secundo modo, si remouetur à quolibet alio, quod non est ipsum, vel etiam à qualibet parte ipsius adhuc conuenit sibi, nam si risibile remouetur ab asino, à Francisco, ab anima, à corpore, adhuc hæc erit vera, homo est risibilis. similiter patet de habere 3. respectu trianguli. Illud verò quod conuenit alicui primo accipiendo ly, primo primo modo si remouetur ab aliqua eius parte statim remouetur ab ipso cui dicitur primo conuenire, dicimus. n. quod aliquod graue mouetur primo sibi se totum. i. secundum omnem partem, si ergo motus remouetur ab una eius parte, falsum erit dicere, quod ipsum graue mouetur primo secundum se totum, quod patet, quia non secundum omnes partes.

Nota & bene.

¶ Ibi. Dico tunc, q. ratio Arist. in principio, & dicit, q. ratio Arist. bene probat, q. nullus corpus mouetur à se primo, hac duplici primitate simul, quia tunc simul quiesceret, & non quiesceret, patet accipiendo graue, quod dicatur. a. habens decem partes, si mouetur primo accipiendo primo, secundo modo tunc remoto ipso moueri ab omnibus eius partibus, adhuc. a. mouetur, ut supra patuit, si etià hoc mouetur primo, accipiendo primo primo modo. i. secundum omnes partes, tunc una parte quiescente non conuenit sibi moueri primo isto primo modo, ergo simul quiesceret, & non quiesceret, quod est impossibile, non quiesceret. n. si moueretur primo accipiendo primo secundo modo etiam omnibus partibus quiescentibus, & ex alia parte quiesceret ad quietem vnius partis accipiendo primo primo modo, & hoc est, quod dicit in ista littera.

Quo graue mouetur à se primo.

¶ Ibi. In proposito autem dico, q. graue mouetur à se primo, quia sibi quamlibet partem, & mouet, & mouetur, & cuilibet parti competit, licet non primo, quia in quantum est in toto, & mouere, & moueri, vult dicere Doc. q. graue mouetur primo accipiendo primo primo modo, sic q. sibi quamlibet partem mouet, & mouetur, & cuilibet parti competit, licet non primo, sed in quantum est in toto. i. q. quælibet pars quæcumq; minima ipsius gra-

uis mouet, & mouetur, prout est existens in toto, quia si daretur aliqua minima pars grauis separata, quamuis esset diuisibilis in plures partes, non tamen posset mouere, ut supra patuit in q. præcedenti de minimo sensibili.

¶ Ibi. Sed nunquid conuenit graui primo moueri deorsum primitate secundo modo dicta. Dicit Doc. in hac littera, q. accipiendo graue in communi, est causa præcisæ ipsius moueri deorsum in communi, & sic moueri deorsum in communi conuenit sibi primo, accipiendo primo secundo modo, Nota & bene. quolibet inferiori ipsius grauis, vel à qualibet parte essentiali ipsius essentiali, adhuc erit vera, graue potest moueri deorsum, quia grauitas est præcisæ causa quare hoc prædicatum inest sibi, & similiter accipiendo hoc graue, puta lapidem bipedalem, conuenit sibi hoc moueri primo, quia hoc graue est causa præcisæ huius moueri, sicut dicimus, q. hoc risibile primo conuenit Francisco, quia Franciscus est causa præcisæ quare hoc risibile inest sibi. Si etià accipitur aliqua pars ipsius grauis bipedalis, puta pars semipedalis erit causa præcisæ huius moueri competentis sibi, ita q. hoc moueri particularis primo conuenit illi parti. Et quod dicit infra, non ergo totum homogeneum graue mouetur à se primo, ut est commune sibi, & cuilibet, ita quod moueri, ut est commune sibi, & cuilibet parti eius inest sibi primo secundum hanc primitatem, quia tunc non remoueretur à toto, & si remoueretur à parte, hoc autem est falsum propter aliam primitatem necessariam, concurrentem &c. Dicit Doc. q. accipiendo graue, puta pedale, quod est quoddam homogeneum, quia sicut totum graue, ita & quælibet pars eius, graue non mouetur primo, loquendo de primitate secundo modo, quia si sic tunc remoto motu à qualibet parte eius, adhuc moueretur primo, quod est falsum, propter aliam primitatem competentem sibi, quia ipsum graue singulare non potest moueri primo, nisi quælibet eius pars moueatur, cum moueri totius, & moueri partium sint homogenea, quia eiusdem rationis, sed non sic est de isto homine, si remouetur risibilitas à partibus integralibus, ut patet.

¶ Sequitur. Tamen graue hoc primitate causalitatis, videlicet præcisæ mouetur hac motione. Dicit Doc. in ista littera, quod accipiendo moueri primo, quod est moueri totale conuenit ipsi graui, ut graue est causa præcisæ illius, & etiam competere sibi si remoueretur à qualibet parte eius. Et nota bene, quod nunc dicit Doc. quod si moueri remoueretur simpliciter à partibus, adhuc competere sibi, quia hoc est impossibile, sed accipiendo sic, quod moueri totale si remoueretur à partibus immò de facto remouetur adhuc sibi competere, quia hoc est verum. s. quod graue primo mouetur, loquendo de motu totali præcisè competentis ipsi graui, & tamen hæc est falsa, q. pars moueatur motu totali, quia pars mouetur tantum motu partiali.

Nota & bene.

¶ Ibi. Sed obijcies, quod saltem remouetur à toto graui motio totalis &c. Dicit Doc. si graue pedale potest moueri primo hac secunda primitate, ut dicis ergo remoto motu ab aliqua parte eius, loquendo de motu partiali adhuc poterit moueri primo, quod est falsum.

¶ Ibi. Respódeo, & dico, q. hoc totale graue &c. Tota vis huius litteræ stat in ista propositione, sed quod conuenit alicui primo, ista secunda primitate non remouetur ab eo si remouetur à parte. Hæc propositio sic est exponenda si subiectum est causa præcisæ, & adæquata, puta. a. & ipsum. a. passio

Homo est passio non integratur ex pluribus, sicut dicimus, qd homo est causa præcisa, & adæquata risibilitatis, & ipsa risibilitas non integratur ex pluribus risibilitatibus, vel ex pluribus partibus risibilitatis, hoc modo, quod conuenit alicui primò non remouetur ab eo, si remouetur à partibus. si verò subiectum dicitur causa ipsius præcisa, non ex sua ratione formali, sed quia integratur ex pluribus partibus, ita qd quælibet pars ibi concurret, vt causa partialis ad ipsum a. integratum ex pluribus, tunc non sequitur, qd si a. conuenit alicui primò, qd ipso remoto ab aliqua parte ipsius subiecti, qd adhuc competat sibi, & sic est in proposito, quia cum dico, qd graue pedale est causa præcisa motus localis, ipsum graue pedale sic integratur ex partibus suis homogeneis, qd quælibet pars concurret partialiter ad ipsum moueri, & ipse motus, qui conuenit, primò integratur ex motibus partialibus causatis ex subiectis partialibus: ideo non sequitur, qd si moueri competat primò graui pedali, qd adhuc sibi posset competere si remoueretur à partibus, & sic finis huius questionis.

Quæstio Vndecima. Dist. II.

Vtrum Angelus possit moueri in instanti.

Scotus 2. sent. dist. 2. q. 11.

D. Thom. prima par. summa. q. 53. art. 3.

Franciscus de Mayronis 2. sent. dist. 3. q. 13.

VNDECIMO quærit Doc. an angelus possit moueri in instanti. Titulus q. sic debet intelligi, an angelus possit se transferre de vno loco ad alium locum in instanti.

Ibi. Hic dicitur, qd angelus potest moueri in instanti, sed non temporis continui, sed discreti, & hæc est opi. Tho. in 1. par. sum. q. 53. art. 3. vbi sic dicit Thom. qd motus localis angeli potest esse continuus, & non continuus, & sic potest mensurari tempore continuo, & tempore discreto. continuitas. n. temporis est ex continuitate motus, sed istud tempus, siue sit tempus continuum, siue non, non est idem cum tempore, quod mensurat motum cæli, & quo mensurantur omnia temporalia, quæ habent mutabilitatem ex motu cæli. motus. n. angeli non dependet ex motu cæli, & respondendo ad tertiū argumentum sic dicit, tempus autem motus angeli potest esse non continuum, & sic angelus in vno instanti potest esse in vno loco, & in alio instanti in alio loco, nullo tempore intermedio existente. Si autem tempus motus angeli sit continuum, angelus in toto tempore præcedenti vltimum nunc variatur per infinita loca, sicut ipse ponitur in art. 2.

Ibi. Dicit etiam aliam conclusionem in corpore q. quod non est possibile, vt aliquid in toto tempore præcedente quiescat in vno termino, & postea in vltimo instanti illius temporis sit in alio termino.

Ibi. alius Doc. dicit de isto tempore discreto, & est Henr. quolib. 13. q. 7. qui vult, quod angelus possit moueri, & in instanti temporis continui, & in instanti temporis discreti, vult enim Henr. (vt supra paruit) quod inter duo instantia temporis discreti, cadat quasi quies media ipsius angeli cum parte media temporis nostri. i. q. instanti temporis discreti coexistunt instantia temporis nostri, & sicut inter duo instantia temporis nostri cadit tempus mediū, ita vult, qd inter instantia temporis discreti, cadat quies media coexistens tempori nostro medio, & hoc ideo posuit, quia si instantia temporis discreti,

quæ correspondent instantibus temporis nostri essent omnino immediata, sequeretur qd sicut tempus discretum diceretur discretum, quia componeretur ex huiusmodi instantibus sibi immediatis, qd etiam tempus nostrum esset discretum, quia instantia essent sibi immediata, & Doc. arguit contra hanc opin. Henr.

Ibi. Sed contra illam secundam positionē probatum est supra, qd non est necesse operationem angeli durare cum instantibus temporis nostri &c. Ex quo. n. Henr. vult, qd vna operatio angeli mensureretur vno nunc temporis discreti, & vult ibi, qd illud nunc coexistat de necessitate pluribus instantibus temporis nostri, & per consequens pluribus partibus temporis nostri, cum inter quæcunq; duo instantia sit tempus medium. vult etiam Henr. qd illa duratio operationis sit ratio quietis in termino transitus subiti.

Contra arguit Doc. quia ex quo probatum est supra. scilicet 2. q. 4. art. 1. huius secundi, qd vna intellectio angeli potest tantum durare per istans, ita qd coexistat tantum vni instanti temporis nostri, ergo illa duratio non erit ratio quietis in termino transitus subiti. Sequitur quare etiam necesse erit ponere angelum post transitum subitū quiescere non videtur aliqua ratio, quia dixit Henr. qd quando angelus transit subito de loco a. ad locum b. nō potest transire de loco b. ad locum c. nisi quiescat prius in ipso b. & dicit Doc. qd non videtur ista necessitas, sed tantum fuga, ne ponatur tempus nostrum discretum, ex hoc, quod ponitur talis transitus eius discretum tempus.

Ibi. Præterea, quod ponit, quod in tali nunc potest mutari, ita quod simul habeat plura, vbi æqualia inter quæ non erit ordo, nisi tantum naturæ, vel imaginationis, non autem durationis, videtur impossibile, quod angelus virtute sua naturali habeat in vno instanti temporis nostri, & sui plura vbi sibi æqualia. & hoc declarat exemplum de graui, quod ipsi adducunt ad oppositum. si enim vacuum posset cedere corpori ibi posito, & ita esset motus in vacuo, non esset intelligibile, quod graue esset in pluribus vbi sibi æqualibus, sed prius in vno vbi, quàm in alio vbi, & prius in priori vbi, quàm in posteriori, & prius duratione vna pars grauis esset in spacio, quàm alia pars. Quod etiam ipse adducit de corpore, quod pertransit in infinita vbi in tempore finito, propter hoc, quod non est nisi in potentia in illis vbi. Si enim corpus pedale mouetur per spaciū bipedale. certum est, quod pertransit infinita vbi in tempore finito, puta in medietate horæ. ergo à fortiori videtur quod angelus possit pertransire illud spaciū in aliquo instanti, vt arguit Henr. Dicit Doc. ibi. Bene concludit, quod tempus angeli potest esse ex partibus finitis eiusdem quantitatis, puta quod sit tempus vnius diei, tunc tale tempus erit compositum ex 24. horis, quæ sunt partes eiusdem quantitatis, licet omnes partes illæ sint diuisibiles in infinitum, & in illo tempore potest pertransire spaciū infinitum, non in actu, sed in potentia, puta, qd in illo tempore potest pertransire spaciū vnius miliaris, quod spaciū licet actu sit finitum. est tamen diuisibile in partes infinitas, & sic est infinitum in potentia.

Improbata opinione Henrici, restat nunc improbare opin. Tho. vbi Doc. contra duo principaliter arguit, primò contra hoc, quod dicit angelum moueri in instanti temporis discreti. & secundò contra hoc, quod dicit, quod est necesse angelum quiescere in aliquo loco per aliquod tempus etiam quiescere in vltimo instanti illius tem-

Fran. Lych. in sec. sent. Scoti. N 4 po-

Scotus improbat opinionem Henr.

Exemplum de graui.

Scotus improbat opinionem D. Thomæ.

poris, & post instans quietis mouetur in instanti ad alium locum.

¶ Contra primum arguit in principio quæstionis, ibi. Contra primam positionem arguo &c. si angelus moueretur in instanti temporis discreti, tunc contradiceret sibi, quia ex quo angelus per ipsum est in loco per operationem, vt tenet in prima parte sum. q. 52. art. 1. & 2. puta per motionem alicuius corporis, & cum illa motio mensuretur tempore, vel instanti temporis nostri, sequitur q. motio, qua mouet se localiter mensuretur eodem modo, cum istæ motiones sint locales, & eiusdem rationis, & sic sibi contradiceret. Et licet Tho. in prima parte sum. q. 53. art. 3. in corpore q. sic dicat tempus, siue sit continuum, siue non. s. quo mensuratur motus localis angeli non est idem cum tempore, quod mensurat motum celi &c. tamen quia motus localis quo aliquod corpus mouetur ab angelo, videtur simpliciter esse idem, vel saltem eiusdem rationis cum motu locali, quo angelus mouetur, cum ipse non sit in loco, nec localiter moueatur, nisi per operationem transeuntem. cum ergo tempus quo mensuratur motus localis corporis moti ab angelo, mensuretur tempore nostro continuo, videtur q. etiam motus localis ipsius angeli mensuretur tempore nostro continuo.

¶ Sequitur. Si autem intelligat de operatione immanente. s. intellectione, & volitione illa, vt supra patuit præsentis dist. q. 4. nec est in tempore nostro communi, nec in alio, sed in æuo secundum eum. Hic tamen aduerte, q. Tho. expresse vult in prima parte sum. q. 10. art. 5. respondendo ad primum argumentum principale, quod huiusmodi operationes mensurentur tempore, vnde sic ait ad primum dicendum, q. creaturæ spirituales quantum ad affectiones, & intelligentias, in quibus est successio mensurantur tempore, quantum verò ad eorum esse naturale mensurantur æuo, sed quantum ad visionem gloriæ participant æternitatem. hæc ille. nisi forte ipse Tho. in alio loco dicat ipsas mensurari æuo. Sed quicquid sit de hoc parum refert, quia Thom. concedit, quod angeli sunt in loco per operationem transeuntem, & non immanentem, & ex hoc reducit Thom. ad contradictionem.

¶ Ibi. Præterea ratio sua non videtur concludere. Hic Doc. arguit contra secundum principale, probando, quod non sit necesse quiescere per horam, etiam quiescere in ultimo instanti illius horæ si debeat moueri, ita quod si angelus quieuerit per totam horam in ultimo instanti illius horæ non poterit moueri, sed oportet illum quiescere in ultimo instanti. Contra hoc arguit Doc. quia si sic opus esset quiescere in ultimo instanti, tunc substantia panis quiescente sub accidentibus in ultimo instanti prolationis verborum, & cum in illo instanti, sit etiam ibi corpus Christi, vt probatum est in quarto in materia de Eucharistia, simul esset panis, & corpus Christi, quod est falsum. & ideo Doc. dicit in quarto vbi supra, q. in ultimo instanti, quo panis desinit esse sub accidentibus, in eodem corpus Christi incipit esse sub illis accidentibus.

¶ Ibi. Similiter cum aer quieuit in esse tenebroso. Hic Doc. deducit ad aliud inconueniens. s. q. illuminatio aeris non fuerit in instanti, immo sequeretur, quod aer simul esset sub tenebra, & sub luce, puta si aer sit tenebrosus per totam noctem, & quiescit sub illa tenebra per totam noctem, & etiam in ultimo instanti illius, tunc alterum duorum sequeretur. vel quod illuminaretur in tempore immediato ad ultimum instans noctis, vel si illuminaretur in instanti, aut in instanti immediato ad ultimum instans noctis, & sic instans

esset immediatum instanti, quod est contra philosophum 6. physic. tex. com. 4. Si verò illuminaretur in ultimo instanti, ergo aer simul esset lucidus, & tenebrosus, non autem dicimus, q. aer quiescit sub tenebra per aliquod tempus, & in ultimo instanti illius temporis in quo causatur lux desinit esse tenebra, ita q. non datur ultimum instans sui esse.

¶ Ibi. Et si dicas, quod ista illuminatio est terminus motus localis, quo sol sit præsens medio. & cum motus localis, fiat in tempore, ideo talis illuminatio fit in tempore, & sic non esset inconueniens aerem quiescere sub tenebra in ultimo instanti noctis.

¶ Ibi contra, ponatur sol creatus de nouo. Hic Doc. instat sic, quia si ponatur, nunc medium dispositum, quod quiescat sub tenebra per totam noctem, & in ultimo instanti illius noctis creetur sol optimè dispositus circa tale medium. certum est, q. in eodem instanti illuminabit medium, & sic non oportet recurrere ad motum solis localem ponendo, q. creetur præsens medio in instanti ultimo.

¶ Sequitur modo etiam licet cum vbi terminatur motum localem. Hic Doc. adhuc improbat illam responsionem, in qua dicitur, quod illuminatio est terminus motus localis, quia terminus motus localis solis est aliquod vbi de nouo acquisitum, sed illuminatio medij, quæ sequitur ad motum localem solis, non est aliquod vbi, vt patet. ergo non est per se terminus motus localis, sed magis ipsa illuminatio dicitur terminus alterationis, quia aer alteratur recipiendo nouam illuminationem. Sequitur, nec etiam potest per hoc euadi quin aer quieuerit sub esse tenebroso vsque ad hoc instans.

¶ Ibi. Præterea si oportet angelum in quocunq. tempore quiescentem in ultimo instanti illius temporis immutatum esse in eodem, vbi dicit Doc. in ista littera, quod si oportet ipsum angelum quiescentem in aliquo loco, puta per horam, quiescere in ultimo instanti illius horæ, & immediate post illud instans moueri localiter, sequitur, quod nullo modo possit moueri, nec in tempore continuo, nec in tempore discreto, quia aut moueretur in instanti mediato ultimo instanti quietis, aut in instanti immediato, non mediato, quia tunc inter duo instantia esset tempus discretum correspondens temporis nostro, & sic opus esset ipsum quiescere per illud tempus quod patet, quia tu dicis, q. tantum mouetur in instanti mediato; ergo in tempore immediato quiescit. & ex alia parte dicis, quod quando quiescit in aliquo tempore, oportet ipsum quiescere in ultimo instanti illius temporis, ultimum autem instans istius temporis discreti immediatus est hoc instans mediatum, & sic opus esset ipsum quiescere in instanti, & nunquam moueri. si ergo opus esset quiescere per totum tempus, & in ultimo instanti illius, & in instanti mediato moueri nunquam posset moueri, nec in tempore nostro, nec in instanti temporis nostri. Si autem illud instans est immediatum, aut correspondet instanti temporis nostri, & sic instantia temporis nostri erunt immediata, si autem tempus nostrum correspondet illi instanti immediato. ergo sequitur q. angelus non possit moueri instantaneè, quia illud instans per te coexistit parti temporis nostri, in qua, vel cum qua potest continuè moueri, vel quiescere.

¶ Sequitur propter istud argumentum fortè ponitur secunda positio. s. Henrici, q. inter duo instantia temporis discreti cadit quasi quies media ipsius angeli cum parte media temporis nostri.

¶ Sed contra illam secundam positionem probatum est supra, quod non est necesse operationem

Opinio vera
D. Thoma.

Non datur
ultimū in-
stans in sui
esse.

Illuminatio
est terminus
alterationis.

*Caletanus
huius sci-
entiae argu-
mentum Scoti.*

nem angeli durare cum instanti temporis nostri.
HAS TAMEN instantias, quas facit Doc. contra Thom. videlicet contra secundum eiusdem dictum, quidam nouus expositor in prima parte Sancti Tho. q. 53. art. 3. nititur soluere. primo praeimit aliqua, & secundo respondet ad instantias, quantum ad primum sic dicit. Sciendum est igitur, quod in toto tempore dupliciter distribui potest, primo in partes tantum, ut idem sit dicere in toto aliquo tempore, & in qualibet parte illius temporis. secundum in partes, & in quocumque illius sunt. Et sic idem est dicere in toto aliquo tempore, & in qualibet parte, & in quolibet instanti illius. Et quamuis utroque modo propositio sit in usu, in proposito tamen in primo sensu à philosophis, & theologis intelligitur. Alioquin esset implicatio in adiecto dicere cum ex aqua fit ignis, in toto illo tempore est aqua, & in ultimo instanti est ignis. Et in hoc sensu constat primam opinionem dixisse, quod angelus in toto aliquo tempore quiescit, & in ultimo illius instanti nouum locum acquirit. Et quoniam realiter, & non apparenter S. Tho. intendit sibi contradicere. idcirco oportet dicere in eodem sensu distribui ly in toto tempore. Ita quod controuersia est, an ista propositio a. quiescit in aliquo toto tempore. in qualibet parte alicuius temporis, & in ultimo instanti illius aliter se habeat. sit possibilis prima. n. opi. reputauit eam possibilem, & super ipsam fundauit positionem suam, Sanctus Thom. vero reputat eam impossibilem, & hac de primo. Quo ad secundum dicitur, quod hac propositio est vera gratia materiae, non autem gratia formae. i. non verificatur in omnibus terminis, sed in istis. Et declaratur utrunque, primo pars negatiua, quia ex esse tale in aliquo tempore, non formaliter infertur esse etiam tale in ultimo instanti illius temporis. ista. n. conditionalis non est necessaria. Si est homo in aliqua hora, ergo in termino illius horae est homo. immo de facto apparet illius falsitas de hora mensurante eius corruptionem. Euidens est autem ratio, quare non teneat formaliter, quia scilicet totum tempus praecedens suum terminum comparatur ad illud, ut prius ad posterius, nec est necessarium, quod si est tale in priori mensura, perseuerare tale in posteriori. pars vero affirmatiua declaratur. Aduertendo, quod cum intentio S. Tho. sit tractare de naturis, & naturaliter competentibus ipsis angelis tam secundum statum naturae, quam genere, non est hic sermo de possibili, aut impossibili logico, & respectu potentiae diuinae, sed de possibili philosophico, in quo attenditur quid reuoluitur congruat seculis miraculis, non quid Deus possit. Et hoc semper est attendendum in scrutandis rerum naturis sectantibus S. Tho. doctrinam. dicitur ergo, quod impossibile est secundum ordinem rerum naturarum aliquid habere esse quietum in toto aliquo tempore, & in fine illius aliter se habere, quoniam omne factum esset in ratione termini ad quem, seu ois terminus praeceditur secundum naturae cursum ab aliquo fieri. habet enim hoc rerum ordo, experientia teste, ut nihil nouum tam repente fiat per se, quin aliqua praecesserit via ducens ad illum terminum. Et propterea cum habere aliquid esse sub quiete non sit via ad alteritatem, siue acquisitionem, siue depositionem. Sed habere illud esse in motu, quia hoc est acquirere, vel perdere, consequens est, ut quiescens in aliquo toto tempore in termino illius eodem modo se habeat. Alioquin venisset ad terminum ad quem non praecessisset. Quod autem in termino aliter se habet, quam prius praecedente motu ad terminum peruenit.
Ad instantias autem adductas contra proposi-

*Nota & be-
ne.*

tionem sic intellecta facile patet ex dictis responsio, quod enim adducitur de transubstantiatione dupliciter deficit. primo quia illud non est naturale, sed miraculosum valde, ac per hoc ad potestatem Dei spectat. Secundo in hoc, quod transubstantiatio nullam habet quietem oppositam, nisi ab utriusque vocabulis, cum nec motus ipsa sit.

Ad secundam instantiam de illuminatione dicitur, quod illuminatio est terminus motus localis. Et ad obiectiones contra hoc, respondendo ad primam dico, quod quamuis illuminatio absolute per accidens terminet motum localem, quoniam scimus partes propinquas corpori solari perpetui esse luminis nullo accessu, vel recessu solis ab eis concurrente, tamen illuminatio noua, de qua tantum praesens potest esse sermo ad propositum per se est terminus motus localis. non per se primo, sed per se secundo secundum naturae cursum. Et ex hoc patet responsio ad secundum, quia. scilicet non est ad propositum, quia de Dei potentia, non de naturae cursu loquitur.

Ad tertiam vero dicitur, quod quamuis aer quiescat secundum esse absolutum in toto tempore praecedente praesentiam solis, non tamen quiescit secundum esse relatiuum, quia continue aliter, & aliter se habet ad solem, scilicet esse propinquum, vel distans, sed quia ad relationem non est per se motus, ut dicitur 5. phy. Sed aliquid potest aliter se continue habere secundum esse relatiuum propter motum non in se, sed in alio ad ipsum habente ordinem aliquem, ideo stat, quod aer non quiescat sub tenebra, nec moueatur, sed habens eam continue, aliter se habeat propter motum alterius secundum esse respectiuum ducens ad exclusionem tenebrae, & acquisitionem luminis. Et utrunque horum ponitur satis rationabiliter. Nam quia ad relationem non est motus, ergo nec quies, quoniam circa idem habent fieri, sed loco motus est aliter se habere, & loco quietis eodem modo se habere. Et quia priuatio luminis. scilicet tenebra non radicaliter in aliqua forma contraria lumini, sed in relatione distantiae, seu absentiae inter diaphanum, & lucens, consequens est, quod aer absque motu in se aliter se habet continue secundum esse tenebrosam consecutiue. Ex hoc, quod aliter se habet continue secundum esse propinquum ad solem per motum ipsius solis. Tertia deinde instantia multipliciter deficit non intelligens mentem S. Tho. loquentis de propria mensura motus angelici, & de aliter, vel eodem modo se habere in ultimo instanti in ratione termini ad quem, & non qualitercumque, & de motu non per acquisitionem simplicem ipsius termini, sed ut exposuimus in titulo, unde instantia illa requiritur, primo de motu angeli, intendens motus nomine termini acquisitionem, secundo conueniendo etiam secum vocabulo. Dico, quod angelus potest in ultimo instanti temporis alicuius esse in aliquo loco, & ut in termino ad quem, & ut in principio motus, quia potest postquam nusquam fuit, in vno instanti sui temporis coexistenti ultimo instanti alicuius horae applicare se loco. Tunc enim in tota hora nusquam fuit, & in ultimo est hoc, quod apud S. Thom. non est moueri, sed mutatum esse, ut in termino vero ad quem, quia potest angelus in duobus instantibus sui temporis immediatis diuersis locis successiue se applicare. Ita quod illa duo instantia coexistant vni horae, sic quod secundum coexistat ultimo instanti horae, & primum toti tempori praecedenti.

*Quinto phy.
context. 10.
& 7. physic.
context. 21.*

ISTE NOVVS expositor antequam respondet ad instantias Doc. multa dicit, quae non videntur sic esse vera, ut ipse asserit. Et primo cum dicit, quod hac

*Caletanus
reprehendi-
tur à Lyche*

hæc distinctio est in usu. scilicet moueri in toto aliquo tempore potest exponi dupliciter, prout idem est, quod in qualibet parte illius temporis excludendo instantia. secundum in qualibet parte temporis, & in quolibet illius includendo instantia temporis, isto secundo modo nec est de rigore sermonis, nec communiter in usu, patet, quia cum dico mouetur in aliquo tempore, puta in aliqua hora non potest intelligi, nisi de qualibet parte illius, quia verum est, quod data quacunq; parte horæ mobile mouetur, sed nullo modo potest exponi, quod moueatur in quolibet illius horæ, accipiendo ly quolibet etiam pro instanti, quia tunc sequeretur, quod in quolibet instanti illius horæ moueretur, quod est impossibile, cum motus non fiat in instanti. Et hoc est, quod intèdit etiam Arist. 5. phy. tex. com. 1. ubi vult, quod illud, quod mouetur secundum se primum, intelligatur moueri secundum quamlibet partem eius, accipiuntur ibi partes tantum diuisibiles, non autem indiuisibiles, patet, quia indiuisibile non mouetur super aliquod spatium, ut patet per Arist. 6. physic. t. c. 7. Ista etiam expositio est contra philosophum 6. phy. t. c. 44. ubi vult, quod quicquid mouetur in aliquo tempore primo, mouetur in quolibet illius temporis, id est in qualibet parte temporis illius, & patet, quod nullo modo potest exponi de instanti, cum sit simpliciter impossibile aliquid posse moueri in instanti, quod tamen sequeretur, si ille secundus modus esset verus, & in usu.

Secundò dicitur.

¶ Secundò dicit iste, quod propositio Tho. est tantum vera gratia materiæ, non autem gratia formæ, cum non sit in omnibus vera ista. scilicet propositio quiescens in aliquo tempore non potest aliter se habere in ultimo instanti illius temporis, & dat instantiam iste contra illam propositionem, quia sequitur homo est in aliqua hora, & tamen non sequitur, quod in ultimo instanti illius horæ sit, ponendo, quod in fine illius horæ sequatur corruptio, quia tunc daretur ultimum instans sui esse. Quamuis hoc sit bene dictum, forte tamen non est sic ad mentem Tho. ubi ipse dicit. Nam Thom. in prima par. q. 53. art. 3. sic dicit, de ratione enim quietis est, quod quiescens non aliter se habeat nunc, & prius. Et ideo in quolibet nunc temporis mensuratis quietem, quiescens est in eodem, & in primo, & in medio, & in ultimo. Et parum infra, patet, quod quiescere in toto tempore in aliquo, puta in albedine est esse in illo in quolibet instanti illius temporis. Unde non est possibile, ut aliquid in toto tempore præcedente quiescat in vno termino, & postea in ultimo instanti illius temporis sit in alio termino, hæc Tho. Ex qua littera patet expressè, quod illa propositio est vera apud Tho. non tantum de materia, sed etiam de forma, nisi extorqueatur littera. Et quod dicit etiam iste expositio ad mentem Tho. quod si aliquid est tale in priori mensura non est necessarium perseverare tale in posteriori mensura, si accipit posteriorem mensuram pro ultimo instanti prioris mensuræ, hoc patet expressè esse contra positionem Tho. dicentis quiescere in toto tempore in aliquo, puta in albedine est esse in illo in quolibet instanti illius temporis. Si autem accipit posteriorem mensuram pro tempore mediæ sequenti ultimum instans prioris mensuræ, tunc propositio est vera ad mentem Tho. sed tunc propositio est contra ipsum exponentem, quia ipse vult, quod non sit necesse quiescere in ultimo instanti prioris mensuræ, ut patet ex dictis eius.

Caiet. nō re
dē percipit
mentem D.
Thoma.

Tertiò dicitur

¶ Tertiò dicit iste ad mentem Tho. quod via naturali non est possibile, quod quiescens in aliquo toto tempore in ultimo instanti illius temporis aliter se habeat, quia omne factum esse in ratione termi-

ni ad quem, seu omnis terminus præceditur secundum cursum ab aliquo fieri, hoc dictum potest habere multiplicem sensum, primum quod quiescens sub aliqua forma, puta per horam in ultimo instanti illius horæ non potest esse sub forma opposita, & hic sensus est manifestè falsus, præcipue tenendo etiam secundum eos, quod forma substantialis acquiritur in instanti, & similiter in instanti deperditur, tunc sic materia existens sub forma ligni quiescit in aliquo toto tempore: & tamen in ultimo instanti illius temporis non quiescit sub illo, patet, quia in illo ultimo instanti fit sub forma ignis, nam in permanentibus datur primum instans sui non esse, & sic ista est vera in ultimo instanti illius temporis, materia ligni non est sub forma ligni, & sic desinit esse, patet ergo, quod etiam secundum cursum naturæ, quod in ultimo instanti illius temporis fit sub forma ignis. Secundus sensus potest esse, quod quiescens sub aliqua forma substantiali est sub dispositionibus facientibus pro tali forma in aliquo toto tempore, puta per diem, in ultimo instanti illius temporis non potest esse sub forma opposita, & hic sensus est verus, quia in ultimo instanti illius temporis non deperduntur accidentia facientia pro tali forma, sed in tempore immediato ad instans quietis incipit moueri deperdendo illa, sed tunc nihil est ad propositum, quia sunt multa agentia perfectæ naturalia, quæ statim inducunt formas in subiecto disposito, ut patet de sole illuminante medium, pono etiam, quod detur aliquod subiectum ultimæ dispositum, quod quiescit per horam sub forma a. certum est, quod agens dispositum, & præsens si est vincens ipsum subiectum, in ultimo instanti illius horæ inducet formam oppositam, & tunc subiectum in illo ultimo instanti non quiescit sub forma priori, sed aliter se habebit. Præterea pono, quod intellectus, puta angeli quiescat sub intellectu a. per horam, certum est, quod in ultimo instanti illius horæ erit sub alia intellectu, patet secundum istum expositorem in prima parte summæ q. 10. art. 1. ubi sic dicit, illæ operationes cum sint immediate sibi inuicem succedentes, & instantaneæ secundum se, quia quælibet est tota simul &c. Nec oportet ipsum recurrere ad instantia temporis discreti, quia tunc pono casum, quod intellectio angeli mensuretur instanti temporis discreti, quod correspondeat tempori nostro vnius horæ, & post sit sub alia intellectu in alio instanti temporis discreti, quæ tunc aut illud secundum instans correspondet ultimo instanti temporis nostri, & tunc habetur propositum, aut correspondet alij instanti immediato priori instanti temporis, & tunc vnum instans temporis nostri esset immediatum alteri instanti, quod est contra philosophum 6. physic. tex. com. 4. aut correspondet tempori immediate sequenti, ergo non videtur talis operatio acquiri instantaneæ, ut ipse dicit. Sequitur ergo, quod ista propositio, etiam secundum cursum naturæ non sit vera. scilicet quiescens in aliquo toto tempore, in ultimo instanti illius temporis non potest aliter se habere.

¶ Ultimo loco ostendo, quod responsiones datæ ad instantias Doc. minimè euacuent illas. Et patet de prima responsione de pane transubstantiato, ubi dicit iste, quod est per miraculum, hoc non videtur ad propositum, quia saltem forma substantialis panis in ultimo instanti suæ quietis potest desinere esse per introductionem alterius formæ, ut supra dixi, & sic in ultimo instanti quietis materia talis forma aliter se habebit, patet etiam ponendo, quod materia panis quiescit sub forma panis, quæ determinet sibi aliquem gradum accidentis, certum est, quod in

Quo respon
siones data
ad instantias
minimè euacuent illas.

¶ In aliquo ultimo instanti quietis panis sub tali gradu poterit desinere esse, tenendo q̄ tantum sit ibi vnus gradus accidentis, de quo in 4. dīc. 12. dico etiam, q̄ hic non oportet se restringere ad miraculum, cum Tho. absolutē dicat, q̄ quiescens in aliquo vno tempore in ultimo instanti illius temporis, non potest aliter se habere, vt supra patuit. Et quod dicit post, q̄ transubstantiatio nullam habet quietem oppositam, nisi abuti velimus vocabulis, cum nec motus ipsa sit. Patet hanc responsionem parum valere, quia pono, quod a. quiescat sub albedine per horam, & in aliquo ultimo instanti deperdat, certum est, quod a. vt est sub albedine per horam verē quiescit, quia talis quies opponitur motui præcedenti, quo albedo successiue acquiri potuit in ipso. a. nec est necesse, quod quies opponatur motui sequenti, sicut etiam dicimus, q̄ mobile. a. quiescit in aliquo loco per horam, illa quies sumitur, prout opponitur motui præcedenti, non autem motui sequenti, & si aliquando possit sumi, vt opponitur motui sequenti, non tamen est simpliciter necesse, sic dico in proposito, quod substantia panis dicitur quiescere sub accidentibus, vt quies opponitur motui præcedenti, quo illa accidentia acquiri potuerunt in ipso. a. & sic non est necesse, q̄ opponatur alicui motui sequenti. Dico etiam, q̄ aliquid, puta a. potest dici verē quiescere in aliquo tempore, puta sub albedine, quæ licet in instanti per casum corrumpatur, tamen est apta nata deperdi successiue, & per motum, sic est in proposito, quamuis substantia panis in transubstantiatione destinata esse in ultimo instanti quietis sub illis accidentibus, quia tamen in illa accidentia nata sunt deperdi per motum, ideo substantia panis in aliquo toto tempore quiescebat sub illis accidentibus.

illuminatio non est terminus motus localis. ¶ Ad aliud. de lumine cum primò dicit, quod illuminatio est terminus motus localis, hoc patet manifestè falsum, quia terminus motus localis est tantum ipsum vbi, vt patet 5. phys. illuminatio vero, siue lumen receptum in aere non est aliquid vbi, vt patet. Et licet per motum localem solis quo fit præsens aeri nostro, sequatur illuminatio aeris, non tamen talis illuminatio potest dici terminus motus localis per se, nec primo, nec non primo, patet, quia tale lumen immediatè causatur à sole, vel à luce in ipso medio. Et quod dicit, q̄ si sol crearetur de nouo, q̄ hoc esset miraculum certè, hæc est vna fuga, quia & si aliquid fiat per miraculum, tamen ipso posito posset naturaliter agere, vt patet de cæco illuminato per miraculum, qui postea naturaliter videt, sic in proposito, posito, q̄ aer quiescat sub tenebra per diem, & in ultimo instanti illius diei creetur sol, patet, quod in illo instanti illuminabitur aer, ergo in illo ultimo instanti aliter se habebit. Et quod dicit post, q̄ aer nō dicitur quiescere sub tenebra, quia semper habet aliud, & alium respectum ad solem, pro quanto sol continuè magis, ac magis sibi appropinquet, & quia fit sub alio, & alio respectu, ideo non quiescit sub tenebra. Hæc responsio est nimis absōna, & ab omni experientia aliena, quia tunc sequeretur, q̄ quiescens sub frigiditate, puta per horam, diceretur nō quiescere, quia continuè mutatur sub alio & alio respectu, puta si ignis sit distans per miliare, & cōtinuè appropinquet frigidus, tūc frigidus semper erit sub alio & alio respectu, pro quanto ignis corruptius frigiditatis magis ac magis appropinquat, & sic verē quiescens sub frigiditate nō quiesceret, nam tamdiu. a. quiescit sub albedine, vt 8. quamdiu habet albedinem, vt 8. & non dicitur nō quiescere sub albedine per quemcunq; nouum re-

Hæc responsio ab omni experientia est aliena.

spectum sibi aduenientem. Sic dico in proposito, quod aer tamdiu quiescit sub tenebra, quamdiu stat sub illa, quamuis continuè aliter & aliter se habeat secundum alium & alium respectum ad solem appropinquantem. Et quod dicit ite, q̄ tenebra non radicitur in aliqua forma contraria luminis, sed radicitur in relatione distantie ipsius aeris ad solem, hoc mirum videretur, quia cum tenebra sit priuatio luminis, & priuatio sit in subiecto apto nato, si talis priuatio radicitur in tali relatione, ergo talis relatio erit apta nata recipere lumen, sed talis relatio non fundatur, nisi in aere, vt distante à lumine, ergo non posset esse ibi lumen, nisi vt in distante.

¶ Et quod dicit ad vltimam instantiam Doct. contra Tho. quod tunc angelus non posset moueri, nec motu continuo, nec motu discreto, patet, q̄ talis responsio nullo modo euacuet instantiam Doct. vt patet diligenter intuenti illam. Et quod dicit iste, quod angelus potest in ultimo instanti temporis alicuius esse in aliquo loco, quia postquā nusquam fuit in vno instanti sui temporis coexistenti ultimo instanti alicuius horæ applicare se loco, tunc enim in tota hora nusquam fuit, & in ultimo illius est hic. Quamuis hoc possit fortè esse verum in se, tamen est contra ipsum, & contra magistrum suum. Contra ipsum patet, quia ipse diceret, quod quiescens sub priuatione alicuius formæ per horam in ultimo instanti illius horæ non posset incipere esse sub tali forma, nec posset aliter se habere, ponendo. n. quod Franciscus sit extra totum vniuersum, & per cōsequens nusquam sit, & ibi quiescat per diem, habet dicere, quod in ultimo instanti illius diei non posset se facere præsentem alicui loco circumscriptiuo, sed in tempore post illud vltimum instans. Sic in proposito si ponatur angelus nusquam esse per horam, non videtur secundum eum, quod in ultimo instanti illius horæ possit aliter se habere, cum non sit maior ratio, de angelo quiescente in aliquo loco per horam, & de angelo quiescente nusquam per horam, sicut nec de subiecto quiescente sub albedine per horam, quod postea fit sub nigredine, & de ipso quiescente per horam sub sola priuatione nigredinis, quia neutro modo in ultimo instanti illius quietis, poterit aliter se habere, & sic patet improbatio huiusmodi noui expositoris.

¶ Ultra prædicta adduco vnam instantiam contra vnum dictum Doct. quia ipse dixit, q̄ quiescens, puta sub tenebra per horam, in ultimo instanti illius horæ sit sub lumine, in hoc videtur sibi contradicere, quia supra in q. 9. de motu angelorum, vbi loquitur de motibus cōcurrētibus, dicit Christus se, quod quiescens sub calore, puta per horam, quiescit in ultimo instanti illius horæ, ita q̄ datur vltimum instans immutationis, siue quietis, vt ibi exposui, & tamen in hoc videtur Doct. improbare Thom.

¶ Dico q̄ non est simile, quia Doct. ibi vult, quod in corruptione formæ substantialis, quæ corrumpitur in instanti, quod non datur vltimum instans suæ quietis, quia tunc hæc esset vera forma substantialis in ultimo instanti est, & immediatè post hoc non erit, tunc quæro, aut in instanti immediato non erit, & tunc instans esset immediatum instanti, aut in tempore immediato ad illud instans non erit, & tunc sequuntur duo inconuenientia, primum quod corrumpere talis forma in tempore. Secundum quod forma opposita non introduceretur in instanti, diceretur ergo, quod in ultimo instanti desineret esse, & in eodem quo desinit esse alia introducit. Thomas verò dicit, q̄ quiescens in aliquo

Apparet cōtradictio in d. his Doct.

Solutio cōtradictio- nis.

Libri Distin. Quæstio

in aliquo tempore, quiescit in ultimo instanti illius temporis, & quod adducitur de Doct. de motibus concurrentibus. Dico quod aliud est propositionem esse vniuersaliter veram, & aliud tantum particulariter, si Tho. intelligat vniuersaliter, quod quiescens in aliquo toto tempore, de necessitate quiescit in ultimo instanti illius temporis est vniuersaliter falsa, vt supra patuit per multas instantias, si verò intelligat ipsam esse veram in motu alterationis, & augmentationis, & huiusmodi propositio poterit esse vera, quia tales formæ nō possunt haberi, nisi per motum, & sic quiescens sub caliditate per horam, in ultimo instanti illius horæ quiescit, & post illud instans in tempore immediato incipit moueri ad frigiditatem, non enim in ultimo instanti illius horæ potest moueri ad frigiditatem, quia tunc motus fieret in instanti, sed tantum in tempore immediato, & sic intelligit Doc. q̄ vbi concurrunt duo motus. s. intensificationis, & remissionis, q̄ quiescens sub forma remittenda in aliquo toto tempore necessario quiescit in ultimo instanti illius temporis, & hoc prolixè expositum est supra, q. 9.

Primo phy. cōtex. 50. & 3. de ani. cōtex. 60. & 8. phy. contex. 48. IBI dico ergo ad quæstionem, quod quia pluralitas non est ponenda sine &c. Hic Doc. probat, q̄ nō est necesse ponere tempus discretum, vel instans temporis discreti mensurans motum localem angeli, quia ita æquè bene potest saluari talis mensura per tempus continuum in communi, sicut enim oportet eos dicere, quod si transeat in instanti, non potest immediatè habere alium transitum, ita q̄ si angelus instantaneè transit ad vnum locum, non potest postea immediatè, & instantaneè transire ad alium locum, ita potest poni si transeat instantaneè, in instanti temporis continui, ita q̄ licet post illud instans possit habere motum continuum in tempore habito, non tamen potest habere transitum instantaneum immediatum, non ergo est inconueniens ponere angelum inquantum participat conditionem corporalem. i. quæ potest esse eiusdem rationis aliquomodo in ipso, & etiā in corpore, q̄ etiam participet mensuram corporis aliquomodo, inquantum autem mouetur localiter participat vbi, quod est conditio, & passio corporalis aliquo modo eiusdem rationis in ipso, & in corpore, quia sicut corpus acquirit vbi motu continuo, ita & angelus, vt supra patuit in 9. q. & sicut corpus fit præsens per motum tali spatio, ita & angelus, licet in hoc differant, quia corpus est in loco circumscriptiue, angelus verò tantum diffinitiue, cum ergo illi motus sint similes, & quasi eiusdem rationis, sequitur, q̄ sicut motus localis corporis mensuratur tempore communi, ita & motus localis angeli.

Ibi. Et si obijcias, q̄ angelus potest moueri stante cælo, ergo non oportet motum eius esse in tempore communi, siue mensurari tempore communi, quod tempus commune est primò mensura motus primi mobilis.

Tempus nostrum est duplex. Ibi respōdeo, ita stante cælo poterit Petrus post resurrectionem ambulare &c. Nota in ista littera singulare dictum. s. q̄ tempus nostrum est duplex, & est illud, quod mensurat motum primi mobilis, quia motus est causa temporis, vt patet 4. phys. t. c. 99. & 109. Et tempus potentiale, & est illud, quod mensuret quietem primi mobilis, quia dicimus, q̄ quando quiescit, puta per imaginationem nostram per horam, si motum fuisset per illam horā, tantum motum perfecisset, & quia tantus motus actualis mensuratur tanto tempore actuali, ideo dicimus, q̄ tempus potentiale mensurat quietem, & sicut aliàs visum est, q̄ motus vniuersalis, siue

primi mobilis est quodāmodo mensura omnium motuum particularium, ita tempus mensurans illum motum erit mensura extrinseca motuum particularium, sed intrinseca motus vniuersalis, sic dico de tempore potenciali, q̄ erit mensura intrinseca quietis primi mobilis modo præexposito, & extrinseca motus, & quietis particularis.

Ibi. Hoc ergo supposito, q̄ non est necesse pro motu angeli ponere aliam mensuram à tempore communi, cum quæritur vtrum possit mutare, vel moueri in instāti, puta, an possit mouere lapidem, vel mutare in instanti, vel possit ipse moueri in instanti. Respondit Doc. q̄ talis mutatio potest dupliciter intelligi, vel q̄ includat totam realitatem motus, vel q̄ præcisè includat realitatem termini motus. Exemplum primi, si. a. ab vbi. b. moueatur vsq; ad vbi. c. inter quæ duo vbi sint mille vbi, sic q̄ possit instātanè moueri. a. b. ad. c. ita q̄ habeat omnia illa vbi inter media. Exemplum secundi, puta, q̄ a. b. immediatè fiat in c. non transeundo vbi inter media, siue non simul habendo illa, primo modo contradicendo, secundo opinionis non video qualiter angelus virtute naturali possit moueri in instāti, quia non videtur, q̄ virtute sua naturali possit habere plura vbi æqualia. Sed secundo modo non videtur inconueniens, quia q̄ terminus motus nō statim inducatur hoc est ex imperfectione virtutis ipsius mouentis, quæ imperfectio nō est attribueda angelo, nisi aliqua necessitas appareret, quia dignificanda est natura quantum apparentia permittunt.

NVNC respondendum est ad argumentū principale, & arguit sic Doc. probando, q̄ angelus non possit moueri in instanti, quia tūc maior virtus potest moueri in minori, quā in instanti, probatio cōsequētia, ita. n. arguit philoso. 6. phy. q̄ si maior virtus mouet in tempore, & maxime virtus mouet in instanti. Nam t. c. 29. sic habetur. Quod aut nihil in ipso, nūc mouetur ex his manifestum est, si namq; est, contingit, & velocius moueri in ipso nunc, & tardius, sit ipsum nunc, in quo. n. moueatur autem velocius in ipso per. a. & b. ergo tardius in ipso per minorem quā sit. a. b. mouebitur vt per. a. g. quoniam autem tardius in toto ipso nunc mouebatur per. a. g. velocius in minori, quā hoc mouebitur quare diuiditur ipsum nunc, hæc ille. hoc idem arguit Arist. t. c. 90.

Ad hoc argumentum respondet Doc. Et quia ista littera est satis obscura, vt clariū intelligatur satis obscuranda sunt aliqua, primò præmittendo vnum argumentum quæcunq; virtus potest mouere. a. in aliqua mensura diuisibili, puta in hora maior vnitas potest mouere in minori mensura, sed angelus per te potest mouere seipsum, vel aliquid aliud in instanti, ergo maior virtus, puta infinita poterit mouere in minori mensura, quā sit mensura instantis, consequens est contra Arist. vbi supra. Secundo nota, q̄ maior propositio est vera ex natura rei, & sequitur ex illa maiori, q̄ si potest aliqua virtus mouere in aliqua mensura diuisibili, quod maxima virtus poterit mouere in minima mensura indiuisibilis. s. in instāti, ista autem propositio aliqua virtus potest mouere in instanti non est vera ex natura rei, sed tantum ex suppositione. s. supposito, q̄ motus posset fieri in instanti, cum tantum fiat in tempore, vt patet. Dicit ergo Doct. quod si maior virtus mouet in tempore, ergo maxima mouet in instanti, quod ista consequentia est vera, supposito, quod motus possit fieri in instanti, maior ergo primi syllogismi est vera ex natura rei, & si addatur ista minor illi maiori. Sed virtus angeli potest mouere in instanti, ista minor est vera ex

Mutatio potest intelligi dupliciter.

Littera est satis obscura.

ra ex

An virtus angelus possit moueri in instanti. ex suppositione, ergo virtus infinita posset moueri in minori mensura, quam in instanti, conclusio falsa. Dico quod non est mirum, quod sequatur conclusio falsa ex minori simpliciter falsa, & hoc est, quod dicit Doc. Cōsequentia Arist. est ista, si maior virtus mouet in tempore, ergo maxima mouet in instanti.

¶ Sequitur ibi. In antecedente, pura Arist. includitur mensuram esse diuisibilem, per hoc quod ponitur in eo, suple in antecedente. Sequitur in quantum; autem mensura diuisibili potest aliqua virtus aliquid facere, maior potest facere in minori, & sic bene sequitur, quod maxima virtus poterit facere in instanti, quod instans est minima mensura, & hoc quia mensura in antecedente est diuisibilis semper sequitur, quod maior virtus poterit facere in minori mensura, & maxima in indiuisibili.

¶ Sequitur, sed in isto antecedente angelus mutatur in indiuisibili non includitur esse diuisibile, quia si arguatur sic virtus, ut 8. potest mutari in instanti, ergo maior virtus potest mutari in minori mensura, non sequitur, quia mensura in antecedente est omnino indiuisibilis.

¶ Sequitur ibi. Hæc igitur consequentia mouetur in instanti, igitur aliquid potest moueri in minori tenet, non tamen ex propositionibus veris, & ex natura rei, sed ex aliqua falsa, quæ includitur in illo antecedente, & declarat Doc. maiorem inclusionem in ista consequentia, si aliqua virtus mouet in instanti, ergo maior potest moueri in minori, & hæc consequentia tenet in virtute huius maioris verè ex natura rei. Quicquid causat aliqua virtus in mensura diuisibili maior virtus potest causare in mensura minori. Sed minor, quæ erit ibi sumenda sub illa maiore vera non est vera ex natura rei, sed tantum ex hypotesi, ista scilicet quod motus est in instanti, sed ex ista minore falsa. scilicet sed angelus mouet in instanti, sequitur ista conclusio falsa, ergo maior virtus mouet in minori, quam in instanti.

¶ Sequitur ibi, si autem dicatur angelum mutari in instanti. Dicit Doc. hic, si loquamur modo de mutatione, quæ fit in instanti, & non de motu, qui fit in tempore, & arguatur sic angelus mutat aliquid in instanti, ergo maior virtus mutat in minori mensura. Dicit Doc. infra ibi minor, quæ ibi erit sumenda sub maiori illa vera, illa maior est illa, quæ est posita in principio syllogismi. Sequitur non erit vera ex natura rei, nec ex hypotesi, nam sub illa maiori possem facere duas maiores primò ista, sed angelus mouet in instanti, quæ est vera tantum ex hypotesi, & tunc sequitur, quod sicut motus est diuisibilis, ita mensura illa instantanea est diuisibilis, quia mensura, & mensuratum sunt vnigenæ, & ideo bene sequitur ista conclusio falsa, ergo infinita virtus potest mouere in minore, quam in instanti. Secunda minor est ista, sed angelus potest mutare aliquid in instanti, ita quod sit ibi tantum mutatio indiuisibilis, quia in maiori accipitur mensura diuisibilis, in minori etiam accipitur diuisibilis, & hæc minor est falsa ex natura rei. scilicet mutatio mensuratur in instanti diuisibili, & etiam ex hypotesi, quia non supponitur mutationem mensurari mensura diuisibili, & sic non sequitur conclusio vera, nec ex natura rei, nec ex hypotesi. scilicet ergo virtus infinita potest aliquid mutare mutatione propriè dicta in minori mensura, quam in instanti.

¶ Sequitur. Et ex hoc patet, quod multæ consequentiæ ethimematicæ (ut ista consequentia aliquid mouet in instanti, ergo maior virtus mouet in minori) tenentur non præcisè virtute alicuius verè subintellectæ, puta istius, quicquid mouet aliqua virtus in mensura diuisibili maior virtus po-

test mouere in maiori. Sed quodcumque virtute alicuius falsæ subintellectæ, puta istius, sed angelus mouet aliquid in instanti, ergo maior virtus in minori mensura. Sequitur, dum tamen includatur in illo antecedente, suple illa minor, nam in isto antecedente, quicquid potest mouere aliqua virtus in mensura diuisibili, maior virtus potest mouere in minore, includitur quod motus possit fieri in instanti, quæ est minor, & patet, quia si maior virtus in minori mensura potest mouere, maxima poterit mouere in instanti. Et ideo nota, quæ dicit Doc. in primo, dist. 2. q. 1. glossando dictum Arist. 8. phy. q. si esset virtus infinita moueret in non tempore, quia maior virtus mouet in minori tempore, ergo infinita mouebit in non tempore. vide ibi.

Octavo phy. context. 79. Nota quæ dicit Scotus.

Quæstio Duodecima. Dist. II.

Utrum Angelus possit moueri ab extremo in extremum non transeundo per medium.

Scotus 2. sent. dist. 2. q. 12.

D. Thom. prima par. summa. q. 53. art. 2.

Franciscus de Mayronis 2. sent. dist. 3. q.

Ioannes Baconitanus 2. sent. dist. 3. q. 12.

DUODECIMO, siue ultimo, quærit Doc. An angelus possit moueri ab extremo in extremum non transeundo per medium, puta an possit moueri ab extremo vnius spaci, puta vnius miliaris ad vltimum extremum illius spaci non transeundo per vbi intermedia.

¶ Ibi. Hic dicunt quidam. Hic Doc. recitat opin. Tho. in prima par. q. 53. art. 2. & quolib. 1. art. 5. Et Gulielmus Var. in 2. dist. 2. Dicit enim Tho. quod extrema possunt intelligi, aut duo vbi distantia, inter quæ est aliquod medium, quod nihil est extremorum, aut duo vbi immediata, inter quæ sunt media, quorum quodlibet est aliquid extremorum, vult dicere, quod sunt aliqua duo vbi, inter quæ non est medium eiusdem rationis, & dicuntur vbi discontinua, alia dicuntur duo vbi immediata, non quod vnum sit immediatum alteri, quia tunc inter illa non caderet medium, sed ex hoc dicuntur immediata, quia medium cadens inter illa est eiusdem rationis cum illis, & aliquid vtriusque extremi, ut supra patuit dist. præsentis, q. 9. de illis vbi communicantibus adinuicem, quæ sic se habent, quod semper medium est pars vtriusque extremi, hoc posito, quod à Doc. non improbat, sed magis, ut verum acceptatur, ponit Doc. aliquas conclusiones, quarum prima est ibi. Dico quod non potest transire continuè ab vno extremo in extremum. Conclusio est talis, quod loquendo de motu continuo angeli, & de medio inter extrema, quod est aliquid vtriusque extremi, non potest angelus motu continuo transire ab extremo in extremum, nisi prius transeat per medium, exempli gratia, quod angelus transeat à prima regione aeris ad secundam motu continuo, & quod fiat in extremo non transeundo loca intermedia non videtur possibile, & ratio assignatur, quia tale medium est ratio continuitatis inter media transita, sicut apparet ex diffinitione medij, 10. meth. t. c. 22. vbi sic habetur, media. n. hæc dicimus in quocumque permutari prius est necesse, quod permutatur ut ab hipate in neten, nisi transit per minimam rationem prius veniat ad medios sonos. Et in coloribus si veniet ex albo in nigrum prius veniet ad puniceum, & plumbeum, quæ ad nigrum, hæc ille, ex quo patet, quod in

Opinio D. Thomæ. Prima conclusio.

in motu locali spacium medium inter duo extrema est ratio cōtinuitatis ipsius motus. Si. n. motus esset ab extremo in extremum non transeūdo per medium, nunquam talis motus esset cōtinuus, cum dicat Arist. 6. phys. t. c. 4. eiusdem rationis est motum magnitudinem, & tempus componi &c. patet etiam ratione, quia motus cōtinuus semper habet nouum primum, & nouum posterius, quod prius & posterius semper est in priori magnitudine, sicut etiam dicimus, q̄ in tempore continuo est prius & posterius sumpta ex priori & posteriori in motu, vt patet per philo. 4. phy. t. c. 99. & 109. oportet angelum transire per medium, loquēdo de medio, secundo modo, & de motu continuo si debeat petuonire ad aliud extremum.

Secunda conclusio.

¶ Secunda conclusio est ibi. Similiter videtur etiam loquendum de motu continuo, & de medio aliō modo dicto, & est hæc loquendo de motu locali angeli continuo, & de medio inter extrema, quod nihil est extremorum impossibile est angelū transire ab vno extremo ad aliud extremum non transeūdo per tale medium, patet, quia si mouetur continuē non est totaliter in altero termino, patet per Arist. in 6. phys. t. c. 87. vbi vult, q̄ omne, quod mouetur partim est in termino à quo, & partim in termino ad quem. Si ergo angelus mouetur cōtinuē, ergo erit, vel partim in termino à quo, & partim in termino ad quem, vel in medio inter terminum à quo, & terminum ad quem, non primo modo, q̄ sit partim in vno extremo, & partim in alio, & q̄ nullo modo sit in medio inter alia extrema, quia tunc esset in duobus locis discontinuis, patet, quia illa loca inter quæ est medium, quod nihil est illorum, locorum dicuntur discontinua, hoc autem non videtur sibi posse competere, q̄ simul sit in illis duobus locis discontinuis, & nullo modo in medio inter illa, sic q̄ moueatur ab vno loco ad alium, motu continuo loquendo tamen de virtute naturali competente angelo.

Tertia conclusio.

¶ Tertia conclusio est ibi. Si autem loquamur de motu indiuisibili. Est hæc, q̄ loquendo de medio, quod est aliquid extremorum, & de motu indiuisibili, siue de mutatione, angelus virtute naturali potest mutari de vno extremo ad aliud, non transeūdo per medium, puta si sit in vno extremo spacij vnus miliaris in instanti, potest se facere in alio extremo eiusdem spacij nullo modo transeūdo per spacium intermedium. Et addit Doc. quod hoc est necesse, quia si transiret per tale mediū continuē transiret, & non instantaneē, patet, quia continuē transiret aliam, & aliam partem spacij, & sic esset semper sub alio & alio priori & posteriori, & sub alio & alio mutato esse, quæ mutata esse continuant motum, modo est impossibile esse sub alio & alio mutato esse, quin sit sub motu continuo, cum inter quæcunq; duo mutata esse semper cadat motus medius sicut inter duo instanti temporis medium.

Quarta conclusio.

¶ Quarta conclusio est ista, q̄ loquendo de extremis distinctis, & discontinuis, & de tota realitate motus, quæ est ab extremo in extremum includendo medium, quod nihil est extremorum, impossibile est angelum virtute sua naturali indiuisibiliter moueri ab extremo in extremum, siue impossibile est ipsum in instanti transire ab vno extremo ad aliud extremum, & hæc cōclusio est ibi. Sed de extremis distantibus habentibus medium distinctum ab extremis est dubitatio &c.

Quinta conclusio.

¶ Quinta conclusio est ibi. Sed nunquid potest facere se in extremo distante mutatione præcisè includēte realitatem termini motus &c. & est ista, videtur non esse possibile angelum transire instan-

taneē ab vno extremo ad aliud extremum, loquendo de extremis discontinuis, non includendo realitatem motus, natus fieri super medio, quod nihil est extremorū, & vult dicere posito, q̄ angelus per horam quieuerit in vno loco in vltimo instanti illius horæ an possit facere in alio loco discontinuo priori loco dicit, q̄ videtur hoc non esse possibile, & rationem assignat ibi, quia ordo prefixus à superiori agente videtur esse necessarius cuiuscunque agentis inferiori, quando habet actionem præcisè circa talia ordinata, cum ergo à Deo sit prefixus ordo partium principalium vniuersi cuiuslibet agentis creato, & virtuti creatæ, videtur iste ordo esse necessarius, quādo debet agere circa ista, quorum est talis ordo, quando ergo angelus mouet se per corpora, quorum est talis ordo, non potest absq; omni ordine de quocunq; vbi facere se in quocunq; vbi immediatē, tunc. n. nulla distantia videretur impedire actionem eius.

¶ Ibi. Et si obijcias. Hic Doc. dicit contra se, quia prius dixit, q̄ loquendo de motu indiuisibili angeli, & de medio, quod est aliquid extremorum pot in instanti transire ab vno extremo ad aliud, non transeūdo per medium, & hic dicit, q̄ loquendo de extremis discontinuis non potest in instanti transire ab extremo in extremum. Dicit Doc. q̄ primū concludit bene de medijs, quæ sunt aliquid extremorum, quia pertranseūdo ab vno vbi immediatē ad aliud vbi in instanti, habet omnia ista vbi. s. intermedia ordine quoddam naturæ, inter quæ est ordo potentialis ex natura rei, sic q̄ in aliquo priori naturæ acquirit vnum vbi, & in alio posteriori naturæ acquirit aliud, & sic successiue vsq; ad vltimum vbi, & non oportet, q̄ habeat illa vbi ordine durationis, supplē, q̄ prius tempore fiat in vno vbi intermedio, & posterius tempore fiat in alio vbi intermedio. Et ex hoc concedit Doc. q̄ loquendo de motu indiuisibili angelo, & de medio, quod est aliquid extremorum nō potest in instanti moueri ab vno extremo ad aliud, nisi transeūdo per mediū, & tamen supra dixit, q̄ potest sic transire non transeūdo per medium, dico q̄ hic non est contradictio, quia in primo intelligit, q̄ non potest esse in instanti ab vno extremo ad aliud transeūdo per medium ordine durationis, sic q̄ pertranseat medium in tempore, vt supra dixi in prima cōclusionē, hic autem vult, q̄ possit transire in instanti temporis ab extremo in extremum, transeūdo tamen medium, quod est aliquid extremorum ordine tantum naturæ, quia cum instanti temporis fiat ordo naturæ, vt supra patuit in isto 2. dist. 1. q. 1. Sed cum instanti temporis non fiat ordo durationis, quia tunc sequeretur, q̄ in eodem instanti temporis posset esse prius & posterius duratione. Sed si angelus transiret à distanti in distans, siue ab vno extremo discontinuo ad aliud absq; omni ordine, videlicet naturæ & durationis, tunc nec ordine natura est, nec durationis haberet illa, quorum est ordo naturalis, circa quæ tamen operatur præsupponens necessariō ordinem eorum. Sed hic occurrit difficultas an angelus loquendo de extremis discontinuis possit transire ab vno extremo ad aliud in instanti, sic q̄ habeat omnes partes medij in eodem instanti, sed ordine naturæ, licet non ordine temporis. Dico q̄ fortē nullum esset inconueniens, nisi forrē diceretur, q̄ partes illius medij non sunt naturæ acquiri auctoritate creata sine ordine durationis temporis. Si. n. naturæ essent acquiri in instanti, sed ordine naturæ, tunc nulla distantia videretur posse impedire actionem angeli.

A D argumenta principalia. Nunc Doc. soluit principalia argumenta, & primō arguit sic probando,

Occurrit difficultas.

bando, q̄ angelus possit moueri ab extremo in extremum non transeundo per medium, quia aut angelus est in loco per operationem, & sic p̄t operari in vno extremo non operando in medio, aut saltem potest velle esse in extremo, non volendo esse in medio, sicut potest intelligere extremum non intelligendo medium.

¶ Respondet Doc. dicens, q̄ malus angelus potest inordinatè velle, & tamen ex hoc nō sequitur, q̄ possit illud, quod sic inordinatè vult, sed bonus angelus ordinatè vult statim esse in aliquo vbi, nō tamen vult, q̄ potentia propria sit ibi, quia hoc esset inordinatè velle, si talis potentia sibi non conueniat, sed vult, q̄ potentia Dei statim sit ibi, & verisimile est, q̄ Deus condescendat voluntati eius, si talis sit, vt faciat eum in tali vbi, nunquam autem potentia propria potest alicubi esse, nisi eo modo quo conuenit suæ potentia.

¶ Secundò principaliter arguit Doc. sic corpus Christi prius existens in cœlo empireo in instanti est in altari, & tamen non transit medium, ergo à fortiori angelus, quia corpus magis videtur sequi leges loci, quàm spiritus.

Corpus Christi si potentia infinita sit præsens in altari. ¶ Ad secundum dicit Doc. q̄ corpus Christi potentia infinita sit præsens in altari, vt patebit in 4. dist. 10. & talis potentia infinita quodcunq; mediū inter extrema potest habere pro non medio, & ordinem pro non ordine, quia est supra illum ordinem præfigens illum, & nō habens illum pro præfixo, non sic virtus angeli limitata. Ex isto apparet ad illud de sensu & sensato. Hic Doc. soluit vnā auctoritatem philosophi de sensu & sensato positam prius in præsentī dist. 9. in argumentis principalibus, ibi expressius hoc dicit in secunda dubitatione de sensu & sensato, vbi vult, q̄ nō oportet, similiter sit in alteratione, & latione contingit inquit philosophus aliquid simul totum alterari, & non dimidium prius, velut aquam simul totā coagulari attamen si fuerit multum, quod calefit, aut coagulari habitum ab habito patitur, primum autem ab ipso faciente transmutari, & simul alterari, & subito est necesse, hæc ille. hanc auctoritatē soluendam diminuit ibi Doc. licet hic soluator. Et soluendo hanc auctoritatem dicit, q̄ qñ aliquod agens respicit totum passum tanquam terminum indiuisibilem, puta sic optimè dispositum, ac si esset vnum indiuisibile, similiter formā fm vltimū gradum &c. & pono casum, q̄ sit lignum pedale optimè dispositum, & sic calefactio, vt 8. si est aliquod agens tantę virtutis, q̄ habeat in virtute sua posse simul perducere totā simul caliditatem, & q̄ nō habeat necesse prius duratione informare vnā partem ligni, quàm aliam. Dico tūc, q̄ illud potest alterare ipsum totum, sicut si esset aliquod indiuisibile sibi perfectè præsens, & vnus gradus caliditatis perfectus in virtute sua tunc in instanti posset alterare illud, sic dico, q̄ quando habet lignum pedale, & caliditatem, vt 8. vt supra dixi, tunc respicit vtrumq; vt indiuisibile, & sic tantum illud passum mutaretur mutatione indiuisibili, & instantanea. si ad talem formam, patet, quia tota illa caliditas introducit in instanti.

¶ Sequitur, vel fortè plures habite, aut ordine durationis, aut nature, sicut ipse dī ibi, q̄ si magnū fuerit habitum ab habito patitur, quia posito, q̄ de tur aer, vel aqua bipedalis, tunc habitum ab habito p̄t intelligi dupliciter alterari, ita q̄ agens introducens, siue calefaciens intensè vnā partem aquæ, & si ille calor in illa parte est tantę virtutis quantę agens prius ad calefaciendum, tūc illa pars sic calefacta statim calefacit aliam, & si agens p̄t simul calefacere totum, ordine tamen quodam, sic

illa pars in instanti calefacit aliam, & si illa alia est tantę virtutis quantę prima in eodem instanti durationis calefacit aliam, & sic de alijs partibus. Est tamen ibi ordo naturæ, ita q̄ vna prius natura calefacit, & alia posterius, si autem prima pars calefacta est minoris virtutis, quā agens calefaciens illā partem in instanti, tunc illa pars calefacit aliā non in instanti, sed in tempore, & sic de alijs.

¶ Sequitur ibi, dicit ergo ibi philosophus, q̄ non est ita in multiplicatione soni, sicut in lumine, nā multiplicatio soni ex quo fit per motū localem, puta per aerem deferentem, vt patet 2. de ani. de necessitate erit successiua, & in tempore, cum motus localis semper fiat in tempore, sed nō est sic in multiplicatione luminis, quia totus aer, puta in hemisphærio nostro potest in instanti illuminari, cum in aere nulla sit dispositio contraria, & sic similiter potest totus alterari, est tamen ibi ordo naturæ, quia pars propinquior soli illuminatur.

¶ Sequitur, sed tamen nunquam est i. prima mutatio, vt puta quando lignum alteratur in tempore, & per motū, ita q̄ successiue alteratur non p̄t esse ibi prima mutatio, patet quia ante oē mutatiō esse, est aliqd moueri, vt patet p̄ philo. 6. phy. t. c. 52.

¶ Sequitur, sicut nec in loco, vt puta qñ aliquod corpus mouetur super spaciū bipedale in tali motu locali non p̄t dari prima mutatio, & assignat rōnem ibi, quia vbi est mutatio &c. Nā duplex est mutatio instantanea, quædam nullo modo instans motum, & est illa qua tota forma simul acquiritur in instanti, mutatio autē initians motum est illa, q̄ fit in motu successiuo, & semper est inter duas partes motus, ita q̄ est finis vnus partis, & principii alterius, nō. n. est danda aliqua prima mutatio initians simpliciter motum, ita quod ante illam non detur pars motus prior, vt supra patuit 6. phy.

¶ Sequit̄ ibi, nec ēt vniuersaliter. Hic dicit Doc. q̄ nec ēt datur prima mutatio, vbi motus sequit̄, si est dare immutationē, q̄ est terminus quietis præcedentis. i. q̄ ēt loquendo de motu sequenti immutationē quietis præcedentis, nō est dare primā mutationē illius motus, vt supra patuit in 9. q. exemplū ponendo, q̄ pedale quiescat sub calore per horā, & in vltimo instanti illius, & in tpe immediato incipiat moueri, puta motu remissionis respectu talis motus sequentis vltimū instans illius quietis non datur prima mutatio. Sequitur ibi, vbi autem quietē &c. dicit Doc. q̄ qñ agens post quietē mutat aliquod, nō dat vltimū instas illius quietis. Exemplū ponēdo, q̄ quātū sit sub calore, vt p̄ horā, & q̄ agēs in instati mutet ipsū quātū à calore illo in frigidū, vt certū est, q̄ nō dat vltimū instas quietis sub calore.

Duplex est mutatio instantanea.

Quæstio Prima. Dist. III.

Vtrum materialis substantia ex se, siue ex natura sua sit indiuidua, vel singularis.

Scotus secundo sententiarum, dist. 3. q. 2.

VTRUM materialis substantia ex se, siue ex natura sua sit indiuidua, vel singularis. Titulus q. sic debet intelligi an substantia materialis. s. phisicalis substantia in quocunq; instanti, etiā nature de necessitate includat singularitatem, ita q̄ sit impossibile pro aliquo instanti intelligere talē substantiam non cointellectā eius singularitate, vel sic an talis substantia in aliquo priori natura præter omnem operationem intellectus collatuiam possit intelligi, siue concipi talis substantia, sic q̄

sic q̄ in tali conceptu non includatur ratio singularitatis, & sic patet titulus quæstionis.

Opinio fratris Ada.

HIC DICITVR. Hic Doc. recitat opinionem Fratris Adæ in 1. dif. 3. q. 8. art. 1. quæ opinio dicit in sententia, q̄ substantia materialis præter operationem intellectus ex natura rei sic de necessitate est singularis, q̄ non potest concipi in aliquo priori naturæ non concepta eius singularitate, quâ conclusionem probat per simile, quæ probatio patet in littera.

¶ Ibi. Contra illud arguitur sic. Hic Doc. arguit contra opi. Adæ. Et ista ratione deducit ad hoc inconueniens, q̄ tunc idem obiectum intelligeretur sub ratione opposita suæ rationi, & vt clarius intelligatur ista ratio aliqua præmitto, primò q̄ quādo aliquis modus, puta modus singularitatis, vel vniuersalitatis est composibilis alicui naturæ, natura illa potest intelligi sub tali modo, sicut cum intelligo naturam Francisci sub modo singularitatis, quia singularitas est modus composibilis sibi, si verò modus est incomposibilis, non potest vere intelligi sub illo modo, tanquam sibi conuenienti, vt intelligendo singulare sub modo vniuersali. Secundò præmitto, q̄ vniuersalitas secundæ intentionis sumpta, & singularitas sunt modi inter se repugnantes, vt patet de se, & à Doc. in suis vniuersalibus, & in 1. dif. 3. q. 6. Tertiò præmitto, q̄ ipsa vniuersalitas est modus conueniens naturæ multiplicabili in plura, siue diuisibili. Ex his sequitur propositum, q̄ si substantia materialis de se, & ex natura rei necessariò sit hæc, ita q̄ in suo conceptu reali pro quocunq; instanti includat hæcheitatem si tunc intelligeretur sub modo vniuersali, tunc intelligeretur sub modo sibi repugnanti, quod est impossibile.

¶ Si dicatur, q̄ modus vniuersalitatis non conuenit singulari, sed tantum alicui conceptui, qui dicitur vniuersalis. Contra hoc, quia ille conceptus, vt ei attribuitur talis secundæ intentio, aut est intellectio qua intelligitur ipsa natura singularis, aut est natura sic concepta, aut est quoddam idolum fabricatum ab intellectu, vt quidam dicunt, non primo modo, quia sicut illa intellectio terminatur ad naturam sic singularem, ita possit sibi attribui intentio singularis sicut & vniuersalis. Et ultra quæro de illa intentione, aut est de se hæc, aut non, si primo tunc non potest sibi attribui intentio vniuersalis, quia tunc intelligeretur sub modo repugnanti. Si secundo habetur propositum, q̄ aliqua entitas ex natura rei potest concipi non singularis. Non secundo. s. q̄ talis conceptus cui attribuitur intentio vniuersalis non sit natura cōcepta, patet, quia res concepta est res singularis, & tunc singulare esset vniuersale per intentionem vniuersalis sibi applicatam, quod est impossibile. Non tertio modo, tum quia illud idolum non prædicatur in quid de inferioribus, vt patet, tum quia sicut idolum fabricatur cōe Francisco & Ioanni, vt dicatur species specialissima, ita possit fabricari idolum, quod dicatur species specialissima respectu Francisci, & Brunelli. Si ergo aliquid intelligitur sub modo vniuersali præcisè, & adequatè, & aliquid sub modo singulari præcisè, cum isti modi sint omninò repugnantes, vt dixi. Sequitur, q̄ cum natura humana intelligitur sub modo vniuersali, & natura Francisci, vt Francisci sub modo singulari, ipsa vt sic in se considerata non includit singularitatem. Et quòd sic possit intelligi ex natura rei ostendit Doc. in hoc quod dicit obiectum in quantum obiectum est prius naturaliter ipso actu, supplè intelligendi, & in illo priori præscindit ab omni singularitate.

¶ Ibi. Præterea cuiusunque vnitas realis, hæc

est secunda ratio Doc. qua probat principale intentum contra opinionem illam, quæ vt clarius intelligatur sunt aliqua notanda, primò, quòd vnitas accipitur multipliciter. s. vnum numero, specie, genere, & proportionem, vt patet 5. metaphysicor. cap. de vno. Et vnitas sequitur entitatem, & quanto entitas est perfectior, tãto vnitas cōsequens erit perfectior, & quanto entitas est perfectior, alia tanto magis est vna, & quanto est minus diuisibilis in partes subiectiuas, tanto magis est actualior, accipiendo actuale pro minus contrahibili, & sic dicimus, quòd vnitas entis est minima, quia ens in se est summè contrahibile, vnitas substantiæ maior, quia minus contrahibilis, vnitas hominis adhuc maior, sed vnitas Francisci, cum nullo modo sit contrahibilis dicitur actualissima, & sic vnitas realis minor vnitate numerali, de necessitate est vnitas alicuius naturæ, quæ ex se non est singularis, sed contrahibilis ad plura singularia. Et hoc intendit probare Doc. videlicet q̄ substantia materialis ex se, vt præscindit ab omni singularitate, dicit aliquam vnitatem realem minorem vnitate numerali.

¶ Secundo notandum est, quòd vnitas aliquando accipitur pro vnitate, quæ conuertitur cum ente, & talis conuenit omni enti, & quanto ens est perfectius tanto perfectius vnum, & de ista vnitate non loquitur Doc. in proposito. Aliquando accipitur vnitas pro vnitate, quæ est principium numeri, & hoc dupliciter, vel pro vnitate, q̄ est principium numeri essentialis, eo modo quo essentialia numerantur, sicut dicimus tres, vel decem essentialia, vel pro vnitate, quæ est principium numeri causati per diuisionem alicuius continui. Et de ista non loquitur, sed accipitur vnitas in proposito pro vnitate, quæ concomitatur entitatem, secundum quam vna entitas dicitur magis, vel minus diuisibilis in partes subiectiuas. Et sic cum dicit Doc. quòd substantia materialis est vna vnitate minori vnitate numerali hoc vltimo modo accipitur vnitas, & quòd talis vnitas minor detur probat sex vijs.

¶ Ibi. Prima via est talis secundum philosophum 10. metaph. t. c. 7. pro clariori intelligentia huius rationis præmitto aliqua, primò, quòd mensura & mensuratum sunt vnigenæ, vt patet à philosopho 10. metaph. & sic si mensuratum est reale, & mensura est realis. Secundò duplex est mensura. s. quiditatiua quiditatiuè mensurans alias quiditates, sicut dicimus, quòd quiditas hominis propter sui perfectionem mensurat quiditates aliorum animalium, quia dictum est supra dist. 2. de mensura angelorum, quòd mensura est certior ipso mensurato, quanto ergo vnum animal appropinquat perfectioni quiditatiuè hominis, tanto eius perfectio quiditatiua certificatur, & manifestatur, & sic patet quomodo homo quiditatiuè mensurat omnia animalia, & hoc est, quod dicit Arist. 10. metaph. tex. com. 7. quòd in vnoquoque gerere est vnum, quod est metrum, & mensura omnium illius generis, non quòd vnitas aliqua sit mensura, sed est ibi aliqua natura cui attribuitur vnitas, quæ est mensura. vnde Arist. vbi supra manifestum est inquit, q̄ vnum in quolibet genere est natura, & non est hoc vnum natura alicuius eorum, sed sicut in coloribus quærere vnum colorem, est vnum similiter, in substantia etiam quærere vnā substantiam est vnum, hæc ille. Et de ista mensura vide quæ exposui super primo Doc. d. 8. q. 2. Alia est mensura non mensurans quiditatem quiditatiuè, sed mensurans durationem alicuius existentie, vt supra paruit dist. 2. de mensura angelorum, & de ista non loquitur hic

An detur vnitas minor.

Homo mensurat omnia animalia.

Obiectum est prius actu intelligendi.

hic Doct. sed de mensura primo modo. His præmissis in fertur propositum, videlicet, quod detur aliqua natura ex natura rei habens unitatem minorem unitate numerali, patet, quia si animalia quidditatiue mensurantur à natura hominis, talis natura non erit singularis, quia singulare non potest mensurare quidditatiue, patet, quia inter mensuram, & mensuratum quidditatiue est ordo essentialis, ut patet, quia mensura est perfectior quidditatiue mensurato, sed inter singularia eiusdem speciei non est ordo essentialis, ut patet 3. metaph. tex. com. 11. & tamen oportet dicere propter tex. Arist. 10. metaph. q. in unoquoque genere est vnum, &c. quod vnum singulare esset mensura quidditatiue omnium contentorum in tali genere, & sic vnum singulare alicuius speciei esset mensura omnium singularium eiusdem speciei, & sic inter illa esset ordo essentialis, quod est contra Arist. 3. metaph. sic dicentem. In indiuiduis vero non est hoc prius, & illud posterius, amplius ubi hoc quidem melius, illud vero vilius semper quid est melius prius, hæc ille. Er licet Comm. ibi exponat de priori constituyente posterius, scilicet quod non est talis ordo inter singularia eiusdem speciei, quod vnum singulare constituat aliud, sed dicit Doc. quod hoc nihil est ad b. quia Arist. intendit ibi assignare rationem, quare Plato posuit rationem speciei separatam, & non rationem generis: Plato enim voluit, quod non daretur idea generis separata, sed bene idea speciei propter ordinem essentialem inter species, quia una species magis appropinquat ad perfectionem quidditatiuam, puta hominis, quam alia species, & sic quodammodo participat magis una species perfectionem quidditatiuam hominis, quam alia respectu generis, puta animalis. i. ut omnes istæ species comparantur ad rationem animalis, una non est magis perfecta alia quidditatiue, cum æqualiter animal sit omnibus, & si una est perfectior alia, quidditatiue non est ex ratione animalis, sed ex ratione differentie, & sic inter species al. cuius generis posuit ordinem essentialem, non sic autem inter indiuidua eiusdem speciei, cum vnum non sit perfectius alio quidditatiue.

*Anima Christi
si an sit
perfectior
anima Iu-
da.
Duplex per
fectio.*

¶ Si dicatur, nonne anima Christi est perfectior essentialiter anima Iudæ. Dico, q. sic pp articulum Parisiense. ergo inter eas erit ordo essentialis. Rnd. q. duplex est perfectio essentialis quædā est in gradum specificum, & hoc modo una non est perfectior alia: alia est in gradum perfectionalem consequentem naturam indiuidui, & hoc modo una est perfectior alia essentialiter. Exemplū albedo, ut octo est perfectior albedine ut quatuor. i. q. plures gradus perfectionales sunt in albedine ut octo, q. in albedine ut quatuor. Si tñ loquamur de gradu specifico, & quidditatiue. Dico, quod quanta perfectio quidditatiue est in albedine ut octo, tanta est in albedine ut quatuor: Si iterum dicatur, nonne Deus est mensura quidditatiua omnium creaturarum, & tamen Deus est singularis. Dico, quod uerum est, sed illa mensura est tantum extrinseca, hoc est non contenta in aliquo genere creaturarum. Dico secundò, quod est simpliciter perfectior quidditatiue omni creatura, & sic mensura quidditatiua, non sic est in genere animalium: non enim potest reperiri vnum animal numero, puta vnus homo, qui sit perfectior omni alio animali quidditatiue. Si dicatur, quod omnia indiuidua speciei humanæ dicuntur mensura, i. quod dato quocunque indiuiduo naturæ humanæ illud potest mensurare alia animalia ab homine. Contra, tum quia quæro, à quo illius generis mensuratur illud indiuiduum naturæ humanæ, & non potest dari, quum sit æquè perfectum quidditatiue, tum quia hoc est contra tex. Arist. quod in unoquoque genere est vnum, & sic patet ista ratio primæ uix.

*Duplex mensura
intrinsicca.
& extrinseca.*

¶ Ibi. Præterea secundo probò, quod idē consequens est falsum, uidelicet, quod nulla sit unitas realis minor unitate numerali, & ratio Doc. fundatur super dicto Arist. 7. phys. tex. com. 29. qui uult, quod in specie athoma. i. specialissima sit cōparatio: unde sic ait, sic igitur non solum oportet comparabilia non æquiuoca esse, sed non habere differentiam, neque in quid, neque in quo est. Dico autē, sicut color habet diuisionem, non ergo comparabile est in hoc, ut utrū coloratum magis sit album, q. nigrū: hæc enim non comparantur in aliquem colorem. In quā tum est color, sed in albedinem: hæc ibi, & vide ibi expositionem Comm. Ex isto tex. inferitur propositū, uidelicet, q. detur aliqua natura communis ex natura rei, quia duo indiuidua eiusdem speciei realiter non possunt comparari adinuicem in magis & minus, nisi præsupponēdo commune reale, in quo magis, uel minus conueniant: nam hæc est uera, si Franciscus est realiter albius Ioāne, ergo realiter erit cōparatio in specie albedinis, ergo utrumque album realiter cōueniunt in albedine in communi, patet, quia non possunt conuenire in albedine singulari, quia nihil est albius se, & hoc intendit Doct. Expono tamē litteram Doc. cum dicit, in specie athoma sit cōparatio, quia est una natura, non autē in genere, quia genus non habet talem unitatem: uult dicere, quod in sola specie specialissima pp unitatem naturæ sit cōparatio, in genere autē sub quo plures naturæ specificæ continētur, non sit cōparatio, ut patet per philosophum, & Comm. ubi supra.

*Duo indi-
dua eiusdē
speciei rea-
liter non
possunt com-
parari ad
inuicem.*

*Expositio litte-
ræ.*

*Quare com-
parat omne
genus sit in spe-
cie, nam in
genere.*

¶ Sequitur. Ista uerò unitas non est unitas rationis. Dicit Doc. q. unitas speciei specialissimæ est unitas ex natura rei præter omnē operationem intellectus, sequitur, quia cōceptus generis est ita unus apud intellectum, sicut cōceptus speciei. per hoc Doc. probat, quod unitas speciei sit realis, quia si tñ esset rationis, sequeretur, quod ita perfecte posset fieri cōparatio in genere, sicut in specie, quia ita genus dicit unitatem rationis, sicut & species specialissima. Et probatur, q. genus dicat unitatem rationis, siue vnū conceptū cōmune pluribus: quia tñ non predicatur in quid, & uniuocē de homine & asino, & ultra, si in quod predicatur de homine, diceret tñ cōceptū hoīs, tñ idē predicaretur de seipso. Et addit Doc. qd in cōceptu non sit cōparatio: non. n. dicimus, qd Franciscus sit albius Ioanne, quia magis participat conceptum albedinis fabricatum per intellectum, sed quia realiter magis participat ipsam albedinem.

¶ Ibi. Item tertio, Doct. probat falsitatem consequentis, & ratio fundatur super dicto Arist. 5. metaph. c. de ad aliquid. sub tex. com. 20. idem simile, & æquale fundantur super unum. Et pro clario-ri intelligentia huius rationis, quæ est multum euidens est sciendum, quod fundamentū similitudinis, uel æqualitatis, &c. est duplex. scilicet remotum, & proximum, ut patet à Doct. in primo, d. 19. 31. & in quol. q. 6. fundamentū enim similitudinis remotū est qualitas, & proximum est unitas qualitatis, exemplum duo alba sunt realiter similia, fundamentum remotum similitudinis est albedo in utroque simili, proximum est unitas albedinis, in qua conueniunt ista duo alba: similitudo ergo fundatur in unitate albedinis specifica, tanquam in fundamento proximo, & ex hoc patet, q. datur unitas elbedinis in cōmuni, in qua ista duo alba sunt similia. Aduerte tñ, quod quando dicimus, quod similitudo fundatur super albedine in cōmuni, non est intelligendum, ut aliqui exponunt, quod albedo in cōmuni ut præscindit à singularitate, fundet realem similitudinem, quia similitudo realis uerè existit: albedo uerò ut præscindit à singularitate, nullam existentiam includit, & sic non potest fundare rem existentem: debet ergo sic

*Fundamen-
tum æquali-
tatis est du-
plex.*

¶ Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. O intel-

intelligi, cum dico a. & b. sunt similia, in a. fundatur una similitudo, quæ terminatur ad b. & alia in b. quæ terminatur ad a. fundamenta remota utriusque similitudinis sunt ipsa duo; alba absolute considerata; fundamenta proxima utriusque similitudinis sunt ipsa duo alba, pro quanto conueniunt in unitate speciei specialissimæ, & nisi ista duo alba realiter cõuenirent in reali unitate albedinis in communi, nunquam possent fundare realem similitudinem ad inuicem, & sic patet quomodo datur unitas albedinis in communi, in qua duo alba sunt similia; non enim similitudo talis potest fundari super vñ numero, quia tunc idem esset sibi simile. Si dicatur, nonne album a. est fundamētum similitudinis terminatæ ad album b. & album b. est fundamentum alterius similitudinis terminatæ ad album a. & sic bene sequitur, quod album a. non est simile sibi, sed est simile albo b. & sic non oportet ponere albedinem in communi. Dico, quod hoc nihil est, quia similitudo capitur dupliciter vno modo formaliter: & sic album a. est simile similitudine formaliter albo b. & e contra: alio modo fundamētaliter, quæ scilicet ratio proxima fundandi similitudinem, supplē, quæ est ratio proxima, quare album a. dicatur simile albo b. & patet, quod non potest dari alia ratio proxima, nisi unitas specifica albedinis, in qua ista duo alba realiter conueniunt. Si dicatur, quod album a. seipso est simile, & album b. seipso est simile. Contra, quia tunc similitudo non fundaretur super vno, sed super duobus, quod est contra philosophum ubi supra, præterea quaeritur, quare magis album a. est simile albo b. quàm rubeum ipsi b. Si dicatur, quia a. est talis natura, & ideo est sibi simile, hoc nihil est, quia tunc esset facilis responsio in omnibus, quia in omnibus possemus dicere, quia talis natura, &c. quod videtur inconueniens, tum etiam quia Aristot. vult. 7. phys. tex. com. 29. quod in specie specialissima sit comparatio, & tunc quaeritur, quare vnum album est magis simile alteri, quàm aliud? nulla hic causa potest assignari, nisi quia vtrumque participat albedinem in communi, & vñ magis participat, quàm aliud. Si verò dicatur, quod etiam fundamentum tam remotum, quod proximū similitudinis potest esse singulare, ut patet per Doct. qui dicit in primo, dist. 31. & in quolib. q. 6. quod inter patrem, & filium est perfectissima similitudo, & tamen fundamētum remotum, quod est perfectio essentia diuinæ, & unitas illius perfectionis, sunt vna res singularissima, ut patet à Doct. ubi supra.

¶ Respondeo concedendo dictum Doct. sed tam fundamentum remotum, quàm proximum est commune tribus personis: & ideo istæ tres personæ perfectissime conueniunt, tam in perfectione essentia diuinæ, quàm in unitate eiusdem. Et hoc idem dicerem in proposito, si posset dari vna albedo singularis, quæ esset communis Francisco, & Ioanni, in qua realiter conuenirent, tunc secundum eandem numero communicabilem tamen essent verè similes, sed quia in creaturis non potest dari talis unitas numeralis realiter communis pluribus, sequitur, quod si duo alba sunt realiter similia, quod realiter cõueniāt in unitate albedinis specifica, ut in proxima ratione fundandi similitudinem.

¶ Ibi, Præterea quartò, vnus oppositionis realis, & hæc ratio est satis clara, & stat in hoc, quod sicut in vno genere datur vna prima contrarietas realis, puta in genere coloris datur vna prima contrarietas inter albedinem, & nigredinem, sic illa extrema contrarietas primæ realis erunt realia, aliter non essent extrema prima alicuius realis contrarietatis primæ. Cum ergo in genere coloris pri-

ma extrema, primitate adæquationis contrarietatis realis sint albedo in communi, & nigredo in communi. Sequitur, quod talia extrema erunt extrema ex natura rei, minor patet, quia albedo in communi adæquatè cõtrariatur nigredini in communi: non enim hæc albedo singularis adæquatè cõtrariatur nigredini, ut patet.

¶ Ibi. Præterea vnus actionis. Hæc est quinta ratio Doct. qua probatur naturam cõmunem ex natura rei, quæ ratio est singularis, nisi contra ipsam proteruietur. Et ut clarius intelligatur, expono aliqua dicta Doct. in hac littera. Primo enim dicit, quod vnus actionis sensus, puta vnus visionis est vñum obiectum, id est quod vna visio numero causatur ab vna potentia visiva, & ab vno obiecto, scilicet ab illo, ad quod terminatur. & de hoc vide Doctorem in quolib. q. 15. Secundo dicit, quod huiusmodi visio terminatur ad visibile in cõmuni, puta ad colorem, & sic talis visio est verè realis, & respectu obiecti realis, cum non possit esse operatio potentia sensitiva, nisi circa sensibile proprium, vel commune, ut patet per philosophum secundo de anima. secus verò de operatione intellectiva, quæ potest esse circa ens rationis: si ergo visio terminatur ad visibile in communi: ergo datur commune ex natura rei. Si dicatur, quod terminatur ad hunc colorem in singulari. Contra, quia tunc distingueret illum à quolibet alio, quia potentia quæcunque perfectè videat suum obiectum, non errat circa illud, nisi sit impedita, vel nisi sit impedimētum ex parte obiecti, ut patet secundo de anima. & subtiliter deducit Doct. in primo, dist. 3. q. 4. Si dicat, si huiusmodi visio est alicuius obiecti realis in communi, videtur sequi, quod potentia visiva poterit cognoscere aliquod vniuersale, quod est contra Arist. tertio de anima. ubi vult, quod sensus sit singularis, & intellectus vniuersalis.

¶ Dico primo, quod cognoscere vniuersale contingit dupliciter: primo sub modo vniuersalitatis, & hoc modo sensus non cognoscit vniuersale. Secundo, ut vniuersale est quædam natura, ut est prior singularitate, & non includit ipsam in suo conceptu formali: & sic sensus potest cognoscere huiusmodi vniuersale, & ad dictum Arist. potest dici secundum vnam opinionem, quod sensus est singularium, non tamen præcisè, quia potest esse alicuius vniuersalis secundo modo dicti, non autem primo modo dicti, sicut etiam intellectus est vniuersalium, non tamen præcisè, est etiam sic vniuersalium, quod cognoscit vniuersale sub modo vniuersalitatis.

¶ Secundo dico, quod sensum esse singularium, contingit dupliciter. Primo, quod sensatio terminetur primo ad singulare, inquantum singulare, & hoc modo non conceditur. Secundo, quod terminetur ad naturam in se, & quia talis natura de necessitate est in aliquo singulari actu existens, quia visio non est, nisi respectu existentis, ex consequenti erit alicuius singularis. Si dicatur: ergo potentia distinguit illud à quolibet alio, &c. Dico quod non sequitur, quia talis visio primo est natura existentis, sed quod modo existat in tali, vel tali singulari non distinguit cognoscit. Et ex his patet responsio illorum, qui dicunt, quod huiusmodi visio terminatur ad singulare vagum, quod non videtur rectè dictum. Nam ex quo est vna visio, & vna operatio per se: & respectu illius oportet assignare vnum per se obiectum, singulare autem vagum non est huiusmodi, tenendo tamen, ut dixi. Dico, quod respectu illius visionis assignatur vnum obiectum per se, quod scilicet est ipsa natura, modo præexpósito, & sic patet littera Doct.

¶ Ibi. Posset etiam iuxta hoc argui de primo obiecto sensus, quod est vnum in se aliqua unitate reali,

*Similitudo
fundatur du-
pliciter.*

*Quid sit
fundamen-
tum simili-
tudinis.*

*Tertio de
anima, con-
tex. 3.*

*Cognoscere
vniuersale
contingit du-
pliciter.*

*Sensum esse
singularium
contingit du-
pliciter.*

*Quid sit
obiectum
sensus.*

scilicet, quia obiectum intellectus in quantum huiusmodi, præcedit omnem actum intellectus, & ut sic videtur habere unitatem realem. Dicit Doctor, quod hæc ratio minus concludit, quam immediate præcedens, quia adæquatum obiectum poni potest esse aliquod commune abstractum ab omnibus obiectis particularibus, & ita non habere nisi unitatem communitatis, licet hoc requirat prolixiorum tractatum, & vide quæ exposui super primo Doctor. distinctio. 2. parte prima, quæst. 1. & dist. 3. & dist. 8. quæstio. 2. & distinctio. 2. 5. Sed de vno obiecto vnus actus sentiendi non videtur verè posse negari, quin necesse haberet unitatem realem minorem unitate numerali.

¶ Ibi. Item sexto, quia si omnis vnitas realis est numeralis: ergo omnis diuersitas realis est numeralis, consequens est falsum, &c. Hæc ratio clara est in littera. Si tamen dicatur, cum dicitur: ergo non plus conuenirent Franciscus, & Ioannes, quam Brunellus, & Ioannes, quod Franciscus, & Ioannes plus conueniunt in aliquo conceptu intellectus, quam Ioannes, & Brunellus. Contra, quia si ista conuenientia est tantum per intellectum, & nullo modo ex parte rei: ergo intellectus ita posset causare conceptum, in quo ita conuenirent Brunellus, & Ioannes, sicut in quo conuenirent Ioannes, & Franciscus: ergo si magis conueniunt in tali conceptu intellectus: hoc erit, quia intellectus mouetur ab aliquo reali, in quo realiter magis conueniunt. Si dicatur, quod Franciscus, & Ioannes magis conueniunt in nomine, hoc nihil est, tum quia loquimur de conuenientia necessaria, nomina autem sunt imposta ad placitum, tum etiam si tantum conuenirent in nomine: ergo illud nomen tantum prædicatur æquiuocè de Francisco, & Ioanne, quod est falsum. Si dicatur, quod non, quia illi nomini correspondet talis conceptus: & tunc quæro quis conceptus correspondet, aut realis, & habetur intentum, aut tantum fabricatus per intellectus, & tunc idem quod prius: quia ita posset esse respectu Ioannis, & Brunelli, tum etiam quia tantum esset fictitium, cum ortum non habeat à re. Si dicatur, quod ideo Franciscus, & Ioannes magis conueniunt in nomine, quam Franciscus & Brunellus, quia illud nomen sumitur à proprietate rerum. Contra, quia tunc sequitur per me, quod Ioannes, & Franciscus magis conueniunt in aliqua proprietate reali, quam Franciscus, & Brunellus. Si dicatur, quod verum est, quod magis conueniunt in proprietate, sed non in natura communi. Contra, quia proprietas sequitur entitatem naturæ. Si ergo realiter magis conueniunt in proprietate: ergo realiter magis conueniunt in natura.

¶ Ibi. Præterea secundo, quia cuiuslibet diuersitatis vtrumque extremum est in se vnum, & eodem modo, quo est vnum in se eodem modo ut diuersum à reliquo extremo, ita quod vnitas extremi vnus potest per se esse ratio diuersitatis alterius extremi, vult dicere, quod vnitas est ratio talis, vel talis diuersitatis, puta si est vnum numero, est ratio distinguendi ab alio numeraliter, & sic suum oppositum erit plura numero, & si est vnum specie oppositum erit diuersum specie, & illa, quæ sunt diuersa specie, habent unitatem, quæ vnum diuersum specie, sit vnum speciem in se, & hoc intendit Doctor.

¶ Ibi, confirmat aliter. Hic Doctor deducit ad hoc inconueniens, quod si quilibet vnitas esset tantum numeralis in re, omnia essent primo diuersa: quia secundum omnem entitatem in eis sunt primo diuersa, & in nullo aliquo modo conuenientia, & sic proprie non differrent. Nam differentia sunt ali-

quid idem entia, ut patet per Aristot. quinto metaphysicorum tex. non habente com. & 12. metaph. tex. commen. 12.

¶ Ibi. Item nullo existente intellectu: hæc ratio est satis singularis, supponendo, quod generans vniocè realiter conueniat cum genito in natura, ut patet de igne generante ignem, & certum est, quod generans, & genitum non conueniunt in aliquo vno numero: ergo conueniunt realiter in aliqua forma communi, quæ est ratio realis conuenientie in vtroque, & sic patent rationes Doctoris.

HAS RATIONES multi nituntur solvere, quorum primus est Gulielm. Ocham in primo, distinctione secunda, quæstione 6. ibi. Ad tertium dicendum, quod aliquid obiectum est prius naturaliter ipso actu, & aliquid non. Et ideo vniuersale nunquam est prius naturaliter vniuersaliter ipso actu, nec est ista propria ratio obiecti intellectus. scilicet vniuersale in actu, quia sicut patebit: aliàs primum obiectum intellectus primitate generationis est ipsum singulare, & hoc sub propria ratione, & non sub ratione vniuersali.

¶ Ad quartum dico, quod nulla est vnitas naturæ existentis in isto lapide, quin æquè primo sit istius lapidis. Tum distinguo de unitate. Vno modo dicitur vnitas, secundum quod denominat præcisè aliquod vnum, & non plura, nec vnum in comparatione ad aliud distinctum ab alio realiter: & isto modo dico, quod omnis vnitas realis est numeralis. aliter dicitur vnitas, secundum quod denominat plura, vel vnum in comparatione ad aliud distinctum realiter: & isto modo vnitas specifica denominat ipsum Sortem, & Platonem, & vnitas generis denominat istum hominem & istum asinum, si aliquod quocunque modo distinctum ab ipsis indiuiduis, sed denominat immediate ipsa: vnde sicut verè dicitur, quod Sortes, & Plato sunt vnum, vel idem specie, & Sortes est idem specie cum Platone: & quod ille homo est idem, vel vnus cum isto specie: ita verè dicitur, quod ille homo, & iste asinus sunt verè vnum genere: hoc est dictum, quod ista sub eadem specie, vel sub eodem genere continent, quam expositionem expresse ponit philosophus primo Topicorum, capit. de eodem. sicut dictum est in prima quæstione istius materie: & isto modo concedo, quod non omnis vnitas, vel identitas realis est numeralis: sed ista vnitas non conuenit naturæ quocunque modo distinctæ ab indiuiduis, sed conuenit immediate ipsis indiuiduis, vel vni in comparatione ad reliquum, quod idem est. Sed quia argumenta vadunt contra primum intellectum, respondeo ad illa.

¶ Ad primum, quando dicitur, secundum philosophum, quod in omni genere est vnum primum, quod est metrum, & mensura omnium aliorum illius generis.

¶ Dico, quod sicut patet in primo libro, quod mensura aliquando est vera res extra animam, sicut per vnam mensuratur pannus. Aliquando mensura est tantum quidam conceptus in mente. Prima mensura dicitur esse vna unitate numerali: sed hæc est falsa, quod in omni genere est tantum vnum, quod est mensura omnium aliorum, sed si habeat veritatem, debet intelligi, quod in omni genere est aliquod, quod est mensura omnium aliorum specie distinctorum, non autem oportet, quod sit mensura omnium aliorum, siue distinguatur specie, siue non. Et isto modo sunt plura, quorum quodlibet est mensura omnium aliorum specie distinctorum, & quodlibet illorum est vnus unitate

Quomodo generans, & genitum non conueniant.

Gul. Ocham in primo, distinctione 2. q. 6.

Quot modis dicitur vnitas.

Que sit mensura.

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. O 2 nu-

numerali. Et quādo dī vnitas primi mēsurantis est realis. Dico, q̄ si ly primi teneat positiuē, si hæc est falsa propter falsam implicationem, quia nihil est sic primum mēsurans. Si autem teneatur negatiuē, concedo eam, quia talia prima sunt multa, scilicet quodlibet indiuiduū illius speciei, maxime si quodlibet sit æquē simplex. Et quando dicitur, q̄ nulum singulare est mensura omnium illorum, quæ sunt in illo genere, concedo, q̄ non indiuiduorum eiusdem speciei, sed est mensura omnium specierum distinctorum, & hoc sufficit ad propositum. Veruntamen sciendum, quod philosophus, vel principaliter, vel solum loquitur de illis, quæ sunt eiusdem speciei, sicut patet per exempla sua ibidem: & de illis quæ habent indiuidua, quorum aliqua sunt maiora, & aliqua minora, & vult, quod illud, quod est minus aliis sit mensura aliorum, non tamen omnium indiuiduorum illius speciei, sed tantum illorum, quæ non sunt ita parua.

*Quomodo
in specie
athoma fit
comparatio.*

¶ Ad secundum dico, quod in specie athoma fit comparatio non propter vnitatem conceptus, nec præcisè propter vnitatem numeralem, nec præcisè propter vnitatem specificam, siue ponatur, sicut possumus est in principio solutionis istius argumenti, siue ponatur secundum modum aliorum falsum imaginandi, quia tunc in omni specie athoma esset comparatio, sed propter hoc est comparatio, quia plura indiuidua eiusdem speciei possunt facere vnum indiuiduum: & ideo vbi multa indistincta loco, & subiecto possunt facere vnum, ibi ponenda est talis comparatio, & non alibi. Et quia hoc est possibile de indiuiduis eiusdem speciei, & non de indiuiduis diuersarum specierum, ideo in specie athoma ponitur comparatio, & non in genere, verbi gratia, hoc albu dī albius albo albo, quia habet plures partes albedinis in eodem subiecto primo, & si isto modo plures partes albedinis, & nigredinis concurrunt simul ad faciendum per se vnum colorem, illud posset dici coloratius alio. Et quando dicitur, q̄ ista comparatio non fit secundum vnitatem numeralem, verum est primo modo loquendo de vnitatem numerali, & ideo fit secundum vnitatem specificam, quia fit secundum duo, quorum vtrumque est vnum numero, nec requiritur aliquod tertium quocunque modo distinctum ab istis duobus.

¶ Ad tertium dico, q̄ ponendo similitudinem relationum distinctam realiter ab extraneis, tunc dicendum, q̄ sunt hic duæ similitudines habentes duo fundamenta realia, quorum vtrumque est vnum numero, & ideo illud vnum non est ratio fundandi similitudinem eiusdem ad se, sed est ratio similitudinem fundandi ad aliud, q̄ autem intelligat philosophus de vno numero, patet, quia postquam dixit quomodo simile, idem, & quale dicuntur secundum vnum, postea subdit. Vnum autem numero principium, & metrum: ergo non intelligit de aliqua vnitatem alicuius, quod non est vnum numero. Sed nunquid est concedendum, q̄ ista vnitas est ratio fundandi istā relationem. Dicendum, q̄ secundum istos qui ponunt istas rationes realiter distinguere non est plus ponendum, q̄ vnitas est proxima ratio fundandi similitudinem, quā relationes alterius modi: sed differentia est in hoc, q̄ ad istas relationes requiritur aliqua vnitas realis secundo modo dicta in principio solutionis istius argumenti, qualis non requiritur ad alias relationes alterius modi, quia ad alias requiritur saltem vnitas specifica: qualis non necessario requiritur ad alias: quamuis aliquando sit ibi talis vnitas.

*An extrema
oppositio
tionis sint
realia.*

¶ Ad quartum dico, q̄ aliqua esse prima extrema oppositionis realis contingit dupliciter, vel quia sunt illa, de quibus primo posituē prædicatur op-

poni realiter, non tamen prædicatur de eis per se: secundum q̄ habent suppositionem simplicem, sed pro rebus singularibus, secundum quod habent suppositionem personalem, vel quia in re sunt realiter contraria: primo modo extrema oppositionis realis non sunt realia, quia iste terminus oppositio realis non prædicatur primo, & adæquatè de quibuscunque rebus, sed tantum de cōceptibus pro rebus, vel de vocibus, si prædicatio sit in voce, & sic de aliis. Nec tamen debet concedi de virtute sermonis, q̄ sunt contraria, sed dicendum est vni-formiter, sicut dictum est prius de primo obiecto adæquatè potentie sensitivæ, & de subiecto primo passionis realis. Secundo modo non sunt tantum duo extrema oppositionis realis, sed sunt multa, si sint multæ oppositiones reales. Vnde hæc albedo, & hæc nigredo opponuntur realiter, similiter illa albedo, & illa nigredo opponuntur realiter. Et de istis est præcisè verum, q̄ vnum contrariorum corrumpit reliquum, & vtrumque illorum est vnum numero: Et quando dicitur hoc album est primum contrarium nigro. Dico, q̄ propriè album non contrariatur nigro, sed albedo nigredini: & concedo, q̄ hæc albedo primo contrariatur nigredini, secundum q̄ ly primo tenetur negatiuē, quia contrariatur nigredini, & nihil plus, secundum autem, q̄ ly primo tenetur positiuē, sic nihil primo contrariatur nigredini. Si dicatur, quod vnum vni est contrarium: ergo multa non contrariantur nigredini. Similiter contraria possunt esse in eodem, non sic autem duo indiuidua. Similiter contraria maxime distant, sed duo indiuidua non maxime distant. Ad primum dico, q̄ philosophus loquitur de vno secundum speciem, nō de vno secundum numerū, & quomodo vnitas specifica est realis, & à parte rei dictum est, quia hoc nihil aliud est, quā à parte rei esse aliqua plura, quæ sub eadem specie continentur secundum philosophum primo topicorum. Ad secundum concedo, q̄ contraria possunt esse in eodem saltem successiuē. Et idem dico, q̄ non est contradictio, q̄ aqua sit calida etiam in summo, sicut nec est contradictio, q̄ sit summè frigida, si sic status in talibus formis. Ad tertium dicatur, quod contraria maxime distant distantia illa, quæ potest esse inter indiuidua diuersarum specierum, cuius tamen maxima distantia specifica requiritur ad contrarietatem, & cuius non: aliās dicitur.

*An album
contrarietur
nigro.*

*Vnitas spe-
cifica non sit
realis.*

¶ Ad quintum argumentum dico, q̄ obiectum vnus sensationis est vnum vnitatem numerali. Et quando dicitur, q̄ potentia cognoscens obiectum suum: in quantum scilicet hac vnitatem vnum cognoscit ipsum, in quantum distinctum ab omni alio. Dico, q̄ cognoscit illud, quod est distinctū ab omni alio, & cognoscit sub illa ratione, per quam distinguitur ab omni alio, quia illa ratio, quæ est ipsamet res, terminat immediate actum cognoscendi: non tamē oportet propter hoc, quod possit discernere, vel distinguere ab omni alio, quia ad cognitionē discretiuam plus requiritur, quā ad cognitionem apprehensiuam, quia cognitio discretiuam in actu nūquam est, nisi respectu distinctorum: nec ad hoc sufficit, q̄ distincta apprehendantur, nisi ipsa in se sint dissimilia, vel loco, & situ differentia. Et hoc est verum, quando subiecta talia apprehensa nata sunt facere vnum per se, sicut de qualitatibus sensibilibus, & non de quibuscunque intellectibus, vel amoribus voluntatis, vel animabus, neque de intelligentiis, & ideo quantumcunque talia apprehendantur: nō oportet, q̄ possint discerni propter maximam similitudinem inter illa, tamen si sit potētia intellectiua, potest cognoscere ipsum esse distinctū ab omni alio: aliquo tamen certo demonstrato: nō oportet,

oportet, quod possit cognoscere ipsum esse distinctum ab omni alio, vel ad hoc, quia aliqua vniuersalis potest sciri, & tamen multæ singulares ignorari, & tamen sensus discernere hoc ab aliquibus, & ab aliquo non: & aliquando discernere hoc ab hoc, & aliquando non: propter aliquam variationem à parte rei. Et ista responsio confirmatur, quia sensus discernit magis albu à minus albo. Tunc quæro, aut apprehendit ista præcisè sub ratione communis, aut sub ratione singulari. Si primum, & in illa conueniunt: ergo per illam non discernit. Si secundum habetur propositum, quod apprehenditur sub ratione singulari, non quod ista intentio singularis sit ratio terminandi, sed quod illud, quod immediatè denominatur ab hac intentione sit immediatè terminans. Et ad confirmationem concedo, quod primum obiectum intellectus primitate generationis est vnum vnitatem numerali, & illud præcedit. Sed primum obiectum primitate adæquationis, (si tamen aliquid sit tale) non est ita vni vnitatem numerali præcisè quin sit commune, nec præcedit, sicut post dicitur.

Quid sit primum obiectum intellectus.

¶ Ad sextum concedo, quod illo modo, quo omnis vnitatem realis est numeralis, & illo modo, quo omnis diuersitas realis est numeralis, etià diuersitas specifica est numeralis: cum secundum philosophum quæcunque sunt diuersa genere, & quæcunque sunt diuersa specie, sunt diuersa numero: unde diuersitas numeralis est in plus ad diuersitatem specificam, & genericam, quia sequitur, sunt diuersa genere, vel specie: ergo sunt diuersa numero, & non econuerso. Et quando dicitur, quod omnis diuersitas, in quantum numeralis est æqualis. Dico, quod hæc est simpliciter falsa: quia tunc sequeretur, quod omnis diuersitas esset æqualis, cum in quantum non sit determinatio distrahens. Si tamen sic intelligatur: consequens, quod omnia, quæ solum differunt numeraliter, sunt æqualiter diuersa, potest concedi in hiis, quæ non suscipiunt magis, & minus. Et si dicatur, quod omnis vnitatem numeralis est æqualis: ergo omnis diuersitas numeralis est æqualis. Dico, & non sequitur sub illo intellectu, quo antecedens est verum, sicut non sequitur quæcunque sunt æqualia sunt æqualiter æqualia, quia æqualitas non suscipit magis, & minus: ergo quæcunque sunt in æqualia, sunt æqualiter in æqualia, ita est de talibus, quando vnum oppositum suscipit magis, & minus, & non reliquum. Et ita est in proposito.

¶ Ad illud, quod innuitur in illo argumento, & si omnis diuersitas esset numeralis, non plus possit intellectus abstrahere à Sorte, & Platone aliquid commune, quàm à forte, & linea, & quodlibet vniuersale esset purum figmentum intellectus. Dico ad primum, quod ex hoc ipso, quod Sortes, & Plato seipsum differunt solo numero, & Sortes per substantiam suam est simillimus Platoni omni alio circumscripto, potest intellectus abstrahere aliquid commune Sorti, & Platoni, quod non erit commune Sorti, & albedini: nec est alia causa querenda, nisi quia Sortes est Sortes, & Plato est Plato, & uterque est homo. Si dicatur, quod Sortes, & Plato plus conueniunt realiter, quàm Sortes, & asinus: ergo Sortes, & Plato in aliquo reali conueniunt, in quo non conueniunt realiter Sortes, & asinus, sed non in Sorte, nec in Platone: ergo in aliquo alio aliquo modo distincto. Et illud est commune utrique.

Sortes, & Plato in quo conueniant.

¶ Respondeo, quod de virtute sermonis non debet concedi, quod Sortes, & Plato in aliquo conueniunt, nec in aliquibus, sed quod conueniunt aliquibus, quia seipsum, & quod Sortes conuenit cum Platone non in aliquo, sed aliquo, quia seipso. Si tunc dicatur, quod Sortes, & Plato conueniunt in,

homine. Dico, & ly homine potest supponere, vel simpliciter, vel personaliter primo modo potest concedi, quia hoc non est aliud dicere, quàm quod homo est quoddam commune prædicabile de Sorte, & Platone. Si autem ly homine supponit personaliter pro alia re, sic est simpliciter falsum, quia in nullo homine comuni, nec in alia re conueniunt, sed conueniunt rebus, quia hominibus, quia seipsum. Ad formam ergo dico, quod Sortes, & Plato plus conueniunt seipsum, quàm Sortes & asinus, non tamè in aliquo reali. Ad aliud de figmento, patet, quomodo est figmentum, & quomodo non.

¶ Ad primam confirmationem istius argumenti dico, quod aliqua esse primo diuersa, potest intelligi dupliciter, vel quia non est vnum, & idè in utroque, sed quidquid est in vno simpliciter, & absolute de se non est aliquid, quod est in alio. Et sic concedo, quod omnia indiuidua sunt seipsum primo diuersa, nisi fortè aliter sit de indiuiduis, ex quorum vno generatur aliud propter identitatem numeralem materiæ in utroque. Aliter autem dicuntur aliqua secundo modo esse primo diuersa, quando vnum immediatè, & primo negatur ab alio, & ideo quando vnum non immediatè negatur ab alio, ita & negatiua composita ex eis non sunt immediata, tunc sunt differentia, & non diuersa. Et isto modo omnia indiuidua eiusdem speciei sunt primo diuersa, quia ex eis componitur propositio immediata negatiua. Similiter omnes species contentæ immediatè sub aliquo genere, sunt primò diuersæ, quia ex eis componitur propositio immediata, & ideo Sortes & Plato sunt primo diuersa isto modo, sed Sortes & iste asinus nō sunt primo diuersa, quia hæc est immediata, Sortes non est Plato, hæc autem non est immediata Sortes non est iste asinus, quia hæc est immediatior, nullus homo est iste asinus: ergo nō est bene dictum, quod communiter dicitur, quod primo diuersa sunt illa, quæ in nullo conueniunt, & differentia sunt illa, quæ in aliquo conueniunt. Sed primo diuersa sunt illa, quorum neutrum differt ab alio per aliquod commune, à quo alterum prius negetur. Differentia autem sunt illa, quorum vnum negatur ab aliquo, quia aliquid communis, eo prius negatur ab eodem. Hoc est, primo diuersa sunt illa, quando nihil communis altero illorum est medium cōcludendi negatiuam vnius de altero: differentia sunt illa, quando aliquid communis altero: est medium concludendi negatiuam, in qua vnum negatur ab altero, sicut iste homo, & iste asinus differunt: quia homo est medium tale, & similiter asinus. Nam iste sillogismus est bonus, nullus homo est asinus, iste homo est homo: ergo iste homo non est iste asinus, quod hæc sit intentio philosophi, patet per philosophum decimo metaph. vbi dicit, differentia verò, & diuersitas aliunde. Diuersum enim etiam, à quo est diuersum, nō necesse aliquo diuersum esse. Hoc est, non est necesse, quod sit aliquid communis illo, quod est diuersum à quo prius immediatè negetur illud à quo est diuersum, sicut ad hoc, quod Sortes sit diuersus, à Platone non: oportet, quod sit aliquid communis Sorte, à quo immediatè negetur Plato, & à Sorte tantum mediatè. Sed ista est immediata Sortes non est Plato. Et ponit philosophus rationem, omne autem, aut diuersum, aut idem quodcunque est ens. Hoc est omne ens, siue habeat communis à quo aliud negatur, siue non: hoc ens est idem, vel diuersum ab alio ente quocunque differentiatio: differens verò ab aliquo, aliquo differt. Hoc est omne differens ab aliquo, differt per aliquid prius, & communis, à quo aliud immediatè negatur: & ab isto tantum negatur mediatè:

Aliqua esse primo diuersa, potest intelligi dupliciter.

Qua sint primo diuersa.

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. O 3 ergo

ergo iste homo differt ab asino per hominem, à quo asinus immediatè negatur, & ab isto homine tantum mediatè. Sciendum, quòd quando dico istum hominem differre ab asino per hominem, accipio differre per aliquid, sicut expono in diffinitione differentiarum, quòd expono, quòd aliquid differt ab alio per differentiam essentialem. Et ideo differre per aliquid æquiuocè accipitur in diuersis differentibus: unde aliquid esse quo differt, hoc nō debet intelligi, quòd sit aliquid idem, quo utrumque differt ab altero, quia hoc est impossibile, quia tunc magis conuenirent, quàm differrent ista, sed debet intelligi, quòd est aliquid idem, quo tanquā per medium ostēditur: hoc differens differre ab illo, sicut per substantiam, tanquam per medium, ostēditur, quòd homo non est quantitas sic dicēdo, nulla substantia est quantitas: omnis homo est substantia: ergo nullus homo est quantitas, & ita illud medium communius est, quàm sit homo differens, quia semper est genus illius, vel species, & hoc est quod dicit philosophus. Hoc autem ipsum idē quo supplē differēs differt ab aliquo, aut genus, aut species, supplē est ad illud differens, & non est differentia illius, omne namque differens differt genere vel specie. Et ita nihil est dictum, quod illa quæ sunt differentia, differunt suis differentiis, & conueniunt in genere, si sint in genere. Sed debet poni, quòd differunt suis generibus, vel suis speciebus, non à parte rei, sed in negatione vnius ab altero mediata, vel immediata. Et ponit philosophus exempla, dicens. Genere autem supplē sunt aliqua differentia, quibus non est communis materia, nec generatio ad inuicem, ut quorumcunque est alia figura categoricè. Ecce, quòd illa quæ sunt in diuersis prædicamentis genere differunt, & per consequens differunt. Specie verò, quorum idem est genus, & tamen species sunt diuersæ: unde dico, quòd homo, & albedo differunt suis generibus: quia utrumque habet genus superius, per quod potest fieri negatio vnius de altero secundum artem, quam tradit philosophus primo posteriorum. albedo autem, & substantia differunt genere, & quāuis albedo habeat genus. I. per quod potest ostendi negatiua, in qua negatur albedo à substantia, vel econuerso, tamen substantia non habet tale genus, sed ista communia substantia, & qualitas non differunt genere, nec specie, & eodem modo proportionabiliter dicendum est, de differentibus specie. Et ita cum philosophus dicat, quod omnia differentia, secundum quod distinguuntur contra diuersa, differunt genere, vel specie, & Sortes, & Plato, nec differunt genere, nec specie, manifestum est, quòd nō differunt, sed Sortes & iste asinus differunt: quia differunt specie. Si dicatur, quòd hoc est contra intentionem philosophi, quia immediatè subdit: dicitur autem genus, quo ambo idem dicuntur secundum substantiam: differentia ergo videtur secundum ipsum, quod illa, quæ immediatè continentur sub genere, sunt differentia. Similiter Commentator ibidem comm. 12. illa quo differunt per differentias formales sunt illa, quorum genus est vnum. Item quinto metaph. differentia dicuntur quæcūque diuersa sunt aliquid idem entia, & non solum numero, sed specie, aut genere, aut proportionem. Amplius quorum diuersum genus communia, & quæcūque habent in substantia diuersitatem.

*Exemplum
philosophi.*

¶ Ad primum istorum dicitur, quod illud est genus, quod prædicatur de aliquibus secundum speciem differentibus, quia omne genus prædicatur de pluribus differentibus specie, non tamen omnia illa differunt, de quibus prædicatur, quia ex aliquibus de quibus prædicatur, componitur propositio immediata, & ex aliquibus nō.

¶ Ad secundum dico, quod aliqua quæ differunt per formales differentias, habent idem genus. Et vniuersaliter omnes res extra animā, quæ realiter differunt per differentias formales habent aliquod idem genus, quia talia non sunt nisi indiuidua diuersarum specierum: non tamen oportet, quod omnia quæ habent idem genus differant per differentias formales, sicut patebit alias.

¶ Ad tertium dico, quòd philosophus accipit differentia ibi, prout præcisè conueniunt rebus, & tunc omnes res quæcūque sunt diuersæ, & secundum aliquid idem entia, non per identitatem, sed per essentialem prædicationem, hoc est, aliquid idē verè, & in quid de eis prædicatur: & non solum numero, hoc est, & istæ res non sunt solum diuersæ secundum numerum, sicut sunt indiuidua eiusdem speciei, sed aut genere, aut proportionem, supplē sunt diuersæ. Et talia inquantum diuersa sunt differentia, quia ens reale, & ens rationis sunt diuersa: non tamen sunt differentia, quia nihil idem prædicatur de eis in quid secundum opinionem, quæ ponit ens rationis tantum habere esse obiectiuum. Secundum aliam prædicatur aliquid de eis in quid. Si dicas, quòd si illa, quæ sunt differentia plus conueniunt quàm quæ tantum sunt diuersa: ergo plus conuenirent iste homo, & iste asinus, quàm iste homo, & ille homo: dico, quod accipiendo differentia, sicut accipit philosophus decimo metaphysic. sic non semper differentia plus conueniunt, quàm primo diuersa: sed sufficit, quòd pluribus differat, hoc est, quòd à pluribus, quæ dicuntur verè de vno illorum alia verè negentur, sicut à pluribus, quæ dicuntur de isto homine, verius negatur iste lapis, quàm iste homo.

¶ Ad aliam confirmationem per idem. Ad aliud dico, quòd nullo existente intellectu esset aliqua vnitas realis: ignis generantis ad ignem genitum, propter quam diceretur generatio vniuoca: sed illa vnitas non diceretur de aliquo vno, sed diceretur de pluribus realiter distinctis, sicut dictum est: ideo, &c.

¶ Ad auctoritatem Auicennæ dico, quòd æquinitas est tantum æquinitas, non quòd æquinitas nō sit vna, nec plures, nec in intellectu, nec in effectu, quia realiter æquinitas est in effectu, & realiter est singularis: sicut enim æquinitas realiter est causata à Deo, & æquinitas est distincta realiter à Deo: ita æquinitas est realiter, & veraciter singularis: sed intelligit Auicenna, quòd ista non conueniunt æquinitati per se primo modo, nec aliquod istorum ponitur in eius diffinitione, sicut ipsemet exprimit.

¶ Si dicatur secundum Auicennam, & secundum alios philosophos, æquinitas est de se indifferens, ut sit singularis, & ut sit vniuersalis: quæro quomodo ista est vera, aut secundum quòd æquinitas supponit simpliciter, aut personaliter, si simpliciter: & iste conceptus non est indifferens, quia nullo modo potest esse singularis: ergo non est suppositio simplex, quando terminus supponit pro conceptu, quod est contra prædicta. Si supponit personaliter: tunc est falsum, quia tunc supponit pro singularibus, sed nihil singulare est sic indifferens: ergo videtur, quòd præter suppositionem pro conceptu, & re singulari oportet ponere tertium, quando terminos supponit pro ipsa quidditate indifferenti ad utrumque.

¶ Respondeo vniiformiter ad alia prædicta, quòd hæc non est vera, æquinitas non est de se vniuersalis, nec particularis, sed indifferens ad esse vniuersale, & ad esse singulare, nisi secundum quòd per esse intelligitur vnus actus signatus, qui est iste, quòd

*Quomodo
æquinitas
non est vni-
uersalis, nec
particularis.*

quod de æquinitate potest indifferenter prædicari esse vniuersale, & esse singulare, & in isto actu signato æquinitas habet suppositionem simplicem, sed in duobus actibus exercitatis veris correspondentibus, æquinitas habet diuersam suppositionem, quia in vno habebit suppositionem simplicem, scilicet in isto æquinitas est vniuersalis, & in alio personalem, scilicet in isto æquinitas est singularis, verbi gratia, hæc est vera de homine, prædicatur vox, & currere, & in ista ly homo habet suppositionem materialem, quia de ista voce homo prædicatur virūque, & isti actui signato correspondent duo actus exercitati veri. scilicet homo est vox, in quo ly homo supponit materialiter, & iste homo currit, in quo homo supponit personaliter.

Exemplum.

¶ Ad vltimum dico, quod quando conuenientia & differentia cōpatiuntur se: non est inconueniens, quod conueniant eidem per idem: & ideo quod aliqua conueniant specificè, & differant numeraliter, non est inconueniens, patet per exemplum proprium, quia certum est, quod natura contracta conuenit realiter cum differentia indiuiduali, quia est eadem res realiter cum differentia, & tamen natura differt aliquo modo à contrahente, tunc quæro, aut eodem conuenit, & differt aut alio, & alio. Si eodem habeo propositum, quod idem eodem indistincto conuenit realiter cum eodem, & distinguitur formaliter, & eadem facilitate dicam ego, quod sortes eodem specie conuenit cum Platone, & distinguitur numeraliter, & vniuersaliter de omnibus talibus. Si alio, & alio conuenit. & distinguitur, quæro de illis, quia illa aliquo modo distinguuntur, & conueniunt, quia sunt vna res, aut ergo eodem conueniunt, & distinguuntur, aut alio & alio, & ita vel erit processus in infinitum, vel dabitur, quod idem eodem sic conuenit cum aliquo: & distinguitur sic ab eodem, & eadem facilitate dicam, quod idem eodem conuenit specie cum aliquo, & distinguitur numeraliter ab eodem. Si dicatur omni intellectu circumscripto maior est conuenientia ex natura rei inter Sortem & Platonem, quam inter Sortem & asinum: ergo ex natura rei Sortes, & Plato conueniunt in aliqua natura, in qua non conueniunt Sortes, & iste asinus. Similiter nisi maior esset conuenientia inter Sortem & Platonem, quam inter Sortem, & istum asinum non plus posset abstrahi conceptus specificus à Sorte & Platone, quam à Sorte, & isto asino.

¶ Ad primum istorum dico, quod consequentia facta non valet, sicut non sequitur, magis conuenit natura intellectualis cum Deo ex hoc, quod est imago Dei, quam natura insensibilis, quæ non est imago Dei, & tamen in nullo reali conueniunt, quod sit aliquo modo distinctum ab istis etiam, secundum eos, sed seipsis plus conueniunt. Ita dico in proposito, quod Sortes, & Plato seipsis plus conueniunt, quam Sortes & iste asinus: etiam omni aliquo circumscripto. Similiter ens reale plus conuenit cum Deo, quam ens rationis, & tamen Deus non in aliquo conuenit cum nulla creatura, nisi fortè in conceptu.

¶ Per hoc patet ad secundum, quod est maior conuenientia inter Sortem, & Platonem, quam inter Sortem & istum asinum, non propter aliquid ali, quo modo distinctum, sed seipsis plus conueniunt. Confirmatur ista responsio per dicta eorum, quia accipio duas differentias indiuiduales contrahentes naturam hominis. Istæ differentie plus conueniunt, quam vna differentia indiuidualis contrahens naturam hominis, & alia differentia indiuidualis contrahens naturam albedinis: probo, quia differentia indiuidualis contrahens naturam hominis

Differentie indiuiduales contrahunt naturam hominis.

conuenit cum natura contracta, quæ est eadem res realiter cum illa: sed illa natura contracta, puta natura Sortis plus conuenit cum natura Platonis, quam cum natura albedinis: ergo plus conuenit cum differentia indiuiduali contrahente, & per consequens à primo ad vltimum differentia indiuidualis Sortis plus conuenit cum differentia indiuidualis Platonis, quam cum differentia indiuidualis huius albedinis: & certum est, quod distinguitur realiter ab ipsa: aut ergo eodem plus conuenit cum vna, quam cum alia, & distinguitur realiter ab illa, aut alio, si eodem conuenit cum vna, & distinguitur realiter ab illa, habetur propositum, quod aliquid eodem potest conuenire cum aliquo, & distinguere ab eodem. Si alio & alio: ergo differentia indiuidualis includit multa, & esset processus in infinitum, quorum vtrumque est inconueniens. Si dicatur, quod ista differentia indiuidualis puta Sortis, non ex se, vel per se, sed per naturam contractam plus conuenit cum natura Platonis, & cum differentia indiuiduali Platonis, quam cum natura huius albedinis. Contra, sicut indiuidualis differentia Sortis conuenit cum natura Platonis, ita e converso: natura Platonis plus conuenit cum differentia indiuiduali Sortis, quam cum differentia indiuiduali huius albedinis: ergo aut ex se plus conuenit, aut per differentiam indiuidualem contrahentem, aut per naturam Sortis. Si primum & certum est, quod distinguitur ex se: ergo idem conuenit eodem, & distinguitur ab eodem. Secundum non potest dari, quia tunc illa differentia indiuidualis plus conueniret cum vna differentia indiuiduali, quam cum alia. Nec potest dari tertium, quia nunquam est aliquid idem realiter cum aliquo per aliquid sibi extrinsecum, & realiter distinctum ab eo. Si dicatur, quod quamuis conueniat ex se cum ista differentia indiuiduali, non tamen distinguitur ab ea, nisi per differentiam indiuidualem. Contra, natura ex se distinguitur ab omni differentia indiuiduali, quia secundum eos non repugnat sibi esse sine quacunque differentia indiuiduali.

¶ Præterea duæ differentie indiuiduales ex hoc ipso, quod vtrique est creatura: plus conueniunt, quam ista creatura, & Deus: & certum est, quod distinguuntur: ergo oportet, quod idem eodem modo distinguatur, & conueniat, vel oportet ponere processum in infinitum.

¶ Ad argumentum principale patet, quod natura lapidis de se est hic: & ideo natura lapidis non potest esse in alio, & tamen stat cum hoc, quod natura lapidis non sit de se hic, sed illa in alio, & in alio, quia sunt duæ indefinitæ verificatæ pro diuersis singularibus, tamen sciendum est, quod de virtute sermonis hæc est falsa, natura lapidis est in lapide, sed debet concedi, quod natura lapidis est lapis, tamen de Christo potest concedi, quod natura humana est in Christo, communiter tamen conceditur. Sed si intelligatur, quod natura lapidis verè sit in lapide, tanquam in aliquo quocunque modo distincto est simpliciter falsum. Si autem intelligitur, quod illa natura lapidis est lapis, verum est.

An natura humana sit in Christo.

N V N C restat ostendere quomodo responsiones Ocham minime euacuant rationes Doctoris, & specialiter duas: primas, quæ habentur in principio quæstio. huius distinctionis, licet non ita formaliter. Quarum prima est, quidquid inest alicui ex sua per se ratione, inest ei in quocunque est; ergo si natura hominis de se esset hæc, in quocunque esset natura hominis, illud esset de se hic homo, & sic sequeretur, quod non posset dari homo in communi.

Confutatio responsionū Gul. Ocham ad rationes Scoti.

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. O 4 ¶ Se-

¶ Secunda. Cui de se conuenit vnum oppositum eidem de se repugnat aliud oppositum: ergo si de se natura est vna numero, ex se sibi repugnat multitudo numeralis.

¶ Cum dicit ad primam rationem, quod inesse alicui contingit dupliciter, scilicet realiter, vel secundum prædicationem, &c. Primo modo antecedens est verum, & non secundo modo. Dico, qd hæc responsio videtur fuga, pro cuius intelligentia est aduertendum, qd si natura hominis præter omne opus intellectus collatum sit tantum singularis, ita quod ex natura rei sit de se singularis, & de sua ratione formali sequitur esse impossibile, naturam humanam esse communicabilem pluribus. Cui sit simpliciter impossibile idem numero posse pluribus communicari. Nec valet dicere, quod conceptus in mente fabricatus ab intellectu est communis pluribus, quia quæro, aut ille conceptus est actus intelligendi, aut est vna secunda intentio, aut est vnum idolum fabricatum per intellectum: non primò, quia quæro, aut ille actus intelligendi est de se tantum vnum numero, ergo non potest conuenire pluribus, aut de se non est vnum numero, & tunc erit entitas præter opus intellectus communis pluribus, quod ipse negat. Et præterea posito, quod talis conceptus sit communis pluribus, tunc nulla prædictio esset quidditatiua, vt cum homo prædicatur de inferioribus, pater, quia talis conceptus est omnino extra conceptum fortis: nec conuenit alicui comuni, qd sit de conceptu fortis. Tum etiam, quia cum dico sortes est homo, aut tantum conceptus hominis prædicatur de conceptu fortis, aut conceptus hominis prædicatur de sorte in se si primò tunc vnus conceptus tantum prædicatur de alio, & sic vnus conceptus erit de quidditate alterius, & sic nihil prædicabitur in quid de sorte. Si secundo modo patet, quod non est de quidditate fortis, nec includitur in aliquo pertinente ad quidditatem fortis. Nec valet illa distinctio quam ipse facit de natura humana, scilicet quod potest supponere personaliter, id est pro re extra animam, vel potest supponere simpliciter, scilicet pro conceptu communi: primo modo est tantum de se singularis, & sic non sequitur, quod ubique sit natura humana, sit singularis, quia ipsa sumpta pro conceptu non est singularis. Hæc responsio magis videtur fuga, quia ponendo, quod natura humana pro conceptu sit communis omnibus hominibus, quæro vnde accipitur ista communitas, aut accipitur à parte rei sic, quia intellectus mouetur ab aliqua re extra habente vnitatem minorem vnitatem numeralem, quam in illo priori cognoscit esse indifferentem ad omnia singularia, & de se non magis esse in vno, quam in alio, & ex hoc dicere communiter præter opus intellectus, hoc est indifferentiam ad omnia singularia, aut ista communitas conceptus est ex sola consideratione intellectus, cui nihil ex parte rei correspondet. Si primo modo habetur intentum, quia si natura humana ex natura rei non est de se hæc. Si secundo modo sequuntur inconuenientia primo, quia sicut intellectus fabricat conceptum speciei specialissimæ communem omnibus hominibus, cui nihil ex parte rei correspondet: sic potest fabricare conceptum speciei specialissimæ communem singularibus cuiuscunque alterius speciei, & imponere sibi hoc nomen homo, & sic homo ita verè prædicabit de brunello sicut de sorte. Secundò quæro de illo conceptu vt prius, si de se est singularis, nec accipitur aliquo modo à natura communi, nec præsupponit illam: ergo talis conceptus nullo modo potest dici communis, & communitas esset querenda aliunde. Et quamuis quando homo de pluribus actu præ-

dicatur, dicat vnum conceptum habentem tantum vnitatem numeralem, non posset tamen prædicari de pluribus, nisi acciperetur à natura humana, quæ ex natura rei sit indifferens ad plura singularia, aut ille conceptus de se, & ex natura rei esset communis, ergo datur communitas ex natura rei, quod est contra te. Et præterea ista distinctio de suppositione personali, aut simplici, licet in se sit bona, non est tamen ad propositum, quia quamuis in prædicatione signata communiter prædicatum stet simpliciter, vt cum dico, homo prædicatur de pluribus indiuiduis, quia ly homo stat pro natura vt cognita, cui vt sic tantum conuenit ista secunda intentio, quod est prædicari, vt patet à Doctore in suis vniuersalibus, tamen in prædicatione exercita, vt cum dico, Franciscus est homo, Ioannes est homo, ly homo tantum supponit personaliter. Et tunc quæro, cum dico, Franciscus est homo quid verificatur de ipso Francisco, aut natura humana ex natura rei, aut conceptus fabricatus per intellectum, aut Franciscus tantum de seipso.

Quando homo supponit personam licet.

¶ Si primo modo habetur intentum, quia natura humana verificatur de Francisco, & Ioanne ex natura rei, sic intelligendo, quod illa vt præscindit à singularitate est indifferens ad Franciscum & Ioannem, & nata est esse de quidditate vtriusque, licet vt facta propria Francisco, quando scilicet est contracta ad Franciscum per singularitatem actu non conueniat Ioanni.

¶ Si secundo modo, sequitur, quod ille conceptus prædicabitur tantum extrinsecè de Francisco, patet, quia ille conceptus subiectiuè erit in intellectu, & tunc in ista propositione. Franciscus est homo, prædicatum erit totaliter extra rationem hominis, & ipse concedit, quod quando prædicatur superius de inferiori in quid, quod tale superius non erit de quidditate inferioris, vt cum homo prædicatur de sorte, & tunc sequitur absurdum, quod nulla erit prædictio quidditatiua, & in quid, nisi tantum voluntaria, patet, quia ex quo conceptus hominis non dicit præcisè ipsum sortem, cum dicat ipsum esse commune sorti, nec sit de essentia sortis, vt ipse concedit, nec accipitur ab aliquo, quod est de essentia sortis, quia quæro à quo accipitur, aut à materia, aut à forma, aut à constituto, non primò, quia si detur singulare indiuisibile, in quo non sit pars & pars, tunc non potest accipi ab aliqua parte, quæ sit de quidditate, vt cum dico, hæc albedo est albedo, & similiter de illis partibus quærendum esset, aut ab illis vt tantum singularibus accipitur conceptus dictus in quid communis singularibus hominis, ita videtur, quod ille idem possit accipi à partibus singularium alterius speciei, & sic idem conceptus specificus poterit prædicari de singularibus alterius speciei. Si verò accipitur ab ipso singulari constituto ex partibus, aut tantum est singularis, aut communis: si primò tunc tantum prædicabitur de illo singulari, si secundò non est maior ratio, quod accipiat à sorte, quam à brunello. Et præterea, cum dico, Franciscus est homo, Ioannes est homo, si homo prædicatur in quid de Francisco, & Ioanne prædicatione exercita, oportet, quod verè aliquid verificetur de homine, quod sit de quidditate illius, quæro tunc quid verificatur non conceptus vt ipse concedit, non Franciscus, quia tunc esset prædictio eiusdem de seipso: oportet ergo dicere, quod ideo prædicatur in quid, quia talis conceptus accipitur à natura humana, quæ est simpliciter indifferens ad alia singularia naturæ humanæ, & nata esse de quidditate omnium, licet vt facta propria actu sit de quidditate singularis cuius est. Et si nihil sic ita respondet in re, quod sit de quidditate singula-

ris,

Nota & b.

ris, nulla erit differentia prædicationis in quid, siue in quale essentialia, vel accidentale, nisi tantum voluntaria, patet, cum enim dico Franciscus est albus, quæro, quare album non prædicatur in quid de Franciscus, cum res non prædicetur secundum ipsos, sed conceptus, vel dictio, vel vox, non curo pronunc, & tunc quæro, quare ille conceptus non prædicatur in quid, dices quia albedo nullo modo potest esse de quidditate sortis, & tunc habeo propositum, scilicet quod ideo conceptus albi non prædicatur in quid de sorte, quia albedo ex parte rei non est de quidditate sortis, ergo ex opposito, si conceptus hominis prædicatur in quid de sorte, & Franciscus, & non de brunello, hoc erit tantum ex parte rei, quia ille conceptus dicitur verè prædicari in quid tantum de singularibus hominis, quia accipitur ab aliqua re, quæ præcisè nata est esse de quidditate singularium.

Quare conceptus albi non prædicatur in quid.

Nota & bene.

¶ Ex his etiam patet, quod si conceptus hominis communis accipitur, vel pro secunda intentione, vel pro idolo fabricato, qui prædicatur in quid tantum de singularibus hominis, nisi talis communitas, vel prædicatio in quid accipitur ab aliquo ex natura rei, quod natum sit esse indifferens præcisè ad talia singularia, & similiter natum sit esse præcisè de quidditate illorum, patet, quod tales conceptus tantum erunt voluntarii.

¶ Ex his etiam patet, quod non tantum responsio principalis ad primam rationem Doct. non soluit illam, sed & sequentiæ in illa responsionem, vel sunt tantum voluntariè dicta, vel saltem impropria, nec oportet singillatim improbare omnia dicta in ista responsione, cum ex his, quæ dixi, manifestè apparet improbatio.

A D responsionem secundi argumenti principalis cum dicit, concedendo, quod tui convenit de se vnum oppositorum ei de se repugnat aliud oppositum, & ideo quia natura de se est hic secundum quod natura supponit personaliter, ideo concedo vniuniformiter, quod naturæ repugnet multitudo numeralis hoc est naturæ, repugnat esse in alio, & naturæ repugnat esse in multis, &c. licet hæc responsio eodem modo posset improbari, sicut & prima responsio ad primam rationem est improbat, adhuc tamen huic responsioni obsto specialibus rationibus. Doct. enim iste duo in ista responsione, primum, quod natura humana præter omne opus intellectus de se est tantum hæc, & est impossibile simpliciter esse indifferens ad plura singularia. Secundum, quod natura humana, quæ de se non est hæc, sed communis pluribus accipitur tantum pro conceptu mentis, qui ut sic supponit simpliciter, & nullo modo personaliter. Arguo specialiter contra hoc, & probō, quod secundum simpliciter repugnat primo. Et quæro, aut natura humana accepta pro conceptu in mente est tantum vna numero, aut est communis, aut est de facto plura numero, aliud non potest dari, si tantum vna numero: ergo vnum numero tantum prædicabitur de pluribus differentibus numero. Si dicatur hoc non esse inconueniens in prædicatione signata, sed bene in prædicatione exercita, tunc arguo sic. Franciscus est homo. Ioannes est homo, iste sunt prædicationes exercitæ, quæro tunc, aut vnus, & idem conceptus numero exercitæ prædicatur de Franciscus, & Ioanne, & tunc idem conceptus numero prædicatione exercita prædicatur de pluribus numero differentibus, quod est inconueniens. Et præterea ille conceptus qui prædicatur exercitæ de Franciscus, & Ioanne in quid, aut est formaliter in intellectu, aut formaliter in Franciscus, & Ioanne, non secundò, quia tunc idem accidentis numero esset formaliter in pluribus subiectis,

Natura humana de se est tantum hæc.

Quæ sunt prædicationes exercitæ.

quod non est possibile, non primò, quia tunc quæro quid verificatur in quid de Franciscus, & Ioanne, non ille conceptus, ut patet, non natura communis Franciscus & Ioanne, cum hoc simpliciter neges. Si dicatur, quod cum dico Franciscus est homo prædicatione exercita, ly homo tantum supponit personaliter, puta pro Franciscus, sequitur tunc, quod cum dico, Franciscus est homo quidditatiuè, quod hæc prædicatio exercita erit tantum eiusdem de seipso, & sic omnis prædicatio exercita in quid erit tantum eiusdem de seipso, quod non est intelligibile. Si verò conceptus hominis ut prædicatur de Franciscus, & Ioanne prædicatione exercita, sit alius & alius, ita quod vnus prædicetur de Franciscus, & alius de Ioanne. Contra, quia tunc nullus conceptus communis posset prædicari exercitæ de pluribus differentibus numero, & sic omnis propositio quidditatiua esset singularis tam ex parte subiecti, quam ex parte prædicati, loquendo de singularibus eiusdem speciei, vel alterius. Tum etiam, quia cum dico, Franciscus est homo, aut ille conceptus hominis est tantum natus verificari de Franciscus, aut etiam de Franciscus & Ioanne, & econtra. Si primò tunc expressè patet, quod conceptus qui prædicatur de Franciscus, nullo modo erit indifferens ad Franciscum, & Ioannem. Si secundò tunc conceptus dictus de Franciscus in quid, ita de Ioanne verificabitur in quid, sicut de Franciscus, quod videtur inconueniens, ponendo illum conceptum singularem, quia tunc sequeretur, quod vna propositio non differret ab alia, cum habeant simpliciter idem prædicatum numero dictum in quid, & præcipue hoc est impossibile in creaturis. Si verò conceptus hominis ut prædicatur in quid de Franciscus, & Ioanne sit communis. Tunc quæro à quo habet, quod sit communis: aut enim abstrahitur immediatè à Franciscus, & Ioanne, & sic de aliis, aut immediatè abstrahitur à conceptu Franciscus, & a conceptu Ioannis, & sic de aliis conceptibus. Si primò, tunc talis conceptus non est magis abstrahibilis à Franciscus, & Ioanne, quam à Franciscus, & brunello, ut magis infra patebit. Si secundò, tunc sequitur, quod ille conceptus non esset magis abstrahibilis à conceptibus Franciscus, & Ioannis, quam à conceptibus Franciscus, & Brunelli, quod est inconueniens. Et ultra sequitur processus in infinitum, quia quæro de conceptu hominis qui prædicatur de Franciscus, an aliquid possit prædicari in quid de ipso, & similiter de conceptu Ioannis, & tunc quæretur ut prius, aut ille conceptus qui prædicatur in quid de illis duobus conceptibus est tantum vnus numero, aut alius, & alius numero, & arguitur ut prius, aut est communis, & tunc quæro de illo communi, à quibus conceptibus abstrahitur, & sic erit processus in infinitum in conceptibus quidditatiuis, quod est contra Aristot. secundo posteriorum, hoc tamen inconueniens non contingit, ponendo aliquid ex natura rei esse indifferens ad plura, & esse de quidditate illorum.

Quando homo supponat personaliter.

¶ Præterea vnitas specifica, & multitudo numeralis non opponuntur, quia cum vnitate specifica stat pluralitas indiuiduorum. Et tunc quæro, cum qua vnitate specifica stat pluralitas indiuiduorum, quæ indiuidua habent esse præter omne opus intellectus, aut stat cum vnitate specifica ex natura rei, & habetur propositum, aut tantum cum vnitate specifica, non ex natura rei, sed ex fabricatione intellectus: & tunc multitudo numeralis indiuiduorum naturæ hominis specifica, ita poterit fieri cum vnitate specifica naturæ æqui, sicut cum natura specifica hominis, cum hæc vnitas specifica sit ex sola fabricatione intellectus, & voluntaria. Ex his ergo

Vnitas specifica, & multitudo numeralis non opponuntur.

ergo patet responsionem ad rationem Doct. minime illam euacuare. Et ad illa, quæ dicit in littera, respondendo ad illam rationem, respondendo ad hanc instantiam naturæ non repugnat prædicari de multis: ergo naturæ non repugnat esse in multis: antecedens est distinguendum, eo quod subiectum potest supponere personaliter, & sic est simpliciter falsum, quia quælibet singularis est falsa. Si isti naturæ non repugnat, & illi naturæ non repugnat, &c. vel potest subiectum supponere simpliciter, patet responsio ex superius declaratis, nec circa hoc oportet aliter insistere.

A D tertiam responsionem. Cum dicit, quod obiectum intellectus non est vniuersale, & illud, quod mouet primò intellectum est tantum singulare, vt alibi iste nititur probare, videlicet in quolibet. & dist. 3. primi. Contra hanc responsionem, instatur multipliciter. Et primò, quia Aristot. secundum de anima facit differentiam inter intellectum, & sensum, & vult, quod sensus sit singularium, intellectus verò sit vniuersalium, id est quod sensus nihil sentit sub ratione vniuersali, intellectus verò potest intelligere multa sub ratione vniuersali: ergo aliquod obiectum intellectus erit vniuersale remotum ex natura rei, probatur ista consequentia, tu dicis, quod tantum primò intelligit singulare, sit illud singulare Franciscus, aut primò intelligit illud sub ratione singularis, aut vniuersalis. Si primò, quæro an possit intelligere ipsum sub ratione vniuersali. Si non, ergo nihil potest intelligere sub ratione vniuersali. Si sic, ergo idem intelligitur sub duabus rationibus oppositis, scilicet singularitatis & vniuersalitatis, quod est impossibile, vt Doctor ostendit in primo, dist. 3. q. 6. Tum etiam, quia cum intelligit Franciscus sub ratione vniuersali, siue sub ratione communi, quæro quid sit illud commune, sub quo intelligit Franciscus, aut est aliquid ex natura rei, & habetur propositum, aut est tantum conceptus in anima, tunc sic, ille conceptus in anima, aut est aliquid ex natura rei, & est communis, & habetur intentum, quod detur commune ex natura rei, aut est singularis ex natura rei, & tunc intelligere Franciscum sub illo conceptu est ipsum intelligere sub ratione singulari, aut ille conceptus est communis, & non ex natura rei, tunc quæro illa communitas, aut accipitur ab aliquo ex natura rei, cui non repugnat esse in multis ex natura rei, & habetur intentum, aut ab aliquo singulari, vel ab aliquibus, & tunc talis conceptus, ita potest abstrahi à Francisco, & à Brunello, aut est merè ex sola fabricatione intellectus, & tunc intellectus posset facere conceptum communem specificum speciei specialissimæ, etiam respectu eorum quæ sub diuersis generibus continentur.

Præterea si Franciscus intelligitur sub ratione vniuersali, quæro ad quid terminatur talis intellectio, aut ad Franciscum præcisè sub ratione propriæ singularitatis, aut ad naturam in Francisco priorè singularitatis, aut ad conceptum præcisè. Si primò, ergo non potest intelligi sub ratione vniuersali. Si secundò, habetur propositum. Si tertio, ergo nullo singulare hominis existente stante illo conceptu, potest Franciscus intelligi sub ratione vniuersali, & tunc quæro a quo causatur talis cognitio non à tali conceptu, cum sit tantum ens rationis, secundum ipsum, non à specie intelligibili, cum illa non sit representatiua entis rationis in ratione obiecti, & sic singulare non existente, nihil sub ratione vniuersali posset intelligi, cuius oppositum patet ab Aristot. 7. metaph. h. tex. commen. 3. vbi sic habetur. Horum autem non est diffinitio, sed cum intelligentia, aut sensu cognoscuntur, hoc est, cum actu videtur,

& loquitur de singularibus. Sequitur. Abeuntes verò ex actu non palam, utrum quidem sunt, aut non sunt, sed semper dicuntur, & cognoscuntur vniuersalis ratione, hæc ille. Mirum etiam videtur, quod iste velit, quod ens reale, vt cognoscitur sub ratione vniuersali, quod merè cognoscatur sub aliquo, quod sibi, & cuilibet sibi intrinseco formaliter repugnat, quia talis conceptus vniuersalis repugnat singulari sub ratione singularitatis, & cuilibet intrinseco, si illud intrinsecum non sit nisi tantum singulare.

TERTIO principaliter arguo, quia si non detur obiectum intellectus aliquid commune ex natura rei, tunc sequitur, quod vniuersalia non prius sunt nota nobis, quod est contra philosophum primo physic. tex. commen. 3. Sunt, inquit, primum nobis manifesta, & certa confusa magis: posterius autem fiunt ex hijs nota elementa, vt principia nobis diuidentibus, hæc & tex. 4. Vnde, inquit, ex vniuersalibus in singularia oportet præcedere, totum enim secundum sensum notius est vniuersale autem totum quoddam est: multa enim comprehendit, vt partes vniuersales: hæc ille, & patet expressè ex littera Arist. quomodo de vniuersali loquitur. Et expressius Commentator ibi, causa inquit, propter quam fuit necesse, vt demonstrationis huius scientiæ fuerint signa, & est ira de notioribus apud nos ad latètius: oportet etiam nos procedere in doctrina de rebus vniuersalibus ad particulares, & intendit per vniuersalia vniuersalissima, quæ possunt inueniri in istis rebus rerum naturalium, quoniam quanto magis vniuersale fuerit communius, tanto magis continebit. Et ex hoc sermone declaratur, quod intentio huius libri est loqui de rebus vniuersalibus communibus quoniam, quæ constituntur per naturam. Et parum infra. Oportet, inquit, procedere de illo, quod est magis commune ad illud, quod est magis proprium, quia illud, quod est magis commune est notius: quemadmodum via demonstrationis in hac scientia per hanc causam, necesse fuit ire de posterioribus ad priora, incipit dare causam, propter quam fuit necesse, vt vniuersale intelligibile vniuersaliter sit notius particulari, quod est sub illo: hæc ille. Patet enim ex ista littera, qualiter expressè vult ipsum vniuersale, id est naturam communem prius intelligi, nisi textus Aristot. & sui Commen. extorqueatur: nec oportet fugere, quod loquatur ibi de composito ex partibus tantum, quod prius cognoscitur confusè, quam partes, cum expressè loquatur de vniuersali, immò facit specialem differentiam inter vniuersale, & ipsum indiuiduum compositum, vt supra patet commen. 4. Res, inquit, vniuersales sunt notiores apud intellectum, quam particulares, scilicet species, quia vniuersale assimilatur indiuiduo composito, & compositum est notius apud sensum, & parum infra. Vniuersalia sunt notiora apud intellectum, quam propria, vniuersale enim est aliquid vniuersum, cum contineat multa, & parum infra. Et cum declarat, inquit, quod vniuersale assimilatur vniuerso composito demonstrato dedit modum similitudinis, & dixit vniuersum enim continet multas sicut partes: vniuersale enim continet multas species, quæ sunt sub eo, & sunt partes rerum compositarum indiuidualium: patet ergo, quomodo intellectus intelligit vniuersale, accipiendo ipsum vniuersale non pro conceptu in mente, siue pro quodam idolo voluntariè fabricato, sed pro communi ex natura rei, primò enim intellectus intelligit hominem in communi, & hæc est mens expressè Aristot. primo physicorum, tex. commen. 3. vbi comparat diffinitionem, & diffinitionem ad compositum respectu partium

Quomodo
sensus sit sin-
gularium,
& intelle-
ctus vniuer-
salium.

Nota & be-
ne.

Vniuersale
cui simile-
tur.

Singularium
non est diffi-
nitio.

partium componentium. Sustinet, inquit, idem quemadmodum hæc & nomina ad rationem, idest diffinitum ad diffinitionem: totum enim quodammodo, & indistinctè significat, ut puta circulus diffinitio, aut ipsius diuidit in singularia: hæc ille, & Commentator commento 5. exponendo Aristot. secundum suam translationem, sunt, inquit, tres modi compositionis, scilicet compositio speciei ex suis causis, & compositio generis ex speciebus, & vtrique istarum compositionum est notior apud intellectum, quam partes, tertia autem compositio est compositio indiuidui ex suis partibus, quæ sunt secundum sui qualitatem: & ista compositio est notior apud sensum, quam partes: hæc ille. Et ideo Aristot. per exemplum ostendit, quod vniuersale prius cognoscatur ab intellectu nostro supra tex. 5. Pueri, inquit, primum appellant omnes viros patres, & feminas matres, posterius autem determinant horum vnumquodque, hæc ille, & secundum aliam translationem, quæ est Commentator, & puer existimat in principio omnem virum, quem videt esse partem eius, & omnem mulierem quam videt matrem eius, deinde in postremo distinguit, & determinat vtrumque, hæc ibi. Hic autem tex. non potest exponi nisi de communi, unde Commentator ad litteram sic dicit, & cum declarauit, supple Aristot. quod commune est notius apud nos proprio, quemadmodum compositum est notius simplicibus suis, dedit testimonium super hoc, & dixit & puer existimat, &c. idest signum eius, quod commune est notius apud nos naturaliter, quam proprium est, quia videmus comprehensionem communem præcedere tempore in infantibus propriam comprehensionem. Infans enim in principio comprehensionis existimat omnem virum esse patrem, & omnem mulierem esse matrem, & cum vigoret intellectus suus cognoscit patrem inter ceteros viros, & matrem inter ceteras mulieres, hæc ille. Ex hiis auctoritatibus, & multis aliis tam philosophi, quam Commen. quæ possent adduci, patet expressè, quomodo apud intellectum vniuersale sit prius notum, & quomodo loquantur de vniuersali ex natura rei, cui nata est applicari secunda intentio vniuersalis, & non loquuntur primò de ipso conceptu, siue idolo voluntariè fabricato, non enim pueri, cum iudicant omnes viros patres, cognoscunt tunc per intellectum ipsum singulare sub ratione singularis, sed quoddam commune, quod commune non ponitur conceptus communis, sic ad libitum fabricatus, sed cognoscunt commune ex natura rei. Multæ aliæ rationes possent addi, quas ne prolixior videar omitto.

Ad responsionem quarti argumēti, quod erat de vnitate minori vnitate numerali, cum dicit, quod nulla est vnitas naturæ existentis in isto lapide, quæ primò sit istius lapidis, distinguendo tamen de vnitate, primò secundum quod denominat præcisè aliquod vnum, & non plura, nec vnum in comparatione ad aliud distinctum realiter, & sic omnis vnitas realis est numeralis. Secundò secundum quod denominat plura, vel vnum in comparatione ad aliud distinctum realiter, & isto modo vnitas specifica denominat ipsum Sortem, & Platonē, & vnitas generis denominat istum hominem, & istum asinum, non aliquod quocunque modo distinctum ab ipsis indiuiduis, sed denominat immediate ipsa indiuidua. Quamuis hæc responsio parum, vel nihil variet à responsionibus, quas dedit ad primas tres rationes, ideo facilius improbari potest ex hiis, quæ supra dixi, videtur tamen valde absurdum, quod Franciscus, & Brunellus sint idem genera, ita quod vnitas generica dicatur de illis, & non habeant aliquam con-

uenientiam ex natura rei, secundum quam magis dicantur vnum genere, quam Franciscus: & hæc albedo, quæ ponuntur simpliciter diuersa genere, nisi dicatur, quod Franciscus, & Brunellus magis conueniunt in conceptu fabricato, &c. Sed hoc patet expressè falsum. Tum quia talis conuenientia esset tantum per aliquod accidens commune eis, immò tantum per accidens rationis. Tum quia idem conceptus posset fabricari respectu Francisci, & albedinis, & sic Franciscus, & albedo ita essent idem genere sicut Franciscus, & Brunellus. Si dicatur, quod intellectus non potest fabricare conceptum genericum respectu Francisci, & albedinis, quia non sunt nata conuenire in aliquo genere, & tunc quæro, quare Franciscus, & Brunellus magis conueniunt in genere, oportet dicere, quod quia realiter Franciscus, & Brunellus conueniunt in aliquo ex natura rei, quod est commune eis, secundum quod dicuntur esse in genere, & quia Franciscus, & albedo non habent, aliquod commune ex natura rei à quo accipi possit ratio generis, ideo non dicuntur conuenire in aliquo genere.

N V N C iste Doct. quærit soluere rationes speciales Doct. quas facit probando, quod detur vnitas ex natura rei minor vnitate numerali, patet, quod humanitas ex natura rei dicitur vnitate minore vnitate numerali, quæ vnitas minor necesse est, quod sit vnitas alicuius communis. Cum ergo dicitur ad primam rationem fundatam super auctoritate philosophi. 10. metaph. tex. comen. 7. quod in omni genere est vnum primum, &c. dicit, quod auctoritas debet sic intelligi, quod in omni genere est aliquid, quod est mensura omnium aliorum specie distinctorum, & isto modo sunt plura, quorum quodlibet est mensura omnium aliorum specie distinctorum, & quodlibet illorum est vnum vnitate numerali, &c. Ista expositio videtur extorquere tex. Aristot. qui expressè vult, quod vnitas specifica, siue natura vna vnitate specifica sit verè mensura perfectionis omnium contentorum in illo genere, ut patet intuitu tex. Aristot. & commentum sui Comen. Et quod vnum numero, puta in genere animalis, non dicatur mensura aliarum specierum, nisi secundum rationem communem ex natura rei, sic deduco, & accipio Franciscum, aut enim Franciscus est præcisè mensura aliarum specierum, aut quodlibet indiuiduum per se sumptum, non primò, cum non sit maior ratio de vno, quam de alio. Si secundò, tunc sic, aut cuilibet competit esse mensura per se, aut per accidens non per accidens, patet, quia tunc & mensurata essent per accidens. Si per se. Tunc habeo intentum, quia quod conuenit pluribus indiuiduis conuenit per rationem alicuius communis, ut patet primo posteriorum, ubi vult, quod si aliqua passio conuenit pluribus, quod conueniat eis per rationem alicuius communis, cui primò conuenit. Et tunc quæro de ratione illa communi, aut est realis, & tunc habetur intentum, aut est conceptus fabricatus tantum per intellectum, & tunc in genere non erit mensura ex natura rei, quod est contra philosophum, ubi supra. Et ultra, mensura ista posita ab Aristot. ex natura rei est notior, & perfectior ipso mensurato, sed conceptus rationis non potest dici perfectior, & notior ex sua ratione.

¶ Secundò arguo sic. Si quodlibet indiuiduum hominis est realiter mensura aliarum specierum animalis, quæro an sit mensura in quantum actu existens, & in quantum præcisè vnum numero, aut in quantum includit naturam aliquo modo priorem singularitate. Si primò, ergo mensura erit tantum per accidens, cum accadat sibi existere, & ultra talis mensura erit continuè variabilis, secundum quod aliud,

*Confutatio
responsionū
Ocham ad
illa, quibus
Doct. probat
falsitatem
consequētis.*

*Quomodo
sit intelligē-
da auctori-
tas Arist.*

*Mensura
quomodo sit
perfectior
mensurato.*

*Tres modi
compositionis-*

*Commune
est notius
proprio.*

*Quomodo
vniuersale
sit prius no-
tum.*

*Confutatio
responsionis
ad quartum
argumētū
Sortis.*

*Primo post.
contex. p.*

aliud, & aliud indiuiduum hominis succedit. Et ideo ultra habebitur determinata mensura in genere animalis propter variationem indiuiduorum, & sic nihil essentialiter, & per se, ut ly per se accipitur primo posteriorum erit mensura in aliquo genere, quæ omnia videntur absurda apud Aristot. Si secundum modo quodlibet indiuiduum hominis supplere mensurat secundum aliquam naturam priorem singularitatem habetur intentum, quia illa ex natura rei habebit unitatem minorem unitate numerali.

*Ens rationis
non est per se
aliud aliud.*

¶ Tertio arguo sic: predicamenta ut posita ab Aristot. aut sunt necessaria, perpetua, & incorruptibilia, aut sunt tantum contingentia, non secundum modo, quia illa, quæ per se ponuntur in genere non videntur continere variari, cum per se non ponantur in genere, in quantum actu existunt, sed ut abstractunt ab existentia. Si primo modo habetur intentum, quia tunc quæro, aut ponuntur tantum per opus intellectus, & sic nulla erit mensura ex natura rei, nec aliquid habens rationem mensuræ, vel mensurati, cum vnum ens rationis non sit perfectius alio modo mensura, quæ ponitur hic ab Aristot. essentialiter perfectior mensurato. Aut ponuntur habere esse propter opus intellectus, & tunc si quodlibet indiuiduum hominis erit per se mensura aliarum specierum, hoc erit per rationem alicuius communis ex natura rei inclusi in quolibet eorum.

*Effectus non
possunt depen-
dere à dua-
bus causis.*

¶ Quarto principaliter, & efficacius arguo, præsupponendo aliquam. Primo, quod mensuratum in proposito essentialiter dependet à mensura, quia inter mensuratum perfectionaliter, & mensuram perfectionalem ex natura rei semper est ordo essentialis, scilicet imperfectioris essentialiter ad perfectius essentialiter, hinc est, quod Aristot. vult in tertio metaph. tex. comm. 11. quod in indiuiduis vnius speciei non sit ordo essentialis, sic quod dicatur vnum essentialiter perfectius alio. In indiuiduis, inquit, non est hoc prius, & illud posterius, amplius vbi hoc quidem melius, illud verò vilius semper quidem est melius prius, hæc ille. Secundum suppono, quod est simpliciter impossibile in quocunque genere, aliquid idem simul dependere essentialiter ad plura, quorum quodlibet sit totalis terminus dependentiæ, patet, quia idem effectus numero non potest dependere à duabus causis effectiuis totalibus, nec à duabus materiis totalibus, nec ordinari ad duos fines ultimos, ut euidenter deducit Doct. in primo, dist. 2. par. 1. nec aliquod imperfectum potest dependere eque primò à duobus eque perfectis, quia posito vno dependeret ab illo, ut mensuratum à mensura, & alio circumscripto non dependeret in ratione mensurati, cum eius mensura esset circumscripta, & sic simul dependeret, & non dependeret. Hijs præmissis infero propositum, si quodlibet indiuiduum hominis per se sumptum sit realiter mensura perfectionalis perfecte aliarum specierum, sequitur, quod idem numero per se, & primò poterit esse mensuratum perfectionaliter à centum mensuris æque perfectis, & sic essentialiter dependere à centum mensuris æque perfectis, & sic posita vna mensura perfecta ponitur, & mensuratum, & alia circumscripta non erit mensuratum, & sic idem simul erit, & non erit. Multæ aliæ rationes possent adduci pro opi. Aristot. quod ipse intelligat in vnoquoque genere tantum de mensura habere ex natura rei unitatem minorem unitate numerali, loquendo de mensura primo, & per se, sed iste rationes pronunciant. Et quod addit iste exponendo propositionem philosophi, quod philosophus principaliter loquitur de illis, quæ sunt eiusdem speciei, & de illis, quæ habent indiuidua, quorum aliqua sunt maiora, & aliqua minora, & vult, quod illud,

quod est maius alijs sit mensura aliorum, non tamen omnium indiuiduorum illius speciei, sed tantum illorum, quæ non sunt ita parua, &c. Sed ista expositio est ita expresse contra intentionem Aristot. & Comment. & verba ipsius, ut patet iuenti textui Aristot. quod non oportet eam aliter improbare.

¶ Ad secundam responsionem, quæ dat ad secundam rationem Doct. Cum dicit, quod in specie athomâ non fit comparatio, sed propter hoc solū fit comparatio, quia plura indiuidua eiusdem speciei possunt facere vnum indiuiduum, & ideo vbi multa indistincta loco, & subiecto possunt facere vnum, ibi ponenda est talis comparatio, & non alibi, & sic dicitur hoc album esse albius albo, quia habet plures partes albedinis in eodem subiecto primo.

*Confutatio
responsionis
Gul. Ockham
ad rationem
Doct.*

¶ Contra quam expositionem dico primò hoc esse contra tex. Aristot. ut patet 7. physicorum. tex. comment. 29. dico, inquit, sicut calor habet diuisionem, non ergo comparabile est secundum hoc, ut vtrum coloratum magis sit albius, quàm nigrum, hoc enim non comparatum secundum aliquem colorem, sed in quantum est color, sed secundum albedinem, hæc ille. Et Comment. comment. 29. quoniam inquit color non coniungitur cum colore, secundum quod est color, quoniam color diuiditur per differentias attributas colori diuissas, & iste differentiarum sunt diuersæ secundum formas, & subiectum, nisi comparatio cadat inter illa duo in eadem specie coloris, quoniam in istis potest esse comparatio, & confutatio, verbi gratia, in duobus albis, quoniam possibile est dicere alterum esse albius reliquo, aut similiter, hæc ille. Ex quo patet expresse, quod ista comparatio sit inter aliqua duo, quæ conueniunt in aliqua natura specifica, secundum quam comparantur ad inuicem magis, vel minus participando.

¶ Præterea ratione in isto contra hanc expōnem, quia non sufficit dicere, hoc est albius illo, quia habet plures partes albedinis, nisi vtrūque conueniat in albedine, participando eā plus, & minus. Si enim dicimus a. est albius b. certum est, quod a. & b. conueniunt in albedine, licet a. plus, & b. minus, & tunc quæro in qua albedine conueniunt, non in albedine singulari, quia tunc duo singularia participant vnum, & idem singulare secundum magis, & minus. Sequitur ergo, quod si realiter comparantur in albedine, & non in albedine singulari, cum ibi nulla sit comparatio, quod erit albedo ex natura rei, habens unitatem specificam, & minorem unitate numerali.

¶ Præterea quæro, cur Aristot. præmisit vbi supra, quod quia in genere latent æquiuocationes, ideo in genere non fit comparatio, aut vult Aristot. quod in genere lateant æquiuocationes ex natura rei, aut tantum per opus intellectus, non secundum, ut patet, quia in cōceptu generico non sunt huiusmodi æquiuocationes, cum æqualiter dicatur de omnibus speciebus. Si primo modo quæro, quomodo sunt æquiuocationes ex natura rei, aut hoc ideo est, quia vnum indiuiduum essentialiter est perfectius alio, aut quia in genere sunt plures naturæ specificæ, inter quas est ordo essentialis, ita quod vna est essentialiter perfectior alia. Si primò, ergo sequitur, quod in indiuiduo tantum fiat comparatio, cum Aristot. velit, vbi supra, quod in genere non sint comparationes propter rationem superius dictam, sed inter aliqua, inter quæ non est ordo essentialis, cuiusmodi sunt indiuidua eiusdem speciei, ut patet tertio metaph. tex. comment. 11. modo vnum indiuiduum non potest esse ratio formalis, quare duo indiuidua ex natura rei comparentur ad inuicem secundum magis, & minus, vel secundum similiter se habere,

*In genere
non fit com-
paratio.*

habere, oportet ergo dicere, quod in natura, in qua conueniunt indiuidua eiusdem speciei fiat talis comparatio ex natura rei, aliter nec ad motem Aristot. nec sui Commen. concluderet propositum.

¶ Præterea. Si comparatio ex hoc solo dicitur fieri, puta in albedine, quia vnum indiuiduum albedinis habet plures partes, & ideo albius, ita sequeretur, quod posset fieri comparatio in genere, quia bene vnum coloratum potest habere plures partes coloris, & sic vnum erit magis coloratum quam aliud: oportet ergo assignare differentiam, quare primum conceditur, scilicet, quod habens plures partes albedinis sit albius, & secundum negatur, scilicet quod habens plures partes coloris sit coloratus, nulla ratio differentie assignari potest, nisi quia duo alba ex natura rei, nata sunt conuenire in albedine habente unitatem minorem unitate numerali, in cuius indiuiduis non potest esse ordo essentialis, cum albedo essentialiter ita perfecte sit in vno, sicut in alio, in qua tamen dantur gradus perfectionales non specifici, secundum quos vnum magis dicitur album alio, & sic patet quomodo responsio ad rationem Doct. nihil concludit.

*Improbatio
responsionis
Ocham ad
tertium ar-
gumentum
Scoti.*

¶ Ad responsionem tertie rationis, quæ erat de fundamento similitudinis, & æqualitatis, &c. Cui dicitur, quod ponendo similitudinem relationem distinctam realiter ab extremis, quod sunt hic duæ similitudines habentes duo fundamenta realia, quorum vterque est vnum numero, & ideo illud vnum non est ratio similitudinis fundandi eiusdem ad se, sed est ratio similitudinis fundandi ad aliud. Dico, quod hæc responsio nullo modo stare potest, nec est ad mentem Arist. & accipio duo alba, quæ naturaliter fundant duas similitudines, & quæro tunc de ratione formali fundandi similitudinem, videlicet, quæro quid sit illud in duobus albis propter quod vnum realiter dicitur simile alteri. Si dicatur ut dicitur, quod album a. est ratio fundandi similitudinem ad aliud, puta ad b. & album b. est ratio fundandi similitudinem ad a. & tunc quæro, quare magis a. est ratio fundandi similitudinem ad b. quam ad aliud coloris, puta ad rubeum, nulla videtur posse assignari ratio, nisi quia album a. realiter conuenit in aliquo, secundum quod dicitur simile albo b. & illud tale non potest esse, nisi unitas specifica albedinis, in qua a. & b. naturaliter conueniunt. Si enim Arist. vult, quod similitudo fundetur super vno, quod sit ratio, quod a. & b. realiter sint similia, illud vnum non potest assignari pro vno numero, sed pro vno habente unitatem specificam ex natura rei, aliter non dicerentur similes ex natura rei.

¶ Præterea, quod ex se est tale, quod est simpliciter ratio distinguendi vnum ab altero, nullo modo est ratio fundandi similitudinem, patet ista, quia quod est ratio fundandi similitudinem ad aliud est ratio conuenientie illorum ad inuicem, sed quodlibet singulare est simpliciter ratio distinguendi à quolibet alio singulari, ut patet: ergo nullum singulare ut huiusmodi est ratio realis conuenientie inter se, & aliud singulare, nec etiam inter quæcunque alia singularia: ergo nullum singulare est ratio fundandi similitudinem: dicere ergo, quod singulare a. est ratio fundandi similitudinem ad singulare b. est dicere, quod illud est præcisè ratio distinguendi vnum ab altero, & sit ratio realis conuenientie illorum ad inuicem, quod non est intelligibile.

*Quomodo
singulare di-
cat in dimi-
sionem.*

¶ Præterea, quodlibet singulare dicit in diuisionem à se, & diuisionem à quolibet alio, quod non est ipsum: tunc quæro, si a. est indiuisum à se numeraliter, & diuisum à quolibet alio, ita quod sit præcisè ratio singularitatis negatio diuisionis à se, & negatio identitatis à quolibet alio, ut multi ponunt,

aut ratio singularitatis sit quædam entitas positiua, quæ est simpliciter ratio distinguendi numeraliter vnum ab altero: tunc quæro, cum a. est simile b. quid sit ratio fundandi similitudinem in a. ad ipsum b. si dicis, quod est ipsum singulare, puta a. quæro, secundum quam rationem, aut sub illa ratione, quæ est indiuisum à se, & diuisum à quolibet alio, & tunc duplex negatio erit ratio fundandi similitudinem, & ultra illud, quod nullo modo est ratio conueniendi esset ratio fundandi similitudinem, quæ sunt absurda, aut a. est ratio fundandi similitudinem, in quantum est quid positiuum, quod est simpliciter ratio constituendi aliquid in esse indiuiduali, & distinguendi illud à quolibet alio, quod non est ipsum: & tunc illud, quod est magis ratio fundandi dissimilitudinem erit ratio fundandi similitudinem: nam ut est ratio simpliciter distinguendi vnum ab altero videtur ratio fundandi dissimilitudinem, & disconuenientiam, ut etiam patet per Aristot. quinto metaphysicorum. tex. comen. 20. ubi vult, quod simile fundetur super vnum, supple, quod est ratio conueniendi plura ad inuicem, & dissimilitudo fundetur super plura, quæ sunt ratio disconueniendi ad inuicem, aut a. est ratio fundandi similitudinem ad b. ut includit aliquid ex natura rei, quod est simpliciter ratio conueniendi a. cum b. tunc habetur propositum, quia illud tale erit vnum ex natura rei habens unitatem minorem unitate numerali. Et quod dicit iste, quod illa est intentio Arist. scilicet simile fundetur super vno numero modo præexposito, quia postquam dixit. Quomodo simile idem, & æquale dicuntur secundum vnum, postea subdit. Vnum, aut numero principium & metrum: ergo non intelligit de aliqua unitate alicuius, quod non est vnum numero. Sed hæc expositio, nec est ad mentem Arist. nec verba Arist. hoc dicunt, dicit enim sic: Et amplius æquale, & simile, & idem secundum alium modum, secundum enim vnum dicuntur omnia, eadem namque quorum vna est substantia, similia verò sunt, quorum qualitas est vna æqualia, quorum quantitas est vna, vni autem numeri principium est, & metrum, quare hæc omnia ad aliquid dicuntur secundum numerum quidem, non tamen eodem modo, hæc illa, ubi expressè patet, quod non accipit ibi vnum numero, sed accipit ibi vnum, ut est metrum, & principium numeri, id est ut vnum est mensura, & principium numeri, & ideo infert, quare hic omnia dicuntur ad aliquid secundum numerum, id est secundum aliquid pertinens ad genus numeri, sed non eodem modo, quia primæ relationes erant secundum numerum comparatum ad vnum, vel ad numerum, istæ autem sunt simpliciter secundum vnum. Nam in re sunt eadē relationes, sed ut altero loco ponuntur, comparantur ad vnum simpliciter, & vide textum, & Comment. ibi.

¶ Ad quartam responsionem, quæ est ad quartam rationem Doct. quæ fundatur super hoc, quod vnius oppositionis realis sunt duo extrema realia, cum dicitur, quod loquendo de oppositione reali in re, puta de oppositione contraria, quod non sunt tantum duo extrema oppositionis realis, sed si sint multe oppositiones reales: unde hæc albedo, & hæc nigredo opponuntur realiter, similiter illa albedo, & illa nigredo opponuntur realiter, & de istis est præcisè verum, quod vnum contrariorum corrumpit reliquum, & vtrumque illorum est vnum numero.

*Improbatio
responsionis
ad quartum
argumentum
Scoti.*

¶ Contra hanc responsionem insto, præsupponendo aliqua.

¶ Primo, oppositio contrariorum est oppositio verè realis, quia vnum oppositum realiter destruit aliud,

aliud, quod non esset, nisi inter illa esset realis oppositio.

¶ Secundo præsuppono, q inter extrema oppositionis realis est talis adæquatio, q vnum extremum sic realiter adæquatur alteri, q sicut vnum contentum sub vno extremo natum est corrumpi ab alio contento alterius extremi, ita quodlibet cōtentum primi extremi, quod est eiusdem rationis cum illo, quod est natum corrumpi, natum est corrumpi, non tantum ab vno contento sub alio extremo, sed à quolibet contento sub illo extremo, quod est eiusdem rationis, & intensiōis: exempli gratia, sint duo extrema contrarietatis, quæ dicantur a. & b. sub a. contineatur mille caliditates intense vt quatuor, & sub b. mille frigiditates intense in proportionem dupla: & tunc dico, q sicut vna caliditas numero contenta sub a. nata est corrumpi ab vna frigiditate contenta sub b. ita quælibet alia caliditas contenta sub a. cum sit eiusdem rationis, & intensiōis cum prima nata est corrumpi ab illa frigiditate. Et similiter dico, q si vna frigiditas contenta sub b. nata est ex se corrumpere omnem caliditatem contentam sub a. successiue tamen, ita quælibet frigiditas contenta sub b. cum sint simpliciter eiusdem rationis, & intensiōis nata est corrumpere quamlibet caliditatem sub a. & sic patet, quod vna frigiditas præcisè non opponitur vni caliditati, immo opponitur omnibus eiusdem rationis, & intensiōis cum prima, etiā si essent infinitæ: oportet ergo, quod extrema contrarietatis, siue vnus oppositionis realis sint communia, ita q vnum extremum contrarietatis adæquatè præcisè opponatur alteri extremo, sic q album præcisè opponitur nigro, & calidum præcisè opponitur contrariæ frigidit. Si ergo dat vna oppositio realis, q sit præcisè inter duo contraria, quodlibet extremum talis cōtrarietatis erit vnum ex natura rei, vnitatem minore vnitatem numerali, aliter non posset assignari vna prima contrarietas. Si enim quærat quid contrarietur primæ caliditati? oportet dicere, q frigiditas sibi primò contrariatur, & tunc quæro, aut est vna numero, aut plura numero. Si primò, ergo vnum numero erit præcisè extremum contrarietatis realis, & sic caliditas non posset destrui nisi ab vna frigiditate singulari, quod est falsum. Si secundo, ergo erunt plures contrarietates primæ, & sic sub vno genere non poterit assignari vna prima cōtrarietas. Sequitur ergo, q si sub vno genere, puta sub colore sit vna contrarietas prima ex natura rei, cuius extrema adæquatæ, & præcisè opponuntur sic, q vnum extremum tantum vni opponatur, & e contra, oportet dicere, q quodlibet extremum cōtrarietatis primæ, sit vnū ex natura rei vnitatem minore vnitatem numerali. Nec valet dicere, q vnitatem illa minor est tantum vnitatem conceptus, vt cum dico albedo in communi adæquatè contrariatur nigredini, si albedo accipitur pro conceptu mentis, & nigredo pro alio conceptu, tunc in genere coloris non erit danda aliqua prima contrarietas ex natura rei, patet, quia conceptus albedinis, & conceptus nigredinis nullo modo opponuntur cum sint simul in eodem intellectu. Nec sufficit dicere, q ab ista albedine, & ab illa abstrahit conceptus communis, & similiter ab illa nigredine, & ab illa abstrahitur alius conceptus communis, qui dicuntur prima extrema contrarietatis primæ in genere coloris, hoc non videtur verum. Tum quia, vt dixi, illi conceptus non opponuntur adinuicem. Tum quia si extrema contrarietatis primæ ex natura rei, non sunt ex natura rei, nec illa contrarietas prima erit ex natura rei. Nec valet dicere, q omnes albedines singulares dicuntur vnum extremum primæ

contrarietatis pro quanto conueniunt in albedine in communi, quia tunc quæro, aut illa albedo in communi accipitur pro albedine ex natura rei, & tunc habetur propositum, quia illa primò, & per se contrariatur nigredini, singulares verò albedines per se, & non primò contrariantur nigredini. Aut albedo in qua conueniunt, accipitur tantum pro conceptu mentis, & tunc contra arguatur, vt prius.

¶ Præterea omnes albedines realiter contrariantur nigredini, quæro tunc, quæ sit ratio contrarietatis, aut est singularitas in albedine, aut est albedo, in qua ponitur talis singularitas. Si primò, tunc inter illa, quæ sunt eiusdem rationis, esset cōtrarietas, omnes enim singularitates, vt sic videntur simpliciter esse eiusdem rationis. Si secundo habetur propositum, quia ipsa natura albedinis, quæ includitur in omni albedine singulari, erit vna ex natura rei vnitatem specifica.

¶ Præterea omnes albedines singulares opponuntur contrariæ nigredini: tunc quæro, aut hoc conuenit eis per se, aut per accidens. Non secundo, quia tunc nullum contrarium per se opponeretur alteri. Si primò habetur propositum, quia quod cōuenit pluribus singularibus per se ex natura rei, conuenit eis per rationem alicuius communis ex natura rei, primo posteriorum.

¶ Ad quartam responsionem datam ad illam rationem de obiecto sensus, qua probat Doctor, q obiectum sensus sit aliquod vnum ex natura rei in noris vnitatis, quàm vnitatem numeralis. Cum dicit iste, q quando sensus, puta visus percipit aliquod sensibile, percipit illud, vt est tantum vnum numero: & dicit ex hoc non sequi, q possit discernere illud à quolibet alio, ponens differentiam inter cognitionem apprehensiuam, & discretiuam: quia plus requiritur ad discretiuam, quia cognitio discretiua in actu nūquam est, nisi respectu distinctorum. Sed hæc responsio magis videtur fugere argumentum, quàm soluere: certum est enim, quod si cognosco a. distinctæ, & sub propria ratione, qua est a. q cognosco ipsum, vt est actu distinctum à quolibet alio, hoc patet, quia sicut a. sub sua ratione formali acceptum distinguitur à quolibet alio, ita cognoscens a. sub tali ratione distincta distinguit illud à quolibet: scit enim de facto, quod non est realiter, nec essentialiter illud, immo videtur oppositum in adiecto cognoscere a. distinctæ, & sub propria vnitatem, & non cognoscere illud vt distinctum à quolibet alio, quod non est ipsum. Nec valet dicere, q cognitio discretiua in actu est tantum respectu distinctorum, quia & si hoc verum sit, tamē nihil ad b. quia cognoscens distinctæ a. & distinctæ b. statim cognoscit a. non esse b. verū est enim, quod prior est apprehensio distincta terminorum, quam sit apprehensio discretiua: prima enim terminatur ad terminum sub ratione absoluta: secunda terminatur ad terminum, comparando ad aliū in ratione distincti: sed ex hoc nō sequitur postea, q potentia cognoscens distinctæ a. & b. quin etiam cognoscat distinctæ a. non esse b. Et quod addit, q ad hoc, vt cognoscat a. distingui a. b. non sufficit, q distinctæ apprehendatur a. & b. nisi a. & b. sint dissimilia loco, & situ, &c. Et hoc est verum, quando subiecta talia apprehensa nata sunt facere vnum per se, sicut de qualitatibus sensibilibus. Sed hic multa dicit, quæ videntur repugnare, dicere enim, q cognosces a. & b. distinctæ, & sub rationibus distinctis non distinguit a. & b. nisi a. & b. sint dissimilia loco, & situ, &c. quia sequeretur, q cognitio distincta a. non esset distincta, quia cognosces distincta a. scit ipsum distinctæ cognoscere à quolibet alio: pono modo casum, quod a. & b. verè differant numero.

Quid sit obiectum sensus.

Nota obiectum.

numeraliter, sint tamen similia respectu loci, situs, figuræ, & huiusmodi. Tunc quæro, aut apprehendit a. in se, & absolute, aut apprehendit, inquantum est in tali loco situ & figura, si primò, cum talis cognitio sit per se, cum terminetur ab objectum per se, tunc cognoscit illud vt distinctum à quolibet alio, & sic locus, situs, & figura nihil obstant, aut cognoscit a. vt sub tali loco, vel figura, &c. adhuc distinguo, aut talis cognitio præcisè terminatur ad figuram, & locum, & situm, aut terminatur ad a. vt sub tali loco, & situ. Si primò tunc quæro, quando a. & b. sunt similia in loco, & situ, aut sunt præcisè in eodem situ, figura, & loco, &c. quod nõ videtur possibile naturaliter, aut a. & b. dicuntur esse in alio, & alio loco situ, & figura, similibus tamen. Si ponitur vnus, & idem locus, & situs numero, tunc tantum apprehendit situm, & locum, & nullo modo apprehendit a. quod est manifestè falsum. Si apprehendit situm, & alium situm, licet similes, adhuc habetur intentum, quia si cognoscit a. sub tali situ, cognoscit ipsum distinctè, & ipsum distinguit à quolibet alio, & situ, & figura, &c. Si secundo, q. apprehendit a. sub situ, &c. adhuc habetur intentum, quia cognoscens a. sub aliquo, & distinctè prius cognoscit illud in se, & vt sic distinguitur à quolibet alio: quamuis ergo non cognoscit a. vt distinctum a. b. in ratione situs, vel figure, non sequitur, quin cognoscit a. in se absolute consideratum, vt distinctum a. b. Similiter quod dicit de qualitatibus sensibilibus, q. faciãt vnum per se, cum subiectis eorũ, licet hoc sit manifestè falsum, quia tamen, siue sit verum, siue falsum, nihil est ad propositum, ratio pro nunc omittatur.

Præterea, quod dicit, quod a. & b. non possunt discerni propter maximam similitudinem inter illa, hoc videtur omnino repugnare. Et arguo sic, aut cognoscit a. distinctè sub sua vnitate numerali, quæ est vnum numero, & cognoscit similiter b. quamuis inter a. & b. sit maxima similitudo, aut cognoscit a. & b. vt omnino indistincta propter eorum maximam similitudinem. Si primò habetur intentum, quia cognoscens a. distinctè, vt simile b. & cognoscens b. distinctè, vt simile a. distinctè cognoscit a. non esse b. Si secundò: ergo sequitur, q. non cognoscit a. distinctè, quod est cõtra positum. Et præterea, si indistinctè cognoscit a. & b. propter eorum similitudinem, aut cognoscit a. & b. vt sunt indistincta numero, & hoc nõ, quia tunc illa cognitio esset manifestè falsa, quia cognoscit aliqua vt vnum numero, quæ tamen in se sunt distincta numero; aut cognoscit indistinctè vt plura numero, & adhuc habetur propositum, quia tunc cognosceret vnum non esse aliud, aut tertio cognoscit indistinctè vt vnum vnitatem minori vnitatem numerali, & tunc habetur intentum, quia aliud tale erit aliquod commune ex natura rei, cum terminet actũ sentiendi.

Quod etiam dicit, si tamen sit potentia intellectiua, potest cognoscere ipsum esse distinctum ab omni alio, aliquo tamen certo demonstrato, non tamen oportet, quod possit cognoscere ipsum esse distinctum ab omni alio, vel ab hoc, quia aliqua vniuersalis potest sciri, & tamen multæ singulares ignorari. Istud dictum videtur simpliciter includere repugnantiam; dicere enim, quod aliqua potentia possit cognoscere a. distinctè ab omni alio, & certo dato non possit distinguere a quolibet alio videtur omnimodè repugnans, & accipio hoc certum, puta a. Et quæro, an intellectus cognoscatur ipsum distinctè, & sic sub propria vnitatem numerali tantum sibi cõpetenti, si sic: tunc assignato quocunque alio numeraliter distincto ab a. de facto

scietur non esse aliquod assignatorum, nisi forte iste velit insistere tantum de rigore vocis, vel sermonis, quod pro nunc ego non curo, quia vbi res constat, parum curamus de nominibus. Nec valet dicere, q. potest sciri aliqua vniuersalis, & multæ singulares ignorari, adhuc hoc est manifestè falsum, loquendo de cognitione distincta, cum cognitio vniuersalis simpliciter dependeat à cognitione singularium inferentium talem vniuersalem: si enim distinctè cognosco omnem albedinem: sequitur etiã, quod distinctè cognoscam hanc & hanc albedinẽ, quia cognitio talis vniuersalis merè dependet à cognitione singularium: ergo cum cognitione distincta alicuius vniuersalis non potest stare ignorantia alicuius particularis, loquendo semper de vniuersali, cuius subiectum stat confuse mobiliter, vel prædicatum, si tale vniuersale sit à parte prædicati, vt cum dico, cognosco distinctè omnem albedinem: ergo cognosco distinctè hanc, & hanc albedinem, quicquid dicant alij de actibus ratiocinatis. Et similiter cum dicit, q. sensus propriè nõ potest cognoscere ipsum esse distinctum à quocunque, quia hoc pertinet ad notitiam complexam, qua scitur hoc non esse hoc. Quicquid sit de hoc, an sensus possit habere actum componendi, vel diuidendi pro nunc non curo, sed quod sensus possit comparare vnum ad aliud: in hoc ego non dubito, vt patet à Doct. in primo, dist. 45. & ultra posito, q. non possit comparare, adhuc si duo alba numero distincta distinctè cognoscantur à tali sensu in re, & realiter, scit vnum non esse aliud, licet non componat, nec diuidat, nec compareret, & de hoc principaliter loquimur.

Et quod adducit quodammodo pro Achilli dicens, q. sensus discernit magis album a. minus albo, & tunc aut apprehendit aliquod istorum per se sub ratione communi, aut sub ratione singularis. Si primò, & in illa conueniunt: ergo per illam nõ discernit. Si secundò habetur propositum, q. apprehendit sub ratione singularis, non q. ista intentio singularis sit ratio terminati, sed quod illud, quod immediate denominatur ab hac intentione, sit immediate terminans. Respondeo, q. sensus, aut cognoscit distinctè minus album, & tunc concedo, q. cognoscit illud vt distinctum à magis albo. Ita q. si cognoscit illud distinctè sub vnitatem numerali sibi propria, tunc conceditur, q. apprehendit sub ratione singularis. Si tamen non apprehendit distinctè, sed tantum confuse, ita q. confuse sciat a. esse minus album, quàm b. dico, q. talia apprehensio terminatur ad album, quod est commune vtrique albo, in quo magis album, & minus album conueniunt, & vt sic tale albũ est ratio cognoscendi vtriusque confuse, non autè est ratio cognoscendi distinctè vnum ab alio: cum nullo modo nec album, nec minus album, nec magis album distinctè ab aliquo sensu concipiantur, tamen cum hoc stat, q. cognoscatur minus albũ confuse, vt distinctum à magis albo, etiam confuse cognito, licet enim actus sentiendi terminetur ad singulare non sub ratione singularitatis, quia ratio terminandi non est singularitas, sed natura albedinis, quia tamen talis albedo concipitur in tali subiecto, confuse concipitur, vt minus, vel magis album, nec enim pono albedinẽ in communi esse rationẽ distinguendi minus albũ à magis albo, magis enim, & minus secundum intentionẽ gradualem in eadem specie, non sequitur naturam communem, vt communis est, sed tm naturam, vt in singulari, non enim albũ in communi dicitur magis, vel minus primo, sed bene hoc album, & tunc cum cognosco, minus album cognosco vnũ singulare, confuse tamen, quæ cognitio prius

*Nota hanc
responsionẽ.*

*Sensus potest
comparare vnum
ad aliud.*

termi-

terminatur ad albedinem, ut albedo est, & postea terminatur ad albedinem, ut in tali singulari, cōfusē tamen, nec sequitur, q̄ ex hoc cognoscat vniuersale, quamuis cognoscat commune, cū non cognoscat illud sub ratione vniuersalitatis.

¶ Quod dicit ad confirmationē illam de primo obiecto. Dico, q̄ Doct. nō habet illā confirmationem pro ratione concludente, prout ipse dicit, & quod dicit, q̄ primū obiectum intellectus primitate generationis est vnum primitate numerali, patet hoc esse falsum, per improbationes superius factas, adducendo contra eum Arist. & Commen.

*Improbatio
responsionis.*

¶ Ad sextam responsionem quæ est ad illam rationem Doct. de vnitatis reali, & diuersitate opposita. Cum dicit iste concedendo, q̄ eo modo, quo omnis vnitatis realis est numeralis, q̄ illo modo omnis diuersitas realis est numeralis, etiam diuersitas specifica est numeralis, quia quæ differunt specie, differunt numero, & e contra, quia ad hanc responsionē sequitur, q̄ omnis diuersitas numeralis, in quantum numeralis est æqualis, hoc est eiusdem rationis, dicit iste hoc esse simpliciter impossibile, scilicet q̄ omnis diuersitas numeralis sit æqualis. Contra, & accipio vnum numero, & sit a. aut a. est præcisē entitas illa, quæ specie differt à b. & cōuenit cum c. aut est præcisē aliquid aliud ab illa entitate, quæ numeraliter differt ab omni alio singulari. Si primò tūc habetur intentū, q̄ in a. est aliqua entitas, in qua a. & c. realiter cōueniunt, & per quam a. specie differt à b. Si secundò, tunc sequitur, cum illud sit simpliciter ratio individualis, quod illa in quocunque sit eiusdem rationis, patet, quia nihil per quācunque singularitatem dicitur magis esse in vno genere, quam in alio, nec in vna specie magis, quam in alia, & per consequens si omnis diuersitas realis sit tantum numeralis, statim sequitur, q̄ omnis talis diuersitas, in quantum numeralis sit simpliciter æqualis, & sic Sor. & Brun. tm̄ numero differunt, q̄ est falsum. Aut ipsum a. dicit aliquid constitutū ex entitate, quæ cōuenit cum c. & differt a. b. & ex entitate, quæ differt a. c. ergo nō sequitur, q̄ omnis vnitatis realis sit præcisē numeralis, quia illa dicitur præcisē numeralis, per quam vnum tantū differt ab alio numero. Et cum dicit ad illud Doct. q̄ si omnis diuersitas realis esset numeralis, nō plus intellectus abstraheret speciem à Sor. & Fran. quam à Sor. & Bru. dicit iste, q̄ hoc non est verum, quia magis abstrahit a Sor. & Franc. non q̄ cōueniant in aliqua natura, immò se totis sunt primò diuersa. Sed quia Sor. & Francis. sunt talia entia, ideo ab ipsis potest abstrahi vnitatis conceptus specifica, dico, q̄ quia deficiunt responsiones, oportet assignare causam valde communē omni entī. Et si hoc solum euadere possit per hanc responsionem. s. q̄ magis à Sor. & Francis. & c. Sed postea non potest soluere illam rationem de 7. phys. quæ est de comparatione in specie athoma, quæ omnino præsupponit naturam communē, nec illam de 5. metaph. de similitudine, quæ fundatur super vno, nec illam de oppositione reali, nec illam de obiecto actus sentiendi, nec similiter illā de 10. metaph. de mensura in eodē genere, & sic de alijs, quæ omnes necessariò supponunt commune ex natura rei. Nec etiam istā soluere potest, nisi tantum fugiēdo, quia Sor. & Francis. tantum numero differunt, ita quod est ibi tantum distinctio numeralis. Tunc sequitur, cum omnia talia sint eiusdem rationis, q̄ nō magis à Sor. & Francis. potest abstrahi vnitatis specifica, quam à Sor. & Bru. quæro enim, quare magis Sor. & Fran. realiter cōueniunt, aut simpliciter se totis cōueniunt, & tunc quæro quo differunt, certum est, quod eodem simpliciter non cōueniunt, & differunt. Quæro enim quid sit illud, quo con-

ueniunt ex natura rei, aut est vnitatis communis ex natura rei, & habetur intentum, aut est vnitatis præcisē numeralis, & hoc est falsum, quia tunc cōuenirent tantum in vnum numero, patet, quia si ratio simpliciter cōueniendi aliqua adinuicem sit numeralis, illa, quæ dicuntur cōuenire tantum cōueniunt in vnitatis numerali. Et præterea vnitatis numeralis est tantum ratio distinguendi numeraliter, ergo nullo modo est ratio cōueniendi ex natura rei. Præterea quæro de ratione singularitatis, aut dicitur aliquid posituum ex natura rei, de qua supra, aut conceptum rationis. Si primò, aut præcisē dicitur totam entitatem singularitatis, & tunc stat ratio, q̄ si omnis vnitatis realis sit tantum numeralis, quod omnis diuersitas realis erit tantum numeralis, cum ratio formalis singularitatis sit eiusdem rationis in omni creatura, aut non dicitur præcisē totam entitatem, sed aliquid additum priori entitati: & tunc quæro de illa priori, aut est ex se singularis, & tunc quæro, ut prius, aut singularitas illa dicit præcisē totam entitatem priorem, & tunc omnis diuersitas realis erit numeralis, ut dixi supra, aut aliquid additum, & quæro de illo alio, & sic, vel oportebit stare ad aliquam entitatem priorem singularitatis, quæ ex se nullo modo erit singularis, aut erit procedere in infinitum in singularitatibus, multæ aliæ rationes contra hanc responsionem possent adduci, sed pro nunc ista sufficiant.

¶ Ad illud, quod dicit ad confirmationem illam de primò diuersis, ubi Doct. probat, quod tūc omnia essent primò diuersa. dicit iste, quod aliqua dicuntur primò diuersa, ex quibus potest constitui propositio negatiua immediata, & sic omnia individua alterius speciei dicuntur primò diuersa: hæc enim est vna negatiua immediata, Franciscus nō est Ioannes, & similiter hæc, ista albedo nō est illa, individua verò vnius speciei comparata ad individua alterius speciei, non dicuntur primò diuersa ut ista, Franciscus non est Brunellus, cum non sit vna negatiua immediata, sed tantum mediata: prima enim immediata est ista, nullus homo est Brunellus, Franciscus est homo: ergo Franciscus non est Brunellus. Addit etiam, quod omnes species eiusdem generis sunt primò diuersæ: nam hæc est vna negatiua immediata, homo non est asinus, species verò alterius, & alterius generis non sunt primò diuersæ: hæc enim nō est immediata, homo non est albedo, sed hæc nulla substantia est albedo, homo est substantia: ergo homo non est albedo.

¶ Contra hanc responsionē, in qua videtur multa implicare, primò quæro de primò diuersis ex natura rei, circūscripto omni opere intellectus, quare Sor. & Francis. dicuntur primò diuersa, & Sor. & Brunel. non dicuntur primò diuersa? Si enim illa dicuntur primò diuersa ex natura rei, quæ minus cōueniunt, sequitur, quod Sor. & Brun. sunt magis primò diuersa, quia minus cōueniunt, patet per te, quia tu dicis, quod à Sorte, & Francisco est magis abstrahibilis conceptus specificus, quam à Sor. & Brunel. quia ex natura rei magis cōueniunt. Nec valet fugere ad hoc, quod Sor. & Francis. sunt primò diuersa, quia nata facere propositionem negatiuam immediatam, ut supra patuit, hæc autem non sunt primò diuersa Francis. & Brunel. Et tunc quæro, quare hæc est immediata negatiua, nullus homo est Brunellus magis, quam ista, Franciscus non est Brunellus: nam si ly homo in subiecto supponit confusē distributiue mobiliter, sequitur de facto, quod si illa est immediata, ita & quælibet singularis sumpta suberit immediata. Si homo est ratio negandi Brunell. à Francisco, & Ioanne, aut accipitur homo in suppositione personali, aut in suppo-

Suppositione simplici. Si primo ergo tantum stat pro suppositis hominem esse medium negandi Brunellum à Francisco, est dicere Franciscū esse medium negandi Brunellum à Francisco, vel aliquid aliud suppositum hoīs, qđ nihil est dictu. Si secundò, vt supponit simpliciter, aut ly homo accipitur pro natura cōi ex natura rei, & tunc hī propositum. s. qđ detur natura specifica ex natura rei, licet tñ ex hoc non sequatur postea, qđ sit mediū sic negandi Brunel. à Sorte, vt sint primò diuersa, aut ly homo dicit tñ conceptum mentis, & tunc hæc est falsa, nullus homo est Brunellus, cum ly homo supponat personaliter, qđ repugnat termino supponenti simpliciter, ista. n. videntur voluntariè dicta, nec. n. facimus vim in vocibus, vel nominibus, sed in ipsis rebus cum sermo sñm Aug. sit subiectus rei, & non econtra. Cum. n. loquimur de diuersitate aliorum adinuicem, puta Sor. Francisci, & Brunelli, loquimur de diuersitate ex natura rei, & similiter cum loquimur de conuenientia aliorum, puta Sor. & Fran. loquimur de conuenientia ex natura rei. Cum. n. dicimus hanc propositionem esse mediatam. s. homo est risibilis, ex hoc dicimus, qđ respectu risibilitatis inherēntis assignatur mediū ex natura rei, & probata risibilitate de hoīe in cōi eadem probatur de quolibet inferiori ad hominē, & hoc per rationem ipsius hoīs, cui primò conuenit risibilitas, & si homo in cōi non diceret ex natura rei unitatem minorem unitate numerali, nullo modo risibilitas demonstraretur de homine, nec de Sorte, & Iohanne.

Qua sit propositio mediatæ.

¶ Et qđ ista expositio non sit ad mentem Arist. videlicet, qđ illa non dñr primò diuersa, quæ minus conueniunt, vel quæ in nullo conueniunt, & differentia, quæ in aliquo conueniant, sed primò diuersa, quæ faciunt propositionem negatiuam immediatam, & dñia, quæ non faciunt propositionem negatiuam immediatam, probatur, qđ non sit mens Arist. per ea, quæ dicit in 5. metaph. t. non habēte com. qui textus immediatè sequitur textum comment. 1. s. qui textus incipit: Eadem verò dicuntur diuersa, inquit, quorum, aut species plures, aut materia, aut ratio substantiæ, & oppositè oīno eidem dñ diuersum, cum dicit, qđ oppositè oīno eidem dñ diuersum. i. qđ oīno diuersum opponitur eidem, quia tot modis pōt accipi diuersum, quot modis ipsum idem, quia quot modis dñ vnum oppositorum, tot modis, & reliquum correspondenter, ex isto textu patet quomodo Arist. loquitur de diuersis ex natura rei, sicut dantur diuersæ species ex natura rei, & diuersæ materiæ, qđ etiam materia aliquando accipitur pro subiecto, aliquando pro genere, & similiter illa dicuntur diuersa ex natura rei, quorum ratio substantiæ. i. diffinitio substantiæ est alia, & vult Arist. qđ illa dñr diuersa specie, qđ in nulla specie cōueniunt, & diuersa diffinitione, qđ in nulla diffinitione substantiali conueniunt, & per oppositū eadem specie, quæ in eadem specie conueniunt, sicut ergo vult Arist. qđ illa simpliciter dicantur diuersa specie, qđ in nulla specie conueniunt, ita sequitur, qđ illa dicuntur eadē specie, quæ in aliqua specie conueniunt, & loquitur ibi de conceptu tantū mentis. Et similiter illa dñr primò diuersa in genere, quæ in nullo genere conueniunt, vt patet parum infra. Amplius inquit quorum diuersum genus, hæc ille. Ostendit etiam, quæ dñr dñia, vbi vult expressè, qđ illa propriè dñr dñia, quæ in aliquo conueniunt, & per aliquid differunt. Dñia inquit dñr quæcūq; diuersa sunt idem aliquid entia, & non solum numero, sed specie, aut genere, aut proportionē, hæc ille, vult dicere, qđ sola illa dñr differentia, quæ adinuicem sunt diuersa, & in aliquo vno cōuenientia,

Qua sit p. p. dñr differentia.

siuè illud sit vnum numero, vt Sortes, puer differt à seipso sene, est ibi diuersitas pueritiæ, & senectutis, quæ tamen sunt idem in Sorte, siuè illud sit idē in specie, vt Sor. & Plato sunt diuersa numero, & conueniunt in specie, puta in homine, siuè illud sit vnum genere, vt homo, & asinus sunt diuersa specie, & conueniunt in animali, siuè illud sit vnum proportionē, sicut tranquillitas maris, & serenitas aeris, quæ differunt, & cōicant sñm aliquam proportionem in hoc, qđ est esse quietatum, qđ etiam velit Arist. dñia propriè esse alicui idem entia, patet per textum immediatè sequentē. Et contraria, inquit, & quæcūq; habent in substantia diuersitatem, hæc ille. i. qđ contraria, & quæcūq; habent in substantia diuersitatem, sunt supplè propriè dñia, sicut duæ species sub genere, qđ duabus cōtrarijs differentijs, & substantialibus differunt, & conueniunt in genere, & sic patet expressè per Arist. qđ illa dñr dñia, quæ conueniunt in aliquo quiditatiuè, & inter se differunt, ergo ex opposito illa dicuntur primò diuersa, quæ in nullo quiditatiuè conueniunt, patet etiam quō species sub eodem genere dicuntur propriè dñia, & nō primò diuersa, vt iste dicit. Et similiter singularia sub eadem specie sunt propriè differentia, & non primò diuersa, & qđ sic intelligat, patet etiam vbi supra, circa finem huius textus. Diuersa inquit species dñr quæcūq; eiusdem generis existentia dñiam habent, & quæcūq; habent contrarietate, & contraria diuersa sunt specie abinuicè, aut oīa, aut dicta primum. i. quæ principaliter dñr, & quorūcūq; in finali generis species rationes diuersæ. i. in specialissima specie generis, vt homo, & equus indiuidua genere, & eorum rationes diuersæ, vocat. n. species specialissimas indiuidua quatenus sunt indiuisibiles in vteriores species, & quæcūq; in eadem substantia entia differentiam habent, eadem verò specie his oppositæ dicta, hæc ille.

Qua sint diuersa specie.

¶ Et quod dicit iste, qđ sit hæc intentio philosophi. s. qđ illa dicuntur primò diuersa, quæ tantum constituunt propositionem negatiuam immediatam, & non ex hoc, qđ in aliquo quiditatiuè nō conueniunt, & differentia, quæ cōstituunt negatiuam mediatam modo præexposito, & non ex hoc, qđ in aliquo quiditatiuè conueniunt, & inter se differunt. Ad quod probandum adducit philosophum 10. metaph. t. c. 12. Et patet quomodo iste textus sit magis ad oppositum, quàm ad propositum suum, vnde expono textum aliter, cum dicit Arist. Differentia verò, & diuersitas aliunde, diuersum. n. & à quo est diuersum nō necesse aliquo esse diuersum, vult dicere, quod differentia, & diuersitas, siuè qđ quæ differunt, & quæ sunt diuersa, sunt aliud, & aliud, & probat, quia diuersum non est necesse aliquo esse diuersum, quia diuersa propriè se totis distinguunt. Et dicit non necesse, quia etiam non diuersa possunt aliquo differre, & aliquo conuenire, quando diuersum accipitur pro differenti, sed non est necesse, quia omne indifferens est diuersum, vt supra patuit in quinto metaphysicor. sed non conuertitur, quia aliqua diuersa sunt seipsis totis, & non aliquo sui distinguuntur, sequitur in textu. Omne namq; , aut diuersum, aut idem quodcūque est ens, differens verò ab aliquo aliquo modo sanè differt, quare necesse ipsum idem aliquid esse quo differunt, hoc autem idem ipsum genus, aut species. Ex quo textu expressè patet differentia inter diuersum, & differēs, nā differens propriè est aliquo sui differēs, & aliquo sui cōueniens, cum dicit necesse est idem aliquid. i. vnum aliquid esse quo differunt. s. dñia, hoc aut quod ipsum idem, i. illud quo non differunt est aliquid idem in illis.

Qua dicuntur primò diuersa.

Expositio textus.

Differentia inter diuersum, & differens.

Fran. Lych. in sec. sent. Scoti. P Sequi-

Sequitur ostendendo, quō differētia in aliquo conueniunt, & diuersa propriē in nullo. Omne namq; differens differt, aut genere, aut specie, genere quidem, quorum non est cōis materia, nec generatio adinuicē, vt quorūcūq; alia figura cathēgoriē &c. hic etiam materia accipitur pro genere, nam sicut quæ non cōicant in materia physica non habent adinuicem generationem, nec similiter, q̄ nō cōicant in prædicamento aliquo habent adinuicē generationem, non n. fit dulcedo ex superficie, nec econuerso. Sequitur in textu. Specie verō quorum idem est genus, dī autem genus s̄m q̄ ambo idem dicuntur s̄m substantiam differentia. i. q̄ differentia specie dicuntur idem, supplē in genere, ex isto ergo textu patet expressē intentio Arist. quamuis ista malē intelligendo magis videatur declinare ad sensum, & verba philosophi.

¶ Ista pro nunc sufficiant, nam ex his, quæ diximus faciliter improbari possunt dicta sequētia huius opinionis. Ex his etiam quæ dixi facillimē solui possunt omnes responsiones datæ ad rationes Doc. à Greg. de Arimi. Iohanne Anglico Baccone, & à multis alijs. scilicet euidenter ostendi, potest nullo modo euacuare rationes Doc.

A D quæstionem igitur concedo conclusiones istarum rationum, & dico, quod substantia materialis ex natura sua non est de se hæc, quia tunc sicut deducit prima ratio, non posset intellectus intelligere ipsam sub opposito, nisi intelligeret obiectum suum sub ratione intelligendi repugnanti tali obiecto, sicut etiam deducit secunda ratio cū suis probationibus omnibus. Et sic aliqua est vnitas in re reali absque omni operatione intellectus, minor vnitate numerali, siue vnitate propria singularis, quæ vnitas est naturæ secundum se, & secundum vnitatem istam naturæ, vt natura est, natura est indifferens ad vnitatem singularem, non ergo de se est sic vna vnitate illius singularitatis. Qualiter autem potest hoc intelligi, potest aliquatim videri per dictum Auicē. s. metaph. c. i. vbi vult, q̄ equinitas sit tantum equinitas, nec ex se vna, nec plures, nec vniuersalis, nec particularis.

Notabilis
distingtio
naturæ.

¶ Hic nota pro maiori intelligentia, q̄ natura, puta hominis, potest dupliciter considerari, primò, vt producit actum intellectus diuini inesse obiectali, ita q̄ ante operationem intellectus diuini nullum penitus esse habet, nec esse cognitum, nec esse obiectale, nec esse potentiale, vt patet à Doc. in primo, dif. 3. q. 4. & dif. 36. & 43. & in 2. dif. 1. q. 1. Secundo consideratur in quantum producit in esse obiectali, siue in esse intelligibili, & vt in tali esse fundatur postea esse possibile, puta homo ab æterno productus fuit ab intellectu diuino in esse intelligibili, & in esse possibili, & in tali esse dicitur ens per se quiditativē, & est illud idem esse, quod esse essentia reale, sed in hoc tātum differunt, quod illud esse obiectum, siue possibile est esse absolutum hominis secundum quid tantum, quia vt sic, nullum esse reale habet, sed tantum sibi non repugnat esse realis existentia, ita q̄ non est simpliciter nihil, sicut chimera, cui repugnat simpliciter esse, & hæc patet à Doc. in 1. dif. 36. Tertiò consideratur, vt actu habet esse cognitum ab æterno, & vt sic, fundat relationem rationis terminatam ad Deum intelligentem, vt patet à Doc. vbi supra. Quartò consideratur, vt habet esse actualis existentia in suis singularibus. Si teneatur, q̄ ipsa natura humana secundo modo accepta, scilicet in esse obiectali, & possibili verē habeat esse quiditativum, & de ipsa verificantur omnia prædicata essentialia, & passionēs demonstrabiles, est facilis modus tenendi, nam vt sic, habet esse per se,

& sic ponitur in prædicamento. Si verò teneatur tertio modo. s. q̄ habeat esse cognitum, non est ita facilis modus sustinendi quomodo per se habeat esse quiditativum, & per se reponatur in prædicamento, quia homo, vt cognitum ab intellectu diuino non videtur dicere vnum conceptum per se, cum sit quoddam per accidens constitutum ex natura, & relatione ad Deum cognoscentem, & vt sic non v̄ per se reponi in prædicamento, melius est ergo accipere omnes quiditates, prout habent esse obiectale productum ab actu intellectus diuini.

¶ Quod dicit ergo Doc. q̄ humanitas est tñ humanitas, debet accipi humanitas, vt habet esse obiectum, & addit, nec est particularis de se, licet. n. nunquam sit realiter sine aliquo istorum, nō tñ est de se aliquod istorum, sed est prius naturaliter oibus istis. Et s̄m istam prioritatem naturalem est, qd quid est, & per se obiectum intellectus, & per se, vt sic consideratur à metaphysico, & exprimitur per diffinitionem, & propositiones verę, primo modo sunt veræ ratione quiditatis sic acceptę, quia nihil dicitur de quiditate primo modo accepta, nisi quod in ea essentialiter includitur inquantū ipsa abstrahitur ab oibus istis, q̄ sunt posteriora naturaliter. scilicet ab vnitate vniuersalitate, particularitate &c.

¶ Sed dubitatur, quomodo ista natura ex natura rei dicitur cōis. i. præter operationem intellectus collatiui, & prius natura ipsa indiuiduatione, vt infra patebit præsentī q̄. ac per consequens prius natura ipsa existentia, cum existentia primò insit indiuiduis, ergo vt sic, non repugnat sibi separari ab existentia, & ab omni indiuiduo, quia priori natura, vt sic, non repugnat posse esse prius duratione posteriori natura, vt patet à Doc. dif. 1. q. 2. huius. Et ex alia parte dicit Doc. q̄ existentia, & ipsa natura sunt eadem res, vt supra patuit dif. 1. q. 2. huius, & alibi sæpe.

¶ Respondeo, & dico, q̄ si accipiat natura, vt existentia tantum habet esse obiectale, siue possibile, patet, q̄ minis potest actu separatur ab existentia actuali, quia, vt sic, fuit ab æterno, & existentia non. Et vltra existentia hominis potest anihilarī, & tamen adhuc natura hominis in esse obiectali remanet incorruptibilis. Nec similiter natura accepta, vt habet esse cognitum est eadem cum existentia cum tale esse cognitum fuerit ab æterno.

¶ Dico etiam, q̄ tam essentia, quā existentia possunt multipliciter considerari, nam primò consideratur essentia, puta hominis, vt præcisè habet esse obiectale. Secundo, vt habet esse possibile tantum. Tertiò, vt habet esse cognitum. primo, & secundo modo præcisè consideratur s̄m totum esse hominis essentialē absolute, licet illud esse absolutum dicatur s̄m quid, quia nihil reale actu dicit, vt patet à Doc. in 1. dif. 36. tertio modo consideratur illud idem esse non absolute, sed vt includit relationem rationis ad Deum cognoscentem, pariformiter dico de existentia hominis, quæ potest considerari, primò, vt tantum habet esse obiectale, secundo in esse possibili, tertio in esse cognito, primis duobus modis accipitur existentia hois absolute, & est simpliciter eadē cum illa, quæ actu est, & tñ differt ab illa, quia illa est in actu, hæc autem in potentia, tertio modo accipitur, vt includat relationem ad Deum cognoscentem. Secundo principaliter præmitto, q̄ existentia est gradus intrinsecus essentia, siue illius cuius est, & est simpliciter impossibile esse aliquam essentiam sine suo modo intrinseco, cū modus intrinsecus nullo modo distinguatur realiter, nec formaliter positivē ab eo cuius est, vt patet à Doc. in 1. di. 8. q. 2. in responsione ad primū argumentū principale. Tertiò præmitto, q̄ in quocūq; esse ponitur aliqua

Existentia, & essentia possunt considerari multiplicititer.

Existencia sit gradus intrinsecus.

aliqua res, siue in esse obiectali, siue possibili, siue in esse cognito in eodem esse semper ponitur modus intrinsecus illi, puta esse infinitum est gradus intrinsecus hominis, si homo habet esse tm obiectuum, tunc finitas, quæ est gradus intrinsecus, habebit tantum esse obiectuum, si possibile, possibile, si actu, actu. Similiter perfectio limitata intrinseca, eo præcisè modo conuenit rei, quo res habet esse, si. n. res habet esse obiectuum, perfectio limitata conuenit sibi tantum in esse obiectiuo, & ut sic est inseparabilis ab illa.

Homo ab æterno habet esse obiectiuum.

His præmissis pono aliquas conclusiones, prima. Sicut homo ab æterno habet esse obiectiuum, sic existentia hominis in esse obiectiuo præcisè conuenit homini, ut gradus intrinsecus illius, & ut sic esse essentia hominis in tali esse est simpliciter idè cum esse existentia illius in tali esse. Secunda. Sicut essentia hois ab æterno habet esse possibile præcisè, ita existentia in esse possibili præcisè conuenit essentia hois, ut gradus intrinsecus, & sic simpliciter est impossibile essentia hominis in esse possibili consideratam posse esse sine existentia in esse possibili consideratam, cum sit gradus intrinsecus eius. Tertia conclusio, essentia hois potest considerari in esse reali, & actuali, ut sic, ponitur ista conclusio. Sicut essentia hominis in esse reali, & actuali, ponitur in tempore, ita existentia eius in esse reali, & actuali conuenit, essentia hois præcisè in tali esse reali, & actuali, & sic est simpliciter impossibile, essentiam hois in esse reali, & actuali, realiter distinguere ab eius existentia in esse reali, & actuali præcisè considerata per propositionem Doc. in 2. dif. 1. q. 5. & dif. 2. q. 2. Si. b. ut posterius inest. a. & impossibile est. a. esse. sine. b. a. identificat sibi realiter. b. Sed essentia hois in esse reali, & actuali, est prior sua existentia actuali, patet, quia res est prior natura suo modo intrinseco, & talis existentia inest essentia per rationem intrinsecam ipsius essentia, nam per definitionem alicuius demonstratur existentia de illo, ut supra patuit in isto 2. dif. 1. q. 3. In quocumque ergo esse ponitur essentia, semper ponitur prior existentia, & ut causa intrinseca illius, puta si essentia hois sit tm in esse obiectiuo, ut sic est prior sua existentia in esse obiectiuo considerata, & ut sic, est ratio intrinseca respectu talis existentia. Ex his omnibus ergo conclusionibus infero veritatem propositionis Doc. videlicet, qd essentia est simpliciter eadem realiter cum existentia, semper reddendo singula singulis, ita qd essentia in esse actuali reali includit per realem identitatem existentiam in esse reali, & actuali, & similiter essentia in esse obiectali, vel possibili considerata includit per realem identitatem existentiam, ut præcisè in esse obiectali, & possibili consideratam. Et sic patet euidenter propositio Doc. ab aliquibus tm male intellecta, qui imaginantur, qd essentia rei, quæ fuit ab æterno, dicatur eadem realiter cum actuali existentia, quæ est ex tempore, quia distinctio realis est tantum inter re, & rem actu existentem, cum ergo existentia nō fuerit existens actu ab æterno, ergo non distinguitur, realiter ab actuali existentia, quæ expositio nullo modo est ad mentem Doc. vult. n. Doc. expressè, qd sit simpliciter impossibile, esse essentiam sine existentia, modo essentia hois ab æterno in esse obiectiuo fuit, & pro tunc non fuit existentia actualis, dicendum est ergo, qd propositio Doc. est simpliciter vera intelligendo eam, ut exposui, non. n. intelligit Doc. qd essentia in esse obiectiuo non possit esse sine existentia actuali, sed præcisè intelligit, qd est simpliciter impossibile esse essentiam aliquam in esse possibili, sine existentia in esse possibili, vel

Quo essentia hominis sit prior sua existentia.

Quo essentia sit eadem cum existentia.

in esse actuali, sine existentia in esse actuali, quam expositionem bene nota.

Sed si quærat, si essentia nō distinguitur realiter ab existentia, cum utrunq; sit præter opus intellectus, & essentia non sit præcisè ipsa existentia, cum modus intrinsecus non sit præcisè res, cuius est modus, quomodo ergo essentia distinguitur ab existentia. Dico breuiter, qd eo modo præcisè distinguitur, sic distinguitur à suo modo intrinseco, qd non distinguitur realiter, ut patet, nec formaliter positiuè, cum gradus intrinsecus non dicat aliquam formalitatem distinctam à formalitate rei, cuius est, ut patet à Doc. in 1. vbi supra. distinguitur ergo præcisè ex natura rei, accipiendo distinctionem ex natura rei, pro minima distinctione, quæ haberi potest præter opus intellectus, videlicet, qd præter opus intellectus aliquid ex natura rei conuenit uni, quod non conuenit alteri, & sic existentia conuenit ex natura rei esse modum intrinsecum, qui modus simpliciter repugnat rei, cuius est talis modus. Si èt quærat, quo essentia in esse obiectiuo, vel possibili distinguitur ab existentia in tali esse, cum ut sic, neutrum dicat aliquod esse actuale, dico, qd præcisè distinguitur præter opus intellectus ex natura rei, secundum quid, tamen, quia utrunque in tali esse habet tantum esse secundum quid.

Essentia realiter existens nō differt ab existentia, sed essentia quo ad esse cognitum, differt ab existentia.

Adhuc est sciendum, qd qd dicit Doc. qd equitas, ut equitas est prior &c. & ut sic est obiectum intellectus, & huiusmodi. Primò quæritur quo ponatur obiectum intellectus. Si. n. essentia, ut habet esse reale in actu, etiam ut præintelligitur in esse actuali ponitur obiectum intellectus per se, quæro tunc, aut ponitur in ratione terminandi, aut in ratione mouendi. Si primo est facilis solutio, de secundo habet clarius videri in primo, dif. 3. q. 3. & in isto secundo, dif. præsentis, q. ult. vbi plura dicturus sum. Secundò dicit, qd natura, ut sic, per se consideratur à metaphysico, quod debet intelligi propriè de natura ut in esse obiectali, non autem præcisè, ut in esse reali, ut alias patebit. Tertiò omnes propositiones primi modi sunt verè ratione quiditatis sic acceptæ, puta ista, homo est animal, est vera, prout etiam homo, quam animal præcisè accipiuntur in esse obiectali, & ut in tali esse sunt prius natura existentia in esse obiectali considerata. Sequitur in littera ibi. Non solum autem ipsa natura est indifferens ad esse in intellectu, & in particulari, ac per hoc ad esse vniuersale, & singulare, idest, quod ipsa natura est indifferens ad secundam intensionem causatam in intellectu, secundum quam dicatur vniuersalis, & indifferens ad singulare, idest, ad omnem indiuiduationem, cum sit prior omni singularitate, quæ omnia intelliguntur de natura, ut in esse obiectali considerata. Sequitur. Sed & ipsa habens esse in intellectu, non habet primò ex se vniuersalitatem, idest, quod ipsa habens esse in actuali intellectione, quia primò intelligitur, & qua dicitur prima intentio, non habet primò ex se vniuersalitatem, idest, quod ut sic, cognita non est ex se vniuersalis, idest, quod non est ex se sub actuali intellectione, secunda, qua dicatur actu vniuersalis. Sequitur. Licet enim ipsa intelligatur sub vniuersalitate, & sub modo intelligendi ipsam, tamen vniuersalitas non est pars conceptus eius primi, quia non conceptus metaphysici, sed logici. Vult dicere, quod licet ipsa natura, ut est sub actuali intellectione secunda, intelligatur tunc sub vniuersalitate, quæ vniuersalitas est quidam modus intelligendi ipsam, ut patet etiam à Doc. in vniuersalibus, tamen ipsa vniuersalitas non est pars conceptus eius primi, idest, qd non pertinet ad conceptum, quo primo concipitur

Expositio de tabulis hominis littera.

Quo propositiones primi modi sunt verè ratione quiditatis sic acceptæ.

Fran. Lych. in sec. sent. Scoti. P 2 pitur

pitur ipsa natura, quia ad cōceptum eius primum tantum pertinent illa, quæ sunt de quidditate ipsius naturæ. Nec similiter ipsa vniuersalitas est pars cōceptus metaphysici, quia non pertinet ad cōceptum metaphysicum, est tamen pars cōceptus logici, cum pertineat ad cōceptum logici, qui primò, & per se considerat secundas intentiones applicatas primis secundum Auicennam. Sequitur. Prima ergo intellectio est naturæ, vt ei non cointelligitur aliquis modus, neq; qui est eius in intellectu &c. i. q. ipsa natura in se primò intelligitur, & in tali priori non cointelligitur aliquis modus, neque qui est eius in intellectu. i. modus, qui est aliqua secunda intentio, vt vniuersalitas, neq; qui est eius extra intellectum, puta indiuiduatio. Sequitur. Licet illius intellecti modus intelligēdi sit vniuersalitas, sed non modus intellectus. i. licet talis natura possit intelligi sub tali modo. s. vniuersalitatis, non tamen ipsa vniuersalitas est modus intellectus, cum non sit pars cōceptus primi intellecti, vt dixi supra. Sequitur. Et sicut s. illud esse nō est natura de se vniuersalis, supplē actu, sed quasi vniuersalitas accidit illi naturæ secundum primā rationem eius, s. m. quam est obiectum. i. q. natura in illo priori non includit vniuersalitatem, & per consequens, vt est sub illa, dicitur tunc sibi accedere. Sequitur, ita etiam in re extra, vbi natura est cum singularitate, non est natura illa de se determinata ad singularitatem, sed est prior naturaliter illa ratione contrahente ipsam ad singularitatem illam, id est, quod natura, vt præcisè consideratur in esse obiectali, adhuc est prior singularitate contrahente, & indifferens ad omnes singularitates contrahentes. Et similiter, vt ipsa natura consideratur in esse reali, & actuali, adhuc est indifferens ad omnem singularitatem in esse reali, & actuali, cum sit prior illa. Et sic in illo priori non repugnat sibi esse sine illo contrahente. Sequitur. Et sicut obiectū in intellectu, secundum illam entitatem eius, & vniuersalitatem habet verè esse intelligibile (vt supra patuit) ita etiam in rerum natura secundum illam entitatem habet verum esse extra animam realem, siue talis natura accipitur in esse obiecti-uo, siue in esse reali actuali. Primo modo dicitur reale secundum quid, quia potentiale. Secundo modo dicitur reale actuale, & secundum illud esse habet vnitatem sibi proportionabilem, quæ est indifferens ad singularitatem, id est habet vnitatem ex natura rei minorem vnitatem numerali, ita quod non repugnat illi vnitati de se, quod cum quacunque vnitatem singularitatis ponatur, quia si est indifferens ad omnem singularitatem, ergo ex se potest esse in omni singularitate, non tamen simul, nec successiue, sed sic intelligendo, quod in illo priori, sicut potest esse in vna, ita & in alia, sed dum est in vna, vt sic, non potest esse in alia. Assignata enim quacunque natura humana in quocunque indiuiduo, ipsa actu existens in indiuiduo potest considerari, vt prior singularitate, & vt sic, adhuc est indifferens ad omnem singularitatem. Et hoc magis patebit respondendo ad aliquas rationes, quas facit Ocham contra Doctorem. Sequitur. Hoc ergo modo intelligo naturam habere vnitatem realem minorem vnitatem numerali. Et licet non habeat eam de se, ita quod sit intra rationem naturæ, quia æquinitas est tantum æquinitas secundum Auicennam s. metaphysicor. tamen illa vnitatem est passio propria naturæ secundum suam entitatem primam, & per consequens, nec est per se hæc intraneæ, nec secundum entitatem propriam necessariò inclusam in ipsa natura secundum primam entitatem suam.

Nota & b.
da

Natura hie
vniuersalis
lem.

Quinto mo
saph. sap. i.

I B I. Sed contra istud videntur esse duæ obiectiōnes. Hic Doc. adducit duas auctoritates contra se, quæ videntur dicere, q. nihil sit cōe pluribus in re, sed tantum per considerationem intellectus, quarum prima est Commen. primo de ani. com. 8. dicentis, q. intellectus facit vniuersalitatem in rebus, ita q. non existit, nisi per ipsum.

Item per auctoritatem Damasce. c. 8. ponentis differentiam inter Deum, & creaturam, quia in creatura nihil est commune, nisi tantum per considerationem, in Deo verò est deitas ex natura rei communis rationibus suppositis.

Ibi. Ad primum dico, q. vniuersale in actu est illud, quod habet vnitatem indifferentem, s. m. quā ipsum idem est in potentia proxima, vt dicitur de quolibet supposito. Pro clariori intelligentia huius litteræ nota, q. ista indifferentia pro nunc potest accipi dupliciter. Vno modo priuatiue, siue negatiue, & sic nihil aliud est, nisi aliqua natura, quæ de se est indifferens ad inferiora, & indeterminata. i. q. ipsa est apta nata ad indifferentiam, siue indeterminatam. Alio modo dicitur indifferentia, siue indeterminatio positiue, & contrariè, & tunc contrariatur positiue determinationi actuali, & sic dicimus, quod vniuersale isto modo includit ipsam naturam cum tali indifferentia actuali, quæ nihil aliud est, nisi quædam relatio actualis terminata ad intellectum, qua actu est indifferens ad omnia sua inferiora. Et sic talis natura sub tali indeterminatōe dicitur vniuersale completum, & in potentia proxima ad prædicari de omnibus inferioribus. Et isto secundo modo accipitur vniuersale in littera, & tale vniuersale, siue accipitur primo modo, siue secundo modo est vnum intelligibile singulare, siue vnum numero. Nam accipiendo primo modo est vnum obiectum per se intelligibile, puta ipsa natura hominis, sic intelligendo, quod ex quo ens inquantum ens, vt est obiectum adæquatum intellectus est simpliciter quoddam integratum ex omnibus entibus, vt supra patuit q. 1. prologi, & sic ens sumptum in sua communitate est vnum ens, siue vnum obiectum intelligibile numero. i. q. ipsum sumptum in sua cōitate sum obiecti adæquati, non q. sit in se vnum numero, siue singulare, sed ex hoc dicitur vnum numero, prout est vnum de numero intelligibilium cum numeretur inter intelligibilia contenta sub obiecto adæquato, licet in se sit commune pluribus, licet ergo homo in communi dicatur vnum obiectum numero esse intelligibile, quia est vnum obiectum tñ per se intelligibile, non tamen sequitur ex hoc, q. illa vnitatem non sit minor vnitatem numerali propriè dicta.

¶ Et si dicatur. Ex quo enim intelligibilitas sequitur entitatem rei, cum sit passio ipsius, quomodo illa entitas in se erit vna vnitatem minori vnitatem numerali. Et tamen vnum numero per se intelligibile.

¶ Dico, q. ex hoc dicitur vnum numero, vt distinguitur contra plura. i. quod homo est vnum obiectum per se intelligibile, & asinus est vnum obiectum per se intelligibile, & similiter animal, & corpus, & ens, & vna intellectiōe natum intelligi, & data quacunque quidditate, illa potest dici vnū obiectum per se intelligibile. Et hoc modo omnia obiecta partialia, vt integrant vnum obiectum adæquatum intellectus, possunt dici obiecta distincta numero, quia distinctis intellectiōibus numero, nata sunt intelligi, & tñ vt cōparantur adinuicem s. m. entitatem propriam illa obiecta distinguuntur specie, & aliquando genere, & tale vniuersale primo modo, qd dicitur vniuersale in potentia remota,

Quid sit vniuersale in actu
Indifferentia duplex, & quid sit.

Ens in sua cōitate sum obiecti adæquati
pru est vnum obiectum in intelligibile numero.

Homo est vnum obiectum intelligibile

ta, vt natura humana indeterminata priuatiue, licet sit communis pluribus, tamen vt est obiectum intelligibile dicitur vnum numero modo præexposito.

¶ Si dicatur. Nonne scientia est vniuersalium, & per consequens tale intelligibile erit vniuersale, & commune.

¶ Dico, quod bene scientia terminatur ad entitatem indifferentem ad plura inferiora, & tamen illa entitas est vnum obiectum numero intelligibile. i. quod est vnum obiectum de numero omnium intelligibilium, & sic patet, quod non accipitur vnum numero proprie, vt includit hæc entitatem. Si verò accipiatur vniuersale, vt est indeterminatum contrariè.

Vniuersale completum est tantum vnum numero.

¶ Dico, quod est vnum numero, quia talis indifferentia actualis, siue relatio actualis, qua actu est indeterminatum ad plura supposita, est tantum vnum numero, & sic vniuersale completum est tantum vnum numero, accipiendo vnum numero proprie. Si dicatur, si tantum est vnum numero, ergo non includit vnitatem minorem vnitatem numerali.

¶ Dico, quod ratione naturæ inclusæ dicit vnitatem illam minorem, ratione verò indeterminatio- nis actualis additæ naturæ denominatione intrinseca est tantum vnum numero, cum talis indeterminatio sit de se hæc, denominatione verò extrinseca dicitur plura numero, quia tale vniuersale, vt sic potentia proxima prædicatur de omnibus inferioribus.

Pulchra instantia.

¶ Si dicatur. Quomodo vnum numero potest actu prædicari de pluribus suppositis verè realiter, ita quod quodlibet sit ipsum.

¶ Dico, quod si tale vniuersale tantum includeret vnitatem numeralem, nunquā posset verè prædicari de pluribus suppositis, tamen quia vltra illam indeterminatorem singularem includit naturam ex parte sui, ex natura rei indifferentem ad plura supposita in ratione naturæ potest prædicari.

¶ Si iterum dicatur, quod vniuersale completum, puta natura accepta sub secundâ intentione, vt homo sumptus sub intentione speciei, habet tantum suppositionem simplicem, & nullo modo personalem, vt patet à Doc. in suis vniuersalibus, & per consequens non prædicatur de pluribus prædicatione exercita, dicendo, hoc est hoc.

Responsio.

¶ Dico, quod nō accipio vniuersale completum in quantum ei applicatur secunda intentio, sed in quantum est actu indeterminatum contrariè, & vt sic prædicatur de suis inferioribus exercitè, dicendo, hoc est hoc, puta Iohanes est homo.

¶ Si iterum dicatur. Nonne vniuersale completum sumptum in primis intentionibus prædicatur in quid de suis inferioribus, sed talis indifferentia contrariè sumpta, non est de quiditate, cum sit tantum relatio quædam.

Vniuersale completum quomodo prædicatur in quid.

¶ Dico, quod vñ completum in primis intentionibus verè prædicatur in quid, & verè est de quiditate inferioris, non tñ rōne indifferentiæ additæ, sed rōne naturæ inclusæ, cui additur talis indifferentia.

¶ Si et dicatur, ergo tale vñ completum cum includat illā indifferentiā, & per consequens sit vnū per accidens non poterit prædicari in quid de aliquo, vt patet à Doc. in primo, dist. 2. & in tertio.

¶ Dico, quod sola natura illa est de quiditate inferioris, & fm illam verè prædicatur in quid, sed quia non est in potentia proxima, vt actu dicatur in quid de illis, nisi per huiusmodi indeterminatorem actualem, illa indeterminatio pertinet ad completum vniuersale. i. facit, quod illa natura, quæ potentia remota nata erat prædicari in quid de inferioribus,

quod potentia proxima prædicetur in quid de illis.

¶ Si dicatur: Nonne tale vniuersale prædicatur per se de inferioribus.

¶ Dico, quod sic, sed quomodo cum illud sit vnum ens per accidens, quia includit naturam, & relationem, & quod est in se per accidens de nullo per se prædicatur, vt patet à Doc. in 1. dist. 2.

¶ Dico, quod prædicatur per se tantum per rationem naturæ, quæ est vnum ens per se, sed illa natura non potest prædicari per se actu, nisi actu sit sub tali relatione, seu indeterminatone. Et hoc est, quod intendit Doc. in ista littera, quam recito exponendo aliqua.

¶ Cum dicit vniuersale in actu est illud, quod habet vnitatem indifferentem, fm quam ipsum idem est in potentia proxima, vt dicatur de quolibet supposito, supplè actu, quia natura, vt actu comparatur ad omnia inferiora est in potentia proxima, vt prædicatur de illis, quia vt sic est actu indifferens ad oia inferiora. Sequitur. Nihil. n. fm quolibet vnitatem in re est tale, quod fm ipsam vnitatem præcisam sit in potentia proxima ad quodlibet suppositum, vt dicatur de quolibet supposito prædicatione dicente, hoc est hoc, patet, quia quod est actu in re, est tamen singulare primo, & ideo si actu prædicatur de pluribus, oportet considerare illam naturam, quæ in potentia remota est indifferens ad omnia singularia. Sic actu comparatur ad illa, vt sit in potentia proxima ad prædicari de illis, quod tunc fit per actualem indifferentiam. Sequitur, quia licet alicui existenti in re, non repugnat esse in aliqua singularitate ab illa in qua est, patet, quia natura humanæ actu existenti in Francisco, non repugnat esse in alia singularitate, in in quantum supplè consideratur, vt prior singularitate Francisci, non tamen illud verè dici potest de quolibet inferiori, quod quodlibet est ipsum. Hoc est enim solum possibile de obiecto eodem indifferenti actu considerato ab intellectu, quod quidem, vt intellectum habet vnitatem, & indifferentiam, secundum quam ipsum est idem prædicabile de omni singulari dicendo, quod hoc est hoc, quod dictum intellige modo præexposito.

Explanatio litteræ Doc.

¶ Ibi. Ex hoc apparet improbatio illi dicti, quod intellectus agens facit vniuersalitatē in rebus, per hoc, quod denudat ipsum, quod quod est in fantasmatē existēs &c. Vult dicere Doc. quod loquendo de vñ in potētia remota tale nō fit ab intellectu agente, quia vñ quicquid est anteq̃ in intellectu possibili habeat esse obiectiue, siue in re. s. in propria existentia, siue in fantasmatē, supplè, vt in aliquo representatiuo, siue habeat esse certū, siue deductū per rōnē, & si sic nō per aliquod lūmē, supplè intellectus agēis, sed sp̃ sit talis natura in se, cui nō repugnet esse in alio, vt sup. exposui. Sequitur. Nō tñ est tale cui potētia proxima cōuenit dici de quolibet, sed tñ est in potētia proxima, vt est in intellectu possibili. i. quod ipsa natura prius est pñs intellectui possibili, puta per aliquā speciē intelligibile, & sic ibi hēt esse obiectiue primo. Secundo actu intelligitur ab intellectu possibili. Tertiō, vt ibi causatur indifferentia actualis, qua actu ipsa natura est indeterminata, siue indifferens ad quodlibet suppositū, & vt sic dicitur in potētia proxima.

Optima declaratio ad mentem Arist.

¶ Ibi. Ad secundā instantiam de Damasceno hic Doc. soluit auctoritatē Damasceni, dicēs, quod loquitur de vnitatem singularitatis in diuinis, & tale non reperitur in creaturis. Secundō loquitur de cōi prædicabili, nō præcisē de cōi, quod determinatum est de facto, supplè quod actu est in aliquo singulari, licet non repugnet sibi esse in alio, vt supra exposui, quale commune præcisē potest poni in creaturis realiter.

Fran. Lych. in sec. sent. Scoti. P 3 AD

Qualibet natura est de se hac.
AD argumenta principalia. Nunc Doc. soluit argumentum principale, quo probat, q̄ quælibet natura sit de se hæc, siue quælibet substantia materialis, quia philoso. metaph. cōtra Platonem, probat, q̄ substantia cuiuscunque rei est propria illius cuius est, & non inest alij.

¶ Respondet Doc. ibi. Et per hoc patet ad illud argumentum principale &c. Nā Plato posuit ideā esse aliquam substantiam separatam à motu, & ab accidentibus per accidens nihil habens in se, nisi naturam specificam perfectam, & incorruptibilem, puta naturam humanam separatam, & eiusdem rationis cum corruptibilibus, & vltra sibi imponitur q̄ dicta idea est formaliter vniuersale, ita quod per identitatem prædicatur de isto corruptibili dicendo, hoc est hoc &c. Videtur enim fictio, q̄ actu sit separata, & sit perfecta in actuali existentia, & q̄ prædicetur de pluribus, quia vt est actu existēs est tantum singularis, vt verè est communis pluribus est actu vniuersalis, & sic arguit Arist. cōtra ipsum, quia tunc talis idea nihil esset, nisi quædam fictio. Et hic Doc. bene concedit, q̄ substantia materialis per se existens sit singularis, tamen vt præcindit, & vt prior ipsa existentia actuali, & indiuiduatione, est aliqua natura communis. Et sic patet solutio huius quæstionis.

Ochā in 1. dist. 2.

CONTRA hanc opinionem nonnulli instant prolixis rationibus, quorum primus est Ocham in primo, dist. 2. q. 6. qui primò nititur probare, q̄ sit impossibile dare naturam ex natura rei habentem vnitatem minorem vnitatem numerali. Sic q̄ talis natura ex natura rei non sit de se hæc, sed distinguatur ex natura rei ab hæcheitate. Et primò arguit sic: Impossibile est in creatis aliqua differre formaliter, nisi differant realiter, ergo si natura distinguatur aliquo modo ab illa differentia contrahente, oportet, q̄ distinguantur sicut res, & res, vel sicut ens rationis, & ens rationis, vel sicut ens reale, & rationis, sed primum negatur ab isto, & similiter secundum, ergo oportet dari tertium, ergo natura quocunque modo distinguatur ab indiuiduo, non est nisi ens rationis, antecedens patet, quia si natura, & illa differentia contrahens non sunt idē omnibus modis, ergo aliquid potest verè affirmari de vno, & negari de reliquo, sed de eadem re increatis non potest verè affirmari, & negari, ergo non sunt vna res.

Solutio rationis Ochā.

RESPONDEO ad hanc rationem. Et pro clariori intelligentia præmitto aliqua, accipiendo naturam humanam, & hæcheitatem. Primò si natura humana consideretur, vt habet tantum esse obiectale, & potètiāle, quod habet ab æterno, & similiter hæcheitas, vt sic distinguatur ab hæcheitate formaliter s̄m quid, tamen quia, vt sic tam natura, q̄ hæcheitas, licet dicant entitatem absolutè, quā habent, vt actu sunt, tamen dicunt illam s̄m quid, vt patet à Doc. in 1. dist. 36. Et per consequens eo modo, quo habent entitatem, formaliter distinguuntur si vt quid, vt quid, si simpliciter, simpliciter. Secundo potest considerari natura humana in esse reali, & actuali, & similiter hæcheitas in esse actuali, & reali, & sic simpliciter distinguuntur formaliter, cū dicant distinctas formalitates, nō enim hæcheitas includit quiditativè istam naturam, cum dicat entitatem positiuā additam ipsi naturæ, vt not. Doct. in isto 2. dist. præfenti, & in 1. dist. 5. q. 2. & dist. 26. Nā si contrahens natura nullo modo includit, nec ecōtra. Indiuiduū tamen constitutum ex natura, & hæcheitate includit naturam quiditativè. Tertiò pōt considerari natura non tantum in esse reali actuali, sed etiam in esse existentia, & similiter hæcheitas, & tunc dico, q̄ licet existentia actualis primò

cōueniat indiuiduis, & posterius ipsi naturæ. Existencia tñ aptitudinalis primò cōuenit naturæ, & deinde indiuiduis, sicut risibile primò cōuenit homini, & post indiuiduis, sic actu ridere primo cōuenit indiuiduis, & post hōi, vt ergo hæcheitas, & natura cōsiderantur in naturali existentia, forte vt sic nō dicunt aliā & aliā existentia. Et si ēt cōcedat, q̄ ibi sit alia & alia existentia, q̄ forte oportet cōcedere, cū existentia dicat gradū intrinsecū rei cuius est, & naturæ in esse reali actuali, sic necessariò cōueniat existentia in esse reali, & actuali, q̄ est impossibile esse vnū sine altero, vt supra dixi, tūc diceret, q̄ adhuc natura, & hæcheitas, vt sic distingueretur formaliter tñ. Nec ex hoc valet inferri, ergo realiter, quia inter aliā & aliā rē actu existentē, quia distinctio realis est propriè inter illa, q̄ sic se habent, q̄ nō implicat vnū existere sine altero. Sed quō cū alia & alia existentia stet realis identitas, supra expositū est in 1. dist. 1. q. 2. & dist. 2. par. 2. q. 1. respondendo ad primū arg. principale. Dico vltèra, q̄ nō habeo pro incōuenienti, q̄ natura in esse reali, & actuali cōsiderata, vt ēt prior natura singularitate, habeat primò existentia actualē, & sic natura, vt actu existens erit prior singularitate. Si n. singularitas perficit naturā, vt actu existens nō v̄ ipsam posse perficere, nisi vt actu existentē, sicut nec forma actu perficit materiā, nisi actu existentem, non n. hæcheitas dat existentia propriā ipsi naturæ, cū ipsa existentia sit gradus intrinsecus rei cuius est. Si n. natura tñ existeret pp existentia hæcheitatis sibi adueniētis, tunc formaliter distingueretur ab ipsa, patet, quia si a. distinguitur formaliter a. b. multo fortius distinguitur realiter a. c. qd est posterius. b. cū ergo natura formaliter distinguatur ab hæcheitate, ergo à fortiori formaliter distinguitur ab existentia hæcheitatis, cū sit posterior ipsa hæcheitate, nec est simile de risibilitate, & actu ridendi, quia risibilitas dicit tñ aptitudinē ad actū ridēdi, quia actus ridendi, cū sit operatio primò inest singularibus, existentia verò dicit præcisè gradū intrinsecū naturæ cuius est. Et si dicatur, q̄ Doc. in præfenti q. & alibi vult, q̄ natura nō habeat esse realiter, nisi in indiuiduis. Dico, q̄ nō intelligit, q̄ entitas realis, & actualis præcisè cōueniat naturæ per indiuidua, quia tunc nō posset dari essentia in esse reali, & actuali, qd est cōtra Doc. Sed sic intelligit Doc. q̄ nunquam natura aliqua habet esse reale, & actuale, quin necessariò sit in aliquo indiuiduo. Et licet natura humana tam in esse reali actuali essentiali, quā in actuali existentia sit prior natura hæcheitate in esse reali actuali, est tamen impossibile ipsam naturam esse, quia sit in aliquo indiuiduo, & hoc intendit Doctor.

Natura prior est singularitate.

Quo intelligitur q̄ natura non habet esse realiter nisi in indiuiduo.

¶ Si dicatur. Si natura in tali esse est prior naturæ singularitate, ergo sibi non repugnat posse existere sine aliqua singularitate, quia priori natura non repugnat esse sine posteriori, vt patet à Doct. in primo, & in secundo, distinctio. 1. q. 2. & alibi sæpe.

Instantia prima.

¶ Dico, quod si sic non repugnat, repugnat tamen ex aliquo concomitante, quia ipsa natura, vt sic, vt causa intrinseca de necessitate naturæ quasi originat illam hæcheitatem, quam actu habet, & ex hoc est impossibile ipsam esse sine tali hæcheitate. Sicut dicimus, q̄ homini cōsiderato in esse quiditativè præcisè non repugnat esse sine risibilitate, repugnat tñ ex aliquo concomitante, quia producit ipsam de necessitate naturæ in se. Sic dico in proposito. Si iterum inferatur, q̄ natura in esse reali, & actuali &c. est prior omni singularitate, & vt sic nō repugnat sibi esse sine quacūq; singularitate, ergo, vt sic, nō necessariò determinat sibi aliquam singu-

Responsio ad primam.

Instantia secunda.

singularitatem, probatur consequentia per simile argumentum Doc. factum in dis. 12. huius q. 2. ubi sic dicit. Quicquid contingenter se habet ad quodlibet cuiuslibet generis absoluti, habet se contingenter ad illud genus absolutum. Sed materia prima contingenter se habet ad quamlibet formam, ergo materia prima potest esse sine omni forma. Sic arguo in proposito, natura est indifferens ad omnem singularitatem, sicut materia prima ad omnem formam, ergo sicut materia prima potest esse sine omni forma, ergo & natura in esse reali actuali poterit esse sine omni singularitate.

Responso ad secundam. ¶ Dico quod non est simile, quia ibi comparatur materia ad formas realiter distinctas, & sic ibi argumentum Doc. militat. Hic autem natura, ut comparatur ad hæcheitates non comparatur, ut ad illas realiter distinctas, & ideo argumentum non militat hic.

Instantia tertia. ¶ Si iterum dicatur natura, ut actu existens in sorte, realiter distinguitur à qualibet alia hæcheitate, ut patet, ergo realiter distinguitur ab hæcheitate, quam actu habet, probatur consequentia, quia quod distinguitur à pluribus eiusdem rationis distinguitur à quolibet alio, quod est eiusdem rationis, cum non sit maior ratio de vno, quam de alio.

Responso ad tertiam. ¶ Dico quod natura, ut prior singularitate non distinguitur realiter ab aliqua singularitate, sed tantum formaliter, quia nata est esse ita sub vna, sicut sub alia, sed ut actu est sub vna singularitate, ratione illius realiter distinguitur à quolibet alio, & sic natura, ut actu est in sorte realiter distinguitur à qualibet alia singularitate, sed hoc non est præcisè ex ratione naturæ, sed ratione singularitatis, quæ actu habet, quam realiter sibi identificat, cum illa de necessitate nature oriatur à principiis illius nature.

Instantia quarta. ¶ Sic dicatur ergo & quamlibet aliam sibi realiter identificat, quia ex quo omnes sunt eiusdem rationis, ita vna nata est oriri à principiis naturæ, sicut & alia.

Responso ad quartam. ¶ Dico quod quantum est ex parte sua omnes sibi realiter identificat, & si realiter non identificat, hoc non est ratione naturæ, sed quia, ut actu est sub vna singularitate repugnat sibi esse sub alia. Et concedo, quod omnes nature sunt oriri à principiis illius nature, sed dum vna oritur, alia non potest oriri, stante illa prima, quia dum natura actu habet vnam singularitatem repugnat sibi posse habere aliam. Sicut si ponatur, quod omnes dependentiæ creature ad Deum sint eiusdem rationis, quia præcisè ad eundem terminum. Sequitur, quod si lapis realiter distinguitur à dependentia hominis, quod etiam realiter distinguatur à dependentia, quam habet, cum non sit maior ratio de vno, quam de alio.

¶ Diceretur, quod naturæ lapidis, ut sic non repugnat posse esse sine dependentia, quam habet, repugnat tamen concomitanter, quia illa dependentia lapidis oritur de necessitate naturæ à natura intrinseca lapidis. Et si lapis actu esset sub dependentia, quam habet homo, illa simpliciter eodem modo oriretur à natura lapidis, nec repugnaret lapidi posse esse sub dependentia hominis, tenendo quod tales dependentiæ sint eiusdem rationis. Sic dico in proposito, quod posita natura in esse reali actuali ab ipsa de necessitate naturæ, & in ipsa pullulat tantum vna hæcheitas, quæ sibi realiter identificatur, & si illa non pullularet in qua esset, non identificaretur sibi realiter, & sic dicendum de omnibus alijs.

Instantia quinta. ¶ Si iterum dicatur, pono quod sint decem individua, certum est, quod in illis sunt decem nature in esse reali, & actuali priores natura singularitate, illæ naturæ in tali priori. Quæro quomodo differunt, non numero, quia ponuntur priores omni

singularitate, non specie, quia tunc decem naturæ humanæ essent decem naturæ specie distinctæ.

¶ Dico, quod ipsæ naturæ, ut sic priores, nec numero, nec specie præcisè distinguuntur, nec sequitur à sufficienti diuisione distinguuntur, aut numero, aut specie, aut genere. Dico, quod nec sic, nec sic, & patet instantia in multis alijs. Nam hæcheitas, & natura, cuius est, distinguuntur formaliter, & tamē nec numero, nec specie, nec genere. Similiter rationale, & animal distinguuntur formaliter, & tamen nec numero. Et similiter natura, & gradus intrinsecus distinguuntur ex natura rei, & tamen nec numero, nec specie. Et similiter partes compositi essentielles in communi, ut præcedunt singularitatem distinguuntur realiter, & tamen nec numero, nec specie, & sic de multis alijs. Sic dico, quod illæ decem naturæ distinguuntur realiter, quia vna potest esse sine altera, & tamen nec numero, nec specie. Nec sequitur, ut sic non differunt, nec numero, nec specie, ergo sunt idem numero, vel specie. Et patet instantia de animali, & rationali, quæ nec differunt specie, nec sunt idem genere, illa enim, quæ differunt specie in aliquo genere, sunt in recta linea prædicamentali, & similiter, quæ differunt numero, & similiter eadem specie, & eadem numero; differunt ergo sicut duæ naturæ absolute. Et quælibet in tali priori dicit naturam specificam, & specificè distinguuntur ab asino, leone, & alijs, sed non distinguuntur specificè ab alia natura humana, sunt enim eiusdem rationis, sed non eiusdem speciei.

¶ Si iterum dicatur, istæ decem naturæ, ut priores singularitate nature sunt fundare secundam intentionem speciei specialissimæ, patet, quia intellectus comparando vnam ad omnia singularia, ad quæ est indifferens, causat in illo vnam secundam intentionem speciei specialissimæ. Et similiter causat comparando aliam ad eadem singularia, ergo istæ decem naturæ, ut sic possunt fundare decem intentiones secundas, quæ differunt specie.

¶ Dico, quod illæ intentiones secundæ, ut fundantur in illis naturis præcisè, non dicuntur differre specie, quia nec fundamenta, nec termini, quælibet tamen secunda intentio fundata in illis naturis differt specie ab alia secunda intentione fundata in natura specie distincta, quod bene nota.

¶ Si iterum quærat. Si dentur tales decem naturæ, & dicantur a. b. c. d. & c. tunc quæro an a. possit esse sub qualibet singularitate, non coniunctim, sed diuisim, puta an possit esse sub singularitate, quæ dicatur. f. & tunc quæro an b. possit esse sub eadem singularitate. Dico absolute, quod b. potest esse sub omni singularitate diuisim, nisi illa sit facta propria alicui, & sic quamuis possit absolute esse sub singularitate. f. Sed tamen ut singularitas. f. facta est propria naturæ. a. tunc non potest esse sub illa, & a. ideo b. absolute licet possit sibi identificare. f. quia absolute potest esse sub illo, sed non ut est proprium. a.

HIS PRÆMISSIS respondeo ad rationem Ocham cum dicit, natura, & hæcheitas, aut distinguuntur sicut res & res. Dico breuiter, quod res & res aliquando accipitur pro re & re, quarum vna potest esse sine altera, aliquando accipitur pro realitate, & realitate, aliquando accipitur pro formalitate, & formalitate, accipiendo rem secundo, & tertio modo. Dico, quod distinguuntur sicut res, & res. Et cum infertur si sunt eadem res realiter de eadem re, nihil potest verificari de vno, quin & de alio. Dico, quod aliquid verificari de a. quod non verificatur de b. potest dupliciter intelligi, ut etiam expositum est supra Fran. Lych. in sec. sent. Scoti. P 4 in

Responso ad quintam.

Hæcheitas, & natura quæ distinguuntur.

Animal, & rationale, nec differunt specie, nec sunt idæ speciei.

Instantia sexta.

Responso ad sextam.

Instantia septima.

Responso ad Ocham.

in prima dist. q. 5. huius secundi, primò q. aliquid verificetur simpliciter de a. quod realiter repugnet b. sicut existentia verificatur de Francisco, quæ realiter repugnet Iohanni, & sic Franciscus & Iohannes non sunt eadem res realiter. Secundò, quòd aliquid verificatur de a. ex natura rei, vel formaliter accipiendo formaliter, prout dicit aliquam formalitatem, licet non sit de formalitate illius cuius est, quod tamen non verificatur de b. & sic de a. & b. ut sunt eadem res realiter aliquid verificatur de vno, quod non de altero, patet de subiecto, & propria passione, & de essentia diuina, & relatione, de quibus satis dictum in primo, dist. 2. p. 2. q. 1. Sic dico in proposito, quia de natura verificatur ex natura rei, quod est esse communicabile, ut quod, quod nullo modo verificatur de hæcheitate, ut patet à Doct. in primo, ubi supra. Et similiter de hæcheitate ex natura rei verificatur, quod est incommunicabile, ut quod, & similiter, quod ex natura rei contrahit naturam ad esse indiuiduale, quæ ex natura rei repugnant nature, ut natura est. Cum etiam infertur, quòd si natura, & hæcheitas distinguuntur sicut res, & res, quòd tunc sequitur, quòd natura non est hæcheitas, nec e contra. Conceditur, quòd non est hæcheitas formaliter, est tamen hæcheitas realiter, ideo concedo hunc syllogismum sine

*Cur natura
nō possit esse
differentia
indiuidua-
lis.*

determinatione. Omnis differentia indiualis est propria alicui indiuiduo, sed natura non est propria, ergo natura non est differentia indiuidualis realiter, sed si sumatur sine determinatione, tunc minor est falsa, non autem tenet vniuersaliter, si præmissæ accipiuntur sub aliqua determinatione certa syncategorematica cuiusmodi est de per se. Et cum dicit Ocham, quòd hoc non valet, quia sicut est forma syllogistica vniuersalis tam in illis de inesse, quàm in illis de modo. Et similiter est forma syllogistica tam vniuersalis, quàm mixta in illis propositionibus sumptis cum alijs determinationibus, sicut sunt per se in quantum & huiusmodi. Et per consequens ita est forma syllogistica hæc, omnis homo per se est animal, nullus lapis per se est animal, ergo nullus lapis per se est homo, & per consequens vltra nullus lapis est homo, sicut est hic, omne animal de necessitate est substantia, nullum accidens de necessitate est substantia, ergo nullum accidens de necessitate est animal. Dico quòd & si aliquando talis forma teneat de materia, non tamen tenet de forma, quia non in omnibus, patet arguendo sic in secunda figura, nullum rationale per se est animal, omnis homo per se est animal, ergo nullus homo per se est rationalis, conclusio falsa. Similiter in tertia figura non sequitur, omnis homo per se est animal, omnis homo per se est rationalis, ergo rationale per se est animal, non sequitur, quia genus non prædicatur per se de differentia, vitando etiam has prolixitates syllogismorum potest concedi ista consequentia, ergo natura non est differentia indiuidualis realiter, accipiendo realiter ex natura rei, quia ex natura rei aliquid competit nature, quod ex natura rei repugnat differentie indiuiduali.

*Genus non
prædicatur
p. se de diffe-
rentia.*

*Secunda rō
principalis,
Ocham con-
tra Scotum.*

¶ Secundò principaliter arguit Ocham sic. Quandoquæque conuenit alicui realiter vnum oppositorum, ita quòd verè & realiter denominatur ab illo, reliquum oppositorum sibi non competit realiter, immo simpliciter ab eo negabitur, sed per te omnis res extra animam est realiter singularis, vna numero, quamuis aliqua de se sit singularis, & aliqua tantum per aliquid additum, ergo nulla res extra animam est realiter communis, nec vna vnitate opposita vnitati singularitatis, ergo realiter non est aliqua vnitas, nisi vnitas singularis. Si di-

catur, quòd istæ duæ vnitates non sunt oppositæ realiter. Contra, si non opponuntur realiter, ergo ex nulla oppositione potest concludi quin à parte rei possint eidem primo conuenire, ergo non potest sufficienter concludi quin idem, & per idem omnibus modis sit vnum ista vnitate, & illa, & quin idem & per idem omnibus modis sit commune, & singulare.

¶ Respondeo, quòd eo modo, quo vnum oppositum conuenit alicui, eo modo aliud oppositum repugnat sibi, tam per se, quàm per accidens. Et cum dicitur, quòd omnis res extra animam est realiter singularis vna numero, ergo nulla res extra animam est communis, dictum est supra, quòd stat naturam communem habere esse reale extra animam, & tamen esse priorem ex natura rei ipsa singularitate, ita quòd de se non est hæc, & licet omnis talis natura, ut sic semper sit in aliquo singulari, tamè ut sic semper præintelligitur esse priorem ex natura rei omni singularitate. Dico ergo, quòd nature humanæ in illo priori conuenit sibi vnitas communis ex natura rei. Et in illo priori oppositum repugnat sibi, videlicet vnitas realis numeralis, licet ut est facta propria alicui, conuenit sibi talis vnitas realis numeralis, ut additum nature. Potest etiam dici, quòd vnitas realis numeralis accipiendo rem absolute, non pro realitate, vel formalitate est simpliciter idem realiter, quòd natura. i. quòd ipsa natura, & differentia singularitatis sunt simpliciter vna res, ut tamen natura dicit aliā formalitatem ab hæcheitate. Dico, q. nature formaliter conuenit vnitas communis, & sic vnitas numeralis repugnat sibi, tam per se, quàm per accidens, talis est vnitas communis conuenit nature ex natura rei, accipiendo rem pro aliqua realitate, & ut sic vnitas realis numeralis repugnat sibi, tam per se, quàm per accidens.

¶ Tertiò arguit sic, probando, quòd cum vnitate minori non possit stari multitudo opposita, & arguit ex dictis Doc, quia dicit Doc, quòd natura & differentia indiuidualis non differunt realiter. Ex hoc arguit sic, quando aliqua duo sunt idem realiter, quicquid potest per diuinam potentiam esse vnum eorum realiter potest esse reliquum. Sed ista differentia indiuidualis non potest esse plura numero realiter distincta, ergo nec natura, quæ est eadem realiter, cum ipsa differentia contrahente potest esse plura realiter, nec per consequens potest esse aliqua alia res ab ista differentia contrahente, & ita natura sine contradictione non compatitur secum multitudinem numeralem &c.

¶ Responso ad hoc argumentum ex supradictis patet. Et concedo illam propositionem, videlicet, q. quòd aliqua duo sunt idem realiter, quòd potest esse vnum realiter, & reliquum, accipiendo rem propriè, & negatur ista, quòd differentia indiuidualis non possit esse plura numero distinctè. Nam ut sunt in distinctis naturis realiter distinguuntur, sicut & nature illæ, ut supra exposui de decem naturis. Et concedo, quòd tunc singularitates realiter distinctæ, quot sunt nature contrahente, quæ realiter distinguuntur. Et concedo etiam hanc positionem, quòd quacunque natura data, ut præscindit ab omni singularitate quantum est ex se realiter identificat omnem singularitatem, non simul, sed sic intelligendo, quòd est indifferens ad omnem singularitatem, & sub quacunque fiat actu identificat eam sibi realiter.

¶ Quartò arguit sic, quia si natura esset isto modo communis, sequeretur quòd tot essent species, & genera quot sunt indiuidua, quia natura fortis est species, & eadem ratione natura Platonis, tunc arguo

*Responso ad
secundā rō-
nem Ocham
contra Sco.*

*Tertiā rō-
tio Ocham
contra Sco.*

*Responso ad
tertiam.*

*Arguitur
to Ocham
contra Sco.*

arguo quandocumq; sunt aliqua realiter distincta, quorum utrumq; potest dici specis, tunc sunt plures species, sed sic est in proposito. Confirmatur, quia ad multitudinem subiecti proximi, sequitur multitudo passionis. Sed secundum Scotum ista unitas minor est passio naturæ, ergo sicut natura realiter multiplicatur, ita passio cum sit realis realiter multiplicatur, & per consequens sicut realiter sunt duæ naturæ in Sorte, & Platone, ita erunt duæ realiter unitates minores, sed ista unitas minor vel est communitas inseparabilis à communitate, & per cōsequens inseparabilis à communi, ergo sunt duo communia in Sorte, & Platone.

*Responso ad
quintum.*

¶ Responso ad hoc argumentum, & ad confirmationem, licet ex supradictis patere possit, dico tamen, quod ista inconuenientia non sequitur, & concedo absolute, quod tot sunt naturæ communes, quot sunt indiuidua, quia ut præscindunt à singularitate dicunt unitatem minorem unitate numerali. Et dico, quod qualibet nata est prædicari de omnibus singularibus naturæ humanæ, & quælibet, ut prior singularitate est indifferens ad omnem singularitatem. Et cum infertur, quod tunc erunt plures species. Dico quod ad hoc, ut aliquid dicatur species, requiritur ut præcisè conueniat indiuiduis eiusdem naturæ, cum ergo quælibet natura, ut est prior singularitate sit apta conuenire omnibus indiuiduis, potest dici species respectu illorum, nunquam tamen una species potest conuenire indiuiduis alterius speciei, & sic si 10. naturæ humanæ essent realiter contractæ ad 10. indiuidua, ut priores suis singularitatibus quælibet nata esset cōuenire, & prædicari de indiuiduis cum sit indifferens ad illa, & sic quælibet nata est fundare intentionem specificam respectu illorum indiuiduorum, non tamen ex hoc sequeretur, quod natura in Francisco, ut prior singularitate, & etiam natura in Iohanne, ut prior singularitate sint species adinuicè distinctæ, quamuis possint fundare intentionem specificam, quia tunc natura in Francisco non posset conuenire Iohanni, si specie distingueretur à natura Iohannis, quælibet tamen specie distinguitur à natura equi, asini, & huiusmodi.

¶ Ad confirmationem concedo, quod unitas minor unitate numerali est passio naturæ, & cōcedo, quod tot sunt tales unitates quot naturæ in diuersis indiuiduis. Et concedo quod quælibet natura, ut prior singularitate ex natura rei est communis, ita quod quælibet nata est esse communis ad omnia indiuidua naturæ humanæ, non tamen ex hoc sequitur, quod sint distinctæ naturæ specificæ adinuicem cum quibuscumq; indiuiduis conueniat una, & altera similiter conuenit, quod simpliciter repugnat distinctis speciebus. Posset tamen breuius dici, quod natura ut præscindit à singularitate est tantum una unitate minori unitate singularitatis. Et propter aliam & aliam singularitatem sit alia & alia natura singularis. Ista tamen responsio non ita soluit difficultates incidentes, sicut prima, quia si essent mille indiuidua actu essent mille naturæ, semper priores suis singularitatibus, & ut sic ex natura rei essent cōes, & ideo prima responsio est melior.

Bona difficultas.

Hic tamen potest incidere una bona difficultas, quia tunc videtur sequi, quod de eodem indiuiduo possent prædicari in quid mille naturæ, quod videtur impossibile, assumptum probatur. Et ponocafum, quod actu sint mille naturæ et indiuiduatæ, & sit Franciscus indiuiduū; illæ naturæ ex supradictis, ut intelliguntur prius natura hæcheitatibus sunt communes, ergo omnes natæ sunt prædicari de omnibus indiuiduis naturæ humanæ in quid, ac per consequens omnes natæ sunt simul prædi-

cari de Francisco, cum non sit maior ratio de una, quàm de alia, & si sic, tunc omnes erunt de quiditate Francisci, quia quod prædicatur in quid de aliquo, est de quiditate illius, de quo prædicatur, & sic Franciscus esset realiter, & quiditatiuè, & simul mille naturæ humanæ, quod videtur manifestè falsum. Nec valet dicere, quod illæ naturæ, ut sic natæ sunt tantum prædicari in quid de Francisco potentia remota, sed non possunt prædicari in quid potentia propinqua, nisi pro quanto comparentur actu ab intellectu ad indiuidua, de quibus prædicantur, & hoc modo plures naturæ non prædicantur in quid de vno indiuiduo. Dico quod hoc non concludit, quia ut intelliguntur prius natura suis hæcheitatibus, sicut intellectus potest comparare unā ad omnia indiuidua naturæ humanæ, ita & aliam & aliam cum non sit maior ratio de una, quàm de alia, & sic sequitur, quod omnes actu erunt in potentia propinqua ad prædicari de omnibus indiuiduis. Et præterea hoc, quod dico prædicari de pluribus indiuiduis, in quid tantum fundatur in natura communi ex natura rei ad omnia illa indiuidua, cum ergo sint mille eiusdem rationis cum prima, ita hoc, quod dico prædicari de pluribus per actum intellectus potest fundari in mille sicut & in una illarum, cum non appareat maior ratio de una, quàm de alia.

¶ Respondeo, præmittendo aliqua. Primum, quod aliud est loqui de hæcheitate actu contrahente naturam, & de hæcheitate actu non contrahente naturam, primo modo ipsa hæcheitas actu, facit unū indiuiduum actu cum natura contracta, & sic natura, ut contracta est, ita propria illi indiuiduo, quod est impossibile ipsam posse applicari alteri indiuiduo, & ut sic contracta, & sub illa ratione considerata non intelligitur prior natura ipsa hæcheitate, quia tunc esset contracta, & non contracta. Secundo modo hæcheitas actu non facit unum cum natura contrahibili, sed est apta nata facere unū indiuiduum, quia nata contrahere.

*Responso ad
difficultatē.*

¶ Secundum præmittendum est, quod quando dicimus naturam prædicari in quid de indiuiduo, non intelligimus ipsum prædicari in quid de hæcheitate contrahente, cum hæcheitas nullo modo pertineat ad quiditatem, ut exposui in primo Doc. di. 25. Et si prædicatur de hæcheitate tantum prædicatur denominatiuè de eo, quod est extra naturam formalem subiecti, prædicatio ergo in quid speciei de inferioribus, est naturam specificam in concreto sumptam prædicari in quid de indiuiduis constitutis ex natura, & hæcheitate.

Quid sit prædicatio speciei de suis inferioribus

¶ Tertium præmittendum est, quod natura ut actu contracta pro hæcheitate de nullo prædicatur in quid, nisi tantum de seipsa, cum ut sic contracta sit tantum singularis.

¶ Quartum præmittendum est, quod quando indiuiduum recipit prædicationem in quid naturæ in communi, recipit tantum ratione naturæ contractæ, & sic dicimus, quod Franciscus & Iohannes conueniunt quiditatiuè in natura humana, quia Franciscus actu habet naturam eiusdem rationis cum natura contracta in Iohanne.

¶ Quintum præmittendum, quod si per possibile tantum essent mille indiuidua actu existentia, siue in actualitate reali, tantum essent mille naturæ actu contractæ in reali actualitate, ita quod ultra illas nulla esset in reali actualitate, cum natura habens esse reale actuale, realiter sit in indiuiduo, ut supra patuit, tunc stante isto. Cum dicimus, quod omnia ista indiuidua conueniunt quiditatiuè in natura humana in communi, & quod natura humana in communi prædicatur de omnibus istis in quid non

non debemus intelligere vnam naturam humanam in communi, aliam ab illis mille naturis humanis, sed sic debemus intelligere, quod vnaqueque illarum, ut intelligatur prior hæcheitate contrahente est communis ad omnia illa mille individua, quia ut sic intellecta est indifferens ad omnes hæcheitates illorum individuum, ut puta contrahi à qualibet hæcheitate, & nata contrahi ab vna sicut ab alia, & ut sic vnaqueque nata est prædicari in quid de omnibus illis indiuiduis, quia vnaqueque cum hæcheitate contrahente nata est constituere vnum per se indiuiduum includens naturam quiditativè. Ex hoc ergo, quod nata est quiditativè constituere indiuiduum sub specie humana, dicimus ipsam prædicari in quid, tota enim quiditas Francisci est natura contracta in Francisco. Et quia eadem natura intellecta, ut prior hæcheitate Francisci, nata est contrahi ab hæcheitate Iohannis, & sic nata facere vnum per se cum illa hæcheitate, & si actu esset contracta ab illa, actu diceret totum esse quiditativum Iohannis, & similiter, quia eadem natura, ut intelligitur prior natura hæcheitate Iohannis, nata est contrahi ab hæcheitate Petri, ab hæcheitate, non quæ actu est aliquis indiuidui, sed quæ nata esset ultimè constituere indiuiduum contrahendo naturam &c. quia talis natura, ut sic contrahibilis nata est per se facere vnum indiuiduum cum illa hæcheitate, & ut actu contracta actu dicit totum esse quiditativum Petri, & pariformiter dico de omnibus alijs indiuiduis. Non oportet ergo imaginari quando dicimus, quod natura prædicatur in quid de Francisco, quod detur vna alia natura à natura actu contracta in Francisco, quæ prædicetur in quid de illo, sed quia eadem natura contracta constituit per se vnum per se indiuiduum, & dicit totum esse quiditativum illius, ideo ut illa eadè natura consideratur, ut prior hæcheitate Francisci est contrahibilis, & nata dicere totam quiditatem Francisci, ideo prædicatur in quid de Francisco, ex hoc solo, quod est nata dicere totam quiditatem illius, quam actu dicit, ut actu est contracta, & quia eadem, ut prior &c. est contrahibilis ab alijs hæcheitatibus, & nata dicere totam quiditatem individuum, ideo prædicatur in quid de illis, & totam quiditatem actu dicit, quando actu est contracta, & actu per se constituit vnum indiuiduum vna cum hæcheitate est actu dicens totum esse quiditativum illius.

*Mirabilis
solutio ad
difficultatē.*

¶ Dico ergo, quod cum dicimus, Franciscus est homo quiditativè, non intelligo naturam humanam distinctam ab illa, quæ est in Francisco, sed intelligo præcisè eandem naturam, quæ ideo prædicatur in quid de Francisco pro quanto nata est constituere illud indiuiduum, dans ei totum esse quiditativum, & ut contracta in Francisco actu non est apta nata prædicati de alio in quid, sed ut contrahibilis ab omni alia hæcheitate, & nata est facere per se aliud indiuiduum cum alia & alia hæcheitate dicitur prædicari in quid de illis, & cū actu est in vno, non potest actu esse in alio. Ex his patet quid dicendum est ad dubium, cum dicitur, quod tunc mille nature possent prædicari in quid de Francisco. Dico quod tantum illa natura, quæ actu est in Francisco, dicit quiditatem illius, & nulla alia, sed ut contrahibilis, & nata per se facere vnum cum hæcheitate Francisci dicitur prædicari in quid, & concedo, quod quælibet natura, ut contrahibilis nata est per se facere vnum cum hæcheitate Francisci, & sic concedo, quod quælibet, ut sic nata, est per se facere indiuiduum Francisci, & quælibet, ut sic, prædicatur in quid de Francisco, sed ut contracta est in Francisco, &

dicat totam quiditatem illius, tunc de illo constituto nulla alia natura prædicatur in quid, cum prædicari in quid nihil aliud sit, nisi naturam natā facere cum hæcheitate contrahente illud indiuiduum, de quo prædicatur, non ergo de eodem indiuiduo constituto ex natura & hæcheitate, alia & alia natura prædicatur, immo, ut sic, nulla natura prædicatur de illo, nisi ut considerata inesse contrahibili, & ut nata facere vnum per se cum hæcheitate. Et sic patet responsio ad difficultatem, quæ bene pondera, quia ad multa, & multa valet.

Quid sit prædicari in quid.

¶ Quinto arguitur sic: Humanitas in Sorte, & humanitas in Platone realiter distinguuntur, ergo utraq; illarum est realiter vna numero, & per consequens neutra est communis. Si dicatur, quod istæ nature non sunt distinctæ, nisi per istas differentias additas, sicut nec aliqua earum est vna numero, nisi per differentiam additam, & ideo neutra est de se singularis, sed est de se communis. Contra, omnis res ipsa, vel per aliquid sibi intrinsicè, distinguitur essentialiter ab omni alia re, à qua essentialiter distinguitur, sed humanitas, quæ est in Sorte essentialiter distinguitur ab humanitate, quæ est in Platone, ergo seipsa, vel per aliquid intrinsicè sibi ab eo distinguitur, non ergo per aliquid extrinsecum additum illi.

Argumentum quintum contra Sectionem.

¶ Respondeo & concedo, quod istæ duæ nature realiter distinguuntur, etiam ut intelliguntur priores natura suis hæcheitatibus, & non distinguuntur præcisè per illas hæcheitates, sed cum infertur, aut distinguuntur seipsis, aut per aliquod intrinsicè. Dico, quod forte potest dari utrunq;, quod primo distinguuntur seipsis, saltem sic, quod non sunt nature convenire in quid in aliqua specie specialissima, quia sola individua conveniunt in quid in illa, nec tamen sequitur, quod differant specie, ut supra ostensum est, sed bene quælibet nata est fundare intentionem speciei, non aliam & aliam intentionem, ut comparantur ad individua talis nature, sed ut comparantur ad alias naturas specie distinctas, ut supra dixi. Dico secundò, quod possunt dici distinguuntur seipsis sic intelligèdo, quod quicquid pertinet ad rationem quiditativam vnius, pertinet etiam ad rationem quiditativam alterius, sic intelligendo, quod sicut vna dicit præcisè quiditatem constitutam ex animali rationali substantia ente &c. ita & alia dicitur constitui ex animali &c. non ponendo nec animal, nec aliquod superius commune eis, sed sic intelligendo, quod sicut natura humana in Sorte est realiter distincta à natura humana in Platone, ita animal in Sorte, & rationale, & substantia, & ens realiter distinguuntur ab animali, & rationali, & substantia, & ente, & Platone, & hoc modo præcisè seipsis distinguunt, ita quod nihil vnius est idè alii alterius, quod bene nota. Nec ex hoc valet dicere, quod ita homo, & alius distinguuntur seipsis, quia animal in homine, & animal in asino differunt &c. Dico, quod homo, & alius conveniunt in animalitate in communi, sic intelligendo, quod animal, ut contrahibile per rationale natum est per se facere vnum cum rationali, & ut actu contractum constituitur actu vnum in esse specifico, & similiter animal, ut prius differentijs natum est contrahi per irrationale sic, quod natum est facere vnum cum illo, & ex hoc dicimus, quod homo, & alius non seipsis distinguuntur, quia conveniunt quiditativè in animali, & per differentias distinguuntur. Sed non est sic de duabus naturis eiusdem rationis, ut sunt priores suis singularitatibus, quia non dicimus, quod sint nature convenire in quid in aliquo cōi, & differre per aliquid, sed in nullo quiditativè conveniunt. Si tamen ista positio non placeat, quia forte esset difficile assignare rationem quæ

No. hanc responsionem contra Objectionem.

re non conueniat in aliquo cōi quiditatiue possit dari aliud membrum, q̄ non precisè distinguuntur seip̄s, sed aliquo quiditatiue cōueniunt, & aliquo differunt. Si dicatur, q̄ tunc essent duæ species, q̄a præter rationem indiuidualem haberent quo conuenirent quiditatiue, & quo differrent. Dico, q̄ si illud quo differunt esset aliqua differētia diuina generis, & cōstitutiuā speciei nō possit euadi, quin essent duæ species specialissimæ, sed diceretur, q̄ illa, quibus differunt sunt aliquæ aliæ differētiæ ignote nobis, de quibus ens non prædicatur in quid, & tales non possunt dici differētiæ specificæ, vt patet à Doc. in 1. dist. 3. q. 3.

*Arguit sex.
10 Ochā con
tra Scotum.*

¶ Sexto arguit Ocham sic: Quicquid à parte rei distinguitur ab alio, quod non est de intellectu suo formalis, potest intuitiue videri sine illo alio secundum Scotum, qui etiam ponit, q̄ essentia diuina potest intuitiue videri sine personis, ergo humanitas, quæ est in Sorte potest intuitiue videri sine aliqua differētia contrahente, & per consequens cū ite humanitates distinguuntur loco, & subiecto, potest talis intellectus distinguere vnā ab alia sine omni differētia contrahente, quod nō esset possibile, si precisè distinguerentur per suas differētiās contrahētes, ergo seip̄s distinguuntur numeraliter.

¶ Respondeo, q̄ non posset cognosci intuitiue, quia cognitio intuitiua terminatur ad per se existens in propria existentia, vt patet à Doc. in 1. dist. 1. q. 2. & 8. q. pen. & alibi sæpe, modo est impossibile talem naturā habere esse existentie, nisi in indiuiduis, cum sic sit simpliciter idem realiter cū sua singularitate. Si tamen diceretur, q̄ existentia naturæ, vt naturæ, est prior natura existentia hæcheitatis, vt supra dictum est, ergo potest intuitiue videre naturam non videndo hæcheitatē. Dico primò, q̄ nullus intellectus creatus posset intuitiue videre naturam, vt sic, quia existentia illius est simpliciter eadem realiter cū existentia hæcheitatis, ideo intellectus creatus non posset moueri ab vno sine altero, secus est de obiecto voluntario, cuiusmodi est essentia diuina, quæ potest seipsam ostendere, non ostendendo personas. Dico secūdò, q̄ cognitio intuitiua non terminatur propriè ad rem existentem absolute, nisi talis res actu sit singularis, quia talis notitia intuitiua non v̄t posse esse alicuius cōis in se. Dico tertio, q̄ oporteret eum probare, q̄ ab aliquo intellectu, saltem diuino non possit intuitiue videri in aliquo priori, non videndo singularitatē, & q̄ est intellectus separatus hoc non possit videre. Licet. n. intellectus noster pro statu isto non possit distinguere vnā humanitatem ab alia, vt distinctam ab hæcheitate, quia pro statu isto nihil distinctè cognoscit sub propria ratione, vt patet à Doc. in primo; intellectus tamē separatus, qui ex natura sua omne ens creatum potest distinctissimè cognoscere, posset etiam in aliquo priori natura intuitiue videre naturam humanam in Sorte, non videndo hæcheitatem illam, præcipuè cum ipsa natura, vt sic nō tantum esset ratio formalis mouendi partialiter intellectum separatum ad cognitionem sui intuitiuam, sed etiam vt sic esset præcisā ratio formalis terminandi talem notitiam intuitiuam, & per consequens posset ipsam videre, non videndo hæcheitatem. Multa alia dicit circa hanc materiam de natura communi, quæ omnia ex his, quæ supra dixi facillimè solui possunt, & quia videntur quasi incidere cum aliquibus rationibus prius positis, ideo relinquo illas soluendas curioso legenti.

¶ Et cum nititur probare, q̄ est hæcheitas dicat entitatem quiditatiuam ex hoc, quod est de essentia alicuius per se in genere. Dico, q̄ aliquid esse per se de essentia alicuius pōt dupliciter intelligi. Vno

modo, q̄ constituat aliquid, siue totaliter, siue partialiter in esse essentiali, & quiditatiuo. Alio modo q̄ sit t̄m determinatiuū, & contractiuum alicuius dicentis quiditatem, & essentiam, primo modo cōcedo, q̄ est de essentia constituti, sed negatur, q̄ aliqua hæcheitas sic constituat aliquid in genere. Secundo modo dico, q̄ nihil tale pertinet ad quiditatem, siue essentiam constituti, & sic hæcheitas precisè isto secundo modo constituit indiuiduum in specie.

¶ Licet multi alij, vt Greg. de Arimi. Ioan. anglicus Baccho. & breuiter omnes nominales varijs rationibus instent contra hanc Doc. positionem, & singularē, tamē quia ex his, quæ dixi facillimè solui possunt, ne legentibus tedio sim, omitto.

GVL. OCHAM dist. 2. primi. q. 7. querit destrue re positionē Doc. quæ vult vniuersale esse reale, & *Ap vniuer-
sale sit rea-*

adducit aliqua arg. contra, & quia coincidunt cū le. argumentis factis ab ipso, dist. 2. q. 6. ideo omitto illa, quia t̄m r̄ndet ad plures rōnes, q̄ sunt pro opin. Doc. ideo primò adduco illas rōnes pro opi. Doc. & secūdò respōsiōnē Ochā ad illas, & tertio ostēdā illas r̄nsiones minimè euacuare rōnes p̄ opi. Sco.

¶ Circa primum arguitur multipliciter pro positione Sco. primò sic: Illud qd̄ realiter diuiditur in veras res, est vera res, sed forma generis, & similiter forma speciei diuiditur in veras res, tanquam in partes subiectiuas, & eodem modo vniuersale omne diuiditur in partes suas subiectiuas, ergo omne tale est vera res extra animam.

¶ Secundo sic: Omne qd̄ est de essentia alicuius rei, & includitur essentialiter in intellectu quiditatiuo alicuius rei extra aiam est vera res extra animā, sed oē gen^o, ois species, & vniuersaliter oē vniuersale prædicamentale in quid de vera res extra animam, est de essentia inferioris, & includitur in intellectu quiditatiuo cuiuslibet per se inferioris, ergo.

¶ Cōfirmatur, quia ois res extra aiam pōt verè, & perfectè, & distinctè intelligi sine illo, qd̄ nō est aliquo modo vera res, nec intrinseca sibi, sed nullū indiuiduum pōt verè intelligi, nec distinctè, nō intellectu per se superiori, sicut Sor. nō pōt intelligi, non intellectu aiali, vel hoīe, vel quocunq; superiori, ergo qdcunq; superius Sortis est de essentia Sortis, & per cōsequens vera res extra aiam, quia nullū ens rōnis est de essentia rei existētis extra aiam.

¶ Tertio sic: In rerum natura est aliquid per identitatem communicabile pluribus, sed tale non est nisi vniuersale, ergo vniuersale est aliquid realiter existens in rerum natura.

¶ Quarto, quia oia, q̄ sunt in linea prædicamentali sunt verè res, & nō t̄m entia rōnis, sed in linea prædicamentali ponuntur tā genera, q̄ species, ergo sunt verè res extra aiam; ma. patet, tū quia genus prædicatur in quid, & vniuocè de oib^o per se cōtēntis sub illo, sed nihil prædicatur vniuocè de ente reali, & de ente rōnis, ergo oia, q̄ sunt per se in genere prædicamentali, vel sunt entia realia, vel entia rōnis. Et certū est, q̄ nō oia sunt entia rōnis, ergo omnia sunt entia realia. Tū quia vel contentū sub aliquo immediatè diuidentiu aliquid cōe per se, cōtinetur sub aliquo cōtento sub aliquo diuidentiu, sicut si substantia diuidatur per substantiā corporeā, & incorporeā, & nihil contentū per se sub substantia corporea, cōtinetur per se sub aliquo contento per se substantia incorporea, sed ex prima diuisione diuiditur ens extra aiam, & in ens rōnis, & ens reale extra aiam diuiditur in 10. prædicamenta, ergo cū genera, & species continentur sub substantia, q̄ est vnū prædicamentū, non poterunt cōtineri sub ente rōnis, & per consequens nō sunt entia rationis, sed entia realia. Tū quia si genera, & species essent entia

entia rationis, ergo cum entia rationis varietur ad variationem intellectuum, sequitur q̄ tot sunt intellectus, quot erunt generalissima substantiæ.

¶ Præterea, aliqua distinctio est inter suppositū, & naturam, alioquin ita essent hæc vera, homo est humanitas, sicut hæc, homo est homo, sed suppositum est à parte rei, & similiter natura, quia aliter nulla esset distinctio verè, ergo vniuersale est aliquo modo à parte rei.

Cap. de specie.

¶ Præterea per auctoritatem Boe. n. dicit, q̄ species est totum esse indiuiduorum, ergo species est eadem res cum indiuiduis, ergo est à parte rei.

¶ Præterea auctor. 6. principiorum quærit. Vtrū vniuersalia sunt à natura, vel ab arte, respondet q̄ sunt à natura, sed natura operatur occultè in vniuersalibus, nam producendo singularia producit vniuersalia, omnis communitas (vt dicit) à singularitate procedit. Ex hoc arguit sic, illud quod fit à natura hêt esse extra animā, sed vniuersale fit &c.

Primo post. context. 21.

¶ Item 4. topi. interepto genere interimitur species, & indiuiduum, sed nunquam ad interemptionem entis in anima, sequitur interemptio entis extra animam, ergo genus est extra animam.

¶ Item philoso. primo poster. Demonstrationes sunt de perpetuis, & incorruptibilibus, & Lynco. dicit ibidem, q̄ manifestum est, q̄ demonstratio sit de vniuersalibus repertis in singularibus, ergo vniuersalia sunt verè extra animam.

A D. primum, alterius opi. Dico q̄ illud, qd̄ diuiditur in veras res sicut verè cōpositum in suas partes essentielles inclusas in illo est vera res, illo modo corpus diuiditur in suas partes essentielles, & totū in suas partes integrales, & fit talis diuisio realiter extra animam. Sed q̄n aliquid diuiditur in veras res tanquam signū, in sua signata non oportet non plusquā, q̄ illud, quod diuiditur in substantiam sit substantia, q̄n aliqua vox diuidit in substantias, tanquam signum in sua signata, isto secūdo modo diuiditur species, & similiter genus, quia in nullo variatur species, vel genus, vel quodcūq; vniuersale propter talem diuisionem, nec illa in quibus diuiditur plus sunt partes realiter, quam plura significata sunt partes vocis significantis.

Gul. Ockham ad rationes Scoti respondet.

¶ Ad secundum dico, q̄ vniuersaliter nunquam superius est de essentia inferioris, nec includitur essentialiter in inferiori, nec in intellectu eius quiditatio, prædicatur tñ essentialiter de inferiori, q̄a declarat essentia inferioris, vel declarat ipsummet inferioris, vel rē importatā per inferius, & hoc est prædicari in quid, vel per se primo modo, & essentialiter. Vnde sicut fm aliquos ens dicit vnum conceptum, qui non est de essentia Dei, vt pars sua essentialis, quia tunc aliquid reale esset vniuocum Deo, & creaturæ, qd̄ negat, & tñ prædicatur in qd, & per se primo modo de Deo, & creaturæ, ita dico in proposito, q̄ nihil à parte rei est vniuocum, quibuscūq; indiuiduis, & tñ est aliquid prædicabile in quid de indiuiduis. Similiter sicut ipsi dicūt, q̄ vniuersale, quod est vnum obiectū numero, prædicabile de quolibet supposito prædicatione dicēte hoc est hoc, non est in re, quia nihil in re est sic prædicabile, & tñ ipsa prædicatio vocatur essentialis, & in quid, & per se. Ita dico, q̄ vniuersaliter prædicatio superioris de inferiore, non est prædicatio aliquius, quod quocūq; modo sit in re extra animā, & per consequens illud, quod prædicatur non est pars rei, nec est de essentia rei, & tñ prædicatur in quid de rebus, & causa est, quia non supponit pro se, sed pro rebus ipsis de quibus prædicatur.

Ens dicit vnum cōceptum.

Instantia.

¶ Et si dicatur, q̄ tunc esset idem dicere Sortes est homo, & Sortes est Sortes, respondeo, q̄ nō sequitur, quia quāuis homo in prima supponat pro

Sorte, nec possit verificari, nisi pro Sorte, aliud tamen est illud, quod prædicatur, & ideo quāuis aliquid idem sit pro quo fit prædicatio, in vtraque tamen aliud est, quod prædicatur, ideo non est eadem propositio. Similiter quāuis in ista Sortes est homo, ly homo supponat pro Sorte, non tamen præcisè pro Sorte, quia potentialiter fm modum loquendi logicorum supponit pro quolibet homine, quia infertur ex quolibet, & terminus semper in talibus supponit pro eisdem, quia pro omnibus de quibus verificatur, non tamen verificatur ista, Sortes est Sortes, nisi pro Sorte, & ideo non est idē dicere, Sortes est homo, & Sortes est Sortes.

¶ Ad confirmationē dico, & concedo, q̄ res pōt intelligi, non tñ confusè, sed etiam perfectè, & distinctè, nullo superiori intellectu, & q̄n dī q̄ Sortes non potest intelligi, nisi intellectu animali, dico, q̄ ista pōt distingui, siue de veritate sermonis, siue non, non curo, quia ly animal potest supponere simpliciter, & tunc est falsa, quia nunc denotatur quod Sor. non potest intelligi, nisi intellectu hoc cōi animali, & hoc est simpliciter falsum, vel potest supponere pro re, & personaliter, & sic concedo, isto. n. modo Sor. non potest currere, nisi animali currente, quia necessariò sequitur Sor. currit igitur animal currit, non tamen oportet, q̄ illud cōe currat isto modo, homo non potest intelligi ente non intellectu, & tamen homo potest intelligi isto cōi ente non intellectu, secundum eos maxime, si illud commune non sit aliquid reale, sicut ipsi dicunt.

¶ Ad tertium dico, q̄ nihil est cōicabile reb⁹ per identitatem, nisi sola essentia diuina tribus suppositis, quibus est eadem realiter, & ideo non debet propriè concedi, quod natura cōicatur supposito, nisi fortè dicatur, q̄ natura humana cōicatur verbo, & tunc nō cōicatur sibi per identitatem, sed debet magis propriè dici, quod naturaliter est suppositum, sicut post ostendetur. Vnde sicut ipsi habent dicere, q̄ ens, quod est cōe Deo, & creaturæ nō est cōicabile cuilibet per identitatem, quia tunc aliquid reale esset vniuocum Deo, & creaturæ, sicut fm eos aliquid reale est vniuocum Sor. & Platoni, sic dico vniuersaliter, quod nullum vniuocum est communicabile vniuocatis per identitatem.

¶ Ad quartum dico, quod non omnia, quæ sunt in linea prædicamentali per se ordinata secundum superius, & inferius sunt verè res extra animam, sed aliqua talia entia sunt tantum in anima.

¶ Ad primam probationem concedo, q̄ genus prædicatur in quid vniuocè, & per se primò, non de ente reali, siue de pronomine demonstrante ens reale, sed de ente rōnis, non tñ pro ente rōnis, sed pro re, quia illud ens rōnis non habebit suppositio nem simplicè, sed personalem, & ideo genus prædicatur de specie, nō pro specie, sed pro re, & ideo debet sic exerceri iste actus signatus, homo est animal, ita q̄ vterq; terminus stet pro re, & personaliter, ita habent alij dicere, q̄ de sapientia in cōi prædicatur per se primo modo ens, & similiter de ente reali, & tamen sapientia in cōi nō est aliquid reale extra animam, quia tunc esset aliquid reale vniuocum Deo, & creaturæ, ergo ens quod est vniuocum præcisè entibus realibus, vniuocè prædicatur de ente reali, & de ente rōnis, sed tunc illud ens rationis non supponit pro se, sed pro re. Vnde q̄n dī sic, omnis sapientia est ens reale, hoc est prædicando in quid, & ad hoc non requiritur, nisi quod hæc sapientia, quæ Deus est, sit ens reale, & nō requiritur, q̄ illud cōe vniuocum sit ens reale, ita dico, qd̄ ad veritatem istius, omnis homo est animal, sufficit quod iste homo sit animal, & quod ille homo sit animal, & sic de alijs rebus singularibus.

Et

Non omnia
sunt in
linea prædi-
camentali
sunt res.

Et non requiritur, quod illud cōmune vniuocum istis hominibus sit animal, & sic de omnibus istis omne animal est substantia, omne corpus est substantia, omnis color est qualitas, omnis intētio est qualitas, & huiusmodi.

¶ Ad secundam probationem per idem, quod procedit de diuidentibus, de quorum vtroq; supponente pro re, verificatur diuifum, sed quando illud diuifum non stat pro se, sed pro aliquo alio nō oportet. Vnde si genera, & species essent substantiæ, nullo modo possent esse entia rationis, sed in rei veritate non sunt substantiæ. Dico ergo, quod aliquid esse, vel contineri sub aliquo genere potest intelligi dupliciter, vel quia est illud, de quo pro seipso, vel de pronomine demonstrante ipsum genus verificatur, & isto modo tantum singularia continentur in genere, quia sola singularia sunt substantiæ, & sola singularia sunt qualitates, & nec species nec genera continentur, isto modo sub genere substantiæ, alio modo est aliquid in genere, quia est illud de quo non pro se, sed pro re, verè ipsum genus prædicatur, & isto modo genera, & species sunt in genere, de contentis primo modo est propositio accepta vera, non de secundo modo contentis.

¶ Ad tertiam probationem patebit in sequenti questione.

¶ Ad quintum dico, q̄ inter naturam, & suppositum aliquando est distinctio realis, sicut inter suppositum verbi, & naturam assumptam, aliquando autem penitus nulla est distinctio ex parte rei, tamen isti conceptus suppositum, & natura distinguuntur, & ideo de aliquo potest verificari, q̄ sit natura, nō tamen suppositum, quod tamen prius fuit suppositum. Sed hoc nunquam est possibile, nisi per corruptionem, vel per realem assumptionem. Et quando dicitur, q̄ tunc hæc esset vera, homo est humanitas. Dico, q̄ nisi aliquis modus syncategorematicus importatus, s̄m vsū loquentium in hoc nomine humanitas impediatur, quod hæc est cōcedenda de virtute sermonis. Hæc tamen est contingens, homo est humanitas, etiam sine corruptione humanitatis.

¶ Ad sextum dico, quod non est intentio Boetij, q̄ species sit totum esse indiuiduorum, sed q̄ significat totum esse indiuiduorum, sicut quodam modo signum, quod non est signatum, & hoc est vniuersaliter verum de specie specialissima, non autem vniuersaliter verum de genere, qualiter autem hoc sit intelligendum, dis. 8. patebit.

¶ Ad septimum dico, q̄ natura occultè operatur in vniuersalibus, non q̄ producat ipsa vniuersalia extra animam tanquam aliqua realia, sed quia producendo cognitionem suam in anima quasi occultè saltē immediatè, vel mediatè producit illo modo quo nata sunt produci, & ideo ois cōitas isto modo est naturalis, & à singularitate procedit, nec oportet illud, quod isto modo sit à natura esse extra animam, sed potest esse in anima.

¶ Ad octauum dico, q̄ interempto genere &c. Hoc est sic intelligendum, q̄ à quocunq; verè negatur genus, ab eodem verè negatur species, & indiuiduum, puta si lapis non est animal, nec est homo, nec asinus, nō tamen oportet, quod si per possibile, vel impossibile genus non esset, quod indiuiduum non esset.

¶ Ad nonum dico, q̄ philosophus intelligit, q̄ demonstratio est de perpetuis, & incorruptibilibus, hoc est de propositionibus necessariis.

¶ Ad linco. qui vult seruare eum potest dicere, q̄ intelligit, quod demonstratio est de vniuersalibus repertis in singularibus, quia ipsa vniuersalia sunt

in singularibus per prædicationem, quia verè sunt prædicabilia de singularibus.

CVM dicit respondendo ad primum argumentum, quod diuifio realis in plura realiter distincta est vera de composito reali, sed non est vera de natura generica, vel specifica, hoc patet esse falsum ex supradictis exponendo rationes Doc. de natura cōi. Et respondendo ad rationes Ocham, & quod dicit hic, quod diuifio generis in species, est diuifio signi in significata, hoc patet esse falsum, quia si non daretur conceptus cōmunis ex parte rei, nulla esset prædicatio vniuoca, vt aliàs probaui.

¶ Ad illa, quæ dicit respondendo ad secundam rationem. Dico, quod non possunt sustineri, quod. n. primò dicit, q̄ superius non est de essentia inferioris, nec includitur in inferiori, nec in intellectu ei⁹ quiditatio, prædicatur tñ essentialiter de inferiori. Quæro. n. cum dico, homo est animal quiditatio, quid prædicatur de ipso homine, aut prædicatur significatum animalis, & tunc habetur intentum, quia animal, quod est cōe omnibus speciebus animalis, prædicatur in quid de homine, aut accipitur animal pro actu intelligēdi, quo intelligitur, & talis actus cum sit merè qualitas non prædicatur in quid de homine, aut accipitur animal, vt est superius ad hominem pro quodam idolo fabricato ab intellectu, vt ipse videtur tenere in præfenti dis. & tunc sequitur, quod erit tantum quoddam fictitium, vel saltem erit tantum superius, non ex natura rei, sed ad libitū. Et præterea cum dicit animal prædicari in quid de homine, & non esse de quiditate hominis. Quæro quid sit prædicari in quid, non videtur posse assignari ratio aliqua, nisi quia hoc, quod est prædicari in quid, est quædam secunda intentio applicabilis alicui, quod est natum esse de quiditate alterius. Et præterea cum dico, animal prædicatur in quid de homine, aut animal dicit aliquid aliud ab homine, aut præcisè ipsum hominem, si primò non videtur posse assignari, nisi entitas animalis, quæ licet sit pars hominis, tamen prædicatur per modum totius, vt patet à Doc. in suis vniuersalibus. Si secundò, tunc prædicari in quid erit tantum eiusdem de seipso. Et similiter, quod dicit, quod superius ex hoc dicitur prædicari in quid, quia declarat essentiam inferioris, vel declarat ipsummet inferioris, vel rem importatam per inferioris. Quæro cum animal quod est superius ad hominem declarat essentiam hominis, aut præcisè notificat ipsum hominem cōfused, aut distinctè.

non primò, quia superius non pertinet ad talem notitiam inferioris. Si secundò habetur intentum, quia declarare aliquid distinctè, est ipsum manifestare s̄m se, & s̄m omnes partes essentielles, & sic sequitur, q̄ animal declarare distinctè hominē est cognoscere animal esse de quiditate hominis. Diffinitio. n. est cognitio distincta s̄m omnes partes diffiniti, vt notat Doc. in 1. dis. 36. cognoscere ergo hominem distinctè est ipsum cognoscere s̄m omnes partes suas essentielles. Et tunc quæro de diffinitione hominis, cui primo competat, an singulari præcisè, an homini in cōi, non primo. Tum quia singularia non primò diffiniuntur, tum quia cōiter assignatur diffinitio hominis, animal rationale, ita q̄ in tali diffinitione nullo modo includitur hæc heitas, non esset ergo diffinitio completa hominis si præcisè intelligeretur verificari de singulari, nisi in tali diffinitione poneretur ratio indiuidui formalis. s̄ ipsa hæc heitas, quia s̄m ipsum in primo, di. 2. q. 6. hæc heitas pertinet ad quiditatem, nec valet instantia quam adducit. s̄ q̄ ens dicit vnū conceptum, qui non est de essentia Dei, vt pars sua essentialis, quia tunc aliquid reale esset vniuocum

Deo,

*Responiones
Ocham da-
ta rōnibus
Scori, osten-
duntur in-
sufficere.*

*Quid sit præ-
dicari in
quid.*

*Animal
quamuis sit
pars homi-
nis, prædica-
tur tamē de
homine per
modum to-
tius.*

*Quæ sit defi-
nitio.*

*Aliquid cō-
rini sub
aliquo con-
tingit duo-
bus modis.*

*Optima ex-
positio.*

*Quæ vniuer-
salia sint in
singularib.*

*Quo Deus
sit singularis.*

Deo, & creaturæ, quod ipsi negant. Dico, quod hæc instantia non est multum ad propositum suum, quia conceptus entis ex natura rei nullo modo natus est esse prior ipso Deo, ut exposui in primo, dist. 2. q. 1. dicitur tamen prædicari in quid, quia accipitur præcisè à quidditate, sed non est sic de natura generica, vel specifica, quia illa, ut supra probauimus ex natura rei nata est esse prior. Dico secundò, quod Deus ex sua ratione formali est singularis, ita quod ex natura rei de necessitate est in vltima actualitate, & ut sic non potest dari quidditas prior ex natura rei singularitate, & per consequens nihil de ipso potest prædicari in quid, ut prius eo, ut exposui in primo, vbi supra, sed non sic est in creaturis, quia non omnia, quæ pertinent ad essentiam alicuius sunt in vltima actualitate, & sic multa potentialia præcedunt pertinentia ad quidditatem. Nec similiter valet illa instantia, quam adducit, dicens, quod vniuersale, quod est vnum obiectum numero prædicamentale de quolibet supposito prædicatione, dicente, hoc est hoc, non est in re secundum opinionem Sco. & tñ dicitur prædicari in quid essentialiter, & per se secundum Sco. Dico, quod ideo illud tale dicitur prædicari in quid de pluribus, ex hoc solo, quod applicatur naturæ comuni ex natura rei, quæ est nata esse de quidditate inferiorum, ut supra exposui, & si non daretur talis natura, tunc prædicari in quid de inferiori, vel esset tantum fictitium, vel tantum diceretur prædicari in quid ex sola institutione voluntaria, immo ex parte rei esset simpliciter idem dicere Sor. est homo quidditatiuè, & Sortes est Sortes. Nec valet dicere, ut ipse dicit, quod cum dico Sor. est homo, quod ly homo non supponit præcisè pro Sorte, quia potentialiter secundum modum loquendi logicorum supponit pro quolibet homine, quia interitur ex quolibet, & terminus semper in talibus supponit pro eisdem, quia pro omnibus, de quibus verificatur ista, non tamen verificatur ista Sor. est homo, nisi pro Sorte, & non est idem dicere Sortes est homo, & Sortes est Sortes. Dico, quod ista responsio videtur voluntaria, & multa videtur sequi inconuenientia. Primò, quia cum dico Sortes est homo, quæro pro quo supponit, aut præcisè pro Sorte, & tunc idem est dicere Sortes est homo, & Sortes est Sortes, aut supponit pro alio à Sorte, assignetur ille alius, sit Franciscus. Et tunc quæro, ut prius, aut supponit præcisè pro Franciscus, aut simul pro Franciscus, & pro Sorte. Si secundò, tunc verificatur iste terminus, homo simul pro Sorte, & Franciscus, & sic de alijs, & sic non poterit præcisè verificari pro Sorte, quod est inconueniens. Et licet posset respondere, quod non idem est terminum supponere, & verificari, quia ly homo potest supponere pro omni homine, & tamen non verificatur de omni homine, quicquid sit, de hoc parum curo, quia dum res constat, non est vis facienda de nomine. Quæro enim cum dico, Sortes est homo, quid verificatur de Sorte in re, aut præcisè res, quæ est Sortes, aut aliqua alia res, quæ non est præcisè Sortes. Si primò, patet idem esse, Sortem esse hominem, & Sortem esse Sortem. Si secundò, habetur intentum, quod homo dicat aliquid ex parte rei, quod non est præcisè Sortes, & est de quidditate eius, & si dicatur, quod ly homo dicit præcisè alium terminum à Sorte, qui instituitur ad prædicandum de Sorte, & alijs hominibus, & tunc oportet quærere causam, quare magis iste terminus homo prædicatur in quid de Sorte, quam iste terminus asinus. Si non assignetur aliqua causa ex parte rei, ut supra dixi talis institutio erit merè voluntaria.

¶ Et quod dicit ad illam confirmationem, quod

res potest distinctè intelligi nullo superiore intellecto, patet ex supradictis ad hanc responsionem nullo modo euacuare rationem.

¶ Ad aliam responsionem de comunicabili per identitatem, cum dicit, quod sola essentia diuina est comunicabilis per identitatem, hoc est præcisè verum, quod ipsa sola, ut singularissima comunicatur tribus per identitatem, & sic nulla creatura hoc modo potest comunicari. Dico etiam, quod nulla creatura ex parte rei, realiter potest actu pluribus cõicari, non enim natura humana, ut dicit entitatem realem actualem potest eadem esse actu in pluribus suppositis, ut patet ex supradictis, quia dum contrahitur per singularitatem aliquam sic fit propria illi indiuiduo, quod est impossibile ipsam esse actu in alio indiuiduo. Dicitur tamè comunicari per identitatem pluribus indiuiduis, ex hoc solo, quod est indifferens ad illa, & ex se ita potest esse in vno, sicut in alio, nec ex se est magis determinata ad vnũ, quam ad aliud, sed dum est in vno realiter identifi-
*Ex se sola est
finita diuina
natura cõica-
bilis.*
*Quo aliqd
in creaturis
dicatur cõi-
cari p iden-
tatem.*
cat sibi hæcheitatem contrahentem, & potest prædicari de omnibus per identitatem, dicendo, hoc est hoc, puta Franciscus est homo, Iohannes est homo, & sic de alijs, quia quantum est ex parte sua natum est per se facere cum vna hæcheitate vnum per se indiuiduum, respectu cuius dicit totum esse quidditatiuum, & similiter ex parte sua cum alia hæcheitate, ut intelligitur prior omni hæcheitate, nata esset facere cum alia hæcheitate, aliud per se indiuiduum, cuius totum esse quidditatiuum diceret, ut supra prolixè exposui. Et sic patet quomodo in creaturis intelligitur aliquid comunicari per identitatem.

¶ Ad illa, quæ dicit respondendo ad quartum, quod non omnia, quæ sunt in linea prædicamentali per se ordinata secundum superius, & inferius sunt veræ res extra animã. Sed hoc patet esse contra Arist. qui ponit prædicamenta esse entia realia, ut patet quinto metaphysicor. vbi diuidit ens in decem prædicamenta. Ad illa alia, quæ dicit de prædicari vniuocè, & quidditatiuè non oportet aliter improbare, cum ex omnibus, quæ supra dixi appareat eorum manifesta improbatio. Ad illas expositiones datas auctoritate philosophi, expressè patet non esse ad mentem philosophi, nec credo esse necessarium pro nunc aliter adducere originalia philosophi, sufficiunt enim illa, quæ adduxi supra. Et sic finis huius quæstionis.

Quæstio Secunda. Dist. III.

Vtrum substantia materialis per aliquid positium intrinsecum sit de se indiuidua.

Scotus secundo sententiarum, dist. 3. q. 2.

SECUNDO quærèdum est. Vtrum substantia materialis per aliquid positium intrinsecum sit de se indiuidua. i. An substantia materialis ex sua ratione formali nullo sibi adueniente positio sit singularis, seu indiuidua.

¶ Ibi. Hic dicitur, quod non indiuiduatur per aliquid positium. Hic Doc. in præsentia q. primò recitat opin. Hen. quol. 5. q. 8. & 15. Secundò improbat illam opinionem pluribus rationibus. Et tertio affirmatiuè respondet ad quæsitum principale.

¶ QUANTVM ad primum, quod pertinet ad opin. Hen. Dicit Hen. vbi supra, quod substantia materialis est indiuidua, non per aliquid positium, sed

sed per duplicem negationem, quia vnum numero est indiuisum à se, & diuisum à quolibet alio, esse enim indiuisum à se numeraliter, dicit negatione sui in plura numero, & esse diuisum ab alio dicit negationem identitatis cum alio, ista ergo duplex negatio constituit substantiam materialem in esse indiuiduali, & hanc suam positionem probat vnica ratione, quæ postea soluetur.

¶ Ibi, contra ista, hic Doc. primò exponit intellectum q. & secundò improbat opin. Hen. de primo dicit, q. quæstio non quærit, quo substantia materialis est singularis, si ista significant intentionem secundam, & tunc intentione secunda formaliter esse natura singularis, & effectiue ab intellectu causante illam, conferente hanc naturam ad naturam, sicut subicibile ad prædicabile, non intelligitur ergo quæstio, nec quærit an aliqua secunda intentio, quæ dicatur singularitas constituat naturam in esse singulari, quia certum est, q. talis singularitas potest ab intellectu causari conferendo &c. Sequitur, nec etiam quæritur de vnitate numerali reali, qua formaliter natura est, sic vna, & quòd non loquitur de illa vnitate numerali, qua secundum aliquos exponentes Doc. substantia materialis dicit indiuisiōnem in partes subiectiuas, vel fortè melius non loquitur de vnitate numerali reali, qua natura ponitur de numero entium. Sequitur, nam vnitate numerali reali est formaliter vna, siue illa vnitas conuertatur cum ente, siue sit de genere quantitatis, siue dicat priuationem, siue positionem, de tali enim vnitate magis patebit in quinto metaph. suæ. Sequitur. Sed quia in entibus est aliquid indiuisibile in partes subiectiuas, hoc est cui formaliter repugnat diuidi in plura, quorum quodlibet sit ipsum, hoc patet, nam Sorti formaliter repugnat diuidi in plura, quorum quodlibet sit ipsum quiditatiue, naturæ verò humanæ, vt præscindit à singularitate non repugnat, ipsa enim potest diuidi in plura indiuidua, quorum quodlibet quiditatiue sit ipsum diuisum, sic intelligendo, quòd ipsa natura quantum est ex se, est indifferens ad omne indiuiduum, & ex se ita potest esse in vno, sicut in alio, licet vt facta propria vni actu non possit esse in alio, sicut prolixè expositum est in quæstione immediatè præcedenti. Sequitur, quæritur non quo formaliter illud repugnat, quia sic repugnantia formaliter repugnat, sed quo, vt fundamento proximo, & intrinseco ista repugnantia insit isti, supplè Sorti, & est simile, sicut si dicatur, Sor. est similis Pla. similitudine formaliter, & albedine fundamentaliter, quæ est immediatè ratio fundandi similitudinem, sic repugnat Sorti diuidi in plura indiuidua repugnantia formaliter, & fundamentaliter repugnat sibi per aliquod intrinsecum, quod est immediatum fundamentum talis repugnantia.

¶ Ibi. Est ergo intellectus quæstionis in hac materia, quid sit in hoc lapide, per quod, sicut per fundamentum proximum, simpliciter repugnat diuidi in plura, quorum quodlibet sit ipsum, qualis diuisio est propria toti vniuersali in suas partes subiectiuas. Et sic intelligendo titulum quæstionis Doc. arguit probando contra Hen. quòd nulla negatio potest poni fundamentum proximum talis repugnantia, siue non potest poni ratio fundamentalis, propter quam repugnat naturæ diuidi in plures partes subiectiuas. Et primò arguit sic, nihil simpliciter repugnat alicui enti per solam priuationem in eo, ergo diuidi in partes subiectiuas, non repugnat huic lapidi per aliquam negationem, probatio antecedentis, quia quantumcunq; negatio tollat potentiam proximam ad agere, &

pati, vult dicere Doc. q. licet cecitas tollat potentiam proximam videndi, quæ visio est quædam actio immanens, & similiter negatio quantitatis in aliqua substantia materiali tollat potentiam proximam ad pati, supplè ad diuidi in partes quantitatuas eiusdem rationis, quia illa diuisio in partes quantitatuas eiusdem rationis tantum fit per quantitatem. Et similiter negatio alicuius qualitatis in aliquo subiecto tollat affirmationem eiusdem, patet, quia homo non potest esse simul sub negatione albedinis, & sub albedine, non tamen dicimus, q. tali subiecto repugnet absolute albedo, licet sibi repugnet stanti sub tali negatione. Sic visio absolute non repugnat potentia visus, quia si absolute repugnaret, nunquam visio posset in esse tali potentia, sed repugnat sibi ex suppositione, vt est, supplè sub dispositionibus repugnantibus ad visionem, non tamen absolute, quia dispositiones illæ repugnantes visioni, & facientes pro cecitate possent corrumpi, & introduci possent dispositiones facientes pro diuisione. Doc. ergo in proposito tantum loquitur de repugnantia absoluta ad diuidi in partes subiectiuas, & de fundamento talis repugnantia, propter quod absolute, nisi talis repugnantia, & sic intendit probare, q. nulla negatio potest esse ratio formalis huius repugnantia absolute. Cui ergo absolute repugnat huic lapidi diuidi in plures partes subiectiuas talis repugnantia inerit sibi propter aliquod positium intrinsecum lapidi, cui simpliciter repugnet sic posse diuidi.

¶ Ibi. Et si aliquomodo infertur primæ propositioni rationis, prima propositio est ista, non simpliciter repugnat alicui enti aliquid per solam negationem, vel priuationem in eo, sed per aliquid positium in eo. Tunc assumo istam propositionem, nulla imperfectio repugnat alicui, nisi propter aliquid positium in eo, ita q. nulla imperfectio repugnat alicui, nisi propter aliquam perfectionem, quæ est aliquid positium, & entitas positua, sed diuidi est quædam imperfectio, & ideo non potest competere naturæ diuinæ.

IN ISTIS tamen responsionibus occurrunt aliqua difficultates ex dictis Doc. Nam cum primò dicit, quòd nihil repugnat absolute alicui per aliquam negationem, videtur sibi contradicere, quia vult, quòd supposito creato repugnet simpliciter dependere ad aliud suppositum, & tamen talis repugnantia inest ex sola negatione. Nam ipse dicit in tertio dist. prima, q. prima. quòd suppositum præcisè dicit negationem duplicis dependentia. factialis, & aptitudinalis, per quam negationem repugnat sibi esse in alio. Patet etiam, quia posse communicari alicui, vt quo, & vt quod absolute repugnat cuicunque supposito, nec tamen per aliquod positium in supposito, sed tantum per negationem, dicit enim ipse in primo dist. secunda, quæstio. prima, par. secunda. quòd suppositum dicit præcisè negationem duplicis communicabilitatis, vt quo, & vt quod, hoc idem videtur tenere in quolib. q. 9. & 19. Et ideo diceretur, quòd ratio prima Doc. nihil concludit contra Hen. quia sicut ipse dicit, supposito repugnat communicari, vt quo, & vt quod, non per aliquod positium in supposito, sed per solam negationem, ita diceret Hen. quòd huic lapidi repugnaret diuidi in partes subiectiuas propter illam duplicem negationem, de qua supra.

¶ Secundò principaliter dubitatur in hoc, quòd dicit, quòd nulla imperfectio repugnat alicui, nisi ratione alicuius positui. Nam supposito creato, vt suppositum est, repugnat dependentia actualis, & aptitudinalis ad aliud suppositum, quæ dependentia

*Diuidi est
quædam im-
perfectio.
Dubia circa
Sorones.*

*Suppositum
dicit nega-
tionem.*

*Quo natu-
ra sit indi-
ferens ad o-
mnia indiuidua*

*Dependens
est formaliter
imperfectio
suo.*

pendentia est formaliter imperfectio, ut aliàs expo-
sui, & tamen talis imperfectio non repugnat sup-
posito, propter aliquod positium in eo, sed tantum
propter negationem duplicis dependentiæ. Simi-
liter communicari supposito alterius naturæ in ra-
tione suppositi, dicit formaliter imperfectionem,
patet, quia quod sic communicatur dicit actualem
dependentiam ad illud suppositum; & ultra in tali
supposito sustentatur, quæ omnia patent à Doc. in
tertio, distin. prima, q. prima. & tamen talis imperfe-
ctio simpliciter repugnat in supposito, non ratio-
ne alicuius positiui, sed ratione negationis dupli-
cis communicabilitatis, & ut quo, & ut quod.

¶ Tertio dubitatur in hoc, quod dicit, quod nun-
quam imperfectio aliqua repugnat alicui simpliciter,
nisi ratione alicuius perfectionis existentis in
eo, nam relationibus diuinis personas constituenti-
bus simpliciter, & absolute repugnat omnis imper-
fectio, & tamen ipse formaliter nullam dicunt per-
fectionem, cum sint entia non quanta, idest, nul-
lam perfectionem, nec imperfectionem dicentia,
ut dicit Doc. in quolib. q. 3. loquendo etiam de re-
lationibus communibus in diuinis, puta de simi-
litudine æqualitate, & identitate eis simpliciter re-
pugnat omnis imperfectio, & tamen formaliter
nullam dicunt perfectionem, patet, quia tunc in
vna persona esset aliqua perfectio, quæ non esset
in alia, & e contra, nam æqualitas qua pater est
æqualis filio est alia ab æqualitate, qua filius est æ-
qualis patri, hoc idem dico de similitudine, &
identitate, ut patet à Doc. in primo, distin. 3. 1. non
ergo repugnat eis simpliciter imperfectio ratione
alicuius perfectionis formaliter inexistentis, simi-
liter si teneatur, quod personæ diuinæ constituantur
in esse personali per aliquod absolutum, tali
absoluto simpliciter repugnat omnis imperfectio,
& tamen nullam perfectionem dicit formaliter,
patet, quia tunc esset aliqua perfectio in vna per-
sona, quæ non erit in alia, videtur ergo, quod ista
propositio absolute sumpta sit falsa, scilicet, quod
imperfectio non repugnat alicui simpliciter, ni-
si ratione alicuius perfectionis existentis in eo.

¶ Præterea, sicut aliqua negatio pertinet ad di-
gnitatem, ita non videtur inconueniens imperfe-
ctionem aliquam posse simpliciter repugnare alicui
ratione alicuius negationis pertinentis ad di-
gnitatem, nam ingentum simpliciter conuenit
patri ratione alicuius negationis, & de hoc vide
Doc. in primo, distin. 28. q. secunda. Ex his ergo
difficultatibus adductis non videtur, quod prima,
& secunda ratio Doc. concludat propositum con-
tra opi. Henrici.

*Responsio ad
difficultates.*

RESPONDEO ad has difficultates, & pro cla-
riori intelligentia primæ difficultatis soluendæ
præmitto aliqua. Primò, quod aliquid repugnare alicui,
potest dupliciter intelligi. Primò, quod simpli-
citer repugnet diuidi in plura, quorum quodlibet
sit ipsum diuisum per identitatem, siue quod repu-
gnet communicari, ut quod. Secundò, quod licet repu-
gnet sibi sic diuidi in plura, quorum quodlibet &c.
ultra tamen repugnat ei posse quouis modo com-
municari alteri, tam in ratione formæ informan-
tis, quam in ratione suppositi. Primò modo talis
repugnantia simpliciter inest per aliquid positiuum,
& hoc patet in omnibus, quæ non possunt sic diui-
di, dicimus enim, quod animal repugnat simplici-
ter diuidi in plura genera, & patet, quod talis repu-
gnantia inest animali per aliquid positiuum, puta
per sensibilitatem, patet, quia substantia corporea,
& viuens est diuisibilis in plura genera, animalis ve-
rò repugnat propter hanc differentiam, quæ est sen-
sibile, similiter patet, quia speciei specialissimæ sim-

pliciter repugnat diuidi in plures species per ali-
quid positiuum, repugnat. n. homini non inquan-
tum animal diuidi in plura specie, sed inquantum
rationalis, quod est differentia positiua, ergo simi-
liter simpliciter repugnat singulari diuidi in plura
singularia, quorum quodlibet sit ipsum, per aliquid
positiuum, videlicet per differentiam indiuidua-
lem. Secundo modo potest repugnare alteri præci-
sè per aliquam negationem, & non per positiuum,
sed si ultra queratur, quare talis negatio inest, opor-
tet assignare aliquod positiuum, propter quod ne-
gatio possit inesse, & sic supposito creato repugnat
côicari alicui tam in ratione formæ informantis,
quàm in ratione suppositi, siue etiam quam in ra-
tione partis, & sic dicimus, quod suppositum actu, lo-
quendo de supposito creato formaliter, dicit nega-
tionem duplicis dependentiæ ad aliud suppositum. f.
actualis, & aptitudinalis, siue negationem dupli-
cis communicabilitatis, ut quo, & ut quod, sed ta-
lis duplex negatio non inest, nisi per aliquid posi-
tiuum, puta, quia est singularis talis naturæ. Nam
cuiuslibet singulari prædicamenti substantiæ conue-
nit hæc duplex negatio præcisè per differentiam
indiuidualem, sicut etiã singularibus alterius præ-
dicamenti à substantia conuenit ista negatio, qua
dicitur incôicabile, ut quod præcisè per differen-
tiam positiuam indiuidualem, non autem conue-
nit sibi alia negatio qua dicat incôicabile, ut quo,
quia tantum illa conuenit singulari, quod natum
est per se stare, cuiusmodi est solum singulare præ-
dicamenti substantiæ, de quibus prolixè exposui
in tertio, distin. 1. q. 1. Secundo præmitto, quod aliud est
aliquam affirmationem repugnare alicui, & aliud
est negationem illius affirmationis conuenire alicui,
primo modo aliquid repugnat alicui per for-
maliter negationem, patet, quia supposito, ut huius-
modi repugnat communicari &c. quia ut suppositum
est formaliter, dicit negationem duplicis côi-
cabilitatis. Secundo modo non videtur possibile,
quod negatio propter quam affirmatio opposita
præcisè repugnat possit inesse, nisi per aliquid po-
sitiuum, ut patet discurrendo in omnibus his præ-
suppositis. Dico ergo, quod ratio Doc. simpliciter côi-
cludit de singulari naturæ, & simpliciter concludit
de negatione, propter quam repugnat affirmatio,
quia talis negatio, puta ad diuidi in plura nume-
ro, merè conuenit singulari propter aliquod posi-
tiuum, & per cōsequens affirmatio opposita, licet
primo repugnet negationi oppositæ, tamen ex cō-
sequenti repugnat singulari, propter aliquod posi-
tiuum existens in eo, licet non sit simile de suppositis,
quia hæc affirmatio qua dicimus suppositum
posse côiicari, ut quo formaliter repugnat negationi
oppositæ, qua dicimus non posse sic côiicari, &
licet talis negatio non inest alicui, nisi pp aliquod
positiuum, tñ affirmatio opposita nō repugnat pp
aliquod positiuum, patet, quia omne positiuum in
singulari est saltē côiicabile, ut quo, ut probat Doc.
in 3. distin. 1. q. 1. Ratio ergo Doc. prima si fiat de sin-
gulari bene concludit, quod negatio ad diuidi in plu-
ra numero inest propter aliquod positiuum, & af-
firmatio opposita, quæ est ad diuidi in plura nu-
mero, & si formaliter repugnat negationi op-
positæ, non propter aliquod positiuum, ex cō-
sequenti tamen repugnat singulari propter ali-
quod positiuum, cui conuenit negatio opposita,
& sic patet solutio primæ difficultatis, quàm be-
nè nota.

¶ Ad secundam dubitationem respondeo præ-
mittendo aliqua, primum, quod communicari alicui
in ratione suppositi, vel personæ nullam dicit im-
perfectionem, quia & essentia diuina tribus suppositis
communi-

*Supposito re-
pugnat cum
numeris.*

*Animali re-
pugnat diui-
di in plura
genera.*

*Responsio ad
secundam du-
bium.*

*Essentia quæ
côicatur ut tri-
bus supposito-
rit.*

communicatur. Secundū, cōicari alicui in ratione formæ informati, siue in ratione actus perficiētis, licet ut perficit non dicat imperfectionem, ex consequenti tamen includit imperfectionem, quia inhaerentiam, & dependentiam ad perfectibile. Tertium, esse ens, cui ex sua ratione formali conuenit, posse existere per se, non tantum non dicit imperfectionem, sed formaliter dicit perfectionem: hoc enim perfectissimè conuenit essentia diuinæ, sicut arguit Aug. Si res ad se subsistunt, quanto magis Deus, sed esse simpliciter incommunicabile, nullā perfectionem dicit, patet, quia personæ in diuinis sunt simpliciter incommunicabiles. Quartum, naturam natam per se existere communicari supposito alterius naturæ nulla apparet imperfectio in ipsa natura. Tum quia communicatur supposito diuino, & hoc est magis perfectionis denominatione extrinseca. Tum quia actu non communicari dicit præcisè negationem ipsius ad suppositum alterius naturæ, quæ negatio nullam imperfectionem dicit in tali natura, nec perfectionem: ergo actu communicari nullam imperfectionem dicit, quia ut actu comunicatur tantum remouetur illa negatio actualis. Et licet fortè aptitudo ad communicari supposito alterius naturæ, loquendo de supposito creato dicat imperfectionem, aptitudo verò ad communicari supposito diuino nullam dicit imperfectionem, cum sit in perfecta potentia obedientiali ad Deum, ideo dicit aptitudinem ad suppositum diuinum, nullam autem ad suppositum creatum, ut patet à Doctore in tertio, distinctione prima, quæstione prima, & in quolibet quæstione decimanona. Quintum est, naturam diuidi in plures naturas est simpliciter imperfectionis, patet per oppositum, quia eandem naturā numero posse pluribus suppositis communicari, est perfectionis formaliter infinitæ, ut declarat Doctor in primo, distin. 28. ergo naturam esse diuisam in alio, & alio supposito, est simpliciter imperfectionis, & sic dicimus naturam communem ex natura rei includere formaliter imperfectionem ex hoc, quod est in plura singularia realiter diuisibilis, eo scilicet modo, quo exposui in quæst. immediate præcedenti, & talis imperfectio repugnat simpliciter alicui ratione alicuius perfectionis, siue ratione alicuius positiui existentis in eo, & patet discurrendo in omnibus imperfectionibus, quæ non conueniunt alicui, nisi propter positium in eo, & de hoc vide Doctorem in primo, distin. 3. quæst. 1. improbando opinionem Thomæ, patet etiam, quia negatio affirmationis dicentis imperfectionem non inest alicui, nisi propter aliquod positium existens in eo, ut supra dixi. Cum ergo negatio diuisionis naturæ conueniat singulari, conueniet præcisè ratione alicuius positiui existentis in eo, & per consequens affirmatio opposita, quæ dicit huiusmodi imperfectionem, repugnabit singulari ratione alicuius positiui. Non est ergo simile de singulari, & de supposito.

Quomodo persona diuina sint incommunicabiles.

Nota & bene.

Natura communis dicit imperfectionem.

Responsio ad tertium diu.

pter perfectionem existentem in eo.

¶ Dico secundò, quòd est aliqua imperfectio, cuius oppositum nullam includit perfectionem formaliter. Nam proprietas hypostatica in creatis, tenendo, quòd dicit entitatem posituiam, dicit imperfectionem, quia limitata, proprietas tamen hypostatica in diuinis, quæ est simpliciter illimitata, nullam perfectionem dicit, quia tunc esset aliqua perfectio in vna persona, quæ non esset in alia, & sic limitatio proprietatis simpliciter repugnat proprietati hypostaticæ in diuinis simpliciter illimitatæ, & tamen sibi non repugnat ratione alicuius perfectionis formaliter existentis in ea.

Quomodo proprietas hypostatica dicit imperfectionem.

¶ Dico tertio, quòd omnis imperfectio repugnat proprietati personali in diuinis, non ratione alicuius perfectionis formaliter in ea, sed ratione perfectionis simpliciter, cui per realem identitatem identificatur, & sic repugnat sibi ratione essentia diuinæ, cui nulla imperfectio identificari potest. Ex his ergo patet solutio ad omnes difficultates.

¶ Ibi. Item negatione non constituitur aliquid formaliter. Hic Doctor. Tertio arguit probando, quòd differentia indiuidualis non dicit præcisè negationem, & ratio clara est, quia quòd constituitur in maiori perfectione, quàm prius fuerit tale constituens non dicit solam negationem, patet, quia negatio ut negatio nullam perfectionem dicit, sed prima substantia, cum sit maxima substantia, per philosophum in prædicamentis, & magis substantia, quàm secunda est perfectior substantia, quàm secunda: ergo constituens aliquid in esse primæ substantiæ non erit aliqua negatio, sed differentia indiuidualis ultimè constituit primam substantiam: ergo talis differentia non dicit præcisè negationem.

Differentia indiuidualis non dicit negationem.

¶ Ibi. Item de singulari per se primo. Quarto principaliter arguit Doct. supponendo vnum, quòd declarauit in primo, distin. 2. quæst. 2. quòd nihil potest prædicari per se de illo, quòd non est per se vnum: cum ergo natura per se primo modo prædicetur de singulari, sequitur, quòd singularitate erit aliquod ens per se, sed nulla negatio constituit aliquod ens per se, cum eo cui aduenit: ergo singulare præcisè diceret negationem additam naturæ de tali singulari nihil per se prædicaretur. Nec valet dicere, quòd recipit prædicationem naturæ per se, non ratione negationis, sed ratione naturæ inclusæ, quia tunc esset tantum prædicatio eiusdem de seipso.

¶ Ibi. Præterea, licet ista positiuo videatur esse falsa in se propter argumenta iam facta, si intelligat indiuiduum constitui in entitate, & vnitatis singularitatis per negationem, tamen videtur omnino superflua, & non respondere ad quæstionem, quia ipsa posita adhuc remanet eadem quæst. patet.

Quomodo constituitur indiuiduum.

¶ Nam ista positiuo ponit duplicem negationem esse rationem, propter quam tali substantiæ repugnat diuidi in plures partes subiectiuas, si quæritur, quare oppositum istius duplicis negationis, quòd est diuidi in plures partes subiectiuas, repugnat tali substantiæ, si dicis, quòd repugnat propter illam duplicem negationem, assignas causam suipsius, quia quæro de ista duplici negatione, propter quid conueniat tali substantiæ, si dicis, quòd propter aliquod positium habetur propositum, si propter illam duplicem negationem, tunc sensus est, quòd illa duplex negatio inest, vel sic, si dicis, quòd sic diuidi repugnat propter duplicem negationem assignas causam suipsius.

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. Q. sius,

sius, & sensus est, non potest diuidi, quia inest sibi ista duplex negatio, & sic sequitur non potest diuidi, quia non potest diuidi. Si non dat istam duplicem negationem ut causam huius, quod est repugnare ad diuidi, tunc non responderetur ad quæstionem, quia quæritur quid est illud, propter quod absolute repugnat substantiæ materiali diuidi in partes subiectiuas, sicut si dicerem, quæro a te, propter quid repugnat homini affirmatio asini, si dicatur, quod repugnat propter negationem, tunc sequitur, quod homo non est asinus, quia non est asinus: quæritur enim hic quid sit illud, propter quod inest talis negatio, & repugnat talis affirmatio, sic in proposito: quæritur enim quid est illud, propter quod negatio diuisionis in partes subiectiuas inest substantiæ materiali, & per consequens propter quid repugnantia ad huiusmodi diuisionem inest sibi, & sic tandem oportet ponere aliquid positium in substantia materiali, propter quod inest huiusmodi negatio substantiæ materiali, & propter quod affirmatio opposita negationi repugnat.

¶ Concedo igitur conclusiones istarum rationum, quod necesse est per aliquod intrinsecum positium huic lapidi tanquam per rationem propriam repugnare sibi diuidi in partes subiectiuas, & illud positium erit, quod dicitur causa indiuiduationis, & per indiuiduationem intelligo istam indiuisibilitatem, siue repugnantiam ad diuisibilitatem.

¶ Ad argumentum ad oppositum, licet assumptum sit falsum, de quo forte alias, tamen si verum esset, quod vnum significaret illam duplicem negationem, non sequitur, quod non habeat aliquam causam positiuam, per quam inest ei illa duplex negatio. Nam & vnitas specifica pari ratione significaret duplicem negationem, & tamen nullus negat entitatem positiuam esse rationem vnitatis specificæ, à qua entitate positiuam sumitur ratio differentiæ specificæ, & istud est bonum argumentum pro solutione quæst. & pro opin. quia cum in qualibet vnitate minori vnitate numerali sit dare entitatem positiuam, quæ sit ratio per se illius vnitatis, & illius repugnantia ad multitudinem oppositam, maxime, vel æqualiter, erit hoc in vnitate perfectissima, quæ est vnitas numeralis.

Quæstio Tertia.

Utrum substantia materialis per actualem existentiam sit indiuidua, vel ratio indiuiduandi aliquid aliud.

Solutio 2. sententiæ distinct. 3. quæst. 3.

ER T I O principaliter quærit Doctor sine argumentis, an substantia materialis per actualem existentiam sit indiuidua, vel ratio indiuiduandi aliquid aliud, id est an actualis existentia naturæ humanæ sit ratio formalis contrahendi naturam ad esse indiuiduale.

¶ Opinio Nicolai Boneti in octauo metaphysicæ, ista est, quod substantia materialis contrahatur ad esse indiuiduale per actualem existentiam ipsius substantiæ, quod probat per dictum philosophi septimo metaphysicorum, text. commento 49. ubi habetur, quod actus determinat, & distinguit: nam secundum nostram translationem sic habetur ab Aristotel. Nam, inquit, actus separat, & secundum translationem Comment. Actus, inquit, diuidit substantiam, ex hoc arguit, si actus distinguit, ergo vltima distinctio est per vltimum actum, vltimus

autem actus est indiuiduorum secundum esse existentia, quia quolibet aliud ab ipso intelligitur in potentia ad ipsum.

¶ Ibi. Contra istud hic Doctor improbat hanc positionem.

¶ Primo, quia quod non est ex se distinctum, nec determinatum non potest esse primum distinguens, vel determinans aliud, sed esse existentia eo modo, quo distinguitur ab esse essentia, non est ex se distinctum, vel determinatum: non enim esse existentia habet proprias differentias alias ab esse essentia, quia tunc oportet ponere ordinationem propriam existentiarum aliam à coordinatione essentiarum, sed præcisè determinatur, supplè esse existentia ex determinatione alterius, igitur esse existentia non determinat aliquid aliud. Et vult dicere Doct. q. sicut datur natura in communi, quæ sit hæc per aliquid distinctum à natura, ita datur existentia in communi, quæ sit hæc per aliquid positium aliud ab illa.

¶ Hic Doctor in ista littera dicit aliqua satis notanda. Primum, q. eo modo, quo datur esse essentia, etiam datur esse existentia conueniens tali esse essentia. Nam si esse essentia naturæ humanæ sit tantum in potentia esse existentia ipsius erit tantum in potentia, & si esse essentia sit in esse reali actuali, tunc esse existentia ipsius erit in esse reali, & actuali, cum sit gradus intrinsecus eius, ut supra exposui in quæst. 1. præsentis dist.

¶ Secundum est, q. eo modo quo esse essentia est prius, vel communius alio, sic esse existentia eius erit prius, & communius: & ex hoc inferitur, q. si substantia, quæ ponitur genus generalissimum, ponitur prior ex natura rei omnibus inferioribus in esse tantum possibili, ita esse existentia eius in tali esse possibili, ponitur prior omni esse existentia nato competere inferioribus. Et similiter si prior in esse reali, & actu ab oibus inferioribus in esse reali, & actuali consideratis, quod videretur ponendum, ita esse existentia reale, & actuale ipsius substantia generice in tali esse erit prius omni existentia reali, & actuali nata competere inferioribus.

¶ Tertium, quod sequitur ex ista littera Doct. est, q. natura communis non præcisè existit per existentiam singularis, ut aliqui exponunt Doct. quia sicut natura est prior singulari, ita eius existentia, bene verum est, q. nunquam natura communis habet esse reale actuale, & existens sine esse reali, & actuali, & existentia indiuiduorum tamen cum hoc stat, q. tale esse reale, & existens ipsius naturæ sit prius natura esse reali, & existentia indiuiduorum.

¶ Quartum est, q. respectu existentia naturæ humanæ non datur alia differentia, nec alio genus: easdem enim præcisè differentias habet, quas & natura, quia ipsa existentia ponitur præcisè gradus intrinsecus naturæ.

¶ Si dicatur, quod ex hoc videtur sequi, quod ita animal prædicatur in quid de existentia hominis, sicut de ipso homine, & similiter rationale videtur ita prædicari essentialiter de existentia hominis, sicut de ipso homine.

¶ Dico, quod includere eadem differentiam potest intelligi vno modo formaliter, & quiditativè: alio modo realiter, & identicè: primo modo homo, ut præscindit ab omni existentia tam actuali, quam aptitudinali recipit prædicationem essentialem, & omnia, quæ prædicantur essentialiter de homine, præscindunt ab omni existentia tam actuali, quam aptitudinali, quia prædicata essentialia præcisè accipiuntur penes quiditatem, & quando animal, ut includit esse existentia, prædicatur de homine non prædicatur in quid, quia quod non dicitur vnum

An vnum significet duplicem negationem.

Opinio Nicolai Boneti.

Esse essentia, & existentia sunt idem realiter.

In ista littera sunt aliqua satis notanda.

Nota dubium, & responsionem.

Unum conceptum per se in quid, nunquam prædicatur in quid, patet à Doct. in primo, dist. 2. par. 1. q. 2. & similiter in tertio, ubi querit Doct. an ista sit per se, Christus est homo, modo animal cum sua existentia, siue actuali, siue apitudinali non dicit unum conceptum per se quidditativum, ut patet. Si secundo modo, dico, quod talis existentia est per realem identitatem eadem naturæ humanæ, sic intelligendo, quod rationale, quod constituit hominem in esse specifico habet existentiam, ut gradum intrinsecum, & similiter animal habet existentiam propriam, ut gradum intrinsecum. Et licet animal, ut prius natura sua existentia concurrat ad esse quidditativum hominis, nunquam tamen animal intelligitur esse in homine, quin concomitanter intelligatur, & eius existentia in homine, & sic patet quomodo existentia hominis non includit alias differentias ab illis, quas includit homo, quod etiam probatur per argumentum à fortiori, quia propria passio non includit aliam differentiam à differentia speciei, quia si sic. Tunc oporteret ponere unam coordinationem passionum, quod est falsum, à fortiori existentia non includit aliam differentiam à differentia speciei cuius est, patet consequentia, quia existentia, cum sit gradus intrinsecus rei, cuius est, est valde intimior, quam quæcunque passio, ut patet à Doct. in primo, dist. 3. q. 1. & in quolib. q. 1. & 5.

¶ Quintum est, quod tota coordinatio prædicamentalis præcisè attenditur secundum entitatem superiorum, & inferiorum, ut priorem natura omni existentia, sic quod datur tota coordinatio, puta generum, specierum, & individuorum, ut natura prior existentis natis convenire generibus, speciebus, & individuis, sicut ergo species, ut species est prior existentia nata sibi competere: ita individuum, ut huiusmodi erit prius existentia nata sibi convenire: ergo in illo priori oporteret assignare rationem individualement contrahentem naturam ad esse individuale, & sic sequitur, quod per existentiam aliquam nulla natura sit primo individua, sed per aliquod positiuum prius natura omni existentia.

¶ Sed tunc occurrit dubium, quia si in illo priori non includitur existentia, queritur per quid existentia hominis contrahitur ad esse individuale, aut contrahitur per eandem rationem individualement, per quam contrahitur natura, aut per aliam, non primo, quia illa ratio individualis præintelligitur existentia hominis, non secundo, quia eodem modo quæro per quid existentia animalis contrahitur ad esse specificum hominis, non per differentiam hominis, quia intelligitur prior tali existentia, si per aliquid aliud oportebit assignare illud, & non videtur posse assignari aliud, nisi alia differentia à differentia hominis. Et tunc sequitur, quod existentia hominis habebit aliam differentiam à differentia hominis, & sic existentiarum erit alia coordinatio.

¶ Respondeo, quod non intelligo, ut aliqui volunt exponere Doct. quod detur una differentia individualis respectu naturæ hominis, & alia respectu existentie, quia oporteret dari alia, & alia respectu alterius, & alterius passionis ipsius hominis, cum passio sit magis distincta, quam existentia, dico ergo, quod natura humana respectu unius individui præcisè contrahitur ad esse individuale per unam differentiam individualement, & per eandem concomitanter contrahitur quicquid ad hominem pertinet, siue, ut esse essentialia, siue, ut passio, siue, ut gradus intrinsecus, nunquam enim natura in quocunque sit potest separari à suo gradu intrinseco, nec à suis passionibus, ideo eadè differentia, quæ primo, & immediate contrahit naturam ad esse individui, ex consequenti, & concomitanter contrahit omne, quod per

reale identitatem includitur in ipsa natura, contra- hlt dico ad esse individuale, quod bene nota.

¶ Ibi. Et si dicatur, quod præsupponit distinctionem, & determinationem essentialium aliam ab illa, quæ est ad individua, sed istam, quæ est quasi per individuum causat, id est quod si dicatur, quod esse existentie bene præsupponit distinctionem essentialium ad invicem, puta specificæ naturæ, genericæ, subalternæ, & generalissimæ, non tamè præsupponit distinctionem naturarum singularium, sed ipsum esse existentie præcisè contrahit naturam ad esse individui.

¶ Contra, hic Doct. improbat hanc responsionem. & ratio stat in hoc, quia in coordinatione prædicamentali sunt omnia, quæ per se pertinent ad illam coordinationem, circumscripto quocunque, quod nihil est illius coordinationis, quia secundum philosophum primo posteriorum tex. comment. 34. status est in quolibet prædicamento, & in sursum, & in deorsum, igitur sicut inuenitur supremum in genere præcisè considerando illud sub ratione essentiali, & inueniuntur genera intermedia, & species, & differentie, ita inuenitur etiam infimum, id est singulare absque omni existentia actuali, quod patet, evidenter, quia hic homo non plus includit formaliter existentiam actualem, quam homo.

¶ Ibi. Præterea eadè querit, est de existentia quo, & unde contrahitur, ut sit hæc, quæ est, & de natura. Nam si natura specifica eadem sit in pluribus individuis, habet etiam existentiam eiusdem rationis in eis, patet, quia natura in quolibet individuo est eiusdem rationis: ergo & existentia, quæ est modus intrinsecus erit eiusdem rationis in omni individuo, & sic potest queri per quid existentia sit hæc, quia non est dare, quod sit de se hæc, & ita non sufficit dare primam existentiam, qua natura sit hæc, quia natura, ut hæc, præcedit primam existentiam. Ex ista littera aliqui voluerunt exponere Doct. quod existentia hominis contrahatur ad esse individuale per aliquam hæcheitatem aliam ab hæcheitate contrahente naturam, sed hoc non videtur, ut dixi supra, quia sufficit hæcheitas contrahens naturam, ad quam naturam contractam concomitanter dicitur contrahi, quicquid est in tali natura. Si tamen intelligunt aliam hæcheitatem respectu existentie, & naturæ, tunc solvant rationem factam, quam ut credo soluere non possent. Nec enim Doctor dicit, quod contrahatur per aliam hæcheitatem, sed tantum dicit, quod sicut natura, puta hominis non est de se hæc, ita & existentia, quæ est gradus intrinsecus naturæ non est de se hæc: ergo oportet dare per quid talis existentia fiat hæc, non per aliam existentiam, cum illa sit simpliciter eiusdem rationis, contrahens autem ad esse individuale non est simpliciter eiusdem rationis cum natura contracta: oportet ergo dare aliquid aliud contrahens naturam ad esse individuale, & per illud idem concomitanter contrahitur existentia naturæ humanæ ad esse individuale.

¶ Ibi, per hoc patet ad argumentum pro opinione. Hic Doctor solvit rationem factam pro opinione Boneti, & dicit, quod actus eo modo distinguit, quo est actus, sed actus accidentaliter distinguit accidentaliter, sicut actus essentialiter distinguit essentialiter, ita ultima distinctio in coordinatione prædicamentali est distinctio individualis, & illa est per ultimum actum per se, pertinentem ad coordinationem prædicamentalem: illa enim sola pertinet ad coordinationem prædicamentalem, quæ per se ponuntur in recta linea prædicamentali, & illa proprie, & per se sunt in prædicamento, & quidditative, quæ recipiunt prædicationem talis prædicamenti, & similiter omnia per

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti.

Q 2 se

Existencia hominis non includit alias differentias.

Dubium occurrens circa hanc litteram.

Responsio.

Status est in quolibet prædicamento.

Scotus solvit rationem Boneti.

se pertinent ad talem coordinationem, quæ per se constituunt aliquid, quod est in recta linea prædicamentali, & hoc modo differentiarum constituentes species, vel specialissimas, vel subalternas, & similiter hæc heitates per se pertinent ad talem coordinationem, non quod recipiant prædicationem per se talis prædicamenti, quia genus per se non prædicatur de differentiis, sed per se dicuntur pertinere, quia constituunt per se ultimæ aliquid, quod per se est in recta linea prædicamentali, & per se recipit prædicationem talis prædicamenti. Sed in proposito. A qualis existentia non per se pertinet ad coordinationem prædicamentalem, cum per se sit actus posterior tota coordinatione prædicamentali, & ideo dicit Doctor, quod existentia distinguit ultimæ, sed distinctione, quæ est extra totam per se coordinationem prædicamentalem, quæ distinctio est aliquo modo accidentalis, licet non sit verè accidentalis: dicitur enim quasi accidentalis, quia nõ per se pertinet ad aliquid eiusdem prædicamenti, sed concomitatur illud, quod per se est in prædicamento, non tamen est propriè accidentalis, cum sit gradus intrinsecus rei, cuius est, sed extra rationem formalem illius: sequitur enim totam distinctionem secundum esse quidditativum, scilicet eiusdẽ coordinationis prædicamentalis: eo ergo modo quo est actus distinguit, & in quo est ultimus actus ultimæ distinguit, &c.

Existencia
distinguit
ultimæ.

Quæstio Quarta.

Vtrum substantia materialis sit per quantitatem individua, vel singularis.

Scotus 2. sent. dist. 3. q. 4.

Gottfredus quolib. 6. q. 10. & quolib. 7. q. 5.

Egidius Roman. quolib. 1. q. 1. artic. 1.

QUARTO principaliter querit Doctor. vtrum substantia materialis sit per quantitatem individua, vel singularis, siue an quantitas sit p̄cisa ratio indiuiduadi substantiæ materialis.

Ibi, hic dicitur, quod substantia materialis est singularis, & indiuidua per quantitatem. & hæc est opinio Gottfredi, quolib. 6. quæstio. 15. & quolib. septimo, quæstio. quinta. Et probat hanc positionem suam duabus rationibus cum vna confirmatione, quæ postea exponentur, respondendo ad illas.

Opi. Gottfredi.

Ibi, contra istam conclusionem. Hic Doctor intendit improbare hanc positionem, & intendit duo principaliter. Primò improbare conclusionem in se. Secundò specialiter arguere contra rationes opin.

Quantum ad primum arguit ex quattuor viis. Prima est ex identitate rationis numeralis, siue singularitatis.

Secunda ex ordine substantiarum ad accidentia.

Tertia ex ratione coordinationis prædicamentalis. Et istæ tres viæ probant, quod nullum accidens potest esse per se ratio, per quam substantia materialis indiuiduatur.

Quarta via erit specialiter contra quantitatem quantum ad conclusionem opin.

Ibi, quantum ad primum. Primò expono quid intelligo per indiuiduationem, siue vnitatem numeralem, siue per singularitatem, non quidem vnitatem determinatam, secundum quam quodlibet in specie dicitur vnum numero, sed vnitatem signatam vt hanc, id est quod quando loquitur de

Quid intelligatur per indiuiduationem.

indiuiduatione, siue de vnitatem numerali nõ loquitur de vno numero in confuso, sicut dicimus, quod quilibet homo in specie humana est vnum numero in confuso, & indeterminatè, sed præcisè loquitur de vnitatem numerali signata, ita quod sicut prius dictum est, quod impossibile est indiuiduum diuidi in partes subiectiuas, & queritur ratio impossibilitatis. Ita dico, quod indiuiduum est impossibile non esse hoc signatum hac singularitate, & queritur causa non singularitatis in communi, sed huius singularitatis in speciali signata, scilicet vt est hæc determinatè.

Hoc modo intelligendo ex prima via arguitur dupliciter.

Prima ratio stat in hoc, supponendo vnum, scilicet quod est simpliciter impossibile vnum, & eandem substantiam numero nulla facta mutatione, siue transmutatione circa ipsam, quod sit hæc substantia, & nõ sit hæc substantia, sicut est simpliciter impossibile, quod eadem natura specifica nulla facta mutatione circa ipsam, sit aliquando talis natura, & aliquando non talis natura, supponit etiam, quod quæcunque res dicitur simpliciter habere tale esse per suum ultimum constitutum, sicut natura specifica dicitur habere esse tale simpliciter, per ultimam differentiam constitutem, qua differentia ultimata remota nõ est amplius talis natura, similiter prima substantia simpliciter dicitur talis per suam rationem indiuidualem, quæ remota non est amplius prima substantia.

Tertiò præsupponit, quod substantia materialis sic se habet ad hæc heitatem, quod ipsa hæc heitate desinente esse, per quam tale indiuiduum constituitur in esse, tale indiuiduum simpliciter definit esse: quod ad suam realem identitatem, ita quod cum dico primam substantiam esse indiuiduam per se remoto ipsa. simpliciter substantia quo ad esse reale definit esse, ita quod amplius non est nisi tantum in esse possibili.

His præsuppositis arguit Doctor sic. Si substantia singularis est singularis per quantitatem: ergo eadem substantia realiter, & vt actu existens erit actu existens, & non erit actu existens, patet, quia Deus potest separare omnem quantitatem ab illa ipsa remanente in suo esse realis existentie, & vt separata non erit in tali esse, patet, quia est simpliciter impossibile substantiam aliquam actu existere, & non esse singularem, modo separata quantitate erit actu existens, hoc patet, quia omnis substantia actu existens est singularis, & non erit actu existens hæc, quia sua hæc heitas est separata, immò plus sequitur, quod eadem substantia numero nulla facta transmutatione circa substantiam, erit simpliciter alia, & alia substantia numero, patet, quia illud est aliud, & aliud numero, quod habet aliam, & aliam hæc heitatem, sed eadem substantia actu existens potest successiue esse sub alia, & alia quantitate, ergo si quantitas est ratio indiuidualis, erit aliquando eadem numero, & aliquando non eadem numero, cum varietur ratio eius indiuidualis, immò ex ista ratione sequitur plus, quod erit eadem numero de necessitate duplici differentia indiuiduali, quod est impossibile, sicut quod eadem natura specifica dicatur specificè duplici differentia specifica, probatur assumptum, quia substantia actu separata à quantitate, & actu existens necessariò est vnum numero, patet, quia nulla substantia realiter actu existens potest communicari pluribus, nisi sola substantia diuina, quæ actu est in tribus suppositis: si ergo est singularis per quantitatem, cum quantitas non insit substantiæ materiali, nisi actu existenti,

Obiectio Scoti.

Quomodo quantitas non sit ratio indiuidualis.

existenti, sequitur, q̄ eadem substantia materialis duplici differentia numerali erit vna numero, ita, quod adæquatè per vtranque erit vna numero, & sic sequitur, q̄ erit vna numero, & non erit vna numero, quia circumscripta vna ratione formali puta quantitate non erit vna numero, & erit vna numero posita alia differentia indiuiduali.

¶ Ibi. Similiter si mutetur à quocunque accidente sine mutatione substantiali, siue hoc sit possibile, siue impossibile, non propter hoc erit formaliter non hæc, vult dicere, si tu dicis, quod est indiuidua per aliquod accidens; contra, quia facta quacunque mutatione accidentali, nulla facta mutatione circa substantiam materialem, si sit actu existens adhuc erit hæc: ergo non erit hæc per aliquod accidens: aliàs si esset hæc tantum per aliquod accidens facta mutatione illius accidentis, de hoc posset facere non hoc, ipsa substantia manente in suo esse actuali reali, quod est impossibile, & cum dicit, siue hoc sit possibile, siue sit impossibile, vult dicere, quod si posset fieri mutatio accidentalis, puta, quantitatis, sine mutatione substantiali, siue impossibile sit fieri mutatio in quantitate, vel in aliquo alio accidente, sine mutatione substantiali, non tamen propter hoc erit formaliter hæc, vel non hæc, quia semper etiam vt actu existens præintelligitur omni accidente, sicut subiectum est prius suo accidente.

¶ Ibi. Si dicas, q̄ istud est miraculum, & ideo nõ contra rationem naturalem, supplè, quod fiat sine quantitate non facta mutatione circa substantiam. Contra, miraculum non est respectu contradictoriorum, ad quæ nulla est potentia, sed cõtradiçtio est eadem substantiam manentem esse duas substantias sine substantiali, & mutatione hoc tam successiue, quàm simul, quod tamen sequitur, si per aliquod accidens esset formaliter hæc substantia. tunc enim accidente succedente accidenti, eadem substantia non mutata esset successiue duæ substantiæ. Et hæc ratio patet ex supradictis.

¶ Confirmatur etiam illud per simile de vnitatem specifica, quia impossibile est vnã substantiam manentem non mutatam specificè, esse simul, vel successiue hanc speciem, & non hanc speciem: ergo à simili in proposito.

¶ Ibi, secundo sic, duarum productionum completarum in esse substantiali non potest esse eadem substantia primus terminus, hæc est secunda ratio principalis ex prima via, & stat in hoc. Nam impossibile est, quod vna, & eadem substantia numero sit per se terminus duarum productionum completarum, vt supra probatum est in primo, distinctio. 2. parte prima, quæst. prima. modo suppono, quod terminus totalis alicuius productionis completæ est aliqua substantia includens naturam cum sua hæcheitate, vt puta hic panis generatur: generatio enim terminatur ad singulare primò, vt patet in præmio metaphys. si ego dicis, quod hic panis est hic per quantitatem, manente ergo eadem quantitate, semper erit hic panis, & ex alia parte pono, quod ille panis transubstantietur in corpus Christi, & in tali transubstantiatione nihil substantiæ panis manet, vt declarat Doctor in quarto, distinctio. 11. & tamen remanet quantitas illius panis secundum fidem, quæ per te est hæcheitas illius panis, deinde pono, quod Deus creet aliam substantiam panis sub illa quantitate: ergo ille panis creatus erit simpliciter idem, quod ille panis annihilatus cum eadem ratio indiuidualis sit vtriusque: ergo idem panis erit terminus totalis generationis completæ, & similiter erit terminus totalis creationis, quod est impossibile.

¶ Si dicatur, quod non est possibile idem successe siue esse totale terminum generationis, & creationis, quia genitum annihilatum potest simpliciter idè reparari à Deo, & sic simpliciter idem poterit creari, vt patet à Doct. supra distinctio. 2. quæst. 1. & in quarto, distinctio. 43. sic diceretur fortè in proposito, q̄ idem panis post annihilatus erit idem creatus. Dico, quod hæc instantia non est contra rationem. Doct. non enim negaret Doctor, q̄ idem annihilatum non posset reparari, negaret tamen, q̄ idem manens idem completè productum ab aliquo, ab alio etiã possit completè produci: cum ergo hic panis dicatur præcisè hic panis per differentiam indiuidualem, qui vt sic est terminus totalis generationis complete: ergo annihilata substantia panis, manente eius differentia indiuiduali, scilicet quantitate, si creetur alia substantia panis sub illa quantitate, erit idem panis, qui prius, & sic idem, vt idem erit terminus duarum productionum completarum.

¶ Si dicatur, quod terminus creationis erit substantia panis, vt prior tali quantitate. Contra, quia creatio non erit substantiæ panis, nisi vt actu existens, quia creatio tantum terminatur ad rem existentem, vt existens est, vt patet à Docto. in primo, distinctio. 36. Et tunc quæro, aut ille panis, vt prior est singularis, aut non: si sic habetur propositum, quia non erit singularis per quantitatem, si non: ergo creatio terminatur ad rem existentem, quæ non erit singularis, quod est impossibile, si ergo terminatur ad panem vt singularem, vt sit singularis per quantitatem, quæ erat panis geniti: ergo idem singulare, quod prius fuit terminus generationis manens idem, adhuc erit terminus generationis, quod non est imaginabile. Ex ista etiam ratione Doctor videtur sequi, quod panis nullo modo erit transubstantiatus, patet, quia quamdiu remanet differentia indiuidualis alicuius, tamdiu manet illud, quãdiu enim manet rationale, tamdiu manet homo. Si ergo, quantitas est ratio indiuiduandi substantiam panis: ergo manente eadem quantitate, manet eadẽ substantia panis numero. Præterea, cum talis transubstantiatio panis in corpus Christi sit verè realis: ergo panis realiter transubstantiatur in corpus Christi, sed non habet esse reale, nisi vt actu singularis: ergo si realiter transubstantiatur, sequitur, q̄ in tali transubstantiatione desinet quantitas panis, cuius oppositum tenet fides catholica.

¶ Ibi. Ex secunda via, quæ est ex ordine substantiæ ad accidentia arguitur multipliciter. Et prima ratio stat in hoc, quia substantia secundum totam suam coordinationem est prior accidente: ergo in tali priori erit substantia materialis hæc, patet, consequentia, quia in prædicamento substantiæ non tantum per se ponuntur genera, & species, sed etiam indiuidua, antecedens patet per philosophum septimo metaphysicorum. tex. commen. octauo. qui vult, quod substantia sit prior omni accidente naturaliter. Quare, inquit, primum ens, & non aliquid ens, sed ens simpliciter substantia uique erit multipliciter: quidem igitur dicitur primum, sed substantia omnium primum ratione, & notitia, & tempore, & natura, hæc ille.

¶ Nec oportet fugere, dicendo, quod intentio Aristotelis est loqui ibi de substantia, quæ est Deus, vel quæ est prima causa, quia expressè loquitur ibi de substantia, secundum quod est vnũ istorum, quæ diuidunt ens: ita enim probat substantiam esse primam, quomodo probat substantiam esse de numero diuidendum ens, quod est prior omni accidente, ita scilicet q̄ ad determinandum de omnibus, quæ diuidunt ens, sufficit determinare Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. Q 3 de

Anihilatũ
potest repa-
rari.

Miraculum
non est re-
spectu con-
tradictorio-
rum.

Generatio
quomodo
terminetur
ad singula-
re.

Substantia
est prior ac-
cidente.

de substantia tanquam de primo, pro eo quod cognitio accidentium habetur ex eo, quod attribuitur substantiæ, istud autem non potest esse, nisi de substantia secundum totalem coordinationem suam, & q̄ Aristot. sic intendat loqui de substantia prædicamentali. Nam in principio 7. ens inquit multipliciter dicitur, sicut diuissimus in his, quæ de quotionem, videlicet in quinto metaph. tex. commen. 14. vbi sic habetur. *Em se verò, id est entia per se dicunt esse quæcunque significant figuras prædicationis, quoties enim dicitur, totiens esse significat hæc ibi, patet ergo, quomodo in isto septimo intendat loqui de substantia prædicamentali, & ideo in eodem septimo tex. comm. secundo secundum aliam translationem, vbi sic habetur, & cum ens dicitur multis modis, manifestum est, quod primum ens istorum est illud, quod significat quid, & hoc est illud, quod significat substantiam, hæc ibi, & ibi Commentator, cum declarauit, inquit, q̄ hoc nomen ens significat substantiam, & accidentia substantiæ, quæ sunt nouem prædicamenta, intendit declarare, quod hoc nomen ens principaliter, & simpliciter significat prædicamentum substantiæ secundariò, & determinatè, scilicet relatiuè ad substantiam alia prædicamenta accidentium, quæ non dicuntur esse, nisi quia accidunt enti, quod est ens per se, scilicet substantiæ hæc. Cū ergo in textu quarto dicit substantiam esse prius natura omni accidente, patet, q̄ ibi accipit substantiam prædicamentalem, hoc etiam expressè patet per Commentatorem commento 4. Si ergo substantia prædicamentali secundum totam suam coordinationem est prior tempore, & natura omni accidente, sequitur, quod indiuidua substantiæ non erunt hæc per aliquod accidens. Et confirmatio sequens est clara in littera. Si enim aliquid sit prius ad aliud, maximè primum illius, est primum ad illud, sed maximè primum substantiæ in communi est substantia prima, quod debet intelligi sic, quia si substantia est prior accidente illud, quod erunt maximè substantia, erit magis primum: igitur substantia prima est simpliciter prior omni accidente.*

¶ Ibi, hic dicitur, quod licet prima substantia sit prior quantitate in essendo, non tamen in diuidendo, patet, quia diuisibilitas compent quantitati primò, & per se, & sic substantia materialis, quamuis sit prior ipsa in suo esse, non tamen potest diuidi, nisi per quantitatem.

*Quomodo
substantia
sit prior
quantitate.*

¶ Ibi. Contra, ista responsio seipsam destruit, quia si prima substantia est prior in essendo ipsa quantitate, & non potest intelligi prima substantia in suo esse, nisi inquantum hæc, patet, quia non est prima substantia, nisi vt singularis, & indiuidua: ergo non erit hæc per quantitatem.

¶ Ibi. Præterea forma est simpliciter prior composito, vt patet septimo metaph. tex. commen. 7. vbi sic habetur. Quare si species, scilicet forma, materia est prior, & magis ens, & ipso, quod ex vtriusque prior erit, propter eandem rationem, hæc ille: Et ibi Commentator, si igitur fuerit prior in esse, quàm materia, & magis ens, propter hoc, quod materia est in potentia, & forma est in actu, etiam erit prior composito ex ambobus, compositum etiam non est in actu, nisi propter formam, & hoc intendebat, cum dixit, propter eandem rationem, id est quod modus, secundum quem forma est prior materia, est idem cum eo, secundum quem est prior composito, & intendebat, q̄ cum forma est prior composito ex materia, & forma, & compositum est substantia, sequitur, quod forma sit magis substantia, quàm compositum. Ex quo sequitur, quod si quantitas sit vltimum con-

stitutum primæ substantiæ, quod ipsa sit prior ipsa prima substantia in essendo, sed hoc est impossibile, quia omnis substantia in essendo est prior omni accidente per philosophum septimo metaphysicorum, tex. commento quarto. ergo si quantitas non est prior in essendo prima substantia, sequitur, quod nec erit prior in vnitate competente primæ substantiæ, inquantum tale ens. Si enim prima substantia est vna vnitate numerali, & indiuisibili in plura numero, & vt sic est prior quantitate: ergo talem vnitatem non habet à quantitate. Sequitur, quamlibet enim entitatem consequitur propria vnitas, non habēs aliam causam propriam sui, quam causam entitatis, patet, quia vnitas propria, & intrinseca alicuius est ratione entitatis pertinentis ad rationem illius: homo enim habet vnitatem specificam propriam, & intrinsecam per entitatem differentiam vltimæ constituentem ipsam in tali esse, & vnitate, quæ entitas est prior homine constituto, sic & prima substantia est vna vnitate numerali propria, & intrinseca per entitatem constituentem ipsam in tali esse, & vnitate, & per consequens prior illa, & tale est differentia indiuidualis, quæ est prior prima substantia: ergo talis vnitas numeralis non competit primæ substantiæ per quantitatem, cum illa sit simpliciter posterior.

*Substantia
est vna vnitate
numerali.*

¶ Ibi. Præterea eodem modo substantia est prior naturaliter omni accidente, quo est subiectum omnium accidentium: inquantum enim subiectum probatur esse prius diffinitione omni accidente, & hoc per additamentum, vt patet septimo metaphysicorum, tex. commen. quarto. secundum aliam translationem substantia, inquit, est prima omnium rerum diffinitione, & cognitione, & tempore: nullum enim aliorum prædicabilem est separabile, & istud solum est separabile. Et est prima secundum diffinitionem, necessarium est enim, vt diffinitio substantiæ accipiat in diffinitione cuiuslibet rei, hæc ille.

¶ Ex quo sequitur, quod vt sic prima substantia erit prior omni accidente, quia singulare accidens est primo in prima substantia, tanquam in subiecto, vt patet per philosophum duodecimo metaphysicorum, tex. commento vigesimo septimo. qui textus incipit secundum aliam translationem. Et etiam considerandum est, quod quædam sunt, quæ possumus dicere vniuersaliter, & quædam, quæ possumus dicere particulariter, & prima principia habent materiam, quæ in actu hoc est prius, & aliud in potentia, id est secundum Commentatorem: & principia principalia sunt ea, quorum substantia est aliquod ens in actu extra animam. Sequitur in textu. Hoc est prius, & aliud in potentia, id est alia sunt ea, quæ sunt in potentia particularia, & primum præcedit hoc, sequitur, & illa vniuersalia non sunt, quoniam quod est, indiuidui est, & parum infra quodlibet singulare est aliud, & materia, & forma, vide Commentatorem ibi.

¶ Ibi. Et confirmatur maximè de accidente per accidens, quia illud primò inest singulari, quinto metaphysicorum; capit. de eodem, qui textus non habet commē. quia non habet textum correspondentem in Arabica translatione, & ponitur immediate post textum decimum quintum, vbi sic habetur. Nam vniuersalia secundum se existunt, accidentia verò non secundum se, sed in singularibus simpliciter dicuntur, hæc ille: & per accidens erit prima substantia hæc, cum sit subiectum accidentium per aliquid aliud, quàm per accidens.

*Vniuersalia
secundum
se existunt.*

¶ Ibi,

¶ Ibi, omne quod est prius alio natura, est prius duratione, hoc f. modo, q. quantum est de se non repugnat sibi contradictorie posse esse prius duratione, vt aliàs expositum est: vniuersaliter enim prioritas naturæ includit in priori posse esse sine posteriori sine contradictione, ex quinto metaph. tex. commen. 16. vbi sic habetur circa finem illius textus. Alia, inquit, verò secundum substantiam, & naturā supplē sunt priora, quæcunque contingit esse sine aliis, & illa non sine illis, hæc ille: igitur sine contradictione posset quæcunque substantia, quantum esse ex se esse prius duratione omni accidente, & sic nullum accidens erit differentia indiuidualis alicuius substantiæ.

¶ Ibi. Ex tertia via arguitur sic primò, & ratio stat in hoc, tota coordinatio prædicamenti substantiæ est prior omni accidente, vt patet septimo metaph. tex. commen. 4. Et in tali coordinatione prædicamentali ponuntur indiuidua, & nihil vnus coordinationis est tale propter aliquid coordinationis alterius, modo in coordinatione prædicamēti substantiæ, cum sit finita, sicut est aliquod primum, prædicatum, de quo nihil prædicatur, ita aliquod subiectum, cui nihil subiicitur, vt patet primo posteriorum. tex. comm. 34.

¶ Ibi. Præterea secundò, in qualibet coordinatione, circumscripto quocunque alterius coordinationis est ratio speciei, & illa prædicatur de pluribus differentibus numero, ergo.

¶ Ibi. Præterea tertio, ratio stat in hoc, singulare substantiæ recipit prædicationē in quid cuiuscunq; superioris, sed per accidens non recipit prædicationem in quid, & sic, si prima substantia esset hæc per quantitatem, esset vnum per accidens, quia aggregatum ex rebus diuersorum generum, vt patet 5. metaph. c. de vno. tex. comm. 7. & 15.

¶ Ibi. Præterea quando aliquid conuenit, ista ratio elara est in littera, & stat in hoc, quòd sicut communitas conuenit essentialiter, puta naturæ humanæ, in quantum est pertinens ad coordinationem, prædicamentali substantiæ, sic ei simpliciter conuenit, quòd quamuis per aliquid posterius alterius generis contrahatur, adhuc simpliciter erit tale. Exemplum. Ex quo enim natura humana, vt pertinet ad coordinationem prædicamēti substantiæ, est essentialiter communis ad omnia indiuidua: si ponatur sub albedine per possibile, vel impossibile, adhuc simpliciter erit talis natura sic communis quiditatiuè ad sua inferiora, eodem modo dico de prima substantia, quæ vt pertinet ad coordinationem prædicamentalem competit sibi hoc, q. non possit diuidi in plures partes subiectiuas: polito ergo, q. contrahatur per quantitatem, vel per aliud accidēs semper erit simpliciter talis, vt est aliquid prædicamenti substantiæ, & sic simpliciter erit hæc, & non per aliquid pertinens ad aliam coordinationem.

¶ Ibi. Propter argumenta fortè istarum duarum viarum fugienda, tenetur positio de quantitate alio modo. Hic Doct. ponit positionem Egidij, qui dicit, quòd prima substantia est hæc, non per quantitatem, sed propter aliquid causatum à quantitate, quod causatum est realiter idem cum tali substantia.

¶ Nota in hac littera, q. duplex est extensio quædam per se vt quantitas, quædam verò per accidēs vt substantia, pro quanto subiicitur quantitati, per quantitatem enim est diuisibilis; & hoc est quod dicit hic, q. sicut extensio materiæ supplē per accidēs, est alia natura à natura quantitatis ipsius materiæ, quia ipsa quantitas est extensa per se. Sequitur, & nihil addit super essentiam materiæ, supplē illa extensio per accidēs, sequitur, sic signatio materiæ,

quam habet causaliter per quātitatem, est alia à signatione quantitatis, & prior naturaliter signatione, quam habet per quantitatem, idest q. indiuiduatio materiæ, siue signatio causata à quantitate in ipsa materia est alia ab indiuiduatione quantitatis, & etiam est prior naturaliter indiuiduatione, quā habet, supplē formaliter per quantitatem, vult dicere, q. prima materia habet indiuiduationem causatam à quantitate, & hæc indiuiduatio, propter quam propriè materia est hæc, est alia ab illa quantitate. Secundò, quia quantitas informat materiā, dicit, q. sicut talis materia est quanta per quantitatem, ita est indiuidua accidentaliter per indiuiduationem, qua ipsa quantitas est indiuidua, & addit, quòd indiuiduatio, siue signatio causata à quantitate, per quam ipsa materia est hæc, est eadem realiter cum ipsa materia.

¶ Contra, ista positio. Hic Doct. intēdit improbare Egidium quantum ad hoc principaliter, q. f. indiuiduatio materiæ causata à quantitate sit idem realiter cum ipsa materia, quia est simpliciter impossibile, q. aliquid causatum à quātitate distincta realiter à materia, & posteriore realiter ipsa sit idem realiter cum materia, patet, quia si prius non est idem realiter cum a. multo minus, nec posterius erit idem realiter.

¶ Ibi. Præterea illud, quod est necessaria cōditio causæ in causando, non potest habere à causato esse, quia tunc causa in quantum sufficiens ad causandum esset causata à causato: vult dicere Doct., q. conditio necessaria causæ, vt sit sufficiens ad causandum est singularitas, vt supra patuit in primo, dist. 3. q. 6. & 8. & talis conditio, quæ est singularitas, est prior causato. Cum ergo hæc substantia, in quantum hæc, causet quantitatem hæc, & per consequēs ipsa quantitas erit posterior ipsa substantia signata, sequitur, quòd si signatio substantiæ, siue singularitas sit per te causata à quantitate, q. hæc substantia sufficiens ad causandum quantitatem, sit causata à quantitate, & sic prius erit causatum à suo posteriori, quod est impossibile.

¶ Ibi. Præterea quæro quid est quantitatem derelinquere, vel causare modum talem in substantia, si nihil est, nisi q. præfuit quantitati, tunc nullo modo est signatio per quantitatem, quia vt sic simpliciter præcedit quātitatem, si autem aliquid aliud, quæro quomodo causatur à quantitate, & quo genere causæ, non videtur posse assignari ibi, nisi genus causæ efficientis, sed quantitas non est forma actiua.

¶ Ibi. Præterea, quare magis derelinquit quātitas talem modum in substantia eundem realiter substantiæ, quā qualitas quantitati vt albedo, non videtur ratio, quia sicut albedo seipsa est forma sup-
ficiet, & non mediāte alia forma derelicta, ita videtur quantitas esse forma substantiæ, qua substantia est quanta, & non derelinquere formam.

¶ Ibi. Ex quarta via arguo sic, quantitas ista quæ substantia est signata, aut est quantitas terminata, aut interminata. Hic nota, q. quantitas interminata, siue extensio, nihil dicit in re materiali, siue extensibili, nisi tātum aptitudinem ad extensionem actualem, siue terminatam, quantitas verò terminata, siue extensio est ipsa extensio actualis, puta pedalis, vel bipedalis, & sic quando quantitas est in materia, dicimus materiam esse tantam quantitatiuè, siue extensiuè, quanta quantitas est ibi extensa: dicit ergo Doct., quòd substantia materialis non est hæc per quantitatem terminatam, quia illa est simpliciter posterior, nec certè hæc per quātitatem interminatam, quia eadem manet in generato, & corrupto, cum sit inseparabilis à materia.

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. Q 4 ¶ Nam

Exemplum.

Responsio
Egi. de Ro-
ma.

Scotus intēdit improbare Egidium.

Quantitas terminata, & interminata quid dicant.

¶ Nam eadem materia, quæ est sub forma aquæ, fit sub forma ignis, ita quod corrumpitur forma aquæ, & generatur ibi forma ignis, & tunc ultra, cū quantitas interminata per se sit signatio substantiæ materialis, manente eadem, manet eadem substantia materialis. Cum ergo sit simpliciter eadem tã ignis geniti, quàm aquæ corruptæ, sequitur, quod ista duo sint vnum numero, quod est impossibile.

¶ Ibi, si dicatur, quod non sequitur, quia quantitas non ponitur causa singularitatis, nisi præsupposita unitate specifica, sed generatum, & corruptum non sunt eiusdem speciei. Contra. Hic intendit probare, quod etiam genitum, & corruptum sint eiusdem speciei, & per consequens possint esse idem numero, vt deductum est supra. Et quod possint esse eiusdem speciei, ponendo, quod ex aqua primò generetur ignis. Secundò ex igne generetur aqua, est ibi simpliciter eadem materia numero, patet, quia cum ignis generatur ex aqua, à materia aquæ, expellitur forma aquæ, & ibi inducit forma ignis, & cum ex illo igne possit generari aqua, sequitur, quod eadem materia erit respectu aquæ prius corruptæ, & aquæ posterius generatæ, & per consequens erit ibi eadem quantitas non solum interminata, sed etiam terminata, vel saltem interminata, & illa per se est causa singularitatis: ergo aqua corrupta, & genita erunt eadem numero, quod videtur impossibile, quia idem indiuiduum numero non redit naturali actione, vt patet secundo de generatione. ultimo, siue septuagesimo. Homines, inquit, & animalia non reiterantur in seipsos, vt rursus generetur idem. Et circa finem illius textus. Ideo aqua ex aere, & aer ex aqua specie idem, non aut numero, & Comment. ibi. Corruptibilia autem impossibile est, vt reuertantur, nisi secundum speciem, verbi gratia, aer generabitur ab aqua, & aqua ab aere, non quod indiuiduum illius aquæ corruptæ reuertatur per se, quamuis materia esset eadem, & agens idem, quoniam si idem agens ex eadem materia faceret lateres, & postea corrumpere, vt faceret alios posterius, manifestum est, quod differt posterius à præcedentibus, hæc ille, hoc idem habetur quinto physicorum. text. comm. 36. secundum aliam translationem. Sed si possibile est, vt illud, quod iam corruptum est, reuertatur, & fiat vnum numero, tunc motus possibile est, vt sit etiam vnus, supple numero, & si illud fuerit impossibile, motus erit ille idem, sed non vnus, hæc ille.

¶ Ibi. Præterea si quantitas sit primò indiuiduas substantiam, vult dicere Doctor hic, quod si Sortes est singulare, & Plato similiter per aliam, & aliam quantitatem, oportet quod illa, & illa quantitas differant, cum sint veræ formæ, & sic perit fundamentum eorum, qui dicunt, quod omnis differentia formalis est differentia specifica, & si sic tunc hæc quantitas, & hæc quantitas, cum sint duæ formæ, differrent specie. quod est contra eos, & contra veritatem.

¶ Ibi. Et si dicas, immò quantitas habet ex se situm determinatum, & per consequens hæc distinguitur ex se ab alia quantitate, id est fortè isti dicerent, quod istæ duæ quantitates non differunt, vt duæ formæ, sed præcisè differunt propter alium, & alium situm, quia quantitas Francisci habet alium, & alium situm à quantitate Ioannis.

¶ Ibi. Contra, quæro de quo sit loqueris. Nota in ista ratione, quod duplex est situs. scilicet situs, quod est prædicamentum, & talis situs, non tantum dicit ordinem partium in aliquo toto, sed ultra dicit ordinem totius ad locum circumscribentem, & ordinem partium ad partes loci, vt declarat Doctor in quarto, distinctio 10. Secundò accipitur, vt est differentia præ-

dicamenti quantitatis, & dicitur positio, quæ dicit tantum ordinem partium quantitatarum in aliquo toto.

¶ Ad propositum applicando dicit Doctor, quod situs est positus primo modo est posterius quantitate, patet, quia talis ordo totius ad locum, & partium ad partes loci, est respectus fundatus in ipsa quantitate, & per consequens vna quantitas non differt ab alia per talem situm. Si secundo modo eadem est quæstio de situ, sicut & de quantitate: non enim est notius partes permanentes, & continuatas in isto toto seipsis distingui à partibus permanentibus, & continuatis in illo toto, quæ duo scilicet continuationem, & permanentiam includit positio, vt est differentia quantitatis, quàm quam hæc quantitas differat se ipsa ab illa, vult dicere, quod cum iste situs non sit notior ista quantitate, quomodo dicimus, quod vna distinguitur ab alia per situm.

¶ Ibi. Præterea omnia argumenta, quæ facta sunt contra opinionem ad probandum, quod caro non sit de se hæc, possunt eadem fieri ad probandum, quod quantitas non sit de se hæc. Hic dicit Doctor, quod sicut in quæstione prima huius distinctionis probauimus, quod datur natura communis, quæ ex natura rei non est de se hæc, ita per easdem rationes, potest probari, quod detur quantitas in communi, quæ ex natura rei non sit de se hæc, & sic oportet querere propter quid quantitas sit de se hæc.

¶ Ibi. Contra rationes opinionis. Hic Doctor specialiter arguit contra rationes factas à Gottifredo in principio quæstionis. Cum dicit, quod diuidi in partes eiusdem rationis est proprietas, quæ per se conuenit quantitati, & per quantitatem conuenit substantiæ diuidi in partes eiusdem rationis, & Doctor hic probat, quod & si quantitas sit ratio diuidendi in partes integrales, & quantitatus eiusdem rationis, non est tamen ratio diuidendi in partes subiectiuas, de quibus est quæstio ista, quia tunc inesset formaliter ipsi substantiæ, quod est falsum: non enim quantitas inest naturæ humanæ, in quantum ipsa est diuisibilis in partes subiectiuas.

¶ Ibi. Confirmatur ratio, quia totum vniuersale, quod diuiditur in indiuidua, & in partes subiectiuas prædicatur de qualibet illarum partium, ita quod quælibet pars subiectiuæ est ipsum per identitatem, vt supra expositum est in prima quæstione huius distinctionis, ista confirmatio est satis euidentis, quia probatur, quod quantitas non sit ratio formalis diuidendi in partes subiectiuas: est enim manifesta differentia inter partes subiectiuas, & partes quantitatuas homogeneas, quia subiectiuæ recipiunt prædicationem totius in recto, vt ista est vera, hic homo est homo, quantitatuæ verò non, quia hæc est falsa, hæc pars vini est ipsum totum vinum. Et addit Doctor, quod licet ad diuisionem totius integralis in partes quantitatuas sequatur diuisio partium subiectiuarum, tamen iste partes sunt alia, & alia respectu alterius, & alterius totius. Nam si quantitas vini diuidatur in decem partes integrales ipsius, licet respectu ipsius dicantur integrales, vt sunt in toto, tamen ipsæ vt separatæ recipiunt prædicationem totius vniuersalis, quia hæc est vera, hæc pars vini est vinum, & hoc est quod dicit Doctor hoc idem dico de toto ætherogeneo.

¶ Ibi. Et quod accipitur à philosopho in quinto metaph. text. comm. decimoquinto, quod diuidi in partes eiusdem rationis est proprietas per se conueniens quantitati, dicit, quod philosophus non dicit quantum diuidi in partes eiusdem rationis, sed quod est diuisibile in ea, quæ insunt, quorum vtrumque, vel singulum est natum esse aliquid, & hoc aliquid, in ea, quæ insunt, inquit, tanquam componentia totum

Situs est positus primo modo est posterius quantitate.

Natura communis quomodo non sit de se hæc.

Differentia inter partes subiectiuas, & homogeneas.

Nota hæc omnia diligenter.

Duplex situs.

totum cui insunt, igitur non sicut in partes subiectivas, quæ non sic insunt, quorum virumque, si diuisio fiat in duo, aut singula, si in plura natum, est esse aliquid per se, scilicet existens, eo modo quo totum, quia in quantum aliquid est pars quantitativa diuidens, ita per se potest esse, sicut totum diuisum, quia ita pars est composita ex materia, & forma, sicut ipsum totum, & si totum natum sit esse indiuiduum alicuius speciei, puta aliqua caro, ita quælibet pars ipsius, ut separata, erit simpliciter indiuiduum eiusdem speciei, ut supra patuit distin. 2. quæst. 9. & hæc diuisio in partes est contra diuisionem compositi ex materia, & forma, ut patet, & diuisio in hoc aliquid, & hoc aliquid, puta in singularia est contra diuisionem generis in species, quæ non sunt hoc aliquid, sed quale quid. Sequitur, & si numerus componeretur ex diuersis numeris non obstarat rationi numeri, in quantum quantus, quod diuideretur in numeros alterius rationis, vult ostendere Doct. quod etiam non est necesse quantitatem diuidi in partes eiusdem rationis, siue eiusdem speciei, quia si componeretur aliquis numerus, puta senarius ex ternariis & ternario, ita quod diceretur numerus numerorum, ille numerus diuideretur in plures species, & sic non diuideretur in partes eiusdem rationis, & eodem modo non obstarat vniuersali, puta quanto, quod diuideretur in partes alterius, & alterius rationis, si componeretur ex tricubito, & bicubito, quæ differunt specie, ita etiam quantitati non obstarat diuisio sui ipsius in partes eiusdem rationis. Concedo ergo vniuersaliter de facto, quod licet totum non requirat, quod diuidatur in partes alterius rationis, tamen non requirit eas esse distinctæ rationis, quia in quantum sunt partes quantitativæ non sunt alterius rationis, licet enim caput, cor, & manus sint partes quantitativæ, & alterius rationis, non tamen sunt alterius rationis, in quantum præcisè sunt partes quantitativæ: eo ergo modo quo uerum est, licet à philosopho non posset accipi, quod quantum diuidatur in partes eiusdem rationis omnino, quia non diuiditur in partes, in quibus includatur ratio diuisi, sicut species diuiditur in indiuidua, sed in partes, quæ insuerunt diuiso, & habent rationem vnā, non illius supplè diuisi, sed alicuius communis illi toti, & ipsis, quia partes totius quanti, & totum quantum conueniunt in hanc rationem, quod quodlibet est quantum, species verò diuiditur in partes eiusdem rationis, quarum quælibet includit rationem diuisi, & non aliquid aliud alterius rationis commune diuiso, & diuidentibus, ut patet.

Secunda ratio Gethfridi.
 ¶ Ibi. Præterea arguo contra secundam rationem. Secunda enim ratio Gethfridi fuit, quod generas distinguitur à genito, & econtra per aliam, & aliam quantitatem. Contra quam rationem arguit Doct. sic, quia sicut ratio formalis generandi est substantia, ita & terminus generationis est substantia, & sicut substantia illa non generat, nisi in quantum hæc, ut est prior quantitate, sic substantia non generatur nisi in quantum hæc, ut prior quantitate.

¶ Ibi. Concedo ergo conclusionem omnium istarum rationum, quod impossibile est per aliquod accidens substantiam esse indiuiduam, hoc est, quod per aliquod accidens diuidatur in partes subiectivas, & quod per illud repugnet sibi esse non hoc.

Th. de vie. Caieta. in lib. de ente, & essentia.
 QUIDAM nouus expositor primæ partis sancti Thomæ in libro de ente, & essentia nititur soluere rationes illas, quas facit Doct. contra positionem Egidij de differentia indiuiduali, quæ ultimo loco ponuntur. Et primò ad primam respondet. Ad cuius euidentiam est notandum, quod portio materiæ signatæ ad hanc quantitatem est pro-

portio potentiæ ad proprium actum, unde sicut potentia materiæ est eadem realiter ipsi materiæ, & tamen dependet à forma, ita potentia, seu capacitas materiæ respectu huius quantitatis, quæ vocatur eius signatio, dependet à quantitate, & tamen est eadem materiæ, & quia potentia est prior, & posterior naturaliter actu, prior est, quoniam causa materialis, posterior in ordine causæ formalis, ideo signatio materiæ est prior quantum in ordine causæ materialis, posterior autem in ordine causæ formalis, unde utroque modo maior est falsa, tam si intelligatur de priore, & posteriore secundum genus causæ materialis, quam si intelligatur de priore, & posteriore in ordine causæ formalis: aliquid enim dependens à forma, est idem realiter materiæ, & aliquid dependens à materia, est idem realiter formæ, ut patet ad probationem primam, qua dicitur, quia tunc idem esset prius, & non prius, dico, quod non est inconueniens in diuersis generibus causarum. Ad aliam probationem, qua dicitur, ubi est uera, & realis identitas negatur, & sic propositio assumpta: non enim omne prius potest esse sine posteriori, ut aliàs ostenditur.

¶ Ad secundum negatur maior, cum causatum est causa, siue causæ in aliquo genere causæ, sicut in proposito accidit, materia enim signata est causa quantitatis in genere causæ materialis. Quantitas est causa materiæ signatæ in genere causæ formalis, ut actus potentiæ, & patet falsitas maioris in exemplo supra posito: potentia enim materiæ est necessaria conditio materiæ ad causandum formam, & tamen dependet à forma in genere causæ formalis.

¶ Ad probationem dicitur, quod causa materialis secundum causalitatem suam dependet à suo effectu, scilicet forma, sed non in quantum est effectus eius, sed in eo, quod est causa materiæ: causæ enim sunt sibi inuicem causæ, ut dicitur secundo physicorum. & Comment. commen. 30. non ergo inconuenit causam in causando dependere à causato, ut non causato, sed ut causa est secundum aliud genus.

¶ Ad tertium dicitur, quod quantitatem causare talem signationem in materia nihil aliud est, quam materiam esse ab hoc agente factam capace, adeo huius quantitatis, quod non illius, & sic quantum concurrat ad signationem materiæ ut actus, propter quem talis capacitas sit agens, non ut efficiens illam, & talis signatio, seu capacitas præest ipsi quantitati in genere causæ materialis, & non potest ex hoc inferri, ergo non fit per quantitatem, eo quod fit per quantitatem in genere causæ formalis, quæ sicut & finis inter causas posteriores in esse numeratæ.

Ad quartum dicitur, quod non solū quantitates tali modo signant materiam, sed etiam qualitates propriæ. Materia enim fortis, ita est capax harum qualitatum, quod non aliarum, sed quia sola quantitas immèdiatè recipitur in substantia, & hæc sola ostenditur, oritur radicaliter distinctio materialis, ideo ad propositum materiam signatam materiam sub certis dimensionibus, & non sub certis qualitatibus dicimus.

¶ Ad quintum dicitur, quod quantitas illa, quæ ad indiuiduationem, ut originale non intrinsecum indiuiduationis principium concurrat, est quantitas terminata, nec obstat, quod sequatur formam, quia etiam forma sequitur potentiā materiæ, a qua tamen causatur, & concedimus hanc substantiam, etiam causam materiale huius quantitatis, sed econuerso in genere causæ formalis hanc quantitatem esse causam huius signationis, materiæ modo præexposito.

¶ Ad

Potentia materia est eadem realiter cum ipsa materia.

Quomodo Caietanus nititur soluere argumenta Scoti.

Quomodo causa materialis dependet à suo effectu.

*Confirmatio
Antony Trom-
bettæ.*

Ad confirmationem Antony Trombettæ dicitur, quod quantitas terminata ad indiuiduationem concurrens, non stat in indiuisibili, sed latitudinē habet: sicut enim quilibet species naturalis determinat sibi quantitatem maximam, & minimam infra quandam latitudinem, ita & quodlibet indiuiduum determinat sibi hanc quantitatem infra tales limites, & non in indiuisibili, unde patet fieri rarefactio, siue ut indiuiduatiua est variatione, non enim hic accipitur quantitas terminata punctalis, sed cum certa latitudine.

*Omnis differ-
rentia for-
malis est
specifica.*

Ad sextum dicitur, concedendo consequentiam primam, sed negando, quod ex hoc sequatur falsitas illius propositionis fundamentalis firmissimi & diffij. Peccauit enim arguens peccato maximo non distinguens inter differentiam formalem, & formarū: omnis enim differentia formalis est specifica, non autem omnis differentia formarum, ut dicit sanctus Thom. secundo contra Genti. cap. 81. alioquin forma huius ignis, & si est alius ignis, distinguerentur specificē, cum sint formæ, & differat, unde linea mathematica diuisa in partes habet duo indiuidua: quælibet enim pars lineæ est linea, & illa indiuidua sunt formæ, & differunt, sed non differentia formaliter. Appellatur autem differentia formalis illa, quæ est per principia quiditatiua: hæc enim semper oritur à forma in eo, quod forma, qualis non est inter hanc lineam, & illam, cum sit eadem vtriusque quiditas, verum argumentis error est valde puerilis, sunt formæ, & differunt: ergo differunt formaliter, est monachus, & est albus: ergo est monachus albus.

Ad vltimum negatur consequentia, licet enim id, quod in prædicamento substantiæ sit prius simpliciter quolibet alio prædicamento, tamen aliqua conditio, sine qua indiuiduum, ut sic non est in prædicamento potest esse posterior in genere causæ formalis alterius prædicamenti, eo quod causa formalis est posterior in esse.

Ad confirmationem dicitur, quod quodlibet prædicamentum completur per res sui generis, si loquamur de his, quæ ponuntur in prædicamentis, & de ratione reponendi ea in illis, non autem si loquamur de conditione rei reposita in prædicamento, Sortes enim non est nisi substantia, & ratio ponens ipsum in prædicamento est substantia, conditio autem indiuiduationis suæ, quæ non est ratio reponendi ipsum in prædicamento non conuenit, quod coexigat aliquod actus, puta quantitatis.

*Confutatio
responsionū
Tho. Gaiet.
quæ dat ad
rationes Sco-
ti.*

N V N C ostendendum est has responsiones huius noui expositoris minimè euacuare rationes Doctoris, & cum dicit primò, negando maiorem primæ rationis, patet, quod non rectè negat, quia est simpliciter impossibile, quod si a. realiter distinguitur à b. ut à posteriori, quin etiam realiter distinguatur à c. causato ab ipso b. quia si prius c. non potest realiter identificari a. multo minus, nec realiter posterius ipso b. aliter ipsum c. esset realiter prius, & realiter posterius ipso b. patet, quia si b. quia posterius a. non realiter identificatur a. sequitur, quod c. si identificatur realiter a. quod erit realiter prius b. sequitur etiam, quod idem c. sit realiter posterius b. cum realiter ponatur causari à b. & sic patet quomodo malè negauit illam maiorem. Et cum ostendit illam maiorem non esse veram ex hoc, quod potètia materiæ est eadem realiter ipsi materiæ, & tamen dependet à forma, dico hoc esse impossibile, & quæro quid accipit per potentiam materiæ, aut accipit pro ipsa materia præcisè, aut accipit pro potentia, quæ dicit ordinem ad actum, aut accipit potètiā materiæ pro aptitudine essendi sub forma.

Si primò patet, quod potentia materiæ realiter di-

stinguatur ab actu, quia secundum Doct. & secundum veritatem, & secundum viam philosophi, ut patebit infra distin. 12. quæst. 1. materiæ dicit entitatem realem realiter distinctam ab actu, siue forma. Siue etiam accipiat materia, prout ipsi accipiunt, ut non dicit entitatem realem actualem, sed ut dicit puram potentiam, patet, quod talis potentia non est causata à forma, sicut nec materia accepta secundum opinionem Doct.

Si secundò, accipitur pro potentia, ut dicit ordinem ad actum, patet, quod illa distinguitur realiter ab actu, quia adueniente forma in materia definit talis potentia, aliter idem esset actu sub a. & in potentia ad ipsum a. quod est implicatio.

Si tertio accipit potentiam pro aptitudine, patet, quod talis aptitudo non causatur à forma, cum omnis aptitudo præcisè oriatur à re, cuius est. Tum etiā, quæqueretur de tali aptitudine, in quo fundetur, ipsi non possunt assignare subiectum talis aptitudinis, cum dicant materiam esse purū nihil, quia tantum purum esse in potentia. Et sic patet, quod illa probatio nihil est ad b. nisi exponat potètiā materiæ, aliter, & quomodocunque exponatur, si talis potentia ponitur causari à forma, à qua materia realiter distinguitur, ut à posteriori, oportebit eum dicere eandem potètiā realiter distingui à materia. Et cum infert, quod illa potentia, seu capacitas materiæ respectu huius quantitatis, quæ vocatur eius signatio, dependet à quantitate, & tamē est eadem materiæ, patet hoc esse falsum per ea, quæ dixi supra. Et vltra quæro quid intelligit per capacitatem materiæ respectu huius quantitatis, aut intelligit ipsam materiam nudè, & patet, quod illa non dependet à quantitate, aut intelligit aliquid additū ipsi materiæ, & tunc quæro, aut illud additum, quod accipitur pro capacitate, est præcisè aptitudo materiæ respectu huius quantitatis, & tunc arguatur, ut prius, sicut de potentia aptitudinaria, aut dicit aliquam entitatem actualem, & tunc quæro, in quo fundetur, non in materia, cum ponant eam esse puram potentiam. Modo entitas actualis non potest immediatè fundari in eo, quod nihil est in se. Tum etiam, quia si entitas actualis ponatur realiter causari à quantitate, est simpliciter impossibile ipsam realiter identificari materiæ, ut dixi supra. Et quomodocunque assignetur capacitas materiæ respectu illius quantitatis semper arguatur, ut argutum est de potentia materiæ. Et cum dicit, quod potentia materiæ est prior, & posterior naturaliter actu, prior, quia causa materialis posterior in ordine causæ materialis, posterior in ordine causæ formalis. Dico, quod ista responsio nullam includit veritatē, quia quomodocunque accipiatur potentia materiæ non potest dici realiter prior ipso actu, & realiter posterior: posito enim, quod potentia materiæ, ut causa materialis compositi sit prior actu, est tamen impossibile, quod ipsa eadem potètia dicatur causa formalis, patet. Tum quia talis potentia ponetur actus mater æ, quod est omnino inconueniens. Tum etiam, quia in eodem composito essent plures actus, non enim est intelligibile, quod idem respectu eiusdē subiecti, dicatur prius, & posterius naturaliter, quod enim potentia materiæ sit realiter prior ipsa materia, & realiter posterior, videtur omnino implicatio contradictionis. Et sic patet quomodo prima ratio Doct. minimè euacuetur.

Ad illa, quæ dicit ad secundam rationem Doct. cum dicit, quod non est inconueniens aliquid causari ab a. in vno genere causæ esse causam ipsius a. in genere, & sic materia signata est causa quantitatis in genere causæ materialis, & quantitas est causa materiæ signata in genere causæ formalis, ut actus potentia:

*Responsio
Caietani non
includit ve-
ritatem.*

tentiæ. Dico simpliciter, quod hæc responsio videtur tantum ad placitum, est enim impossibile, quod aliquid causatum in genere causæ materialis esse causam illius causæ in genere causæ formalis, quia tunc idem esset realiter, & essentialiter prius, & posterius respectu eiusdem. Si enim a. est realiter causa materialis b. erit realiter prius ipso, & si b. est causa formalis ipsius a. sequitur, quod erit realiter prius ipso a. causato, non enim est intelligibile causam in quocunque genere esse realiter posteriorem ipso causato. Si ergo materia signata est causa materialis quantitatis, sequitur, quod erit realiter prior ipsa quantitate, & ex alia parte, si materia signata est realiter causata à quantitate, ut à causa formali, erit realiter posterior ipsa quantitate, & sic idem respectu eiusdem erit realiter, & essentialiter prius, & posterius.

*Libellus
quomodo
soluit bene.*

*Responsiones
Cassiani.*

¶ Præterea quæro, cum dicit, quod materia signata est causa materialis quantitatis, & quod talis signatio est præcisè à quantitate, aut talis signatio est causata à quantitate potèntiali, aut actuali, non primò, quia quod non est in se, nihil potest causare in quocunque genere causæ, loquendo de causatione reali, non secundò, quia tunc non est quantitas in actu, pater, quia quantitas in actu ponitur causari à materia signata. modo causa materialis præsupponitur ipsi quantitati: ergo talis signatio materiæ non erit à tali quantitate.

¶ Præterea. Si quantitas est causa signationis materiæ, aut ipsam causat, ut actu informat materiā, aut ut non informat actu. Si primò, Sequitur, quod materia erit prius signata, quā informetur à quantitate, patet, quia causa materialis est naturaliter prior illo, cuius est causa, sed materia per te, ut signata est causa materialis talis quantitatis: ergo non secundò, quia nihil causat formaliter in subiecto, nisi inquantum actu informat. Et sic patet quomodo propositio Doct. est ita evidens, quod nullo modo improbari potest, nisi fortè formādo propositiones ad placitum. Et quod infert, quod causa materialis secundum causalitatem suam dependet à suo effectu, scilicet forma, sed non inquantum est effectus eius, sed in eo, quod est causa materiæ. Hoc patet esse falsum, quia nec materia in eo, quod causat compositum dependet à forma, nec e converso, sunt enim distinctæ causalitates, quarum una in causando non dependet ab alia, & hoc magis patebit infra dist. 12. Et quod adducit, quod causæ sunt sibi inuicem causæ, ut patet secundo physicorum, commen. 30. Dico, quod hoc non est ad propositum, quia quamvis materia sit subiectum formæ, & forma sit actus materiæ, non tamē dicimus, quod sit causa materialis formæ, nec quod forma sit causa formalis materiæ, sed materia dicitur causa materialis respectu compositi, & similiter forma. Non enim habetur ab Aristotele, quod materia sit causa formæ, nec forma causa materiæ, ut patet in tex. 30. ubi ostendit, quæ sunt illæ causæ, quæ ponuntur sibi inuicem causæ, vide ibi. Et licet Commentator commen. 30. sic dicat, materia est causa formæ, secundum quod forma non potest inueniri, nisi per illam, forma autem est causa materiæ, secundum quod materia non potest esse in actu, & demonstrata nisi per illā, & præcipue prima materia: hæc ille: tamen hoc dictum Commentatoris non est ad propositum, quia per hoc vult formam non posse existere, nisi in materia, & materiā non posse habere actum formale, siue non posse existere in actu formali, nisi per formam, non enim vult, quod forma secundum suam entitatem sit causata à materia, sed tantum ab agente extrinseco, nec similiter entitas materiæ sit causata ab ipsa forma, ita quod nullam entitatem actualem dicat realiter distinctā ad ipsā formā, & si hoc intenderet negādus esset Commē-

*Quomodo
materia nō
sit causa for-
mæ, nec econ-
tra.*

tator, quia in hoc expressè contra doctrinam magistri sui, ut prolixè patebit infra distinct. 12. quæstio prima.

¶ Ad illud, quod dicit ad tertiā rationem, quod quantitatem causare talem signationem in materia nihil aliud est, quā materiā esse ab hoc agente factam capacem à Deo huius quantitatis, quod non illius. Et sic quantum concurret ad signationem materiæ ut actus, patet ex supradictis hanc responsionem non euacuare rationem Doct. quia semper quæro de illa capacitate materiæ, ut supra. Cum enim dicit, quod ipsa materia est effecta capax huius quantitatis à Deo, quæ capacitas dicitur signatio materiæ, & ut sic est prior quantitate, hoc concessio habetur propositum, quod talis signatio non erit per quantitatem. Tum etiam, quia ipsa quantitas secundum eum est causata à materia signata, & sic erit posterior materia signata, & per cōsequens signatio materiæ præcedit quantitatem, & ut sic nullo modo erit à quantitate. Et quia responsiones sequentes ad alias rationes Doctoris procedunt ex eodem fundamento falso, quæ etiam ex his, quæ dixi supra, facillimè solui possunt, ideo breuitatis causa pertranseo illas.

N V N C soluendæ sunt rationes factæ pro opinione Gotofredi. Primò arguit sic. Illud, quod primò cōuenit alicui, & per se cōuenit cuilibet alteri per rationem eius, sed diuidi in partes eiusdem rationis est proprietas, quæ per se primò cōuenit quantitati, ut patet quinto metaph. tex. commen. 18. ergo cōuenit etiam substantiæ per rationem quantitatis, sed diuidi in partes eiusdem rationis est propriè diuidi in indiuidua eiusdem speciei, cum ista diuidentia non sint formaliter alterius rationis, sicut sunt species diuidentes genus: ergo, &c.

*Nunc soluit
rationes
Gotofredi.*

¶ Dicit Doctor, quod malè accipit illā propositionē philosophi, ut supra declaratum est. Nō enim philosophus dicit quantitatem diuidi in partes eiusdem rationis, sed quod quantum est diuisibile in ea, quæ insunt, quorum utrūque, vel singulum est natum esse aliquid, & hoc aliquid: in ea, quæ insunt, inquit tãquam componentia totum cui insunt: igitur nō sicut in partes subiectiuas, quæ non sic insunt, &c. ut supra expositum est. Et cum ultra dicit, quod eodē est aliquid diuisibile. Et quod partes diuidentes distinguuntur, hoc est falsum, quia natura communis diuisibilis est ex se in indiuidua, puta animal in specie, & tamen diuidentia non distinguuntur ratione naturæ, cum cōueniant in ea, sed distinguuntur proprijs rationibus.

¶ Secundò arguit opinio sic, quia hic ignis non differt ab illo igne, nisi quia forma differt à forma, nisi quia recipitur in alia, & alia parte materiæ, nec pars materiæ ab alia parte, nisi quia est sub alia, & alia parte quantitatis: ergo tota distinctio huius ignis ab illo igne reducitur ad quantitatem, sicut ad primum distinctiuum.

¶ Respondet Doctor ad hanc secundam rationem. Et primò dicit, quod ex ista ratione potest concludi, quod idem generaret se, cum sit eadem quantitas, præsertim secundum eos ingenuitatem, & corruptam, ut supra patuit. Deinde ad formam argumenti dicit, quod ambæ præmissæ sunt falsæ. Prima enim est falsa. scilicet ista forma nō differt à forma, nisi quia est in alia materia, licet enim actu sit in alia materia, nō tamen propter hoc differt ab alia forma, sed præcisè differt ratione suæ vnitatis. Secunda etiam propositio est falsa, scilicet ista non est alia pars materiæ, nisi propter aliam partem quantitatis, prior enim est distinctio partis materiæ, quàm quantitatis, quia subiectum huius accidentis est hoc aliquid.

¶ Vltimò, ista opinio confirmat rationem, quia

generans

generans generat aliud propter distinctionem materię, sed materia geniti necessario præsupponitur quanta, & sic quantitate distincta, quod quanta, patet, quia agens naturale non potest agere in nõ quātū, quod etiam quanta alia quantitate, patet, quia nõ potest esse quanta quātitate generantis, sed ista quātitas præcedit naturaliter esse ipsius geniti, igitur, & distinctionem ipsius generantis, & geniti, non autem præcederet naturaliter, si non esset naturaliter requisitum, & per se ut distinctiū ipsius.

¶ Ad hanc confirmationem respondet Doctor, & responsio stat in hoc. Posito enim, & non concesso, q̄ generans non generat, nisi de materia quanta alia quantitate, adhuc vnitas materię, supplē numeralis, inest materię non ratione quantitatis, immo, ut simpliciter præcedit ipsam quantitatē ponatur enim, q̄ ignis quantus generet alium ignem de aqua quanta, quāuis ignis quātus generet de aqua quanta, tamen ignis quantus non est vnum numero præcisē per quantitatē sibi inhærentem, nec similiter materia ipsius ignis quātū erit præcisē vna numero per quantitatem, sed per aliquid sibi intrinsicum præcedens quamcunque quantitatem.

*Expositio
littera.*

¶ Declaro tamen hanc litteram, cum dicit. Siue ita sit, siue non, de quo aliās, idest siue generans generet de materia quanta, siue non, & tenet Doctor, quod non de materia quanta generet, saltem in partibus materię distinctis secundū formam quantitatis, ita quod vna pars materię sit sub vna quantitate, & alia pars materię sub alia quantitate, quod non debet intelligi immediatē, quia non ponitur materia immediatum subiectum accidentis, sed mediante forma substantiali, & sic materia, ut est sub vna forma substantiali, puta ignis, & materia, ut est sub alia forma substantiali, puta aqua, vtraque materia est sub alia, & alia quantitate. Sequitur. Dico, quod vnitas materię est passio immediata, idest q̄ vnitas numeralis, siue indiuisibilis materię existentis sub quantitate ignis, & materię existentis sub quātitate aqua, est passio immediata ipsius aqua, idest q̄ talis vnitas inest materię per aliquid intrinsicum, & non per quantitatem, ita quod vnitas eius naturaliter præcedit rationem quamcunque generationis. Ratio enim generantis supplē naturalis est, quod generet aliquid, non in materiam quam habet, sed in aliam materiam, de qua generat, patet, quia ignis generans alium ignem, idest producit formam substantialem ignis non producit eam in materiam, quam habet, quia tunc eadem materia numero esset sub duabus formis substantialibus eiusdem speciei, q̄ nõ est possibile: ad hoc ergo, q̄ generet alium ignem, siue aliam formā substantialem ignis, requirit aliā materiam, puta materiam ligni, de qua generat, q̄ erit immediatum receptiū formę ignis geniti. Et dicit hoc de agente naturali, quia agens supernaturale non præsupponit materiam aliquam, ad hoc, ut aliud generet. Sequitur. Et requirit istam quantitatem, sicut concomitantem distinctionem materię à materia, idest q̄ ignis generans, quando generat de aqua quanta, licet requirat quantitatē, quæ concomitet distinctionem materię à materia, quia in materia ignis generantis, est alia quantitas mediāte forma substantiali ignis, & in materia aqua de qua generat, est alia quantitas mediante forma substantiali aqua. Iste tamen duæ quantitates non efficiunt primò aliam, & aliam materiā, immò præsupponunt distinctionem numeralem materię à materia, sed præcisē concomitantur.

¶ Aduerte tamen, quod tam in igne generante, quam in aqua de qua generat, sunt quattuor entitates, entitas materię, entitas formę substantialis en-

titatis cōpositi ex materia, & forma, & entitas quātitatis, quæ subiectiue est composita. Et quælibet entitas habet propriam vnitatem numeralem, & propriam hæcheitatem, non enim materia ignis, est hæc per formam ignis, nec econtra. Nec similiter materia ignis, & forma ignis sunt hæc præcisē per formam totius compositi, cū præcedant eam, nec econtra. Nec quantitas est hæc per entitatem, compositū, vel partium, nec econtra, immò simpliciter quot entitates realiter distinctæ sunt in composito, tot hæcheitates sunt in illo, licet postea compositum dicatur præcisē vnum numero, de quo aliās. Sequitur. Et deberet probari, quod quantitas esset propria ratio vnitatis talis, scilicet singularitatis in substantia, & probatur, quod est ratio, sine qua non, idest quod per hanc rationem, in qua dicit, q̄ generans non generat, nisi de materia quanta, non probat, q̄ quantitas sit ratio singularitatis ipsius materię, siue substantię, sed si aliquid probat, tantum probat, q̄ est ratio sine qua non, supplē sine qua generans non generat, quia generans non generat, nisi de materia quanta, quamuis etiam hoc non sit verum, quia generans immediatē generat, de materia, cum inducat formam substantialem in materia immediatē, & non in materia ut quanta, ut infra patebit.

¶ Ibi. Si obiiciatur, q̄ saltem ex confirmatione habebitur, q̄ quantitas præcedit naturaliter indiuiduationē substantię generandæ, quod est contra conclusionem improbantis opi. secundæ viæ. Nam si generans prius requirat materiam quantam, antequam generet: ergo naturaliter præsupponitur quantitas materię indiuiduationi ipsius geniti. Nā ex secunda via, quæ erat ex ordine substantię ad accidentia probatum est, q̄ singularis substantia est naturaliter prior omni accidente per philosophum 7. metaphysicæ, commen. 4. Et sic non erit hæc per quantitatem. Hic modò videtur probare oppositum, quia si ignis generat alium ignem de materia quanta: ergo quantitas ignis generandi, erit prior ipso igne genito.

¶ Ibi. Respondeo, quod indiuiduationi geniti præsupponitur quantitas corrupti, &c. Vult dicere in ista littera, q̄ ignis singularis genitus, puta de aqua, præsupponit ipsam aquam & quantam, quæ prius corrumpitur, quàm de ipsa ignis generetur, quia generans prius agit in aquam habentem propriam quantitatem, & cætera accidentia, puta frigiditatem, & humiditatem, &c. quàm sit ignis genitus. Et hoc modo quantitas aqua corrumpendæ, & cætera accidentia ipsius naturaliter præcedunt indiuiduationem ignis generandi ex tali aqua.

¶ Aduerte tamen, q̄ quando in materia aqua inducitur forma substantialis ignis, desinente forma substantiali aqua omnia accidentia, quæ erant in ipsa, desinunt. Non enim aliquod accidens ipsius aqua corrumpendæ remanet igne genito, quia tunc aliquod accidens migraret de subiecto in subiectum: modo ex hoc, quod talis quantitas aqua corrumpendæ naturaliter præcedit singularitatem ignis generandi, non habetur, q̄ quantitas sit ratio singularitatis, nec aqua corrumpendæ, nec ignis generandi, immò talis quantitas cum aliis accidentibus præsupponit materiam aqua singularem. Et similiter quantitas ignis geniti ex aqua cum accidentibus ipsius ignis, puta caliditate, & siccitate, præsupponit singularitatem ipsius ignis geniti, & hoc est quod dicit.

¶ Ibi. Sed adhuc vltius deducitur argumentum, quia quantitas non tantum præcedit, ut in corrupto genitum, sed præcedit naturaliter in genito

*Aduerte
huc passum.*

Agens supernaturale non præsupponit materiam.

aito formam geniti: alioquin in instanti, in quo generans inducit formam, induceret in non quatum, quod videtur esse cōtra illam propositionem, quod agens particulare non attingit ad substantiam materiam; sed præcisè attingit eam in quantum quantam. Vult dicere Doct. q̄ si quantitas materiam, de qua generatur ignis, nō præcederet ignē, & sibi inexistēter, tunc agens particulare induceret formam ignis in materiam nudam, & nō quantam: videtur enim, q̄ forma geniti, vt quando generatur ignis, puta de materia aquæ, inducitur in materia aquæ, vt quantā. Et hoc paret per Comment. in de substantia orbis, vbi videtur velle, quod maneat eadem quantitas in generato, & corrupto, alioquin generans generaret de non corpore corpus. Vult dicere Comment. quod eadem quantitas numero, quæ erat in materia aquæ corrumpendæ, erit etiam in materia ignis geniti ex tali aqua, aliter generaretur ignis, qui ponitur corpus de non corpore.

¶ Ibi. Contra illud primò arguitur. Hic Doctor primò arguit ad hominem. Et secundò arguit cōtra conclusionem in se. Primò dicit, quod hæc ratio non debet adduci pro ista positione, quia fundator huius positionis videtur tenere contrarium. Tenet enim ipse, q̄ nulla forma accidentalis potest immediatè induci in materia, sed immediatè inducitur in forma substantiali. Et vult etiam, q̄ nulla forma corporeitatis maneat eadem in generato, & corrupto, & sic nulla quantitas maneat eadem in generato, & corrupto, quicquid sit de Comment. Hoc tamen non est de opinione ponentis eam.

¶ Ibi. Sed ad conclusionem in se. Hic Doctor ostendit illam conclusionem esse falsam, videlicet, quod eadem quantitas maneat in generato, & corrupto. Et vult in ista littera, quod quando corrumpitur forma aquæ, quod quantitas, & cætera accidentia ipsius corrumpantur, cum sint posteriora substantia aquæ, & sic nullum accidens aquæ manet in materia aquæ, de qua generatur ignis. Et vult, quod forma substantialis ignis immediatè inducatur in materia aquæ, & non mediante aliquo accidente.

¶ Ibi. Ad Auerr. dico, q̄ de eo, quod aliquando esset non corpus, posset generari corpus. Sensus litteræ est, q̄ agens naturale potest generare corpus de eo, quod aliquando esset non corpus, quod dupliciter intelligi potest, vel tanquam de opposito, vel vt de aliquo inexistente ipsi genito, primo modo ignis generatur de aqua, tanquam de opposito, quæ aqua quandoque erit non corpus, patet, quia in illo instanti, in quo ignis generatur ex aqua, definit forma substantialis aquæ. Secundo modo generatur de materia aquæ, quæ vt actu est sub forma aquæ dicitur corpus. Et si definit esse sub forma aquæ, definit esse tale corpus, quia corrupta forma substantiali aquæ corrumpitur, & quantitas fundata in illa, & sic de eo quod aliquando esset, nō corpus, posset generari corpus. Sequitur. Sed fortè nō posset naturale agens generare corpus de non corpore, sicut de corrupto accipiendo non corpus p̄ materia prima. Certum est, q̄ naturale agens nō posset generare, puta ignem de tali materia corrupta, cum à nullo agente naturali sit corruptibilis, agens verò supernaturale posset generare quodcūque corpus de materia corrupta ipsam corrumpendo, ita q̄ ad corruptionem materiam possit immediatè succedere aliquod corpus, & hoc præcisè per actionem agentis supernaturalis, sed hoc magis patebit à Doctore in quarto, distin. 10. vbi ostendit, quomodo Deus potest conuertere quodlibet in quodlibet. Sequitur ibi. Sed totum supplè corrumpitur, solum enim compositum corrumpitur.

Sequitur. Sed de eo, q̄ fuit corpus vsque ad instanti generationis, & hoc quantitate inherente sibi, potest agens naturale generare aliud quantū alia quantitate generare in illo instanti, idest q̄ de materia, puta aquæ, quæ prius fuit corpus quantitate inherente, non immediatè ipsi materiam, sed mediante forma substantiali aquæ potest generari, puta ignis alia quantitate mediante forma substantiali ignis inherente materiam, quæ prius fuit materia aquæ. Sequitur. Quia sicut potest producere substantiā, quæ non præfuit, ita potest producere omnia accidentia consequentia eam.

¶ Sed dubium est, an illa accidentia consequentia formam substantialem, producantur in eodem instanti, in quo producit formam substantialem, an etiam producantur à generante formam substantialem, an ab ipsa forma substantiali immediatè, de hoc erit prolixior materia in quarto, distin. 12.

¶ Ibi. Si dicas, q̄ si non producat corpus de non corpore vt corrupto, producet tamen de materia non vt quanta aliquod corpus quantum.

¶ Dico, q̄ necesse est de non composita vt parte fieri, vel produci compositum, idest quod de materia, quæ non est compositum, sed pars compositi producit compositum per inexistētiā ipsius materiam, & non producit tanquam de opposito corrupto, & intelligo sic, cum dicit, cum de parte compositi producit compositum, q̄ de materia quæ fuit aquæ, producit compositum, puta ignis qui componitur ex tali materia, & forma substantiali ignis, quia producendo formam substantialem ignis in tali materia, statim resultat compositum. Sequitur. Et ita de materia secundum suam substantiam absolutè, vt de parte, potest produci corpus aliquod, quod est substantia composita, & comitatur substantia quanta, quia quantitas est passio istius substantiæ compositæ, non q̄ sit passio conuertibilis, nec eadem substantiæ compositæ, sed quia necessariò comitatur talem substantiā, licet à Deo posset fieri substantia composita sine tali quantitate.

¶ Sequitur. Ista responsio negat dimensionem interminatam manere eandem nummro in generato, & corrupto, de quo aliàs diffusius si occurrat, hoc enim pertractabitur in quarto, distin. 12.

N V N C solvendæ sunt rationes principales. Primò arguit auctoritate Boetij de Tri. probando, q̄ vna substantia differt numero ab alia propter variabilitatem accidentium, & præcipue propter aliā & aliam quantitatem, cum dicit, q̄ eundem supplè locum fingere duobus non possumus, qui supplè locus competit eis in quantum quantus.

¶ Dicit Doct. primò, q̄ varietas accidentium facit in substantia differentiam numeralem, puta Frāgiscus, & Ioannes per quæcunque accidentia eis inherētia differunt numero, non tamen differentia prima numerali, cum differat per proprias hæcchitates, sed per secundam, & aduentitiam: nam omnes distinctæ formæ faciunt aliquam differentiam in eis, in quibus sunt supplè, vel specificam, vel numeralem, accidentia autem non possunt facere differentiam specificam in substantia, in qua sunt, vt patet tertio metaphysico. tex. commen. 25. quapropter, inquit, hominis albedo non facit, nec nigredo, supplè differentiam specificam in homine, nec albi hominis est differentia secundum speciem ad nigrum hominem, hæc ille: Faciunt ergo talia accidentia in substantiis solum differentia numeralem, sed non faciunt primam differentia, sed alia est prior differentia numeralis. Nam albedo in Francisco, & nigredo in Ioanne, faciunt tantum differre numero, quamuis nigredo, & albedo in se differant

Non & be-
ne.

Respondet
Auerr.

Declaratio
auctoris
est Boetij.

differant specie, ut tamen sunt in alia, & alia substantia tantum numero faciunt differre, præsupponendo tamen primam differetiam numeralem in substantiis. Sequitur. Nec illa sola supplè accidentia faciunt differentiam numeralem, supplè in substantiis, cum in illis alia sit prior, sed faciunt differre numero tantum per accidens. Sequitur. Et nulum istorum dicit auctoritas illa, & nisi alterum istorum duorum non haberetur propositum, quod intenditur, patet, quia auctoritas Boetij non dicit, quod accidentia faciunt differre numeraliter substantiam, prima differentia numerali, cum illa præsupponatur, nec quod per se præcisè una substantia differat numeraliter ab alia per quæcunque accidentia, sed si differat, tantum per accidens differat.

*Declaratio
intentionis
Boetij.*

¶ Ibi. Sed quid ad intentionem Boetij. Postquam Doctor declaravit auctoritatem Boetij, tunc declarat intentionem ipsius Boetij, id est quid intendat principaliter inferre, & dicit, quod intendit inferre, quod diuinæ personæ non differunt numeraliter sine differentia materiali numerali, licet enim differant personaliter, siue suppositaliter, non tamen differunt numero: nam quæ numero differunt dicunt simpliciter aliam, & aliam rem numeraliter, sicut dicimus, quod Franciscus, & Ioannes differunt numero, quia alia natura est in Francisco, & alia in Ioanne: cum ergo essentia diuina sit singularissima, & simpliciter indivisibilis, in illa non possunt esse plura supposita numeraliter distincta, licet suppositaliter, siue personaliter distincta. Probat ergo Boet. per hanc auctoritatem diuinas personas non differre numero, quia ubi est differentia numeralis, ibi potest esse varietas accidentium, per quæ differunt numero accidentaliter, sed in diuinis personis non est varietas accidentium, quia forma simplex, cuiusmodi est persona diuina, non potest esse subiectum alicuius accidentis: igitur ibi non est differentia numeralis: videretur ergo argumentum non valere, nisi ipse intenderet, quod sola accidentia possent distinguere numeraliter, si enim distinctio numeralis, puta in substantiis potest esse per aliquam aliam, quam supplè per accidentia: ergo ex negatione accidentis in diuinis personis non sequitur negatio distinctionis numeralis in illis.

¶ Ibi. Dico, quod omnem distinctionem numeralem concomitatur diuisio accidentium. Dicit Doctor, quod Boetius per illam auctoritatem non arguit, sicut à causa præcisè negata ad negationem illius, cuius est causa, quasi quæ varietas accidentium sit causa præcisè differentie numeralis in substantia, quia tunc bene sequeretur à negatione talium accidentium negatio distinctionis numeralis, sicut in homine pulmo est præcisè causa respitandi, ita ad negationem pulmonis, ut ad causam præcisam negatam, & respectu respirationis. Sequitur. Negatio respirationis, cum ergo per auctoritatem Boetij tantum habeatur, quod varietas accidentium in substantiis necessario concomitetur distinctionem numeralem in illis, arguendo à negatione talium accidentium arguitur præcisè, sicut à negatione alicuius concomitantis ad negationem illius, ad quod concomitatur, & ideo si personæ diuinæ differunt numero, necessario concomitaretur in illis varietas accidentiū. Cum ergo talis varietas nullo modo concomitetur. Sequitur, quod in illis non erit numeralis distinctio, & sic patet auctoritas Boetij.

¶ Secundo principaliter arguit auctoritate Damasceni in elementario, cap. 5. omnis res, in qua differt hypostasis ab eiusdem speciei hypostasi dicitur aduentitia differentia, & caractistica proprietas, & qualitas hypostatica. Hoc autem accidens est, ve-

lut homo differt ab alio homine, quoniam hoc quidem longus, hic autem brevis.

¶ Doc. dicit, si accipiatur accidens pro omni eo, quod est extra rationem formalem alicuius, sic differentia individualis potest dici accidens. Et hoc patet per Damasceni in fine cap. illius quæcunque, inquit, in aliquibus earum, quæ unius speciei hypostases sunt, in aliquibus autem non sunt accidentia, & aduentitia sunt. Et quod ipse non intelligat propriè de accidente per accidens, patet per ipsum in libro sententiarum, commen. 8. & patet auctoritas in littera. Et cum dicit, quod hypostases non sunt in se inuicem, in natura reali, sicut sunt hypostases diuine, quæ habent unitatem naturæ, propter quod sunt in se inuicem, ut satis probatum est in primo, di. 19. quæst. 2. de circuminceptione personarum. Cum etiam dicit ibi. Plus autem omnibus, eo quod non sunt in se inuicem, sed separatim sunt, id est quod hypostases creatæ plus differunt, quam hypostases diuine, quia hypostases creatæ necessario sunt separatæ ad inuicem, & habent necessariò aliam, & aliam naturam, & una potest esse sine alia, non sic hypostases diuine, non enim una hypostasis diuina potest separatim esse sine alia propter unitatem naturæ in eis.

¶ Tertiò, & ultimo arguit auctoritate Auicennæ. Quinto metaph. dicentis naturæ, quæ eger materia ad eius esse adueniunt accidentia, & dispositiones extrinsecæ, per quas indiuiduatur, hæc ille: ergo substantia erit indiuidua per accidens.

¶ Dicit, quod Auicenna præcisissimè considerat quidditatem, in quantum nihil includit, quod non pertinet ad per se rationem quidditatis eius, & hoc modo æquitas tantum est æquitas, & nec una, nec plures, quamuis unitas eius non sit alia res addita, sed necessario consequatur istam entitatem, non tamen ista unitas est intra formalem rationem quidditatis, ut quidditas est, sed est quasi passio consequens quidditatem, & omne tale apud eum vocatur accidens. Et sic conceditur, quod differentia individualis est accidens naturæ, quam contrahit ad esse indiuiduale, non tamen accidens per accidens, sed aliquid, quod est extra rationem formalem ipsius naturæ, sicut dicimus, quod differentia generica accidit generi, ex hoc, quod est extra rationem formalem generis.

Quæstio Quinta.

Utrum substantia materialis sit hæc, & indiuidua per materiam.

Scotus 2. senten. dist. 3. quæst. 5.

Diuis Thomas prima parte summæ, quæstio. 7. artic. 1. & 2.

QUINTO principaliter querit Doctor. Utrum substantia materialis, quæ supplè est composita ex materia, & forma physicali sit hæc, & indiuidua per materiam, quæ supplè est altera pars compositi.

¶ Ibi. Hic dicitur. Doctor hic recitat opinionem Thomæ in prima parte summæ, q. 7. art. 1. qui vult substantiam materiale præcisè indiuiduari per materiam.

¶ Ibi, contra istud. Doctor hic improbat opinionem Thomæ multis auctoritatibus.

¶ Prima est philosophi, septimo metaphysicorū, tex. commen. 39. Palam autem, quod anima quidem substantia prima, corpus verò materia, homo verò, aut

ent animal, quod est ex vtrisque, vt vniuersa. Socrates autem coruscus, vt singulariter supplē ex his. Siquidē igitur anima dupliciter dicitur. Alij nanque, vt animam, alij verò, vt totum. Si verò simpliciter anima hoc, & corpus hoc, vt quidem vniuersale, & singulare: hæc ille. Sententia huius textus est, quod sicut datur compositū materiale vniuersale, & aliquod tantum vnum numero, ita partes componentes sic se habent, q̄ respectu compositi communis partes, scilicet materia, & forma accipiuntur in cōmuni, & si compositū est hoc aliquid, siue singulare partes compositæ erunt singulares. Et ex hoc sequitur, quod compositū singulare habeat propriam hæcheitatem. Et si dicatur, quod habeat illam à materia singulari. Contra, tum quia ex quo compositum est aliud à partibus, vt probatur à Doct. in tercio, dist. 2. ita habet propriam hæcheitatem. Tum quia si compositum esset hoc per aliquam partem componentem, magis esset hoc p̄ formam singularem, quàm per materiam, quia forma magis dat esse. Tum etiam, quia sicut materia est communis respectu cōpositi communis, & cōtrahitur per aliquam hæcheitatem ad hoc, vt sit hæc ita compositum in communi quod est aliud à materia, & forma in cōi contrahitur ad esse hoc p̄ aliquid, quod nō est neque materia, neque forma. Nūc expono hunc tex. cum dicitur. Palam autem, quod anima quidem substantia prima: corpus verò materia, homo verò, idest quod homo respectu anime intellectiue, & materie, puta corporis organici, aut animal respectu anime sensitiue, & respectu materie sue, supplē est ex vtrisque, vt vniuersale, idest quod ex anima sensitiua in communi, & materia in communi constituitur animal in communi, & similiter homo in communi constituitur ex anima intellectiua in communi, & ex tali corpore organico in communi. Sequitur. Socrates autem, & coruscus vt singulariter, idest q̄ ista composita sicut sunt singularia, ita partes componentes, puta hæc materia, & hæc forma, & quod sit verum, probat infra. Ibi. Si quidē igitur anima dupliciter dicitur, supplē in vniuersali, & in particulari, ergo eadem ratione, & ipsum compositū. Sequitur in textu. Alij nanque, vt animam supplē dicunt hominem, & animal, ita quod anima sit tota essentia animalis, vt quidam dicunt. Alij verò, vt totū, idest compositum, & non animam. Sequitur. Si verò anima hæc, & corpus hoc, vt quidā vniuersale singulare, idest dato, quod animal sit compositum ex anima, & corpore, si ipsa simplicia, idest anima, & corpus dicitur vniuersaliter, & particulariter. Sequitur etiam, quod compositum sic dicatur, sequitur & ante in eodem cap. homo, & equus supplē in communi, & quæ ita in singularibus, supplē homo singularis, & equus singularis. Vniuersaliter autē nō sunt substantia, supplē homo, & equus, idest formaliter, accipiendo formā pro forma partis, sed simul quoddam totū, idest compositum ex hac materia, & hac ratione, vbi per ly hac. Dicit Doct. q̄ Arist. dicit, quod homo in communi est compositus ex hac materia, nō debet accipi ly hac pro materia singulari, sed pro materia determinata, supplē quod sit compositus ex tali corpore in cōmuni, & ex tali forma, aliter cōtraderet sibi, unde subdit ibidem. Et vniuersaliter, vt exposui prius, & subdit postea ex vltima materia, scilicet singulari, cum dicit, Socrates iam est, &c.

¶ Ibi præterea. Idem per eundem. Secūdo principaliter Doct. probat, q̄ substantia materialis non sit præcisē hæc per materiam. Et probat auctoritate philosophi 12. metaph. commen. 4. tex. commen. 27. vbi vult, quod principia sunt eadem, sicut prin-

cipiata. Eorum, inquit, quæ sunt in eadem specie diuersa, non specie, sed quia singularium aliud sua materia, & species, & mouens, & mea, vniuersalia autē ratione earum: hæc ibi. Et vide ibi Comment. ergo ita cōcedit distinctionem formæ, sicut materia in particulari, & ita vnitatem materie in communi, sicut formæ, & ideo debet adhuc querere, quo materia sit hæc, si enim datur materia in communi, & per illam substantia materialis nō dicitur hæc: oportet querere quo materia sit hæc, vt per illam substantia materialis dicatur hæc. Et si materia dicitur hæc, hoc erit per aliquid posituum adueniens ipsi materie, & contrahens ipsam ad esse individuale. Hoc idem apparet de forma-partis, quæ in communi nō dicitur hæc, & si erit hæc, erit per aliquid adueniens sibi contrahens ipsam ad esse quale, & certum est, quod illud nō erit materia, vt patet, quia si principiatum est hoc aliquid, & indiuiduum, & principia erunt similiter hoc aliquid.

¶ Ibi. Præterea, sicut probatur ex multis locis. Tertio principaliter. Hoc idem probat Doct. auctoritate philosophi septimo metaphysicorum. cap. de partibus definitionis. tex. comment. 39. vbi vult philosophus, q̄ materia sit de essentia substantiæ compositæ, vt patet circa principiū illius tex. & non est tale compositum præcisē essentia forme, sed est compositum ex materia, & forma: ergo sicut illud compositum non potest ex se esse hoc ex prima questione præsentis distinctionis, ita nec materia, quæ est pars eius. Compositi communis non est de se hæc, quia non potest esse compositum cōmune, & eiusdem rationis in diuersis supplē partibus subiectiuis, quin quodlibet, quod est de essentia eius posset esse eiusdem rationis cum eis, puta si homo vt est in Sorte est singularis, ita partes componētes hominem vt in Sorte, sunt singulares, cum sint de essentia eius. Et tunc queritur per quid sunt singulares? non ex se, sicut nec homo ex se est singularis: ergo per aliquid adueniens contrahens illas partes ad esse individuale, & illud non erit materia, quæ est altera pars compositi, cum illa de se non sit singularis, sed contrahatur ad singularitatem.

¶ Ibi. Præterea per rationem. Quartò Doct. arguit probando, q̄ materia non sit singularitas, & arguit per rationem ducentem ad impossibile, quia sequeretur, q̄ hic ignis, & hæc aqua essent simpliciter vnum numero, quia si materia est ratio individualis substantiæ materialis, tunc generatum, & corruptum essent vnum numero, patet, quia illa sunt vnum numero, quorum ratio singularitatis est simpliciter eadem, sed materia manet simpliciter eadem in generato, & corrupto: ergo res, quæ generatur, erit eadem numero cum re, quæ corrumpitur.

¶ Ibi. Et si respondeas, quod non sit eiusdem speciei in generato, & corrupto. Arguam sicut primus contra quantitatem interminatam, & ita erit generatio circularis primò ignis ex aqua, secūdo aquæ ex igne. Aqua primo corrupta, & aqua secundo genita habent eandem materiam, & sunt eiusdem speciei: ergo sunt realiter hæc aqua, igitur primum redit naturaliter idem numero, quod est contra eos.

N V N C soluendæ sunt auctoritates, quæ adducuntur pro opinione Tho. quibus probat substantiam materialem esse singularem per materiam, & prima auctoritas est philosophi 7. meta. tex. cō. 28. vbi vult, q̄ generas generat aliud propter materiam, aliàs, inquit, & Sortes sunt diuersa quidem propter materiam, idem verò specie: ergo differentia numerali erit præcisē per materiam,

¶ Doct.

Expositio
in & Ari.
Bot.

Quomodo
homo in cō-
muni sit cō-
positus.

¶ Doct. respondet ad hanc auctoritatē, quæ responsio ponitur circa finem quæst. 6. ibi. Ad illud Aristot. quod generans generat aliud propter materiam. Dico, quod intentio philosophi est ibi, quod idem non sunt necessaria ad generationem, &c. Plato enim posuit ideas esse necessarias propter duo. Primum propter generationem. Secundum propter scientiam, quia scientia est de perpetuis, & necessarijs. Et Aristot. probat quod etiam si idem essent, non propter hoc essent necessariae ad generationem. Dicebat enim Plato, quod generans uniuocè assimilat sibi genitum in specie, & sic posuit substantiam separatam, ut hominis per se existentem, in qua generans, & genitum uniuocantur. Et dicit philosophus, quod generato potest haberi sine istis, & patet, quia si Franciscus generat Ioannem, est alia, & alia materia, ut patet intuitu, & assimilat sibi Ioannē, non in singularitate, ut patet: ergo in forma. Dicit ergo Aristot. quod generans generat aliud propter materiam, idest quod generans producit formam substantialem in aliam materiam à sua, ut patet in littera, & sic assimilat in forma ignis: ergo particulare ex forma sua habet unde assimilet sibi passum, & generans genitum, & ex materia habet, quod sit distinctum à genito non principaliter, hoc tamē sequitur necessariò, quod distinguitur per materiam à genito, quia materiam non suam, sed alicuius perficit per formam terminatam generationem, sua enim materia iam perfecta est forma. Et ex hoc, quod assimilat per formam, perficit aliam materiam, quàm suam, & ita sua materia est alia ab illa, quæ priuatur forma tali, cuiuscunque autem est alia materia, ex quo materia est pars essentialis rei, ipsum est aliud ab illo.

*Apparens
est contradictio
in dictis Scoti.*

¶ Dico tunc, quod assimilationis, &c. In ista littera dicit Doctor, quod generans assimilat genitum in forma communi, non in forma singulari, quia secundum hoc est ratio formalis agendi. Et addit Doct. quod forma, puta in Franciscus est principalior ratio distinguendi, quàm materia. Sed in hoc Doct. videtur sibi contradicere, quia in quæst. sequenti vult, quod forma eiusdem speciei non est ratio distinguendi vnum indiuiduum ab alio. Hoc idem in primo, dist. 4. quæst. 1.

¶ Dico, quod Doct. dicit hic, quod forma est principalior ratio distinguendi, supplē indiuidualiter, & numeraliter, non autem principalior ratio distinguendi vnum indiuiduum ab alio formaliter. In locis autem præallegatis intelligitur, quod forma non est ratio principalior distinguendi formaliter, & quod ipsa forma sit principalior ratio distinguendi numeraliter, patet, quia ipsa est illud, quo principalius compositum habet esse. Quæcunque ergo sunt principia essendi, sunt principia distinguendi, ut patet q. 1. & vltima prologi. Cum ergo hæc forma sit principalior ratio constituendi hoc compositum, erit etiam principalior ratio distinguendi ipsum numeraliter, &c. Et addit in littera ibi. Appropiat tamen distinguendo assimilatiuum contra distinctiuum forma est assimilatiua. Vult dicere Doct. quod quāuis ipsa forma sit principalior ratio distinguendi compositum, quàm materia, appropriatē tamen ipsa forma est principalior ratio assimilandi, quàm materia quia materia propriè non est qualitas substantialis, vel accidentalis, propter quam aliquid dicatur simile alteri, materia verò appropriatē est distinctiua, quia necessariò ex hoc, quod caret forma, distinguitur ab illa materia, quæ habet ipsam formam, & ita compositum à composito, patet, quia ex quo materia aquæ caret forma ignis, quæ est in materia ignis, ideo materia aquæ distinguitur à materia ignis, & sic compositum aquæ distinguitur à composito ignis. Sequitur ibi, potest etiam alio mo-

*Forma est
ratio distin-
guendi prin-
cipalior.*

do compositum intelligi aliud propter materiam. Dicit Doctor in ista littera, quod licet compositum possit dici aliud ab alio composito propter aliam formam, & propter aliam materiam, & principaliter propter aliam formam, si tamen accipiarur, sicut propter causam alietatis præexistentem, idest quod causa principalis huiusmodi alietatis compositi à composito accipiarur pro causa præexistente in composito. Dicit, quod materia est principalior causa, quia in genito præexistit materia formæ, & sic patet solutio ad auctoritatē philosophi.

¶ Secundò probatur positio Thomæ auctoritate philosophi septimo metaphysicorum. cap. de partibus diffinitionis. tex. commen. 22. & 41. vbi habetur, quod quid erat esse, in quibusdam substantiis idem est. Quæcunque verò in materia sunt, vel accepta sunt cum materia, non idem. Et idem videtur in octauo, cap. 3. tex. commen. 8. Nam anima, & animæ esse idem, homo & hominis esse non idem, nisi & animæ esse homo dicatur: ergo videtur, quod materia sit extra rationem quiditatis, & cuiuslibet habentis primò quiditatem. Et ita cum sit in entibus aliquid videtur esse indiuiduatio totius, quicquid est enim in indiuiduo, quod repugnat rationi quiditatis, omnino hoc potest poni prima ratio indiuiduandi.

¶ Respondet Doct. & responsio stat in hoc, quod quod quid est, puta hominis, idest quiditas, vel diffinitio hominis potest comparari ad hominem, primò, & per se, & sic homo primò, & per se est animal rationale. Secundò potest comparari ad aliquid per se, & non primò, puta ad Franciscum, & sic Franciscus est per se animal rationale, sed non primò. Tertiò potest comparari ad aliquid per accidens, puta ad aliquod subiectum per accidens, & sic Franciscus albus est animal rationale tantum per accidens, & sic sicut quod quid est comparatur, ita est idem illi, cui comparatur, & sic animal rationale, ut comparatur homini in communi inest illi primò, & per se, indiuiduis verò per se, & non primò, indiuiduo verò hominis per accidens, nec per se, nec primò, sed tantum per accidens inest, & sic vniuersaliter, quod quid est eo modo, quo est aliquid, eo modo est idem sibi, quia sicut philosophus arguit septimo metaphysicorum. tex. com. 20. singulum enim non aliud videtur esse à suimet substantia, & quod quid erat esse dicitur singuli substantia in dictis, itaque secundum accidens videbitur, itaque diuersum esse, ut albus homo alterum, & albo homini esse, &c. hæc ibi. Si enim illud, quod non est ens nihil est, quod quid autem rei est illud, quo primo res est, & ideo cuius est quid primo ipsum est idem ipsi primo cuius est, &c. Et quod dicit, quod in dictis per accidens non est idem, &c. non est mirum, quia in secundo capitulo declarauit, quod nihil eorum est, quod quid est, nec diffinitio. Et sic bene conceditur, quod animal rationale non est idem primò Franciscus, quia ultra animal rationale includit aliquid, quod non pertinet ad quiditatem, quia includit hæcbeatem. Est verò idem primò ipsi homini, quia nihil aliud includit homo quiditatiue, homini verò albo non est idem, nec primò, nec per se, quia albedo, nec per se, nec primò pertinet ad quod quid est hominis, & si erit idem, erit tantum per accidens.

¶ Ad propositum ergo philosophi dico, quod in non constitutis cum materia, hoc est, cum non entitate indiuiduali contrahente quiditatem, idem est quod quid est primò cum eo, cuius est, quia tale cuius est, nullam rationem includit extra rationem eius, quod est primò, quod quid est, in constitutis verò cum materia, hoc est, cum entitate indiuiduali contra-

*Responsio
Scoti.*

contrahente quiditatem, nō est idem primò, quod quid est cum eo, cuius est, quia sic acceptum primò non habeat, quod quid est ex se, sed tantum per partem, scilicet per naturam, quæ contrahitur, non igitur ex isto habetur, quod materia, quæ est altera pars compositi, sit extra rationem per se quiditatis, immò verè pertinet ad quiditatem, vt clarius probat Doctor in tertio, distinct. 22. & sic non sequitur, quod materia, quæ est altera pars compositi sit indiuiduans, sed tantum materia contrahens naturam, &c.

¶ Præterea arguit Thom. auctoritate philosophi duodecimo metaphysicorum. tex. commento 49. quod autem vnum cœlum manifestum: si enim plures essent cœli vt homines, foret principium quidem circa vnumquodque specie vnum, numero verò multa, sed quæcunque sunt numero multa, multam materiam habent. Vna enim, & eadem ratio multorum vt hominis, Sortes vero vnus, quod autem quod quid erat esse, non habet materiam primam. Endelechia enim vnum: igitur, & ratione, & numero primum mouens in mobile ens, & motum; ergo semper, & continuè vnum solum: vnum ergo solum cœlum: hæc ille.

*Responsio
Scoti.*

¶ Respondet Doctor, concedendo, quod non possunt esse plures motores primi, quia in primo motore non est materia, hoc est, non est in eo aliquid contrahens vt materia, sed est de se hoc sine alio contrahente; nam talis contractio non stat cum perfecta simplicitate, & ideo quiditas Dei est de se hæc. Et hæc videtur intentio Comment. vbi supra, commento quadragesimo nono. prima, inquit essentia, quæ significat esse rei, oportet, quod non habeat materiam, quoniam si haberet naturam, haberet aliam essentiam, & sic in infinitum, & ideo necesse est, vt prima forma, & vt prima natura, quæ perfectio est, & finis non habeat materiam, erit ergo simplex, & non potest intelligi, nisi de materia indiuiduali, quia vltra quod nō habeat materiam, quæ est altera pars compositi, non habet etiam materiam isto modo, quia tunc prima natura non esset summe simplex.

¶ Vltimò arguitur pro opinione Thomæ, primo cœli, & mundi, tex. commento 92. Cum dico, cœlum, dico formam, cum dico, hoc cœlum dico materiam.

*Materia duplex
plex partis,
& totius.*

¶ Dicit Doctor, quod accipitur ibi materia, non pro materia, quæ est altera pars compositi, sed pro ratione indiuiduali, per quā aliquid est vnum numero.

¶ Ex his etiam patet prima responsio ad primum argumentum principale fundatum super auctoritatem philosophi quinto metaphysicorum capitulo de vno, tex. commento duodecimo. vnum in quid numero sunt, quoniam materia vna specie, quarum ratio vna, hoc ibi patet, quod accipit materiam pro illa entitate indiuiduali, quæ constituit in esse materiali, non autem in esse formali, prout quiditas dicitur forma, quia ista entitas non est quiditatiua, nec pertinet ad quiditatem, & ista expositio patet per illud, quod subdit specie vnum, quorum ratio est vna, ratio enim subditur pro quiditate, quæ dicitur forma respectu esse indiuidualis. Et sic finis huius questionis.

Quæstio Sexta.

Vtrum substantia materialis sit indiuidua per aliquam entitatem positiuam per se determinantem naturam ad singularitatem.

Scotus 2. senten. dist. 3. quæst. 6.

Egidius in tractatu de esse, & essentia.

Gottfredus quolib. 6. q. 16. & quolib. 7. q. 5.

Henricus quolib. 1. q. 9. & quolib. 5. q. 8.

D. Thomas prima parte summa. q. 50. art. 1. & 2.

EXTO querit Doctor. Vtrum substantia materialis sit indiuidua per aliquam entitatem positiuam per se determinantem naturam ad singularitatem, & dicit per se, quia constat, quod ex natura, & ratione indiuiduali sit vnū singulare per se, & sic talis entitas per se competit, hoc etiam dicit ad differentiam aliquorum, quæ tamen per accidens contrahunt, sicut albedo contrahit hominem ad esse album, ita quod ex albedine, & homine sit tantum vnum per accidens; sensus ergo quæstionis est. An ratio indiuidualis, quæ per se contrahit naturam ad singularitatem, sit aliqua entitas positiuam.

¶ Hic dicitur, quod natura specifica de se est hæc, & tamen per quantitatem potest esse natura communis in pluribus singularibus, siue quantitas potest esse ratio, quare plura singularia possunt esse sub natura, & hæc est opinio Gottfredi quolib. 6. *Opin. Gottfredi, & Egidij de Roma, & dicit breuiter in sententia ista, Egidij de Roma.* quæst. 16. & quolib. 7. quæstio. 5. Est etiam opinio opinio, quod tota natura specifica, puta tota natura panis est tantum vna numero, & de se, hæc, & hoc probat, deinde dicit, quod si diuidatur, ita quod sint plures partes, hoc erit per quantitatem, & probat.

¶ Ibi. Ista positio videtur posse habere duplicem intellectum. Vnum, quod substantia materialis, puta panis, in quantum distinguitur essentialiter à quantitate, maneat eadem omnino distincta secundum rationem suæ propriæ, & essentialis entitatis, ita quod panis vnā tantum dicat entitatem in se omnino indiuisibilem. Et tamen panis entitas quiditatiua recipiat multas quantitates, & recipiendo eas cum eis multa constituat singularia. Alio modo potest intelligi, quod ista substantia materialis, quæ de se esset hæc, circumscripta omni quantitate, postea quantitate informante, erit hæc & ista, ita quod nō tantum recipit quantitates distinctas, sed ipsa habet distinctionem in se in entitate sua substantiali, ita quod ista substantia, quæ subiicitur illi quantitati, & distinguitur ab ea essentialiter, non est illa, quæ subest alijs quantitati, licet non possit esse hæc, & illa sine quantitate in hac, & in illa.

¶ Primus intellectus videtur impossibilis, quia ex eo sequuntur inconuenientia in theoria, & metaphysica, & scientia naturali. In theoria, quia esse ex hoc non esset proprium essentia diuinæ, patet, quia hoc est proprium essentia diuinæ, quod vna & eadem numero, & omnino in se indistincta sit, in tribus suppositis, quod nulli naturæ creatæ competit, & tamen si tota substantia hominis esset de se hæc, & singularis, & esset in pluribus suppositis per aliam, & aliam quantitatem absolutā, tunc eadem natura singularis esset non tantum in tribus suppositis, sed etiam in pluribus. Immo fortius sequitur, quia natura diuiditur vt hæc, cōmuniter Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. R po-

ponitur esse in tribus suppositis præcisè per aliam, & aliam relationem, quæ supposita dicuntur tantum relatiuè differre, natura verò creata vt existens hæc, est in pluribus suppositis absolutis, quia per aliam, & aliam quantitatem absolutam, quod est impossibile. Secunda sequitur, quòd non possit aliqua substantia panis, & vini transsubstantiari in corpus, & sanguinem, nisi tota substantia panis, & vini transsubstantiaretur, patet, quia in tali transsubstantiatione transsubstantiatur substantia, remanente quantitate. Secunda sequeretur, quòd in illo instanti, quo transsubstantiatur aliqua substantia panis in corpus Christi, & aliqua substantia vini in sanguinem, quòd in toto mundo non esset amplius substantia panis, & vini, sed tantum quantitas, quæ prius formabat substantiam illam cum suis accidentibus, quod est absurdum.

¶ Ibi. In metaphysica sequuntur inconuenientia. Primum, quia poneretur idea Platonis, vel plus, quam idea, quam, posuit Plato. Plato enim posuit ideam esse naturam per se existentem separatam sine accidentibus, sicut sibi imponitur à philosopho in qua esset tota natura speciei, quæ secundum quod imposuit sibi Aristoteli. diceretur de quolibet indiuiduo prædicatione formali dicente, hoc est hoc. Hæc autem opi. dicit hanc substantiam dici de quolibet huius speciei prædicatione dicente, hoc est hoc, & tamen esse sub hoc accidente, & illo. Hæc ergo opinio ponit tantam communitatem, quantam posuit Plato.

¶ Secundum, quia tunc duo accidentia eiusdem speciei, duæ quantitates essent in eodem subiecto, quod est contra eos. Sequitur etiam inconueniens in mathematica, quia tunc duæ quantitates dimensionis eiusdem rationis simul idem perficerent subiectum, quod est contra intentionem mathematici.

¶ Tertiò in scientia naturali sequuntur duo inconuenientia.

¶ Primum, quod nulla substantia naturalis potest generari, vel corrumpi, non generari, patet, quia si hic ignis est, erit in eo omnis substantia, quæ potest esse in igne, nec per consequens posset corrumpi, nisi simul tota substantia ignis corrumpetur.

¶ Secundum inconueniens est, quòd licet secundum fictionem illius maledicti Auerro. tertio de anima, commen. 5. de vnitate intellectus in omnibus hominibus possit sic fingi de corporibus tuo, & meo, sicut de lapidibus illo, & isto, tamen non tantum secundum fidem, sed secundum veram philosophiam, tenendo aliam, & aliam animam intellectus, vt probatur à Doctore in quarto, distin. 43. quæst. 2. non potest poni natura humana esse de se athoma, id est singularis. Et tamen alia, & alia per quantitatem, quia in isto, & illo homine est alia, & alia forma substantialis præcedens naturaliter quantitatem. Et ideo ad istam instantiam tanquam insolubilem non nituntur ipsi respondere, & ideo trāsferunt se ad alia homogenea lapidem, vel aquam, & tamen si haberent aliquid pro se ex ratione naturæ specificæ athomæ, ita concederent de homine, sicut de lapide.

¶ Ibi. Secundus intellectus videtur destruere seipsum, quia illud, quod est de se hoc, sibi repugnat per se diuidi in plures partes subiectiuas, vt ostensum est supra à Doct. in primo, distin. 2. cui repugnat de se esse non hoc, tale per nihil adueniens potest diuidi in plures partes, quia si sibi ex se repugnat diuidi, sibi repugnat ex se aliquid recipere, per quod fiat non hoc: dicere ergo naturam esse de se hanc, & aliam alio adueniente, est dicere contradictoria, & hoc patet in exemplo posito, quia licet substantia materialis non sit ex se diuisa in partes eiusdem

rationis, tamen ipsa non est de se indiuisibilis in partes tales, quia si esset de se indiuisibilis, non posset recipere quantitatem, quia formaliter diuidatur in tales partes, quia quod alicui repugnat simpliciter per quodcunque posterius, non potest fieri sibi non repugnans, vt ostendit Doct. in primo, distin. 3. quæst. 1. Et patet, nam anima, quæ de se est indiuisibilis in partes eiusdem rationis, sicut non potest recipere tales partes, ita nec quantitatem, per quam esset sic diuisibilis, videtur ergo deceptio in consequentia hac. Non est de se tale; ergo est de se non tale, est fallacia consequentis: verè enim substantia secundum aliquam positionem non est habens de se partes eiusdem rationis, & tamen non est de se non habens tales partes eiusdem rationis, ita quòd repugnat sibi habere partes, quia tunc non possit recipere formaliter aliquid, per quod sibi aduenirent tales partes, & ita natura speciei specialissimæ non est de se hoc, sicut nec aliquid diuisibile est de se hoc, ita quòd repugnat sibi de se diuidi in partes.

I B I. A D quæstionem igitur respondeo. Nunc Doct. respondendo ad quæstionem dicit, quòd ratio indiuiduadi est aliqua entitas positiua, quod probat duabus rationibus, quarum prima est ista, sicut vnitas in communi per se consequitur entitatem in communi, ita quæcunque vnitas per se consequitur aliquam entitatem ergo vnitas simpliciter, qualis est vnitas indiuidui, consequitur per se aliquam entitatem, non autem consequitur per se entitatem naturæ, quia illius est aliqua propria vnitas, & per se realis, vt supra patuit quæstione prima huius distinctionis. igitur consequitur aliquam entitatem aliam determinantem istam, & ita facit vnum per se cum entitate naturæ, quia totum cuius est hæc vnitas perfectum est de se, & hoc argumentum propriè stat in hoc, quia constituens aliquid ex natura rei in vnitate, puta specifica, & hoc ultimè, de necessitate dicit aliquam entitatem ex natura rei, quam consequitur vnitas specifica: ergo constituens aliquid in vnitate numerali dicit aliquam entitatem ex natura rei, quam concomitatur vnitas numeralis, siue vnitas indiuisibilis in plura numero, sicut enim homo ex natura rei constituitur ex animal, ad quod consequitur vnitas generica, & ex rationali, ad quod consequitur vnitas specifica speciei specialissimæ, ita singulare hominis constituitur ex natura humana, quam cōsequitur ex natura rei vnitas specifica, & ex aliqua alia entitate ex natura rei, quam consequitur vnitas numeralis. Nec valet dicere, quod vnitas numeralis præcisè consequatur entitatem naturæ, quia tunc non posset assignari vnitas numeralis, quia cuiusque vnitati supponitur entitas propria, vt patet discurrendo in omni vnitate, ergo vnitati numerali supponitur aliqua entitas propria, alia à natura cuius est.

¶ Ibi. Omnis differentium reducitur ad aliqua primò diuersa. Hæc est secunda ratio Doctoris, qua probat principale intentum, & stat in hoc, quòd differentia, quibus aliqua differunt, aut sunt primò diuersa, aut ultimè reducuntur ad aliqua primò diuersa, patet, quia per rationale, & irrationale homo, & alius differunt.

¶ Quæro, tunc aut rationale, & irrationale sunt differentia, aut primò diuersa, si secundo habetur propositum, videlicet, quòd differentia, quibus aliqua differunt, sunt primò diuersa. Si primò, ergo rationale, & irrationale aliis differentis differunt, vel ergo erit processus in infinitum, vel oportebit stare ad aliquas, quæ erunt primò diuersæ, vt etiam supra patuit in primo, distinctio. tertia, quæstione tertia.

¶ Cum

Scotus maledic-
cit A-
uerro.

Anima est
de se indi-
uisibilis.

¶ Cum ergo Franciscus, & Iohan. verè differunt adinuicem, quæro de differētijs quibus differunt, aut sunt primo diuersæ, aut non, si primo, habetur propositum, si secundo, ergo adinuicem differunt, & sic per alias differentias, vel ergo erit processus in infinitum in huiusmodi differentijs, vel oportebit stare ad aliquas, quæ erunt primo diuersæ, & illæ vltimatè dicunt vnitatem numeralem, quæ differentiarum non possunt esse negationes, vt patuit supra. q. 2. nec aliqua accidentia ex. q. 4. ergo erunt, aliquæ entitates positivæ per se determinantes, & contrahentes naturam. Declaro tamen istam litteram cum dicit. Sed indiuidua propriè differunt, quia sunt diuersa aliquid idem entia. Hoc debet sanè intelligi, quia indiuidua non dicuntur propriè differre, quia quando aliqua propriè differunt differentia propriè dicta, talis differentia pertinet ad entitatem formalem, & essentialem, quæ etiam differentia propriè sumpta est diuina generis, & constitutiua speciei; & sic indiuidua alicuius speciei non differunt propriè, accipiendo differentiam propriè. Debet ergo sic intelligi, quòd eo modo, quo differunt indiuidua alicuius speciei, illa quibus differunt, vel erunt primò diuersa, vel reducentur ad aliqua primò diuersa, & cum dicit, quòd differentia sunt aliquid idem entia, debet intelligi de his, quæ per se differunt, nam quæ per accidens differunt non sunt aliquid idem entia. i. quòd non conueniunt in aliquo quiditatiuè, illa verò quæ per se differunt, per se etiam conueniunt quiditatiuè in aliquo, & sic quæcunque singularia alicuius speciei per se differunt, & per consequens habent aliquid, quo conueniunt quiditatiuè, & aliquid, quo differunt. Sequitur. Illa primo diuersa non sunt natura in isto, & natura in isto, quia non est idem, quo aliqua conueniunt formaliter, & quo differunt formaliter. Vult Doc. quòd Franciscus, & Io. conueniant in natura formaliter, & per hecheitates differant realiter, & sic non est idè quo conueniunt, & quo differunt.

¶ Sed hoc dictum videtur implicare, videlicet, quod aliqua duo sint idem formaliter, & quod differant realiter, patet, quia cum identitate reali stat distinctio formalis, patet de essentia diuina, & paternitate, & de creatura, & relatione ad Deum, & de subiecto, & propria passione, & de multis alijs, ergo quæ sunt idem formaliter, à fortiori erunt idem realiter. Nec valet dicere, quod præcisè dicuntur esse eadem formaliter, quia conueniunt in natura aliqua quiditatiuè, & formaliter, inter se tamen non sunt idem formaliter.

¶ Contra hoc est propositio Doct. in primo. d. 2. parte 2. q. 1. in primo arg. principali, quæ vni, & eidem simpliciter, sunt eadem simpliciter inter se, sunt eadem simpliciter. Et concedit Doct. quòd eo modo quo sunt idem in tertio, eo modo sunt idem inter se.

¶ Dico, quòd aliud est aliqua esse eadem formaliter propriè, sic quòd vel dicunt eandem formalitatem, vel quòd vnum includat formaliter aliud. Et aliud est aliqua duo includere aliqua, quæ præcisè pertinent ad quiditatem, seu formalitatem rei, sic tamen, quòd vnum non includit aliud formaliter, nec econtra.

¶ Primo modo conceditur, quòd quæ sic sunt idem formaliter, sunt idem realiter. Et hoc modo duæ naturæ existentes in duobus indiuiduis non sunt sic idem formaliter.

¶ Secundo modo quæ sic sunt idem, formaliter possunt etiam differre realiter, & sic natura Francisci, & natura Iohan. sunt simpliciter eiusdem rationis, nec sunt id, quo Franciscus, & Io. formaliter

differunt, sed quo magis conueniunt.

¶ Occurrit etiam difficultas, quia dicit Doct. quod Difficultas aliud est quo duo indiuidua cōueniūt formaliter, & aliud est quo differunt realiter, quia per naturam conueniunt formaliter in isto, & in illo, & per differentias indiuiduales differunt realiter, hoc non videtur, quia si in Francisco, & Iohan. est alia, & alia natura, vt etiam intelligitur prior hecheitate, vt patuit supra q. 1. huius distinctio.

¶ Quæro quomodo istæ duæ naturæ differunt, certum est, quòd realiter, quia sunt simpliciter alia, & alia res, & per consequens Franciscus, & Iohan. non dicuntur præcisè differre realiter per aliam, & aliam hecheitatem, immò magis per aliam, & aliam naturam, quæ natura est magis res.

¶ Dico, quòd in Francisco, & Iohan. est alia, & alia natura realiter, vt dixi supra in q. 1. huius distinctio. per illam etiam magis differunt realiter, non tamen per aliam, & aliam naturam præcisè differunt realiter, & numeraliter, & indiuidualiter, quia natura, vt est prior singularitate non potest esse vna numero. Hic ergo Doc. intelligit, quòd Franciscus & Iohan. per aliam, & aliam hecheitatem differunt realiter, & numeraliter, licet etiam differant realiter per aliam, & aliam naturam, sed nullo modo numeraliter.

¶ Aduerte etiā, quòd natura in Francisco, & natura in Iohan. conueniunt formaliter, & quiditatiuè in natura specifica, non quòd detur aliqua natura specifica communis ex natura rei istis naturis, cum hoc sit simpliciter impossibile, sed dicuntur si conuenire, quia natura Francisci, vt prior hecheitate nata est ita contrahi ab hecheitate Iohan. & nata identificare realiter illam sibi, & similiter dico de natura Iohan. & de qualibet alia. Et vt sic sunt rationes, propter quas dicimus, quòd Iohan. & Franciscus conueniunt in homine quiditatiuè, quia sicut natura humana in Francisco nata est contrahi ab hecheitate Francisci, ita nata est contrahi ab hecheitate Iohan. licet ergo illæ duæ naturæ sint duæ res, & duæ naturæ adinuicem realiter, & essentialiter distinctæ, & formaliter, tamè quia quælibet ex se dicit entitatem specificam, & vna non differt specie ab alia, quo ad hoc dicimus, quòd sunt idem formaliter, & essentialiter, vt identitas formalis, & essentialis opponitur distinctioni specificæ.

¶ Cum ergo Doct. dicit, quòd Franciscus, & Io. per hecheitates differunt realiter, verum est, quòd differunt realiter, & cum dicit, quòd per naturam in isto, & per naturam in illo conueniunt formaliter, debet intelligi formaliter. i. specificè, quia tam natura Francisci, quam natura Io. sunt simpliciter eiusdem rationis quiditatiuè. i. quòd nullo modo dicunt entitates quiditatiuas specie distinctas, & tamen cum hoc stat, quòd verè realiter, & essentialiter differunt. Et ex hoc apparet quomodo ista propositio est vera, & quomodo non vera, videlicet, quòd quæ differunt realiter differunt essentialiter, est enim vera, quo ad hoc, quòd quæcunque duæ res dicentes essentiam differunt realiter adinuicem, differunt etiam essentialiter, hoc est sunt duæ essentiae realiter distinctæ.

¶ Non est autem vera, accipiendo essentialiter, id est specificè quia non sequitur quæ differunt realiter differunt specificè, patet, quia natura in Francisco, natura in Iohan. differunt realiter, non tamen specificè, vt exposui supra. quæstio. prima. huius distinctio. Nec tamen ex hoc sequitur, tur, differunt realiter, & non specificè, Fran. Lych. in ij. sent. Scoti. R 2 ergo

Expositio litteræ cū pulcherrimis difficultatibus, & suis solutionibus.

Quomodo indiuidua conueniant in specie.

Alia esse eandem formaliter dupliciter intelligi potest.

*Considera
& bene.*

ergo differunt realiter, & numeraliter, quia illæ duæ naturæ non sunt singulares.

¶ Aduerte etiam, quod etiam in creaturis, non semper valet, differunt realiter ergo, & essentialiter, quia duæ hecheitates sunt diuersæ realiter, non tamen essentialiter, quia nullo modo pertinent ad esse essentia, sola ergo illa dicuntur differre realiter, & essentialiter, quæ dicunt aliam, & aliam rem ad esse, essentia pertinentem, quæ omnia bene nota.

In ista etiam littera Doc. occurrit aliqualis difficultas, cum dicit, q per hecheitates Franciscus, & Io. differunt realiter, & per aliam, & aliam naturam conueniunt formaliter. Ex hoc nihil aliud habetur, nisi quod per illas hecheitates differunt realiter, accipiendo realiter numeraliter. Ex hoc non sequitur, quod illæ hecheitates sint primò diuersæ. i. in nullo, quiditatiuè conuenientes, patet in simili, quia homo, & asinus per rationale, & irrationale præcisè differunt specie. Et tamen rationale, & irrationale non sunt, primò diuersa, ergo nec similiter illæ hecheitates.

¶ Dico breuiter, quod aliud est loqui de entitate constituyente aliquid in esse specifico, & aliud est loqui de entitate constituyente, aliquid vltimatè in esse individuali, quia prima ptinet ad esse quiditatum, & essentiale, ideo videtur includere ens, quiditatiuè, alia verò nullo modo pertinent ad quiditatem, & ideo à rationali, & irrationali, potest abstrahi conceptus entis dictus in quid de eis, cum pertineant ad esse quiditatum. Sed ab hecheitate Francisci, & Iohan. non potest abstrahi conceptus dictus in quid de eis, cum nullo modo pertineant ad esse quiditatum rei. Et de hoc, vide, quæ exposui in primo. distin. 2. §. & sic habetur intentum Doct. videlicet, quod differentia individuales, sunt simpliciter, primò diuersæ, licet intèdat in ista ratione principaliter probare, quod sint entitates positiuæ, & ratio stat in hoc. Illa, quibus, aliqua differunt realiter, & numeraliter dicunt entitates positiuas, & reales. Sed Franciscus, & Iohannes verè, & realiter, & numeraliter differunt per aliam, & aliam hecheitatem, ergo illæ duæ hecheitates, sunt entitates positiuæ, an modo sint primò diuersæ, vel ne, non est principalis intentio Doctoris, & sic patet ista secunda ratio.

¶ Ibi. Contra primam rationem obijctur. Hic Doctor adducit vnā instantiam contra illud, quod dicit in prima ratione probando, quod non detur aliqua natura, habens vnitatem realem, minorem vnitatem numerali. Et ratio stat in hoc, quia talis natura non esset in se, quia, vt dictum est supra præsentī distin. q. 1. non datur natura realis actu existens, nisi singularis, ergo erit in singularibus, & tunc qro. Aut præcisè erit in vno numero, & tunc erit tm̄ vna numero, qā qd est realiter i vno numero, realiter est vnū numero, & hoc patet, qā qd actu existit in aliquo vno numero, vñ, q actu sit vnū numero, nō enim cōmune actu existit in aliquo vno numero. Aut erit simul in pluribus numero differentibus, puta in duobus, vel tribus. Contra, quia in eis, nihil est vnum numero realiter, cum hoc sit proprium essentia diuinæ, quod existēs realiter vna numero, & singularis est in tribus suppositis, modo natura realis non videtur actu communis, quia non datur aliqua vnitas realis actu communis, ergo erit vna numero, vt ly tamen numero non accipiat pro individuo, & singulari, sed q sit vnā res de numero rerum actu existentium.

¶ Ibi. Respondeo sicut dictum est, in solutione. q. primæ huius distin. natura est, prius naturaliter,

quàm hæc natura, & vnitas propria consequens naturam, vt natura prior est naturaliter vnitati eius, vt hæc natura, & sub ista ratione, supple, vt est prior singularitate, est de ea consideratio metaphysica, & assignatur diffinitio eius, & sunt propositiones per se primo modo.

¶ Tamen ad aduerte, cum dicit Doc. quod de ea est consideratio metaphysica, quod accipit naturam, vt præcisè habet esse obiectiuum, siue in esse possibili, aliquo modo prius existentia possibili, sicut res ponitur prior modo suo intrinseco, quia tunc præcisè dicit entitatem quiditatiuam, & dicitur realis secundum quid, quia sibi non repugnat poni in actuali existentia, & vt sic præcisè verificatur prædicata primi modi. Potest etiam accipi natura in esse reali simpliciter, vt aliquo modo prius existentia reali actuali, sicut res est prior suo modo intrinseco, & vt sic de ea realiter verificatur prædicata primi modi, vt supra exposui in prima. q. præsentis distin. Sequitur in littera ibi. In eodem ergo, quod est idem numero, est aliqua entitas, quam consequitur minor vnitas, quàm sit vnitas numeralis, & est realis, est illud cuius est, vnitas talis formaliter non est de se vnum vnitatem numerali.

¶ Aduerte, quod naturam esse in eodem numero potest multipliciter intelligi, puta, quod humanitas consideretur primo in esse obiectiuo, siue possibili, & vt sic ponitur in vno numero, ita q eadem natura præter omne opus intellectus collatum non est in duobus numero, sed præcisè in vno numero, licet vt prior vnitatem numerali possit esse in alio numero, non collectiuè, sed diuisiuè, ita, q ista nullo modo est concedenda, quod natura humana in esse obiectiuo, vt præcedit omnem actum intellectus collatum, actu possit esse in duobus numero, quia si sic, ipsa in esse reali quiditatiuò, tunc realiter posset esse in duobus numero, quod est falsum.

¶ Secundo si consideretur, vt includit existentia possibilem, & obiectiuam præcisè, & vt sic etiam erit tantum in vno numero, sed vt sic non erit propriè prædicatum quiditatiuum, cum existentia in quocunque esse, siue possibili, siue reali non pertineat ad quiditatem rei.

¶ Si tertio consideretur natura humana in esse reali actuali, & essentiali. Adhuc erit tantum in vno numero, nō quod ipsa in se sit formaliter vna numero, immò, vt sic est naturaliter prior vnitatem numerali, potest tamen dici in pluribus numero diuisiuè, non collectiuè, sic intelligendo, quod quantum est ex se, sicut potest esse in vno numero, ita & in alio, sed vt actu est in vno numero, simul non potest esse in alio.

¶ Quarto si consideretur natura humana, vt includit existentiam in esse reali, & actuali, vt modum sibi intrinsecum, adhuc præcisè erit in vno numero, licet possit esse in pluribus diuisiuè non collectiuè, vt supra dixi, sed vt sic non erit prædicatum dictum in quid, cum talis existentia non pertineat ad quiditatem. Istis ergo quatuor modis, vt consideratur prior vnitatem numerali, habet vnitatem minorem vnitatem numerali, formaliter tamen. Sequitur & cum obijcis, quicquid est in eodem individuo numero, est idem numero.

¶ Dicit Doc. in sententia, quod esse vnum numero potest tripliciter intelligi, scilicet, primo, & & per se, per se, & non primo, nec per se, nec primo, se denominatiuè.

¶ Primo modo differentia individualis cum sit ratio constituendi præcisè in vnitatem numerali erit primo, & per se vna numero.

No. hanc litteram.

Natura est in eodē numero potest intelligi multipliciter.

Esse vnum numero potest intelligi tripliciter.

*Differentia
individualis
sunt pri-
mo diuersa.*

¶ Secundo modo constitutum ex natura, & differentia individuali erit per se vnum numero.

¶ Tertio modo, natura quæ ponitur in vno numero erit tantum denominatiue vna numero, ita quod hæc prædicatio, homo est Franciscus, nullo modo est per se, sed denominatiua, accipiendo denominatiuum pro omni eo, quod est extra rationem formalem alicuius, vt prior tamen singularitate erit per se vna vnitate minore vnitate numerali. Expono tamen aliquid litteram, cum dicit. Aliquid potest dici animatū denominatiue vt corpus, vel per se primò, vt homo. Nam corpus organicum dicitur animatum anima tantum denominatiue, quia anima nullo modo est de essentia corporis, sed tantum est forma denominans illud, homo verò in communi, vt est prior singularitate, est per se primò animatus, quia anima est de essentia, & quiditate hominis, & per se conuenit homini, dicitur tamē denominatiua per se primò, quia omne animatum, vt est concretum huius abstracti, scilicet animæ, habet præcisè modum prædicandi denominatiue, licet talis denominatio sit essentialis. Et hoc patet à Doct. in primo; dist. 8. q. 3. de attributis. Sequitur ibi. Et ita superficies dicitur alba denominatiue, superficies alba dicitur alba per se.

Quomodo
superficies
dicitur al-
ba.

primò modo, quia subiectum includit prædicatū. Albedo enim, vt comparatur ad superficiem, prædicatur propriè denominatiue de ipsa, vt verò comparatur ad superficiem albam, & ad totum suo modo constitutum ex superficie, & albedine prædicatur per se primò denominatiue, quia albedo suo modo est de essentia compositi albi, & dixi suo modo, quia compositum ex subiecto, & accidente nō est per se compositum, vt patet per philosophum 8. metaph. tex. commen. 1. §. & 16. quia tamen albedo dicitur de essentia talis compositi, per accidens dicitur suo modo denominatiue prædicari de illo. Sequitur. Ita dico, q. potentiale, quod contrahitur per actuale, informatur ab ipso actuali, & per hoc informatur ab ipsa vnitate consequente illam actualitatem, & ita est vnum vnitate propria illius actualis, sed denominatiue est sic vnum, quia denominatiue ab illa vnitate, non autem est de se sic vnū, nec primò, nec per partem essentialē, patet, quia natura humana, vt dicitur vna numero per hæcheitatem, præcisè dicitur vna numero denominatiue, quia talis hæcheitas, quæ per se primò est vna numero, nullo modo est pars essentialis talis naturæ. Hoc idem dico de genere respectu speciei. Color enim, vt est in albedine, dicitur vnum specie solum denominatiue, quia vt est in albedine, denominatur à differentia ultimata albedinis, quæ nō est pars essentialis esse coloris. Sequitur. Differentia autem specifica est vna specie primò, quia sibi primò repugnat diuidi in plura specie.

Esse vnum
specie potest
dupliciter
intelligi.

¶ Et nota, quod esse vnum specie primò potest dupliciter intelligi vt quo, & vt quod, vt quo est differentia specifica, quia est id, quo aliquid primò constituitur in esse specifico, & in recta linea prædicamentali, & est id, quo repugnat speciei, posse diuidi in plura specie. Secundo modo albedo dicitur species primò, vt quod, quia primò ponitur sub genere.

¶ Debet ergo intelligi dictum Doct. quod differentia specifica est vna specie primò vt quo, & patet littera sequens.

¶ Ibi. Vterius declarando solutionem istam, quæ sit ista entitas, à qua sit vnitas ista perfecta. Hic Doct. intendit declarare quid importet hoc, quod dico, hæcheitas, siue differentia individualis, & ad quod genus pertinet, & declarat per simile ad entitatem, à qua sumitur differentia specifica,

nam differentia specifica potest comparari ad illud, quod est infra se, & sic, & sibi, & speciei constitutæ repugnat diuidi in plura specie, vel ad illud, quod est supra se, vel ad illud, quod est iuxta se, loquendo. primo modo dicit Doct., quod entitati in diuiduali, puta hæcheitati repugnat primò diuidi in quasunque partes subiectiuas, & per illam eandem hæcheitatem, sic similiter repugnat indiuiduo constituto per ipsam. Sequitur, quod illa vnitas naturæ specificæ minor est ista vnitate. s. numerali, & sic istæ duæ vnitates differunt, & dicit, q. vnitas specifica non excludit omnem diuisionem, secundum partes subiectiuas.

¶ Nota, quod actu vna natura etiam, vt præcedens singularitatem possit simul esse diuisa in plures partes subiectiuas, sed quia nulla natura vt prior hæcheitate determinat sibi aliquam hæcheitatem, sed est indifferens ad omnem, & vt sic potest considerari ab intellectu, vt supra dixi, & sic non excludit diuisionem in partes subiectiuas. Sequitur. Sed tantum illam diuisionem, quæ est partium essentialium, idest quod differentia specifica non est composita ex partibus essentialibus, sicut species componitur, potest tamen habere partes subiectiuas, sic intelligendo, quod erit ratio formalis constituendi naturam diuisibilem in plures partes subiectiuas, & sic quod est sic diuidi, primò competit differentia specificæ. Sequitur. Ita nunc excludit omnem, idest quod differentia individualis excludit omnem diuisionem in partes subiectiuas, etiam excludit diuisionem in partes essentielles. Sequitur. Et ex hoc confirmatur satis propositum, quia ex quo quæcunque vnitas minor vnitate ista habet entitatem propriam, quam per se consequitur, patet, quia vnitas specifica prima, & per se est alicuius entitatis, puta differentia specificæ, cui primò, & per se conuenit talis vnitas. Non videtur ergo probabile, quod isti vnitati perfectissimæ, quæ est vnitas numeralis primò, & per se non habeat aliquam entitatem propriam, cui primò, & per se conueniat talis vnitas: illa ergo entitas erit præcisè differentia individualis.

Differentia
individualis
excludit
omnem di-
uisionem.

¶ Ibi. Comparando autem ad illud, quod est supra se. Hic Doct. dicit, quod comparans differentiam specificam ad genus, ab alia entitate accipitur differentia speciei, & ab alia entitas generis, & exemplum est clarum, vbi genus, & differentia accipiuntur ab alia, & alia re, puta in homine, à sensitiua accipitur animal, ab intellectiua rationale, & sicut sensitiua est realiter in potentia ad intellectiuam, quia homo prius viuit anima sensitiua, quàm intellectiua, sic & sensitiuum est potentiale ad intellectiuum, & intellectiuum est simpliciter actuale: entitas ergo generis præcisè accipitur à potenciali, & entitas differentia specificæ præcisè accipitur ab actuali, & sic patet, quod genus, & differentia dicunt alium, & alium conceptum, cum sumuntur ab alia, & alia re, & aliquando accipiuntur ab alia, & alia realitate, & hoc diffusè expositum est in primo, distinct. 3. quæstio. 3. & 8. quæstione 2. nec oportet huc multum morari.

Exemplum
clarum.

Genus, &
differentia
dicunt aliū
conceptum.

¶ Sequitur ibi. Quo ad hoc ista realitas indiuidui est similis realitati specificæ, quod est quasi actus determinans illam realitatem speciei, quasi possibilem, & potentialem, idest quod sicut entitas differentia specificæ est actus entitatis generis contrahens, & determinans ipsam ad esse specificam, ita entitas differentia individualis est actus naturæ specificæ contrahens eam, & determinans ad esse indiuiduale.

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. R 3 ¶ Se-

¶ Sequitur ibi, sed quo ad hoc dissimilis, quia ista nunquam sumitur à fortiori addita, sed præcisè ab vltima realitate formæ, idest quòd differentia specifica sumitur præcisè ab vltima forma, puta ab anima intellectiua, si sumit ab alia re, si verò non sumit ab alia re ab illa, à qua sumitur ratio generis, saltem realitas sumitur ab alia realitate, quæ tamen non erit simpliciter vltima, differentia verò indiuidualis præcisè sumitur ab vltima realitate formæ, loquendo de differentia indiuiduali, quæ propriè constituit indiuiduum per se in aliquo genere, quia & partes componentes aliquod indiuiduum essentialiter, puta hunc hominè, habent propriam singularitatem, quia hic homo constituitur ex hoc corpore, & ex hac anima.

*Quomodo
homo consti-
tuatur.*

¶ Hic tamen aduerte, quòd pro anima intellectiua accipitur rationale, & sicut anima intellectiua includit ens quiditatiuè, ita & rationale, & sicut ab vltima realitate animæ intellectiue, qua differt ab anima sensitiua accipitur alia differentia, quæ propriè non erit specifica, & similiter ab vltima realitate animæ sensitiuæ, & sicut duæ vltimæ realitates non includunt ens quiditatiuè, quia sunt primò diuersæ, ita nec differentiæ sumptæ ab eis, & ab ista vltima realitate nò accipitur differentia indiuidualis, quia tunc per illas realitates anima sensitiua, & intellectiua præcisè differrēt numeraliter, quod est falsum: differentia ergo indiuidualis dicitur sumi ab vltima realitate formæ, qua mediàte vna forma, puta vna anima intellectiua præcisè numeraliter differt ab alia, & sic istæ duæ realitates vltimæ, à quibus accipiuntur duæ differentiæ indiuiduales præcisè se ipsis differunt, & sunt primò diuersæ, & per consequens, & differentiæ sumptæ ab eis.

*Realitas spe-
cifica quid
constituat.*

¶ Sequitur ibi, quo ad aliud etiam est dissimile, quia illa realitas specifica constituit compositum, cuius est pars in esse quiditatiuo, quia ipsa est entitas quidam quiditatiua, ista autè entitas indiuidui est primò diuersa ab omni entitate quiditatiua, quod probatur, quia intelligendo quamcunque entitatè quiditatiuam, tamen quòd dico propter essentialitèr diuinam, quæ ex se, & sua ratione formali est hæc, vt supra patuit in primo, dist. 5. quæst. 2. non habetur in quidditate intellecta, vnde ipsa sit hæc, idest quod data quacunque quidditate præcisè ex se videtur communis, & nullo modo singularis, & sic sequitur, quòd illa entitas, quæ de se est hæc, est simpliciter alia entitas ab entitate quiditatiua, & sic non potest constituere aliquod totum, cuius sit pars in esse quiditatiuo, sed illa pars erit præcisè alterius rationis ab entitate quiditatiua.

*Primo de
Trin. cap. 3.*

¶ Ibi. Et quia apud philosophum quidditas dicitur forma, vt in 6. metaph. c. de causa. tex. com. 2. & in 7. metaph. tex. com. 41. c. de partibus definitionis, quod in quibuscunque non est materia, idem est, quod quid est cū eo cuius est, sicut exponitur loquendo de materia, & forma, & materia apud eum vocatur quodlibet habens quidditatem contractam, vt supra patuit, & Boetius vult, quòd nulla forma sit subiectū accidentis in lib. de Trin. quia forma dicitur in quod de quocunque alio, & si humanitas sit subiectū, hoc nò conuenit ei, inquantum est forma, humanitas quidem non est forma alterius partis compositi vt formæ, vel materiæ, sed totius compositi habentis quidditatem contractam, siue in quo est quidditas contracta, ideo omnis realitas specifica constituit in esse formali, quia in esse quiditatiuo, & realitas indiuidui constituit præcisè in esse materiali, hoc est in esse contracto, & ex hoc sequitur illa logica distinctio, quòd ista entitas essentialiter est formalis, & illa materialis, quia ista constituit in ratione subiectibilis vltimatè, scilicet, & illa in ratione prædicabilis

præcisè, prædicatū autem formale habet rationem formæ, & subiectibile rationem materiæ.

¶ Ibi. Comparando verò ad illud, quod est iuxta se, scilicet differentiam specificam, puta comparando differentiam specificam hominis ad differentiam specificam asini, licet quandoque posset esse nò primò diuersa ab alia, sicut est illa entitas, quæ sumit à forma, puta sicut anima intellectiua, à qua sumitur rationale non est primò diuersa ab anima sensitiua asini, à qua sumitur differentia specifica asini, & sic tales differentiæ sumptæ nò sunt primò diuersæ, tamen vltima differentia specifica est primò diuersa ab alia, idest quòd sicut vltima realitas animæ intellectiue, qua differt ab anima sensitiua asini, est primò diuersa ab illa entitate, siue realitate vltima, qua etiam anima sensitiua asini differt ab anima intellectiua, ita differentiæ sumptæ ab illis realitatibus sunt primò diuersæ, & tales differentiæ habent cōceptū simpliciter simplicem, quia non habent aliquid, in quo cōueniant quiditatiuè, & aliquid, in quo differant, vt supra expositum est in primo, distinct. 3. quæst. 3.

*Differentia
habent cō-
ceptum sim-
pliciter sim-
plicem.*

¶ Sequitur, & quo ad hoc dico, quòd differentia indiuidualis assimilatur differentiæ specificæ vltimò sumptæ, quia sicut vltima realitas differentiæ specificæ est primò diuersa à quocunque alio, quia cum nullo alio conuenit quiditatiuè, ita entitas differentiæ indiuidualis est primò diuersa à quocunque.

¶ Ibi. Et per hoc apparet ad istam obiectionem, aut entitas indiuidualis Francisci, & Ioannis sunt eiusdem rationis, vel alterius: non primò, quia esset processus in infinitum, quia si essent eiusdem rationis ab eis, posset abstrahi conceptus dictus in quid, & sic quærendum est per quod contrahitur, ille conceptus ad hanc entitatem, & illam, si de se contrahitur, pari ratione poterit esse status in natura lapidis, si per aliud, quæro prius de illis contrahentibus, aut sunt eiusdem rationis, vel alterius, & sic videretur processus in infinitum. Si secundò, tunc constituta erunt alterius rationis, quia quanta distinctio erit in constituentibus, tanta erit in constitutis, & sic constituta per differentias indiuiduales, nullo modo erunt eiusdem speciei.

¶ Ibi. Respondeo. Hæc responsio clara est in littera, & diffusè patet à Doctore in primo, distinct. 7. & distinct. 13. vbi ostendit constituta non tantum differre, sicut constituentia, quia vltra id, quo differunt, includunt aliquid, in quo conueniunt.

¶ Ibi. Et si quæras, quæ est ista entitas indiuidualis, à qua sumitur differentia indiuidualis est ne materia, vel forma, vel compositum.

*Qua sit en-
titas indi-
uidualis.*

¶ Respondeo omnis entitas quiditatiua. Hic Doctor intendit ostendere, quòd omnis entitas quiditatiua vt huiusmodi siue totalis, siue partialis est ex se indifferens ad plura, & nulla de se est hæc, loquendo semper de entitate quiditatiua, creata, quia entitas quiditatiua in diuinis de se est hæc, sicut ergo entitas quiditatiua compositè non includit suam entitatem qua est hæc, inquantum natura, quia inquantum natura est indifferens ad omnem quidditatem, ita nec materia inquantum natura includit suam entitatem, qua est hæc materia, nec forma, inquantum natura includit suam, quia materia, inquantum natura non est hæc, sic nec forma inquantum forma.

*Entitas in
diuinis est
de se hæc.*

¶ Concludit ergo Doct. quòd ista entitas indiuidualis non est materia, vel forma, vel compositum, inquantū quodlibet istorum est natura, supple quiditatiua, siue pertinens ad naturam quiditatiuam, idest

sed est vltima realitas entis. s. quod est materia, vel quod est forma, vel quod est compositum, ita q̄ quodlibet commune, & tamen determinabile, adhuc potest d̄stingui, quantumcunque sit vna res in plures realitates formaliter distinctas, pater de albedine, de qua minus videtur, cum sit simplex, quē diuiditur in realitatem quiditativam, & realitatem nullo modo quiditativam, puta hæcheitatem, quia natura albedinis non est formaliter, & quiditativē realitas suæ hæcheitatis, nec econtra. Et addit, q̄ istæ duæ entitates. s. naturæ, & hæcheitatis, non possunt esse res, & res, quia sicut realitas, à qua accipitur genus, & realitas, à qua accipitur differentia, nō dicuntur propriē res, & res, sed realitas, & realitas, & semper sunt realitates eiusdem rei formaliter distinctæ, sic etiam realitas individui, à qua accipitur differentia individualis, non est propriē res, sed quædam realitas addita naturæ, quæ formaliter ab entitate naturæ distinguitur.

N V N C respondendū est ad argumenta principalia. Primò Doct. arguit probando, q̄ differentia individualis non dicat aliquam entitatem positivam additam naturæ, quia tunc ex tali natura, & tali entitate fieret vnum per se compositum, sicut ex actu, & potentia, & tunc quæro de illo actu cōtrahente, aut esset materia, aut forma, aut compositum ex eis, si materia: ergo in composito esset alia materia à materia partis, si forma, ergo esset ibi alia forma à forma partis, si compositum ergo in eodē composito essent duo composita.

¶ Respondet Doct. q̄ aliud est loqui de composito ex re, & re, & aliud est loqui de composito ex realitate actuali, & potentiali in eadem re. Primo modo est compositum ex materia, & forma. Secundo modo singulare potest componi, puta ex natura contrahibili, & realitate hæcheitatis contrahente, quia illa realitas, à qua accipitur differentia specifica potentialis est respectu realitatis, à qua accipitur differentia individualis, non enim realitas specifica ex se habet, unde per identitatem includat realitatem individualement, sed tantum aliquod tertium includit ambo ista per identitatem, sicut etiam dicimus, q̄ intellectus ut intellectus non habet ex se, unde per identitatem includat voluntatē, nec econtra, sed aliquod tertium, puta natura intellectiva, includit vtrumque per identitatem realem, ut infra patebit dist. 16. sic in proposito, nec vltima differentia specifica hominis, siue natura specifica, siue compositum ex natura, & differentia specifica habet, unde per identitatem includat differentiam individualement, sed natura hominis, ut hic includit vtrumque per identitatem, & sic dicuntur idem realiter respectu illius tertij. Et addit, q̄ hæc est talis compositio, qualis non potest stare cum simplicitate divina, & de hoc diffusè pertractatum est in primo, distin. 5. q. 2. & dist. 8. q. pen.

¶ Secundò principaliter arguitur, quia tunc singulare sic per se compositum esset per se intelligibile, quod videtur contra philosophum tertio de anima, tex. commen. 60. & 9. metaph. tex. comm. 35 vbi dicit, quod intellectio est vniuersalis, & sensus particularis.

¶ Respondet concludendo, quod sit per se intelligibile, licet fortè pro statu isto non sit per se intelligibile. & de hoc satis dictum est in primo, distin. 3. quæst. 3.

¶ Tertiò, quia tunc de tali singulari posset esse demonstratio, & scientia, quod est contra philosophum septimo metaph. cap. de partibus diffinitionis, tex. commen. 35.

¶ Respondet Doctor, quod de ipso propriè non est scientia, quia nec de ipso primò, & per se est dif-

finitio, quæ ponitur medium in demonstratione potissima, nec enim habet aliquam passionem propriam, sed tantum passionem speciei.

¶ Vltimò, quia tunc posset diffiniri, ita q̄ diffinitio constaret ex natura, & tali hæcheitate.

¶ Respondet Doctor, quod loquendo de diffinitione exprimente quiditatem rei, siue quod quid est, non posset diffiniri, quia hæcheitas non pertinet ad quiditatem, ut supra patuit.

De singulari non est scientia.

Q V I D A M nouus expositor. in libro de ente, & essentia sancti Thomæ, nititur improbare positionem Sco. de hæcheitate, & probat, quod nō dicat actum positivum additum naturæ, & arguit sic.

¶ Primò, omnis actus singularis præexigit potentiam singularem quā actuat, sed hæcheitas est actus singularis: ergo præexigit potentiam singularem, quam actuat, sed illa potentia est natura, seu in natura ipsius individui: ergo natura individuum est singularis ante aduētum hæcheitatis, & sic hæcheitas non est principium individuationis, propositiones assumptæ omnes sunt Scoti in hac materia, maior probatur tamen ex doctrina Aristot. secundo physicorum, tex. commen. 38. vbi Doctor, & comparationes causarum, unde sicut forma particularis præexigit materiam particularem, sic actus potentiam. Si dicatur, quod hoc est verum, vbi actus, & potentia distinguuntur realiter, eo quod tunc potentia realiter recipit actum, hoc non obstat, eo quod secundum Scotum, quando aliqua duo adunantur realiter, eundem ordinem ex natura rei retinent quem haberent, si essent distincta realiter, cum ergo actus singularis, si distinctus esset realiter, ex natura sua præexigeret potentiam singularem, oportet, quod & nunc hoc idem exigat, cum ordo idem seruetur.

Caietanus improbat opinionem Scoti hæcheitatem non dicere actum positivum.

¶ Secundò, sic illa, quæ sunt principia individuationis, sunt seipsis primò diuersa, hæcheitas Sortis, & Platonis nō sunt huiusmodi: ergo maior est Scoti, minor probatur, id, quod conuenit magis cum vno, quàm cum alio, non est primò diuersum ab eo, cum quo magis conuenit, sed hæcheitas Platonis magis conuenit cum hæcheitate Sortis, quàm cum hæcheitate albedinis: ergo hæcheitas Platonis, & Sortis non sunt primò diuersa, maior syllogismi pater ex terminis: primò enim diuersa non conueniunt cum illo, minor probatur dupliciter.

¶ Primò, quia hæcheitas Sortis, & Platonis conueniunt in specie, hæcheitas Sortis, & albedinis differunt genere.

¶ Secundò, quia illa magis conueniunt, quæ magis assimilantur, magis autem assimilantur, quæ sunt magis comparabilia; hæcheitas autem Sortis, & Platonis sunt magis comparabiles, quàm hæcheitas Sortis, & albedinis, sicut vniuersaliter res eiusdem prædicamenti sunt magis comparabiles, quàm res diuersorum prædicamentorum.

Secundò arguit.

¶ Tertiò sic, quod conuenit vni, & repugnat alteri individuo eiusdem speciei præexigit necessariò ipsorum distinctionem, proprietas individualis, puta Sorteitas conuenit Sorti, & repugnat Platoni eiusdem speciei individuo, ergo proprietas individualis præexigit distinctionem Sortis à Platone, & sic proprietas individualis non est id quo, primò Sortis distinguitur à Platone, conclusio est falsa secundum Scotum, processus est bonus, ergo altera præmissarum est falsa, vtraque autem est sua; ergo omnino falsus conuincitur, & maior idem habetur à Sco. in quolib. quæstio. 2. minor autem est sua conclusio, quam nunc impugnamus.

Tertiò arguit.

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. R 4 ¶ Quar.

Compositum duplex.

Quomodo singulare nō sit per se intelligibile.

¶ Quarto ostendo hanc positionem contradicere peripatheticis Aristot. & Commentator. duodecimo enim metaph. tex. commen. 49. fit hæc consequentia primum cælum, idest primum principium est vnum specie, & plura numero: ergo habet materiam, quæ consequentia nulla esset, si proprietas indiuidualis poneretur distinguere indiuidua eiusdem speciei. Glosam autem Sco. intelligentis per materiam indiuidualem proprietatem destructiuam esse, textus apparet ex Comment. ibi dicente omne, quod est vnum in specie, & plura in numero habet materiam, sed iam declaratum est, quod primum cælum non habet materiam. Ex quibus verbis apparet, quod de illa materia loquitur, quam declarauit non esse in primo principio. Apparet autem in tex. commen. 30. expressè declarasse motorem cæli non habere materiam ad vbi, & ad esse, & nullam fecisse mentionem de proprietate indiuiduali. Apparet tertio fictio illius glosæ ex tertio metaphysicorum. tex. commen. 11. vbi dicitur, quod omnis multitudo, aut ex rerum differentium secundum formam, aut secundum quantitatem, quod idem habes in Comment. in primo physicorum, commen. 9. Nec admittenda est glo. Antonij Trombettæ, quod inter concomitatur: eodem enim modo, & vniformiter debet teneri ly secundum in primo membro, & in secundo: in primo autem notat causalitatem: ergo & in reliquo deprehendi quoque potest esse puram fictionem nouam, hac hæcheitatibus inuentione ex primo cæli. tex. commen. 2. & 93. vbi vnitatem, & pluralitatem indiuiduorum in eadem specie in rebus materialibus, non nisi ex materia assignant Arist. & Comm. hæc de tertio.

*Caietanus
contra domi-
num Trom-
bettam.*

*Respondet
omnes ob-
iectiones Cai-
etani.*

RESPONDEO ad obiectiones istius noui expositoris, cum primo dicit, quod omnis actus singularis præexigit potentiam singularem.

¶ Dico, quod hæc propositio non est simpliciter vera, non enim formaliter sequitur, quod quanta vnitatis est in actu, tanta sit in potentia, quæ actuatur per illum actum, patet, quia differentia specifica dicit præcisè vnitatem specificam, & tamè est actus entitatis generis, quàm contrahit ad esse specificum, vt patet de rationali, & animali, & tamen animal actuatum per differentiam dicit simpliciter minorem vnitatem, sic dico in proposito de natura specifica, & sua hæcheitate.

¶ Dico secundo, quod aliud est loqui de actu singulari per se, quod habet rationem quod, & aliud est loqui de actu singulari, & per se, & primo qui propriè habet rationem quo. Primo modo concedo, quod omnis actus singularis præsupponit potentiam singularem, quam actuatur, sed secundo modo simpliciter negatur, & intelligo sic actum, primo modo qui constituitur in esse singulari, siue qui constat ex natura contracta, & ratione indiuiduali contrahente, siue qui propriè recipit per se prædicationem speciei specialissimæ, vt indiuidua posita in recta linea prædicamentali, vel saltem qui est vera pars, vel quasi pars indiuidui speciei specialissimæ, sicut hoc corpus organicum, & hæc anima intellectiua sunt duæ partes, puta Francisci: omnis enim talis actus singularis præsupponit potentiam singularem, quam actuatur, & sic hæc albedo tantum actuatur subiectu verè singulare, & similiter hæc anima intellectiua tantum actuatur hoc corpus organicum, talis enim actus habet rationem quod, quia simpliciter constitutum ex natura, & hæcheitate. Et intelligo secundo modo actum singularem primo & per se vt quo, qui est præcisè ratio formalis constituendi naturam in esse singulari. Et est simpliciter hoc, quo aliquid est singulare, talis enim

actus, qui est præcisè ratio singularitatis, non dicitur propriè singularis, sed ratio singularitatis, & talis non præsupponit naturam singularem, quam actuatur, quia tunc esset processus in infinitum in huiusmodi actibus, & pater exemplum de natura specifica vt quod, & de natura specifica vt quo. Nam si natura specifica vt quo, quæ est præcisè ratio formalis constituendi aliquid in esse specifico, præsupponeret naturam specificam, vt quod esset processus in infinitum, quia quærerem de illa natura specifica per quid vltimatè constituitur in esse specifico, oportebit dicere, quod per vltimam differentiam specificam vt quo, & tunc quærerem de illa, aut præsupponit naturam specificam vt quod, quam actuatur. Et sic processus in infinitum, aut naturam non specificam, dandum est simpliciter secundum. Sic dico in proposito. Et sic patet quomodo illa propositio, videlicet omnis actus singularis, &c. Si enim esset simpliciter vera, quod tanta vnitatis requiritur in potentia actuabili, quanta in actu, multa inconuenientia sequerentur.

Exemplum.

¶ Primo, quod tanta esset vnitatis in ente contrahibili per gradum intrinsecum, quanta in ipso gradu.

¶ Secundo sequeretur, quod tanta esset vnitatis in genere generalissimo, quanta esset in differentia actuante, & contrahente ipsum.

¶ Tertio sequeretur, quod tanta vnitatis esset præcisè in animali actuabili, & contrahibili per rationale, quanta esset in rationali.

¶ Quarto sequeretur, quod tanta esset vnitatis in albedine informante suppositum, quanta in ipso supposito, & sic sicut suppositum est incommunicabile vt quo, & vt quod, ita & albedo informans ipsum esset simpliciter incommunicabilis vt quo, & vt quod, & multa alia inconuenientia adduci possent, quæ breuitatis causa omitto. Et cum dicit, quod illa propositio est Scoti. Dico, quod Doct. intelligit de actu singulari, vt quod, non autem de ipsa ratione singularitatis. Dico secundo, quod intelligit de actu, qui est vera pars compositi, siue essentialis, si est compositum ex partibus essentialibus, siue accidentalibus, si est compositum ex subiecto, & accidente reali; omnis enim talis pars singularis tantum informat, & actuatur potentiam subiectiuam singularem, sed non intelligit de parte, vel quasi parte, quæ nec est essentialis compositi, nec verè accidentalis, sed præcisè pars constitutiua alicuius in esse singulari, quæ præcisè est ratio singularitatis. Et sic non oportet glosare propositionem illam, dicendo, quod intelligitur de actu, & potentia, quæ realiter distinguuntur, quia si ratio singularitatis realiter distingueret à natura, præcisè actuaret naturam non singularem, non enim ideo actuatur naturam communem, quia identificatur realiter tali naturæ, sed ideo actuatur talem naturam, quia est talis entitas, cui repugnat posse actuare, nisi naturam priorem omni singularitate. Et sic concedo, quod si vt realiter distinctus præsupponeret naturam singularem, quod etiam vt idem realiter illi quasi præsupponeret quasi singularem per propositionem Doct. qualis est ordo inter aliqua, vbi realiter distinguuntur, talis est, vbi sola ratione distinguuntur, Et cum probat illam propositionem per philosophum secundo physicorum. tex. commen. 38. quod sicut forma particularis præexigit materiam particularem, sic actus potentiam, vera est auctoritas de actu singulari per se, & nõ de actu singulari per se primo. Est etiam vera de actu singulari, qui est vera pars, vel essentialis, vel accidentalis, accipiendo accidens pro contento in genere accidentali, non accipiendo accidens pro omni eo, quod est extra rationem formalem alicuius, quia

*Ad propositi-
onem Scoti.*

*Quomodo
sit intelligenda
auctoritas
Arist.*

vt sic

vt sic differentia indiuidualis dicitur accidens natura, quàm contrahit, & differentia specifica dicitur accidens respectu generis, quod contrahit. Et quòd philosophus non intelligat de actu singulari vt quo, qui est præcisè ratio singularitatis, sed tantum de singulari vt quod, siue de vera parte essentiali, vel accidentali, patet per textum allegatum, vbi dicit, amplius autem alia quidem genera sunt generum, aliæ autem singulares sunt singularium, vt statux statuum quidem faciens. Hæ autem & huius, & potētias quidem possibilitium operantes autem ad operata, hæc ille. Ex quo textu apparet, quòd nullo modo loquitur ibi de ratione singularitatis, immò ex illo textu tantum habetur, quòd causa extrinseca singularis est tantum respectu singularis, immò nullo modo loquitur ibi de causa intrinseca actiue, & informante, vt expressius patet in illo textu secundum aliam translationem, vbi sic habetur, genera sunt causæ generum, & particularia particularium, verbi gratia, quoniā artifex est causa statux, & iste artifex est causa huius artificiat, & potētias sunt causæ potentiarum, & quæ agūt, sunt in respectu actorum, & ibi Commentator, aliæ sunt causæ vniuersales, aliæ particulares, quemadmodum causatorum, alia vniuersalia, alia particularia, & quod oppinandum est, qd particulare est causa particularis, & vniuersale causa vniuersalis, & dixit hoc, præseruando se à platonica opinione, scilicet quòd vniuersalia sunt causæ particularium, verbi gratia, quoniā artifex simplex est causa statux simpliciter, & iste artifex demonstratus, est causa istius statux demonstratæ, deinde induxit aliam dispositionem de causis, & dixit. Et potētias sunt causæ potentiarum, idest & causæ, quæ sunt in potentia, sunt causæ eorum, quæ sunt in potentia, & quæ sunt in actu sunt causæ eorum quæ sunt in actu, & hoc intendebat cum dixit. Et quæ agunt in actu actorum, idest causæ, quæ sunt in actu dicūtur respectu actorum quæ sunt in actu: hæc ille, & sic, patet quomodo malè adduxit auctoritatem philosophi.

Caietanus, nec Doct. intelligit mentem Doct. nec verba, cū enim Doct. dicit, quòd differentiarū indiuiduales sunt primò diuersæ, sic intelligit, vt etiam ipse exponit in primo, dist. 3. quæst. prima. de primò diuersis, quòd illa dicuntur simpliciter primò diuersæ, quæ non conueniunt in aliquo quiditatiue, quòd dupliciter intelligi potest, vel quòd non conueniant in aliqua realitate quiditatiua, & communi, vel quòd non conueniant in aliquo conceptu quiditatiuo, quæ distinctio patet à Doct. in primo, dist. 8. quæst. 2. dist. in 2. 5. & 26. & vide quæ exposui in secundo, dist. 3. vbi habetur, qd differentiarū indiuiduales nullo modo pertinent ad esse quiditatiuum. Et sic sequitur, qd nō conueniunt aliquo modo, nec in realitate quiditatiua, nec in conceptu quiditatiuo, & vt sic dicuntur simpliciter primò diuersæ, & cum arguit id, quod magis conuenit cum vno, quam cum alio nō est primò diuersum ab eo, cum quo magis cōuenit cōceditur, si magis conuenit quiditatiue, puta in aliqua realitate quiditatiua, vel in aliquo conceptu quiditatiuo, & sic negatur illa minor, videlicet, quòd hæcheitas Platonis, magis conueniat cum hæcheitate Sortis, quàm cum hæcheitate albedinis, cum nullo modo conueniant in aliquo quiditatiue. Et cum probatur, qd hæcheitas Sortis, & Platonis, conueniunt in specie, hæcheitas autem Sortis, & albedinis differunt genere. Dico, quòd conuenire in specie potest dupliciter intelligi vno modo per se, & quiditatiue. alio modo concomitanter, & per identitatem realem, quam habet cum aliquo, quod per se, & quiditatiue

Conuenire in specie potest intelligi dupliciter.

uè continetur in aliqua specie, primo modo negatur, secundo verò modo conceditur, sed postea nihil ad b. potest etiam distinguere, qd aliqua esse eiusdē speciei potest dupliciter intelligi, vel per se quiditatiue, & sic hæcheitas Sortis, & Platonis, non sunt per se in aliqua specie, nec pertinet ad esse quiditatiuum alicuius, sed tantum sunt ibi reductiue. Cum secundo probatur, illa magis conueniunt, quæ magis simulantur, & magis aliqua simulantur, quæ sunt magis comparabilia. Dico, quòd aliqua magis simulari dupliciter potest intelligi, scilicet quiditatiue, & concomitanter, siue reductiue, primo modo negatur hæcheitatē Sortis, & Platonis magis assimilari, cū nullā quiditatem dicāt. Secundo modo conceditur, sed tunc nihil est ad propositum. Et cum dicit, quòd sunt magis comparabilia, negatur, quòd per se, & quiditatiue sint magis comparabilia, licet forte cōcomitanter, & reductiue, sed tūc nihil ad propositum. Possēt etiam dici vnica responsione, qd omnes hæcheitates sunt præcisè eiusdem rationis, sic intelligendo, quòd vna nō magis differt ab alia, nec vna magis conuenit cum alia. Et si vna magis cōuenit cum alia, hoc non est ex sua ratione formali, sed quia concomitatur aliquam naturam, vel sibi identificatur realiter, vel saltem reducitur ad illam, & alia ad similem naturam comparatur, vt patet de hæcheitate Sortis, & Platonis, & hoc modo magis conueniunt, sed tunc nihil ad b.

Aligua magis assimilari potest intelligi dupliciter.

¶ Ad tertium principale concedo illam propositionem, videlicet, quòd cōuenit vni, & repugnat alteri indiuiduo eiusdē speciei præexigit necessariò eorum distinctionem, sed negatur, quòd hæcheitas Sortis conueniat Sorti, & repugnet Platoni, non enim hæcheitas Sortis conuenit Sorti post suum esse completum, sed conuenit naturæ, quam contrahit, & concedo, quòd natura contracta per hæcheitatem Sortis, & natura contracta per hæcheitatem Platonis differant ad inuicem realiter, non tamen realiter numeraliter, nec realiter specificè, vt supra expositum est in præsentī quæstione, & prolixius in quæstione prima huius distinctionis, & sic patet quomodo non percipit, nec sensum, nec verba Doct.

¶ Ad quartum, qd procedit per auctoritatem philosophi, & Commē. patet responsio ex supradictis, respondendo ad rationes Thomæ, quomodo illæ auctoritates intelligantur, nec oportet hic nulum immorari.

V L T I M O loco respondendum est ad argumenta facta pro opin. Gotofredi, & Egidij. Cum primò arguit probando, qd natura sit de se hæc, & non per aliquid positium sibi adueniens, quia species specialissima de se est athoma, ergo simpliciter indiuisibilis. Et confirmatur per illud Porphyrij diuidētibus nobis à generalissimis ad specialissimam, iubet Plato quiescere.

Responsio ad argumenta Gotofredi, & Egidij.

¶ Respondet Doc. qd species specialissima dicitur athoma, hoc est indiuisibilis in plures species, est tamen diuisibilis in plura numero, & hoc modo nō dicitur simpliciter athoma, hoc est singularis. Ad illud Porphyrij. Dicit Doct. qd diuisio Arist. statū habet ad speciem specialissimam, quia vltèrius procedere est infinita, quæ sunt relinquenda ab arte secundum ipsum, non qd de eis non possit demonstrari aliqua passio per se, & in subsumendo, licet nō primo, nec etiam dicuntur relinqui ab arte, quasi vnumquodque singulare non sit per se intelligibile, sed ideo relinquenda sunt ab arte, quia numeraliter infinita ex parte eorum, tale autem infinitum non est actu cognoscibile ab intellectu creato, nec etiam ab intellectu diuino, & hoc secundum modū talis infinitatis, vt supra exposui in primo.

Quomodo species sit indiuisibilis in plures species, & quomodo diuisibilis. Quomodo intelligitur illa propositio Platonis. Infinita sunt ab arte relinquenda.

¶ Sequitur.

¶ Sequitur, non enim est ex parte indiuiduorum, unde sit eorum numerus certus, sed possunt esse infinita non repugnante ratione eorum, ut patet per illam propositionem Doct. in primo, dist. 2. parte 1. quæst. 3. & parte 2. quæst. 4. & in quolibet. q. 2. species inquit, plurificabilis in indiuiduis nõ determinatur ex se ad certum numerum indiuiduorũ. Sed quantum est ex se compatitur infinitatẽ indiuiduorũ, sicut patet in speciebus corruptibilibus, hæc ille.

¶ Sequitur, & si accipiat diuisio strictẽ, prout est in illo, quod requirit determinatas partes in multitudine, & magnitudine, hoc modo species non diuiditur in indiuidua. genus autem requirit determinatam multitudinem specierũ, quia secundũ Boetium, genus primò est diuisibile in duo, genus enim primò diuidit in duas partes, puta in duas species, nam animal primò diuiditur per rationale cõstituens vnã speciem specialissimã, & per irrationale cõstituens vnã speciem subalternã, q̃ dicatur a. deinde ipsum a. diuiditur per b. cõstituens speciem specialissimã, & per c. cõstituens aliam speciem subalternã, & sic patet quomodo diuiditur primò genus in duas species, de huiusmodi diuisione generis in species, vide Frãscum in suis passibus, & hoc est, quòd dicit Doct. q̃ requirit determinatas partes in multitudine, quia ex ratione sua primò diuiditur in duas species, scilicet specialissimã & subalternã, licet vltior diuisio possit fieri sub subalternã. secundò requirit determinatas partes in multitudine, quia primò tãtum duas species, & in magnitudine, quia illæ duæ species sunt præcisẽ tantæ perfectionis. gradus enim specificus non intenditur, neque remittitur. species verò contrario modo se habet, quia non requirit determinatas partes in multitudine, ex parte enim sua primò potest esse in infinitis indiuiduis secundum multitudinem, & etiam secundum magnitudinem perfectionalem.

¶ Sequitur, quãtum autem, requirit determinatam magnitudinem, & ista præsupponit determinatam multitudinem, quia sunt in toto duæ medietates, quantum enim, siue magnitudo, & si sit diuisibile in infinitas partes, primò tamen diuiditur in duas medietates præcisẽ, sic & genus, primò in duas species.

¶ Sequitur, & si strictẽ accipiatur diuisio, prout est in partes proportionem habentes ad totum (puta scilicet totum diuiditur in partes proportionales, quod fit primò diuidendo in duas medietates) quæ vel constituunt, vel sub eodem continentur in determinata multitudine vel magnitudine, puta sub animali in determinata multitudine, vel magnitudine, ita quòd sub animali est determinata multitudo specierũ, & determinata magnitudo perfectionalis, semper habent talẽ proportionem, quòd diuisio generis, primò, & immediatẽ fit in aliquas duas species, quarum vna sit specialissima, & altera subalternã, vel ambæ ponuntur subalternæ.

¶ Sequitur, species per se non diuiditur, idest q̃ hoc modo species non diuidit in indiuidua, videlicet, quòd primò diuidatur secundum determinatam multitudinem, & magnitudinẽ, ut dixi supra, sequitur, & per hoc potest exponi, tam Plato, quàm Prophyr. videlicet, q̃ à generalissimis ad specialissimã, &c. loquendo scilicet de diuisione, quæ requirit determinatas partes in multitudine, & magnitudine.

¶ Sequitur, si autem accipiatur diuisio communiter, prout est in quæcunque participantia naturam diuisi, siue habeant talem proportionem ad totum in integrando, siue in subiiciendo, siue non, species per se diuiditur in indiuidua, quia quodlibet indiuiduum participat naturam speciei diuisam in illis.

¶ Sequit, & reducitur ista diuisio ad genus apud Boetiũ, quia illæ conditiones, & proprietates, quas assignat in diuisione generis, conueniunt huic diuisioni, quæ est speciei in indiuidua, quod sic debet intelligi, q̃ sicut genus diuiditur, & descendit ad plures species per aliam, & aliam differentiam, ita species descendit ad indiuidua per aliam, & aliam hæcitatẽ, & sicut differentia est diuisiua generis, & cõstitutiuua speciei, sic hæcitas est diuisiua speciei, & cõstitutiuua indiuidui, non tamen est omnimoda similitudo, quia genus descendit immediatẽ tñ ad duas species, species verò potest descendere immediatẽ ad omnia indiuidua contenta sub ea.

¶ Item arguitur pro opinione, si aliqua realitas esset in indiuiduo, præter solam naturam speciei, tunc species non diceret totum esse indiuiduorum, quod est contra Porphyrium.

¶ Respondet Doct. quòd species dicit totum esse quiditatuũ indiuidui. Et sic esse accipitur ibi præcisẽ pro esse quiditatuũ, & essentiali, sicut Porphyrius loquitur in cap. de differentia. vbi vult, q̃ differentia per se non recipit magis, neque minus. Et probat ibi. Esse enim vnicuique vnũ, & idem est, nec remissionem suscipiens, nec intensionem, accipit enim ibi esse pro quiditate, sicut philosophus accipit 8. metaph. c. 3, tex. comm. 8. vbi vult, q̃ anima, & animæ esse sunt idem, homo verò, & hominis esse nõ idem. i. q̃ anima, & esse ipsius supplẽ quiditas est simpliciter idem, homo verò, & esse hominis, non est simpliciter idem cum homine, vide expositionẽ in textu. Et quia ista entitas, quam addit singulare super speciem, non est entitas quiditatuua, patet, quòd tota entitas quiditatuua, quæ est in indiuiduo, est entitas speciei, & ita species dicit totum esse indiuiduorum, non sic autem genus dicit totum esse speciei, quia species superaddit entitatem quiditatuua, videlicet differentiam specificam.

¶ Vltimo loco arguit pro opinione quantum ad illud aliud, videlicet, q̃ diuisio speciei in indiuidua, siue distinctio fit per quantitatem. Et arguitur sic, licet quantitas non sit formalis ratio diuisionis aliquid in partes subiectiuas, tamen quando totum, quantitatiũ diuiditur in partes quantitatiuas, natura diuiditur per se in illa, quæ sunt eiusdem rationis. Hoc autem conuenit ei per quantitatem, idem autem est principium diuisionis in aliqua, & principium distinctionis eorũ diuidentium: ergo sicut ipsa quantitas est principium diuisionis, ita est principium distinctionis illorum diuidentium: sed illæ sunt partes subiectiuæ naturæ communis: ergo quantitas est principium distinctionis talium partium.

¶ Respondet Doct. negãdo hanc propositionem. i. q̃ idem sit principium diuisibilitatis, & distinctionis diuidentium: conceptus enim quiditatiũs em se cõmunis speciebus, est ratio diuisibilitatis eius in species, quia est sic diuisibilis, & tñ non est ratio distinguendi species abinuicem, cum vna species præcisẽ distinguatur ab alia per differentiam; in quantitatiua autem diuisione, tota quantitas ut cõfusẽ continens omnes partes, est ratio diuisibilitatis in toto quãto, nõ sic autem est ratio distinctionis partium ad inuicẽ, sed hæc quantitas inquantũ distincta in actu, nõ est illa in actu, quæ est in toto. Quod etiam deducitur vltra, q̃ diuisio toto quanto homogeneo hñ per quantitatem diuisio sit ita, tñ ista diuisio nõ est prima diuisio indiuiduorum, sed hæc substantia & illa, habet diuisionem abinuicem, & distinctionem, inquantũ hæc, & hæc est prior naturaliter distinctione, inquantum erant partes distincti quanti per accidens; accidebat enim eis esse partes, tñ facta diuisione in partes quantitatiuas, per accidens fit diuisio em partes subiectiuas, & sic finis huius quæst.

OCCVR.

Cap. de genere.

Palchra expositio.

Quomodo species dicatur totum esse quiditatiuum.

Difficultas.
m.

OCCVRRVNT aliquæ difficultates. Prima circa hoc, quod dicit, quod differentia individualis est idem realiter naturæ contractæ per ipsam, quia quæro, unde sit talis realis identitas, aut est à natura in eo, quod recipit ipsam, aut in eo, quod ipsam necessariò causat, aut oportet assignare aliquam aliam causam huius identitatis, puta ratione infinitatis, sicut dicimus de deitate, non primò, quia ut sic se habet tantum in potentia passiva, quæ est potentia contradictionis, ut patet à Doct. in pluribus locis: nulla enim potentia passiva, ut sic potest sibi realiter identificare id, quod recipit, non secundò, quia si natura contrahibilis, etiam, ut est in esse reali, est causa necessaria talis differentię, qua actuatur, & indiuiduatur, sequitur, quod ita erit causa unius, sicut alterius, patet, quia ipsa natura, ut prior natura hæccheitate est indifferens ad omnem hæccheitatem, ut patet à Doct. præsentis dist. q. 1. & ita est contrahibilis ab una, sicut ab alia, vel ergo erit causa simul omnium necessariò, vel nullius, quia non videtur posse assignari ratio, quare magis unius, quam alterius, cum sit æquæ indifferens. Secundò mirum videtur, quod natura, quæ ex natura rei est communis pluribus, possit causare quasi effectum simpliciter singularem. Non terriò, quia natura contrahibilis nullo modo est infinita, & illimitata, ut patet.

¶ Si dicatur, quod compositum ex natura, & hæccheitate identificat sibi illam realiter. Contra, tum quia compositum illud est posterius, nullum autem posterius habetur, unde possit sibi realiter identificare prius, ut patet, quia identificans sibi aliquid realiter, continet illud per realem identitatem, ut patet à Doct. infra dist. 16. modò posterius non continet prius, quia hoc est contra rationem posterioris. Tū etiam quia compositum ut compositum non identificat sibi partem componentem, ut patet. Tū quia identificans sibi realiter aliquid ex hoc identificat, quia necessariò causat illud in seipso, vel saltē quasi causat, compositum autem non habet rationem causæ respectu partium componentium, cum illæ sint priores composito.

¶ Responsum quære ex dictis supra præsentis dist. quæst. 2.

Quæstio Septima.

Utrum sit possibile plures Angelos esse in eadem specie.

Seraphicus Bonavent. 2. sent. dist. 9. q. 1. artic. 1.

Scotus 2. sent. dist. 3. quæst. 7.

D. Thomas prima parte summæ. q. 50. artic. 4.

Riccardus 2. sent. dist. 3. q. 1.

Franciscus de Mayronis 2. sent. dist. 3. q. 3.

Durandus 2. sent. dist. 3. q. 3.

An plures Angeli sint in eodem specie.

SEXTIMO quærit Doct. Utrum sit possibile plures angelos esse in eadem specie.

¶ Ibi. Qui dicunt ad quæstiones præcedentes de indiuiduatione principium indiuiduationis esse quantitatem, ut Egid. quolib. 2. q. 7 & Gott. quolib. 6. q. 16. & quolib. 7. q. 6. vel materiam, ut dicit Tho. 2. lib. scrip. dist. 3. q. 4. & in prima parte summæ. q. 7. ar. 1. consequenter habent dicere ad istam quæstionem negatiue. scilicet quod non possunt esse plures angeli in eadem specie, quia in eis non est quantitas, neque materia, habent et dicere, quod non tamen hoc est impossibile ex proprietate intrinseca, sed et ex proprietate extrinseca, quia simpliciter est inco-

possibile, ex quo sibi repugnat illud, quod præcisè potest esse principium distinctionis numeralis.

¶ Ibi, tenenda est ergo conclusio simpliciter opposita. Hic Doct. asseritue dicit plures angelos posse esse in eadem specie specialissima, quæ conclusionem multiplici medio ostendit. primò sic omnis quantitas quantum est de se communicabilis est, sed quilibet angelus includit quidditatem: ergo maior est nota, quia si quidditati, ut quidditas repugnetur communicari pluribus, aut repugnetur ratione perfectionis, aut ratione imperfectionis. non primò, quia essentia diuina communicatur pluribus, quæ tamen est perfectissima. non secundo, quia non corruptibilibus, & generabilibus. Sed nulla quidditas in identitate numerali est communicabilis, nisi sit infinita. i. quod nulla quidditas habens tamen unitatem numeralē potest communicari pluribus suppositis, nisi formaliter infinita, cuiusmodi est essentia diuina, & per consequens quælibet alia quidditas est communicabilis, & hoc cum distinctione numerali. i. quod communicatur pluribus numero distinctis, in quibus etiam ipsa realiter distinguitur, ut supra patuit de natura humana, quæ ut communicatur pluribus in eis etiam realiter distinguitur, quia in alio, & alio indiuiduo est alia, & alia natura, quæ tamen naturæ ut priores sunt natura, ratione indiuiduali realiter distinguntur, non tamen realiter numeraliter, nec realiter specificè, ut supra prolixè exposui q. 1. huius distinct.

¶ Sed in ista littera occurrit aliqualis difficultas. *Difficultas.*

Primò in hoc, quod dicit, quod omnis quidditas est communicabilis pluribus; videtur enim sibi contradicere, quia paternitas in diuinis dicit quidditatem, patet, quia à paternitate diuina, & creata abstrahitur paternitas, quæ prædicatur in quid de eis, & sic paternitas diuina, ut prior singularitate dicit quidditatem, & per consequens ut sic prior est indifferens ad omnem quidditatem natam contrahere paternitatem ad indiuiduationem: si ergo quælibet quidditas sit communicabilis pluribus, sequitur, quod paternitas diuina non erit ratio constituendi patrem in esse suppositali, & personali, quia illud tale est simpliciter incommunicabile ut quo, & ut quod, ut patet à Doct. in primo, dist. 2. par. 2. q. 1. & dist. 26.

¶ Secundò dubitatur in hoc, quod dicit, quod si quidditati repugnat communicari pluribus, aut hoc erit ratione perfectionis, vel imperfectionis, hoc non videtur, tum quia paternitati in diuinis, siue rationi suppositali in diuinis per oppositum repugnat communicari pluribus, & tamen hoc non erit ratione perfectionis, vel imperfectionis, cum nec perfectionem, nec imperfectionem dicat, modo quot modis dicitur vnum oppositum, ita & reliquum, & sicut propositum in proposito, ita oppositum in opposito.

¶ Tum quia quidditas, ut quidditas ut prior sua perfectione illimitata, & perfectione limitata: essentia enim diuina ponitur prior infinitate intensiua, quia gradus intrinsecus est posterior eo, cuius est gradus & similiter finitas intensiua ponitur posterior re cuius est, cum sit gradus intrinsecus de infinitate essentia diuinæ, quod sit gradus intrinsecus, dist. 3. q. 1. & in quolib. q. 5. de finitate verò patet etiam à Doct. in primo, dist. 8. q. 2. patet etiam secundo, & alibi.

¶ Ad primum dubium respondeo, quod paternitas diuina est simpliciter incommunicabilis ut quo, & ut quod, & de se est hæc, & singularissima, & dicitur quidditatem, & concedo, quod quidditatiue paternitas diuina, & creata cōueniunt in paternitate in communicabili. *Responso. Quomodo paternitas in diuinis sit incommunicabilis.*

de paternitate in diuinis potest abstrahi aliquis conceptus dictus in quid, qui simpliciter erit posterius tali paternitate, sed ibi non ponitur aliqua realitas ex natura rei prior aliquo contractiuo, siue aliqua differentia indiuiduali, quia quicquid est in diuinis est simpliciter in vltima actualitate, vt patet à Doct. in pluribus locis. Sed quare à paternitate diuina, quæ est simpliciter incommunicabilis vt quo, & vt quod, potest abstrahi conceptus in quid, & à paternitate Io. quæ est incommunicabilis vt quod tantum. (quia singulare, vt huiusmodi est saltem communicabile vt quo, vt patet à Doct. in primo, di. 2. par. 2. quæst. 1.) nō potest abstrahi cōceptus in quid. Dico, vt exposui in primo, dist. 26. vide ibi.

An quiditas sit communicabilis.

¶ Si dicatur per Doct. omnis quiditas est communicabilis pluribus, paternitas in diuinis est quiditas. ¶ Dico, quod aliud est loqui de quiditate, in qua plura possunt conuenire tanquam in realitate, siue quæ ex natura rei est cōtrahibilis ad plura, & aliud est loqui de quiditate, à qua tantum potest abstrahi conceptus dictus in quid, primo modo omnis quiditas non tantum est communicabilis pluribus, sed etiā est diuisibilis in illa plura, sed nō secūdo modo.

Essentia diuina est communicabilis non tamen potest diuidi.

¶ Si iterū dicatur essentia diuina est vera quiditas, & tamen ab ea non potest abstrahi, nisi conceptus dictus in quid communis Deo, & creaturæ, non enim Deus, & creatura conueniunt quiditati in aliqua realitate ex natura rei, vt patet à Doct. in primo, dist. 8. q. 2. & vide quæ exposui in primo, dist. 2. par. 1. q. 1. exponendo illud argumentum, quo probat Doct. q. non possunt esse plura necesse esse, & tamen essentia diuina est communicabilis pluribus suppositis, licet non possit diuidi in illis: ergo similiter videtur dicendum de paternitate.

¶ Dico, q. & si paternitas diuina, vt quiditas non repugnat sibi communicari pluribus, tamē paternitas, vt talis paternitas repugnat sibi, quia vt talis paternitas est ratio constituendi aliquid in diuinis in esse personali, siue suppositali, essentia verò diuina vt quiditas, & vt talis quiditas. s. q. essentia diuina, cum sibi repugnat ratio incommunicabilitatis est pluribus communicabilis.

¶ Si et dicatur, q. saltē paternitas diuina, cū dicat quiditatē erit pluribus cōicabilis, tenendo, q. personæ diuinæ cōstituantur in esse suppositali, siue personali per absoluta, & non tm̄ per relationes, quia tunc talis paternitas non erit ratio suppositalis.

Quare paternitas sit incommunicabilis.

¶ Dico, q. etiā paternitas, vt diuina erit simpliciter incommunicabilis pluribus, & si quærat causa, nulla alia est assignanda, nisi q. sic est talis entitas incommunicabilis, q. si illa non esset per possibile, vel impossibile, nulla alia paternitas esset in diuinis, vt patet à Doct. in quolib. q. 2. quamuis ergo dicat quiditatē, tamen illa quiditas, vt talis quiditas, & vt cōsequens proprietatem personalem erit simpliciter incommunicabilis, esset tamē incōueniens, q. si talis quiditas diceret perfectionem, q. nō possit communicari pluribus, patet etiā, q. multæ sunt quiditates in diuinis, quæ tamen non sunt communicabiles pluribus, patet de æqualitate in patre, quæ sic patri conuenit, q. eadem numero repugnat filio, hoc idem dico de æqualitate in filio, patet etiam de similitudine in patre, qua est similis filio, q. est simpliciter incommunicabilis, cum tantum patri conueniat, & idem dicendum est de similitudine in filio, quæ omnia patent à Doct. in primo, dist. 31. Maior ergo Doct. videlicet, q. ois quiditas est communicabilis, est intelligēda, vel de quiditate quanta, quæ vel dicit perfectionem, & excludit omnē imperfectionē, cuiusmodi est essentia diuina, vel quæ dicit perfectionem, & non excludit imperfectionē, vt quiditates creaturæ dicentes perfectionem aliquam, vel quæ

An omnis quiditas sit communicabilis.

nullam includunt perfectionē, nec tamen excludūt omnē imperfectionem, vt sunt fortē relationes reales in creaturis, quæ formaliter nullam dicunt perfectionem, includunt tamen imperfectionem, quia limitationem, sed non est intelligenda de quiditate simpliciter non quanta, quæ formaliter nullam imperfectionem includunt, & omnem imperfectionem excludunt, cuiusmodi sunt relationes diuinæ, tam originis, quàm communes, vnde Doct. in primo, dist. 26. Dicit, q. omnis quiditas, quæ dicit perfectionem, quæ est diuisibilis est communicabilis pluribus, paternitas non dicit perfectionē, nec est diuisibilis, patet, q. quæ sunt diuisibilia nō sunt in vltima actualitate, vt etiā patet in primo, di. 2. & in quolib. q. 2. & hæc omnia bene pōdera in proposito autem valet ratio Doct. quia angelus dicit verē, & realiter quiditatem perfectam, licet limitatam.

Ponderabene hac omnia.

Quomodo procedat Deus.

¶ Ad aliud dubium. Dico ad primam rationē, & simul ad secūdā, q. ideo Doct. non procedit à priori, nec à causā præcisā, sed magis à posteriori, id est q. si apparet aliqualis repugnantia, q. quiditas non sit communicabilis, aut apparet propter perfectionem illius, aut propter imperfectionem, quia opinio contraria ponit talem substantiam esse singularem, & indiuiduā de se, & ex sua natura, ita q. quælibet substantia angelica præcisē dicit aliam, & aliā entitatem specificam, in qua non est materia, neque quantitas, & ideo propter suam perfectionē nō potest esse in pluribus numero distinctis, & ideo Doc. arguit, q. talis repugnantia non apparet propter talem perfectionem, quia etiam essentia diuina, cum sit perfectissima est communicabilis.

¶ Ibi. Præterea quælibet quiditas creaturæ potest intelligi sub ratione vniuersali absque cōtradictione hæc est secunda ratio, quam facit Doc. probando plures angelos posse esse eiūsdē speciei, & ratio stat in hoc, quia omnis quiditas creata potest intelligi sub ratione vniuersali, ergo quantum est ex se erit pluribus communicabilis, & diuisibilis in plura, si enim esset singularis de se, esset repugnantia, posse intelligi sub ratione vniuersali, vt satis deductū est in primo, di. 3. q. 6. & in isto secundo, d. præsentī. q. 1. Et notanter dixit de quiditate creata, quia licet natura diuina sit quiditas, & pluribus cōicabilis, non tm̄ potest ei applicari ratio vniuersalitatis, nec intelligi sub aliqua ratione vniuersali, quia omne vniuersale vltra hoc, q. est pluribus communicabile, est etiam in illa plura diuisibile, & multiplicabile.

Quiditas creata est communicabilis, & diuisibilis in plura.

¶ Ibi. Præterea si Deus pōt hunc angelum in hac specie annihilare. in ista tertia ratione Doct. supponit vnum. s. q. quiditas creata per diuinam potentiam possit eadē redire, & hoc cōiter conceditur, sed idē numero annihilatum redire non potest s̄m ipsos: dicunt enim isti, q. si anima Sortis est annihilata, nunq̄ Sor. posset resurgere, & volūt isti, q. totum esse Sor. sit ab eadem anima numero, contra quā opi. arguit Doc. in 4. di. 43. & ideo argumentū hoc est tm̄ ad hominē, quia Doct. vult, q. simpliciter idem numero annihilatū possit per diuinam potentiā redire, vt patebit in 4. di. 43. Stat ergo argumentum in hoc, q. si Deus annihilat vnū angelū, quiditas illa erit annihilata. Cū ergo Deus possit eandem annihilatam reparare, & non in eodem indiuiduo prius annihilato, cū non possit redire idem; ergo erit in alio, & sic eadem natura specifica potest esse in pluribus indiuiduis.

¶ Ibi. Itē animæ intellectuæ distinguūt numero in eadem specie, & tm̄ sunt formæ puræ, licet perfectiū materię; ergo non est impossibilitas à parte formarū, q. distinguantur numero in eadem specie.

¶ Ibi, q. si dicas, q. aiæ hnt inclinationē, & per hoc distinguunt, q. per aliā, & aliā inclinationē ad aliud, & aliud corpus numero distincta dicunt distinguī.

¶ Ibi.

*Inclinatio
non est enti-
tas absoluta.*

Ibi. Contra inclinatio non est entitas absoluta, quia non potest aliquid inclinari ad se, ergo præsupponit aliquam entitatem absolutam & distinctam, quia non est hæc anima, ideo habet talem inclinationem, & non econverso, ergo hæc inclinatio non est ratio essendi hanc animam, sed præsupponit eam.

Ibi. Et confirmatur hoc, supple, quod plures angeli sint in eadem specie per hoc, quod aliquibus est inconueniens, quod aliqua species simul tota naturæ intellectualis sit damnata, sed si quilibet angelus specificè distinguitur ab alio, plures naturæ specificè essent simpliciter damnatæ, quia quot angeli sunt damnati, tot species naturæ intellectualis sunt damnatæ, quod est valde inconueniens apud eos.

Ibi. Et persuadetur prima propositio per hoc, quod dicit Aug. in euchi. c. 17. prima propositio est ista, quæ formatur auctoritate Aug. videlicet, quod est inconueniens aliquam speciem realem simpliciter intellectualis, & auctoritas clara est in litera.

Ibi. Præterea si concedatur, quod quiditas angeli ex se in plura sit diuisibilis. Doct. in ista ratione primo supponit, quod quiditas angeli quantum est ex parte sua sit communicabilis, siue plurificabilis in plura indiuidua, ex parte etiam sua erit plurificabilis in infinita, ut patet à Doc. in primo. d. 2. parte prima. q. 3. & q. 2. quoli. vbi ostendit, quod natura, quæ ex se non est determinata ad certum numerum indiuiduorum, quantum est ex se potest esse in infinitis. Secundo supponit, quod quando talis natura actu est in vno indiuiduo si tota ibi est, quod tamen est impossibile esse in alijs, tale indiuiduum erit formaliter, & actu infinitum, quæ consequentia tenet ex hoc, ponendo talem casum, quod natura humana quando est in pluribus sic diuisa est in illis, puta in a. b. d. e. & c. quod ipsum a. dicit vnā naturam humanam, dicentem perfectionem intrinsecè, & b. aliam naturam realiter distinctam à natura. a. & sic de alijs, ergo si tota natura humana sic precisè esset in vno indiuiduo, quod esset impossibile esse in alio, erit actu, & formaliter infinita intensiue, patet, quia si essent infinitæ naturæ humanæ intensiue in vno indiuiduo, quarum quælibet dicit aliam, & aliam perfectionem intensiue illud vnum esset formaliter infinitum. Et non est sic imaginandum, ut aliqui, quod eadē natura inuariabiliter, in a. modo, c. in modo, in b. & sic de singulis. Et hoc est cōcabile creatum multipliciter, siue diuidi in plura, siue in plures naturas, quæ cōtrahuntur ad singularitatem, quis natura cōtracta à singularitate, ut est prior natura singularitate sit indifferēs ad oēm singularitatem, sed ut realiter est cōtracta per aliquam singularitatem, ut sic est tatum vna numero, hoc idem dico de alia natura cōtracta per aliam singularitatem, ut supra patuit præfenti. d. q. prima.

*Natura di-
uina est a
ctus purus.*

Ibi. Dico igitur, quod ois natura, quæ non est de se actus purus, cuius modi est natura diuina, potest fm illam realitatem, fm quam est natura esse potētialis ad realitatem illam, qua est hæc natura, ut supra patuit in præfenti. d. q. prima, & 6. Et sic de se non includit aliquam entitatem quasi singularem, & per cōsequēs non repugnat sibi quocumque tales entitates, & ita potest in quocumque talibus inueniri.

Sequitur. In eo tamē, quod est necesse ex se est determinatio in natura ad esse hoc. i. quod natura diuina, cum sit ex se necesse, & in vltima actualitate est de se hæc. i. quod ex sua ratione formali, & intrinseca est hæc, & singularis, & non per aliquid sibi adueniens cōtrahēs ipsam ad singularitatem, ut patuit in primo. d. 6. q. 2. & d. 26. & q. 1. quolib.

Ad argumēta principalia, primo arguit Doc. præbando non esse possibile, plures angelos esse in ea

dem specie, quia philosophus. 7. metha. c. de partib. diffinitionis dicit, quod in his, quæ sunt sine materia, id est quod, quid, & illud cuius est, ut patet. t. c. 40. in quibusdā inquit idem, ut in primis substantijs, ut curuitas, & curuitati esse, si prima est. Dico autē primā, quæ non dicitur per aliud in alio esse in subiecto, vel materia, quæcumque; verò, ut materia, aut cōcepta cum materia non idem, neque vnum, nisi fm accidens, ut sortes, & musicum, hæc. n. eadē fm accidens, hæc ille, vide ibi com. Cum ergo angelus, siue materia sit, quod quid est eius est idē ipsi angelo, ergo impossibile est angelum distinguui ab angelo, nisi quod quid est eius distinguatur à quod quid est alterius, ergo non potest esse distinctio angelorum manente eodem, quod quidem est.

Respondet Doc. primo glosando propositionē Ari. dicens, quod Ari. loquitur de materia indiuiduali, siue hecheitate, per quā cōtrahitur natura ad esse indiuiduale, & hoc non verū est, quod ens, quod non habet huiusmodi hecheitatem determinatiuam, siue cōtractiua naturæ, cuiusmodi est essentia diuina, ut supra dixi in illo est simpliciter idē cum eo, & est cōclusio, si non habēs materiam, ut alteram partem sui est ex natura sua singularis, tenet ex hoc, quod in accidente non habēs materiā alteram partem sui est simpliciter, necesse esse, & sic quicquid potest esse ibi de necessitate est ibi, & sic, non determinatur aliunde ad singularitatem, tanquā per aliquid sibi adueniens. Dicit ergo Doc. quod intentio philosophi est, quod omne non hūs materiam partem sui est formaliter necessarium, quicquid autē potest esse in natura formaliter necessaria actu est in ea, & sic quodlibet, quod potest habere quiditatem illam, habet eā, quia non est potētia distincta ab actu, si non esset ibi possibilitas ad plura indiuidua, esset possibilitas, ad infinita, & tunc actu essent infinita, patet per ad argumentum Doct. in primo. d. 2. parte prima. q. 3. vbi arguit, quod si possent esse plures dii, possent esse infiniti, & si possent esse, de necessitate actu essent.

Sequitur ibi. Sed discordamus ab eo in hac propositione, omnis quiditas non habēs materiam est formaliter necessaria, & ideo in cōclusionē, propositio Ari. est ista, quod omnis quiditas & c. & cōclusio sequēs est ista, quod talis quiditas non est cōtrahibilis ad plura indiuidua, & nos tenemus oppositum tam propositionis, quā cōclusionis, quia nullā naturā tenemus esse necessariam formaliter, nisi diuinam, ut patuit in primo. d. 8. q. vlti. tenemus etiam, quod quiditas creata non habēs materiam est verè multiplicabilis, & contrahibilis ad plura indiuidua, ut diffusè pertractat Doctor in quolib. q. 2. Et vide quæ ibi exposui.

Secundo principaliter arguitur per Aui. ponentem ordinem intelligentiarum, vbi videtur velle, quod intelligentia inferior producit ad superiorem quasi ipsam creante, illa causalitas non est in aliquo respectu alterius eiusdem speciei.

Respondet Doct. quod intentio Aui. fuit, quod tantum sit vnus angelus in vna specie, sed propositio, cui hæc conclusio innititur, scilicet, quod angelus superior creet inferiorem à nullo theologo conceditur, quare nec eius conclusio debet cōcedi ab aliquo theologo.

Tertio principaliter arguit Doc. per rationem, quia omnis differentia formalis est differentia specifica, patet. 8. methaph. t. c. 10. vbi formæ comparantur numeris in quibus quodcumque additum, vel subtractum variat speciem, ita & in formis. Cum ergo angeli sint plures, & formæ, ergo differunt differentia formali ergo, & specifica.

Respondet

*Natura di-
uina cum sit
ex se neces-
se est de se
hæc.*

9. met. cap. 4.

*Differentia
formalis po-
test accipi
duobus mo-
dis.*

*Expositio lit-
teræ.*

Exemplum.

*Humanitas
non est ra-
tio distin-
guendi.*

Respondet Doct. q. differentia formalis potest accipi pro differentia in forma, vel pro differentia formarum; primo modo conceditur maior, sed minor est falsa, videlicet, q. plures angeli præcisè differant in forma. Et cū probatur illa minor, quia angelus differt ab angelo qui est forma: ergo habent differentia formalem, est fallacia consequentis, non enim sequitur formæ differunt, ergo formaliter, sicut non sequitur, plures homines differunt, ergo in humanitate differunt, quia differre in humanitate, est humanitatem esse rationem formalem differentie, vt patuit in primo, di. 4. q. 1. est enim fallacia consequentis à positione superioris ad positionem inferioris, sicut non sequitur, animal currit, ergo homo currit, sic in proposito non sequitur differunt vt formæ, puta hæc albedo, & hæc albedo: ergo differunt formaliter, siue in forma, q. est differre specificè. Expono tamen istam litteram, cum dicit, differentia formalis potest accipi pro differentia in forma, vel pro differentia formarum. primo modo ponitur ratio formalis distinguendi essentialiter, sicut dicimus, q. rationale est differentia formalis hominis, quia est ratio distinguendi hominē formaliter, & essentialiter ab asino, & sic homo, & asinus propriè differunt formaliter. Secundo modo non ponitur ratio formalis differendi. Exemplum, duæ albedines differunt vt duæ formæ. i. sunt duæ formæ ad inuicem differentes, & tamen non differunt formaliter, quia tunc vna esset ratio formalis differendi ab alia, & e conuerso, valet tamen ista consequentia, quæ differunt formaliter, differunt vt formæ, sicut ab inferiori ad superius affirmatiue, non tamen valet e contra. Sequitur. Et sic minor est falsa, videlicet ista, q. duo angeli differant formaliter, siue in forma, quæ ponitur ratio formalis distinguendi vnum ab altero. Sequitur. Probatio autem minoris. s. q. angelus differt ab angelo, qui est forma, ergo habet differentiam formalem, includit fallaciam consequentis, quia arguit à magis cōmuni ad minus cōe affirmatiue, sicut nō sequitur, plures homines differunt, igitur in humanitate differunt, aliud est enim aliquid distingui, & aliud ipsum esse primam rationē distinguendi, vel distinctionis, licet enim Frācisus, & Ioannes distinguantur ab inuicem numeraliter, tamen prima ratio distinguendi numeraliter non est Frācisus, sed vltima differentia individualis, & sic possumus concedere, q. Frācisus, & Ioānes distinguuntur in hæcitate, quia sensus est, quod hæcitas est ratio formalis (non tamen quiditatiua) distinguendi vnum ab altero individualiter, & quāuis humanitas in Frācisus, & humanitas in Ioāne sint duæ formæ totales ad inuicem distinctæ, non tamen cōcedimus, quod Frācisus, & Ioannes differant in humanitate, quia humanitas non est ratio distinguendi vnum ab altero quiditatiue, sed est ratio conueniendi. Sequitur ibi, quia cum hoc, q. ipsum sit distinctum, stat q. ipsum non sit ratio distinguendi, patet, quia & si humanitas Plat. sit distincta ab humanitate Ioan. non tamen est ratio distinguendi Plat. à Ioan. sequitur, cum hoc autem, q. ipsum sit prima ratio distinguendi, non stat ipsum nō esse distinctum. i. q. si humanitas est ratio distinguendi Frācisum à Brunello, ipsa humanitas erit distincta à Brunello, & vult dicere in sententia, quicquid est ratio distinguendi vnum ab altero, semper est distinctū ab illo, non tamen e contra sequitur, videlicet, quicquid distinguitur ab altero, puta Sor. est ratio distinguendi, quia humanitas in Plato, distinguitur à Sor. vel humanitate Sor. ergo est ratio formalis distinguendi vnum ab altero non sequitur.

Ibi. Et ratio logica est ad hoc, quia negatio inclusa in nomine differentie non tantum confundit

terminum huius relationis cōfusè distributiue, sed etiam illud, q. specificat differentiam, vt in quo notatur esse differentia, exemplum de termino differentie est, cum dico, Frācisus differt ab asino, ly asinus ponitur terminus huius differentie, & statim cōfusè distributiue mobiliter, quia negatio inclusa in ly differt, semper confundit terminum immediatè sequentem cōfusè distributiue mobiliter, dummodo sit capax cōfusionis, quomodo autem negatio sit inclusa in differentia, patet exponendo. Nam cum dico, Frā. differt à Bru. exponitur sic. Frā. est, & Bru. est, & Frā. non est Bru. ergo differt ab illo. Sequitur, & cum dicit etiam, q. talis negatio inclusa in differentia habet vim confundendi illud, q. specificat differentiam, vt cū dico, Frā. differt à Bru. in humanitate, ly, humanitas, vt comparatur ad negationem inclusam in differentia stat cōfusè distributiue mobiliter, quia bene sequitur, Frā. differt à Bru. in humanitate; ergo non est idem in ista humanitate, nec in ista, & sic de aliis. Aduerte etiam, q. talis differentia includit vnam affirmatiuam, de qua etiam supra in primo, dist. 4. q. 1. Cum enim dico, Frā. differt à Bru. in humanitate, affirmatur, q. humanitas est ratio formalis distinguendi Frā. à Bru. Et pp affirmatiuam inclusam in differentia stat cōfusè tm, siue stat determinatè, sed nullo modo cōfusè distributiue. Exemplū primi, quia bene sequitur, Frā. differt à Bru. in humanitate; ergo humanitas est ratio formalis distinguendi vnum ab altero, & sic stat cōfusè tantū, & si aliquando determinatè, hoc erit gratia materiæ, non gratia formæ, quia cum dico, Frā. differt à Bru. in humanitate, si ly humanitas supponit determinatè, supponit præcisè p humanitate Sor. per quā Sor. differt à Bru. Exemplū secundi, quia nō sequitur Sor. differt humanitate à Bru. ergo differt ista humanitate, & ista, & ista: tunc n. sequeretur, q. differret humanitatē à Pla. quod est falsum.

Ibi. Si autem accipiatur maior improprie. s. fm intellectum secundū nego maiorem. s. istam, omnis differentia formarū est formalis. Sequitur. Ad probationem, dico, q. philosophus loquitur in 8. metaph. de forma prout indicat quiditatem, quod apparet ex prima comparatione formarum ad numeros, & sic dicit tex. commen. 10. palam autem, & quia si sint aliquantulum numeri substantiæ sic sunt, & non sunt, vt quidam dicunt vnitatum multitudo. i. si quiditates rerum sint aliquantulum numeri sic sunt. s. sicut pōt haberi ex supradictis, vt patet in tex. cō. 9. Et non vt quidam dicunt. s. Platonicis, q. sunt supplē numeri limitatū. Sequitur in textu, nā diffinitio numerus quidam est diuisibilis est enim, & in indiuisibilia, non enim infinite rationes, & numerus autem tale, nam diffinitio indicans quiditatem rei est quidā numerus, qui est diuisibilis in indiuisibilia, nō enim rationes, siue diffinitiones sunt infinite, numerus autem aliquid tale supplē est, quod est diuisibilis in indiuisibilia, hoc est, q. resoluit diffinitionū, sic stat ad indiuisibile, sicut resolutio numerorum. Exemplum, si diffinitio hominis diuidatur in aliqua duo, puta in animal, & rationale, quæ dicuntur a. & b. & iterū a. diuiditur in c. & d. stabitur aliquando ad aliqua indiuisibilia, nā in causis materialibus, vel formalibus non contingit procedere in infinitū, vt patet 7. metaph. tex. commen. 5. & ideo diuisio diffiniti assimilatur diuisioni numeri, qui diuiditur vltimo in indiuisibilia. i. in unitates, & non assimilatur diuisioni continui, quod diuiditur in infinitū in semper diuisibilia, vt supra paruit dist. 2. q. 9.

Dicit ergo Doct. q. talis diffinitio est eius, q. vocat substantiā, hoc est quiditatis, nō formæ, quæ est altera pars eius, & sic patet, q. quiditates rerum nō sunt simplices, sed compositæ, vt patet 8. meta. tex. com. 9.

*Non ratiō
sententiæ Pla-
tonici.*

Exemplum.

com.9.quare,inquit,substantia est quidē,cuius contingit esse terminū , & rationem.i. diffinitionem vt composita,siuē sensibilis fuerit, siuē intellectualis, primorū autem,ex quibus hoc nō est,siquidem aliquid de aliquo significat ratio diffinitiva , & oportet hoc quidem,& illud verō vt formam : hæc ille. Ex quo tex.hñ,q̄ omnis substantia diffinibilis necessario est composita . Dicit ergo Doct. q̄ diffinitio propriē est substantiæ compositæ,quæ dī quiditas, & non est formæ, quæ est altera pars eius, vt supra patet à philosopho,cum dicit, primorū autem, ex quibus hoc non est.i.q̄ talia,ex quibus primò componuntur diffinitiones,siuē simplicia,& ideo cōtin git ea diffiniri,patet per tex.immediatē sequentem,cum dicit,si quidem aliquid de aliquo significat ratio diffinitiva,&c.Sequitur,hoc autem modo dico, q̄ nihil additur formæ,quin variet speciem,vel simpliciter, hoc est de vna specie,aliam facit contrariā, vel disparatam,vel ēm quid,hoc est de nō tali specie faciat aliā speciem, puta si addatur dīa pertineās ad esse quiditatiū generi faciet speciem specialissimā q̄ non præfuit , sed tñ præfuit species intermedia . Et hoc modo dico, quicquid est citra naturā in inferioribus nihil addit formæ,supplē quiditatiuē,siuē sit proprietas indiuidualis,siuē magis,vel minus vel quodcunque aliud,q̄ non respicit naturā, vt est in suo esse quiditatiuo,nō aufert,nec addit aliquid substantiæ hoc modo,videlicet quiditatiuē,vult dicere,q̄ quāuis naturæ diffinibili addantur , siuē differentiarū indiuiduales,siuē intensio,vel remissio,siuē quodcūque aliud , q̄ non pertinet ad esse quiditatiuum,tale additū,nec aufert, nec addit aliquid pertinet ad quiditatē. Sequitur,exemplū huius esset, si vnitas inquantū pars trinarij, esset pars præcisa, inquantū dīa indiuidualis,vel numeralis,& tñ ipsa posset in se intendi,& remitti,ista dīa esset eius per se,& per accidēs,inquantū est pars trinarij,ideo nō esset alius trinarius vnitate intensā, & remissā, & tñ ex hoc non sequeretur, q̄ numerus trinarius sit variatio,quāuis alicui vnitati facta sit additio. Si intensio,vel remissio,quia non est talis additio, q̄ variet speciem, & ideo nulla forma inferior ad speciem variat quiditatē,cum nulla pertineat ad esse quiditatiuum speciei,sequitur,qñ ergo dicis,q̄ quæcunque distinctio formarū est,sicut distinctio numeri falsum est,nisi sit eorum secundum esse formale, quod pertinet ad quiditatem per se,vt supra expositum est.

¶ Quarto principaliter arguitur auctoritate philosophi 10 metaph. tex.com.25. qui vult, q̄ masculus,& femina non differant specie,quia masculinitas,& feminitas sunt differentiarū materiales humanitatis,ex hoc inferens,q̄ differentiarū formales omnes distinguant specie,quæ formæ,& species idē sunt.

¶ Respondet Doct q̄ non sequitur differentia materialis non est specifica,ergo omnis differentia formalis est specifica,& ultra,licet omnis differentia specifica sit formalis,non tamen loquitur,ergo omnis differentia formalis est specifica,patet,quia differentia formarum accipiendo formale pro differentia formali,& nō p̄ differentia in forma,siuē in specie,quāuis hæc sit vera , sola differentia formalis est specifica,non tamen sequitur,ergo omnis differentia formalis est specifica,sed est fallacia consequentis,sicut etiam non sequitur solū animal est homo,ergo omne animal est homo,antecedens est verum,& consequens falsum,& hoc est quod dicit Doct.q̄ exclusiua non conuertitur in vniuersalem terminis eodem modo se habentibus, sed bene conuertitur terminis transpositis,vnde bene sequitur, solū animal est homo , ergo omnis homo est animal,nō tamen sequitur sine transpositione terminorum,quia non sequitur solum animal est homo, ergo omne animal est ho-

mo. Sequit in textu , à philosopho igitur accipi potest,q̄ sola differentia formalis est specifica,nō q̄ oīs differentia formalis est specifica,quia licet exclusiua inferat affirmatiuam vniuersalem de terminis transpositis, non tamen eodem modo non transpositis, sed est fallacia consequentis,sicut cōuertendo indefinitam in vniuersalem affirmatiuā, sicut hic homo currit, ergo oīs hō currit, immò ex illo loco magis vñ accipi oppositū huius propositionis, omnis dīa formarum est specifica, dīa enim hominis albi, & æqui nigri,est differentia formarum,& aliquo modo per formas,nō tamen specifica differentia ēm eū ibi,quia illæ formæ respectu naturarum, in quibus sunt,nō sunt formales, immò cōsequētes indiuidua, non autem per se consequentes, vel per se determinantes esse quiditatiuum. Dicit enim philosophus tex. commen.25. Dubitabit autem vtrique aliquis, quare femina viro non specie differt, contrario masculino, & feminino existente,differentia autem contrarietate, supplē sit,neque animal masculinum,& femininū diuersum est specie, quāuis ēm se animalis, hæc sit differentia,& nō,vt albedo,aut nigredo, sed inquantū animal masculinum,& femininū est,idest non se habent,supplē per accidēs ad aīa,vt albedo, aut nigredo,sed aīa,inquantū aīa, supplē per se est masculinū,& femininū.Sequitur.Est aut hæc dubitatio ferē eadem,& quare hæc contrarietas facit specie diuersa,hæc verò non, vt ambulatiuum, & volatiuum,quæ faciunt supplē differre specie ipsū animal,sed albedo,& nigredo non, nō enim animal album, ex hoc,q̄ albū differt specie ab animali nigro, per nunq̄ enim duo homines,quorū vnus est albus, & alius niger differunt specie,&c.vide tex.sequentē.

¶ Quinto principaliter arguitur, oīs forma separata à materia in se habet totam perfectionē illius, ergo cū angelus ponatur sine materia, quilibet habebit perfectionē totius speciei,consequens falsum, probatio antecedentis, quia q̄ forma nō habet totam essentiam speciei, hoc est, quia participat eam, non autem habet essentiam formaliter per participationem, nisi vt est in materia.

¶ Ad hanc rationem respondet Doct. & respōsio stat in tribus dictis,primū est si intelligatur,q̄ carentia materiæ in aliquo,loquendo de materia,quæ est altera pars compositi sit ratio, quare natura specifica (quæ quantū est ex parte sua,est in infinitis) sit tota in vno indiuiduo,& sic tale indiuiduum erit infinitū, vt supra declarauī, iste intellectus est falsus, quia sola carentia materiæ nullo alio positiuo pducto in tali indiuiduo, nō videtur ratio talis infinitatis,& si sic esset, sequeretur, q̄ perfectio speciei nō esset finita, vel determinata per differentiam additam generi, quod est contra omnes,quia perfectio speciei est limitata ad tantam perfectionem à differentia specifica,& si priuatio materiæ in aliquo esset ratio,quare tota natura, vt dixi supra,esset tātum in vno indiuiduo,sequeretur, q̄ illud indiuiduum esset actū infinitum, cum talis natura nō haberet limitatam perfectionem.Secundum dictum est ibi.Si autem intelligatur,prout habet aliquam probabilitatē,q̄ si forma,si esset separata à materia,ipsa haberet totā perfectionē speciei,quæ non participabilis à materia,illa propositio esse falsa,videlicet ista,oīs forma separata à materia in se habet totam perfectionē illius speciei, & ultra hoc petit principium,petit enim,quod debet probare. Tertium dictum est ibi, nisi intelligatur,prout materia dicit illā entitatem indiuidualem cōtrahentē formā,tunc propositio illa est vera, videlicet, oīs forma separata à materia, hoc est ab omni ratione indiuiduali contractiua habet totam perfectionem speciei illius. Sed tūc minor est falsa. Ista. Sed angelus est forma carens materia,hoc est differentia

Sola differentia formalis est specifica.

Quare femina à viro non specie differt.

Nota & bene.

Definitio propriē est substantia composita.

Exemplum.

differentia indiuiduali, licet enim ista essentia angeli non sit participabilis à materia, quæ est altera pars compositi, est tamē participabilis à pluribus materialibus. i. à pluribus indiuiduis habētibus quiditates materiales, quæ dicuntur materiales (sicut supra dictum est q. 6. præsentis dist.) respectu quiditatis contractæ, prout quiditas dicitur forma.

¶ Sexto principaliter arguit. In entibus perfectis nihil est, quod nō intēdatur à natura, sed pluralitas materialis non per se intenditur à natura, quia dīa numeralis quantum est in se, potest intēdi in infinitum, infinitas autem numeralis nō per se intenditur ab aliquo mō agente, cū sit simpliciter impossibilis.

Infinitas nō intenditur.

¶ Respondet Doct. primò ad formam arguendi, & dicit, q. est fallacia consequentis, infinitas non intenditur, igitur nec pluralitas numeralis, arguitur enim à negatione minus communis ad negationem magis cōmunis, nā infinitas numeralis infert pluralitatem numeralem, sed non econtra, quia non sequit pluralitas numeralis, ergo infinitas numeralis in forma, ergo arguendi potest esse fallacia cōsequētis duplici modo, primo à positione magis cōmunis ad positionem minus communis, sic arguēdo, pluralitas numeralis per se intenditur à natura, ergo & infinitas, non sequitur, sicut nec hic animal currit, ergo homo; secūdo fit talis fallacia arguendo negatiuē à minus communi ad magis cōmune, nō enim sequitur infinitas numeralis per se, non intenditur à natura, ergo nec pluralitas numeralis, non enim pluralitas numeralis est de se infinita, sed tantū stare potest infinitas, ipsa non repugnante, licet ergo nullus intēdat infinitatem per se, quia impossibilis, tamen aliquis potest intēdere multitudinem numeralē, quæ de se non est infinita, quia sicut compatitur secum infinitatem, ita & finitatem, littera sequens clara est.

¶ Septimò, & vltimò arguitur auctoritate philosophi 2. de anima tex. cō. 34. vbi vñ haberi, q. multitudo indiuiduorum non est, nisi propter saluationem speciei. Naturalissimū inquit, operum viuētibz est quæcūque perfecta, & non orbata, aut generationem spontaneam habentia facere alterū, quale ipsum animal quidem animal, plantam autē plantā, quatenus ipso semper, & diuino, & immortali esse participet, & q. possunt, omnia enim illud appetunt, & illius causa agūt omnia quæcūque agūt & naturam, hæc ille, modo in incorruptibilibus sufficiēter saluatur in vno indiuiduo. Confirmatur etiam, quia in corporibus cōlestibus non est, nisi indiuiduū vnus speciei, sicut vnus sol, & vna luna, vt patet primo cōli, tex. cōm. 9. & 92.

Quomodo generatio sit perpetua.

¶ Respondet Doct. dicens, q. generatio est ppetua ad saluandum esse diuinum, & hoc in corruptibilibus, in quibus non semper potest manere in vno indiuiduo, non tamen dicit, q. multitudo præcisa est in corruptibilibus indiuiduis, vnde ista est vna causa multitudinis indiui duorum eadem specie, sed nō pæcipua causa, sed illa quæ dicta est. s. q. omnis natura quiditatiua, præter naturā infinitam est plurificabilis in plura indiuidua. Et quod dī de vno sole, &c. dicit Doct. q. ratio philosophi fuit, q. tale corpus singulare fuit ex tota materia illius speciei, & hoc non tantum actuali, sed etiam potenciali & in eū, quia & in eum nulla erat materia possibilis, manente specie tali, quæ non erat tota in vno singulari in tali specie nihil enim posuit posse pducī nouū in sempiternis, & in immobilibus, & q. talia sūt. s. immobilia, & sempiterna. Et quia non concordant cum theol. in hac propositione, omne corpus sempiternum est ex tota materia illius speciei actuali, & potenciali, ideo non est concordādum cum eo in conclusione, videlicet, q. natura solis non sit de se plu-

rificabilis in plura indiui dua, quamvis actu tantum sit in vno indiuiduo. Et sic finis huius quæstionis 7.

¶ QUIDAM nouus expositor nititur soluere rationes Doct. quibus probat plures intelligentias esse in eadem specie, quæ respōsiones in primò ponuntur ab ipso in expositione, quā facit in lib. de ente, & essentia sancti Tho. Quo ad certum respondetur argumentis Sco. Et ad primam quidem, vt terminos theolo. admisceamus, quia argumentū theolo. est, dī, q. communicabilitas est triplex, quædam cum diuisione, &c. sicut vniuersale communicabile est particularibus quædā absque diuisione aliqua essentia, vel esse per identitatem, sicut essentia diuina communis est tribus suppositis, quædam per assumptibilitatem ad hyposticā vnionem, sicut natura humana communicabilis est cōnibus suppositis diuinis. Si in præmissis Sco. assumit cōmunicabile, primo modo falsa est maior, patet in essentia diuina. Si secūdo modo falsa est maior. Nulla enim essentia creata est in illo modo communicabilis. Si tertio quoque modo falsa est maior, vt patet de essentia diuina. Si autem accipiatur communicabile neutro illorū triū modorū, sed pro cōmunicabile in communi nō descendendo determinatē ad hoc, vel illud communicabile, cōcesso toto argumento non cōcluditur, q. quiditas angelica sit communicabilis, sicut vniuersale particularibus; cōmittitur enim fallacia cōsequētis à superiori ad inferius affirmatiuē, vnde probatio adducta nihil contra nos facit. communicabilitas primo modo repugnat intelligentijs propter earum perfectionem. communicabilitas secundo modo repugnat intelligentijs pp earū imperfectionē, communicabilitas tertio modo conuenit eis ex earum imperfectione, quia esse distinguitur realiter ab essentia earum. Ad secundum distinguēdo maiorem. Aliquid enim esse intelligibile sub ratione vniuersalis conuenit dupliciter. vno modo ex parte rei, & intellectus, alio modo ex parte intellectus tantum. primo modo maior est vera, & minor falsa. Secundo modo maior est falsa, licet minor sit vera. Cum enim vniuersalitas fundamentum ex parte rei sit in centro illius quiditatis in pluribus indiuiduis simul, vel successiue, fundamentum verò ex parte intellectus sit representatio illius quiditatis, nō representatis cōditionibus indiuiduationis, vt sic illud est vniuersale utroque modo. s. ex parte rei, & intellectus, q. a representatur ab hic, & nunc, illud autem est vniuersale ex parte rei intellectus tm, q. altero tantum fundatur fundamēto. s. representatione, ita q. eius vniuersalitatem hoc solo, q. obiectiue in intellectu ponitur, cui obicitur res & in conditione squiditatiua, nō indiuiduales, vt sic. Et hoc modo quiditas intelligentia est vniuersalis, licet enim indiuiduale specificū principium ibidē sit, quia tamen representatur, vt talis res, non vt hic, quia non representatur & in se est, sed & in modum rerum compositarū, in quibus aliud est natura, & aliud est indiuiduum illius naturæ, ideo est vniuersalis, vt obiecta est tantum, & hoc eodē modo est prædicabilis quiditas intelligentia de pluribus. s. nec actu, nec aptitudine, sed vt obiecta est intellectui, vt ab Auicē. habes 5. metaphys. Ad probationē autem maioris sic negat, patet responsio. Cum enim dī, q. implicat quiditatem esse de se hanc, & vniuersalem, & prædicabilem de pluribus, hoc est verum, accipiēdo vniuersale ex parte rei, & similiter prædicabile, vniuersale enim & in rationem tantum est vnum in multis, & de multis, vt obiectum est rātum vniuersale autem ex parte rei est in multis sceundum rem, licet vnitatem habeat, vt obiectum est.

¶ Ad tertiu dico, q. in casu illo reperiatur necessariò idem

Caietanus nititur soluere rationes Scoti.

Triplex est communicabilitas.

idem angelus numero. Ex eodem enim Gabriel est hic, & Gabriel, nec est verū apud nos, q̄ Deus non possit idem numero reparare.

¶ Ad quartum dicitur, q̄ non est simile de intelligentiis, & animabus intellectiuis quo ad hoc, quod animæ sunt partes speciei corporibus vnibiles, non autem intelligentiæ.

Natura humana, & angelica possunt accipi dupliciter.

¶ Ad quintum respondet Tho. q̄ natura humana, & angelica possunt dupliciter accipi, vno modo secundum esse naturæ, & sic natura humana est vna, angelica verò plures. Alio modo accipiunt secundū esse viæ, svt viatrices ad beatitudinem supernaturalem, & sic sicut natura humana est vna, ita tota latitudo angelicarum specierum est vna natura.

NVNC ostendendum est responsiones huius noui expositoris, quibus intēdit soluere rationē Doct. non esse multum ad propositū, primò cum distinguit de communicabili, concedo dist. illam. Et dico, q̄ quiditas angeli est comunicabilis pluribus, sicut vniuersale comunicatur particularibus, vt deduxi supra. Et cum dicit, quod hic repugnat tali quiditati propter earum perfectionem, & comunicabilitas secundo modo repugnat eis propter earum imperfectionem. Dico primò, quod quamuis natura angelica sit perfectior homine corruptibili, nō tamen est ita perfecta, q̄ repugnet ei diuidi in plura numero, quod deduco, quia si præcisè conuenit eis ratione suæ perfectionis, sequitur de facto, q̄ si imperfectiori non conuenit sic diuidi in plura numero, q̄ multo magis repugnabit perfectiori. Cū ergo quiditas animæ intellectiue sit multo perfectior Sole, & Luna, repugnabit sibi simpliciter diuidi in plura numero, cum repugnet soli, vt patet per philosophum primo cœli, & mundi. tex. commen. 9. & 92. qui tamen sol ponitur imperfectior.

¶ Præterea. Et si intelligentia sit perfectior omni alia re corporali, est tamen finita, & limitata, & p̄ consequens non excludit omnem imperfectionē.

¶ Præterea hoc non videtur concludere ratione perfectionis, quia si maior imperfectio stat cū perfectione naturæ angelicæ, non sequitur, quod ratione perfectionis illius necessariò excludatur minor imperfectio, patet per argumentum à fortiori, q̄ minus videtur, q̄ maior imperfectio iter cū tali natura, quàm minor, & tamen stat, ergo à fortiori minor poterit stare, maior enim imperfectio est realiter, & essentialiter dependere ab alio, & per consequens esse ens possibile, & annihilabile, quàm posse diuidi in plura numero, quia in tali diuisione nō intelligitur, q̄ vna natura sit partibilis in se, sed q̄ quilibet, vt prior ratione indiuidui est indifferens ad omnem hæcheitatem, vt supra exposui præsentī dist. quæst. 1. & cum contrahitur per aliquam hæcheitatem sit hic, & singularis, & sic præcisè hanc imperfectionem dicit, quia ex se non est in vltima actualitate, tamen hic est minor imperfectio, quàm ponere ipsam realiter dependere in esse, & cōseruari à causa prima, & esse ens possibile, & annihilabile, est ē maioris imperfectionis ipsam posse recipere subiectiue multa accidentia realiter distincta, quàm sit perfici per hæcheitatem, quia talis hæcheitas, licet nō poneretur pertinere ad quiditatem talis naturæ, est tamen ita intrinseca, q̄ realiter identificatur sibi.

¶ Præterea, iste concedit maiorem dependentiā in tali natura, ergo non habet negare minorem ratione perfectionis naturæ, quia si ratione perfectionis naturæ repugnat minor dependentia, immò quasi nulla, multo magis maior dependentia, modo dependere ad suppositum alterius naturæ est simpliciter maior dependentia, quàm contrahi ad esse singulare per aliquid, quod est idem realiter ipsi contracto, patet, quia dependere ad suppositum alte-

rius naturæ est non esse ens per se existens, & in se, sed in alio, licet non per inherentiā, modo posse comunicari supposito diuino in vnitate suppositi, est subsistere in illo, & ad illud simpliciter dependere, oportet ergo assignare aliā rationē, quàm per perfectionem naturæ, si enim poneretur formaliter infinita ratio talis perfectionis, concluderet propositum, sed quia habet ponere talem perfectionē formaliter finitam, limitatam, possibilem, essentialiter dependentem, natam perfici accidentibus realiter distinctis, subiectam motui locali, & multis alijs imperfectionibus posse subijci, ideo ratione talis perfectionis, cui tot imperfectiones annectuntur, non debet negari ipsam esse comunicabilem pluribus indiuiduis, modo præexposito, cū hic esset minor imperfectio inter enumeratas imperfectiones.

¶ Ad secundam responsionem, quæ est de ratione vniuersalis, & singularis, cum dicit, quod aliquid intelligi sub ratione vniuersali contingit dupliciter. vno modo ex parte rei ex hoc, quod talis res est verè multiplicabilis in plura, alio modo ex parte intellectus præcisè, sic quod intellectus consideret præcisè quiditatem in se, & non, vt hanc. Et isto secundo modo potest concipere naturam angelicam sub ratione vniuersali. Dico, q̄ iste secundus modus potest habere duplicem sensum, vnum, q̄ s. concipiat præcisè quiditas in se, non concipiendo illam in aliquo singulari, nec vt contracta ad aliquā singularitatem, sed vt indifferētem ad omnem singularitatem, & vt natam prædicari, saltem potentia remota de omni singulari quiditatiue contento sub ea, aliū sensum, sic præcisè cōcipere illam quiditatem, q̄ sibi simpliciter repugnet dīa indiuidualis. primus sensus est verus, & habetur propositum, secundus sensus statim implicat, dicere enim, q̄ intellectus concipiat a. verè sub ratione vniuersali, & repugnare a. esse pluribus comunicabile, & plurificabile, vel est cōcipere rē aliter, quàm est, vel est concipere ipsam rem sub modis oppositis, & repugnātibus, cōcipi enim sub ratione vniuersali est simpliciter concipi sub ratione, quæ indifferens est ad plura, & plurificabile in illa plura, concipi verò, vt omnino nō plurificabile est modus oppositus formaliter proprio modo, & cum dicit, q̄ intellectus concipit quiditatem naturæ angelicæ absolute, non concipiendo ipsam vt hanc, quæro, dum intellectus concipit eam aut concipit eam, vt pluribus comunicabilem, & habetur intentum, aut vt simpliciter incommunicabile, ergo nullo modo concipit eā sub aliqua ratione vniuersali, immò videtur repugnātia concipere a. vt omnino incommunicabile pluribus, & ipsum concipere non, vt hoc, nam hoc etiam est impossibile de natura diuina, q̄ aliquis intellectus verè cōcipiat eam, vt simpliciter incommunicabilem, & non concipiat eam, vt singularem, sic in proposito, nec valet dicere, quod intellectus, vt concipit eam absolute concipit, nec vt plurificabilem, nec nō, vt plurificabilem, hoc concesso nihil est ad h. quia sic concipere naturam non est eā concipere sub ratione vniuersali, vt patet.

¶ Ad tertiam responsionem, cum dicit iste, q̄ in hoc casu reperitur idē angelus numero, quia ex eodem est hic Gabriel & Gabriel, trāseat. Et cū dicit, q̄ hoc negatur ab eis, hoc patet manifestè falsum, quia Tho. expressè in quarto, distinctio. 44. quæst. 1. in solutione tertij argumenti vult, q̄ idem numero interruptum non possit redire per aliquam potentiam. Et expositio istius noui expositoris est magis extorquere intentionem Tho. quàm ipsum exponere. Cum dicit iste, quod Tho. non intelligit, q̄ eadem anima annihilata non possit redire per diuinam potentiam, sed q̄ si in resurrectione nō resumeretur

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. S eadem

Aliquid intelligi sub ratione vniuersali potest intelligi dupliciter.

Rationes Cælestium contra Scotum non sunt ad propositum.

*Caietanus
non percipit
verba sancti
Thoma.*

eadem anima numero, nō esset idem homo numero. Miror valde, q̄ hic nouus expositor nec verba, nec sensum, nec intentionē Tho. percipiat, cū Tho. loco p̄allegato expresse velit, q̄ si in homine anima sensibilis esset diuersa ab anima rationali, & per consequens corruptibilis, sicut in alijs animalibus, q̄ tūc optimē concluderetur, q̄ in resurrectione non erit eadem anima sensibilis, & per consequens nec idem animal, si verō ponatur, quod eadem anima secundum substantiam sit in homine rationalis, & sensibilis, nullas in hoc angustias patiemur, & hoc idem Tho. declarat vbi supra in sol. primi argumēti. Et ad propositū suum dicit, quia aliorum animalium forma non est per se subsistens, vt post compositi corruptionem manere valeat, sicut est de anima rationali, quæ esse, quod sibi in corpore acquirit, etiam post separationem à corpore retinet, & in participatione illius esse corpus per resurrectionem abducitur, ita quod non sit aliud esse corporis, & aliud animæ in homine, aliàs coniunctio animæ, & corporis esset accidentalis, & sic nulla interruptio facta est in esse substantiali hominis, vt nō possit idē numero redire propter interruptionē essendi, sicut accidit in alijs rebus corruptis, quarū esse, omnino corrūpitur, &c. Ex quo expresse patet, q̄ ipse Tho. vult, q̄ idem numero interruptum nullo modo redire possit. Et sic expositio huius noui expositoris non est ad mentem Tho.

¶ Ad quartam responsionem, quæ est de angelis, & animalibus, cū dicit, q̄ non est simile, quia animæ sunt partes speciei corporibus vnibiles, sed nō sic intelligentiæ, sed hæc responsio nulla est. Tum quia animæ non distinguuntur per aliud, & aliud corpus. Tum quia nec per aliam, & aliam vnibilitatem, cū omnia ista sint posteriora ipsa anima, prius enim anima est in se hæc, quam actu vniatur corpori, vel quam sit vnibilis, vt supra expositum est, & magis etiam infra exponetur.

¶ Cum dicit ad aliā instantiā contra Tho. de tota vna specie damnata, &c. q̄ natura humana, & angelica possunt considerari vno modo secundum esse naturæ, & sic natura humana est vna, angelica verō plures. alio modo secundum esse viæ. s. vt viatrices ad beatitudinem supernaturālē. Et sic sicut natura humana est vna, ita tota latitudo angelicarum specierum est vna natura.

Ex hoc habes contra sanctū Thomam, quod tunc multa potentia beatificabiles essent frustrata secundum totas species.

¶ Dico, q̄ ista expositio est ita euidenter falsa, q̄ melius esset eā silentio pertransire, quam aliter eius falsitatem ostēdere, si enim natura humana est reparata, q̄a tota lapsa. s. quia species naturæ humanæ est tota lapsa, natura verō angelica non est reparata, q̄a non tota lapsa. Et inconueniens est eis totam naturam humanam esse damnatam, quia est eis valde inconueniens, q̄ aliqua species sit simul tota damnata, ergo multo fortius erit inconueniens aliquā vnā speciem naturæ angelicæ totam esse damnatam, cū sit multo perfectior tota natura humana, sed in casu, si q̄libet angelus differret specie, sequeretur, q̄ nō tūc vna tota species, sed quam plurimæ simul totæ essent dānatæ, quia serpens ille cauda sua traxit tertiam partem stellarum, & sic patet improbatio huius noui expositoris.

Quæstio Octaua.

Vtrum angelus possit se cognoscere per essentiā suam.

Scotus 2. senten. dist. 3. quæst. 8.

D. Thomas prima parte summa. q. 50. art. 2.

Durandus 2. sent. dist. 3. q. 6.

Ioannes Baconitanus 2. sent. dist. 4. q. 1.

CIRCA cognitionem angelorum. Quæritur octauo, an angelus possit se cognoscere per

essentiam suam, ita q̄ essentia sua sit ratio cognoscēdi sine aliquo representatiuo præcedente actum naturaliter, titulus q̄ sic intelligitur. An angelus cognoscat se per essentiam suā. an essentia angeli, puta contrahibilis sit ratio formalis producendi intellectionem sui in intellectu suo, ita q̄ intellectus angelicus intelligat essentiam ipsius angeli, tanquam per principium formale productiuū ipsius intellectionis, sic q̄ inter ipsius essentiā, & intellectum non sit simpliciter necessariū aliquid aliud representatiuū, quod sit formalis ratio representandi essentiam angeli ipsi intellectui. Et hoc loquendo de cognitione intuitiua. Secus esset de abstractiua, quia angelus potest se abstractiue intelligere, quia tunc poneretur species intelligibilis ratio formalis representandi ipsum angelum in ratione actu obiecti intelligibilis, de qua patebit infra quæst. vltima dist. præsentis.

IB I. Hic dicit. Hic Doc. recitat opi. Tho. in prima parte summa. q. 58. art. 1. vbi vult, q̄ essentia angeli perfecte vnita intellectui est sibi tota ratio formalis producendi intellectionem sui, quia licet in actione transeunte obiectum sit separatum ab agente, tamen in actione immanente oportet esse vnitum, & vt sic est ratio formalis talis operationis immanentis.

Opinio D. Thomæ.

¶ Ibi. Et si obiiciatur, q̄ oportet formam talē inesse illi, cui inest talis operatio, hic Doc. mouet difficultatē cōtra Tho. quia illud quod est ratio formalis agendi alicui inest formaliter illi, & hoc vel quiditatiue, sicut humanitas est ratio formalis generandi Frācisco, & inest sibi quiditatiue, vel denominatiue, sicut calor inest igni, vt ratio formalis calefaciendi, puta lignum.

¶ Cum ergo essentia angeli, quæ est per se existens, quamuis sit perfecte præsens intellectui, non tūc inest sibi nec quiditatiue, nec denominatiue, vt patet, ergo nō erit ratio formalis intelligēdi ipsi intellectui angelico, sequitur ibi, videntur respondere. Dicunt isti, quod sufficit, quod talis ratio formalis sit præsens, & vnita ipsi intellectui, licet non informet illum, sicut calor separatus esset principium caloris, quantum ex se est.

¶ Ibi. Et si obiicias iterū. Dicit Doc. q̄ si aliquid passum, puta lignum dicatur agere, puta calefacere per aliquod agēs, oportet de necessitate alterū istorum sibi inesse, vel ipsum agēs, quod dicatur agere, vel quod recipiat aliquid ab ipso agente, puta calorem, quo formaliter dicatur calefacere, aliter lignū non posset formaliter calefacere, nisi principii formale calefaciēdi inest sibi, vt patet à Doc. in primo, dist. 17. Sed essentia angeli, quæ dicitur ratio agendi respectu intellectionis, non inest formaliter ipsi intellectui, nec imprimi in intellectu aliquid, quod sit ratio formalis agendi ipsi intellectui, ergo ipsa essentia angeli nullo modo erit ratio formalis agendi intellectui.

¶ Ibi. Respondent, quod potentia cognitiua aliqua, quandoque est cognoscens in potentia, quandoque in actu, alia autem non sic, q̄ autem oportet eam recipere, hoc non est, quia potentia cognitiua, sed tantum, quia est in potentia ad actum, non sit hic. Tho. enim facit differentiam inter intellectum nostrum, & angelicum, quia intellectus noster quandoque est in actu, vt possit agere, puta q̄n habet speciem intelligibilem in actu, q̄nq; est in potentia. s. q̄n nō habet speciem intelligibile obiecti. Et ipse Tho. ponit, q̄ species intelligibilis obiecti est ratio formalis intelligēdi intellectui nostro, vt patet in prima parte sum. q. 85. art. 2. Et talis intellectus, vt sit in actu principium formale agendi recipit ab obiecto, siue fantasmate huiusmodi speciem intelligibile, quæ est ei ratio formalis intelligendi,

Differentia inter intellectum nostrum, & Angelicum.

*Intellectus
angelicus
nunquam
est in poten-
tia ad actum.*

gendi, & q̄ oporteat ipsum sic recipere, hoc non cō-
perit sibi, in quantum est potentia cognitiua, quia
tunc competeret cuilibet cognitiua, sed compertit
sibi, in quantum est potentia ad actum, puta ad in-
tellectionem, intellectus verò angelicus semper co-
gnoscit essentiam suam, & nunquam est in potētia
ad actum intelligendi respectu suæ essentia, & per
consequens nec erit in potentia ad aliquam formā
impressam ab essentia, quæ sit ratio formalis intel-
ligendi ipsi angelo. Sed quia essentia angeli est sem-
per præsens ipsi intellectui, vt tota ratio formalis
intelligendi, ideo intellectus angelicus semper est
in actu intelligens essentiam angeli.

¶ Ibi. Cōtra. Hic Doct. arguit contra illud, quod
dixit supra de calore, quia dicit ibi Tho. q̄ essentia
angeli est tota ratio formalis intelligendi ipsi intel-
lectui, & tñ nō informat ipsum. Nunc probat Doc.
q̄ hoc sit impossibile, videlicet, q̄ aliquid sit ratio
formalis agendi alicui, & q̄ formaliter nō sit in ip-
so modo præposito, q̄a nihil potest habere prin-
cipium alicuius operationis immanentis, nisi sit in
actu per illud, q̄ est principium talis operationis,
quia principium formale agendi dat actu primū sup-
posito, q̄ agit per ipsum. i. q̄ ipsum suppositū est for-
maliter in actu primo respectu actus secundi, sed
intellectus angeli nō est in actu per illā essentiam in
hoc, q̄ est per se subsistēs, quia nō informat, nec acti-
uitatem aliquam tribuit ipsi intellectui: ergo per
hoc, q̄ talis essentia per se existēs est præsens ipsi in-
tellectui non potest intellectus habere operationē,
cuius essentia, vel similitudo nata est esse ratio.

¶ Ibi. Itē secundū. Nunc Doct. arguit cōtra Tho.
q̄a dicit Tho. q̄ ideo intellectus angelicus nihil reci-
pit ab essentia angeli, puta non recipit cognitionē
sui, quia quod recipit aliquam cognitionē alicuius
obiecti, q̄nq; actu intelligit illud, q̄nque non, & sic
ad hoc, vt dicatur recipere, oportet recipere actum
nouū. Doct. improbat hanc positionem, & impro-
batio stat in hoc, quia ex quo intellectio angeli non
est qualitas verē permanens, quæ habeat verum esse
cessante actione obiecti, & intellectus, tandiu enim
est quandiu intellectus, & obiectū continuat illam
per continuā actionem, vt supra patuit in isto secū-
do, dist. 2. q. 4. & in primo, dist. 3. q. vlt. in responsione
ad vltimum argumētū principale. Dicit ergo Doc.
supposito, q̄ intellectus angelicus nō recipiat nouā
intellectionem essentia angeli, tñ ex hoc nō sequi-
tur, quin verē recipiat intellectionem, quia ex quo
essentia angeli per se causat intellectionē sui, & tād-
iu est talis intellectionis, quādiu durat talis causatio,
& illa intellectionis est verum accidens, ergo verē reci-
pit illā, si ergo est receptiuus intellectionis, erit et re-
ceptiuus alicuius prioris intellectionis, quo forma-
liter dicatur agere, ex quo essentia illa nō est forma-
liter i illo, sicut ēt posito, q̄ intellectus noster ab in-
stitū creationis suæ recipiat cognitionē a lapide cō-
tinuatā, nunq; tñ dicatur formaliter agere hmoi co-
gnitione, nisi habeat in se formaliter ipsum lapidē,
qui ponitur ratio formalis agēdi, vel nisi prius reci-
piat ab ipso lapide aliquā speciem intelligibilē for-
maliter sibi existentē, qua formaliter dicatur agere.

¶ Ibi. Ad q̄onem igitur dico. Nunc Doct. respon-
dendo ad q. dicit, q̄ essentia angeli est ratio formalis
partialis tñ intelligēdi se. i. q̄ est ratio formalis par-
tialis productiua intellectionis sui, & in hoc discre-
pat à S. Tho. qui posuit ipsam essentiam angeli esse
rationem formalem totalem, & addit Doct. q̄ in-
tellectus angeli est alia ratio formalis partialis re-
spectu intellectionis essentia angeli, & istę duæ cau-
sæ partiales integrant vnā totalem.

¶ Sed hic occurrit aliqualis difficultas, videlicet,
quomodo intellectus, & essentia angeli, ex quo sunt

vna, & eadem res dicantur duæ causæ partiales, quę
sic se habent, q̄ vna est principalior, & alia minus
principalis, vt patet à Doc. in primo, d. 3. q. 8. Dico
primo, q̄ & si realiter sint penitus vna res; tñ inter
intellectum, & essentiam angeli est aliqualis distin-
ctio præter omne opus intellectus, sicut etiam est
de intellectu, & anima nostra, vt infra patebit di. 16.
& talis distinctio erit sufficiens ad hoc, vt dicantur
duæ causæ partiales. Dico secundo, q̄ et posito, q̄
sint penitus eadem res saltem fm rationē sunt duæ
causæ partiales, quarum vna erit in ratione obiecti,
puta essentia, & alia in ratione potentia, puta intel-
lectus. Et hoc patet per illā propositionem Doct.
in q. 3. prolo. & 1. q. quolib. & alibi. qualis est ordo
inter aliqua, vbi realiter distinguunt, talis est vbi sola
ratione distinguuntur, sed si essentia, & intellectus an-
geli realiter distinguuntur, essent duæ causæ par-
tiales respectu intellectionis, quarū vna se haberet
in ratione obiecti, & alia in ratione potentia, ergo
vbi sola ratione distinguuntur, erunt duæ causæ par-
tiales fm rationem, quarum vna se habebit fm rō-
nē per modū obiecti, & alia per modū intellectus.

¶ Ibi. Præterea in intellectibus habētibus species
intelligibiles. Hic Doc. probat secundo, quomodo
essentia angeli sit ratio formalis, partialis tñ res-
pectu intellectionis suæ. Et argumētum est à minori.
Si de quo minus, &c. sed minus vñ, q̄ species intelli-
gibilis obiecti, in qua obiectū habet tñ esse dimi-
nutū, possit esse ratio formalis partialis producēdi
intellectionē talis obiecti, quā si obiectū esset in
se præsens, patet, quia obiectū in se præsens est ma-
gis ens, sed species intelligibilis, per quam obiectū
est præsens intellectui, est ratio formalis producen-
di intellectionem talis obiecti partialis tamen, er-
go à fortiori, & obiectum in se præsens.

¶ Hic tamē aduerte, quia Doct. in ista littera plu-
ra dicit, quæ sunt valde dubia, nisi sanē intelligatur. *Hic aduer-*

primū dictum est ibi. Istę species virtute obiectōrū

cum intellectu causant intellectionem, exemplum
intellectus Ioā. habens speciem intelligibilem albe-
dinis illa species causat intellectionē albedinis vir-
tute ipsius albedinis. Si ergo intelligat Doct. q̄ spe-
cies albedinis causet partialiter cognitionem albe-
dinis virtute ipsius albedinis, ita q̄ in causando de-
pendeat ab illa. Hoc non vñ, quia talis albedo ha-
bet tñ esse diminutum. Si verò sic intelligat, q̄ q̄a
talis species est causata partialiter ab ipsa albedine,
tanquam a ratione formali causandi conceditur,
sic tamen intelligendo, q̄ albedo extra causat spe-
ciem sensibilem in potentia visiva, & post causato
in fantasia fantasmate albedinis representante ip-
sam cum hic, & nunc, & vt singulare. Et ipsum fan-
tasma est causa partialis speciei intelligibilis repre-
sentantis ipsam albedinem, & sic intelligendo spe-
cies intelligibilis albedinis causat partialiter intel-
lectionem albedinis in virtute ipsius modo præex-
posita, patet enim à Doct. q̄ ipsa species intelli-
gibilis ponitur, vt partialis causa cognitionis abstra-
ctiua, vt supra patuit in primo, distin. 3. q. 6. 7. & 8.
& dist. 17. & in multis aliis locis. sed dī agere in vir-
tute obiecti, quia ab ipso est causata saltem vt a cau-
sa remota, potest etiam dici agere in virtute obiecti,
quia ex quo albedo extra est ratio formalis cau-
sandi speciem sensibilem, & quia est talis ordo, q̄ il-
la species intelligibilis fortius mouet intellectum,
quæ fortius excitatur à fantasmate, & fantasma
fortius excitat, cuius singulare fortius mouet sen-
sum exteriorem, vt patet in primo, distin. 3. q. 2. Dicit
ergo Doct. quod si talis species intelligibilis causat
intellectionem obiecti partialiter à fortiori si obiectum
esset in se perfectē præsens esset magis causa
partialis intellectionis sui.

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. S 2 ¶ So

*Improbatio
Doct.*

*Caietanus
omittit o-
bjectiones
Scoti.*

Difficultas.

Responsio.

Hic aduer-

*Fantasma
est causa par-
tialis spe-
ciei intelli-
gibilis.*

¶ Secundò principaliter nota, quod dicit ibi de obiecto actu intelligibili, sic debet intelligi, quod tunc obiectum est actu intelligibile, quando est in potentia proxima ad causandum partialiter cognitionem sui, si tamen est tale ens, quod possit causare, si verò sit tale ens quod non sit ex se sufficiens ad causandum partialiter cognitionem sui, sed talis cognitio causatur ab aliquo, in quo continetur virtualiter, vel quiditativè, ut supra exposui in primo, distin. 3. q. 3. tunc dico, quod tale ens dicitur actu intelligibile, quia obiectum continens ipsum essentialiter, vel virtualiter est in potentia proxima ad causandum partialiter cognitionem illius obiecti contenti.

¶ Tertiò nota, quod dicit in ista littera, q obiectum relucens in specie intelligibili, siue habens esse ibi diminutum, quia tantum representat, causat diminute cognitionem sui, talis causatio non debet attribui tali obiecto sic reluceti, sed speciei intelligibili, ut patet à Doct. in locis præallegatis. Ex hoc enim, quod species talis obiecti verè causat partialiter cognitionem talis obiecti dicimus, q obiectum sic relucens causat.

¶ Ibi, obiicit contra istud. Hic Doctor, quia dixit supra, quod substantia, ut relucet in specie intelligibili potest causare cognitionem sui secundum quid, ut verò non relucet in tali specie, poterit absolute causare, modo arguit Doct. quia si sic sequitur, quod aliquod sensibile, puta albedo, ut est extra speciem intelligibilem poterit causare in intellectu nostro cognitionem sui simpliciter, patet, quia ut relucet in specie sua intelligibili, potest causare secundum quid, ergo à fortiori si sit in se præsens, poterit simpliciter causare.

¶ Ibi. Præterea videtur contra istam positionem posse argui sicut argutum est contra opi. quia alicui ratio operandi operatione immanente nisi informet illud, essentia autem angeli licet sit actu intelligibilis, & præsens intellectui, tamen non informat istum intellectum, ergo non est ei ratio operandi operatione immanente.

Nota & bene.

¶ Ibi. Præterea ista duo agentia semper concurrunt ad eundem effectum communem, igitur habent ordinem, cum non sint eiusdem rationis, hic Doct. specialiter arguit, quia si tu vis dicere, quod essentia angeli sit causa partialis intellectus ipsius, & intellectus eius sit alia causa partialis, cum non sint eiusdem rationis, altera causa erit prior, altera verò posterior, accipiendo prius pro perfectiori in causando, patet, quia quando sunt duæ causæ alterius rationis, semper una est perfectior, ut patet in essentialiter ordinatis, cum verò sunt eiusdem rationis, sicut sunt causæ accidentaliter ordinatæ, una non est perfectior alia, ut patet in primo, dist. 2. quæst. 1. & dist. 3. quæst. 8. & dist. 17. Et sic sequitur, q intellectus erit mouens, & motum respectu obiecti, quod est contra philosophum tertio de anima, nam si intellectus esset causa minus principalis respectu essentiae angeli, ut sic esset motus ab essentia angeli, quia causa secunda eo modo mouet, quo mouetur à prima, ut patet à Doct. in primo, distin. 2. q. 1. Et ex alia parte moueret se, causando in se partialiter intellectum essentiae angeli.

Intellectus non est mouens, & motum.

¶ Ibi. Præterea quartò, quod dicitur de istis causis partialibus concurrentibus ad eundem effectum communem, videtur inconueniens, quia duo distincta genere non possunt causare effectum eiusdem rationis, sed sensibile, & merè intelligibile differunt genere, maior est nota, quia tunc sequeretur, quod idem effectus posset esse spiritualis, & corporalis. i. posset esse partim intelligibilis, partim sensibilis. Tū etiam, quia omne agens est præstantius patiente, ergo corporale non potest agere in spiritum. Tū etiā,

quia tunc unum agens posset ita intendi, q virtus tota amborum esset in altero, & tunc posset causare istum effectum sufficienter sine alio, & sic obiectum solum si intenderetur, virtus intellectus posset sufficienter causare cognitionem obiecti.

¶ Ibi. Ad primum dico. Hic Doct. negat, q sensibile in se possit causare cognitionem sui partialiter; negat etiam, quod ut sic sit actu intelligibile, scilicet quod sit sufficienter præsens intellectui in ratione obiecti actu intelligibilis, nam si in se præsens posset causare cognitionem sui tantum causaret cognitionem intuitivam, sed pro statu isto non potest haberi cognitio intuitiva de aliquo sensibili in se, licet fortè posset haberi aliqua cognitio intuitiva de aliquo actu nostro, de hoc in quarto, dist. 45. videtur etiam, quod sensibile possit intuitivè cognosci pro statu isto, de quo vide ibi. Et vult Ocham in primo, dist. 1. quod hæc sit mens Doct. quicquid alij Scoti dicant. Si tamè sensibile posset esse in se perfectè præsens intellectui nostro in ratione obiecti actu intelligibilis, certum est, quod partialiter causaret cognitionem sui intuitivam, sicut etiam nunc quando aliquod sensibile est perfectè præsens in sua existentia intellectui angelico partialiter causat cognitionem sui intuitivam, ut patet à Doct. in isto secundo præsentis dist. q. ult. Sensibile verò pro statu isto nunquam est obiectum intellectus nostri actu intelligibile nisi in quantum relucet in specie intelligibili, & quod dicit circa finem huius responsionis ibi, quia non est extra istam actu ens tale, vult dicere, q ipsum sensibile, ut est extra speciem intelligibilem est tantum potentia tale supplè intelligibile, quale est suum actuum, nam actuum parziale cognitionis obiecti sensibilis est species intelligibilis, ut dixi supra. Et quod actu relucet in tali specie, est actu intelligibile, id est q potentia proxima potest causare cognitionem sui abstractivam, siue diminutè, causare dico denominatione extrinseca, prout relucet in specie intelligibili, quæ est verè causativa, ut dixi. Cum verò ipsum sensibile nullomodo relucet in specie intelligibili est tantum in potentia intelligibile, & hoc est quod dicit Doct.

An sensibile sit obiectum intellectus nostri.

¶ Ibi. Ad secundum. Dico, quod contra illam opi. quæ non ponit intellectum habere actiuitatem aliquam ab illa, quam habet formaliter ab obiecto, vel per speciem obiecti, sicut nec lignum habet aliquam actionem in calefaciendo aliā ab illa, quæ est caloris, necessario sequitur, quod intellectus non habens aliquid formaliter, non operatur formaliter, sed sicut dictum fuit in primo lib. dist. 3. quæst. 7. intellectus habet actiuitatē suam propriam, siue obiecto præsentē in se, siue in specie sua concurrente secum ad causandum effectum communem amborum, ita q sufficit unio, & approximatio istarum partialium causarum, nec tamen requiritur, q altera altera informet, quia neutra dat alteri actum pertinentē ad suam causalitatem partialem. Et de hoc vide, quæ dicit Doct. in primo, dist. 3. quæst. 8. & dist. 17.

¶ Ibi. Ad tertium dico, quod mouens motum, hæc littera clara est hic, & exposita supra in primo, dist. 3. q. 7. vide ibi.

¶ Ibi. Ad propositum igitur dico, quod non solum ista non sunt mouens, & motum primo modo, sed nec secundo modo propriè, sicut se habet sol & pater in generatione, sed tantum sunt duæ causæ quasi ex æquo se habentes quantum ad hoc, q neutra per se totaliter mouet, & tamen una habet priorem causalitatem respectu effectus, quam altera, fortè enim causa inferior eorum, dicit Doct. q in causis essentialiter ordinatis, quando inferior agit in virtute prioris, q non debet agere in virtute eius, nisi forma agendi in inferiori depēdeat à superiori, id est q ratio

ratio formalis agendi in inferiori dependet in esse fortè tamen à superiori, & etiã sic dependet, q̄ nō potest esse ratio formalis agendi in inferiori, nisi actu dependeat à superiori in agendo, non tamen q̄ superior aliquid influat actu in inferiori, sed q̄ inferior nō potest agere, nisi superior agat, & hoc vide clarius in quarto, di. 1. q. 1. & infra. Nec enim obiectū. dicit Doct. q̄ quando intellectus, & obiectum, vel saltem supplens vicem obiecti, vt species intelligibilis, q̄ ipsum obiectum, vel supplens vicē obiecti in causando intellectionem obiecti nō dependet ab anima, accipiendo animam pro intellectu possibili, & hoc dicit Doct. quia vult, q̄ species intelligibilis, quę est causa partialis abstractiue intellectionis dependet in esse ab intellectu agente, vt à causa partiali, & à fantasmate, vt à causa partiali, vt patet supra in primo, dist. 3. q. 8. secundi. q. 15. quolib. ipsa tamē species intelligibilis in essendo ab intellectu possibili, vt patet à Docto. vbi supra, & sic accipiendo animā pro intellectu possibili non dat speciei intelligibili esse, & sic ipsa species non agit in virtute intellectus possibilis, cum ab ipso non dependeat in esse, sed est difficultas, ex quo species intelligibilis dependet ab intellectu agente: ergo agit ad intellectionem in virtute intellectus agentis, quidā dicunt, q̄ sic, & ideo Doct. dicit de intellectu possibili saltē, sed iudicio meo isti, qui sic exponunt Doct. q̄ species intelligibilis agat ad intellectionem obiecti, in virtute intellectus agentis, non rectē exponunt: nam ad hoc, q̄ aliquid agat in virtute alterius (proprie loquendo), oportet ipsum non tantum dependere in essendo ab illo alio, siue in forma quę agit, sed oportet etiã ipsum dependere in operando, ita q̄ talem operationem eliciat in virtute alterius, patet à Docto. in primo, dist. 2. q. 1. & in quarto, dist. 1. q. 1. licet ergo species intelligibilis causetur ab intellectu agente, nō tamen propter hoc dicitur agere in virtute intellectus agētis, quia si per impossibile talis intellectus agens nō esset, & species intelligibilis esset in intellectu possibili, adhuc partialiter causaret intellectionē obiecti, & intellectus possibilis esset alia causa partialis, vt patet à Docto. q. 15. quolib. Et vltra ipsa species intelligibilis est causata partialiter à fantasmate, vt patet à Doc. vbi supra, & tamē fantasmate corrupto, adhuc agit ad intellectionē obiecti, & sic patet, q̄ exponentes Doct. de specie intelligibili, q̄ agit in virtute intellectus agentis non rectē intelligunt ipsum. Et quod dicit ibi in littera, saltē vt est intellectus possibilis, hoc dicit, quia non est præsens speculationis de intellectu agente, quia fortè aliqui possent dicere, q̄ species intelligibilis, quę supplet vicē obiecti, agit ad intellectionem obiecti in virtute intellectus agētis, & dicit, q̄ quicquid sit de intellectu agente, saltem intellectus possibilis non sic concurrat ad intellectionem, vt species intelligibilis agat in virtute illius, cum nullo modo ab ipso dependeat. Et infra ibi. Nec multo magis econuerso, idest quod intellectus non agit in virtute obiecti. Sed fortè esset difficultas de essentia diuina. Nam si ipsa moueret ad extra, fortè intellectus in causando cognitionem ipsius dependeret ab ipsa, & ageret in virtute ipsius, sed tenendum est, quod nullo modo essentia, vt essentia agat aliquid ad extra, sed tantum volūtas, si etiam teneretur, quod ipsa immediate mouet intellectū ad visionem sui, vt quidam tenent. Dico, quod si partialiter moueret ad visionem, non tamen intellectus beati, diceretur agere partialiter ad visionem illam in virtute essentia diuinæ, sed in virtute voluntatis diuinæ, à qua dependet in essendo, & operando.

A quo dicitur
de spec-
ie intelligibi-
li.

Aliqui non
recte habent
mentem de
Beati.

Difficultas
de essentia
diuina.

Item esset difficultas de intellectu, & essentia animæ. Nam ex quo intellectus pullulat ab ipsa anima, licet non distinguatur realiter ab ipsa, suo modo videtur dependere essentialiter ab ipsa. Et etiã videtur sequi, q̄ intellectus habeat ab anima, q̄ sit actiuus intellectionis ipsius animæ. Dico, q̄ ipse intellectus in nullo genere causæ dependet ab ipsa anima intellectiua, & de hoc inferius dist. 16. Sequitur ibi. Et ideo nullo modo. i. q̄ ipsum obiectum, vt mouet ad intellectionem. i. vt partialiter causat illam, non est motum ab anima saltem, vt est intellectus possibilis, vt dixi supra. i. q̄ non causat illam intellectionem in virtute animæ, nec habet virtutem causandi ab ipsa, & infra ibi, potest tamen esse mouens, dicit, q̄ obiectum potest mouere ipsum intellectum, sic intelligendo, q̄ potest partialiter causare, puta intellectionem, vel speciem intelligibilem, quę recipitur in anima, & tunc anima dicitur moueri ab obiecto, inquantum recipit aliquid ab ipso. Sed prout anima est partialis causa intellectionis, non dicitur moueri ab obiecto, quia ipsam causalitatem non habet ab obiecto, & hoc est quod dicit Doct. infra ibi, sed tunc nō mouet animam, quia dicitur mouere per accidens ex hoc, q̄ causat aliquid accidentale in ipso, puta ipsam speciem intelligibilem, quę est causa partialis intellectionis, & infra ibi, ita q̄ in primo signo. Dicit Doct. q̄ in primo signo fantasma, & intellectus agens mouet animam ad speciem intelligibilem, causando supplē in intellectu possibili, ipsam speciem intelligibilem. Et infra ibi, & non ad actum primum. i. q̄ ipsum fantasma non dat ipsi intellectui, vt dicatur actus primus partialis respectu intellectionis, sed q̄ sit talis actus partialis est ex natura talis intellectus. Sequitur. Sed ad illum. i. q̄ ipsum fantasma mouet ad illum actum primum partialem, quę est altera causa partialis. i. q̄ causat in ipsa anima speciem intelligibilem, quę est actus primus partialis, & altera causa partialis intellectionis obiecti. Sequitur. In secundo autem signo dicit Doct. q̄ impressa specie intelligibili mouet tantum ad effectum communem. i. q̄ partialiter causat intellectionem sui, quę recipitur in anima, ab obiecto tanquā à causa partiali dicitur moueri modo præposito, & q̄ dicit Doct. quod obiectum mouet in cognitione abstractiua, intelligo obiectum mouere ipsam speciem intelligibilem, vt supra diffusè declarauimus.

Ibi. Ad quartū dico. Et dicit Doct. q̄ causæ, q̄ sunt alterius rationis cōcurrentes ad eundem effectū, ita q̄ sit ordo inter illas fm perfecti, & minus perfectū essentialiter, illæ causæ nō sunt tm distinctæ specie, hoc est manifestū, quia cōiter duæ species specialissimæ nō concurrunt ad aliquem vnum effectū, patet de mulo, & equo, nec huiusmodi causæ, quę sic cōcurrunt, non tm distinguuntur numero, vt patet, quia duæ causæ solo numero distinctæ nō sunt sic ordinatæ respectu eiusdem effectus, q̄ vna sit essentialiter perfectior altera, illæ ergo causæ, quę sic cōcurrunt, cōiter distinguuntur gñe, vt patet de intellectu, & de specie intelligibili & alijs. Sequitur, & si accipias. i. q̄ si dicas, q̄ duæ causæ efficienter distinctæ genere prædicamentali non possunt concurrere ad eundem effectū, falsum est, quia intellectus, qui est de genere substantia, & albedo, q̄ est de genere qualitatē, pnt concurrere ad causandā cognitionem intuitiua ipsius albedinis, vel si etiam dicas, q̄ duæ causæ distinctæ gñe philosophico, accipiendo p̄ causā materiali, formali, finali, & efficiente nō pnt concurrere ad eundem effectū, hoc falsum est, quia compositum naturale semper depēdet ab istis quattuor causis, & ideo dicit Doct. q̄ non pōt quærī, magis hoc supplē, q̄ idē

Intellectus,
et anima nō
distinguntur
realiter.

An dua causæ possint concurrere ad eundem effectum.

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. S 3 esse

effectus, sit à distinctis causis genere, & hoc non potest magis quæri in hoc genere puta præsentali, q̄ in alio puta physico, quia tam causæ pertinentes ad distincta prædicamenta possunt concurrere ad eundem effectum, quàm causæ naturales, siue phisicales modo præexposito.

A D argumenta principalia, primò arguit Doc. probando, q̄ angelus non cognoscat se per essentiam suam, quia si sic sequeretur, q̄ essentia animæ cum sit actu intelligibilis, & præsens intellectui posset esse ratio intelligendi seipsum respectu sui ipsi, quod est contra philosophum. 3. de anima. t. c. 8. q̄ vult, q̄ anima intelligat se sicut alia, vbi sic habetur fm aliā translationem. Et cum quodlibet eorū fuerit sic. sicut dicitur scientia in actu, & hoc cōtinget quādo poterit intelligere per se, tunc etiam erit in potētia quoquo modo, sed nō eodem modo quo ante erat anteq̄ sciuit, aut inuenit, & ipse tunc potest intelligere per se. Et ibi cōmenta, quādo intellecta fuerint in eo entia in actu, & hoc cōtinget intellectui quando poterit intelligere per se, nō q̄n intellexerit per aliud, & hoc quod dixit, est differētia inter virtutes agētes propinquas, aut remotas, propinquæ. n. actui sunt quæ agunt per se non indigent extrahente eas de potentia, in actu, remotæ autem indigent. Et cum intellectus fuerit in hac dispositione tunc intelliget se fm, q̄ ipse non aliud nisi formæ rerum inquantum extrahit eas à materia, hæc ille, hoc idem habetur. t. c. 13. Cum. n. dicit anima intelligit se sicut alia, debet sic intelligi, q̄ sicut aliæ res cognoscuntur ab intellectu virtute, intellectus agentis, & fantasmatas, quæ causant speciem intelligibilem rei sensibilis, vt patet in primo. d. 3. q. 8. & quod res sensibiles extra speciem intelligibilem sunt tantum intelligibiles in potentia, sic anima non potest immediatē mouere intellectum suum ad sui cognitionem, vt enim est extra speciem intelligibilem (non ipsius animæ, quia talis pro statu isto haberi non potest, sed vt est extra speciem intelligibilem sensibilem,) est tantum intelligibilis in potentia remota, habita verò specie intelligibili alicuius sensibilis potest arguituē cognoscere seipsam, vt alias exposui. Sequitur ergo, q̄ intelligat se per essentiam suam, & q̄ hoc sit verum, patet etiam auctoritate philosophi. 3. de anima. t. c. 5. qui vult, q̄ ante intelligere aliorum intellectus non sit intelligibilis. Dico inquit intellectum quo opinatur, & intelligit aīa, & hoc nihil aliud est in actu eorum, quæ sunt ante intelligere, hæc ille.

Optima exposicio verborū Arist.

Anima de se actu est intelligibilis.

¶ Respondet Doc. ad hanc rationem, in qua responsione plura sunt notanda, & declaranda, primo ibi anima de se actu intelligibilis est, intelligit Doc. quod ipsa anima ex parte sua est ratio formalis eliciendi intellectum sui, & est præsens sibi supple inquantum est intellectus. i. q̄ ipsa essentia animæ, quæ est ratio formalis partialis producēdi cognitionem sui est præsens intellectui quæ est altera causa partialis, est tamen præsens non in ratione obiecti actu intelligibilis, quia statim sequeretur cognitio illius, vt patet à Doc. q. prima. prologi, & d. 3. primi. q. 1. & vide quæ ibi notauī, sed est præsens sibi in ratione entitatis. Nam quando aliquid est perfectē præsens intellectui in ratione obiecti actu intelligibilis statim sequitur intellectio, vel saltem potest sequi, quia obiectum hoc modo in se præsens est nihil aliud est, nisi ipsum intellectum esse memoriam perfectam, & perfectē dispositum respectu intellectiois talis obiecti, vt patet à Doc. in primo. distin. 2. parte. 2. & distin. 3. quæst. 7. & vide quæ ibi exposui in, declarando titulum. q. 7.

¶ Sequitur ibi nihil. n. deficit actui primo. i. q̄

ipsi animæ nihil deficit pertinens ad actiuitatem intellectiois illius, & similiter ipsi intellectui nihil deficit quantum ad actiuitatem pertinentem ad ipsum.

¶ Sequitur nihil deficit ex parte vnionis earum. i. q̄ ipsa anima, & intellectu quantum est ex parte sua sunt perfectæ causæ intellectiois ipsius animæ & sunt perfectē vnita cum sint vna res realiter, sed quare non sequitur intellectio, hoc ideo est, quia pro statu isto non sunt perfectē vnita, loquendo de vnione qua aīa sit perfectē præsens intellectui in ratione obiecti intelligibilis, quæ omnia patent in primo. dist. 3. q. 3.

¶ Secundum declarandum est ibi. Et fortè propter hoc dicit frequēter Augustinus, q̄ anima nouit semper se, quod sic debet intelligi, q̄ ex quo anima, quæ est causa partialis cognitionis sui est semper perfectē præsens intellectui suo, & ista duo integrant vnā causam totalem, & si nullum impedimentum esset ab extrinseco sequeretur cognitio ipsius animæ. Et ideo Aug. dicit, q̄ anima semper nouit se. i. q̄ causa perfecta cognitionis animæ semper est intra ipsam aīam, & q̄ actu non cognoscat se hoc non est ex defectu ipsius, sed alicuius extrinseci, & ideo bene dicit Doc. q̄ non semper nouit lapidem. i. q̄ ipsa anima nō habet sibi intrinsecē causam totalem cognitionis lapidis, quia ad cognitionem ipsius non tantum requiritur anima sed etiam lapis in se præsens respectu cognitionis intuitiue, vel præsens in specie intelligibili respectu cognitionis abstractiue.

¶ Tertium declarandum est ibi, & hoc modo trinitatem ponit Aug. nota in ista litera duplicem trinitatem, factualem, perfectam, & potentialem, actualis perfecta primò cōsistit in memoria perfecta, quæ includit intellectum obiectum, & voluntatem, vt patet à Doc. in primo. d. 3. q. vlt. secundo consistit in actuali intelligentia, siue intellectioe actuali obiecti, & tertio in actuali amore ipsius obiecti, per primum representatur pater, per secundum filius, & per tertium spiritus sanctus.

¶ Secunda quæ est potentialis consistit in memoria perfecta, quæ vt attribuitur patri, est perfectissima secunditas productionis filij, & spiritus sancti, quæ includit intellectum, & obiectum præsens, & voluntatem, nam ista possunt esse causa perfecta secundæ, & tertiæ partis imaginis, quia intellectus, & obiectum est causa totalis intellectiois illius, & voluntas habens præsens illud obiectum, non tamen in ratione cogniti, quia tunc esset secunda pars imaginis in actu sed in ratione cognoscibilis, & amabilis potest amare illud, & sic producere tertiam partem imaginis, in tali ergo memoria est intellectio virtualis obiecti illius, quia talis memoria habet in virtute sua posse producere cognitionem obiecti.

¶ Sequitur, & hoc modo cum voluntas sit præsens, vt actus primus perfectus ad habendum actū secundū respectu sui est quodammodo actus secundus sicut effectus in causa efficiēte, vt in voluntate, & in eo sine quo nō, vt in intellectioe. i. q̄ tertia pars imaginis, quæ est amor virtualiter est in voluntate, vt in causa efficiente, & intellectioe obiecti, vt in causa sine qua non, quia voluntas nō fertur, nisi in præcognitum. Sed an obiectum, vel intellectio obiecti sit causa actiua totalis, vel partialis actus voluntatis, patebit infra. dist. 2. §.

¶ Sequitur. Sed quia nihil est de isto toto in actu, nisi solum, quod pertinet ad memoriam ideo tota ista trinitas quæ, scilicet, nata est esse trinitas, tantum est in memoria quantum ad realitatem eius actualem. i. q̄ loquēdo de ista imagine, & trinitate potenciali,

*9. de tri. c. 7
et 10. de tri.
c. 10. & 14.
de tri. c. 4. et
inde.*

Duplex trinitas.

Nota & bene.

potentiali, nihil habetur in actu, nisi perfecta memoria, quæ ut dixi includit intellectum, obiectum, & voluntatem, quæ dicuntur actus primus totalis respectu secundæ, & tertiæ partis imaginis, quia intellectus cum obiecto est actus primus respectu secundæ partis imaginis, & voluntas est actus primus respectu tertiæ partis.

¶ Ibi. Sed quare non exit iste actus totalis primus in actum secundum, cum sit per se sufficiens principium eliciendi actum secundum, dicit Doct. q. est aliud impedimentum, quod ista causa vincere non potest, quod impedimentum, vel est ex ordine potentiarum, vel ex culpa, ut supra patuit in primo. d. 3. q. 3. & similiter in hac litera.

¶ Ibi. Ad formam argumenti, igitur dico, q. ista causa, quæ est ex parte angeli est sufficiens ad hoc, q. essentia angeli sit sufficiens ratio intelligendi se, et ipsa talis est ex parte anime, sed in anima sunt impedimenta in angelo non, non enim intellectus angeli habet tale ordinem ad imaginabilia, sicut habet intellectus noster pro statu isto, & per istam potentiam intelligendi immediate intelligibilia in actu, dixit philosophus, q. intellectus non est aliquod intelligibile, ante intelligere. i. non est possibile intelligi a se, ante intelligere aliorum, q. propositio, potest habere duplicem sensum, scilicet compositum, & diuisum, nam in sensu composito negatur, tamen actus intelligendi respectu intellectus, & est sensus, non est possibile intellectum intelligere se ante intelligere, i. non potest dari aliquod instans, in quo intellectus noster, per statum istum habeat actualem intellectiōem sui, ante intellectiōem aliorum. Et hic sensus est verus, quia in eodem instanti, quo intellectus intelligit se, necesse est, vel simul habere intellectiōem aliorum, vel necesse est prius, alia intellexisse, & hoc est, quod dicit Doct. q. propositio ista, scilicet ante cum suo causali, equipollet aduerbiali determinationi, & potest constitui cum infinitiui illo significante terminum potentie. i. q. hoc totum ante intelligere aliorum potest constitui cum hoc infinitiui passiuo, scilicet intelligi a se, quæ intellectiō, siue quod intelligi a se est terminus potentie. Et tunc negatur tamen hoc, quod est intelligi a seipso intellectu, ante intelligere aliorum. i. q. actualis intellectiō, qua intellectus intelligit se, non potest sibi inesse, ante intelligere aliorum, & sic solum negat actualis intellectiō ante intelligere aliorum. Cum verum accipitur in sensu diuiso, tunc ante intelligere aliorum constituitur cum indicatione. i. cum ly potest, & est sensus, impossibile est, intellectum habere potentiam ad intellectiōem sui, ante intelligere aliorum, & hic sensus est falsus, quia licet intellectus actualiter non intelligat se ante intelligere aliorum, habet tamen potentiam ad intelligendum se ante intelligere aliorum, sicut hic, hoc nunc, primo est immortale, nam ly immortale, aut terminat actum, & tunc sensus est, hoc nunc, supple in statu innocentie, hoc est potens non mori, quia adā in statu innocentie erat potens, non mori, & hic sensus verus, vel determinat potentiam, & sensus est falsus. Et est sensus, hoc nunc in statu innocentie, non est potens mori. Sic in proposito de ista propositione, non est possibile intellectum intelligi a se, ante intelligere aliorum.

¶ Secundo principaliter arguitur, essentia angeli est singularis, sed singulare, non est per se intelligibile, nec per se ratio intelligendi.

¶ Hic Doct. inducit duas rationes quarum prima est Tho. in 1. par. Sum. q. 56. art. 1. qui dicit, q. singulare potest per se intelligi, licet non singulare materiale, quia singularitas non prohibet, sed materialitas. Et sic concedit, q. singulare materiale non potest per se intelligi, sed bene singulare immateriale.

¶ Secunda ratio est Hen. quod 5. q. 15. & 26. Et quod.

8. q. 13. qui dicit, q. nec se, nec alia intelligit sub ratione singularis materialis, vel immaterialis, sed sub ratione vniuersalis, quod est per se obiectum intellectus, quod etiam relucet in habitu intelligibili.

¶ Tertio loco dicit Doct. q. neutrum credit esse verum nisi forte loquamur de intellectu, qui per imperfectionem sui non potest forte quodcumque intelligibile intelligere, qualis non est intellectus angelicus, sed hoc magis patebit infra. q. vlti. presentis distin.

¶ Tertio principaliter arguitur, quia omnem cognitionem potentiam oportet secundum se denudari ab illo, quod est ratio cognoscendi, patet per philosophum secundo de anima. tex. c. 71. secundum aliam tran. Et recipiens colorem est, quod non habet colorem, & recipiens vocem est, quod non habet vocem hæc ibi, hoc idem patet tex. c. 12. & patet etiam tertio de anima. tex. c. 4. ubi vult philosophus, q. oportet intellectum esse immixtum, & immaterialem ad hoc, ut omnia possit intelligere, necesse, itaq; inquit, quoniam omnia intelligit, immixtum esse, sed angelus inquantum cognitiuus non denudatur ab essentia sua, ergo non est ratio cognoscendi seipsum.

¶ Respondet Doct. Et responsio stat in hoc, q. illa propositio, tantum habet veritatem in potentijs organicis, quæ requirunt determinatam dispositionem, unde ex determinato numero potentialium organicarum, concludit philosophus determinatum numerum actionum, vel obiectorum, ut patet secundo de anima tex. c. 128. q. aut inquit, non sit sensus alius præter quinque. Dico autem hos, visum, auditum, olfactum, gustatum, & tactum, &c. Istud autem organum oportet ita esse dispositum, ut possit recipere ipsum sensibile, sine materia, quod enim est receptiuum formæ sine materia requirit aliam dispositionem à dispositione receptiui formæ cum materia, ut patet à Doctore infra; nam subiectum coloris est superficies terminata, siue corporis terminata; puta parietis, receptiuum verò similitudinis, albedinis est superficies corporis terminata, puta alicuius perspicui sicut aer. Certum est enim, q. aer, qui est receptiuus formæ non materialis, puta speciei sensibilis respectu albedinis non potest recipere in se albedinem, ut patet sic potentia organica, puta visiva, vel ipsum organum est tantum dispositum ad recipiendum formam sine materia, idest ipsam speciem sensibilem, & sic ponitur communiter organum potencie visive in dispositione perspicua, & sic tamen recipit speciem sensibilem coloris, non autem ipsum colorem, ad hoc ergo, ut videat colore oportet denudari ab ipso, nam si color esset in organo, forte non posset videri. Et quod dicit Doct. cōter assignando de tactu, nam dubium est de tactu an possit recipere speciem coloris est ipsum colorem, quicquid sit de hoc non est presentis speculationis. Cum ergo intellectus non requirat tale dispositionem determinatam, sicut potentia organica, non oportet ipsum denudari ab omni eo, quod intelligit, idem enim intellectus potest esse ipsemet realiter, & in actu per habitum realiter, & tamen receptiuus intellectualiter, & sui, & habitus cuiuscumque informatis eum realiter, & est tota ratio, quia talia sic recepta intellectualiter non requirunt in recipiente determinatam dispositionem oppositam intelligibili reali.

¶ Quarto principaliter arguitur, quia nihil idem patitur a seipso, patet ratio cum sua ratione, quomodo aliquid potest mouere se, satis supra patuit in isto secundo dist. 2. q. 10. & in primo. d. 3. q. 7.

¶ Vltimo arguitur sic. Si angelus posset se intelligere, per essentiam suam, sequeretur, quod talis intellectiō esset idem cum ipso angelo, patet, quia si idem est potentia, & obiectum. Fran. Lych. in ij. sent. Scoti. S 4 cum

3. de anima
contex. 8.
q. 13.

Sensus
vires.

Nota. q. be.
ne.

Responsio D.
Thoma.

Responsio
Henrici.

Responsio
Scoti.

Dubium.

etiam quæ sunt duo extrema, multo magis erit idẽ actus cum obiecto, qui mediat inter illa extrema, hoc aut est manifeste falsum, cū hoc sit proprium soli Deo.

Responsio.

¶ Ad vltimum, Respondet Doct. primo recitando opi. aliquorum, quam improbat, qui dicunt talem intellectiõnem esse eandem essentiæ Angeli, hoc autem est impossibile, quia tunc sequeretur, q̃ illa intellectio esset actu infinita, potest enim intellectus quicunque esse infinitorum intelligibilium, & si tunc haberet intellectiõnem eandem sibi, pari ratione intellectio cuiuslibet esset eadem sibi, hoc autem potest deduci ex his, quæ dicit Doct. in primo dist. 2. probando intellectiõnem Dei respectu aliorum intelligibilium esse eandem sibi. Doct. ergo negat illam consequentiam, & ad probationem dicit, q̃ illa intellectio non mediat inter potetiam & obiectum, sed est extraneū respectu vtriusque, cum sit effectus amborum, vt supra patuit in primo distin. 3. q. 7.

Quæstio Nona. Dist. III.

Vtrum Angelus habeat notitiam naturalem distinctam essentiæ diuinæ.

Scotus 2. Senten. dist. 3. q. 8.

D. Bonauentura. 2. Sententia. distin. 3. quæstio. 2. artic. 2.

D. Thomas. 1. par. Summa. q. 56. art. 3.

IRCA quæstionem nonam. Quæritur à Doct. An angelus habeat notitiam naturalem distinctam essentiæ diuinæ. Titulus quæstionis clarus est. Ibi. Hic concordant in ista negatiua, q̃ angelus non habet distinctam

Opinio D. Thoma.

notitiam naturaliter deitatis, & probatur a Tho. parte prima. q. 56. artic. 3. Istam negatiuam tenendo. Si quæris per quid affirmatiue. Respondent, q̃ angelus non cognoscit essentiã diuinã naturaliter per aliquam speciem &c. Hoc idem dicit Hen. Dicunt ergo isti, quod angelus non habet notitiã naturalem distinctam essentiæ diuinæ, & si quæretur ab eis per quid cognoscitur Deus affirmatiue puta affirmando aliquid de Deo supple, quod est trinus, & vnus, vel q̃ est infinitum ens, & huiusmodi. Dicit Hen. q̃ non cognoscitur naturaliter neque per essentiã Dei, neque per essentiã angeli, neq; per speciem representatẽ ipsũ Deũ, & ex hoc probat Doc. q̃ angeli non possunt habere aliquam cognitionem de Deo naturaliter, neque distincte, neque confusẽ, & istę duę rationes licet sint notę & glosatę in primo. distinctio. 3. q. 1. & secunda, ratio etiã pateat in ptimo. dist. 8. q. penul. aqualiter tamen expono eas. Et prima ratio stat in hoc, quia si angelus naturaliter non potest cognoscere distincte essentiã diuinã per speciem intelligibilem, ipsam distincte representantem, ergo nullo modo potest ipsam cognoscere, probatur consequentia, quia si potest eam naturaliter cognoscere, aut cognoscere eam distincte. s. vel in se, vel in conceptu proprio, & in complexo, aut confusẽ, quia in cõceptu communi sibi, & nobis, alius modus cognoscendi non apparet. Si primo modo nõ cognoscit naturaliter, quia tunc essentiã diuinã, vel aliqua eius proprietates immediatẽ mouendi intellectum angeli, & tunc non cognosceret naturaliter eam, sed tantum supernaturaliter, & vltra ipsã tan-

tum immediatẽ mouet intellectum diuinũ, vt patet à Doc. in q. 14. artic. 1. quol. Nec secundo modo, patet, quia Hen. negat cõceptum cõmunem Deo, & creaturæ. Sed si talis cõceptus cõmunis sit impossibilis, est simpliciter impossibile, quod habeatur naturaliter aliquis cõceptus de Deo, & hoc prolixẽ, probatum est à Doc. in primo. d. 3. q. 1. vbi facit. 3. rationes singulares, quas ibi clarẽ exposui, hæc idem probat in d. 8. q. 1. eiusdem primi. Si ergo angelus non cognoscit essentiã diuinã distincte per aliquam speciem intelligibilem, sequitur, q̃ nullomodo poterit eam cognoscere, s. nec distincte, nec confusẽ in aliquo, s. cõceptu communi, quia si talis non datur nullo modo potest cognosci.

¶ Secunda ratio stat in hoc, quia si dicatur, q̃ angelus cognoscit essentiã nõ in se, & intuitiue, nec per speciem aliquam, sed cognoscit eam in aliquo cõceptu reali, alio ab essentiã diuinã patet, q̃ cognoscit eam in cõceptu reali, summi boni, vel entis primi, & huiusmodi. Et si vltra quæretur à quo causatur cognitio talis cõceptus, nõ à creatura, vt patet per. 3. rationes factas à Doc. in primo. dist. 3. q. 1. quia creatura nõ potest causare talẽ cõceptum, siue notitiã talis cõceptus, nisi cõtineat illum cõceptum, vel essentialiter, vel virtualiter, vide ibi. Diceret ergo Hen. q̃ talis cõceptus realis, alius ab essentiã diuinã, & sic cognitio huius cõceptus realis, s. summi boni, vel entis primi, vel summẽ sapietis, esset causata ab essentiã diuinã. Cõtra hic Doc. specialiter instat ex dictis Hen. quia ipse dicit, quod essentiã diuinã est nata facere tantum, videlicet cõceptum realem in intellectu diuino, ita q̃ nullus alius habetur de ea, nisi per intellectum negociantem, igitur ista essentiã est nata facere tm̃ per se cõceptum vnũ realem in quocunq; intellectu; probatio cõsequentiã, omnis cõceptus, qui natus est haberi, & etiã causari virtute huius essentiæ in aliquo intellectu est natus haberi virtute eius in intellectu comprehendente ipsam, & talis est diuinus intellectus, cum ergo essentiã diuinã sit nata facere, tm̃ cõceptum vnũ per se realiter in intellectu diuino. i. eum sit nata facere, siue causare notitiã vnũ cõceptus realis in intellectu diuino, & talis cõceptus realis est præcisẽ essentiã diuinã, vt essentiã, ita q̃ secundum ipsum Hen. non est ibi aliqua entitas realis, nisi tantum essentiã, vt essentiã, & sic cõceptus, siue entitas summi boni, vel entis primi, huiusmodi nõ dicit aliquid reale distinctum p̃ter opus intellectus ab essentiã diuinã, quia si talis esset, ibi posset notitiã illius realis cõceptus causare in intellectu diuino, si talẽ posset causare in intellectu creato patet, quia si illud, quod est in ratione obiecti, s. motui imperfectissimum potest causare oẽm cõceptum de se causabilem. i. notitiã ois cõceptus in quo, vel essentialiter, vel virtualiter cõtineti, à fortiori essentiã diuinã notitiã cuiuscunq; cõceptus realis de se poterit causare in intellectu suo. Sequitur ergo, q̃ vel intellectus angeli habebit istum vnũ cõceptum, s. essentiæ diuinæ vnũcunq; causetur, vel omnino neque habebit, illum autem omnino habere nõ poterit nisi, vel cognosceret per essentiã, vel per propriam rationem representantem, s. per speciem intelligibilem, cõsequentiã negat, ergo nullum cõceptum habebit de essentiã diuinã, quod est falsum, & negatum serẽ ab omnibus.

¶ Contra secundum dicit Tho. q̃ angeli cognoscunt Deum affirmatiue per essentiã ipsorum, quia est imago Dei, & imago representat distincte imaginatum, cõtra hanc positionem arguit Doc. In ista litera habetur duplex imago. Prima quẽ ex sua natura

Scotus arguit contra Henricum.

Duplex imago.

natura representat imaginatum, siue sit cognita, siue non sit cognita, ut species intelligibilis, puta albedinis, nam antequam cognoscat, albedo perfecte representat ipsam albedinem, & prius cognoscitur ipsa albedo representata, quam cognoscatur ipsa species intelligibilis, quia albedo cognoscitur actu recto, & ipsa cognita potest postea intellectus cognoscere speciem intelligibilem actu reflexo, loquedo de ista imagine, nulla creatura potest esse imago Dei, quia nulla est, quæ possit representare ipsum Deum. Secundo accipitur imago, quæ representat imaginatum non ex natura sua, sed ut cognoscitur, quod est imago talis imaginati, & sic nunquam potest cognosci, quod sit imago talis imaginati, nisi per cognoscatur tale imaginatum, & hoc modo natura nostra est imago Dei, & representat ipsum Deum in quantum cognoscitur, quod est imago ipsius, & nunquam possum cognoscere ipsam imaginem Dei, nisi præcognoscam ipsum trinum, & unum, quia cognito per reuelationem, quod in Deo est unitas essentie, & originationis unius personæ ab alia, & distinctio realis personarum possum reperire in anima mea unitatem distinctionem, & originationem & sic discursiue per imaginem cognosco deum trinum & unum, ut patet à Doct. in primo. d. 3. q. vlti. & quod cognoscam animam sic esse ad imaginem Dei, hoc non potest esse via naturali, ut patet à Doct. in primo. dist. 1. q. 1. Et patet, quod angelus non cognoscit naturaliter Deum per essentiam suam, quia imago, & etiam cognoscens imaginatum per imaginem, secundo modo cognoscet discursiue, scilicet ab imagine cognita ad imaginatum, & tamen ipsi negant discursum in angelo, ut patet supra in 1. dist. huius q. & infra.

Præterea omnis discursus præsupponit notitiā illius simplicis, ad quod discurritur, hoc patet, quia nullus discurrit ab uno ad aliud, nisi utrumque præcognoscat, igitur si per illam essentiam cognitam habetur notitia de essentia diuina per discursum oportet præhabere conceptum simplicem de essentia diuina, & tunc illius querenda est alia ratio prior, supple, per quam possit cognosci essentia diuina, si debeat cognosci per talem discursum. Aduerte tamen, quod quando discurritur à præmissis ad conclusionem, quæ inferitur ex illis præmissis non præcognoscitur conclusio, saltem ut euidens, præcognoscitur tamen aliquo modo conclusio, puta ista antequam demonstratur, & per consequens præcognoscuntur termini conclusionis, sed non præcognoscitur ut euidens aliter non demonstraretur, sufficit ergo, quod in discursu præhabeatur notitia terminorum simplicium si discurritur à termino simplici ad terminum simplicem. Si verò discurritur à complexis ad complexum sufficit præhabere notitiam talium complexorum, saltem confusam.

Confirmatur etiam. Dicit Doct. quod nullum obiectum facit distinctam notitiam alterius obiecti.

In ista ratione oriuntur difficultates.

1. Difficultas.

Prima quia videtur, quod aliqua creatura faciat distinctam notitiā essentie diuinæ, quia dicit ipse Doct. quod Deus potest causare in intellectu angeli aliquam speciem intelligibilem, per quam ipse angelus potest distincte cognoscere essentiam diuinam, & sic illa species intelligibilis erit ratio cognoscendi Deum, & sic secundum ipsum oportet concedere, quod Deus virtualiter contineatur in tali specie, & sic creator virtualiter poterit contineri in creatura, quod ipse expressè negat hic & in 1. dist. 3. q. 1. & d. 8. & in quolibet.

2. Difficultas.

Secunda, quia dicit hic Doct. quod talis species intelligibilis impressa à Deo distincte representat

ipsam deitatem, & in hoc videtur sibi contradicere, quia in prima q. prologi probat, quod per nullam creaturam possumus peruenire ad distinctam cognitionem Dei, quia nullus effectus representat ipsum in quantum trinum & unum &c. & tamen hic vult, quod illa species intelligibilis, quæ est effectus Dei & creatura ipsius, representat ipsum ex sua natura, & non in quantum cognita.

Tertia dubitatio quia certum est, quod infusa cognitione Dei, quæ est effectus ipsius, illa representabit ipsum Deum, si sit cognitio distincta, ut patet à Doct. in 1. dist. 3. q. 6. & singulariter q. vltima, ubi vult, quod actus intelligendi sit similitudo obiecti. ita vult expressè, quod Paulus post raptum recordabatur de essentia diuina, & de his, quæ vidit in tali raptu, ut patet in hac q. & per consequens, si recordabatur, hoc erat per aliquam speciem intellectualem representantem actum, quo vidit archana Dei, & habito tali actu tunc recordabatur se vidisse, & hoc patet in 4. dist. 4. 5. de memoria, siue de recordari, & sic videtur, quod effectus Dei potuit perfecte representare ipsum Deum.

Quarta dubitatio est ex hoc, quod dicit, quod nullum obiectum facit distinctam notitiam alterius obiecti, nisi contineat illud virtualiter, hoc idem dicit in 1. dist. 3. q. 1. Et dist. 8. q. 2. & tamen essentia diuina facit distinctam cognitionem personarum in intellectu diuino, ut patet à Doct. in primo in pluribus locis, & tamen ibi non est continentia virtualis, nec eminentialis, quia contentum in alio virtualiter, vel eminenter dicit imperfectionem in ipso contento, & quod talis continentia non sit in Deo respectu eorum, quæ sunt ab intra patet à Doct. in primo.

Quinta dubitatio quia dicit Doct. quod talis species intelligibilis representat Deum sub ratione deitatis & tamen est finita in se, sed hoc videtur contradicere sibi, quia vult expressè, quod illud, quod est ratio representandi infinita sit formaliter infinitum, ut patet ab ipso in 1. dist. 2. parte prima. q. 1. & in secundo. d. 3. q. 1. contra Hen. ergo si species intelligibilis aliqua est ratio representandi diuinam essentiam distincte, videtur quod sit formaliter infinita cum non sit maior ratio de representare infinita distincta, & representare infinitum intensiue distincte.

Sexta dubitatio ex hoc, quod dicit, quod nihil facit distinctam cognitionem alterius obiecti, nisi contineat illud virtualiter, quia tunc sequeretur, quod angelus continebit virtualiter essentiam diuinam, quia ipsius intellectus, una cum specie intelligibili infusa à Deo causant notitiam distinctam Dei, patet à Doct. hic, ergo intellectus magis continebit essentiam diuinam, cum sit causa principalior, ut patet in hoc secundo. dist. præsent. q. penul. & vlti. & in primo. d. 3. q. 7. & 8. & in quolibet. & tamen falsum est, quod contineat ipsum Deum virtualiter, ut dixi supra.

Septimo dubitatur, quia essentia diuina, ut essentia est ratio formalis cognoscendi contingentia ut patet à Doct. in primo. dist. 39. & tamen non continet virtualiter contingentia in quantum essentia, quia ipsa tantum sunt à voluntate diuina, ut patet à Doct. q. vlti. prologi, & in primo. d. 2. & 8. & in secundo. dist. 1. q. 1. & dist. 3. q. vlti. & q. 14. & 16. quolibet. Essent etiam multa alia dubia, quæ breuitatis causa transeo.

Ad primam igitur difficultatem respondeo, supponendo aliqua, primum obiectum continens virtualiter aliud obiectum, quantum est ex parte sua potest producere cognitionem intuitiuam alterius, & etiam abstractiuam, causando partialiter speciem

speciem intelligibilem talis obiecti, & sic de ratione obiecti puta. a. continentis virtualiter secundum adæquationem, & præcisionem, ut alias dixi in primo, dist. 3. puta. b. est, quod possit partialiter producere tam cognitionem intuitiuam, quam abstractiuam illius, ut patet à Doct. pluribus locis, maxime in secundo. d. 3. q. vlti. & sicut obiectum potest facere cognitionem sui intuitiuam, & abstractiuam respectu intellectus limitati, quod dico propter essentiam diuinam, quæ facit tantum cognitionem intuitiuam sui respectu intellectus diuini, ita potest facere cognitionem respectu obiecti virtualiter contenti, ut patet à Doct. in primo, dist. 3. & 8.

Nota de specie intelligibili.

¶ Secundo suppono, quod nulla species intelligibilis, potest continere virtualiter obiectum, cuius est species, quod patet, tum quia imperfectior, tum quia posterior, tum quia communiter est ab obiecto, tum quia dependet tanquam mensuratum à mensura.

¶ Tertio suppono, quod nulla species intelligibilis, ut huiusmodi potest continere virtualiter aliquod obiectum in ratione cognoscibilitatis, quia si sic posset etiam producere cognitionem illius intuitiuam, saltim partialiter quod est manifestè falsum, quia omnis cognitio per speciem intelligibilem est tantum abstractiua, ut patet à Doct. in primo. d. 3. q. 6. & in secundo. d. 3. q. 9.

¶ Dico ergo, quo ad primam dubitationem, quod licet species intelligibilis sit causa partialis cognitionis abstractiue ipsius deitatis, non tamen ex hoc sequitur, quod contineat virtualiter ipsam deitatem, quia tunc posset esse causa partialis cognitionis intuitiue.

¶ Si dicatur continet virtualiter cognitionem abstractiuam deitatis, ergo continet virtualiter ipsam deitatem, antecedens patet, quia causa effectiua eo modo, quo causat virtualiter continet effectum, consequentia probatur, quia dicit Doc. quod continens virtualiter cognitionem alicuius virtualiter continet illud, ut allegaui supra.

¶ Respondeo ad antecedens, quod continet virtualiter partialiter cognitionem tantum abstractiuam, sed negatur consequentia. Cum probatur per Doct.

¶ Dico, quod Doct. intelligit de continente virtualiter notitiam alterius tam intuitiuam, quam abstractiuam, aliter non haberet veritatem, & sic patet solutio primæ.

¶ Dico secundo, quod si species illa non dependeret in essendo a tali obiecto, quod fortè posset continere virtualiter entitatem talis obiecti, sed in proposito ipsa dependet ab obiecto, saltem, ut a causa remota, ut exposui in primo. dist. 3. q. 2. & alibi, & posito, quod talis species sit causata à Deo, saltem sufficit, quod sit nata causari à tali obiecto, & ideo non continet illud virtualiter.

¶ Dico tertio, quod propositio Doc. vera est, quando causat partialiter notitiam obiecti abstractiuam, ut causa remota, non ut causa propinqua, quod tunc est, quando vnum obiectum causat solam remotè speciem alterius obiecti, quæ ponitur causa propinqua, tale enim obiectum sic causans notitiam alterius abstractiuam continet virtualiter illud aliud.

Effectus non ducit in cognitionem deitatis.

¶ Ad secundum dico, quod Doc. in q. prima prologi, arguit sic, quod per nullum effectum possumus deuenire in cognitionem deitatis arguendo ab effectu ad causam, quia nullus est effectus, qui possit esse similis ipsi Deo, nulla enim natura singularis potest reperiri in tribus suppositis, ideo non possumus arguere, sic aliquis effectus Dei existens tantæ perfectionis est, quod potest esse in tribus suppositis, ergo à fortiori prima causa poterit esse. Sicut

arguimus, aliquis effectus Dei est perfectus bonitate, ergo ipsa prima causa erit simpliciter bona, & sic omnes perfectiones simpliciter sparsim reperiuntur in diuersis creaturis in summo attribuiuntur primæ causæ, & sic per tales effectus deuenimus in cognitionem harum perfectionum in Deo, quod scilicet, sit summè sapiens, summè bonus, arguendo semper ab effectu ad causam, & hoc patet à Doct. in primo. dist. 3. & 8. Et sic dico, quod nullus est effectus Dei nec actu, nec possibilis, qui sit huius perfectionis, quod sit vnum singulare indiuisibiliter in tribus suppositis, ex quo arguamus, ergo ipse Deus multò magis habebit istam perfectionem; licet ergo ipsa species intelligibilis creata immediatè à Deo, possit representare Deum trinum, & vnum, non tamen ipsa est vnum singulare in tribus suppositis, sed tantum representat, & hoc non negat Doc. vult enim q. prima prolo. & dist. 3. q. prima, & distin. 8. q. 2. & q. 14. quolib. & dist. 3. secundi, quod nulla rationalis creatura, ex suis puris naturalibus potest deuenire in cognitionem deitatis, sub ratione deitatis, nec aliqua creatura; quantumcunque perfecta, potest esse ratio deueniendi in cognitionem ipsius Dei intuitiuam, nec potest esse ratio partialiter causandi aliquam speciem intelligibilem, representantem Deum sub ratione deitatis, per quam possit cognosci abstractiue, sub ratione propria, sed solus Deus potest causare huiusmodi speciem.

¶ Dico secundo, & magis ad propositum, quod species illa dicitur tantum representare Deum, pro quanto est partialis causa cognitionis Dei, non, quod per ipsam, ut absolute sumptam, possit cognosci Deus, nisi arguendo ab effectu, scilicet, est effectus, ergo est aliqua prima causa, immò non sequitur species illa in se cognoscitur, ergo per illam Deus cognoscitur, nisi cognoscatur, quod est species intelligibilis Dei, sed hoc non potest cognosci, nisi Deo præcognito, ut supra dixi de imagine Dei.

¶ Ad tertiam, patet per responsionem, ad secundam concedo enim, quod aliqua intellectio supernaturaliter habita de deitate sub ratione propria representat ipsam, & est similitudo ipsius, & quoties intellectus reflectitur super talem cognitionem, qua cognouit Deum, statim, cognoscit ipsum, sicut etiam Paulus, tamen non est in se talis, quale est representatum, nec etiam in se similis tali representato, sicut dicimus, quod album est simile alteri albo, quia illa intellectio est tantum in vno singulari, & est singularis de se, sicut etiam dicimus, quod species intelligibilis hominis non est in se talis, qualis est in representando, nam in se singularis est, in representando verò vniuersalis. Ex hoc ergo, quod est talis in representando, non sequitur, quod sit talis, vel similis in essendo.

¶ Dico tñ, quod non sequitur absolute, scilicet, quod cognita notitia deitatis in se, quod ex illa sic absolute cognita, cognoscatur deitas, quia etiam requiritur, quod cognoscatur relatio ipsius ad deitatem, quæ dicitur relatio attingentiæ, ut notat Doct. in q. 13. quolib. & requiratur cognitio talis relationis patet prolixè à Doct. in quolib. q. 14. artic. 3. & vide quæ ibi exposui, licet enim notitia Dei dicatur similitudo ipsius naturalis, non tamen sequitur, quod ipsa absolute cognita, per actum reflexum cognoscat ipse Deus in se, sicut et dixi de imagine, & specie intelligibili. Si verò cognoscitur, ut est notitia Dei, tunc cognoscitur & Deus, sed non potest cognosci aliquo actu reflexo, quod sit notitia deitatis, nisi præcognoscatur Deus, ut supra patuit.

¶ Ad quartum dico primò, quod licet ibi non sit con-

Quomodo Paulus cognouit Deum.

continentia virtualis, tamē est ibi cōtinentia perfectē identitatis cum personā illę transeat in perfectam identitatem realem, & essentialē essentia diuinā, vt patet à Doct. in primo.d.5.q.2. & d.26.& alibi.

¶ Secundo dico, quod licet proprietas personæ non propriæ contineatur virtualiter propter perfectam identitatem cum essentia diuina, tamen eo modo quo distinguuntur posset dici continentia virtualis accipiendo tamen continentiam virtua-lem pro eo, q̄ essentia diuina est id à quo ipse proprietas primò pullulat, vt patet à Doct. in primo.d.28.& in quolib.

*Duplex cō-
tinentia.*

¶ Tertiò dico, quod potest esse ibi continentia virtualis, & eminentialis non secundum rem, sed secundum rationem per vnam propositionem. Doct. in primo. dist. 8. q. 3. & q. 1. quolib. & q. penul. prologi, & quæ talis est, quod qualis est ordo inter aliqua duo, vbi distinguuntur realiter talis est ordo inter illa duo vbi tantum ratione, vel ex natura rei distinguuntur, vt patet, quia si comparatur ad subiectum à quo realiter distinguitur secundum rem causatur ab illo, ergo vbi comparatur ad subiectum à quo realiter non distinguitur secundum rationem potest dici causari à tali subiecto, vt patet à Doct. q. penulti. prologi, sic in proposito, si proprietas personæ esset verè realiter distincta ab essentia diuina virtualiter contineretur ab illa, quia esset ibi ordo producti realiter ad producentem realiter, ergo nunc vbi tantum ratione, vel ex natura rei ab essentia diuina distinguitur erit talis ordo, quod secundum rationem continetur virtualiter ab illa.

¶ Si dicatur, vt supra, q̄ contentum in aliquo est imperfectius ipso continente.

*Quomodo
contineat fit
imperfectius
continens.*

¶ Dico, quod hoc verum est vbi non transit in perfectam identitatem ipsius, & sic paternitas, vel proprietas patris licet non sit formaliter infinita, vt patet à Docto. in primo. distin. secunda. & 26. & in tercio. distin. prima. q. prima. & q. quinta. quolib. tamen est idem p̄ticipē infinita, vt patet in locis præalleg.

¶ Ad quintam dico, quod non est simile in representando infinita obiecta, & in representando tantum vnum, quod est formaliter infinitum.

¶ Primo, quia cum dico, quod species intelligibilis representat ipsum &c. & sub ratione infinitatis, ipsa erit causa partialis cognitionis abstractiua, quæ cognitio est finita, terminata, & limitata.

¶ Si verò representaret infinita obiecta posset esse causa partialis quantum est ex se causandi infinitas cognitiones partialiter infinitorum obiectorum quarum quælibet requirit specialem gradum perfectionis in causa, & sic sequeretur, quod talis species intelligibilis esset formaliter infinita, quod patet, quia illud, quod est ratio producendi infinitas intellectiones quarum quælibet requirit aliquam perfectionem in ipsa ratione producendi erit formaliter infinitum, vt patet à Docto. in primo. distin. 2. q. 1. & distin. 3. q. 7. & in secundo. distin. 3.

*Nota & be-
nè.*

¶ Secundo dico, quod aliud est representare infinitum sub ratione qua est infinitum, & aliud est representare infinita obiecta, quia quod. a. si ratio representandi vnum obiectum quantumcunque perfectum non sequitur ex hoc, q̄ si tantę perfectionis, quia species intelligibilis est minoris perfectionis communiter obiecto representato, si tamen representaret infinita esset formaliter infinita patet, quia verum obiectum requirit specialem rationem representandi dicentem aliquam perfe-

ctionem, & aliud specialem rationem representandi dicentem aliquam perfectionem. Tunc sic quando aliquid est ratio representandi infinita quorum quodlibet requirit specialem perfectionem in representante illud erit formaliter infinitum. Et hoc modo arguit Doc. in primo. dist. 2. q. 1. probando infinitatem infinite essentia ex hoc, quod est ratio representandi infinita &c. Et sic patet solutio dubij. Et argumentum Doct. stat contra Henricum, quia ipse posuit in angelo vnum habitum, qui esset ratio representandi omnia cognoscibilia ab angelo.

¶ Ad sextam de specie intelligibili, quod sit causa partialis cognitionis abstractiue. Et quod tamen non cōtineat Deum virtualiter declaratum est supra. Et quod dicit, quod intellectus angeli est causa magis principalis.

*An species
intelligibi-
lis sit causa
partialis co-
gnitionis
abstractiua.*

¶ Dico, quod ex hoc non sequitur quod contineat virtualiter ipsum obiectum, & suppono aliqua, primum, quod licet cognitio alicuius obiecti puta lapidis, tam intuitiua, quàm abstractiua principaliter sit causata ab intellectu, & minus principaliter à lapide, non tamen ex hoc sequitur, quod virtualiter contineat ipsum lapidem, & ratio quia virtualiter non continet causalitatem ipsius lapidis patet, quia quantumcunque intellectus perficeretur stante tamen limitatione intellectus, nunquam tamen potest supplere causalitatem partialem lapidis respectu cognitionis ipsius lapidis, vt patet à Doct. in primo. dist. 3. q. 7. & 17. & in secundo dist. 3. licet ergo intellectus ex sua ratione habeat in se causalitatem pertinentem sibi, non tamen habet in se causalitatem pertinentem ad obiectum, vel ad supplens vicem illius obiecti, quod est species intelligibilis illius obiecti, dicimus enim, quod obiectum continet virtualiter aliud quando continet causalitatem pertinentem ad illud respectu cognitionis illius licet ergo intellectus angeli sit causa partialis cognitionis Dei, & perfectior, quàm species intelligibilis, quia tamen non potest supplere causalitatem speciei intelligibilis ideo nō continet ipsam virtualiter nec etiam obiectum cuius est talis species, & hoc est, quod dicit Doc. in prima. q. prologi. & dist. 3. q. vltima secundi, quod licet intellectus habeat in se causalitatem pertinentem ad ipsum respectu cognitionis obiecti non tamen habet in se causalitatem pertinentem ad obiectum, quia nec quodlibet obiectum habet in se virtualiter eminenter, vel per perfectam identitatem, & de hoc satis dictum est in primo. dist. 3. q. 3. & 7.

¶ Ad vltimam dico, quod essentia, vt essentia non contineat huiusmodi contingentia virtualiter cum, vt sic non possit producere ea ad extra, quia tunc produceret de necessitate, quia essentia vt essentia agit modo naturali, vt patet à Docto. in primo in pluribus locis, & q. 18. quolib. continet tamen illa eminenter, & hoc sufficit.

¶ Secundo dico, quod licet essentia non contineat illa virtualiter tamen posita determinatione diuinæ voluntatis respectu illius contingentis ipsa est ratio formalis representandi huiusmodi determinationem, & huiusmodi contingentia intellectui diuino, vt patet à Docto. in primo. distin. 39. Et sic patet solutio duarum dubitationum.

IBI ad quætionem igitur respondeo Doct. respondendo ad quætionem primo præmittit quædam distinctionem de cognitione intuitiua & abstractiua, abstractiua cognitione respicit proprias quidditates, vt abstrahunt ab actuali existentia ita quod non est rei existentis in quantum existens, licet enim actu existat non tamen respicit illam inquan-

*Distinctio
de cognitio-
ne intuitiua
& abstra-
ctiua.*

inquantum existens: intuitiua verò est rei existentis, inquantum existens, vel saltem alicuius virtualiter contenti in re existente, inquantum existens, quæ etiam distinctio supra patuit in primo, dist. 1. q. 2. dist. 3. q. penult. & in quarto, dist. 10. & 49. q. 12. & in tertio, dist. 14.

¶ Sequitur. Scientia autem est obiecti, secundum quod abstrahit ab existentia actuali, alioquin posset aliquando esse, & aliquando non esse, & ita non esset perpetua, sed corrupta re, corrumpetur scientia illius rei. Nota in ista littera primò, quod scientia propriè sumpta, de qua Arist. in primo poste. est p̄cisè de quiditatibus, vt abstrahit ab actuali existentia. Tum quia scientia est de vniuersalibus primò, & per se, quia passio primò, & per se demonstratur de natura specifica licet per se, & non primò demonstratur de singularibus, vt talia singularia abstrahit ab actuali existentia. Tum quia est de necessarijs, & sic de quiditatibus, vt abstrahit ab actuali existentia. Nota secundo ibi, sed corrupta re, &c. Cum enim dicit Doct. quod scientia est perpetua, in corruptibilis, non debet intelligi de scientia quæ est qualitas in anima, qua cognoscitur conclusio demonstrata, quia illa est corruptibilis, vt patet per experientiam, non enim est maior ratio de habitu sciētifico, quàm de quocunque alio habitu, cum qualibet eque primò fundetur in intellectu possibili, & qualibet sit qualitas absoluta, vt patet à Doct. in quolib. quæst. 13. debet ergo intelligi passiue, idest quod scibile est perpetuum, & incorruptibile. Si ergo scibile esset existens, aliquando non, quia tunc esset scibile quando actu existeret, & non scibile quando actu non existeret. Potest etiam dici scientia perpetua, & incorruptibilis quantum in se est ex hoc, quod respicit obiectum & specificationem, & sic quantum est ex se potest talis scientia perpetuari, cum dependeat in esse, & cōseruari ab obiecto, saltem, vt à causa partiali, vel vt magis breuiter dicam scientia propriè sumpta denominatione extrinseca dicitur perpetua cum sic de obiecto perpetuo, licet in se formaliter non sit perpetua.

¶ Ibi, secundum probatur. Hic Doct. intendit probare, quod intellectus possit habere cognitionem intuitiuam de re. Et arguit à minori, quia potentia sensitua cognitua potest cognoscere re intuitiue, ergo à fortiori cognitio intuitiua, patet consequentia, quia quod est perfectionis in potentia inferiori videtur eminentius esse in superiori, quæ est eiusdem generis, modo cognitua sensitua, & cognitua intellectiua sunt eiusdem generis, quia vtraque est cognitua, & notanter dicitur eiusdem generis, quia non sequitur potentia visua eminenter continetur in potentia volitiua, cum illa sit essentialiter perfectior, ergo si visua videt albedinē intuitiue, & volitiua poterit videre, non sequitur, quia volitiua non est eiusdem generis, idest quod non pertinet ad idem genus cognitiue. Sequitur, in sensu autem, qui est potentia cognitua inferior intellectu, perfectionis est, quod est cognitua rei, secundum quod in se existens est, & secundum quod est præsens secundū existentiam suam, igitur hoc est possibile in intellectu, quia est suprema vis cognitua. Et parum infra, voco cognitionem intuitiuam non prout intuitiua distinguitur contra discursiuam, quia sic aliqua abstractiua est intuitiua, sed simpliciter intuitiua eo modo, quo dicimus intueri re sicut est in se, cognitio enim principiorū dī intuitiua, quia manifestissima, & notissima, nā cognitio terminis statim habetur clara, & manifestata notitia illius principij, & hoc modo potest

dici intuitiua respectu cōclusionis cognitæ per discursum à principijs ad conclusionem. Sed hæc nō est propriè intuitiua, vt intuitiua est rei existentis, inquantum existens. Nota tamen, quod cognitio principiorum aliquando potest dici intuitiua propriè, quando scilicet cognoscitur principium per cognitionem intuitiuam terminorum, sicut cum intellectus diuinus intuitiue cognoscit essentiam diuinam, & proprietatem natam demonstrari per essentiam diuinam, tunc habet illud principium per se notum ex terminis, vt intuitiue cognitum, aliquando est cognitio abstractiua, quādo cognoscitur termini in vniuersali, & propriè principium est ex terminis vniuersalibus, sicut dicimus, quod omne totum est maius sua parte, & talis cognitio potest dici intuitiua, eo quod euidentissima.

¶ Ibi, istud etiam secundum membrum per hoc declaratur. Hic Doct. adhuc ostendit quomodo intuitiua cognitio potest competere intellectui creato, patet, quia expectamus videre Deum intuitiue, & facie ad faciem.

¶ Ibi, secūda declaratio huius distin. Hic Doct. declarat per simile in potentijs sensituis, quomodo in intellectu potest esse ista duplex cognitio. scilicet intuitiua, & abstractiua, nam sensus particularis exterior, vt sensus visus est obiecti per se existentis, vt existens est, fantasia verò cognoscit idem obiectum, secundum quod est præsens per speciem, quæ species posset esse eius, licet non esset existens, vel præsens, ita quod cognitio fantastica, & abstractiua respectu sensus particularis eodem modo potest dici de intellectu.

¶ Hic occurrit paruū dubium. In hoc quod dicit, quod sensus particularis est rei existentis, vt existens est, & sic præsens intuitiue cognoscit, quia, sensus particularis, puta visus, tantum cognoscit per speciem sensibilem, & obiectum sensibile est sibi præsens per talem speciem, ergo si cognoscit per speciem sensibilem, talis cognitio non erit intuitiua. Dico, quod vere cognoscit per speciem sensibilem, tanquā per causam particularem illius cognitionis, dico etiam, quod sensibile tantum est sibi præsens in ratione obiecti actu sensibilis per speciem sensibilem receptam in organo, vt patet à Doct. in primo, dist. 3. q. 4. Et tamen illa cognitio est tantum intuitiua. Tum quia illa species sensibilis præsens representat obiectum, inquantū actu existens, ita quod si obiectum non existeret actu, nunquam representaret illud in ratione obiecti actu sensibilis. Tum quia est præsens causa partialis cognitionis obiecti sensibilis actu existentis terminatē ad ipsum, vt in se existens, & præsens potentia, fantasia verò, siue species sensibilis recepta in virtute fantastica representant idem sensibile, siue existat siue non, & est causa partialis cognitionis talis obiecti, siue existentis, siue non existentis, ita quod non est de ratione talis cognitionis, vt terminetur ad rem existentem inquantum existens.

¶ Ibi. Hac distinctione præmissa ad questionem respondeo, quod licet secundum communiter loquentes non posset angelus ex puris naturalibus habere cognitionem Dei intuitiuam, tamen non videtur negandum quin possit naturaliter habere cognitionem eius abstractiuam, hoc modo intelligendo, quod species aliqua distinctè representet istam essentiam, licet non representet eam vt in se præsentialiter existentem, & sic non videtur inconueniens ponere intellectui angeli huiusmodi speciem inditam esse à principio, ita quod licet ipsa non sit naturaliter acquisibilis in tali intellectu, sed merè supernaturaliter, tamen sicut perfectio-

Quomodo cognitio principiorum potest dici intuitiua.

An scientia sit incorruptibilis.

Quomodo scientia est incorruptibilis.

Bona distinctio.

Quomodo potest esse cognitio intuitiua per speciem.

Nota & bene.

An Angelus habeat cognitionem intuitiuam, vel abstractiuam.

nes datæ angelo in sua prima creatione, licet non necessario sequantur naturā eius, diceretur naturales distinguendo contra supernaturales merè, scilicet gratiam, & gloriam, ita ista perfectio data intellectui angelo, quā essentia diuina esset ei præsens distinctè, licet abstractiue potest dici naturalis, ita quod quicquid cognoscit angelus de Deo virtute huius speciei aliquomodo cognoscitur naturaliter, & aliquomodo non naturaliter, naturaliter inquantum ista non est principium gratuiti actus, nec gloriosi, non naturaliter autem inquantum ad istam non posset pertinere ex naturalibus, neque ex aliqua actione naturali. Dicit Doct. quod aliquod potest dici supernaturaliter ex hoc, quod est principium gratuiti actus, siue meritorij, vel actus gloriosi, puta visionis, vel fruitionis Dei clarè visi.

Difficultas, an voluntas respectu actus gratuiti vel gloriosi sit principium supernaturale.

¶ Sed ex hoc dicto videtur sequi, quod voluntas nostra posset dici supernaturalis, quia est principium actus meritorij saltem parziale, ut patet à Doct. in primo, dist. 17.

¶ Dico primò, quod licet dicatur principium parziale, non tamen est principale in ratione merendi, quia charitas est tale principium principale, ut patet vbi supra. Dicit enim Doctor ibi, quod principaliter acceptat illum actum meritorium, quia elicitor à charitate. Dico secundò, quod hic Doct. non loquitur de potètia, quæ est causa partialis actus, sed loquitur præcisè de alia causa partiali concurrente cum potentia, quia aliqua est tantum causa partialis actus nullo modo supernaturalis, qualis est actus meritorius, aliqua verò est causa actus verè supernaturalis, ut patet de gratia, & charitate.

¶ Sed est maior difficultas de actu glorioso, ut de fruitione Dei clarè visi, quia fruitio secundum substantiā, & secundum intensiōem est magis à voluntate, quā à charitate, quia actus quo ad substantiam, & intensiōem magis est à potentia, quā ab habitu, ut patet à Doct. in primo, dist. 17. Et quod voluntas cum charitate concurrat ad fruitionem Dei, patet in quarto, dist. 49. & in tertio, dist. 13. ergo sequitur, quod ipsa voluntas erit causa supernaturalis, immò magis supernaturalis, quā charitas.

An voluntas sit causa supernaturalis.

¶ Dico, quod talis actus dicitur supernaturalis ex hoc, quod est principaliter ab ipso Deo, nam tenendo, quod Deus concurrat partialiter, & voluntas creata partialiter, causa tamen magis principalis est ipse Deus, ut patet in quarto, vbi supra. Potest etiā dici de actu meritorio, & actu glorioso, quod singulariter habitus qui est principium talis actus dicitur supernaturalis, non tantum ex hoc, quod est supernaturaliter productus, sed etiā ex hoc, quod non potest esse principium, nisi actus meritorij, vel gloriosi, ut patet de charitate, non sic est de voluntate, quia quantumcunque ageret, sicut si intensissimè diligeret Deū charitate non concurrente ad huiusmodi dilectionem, nunquam talis dilectio esset meritoria, ut patet à Doct. in primo, dist. 17. Cum ergo species intelligibilis representans Deum sit tantum causa partialis cognitionis abstractiue, quæ cognitio Dei non est actus meritorius ex hoc solo, quod est ab intellectu, & à tali specie, nec etiam est actus gloriosus, patet, quia talis actus, vel est clara visio Dei, vel fruitio ipsius clarè visi, sequitur, quod non erit principium supernaturale simpliciter.

An cognitio abstractiua possit esse meritoria in Angelo.

¶ Si dicatur, nonne talis cognitio abstractiua potuit esse meritoria in angelo, dico, quod sic ex imperio voluntatis informata charitate inclināte, vel concurrente, ut partiali causa ad huiusmodi imperium, quo imperatur talis cognitio, sed dico bene, quod non esset meritorius simpliciter ex hoc solo, quod est à tali specie, quia tunc cognitio elicita à tali specie in lucifero fuisset meritoria.

¶ Ibi, quod autem talis species poni debeat distinctè representans essentiam diuinam, licet abstractiue. Hic Doct. nititur persuadere tribus congruentijs, quod talis species representans deitatem sit ponenda in angelo, & primò persuadetur sic, quia beatitudo naturalis angeli excedit naturalem beatitudinem hominis, etiam si fuisset in statu innocentie, tam angelus, quā homo per quantumcunque ipse, igitur cum homo pro statu naturæ lapsæ possit habere cognitionem de ultimo fine in vniuersali, ut patet à Doct. quæst. 1. prolo. & dist. 3. quæst. 1. primi, & volitionem consequentem, & pro statu innocentie habere potuerit aliquomodo notitiam distinctam, & volitio summi boni, sequatur cognitionem ultimi veri, sequitur ut sic, quod in tali cognitione, & volitione summi boni distinctè possit haberi maior beatitudo ab angelo, quā ab homine, sed hoc non potuisset esse, nisi per talem speciem intelligibilem sibi supernaturaliter impressam.

¶ Sed dubitatur. In hoc quod dicit Doct. quod homo in statu innocentie habuisset notitiam distinctam ultimi finis, quia videtur sibi contradicere per ea quæ dicit in quæst. 14. quolib. art. 2. quod nec angelus, nec anima separata potest distinctè cognoscere deitatem ex puris naturalibus, multò minus poterit cognoscere homo in statu innocentie.

Dubium factis bonum, an scilicet homo in statu innocentie habuisset notitiam distinctam abstractiue Dei.

¶ Dico primò, quod si homo in statu innocentie habuisset notitiam abstractiue distinctam respectu deitatis, quod illa non potuisset esse ex merè naturalibus, sed habuisset, vel per speciem aliquam intelligibilem, imperfectiorem tamē specie intelligibili ipsius angeli, vel per aliquam reuelationem, vel potest dici secundò, quod forte hic Doct. non loquitur de cognitione deitatis distincta in se, sed quod habuisset multo perfectiorem de Deo, quæ magis appropinquaret cognitioni distinctæ, quā habuisset in statu naturæ lapsæ.

¶ Ibi. Secundò persuadetur hoc idem per hoc, quod aliquis raptus videns transitoriè essentiam diuinam, cessante isto actu videndi potest habere memoriam talis obiecti, & hoc sub ratione distincta, sub qua erat obiectum visionis, licet non sub ratione præsentis actualiter, quia talis præsentia non manet post actum in ratione cognoscibili, igitur per aliam rationem perficietem intellectum talem potest obiectum istud isto modo obiectiue esse præsens, & ita non est contra rationem essentie, quod species illius sit in aliquo intellectu distinctè representans eā, igitur nec videtur talis species neganda ab intellectu summo creato, sicut patet de raptu Pauli, qui post talem raptum recordabatur visorum.

¶ Hic tamen aduerte, quod respectu talis recordationis ponitur duplex obiectum videlicet proximum, & remotum, proximum est visio quam habuit, remotum est ipsa essentia, quia recordabatur se vidisse essentiam, actus enim recordationis immediate terminatur ad actum quem prius habuit de tali obiecto, ut magis patebit in quarto, dist. 45.

¶ Aduerte etiam, quod cum dicit hic Doct. quod in tali recordatione deitatis, &c. ponitur species intelligibilis representans deitatem, debet sic intelligi, quod habita visione deitatis statim in intellectu causatur species intelligibilis representans ipsam visionem, in ratione obiecti actu intelligibilis, & sic intellectus cum illa specie causat vnā cognitionem, quæ terminatur ad visionem quam prius habuit, & cognoscendo illam visionem, cognoscit etiam obiectum, visionis, abstractiue tamen, & sic dicitur recordari de obiecto viso.

Nota quomodo quis dicitur recordari de deitate prius visa.

¶ Aduerte etiam, quod posito, quod per talem speciem cognoscat visionem, quam habuit de deitate,

tate, talis cognitio esset tantum abstractiua, quia non terminaretur ad visionem actu existentem, & præsentem in propria existentia, & præsentia, quia talis visio fuit tantum transitoria, tandiu enim durat quandiu habetur præsentia in se, & sic per illam visionem abstractiue cognitam potuit Paulus cognoscere deitatem distincte, abstractiue tamen, sed de huiusmodi materia satis patuit in expositione, quam feci super dist. 9. secundi, vide ibi. Illa tamen recordatio deitatis non erat merè naturalis, quia illa species intelligibilis dependebat ab aliquo merè supernaturali, puta à visione deitatis. Si etiam dicatur, quòd Paulus post illum rapit habuit speciem intelligibilem immediatè representantem essentiam diuinam in ratione obiecti actu intelligibilis posset concedi, sed tunc per illam speciem non recordabatur de essentia visâ, quia actus recordationis immediatè terminatur ad visionem obiecti, sed de hoc aliàs in quarto, dist. 45.

An Paulus
recordaba-
tur de essen-
tia visâ.

¶ Ibi. Tertio persuaderetur propositum, quia secundum Augustinum quarto super Gene. dies illi sex non erant in successione temporis, sed in cognitione angelica creaturarum ordinem naturalem habentium, ita quòd prius naturaliter nouit creaturam in verbo, secundo in genere proprio, & non stando ibi redijt in verbum laudans ipsum ex opere suo, & in isto iterum vidit rationem sequentis creaturæ naturaliter, ita quòd quando Deus dixit, fiat lux, vidit angelus se in verbo eterno, cum facta est lux, & cum factum est vespere, vidit se in genere proprio, & cum factum est vespere, & mane dies vnus ex se exsurrexit in laudem Dei, quo vidit secundam creaturam, ita quòd ista visio erat terminus præcedentis diei, (inquantum ex cognitione creaturæ primæ in verbo surrexit in cognitionem verbi, & ita distinguit. Augu. singulos dies vsque ad diem septimum, cuius erat mane ultimæ creaturæ in verbo, non sequebatur vespere) erat principium sequentis diei, inquantum vidit illam creaturam in genere proprio.

Duplex co-
gnitio.

¶ Aduerte tamen de cognitione matutina, & vespertina quæ pro nunc accipi potest vel intelligi, primo, quòd angelus cognoscat lapidem in verbo cognitione matutina, quando scilicet verbum, in quo relucet lapis, causat cognitionem lapidis, vt relucet in verbo, voluntarie tamen, & hoc totaliter, vel si partialiter causat intellectus angeli est alia causa, partialis, & hoc est videre in verbo, siue cognoscere lapidē cognitione matutina. Dicitur etiam cognitio matutina, & in verbo, pro quanto, talis cognitio lapidis non terminatur ad lapidem, vt in se, siue vt relucet in specie intelligibili lapidis, sed vt præcisè terminatur ad lapidem, vt relucet in essentia diuina, & de hoc vide in quoli. q. 14. Et istis duobus modis potest dici cognitio vespertina, vel quia scilicet causat à lapide, vel à specie intelligibili eius, vel quia immediatè terminatur ad lapidem, vt in se existentem, vel vt relucet in specie intelligibili, vel in aliquo alio potest, quàm in verbo. Secundo potest dici cognitio matutina, & vespertina aliter, vt quando angelus cognoscit lapidem in verbo, siue in Deo cognitione matutina, puta cognoscendo in ipso verbo rationes creaturarum, scilicet quando species intelligibilis, representat Deum sub ratione deitatis per ipsam cognitionem abstractiua potest cognoscere in Deo rationes creaturarum, siue ipsas ideas dicuntur rationes, vt patet à Doct. in primo, dist. 35. & nunc intellectus angeli vna cum tali specie intelligibili poterit causare cognitionem distinctam deitatis in qua relucet huiusmodi rationes, non ex natura rei, quia omnes ideas sunt in essentia diuina, non tamen ex natura rei, cum illa habeant tantum rationem obiecti secundarij, & hoc per actum in-

tellectus diuini præcedentem omnem actum voluntatis diuinæ ad extra, vt clare patuit dist. 1. quæst. 1. huius secundi. Et dicitur cognitio vespertina, quado cognoscit ipsas creaturas in se hoc dupliciter, vel vt in propria existentia, & præsentia, & tunc cognoscit illas intuitiue, & talis cognitio intuitiua est partialiter à creatura existente, inquantum existēs est, vel cognoscit ipsas, vt relucet in specie intelligibili creaturæ, & talis cognitio causatur partialiter à specie intelligibili.

¶ Ibi. Tunc nox ad diem pertinet, nō dies ad noctem cum sublimes, & sancti angeli illud, quod creaturam in ipso creatore nouerunt referunt in ipsius honorem, & amorem, in quo eternas rationes, quibus creata est contemplantur, eaq; concordissima contemplatione sunt vnus dies quem fecit dominus, vult dicere Aug. quòd quando scilicet angeli surgūt in Dei laudem ex opere facto, tunc nox præcedens diem ad mane præcedens pertinet, & non pertinet dies ad noctem, id est illud mane, in quo surgūt in laudem Dei, pertinet ad diem sequentem, quia est principium illius diei, & ideo in septimo die cōcordissima contemplatione sunt septimæ diei, scilicet quietis, & felicitatis æternæ non sequitur vespere, & illi septimæ diei cōiungitur ecclesia, scilicet congregatio fidelium ex hac peregrinatione liberata.

¶ Ibi. potest tamen probari ex dictis eius, q. hæc cognitio, q. vocatur cōmunissimè cognitio matutina sit naturalis, & nō præcisè beatifica, & hæc littera clara est, nec indiget aliqua expositione, & stat in hoc, quòd ex quo secundum Augu. in cognitione angelica creaturæ post creaturam est iste ordo, quòd prius naturaliter præcessit cognitio angelica creaturarum in verbo cognitionem earum in genere proprio, quæ cognitio in verbo dicebatur matutina, & talis cognitio creaturarum in verbo fuit distincta, & non confusa, sed si angelus non habuisset noticiam distinctam ipsius verbi, licet abstractiua distincte non cognouisset creaturas, vt in verbo, quia cognitio verbi distincta ponitur causa cognitionis distincte creaturarum, modo ex cognitione cōfusa causæ non sequitur cognitio distincta ordinatorum effectuum, vt in tali causa, certum est autem, quòd ipsi angeli quado cognouerunt distincte creaturas in verbo, & per consequens distinctam noticiam habuerunt de verbo erant simpliciter in statu innocentie, quia inter statum innocentie, & ipsum lapsum fuit aliqua morula, vt infra patebit dist. 4. & illa cognitio non fuit beatifica, cum adhuc essent in via, ergo fuit naturalis, & beatifica, loquendo de beatitudine naturali, quam angeli habere potuerūt in statu innocentie, illam autem habere non potuerūt, nisi per aliquam speciem intelligibilem, & eis supernaturaliter impressam, vt supra patuit.

Cognitio
matutina
est natura-
lis, non bea-
tifica.

¶ Ibi. Et si obijciatur, quomodo potuit in verbo, non intuitiue, sed abstractiue cognito alia cognoscere, dicit, quòd tota scientia naturaliter est nunc de passionibus abstractiue per intellectum, ita quòd non tantum subiectum intuitiue cognitum, sed etiam abstractiue, est illud in quo cognoscitur passio, hoc patet, quia ea cognitione distincta abstractiua hominis possunt cognosci abstractiue omnes passionibus de ipso homine contentæ in illo virtualiter, & adæquate, vt expositum est in prologo quæst. de subiecto theologiae, & sic angelus ex distincta cognitione deitatis abstractiua potuit cognoscere distincte obiecta secundaria relucencia, in ipsa, quæ virtualiter primo, & adæquate in ipsa continentur, quæ omnia, producuntur in esse obiectiuo ab intellectu diuino, vt patuit in primo, dist. 35. 36. 39. 43. & in secundo, dist. 1. q. 1. & in quolib. quæst. 14.

¶ Sed

Vnde dica-
tur cognitio
matutina,
vel vespertina.

*Difficultas.
Quomodo
sequitur, q
ex cognitione
abstracti-
ua deitatis
sequatur co-
gnitio crea-
turarum.*

¶ Sed oritur aliqualis difficultas, quia non videtur sequi, quod angelus ex cognitione distincta abstractiua deitatis cognoscat obiecta secundaria in illa. Tum quia deitas ipsa non potest mouere intellectum creatum, nec ad sui, nec aliorum cognitionem, sed præcisè mouet intellectum diuinum, ut ostensum est in primo, & in quolibet. quæst. 14. & per consequens non videtur sequi, quod ex cognitione deitatis distincta sequatur cognitio creaturarum in ipsa, quæ licet virtualiter contineantur ibi, non tamen potest mouere intellectum creatum respectu illarum. Tum quia ipsa essentia diuina respectu intellectus creati est tantum obiectum voluntariū, tam respectu sui, quam respectu omnium contentorum in ea, & per consequens non sequitur, quod cognita deitate distinctè per speciem intelligibilem, & cognoscantur obiecta secundaria.

¶ Respondeo (licet hæc materia requirat prolixiorum tractatū.) Primò, quod & si essentia diuina, ut essentia nullum creatum intellectum mouere posset, aliquid tamen, quod est idem realiter cū essentia diuina, potest supplere vicem ipsius essentia, nō tamē in ratione obiecti intelligibilis, voluntas enim diuina potest effectiue concurrere cum intellectu angeli ad cognitionem essentia, & contentorum in ea, sed non in ratione obiecti, ut actu intellecti, quia voluntas ut cognita non est sic ratio cognoscendi, & de hoc aliqua dixi in quæst. 3. prologi. Dico secundò, quod sicut essentia diuina si posset mouere intellectum creatum ad sui intuitiuam noticiam de necessitate naturæ, moueret etiam ad noticiam omnium contentorum in ea virtualiter, ita si ipsa immediatè posset causare speciem intelligibilem sui in aliquo intellectu, talis intellectus cū illa specie intelligibili posset distinctè cognoscere essentiam diuinā abstractiue, & omnia virtualiter contenta in ea, sicut etiā cognoscens hominem distinctè per speciem intelligibilem posset cognoscere distinctè, & abstractiue omnes passiones virtualiter contentas in eo, cum ergo voluntas diuina perfectè suppleuerit vicem essentia diuinæ quo ad noticiam ipsius distinctam, & abstractiuam, creando in ipso angelo speciem intelligibilem distinctè representantem essentiam diuinā in ratione obiecti actu intelligibilis, sequitur, quod sicut intellectus angeli per talem speciem potuit distinctè cognoscere essentiam diuinam abstractiue, & etiam potuit cognoscere per eam sic cognitam oēs creaturas virtualiter contentas in ea, & sic patet responsio ad difficultatem.

¶ Ibi. Dico igitur ad quæstionem, quia non habemus regulā de intellectu angelico, neque enim possumus attribuire illi omnem perfectionem, quæ est in intellectu simpliciter, neque tantam imperfectionem, quantum experimur in intellectu nostro, quia rationabile est illi attribuire omnem perfectionē, quæ conuenit intellectui creato, & nulla repugnantia occurrit, quod intellectus creatus habeat talem cognitionē per speciem distinctè representantē diuinam essentiam, dū tamen non intuitiue, ideo hoc videtur rationabile concedere.

¶ Ibi. Respondeo ad rationes pro prima opinio. quæ improbant istam speciem. Hic Doct. intendit soluere rationes Henr. quas facit probando, quod ipsa deitas non possit distinctè cognosci per aliquā speciem intelligibilem creatam, quæ rationes ponuntur ab Henr. quarum prima est ista, omnis propria ratio intelligendi obiectū per adæquationē representat illud obiectum, nulla autem species creata potest representare effigiem diuinam, patet, quia quodlibet tale est finitum, obiectum autem infinitum, finiti autem ad infinitum nulla est proportio octauo physicorum.

*Rationes
Henr. quas
facit, q non
potest dis-
tinctè co-
gnosces dei-
tas per ali-
quam spe-
ciem intelli-
gibilem.*

¶ Confirmatur, quia species creata vnus rei magis assimilatur alteri creatæ, quàm Deo, quia virūque finitum, distinctius ergo representat creaturā, quàm Deum, & per consequens non est propria ratio distinctè cognoscendi Deum, siue intelligēdi.

¶ Ratio secūda est talis, omnis ratio formalis secundum quam cognoscitur obiectum debet esse determinata, sicut & ipsum obiectum, aliās i. o magis representaret hoc obiectum, quàm illud, sed Deus est maximè indeterminatus, sicut dicit August. 8. de Trin. commen. 4. tolle bonum hoc, &c.

¶ Tertia ratio est, illa species, per quam cognoscitur Deus esset magis imago, quàm angelus, vel anima in se, quod est contra Aug. 9. de Trin. c. 8. eo, inquit, aliquid est imago Dei, quo particeps eius esse potest, magis autem angelus, & anima potest esse Dei particeps quam species, quia non est capax Dei sicut angelus, & anima.

¶ Quarta ratio est, si species diuinæ essentia esset in mente angeli, igitur angelus naturaliter cognosceret non solum essentiam, sed personarum finitatem, consequens videtur falsum, cū hæc finitas non sit ibi nisi ratione infinitatis.

¶ Quinta ratio est, si illa species esset in intellectu vnus angeli, posset alius angelus naturali acumine intellectus sui illam speciem videre, & cum illa sit representatiua essentia, & eorum quæ sunt in essentia, naturaliter ille angelus videns speciem, omnia hæc videret, quod est impossibile, quia tantum ipse tunc videret naturaliter quantum nos per fidē, hæc Henr. quolib. 4. quæst. 9. & quolib. 3. quæst. 1.

¶ Ad has ergo rationes, quæ negant speciem intelligibilem in angelo respectu essentia diuinæ. respondeo Doct. & primò ad primam dī, quod non vī esse propriū vocabulum hoc, effigies, loquendo de Deo, quia fortè non dī aliquid propriè effigiatum, nisi quod est figuratum, sed vtendo proprijs verbis. Si accipiaturs ita propositio, oīs propria ratio intelligendi aliquid obiectum per adæquationem representat illud obiectum. Dico, quod hic potest intelligi adæquatio simpliciter entitatis ad entitatem, sicut entitas perfectæ, ut quatuor adæquatur entitati perfectæ, ut quatuor, vel adæquatio secundum proportionem representatis ad representatum absolute sic, quod per talem rationem representandi perfectæ, & absolute representetur entitas ipsius representati, quantum ipsa est absolute representabilis, & isto secundo, & primo modo per nihil creatum adæquate representatur essentia diuina, cū illa sit tantum comprehensibilis ab intellectu suo, & per consequens ipsa essentia diuina est simpliciter ratio representandi se intellectui diuino per adæquationem. Vel tertio modo potest intelligi adæquatio secundum proportionem nō absolute, sed per cōparationem ad actū talem. Et intelligo sic, quod tale representatiuū eo modo representat obiectū, quantum est cognoscibile à nobis, sicut patet de specie sensibili, quæ representat aliquod album oculo cecutienti, quia sicut oculus cecutiens non potest habere perfectam visionem ipsius albi, sed valde imperfectam, sic talis species representat, & est partialis causa talis visionis imperfectæ. Sic dico in proposito, quod licet species intelligibilis infusa à Deo non adæquetur sibi secundum entitatem, nec secundum proportionem representantis ad representatum absolute, ut patet, ut verò cōparatur ad intellectum nostrum quo ad cognitionē abstractiuam species intelligibilis tantum representat eam intellectui nostro, quantum ipsa est intelligibilis a nobis, vel ab intellectu angeli abstractiue. Et cū probatur minor per hoc, quod finiti ad infinitum nulla est proportio, concedit Doc. quod inter speciem intelli-

*Respon. Do-
cto. ad ratio-
nes Henr. de
specie intelli-
gibili re-
spectu Dei.*

*Quomodo
finiti ad in-
finitum nul-
la sit pro-
portio.*

intelligibilem, & essentiam non est aliqua proportio, loquendo de proportionibus primo, & secundo modo, sed bene potest esse proportio tertio modo, patet, quia sicut actus finitus potest habere obiectum ex parte sui infinitum, & tamen actus immediatus attingit obiectum, quā species, patet, quia actus intelligendi immediate terminatur ad obiectum, species autem est ratio representandi illud in ratione obiecti intelligibilis, sicut ergo actus intelligendi attingit infinitum inquantum infinitum, quamuis ille actus sit formaliter finitus, ita species intelligibilis potest representare obiectum infinitum sub ratione infinita, & tamen ipsa non erit adaequata nec in essendo nec in cognoscendo simpliciter, quia ipsa non est principium comprehendendi, nam illud quod est ratio formalis comprehendendi, siue causandi cognitionem comprehensivam obiecti infiniti de necessitate est formaliter infinitum, patet, quia cognitio comprehensiva obiecti infiniti est intensiue infinita, quia illa sola est comprehensiva, per quam cognoscitur obiectum quantum est cognoscibile, sed obiectum infinitum est cognoscibile cognitione infinita, ergo cognitio comprehensiva obiecti infiniti erit formaliter infinita, sed talis non potest esse a causa, siue a ratione formali producendi finita.

¶ Ibi, ad aliam probationem de specie vnius creaturae respectu alterius. Hic Doct. respondet ad illam confirmationem, & dicit, quod similitudo naturalis non est ratio representandi aliud simile, non enim album, ut octo in Francisco representat album, ut octo in Io. cui est perfecte simile, species vero intelligibilis, quā sit minor in entitate obiecto representato, poterit tamen ipsum representare, nam species sensibilis albi, ut octo in Ioanne representabit illud album, & tamen in entitate est minus similis sibi quam aliud album, ut octo, sic erit in proposito. Aduerte tamen, quod non ponit proprie species intelligibilis, ut similitudo obiecti, sed ut per ipsam possit haberi cognitio obiecti, non in se, quia talis notitia esset intuitiva, sed ut habet esse tantum secundum quid, ut patuit in primo, dist. 3. quaest. 6.

¶ Ibi. Ad secundum dico, quod determinatio in obiecto potest intelligi duobus modis. Hic Doct. respondendo ad secundam rationem dicit in sententia, quod Deus est determinatus accipiendo determinationem, ut dicit singularitatem oppositam vniuersalitati, quia ipse est singularissimus, & sic talis species intelligibilis representat ipsum, ut determinatum, alio modo accipitur determinatum, puta ad certum gradum perfectionis, & hoc modo species intelligibilis non representat essentiam diuinam secundum gradum determinatum perfectionis, immo representat ipsam, ut omnino indeterminatam & illimitatam secundum omnem perfectionem. Et licet Aug. dicat de bono, & illo bono forte singularibus bonis, quae occurrunt animae, non tamen intelligit hic, nisi quia ista bona particularia includunt limitationem, qua limitatione remota, & ablata statuitur in illimitatione boni in communi, & in hoc intelligitur Deus in vniuersali, ut dictum fuit in primo, dist. 3. q. 4. vel ulterius statuitur in bono vniuersalissimo, & tunc intelligitur Deus magis in particulari, & illud bonum, nec est hoc, nec illud per ablationem gradus boni limitantis.

¶ Ibi. Ad tertium dico. Dicit Doct. ad tertiam rationem de imagine, quod imago vno modo accipitur pro similitudine praecise imitante, siue representante, quia non representat, quia cognita, sed praecise, quia ratio cognoscendi. Alio modo imago accipitur pro imitante, quod est aliquid aliud a se, & representat, quia cognitum. Primo modo species albi in oculo. Secundo modo statua Herculis est ima-

go eius, vult dicere Doct. quod imago proprie dicta qua cognoscitur imaginatum, siue qua cognoscitur res, cuius est imago, non representat illud, nisi ut cognita, & sic anima non representat Trinitatem, nisi pro quanto cognoscitur ipsam esse ad imaginem Trinitatis, & sic per prius cognoscuntur extrema, quae Trinitas cognoscatur per imaginem. Non enim anima, nec angelus est ratio cognoscendi ipsam Trinitatem, quia tunc naturaliter posset cognosci ab anima, & angelo, cuius oppositum probat Doct. in quolib. q. 14. ar. 2. nec cognoscitur ipsa anima, inquantum imago Trinitatis, nisi praecognoscat ipsa Trinitas, quia cognoscere animam, vel angelum sub illa ratione, qua est imago Trinitatis est cognoscere illam sub illa relatione praecise, quae terminatur ad ipsam Trinitatem, quae relatio non potest cognosci distincte non praecognitis fundamento, & termino, ut patet a Doct. in prolo. q. 1. & 3. & in quolib. q. 14. artic. 3. & sic patet quomodo imago proprie sumpta non representat nisi ut cognita. Species vero intelligibilis sic representat obiectum, quod est praecisa ratio cognoscendi illud, quod est ratio formalis causandi cognitionem abstractiuam obiecti, licet partialis, & sic non representat illud ut cognita, immo per ipsam prius cognoscitur obiectum, quam ipsa cognoscatur. Species enim intelligibilis alicuius obiecti potest cognoscitur ipso obiecto, actu enim reflexo ipsa cognoscitur, & quamuis ipsa sit entitas absoluta, & actiua cognitionis, tamen respectu sui, quam obiecti, nunquam non potest esse ratio cognoscendi se, antequam sit ratio cognoscendi obiectum, est enim talis entitas, quae ex sua ratione formali habet, ut sit ratio cognoscendi per prius obiectum, cuius est, quam possit esse ratio cognoscendi se. Et quod dicit hic de imitatione, vide quae supra exposui in primo, dist. 3. quaest. 9. Et quod etiam dicit, quod illa similitudo, quae est imaginis ad Trinitatem, concurrens ad rationem beatificabilis, hoc debet intelligi de imagine in portione superiori, in qua proprie consistit imago, ut supra patuit in primo, dist. 3. quaest. 9. & infra patebit in isto secundo, dist. 16. & 24. licet etiam posset dici ipsam imaginem esse beatificam, etiam quantum ad portionem inferiorem, in ordine tamen ad superiorem, ut infra patebit dist. 24. huius. Et cum dicit, quod licet species diuina representet distinctius essentiam diuinam, quam angelus, tamen angelus est magis imago, vult dicere, quod quamuis per speciem intelligibilem essentiae diuinae possit angelus distinctius cognoscere essentiam diuinam, quam per naturam ipsius angeli, quia natura angeli, nunquam posset esse ratio cognoscendi essentiam diuinam distincte, sed tantum confusum, & in conceptu communi, tamen angelus est magis imago, & aliquid simile magis in natura habet actus similes illis actibus, qui ponuntur in Trinitate, cui ex hoc, quod habet tales actus, conuenit esse capax istius, cuius est imago, ut patuit in primo, dist. 3. quaest. 9. patebit etiam in isto secundo, dist. 16. & 24.

¶ Ibi. Ad aliud. Dicit Doct. quod & si talis species sit ratio distincte cognoscendi essentiam diuinam, non tamen sequitur, quod sit ratio distincte cognoscendi modum eius in suppositis, & per consequens non sequitur, quod per eam possit cognoscere Trinitatem.

¶ Ibi. Et si obijciatur contra istud, quod aliud est loqui de suppositis, quod sunt in natura ex naturali necessitate intrinseca, & aliud est loqui de suppositis, quae non sunt sic intrinseca, ut supposita creata. Primo modo, quod est ratio cognoscendi naturam distincte, erit etiam ratio cognoscendi supposita in tali natura, praecipue cum talia supposita sint ibi de necessitate naturae, & eadem realiter, & essentialiter tali naturae, & simpliciter in ultima actualitate, ut patuit

Quomodo
relatio pos-
sit cognosci.

Nota.

Terminatio
in obiecto po-
test intelli-
gi duobus
modis.

Imago duo-
bus modis
sumitur.

patuit in primo, di. 2. & dist. 5. & 25. Secundo modo non sequitur, quod cognoscens naturam distinctè, abstractivè tamen, quod cognoscat eam in tali, & tali supposito.

Nota & ha-

¶ Ibi. Posset dici. Hic Doctor videtur concedere, quod per talem speciem possit cognoscere essentiam ut in tribus, & sic posset cognoscere Trinitatem, tamen illa cognitio non esset mere naturalis, quia talis species esset mere supernaturalis, ut supra patuit.

¶ Ibi. Contra istud obijecitur. Hic Doctor arguit, quod etiam sequeretur, quod cognitio angeli per speciem intelligibilem non esset mere naturalis, quia species intelligibiles quiditatum concretae fuerunt, & datae angelo supernaturaliter.

¶ Ibi posset dici. Hic Doctor dicit, quod & si de facto talis cognitio, quæ est à tali specie concreta posset dici supernaturalis, tamen non dicitur mere supernaturalis, quia angelus potuisset naturaliter acquirere species omnium quiditatum, ut infra patebit præsentis dist. q. ult.

¶ Ibi. Ad ultimum dico, quod si teneatur, quod angelus beatus non videt per istam speciem, tunc nec alius videns eam in intellectu eius, videbit per eam supernaturalia. Si autem teneatur, quod ipsa sit ratio ipsi intellectui, ut in quo videndi Trinitatem, quod etiam alij videnti sit ratio, potest concedi, quia etiam & alius habet in se similem speciem videndi, & tunc oportet dicere, quod visio est naturalis vno modo, quia ab intellectu, & tali specie agentibus naturaliter, & non naturalis, alio modo, quia ipsa species erit mere supernaturalis.

Sequitur ca-
ssio de ima-
gine.

¶ Ibi. Ad aliud pro opinione secunda. Dico, quod equivoctur de imaginè, quia angelus non est talis imago, quæ sit præcisè ratio cognoscendi, non ut cognita, cuiusmodi est species, sed est imago habens similitudinem naturalem aliquo modo in cognoscendo, & in ratione cognoscendi, ut cognita, ut supra exposui, & præter omnem talem cognoscendi rationem, quæ est ratio cognoscendi inquantum cognita, oportet ponere aliam præsuppositam distinctam sui ab ipsa, patet, quia cognitio discursiva præsupponit cognitionem extremorum, inter quæ est discursus, ut in primo, distinct. 3. quæst. 1. & distinct. 8. quæst. prima. Cum ergo ab imaginè, ut cognita discurremus ad rem, cuius est imago, sequitur, quod ipsa imago, ut imago prius erit cognita, & similiter res cuius est imago, & sic in tali priori oportet ponere aliquid, quod sit ratio cognoscendi ipsam Trinitatem, & illud non videtur posse poni nisi species intelligibilis, de qua supra dictum est.

Ad argumentum principale arguit Doctor. probando, quod angelus non possit habere notitiam naturalem distinctè essentia diuinæ, quia talis notitia, aut esset per essentiam diuinam, & tunc esset naturaliter beatus, quia videret essentiam sub ratione essentia, aut per speciem essentia, & hoc non, quia essentia diuina est intimior intellectui, quàm ista species, igitur superfluit ibi ponere speciem, quia essentia diuina efficacius potest causare talem notitiam, quàm species. Nam philosophus tercio de anima. tex. com. 38. non videtur assignare speciem necessariò, nisi quia obiectum non est per se in anima, lapis (inquit) non est in anima, sed species lapidis.

¶ Respondet Doctor primò, quod notitia per talem speciem erit vno modo naturalis, & alio modo non, ut supra patuit, deinde concedit, quod essentia diuina posset immediatè causare illum actum, quem causat species, non tamen iste actus est in potestate angeli, sicut nec ipsa causa causans ipsum. Et si quandoque cessaret ab actu, non posset

ipsa actum iterum habere, nisi ab essentia illa causante illum actum, quod non esset in potestate ipsius angeli, ut igitur iste actus sit perpetuus, & in potestate operantis, ponitur species formaliter in tali operante.

¶ QUIDAM nouus expositor primæ partis sancti Thomæ, quæstio. 57. artic. secundo, nititur soluere rationes, quas facit Doctor ad probandum speciem intelligibilem. Et primò dicit sic ad litteram. Ad evidentiam huius difficultatis in hoc, an si ponenda sit aliqua species intelligibilis ipsius Dei, an ipsa essentia substantia intellectualis locum speciei intelligibilis representantis Deum tali intellectui sufficienter suppleat.

Thom. Caiet. nititur soluere rationes, quas facit Scot. ad probandum speciem intelligibilem.

Primò videndum est quid requiritur ad distinctè representare aliquid,

¶ Secundo. An sit possibile dari representatiuum Dei distinctè in esse naturali, vel intentionali.

An sit possibile dari representatiuum Dei distinctè.

¶ Quo ad primum, breuiter sciendum est, quod representari distinctè non dicitur res, nisi representetur illa conditio, qua formaliter constituitur in suo proprio, & essentiali esse, ut patet inductiue, non enim homo distinctè representatur, nisi rationali representato supposito, quod rationale sit propria, & essentialis differentia hominis, & similiter albedo distinctè non representatur, nisi vltima sua differentia representetur, vnde Deus non distinctè representabitur, nisi representetur quod se habet ad ipsum, quasi essentialis, & propria differentia constitutiua eius, in hoc quod est esse Deum, hæc de primo.

¶ Quo ad secundum ex parte representationi, sciendum est, quod quantum contingit esse representatiuum, tantum contingit esse cognitionem, & propterea à destructione consequentis arguendo, si non contingit tantam esse cognitionem, nec possibile erit esse tantum representatiuum. Sed impossibile est dari naturaliter tantam cognitionem Dei in creatura. scilicet sit eius cognitio distincta, ergo impossibile est dari representatiuum Dei distinctè, quod autem talis cognitio sit impossibilis, probatur ex eo, quod cognoscere distinctè est cognoscere vltimam differentiam, vel id, quod se habet ut vltima differentia. Cognoscens autem vsque ad vltimam differentiam inclusiue, non solum secundum quod terminat quæstionem an est, seu quia est, sed secundum quod terminat quæst. quid est, cognoscit sufficienter ex natura rei à priori omnia cõuenientia illi rei, quoniam sermo diffinitiuus soluit omnes difficultates, & principiū omnis differentiationis est, quod quid est, quod nulli creaturæ conuenire potest respectu Dei de tali obiecto, quod est Deus. Ex parte verò obiecti, aduertendum est, quod si de diuinis balbutiendo loqui, licet irrepresentabilitas eius reluctet ex eo, quod infinitum entitatiue, ut sic non est distinctè representabile, vnde quamuis sapientia diuina possit representari per aliquod creatum distinctè, non tamen distinctè representatur inquantum infinita, nisi quo ad quæstionem, an est, sed constitutum proprium Dei, puta deitas, ut sic est ens infinitum, ergo est irrepresentabile distinctè, patet minor, quia non est imaginandum, quidd infinitas se habeat ad deitatem, quemadmodum se habet ad rationes attributales. Non enim quemadmodum sapientia, & bonitas sunt quedam rationes formales, seu realitates secundum se, & infinitatem, vel unitatem sortiuntur ut modum quantitatis perfectionis, ita deitas sortitur infinitatem, sed infinitas est ipsum, quod quid erat esse deitatis, alioquin Deus non esset primò, & essentialiter, & intrinsecè ens infinitum.

Fran. Lychin sec. Sent. Scoti.

T

¶ Ex

*Ex quo no-
di Cæsta-
us soluit
rationes Sco-
ti.*

¶ Ex his autem patet quid dicendum sit ad primam obiectionem. Nam vocando omnem cognitionem rei extra quiditativam, cognitionem confusam, conceditur, quod omnis cognitio possibilis haberi de Deo à creatura naturaliter est confusa, quia non quiditativa.

¶ Ad secundam verò obiectionem, quæ est Scoti, dicitur, quod maior est simpliciter falsa, ut patet de cognitione Sortis per speciem eius in speculo. Talis enim fit per similitudinem representantem, ut cognitam, & tamen non est discursiva. Nec obstat, si dicatur, quod Sortes tunc non apprehenditur ab eadem potentia, scilicet visiva, sed per accedens ab altiori potentia, quemadmodum videntes Sortem dicuntur videre unum, hæc enim magis facit ad propositum, quoniam ex hoc non impeditur responsio data, sed siue per se, siue per accedens, siue per eandem potentiam, siue per diuersam, satis est, quod cognoscens per similitudinem vt cognitam, non oportet quod discurrat. Hoc enim firmato facillime patet, quomodo angelus absque discursu per essentiam suam cognoscere potest Deum ex illo principio, quæ sunt diuisa, & dispersa in inferioribus, vnite apprehenduntur in vno superioris ordinis. Et propterea quemadmodum angelus per vnam virtutem cognoscitivam percipit nobiliiori modo, quicquid nos per tot virtutes cognoscitivas apprehendimus, & inuestigamus, ita per vnam virtutem, & vnam speciem, eminentius potest habere, quod nobis conuenit per diuersas potentias, & species se consequentes, ac per hoc poterit per speciem representantem vt cognitam eminentius representari cognitionem elicere absque discursu per eandem virtutem, absque specie alia, sicut nos absque discursu, per consequentem tamen speciem, & potentiam facimus.

¶ Dicitur secundò, quod similitudo representantis vt cognita est duplex, quædam vt cognita tantum, quædam vt cognita, & ratio cognoscendi simul, ut patet de essentia diuina respectu omnium simpliciter. Et tunc dico, quod quicquid sit de representante secundo modo, & quod essentia angeli tali modo representantem ex sua excellentia, vnde & S. Tho. in corpore artic. dicit, quod cognitio ista assimilatur cognitioni per speciem impressam ab obiecto immediatè representantem tamen imperfectè. Nec obstat, quod essentia angeli non continet Deum virtualiter, sufficit enim, quod contineat ipsum participatiue.

¶ Ad obiectiones autem tertio loco adductas ex Scoto dicitur, quod nec homo, nec angelus in quocunque statu naturæ, potuit habere cognitionem distinctam, id est quiditativam ipsius Dei, quamuis in latitudine cognitionis non quiditatiue perfectius homo cognouerit in statu innocentie, quam nunc, & perfectius angeli, quam homo, & inter eos vnus perfectius altero. Sed arguendo decipitur in hoc, quia præsupponit, quod cognitio Dei non in comuni, sed in speciali sit cognitio quiditativa, quam negamus ab angelis, cum tamen constet, quod stat cognoscere aliquid in speciali, & non quiditatiue.

¶ Ad id verò, quod obiicitur de materia rapti, dicitur à sancto Thoma expresse, quod non potuit remanere species obiecti, quamuis potuerit accipere species rerum visarum in obiecto, vnde & Paulus non meminit obiecti, nisi inconfuso, & quia fuit, sed rerum visarum, propter quod dixit in numero plurali archana verba, quæ non licet homini loqui.

¶ Ad vltimum de cognitione matutina, dicitur

arguendo, quod cognitio matutina fuerit in angelis ante beatitudinem, quamuis etiam consequentia non videatur necessaria, quia non est notum, quod in causa non quiditatiue cognita aliqui effectus ordinati cognoscuntur distinctè, quamuis impossibile sit in tali cognitione cognoscere omnes effectus, hæc ille.

CONTRA. Iam nouum expositorem. Instatur multipliciter. Et primò contra aliqua eius dicta: cum enim dicit, quod cognoscens aliquid quiditatiue, cognoscit omnia conuenientia illi rei, quoniam sermo diffinitiuus soluit omnes difficultates. Contra. Stat enim, quod aliquid cognoscatur quiditatiue, distinctè, & perfectè, & quod tamen non cognoscantur omnia, quæ etiam realiter conueniunt tali quiditati, patet, quia certum est etiam apud Tho. quod angelus cognouit se quiditatiue per essentiam suam, & tamen non cognouit naturaliter relationem dependentiam ad ipsum Deum, quæ ponitur realiter idem ipsi angelo, quia talis relatio non potest distinctè cognosci, nisi distinctè cognoscatur terminus illius, cum cognitio eius distincta dependeat à distincta cognitione supradamenti, & termini, sed talis relatio terminatur ad Deum vt hæc essentia, patet. Tum quia ratio formalis creandi, est etiam ratio formalis terminandi, ut patet à Doctore in quolibet. quæstio. 8. sed Deus sub ratione propria quiditativa est simpliciter ratio formalis creandi, ergo etiam erit ratio formalis terminandi dependentiam ipsius creaturæ. Tum etiam, quia quæro de illa dependentia ad quid terminatur immediatè, aut enim terminatur ad Deum, vt hæc essentia, & per consequens sub ratione deitatis, & quiditativa, & tunc habetur intentum, aut terminatur ad Deum sub aliqua ratione confusa, licet speciali, assignetur illa. Et non poterit assignari, quia sicut ratione suæ infinitatis creat angelum, ita sub ratione suæ infinitatis terminat, sed infinitas est ratio quiditativa ipsius Dei, ergo.

¶ Præterea stat aliquem intellectum distinctè cognoscere aliquam naturam quiditatiue, & tamen non sequitur ipsum posse cognoscere omnia conuenientia tali naturæ, patet, quia non cognoscit ipsam in omni supposito, in quo nata est esse, bene verum est, quod cognoscens aliquid quiditatiue, per illud sic cognitum, potest cognoscere omnes proprietates naturaliter, & conuertibiliter conuenientes tali naturæ.

¶ Dico etiam, quod aliud est loqui de obiecto naturaliter motiuo intellectus, & aliud est loqui de obiecto tantum voluntarie motiuo. Primo modo tale obiectum est necessariò causa causandi cognitionem sui, & omnium virtualiter contentorum in eo, quia tale obiectum agit in quantum potest, & sic cognoscens illud quiditatiue, poterit etiam cognoscere omnia alia, quæ conueniunt tali obiecto, quorum tamen cognitio præcisè dependet à tali obiecto, sed loquendo de obiecto voluntario, & voluntarie mouente intellectum ad sui, & aliorum conuenientium sibi cognitionem, tale obiectum potest causare distinctam cognitionem sui quiditativam, non causando cognitionem alicuius proprietatis.

¶ Cum ergo Deus sit obiectum merè voluntarium respectu intellectus creati, poterit causare cognitionem suæ quiditatis distinctam, non causando cognitionem proprietatum conuenientium sibi, & sic aliquis posset videre Deum sub ratione deitatis, & quiditativa, non videndo ipsum in personis, ut patet à Doctore in primo, distinct. prima. quæstio. secunda.

¶ Dico

*Improbatur sol Tho.
Caset. ad rationes Sco.
data.*

Ratio formalis creandi est etiam ratio formalis terminandi.

*Vid. D Tho.
mam.*

*Diligenter
considera hac
rationem.*

¶ Dico ultra, quòd sicut obiectum naturaliter mouens intellectum causat speciem intelligibilem perfectam quantum potest cum sit causa naturalis, quæ erit ratio non tantum cognoscendi ipsum quiditatiuè, sed etiam erit ratio cognoscendi omnia, quorum cognitio merè dependet ab obiecto vel à tali specie, & sic habens speciem intelligibilem hominis, causatam ab ipso homine, per illam poterit cognoscere ipsum hominem, & proprietates virtualiter contentas in eo, nisi dicatur quòd respectu hominis & respectu alterius, & alterius proprietatis erit alia & alia species intelligibilis, quæ tamen omnes dependent ab ipso homine, & tunc oportebit dicere quòd ipse homo si est perfectè præsens intellectui, necessariò causabit speciem intelligibilem sui, & omnium virtualiter contentorum, licet per prius causet speciem intelligibilem suæ quiditatis, sed non est sic de obiecto voluntario, quale est Deus, potest enim deus causare in intellectu angeli vnâ speciem intelligibilem, quæ erit præcisâ ratio cognoscendi ipsum deum quiditatiuè, poterit etiam causare aliam speciem intelligibilem in alio angelo, quæ erit ratio cognoscendi deum quiditatiuè & omnem proprietatem, vel si teneatur q̄ per vnâ speciem cognoscatur quiditas dei, & per aliam, & aliam alia proprietates, tunc dico q̄ poterit causare vnâ speciem intelligibilem, quæ præcisè erit ratio cognoscendi deum quiditatiuè, non causando aliam speciem intelligibilem respectu proprietatis, & pater hoc per argumentum à fortiori, quia sicut deus potest se facere præsentem intellectui creato in ratione obiecti actu intelligibilis intuitiuè, nō faciendo se præsentem tali intellectui vt in tribus personis, vt paruit in primo. d. prima. q. secunda. multo fortius poterit causare speciem intelligibilem, quæ sit ratio cognoscendi ipsum quiditatiuè abstractiuè, & nullo modo sit ratio cognoscendi ipsum vt in tribus personis. hoc etiam patet, quia si deus, vt in se præsens intellectui creato, potest causare visionem sui intensam, & remissam, multo fortius poterit causare speciem intelligibilem, quæ sit præcisâ ratio cognoscendi ipsum quiditatiuè, licet remisse. Ex his ergo patet quomodo stat aliquid cognosci quiditatiuè, & tamen ipsum non cognosci secundum omnem proprietatem.

*An Deus
possit cau-
sare speciem
intelligibilem.*

¶ Secundo principaliter instatur contra aliud dictum, videlicet q̄ deus non potest causare speciem intelligibilem, per quam cognoscatur quiditatiuè & secundum vltimam differentiam, arguitur sic, potest immediatè causare cognitionem distinctâ sui in aliquo intellectu & abstractiuam, per quam cognoscatur quiditatiuè, & etiâ in quantum est trinus & vnus, ergo multo fortius poterit causare speciem intelligibilem, per quam quiditatiuè & perfectè cognoscatur etiam secundum omnem eius proprietatem, antecedens patet, quia potest statim illuminare intellectum creatum, de omnibus articulis fidei, ita quòd in tali intellectu potest immediatè causare notitiam distinctam omnium articulorum, consequentia patet, quia si essentia angeli cum sit obiectum naturaliter mouens potest in aliquo intellectu causare notitiam sui distinctam, & etiam speciem intelligibilem, quæ sit ratio cognoscendi ipsum distinctè abstractiuè, multo fortius poterit deus, cum sit obiectum mere voluntarium.

*Nota & be-
ne.*

¶ Præterea aliud est cognoscere deum quantum est cognoscibile, & cognoscere perfectè & quiditatiuè. Primo enim modo attenditur cognitio quantum ad eius intensionem, & sic cognoscens deum, quantum est cognoscibilis, cognosceret ipsum co-

gnitione infinite intensiua, cum sit cognoscibilis infinite & talis cognitio repugnat creaturæ. Secundo modo est ipsum cognoscere distinctè secundum totam eius quiditatē, etiam si talis cognitio esset valde remissa. Sic dico in proposito, quòd sicut poterit causare, in intellectu creato visionē sui intensam & remissam, & cognitionem sui distinctam, & abstractiuam, intensam, & remissam, quare etiâ non poterit causare speciem intelligibilem, quæ sit ratio cognoscendi ipsum distinctè, abstractiuè tamen, & sic nullum apparet inconueniens dare supernaturaliter aliquid representatiuū, quòd sit ratio cognoscendi deum abstractiuè, distinctè, & quiditatiuè, quòd etiam sit ratio cognoscendi omnem proprietatem demonstrabilem de illo.

¶ Cum dicit ad primam rationem Doct. quæ elicitur in præsentī quæstione, quòd ista propositio est falsa scilicet cognitio per speciem, vt cognitam, est discursiua, puta cognoscens deum per imaginem, vt cognitam, illa cognitio erit discursiua, licet Doct. hoc expresse non dicat, videlicet, quòd cognitio per speciem intelligibilem, vt cognitam sit discursiua, sed tantum dicit quòd cognitio discursiua, qua deus cognoscitur per angelū, præsupponit speciem intelligibilem de ipso deo, quia cognitio discursiua qua ab vno discurritur ad aliud necessario præsupponit cognitionem extremorum, ut patet. Si ergo per essentiam angeli cognitam, cognoscitur ipse deus, talis cognitio erit discursiua, & præsupponit cognitionem ipsius Dei abstractiuam, & per consequens speciem intelligibilem, per quam est talis cognitio, patet etiam hoc de specie intelligibili, vt cognita. Aliud est enim a. cognoscere per speciem intelligibilem, vt rationē cognoscendi, & aliud est ipsum cognoscere per speciem intelligibilem, vt cognitam. Primo modo ponitur præcisâ ratio cognoscendi ipsum a. sed secundo modo, ponitur vt principium discursus, sicut discurrens à præmissis ad conclusionem necessario cognoscit terminos conclusionis. Et quòd dicit iste, quòd propositio Doct. est manifestè falsa, & adducit instantiam de cognitione fortis per speciem eius in speculo, dicens quòd talis cognitio sit per similitudinem representantem vt cognitam, & tamen non est discursiua. Dico primo quòd hoc non est simile. Tum, quia for. tunc non apprehenditur ab eadem potentia visiva, sed per accidens ab altiori potentia. Tum etiam, quia fortè species in speculo non est ratio cognoscendi vt cognita, posito etiam quòd sit ratio cognoscendi, vt cognita, adhuc dico quòd cognitio fortis per talem speciem, vt cognitam erit discursiua, oportet enim prius scire, quòd talis species sit fortis, & per consequens, oportet prius præcognoscere sortem, & sic cognoscere sortem per talem speciem, vt cognitâ, est discurren- à tali specie, vt cognita ad ipsum sortem prius tamen cognitum. Cum etiam dicit, quòd similitudo representans vt cognita est duplex, quædam vt cognita tantum, quædam vt cognita & ratio cognoscendi simul. Secundo modo falsa est illa propositio, quòd cognoscens per similitudinem, vt cognitam discurret. Dico quòd hæc responsio nulla est, siue sit ratio cognoscendi, siue non, non curo, sufficit enim hoc, quòd omnis cognitio de aliquo habita per speciem, vt cognitam, sit discursiua, immo forte erit argumentum à fortiori, quia si per a. vt cognitū, quòd tamen vt cognitum non est ratio formalis cognoscendi b. cognoscitur ipsum b. discursiuè, multo fortius per a. vt cognitum, quòd vt sic est ratio cognoscendi b. cognoscitur ipsum b.

*Quomodo
nam spe-
cies intelli-
gibilis.*

*Similitudo
vt cognita
est duplex.*

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. T 2 di-

discursiue, nisi fortè dicatur, quòd a. vt cognitum est ratio cognoscendi b. loquendo de prima cognitione ipsius b. sed hoc non videtur, quia species intelligibilis præcisè ponitur ratio cognoscendi, vt talis species, & non vt cognita, sicut etiam patet de specie coloris existente in oculo, quæ vt talis species est ratio formalis videndi colorem, & non vt visa. Et cum dicit, quòd essentia diuina vt cognita est ratio cognoscendi omnia, patet hoc esse falsum de intellectu diuino, quia essentia respectu intellectus diuini est simpliciter ratio cognoscendi omnia, & non vt cognita, si enim vt prius cognita esset ratio cognoscendi alia ipsi intellectui diuino, tunc intellectus diuinus discurreret, vt posset deduci ex his, quæ notantur super quæst. 3. prolo. quòd autem essentia diuina sit simpliciter ratio cognoscendi omnia vt essentia ipsi intellectui diuino, patet à Doct. quæst. 3. ptologi. & 35. distin. primi. & in quolib. q. 14.

Quomodo
Angelus cognouit
Deum.

¶ Cum ultimo loco respondet ad illas tres rationes, quas Doctor facit de specie intelligibili, cum dicit primò, quòd angelus perfectus cognouit Deum, confusè tamen, esset quærendum ab eo, in quo conceptu confuso est cognoscens, per quem distinguitur ab ipso homine, aut enim talis cognitio terminatur ad Deum sub ratione deitatis, loquendo de cognitione abstractiua, & habetur propositum, aut immediatè terminatur ad aliquid, in quo Deus confusè concipitur, & tunc assignetur illud, aut erit conceptus entis, aut alicuius transcendentis, aut conceptus alicuius attributi naturaliter noti, quicunque talis assignetur etiam à philosopho haberi potuit, licet fortè non ita intense. Si enim beatitudo naturalis ipsius angeli etiam incomparabiliter excedit naturalem beatitudinem, etiam peritissimorum philosophorum, oportet ponere illam in cognitione distincta deitatis.

Quomodo
Paulus recordabatur.

¶ Et quòd dicit de memoria rapti, &c. adhuc magis est falsum, quia ex quo Paulus clarè vidit deitatem, & cum postea dixit raptus, &c. vidit archana Dei, &c. sequitur de facto, quòd recordabatur visum, quòd non potuit esse nisi per speciem intelligibilem eorum, vt supra exposui, nec valet exponere ipsum, quòd loquitur de quiditatibus visis in essentia, quia hæc expositio videtur omnino repugnare sensui litteræ, quia sicut Paulus raptus fuit ad visionem Dei, & diuinarum personarum, ita post raptum de eis recordabatur, & sic finis huius quæstionis.

Quæstio Decima.

Vtrum ad hoc, qd angelus cognoscat quiditates creatas alias à se, requiratur necessariò, qd habeat proprias, & distinctas rationes cognoscendi eas.

Seraphicus Bona. 2. sent. dist. 3. q. 1. art. 2.

Scotus 2. sent. dist. 3. q. 10.

D. Thomas prima parte summe. q. 55. art. 3.

Riccardus 2. sent. dist. 3. q. 2.

Durandus 2. sent. dist. 3. q. 6.

Ioannes Baccanitanus 2. sent. dist. 3. q. 1.

DE C I M O quærit Doctor de cognitione angeli respectu cognitorum aliorum à se. Vtrum ad hoc, quòd angelus cognoscat quiditates creatas alias à se requiratur necessariò, quòd habeat proprias, & distinctas rationes cognoscendi eas,

¶ Ibi. Hic dicitur. Doctor in ista quæstione.

Primò recitat duas opiniones. Secundò improbat eas, & tertio ad quæstionem respondet. Circa primum est primò vna opinio. Henrici, quinto, quæstione decimaquarta. quæ opinio in sententia stat in hoc, quòd in angelo, puta Gabr. est tantum vnus habitus numero concieatus sibi, qui est ratio representandi omnes quiditates creatas alias ab ipso, & hoc in ratione obiectorum actu intelligibilem, est etiam ratio causandi saltem partialiter illarum quiditarum cognitionem.

Opinio Henrici.

¶ Expono tamen litteram, quia est aliquantulum difficilis. Cum dicit ibi, modus ponendi est iste, quòd licet habitus sit in intellectu, sicut forma in subiecto, siue impressiue, tamen obiectum, quod respondet in ipso habitu, non est nisi obiectiue, id est quòd quamuis iste habitus, qui ponitur ratio representandi quiditates, sit formaliter impressus in intellectu, sicut forma accidentalis in subiecto, obiectum tamen representatum per ipsum habitum, puta quiditates creatas non sunt in intellectu formaliter, sed tantum obiectiue, id est quòd per illum habitum habent rationem obiecti actu intelligibilis, quia ante illum habitum nullo modo erant præsentés in ratione obiectorum intelligibilem, id est quòd potentia propinquè actu possent intelligi, sed per talem habitum fiunt sic præsentés sequitur.

Expositio litteræ.

¶ Et si quæzatur, qualiter per habitum possit obiectum esse præsens tanquam resplendens, id est in ratione obiecti actu intelligibilis, dicitur, quòd habitus scientiales, licet sint habitus de prima specie qualitatis, tamen super ipsam scientiam fundatur respectus essentialis ad scibile, qui ab ea absolui non potest, tanquam ad aliquid à quo in essentia, & in suo esse dependet, id est quòd talis habitus ultra hoc, quòd est vera qualitas, necessariò includit quendam respectum, siue relationem terminatam ad quiditates scibiles, quæ necessariò habent esse, & conseruari dependet à tali habitu, & sic habitus vt includens talem respectum, necessariò refertur ad ipsum scibile, dependet etiam necessariò ab ipso obiecto scibili, sicut relatio dependet à terminò, & est talis necessitas illius relationis, quòd intellectus non potest capere illum habitum scientialem, quin capiat talem relationem, & per consequens necessariò ipsum scibile respectu cuius est talis habitus, & hoc propter naturalem colligationem correlationis quam habet ad illud, quare talis habitus necessariò refertur ad scibile.

¶ Sequitur, & licet ibi sit diuinitus indita, scilicet talis qualitas scientialis, non minus habet respectum illum scientialem ad scibile. Hic respondet tacitè obiectioni, quasi quomodo est possibile, quòd ex quo talis qualitas scientialis non est causata à quiditate scibili, quomodo dicit respectum essentialem terminatum ad ipsum scibile, ponimus enim speciem intelligibilem dicere necessariò respectum ad scibile, quia est causata ab ipso, ista autem qualitas scientialis est tñ diuinitus causata.

Henricus respondet rationi.

¶ Respondet, quòd licet ita sit, tamen ex natura habitus scientialis resplendet semper scibile ab eo, cuius est in ipso intellectu multo naturalius, quàm possibile esset fieri per speciem.

¶ Ibi. Et si quæzatur, quomodo per vnum habitum sunt plura obiecta præsentia. Respondet, qd vnus habitus scientiæ continet virtualiter multa intelligibilia, & tanto magis actualiter, quanto ille habitus est simplicior, ita quòd si essent infinitæ species creaturarum ille vnus habitus sufficeret ad intelligendum omnia illa, etiam in infinitum, procedendo vnā post aliam, id est qd sicut vna species intelli-

intelligibilis esset ratio representandi vnum obiectum, & similiter esset ratio cognoscendi, & alia aliud, & sic de aliis, tamen iste habitus propter sui simplicitatem est ratio representandi omnia obiecta nata representari per proprias species, & similiter est ratio cognoscendi omnia illa etiam in infinitum vnum post aliud, idest quod si essent obiecta infinita non actu, cum sit impossibile, sed successiue vnum post aliud, adhuc esset ratio representandi, & cognoscendi omnia illa in infinitum. Sequitur, & hoc tanto facilius, & limpidius, singula intelligendo, quanto habitus fuerit magis indeterminatus, & minus determinatus in natura, & essentia sua, secundum quod angeli superiores ponuntur intelligere per habitus vniuersaliores, & simpliciores, quam inferiores, vult dicere, quod sicut aliqua causa quanto est illimitata, & indeterminata ad plures effectus, tanto plures effectus producere potest, ita & habitus scientialis, quanto est indeterminatus, & illimitatus, tanto plura obiecta erunt representabilia, & intelligibilia per ipsum, cum ergo talis habitus angelo sit simpliciter illimitatus respectu omnium quiditarum intelligibiliu, etiam si essent infinitæ, sequitur, quod erit ratio representandi, & cognoscendi eas.

Nota & bene.

¶ Ibi. Si autem queratur, quomodo iste habitus reducit intellectum angeli de potentia intelligendi ad actum intelligendi, idest quomodo intellectus angeli per illum habitum actu potest intelligere illas quiditates, dicitur, quod intellectus angeli habitu illo sibi cōcreato naturaliter inclinatur ad intelligendum rerum simplicium quiditates, sicut graue non impeditur statim sua grauitate inclinatur deorsum, sic intellectus angeli.

¶ Sed si queratur, quomodo ergo per illum habitum magis actu intelligit vnum obiectum, quam aliud, dicit, quod magis intelligit illud, ad quod magis talis habitus inclinatur.

¶ Et si ultra queratur, quare magis ille habitus inclinatur ad vnum, quam ad aliud, dicit, quod tanto magis inclinatur ad vnum, quam ad aliud, quanto essentialius dependet ab vno, quam ab alio, siue quanto magis essentialius ordinatur ad vnum, quam ad aliud, & quia talis habitus essentialius ordinatur ad perfectiorem quiditatem, ideo magis inclinatur intellectum ad cognoscendum illam, cum illa habeat plus intelligibilitatis.

¶ Sequitur, & tunc, cum intellectus sit factus in actu primo ad intelligendum primum, idest cum intellectus, primo habuerit notitiam primæ quiditatis creatæ, tunc libero arbitrio voluntatis ex habitu discurrit ad singula obiecta tam completè, quam incompletè cognoscenda, siue perfectè, vel imperfectè discurrit, dico cognoscendo hoc post hoc, non cognoscendo hoc ex hoc, idest quod habita actuali cognitione primi obiecti per talem habitum, tunc discurrit per alia obiecta, puta per a. & b. & c. cognoscendo vnum post aliud, quia simul non potest cognoscere plura perfectè, sed cognito vno immediatè potest cognoscere aliud, & hoc modo discurrit inter obiecta, non autem discurrit inter obiecta, cognoscendo vnum ex alio sic, quod cognitio a. sit ratio cognoscendi b. sed iste habitus est simpliciter ratio cognoscendi a. & b. & c. licet per prius sit ratio cognoscendi vnum, quam aliud.

¶ Sequitur, & secundum quod ex imperio voluntatis ad aliquid tendit determinatè ad illud idem habitus inclinatur determinatè, idest quod si voluntas determinatè imperat intellectui ad cognoscendum b. habitus inclinatur ad cognoscendum b. talis habitus inclinatur intellectum ad ipsum b. & sic de

aliis: habitus enim ille determinatè mouet ad aliquid, secundum quod impellitur erga illud ex imperio voluntatis.

¶ Pro ista opinione ex dictis sic opinantis possunt elici quinque rationes, quæ postea exponentur in soluendo eas.

¶ Ibi. Alia opinio dicit. Hic recitat opi. Thomæ in prima parte summæ, quæst. 55. artic. 3. quæ opinio stat in hoc, quod angelus, puta Gabriel non cognoscit omnes quiditates creatas alias à se per distinctas rationes, ita quod quælibet quiditas habeat propriam, & distinctam rationem distinctè representandi ipsam, & partialiter, vel totaliter causandi cognitionem illius quiditatis, sed ponit, quod pauciores rationes representandi sunt in Gabriel, quam in aliquo intellectu alio inferiori, ita quod si mille quiditates distinctè cognoscuntur per decem rationes ab aliquo angelo inferiori per pauciores rationes cognoscuntur à superiori, & tanto per pauciores, quanto à superiori cognoscuntur, & hanc suam positionem probat, & auctoritate, & per duas rationes, quæ postea soluentur.

¶ Ibi. Ista opinio videtur coincidere cum præcedente, quia sicut illa præcedens ponit, quod infinitæ quiditates possunt cognosci per illum vnum habitum, quantum est ex se, & ista opinio habet ponere, quod in aliquo vno angelo erit aliqua ratio vna, quæ esset ratio representandi, non tot quiditates, quin plures, procedendo enim secundum multitudinem quiditarum in vniuerso, & specierum intelligibilium in angelis, quarum semper est minor numerus in superiori, deueniretur tandem ad aliquam vnā speciem in aliquo angelo, quæ poterit esse ratio cognoscendi omnia inferiora, vel saltem deuenietur ad aliquas paucas species, quæ supplè erunt rationes cognoscendi omnes quiditates, & ita quotcunque quiditates inferiores possent fieri, possent cognosci per tot species, quia quælibet nata esset cognosci per propriam speciem, & ita attribuendo vni speciei aliquam certam multitudinem quiditarum cognoscibilium, idest quæ esset ratio cognoscendi plures quiditates, tunc non esset ex parte eius, scilicet talis speciei inuenire, unde esset ratio cognoscendi tot, & non plura, quia sicut si vna species ponitur ratio cognoscendi mille quiditates, non videtur ratio ex parte eius, quin etiam possit esse ratio cognoscendi plures, quam ille.

¶ Sequitur, & licet ista opinio secunda posset aliquo modo vitare hanc conclusionem, quia posset dicere, quod quanto vna species est perfectior, tanto est ratio cognoscendi plura, puta quod si est perfectionis vt octo erit ratio cognoscendi tot, & non plura, & non sequitur ex hoc, quod vna possit esse ratio cognoscendi infinita, quia forte status esset ad aliquam vnā, quæ esset præcisa ratio cognoscendi tot, & non plura.

¶ Sequitur tamen contra ipsam, scilicet opinionem secundam, licet non sit prima ratio, quam ponam, erunt tamen contra eam alie tres, sicut contra primam. Ista enim prima ratio de directo est contra opinionem Henr. ponentis illum habitum ex parte sua esse rationem representandi, & intelligendi infinita obiecta. Et per hanc rationem deducit ad hoc inconueniens, quod vnus & idem habitus numero esset formaliter infinitus, prima ergo ratio stat in hoc, quia vbi pluralitas numeralis requirit maiorem perfectionem, ibi infinita pluralitas, siue numeralis infinitas requirit infinitam perfectionem, hæc propositio declarata est in primo, distin. 2. quæst. 1. Sed

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. T 3 ali-

Opinio Dini Thomæ.

Ista opinio coincidet cum opinione Henr. rici.

Pluralitas numeralis requirit maiorem perfectionem.

aliquid esse rationem distinctè cognoscendi distinctas quiditates concludit maiorem perfectionem in ipso, quàm esse rationem cognoscendi tantum unā, patet, quia accipiaturs propria ratio representatiua, puta humanitatis in ratione obiecti intelligibilis, sed etiam est ratio cognoscendi, siue causandi notitiam illius, quia quod communiter ponitur ratio representandi aliquid in ratione obiecti actu intelligibilis, ponitur etiam ratio cognoscendi illud, si ergo eadem species esset ratio representandi naturā hoīs, & asini, cum illæ rationes sint simpliciter alterius rationis, sequitur, quod dicuntur aliam, & aliā perfectionem alterius, & alterius rationis, patet, quia species intelligibilis propria natura asini, quæ ponitur ratio representandi naturam asini in ratione obiecti actu intelligibilis, & similiter ratio cognoscendi illam dicit perfectionem formaliter, & essentialiter distinctam, & alterius rationis à perfectione quam includit species intelligibilis propriæ naturæ hominis, ergo si una species esset ratio æquæ perfecte representandi naturam hominis, & asini, illa eminenter includeret perfectionem utriusque speciei: ergo si esset ratio representandi infinita obiecta, quorum quodlibet natum esset habere speciem propriam, alterius rationis ab alia, esset infinitæ perfectionis intensiue. Et addit, q̄ sint alterius rationis, quia si esset una species intelligibilis ratio representandi infinita individua alicuius speciei non esset infinita intensiue, quia ille rationes representandi individua non essent alterius & alterius rationis, sed simpliciter eiusdem speciei, quia species intelligibilis Francisci, & Ioannis essent simpliciter eiusdem speciei, sicut Franciscus, & Ioannes, & per consequens continens plures tales, non dicitur essentialiter maioris perfectionis. Sed de hoc, an pluralitas numeralis arguat maiorem perfectionem, dictum est in primo, dist. 2. q. 1.

Ista rationes sunt contra Henr. & Tho. & intendit probare Doct. quod impossibile sit esse unam rationem distinctè cognoscendi duas quiditates specie distinctas, nec etiam duō individua distincta, licet de individuis hic non dicat expressè, tamē patebit infra quæstione vltima huius distinctionis, quod istæ rationes concludunt etiam de individuis, & primò arguit sic, omnis ratio una cognoscendi potest habere aliquem unum actum intelligendi adequatum sibi, & pro clariori intelligentia suppono aliqua.

¶ Secunda probatio ibi. Istæ rationes sequentes directè sunt contra Henr. & Tho. & intendit probare Doct. quod impossibile sit esse unam rationem distinctè cognoscendi duas quiditates specie distinctas, nec etiam duō individua distincta, licet de individuis hic non dicat expressè, tamē patebit infra quæstione vltima huius distinctionis, quod istæ rationes concludunt etiam de individuis, & primò arguit sic, omnis ratio una cognoscendi potest habere aliquem unum actum intelligendi adequatum sibi, & pro clariori intelligentia suppono aliqua.

¶ Primò, quod ratio intelligendi, & obiectum, intelligibile aliquo modo differunt.

¶ Secundò, quod ratio intelligendi est duplex, sicut est duplex cognitio, scilicet intuitiua, & abstractiua, ratio enim intelligendi in cognitione intuitiua est quiditas rei inquantum existens, obiectum verò intelligibile intuitiue est ipsa res existens, ratio verò intelligendi in cognitione abstractiua species intelligibilis obiecti, & obiectum ipsum dicitur intelligibile.

¶ Tertiò suppono, quod sicut ratio intelligendi in cognitione intuitiua est quiditas inquantum existens, & est causa partialis cognitionis intuitiue, sic species intelligibilis, siue sit primò obiecti vniuersalis, siue sit primò obiecti singularis, de quibus infra quæstione vltima huius distinctionis est causa partialis cognitionis abstractiue, ita quod si est species intelligibilis obiecti vniuersalis, primò est causa partialis cognoscendi illud, si singularis primò est similiter causa.

¶ Quartò suppono, quod ratio cognoscendi, puta

a. intuitiue est sic ratio, & causa partialis talis cognitionis, quod nihil aliud potest esse ratio cognoscendi ipsum a, nisi virtualiter, & eminenter contineat illud secundum totam suam entitatem, ut alias exposui in primo, distin. 3. sic species intelligibilis, puta hominis est causa partialis cognoscendi ipsum hominem, quod nihil aliud ab ipsa potest esse causa cognitionis abstractiue ipsius hominis sub ratione propria, & distincta, nisi virtualiter, vel eminenter contineat ipsum hominem secundum totam entitatem suam, & tale continens potest causare speciem intelligibilem hominis, & sic Deus posset causare speciem intelligibilem ipsius hominis, & forrè nulla alia creatura posset causare.

¶ Quintò, ex his sequitur, quod sicut ratio intelligendi hominem intuitiue non potest esse ratio intelligendi aliud ab homine, nisi virtualiter, vel eminenter, vel essentialiter contineatur in ipso homine, sicut patet de deitate, quæ est ratio, formalis quasi producendi cognitionem ipsius Dei, & omnium intelligibilium: ideo enim sic est ratio, quia omnia intelligibilia alia à Deo virtualiter, & eminenter secundum totam entitatem eorum continentur in Deo, sic ratio cognoscendi, puta hominem abstractiue, distinctè tamen, sic est causa partialis talis cognitionis, quod non potest esse ratio, siue causa partialis cognoscendi, vel representandi aliud obiectum ab homine, nisi virtualiter, vel eminenter, vel essentialiter contineatur in eo.

¶ Sextò suppono, quod differentia est inter rationem formalem cognoscendi aliquid intuitiue, & rationem formalem cognoscendi aliquid abstractiue, quia ratio formalis in cognitione intuitiua prior est natura, vel saltem secundum intellectum ipso obiecto cognito intuitiue, ratio vero formalis in cognitione abstractiua posterior est ipso obiecto cognito, patet, quia semper species intelligibilis causatur ab obiecto, citius est saltem remotè, exemplum, nam natura albedinis mouet potentiam visum causandi speciem sensibilem in ea, quæ causata post causatur species sensibilis in fantasia, quæ dicitur fantasma, ipsum verò fantasma partialiter causat speciem intelligibilem receptam in intellectu possibili representantem albedinem, ut albedo est, ut patet a Doctore in multis locis, & sic patet quomodo species intelligibilis est posterior ipso obiecto intelligibili, quæ tamen est ratio intelligendi ipsum, patet ergo, quomodo vnitas speciei in representando, & in causando cognitionem obiecti dependet ab vnitate obiecti, quod enim mensuratur præcisè ab aliqua mensura, non potest mensurari ab alia mensura, patet, quia sicut vnitas effectus nō potest esse à pluribus causis totalibus, ut alias diximus in primo, dist. 2. sic nec vnitas mensurati potest esse à pluribus mensuris totalibus, & sic species intelligibilis ipsius hominis nō potest esse species intelligibiles ipsius asini, quia tunc illud in ratione mensurati dependeret à pluribus mensuris, una ergo species intelligibilis tantum erit ratio intelligendi abstractiue cuius est, & omnium contentorum virtualiter, vel eminenter, & forte essentialiter, & dico forrè essentialiter, quia Doct. dicit in primo, dist. 3. quæst. 1. quod sensibile causat speciem intelligibilem sui, & forrè omnium superiorum, vel causat aliam, & aliam speciem intelligibilem, cum ergo nulla sit creatura, quæ virtualiter, vel eminenter, aut essentialiter contineat omnem aliam creaturam, sequitur, quod non poterit esse aliqua species intelligibilis in aliquo angelo, vel duæ, vel tres, ut posuit Tho. vel vnus habitus numero, ut posuit Henr. qui sit ratio intelligendi illa alia obiecta ab ipso angelo, & sic patet ista ratio.

¶ Sed

Differentia est inter rationem formalem cognoscendi aliquid intuitiue, & abstractiue

Difficultas.

¶ Sed difficultas est, an obiecta contenta virtualiter, vel eminenter in aliquo obiecto possint cognosci per speciem intelligibilem representantem ipsum obiectum, vel per aliam, & aliam speciem intelligibilem. Dico, quod utraque via est sustentabilis, sic intelligendo, vel quia una species intelligibilis est ratio cognoscendi hominem abstractivè, & omnium virtualiter contentorum, vel quod sicut ipse homo causat speciem intelligibilem sui, ita potest causare aliam, & aliam speciem respectu alterius, & alterius contenti.

¶ Sed difficultas est de cognitione intuitiva, an eadem esset ratio cognoscendi intuitivè, puta obiectum, & omnia contenta in ipso a. Dico duo, primum, quod si obiecta contenta habeant propriam existentiam aliam ab obiecto continente sic dupliciter possum cognoscere intuitivè, primò per rationem formalem ipsius obiecti continentis partialiter causantis cognitionem talis obiecti, & omnium contentorum. Secundo per naturam existentem, quæ est causa partialis cognitionis talis intuitivè, & patet exemplum, quia essentia divina est ratio intelligendi se, & omnes creaturas intuitivè, & tamen ipse creator respectu intellectus nostri possunt habere propriam motionem partialiter causantem cognitionem intuitivam sui, patet à Docto. in primo, quæst. 1. prologo. dist. 3. quæst. 1. dist. 8. quæst. 1. & in secundo, dist. 3. Si verò huiusmodi contenta non habens propriam existentiam realiter distinctam, dico, quod talem intuitivè cognoscuntur per quidditatem existentem obiecti continentis, & loquor semper de existentia entis absoluti, quia fortè existentia relationis non potest intellectu aliquem ad cognitionem sui immutare, de quo alias.

¶ Si queratur, an voluntas divina possit producere aliquam speciem intelligibilem in intellectu angeli quæ sit ratio representandi distinctè, & causandi partialiter distinctam cognitionem omnis quidditatis distinctè essentialiter ab angelo, dico, quod non, quia sit repugnantia ex parte voluntatis divinæ, sed est repugnantia ex parte talis effectus, quia tunc esset formaliter infinitus, ut supra probavi, infinitas verò repugnat creaturæ, ut patet à Docto. in pluribus locis.

¶ Si iterum dicatur, & an posset producere aliquam speciem intelligibilem representantem duas naturas tantum, & non infinitas, dico quod non, quia si talis posset dari non repugnet sibi posse representare infinita, ut in simili patet à Docto. in pluribus locis.

¶ Si dicatur, quod hoc videtur possibile, scilicet quod possit representare infinita, quia sicut Deus posset facere aliquod corpus esse in infinitis locis simul, & tamen non esset immensum, ut patet à Docto. in quarto, dist. 10. quæst. 3. & posset facere unum angelum simul esse in infinitis locis, & tamen non esset immensus, ut patet à Docto. in secundo, dist. 2. Hoc etiam potest elici à Docto. in quarto, dist. 49. Nam immensitas, ut dicit Docto. est esse in omni loco ex natura propria, sic in proposito videtur dicendum, quod quavis talis species, vel habitus ex se non posset representare infinita, participativè tamen posset representare, in quantum participat tale esse à Deo.

¶ Dico, quod non est simile, quia esse in infinitis locis passivè per potentiam activam ipsius Dei nullam perfectionem dicit, quia tantum est esse sub infinitis respectibus vbicibus, ut patet à Docto. in quarto, dist. 10. quæst. 3. quod enim lapis virtute divina simul sit in duobus locis nullam perfectionem arguit in lapide, sed tota perfectio est in causa effectiva. Hoc idem dico de angelo, non sic est de specie intelligibili, vel habitu, quia distinctè representare quidditatem à quocunque habeat, illud dicit perfectionem

formaliter in ipso representante, & similiter partialiter causare cognitionem obiecti, dicit aliquam perfectionem formaliter in illo à quocunque sit talis perfectio. Exemplum. Intellectus est immediatè creatus à Deo, & quod modo possit esse causa partialis cognoscendi aliud, & aliud obiectum, hoc idem est à Deo, & tamen posse sic causare dicit formaliter perfectionem in illo.

¶ Sed restat maior difficultas, videtur enim, quod Deus possit causare aliquam speciem intelligibilem, quæ sit partialis causa cognoscendi infinita obiecta, patet per argumentum à fortiori. Nam intellectus est causa partialis, ut patet à Docto. quæst. 1. prologi, & in primo, dist. 3. q. 1. 7. & 8. & 9. & dist. 2. dist. 8. q. 1. eiusdem primi, & in secundo, dist. 3. quæst. 6. & ipse intellectus est causa magis principalis respectu obiecti tamen imperfectioris, ut patet à Docto. in primo, dist. 3. quæst. 8. & in secundo, dist. 3. ergo si intellectus noster potest esse causa partialis, & magis principalis respectu infinitorum obiectorum, sequitur, quod erit formaliter infinitus, si ratio Docto. contra Henr. probaret.

¶ Respondeo, & dico primò, quod hoc non sequitur, quia & si sit causa partialis infinitorum cognitionum hoc erit tantum successivè, tum quia non potest habere omnia obiecta simul, & perfectè præsentia in se, nec in cognitione abstractiva, ut patet à Docto. in primo, dist. 3. ubi vult, quod illud prius intelligatur, cuius species intelligibilis fortius movet, & vult etiam ibi quæst. 1. & 8. quod illa species fortius movet intellectum, cuius singulariter fortius movet sensum. De cognitione intuitiva etiam patet, quia non omnia sunt simul præsentia in ratione intelligibilis intuitivè, accipièdo inuisibile actu, quod est potentia propinqua ad movendum intellectum, ut exposui supra dist. 3. huius. Si dicatur, nonne huiusmodi obiecta possunt esse potentia in essentia divina respectu intellectus nostri. Dico, quod sic, & tamen, ut ibi non movent ad cognitionem intuitivam, tum quia ut ibi non cognoscuntur intuitivè ab intellectu nostro, ut patet infra quæst. ultima huius dist. tum quia ut ibi licet perfectius cognoscantur, non tamen propriè movent, sed voluntas divina, ut patet à Docto. in primo in pluribus locis. Non valet ergo intellectus noster est causa partialis, & principalis producendi infinitas cognitiones infinitorum obiectorum successivè, ergo est infinitus formaliter. Et quod non valeat, patet à Docto. in primo, dist. 2. quæst. 1. ubi arguit infinitatem Dei ex hoc, quod habet in potestate sua simul posse producere infinita.

¶ Secundo dico, quod posito per possibile vel impossibile, quod essent infinita obiecta, & perfectè præsentia, & actu intelligibilia, & quod intellectus simul concurreret, ut causa partialis ad cognitionem omnium illorum, adhuc non sequitur, quod sit formaliter infinitus, & ratio huius est, quia aliud est esse rationem formalem producendi aliqua plura, quorum quodlibet specialem perfectionem requirit in causa, & c. aliud est esse rationem formalem producendi aliqua plura, quorum quodlibet non requirit specialem perfectionem in causa partiali. Sic dico in proposito, quod species intelligibilis, quæ est causa partialis producendi cognitionem hominis, requirit tantam perfectionem, ita quod minor ipsa non possit esse causa partialis, & similiter species intelligibilis a fini requirit aliam perfectionem in ipso, & talem perfectionem, quia alia species intelligibilis, puta hominis non potest esse causa partialis cognitionis a fini, & sic sequitur, quod si esset causa partialis cognoscendi infinita, in se esset formaliter infinita, intellectus verò non requirit sic aliam, & aliam perfectionem, quia idem intellectus sic partialiter

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. T 4 con-

Essentia divina est ratio intelligendi se, & omnes creaturas intuitivè.

Immensitas est esse in omni loco.

Species intelligibilis est causa partialis producendi cognitionem hominis.

concurrit ad cognitionem obiecti imperfectioris, sicut ad cognitionem obiecti perfectioris.

¶ Et si dicatur causa potens producere simul infinita est formaliter infinita, quorum productorum quodlibet dicit aliquam perfectionem, ergo cum infinitæ intellectiones sic se habeant, quod dicunt perfectionem aliquam, ut patet. Dico, quod ex hoc non sequitur infinita perfectio in causa, nisi tales perfectiones productæ requirant aliam, & aliam perfectionem in causa, & sic arguit Doct. dist. 2. primi. Et ex hoc sequitur, quod si Frāscus simul produceret infinitos homines, non diceretur infinitæ perfectionis, cum alius, & alius homo non requirat aliam, & aliam perfectionem in producente, quod patet, quia producto homine à virtute, ut a eadem virtute producit alius homo, sic in proposito.

Intellectio una est perfectior altera.

¶ Si dicatur. Istæ intellectiones sicut specie distinguuntur, ita una est perfectior alia essentialiter, ergo si homo posset producere simul infinita specie distincta, esset formaliter infinitus, ut patet à Doct. in simili dist. 2. quæst. 1. primi. Dico, quod intellectiones infinitorum obiectorum distinctorum specie sunt specie distinctæ, sed hoc non habet ab intellectu, sed ab obiectis, ut patet à Doct. in primo, di. 3. quæst. 6. & 7. & quamvis una sit perfectior essentialiter alia, maior, & minor perfectio essentialis in intellectibus non est à maiori, vel minori perfectione ipsius intellectus, sed ab obiectis, & sic quando intellectus concurrat cū obiecto perfectiori, & imperfectiori æquali conatu hinc, & inde causatur intellectio perfectior obiecti perfectioris, sed talis perfectio principaliter est ab obiecto, loquendo de perfectione specifica.

¶ Si dicatur. Ex quo intellectus est causa principalis intellectionis, & obiectum est causa minus principalis, ergo videtur, quod erit causa principalis intellectionis, & quantum ad substantiam, & quantum ad intensionem ipsius, ut patet à Doct. in simili de potentia, & habitu respectu operationis in primo, dist. 17. ergo videtur, quod perfectio intellectionis specifica principaliter sit ab intellectu, & si sic, poterit esse infinitus producendo infinitas cognitiones infinitorum obiectorum specie distinctorum.

¶ Dico, quod etiam hoc cōcesso non sequitur infinitas intellectus, quia istæ perfectiones, ut partialiter sunt ab intellectu, non requirunt aliam, & aliam perfectionem in intellectu. Nam idem intellectus perfectionis ut septem, & comparatus ad obiecta infinita, quorum nullum excedat perfectionem, ut septem, ita quod aliquod illorum sit perfectionis ut vnum, & sic ascendendo, ita quod omnia illa semper dicantur perfectiora, tunc intellectus erit causa principalis, quia semper perfectior, & ut talis perfectionis poterit producere huiusmodi cognitiones partialiter, & sic non sequitur infinita, si tamen suppleret casualitate alicuius obiecti, puta a fini de necessitate requireretur maior perfectio, quia ille gradus intellectionis, si potest dari qui est ab alio non est tantæ perfectionis, quod à nullo potest causari, nisi ab ipso alio, vel à continēte virtualiter, vel eminenter ipsum, & sic patet solutio.

Difficultas.

¶ Sed est alia difficultas, quia supra dictum est, quod si intellectus simul posset concurrere cum infinitis obiectis partialiter, ergo simul posset recipere infinitas perfectiones, & licet esset formaliter infinitus.

Responsio.

¶ Respondeo, & dico primò, quod dixi supra, quod ad producendum partialiter huiusmodi effectus, non sequitur infinitas in intellectu, quod modo possit recipere infinita, est alia difficultas, & diceretur, quod non possit coagere infinitis obiectis, quia illa non possunt esse intelligibilia actu simul. Secundò, quod si etiam reciperet infinitas intellectiones, quod ex hoc non

sequeretur ipsum esse formaliter, & quiditativè infinitum, quia recipere passivè nullam perfectionem dicit. Nam si lapis posset recipere à Deo infinitas albedines, non esset perfectior in se quiditativè, quam esset si non reciperet, si tamen intellectus posset recipere diceretur infinitus tantum denominativè, sed casus est impossibilis, quia infinitæ intellectiones simul non possunt esse in aliquo intellectu, & hanc glo. notabilem.

¶ Ibi. Præterea omnis ratio. Ista ratio stat in hoc, quia ratio formalis producendi cognitionem, habet actum sibi adæquatum, vel intensivè, vel extensivè, ut patet. Nam species intelligibilis hominis est sic ratio formalis producendi cognitionem hominis, quod non potest esse formalis ratio producendi cognitionem alterius obiecti non contenti virtualiter in ipsa, & sic extensivè tantum erit una cognitio specie, & intensivè, & erit tantæ perfectionis, & quod maioris perfectionis non poterit esse, ut probat Doct. infra de memoria secunda, quod probatio clara est, sed unus habitus numero, ut ponit Henr. in angelo, vel una species intelligibilis, vel duæ, ut ponit Tho. non possunt habere simul actum adæquatè unum respectu omnium obiectorum, quod patet. Non extensivè, quia si esset ratio formalis cognoscendi plura obiecta, tunc posset sibi cooperari intellectus ad cognoscendum illa plura distinctè, quod tamen ipsi negat. Sed fortè diceret Henr. ut patet supra, quod talis ratio primò inclinatur ad unum, postea ad aliud. Et fortè diceret Tho. quod quamvis talis ratio sit plurium obiectorum, non tamen est ratio formalis producendi cognitionem distinctam illorum, & hoc simul, sed tantum successivè, & sic intellectus non intelligeret plura simul.

¶ Hæc responsio nulla est, quia si possibile essent duo obiecta perfecte præsentia alicui intellectui in ratione obiecti, ipse intellectus, cum sit causa merè naturalis, statim intelligeret illa simul, licet fortè non æquè perfecte, cum ergo per talem habitum, secundum Henr. & per speciem, secundum Thom. sunt plura obiecta perfecte præsentia intellectui, erit ratio simul producendi distinctam cognitionem illorum obiectorum, quod enim agens non producat plura simul, puta quod homo non producat decem homines simul, hoc potest contingere ex indispotione agentis, vel ex indispotione passivi. Nā si agēs, & passivum essent perfecte disposita respectu plurium effectuum simul illi effectus producerentur, sic in proposito. Nam ex quo talis habitus secundum Henricum, vel species secundum Thomam sit præsens perfecte intellectui angelico in ratione perfecte representativi. Sequitur, quod talis intellectus simul plura obiecta cognoscat, quod negant, neque intensivè, patet, quia si Henr. diceret, quod habet unum actum intensum respectu omnium obiectorum aliorum ab angelo, tunc ille actus esset formaliter infinitus, vel posset esse, si obiecta representata essent infinita. Hoc patet per probationem Doct. quam facit probando actum intellectus divini esse formaliter infinitum. Vide in primo, dist. 2. q. 1. Si etiam diceret Henr. quod obiecta representata non sunt infinita. & pono, quod tantum sint mille, si ille habitus haberet unum actum adæquatum intensivè respectu illorum obiectorum quantum est ex parte sua, non repugnat sibi infinitas formalis, quia si potest esse una intellectio æquè perfecta, & æquè intensa respectu plurium obiectorum simul sumptorum, quorum quodlibet requirit specialem perfectionem in actu cognoscendi, sicut cuiuslibet seorsum sumpti ex parte sua non repugnaret esse infinitorum, & hoc posset probari per dicta Doct. in primo, dist. 1. & à simili per philosophum quarto phy. quia

Sequitur expositio litterarum.

quia si duo corpora possunt esse in vno loco: ergo & infinita, sic in proposito eodem modo arguatur de specie, quam ponit Tho.

I B I. Contra istas duas rationes. Hic Doctor instat contra secundam, & tertiam rationem. Contra secundam, in qua dictum est, quod ratio intelligendi habet vnum obiectum adæquatum sibi, in quo includuntur omnia scibilia per rationem illam.

In Sole est tantum vna forma.

Hic dat instantia cōtra, quia in Sole est tantum vna forma, siue vna ratio formalis producendi generabilia in istis inferioribus, & tamen Sol non habet vnum obiectum primum, in quo cōtineantur omnia alia obiecta virtualiter, non enim omnia generabilia à Sole virtualiter continentur in aliquo vno obiecto, quod respiciat Sol vt adæquatum, & vt virtualiter contentium omnium generabiliū à Sole. Deinde instat contra tertiam rationem ibi, nec etiā oportet, nam tertia ratio probabat, quod vna ratio formalis cognoscendi potest habere aliquem vnum actum intelligendi adæquatum sibi. Et Doct. instat ibi. Nec etiam oportet, &c. Dicit, quod non est necesse vnam rationem formalem habere vnum actum sibi adæquatum, & patet de forma Solis, quæ est ratio producendi plures effectus.

Scimus soluit instantias.

I B I. Respondeo virtus productiua illimitata. Hic Doctor soluit instantias istas, & solutio stat in hoc, quod non est simile de ratione formali intelligendi, & de ratione formali producendi alium effectum, quia in cognitione abstractiua obiectum habet rationem prioris naturaliter respectu eius, quod est proxima ratio intelligendi, scilicet respectu speciei intelligibilis, quæ est proxima ratio intelligendi abstractiue, vt patuit in primo, distinc. 3. quæst. 6. & 8. & in præfenti distin. quæst. vii. & ideo vnitas posterioris de necessitate dependet ab obiecto priori, & non potest esse vnitas posterioris cum distinctione prioris, ex quo ergo obiectū est prius specie intelligibili, & causa illius, vt supra declarauimus, & aliud obiectum est causa alterius speciei, si est vnitas speciei intelligibilis, erit tantum ab vnitate obiecti, cum dependeat ab ipso essentialiter: ergo species intelligibilis, puta lapidis non poterit esse ratio representandi aliud obiectum, à quo non dependet, nec proxima ratio intelligendi illud, patet per vnam propositionem Doct. in primo, distin. 3. quæst. 6. omnis species impressa ab obiecto (loquendo de ratione formali obiecti) representat illud sub illa ratione, qua imprimitur ab eo. Si dicatur, quod pluralitas obiectorum stat cum vnitate speciei intelligibilis. Contra, quia ex quo obiectum se habet ad speciem in ratione causæ, tunc sequeretur, quod eadem species depēderet à pluribus causis eiusdem ordinis, quod est impossibile, & sic oportet dicere, quod vna ratio intelligendi in cognitione abstractiua erit vnus obiecti adæquati, & si sit ratio intelligendi plura, illa plura virtualiter continentur in illo, & hoc est quod dicit. Sed de huiusmodi specie intelligibili, quomodo causetur ab obiecto, an proximè, an remotè, vide quæ exposui in primo, distin. 3. q. 2. & 6.

I B I. In operationibus autem, quæ non sunt productiones, &c. id est in quibus non correspondet aliquod productum vt terminus, vt sunt intellectiones, & volitiones, quæ tantum dicuntur operationes, vt patet à Docto. in primo, distin. 2. parte 2. quæst. 3. operationes verò, quæ sunt productiones, sunt illæ, quibus correspondet aliquod productum vt terminus, vt patet de generatione, cui correspondet genitum.

I B I. Dicit ergo hic Doct. quod in huiusmodi operationibus obiectum habet ibi rationem prioris naturaliter respectu eius, quod est proxima ratio ope-

randi. Hoc non debet intelligi absolute, quia in cognitione intuitiua ratio producendi huiusmodi cognitionem est prior obiecto, vt supra declarauimus, sed habet veritatem in cognitione abstractiua.

I B I. Similiter etiam talem formam productiuam, &c. Hic soluit secundam instantiam, & dicit, quod Sol, vel forma productiua Solis non habet aliquod passum sibi adæquatum, neque intensiue, neque extensiue, quod sit receptiuum actionis suæ adæquatæ. Hic autem memoria (puta species intelligibilis cum intellectu) habet passum sibi adæquatum, & sic memoria operatiua respectu intellectus hominis, & fortè contentorum in illo, non potest esse ratio producendi intellectiōem alterius obiecti non contenti in illo, cuius est prima species, & habet passum sic adæquatum, puta intellectum possibilem, quod potest recipere à tali memoria, nisi tantum cognitionem hominis, & contentorum in illo, aliter non se caperent mutuo partes imaginis. Prima enim pars imaginis est memoria secunda, videlicet species intelligibilis, & intellectus, respectu tamen cognitionis abstractiue, sed respectu cognitionis intuitiue, memoria secunda est obiectū in se præfens intellectui in ratione obiecti actu intuitiue intelligibili. Secunda pars imaginis est intellectio adæquata tali memoriæ: sic enim adæquantur, quod talis memoria non potest habere nisi talem intellectiōem, & talis intellectio non potest esse nisi à tali memoria, nisi tale obiectum virtualiter contineatur in alio, quia tunc cognitio illius posset esse ab obiecto virtualiter continente: est ergo operatio præcisè adæquata memoriæ secundæ, tam intensiue, quam extensiue. Ex his ergo patet, quomodo prima instantia nihil concludit contra secundam rationem, quia virtus productiua Solis illimitata aliquo modo ad aliquos effectus est æquiuoca, & ideo est simpliciter nobilior, & superior quolibet suo effectui, propter quod vnitas eius non dependet ab vnitate effectus, sed effectus dependet à causa ista, & effectus possunt esse plures à causa Solis existente vna, quia in posterioribus potest esse pluralitas cum vnitate naturaliter prioris, sed non est sic de ratione proxima cognoscendi abstractiue.

I B I. Tertiò arguo sic. Hæc quarta ratio specialiter est contra Henricum, qui dicit, quod angelus per vnum habitum cognoscit omnia alia à se, & Doctor probat hic, quod hoc non est necesse, quia poterit cognoscere, puta hominem non habitualiter, id est non mediante habitu, vt ratione formali cognoscendi. Dicit ergo Doctor sic. Ille intellectus nō eodem supplè habitu formaliter, nouit habitualiter plura, qui sine contradictione potest noscere hoc habitualiter, & non noscere illud, id est quod nihil idem est necessario ratio formalis proxima cognoscendi habitualiter plura, si vnum illorum potest cognosci, & non per talem rationem, sed omnis intellectus creatus potest noscere vnum obiectum non noto alio, patet, quia si non posset noscere habitualiter a. absque hoc, quod cognosceret b. sine contradictione, aut hoc esset ex parte intellectus talis, quod est falsum, quia potest noscere vnum habitualiter, & non aliud, aut ex parte necessariæ colligantiz obiectorum, quod falsum est, quia vnum illorum intelligi potest ab intellectu nostro alio nō intellecto: ergo angelus non necessario eodem habitualiter nouit ista plura.

I B I. Præterea in speciali arguitur contra primam opinionem de habitu arguo quadrupliciter. Primò contra id, quod ponunt de respectu essentiali, quia Henricus dixit, quod ille habitus habet respectum essentialem ab obiectum præsentatum.

Et hoc

An memoria sit ratio producendi intellectiōem.

Contra Henricum.

*Optima ex-
positio.*

Et hoc Doctor improbat, quia tunc sequeretur, quod talis habitus esset essentialiter, & quiditativè relatio, & sic videtur contradicere. August. septimo de Trin. cap. 2. ubi vult, quod omne, quod relatiuè dicitur, est aliquid excepto relatio, id est, quod omne illud, quod relatiuè est ad aliud de necessitate includit aliquid absolutum, quod est fundamentum, vel subiectum talis relationis, ut prolixè exposui in primo, distin. 1. quæst. 2. Si ergo ille habitus necessario refertur ad subiectum: ergo includit aliquid absolutum, in quo fundatur relatio ad subiectum, & tale absolutum non potest esse essentialiter relatio, modo probatum est in isto secundo, dist. 1. q. 5. quod nulla relatio est formaliter, vel essentialiter eadem fundamento, licet per identitatem sit, quandoque eadem res realiter, ut ibi diffusè exposui. Si igitur iste habitus est quædam qualitas, & entitas absoluta, non habet respectum ita essentialem, quin posset sine ipso intelligi, & præcipuè loquendo de respectu quem habet ad obiecta, quicquid sit de respectu quem habet ad Deum creatorem, & conservantem illum habitum, qui ponitur idem realiter cum creatura, sed iste respectus ad obiecta non videtur esse idem cum habitu, patet, quia omnis relatio, cuius fundamento non repugnet, posse esse sine termino, realiter distinguitur à fundamento, ut patet à Doct. in isto secundo, dist. 1. q. 5. sed non repugnat tali habitui creato, posse esse sine tali, vel tali obiecto, ergo.

¶ Ibi. Præterea. Si respectus ponatur idem alicui absoluto non nisi ad prius naturaliter, &c. quia Henr. fortè diceret, quod talis habitus dicit respectum essentialem, sic intelligendo non, quod sit de essentia illius, sed quod sit intrinsecus, & idem realiter illi habitui. Et Doct. probat hic, quod non potest esse idem realiter illi, quia relatio, quæ identificatur fundamento, ex hoc identificatur illi, quia ipsum fundamentum dependet in esse, & conservari ab aliquo priori, ad quod prius terminatur talis relatio, ut patet de relatione creaturæ ad Deum, talis enim relatio creaturæ ad Deum ex hoc identificatur realiter creaturæ, quia ipsa dependet in esse, & in conservari ab ipso Deo, sed iste habitus non est ad obiectum tantum ad aliquod prius, à quo dependeat in esse, & conservari, patet, quia ipse Henricus posuit illum habitum immediate creari à Deo.

*Scotus im-
probat Hen-
ricum.*

¶ Ibi. Secundò contra hoc, quod posuit obiectum præsens sub ratione intelligibilis per habitum. Hic Doct. intendit improbare Henr. quantum ad hoc, quod dixit per illum habitum habetur præsentia obiecti sub ratione actus intelligibilis, & adducit primò rationem Henr. contra Sco. probat enim Henricus, quod species intelligibilis non potest esse ratio præsentia obiecti, quia perficit intellectum, ut ens quoddam, sicut forma materiam, & per consequens non perficit intellectum, ut intellectus est, nec per illam erit intelligibile præsens, in quantum intelligibile, multo magis potest hoc argui de habitu, quia habitus in quantum habitus est perfectio potentia, ut patet.

¶ Ibi. Præterea secundò sequeretur, quod habitus noster scientialis esset illud, per quod obiectum intelligibile præsens esset, & ita adepti habitu scientiali non requireretur cōversio ad fantasma ad actuale intellectum, quod ipse negat. Vult enim Henr. quod intellectus noster non potest habere actualem intellectionem, puta albedinis nisi fiat cōversio ipsius ad fantasma albedinis, in quo relucet obiectum, quæ opi. est improbata supra in primo, dist. 3. q. 6. & 7. & di. 27. & hoc vult, quia præsentia obiecti non potest haberi nisi virtute fantasmatum. Hic ergo Doct. arguit contra ipsum, quia si obiectum est perfectè

*Scotus ar-
guit contra
scipsum.*

præsens per habitum, ergo adepti tali habitu obiecti poterit ipsum obiectum intelligi, cum sit ibi perfectè præsens absque hoc, quod fiat cōversio ad fantasma illius obiecti, quod tamen ipse negat.

¶ Ibi. Respondeo, quod intellectio nostra dependet à sensibus, non sic intellectio angeli. Diceret Henr. quod non est simile de intellectu nostro, & de intellectu angeli, quia intellectio nostra dependet à sensibus, & per consequens non potest haberi præsentia obiecti in ratione intelligibilis, nisi per aliquod fantasma representans illud, sed intellectio angeli nullo modo dependet à sensibus, & ideo potest habere præsentiam obiecti absque tali fantasmate.

¶ Ibi. Contra, si necessaria colligatio. Hic Doct. arguit à fortiori, probando ex dictis Henr. quod per habitum scientialem nostrum magis habeatur præsentia obiecti in ratione intelligibilis, quam per habitum concreatum ipsi angelo, & ratio stat in hoc. Henricus vult, ut supra patuit, quod per habitum concreatum, in quantum habet respectum essentialem ad obiectum, habeatur præsentia obiecti in ratione intelligibili, ergo à fortiori, cum habitus noster scientialis, dicat respectum magis essentialem ad obiectum, patet, quia habitus noster scientialis essentialiter dependet ab obiecto, sed non sic habitus concreatus angelo: ergo magis habetur præsentia obiecti per habitum nostrum, & si sic: ergo præsentia obiecti in ratione intelligibilis non habetur præcisè per fantasma illius obiecti.

¶ Ibi. Tertiò contra hoc, quod dicit, quod omne obiectum intelligibile creatum est præsens per istum habitum, & ratio stat in hoc, quia si angelus esset creatus in puris naturalibus, sequeretur, quod non posset nec se, nec aliud intelligere, & sic esset imperfectior intellectu nostro, qui sine tali habitu concreto potest plura obiecta cognoscere.

*Angelus non
est creatus
in puris natu-
ralibus.*

¶ Ibi. Præterea habitus, secundum istum, ideo non representat singulare, sicut representaret species, &c. Hic Doct. vult probare, quod angelus non cognoscat omnia simplicia per illum habitum, quia non terminos simplices. Et hoc probat ex dictis Henrici. dixit enim ipse, quod ideo habitus non representat singulare, quia non est natus generari immediate ab ipsa re cuius est, species vero intelligibilis representat singulare, quia est nata causari immediate à re, cuius est, & vult, quod habitus noster sit natus causari tantum per actum intellectus conferentis unum obiectum ad aliud, & sic talis habitus præsupponit cognitionem obiectorum simplicium. & Doct. hic accipit rationem Henrici, quam facit contra speciem, probando, quod ipsa non representat uniuersale, & ratio sua talis est, quando aliquid generatur à sua causa naturali, natum est sic representare à quocunque imprimatur, semper sic representabit, sed species intelligibilis si generaretur, puta ab albedine nata esset representare tantum albedinem singularem, & per consequens à quocunque imprimeretur talis species intelligibilis, siue à Deo, siue ab alio semper representaret eandem albedinem. Ex hoc arguit Doct. contra ipsum, quia si habitus immediate generaretur ab actu cōferente unum obiectum ad aliud obiectum tantum representaret complexum, patet, quia ille actus causatiuus habitus præsupponit cognitionem obiectorum: ergo si talis habitus imprimatur à Deo, tantum erit ratio cognoscendi complexa, & non terminos simplices: ergo angelus saltem potuit cognoscere terminos simplices, vel quiditates sine tali habitu.

*Scotus acci-
pit rationem
Henrici.*

¶ Ibi. Præterea quarto, quod dicit, quod iste habitus est principium cognoscendi quæcunque distincta obiecta videtur esse contra hoc, prima ratio

ratio contra opinionem primam, quia sequetur, quod esset naturaliter infinitus, quæ ratio supra patuit.

¶ Ibi. Quod etiam dicit, quod naturaliter inclinatur in id, ad quod voluntas determinatur imperando videtur esse irrationabile, dixit enim Henricus supra, quod voluntas inclinatur habitum ad aliud, & aliud obiectum, & imperando dat sibi talem inclinationem naturalem, quod vñ impossibile, quia illius habitus, ut formæ naturalis est naturalis inclinatio determinata sicut grauitas, quæ est forma naturalis habet determinatam inclinationem ad cætrum, & sic talis habitus, cum sit forma naturalis, habebit determinatam inclinationem ad aliud. Si dicatur, quod in tali habitu sunt mille inclinationes ad diuersa, ordinatæ tamen sic, quod vna est prima ad vnum obiectum, & alia ratio ad aliud, & sic de alijs.

Contra Henricum.

¶ Contra hoc arguit Doct. ibi, & per consequens uti eo, &c. Pono casum, quod primo inclinatur ad cognitionem angeli. Secundum ad cognitionem hominis, si voluntas vultur tali habitu, inclinando ipsum ad hominem, tunc ipsa facit ipsum esse inclinatum ad aliquod, quod est contra primam inclinationem eius naturalem, & si sic talis habitus non merè naturaliter inclinatur ad hominem, nec videtur rationabile, quod vna forma naturalis quantum ad inclinationem suam naturalem subit voluntati creatæ. Si enim graue manens actu graue moueretur sursum à Deo, & posito, quod sit in perfecta potestate obediens ad Deum, non tamen videtur moueri passiuè naturaliter ex parte sua, id est quod non habet naturalem inclinationem ad talem motum. Sequitur ibi. Et quicquid sit ibi non videtur, quod aliqua forma naturalis inclinatione sua naturali subit omnino in omni actu suo voluntati creatæ, ita quod ad hoc naturaliter inclinatur, ad quod voluntas creatæ vult eam inclinari. Hoc dicit Doctor, quia dixit paulo ante, quod graue motum sursum à Deo non videtur moueri naturaliter ex parte sua posset aliquis arguere, ergo mouetur violenter. Diceretur forte, quod non sequitur, quia ipsum graue est in perfecta potentia obediens ad Deum, nam sicut tota entitas grauis est in perfecta potentia obediens ad Deum, ita quod potest illam conseruare, & destruere, si vult ita quodlibet consequens talis entitatem. Nam dicit Doctor in tertio, dist. 1. quæst. 1. quod natura humana habet naturalem inclinationem ad proprium suppositum, & sic si est in supposito diuino, esset ibi violenter. Diceretur, quod non, quia ipsa natura humana est in perfecta potestate obediens ad ipsum Deum, ut patebit in tertio, dist. 1. quæst. 1.

Grave est in perfecta potestate obediens.

¶ Ibi. Præterea. Hic Doctor intendit saluare magis inclinationem naturalem ad aliud, & aliud obiectum per aliam, & aliam speciem, quam per ipsum habitum concretum, & ideo dicit quomocunque ipse Henricus posset dicere, quod per imperium voluntatis habitus representet aliud, & aliud obiectum, multo melius potest poni, quod habes multas species intelligibiles, posset uti nunc vna specie, nunc alia, & erit naturalitas in quolibet specie representante, & inclinante ad suum obiectum, & libertas in ipso utente hac specie, vel illa.

Ad questionem igitur. Hic vult Doct. quod angelus cognoscat alias quidditates à se, loquendo de cognitione abstractiua per aliam, & aliam speciem intelligibilem, quæ est ratio representandi illam quidditatem, & causandi partialiter cognitionem illius quidditatis, ita quod si sunt duæ naturæ sic distinctæ, quod vna non contineatur in alia virtualiter, nec contineantur ipsæ in alijs quidditatibus. Angelus de necessitate habet aliam, & aliam speciem intelligibilem. Et sicut dixi de duabus quidditatibus, sic de omni-

bus alijs dico. Et vult etiam Doct. quod angeli habeant species intelligibiles respectu quidditatum vniuersalium concretas, ita quod in eodē instanti, quo angelus creatus fuit à Deo simul omnes species intelligibiles quidditatum vniuersalium concretæ fuerunt à Deo.

Angeli habent species intelligibiles.

¶ Sequitur. Et si ab aliquibus, &c. Hic non quod habitus in proposito accipitur dupliciter. Primo, ut est habitus causatus ex pluribus cognitionibus, vel saltem ex vna valde intensa, ut dicit Doct. alibi. Talis ergo habitus cognoscitiuus acquisitus in nobis, includit hoc, quod sit qualitas sequens cognitionem, & sic qualitas permanens, dum verò ex pluribus cognitionibus causatur quædam habilitas in intellectu, & non habens perfectam permanentiam in ipso, vocatur dispositio. Secundum accipitur habitus, ut est qualitas permanens & fixa, non tamen causata ab actu intelligendi, & hoc modo species intelligibilis potest dici habitus, quia est quædam qualitas permanens in ipsa anima, & sic permanens, quod nunquam deletur, ut patet à Doct. in primo, dist. 3. Hæc tamen qualitas non est causata ex frequentatis cognitionibus, neque ex vna valde intensa, immò ipsa est causa partialis primæ cognitionis abstractiue, ut patet à Doct. in primo, dist. 3. quæst. 6. & 8. & di. 17. & accidit tali speciei intelligibili talis permanentia, seu fixio. Potest ergo dici talis species habitus in generali, accipiendo habitum pro qualitate permanente. Sequitur. Sed hoc non dicitur in quid, &c. id est quod qualitas, ut permanens non prædicatur in quid de hac qualitate, quæ est species intelligibilis, nam qualitas, ut permanens est vnus conceptus per accidens, ut patet, & talis conceptus non prædicatur nec in quid, nec per se de aliquo, ut patet à Doct. in primo, dist. 2. quæst. 2. vel si accipitur ipsa permanentia in se, non prædicatur in quid.

Accidit speciei intelligibili ut sit permanens.

Nam accidit speciei intelligibili, quod sit permanens, non enim hoc est de ratione sua intrinseca, ut patet. Sequitur, sicut habitus, id est quod sicut habitus, qui includit permanentiam, non prædicatur in quid de specie intelligibili, sic nec talis permanentia non prædicatur in quid, cum accidit sibi, & quod sibi accidat, patet etiam de qualitate absoluta, quæ dicitur habitus. Nam eadem qualitas absoluta aliquando dicitur dispositio, & sic de facili mobilis aliquando habitus, & sic de difficili mobilis. Sequitur. Similiter habitus est vniuersale, &c. Quia hæc est vera, quod talis species intelligibilis est habitus, accipiendo habitum pro qualitate fixa, & non econtra, quia non omnis habitus, ut etiam dicit qualiteram fixam, est species intelligibilis, patet de habitu scientifico, qui est qualitas fixa in anima, & tamen non est species intelligibilis. sic Doct. dicit in primo, dist. 3. quæst. 6. quod species intelligibilis hoc modo dicitur habitus. Sequitur. Immo nec habitus intellectualis. Doctor probat, quod habitus intellectualis, siue scientificus differat specie à specie intelligibili, & sic patet, quod species intelligibilis non est habitus scientificus, siue intellectualis, de quo loquitur Henr. Sequitur. Sic igitur per accidens, &c. i. quod ipsa species intelligibilis dicitur habitus modo exposito. Sequitur. Per se autem, & essentialiter, id est quod loquendo in particulari, & secundum rationem formalem talis qualitatis debet dici propriissime species intelligibilis. Sequitur, quia in hoc propriissime, & c. id est quod talis qualitas propriissime exprimitur per speciem intelligibilem, & per accidens, exprimitur per habitum, & dicitur species intelligibilis, quia per ipsam obiectum est actu intelligibile, quia per ipsam est in potentia propinqua, ut intelligatur, ut supra declaravi, & quia talis qualitas, ut talis est representatiua obiecti intelligibilis, & partialis causa cognitionis

Species intelligibilis quomodo dicitur habitus.

tionis illius, & per habitū, ut habitus nō est praesens intelligibile, ut intelligibile, ideo propriissime talis qualitas dicitur species intelligibilis. Sequitur. Magis proprie, &c. idest quod talis qualitas magis exprimitur per hoc, quod dicitur species intelligibilis obiecti, quam si diceretur similitudo obiecti, quia simile non est ratio representandi aliud simile, ut patet, nec etiam similitudo est ratio intelligendi obiectum, nec obiectum dicitur actu intelligibile, per hoc, quod a. est sibi perfecte simile.

¶ Quod autem talem, &c. Hic Doct. probat primo, quod angelus (loquendo de cognitione abstractiva) per aliam rationem cognoscendi cognoscit aliam quiditatem a se, quam per essentiam propriā. Et secundo probat, quod sicut vnus angelus potest cognoscere alium abstractiue per speciem intelligibilem representatam illum alium, & intuitiue per existentiam alterius sibi praesentis, sic etiam potest cognoscere seipsum abstractiue, & intuitiue. Probat ergo primo, quod cognoscat per species intelligibiles, quia si illae quiditates non essent actu existentes, cognosceret eas, non intuitiue, patet ergo abstractiue, ergo per species intelligibiles, patet consequentia, quia hoc est perfectionis in intellectu nostro, sic posse cognoscere re, quando non existit, & talis cognitio non potest haberi naturaliter, nisi per speciem illius rei, loquendo de cognitione distincta abstractiva, nisi forte talis res virtualiter, & adaequate contineatur in alio obiecto, & sic per speciem illius posset cognosci.

¶ Quod autem in tali cognitione requiratur species, patet, quia per speciem illam habetur praesentia obiecti in ratione actu intelligibilis, ut patet hic, & in primo, dist. 3. quaest. 6. & 8. idest quod ipsa est ratio formalis cognoscendi abstractiue tale obiectum, ut aliis exposui. Si igitur hoc est perfectionis in intellectu nostro, magis erit perfectionis in intellectu angeli. Secundo probat, quomodo etiam angelus possit cognoscere se, non tantum intuitiue, sed etiam abstractiue per speciem intelligibilem sui, quia angelus superior potest habere cognitionem per speciem de inferiori angelo, ergo & inferior de seipso, quia nulla cognitio ex suo genere imperfecta conuenit superiori angelo, quin inferior possit habere de eodem imperfectiorem secundum genus, scilicet abstractiue cognitionis.

A D argumenta principalia. Primo sic arguit Doct. & vult probare, quod angelus per suam essentiam potest cognoscere aliam quiditatem a se (loquendo de quiditate imperfectiori,) & ratio stat in hoc, quia forma perfectior continet virtualiter formam imperfectiorem, & sic est ratio cognoscendi ipsam, & quod contineat, probat, quia formae specificae se habent sicut numeri 8. metaph. tex. commen. 10. ergo sicut maior numerus continet minorem, ita perfectior forma continet imperfectiorem, & sic non oportet angelum cognoscere aliam quiditatem a se per aliam rationem distinctam ab essentia sua.

¶ Respondet ibi ad primum. Dicit primo Doct. quod auctoritas philosophi nō est ad propositum, quia loquitur ibi de speciebus subalternis, quod patet per primam conditionem, & comparisonem distinctionis, ut supra declaravi in primo, distin. 17. quaest. vlti. nam sicut numerus resoluitur ad indiuisibile, puta ad unitatem, sic diffinitio speciei tandem resoluitur ad aliquid omnino indiuisibile, quod patet, quia si diffiniatur homo, quod est substantia corporea animata sensibilis rationalis, dempto rationali, adhuc restat diffinitio animalis, quia substantia corporea animata sensibilis, & sic superius ad hominem adhuc est diffinibile, & dempto sensibili, adhuc restat diffinitio animati, & sic animatum est dif-

finibile, dempto animato, adhuc restat diffinitio corporis, dempto autem corpore restat ipsa substantia, quae non est diffinibilis, & sic loquitur Arist. de speciebus subalternis, includendo etiam speciem specialissimam, quod tandem deuenitur ad aliquod omnino indiuisibile.

¶ Si dicatur, substantia non est species. Dico, quod accipit ibi Doct. ordinem superioris, & inferioris, ita quod est deueniendum ad aliquod superius, quod omnino est indiuisibile, idest indiuisibile, sicut etiam numerus resoluitur ad unitatem omnino indiuisibilem. Et non loquitur Arist. de speciebus specialissimis, quia non dicimus, quod vna species resoluitur in aliam, nec quod sit diffinibilis per aliam, sicut numerus resoluitur in unitatem, & sic patet, quod illa auctoritas non est ad propositum. Sequitur. Tamen si de illis accipiat. Dicit Doct. quod forte secundum veritatem species specialissimae habent se sicut numeri, ut expositum est supra. Et cum inferitur, ergo sicut maior numerus continet minorem, ita species perfectior continet minus perfectam. Dicit Doct. quod species perfectior, puta angelus nō continet imperfectiorem, puta lapidem secundum suam entitatem. Et sic dicit, quod non sic contingit, ita quod inferior non differat ab eo, nisi per negationem, puta, quod lapis, qui est perfectionis ut octo, & angelus qui est perfectionis, ut decem differat ab angelo tantum per negationem maioris perfectionis in angelo. Sed dicit, quod ipse lapis differt ab eo positue, scilicet per propriam rationem formalem, puta per vltimam differentiam constituentem lapidem in esse specifico.

¶ Sed hic oriuntur aliquae difficultates. Prima est ista, nam dicit Doct. in quarto, distin. 1. quod species perfectior eminenter, vel virtualiter continet imperfectiorem, & hic dicit oppositum.

¶ Item in distin. 2. quaest. 1. primi, dicit, quod causa essentialiter ordinatae sic se habent, quod superior est perfectior essentialiter, & inferior agit in virtute superioris, si sic, ergo species superior continet virtualiter inferiorē, quae agit in superioris virtute.

¶ Item in prologo quaest. penul. de scientiis subiecto dicit, quod continere virtualiter est continere causalitatis, sed vna species superior, puta, Sol causat aliquem inferiore, suae multa indiuidua alicuius inferioris, ergo continet virtualiter, cuius oppositum hic dicit.

¶ Item ipse vult, quod ratio cognoscatur per se ratione termini, & fundamenti, ita quod terminus, & fundamentum sunt ratio formalis intelligendi illam, ut patet a Doct. in primo, distin. 8. quaest. 3. & potest elici ab ipso in prologo quaest. 1. & in primo, distin. 3. quaest. 3. Et tamen vult, quod obiectum faciens notitiam alterius contineat illud virtualiter, ut patet ab ipso in primo, distin. 3. quaest. 1. & potest elici quaest. 3. & 7. & patet expresse distin. 8. quaest. 2. & 3. & in secundo, distin. 3. quaest. 9. & tamen fundamentum, & terminus distinguuntur specie ab ipsa relatione, cum sint diuersorum praedicamentorum.

¶ Respondeo, quod Doct. in quarto vult, quod species superior contineat eminenter inferiorē, sed talis eminentia est duplex. Nam quaedam est eminentia per essentiam, & nullo modo per participationē, sicut essentia diuina, ut haec continet virtualiter, & secundum omnem entitatem quamlibet aliam entitatem, ita quod ipsa est simpliciter, & prima ratio essendi cuiuslibet alterius quiditatis, & sic potest esse ratio cognoscendi oem aliam. Alia est eminentia participata, & haec duplex, quaedam est eminentia, in quantum est in correspondentia maioris perfectionis, non tamen illa maior perfectio continet minorem secundum totam entitatem, cum non possit illam

Difficultates circa litteras Scoti.

Quomodo relatio cognoscatur.

Solutio diff.

Quomodo Angelus possit cognoscere se.

Quomodo auctoritas philosophi non sit ad propositum.

illam producere in esse secundum totum suum esse, nec conservare illud, & hoc modo angelus non continet aliquam speciem, quia nullus angelus potest generare aliquam formam immediate, ut patet secundum philosophos & etiam theologos, Et hoc à Doct. infra. d. 8. & in quolib. & sic patet, quod essentia angeli non est ratio cognoscendi essentiam inferiorum, cum non contineat illam virtualiter modo prædicto.

¶ Si dicatur, nonne angelus potest generare mediatè, quia mediante motu cœli fit generatio, ut patet primo de generatione: ergo si cœlum generat, vel Sol, ergo in virtute intelligentiæ mouentis illum.

*Angelus nō
potest gene-
rare.*

¶ Dico, quod non generat formam nec mediatè, nec immediatè, sed tantum mouendo Solem, applicat illum ad aliud, & aliud passum, & essentia Solis est ratio generandi, non autem motus ipsius, ut alias exposui.

¶ Ad illud de causis essentialiter ordinatis, dico absolute, quod causa superior continet inferiorem, sed angelus non est huiusmodi causa, & fortè loquendo propriè de causa superiori, in cuius virtute agit secunda, & eo modo mouet quo mouetur à prima, fortè non reperitur alia nisi Deus.

*Secundo phy-
cortex. 26.*

¶ Si dicatur secundo physicorum, Sol & homo generant hominem, videtur, quod homo generet in virtute Solis.

¶ Dico, quod non, quia per impossibile destructo Sole stante natura hominis posset generare alium hominem, patet in quarto, dist. 47. in simili bene verum est, quod Comm. in secundo metaph. posuit sic ordinem essentialium causarum, quod superior non possit agere nisi agente inferiori, quæ positio est simpliciter falsa, ut patet à Docto. in primo, distinct. 2. quæst. 1. distinct. 3. quæst. 4. & in secundo, & in quolib. quæst. 7. & semper loquor de ordine essentiali causarum simpliciter, & perfectò. Si etiam præbentur ordo essentialis inter Deum, Solem, & hominem, & posset distingui de ordine essentiali causarum. Primo, quod posterior licet agat in virtute superioris, non tamen superior continet inferiorem secundum totam virtutem suam in essendo, licet in operando, ut aliqui dicunt. Alio modo ut superior continet secundum totam entitatem inferiorem, & isto secundo modo non est ordo essentialis inter Solem, & hominem. Primus tamen modus non videtur possibilis, quia continens causalitatem alicuius, perfectè continet etiam entitatem illius perfectè virtualiter, ut patet à Docto. in primo, dist. 2. q. 1.

*Continetia
virtualis est
duplex.*

¶ Ad aliud de subiecto scientiæ. Dico, quod continetia virtualis est duplex, quædam est per adæquationem, & præcisionem, & sic subiectum adæquate, & præcisè continet propriam passionem, & noticiam illius, & hoc modo loquitur Doct. ibi, quod talis continetia est ratio cognoscendi contentum, & licet Deus non possit causare cognitionem subiecti ipso subiecto non concurrente, tamen potest causare noticiam perfectam illius passionis, quia virtualiter continet totam entitatem hominis, & etiam passionis. Si illa esset casualis immediate.

¶ Si dicatur, nonne Deus potest supplere causalitatem cuiuscunque causæ extrinsecæ.

¶ Dico, quod sic, secundum omnes Theologos, ut patet à Docto. in pluribus locis: ergo potest supplere causalitatem subiecti respectu passionis. Dico, quod potest supplere omnem causalitatem cuiuscunque causæ secundæ, loquendo de causa propriè sumptæ, quæ producit aliud in quantum aliud, subiectum verò non est propriè causa effectiua passionis, quia tunc passio realiter distingueretur ab

ipso, de quo aliàs dictum est. Alia est continetia virtualis, quæ non est secundum adæquationem, & præcisionem contenti, & hoc modo Sol potest continere multa virtualiter, & talis continetia nō est ratio cognoscendi contentum. Doct. verò loquitur de continetia secundum totam entitatem, ut expresse dicit in secundo.

¶ Ad ultimum patet, quia fundamentum, & terminus continent ipsam relationem secundum totam entitatem, cum de necessitate naturæ oriatur positus fundamento, & termino, & non negat Doct. quod una species non contineatur in alia virtualiter, sed negat, quod angelus contineat virtualiter aliquam speciem inferiorem secundum totam suam entitatem, & non valet dicere, species imperfectior potest continere, ergo & perfectior, quia ignis continet caliditatem, quæ est de prædicamento qualitatis, & non angelus non continet, & rationem supra assignaui.

¶ Secunda difficultas principalis in littera Doct. *Alia diffi-
cultas.* est, quia dicit, quod angelus non continet virtualiter speciem inferiorem, ita quod inferior non differt ab eo nisi per negationem, &c. Ex quo enim homo non tantum differt ab eo per negationem maioris perfectionis, sed etiam per propriam rationem, quia rationalitas est ratio distinguendi hominem à Deo: igitur ex ista littera videtur, quod homo non contineatur virtualiter secundum totam entitatem ab ipso Deo.

¶ Dico, quod hæc littera non habet hunc sensum. Intendit enim Doct. sic una species differt ab angelo per propriam rationem formalem, per quam illa species non potest contineri secundum totam entitatem in ipso angelo, non sic respectu Dei.

¶ Ad illud secundo de anima ibi, confirmatur per philosophum secundo de anima. tex. commen. 31. *Quomodo
sensitiva sit
in intellectu
anima.* ubi habet, quod sensitiva est in intellectiva, sicut trigonum in tetragono, siue triangulus in quadrato. Vnde de secundum aliam translationem. Et dispositio inquit de anima similis est dispositioni in figuris, inuenitur enim semper in potentia in figuris in rebus animatis præcedens in consequente, verbi gratia, triangulus in quadrato, & nutritiuum in sensibili, hæc ibi. Et Comm. ibi. Dispositio inquit in rebus, quæ continentur in diffinitione animæ est sicut dispositio in rebus, quæ continentur in diffinitione figurarum, quem ad modum enim inuenitur in figuris prius & posterius, & prius existit in potentia in posteriori, ita est de virtutibus anime, verbi gratia in figuris quidem triangulus est prior quadrato, & triangulus existit in potentia in quadrato, & ideo si quadratū est, triangulus est, non e converso. Et similiter in virtutibus animæ, nutritiuum enim prius est sensibili, & existit in eo in potentia, & si sensibile est nutritiuum est, non e converso, hæc ille. Sicut ergo per rationem quadrati potest cognosci triangulus cum ibi contineatur, & per rationem sensitivi nutritiuum, & per rationem intellectivi nutritiuum, & sensitivum, cum ergo essentia angeli sit perfectior omni esse corporali, & sic videtur continere illud. Sequitur, quod angelus per essentiam suam possit cognoscere alia à se præcipue imperfectiora. Dicit Doct. quod hoc est dictum speciale de anima intellectiva, quia ipsa in eodē homine virtualiter continet vegetatiuam, & sensitivam, patet, quia ipsa, ut vnita corpori potest habere eadem operationes, quæ habentur per vegetatiuam, & sensitivam. Ex speciali autem nō sequitur generale, quod species perfectior contineat virtualiter imperfectiōem, & ista auctoritas philosophi habet tantum veritatem de eadem anima intellectiva respectu vegetatiuæ, & sensitivæ, quæ inessent eidem homini, sed superfluum propter aduentum intellectivæ,

lectiue, & non habere veritatem respectu alterius, non enim intellectiua hominis continet virtualiter sensitiuam bruti, vel vegetatiuam, de quo alias.

¶ Secundò principaliter arguit. Res materialis perfectior est sua specie, patet, quia species se habet ad ipsam, sicut mensuratum ad mensuram, sed nihil imperfectius re materiali videtur perfectio rei immaterialis, & per consequens nulla species rei materialis erit intellectui angeli propria ratio cognoscendi.

Respondet Doct. quòd species rei materialis est perfectio angeli in esse intelligibili, sed perfectio tantum accidentalis, quæ perfectio accidentalis est imperfectior substantia, vt patet. 7. metaph. t. c. 4. Et si dicatur, qualiter potest esse perfectio accidentalis naturæ, ita perfecte si est inferior infirma natura scilicet substantia corporali. Dicit quòd non est omnino inferior illa natura, quia non est effectus eius, vt causa totalis, sed est effectus eius & intellectus angeli tanquam aliquorum integrantium vnā causam totalem, possibile est autem effectū alicuius causæ partialis excedere suam causam partialem, quia aliquid perfectionis potest habere ab alia causa partiali, ita quòd species albedinis in intellectu angeli est perfectio intellectus eius, non quidem perfectionis entitatis, entitate quæ est albedo secundum quod est genita ab albedine. quia vt sic deficit aliquo modo ab entitate simpliciter, quia est accidens genitum ab albedine, sed quia est etiam genita ab intellectu angeli, est perfectio vitalis, & quodammodo perfectio ipsa albedine, sed iste excessus perfectionis non est nisi secundum quid.

Difficultates circa litteram occurrentes.

¶ In ista littera doctoris occurrunt duæ difficultates. Prima est in hoc quod dicit, quòd species intelligibilis rei corporalis dependet etiam ab intellectu angeli vt à causa partiali, quia ipse vult in quolibet quæstione. 1. 5. & in primo distin. 3. quæstione. 7. quòd species sensibilis causatur à re sensibili extra, vt à causa totali, quare etiam species intelligibilis non equè immediatè causatur à re materiali vt à causa totali. Si dicatur quòd species intelligibilis nō immediatè causatur à re materiali, sed à fantasmatē, & tale fantasma concurrit tantū partialiter, quia in pposito species intelligibilis nō causatur in intellectu angeli ab aliquo fantasmatē, cum tale non possit esse, sed præcisè ab ipsa re materiali.

Species intelligibilis causatur in intellectu angeli.

¶ Respondeo quòd aliud est loqui de sensu exteriori & intellectu, quia species sensibilis, vt à totali causa causatur immediatè in medio illuminato à re sensibili, & illa causat aliam in alia parte medij, & tandem illa, quæ est propinquior organo sensus, causat aliam in ipso organo eiusdem rationis, quæ immediatè recipitur in ipso organo, & sic non est necesse potentiam sensitiuam concurrere, sed species intelligibilis immediatè recipitur in intellectu possibili, qui sic se habet respectu intellectus agentis, quod nihil potest recipere nisi ab intellectu agente. Potest etiam dici, quòd quia species intelligibilis est talis entitas, ideo non potest causari, nisi in intellectu possibili, concurrente intellectu agente vt causa partiali, & species sensibilis est talis entitas, quæ potest causari in organo sensus, non concurrente potentia sensitiua, neque vt causa totali, neque vt partiali. Sed de hoc satis dictum est in primo. d. 3. q. 6.

Secunda difficultas.

¶ Secunda difficultas est in hoc quod dicit, quod species intelligibilis albedinis excedit albedinem tantum secundum quid. Hoc non videtur, quia qualitas spiritualis excedit quamcunque qualitatem corporalem, hoc patet, species albedinis est

huiusmodi. Tum quia immediatè recipitur in subiecto spirituali, scilicet in intellectu possibili. Tū etiam quia est simpliciter in extensibilis.

¶ Dico breuiter quòd aliud est loqui de qualitate spirituali tantum genita à re spirituali, & aliud de qualitate spirituali genita à re corporali, siue vt à causa totali, siue partiali. Primo modo qualitas spiritualis excedit omnem corporalem simpliciter, cuiusmodi est species intelligibilis, & actus intelligendi rei mere intelligibilis. Sed secundo modo non sequitur sed si aliquo modo excedit, hoc erit, quia partialiter & principaliter erit à re spirituali, & sic quodammodo denominatione extrinseca diceretur perfectior. Sed de hoc alias erit sermo.

¶ Tertio principaliter arguitur, quia angelus intelligit se per essentiam suam, ergo & alia per suam essentiam, patet consequentia, quia eodem modo est quidditas ei⁹ intelligibilis, sicut alia creatæ sunt intelligibiles. igitur si alicui intellectui essentia ipsius est immediata ratio cognoscendi seipsum, pari ratione quidditas alterius erit ratio cognoscendi se, & ita non erunt propriæ rationes respectu quidditatum aliarum ab ipsis.

Sequitur ex positio lutea.

¶ Respondet Doctor, quòd simul stant quòd intelligat se per speciem & per essentiam, sicut quæcūque alia à se, & hoc naturaliter, excepta sola essentia diuina. Vult dicere Doc. quòd sicut angelus potest se cognoscere per essentiam suam, ita quòd essentia sua est ratio formalis cognoscendi se, ita potest cognoscere alia, puta lapidem per essentia ipsius lapidis, ita quod essentia lapidis erit ratio cognoscendi lapidem, saltem partialis loquendo semper de cognitione intuitiua. Similiter sicut angelus potest cognoscere seipsum per speciem intelligibilem, ita & alia per propriam speciem intelligibilem aliorum, & hoc naturaliter. Et quòd dicit excepta essentia diuina, debet sic intelligi, quod angelus non potest naturaliter cognoscere essentiam diuinam per essentiam ipsius essentia, habitata tamen specie intelligibili ipsius essentia supernaturaliter infusa per ipsam potest cognoscere essentia diuinam abstractiue, vt supra patuit.

Angelus potest cognoscere se ipsum per speciem intelligibilem.

¶ Arguitur quarto ex prima propositione de causis. Omnis causa primaria plus influit in causatum, quàm secunda. cum ergo essentia angeli respectu rerum corporalium habeat rationē causæ primariæ. Sequitur quod erit magis ratio cognoscendi res corporales per essentiam suam, quàm per species intelligibiles illarum rerum, vel saltem species intelligibilis ipsius angeli, cum sit perfectissima, erit ratio cognoscendi omnia creata corporalia abstractiue.

¶ Dico quod non se habet, nec essentia angeli, nec species intelligibilis ipsius respectu aliorum obiectorum, quantum ad eorum cognitionem, vt causa simpliciter primaria, quia tunc non tantum magis influeret in effectum, sed virtualiter & eminenter contineret entitates eorum, similiter, & causalitates, quòd est impossibile.

¶ Et cum dicit in illa confirmatione, quòd intellectus humanus perspicacior plura intelligit in vna ratione intelligendi quàm minus perspicax. Dico quod hæc propositio est simpliciter falsa, quia intellectus perspicacior hominis intelligit obiecta eo modo, quo nata sunt intelligi, & quantum ad causalitatem cognitionis eorum. Non enim intellectus Arist. magis per vnā rationem intelligendi intelligit hominem & asinum, quàm intellectus alicuius rustici, quia hoc repugnat intellectui humano, sed diceretur perspicacior, nō ex natura intellectus, sed propter vel maiorem dispositionē in corpore

corpore, vel propter assuetudinem, &c.

Angelus non potest generare in se habitum ex actibus, qui sit alia res a specie intelligibili, quia habitus non generatur in naturaliter inclinatis, sive in summe determinatis ad unum, sicut non generatur in gravi per quodcunque de se tendere ratio doctus. Nec generatur in violento motu per quodcumque tale, moveri aliqua ratio, vel habitus facilitans, vel habitans ad talem motum violentum, ut patet de lapide moto fixo, sed generatur in potentia de se indeterminata ad actum per actum frequenter elicitum, non autem est imperfectionis aliquem intellectum creatum esse summe habitatum ad intellectionem, quod si aliquis est talis, erit angelicus, & sic in illo non posset generari talis habitus. Aut si careat tali habitu, qui sit habitans quædam ad considerandum hoc intelligibile, & intellectus eius erit capax, non apparet inconueniens, quod possit in se generare talem habitum. Et cum dicitur, quod si talem habitum posset habere, quod esset in potentia ad actum primum, scilicet ad ipsum habitum, & ad actum secundum, scilicet ad operationem. Dicit Doctor, quod habitus, qui ponitur habitus quædam præsupponit actum, species verò intelligibilis præcedit actum secundum, de qua prolixè dictum est in primo, dist. 3. q. 6. & 7.

Ibi. Contra, intellectus diuinus secundum multos. Nota pro hoc argumento facto ad oppositum, & pro conclusionem affirmatiua, in qua tenet, quod angelus cognoscit quidditates creatas alias à se per alia, & aliam speciem intelligibilem, quod licet hoc firmiter teneat, tamen per hoc argumentum non concludit propositum, cum dicit, quod intellectus diuinus plura intelligit distincta per plures rationes, respectu plurium intelligibilium, quia hoc esset contra ipsum in prologo quæst. penult. & dist. 3. quæst. 1. in quolib. quæst. 14. & similiter in primo, dist. 3. de ideis, ubi vult, quod essentia diuina sit simpliciter ratio cognoscendi omnia alia à se, & non per aliam, & aliam rationem respectu alterius, & alterius obiecti. Hoc ergo argumentum concludit ad hominem, quia dicit Henr. quod angelus præcisè per unam rationem intelligendi, intelligit alias quidditates à se, ut supra patuit. Ex alia parte tenet, quod essentia diuina intelligit alia obiecta à se per aliam, & alia rationem, ut patet ab ipso quolib. 1. q. 3. & quolib. 8. & 9. q. 2. quæ op. exposita est supra in primo, dist. 3. & 36. Si ergo Henr. ponit essentiam diuinam cognoscere aliud, & aliud obiectum per aliam, & aliam rationem intelligendi, habet hoc ponere de angelo, &c.

N V N C. Soluenda sunt rationes factæ pro opi. Henr. quibus probat, quod angelus per unum habitum cognoscit omnia alia à se, & arguitur, primo per philosophum secundo ethi. communem, si in anima non sunt nisi tria, potentia, habitus, & passio. Et passio accipitur pro actu, sive pro operatione, secundum quam anima patitur, sicut dicitur tertio de anima, quod intelligere est quoddam pati, sicut expositum est in primo, dist. 3. quæst. 7. Sed ratio intelligendi in angelo non potest esse sola potentia sua, quia tunc talis potentia esset sufficiens principium representandi, & cognoscendi omnia alia intelligibilia, quod non videtur, nec passio sola, patet, siue talis passio accipitur pro operatione, sive pro specie intelligibili, quia pro utroque accipi potest.

Respondet Doct. concedendo, quod habitus potest prædicari de specie intelligibili, tanquam prædicatum vniuersale, & per accidens, quod satis expositum est respondendo ad quæst. quod si debeat per se, & in particulari exprimi, rectè dicitur species intelligibilis, non autem intelligit philosophus, quod nihil sit in in anima, nisi quod est habitus per accidens, immò illud, cui conuenit ratio habitus, est sic prædicatum vniuersale, ut supra patuit respondendo ad quæst.

Secundo arguitur pro opi. Henr. in intellectu non habente habitum, potest generari habitus per frequentes actus elicitos, ergo si angelo non esset concretus habitus scientialis ad cognoscendum, posset in se generare talem habitum, & sic esset in potentia essentiali ad actum non solum secundum, sed primum, sicut intellectus noster, quod est inconueniens.

Respondet Doct. quod angelus non potest generare in se habitum ex actibus, qui sit alia res a specie intelligibili, quia habitus non generatur in naturaliter inclinatis, sive in summe determinatis ad unum, sicut non generatur in gravi per quodcunque, & de se tendere ratio doctus. Nec generatur in violento motu per quodcumque tale, moveri aliqua ratio, vel habitus facilitans, vel habitans ad talem motum violentum, ut patet de lapide moto fixo, sed generatur in potentia de se indeterminata ad actum per actum frequenter elicitum, non autem est imperfectionis aliquem intellectum creatum esse summe habitatum ad intellectionem, quod si aliquis est talis, erit angelicus, & sic in illo non posset generari talis habitus. Aut si careat tali habitu, qui sit habitans quædam ad considerandum hoc intelligibile, & intellectus eius erit capax, non apparet inconueniens, quod possit in se generare talem habitum. Et cum dicitur, quod si talem habitum posset habere, quod esset in potentia ad actum primum, scilicet ad ipsum habitum, & ad actum secundum, scilicet ad operationem. Dicit Doctor, quod habitus, qui ponitur habitus quædam præsupponit actum, species verò intelligibilis præcedit actum secundum, de qua prolixè dictum est in primo, dist. 3. q. 6. & 7.

Ibi. Quia si supremum in elemento, &c. perfectio

Occurrit tamen hic aliqualis difficultas in hoc, ad quod Doctor declinare videtur, scilicet quod in angelo non possit acquiri habitus ex frequentatis actibus, cum sit summe habitans, quia in hoc videtur sibi contradicere. Nam expressè ipse vult in primo, dist. 17. & in tertio, dist. 27, quod potentia habituata agens æquali conatu, perfectius operatur potentia non habituata, si tamen illæ potentie sunt eiusdem rationis. Ex hoc ergo videtur, quod angelus perfectius operetur per habitum scientificum, quam sine tali habitu.

Respondet, & dico, quod producere intellectionem contingit dupliciter. Vno modo quantum ad substantiam illius. Alio modo quantum ad intensionem, & utroque modo adhuc dupliciter, vel quantum ad substantiam, & intensionem actus absolute, vel quantum ad facilitatem, & promptitudinem, & expeditionem ipsius actus, & sic licet habitus non requiratur in angelo isto secundo modo, tamen ponitur primo modo propter maiorem perfectionem actus. Dico secundo, licet incidat quasi in idem, quod habitus potest dupliciter considerari. Vno modo, ut est ratio habilitandi potentiam ad operandum talem substantiam actus, quam ad intensionem illius. Alio modo ut est causa partialis talem substantiam actus, quam intensionem eius, & tunc dico, quod intellectus angelicus, nec quantum ad substantiam intellectus, nec quantum ad intensionem illius, loquendo de intensione absolute, non determinando ad tantam intensionem, non indiget habitu, quia in æquum habitatio. Dico tamen, quod quantum ad perfectionem intellectionem indiget forte habitu ut causa partiali, & sic talis potentia sic habituata perfectius operatur, quam non habituata, & hoc modo intelligit Doct. in locis præallegatis de habitu. Hic verò intelligit de habitu, ut est quædam habitatio.

Dico secundo, quod in intellectu angeli, respectu cognitionis abstractiue, non requiritur habitus, neque ut habitus, neque ut causa partialis, quia quicquid potest operari circa obiectum cognoscibile mediante habitu, æquè perfecte potest mediante specie intelligibili sibi concreta, vel de nouo acquisita, cum illa sit valde perfectior in angelo, quam in nobis. Et quando Doct. loquitur in primo de habitu, &c. loquitur ibi de potentia nuda, quæ imperfectius operatur non habituata, quam habituata. Hic autem ponitur species intelligibilis, suppletur vicē habitus. Et ideo Doct. dicit infra, quod quando habitus in aliquo est perfectus, actus sequentes illum habitum non intendunt illum, cum illi actus sequantur ex maxima perfectione illius habitus, sic in proposito intellectionis sequens speciem intelligibilem in angelo, in ipso intellectu non causat aliquem habitum, magis, & magis habitatem potentiam, cum intellectus cum tali specie sit causa perfecta, immo nec credo, quod tales intellectiones sequentes intendunt speciem intelligibilem in angelo, sicut in nobis, ut patet à Doct. in primo, dist. 3. quæst. 6. & 7. & dist. 17.

Ibi. Quia si supremum in elemento, &c. perfectio

Quod est supremum in inferiori generare sibi simile, ut patet de igne, tunc enim unumquodque perfectum est, cum potest generare sibi simile ex secundo de anima, nec tamen sequitur, quod infimum in superiori possit generare sibi simile, patet de lapide, sunt enim duo ordines in corporibus, scilicet inferior, & superior, inferior est simplicium corporum, ut elementa, superior est corporum mixtorum, quia corpus mixtum est perfectius corpore simplici, & loquor semper de corporibus generabilibus, & corruptibilibus.

Corpus mixtum est perfectius corpore simplici.

Ibi. Ad ultimum dico, responsio clara est. Nam facit duas consequentias. Prima est ista, voluntas non habet obiecta sibi præsentia per aliam, & aliam rationem, quæ sit alterius, & alterius obiecti, ergo nec intellectus, negat antecedens, quia per easdem rationes, per quas obiecta sunt præsentia intellectui, sunt etiam præsentia voluntati, sed illæ rationes sunt alie, & alie inter se respectu diuersorum obiectorum, & sic negat antecedens, & concedit consequentiam, quia per eandem rationem, per quam obiectum est præsens intellectui, est etiam præsens voluntati. Secunda consequentia est ista. Voluntas non habet obiecta sibi præsentia per aliam, & aliam rationem, loquendo de alia, & alia ratione, non tantum respectu alterius, & alterius obiecti, sed etiam de alia, & alia ratione ab illis, per quas obiecta sunt præsentia intellectui, hoc modo concedit antecedens, & negat consequentiam, quia obiectum est tantum præsens voluntati per eandem rationem, per quam etiam est præsens intellectui.

Si dicatur, quia per speciem intelligibilem in cognitione abstracta obiectum est præsens intellectui in ratione intellectus, ut patet a Doct. in primo, dist. 3. quæst. 6. & 7. & 17. dist. & tamen, ut sic non est præsens voluntati, sed obiectum est præsens sibi in quantum cognitum, ut patet a Doct. in primo, dist. 2. & 6. & dist. 3. & dist. 7. ergo sequitur, quod per aliam rationem sit sibi præsens, quod per illud, quo est præsens.

Dico, quod ipsum obiectum est præsens voluntati, in quantum actu intellectum, & similiter est præsens intellectui obiectum in quantum intellectum, ergo duplici presentia est præsens intellectui primo tantum in ratione obiecti intelligibilis, & sic est præsens per speciem intelligibilem. Secundo, in quantum intellectum, & sic est præsens per intellectum. Nam ipsa intellectio est similitudo obiecti intellecti, ut patet a Doct. in primo, dist. 3. q. ult. & in quarto, dist. 4. & aliud obiectum, ut cognitum est sibi præsens per aliam, & aliam intellectionem. Dico ergo, quod obiectum est sibi præsens per speciem intelligibilem, loquendo de presentia remota.

Ad argumenta alterius opin. solutio patet, quia accipit Dionysius universalitatem scientiæ per totalitatem, id est quod scientia angeli dicitur perfecta, sicut etiam totum dicitur perfectum respectu partium, & sic angeli superiores perfectius, & limpidius cognoscunt hominem, quam angeli inferiores, & non tamen per pauciores rationes, immo sicut unus angelus inferior cognoscit hominem per unam speciem intelligibilem, & asinum per aliam, sic superior de necessitate cognoscit hominem, & asinum per aliam, & aliam speciem intelligibilem, licet limpidius, & clarius.

Quia sit intellectio.

Nota & bene.

Ad illud, &c. illa auctoritas non est ad propositum, quia non sequitur prior causa, plus influat in effectum, quam secunda, ergo prior causa cognoscit secundam per essentiam suam, quia si Sol, & homo concurrerent ad productionem corporis organici, & Sol sit causa superior, & magis influat, ergo Sol est ratio cognoscendi ipsum hominem, non sequitur, & si aliquando hoc est verum, hoc erit quando causa secunda secundum totam suam entitatem

virtualiter dependet a superiori, ut dixi supra.

Ad ultimum ista responsio clara est, sed quia magis species intelligibilis representat uniuersale, quod species sensibilis cum utraque sit causata a natura uniuersali, tanquam a ratione formali agendi, ut patet a Doct. in primo, dist. 3. q. 6. Dico, ut ibi dictum est, ut ego glossaui.

Quæstio Vndecima.

Utrum Angeli possint proficere, accipiendo cognitionem a rebus.

Scot. 2. sent. dist. 3. quæst. 11.

Diuis Tho. prima parte summa 2. q. 55. artic. 2.

Gotofredus 2. sent. dist. 3. q. 11.

Henr. de Gand. 2. sent. dist. 3. q. 11.

VND ECIMO. querit Doct. Utrum angeli proficiant, accipiendo cognitionem a rebus. Titulus q. talis est. An angeli possint cognoscere lapidem, vel hominem, ita quod homo, vel lapis concurrat actu ad cognitionem abstractiuam, causando partialiter speciem intelligibilem sui, vel quod concurrat partialiter ad cognitionem sui intuitiuam, & si utroque modo concurrat, quia si potest concurrere, tunc intellectus angeli potest recipere utranque cognitionem a lapide, recipere dico tanquam a causa partiali producente partialiter cognitionem sui intuitiuam, quæ recipitur in angelo, & partialiter speciem intelligibilem, quæ similiter recipitur in intellectu possibili angeli, quæ species intelligibilis erit partialis causa cognitionis abstractiue, & non loquor hic de specie intelligibilis representante uniuersale, quia huiusmodi species fuit sibi concreta a Deo, sed loquor de specie intelligibili perfecte representante singulare, quia species intelligibiles singularium non fuerunt concreta, & sic patet titulus quæst.

VNA opinio dicit. Hic Doct. recitat unam opinionem Gotofredi, quam confutat ibi. Contra ex eisdem principiis.

Opinio Gotofredi.

Ibi. Tunc ad rationem etiam infra, quod nihil est obiectum adequatum. Hic loquitur Doct. de obiecto morio, & dicit, quod nihil est obiectum adequatum intellectus, nisi in quo saluatur ratio omnis illius, ad quod potest se extendere, id est quod nihil potest esse obiectum morio adequatum intellectus, respectu plurium intelligibilium, nisi ratio formalis illius sit ratio cognoscendi omnia illa, & hoc est quod dicit, & tale obiectum singulare, quod est ratio formalis intelligendi omnia intelligibilia, non potest esse aliquod creatum, quia illud esset formaliter infinitum. Addit Doct. quod obiectum adequatum intellectus angeli est aliquid commune ad omnia per se intelligibilia, & quia sub tali communi continentur et sensibilia, quæ possunt partialiter causare speciem intelligibilem sui, & extra speciem intelligibilem sunt in intelligibilia in potentia, ut verò reluceat in specie intelligibili, sunt intelligibilia in actu, & sic patet responsio ad argumentum, quod intellectus angeli potest habere aliqua obiecta intelligibilia in potentia, & quod dicit Doct. quod oportet intellectui angeli esse aliquid commune de ista communitate, vel predicationis, vel virtualitatis, vide in primo, dist. 3. q. 3.

Iam non habet, &c. Ratio clara est, ad quam respondet Doct. quod intellectus angeli non habet semper intellectionem in actu, sed aliquando in potentia. Cetera patent.

ALII dicunt. Hic Doctor ponit opinionem Henrici, quæ clara est.

Opinio Henrici.

Ibi.

¶ Ibi. Hoc probatur primo. Dicit, quod singulare nihil posituum addit super naturam illius cuius est, sed tantum dicit duplicem negationem, ut exposui supra in quæst. de indiuiduatione.

¶ Respondetur ibi. Ad primam rationem. Hic Doctor supponit vnum, quod singularitas dicat aliquid posituum additum naturæ, ut probauimus supra, & sic ipsa natura non continet totam entitatem singularem, & per consequens non sequitur, quod si aliquid est ratio cognoscendi naturam in se, quod sit ratio cognoscendi singulare illius naturæ, cum singulare addat aliquid posituum illi naturæ.

¶ Ibi. Si intelligeret singularia. Argumentum clarum est. Respondet Doctor.

¶ Ibi. Ad aliud dicendum. Dicit Doctor. hic, quod intellectus angeli sic inclinatur naturaliter, ut habet speciem intelligibilem ad cognitionem obiecti, sicut graue ad centrum, & sola est differentia inter graue, & intellectum cum specie intelligibili, quod ipse intellectus, vna cum specie subest imperio voluntatis, non sic graue, ita quod si non esset, &c. id est, quod si non subesset motioni voluntatis, æque naturaliter inclinaretur ad cognitionem obiecti, sicut graue inclinatur deorsum.

¶ Ad aliud, quod ibi dicunt. Hæc est responsio ad secundum argumentum in ordine, quod incipit. Preterea inter illud, quia ista ratio intendit concludere, quod si angelus intelligeret primum singulare, quicquid intelligeret, intelligeret sub ratione singularis, ita quod ratio singularis esset ratio mouendi intellectum ad cognitionem, sed hoc est falsum, quia primum obiectum intellectus creati est vniuersale, & quicquid mouet intellectum, mouet sub ratione primi obiecti, dicit Doctor.

¶ Ibi. Respondeo. Hic est, &c. Hæc littera stat in hoc, quod primum obiectum aliquando accipitur primum, id est per se, & per se obiectum contingit dupliciter. Vno modo, quod sit per se motuum, non tamen in ratione primi obiecti, siue adæquati obiecti vnius potentie, sicut quantitas, figura, & huiusmodi, per se moueret potentiam, puta visiuam, causando similitudinem suam, & etiam partialiter visionem sui, & tamen non mouet sub ratione coloris, vel lucis, quod est proprium obiecti, & adæquatum potentie visus. Et de hoc infra dist. 9. mouet ergo quantitas per rationem sui, & non per rationem primi obiecti talis potentie, licet tamen ipsa sensibilia communia non possint mouere potentiam aliquam, nisi prius talis potentia moueatur ab obiecto proprio. Secundò dicitur obiectum per se, quod etiam includit rationem primi obiecti talis potentie, sicut hæc albedo mouet per se potentiam visiuam, & includit in se obiectum adæquatum potentie visus, & obiectum tale, quod per se mouet, potest mouere sub ratione obiecti communis, & sub ratione propriæ entitatis. Exemplum. Nam homo potest causare cognitionem in intellectu partialiter, & in quantum est ens, & in quantum tale ens, & sic cum singulare, puta Franciscus includat in se rationem primi obiecti intellectus, poterit mouere intellectum ad cognitionem, & in quantum ens, & in quantum hoc ens, & sic patet ista littera.

RESPONDEO ad quæstionem. Dicit Doctor primò, quod intellectus angeli potest accipere notitiam singularium actualem à rebus singularibus, & hoc per propriam speciem est.

¶ Sed hic oritur difficultas non parua, quia quæro à te quomodo angelus recipit propriam speciem, puta Francisci, aut enim illa causatur tantum à Deo, aut tantum ab intellectu angeli, & sic non est recipere speciem à singularibus, aut partialiter ab ipso

singulari. Diceret Doctor, quod partialiter ab ipso singulari. Sed tunc arguo sic, quicquid causat aliquid, habet rationem formalem causandi illud, sed singulare non habet rationem formalem causandi partialiter speciem intelligibilem sui, ergo &c. Maior patet à Doctor. in primo, distinctio. 2. 3. 7. & 26. Minor patet, quia accipio Franciscum. Et quæro quid sit ratio formalis in illo cau sandi speciem intelligibilem, aut est natura, & hoc non, quia natura, ut natura, est ratio formalis causandi speciem intelligibilem representantem vniuersalem, & hoc quando causat partialiter, & concurret cum intellectu agente causante partialiter, ut patet à Doctor. in primo, distinctione tertia, quæstione sexta. Præterea, quod est ratio formalis causandi speciem intelligibilem, dicimus, quod est ratio formalis cognoscendi illud, ut patet à Doctor in simili in primo, distinctio. 3. quæst. 1. & distinctio. 8. quæst. 2. & in isto secundo, distinct. præsentis quæst. 9. & in quolib. & in quarto. sed natura, ut natura, non est ratio formalis intelligendi singulare, ut singulare, ut patet hic à Doctor. Si dicatur, quod singularitas illa est ratio formalis causandi, &c. Contra, quia illud, quod est tantum conditio agentis, non potest esse ratio formalis agendi, quia ista ex opposito distinguuntur. Sed singularitas ipsa est tantum conditio agentis, ut patet à Doctor in primo, distinctione tertia, quæstione sexta, & distinctione septima. ergo non erit ratio formalis causandi speciem intelligibilem. Et sicut dixi de specie intelligibili, hoc idem quæro de cognitione intuitiua singularis, quia si singulare est causa partialis cognitionis intuitiue, ut patet à Doctor infra quæstione præsentis. Quæro de ratione formali, non potest dari natura propter rationem secundam superius factam, nec singularitas ipsa, ut patet, ergo non poterit mouere partialiter intellectum angeli ad cognitionem sui intuitiuam.

Singulare est causa partialis cognitionis.

¶ Secundò dubitatur ibi, quia dicit Doctor. quod singulare, in quantum existens, potest cognosci ab angelo, & non per naturam vniuersalem, sed per existentiam actualem.

Quæro quomodo singulare actu existens causat partialiter, vel speciem intelligibilem ipsius existentie, vel cognitionem intuitiuam ipsius, aut enim ratio formalis causandi huiusmodi, est ipsa natura, aut singularitas, aut actualis existentia, non primum, nec secundum, ut patet supra, nec etiam tertium, quia dicit Doctor quod ratio formalis agendi in quocunque, loquendo de ratione formali propria, est natura, vel quidditas illius, ergo &c.

¶ Tertiò dubitatur ibi, quia dicit Doctor, quod angelus non habet cognitionem intuitiuam, puta lapidis relucens in verbo, sed tantum, ut est in proprio genere.

¶ Contra, quia cognitio intuitiua est limpidior, & perfectior cognitione abstractiua. Sed angeli perfectius cognoscunt lineam in verbo, & clarius, quàm in proprio genere, ut declarat Doctor in prolo. quæst. penult.

Cognitio intuitiua est perfectior abstractiua.

¶ Secundò, quia dicit Doctor loco præallegato, quod quidditas in quocunque lumine videntur, continet virtualiter veritates, quas potest facere notas intellectui passiuo à tali obiecto. Tunc sic, nam continere sic virtualiter, puta a. est facere notitiam illius, vel posse facere, ut patet à Doctor. ibi, & in primo, distinct. 3. quæstio. 1. & in secundo, distinct. 3. quæst. 9.

¶ Quæro tunc, quomodo quidditas lineæ, ut relucens in verbo, causet cognitionem sui, vel contentorum respectu intellectus angeli, aut abstractiuam, aut intuitiuam, non primo modo, Franc. Lych. in seq. Sent. Scoti. V quia

Per se obiectum contingit dupliciter.

An quantitas moueat.

Exemplum.

Difficultas.

quia huiusmodi quiditates non cognoscuntur in verbo abstractiue, quod patet, quia quod cognoscitur, abstractiue cognoscitur per speciem intelligibilem representantem, etiam quando distincte cognoscitur, ut alias declaravi, sed quiditas est perfecte præsens intellectui Angeli, ut relucet in verbo. ergo non indiget specie intelligibili, qua mediante cognoscatur abstractiue. Si intuitiue habeo intentum contra Doct.

¶ Præterea. Si intellectus Angeli non cognoscit lapidem intuitiue in verbo, siue nihil relucet in verbo. Quæro quomodo cognoscatur ab intellectu diuino, aut intuitiue, aut abstractiue. non secundo modo, quia talis cognitio est imperfecta. Si primo modo, tunc idem erit de Angelo, quia non est maior ratio de vno, quam de alio, cum ita sit præsens intellectui angelico sicut diuino.

¶ Quarto dubitatur ibi, quia dicit Doct. Impossibile est cognitionem intuitiuam esse per aliquam rationem, quæ eodem modo repræsentat rem manente & non manente. Hoc non videtur, quia essentia diuina est ratio formalis cognoscendi perfectissime, & distinctissime omnem aliam rem à se, ut patet à Doct. in prologo. q. penult. & distin. 1. primi, & dist. 8. & 39. Et est ratio cognoscendi omnia alia intuitiue, quia intellectus diuinus non cognoscit nisi intuitiue, siue res maneat, siue non maneat. Nam cognouit omnia ab æterno eadē cognitione, qua & nunc dicente Aug. 6. de trinit. absit, ut aliquid Deus cognoscat ex tēpore, ergo non videtur dicendum, quod illud non est ratio cognoscendi intuitiue.

ANTEQVAM respondeam suppono aliqua. Primo, quod obiectum fm aliam, & aliam præsentiam potest esse causa alterius, & alterius effectus specie distincti. Nam fruitio Dei clarè visi, & fruitio eiusdem obscurè visi differunt specie, & hoc propter aliam, & aliam præsentiam ipsius obiecti, ut patet à Doct. in 4. dist. 49. & posset etiam dici ex dist. 31. tertij, patet etiam quod ipse vult, quod cognitio intuitiua & abstractiua eiusdem obiecti differunt specie, ut patet in hoc secundo.

¶ Secundo suppono, quod quando obiectum non est præsens in se, sed est præsens in aliquo fantasmate, tunc tale fantasma non potest causare vnā cum intellectu agente, nisi speciem intelligibilem representantem ipsam naturam cōmunem, ut patet à Doct. in 1. dist. 3. q. 6. fantasma enim impressum virtuti fantastica, licet sit repræsentatiuū obiecti singularis, ut singularis, & cum omnibus conditionibus materialibus, non tamen potest causare speciem intelligibilem representantem ipsum singulare sub ratione singularitatis, quia si sic, vel sequeretur, quod nunquam posset haberi species intelligibilis in intellectu repræsentans naturam in cōmuni, quod est falsum, vel simul posset causare speciem intelligibilem representantem obiectū æquè primo sub modis repugnantibus, puta sub modo singularitatis, & sub modo vniuersalitatis, qui sūt modi oppositi, ut patet à Doct. vbi supra, vel quod simul posset causare duas species intelligibiles, quarum vna esset repræsentatiua singularis sub ratione singularitatis, & alia esset repræsentatiua eiusdem obiecti singularis sub ratione vniuersalitatis, quod non videtur, quia cum ipsum fantasma sit actiuum merè naturale, & similiter intellectus agens, qui est altera causa partialis speciei intelligibilis, ut patet à Doct. vbi supra. & q. 8. non esset maior ratio quod produceret vnā magis, quam aliam, non est dicendum, quod duas in eodem obiecto, quia hoc non est possibile, quod producat simul duos effectus repræsentatiuos eiusdem obiecti sub modis

oppositis, relinquitur ergo, quod tale fantasma, puta albedinis non potest causare, nisi speciem intelligibilem repræsentantem ipsam naturam in cōmuni, licet fortè repræsentantem primò ipsam naturam in singulari vago, & illud non est repræsentare naturam sub modo singularitatis propriè, & secundo naturam in se, & tertio naturam in singulari signato, non tamen propriè sub ratione singularitatis.

¶ Tertio suppono, quod idem obiectum, ut est præsens in specie intelligibili, causata per fantasma, est causa partialis cognitionis abstractiue, sic intelligendo, quod illa species intelligibilis, repræsentans tale obiectum, est verè causa partialis cognitionis, & quod talis species sit causa partialis, vide Doct. in primo dist. 3. quæst. 6. 7. 28. & dist. 37. & in isto secundo dist. 3. & in quolib. & vide quæ ibi notauimus, præcipuè in primo dist. 3. Sed quia obiectum relucet in tali specie dicimus, quod obiectum est causa partialis, sed propriè, & verè sola species est causa partialis, quando verò obiectum est in se præsens propria præsentialitate, tunc est causa partialis cognitionis intuitiue.

¶ Quarto suppono, quod si obiectū possit immediate agere in intellectu, ita quod non præsupponeret ordinem potentiarum, sicut est pro statu isto, ut puta, si lapis compareret ad intellectum Angeli. Dico tunc, quod lapis, ut est perfecte præsens intellectui Angeli, potest causare partialiter cognitionem intuitiuam sui, ita quod talis cognitio terminatur ad lapidem existentem, in quantum existens. Secundo potest causare speciem intelligibilem repræsentantem ipsum sub ratione singularitatis, hoc patet à Doct. in isto secundo dist. præfati. quæst. 10. vbi vult, quod essentia Angeli possit causare cognitionem sui intuitiuam in proprio intellectu, & cognitionem sui abstractiuam, quæ non est, nisi per speciem intelligibilem ex hoc, quod potest causare in intellectu suo speciem intelligibilem, & sic mediante illa potest cognoscere propriam essentiam abstractiue.

¶ His ergo præmissis. Quando quærebatur. Si singulare potest causare speciem intelligibilem repræsentantem ipsum quærendo de ratione formalis causandi illam. Dico quod est ipsa natura existens in propria singularitate, & in propria præsentialitate, ita quod talis natura, ut sic, habet causare, vel est ratio formalis causandi speciem intelligibilem repræsentantem ipsum sub ratione singularitatis.

¶ Si dicatur an talis natura existens sub propria ratione singularitatis possit causare speciem intelligibilem repræsentantem naturam, ut natura est, dico quod sic, & hoc patet à Doct. in simili. dist. 3. quæst. prima. primi, vbi vult quod fantasma aliquod potest causare speciem intelligibilem repræsentantem naturam, cuius est fantasma, & aliam speciem intelligibilem repræsentantem superius, & aliam repræsentantem magis superius, vel quod eadem species intelligibilis potest repræsentare inferius, & superius, ita quod potest esse partialis causa causandi, puta cognitionem albedinis, & deinde coloris per se, & deinde qualitatis, &c. Si teneatur primus modus de multiplicitate specierum, pariformiter dico, quod lapis existens in propria singularitate potest causare speciem intelligibilem repræsentantem ipsum sub ratione singularitatis, maxime cum singularitas ipsa sit aliqua entitas positiua ultra naturam cuius est, ut patet à Doct. vbi supra in hoc secundo dist. præfati. Secundo potest causare aliam speciem intelligibilem repræsentantem naturam

Species intelligibilis quomodo sit causa partialis cognitionis.

Intellectus diuinus non cognoscit nisi intuitiue.

Obiectum quomodo non sit præsens in se.

An phantasma possit causare speciem intelligibilem.

turam in se. Et tertio aliam representantem superius, ut patet, Sed tamen non posset immediate causare secundam, nisi prius prima causata, sicut nec fantasma albedinis posset immediate causare speciem coloris, nisi prius causet speciem albedinis, ut patet per rationem Doctor. in primo, distinctione tertia, quaestione secunda. Agens naturale dispositum semper producit effectum nobiliorem, quem potest producere, vide ibi. Si vero secundus modus teneatur, scilicet de unitate speciei partim est simile, & partim dissimile. Simile forte quantum ad hoc, quia sicut species intelligibilis albedinis causata à fantasmate, potest esse causa partialis cognitionis albedinis, & etiam superioris in se, ita hæc posset esse causa partialis cognitionis singularis, inquantum singulare, & secundò cognitionis naturæ in se, tamen esset dissimilis, quia species causata à fantasmate, potest esse representatiua albedinis in communi, & coloris, quia isti modi non repugnant, cum uterque modus sit modus vniuersalitatis. Hic autem, si eadem species intelligibilis representat eandem naturam in se, & sub ratione singulari, isti modi videntur oppositi, nisi diceretur, quòd primò representat singulare sub ratione singularitatis, & ex consequentis ipsam naturam in se. Primus tamen modus de multiplicitate specierum est probabilior.

*Respondetur
ad difficultatem.*

¶ Dico ergo ad difficultatem, quòd ipsa natura, inquantum singularis, ut est in se accepta, id est ut est existens in propria existentia est ratio formalis causandi speciem intelligibilem partialiter representantem ipsam sub propria ratione singularitatis, ita quòd ipsa singularitas, licet sit conditio agentis, tamen ex quo habet propriam entitatem, ipsa natura, ut existens actu sub tali singularitate, potest esse ratio formalis, etiam causandi cognitionem abstractiuam ipsius singularitatis modo prædicto, hoc etiam dico de cognitione intuitiua singularitatis, quia ipsa natura existens actu sub tali singularitate, non tantum est ratio formalis causandi cognitionem intuitiuam ipsius naturæ existentis, sed etiam ipsius singularitatis, in qua actu existit, non sic est, quando natura non est in se præsens, sed tantum est præsens in specie intelligibili causata à fantasmate, quia illud fantasma, ut dixi, non potest causare speciem intelligibilem representantem naturam sub ratione singularitatis propriæ, & sic patet solutio ad primam difficultatem.

¶ Si etiam volumus dicere, quòd singularitas ipsa in actuali existentia sit ratio formalis causandi speciem intelligibilem representantem ipsam singularitatem, per quam speciem possit abstrahere intelligi ipsa singularitas, siue existat, siue non existat, licet ipsa singularitas non possit partialiter causare, nisi actu existens, quia omne agens agit, inquantum est in actu existentia, tamen ipsa species potest partialiter causare cognitionem abstractiuam ipsius singularitatis, siue existens, siue non.

¶ Dico etiam, quòd loquendo de cognitione intuitiua, ipsa singularitas actu existens, & actu præsens in propria præsentia potest partialiter causare cognitionem sui intuitiuam.

¶ Si dicatur, quòd tantum est vna existentia ipsius naturæ, & singularitatis additæ, & per consequens non potest causare partialiter propriam cognitionem intuitiuam.

¶ Dico, quòd sicut natura, & singularitas addita naturæ inter se verè sunt idem realiter, tamen potest esse aliqua distinctio inter illa præter omne

opus intellectus, sic quòd licet existentia naturæ, & existentia singularitatis sint simpliciter vna existentia realiter, sunt tamen duæ existentia, saltem distinctæ ex natura rei, veruntamen de facto non potest haberi cognitio intuitiua vnius, quin etiam habeatur alterius, tamen cognoscens naturam intuitiue sub propria existentia, & singularitatem, sub propria cognoscit ibi aliquam distinctionem præter omne opus intellectus: aliàs enim dixi, ut in distinctione prima, & secunda, primi, quòd licet essentia diuina, & paternitas sint vna res absolutè, & vna existentia, tamen intuitiue potest videri perfectæ essentia, non videndo paternitatem, licet non econtra. Et declaratum fuit ibi, quòd paternitas dicit propriam existentiam, saltem distinctam ex natura rei ab existentia essentia diuinæ, vide ibi, vide etiam in isto secundo, distinctione tertia, quaestione prima. quomodo naturæ radicatur habere existentiam, & dicatur esse idem realiter existentia.

¶ Tunc ad difficultatem principalem, in qua dicebatur, quòd singularitas est conditio tantum agentis, & non ratio agendi.

Qua sit singularitas.

¶ Dico, quòd Doctor dicit, quòd licet natura sit conformaliter agendi actionem sibi competentem, tamen non potest esse in potentia propinqua ad agendum, nisi actu sit sub singularitate, ut in simili expositum est in primo, distinctio septima. de potentia generandi patris, & si hoc modo singularitas est conditio agentis, ut comparatur ad actionem competentem naturæ, non tamen Doctor negat, quin ipsa singularitas (cum dicatur veram entitatem additam naturæ, ut patet supra distinctione tertia, & in primo, distinctione quinta, quaestione secunda, & vigesima sexta.) possit esse ratio agendi respectu actionis sibi competentis, cuiusmodi est intellectio intuitiua ipsius singularitatis, vel speciei intelligibilis representantis ipsam sub ratione propria, & cum dicitur, quòd in omni agente est reperire rationem formalem agendi, & conditionem ipsius agentis, quæ est singularitas, patet responsio, quia hoc est verum, ubi natura comparatur ad actionem sibi competentem, in quam non potest exire, nisi prius sit singularizata, ubi verò singularitas comparatur ad actionem sibi competentem, eadem est formalis ratio agendi, & conditio agentis. Si enim per possibile singularitas possit separari à natura cuius est, ita quòd actu existeret sine ipsa natura, ipsa singularitas haberet propriam rationem formalem causandi partialiter cognitionem sui, loquendo semper de singularitate absoluta.

¶ Ad aliam difficultatem de cognitione intuitiua, ut clarius intelligatur.

¶ Suppono primò, quòd cognitio intuitiua alicuius rei est, quia talis cognitio est à tali re existente in propria existentia, ita quòd talis res saltem est causa partialis cognitionis, & hoc modo omnis entitas dicens perfectionem absolutam potest causare cognitionem intuitiuam in intellectu sibi proportionato, quòd dico propter intellectum diuinum, qui non est proportionatus, ut posset moueri ab aliquo ente creato, ut patet à Doctore quaestione 14. quolibetorum. & etiam propter essentiam diuinam, quæ nullo modo proportionatur intellectui creato, ut patet à Doctore in secundo, distinctio 24. in responsione ad argumenta.

¶ Dico secundò, quòd aliquid potest cognosci intuitiue, & hoc solum terminatiue, ita quòd talis cognitio solum terminetur ad talem rem existentem
Franc. Lych. in sec. Sent. Scoti. V 2 in

in propria existentia, & nullo modo mouetur à tali re.

Aliquid potest cognosci intuitiue dupliciter.

¶ Dico tertio, quòd aliquid potest cognosci intuitiue dupliciter, vt puta homo, vno modo per motionem propriam, alio modo, quia talis cognitio verè causatur ab aliqua re perfectè continente ipsum hominem secundum totam suam entitatem, continente dico virtualiter, vel eminenter.

¶ Secundo suppono, quòd homo potest cognosci dupliciter in essentia diuina, primo, quia ipsa quiditas, vt relucens in essentia diuina, suo modo potest mouere intellectum angelicum, & tunc talis cognitio nullo modo dicitur intuitiua, cum non sit causata à tali quiditate, vt in propria existentia, nec etiam terminatur ad illam, vt in propria existentia. Alio modo cognitio ipsius hominis potest immediatè causari, vel partialiter, vel totaliter à voluntate diuina, perfectè supplente vicem talis obiecti, & voluntas diuina potest causare cognitionem perfectè intuitiuam ipsius hominis, licet non actu existens, quia ipsa voluntas diuina perfectè continet virtualiter, & eminenter totam quiditatem hominis, & per consequens respectu ipsius hominis potest causare cognitionem tam intuitiuam, quàm abstractiuam, vt satis patet in simili supra dist. 3. q. 9. 10. & 11.

Quomodo voluntas diuina continet virtualiter totam quiditatem hominis.

¶ Si dicatur, nonne talis cognitio terminatur ad hominem, vt actu relucet in essentia diuina, & vt sic non terminatur ad ipsum sub propria existentia. Dico, quòd sufficit, quòd talis cognitio sit causata ab aliquo perfectè supplente vicem obiecti. Nonne etià intellectus diuinus perfectissimè cognoscit, & intuitiue omnem creaturam, etiam antequàm fieret, talis enim cognitio verè dicitur intuitiua, quia quasi causatur ab essentia diuina perfectè existente, & in propria existentia perfectè præsente, & supplente vicem cuiuscunque obiecti creati respectu cuiuscunque cognitionis possibilis haberi de tali obiecto, & sic perfectissimè suo modo causat cognitionem sui intuitiuam, & omnium creaturarum in intellectu suo, etiam antequàm fierent, sic in proposito.

¶ Tunc ad difficultatem respondeo, quòd quando Doct. dicit in isto secundo, dist. præsenti, quæst. præsenti, quòd angelus non cognoscit intuitiue lapidem relucens in essentia diuina, sic debet intelligi, quòd ipse lapis, vt relucens in essentia diuina, cum tantum habeat esse cognitum, vt patet in primo, dist. 3. quæst. 4. vt sic non potest mouere aliquem intellectum ad cognitionem sui intuitiuam, & sic concedo, quòd intellectus angeli tantum cognoscit quiditatem lapidis cognitione abstractiua. Et cum dicit, quòd perfectius videt lapidem in lumine increato, quàm in creato, puta in specie intelligibili. Dico, quòd verum est loquendo de cognitione abstractiua, quòd perfectius cognoscitur lapis relucens in essentia diuina, quàm in aliqua specie intelligibili creata, loquitur ergo Doct. ibi, quòd ipse lapis quantumcunque relucens in verbo, nò potest partialiter causare in intellectu angeli cognitionem sui intuitiuam, sed tantum, vt est existens in proprio genere, & in propria existentia, non tamen negat, quin lapis possit videri intuitiue, nò per motionem ipsius lapidis, sic relucens in essentia diuina, sed per motionem voluntatis diuinæ suppletis vicem ipsius lapidis, quantum ad omnem sui cognitionem. Et quando dicitur, quòd cognitio in verbo est perfectissima, dico, quòd verum est comparando cognitionem abstractiuam ad abstractiuam, & intuitiuam ad intuitiuam, cognitio enim intuitiua lapidis in verbo causata à voluntate diuina valde perfectior est cognitione intuitiua causata ab ipso lapide existente in proprio genere, similiter

Cognitio in verbo an sit perfectissima.

cognitio lapidis abstractiua relucens in essentia diuina, valde perfectior est cognitione causata ab ipso lapide relucens in specie intelligibili, fit ergo comparatio hoc modo, & non simpliciter, comparando intuitiuam ad abstractiuam.

Concedo enim, quòd cognitio abstractiua habita de lapide relucens in essentia diuina quantum ad suam entitatem, est imperfectior cognitione intuitiua habita de lapide existente in proprio genere. Si tamen, vt in verbo, possit haberi cognitio abstractiua, de quo alias.

¶ Ad vltimam licet solutio pareat ex dictis, dico tamen, quòd quando dicit, quòd impossibile est cognitionem intuitiuam esse per aliquam rationem, quæ sit in eadem dispositione, & eodem modo representans re manente, & etiam non manente, debet intelligi de cognitione intuitiua, quæ habetur de aliqua re secundum propriam existentiam, quia ex quo cognitio intuitiua est existens, in quantum existens, est in propria existentia, ita quòd talis natura, sub ratione formali, qua existit, est ratio formalis talis cognitionis, & tunc bene sequitur, quòd si illa ratio formalis cognitionis intuitiua maneret eadem, re intuitiue cognita existente, & non existente, quòd non esset ratio formalis cognoscendi intuitiue.

Si verò loquamur de ratione formali respectu cognitionis intuitiue respectu alicuius obiecti virtualiter, & eminenter contenti in tali ratione formali, vel in aliquo obiecto, cuius est talis ratio formalis, dico, quòd siue talis res contenta existat, siue non existat, potest intuitiue cognosci per talem rationem formalem, vt patet de essentia diuina, quæ est ratio formalis cognoscendi intuitiue quiditatem lapidis, siue lapis existat, siue non, poterit ipsa esse ratio formalis, quasi causandi cognitionem intuitiuam ipsius lapidis in intellectu diuino, & sic debet intelligi Doct. Ex his patet, &c.

A D obiectiones contra rationem ad secundam conclusionem, dicitur, quòd per se primo, & directè intentum sancti Thomæ est, quòd quia à Deo effluit in angelum similitudo Sortis, non solum, quo ad condiciones communes, sed quo ad condiciones singulares, ideo angelus intelligit ipsum. Sed quia opinatur materiam esse principiū singularitatis in rebus materialibus, & formam communem. Ideo in quæstionibus de ve. quæst. 8. artic. 1. inuinit rationem, quam hic expressè per vniuersale, & individuale expressit per formam, & materiam, vnde dupliciter respondere potest, primo, quòd quantum ad præsens spectat propositum, per accidens se habet materia, & forma, quoniam vis rationis consistit in hoc, quod in angelo indita est similitudo omnium tam vniuersalium, quàm individualium conditionum, quæcunque sint, & per quæcunque naturalia principia habeantur. Secundo, quòd de materia possumus loqui dupliciter, vno modo secundum seipsam, idest prout est in rerum natura, alio modo, secundum quòd ex ordine ad formam per intellectum abstrahitur, & quòd materia secundo modo cadit in quiditate rei naturalis, primo vero modo indiuiduat, & quòd in proposito est sermo de materia, non vno tantum modo, sed de omnibus modis, ita quòd intendit, quòd in angelo sit similitudo materiæ representans eam secundum esse naturale, quod habet existendo in rerum natura in rebus, & non solum similitudo eius, secundum quod est pars diffinitionis rerum naturalium, quod breuius dici posset, quòd in eo est similitudo non solum materiæ, sed materiæ signatæ, quam constat in diffinitione non poni.

Ad obiectiones.

De materia duplex est sermo.

¶ Ad

Ad secundam obiectionem contra idem negatur, quod species influxa sit ratio cognoscendi tantum quiditatem. Nec aliquam adduxit vnquam rationem arguens efficacem ad oppositum.

Ad tertiã dicitur, quod nulla est fallacia arguendo à communi, exemplari ad consimilitudinem exemplatorum immo est locus necessarius, & non tantum rationabilis, quoniam quicquid conuenit vni similium, vt sic, conuenit & alteri. Talis autem est processus iste fundatus super hoc, quod à Deo fluxerunt res in duplici esse, naturali & intentionali in mentibus Angelorum. Ex hoc enim manifestè sequitur non ex ratione perfecti, aut imperfecti, sed ex ratione similium, quod similitudo rei in esse naturali apud Deum existens, effecerit esse intentionale simile sibi in mente angelica, ac per hoc illa species intentionalis repræsentet illammet, quam repræsentat diuina similitudo à qua est exemplata, nihil obstante differentia, secundum perfectum & imperfectum.

Ad obiectiones.

Cognosci per propriam speciem dupliciter contingit.

¶ Ad obiectiones verò contra conclusionem ordinatè respondendo, ad primam dicitur, quod cognosci per propriam speciem dupliciter contingit, scilicet adæquatè, vel excellenter, & quod singulare ab Angelo non cognoscitur per propriam speciem adæquatè, quia sic sequeretur infinitas specierum, sed per speciem excedentem, id est repræsentantem non solum hoc, sed multa alia. Rursus cognosci per speciem quiditatis contingit dupliciter, scilicet adæquatè, & excellenter, & quod singulare non cognoscitur per speciem quiditatis adæquatè, quia sic non cognosceretur, vt hoc nisi fortè arguitur, & valde imperfectè, sed per speciem quiditatis excessiue, id est repræsentantem non solum ipsam, sed etiam singulares eius conditiones, quas habet in rerum natura. Et hæc est via S. Thom. non enim putat ipse, quod Angelus cognoscendo quiditatem, puta æquinitatem, ex vi talis obiecti cogniti cognoscat singularia illius, immo hanc viam in quæstionibus de.ve. loco allegato reprobatur, sed opinatur, quod cognoscendo quiditatem, cognoscat indiuidua illius, id est per eadem speciem per quam cognoscit quiditatem cognoscit indiuidua illius, quoniam species illa est distinctè repræsentans vtrunque excellenter.

¶ Ad secundam verò, & tertiam obiectionem simul dicitur, quod species angelica repræsentat quiditatem rei, puta humanitatem, & omnes varietates eius, secundum omnes conditiones eius naturales vt S. Thom. loco allegato dicit, vnde & repræsentat humanitatem existere hic, & ibi, in hoc & in illo, talem & tantam, & sic de alijs conditionibus.

¶ Ad cuius euidentiã, quoniam ex hoc pendet intellectus, & cognitio huius materiæ videnda sunt duo, scilicet quid repræsentatur, & quomodo repræsentatur.

¶ Quo ad primum, sciendum est quattuor esse in rebus, scilicet quiditatem, singularitatem, existentiam seu coniunctionem vnus cum alio in rerum natura, & durationem talis existentie, seu coniunctionis, & hæc omnia oportet sciri ab intellectu habente perfectam notitiam de singularibus, suntque separabilia abinuicem in esse cognito, quoniam vnum potest cognosci alio ignoto, vt patet discurrendo per singula. Et quoniam cognitio fit per assimilationem, necesse est intellectui cognoscenti hæc repræsentari illa, & de primis quidem non est difficile cōcipere, quod indita sit Angelo eorum similitudo; quoniam vtrunque spectat ad quæstionē quid est, qm̄ per primum scitur, quid est for. vniuersaliter conceptus, id est inquantum

homo, per secundum verò quid est for. inquantum for. singulariter apprehensus, quod à nobis non est scibile. Sed de reliquis duobus difficile est videre, & præcipue de quarto, quoniam hoc ad quæstionem, an est, & quando est spectat, & vt plenè lustremus rem hanc, sciendum est, quod coniunctio aliquorum, & eius duratio multipliciter potest re-

Nota & bene.

presentari intellectui, scilicet in suis causis quidē, quemadmodum coniunctio humanitatis cum tibi-
sibilitate præsentatur intellectui repræsentatis sibi quod quid erat esse vtriusque. Ex his enim intellectus conspicit coniunctionem, & cōiunctionem eorum, sed hoc non habet locum in contingentibus, vt de se patet. In seipsa repræsentari potest dupliciter.

Quomodo Scotus defendat suam opinionem.

Vno modo ita, quod duratio illius coniunctionis sit representata, sicut qualitas aliqua rei representatē, quemadmodum albedo figuræ repræsentatur visui. Alio modo, vt ipsa coniunctio sola sit res representata, & eius duratio concurret, vt conditio necessaria ad hoc, quod repræsentetur, quæ admōdum de facto se habet duratio, seu præsentia coloris ad colorem visum repræsentatum oculo, non enim species visibilis repræsentat durationē, sed videri, ac repræsentari color nō potest, nisi præsentem tempore mensuraretur, & quod ita sint species angelicæ apud sanctum Thom. non solum repræsentant humanitatem, & fortēitatem, sed etiā in seipsa coniunctionem eorum, cū existere in rerum natura, & in quocunq; alio esse accidentali & naturali, sed non repræsentant durationem talium coniunctionum, tanquam rem repræsentatam, sed tanquam conditionē, sine qua coniunctio illa non repræsentatur, quod enim non repræsentetur duratio contingentis cōiunctionis, ex eo patet, quod firmiter credimus Angelos non cognoscere futura contingentia. Si nanq; in Angelo esset indita similitudo sessionis meæ crastinæ, præsciret euidenter sessionē mihi contingendā cras. Et q̄ repræsentet durationem, vt conditionem, sine qua non, & quod talem speciem, vt patet in visu nostro, & clarius patet, si fingas visum esse virtutem omnium cognoscitiuam, tūc enim per talem speciem, qua repræsentaretur sibi color præsens, vt modo repræsentat, scilicet, quod præsentia concurret, vt conditio, sine qua non cognosceret non solum hunc colorem, sed hunc colorem existentem in præsentem tempore. Deinde declaratur primum ex eo, quod duratio alicuius nullam habet repugnantiam, vt sit talis conditio, sine qua res non repræsentetur. Et confirmatur, quia quemadmodum duratio coloris est eius conditio, sine qua color, nec immutat visum, nec videtur, ita est etiam conditio, sine qua non repræsentatur, & hæc de primo.

¶ Quo ad secundum verò modum, scilicet repræsentandi, breuiter dicitur, q̄ apud S. Tho. species impressa Angelo à Deo respectu prædictorū se habet sicut si in oculo esset naturaliter congenita species alicuius obiecti, puta huius albi, tūc enim per talē speciem nec repræsentaretur, nec cognosceretur hoc albū, nisi qm̄ existeret, qm̄ inter repræsentans, & repræsentatū requiritur similitudo, nec hoc album simile est illi speciei repræsentanti, nisi hoc albū existat, qm̄ species illa repræsentat hanc albedinem existentē, & sic per illā speciem videret oculus hoc album, qm̄ illud esset, & non videret illud, qm̄ non esset, & sic duratio huius albi in rerum natura si haberetur, vt conditio, sine qua hoc album, nec repræsentaretur, nec videretur non est defectus speciei visibilis, sed ex defectu ipsius obiecti, nec per mutationem speciei, sed per mutationem ipsius obiecti cognosceret hoc album nunc esse, & postmodum perciperet illud non esse ex defectu assimila-

Doctrina S. Thomæ.

Franc. Lych. in sec. Sent. Scoti. V 3 tionis

tionis illius, & ex hoc patet quomodo stat, quod species indita, & non causata ab obiecto singulari, & quod naturaliter tepræsentet, & sit ratio cognoscendi rem per se primo, & directe quado est, & ex consequenti quando nō est, & quoniam vnū indiuiduum superioris ordinis æquiualeere potest, multis non solum indiuiduis, sed speciebus inferioris ordinis, eleuationem naturæ angelicæ supra corporea intuitus S. Tho. posuit species in angelo sic tantę perfectionis, quod distincte quidem excellentes, tamē sit ratio repræsentatiua multarum quiditarum, & singularium, & multarum coniunctionum in rerum natura, ita quod quandocunq; coniunctio illa ponitur in rerum natura, statim assimilatur illi speciei, & sic repræsentatur & cognoscitur. Disiuncte autem definit repræsentari, quia definit assimilari, & ex his facillimē patet responsio ad obiectiones. Nam secunda obiectio supponit, quod coniunctio contingens repræsentetur nō in seipsa, sed in rationibus terminorum tantum.

¶ Tertia verò supponit, quod præsentia temporalis non concurrat necessario ad rem cognitam, nisi quia est causa cognitionis, cum liquido constare possit, quod hoc album dupliciter concurrat ad visionem, scilicet, vt causa immutans visum, & vt obiectum terminans, & quod præsentia temporalis exigitur ad ipsum nō solum inquantum immutans rem, sed inquantum terminans, ita quod si terminaret, & non immutaret, nihilominus exigeret præsentiam temporalem, & sic se habet in proposito, vt patet ex dictis.

¶ Ad confirmationem autem dicitur, quod illa propositio supra, quam sepius fundat Sco. s. quod species repræsentans, re absente, & præsentē, non sufficit ad cognitionem intuitiuam, non est vniuersaliter vera, quoniam hoc dupliciter contingit, scilicet, per hoc, quod abstrahit à præsentia, & absentia rei, quemadmodum se habent species intelligibiles apud nos, & de talibus est vera propositio. Aliomodo non per abstractionem, sed per excellentiam, id est, quia tantæ excellentiæ est, vt repræsentet rem, & fin conditiones eius absolute, & secundum conditiones præsentia, vel tanquam rem repræsentatā, vt species diuina, vel vt conditionem sine qua non, vt species augeata, & de talibus non est vera propositio. Species ergo non propter abstractionem, sed excellentia sui eodem modo repræsentans ex parte sui, siue res sit, siue non, sufficit ad cognitionem intuitiuam, quia posita re, aliquid noui repræsentat, non per sui, sed rei repræsentatę mutationem, seu nouitatē, & hoc bene no.

¶ Ad primam verò rationem ex d. 9. adductam quarto loco dicitur neganda consequentia. Et ad probationem qua dicitur quando pluralitas insert maiorē perfectionem, infinitas insert infinitam. Dicitur primo, quod falsum assumitur, debet em sub disiunctione cōcludi si pluralitas insert maiorē perfectionem, infinitas insert, vel infinitam perfectionem, vel altioris ordinis perfectionem. Stat enim, quod vna perfectio altioris ordinis, tantę sit perfectionis, quod excedat infinitas perfectiones inferioris ordinis, & eminēter æquivalent eis. Rursum secundo dicitur, quod cum aliquid esse infinitę perfectionis contingit dupliciter, scilicet, simpliciter, vel in tali genere, aut specie, nec oportet, quod est infinitum in tali genere, aut specie esse infinitum ens simpliciter, vt patet de albedine infinita, si esset intensiue infinita, non enim propterea esset, perfectior, quam substantia, sed esset infinitę perfectionis infra speciem, tamen albedinis. Vnde in proposito dato, quod infinitas contentorum inferat, infinitatem conti-

nentis, non sequitur, ergo illud continens est infinitę perfectionis simpliciter, sed in tali genere, aut specie, & sic ratio hæc ex duplici deficit capite.

¶ Primo, quia non sequitur infinitas, nisi sub disiunctione.

¶ Secundo, quia etiam quando sequitur infinitas, non sequitur infinitas perfectionis simpliciter, sed perfectionis in genere, vel in specie, quemadmodum pluralitas non insert, tunc maiorem perfectionem, nisi eiusdem rationis, & quando Sco. vitur ista ratione ad diuersa proposita, & in diuersis materijs, oportet diligenter notare, quæ diximus, & applicare ad materias, quantum autem ad præsens spectat iam patet, quod ponimus species altioris ordinis, & similiter actum intelligendi speciei proportionatum.

¶ Ad secundam autem rationem ex dictis habetur responsio. Supponit enim ratio vnum falsum, scilicet, quod species in mēte angelica repræsentet durationem coniunctionis cōtingentis tanquam rem repræsentatam, cuius oppositum diximus, immo hoc proprium est essentiæ diuinæ, & forte non est communicabile alicui speciei, quoniam hoc est repræsentare ea, q̄ facta sunt contingenter in seipsis determinatæ, & ideo cum dicitur, aut repræsentat vtrunque oppositorum, &c.

¶ Respondetur cum triplici distinctione, scilicet, de repræsentari tanquam rem repræsentatam, & conditionem sine qua non, & de oppositis & secundum differentias temporis & absolute, & de oppositis positiue, & contradictorie. Et dicitur, quod species in mente angelica repræsentat tanquam rem repræsentatam alterum oppositorum positiuorum absolute, & non cum aliqua differentia temporis, repræsentat enim cognitionem fortis cum sessione, & non coniunctionem eius cum sessione, & non sessione contradictorie, nec repræsentat coniunctionem fortis cum sessione duratē hodie, vel cras, sed absolute coniunctionem eius cum sessione, & coniunctionem eius cum cursu, Et si dicas,

¶ Quomodo ergo angelus cognosceret reliquum contradictorium. Et similiter, quomodo certitudinem habebit per talem speciem de hodierna sessione fortis, & crastino eius cursu, iam ex dictis patet, quod cum ponitur in effectu sessio conditio, sine qua non, & sic cognoscitur sortes nunc sedens, cognoscetur verò, post horam per eandem speciem fortis, non sedens desinente assimilatione inter ipsum, vt sedentem, & illam speciem. Et Et cras cognoscetur currens, facta assimilatione inter illam, & sortem, vt currentem. Et sic falsum est, quod si repræsentat, alterum oppositorum determinatē, quod nunquam per ipsam cognoscetur reliquum.

¶ Ad tertiam autem rationem iam patet, quod non inconuenit, immo est necessarium, & omnia naturalia statim, cum fiunt congenita esse angelo habitualiter, & distantiam localem non impedire angeli cognitionem, & sic finis tertiæ distinctionis.

*Supponit re
sponsionē ex
dictis.*

*Respondetur
cum triplici
distinctione.*

Dist.

Distin. II. Quæst. Vnica.

Utrum inter creationem, & beatitudinem Angeli boni fuerit aliqua morula.

Hac quæstio querit in quo statu fuerint creati Angeli.

Seraph. Bone. 2. Sent. d. 4. q. 3. art. 1.

Scot. 2. Sent. d. 4. q. vnica.

D. Tho. 1. parte Summa q. 63. art. 5.

Riccard. 2. Sent. distin. 4. q. 1.

Durand. 2. Sent. dist. 4. q. 1.

CIRCA distinctionem quartam queritur: Utrum inter creationem, & beatitudinem angeli boni fuerit aliqua morula. an angelus post primum instans sue creationis steterit per aliquam durationem, in qua non fuerit beatus, sed tantum post illam durationem. an in eodem instanti quo fuit creatus simul fuerit beatus.

In ista quæstione Doc. principaliter intendit duo. Primum est de illis moris, quot fuerint. an duæ, vel tres, vel quattuor. Secundum est, quid sint istæ morulæ, siue durationes.

An sint ponenda duæ moræ.

Quantum ad primum potest dici tripliciter. possunt enim poni duæ moræ, vna, scilicet in qua sunt in termino, & alia sola præcedens, qua sunt in via, & hæc opi. non improbat a Doc. si sic intelligatur videlicet, q. in prima mora meruerunt, & in ultimo instanti illius moræ præmiati fuerunt, & sic in secunda mora tantum fuerunt in termino. Sed si intelligatur vt ponit Tho. in prima parte summa. q. 63. arti. 5. in solutione ultimi argumenti, improbat a Doc. qui videtur ponere, quod omnes tam boni, quam mali fuerunt in gratia, & meruerunt in prima mora, & in secunda boni meruerunt, & præmiati sunt, mali demeruerunt & damnati sunt, sic dicit, oēs (inquit) in gratia creati in primo instanti meruerunt, sed quidam eorum statim impedimentum præstiterunt sue beatitudinis, præcedens meritum mortificantes, & ideo beatitudine, quam meruerunt fuit priuati, hæc ille.

Ibi. Possunt tamen poni tres moræ & hoc multipliciter, & hæc littera clara est vsq; ibi. Ad inquirendum de istis vijs supponendæ sunt sex propositiones probabiles.

Prima. merentes vsq; ad nunc præmiationis, in illo nunc præmiati sunt, & hoc patet per exemplū pono. n. quod status meriti sit per totam diem vsq; ad vltimum instans illius diei, sic quod vltimum instans non pertineat ad statum meriti, siue viæ, sed tantum ad statū præmij, hoc posito sequitur, quod merentes, siue perseverantes vsque ad vltimum instans præmij, in illo vltimo instanti non possunt ponere obicem, siue non possunt peccare, quia da oppositum, si in vltimo instanti possunt peccare, ergo tantum sunt in via cum status meriti vel demeriti sit tantum status viæ, & sic vltimum instans, quod est instans præmij, siue termini esset instans viæ, qd est impossibile. Et ex hoc improbat opi. Tho. quod non possunt poni tantum duæ moræ eo modo, quo ponuntur a S. Tho.

Quomodo meritū præcesserit præmij.

Secunda propositio est, quod meritum præcedit duratione præmij, quæ probatur ex probatione præcedentis. q. quia voluntas non simul vult mutabiliter, & immutabiliter, vt ibi exposui.

Ex hoc improbat a prima via ponendi tres moras. Dicit enim illa via, quæ est magistri, quod in tertia mora, quæ est mora præmij boni fuerunt in gratia & in præmio, sed hoc non potest stare, nam si gratia requiritur ad meritum, & meritum præcedit duratione præmij, ergo in illa tertia mora, qd est mora præmij non meruerunt, cum meritum præcedat duratione præmij.

Tertia propositio est quod tota mora viæ præfixæ quibuscunque angelis erat eis æqualis, hoc enim est verisimile, quia sicut tota mora præfixa homini est vsque ad instans mortis, ita etiam isti & illis præfixa est æqualis mora essendi in via.

Et ex istis sequitur quarta propositio, hæc littera clara est vsque ibi de secundo ar.

De secundo articulo principali, scilicet, quæ fuerunt istæ moræ, quamuis aliqui ponant eas esse diuersa instantia temporis discreti, vt supra patuit dist. 2. q. 4. tamen ex eadem distinctione, patet quod propter nihil in angelis oportet ponere tempus discretum sed diuersa nunc etiam, vt planè expositum est ibi. Sed difficultas est de istis moris etiam, quibus correspondebant istæ moræ in tempore nostro continuo.

R. spondet Doc. ibi, dico quod vltima mora & c. ista littera stat in hoc, posito enim, quod prima mora fuerit primum instans cui, tunc illa mora potuit correspondere alicui parti temporis nostri puta per aue Maria, & vltimo instanti illius temporis, similiter si illa prima mora fuit per duos, vel tria instantia, tunc tota illa mora potuit correspondere alicui parti temporis nostri, & vltimo instanti illius temporis, & secunda mora correspondebit tempori immediate sequenti ad instans vltimum temporis correspondentis primæ moræ, & sic non oportet assignare primum instans illius temporis cui correspondet secunda mora, quod patet, nam si temporis immediate sequentis ad instans terminans tempus vnius aue Maria assignaretur primum instans, tunc instans esset immediatum instans, quod est contra philosophum 4. physicorum. Si vero prima mora correspondet illi tempori, & non vltimo instanti illius temporis, tunc secunda mora correspondebit illi instanti, & tempori immediate sequenti, & sic dabitur primum instans temporis, cui correspondet secunda mora. Si vero prima mora correspondet tantum, vltimo instanti alicuius temporis, secunda mora tantum correspondebit tempori immediate sequenti ad illum instans, & si secunda mora correspondet tempori, puta vnius patris nostri, includendo vltimum instans illius temporis, tunc tertia mora correspondebit tempori immediate sequenti, quod tamen non videtur, quia secunda mora viæ correspondet alicui tempori, & non vltimo instanti illius, quia vltimum instans, moræ viæ est instans præmij, & sic mora præmij correspondet illi instanti, & tempori immediate sequenti, & sic patet ista littera vsque ibi. Et licet videatur quibusdā, quod necesse fuit angelum, & c. Hic ponit duas opi. Quarum prima est, quod angeli de necessitate peccauerunt in instanti correspondenti instanti temporis nostri, & probant ibi, quia inter priuatiue opposita, & c. nam innocentia, & peccatum opponuntur priuatiue, quando ergo subiectum est indiuisibile, circa quod sunt ista priuatiue opposita, & habitus est indiuisibilis, tunc si subiectum est dispositum, acquirit illum in instanti, & similiter deperdet illum in instanti, cum ergo angelus sit omnino indiuisibilis, & innocentia similiter indiuisibilis, sequitur, quod ipse angelus in instanti pertransibit ab innocentia ad priuatione illius, quæ priuatio est peccatum.

Quando fuerit prima mora.

Quomodo innocentia & peccatū opponantur.

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. V 4 ¶ Se-

¶ Secunda opinio habet pro se, quod nulla virtus creata agit in instanti, quia tunc maior virtus ageret in minori, quam in instanti, quod est impossibile.

¶ Ibi. Neutræ tamen rationes concludunt. Hic Doc. ostendit quomodo istæ duæ rationes non concludunt, de prima patet, quia non est necessè, q. subiectum indiuisibile traseat in instanti, a forma indiuisibili ad priuationem illius, nec e contra, quia aia virginis, vt patet in 3. dist. 3. potuit esse in peccato tantum per vnum instans, & sic in illo instanti non fuit in gratia, & in tempore immediato ad illud instans potuit esse in gratia, & tamen gratia est terminus indiuisibilis, & similiter anima virginis.

An virtus creata possit agere in instanti.

Nec etiam secundo cõcludit, quia etiã virtus creata potest agere in instanti, vt patet de solo illuminante, & quod dicit, ergo maior virtus potest agere in minori mensura, non sequitur, vt supra patuit dist. 2. q. penult. in responsione ad argumentum in oppositum vide ibi bonam glo. Dicit ergo Doc. q. vtroque modo potuit esse videlicet, q. prima mora innocentie coexistat tempori, & non vltimo eius, instanti, & tunc secunda mora, puta peccati habuit primum instans temporis, coexistens sibi, vel, q. prima mora coexistat tempori & vltimo instanti eius, aut soli instanti vnius temporis, & tunc secunda mora non habuit aliquod primum instans, sibi correspondens, vt supra. exposui, sicut non est dare, primam mutationem in motu cõtinuo ex. 7. philosophorum. t. c. 52. & vide quæ exposui supra dist. 2. q. 9.

¶ Ibi. Sed qualis erat secunda mora in se. Hæc littera clara est vsque ad argumenta principalia, nec indiget aliqua expositione.

Ad argumenta principalia.

AD argumenta principalia. Nunc soluenda sunt argumenta principalia, quibus probatur, quod in eodem instanti, quo angeli fuerunt creati simul fuerunt beati, & primum argumentum est tale, angelus in primo instanti suæ creationis habuit beatitudinem naturalem, ergo, & supernaturalem, antecedens patet, quia potuit distinctè cognoscere deitatem, & in eodem instanti frui illa abstractiue cognita, vt supra. patuit dist. 3. huius. q. 9. consequentia probatur, quia si causa naturalis statim habuit effectum suum, scilicet, beatitudinem naturalem, ergo & Deus habuit suum, scilicet supernaturalem beatitudinem.

¶ Respondet Doc. negando consequentia, & ad probationem consequentia dicit, q. Deus potuisset dedisse beatitudinem in instanti creationis, si voluisset, &c.

¶ Secundo principaliter arguit auctoritate Augustini. 12. de ciui. Dei. c. 9. simul condens naturam, & largiens gratiam, ergo statim habuit angelus gratia, sed simul habuit gratiam & beatitudinem, quia simul in malis fuit culpa, & pœna alioquin culpa eorum esset remediabilis.

Peccatum duplex.

¶ Respondet ad hoc secundum, & primò adducit rñtionem Tho. qui Tho. dixit, q. in prima mora oēs creati sunt in gratia, & omnes meruerunt, & in secunda mora mali peccauerunt, & in illa mora secunda mali fuerunt in pœna, boni verò in prima mora fuerunt in gratia & merito, & tamen simul non fuerunt in gloria, quia fuerunt in gloria in secunda mora. Ibi tamen dico hic ponitur. Responso Doct. quæ stat in hoc, q. peccatum est duplex, quoddam est demeritorium, & est peccatum factum in via, per quod peccans demeretur penam eternam. Et est peccatū, quod est offensio Dei, & nullo modo demeritorium pœnæ, & tale potest esse in damnatis. Nam continuè peccant, & tamen illud peccatum non est demeritorium, & sic patet responsio ad argumentum.

NOTA quod quidam nouus expositor primæ partis S. Tho. in q. 63. ar. 6. nritur soluere duas rationes factas à Doc. contra Tho. quarum prima est contra illud, quod d. Tho. in ar. 5. q. 63. quod angeli boni in secundo instati, siue secunda mora meruerunt, & contra hoc arguit Doc. per secundam propositionem, quia meritum præcedit duratione premium, cum ergo in secunda mora fuerint premiati, sequitur, quod in secunda mora non meruerunt. ¶ Secundo arguit contra aliud dictum Tho. vbi supra qui dicit, quod angeli mali in secunda mora peccauerunt, & arguit per primam propositionem, vt supra patuit. Has tamen rationes incitur soluere ille nouus expositor.

¶ Ad primam sic dicit, quod meritum dupliciter contingit, viè purè, & vt termini, & quod meritum purè viæ præcedit duratione premium, sed meritum vt in termino potest esse simul cum premio, nec sequitur, quod simul sit gratia perfecta & imperfecta, sed quod simul sit terminus gratie imperfecte, & gratia perfecta. Meritum enim quemadmodum dupliciter contingit, scilicet, vt in via, & vt in termino, ita infert imperfectionem gratia, vel vt in via, vel in termino. Et propterea ex ratione termini rationabiliter inferatur, quod merens prius duratione meruit, quam priuatus est, vt hic intelligit Tho. non tamen inferatur, q. nullum instans meriti sit instans premij, ex eo. n. q. meritum oportet esse in termino viæ, & in via necesse est duratione præcedere. a. & gratiam esse imperfectam. fm. statim, ex eo verò, quod post meritum viæ sequitur meritum termini, necesse est simul esse meritum illius instanti, cum premio, & esse terminum gratia imperfectæ.

¶ Ad secundam respondet dicens, quod mereri vsque ad nunc pmiationis contingit dupliciter, exclusiue, & inclusiue, & hoc quidem modo verè est, quod premiatur, sed non primo modo. Et ad primam rationem in oppositum dicitur, q. in nunc pmiationis sunt in termino viæ, & possunt ponere obicem tanquam in termino viæ existens.

¶ Ad secundam verò dicitur, q. in termino viæ hominis consumatur meritum cuiuscunq; nec verè verum, q. tunc sit impeccabilis, sed quilibet est liber, vt in termino viæ existens, quemadmodum de angelo dictum est.

RESPONDEO. & dico, q. istæ responsiones minime euacuant rationes Doc. pro cuius intelligenda est aduertendum, quod si tantum ponatur duratio, quarum vna sit in via, & altera p̄cisè sit in termino, & illa quæ est in via p̄prie est mora merendi, vel de merendi, & illa quæ est in termino, p̄prie est p̄mij, vel supplicij, statim sequitur, q. aliquis simul non potest mereri p̄mij, & simul premiari, & pono casum, quod quis in secunda mora fruatur Deo, videtur repugnantia, quod simul illa fruitione mereatur premium & simul p̄mij, tunc enim eadem fruitio esset simul meritum, & premium, qd. est omnino inconueniens. Si dicatur, q. alia fruitio est meritum, & alia est premium. Contra quia in secunda mora est in termino, ergo fruitio elicit in termino, exit p̄cisè premium. præterea si vt in termino simul potest mereri, & premiari, sequitur, quod voluntas simul possit velle premium mobiliter, & immobiliter, vt supra deduxi. Nec valet distinguere de merito puræ viæ, & de merito vt termini, quia ista distinctio videretur p̄nitus nulla, tum quia accipiendo viam purè est tantum status merendi, vel demerendi, terminus verò est tantum status premij, vel supplicij, & ideo non potest dari aliquod meritum, quod p̄cisè sit puræ viæ, & aliud meritum, quod sit ipsius termini, cum terminus sit tantum status premij.

¶ Tum

Tho. Gaie contra Doc. arguit.

Renes Tho. Gaie contra Doc. soluuntur.

¶ Tum etiā qd si hac distinctio valeret de merito, posset pariformiter distingui de premio, videlicet, quod sicut datur meritum purē vig. & meritū terminatū, ita potest dari prāmium puri termini, & prāmium vig. quod est omnino dissonum. Tum etiā hac distinctio non videtur ad mentē Theor quia ipse vult in prima parte suā. q. 62. art. 5. quod meritum precedat duratione prāmium, nec dicitur expresse, quod in termino simul meruerunt, & prāmii sunt. Et si hoc dicit statim, contradicere sibi. Nec valet illa fuga de gratia perfecta, & imperfecta, quia certum est, quod gratia, ut in termino est perfecta, siue secundum essentiam, siue secundum statum non curat, modo meritum secundum Theoribi supra q. 69. art. 5. est tantum a gratia imperfecta. Et si ponatur, meritum terminum, illud precise erit a gratia perfecta, quia existens in termino habet gratiam perfectam.

Frustra ponitur fuga de gratia perfecta, & imperfecta.

¶ Ad aliud cum dicitur, quod mereri vsq; ad nūc prēmiationis potest dupliciter intelligi, scilicet inclusiue, & exclusiue, hac distinctio videtur omnino fugā, quia si datur nunc prāmij, illud non potest esse nunc meriti propter ea, quā supra dixi, & si saltem sit dicere, quod aliquis mereatur vsque ad nunc prāmij, includendo ipsum nunc prāmij, ita, quod in tali modo vere mereatur, nūc vbi in tali modo est simpliciter extra statum merendi, velle demerendi. Patet etiam, quod merentes vsque ad tale nunc in ipso nunc prāmij non potest peccare. Tum quia voluntas illa simul possit velle prāmij mobiliter, & immobiliter, mobilitate quidem, quia contingenter potest peccare & per consequens potest non velle prāmij, immobiliter vero, quia in tali modo de necessitate prāmijatur, & hac ex determinatione diuine voluntatis. Tum etiam quia in nunc prēmiationis ex diuina voluntate omnino redduntur impeccabiles & si esset infirmitas eorum, posset peccare, & demereri, iam non essent in nunc prāmij, sed in mora via.

Quaestio prima. Dist. V.

Utrum Angelus prius meruerit beatitudinem, quam eam acceperit Scot. 1. Sent. d. 5. q. 1.

B. Th. prima parte secundae q. 62. art. 4.

Ricard. 2. sent. dist. 6. q. 2.

Franc. de May. 2. sent. d. 4. q. 5.

T R V M Angelus prius meruerit beatitudinem, quam acceperit eā.

¶ In ista. q. primo ponitur opi. magistri, qui dicit quod prius angeli acceperunt beatitudinem, & post meruerunt eam per obsequia hominibus impensa, quae opi. a communiter theologi non tenetur.

¶ Contra hanc opi. arguit Doct. tribus medijs quae sunt satis clara in littera. Et quod dicitur in prima ratione, quod angeli dependerent in sua beatitudine ab hominibus, debet sanē intelligi, quia posito quod mererentur per obsequia hominibus exhibita, non videtur ex hoc, quod angelus dependeat ab homine in merendo, quia homo non esset causa totalis nec partialis talis meriti, nec efficiens, nec finalis, ut patet, sed si est dependentia, erit tantum terminatiue, siue obiectiue ex hoc solo, quod talia obsequia ad homines terminantur. Et hoc modo non videtur inconueniens, quia etiam vnus homo sic potest mereri p obsequia alteri homini exhibita, ut patet, & tamen in merendo non dicitur,

dependere ab alio homine. Similiter angelus superior ante beatitudinem potuit mereri per actū circa angelum inferiorem, & tunc non esset inconueniens, quod hoc modo in merendo dependeret, igitur nec est inconueniens sic dependere in merendo ab homine.

¶ Dico, quod ratio Doct. propositum concludit si recte intelligatur unde est aduertendum illud, qd dicit Doct. in 3. dist. 28. vbi sic dicit radix (in q) omnis meriti consistit proprie loquendo de merito in affectione iustitiae voluntatis, non autem in affectione commodi nec in affectione iustitiae ut ordinet affectionem commodi, hoc patet, quia primum obiectum circa quod aliquis meretur primum, est ipse Deus, secundum quam affectionem iustitiae vult deo bonum ut esse, & bene esse statueret, iustum, & sapientem hac ibi. Ex ista littera apparet, quod primus actus meritorius primus est circa Deum, diligendo ipsum dilectione amicitiae, & hoc modo actus meritorius sic dependet a Deo, quod ipso Deo, per impossibile circumscripso, non posset esse prius actus meritorius, licet postea possit mereri, volendo alia obiecta in ordine ad deum. Si ergo angelus tantum mereretur per obsequia hominibus exhibita, tunc circumscripso hominibus, nullo modo posset mereri, ergo si homines requiruntur de necessitate, ut obiecta, circa quae est meritum, nullo modo possent mereri, & sic suo modo angelus in merendo simpliciter dependeret a homine. Et hoc intendit Doctor ut patet per litteram sequentem ibi similiter actus intrinsecus est meritorius, circumscripso actu extrinseco, quia actus intrinsecus, ut sit primus meritorius & circa deum.

Vbi cōf. at radix meriti.

¶ Ibi. Præterea per hoc, quod aliquis praevidetur &c. Hac est secunda ratio contra opi. magistri. & ut citius intelligatur primum aliquod primum quod aliud est praedestinare ab beatitudinem, & aliud est ipsum actum conferre, quia primo modo potest quis praedestinari, in nunc omnes praedestinantur, nullo merito actu praesente, cum praedestinatio sit ab aeterno, sed secundo modo praedestinatio actualis requiritur, quia nulli conferitur beatitudo, nisi propter meritum actum exhibitum, ut communiter ab omnibus tenetur. Et licet sit magna altercatio de causa praedestinationis, quia aliqui dicunt qd praedestinatur propter merita prauiſa &c. Nulla tamen videtur altercatio de merito respectu beatitudinis collata, quia talem beatitudinem praededit meritum actuale. Secundo pmitto, qd respectu gratiae alicui conferendae nullum meritum praecedit in ipso, quia nullus potest sibi mereri gratiam, licet vnus possit mereri gratiam alteri, & non sibi, ut patet de Christo, qui nobis meruit primam gratiam, ut communiter tenet theologi, & vide Doct. in 3. dist. 29. & in 4. dist. 2. & nullo modo meruit sibi gratiam, ut patet a Doct. in 3. & in 4. His praemissis patet ratio Doctoris, quia si meruerit beatitudinem ex hoc solo, qd sunt prauiſi &c. Sic posset dici, qd quia praevidetur bene vsuri gratiam, merentur ipsam gratiam, quod est inconueniens.

¶ Item tunc status beatitudinis. Hac est tertia ratio contra Magistrum. in ista ratione supponitur primum, qd angelus pro illo instanti, in quo est perfecte beatus, debet esse certus de tota sua beatitudine essentiali. Secundo beatitudo maior, vel minor tantum attenditur penes maiora, vel minora merita. Tertio ad perfectam beatitudinem non pertinet cognitio contingentium, ut patet a Doct. in 4. dist. 10. 45. sic stat aliquem esse perfecte beatum, & esse certum de sua perfecta beatitudine non habendo cognitionem futurorum contingentium. Ex his patet ratio Doc. quia si beatitudo prius daretur

Contra Magistrum.

Tertia ratio contra Magistrum.

retur quâ merita essent exhibita, pro illo instanti, nō esset certitudo de beatitudine tali, quia nec certitudo de omnibus meritis futuris, quia cognitio talium futurorum non pertinet ad beatitudinē, nec de communi lege omnia futura contingentia pro primo instanti, in quo angeli beatificatur, reuelatur, aliter cessarent reuelationes, & illuminationes, quæ fiunt à superioribus angelis inferioribus, vt infra patebit.

I B I. Ideo tenetur q̄ angeli meruerunt beatitudinem suam, & priusquā receperunt eam, & declaratio tam primi, quā secundi clara est in littera. Hæc est ratio Tho. in prima parte sum. q. 62. art. 4. quæ si acceptatur à Doct. expono eam ad mentē ipsius Sco. Exponendo aliqua dicta, primum ibi. Omnis natura consequitur suam perfectionē per operationem propriam. Et hæc littera potest habere multiplicem sensum, primum intelligendo de perfectione intrinseca, & formali, & sic beatitudo formalis creature est operatio ipsius, cum consistat in sola operatione, vt patebit. in. 4. dist. 49. Secundo de perfectione extrinseca, & obiectiua, & talis attingitur à creatura rationali mediante ope-

*An beatitudo possit dici natura-
lis respectu
creaturæ.*

ratione quæ vnitur tali perfectioni, vt patet à Doct. in 4. dist. 49. Et isto secundo modo sensus est verus scilicet, q̄ vltima perfectio rationalis creature tantum acquiritur per operationem propriam.

Ibi. Sed perfectio, & finis cuiuslibet creature rationalis est beatitudo, quæ soli deo est naturalis. dicitur soli deo naturalis, quia obiectum beatifici tantum naturaliter mouet intellectum diuinum ad sui claram visionem, vt patet à Doct. in quolib. q. 14. & similiter. naturaliter mouet voluntatem diuinam ad sui fruitionem, licet tamen partialiter, sed respectu creature est tantum obiectum voluntarium, vt supra patuit à Doct. in q. prima prologi, & clarius in quolib. q. 14. & ideo beatitudo nō potest dici naturalis ipsi creature. Sequitur ibi. omnis autem operatio talis in finem ducens vel est finalis finis, sicut medicatio est operatio acquisitiua sanitatis (sicut etiam dicimus q̄ generatio est acquisitiua ipsius geniti ex hoc solo, q̄ terminatur ad genitum, vt satis patuit in primo) vel est meritoria finis. Sequitur ibi beatitudo autem excedit omnem naturam creatam &c. hoc debet sanē intelligi, quia loquendo de beatitudine formali non videtur, q̄ simpliciter excedat, quia potest causari à creatura, saltē partialiter habita præsencia obiecti beatifici, sed loquendo de tali præsencia obiecti illa est simpliciter supernaturalis. Dico q̄ etiā posita præsencia obiecti beatifici adhuc non sequeretur beatitudo de necessitate, quia tale obiectum nec quo ad præsentiā sui nec quo ad sui visionē est obiectum naturale respectu creature, vt exposui super. quæstione. 1. prolo. & sic patet littera ibi.

Secundum declaratur. scilicet quod angeli prius meruerunt beatitudinem, quā receperunt eam, patet quia meritum est ex gratia imperfecta & præmium à gratia perfecta: si ergo meritum in eodem instanti, esset simul cum præmio, tunc sequeretur q̄ in eodem instanti, simul essent gratia perfecta & imperfecta, quod est impossibile.

*Meritum &
præmiū non
sunt simul.*

Ibi. Sed ista ratio nō videtur cogere. Hic Doc. improbat rationem Tho. in prima par. summæ. q. 62. arti. 4. & improbatio clara est in littera quia in via potest esse tanta gratia, quanta in patria, licet vsus non sit ita perfectus. Et quod dicit de vsu gratiæ in via, & in patria, patet, q̄ fruitio in patria nō tantum est perfectior fruitione in via, sed etiam distinguitur specie, & hoc propter aliam & aliam præsentiā obiecti beatifici vt innuit Doct. in. 3. dist. 31. & in. 4. dist. 49.

Ibi. Ideo aliter declaro secundum, videlicet q̄ meritum, & præmium non stant simul in eodem, quia est impossibile aliquā voluntatem simul velle mutabiliter, & immutabiliter, & vt clarius intelligatur pono exemplum sit purus angelus qui velit beatitudinem, & simul velit actum meritorium respectu beatitudinis, vt beatitudo tantum conferret propter meritum, si vult beatitudinem, de necessitate sequitur, q̄ velit meritum ad ipsam beatitudinem de necessitate, cum ergo velit beatitudinem immutabiliter & actum meritorium tantum contingenter, sequitur, q̄ non potest simul velle ipsam beatitudinem immutabiliter & mutabiliter. quod tamen sequeretur si beatitudo simul esset cum merito, supposito, q̄ beatitudo tantum detur propter meritum, & hoc est, quod dicit Doct. ibi, quando autem præmiatur vult immutabiliter &c. & cum dicit q̄ quando elicit actum, elicit vt prior natura, hoc satis patuit in primo distin. 39. & infra patebit in isto. 2. dist. 25. vbi vult q̄ voluntas non tantum est absolutè prior actu elicit, sed etiam, vt actu elicit, est prior, sic in illo priori natura, quæ elicit actum præmiij, immutabiliter elicit, & in illo priori, in quo elicit actum meritorij contingenter, & mutabiliter elicit.

V I D E T V R. Quod Doct. sibi contradicat in hoc, quod dicit, q̄ voluntas vult beatitudinem immutabiliter, & de necessitate, quia oppositum alibi videtur tenere, nam in primo dist. 1. q. 4. dicit, q̄ voluntas respectu obiecti, clarè vult, non necessariò vult ipsum, & ibidem dicit, q̄ licet velle sit in potestate voluntatis, non tamē modus volendi eius semper in potestate eius, quia licet sit in potestate eius frui essentia diuina, vel non frui, non tamen est in potestate eius modus fruendi, puta quod fruatur vnā persona, & non alia, vel quod fruatur essentia diuina, non fruendo personis.

*Difficultas
pulcherrima
ma cū suis
solu.*

Respondeo q̄ nulla est contradictio, quia in omni actione voluntatis semper supponitur, saltē influentia generalis primæ causæ, ita q̄ prima causa principalis influit, quā secunda, prima ergo causa mouente secundam contingenter ad aliquē effectum, illa secunda causa, si est libera sic vult illum effectum contingenter, q̄ tamen non potest contravenire causalitati primæ causæ, vt patet à Doct. in primo di. 2. parte. 1. q. 1. & di. 8. q. vlt. ex quo ergo voluntas diuina est principalis causa beatitudinis create, & voluntas creata causa minus principalis, sequitur q̄ stante causalitate voluntatis diuinæ respectu beatitudinis, voluntas necessario vult illam immutabiliter, ita q̄ non est in potestate eius velle oppositū, & hoc satis patet in simili à Doctore, in secundo. dist. 37. & in quarto di. 44. q. 1. & 49. in primo autem dicit Doct. quod non vult ipsam necessitate absoluta, & vide quæ ibi exposui.

Si dicatur, videtur etiam sequi ex hoc q̄ etiā velit meritum immutabiliter, patet, quia non potest velle illud, nisi prima causa volente. ergo stante volitione primæ causæ erit, & volitio secundæ causæ, & sic necessario volet illud. Dico q̄ non sequitur, quia voluntas diuina de terminauit concurrere ad actum meriti merè contingenter, & mutabiliter, quod patet, quia voluntas creata nō semper meretur, & habito actu merendi, non semper continuat illum, & ideo quod influentia generalis voluntatis diuinæ est coagere voluntati nostræ ad actionem, & quia voluntas nostra in statu viæ est libera ad eliciendum actum, & tunc quādo elicit, voluntas primi perfectius elicit, & aliquando nō elicit, & tunc voluntas diuina non concurrat, sed de ista materia clarius patebit infra. dist. 37.

¶ Sed

¶ Sed adhuc remanet difficultas, quia ita videtur, quod immutabiliter velit actum meritorium sicut ipsum præmium, quia si voluntas nostra tunc vult actum meritorium, quando voluntas diuina principaliter concurrat, hoc idem erit de præmio, & cum dicitur, quod nunquam concurrat ad oppositum præmij, tamen potest concurrere ad oppositum meriti, non coagendo ipsi actui meritorio. Hoc non valet, quia ex quo beatitudo formaliter consistit in fruitione Dei, & perfecte haberi potest per aliquod instans, ut patet a Doc. in quarto. dist. 49. vult enim ibi, quod beatitudo formaliter consistat in fruitione Dei clarè visi, & quod perpetuitas non sit de ratione formali beatitudinis. Si ergo voluntas tunc elicit illum immutabiliter per te, eo modo erit de actu meritorio.

¶ Respondeo & dico duo. Primum, quod beatitudo perfecta, licet fortè non sumpta præcisè in sua ratione formali includit perpetuitatem, ut patet a Doc. in quarto. dist. 49. & sic non est simile de merito & præmio, secundum est, supposito, quod ipsa beatitudo tantum duret per instans, adhuc ipsa voluntas elicit immutabiliter, quia in primo instanti naturæ sic necessario, & immutabiliter elicit, quod non est in facultate sua non elicere, quia voluntas diuina, sic firmiter determinauit principaliter concurrere ad illam beatitudinem instantaneam, quod pro illo ultimo instanti terminante totam rationem viæ, nunquam cōcurreret ad oppositum, scilicet, non cauendo illam, non sic est de merito, quia quamuis voluntas nostra, ut prius, natura velit meritum, vult tamen contingenter illud, quia voluntas diuina non sic principaliter determinauit causare illud, pro instanti. a. quin etiā, pro illo instanti, velit oppositum, immo pro quocunque instanti viæ, voluntas diuina ex determinatione sua, potest non concurrere ad actum meritorium, in instanti autem præmij, non potest concurrere ad præmium, & hoc ex determinatione sua, & sic patet, quomodo vult ipsum meritum mutabiliter, & contingenter, & beatitudinem etiam instantaneam immutabiliter, & necessario, non tamen necessitate absoluta, sed necessitate suppositionis.

Ad argumenta principalia. Primò arguit Doc. probando, quod præmium præcedat meritum, & ratio stat in hoc, quia præmium, quod expectant actum habent aliter affligeretur, quia spes, quæ differtur, &c. & tamen certum est, quod per obsequia homini exhibita mereantur aliquam beatitudinē, ergo prius habuerunt illam, cum fuerint perfecti, beati ante illa obsequia.

¶ Respondet Doc. cōcedendo, quod per illa obsequia mereantur aliquam beatitudinem accidentalem, non autem essentialē, & quod illam beatitudinem non semper habuerunt, nec ex hoc sequitur afflictio, quia perfectissime quietantur in beatitudine essentiali. Si dicatur, nonne appetunt illam accidentalem, concedo, ergo videtur aliqualis afflictio expectando illam. Dico primo ex beatitudine essentiali sic perfecte quietantur, quod nō possunt sentire afflictionem aliquam, etiam contingenter.

¶ Dico secundo, quod appetere aliquid contingit dupliciter, videlicet cum anxietate, & sine vlla anxietate, sed tantum ex sua perfectione, quam habent, primo modo est cum afflictione, & secundo modo nulla est ibi afflictio.

¶ Secundo principaliter arguit Doc. & ratio stat in hoc, quia vñ, quod maius præmium requirat maius tempus, in quo possit esse maius meritum, cum ergo angeli per modicum tempus fuerint in via, vñ, quod nō

potuerunt mereri tantum præmium, quārum nūc habent, ergo videtur, quod post præmium datum mereantur illud per obsequia hominibus exhibita, & exhibenda.

¶ Respondet Doc. quod meritum plus attenditur in actu merendi valde intenso, quia in multitudine actuum remissorum, & sic angeli fortè magis intense dilexerunt vltimum finem pro illo modico tempore, quā aliquis homo viator per quantumcunque tempus.

ADVERTENDVM est, quod quidam nouus *Tho. Caia. qrit saluare S. Tho.* expositor primæ partis summæ S. Tho. in q. 62. ar. 4. querit saluare opi. S. Tho. de gratia in via, & in patria, & dicit sic. Ratio, inquit S. Tho. non se restrinxit ad perfectum, & imperfectum secundum essentiam, sed simpliciter, & absolute assumpsit gratiam fruētis oportere esse perfectam, merentis verò imperfectam, quod quo ad statum dubium non habet, quoniam illa est in statu consumato, ista non, & similiter quo ad actum, & hoc sufficit proposito, ut ipsemet Sco. fatetur ibidem, hæc ille.

¶ Sed ista expositio, non videtur ad mentē Tho. cum ex verbis ipsius appareat, quod loquatur de grā perfectiore, & imperfectiore, scdm gradualē intensiōem, vel remissionē. Vnde sic dicit in prima parte summæ q. 62. ar. 4. actus (inquit) non potest esse meritorius fm, quod est ex libero arbitrio, nisi in quantum est gratia informatus, nō autem simul, potest informari gratia imperfecta, quæ est principium merēdi, & gratia perfecta, quæ est principium fruendi, vnde non videtur esse possibile, quod simul fruatur, & suā fruitionē mereatur, & ideo melius dicendum est, quod gratiā habuit angelus antequam esset beatus, per quam beatitudinem meruit, hæc ille, videtur ergo ex ista littera, quod tantum loquatur de gratia perfectiore, & imperfectiore intensiue, & sic finis huius quæstionis.

Quæstio Secunda. Dist. V.

Utrum Angeli boni fuerint beati in primo instanti creationis suæ, & mali miseri.

Scot. 3. Senten. distin. 18. & in 4. Senten. distin. 44. & 49. & 46.

D. Tho. prima parte Summæ q. 63. ar. 5.

TRVM Angeli boni fuerint beati in primo instanti creationis suæ, & angeli mali miseri, licet ista q. non habeatur in textu Doc. sed tantum sit addita, quia tñ est ad mentē ipsius Doc. & communiter ab alijs, legitur ppter aliquas difficultates. inclusas, non videtur prætermittenda, quin ahqualiter exponatur.

IBI respondeo primo, in ista q. sunt duo principaliter cōsideranda, primū pertinet ad beatitudinem, secundū verò ad miseriam. Quantum ad primum dicit Doc. quod angeli, in primo instanti creationis suæ potuerint esse beati, & ratio sua stat in hoc, quia beatitudo datur a Deo, & p quocunque instanti, potest dari creaturæ p quo ipsa est capax, sed est capax pro primo instanti suæ creationis, ergo.

¶ Sed hic occurrit aliqualis difficultas, quia si beatitudo, puta fruitio Dei, sit immediate ab ipso Deo, ut à totali causa, & voluntas beati tñ passiuè se habeat, nulla est difficultas, si verò teneatur, quod voluntas beati, sit partialis causa erit difficultas, an voluntas pro primo instanti, quo ponitur in esse pos-

An Angeli in primo instanti suæ creationis potuerint esse beati.

In quo consistat beatitudo.

Quomodo præmij præcedat meritum.

Appetere aliquid cōtingit dupliciter.

se possit causare actum fruitionis. Et pariformiter posset dici ad hanc difficultatem, quemadmodum diceretur de voluntate respectu peccati an. s. voluntas in primo instanti suæ creationis, possit aliquid inordinate velle. Teneo tamen firmiter, quod in primo instanti suæ creationis, posita perfecta præsentia obiecti, potest velle illud, causando saltem partialiter actum illum. Et de ista materia magis patebit in 3. dist. 18. & in 4. dist. 49.

¶ Ibi vtrum autem in primo instanti. Hic Doc. videtur velle, quod angelus in primo instanti suæ creationis potuerunt esse miseri, loquendo de miseria respectu pænæ, & eodem modo probatur, sicut supra de beatitudine. Sed fortè posset esse difficultas, quia talis pænâ sequitur ad volitionem alicuius noliti, & tñ positi, vt patebit à Doc. in 4. dist. 44. & 46. Eset ergo difficultas, an voluntas in primo instati suæ creationis efficaciter, possit nolle aliquid, ad cuius nolitionem sequitur pænâ, vel tristitia. Et posset respõderi similiter, sicut de fruitione, quia sicut voluntas in primo instati suæ creationis, potest velle obiectum delectabile, ad quam volitionem sequitur delectatio, ita posset nolle obiectum tristabile ad cuius nolitionem sequitur tristitia.

*Obinio S.
Tho.*

¶ Ibi de miseria culpæ. Hic recitatur opi. Tho. in prima parte. q. 63. art. 6. q. sic dicit, impossibile fuit angelum in primo instanti peccasse per inordinatum actum liberi arbitrij, quauis. n. res aliqua in primo instati, quo esse incipit, simul incipere possit operari, tñ operatio, quæ simul incipit, cum esse rei est, ei ab agente, à quo habet esse, sicut moueri sursum est igni à generante, vnde si aliqua res habeat esse ab agente deficiente, quod possit esse causa defectiua actionis, poterit in primo instanti, in quo incipit habere defectiuam operationem, sicut si tibia, quæ nascitur clauda ex debilitate seminis, statim incipiat claudicare. Agens autem quod angelos in esse produxit, scilicet, Deus non potest esse causa peccati, vnde non potest dici, quod diabolus in illo primo instati, siue creationis fuerit malus, hæc ille.

¶ Ibi. Sed hæc ratio non valet. Hic Doc. dicit has rationes Tho. non concludere, non enim sequitur si angelus fuisset malus à principio, quod malitia eius sit a prima causa causante esse ipsius, quod autem non sequatur, patet per August. 11. de ciui. Dei. c. 13. & patet auctoritas, si. n. angelus depedet in suo esse à causa bona, non sequitur, quod dependeat ab illa in malitia, nam Manichei posuerunt vnum Deum, malum esse causam malitiæ, & alterum esse immediatè causam boni.

¶ Ibi. Item defectus causæ secundæ, &c. Ad idē arguit Doc. probando, quod talis defectus non sit à causa prima, quia & si effectus causæ secundæ sit à prima causa, quia effectus est, tamen, quod causa secunda deficiat, quia illud deficere non est aliquod effectibile, nõ erit à causa prima, peccatum enim est defectus, siue carentia rectitudinis, quæ deberet inesse actui, vt infra patet. dist. 34. & 37. & in 4. dist. 14. q. 1. Si ergo angelus deficit in peccando à rectitudine, nõ sequitur, quod hoc sit à Deo. Si dicatur, videtur. n. q. talis defectus sit à Deo, quia voluntas diuina non dat, ergo sicut voluntas diuina est principalis causa dandi, rectitudinem, sic est principalis causa nõ dandi, & sic talis defectus erit principaliter à Deo. Sed quia hoc requirit specialē difficultatē, ideo omittatur, vsq; ad 37. dist. huius, vbi multa singularia habent pertractari.

¶ Ibi. Item secunda causa. Hic Doc. probat, quod si esset verū, quod angelus posset peccare in primo instanti, illud peccatum esset à Deo, quod et hoc seque-

retur p quocūq; instanti, & ratio Doc. stat in hoc, quia si angelus in primo instanti, accipit esse, & in illo primo nõ pot peccare, siue non potest deficere à rectitudine, quia si sic, tunc tale peccatum esset à Deo, sed quæro, an in secundo instanti possit peccare, si sic, sequitur, quod tale peccatum immediatè, sit à Deo, quia etiam esse angeli, in illo secundo instanti, immediatè est à Deo, vt supra patuit dist. 2. q. 1. huius secundi, & in quoli. q. 12. sequitur etiā, quod si in primo instanti, non potest peccare, quia esse eius est immediatè à Deo, ergo nec in nullo alio instanti, poterit peccare, quia pro quocūq; instanti, simpliciter accipit esse à Deo.

¶ Ibi arguitur et ad eandem conclusionē, secundo arguitur, quod angelus in primo instanti, non potuit peccare, & ratio stat in hoc, quia si angelus potuit peccare in primo instanti, sequitur, quod à se potuit habere primum velle inordinatum, sed hoc non potuit, quia aut voluit primum velle volens, aut nolens, & utroque modo sequitur, quod primum velle, præcedit aliud velle.

¶ Ibi dico ad istud argumentum. Hic Doc. respõdet ad hoc argumentum supponendo, quod voluntas, possit esse causa actiua suæ volitionis, quod habet videri infra. dist. 25. q. potest esse causa primæ volitionis, sicut, & secundæ, cum sint eiusdem rationis, & si primum velle non haberetur à se, esset processus in infinitum, & patet littera.

An voluntas possit esse causa sua volitionis.

¶ Ad Ansel. dico, quod ipse finxit primū angelū, qui prius esset vna essentia nuda, non habes formaliter potentiam volitiuā, & angelus, sic imaginatus, nõ potest habere primum velle à se, quia tale velle immediatè est à voluntate, quā non habet à se, ideo oportet, quod reducat ad actum primum, s. quod habeat voluntatē, quæ est actus primum elicitiuus actus secundi, si prius velle. Et tunc cum dicitur, si habet à se, aut volens, aut nolens, dicit Doc. quod nec sic, nec sic, patet, quia primū velle immediatè est à potentia volitiua, nullo alio velle præsupposito, nisi accipiatur volēs pro liberate voluntatis, videlicet, quia primum velle liberè eliciatur, & tunc talis libertas stat in hoc, quod quando voluntas elicit actum, potest non elicere, vt infra patebit. dist. 25.

¶ Ibi. Vel si dicamus, &c. Pro intelligentia huius litteræ est notandum, quod affectio commodi in proposito est sola inclinatio naturalis ad perfectionem suam, vt infra patebit. dist. 6. q. 2. & talis inclinatio nõ est aliqua operatio, vt patet à Doc. infra. dist. 6. d. 2. & in 4. d. 49. & talis inclinatio naturalis realiter, & essentialiter est ipsa natura sic inclinata, vt patet à Doc. vbi supra, & sic talis affectio est à Deo, sicut & natura cuius est, & similiter talis affectio, quantumcūq; intensæ, nunq; pot esse nõ recta, vt patet à Doc. in 4. d. 50. & habita ista affectione commodi, prima volitio est à voluntate, vt libera, & potest esse in primo instati, & prima volitio non producit alia volitione, quia sic esset processus in infinitum, sed producit actione de genere actionis, quæ habet ipsam volitionem, vt terminum productum, volitio. n. non est productio, cui correspondeat productum, tanq; terminus, sed est operatio, & finis potentiæ, vt patet à Doc. in primo. d. 2. par. 2. q. 3. & 4. & in quoli. q. 13.

¶ Arguitur tercio ad istā conclusionem, & ratio stat in hoc, quia si potuit peccare in primo instanti, ergo necessariò peccauit, consequens est falsum, probatur consequentia, quia si potuit non peccare, aut potentia ante actū, aut potētia cū actū, non primo, quia ante primū instans nõ fuit potentia in ipsum, patet, quia ante primū instans suæ creationis angelus nullum esse habuit, non secundo, quia in isto

Argumenta spicienda.

in isto instanti, in quo peccauit, non potuit non peccare, & ideo nō habuit potētiā ad non peccandū.

¶ Ibi. Sed hoc argumentū non valet. Doct. dicit, q̄ simile argumentum solum est in isto secundo, dist. 1. q. 3. & in primo, dist. 39. sufficit enim, q̄ causa sit prior effectu natura, & littera clara est vsque ibi.

¶ Ideo dico, q̄ potentia contradictionis, &c. Pro maiori declaratione pro nunc est sciendum, q̄ potentia cōtradictionis dupliciter accipitur, videlicet passiuē, & actiuē. Primo modo dicimus, q̄ subiectum respectu accidentis separabilis est in potentia contradictionis. i. q̄ subiectum aliquādo potest esse sub illo accidente, aliqñ non. i. q̄ ista contradictoria esse album, & non esse album, pnt inesse alicui non simul, sed successiuē. & sic tale subiectum dñ in potētia contradictionis ad esse album, & nō esse album, & q̄ est sic in potentia cōtradictionis, non est necesse, q̄ prius duratione sit in potentia ad albū, loquendo de potentia, quæ dicit ordinē ad actum, ita q̄ in tali ordine duratione præcedat potentia ad album, & potentia, quæ præcedit duratione, vocatur potentia ante actum, quæ verō non præcedit duratione, dñ potentia cū actū, vt supra patuit in primo, dist. 8. q. vlt. Et q̄ non sit necesse potentiam ad actum præcedere duratione ipsum actum, patet, quia Deus in eodem instanti, quo ponit aliquod subiectum in esse, & in potentia ad albedinem posset ipsum facere album, & tunc potentia ad albedinē non inesset tali subiecto prius duratione, inesset tñ, nisi præueneret à causa producente illum actum, vt patet à Doc. in isto secundo, di. 1. q. 2. & in tercio, dist. 3. & in primo, dist. 8. q. vlt. & alibi. Secunda dñ potentia actiua cōtradictionis, & est qñ aliqua causa habet in potestate sua, posse producere aliquem effectum, & posse non producere, sicut voluntas est in potentia contradictionis ad amandū, & non amandū, ita q̄ potest producere amorē, & non producere, nō simul, sed successiuē, immo pro eodē instanti potest velle amare, & potest non velle amare, vt diffusē exposui in primo, di. 39. & talis potentia actiua cōtradictionis tñ reperit in causa libera, vt patet à phil. 9. met. c. 4. tex. cō. 10. vbi vocat talē potētiā pro hæresim, causa verō naturalis agens modo naturali ex se non est in potentia cōtradictionis ad agendū, & nō agendum, quia posita dispositione causæ, & passi, de necessitate sequitur actio, vt supra patuit in q. 1. prolo. Loquendo ergo de potentia actiua cōtradictionis, dico, q̄ nō est necesse, q̄ talis potentia duratione pcedat ipsum actum, patet, quia si voluntas mea ponatur habere esse in obiecto a. & nō sit impedita, & habeat obiectum volibile perfectē præsens sibi in eodē obiecto, potest velle illud, sufficit enim, q̄ voluntas mea, in quantum causat volitionem, sit prior natura ipsa volitione, & hoc est quod dicit Doc. de propositione contingente: propositio enim contingens est semper in potentia contradictionis, quia ex quo est contingens, ideo potest esse, & non esse, non simul, sed successiuē, & talis contingentia propositionis est à potentia actiua contradictionis, quia contingens est tñ à causa libera, vt patet à Doc. in primo, dist. 2. q. 1. & dist. 8. q. vlt. & dist. 39. propositio verō necessaria nunquam est in potentia cōtradictionis, sicut ista, homo est animal, sic est necessariō vera, q̄ impossibile est ipsam esse, vel fore, vel fuisse falsum, & ex hoc cognoscitur propositio, quæ potest esse vera, vel falsa, quia futurū cōtingens potest esse, & non esse, & futurum contingens verificat ex hoc, quia aliqua de præsentī est vera, & sicut dicimus, q̄ hoc aliqñ currer, quia verum est dicere, aliqñ hoc nunc currit. Est tñ dñia inter propositionē contingentem, de futuro, & de præsentī, quia contingēs de præsentī est magis determinatē vera, & illa de futuro

Nota & b. xi.

Quomodo sit differentia inter propositionē contingentē de futuro, & de præsentī.

ro est minus determinatē vera, vt patet p Ari. 1. Per. Nunc respondeo ad arg. cū dñ, si potuit peccare, aut potentia ante actū, &c. dico, q̄ si accipiamur ly ante, p priori naturā, voluntas peccās, siue causans peccatū est prior natura actū peccandi, & hoc sufficit. Si verō intelligatur ante, idest prius duratione conceditur, q̄ vt sic nō potuit peccare pro primo obiecto.

¶ Ibi. Arguitur etiam quarto sic ad dictam conclusionem, & ratio stat in hoc, quia deliberatio non fit in obiecto, quia deliberans oportet multa distinctē intelligere, sed peccatum nō fit sine deliberatione, ergo non potuit esse in primo obiecto, deliberatio enim est actus voluntatis elicited sequens communiter conclusionem syllogismi practici.

Quid sit deliberatio.

¶ Ibi. Nec ista ratio valet. Hic Doct. respondet ad istam quartam rationem, & dicit primò, q̄ perfecta volitio sequitur perfectam cognitionem obiecti, & sic ostenso obiecto perfectē in ratione diligibilis voluntas potest perfectē elicere actum circa illud. Nota tamen, q̄ deliberatio dupliciter contingit: vno modo sequitur intellectum, qui non potest in instanti habere cognitionem eorum, circa quæ est deliberatio, nam deliberatio propria est circa media ordinata ad finem, & intellectus discurrit imperio voluntatis circa illa media, quousque inueniet medium ad finem, aliquādo est deliberatio, quæ respicit intellectum absolutum, qui non habet necessē sic discurrere per media, q̄ requiratur tempus, sed statim potest inuenire medium ad finem, & inuento illo, & ostenso voluntati, voluntas statim potest velle illud ordinatē, vel inordinatē, vel nolle.

Deliberatio dupliciter contingit.

¶ Ibi. Rationes etiam prædictæ sunt contra ipsos. Hæc littera clara est vsque ibi.

¶ Arguitur etiam quinto sic ad conclusionem, & ratio stat in hoc, quia cum motus naturalis voluntatis, siue inclinatio naturalis in primo obiecto sit rectissima, actus sequens talem motum erit rectissimus, quia si talis actus esset malus, tunc motus naturalis esset minus rectus, quod est falsum.

¶ Ibi. Nec illa ratio valet. Dicit Doct. q̄ stat inclinationem naturalem esse rectissimam, & tñ actum sequentem non esse rectum, & patet, quia talis motus, siue inclinatio naturalis inest naturæ suæ, & necessariō, vt probat Doct. in quarto, dist. 49. & per consequens illa non potest intendi, vel remitti, & talis inclinatio tamdiu manet, quamdiu manet natura, & sic sequeretur, quod nunquā voluntas posset peccare, cum in ea semper maneat motus naturalis rectissimus. Sed quomodo stat motum naturalem esse rectissimum, & actum sequentem motum naturalem, siue inclinationem naturalem non semper esse rectum. Dico, quod hoc habet aliquatiter declarare infra dist. 6. quæst. 2. & prolixius in quarto, dist. 50.

¶ Ibi. Aliter arguitur. Et probabiliter sic. Hæc ratio stat in hoc. Actus peccati sequitur cognitionē practica, vt patet, quia sicut actus rectus est ex cōformitate ipsius ad notitiam practica, ita actus non rectus est ex hoc, quod elicitur difformiter rationi rectæ, hoc supra patuit in q. vlt. prolo. sed notitia practica in angelo nō fuit pro primo instanti, patet, quia per prius cognouit quiditates intelligibiles, & talis cognitio est speculatiua. Et ultra, quia voluntas prius complacet complacentia naturali quiditatibus illis sic speculatiue cognitis, & in tali complacentia naturali, voluntas non meretur, nec demeretur, & per consequens in primo instanti non potuit peccare.

Actus peccati sequitur cognitionem practica.

¶ Ibi. Hoc potest solui. Hic Doct. facilliter soluit hanc rationem, & solutio stat in hoc, quia angelus in primo instanti posset se cognoscere, vt obiectum diligibile, & in eodem instanti potuit se inordinatē diligere

diligere amore amicitiae, qui amor præsupponitur amor concupiscentiae, ut infra probat Doct. dist. 6. quæst. 2. Posito ergo, quod in primo instanti non cognoscat alia obiecta creata practice, in primo tamen instanti potuit se practice cognoscere, & per consequens ordinatè, & inordinatè agere.

¶ Ibi. Septimò arguitur pro conclusione. Ratio stat in hoc, quia peccans est debitor iustitiæ, patet, quia iustitia, & peccatum sunt, sicut habitus, & priuatio, sed in primo instanti non fuit angelus debitor iustitiæ, cum non acceperit eam in primo instanti secundum Anselmum de casu diaboli.

Quæ sit iustitia infusa.

¶ Ibi. Nec istud valet. Hic Doct. soluit hanc rationem, & dicit, quod non concludit, neque de iustitia infusa, neque acquisita, iustitia enim infusa est gratia gratum faciens, qua homo iustificatur, ut patet à Doct. in primo, dist. 17. & in quarto, dist. 14. quæst. 1. Iustitia acquisita accipitur communiter per habitum virtutis, quo quis moraliter operatur, sicut dicitur Mathæi 5. Attendite ne iustitiā vestram, &c. Dicit ergo Doct. quod non est necesse peccantē esse debitorem iustitiæ infusæ, id est quod non est necesse peccantem prius habere notitiā infusam, patet, quia illa vnico peccato amittitur, & ipsa amissa tunc nō posset peccare. Nec similiter valet de iustitia acquisita, quia potest amitti multis actibus iniustitiæ elicitis, & sic ipsa amissa non posset amplius peccare, quod est inconueniens. Dicit ergo Doct. quod iustitia ista, ratione cuius debitor est homo, vel angelus iustificatus, est tñ libertas volūtatis moderatiua inclinationis naturalis, nā moderatō inclinatioē naturalem, conseruat iustitiā infusam, non moderando verò perdit illam. Loquendo ergo de tali iustitia, angelus in primo instanti est debitor iustitiæ, & sic in primo instanti peccare potuit.

Quæ sit iustitia acquisita.

Dua mutationes non sunt simul.

¶ Ibi. Alia ratio est. Octauò arguitur ad eandem conclusionem. Dux mutationes non sunt simul, quarū terminus ad quem vnus est terminus à quo alterius, sed mala volitio sequitur terminū ad quē creationis, quia præsupponit esse, ergo non sunt simul. Ista littera patet, quia si subiectum, puta a. mutatur à non albo in album, terminus ad quem huius mutationis est album, & post mutatur ab albo in non album, terminus à quo huius mutationis est album, istæ duæ mutationes non possunt esse in eodem instanti, hoc enim repugnat, immò transitus à priuatione in habitum semper fit in aliqua duratione, quia priuatio proprie præcedit duratione habitum, ut patet à Doctore in primo, distin. 2. parte 2. quæst. 3. in responsione ad penultimū argumentum principale. Hoc idem in dist. 39. & in secundo, dist. 1. quæst. 2. si ergo angelus peccaret in primo instanti essent ibi huiusmodi mutationes, quarum prima est à non esse angeli ad esse ipsius. Secunda est ab esse angeli ad operationem non rectam, ergo istæ duæ mutationes non possunt esse in eodem instanti.

¶ Ibi. Istud non valet de passionibus, & subiectis, &c. Doct. soluit hanc rationem, & solutio stat in hoc, quod quā passio immediatè sequitur subiectum, non transit subiectum à priuatione passionis ad illam, sed in eodem instanti temporis est simul cum illa, sic in proposito in instanti a. angelus habet esse, & in eodem instanti potest operari, ita quod sufficit subiectum talis operationis, vel causam illius esse prius natura.

¶ Sequitur ibi. Si tamen fiat vis de vocabulo mutationis. Hæc littera stat in hoc, quod si loquamur de mutatione proprie dicta, quæ est transitus à priuatione proprie dicta ad habitum, & contra ab habitu in priuationem, talis mutatio non potest esse in instanti, quia priuatio præcedit duratione. Sed in angelo peccante in primo instanti non fuit

talis mutatio, sed magis passio de genere passionis, quæ passio est effectus actionis, & sic subiectum in eodem instanti, quo habet esse sub tali passione. Sed hoc diffusius habet pertractari in quarto, distin. 43. & aliquid dist. 4. q. 1.

¶ Ibi. Alia ratio ponitur talis. Nonò, & vltimò arguitur ad eandem conclusionem. Et ratio stat in hoc, quia si creatura potest agere in instanti, ergo virtus maior poterit agere in minori mēsurā, quod est falsum. consequentia patet per philosophum 6. physicorum. tex. commen. 29. & incipit tex. Quod quidem igitur, sicut aliquid in tempore indiuisibile, vbi habetur, quod si aliqua virtus potest mouere in instanti, maior virtus, potest mouere in minori, quā in instanti, & sic oporteret diuidere instā, quod tamen est simpliciter indiuisibile. Hoc idem patet tex. comm. 90. & incipit tex. Amplius autē &c. vide ibi, & Comment.

Nota & bene.

¶ Ibi. Dico, quod ratio Arist. Dicit Doct. quod illa ratio procedit in his, in quibus potest esse excessus in mēsurā, quod scilicet si aliqua virtus mouet in aliquo tempore, dupla virtus in dimidia parte temporis, sed instans non potest excedi ab aliqua mēsurā in paruitate, ideo non valet, tamen de motu tener argumentum Arist. quia motus necessariò habet mēsuram diuisibilem, cum ipse sit diuisibilis, & ideo si motus esset in instanti, cum sit diuisibilis necessariò instanti, quod esset, mēsurā eius, esset diuisibile. Et quod sic intelligat Arist. patet expressè per Comment. vbi supra, commen. 29. vbi sic ait, circa finem. Declaratum est, quod impossibile est, quod motus fiat in instanti, quia omne velocius possibile est ponere velocius ipso, quoniam non potest aliquis dicere, quod illud, quo nihil est velocius, est illud, quo mouetur in instanti, & illud quo nihil est tardius, est illud, quod mouetur per magnitudinem diuisibilem, & si hoc esset, non esset proportio inter illum motum, & alios motus, scilicet qui est in maxima velocitate, & maxima tarditate, quia non est proportio inter lineam, & punctum, notum est per se, quod motus sunt proportionales, hæc ille. Hoc idem in commen. 90.

¶ Ibi. Teneo igitur. Hic Doct. expressè tenet tantam veram conclusionem, quod angelus potuit, peccasse in primo instanti suæ creationis.

Opinio Scoti vera.

¶ Ibi. De secundo articulo. Dicit Doct. quod angeli boni de facto non fuerunt beati in primo instanti suæ creationis, nec similiter mali in primo instanti fuerunt damnati, & vtrumque probat per auctoritates, quæ sunt clarè in littera.

¶ Ibi. De tertio articulo, quot fuerunt moræ, & quantæ. Tota ista littera clara est hic, & ex præhabitis supra, nec indiget alia expositione.

A D argumenta principalia. Primò arguitur sic à Doctore, probando, quod boni in primo instanti suæ creationis fuerunt de facto beati, & probat per simile argumentum factum supra distin. 5. quia in primo instāti fuerunt beati beatitudine naturali, ergo & supernaturali, patet consequentia, quia causa efficiens beatitudinis supernaturalis est efficacior causa efficiente beatitudinis naturalis.

¶ Respondet Doctor, quod quamuis Deus sit, causa efficacior, tamen ex quo est causa voluntaria, non æquè citò producit effectum beatitudinis, sicut causa minus efficax.

¶ Ibi. Item boni fuerunt in primo instanti in gratia, ergo in primo instanti fuerunt beati. Et patet littera.

¶ Respondet Doct. primò ad antecedens dicens esse dubium, an boni fuerint in primo instanti in gratia, & glosando auctoritatem Aug dicit, quod intelligit de gratia gratis data, quæ nō facit ad propositū.

Responde expone fuit Augustinum.

Secun-

Secundo concessio antecedente negat consequentiã, & dicit, quod ad ipsam beatitudinem supernaturalem, non tantum requiritur dispositio in facto esse, & remanens cuiusmodi est gratia, sed etiam requiritur dispositio in fieri, q̄ est actus meritorius, hæc ideo beatitudo, & talis dispositio in fieri non simul insunt angelo, in naturali autem beatitudine nõ est huiusmodi dispositio requisita.

¶ Ibi. Item, q̄ mali ab initio fuerunt miseri. Hic Doct. per auctoritates intendit probare, quod angeli mali in primo instanti suæ creationis fuerunt damnati, siue miseri, & prima auctoritas est Augu. super Genesim li. 3. vide litteram, quæ clara est cum sua responsione.

¶ Ibi. Ad rationem factam in tertio articulo. Hic Doct. respondet ad rationem Tho. in prima parte. quæst. 63. qui vult, quod in via fuerit tantum vnica mora, ita quod omnes angeli in primo instanti temporis discreti meruerunt, & in secundo instanti temporis discreti boni præmiati fuerunt, & mali obicem posuerunt, vt supra exposui. Et probat iste Doc. q̄ in secundo instanti temporis discreti boni præmiati fuerunt, & ratio stat in hoc, quia ex quo angeli existentes in puris naturalibus sine discursu potuerunt acquirere totam beatitudinem naturalem, ergo informati gratia multo fortius sine aliquo discursu potuerunt acquirere beatitudinem supernaturalem, & sic in primo instanti temporis discreti meruerunt totam beatitudinem, quam nunc habent, & in secundo instanti præmiati fuerunt.

In Angelis
est discursus
naturæ, sed
non temporis.

¶ Respondet Doct. primò negando antecedens, quia fortè angeli non simul cognoscunt principia, & conclusiones virtualiter contentas in eis, & per consequens potuerunt discurrere a principis ad conclusiones, & de hoc habitum est supra, dist. 1. quæst. vltima huius secundi. Secundo respondet concessio antecedente, negando consequentiã, & dicit, quod respectu beatitudinis supernaturalis requiruntur plures actus meritorij, qui simul elici non possunt, sed successiue, cum nulla voluntas creata simul elicere possit duos actus perfectos, quales fuerunt actus meritorij ab angelis eliciti, & quod vnus non sufficiat, probat arguendo ad hominem, quia ex quo angeli tam boni, quam mali habuerunt vnum actum meritorium in primo instanti, quare ergo in secundo instanti non fuerunt omnes præmiati, nec valet dicere, quod mali in secundo instanti posuerunt obicem, quia hoc supra improbatum est.

Quæstio prima. Dist. VI.

Vtrum Angelus malus potuerit appetere æqualitatem Dei.

Seraphicus Bona. 2. sent. dist. 5. q. 2. artic. 1.

Scot. 2. sent. dist. 6. q. 1.

D. Tho. prima parte summæ. q. 63. art. 3.

Franc. de Mayr. 2. sent. dist. 4. q. 3.

TRVM angelus malus potuerit appetere æqualitatem Dei. In ista quæstione sunt duo principaliter videntia. Primum de intentione Doct. qui videtur tenere, quod angelus malus possit appetere æqualitatem Dei. Secundum est de opi. S. Tho. in prima parte summæ, quæst. 63. art. 3. qui expressè tenet, quod non potuit appetere æqualitatem Dei, qui sic ait. Angelus absque omni dubio peccauit, appetendo esse vt Deus. Sed hoc potest intelligi dupliciter, Vno modo per equi-

parantiam. Alio modo per similitudinem. Primo quidem modo non potuit appetere esse, vt Deus, quia sciuit hoc esse impossibile naturali cognitione, hæc ille,

¶ Circa primum Doct. adducit aliquas rationes, quibus probat angelum malum posse appetere æqualitatem Dei, & prima ratio stat in hoc, quia sicut, volūtas potest velle omne ens amore amicitie, quia ex libertate sua potest amare quodcunque ens non in ordine ad aliquod propter se, ita potest velle quodcunque ens amore concupiscentie, quia dato quocunque ente, potest illud amare in ordine ad aliquod propter se, ita potest velle quodcunque ens amore concupiscentie, quia dato quocunque ente potest illud amare in ordine ad aliud. Sicut ergo angelus malus inordinate dilexit se amore amicitie, vt infra patebit quæstio, secunda præsentis distinctionis. ita potuit concupiscere omne concupiscibile in ordine ad seipsum. Cum ergo æqualitas Dei sit summè concupiscibilis, ideo potuit illam sic concupiscere.

¶ Aduerte tamen, quod dicit Doct. hic, quod volūtas habet totum ens pro obiecto: nam in primo, distinct. 3. quæst. 3. expressè hoc non asserit, hic tamen, & in quarto, distinct. 49. expressè dicit, quod habet totum ens pro obiecto, sed quomodo poterit saluari, quod dicit in quæst. 14. quolibet. videlicet, quod intellectus creatus habet tantum ens limitatum pro obiecto adæquato, modo voluntas non potest habere aliquid pro obiecto, nisi contineatur sub adæquato obiecto intellectus. Dico (vt exposui in quæstio. 2. prolo.) quod aliud est loqui de obiecto adæquato in ratione motiui, & aliud in ratione terminatiui.

Voluntas
habere ens
pro obiecto,
quomodo in
telligatur.

Primo modo intellectus creatus habet tantum ens limitatum pro obiecto adæquato.

Secundo modo habet simpliciter totum ens. Similiter aliud est loqui de obiecto naturali, quod naturaliter potest attingi, & aliud est loqui de obiecto naturali, ad quod videlicet intellectus habet naturalem inclinationem. Primo modo intellectus non habet totum ens pro obiecto adæquato, sed bene secundo modo, & sic patet quomodo voluntas potest habere totum ens pro obiecto adæquato.

¶ Ibi. Præterea. Si æqualitas Dei. Secundo probat Doctor eandem conclusionem auctoritate philosophi tertio ethic. & Damasceni qui volunt, quod voluntas possit & impossibile, & sic voluntas angeli mali potuit appetere æqualitatem Dei, quamuis sit simpliciter impossibilis.

¶ Ibi. Hoc etiam probatur, quia damnati odiunt Deum. Tertiò Doctor probat idem, quia sicut volūtas potest nolle aliquod impossibile, ita potest velle impossibile, cum non sit maior ratio de vno, quam de alio, sed potest nolle Deum esse, ergo.

¶ Ibi. Hoc etiam confirmatur, quia volūtas peccans potuit velle Deum non esse. Sed quomodo voluntas creata possit nolle Deum, & aliquam perfectionem intrinsecam ipsius Dei, diffusius habet videri in quarto, distinctio. 50. Addit etiam, quod sicut angelus malus potest velle illam eminentiam esse in aliquo, puta in ipso Deo, ita potest velle ipsam esse in aliquo angelo, & per consequens in seipso.

OC C V R R I T aliqualis difficultas. Primò circa hoc, quod dicit Doct. videlicet quod æqualitas Dei est bonum quoddam concupiscibile secundum se, nam omne concupiscibile est aliquod ens, sed æqualitas Dei est simpliciter nihil, ergo non potest concupisci, nec diligi.

Notabiles
difficultates
cum suis
solutionibus.

¶ Secundo occurrit difficultas in hoc, quod dicit, q̄ volūtas potest diligere quodcunque ens, & amore ami-

amicitiæ, & am oræ concupiscentiæ: nam multæ sunt entia, quæ non possunt diligere, vt priuationes, negationes, culpæ, & huiusmodi.

¶ Tertio occurrit difficultas in hoc, quod dicit, q̄ angeli mali possunt nolle Deum esse, quia Doct. expressè in isto secundo, dist. 43. quæst. vnica vult, q̄ Deus nō possit odiri, vnde sic dicit. Oportet ad hoc, q̄ peccatum in Spiritum sanctum sit grauissimum, quod opponatur actui perfectissimo cōuersiuo ad Deum, & sic, quia actus charitatis, vt dilectio Dei est actus perfectissimus cōuersiuus ad Deum, si haberet oppositum, scilicet odium Dei, hoc esset maximum peccatum, sed non credo, quod talis actus charitatis habeat oppositum actum cōtrarium, q̄a Deus non potest odiri ab aliqua volūtate, ergo peccatum in Spiritum sanctum non est odium Dei, q̄a formaliter non potest odiri, hæc ille. Hoc idē vult in quarto, dist. 50.

¶ Quarto est difficultas in ista cōsequētia, si æqualitas Dei esset possibilis, posset appeti, ergo videtur posse appeti, quamuis sit impossibilis, quia talis impossibilitas non impedit, &c.

¶ Respondeo ad primam difficultatem, primò recitando opinionem cuiusdā exponentis Doct. qui sic dicit. Dicit Sco. ponendo casum impossibilem, si æqualitas Dei esset possibilis, illam angeli possent sibi appetere, hoc est manifestum, sed impossibilitas non tollit, quin illam possint sibi appetere, &c. sed saluo semper meliori iudicio. Prima ratio Doct. videtur distincta, & alia ab illa secūda ratione, in qua dicit, quod si æqualitas Dei esset possibilis, &c. & per consequens per illam secundam rationem, non videtur posse solui difficultas tacta in prima ratione. Dicerē ergo, q̄ loqui de æqualitate Dei contingit dupliciter. Vno modo æqualitas Dei accipitur pro illa impossibilitate, qua dicimus impossibile est angelum esse Deum. Alio modo pro illa eminentia, quæ Deo conuenit, primo modo talis impossibilitas nec in se, nec alteri est diligibilis. Secundo modo æqualitas sumpta pro illa eminentia in se, & alteri est diligibilis, & quamuis ordinatē sit diligibilis illi, cui conuenit ex natura rei, tñ inordinatē potest alteri diligere, cui simpliciter est impossibile, voluntas ergo angeli mali posset habere actum circum æqualitatem, tanquam circa bonum summè appetibile, & quia est bonum in se summè appetibile, sequitur, quod inordinatē possit illud sibi appetere, & sic debet intelligi Doct. & ideo dicit in secunda ratione, quod si talis æqualitas esset possibilis, posset appeti, id est quod si talis eminentia esset possibilis angelo, cum sit bonum valde appetibile, posset appeti, sed quod modo sit impossibilis angelo, talis impossibilitas non tollit, quin possit appeti, patet, quia quamuis Deus sit simpliciter necesse esse, & bonum simpliciter appetibile, tamen potest appeti non esse, quamuis hoc sit simpliciter impossibile, sic dico in proposito.

¶ Ad secundum quidam expositor dicit, quod Doctor tantum loquitur de iure positiuo, scilicet quod voluntas potest amare amore amicitie, & concupiscentie quodcunque ens positiuum. Sed hoc forte non videtur ad mentem Doct. non quia sustinendo, q̄ personæ diuinæ constituentur per proprietates non positiuas, de quibus in primo, distinctio. 23. & 25. & similiter, quod in genitum non dicat proprietatem positiuam, de qua Doctor in primo, distinctio. 29. sequeretur, quod personæ illæ non pertinerent ad dignitatem, nec essent adorandæ, nec amandæ, cuius oppositum Doct. videtur tenere, & quod dicit expositor iste, quod malum culpæ non potest appeti. Doct. in isto secundo, distinctio. 43. quæstio. 2. videtur dubitare, an voluntas

possit velle malitiam absolutè, sed de ista materia alias videbitur,

¶ Ad tertium dico primò, quod licet voluntas creata non possit odire Deum in se, potest tamen ex consequenti, sicut patet de damnatis, qui nolunt effectum iustitiæ Dei esse, & per consequens nolunt iustitiam Dei esse, & vltimatē sequitur, quod nolunt Deum esse in se, vt patebit in quarto, distinctio. 50. & sic ex consequenti nolunt illud, quod est simpliciter non esse. Secundo dico, quod adhuc Doct. non determinauit, an Deus non possit in se odiri, sed tantum adduxit auctoritatem scripturæ, scilicet superbia eorum, qui se oderunt, quæ fortè multipliciter potest exponi. Posito ergo, quod Deus possit odiri, statim sequitur, quod odiens vult oditum non esse secundum philosophum, secundo Rheto. quod tamen est simpliciter impossibile.

¶ Ad quartum dubium patet quid sit dicendum ex his, quæ dixi, soluendo primam difficultatem.

RESPONDEO ad quæstionem. Hic Doct. declarat quomodo volūtas possit appetere impossibile, & dicit, quod duplex est actus voluntatis, videlicet actus simplex volendi, quo simpliciter vult aliquid, alius est sub conditione, quo conditionaliter vult aliquid. Primo modo non vult impossibile, sed tantum secundo modo, & sic angelus malus vult se esse Deū, si hoc esset sibi possibile, vel distinguitur de actu volendi sub aliis verbis, videlicet, actus volēdi efficax, & est quādo efficaciter vult media ad finem, quem efficaciter appetit, alius est actus volendi complacentiæ, quo voluntas complacet sibi, etiam de aliquo impossibili, id est quod apprehensa æqualitate Dei, statim vult illam volitione complacentiæ, non tamen efficaciter; primo modo non est volitio respectu impossibilis, quia sic quæreret media efficaciter ad habēdū tale impossibile, cuius oppositum experimur, sed bene secūdo modo potest esse volitio alicuius impossibilis, & in tali volitione potest esse meritum, & demeritum, & ponit exemplum de egroto desperatē sanitatem, qui vult tantum sanitatem sub conditione, vel volitione complacentiæ, & de egroto non desperante de sanitatem, qui efficaciter vult illam, quia efficaciter eligit media ad illam, & licet hæc littera communiter ponatur extra textum Doct. ponitur tamen in reportatis ipsius, & ponitur in tex. Docto. in quarto, dist. 49. quæst. 10. vide ibi.

AD ARGUMENTA pro opinio. Hic Doct. soluit argumenta Tho. vbi supra, quibus probat angelum malum non posse appetere æqualitatem Dei, & argumentum primum stat in hoc, quia angelus peccauit ex electione, & electio non est impossibile, tertio ethic.

¶ Secundum argumentū est tale, quia omne volibile continetur sub adæquato obiecto voluntatis, & illud tale includit rationem entis, sed esse æqualem Deo, nullam rationem entis includit, cum implicet contradictionem.

¶ Tertio arguit, quia voluntas non potest velle aliquid, nisi præostensum ab intellectu, sed æqualitas Dei non potuit præostendi voluntati ab intellectu angeli, nec ab intellectu errante, quia tunc fuisset pœna ante culpam, videlicet cecitas, & ignorantia, & error, nec ab intellectu errante, patet, quia intellectus iudicat hoc esse simpliciter impossibile.

¶ Quarto arguit auctoritate Anselmi de casu diaboli, & ratio stat in hoc, quia nullus potest appetere se non esse, secundum August. & tamen si posset appetere æqualitatem Dei, posset appetere se non

Voluntas creata potest odire Deū inter pretatiuè, non formaliter.

Quomodo volūtas possit appetere impossibile.

Duplex actus.

Argumenta S. Thomæ.

Loqui de æqualitate Dei contingit dupliciter.

non esse, patet consequentia, quia angelus non potest esse angelus, nisi sit inferior Deo.

Electio duobus modis sumitur.

¶ Ad primum de electione. Dicit Doctor, quod electio accipitur equivoce. Vno modo pro actu voluntatis consequente plenam apprehensionem intellectus, quomodo dicitur quis peccare ex electione, quando non est passio perturbantis intellectum, nec ignorantia. Alio modo pro actu voluntatis consequente conclusionem syllogismi practici, quæ electio non est, nisi volitio efficax obiecti, quæ est ad inquirendum medium, per quod possit obiectum attingi. Primo modo electio est impossibile, sed non secundo modo. Et quod dicit Doctor de ista electione, vide quæ supra exposui in prologo, quæstio. vltima. & quomodo electio propriè est circa media ad finem, & electio impropriè potest esse ipsius finis. Hic tamen pono exemplum de electione sequente apprehensionem simplicem, & de electione sequente apprehensionem conclusionis syllogismi practici. Nam si proponatur intellectui sanitas, cognitio talis sanitatis potest dici apprehensio simplex, quæ cognitio est verè directiva electionis, siue volitionis respectu sanitatis, tanquam finis, & talis volitio sequens potest dici electio sequens perfectam cognitionem sanitatis, vt finis uolibilis, sed stante tali uolitione uoluntas imperat intellectui, vt discurrat per omnia media, quibus sanitas acquiri possit, & tantem concludit intellectus de aliquo medio, quod sit efficax ad sanitatem, & concludit per syllogismum practicum, qui semper sumitur à fine, & talis volitio sequens cognitionem mediæ per syllogismum practicum concludit efficaciter ordinari ad talem sanitatem, dicitur electio propriè, siue uolitio efficax. Et quomodo syllogismus practicus, & principia practica, & conclusiones practicae sumantur à fine non habente rationem causæ finalis, sed habente rationem obiecti, vide quæ Doctor dicit in quæst. vlt. prologo. & quæ ibi diffusè exposui.

Duplex intellectio.

¶ Ad secundum respondet Doctor, quæ responsio est ualde notabilis, & stat in hoc, quod sicut intellectio est duplex, scilicet simplex, qua uidelicet intelligo terminos simplices, & alia est comparatiua, qua scilicet comparo vnum terminum ad aliū siue talis terminus sit compossibilis, ut homo est animal, siue incompossibilis, ut homo est asinus, & licet talis compositio formaliter sit simpliciter impossibilis, & non cadat sub obiecto intellectus, termini tamen componentes continentur sub obiecto adæquato. Ad hoc ergo, quod intellectus possit facere talem compositionem impossibilem, sufficit apprehensio terminorum sub adæquato obiecto intellectus contentorum. Sic duplex est uolitio, scilicet simplex, & comparatiua, simplex, qua uolo aliquod ens absolute, non comparando illud ad aliud, comparatiua, qua uolo aliquod ens in ordine ad aliud, & licet illud ens uolicum sit impossibile ad aliud, ut cum uolo, equalitatem Dei, puta lapidi, & illa impossibilitas ex se formaliter sumpta non continetur sub obiecto intellectus, & uoluntatis, tamen ratione partium continetur, quia & eminentia ipsius Dei, quam uolo, & lapis, cui eam uolo, sunt obiecta per se intelligibilia, & per se uolibilia. Et ex hoc apparet, quod ille expositor primæ difficultatis factæ contra primam rationem Doctor. non benè intellexit mentem ipsius, ut ibi exposui.

Duplex uolitio.

¶ Ad tertium respondet Doctor. & responsio est satis clara, & stat in hoc, quod intellectus angeli absque errore potest apprehendere equalitatem Dei, patet, quia potest apprehendere filium Dei esse equalem patri, vel absolute potest apprehendere Dei equalitatem in se, non comparando alicui, non enim in cognitione simplici alicuius potest esse ueritas, uel falsitas. Stante ergo cognitione equalitatis Dei, & cognitione ipsius creaturæ, uoluntas potest illam comparare creaturæ, uolendo illam creaturæ. Et quomodo uoluntas possit dici uirtus comparatiua, dictum est supra in primo, distin. 1. quæstio. 2. & distinct. 45.

¶ Ad quartum dicit Doctor. quod uoluntas posset uelle consequenter se non esse, quia quilibet peccator mortaliter uult aliquid, in quo non uult subesse Deo, & in hoc ex consequenti uult se non esse, quia non potest esse, nisi subdit Deo. Tamen ad formam argumenti potest dici, quod non oportet, quod uelit consequens, & si uult antecedens, quando consequens non est de per se intellectu antecedentis. Similiter responsio ad formam argumenti habita est supra in primo, distin. 1. quæst. vlt. Vult ergo Doctor. hic, quod si consequens non sit de essentia antecedentis, & non sequitur, si uoluntas uult antecedens, quod uelit consequens, & exemplum clarum est in littera. Et addit Doctor. quod si etiam consequens sit de essentia antecedentis non sequitur uolitio consequentis ad uolitionem antecedentis, & hoc si tale consequens ignoraretur, posito etiam, quod sciatur, adhuc non sequitur, quod siue uolitio antecedentis absolute, quod sit uolitio consequentis absolute, nisi sit etiam uolitio consequentia. Posset etiam addi, quod posito, quod non ignoraretur consequens, non sequitur, quod non possit uelle antecedens uoluntate simplici, & conditionata, de qua supra, non uolendo consequens.

¶ Ad auctoritatem Anselmi dicit Doctor. quod non potest quis ordinate uelle, se non esse, quia ordinata uoluntas non est uolendo aliquid, & non uolendo illud, quod necessario sequitur ad ipsum, siue sit sibi intrinsecum, siue non, de intrinseco patet, quia si ordinate uolo hominem esse consequens est, ut uelim ipsum esse aial, de extrinseco est patet, quia si ordinate uolo aliquem finem, & hoc efficaciter, consequens est, ut uelim ordinata ad finem, & similiter si uolo angelum esse inferiorē Deo consequens est, ut non uelim equalitatem Dei ipsi. Sed non est sic de uoluntate inordinata, quia inordinata potest uelle aliquid, non uolendo consequens ad illud, siue intrinsecum, siue extrinsecum, &c.

QVIDAM nouus expositor primæ partis sum. *Tho Caieta*
S. Th. q. 63. art. 3. nititur soluere opi. Th. de appetitu *mus defen-*
mali angeli respectu equalitatis Dei, unde sic dicit *for S. Tho.*

ad litteram. Sciendū est (inquit) quod tam impossibile, quod appetibile aliquid dicitur dupliciter. scilicet per se, & per accidens, impossibile per se uocatur, non quod hic, aut nunc, aut propter talem hypothecā, est impossibile, sed simpliciter est impossibile, per accidens uero, quod redditū est impossibile ex aliqua suppone, appetibile aut per se, & per accidens quod dicat, manifestū est.

¶ His statibus dico tria. Primo, quod impossibile per se non est per se appetibile. Secundo, quod impossibile per se potest appeti per accidens. Tertio, quod impossibile per accidens potest appeti per se, & ab hoc tertio, inchoando declaratur ex continua in nobis experientia, quilibet enim, seclusa fide de omnipotentia Dei, & de resurrectione mortuorum, & immortalitate animæ, mortuo filio, desiderat eius uitā, & totaliter perdit, ac abscisso membro desiderat corporis integritatem, & alia huiusmodi, quæ supponuntur impossibilia, per accidens tamen, quā hic, aut nunc reddita sunt hæc impossibilia, quemadmodū desideras aliquod peccatū non fuisse, secundū uero ex Dei odio manifestatur, odientes enim eum non solū uolunt hoc impossibile per accidens. scilicet ipsum, ut punitorem non esse, sed uolunt hoc impossibile per se. scilicet ipsum, qui punit non esse, sed hoc appetunt per accidens, pro quanto illius non esse apprehenditur coniunctū

Fran. Lych. in sec. Sent. Sco. X. alicui

alicui appetibili appetenti, & conuenienti odientibus eum. Primum autem est per se notum, quoniam impossibile per se secundum seipsum, nec habet rationem entis, nec non entis, quia impleat contradictoria, & consequenter non potest sub propria ratione appeti, & sic cum hoc, quod est me esse equalem Deo, sit impossibile per se, non potest esse per se appetibile. Et si his adicias, quod hoc est naturaliter cognitum, & evidens angelo, in quo passio locum habere non potuit, consequens est, quod non potuit hoc appetere, & ex dictis patet responsio ad obiecta primi dubij. Nam prima obiectio de odio Dei nihil aliud concludit, nisi quod per accidens appetat odientes Deum illum non esse, quod non est inconueniens. Secunda quoque, aut nihil infert, aut idem. scilicet per accidens appetitur impossibile, nihil quidem, quia ex frui se non sequitur, nisi velle se esse summum bonum sibi, & non summum bonum simpliciter, idem autem quoniam se esse sibi summum bonum, non nisi consequenter, & per accidens appeteretur. Tertia obiectio etiam assumit falsum, quia amicitia non est ad inanimata, ut dicitur 8. ethic. & supponit falsum. scilicet ens incomplexum, ut sic sit concupiscibile, & subsumit falsum. scilicet hoc. scilicet creaturam esse equalem Deo sit ens quoddam, cum implicet contradictoria, & consequenter nec ens, nec non ens. Solutionem autem Sco. non oportet aliter infringere, quia ex dictis patet, quod distinctio illa locum habet respectu impossibilium per accidens tantum, loquendo de appetitu per se.

Ad obiectiones autem Sco. contra secundum dubium breuiter dicitur, quod nec voluntas ordinata, nec deordinata potest velle accidens, & non consequens, si necessaria sequela est cognita, & loquor de velle, siue ex principaliter, siue ex consequenti per se, vel per accidens: alioquin quilibet excusaretur à peccato, dum vellet antecedens. scilicet bonum delectabile, & non consequens. scilicet deformitatem annexam. Vnde implicat, quod aliquis velit episcopatum, & sciat ipsi necessario annexum sacerdotium, & saltem ex consequenti non velit illud.

Ad ultimam autem obiectionem dicitur, quod ratio sancti Thomae non supponit illud, sed supponit, quod sermo sit de primo peccato angeli, quod nec ignorantia, nec passione potest excusari, & ad obiectum, ad quod natura appetentis incitium praebebat, oportuit terminari: constat enim, quod natura, seclusis ignorantia, & passionibus, non impellit, etiam per accidens ad eius per se primo positum, scilicet non esse eius.

RESPONDEO, & dico primo, quod iste nouus expositor, nec rationes Doct. quibus probat impossibile simpliciter posse appeti, soluit, & per consequens nec positionem Tho. saluat, nec responsiones Doct. ad rationes Tho. euacuat, ut satis patet inuenti.

Dico secundò, quia distinctio de impossibili per se, & per accidens non videtur multum ad propositum, quia si concedit impossibile per accidens, posse appeti eo modo, quo ipse exposuit, ita facile concedi videtur de impossibili per se, patet, quia non credens omnipotentiam Dei, nec resurrectionem, nec animae immortalitatem, ita est ei impossibile appetere vitam filij iam mortui, sicut appetere equalitatem Dei, & licet vnum sit magis impossibile in se, quam aliud, ex quo tamen reperit vtrumque omnino impossibile per quamcunque potentiam, non videtur posse euadi, quin si concedatur aliquem posse appetere aliquid, quod credit simpliciter esse impossibile, quin etiam possit appetere illud, quod est omnino impossibile, licet in se sit magis impossibile, sicut est simpliciter magis impossibile hominē

posse esse Deū, quam hominem posse esse angelū, tamen si quis potest appetere esse angelum, ita potest appetere esse Deum, quia ratio, quod non sit appetibile est impossibilitas, quod modo sit maior, vel minor non refert, & sic iste expositor vnde credit saluare Thome inde eum damnare videtur.

Tertio, quod dicit, quod impossibile per se secundum seipsum, nec habet rationem entis, nec non entis, quia implicat contradictoria, & consequenter non potest sub propria ratione appeti. Haec littera redditur contra eum, qui fecit eam, quia si illud, quod non habet rationem entis, nullo modo esset appetibile, quia repugnat. Sequitur, quod resurrectio nullo modo sit appetibilis non credenti, quia ab ipso reputatur omnino repugnans, & per consequens non habere rationem entis, videtur etiam contra Thome vbi supra, qui vult, quod angeli mali potuerunt appetere, & est proprium soli Deo, ut patet in littera, & tamen notum, erat ipsis hoc esse omnino repugnans, & impossibile. & per consequens nihil esse. Patet etiam hoc esse contra eum, quia Deum non esse, est simpliciter repugnans, & impossibile, & tamen ipsum non esse potest appeti, ut ipse dicit, nec refert, quod dicit, quod volunt ipsum non esse pro quanto illius non esse, apprehenditur coniunctum alicui appetibili apparet, & conuenienti odientibus eum, quia quomodocunque accipiat ipsum Deum non esse, reputabitur omnino esse impossibile. Et quod dicit me esse equalem Deo esse impossibile per se, & per consequens non esse per se appetibile, responsum est supra, quia si talis impossibilitas sit non ens, & non cadat sub obiecto intellectus, & voluntatis, tamen ratione partium constituentium illud impossibile dicitur ens, & de se contineri sub obiecto intellectus, & voluntatis, & esse verè appetibile, aliud est enim loqui de ratione formali impossibilitatis, siue de aliqua impossibilitate formaliter, quae tantum dicit repugnantiam, & aliud est loqui de impossibilitate, prout includit entia verè appetibilia. Primo modo non est appetibilis, cum sit simpliciter nihil, sed bene secundo modo, quia secundo modo appetito aliquid verum ens, quod est merè appetibile, licet non appetam illud absolute, sed in ordine ad aliud, cui appetito illud, & per consequens magis appetito illud, cui appetito, & cum dicit, quod ens incomplexum non sit concupiscibile. Dico, quod hoc habet probare, potest enim voluntas habere actum circa aliquod incomplexum, puta diligere Deum in se est sub propria ratione deitatis, non habendo respectum ad bonitatem ipsius, sed de hoc magis patebit in tertio, dist. 27. Deinde cum dicit creaturam esse equalem Deo, non esse aliquod ens, nec non ens, patet solutio ex supra dictis, quomodo posset dici ens, & non ens, ut distinguit Doct. respondendo ad secundam rationem Tho. & si distinctio Doct. non erat bona, debebat eam infringere, & non negare simpliciter propositionem habentem duplicem sensum, cum secundum vnum sensum possit esse vera, & secundum alium esse falsa, & cum dicit solutionem Sco. non oportet aliter infringere, quia ex dictis patet, &c. Dico, quod hec responsio, & similes facilius possent euadere omnes difficultates, certum est enim, quod solutio Doct. nec hic, nec alibi infringitur.

Ad illud, quod dicit, quod voluntas, siue ordinata, siue deordinata non potest velle antecedens, quin velit consequens, si necessaria sequela est cognita. Dico (ut supra dixi) respondendo ad ultimam rationem Tho. Et quod dicit, quod tunc quilibet excusaretur à peccato, dum vellet antecedens. scilicet bonum delectabile, & non consequens. scilicet deformitatem annexam.

Dico primo, quod aliud est velle delectabile absolute, & aliud est velle delectabile, puta immoderate, &

Quomodo iste vir Lycherus soluit omnia argumenta Caietani.

Lychetus contra Caietanum.

Amicitia non est ad inanimata, quia carent voluntate.

Quando inter antecedens, & consequens cadit aliquod medium, potest quies velle antecedens, nolendo consequens.

Soluntur rationes, & responsiones Tho. Caietani.

re, & sine debitis circumstantiis.

Primo modo non est peccatum, & sic stat, quod aliquis velit appetibile, & non deformitatem, & sic patet quomodo deformitas illa non concomitatur ad appetibile absolute.

Secundo modo appetes delectabile immoderate, & excessiue, non est ibi distinguere antecedens, & consequens, cum tale appetibile, ut sic sit tantum vnum appetibile carens debitis circumstantiis, si dicatur, possum illud appetere excessiue, & non appetere deformitatem. Dico, quod idem esset, ac si appeterem hominem album, & non appeterem albedinem. Dico etiam, quod posito, quod quis apparet delectabile excessiue, & non apparet deformitatem consequentem, non sequitur, quod ille non peccet, quia dum appetit excessiue, statim peccat, quia tale appetibile concomitatur deformitas, quæ siue sit volita, siue nolita non minus sequitur peccatum, ut infra patebit in isto secundo, dist. 37. immo communiter omnes vellet appetibilia, & immoderate, & nollent deformitatem concomitantem, & tamen ex hoc non effugiant peccatum. Multa etiam possent dici contra istum expositorem, sed breuitatis causa ista sufficiant.

Nota hac omnia.

Quæstio Secunda.

Vtrum peccatum Angeli fuerit superbia.

Seraphicus Bona. 2. sent. dist. 5. q. 1. artic. 1.

Scot. 2. sent. dist. 6. quæst. 2.

D. Thomas prima parte summae, q. 63. art. 2.

Riccardus 2. sent. dist. 5. q. 1.

Franciscus de Mayr. 2. sent. dist. 5. q. 4.

T R V M primum peccatum angeli fuerit superbia. In ista quæstione sunt duo principaliter videnda.

Primo est ostendendum, quæ fuit malitia in angelo peccante.

Secundo, ad quod genus peccati pertinebat ista malitia.

Circa primum, licet littera sit satis clara, succinctam tamen aliqua dicam.

Primo dicit, quod duplex est actus voluntatis, scilicet velle, & nolle, qui sunt actus positiui, & entitates absolute, ut patet ab ipso Doct. in quolib. q. 23.

Secundo declarat quid sit velle, & nolle, quia nolle est actus, quo voluntas fugit disconueniens, & velle est actus, quo voluntas acceptat conueniens.

Sed hic occurrit difficultas, quia non videtur aliquod obiectum voluntatis esse disconueniens ipsi voluntati, patet, quia sicut obiectum intellectus, & omne contentum sub tali obiecto est conueniens ipsi intellectui, ita videtur, quod omne obiectum voluntatis sit conueniens ipsi voluntati, & hoc patet expresse à Doct. in quarto, dist. 44. q. 2.

Respondendo, quod hæc difficultas requirit prolixorem tractatum, unde sit disconuenientia obiecti ex parte voluntatis, quæ difficultas pro nunc differatur vsque ad decimam quintam distin. tertij. & aliquantulum vsque ad 44. distin. quarti. Aliqui tamen Scotistæ dicunt, quod nullum obiectum voluntatis absolute sumptum est disconueniens, sed sit disconueniens, pro quanto repugnat obiecto conuenienti ipsi voluntati, sicut exponunt de avaro, nummo, & pane, quod panis sit disconueniens avaro, quia non repugnat nummo, qui est valde conueniens sibi, quia si vult panem, oportet amittere nummum. Et licet ista expositio sit satis con-

Difficultas.

Opinio aliorum Scotistarum.

ueniens, quia tamen non tangit rationem formalem obiecti conuenientis, & disconuenientis, ideo pro nunc differatur ad loca supradicta.

Tertio dicit, quod velle est duplex, scilicet velle amicitie, & velle concupiscentie, & velle amicitie est obiecti, cui volo bonum, & velle concupiscentie est obiecti, quod volo alicui alij amaro. Exemplum primi. Diligo Franciscum in se. Exemplum secundi. Diligo pecuniam Francisci. Et communiter amatum amore amicitie est finis respectu amati amore concupiscentie.

Quarto dicit, quod omne nolle semper præsupponit aliquod velle, & patet exemplum de avaro, nummo, & pane, ut supra dixi.

Quinto dicit, quod velle concupiscentie semper præsupponit velle amicitie, quia propter amatum amore amicitie concupisco sibi bonum, quod sibi volo.

Sexto dicit, quod nullum nolle potest esse deordinatum, nisi præsupponat aliquod velle deordinatum. Exemplum, quia si inordinate amo inordinate odio nociua, qui enim inordinate diligit sibi vitam, inordinate refugit nociua vitam inordinate amata. Sequitur etiam, quod non potest esse inordinatum nolle, nisi in virtute alicuius inordinati velle, si enim ordinate diligo mihi vitam, ordinate declino omnia nociua.

Septimo dicit Doctor, si velle amicitie est ordinatum, velle concupiscentie erit similiter ordinatum, si enim ordinate amo Ludouicum amore amicitie ordinate, concupisco sibi bonum, & si inordinate amo illum, inordinate concupisco sibi bonum. Ex his patet quomodo velle amicitie est prima radix actus boni, vel mali.

Ibi. Sequitur igitur, quod simpliciter actus primus inordinatus voluntatis fuit primum velle amicitie respectu eius, cui voluit bonum. Hic Doctor declarat qualis fuerit primus actus inordinatus angeli, & circa quod obiectum, de primo patet ex supra dictis, quod fuit primum velle amicitie, quo angelus aliquid inordinate diligit in se. De secundo dicit Doctor duas conclusiones.

Prima, quod talis amor amicitie inordinatus non fuit circa Deum, quia à nulla creatura quantumque perfecta potest inordinate amari Deus amore amicitie, etiam si infinito amore amaretur, cum sit simpliciter diligibilis amore infinito, immo perfectissima ratio obiecti diligibilis amore, amicitie est ipse Deus sub ratione deitatis, ut patebit in tertio, distin. 27.

Secunda conclusio est affirmatiua, & est talis, quod amor amicitie inordinatus fuit circa seipsum. Nam angelus nimis intense, & immoderate se dilexit, & quod talis amor primo fuerit circa seipsum, probat Doctor duabus rationibus.

Prima, quia inclinatio naturalis magis inclinavit ad se, quam ad aliquid aliud creatum sic amandam: hoc enim est verisimile, quia ex quo inordinate dilexit creaturam, magis videtur diligere primo illud, ad quod inclinatio naturalis impellit.

Secunda ratio est, quia angelus magis se intellexit, quam alias creaturas, tum quia perfecte cognouit se per essentiam suam, ut supra patuit distinctione tertia. Tum quia essentia angeli fuit intellectui suo magis præsens, & magis proportionata in ratione obiecti perfecti intelligibilis intuitiue, quam aliqua alia creatura: videtur ergo verisimile, quod pro illo tunc magis dilexerit, quam aliam creaturam.

Ibi. Restat nunc uidere de inordinatione ipsius Fran. Lych. in sec. Sent. Sco. X 2 velle

Velle est duplex.

Exemplum de Avaro.

Qualis fuerit primus actus inordinatus angeli.

velle concupiscentiæ. Nam ex quo Doct. supra probauit, q̄ inordinatum velle concupiscentiæ præsupponit inordinatum velle amicitie, & quia primus actus inordinatus in angelo fuit amor amicitie sui, cum sibi amato multa inordinate concupiuit, & dicit Doctor, quod primò concupiuit sibi inordinate beatitudinem, & hoc probat quatuor rationibus.

Quomodo
concupiscit
inordinatè
beatitudi-
nem.

Prima est ibi. Nam primum concupiscere inordinatum, &c. ut clarius intelligatur ista ratio. Declaro aliqua. Primò, q̄ uoluntas potest dupliciter considerari, videlicet, secundum affectionem iustitiæ, uel secundum affectionem commodi. Primo modo tantum sequitur rationem rectam intellectus, quia electio recta conformiter se habet rationi recte, ut patet 6. ethic. & diffusè expositum est in questione ult. prolo. Secundo modo tantum sequitur naturalem inclinationem, quæ semper est ad proprium commodum, & ualde delectabile, & ut sequitur affectionem commodi declinat à regula recta, & à ratione recta, ut infra patebit. Primo etiam modo nunquam contingit uoluntatem peccare, & secundo modo contingit semper uoluntatem inordinatè agere.

Secundò præmittendum est, q̄ appetitus naturalis, siue inclinatio naturalis uoluntatis est simpliciter ad summam perfectionem necessariò, semper, & summè, ut declarat Doct. in quarto, dist. 49. & talis appetitus est ad summum commodum sibi, ut ostendit Doct. infra in isto secundo, dist. 23.

Tertiò præmitto, q̄ Deus ordinauit uoluntatem debere esse moderatricem talis appetitus, id est quod non uelit, sicut appetitus inclinat, exempli gratia, Deus uult dare beatitudinem tantum pro meritis, & tantam beatitudinem, quam uis appetitus naturalis sit ad summam beatitudinem, etiam nullis meritis existentibus, si uoluntas in appetendo beatitudinem, sequitur naturalem appetitum sui, statim peccat.

Quartò præmitto, q̄ uoluntas creata, quæ non est regula sui actus, ut infra patebit distin. 23. relicta regula iustitiæ communiter sequitur appetitum naturalem sui. Ex his formo rationem appetitus naturalis angeli fuit ad summam beatitudinem, tantquam ad summum commodum sibi, & summum delectabile, sed uoluntas angeli relicta regula iustitiæ, primò sequitur talem appetitum, ergo peccatum ipsius fuit inordinatum concupiscere respectu beatitudinis, quam inordinate sibi concupiuit, ut summum commodum, & summum delectabile.

¶ Confirmatur ista ratio, quia sicut primum uelle amicitie inordinatum fuit circa se, ad quod primò erat inclinatio naturalis, ut supra exposui, ita primum uelle concupiscentiæ inordinatum fuit circa summum delectabile, ad quod primò erat inclinatio naturalis.

¶ Ibi. Secundò probatur. Hæc est secunda ratio principalis, ad quam intelligendâ præmitto aliqua. Primò, q̄ triplex est bonum, honestum, utile, & delectabile. Honestum est duplex. Primum, quod est primò, & per se honestum, concomitanter tamè est bonum commodi, & delectabile, ut sunt uirtutes & actus morales. Secundum est bonum honesti concomitanter, principaliter tamè est bonum delectabile. Vnde Doct. in quarto, dist. 46. q. 4. Sic dicit bonum (inquit) intellectuale in genere duplex est, bonum scilicet commodi, & bonum honesti. Bonum quidè utile, quod ponitur tertium ad alterum istorum reducitur, secundum quod ad ipsum ordinatur. Et licet quandoque in eodem concurrant rationes commodi, & honesti, ut in fruitione Dei in patria, immò generaliter omne honestum sit commodum, li-

cet non econtra, tamen summum commodum est beatitudo, & esset commodum, licet per impossibile non esset honestum, summum etiam honestum est charitas, & esset honestum, licet per impossibile non esset commodum, hæc ille. Accipio ergo bonum honestum primò, & per se, q̄ si adhuc non esset bonum commodum, & delectabile, adhuc esset bonum honestum, & bonum honestum non primò, & per se, quod quamuis sit bonum honestum, si tamen per impossibile esset separata ratio boni honesti, adhuc esset bonum commodum, siue delectabile. Secundum bonum est bonum commodi, siue delectabilis, & tale bonum in plus se habet, quam bonum honestum, patet, quia omne bonum honestum est etiam commodum, & delectabile, non tamen omne bonum delectabile est bonum honestum, ut patet à Doctore ubi supra. Tertium

Tertium bo-
num.

bonum est bonum utile, & dicitur bonum utile in relatione ad aliud, cui est utile, & omne bonum honestum, & tam utile, quam delectabile potest dici utile, ut patet à Doctore ubi supra, prout tamen dicitur utile, propriè dicitur ad aliquid utile. Secundo præmitto, quod triplex est amor, scilicet amor honesti, utilis, & delectabilis, amor honesti potest accipi dupliciter. Primò, q̄ ex hoc dicatur amor honesti, quia terminatur ad bonum honestum. Secundo, quod dicatur amor honesti ex hoc, quod conformiter elicitur rationi rectæ. Primo modo amor honesti non est semper ordinatus, patet, quia beatitudo est bonum honestum, quam tamen angeli inordinate dilexerunt. Secundus amor est semper ordinatus. Et de tali hic loquitur Doctor. Amor uero utilis, qui est respectu alius rei utilis, talis amor propriè non est primus actus concupiscendi, cum communiter præsupponat alium, sicut amo panem; quia utilis est sustentationi naturæ, ideo prius concupisco nutritionem ipsi naturæ, quam panem. Sed amor delectabilis est ille, quo amo, & concupisco delectabile. Tertiò præmitto, quod primum concupiscere simpliciter est respectu summè delectabilis, patet per primam rationem supra factam, quia uoluntas relicta regula iustitiæ, primò sequitur, quantum potest, naturalem inclinationem sui, quæ naturalis inclinatio primò est ad summum delectabile, & per consequens primum concupiscere inordinatum erit circa summum delectabile, quod est beatitudo.

Quid sit
amor utilis.

¶ Ex his ergo patet ratio Doctoris, quia ex quo primum peccatum in concupiscendo fuit aliquod uelle, sed tale uelle concupiscentiæ inordinatæ, primò fuit circa summum delectabile, & tale est beatitudo, ergo, & quod dicit Doctor, uidelicet delectabile summum est bonum honestum, in quantum honestum, ut ipsa beatitudo: hoc dictum debet sane intelligi, quia ipsa beatitudo, in quantum beatitudo, formaliter loquendo de beatitudine, quæ consistit in fruitione Dei clare uisi, si per impossibile separaretur à ratione boni honesti, adhuc esset summum delectabile, ut dicit Doctor distinctione quadragesima sexta, questione quarta. debet ergo sic intelligi, quod ipsa beatitudo, etiam in quantum est summum bonum honestum, est summum bonum delectabile, uel potest exponi de obiecto beatifico, quod in quantum est summum bonum honestum, est simpliciter summum bonum delectabile. Si dicatur. Quomodo angeli peccauerunt, concupiscendo summum bonum honestum.

Quomodo
Angeli pec-
cauerunt.

¶ Dico, quod ideo peccauerunt, quia inordinate concupierunt illud, uel quia sine meritis præcedentibus, uel quia ante tempus præfixum, uel alio modo, ut infra patebit.

¶ Ibi.

Triplex est
bonum.

Primum bo-
num.

Secundum
bonum.

Ibi. Tertiò hoc persuadetur sic. Hæc est tertia ratio, quæ est satis clara, & est alia à præcedentibus; & stat in hoc, sicut se habet appetitua sensitua ad sensituum apprehensiuam, sic se habet appetitua intellectua ad cognitiuam, sed appetitua sensitua primò, & principaliter, & maximè quietatur in obiecto summè conuenienti suæ cognitui, patet de appetitua visuâ, quæ summè appetit pulcherrimum visibile, quod est summè conueniens cognitui visuæ: ergo & appetitua intellectua primò appetit, & concupiscit obiectum conuenientissimum ipsi cognitui, illud autem est summa felicitas: ergo appetitua intellectua angeli primò inordinate concupiuit summam felicitatem.

Quarta ratio.

Ibi. Quartò hoc persuadetur sic. Hæc est quarta ratio, quæ est clara, & stat in hoc, quòd si delectatio summa esset separata à quocunque alio primò appeteretur à voluntate deferente regulam iustitiæ, patet, quia ut sic valde sequitur appetitum naturalem, qui summè est ad delectationem summam, & positus quibusque aliis, puta excellentia, dignitas, & huiusmodi, illa primò non appeterentur. Ex his ergo quatuor rationibus patet, quomodo primum concupiscere inordinatum angeli mali, fuit in concupiscendo beatitudinem.

Ibi. Quantum igitur ad istum secundum gradum, scilicet quantum ad peccatum angeli, videtur primò, quòd concupiuit beatitudinem. Hæc littera est satis clara vsque ibi.

Scopus facit tres rationes.

¶ Et si arguas contra istud primò. Hic Doctor facit tres rationes, quibus probat, quòd angeli in appetendo beatitudinem non potuerunt peccare. Et prima ratio stat in hoc. Nulla voluntas in eliciendo actum conformiter appetitui recto peccat, sed voluntas angeli in volendo beatitudinem vult illam conformiter appetitui recto, ergo. Maior patet, quia actus conformis regulæ rectæ nō potest esse inordinatus. Minor etiam patet, quia appetitus naturalis, cum sit à Deo, est rectus, & talis est ad summam beatitudinem, cum ab omnibus uniformiter appetatur, secundum August. 13. de Ciui. Dei. cap. 5.

Ibi. Nullus intellectus. Secunda ratio stat in hoc, sicut se habet intellectus circa prima principia, sic voluntas circa vltimum finem, patet ista. propositio, secundo physicorum. tex. commen. 89. Sicut principium in speculabilibus, ita finis in operabilibus, sed intellectus non errat circa principia, ut patet 9. metaphys. tex. commen. primi. ergo nec voluntas inordinate vult vltimum finem, qui est beatitudo.

Ibi. Præterea boni. Hæc est tertia ratio Doctor. & stat in hoc, si in volendo bonum commodi coniungit peccatum, sequitur, quòd ita boni peccant, sicut & mali, consequentia patet, quia boni habuerunt affectionem commodi, sicut & mali, secundum Anselmum de Concor.

Scopus soluit has tres rationes.

Ibi. Ad videndum, &c. Hic Doctor soluit has tres rationes, & antequam soluat eas, præmittit aliqua, quæ ut clarius intelligantur, reducenda sunt per propositiones.

Prima affectio iustitiæ, de qua loquitur Anselm. de casu diaboli potest intelligi, vel de iustitia infusa, quæ est gratia gratum faciens, vel de acquisita, quæ accipitur pro omni virtute morali, vel de innata, quæ est libertas voluntatis. Et nota, quòd libertas voluntatis, pro tanto potest dici iustitia innata, quia ex sua ratione formali, & ex sua innata libertate habet unde possit conformiter agere regulæ superiori, & si agit conformiter, tunc agit secundum affectionem iustitiæ.

Secunda propositio est ibi. Si esset angelus tantum habens affectionem commodi, & non iustitiæ, hoc est habens appetitum intellectuum merè, ut appetitum talem, & non liberum, talis angelus non posset non velle commodi, nec etiam non summè vellent talia, nec imputaretur sibi in peccatum, quia iste appetitus se haberet, &c. Hic aliqui exponunt Doctor. quòd talis appetitus est appetitus naturalis, sed hoc non videtur ad mentem Doctor. quia, secundum ipsum actus appetitus naturalis non sequitur cognitionem, ut patet in quarto, distinctione quadagesimanona, quæstione decima, articulo primo. patet etiam in proœmio metaphysicæ suæ, modo iste appetitus, qui ponitur hic affectio commodi, sequitur cognitiuam, patet per verba eius, ubi sic ait. Iste (inquit) appetitus se haberet ad suam cognitiuam, sicut modo appetitus visiuus ad visum necessariò consequendo ostensionem istius cognitui, & inclinationem ad optimum ostensum à tali potentia, quia non haberet unde se refrenaret: hæc ille. Patet ergo ex ista littera, quòd non accipitur hic talis appetitus pro appetitu merè naturali, quia non diceretur appetitus visiuus ad visum, sicut dicimus, quòd in potentia visuâ est duplex appetitus, scilicet naturalis, qui nullo modo sequitur cognitionem, & sensualis, qui ut supponit cognitionem, & vterque diceretur appetitus commodi, sed vnus sequeretur cognitionem, alius verò non, sic pariformiter posset dici de natura intellectuali angeli, quòd per impossibile esset circumscripta libertate voluntatis, esset ibi distinguere duplicem appetitum, videlicet merè naturalem nullo modo sequentem cognitionem, & appetitum intellectualem sequentem cognitionem, & sicut, appetitus naturalis successiue, & necessariò inclinatur ad perfectionem, ad quam est, ita appetitus naturalis sequens cognitionem, necessariò, & successiue appetit delectabile præcognitum, sicut & appetitus sensituius necessariò appetit delectabile positum à potentia sensitua, & in tali appetitu non contingit, nec ordinatè, nec inordinate agere.

Appetitus naturalis nō sequitur cognitionem.

¶ Tertia propositio. Affectio iustitiæ, quæ est primò moderatrix affectionis commodi, & quantum ad hoc, quòd non oportet voluntatem actu appetere illud, ad quod inclinat affectio commodi, nec etiam appetere successiue est libertas innata voluntatis, ut ista propositio clarius intelligatur, præmitto aliqua.

Tertia propositio.

Primò, quòd in voluntate possumus considerare duplicem appetitum, scilicet naturalem merè non sequentem cognitionem, & intellectuum sequentem cognitionem, isti duo appetitus summè tendunt in obiecta maximè delectabilia.

Secundò præmitto, quòd in eadem voluntate est alius appetitus liber, quo ipsa voluntas potest conformiter velle aliis appetitibus, & difformiter, patet, quia appetitus naturalis voluntatis est ad summam beatitudinem, semper & summè, & tamen appetitus liber non semper vult illam, sed pro illo tempore, pro quo Deus vult sibi dare, & sic vult, difformiter illis appetitibus.

Nota & bene hæc omnia.

Tertiò præmitto, quia ista libertas dicitur moderatrix affectionis commodi, & hoc dupliciter. Primò, nō volendo illud, in quod affectio commodi tendit. Secundò, non volendo ita intensè. De ista autem moderatione dictum est in primo, distinctione 17. & sic patet ista tertia propositio, & patet littera sequens vsque ibi. Ipsa eadem facta iam libera, (quia nihil aliud est, nisi quòd vna res includat virtualiter plures rationes perfectionales, quàm includeret, si esset sine ratione libertatis) per rationem libertatis potest se moderari in volendo, &c. Frau. Lych. in sec. Sent. Sco. X 3 Quod

Quod dicit hic, quod eadem res includit, &c. clare patet infra di. 16. q. 2. quomodo eadem anima intellectiva virtualiter includit potentiam intellectuam, & volitivam, quæ sunt distinctæ perfectiones ex natura rei, in ipsa anima non realiter distinctæ, nec adinuite, nec ab ipsa anima, prout ergo ipsa anima, siue natura angeli consideratur, ut includit libertatem voluntatis, plures rationes perfectionales virtualiter includit, quia intellectum, & voluntatem, quam si eam non includeret.

Quarta propositio.

¶ Quarta propositio est ibi. Potest autem voluntas, seipsam potens moderari, immoderate beatitudinem velle, quæ sibi congruit tripliciter, vel quantum ad intensiorem, volendo eam maiori conatu, quæ sibi conveniat, vel quantum ad accelerationem, volendo eam sibi citius, quam sibi conveniat, vel quantum ad causam, volendo sibi eam aliter, quam sibi congruat, puta sine meritis, vel forte modis aliis, de quibus non oportet hic curare. Aliquo istorum modorum in appetendo beatitudinem potuerunt angeli mali peccare, & patet littera.

Sed et soluit tres rationes superius factas.

¶ Ibi. Per hoc ad argumenta. Nunc Doct. soluit illas tres rationes superius factas. Ad primam dicit tria. Primum concedit, quod appetunt naturaliter beatitudinem, & tali appetitu nullo modo peccant, cum ille, & eius inclinatio sit à Deo, & tale appetere non est actus elicitus, sed solū inclinatio naturæ, ut probabit in quarto, dist. 49. quæst. 10. ar. 1. Et postea, quod esset actus elicitus, adhuc non esset peccatum, quia ille de necessitate eliceretur. Secundum dicit, quod voluntas, ut libera in appetendo beatitudinem potest peccare, cum teneatur moderare naturalem appetitum, ut expositum est supra. Tertium dicit, quod quamvis appetitus naturalis semper sit rectus, tamen voluntas libera potest peccare, volendo conformiter tali appetitui, quia tenetur se conformare regulæ superiori, scilicet voluntati diuinæ, quod magis patebit in quarto, distinct. 50.

¶ Ibi. Ad secundum dico per idem.

¶ Ad secundam rationem Doct. dat duas responsiones, quarum prima est, quod non est simile de voluntate, & intellectu, quia intellectus de necessitate naturæ assentit vero, voluntas autem libere, & contingentet, & ideo potest peccare, potest. n. auertere intellectum à consideratione obiecti, & si speculationi obiecti sit peccatum materialiter, tenet auertere intellectum à tali speculatione. Quomodo autem aliqua speculatio possit dici peccatum materialiter patet in isto secundo, dist. 42. quæst. 2. Et similiter quomodo intelligitur ista propositio, sicut principium in speculabilibus, ita finis, &c. aliquantulum, patet à Doct. in prologo, quæst. ultima, & multo clarius, patet in primo, dist. 1. quæst. 4.

¶ Secunda ratio est, tenendo similitudinem intellectus, & voluntatis intellectus circa verum, voluntas circa finem. Concedit Doct. quod sicut intellectus non errat circa primum verum assentiendo illi primo vero in se, sic voluntas non peccat, volendo ultimum finem in se, quia talis volitio est volitio amicitie, quæ circa ultimum finem nullo modo potest esse inordinata, ut supra patuit. Et sicut intellectus potest errare circa primum verum, assentiendo illi propter aliud, sic voluntas potest peccare circa ultimum finem, volendo illum eo modo, quo non convenit, qui modus supra patuit.

Quomodo intellectus potest errare, & voluntas peccare.

¶ Ad tertium concedit Doct. quod in bonis erat appetitus naturalis ad beatitudinem, & tanta inclinatio, etiam maior inclinatio, si natura eorum fuit ita perfecta, tamen boni non peccauerunt, quia libertate suæ voluntatis moderabantur talem appetitum, actu enim elicitio sic volebant beatitudinem, sicut ex diuina determinatione eis congruebat.

¶ Ad auctoritatem Anselmi, scilicet voluntas commodum non velle nequit. Doct. dicit, quod boni nec potuerunt, nec voluerunt nolle sibi beatitudinem, etiam sibi concupiscendo. Hic esset bona difficultas, an voluntas possit nolle beatitudinem, ex quo libera est respectu utriusque actus. Dicerem tamen, quod ex quo in beatitudine nulla ratio mali apparet, sed tantum ratio boni, quod voluntas non posset nolle, nec odire eam. Sed quomodo hoc fiat cum perfecta libertate voluntatis inferius declarabitur in isto secundo. Sequitur in littera. Sed illam non voluerunt plus sibi, quam Deo bene esse in se, sed minus, quia illud velle ita potuerunt moderari per libertatem. Vult dicere Doct. quod boni prius voluerunt de eo bene esse, amando ipsum amore amicitie, & plus quam quodcunque aliud, & per consequens voluerunt beatitudinem actu elicitio, eam voluerunt eo modo, quo eis congruebat ex determinatione diuinæ voluntatis, & sic angeli boni moderabantur affectionem commodi.

¶ Ibi. Et si obijcias. Ergo nullo modo appetebant bene sibi beatitudinem, sed tantum bene moderabantur appetere.

¶ Dicit Doct., quod appetere, siue concupiscere actum perfectum, ut per illum magis habeat, obiectum in se, est ex affectione iustitiæ, & sic boni potuerunt appetere beatitudinem, ut habentes illam perfectius amarent summum bonum, & iste actus concupiscendi beatitudinem esset meritorius, quia non vitur fruendo, sed fruatur eo, quia bonum, quod concupisco mihi, ad hoc concupisco, ut plus amem illud bonum in se. Et videtur dicere Doct. quod si voluntas appeteret illam beatitudinem, ut tantum sisteret in tali amore concupiscentiæ, non recte appeteret. Si vero appeteret illam, puta fruionem essentialis claræ vite, ut magis amet illam, amore amicitie, tunc bene amat, & hoc si appetit, sicut sibi congruit ex determinatione diuinæ voluntatis.

¶ Ibi. Viso igitur de primo inordinate concupito. Dicit Doct., quod ultra primum inordinate concupitum amore concupiscentiæ, quod fuit ipsa beatitudo, ut supra patuit, posuit inordinate concupiscere, multa alia puta excellentiam respectu aliorum. Et ultra habuit inordinate nolle, nolendo opposita eorum, quæ concupivit, quæ sicut immoderate concupivit summam beatitudinem, ita immoderate noluit oppositum eius, & patet littera.

¶ Ibi. Sed hic est unum dubium, an scilicet aliquis possit appetere Deum non esse. Hic Doct. videtur tenere, sicut etiam alibi, quod Deus in se odiri non possit, nec similiter aliqua perfectio attributa Deo, cum ibi nulla ratio mali reperiatur, sed tantum ratio boni, effectus tamen Dei, puta effectus iustitiæ vindicatiue potest odiri, & per consequens concomitanter videtur, quod Deus possit odiri.

Dubium.

¶ In ista littera occurrit non parua difficultas, videlicet, quare voluntas non possit Deum odire.

Pulchra difficultas.

in se, ex quo habet ens, in quantum ens, pro obiecto sibi adequato, ut supra patuit presenti dist. q. 1. & in quarto, dist. 49. & in primo, distinct. 3. q. 3. ubi vult, quod idem sub eadē ratione formalis sit obiectum intellectus, & voluntatis: cum ergo ipsa voluntas sit libera respectu cuiuscunque contenti sub eius obiecto adequato, quare non potest esse libera circa Deum, ipsum libere, vel volendo, vel nolendo, tamen quia ipsa est essentialiter libera ex hoc, quod potest libere elicere actus suos, ut patet à Doctore in primo, distinctio. 1. & 10. & in isto secundo, distinctione 25. & per August. primo retract.

Nihil

Nihil est tam in potestate voluntatis, quam ipsa voluntas, id est quàm ipse actus voluntatis, sicut Doct. exponit Aug. in primo, dist. 1. q. 2. & dist. 7. & in quarto, dist. 49. & sic videtur, quod sicut potest velle Deum in se, quod ita possit nolle Deum in se, & odire Deum quia isti duo actus nolle, & velle respectu eiusdem obiecti sunt contrarii, ut patet à Doct. in tertio, dist. 30. & alibi. ergo sicut voluntas potest habere velle circa unum obiectum, ita & nolle circa illud idem.

An Deum possit odire in se. ¶ Dico sustinendo, quod non possit Deum odire in se, quamvis Doct. de hoc dubie loquatur in primo, distinct. 1. quod voluntas habet ens in quantum ens. pro obiecto adæquato, sic quod potest velle illud, vel in ordine ad se, vel in ordine ad aliud, ut patet à Doctore in ista questione. Respectu autem nolle non habet simpliciter ens, in quantum ens, sed habet ens creatum, in quo est defectus alicuius boni. & etiam aliquando potest esse ratio alicuius mali, & quia ipse Deus est summum bonum, in quo nulla est ratio alicuius mali, nec defectus alicuius boni, ideo non potest illum odire, nec Doct. dicit, quod respectu cuiuscunque entis habeat velle, & nolle, sed bene dicit, quod habet velle. Et cum dicitur, quod est essentialiter libera, &c. Dico, quod libertas proprie non attenditur penes actus contrarios, quia tunc solus posset dici agens libere, quia potest habere actus contrarios, puta constringere, & liquefacere, sed dicitur libera propter actus contradictorios, puta quia est in potestate sua amare, & non amare, & sic Doct. dicit in primo, dist. 1. & alibi, quod voluntas respectu cuiuscunque obiecti potest velle, & non velle, quæ sunt contradictoria, & illud non velle est communit actus suspensivus, agens vero naturale, approximatum passio, non habet in potestate sua agere, & non agere, & sic prima libertas voluntatis est principaliter respectu velle, & non velle, & sic beatitudinem sibi ostensam potest velle, & non velle, non tamen potest nolle, sed de ista materia alibi amplius dicitur.

Opinio Dini Bonavent. ¶ Q V A N T V M ad secundum articulum restat videre de immoderato amore amicitie quale peccatum fuit, & de immoderata concupiscentia beatitudinis, & de immoderato nolle consequente.

¶ Ibi. Quantum ad primum. Hic Doct. recitat opi. Bonavent. in secundo, dist. 5. qui videtur tenere, quod primum peccatum mali angeli, quale fuit immoderatus amor respectu sui sit superbia, & nititur hoc probare auctoritate Aug. 14. de Civit. Dei. cap. 13. ubi vult, quod presumptio est nimis placere sibi, & ideo superbi in scriptura dicuntur placentes sibi.

An peccatum Luciferi fuit superbia. ¶ Ibi. Sed hic videtur dubium. Hic Doct. pbat, quod immoderata complacentia sui, siue immoderatus amor amicitie, respectu sui, non potest proprie dici superbia, & hoc propter rationes formales distinctas, scilicet superbiæ, & amoris amicitie immoderate respectu sui, quia superbia proprie est immoderatus appetitus propriæ excellentiæ, id est est immoderatus amor concupiscentiæ propriæ excellentiæ, immoderata vero complacentia sui, est immoderatus amor amicitie sui, & sic patet quomodo istæ rationes sunt diuersæ.

¶ Ibi. In secundo presumptuosus, &c. Dicit Doct. quod si immoderata complacentia sui esset superbia, præcipue pertineret ad presumptionem, quæ est species superbiæ, sed hoc non, quia presumptuosus videtur præferre se aliis, vel in bonis quæ habet vere, vel in his, quæ reputat habere de se, sed immoderata complacentia sui non est huiusmodi, patet, quia eiusdem rationis videtur esse in malitia, videlicet, immoderate se amare amore amicitie, & alium, ut

proximum. Sed amando alium immoderate huius dicitur superbus, vel presumptuosus, sed magis luxuriosus, ergo nec sic amando se.

¶ Ibi. Item non peccauit primo in appetendo excellentiam respectu aliorum, quia bonum sibi, & ad se est præcedens.

¶ Ibi. Ideo dico. Hic Doct. determinat loquendo de superbia proprie dicta, quod immoderatus amor sui non potest dici superbia, sed, propter maximam delectationem in amando se immoderate, talis amor potest reduci ad luxuriam.

¶ Ibi. Ad ista dico. Hic Doct. soluit illa argumenta, quibus probatur immoderatum amorem sui non pertinere ad superbiam, nec ad aliquam speciem eius. Aduerte tamen, quod Doct. expresse tenet, quod immoderatus amor, respectu sui, non potest dici superbia, proprie dicta, sed magis luxuria. Et si potest nominari superbia, vel presumptio, hoc erit improprie, & hoc modo soluit illa argumenta, quæ videntur probare, quod talis amor nullo modo sit superbia, & sic respondet ad illa, tenendo, quod saltem sit superbia improprie dicta, & præsertim, quod dicitur presumptio. Dicit ergo, quod amans aliquod bonum immoderate, vult illud immoderate esse, magnum bonum, immo maximum, & ideo immoderate, quia absque eo, quod velit aliquid euenire, per quod crescat, vult illud maius esse, quàm sit. Hic declarat Doct. quare quis dicitur immoderate diligere, dicit, quod hoc contingit, quando non querit media debita, per quæ illud bonum crescat, & sic diligens se immoderate vult bonum suum esse summum, non tamen querit, unde hoc sit, nec debita media, & quia non potest aliquid bonum infinitum esse maius, quàm sit: presumptuosus hoc non potentes attingere volunt bonum suum esse maximum, & hoc vel in comparatione, ut præsit bonis aliorum, & ita voluntas talium primo est circa bonum suum, ut sit maximum. Secundo est circa illud bonum, ut præmineat, & dominetur aliis, & sic voluntas dominandi sequitur velle, quo quis vult suum bonum immoderate, & ideo in re presumptio præcedit superbiam proprie acceptam, ut videlicet est immoderatus appetitus propriæ excellentiæ, ut supra exposui. Et nota, quod duplex est excellentia, scilicet excellentia, quæ est relatio in ordine ad alios, quos quis excelsit, & hoc est proprie obiectum superbiæ. Alio modo accipitur excellentia, ut est quid absolutum, & sic excellentia non est aliud, nisi magnitudo in se, & sic presumptuosus habet immoderatum amorem respectu suæ excellentiæ, siue magnitudinis in se, ex qua magnitudine sequitur excellentia, quæ est relatio ad alios.

¶ Ibi. Ad secundum dico, quod presumptio non est peccatum intellectus, ut quidam voluerunt dicere, quasi intellectus presumptuosus iudicaret, vel ostenderet se esse tantum, quantus non est, quia tunc in angelis fuisset ignorantia ante peccatum, quod non tenetur, sed est peccatum voluntatis immoderate appetentis bonum suum esse tantum, quantum non est, & ex hoc sequitur excecatio intellectus.

¶ Ibi. Sed quando additur, quod etiam illud velle sui immoderatum, non videtur superbia, sicut nec velle immoderatum alterius. Patet responsio ex supradictis, quod tale velle fuit presumptio, & superbia communiter dicta, qua quis vult bonum, quod amat esse excellens in se, & absolute, & si ultra hoc appetit illud bonum, quod si amat præcedere alia bona, ita quod appetitus talis excellentiæ dicat relationem ad alios, tunc erit superbia magis proprie.

Fran. Lych. in sec. Sent. Scoti. X 4 ¶ Ibi.

Scotus soluit tria argumenta.

Duplex excellentia.

Presumptio an sit peccatum intellectus.

Ibi. Quantum verò ad deordinationem velle concupiscentiæ. Hic Doctor dicit duo.

An appetitus beatitudinis fuerit propriè superbia.
Primum, quod appetitus beatitudinis non fuit propriè superbia, patet, quia non quantum ad eius primam speciem, quia præsumptio si pertinebat ad primum velle inordinatum amicitie; non pertinet ad aliquod inordinatum velle concupiscentiæ, ut patet, quia distinctæ sunt rationes respectu velle amicitie, & velle concupiscentiæ.

Secundum est, quod appetitus beatitudinis immoderatus magis consonat peccato luxuriæ, pro quanto omne delectabile immoderate appetitum, in quantum delectabile, potest dici luxuria, & hoc si non sit excellentia appetita, qualis non fuit ista appetitio beatitudinis.

Ibi. Quantum ad deordinationem tertij. nolle, patet, quia quodlibet istorum nolle deordinatum fuit ira, vel invidia, quia nollens aliquid, vellet nolitum non esse, sicut patet de damnatis, quia nolunt detineri à voluntate diuina in igne, ideo volunt tale nolitum non esse, & per consequens volunt velle diuinum, quo detinentur ibi non esse, & hoc ex consequenti, quia nolunt talem punitionem, & per consequens volunt ipsam non esse, & quia talis punio est auctoritate diuina, ex consequenti volunt illam non esse, & ex hoc sequitur propositum, quia esse Dei erat maius esse angelorum, & similiter sua beatitudine, & quia non potuerunt habere beatitudinem, ut volebant, in tantum creuit appetitus habendi, & non habuerunt, & in hoc nolebant in habendo subijci Deo, ideo noluerunt Deum esse, & tristabantur de perfectione Dei, saltem concomitanter, & ita invidia, quia invidia est tristitia de bono alterius, quæ tristitia sequitur ad nolitum talis boni, & tamen positi, quia tristitia est ex his rebus, quæ nobis nolentibus accidunt, ut patet per August. 14. de Ciuit. Dei. ad quam inuidiam communiter sequitur ira.

Diuisio peccatorum quid.
Et si obiciatur de ipso concupiscere, & inordinato, quod non fuit luxuria, ergo fuit aliquod septem peccatorum, & non videtur nisi peccatum superbiæ. Contra. Dicit Doctor, quod diuisio peccatorum, vel accipitur per oppositum ad septem habitus, scilicet quatuor morales, & tres Theologicos. adhuc ista diuisio est insufficiens, quia infidelitas, & desperatio non continentur sub aliquo istorum, licet enim temperantiæ opponatur gula, & luxuria, & fortitudini accidia, iustitiæ auaritia, charitati ira, fidei autem, & spei nullum aliorum opponitur, sed possunt stare cum fide, & sp., & ita infidelitas, & desperatio non erunt de numero illorum septem, & sic insufficiens diuisio. Aut ista diuisio sumitur per oppositum ad actus bonos decem præceptorum, & sic deberent esse decem peccata capitalia, secundum transgressionem decalogi, & ita illa diuisio non tenetur in omnibus actibus malis, quia sunt multi actus mali, qui nec continentur sub aliquo septem, nec sub aliquo decem peccatorum. Et addit, quod nec ista septem peccata sunt primæ radices peccatorum, sed amor sui inordinatus, nec sunt principalia peccata, sed ista odium Dei, si ponatur desperatio infidelitas, quæ opponuntur primis habitibus bonis theologis, immo ista septem sunt radices valde communes, & magis occasiones peccatorum, quam causæ peccandi.

Ad argumenta principalia. Primò arguitur, quod primum peccatum mali angeli fuerit superbia, per Augustin. 14. de Ciuit. Dei. capit. 13. Male (inquit) voluntatis initium quid potuit esse, nisi superbia.

Respondet Doctor, concedendo, quod tale peccatum est præsumptio, & hoc modo ponitur

superbia, sed non fuit illa prima species superbiæ, secundum quod accipitur propriè superbia, ut supra expositum est, quæ scilicet est appetitus excellentiæ.

Secundò arguit ab auctoritate Ioan. In canonica. Omne quod est in mundo, &c. sed primum peccatum non fuit concupiscentia carnis, nec oculorum, ergo fuit superbia vitæ.

Doctor dat duas responsiones. Prima, quod auctoritas Ioan. intelligitur de hominibus existentibus in hoc mundo. Secundò, quod si illud peccatum concupiscendi in secundo gradu deberet reduci ab aliquo istorum magis deberet reduci ad concupiscentiam oculorum, sicut in nobis ad concupiscentiam oculorum spectant immoderati appetitus alicuius visibilis pulchri, ita & in eis ad concupiscentiam oculorum debet spectare immoderatus appetitus delectabilis, & sic peccatum mali angeli, quod fuit respectu velle concupiscentiæ magis debet reduci ad concupiscentiam oculorum, & illud non fuit simpliciter primum peccatum.

Ibi. Præterea per viam diuisiui. Hæc est ratio facta in littera, quia ex quo peccata diuiduntur in septem peccata capitalia, videtur, quod primum peccatum fuit superbia.

Respondet Doct. quia diuisio nō est sufficiens, comparando ad actū concupiscentiæ, nisi per quandam reductionem & sic potest concedi, quod velle concupiscentiæ inordinate respectu beatitudinis reducit ad luxuriam, sicut omnis inordinatus appetitus delectabilis, ut est delectabile, ad concupiscentiam oculorum reducitur.

Ibi. Præterea psalmus. Superbia eorū qui te oderunt, &c. argumentum stat in hoc. Mali angeli tantum viō peccato peccauerunt, ergo illud fuit superbia: antecedens patet, quia simul non peccauerunt pluribus peccatis, quia voluntas non potest simul habere plures actus, nec peccauerunt post primum peccatum, quia tunc primum peccatum fuisset remediabile, patet, quia in illo secundo instanti, quo peccauerunt secundo peccato, steterunt in via, & sic in illo instanti, sicut peccauerunt, ita potuerunt poenitere de primo peccato, & sic primum peccatum fuisset remediabile, quod non tenetur.

Respondet Doct. negando antecedens, quia fuerunt multa peccata, ut supra patuit dist. 5. art. 3. ubi sic dicit, quod in secunda mora, in qua fuerunt difformes in via, fuerunt multæ mortuæ, quia mali peccauerunt multis speciebus peccati, scilicet superbia, odio, & invidia, & isti actus non in eodem instanti fuerunt elioiri, hæc ille. Et si patet antecedens esse falsum, & cum probatur per hoc, quod primum peccatum fuit irremediabile. Dicit Doct. quod si penitisset, quando peccauit secundo peccato, inuenisset veniam, tamen ex quo in illo peccato deuenit ad terminum omnia peccata eius facta sunt irremediabilia.

Ibi. Oppositum. Hic Doctor probat quatuor rationibus, quod peccatum eorum non fuerit superbia, quod tamen debet intelligi, ut exposui in corpore quæst. quod si quis vellet sustinere, quod fuerit superbia eo modo, quo expositum est, poterit respondere ad ista argumēta, quæ probant non fuisse superbia. Primum argumentum stat in hoc. Superbia non est maximum peccatum, sed peccatum mali angeli fuit maximum, ergo. Maior patet, quia oppositum non est maximum bonum, quod est humilitas.

Respondet Doctor, negando minorem, quia primum peccatum eorum non fuit maximum, & rationem assignat, quia sicut in bonis proceditur a magis bonis ad minus bona, scilicet ad dilectionem finis

Quomodo intelligatur auctoritas Ioannis.

Psalm. 63.

Quomodo peccatum eorum non fuerit superbia.

quasi ad dilectionem eorum, quæ sunt ad finem, ita e contra in malis, à minus malo proceditur ad maius malum, scilicet ab immoderato amore sui ad contemptum Dei.

¶ Deinde facit duo argumenta. scilicet de passione irascibilis respectu concupiscibilis, & de appetitu excellentiæ, loquendo de excellentia, prout dicit comparationem excellentis ad alios, quæ duo argumenta patent in littera.

¶ Respondet Doctor. quod possit concedi, quod quantum ad actum concupiscentiæ non primo concupiscit excellentiam, quæ est passio irascibilis, vel concupiscibilis, sed perfectissimam beatitudinem, tamen si loquamur de primo velle inordinato amicitie, potest dici, quod iste non erat actus, nec passio irascibilis, sed concupiscibilis, si enim concupiscibilis est concupiscere bonum amato eius est amare bonum amatum, cui concupiscit illud bonum. Sed de illis passionibus concupiscibilis, & irascibilis erit specialis sermo in tertio, dist. 34.

Dist. VII. Quæst. vnica.

Utrum malus Angelus velit necessarium malè.

Seraphicus Bonæ. 2. sent. dist. 7. q. 2. artic. 1.

Scot. 2 sent. dist. 7. quæst. 1.

D. Thomas prima parte summe. q. 67. art. 2.

Riccardus 2. sent. dist. 7. q. 2.

T R V M malus angelus velit necessarium malè.

¶ Ibi. Hic ponitur duplex ratio. Hic Doctor recitat duas opiniones, quæ in eadem conclusionem sunt concordes. Alia tamen, & alia ratione

probant, quarum prima est Thomæ in prima parte summe, quæst. 54. artic. 2. qui dicit, quod angelus ex hoc necessario continuat malitiam, quia apprehendit obiectum, quod intelligit immobiliter, ita quod talis apprehensio necessario mouet voluntatem ad continuandum actum suum circa talem apprehensum. Exemplum. Intellectus angeli apprehendit naturam suam, ut diligibilem ut octo, licet in re sit tantum diligibile ut quatuor, & voluntas sequitur talem apprehensionem, diligendo illam naturam, ut octo, & sic peccat immoderate diligendo, & quia talis apprehensio valde affirmatur post tale peccatum, & immobiliter apprehendit, & talis apprehensio est causa necessaria ipsius amoris immoderati, ideo semper voluntas angeli mali continuat malitiam suam. Alia ratio ponitur ab Henr. quolib. 4. quæstio. 11. qui vult, quod ex hoc angelus malus de necessitate continet malitiam, quia voluntas quanto perfectior, tanto perfectius immergit se inuolubili, sed voluntas separata à corpore est omnino perfecte libera, & per consequens sic immergit se in obiecto immoderate amato, quod ab ipso resilire non potest.

¶ Ibi. Modus assignatur ex illo Proverb. 18. & littera stat in hoc, quod voluntas angeli sic immoderate vult, siue amat, puta se, quod in tali obiecto sic amato immergitur, ponendo ibi finem suum, veniens autem ad obstaculum, synderesis non ibi sistit, idest quod quando arguitur à synderesi de tali amore sic immoderato non assentit synderesi, sed contemnendo synderesim se impingi, & in illam etiam retunditur, idest quod contemnendo synderesim, magis vult illud, volitum, & sic ibi retunditur, quod ipsa voluntas non potest se retrahere ab

amore talis voliti, sicut virtus inficiens clauum in lignum, licet quando infigit, possit retrahere illud, tamen quando clauus retunditur in ligno, dum infigit à tali virtute, non potest retrahi.

¶ Ibi. Contra conclusionem, quam tenent istæ duæ opiniones. Hic Doctor probat multis rationibus conclusionem Thomæ, & Henrici non esse veram, & præferim non esse veram per rationes quas ipsi faciunt. Et prima ratio tenet per argumentum à minori, quia minus videtur, quod anima corpori coniuncta posset redire ad iustitiam post peccatum, quam angelus, ut patet per Augustinum de fide ad Petrum. cap. 5. Sed anima dum est in via post peccatum ad iustitiam redire potest, ergo & angelus post peccatum, ergo ipsa natura angelica, nec propter immobilitatem suæ potentie cognitiua, qualis non est cognitiua voluntatis nostræ, nec propter plenam libertatem eius ex hoc, quod est separata à corpore, est impossibilis redire ad iustitiam postquam peccauit, immo secundum Augustinum ubi supra, est magis possibile de voluntate angelica, quam de nostra.

¶ Ibi. Præterea contra conclusionem istam arguo. Hæc ratio est satis euidens, quia oportet assignare causam communem tam in angelo, quam in anima separata respectu obstinationis, pater, quia ex hoc solo ponitur differentia inter angelum, & animam respectu obstinationis post peccatum, quia anima ut coniuncta non apprehendit immobiliter, ut dicit Thom. nec immergitur in obiecto, &c. ut dicit Henr. Separata ergo à corpore, istæ rationes non verificantur de ipsa. Pono ergo casum, quod anima ludæ sit actu separata, & damnata, & per consequens obstinata in peccato. Quæro, per quem actum est obstinata, non per actum elicitem ante separationem, pater per Thom. & Henr. aut ergo separata ante omnem actum elicitem est obstinata, aut per actum elicitem, non primo, quia tam Thom. quam Henr. per rationes prius factas dicunt, quod angelus est obstinatus per actum elicitem, videlicet per actum elicitem sequentem apprehensionem immobiliter, ut dicit Tho. vel per actum elicitem sequentem perfectam libertatem, quo immergitur in obiectum, ut dicit Henr. non secundo, quia ut separata, sicut non potest elicere actum merendi, ita non potest elicere actum demerendi, oportet ergo assignare aliam causam obstinationis communem tam angelo, quam animæ separata.

¶ Ibi. Et posset confirmari de Lazaro, quo mortuo, eius intellectus habuit apprehensionem animæ separatæ, & eius voluntas habuit plenam libertatē, quia tunc separata, & tñ ex neutro istorum immobiliter voluit, quia resuscitatus fuisset impeccabilis, si bonus, vel obstinatus, si malus, quod est falsum.

¶ Ibi. Præterea secundo causa totalis aliter non causat, nisi ipsa, secundum quod causa aliter se habeat, &c. Hæc ratio stat in hoc, quia posito, quod voluntas angeli sit actu sub aliquo actu, tamen, ut elicet actum, est prior actu, pono ergo casum, quod anima, siue coniuncta, siue separata habeat actum peccati sibi inhaerentem, puta dilectionem alicuius obiecti inordinatum, & ipsa anima coniuncta potest elicere actum amandi ordinatum, pater, quia licet sit sub actu peccati, adhuc tamen est prior, etiam, ut alio ipso actu amandi ordinato, non dico tamen, quod simul sit sub actu amandi inordinato, & ordinato, sed dico, quod actus amandi inordinatus non sic impedit voluntatē, quin in illo priori possit elicere actum amandi ordinatum, quia in illo priori attenditur libertas voluntatis, sicut ergo ipsa voluntas coniuncta contingenter elicet actum amandi ordinatum post actum amandi inordinatum, ergo, & sepa-

Nota hæc omnia.

Confirmatur exemplo Lazari.

Opin. sancti Thomæ.

Opin. Henr.

Libri Distin. Quæstio

separata, quâ tum est ex parte sua post actum peccati sibi inhaerentem, contingenter potest elicere actum ordinatum, & sic oportet assignare aliam causam obstinationis, quàm assignetur à Tho. & Henr. Et hoc est, quod Doct. principaliter intendit in ista ratione. Expono tamen aliqua in ista littera, primum est ibi, causa totalis non aliter causat nisi ipsa, secundum quod causat aliter se habeat, & hoc quando non ponitur aliqua diversitas ex parte passi, vel aliorum impedimentorum extrinsecorum, &c. Hic nota, quod causam aliter causare potest multipliciter intelligi, primo, quod alium, & alium effectum causet, & sic non requiritur, quod in se aliter se habeat, patet, quia Sol non aliter se habendo in se potest producere plures effectus, non tantum numero, sed etiam specie distinctos. Secundum, quod alio, & alio modo causet, puta maiori, vel minori conatu, vel intensius, aut minus intensè, & hoc etiam modo, non oportet causam aliter se habere, præcipue loquendo de causa libera, ut satis patet à Doct. in primo, d. 17. Tercio, quod necessario causet, vel quod contingenter, & hoc modo intelligitur hæc propositio, scilicet quod causa totalis circa idem obiectum æquè dispositum non potest aliquando contingenter causare, & aliquando necessario, nisi ipsa causa aliter se habeat, patet, quia isti duo modi contingenter causare, & necessario causare sunt simpliciter oppositi, præcipue circa idem obiectum. Et de hoc vide Doct. in primo, dist. 2. parte 2. quæst. 4. & distin. 10. & hoc modo intendit Doct. in ista propositione, cum dicit, causa totalis non aliter causat, &c.

¶ Et si dicatur, quod eadem voluntas diuina est causa, vel quasi causa necessaria respectu amoris essentiae diuinæ, ut patet à Doct. in primo, dist. 10. & est causa contingens respectu creare, ut patet ab ipso in primo, dist. 2. 8. 10. & alibi. Dico, quod non est simile, quia voluntas diuina non comparatur ad idem obiectum. Sed de hoc vide quæ exposui in primo, Doct. dist. 1. quæst. 4. & dist. 10.

¶ Si etiam dicatur, quod supra dixit Doct. dist. 5. quod eadem voluntas, ut est in via, vult mutabiliter, & ut est in termino, vult immutabiliter, & tamen est eadem, & prior utroque actu. Dico, quod hoc solum est ibi, quia ista necessitas volendi, non est simpliciter ab ipsa, & vide ibi quæ diffusè exposui. Deinde sequitur in littera ista, sed voluntas, ut prior naturaliter actu suo, non ut existens actualiter sub actu. est causa actus sui ex hoc, quod est causa libera actus sui, quæ libertas non est eius, nisi ut prior actu suo. Et vult dicere (ut infra patebit) quod ex quo ipsa voluntas, ut causa est prior actu, ergo per actum sibi inhaerentem non aliter se habebit in causando, quia ille actus sibi inhaerens nullo modo est ei ratio causandi actum, sed sola voluntas, ut sic, prior est ratio formalis causandi. Aduerte etiam, quod hæc littera non contradicit illi, quod dixit Doct. supra, dist. 5. q. 2. quod voluntas non elicit actum liberè, antequam eliciat, sic ergo dicitur libera, quando actu elicit actum, ergo, ut sic non erit prior, quia quando elicit actum, actus est: actus enim tãdiu est, quandiu voluntas elicit actum, & quando actum non elicit, actus non est, ut patet à Doct. in primo, dist. 3. quæst. vltima, respondendo ad vltimum argumentum principale. Et sic videtur falsum dicere, quod libertas competat voluntati, ut est prior actu. Dico, quod nulla est contradictio, quia hic Doct. intelligit, quod voluntas sit prior actu elicto, & ut elicit, est etiam prior ipso actu natura, ut infra patebit, dist. 35. & supra declaratum est, dist. 1. quæst. 2. & dist. 5. q. 2. quod causa, ut causat est semper prior causato, & sic intelligit Doct. quod libertas non inest voluntati, nisi ut prior actu, idest quod liberè elicere,

non inest sibi, nisi ut ipsa eliciens sit prior natura actu elicto, & quod sic intelligat, patet per verba sequentia ibi, quia ut est sub actu, habet actum, ut formam naturalem, &c. nam voluntas, ut est sub actu, voluntione, sicut subiectum sub forma informante non dicitur elicere illam, quia tunc elicitur est, ergo ut elicit, prior erit, immò ut est subiectum, talis actus videtur posterius ea, sicut compositum est posterius forma sua, septimo metaph. tex. commen. 7. ubi sic habetur. Quare si species materia est prior, & magis ens, & ipso quod ex utrisque prior erit, hæc ille, idest quod sicut forma est prior materia, ita est prior composito constituto ex materia, & forma, quia licet homo absolute sit prior albedine, tamen homo albus est posterior albedine, sic dico, quod voluntas, ut est formaliter volens, est posterior ipsa voluntione, licet absolute sumpta, & ut eliciens actum sit prior. Et quod dicit ibi, habet actum, ut formam naturalem, vult dicere, quod ipsa voluntas, ut ponitur subiectum sui actus, habet ipsum, tãquam perfectiorem, ad quã inclinatur, inclinatio autem naturalis est respectu receptiui, ut infra patebit distinctio. 18. huius secundi, & aliquid patet in quarto, distinctio. 49.

¶ Sequitur in littera ibi. Et confirmatur ratio, quia nulla causa secunda potest esse causa principali causæ agendi opposito modo illi, qui conuenit principali agenti ex sua causalitate, &c. Hæc ratio stat in hoc, quod ex quo ille actus supponeretur causa obstinationis (quod tamen falsum est) esset tantum causa secunda, & minus principalis, & voluntas erit causa principalis, modo causa secunda non potest determinare causam primam ad agendum opposito modo, qui competit primæ, puta prima agit liberè, & secunda necessario, illa secunda non potest determinare primam, ut agat necessario, & sic ille actus, posito, quod sit causa obstinationis minus principalis, non poterit determinare voluntatem, ut necessario sit obstinata.

¶ Sed hic videtur difficultas, quia tunc meritum non erit voluntarium, nam dicit Doct. in primo, distinctio. 17. quod charitas est causa magis principalis actus meritorij, quàm voluntas, & tamen ipsa voluntas agit de necessitate naturæ, ut patet à Doct. si ergo causa minus principalis non potest determinare causam magis principalem, sequitur, quod actus meritorius erit necessario elicitus, & sic non liberè.

¶ Dico, quod actus meritorius dicitur meritorius principaliter à charitate, & hoc est à ratione charitatis, quod ipsa sit causa principalior talis actus, sed est ex sola acceptione diuinæ, quæ magis acceptat illum actum, ut procedit à charitate, quàm ut à voluntate, ut patet à Doct. ubi supra.

¶ Dico etiam, quod quando charitas, & voluntas comparantur ad actum meritorium, puta ad acceptabilitatem passiuam, quod ultra substantiam actus, & intensionem eius nihil causat, quia acceptatio passiuæ est à sola voluntate diuinæ sic, vel sic acceptante, ut patet à Doct. in primo, dist. 17. respectu tamen substantiæ actus, & intensionis eius voluntas est causa magis principalis, ut patet à Doct. ubi supra. Et de hac materia vide quæ prolixè exposui supra 17. dist. primi. Doct.

¶ Si etiam dicatur, quod essentia diuina, & ipsa voluntas diuina respectu productionis Spiritus sancti sic se habent, quod essentia diuina est ratio magis principalis producendi Spiritum sanctum, quàm voluntas, patet, quia ratio magis vniuersalis, nam ipsa concurrat ad productionem Filij, & Spiritus sancti: ergo videtur sequi ex isto dicto Doct. quod productio Spiritus sancti magis deberet dici necessaria, & per modum

Causam aliter causare potest multipliciter intelligi.

Compositum est posterius forma.

Prima causa agit liberè.

Charitas quomodo sit causa magis principalis actus meritorij.

Quomodo voluntas ut causa est prior actu.

Causa est prior causato.

Essentia diuina est ratio magis principalis producendi Spiritum sanctum, quàm voluntas.

modum naturæ, quàm libera, quod tamen est communiter contra Doct. & præcipue contra Doct. in primo, dist. 10.

¶ Respondet Franciscus de Mayr. in primo, distinct. 2. quod effectus sequitur deteriore partem, & sic quando effectus est à duabus causis ab una per modum naturæ, & ab alia per modum libertatis, talis effectus dicitur liberè produci. Sed ego non intellego hoc dictum, salua tamen reuerentia tanti viri. Nam voluntas diuina, & ignis concurrunt, puta ad aliquem effectum, & tamen absoluitè ille effectus dicitur contingenter productus, licet sit necessariò ab ipso igne, quia causa principalior est voluntas diuina, & hoc patet à Doct. in primo, distinct. 2. parte 1. quæst. 1. & in secundo, dist. 1. immò causa superior magis assimilatur effectum causæ secundæ, quàm ipsa causa secunda assimilatur, ut patet à Doct. in primo, dist. 3. q. 8. Dicerem ergo pro nunc (saluo meliori iudicio) quod quamuis essentia diuina sit vniuersalius ratio producendi, non tamen perfectior: voluntas enim diuina est ita formaliter infinita, sicut essentia diuina. Doctor autem intelligit de causis, quarum una sit principalior, & perfectior alia. Dico secundò, quod ad habendum effectum liberum, sufficit, quod una causa liberè agat, & tota contingentia ipsius effectus sumitur à tali causa libera.

¶ Ibi. Præterea sicut fuit dictum dist. 5. & 6. huius secundi. t. bonus, quàm malus angelus habuit, &c. in ista ratione supponit secundum primam viam, quod angelus in primo peccato habuit immobilem apprehensionem respectu obiecti, circa quod peccauit, & secundum secundam viam, quod voluntas angeli in primo peccato fuerit perfectè libera.

¶ Ex hoc infert Doctor, quod tam secundum primam viam, quàm secundum secundam viam non poterit peccare secundo peccato, cuius oppositum ostensum est supra, dist. 5. & 6. Et quod non poterit peccare secundum istos secundo peccato, patet, quia voluntas sequens immobilis apprehensionem, immobiliter adhæret post illam apprehensionem, secundum primam opinionem, & similiter voluntas perfectè libera immobiliter se immergit in obiecto, ita ut ab illo resilire non possit secundum secundam opinionem. Si dicatur, quod potuit peccare secundo peccato, contra, quia tunc est in statu merendi, & demerendi, & per consequens post primum peccatum angeli non immobiliter inhæret. Si dicatur, quod secundum peccatum non fuit aliud à primo peccato, sed idem continuatur, contra, quia oppositum est ostensum supra, distinct. 6. quæst. 2. vide ibi, & hoc est, quod dicit Doct. in fine huius rationis, scilicet & non fuit idem peccatum cum peccato præcedenti. Primum enim peccatum angeli fuit ex immoderato amore amicitie respectu sui, & ex illo actu amandi se immoderatè eliciebat actum concupiscendi sibi summum commodum, & ex illo actu excellentiæ, quo voluit habere illud commodum, non sub regula voluntatis superioris, sed contra eam, ut supra patuit dist. 6. q. 2.

¶ Ibi. Præterea contra primam viam arguitur specialiter. Postquam Doctor simul improbauit utranque viam, nunc specialiter arguit primò contra primam viam, & secundo contra secundam. Contra primam primò dicit, quod illa via supponit falsum. scilicet quod intellectus sit sufficiens causa mouendi voluntatem ad operationem, ut patet in isto secundo, dist. 25. ubi Doct. probabit, quod nihil aliud à voluntate est sufficiens causa mouendi ipsam ad operationem.

¶ Secundo dicit, quod posito, quod intellectus sit sufficiens causa mouendi voluntatem, adhuc sequun-

tur duo, quæ repugnant dictis eorum, primùm, quod angelus nunquam potuerit peccare, patet, quia intellectus angeli ante primum peccatum fuit rectus in apprehendendo, aliter poena præcessisset culpæ, puta cecitas, vel ignorantia, ergo mouit voluntatè angeli ad aliquid rectè appetendum, & immobiliter, patet, quia intellectus est mouens merè naturale, & per modum meræ naturæ. Sicut ergo immobiliter apprehendit rectè, ita immobiliter mouet voluntatem ad aliquid rectè appetendum, & sic sequitur, quod voluntas angeli nunquam potuerit peccare.

¶ Ibi. Secundò contradicit illud falsum positioni eorum. Hic Doctor adducit secundum repugnans dictis opin. quod sequitur ex illo falso, videlicet, quod intellectus sit sufficiens causa mouendi voluntatem. Dicit enim opinio, quod post primam electionem intellectus mouet voluntatem immobiliter, sed non in ipsa prima electione, siue ante primam electionem, quia tunc mouet mobiliter, sed hoc videtur repugnare, quia intellectus angeli, ita est mouens per modum naturæ ante primam electionem: igitur ita immobiliter mouet ante primam electionem, sicut post primam, patet etiam, quia ita immobiliter apprehendit ante primam electionem, sicut post primam, cum in utraque apprehendat per modum naturæ, igitur ita immobiliter mouet voluntatem ante primam electionem, siue in ipsa prima electione, sicut & post primam, quod contradicit opin. eorum.

¶ Ibi. Præterea ex illa via. Hic Doctor deducit ad aliud inconueniens, quod sequitur ex dictis opin. videlicet, quod in prima electione fiat omnino impeccabilis. Et quod hoc sequatur ex dictis eorum, patet, quia ipsi dicunt, quod voluntas sequens apprehensionem immobilem, vult immobiliter, ut patet per ipsum Tho. in prima parte summæ, q. 63. artic. 2. ex hoc dicto infert Doct. propositum, quia tenendo opinionem eorum. scilicet quod angelus fuerit creatus in gratia, tunc sic in illo instanti, quo fuit creatus in gratia, plenè, & perfectè apprehendebat, patet, quia sine discursu, ipsi enim negant omnem discursum in angelo, ergo immobiliter apprehendebat, & pro illo instanti voluntas fuit perfectè in gratia, & sic immobiliter volebat, patet etiam, quia intellectus, secundum eos, est sufficiens causa mouendi voluntatem: ergo in illo instanti, quo apprehendit, immobiliter, mouet voluntatem immobiliter, & talis actus elicitus in gratia est actus rectus, & meritorius, non enim cum gratia potuit esse actus peccati, si ergo ille actus immobiliter fuit elicitus, ergo simpliciter fuit impeccabilis.

¶ Ibi. Præterea differentia hominis, & angeli non valet. Hic Doctor improbat aliud dictum Thom. ubi supra. Dicit enim Th. quod ideo intellectus angeli apprehendit immobiliter, quia sine discursu, intellectus verò hominis mobiliter, quia cum discursu, ut supra patuit. Sed hæc differentia videtur nulla, quia ita intellectus hominis immobiliter adhæret conclusioni, ad quam discurret, sicut & intellectus angeli, ad quam non discurret, patet, quia intellectus hominis ita certitudinaliter adhæret conclusioni, ad quam discurret, & immobiliter, quia necessariò, & per modum naturæ, sicut intellectus angeli, & sic videtur sequi, quod ita voluntas hominis in eliciendo immobiliter se habeat, cum sequatur apprehensionem immobilem, sicut & voluntas angeli.

¶ Ibi, quod etiam negatur ab angelis omnis discursus, non videtur probabile, sicut probatur supra in prohemio primi libri quæst. illa. Vtrum Theologia sit scientia. Dictum est enim ibi, quod discursus

*Opinio Di-
ni Thoma.*

*In Angelo
est discursus
naturæ,
non tempo-
ris.*

*Quod non
fuerit pri-
mum pecca-
tum angeli.*

scursus non requirit necessariò successionem, siue ordinem temporis, sed sufficit ordo naturæ, vide quæ ibi exposui.

¶ Ibi. Contra secundâ viam arguitur specialiter. Hic Doct. arguit contra opi. Henr. & primo contra illud quod dicit, quod voluntas perfecta, cuiusmodi est separata, vel existens in corpore incorruptibili immobiliter se immergit in obiecto, ita ut ab illo resilire non possit, &c. Et Doct. intendit probare oppositum hic, quia quanto voluntas est perfectior, tanto magis liberè agit, etiâ ponendo, quod agat omni conatu, & arguit sic, quia sicut agens per modum naturæ sic de necessitate agit, quod non est in potestate eius modus agendi, puta intensè, vel remissè, cum agat omni conatu, ita agens liberum sic liberè agit, quod nō tantum in potestate eius est actio libera, sed etiam modus agendi, quia potest intensè, & remissè agere, ergo quantocumque voluntas est perfecta tanto eius actio est in potestate eius, & posito, quod velit aliquod obiectum omni conatu, adhuc liberè vult illud, & nullo modo de necessitate. Et addit Doct. quod voluntas ex perfecta & absoluta eius libertate posset non sic ferri in illud obiectum, ut supra patuit in primo, dist. 1. quæst. 4. vide ibi multa bona.

¶ In ista littera Doct. occurrunt aliqua dubia, primo. Contra hoc, quod dicit, quod sicut actio est in in potestate voluntatis, ita & modus agendi. Hoc enim videtur contradicere sibi ipsi nam in primo, distin. 1. quæst. 2. expresse dicit, quod licet voluntas possit habere actum absolutè, siue elicere, siue non elicere, non tamen est in potestate sua sic, vel sic elicere. circa quodcumque obiectum.

Dubium.

¶ Secundò occurrit dubium in hoc, quod dicit, quod voluntas quanto est perfectior magis sibi ipsi dominatur cum quantocumque conatu tendat in obiectum. In hoc videtur sibi contradicere, quia ipse probat in primo, dist. 10. quod voluntas diuina ex sua infinita perfectione necessariò vult essentiam diuinam.

Responsio.

¶ Respondeo ad primum dubium. Et dico quod non est ibi contradicatio. Tum, quia hoc accipit, modum agendi pro intensè, vel remissè agere, ita quod sicut est in potestate voluntatis velle aliquid, ita est in potestate eius velle intensè, vel remissè, quod nō cōuenit agenti naturali, in distin. autem prima primi non negat, quin in potestate voluntatis sit velle, & modus volendi, scilicet intensè, vel remissè cōcurrente semper influentia generali primæ causæ, sed dicit ibi, quod nō est in potestate eius talis modus volendi, ut possit frui puta essentia clarè visâ nō fruendo personis, vel frui vna persona clarè visâ nō fruendo alia. Dico secundò, quod modus volendi est duplex, quidam est in potestate voluntatis, qui consequitur operationem eius. Alius non est in potestate eius, quia talis modus ex se non sequitur operationem talem, nisi in quantum agens superius sic, vel sic refert actum illum, de primo modo loquitur Doct. non autem de secundo. Et de hoc uide in primo, distinct. 1. quæst. 2. articu. ult. & vide quæ ibi notauimus.

Modus volendi est duplex.

¶ Ad secundum dico, quod voluntas diuina respectu cuiuscumque obiecti, semper liberè agit, & quanto perfectior, tãto magis liberè agit, sed quod velit essentiam diuinam necessariò licet liberè, hoc est ex infinita perfectione tam voluntatis diuinæ, quæ essentia, sed respectu cuiuscumque obiecti merè cōtingenter agit. Et de hoc vide Doct. in primo, d. 10. & vide quæ notauimus in primo, dist. 1. quæst. 2. cōtra opi. Ocham.

Voluntas liberè agit.

¶ Ibi. Præterea eodem principio tendit aliquid vel mouetur in terminū, & quiescit in termino, er-

go si voluntas perfectè libera ex perfecta libertate sua tendat in obiectum, ex eadem libertate quiescet in obiecto, ergo ex tali plena libertate tendente in obiectum, quali angeli mali peccauerunt, non necessariò sequitur quietatio in illo, sed tantum voluntaria contingens, sicut contingenter tendit in illud. Exemplū ponitur, quomodo eodè principio aliqd *Exemplum.* mouetur in terminum, & quiescit in termino, nam grauitas in lapide est ratio tendendi, siue mouendi lapidem centrum, & etiam est ratio quiescendi in illo, quia grauitas illa est causa motus ad centrum, & & quietis in illo, ut supra patuit in isto secundo, dist. 2. quæst. 10. & sicut grauitas est causa mouendi ad centrum, ita est causa necessaria quiescendi in illo, sic voluntas ex quo est causa liberè volendi obiectum, ita est causa liberè quiescendi in illo, ita quod sicut liberè vult obiectum, sic liberè quiescit in illo.

¶ Sed occurrit aliqualis difficultas, quia uidetur *Difficultas.* sequi, quod voluntas dānat liberè, & contingenter cōtinuet maliciā, patet, quia ex quo in via liberè vult maliciam, ita & in termino per te liberè quiescit in illa, & si sic videtur sequi, quod possit resilire ab illa.

¶ Respondeo, quod sicut in via liberè vult actū *Responsio.* substratum, in quo fundatur deformitas, concurrēte tamen influentia generali voluntatis diuinæ, ita in termino sic liberè quiesceret, quod posset resilire ab illa, si influentia causæ primæ cōcurreret ad talē resiliationem, de hoc satis dixi in isto secundo, dist. 5. & clarius vide, quæ dicit Doct. in quarto, dist. 44. quæst. 2.

¶ Ibi. Præterea sicut tactū fuit supra contra ambas vias non potest dici, quod voluntas animæ separatæ per aliquem actum, quem tunc eliciat reddat se obstinatam, quia prius naturaliter, quæ ipsa separatæ aliquem actum eliciat est obstinata, quia est in termino, patet, quia demerentes vsque ad vltimum instans mortis de necessitate puniuntur, & in illo vltimo instanti sunt in termino, ut supra patuit, dist. 4. Tum etiam, quia in illo vltimo instanti, in quo sunt in termino sicut non possunt elicere actū meritorem, ita nec actum, demeritorium. Si ergo in illo vltimo instanti est obstinata, hoc erit per aliquem actum, quem eliciebat dū esset in via impingendo se in syndere sim. Sed hoc est falsum. Tū quia uiator, & per consequens non obstinatus. Tū quia potest aliquis ex minori conatu peccare alio peccato, propter quod damnetur si non sequetur penitentia, quā quo alius peccat, vel ipsemet alio peccato, quod deletur per penitentiam, & per cōsequens per nullum actum quem eliciebat in via, potest se reddere obstinatam.

¶ Ibi. Præterea contra exemplum eius de ferro *Exemplum* acuto impingendo in os, quamuis uidetur exēplū *Dei ferro* illud, & tota positio similis poni Esiodi tertio me- *acuto.* taph. tex. comm. 15. quia immortales facti sunt qui gustauerunt nectar, & manna, quos ibi deridet philosophis, quia despexerunt intellectum nostrū, &c. hæc littera clara est.

IBI. Ad solutionem istius quæst. duo sunt vidēda. Primò de gradibus bonitatis, & malitiæ. Secūdo, quæ bonitas possit inesse uolitioni angeli dānati, uel si aliqua malitia necessariò insit.

¶ Ibi. De primo dico, quod ultra bonitatem naturalem uolitionis quæ competit sibi in quantum est ens posituum, quæ etiam competit cuiusque enti positui secundum gradum suæ entitatis magis, & minus, præter illā est triplex bonitas moralis secundum gradum se habens, prima dicitur bonitas ex genere, secunda potest dici bonitas uirtuosa, siue ex circumstantia, tertia bonitas gratuita, siue bonitas ex acceptance diuina in ordine ad præmium.

Nu habes
multa bona
de triplici
bonitate a-
liu volun-
tatis.

Bonitas ex
genere.

Bonitas vir-
tutis.

premiu. Pro clariori intelligentia, primò præmit-
to vnum. Secundò exponam litteram Doct. inci-
piendo ibi. prima competit volitioni, &c. Quantu
ad primum. Dico, quòd Doct. hic loquitur de boni-
tate actus, quæ competit actui, primò, & per se, &
non ex participatione tantum, nam solus actus vo-
luntatis felicitus potest dici primò, & per se bonus
moraliter, actus verò alterius potentie participati-
uè tantum potest dici bonus moraliter pro quanto
imperatur à voluntate conformiter se habente di-
ctamini recto, vt patet à Doct. in quæst. ult. prolo.
& distin. 17. primi, & in isto secundo, dist. 42. & in
tertio, dist. 34. & in quarto, distin. 14. & in quolib.
quæst. 17. 18. Quantum ad secundum declarandum
dicit Doct. quòd prima bonitas moralis, quæ con-
uenit actui elicitu voluntatis, quæ est bonitas ex ge-
nere, ex hoc dicitur bonitas ex genere, quia transit
super obiectum conueniens secundum rectum di-
ctamen rationis, exemplum, voluntas potest dilige-
re bonum dupliciter, primò, quia diligit illud, vt
obiectum sibi conueniens ex natura rei, & ad quod
naturaliter inclinatur talis dilectio, vt sic non po-
test dici bona ex genere, siue ex circumstantia gene-
ris, quia sic visio, quæ transit super obiectum visibi-
le, sibi conueniens ex natura rei, posset dici bonum
moraliter ex circumstantia generis, quod tamen est
falsum, cum nullus actus possit censeri bonus mo-
raliter, loquendo etiam de circumstantiis ex genere,
nisi conformiter eliciatur rationi. rectè dictanti de
tali circumstantia ex genere, vt supra patet in pro-
logo quæst. vltima. secundò voluntas potest dilige-
re bonum, recta à ratione dictante, idest si intelligo
aliquod bonum, quod verè est diligibile, hæc co-
gnitio dictat voluntati, vt diligat illud, tunc si vo-
luntas conformiter tali cognitioni, siue rationi eli-
ciat actum amandi, talis actus erit bonus ex genere,
cum transeat super obiectum conueniens secundum
dictamen rationis, si verò voluntas odiret illud obiectum,
quod est verè diligibile secundum dictamen
rationis, tunc talis actus odij diceretur malus ex ge-
nere ex hoc, quòd transit super obiectum discon-
ueniens secundum dictamen rationis, si verò actus
odij transiret super malum, & hoc secundum dicta-
men rationis, talis actus esset bonus ex genere, quia
illud obiectum secundum dictamen rationis est vo-
rè odibile. Et hoc est, quòd dicit Doct. prima con-
uenit volitioni ex hoc, quòd ipsa transit super obiectum
conueniens tali actui secundum dictamen recte
rationis, &c. Et addit parum infra, quòd hæc
bonitas prima, quæ est ex genere solum, est quasi
materialis respectu omnis boni vltioris in genere
moris, nam actus volendi potest ordinatè habere
plures rationes bonitatis, ita quòd prima est quasi
materialis respectu secundæ, & secunda respectu ter-
tiæ, nam prima bonitas, quæ est bonitas entitativa,
est in potentia ad bonitatem ex genere, vt quando
actus volendi habet illam circumstantiã, quæ est tran-
sire super obiectum conueniens, secundum dictamen
rationis. Secundò idem velle cum ista prima circũ-
stantia est in potentia, & quasi materia subiectiua
respectu aliarum circumstantiarum, inter quas pri-
ma erit circumstantia causæ, supplè, quòd ille actus
volendi transeat super obiectum conueniens motè
liberè, idest quòd voluntas velit illud obiectum libe-
rè, secunda est circumstantia finis, & sic de aliis, de
quibus infra patebit in isto secundo, dist. 40.

¶ Ibi. Secunda bonitas conuenit volitioni ex hoc,
quòd ipsa elicitur à voluntate cum omnibus circũ-
stantiis dictatis à recta ratione debere sibi compete-
re in eliciendo ipsam, bonum enim est ex causa in-
tegra secundum Dionys. 4. de diu. no. Et quomodo
hoc intelligatur, vide quæ prolixè dicit Doct. in

primò, dist. 17. de habitu morali, & ea ibi quæ dis-
fusse exposui.

¶ Ibi. Tertia bonitas conuenit actui ex hoc, Bonitas gra-
quòd supposita duplici bonitate, scilicet ex genere, tuita.
& perfectè morali, ipsa elicitur conformiter princi-
pio merendi quod est gratia, & charitas, siue secun-
dum inclinationem charitatis, actus enim merito-
rius, loquendo semper de potentia Dei ordinata ex
hoc solo dicitur meritorius, quia elicitur à volun-
tate, & charitate, vel ut causa partiali concurrente,
vel saltem inclinante voluntatem ad huiusmodi
actum eliciendum. De quo actu meritorio, vide
Doctorem in primo, distinct. 17. & multa quæ ibi
exposui.

¶ Ibi. Huic triplici bonitati opponitur triplex De triplici
malitia. malitia a-
lius volun-
tatis.

Prima quidem malitia ex genere, quando scili-
cet actus, qui tantum habet bonitatem naturæ, ex
quo deberet constitui in genere bonitatis habet
malitiam, quia transit super obiectum disconueniens,
pura si odire transit super Deum.

Secunda est malitia ex aliqua circumstantia de-
ordinante actum, licet transeat super obiectum
conueniens actui secundum rectam rationem.

Tertia est malitia in demerito.

¶ Ibi. Quelibet istarum malitiarum potest accipi
contrariè, vel priuatiuè respectu suæ bonitatis.
Accipitur enim malitia priuatiuè ex hoc, q. priuat
tantum aliquam circumstantiam, exemplum, cum
quis dat eleemosinam pauperi, non cõsiderando fi-
nem, nec alias circumstantias, tunc illa operatio est
mala priuatiuè, idest quòd non habet actu omnes
circumstantias facientes illam operationem perfe-
ctè moralem. Malitia verò contrariè non tantum
dicit priuationem alicuius circumstantiæ requisitæ
ad actum perfectè moralem, sed etiam ponit cir-
cumstantiam repugnantem circumstantiæ requisitæ
ad actum perfectè moralem, vt cum quis dat ele-
mosinam pauperi propter libidinem, seu propter
inane gloriam, talis enim circumstantia repugnat
circumstantiæ debiti finis.

¶ Ibi. Sed malitia ex genere contrariè accepta, &
priuatiuè cõuertuntur, & ideo sicut inter priuatio-
nem, & habitum immediatum non est medium,
ita bonum ex genere, & malum ex genere sunt con-
traria immediata. Ratio est, quia actus non potest
esse, quin transeat super obiectum, & illud supplè
obiectum necessariò est conueniens, vel disconue-
niens actui, & ita necessariò actus bonus ex genere
ex obiecto conuenienti, vel actus malus ex genere
ex obiecto disconuenienti, vult dicere Doct. quòd
malitia ex genere priuatiuè, & contrariè ex hoc cõ-
uertuntur, quia non potest dari aliquis actus malus
ex genere, quin necessariò transeat super obiectum
disconueniens, & vt sic transit, necessariò priuatur
obiecto conuenienti, & similiter non potest esse
actus malus ex genere, qui careat obiecto conue-
nienti, quin necessariò transeat super obiectum di-
sconueniens, exemplum, odire Deum est actus ma-
lus ex genere, quia transit super obiectum discon-
ueniens, & vt sic transit, priuatur obiecto conue-
nienti, puta malo, quod est obiectum conueniens
odij. Aduerte, quòd cum dicit, ibi actus non po-
test esse, quin transeat super obiecto, &c. hoc non
debet absolutè intelligi, quia tunc sibi cõtradiceret,
vult enim in quoli. quæst. 14. quòd possit dari actus
absolutè sumptus sine relatione ad obiectum. Sed
debet sic intelligi, quòd non potest dari actus
voluntatis, quin transeat super obiectum, lo-
quendo tantum de potentia creaturæ, vel quòd
non possit dari actus malus ex genere, vel bo-
nus ex genere, quin necessariò transeat super
obiectum

Aduerte hũ.
passum.

obiectum conueniens, vel disconueniens actui.

¶ Ibi. Malitia priuatiue accepta secundo modo, & contrariè non conuertuntur, pater, quia aliquis actus potest carere circumstantia requisita ad perfectionem actus virtuosæ, & tamen non elici cum circumstantia repugnante, quæ redderet actum illū vitiosum, puta si detur eleemosina pauperi, non ex circumstantia finis, quia non considerat, iste quidem actus non est bonus moraliter, quia non est circumstantionatus circumstantia finis, nec tamen erit malus contrariè, quia non ordinatur ad finem indebitū, sicut faceret qui daret eleemosinā pauperi propter vanam gloriam, vt supra exposui.

Quæ sit malitia.

¶ Ibi. Malitia tertio modo contrariè, & priuatiue accepta non conuertuntur, pater, quia malitia hoc tertio modo contrariè accepta est actus demeritorius, vt cum quis dat eleemosinam pauperi simpliciter propter libidinē, nā hoc est demeritoriū, & est malitia quæ contrariè opponitur bonitati morali secundo modo acceptæ, & etiam bonitati tertio modo acceptæ, scilicet bonitati meritoria. Malitia verò priuatiue accepta tertio modo est illa, quæ non est meritoria nec demeritoria, & est ibi sola priuatio, vel gratia, quæ est principium merendi

Exemplum.

inclinacionis gratia ad talem actum. Exemplum, si Franciscus sit in puris naturalibus, ita quod nec in gratia, nec in peccato posset elicere aliquem actū perfectè circumstantionatum omni circumstantia morali, ille actus nec esset meritorius vitæ eternæ, pater, quia non esset à gratia, nec demeritorius cum sit perfectè moralis, ergo erit actus neuter inter actū meritorium, & demeritoriū, quia nec meritorium, nec demeritorium. Similiter si aliquis esset in peccato mortali, hoc est obligatus ad pœnam eternam, & daret eleemosinā pauperi amore Dei, & cū aliis circumstantiis requisitis ad actum perfectè moralem, ille actus non esset meritorius, cum non sit à gratia, nec demeritorius, cum non sit contra aliquod præceptum, nec iuris diuini, nec naturæ, ergo actus neuter. Similiter si existēs in gratia daret eleemosinam pauperi cum omni circumstantia requisita ad actum moralem, esset tamen ibi priuatio inclinacionis gratia, idest quod si gratia non inclinaret ad hoc, ille actus non esset meritorius, cum actus meritorius sit principaliter à gratia, vel vt inclinante voluntate ad huiusmodi actum, vel vt à causa partiali concurrente principali, vt pater à Doct. in primo, dist. 17. nec etiam esset demeritorius, quia actus demeritorius de potētia ordinata non potest stare cum gratia, ergo actus neuter, & sic potest dari aliquis actus perfectè circumstantionatus omni circumstantia morali, qui tamen nec esset meritorius, nec demeritorius, sed simpliciter neuter. Et licet aliqui nitantur improbare Doct. de actu neutro, vt Greg. de Arimi. & quidam alij. Sed vide quæ notauimus in primo, dist. 1. quæst. 3. contra Greg. de Arim.

¶ Ibi. Fortè tamen in statu isto nō est aliquis actus neuter inter bonum, & malum sumptū tertio modo, nisi in vno casu, quando factus bonus ex circumstantia, ad quem non inclinat charitas, & ratio est, quia modo quilibet, vel est in gratia, vel in peccato, si in gratia, & habet actum bonum. secundo modo, ergo gratia inclinat ad illū, & ita est meritorius, &c. Est enim credendum, quod quando voluntas informata charitate elicit aliquem actum conformiter dictamini recto, & hoc naturali, vel fidei, quæ charitas in tali voluntate existens (quæ est principalis ratio merendi) semper concurrat ad huiusmodi actum, & sic omnis actus perfectè moralis elicitus à voluntate, charitate informata, est meritorius vitæ eternæ, & talis actus meritorius semper est ex deliberatione, quæ supponit in intellectu perfectum dicta-

men, cui conformiter elicitur, nec credo, vtrique prædicatores minus, quàm doctæ, qui asserunt, quod quando aliquis est in charitate, quod siue dormiat, siue comedat, siue aliquid aliud faciat, quod semper mereatur, actus enim meritorius, vt dicit Doct. hic, & in quolibet quæst. 18. præsupponit actum perfectè moralem, qui actus præsupponit dictamen practicum cui conformetur, bene verum est, quod quando aliquis actus, licet non actus circumstantionatus omni circumstantia, vt puta, cum quis vadit ad officium, & actus, nō dicit illud propter Deum, quæ talis actus erit meritorius, si eliciatur in virtute alterius actus perfectè circumstantionati, vt cum intrat ecclesiam, & ratio dicitur, vt voluntas velit dicere officium amore Dei simpliciter, & cum omni alia circumstantia, tunc voluntas si determinat sic dicere, vt ratio dicitur, talis determinatio est meritoria, & officium actus celebratum, licet tunc nō sit in memoria finis, propter quem celebretur, de hoc vide in quarto.

¶ Ibi. Si autem est in peccato, & habet actū malum, secundo modo planum est, quod ille actus est demeritorius, semper enim malitia prior infert secundam, non e contra.

¶ Ibi. De secundo dico. Nunc Doct. intendit declarare secundum principale, scilicet quæ bonitas possit inesse volitioni angelis damnati, vel si aliqua malitia necessariò insit. Et primò dicit, quod non est dubiū, quin angelus malus possit habere, & habere multas volitiones transeuntes super obiectum conueniens actui, puta amando se, odiendo pœnam, & sic de aliis, & sic habere multas volitiones bonas ex genere.

¶ Ibi. Sed de aliis, duobus modis bonitati, scilicet virtuosæ, & meritoria est difficultas. Et primò videndum est de bonitate meritoria, & dicemus conclusiones.

Prima, quod non potest habere volitionem meritoriam in sensu compositionis, quia ista non stant simul, quod sit malus, & habeat volitionem meritoriam, quia tunc simul esset in merito, & demerito, vel simul esset in merito, & in pœna correspondente, quæ sunt absurda.

Secunda conclusio est de sensu diuisionis, an videlicet angelus malus possit habere volitionem meritoriam in sensu diuisionis, sicut dicimus, an albus possit esse nigrum, & dicit, quod in tali sensu diuisionis potest ibi negari, aut potentia logica, aut realis. Et quid sit potentia logica, vide in primo Doct. dist. 2. parte 2. quæst. 3. respondendo ad principalia argumenta, & clarius dist. 7. In proposito, cum quaeritur, an angelus malus possit habere volitionem meritoriam, sensus esset, an angelo malo simpliciter repugnat, posse habere volitionem meritoriam. Sequitur in littera, si est potentia realis, aut illa, quæ dicit rationem principij, aut illa, quæ est differentia entis, quæ dicit ordinem ad actum. De istis potentiis patebit infra dist. 16. & satis dictum est in primo, dist. 7.

¶ Ibi. De potentia igitur reali uidendum est, quomodo non habet potentiam, &c. Hic Doctor dicit duo.

¶ Primò, quod loquendo de principio reali passiuo, siue receptiuo angelus malus habet huiusmodi principium respectu actus meritorij, pater, quia semper manet eadem voluntas, quæ ex se est receptiua, non tantum actus meritorij, sed etiam præmij correspondentis actui meritorio.

Secundo dicit, quod loquendo de principio reali actiuo angelus malus habet principium reale actiuum actus meritorij, loquendo tantum de actiuo partiali. Actiuum enim totale actus meritorij est voluntas, & gratia, vt supra patet in primo, dist. 17. modo

Quando aliquis est in charitate, semper meretur.

Nota & bene.

Angelus malus caret gratia.

modo angelus malus caret gratia. Et addit Doct. q voluntas angeli mali, quæ est partiale principium actus meritorij nõ habet in potestate sua aliud partiale principium. ipsam gratiam, non enim voluntas creata potest ponere gratiam in esse, cum tantum sit creabilis ab ipso Deo. Addit etiam dicens, q quamuis gratia iam habita voluntas vtens sit principale agens respectu actus.

Difficultas.

IN ista littera occurrit aliqualis difficultas in hoc, quod dicit, q gratia iam habita, voluntas vtens supplè ipsa gratia est principale actuum actus meritorij, videtur enim sibi contradicere, quia in primo, dist. 17. sic dicit, accipiendo actum secundum rationem meritorij, potest dici, q principaliter illa acceptatio conuenit actui ab habitu, & minus principaliter à voluntate, magis enim acceptatur actus vt dignus premio, quia est elicited à charitate, quam quia est à voluntate liberè elicited, hæc ille, vult enim ibi Doct. q gratia respectu actus meritorij sit principalis causa, hic verò oppositum dicit.

Responsio.

¶ Respondeo, & dico, q nulla est hæc contradicctio, si rectè Doct. intelligatur. Nam ut loquitur de principio verè actiuo actus meritorij voluntas est principale actiuum, & gratia minus principale, & effectum, siue productum ab utroque est actus tantum quo ad substantiam, & intensiõnem, non autem secundum illam rationem, secundum quam dicitur meritorius, q enim actus sit meritorius, siue acceptus formaliter, siue dignus vita æterna, hoc non est effectiue, neque à voluntate, neque à charitate, sed solum à voluntate diuina sic, vel sic acceptante, vt patet à Doct. in primo, dist. 17. & ideo Doct. aperte dicit, q voluntas vtens ipsa gratia est principale agens, quia vtitur ipsa tantum quo ad substantiam, & intensiõnem actus, non autem quantum ad illam rationem, secundum quam dicitur meritorius.

Actus meritorius dignus est vitam æternam solum à voluntate diuina sic acceptante.

¶ Si dicatur, q etiam ipsa voluntas est principale agens non tantum respectu substantiæ, & intensiõnis actus, sed etiam respectu acceptationis passiue, qua actus formaliter dicitur acceptus, siue meritorius. Et q sic possit dici causa actiua, probatur, supponendo, quod dicit Doct. in quarto, dist. 1. q. 4. vbi sic dicit, q ducens dispositionem ad aliquem effectum, licet in se non attingat illum effectum, tamen potest dici causa ipsius, quia producit dispositionem, ad quam sequitur talis effectus, hoc idem potest patere in quarto, dist. 14. & in secundo, dist. 18. & in tertio, dist. 4. Cum ergo actus quo ad substantiam, & intensiõnem productus à voluntate, & gratia sit dispositio ad acceptationem passiua (patet, quia Deus ab æterno disposuit actum à voluntate, & à gratia productum acceptare, vt dignum vitam æternam, vt patet à Doct. in primo, dist. 17.) sequitur, q cū voluntas sit causa principalis respectu illius actus, quia est dispositio, &c. quod etiam erit causa principalis respectu acceptationis passiue. Et si sic falsum videtur, quod dicit Doct. in primo, dist. 17. q talis acceptatio sit principalis à gratia, quam à voluntate.

Dispositio est duplex.

¶ Respondeo. Et dico, quod dispositio est duplex quædam est ex natura rei, qua posita, effectus ex natura rei, & de necessitate sequitur, sicut calor, & siccitas in ligno erit dispositio ex natura rei, qua perfectè posita necessariò sequitur forma substantialis ignis, quia ignis agens in lignum, introducto ultimo gradu dispositionis, de necessitate producit formam substantialem ignis. Alia est dispositio, quæ non est ex natura rei, sed est ex sola voluntate sic, vel sic acceptante, primo modo verum est, quod si aliquid est principalis causa dispositionis, ad quam sequitur effectus, sed secundo modo non est verum, non enim sequitur, quod si aliquid est causa principalis ali-

cuius actus, q etiam sit causa principalis effectus sequentis à voluntate alterius, quia, & talis effectus producat, & quod talis actus sit dispositio ad illum effectum est simpliciter ex voluntate acceptantis. Dico ergo, quod nulla est operatio nostra etiam intensissima, quæ ex natura sua sit acceptabilis ad vitam æternam, nec etiam quæ sit dispositio ad huiusmodi acceptationem passiua, sed hic totum est à voluntate diuina, quod enim operatio elicited à voluntate acceptetur ad vitam æternam, hoc est à solo Deo acceptante, & similiter, quod sit dispositio ad huiusmodi acceptari est à solo Deo, & tunc dico, quod quamuis operatio, quantum ad substantiam, & intensiõnem ipsius sit principaliter à voluntate, tamè quod ipsa sit dispositio ad acceptari ad vitam æternam est principaliter à gratia, quia Deus disposuit ab æterno, q operatio, quæ procedit à voluntate principaliter quo ad substantiam, & intensiõnem, & minus principaliter à gratia, sit principaliter ab ipsa gratia, vt dispositio.

Nulla est operatio nostra, quæ sit acceptabilis ad vitam æternam.

¶ Ibi. Tamen gratia non habita ipsa non est sufficiens ad ponendum gratiam in esse, & ita angelus non habet totale principium actiuum ad agendum talem actum, nec est principale partiale principium actiuum, in cuius potestate sit producere reliquum principium actiuum partiale in esse, &c. Pro clariori intellectu est considerandum, quod aliquid est principium partiale alicuius effectus, quod habet in virtute sua, posse producere aliud principium partiale, & hoc, uel totaliter, uel partialiter, patet, quia intellectus agens est principium partiale intellectiõnis, puta lapidis, vt patet à Doct. in quolib. quæst. 15. & potest ponere aliud principium partiale in esse partialiter tamen, puta partialiter causando speciem intelligibilem lapidis (nam species intelligibilis pro statu isto causatur ab intellectu agente, & à fantasmate, licet principaliter ab intellectu agente, vt patet à Doctore in primo, dist. 3. q. 8.) quæ species intelligibilis erit principium partiale intellectiõnis abstractiue ipsius lapidis, vt patet à Doctore in primo, dist. 3. quæst. 6. 7. & 8. & in dist. 17. & in secundo, dist. 3. & in quolib. Et quod aliquod agens partiale possit totaliter ponere aliud principium partiale, patet, quia sustinendo, q voluntas sit causa totalis volitionis suæ, potest producere unam volitionem ita intensam, ad quam sequitur habitus perfectus, cum habitus causetur ex frequentatis actibus, uel saltem ex uno ualde intenso, & si est causa totalis talis actus, & actus sit productius habitus in uirtute uoluntatis, sequitur, q ipsa voluntas sit causa totalis illius habitus, quia, quicquid est causa causæ, &c. Et tamen ille habitus poterit postea esse causa partialis alterius actus producti à voluntate, ut à causa partiali, & principali, ut patet à Doctore in primo, dist. 17. In proposito autem voluntas creata nullo istorum modorum potest causare gratiam, neque totaliter, neque partialiter, cum tantum immediatè creetur à Deo.

An uolūta sit causa totalis volitionis.

¶ Ibi. Et amouere impedimentum vsus sui, & sui principij ad eliciendum actum, & effectum communem eorum. Nam impedimentum, quod voluntas non eliciat actum meritorium est carētia ipsius gratiæ, quam carētiā non potest amouere à se, quia priuatio non potest tolli per quamcunque potentiam, nisi per habitum, cui opponitur. Si enim voluntas creata posset amouere carētiā gratiæ posset causare gratiam, quod est falsum, immò ipsa voluntas non potest super carētiā ipsius gratiæ prius habitæ, vt clarè patet à Doctore in quarto, dist. 1. quæst. 1. respondendo ad principalia argumenta, & dist. 16. q. 2.

¶ Ibi.

Dubium.

¶ Ibi. Sed hic est dubium, quia quod dictum est de principio actiui, & si verum sit comparando ad effectum principale, qui est meritorie agere ex gratia qua meritorie velit: restat dubium de principio dispositiui, siue actiui ad dispositionem respectu principalis agentis, an scilicet habens voluntatem tanquam principale principium actiui possit se disponere ad gratiam, & si hoc videtur, q̄ in potestate eius sit bene velle, sicut in potestate peccatoris viatoris, non plus enim potest peccator viator malus, nisi se disponere, & tunc dabitur sibi gratia à Deo qua bene postea agit. Vtrum autem viator possit habere aliquem motum attritionis ex puris naturalibus, existente influentia generali, vel requiratur aliqua operatio specialis, de hoc in quarto, distin. 14. quæst. 2.

An peccator possit se disponere ad gratiam ex puris naturalibus.

Licet hoc declarandum non sit præsentis speculationis, nimia tamē discipulorum victus dilectione aliqua (ea qua potero) breuitate dicam. Doct. enim 14. dist. 4. q. 2. art. 2. sit dicit, peccator in peccatis existens eo modo, quo dictum est in præcedenti quæst. art. 1. peccatum manere post actum potest ex naturalibus cum communi influentia considerare peccatum commissum, vt offensum Dei, &c. vide ibi, vult enim, quod homo peccator ex puris naturalibus potest se disponere ad gratiam, quia potest cognoscere illud, vt offensum Dei, quod videtur repugnare dictis suis, quia in prolo. quæst. 1. probat, quod homo ex puris naturalibus non potest cognoscere finem vltimum suum, & hic dicit, quod ex puris naturalibus potest cognoscere peccatum, vt est impeditiuū præmij. Similiter est contra illud, quod dicit in illa quæst. quarti, q̄ in intellectu peccatoris potest esse duplex regula, vna naturalis, quæ dicat peccatū esse detestandum, vt est vitium quoddam, & alia supernaturalis quæ dicat, peccatum esse detestandū, vt est offensum Dei, & impeditiuū præmij, multis etiam aliis dictis repugnat quæ breuitatis causa omitto.

Responsio.

¶ Respondeo. Et dico nullam esse repugnantiam in dictis Doct. Nam Doct. expresse vult, quod homo ex puris naturalibus nō possit cognoscere peccatum, vt offensum Dei, & impeditiuū præmij, & inductiuū supplicij, vt patet in loco præallegato quarti de regula supernaturali, hoc enim est reuelatum in sacra scriptura, stante ergo reuelatione scripturæ sacræ, & quod peccator cognoscat, vel scripturam, vel per prædicationem, quod peccatum est detestabile sub huiusmodi conditionibus, tunc ex suis puris naturalibus potest considerare peccatum cum illis conditionibus, ita quod non est necesse, quod talis consideratio immediatē sit à Deo, licet prima reuelatio immediatē fuerit à Deo. Exemplum, quamuis ex puris naturalibus nō possem cognoscere Deum esse trinum, & vnum, facta tamen reuelatione mihi à Deo, vel mihi immediatē, vel alicui, cui firmiter credo possum postea bis, ter, quater considerare Deum esse trinum, & vnum, ita quod talis consideratio erit ex puris naturalibus meis, generali influentia concurrente, sic dico de peccato, & sicut homo ex puris naturalibus nō potest se disponere, quia ex puris naturalibus non potest cognoscere peccatum sub illis conditionibus, potest tamen se disponere ex puris naturalibus, sic intelligendo, quod postquam credidit peccatū esse detestandum sub illis conditionibus potest ex puris naturalibus non tantū considerare illud, sed etiam detestari, & hoc est quod intendit Doct. ibi. Dico etiam, quod ex puris naturalibus non tantum potest considerare peccatum, vt dixi, sed etiam ex puris naturalibus potest habere primam credulitatē credendo scripturæ sacræ, vel alicui Doct. vt suis patet à Doct. in tertio, dist. 23. de fide acquisita, si tamē il-

Exemplum.

lud peccatum cum illis circumstantiis non fuisset, alicui reuelatum nunquam firmiter posset cognoscere illud sub illis circumstantiis. Sed de ista materia prolixè dicturus sum in quarto, dist. 14. quæst. 2.

¶ Ibi. Sed supposito, quod sic negaret aliquis istā potentiam dispositiuam ab angelo damnato, & diceret eā conuenire posse peccatori viatori. Sed huic videtur obuiare auctoritas Augu. supra allegata de fide ad Petrum cap. 5. quæ magis concedit potestatem angelo lapsō redeundi ad bonum ex puris naturalibus, quā homini lapsō, ergo si homo viator potest ex naturalibus suis habere istam potentiam dispositiuam, multo magis angelus. Quantum ad hoc posset pariformiter concedi de angelo lapsō, & homine lapsō, quia si homo peccator dum est in via potest se disponere ex puris naturalibus ad gratiā, multo magis angelus potest se disponere, dum est in via. Et si vterque esset in termino, si homo ex puris naturalibus posset se disponere, multo magis angelus, sed quare, nec homo, nec angelus, vt sunt in termino possunt se disponere hoc non est, quia simpliciter repugnat eis, sed quia voluntas diuina determinauit nunquam cōcurrere ad actum attritionis sufficienter disponētem ad gratiam respectu eorum qui sunt damnati, vt hic patēbit in quarto, aliquāliter dist. 44. quæst. 2. & 49.

¶ Ibi. Secundum hoc ergo, quantum ad omnia membra de potentia, vt est principium, non videtur negandum ab angelis, posse meritorie velle, nisi quia non habet principij merendi totale, nec principale partiale respectu volitionis bonæ, nec respectu gratiæ specialis, quæ requiritur ad bonam volitionem, nec tamen eodem modo potest ipse bene velle, quo viator peccator sicut postea dicitur. Si autem intelligatur de potentia quæ est differentia entis, &c. Pro intellectione huius litteræ est notandum, quod hæc potentia, quæ est differentia entis, accipitur pro possibili, sicut dicimus, quod ens diuiditur per ens in actu, & per ens possibile, siue in potentia, & tale ens possibile potest comparari ad causam, quæ potest producere illud in actu, & dicitur possibile potentia propinqua, quando comparatur ad causam totalem dispositam, & dicitur possibile potentia remota, quando comparatur ad causam partialem, quæ non potest producere illud, nisi sit vnita alteri partiali, exemplum, intellectio lapidis, antequam producat in esse dicitur possibilis potentia propinqua, si comparatur ad intellectum habentem speciem intelligibilem lapidis, ex quibus integratur vna causa totalis, dicitur verò possibilis potentia remota, vt comparatur ad intellectum non habentem speciem intelligibilem lapidis qui intellectus est altera causa partialis. Sic dico in proposito de actu meritorio, qui actus meritorius dicitur possibilis potentia propinqua, vt comparatur ad voluntatem gratia informatā, quæ integrant vna causam totalem respectu actus meritorij, & dicitur possibilis potentia remota, vt comparatur ad voluntatem carentem gratia. Similiter aliquid potest dici possibile, vt comparatur ad potentiam passiua receptiuā, & dicitur possibile potentia propinqua, quando receptiuum est dispositum ad recipiendū illud possibile verò potentia remota dicitur quando receptiuum est dispositum, & sic actus meritorius dicitur possibilis potentia propinqua vt comparatur ad receptiuum dispositum quale est voluntas, informata charitate, non quod charitas sit ratio formalis recipiendi talem actum, sicut quantitas est ratio formalis recipiendi colorem, sed quia Deus determinauit nunquam actum meritorium inesse alicui voluntati, nisi vt informatæ charitate, sed dicitur possibilis potentia remota, quando comparatur

De potentia vt est differentia entis.

Quomodo actus meritorius dicitur possibilis.

paratur ad receptiuū indispositum, cuiusmodi est voluntas sine charitate, & sic patet ista littera Doct.

¶ Ibi. Si intelligatur de potentia logica, quæ dicit modum compositionis formatæ ab intellectu, hoc modo impossibilitas potest esse in compositione vel ex repugnantia intrinseca extremorum inter se, sicut hic homo est irrationalis, vel potest esse repugnantia ex aliquo extrinseco, sicut si oculus esset in tenebris, & impossibile esset illud opacum causans tenebram amoueri, impossibile esset talem oculum videre non ex repugnantia intrinseca terminorum, quæ est oculi ad videre, sed ex repugnantia alicuius extrinseci ad alterum extremum scilicet illius opaci ad videre.

¶ Ibi. Ad propositum ergo applicando dico quod non est hic impossibilitas ex repugnantia intrinseca terminorum, immò in subiecto non est repugnantia intrinseca ad prædicatum, si qua ergo sit impossibilitas, erit ex repugnantia alicuius extrinseci ad vnionem istorum extremorum, illud extrinsecum non potest esse, nisi causa, cuius actio requiritur ad hoc, ut extrema vniantur, talis causa, respectu vnionis gratiæ ad aliquod subiectum, non est nata esse alia, nisi solus Deus, tantum igitur erit impossibile angelum bene velle, vel gratiam habere quia impossibile est Deum sibi gratiam dare, & hoc potentia ordinata. Et quod dicit hic de potentia Dei ordinata, & absoluta, vide quæ diffuse exposui in primo. distinctione. 44. & tota ista littera vsque ibi. (Aliud dubiū est, si illa obstinatio &c.) erit clara.

Dubium.

¶ Ibi. Aliud dubium est. Hic Doctor. mouet aliam difficultatem, videlicet, an obstinatio voluntatis male sit à Deo vel ab ipsa voluntate mala, hæc littera est satis clara vsque ibi, tamen quia actus dum manet, habet quasi continuè causam, quia eius esse est quasi in continuo causari, sicut Deus non potest esse causa mali, in quantum malum in prima electione sui, ita nec in esse suo. continuato, quod est continuè elici &c. Doctor. in ista littera cum dicit, quod sicut actus malus non potest esse à Deo, ita nec continuatio illius, hoc sic debet intelligi, quod licet Deus sit prima causa, puta amoris quo malus angelus amat se, cum talis amor sit ens absolutum, & etiam sit causa quantum ad substantiam, & intensionem illius amoris quantumcūque intendatur, & sit causa continuationis, continuè concausando voluntati angeli mali, non tamen est causa nec effectiua, nec defectiua deformationis fundatæ in tali amore, puta quod dilectio sic intensa ordinetur ad angelum simpliciter propter seipsum, nam tunc est ibi carentia debiti finis, quantum ergo ad hoc non est causa nec effectiua nec defectiua, nec quo ad esse, nec quo ad continuationem, ut infra patebit à Doct. distinctio. 37. & 44. vel vltima. Et quod dicit Doct. hic quod Deus est causa effectiua pœne ignis, de ista pœna habet diffuse videri in quarto distinctio. 44. q. 2. & distinctio. 46. Quod etiam dicit Doct. quod Deus potest dici causa obstinationis deferendo, non dando scilicet sibi gratiam, hoc est, quia Deus ordinauit nunquam dimittere peccatum, nisi dando gratiam, & hoc loquendo de peccato, scilicet de obligatione illa ad pœnam æternam, quæ post peccatum remanet in anima, ut patebit in quarto. distinctio. 14. q. prima. Sed hæc obligatio non vocatur propriè obstinatio, nam propriè obstinatio respicit continuatione actus mali, & quod possit resilire à tali continuatione, non potest esse nisi ex speciali gratia Dei, quia voluntas diuina determinauit non concurrere ad actum bonum respectu existentis in termino damnationis, & sic deserit. Sed de ista obstinatione, vide

*Quo Deus
discatur cau-
sa obstina-
tionis.*

*Quid propriè
sit obstina-
tio.*

clarius in quarto. distinctio. 44. q. secunda, & distinctio. 49. q. quarta. arti. secundo.

¶ Ibi. Cum ergo arguitur, quod si ista scilicet obstinatio est à voluntate sola, ergo voluntas sola potest in oppositum resilire, scilicet ab illo obiecto in quod inordinate se inclinauit.

¶ Respondeo, quod ad resiliendum meritorie requiritur aliud principium à voluntate, puta gratia, quam angelus malus non potest ex se habere, & Deus secundum quod deseruit ipsum, disposuit sibi eam non dare. Hic Doct. adhuc negat, quod malus angelus ex se possit resilire à peccato obstinationis, & hoc meritorie, posito quod talis obstinatio sit à voluntate mali angeli. Est aduertendum, quod quando quis resilit à peccato communiter meritorie resilit; actus enim, quo quis de congruo meretur liberari à peccato, est actus meritorius, ut patebit in quarto. distinctio. 22. Est etiam aduertendum, quod ex de terminatione diuinæ voluntatis damnatus, & per consequens obstinatus in peccato nec meritorie, nec non meritorie potest resilire à peccato, ut patet in quarto. distinctio. 46. q. vltima. articulo. secundo. Ultra est notandum, quod obstinatio in peccato in damnatis est principaliter à voluntate diuina sic deferente voluntatem in tali peccato ut habet videri in quarto, vbi supra.

*Secundus ar-
ticulus.*

I B I. Restat nunc videndum de bonitate morali, & malitia sibi opposita. Hic Doct. primò recitat opi. Bonauenturæ libro secundo, distinctio septima, articulo. primo, quæst. secunda, & tertia, qui dicit quod angelus malus non potest habere volitionem moralem bonam, quia omnem deformat ex aliqua circumstantia inordinata referendo illud inordinatè ad amorem sui, similiter habitus in eis est perfectè malus in eo, ideo perfectissime inclinatur in malum, nunquam ergo bene volunt propter primum, sed semper male volunt propter secundum, videlicet propter vehementem inclinationem in malum.

¶ Contra primum. Habent naturalia integra secundum Diony. de diu. nomi. ergo est in eis naturalis inclinatio ad bonum, ergo secundum illam inclinationem possunt aliquid cōformiter velle, quia potentia, ut in natura sua merè consideratur, potest aliquem actum elicere consonum inclinationi naturali, ergo possunt habere actum non malum, quia non est contrarium naturæ eorum.

¶ In ista littera Doctor. occurrit aliquis difficultas specialiter circa hoc, quod dicit, quia inclinatio naturalis est ad bonum, ideo voluntas eliciens actum conformiter tali inclinationi habet volitionem illam non malam, nam in hoc videtur sibi contradicere, quia in quarto, distinctio. 49. dicit quod inclinatio naturalis est ad perfectionem, ad quam ordinatur summè intensa, & per consequens si natura aliqua summè inclinatur ad bonum sibi commodum, voluntas eliciens conformiter tali inclinationi videtur mala, & similiter volitio elicitæ. Præterea distinctio. 50. quarti dicit Doct. quod appetitus naturalis est ad summam beatitudinem, & tamen volitio elicitæ conformiter erit mala, ut patet à Doct. ibi. Præterea in hoc secundo. distinctio. 23. probat Doct. quod ideo Deus non potest facere voluntatem creatam impeccabilem ex natura, quia appetitus naturalis potest esse ad summum commodum, ordinando illud ad se, & voluntas potest conformiter agere illi appetitui, & sit peccare. Præterea in isto secundo. distinctio. 6. q. secunda. dicit quod voluntas, ut conformiter agit regulæ naturali, hoc est inclinationi naturali non rectè agit, & tamè hic dicit, quod actus elicitus cōformiter inclinationi naturali, non erit malus.

*Difficultas
mirabilis.*

Fran. Lych. in ij Sent. Sco. Y ¶ Re-

¶ Respondeo quod si Doct. rectè intelligatur nulla apparebit contradictio.

¶ Nam Doct. in hoc loco intendit probare, quod voluntas eliciens actum conformiter inclinationi naturali non peccat, sic tamen intelligendo quod inclinatio naturalis potest esse ad bonum, & voluntas absolute amans bonum non peccat, stando ergo in tali amore absolute, ille actus non est malus contrarie, cum verò voluntas refert bonum illud ad quod non debet referre, puta amando illud tantum in ordine ad se, tunc peccat, vel si sit bonum infinitum, amando illud non propter se, amando ergo bonum absolute non peccat, immò ille actus est bonus ex genere, ut supra patet in præsentis quæstio. & sic intendit Doctor. hic, quod si voluntas volens bonum absolute, ad quod naturalis appetitus valde inclinatur, actus conformiter elicitus non erit malus. Si dicatur naturalis appetitus inclinatur ad bonum tanquam ad summe bonum sibi, ergo actus voluntatis conformiter elicitus tali appetitui erit malus.

¶ Dico quod si voluntas vellet illud bonum eo modo, quo appetitus appetit, tunc peccaret, quia tunc referret illud positive, ad quod referre non debet, sed volendo bonum absolute sistendo ibi, illa volitio non erit mala.

*Contra D.
Bonaventuram
distinctione præ-
sentis. q. 1.*

¶ Et quod Doct. sic intelligat scilicet de actu non malo contrarie, patet in simili per tertiam rationem contra Bonaventuram in qua sic dicit. Si nolunt (inquit) poenam in quantum est lesiva naturæ sistendo tantum in hoc absque alia circumstantia non videtur actus malus moraliter, quia sicut potest amare naturam suam non male moraliter, ita potest odire contrarium sibi, hoc idem patet per secundam rationem in qua dicit, habet (inquit) vermem, qui est remorsus de peccato eorum, remorsus iste est aliqua displicentia, hæc displicentia non est actus malus moraliter, quia licet posset deformari per circumstantiam inordinatam tamen sistendo in hoc, quod est nolle se peccasse, non videtur esse formaliter malitia moralis, immò talis displicentia est saltem bona ex genere cum transeat super obiectum conveniens actui secundum dic tamen rationis vult ergo Doctor, quod actus elicitus à voluntate conformiter appetitui naturali quod non sit malus moraliter, immò ut sic semper erit bonus ex genere, licet postea possit deformari circumstantiis oppositis circumstantiis requisitis, ad actum perfectè moralem.

¶ Et vult Doct. hic quod voluntas mali angeli possit absolute elicere actum circa bonum, ad quod inclinatur eius naturalis appetitus, volendo illud absolute, & sic patet quomodo in dictis Doct. nulla sit contradictio.

*Scotus im-
probat aliud
dictum con-
tra D. Bon.*

¶ Ibi. Contra secundum. Hic Doct. improbat aliud dictum Bonaventuræ. videlicet quod angeli mali semper male volunt propter habitum malum in termino. Et primo improbat hanc conclusionem, quod semper male velint, & ratio clara est, & stat in hoc, angelus malus potest non velle aliquid, quia potest suspendere actum volendi, ergo non semper male vult, consequentia, patet, antecedens probatur per August. primo retrac. ca. secundo. Nihil est tam in potestate voluntatis, quam ipsa voluntas, id est quam actus eius, quia in potestate voluntatis, est velle, & non velle, ut patet intuitu. Et addit quod si voluntas potest suspendere potentiam inferiorem ab omni actu suo, multo fortius potest suspendere se ab actu suo. Et hæc ratio fuit declarata supra in primo. distin. prima. quæstio quarta.

¶ Ibi. Præterea, quod etiam adducitur de habitu Hic Doct. probat duplici ratione, quod habitus malus

in angelis malis non facit eos de necessitate semper male agere, & istæ rationes sunt satis clare, aliquantulum tamen pro iunioribus expono litteram, cum dicit primo, quod omnis habitus inclinatur ad aliquem actum in eadem specie, hoc debet intelligi de habitu acquisito ex frequentatis actibus, vel ex vno valde intenso, habitus enim acquisitus semper inclinatur ad similes actus, ex quibus generatur.

¶ Aduerte etiam, quod vnus habitus non potest generari ex actibus specie distinctis, quia actus specie distincti nati sunt tantum generare habitus specie distinctos.

¶ Nota etiam quod Doct. intendit hic de inclinatione positive, quæ inclinatur ad aliquid prosequendum, non autem de inclinatione, quæ inclinatur ad oppositum fugiendum, semper enim habitus, qui inclinatur ad aliquid prosequendum, inclinatur etiam ad oppositum fugiendum, ut patet à Doct. in quarto. distin. 14. quæst. secunda. Sequitur, ille ergo habitus qui ponitur causa peccandi, aut inclinatur tantum ad actum superbiendi, aut tantum ad actum odiendi, patet, quia non potest inclinare ad actus specie distinctos cuiusmodi sunt actus odiendi, & actus superbiendi, videtur ergo probabile, quod angelus malus possit aliquando illum actum non habere, puta actum odiendi, patet, quia potest habere alium actum distinctum, & ex toto conatu, puta actum superbiendi, & non potest simul habere duos actus perfectos, ut supra exposui in primo. distinctione. 2. parte prima. Sequitur, ergo nullus vnus actus est, qui necessariò sit perpetuus ex vehementi inclinatione ad ipsum, & per consequens nec in communi necessariò inest actus malus ex habitu. Hæc consequentia patet, quia si ponantur duo tantum habitus in angelo malo, quorum vnus summe inclinatur ad actum superbiendi, & alius ad actum odiendi, si angelus malus habeat actum superbiendi perfectum, tunc non habebit actum odiendi, & per consequens non vult semper male ex habitu, qui inclinatur ad actum odiendi.

*Nullus autem
est necessa-
rio perpetuus.*

¶ Et similiter si habet actum odiendi perfectum, tunc non habet actum superbiendi, nec per consequens semper vult male ex habitu superbiendi, ergo nec ex habitu simpliciter semper vult male, quia da oppositum, si necessariò vult male ex habitu in communi, ergo necessariò vult male ex habitu in speciali, patet consequentia, quia quod necessitatio determinat sibi aliquod genus, necessariò determinat sibi aliquam speciem, & ultimo aliquod indiuiduum.

¶ Hæc propositio patet à Doct. infra distinctione. 12. ergo si angelus malus necessariò vult male ex habitu in communi, ergo necessariò vult male ex isto habitu, cuius oppositum supra patuit.

¶ Ibi. Præterea secundo habitus non est ratio agendi potentie modo opposito proprio modo ipsius potentie, patet ista propositio, quia modus agendi naturalis potentie non potest variari per quemcumque habitum, nullus enim habitus in intellectu posset facere intellectum agere non modo naturali, modus enim agendi intellectus est naturalis.

¶ Similiter modus agendi voluntatis est libere agere, ergo nullus habitus in voluntate quantumcunque intensus posset facere voluntatem velle aliquid necessariò.

¶ Sequitur, quia causa secunda non determinat modum agendi causæ primæ, sed e contra, hæc propositio patet.

¶ Sequitur, ergo si voluntas non habituata poscit non necessariò velle hoc, & hoc est libertatis

in

in ea: ergo uoluntas habitum non necessariò uolens hoc.

*Statu- ro-
spendat se-
cundum in-
tentionem
propiam.*

III. Quare ergo ad istum articulum. Hic Doc. respondet secundum intentionem propriam ad istum articulum, in quo querebatur de bonitate morali, & malitia opposita in angelo malo, & dicit aliquas conclusiones.

¶ Prima est ista, quod angelus malus non necessariò habet aliquem actum malum, loquendo de actu determinato, puta de actu superbiendi determinatè, uel de actu odiendi determinatè, & probat, quia si tantum habeat actum determinatum, ille inclinatur ad certum actum, unum in specie, & patet, quod potest habere aliquem alium actum, puta actum odiendi, & pro tunc non habere actum superbiendi, & per consequens potest non habere quemcūque alium actum, ad quem habitus superbiendi non inclinatur, puta non habere actum amoris amicitie circa se immoderatum, uel amoris concupiscentie immoderatum, & sic patet quomodo non necessariò uult aliquem actum malum determinatum, ponendo tantum unum habitum malum in angelo malo.

¶ Secunda conclusio est, quod etiam ponendo plures habitus malos inclinantes ad diuersos actus malos in specie, adhuc non sequitur, quod angelus malus necessariò uelit actum malum determinatè, patet, quia certum est, quod illi plures habitus non uehementissimè inclinant, patet, quia tunc angelus malus, uel nullum actum malum haberet, uel simul haberet tot actus malos specie distinctos, quot essent habitus in ea specie distincti, patet, quia si æquè inclinant, non est maior ratio de uno, quam de alio.

¶ Sequitur ergo, quod aliquis habitus in eo non uehementissimè inclinatur, si sic: ergo angelus malus, poterit non habere actum illius habitus, non uehementissimè inclinantis, ergo potest non habere actum cuiuscunque alterius habitus.

¶ Tertia conclusio est de actu indeterminato, siue uago, & est talis. Angelus malus non necessariò habet actum malum moraliter, quam conclusionem probat, quia aliquando potest habere uolitionem non malam, malitia contraria bonitati morali, licet non habeat bonam, bonitatem morali completam, quæ est ex omnibus circumstantiis, uidetur enim probabile, quod actum bonum ex genere possit habere, hoc est sistendo sibi, non deformando per circumstantias contrarias circumstantiis bonæ uolitionis.

¶ Quarta conclusio, nulla apparet impossibilitas, quin angelus malus possit habere completè bonum moraliter, hanc conclusionem aliter non probat, posset tamen probari ex supra habitis, quia in angelo malo sunt naturalia lucidissima, & per consequens in intellectu eius potest esse uerissimum, & certissimum dictamen, & non repugnat uoluntati eius, posse elicere aliquem actum conformem tali dictamini. Et addit Doctor, mirum (inquit) uidetur negare potentiam naturalem in natura illa eccellente, ubi non apparet aliquid, propter quod sic neganda.

¶ Sexta conclusio, probabile est (inquit) quod angeli mali secundum hanc potentiam, secundum quam possunt uelle bonum, moraliter non exeant in actum propter uehementem malitiam, secundum quam magis probabile est, quod agunt, quam secundum partem naturalem, secundum quam possent in actus aliquo modo oppositos.

A D argumenta principalia. Primò arguit Doc.

probando, quod mali angeli non uelint necessariò malè, & arguit auctoritate Iacobi secundo. Dæmones credunt, & contremiscunt.

Iacobi 2.

¶ Respondetur primò à Bonaventura ubi supra, quod ille actus credendi in eis, est malus, quia odiunt illud creditum.

¶ Contra hanc responsionem arguit Doc. dicens, quod actus intellectus, ut præcedit actum uoluntatis non deformatur ab actu uoluntatis sequente, patet, quia talis actus, ut præcedit non subest imperio uoluntatis, nam nullus actus intellectus potest dici malus formaliter, nisi pro quanto imperatur à uoluntate inordinatè se habente, ut infra patebit in isto secundo, distinctione quadragesima secunda. Angelus uero malus in illo, priori potest aliquid uerum concipere tam speculabile, quam agibile.

¶ Dat ergo Doc. aliam responsionem concedendo, quod habent aliquem actum bonum bonitate morali, diminuatè tamen, quia non malum malitia contrariè, ut supra patuit.

¶ Secundo arguit Doc. ibi. Præterea in eis manet imago, & ex hoc arguitur sic, isti actus, qui sunt, capere Deum, & participare ipsum uidentur actus boni, sed anima ideo imago Dei est, quo capax, & particeps eius esse potest, per August. 14. de Trinit. cap. octauo.

Imago dupliciter accipitur.

¶ Respondet Doctor, quod angelum esse capax, &c. sonat in potentiam reuocam, loquendo de potentia ad actum eo modo, quo supra exposui, uel loquendo de potentia, quæ est principium, sonat in principium passiuum, uel actiuum partialè diminutum, ut supra exposui.

¶ Sed hæc responsio, licet euadat argumentum, quantum ad actum bonum meritorium, quia in angelis malis non est aliud principium partialè, actus meritorij, scilicet gratia, ut supra patet, non tamen euadit de actu bono morali, quia imago secundum Doc. in primo, dist. 3. questio. ult. non tantum sonat potentiam, siue principium, sed etiam includit actum, & tunc in malis angelis erit imago Trinitatis, cum actu intelligunt Deum, & actu diligunt.

¶ Respondeo, quod imago secundum August. aliquando accipitur pro ipsa anima includente, tantum intellectum, & uoluntatem, quæ sunt principia actuum secundorum, & talis imago est in dæmonibus, aliquando accipitur imago, ut includit tam actus primos, quam secundos, ut exposui in primo, distinctione tertia, questione ultima. & talis imago imperfectè potest esse in dæmonibus, quia possunt cognoscere Deum, & diminutè amare, puta amando, ut bonum commodum sibi, non possunt ergo exire in actum perfectè moralem.

¶ Tertiò arguit Doctor auctoritate Dionys. de diu. nomi. in dæmonibus manet naturalia integra, ergo, & liberum arbitrium integrum, sed posse peccare nec est libertas, nec pars libertatis secundum Anselmum de libero arbitrio, cap. decimo, liberum enim arbitrium est potestas seruandi rectitudinem propter se, ergo habent libertatem liberi arbitrij, quantum ad illud quod est per se, quod est bene uelle.

In demonibus manent naturalia integra.

¶ Respondet Doctor ad hoc argumentum, & ratio stat in hoc, quod aliud est loqui de potentia peccandi, quæ nominat principium productiuum, & aliud est loqui de posse peccare, quod dicit ordinem ad peccatum.

¶ Primo modo nominat intellectum, & uoluntatem, quæ sunt partes liberi arbitrij, & tale liberum arbitrium est principium effectiuum respectu actus subtrati, & defectiuum respectu deformi. Fran. Lychin sec. Sent. Sco. Y a tatis,

Ordo ad
peccatum
multiplici-
ter capitur.

tatis, ut infra patebit distinctione. 37. secundo modo non est liberum arbitrium nec pars liberi arbitrij, quia talis ordo ad actum dicit tantum respectum, siue relationem, quæ nullo modo pertinet ad liberum arbitrium, & sic concedo quod mali angeli habent liberum arbitrium, & tamen possunt peccare deficiendo à rectitudine danda actui.

¶ Hanc litteram declaro, cum. dist. aliud est loqui posse peccare, aliud de potentia ad peccandum, primum dicit ordinem ad actum difformem, & talis ordo potest multipliciter considerari, quia vel terminatur ad actum substratum deformitati & fundatur in libero arbitrio, & tunc talis ordo dicit relationem realem, aut terminatur ad ipsam deformitatem & fundatur in libero arbitrio, & tunc tantum dicit relationem rationis, patet, quia omnis relatio quæ terminatur ad non ens, est relatio rationis, ut infra patebit, distinctione quadragesimaquarta. sed deformitas est tantum privatio rectitudinis quæ deberet inesse actui, ut infra patet distinctione trigesimaquarta, trigesima sexta, & trigesima septima. Sequitur. Secundum dicit relationem principij quo potest elici actus deformis, patet, quia dicit ipsum liberum arbitrium, quod est principium, quo potest elici actus deformis, sic intelligendo quod est principium quo, ut productiuo respectu actus substrati, & quo ut defectiuo respectu deformitatis inhærentis actui. Sequitur, primus ordo non est liberi arbitrij, nec aliquid eius, patet, quia talis ordo tantum dicit relationem vel realem, vel rationis. Sequitur, nec absolute aliquis ordo ad actum est aliquod principium actiuum, vel pars eius, patet, quia omne principium actiuum semper dicit entitatem absolutam, nulla enim relatio potest poni de genere actiuorum, ut patet quinto physicorum textu commenti decimi. Sequitur, secundo modo dico quod illud, quo illud potest peccare includit duo, quorum alterum est posse, aliud deficere, patet, quia potentia peccandi. ut est principium quo est productiuum alicuius actus substrati, & ut sic includit posse, & est defectiuum deficiendo à rectitudine danda, & ut sic includit deficere. Sequitur, & illud est eius posse, id est illud principium formale productiuum quo potest in substratum peccati, vocatur posse. Sequitur, quod posse, est per se libertatis arbitrij & potentie, patet, quia voluntas est principium productiuum quo homo vel angelus verè potest producere substratum peccati, & talis voluntas, vel est liberum arbitrium, vel saltem pars liberi arbitrij, dicitur etiam potentia productiuum. Sequitur, reliquum verò non est eius unde liberum arbitrium, sed unde tale scilicet defectiuum id est quod ipsum deficere à rectitudine danda actui, nec est liberum arbitrium, nec pars liberi arbitrij in quantum liberum arbitrium, vel in quantum pars, quia ut sic dicitur potentia productiuum, sed bene deficere pertinet ad liberum arbitrium non in quantum liberum arbitrium est effectiuum, sed in quantum est defectiuum supple in quantum deficit à rectitudine danda actui. Sequitur, ita quod sicut in communi liberum arbitrium est quo, quis potest velle, & hoc accipiendo ita in communi, sicut Ansel. accipit scilicet, ut conuenit Deo & beatis, ita liberum arbitrium hoc scilicet viatoris est quo quis potest velle defectibiliter. Dicit Doct. quod accipiendo liberum arbitrium, ut tantum est commune Deo, & beatis, tunc est principium productiuum, quo tam Deus, & beati possunt absolute velle, accipiendo verò liberum arbitrium in particulari pro, ut conuenit viatoribus, tunc est, id quo viator, non tantum potest absolute

Liberum arbitrij
cōsideratur
duobus modis.

velle, sed etiam potest defectibiliter velle, quia est id, quo viator potest deficere à rectitudine danda. Sequitur, tamen quantum ad aliquid potest poni dissimile, quia ad absolute velle tota entitas positiua liberi arbitrij, & sola est principium supple productiuum, ad illam autem deformitatem in actu nihil positiuum in libero arbitrio est principium, patet, quia respectu non entis, nihil potest esse principium productiuum, quia principium productiuum, tantum respicit ens positiuum pro productiuo, sed illa deformitas, quæ inest actui est simpliciter non ens, ergo. Sequitur, & tunc ad formam dico, quod dato, quod ibi sit libertas arbitrij non sequitur, nisi quod est potentia, quæ potest in actum positiuum, qui actus est à potentia positiua, unde positiuus, & per consequens, unde ad ipsum est liberum arbitrium non est peccatum, vult dicere quod in quantum liberum arbitrium est potentia productiuum actus positiui, ut sic ad liberum arbitrium non pertinet, quia peccatum propriè respicit potentiam de defectiuum, & non ut positiue productiuum. Sequitur, tamen ex defectu concomitante illum actum potest esse peccatum, hoc clarum est ex supradictis. Sequitur, potest tamen concedi totum argumentum, scilicet quod ipsi habent potentiam non peccandi, quia habent potentiam, quæ non est formaliter peccatum. Hic Doctor, dat aliam responsionem, & concedit, quod angeli mali habent potentiam non peccandi, quia habent liberum arbitrium, quod non est formaliter peccatum, ut patet, siue etiam accipiatur potentia ut dicit ordinem ad actum, talis potentia non est formaliter peccatum, siue accipiatur potentia, ut nominat principium, siue actiuum, siue passiuum, talis potentia non est formaliter peccatum, patet, quia peccatum formaliter est sola carentia rectitudinis debite quæ deberet inesse actui, ut infra patebit in isto secundo. dist. 34. Sequitur, licet non habeant potentiam non peccandi, hoc est non esse in peccato, quomodo peccator dicitur esse in peccato postquam transiit actus, quem commisit id est quod loquendo de peccato, siue de obligatione ad penam æternam, quæ manet in anima post actum peccati, ut patet in quarto. dist. 14. q. prima. Nulla voluntas creata est potens se liberare à tali obligatione, solus enim Deus potest liberare ab huiusmodi obligatione, ut patet à Doctor. in quarto. distinctione. 14. & 22.

An ad libe-
rum Arbi-
trium perti-
neat pecca-
tum.

¶ Ibi. Et si arguas secundum Ansel. lib. arbitrium est potestas seruandi rectitudinem propter se, id est liberum arbitrium ex se ipso potest seruare rectitudinem, ergo ex se ipso habens rectitudinem potest seruare eam, & sic non esse in peccato.

Anselm. de
libero Ar-
bitrio c. 10.

¶ Respondet Doct. q. liberum arbitrium est potestas, quæ ex se potest seruare rectitudinem, quæ supple actui inest, & sic debet exponi Ansel.

¶ Quarto arguit Doct. ibi. Præterea nullus intellectus est ita auersus, qui possit intelligere aliquod verum, quia prima principia omni intellectui sunt nota, ergo nulla voluntas est ita auersa ab ultimo fine, quin possit velle ultimum finem, patet consequentia per illud philosophi secundo physico. tex. com. 89. & septimo ethicorum. Sicut principium in speculabilibus, sic finis in moralibus. Probatur etiam aliter consequentia, quia omnis malus est ignorans tertio ethicorum, ergo ubi non potest intellectus excecari circa obiectum ut intelligibile, ibi nec voluntas poterit obliquari circa idem obiectum ut appetibile, vel amabile.

Tertio ethi-
corum. c. 13.

¶ Ad hoc argumentum respondet Doct. ad aliud de simili, dicit primo Doct. q. illud argumentum, concluderet contra eos, qui dicunt intellectum esse sufficiens

sufficiens motuum voluntatis, quia ex quo talis intellectus per modum naturæ & de necessitate intelligit obiectum præsens, tunc de necessitate mouebit voluntatem ad volendum illud obiectum, si enim intellectus angeli mali rectè intelligeret aliquod principium practicum, vel conclusionem practicam, puta quod summum bonum est summè diligibile, & per consequens Deus est summè diligibilis, tunc de necessitate moueret voluntatem ad sic diligendum. Et si isti volunt euadere argumentum hoc, oportet eos dicere intellectum primi angeli nullum principium practicum rectè concipere, quod tamen est falsum, pater, quia sicut principia speculabilia sunt vera ex terminis, ita principia operabilia. ut patet in questio. vltima. pro log. Ad illam similitudinem philosophi secundo phi. quomodo intelligatur responsum est supra à Doct. in primo. distin. prima. q. quarta. & in quarto distin. 49. vide ibi.

¶ Ibi. Quomodo autem hoc sit verum, quod dicitur tertio ethicorum. quod omnis malus est ignorans. Dicit Doct. quod hoc habet pertractari in alio loco, scilicet in isto secundo distin. 22. & in tertio & in quarto. Sequitur ibi, potest tamen dici ad argumentum scilicet principale, quod illud simile de intellectu & voluntate, nihil valet, quia intellectus potest cogi ad assentiendum, ita quod non potest esse ita cecus apprehendens aliquos terminos, quin ex euidencia eorum possit concipere eorum veritatem complexionis compositæ ex eis. Et quomodo hoc. diffuse expositu est super primo Doct. distinctione tertia. q. quarta. Voluntas autem non cogitur ex bonitate obiecti, ideo potest esse ita auersa, quod quodcunque bonum sibi ostensum non mouet ipsam ad amandum ipsum saltem ordinate. Similis responsio de intellectu & voluntate data est à Doctore in primo. distin. prima. q. quarta. vbi Doct. dicit, quod non est simile, de primo verò respectu intellectus, & de primo bono respectu voluntatis. Et quod dicit hic Doct. quod maximum bonum non mouet voluntatem ad amandum saltem ordinate, videtur quasi innuere, quod saltem moueat voluntatem ad amandum absolute, sed hoc alias pertractabitur in materia de beatitudine.

¶ Quinto arguit Doct. ibi. Item si necessario male volunt & semper sunt in actu volendi, ergo in infinitum augent malitiā suā, & sic in infinitum cresceret pœna eorū, quia augmento culpæ ex lege iustitiæ diuine correspondet augmentum pœne. Sequitur etiam aliud inconueniens, quod pari ratione posset augeri charitas in infinitum in bonis, si in istis posset augeri malitia, & sic boni nunquam essent in termino beatitudinis, sicut nec mali in termino malitiæ.

¶ Respondet Doct. ibi. Ad aliud dico, quod habitu existente perfecto vel in summo. &c. Ista littera est satis clara, in qua tamen nota aliquas singulares propositiones, quarum prima est, quod habitu existente in summo actus sequentes nō augēt ipsum habitū sed tū procedūt ex habitu iā generato, procedūt tū ex sūma pfectione habitus. Secūda, actus angeli boni non augent habitum charitatis eius, nec effectiue, nec meritoriè, quia est in termino. Tertia, præmium substantiale in primo instanti, in quo aliquis est beatus, est determinatum, nec ex tūc crescit, quia actus boni sequentes non sunt meritorij, licet sint boni. Quarta propositio est. Angelo damnato in primo instanti suæ damnationis determinatur pœna, quæ non crescit intensiue cum sit in termino. Quinta propositio. Mali actus damnati quos continuè elicit non sunt impuniti, quia includuntur in prima pœna sibi determinata, & quilibet

sicut posset habere pœnam accidentalem, habet seipsum pro pœna iuxta illud Augusti. Iussisti domine, & ita, est ut pœna sit sibi omnis peccator. Sexta propositio, potissima & maxima pœna est priuatio maximi boni qualis est formaliter in actu malo malitia culpæ peccatorem auertente. Septima, in damnato crescit eius pœna in infinitum extensiuè, sicut & malitia, neutrum tamen crescit intensiue. Octaua. Non omnis culpa est propriè demeritoria, quia sola illa est demeritoria quæ à viatore elicitur, illa vero quæ elicitur à damnato magis propriè dicitur damnatoria. Decima propositio est de beato, boni actus beati includuntur in primo actu beatitudinis, cum procedant ex perfectione actus beatifici, & quantum ad accidentale præmium quilibet actu est sibi præmium. Vndecima, præmium accidentale beati crescit in infinitum, sicut & actus boni crescent in infinitum extensiuè, neutrum tamen crescit intensiue. Duodecima, actus beati non propriè dicuntur meritorij, sed magis actus beatifici ex beatitudine procedentes.

¶ Vltimo arguit Doct. ibi. Præterea nullū violentum est perpetuum primo cæli. text. commenta. decimi quinti. & secundo cæli. text. commenta. octauo. quia est contra inclinationem eius, cui inest, sed malitia est contra naturam secundum Damascenum.

¶ Respondet Doct. ibi. Ad aliud dico, quod in agentibus mere naturalibus cessantibus impedimentis reditur ad dispositionem naturalem, ut patet de aqua calefacta, quæ redit ad priorem frigiditatem cessante impedimento, quia principium frigiditatis est necessarium & est actiuum per modum naturæ in ipsa aqua, sed non sic est de agente libero, ut patet in littera.

¶ Ibi. potest dici, quod peccatum est contra naturam, hoc est contra illum actum, qui natus est elici concorditer & conformiter inclinationi naturali, sed ex hoc non oportet quod contrarietur voluntati secundum se.

¶ Sed in isto dicto Doct. occurrat non parua difficultas. Si enim doct. intelligat, quod quando voluntas elicit actum carentem ista conformitate, scilicet quod non est elicitus conformiter inclinationi naturali, illud est peccatum. Contra, & pono casum voluntas mea secundum inclinationem naturalem summe inclinatur ad summam beatitudinem possibilem creari, ut patet à Doct. in quarto, distinctione quinquagesima, & tamen voluntas vult beatitudinem actu elicitu secundum merita & non vult tantam beatitudinem quanta ab appetitu naturali appetitur, ut patet à Doct. in quanto. vbi supra. Dico. ergo quod peccatum dicitur contra naturam, quia est contra actum naturæ elici cōformiter naturali inclinationi accipiendo naturalem inclinationem pro dictamine naturali, & sic omnis peccans elicit actum contra rectū dictamen naturale rationis, vel si volumus dicere quod sit contra inclinationem naturalem, potest dici sic, quod natura magis inclinatur ad actum perfectum quàm imperfectum. actus autem perfectè circumstantionatus est perfectior actu carente debitis circumstantijs. Vel tertio potest dici, quod ideo peccatum est contra naturam, quia dicit tantum carentiam & priuationem, natura autem inclinatur ad bonum absolute & ad actum, quo attingit illud bonum, & sic finis est &c.

Non omnes
culpa in de-
meritoria.

Notandum
difficultas.

Quomodo pec-
catum dica-
tur se cōtra
naturam.

2. Doct. con-
m. 33.

Littera clari-
ta.

Libri. Distin. Quæstio

Dist. VIII. Quæst. Vnica.

Vtrum Angelus possit assumere corpus, in quo exerceat opera vitæ.

Seraphicus Bona. 2. sent. dist. 8. q. 1.
 Scotus 2. senten. dist. 8. quæst. 1.
 D. Thomas prima parte summe, q. 51. art. 3.
 Riccardus 2 sent. dist. 8. quæst. 5. & 6.
 Durandus 2. sent. distin. 8. quæst. 2.

QUÆRITUR circa distinctionem octauam à Doct. Vtrum angelus possit assumere corpus, in quo exerceat opera vitæ.

Ibi. In ista quæstione tria sunt videnda. Primò, quid sit angelum assumere corpus. Secundò, quale corpus assumit, scilicet an cœleste, an elemẽtare, an mixtum. Tertio, quas operationes potest exercere in corpore.

Quid sit Angelum assumere corpus.

De primo dicit Doct. quòd angelum assumere corpus non est informare corpus, nec etiam hypostaticè sibi vnire, sed tantum esse intrinsecus motor corporis.

De primo patet, quia si angelus informaret corpus, tunc ex angelo, & corpore fieret compositum per se, quia ex per se actu, & per se potẽtia, vt patet 8. metaph. tex. comm. 15. & 16. hoc autem repugnat angelo posse informare corpus, vt probat Doct. quæst. 9. quoli. sequeretur etiam compositum illud esse perfectius ipso angelo, vt patet à Doct. in simili in quarto, distinct. 43.

De secundo patet, quòd quando assumit corpus nõ vnit illud sibi hypostaticè, nam vnire sibi aliquid hypostaticè est terminare dependentiam illius naturæ, & suppositare illam in seipso, vt patet à Docto. in tertio, dist. 1. quæst. 1. & quæst. 19. quolib. est enim impossibile angelum propria virtute posse assumere aliquod corpus in vnitate suppositi, vt patet à Doct. in tertio, dist. 1.

De tertio patet, quia ex hoc angelus assumit corpus, quia intrinsecè mouet illud, applicando se illi, ideo dicitur assumi, idest ad se sumi, quia ad operationes proprias sibi exercendas vtitur illo, sicut instrumento.

Angelus nõ assumit corpus cœleste.

De secundo principali dicit Doct. duas conclusiones, vnã negatiuam, aliam affirmatiuam. Negatiua est ista, angelus non assumit corpus cœleste, nec elemẽtare, in quibus appareat, de cœlesti apparet, quia quando apparet nobis nõ assumit, nec Solem, nec Lunam, immo in tali corpore non posset exercere operationes, quas exercet, dum apparet nobis. De elemẽtari patet. Tum quia corpus elemẽtare non est visibile, vt patet, sed apparet in corpore visibile. Tum etiam, quia apparet nobis in aliquibus accidentibus, quæ non sunt nata suscipi in corpore merè elemẽtari, vt cum apparet nobis in corpore albo, uel rubeo, uel aliquo alio colore colorato.

Secunda conclusio affirmatiua est ista, quòd angelus potest assumere corpus mixtum à natura generatum, & similiter potest assumere corpus non à natura prius genitum, sed statim generandũ, prima pars conclusionis patet, quia potest assumere cadauer mortui, uel lapis, uel aliquid tale. Secunda pars patet de corpore imperfectè mixto, quod cõpleta operatione statim dispareret, ut patet de Raphaele, & Samuele, Thobias 5. & 11. Et dicit Doct. quòd quãdo assumit tale corpus, quod subito dispareret completa operatione, quod tale corpus videtur mixtũ propter accidentia, quæ apparent in corpore, puta co-

lores, vel aliqua alia, quæ non possunt inesse, nisi corporibus mixtis, illud tamen non erit mixtum, plena mixtione, patet, quia corpus tale subito videtur formari, perfectum autem mixtum non ita subito formatur, patet de homine, qui non est natus generari, nisi secundum determinatum processum naturæ, & hoc in matrice. Nec potest dici, quòd angelus subito inducat illam formam in materia, puta formam corporis humani, quia nullus angelus potest inducere formam naturalem, ut est opinio communis tam philosophorum, quàm theologorum, tantum enim elemẽta actiua, & passiuã potest conuenienter simul adhibere, & corporibus cœlestibus in situ cõuenienti approximare, vt inducatur forma particularis, qualis nata est à talibus agentibus particularibus induci, itaque corpus, quod ita quali subito formatur, & resoluitur, est mixtum imperfectè mixtione, qualis potest induci ab agentibus naturalibus, quasi subito facta approximatione elemẽtorum, ita quòd magis tale corpus assimilatur impressioni, quæ est imperfectè mixta, & signum huius est, quòd sit imperfectè mixtum, quia quando dispareret, tale corpus non remaneret aliquid talis corporis, in quod naturaliter esset immediatè resolubile, corpus verò humanum, si est perfectè mixtum, non esset natum redire, nisi ad cadauer, sed imperfectè mixtum statim resoluitur in elemẽta, sicut ex eis statim possunt generari propter eorum imperfectam mixtionem.

De tertio principali dicit aliquas conclusiones, quarum aliquæ sunt affirmatiuæ, aliquæ negatiuæ.

Prima affirmatiua est hæc. Angelus potest causare motum localem in corpore assumpto, patet, quia potest mouere totum illud corpus, non mouendo partem post partem, potest etiam mouere illud corpus motu, qui uidetur progressiuus, sed non erit propriè progressiuus, quia corpus moueri progressiue est propriè moueri organicè, ibi enim in tali motu vna pars mouetur motu alia, & ideo angelus non propriè mouebit illud motu progressiuo, sed alio motu, qui apparet progressiuus.

Angelus potest causare motum localem.

Secunda conclusio affirmatiua est, quod angelus potest mouere corpus assumptũ motu inspirationis, & respirationis, & mouere palpebras, & manus, & similia, nam omnes isti motus sunt motus locales. Et Doct. assignat rationem horum motuum per argumentum à minori, quia nõ est aliquod corpus ita imperfectũ in uniuerso, quin habeat in uirtute sua aliquod ubi, ut patet de graui respectu cœtri, quod habet uirtutem mouendi se, ut supra patet in isto secundo, dist. 2. q. ult. ergo à fortiori angelus poterit causare motum localem in corpore assumpto.

Prima conclusio negatiua est ista. Angelus in corpore assumpto non potest causare aliquam operationem sensualem, puta nec uisionem, nec auditionem, & huiusmodi, patet, quia tales operationes nõ sunt natæ recipi, nisi in composito ex organo saltem perfectè mixto, & ex anima, inquantũ habet potentiam perfectiũ illius organi, ut patuit in primo, dist. 3. q. 6. sed in corpore sumpto ab angelo non est talis mixtio organi, nec anima perficiens ipsum organum, & ideo simpliciter in tali corpore composito, quod assumit, nulla est sensatio.

Secunda conclusio negatiua. Operationes, quæ verè cõsistunt in verè agendo, cuiusmodi sunt operationes uegetatiuæ, ut generare, & huiusmodi, non competunt illi composito assumpto, quia illæ operationes natæ sunt esse compositi animati, quale nõ est ibi, uel natæ sunt esse corporis mixti, puta si caro generaret carnem, neutrum autem est ibi. De hoc habet videri in quarto, dist. 13. & multo clarius distinct. 44. quæst. 1.

Tertia

¶ Tertia conclusio negatiua. Cognitio quam videtur habere de particularibus factis audiendo, uel uidendo non est uera auditio, neque uisio, sed tantum intellectio, & illam intellectionem suam potest exprimere, formando verba, & mouendo linguam localiter, ut infra patebit distinctione vndecima.

Angelus nō potest causare ueram nutritionē.

¶ Quarta conclusio negatiua. Angelus in corpore assumpto non potest causare ueram nutritionem, cum tale corpus sit nutritibile, ut patet, quia tantum corpus animatum potest nutriri, potest tamen causare in tali corpore comestione, quæ nō est nisi diuisio cibi per motum localem maxillarū, & traectio eius in uentrem per motum localem, & tunc potest fieri exalatio, & resolutio in humores, & elementa.

¶ Quinta conclusio negatiua. Angelus non potest augmentare corpus, quod assumit, loquendo de augmentatione propriè dicta, de qua Doctor. in quarto, distinctio. 44. quæstio. prima. quæ augmentatio fit per adgenerationem, ut infra patebit, uirtute tamen angeli in tali corpore potest esse uera iuxta positio, si ipse uelit subito alia elementa, quæ possunt imperfectè misceri ad talem imperfectam mixtionem apponere corpori suo, ut uideatur crescere.

¶ Ibi. Et si dicas, si comestio non sit operatio uitalis, ergo non valet argumentum ad probandum ueram Christi resurrectionem de comestione eius cum discipulis.

Nota & bene.

¶ Respondet Doctor dupliciter. Primò, quòd ad probandum resurrectionem Christi sunt multa alia argumenta in Euangelio efficaciora, & ita talis comestio cum aliis bene probat Christi resurrectionem, & si non per se tantum. Secundò dicit, quòd talis comestio erat ordinata ad ueram nutritionem, & non habet pro inconuenienti corpus gloriosum posse conuertere corpus nō gloriosum in ipsum, sicut posse esse simul cum corpore non glorioso, nec propter hoc est corruptibile, quia potest aliud conuertere in se, patet, quia posset Deus facere corpus gloriosum in minima quantitate, & illud augere per comestionem, nec tamen aliquid corrumpetur de nutritio, & aucto, in corporibus autem talibus assumptis non est nutritio, sed tantum additio, vel appositio.

An Angelus possit generare.

¶ Ibi. Sed quantum ad generationem. Hic Doctor ostendit quomodo angelus possit generare, & patet littera, quomodo dicuntur succubi, & incubi. Argumenta principalia cum suis responsionibus, patent in littera.

Quæstio Prima. Dist. IX.

Vtrum Angelus superior possit illuminare Angelum inferiorem.

Scotus 2. senten. dist. 9. quæst. 1.

D. Thomas prima parte summæ, q. 106. art. 4.

Riccardus 2. sent. dist. 9. quæst. 2.

Franciscus de Mayr. 2. sent. dist. 12. quæst. 2.

Durandus 2. sent. distin. 2. quæst. 3.

CIRCA distinctionem nonam. Doc. quærit duo principaliter. primò quærit. Vtrum angelus superior possit illuminare inferiorem. Secundò quærit de locutione angelorū, quia similis est præcedenti quæsito. Vtrum vnus angelus possit intellectualiter loqui alteri angelo.

CIRCA istas quæst. primò videndum est de locutione angelorum, ubi principaliter quatuor sunt uidentia. Primò, quomodo loquens cognoscat illud, de quo loquitur. Secundò quomodo illud ab uno cognitū possit alium latere. Tertiò, quomodo sit ei palens, quando loquendo ei exprimit illud. Et quartò de illuminatione.

¶ Ibi. Quantum ad primum. Hic Doc. primò recitat opin. Henr. quolib. 2. q. 8. & quolib. 5. q. 15. qui Henr. dicit, quòd angelus cognoscat singulare, non primo, nec per aliquam rationem propriam, sed per uniuersale concreatum suo intellectui, quod probat quadupliciter, quæ probationes exponuntur, soluendo illas.

¶ Ibi. Quantum ad istum articulum. Hic Doc. ponit modum cognoscendi singulare ab angelo loquente sē op. Henr. ubi supra. Et quia hæc littera est aliquantulū difficilis, ideo expono eam secundum op. Henr. sic dicentis, intellectus (inquit) angeli apprehendit formam per rationem uniuersalis à suo habitu, idest q̄ intellectus angeli apprehendit ipsam quidditatem uniuersalem per rationem uniuersalis, idest q̄ apprehendit illam sē rationem communē, & indifferentem, siue indeterminatā à suo habitu. i. q̄ habitus concreatus est angelo ratio formalis cognoscēdi omnem quidditatem creatam aliam ab angelo, ut supra patet dist. 3. q. 10. ubi recitatur op. Hē. quolib. 5. q. 14. Sequitur in littera, sed postquā suppositum habet esse in re, vel in imaginatione statim apprehendit formā in illo sub rōne uniuersalis, &c. vult dicere, q̄ qñ angelus apprehēdit aliquid singulare, puta Franciscū. primò apprehendit humanitatem in se, & indifferentem, & si Franciscus habet esse in re extra, puta q̄ actu existat, vel tñ in imaginatione, puta in nobis, vel ut habet esse, puta reuelatū, vel ut habet esse tñ sē quid in alio representatiuo, tūc intellectus angeli cognoscit ipsam humanitatem in Francisco, sub ratione tñ indeterminatā, & uniuersali, & tertiò apprehendit ipsam designationē, siue singularitatem, quæ tñ includit duplicem negationem additam naturæ, quia ipse vult, q̄ singularitas dicat tantum duplicem negationem. i. negationem diuisionis in se, & negationem identitatis cum alio, ut patet ab ipso Henr. quolib. 5. q. 8. & 15. & sic angelus apprehendit humanitatem, ut est sub ista duplici negatione, quod est distinguī à quolibet alio, qđ non est Franciscus, & non diuidi in plura, & cognoscēdo sic humanitatem sub tali designatione, vel ut includit talem designationem, tūc cognoscit singulare sub ratione singularitatis. Et addit, q̄ est simpliciter eadem cognitio, quæ cognoscit humanitatē in se, & quæ cognoscit humanitatem in Francisco in uniuersali, & quæ cognoscit ipsam humanitatem sub tali ultimata designatione, sic q̄ tantum in se est vna cognitio, licet diuersimodè determinata, quia primò determinatur ad quidditatem in se. Secundò ad quidditatem in suppositis, sub ratione tamen uniuersali, ita quòd tunc cognoscitur Franciscus, ut rātum est homo, & non, ut in se. Tertiò terminatur ad ipsam, ut ultimāte includit determinationem, siue designationem, & sic terminatur ad singulare sub ratione singularitatis. Et dicit, quòd accidit intellectui angelico, quòd ipsam quidditatem apprehendat in singulari, sicut etiam accidit ipsi quidditati, ut sit in illo, quod est inferius.

¶ Ibi. Et ex hoc apparet, quomodo intellectus angelicus quasi secundum lineam protensam intelligit singulare. Nos enim dicimus, quòd in cognitione abstractiua intellectus. Primò terminatur ad naturam, ut in singulari uago. Secundò ad naturam in se. Tertiò ad naturam in singulari signato, puta humanitatem in Francisco, & sic cognoscit Fran. Lych. in sec. Sent. Sco. Y 4 ip-

An intellectus angelicus intelligit singulare.

ipsam in Francisco secundum lineam reflexam, si enim cognosceret secundum lineam rectam, siue protensam. Primò cognosceret naturam in se. Secundò in singulari vago. Tertiò in singulari signato. Sed Henricus dicit hic, quod intellectus angeli cognoscit ipsam naturam in singulari signato secundum lineam rectam, siue protensam, ut patet in littera, quae sic exponitur, cum dicit, primò quidem essentia in habitu mouet, non sub ratione obiecti, sed sub ratione alicuius inherens, idest quod ipsa humanitas, gratia exempli, mouet intellectum angelicum, supple causando cognitionem sui in tali intellectu, non sub ratione obiecti, sed sub ratione alicuius inherens, idest quod ratio formalis causandi huiusmodi cognitionem in intellectu angelico, est habitus concreatus angelo, in quo habitu relucet quiditas, puta humanitas, qui habitus formaliter inheret intellectui angelico. Sequitur, terminatur autem actum cognoscendi sub ratione cogniti, & non alicuius inherens, idest quod ratio formalis terminandi huiusmodi cognitionem est quiditas cognita, & non est aliquod inherens intellectui, puta habitus qui inheret, quia talis habitus non est ratio formalis terminandi cognitionem, quae cognoscitur quiditas, sed ipsa quiditas cognita est ratio formalis terminandi. Sequitur, & ita ab obiecto in habitum non est circumflexio proprie, sed quasi linea protensa à puncto in punctum, deinde ab obiecto in vniuersali cognito procedit intellectus ad vniuersale in supposito sub ratione singularis, & tandem ab eodem cognito in supposito sub ratione vniuersalis procedit ad cognoscendum idem sub ratione vniuersalis, vult dicere, quod ipse intellectus angeli habet habitum, qui habitus est primò ratio formalis causandi cognitionem quiditatis. Secundò illa cognitio terminatur ad quiditatem sub ratione vniuersali. Tertiò à quiditate vniuersali terminatur ad humanitatem in singulari sub ratione vniuersali, & quartò à quiditate in singulari sub ratione vniuersali terminatur ad quiditatem in singulari sub ratione propria, idest ut includit ultimam determinationem, siue designationem, & sic patet quomodo cognoscit singulare secundum lineam protensam. Sequitur, ita quod est quasi linea recta ab obiecto in habitum à primo puncto ad singulare, quasi ad ultimum punctum per duo puncta media, vult dicere, quod primus punctus est motio ipsius obiecti in habitum, quod sic debet intelligi, quod primus punctus est motio ipsius habitus, in quo relucet obiectum, ita quod talis habitus. Primò causat intellectionem. Secundò talis intellectio terminatur ad naturam sub ratione vniuersali, & tandem ad naturam sub ratione singulari.

*Secundus
sensus.*

IBI. Et ex hoc etiam apparet secundum. Hic Henricus declarat secundum articulum, quomodo intellectio alicuius singularis cogniti ab vno angelo possit latere alium angelum. Et tota ista littera consistit in hoc, quia Raphael eadem cognitione simpliciter, quae cognoscit naturam humanam, absolute cognoscit ipsam, ut in Antichristo, & sic cognoscit Antichristum, ita quod est eadem cognitio respectu naturae humanae, & respectu Antichristi, sed in tali cognitione potest esse alius, & alius respectus, quia alia, & alia determinatio, ut supra patet, licet ergo angelus Gabriel videat in angelo Raphael huiusmodi cognitionem Antichristi, non tamen sequitur, quod videat illam sub illo respectu, quae terminatur ad Antichristum, & ideo huiusmodi cognitio sub tali respectu potest latere angelum Gabrielem, & per consequens ipse Antichristus latere potest. Si dicatur, quod si Gabriel videt huiusmo-

di cognitionem, ergo videt ipsam, ut terminatur ad Antichristum, & sic Antichristus non posset latere Gabrielem, & hoc est, quod intendit Henricus, & quia difficultas est percipere, quomodo eadem cognitio non variata in se possit esse alterius, & alterius obiecti, puta naturae humanae, & Antichristi, tamen sub alio, & alio respectu Henricus hoc intendit ostendere exemplo. Si in omnibus esset unus intellectus numero à cuiusque fantasmate abstraheret vniuersale, postquam haberet abstractum illud, & in illo, à quo abstraxit, illud intellexerit, si stante illo intellectu in alio incipit illud intelligere non nouo intellectu nouum vniuersale perciperet, sed solum antiquum, quod prius perceperat sub antiquo respectu, modo perciperet sub nouo respectu, ut in hoc fantasmate, sic est de intellectu angelico, quod non innouando aliquid sub conceptu vniuersali, sed renouando conceptum multotiens, concipiendo vniuersale in diuersis particularibus, concipitur hoc singulare, & illud, vult dicere, quod talis cognitio, quae concipitur ipsum vniuersale, nullo modo variatur in se, sed renouatur secundum alium, & alium respectum multotiens, concipiendo vniuersale, idest quod concipiendo ipsam humanitatem in se habet unum respectum, & concipiendo eandem in Francisco habet alium respectum, & eandem in Ioanne habet alium, & sic de aliis. Sequitur, & quia iste videt singulare, quod prius non vidit sine omni innouatione conceptus, cum dicit sine omni innouatione conceptus, idest quiditatis in se, quia ipsa quiditas, ut comparatur ad quodcunque singulare, nullo modo variatur, cum nihil reale sibi adueniat, quia singulare secundum istam nihil addit naturae, supple positiuum, sed tantum duplicem negationem, ut dixi supra. Sequitur, ideo licet alius videat in isto formas vniuersales, quae sunt rationes cognoscendi particularia, per illas tamen non videt particularia, quae ille videt, siue existentia, siue reuelata, aut saltem si existentia posset videre per habitum suum, & per vniuersalia relucentia in illo, non tamen reuelata, vult dicere, quod licet Gabriel videat istas quiditates in Raphael, quae sunt rationes cognoscendi particularia, per illas tamen non videt particularia, quae ipse Raphael videt, &c. idest quod licet Gabriel videat in Raphael cognitionem, puta humanitatis, non tamen videt ipsam cognitionem sub illo respectu, quo terminatur ad humanitatem, ut in Francisco, cum illa cognitio non sit variata in se, nec humanitas in quocunque sit variata, non sequitur, quod cognoscat ipsam ut in Francisco. Sequitur, nec etiam posset videre, quod ille videt singularem illam, quia videt ea sine omni innouatione conceptus, idest quod Gabriel videndo huiusmodi cognitionem in se, non sequitur, quod videat Franciscum, ad quem terminatur, nec etiam sequitur, quod videat Raphael, videre Franciscum secundum talem cognitionem, quia non uideret Raphael sub illo respectu, quo uteretur huiusmodi cognitione, ut terminata ad Franciscum. Sequitur, breuiter igitur, quantum ad istum articulum, ideo ponitur singulare intelligi ab illo, & latere aliud, &c. vult dicere in sententia, quod ideo est necessaria locutio, uel quia singulare cognitum à Raphael potest latere Gabrielem, uel quia actus, quo Raphael videt ipsum singulare, potest latere ipsum Gabrielem, loquendo de actu sub illo respectu, quo terminatur ad singulare, ut dixi supra.

Expono tamen istam litteram aliquantulum, cum dicit, licet intellectio huius, & vniuersale, quod est ratio intelligendi huic, pateat illi, non tamen patet ei conceptus huius, ut est de illo singulari, idest licet cognitio singularis, & ipsum vniuersale, pateat Gabrieli

*Nota haec
omnia, &
bene.*

*Expositio
litterae.*

Gabrieli non tamen patet ei conceptus, siue cognitio, ut est de illo singulari, idest sub illo respectu, quo terminatur ad tale singulare. Sequitur, quia per hoc, quod iste utitur forma uniuersali ad concipiendum singulare, nihil innouatur in intellectu istius, idest quamuis Gabriel utatur, puta humanitate ad concipiendum singulare, nihil innouatur in intellectu Gabrielis, ut supra expositum est, & ideo quia nihil innouatur, non sequitur, quod si uideat in Raphaelae cognitionem singularis, quod ex hoc uideat ipsum singulare. Sequitur, & si singulare non sit existens, non potest alius uidere, etiam ipsum cognitum per habitum suum, nec per habitum alterius. idest quod si singulare cognitum à Raphaelae non sit actu existens, tale singulare non potest uideri à Gabriele, neque per habitum inhaerentem Gabrieli, neque per habitum inhaerentem Raphaeli. Sequitur, si autem sit existens, & possit illud uidere per habitum suum proprium, non tamen potest uidere actus illius propter singulare cognitum, uel non cognitum, idest posito, quod Gabriel uideat singulare existens cognitum à Raphaelae, & hoc per habitum suum proprium, non tamen propter singulare cognitum, uel non cognitum potest uidere actus Raphaelis, quibus sic, uel sic cognoscit tale singulare, quia (ut dixi supra) non potest uidere actum cognoscendi in Raphaelae sub illo respectu, quo terminatur ad singulare. Sequitur, & ideo, uel est necessaria locutio propter singulare cognitum, quod later, sicut quando est singulare reuelatum non existens, ut cum reuelatur alicui angelo aliquod singulare hominis fore nasciturum, tale singulare later alterum angelum, & non potest illud cognoscere, nisi uel sit sibi reuelatum à Deo, uel quod audiat hoc ab alio angelo. Sequitur, uel propter ipsum actum cognoscendi latentem alterum angelum, & hoc siue de singulari reuelato, siue naturaliter cognito, idest quod ideo locutio est necessaria, quia licet Raphael cognoscat singulare, siue quia actu existit, siue quia sibi reuelatum, non tamen cognoscit actum cognoscendi in Raphaelae sub illo respectu, quo Raphael cognoscit ipsum singulare, siue actu existens, siue reuelatum.

Tertius
saculus.

IBI. De tertio articulo, Henri. ubi supra exponit tertium articulum, uidelicet, quomodo obiectum particulare ab uno angelo cognitum fiat notum alteri angelo per locutionem, & dicit, quod sicut signata singularia à nobis cognita, nos alteri loquendo, exprimere non possumus, nisi exprimendo singularia vaga cum quibuscumque proprietatibus, & accidentibus designantur, hoc patet, quia si cognosco aliquod singulare sub ratione propria, loquendo non exprimo illud sub ratione propria ipsi audienti, sed loquendo utrorumque singularibus vagis cum multis accidentibus, ut cum dico, Pontifex est talis staturæ talis accidentis, & huiusmodi. Sequitur, sic nec potest unus angelus sub eadem significatione, sub qua ei reuelatum est alteri loquendo manifestare, patet, quia talis reuelatio fit causando in angelo cognitionem sub tali respectu, quo terminatur ad tale singulare sub ratione propria. Sequitur, sed format alteri conceptum nouum realiter alium de singulari vago, patet secundum istum, quia non potest formare eundem conceptum, quem habet de singulari signato, sed tantum nouum conceptum de singulari vago. Sequitur, quem conceptum alius intellectus angelicus uidet in intellectu angeli loquentis, quasi legens in libro, quo supple conceptum immutatur intellectus angeli uidentis ad percipiendum illud, non tamen, ut est aliquid in se, sed ut est aliquid latens, sicut est in sermone nostro, ut dicere, quod intellectus angeli audientis immuta-

tur à conceptu illo nouo ad percipiendum illud, scilicet obiectum, de quo loquitur, non ut est aliquid in se, idest quod non percipit illud, de quo loquitur secundum rationem propriam, & secundum se, sed ut est aliquid latens. Sequitur, unde, & angelus format similem conceptum vagum in suo intellectu de illo particulari sub ratione uniuersalis, idest quod postquam angelus loquens formauit nouum conceptum de singulari vago in intellectu suo, intellectus angeli audientis, & uidentis illum conceptum vagum format similem conceptum vagum in suo intellectu de illo singulari vago, idest de illo singulari sub ratione uniuersalis. Sequitur, & per hoc ille dicitur audire, quia in angelo audire, & uidere non differunt, idest quod angelus, dum dicitur audire, cum format in se similem conceptum vagum de illo singulari, &c. videndo enim in angelo loquente conceptum vagum de illo singulari, &c. per alium conceptum vagum in se formatum illud uidere dicitur audire. Sequitur, & quia ille secundus conceptus. In nouo ab angelo loquente causatus non ordinatur, nisi ad videndum conceptum occultum mentis, ideo non dicitur proprie intelligere, sed loqui, idest quod quando angelus loquens format conceptum vagum de singulari vago, quamuis per illum conceptum vagum dicatur uere intelligere singulare vagum, quia tamen ille conceptus vagus ordinatur ad videndum conceptum occultum mentis (qui conceptus occultus mentis est de singulari sub ratione propria) ideo proprie dicitur loqui, & non proprie intelligere.

IBI. De quarto articulo. Hic Hier. declarat quomodo unus angelus potest alium illuminare de aliqua re, & dicit, quod illuminare contingit quadrupliciter, primo lumen infundendo sicut Sol illuminat medium. Secundo luminosum deferendo, sicut deferens candelam illuminat domum de nocte. Tercio obstaculum amouendo, sicut aperiens fenestram de die. Quarto aliquid faciendo, quo facto lumen recipiatur in receptiuo sicut sanas oculum prius infirmum, & non capacem luminis. Primo modo illuminat Deus. Secundo modo unus angelus illuminat alium, & tertio, & quarto modo, & littera clara est, nec indiget aliqua expositione.

Quartus ar-
ticulus illu-
minare con-
tingit qua-
drupliciter.

CONTRA ista. Hic Doct. arguit contra opi-
Henr. & primo contra primum articulum expo-
situm ab Henr. & primo contra hoc, quod dicit Henr.
quod uniuersale cognitum est perfecta ratio cognos-
cendi singulare sub ratione propria, & arguit sic
Doct. supponendo, quod probauit supra, dist. 3. in
questio. de indiuiduatione, quod singularitas dicit
entitatem positiuam additam naturæ, & per conse-
quens natura singularizata nobilior est seipsa, ut pre-
scindit à singularitate, patet, quia singularitas est actus
perficiens naturam, ut innuit Doct. in primo, di. 5.
quest. 2. hoc supposito arguitur sic. Imperfectius
non potest esse ratio cognoscendi perfectius, patet
ista, quia quod est ratio formalis cognoscendi aliud,
continet illud virtualiter, ut supra exposui, distin. 3.
quest. 10. huius secundi, & dist. 3. quest. 1. & dist. 8.
quest. 1. primi, sed natura, ut præscindit à singulari-
tate est imperfectior seipsa, ut singularizata, ergo.
Præterea ex isto medio arguitur sic, singulare habet
proprium cognoscibilitatem aliam à propria cognos-
cibilitate naturæ, ergo uniuersale cognitum non est
perfecta ratio cognoscendi ipsum singulare, ante-
cedens probatur sic, singulare habet aliam entitatem,
& propriam ab entitate naturæ, ut supra patet di. 3.
ergo propriam cognoscibilitatem, patet consequen-
tia auctoritate philosophi, secundo metaphys. tex.
comen. quarto. Sicut unumquodque se habet
ad esse, scilicet ad entitatem, sic ad cognoscibili-
tatem.

Improbatio
primi arti-
culi.

Imperfectius
non potest
esse ratio co-
gnoscenda
perfectius.

¶ Ibi.

¶ Ibi. Præterea, ubi pluralitas numeralis concludit maiorem perfectionem, infinitas numeralis concludit infinitam perfectionem. Hic Doct. deducit Henr. ad hoc inconueniens, quod si vniuersale, siue habitus ipsius vniuersalis esset perfecta ratio cognoscendi, vel representandi omnia singularia, tale vniuersale, vel talis habitus esset actu infinitus, quod est inconueniens. Et deduco sic rationem, supponendo dictum Henr. quod intellectus angeli per habitum sibi concreatum cognoscit non tantum vniuersale, sed etiam quodlibet singulare, ut supra patet, dist. 3. quæst. 1. siue vltima, vult enim ipse Henr. quod talis habitus concreatus sit representatiuus ipsius singularis, & per consequens omnium singularium, cum singulare nihil addat naturæ vniuersali posituum, & quod sic sit representatiuus, patet ab Henr. quolib. 5. quæst. 14. & vide quæ exposui secundum Henr. supra in isto secundo, distin. 3. quæst. 10. Hoc supposito arguit sic Doct. contra Henr. quod si tale vniuersale, vel habitus posset representare infinita, esset actu infinitus, patet illud, quod est ratio formalis representandi plura æquæ perfecte simul, sicut quodlibet seorsum, quorum quodlibet requirit specialem rationem representandi, erit maioris perfectionis, & si sit ratio representandi infinita, erit infinitæ perfectionis. Hæc propositio supra patet in isto secundo, dist. 3. quæst. 10. in primo, dist. 2. parte 1. quæst. 1. ubi probatum est essentiam diuinam esse formaliter infinitam ex hoc, quod est ratio formalis representandi infinita obiecta, &c. Sed habitus, vel vniuersale est ratio formalis representandi infinita singularia, quorum quodlibet, &c. quia quodlibet singulare dicit propriam entitatem, & perfectionem additam naturæ, & per consequens habet propriam rationem representandi, ergo talis habitus, vel vniuersale erit formaliter infinitus.

¶ Sed forte ista ratio contra Henr. non concludit, nisi supponendo, quod singulare dicat aliquam entitem positiuam additam naturæ, & quod talis entitas positiuam dicat perfectionem propriam naturæ additam. Si enim singulare tantum diceret duplicem negationem naturæ additam, ut vult Henr. ratio Doct. nihil concluderet contra ipsum. Et ideo Doct. in ista ratione supponit, quod iam probatum est supra, dist. 3. quæst. 6. quod singularitas dicat entitatem positiuam, &c.

¶ Ibi. Præterea ratio representans vniformis in se, & intellectu non representat difformiter aliquid. Hic Doct. querit quomodo intellectus angeli cognoscit Franciscum actu existere pro a. & actu non existere pro b. si per rationem propriam ipsius singularis habetur intentum, quia singulare dicit propriam rationem cognoscendi se, ut actu existens, si per rationem habitus, vel ipsius vniuersalis, contra, quia talis habitus, vel vniuersale est tantum representatiuus per modum naturæ, ut patet, & per consequens est ratio formalis representandi semper vniformis, patet, quia agens naturale, & per modum naturæ semper vniformiter agit, nisi sit impedimentum, & sic ratio representandi, per modum naturæ semper vniformiter representat, tunc sic. Franciscus existit pro tempore a. Franciscus non existit pro tempore b. vel sic. Franciscus potest existere pro tempore a. & potest non existere pro tempore a. ut deductum est supra in primo, distin. 39. quæro tunc aut ista ratio representandi representat vtrumque oppositum, scilicet Franciscum existere, & Franciscum non existere, sed hoc nihil est, quia cognoscere opposita simul est nihil cognoscere, aut representat alterum oppositum tantum, ergo non erit ratio cognoscendi alterum oppositum, patet, sequitur er-

go, quod ipse habitus, vel vniuersale non erit ratio representandi, vel cognoscendi omnia singularia, saltem secundum omnem conditionem existentie, vel non existentie. Et quod dicit hic de ideis, quod sunt rationes vniformes representandi, hæc dicit, quia representant per modum naturæ, & per consequens idæ tantum ponuntur respectu necessario- rum, & nullo modo respectu contingentium, ut probat Doct. in primo, distin. 39. contra opinio- Bonauen.

¶ Ibi. Præterea quarto. Hic Doct. arguit contra positionem Henr. specialiter de singulari reuelato, posito enim, & non concesso, quod talis habitus representaret naturam, & omnia singularia existentia, & quod sit ratio cognoscendi illa omnia singularia, tamen de singulari reuelato, puta, quod Antichristus persequeretur Christianos, huiusmodi habitus, vel vniuersale non erit ratio cognoscendi tale singulare sic reuelatum, & ratio Doct. stat in hoc puncto, quia Henr. vult, quod habitus non est ratio cognoscendi singulare, nisi in quantum vniuersale sit participatum à tali singulari, ergo prius erit singulare, & secundo in isto singulari participatur ipsum vniuersaliter. Si ergo prius est singulare existens, & secundo vniuersale est participatum in illo, sequitur, quod singulare non participat ipsum vniuersale, nisi ipsum singulare sit prius in se, vel in reuelatione, ergo prius reuelatur Antichristum persequurum Christianos, quam vniuersale participetur in illo. Sed reuelari alicui est ipsum reuelatum cognoscere, ergo prius cognoscitur singulare reuelatum, quam vniuersale participetur in illo, ergo tale singulare reuelatum non cognoscitur per habitum, quia habitus non est ratio cognoscendi singulare, nisi in quantum vniuersale est participatum ab illo, prius ergo vniuersale participatur in singulari, quam habitus sit ratio cognoscendi illud singulare. Declaro tamen hanc litteram, ibi, prius naturaliter singulare est in reuelatione, quam habitus sit ratio cognoscendi illud, probat hanc propositionem parum infra, ibi, quia vniuersale relucens in habitu supplè sicut representatum in representatiuo non est ratio cognoscendi singulare, nisi per hoc, quod vniuersale est in singulari, vel existente in se, vel in reuelatione, cum accipit, quod vniuersale relucens in habitu est ratio cognoscendi, &c. debet sic intelligi secundum Henr. quod habitus, in quo relucet vniuersale est ratio cognoscendi, vel si etiam intelligatur, quod ipsum vniuersale relucens in habitu sit ratio cognoscendi, tunc habitus erit solum ratio representandi, & vniuersale ratio cognoscendi, sed melius videtur dicendum, quod sicut habitus fin Henr. est ratio representandi, sic ratio cognoscendi, ut supra, patet dist. 3. quæst. 1. 1. Sequitur, prius ergo naturaliter singulare habet esse tale, vel tale, puta esse existens, vel reuelatum, patet, quia secundum Henr. non datur natura habens minorem unitatem unitate numerali priorem ipso singulari, immò ipsum vniuersale est, posterius ipso singulari, siue existente, siue reuelatio, quia tale vniuersale est tantum abstractum à singulari. Sequitur, & ita vniuersale in eo supplè singulari abstractum ab eo supplè singulari, quam habitus sit ratio cognoscendi illud singulare, id est quod prius singulare habet esse reuelatum, vel esse existens, quam habitus sit ratio cognoscendi illud, quia habitus non est ratio cognoscendi singulare, nisi prius vniuersale sit participatum in illo, ergo in illo priori, in quo vniuersale non intelligitur participatum in singulari, habitus non erit ratio cognoscendi ipsum singulare. Sequitur, probatio primæ consequentiæ, consequentia fuit ista, prius naturaliter singulare est in reuelatione, quam habitus sit ratio cognoscendi illud,

Scotus con-
tra Henr.
chm.

Quomodo
ponuntur
idea.

Contra Hen-
ricum.

Quid sit re-
uelari ali-
cui.

Declaratio
litteræ.

lud, ergo prius naturaliter singulare cognoscitur distinctè, quàm habitus sit ratio cognoscendi illud, probat hanc consequentiam sic, tale singulare habet prius esse reuelatum, quàm habitus sit ratio cognoscendi, &c. ergo singulare prius cognoscitur, patet ista consequentia, quia singulare esse reuelatū alicui, est ipsum esse actū cognitum ab eo, cui fit reuelatio, probat diuiniue, quia esse reuelatum non est esse in intellectu reuelantis, quia hoc modo habet esse æternum, patet, quia singulare nobis reuelatum ab æterno fuit in Deo sicut cognitum in cognoscente, qui Deus reuelat illud in tempore, similiter esse reuelatum non est esse aliqua existentia alia à cognitione illius, cui fit reuelatio, vult dicere, q̄ reuelatum alicui, vt in illo habet tantum esse cognitum, si enim, vt in illo sic reuelatum diceret actua-lem existentiam, tunc tale reuelatum fieret naturaliter cognitum cuilibet alij, sicut ponit ista opi. q̄ de quolibet existēte potest quilibet per habitum suum habere distinctam notitiam, & sic patet ista ratio.

*Secundus de-
ducit Hen-
ricum ad
vnum incon-
ueniens.*

¶ Ibi. Præterea ex ista positione. Hic Doct. deducit Henr. ad vnum notabile inconueniens, scilicet quod angelus tunc posset cognoscere quodlibet singulare quantumcūque distans, etiam si in infinitum distaret, quod est valde inconueniens, loquendo de cognitione intuitiua, de qua etiam Henr. intendit, quod tale inconueniens sequatur, patet, q̄a habitus per Henr. est ratio formalis cognoscendi quodcūque singulare actū existens, ergo si tale singulare in infinitum distaret, actū cognosceretur, patet consequentia, quia in quo est principium formale productiuium, non impeditur, perfecte approximatum passu optimè disposito, & est productiuium per modū naturæ, de necessitate sequitur actio sed habitus per Henr. est tale principium, & est formaliter in intellectu angeli perfecte disposito ad recipiendum quantumcūque intellectiōem, ergo necessariò in illo intellectu causatur cognitio singularis existentis quantumcūque distantis.

¶ Ibi. Præterea rationes suæ, quibus probat singulare non posse intelligi ab angelo, videtur procedere ex hoc, quod imperfectionis est in intellectu cognoscere singulare, sed hoc est falsum, quia tūc intellectus diuinus non intelligeret singularia, iste rationes Henr. patet supra in isto secundo, distin. 3. quæst. 11. siue vltima.

*Improbatio
secundi ar-
ticuli.*

I B I. Contra secundum articulum. Hic Doct. arguit contra Henr. quantum ad secundum articulum expositum ab Henr. & primò arguit ad rationē improbando ex dictis eius conclusionem quam tenet. Tenet enim ipse Henr. vt supra, patet, quod singulare cognitum ab vno angelo potest latere alium angelum, quia licet Gabriel videat cognitionem illius singularis in Raphaele, non tamen ex hoc sequitur, quod videat illud singulare, quia non videt illā cognitionem sub illo respectu, quo terminatur ad tale singulare, vt supra patet. Nunc Doct. probat ex dictis Henr. quod videndo talem cognitionem, vel habitum in Raphaele, quod etiam videat singulare, &c. patet, quia Henr. ideo negat speciem in beato, quia tunc vnus beatus videret eam naturaliter in intellectu alterius beati, & per cōsequens, videret naturaliter obiectū illud, qd̄ representat illa species, quia ibi species esset ratio non tm̄ representandi, sed etiam intelligendi tale obiectū, ergo ita erit in proposito, si habitus secundum Henr. est ratio naturaliter cognoscendi singularia, cū vnus angelus videat illum habitum naturaliter in alio non poterit eum latere obiectum, quod per istum habitum cognoscit ille angelus.

¶ Ibi. Præterea, quando duo intelligibilia comparantur ad eundem intellectum non alligatum vir-

tuti fantastica. Hic Doct. arguit per argumentum à fortiori ex dictis Henr. q̄a Henr. dicit, vt supra patet, exponendo tertium articulum, q̄ angelus, puta Gabriel potest videre conceptum confusum, siue vagum in angelo Raphaele ordinatum ad cōceptū distinctum, puta alicuius reuelati, & tamen Gabriel non potest videre in Raphaele huiusmodi cōceptū distinctum. Ex hoc arguit Doct. Minus videtur, q̄ intellectus non alligatus virtuti fantastica possit videre cōceptum confusum singularis, quàm distinctum, patet, quia ens quanto perfectius, tanto est intelligibilius ab intellectu soluto, cum ergo conceptus distinctus sit perfectior conceptu confuso, & angelus per Henr. potest cognoscere confusum, ergo à fortiori poterit cognoscendi distinctum, qui distinctus exprimitur à tali confuso.

¶ Ibi. Præterea tertio. Aut est vnus actus intelligendi omnium singularium, aut alius, & alius, &c. Hic Doct. improbat conclusionem Henr. ex dictis ipsius Henr. dicit enim Henr. vt patet in primo artū. quod angelus eadem cognitione cognoscit vniuersale, & quodlibet singulare contentum sub eo, hoc stante arguit sic Doct. quia si sic esset, tunc de necessitate ille actus esset simul omnium singularium, patet, quia non magis vnus, q̄ alterius, & ille actus naturaliter præcedit actum voluntatis, & per consequens, vt sic præcedit erit necessariò omnium singularium, ergo si ille actus est omnium singularium simul, sequitur, q̄ nullum singulare poterit latere alium angelum videntem illum actum in alio angelo. Si dicatur, q̄ alio, & alio actū videt aliud, & aliud singulare, quāuis hoc sit contra Henr. qui vult, quod tantum vno actū, tamen adhuc hoc stare, sequitur propositum, quia vnus angelus videns istum, & illum actum esse alium, & alium in intellectu alterius angeli potest distinctè videre, cuius obiecti est iste actus, & ille, patet, quia actus intelligendi, necessariò est alicuius obiecti, & sic non latebit eum singulare, cuius est talis, vel talis actus.

I B I. Contra tertium articulum. Nunc Doc. improbat Henr. quo ad tertium articulum, quia ipse Henr. dicit, exponendo tertium articulum, quod in angelo loquente sunt duo conceptus de eodem obiecto, scilicet distinctus, & vagus, ego videtur omnino impossibile, scilicet quod ego cognoscam simul hominem distinctè, & confusè.

¶ Ibi. Præterea superfluum videtur ponere illum *Improbati-
tertij arti-
culi.*

conceptum vagum in intellectu angeli, patet, nos enim exprimimus singulare determinatum nobis notum per singulare vagum, quia scimus nos non posse causare conceptum distinctum in intellectu illius, cui loquimur, & scimus ei notas esse cōditiones vniuersales parricularis vagi, &c. non sic est de angelo, qui potest facere conceptum distinctū, &c.

¶ Ibi. Contra quartum articulum. Hic Doct. præcipue arguit contra unum dictum Henrici in quarto articulo. dicit enim Henr. quod angelus superior potest causare aliquam dispositionem in angelo inferiori, ad quam sequetur reuelatio alicuius merè supernaturalis. Doct. arguit contra hoc, distinguendo de supernaturali, nam quoddam est naturale, ad quod potest esse aliqua dispositio secundum cursum naturalem, sicut creatio animæ intellectiue dicitur supernaturalis, & tamen ad ipsam corpus organicum ordinatur, ut quædam dispositio, qua posita, statim creatur ipsa anima, & talis dispositio causatur ab agente naturali. Similiter gratia gratum faciens est quid naturale, ad quod potest esse aliqua dispositio secundum cursum naturæ, ut patet, quia ablutio cum verbis exprimentibus personas diuinas, & cum debita intētiōe est dispositio ad gratiam gratum facientem, ut patet

*Duplex est
supernatu-
rale,*

patet à Doct. in quarto, distin. 1. quæst. 4. hoc igitur supernaturale non dicitur merè supernaturale. Aliud est merè supernaturale, & est illud ad quod non est dispositio præuia secundum cursum naturalem, ut est reuelatio alicuius futuri merè contingentis, quia non dantur communiter dispositiones secundum cursum naturæ, ad quas sequatur talis reuelatio. Aduerte tamen, quod respectu alicuius merè creabilis non datur aliqua dispositio ex natura rei, ad quā positam necessitate absoluta sequitur tale supernaturale, sed hoc tantum erit ex beneplacito voluntatis diuinæ, quia voluntas diuina determinauit animā creare, & infundere in eodem instanti, quo corpus fuerit perfectè organizatum, ad multa ergo supernaturalia voluntas diuina ordinauit multas dispositiones, quibus secundum cursum naturæ positæ sequantur huiusmodi supernaturalia, & quædam sunt supernaturalia, ad quæ nullam dispositionem præuiam ordinauit, ut qua posita, ponantur huiusmodi supernaturalia, cuiusmodi est reuelatio merè contingentis.

¶ Ibi. Præterea ratio adducta ad illum articulum, &c. quæ ratio est talis, angelus inferior per naturalem influentiam angeli superioris in ipsum reducibilis est in statu suæ ultimæ perfectionis naturalis, vltima autem perfectio eius est opus vltimum, vltimum autem, & perfectissimum opus angeli est intelligere aliquid, ut opus diuinū supra omnem cursum intelligendi lumine intellectus naturalis. Dicit Doc. quod hæc ratio concluderet, quod angelus superior posset facere angelū inferiorē aliquid videre in verbo reuelatū, hæc enim est perfectio vltima intellectus intelligere verbum, multo magis, quàm intelligere aliquid aliud reuelatum ultra communē cursum intellectus naturalis. Non enim aliquis angelus superior potest illuminare angelum inferiorem, nec ad videndum verbum in se, nec ad videndum reuelata in ipso verbo, quia tunc vltima perfectio angeli inferioris dependeret ab aliquo alio, quàm a voluntate diuina, ut ab angelo sic vidente, quod non tenetur.

Dua difficultates circa opinionem Henrici.

¶ Ibi. Præterea contra totam illam opinionem sunt duo difficultates contra opinionem Henrici. prima est, quia si loqui sit tantum exprimere conceptum, qui ab ipso vidente in ipso loquente videtur, ut in libro, quomodo loquuntur vni angelo, quin simul loquatur aliis angelis, si ponantur præsentēs, cum hoc expressum ab angelo loquente à quolibet angelo videri possit, si fiat præsens, & tamen communiter supponitur, quod vni possit loqui, & non alijs.

¶ Secunda difficultas est quomodo sit possibile angelum loqui alijs angelis, si loquendo nihil causat in audiente, sed tantum in seipso causat, tunc enim non videtur ratio, quare alius nunc magis intelligat, quàm prius, si nihil aliud fiet in eo. Et specialiter videtur hoc absurdum in illuminatione, constat enim primum angelum immediatè illuminari à Deo, & Deus illuminans nihil facit in se, sed primum quod facit est in angelo illuminato, ergo, ita verisimile est in alijs illuminatis, quod illuminans non causat aliquid in se per hoc, quod est illuminans, sed primum causatum est in illuminato. Ex his patet clara improbatio. Henr.

Quid sit angelum loqui alio angelo.

AD quæstionem istam de locutione. Primo respondeo, quod angelus loquitur angelo, causando in eo conceptum immediatè illius obiecti, de quo loquitur, & quomodo causat, infra magis patebit. Hic tamen probat duabus rationibus, quomodo vnus angelus possit in intellectu alterius angeli causare notitiā obiecti, de quo loquitur, ita quod causans illam in audiente dicitur loqui, & alius angelus, ut recipiens illam dicitur audire, prima ergo ratio est

talis, omnis loquens intellectualiter causaret immediatè in eo, cui loquitur conceptum, siue cognitionem illius obiecti, de quo loquitur si posset, sed angelus hoc potest respectu alterius, ergo, maior, patet, quia loquens principaliter intendit exprimere conceptum intellectui illi, cui loquitur, modo agens naturale statim induceret, si posset, illud, quod principaliter intendit, minor probatur illud, quod sufficienter est in actu primo respectu alicuius effectus, videlicet, quod habet in se principiū formale productiuium non impeditum respectu alicuius effectus potest illum causare in receptiuo proportionato appropinquato, sed angelus habens notitiā habitualement alicuius obiecti, id est habens obiectum perfectè præsens, vel in se, vel in specie intelligibili, vel per aliquam reuelationem, intellectus enim habens obiectum sic præsens in ratione intelligibilis, non ut actu intellectum dicitur habere memoriā de tali obiecto, ut in primo expositum est, dist. 2. parte 2. quæst. vltima, & distin. 6. habens ergo talem memoriā sufficienter est in actu primo ad causandū intellectionem actualement illius obiecti, ergo potest illum effectum causare in quocunque receptiuo illius effectus, sed intellectus alterius angeli non actu concipiētis talem actum distinctè est receptiuus talis intellectionis causatæ ab angelo loquente, & dicitur non concipientis prius, quia si actu conciperet, tunc eiusdem obiecti non posset recipere aliam intellectionem. Sequitur in littera ibi, probatio maioris, scilicet huius, illud quod sufficienter est in actu primo, &c. quia prima extrema proportionis actiui, & passiuī sunt vniuersalissima abstracta à quocunque actiuo, & quocunque passiuo, & ista proportio inest particularibus sub utroque extremo per rationem communem, & per consequens extremis. Hæc etiā propositio tractata est supra à Doct. in prologo in quæstio de subiecto Theo. arti. 1. & hæc propositio aliquantulū declaratur, quia si aliquod actiuum respiciat aliquod passiuum, ita quod inter illa duo sit proportio actiui ad passiuum, & passiuī ad actiuū, scilicet quod sicut actiuum potest producere effectum in passiuo tali, ita & passiuum tale sit receptiuum illius effectus à tali actiuo, sequitur, quod quodlibet actiuum eiusdem rationis cum primo actiuo possit verè agere in verè passiuum, & in quodlibet passiuum eiusdem rationis, cum non sit maior ratio de vno, quàm de alio, & sic similiter, sicut aliquid passiuum natum est pati ab aliquo actiuo, ita & quodlibet eiusdem rationis natum est pati ab eodem actiuo, & similiter natum est pati à quolibet actiuo eiusdem rationis, ab actiuis ergo eiusdem rationis abstrahitur actiuum in communi, & à passiuis eiusdem rationis abstrahitur passiuum in communi, & sic proportio actiui in communi ad passiuum in communi est inter extrema communia, & vniuersalissima, probatur minor, videlicet ista, sed angelus habens notitiā habitualement, &c. ex quo n. angelus habet actum primum cognoscēdi a. sequitur, quod per illud potest facere intellectum suum in actu secundo, causando in se intellectionem obiecti, & per consequens sequitur, quod similem intellectionem possit causare in intellectu alterius angeli passiuo, cum sit eiusdem rationis cum intellectu suo passiuo, & sic patet, scilicet ista ratio prima.

¶ In ista littera occurrunt aliquæ difficultates, *Difficultates notanda.* primo. Circa hoc quod dicit, intellectus angeli a. potest causare cognitionem b. in intellectu alterius angeli, puta c. hoc enim videtur dubium, quia si intellectus a. causat cognitionem b. in intellectu c. aut causat in ratione obiecti, aut in ratione potentie, non primò, quia tunc non loqueretur alteri angelo, quia intellectus ille in ratione obiecti tantum causaret

causaret cognitionem sui, & non cognitionem . b. Tum etiam, quia de necessitate naturæ, & absolute causaret cognitionem sui, & sic non esset in potestate eius loqui vni Angelo & non alteri, non secundo, quia Doct. in q. pen. prolo. artic. 1. expresse comparat obiectum in ratione actiui ad potetiam in ratione passiui.

Dico breuiter, quod verum est, quod quando obiectum in communi in ratione actiui respicit potentiam in communi in ratione passiui, quodlibet per se contentum, quod est eiusdem rationis in ratione actiui, respicit quamlibet potentiam per se contentam sub potentia in ratione passiui, loquendo semper de causalitate competente obiecto, quia obiectum concurret tantum partialiter, vt patet à Doct. in 1. dist. 3. q. 7. & licet potentia concurret actiue partialiter vt probat Doct. vbi supra, & 5. q. quolib. tamen obiectum respicit illam in ratione receptiui, quia cognitio talis tantum est nata recipi in potentia. Hæc autem propositio non tantum verificatur de causa partiali, sed etiam de causa totali. Imò magis, nam memoria secunda in ratione actiui respicit intellectum possibilem in ratione passiui, ergo quælibet memoria secunda respicit quemlibet intellectum, scilicet proportionatum in ratione passiui, sicut ergo intellectus Angeli cum specie intelligibili obiecti . b. (quæ duo integrant memoriam secundam respectu intellectiōis abstractiue ipsius . b.) potest causare cognitionem b. in se, ita & in quolibet intellectu eiusdem rationis.

SECUNDO occurrit dubium, circa illam propositionem, q. prima extrema proportionis actiui, & passiui, &c. quia ex ista propositione multa videntur sequi inconuenientia. primo, quia voluntas in ratione actiui respicit se ipsam, in ratione passiui, patet, quia in se potest causare actum volendi, vel nolendi, vt probat Doct. in dist. 2. s. sicut ergo potest causare in se actum volendi, ita similem actum potest causare in qualibet voluntate eiusdem rationis, & sic sicut in seipsa potest causare actum amoris erga Deum, ita poterit causare simile actum in voluntate alterius, & sic poterit facere voluntatem illam diligere Deum, patet, quia illa voluntas actu diligit Deum, quæ actu habet amorem Dei in se, quod videtur valde inconueniens.

¶ Secundò, sequitur, quod ante beatitudinem Angelorum dum essent in gratia vnus potuit facere alium mereri, patet, quia voluntas vnus Angeli informata charitate potuit in se causare actum meritorium, ergo & similem potuit causare in voluntate alterius Angeli, cum sit eiusdem rationis in ratione receptiui, & per consequens potuit facere alium Angelum mereri beatitudinē quod non vñ.

¶ Tertiò, sequitur quod vna voluntas poterit facere peccare aliam voluntatem, probatur, quia in se potuit elicere actum peccati, puta actum deformem, ergo & similem potuit causare in voluntate alterius Angeli, & sic vnus Angelus potuit facere peccare alium Angelum.

¶ Quartò, sequitur, quod eadem voluntas poterit simul, & semel diligere . a. & odire . a. quæ sunt repugnantia, probatur, ponendo talem casum, q. voluntas vnus Angeli actu diligit alium Angelum dilectione vt octo, & vnus alius Angelus eliciat actum odij vt octo circa illum Angelum, tunc arguo sic, Angelus potest causare in se actum odij circa illum alium Angelum, ergo & similem actum poterit causare in voluntate alterius Angeli prius diligentiū illum alium Angelum, & sic in eadem voluntate simul, & semel erunt actus odij, vt octo & actus amoris, vt octo respectu eiusdem obiecti, quod est impossibile.

¶ Quintò, sequitur q. intellectus vnus Angeli & sit . a. possit causare visionē Dei in intellectu alterius Angeli & sit . b. ponendo q. b. actu nō videat Deum, & similiter voluntas . a. poterit causare fruitionem perfectā in voluntate . b. prius nō fruente, vel si voluntas . b. fruatur tm̄, vt quattuor & sit imperfectior voluntate . a. tunc voluntas . a. poterit causare fruitionem, vt octo in voluntate alterius, si ipsa fruatur, vt octo patet ista omnia, q. a. Doct. vult, q. intellectus beati sit causa actiua visionis, saltem partialis, & similiter voluntas eius sit causa actiua partialis respectu fruitionis, ergo sicut illa potest causare in se ipsa partialiter, ita & in qualibet voluntate eiusdem rationis. Et multa alia incōueniētia possunt adduci, quæ ne sim tedio legenti omitto.

¶ Respondeo, q. propositio Doct. est manifeste vera, nec inconuenientia adducta valent contra illam propositionem, cū facillimē solui possint stante propositione illa. Ad primum ergo inconueniēs, dico, q. nullum est inconueniens, cōcedo enim voluntatem posse recipere ab alia voluntate actum amoris Dei, quo voluntas illa formaliter amat Deū, sed actus ille nō dicitur in potestate amanti cum tantum se habeat in potentia receptiua, vt patet à Doct. in 1. dist. 17.

¶ Ad secundū concedo, quod actus, qui dñ meritorius pōt causari in alia voluntate, & similiter actus deformis, & tm̄ volūtas recipiens hmōi actus nec meretur, nec peccat, q. a. actus meritorius, quo aliqua voluntas meretur, est in pte eius sic, quod ab ipsa liberē eliciatur, vt patet à Doct. in 1. dist. 17. non em̄ aliqua voluntas meretur in eo, qd̄ euitare non pōt, q. a. si volūtas vnus Angeli causet actum in voluntate imperfectiore alterius Angeli, sic se hēt in potentia receptiua, quod nō pōt nō recipere illum actum, similiter dico ad aliud inconueniens de pctō, quod quis recipiat actum de formē, non tm̄ ex hoc dñ peccare, q. a. peccare semp est in pte peccatis, sic q. est i facultate sua elicere actum deformem, vel non deformem, vt p. Aug. patet & cōter. Doct.

¶ Ad aliud incōueniens de actu amoris, & actu odij, dico quod nihil cōcludit cōtra propositionē Doct. cū ipse dicat, quod talis potetia actiua possit agere in passum sibi proportionatū & dispositum, modo si voluntas aliqua actu hēat actum amoris, vt octo stāte illo actu amoris, à nulla volūate poterit recipere actum odij, propter incōpossibilitatē actuū, sicut ēt superficies aliqua, quis sit receptiua caliditatis, vt octo, & ēt frigiditatis, vt octo ab agente naturali, tm̄ vt est actu sub frigiditate, vt octo à nullo pōt recipere caliditatē, vt octo ppter incōpossibilitatē formarū, quæ & si nō repugnēt sup̄ficie, sūt tm̄ adinuicē repugnātes, & incōpossibiles ex suis rationib⁹ formalib⁹, & nō ex rōne subiecti, q. a. q. cūq; repugnāt suis rōnib⁹ formalib⁹ repugnāt, vt patet à Doct. i. d. 2. par. 1. q. 1. & i. 3. d. 1. q. j. & alibi sepe.

¶ Ad vltimū incōueniēs de visione, & fruitione, Dico breuiter, q. si intellectus Angeli, vt habens præsens obiectum beatificū, ita q. tale obiectum concurreret de necessitate in ratione obiecti visibilis, quod posset causare visionem ipsius obiecti in quocunq; intellectu eiusdem rationis sibi proportionato, & disposito. Et forte esset difficile eis soluere hanc rationem, qui dicunt, quod essentia diuina in ratione obiecti visibilis causat visionem, si intelligant, quod tantum partialiter, nobis autem non est difficultas, quia tenemus, quod talis visio, licet partialiter causetur ab intellectu beati, principaliter tamen causatur à voluntate Dei, & ideo, ipsa non concurrente, intellectus Angeli non posset cāre illā visionē in intellectu alterius Angeli. si tm̄ ipsa cōcurreret nō apparet incōpossibilitas, quin

Quomodo
potentia
concurrat
actiue par-
tialiter.

Nota, & be-
nē.

Nota, & be-
nē.

quin partialiter, licet minus principaliter posset illam causare, sicut in seipso, ita & in intellectu alterius, per idem dico ad illud de fructuione, quia fructio principaliter causat à voluntate diuina, & minus principaliter à voluntate angeli, & ideo voluntate diuina non concurrente, nō posset causare fructuionem in voluntate alterius angeli, quia quando aliquis effectus dependet à duabus causis partialibus vnā totalem integrantibus, ab vna sola esse non potest, & precipue à minus principali, vt patet à Doct. q. 14. quodlibet & alibi sepe, si verò voluntas diuina concurreret, tunc sicut potest causare fructuionem in seipso, ita & in voluntate alterius, & sic patet responsio ad omnes istas instantias.

¶ Ibi instatur contra rationem. Hic Doct. non instat contra maiorem primæ rationis, nec contra probationem eius, quia, tam maior quam probatio eius intelligitur de actiuo & passiuo amoto omni impedimento, quod tunc dicitur in potentia propinqua, vt patet per philosophum. 9. meta. tex. com. 10. quoniam (inquit) possibile aliquid possibile, & quādo, & quomodo, & quęcunque alia necesse ad esse in definitione, supple potētiae actiue, & passiue, & subdit. Tales potētias scilicet irrationales necesse est, vt possint quando passiuum, & actiuum appropinquant, hoc quidem facere, illud verò pati, & soluit difficultatem, quę posset occurrere, scilicet quod istę potētie rationales posse impediri hoc excludit dicens Nullo namque exteriorum prohibente adiungere &c. vide textum. t. c. 2. & t. com. 10. requiritur ergo remotio omnis impedimenti. Et sic Doct. concedit absolutē, quod vnus angelus absolutē possit intellectualiter loqui alij angelo, sed non sequitur, quod possit loqui angelo distanti, non enim potest distans agere in distans, nisi prius agat in medium, sed medium non est receptiuum locutionis angeli nec auditorium angeli loquentis.

¶ Ibi. Confirmatur istud per Arist. secundo de anima text. com. 74. vbi vult, quod si esset vacuum nihil videretur, quia species visibilis non posset pertingere ad oculum. Nō, (inquit) bene hoc Democritus opinatus, quod si esset vacuum quod medium supple si esset vacuum prospici vtrique certē, & si formica esset in celo, hoc enim impossibile. patiente enim aliquid sensitiuo fit ipsi videre, idest secundum aliam translationem visus non fit, nisi quando sensus patitur aliqua passione, sequitur, ab ipso igitur qui videtur colore impossibile, relinquitur autem quod à medio idest secundum aliam translationem, sed impossibile est, vt visus patiatur à colore, remanet igitur vt patiatur à medio, sequitur, quare necesse est esse medium, vacuo autem facto, non aliquid certē, licet omnino nihil videbitur, idest secundum aliam litteram, vnde necesse est, vt aliquid sit in medio, si autem fuerit vacuum non tamen visio non erit vera, sed nihil omnino videbitur, hæc ibi, oporteret ergo angelum loquentē alteri angelo distanti prius habere actionem in medium, quā in angelum, cui loquitur.

¶ Ibi. Item vult philosophus septimo phi. tex. cō. 8. & c. 9. quod mouens, & motum sint simul, & hoc loquēdo de moto immediato, quod oportet prius moueri à mouente quā moueatur motum medium. Sed si (inquit Arist.) quod mouetur primum secundum locum, & corporalem motum est necesse est tangi, & continuum esse mouenti, sicut videmus in omnibus hoc contingere, hæc ille in textu. 8. cum ergo angelus loquens non sit simul cum angelo audiente, & distans, oportet quod prius agat in medium, cui sit simul, & postea in angelum, sed medium non est capax talis locutionis, ergo.

¶ Ibi. Ad ista excludenda. Hic Doct. in ista littera intendit probare, quod angelus verē possit loqui alteri angelo, etiam distanti, causando in eo aliquam intellectionem. Expono tamen istam litteram propter iuniores, quamuis in se sit satis facilis, cum dicit si non esset prioritas naturę actionis in medium ad actionem in termino, actio in terminum nō dependeret ab actione in medium, patet per exemplum, si ponatur ignis distans à ligno per spacium decem cubitorum, ille ignis non posset immediate calefacere illud lignum nisi prius calefaciat partem propinquam medij pura aeris, quę calefacta calefaciat aliam, & si illa calefacta sit tantę virtutis, quanta est prima pars calefacta, ita perfectē calefaciat aliam partem, & sic de alijs, vt patet à Doct. in secundo. d. secunda. q. 12. respondendo ad secundum argumentum principale, & sic patet quomodo ignis non potest immediate calefacere lignum, quia necessariō, & prius natura calefacit medium, vt sic calefactio ligni vt posterius natura dependet necessariō à calefactione medij vt priore natura, si ergo calefactio ligni non esset posterior natura calefactione medij, tunc ignis quē immediate posset calefacere lignum, sicut, & ipsum medium, quia causa efficiens duorū effectuum, quorum neutrum est prius altero, potest vtrunque sine altero causare. Sed in proposito non est talis prioritas, scilicet, quod intellectio angeli causata ab alio angelo dependeat, vt posterior natura ab alia intellectione prius causata, & recepta in medio, & quod sic non dependeat probat ibi, actio in medium non præcedit naturaliter actionem in terminum, nisi duplici de causa, aut quia est eiusdem rationis medium, & terminus, vt cum aerbitubus talis calefit, extrema pars illius aeris non immediate calefit, sed posterius natura calefit, quia prius naturaliter pars propinqua igni calefit, quia ergo terminus & medium sunt eiusdem, rationis terminus aeris non potest calefieri, nisi prius medium inter ipsum, & agens calefiat, similiter lignum est eiusdem rationis cum aere, & hoc in ratione receptiuo, quia ita aer est receptiuus caloris sicut, & lignum, & ideo ignis non potest immediate calefacere lignum inter quod, & ipsum ignem cadit aer, nisi prius calefaciat aerem. Sequitur, aut si est alterius rationis, scilicet ipsum medium à termino, ita quod terminus in ratione receptiuo sit alterius rationis à medio receptiuo, sicut patet de materia prima, quę est immediate receptiuus formę substantialis, & de medio inter ipsam, & agens, puta aliquod quantum, quod tamen est receptiuum accidentis, puta caloris &c. nunc agens habet duas formas actiuas, quarum vna est prior naturaliter reliqua, & secundum illam formam, quę est prior actiuam natum est agere in medium, & secundum aliam in terminum, vt patet de igne corrumpente lignum frigidum, prius enim secundum formam caloris disponit lignum, & posterius secundum suam formam substantialem inducit formam substantialem ignis in materiam ligni. Dat etiam Doct. alia exempla de medio, quod est eiusdem rationis cum termino vt cum sol illuminat partes medij, quia pars posterior non potest immediate illuminari, nisi pars propinquior prius natura illuminetur. Et exemplum quādo medium est alterius rationis à termino, est quando sol generat mineram in visceribus terrę, vel vermem in terra, & illuminat medium interpositum, nam secundum formam suam substantialem generat mineram in visceribus terrę, ita quod substantia solis est ratio generandi, & secundum aliam formam puta lucem illuminat medium, & sic generatio vermis est posterior illuminatione medij, quia sol non posset

Expositio libri
terra.

Quo ignis
non potest calefacere istum.

Scimus sol
non diffi-
cilem.

Quo mouens
& motum
sint simul.

Scimus dat
aliquid ex-
emplum de me-
dio, & est,
quando me-
dium est alie-
rius nature
ab extre-
mis.

posset generare vermem, nisi medio prius illuminato. Et si dicatur, quod substantia solis est ratio formalis generandi vermem, & illuminandi medium, dico, quod quamvis hoc non sit fortè verum, adhuc substantia solis erit ratio generandi prius unum, quam aliud, tamè quicquid sit de hoc aliàs. Sequitur ibi, exclusa utraque earum causarum, scilicet, quod nec medium sit receptivum eiusdem rationis cum termino, nec agens habeat aliam formam, actiua realiter, vel virtualiter (dicit virtualiter propter substantiam aliquam, quæ potest esse ratio formalis producendi plura alterius rationis, sic tamè, quod sit ratio formalis prius producendi unum, quam aliud) per quam sit natum agere in mediū actione alterius rationis ab actione in terminum, nullo modo præcedit actio in medium actionem naturalem in terminum. Et ita est in proposito, mediū enim corporale, quod est inter angelos distantes neque est natum recipere actionem eiusdem rationis cum angelo distante audiente, ut patet, quia angelū audire est recipere intellectionem de obiecto revelato ab angelo loquente, quæ intellectio in nullo corpore immediatè recipi potest, nec similiter aliam alterius rationis priorem illa, quia angelus loquens nec habet formam virtualiter, nec formaliter actiua actionis prioris ad illam, quæ est locutio, idest quod talis operatio, siue causatio novæ intellectionis in alio angelo nõ necessariò præsupponit causationem alicuius alterius rationis, patet, quia cum angelus habeat obiectum præsens in se, vel in specie intelligibili, vel aliquo alio modo, sicut immediatè potest causare noticiam illius obiecti in se, ita & in quolibet intellectu potest similem causare, qui sit eiusdem rationis, & sic poterit causare illam in intellectu angeli distantis.

¶ Ibi. Confirmatur istud ultimum tripliciter, scilicet quod angelus loquens possit causare novam intellectionem de aliquo obiecto sibi revelato in intellectu alterius angeli distantis. Et primò probat ponendo unum impossibile, scilicet quod Deus nõ esset ubique secundum essentiam, esset tamen omnipotens sicut dictum est in primo, dist. 37. & tunc posset immediatè causare aliquid alicubi, ubi tamò non esset præsens per essentiam, nec tamen ageret in medium actione eiusdem rationis nec alterius, quia causatum esset immediatè ab eo.

¶ Ibi. Secundò si non admittatur ista positio impossibilis, remota impossibili positione satis habebitur propositum, quia Sol immediatè causat vermem, vel aliam substantiam generabilem, & corruptibilem, & tamen actione illius rationis, scilicet generationis non agit in medium nec actione alterius rationis supple agit in medium, nisi quia Sol habet aliam formam actiua, scilicet qualitatem, per quam natus est agere prius aliquo modo in medium, quam per suam formam substantialem, sicut alteratio præcedit generationem.

¶ Ibi, præterea tertio. Hic Doct. adducit aliud exemplum, quo manifestè probat, quod non est necesse virtutem actiua esse præsentem passo, nec per essentiam, nec per contactum corporalem, & sic si virtus corporalis potest sic agere indistans, multo fortius virtus angelica poterit causare intellectione obiecti in intellectu alterius angeli distantis, & quod virtus corporalis sic possit, patet, quia corpus generans, puta ignis generat corpus naturale, scilicet compositum ex materia, & forma, quod est subiectum superficiem, & tamè non est immediatè præsens receptivo formæ substantialis, nisi tantum secundum superficiem, ut cum ignis agit in ligno, tam ignis, quam lignum sunt similiter tantum quo ad superficiem, vel se tangunt tantum quo ad superficiem,

& quod agat prius in medium inter ipsum, & illud, cui est sic præsens non requiritur absolute ad hoc, quod agat in illud, sed hoc est, quia medium est capax actionis eiusdem rationis cum termino, ut patet de aere calefacto, nam calefactio quæ est terminus calefactionis actiua est simpliciter eiusdem rationis cum calefactione recepta in alijs partibus aeris.

¶ Ibi. Post hæc tria aptius exemplum ad propositum est de actu cognoscendi, quia cognitio intuitiva visionis, quæ est actio immanens non est eiusdem rationis in medio cum illa, quæ est in organo, patet, quia actio, quæ recipitur in medio est tantum species ipsius visibilis, receptum aut in organo tanquam in receptivo remoto est visio, & licet prius causetur species visibilis in medio, quam causetur visio in organo; hoc est, quia visibile natum est gignere, & speciem, & visionem sicut duos effectus ordinatos nec receptum in medio est causa recepti in termino, idest sicut effectus prior illo comparando illa ad eandem causam. Et quod dicit de organo, quod est receptivum remorum, patet, quia potentia visiva, quæ est, quod constitutum ex anima, & tali organo sic mixto, ut patet in primo, dist. 3. quæst. 6. est immediatum receptivum visionis, organum verò remotum receptivum, sicut etiam dicimus in nobis, quod intellectio immediatè recipitur in intellectu, & remota in ipso operante. Quod etiam dicit, quod species sensibilis in medio non est causa visionis receptæ in organo, hoc fortè dicit, quia sensibile extra est causa utriusque. Si tamen teneatur, quod adhuc species sensibilis sit causa visionis, ut etiam videtur tenere Doct. in primo, dist. 3. quæst. 4. debet intelligi de specie existente in organo, quæ vna cum sensitiua integrant visionem, illa tamen visio, absente visibili, esset valde imperfecta, ut tenet Doct. ubi supra, melius est igitur dicere, quod tam visio, quam species sensibilis immediatè causetur a visibili, differenter tamen, quia visio tantum partialiter causatur a visibili, ut videtur tenere Doct. in primo, distinctio. 3. quæstio. 7. species autem sensibilis immediatè causatur a sensibili potentia, sensitiua non concurrente, ut Doct. videtur tenere in quolib. quæstio. 15.

¶ Ibi. Per hoc patet ad instantiam de secundo de anima. Hic Doct. soluit instantias prius factas, exponendo prius auctoritates philosophi dicentes ad primam, quod non est de ratione visibili adhuc ut causet aliquid in termino, quod aliquid causet in medio eiusdem rationis, vel alterius rationis cum causato in termino, sed quia species sensibilis est effectus prior visioni, quæ prius recipitur in medio, quam recipiatur in organo, ideo ponitur prius causari in medio ipsa species, quam in organo.

¶ Et per idem, ad illud septimo physicor. quod verum est, quod agens est immediatum passo, & hoc immediatione correspondente tactui mathematico, quando medium est receptivum actionis eiusdem rationis, vel alterius rationis, respectu cuius agens habet formam, vel immediatione correspondente tactui virtuali, quia ita est agens præsens distantia mathematicæ ad effectum causandum in eo, sicut si esset præsens sibi secundum suam essentiam, & hoc modo esse præsens per potentiam suam, & sic, non quod potentia sua sit ibi, sed quod potentia sua possit causare ibi effectum, ac si esset ibi, licet nec ipsum, nec potentia sua sit ibi.

¶ Ibi. Sed contra hoc obijcitur. Hic Doct. facit unam instantiam contra illud, quod dixit prius. quod distantia localis non impedit locutionem, quia si sic tunc sequeretur, quod unus angelus posset loqui alteri angelo quantumcunque distant, quod nõ videtur,

¶ Respon-

Quid sit angelum audire.

Quomodo sol immediate causat vermem, vel aliam substantiam generabilem, & corruptibilem.

Exemplum.

Exemplum.

ubi intellectio immediate recipiatur.

Secundo de anima, context. 74.

Septimo phys. context. 9.

Quæstio 3.

¶ Respondet Doctor in reportatis, quod nimia distantia impedit angeli locutionem, sed in quanta distantia determinatè loqui possit uia naturali, nescitur, sicut etiam supra patuit dist. 2. quæst. 5. de loco angeli, uidelicet quantum locum simul occupare possit.

Angeli superiores loquentes se habent per modum excitantis.

Inferiores uero ad superiores se habent per modum manifestantis.

¶ Ibi. Secundò principaliter ad solutionem arguo sic. Hæc est secunda ratio, quam facit Doct. probando, quod unus angelus possit intellectualiter loqui alteri angelo, & in ista ratione præsupponit unum supra declaratum, dist. 3. quæst. 9. quomodo angelus cognoscit se per essentiam, id est quod essentia sua est ratio formalis causandi cognitionem intuitiuam in ratione obiecti intelligibilis, ut ibi exposui. Ex hoc infert propositum, quia si angelus inferior possit cognoscere se intuitiue per essentiam suam, à fortiori angelus superior cognoscere poterit illum inferiorem intuitiue per essentiam illius inferioris, cum superior sit maioris uirtutis, & patet, quia omne obiectum intuitiue cognoscibile ab inferiori, est etiã intuitiue cognoscibile à superiori: cum ergo angelus inferior possit causare cognitionem suam intuitiuam in se per essentiam suam, sequitur, quod idem poterit causare in quemcumque intellectum eiusdem intellectus receptionem, dato quod angelus inferior distet à superiori, & tamẽ non est necesse, quod illa cognitio recipiatur in medio. Ergo à simili, si in angelo ponatur aliquid actu intelligibile, natum gignere aliquam cognitionem, licet non intuitiuam in quolibet intellectu passiuo, & receptiuo, potest illud actu intelligibile gignere suam notitiam, sed intellectus angeli distantis est receptiuus talis notitiæ, igit illud intelligibile actu in intellectu angeli existens potest causare in intellectu angeli distantis notitiam actualem sui, nihil tamen causando in medio.

Quæstio Secunda.

Utrum Angelus possit loqui uni, & non alteri.

Seraphicus Bona. 2. sent. dist. 3. q. 1. art. 3.

Scotus 2. senten. dist. 9. quæst. 2.

D. Thomas prima parte summa. q. 1007. art. 1.

Riccardus 2. sent. dist. 9. quæst. 1.

Franciscus de Mayr. 2. sent. dist. 9. 10. & 11. q. 1.

Lingua Angelorum nil aliud est, nisi aliquauis naturalis expressio propria conceptuum hanc linguam habent etiam Angeli inferiores, & superiores, quæ possunt omnes loqui.

BI. Ad ulteriorem autem declarationem propositi restant duo intelligenda. Primo, quid gignatur in intellectu audientis ab angelo loquente. Secundò, qualiter angelus potest loqui uni, & non alteri, si sint æque

præsentēs.

¶ De primo dico, quod potest causare actum tantum, ita quod non speciem. Secundò potest simul causare actum, & speciem. Tertio potest causare speciem tantum.

¶ Ibi. Probatio primi. Hic Doctor intendit probare, quod angelus, puta a. potest causare in angelo, puta b. actum cognoscendi respectu alicuius obiecti, non causando speciem, patet, quia si angelus b. prius nouerit obiectum c. habitualiter, puta quod habeat speciem intelligibilem illius, per quã dicitur c. habitualiter notum, quia sicut habens habitum promptè agit, ita habens speciem intelligibilem obiecti, statim potest intelligere illud cū uult, si igitur c. sit habitualiter notum a. b. & similiter sit, habitualiter, & actualiter notum ab a. tunc a. poterit causare in intellectu b. actualem notitiam c. prius

habitualmente noti a. b. & tunc non causabit speciem intelligibilem in b. quia tunc in ipso b. essent duæ species intelligibiles respectu eiusdẽ obiecti, quod non uidetur.

¶ Ibi. Similiter locutiones, ut plurimum sunt de complexis pertinentibus ad actualem existentiam rerum. Hic Doctor probat, quod etiam posito, quod angelus b. habeat species intelligibiles omnium simplicium, & actu cognoscat illa, & similiter propositiones necessarias constitutas ex simplicibus, siue illæ propositiones sint mediatæ, uel immediatæ, adhuc angelus a. poterit loqui angelo b. & ipsum illuminare de multis ignotis, patet, quia complexiones, quæ includunt actualem existentiam extremorum, & eorum unionem, cum sint merè contingentes, non cognoscuntur per species intelligibiles extremorum, patet, non enim habens speciem intelligibilem albedinis, & speciem intelligibilem hominis, ex hoc sequitur, quod possit actu cognoscere hominem esse album, & per consequens unus angelus potest loqui alteri angelo, illuminando ipsum de multis conclusionibus contingentibus, loquendo enim communiter fit tantum de complexionibus contingentibus, & nõ de terminis simplicibus, cum respectu illorum habeat species intelligibiles cõcreatas, per quas actu potest cognoscere omnes complexiones necessarias. De illis contingentibus patet, quod unus angelus potest causare in alio angelo cognitionem alicuius talis complexi sine causatione alicuius speciei.

¶ Ibi. Secundum proba. Hic Doct. probat quomodo angelus loquens possit causare speciem intelligibilem in intellectu alterius angeli audientis, & simul actum intelligendi respectu obiecti, cuius est species intelligibilis, quæ probatio est satis clara in littera, quam tamen litteram aliquantulum do-

claro. ¶ Supponit enim primò, quod angelus audiens non habeat cognitionem obiecti c. nec habet speciem intelligibilem illius, & sic carens utroque est utriusque receptiuus, & si illis non careret, non esset audiens, quia audire est actu recipere notitiã obiecti ignoti ab alio loquente. Probat modo, quod possit gignere in audiente speciem intelligibilem c. & actum intelligendi de specie intelligibili, patet, quia ipsa potest gignere speciem intelligibilem eiusdem rationis, sicut species rei sensibilis in medio potest gignere speciem sensibilem eiusdem rationis, puta in alia parte medij. Et hoc sic debet intelligi, quia si

Nota & bene.

sensibile existens in medio illuminato, puta aliquis color potest immediatè gignere in medio illuminato speciem sensibilem, quæ recipitur in parte propinquiore ipsi colori, tunc illa species immediatè gignet aliam in parte propinquiore sibi, & illa alia, si sit æque perfectã, sicut prima immediatè gignet aliam æque perfectã, si uero sit imperfectior, prima gignet aliam imperfectiorem, & in hoc pariformiter est dicendum, sicut dicit Doct. in isto secundo, dist. 2. quæst. ult. respondendo ad secundum argumentum principale, & sic eadem illa species sensibilis, quæ est ppinquissima organo, gignet aliam eiusdem rationis in ipso organo. Et sic patet, quomodo illæ species sensibiles non se habent, sicut effectus ordinati eiusdem causæ, sed sicut effectus ordinati alterius, & alterius causæ. Et ex hoc infert Doc. quod si una species sensibilis existens in medio potest aliam eiusdem rationis causare in parte propinquiore eiusdẽ medij, à fortiori species intelligibilis existens in intellectu angeli a. poterit aliam eiusdem rationis causare in intellectu angeli b. cum sit capax illius. De actu patet, quia illa species, quæ est in loquente principium cognoscendi illius, cuius

est,

est, potest etiam esse ratio producendi actualem intellectum illius obiecti in intellectu alio capace, idest q angelus a. habens speciem intelligibilem c. sicut illa species intelligibilis est ratio formalis producendi (partialiter tamen) actualem notitiam ipsius c. in intellectu angeli a. concurrente ipso intellectu, ut alia causa partiali, & principali, ita eadem species, ut existens in intellectu angeli a. erit ratio formalis partialiter causandi, cōcurrente intellectu angeli a. ut causa principali notitiam actualem c. in intellectu angeli b. cum sit receptivus eiusdem rationis cum intellectu angeli a.

*Difficultas
palabra.*

OCCURRIT aliqualis difficultas, primo in hoc, quod dicit speciem intelligibilem posse causare speciem intelligibilem eiusdem rationis, quia si sic tunc intellectus angeli habens speciem intelligibilem deitatis (de qua supra dictum est dist. 3. q. 10.) posset causare speciem intelligibilem deitatis in alio angelo, si non fuisset prius causata in eo, & sic ille alius angelus merè naturaliter posset cognoscere deitatem sub ratione propria, q tamen negat Doct. ubi supra, & q. 14. quolib. Et licet Doct. in dist. 3. huius secundi q. 10. dicat, q talis cognitio possit dici naturalis, quia naturaliter, elicit tamen dicitur supernaturalis, quia principium parziale elicitivū est supernaturaliter datum, ista autem species intelligibilis deitatis causata ab alia specie intelligibili, nullo modo dicitur supernaturalis.

¶ Secundo ex hoc vñ seq, q angelus possit causare speciem intelligibilem deitatis, puta in anima dānata, cū sit capax illius, & sic mediate illa distincte poterit cognoscere deitatem, & sic hñe maiore beatitudinem naturalem, quā philosophus aliquis potuisset hñe.

¶ Tertiò occurrit difficultas, q si angelus habēs speciem intelligibilem, puta deitatis, potest in intellectu alterius nō impedire causare distinctā notitiā deitatis. Sequitur, q possit similem causare in angelo intuitivè vidente deitatem, & sic in eodem intellectu angeli erunt simul cognitio intuitiva, & abstractiva eiusdem obiecti. Et similiter sequitur, q in intellectu suo possit causare notitiam abstractivā deitatis, & sic simul cognoscit deitatem abstractivè, & intuitivè, quod est impossibile.

¶ Quarto, si una species potest causare aliā in intellectu alterius angeli, sequitur, q poterit aliā causare in intellectu, in quo est, cum sit receptivus eiusdem rationis, nec valet dicere, q duæ species intelligibiles eiusdem rationis non possunt esse in eodē intellectu, quia ipse expresse cōcedit in quinto metaph. q duæ species sensibiles eiusdem rationis etiam, & plures possunt esse in eodem puncto medij, & similiter concedit, q duæ intellectiones eiusdem rationis possunt esse in eodem intellectu. Si igitur una species potest causare aliā in intellectu, in quo est, & illa alia poterit causare aliā, & sic actu erunt infinitæ species intelligibiles, probatur, quia prima causat secundam in instanti, cum nullo modo sit per motum causabilis, & illa secunda erit æquè perfecta cum prima, quia eiusdem rationis, & per modum naturæ producit, igitur in eodem instanti, quo illa secunda est producta, illa secunda, cum sit æquè perfecta, producat tertiam æquè perfectam, & tertia quartam, & sic in infinitum.

¶ Quintò, si species intelligibilis existens in intellectu angeli a. causat speciem intelligibilem in intellectu angeli b. aut est causa totalis, aut partialis, non partialis, quia nec species sensibilis existēs in medio est tm causa partialis alterius speciei sensibilis, immò totalis, non secundo, quia tunc si intellectus angeli fieret præsens alteri intellectui, nō habenti speciem intelligibilem, statim causaret illam in illo intellectu, & sic statim posset habere notitiam illius obiecti,

& sic non esset necessaria locutio. Et similiter cum fieret præsens animæ beatæ, prius non habenti speciem intelligibilem deitatis, statim causaretur in ea species intelligibilis ipsius deitatis, & sic simul posset habere notitiam intuitivā, & abstractivā deitatis. Nec valet dicere, q angelus non habeat speciem intelligibilem deitatis, cum sit contra Doct. qui vult in primo, distin. 3. quæst. 6. quod species intelligibiles sint indelebiles, & hoc etiam videtur velle in quarto, distin. 45. cum ergo habuerint species intelligibiles ante suam beatitudinē ipsius deitatis, ut supra patet dist. 3. quæst. 10. sequitur, quod nunc habeant eas.

¶ Respondet ad primam difficultatem, q nō haberem pro inconuenienti, q posset angelus causare in alio angelo, non prius beato, nec habente aliā. Et cum infertur, ergo posset merè naturaliter intelligere deitatem. Dico, q merè naturaliter potest capi dupliciter. Vno modo, quod ex suis puris naturalibus possit habere illam cognitionem distinctā deitatis, uel ex puris naturalibus alterius, & hoc modo non posset, quia non posset intelligere, nisi habere speciem creatam ab angelo alio. & ille alius angelus cum tota sua uirtute non posset causare speciem intelligibilem deitatis in alio angelo, non concurrente specie supernaturaliter creata. Alio modo potest intelligi naturale, quia habet in se principium naturaliter acquisitum, & hoc modo concedo, quod angelus habens speciem supernaturalem deitatis, potest causare aliā merè naturaliter, sicut habens potentiam uisuiam merè supernaturaliter potest causare uisionem naturaliter, ut patet à Doct. in primo.

*Soluntur
difficulta-
tes.*

*Merè natu-
raliter po-
test capi du-
pliciter.*

¶ Ad secundam difficultatem dico, q nō repugnat angelo posse causare talem speciem intelligibilem in anima dānata, nec similiter repugnat intellectui dānato posse recipere talem speciem. Si tamen, de facto non potest producere, hoc est à causa extrinseca prohibente, & nullo modo cooperante ad talem causationem, quia voluntas diuina ex sua iusta determinatione videtur determinasse intellectū dānati huiusmodi specie non informari. Dato etiam, quod talis species esset causata in intellectu, vel anima dānati, adhuc non sequitur cognitio distincta deitatis in ipso, quia & si talis intellectus cum tali specie intelligibili sit causa perfecta producendi distinctam cognitionem deitatis abstractivā, tamen talis cognitio non potest sequi, nisi uoluntate diuina cooperante.

¶ Ad tertiam difficultatem dico primò, q stante notitia intuitiva deitatis in intellectu angeli, alius angelus adhuc non poterit causare speciem intelligibilem deitatis in tali intellectu. Et cum infertur, quod talis intellectus simul poterit cognoscere deitatem intuitivè, & abstractivè. Negatur, quia stante notitia intuitiva deitatis in aliquo intellectu nō potest notitia distincta abstractiva deitatis causari propter rationes formales adinuicem repugnātes, quia notitia intuitiva terminatur ad rem existentē, & præsens, in quantum existens, & in se perfectè præsens. Abstractiva uerò, licet possit esse existens, non tamen terminatur ad existens, ut existens, ut patet à Doct. in pluribus locis. Et sic posset stare talis species intelligibilis deitatis sine actuali cognitione illius abstractiva. Sicut etiam dicit Doct. in tertio, dist. 1. q non repugnat intellectui beato habere habitum fidei, & repugnat tamen sibi actus credendi, qui non potest stare cum clara uisione Dei. Nec similiter uoluntati beati repugnat habitus fidei, licet sibi repugnat actus sperandi, qui nullo modo potest stare cum actu perfectæ fruitionis, sic erit in proposito de specie intelligibili.

*Actus credē-
di nō potest
stare cum
clara uisio-
ne Dei.*

Fran. Lych. in sec. Sent. Sco.

Z Dico

¶ Dico secundò, quòd adhuc non reputo impossibile cognitionem deitatis abstractiuam in se absolute sumptam simul posse esse cum visione, quia ex hoc non sequitur: ergo talis intellectus simul cognoscit Deum intuitiue, & abstractiue, quia ultra illud absolutum in cognitione requiritur, & actu terminetur ad Deum, de quo satis patebit in quolibet quæst. 14. artic. 3.

¶ Ad quartam difficultatem. Dico breuiter, & non potest species intelligibilis alicuius obiecti existens in aliquo intellectu causare aliam eiusdem obiecti in eodem intellectu, quia tunc notitia abstractiua illius obiecti simul dependeret, quodammodo à duabus causis totalibus, & sic posset esse, & non esse, nam intellectus habens vnā speciem intelligibilem alicuius obiecti, si non est impeditus, necessariò causat actum intelligendi illius obiecti, cum sit vna causa totalis, & ex alia parte circumscripta, alia specie intelligibili, talis actus non poterit causari, patet, quia deficiente vna causa partiali, altera causa partialis causare non potest. Et dixi de alia, & alia specie respectu vnus, & eiusdem obiecti.

¶ Et cum inferitur, quòd duæ species sensibiles in eodem puncto possunt esse, cōcedo de duabus speciebus eiusdem rationis, sed tamen alterius, & alterius obiecti saltem numero distincti, hoc idem dico de duabus intellectiōibus eiusdem rationis in intellectu. Non est igitur ratio, quòd non possint esse simul, quia adinuicem simul repugnant, cum non sint formæ adinuicem repugnantes, sed quia idem obiectum numero in eodem intellectu haberet duo perfectè representatiua, quorū quodlibet esset sufficiens, & sic idem actus intelligendi numero simul dependeret à duabus causis totalibus modo præposito.

¶ Ad quintam difficultatem posset dari vtrumque membrum, videlicet, quòd sit causa totalis alterius speciei intelligibilis, sicut etiam ponitur species sensibilis. Sed melius videtur dicendum, quòd sit causa partialis, & intellectus agens in angelo alia causa partialis, nec est simile de specie sensibili, & intelligibili, quia sicut prima species sensibilis ab obiecto sensibili, vt à totali causa immediatè causatur, ita videtur, quòd illa species sensibilis, vt totalis causa immediata causat aliam speciem sensibilem. Sed non est sic de specie intelligibili, nam species intelligibilis in nobis causatur ab intellectu agente, & à fantasmatè, & sic videtur, quòd illa species causata, concurrente intellectu agente, suppleat vicem fantasmatæ in causando aliam eiusdem rationis. Sic videtur dicendum de specie intelligibili in angelo, quòd causetur ab obiecto, & ab intellectu agente, vt etiam videtur respondere Doct. in isto secundo, di. 3. quæst. 11. & illa species causata erit partialis causa, causandi aliam, suppleto partialiter vicem obiecti, & concurrente intellectu agente angeli.

¶ Ultra istas difficultates quædam alia parua occurrunt, videlicet, quòd si species intelligibilis potest causare aliam, puta species intelligibilis lapidis possit causare aliam, an illa secunda sit perfectior prima. Dico, quòd si illa prima esset causata ab intellectu agente, & fantasmatè, quòd secunda esset perfectior, quia causæ sunt perfectiores, & agunt per modum naturæ, species enim intelligibilis est multo perfectior fantasmatè, igitur perfectiorem speciem intelligibilem partialiter causabit. Sed an sit eiusdem rationis secunda cum prima, loquendo de prima causata cum fantasmatè, videtur, quòd non, quia principium parziale respectu speciei secundæ intelligibilis est alterius rationis à fantasmatè, vt patet. Dico conformiter dictis Doct. in isto secundo, dist. 1. quæst. vlt. de potentia intellectiua animæ, &

angeli, vide ibi quæ notauimus.

¶ Ibi. Tertium probò. Hic Doctor probat, quomodo vnus angelus potest causare in intellectu alterius angeli speciem intelligibilem tantum alicuius obiecti, non causando actum intelligendi eiusdem, & hoc probat, quia minor virtus actiua non potest maiorem virtutem impedire à sua actione, hoc patet, & per consequens si superior consideret aliquid in genere proprio, puta a. inferior volens loqui sibi de b. non poterit impedire actualem intellectiōem, igitur tunc inferior non causabit intellectiōem actualem ipsius b. quia non possunt duæ inesse sibi simul, & aliquid causabit quantum poterit, quia vult conceptum suum alij communicare quantum potest, igitur causabit speciem illius b. si non præhabeatur in intellectu superioris. Ex eadem etiam maiore, quæ prius, scilicet maior virtus, &c. ista minore, quòd scilicet superior, & inferior possunt simul loqui eidem, sequitur, quòd superior faciet istum actum intelligere illud, de quo vult loqui, inferior autem non, quia tunc essent in ipso audiente duæ intellectiōes eiusdem obiecti, sed tantum faciet aliquid compossibile cum intellectiōe sua. i. speciem illius, de quo vult loqui in istis duobus casibus, ita potest loquens gignere speciem, quòd nullum potest tunc gignere actum. Dato etiam, quòd nullum sit impedimentum ex parte audientis, puta quòd nō habeat nec speciem, nec actum obiecti, de quo alius angelus vult loqui, adhuc loquens, ex quo voluntariè causat, potest causare vnum, & non alterum, scilicet prius, non causando posterius, ex quo se non necessariò concomitantur, & in illo ultimo membro loquens loquitur, & tamen audiens non audit perfectè, quia auditio est aliqua intellectiō actualis illius, quòd exprimitur à loquente, & est simile, sicut si homo loqueretur homini distracto per studium, in cuius aure acciperetur species soni, & tamen non audiret, id est non conciperet illud distinctè sub ratione signi, nec haberet intellectiōem de illo expresso, sed tantum ista species soni gigneret in memoria, vel fantasia aliam speciem remanentem, & posset postea rediens à distractione considerare illud, cuius est signum, & ita locutio præcedens esset sibi occasio intellectiōis illius, etiam licet prius per eā nihil distinctè audisset, sed in aliis duobus primis membris, in quibus intellectiō actualis exprimitur à loquente, quando aliquis loquitur, tunc ille, cui loquitur, audit, quæ auditio intellectiō quædam est: hæc Doctor.

IN istis verbis Doctor, vt clarius intelligantur, Ingeniosa difficultas. aliquas difficultates tango.

¶ Prima est in hoc, quod dicit, angelum inferiorem non posse impedire angelum superiorem ab actuali intellectiōe alicuius obiecti. Et pono tale casum, quòd angelus superior, qui dicatur a. abstractiue cognoscat lapidem per speciem intelligibilem illius, & angelus inferior habeat speciem intelligibilem supremi angeli, & perfectam quantum habere potest, quod est possibile, vt supra prout distinct. 3. quæst. vltima. quomodo vnus angelus, & se, & alium possit intelligere abstractiue, & sit ille angelus inferior b.

¶ Pono etiam, quòd in angelo superiori non sit species supremi angeli, quod est possibile.

¶ Hoc posito pono, quòd intellectus angeli inferioris sit virtutis, vt quatuor, & species intelligibilis supremi angeli sit, vt tria, & intellectus superioris angeli sit, vt quinque, & species lapidis sit tantum, vt vnum. Hæc omnia sunt possibilia stante illo casu infero propositum, videlicet, quod angelus inferior possit impedire angelum supe-

Quomodo possunt ista species de nouo ad apta esse in angelis, cum non habeant phantasias. Respondeo, quòd ordo requisitus ad causando species intelligibiles est iste. Res creata transferuntur ab esse sensibili materiali ad esse phantasmabile, à quo postea transeunt ad esse intelligibile, & tunc fit species intelligibilis, iste ordo assignatur quo ad intellectum humanum, qui ordo non est necessarius ad intellectum angelicum, neque ex parte obiecti, neque ex parte potentie.

Casus.

*Nova hæc
omnia, &
huius.*

superiorem ab actuali notitia lapidis, quia quando tantum duæ causæ partiales integrantes unam totalem, quarum una est virtutis, ut quatuor, & alia ut tria est perfectior alia totali integrata ex duabus partialibus, quarum una sit, ut quinque, & alia ut vnum, cum igitur angelus inferior cū specie intelligibili supremi angeli sit virtutis, ut 7. & angelus superior cum specie lapidis sit tantum virtutis, ut sex, sequitur, q̄ angelus inferior poterit causare actualem cognitionem supremi angeli in intellectu angeli superioris, & sic impedire eū ab actuali consideratione lapidis. Ex alia etiam parte potest impedire eum, causando in eo speciem intelligibilem supremi angeli, & tūc intellectus superioris angeli cū illa specie intelligibili, necessariō intelliget angelum supremum, cum ille intellectus sit merē naturalis, & quando species intelligibilis est perfectior & efficacior, tūc intellectus prius intelligit obiectū cuius est illa species, ut patet a Doc. in primo. d. 3. q. 6. & sic tunc angelus superior impeditur ab actuali cognitione lapidis per angelum inferiorem.

¶ Secundo ad idē arguitur ponēdo talem casum q̄ angelus superior intelligat lapidē, siuē intuitivē, siuē abstractivē nō curo, & angelus inferior habeat perfectē præsentem angelum supremū sic, q̄ ipsum intelligat intuitivē, & non intelligatur ab angelo superiori, tunc intellectus inferioris, ut habens perfectam memoriam angeli supremi actu poterit causare notitiam intuitivam supremi angeli in intellectu superioris, & tunc impedit eum ab actuali cōsideratione lapidis, patet quia existentia angeli supremi in ratione obiecti intelligibilis est perfectior intellectu angeli superioris, & est causa partialis cognitionis intuitivæ, quæ vnitur alteri causæ partiali, scilicet, intellectui angeli inferioris.

*Alia diffi-
cultas.*

¶ Præterea occurrit alia difficultas, quæ elicitur ex verbis Doc. videtur. n. ipse innuere, q̄ angelus superior possit impedire angelū inferiorem ab actione sua, cum. n. dicit, q̄ virtus inferior nō potest impedire superiorē, videtur inferre, quod si esset virtus superior posset inferiorē impedire, quod etiam expressē tenet in præsentī. q. Ex hoc sequuntur nōnulla inconuenientia. Primum, quod tunc angelus superior posset impedire inferiorē a quacunq; actuali intellectione, & sic si inferior actu vellet cōsiderare aliū angelū, superior posset impedire illū actu causando in eo perfectam notitiam, puta lapidis, & sic angelus inferior non posset ad libitum considerare quæ vellet, quia superior posset semper eum impedire si vellet, quod est valde inconueniens. Secundum inconueniens, quia si virtus superior potest impedire inferiorem, sequitur, quod voluntas angeli superioris poterit impedire voluntatem angeli inferioris ne amet sicut vult, supponēdo, quod voluntas angeli inferioris non possit simul habere duos actus perfectos, ut tenet Doc. in primo. d. 17. & alibi, tunc si angelus inferior actu amat alium angelum amore perfectō, & voluntas angeli superioris potest causare in eo amorē perfectū alicuius hominis, ergo tunc voluntas angeli inferioris impeditur ab amore, quem habuit ad alium angelum. Et ultra sequeretur, q̄ voluntas angeli inferioris non posset ad libitum amare quem vellet, quia semper impeditur a voluntate angeli superioris. Sequeretur etiam, q̄ non esset simpliciter in potestate eius amare, & non amare quem vellet, quia si potest impediri a voluntate superioris, tunc tantum amabit quantum placuerit superiori, quæ omnia videntur absurda, immo posset impediri ab amore angeli supremi, quia angelus superior pro tunc posset in eo causare perfectum amorem alicuius hominis.

*Tertia diffi-
cultas.*

¶ Tertia difficultas est in hoc quod dicit, quod

una species sensibilis, potest aliam causare in fantasia, quia tunc quæro, si illa causata in fantasia, sit eiusdem rationis concausante, vel alterius, non secundo, quia tunc non esset representatiua eiusdem obiecti, non primo, quia tunc virtus fantastica per illam non posset cognoscere obiectū cuius est abstractivē patet, quia per primam tantum cognoscitur obiectum, ut est præsens in se.

*Solutio diffi-
cultatum.*

¶ Respondeo ad has difficultates, & primō ad primam concedendo casum esse possibilem, sed cum ex tali casu infertur, quod angelus superior potest impediri ab actuali intellectione lapidis negat hoc posse sequi, & cum dī causa totalis inferior est perfectior. Dico primo, quod nulla species intelligibilis potest ita intendi, ut aliquo modo possit supplere perfectionē potentiæ intellectivæ, ut patet a Doc. in primo. d. 3. q. 8. cum igitur intellectus angeli superioris sit causa partialis intellectiōis multo perfectior intellectu angeli inferioris, & a nulla specie intelligibili potest suppleri illa perfectio, quæ pertinet ad potentiam intellectivā angeli inferioris sequitur, quod angelus inferior non potest tunc impedire intellectum angeli superioris.

¶ Dico secundo, quod ē posito, & non concesso, quod intellectus angeli inferioris, q̄ dicat. a. ut hñs talem speciem intelligibilem sit perfectior causa intellectu angeli superioris, qui dicatur. b. hñte speciem intelligibilem lapidis, adhuc non sequitur, quod possit impedire eum, quia. b. habet voluntatē essentialiter perfectiorem voluntate. a. & per consequens voluntas. b. sic potest firmare intellectum in actuali cognitione lapidis, ut a nulla voluntate inferior auerti possit, & conuertri ad aliud obiectum. Sicut ē posita in intellectu meo specie perfectissima alicuius obiecti, quæ vnā cum intellectu agit sū vltimum potentia suæ, tñ voluntas mea potest auertere intellectum a tali obiecto per talem speciem præsentem, & cōuertere ad aliud obiectum imperfectius, & imperfectiori modo p̄sens. Sic ē voluntas mea potest illum intellectum sumere in actuali consideratione talis obiecti imperfecti, quod per nullam speciem intelligibilem quantumcunque intensam potest auerti, & cōuertri ad obiectum cuius est species ita perfecta. Sic dico in proposito, quod intellectus b. nullo modo potest impediri à consideratione lapidis, stante imperio voluntatis b.

¶ Et cum dicit, quod si intellectus b. careat specie supremi angeli, quod intellectus a. habens talem speciem, potest similem causare in intellectu b. concedo, & in isto casu non potest impediri ab aliqua voluntate creata, quia & si voluntas possit imperare intellectui, auertendo illum à consideratione alicuius obiecti, & conuertendo ad considerationem alterius, similiter posset firmare illum in actuali consideratione, non tamen potest eum impedire, quin recipiat speciem intelligibilem, stante debita approximatione, cum hoc nullo modo sit in potestate eius, & sic concedo casum illum.

¶ Et cum infertur, quod ex hoc possit illum impedire, negat, & cum probatur, quia intellectus b. habens speciem supremi angeli est perfectior causa, & naturalis, idest agens per modum naturæ, quàm id me intellectus, ut habens speciem lapidis, concedo, & cum infertur, igitur tunc de necessitate intelligit supremum angelum, & sic impeditur à consideratione lapidis, negatur, quia ultra perfectionem causæ requiritur, quod voluntas b. non firmet intellectum b. in actuali consideratione lapidis, ut supra dixi.

*Responsio ad
secundā diffi-
cultatem.*

¶ Ad secundam difficultatem principalem, concedo casum illum, & cū infertur, quod ex hoc potest

Fran. Lych. in sec. Sent. Sco. Z 2 tēst

test impedire. Dico primo quod per possibile vel impossibile circumscriptra voluntate. b. quod intellectus. a. ut habens perfectè præsens in ratione obiecti intelligibilis essentiam supremi angeli, quod tunc non causabit fortè de necessitate naturæ cognitionem intuitiuam supremi angeli in intellectu. b. quia essentia supremi angeli ut absolute considerata in ratione obiecti intelligibilis non videtur posse supplere perfectionem intellectus. b. in ratione potentie, & sic intellectus. b. potest continuare intellectiōnem lapidis, quod à nullo intellectu inferiore habente præsens obiectum quantumcunque perfectum poterit impediri. Et quamuis Doct. in primo distinctio. 3. q. 8. videatur dicere, quod obiectum perfectius potentia concurrat ad intellectiōnem ut principalior causa, non tamen diceret Doct. quod obiectum creatum, etiam perfectissimum posset supplere perfectionem agendi pertinentem ad intellectū in ratione potētiae, quia tunc sequeretur, quod obiectum tantum posset intendi, quod per se ut totalis causa posset causare intellectiōnem, cuius oppositum tenet Doct. ubi supra. Si etiam concedatur quod. a. ut habens præsentiam supremi angeli, posset impedire intellectum. b. circumscriptra voluntate. b. tamen ipsa non circumscriptra, sic posset firmare intellectum. b. in actuali consideratione lapidis, quod à nullo intellectu inferiori habente quodcunque obiectum creatum perfectè præsens impediri posset, propter rationem superius dictam.

*Responso ad
difficultatē.*

*Considera bene
hac omnia bene
faciendo.*

¶ Ad aliam difficultatem quæ in ordine est secundā da principalis, qua probatur, quod si angelus superior posset impedire &c. quod tunc posset eum impedire à quacumque intellectiōne. Dico primò quod fortè nec voluntas. b. quæ est angeli superioris, nec similiter intellectus. b. posset impedire intellectum. a. scilicet angeli inferioris, & hoc stante imperio voluntatis. a. quo firmatur intellectus. a. in actuali consideratione alicuius, quia nulla voluntas creata videtur immediate posse habere potestatem super aliā voluntatem. Dico secundò & magis ad propositum quod intellectus. b. concurrente voluntate ipsius, potest impedire intellectum. a. à quacumque cognitione data, & conuertere eum ad cognitionem alterius. & cōcedo, quod sicut voluntas. b. potest causare aliquē actū in se, quo imperat intellectui auertendo illum à cōsideratione obiecti, & cōuertēdo ad cōsiderationē alterius obiecti, ita potest similē actū causare in voluntate. a. paret, quia voluntas est receptiuū eiusdē rationis cum voluntate. b. Pono ergo quod voluntas. a. imperet mediante actū suo intellectui, ut actū consideret lapidem, & voluntas. b. producat aliquem actū in voluntate. a. qui sit imparatiuus respectu cognitionis hominis, quo voluntas. b. formaliter imperet intellectui. a. ut actū consideret hominem, & quia iste actus secundus videtur impossibilis primo elicitō à voluntate. a. sequitur quod primus desinat esse, quo desinente per alium actum, quo intellectus cōuertitur ad considerationem hominis, statim impeditur ab actuali consideratione lapidis, nisi fortè dicatur quod, & si voluntas. b. posset causare in voluntate. a. quemcunque similem actum, quem in se causare potest, tamen ut dicatur actus imperatiuus requirunt quod sit elicitus à voluntate imperante, & sic sequitur, quod ille actus secundus in voluntate. a. cū non sit ab ipsa voluntate. a. non possit dici imperatiuus, siue non possit esse actus, quo voluntas. a. imperat intellectui suo.

¶ Tertio potest dici quod voluntas. b. sicut potest imperare intellectui suo, firmando intellectum vel auertendo, vel conuertendo ad obiectum, ita videtur quod possit imperare intellectui inferiori, scilicet ipsum firmando in aliqua actuali intellectiōne, vel

auertendo ab illa, & conuertendo ad aliud, quia si potest imperare intellectui suo videtur etiam quod possit imperare per actum suum cuiuslibet alteri intellectui eiusdem rationis.

¶ Sed nunc uideretur sequi, quod sicut voluntas superior potest sibi imperare ad eliciendum aliquem actum, ita possit imperare voluntati inferiori ad eliciendum actum, & tunc non esset in potestate sua elicere actum uel non elicere, quod uidetur inconueniens.

¶ Sed diceretur quod non est simile de intellectu, & voluntate, quia imperando intellectui, non dicitur concurrere actiue ad intellectiōnem, ita quod talis intellectiō sit producta ab intellectu, & voluntate, sed tantum dicitur imperare intellectui ex hoc, quod potest ipsum firmare in obiecto cognito, & quia intellectus agit de necessitate naturæ, de necessitate sequitur intellectiō, potest etiam eum impedire auertendo à tali obiecto, & conuertendo ad aliud, sed si imperaret voluntati alterius, tunc non esset in potestate inferioris elicere actū uel non elicere, stante tali imperio voluntatis superioris, puta si voluntas superior imperat uoluntati inferiori ut eliciat actū amoris erga Deū tunc stante tali imperio, uoluntas inferior non posset non elicere. Dico ergo breuiter cōcedēdo, quod angelus superior possit impedire inferiorē ab actuali cognitione, & quod in duobus potest impedire inferiorē ab actuali cognitione, & quod in duobus potest impedire. Primo si uoluntas inferioris circumscribatur quo ad actū imperatum respectu sui intellectus, quod intellectus superior hñs specie intelligibilē, puta lapidis, uel habens ipsū lapidē in sua pñentia in rōne obiecti intelligibilis, potest causare actualē notitiā, & perfectā ipsius lapidis, & sic eum impedire à consideratione alteri obiecti. Secundo potest eū impedire, impediēdo actū imperatiuū uolūtatis, non causando in ea actū imperatiuū oppositū, sed causando in ea absolute aliū actū perfectū, puta ponēdo talē casum, quod intellectus angeli inferioris per imperiū uolūtatis intelligat lapidē, & sic uoluntas illa habet unū actū elicitū perfectū quo sic imperat, & pono quod uoluntas angeli superioris causet actū perfectū in uolūtate inferiori, puta amorē perfectū alterius angeli, cū ergo duo actus perfecti simul non possint esse in eadē uolūtate, sequitur quod stante secūdo primus desinit esse, & sic uoluntas superior poterit imperare intellectui suo ut causet notitiā talis angeli in intellectu inferioris angeli, & sic his duobus modis superior posset impedire inferiorē. Et cū dicitur hoc esse inconueniens, quia tunc angelus inferior non posset intelligere quēcumque uellet ad libitū. Dico quod aliud est loqui de facto, & aliud de possibili, de facto em̄ ex determinatione diuinæ uoluntatis communiter non impeditur de possibili uerò, Dico quod posset impedire, cum non repugnet uirtuti superiori posse impedire inferiorē.

¶ Ad aliud inconueniens, quod uidetur sequi ex ista secunda difficultate principali scilicet quod tunc uoluntas inferior possit impediri ab actibus suis. Dico breuiter quod & si de facto, & de cōi lege ex determinatione diuinæ uolūtatis non impediatur, attēta tñ perfectione uolūtatis superioris sibi non repugnat posse impedire inferiorē, & sic superiorē posse facere inferiorē non amare puta hominem, et si ipse uellet, & cōcedo quod non est in pñte sua ad libitū amare quē uellet. Si dicatur quod tunc uoluntas inferioris non esset libera, nec haberet in pñte sua actus suos si non posset ad libitū suū amare. Dico quod aliud est impedire uoluntatē per aliquē actū incōpossibilem actui eliciēdo, & aliud est posse impedire uoluntatē ut immediate possit elicere actum nullo actu incōpossibili actui eliciendo prius expōsito, primo modo potest

*Quo uoluntas
imperet
intellectui.*

*Virtus superior
potest
impedire inferiorē.*

*Aliud est
imperare uoluntatē
per aliquē actū
incōpossibilem
actui eliciēdo, &
posse impedire
ut uoluntate
potest*

pōtēst impedire, sed non secundo modo, q̄ declaro per exemplum sit voluntas superior b. & inferior a. pono, q̄ b. producat actū perfectum, puta volitionem perfectam respectu alicuius obiecti in voluntate a. tunc stante illo actu a. non potest elicere actū amoris erga tale obiectum, quia ille actus est incompossibilis primo, & tamen non sequitur, quin a. absolute possit amare, & non amare tale obiectum. Sicut etiam si eadem voluntas nolit Franciscum esse, stante tali volitione nō potest ipsum velle esse, quia ista volitio est impossibilis primæ, & tamen ex hoc non sequitur, quin absolute possit velle Franciscum, & non velle. Similiter b. causet in a. actū perfectum amoris erga hominem a. non poterit elicere actum perfectum amoris erga angelū, & hoc stante primo actu, quia non possunt esse duo actus perfecti in eadem voluntate, ut dicit Doc. in primo, dist. 17. nisi forte dicatur, q̄ duo actus perfecti, puta duo amores, siue eiusdem rationis, siue alterius nō possint simul elici ab eadē voluntate, tñ, ut consideratur in ratione receptiui, potest simul recipere plures actus perfectos, qui ex suis rationibus formalibus non sint impossibiles, sicut amor, & odiū respectu eiusdem obiecti, & forte, primo modo intelligit Doc. & nō secundo modo, quia in tertio, dist. 14. videtur quasi velle, quod in intellectu animæ Christi possint simul esse infinitæ intellectiones infinitorum obiectorum, sed quod simul, & æquē perfecte possint elici à tali intellectu absolute negat.

Ad ultimā diffi. dico breuiter, q̄ species causata in fantasia ab alia specie, ut à causa totali est eiusdem rationis cū illa, quāvis illa causata etiā possit cōcurrere ad actum virtutis fantastice, obiecto cuius est talis species nō præsente, quia virtus fantastica, quæ est altera causa partialis ex sua ratione, ita potest in obiectū abfens, sicut præsens, dummodo habeat speciem illius. Sed tunc occurrit difficultas speciei intelligibilis, & de fantasia, an sint eiusdē rōnis, vel alterius de hoc alijs, ne impediat principalis intentio.

Ibi. S. d. qualis actus intelligendi est iste, qui dicitur auditio. Hic Doc. intendit declarare qualis sit actus intelligendi, qui dicitur auditio. Dicit, q̄ angelus potest quadrupliciter intelligere, & pro clariori intelligentia angelus loquens dicatur a. & angelus audiens dicatur b. & obiectum, de quo fit locutio, dicatur c. b. potest intelligere intuitiue a. in se, ut supplē est perfecte præsens intellectui b. secundo intuitiue in intellectu a. supplē, ut c. est in se præsens intellectui a. cognoscente illud intuitiue, tertio b. potest cognoscere c. abstractiue per speciem habituales cōcreant, de qua supra dist. 3. q. 10. vel acquisitam, de qua supra dist. 3. q. 11. & dicit Doc. q̄ nulla istarum intellectio est auditio, quia nulla est per se expressa ab intelligente, in quantum intelligens est, immo accidit, q̄ obiectum mouens sit intelligēs, æquē enim moueret, si non esset intelligens, & in omnibus istis, si aliquis intellectus causat, est intellectus ipsius intelligentis, & nō alterius, & ipsum obiectū cōcurrit ibi cū intellectu, ut causa partialis, ut patet in primo dist. 3. q. 7. & 8. & in quolib. q. 13. quarto modo b. pōt intelligere c. ita q̄ intellectio fiat in eo per intellectum a. exprimentem, & intellectus b. nulla habeat causalitatem respectu actus, sed tantum sit passiuus, ista autem sola cognitio est auditio, & est expressa ab intelligente, in quantum intelligens est.

Sed occurrit aliqua difficultas in hoc, q̄ dicit, q̄ intellectus b. potest intuitiue videre c. in intellectu a. quia aut hoc est, quia ipse intellectus a. est ratio representandi ipsum sub ratione propria. Sed hoc non vī, quia quod est talis ratio representandi, continet ipsum virtualiter & totam suam entitatem, ut patet à Doc. in primo, dist. 3. q. 1. & dist. 8. q. 1. &

in secundo, dist. 3. q. 10. & q. 14. quolib. art. 2. & dist. præsenti. sed intellectus a. non potest sic continere, aliquod absolutum aliud à se, ut supra ostensum est dist. 3. q. 10. igitur intellectus b. non potest intuitiue intelligere c. ut in intellectu a.

Secundo dabitur, quomodo intellectus b. potest intuitiue intelligere c. in intellectu a. q̄ ex quo Doc. in isto secundo, dist. 3. q. vlt. vult expresse, quod intellectus creatus non possit cognoscere intuitiue in verbo, sed tantum cognoscit in proprio genere, ubi sic dicit paulo ante responsionem principalium rationum. Nō (inquit) cognoscens existentiam alicuius cognoscit ipsam intuitiue, quia potest ipsam cognoscere abstractiue, nam cognitionem intuitiua singularium non potest habere in verbo, ubi tamen cognitionem existentie habet, & ideo ad cognitionem intuitiuam rei necessariō concurrat obiectum reale, vel ipsa res. ut pñs, hæc ille: si igitur intellectus angeli non potest cognoscere lapidem singularem, intuitiue in verbo, multo minus, poterit cognoscere intuitiue in intellectu alterius angeli.

Dico, q̄ Doc. supra non contradicit, quia hoc, *Responsio.* quod dicit hic, sic, debet intelligi, q̄ quando intellectus ibi cognoscit intuitiue c. in intellectu a. si talis cognitio sit perfecte præsens intellectui b. partialiter potest causare in intellectu b. cognitionem sui intuitiuam, & alia causa partialis est intellectus b. & tunc habita cognitione intuitiua de cognitione intuitiua c. existente in intellectu a. tunc per illam cognitionem intuitiuam respectu alterius cognitionis intuitiue existētem intellectu b. poterit perfecte cognoscere cognitionem intuitiuam c. existentem in intellectu a. & quia illa terminatur ad c. existens, in quantum existens, & in propria presentia, cōsequenter intellectus b. poterit intuitiue cognoscere c. in intellectu a. ita q̄ sciet illam notitiam c. esse, notitiam intuitiuam c. Dubium tñ est, si c. nō esset actu, existens, & talis notitia intuitiua actu existeret in a. in intellectu b. cognoscendo illam intuitiue, cognosceret c. intuitiue. Dico, q̄ forte casus non est possibilis, quia de ratione cognitionis intuitiue est, q̄ sit respectu obiecti existentis in se, & præsens. Sed adhuc remanet difficultas, quia non videtur, q̄ *Dubium.* si intellectus b. cognoscit intuitiue cognitionem c. intuitiuam, q̄ ex hoc cognoscat ipsum c. intuitiue, quia Doc. in quolib. q. 14. artic. 3. expresse tenet, q̄ quis videat actum beatificum in se, & q̄ tamen nō videat obiectum beatificum, quia talis actus dicit relationem realem ad obiectum beatificum, quæ non cognoscitur non præcognito termino.

Dico concedendo, quod ex tali cognitione nō sequitur necessariō cognitio intuitiua c. sed bene dico, quod communiter cognoscens aliquam notitiam intuitiuam alicuius obiecti, ex consequenti intuitiue cognoscit illud obiectum.

Sed tūc q̄ritur, à quo causat illa cognitio intuitiua talis obiecti, non à notitia intuitiua existente in intellectu a. quia tunc virtualiter cōtineret entitatem obiecti, non ab intellectu a. & obiecto, quia tūc talis cognitio esset auditio propriē sumpta. Dico, q̄ talis cognitio intuitiua c. esset immediatē ab ipso c. præsente, & ab intellectu b. Si dicatur, q̄ tunc nō intelligeret c. intuitiue in intellectu a. Dico, q̄ ex hoc intelligit intuitiue in intellectu a. quia dum videt notitiam intuitiuam c. in intellectu a. scit ipsum c. esse perfecte præsens in intellectu a. ideo ex tali notitia, intuitiua potest inuestigare c. in se. Potest etiam dici breuius, & forte magis ad intentionē litteræ, q̄ intellectus b. ut cōuertit se ad intellectum a. intuitiue videt illa, q̄ sunt præsens in propria existentia intuitiue a. ita q̄ talis intellectio intuitiua immediatē causatur ab obiecto præsente intellectu a. & ab intellectu b.

Fran. Lych. in sec. Sent. Sco. Z 3 prout

Quid sit a-
bus intelli-
gendi.

Dubium.

prout se conuertit ad intellectum a. & sic per talem conuersionem habet obiectum in se præsens.

Nota & bene.

¶ Dico etiam, quod intellectus a. habens c. in se præsens, potest partialiter mouere intellectum b. ad cognitionem sui intuitiuam, & alia causa partialis erit intellectus b. & sic intellectus b. poterit perfectè intuitiue cognoscere intellectum a. ac per consequens poterit perfectè cognoscere cognitionem intuitiuam, quam habet intellectus a. de c. & sic tandem poterit cognoscere ipsum c. intuitiue, & sic patet responsio ad difficultatem.

¶ Ibi. Patet ergo differentia auditionis ab illa triplici cognitione, quæ cōmuniter potest dici visio, quia in auditione, intellectus audientis tantum est passiuus, & quicquid est in eo, ita quod si habet speciem habitualement ipsius auditi, illa species etiam nō agit ad auditionem. Vult dicere Doct. quod tunc ille actus dicitur auditio in intellectu b. quando ipse intellectus b. merè se habet passiuè respectu illius actus, ita quod nullo modo concurrat actiue, nec ipse intellectus b. nec aliquid existens in eo, & ideo posito, quod haberet speciem habitualement, siue intelligibilem c. de quo a. intendit loqui, siue species intelligibilis, ut existens in intellectu b. concurrat actiue ad illum actum, talis actus nullo modo diceretur auditio: ad hoc igitur, ut dicatur auditio, requiritur, quod intellectus b. nullo modo se habeat actiue, nec aliquid existens in eo, sed tantum passiuè. Sequitur. Quicquid etiam est sibi præsens, ut est sibi præsens, nihil agit ad eam supplē auditionem. Vult dicere, quod si c. esset in se perfectè præsens intellectui b. si concurreret ad cognitionem sui, illa cognitio in intellectu b. non diceretur auditio: ad hoc ergo, ut dicatur auditio, requiritur, ut sit tantum ab intellectu loquente, & ab obiecto præsentem ipsi loquenti, ut prius tamen intellecto. Sequitur. Solummodo igitur intellectus loquentis, uel quæ sunt in ipso, ut in ipso, uel præsentia sibi, ut sibi sunt actiua respectu auditionis, patet, quia intellectus a. habens in se speciem intelligibilem c. ista duo possunt causare cognitionem abstractiuam c. in intellectu b. & talis cognitio causata dicitur propriè cognitio, similiter intellectus a. habet in se perfectè c. in propria existentia c. perfectè præsens, & intellectus a. possunt causare cognitionem intuitiuam in intellectu b. & talis cognitio intuitiua in intellectu b. est auditio, & talis causatio est locutio. Sequitur, & hoc nō, ut proximi effectus, nam prius causant ista præsentia loquenti intellectiōem actualement in loquente, quàm causant illam auditionem in audiente. Dicit, quod effectus immediatus, & præcedens auditionem, quæ habetur de se, est cognitio intuitiua, uel abstractiua c. in intellectu loquentis, puta a. quæ habita postea intellectu a. cum c. in se præsentem, uel in specie intelligibili causat intellectiōem in intellectu b. & talis cognitio est posterior, & effectus remotior. Itē nota, quod licet ad causationem talis cognitionis concurrat intellectus loquentis, & obiectum in se, uel in specie intelligibili, tamen solus intellectus loquentis loquitur, & nullo modo obiectum, quia ipse solus exprimit, in quantum intelligens, licet tamen partialiter.

Pōdera loc omnia.

¶ Ibi. Ex hoc patet, quomodo voluntas loquentis faciat ad ipsam locutionem. Hic Doct. intendit probare, quomodo loquens voluntariè loquitur, quia habita prima cognitione c. in a. loquente, voluntas ipsius a. potest copulare intellectum a. ad c. cognitū ita quod imperio suo firmat eum in tali cognitione, ut supra patet in primo, dist. 6. & 27. & magis patebit in isto secundo, d. 42. stante igitur cognitione c. in a. loquente, voluntas potest imperare intellectui a. ut utatur specie intelligibili a. ad causandam cognitio-

nem abstractiuam c. in intellectu b. hoc idem dico in cognitione intuitiua c. & hoc modo uoluntas imperat talem locutionem, quia habita prima cognitione c. in intellectu a. loquente, potest postea imperare intellectui suo, ut similem cognitionem causet in intellectu b. & hoc est quod dicit. Sequitur ibi parū infra, si enim effectus prior, sine quo non causatur, posterior, est in potestate alicuius, si prior nō sit, nec posterior erit, uult dicere Doct. quod si voluntas a. non potest habere effectū priorem in potestate sua, sine quo non potest haberi prior, nec posteriorē poterit habere in potestate sua, igitur si poterit habere priorem in potestate sua, multo fortius posteriorem, effectus autem prior est cognitio c. in a. loquente, effectus uero posterior est cognitio ipsius c. in b. audiente, causata ab a. loquente.

¶ Sed uidetur hic occurrere aliquod dubium in hoc, quod dicit Doc. quod voluntas habet in potestate sua primum effectum, puta primā cognitionem c. quia in hoc vñ contradicere, & dictis Aug. & dictis suis. De primo patet 15. de Trin. ubi uult Aug. quod voluntas non potest habere aliquem actum elicitum, neque imperatum, nisi circa præcognitum. De secundo etiam patet, quia Doct. uult expressè in primo, dist. 3. q. ult. & dist. 6. & 27. quod voluntas non potest habere actum, nisi circa præcognitum.

Dubium.

¶ Dico breuiter, quod Doc. non contradicit sibi, nec dictis Aug. Nam qñ dicit hic, quod voluntas habet in potestate sua effectum primum. scilicet primam cognitionem c. nō debet intelligi quantum ad causationem eius primam, sed quantum ad continuationem ipsius, siue copulationem, ita quod habita cognitione c. in intellectu a. voluntas imperio suo potest continuare illam, imperando supplē intellectui, ut sicut in tali cognitione, & hæc est mens expressa Doc. in locis prælegatis, & præcipue in isto secundo, d. 42. & tunc sic continuando, uel imperando dñ habere in potestate sua effectum primum, quia intellectum continuare intellectiōem, est ipsam continū causare, ut patet à Doc. in primo, dist. 3. q. 9. & in isto secundo, dist. 7. Dico uirā, quod non solum ipsa voluntas imperio suo potest imperare intellectui suo, ut continuet intellectiōem c. in se, sed etiam potest imperare intellectui suo, ut cōtinuet cognitionē c. in intellectu b. & sic potest imperare, ut continuet locutionem per horam, uel per plus in intellectu audientis, & stante tali continuatione locutionis, stat continua auditio in intellectu audientis. Dico et, quod voluntas habet in potestate sua primā cognitionē c. quo ad hoc, quia potest auertere intellectum suum à cognitione c. sed de hoc magis infra patebit d. 42.

Responsio.

¶ Ibi. Ex hoc et apparet aliud, quomodo factiua intellectio in ipso loquente non est ratio agendi sibi, in quantum loquitur, sed aliquid perturbans ad memoriam loquentis. Hic Doc. probat, quod intellectio actiua, qua intellectus a. intelligit c. non est ratio formalis causandi intellectiōem c. in intellectu b. qua cognoscat c. & qua dñ audire, sed ratio formalis producendi est ipsa memoria, puta ipse intellectus a. cum obiecto, & ipsa memoria, quæ est in intellectu a. primò producit cognitionē c. in intellectu a. & post producit cognitionem eiusdē obiecti in intellectu b. ita quod ipsa memoria habet istos duos effectus ordinatos, sic quod per prius producit cognitionē obiecti in loquente, & per posterius in audiente.

¶ Ibi. Patet etiam tertio quid sit ordo auditionis ad intellectiōem, quæ est visio. Hic Doc. ponit differentiam inter auditionem, & visionem, siue sit visio intuitiua, siue sit abstractiua, & dicit, quod tunc est necessaria auditio, uel locutio, quando audiens non habuit prius notitiam obiecti, de quo angelus uult loqui, puta si angelus a. uult loqui b. de obiecto c. si b.

Quid sit ordo auditionis.

si b. prius habeat notitiam de c. quamvis a. possit causare notitiam. c. in b. tamen illa notitia non est necessaria locutioni, quia locutio necessaria, siue auditio necessaria, est præcisè de aliquo obiecto particulari non prius noto. Et sic dicit Doct. quando Gabriel nouit aliquid in genere proprio, vel reuelatum, quod non nouit Michael in particulari potest iste in intellectu ipsius causare conceptum, qui propriè dicitur auditio, quo causato potest Michael conuertere se ad intellectum Gabr. videndum, & in eo videbitur illa intellectio, quâ Gabr. habet, & etiam in ista intellectione videbitur aliquo modo obiectum ipsius intellectioneis, & si illud obiectum non posset ulterius videri nec in se, nec in verbo. vltima perfectio, quam potest Gabr. habere est videre in intellectu Gabr.

Quid sit cō-
ceptus.

Difficulta-
tes.

IN HAC tam littera occurrunt talia, difficultates. Primò in hoc quod dicit, quod habita cognitione de obiecto potest se conuertere ad intellectum Angeli loquentis, & videre ibi intellectiōnem, quam habet de illo obiecto. Quæro primo quomodo conuertitur ad intellectum loquentis, & intellectus audientis dicitur b. & loquentis a. si b. conuertitur ad a. hoc non est nisi cognoscendo ipsum. a. tunc quæro à quo causatur talis notitia. Dico breuiter, quod causatur ab in ratione potentie intellectus, partialiter tamen & ab ipso. a. non in ratione potentie intellectus, sed in ratione obiecti intelligibilis, & tunc propriè conuertitur ab a. & non e contra, quia conuerti ad obiectum est potentie, & non e contra, quia non dicimus obiectum conuerti ad potentiam, & sic b. mediante illa notitia causata cognoscit. a. in se. si est præsens in se, vel in aliquo representatiuo, si tantum est præsens in specie intelligibili. Secundo quæritur, an b. cognoscat intellectiōnem in a. quâ a. habet de obiecto. c. Dicit Doct. quod sic, & tunc quæro, an eadem cognitione qua b. cognoscit a. cognoscat illam cognitionem, quæ dicitur d. an alia cognitione. non eadem, quia vna & eadem cognitio numero non videtur posse esse pluriū obiectorum specie distinctorum. Si secundo, scilicet alia. quæro à quo est causata, aut est causata partialiter ab intellectu. a. in ratione obiecti, & hoc non, quia tunc a. contineret. d. secundum totam entitatem, quod non est verum, quod autem contineret supra patet à Doct. in primo distincto, 3. quæst. 1. & in isto secundo distincto, 3. aut ipsa notitia, quæ habetur de d. causatur partialiter ab ipso d. & hoc non videtur, quia tunc talis notitia causata esset tantum similitudo ipsius. b. & sic per ipsam non posset cognoscere obiectum. c. aut est causata ab obiecto. c. in ratione obiecti. ergo tantum erit representatiua obiecti. c. & sic per illam non cognoscat. d.

Responsio.

¶ Respondeo, quod talis cognitio quæ est respectu a. non esset respectu. d. quia pro statu isto distinctorum obiectorum sunt distincte intellectiōnes, & sic concedo, quod eadem cognitione qua b. cognoscit. a. non cognoscit. d. sed alia & alia. & tunc quæritur à quo est causata illa alia.

¶ Dico breuiter, quod est causata ab intellectu. b. & ab ipso. d. & concedo, quod talis notitia est præcisè representatiua ipsius. d. posset etiam conuerti, quod esset causata ab intellectu. b. & ab obiecto. c. cuius est talis intellectio, quæ dicitur d. quia c. continet virtualiter, & sic adequatè, partialiter tamen à nulla creatura posset causari. Et cum inferitur, quod tunc talis notitia esset tantum similitudo obiecti. c.

¶ Dico, quod hoc esset verum si illam notitiam causaret respectu sui absolute, sed quando causat.

notitiam alicuius virtualiter contenti, tunc talis notitia est præcisè similitudo illius obiecti contenti, & non esset similitudo obiecti virtualiter contenti.

¶ Secundo dubitatur in hoc quod dicit, quod cognita illa notitia obiecti, per illam aliquam cognoscitur obiectum, & tunc quæro, aut intellectus. b. cognoscit obiectum. c. mediante notitia. d. actu existente in intellectu. a. aut mediante alia. si primo modo. sequitur, quod intellectus. b. non intelligit formaliter obiectum. c. patet, quia formaliter intelligere aliquid est formaliter in se habere intellectiōnem illius, vt patet à Doct. in 1. dist. 3. quæst. 7. & hoc est quod d. Arist. 3. de Anima, quod intelligere est quoddam pati si alia cognitione à cognitione. d. cognoscit. c. quæro tunc à quo sit causata si a. c. ergo per. d. non cognoscit. c. cuius oppositum dicit.

Dubium.

¶ Dico breuiter, quod intellectus. b. cognoscit. c. per. d. & cum dicitur, quod non cognoscit formaliter dico, quod aliquid cognoscere formaliter potest intelligi, aut mediatè aut immediatè, si immediate dico, quod omne cognitum immediate ab aliquo intellectu est formaliter cognitum per cognitionem sibi in existentem, cognitum vero mediatè quidem, quod est per notitiam, quæ mediatur inter obiectum, & aliam cognitionem, potest cognosci per cognitionem non formaliter in existentem cognoscenti, & sic concedo, quod intellectus. b. cognoscit. c. mediante notitia. c. quæ formaliter non inexistit intellectui. b. sed alteri intellectui non posset tamen cognoscere. c. mediante. d. nisi haberet formaliter notitiam sibi in existentem de ipso. d. Dico ergo cognoscit. c. per. d. quia. d. est similitudo ipsius. c. & sic cognoscendo. d. ex consequenti cognoscit. c.

Responsio.

¶ Tertio dubitatur in hoc quod dicit, scilicet, si illud obiectum non posset ulterius videri, nec in se, nec in verbo vltima perfectio, quam potest Michael de hoc cognito habere, est videre illud in intellectu Gabrielis, & c. nam si intellectus. b. cognoscit. c. ex hoc, quod cognoscit. d. in intellectu. a. modo præpositio videtur sequi, quod talis cognitio, quæ cognoscit. d. non sit auditio, nec similiter. d. sit auditio, nec locutio patet, quia loquens de c. causat cognitionem. c. in audiente, vt intelliges ipsum. c. vt supra patet, sed notitia, qua b. cognoscit. d. non est causata ab ipso. a. sed tantum ab intellectu. b. & ab ipso. d. ergo non est auditio, nec locutio, nec similiter. d. est auditio, quia actus. g. d. auditio recipitur in intellectu audiente, modo. d. est tñ in ipso loquente.

Dubium.

¶ Respondeo, quod nec. d. nec cognitio, quæ habet. b. de. d. d. propriè locutio, siue auditio, sed tñ prima cognitio, quæ est de obiecto, quæ immediate causatur ab intellectu. a. qui hñt notitiā obiecti reuelati, & talis notitia de obiecto reuelato d. propriè auditio. nā habita illa in intellectu. b. tunc b. conuertitur ad intellectu. a. & post ad notitiā. d. qua habita per illā vltimate cognoscit. c. qd est obiecti reuelatum. ipsi. a. ¶ Ibi. Sic ergo in quantum auditio ordinatur ad cognitionem habendā alicuius incogniti ipsa præcedit oēm visionem tam rei in se, quæ reuivitur in intellectu alterius videntis, quam etiā rei per seipsum habituale, quia actus, qui dicitur auditio in intellectu audientis est prior cognitione intuitiva obiecti in se, & cognitione intuitiva obiecti vñ in intellectu loquentis, & similiter prior visione abstractiua, quæ habetur de obiecto per speciem habituale, siue intelligibilem, nulla enim istarū visionum, vt supra patet potest dici auditio, quia auditio est cognitio expressa ab intellectu loquente in quantum intelligens, vt supra dixi.

Responsio.

Franc. Lych. in sec. Sent. Scotti.

Z 4

¶ Se-

¶ Sequitur ibi, dicitur etiam auditio differre ab omni uisione, quantum ad certitudinem, quae differentia forte potest concludi ex ratione effectuum ordinatorum, quorum posterior est perfectior, hoc patet, quia cognitio, quae exprimitur de obiecto ab angelo cognoscente, ut cognoscens est, uidetur perfectior cognitione illa, quae primo habetur in intellectu angeli loquentis, primo enim audiens recipit cognitionem ab angelo loquente de c. & habita illa conuertit se ad intellectum angeli loquentis, cognoscendo illum in se, & post conuertit se ad cognoscendum notitiam existentem in angelo loquente, quae immediatè representat obiectum, & sic talis cognitio uidetur certior prima.

Dubium.

¶ Sed tunc occurret dubium, quia si prima cognitio, quae exprimitur ab angelo loquente de obiecto c. dicitur auditio, certum est, quod per illam intellectus audientis cognoscit c. cum talis cognitio sit similitudo ipsius c. patet, quia notitia habita in intellectu loquentis de obiecto, de quo uult loqui, est eiusdem rationis cum notitia causata in intellectu audiente, cum sit simpliciter de eodem obiecto, & sic ita erit similitudo obiecti, sicut illa angeli loquentis.

¶ Si igitur per illam primam cognitionem, quae dicitur auditio, cognoscit obiectum, ad quid ponitur talis conuersio intellectus.

Responsio.

¶ Dico, quod quamuis per illam forte, ita perfectè cognoscit obiectum, sicut per illam, quae existit in loquente, tamen audiens dicitur perfectus audire, quia non solum cognoscit obiectum, de quo loquens loquitur, sed cum hoc etiam cognoscit intellectum loquentis, & intellectionem quam habet intellectus loquentis de obiecto, de quo loquitur, & sic huc uidetur ultima perfectio ipsius audientis, quod habito actu, qui dicitur auditio, propriè etiam conuertat se ad loquentem, cognoscendum illum, & cognoscendo actum, per quem loquens cognoscit obiectum, de quo loquitur, & sic cognoscendo illum actum, ex consequenti cognoscit obiectum, de quo loquens loquitur, licet prius cognouerit ipsum per actum, qui propriè dicitur auditio.

¶ De secundo principali, quomodo potest loqui uni, & non alteri. Hic Doct. in ista littera intendit principaliter declarare, quomodo unus angelus possit loqui uni angelo, & non alteri, quantum sine praesentibus, & in equali distantia, dicit, quod sicut in potestate angeli est quantum ad primam intellectionem, ut hac specie in memoria, vel illa ad illam intellectionem intellectualem istius, vel illius, ita si haberet plures intelligentias, esset in potestate eius, quod notitia gigneretur in ista intelligentia, vel illa, non enim magis determinatur passiuè naturale ad passionem, quam actiuè naturale ad agendum, sicut ergo illud actiuum, quod de se subest voluntati potest ex se agere, & non agere propter eius imperium, ita potest illud actiuum determinari ad agendum in hoc passiuum, & non in illud, sicut fieret determinatio ad intelligentias intrinsecas ipsi angelo, si sint plures, sicut potest fieri determinatio ad intellectum hunc, vel illud extrinsecum, qui quo ad hoc sunt passiuè eiusdem rationis cum illo passiuo intrinseco, in quod ageret actiuum intrinsecum per imperium voluntatis. Vult dicere Doct. in ista littera, quod sicut angelus habens plures species intelligentes imperio voluntatis potest uti una ad primam cognitionem alicuius obiecti, non utendo alia. Sic etiam angelus habens plures intelligentias praesentes, id est plures intellectus angelicos potest in uno gignere intellectionem alicuius obiecti non gignendo in alio, & patet, quia si angelus haberet in se plures

intelligentias intrinsecas, plures potentias intellectuales posset in una causae cognitionem alicuius obiecti non cauendo in alia, sicut etiam quando habet plures intelligentias extrinsecas praesentes potest in una causae cognitione unius obiecti, non cauendo in alia, patet, quia illae intelligentiae, siue potentiae intellectuales sunt passiuae eiusdem rationis, & sic patet, quomodo intellectus angelicus actiuus, ut subest imperio voluntatis suae non est magis determinatus ad unum passiuum, quam ad aliud, ex se enim est indeterminatus respectu omnis passiuum eiusdem rationis, sed imperio voluntatis potest determinari ad cauendum intellectionem in uno passiuo, & non in alio, & in alio, & hoc est quod dicit sententia. Sequitur ibi. Ex hoc sequitur correlatum, quod sunt locutiones quot audientes, quia quantumcunque sunt praesentes, vel una propinquior, alius remotior, sicut memoria non gigneret in intelligentia Michaelis, nisi ex imperio voluntatis suae, ita non gignit in intellectu unius, & non alterius, nisi ex determinatione ipsius loquentis.

¶ Sequitur. Sed tunc est dubium quot potest simul loqui, quia agens naturale non potest quodcumque effectus adequatos simul habere, & ita una gignitio non sufficit ad hoc, ut plures audiant, quia una gignitio est unius intellectionis in uno, quam ille solus audit.

Dubium.

¶ Responsio est quare. Respondet magister Maurinus sic dicens. Potest dici, sicut haberi potest ex reportariis, quod non potest loqui infinitis, quia agens finitum, & limitatum non potest habere actionem, vel actiones infinitas. Si autem loqueretur infinitis, cum cuilibet corresponderet propria intellectio, causaret infinitas intellectiones. Si autem quare, quot igitur angelis potest loqui. Dico, quod hoc solus Deus forte nouit, posset ex dictis probabiliter sustineri, quod tantum uni posset loqui, sed refertur an de eodem aut diuersis loquitur, de distantia etiam, & imperio voluntatis, & an superiori, an inferiori loquatur, ponderentur.

R. s. p. in do. m. n. Maur. vi. ij. de ex reportariis q. 3.

¶ In ista littera inferunt aliqua dubia. Primum in hoc quod dicit, quod voluntas angeli, siue quod in potestate angeli est quantum ad primam intellectionem uti hac specie in memoria, vel illa ad illam intellectionem intellectualem istius, vel illius, quia si hoc esset verum, tunc voluntas angeli posset imperare primam intellectionem, quod est contra Doct. in primo, dist. 3. quae 6. Ex ultra sequeretur, quod voluntas posset imperare aliquem actum circa aliquod obiectum non praecognitum, quod est contra Doct. in primo, ubi supra, & dist. 6. & 27. eiusdem primi.

Dubium.

¶ Respondeo, quod Doct. hic non loquitur absolute de prima intellectione obiecti, quia voluntas ante omnem cognitionem obiecti posset illum imperare, sed bene prima intellectio est in potestate voluntatis, quo ad eius continuationem, ut supra dixi, vel etiam potest dici, quod intellectus sit praesens voluntati, ut cognitus habet plures species intelligentes praesentes illi voluntati, quod potest imperare intellectui, ut una utatur, non utendo alia, sed hoc non est, ita ad mentem Doct. quia voluntas non posset imperare intellectui intelligibili, nisi illa sit praesens voluntati, ut cognita, & sic oportet obiectum esse prius cognitum, quia species intelligibilis posterior cognoscitur, quam obiectum. Sed an voluntas posset sic imperare, ut intellectus utatur sic, vel sic aliqua specie quo ad primam intellectionem obiecti. Haec difficultas usque ad 42. dist. huius.

Responsio.

¶ Secundum dubium est ibi, quia dicit Doct. quod angelus potest simul pluribus loqui, quod est valde difficile tam ex parte intellectus loquentis, quam ex

Dubium secundum.

parte

parte obiecti cogniti. Ex parte intellectus loquentis
sic dubitatur, quia si intellectus loquens loquendo
de obiecto reuelato, ad cuius cognitionem non co-
currit obiectum reuelatum, sed tantum ipse intel-
lectus, & tunc si simul potest loqui etiam angelis; tunc
simul poterit causare decem intellectiones eiusdem
rationis, & tunc aut causabit illas simul æquæ per-
fectæ, sicut quamlibet seorsum, aut non æquæ per-
fectæ. Si primum, ergo simul poterit causare infinitas,
ut deduxi in primo, dist. 2. quæst. 1. Si secundum,
ergo non poterit ita perfectas loqui uni, & cum alteri,
quod videtur inconueniens, si tamen non loquatur
de obiecto non reuelato, quod partialiter coquerit
ad intellectiōem, adhuc insto de intellectu, ut est alia
causa partialis, si enim intellectus loquens parti-
liter simul potest producere decem intellectiones
eiusdem rationis, æquæ perfectæ habet simul decem si-
cut quamlibet seorsum sumptam, ex hoc videtur,
quod infinitas posset simul producere, licet partialiter, &
angelis sic infinitis posset simul loqui, si essent pntes,
& hoc sequatur, patet in simili de duobus corpo-
ribus, quæ si simul possent esse in eodem loco pro-
pter penetrationem dimensionum, ergo, & inmi-
ta corpora simul possunt esse in eodem loco, ut patet
per Aristot. quarto physico. Similiter si eodem corpore
simul posset esse in duobus locis quantum est ex se,
posset esse, & in infinitis locis, juxta concedit Doctor in
quarto, dist. 10. quæst. 2. Tum etiam, quia si angelus
posset causare plures intellectiones adæquatas in
pluribus angelis, eadem ratione plures poterit cau-
sare in intellectu suo adæquatas, maxime si illi plu-
res sint diuersarum rationum; patet consequentia,
quia intellectus loquens non potest causare cogni-
tionem alicuius obiecti in intellectu alterius, nisi prius
causet cognitionem eiusdem in se, ut supra patet,
ergo si potest causare plures intellectiones diuersa-
rum rationum in pluribus angelis, à fortiori poterit
causare in intellectu suo, & si poterit simul habere di-
stinctas cognitiones adæquatas, quod videtur inconue-
niens, ut etiam contra Doctor. quod intellectus loquens
æquæ perfectæ intelligat plura sicut quodlibet seorsum.
¶ Præterea quero quid Doctor intelligat, quid di-
cit quod potest simul causare distinctas cognitiones
adæquatas in distinctis angelis, qui intelligit de
adæquatione intensiua, aut extensiua, non secundo
modo, ut patet in littera sua, non etiam primo mo-
do, quia cum intellectus, & obiectum præsens sit
causa naturalis, & agat secundum ultimam virtutem
sua, & producat effectum perfectiorem, quæ po-
test producere, ut patet in primo, dist. 3. quæst. 1. tunc
quando causat unam intellectiōem in uno angelo,
causat secundum totam virtutem suam, ergo pro-
ducit illam perfectam quantum potest, ergo si simul
posset producere aliam equalis perfectionis, oportet
tunc quod sit secundum maiorem virtutem, ut patet
à Doctor in primo, dist. 3. quæst. 1. & in secundo,
dist. 3. quæst. 10. Si vero causat aliam intellectiōem
secundum maiorem virtutem, sequuntur duo incon-
uenientia. Primum, quod ex his obiectis non erunt
adæquate, cum una sit perfectior alia. Similiter cum
ad huiusmodi intellectiōes, si sint abstractiue, co-
currat species intelligibilis obiecti, de quo loquitur,
& illa species intelligibilis sit causa partialis intel-
lectiōis, & tu dicis, quod ipse intellectus cum spe-
cie intelligibili producat intellectiōem obiecti,
de quo loquitur in intellectu alterius angeli, ut su-
pra patet.
¶ Et nunc quero, an species intelligibilis agat ad
intellectiōem primam respectu angelis, & secun-

dum totam virtutem suam, quod verum est remo-
to omni impedimento, ergo producat intellectiō-
nem perfectam quantum potest, & si simul potest
producere aliam æquæ perfectam, tunc augmenta-
bitur virtus illius, quod videtur inconueniens. Si
tu dicis, quod respectu unius intellectiōis simul
concurrit cum intellectu loquentis secundum totam
virtutem suam, sed quando angelus loquens loquitur
alteri angelo, ipse solus causat cognitionem obiecti,
de quo loquitur. Sed hoc est falsum, quia ut alius
expofuit in primo, dist. 3. quæst. 1. & in secundo, dist.
3. quæst. 10. nihil potest causare cognitionem
alicuius obiecti, nisi contineat illud secundum totam
suam entitatem virtualiter, vel eminenter.

¶ Præterea. Ista memoria in angelo loquente, quæ
est perfecta, & non impedita, quæ agit secundum
totam suam virtutem, si simul potest producere
duas intellectiōes æquæ perfectas in duobus ange-
lis, tunc duæ intellectiōes erunt una, patet per Do-
ctorem in primo, per argumentum, distinctione 3.
quæst. ult. ubi dicit, si Deus ageret de necessitate ad
extra, cum sit virtutis infinitæ, simul produceret
infinitos effectus. Et addit dicens. Immo infiniti ef-
fectus essent tantum unus effectus infinitus. Sic au-
tem in simili.

¶ Tercia difficultas est in hoc, quod effectus quædam angelus potest simul loqui pluribus angelis.

¶ Queritur modo, si plures angeli, qui sunt eiu-
dem speciei specialissima possint simul loqui uno
angelo, & hoc de eodem obiecto, vel de distinctis;
ita quod unus loquatur de eodem obiecto, & alius
de alio, & non de eodem obiecto, quia tunc ange-
lus audiens simul posset recipere plures intellectiō-
nes eiusdem obiecti, quod videtur inconueniens, &
contra Doctorem supra, qui probat, quod angelus
loquens potest causare actum tantum in angelo au-
diente, nisi angelus audiens præhabeat cognitionem
illius obiecti. Non de diuersis obiectis, quia posset
casum, quod sint decem angeli eiu-
dem speciei simul loquentes de decem obiectis, & unus
loquatur de decem obiectis, & alius de alio, tunc
causabunt simul decem intellectiōes quæ
perfectas in eodem intellectu audiente, quod videtur
inconueniens. Tum quia si potest simul habere
decem. Sequitur, quod debet in intellectiōibus
cognoscere idem obiectum, quod videtur incon-
ueniens. Tum etiam, quia si simul potest recipere
decem eiusdem rationis. Sequitur, quod etiam
infinitas.

¶ Respondeo ad illa dubia. Et pro maiori intel-
ligentia suppono aliqua.

¶ Primum, quod duplex est repugnantia quedam
simpliciter, & talis repugnantia per nullam potestatem
est possibile. Secunda est tantum respectu agentis
naturalis, & respectu talis agentis, quod est sic repu-
gnans fieri, est impossibile fieri.

¶ Secundum suppono, quod utitur, quæ potest pro-
ducere plures effectus simul eiusdem rationis, quo-
rum unus natus est esse pars alterius, ut patet in in-
tensionibus formarum, potest producere unum effe-
ctum intensum tantæ perfectionis, quanta superbi-
plures, dummodo passum sit receptionem, & unus
non repugnat alteri, quod dicitur, quia quamuis Deus
indistinctis passis in infinitum possit producere infi-
nitam albedinem, non tamen sequitur, quod possit
producere unum individuum albam intensiue in-
finitam, quia aliquis gradus intensiōis repugnat
albedini sic intensæ, ut patet in tertio, distinct. 3.
Vbi ergo unus effectus non repugnat alteri, inten-
dendo illum, simul poterit producere effectum in-
tensum ex omnibus illis, & sic si unus angelus res-
pectu eiusdem obiecti potest simul producere mille
intellectiōes, quarum quælibet circa perfectionem
sit, ut

Tercia diffi-
cultas.

Queritur modo,
si plures angeli,
qui sunt eiu-
dem speciei
specialissima
possint simul
loqui uno
angelo, & hoc
de eodem ob-
iecto, vel de
distinctis;

Respon-
sio du-
plex est re-
pugnantia.

Quarto phy-
sic. dist. 76.

Adæquatio
duplex.

Duo incon-
uenientia.
Primum.
Secundum.

sit, ut quatuor, & æquæ perfectè possint producere mille sicut unam, sequitur, quod poterit producere unam intellectionem perfectionis includeatis perfectionem mille albedinum.

¶ Tertio suppono, quod si aliqua uirtus requiratur, quod sit tantæ perfectionis ad hoc, ut possit producere unum effectum, de necessitate requiritur maiore perfectionem ad hoc, ut possit producere alium effectum eiusdem rationis æquæ perfectè, hoc patet, quia si uirtus, ut quatuor, respectu ponderis, ut quatuor, ad hoc, ut talis uirtus possit simul portare aliud pondus, ut quatuor eiusdem rationis requiritur maiorem perfectionem, & maiorem uirtutem, sic ergo in proposito, & sic sequitur, quod si aliqua causa simul potest producere duos effectus eiusdem rationis æquæ perfectè, sicut quemlibet seorsum, erit de necessitate maioris perfectionis.

¶ Et ex hoc concludo, quod nulla uirtus creata æquæ perfectè potest producere duos effectus eiusdem rationis simul, sicut quemlibet seorsum, quin de necessitate sit maioris uirtutis, immo sic dico, quod nulla est causa creata quantumcunque perfecta, quæ simul possit producere duos effectus eiusdem rationis, sicut quemlibet seorsum, & sic nullus intellectus creatus simul potest producere duas intellectiones eiusdem obiecti æquæ perfectè simul, sicut quamlibet seorsum.

¶ Dico ergo ad mentem Doct. quod non est uirtus creata, quæ simul possit producere duos effectus æquæ intensos, & æquæ perfectè, sicut quemlibet seorsum, quod patet, quia quædo producit unum, si est uirtus naturalis, producit illum secundum totam uirtutem suam, ergo si simul producit alium æquæ intensum, requiritur uirtus dupla, aliter primus non fuisset productus secundum totam uirtutem suam, & hoc est quod dicit Doct. in primo, distinct. 8. quæst. ult. quod si uirtus formaliter infinita ageret de necessitate naturæ, tunc produceret unum effectum, qui esset formaliter infinitus. Et quando dicit hic in littera, quod potest simul loqui pluribus angelis, ita quod simul potest habere plures effectus adequatos, puta simul causando plures intellectiones adequatas eiusdem obiecti, sic debet intelligi, quod sint adequatæ intensiue, ita quod intensiores non possint producere, & extensiue, ita tot quod non plures. Et cum dicitur. Si producit primum secundum totam uirtutem suam: ergo non potest producere secundum æquæ perfectum. Dico, quod si passa, puta decem angeli sint æquæ disposita simul, sicut quodlibet seorsum respectu angeli loquentis, talis casus positus, uel erit impossibilis, & magis credo, & si non sunt æquæ disposita, sed unum passum sit magis dispositum alio, tunc in magis disposito causabit perfectiorem intellectionem, & in minus disposito imperfectiorem. Si dicatur, quod saltem unus illorum erit dispositus ad recipiendam cognitionem intensiuam, sicut angelus loquens potest causare, & alius non sit ita dispositus, & sic de aliis: ergo simul poterit producere unam intellectionem perfectissimam in angelo perfectissime disposito, quia secundum totam uirtutem suam, & aliam in angelo minus disposito, & sic requiritur maior uirtus in angelo loquente, quod patet. Si enim aliqua uirtus sit adequata ad portantum onus centum librarum, simul non poterit portare aliud onus duarum librarum, aliter non portaret pondus centum librarum secundum totam uirtutem suam.

¶ Dico, quod hic casus est impossibilis, uel si est possibilis. Dico, quod tantum producit intellectionem intensissime in angelo disposito perfectè, & in angelo minus disposito nullam simul producit, uel

si casus primus, puta quod decem angeli sint simul æquæ dispositi, sicut quilibet seorsum sit possibilis. Dico, quod tantum unam intellectionem intensissime producat, quæ tantum in uno illorum recipietur, uel nullam producat, & si tantum producat unam, stante equali dispositione omnium, non est maior ratio, quod in uno recipiatur, quam in alio. Dico, quod quamuis non sit maior ratio in uno, quam in alio, tamen si aliquam intellectionem producat, tantum in uno illorum unam producat, & quis sic ille. Deus nouit. Si dicatur, quod uirtus creata quanto nobilior, tanto simul potest producere plura. Dico, quod uirtus creata nobilior non est ad impossibile, sed tantum ad possibile, si ergo uirtus maior comparatur ad minorem respectu effectus eiusdem rationis.

¶ Dico, quod maior intensiorem effectum producat, quam minor, si comparatur ad effectus diversarum rationum. Dico, quod maior ad plura potest se extendere, quam uirtus inferior, ut patet de sole, & de igne. Quando igitur Doct. dicit, quod potest simul habere plures effectus adequatos, debet sic intelligi, quod si producat tantum decem effectus extensiue, & non plures simul in effectus, uel erunt æquales in se, posito, quod decem angeli sint dispositi tantum, ut duo, ita quod quilibet sit æquæ dispositus, ut duo, non loquendo de ultima dispositione, & perfectissima, tunc dico, quod simul causabit decem intellectiones æquæ perfectas.

¶ Si dicatur, producit primam secundam totam uirtutem suam.

¶ Dico, quod tantum producit, quædam passim natum est recipere.

¶ Et si dicatur, quod talis uirtus agit secundum ultimam potentiam suam.

¶ Dico, quod respectu unius intellectionis non agit secundum totam uirtutem suam, immo uirtus illa, ut simul est ad plures effectus, sic est secundum totam uirtutem suam ad illos, quod secundum totam uirtutem suam unum illorum non producat, si uero non sint æquales in perfectione, sed una intellectio perfectior, & alia minus perfecta, sic debet intelligi, quod simul producat illos effectus sibi adequatos, quod perfectiores non possint producere, ita quod ista adequatio respicit potentiam producentem, & non perfectionem æqualem effectuum.

¶ Ex his patet responsio ad primam dubitationem, quia si posset producere duas intellectiones eiusdem rationis secundum totam uirtutem suam, ita perfectè simul sicut quamlibet seorsum, non repugnaret producere infinitas, quod patet ex isto, quod ad productionem duarum perfectionum requiritur maior perfectio, ita quod illa perfectio maior sit, ut octo, & possit producere duas æquæ perfectè sicut quamlibet seorsum sumptam, & unam producat secundum totam uirtutem suam, & ita perfectè sicut duas, hoc idem potest sequi de tertia, & sic usque in infinitum, ut patet inueni. Sed quia Doct. dicit, quod potest habere plures effectus adequatos modo preterposito, ergo, & infinitos, ita quod unus sit perfectior, & alius imperfectior, uel sint æquales imperfectione, & sic stare argumentum de duobus corporibus. Et hoc probatur, quia si conceditur, quod habes in uirtute tua infinitas species potest illas simul producere, & hoc quantum est ex parte habentis talem uirtutem, ut clare patet à Doct. in primo, distinct. 8. quæst. 1. par. 1. Et licet sit simpliciter repugnantia, & manifesta impossibilitas ex parte specierum, ut scilicet simul possint esse infinitæ, species actu, ut subtiliter probatur à Doct. in secundo metaphys. suæ in quæstionibus de infinito, non tamen esset talis repugnantia ex parte con-

Opinio Doctoris.

Responsio prime dubitationis.

Lychetus declarat mentem Doctoris.

Casus est impossibilis.

*Duo contra
via possunt
esse simul ex
parte Dei.*

re continentis virtualiter infinitas species, ut patet de duobus contrariis, quæ licet adinuicem repugnent, posse esse simul in eodem subiecto, tamen non est repugnantia ex parte Dei. Sic dico in proposito de continente virtualiter plures effectus eiusdem rationis. Dico, quod licet possit habere simul plures adæquatos virtuti suæ, non tamen infinitos, ut patet in exēplo, nam si sit aliqua virtus, ut centū, potens ferre centum pondera, illa virtus si numeraliter potest ferre centum pondera, quod non plura simul, ita quod tanta virtus corresponder tanto ponderi, & maior maiori, &c. Et sic dico, quod nulla virtus naturalis est, quæ possit facere duo corpora esse simul in eodē loco. Sed sola virtus diuina, quæ sicut potest facere duo corpora esse simul in eodem loco, ita & infinita, & sicut potest facere idem corpus esse in pluribus locis, ita & in infinitis, ut patet a Doct. in quarto, dist. 10. quæst. 3.

¶ Si dicatur, quod licet virtus creata non possit simul producere plures effectus diuersarum perfectionum, siue infinitos, saltem potest producere effectus eiusdē rationis infinitos, & hoc simul, & hoc est quod dicit Franciscus de Mayr. in primo, dist. 2. quod argumentum Scoti non concludit de effectibus eiusdem rationis, quia virtus creata, puta homo, vel ignis, licet adhuc simul non producat infinitos effectus eiusdem rationis, tamen potest producere quantum est ex parte sua, & tamē talis causa nō est formaliter infinita, quia vnus effectus eiusdem rationis ad sui productionem nō requirit minorem virtutem in causa producente, quam alius effectus verō alterius rationis requirit maiorem perfectionē in causa, quam alius alterius rationis, patet, quia vna species est perfectior alia, & sic quodlibet indiuiduum vnus speciei est essentia perfectior quodlibet indiuiduo alterius speciei perfectioris, si igitur aliqua causa haberet in virtute sua, posse producere infinitas species, illa esset formaliter infinita.

¶ Dico, quod causa quæ potest producere infinitas species, dicitur formaliter infinita duplici ratione, quia ex quo habet in virtute sua, posse producere infinitas, etiā successiue, erit formaliter infinita, patet, quia si a. requirit perfectionem, ut vnam ad producendum vnā speciem, maiorem perfectionem requirit ad producendum aliam, igitur cum species sint sicut numeri, & metaph. Sequitur, quod habens in virtute sua posse successiue producere infinitas species, sequitur, quod illud sit formaliter infinitum, esset etiam infinitum ex hoc si simul posset producere infinitas, quia (ut supra dixi) posse producere infinitos effectus æquē perfectos, ita perfecte simul, sicut quilibet seorsum, est maioris perfectionis, a. priori si simul potest producere effectus diuersarum specierum æquē perfecte simul, sicut quilibet seorsum. Dico igitur, quod causa, quæ simul potest producere infinitos effectus eiusdē speciei æquē perfecte, sicut quemlibet seorsum, est formaliter infinita, quia licet vnus effectus seorsum sumptus nō requiratur maiorem perfectionem in causa, quam alius eiusdē rationis, tamen formaliter sumpti requirunt maiorem perfectionem, quam non possint æquē perfecte produci; sicut quilibet seorsum, nisi maior perfectio requiratur in causa, & illi quilibet possunt simul produci, infinita perfectio arguitur in causa.

¶ Si dicatur, Nonne Sol concurrens, ut causat, in istis inferioribus, dico, quod sic, nonne in eodem instanti plures causæ secundæ producunt plures effectus eiusdem rationis, siue speciei. Dico, quod sic, igitur Sol concurrens ad omnes istos effectus eiusdē speciei, amittitur. Sed dico, quod non concurrens æquē perfecte ad duos, & seorsum

*8. metaphys.
causa. 10.*

*Quomodo
Sol concurrat
ut causa
cum causis
secundis.*

condum totam virtutem suam, sicut ad quemlibet seorsum sumptam, & sicut dico de effectibus eiusdem rationis, ita dico de effectibus diuersarum rationum.

¶ Si dicatur, Videtur, quod si intellectus noster nō possit habere duas intellectiones æquē perfectas modo præposito, igitur tunc intellectus beati perfecte intelligit essentiam, & semper, quod nunquā posset perfecte intelligere alium angelum, quantum est intelligibilis.

¶ Dico, quod posito, quod vnus angelus intensius finē cognosceret essentiam diuinam, ita quod toto conatu, & tota virtute sua, ut causa tamen partialis causaret huiusmodi cognitionem, tunc nō æquē perfecte, & æquē intense cognosceret alium angelum, causando cognitionem illius, licet tamen perfecte cognosceret illum, quantum est cognoscibilis, ita quod talis cognitio attingeret totam essentiam angeli, non tamen illa cognitio esset elicitā secundum totam virtutem, & totum conatum, ita quod ipsa cognitio sit æquē perfecte elicitā ab angelo simul cum cognitione essentiae diuinæ, sicut elici posset, ut seorsum sumpta, & sine cognitione essentiae diuinæ.

¶ Secundo dico, quod talis cognitio essentiae diuinæ eliciatur intensius finē, hoc tamen esset principaliter a voluntate diuina, & non a conatu angeli, patet, quia quilibet intellectus beati, loquendo de intellectu eiusdem speciei toto sup conatu videt essentia diuinam, tamen visio vnus est perfectior, & intensior, quam visio alterius, & hoc erit ratione voluntatis diuinæ efficacius concurrentis cum intellectu vnus, quam cum intellectu alterius.

¶ Sed est difficultas, loquendo tantum de conatu angeli, an scilicet toto conatu suo æquē perfecte possit intelligere Deum, & alium angelum simul, sicut quemlibet seorsum. Dico quod non, quod patet per superius dicta.

Dubium.

¶ Si dicatur, Si intelligendo Deum secundum totum suum conatum, siue secundum totam suam virtutem, an possit causare intellectionem alterius angeli, dicitur non secundum totum suum conatum, videtur, quod non, quia si secundum totam suam virtutem causat intellectionem Dei, partialiter tamen, si causat partialiter intellectionem alterius angeli, tunc videtur, quod secundum maiorem virtutem. Dico quod sic, & non sequitur inconueniens, sicut in præcedenti, quia perfectio visionis diuinæ erit principaliter a voluntate diuina, & sic non sequitur, quod requiratur maior virtus.

¶ Ex his ergo patet responsio ad primam difficultatem, & concedo primo, quod non posset causare duas intellectiones sic adæquatas, ita quod nō æquē perfecte simul, sicut quemlibet seorsum.

Responsio ad

¶ Deinde concedo, quod quando causat vnā intellectionem simul cum alia, non causat illam secundum totam suam virtutem absolutē, quia tunc forte non posset causare aliam, & idem dico de specie intelligibili, siue de obiecto, sicut dixi de intellectu, loquens in his claris sunt.

primam difficultatem.

¶ Ad secundā difficultatem, an plures angeli possint simul loqui vni angelo, causando cognitionē, puta lapidis. Dico, ut supra, quod si angelus audiens esset æquē proportionatus, & æquē dispositus respectu decem angelorum loquentium, sic simul respectu vnus, sicut respectu cuiuslibet seorsum sumpti. Dico, quod vel nullam intellectionem causabunt, vel si aliquam erit tantum ab vno angelo, quæ dand non, causare autem plures posse non videtur, quia tunc intellectus audiens, simul haberet plures intellectiones eiusdem obiecti, quod non est dicendum, & etiam hoc Doc. negat supra, quod quando angelus

*Responsio ad
secundam
difficultatem.*

lus loquens loquitur alteri angelo: habenti cognitionem obiecti, de quo loquitur, tunc non causat cognitionem, sed tantum speciem intelligibilem, si non præhabeat. Si verò decem angeli loquentes loquuntur uni angelo de decem obiectis diversis; an simul possint causare cognitionem illorum. Dico quod sic: ergo angelus audiens simul intelligit decem obiecta? Dico quod non habeo hoc pro inconuenienti, non tamen intelligit quolibet simul sumpta, sicut quodlibet seorsum posset intelligere, & hoc, quod licet decem angeli cum decem speciebus intelligibilibus, sic se haberent, quod unusquisque posset causare cognitionem sui obiecti perfectissime, tamen non posset illam causare, nisi in subiecto apto nato recipere, sed angelus audiens non potest sic disponi, ut simul recipiat decem intellectiones. decem obiectorum æque perfectas simul, sicut quamlibet seorsum sumptam, & sic patet difficultas.

Gregorius
Ariminensis
instat contra
Doctorem.

CONTRA aliqua dicta Doct. instat Grego. de Arimino in secundo, dist. 2. q. 2. Et primo instat contra illud quod dicit Doct. quod unus angelus potest videre intuitu a. in intellectu alterius angeli cognoscentis a. sed ut clarius intelligatur, contra quid arguit Grego. sub breuitate ipse Greg. recitat opinionem Doct. quam, ut clarius intelligantur rationes suæ, recito, & incipit ibi alius modus dicendi est, quod unus angelus loquitur alteri, causando in eo intellectiōem eiusdem obiecti, quod ipse intelligit. Vbi aduertendum, quod secundum istum verbum præter visionem, qua angelus videt in verbo aliquod obiectum, adhuc potest quadrupliciter cognoscere illud, verbi gratia a. quatuor modis alijs potest videre intuitu a. in seipso a. & iterum intuitu, ut in intellectu alterius angeli cognoscentis, etiam abstractiue per speciem habitualiter concretam, vel acquisitam, & nulla istarum intellectiōum est auditio, quia nulla est per se expressa ab intelligente, in quantum intelligens est, immò accidit ei, quod obiectum sit intelligens, æque enim moueret si non esset intelligens, & in omnibus istis aliquis intellectus causet, est intellectus ipsius intelligentis non alterius, & ipsum obiectum concurrat ibi cum intellectu, ut causa partialis.

¶ Quarto modo potest iste cognoscere a. ita quod intellectio fiat in eo per intellectum alium exprimentem, & intellectus istius nullam causalitatem habeat respectu actus, sed tantum erit passiuus, & illa sola cognitio est auditio, & est expressa ab intelligente, in quantum est intelligens, ita quod solummodo in intellectu loquentis, vel quæ sunt in ipso, ut in ipso vel præsentia sibi, ut sibi sunt actiua respectu auditionis, & hoc non, ut proximi effectus, nam ista præsentia loquentis prius causant intellectiōem actiua in loquente, quam causent istam auditionem in loquente, ipsa tamen intellectio loquentis non est in loquente ratio agendi, in quantum loquitur, sed aliquid pertinet ad memoriam loquentis, quod autem angelus possit causare intellectiōem ipsius a. in alio angelo, probatur, quia quod est sufficienter in actu primo respectu alicuius effectus potest illum causare in quocunque receptiuo illius effectus, sed angelus habens noticiam actualem alicuius obiecti, verbi gratia a. est sufficienter in actu primo ad causandum intellectiōem actualem ipsius a. igitur potest illam causare in quocunque receptiuo illius, sed intellectus alterius angeli est receptiuus eius, cum sit eiusdem rationis cum illo intellectu, igitur, &c. Probatio maioris, quia prima extrema proportionis actiui, & passiuui sunt vniuersalissima abstracta a quocunque actiuo, & passiuo, quia ista proportio inest particularibus per rationem communem, & ideo extremis. Minor probatur, quia angelus habens in

se actum primum cognoscendi a. & speciē, & quocunque ponuntur necessaria ad cognitionem, per id quod habet potest facere intellectum suum in actu secundo, causando in se intellectiōem a. sicut effectum.

¶ Contra hæc, quia continet aliqua falsa. Primum est, quod unus angelus potest videre intuitu a. in intellectu alterius angeli cognoscentis a. si enim hoc esset verum, hoc esset, quia videndo cognitionem alterius angeli cognoscentis a. per illam intuituam videret a. patet, quia non potest videre a. in intellectu alterius angeli, nisi vel videndo per speciē, quæ alter angelus habet de a. vel videndo formaliter per cognitionem eandem, qua alter angelus videt a. vel videndo ipsam cognitionem, qua alter videt a. & per illam sic visam videndo a. primum non potest dici, quia cognitio per speciem secundum eum est abstractiua, nec minus ea, quæ esset per speciem existentē in alio intellectu, quam quæ est per existentē in suo, nec secundū dici potest, quia non est possibile naturaliter, quod duo eadem cognitione numero formaliter intelligant, sicut impossibile est naturaliter, quod vna cognitio numero simul informet duos intellectus, relinquitur ergo tertium, & sic patet consequentia. Sed quod consequens sit falsum probo. Tum quia sequitur, quod angelus videns visionem suam, qua videt Deum intuitu, videret etiam illa visione reflexa Deum intuitu, & per consequens illa visio de creatura, siue habens creaturam pro obiecto esset beatifica. Tum quia tunc duæ visiones beatificæ essent in eo. Tū tertio, quia secundum dicta sua angelus posset causare in diabolo visionē prædictæ suæ visionis primæ, cum sit sufficienter in actu primo ad causandum in seipso visionem prædictæ visionis. Tum etiam ipsa met visio Dei simul cum intellectu vidētis in dicto intellectu causaret visionem sui reflexam, igitur illud poterit cum intellectu diaboli in ipso intellectu diaboli. Et vtraque consequentia patet per rationē suā, eo autem posito, diabolus videbit Deum intuitu, & hæc omnia sunt falsa: igitur, &c.

¶ Præterea probatum fuit in primo, dist. 3. quod nulla notitia habita de re per aliquod medium cognitum est intuitiua.

¶ Secundo contra illud, quod ponit angelum sic in alio posse causare noticiam, quia sequitur secundum hoc, quod etiam in seipso causare poterit talē auditionem de a. cum eius intellectus sit per eandem eiusdem rationis cum intellectu alterius, in qua potest auditionem de a. causare, & sic simul, & semel haberet duas noticias de a. vnam, quæ non est auditio, per quā ipse intelligit a. quando causat auditionem in alio, quæ secundum eum ibidē est effectus prior, sine quo auditio causari non potest, & aliam, quæ est auditio: Sed hoc est contra eū. Primo, quia secundum ipsum intellectus audientis se habet merè passiuè respectu auditionis, igitur iste se haberet merè passiuè ad ipsum, quod contradicit iā dicto. Tū quia, ut patet in quarta ratione ipsius recitata in præsentia quæst. contra aliam opinionem, impossibile est secundum eum in intellectu esse duos actus perfectos simul; sed ponatur, quod illa auditio sit tam perfecta quantum posset in alio causare, quod oportet dicere esse possibile per rationem suam, sequitur propositum.

¶ Tertio sequitur, quod aliquis poterit habere distinctam noticiam in particulari, & determinatē de aliquo non existente, esto, quod nullam habeat propriam speciem illius, aut nunquam nouerit illum intuitu, quod non videtur possibile.

¶ Præterea. Qualis notitia esset illa non abstractiua, quia talis est mediante specie, etiam secundum eum,

eum, non intuitiva, quia illa non est existentis, consequentia probatur, ponatur enim, quod aliquod singulare præteritum quidam angelus non nouerit, quod tamen alius nouit, & habet speciem eius, & potest determinatè, & distinctè recordari de ipso, iste qui sic potest recordari, & est sufficienter in actu primo ad faciendum se in actu secundo recordationis, poterit in illo alio causare, etiam similem recordationem secundum dicta ista, & sic etiam, aliquis recordabitur eius, quod nunquam nouit, quod videtur repugnantiam includere.

¶ Præterea. Si vnus angelus haberet scientiā vnus conclusionis, & non potest cognosci, nisi per alias cognitiones priores, sicut possibile est, vt in vna quæstione supra ostensum est, & esset sufficienter in actu primo respectu actualis considerationis, & scientiæ prædictæ conclusionis, poterit huiusmodi nouitiam causare in alio, qui nūquam conclusiones priores nouit, posito quod ita fuerit, sicut ita possibile est, vt potest patere ex dictis in eadem quæstione, & sic aliquis cognosceret scientificè aliquam cōclusionem, qui tamen non cognosceret nec actu, nec habitu principia illius, quod etiam non est possibile.

¶ Præterea secundum istam uiam uidetur, quod una creatura possit habere primam infusionem ab alia creatura, & naturaliter, quod non libenter ego concederem.

¶ Teriò contra modum dicendi in se, nam per istum modum locutionis, si in cetu multorum angelorū vnus vni specialiter loqueretur, nescire posset audiens quis esset qui loqueretur, supposito, quod illa locutio esset de re alijs actualiter nota. Istud declaratur secundum dicta istorum. Volunt enim quod in potestate, & sponte angeli actualiter aliquid cognoscentis, si causaret cognitionem illius obiecti in alio, vnde potest, ita loqui vni, quod non alteri, & non loqui, sicut placet sibi, igitur angelus recipiens in se auditionem videns alios angelos, & notitias, & species, & alia per quæ sunt in actu primò respectu auditionis, si aliqua alia sunt, quorum quilibet potest eiusdem auditionem causare, non potest determinatè scire quis illam causauerit, ac per hoc nec quis sibi locutus sit.

¶ Præterea. Ista via dat modum, qua vnus angelus possit loqui angelo alterius speciei, ac etiam animæ humanæ separatæ. Constat autem, quod angeli loquuntur angelis alterius speciei, & dæmonibus, & animabus. Ratio in oppositū non est efficax, nā maior sic absolutè sumpta est falsā, & multas hēt instantias, sicut ex dictis pōt videri, & præterea in nobis hēt instantias, nā vnus homo est sufficienter in actu primo ad causandum in suo intellectu intellectionem secundum aliquem habitum, quem habet, nec tamē potest similē causare in intellectu alterius hominis.

¶ Item potest in voluntate sua causare volitionē, & non in voluntate alterius, quod etiam de angelis verum est, ita potest instari de alijs interioribus hominis potentiis, oporteret igitur, quod intelligeretur maior illa de illis receptiuis, quæ sic se habent, quod sunt eiusdem rationis, & eodem modo comparantur, seu se habent ad illud, quod est in actu primo respectu illius effectus, & secundum illum intellectum, minor patenter erit falsā, nam ad angelum habentem notitiam actualem, & speciem alicuius obiecti, non eodem modo se habet intellectus alterius angeli, sicut intellectus proprius, patet, nec eodem modo se habet ad notitiam, & speciem huius, nam hic informatur per istas, ille non.

¶ Præterea sicut tactum est, non omnes angeli sunt eiusdem speciei, & ideo minor, cum debeat

esse vniuersalis, etiam esset defectuosa.

¶ Dico igitur, quod cum angelus non videat cogitationes alterius, nec appareat bene dici posse, quod non per modum obiecti, sed per modum agentis extrinseci causæ liberæ, effectiue causet immediatè cognitionem in mente alterius, cum tam primū, quā secundum videatur esse proprium Deo, nec ideo iuxta primam opinionem, nec iuxta secundam loquuntur adinuicem, loquuntur tamen secundum, quod per scripturam certi sumus. Sed qualiter est nobis ignotum. Potest tamen dici, quod sicut quia homo alterius hominis cogitationē videre non potest immediatè, in seipsis formant exterius voces, vel intuitus, aut scripturas, & si aliqua signa sint, quibus quod corde quis cogitat in alterius deducit notitiam. Sic ipsi angeli volentes adinuicem manifestare, quæ secretis cogitationibus concipiunt, formant in seipsis quædam intellectuala signa, & spirituales, vt ita dicam sermones, & loquelas, per quæ spiritualiter audita ab alijs cognoscitur quid cogitant, ita quod sicut in nobis est duplex locutio. Vna, quæ est primum signum rei immediatæ, & hoc nullius est linguæ earum, quæ distinguuntur secundum diuersitatem gētium humanarum iuxta sententiam Augusti, supra tactam, & hanc locutionem solus Deus audit. Alia quæ est secundarium signum, & priori in idem significandum subordinatum, & ex hoc quodammodo priori signum, & hanc etiam alij audiunt. Sic in mentibus angelorū est duplex locutio. Prima, quæ est signum primū, & immediatum rei, & hæc est cogitatio Deo, & sibi tantum nota. Alia est signum secundarium, & subordinatum illi in significando, quā alia spirituales creaturæ intelligibiliter audiunt, & per ea quid per primam dicatur, concipiunt, & hæc puro Apostolum vocasse linguam eorum angelorum primæ ad Corinth. 13.

¶ Ad hoc facit glo. supra allegata, quæ dicit, quod angeli præpositi significant minoribus quibusdam nutibus, aut signis, secundum hunc modum potest angelus vni determinatè dirigere sermonem suum, & omni modo quo nos, & longè plus atque perfectius distinctè, & variè loqui, vt sibi placet, & alius potest determinatè scire, quis loquitur hic. Sicut quo intuetur huiusmodi signa, in eis enim audire intelligere est.

¶ Si quæzatur. Vtrum vni possit aliquis sic loqui, quod alius, cui non loquitur non audiat, dictum est, quod non, si alius sit in debita propinquitate ad audiendum, & ad hoc sit attentus, nisi Deus tunc eū prohibeat audire non coagendo ad audiendum, & est simile, sicut cum aliquis nostrū inter multos constitutus nō potest localiter loqui vni, quin audiat ab alijs. Sed contra modum istum diceretur, quod qua ratione vnus angelus potest videre huiusmodi signa in mente alterius angeli, eadem ratione videtur, quod possit videre cogitationes eiusdem in eadem mente existentes, & sibi propinquas equaliter, & per consequens superfluum huiusmodi signa.

¶ Respondeo, quod propinquitas æqualis, & vnitas obiecti nihil facit ad hoc, nam istis non obstantibus vnum est ab alijs intuitiue intelligibile, & nō aliud. Exemplum constat, quod in eadem materia est forma substantialis colorati, & color eiusdem, & vtrūque æquè propinquum est videnti, non enim est ibi aliquis ordo, aut aliqua mediatio situalis, & bene sic sentimus colorem, per intellectum ipsum intuitiue intelligimus, quod nec formam substantialem, nec etiā materiā sentimus, aut intelligimus intuitiue, quāuis alio modo illas intelligere possumus, in mente etiam simul habet quis habitum infusum, & intellectionem actualem, & hanc intelligit intuitiue, illam

In mentibus angelorum duplex locutio.

Dubium.

Responsio.

Ratio Grauior non est quæzatur.

Omnes Angeli nō sunt eiusdem speciei.

lam non. Sic igitur dico de modo locutionis angelicæ, vtrum autem ita sit ignoro. Apparet tamen mihi sic esse possibile, cum, & nos etiam inde taliter tales locutiones possumus formare similes locutionibus formalibus localibus, sicut potest quilibet in seipso advertere.

¶ Ad argumentum ipsius respondeo, negando antecedens ad probationem dicendum, quod cogitationes non immediate in seipsis audiuntur intellectu, seu videntur, sed mediantibus intellectualibus signis immediate visis, sicut dictum est, hæc Grego.

*Solutio
obiectionis
Gregorij
timinensis.*

R E S P O N D E O ad omnes obiectiones Gregorij. Et primò ad illam de intuitiva cognitione, & concedo, quod vnus angelus non cognoscit intuitiue aliquod obiectum in intellectu alterius angeli per aliquam speciẽ intelligibilem, quia talis cognitio esset tantum abstractiua. Et concedo, quod quando angelus b. videt intuitiue obiectum c. in intellectu angeli a. quod videt formaliter per eandem cognitionem, quia a. videt c. sic intelligẽdo, q. b. videt cognitionem intuitiuam in a. & sic per illam intuitiuam visam in a. b. ex consequenti videt intuitiue c. intelligendo tamen sicut exposui, prius respondendo ad difficultatẽ quam fecit contra hoc dictum. Doc. Et cum dicit hoc esse falsum, quia tunc angelus videt visionem suam, qua videt Deum intuitiue, videret etiam illa visione reflexa Deum intuitiue, & per consequens alia visio de creatura, siue habens creaturam pro obiecto esset beatifica. Dico primò, q. hoc non videtur esse inconueniens, & concedo, q. per visionem reflexam potest consequenter videre Deum in se, intelligendo, sicut supra exposui, & nõ sequitur, q. tunc esset visio beatifica respectu creaturæ, quia illa visio reflexa, quæ immediate terminatur ad primam intuitiuam, non igitur beatifica, nec concedo, quod per visionem illam reflexam possit videri Deus in se, sed per illam reflexam potest videri prima visio, per quam primam videtur Deus in se, & sic sola illa prima dicitur beatifica. Dico secundò, licet non ita ad propositum, quod visio reflexa potest dici beatifica ex hoc solo, quod terminatur ad visionem beatificam, nõ ex hoc, quod immediate terminetur ad obiectum beatificum, & sic concedo, quod isto modo possent esse duæ visiones beatificæ in eodem intellectu, quarum vna immediate terminetur ad obiectum beatificum, quæ proprie dicitur beatifica, & alia terminetur ad visionem illam beatificam proprie dictam, quæ tamẽ dicitur beatifica improprie, esset bene inconueniens, si darentur duæ beatificæ, & quæ immediate terminaretur ad obiectum beatificum.

*Quomodo
visio reflexa
possit dici
beatifica.*

¶ Et cum ultra infert, quod secundum dicta Doct. iste angelus possit causare in diabolo visionem prædictæ visionis primæ. Dico, quod licet prima facie videatur inconueniens intellectui nõ multum eleuato, nullum tamen videtur sequi inconueniẽs, vt supra exposui, non enim repugnat angelo non posse causare similem visionem, quam habet in intellectu cuiuslibet alterius sibi proportionato, cum sint passiuæ eiusdem rationis. De facto tamen non causaret, quia voluntas diuina disposuit nullo modo concurrere ad hoc. Et posito et, q. de facto causaret, adhuc non sequeretur diabolum videre Deum in se, quia licet per visionem causatam in ipso videret illam in angelo, non tamen sequitur, q. videret illam sub illa ratione, qua terminatur ad Deum in se, vt supra dixi, & sic non sequitur, quod visio illa videret Deum in se. Et sic patet ad istam primam instantiam, quæ contra dictum Doct. non tangit difficultatem, quæ tangi posset, vt patet supra.

¶ Ad secundam instantiam contra aliud dictum.

Doct. de angelo causante notitiam obiecti in intellectu alterius angeli, cum dicit, quod tunc angelus loquens alteri angelo, posset causare auditionem in seipso de obiecto prius cognito, negatur absolute, & cum probatur, quia intellectus angeli loquentis est eiusdem rationis cum intellectu angeli audientis, conceditur, sed postea negatur, quod sicut loquens potest causare auditionem in alio intellectu de alio obiecto non actu cognito ab illo intellectu, ita eandem potest causare in seipso, negatur similitudo, quia intellectus, vt habet cognitionem huius obiecti, non potest simul habere aliam de eodem obiecto, stante illa prima, propter causam supra assignatam, & ex hoc patet ad illa, quæ sequuntur, procedunt enim ex falso intellectu dicti Doct.

¶ Ad aliud, quod dicit contra eandem conclusionem, quod aliquis poterit habere distinctam notitiam in particulari, & determinatẽ de aliquo non existente, esto, q. nullam habeat speciem propriam illius, aut nunquam nouerit illum intuitiue, quod non videtur possibile naturaliter. Dico absolute, quod hoc est simpliciter possibile, species enim intelligibilis tantum partialiter cõcurrit ad notitiam abstractiuam, vt patet à Doctore in primo, distin. 3. quæst. 5. 7. & 8. & distin. 17. & alibi sæpe. licet ergo in intellectu audientis non sit aliqua species intelligibilis respectu illius obiecti, de quo habet notitiam abstractiuam ab angelo loquente, sufficit tamẽ species intelligibilis eiusdem obiecti in intellectu loquentis, quæ vna cum intellectu loquentis integrat vnã causam totalem respectu notitiæ abstractiue, quæ totalis causa est ratio causandi notitiam abstractiuam in quocunque passo receptiuo eiusdem rationis, vt supra patuit. Et quod habet pro inconuenienti, quod non detur in aliquo notitia abstractiua obiecti, de quo non prius habuerit notitiam intuitiuam.

*Quomodo
species intel-
ligibilis con-
currit ad
speciem ab-
stractiuam.*

¶ Dico primò, quod non est necesse in cognoscẽte aliquid abstractiue, quod prius cognouerit illud intuitiue, vt supra exposui in quæstio. 3. prolo. improbando opin. Greg. de obiecto scientiæ.

¶ Dico secundò, q. etiam posito, q. non possit habere notitiam abstractiuam de aliquo obiecto, non præhabita notitia intuitiua eiusdem, tunc cõcedo, quod angelus loquens non posset causare in audiente notitiam abstractiuam, nisi angelus loquens prius habuerit intuitiuam eiusdem obiecti, non enim posset causare aliam abstractiuam de obiecto, nisi prius cognouerit illud abstractiue, posito ergo, q. intuitiua requiratur respectu primæ abstractiue, non tamen sequitur, quod requiratur respectu secundæ causæ in audiente, sicut nec etiam secundum eum in cognitione abstractiua reflexa requiritur immediate intuitiua, sed si requiritur, præcisẽ requiritur respectu primæ.

¶ Ad aliud contra eandem conclusionem, patet supra, quod talis notitia causata in audiente de obiecto partialiter reuelato esset abstractiua, & cū dicit, quod illa est per speciem intelligibilem secundum Doct. Dico primò, quod sufficit, q. sit per speciem intelligibilem existentem in loquente. Dico secundò, quod non bene percipit Doct. Non enim Doc. dicit, quod cognitio abstractiua sit præcisẽ per speciem intelligibilem, immò ipse vocat notitiam abstractiuam quamcunque, quæ non est de obiecto existente, & præsentẽ in se. Et quod dicit, quod tunc angelus loquens qui recordatur de aliquo obiecto præterito, vt præterito possit in aliquo alio angelo causare similem recordationem, & sic poterit recordari de aliquo, quod nunquam nouit. Dico, q. aliud est dicere angelum posse causare distinctam notitiam in angelo de obiecto non prius noto, & aliud

*Quomodo
Lycherus
rueatur opi-
nionẽ Scoti.*

aliud est de actu recordationis, quia recordatio semper est de obiecto, ut prius cognito, posset enim prius causare in audiente notitiam de tali obiecto præterito, ut præterito, sed tunc per talem notitiam non recordaretur, quia recordari est per actum proprium ipsius recordantis, ut clarius patebit in quarto, dist. 45.

¶ Ad aliud contra eandem conclusionem, cum dicit, quod tunc unus angelus posset causare notitiam conclusionis scientificam in angelo audiente, qui prius non cognouit illam conclusionem scientificam, nec per principia illius conclusionis. Dico, quod aliud est causare notitiam alicuius conclusionis absolute, puta huius, homo est risibilis, qua actu cognoscit hominem esse risibilem, & aliud est causare notitiam evidentem ex evidentiam principiorum. Hoc præmissis dico, quod potest causare notitiam primo modo, sed talis notitia non dicitur scientifica, sicut si Deus immediate causaret in me notitiam huius, homo est risibilis, non diceretur scientifica, sed tantum reuelata. Secundo modo non posset causare non præhabita in ipso audiente notitia ipsorum principiorum, posset tamen causare notitiam terminorum proportionis immediate, & ex consequenti posset causare notitiam principiorum, ad quam sequeretur evidens notitia quæ diceretur notitia scientifica.

¶ Ad illa quæ obicit contra modum dicendi Doc. de locutione angelorum, cum dicit primo, quod per istum modum locutionis, si in ceru multorum angelorum unus vni specialiter loqueretur non posset scire audiens quis esset, qui loqueretur, supposito, quod illa locutio esset de re alijs actualiter nota, &c. Dico, quod oportet eum subtilius vidisse Doct. positionem, quia ista non diceret. Dixit enim Doct. supra, quod ultima perfectio in audiente est, quod habita prima notitia de obiecto, de quo loquens loquitur, quæ proprie dicitur auditio, tunc audiens convertit se ad intellectum loquentem, & ad notitiam quam habet loquens de obiecto, & tandem ad obiectum de quo loquens loquitur, & sic tandem cognoscit angelum loquentem, non enim diceret Doc. quod ex sola auditione angelus audiens cognosceret angelum loquentem. Dico secundum, quod semper audiens cognoscit ipsum loquentem, quia angelus qui loquitur sponte vni, & non alteri, vult etiam, quod non solum audiens cognoscat obiectum, de quo loquitur, sed etiam cognoscat angelum loquentem.

¶ Ad illud quod dicit, quod Doct. non dat modum quo unus angelus possit loqui angelo alterius speciei, ac etiam animæ separatæ. Dico absolute, quod non est necesse assignare alium, & alium modum, quia cum omnes intellectus creati sint receptivi eiusdem rationis, erit idem simpliciter loquendi respectu omnium. Et quantum ad hoc non assignatur alius & alius modus loquendi, licet inter angelum superiorem, & inferiorem possint esse alie differentie, puta, quod superior non possit impediri ab inferiori, quando loquitur ei, ut supra dixi.

¶ Ad illas instantias contra illam propositionem Doct. quod est sufficienter in actu primo respectu alicuius effectus, potest illi causare in quocunque receptivo illius effectus, cum dicit, quod unus homo est sufficienter in actu primo ad causandum in suo intellectu intellectionem secundum aliquem habitum quem habet, nec tamen potest similem causare in intellectu alterius hominis. Respondeo, quod alius intellectus, & si ex natura sua sit receptivus intellectionis causatæ ab alio intellectu, in pro statu isto non est in debita approximatione, & dispositione, nec similiter intellectus est pro statu isto sic proximus, & debite dispositus, ut possit immediate causa-

re aliquam intellectionem in alio intellectu, nam intellectus pro statu isto est tantum natus moueri à sensibilibus, immò nec angelus posset immediate mouere intellectum nostrum pro statu isto, causando in eo cognitionem alicuius intelligibilis, ut infra, patet dist. 11.

¶ Et cum dicit etiam, quod tunc posset causare volitionem in voluntate alterius, quod videtur inconueniens. Dico, quod nullum apparet inconueniens ex his, quæ dixi supra mouendo instantias contra illam propositionem Doc. quando extrema alicuius propositionis, &c.

¶ Et cum dicit, quod propositio Doct. debet intelligi de illis receptivis quæ sunt eiusdem rationis, quæ eodem modo se habeant ad illud quod est in actu primo respectu illius effectus, tunc mihi est falsa. Dico, quod propositio Doct. non plenè intelligitur, non enim ad hoc, ut intellectus percipiat intellectionem, aliquid aliud requiritur, quam ipsa potentia receptiva, cum ipsa sola sit simpliciter ratio recipiendi tam speciem intelligibilem, quam actum intelligendi, non enim requiritur species intelligibilis cum intellectu possibili, in quantum receptivus est. Tum quia ex se est perfecte dispositus ad recipiendum. Tum quia si necessario requireretur, ex hoc solo requireretur, ut esset ratio recipiendi, & si sic, tunc voluntas diuina non posset immediate causare cognitionem abstractuam lapidis in aliquo intellectu non habente speciem intelligibilem lapidis, quod est inconueniens. Tum etiam, quia si poneretur, ut ratio recipiendi actum intelligendi talis actus immediate reciperetur in specie, & sic talis species æquè formaliter intelligeret, quod est falsum. Cætera sequentia ipsius Grego. ex his quæ dixi supra, patet nihil concludere contra Doct.

OCHAM in secundo, quæst. 2. multa contra Doct. positionem dicit. Et primo contra illud quod dicit Doct. quod unus angelus potest loqui vni angelo, & non alteri. Et respondet ad vnam obiectionem quam facit Ocham contra seipsum, scilicet quod illud quod dicit, quod unus angelus nihil causat in alio angelo, nisi per modum obiecti causet, siue loquendo de actibus intellectus, siue voluntatis. Dicit ergo sic. Si unus agat in alium tantum per modum obiecti, ergo unus angelus non potest aliquid ab alio occultare, & per consequens quicquid superior potest intelligere, & inferior, quod est falsum. Respondeo non est in potestate angeli aliquid occultare, & aliquid ostendere, cum tantum agat per modum obiecti, non tantum quantum ad suam essentiam, sed etiam quantum ad omnem actum, tam intellectus, quam voluntatis, sed dicitur vni occultare, & aliud non, quando Deus coagit secum ad vnum actum, & non ad alium, puta, Deus vult coagere, & coagit in intellectu vnius angeli ad videndum actum vnius angeli, & non alterius angeli, & aliter non potest occultare.

¶ Sed tunc est dubium quod angelus bonus facit custodiendo, & malus exercendo. *Dubium.*

¶ Respondeo, angelus bonus instigat ad bonum homines, offerendo, & approximando sensibilia interiora ad exteriora, mouendo etiam malum, & hoc tam sensibilia interiora, quam exteriora. *Responsio.*

TERTIO videndum est, quomodo unus angelus loquitur alteri. Et hæc est opinio Ioan. quod unus angelus potest causare in alio conceptum suum, vel speciem, vel actum, & probat per multas rationes. Quare in Ioan.

¶ Sed contra dicta sua, primo contra primam rationem, quod non videtur concludere, quia accipio maiorem suam. Et arguo sic. Quando aliquid sufficienter est in actu primo, potest causare sufficienter

Gregorius
non rellt vi
dit opinionem
Sci.

Gregorius
nihil conclus
dit contra
Doctorem.

Ocham con
tra Doctorem.

Differentia
inter ange
lum super
iorem, &
inferiorem

Opinio Ioan
nis.

ter actum secundum, cæteris paribus, sed voluntas angeli superioris volens causare volitionem in voluntate angeli inferioris est sufficienter in actu primo respectu illius volitionis, & voluntas angeli inferioris est sufficiens receptivum, & approximatum, ergo potest causare volitionem in voluntate angeli inferioris, quod est falsum, ergo &c. Si dicas, quod voluntas est libera, & ideo in sua potestate est, quod in ea causetur, vel non, saltem à quocunque agente creato, sed sic non est de intellectu. Contra. Angelus inferior nō potest impedire volitionē superioris, quin angelus superior velit causare in alio, quia virtus minor non impedit maiorem ab actione sua naturali, vel libera, ergo similiter angelus superior potest causare talem in omni passivo receptivo, sed huiusmodi est voluntas angeli inferioris, item si sic sequitur, quod voluntas posset amare incognitum, quia volitio angeli superioris sufficit ad causandum cognitionē in inferiori, quia illud quod est in actu primo, &c. Cum igitur intellectus, & voluntas angeli superioris possint sufficienter causare volitionē in angelo inferiori, & per consequens possent etiā sufficienter facere in actu primo absque hoc, quod angelus inferior cognoscat superiorem, vel aliquid in eo, & talis voluntas angeli superioris potest causare volitionem in voluntate angeli inferioris, quæ fortē respectu angeli superioris ignota, tunc sequitur, quod angelus inferior amat incognitum, quia amat, vel vult angelum superiorem quem non cognoscit.

¶ Item tunc angelus in quo causatur intellectio, posset tunc intelligere sine specie, ex quo intellectio est sufficiens ad producendum intellectiōē in angelo inferiori, quia per eā est angelus superior sufficienter in actu primo secundum eum, & per consequens potest sufficienter causare intellectiōem in angelo inferiori absque hoc, quod in angelo inferiori præcedat species, quod est contra eum, quia cognitio saltem abstractiva est per speciem.

¶ Si dicas, quod species, & actus intelligendi sunt effectus ordinati, ita quod primò causatur species in intellectu, & post actus intelligendi.

¶ Contra. Species si ponatur est causa cognitionis, ergo actus intelligendi nō est causa speciei, aliter esset processus in infinitum, quia vna cognitio causaret vnā speciem, & illa species aliam cognitionem, & sic in infinitum.

¶ Item si angelus posset sic causare intellectiōē in angelo, &c. tunc sequitur, quod aliquis, qui potest discurre, potest cognoscere cōclusionē ignotam sine experientia, vel discursu, qui procedit ex principiis per se notis, consequens est falsum, ergo, & antecedens, consequentia patet, quia angelus loquens potest cognoscere totum discursum per quē deducitur conclusio, & potest facere statim angelū audientem in eodem actu, in quo ipse erat in fine discursus, causando in angelo inferiori cognitionē conclusionis, quam habet in fine discursus non dādo cognitionem principiorum, quia per cognitionē respectu conclusionis est sufficienter in actu primo per eum, ergo, &c. Sic ergo videtur, quod ratio prima non probat, saltem quod angelus totaliter producat intellectiōem talem in alio angelo.

¶ Item contra quod ponit angelum audientem nihil agere in intellectiōe sibi impressa ab alio, quia intellectus est causa activa, vel esse potest respectu cognitionis alterius angeli, ergo eodem modo respectu intellectiōis sui ipsius.

¶ Item quando aliquid potest esse causa partialis, & totalis respectu alicuius effectus si in eius potestate nō est, qñ est causa partialis, nisi alia causa partialis secū cōcurrat, non erit in eius potestate, qñ est

causa totalis, nec potest impedire aliam causam secum causare. Exemplum, ignis, & Sol sunt causæ partiales caloris, & non est in potestate ignis, quod Sol causet, vel non, quando est causa partialis caloris, & si esset causa totalis caloris, adhuc non esset in potestate sua solem impedire à causatione, si essent æque approximæ. Sed angelus loquens alteri potest esse causa partialis respectu intellectiōis in alio angelo, quia potest esse obiectum intellectus alterius angeli concurrentis ad causandum intellectiōem, & potest esse causa totalis per te. Sed quando est causa partialis in ratione obiecti nō est in eius potestate, quod alius angelus secum causet, vel nō, nec potest impedire, ergo eodem modo, quādo est causa totalis in actu locutionis, non est in eius potestate, quod alius angelus secum locutionē causet, & per consequens angelus cui loquitur non tantum audit passivè, sed etiam activè.

¶ Ideo dico, quod vnus angelus nihil potest causare in alio, nisi per modum obiecti, & isto modo potest vnus angelus, cui aliqua sunt nota illa alteri manifestare.

Q V A N T V M ad dubium de solutione Ioā. *Contra opinionem Ioā nis.* quantum ad locutionem angelorum supposito, q vnus angelus non possit causare notitiam actualem in alio angelo de aliquo obiecto sibi habitualiter noto, nisi prius causaret notitiam actualem eiusdē obiecti in seipso, & hoc videtur rationabile, quia angelus vnus nihil potest causare in alio angelo, nisi per modum obiecti, si ergo vnus angelus causaret notitiam actualem de aliquo obiecto cōplexo, vel incōplexo non curo in intellectu alterius angeli, vel aliq in vno angelo causaret, si causaret in alio, sicut causa totalis, sicut ponit Io. aut illud causans effectivè esset sola essentia angeli, vel essentia, siue intellectus vnus angeli cū habitu informāte, vel obiectū aliud habitualiter notū vni, & nō alteri causaret cognitionē actualem in angelo nō habente talem notitiam habitualē, neq primū, nec secundū potest dari, quia siue essentia vnus angeli perfecte causet cognitionē in alio angelo, siue essentia concurrens cum habitu, cum vtrunque causet solum effectum suum in alio angelo per modū obiecti nunquam potest causare in alio nisi notitiam illius rei, quæ est obiectum, & non alterius rei, quæ non est obiectum alterius cognitionis, & ideo tā intellectus vnus angeli, quā habitus informās eum potest causare notitiā actualem intuitivam ipsius in alio angelo absque hoc, q causet aliquam notitiā actualem in seipso intuitivam, vel abstractivam, vel anihilativam, sicut potest esse obiectū cognitionis alterius angeli absque hoc, q sit obiectum cognitionis suæ, sed per hoc nunquam causabit cognitionem actualem in alio de aliquo obiecto sibi habitualiter noto. Si ponatur tertium, quod obiectum habitualiter notum vni, & nō alteri causet actualem cognitionem in angelo illo cui non est habitualiter notum, nō causando notitiam in illo, cui est habitualiter notum, hoc est merè possibile, sed tunc angelus vnus non causet illam notitiam in alio, immò nihilominus causaretur, si destrueretur alius angelus, quare rationem pro ista cōclusionē, vt prius.

¶ Ad rationem Ioā. de locutione angelorū quādo dicit, quod agens sufficienter approximatum passivè, &c. Dico, quod hīc deficit vna causa partialis requisita ad hoc, quod vnus causet notitiam actualem de aliquo obiecto, sic habitualiter noto in intellectu alterius angeli, & hæc est notitia actualis, quæ necessariò requirit naturaliter, loquēdo in angelo loquente de obiecto sibi habitualiter noto, siue illud obiectum sit quoddam complexum, siue incōplexum ad hoc, vt causet notitiam actualem in alio angelo

Angelus inferior non potest impedire superioris volitionem.

Considera bene hac omnia.

Nota & bene.

gelo de eodem obiecto habitualiter noto, quia nec essentia primi angeli per se, & hoc sufficit, nec essentia cum habitu angelu informante, quia ista ex quo sunt incomplexa intuitiue cognita nunquam possunt ducere in cognitionem saltem incomplexam alterius rei, sed posito, quod angelus habitualiter cognoscens aliquod obiectum, consideret illud obiectum secundum inclinationem habitus, posita tali intellectione, qua considerat obiectum illud habitualiter cognitum, potest angelus approximatus videre illam intellectiōem, siue illa intellectio, quæ est obiectum sit intuitiua, vel abstractiua nō curo, & postquam angelus videt illam intellectiōem, potest aliquo modo deuenire in cognitionem obiecti illius intellectiōis, quod obiectū est modo actualiter cognitum, & prius habitualiter, & sic patet, q̄ quando primus angelus cognoscit aliquod obiectum solum habitualiter nō potest causare cognitionem illius obiecti in seipso, quia cognitio illius obiecti, quod est in seipso, est causa partialis mediata, vel immediata cognitionis in alio de eodem obiecto.

*Solummodo
obiectiones
Ocham.*

RESPONDEO ad obiectiones Ocham cum primò dicit, quod nō est in potestate angeli aliquid occultare, & aliquid ostendere, cum tātum agat per modum obiecti. Dico, q̄ hoc esset imperfectionis in angelo, si nō esset in potestate eius reuelare vnum obiectum alteri angelo, non reuelando aliud, & sic loqui de vno, & non de alio. Sequeretur etiam, q̄ si plures angeli præsentes essent angelo loquēti, quod non esset in potestate eius loqui vni, & non alteri, si tamen loqueretur per modum obiecti. Possent etiā adduci multæ aliæ rationes ex dictis Doct. quibus euidenter probari posset, q̄ si tātum angelus loqueretur per modum obiecti. s. causando actum in intellectu audientis præcisè per modum obiecti, q̄ tunc propriè nō esset locutio, quas tamen rationes breuitatis causa omitto, nec sunt multum necessariæ ad propositum principale.

¶ Ad aliud, quod videtur sibi inconueniens. s. q̄ tunc voluntas superioris posset causare uolitionem in uoluntate angeli inferioris. Dico absolute, quod hoc non reputo esse inconueniens, vt prolixè supra exposui, quomodo una uolūtas potest causare actū uolendi, & nolendi in alia uoluntate, & concedo, q̄ angelus inferior nō potest impedire uolitionem superioris, qui angelus superior uelit causare uolitionem in alio, & quomodo possit sic impedire, supra exposui. Et cum ultra inferitur, q̄ si uolitio posset, causari in aliqua uoluntate ab alia uoluntate, q̄ tunc talis uoluntas posset amare incognitum, dictum est supra, quomodo intelligitur amare cognitum, & amare incognitū, nec oportet hic multum insistere, quia circa hanc materiam de uoluntate efficacioribus difficultatibus adduxi, ex quarum solutione non tantum istæ instantiæ, sed quæcunque aliæ circa illam materiam facillimè solui possunt.

¶ Ad illud, cum dicit, quod tunc angelus possit aliquid cognoscere abstractiue nulla specie intelligibili existente in eo, patet responsio ex his, quæ dixi, respondendo ad similem rationem, quam facit Greg. & cum adducit illam instantiam, q̄ species, & actus intelligēdi sunt effectus ordinati, ita q̄ primo causatur species in intellectu, & post actus intelligēdi, hoc est simpliciter uerum, loquēdo de simpliciter prima cognitione abstractiua, qualis est in angelo loquente, & cum arguit contra hoc, si species po natur esse causa cognitionis: ergo actus intelligēdi non est causa speciei, verum dicit, quantum ad esse primum speciei, sed quantum ad intensiōem eius, dico, q̄ per plures actus intelligēdi potest intendi talis species, vt patet à Doct. in primo, dist. 3. q. 6.

& sic concedo, q̄ ante spēciem intelligibilem in intellectu angeli loquentis non habetur intellectio abstractiua, sed habita illa supplē notitia abstractiua species intelligibilis intendi potest, vt no. Doct. in primo, dist. 3.

¶ Ad illud, quod dicit de discursu, concedo, q̄ angelus loquēs potest immediatè causare notitiā huius cōclusionis, homo est risibilis: & cum inferitur, quod tunc angelus audiens haberet notitiā talis cōclusionis, non præhabita notitia principiorum, dico, quod aliud est causare cognitionē cōclusionis absolute, & aliud est ipsam causare, ut euidentem ex principiis, primo modo potest eam causare, nō præhabita cognitione principiorum in audiente, sed non secundo modo, & cōcedo, quod angelus loquens potest cognoscere istam, homo est risibilis per discursum, ita quod talis notitia erit sibi scientifica, & euidentem per applicationem principiorum, qua habita potest illam causare in audiente, & hoc dupliciter.

Primò, causando notitiā principiorum, & deinde notitiā cōclusionis.

Secundò præcisè potest causare notitiā cōclusionis, non causando notitiā principiorum, primo modo angelo audienti erit notitia scientifica, & euidentem per discursum syllogisticum, secundo modo erit tantum notitia cōclusionis absolute, & non diceretur scientifica.

¶ Ad aliud, cum dicit, quod intellectus angeli audientis in recipiendo notitiā ab angelo loquēte, q̄ actiue se habet respectu illius, patet supra, quomodo tantum passiue se habet, & ex his quæ dixi supra, patet facillima solutio ad omnes instantias Ocham, nec oportet hic multum immorari.

Dist. IX. Quæstio Prima.

D ALIAM quæstionem de illuminatione. Hic Doctor respondet ad primam quæstionem huius distinctionis, quæ erat. An angelus superior possit illuminare inferiorem, & dicit, quod illuminatio in angelo est quædam locutio de vero perfectiua in esse secundo, idest quod talis illuminatio est notitia de aliquo vero causata ab angelo illuminante, siue loquente, quæ perficit intellectum audientem in actu secundo, cū sit quædam operatio perfectiua adueniens intellectui audienti. Sequitur, sicut enim non omnis intellectio est simpliciter perfectio angelici intellectus, sed visio verbi, & non visio quiditarum, siue per species habituales, siue intuitiue. Vult dicere Doct. quod aliqua cognitio est simpliciter perfectio angelici intellectus, & talis cognitio est cognitio, qua cognoscit essentiam diuinam intuitiue, quia in tali obiecto perfectè quiescitur intellectus obiectiue, & similiter formaliter in tali cognitione perfectè quietatur, vt patet in primo, distinct. 1. quæstio. 1. & in quarto, distinct. 49. cognitio verò quiditarum, siue abstractiua, siue intuitiua non est perfectio simpliciter intellectus, quia talia obiecta sic cognita possunt dici entia secundum quid, & perfectiones in esse secundum quid, & similiter eorum cognitio respectu essentiae diuinæ, & cognitionis eiusdem. Sequitur. Sic nec omnis cognitio singularium alia à visione verbi, & à cognitione quiditarum quæ perficit intellectum angelicum, quasi secundariò, sed visio veri reuelati perficit in esse secundo, non autem sic cognitio singularis in genere proprio, vult dicere, quod cognitio alicuius singularis in proprio genere non dicitur simpliciter perfectiua intellectus cognoscētis, cū naturaliter possit cognoscere illud, sed

*Quæ sit illa
minatio.*

Fran. Lychin sec. Sent. Sco. A a cogni-

cognitio perfectiua intellectus est cognitio alicuius reuelati, ad qd intellectus virtute sua attingere nō potest. Sequitur. Dico tunc, quod angelus superior, cui secundum communem cursum reuelatur primò aliquod particulare causat in inferiori conceptum quendam de illo reuelato, qui dicitur auditio, & hoc causare quod est quoddam speciale loqui est illuminare, idest q angelus superior potest causare in inferiori aliquam cognitionem alicuius sibi reuelati, puta misterium incarnationis fuit reuelatū angelo superiori, & tale potuit reuelare angelo inferiori, & talis locutio est specialis, quia est præcisè de vero reuelato, angelus enim potest loqui alteri angelo, non tantum de vero reuelato, sed etiam de obiectis quæ nouit, vel intuitiue, vel abstractiue per speciem habitualement, ut supra patuit, illuminatio verò est præcisè locutio, de aliquo vero singulari simpliciter reuelato.

Difficultas. ¶ Sed occurrit aliqualis difficultas in hoc, quod dicit, quod angelus superior potest illuminare inferiorem, de aliquo vero illuminato, puta de isto, q filius Dei erat incarnandus cum talis illuminatio sit specialis locutio, & sic loqui de tali vero, est causare notitiā talis veri in intellectu angeli inferioris, quomodo talem notitiam possit causare, cum omnis notitia causatur ab obiecto, & potentia, ut patet à Doct. in primo, distin. 3. q. 7. & 8. & hoc formaliter, vel virtualiter, vel essentialiter, idest quod omnis cognitio alicuius obiecti, vel formaliter causatur à tali obiecto, vel ab aliquo includente virtualiter tale obiectum, vel ab aliquo includente ipsum essentialiter, ut supra exposui in primo, distin. 3. quæst. 3. modo tale reuelatū, cū non habeat esse in intellectu angeli superioris, nec per se existens, nec per speciem intelligibilem, quia tunc non videretur reuelatum, nec virtualiter, nec essentialiter includitur in alio qd concurrat actu cum intellectu angeli superioris ad causandū partialiter notitiā talis reuelati, & hoc in ratione obiecti intelligibilis, videtur dubiū, quomodo talis illuminatio fieri possit. Si dicatur, quod angelus superior sit causa sufficiens respectu talis cognitionis. Contra, quia continens virtualiter notitiā alicuius obiecti virtualiter continet tale obiectum secundum totam entitatem, ut patet à Doct. in primo, distin. 3. quæst. 1. & distin. 8. quæst. 1. & in secundo, distin. 3. quæst. 10. & in quolib. quæst. 14. artic. 2. & vide quæ exposui in isto secundo, distin. 3. quæst. 10. Sed angelus superior non continet virtualiter tale obiectum reuelatum, ut patet. Si dicatur, quod habita cognitione incarnationis potest postea ex se causare similem cognitionem in alio angelo. Contra, quia pono casum, quod intellectus angeli superioris nunc intelligat lapidem per speciem intelligibilem, certum est, quod cras non poterit causare cognitionem lapidis ex se, nisi habeat aliquod supplens vicem obiecti, quod partialiter concurrat cū tali intellectu, sic videtur dicendum in proposito.

¶ Dico primò, quod solus intellectus angeli superioris non potest causare ex se cognitionem talis reuelati, ita quod nihil aliud ab ipso concurrat effectiue. Sed quomodo causabitur, respondeo dupliciter. Primò, quod quando Deus reuelat angelo superiori, causat cognitionem illius reuelati in tali intellectu, tunc stante tali cognitione, potest ipse angelus cum cognitione illa, ut causa partialis causare cognitionem in intellectu inferioris, & hoc in ratione obiecti intelligibilis, ita q talis cognitio causata in intellectu inferioris, primò terminatur ad cognitionem existentem in intellectu superioris, & sic poterit perfectè cognoscere illam, & tandem per illam poterit cognoscere tale reuelatum, & sic videtur sequi, quod angelus inferior non possit cogno-

scere illud reuelatum, nisi prius conuertat se ad intellectum angeli loquentis, & ad notitiā quam habet de ipso reuelato.

¶ Secundo potest dici, quod si cognitio illius reuelati non maneat in intellectu superioris, quia cognitio tandiu est, quandiu causatur, siue continuatur, ut patet à Doct. in primo, distin. 3. quæst. 6. & in isto secundo, distin. 2. quæst. 4. & quæst. 13. quolib. tunc uirtute intellectus, & talis cognitionis poterit causari, uel derelinqui aliqua species intelligibilis perfectè representans huiusmodi cognitionem, & hoc prolixè patebit in quarto, distin. 45. & tunc intellectus angeli superioris cum tali specie intelligibili supplente uicem obiecti, poterit causare cognitionem in intellectu angeli inferioris, quæ cognitio terminabitur ad cognitionem obiecti reuelati existentem in intellectu angeli superioris, quia non posset loqui de tali reuelatione, nisi ut actu cognoscens, ut supra patet, & sic poterit cognoscere illam, & per illam poterit tandem cognoscere ipsum reuelatum.

¶ Sed tūc uidetur difficile, quia non uidetur necesse, quod intellectus, cui immediatè reuelatur aliquod uerum, q se conuertat prius ad intellectum reuelantē, ad hoc, ut possit cognoscere tale reuelatū.

¶ Respondeo primò, quod fortè non esset inconueniens ponere talem intellectiōnem, quæ est in angelo reuelante, posse partialiter causare notitiā talis reuelati, ut præcisè habet esse reuelatum, quia licet prima cognitio illius reuelati, quæ habetur in intellectu reuelante, non possit haberi, nisi uirtute continentis tale reuelatum, tamen habita illa, non uidetur fortè inconueniens, quod possit alia causari similis illæ primæ, per quam immediatè cognoscatur tale reuelatum, & sic posset concedi, quod talis cognitio partialiter causans, uirtualiter contineat obiectum reuelatum sub illa ratione, quæ est reuelatum, licet non absolute contineat.

¶ Dico secundo, quod ex quo secunda cognitio in intellectu audiente est eiusdem rationis, cum illa alia, & præcisè causata partialiter à notitiā eiusdem reuelati, quod poterit immediatè terminari ad ipsum reuelatum. Secundo principaliter potest secundum aliquos dici, quod angelus superior sufficienter possit illuminare angelum inferiorem, de uero reuelato, nullo alio concurrente in ratione obiecti intelligibilis. Responso tamen prima uidetur magis ad propositum.

¶ Ibi. Sed est dubium, utrum superior illuminans possit facere inferiorem aliquid uidere in uerbo. Et an inferior possit illuminare superiorem.

¶ Ad primum uidetur, quod sicut cognitio uerbi est merè supernaturalis, ita quod non subest causalitati alicuius causæ causatæ, sic nec etiam uisio alicuius in uerbo, tamen superior modo prædicto, illuminando inferiorem, potest dispositiue agere, ut uideat aliquid in uerbo, nam illa auditio disponit, ut audiens conuertat se ad intellectum loquentis, & ibi uideat illud, de quo loquens loquitur, & ista uisio est aliquo modo perfectior illa auditione, & ulterius disponit ad hoc, ut angelus uidens prius in angelo, uideat idē in uerbo, quia si desideret illud, quod ibi uidet, sicut in speculo imperfecto uidere in speculo perfecto uidebit gaudens, & sic perfectè illuminatur perfectius quidem à uerbo, dispositiue tamen ab angelo superiore.

¶ Ad secundum dubium dico, q Deus de potentia sua absoluta potest aliquid reuelare angelo inferiori, quod non esset reuelatum, uel notum superiori, & tunc ille inferior posset loqui aliquo modo superiori de hoc, quod superior ignoraret, & illa locutio esset aliquo modo illuminatio, tamen non

Qui illuminant, sunt tres, Deus, tres Hierarchia, & Angeli.

Deus illuminat per luminis infusionem.

Sequitur expositio litterarum.

non potest habere tantam efficaciam super intellectum superioris, sicut super intellectum inferioris, & ideo non posset iste necessario facere superiorem audire, sicut e contra, quia si superior consideret aliquid in genere proprio, iste inferior non faceret ipsum audire simpliciter, superior autem potest simpliciter facere inferiorem audire, & potest impedire intellectum eius de aliquo intelligibili, de facto tamen uerisimile est, quod Deus ordinatè distribuat suas illuminationes, sicut distribuit angelos in ordinibus suis: primo quidem superioribus, deinde inferioribus.

Difficultas cum suis solutionibus.

IN ista littera occurrunt aliquæ difficultates. Prima in hoc, quod cognitio uerbi est merè supernaturalis, ita quod non subest causatari alicuius causæ creatæ, quid quæro, aut Doct. in ista littera absolute intelligit, quod uisio ipsius uerbi in se a nulla causa creatæ potest causari, ut à causa totali, aut intelligit, quod intellectus habens uisionem uerbi in se, non possit similem causare in intellectu alterius. Primo modo non est ad propositum litteræ, ut patet. Si secundo modo intelligit. Contra, quia intellectus habens huiusmodi uisionem, potest causare similem uisionem in intellectu alterius angeli, & talis uisio causata uidetur posse terminari ad uerbum in se, sicut & prima. Et præterea intellectus habens uisionem causatam ab illa prima, potest se conuvertere ad illam primam, & tandem uidere obiectum uisionis primæ, sicut & Doct. dixit supra, quod ultima perfectio intellectus audientis, quod habita cognitione, quæ dicitur auditio, potest se conuvertere ad intellectum loquentis, ut ad notitiam obiecti, de quo loquens loquitur, & tandem per illam ad obiectum, de quo loquitur, sic erit in proposito. Præterea hoc uidetur esse contra illud, quod supra dixit, uidelicet, quod intellectus angeli potest uidere in intellectu alterius aliquid intuitiue, ergo similiter uidetur sequi, quod si unus angelus uidet uerbum intuitiue, quod illud idem poterit uidere intellectus alterius angeli in intellectu ipsius uidentis.

Responsio.

Respondendo, quod intelligendo litteram primo modo, adhuc stat propositum litteræ, quia sicut nullus intellectus creatus potest causare uisionem uerbi, ita nec uisionem lapidis, ut in uerbo. Loquendo tamen de alio sensu, qui magis uidetur ad propositum litteræ. Dico primò, quod concessio unum angelum posse causare similem uisionem, quam in se habet de uerbo, illa tamen uisio causata non erit uisio uerbi, sed erit uisio alicuius creaturæ. Illius uisionis primæ, ut supra patuit, & sic non sequitur, quod per illam uideatur uerbum in se. Et cum dicitur, quod habita illa uisione potest se conuvertere ad uisionem primam, conceditur. Et cum inferitur, quod uisa illa prima potest uidere uerbum in se, negatur, quia uidendo illam, uidet in ratione obiecti uisibilis, si enim debeat uidere uerbum in se, oportet habere uisionem, quæ immediate terminetur ad uerbum in se, & patet, quia nec angelus reflectens se super uisionem, quam habet de uerbo ex tali uisione reflecta præcisè cognoscit primam uisionem. Et cum dicit Doct. quod audientis, ut conuertit se, &c. uidet obiectum, &c. non dicit Doct. quod cognoscendo cognitionem, quæ immediate terminatur ad obiectum, cognoscat illud obiectum, sed bene per illam cognitionem habitam poterit postea inuestigare obiectum, cuius est talis cognitio, & tandem per aliquam aliam cognitionem cognoscit illud. Dico etiam, quod aliud est cognoscere cognitionem aliquam absolute, & aliud cognoscere ipsam sub illa ratione, qua terminatur ad obiectum, ut sic dicat relationem realem ad obiectum, & sic terminat, in quantum existens, ut dicit Doct.

in quolibet quæst. decimaquarta, artic. 3.

¶ Concedo igitur, quod angelus uidens uerbum in se, potest causare in intellectu alterius angeli similem uisionem, quæ terminetur ad uisionem, quam habet, ut ad talem entitatem absolutam, sed non potest causare illam, ut terminetur ad uisionem, quam habet sub illa ratione, qua terminatur ad uerbum in se, quia cognitio talis relationis præcisè dependet ab illa prima notitia, & ab ipso uerbo in se, tanquam à fundamento, & termino, & sic uisio uerbi non poterit causari in aliquo intellectu ab alio angelo, etiam uidente in se uerbum.

¶ Dico tertio, quod posito, quod similis uisio posset causari in alio angelo, non tamen sequitur, quod ille alius angelus per illam uisionem causatam, nec per aliam, cuius est talis uisio causata, possit cognoscere uerbum in se, quia ultra hæc omnia requiritur præsentia uerbi in se, quia præsentia nulli creaturæ quantumcunque perfecte subest, & ultra etiam posita tali præsentia in ratione obiecti intelligibilis, adhuc requiritur, quod uoluntas diuina uelit concurrere ad uisionem uerbi in se, supplendo uicem talis obiecti in se, quæ omnia à sola uoluntate dependent, & ex his patet, quod etiam loquendo secundum illam sensum, qui magis uidetur ad propositum litteræ, quod uisio uerbi nullo modo subest causalitati cuiuscunque causæ secundæ.

¶ Secunda difficultas est ibi, quod nulla uisio alicuius creaturæ in uerbo subest causalitati creaturæ. Pono enim, quod nullus angelus uideat in uerbo, lapidem, tunc uidetur, quod possit causare cognitionem lapidis, ut in uerbo, patet, quia angelus habens lapidem perfecte præsentem in uerbo, potest immediate causare uisionem ipsius lapidis, concurrente ipso lapide, ut alia causa partiali, quæ uisio immediate terminabitur ad lapidem, ut in uerbo.

¶ Dico, quod habere lapidem præsentem, ut in uerbo, est ipsum habere præsentem præcisè uirtute ipsius uerbi, uel uirtute perfecte suppletis uicem ipsius uerbi, & sic ipse lapis præcisè fit præsens illi intellectui, ut in uerbo, à uoluntate diuina, & sic talis præsentia per nullum creatum haberi potest. Similiter dico, quod uidere lapidem, ut in uerbo, talis uisio merè dependet, saltem ut à mera causa partiali ab ipso uerbo, uel ab aliquo perfecte suppleto uicem uerbi, cuiusmodi est uoluntas diuina, licet ergo unus angelus posset causare notitiam lapidis in se existentis, & in proprio genere, sic quod concurrat partialiter ad huiusmodi notitiam, est tamen simpliciter impossibile, quod possit causare notitiam intuitiuam lapidis, ut in uerbo, sic quod per illam uideatur lapis in uerbo, præsentia enim lapidis, ut in uerbo, ratione obiecti intelligibilis respectu intellectus creati principaliter dependet à uoluntate diuina, & sic patet solutio difficultatis. Possent adduci aliquæ alia difficultates, quas breuitatis causa, nè legentibus tædio sim, omitto.

AD argumenta principalia primæ quæstionis nunc soluenda sunt argumenta principalia quæstionis primæ.

¶ Primò arguit Doctor, probando, quod angelus superior non posset illuminare inferiorem, quia illuminare, uel est lumen causare, uel lumen causatum intendere, sed angelus superior non potest causare lumen in alio angelo, quia illud non est causabile, nisi per illuminationem, nec etiam potest intendere, quia ab eodem causatur habitus, & intenditur secundum philosophum, secundo ethicorum.

Fran. Lych. in sec. Sent. Sco. Aa 2 ¶ Re-

¶ Respondet Doctor, quod potest causare illam auditionem, idest uisionem perfectiuam in esse secundo, & tamen non sequitur, quod creet eam, quia creatio est actio non concurrente alia causa alicuius generis, nisi tantum primo efficiente, & primo fine, licet enim illius auditionis nihil præfuerit, non tamen dicitur creari, quia aliquam causam posse creare ultra hoc, quod producit effectum de nihilo sui, excludit etiam omnem aliam causam, modo angelus superior non potest excludere causam primam, nec etiam potest excludere causam materiam, quia non immediate potest causare, nisi præsupposita materia, siue receptiuo, & quod tale sic præsupponens non dicatur creare, patebit infra distinctio. 18. & in quarto, distinctio. 1. quæstio. 1.

¶ Secundò principaliter arguit sic. Omnis mutatio est inter opposita, ergo omne illud, quod illuminatur, prius fuit tenebrosus, in angelis autem beatis non est aliqua tenebra.

Nullus Angelus potest illuminare alium angelum de verbo, nec de his, quæ sunt in verbo, quia est supernaturalis illa notitia.

¶ Ad secundum dico, quod visio in verbo est perfectissima illuminatio, & ideo intellectus habens illam dicitur perfecte luminosus, vel illuminatus, quantumcunque non habeat illam cognitionem, quæ respectu istius dicitur se habere ad lumen, sicut tenebra, & ideo nec carentia cuiuslibet alterius intellectus in habente istam dicitur facere intellectum tenebrosus, potest tamen concedi, quod sicut in potentia sunt ad aliquid, quod est lumen, ita sunt in potentia ad aliquid, quod est tenebrosus, idest quod sicut angeli sunt in potentia ad notitiam lapidis, quæ dicitur lumen, ita sunt in potentia ad carentiam ipsius, quæ carentia dicitur tenebra, & hoc non est inconueniens.

¶ Ultimò arguit sic. Angelus superior est lumen superius respectu inferioris, sed in corporibus maius lumen offuscat minus lumen, vel saltem impedit effectum illius: ergo à simili angelus superior impedit inferiorem ab operatione: ergo non perficit eum ipsum illuminando.

¶ Respondet Doctor, quod loquendo de lumine corporali, quantum ad aliquid est falsum, quia Sol non impedit stellas multiplicare radios suos ad superficiem terræ, quod patet, quia existens in profundo putei in meridie videret stellas, non enim ad oculos eius pertingerent radij, nisi prius attingerent ad superficiem medij illuminati, ipse tamen Sol luminantia minora impedit ab aliqua actione, scilicet ab illa, quam haberent in visu, quia non possunt uideri in præsentia Solis, & ratio est, quia excellens sensibile prius agit in uisum excellenter, ita quod actuat ipsum secundum totam capacitatem, & forte aliquo modo immutat cum dolore, secundum Alacem, primò perspectiuè, sed ad hoc non est simile de lumine intelligibili, sicut patet per Aristot. tertio de anima, tex. comm. 7. nam post excellentia intelligibilia non minus intelligimus alia, sed magis, sed post excellentia sensibilia minus percipimus alia sensibilia, quia potentia, uel organum debilitatur.

Solutio argumentorum principalium.

N V N C soluenda sunt argumenta principalia quæstionis secundæ, quæ est de locutione angelorum.

¶ Primò enim arguit sic Doctor, probando, quod vnus angelus non loquatur alteri. Et prima ratio stat in hoc, quia si angelus a. possit videre intuitiue essentiam angeli b. à fortiori, & omnem intellectum existentem in eo, & per consequens non est necessaria locutio.

¶ Doctor antequam respondeat, præmittit responsionem aliquorum, qui dicunt, quod licet angelus audiens uideat essentiam angeli loquentis, nõ

tamen sequitur, quod uideat intellectum illius obiecti, de quo loquens uult loqui, quia ipse loquens potest occultare per uoluntatem suam ipsam intellectum, uel non occultare, & istud non occultare est loqui.

¶ Tunc Doctor improbat hanc responsionem tripliciter.

¶ Primò, quia si essentia angeli loquentis est perfecte præsens intellectui audientis, & per consequens etiam erit perfecte præsens intellectui obiecti, de quo loquens uult loqui, & sic de necessitate in intellectu audientis causatur, uel intellectu intuitiua obiecti, si obiectum est in se præsens, vel si est præsens per speciem intelligibilem, necessario causatur cognitio abstractiua talis obiecti, uel neutro modo sit præsens, sed tantum intellectus loquentis sit perfecte præsens intellectui audientis, tunc à tali intellectu audientis, & à tali notitia præsentis, uel causatur notitia obiecti, uel saltem causatur notitia illius notitiæ primæ, sicut dixi supra, sicut etiam si obiectum est præsens, uel species intelligibilis, quia actiuo naturali, & passiuo debite approximatis, & non impeditis de necessitate sequitur actio, ut supra patet quæstione prima prolo. ergo si essentia unius angeli erit perfecte præsens in ratione obiecti intellectui alterius angeli, qui dicatur a. sequitur, quod etiam intellectus obiecti fundata in alio angelo, qui dicatur b. erit perfecte præsens ipsi a. in ratione motiui, cum sit uerum ens reale, & absolutum, ut patet à Doctore, quæstio. 23. quolibetorum. & per consequens ipsa intellectus, ut causa partialis, causabit in intellectu a. intellectum sui, uel obiecti e concurrente intellectu a. ut alia causa magis principalis, nam stante tali præsentia utriusque nõ potest impediri, quin causetur talis intellectus in intellectu a. quia stante approximatione agentis naturalis, & passiu, & debite approximatione à nullo agente creato potest impediri actio, ut Doct. ostendit in quarto, distinctio. 49. & sic non erit in potestate angeli loquentis, stante præsentia talis intellectus, quod angelus a. non uideat talem intellectum.

¶ Secundò improbat illa ratio ibi, nec uidetur maior ratio, quare per uoluntatem suam, &c. Dicit Doctor, quod si essentia b. per actum uoluntatis potest occultare talem intellectum, quare etiam, non possit occultare essentiam propriam, cum illa sit inuior, nõ uidetur ratio, si enim aliquid corpus sit perfecte præsens potentie uisui, nullo modo impeditur, ita quod secundum se totum sit perfecte præsens, & in tali corpore sit aliqua color perfectissimus, si uoluntas existens in tali corpore, ut est perfecte præsens potentie uisui, non potest ipsum occultare, sequitur, quod nec etiam poterit occultare colorem existentem in corpore.

¶ Tertia ratio est ibi. Quare etiam alius angelus, cui uult occultare intellectum suam, non potest uidere illam uolitionem, si ponatur illa occultari: ergo per aliam uolitionem, & sic in infinitum dicit Doct. posito, quod a. non uideat cognitionem obiecti, de quo b. uult loqui, quia b. potest ipsum occultare per aliquam uolitionem, quæ dicatur c.

¶ Quarto, an a. uidendo b. uideat perfecte c. si sic habetur intentum, quia uidendo talem uolitionem, terminatam ad intellectum, uidebit etiam ipsam intellectum, si non, igitur ipsa uolitio occultabitur per aliam uolitionem, & sic uel erit processus in infinitum in uolitionibus, vel standum est ad unam, quæ uisa occultatiua, uidebitur etiam cognitio occultata.

¶ Si dicatur, ut dicit quidam Doc. quod nõ sequitur, quod si uideam occultatiuum, quod uideam etiam occultatum, & po-

Potera hæc omnia.

Exemplum. & ponit exemplum, quia videtur, sequitur, qd si uideo capsam, qd videam contenta in illa, sed hoc exemplum nō est ad propositum, quia nulli dubium est, quod si videam tantum in superficie, quod non videam contenta, si tamen viderem ipsam perfectē intus, & extra, viderem etiam contenta in illa. Hic autem in proposito, cum essentia angeli sit omnino indiuisibilis, quia est præsens alicui, & secundum se totam perfectē præsens, & sic videns ipsam videt perfectē intus, & extra, licet non sit ibi intus, & extra, cum sit omnino indiuisibilis, & sic ipsa vis poterit videri omne contentum in illa.

¶ Ibi. Et ideo sic concedatur, quod cognitio huius angeli est præsens alij, sicut essentia sua, tamē locutio potest esse, qua exprimitur ista cognitio, &c. In ista littera dicit Doct. tria. Primum posito, qd a. possit videre b. & cognitionem existētem in illo, tamen locutio est adhuc necessaria, quia si a. videret ipsam cognitionem in se, tunc haberet cognitionē de illa partialiter causata ab illa in intellectu a. & talis cognitio est auditio, quia sine expressione nō cognosceretur cognitio illa, quæ est auditio, requiritur ergo, quod talis notitia, quæ est auditio exprimitur a. loquentem, in quantum intelligens, vt supra patet.

¶ Ibi. Et si dicas, quod tunc saltem potest frustra loqui, ex quo posset illud esse manifestum, de quo vult loqui sine locutione.

¶ Dicit Doct. & hoc erit secundum notandum in illa littera posito, quod a. prius cognouerit antequam fore, & postea hoc verū reuelatur b. adhuc b. potest loqui ipsi a. de tali verō sibi reuelato, nec tamen sequitur, qd talis locutio sit frustra, quia locutio est principaliter ad hoc, vt loquens liberaliter exprimat audienti, & tunc talis notitia esset perfectio comunicata à a. b. liberaliter, adhuc enim potissimē est locutio in intelligentibus, vt liberaliter, & liberē comunicant sibi inuicem conceptus suos. Si enim cogitatio huius videretur in b. tunc b. non communicat liberaliter conceptum suum alteri. Si enim se haberet b. in ista visione sicut non intelligēs, & non volens, cum illa cogitatio sit naturaliter visibilis, modo naturaliter actiuum, & motiuū ad sui visionem simili modo agerent si non esset in intelligente, & volente.

¶ Tertium dictum est ibi. Similiter etiam auditio quando præcedit, excitat ad intellectionem visionis angeli loquentis, ita quod licet illa visio posset esse sine excitatione, non tamen communiter est sine ea, vt supra patuit, quia habita notitia quæ dicitur auditio, excitatur intellectus audientis, vt cōuertat se ad intellectum loquentis, & ad visionē existentem in eo, vt supra dictum est.

¶ Si dicatur. Si b. vult loqui a. puta de obiecto c. & a. habeat notitiam actualē obiecti c. tunc quæro, aut b. scit hoc aut non, si primo ad quid ergo b. vult loqui a. cum ipsum a. nō possit audire, quia stante cognitione de obiecto c. aliam non potest recipere, vt supra patuit, quid ergo causabitur in a. Si nihil, ergo b. non loquitur ipsi a. quia b. loqui a. est causare in a. cognitionem obiecti de quo loquitur, vt supra patet.

¶ Si secundò non videtur, quod angelus loquens ignoret, & posito etiam, quod ignoret, adhuc non poterit loqui, quia stante cognitione de c. nullam aliam recipere potest de ipso c. Dico, quod loqui cōtingit dupliciter, vno modo propriē, quod est causare cognitionem in audiente illius obiecti de quo loquitur, & hoc modo b. nō loqueretur ipsi a. si a. haberet actualem cognitionem de tali obiecto. Alio modo potest ex parte sua facere se præsente audienti, & ex parte sua velle ostendere omne sibi re-

uelatum, quamuis nihil causet in audiente cum nō possit recipere stante perfectā notitia obiecti in ipso audiente, & hoc modo sancti loquuntur Deo, & tamen non possunt aliquid sibi facere manifestius, quā prius, nec etiam aliud, vel alio modo manifestum, quā prius. Sed tantum ex liberalitate, velle hoc esse patens Deo, beati appetunt omnino quantum possunt, ita quod si possent in eo causare conceptum illum causarent, & hoc est loqui Deo.

¶ Secundò principaliter arguit Doct. ibi secundo, si angelus posset loqui, ita posset loqui alicui distanti, sicut præsenti, & tunc sequerentur duo inconuenientia.

¶ Primum, quod si loqueretur distanti, qd prius immutaretur medium, &c.

¶ Secundum, quod deberet eum loqui omnibus angelis æquē præsentibus. Ista ratio cum sua responsione patet ex supra dictis.

¶ Tertio principaliter arguit, quia videretur talis locutio superflua, patet, quia habet species cōcreatas omnium rerum, igitur per illas possunt intelligere omnia. Et quod non habeant species acquisite probatur multipliciter.

¶ Primo, quia si possent intelligere per species acquisite, ergo haberent intellectum agentem, per quē potentia intelligibile, fieret in eis actus intelligibile, quod videtur falsum. Similiter nō videtur in eis esse intellectus possibilis, quia intellectus eorum non est aliquando in actu, & aliquando in potentia ad actum primum, igitur non videtur in eis intellectus agens, quia agens ponitur respectu possibilis.

¶ Secundò, quia si acciperet speciem intelligibilem, puta à corpore, ergo dependeret à corpore in operando. Confirmatur, propter hoc enim anima intelligendo dependet à corpore, quia vnitur corpori, & hoc est ratione eius vnionis cum corpore, quia recipit perfectionem suam a corpore.

¶ Tertio, quia ab extremo ad extremum non transit, nisi per medium, sed esse imaginabile est medium inter esse sensibile, & esse actu intelligibile, cum ergo angelus non habeat fantasiam, igitur.

¶ Quarto, quia corpora celestia habent suā perfectionem sibi concreatam, ergo, & angeli, & sic nihil recipiunt à rebus.

¶ Quintò, quia si possunt habere species acquisite, ergo obiectum extra ad gignitionem illius speciei, & intellectus angeli coageret illi, sed hoc est falsum, quia agentia diuersa genere non possunt producere eundem effectum, probatur, quia aut producant, in quantum diuersa genera, aut non, si primò igitur correspondet eis in effectu aliqua diuersitas proportionabilis, & sic effectus non esset simplex, & homogeneus. Si secundò, igitur sine tali distinctione posset esse virtus ita intensa, quod alterum coagentium sufficeret ad talem actionem producendam, patet, quia ubi accidit distinctio in duobus mouentibus, potest virtus in uno ita intendi, quod potest supplere vicem vtriusque, ergo obiectum corporale posset ita intendi in actione sua, quod ipsum solum posset gignere illam speciem in intellectu angeli, sed hoc est falsum. Tum quia agens est præstantius patiente, secundum August. 12. super Genesim, quia nullum corpus agit in spiritum.

¶ Sextò, simile cognoscitur per suum simile, si igitur singulare gigneret speciem suam in intellectu angeli, ergo intellectus assimilatus per illam speciem cognosceret singulare per rationem propriam, quod est absurdum.

Fran. Lych. in sec. Sent. Sco. Aa 3 ¶ Re-

Aliquid locutio.

Loqui cōtingit dupliciter.

¶ Respondet Doctor ad tertium argumentum principale. Et primò respondet ad argumentum in se. Et secundò respondet ad omnes instantias de specie intelligibili.

¶ Quantum ad primum. Dicit primò in ista littera, qd si species quiditatum non essent concreatæ angelo, posset eas acquirere, & ex hoc nullum esset inconueniens, immò hoc esset perfectionis supplementis imperfectionem, perfectionis enim est in potentia ordinata ad cognoscendū plura obiecta abstractiue, quòd in se possit habere principium productiuū talis notitiæ, & perfectionis est, quòd habeat virtutem actiuam acquirendi tale principium productiuum, cuiusmodi est species intelligibilis, vt supra patuit in primo, distinctio. 3. quæstio. 7. & 8. & distinctio. 17.

¶ Secundò dicit, qd etiam dato, qd habuerint species concreatas omnium quiditatum, non oportet tamen dicere, qd habuerint species concreatas omnium singularium, sed illas possunt acquirere, vt supra prolixè expositum est dist. 3. quæst. ult. Nō enim est verisimile, quòd possibile esset aliquod singulare fieri, cuius non posset angelus habere notitiam distinctam, & tamē si mundus duraret in infinitū, essent infinita singularia, quorum quodlibet posset angelus distinctè cognoscere, & tamen non haberet simul infinitas species concreatas, quia tūc daretur infinitum in actu: ergo posset speciem aliquam de nouo acquirere.

¶ Tertio dicit, qd etiam posito, quòd haberet species concreatas tam quiditatum, quàm omnium singulariū, adhuc posset acquirere notitiam intuitiuam singularium in proprio genere, quia nō habetur de ipso singulari, nisi vt actu existēte, & presente.

¶ Quarto dicit, quòd vltra omnia ista, adhuc esset necessaria locutio de complexis contingētibus, quia licet extrema possint cognosci per species innatas, vel etiam intuitiue, adhuc requiritur cognitio de complexione extremorum, siue de vnione eorū, quæ vnio non est ex ratione formali terminorum, sed à causa extra viuentia talia extrema, vt supra patet in prolo. quæst. 3. & in primo, dist. 39.

¶ Quantum ad secundum principale respondendum est ad illas rationes, quæ probant, quòd angeli non possunt acquirere speciem intelligibilem de nouo. Ad primam concedit, qd habet intellectum agētem, & possibilem, & obiectum suum primum, siue adequatum nō est essentia angeli, sed totum ens cōprehendēs sub se species intelligibiles, & sensibiles, & hoc loquendo de obiecto, non terminatiue, sed de obiecto motiuo, quia quodcunque ens natum causare cognitionem sui in aliquo intellectu natum est mouere intellectum angelicum ad sui cognitionem. Similiter si tale obiectum non sit sufficiens ad causandum cognitionem sui, sed potest causari ab aliquo continente ipsum virtualiter, vel essentialiter, tale cōtinens poterit mouere intellectum angelicum ad cognitionem tam virtualiter, quàm essentialiter contentorum in eo. Et addit Doct. quòd licet essentia sua sit actu intelligibilis, non tamen singulare sensibile, loquendo de intelligibili intellectione abstractiua, tali quali cognoscitur vniuersale.

Angelus perfectus cognoscit se per essentiam, et per habitum scientialem quàm per essentiam solam.

Vult dicere, quòd licet essentia angeli sit perfectè præsens intellectui suo in ratione obiecti intelligibilis, & hoc est esse actu intelligibile, loquendo de intellectione intuitiua, quia vt est sic perfectè præsens in se potest mouere intellectum ad sui notitiam intuitiuam, potest etiam esse actu intelligibilis abstractiue, quia potest esse perfectè præsens intellectui suo in aliqua specie intelligibili, vt etiam patet distinctio. 3. quæstio. vltima. & vt sic præsens habet rationem obiecti intelligibilis abstracti-

ue, quamuis ergo sic sit actu intelligibilis, non tamen singulare sensibile, & supplè sic actu intelligibile, singulare enim sensibile, vt est in se præsens intellectui angelico in ratione obiecti intelligibilis, tunc est actu intelligibile intuitiue, quia statim potest sequi cognitio intuitiua, cum vt sic sit principium productiuum notitiæ intuitiue, vnà cum intellectu angeli. Si verò non sit in se præsens, non erit actu intelligibile abstractiue, nisi per speciem intelligibilem, qua habita statim potest causari cognitio abstractiua, quia ipsa cum intellectu sunt perfectum principium productiuum talis notitiæ. Et cum dicit, tali quali cognoscitur vniuersale. Non vult dicere, quòd mediante illa specie intelligibili cognoscat præcisè singulare sub ratione vniuersali, immò per illam cognoscit ipsum distinctè sub ratione propria, vt ostensum est supra distinctione tertia, quæstione vltima. Sed vult dicere, quòd talis notitia abstractiua est similis illi, quæ habetur de vniuersali, quia sicut illa, quæ est de vniuersali, non requirit præsentiam obiecti in se, sed tantum in specie intelligibili, ita ista non requirit præsentiam singularis in se, sed tantum in specie intelligibili.

¶ Ibi. Cum etiam probatur de intellectu possibili, quòd non est in potentia ad actum primum, puta ad speciem intelligibilem, quæ dicitur actus primus respectu notitiæ abstractiue partialiter causatæ ab illa.

¶ Dicit, quòd posito, quòd intellectus angeli haberet omnes species concreatas, adhuc talis intellectus esset verè receptiuus illarum, quia non est de ratione receptiui, quòd sit prius de ratione recepti, sufficit enim, quòd sit prius natura, est tamen de ratione receptiui, loquendo propriè de receptiuo, quòd sit recepti perfectibile, siue actuabile, & semper inter recipiens propriè, & receptum, est realis distinctio, ideo non concedimus propriè subiectum recipere passionem, cum sit eadem realiter, sed quasi recipere.

¶ Ibi. Sequitur eodem etiam modo ex alia parte, dato, quòd angelus non indigeret abstrahere aliquas species, sed haberet omnes tales concreatas, non minus haberet potentiam abstrahendi, quia potentia actiua, quæ est perfectionis in natura inferiori, non debet negari à natura superiori, licet causa superior præueniret actionem inferioris illius potentie actiue, sicut non negaretur in nobis intellectus agens, dato, quòd agens noster non posset habere actum aliquem abstrahendi, non ratione sui, sed quia præueniretur ab aliquo agente superiori producente effectum, qui posset per eam produci.

¶ Ad secundam probationem de specie. Dicit Doctor, quòd aliud est dependere à corpore, ut ab obiecto in operando, & aliud est dependere à corpore, puta ab organo in operando, primo modo non est inconueniens angelum dependere à corpore, quia angelus non habet in se eminenter, & per virtualem cōtinentiam totam perfectionem obiectorum corporalium, immò nec alicuius corporis, & ideo ex se solo non potest causare notitiam, nec intuitiuam, nec abstractiuam alicuius rei corporalis, nec similiter speciem intelligibilem, quia si aliquis istorum posset causare, tunc perfectè virtualiter contineret totam entitatem talis rei corporalis, ut supra exposui distinctione tertia, quæstione decima. & similiter in primo, distinctione 3. quæstione prima. & ideo non est mirum, si in intelligendo rem corporalem, cuius non habet speciem concreatam dependeat à tali re corporali, & obiecto, esset bene inconueniens, si dependeret ab aliqua

Intellectus angelicus est receptiuus specierum intelligibilium.

Quomodo Angelus dependeat à corpore.

aliqua potentia organica: pñc quòd non possit cognoscere aliquid corporale, nisi prius tale corporale fuerit fantasiatum, siue imaginatum à uirtute fantastica. Et cum dicitur de unione animæ ad corpus.

Quomodo anima unitur corpori. ¶ Dicit Doct. q anima non tantū unitur corpori, ut operetur circa corpus, ut obiectum, sed unitur, ut totum compositum sit; cuius ipsa est pars, ita q totum operans habet corpus non tantum pro obiecto, sed pro parte operationis, non sic autem angelus, & ratio est, quia operatio attribuitur toti composito, & non solum ipsi animæ, compositū enim per se intelligit, ut patet à Docto. in quarto, dist. 44. quæst. 1. & in primo, dist. 3. q. 6.

An singulare possit intelligi. ¶ Ad tertiam. Hic soluit tertiam rationem, & solutio stat in hoc, q si singulare sub ratione singularitatis non possit intelligi, concluderetur, q Deus non posset singulare intelligere, quia non posset habere obiectum in esse imaginabili. Dico ergo, q illud, quod est medium agenti inferiori, non erit medium agenti superiori, ut patuit dist. 2. quæst. ult. huius. & sic erit in proposito, quia intellectus agens perfectior, potest scire in vna cum obiecto sensibili causare speciem intelligibilem, in qua res habeat esse, ut actu intelligibilis, licet virtus imperfectior requirat esse imaginabile, sicut dispositionem mediam ad esse intelligibile, & hoc non conuenit tali virtuti, & imperfectiori ex natura potentie, nec etiam ex hoc, quod est in corpore, quia separata potest intelligere immediate rem corporalem, & similiter ut unita corpori glorioso, sed hoc conuenit ei precise, ut est in corpore pro statu isto, quia Deus sic statuit, ut nihil immediate intelligat, nisi prius fuerit imaginatum, siue fantasiatum, & hoc loquendo de obiecto, q primo mouet potentiam, ut patet à Docto. in primo, dist. 3. q. 3.

¶ Ibi. Aliter posset responderi, dicendo, quod esse imaginabile non est medium in proposito, sed extremum, quia duo extrema sunt hic intelligibile in actu, & non intelligibile in actu. Doct. dicit, quod respectu cuiuscunque obiecti tam sensibilis, quam imaginabilis, dantur simpliciter duo extrema. Præter est intelligibile in actu, supple in potentia propinqua, quæ tunc est respectu notitiæ intuitiue, quando est in se præsens, & respectu abstractiue, quando est in aliqua specie intelligibili præsens, aut non est intelligibile in actu, q tunc est, quando nullo istorum modorum est præsens intellectui, idem igitur sensibile, ut est præsens intellectui aliquo istorum modorum dicitur actu intelligibile, ut verò nullo istorum modorum est præsens, dicitur non actu intelligibile, & sic ista dicuntur extrema, q modo idem sensibile prius sit imaginabile, siue prius sit in imaginatione, quàm sit actu intelligibile, accidit sibi, non est enim hoc ex natura sua, sed tunc accidit, quando comparatur intellectui existenti in corpore pro statu isto, qui intellectus non potest immediate moueri ab aliquo sensibili, nisi prius tale sensibile fuerit sine aliquo sensu exteriori, & prius in uirtute fantastica, & si intellectus est separatus, idem sensibile immediate moueret talem intellectum.

Quomodo intellectus mouetur à sensibili.

¶ Sic dico in proposito de quacunque, quæ nata est percipi ab aliquo sensu exteriori, & à uirtute fantastica potest immediate mouere intellectum. angeli, & non est necesse, q prius percipiat ab aliquo sensu exteriori, nec interiori, quia hoc sibi precise conuenit. ut comparatur ad potentiam existentem in corpore corruptibili, & hoc est, quod intendit Doct. in illa littera, & similis responsio data est supra dist. 3. q. ult.

¶ Ad quartum dico, quod illa congruentia de

corporibus celestibus non concludit, nam si qualitates illæ non essent concreatæ corpori celesti; cum nihil sit datum ei, unde posset illas qualitates acquirere, semper esset non perfectum, comparando ad se, & ad omnem causam naturalem, quia nulla causa naturalis potest illas qualitates producere in corpore illo, uniuersaliter autem omnem perfectionem, quam non potest natura supplere, supplet Deus immediate, non sic autem est in proposito, quia angelus habet, unde cum aliis causis naturalibus cooperantibus possit talem perfectionem acquirere, scilicet omnium rerum cognitione, dato quod sibi non essent concreatæ species, posset enim cuiuscunque obiecti ex naturali uirtute intellectus, & obiecti habere intellectionem, nā actione intellectus, & obiecti, ut causarum partialium potest habere speciem quiditatis cuiuscunque obiecti, & postea utriusque specie ad intellectionem abstractiuam.

Deus supplet immediate omnem perfectionem.

¶ Ibi. Et cum postea accipitur, quod tunc obiectum ageret ad intellectionem angeli. Concedo, quod agit partialiter, & eodem modo, sicut dictū est in primo, dist. 3. quæst. 7. de sensibili respectu intellectus coniuncti.

¶ Ibi. Et cum accipitur, ut duo diuersa genera non possunt esse causa unius effectus, dicit hoc esse uniuersaliter falsum, nam essentialis ordo causarum nō est indiuiduorum eiusdem speciei, ut patet per Auicennam sexto metaphysicorum. Non enim unum indiuiduum agit in uirtute alterius indiuidui alterius speciei, sic quod in agendo dependeat ab illo, quia tunc unum esset essentialiter prius alio, quod etiam est contra Aristot. tertio metaphysicorum. tex. commento vndecimo. Non est, (inquit) hoc prius, illud posterius, & vide expositionem, quam feci supra distinctione tertia, quæstio prima.

¶ Et nota, quod Doctor non negat, quod duo indiuidua eiusdem speciei possint continere ad eundem effectum, ut patet in primo, distinctione tertia, quæstione octaua. Negat tamen, quod duo indiuidua eiusdem speciei possint producere eundem effectum sic, quod essentialiter dependeat ab alio in producendo, uel si sunt duæ causæ partiales, negat, quod sic se habeant, quod una concurrat de necessitate, ut perfectior essentialiter cū alia sit, quod una per quamcunque intensiorem posset supplere causalitatem alterius, ut patet de obiecto, & potentia, sed quando una partialis per intensiorem uirtutem potest supplere causalitatem alterius partialis, concedit, quod tunc duo indiuidua eiusdem speciei, quorum neutrum sit sufficiens ad producendum effectum, sed ut sunt simul, possunt producere eundem effectum, ut patet de duobus trahentibus nauem.

An duo indiuidua possint concurrere ad eundem effectum.

¶ Sequitur, neque ordo essentialis causarum est diuersarum speciei: talia enim sunt contraria, uel media, quæ non ordinantur essentialiter ad causandum: idem uult dicere Doctor, quod species diuersæ sub eodem genere immediate contentæ non ponuntur causæ respectu eiusdem effectus, ut patet de contrariis, & de speciebus intermediis, quæ nunquam uniuntur adinuicem ad producendum aliquem unum effectum, & non intelligit hic Doctor de diuersis speciebus sub diuersis generibus contentis subalternis, patet, quia Sol præcisè continetur sub corpore, & homo immediate continetur sub animali, & tamen Sol & homo concurrunt ad eundem effectum, ut causæ essentialiter ordinatæ, & hoc est quod dicit Doct. ibi. ergo omnes causæ efficientes diuersæ essentialiter ordinatæ sunt diuersæ genere.

Nota & bene.

Fran. Lych. in sec. Sent. Sco. Aa 4 ¶ Ibi.

¶ Ibi. Et cum probatur ulterius, quia aut requirunt in quantum altera genere aut in quantum eadē genere. Dicit, quod utrumque membrum potest dari, & si dicitur, quod requirantur in quantum diuersa genere non sequitur quin effectus sit simplex, ut patet de eodem effectu causato à causis essentialiter ordinatis quæ semper differunt genere, nam idem calor potest gigni à corpore cœlesti, & igne, quæ differunt genere physico, licet forte non differant genere logico, cum utrumque sit species corporis eiusdem prædicamenti, genus autem physicum est materia transmutabilis, illa enim dicuntur eadē genere physico, quæ communicant in eadem materia transmutabili, cuiusmodi sunt generabilia, & corruptibilia, quia ergo corpus cœleste non communicat cum aliquo generabili in materia transmutabili, ideo ab omni generabili differt genere physico, posito etiam, quod in corpore cœlesti sit materia eiusdem rationis cum materia generabilium, & talis materia quantum est ex se est verè transmutabilis ab vna forma in aliam, ut infra patebit dist. 14. & in 8. metaph. suæ, quia tamen à nullo agente naturali talis materia est transmutabilis, cum corpora cœlestia non possint corrumpi ab agente naturali, ideo ponimus corpus cœleste non communicare in materiam cum generabilibus, ut talis materia præcisè comparatur ad agens naturale, quia tamen philosophus negat materiam in corporibus cœlestibus, ut patet 8. metaph. ideo negaret expressè corpus cœleste, posse quouis modo communicare cum materia generabilium, patet etiam de diuersis genere logico, nā calor potest generari à subiecto, & à qualitate, quæ differunt genere generalissimo, & quod possit generari à substantia, supra patet à Doc. in primo, dist. 2. par. 2. quæst. 3. & magis in quarto, dist. 12. & tamen illo calor causatus est simplex, & non compositus ex rebus diuersis genere. Sequitur ibi, sic hoc est vniuersaliter falsum, quod effectus ordinati ab aliqua causa requirant duas naturas in effectu, quarum vna sit causata à superiori, & alia ab inferiori, id est quod effectus, qui producit à duabus causis, inter quas est ordo essentialis non includit necessariò duas naturas constituentes eum, sic quod vna sit à causa superiori, & alia à causa inferiori, quia talis effectus non esset à duabus essentialiter ordinatis, patet, quia vna natura esset præcisè ab vno, & alia præcisè ab alio, effectus enim productus à duobus essentialiter ordinatis est secundum effectum suum ab viroque productus, licet perfectius ab vno, quàm ab alio.

¶ Ibi. Si autem detur aliud membrum, quod nõ requirantur, in quantum altera genere, nõ sequitur, quod tunc tantum posset vnum intendi, quod sufficeret ad agendum, aliqua enim perfectio causalitatis requiritur in duobus, quæ perfectio nõ potest esse in altero eorum quantumcunque intensa, exemplum de mare, & femina respectu eiusdem prolis, patet etiā de duobus intellectibus eiusdem speciei concurrentibus ad eandem intellectionem, quorum vnus cõcurrit, ut potentia, & alius, ut obiectum intelligibile, quia vnus eorum non potest ita intendi, quod possit supplere vicem alterius, ut patet à Doc. in primo, dist. 3. q. 8. & dist. 17.

¶ Ibi. Sed non curando de consequentiis, quæ non valent ad veritatem supplere factis contra illa membra, videlicet, quod nec in quantum diuersa genere, nec in quantum eadem genere, quæ consequenter, ut supra patuit, nihil valent. Dicit Doct. quod non requiruntur per se, in quantum diuersa genere diuersitate absoluta, bene enim requiruntur duæ causalitates ad intellectionem, quarum vna sit ex parte intellectus, & alia ex parte obiecti, & istæ duæ

causalitates possunt concurrere in vna natura, sicut quando intellectus intelligit se, nam altera causalitas est cõmmissa toti enti, illa scilicet quæ est ex parte obiecti, reliqua autem est determinata ad naturam intellectuale, & sic in natura intellectuali cõcurrit ista causalitas communis cum illa speciali, non ergo requiruntur per se ad causandum, in quantum differentes genere diuersitate absoluta. Hic aduerte, quod quando idem intellectus intelligit se inter ipsum, intelligente, & intellectum in ratione obiecti, nulla est distinctio ex natura rei, talis enim intellectio qua intelligit se, potest immediatè causari à Deo, & sic recipiendo illam seipsum intelligeret, quia intelligere formaliter est quoddam pati, ut expositum est in primo, dist. 3. quæst. 7. sed ad hunc sensum nõ loquitur Doct. Sed loquitur de eodem intellectu causante intellectionem, scilicet seipso, ita quod idem intellectus numero partialiter concurrat ad intellectionem sui in ratione potentie intellectiue, idem etiam respectu eiusdem intellectionis partialiter cõcurrit in ratione obiecti intelligibilis, non quod detur ibi duæ causæ partiales præter omne opus intellectus, cum ibi nulla sit distinctio, sed datur ista distinctio ex alia, & alia comparatione, quia idem ut cõsideratum sub ratione magis communi differt à seipso, ut cõsideratur sub ratione magis speciali, & sic idem intellectus numero, ut præcisè cõsideratur in ratione obiecti intelligibilis, cõsideratur sub ratione communi, quia esse per se intelligibile conuenit omni enti, & loquitur hic Doct. de obiecto intelligibili motiuo, quod partialiter concurrat ad intellectionem, & hoc modo omne ens habet rationem obiecti intelligibilis, vel in se formaliter, vel saltem continetur in aliquo essentialiter, vel virtualiter, quod potest supplere vicem talis obiecti, cõsiderando partialiter notitiam eius, ut proximè exposui in primo, dist. 12. quæst. 8. Sic ergo ut idem intellectus cõsideratur in ratione obiecti intelligibilis, & partialiter motiuo cõsideratur sub ratione communi omni enti, ut verò cõsideratur in ratione potentie intellectiue partialiter concurrentis ad intellectionem, cõsideratur in ratione speciali, & non communi omni enti, sed tantum substantiis intellectualibus. In re tamen idem intellectus numero est totalis causa intellectionis suæ, & idē est totalis causa receptiua, licet ut præsens sibi in ratione obiecti intelligibilis cõsideretur in ratione communi, & ut potentia intellectiua cõsideretur sub ratione speciali.

¶ Sequitur. Non ergo requiruntur per se ad causandum, in quantum differentes genere diuersitate absoluta, supplē in quantum sunt naturæ absolute genere distinctæ, quia idem intellectus numero in ratione obiecti, & in ratione potentie concurrat, ut duæ causæ partiales ad eandem intellectionem modo præexposito.

¶ Sequitur. Et concedo, non propter argumentum in se, quia secundum veritatem in se potest concurrere vtraque causalitas, nam vbi est illa entitas, quæ consequitur causalitas obiecti. Idem potest esse totalis causa secundum vtranque causalitatem respectu intellectionis, id est quod idem intellectus numero respectu intellectionis suæ, quia seipsum intelligit ex natura rei, quæ est totalis causa, ut obiectum intelligibile, & idem ex natura rei est totalis causa, ut potentia intellectiua, licet possint dici alia, & alia causa partialis secundum aliam, & aliam cõsiderationem, ut supra dixi.

¶ Ibi. Sed adhuc obiicitur, quia licet diuersa genere possint causare idem, non tamen sic diuersa genere, ut intelligibile, & sensibile, aut saltem non possunt ita causare, quin vnum agat in virtute alterius, & ita

Quid sit genus
physicum.

Corpora cœlestia non
possunt corrumpi ab
agente naturali.

Quid sit intelligere
formaliter.

Omne ens
habet rationem
intellectibilem.

& ita vel obiectum ageret in uirtute intellectus, uel econtra, & non erunt duæ causæ agentes ad effectum ex quo Doctor dicit, quod si arguitur ex ratione diuersitatis genere, sic quod sit medium in arguendo diuersitas genere, & istud medium applices ad sensibile, & intelligibile, quasi ipsa maxime genere distent, & ex hoc ab ei non possit causari idem.

Dicit, quod in hoc argumento receditur à medio, quia sensibile, & intelligibile non tantum differunt genere, quod non possit idem fieri ab eis, quia sunt eiusdem generis generalissimi, scilicet substantia sensibilis, & substantia intelligibilis, & tamen à substantia, & accidente aliquid potest causari, ut ignis, & calor, multo magis à substantia intellectuali, & à substantia sensibili poterit causari eadem intellectio.

¶ Sequitur. Talis autem actio est immutare intellectum, & ideo accidit sensibili illa differentia generis, quam habet ad intelligibile, in quantum sensibili conuenit immutare intellectum, id est quod accidit sensibili, ut immutetur intellectum, ut sit diuersum genere ab intelligibili, non enim dicimus, quod ideo sensibile immutetur intellectum, quia sensibile non est intelligibile, & quia differt ab intelligibili, immo si sensibile esset intelligibile, & non differret genere ab intelligibili, adhuc immutaret intellectum, & ita accidit sibi differentia generis in hoc, quod immutat, immo immutat in eo, quod ens, & ut sic conuenit cum intelligibili, nec sensibile, in quantum potest differre genere ab intelligibili, ut sit in genere desperato, id est in genere non intelligibili, quia cum sit ens, necessario est intelligibile, & patet, quia si sensus potest cognoscere sensibile, multo magis intellectus potest illud intelligere, quicquid enim potest uirtus inferior per se, & non primo, hoc potest superior uirtus, & primo. Concedit igitur Doctor, quod sensibile est etiam intelligibile. Et cum arguitur, si est sensibile, igitur non est intelligibile, negatur consequentia, quia tam ratio intelligibilitatis, quam sensibilitatis concurrunt in eodem, in eo enim, quod color est uisibilis, in eo, quod ens est, est intelligibilis, intellectus enim intelligit albedinem, & sub ratione coloris, & albedinis, & entis, & ita neganda est illa propositio. scilicet quod illa diuersa genere supple sensibile, & intelligibile non possunt causare eandem intellectiōem, ut supra patuit.

¶ Ibi. Et cum addis, quod unum agit in uirtute alterius. Dico, quod a. agere in uirtute b. potest intelligi, vel quod a. recipiat à b. formam qua agit, vel quod habita forma recipiat ab ipso actionem, uel motum ad actionem. Secundo modo efficiens non agit in uirtute alterius, nam ignis habens formam actiuam, qua agit, non accipit actionem calefaciendi à Sole, tantum igitur dicitur ibi inferius agere in uirtute agentis superioris, quia formam illam aliquo modo accipit à superiori.

¶ Aduerte tamen, quod ultra formam præceptam à superiori, qua possit agere, ad hoc, ut agit in uirtute superioris, requiritur, quod in agendo depēdeat à superiori, de quo uide Doctor in quarto, distinctio. 1. quæst. 1. & uide ea, quæ dixi super primo Doctor. distinctio. 2. quæst. 1. respondendo ad obiectiones Ocham, quas facit contra Doctor, de ordine essentiali causarum. Quamuis igitur Doctor hic hoc expressè non dicat, alibi tamen (ut dixi) expressè dicit. Sequitur. Sic agentia naturalia ordinata habent formas suas ordinatè, ita quod elementum accipit formam suam aliquo modo à corpore celesti, ut à superiori agente, quod tamen bene nota, quia fortè elementum, ut elementum est in se, non recipit formam elementarem à corporibus celestibus, nisi fortè secundum partes, quia ut sic sunt generabilia, & corruptibilia, sed de hoc aliàs erit sermo.

¶ Sequitur. In proposito autem, nec actum primum, nec secundum accipit una causa partialis ab alia, & ideo neutro modo in proposito dicitur una causa agere in uirtute alterius, nec etiam hoc est de ratione causarum ordinarum, quod una agat in uirtute alterius, sed sufficit, quod una principalis agat, quam alia, quod tamen intellige de causis partialibus respectu eiusdem effectus, ut patet à Doctor. Angeli cognoscunt singularem, ut singularia sunt existentiæ, non tamen per species innatas sed per nouas species.

in primo, distinctio. 3. quæst. 8. sed non de causis totalibus essentialiter ordinatis, quia uno necesse est vnam, agere in uirtute alterius, ut patet à Doctor in primo, distinctio. 2. quæst. 1. distinctio. 2. quæst. 8. & in quarto, distinctio. 1. quæst. 1.

¶ Ibi. Ad August. 12. super Genes. patet responsio hic, & in quarto, distinctio. 44. quæstio. 2. & in primo, distinctio. 3. quæst. 7. & uide quæ ibi exposui in primo.

¶ Ibi. Ad ultimum arguitur, quod simile cognoscitur per suum simile. Dicit, quod in angelo non concludit inconueniens, quia angelus potest habere tam cognitionem abstractiuam, quam intuitiuam de singulari secundum propriam rationem, ut prolixè patuit supra distinctio. 3. huius quæstio. 1. 1. suæ ultimæ.

¶ Ibi. Sed si arguatur de intellectu nostro, quod fantasma in nobis, quod est obiecti singularis, gignit speciem intelligibilem, supple in intellectu possibili, igitur reducit intellectum possibilem ad actum respectu singularis, id est quod talis species intelligibilis, una cum intellectu causabit cognitionem singularis sub ratione propria, quod est falsum. Dico, quod talis species intelligibilis, quia principalis est ab intellectu agente, quam à fantasmate, quod patet à Doctor in primo, distinctio. 3. quæstio. 8. ideo ab ipso habet, quod representet obiectum primo sub ratione communi, & de hoc uide quæ dicit Doctor in primo, distinctio. 3. quæst. 6. & uide quæ ibi exposui. Declaro tamen, cum dicit, in illatione est fallacia consequentis, quia non sequitur fantasma gignit speciem sibi similem, & representatiuam obiecti similitudine naturali, igitur & similitudine indeterminationis, id est quod sicut fantasma naturaliter representat, ita species intelligibilis naturaliter representat, non tamen si fantasma naturaliter representat singulare, ita species intelligibilis representat naturaliter obiectum singulare, negatur consequentia, quia species intelligibilis representat primo sub ratione uniuersalis, & ideo non est similitudo inter illa, scilicet determinationis, & indeterminationis, indeterminationis enim in representando in specie intelligibili, est principaliter ab intellectu agente, ut dixi supra.

N V N C Doctor. respondet ad argumenta facta ab Henr. quibus probat, quod angelus non cognoscit singulare primo, nec per aliquam rationem propriam, sed per uniuersale concreatum suo intellectui, hoc est per speciem intelligibilem concreatam, quæ est representatiua uniuersalis, & hoc probat quadrupliciter. Primo, quia singulare nihil addit super naturam uniuersalem, nisi tantum duplicem negationem, de qua supra dictum est di. 3. quæst. 2. igitur singulare nihil addit ad cognitionem, quia sicut res se habet ad esse, ita ad cognitionem, secundo metaph. tex. commen. 4. Quare (inquit) unumquodque sicut se habet, ut sit, ita & ad veritatem, & ibi Com. quanto magis aliquid fuerit perfectum in esse, tanto magis erit perfectum in essendo uerum, hæc ille in fine commen. 4.

¶ Respondet Doctor ad hoc negando minorem, uidelicet, quod singulare non dicat aliquid posituum, ut supra patet, distinctio. 4. quæst. 2. & 6. & quæst. ultima.

¶ Secundo principaliter arguit, quia si angelus possit

Quomodo differat sensibile, & intelligibile.

Sensibile est etiam intelligibile.

Angeli habent notitiam de quiditatibus, ac differentijs essentialibus per species congenitas, quod uerò singularem finem habent, ut singularem, & sic hic, vel illi non habent congenitas.

possit cognoscere singulare sub ratione propria, tunc posset mouere intellectum angeli sub ratione singularitatis, quod est falsum, quia quæ sunt per se obiecta, & non primo, non mouent nisi per rationem eorum, quæ sunt per se, & primo obiecta, sicut magnitudo, & figura non mouent visum, nisi simul cum calore, sunt enim obiecta per se visus, sed non primo, ut patet secundo de anima. tex. commen. 63. & magis. tex. commen. 64. ubi sic habetur. Communia autem, motus, quies nutritus, figura, magnitudo, huiusmodi autem nullius, ut proprie, sed omnibus communiæ per se quædem igitur sunt sensibilia hoc hæc ille. De propriis autem sensibilibus quæ dicuntur primo sentiari, patet tex. commen. 63. vide ibi. Non percipitur igitur obiectum per se, nisi per rationem illius, quod est primo, & per se obiectum, singulare autem non est primum obiectum intellectus, quia tale est vniuersale, & per consequens non cognoscitur singulare, nisi per rationem vniuersalis.

¶ Respondet Doct. quod æquiocat de obiecto primo, & per se. Vno enim modo dicitur obiectum primum quod habet per se rationem mouendi potentiam, & illud dicitur per se tantum, quod non habet, quod moueat per se, sed tantum cum alio mouet, & hoc modo loquitur philosophus secundo de anima. de sensibili primo quale est sensibile proprium, ut patet tex. commen. 63. Dico (inquit) proprium supple sensibile, quod non contingit altero sensu sentiari, & circa quod non contingit errare, ut visus caloris, auditus soni. hæc ille. Et de sensibili per se quale est sensibile commune loquitur tex. commen. 64. Alio modo dicitur quandoque obiectum primum adæquatum potentie, vel actui, & contentum sub primo adæquate potentie, vel dicitur per se obiectum, de quo prolixè dictum est in primo, distin. 3. quæst. 3. & quod dicit de adæquato potentie, vel actui dicitur adæquatum potentie quando potentia non potest nisi in illo, vel in contento dicitur adæquatum actui, quia actus potentie non potest elici, nisi circa tale obiectum, & circa contenta in eo. Sequitur. Inclusum autem in primo adæquato actui, idest contentum sub adæquato dicitur obiectum per se actus, & hoc modo tale obiectum per se per se potest immediate mouere intellectum partialiter causando notitiam sui. Sequitur ibi. Cum autem accipitur, quod vniuersale est primum obiectum intellectus angeli, falsum est de primo obiecto, idest adæquate loquendo de vniuersali, in quantum vniuersale est, quia licet illud cui accidit vniuersalitas, ut ens sit hoc modo primum obiectum. Vult Doct. quod si accipiat vniuersale, sub illa ratione formali, quæ dicitur vniuersale, puta pro ista secunda intentione applicata, vel pro indifferentia actuali ad omnia inferiora, vel pro ratione illa quæ actu comunicatur pluribus, de quibus prolixè exposui in isto secundo, distin. 3. quæst. 1. tale vniuersale non potest poni adæquatum obiectum intellectus, quia ut sic est tantum quædam relatio rationis. Sequitur. Tamen ipsum æquè saluatur in singulari, sicut in vniuersali, idest quod si accipiat vniuersale pro ente, cui accidit talis vniuersalitas, illud est adæquatum obiectum, ut supra patuit in primo, distin. 3. quæst. 3. & tale ens æquè saluatur in natura singulari & in natura vniuersali, & sic sequitur, quod sicut ens, quod est homo sub ratione propria potest mouere intellectum ad sui cognitionem, sic ens quod est sortis, potest immediate mouere intellectum sub ratione propria ad sui cognitionem. Sequitur. Similiter vniuersale non est primum illo modo, quo loquitur philosophus secundo de anima. tex. commen. 63. nec singulare per se illo modo, sicut sensi-

bile commune respectu sensus, quia eandem rationem motiuam includit singulare, quæ includit vniuersale, idest quod sicut vniuersale per se immediate potest mouere intellectum, & non, ut coniunctum alteri, ita & singulare immediate potest mouere non ut alteri coniunctum.

¶ Tertio principaliter arguit Henr. & ratio stat. in hoc, quod obiectum debet esse proportionatum potentie cuius est, cum ergo singulare sit vltimate determinatum, sequitur, quod intellectus erit determinatus, vel ex sua natura, vel per speciem, quæ recipit a singulari.

¶ Respondet Doct. ad tertium, quod proportionalitas non semper includit similitudinem, sed multoties dissimilitudinem, de qua proportionalitate dictum est a Doct. in primo, distin. 1. quæst. 1. & vide quæ ibi exposui, & similiter distin. 3. quæst. 5. & q. 3. contra Tho. patet, etiam per multa exempla, quia agens est proportionale passio, quia agens est in actu, & passum in potentia receptiva, & materia est proportionalis forme in quibus omnibus concluditur dissimilitudo, ita in proposito oportet potentiam proportionari obiecto, non autem assimilari, quia nec si est infinitum obiectum oportet potentiam esse infinitam, quia intellectus finitus cognoscit finitè, scilicet cognitione in se finita infinitum, ut infinitum, accipiendo infinitum intensiue, quia fortè non cognoscit infinitum extensiue, & posito, quod cognoscit, tamen non cognosceret illud secundum modum suæ infinitatis, scilicet cognoscendo vnum post aliud, & hoc loquendo de intellectu diuino, licet intellectus creatus possit cognoscere vnum post aliud, successiue tamen. Sequitur, neque oportet potentiam esse determinatam, idest finitam, si obiectum sit finitum, quia intellectus infinitus infinitè cognoscit finitum, ut finitum supple cognitione formaliter infinita, quando igitur, accipitur potentiam esse determinatam, quia obiectum est determinatum, si intelligatur, quod oportet eam sic esse determinari obiecti puta huius obiecti, quod non illius, & sic est verum, ut patet de potentia visiva quæ sic est determinati obiecti, puta caloris, quod non soni. Sequitur, & tunc cum in minore accipitur, quod intellectus angeli non potest esse determinatus respectu obiecti determinati, falsum est, & concedo, quod potest sic esse determinatus, & ex natura sua, & per speciem, quia sine specie potest cognoscere singulare intuitiue sub propria ratione, & etiam per speciem intelligibile abstractiue. Et cum concludit contra primum membrum, quia tunc esset magis intellectus angeli determinatus, quam intellectus noster. Et cõtra secundum, quia tunc esset magis determinabilis intellectus, quam sensus noster, dicit, quod ista determinatio non est intrinseca potentie, nec per naturam nec per speciem, sed est ad determinatum obiectum, & hoc modo intellectus diuinus est ad determinatum singulare. Sed ex hoc non sequitur, quod sit limitatio, quia ista determinatio non est limitationis, sed perfectionis, omnino enim intellectus est determinatus ad obiectum omnino determinatissime cognoscendum.

¶ Ibi. Et si obijciatur, quod magis passiuus esset intellectus angelicus, quam noster, quia à pluribus obiectis. Responsum quære. Additur à quibusdam responsio, concedendo intellectum angelicum, cum sit magis actiuus, & operatiuus, esse etiam magis passiuum, vel potest dici, quod esse magis passiuum à pluribus passione perfecta est perfectio nis suppletis tamen imperfectionem.

¶ Quarto arguit, quia tunc posset in angelo acquiri scientia præter scientiam vniuersalium suorum, quod est contra Aristot. 7. metaph. tex. commen. 53.

vbi

*Responso
Scoti.*

*Quomodo
intellectus
finitus
cognoscit
finitum.*

vbi vult, quod non est alius habitus scientialis vniuersalium, & singularium, vide textum cum commento.

¶ Ibi. Ad quartum dico, quod habitus, vel non potest esse in intellectu angelico accipiendo habitum pro illa qualitate consequente actus, quæ distinguitur contra primum actum per quem res est præsens sub ratione actus intelligibilis, & hoc si ille intellectus de se esset succēssiuē habitatus, vel si ille intellectus est capax, & nō esset talis habitus concreatus sibi, tunc concedo, quod possit generare in se talem habitum ex actibus, sicut dictum est distin. 3. huius secundi. ad simile argumentum de generatione habitus in intellectu angelico.

Singulare non habet proprias passionē.

¶ Ibi. Et cum adducitur Arist. qui vult, quod non sit alius habitus vniuersalium, quam singularium. Dico sicut dictum est in quæst. vlti. de indiuiduatione, quod singulare non habet proprias passionē, quæ sint de ipso scibiles, & ideo nec de ipso est propria scientia, & ita nec habitus aliquis loquendo de illo habitu quo scibilia sunt præsentia intellectui, quæ apud philosophum dicuntur propria scibilia, scilicet cōtinētia passionē demonstratas de eis, & subiectis, tamen habitus qui est facilitas cōsiderandi derelicta ex actibus bene potest esse alius de singulari, quod vniuersali, potest enim intellectus distincte cognitiuus singularis hoc modo considerare frequenter, & nō frequenter considerare illam naturā in vniuersali, & in illo fieret qualitas habitans ad actus conformes considerandi hoc, non autem vniuersaliter inclinans ad considerandum naturam in vniuersali, & si igitur sit alius habitus sequens actus magis singularis, quam vniuersalis qui, scilicet est qualitas habitans ad considerandum respectu obiecti non tamen est alius habitus essentialis eo modo quo philosophus loquitur ibi de habitu essentiali. Et sic finis.

Dist. X. Quæstio Vnica.

Vtrum omnes Angeli mittantur.

Seraphicus Bona. 2. sent. dist. 10. q. 2. ar. 1.

Scotus 2. sent. dist. 10. quæst. vnica.

D. Thomas prima parte summæ. quæstio. 112. artic. 2.

Riccardus 2. sent. dist. 10. quæst. 1.

Durandus 2. sent. dist. 10. quæst. 1.

Omnes Angeli sunt missibiles, & mittuntur a Deo, quia omnes, vel mittuntur ad intra, ut Angeli superiores ad inferiores, vel a dextra, ut in mundum ad custodiā.

IRCA dist. 10. quærit Doct. Vtrum omnes angeli mittantur. Hæc quæst. est satis facilis nec indiget aliqua expositione, & si quid difficultatis est in ista quæst. ex his quæ dicta sunt supra dist. 9. & dist. 2. quæst. 9. faciliter patere potest. Dicit tamen Doct. quod auctoritas apostoli ad Hæbr. 1. quæ dicit, quod omnes sunt administratorij spiritus concedenda est loquēdo de missione intra, & extra. De missione intra, pater, quia de communi lege superiores mittuntur ad inferiores, quibus superioribus maiora Dei mysteria reuelantur, inferiores verō mittuntur exterius ad illa reuelata nūciādo hominibus, & ita non oēs mittuntur extra. Sed quomodo inferiores possint illuminare homines de his reuelationibus dicitur in dist. sequenti.

¶ Ibi. Videtur tamen, quod supremis, vel aliqui de supremis mittantur ad extra, nam incarnationē nescierunt multi angeli ante tempus incarnationis, vel passionis Iesu Christi sicut patet per illud Iſa. 63. vbi quæritur in persona inferiorum, quis est iste

qui venit de edom tinctis vestibus, &c. apparet etiā per Apostolum Eph. 3. ut innotescat principibus, & potestatibus seculi, Vbi glo. Hieron. angelicas potestates, vel dignitates perfectum dicit mysteriū incarnationis ad plenum nescisse donec completa esset passio Christi, & Apostolorū prædicatio fuisset gentibus dilatata, quod tamen vsque tunc non latuit maiores secundum glo. Aug. ibidem dicit, cōstat autem, quod angelum missum ad Beatam Virginem ad hoc nunciandum non latuit ergo ille cui hoc patuit erat de superioribus, & non de infimis quos latuit illud sacrum mysterium.

¶ Ad auctoritatem Danielis 7. milia miliū ministrabant ei, & decies centena milia assistebant ei, igitur illi non mittuntur, concedit, quod cōmuniter non mittuntur, & ideo distinctio quam ponit Daniel inter illos. s. hij ministrabant, & hij assistebant ei intelligenda est communiter, scilicet milia miliū assistunt ei communiter qui communiter non mittuntur, & decies centena milia ministrabant ei cōmuniter.

¶ Auctoritas Apostoli concedenda est absolute, quia omnes spiritus sunt ministri Dei, quia mittuntur, vel ad intra, vel extra:

Dist. XI. Quæstio Vnica.

Vtrum Angelus custodiens possit effectiue aliquid causare in intellectu hominis custoditi.

Scotus 2. sent. dist. 11. quæst. vnica.

Aegidius quolib. 6. quæst. 16.

IRCA dist. 11. magister tractat de custodia hominū ab angelis. Quærit Doct. Vtrum angelus custodiens possit effectiue aliquid causare in intellectu hominis custoditi. Hic est opi. Auicē. 6. naturalium par. 5. cap. 6. quod superior intelligentia est causa inferioris quantum ad esse, & quantum ad cognitionē, & sic descendendo à suprema intelligentia, & tandē intelligentia quædam separata superior anima intellectiua causat in ipsa notitiā actualē, & suam speciem, & intelligit per conuersionem intellectualem actualem ad illam intelligentiā, vult igitur dicere, quod species rerum fluunt ab intelligentia separata superiori ad notitiā naturalem hominum habendam, ita quod secundum eum, naturale est intellectui nostro conuerti ad intelligentiā separatā ad hoc, quod intelligat, quod si verum sit, patet in primo, Doct. dist. 3. quæst. 3.

¶ Ibi. Contra opi. Auicē. arguitur, quod tunc frustra anima vniretur corpori, quia propter nullā perfectionē ipsius animæ vnita, non enim propter perfectionem ipsius in se, quia forma non est propter materiam, sed econtra, ut patet secundo physicor. tex. cōm. 23. nec propter perfectionem ipsius in operando, quia non vnita posset habere speciem ab intelligentia sicut vnita, & hæc est ratio Thom. 1. par. summæ. q. 74. artic. 5. vide ibi.

Contra Auicē.

¶ Ibi. ista ratio videtur peccare, quia videtur cōcludere, quod frustra vniretur anima beata corpori, quia non propter perfectionem aliquam necessariā ad suam operationem habet in qua nihil recipit a corpore. Dicit enim sic Tho. vbi supra. Maxime autem videtur corpus esse necessarium animæ intellectuæ ad eius propriam operationem quæ est intelligere, quia secundum esse suum à corpore nō dependet. Si autem anima species intelligibiles secundum suam naturam apta nata esset recipere p influentiam

fluentiam aliquorum separatorum principiorum tantum, & non acciperet eas ex sensibus non indigeret corpore ad intelligendum. Vnde frustra corpori vni-
retur. Et parum infra. Si inquit in natura animæ est, ut intelligat per species ab intelligentia agente efflu-
xas, sequeretur, quod quæcunque animæ possent se
conuertere ad intelligentiā agentem ex inclinatio-
ne suæ naturæ, & sic cæcus natus posset habere sci-
entiam de coloribus, quod est manifestè falsum, &c.

¶ Ibi. Præterea secundum aliquos anima intelli-
git inquantum est supra corpus, ergo non conuenit
sibi intelligere, inquantum vnitur corpori, ergo nec
vnitur per se propter aliquam perfectionē, quæ sit
quasi necessaria propter operationem eius, ut pro-
pter intelligere, & hæc est opi. Tho. scilicet q. possit
intelligere, ut supra corpus, vide in prima parte.
1. q. 89. arti. 1. & quæ sic, ut animæ, igitur secundum
illum modum essendi, quo corpori est vnita, cōpetit
modus intelligendi per cōuersionem ad fantasma-
ta corporum, quæ in corporeis organis sunt, cum
autem fuerit à corpore separata, cōpetit ei modus
intelligendi per conuersionem ad ea quæ sunt intel-
ligibilia simpliciter, sicut, & alijs subiectis separa-
tis, &c.

¶ Ibi. Aliter improbat dicta positio. Hic Doc.
specialiter improbat opi. Auicennæ auctoritatibus, &
ratione, & intendit probare, quod species intelli-
gibiles non imprimuntur in anima ab intelligentijs,
quia omnis nostra cognitio oritur à sensu primo,
& secundo posteriorū, & primo metaph. in proœ.
& secundo physicorum. Cæcus enim natus non po-
test habere perfectam notitiam de coloribus. Vnde
secundo physicorum tex. commen. 6. secundū trā-
lationem arabicā, possibile enim est, ut aliquis de-
ducatur ratione dispositionem colorū, qui est cæcus
natura, & sic sermo eius qui talem habet dispositio-
nem est de nominibus, & nihil intelligit omnino:
hoc ille, & vide ibi Commentatorem. Omnes
autem istæ auctoritates essent falsæ, si species illæ
intelligibiles imprimerentur in anima ab ipsa in-
telligentia.

¶ Ibi. Præterea si nulla, &c. Per hanc rationem
intendit probare Doctor necessitatem speciei intel-
ligibilis, & hæc ratio magis patet ex his, quæ dicta
sunt in primo, dist. 3. quæst. 6. Hanc tamen aliqua-
liter declaro distinctionem, si nullam remaneret,
notitia habitualis non manente actu intelligendi.
Hic accipit notitiam habitualement non pro habitu
causato ex frequentatis actibus, sed accipit speciem
intelligibilem respectū cognitionis abstractiue, de
qua est præsens sermo, & dicitur cognitio habitua-
lis, quia per ipsam intellectus est in actu primo, &
in potentia accidentali ad intelligendum abstracti-
uē, sicut enim intellectus habens habitū, per ipsum
sponte, & faciliter potest operari, ita habens speciē
intelligibilem, quæ est partialis causa cognitionis
abstractiue, statim per illam, ut concausantem po-
test obiectum actu intelligere, ut exposui in primo,
distin. 3. quæst. 6. & 7. Sequitur ibi, sequeretur, q.
semper esset intellectus æquē in potentia essentiali
ad intelligendum. Hic accipit potentiam essentialē
pro potentia remota ab agente, & potentiam
accidentalem pro potentia propinqua ad agendum,
ut exposui in primo, dist. 3. quæst. 6. & in isto secun-
do, dist. 2. quæst. 10. vide ibi. Intellectus enim per
speciem intelligibilem est in potentia accidentali,
siue propinqua ad intelligendum, & sine tali specie
est tantum in potentia essentiali, siue remota ad in-
telligendum. Sequitur, licet enim ex actibus ge-
neretur aliqua habitus ad faciliter conuertendum
intellectum ad intelligendum, quia tamen nunquā
haberetur forma, quæ posset intelligere, quæ est

actus primus faciens ipsum esse in potentia accidē-
tali. Nota tamen duo in ista littera.

¶ Primum, quod nullus habitus quātumcunque intensus, facit intellectum in potentia accidentali ad
intelligendum, posito enim, quod habitus concu-
rat actiue ad actum, ut uidetur tenere Doctor in
primo, dist. 17. tamen si solus poneretur sine præsen-
tia obiecti, uel in se, uel in specie intelligibili, nun-
quam intellectus per talem habitum posset habere
aliquam intellectionem, quia tunc deficeret alia
causa partialis, quæ est ex parte obiecti, si enim in-
tellectus posset intelligere obiectum per aliquem
habitum non concurrente obiecto, sequeretur, q.
si Deus crearet in aliquo intellectu aliquem habitū
scientificum, quod talis intellectus mediante tali
habitu posset causare notitiam actualement, quod ui-
detur incontinenti, si igitur habitus ponitur, ut
causa partialis actus, non ponitur, ut necessariō sim-
pliciter ad actum, quia intellectus habēs obiectum
præsens sine tali habitu posset causare actum intel-
ligendi, sed si requiritur, requiritur ut actus sit per-
fectior, quia actus, qui causatur à potētia habitua-
ta agente æquali conatu est perfectior illo, qui cau-
satur à sola potentia, ut notat Doct. in primo, di-
stin. 17. actus enim intellectus, puta cognitio ab-
stractiua, quæ est ab intellectu, & à specie intelli-
gibili, & ab habitu est perfectior, licet per habitum
non fiat intellectus simpliciter in actu primo ad
causandum actum intelligendi, sed per speciem in-
telligibilem.

¶ Secundò dicit, quod intellectus respectu cog-
nitionis abstractiue per solam speciem intelligibilem
est in actu primo, & in potentia accidentali, siue
propinqua ad intelligendum.

¶ Sequitur, licet enim intellectus habens illum
habitum acquisitum sequentem actus posset faci-
lius acquirere illam formam, quā alius non ha-
bens eum.

¶ Hic aduerte, quod ex hoc non debet concedi,
quod aliquis possit habere aliquem habitum cau-
satum ex cognitionibus abstractiuis respectu ali-
cuius obiecti sine specie intelligibili, cum nullus
actus possit haberi sine illa, sic posito, quod esset
possibilis, tunc sequitur, quod dicit Doct. Vel de-
bet intelligi, quod habens habitum causatum ex co-
gnitionibus intuitiuis (quia multi, ut Ocham, &
Gregorius de Arim. & alij volunt, q. non possit ha-
beri cognitio abstractiua de aliquo obiecto, nisi
prius habeatur intuitiua de eisdem, licet hoc non
sit ad mentem Doct.) sit magis dispositus ad habē-
dum speciem intelligibilem de illo obiecto, quā
alius intellectus non habens huiusmodi notitias in-
tuitiuas de obiecto.

¶ Ad quæstionem igitur respondeo. Hic Doct.
duo principaliter tangit. Primò, quod non possit
angelus effectiue causare in intellectu hominis cu-
stoditū. Secundò quod possit.

¶ De primo dicit, q. nullam intellectionē actua-
lem, nec speciem intelligibilem potest angelus cau-
sare in intellectu nostro, ut totalis causa, ratio au-
tem non est ex aliqua impotentia ex parte angeli,
quia sufficienter est in actu primo, & potest causare
in alio angelo actum secundum.

¶ Sed ratio est ex intellectu nostro, qui pro statu
isto est passiuum determinatum ad determinatum
actiuum, ut ad fantasma, & intellectum agentem.
Sic tamen intelligendo, quod à fantasmate, ut à
partiali causa causatur species intelligibilis, & ab
intellectu agente, ut ab alia causa partiali, ut patet
à Doct. in primo, distin. 3. quæst. 8. Sed ut intelle-
ctus possibilis comparatur ad actualement intellectionem
nihil recipit à fantasmate, sed tantum ab intel-
lectu,

Primo, & se-
cundo posic.
contex. 33.
& in secun-
do, cōtex. 27.

Nota & bo-
ne.

lectu, & à specie intelligibili, & sic fantasma pro statu isto tantum debet intelligi concurrere respectu speciei intelligibilis, & sic intellectus prima immutatione immutatur à fantasmate, quæ prima immutatio est ad speciem intelligibilem sicut dicit Arist. 3. de ani. tex. comm. 39. Vbi sic hñ in translatione Arabica. Qui nihil sensit, nihil adiscit, & nihil intelligit, si igitur viderit, necessario videt. Imagines aliquas, imagines enim similes sunt sensibilibus, sed sine materia, hæc ibi Commentator. Intellectus quiescit in nobis, cū viderit aliquid, & intellexerit ipse, non intelligit ipsum, nisi cōiunctum cum sua imagine, imagines enim sunt aliqua sensibilia intellectui, & sunt ei loco sensibiliū apud absentiam sensibilibus, sed sunt sensibilia nō materialia, hæc ille, & sic patet quomodo intellectus pro statu isto nihil intelligit, nisi prius motus fuerit ab aliquo fantasmate, recipiendo speciem intelligibilem specialiter ab illo. Sed quare non intelligit immediate aliquid sensibile patuit supra in primo, dist. 3. quæst. 3. ex ordine potentiarum, &c.

Quare intellectus non intelligat immediate aliquod sensibile.

¶ Ibi. Ex hoc sequitur quoddam correlarium. scilicet quod angelus non potest aliquem intellectum rapere ad intellectualem visionem, ut alicuius verè intelligibilis, & q̄ omnis raptus factus virtute diaboli est præcisè ad aliquid intensè imaginatum, quia intensa imaginatio facit animum ita distractum ab omni alia cognitione cuiuscunque actualis intellectus, quod videretur ipsum intellectualiter videre, & concomitatur fortè illam intensam imaginationem alicuius rei imaginabilis intellectio, sed nulla est ibi intellectio alicuius merè intelligibilis, nō imaginabilis. Ita etiam omnis raptus, ad quem potest homo seipsum disponere in hac vita per cōsuetudinem non est ad aliquam visionem merè intellectualem, puta alicuius substantiæ separata, sed imaginariam, & intellectiōnem concomitantem illā imaginariam, licet fortè talis quietatio in homine ab omnibus extrinsecis per talem visionem quandoque disponat, ut Deus animum sic tranquillum rapiat ad visionem merè intellectualem.

Pulcherri-
ma doctrina.

¶ Ibi. De secūdo, scilicet quod possit angelus facere in intellectu propter dicta sanctorum præcipue Dionysij quarto cœlestis Hie. dicit. Revelationes fieri hominibus per angelos manifestum est, q̄ angelus potest docere hominem, sicut homo facit, sed perfectius.

CIRCA prædicta occurrunt aliquæ difficultates. Prima ibi, quod angelus est sufficienter in actu primo ad causandum actum secundū. Hic videtur Doct. dicere, quod angelus quantum est ex parte sua potest esse causa totalis intellectiōnis causando ipsam in anima nostra, si hoc absolutè intelligatur, Doct. in pluribus locis contradicit sibi, quia in primo, dist. 3. quæst. 7. probat, quod ex obiecto, & intellectu causatur notitia. Hoc idem. 15. quæst. quolib. & in secūdo, expressè dist. 3. quæst. 10. vbi dicit, quod causans cognitionem alicuius obiecti continet illud virtualiter. Iterum in dist. 9. expressè dicit, quod intellectus angeli vna cum specie intelligibili obiecti, de quo loquitur, causat cognitionem illius obiecti in audiente.

An Angelus sit esse causæ totalis in intellectu.

¶ Sic igitur debet intelligi, q̄ sicut angelus potest causare cognitionem sui in se, ut totalis causa, ita potest causare in alio intellectu sibi proportionato, & similiter sicut potest causare cognitionem alterius obiecti à se virtualiter contenti secundum totā suā entitatem recipiendo illam in se, ita potest causare in intellectu alterius disposito, & proportionato. Vbi autem angelus non continet virtualiter obiectum secundū suam entitatem, non potest esse causa totalis cognitionis illius, nec respectu sui intelle-

ctus nec respectu alterius. Non intendit ergo Doct. absolutè, quod intellectus angeli possit esse causa totalis respectu cognitionis causandæ in intellectu humano.

¶ Hic queritur quomodo angelus potest docere hominem de aliquo ignoto, & dicit Doct. quod eo modo quo homo docet alium hominem, ita & angelus, perfectius tamen, hoc satis patet, quia sicut homo potest docere alium hominem, coniungendo terminos prius notos ab alio homine, ut si alius homo, qui dicatur a. cognoscat hominē, & animal rationale, & risibilitatem, ignoret tamen hominem esse risibilem, tunc homo docens proponit sibi istā animal rationale est risibile, tunc a. assentit sibi, causando in se cognitionem, in qua cognoscit istā propositionē, animal rationale est risibile, & qua huic assentit, deinde docēs proponit sibi aliam, homo est animal rationale, tunc a. causat in se cognitionem huius conclusionis, cui assentit propter præmissas, docēs ergo nihil causat in intellectu ipsius. a. sed tantum ordinatè proponit terminos prius notos ab a. coniungendo illos adinuicem, & simul a. causat in se cognitionem huius cōclusionis, cui assentit propter præmissas, docens ergo nihil causat in intellectu ipsius a. sed tantum ordinatè proponit terminos prius notos ab a. coniungendo illos adinuicem, & simul a. causat in se cognitionem tam principiorum, quàm conclusionis sic angelus licet perfectius, quia perfectiori, & clariori modo potest proponere.

Quomodo Angelus possit docere hominem de aliquo ignoto.

¶ Sed est difficultas de aliquo cōplexo cuius termini non sunt noti ab ipso. a. qui est docendus, an ipse angelus possit illum docere. Dico, q̄ immediate non potest causare cognitionem terminorum in intellectu humano, sed ipsos terminos si sunt sensibiles mediātè, vel immediātè ordinatè potest presentare intellectui, ita quod prius præsentet alicui sensui, deinde intellectui, exemplum, si a. nō cognoscit, puta aliquē colorem, ipse angelus potest præsentare illum alicui sensui exteriori, & deinde imaginatiuè, ita q̄ ipse color prius potentia exteriori causet visionem sui, & speciem sensibilem in illo, qua causata, deinde causatur alia species sensibilis eiusdem coloris in imaginatiua, quæ dicitur fantasma, tunc ipsum fantasma, vñ cū intellectu ipsius a. causat speciem intelligibilem ipsius coloris, & angelus potest partialiter concurrere ad huiusmodi causationem speciei intelligibilis, ut patet infra à Doct. Hoc ergo modo potest docere hominem de terminis prius cognitis, quibus terminis notis ab homine, ipse angelus potest ordinatè proponere illos cōiungendo, vel diuidendo, & sic docere hominem de principijs, & conclusionibus modo præexposito, sed de terminis, & complexionibus, quæ nullo modo cadunt sub sensu, nec formaliter, nec originaliter, nec possunt cadere, ut de ista propositione. Deus est trinus, & vnus, possit docere hominē, & sicut dixi de hoc, ita dico de quolibet alio reuelato merè intelligibili. Dico, quod de communi loquente ordine diuinæ sapientiæ angelus nō potest reuelare intellectui humano pro statu isto aliquod purè intelligibile, quomodo ergo reuelet istā Deus est trinus, & vnus. Dico, quod proponit homini eo modo, licet perfectiori, quo alius homo proponeret. Nā intellectus humanus via naturali potest cognoscere omnes terminos, qui possunt abstrahi à sensibilibus, ut ens vnum bonum, & huiusmodi, ut patet in primo, dist. 3. quæst. 1. & dist. 8. deinde potest considerare, puta entitatem in se, & primum, & similiter potest considerare Trinitatē, quæ Trinitas est abstrahibilis à numeris, & similiter consid-

Dubium.

Responsio.

Nota & bene.

considerare personam, & componere istam, tres personæ, & huiusmodi. Potest ergo aliquis prædictorum sic docere, & deducere alicui, quod est aliquod primum ens, quod est vnum in se, & singularissimum, & idem in tribus personis, & sic audiens imperio suæ voluntatis potest assentire huic, ita quod potest in se causare assensum, quo assentiat huic. Sic angelus potest docere hominem de ista propositione, quod Deus est trinus, & vnus, licet perfectius, & clarius, & hoc est, quod dicit Doct. in prolo. q. 1. quod reuelatio de communi lege non fit, nisi de complexis, quorum termini possunt haberi via naturalibus, & virtute fantasmatum.

*Ecce quomodo Lycho-
tus recte sol-
uit omnia
argumenta.*

¶ Si dicatur, ergo homo naturaliter potest cognoscere istam, Deus est trinus, & vnus, causando in se cognitionem illius, si angelus nihil aliud facit, nisi proponendo, ut dixi supra. Dico, sicut dicitur in tertio, dist. 23. & 14. quæst. quolib. de fide acquisita, quod aliquis potest credere articulis fidei ex puris naturalibus, sed vel est, quod nisi illi articuli fuissent prius reuelati homini, qui postea docet illos, nunquam aliquis homo ex puris naturalibus acquirere posset, & similiter, si Deus non reuelasset istam, Deus est trinus, & vnus alicui angelo, immediate causando cognitionem illius in illo, tota natura angelica ex suis puris naturalibus non potuisset attingere huiusmodi cognitionem, ut patet a Doct. supra in hoc secundo, dist. 3. & quæst. 14. quolib. Si dicatur, quod Doct. videtur sibi contradicere, quia hic dicit, quod reuelatio primò fit angelo superiori, & superior reuelat inferiori, & sic deinceps, & inferior reuelat homini. Et tamen in prolo. q. 1. dicit, quod voluntas diuina aliquando supplet vicem obiecti imperfecti, puta quod reuelat alicui hæc propositionem, Deus est trinus, & vnus, & ibi Doct. declarat, quomodo voluntas diuina supplet vicem obiecti supernaturaliter respectu intellectus nostri. Dico, quod nulla est contradictio, quia si loquamur de lege communi, & de ordine præfixo à diuina voluntate, quæ supplet vicem obiecti supernaturaliter mediatè, vel immediate, quia nisi ipsa voluntas diuina primò reuelaret alicui angelo, qui postea reuelaret aliis, tota natura creata ex sua natura non posset cognoscere illud obiectum supernaturale de communi lege, respectu verò intellectus nostri supplet vicem obiecti supernaturalis, mediatè tamen, quia mediante angelo, cui prius reuelat. Dico etiam, quod ipsa potest immediate reuelare, cum ipsa voluntas diuina sit supra omnem ordinem, & non sit sic stricta ordini priori, quin aliter possit facere, ut patet supra in isto secundo, dist. 7. & in primo, dist. 44.

*Voluntas di-
uina non est
stricta or-
dini priori.*

¶ Ibi. Sed de aliis affirmatiuis quid scilicet possit angelus circa uirtutem fantasticam hominis agere, uel causare. Vtrum possit nouum fantasma causare effectiue, vel offerendo nouum imaginabile, uel transportare fantasma iam habitum, dubium est. Conceditur tamen communiter, quod fantasma nouum non posset causare sine causa naturali, puta obiecto nato causare tale fantasma. Est aduertendum, quod fantasma proprie est species sensibilis existens in uirtute fantastica representans sensibile cum conditionibus materialibus, & differt à specie sensibili existente in sensu exteriori, quia uirtus fantastica cum fantasmate potest causare cognitionem sensibilis perfectam, etiam actu non existente. Species verò sensibilis existere non potest, Et Doct. videtur dicere duo.

¶ Primò, quod non potest causare fantasma alicuius sensibilis, non concurrente obiecto sensibili.

¶ Secundò dicit, quod cum obiecto sensibili poterit causare nouum fantasma rei sensibilis.

Dubium.

¶ Sed circa secundum occurrit dubium, quia

species sensibilis immediate causatur ab obiecto sensibili extra, ut patet a Doct. in primo, dist. 3. q. 7. & in quolib. quæst. 15. artic. 2. exponendo auctoritatem Augustini. 11. de Trin. cap. 2. vel 5. quia dicit, informatio sensus, quæ visio dicitur à solo imprimatur corpore, quod videtur, & dicit Doct. quod Augustinus ibi accipit visionem pro similitudine rei in se, & illa à solo corpore extra causatur. Si ergo angelus non potest partialiter causare similitudinem rei sensibilis in aliquo sensu: ergo nec aliquod fantasma, cum tale fantasma sit præcisè similitudo rei sensibilis cum conditionibus materialibus.

¶ Dico primò, quod expressè non habetur à Doct. angelus partialiter possit causare fantasma, sed quod possit nouum sensibile præsentare alicui sensui, quo præsentè statim causatur species sensibilis in sensu exteriori, & post in uirtute fantastica.

¶ Dico secundò, quod si sensus exterior nullo modo actiue concurrat ad causandum similitudinem rei sensibilis, hoc tamen non debet fortè negari ab angelo, quin saltem partialiter possit concurrere, quia natura nobilior est dignificanda, quantum apparentia ostendunt, uel permittunt.

¶ Dico tertio, posito, quod angelus non possit partialiter concurrere ad talem similitudinem extra, non debet fortè negari, quod posita ipsa in sensu exteriori, quod non possit angelus partialiter causare fantasma in uirtute fantastica concurrente tali similitudine, ut alia causa partiali. Sicut etiam conceditur, quod quamuis homo pro statu isto non concurrat actiue ad speciem sensibilem ad extra, nec fortè ad fantasma, tamen intellectus agens cum tali fantasmate actiue concurret speciei intelligibilis, immo ut causa magis principalis, ut patet à Doct. in primo, dist. 3. quæst. 8. & in quolib. quæst. 15. sic pariformiter esset dicendum de ipso angelo, respectu fantasmatis, licet ista requirant prolixiorum tractatum.

*Quomodo
homo pro
statu isto non
concurrat
ad speciem
sensibilem.*

¶ Ibi. De translatione fantasmatis de uno organo ad organum alterius dubium esse videtur. Dicit Doct. hic duo, quod si loquimur de ipso fantasmate absolute, quod est tantum accidens, non potest transferri, puta de organo Sortis ad organum Platonis, quia tunc idem accidens numero migraret de subiecto in subiectum, quod est impossibile. Secundò dicit, quod si loquimur de spiritu, uel humore, tenendo, quod ipsum fantasma habeat pro subiecto spiritum, uel humorem, & corporeum, quod secundum aliquos angelus potest transferre de uno organo ad aliud organum, & hanc opinionem videtur Doct. tenere.

¶ Ibi. Et fortè diceretur, quod translato humore ab organo Sortis, non remaneret in eo fantasma, quia non esset in eadem proportionem ad suam causam, à qua gignebatur. Dicunt enim isti, quod ipsum fantasma habet proportionem ad ipsum causantem, dum est in Sor. & ipsum cōseruantem, & sic quamuis humor possit transferri, ut tamen definit esse in Sor. illud fantasma statim definit esse simpliciter, cessante causa cōseruatiua.

¶ Ibi. Sed ista ratio non concludit, quia sensus particularis respectu fantasmatis est tantum causa in fieri, & non in facto esse, uult dicere Doct. quod quamuis sensus particularis, puta uisus, dum mutatur à sensibili extra, possit saltem partialiter causare fantasma in uirtute fantastica, & ut sic dependet à sensu particulari, tamen fantasma causato in esse quieto non dependet amplius à sensu particulari in cōseruari. Et hoc videtur per illud, quod dicit Doct. in isto secundo, dist. 2. quod res tantum pro primo instanti, quo accipit esse, dependet ab agente creato, & pro tempore sequenti præcisè dependet

pendet ab ipso Deo, vide quæst. 4. distinctio. 2.

Adverse be
ti.

¶ Ibi. Tuerte etiam, quod aliud est loqui de operatione sensitiua, vel intellectiua, & aliud de specie intelligibili, & fantasinate, quia tales operationes tantum sunt dum fiunt, & non plus, species autem intelligibilis, & fantasma cessante causatione causæ creatæ, habent esse permanens. Sed de specie sensibili extra, fortè est dubiū, an illa possit manere causa particulari non conseruante, de hoc aliàs.

¶ Ibi. Si etiam translatio fieret à Sorte informato fantasinate manente, negaretur ille, ad cuius organum fieret translatio, posse vi tali fantasinate, quia nullius fantasia nata est vi fantasinate, nisi genito à sensibili præsentis suo sensui. Hic recitatur alia responsio. s. posito, quod tale fantasma possit transferri de organo Sortis ad organū Platonis, tamen virtus fantastica Platonis nō posset vi tali fantasinate, scilicet causando cognitionem rei sensibilis, cuius est tale fantasma, quia fantasia tantum utitur fantasinate genito à sensibili præsentis suo sensui, cum ergo fantasma translaturum in Platone non sit genitum à virtute fantastica Platonis, & à sensibili præsentis cuius est, patet, quia tale sensibile est tantum præsens Sorti, sequitur, quod non poterit uti tali fantasinate.

¶ Ibi. Sed nec ista ratio cogit. Hic Doctor ostendit, quod non est necesse ad hoc, ut uirtus fantastica utatur aliquo fantasinate, quod illud sit simpliciter causatum ab aliquo sensibili, patet, quia si Deus imprimeret cæco nato fantasma de aliquo colore, posset uti eo uigilans ad imaginandum talem colorem, & tamen illud fantasma nullo modo esset causatum à sensibili. Dato etiam, quod non possit uti fantasinate, nisi causato à sensibili, non tamē sequitur, quod Plato non possit uti illo fantasinate prius causato à sensibili præsentis Sortis, quia & si à sensibili præsentis Sortis dependeat in fieri, non tamen dependet in esse, ut dictum est supra, sicut quamuis calor existens in ligno quo ad fieri depēdet ab igne causante, ex quo tamen in esse non depēdet ab igne, poterit tamen lignum uti calore ad calefaciendum, sic in proposito.

Opinio Egidij.

¶ Ibi. Tertio modo de translatione fantasmatum in eodem, dicitur ab Egid. quolibet. 6. quæstio. 16. quod angelus potest facere motum localem humorum, & spirituum, ad quem motum sequitur transpositio fantasmatum, & ordinata immutatio intellectus possibilis ab eo. Hæc ratio istorum est, quia uirtus fantastica in Platone, non potest uti fantasinate, nisi genito à sensibili præsentis, ut dixi supra.

¶ Ibi. Sed hoc uidetur difficile ad intelligendū, non enim quodlibet fantasma habet spiritum, uel humorem pro subiecto, quia tot possent simul fantasinata esse in uirtute fantastica, quot eis non possent assignari propriæ subiecta, nec etiam motus aliquis localis spiritus, uel humorum uidetur facere aliquod fantasma magis mouere, quàm prius, nisi aliquid faciat circa illud fantasma per alterationem. Vult dicere Doct. quod si angelus posset docere hominem custoditum, puta Sortem, in quo sunt mille fantasinata, mouendo subiecta illorum fantasmatum in Sorte, sequeretur, quod tot essent subiecta, quot fantasinata, patet, quia si tantum esset vnum subiectum, non posset illud mouere, quin simul moueret omnia fantasmata, & sic oportet ipsum docere de omni re, quarum sunt alia fantasinata, vel de nulla re docere, patet, quia secundum ipsum, mouendo talia fantasinata docet. Si ergo docet mouendo huiusmodi fantasmata ordinatè, ita quod prius unū, post aliud oportet, ipsum dicere tot esse subiecta, quot fantasmata, quod

non uidetur. Nec ultra sequitur, quod per talem motum localem fantasmatum, fantasma magis moueat intellectum, quàm prius, nisi aliquid fiat circa tale fantasma, puta ipsum alterando, scilicet intendendo.

¶ Ibi. Hoc tandem quarto conceditur. Hic *Opini Sec.* Doctor ponit propriam opinionem, & duo dicit *ti.* principaliter.

¶ Primum, quod angelus circa uirtutem fantastica potest amouere omne impedimentum, puta si impedimentum ordinatæ immutationis à fantasmatibus erat perturbatio spirituum, uel humorū, angelus potest illam sedare, qua sedata occurrerit ordinatæ. Hæc littera potest sic intelligi, videlicet, quantum ad speciem intelligibilem, quia si esset perturbatio in fantasmatibus, ita quod impedirentur à causatione speciali speciei intelligibilis, si tale impedimentum non amoueretur, species intelligibilis causari non posset, quia fantasma concurrir, ut causa partialis, ut patet a Doctore in primo, distinctio. 3. quæst. 8.

¶ Dico etiam, quod posita specie intelligibili in intellectu possibili respectu intellectus possibilis, si fantasma illius rei esset impeditum, adhuc impeditur intellectus illius rei, quia oportet intelligenti fantasmata speculari tertio de ani., & ideo Doct. in primo, distinctio. 3. quæst. 2. dicit, quod illud fortius mouet intellectum, cuius singulare fortius mouet sensum, & vide, quæ ibi exposui. Secundò principaliter dicit, quod angelus potest aliquod operari circa intellectum possibilem hominis custoditi, quia potest partialiter causare speciem intelligibilem concurrente cum intellectu agente hominis custoditi, & cum ipso fantasmate, & talis species intelligibilis sic causata erit perfectior, & non debet intelligi, quod intellectus hominis custoditi, & intellectus angeli sint duæ causæ partiales essentialiter ordinatæ, ita quod una agat in uirtute alterius, quia tunc inferior non posset causare non concurrente superiori, & sic intellectus agens hominis custoditi, cum sit inferior intellectu angeli custodientis nullo modo posset causare speciem intelligibilem, concurrente fantasmate non impedito. Nec similiter debet intelligi, quod sint duæ causæ partiales alterius, & alterius rationis, licet non essentialiter ordinatæ, sicut se habent intellectus, & obiectum respectu intellectus, quia huiusmodi causæ sic se habent, quod quantuncumque una augeretur in perfectione, nunquam tamē posset supplere vicē alterius, ut supra patuit in isto secundo, distinctio. 9. & in primo, distinctio. 3. quæst. 8. & distinctio. 17. dicerentur ergo ille duæ causæ eiusdem rationis sic intelligendo, quod quamuis ab una earum possit effectus produci absolute, tamen alia concurrente effectus esset perfectior eo modo, quo dictum est in primo, distinctio. 17. de potentia, & habitu.

*Improbatio
verborum
Scoti.*

¶ Et ex hoc apparet improbatio illius argumēti, quod sit contra Doct. in 3. distinctio. 4. ubi vult quod mulier concurrat actiue ad generationem proles. licet minus principaliter. ubi sic arguunt, ponēdo quod virtus actiua matris augeatur, sequitur quod tantū posset augeri, quod ipsa sola posset producere prole, non concurrente viro. patet enim, quod isti non intelligunt, nec intentionem, uec verba Doct. quia vir & mulier sic sunt duæ causæ partiales ordinatæ respectu proles, quod vir est causa principalis, & mulier minus principalis. Si ergo virtus vnius cresceret, etiam in millecuplo, adhuc esset talis causa, quod nunquam posset supplere vicem alterius causæ. Dico ergo quod intellectus angeli non sic concurrir cum intellectu nostro, quia tunc vnus intellectus non posset causare speciem intelligibilem sine alio, ut dictum est. Concurrunt ergo sicut duæ causæ eiusdem

Mater concurrir quantum ad administrationem materiae materialis.

dem rationis, ita quod simul vnitæ perfectiorē causant effectum, quā vnā earum seorsum, sicut duo calores vniti simul perfectiorem causant calorem, quā seorsum sumpti, & si vnus calor in duplo augeretur, posset supplere vicē alterius caloris, sic etiā intellectus angeli, si in perfectione cresceret, posset supplere vicē intellectus nostri, quia ipse solus, vnā cum fantasmate, ita perfectam speciem intelligibilem posset causare, sicut modo facit cum intellectu nostro.

Dubium.

¶ Occurrit tamen dubium, si intellectus agens ipsius angeli posset causare speciem intelligibilem cū fantasmate hominis custoditi, intellectu agente ipsius hominis non concurrente, videtur, quod sic, quia si intellectus agēs ipsius hominis custoditi hoc potest, multo fortius intellectus angeli custodiētis, cum sit perfectior. Dico, quod in hoc nullum apparet impossibile loquēdo de specie intelligibili alicuius rei imaginabilis, quia & si non possit causare speciem intelligibilem alicuius merē intelligibilis, non negatur tamen quin posset causare speciem intelligibilem rei imaginabilis, quia hoc non esset cōtra statum hominis custoditi. Dico tamen, quod de facto non causat speciem intelligibilem in intellectu possibili hominis custoditi, intellectu agente ipsius non concurrente, quia à moto impedimento, intellectus agens hominis de necessitate naturæ concurrat.

Responsio.

¶ Dico vltra ad intentionē Doct. quod non tantum angelus potest partialiter causare speciem intelligibilem alicuius sensibilis, sed etiam potest partialiter causare cognitionem abstractiuā rei, cuius est talis species, sic, quod talis intellectio erit perfectior, quā vt causata à solo intellectu hominis custoditi, & à specie intelligibili, & pariformiter dicendum est de intellectu angeli, & intellectu hominis respectu talis intellectiois, sicut dictum est de eis respectu speciei intelligibilis.

N V N C soluenda sunt argumenta principalia. Primò arguit Doctor, probando, quod aliquid possit operari immediatē circa intellectum, & uolūtatem hominis custoditi, quia aliter frustra custodiret, nisi posset ipsum dirigere in actibus humanis, qui primo pertinent ad intellectum, & uolūtatem.

¶ Respondet Doctor, quod non frustra custodit hominem. Tum quia potest ipsum efficacius docere per signa sensibilia, quā aliquis homo. Tum etiam quia perfectiorem speciem intelligibilem potest causare, ut supra patet. Tum etiam quia potest ipsum à dæmonibus custodire, secundum Hieron. in homil. super illud Matth. 18. Angeli eorum semper vident.

¶ Sed ex dictis occurrit aliqualis difficultas. Si angelus potest partialiter causare speciem intelligibilem rei sensibilis in intellectu possibili hominis custoditi, an possit etiam causare uolitionem in uoluntate hominis custoditi respectu alicuius rei sensibilis, & uidetur, quod sic, quia sicut se habet intellectus hominis custoditi, ut passum proportionatum respectu speciei intelligibilis rei sensibilis, & respectu abstractiuæ intellectiois eiusdem, ita uidetur, quod uoluntas angeli habeat uoluntatem hominis custoditi, ut passum sibi proportionatum respectu uolitionis rei sensibilis, & sic posset immediatē causare uolitionem alicuius rei sensibilis.

¶ Dico, quod non est simile de specie intelligibili, & intellectiois abstractiuæ, & uolitione, quia uoluntas hominis custoditi non uidetur, posse immediatē moueri ab alia uoluntate, recipiendo aliquam uolitionem.

¶ Dico secundò, quod & si angelus posset ipsam mouere, non tamen moueret, ut causa totalis, respectu uolitionis, sed ipsa uoluntate concurrente. Si etiam tertio concedatur, quod posset ipsam mouere, ut totalis causa, respectu alicuius uolitionis sensibilis, non autem respectu uolitionis alicuius merē intelligibilis, fortē nullum apparet impossibile. Ita tamen dicantur ut dubia.

¶ Secundò principaliter arguit Doctor, quia acti uum, quod potest aliquid causare in passiuo excellentiori, potest etiam causare in passiuo minus excellenti, sed ex distinctione nona, angelus potest effectiue aliquid causare in intellectu alterius angeli, ergo & in intellectu alterius hominis custoditi. Tum quia omne agens habens actum primum potest causare actum secundum in quocunque receptiuo, per hoc enim probatum est distinctione 9. Angelus autem actu cognoscens, est habens actum primum, & intellectus noster est in potentia ad actum secundum ergo.

¶ Ad secundū consequentia non ualet, quia istud passum inferius non est capax pro statu isto ab illo agente, & hoc quia passiuum est impeditum pro statu isto, ne aliquid recipiat, unde ista impotentia non est ex defectu potentie actiue angeli, uel ex impotentia uirtutis passiuæ intellectus nostri absolute in recipiendo, sed ex impedimento pro statu isto.

¶ Per hoc patet ad utranque probationem consequentiar. Actiuum enim potest agere in passum, quando non est impeditum à receptione formæ, ad quam agit tale agens, sed dum est impeditum, non potest agere potentia propinqua, licet possit agere potentia remota.

¶ Et si dicas, tunc non potest Deus pro statu isto immediatē agere in intellectum nostrum sine fantasmate.

¶ Dico, quod consequentia non ualet, quia illud impedimentum pro statu isto, scilicet ordo inter potentias inferiores subest causalitati Dei, non autem causalitati alicuius creaturæ, & ideo cuilibet creaturæ, quæ præsupponit istum ordinem, est impedimentum, non autem Deo, uel ad Deum, qui est supra istum ordinem.

¶ Arguit tertio Doctor sic. Sensibile potest immediatē aliquid agere in intellectum nostrum, sicut patet de fantasmate, quod potest immediatē (partialiter tamen) causare speciem intelligibilem, & multo magis illud, quod est actu intelligibile, quale est illud, quod est in intellectu angeli.

¶ Respondet Doctor, quod sensibilia possunt immutare intellectum pro statu isto, non autem merē intelligibilia, non quia illa non sint actiua, nec quia intellectus noster non est passiuus respectu eorum absolute, sed quia pro statu isto impeditur, ne patiat, uel recipiat a talibus immediatē, a moto autem tali impedimento, tunc recipit, sicut est in beatitudine, tunc enim loquitur angelus homini beato, & homo beatus homini alij beato, sicut dictum est, prius angelum loqui intellectualiter angelo, quia tunc secundū promissum Saluatoris in Matth. erimus sicut angeli Dei, cui laus, & gloria, &c.

¶ Et ex hoc patet, quare Doctor non potest causare scientiam in discipulo, non propter defectum uirtutis actiue in scientia docentis, sed propter capacitatem intellectus discipuli pro statu isto, pro quo habet impedimentum, ne sic immutetur, quia pro statu isto determinatur ad fantasmata, sicut ad ipsum immutancia, sicut dictum est, &c.

Sensibilia possunt immutare intellectum.

Dist. XII. Quæstio Prima.

Utrum in substantia generabili, & corruptibili sit aliqua entitas positiua realiter distincta à forma.

Scotus 2. senten. dist. 12. quæst. 1.

Riccardus quolib. 4. quæst. 1. artic. 1.

GIRCA duodecimam distinctionem, in qua magister agit de creatura pure corporali. Queritur primò. Utrum in substantia generabili, & corruptibili sit aliqua entitas positiua realiter distincta à forma.

Ibi. Hic dicit vna opin. Hic Doctor primò recitat duas opiniones. Prima est Riccardi de media villa, quolib. 4. q. 5. artic. 1. Alia est Alberti Magni, quæ duæ opiniones tantum nomine videntur differre, vtraque enim conuenit in hoc, quòd in generabili, & corruptibili est tantum vna realitas positiua, sed vna dicere, quòd illa entitas est materia. Alia verò dicit, quòd est forma. Prima enim dicit, q. in substantia generabili, puta in igne nihil aliud est realiter, nisi ipsa materia, ita quòd secundum perfectum materię dicitur alia, & alia substantia naturalis, nam vt est asinus dicitur materia perfectior, vt verò est ignis dicitur materia imperfectior, ita, quòd vt est asinus, nihil sibi extrinsecum aduenit, sed intrinsecè dicitur asinus. Et ponunt exemplum de quantitate interminata, quæ non dicitur terminari per aliquid extrinsecum, sed per aliquid intrinsecum, puta per puncta si est linea, quæ sunt intrinseca ipsi lineæ. Alia opin. dicit idem simpliciter in re. Vult enim, quòd ipsa materia vtatur, & aliter terminatur, dicitur terminus generationis, si enim materia a sic perficitur in remissione, quòd dicitur lapis, tunc ipsa, vt sic terminata, dicitur terminus generationis, vt verò alio modo terminatur, puta, q. dicitur asinus, ipsa dicitur alius terminus generationis, sic tamen, q. terminus generationis in re nihil aliud est, nisi eadè materia sic, vel sic terminata, & vt terminus generationis dicitur forma, & sic istæ duæ opin. volunt, q. in composita generabili, & corruptibili nihil sit realiter, nisi ipsa materia, quæ secundum aliam, & aliam terminationem dicitur aliud, & aliud compositum. Et si idem vult eis, nonne in composito naturali substantiali est forma realiter distincta à materia, dicentes quòd non, sed quòd ipsa materia, secundum quòd alter, & aliter proficit, quodammodo potest dici suscipere aliam & aliam formam, non quòd in re sit alia, & alia forma, sed tantum est ibi entitas materia.

Ibi. Positio ista non videtur rationalis, nec videtur esse secundum mentem philosophi. Arguo enim sic. In generatione naturali secundum philosophum primò de gener. tex. comm. 23. semper aliquid corrumpitur, & aliquid generatur, ubi facit, differentiam inter generationem, & corruptionem. Circa finem sic dicit. Quando autem totum transmutatur non manente aliquo sensibili, vt subiecto eodem, sed quasi ex semine toto sanguis, aut ex aqua aer, aut ex aere omni aqua generatio iam hoc tale, huiusmodi aquæ corruptio, hæc ille. Vbi vult expressè, q. quando ex aqua fit aer aliquid, quòd erat aquæ, corrumpitur, & generatur forma aeris, quæ recipitur in materia ipsius aquæ, vt patet ibi de differentia subiecti alterationis, & transmutationis, ubi Commentator sic dicit. Alteratio igitur est, cum subiectum fuerit aliquid in actu, & fuerit trans-

mutatum in aliqua specie qualitatis, verbi gratia; q. idem corpus aliquando sanatur, aliquando infirmatur, permanendo idem, transmutatio autem in substantia est, cum nihil in actu remanserit ex illo, ex quo est transmutatio, quòd sit subiectum illius rei, quæ in eo sit essentialiter, & non accidentaliter, hæc ille. Vbi vult expressè, quòd in transmutatione substantiali nò maneat subiectum compositum ex materia, & forma; ut cum ex aqua fit aer, quòd maneat ipsa materia, vt etiam patet in tex. sequenti. Sequitur. Sed tunc accipit philosophus, quòd in generatione ex opposito sit oppositum, ut patet. primo de generatione. tex. comm. 24. non quòd oppositum maneat, sed aliquid commune vtrique termino, quòd vult esse materiam, quæ non potest esse idem cum aliquo oppositorum, quia vnum oppositorum non manet cum alio, vnde Arist. tex. comm. 24. sic ait. Est autem hyale maximum subiectum quidem propriū generationis, & corruptionis susceptible, hæc ille. Et ibi Commentator in fine commenti. Nihil (inquit) remanet in ea: supple transmutatione substantiali, q. sit subiectum essentialiter ei, in quòd est transmutatio, & principaliter materia est subiectum illius transmutationis, subiectum autem aliarum transmutationum non dicitur materia, nisi secundum posterius; hæc ille. Istis præmissis patet ratio Doct. per exemplum. Po-

Exemplum.

no, quòd ignis a. agat in aerem b. quæ sunt opposita saltem virtualiter, dicimus, quòd ignis generatur ex aere, tanquam ex opposito, quia actione sua corrumpit formam aeris, & in materia, quæ erat sub forma aeris, producit formam ignis, & sit ipsa materia, quæ prius erat sub forma aeris, sit sub forma ignis, & sic patet, quando oppositum generatur ex opposito, quòd remanet eadem materia communis, & quando oppositum generatur ex opposito, illud oppositum, ex quo generatur aliud oppositum, non remanet in composito genito, patet, quia aer, ex quo generatur ignis, non remanet in ipso igne. Si igitur aer tantum realiter includeret ipsam materiam, & tantum esset materia per se, sequeretur, q. aer remaneret in igne genito, cum materia maneat eadem in genito, & corrupto, sequeretur etiam, quòd ignis non poterit generari ex aere, quia oportet ponere aliquid corrupti in eo, cum generatio nō sit corruptio alterius, illud autem non esset materia, igitur esset aliqua entitas distincta à materia, patet etiam quomodo materia non sit eadem realiter alicui opposito, quia si materia aeris, esset idem realiter formæ aeris, non posset fieri sub forma ignis, quia tunc simul esset sub duobus oppositis.

Ibi. Sed responderet, quòd agens naturale requirit aliquid in quòd agat, & hoc est terminus corruptionis. Vt clarius intelligatur ista responsio pono casum. Si ignis a. vult producere ignem b. non potest producere ipsum b. nisi agat in aliquid oppositum, puta aerem corrumpendo ipsum, & dicatur a. ergo non potest producere b. nisi agat in c. corrumpendo illud, & sic concedunt, quòd vnum oppositum sit aliud, id est quòd b. sit ipsum c. nam corrupto ipso c. per actionem a. statim fit ipsum b. & non sequitur ex hoc, quòd aliquid ipsius c. remaneat commune c. & b. sed totum ipsum c. dicitur corrumpi per ipsum b. & hæc videtur mens Aristot. primo de generatione, tex. comm. 10. & 22. ubi distinguit generationem ab alteratione, quia in generatione totum transmutatur in totum, id est quòd corrumpendo totum corrumpitur, & generando totum generatur, in alteratione verò non, quia totum non transmutatur in totum, puta quando album fit nigrum, Fran. Lych. in sec. Sent. Sco. B b quia;

Vide ad hoc 2. dist. 3.

Exemplum.

Exemplum.

quia remanet subiectum commune tam albedini, quam nigredini, & sic quando dicimus album, fit nigrum, tantum albedo corrumpitur, & remanet subiectum, & generatur nigredo in eodem subiecto.

¶ Sequitur contra. Hic Doctor arguit contra illud, quod dicunt, scilicet quod agens naturale, puta ignis a. non potest producere ignem b. nisi agat in aerem, tanquam in oppositum, corrumpendo ipsum, & ratio stat in hoc, quia ex quo ignis per absentiam ipsius aeris contrarij magis fortificatur ad agendum, quam per præsentiam ipsius aeris, patet, quia virtus agendo in contrarium magis debilitatur, cum agendo repatiatur: ergo si ignis a. potest producere ipsum ignem b. agendo in ipsum contrarium, puta in c. & virtus illa magis vigoratur per absentiam contrarij. Si ergo de necessitate requiritur ipsum c. tãquam oppositum in quod agat, non requiritur propter rationem ignis, cum per illud oppositum illa actio magis debilitetur, ergo propter aliquid aliud requiritur, & non propter aliud, nisi quia ignis a. non potest producere formam ignis, nisi in aliqua materia, quæ sit pars intrinseca compositi generandi, illa autem materia, non potest esse materia ignis generantis, quia tunc duæ formæ substantiales ignis essent in eadem materia, ergo oportet, quod sit materia compositi corrumpendi, ita quod ignis a. non requirit aerem ad producendum ignem b. propter materiam ipsius aeris, quia expellit formam substantialem aeris, & in eadem materia producit formam ignis.

¶ Ibi. Præterea secundo sic. Secundo Doctor arguit ad principale intentum, probando, quod in substantia generabili est aliqua alia res à materia, quæ probatio fundatur super auctoritatem philosophi septimo metaphysicorum. capit. quinto, text. commen. vigesimo secundo. Omnia (inquit) quæ sunt, aut à natura, aut ab arte, habent materiam, possibile enim & esse, & non esse eorum quodlibet. hoc autem est, quod in vnoquoque materia, &c. Vbi habetur, quod aliqua substantia est corruptibilis per aliquid intrinsecum sibi secundum aliam translationem sic dicitur, omnia quæ sunt, aut à natura, aut artificio habent materiam, quodlibet enim habet potentiam ad esse, & non esse, & hæc in quolibet est materia: hæc ille. Ibi Comm. Quodlibet enim, &c. id est in quolibet enim eorum inuenitur aliquid, quod potest recipere formam naturalem, aut artificialem, aut non recipere, & hoc quod est tale, dicitur materia, & est illud, ex quo est natura totius: hæc ille. Ex quo apparet, quod corruptio compositi est per materiam. Ratio ergo Doctoris stat in hoc, quia aliqua substantia naturalis est corruptibilis per aliquid sibi intrinsecum, sed nulla forma simpliciter est corruptibilis per aliquid intrinsecum sibi, quia tunc idem omnino simpliciter, ageret in seipsum, corrumpendo se, quod est falsum, ergo si talis substantia est corruptibilis per aliquid intrinsecum, illud erit materia, quæ est causa corruptionis intrinseca, & sic in tali composito erit aliquid intrinsecum aliud à materia.

¶ Aduerte tamen de corruptione intrinseca. Nam aliquando est corruptio intrinseca in aliquo vivente per actionem vnius partis organicæ in aliam partem organicam, vt patet infra distinctione 19. Aliquando est corruptio intrinseca per defectum alicuius necessarij, puta per defectum alimenti, sequitur corruptio intrinseca viventis, vt patet à Doctore supra. Et de istis corruptionibus non intendit hic Doctor. Aliquando fit corruptio intrinseca compositi, quia vna pars compositi ap-

petit esse sub alia forma, sicut materia existens sub vna forma appetit esse sub alia, & hoc est quod dicitur, quod materia inclinatur in malum, sed ex se non potest fieri sub alia forma, per rationem aliquam sibi intrinsecam, sed per agens extrinsecum corrumpens formam, sub qua est, & generans aliam, & hoc modo intelligit hic Doctor, quod ipsa materia est causa corruptionis intrinseca, sed si est causa corruptionis compositi, & ipsa est incorruptibilis, sequitur, quod erit alia entitas in composito præter materiam, quæ erit corruptibilis, & illud erit forma.

¶ Occurrit difficultas in hoc, quod dicit Doctor. *Dubium.* quod materia est causa corruptionis, quia in hoc videtur sibi contradicere. Nam in quarto, distinctio. 43. expressè dicit, quod forma est magis causa intrinseca compositi, quam ipsa materia, quia ex quo forma dat magis esse composito. Sequitur, quod per remotionem ipsius sit magis causa corruptionis compositi.

¶ Dico, quod nulla est contradictio, quia aliter, *Responsio.* & aliter hic, & ibi loquitur. Nam hic loquitur, quod materia est causa intrinseca corruptionis compositi, quia potest fieri sub alia, & alia forma, & naturaliter appetit esse aliquando sub vna, & aliquando esse sub alia, & quia non potest esse sub alia, nisi per corruptionem alterius, ideo hic ponitur causa corruptionis. Ibi autem loquitur de corruptione absolute, quia tunc compositum, simpliciter dicitur magis non esse, per corruptionem formæ, quam per separationem materiæ, quia ipsa forma magis dat esse in composito.

¶ Ibi. Dices, quod ideo est corruptibilis, quia habet contrarium, sed hoc non valet, quia non habet contrarium alicui, ratione cuius sit corruptibile, nisi quia habet aliquid intrinsecum, ratione cuius habet posse non esse, quia scilicet per hoc potest recipere suum contrarium. Et hoc insinuat philosophus dicens ibi, quod materia est illud, quod res potest esse, & non esse, & ratio est, quia est capax alicuius formæ, quam non habet, quæ opponitur illi sub quo est, nam vt est sub forma aquæ est capax formæ ignis, quæ forma aquæ opponitur formæ ignis, sed materia nulli formæ opponitur.

¶ Ibi. Præterea, si materia non est distincta à forma, non est possibilis aliqua mutatio substantialis. Probo per philosophum quinto physicorum. text. commen. 7. vbi sic habetur. Omnis (inquit) mutatio est à quodam, &c. Et infra. Aut enim ex subiecto in subiectum, aut ex subiecto in non subiectum, aut ex non subiecto in subiectum, aut ex non subiecto in non subiectum. Dico autem subiectum ex affirmatione monstratum, quia necesse est ex his, quæ dicta sunt, tres esse mutationes, scilicet ex subiecto in subiectum, & ex subiecto in non subiectum, & ex non subiecto in subiectum, quæ enim est ex non subiecto in non subiectum, non est mutatio, hæc ille. Prima mutatio est tantum secundum accidens, puta alteratio. Secunda dicitur corruptio, & tertia dicitur generatio, vt ipse exponit in tex. Pro intelligentia huius rationis est notandum, quod hic accipitur subiectum pro composito naturali, non subiectum autem pro materia prima, quæ non est compositum naturale, & quando dicitur, quod mutatio fit de non subiecto in subiectum, sic debet intelligi, quod fit de non ente completo in ens completum, quare mutatio huius est generatio, quæ est de non ente completo, siue composito in ens completum, & compositum, & tali generationi nihil subicitur, nisi materia, quæ est altera pars compositi substantialis. Et quando fit mutatio de subiecto in non subiectum,

Tres sunt mutationes.

Corruptio compositi est per materiam.

ctum, est corruptio, quæ fit ab ente composito, si-
uè completo in nõ ens completum, quia corruptio
substantialis ultimo resoluitur in materiam, & sic
illa materia est subiectum corruptionis: materia
ergo mutatur, quia aliquando eadem materia, quæ
est subiectum generationis, fit subiectum corruptio-
nis, deperdendo formam quam habet: mutatio ve-
rò, quæ est de subiecto in subiectum, est mutatio
accidentalis, ut alteratio, sicut dicimus, quòd al-
bum fit nigrum, subiectum enim albedinis muta-
tur in nigredinem, quia tunc fit subiectum nigredi-
nis, mutatio verò facta à non subiecto in non subie-
ctum, est simpliciter impossibilis, vt patet in textu
philosophi, & hoc magis patet à Docto. in quarto,
distinctione prima, quæstio. 6. vbi ostendit præteri-
tum non præterisse esse impossibile.

¶ Nunc ad propositum arguitur, cum in muta-
tione de necessitate sit aliquid, quod aliter se habeat
nunc, quàm prius, vt expositum est supra distin. 2.
quæstio. 4. & generatio naturalis sit quædam mu-
tatio, sequitur, quòd in tali generatione subiiciatur
aliquid, quod nunc aliter se habeat, quàm prius:
hoc autem non potest esse, nisi illud transeat à pri-
uatione ad habitum, quia si ante generationem, pu-
ta ignis materia non erat subiectum generationis
ignis, & nunc fit subiectum generationis ignis: er-
go nunc recipit aliquid, quod prius non habuit
pertinens ad generationem naturalem, illud autem
receptum non est ipsa materia, cum nihil idem reci-
piat seipsum, nec pars ipsius materię, quia tunc
vna pars esset receptiua alterius partis eiusdem ra-
tionis, quod est falsum, nec aliquid, quod est eius-
dem rationis, potest mutari ad aliquid eiusdem
rationis: Sequitur igitur, quòd ipsa materia, quæ
respectu generationis ignis aliter se habet, quàm
prius fit aliquid ab ipsa forma recepta pertinen-
s ad generationem ignis, & illa erit forma naturalis
realiter distincta ab ipsa materia, quia propriè inter
recipiens, & receptum est realis distinctio.

¶ Ibi. Et si dicas, quòd ignis, qui generatur, vel
corrumpitur, aliter se habet, non valet, quia nihil
ignis manet: ergo nec ignis aliter se habet, quia
aliter se habere est conditio entis, vt patet quarto
metaphysicorum; tex. commen. 22. & per conse-
quens patet, quòd in omni mutatione semper ali-
quid subiicitur.

¶ Ibi. Et si dicas. Quare non potest conuerti to-
tum in totum. Dico, quòd hoc bene potest fieri,
sed non generando, sed magis transubstantiando, si-
cut panis conuertitur in corpus Christi, & ista con-
uersio non est mutatio, de qua in proposito, vt pa-
tet in quarto, dist. 10.

¶ Ibi. Et tunc respondeo ad auctoritatem, quæ est
vocalis, cum dicitur: Generatio est mutatio totius
in totum, vt patet primo de generatione tex. com-
men. 10. transmutatur (inquit) hoc in hoc totum.
Et ibi Comm. Generatio simpliciter est transmuta-
tio rei secundum totum ex hoc in hoc, vt hæc aqua
in hunc aerem. Hoc quidem patet tex. commē. 23.

¶ Respondendo Docto. ad hanc auctoritatē dicit,
¶ in aliis mutationibus extra substantiam non est
mutatio totius in totum, quia ibi non est propriè
aliquod totum, tamen eo modo quo est ibi totum
quasi per accidens, & quadam aggregatione, eo mo-
do est ibi mutatio totius in totum. Vnde philoso-
phus in septimo metaphysicorum, tex. commē. 32.
dicit, q non generatur albedo, sed lignum albnm,
nõ enim (inquit) fit quale, sed quale lignum, neque
quantum, sed quantum lignum, hæc ille. Tamen li-
gnum album non est verè totum, nisi secundū quid.
Stat ergo ratio Docto. in hoc, q loquendo de toto
propriè, & per se, quod est compositum ex materia,

& forma. Dicit, quòd totum, puta ignis, qui dica-
tur a. conuertitur in totum, puta in aerem, qui dica-
tur b. potest dupliciter intelligi, vel quantum ad en-
titatem tertiam resultantem ex partibus essentiali-
bus, de qua Docto. in tertio, dist. 2. & sic vnum totum
potest conuerti in aliud, vt quando a. conuertitur
in b. idest q tertia entitas a. quæ vocatur totum re-
sultans corrumpitur, & b. idest illa tertia entitas il-
lius b. verè generatur, quòd nihil aliud est, nisi q in
eodem instanti, quo forma partis ignis definit esse,
& per consequens illa tertia entitas ignis corrumpi-
tur, in materia ignis per agens extrinsecum fit for-
ma aeris, ex qua forma, & materia resultat tertia en-
titas aeris, quæ propriè generatur, & hoc modo to-
tum conuertitur in totum. Si verò intelligatur to-
tum conuerti in totum quantum ad omnes partes
totius, puta quòd ignis a. secundum partes essentia-
les conuertatur in aerem b. ita quòd in eodem in-
stanti, quo b. generatur tam materia, quàm forma
ignis desinant esse, & hic sensus est falsus, quia tunc
nõ solum forma totius desineret esse, sed etiam ma-
teria ipsius, & si agens naturale sic conuerteretur, tunc
de necessitate corrumpere materiam, quæ est simpli-
citer incorruptibilis per agens naturale, non enim
posset ipsam corrumpere, nisi annihilaret, quod est
impossibile agenti naturali, tãta enim virtus requi-
ritur in annihilando, quanta in creando, vt patet à
Docto. in quarto, dist. 1. q. 1. & distin. 16. q. 2. Si etiam
loquatur de toto in totum, s. de toto per accidens,
quia in tali toto non est propriè tertia entitas abso-
luta realiter distincta à subiecto, & accidente, tamē
eo modo quo est totum, possumus dicere pariformi-
ter, quòd totum conuertitur in totum, puta hoc
totum album conuertitur in hoc totum nigrum,
ita quòd hoc totum album definit esse album, &
remanet subiectum, & fit nigrum, quia cum nigredo
informat subiectum, statim suo modo resultat
nigrum, non potest autem totum per accidens con-
uerti in aliud totum secundum omnes suas partes.
Propositio ergo philosophi intelligenda est de to-
to per se, & primo modo. Et dicitur conuerti to-
tum in totum cathegoreumaticè, idest secundum
tertiam entitatem, quæ dicitur entitas totius, non
autem sincathegoreumaticè, idest secundum om-
nes partes, quæ distinctio patet à Doctore in quar-
to, distinct. 11.

¶ Ibi. Item in omni genere est reperire per se
ordinem, & statum, secundo metaphysicorum, tex.
commen. 6. sicut patet in genere causæ efficientis.
Hic redit ad principale intentum, probando, quòd
in composito substantiali est aliqua entitas realiter
distincta à materia pertinen- s ad esse compositi. Et
probatio stat in hoc, quia sicut in omni genere de-
ueniendum est ad vnum primum, cum nõ sit pro-
cedere in infinitum, vt patet per philosophum vbi
supra. Sequitur, quòd in genere receptiuorum sit
deueniendum ad aliquod receptiuum, quod ita sit
in se receptiuum, quòd nullo modo nec in se, nec
aliquid ipsius sit receptum, quia tunc non esset sim-
pliciter receptiuum, cum illud sit simpliciter ma-
teria prima: cum ergo primum receptiuum sit de
necessitate ad primum actum receptum, ille autem
actus simpliciter primus. erit forma substantialis,
& realiter distincta ab ipso receptiuo, quia recipiens
realiter distinguitur à recepto, cum ergo in substan-
tia generabili sit recipiens, & receptum, sequitur,
quòd ibi erit aliqua entitas realiter distincta à ma-
teria, aliter sequeretur, quòd nulla esset substantia
generabilis verè composita, sed tantum simplex,
quod est inconueniens.

¶ Ibi. Præterea. Aliquod causatum est causatum
à quatuor causis. Ista ratio stat in hoc, quòd ex quo
Fran. Lych. in sec. Sent. Sco. B b 2 cau-

Quomodo
sit intelligi-
da auctori-
tas Arist.

Quomodo
sit causa
rerum natu-
ralium.

Vide opti-
mam respo-
sionem ad
auctoritatē
Arist.

Secundo phy. text. 27. causatum realiter distinguitur à qualibet sui causa tam extrinseca, quàm intrinseca, ut patet à Docto. in tertio, distinctione secunda, & quatuor assignantur causæ rerum naturalium, duæ extrinsece, scilicet efficiens, & finis, & duæ intrinsece, scilicet materia, & forma: cum ergo materia, & forma sint duæ causæ intrinsece entis naturalis, sequitur, quod in tali ente sint duæ entitates realiter distincte per se inuicem.

¶ Ibi. Præterea substantia per se existens diuiditur per substantiam simplicem, & compositam, sed composita non potest esse per se diuisa contra simplicem, nisi habeat partes realiter differentes, & realitatem distinctam à forma.

¶ Præterea August. libro confessionum. Duo fecisti domine, vnum prope te, & aliud prope nihil, quod vocat materiam, forma autem non potest esse prope nihil.

¶ Ibi. Præterea August. probat ibi materiam esse per mutationem, quia oportet aliquid moueri, sicut dicit philosophus, propter quod dicit Comm. quarto physicorum, commen. 38. quod transmutatio fecit scire materiam, & hoc ostendit per simile de aliis transmutationibus.

¶ Ibi. Ad rationes pro opinione. dicit Doctor, quod si forma substantialis non esset, nisi gradus intrinsecus materię sequeretur, tunc quod per illos gradus generabilia nõ distinguerentur specie, quia isti gradus sunt essentialiter idem tertio, scilicet materię, nec est alterius rationis secundum illos gradus, immò nec distinguerentur realiter, cum sint idem realiter materię: ergo inter se erunt idem realiter.

¶ Ibi. Præterea certum est, quod anima intellectiua non potest esse gradus intrinsecus materię, quia ipsa est terminus creationis.

Quale sit ens materia.

¶ Ibi. Est igitur videndum primò quale ens est materia. Hic Doctor distinguit de potentia, quia aliquando dicitur esse in potentia subiectiua, & aliquando in potentia obiectiua, & ista duo sunt eadem potentia, maxime in composito, quia omne illud, quod est in potentia subiectiua, idest quod habet materiam, ut partem sui, & ut subiectum generationis, est etiam in potentia obiectiua, quia illud tale, quod habet materiam, ut partem sui, & ut subiectum generationis respicit aliquod agens extremum producens ipsum, ut terminum generationis, & sic idem, puta ignis, ut comparatur ad agens, dicitur in potentia obiectiua, quia est obiectum potentię productiue, ad quod terminatur talis potentia productiua, producendo illud in tali esse, ut uerò comparatur ad materiam, quæ est pars illius, & receptiua formæ substantialis dicitur in potentia subiectiua. Si verò est aliquod purè creabile, quod non habeat materiam, ut partem sui, ut angelus, & anima, & materia prima dicitur solum in potentia obiectiua, quia tantum est terminus potentię productiue. Aliquando etiam accipitur potentia subiectiua pro omni eo, quod habet esse reale extra suam causam productiua illius, & potentia obiectiua pro omni eo, quod habet esse possibile. Hic autem vult Doctor, quod materia prima sit in potentia obiectiua, ut respicit causam productiua illius. ut uerò habet esse productum extra suam causam, dicitur potentia subiectiua, potest etiam dici potentia subiectiua, non ex hoc, quod habeat aliquam materiam partem sui, sicut compositum, sed ex hoc, quod est pars subiectiua in composito substantiali merè receptiua formæ partis constituentis ipsum, compositum in esse formali, & specifico.

Aliquid potest esse in potentia dupliciter.

¶ Expono tamen hanc litteram, cum dicit, aliquid enim potest esse in potentia dupliciter. Vno modo,

ut terminus, & tale dicitur in potentia obiectiua, quia ut sic terminat potentiam productiua. Alio modo, ut subiectum, quod est in potentia ad terminum, & sic ignis, ut comparatur ad materiam, quæ est subiectum formæ partis, & receptiua formæ, quæ est terminus productionis, & sic dicitur in potentia subiectiua. Sequitur. Et forè est eadem potentia, quia nullum compositum est in potentia subiectiua, quin sit in potentia obiectiua, nec econtra, quia idem ignis, ut respicit potetiam productentem dicitur in potentia obiectiua, ut uerò includit receptiua formæ partis dicitur in potentia subiectiua. Sequitur ibi. Possunt tamen separari, ut in creabili, ubi est potentia obiectiua, & non subiectiua, quia ibi non subiicitur aliquid.

¶ Ibi. Dicunt ergo aliqui, quod materia est in potentia tantum, sicut albedo est in potentia obiectiua, quando non est, quæ tamen secundum quid est, quia est in uirtute causæ, uel causarum suarum.

¶ Ibi. Contra hoc. Hic Doctor arguit probando materiam primam esse tantum in pura potentia obiectiua, sic quod nullam entitatem realem actualem includat esse simpliciter impossibile, ut probat omnes rationes superius factæ. Deducit etiam ad alia inconuenientia.

Ratio efficacissima contra aduersarios de materia entitate, pro qua vide Themistium. primo phys. in digressionem de materia.

¶ Primò, quia sequeretur, quod agens naturale posset producere ignem, quem habet in uirtute sua, non præsupponendo aliquid ipsius ignis, & sic crearet illum, patet, quia nihil sui reale præsupponeret.

¶ Secundò, quia sequeretur, quod nullum esset compositum generandum ex diuersis entibus, patet, quia compositum naturale componitur ex materia, & forma, tanquam ex diuersis partibus, sed si materia esset tantum ens in potentia obiectiua nullam entitatem realem includens, tunc tale compositum esset realiter simplex.

¶ Tertio sequeretur, quod nulla esset mutatio substantialis, quia nihil aliter se haberet, ut dixi supra.

¶ Ibi. Dico igitur, quod materia est per se unum principium naturæ. Hic Doctor per multas auctoritates philosophi intendit probare, quod materia dicat entitatem realem, actuaalem, & absolutam. Et primo arguit sic, quod est principium intrinsecum entis naturalis habentis verum esse in actu, est ens in actu, sed materia prima est huiusmodi. Maior patet, quia entitas principij intrinsecè dependet ab entitate principij intrinseci. Minor patet per philosophum primo physicorum, tex. commen. 52. ubi uult, quod substantia sit tantum ex substantia, principium (inquit) non de subiecto oportet dici aliquo, erit enim principium principij, subiectum enim principium est, & prius videtur esse prædicato, amplius non esse dicimus non esse substantiam contrariam substantiæ, qualiter igitur ex non substantiis substantia utique erit, aut quomodo, prius non substantia substantia erit, hæc ille. Ibi Comm. Principium (inquit) substantiæ est substantia, vide ibi Comment. Hoc idem patet secundo phys. tex. commen. 7. Videtur (inquit) natura, & substantia eorum, quæ natura sunt, quod primum inest unicuique, vide tex. cum Comm.

¶ Secundò arguit Doct. sic, quod est per se causa intrinseca entis naturalis est ens in actu, patet ista per se, materia prima est huiusmodi, ut patet secundo phys. tex. commen. 28. Vno (inquit) igitur modo causa dicitur, ex quo fit aliquid, cum inest, sicut æs statuat, hæc ille. Hoc idem patet quinto metaphys. tex. comm. 2. causa (inquit) dicitur vno quidem modo, ex quo fit aliquid inexistente, ut æs statuat, & argentum phylax, & horum genera, hæc ibi.

¶ Tertio

¶ Tertio arguitur, est pars alicuius compositi realis, patet per philosophum 7. metaph. tex. com. 24. materia (inquit) pars est, inest enim, & fit hoc, hæc ibi. Hoc idem tex. com. 34. Si igitur (inquit) est hoc quidem materia, illud verò species. Aliud ex his, & substantia est materia, & species, & quod ex his est quidem, ut materia pars alicuius dicitur, hæc ille. Vult dicere, quia ergo hæc quidem materia, illud verò forma, & species sunt supple partes substantiæ rei, aliud autem est ex his supple compositum, & quia sic est sequitur, quod materia, & forma erunt substantia, & cum dicit, & quod ex his est quidem cum materia pars alicuius, ostendit quomodo materia est vera pars compositi.

¶ Quarto arguitur sic, quod est per se subiectum, & fundamentum formarum realium est verum ens reale, patet, quia ens reale non potest fundari in ente non reali, sed materia est huiusmodi, ut patet primo metaphysicorum est enim per se mutationum subiectum substantialium, ut patet quinto phys.

¶ Quinto arguitur sic, quod est terminus per se creationis est verum ens reale, quia creatio per se terminatur ad ens existens, sed materia prima est terminus verè creationis, ut patet per August. lib. 3. confessionum. qui dicit, quod prius ordine terminatur creatio ad materiam, quam ad formam, sed secundum eum primò fuit creata cum forma.

¶ Ibi. Tamen dicitur ens in potentia, quia quanto aliquid habet minus de actu, tanto magis est in potentia, & quia materia est receptiva omnium formarum substantialium, & accidentalium, ideo maxime est in potentia respectu earum, & ideo diffinitur per esse in potentia secundum Arist. non enim habet actum distinguentem, vel diuidentem, vel receptum, vel informatum, & dantem sibi esse specifi- cum, ex quo tamen est receptivum istius actus per suppositum, & est causa compositi, non potest esse nihil, quia nihil esset alicuius receptivum.

Auer. 7. metaph. tex. com. 8. dicit quod materia est ali- quid existens per se.

¶ Ibi. Sed contra hoc obicitur. Hic Doctor, ut magis declararet intentum principale adducit aliquas instantias, quæ videntur probare materiam primam, nullo modo esse ens in actu, quæ sigillatim soluentur, & ratio prima stat in hoc, quia si materia esset ens in actu generatio esset alteratio, quia quod aduenit enti in actu, est tantum accidens, patet per argumentum philosophi primo de generatione. tex. com. 1. & 23. ubi arguit contra illos, qui ponebant subiectum generationis esse aliquod corpus in actu, quia tunc generatio non esset, nisi alteratio.

¶ Dicit Doctor, quod antiqui ponebant corpus habens formam substantialem esse materiam, & subiectum generationis, ut patet primo de gener. tex. com. 1. Hi, inquit, quidem inveniunt ignem, & aquam, & aerem, & terram, quatuor elementa, & simplicia magis esse, quam carnes, & os, & talia similium partium, vide tex. ibi. Concedit ergo Doctor, quod hoc modo materia non est ens in actu.

¶ Sed occurrit difficultas, quia ex quo Doctor ponit plures formas in aliquo composito substantiali, ut patet de homine, videtur, quod generatio hominis sit alteratio, quia anima intellectiva aduenit corpori organico, quod est ens in actu.

¶ Dico, quod aduenit alicui enti in actu substantiali, & ultimo erit accidens, ut post patebit à Doctor in quarto, in materia de eucharistia.

¶ Secundo arguitur principaliter, potentiale in omnibus aliis generibus à substantia non est ens actu illius generis, patet, quia susceptivum coloris nihil est in genere coloris, ergo receptivum in genere substantiæ nihil erit actu generis substantiæ.

¶ Respondet Doctor, quod si albedo poneretur composita ex partibus essentialibus, tunc argumentum esset

ad oppositum, quia tunc susceptivum esset ens actu illius generis, quia principia proportionalia sunt in omni genere, ut patet per philosophum 2. metaph. tex. com. 19. Ex eisdem (inquit) erunt, quæ ad aliqd & substantia. Vult enim ibi, quod si aliquid in aliquo genere sit compositum intrinsecè, quod partes componentes sint eiusdem generis, cum ergo accidens non sit compositum ex partibus, ideo ponitur susceptivum talis accidentis esse alterius generis: Et addit Doctor, quod quia potentiale, & receptivum alicuius accidentis in uno genere respectu alicuius generis prioris est actuale, ut receptivum in genere coloris, & universaliter in genere qualitatis est aliquod actuale de genere priori, scilicet de genere quantitatis, ut superficies respectu colorum: ergo potentiale, & receptivum in primo genere non potest esse de aliquo alio priori genere, & ideo oportet esse de genere substantiæ, & ens actuale.

¶ Tertio, & ultimo arguitur, ex duobus entibus in actu non fit per se unum, igitur, ex materia, si esset ens in actu, non fieret per se unum compositum cum forma, quod est inconueniens.

¶ Respondet Doctor, quod sic, ut non repugnat per se uni, quod sit compositum, ita non repugnat ei, quod sit ex aliquibus actualibus entitatibus realiter distinctis.

¶ Sed dices, quod ita ex albo, & ligno potest fieri unum per se, quia quoddam compositum, puta album, & sic compositum naturale non esset magis unum ens per se, quam compositum per accidens.

¶ Ibi. Respondeo. Hic Doctor innuit aliqua. Primò, *Aduerte hanc respon- sionem.* quod unitas in communi, uel est idem quod ens, uel est passio immediata consequens ipsum ens, & ideo non potest demonstrari de ente, quia si demonstraretur, aut hoc esset ex diffinitione subiecti. Sentis, uel unum, quæ non habent diffinitionem, cum sint transcendentes, uel si unum sit passio mediata, illud tamen, per quod inest enti, non est nobis notum, non enim est nobis magis notum, quod una passio couertibilis cum ente sit immediatior ipsi enti alia passione, ut clarè deducit Doctor in primo, distinct. 39. & si unitas in communi non potest demonstrari de ente in communi, ita nec unitas entis specialis, quia vel est passio immediata eius, & sic cuiuslibet enti speciali immediatè inest sua unitas, vel si inest ex natura alterius, illud non est nobis notum. Quando ergo queritur, quare hoc compositum est per se unum, non possumus reddere aliam causam, nisi quia habet talem formam, quæ est per se ens, & ideo per se unum.

Sed quare partes alicuius compositi habent, quod constituunt compositum per se, & aliter, quod tantum per accidens. Dico, quod philosophus nesciuit aliam causam dare, nisi quia hoc est actus, & illud potentia, ita quod hoc est potentia essentialis receptiva secundum totum genus suum, quia quælibet materia est essentialiter potentia receptiva, & ille actus essentialiter perficiens aliud, cuius est omnis forma substantialis, loquendo de forma partis, & sic ex his fit unum per se, scilicet ex materia, & forma, ut patet 8. metaph. tex. com. 5.

¶ Ibi. Et si fiat altercatio, sicut argutum est supra, quod ex actu, & actu non fit unum per se, nec ex esse, & esse. Dico, quod si accipiat esse actu, ut distinguitur contra potentiam, secundum quod actus, & potentia diuidunt totum ens, sicut dicimus, quod omne ens, aut est ens tantum in potentia, aut est ens in actu, & sic dico, quod materia potest dici in actu entitativo, & licet non dicatur actus formalis, quia talis actus habet eam distinguere, & denominare, posset tamen dici actus, secundum quod philosophus accipit actum, in 6. metaph. tex. com. 4.

¶ Aduerte tamen, quod etiam forma dicitur actus Fran. Lych. in sec. Sent. Sco. B b 3 en-

Quare forma dicitur actus entitativus, & etiam materia.

entitativus, cum sit ens; entitativè dicitur etiã actus formalis ex hoc, q̃ formaliter perficit, & formaliter distinguit, materia verò dicitur actus entitativus cum sit ens quiditativè, potest etiam dici actus materialis compositi. Si autem actus dividatur cõtra illud, quod recipit actum, sic materia nõ est actus, quia est primum receptivum actus, tale autem oportet esse denudatum ab omni actu, quia est distinguibile per omnem actum, ut sic possit esse pars omnis entis, nam sub alia, & alia forma est alia, & alia materia.

I B I. Sequitur secundo videre, quomodo materia realiter distinguitur à forma, vbi dicit Doct. q̃ sunt omnino alterius rationis, & primò diuersæ, quod patet, quia actus, & potentia, quæ sunt principia entis, sunt primò diuersa, materia, & forma sunt huiusmodi, si enim forma esset eiusdem rationis cum materia, non competeret sibi dare esse, & si materia esset eiusdem rationis cum forma, nõ competeret sibi recipere esse, si etiam aliquid formæ includeretur in materia, realiter forma, quantum ad hoc non esset apta nata recipi, sed magis recipere, & sic forma non esset primũ receptum, sed aliquid eius non esset receptum, sed receptivum. Eodem modo si aliquid materiæ esset inclusum in forma, ipsa non esset primò receptiva, sed recepta quãtum ad aliquid sui, sic igitur sunt omnino alterius rationis, & primò diuersa inter se.

¶ Hic Doctor videtur sibi contradicere, quia in primo, distin. 3. quæst. 3. dicit expressè, q̃ materia, & forma non sunt primò diuersa, quia conveniunt in ente quiditativè. Hic verò dicit, quod sunt primò diuersa.

Quomodo materia, & forma sint primò diuersa.

¶ Respondeo, q̃ materia, & forma sunt primò diuersa, vt ibi exposui subiectivè, ita q̃ nullum genus prædicatur in quid de illis, non autem sunt primò diuersa obiectivè, cum conveniant in conceptu entis quiditativè. Potest tamen dici, & addi, q̃ aliqua esse primò diuersa, contingit dupliciter. Vno modo, q̃ sunt primò diuersa in conceptu dicto in quid, & sic non sunt primò diuersa materia, & forma. Alio modo in realitate, ita q̃ conveniunt quiditativè in realitate essentiali, & sic materia, & forma sunt primò diuersa, quia non est aliqua natura, vel aliqua res præter quamcunque operationem intellectus, quæ sit cõmunis materiæ, & formæ quiditativè, & hæc distinctio patet à Doct. in primo, distin. 8. q. 2. nam materia prima est tantum receptiva formæ, & nullo modo receptibilis, forma autem maximè vltima est tantum recepta, & nullo modo receptiva, nec aliquid ipsius. Si dicatur, q̃ esse receptivum, & esse receptibile sunt tantũ passionem consequentes naturam eorum, ergo per illas non possunt dici primò diuersa. Dico, q̃ aliquid esse primò diuersum ab alio, cõtingit dupliciter. Vno modo per suam rationem formalem, sicut vltimæ differentiæ, quæ ex suis rationibus vltimis sunt primò diuersa, patet à Doct. in primo, distin. 3. quæst. 3. Secundo modo per aliquid, quod non est de essentia eius, sed consequens naturam illius de necessitate, & sic dicimus, quod materia, & forma possunt dici primò diuersa, quia ratio formalis receptibilitatis, & receptivitatis inter se sunt primò diuersa, & sic materia, & forma, quibus insunt istæ rationes sunt primò diuersa. Dicuntur etiam primò diuersa primo modo in suis realitatibus, licet non in conceptu quiditativo. Et hoc modo pbat, q̃ materia, & forma sunt tales entitates, quibus de necessitate cõveniunt tales rationes, nam materia est talis entitas, cui convenit tantum esse receptivum, & forma talis entitas, cui cõvenit, posse recipi. Si ergo materia, & forma essent eiusdè rationis, sequeretur, q̃ illud,

quod necessariò convenit vni, necessariò etiam cõpeteret alteri. Posset etiam dici, & credo ad mētem Doct. q̃ quando hic loquitur, q̃ materia, & forma sunt alterius rationis, & per consequens sunt primò diuersa, accipit q̃ non possunt esse eiusdè speciei, sed suo modo differunt specie, licet propriè materia, & forma non sint species, cū sint partes speciei. Pars autem speciei non est species, vt supra patet à Doct. distin. 1. quæst. vlt. secundi. si enim essent eiusdè speciei, si vni convenit esse receptivum formæ substantialis, & alteri de necessitate conveniret. Si ergo materia, & forma sunt alterius rationis, eo modo sequitur, q̃ sunt primò diuersa in realitate specifica, licet non in conceptu quiditativo, & ex hoc habetur intentum, quia si differunt specie, differunt etiam realiter, nam quæ differunt specie, differunt etiam realiter, & essentialiter.

¶ Ibi. Quomodo igitur ex quo sunt duo principia distincta, & primò diuersa possunt constituere aliquid vnum simpliciter. Dico q̃ quanto, &c. Hoc debet sanè intelligi, quia materia prima, & albedo sunt magis diuersa, quàm materia prima, & forma substantialis, & tamen non potest magis fieri per se vnum ex illis, cum ex substantia, & accidente fiat tantum ens per accidens ex quinto metaphys. Dico, quod debet intelligi, quando illa principia sunt nata per se facere vnum, sicut forma substantialis, & materia, vt patet octavo metaphys. & vltra requirit, quod talia principia immediatè sint vnibilia, cuius non est materia prima, & accidens, cum, nullum accidens immediatè informet materiam, vt patet supra à Doct. in hoc secundo, & in quarto, in materia de eucharistia. Debet etiam intelligi per se vnum quantum ad rationem per se vnitatis, non autem quantum ad rationem perfectioris vnitatis, quia illud est perfectius vnum, quod est compositum ex materia, & perfectiori forma substantiali, vt homo est compositus ex corpore, & anima intellectuali, quàm lapis, qui est compositus ex materia, & forma substantiali ignobiliore, non tamen homo est magis per se vnum, loquendo per se de ratione vnitatis compositi, quia lapis est sic vnum compositum per se, sicut homo. Sequitur in tex. Dico igitur, &c. Hic dicit Doctor, quod materia est aliqua essentia, non debet accipi illa essentia propriè, cum sit pars essentiae quiditativè, sed accipitur essentia, pro vera entitate sumpta ab ente, & quod dicit, q̃ essentia extra suam causam habet verum esse, sic debet intelligi, quod habet esse existentiae, quia quæcunque entitas habet esse extra suam causam productionem, de necessitate habet esse existentiae, cum vera productio necessariò terminetur ad esse existentiae, patet à Doct. in primo, distin. 36. & in secundo, distin. 2.

¶ Ibi. Obiicitur etiam. Nota hic in littera, q̃ agens extrinsecum dupliciter educit aliquid de potentia, scilicet de potentia obiectiva, & de potentia subiectiva, quando producit, puta aliquem ignem, de potentia obiectiva ad actum, tunc largitur tantum perfectionem, & non multitudinem, quia ille idem ignis, qui prius fuit in potètia obiectiva producit in actu, sed quando erat in potentia obiectiva habet imperfectum esse, quia tantum esse possibile, dum verò esteductus, siue productus in actu habet perfectius esse, quia esse actuale, & sic patet, quomodo educens aliquid de potentia obiectiva, nõ largitur multitudinem entium, sed tantum perfectionem, quia illud idem, quod erat sub esse imperfecto producit in esse perfecto, & hoc est largiri perfectionem.

¶ Secundo verò modo quando agens intrinsecum educit aliquid de potentia subiectiva, non tantum largitur

Quomodo materia, & forma non sint eiusdè speciei.

Optima expressio verborum Scoti.

largitur perfectionem, sed etiam multitudinem, patet, quia quando ignis agit in aquam, expellendo formam aque, producit de ipsa materia aquæ igne, cuius ipsa materia est pars, & sic ille ignis qui fuit in potentia obiectiva, & in esse imperfecto producit in esse perfecto, & sic largitur perfectionem, & quia in tali materia producit formam substantialem ignis, quæ informat ipsam materiam, dicimus, quod largitur multitudinem, quia in tali composito non tantum est materia, sed etiam forma partis, quæ educitur de potentia subiectiva, id est de materia, quæ est subiectum illius formæ, dicitur enim forma educi de potentia materiæ quando talis forma sic educitur, ut recipiatur in ipsa materia, & hoc modo largitur multitudinem.

A. D. argumenta principalia. Primò arguit Doctor, probando, quod materia non sit ens positivum, quia omne ens positivum creatum est in aliquo prædicamento, sed materia in nullo ponitur prædicamento, patet minor per philosophum septimo metaphysicorum tex. com. 8. Dico (inquit) materiam, quæ est secundum se nullatenus, neque quod, neque quantitas, neque aliquid aliud eorum dicitur, quibus ens est determinatum, & parum infra, quare quod est ultimum secundum se, neque quid, neque quantitas, neque aliquid aliud est, hæc ille.

Optima ex-
positio ver-
borum Arist.

Duo requi-
runtur ad
hoc, quod al-
iquid sit
maximè sub-
stantia.

Primum quod
sit de natu-
ra sua sepa-
rabile secun-
dum, quod
sit hoc ali-
quid.

¶ Respondet Doctor, quod propositio illa philosophi non est ad propositum, quia non dicit eam ex intentione, sed arguendo ad partem falsam pro antiquorum, nam antiqui volebant, quod ipsa materia prima esset maxima substantia, & esset id, de quo quicquid est generatum prædicatur denominatiue, ita quod quando dicimus, quod materia talis est alba, vel quanta, & huiusmodi sit prædicatio denominatiua, similiter substantia, quæ dicitur genus, vel pertinet ad genus substantiæ prædicatur denominatiue, ut cum dicimus, materia talis est lapidea, & talis est ferrea. Dicunt igitur antiqui, quod ipsa materia non est quid per se, id est quod substantia non prædicatur per se de illa, sed denominatiue, ut cum dicimus materia talis est lapidea, nec est quale, nec quantum, nec huiusmodi. Volunt enim antiqui, quod abstractis omnibus accidentibus nihil aliud videbant, nisi ultimum subiectum, & talem volebant esse maximè subiectum, ideo Aristot. arguit contra eos, ubi supra, & hoc patet ex processu litterarum, quia postquam dixit Aristot., quod nec est quid, nec quale. Et subdit, ex his igitur speculantibus facit ad substantiam esse materiam, sed impossibile, etenim separabile, & hoc aliquid inesse videtur maximè substantia, id est concludendo Aristot. quia speculantibus ex his supradictis rationibus accidit dicere materiam iam esse substantiam se solam, & maximè, contra quod arguit philosophus ostendens, quod materia non sit maxima substantia.

¶ Ibi. Sed impossibile, &c. Nam de ratione substantiæ sunt duo, scilicet quod sit separabilis ab alijs, & quod sit singulare alicuius speciei specialissimæ prædicamenti substantiæ. Dicit ergo, sed impossibile, scilicet est materiam esse maximè substantiam, aut solam materiam esse solam substantiam, etenim pro quia esse separabile, & esse hoc aliquid videtur inesse maximè substantiæ, quod supplet non competit materiæ. Unde subdit qua propter species, & quod ex ambobus substantia videtur esse magis, quam materia, id est forma, & compositum ex materia, & forma magis videtur esse substantia, quam materia.

¶ Ibi. Est tamen, quod sit verum, auctoritas tamen soluit argumentum. Dicit Doctor, posi-

to etiam, quod materia non sit nec quid, nec quale, loquendo de rationibus formalibus determinantibus contrahentibus ens ad tale, vel tale genus, tamen ex hoc non sequitur, quod ipsa nihil sit, non enim sequitur, materia non est actus, vel forma determinans ens ad aliquod genus, ergo materia est in se nihil, non sequitur. Potest etiam dici, quod materia non est quid per se, nec quale, quia illud, quod per se pertinet, siue ponitur in aliquo prædicamento est in recta linea prædicamentali, quia, ut sic recipit per se prædicationem illius prædicamenti, pars autem contenti in tali genere per se non recipit prædicationem per se illius generis, cum tantum sit ibi reductiue, ut patet à Doctore in quarto, distinctio. 1. quæst. ultima. ideo non sequitur, materia prima non est quid per se, siue non est substantia per se, ergo non est per se ens quiditatiue, non sequitur.

Quomodo
materia non
sit quid.

¶ Ibi. Sed dices ultra, quod materia prædicatur de omnibus denominatiue: ergo de nullo prædicatur essentialiter, ergo non erit aliquod ens quiditatiue, siue essentialiter, antecedens patet, seprim o metaphysicorum. tex. commento vigesimo quinto: ubi vult philosophus, quod arca non sit lignum, sed lignea, nec est (inquit) statua lignum, sed producit lignea, non lignum, & ænea non æs, lapidea, sed non lapis, & domus lateritia, & non lateres: hæc ille. Et sic videtur, quod nullo modo pertineat ad essentialitatem rei, cum de nullo prædicetur essentialiter.

¶ Ibi. Dico, quod ex hoc. Hic Doctor respondet ad hanc instantiam, dicens, quod ex quo materia prædicatur denominatiue de aliquo, quod erit aliquid, quia nihil non denominatur aliquid, loquendo de denominatione intrinseca. Sequitur, &c. Dico igitur, quod denominatiua proprie. Hic Doctor distinguit de denominatione denominatiua, & dicit, quod denominatiua proprie sunt illa, quæ dicuntur cadentia ab alio, ut patet, quia album est denominativum, cum cadat ab albedine in subiecto, quod denominat, quia hæc est falsa, homo est albedo, quia ipsa nullam cadentiam dicit ad subiectum, hæc autem vera, homo est albus, quia tunc album dicit cadentiam ad subiectum.

¶ Dicit tamen Doctor, quod casus formæ est dupliciter, vel dicit cadentiam ad subiectum, sicut accidentis ad subiectum, vel sicut formæ ad suppositum.

¶ Dicit tamen Doctor, quod casus formæ est dupliciter, vel dicit cadentiam ad subiectum, sicut accidentis ad subiectum, vel sicut formæ ad suppositum eiusdem naturæ, & sic duplex est prædicatio denominatiua. Hic tamen nota, quod suppositum hic non accipitur solum, prout accipitur distinct. 2. primi. quod dicit duplicem incommunicabilitatem, scilicet ut quo, & ut quod, vel ut accipitur distinctione prima, quæstione prima terij. ut dicit negationem duplicis dependentiæ ad aliud suppositum, scilicet actualis, & aptitudinalis, sed capit hic suppositum large, & improprie. Nam Doctor hic vult, quod homo dicatur suppositum respectu humanitatis, & etiam albedo respectu albedineitatis, ut patet in primo, distinctio. 5. quæstione 2. Et nota, quod duplex est forma, scilicet forma totius, & forma partis, forma totius tantum intelligitur cadere ad suppositum, comparando illum ad partes, ex quibus constat, sicut humanitas tantum respicit hominem, & sic dicimus, quod homo dicit humanitatem, ut ad suppositum, sicut dicimus, quod album dicit albedinem ad subiectum, nam proprie homo est humanitas, sed humanitas, ut humanitas, dicitur abstracta à supposito: ipsa enim humanitas non perficit, neque materiam, neque formam, ut patet à Scoto in tercio, distinctione secunda: sed dicimus, quod est id, quo homo essentialiter est.

Duplex for-
ma.

Fran. Lych. in sec. Sent. Sco. Bb 4 ho-

homo, ut patet supra in simili in primo, *distin. 4.* & hæc forma etiam partis est in duplici genere, nã quædam est accidentalis, & illa tantum potest cadere ad subiectum, quia potest denominare illud, sicut dicimus, homo est albus, & non potest cadere ad suppositum propriæ naturæ, nam suppositum albedineitatis est ipsa albedo abstracta a subiecto. Si ergo posset cadere ad proprium suppositum, denominando illud, nec posset esse uera, albedo est alba. Nota tamen, quod ipsa albedo dicitur forma partis, comparando ad suppositum per accidens, comparando uero ad suppositum saltem per se metaphysically, ipsa est forma totius resultans ex realitate generis, & realitate differentie, sed quia ipsa albedo est simplex, & nullo modo composita ex re, & re, ideo dicimus, quod ipsa non est propriè forma partis, & sic dico de quolibet accidente, forma autem partis substantialis potest cadere, & ad subiectum, quod uerè denominat, & ad suppositum eiusdem naturæ, ut anima, nam anima, ut denominat corpus, cadit ad subiectum, quia informat ipsum, & hæc est uera, corpus est animatum, & est denominatiua, non accidentalis, cum ipsa sit substantialis, nec propriè essentialis, cum non sit de essentia corporis, sed potest dici denominatiua substantialis, non quod sit de substantia corporis, sed quia denominans est substantia, sicut etiam dicit Doctor in tertio, quod hæc est substantialis, uerbum est homo non essentialis, quia homo non est de essentia uerbi diuini, nec accidentalis, cum non sit accidens, sed substantialis denominatiua, est tamen dissimilitudo in hoc, quia homo nõ informat uerbum diuinum, ut patet in tertio, nec perficit illud, anima uero informat corpus, & perficit illud. Potest etiam dici accidentalis ista, corpus est animatum, ut ly accidentale distinguitur contra prædicationem per se, nam hæc non est per se, corpus est animatum, potest etiam comparari ad suppositum eiusdem naturæ, puta ad hominem, cuius est pars essentialis, ut dicendo, homo est animatus, & hæc est denominatiua essentialis, quia ipsa anima essentialiter prædicatur de ipso homine, cum sit de essentia hominis, & hæc est denominatiua per cadentiam formæ partis ad suppositum. Est etiam alia denominatiua essentialis, quæ est per cadentiam formæ totius ad suppositum, sicut dicimus, homo est animal, nam ly animal dicit animalitatem cadentem ad hominem, quia hæc est falsa, homo est animalitas, quia animalitas intelligitur abstracta ab omni supposito, & tamen est uera hæc, homo est animal, sed est denominatiua essentialis, & de istis denominatiuis aliqua habuimus in primo, *distin. 8. quæst. ult.*

¶ Ad propositum ergo dico, quod materia potest prædicari de materiis denominatiue, non tamen denominatione accidentali cum ipsa materia sit subiecta, sed vel denominatione essentiali, vel substantiali, ut homo est corporeus, arbor est lignea.

¶ Secundò principaliter arguit auctoritate philosophi quinto physicorum, *tex. comm. 8.* ubi habetur, quod mouetur est, sed quod generatur non est. Pro intellectione huius argumenti est notandum, quod quando Arist. loquitur propriè de ente perfecto, & constituto in esse ultimo specifico, sicut etiam dicit tertio physicorum, quod motus est actus entis, capit ibi ens pro uero ente naturali habente esse specificum, quando ergo dicit, quod mouetur est, idest quod subiectum motus est ens specificum, & perfectum, & quando dicit, & quod generatur non est, idest quod subiectum generationis non est ens completum, & sic glosando, prout ueritas est argumentum, hoc non concludit, quia

quamuis materia prima, quæ generatur subiectiue, siue quæ est subiectum generationis, non sit ens completum, & perfectum, non tamen sequitur, quod sit nihil, immo est aliquid ens, cum sit pars essentialis compositi naturalis, & quod dicit hic in argumento, quod quando Arist. dicit, quod mouetur est, & quod generatur non est, utrobique accipitur est, & non est subiectiue: & uerum dicit, quia subiectum motus est ens completum, & subiectum generationis non est ens completum, & non accipitur terminatiue, puta pro termino motus, vel pro termino generationis, patet, quia hæc est falsa, dicendo, quod mouetur est, quia quando motus sit iam non est, & sic patet argumentum.

¶ Dar tamen Doct. aliam responsionem, quæ in re coincidit cum præcedente, & nota hic, quod dicit Doct. quod de ratione mobilis est esse ens in potentia, & quod actus sit ens accidit sibi tamen necessario, &c. uult dicere, quia Arist. in tertio physicorum dicit, quod motus est actus entis in potentia sicut alteratio est actus alterabilis inquantum alterabile sic dicimus, quod si mouetur ad caliditatem, ut &c. Si haberet actu non moueretur ad illam, quia habitibus præsentibus cessat motus, sed quia caret illa, & est in potentia ad recipiendum illam, ideo ad ipsam mouetur secundum quam caliditatem alteratur, dicimus ergo, quod talis alteratio continua est actus ipsius alterabilis, inquantum alterabile, hoc est inquantum continet mouetur ad ipsam caliditatem, sed habita tota caliditate iam nõ dicimus, quod sit actus alterabilis, inquantum alterabile, sed est actus perficiens subiectum in esse quietum, de ratione mobilis est, quod sit in potentia ad motum, siue ad terminum motus, & quia talis motus quandiu durat semper est actus ipsius mobilis actus, dico imperfectus, & terminus motus habitus in esse quieto dicitur actus perfectus accidentalis, tamẽ quia ultra mobile non moueatur, & quia talis actus imperfectus non potest inesse nisi enti in esse ultimo, & specifico cum accidens nõ informet immediate materiã, licet ipsum compositum, ideo dicimus, quod illud quod mouetur necessario est ens actu in esse completo, accidit tamen sibi in eo, quod mouetur, & sit ens actu, idest quod non est de ratione formali mobilis inquantum mobile, quod sit ens actu, licet necessario sit illud, sed quod sit in potentia ad terminum motus, & quia materia non propriè mouetur cum nõ sit immediatum subiectum alicuius motus, ut patet etiam tertio physicorum. sequitur, & per consequens, &c. & ideo potest dici ens in potentia, ut distinguitur contra ens completum, sufficit igitur philosopho, quod intendit probare, quod generatio nõ sit motus per hoc argumentum quod mouetur est, & quod generatur non est, igitur generatio non est motus, habet enim intentum, quod generatio non est motus per hoc, quia subiectum generationis non est ens actu completum, subiectum uero motus est ens actu completum.

¶ Tertio arguitur auctoritate philosophi, primo physic. *tex. comm. 69.* ubi habetur, quod materia non est scibilis nisi in analogia ad formam, subiecta inquit natura scibilis est secundum analogiam. Et ibi *Comm. 69.* & ista inest materiæ, quæ est subiecta substantiæ non potest intelliigi per se cum non sit aliquid in actu, habens quiditatem, sed intelligitur secundum comparationem propter latentiam suæ substantiæ, hæc ille.

¶ Respondet Doct. dicit, quod philosophus non negat absolute, quod materia prima non sit per se cognoscibilis, sed quia ipse loquitur indifferenter de materia, ut est subiectum generationis, vel mutationis, aut cuiuscunque transmutationis, & ut sic cognoscitur.

Tertio phys. si. con. 6.

Tertio phys. ibidem.

An materia sit per se cognoscibilis.

Quomodo albedo dicitur forma partis.

Nota & bene hanc responsionem.

cognoscitur per analogiam ad formam, quia videtur modo in materia formam corrumpi modo aliam generari ex tali transmutatione arguit aliquid esse subiectum tamen generationis, quam corruptionis, & etiam, quia videmus aliquid alterari modo ad unam formam, modo ad aliam per huiusmodi alterationes, arguimus aliquid esse subiectum, & habere se per modum materiae, non tamen sequitur, quod illud non sit per se, & in se cognoscibile, & nota etiam, quod dicit Doct. quod materia est per se cognoscibilis, sed non ab intellectu nostro pro statu isto est tantum moueatur à sensibilibus, ut patet à Doct. in primo, d. 3. sed est intelligibilis ab intellectu nostro separato, & licet materia prima non sit de numero actiuorum, tamen ego dico, quod ipsa potest mouere intellectum ad cognitionem sui causando illam partialiter, & quod dicit, quod non est de numero actiuorum, debet intelligi de actiuis, & passiuis, quæ mutuo corrumpuntur, & generantur, & de qualitatibus consequentibus huiusmodi actiua, & passiva, certum enim est, quod materia prima non potest producere aliquam formam substantialem effectiue, nec aliquam accidentalem corporalem, sed bene potest producere aliquam spiritualement. Hoc idem dico de quantitate, licet Franciscus de Mayr. in primo teneat contrarium. Nescio enim videre ex quo materia prima est verum ens absolutum, & vera pars intrinseca corporalis substantiae, & includens quiditatem rationis entis, ut patet à Sco. in primo, dist. 3. & 8. quod si ipsa esset separata à forma non posset causare cognitionem sui partialiter, nec credo, quod aliqua entitas excepta deitate contineat materiam primam virtualiter, vel eminenter secundum totam suam entitatem, ac per consequens possit causare cognitionem illius, quia ipsa est verum ens absolutum tantum creabile à voluntate diuina, & merè terminans creationem, ut patet à Doct. in secundo, dist. 12. & terminans creationem, necessario est verum ens existens, ut patet à Doct. ubi supra, dist. 1. secundi, & dist. 2. terrij.

¶ Dico ergo, quod ipsa si esset separata, & posset partialiter causare speciem intelligibilem in aliquo intellectu, & alia causa partialis, & principalis esset intellectus agens cognoscens ipsam abstractiua, & sic talis species intelligibilis posset partialiter causare cognitionem materiae primæ.

¶ Dico etiam, quod si materia esset perfecte præsens in propria præsentialitate, & existentia alicui intellectui posset in illo partialiter causare cognitionem sui intuitiuam.

¶ Quarto arguit sic Doctor, & ratio stat in hoc. Si materia prima est ens positum, ergo erit aliquis actus, consequens est falsum: consequentia probatur, quia omne ens positum est etiam actus, patet, quia ens diuiditur per potentiam, & actum, ut patet quinto metaphys. sed consequens est falsum, quia si esset actus, tunc distingueretur, quia actus propriè distinguitur, ut patet septimo metaphys. tex. commen. 49.

materia autem non distinguitur, quia in fundamento naturæ nihil est distinctum, primo metaphys. tex. commen. 17. secundum aliam translationem, quoniam inquit in fundamento naturæ, non est aliquid distinctum, manifestum est, quia non verè dicitur in illa substantia, quod est alicuius dispositionis, dico neque alba, neque nigra, neque alterius coloris: hæc ibi.

¶ Respondet Doctor, distinguendo de actu, scilicet formali, & entitatiuo. Secundo modo materia dicitur actus, cum non sit extra nihil, cum enim ens diuidatur per actum, & potentiam, & omne quod habet esse extra suam causam, sit in actuali existentia, & realiter sit ens in actu ipsa materia prima, quæ est

verè creata, erit ens in actu, non est autem actus formalis, videlicet informans, & perficiens aliquid, quia materia prima nihil potest informare, cum ergo dicitur, quod actus distinguitur, &c. Dico, quod distinguere contingit multipliciter. Vno modo formaliter, & specificè, & sic materia prima non distinguitur, cum non sit constitutiuum alicuius speciei. Secundo aliquid distinguitur, siue est principium distinguendi entitatiue, ita quod eo modo, quo aliquid constituitur, eo etiam modo est ratio distinguendi constitutum ab alio, patet enim, quod compositum ex materia, & forma, distinguitur à re non corporali, non tantum per formam, sed etiam per materiam, quam habet. Et cum dicitur, quod in fundamento naturæ nihil est distinctum, verum est formaliter, quia per materiam nulla distinctio formalis fit, nec similiter in materia nudæ accepta est aliqua distinctio formalis, ut patet ibi per illum textum, & per Comment.

¶ Quinto, & vltimo arguit Doctor, quia si materia esset actus, compositum non esset per se unum, quia duobus entibus in actu non fit per se unum. Respondetur est in corpore questionis ad hoc argumentum, scilicet quod ex duobus entibus in actu vltimato non fit per se unum.

¶ Additur etiam, quod si materia prima esset ens in actu, vel esset ens, quod est forma, vel esset ens, quod est compositum, sed nec sic, nec sic, ergo nihil esset.

¶ Respondetur, quod esset ens actu, quod non esset forma, nec compositum, sed est ens, quod est materia, sicut & si quaereretur, substantia est ens, quod ens est. Dico, quod est ens, quod est substantia, ut etiam in simili respondet Doct. in primo, dist. 2. par. 2. q. 1. respondendo ad argumenta principalia.

¶ Vltimo Doc. pro confirmatione suæ opinionis addit unam rationem fundatam super auctoritate philosophi, probando, quod materia prima sit verum ens actu. Nam philosophus secundo physico. tex. commen. 18. vult, quod materia sit ens actu, quia est id, ex quo fit res, siue compositum, cui inest, unde secundum aliam translationem sic habetur.

¶ Dicamus igitur, quod causa dicitur uno modo de illo, ex quo fit res, & est in causato, ut cuprum idoli hominis, & argentum idoli annali: hæc ibi. Hoc idem patet quinto metaphys. tex. commen. 2. ubi sic habetur. Causa verò dicitur quidem. Vno modo, ex quo fit aliquid in existente, ut estatua, & argentum phiale, & secundum aliam translationem causa dicitur secundum unum modum, illud ex quo fit aliquid, & est in eo, ut cuprum in idolo, & argentum in annulo. Hoc idem tex. commen. 4. Elementum (inquit) dicitur, ex quo componitur primum in existente indiuisibili specie in aliam speciem, id est quod elementum debet esse unius rationis indiuisibilis in partes alterius rationis, & per hoc distinguitur à toto heterogeneo, ut clarius patet secundum aliam translationem, elementum (inquit) dicitur illud, ex quo componitur res primum, & est in ea, & non diuiditur secundum formam in aliam formam, vide ibi Comment. clarè exponente hunc textum.

¶ Ex istis ergo auctoritatibus habetur, quod materia inest composito, cum fiat ex ea, nec oportet fugere ad oppositum, sicut dicimus, quod ignis sit ex aqua, tanquam ex opposito, quod oppositum non inest igni generato, materia autem inest, & ideo ponitur, cum inest ab Aristotele ad differentiam oppositi, ex quo opposito fit res, non tamen inest. Et hoc clarius supra paruit in primo, distinctio. 2. par. 2. quæst. 4.

Quæstio

An materia sit de numero actiuorum.

Quomodo materia sit ens actu.

Materia est causa distincta ab actu.

Quæstio Secunda.

Utrum per aliquam potentiam materia possit esse sine forma.

Seraph. Bonau. 2. sent. dist. 12. q. 1. art. 1.

Scotus 2. sent. dist. 12. q. 2.

D. Thomas prima parte summae, q. 66. art. 1.

Riccardus 2. sent. dist. 12. q. 4.

Franciscus de Mayr. 2. sent. dist. 12. quæst. 2.

Durandus 2. sent. dist. 12. quæst. unica.

Ioannes Baconitanus 2. sent. dist. 12. q. unica.

SECUNDO principaliter circa hanc distinctionem 12. quærit Doct. Utrum per aliquam potentiam materia prima possit esse sine forma. Titulus quæstionis intelligitur de forma absoluta, à qua materia prima realiter distinguitur, & etiam de omni forma respectiua, à qua realiter distinguitur, licet principaliter intelligatur de forma absoluta, & sensus huius quæstionis est. An materia prima per aliquam potentiam possit actu existere separata ab omni forma tam substantiali, quàm accidentali, à qua realiter distinguitur.

Ibi respondeo secundum illos. Hic Doctor primo recitat opin. Alber. Magni, & Riccardi. qui ponunt materiam primam nullo modo distinguere à forma, & sic habent dicere, quod materia prima non potest existere separata à forma, quia tunc sequeretur, quod idem posset separari a seipso, sed hæc opinio improbat est supra quæst. 1. huius distinctionis.

Ibi. Alij dicunt materiam habere realitatem distinctam à forma, non tamen potest esse sine forma, quia non est actus, nec habens actum, sed tantum est ens potentiale, vel possibile, sed hæc opinio improbat est ubi supra, ubi probatum est, quod dicentitatem realem actualem extra suam essentiam.

Ibi. Alij habent aliam imaginationem de materia, quia ponunt esse eam terminum creationis alium absolute à forma, & tamen dicunt, quod non potest esse sine forma, & hæc est opin. Thomæ Anglici, & multorum aliorum, contra quam opin. specialiter arguit Doct.

Ibi. Respondeo ad quæstionem, tenendo, ut in priori quæstione dictum est, rem materiale esse compositam ex duobus quæ sunt partes rei compositæ, & quod semper aliquid generati præexistit generato sub forma corrumptendi. Dico, quod non est contradictio materiam esse sine forma quacunque substantiali, & accidentali, quod probo primo absolutum distinctum, & prius alio absoluto, potest esse sine contradictione sine illo, sed materia prima est ens absolutum realiter distincta à quolibet forma absoluta, & prior illa. Maior probatur, quæ ut clarius intelligatur, adduco aliquas instantias.

Prima, quia intellectio diuina est quid absolutum & realiter distincta à relatione rationis causata ab intellectu diuino, & tamen non potest remanere separata ab illa, ut patet supra à Doct. distinct. prima huius.

Secundo, quia sustinendo, quod pater in diuinis, vel persona patris est quid absolutum in se, siue suppositum absolutum, ad quod Doct. videtur declinare in primo, dist. 26. Certum est, quod illud suppositum est prius supposito filij, & realiter ab illo distinctum, igitur poterit esse sine illo, quod tamen est impossibile.

Dico ad primum, quod non est simile, quia talis intellectio realiter distinguitur, tamen non potest separari, quia ipsa causa productiua talis entis rationis de necessitate causat, ut patet à Doct. ubi supra. Non est igitur repugnancia ex parte intellectio- nis, sed est repugnancia ab intrinseco necessario consequente posterius, tamen non est repugnancia ex parte materiæ, neque ex parte agentis supernaturalis, cum illud mere agat, & libere conseruet.

Ad secundum dico primo, quod loquitur Doct. de distinctis verè realiter, quæ non tantum distinguuntur in persona, & proprietate, sed distinguuntur etiam in natura, sicut Franciscus, & Ioan. modo in proposito, etiam sustinendo, quod personæ diuinæ sint absolute, non tamen propriissime distinguuntur realiter, cum includant eandem essentiam singularissimam. Secundo dico, quia ista repugnancia non est ab intrinseco, non enim ex hoc, quod persona patris est talis persona absoluta repugnat sibi ratione suæ entitatis formaliter esse sine persona filij, quia si per possibile, vel impossibile esset tantum una persona esset perfectissima æquæ sicut nunc, ut patet supra in primo, & in secundo, dist. 1. quæst. 1. sed ista repugnancia est quodammodo ab intrinseco, quia memoria secunda est de se ratio formalis necessario producendi filium, ut patet in primo, dist. 1. & d. 8. & quia illa perfectissime reperitur in patre, ideo pater mediante illa necessario producit filium, non potest igitur esse persona absoluta patris sine persona absoluta filij, quamuis sit prior propter necessariam productionem ipsius filij, & propositio Doct. sic debet intelligi absolutum realiter distinguitur ab alio, & prius eo quantum est ex parte sua, & ratione sua entitatiua potest existere sine tali posteriori, & quod detur aliquod absolutum quod sic non possit existere, hoc non erit propter rationem suam formalem, & intrinsecam, sed magis per aliam rationem extrinsecam.

Ibi. Item quicquid Deus, &c. Hæc est secunda ratio principalis. Utrum ista ratio clarius intelligatur Doct. supponit aliqua. Primo, quod ipsa materia sit ens absolutum, patet, quia compositum constitutum ex materia, & forma est verè ens absolutum, ergo partes intrinsece constituentes sunt absolute. Secundo supponit, quod actio diuina prius terminetur ad materiam, quàm ad formam, patet, quia ipsa præsupponit, ut receptiua formæ. Tertiò supponit, quod ipsa forma non dat esse essentiali materiæ, ut patet in littera. Si modo intelligeretur, quod esse existentie materiæ, esset effectus formalis ipsius formæ informantis materiam, argumentum non concluderet, quia à nulla potentia potest fieri effectus formalis alicuius esse sine illa, & multo minus existere, impossibile enim est album esse sine albedine, supplet enim Deus omnem causam secundam, scilicet effectiuam, & finalem, sed non formalem, quia supplendo causam formalem est esse illius, si intelligatur, quod esse existentie materiæ sit causatum ab ipsa forma adueniente materia, argumentum concluderet, quia Deus posset dare sibi tale esse absque forma, cum possit supplere causalitatem cuiuscunque causæ secundæ, sed iste non est sensus litteræ, quia forma in materia nihil causat, vel efficit, ut patet à Doct. in isto secundo, dist. 25. dat enim tantum tale esse formale. Si verò sic intelligatur, quod ipsa materia prima non potest produci in esse actuali existentie, & non potest habere illud, nisi actu sit forma.

Contra, quia creatio diuina prius terminatur ad esse existentie materiæ, ergo potest conseruare illud absque omni alio, quod non pertinet ad esse illius, & quod est posterius, & realiter distinctum, sed forte ad mentem illorum, qui dicunt, quod totum esse

Quomodo materia sit ens absolutum.

An materia possit esse sine forma, ubi Scotus loquitur de possibili, non de facto.

esse est à forma, si intelligunt illud esse ipsam formam, sequitur, q materia in se nihil est, cuius contrarium probatum est in ista distinctione, quæst. 1. Si verò intelligant, quòd ipsa forma causat esse in materia fiat ratio Doct.

¶ Ibi. Item q Deus immediate creat, immediate conseruat, vel potest conseruare, sed materia est terminus creationis, vt patet per August. 13. confessio- num, & sic immediate creatur à Deo. Tum quia non potest subesse causalitati agentis creati, cum sit simpliciter primum in entibus. Tum quia non potest produci, nisi per creationem, & nulla creatura potest creare, vt probat Doctor in quarto, distin. 1. quæst. 1. & sic sequitur, quòd à solo Deo sit creata, tunc ultra, sed entitas absoluta, quæ est à solo Deo sine aliqua alia entitate absoluta, à posteriori potest immediate conseruari à Deo, quia sicut Deus potest creare a. sine b. ita potest ipsum conseruare sine b. Si enim potest creare aliquod prius absolutum sine aliquo posteriori, à quo realiter distinguitur, potest etiam illud conseruare sine tali posteriori, cū à tali posteriori nullo modo dependeat, nec in esse, nec in conseruari. Tum etiam si potest creare materiam primam in aliquo instanti priori sine forma, potest etiam ipsum conseruare pro quocun- que instanti priori sine forma, quia conseruare rem, & eandem creare sunt penitus idem ex natura rei, vt supra patet distinct. 2. quæst. 1. patet etiam in quolib. quæst. 12.

¶ Ibi. Item non est necesse Deum velle aliud à se absolute, & de necessitate, vt clare probat Doct. in primo, dist. 8. quæst. ult. Si ergo vult necessariò formam esse ad hoc, q velit materiam esse, hoc non est simpliciter, sed propter necessariam connexionem materiæ ad formam, patet, quia si non potest velle materiam esse sine forma, hoc erit, quia inter materiam, & formam est simpliciter necessaria connexio, sed non apparet talis necessitas absoluta connexionis materiæ ad formam, quia si est necessitas absoluta, igitur materia sibi determinat aliquam formam de necessitate, probatio consequentiæ, quod determinat sibi aliquod genus, determinat sibi aliquam speciem, & quod sibi determinat aliquam speciem, sibi determinat aliquod indiuiduū illius speciei, patet ista, quia si Franciscus necessariò determinat sibi animam sensitiuam, sibi necessariò determinat hanc animam singularem, ita quod sicut impossibile est ipsum esse sine anima, ita est impossibile esse sine anima: ergo si materia prima determinat sibi genus formæ, de necessitate sequitur, quòd determinat sibi aliquam formam, sine qua impossibile est ipsum esse, & sic patet ista ratio cum confirmatione sequenti, quæ in re est eadem cum ista ratione.

¶ Contra hanc rationem nonnulli instant, dicentes, q corpus determinat sibi locum, & tamen non sequitur, q determinet sibi hunc locum, vel illud. Et similiter, & substantia materialis determinat sibi genus quantitatis, & tamen non sequitur, q sibi determinet hanc quantitatem.

¶ Dico breuiter, quòd istæ instantiæ nihil ualent, quia Doctor loquitur de determinatione sibi necessaria, si enim corpus determinaret sibi locum, de necessitate esset in tali, vel tali loco, sed quia contingenter determinat sibi locum, ideo contingenter potest esse in tali, & tali loco, & sic potest esse in omni loco, vt supra patet dist. 2. quæst. 5. & clarius in quæstio. 11. quolibetorum. Hoc idem dico de quantitate.

¶ Ibi. Et si quæras, ubi esset illa materia sine forma. Hæc littera est satis clara, esset enim in loco tantum diffinitiuè, sicut & substantia angeli est in

loco diffinitiuè, vt supra patet distin. 2. quæst. 5. & si ipsa fieret extra vniuersum in nullo loco esset diffinitiuè, sicut nec angelus si fieret extra vniuersum.

¶ Ibi. Si quæras etiam, an habeat partes. Dicit Doct. quòd habet partes substantiales, siue entitatuas, & non haberet illas per quantitatem, cum ponatur separata à quantitate.

¶ Ibi. Si dicas, q est ens in potentia, ergo si conseruetur sine forma, esse scilicet existentia erit sibi accidens. Dicit, quòd hoc est falsum, quia sicut homo habet essentiam propriam extra omnem intellectum, sic & esse, idest quod sicut habet essentia propriam in esse reali, & actuali, ita existentiam propriam in esse reali, & actuali, cum ponatur gradus eius intrinsecus, vt supra exposui dist. 3. q. 1.

¶ Ibi. Si etiam dicas materia sic existens sine forma habet saltem respectum ad Deum conseruantem, igitur habet aliquam formam. Dicit Doct. quòd talis respectus est idem realiter materiæ, vt supra paruit, dist. 2. quæst. 5. in proposito autem loquitur de forma realiter distincta ab ipsa.

M V L T I nituntur reprobare positionem Doc. inter quos est magister Aug. Sueslanus in sua physica, & intendit reprobare Doct. primò, quòd materia dicit aliquam entitatem realem realiter distinctam ab omni forma naturali, & secundò, q ipsa materia potest existere sine forma. Sed nec rationes Doct. fideliter replicat, & minime eius argumenta concludunt, vt patet intuenti illa in sua physica, tamè pro iunioribus adduco illas sigillatim eas soluendo. Prima ergo ratio principalis secundum istum ad probandum, quòd materia sit ens reale realiter distinctum à forma erat, q ipsa est subiectum transmutationis, & manet eadem sub utroque termino, vt declaratum fuit supra, sed ipse arguit sic, subiectum in transmutatione substantiali non manet idè secundum quod, cum transmutatur ab vno accidente ad aliud, ergo materia prima, quæ est subiectum in transmutatione substantiali manebit eadè secundum esse simpliciter, argumentum concludit à maiori, sed negatur antecedens, & probatur ab ipso, q subiectum in transmutatione accidentali non manet idem secundum quid, sed variatur secundum aliud, & aliud accidens, sed hoc non valet, quia subiectum in transmutatione substantiali non manet idè secundum quid, & manet idem simpliciter, & non secundum quid, nam idem homo albus aliquando est albus, aliquando niger. Si dicat, quia albus fit ex nigro, vt patet ex primo physicorum, & tamen nigrum non manet idem, vt patet, hoc nihil est, quia aliud est fieri aliquid ex aliquo, tanquam ex opposito, & aliud est fieri tanquam ex subiecto, primo modo non manet idem, sed bene secundo modo, & hoc satis fuit dictum supra distinct. ista. q. 1. & in primo, dist. 2. & sic dico de transmutatione substantiali, quòd illud, ex quo fit aliquid, tanquam ex opposito non manet simpliciter idè, sed illud, ex quo fit aliquid ex subiecto transmutationis simpliciter manet idem, si etiam intelligat, quòd subiectum in transmutatione accidentali nō manet idem quantum ad respectum, quem prius habuit, puta ad albedinem, quando fit sub nigredine, admittitur ergo nō manet idem secundum esse suum absolutum, negatur consequentia, hoc idem dico de materia, si verò dicat, q subiectum transmutationis accidentalis dicitur subiectum secundum quid, & subiectum transmutationis substantialis est subiectum simpliciter in se loquendo.

¶ Dico, q primum est magis ens, quàm secundum, cum primum sit substantia completa, & secundum substantia incōpleta, quæ est materia, & huiusmodi substantia

Sueslanus
non intella-
xi: Scotum.

Primo phys.
conseq. 43.

Libri Distin. Quæstio

substantia semper manet eadem. Si verò dicatur secundum quid ratione termini recepti. Tunc verum est, quod subiectum primo modo est subiectum secundum quid, cum dicatur subiectum tantum respectu accidentis recepti, & aliud simpliciter, cum recipiat formam substantialem, sed quomodo cumque accipiantur ista substantia in se, & secundum esse reale semper remanet eadem.

Materia est ens absolutum.

Quomodo materia sit verè una numero.

Materia in se est cognoscibilis, non ab intellectu viatoris.

¶ Secundò arguit ad idem, & dicit, quod si materia esset verè ens absolutum, & existens habens proprium esse, quod tunc non esset una numero per priuationem omnium formarum, quod est contra Aristot. 10. metaph. ubi Auerroes comen. 28. dicit, quod materia cognoscitur negatiue, & vult ibi, quod Commen. dicat, quod cognoscatur una numero per negationem omnium formarum, sed hoc nihil est, quia materia prima est verè una numero per propriam hæcchitatem, sed pro statu isto non potest cognosci in se, & quomodo cognoscatur à nobis, quod sit una numero, patet, quod per negationem omnium formarum. Et quia videtur, quod ipsa forma distinguat materiam. Dico, quod si materia est separata ab omni forma, & posito, quod sit una numero per negationem omnium formarum, id est quod cognoscatur sic, ergo in se non est una numero negatur, non enim vult Arist. neque Commen. quod unitas numeralis materiæ sit tantum carentia, vel priuatio formæ, quia tunc esset simpliciter nihil, sed vult, quod ex hoc cognoscatur distincta numero propter distinctionem formarum, & sic materia cognoscitur per trasmutationem formæ, & tamen in se est etiam cognoscibilis, ut patet supra, ita vult, quod cognoscatur una numero per negationem cuiuscunque formæ, sed non vult, quod negatio formæ sit ratio formalis, quare materia sit una numero, & sic decipitur hic. Aliud enim est dicere, quod hoc cognoscitur per a. ergo est aliud p. a. & aliud est dicere habet esse tale per a. patet, quia substantia cognoscitur per aliquod accidens, loquendo de aliquali cognitione semper, ergo substantia habent esse per accidens hoc falsum est, & sic materia cognoscitur una numero negatione formarum, ut dicit Arist. & Commen. ubi supra, ergo habet esse vnum solum per negationem formarum, ita quod talis negatio sit ratio formalis constituendi illud in esse numerali, nec Aristot. nec Commen. hoc dicunt, & multo minus ab eorum dictis elici potest.

¶ Tertiò arguit contra illam rationem qua probat Doct. quod materia ex quo causat compositum absolutum reale, ergo materia habet esse positium, & absolutum, ita quod sicut forma nec in suo esse, in causando compositum dependet a materia, ita similiter, nec materia in suo esse nec in causando compositum dependet à forma, ergo habet proprium esse. Iste arguit non intelligendo mentem Doct. quia accipit istam maiorem, illa quæ sunt ex æquo principia, & causa alicuius effectus in suo genere causæ neutrum quantum ad suum esse dependet ab alio, sed dominus August. addit istam m. agens, & finis sunt causæ rerum naturalium ex æquo quolibet in suo genere causæ quod admitto, addit ergo neutrum secundum esse dependet ab alio, & sic efficiens secundum suum esse non dependet à fine, nec finis ab efficiente quod est contra Aristot. secundo physicor. 10. comen. 30.

Quomodo causæ tantum dependet à fine, ut à causa finali, quia causa finalis tantum causat metaphoricè, scilicet inquantum amata, & desiderata, ut exposui supra in secunda distinctione primi. nec finis quantum ad suum esse in causando dependet ab efficiente cum finis inquantum causa finalis sit prior efficiente, & si loqua-

tur de fine pducto, de quo ibi Arist. talis finis productus non est causa finalis, quia causa finalis, ut huiusmodi præcedit efficiens, & omnem effectum efficientis productum propter illum finem, propter quem agit, ut est causa finalis, & sic patet, quod non intelligit nec mentem Doct. & multo minus, &c.

¶ Quartò arguit contra istam rationem, qua probatur materiam habere verum esse, & proprium, quæ talis est, omne prius absolutum habet esse sine posteriore, sed materia absoluta, & prior forma, & composito habet esse absolute, & non ab ipsa forma, licet Doct. faciat hanc rationem quam tenet, quod scilicet materia possit existere separata sine forma, non tamen facit istam probando absolute, quod materia habet proprium esse sine forma, quia hoc probauit alijs rationibus, & sic patet, quod non adducit hanc rationem ad mentem Sco. quia præsupponit Sco. in ista ratione, quia vult probare, quod materia possit existere sine forma, quod illa habeat proprium esse absolutum prius ipsa forma, si tamè ista ratione vitur August. ad probandum pro opi. Sco. quod materia prima habeat proprium esse, ipse addit vnam minorem ad maiorem; omne prius absolutum, &c. sed forma elementaris est prior absoluta in materia ipsis primis qualitatibus, & distincta realiter ab illis, ergo habet esse, & existentiam propriam independentem ab ipsis qualitatibus, consequens est contra Aristot. secundo de generatione, & etiam contra eos, aliter non implicaret contradictionem formam elementarem esse, & existere in materia sine primis qualitatibus, quod Aristot. derideret, & ita hæc positio non est peripatetica, sed valde miror, quia Sco. expressè vult, quod talis separatio materiæ à forma sit tantum per voluntatem diuinam, & non per potentiam naturalem, & sic non dicit, quod hæc positio sit peripatetica, & sic concedo, quod Deus possit facere formam elementarem in materia, puta formam substantialem ignis sine omni qualitate elementari, si tamen talis qualitas distinguatur realiter, & idem concedo de omni alio absoluto priori, & realiter distincto à posteriori absoluto.

Scorus loquitur de possibili, non de facto.

¶ Deinde August. arguit contra rationes, quas facit Sco. probando, quod materia possit existere sine forma per diuinam potentiam, & dicit, quod illæ rationes Sco. sunt Theologicæ, & sic intromittit se arguendo contra rationes Theologicas, & arguit primo contra secundam, quæ talis est. Quicquid potest Deus facere mediante causa secunda, &c. ipse arguit non intelligendo rationem Doct. & addit istam minorem; sed Deus facit parietem album mediante albedine, ergo ipse potest facere ipsum album sine albedine, & patet, quod non intelligit hanc rationem, quia Doct. non dicit, quod Deus possit facere effectum formalem sine sua causa formali, ut patet supra in exponendo rationem. Adde etiam August. sed calor potest calefacere, & efficere ignem formaliter calidum, ergo Deus poterit facere ignem calidum sine calore quod est contra eos, quia non potest Deus supplere vicem; ut ipsi dicunt causæ formalis, sed patet, quod non intelligit rationem Doct. & secundò verba sua implicant. Cum dicit, quod calor potest calefacere, & facere ignem calidum, nam effectus formalis non dicitur effectiue fieri à forma, non enim albedo effectiue producit album, sed agens producens albedinem in subiecto producit album, albedo enim respectu albi tantum concurrat, ut causa formalis, & nullo modo, ut causa effectiua, & sic patet, quod verba sua implicant.

Sueffanus non percipit mentem Doct. Floris.

¶ Deinde arguit contra tertiam, quæ talis est. Quicquid Deus potest immediate producere distinctum ab alio, potest ipsum conseruare sine alio, & ipse addit hanc minorem, sed Deus de facto creat omnes

omnes animas brutorum in materia sine dispositionibus qualitatiuis, & quantitatiuis apud eos in eodem libro, cum ab agente naturali sint, ergo illas potest conseruare in materia sine dispositionibus qualitatiuis, & quantitatiuis, quod est falsum. Sed iudicio meo oportuisset, ipsum melius vidisse doctrinam Sco. non enim dicit, quod Deus creat animas in materia sine dispositionibus, vide expressè, vbi tractat hanc materiam distin. 18. secundi. quem locum ipse allegat, cum huiusmodi materia in nullo alio loco huius secundi tractet, patet etiam in quarto, distin. 10. contra opinionem illorum, qui volebant, quod corpus Christi in eucharistia esset reductum ad minimam quantitatem, & subtilius in quarto, distin. 12. Si tamen hoc Doct. diceret, quod posset facere animam, puta æqui in materia sine huiusmodi dispositionibus non esset inconueniens, vt ipse dicit, quod possit eam conseruare, an modo Deus possit facere huiusmodi animas in materia sine talibus dispositionibus est alia difficultas. Et quod dicit, q̄ creat ipsas animas sine dispositionibus huiusmodi, cum illæ ab agente sint. Si intelligit, q̄ Deus producit ipsas formas in materia vltimò disposita ab agente naturali, quod concedit Doct. in secundo, distin. 18. & q̄ ipse Deus non efficiat illas dispositiones transeat, sed non sequitur postea, ergo Deus potest facere ipsas animas in materia nullo modo disposita, quia licet Deus possit creare ipsam animam, & simul creare dispositiones conuenientes in materia. Si tamen creat ipsam animam, non creando huiusmodi dispositiones necessarias. Dico, q̄ nunquam creat animam in materia ipsam informando, nisi prius talis materia sit disposita, vel ab agente naturali, vel supernaturali.

Iste vir non videt doctrinam Scoti.

Nota & bene.

Item arguit contra quartam rationem, quæ talis est, quod si materia determinat sibi formam de necessitate, ergo determinat sibi aliquam de necessitate, patet, quia si determinat sibi genus de necessitate, ergo de necessitate aliquam speciem, & si aliquam speciem, ergo aliquod indiuiduum. Addit August. sed corpus determinat sibi locum in genere, ergo locum in specie, ergo locum hunc, vel illud, q̄ corpus, hæc concedere non credo. Dico absolute, q̄ si corpus de necessitate determinaret locum in genere, de necessitate determinaret sibi hunc locum, vel illum, & sic concedo, quod sicut Deus potest facere materiam existere sine omni forma, ita potest facere substantiam corpoream actu existere sine omni loco, & extra omnem locum, vt patet supra in distinctione secunda, & expressè in quolib. quæst. 11. Addit August. sic dicens. Amplius addo. Sed a. corpus continuum limitat sibi partem diuisibilem, aliter non esset continuum, sexto physicorum. & primo de generatione, ergo limitat sibi locum in specie, ergo partem aliquam in numero, quod ipsi, ut credo, non concederent, potest enim continuum, aliquod, vt a. adhuc remanere continuum sine illa parte. Pater, quod nihil concludit contra Scot. si enim intelligit de corpore, puta de substantia corporea, vt præcedit omnem quantitatem, clarum est, quod si determinat sibi quantitatem in genere, quod etiam hanc quantitatem, vel illam, & si non determinat sibi de necessitate hanc, vel illam, ergo nec in genere, & sic concedo, quod posset Deus facere substantiam corpoream separatam ab omni quantitate, & accipio substantiam corpoream, quæ potest esse immediate subiectum quantitatis, quæ est substantia composita ex forma, & materia substantiali, si verò accipit corpus continuum, vt includit substantiam corpoream, & quantitatem simul, quia continuas est ratione quantitatis, si sic intelligat, quod corpus continuum, puta bicubitale determinat sibi

quantitatem in genere, de necessitate sequitur, quod determinaret sibi tantam partem, puta bicubitalem, & si non determinat sibi illam de necessitate, vel aliam, ergo nec in genere, & sic patet, quod istæ rationes Aug. sunt valde friuolæ.

Rationes Sueffani sunt debiles.

¶ Deinde arguit contra vltimam, quæ talis est. Quicquid contingenter se habet ad aliquod genus, contingenter se habet ad aliquam speciem, & contingenter ad aliquod indiuiduum. Ista maior est Doct. & vera. Sed ipse Aug. addit, sed caliditas contingenter se habet ad gradum, siue intensionis, siue remissionis: ergo potest esse sine gradu remissionis, vel intensionis, quod non concederent. Dico, quod si hoc esset verum, quod se haberet contingenter ad intensionem, & remissionem, q̄ etiam contingenter se haberet ad hunc gradum, & hunc, & sic posset fieri sine omni gradu intensionis, & remissionis. Sed dico absolute, quod non contingenter se habet ad totum genus intensionis, quia forte aliquis gradus intensionis erit gradus intrinsecus alicuius indiuidui, qui non distinguitur realiter ab eo, cuius est gradus, vt patet à Doct. in primo, distin. 8.

Item dicit August. respondendo ad argumenta. Doct. concedit, quod ipsa materia habet esse essentialiter, & esse existentiam ab ipsa forma, non tanquam à causa effectiua, sed tanquam à causa formali, & sic glosat illam propositionem Sco. q̄ Deus potest supplere omnem causam secundam effectiuam, & dicit, quod tale esse materiæ distinguitur realiter à forma, & quod tamen non sequitur, quod possit habere proprium esse ab illa separata, quia tunc haberet esse independens. Iste Doctor, aut contradicit dictis suis, aut oportet ipsum concedere, quod si materia habet esse realiter distinctum à forma, q̄

Iste Doctor contradicit sibi ipsi.

possit esse sine forma. Primum patet, quia si vult, quod esse materiæ sit effectiuè à forma, contradicit sibi, quia concedit, quod Deus potest supplere causam effectiuam, & etiam expressè vult ibi, quod ipsa materia habet esse suum à forma, sicut dicimus, quod album habet esse ab albedine, quod non potest intelligi, nisi de effectū causæ formalis, & ultra posito, quod sibi non contradicat, falsum est, q̄ ipsa materia habeat suum esse à forma, vt à causa effectiua, vt supra exposui, & si habet esse effectiuè à forma, cum sit ens absolutum, & distinctum realiter, quare Deus non potest facere illam sine forma, si vult, quod habet esse à forma non effectiuè sed habet esse tanquam à causa intrinseca formali ipsius materiæ, sed hoc non, quia materia tunc verè esset composita, & corrupta tali forma, corrumpetur talis materia, & sic generationi naturali nihil subijceretur, vt pars intrinseca ipsius geniti, quod est manifeste falsum, & improbatum supra di. 12. quæst. 1. huius, quia est expressè contra Arist. vt ibi patuit, & ultra, si ipsa materia nihil aliud est, nisi effectus formalis ipsius formæ, tunc corrupta illa forma, corrumpitur, & tale esse, quia corrupta causa formali, corrumpitur, & effectus illius, & sic nihil materiæ remaneret. Et si vis dicere, vt ipse dicit, quod in ipsa parte nos procedimus ex crassa imaginatione, vel quia habemus imaginatiuam supra cogitatiuam, quod materia, quæ erat cum a. supple cum forma desinit esse secundum identitatem numeralem positiuam, & materia sub b. incipit esse alia propter aliam vnitatem numerali positiuam, supple propter formam sibi aduenientem, & sic vult iste, quod separata forma nihil materiæ remanet, ad quod sequuntur multa inconuenientia, quia si ipsa materia, vt dicit, vt est separata ab omni forma est tantum ens priuatiuum, & nullo modo positiuum, sequitur, quod compositum naturale ex materia, & forma tanquam ex partibus intrinsecis erit partim

Doctrina singularis.

partim positium, & partim priuatum, quod negaret Arist. primo physicorum. Si dicat, quod materia, ut est in composito, habet esse positium, aut illud positium est à composito, & sic esse positium compositi non dependeret à materia quod est falsum, & cum causet compositum partialiter, & intrinsecè causat, ut prior ipso, aut ergo, ut ens priuatum, & tunc compositum habebit esse priuatum à materia tantum, aut ut ens positium, & habetur propositum, aut illud esse positium est à forma, ut causat, ergo materia prima, ut causat compositum dependet à forma, quod est inconueniens. Tum eū, quia illa forma producta, quæ dat tale esse materiæ, quæro à quo producit non ab agente naturali, quia tale præsupponit materiam inquam agat, quæ est receptiua ipsius formæ, modo priuatio non potest recipere formam substantialem. Tum etiam, quia agēs naturale educit formam de potentia materiæ, aut ly materia est tantum priuatio, & tunc educeret illam de nihilo. Si dicis, quod illa priuatio non est simpliciter nihil, quia est negatio in subiecto apto nato, quæro tūc in quo fundatur talis negatio, certum est, quod non in alia priuatione, quia quæro de illa alia, & sic esset processus in infinitum, aut fundatur in ente positum, & sic habeo propositum, quia illud tale non est nisi materia. Tum etiam, si agēs naturale non præsupponeret aliquod ens positium tanquam subiectum receptiui suæ actionis, tunc produceret effectum de nihilo simpliciter, & sic crearet, nec valeret dicere, quod præsupponit aliquod oppositum, puta ignis aquam in quam agat, & tale oppositum totaliter definit esse, quando producit nouus ignis, si sic, si aqua totaliter delinat esse, & nihil aque positium remaneat, igitur anihilatur, & anihilans, ipsam posset creare, quia tanta virtus requiritur in anihilando, quanta in creando, ut probat Sco. in quarto, dist. 1. quæst. 1. & dist. 16. q. 2. nec valeret dicere, quod remanet ens positium, quia priuatio fundatur in aliquo, ut dixi supra, non sequitur etiam, quod ignis producat ignem agendo in aquam, tanquam in oppositum creat ipsum, quia nihil ipsi præsupponit, quod pertineat ad esse ipsius. Et si dicatur tantum præsupponere oppositum quod corrumpat ad hoc, ut agat, & quod præsupponat materiam tanquam receptiua formæ, exposui supra dist. 12. & sic patet, quomodo non habemus crassam imaginationem, sed lucidissimam, & multo minus imaginationem supra cogitatuam, quia non tenemus illam opinionem maledicti Auer. quæ tenet de cogitatu, & multi eius sequaces minus, quam rectè sentientes, & quod dicit ipse, quod hæc est responsio Auerro. 10. metaph. tex. commen. 28. quod materia prima, ut est separata ab omni forma est vna numero, non tamen positum, hoc expressè non habetur ab Auerro. & vide expositionem supra, quia vult, quod cognoscatur materia, quod sit vno numero per priuationem formarum, ut supra exposui.

¶ Deinde respondet ad primum argumentum factum à Doct. in secundo, dist. 12. quæst. 2. quo probat materiam posse existere sine forma, omne absolutum, & negat minorem, quod materia sit ens absolutum, quia materia, & forma dicuntur ad aliquid, secundo physicorum. capit. 26. sed salua semper pace ipse non intelligit, nec Arist. nec Comm. Quæro enim, aut sunt ad aliquid essentialiter, & sic tantum sunt duæ relationes, & sic compositum naturale constitutum ex illis erit tantum ens respectiuium, aut sunt ad aliquid denominatiue, sicut pater, & filius, ergo fundamenta eorum sunt entia positiua absoluta, intelligunt enim Arist. & Commen. quod sunt tantum ad aliquid denominatiue, se habent enim ut recipiens, & receptum. Deinde dicit, quod maior il-

la non est vera, nisi de priori, quod nullo modo est posterius, modo materia est prior forma in genere suo, hoc est in genere causæ materialis, & posterior, quia forma est prior illa in genere causæ formalis. Credo enim, quod se non intelligat, quia si materia est prior forma, ut causa materialis, quæro quod esse habet, aut habet esse absolutum, & habeo intentum, aut respectiuium, ergo compositum erit ens respectiuium causatum ab ipsa, si dicat, quod illud esse absolutum habet à forma, ergo, ut causa materialis non erit prior forma, quod est contra ipsum. Præterea. Effectus formalis causæ non potest causare, ut causa materialis, ut patet intueri, & tu vis, quod tale esse materiale sit effectus causæ formalis. Præterea, si tale esse sit à forma, & posterior ipsa forma, ut verò causat in genere causæ materialis est prior, contra, quia si tale esse habet à forma, hoc habet per formam iam productam ab agente, & sic forma prius habet esse in materia, & in eodem instanti quo forma habet esse in materia, est compositum, ergo tunc sequitur, quod ipsa materia non potest causare compositum, ut prior forma.

¶ Item. Respondet ad secundam rationem de create, & conseruante, quod Deus non possit supplere causam formalem, & quod esse materiæ est effectus formalis causæ, & iam dixi, quod non intelligit nec argumentum nec mentem Sco.

¶ Ad alia argumenta sequentia respondet, quæ responsiones sunt nullius vigoris, ut patet tertio argumento contra argumenta, quæ ibi ipse facit contra rationes Doct. Deinde iste bonus vir arguit contra conclusionem, in qua probat, quod materia potest existere separata à forma, quæ conclusio est simpliciter Theologica, & ipse arguit argumentis physicis, & primo arguit sic. Non magis dependet forma materialis educata de potentia materiæ ab ipsa materia, quam materia à forma, sed impossibile est formam naturalem existere sine materia, ergo nec contra, hæc ratio potest colligi ex septimo metaph. cap. 39. Dico primo, quod magis forma dependet à materia, quam e contra, quia subiectum est magis indèpendens à forma recepta, quam e contra. Secundo dico, quod posito, quod sit verum negatur de potentia Dei absoluta, quod forma substantialis non possit existere sine materia, ut patet supra in hoc secundo. Tertio dico, quod simpliciter forma magis dependet à materia, quia secundum Arist. agens naturale de necessitate præsupponit materiam in quam producat, ipsam formam, & si materia aliquomodo dependet à forma, non dependet tamen quantum ad suum esse proprium, sed quantum ad suum esse formatum eo modo, quo dicimus, quod homo albus dependet ab albedine, sed simpliciter est maior dependentia formæ ad materiam, sicut etiam accidentis ad subiectum.

¶ Secundo arguit, quod effectus denominatiuius reducit ad aliquod tale per essentiam, ut esse album ad albedinem. Transseat illa, sed esse existentie est effectus denominans omnes res, ista est simpliciter falsa. Tum quia denominans propriè distinguitur realiter à denominato, sed esse existentie non sic distinguitur, ut dictum fuit supra. Tum quia esse existentie est gradus intrinsecus illius, cuius est, & talis propriè non denominat rem cuius est. Tum, quia propriè denominans est alterius generis à re denominata, ut patet, sed esse existentie est simpliciter eiusdem generis cum esse essentia, sed supponatur ista, ut vera, addit, ergo tale esse existentie reducitur ad aliquid tale per essentiam, vel illud est forma, vel materia, vel ambo, non materia, quia tunc compositum haberet esse à materia per se contra philosophum, septimo metaph. ubi ait, per materiam

res

Pulchra de
Aristo.

Nota & h
ni.

Non intelli
git iste vir,
nec Aristot.
nec Commē
tatorum.

Quid sit es
se existentia.

res nō est per formam, ex rex.commen. vigesimise-
cundi. Dico, quod tale esse existentie reducitur ad
esse materie, & est idem realiter cum ipsa materia,
& cum dicit, quod tunc compositum haberet esse
per se à materia. Dico, quod per se dependet à ma-
teria, tanquam à causa partiali, & quod dicit, quod
per materiam res non est, sed per formam est per
Arist. Dico, quod Arist. intelligit, quod compositū
per materiam non habet esse ultimum, & specifi-
cum, sed tantum per formam, quia esse specificum
est à forma, & sic intelligit Arist.

*Optima ex-
positio.*

¶ Tercio arguit, quia essentialiter competit mate-
rie esse partem compositi. s. metaph. transeat, ergo
nullum potest habere sibi esse proprium, nisi in cō-
posito, negatur consequentia, & est repugnantia,
manifesta in ista consequentia, q. scilicet sit pars
essentialis alicuius, & quod non habeat propriam
entitatem, nam pars essentialis est prior composi-
to, cum constituat illud intrinsecē, ergo si nullum
esse haber, nisi esse compositi, & q. ut constituit ni-
hil sit, tunc compositum dependebit essentialiter in
sua entitate positiua, & intrinseca ab eo quod nō est,
quod tamen nullus sani capitis affirmaret, illud idē
concluditur de forma, quia est æque pars essentialis
compositi, ergo per te nullum esse proprium habet
nisi esse compositi. Dico ergo, quod partes compo-
siti habent duplex esse, ut in cōposito, habent enim
esse proprium prius ipso composito, & habent esse
compositi participatū ab ipso cōposito, ut patet su-
pra, & clarius videbitur in quarto, dist. 43.

*Partes com-
positi habet
duplex esse.*

¶ Quarto arguit. Si forma educta de potētia mate-
rie habet omnem potētitatem ab ipsa materia,
ergo omnem entitatem actualem habet materia à
forma, tenet consequentia, aliter enim plus forma
dependeret à materia, quā e contra, antecedēs est
Arist. 12. meta. tex. cō. 51. vbi vult substantiam primā
nullam habere potentialitatem, quia liberata à ma-
teria, hæc est ratio Auer. 2. metaph. cap. 2. vbi vult,
formas liberatas à materia nō pati, nec recipere ali-
quo modo. Dico, quod ista ratio non cōcludit. Pri-
mò quando dicit de potētitate, aut loquimur de
potentialitate obiectiua tantum, & certū est, quod
illā non habet à materia, quia potentia obiectiua
respicit ipsum agens, ut patet supra dist. 12. quæst. 1.
& patet, quia substantia separata creata fuit in potē-
tia obiectiua, & omne purum creabile est in poten-
tia obiectiua, ut patet vbi supra. Supposito etiā, q.
potentialitas obiectiua ipsius forme sit à materia,
quia talis forma nō esset possibilis creari, nisi recipe-
retur in aliqua materia, sicut forme naturales, sed
tunc negatur consequentia, si forma substantialis
ignis habet potentialitatem obiectiuam à materia,
in qua potest recipi, ergo ipsa materia totam enti-
tatem actualem propriam habet à forma nō valet,
sed tantum potest inferri, ergo ipsa materia habet
esse formale ab ipsa forma, quæ producit in ma-
teria, & tale esse formale est effectus formalis ipsius
forme, sed vltra non sequitur, quod non habeat
propriū esse, ut patet supra. Si verò intelligit de
potentialitate subiectiua. s. q. forma habeat poten-
tiam subiectiuam à materia, verum est de facto, &
ad mentem Arist. quia nulla forma separata potest
esse subiectum accidentis, cum illa talis sit necesse
esse secundum ipsum, sed loquendo de potentia di-
uina multæ sunt forme naturales natæ informare
materiam, quæ possunt separari à materia, & esse
subiectum accidentis, & de facto etiam secundum
fidem catholicam angeli sunt subiectum multorū
accidentium, ut patet supra in hoc secundo, sed tūc
non sequitur, forma habet potentialitatem subie-
ctiuam à materia, ergo materia habet entitatem
actualem propriam a forma, quia omne quod pa-

*Altiū enti-
tatis etiā
correspondet
potētia obie-
ctiua; altiū
formali cor-
respondet po-
tētia subie-
ctiua.*

*Angeli sunt
subiectum
multorū
accidentium.*

titur est passiuum, non sequitur, immò magis op-
positum concluditur, ut patet intuenti,

¶ Quinto arguit sic in genere potentialium, pri-
ma potētia est prima materia: ergo in genere actua-
lium, primò est forma aqua omne, quod est aliquo
modo in actu est, consequentia patet, quia actus, &
potētia sunt opposita, hæc ratio nullius est vigoris,
si enim loquatur de potētia passiuā, siue receptiuā,
siue subiectiuā, concedo, quod sicut materia est pri-
mum receptiuum, ita forma est primum receptū,
& sicut forma est actus formalis, quia potest infor-
mare per receptionem ipsius, ita etiam materia est
actus entitatus, & positiuus verè receptiuus ip-
sius forme, & nihil amplius habens, immò hoc ar-
gumentum est pro me, quod materia, & forma ve-
rè, & realiter distinguuntur, ut patet supra à Docto.
dist. 12. quæst. 1. Et quod dicit, quod actus, &
potentia sunt opposita, verum est de potentia obie-
ctiua, & actu, ut patet in quinto metaph. & exposi-
tum est supra, hoc patet in distinctione 16. poten-
tia verò subiectiua, & actus non sunt opposita, ut
patet supra. Si verò intelligat de potentia obie-
ctiua, q. ipsa materia prima primò sit potentia obie-
ctiua, hoc est manifestè falsum, quia ita forma pro-
ducibilis est ita in potentia obiectiua, sicut & ma-
teria creabilis.

*Potentia su-
biectiua, &
actus non
sunt opposi-
ta.*

¶ Sexto arguit sic. Si materia existeret existentia
sibi propria, ergo quælibet forma haberet existen-
tiam propriam, concedo totum, ergo quælibet
forma esset completa. O pulchra consequentia,
formam esse completam, contingit dupliciter.
Vno modo, q. sit ratio dandi esse ultimum, & spe-
cificum, ac completum, & tunc negatur, q. quæli-
bet forma habeat tale esse, quia sunt multæ forme
imperfectæ ordinatæ ad vltiorem formam, ut pa-
tet in generatione prolis. Si verò loquatur de for-
ma completa pro eo, q. ex ipsa, & materia potest fie-
ri compositum transeat, Dico etiam, quod quæli-
bet forma potest esse completa in sua entitate, ip-
se verò addit. Si talis forma est completa, quia ha-
bet propriam existentiam, & materia propriā exi-
stentiam. Ergo ex his non sit vnum ens per se, sed
tantum aggregatione, ad hoc satis fuit responsū
à Doct. quæst. 1. dist. 12. secundi. vbi arguit contra
se, q. si materia esset ens actu, tunc ex ipsa, & forma
non posset fieri vnum, ista enim propositio ex duobus
entibus in actu non potest fieri vnum, debet
intelligi de duobus entibus in actu completo, &
perfecto, sicut ex Francisco, & Ioanne, non potest
fieri vnum, & sic patet ex istis quid concludat do-
minus August. contra Doct.

*Quomodo
sit intelligē-
da illa pro-
positio. s. ex
duobus enti-
bus in actu
nō pōt fieri
vnum.*

*Optima re-
sponsio.*

¶ QUIDAM nouus expositor sancti Thomæ
nitetur improbare positionem Doctoris, & soluere
eius rationes, quam positionem recito de uerbo ad
uerbum, quæ positio ponitur in expositione, quam
facit super libro de ente, & essentia sancti Thomæ.
Dicit ergo sic quo ad secundum sancti Thomæ in
prima parte summæ, quæst. 66. artic. 1. & in quæst.
de potentia Dei, quæstio. 4. artic. 1. & in quolib. q. 3.
artic. primo. confirmat id, quod hic dicit, scilicet
materiam non posse esse sine forma duabus ratio-
nibus.

*Caietanus
nitetur im-
probare pos-
itionem Doi.*

¶ Prima est ducens ad impossibile sic. Si mate-
ria existeret absque omni forma, materia simul es-
set, & non esset, hæc implicat contradictionem,
ergo. Probat quod ad secundam partem, quia
quo ad primam ab aduersariis conceditur. Impo-
ssibile est effectum formalem separari à forma, sed
existere est effectus formalis forme, sic enim diffi-
nitur, forma est, quæ dat esse rei: ergo impossibile
est ponere existentia sine forma, sicut enim impossi-
bile est esse album sine albedine, ita esse in actu sine
actu,

*Quid sit for-
ma.*

actu, actus autem primus, cuius est dare esse idem est, quod forma, ex illa ergo propositione materia existit absque omni forma sequuntur duo contradictoria simul vera, ex eo enim, quod materia existit, sequitur, quod sit in actu, ex eo autem quod absque omni forma, sequitur, quod non sit in actu, huic rationi dat Sco. quandam responsionem, quæ quia non nisi chimerica est tanquam indigna de qua verè fiat omittatur, quolibet enim p-ferente contraria sollicitum esse stultum est ait Arist. à quo didicimus in hoc nono metaphys. quid sit actus, & quatuorplex.

Quolibet enim proficiente contraria sollicitum esse stultum est.

¶ Secunda ratio sancti Tho. ad hoc idem est ista. Omne individuum determinatum ad genus completum, vel incompletum in rerum natura per se existens est in aliqua certa specie per se, vel reductivè, materia sola neque per se, neque reductivè est in aliqua specie, ergo materia sola nō pōt esse individuum quodcumque in rerū natura, mi. est ex se clara, non enim facile esset fingere in qua determinata specie esset materia sola, maior probatur ex eo, q. individuum omne tam completum, quā incompletū, si per se existit in rerū natura separatū (quod dico propter individuum generis, ut hæc substantia, hoc animal, &c.) non continetur sub genere per se, vel reductivè immediate sed mediante specie, inter genera enim, & individua mediat species, & inter principia generis, & principia individui mediat principia speciei pariformiter. Insuper hæc maior potest probari ad hominem, assumendo dicta Sco. in quinto argumento. Ibi enim expressè assumit, q. quicquid determinat sibi genus aliquod, determinat sibi aliquam certam speciem illius generis, & potest etiam ex dictis Sco. ibi arguere ad hominem, & probare oppositum intuitui sui scilicet, quicquid determinat aliquod genus, determinat sibi aliquā speciem illius generis, materia sola determinat sibi aliquod generis substantiæ, ergo determinat sibi aliquā speciem certam substantiæ saltem reductivè, ergo materia sola esset in aliqua specie substantiæ, hoc est falsum, minor est omnium, & processus est bonus, ergo hanc veritatem approbat Arist. ut ipse Sco. confiteretur loco allegato. Sed quia dicit ex falso fundamento Arist. hanc conclusionem tenuisse ex hoc, q. Deus non potest agere sine causis secundis. Ostendo in hoc Sco. errare ex dictis Commen. 2. physico- rum. cap. 12. Auerro. ex eodem præcisè fundamēto, quod sanctus Tho. adduxit in prima ratione, tenet istam conclusionem, ubi nullam fieri mentionē de connexionione causalitatis primæ causæ apparet, sed tantū de actu, & potentia, ita quod ex natura actus, & natura primæ materiæ, quæ est pura potentia cōcludit Auerro. quod duo contradictoria essent simul vera, ut deductum est, &c. Avicenna quoque in secundo metaphysic. suæ cap. 3. tenet cōclusionem Sco. esse impossibilem, & tamē posuit expressè materiam esse creatam. Vnde hæc tanquam destructiva metaphysicorum principiorum vitanda est, hoc de secundo.

Caietanus contra Scotum.

¶ Quo ad tertium respondeo ad primum, negatur antecedens, plus enim dependet potentia pura ab actu, quā actus imperfectus ab actu perfectō. ¶ Sed cōtra. Hoc instat Antonius Trombetta sic. Magis dependet posterius à priori, quā prius à posteriori, sed accidens est posterius substantia, materia autem est prior forma, ergo magis dependet accidens à substantia, quā materia à forma. Fortè diceretur (ait) quod materia nō est prior, sed posterior forma. Contra. Nam licet materia sit posterior forma ordine perfectionis, est tamen prior ordine generationis, & consequenter prior simpliciter, ut arguatur sic, quādocūque sunt aliqui duo ordines,

Instans Dominicus Trombetta.

quorum vnus simpliciter est prior altero, quicquid est in ordine priore est simpliciter prius quocūque existente in ordine posteriore, sed ordo originis, & ordo perfectionis, ita se habent, quod ordo originis est simpliciter prior ordine perfectionis, & hoc in natura limitata, ergo quicquid est prius origine est prius simpliciter quocūque priore ordine perfectionis, sed ita est, quod materia est prior origine forma, licet forma sit prior perfectione, ergo materia est simpliciter prior forma, processus bonus, & maior probatur, quod scilicet ordo originis est simpliciter prior ordine perfectionis, nam prior a generatione sunt posteriora perfectione, natura semper procedit ab imperfecto ad perfectum, ergo quicquid est imperfectius, est simpliciter prius quocūque perfectiori, sed materia prima est imperfectior forma, ergo materia prima est simpliciter prior forma. Tūc ultra est simpliciter prior forma, & omne prius in suo priori potest esse sine posteriori, ergo, &c.

¶ Ad hoc respondetur triplici responsione ad insinuandum argumentum multiplicem defectum. Primo dicitur, quod sit posterior materia ordine generationis, est tamen prior etiā ordine generationis materia existēte, magni enim refert dicere materiā, & materiam existētem, sicut superficies est prior albedine, albedo tñ est prior superficie habente esse, album, ita in proposito, cum sermo sit de materia existente, si enim poneretur materia sola in rerum natura, oportet ipsam existere, pater falsum assumi. Secundo dicitur, quod aliud falsum ibi assumitur, scilicet q. ordo generationis sit simpliciter prior ordine perfectionis, stādo infra limites naturæ finite, cum enim actus sit prior potentia simpliciter, tñ si ponatur Deus finitus, quā infinitus, ut patet ex primo metaph. tex. comen. 15. & 12. tex. comen. 30. & prioritas actus sit prioritas perfectionis, cōsequens est, quod secundum Arist. & veritatem ordo perfectionis sit simpliciter prior ordine generationis, amplius id quod est prius natura ratione, & tēpore est simpliciter prius, & ordo perfectionis est prior natura ratione, & tempore ordine imperfectionis, qualis est generationis, qui se tenet ex parte causæ materialis, ordo igitur perfectionis est prior simpliciter, mediaque propositio est Arist. 3. physicor. tex. comen. 7. s. expressè loquitur in natura finita ad probandum, scilicet motum circularem esse primum, vnde ad probationem, concessio, q. priora generatione sunt imperfectiora, & quod natura procedit de imperfecto ad perfectum, negatur cōsequētia, ergo ordo generationis est simpliciter prior, licet enim agens naturale prius attingat imperfectum, quā perfectum, oportet tamen prius agens in se perfectum esse, ut dicitur in 12. metaph. tex. comen. 40. Hic adverte tu, quod oportet mēdarem esse memorem in quæst. de primo cognito. Ant. Tromb. quas impugnat positiones has assumit, &c. Tertiò dicitur, quod dato toto processu, vltima consequentia nihil valet, falsum est enim, q. omne prius possit secundum esse absolutū à posteriori quolibet, ut ad secundum dicitur.

Quomodo forma sit posterior materiæ.

¶ Sed contra primam responsionem, quæ ponit materiam non habere propriam existentiam, sed eā mendicare à forma, instatur sic. Cuicunque convenit actu causare, pro aliquo signo convenit, & existere pro eodem signo, sed materiæ primæ in primo signo, quo recipit formam convenit causare, ergo pro tunc sibi convenit existere, sed pro illo signo non habet existentiam formæ, ergo propriā. Et confirmatur, quia materia aut causat compositum, & recipit formam quando existit, aut quando non existit, non quando non existit, ergo quando exi-

Oportet me dicens esse memorem. Nota Cōsequētia.

do existit, ergo pro tunc conuenit sibi propria existentia quia ex natura formæ, sequitur totum compositum. Et confirmatur secundo, quia causa non mendicat a suo effectu, materia autem causat existentiam compositi & formæ, ergo non mendicat existentiam ab eis, &c.

¶ Ad hoc dicitur, quod sufficit causæ pro quolibet instanti temporis, quo actu causat, habere existentiam, nec apparet necessarium, quod pro quolibet signo naturæ insit existentia sibi quo inest causalitas, ordo enim naturæ talis est in eodem instanti temporis, quod si materia recipit formam, ex quibus resultat compositum cui iam esse actualis existit aduenit, quo ipsum compositum, primo forma, secundo, & materia, tertio existunt. Ad formam autem primæ instantiæ, negatur maior.

Quo materia existat

¶ Ad primam confirmationem dicitur, quod materia causat quando existit, quia pro omni instanti quo causat existit, quando enim est terminus temporalis.

¶ Ad secundam confirmationem dicitur, quod licet causa, ut causa non mendicat a suo effectu, tamen causa materialis mendicat a suo effectu, qui est eius causa in altero genere causæ, eo quod sunt sibi intrinsicæ causæ quinto metaphisicæ. tex. com. secundi. Oportet autem has responsiones a Sco. admitti, quia cum Sco. ponat secundo senten. distin. tertia. q. tertia. existentiam esse ultimum actum posteriorem tota coordinatione prædicamentali, licet non distinctum realiter a re, cuius est, oportet essentiam materiæ ex natura rei habere habitudinem ad suam existentiam, ut potentiam ad actum, & tunc potest argui sit, essentia materiæ, ut distincta contra suam existentiam, causat ex natura rei in genere causæ materialis suam existentiam recipiendo eam, ergo sibi pro illo signo conuenit existentia, & sic habet existentiam antequam recipiat eam, similiter stando in illo signo, aut essentia materiæ recipit ex natura rei suam existentiam quando est, aut quando non est, &c.

¶ Ad secundum principale, negatur maior, ad eius probationem dicitur, quod non sola dependetia, sed necessaria connexio aliquorum potest esse causa inseparabilitatis eorum. Ad id quod adducitur ex quinto meth. dicitur, quod vniuersalis affirmatiua non conuertitur simpliciter, ista enim est vera quæcunque possunt esse sine alijs, & alia non sine ipsis sunt priora, sed non conuertitur, quæcunque sunt priora possunt esse sine alijs & alia sine ipsis. Et nota, quod maxima illa Sco. omne prius absolutum, &c. non potest saluari sequendo viam Sco. quod pro nunc ex duobus manifestatur. Primo ex eo, quod partes essentielles simul sumptæ sunt prioriores, & tamen apud Sco. non possunt esse sine toto. Secundo ex eo, quod prædicamentum quantitatis est absolutum prius prædicamento qualitatis, præsertim quo ad quartam speciem eius, & tamen non potest fieri quantitas continua, nisi figura fieri dicatur, aut finita, aut infinita: non infinita, quia illa ratio dabilis, & si forte imaginetur dari, adhuc cum oporteat esse lineam, aut ergo lineam rectam, aut curuam, & sic esset figurata, si finita, ergo figurata, figura autem est quæ terminis, vel terminis clauditur, & similiter, aut habet lineas rectas, aut curuas, aut circulares.

¶ Ad tertium, quicquid sit de maiori, negatur minor, forma enim & si non sit de essentia materiæ, est tamen de essentia materiæ existentis.

Modum duplex.

¶ Ad quartum dicitur, quod cum mediū sit duplex effectiuum & formale, quicquid immediate Deus causat effectiue potest absque materia causa effectiua conseruare, non autem absque media causa

formali quale mediū est forma respectu materiæ.

¶ Ad quintum negatur, quod inter materiam & formam non sit necessaria connexio, ad cuius probationem negatur cōsequentia, cuius probationis falsa est maior, per id autem, quod additur, scilicet secundum quod necessario est homo, necessario est hic, vel ille homo, nihil aliud habetur, nisi quia q. materia necessario determinat sibi genus formæ, ideo materia non potest esse sine hac, vel illa forma quod est intentum necessarium non enim valet cōsequentia. 2. necessario est homo. ergo. 2. necessario est hic, vel ille determinate, sed vagæ, & sic conceditur materia necessario determinat sibi formam, ergo necessario determinat sibi hanc, vel illam formam, non determinate, sed vagæ. Ad confirmationem, cum dicitur quicquid contingenter se habet ad quodlibet generis absoluti, contingenter se habet ad genus ipsum, eodem modo responderetur, distinguendo contingenter se habere ad quodlibet determinate, vel vagæ. Primo enim modo falsa est maior. Secundo verò falsa est minor. materia enim non contingenter, sed necessario se habet ad quamlibet formam indeterminate, & vagæ.

¶ Ad aliam probationem dicitur, q. vnum essentialiter vnum & singulare negatiue, sicut est materia prima potest essentialiter dependere in esse a pluribus eiusdem generis indeterminate, & vagæ secundum quod illa plura habent vnā rationem communem, sicut in proposito omnes formæ conueniunt in hoc, q. dant esse actuale. Respondeo hoc argumentum contra Sco. de quantitate & figura, & forte persuadet sibi infirmitatem eius, quantitas enim continua determinat sibi generis figuram, nullam tamen sibi figuram vendicat, hoc de quarto.

N V N C respondendum est dictis, huius noui expositoris: Primò respondeo ad argumenta facta contra positionem Doct. Secundò ostendo responsiones factas ad rationes Doct. minime soluere illas. Quantum ad primum, patet responsio ad primam rationem ex dictis supra quomodo materia separata esset vere actus entitatus includens propriam existentiam, ut gradum sibi intrinsecum, & talis actus nullo modo est a forma, & sic non est contradictio ipsam esse in actu, & non in actu accipiendo actum diuersimodè, & esset quidem in actu entitatio, & propria existentia, & non esse in actu formali, & formaliter distinctiuo. Et cum dicit, q. effectus formalis non potest esse sine causa formali conceditur, sed postea negatur, quod actualis existentia sit effectus formalis formæ, immo actualis existentia est gradus intrinsecus rei cuius est, non enim effectus formalis animæ est esse existentie, sed est esse animatum. Et ultra, si esse existentie materiæ est effectus formalis formæ, per hoc erit, quia forma recipitur in subiecto, modo videtur repugnantia, q. ens reale actu existens verè recipiatur in aliquo, nullum esse reale habente.

Quo materia sit in actu entitatio

¶ Ad secundam rationem, quæ est de indiuiduo, cum dicit, quod indiuiduum determinatum ad genus completum, vel incompletum in rerum natura per se existens, est in aliqua certa specie per se, vel reductiue. Dico, quod si intelligatur esse in actu in aliqua specie negatur, certum est enim quod anima intellectiua separata, nec per se reductiue est actu in aliqua specie substantiæ, immò ut sic in nullo genere est per se, cum omnia genera abstrahant ab actuali existentia, si tamen considerentur etiam genera quo ad actuale existentiam, adhuc dico, quod non est in actu in aliqua specie, quia esse actu in aliqua specie per se est actu esse in recta linea prædicamentali, hoc autem non competit parti, esse verò actu reductiue in aliqua specie specialissima est Fran. Lych. in ij. Sen. Sco. C c ipsum

ipsum esse actu partem singularis compositi actu existentis sub aliqua specie specialissima in recta linea prædicamentali, hoc idem dico de materia separata ab omni forma, quod ipsa non est actu in aliqua specie, & tamen est singularis. Si verò accipiat aliquid esse in genere, vel in specie reductiue tantum potentialiter, dico quod partes sunt præcisè in illa specie in qua per se ponitur compositum ex illis partibus, patet, quia dicuntur esse in genere tantum per compositum cuius sunt partes, est tamen differentia inter materiam & formam, quia forma est præcisè nata reduci ad talem, vel talem speciem, nam anima intellectiua nata est tantum esse reductiue in aliqua specie animalis, ut patet speciei animalis, materia verò nata est diuersimode pars alterius, & alterius speciei secundum quod ponitur alterius, & alterius formæ, ut patet. Dico etiam quod si materia prima esset separata, quod actu nec per se, nec reductiue esset in aliquo genere, sed si tunc queratur quid erit tunc illa materia separata, dico quod erit ens, & si ultra queratur quod ens erit, dico quod erit ens quod est materia, & si ultra queritur, aut est substantia, aut est accidens, vel per se, vel reductiue, dico quod actu nec est substantia quæ est genus, nec accidens quod est genus, quia nulla pars substantiæ recipit prædicationem substantiæ, quæ est genus nisi actu sit in tali genere. In re tamen dico, quod materia est ens realiter distinctum à quolibet accidente, & est vera substantia, licet ut ponitur separata à forma non recipiat prædicationem substantiæ pro ut substantia ponitur prædicamentum. Alia verò quæ dicit quodammodo in decisionem Doct. subtilis, ut indigna responsione omittantur.

¶ Et quod dicit secundum Doct. hanc conclusionem tenuisse, scilicet quod Aristot. ex hoc tenet materiam non posse separari a forma, quia est impossibile Deum agere sine causis secundis, hoc patet esse verum, & cum dicit Doct. subtilis in hoc errare ex dictis Commenta. secundo physic. cap. 11. ubi Commen. tenet materiam non posse separari à forma, & tamen nullam mentionem facit de conexione secundarum causarum. Dico, quod oportet melius intelligere Commentatorem. Commentator enim præsupponit ordinem essentialium causarum, ita quod secundum eum impossibile est primum aliquid producere de nouo non occurrente causa secunda. Et quia omne agens naturale agit tantum in supposita materia: ideo sequitur quod in eodem instanti quo forma substantialis corrumpitur ab aliquo agente naturali, de necessitate naturæ causatur alia forma substantialis in illa materia, non enim agens naturale per se intendit corruptionem formæ, sed tantum per accidens, quia producit formam impossibilem formæ corrumpendæ, & quia agens naturale dum agit in passum, sic in ultimo instanti dispositionis passi inducit formam in materia, quod est impossibile ipsam formam non induci stante perfecta dispositione passi propter ordinem essentialium causarum, sed si talis ordo non esset, ita quod prima causa posset attingere & separatim producere quæcunque effectum essentialiter non dependentem ab alio, haberet dicere, quod prima causa posset producere primam materiam actu existentem, & ab omni forma separatam. Nec habetur a Commentatore quod repugnat materiæ ex sua ratione formali posse existere sine forma, sed ista repugnantia est ab extrinseco, quia agens naturale corrumpendo formam in materia, necessario in eodem instanti inducit aliam. Et cum dicit Commentator, quod si esset separata ab omni forma, esset in actu & non in actu, loquitur ibi de actu formali & specifico, id est, quod si separaretur mate-

ria à forma, quæ dat esse specificum, & ex alia parte diceretur habere verum esse completum, quod tunc esset in actu specifico, quia in esse completo, & non esset in actu specifico, quia ponitur separata ab illo, non tamen negat quin separata haberet aliquem actum licet non formalem, unde ipse secundo physicorum. capitulo duodecimo sic dicit. Materia autem differt à forma, sed nunquam denudata à forma, immo cum separatur à forma induit aliam, quoniam si denudaretur ab omnibus formis, scilicet prima materia, tunc, quod non est in actu, esset in actu, & cum notificat, quod natura dicitur de forma, incipit etiam declarare formam esse digniorē, quam materia, deinde inducit rationem super hoc & dixit. Omne enim dicitur esse illud quod est cum fuerit in sua perfectione, id est omne enim non dicitur esse simpliciter, nisi cum fuerit in sua vltima perfectione, quod est habere formam, hæc ille. Et per hoc etiam patet ad omnes alias auctoritates tam Philosophi, quam Commentatoris, quam etiam Auicennæ. quod licet non faciant mentionem de conexione essentialium causarum quando dicunt materiam non posse separari à forma, tamen ut dixi si concederent primum posse agere sine causis secundis, haberent etiam concedere ipsum posse producere materiam per se existentem & actu separatam ab omni forma.

¶ Quantum ad secundum principale ostendendum est responsiones huius expositoris non euacuare rationes Doct. Cum dicit ad primum argumentum factum pro opi. Doct. quod est tale. Magis dependet accidens à substantia quam materia à forma, sed accidens potest esse sine substantia, ut patet de sacramento altaris, ergo & materia sine forma, dicit iste maiorem esse falsam, quia plus dependet potentia pura ab actu, quam actus perfectus ab actu imperfecto. Dico primo, quod supponit unum falsum, scilicet quod materia prima sit tantum potentia pura, ut supra ostensum est. Dico secundo, quod hoc posito, quero tunc quid aduenit tali potentie per formam, si tu dicis quod esse existentiæ, tunc quero in quo fundatur tale esse existentiæ, certum est quod in nihilo non fundatur, ergo in aliquo prius existente. Dico etiā quod si materia ponatur pura potentia, & prior omni actu, ergo, ut talis pura potentia non dependet aliquomodo à forma, quia licet esse secundum ipsum dependeat quo ad esse existentiæ à forma, tamen ut pura potentia non dependet à forma, & sic stat propositio, quod materia prima ut est pura potentia in quantum huiusmodi, minus dependet à forma, quam accidens à substantia, & si dicatur quod dependet quantum ad esse existentiæ, quod est effectus formalis ipsius formæ, tunc quero à te de accidente in substantia, aut includit propriam existentiam, aut præcisè existentie substantiam. Si primo adhuc magis dependet à substantia, quam materia in suo esse absoluto à forma cum sit prior tali forma. Si secundo erit æqualis dependentia quantum ad esse existentiæ, quia utrobique ponitur effectus formalis ipsius formæ. Et concedo argumentum magistri Anto. Trombet, nec ille nouus expositor soluit illud, & quia difficile est solvere illud, ideo plures inducit responsiones. Cum primo dicit, quod aliud est loqui de materia, ut materia & aliud de materia, ut existente. Primo modo est prior forma. Sed secundo modo est posterior, quia ut sic est effectus formalis eius. Dico, quod oportet istum expositorem soluere omnes rationes factas à Doct. in præsentī distin. quod prima quibus probat materiam dicere veram entitatem, alia ab entitate formæ, aliter compositum naturale non esset compositum ex partibus, sed esset simplex, ut prius.

*Responsiones
Caietani non
euacuantes ra-
tiones Do-
ctoris.*

*Caietanus
non soluit ar-
gum. sicut An-
tonij Trom-
betæ.*

*Differentia
est inter ma-
teriam & for-
mam.*

*Materia se-
parata est
ens.*

*Oportet me-
lius intelli-
gere Amer-
room.*

*Quo sit in-
telligendus
Commen.*

prius patuit, quas tamen rationes non soluit.

¶ Cum secundo dicit, q̄ ordo generationis in natura limitata non est simpliciter prior ordine perfectionis, quia actus est prior potentia simpliciter, ut patet 9. metaph. tex. comm. 1. 5. & prioritas actus est prioritas perfectionis, & sic ordo perfectionis est simpliciter prior. Dico, q̄ hæc responsio est quædam fuga. Aliud est enim loqui de priori simpliciter, & aliud est loqui de priori duratione: concessio enim, q̄ ordo perfectionis sit simpliciter prior in natura limitata, quia perfectior, nō tamen sequitur, q̄ sit simpliciter prior duratione ordine originis. Patet enim expresse, q̄ in natura limitata prior duratione est ordo originis, quā ordo perfectionis, prius enim homo est viuens vita vegetatiua, & post sensitiua, & ultimo intellectiua, in primo vero ente est simpliciter idem ordo originis, & ordo perfectionis, quia simpliciter primum origine est deitas, quæ etiam est simpliciter prima perfectione, ut supra patuit dist. 1. q. 1. huius secundi: modo argumentum Magistri Antonij procedit de priori origine, certum est enim, q̄ prius origine dependet à posteriori origine, quā posteriori origine dependet à priori origine, sic enim arguit philosophus 7. metaph. tex. comm. 4. ubi arguit substantiam esse priorem naturaliter omni accidente, & sic patet hanc solutionem minimè valere. Et quod adducit, quod licet priora generatione sint imperfectiora, & quod natura procedit de imperfecto ad perfectum, negatur tamen, quod ordo generationis sit simpliciter prior, quia licet agens naturale prius attingat imperfectum, quā perfectum, oportet tamen prius agens in se perfectum esse, ut dicitur in duodecimo metaph. tex. comm. 4.

Argumentū Trombetta non percipitur. Dico, quod est contere tempus, quia argumentū Trombetta non percipitur ab isto, quia non loquitur simpliciter de ordine originis respectu cuiuscunque, sed tantum respectu eiusdem, sic quod in eodem ente limitato est simpliciter prior ordo originis ordine perfectionis, quia tale ens prius est sub esse imperfecto, quā sub esse perfecto, ut patet de homine generato. Cum ergo materia prima sit simpliciter primum in generatione, sequitur, quod materia prima erit simpliciter prior forma ordine originis, licet sit posterior ordine perfectionis, & hoc est, quod intendit magister Antonius, cum à magistro suo Docto. subtili non deuiat, vult enim Doct. subtili. ut supra dixi, quod in primo ente sit simpliciter idem ordo originis, & ordo perfectionis, sic quod illud, quod est prius simpliciter origine, est etiam simpliciter prius perfectione, in eodem vero ente naturaliter genito, ut seruetur processus naturalis, nō sunt simpliciter idem ordo originis, & ordo naturæ, quia ordo originis est simpliciter prior. Et cum dicit de tanto viro, cuius forte iste nouus expositor non esset bonus discipulus, quod oportet mendacem esse memorem, q̄ magister Antonius hic assumit propositiones, quas impugnat in quæstio. de primo cognito. Dico, quod ad pauca respicientes facilius nunciant, patet enim intuenti magistrum Anto. nec in hoc, nec in alijs sibi contradicere, si enim hic non intelligit rationem, quam adducit magister Anton. quomodo audebit iudicare virum ita extellentem in doctrina in vno loco asserere vnam propositionem, & eandē in alio loco negare.

¶ Cum tertio dicit, quod dato toto processu vltima consequentia non valet, videlicet, quod omne prius possit secundum rem absolui à posteriori quolibet. Dico, quod si concedit omnia consequentia in illa ratione, quod necessario habet concedere vltimam consequentiam, quam negat, quia

si a. est simpliciter prius origine b. & est realiter distinctum a. b. statim sequitur, q̄ possit existere sine b. quærat ergo alias responsiones, si vult soluere rationem magistri Ant.

¶ Ad illud, quod dicit, respondendo ad vnam rationem, quam facit Doc. præsentis dist. q. 1. qua probat, q̄ materia prima habet propriam existentiam, quia ponitur ipsam causare compositū, & in quocunque signo causæ causat, in eodem etiam verè existit, cum dicit, q̄ sufficit causæ pro quolibet instanti temporis, quo actu causat habere existentiam, licet non pro quolibet signo naturæ insit existentie quo materiæ causalitas. Hæc enim responsio minimè valet, est enim impossibile effectuum in aliquo instanti aliquid causare, & in eodem instanti actu non existere. Si enim sanctus Tho. ponit possibile mundum fuisse ab æterno, ut patet in prima parte summæ. q. 46. & ex alia parte habet ponere causam primam esse saltem prius natura effectui in eodem priori, quo causaret in eodem etiam actu existere, nulla enim causa causat, nisi inquantum actu existit, ergo si materia prima in aliquo priori naturæ prius causat compositum, quā ipsa forma, sequitur, q̄ in tali priori actu existit, & cum dicit iste, quod ordo naturæ talis est, q̄ in eodem instanti temporis materia recipit formam, ex quibus resultat compositum, cui iam esse actualis existentie aduenit, quo ipsum compositum, primo forma, secundo & materia, tertio existunt. Contra, quia quæro, si forma, ut causat, & prior composito actu existat, vel ne, si non, ergo intrinsecè, & realiter non causat, si sic, ergo prius existit ipso composito, hoc idem dico de materia, quæ si realiter intrinsecè, & ut pars compositi causat compositum in illo priori, quo causat ipsum erit existens existentia propria.

¶ Ad illud, quod dicit ad confirmationem Doct. factam. q. 1. qua probat Doct. q̄ si materia existeret p formam, tunc mendicaret à forma tale esse, cū dicit iste, q̄ nō est inconueniens, materiā mendicare esse à forma, quia si materia non haberet propriam existentiam, & propriam entitatem nullo penitus modo causaret realiter, & intrinsecè compositum, non enim est imaginabile aliqd realiter componi in actua li existentia ex pluribus partibus, & q̄ quælibet pars realiter constituens non dicat propriam entitatem, & propriam existentiam, & præcipue loquendo de materia, quæ non tm ponitur pars compositi, sed ponitur realiter receptiua formæ. Et cum dicit per philosophum 5. metaph. tex. comm. 2. quod causæ sunt sibi inuicem causæ, miror, q̄ non percipiat tex. Arist. non enim dicit ibi, nec alibi, q̄ materia sit causa formæ, dando sibi esse, nec quod forma sit causa materiæ, licet causa finalis, & efficiens aliquādo sint sibi inuicem causæ, & similiter formalis, non tamē reperitur, q̄ causa materialis, & formalis sint sibi inuicem causæ quo ad esse primum illorum, vnde sic dicit 5. metaph. tex. comm. 2. Et ad inuicem causæ sunt, ut laborare causa est euechiæ, & hæc laboradi, sed nō eodem modo, verum hoc quidem ut finis, illud verò, ut principium motus, hæc ibi. Et fm aliā translationem, quia igitur causæ dicuntur multis modis, accidit, ut plures causæ sint eiusdem, sed modo accidentali, ars enim idolorum est causa, & cuprū etiam, & nō est aliud, nisi per hoc, quod est idolum, sed non eodem modo, sed alterum est ad illud, ex quo fit motus, & exercitiū, & sanitas sibi ipsius ad inuicem, exercitiū enim est causa sanitatis, & sanitas est causa exercitiij, sed non eodem modo, sed hoc tanquam complementum, & hoc tanquam principium motus. Et Comm. ibi dicit, q̄ ars idolificandi est causa idoli, & similiter cuprū est causa idoli, sed duobus modis, cuprum enim est causa materialis,

Quomodo materia habet propriam existentiam.

Doctrina singularis.

Fran. Lych. in ij. Sent. Sco. Gc 2 ars

ars autem idolificandi est causa mouens, & generas. Et infra. Et causæ quæ sunt in eadem re, sunt causæ. sui ipsius adinuicem, ambulatio enim est causa sanitatis tanquam agens. Sanitas autem est causa ambulationis tanquam finis, hæc ille. Quærat ergo iste nouus expositor aliquem tex. Arist. vel Comment. qui expressè dicat, quod causa materialis, & formalis sint sibi inuicem causæ, modo præexposito, quia in tex. quem allegauit, nihil horum reperitur.

¶ Et cum dicit, quod oportet has responsiones à Scotis admitti, quia cum Sco. ponat 2. sent. dist. 3. q. 3. existentiam esse vltimum actum posteriorem tota coordinatione prædicamentali, licet non distinctum realiter à re, cuius est, oportet essentiam materiæ ex natura rei habere habitudinem ad suam existentiam, ut potètia ad actum, & sic in genere causæ materialis causat suam existentiam, recipiendo eam, ergo sibi pro illo signo cõuenit existentia, & sic habet existentiam, antequam recipiat eam.

Gaietanus percipit dicta S. Thomæ, sed minime intelligit mentem Scoti.

¶ Dico, quod si iste adduceret aliquod dictum Tho. fortè crederetur ei, quod & dictum, & mentem S. Tho. percipiat, sed cum adducit dicta Doct. subti. non creditur ipsum percipere, nec dicta, nec intentionem eius, ut patet in multis dictis, quæ adducit, quæ notauit in primo, & in isto secundo, sic non est mirum, quod nunc adducit dictum Doct. non rectè intellectum. Non enim dicit Doct. quod essentia rei sit causa materialis existentia, nec etiam dicit, quod sit in potentia receptiua eiusdem, cum talis potentia realiter distinguitur ab actu recepto, nec etiam dicit, quod causa materialis eo modo, quo ponimus subiectum respectu passionis, à qua realiter non distinguitur, cum existentia rei, nec ponatur passio, nec quasi passio, est ergo existentia rei tantum gradus intrinsecus, cuius est, quia data quacunque essentia in esse reali actuali, & circūscripta passione, vel quasi passione, adhuc talis essentia verè existit. Et de hoc vide diffusè, quæ exposui in isto secundo, dist. 3. q. 1. in corpore quæst.

¶ Dico secundo, quod etiam posito, quod essentia sit quasi receptiua existentia, non tamen sequitur propositum sui, quia aliud est loqui de causa verè reali, per quam causatur aliud realiter distinctum, & aliud est loqui de causa, per quam quasi causatur aliquid, quod est idem realiter. Primo enim modo talis causa necessariò existit propria existentia. Sed secundo modo non est verum.

¶ Ad illud, quod dicit, respondendo ad primum argumentum Doct. q. 2. præsentis dist. de separabilitate materiæ à forma. Cum dicit, quod maior est falsa. Hic non oportet multum instare, cum propositio Doct. sit ita euidens, quod nulli percipienti terminos debet esse dubia. Et cum dicit, quod non sola dependètia, sed necessaria connexio aliquorum potest esse causa inseparabilitatis eorum, hoc dictum vñ implere, maxime in absolutis, quod dentur aliqua duo absoluta, inter quæ sit necessaria talis connexio, quod vnum non possit esse sine altero, & quod vnum sit simpliciter independens ab altero, sint a. & b. & ponitur prius b. & realiter distinctum a. b. & nullo modo dependens a. b. & quod habeat necessariam connexionem ad b. videtur simpliciter impossibile.

¶ Et cum dicit ad illud de quinto metaph. videlicet, prius enim, quod prius non dependet à posteriori. tex. comm. 16. cum dicit, quod vniuersalis affirmatiua non conuertitur simpliciter, quia ista est vera, quæcunque; possunt esse sine aliis, & alia non sine ipsis sunt priora, sed non conuertitur, quæcunque sunt priora, possunt esse sine aliis, & alia sine ipsis. Dico, quod quanto plus nititur improbare solidissimam doctrinam Doct. subtilis, tanto plus se ostendit ipsam minime percipere. Nec enim Doct. loquitur hic de priori, à quo non conuertitur subsistendi cõsequentia, immo

vult hic expressè, quod sicut materia potest existere sine forma per diuinam potètiā, ita forma potest existere sine materia, sed accipit tamen hanc propositionem, quod absolutum prius alio realiter distinctum ab ipso, à quo essentialiter non dependet per diuinam potètiā, potest existere sine illo alio, quæ modo illud aliud possit existere sine priori, siue non, non est ad propositum Doct. communiter enim non potens euidenter soluere aliquam rationem, trāsferit se ad alia impertinentia, ut rationem illam declinet. Et cum adducit instantias contra illā propositionem primo de partibus essentialibus simul sumptis respectu totius, quæ sunt priores toto, & in non possunt existere sine toto. Dico, quod ex quo totū essentialiter distinguitur à suis partibus, ut vult Doct. in tercio, dist. 2. q. 2. vbi vult, quod totum essentialiter sit ens aliud ab omnibus partibus coniunctim, & diuisim, videtur etiam non esse inconueniens, quod dentur partes simul sumptæ sine illa tertia entitate causata ab illis, & hoc secundum aliquos. Dico tamen, quod hoc non est contra propositionem Doct. quia loquitur de absoluto simpliciter prius alio, & sic concedo, quod partes compositi, ut absolute sumptæ possunt existere sine tali composito, sed partes, ut actu vnitæ non videntur, posse existere, & tunc non fit comparatio absoluti simpliciter, sed absoluti sub relatione illa, quæ est vnio partium, sicut etiam licet Franciscus absolute possit esse sine filio, tamen ut sub paternitate non potest existere sine filio, quamuis realiter distinguitur ab illo, sic in proposito. Dico etiam, quod hæc instantia non est multum ad propositum contra propositionem Doct. quia aliud est loqui de absoluto priori realiter distincto, quo posito non sequitur necessariò necessitate absoluta illud aliud, à quo realiter distinguitur, & aliud est loqui de absoluto priori, &c. ad quod positu de necessitate absoluta sequitur aliud in esse, & conseruari.

Totū essentialiter distinguitur à suis partibus.

Instantia non est ad propositum.

Primo modo propositio Doct. est vera, & minor subsumpta est similiter vera, quia materia est ens absolutum prius forma realiter distinctum non dependens à forma, nec forma ad ipsum positu necessitate absoluta dependet in esse, & conseruari.

Secundo modo fortè propositio non est vera, & sic est in proposito de partibus simul sumptis respectu compositi, quia ipsis positis simul vnitas sic necessariò, sequitur vnitas compositi, quod est impossibile ipsum non sequi. Debet ergo intelligi propositio Doct. de absoluto priori non dependens à posteriori, nec in esse, nec in conseruari, quod non est causa simpliciter necessaria posterioris in esse, & conseruari.

Dico etiam, quod aliud est considerare absolutum prius in se respectu posterioris absolute sumpti, & aliud etiam ipsum considerare, ut causam simpliciter necessariam in esse, & conseruari respectu alicuius effectus. Et si primo modo non repugnat, posse existere sine posteriori. Secundo tamen modo repugnat esse sine posteriori, quia ut sic ponitur causa simpliciter necessaria respectu posterioris, sicut etiam dicit Doct. supra dist. 1. q. 5. quod non repugnat cælo absolute sumpto posse existere sine motu, tamen ut cælum comparatur ad intelligentiam mouentem, repugnat sibi posse esse sine motu, & hoc non ex ratione sua propria, sed quia intelligentia secundum viam philosophi de necessitate mouet cælum, sic in proposito, partes compositi ex sua ratione intrinseca non repugnat, posse existere sine entitate compositi, & si eis repugnat, ex hoc repugnat, quia simpliciter de necessitate, & simul vnita causant compositum, & sic patet intellectus propositionis Doct. quem iste ignorauit, per hoc etiam patet ad aliam instantiam de quantitate respectu

Absolute non repugnat esse sine posteriori.

respectu figuræ. Si enim daretur quantitas actu existens propria existentia prior figura realiter distincta ab illa à qua non dependeret, quæ non esset, causâ necessaria absolutè talis figurati illa quantitas per diuinam potentiam posset existere sine figura. Sed vtrum possit dari aliqua quantitas sic realiter distincta à qualibet figura hoc non est præsentis speculationis.

An forma
sit de essen-
tiamateria.

¶ Ad aliud cum dicit, quòd, & si forma nō sit de essentia materiæ, est tamen de essentia materiæ vt existentis, patet ex supra dictis, hoc non esse verum vbi ostendimus materiam dicere propriam existentiā. Et cum dicit, quòd, & si Deus possit supplere causalitatem causæ efficientis, non tamen causalitatem causæ formalis in hoc bene dicit, sed cum infert quòd esse existentie materiæ est effectus formæ, hoc patet, esse falsum, vt supra diximus. Si enim, esse existentie materiæ, esset causatum à forma certum est, quòd non esset causatum à tali forma in ratione causæ formalis, sed simpliciter in ratione causæ efficientis, & ideo ratio Doct. optime concludit. Et per ea, quæ diximus supra in exponendo rationes Doct. patet ad illa alia quæ dicit iste Doct. illa enim distinctio de determinato, & vago in proposito nihil valet, quia certum est, quòd si a. necessario determinat sibi aliquod genus formæ, & cum non simul possit, esse sub toto illo genere, sequitur, quòd necessario determinauit sibi aliquā vnā formam, & sic illam præcisè, quòd non posset, esse sub alia, aliter non determinaret illam necessario, dicere enim quòd determinat sibi vage hoc est fugere rationem Doc. Si enim signata quacunque non determinat sibi necessario nec istam nec istam, statim sequitur, quòd nec etiam necessario determinat sibi genus formæ, & sic patet improbatio huius noui expositoris.

AD Argumenta principalia. Primo arguit probando, quòd materia non potest existere sine forma, quia materia est magis vnum cum forma quàm passio propria cum subiecto, patet, quia ex materia, & forma fit vnum per se, ex subiecto verò & passione vnum per accidens, sed obiectum non potest existere sine passione, ergo nec materia sine forma.

¶ Secundo arguit sic omni eo, quod potest per se esse, potest aliquid fieri inferius, quia illud quod non potest per se esse est inferius eo, quod potest per se esse, sed nihil potest esse inferius materia, cū sit ens in potentia, ergo materia non potest per se esse.

¶ Tertio arguit Doct. & ratio stat in hoc, quia si materia potest esse sine omni forma, tunc in eo essent simul priuationes oppositæ, quod est impossibile, quia sicut formæ oppositæ non possunt esse in eodem simul, ita nec priuationes oppositæ illarū formarum possunt simul esse in eodem.

Respondet ad
argumenta
principalia.

¶ Respondet Doct. ad ista argumenta. Ad primum dicit quòd duplex est vnitas scilicet identitatis, & vnionis aliquorum in tertio. Secundo modo materia, & forma sunt magis vnum, quia constituunt vnum compositum magis per se vnū, quā subiectum, & propria passio, & quæ sunt sic magis vnum vnitate vnionis, sequitur, quòd sint minus separabilia. Sed bene sequitur, de illis, quæ sunt magis vnum vnitate identitatis realis, quia quanto aliqua sunt magis vnum, & idem realiter tanto sunt minus separabilia, & probat Doc. quòd illa, quæ sunt vnum vnitate vnionis, quæ etiam sunt valde adinuicem separabilia possunt habere ordinem ad aliquod vnum constituendum, quā maliqua minus adinuicem separabilia, patet, quia in maxime de pendentibus potest esse ordo ad aliquod

vnum, nam forma maximè dependet à materia cū non possit existere sine materia virtute naturali, & econtra. Et tamen ex his fit per se vnum tertium, & si maxime depēdent adinuicem, sequitur, quòd inter illa est vera distinctio, & separatio, & aliqua sunt inter quæ est minima dependentia, quæ tamē non possunt ordinari ad aliquod vnum, quia duæ albedines numero minime dependent adinuicem, & tamen non possunt ordinari ad aliquod vnum constituendum.

S E D In littera Doct. accidit difficultas, quia dicit quòd vnitas vnionis per se aliquorum, communiter requirit maiorem distinctionem illorū, & quanto magis vnum per se tanto videtur maior distinctio, sed contra, quia ipse Doct. in primo. di. 5. q. 2. Vult quòd persona diuina sit maximè vna constituta ex essentia & proprietate, & ibi non loquitur de vnitate idētitatis realis, vt patet ibi, & di. 26. & tamen constituentia sunt magis vnum per se quā constituentia aliquod compositum creatū.

¶ Dico, quòd hæc est parua difficultas, primo, quia hic loquitur de vnitate vnionis in aliquo tertio, quæ vnio semper requirit distinctionem reale partium vnibilium, in diuinis autem ad intra non est aliqua vnio aliquorum respectu tertij, quia nulla constituentia tertium in diuinis distinguntur realiter adinuicem. Dum etiam, quia Doct. hic loquitur de composito per se ex partibus essentialibus, quarum vna est per se potentia, & alia per se actus, vt patet in quaestio. præcedenti, & octauo metha. in diuinis autem ad intra nulla est compositio, vel quasi compositio, nec potentia, vel quasi potentia, vt patet in primo distinctione quinta. quæstione secunda. & distinctione 16. Dicitur ergo in diuinis persona maximè per se vna, quia essentia diuina constituens est infinita. Tum quia terminus formalis productionis vnus personæ est formaliter infinitus, qui est ipsa essentia diuina, vt patet à Doct. in primo. distinctione secunda, & distinctione quinta, quæstione secunda, & distinctione vigesima sexta. Tum etiam, quia persona constituta nullam imperfectionem præsupponit in constituentibus, cuius compositum sit, quia præsupponit potentialitatem.

¶ Ad secundum respondet Doc. cōcedendo maiorem dicens, quia non video quin esse in alio ente, sit inferius, quā esse in se, & quin sit magis imperfectionis dependere, quā non dependere, & ideo dico quòd omne esse cuiuscunque alterius generis à substantia scilicet, accidentis est imperfectius quocunque, quòd est pars substantiæ, sicut est materia, & tunc ad August. qui communiter hic allegatur. Duo fecisti domine vnum prope te &c. vt materiam. Dico quòd loquitur de ordine entium in genere substantiæ, & ibi est Angelus ens supremum, & materia ens infimum.

13. confessio
num.

¶ Ibi. Sed dices. Hic arguit Doct. probando quod materia sit minimum ens inter omnia entia sicut ex quo Angelus est ens supremum substantiale creatum, & materia infima substantia creata, videtur sequi, quòd sicut nihil alterius generis à substantia potest fieri superius ipso Angelo, ergo nihil alterius generis à substantia potest fieri inferius ipsa materia, ergo ipsa materia est minimum ens simpliciter. Respondet Doctor quòd non est simile, quia nullum est genus, quod sit superius substantia, etiā minima, sed omnia genera sunt simpliciter inferiora etiam ad minimam substantiam.

¶ Ad tertium respondet Doct. & dicit quod nullæ priuationes sunt oppositæ in eodem, nisi sint priuationes formarum oppositarum immediatarum circa idem de necessitate sequentium, & si sic sit, Fran. Lych. in ij. Sent. Sco. Cc 3 tunc

Res. onfio.
Scoti.

Materia est
infimū ens.

tunc dico, quò d priuationes sic sunt impossibiles: Sic enim se habent formæ oppositæ, quòd si susceptuum habet vnā, caret alia, & ecòtra, alias esset contradictio si formæ consequerentur susceptuum de necessitate, & tamen posset esse sine eis.

¶ Ibi. Sed circa materiam. Dicit Doct. q. nō sunt aliquæ priuationes oppositæ in materia, nisi sint priuationes formarum oppositarum immediatarum, exemplum de sanitate, & infirmitate, quæ sunt opposita immediata circa idem, necesse est enim corpus humanum esse sub altera illarum formarum, nam dum est sub sanitate est ibi priuatio egritudinis, & econtra, modo circa materiam absolute loquendo nullæ sunt formæ oppositæ immediate, ita, quòd de necessitate altera illarum insit, quæ dicatur. a. cum priuatione alterius, quæ dicatur. b. sic quòd ipsum. a. non possit expelli à materia, nisi immediate introducat ipsum. b. Patet enim, quòd stante materia sub quacunque forma immediate fieri potest sub alia quacunque sit illa, vt puta si est sub forma ignis absolute potest priuari illa forma, & fieri sub quacunque alia, nā Deus potest expellere illam formam, & introducere quācunque aliam, sicut sibi placuerit, quòd non posset fieri si illæ formæ essent, oppositæ immediate circa idem. Addit tamen Doct. quòd aliquæ formæ sunt immediate circa materiam comparando ipsam ad agens naturale, quia agens naturale agit tantum in quanto, exemplum, ignis agit in aerem, sic agit in aerem, quòd de necessitate expellit formam aeris, & tantum introducit formam ignis, & nō aliam potest introducere, & sic forma ignis, & forma aeris possunt dici formæ oppositæ immediate circa materiam, vt materia aeris comparatur igni, qui est, causa naturalis. Cum verò dicit Doct., quod agens naturale immediate non potest attingere ad nudam essentiam materiæ, videtur, sibi contradicere, quia in quarto. distinctione duodecima, vult, quòd agens naturale producat formam suam substantialem in materia, immediate expellendo formam priorem, ergo immediate attingit illā, maxime in cōposito, vbi nō sunt plures, formæ, sicut fortè in simplicibus, puta in elemētis.

¶ Dico, quòd non est contradictio, quia hic intelligitur, quòd agens naturale immediate non attingit materiam idest, quòd non potest immediate agere circa illā nisi prius expellat dispositiones cōtrarias, puta in aere facientes pro conseruatione aeris, & non potest illas expellere, nisi introducat dispositiones facientes pro forma introducenda, & sic debet intelligi, sed in vltimo instanti dispositionis immediate attingit materiam producendo formam substantialem in materia, expellendo aliam sibi contrariam. Sequitur in textu ibi, nec etiam Deus &c.

¶ Dicit Doct., quòd sequendo viam Aristot. Deus non posset facere materiam sine forma, quia ipse vult quòd sit necessarius ordo inter causas primas, & secundas, quia impossibile est apud ipsum primam causam posse producere aliquod materiale, vel corrumpere sine causa secunda, & quia causa secunda nunquam potest expellere vnā formam à materia, nisi necessario introducat aliā, ideo Deus, qui non potest aliquid causare in istis inferioribus, nisi medianibus causis secundis, non potest facere materiam sine forma, sed si Aristoteles negasset talem ordinem causarum, & posuisset Deū immediate posse agere sine secūda causa haberet concedere, quòd posset facere materiam primam sine forma.

¶ AD Primam rationem alterius opinionis sancti Thome. angelici quæ talis est. Alij habet aliā imagina-

tionē, quia oīs actus est à forma, si materia esset separata à forma, tūc esset in actu, & nō à forma, & sic esset in actu, & nō in actu, in actu q. d. quia existēs se parata à forma, & nō in actu, quia nō habet formā.

¶ Respondet doc. ibi. Ad primā rationē, q. si accipiat actus prout distinguitur cōtra potētiam fm quē. factū, & potētiam totū ens diuiditur, sic actus nō cōuertitur cū forma, fm enim omne qd est extra causam suā est in actu, & fm hoc etiā priuationes dicuntur esse, actu &c. Dicit doc. q. materia separata à forma nō est potētia, accipiendo potētiam, sicut dicimus, q. ens diuiditur in actum, & potētiam, quia illa potentia est tantum potentia obiectiua, sed materia est in potentia subiectiua, quia habens esse extra suam causam. Addit doctor, quòd ipsa non est actus receptus vel actuans, & distinguens, quia hoc competit formæ, sed materia est bene actus receptiuus. Sed, quia dicit, quòd distinguere tantum competit formæ debet intelligi de distinctione specifica, & formali, patet, quia certum est, quòd ipsa materia etiam distinguit compositum materiale à non materiali, etiam certum est, quòd ipsa materia distinguitur a forma, & non per formam. Dico ergo, quòd ipsa materia potest distinguere materialiter compositum materiale à non materiali, distinguitur etiam à forma per suam propriā entitatem, & non per formam. Si ergo comparatur compositum, & materia, & forma ad aliud. Dico, quòd forma est distinguendi ipsum formaliter & specificè, & non materia. Si verò forma comparatur ad materiam. Dico, quòd nō est ratio ipsam distinguendi, sed ipsa forma entitatiua distinguitur ab entitate materiæ.

¶ Secundo principaliter arguit. Quod non habet ideam non potest fieri sine alio, materia est huiusmodi, ergo &c.

¶ Respondet doctor, quòd siue idea accipitur pro obiecto cognito, siue pro ratione cognoscendi, falsum est, quòd materia non habeat ideam quocunque modo idea accipiat, dico, quòd materia ipsa habet ideam, sicut enim materia est quid creabile distinctum à forma, sic est quoddam ideatum quod habet ideam distinctam, siue etiam idea ponatur ratio imitandi essentiam diuinam in tali gradu adhuc habet ideam, quia alium gradum imitandi habet materia essentiam diuinam, quā forma vel aliud quodcunque. Dicit doctor, quòd si idea accipitur pro obiecto cognito, puta, quòd homo cognitus ab intellectu diuino dicatur idea hominis, vt ipse intendit in primo. distinctione tertia. quæstione quarta, & distinctio. trigesima quinta, & trigesima sexta, & trigesima nona. ipsa materia habet ideam in mente diuina. Si verò accipiat pro ratione cognoscendi, quia alij dicunt, quòd in essentia diuina sunt rationes aliæ, & aliæ cognoscendi obiecta, & illæ rationes dicuntur idē, & nō ipsa obiecta cognita, cuius oppositum probatum fuit supra in primo distinctione trigesima quinta. Si tamen sic accipiantur idē. Dico, quòd materia prima habet ideam in mēte diuina, quia sic potest habere rationem cognoscendi in mente diuina, sicut forma, & compositum, cum ipsa materia prima sit verè creabilis.

¶ Tertio arguitur. Illud in quod Deus non habet actionem non potest fieri per se, sed secundum docto. peritissimos. Deus non habet actionem in materiam, ergo &c.

¶ Respondet doctor dicit, quòd ipsi qui dicunt quòd Deus non habet actionem in eam, dicunt qd falsum est, & si dicunt hoc doct. periti. non tamen in hoc sunt periti, immo secundum eos habet eam p termino actionis suæ, ergo pōt aliquid circa eā agere,

Quo materia non sit potentia.

Quo materia habeat ideam.

Nota hanc responsionē.

Doctrina singularis.

Prima Ratio S. Thomæ.

agere, & hoc concedunt alij, quòd nullum agens naturale potest attingere essentiam materiæ, Deus tamen potest ut illi dicunt in quarto sententiarum, & hoc necessario habent dicere sui sequaces.

¶ Quarto arguitur. Quæ analogantur in aliquo primo, illud est realiter in vno primo, & in alijs, non, nisi per attributionem ad illud, patet de sanitate, quæ est realiter in animali, & in vrina non nisi per attributionem ad illud aliud, sed esse est à forma, ergo materia non est nisi in analogia ad formam, cui primo attribuitur.

¶ Respondet doctor ad illud, quod &c. recipitur tantum in vno realiter, & in alijs per attributionem, quòd hoc est falsum, quia si ita est in vno exemplo, in centum est contrarium, nulla enim maior est analogia, quàm sit creaturæ ad Deum in ratione essendi, & tamen sic esse primo, & principaliter conuenit Deo, quod tamen realiter conuenit creaturæ, simile est de bonitate, & sapientia, & huiusmodi, & gradus sunt in perfectionibus specierum & per attributionem se habent ad aliquam perfectionem, & tamen non est tota perfectio in vna, nec etiam tota entitas in substantia, ita, quòd accidens non sit ens habeat formalem entitatem, quâuis per attributionem se habeat ad substantiam. Nec etiam exemplum &c. quia arguit illa op. analogatur in aliquo primo, illud est realiter in vno primo, & in alijs, non, nisi per attributionem ad illud, vult enim dicere, quòd si substantia, & accidens analogantur, puta in ente, quòd ipsi ens est tantum realiter in primo analogato, quod est substantia, & in accidente non sit realiter, sed tantum per attributionem ad substantiam, & exemplificat hic, quia vrina, & corpus sanabile analogantur in sanitate, ita, quòd primum analogatum est corpus sanabile, ideo sanitas est tantum realiter in corpore sanabili, & in vrina tantum per attributionem, & sic arguit in proposito de esse respectu formæ, & materiæ, quia forma, & materia analogantur in ipso esse, & primum analogatum est ipsa forma, ergo ipsum esse est tantum realiter in ipsa forma, & in materia tantum per attributionem ipsius ad formam, & patet, quòd illa propositio est manifeste falsa. Dicit ergo Doct. quòd exemplum non est ad propositum, quia sanitas illa est analogum æquiuocum, & illud tale realiter recipitur in vno primo analogato, quia sanitas in communi dicit tantum nomen, si ergo accipiat propotiori significato, & pro vera sanitate illa tantum reperitur in adæquatione, humorum, quando autem analogum est vniuocum, quod non tantum dicit nomē commune, sed etiam conceptum ut animal respectu hominis, & asini, non sequitur, quòd animal tantum reperitur in homine. Loquendo de vero animali, & nullo modo realiter reperitur in asino, sic in proposito esse respectu materiæ, & formæ est analogum vniuocum. Dicit enim vnum nomen, & eandem rationem secundum illud nomen commune materiæ, & formæ, ideo non sequitur esse principaliter est in forma, & realiter, ergo realiter non est in materia, & sic patet, quòd exemplum non est ad propositum, & quòd sanitas sit analogum, & æquiuoce ostendit Doct. ibi, quia illud est æquiuocum pluribus, quod est vnū secundum nomen, sed sunt diuersæ rationes secundum illud nomen sumptæ, ut patet de cane respectu canis latrabilis, & piscis marini, nam vterque est canis, ita, quòd nomen canis est cōe illis, sed est alia ratio canis latrabilis sumpta secundum nomen canis, & alia piscis marini.

¶ Quinto arguitur. Si materia haberet esse per se sine forma, tunc compositum non esset verè vnum, quia haberet in se plura esse.

¶ Ad hoc respondet vnus Doct. quòd materia potest intelligi habere triplex esse. Primo esse suū quod debetur sibi secundum, quòd est aliqua essentia distincta à quacunque alia. Aliud esse, quòd comunicatur sibi à forma. Tertium esse, quod comunicatur sibi supernaturaliter à deo, & illud esse communicatum sibi adeo non habet quando est in composito, quia repugnaret per se vnitati suppositi, sed illud haberet, si Deus, faceret ipsam sine forma. Arguit modo Doct. contra hoc, quod dicit ille Doctor, quòd quando materia separatur à forma, Deus communicat sibi esse. Dicit Doct. quòd hoc est falsum, quia tunc materia prima separata non posset habere esse, nisi per aliquod sibi additū, quod videtur inconueniens, videtur enim, quòd illud proprium esse, quod habet in composito, illud idem habeat separata ab ipso, quia, nec à composito, nec à forma, habet suum proprium esse, quia si separaretur à forma, non oportet dare sibi nouū esse quo existat &c. Littera sequens est clara.

Hicricus quo
lib. 1. q. 10.

Dist. XIII. Quæstio Vnica.

Vtrum in cælo sit materia.

Seraphi. Bonau. 2. sent. dist. 12. q. 1. ar. 2.

Scotus 2. sent. d. 14. q. 1.

D. Thomas 1. par. sum. q. 66. art. 2.

Riccard. 2. sent. dist. 12. q. 8.

Franciscus de May. 2. sent. dist. 12. q. 2.

Durandus 2. d. 12. q. 1.

Ioannes Baconitanus 2. sent. dist. 14. q. 1.

IRCA Distin. 14. quærit. Doct. tria per ordinem. primo. An corpus cæleste sit essentia simplex. Secundo vtrum aliquod sit cælum mobile aliud à cælo stellato. Tertio. vtrum stelle agant in hæc inferiora.

An materia
sit in cælo.

¶ Circa primā. q. quæ est an in cælo sit materia quæ sit pars intrinseca cæli. Dicit Doctor. quòd in hoc philosophi discordant à theologis. Loquendo enim secundum intentionem philosophi, oportet negare omnem materiam in cælo, & ratio philosophi stat in hoc, omne sempiternum est simpliciter necessarium, sed corpora cælestia sunt sempiterna, ergo sunt simpliciter necessaria, maior patet, primo cæli, & mundi. tex. commen. 38. & com. 39. hoc idem patet. nono metha. tex. com. 17. Et vltra si cælum est necessarium, ergo non habet materiam, consequentia patet, quia materia est potentia contradictionis, & per consequens est id quod res potest esse, & non esse, & hoc totum patet nono metha. tex. com. 17. est inquit nihil potestā sempiternum ratio verò hæc omnis potentia simul contradictionis est, hæc illæ. Si ergo cælum haberet materiam, tunc talis materia esset in potentia ad formam cæli, & ad priuationem eius, & per consequens cælum esset corruptibile, sicut ignis, dato enim, quòd non esset aliqund agens extra extrinsecum, quod posset ipsum cælum corrumpere, quia cælum non haberet contrariū, & omne corruptibile corrumpitur à contrario hoc non tolleretur intra haberet principium corruptionis scilicet materiam qua res potest esse, & non esse sicut ignis. Et in hoc videtur ille. Auerro. in tractatu de substantia orbis, melius habere intentionem philosophi quàm alij ponentes in cælo materiam, nam ipse Auerro. probat, quòd cælum non sit compositum, ex materia, & forma. Vide cap. secundo, dicamus igitur inquit quomodo illud corpus non

Hic discordant philosophi à theologis.

Scotus laudat Auerroem.

Franc. Lych. ij. Scot. Sent. Cc 4 com-

Substantia
& accidens
analogantur
in ente.

componitur ex materia, & forma sicut generabilia, & corruptibilia componuntur, nulla enim potentia est in ea omnino, non enim in quo est potentia nisi ad duo contradictoria, hæc illæ. Et hoc probat in illo capitulo hoc idem capitulo ultimo.

¶ Ibi ad ostendendum tamen incorruptibilitatem cæli ex se quæ hic supponitur, oportet procedere secundum viam Ari. primo cæli, & mundi. t. ca. 20. & c. primo, & in hoc ostendere, quod cælum non sit alicuius naturæ elementaris, & hoc probat ibi philosophus, ex hoc, quod elementum habet contrarium, & cælo nihil contrariatur, & omne, quod corrumpitur à suo contrario corrumpitur quia incorruptibilitate ostensa ostenderetur carentia materiæ in cælo, nisi diceretur, quod forma incorruptibilis posset necessariò actuare materiã possibilem de se carere illa forma, ita, quod habitudo non esset vtriusque necessaria, id est, quod materia non haberet necessariam habitudinem ad illam formã quantum est ex parte materiæ, quia tunc materia quantum est ex se non posset carere tali forma, sed bene esset necessaria habitudo illius formæ ad materiam, si enim talis forma necessariò actuaret materiam, tunc haberet necessariam habitudinem ad ipsam, quantum ergo est ex parte materiæ cælum esset contingens, cum materia talis quantum est ex parte sua nata sit carere tali forma. Sequitur, quare non est simile de necessaria inhaerentia alicuius accidentis suo subiecto, ubi necessitas est ex parte vtriusque extremi, quia si compositum, & subiecto, & accidente est simpliciter necessarium, quia si accidens habet necessariam habitudinem ad subiectum necessariò, actuando illud, etiam subiectum habebit necessariam habitudinem ad tale accidens quia accidens non potest habere esse necessarium, quin subiectum eius habeat esse necessarium, cum subiectum sit necessarium magis in actu. Sed hoc sic non sequeretur de forma, & materia, quia posito, quod aliqua forma haberet necessariam habitudinem ad materiam illam necessariò actuando, non tamen sequitur econtra, cum materia secundum multos non sit in actu, nisi per formam, & posito etiam, quod sit in actu, & non per formam, adhuc tamen non videtur sequi, quod haberet necessariam habitudinem ad formam.

Opinio Gotsfredi.

¶ Ibi, quod si dicatur. Hic recitat vnam opinionem, quæ est Gotsfredi. quolib. quinto. q. 2. & Henrici. quolib. quarto. q. 16. & etiam Tho. quæ dicit, quod materia cæli non esset eiusdem rationis cum materijs receptivis diuersarum formarum, quales sunt materiæ generabilium, & corruptibilium, & sic talis materia cæli quantum est ex se esset simpliciter intransmutabilis ab vna forma ad aliam.

¶ Cõtra istã opi. instat. Doc. primo, quod non detur materia in cælo alterius rationis à materia generabili, quia si sic, ergo essent duæ materiæ primæ alterius, & alterius rationis, cõsequens est falsum, ergo, & antecedens probatio falsitatis cõsequētis, quia sicut non sunt duo fines primi, nec duo efficiētes primi alterius, & alterius rationis, ergo, nec similiter duæ materiæ primæ alterius, & alterius rationis nã philosophus. 12. meth. t. cõ. 52. cõcludit vnitatē vniuersi ex vnitatē finis, ubi sic ait. Ad vnũ quidē enim oĩa coordinata sunt. Et in alia trãslatione sic habetur. Oĩa. n. ordinata sunt adinuicē in respectu alicuius. Et ibi Cõmen. id est apparet. n. quod hoc cõ est omnibus entibus, scilicet quod omnia sunt propter vnũ, & quod actiones eorũ sunt erga illũ vnũ, & est prima causa. i. quod illud vnũ est prima causa quæ admodum oĩa quæ sunt in domo propter dominũ domus sunt, hæc ill. t. Apparet ergo, quod in vniuerso est tñ vnus finis vltimus, & si essent plures fines vltimi, essent

necessariò plura vniuersa. Et si tñ est vnus finis vltimus, erit etiã tñ vnũ primũ efficiēs, quia cuius est causa finalis eius etiã est causa efficiēs, si ergo respectu totius vniuersi est tñ vna causa finalis prima, sequitur, quod respectu eiusdē vniuersi erit tñ vnũ efficiēs primũ, sed ista prolixius patent in 1. d. 2. parte prima. Sic similiter videtur, quod ad vnitatem vniuersi sit vnitās materiæ primæ eiusdem rationis respectu cuiuscunque compositi.

Datur tñ primũ efficiēs.

¶ Ibi. Itē vñ difficile assignare, vnde sit ista alteritas rationis in hac materia, & illa. Si dicatur, quod sit ratio formæ, quia materia cæli ordinatur ad formã incorruptibilem per se, & per accidēs & materia istorũ inferiorum ordinatur ad formam corruptibilem. Sed hoc non videtur, quia ipsi ponunt animam intellectiuam immortalem, & incorruptibilem, & tamen ipsa recipitur in materia eiusdem rationis cum materia istorum inferiorum.

¶ Ibi secundo. Hic doct. adhuc instat cõtra opi. cõcedēdo eis istã alteritatē, & dicit, quod adhuc posita tali alteritate, adhuc non sequitur cælum esse incorruptibile, & probat sic, illud est simpliciter corruptibile, cuius materia est in potentia contradictionis scilicet, ad formam, & ad priuationem eius hoc supra patet, sed materia cæli quamuis sit alterius rationis à materia generabilium est in potentia contradictionis ad formam, cæli, & ad oppositum eius. scilicet ad priuationē, patet ista, quia omne recepti-um in quantum huiusmodi est simpliciter in potentia contradictionis, scilicet, ad receptum, & ad oppositum, eius. Si dicatur, quod subiectum est recepti-um proprię passionis, & tamen non est in potentia contradictionis ad illam, & ad priuationem eius, cū sit impossibile esse sine illa, vt patet à Doct. Dico quod subiectum passionis necessariò includit illam non ex hoc, quod recipit eam, sed ex hoc, quod necessariò efficit illam in se, & ideo in quantum recepti-um passionis est in potentia contradictionis ad illam, sed in quantum effecti-um illius necessariò in se non est in potentia cõtradi-ctionis. Sed in proposito materia cæli esset tantum recepti-ua formæ cæli, & nullo modo effecti-ua eiusdem, & per consequens esset in potentia contradictionis ad illam, & sic cælum est causa intrinseca non esset simpliciter incorruptibile, quod est contra philosophum in locis præallegatis. Si dicatur, quod ideo materia est causa corruptibilitatis compositi, quia est in potentia ad aliam, formam, hoc non ex verum sed est causa corruptibilitatis in quantum est in potentia ad priuationem formæ, quã habet, & hoc expresse patet à philosopho nono meth. textu. commen. 17. vt supra patuit. Vide ibi Com. Et hoc etiam expresse patet septimo meth. textu. commen. 22. ubi reddit causam, quare generabilia possunt esse, & non esse, quia scilicet habent materiam, omnia (inquit) quæ sunt aut natura aut arte habent materiam, possibile enim, & esse, & non esse eorum, quodlibet, hæc autem est quæ in vnoquoque materia, hæc illæ. Et clarius secundũ aliam translationē, ubi sic habetur, & omnia quæ sunt aut à natura aut artificio habent materiam, quodlibet enim habet potentiam ad esse, & non esse, & hoc in quolibet est materia, hæc ibi. Ex hoc ergo, quod materia est in potentia ad formam, per quam compositum habet esse, & ad priuationem eiusdē formæ per quam compositum, non habet esse dicitur compositum, possibile esse, & non esse, ergo ex hoc solo, quod materia est in potentia contradictionis ad formam, & ad priuationem eius dicitur causa corruptibilitatis, & non per hoc, quod est in potentia ad aliam formã, & quod sic philosophus intelligat, patet per Comment. ibi commento. 22.

vbi

vbi sic ait, in quolibet enim eorum inuenitur aliquid quod potest recipere formam naturalem aut artificialem aut non recipere, & quod est tale dicitur materia, & est illud ex quo ex natura totius, hæc ibi.

Materia cœli completur suū appetitum. ¶ Ibi. Similiter philosophus non ponit materiā nisi propter potentialitatem ad mutationem, sed in cœlo non est potentialitas mutationis nisi ad vbi, & hoc satis patet supra, & primò cœli, & per Auerro, in de substantia orbis.

¶ Si dicatur, quòd materia in cœlo non est in potentia contradictionis, videlicet, quòd materia cœli possit esse sub alia forma, patet, quia forma cœli complet totum suum appetitum, ideo enim materia est in potentia ad aliam formam, quia appetit esse sub illa sed si eius appetitus est totaliter factus, ut est sub aliqua forma, nunquā appetit esse sub alia forma.

¶ Contra. Nulla forma complet totum appetitum materiæ suæ respectu alterius formæ, nisi det actum oppositum priuationi illius formæ, sed forma cœli non dat actum oppositum, priuationis cuiuscunque formæ alterius à se, puta formæ ignis, ergo priuatio formæ ignis maneret ibi, probatio minoris, nulla forma dat actum oppositum priuationi cuiuscunque formæ, nisi in se contineat omnes formas saltem virtualiter, sed forma cœli non sic continet oēs formas, quia non animā intellectiua.

Dubium. ¶ Sed hic oritur aliqualis difficultas in hoc quod dicit, quòd si forma contineret virtualiter aliam, formam, tunc daret actum oppositum, priuationi illius formæ, nam anima intellectiua virtualiter continet sensitiuam & vegetatiuam, & tamen non videtur facere appetitum materiæ, quin ipsa appetat esse sub vegetatiua vel sensitiua formaliter, & similiter videtur, quod contineat etiam alias formas corporales propter sui perfectionem, & tamen non videtur sic facere appetitum materiæ quin ipsa appetat esse formaliter sub alia forma etiā imperfectiore, si n. sic faceret appetitū materiæ, nūquā materia appeteret esse sub alia forma, & per consequens nō esset causa corruptibilitatis. ¶ Preterea. Forma mixti virtualiter continet formas elementares, patet, quia virtualiter cōtinet qualitates elementorū, ergo, & formas illorū, patet cōsequētia, quia continēs virtualiter proprietatē alicuius formæ, continet etiā virtualiter illā formā. Et tñ forma mixti nō sic faciat appetitū materiæ quin ipsa appetat esse puta sub forma ignis. ¶ Tertio instatur, quia doc. videt inuere, quod forma cœli cōtineat virtualiter alias formas ab anima intellectiua, & per cōsequēs, quod sic faciat appetitū materiæ, quod nō appetat esse sub alia forma puta sub anima sensitiua. Sed hoc nō vñ. Tum quia ipse infra. dist. 68. expressē tenet, quod nec anima sensitiua nec vegetatiua depēdēt à cœlo in essendo, ergo, nec virtualiter cōtinentur in eo. Tū quia posito, quod cōtinerentur virtualiter adhuc nō vñ sequi, materia cœli nō appetat esse sub tali forma. ¶ Et cōfirmatur, quāuis intellectus noster habeat perfectissimā intellectiōnē, quā naturaliter appetit adhuc stante tali intellectiōne perfectissima naturaliter appetit aliā, & sic intrinsece, & formaliter, nō ita perfectē quieatur in illa, quin etiā appetat aliā. Sic vñ dicēdū de materia cœli, quia ex quo habet naturālē inclinationē ad oēm formā, quāuis sit sub forma perfectissima, adhuc tñ aliā appetere pōt. ¶ Respon- sionē quere alibi. ¶ Ibi. Ex hoc sequitur ulterius. Hic doc. infert vnū. scilicet ex quo sñ philosophos in cœlo nō est materia, sequitur cælū nō posse esse formaliter animatū, & hoc probat, quia si cælū nō habet materiā, & esset formaliter animatū, & tūc ipsum cælū esset essentialiter tm anima, & nō nisi in-

tellektiua, quia philosophi nō posuerūt ibi, nisi animā intellectiua, & ita solus intellectus erit quātus, quod nō est intelligibile, patet, quia cælū est quātū formaliter, & sic quātitas esset formaliter in anima intellectiua, & per consequens anima intellectiua esset realiter diuisibilis in infinitas partes ad diuisibilitatem quantitatis, sicut, & caro habens quantitatem formaliter est diuisibilis in infinitas partes carnis ut supra patuit. d. 2. q. nona. Vel in cœlo præter animā, quæ est de essentia cœli erit aliquid aliud p se perfectibile p animā, & ita erit ibi potētia passiva, & potētia cōtradictionis, patet, quia oē pfectibile ab aliquo realiter distincto est i potētia receptiua, siue passiva ad illud, & in potentia cōtradictionis respectu illius, & ita cælū non erit sempiternū, & necessariū, ut patet per dictum philosophi nono metha. tex. cō. 17. Vnde siue philosophus siue Cōmen. ponat cælum animatū formaliter anima, quæ sit per se de essentia cœli videtur statim recedere à prima positione præhabita, quæ positiō est, quod in cœlo non est materia. ¶ Quicquid sit de Auer. qui videtur velle cælū esse animatū formaliter, ut patet de substantia orbis non dicamus nos Aristot. recessisse à positione prima, quæ est, quod in cœlo nō est materia nec verba eius cogunt hoc sibi imponere, quia vbiq; philosophus vocat animam cœli exponatur quantum ad conditionem, qua anima est motrix, non qua est forma informans, & illa anima est intelligentia propria motiua huius orbis coniuncta huic, ut motrix propria, & talis non est nisi vnica vnus orbis. Et pro hoc est philosophus 8. phi. tex. com. c. 40. qui motum ex se distinguit in duo, quorum vnū est motum tantum, & reliquū mouens tantum illud distinguibile est cōpositum ex duobus vnitis scilicet mouente mobili, & hoc verē mouet, & illud verē mouetur, sed in nobis anima non mouet sed est ratio mouendi tm, ut patet per philosophū tertio de aia, quia est forma moti, sed in cœlo mouens, nec per se, nec per accidens mouetur, & tñ si esset forma cœli, tūc per accidens moueretur ad motum cœli. ¶ Ibi sñ theologos. Hic Doct. respondet sñ opi. Theologorum, quod materia est in cœlo, quia illud chaos, quod ponitur ab eis attigisse vsque ad cælum empiricum erat materia omniū corporaliū contentorū à cœlo empirico, & etiam ponitur materia sñ se, & quantum est ex se eiusdē rationis in quocunque, licet aliqui Theologi ponant ipsam materiam esse alterius rationis ut supra patuit, & ita habent ipsi discordare à philosopho in hac positione, cælum est necessarium, & incorruptibile, quantum enim est ex natura sua esset simpliciter incorruptibile, quia sibi inesser illa potentia ad contrarium, quia tamen cœli non habet cōtrarium potens vincere istam formam, ideo non potest corrumpi ab agente naturali à quo recipit istam formam, vel etiam corrumpi in ignem vel aquam. ¶ Sed tunc videtur, quòd saltem cælū posset corrumpere, & conuerrere ignem in cælū, quia virtus actiua cœli excedit formam ignis, & est à forma cœli, est etiam capax forma cœli, ergo potest transmutari ad esse tale ab agente naturali.

¶ Fortē cælum non potest alterare elementum ad qualitates conuenientes tali corpori cælesti, & tamen forma illa intātum dominatur illi materiæ ut nō possit ab aliquo alterari recipiendo peregrinas, impressiones & per consequens neq; corrūpi.

¶ Quantum ad animationem videtur esse dubium, quia Augu. in enchiri. ca. 42. vel 43. loquitur dubitatiue, nec illud certum habeo vtrum ad ciuitatem, si natura pertineant sol, & luna, & alia sidera quamuis nonnulla corpora lucentia, non tamen in telligentia videantur.

¶ Simi-

Quo cælum sit anima.

Responso secundū theos.

Responso quare.

¶ Similiter secundo super Gene. & in primo retracta. cap. 18. quære ibi facit mentionē de eo, quod dicitur cap. quinto, videtur dicere cœlū habere animam, quod cap. 10. dicit non retractat tanquam falsum, vbi dicit animal esse mundum istum nec autori. nec ratione indagare potui, non tamen propter hoc negat, vnde videtur manifestē, q̄ nullo libro scripto antelibrum retractionum asseruit, quod in libro retractionum retractet, ergo illa auto. quæ adducitur de libro Augu. de agnitione veræ vi tæ nihil valet. Quia autem dicit cœlos esse rationales ipsi merito sunt irrationales, ostendit etiam illū librum non esse Augu. vel quod illum fecerit post librum retractionum, quia nusquā videtur Aug. asseruisse quod in libro retractionum est negatū.

*Cœli non
sunt ratio-
nales.*

Dist. XV. Quæstio Vnica.

Vtrum in mixto remaneant elementa secundum substantiam suam in actu.

Scotus 2. sent. dist. 15. quæst. 1.

D. Tho. prima parte summa, q. 76. artic. 4.

Franciscus de Mayr. 2. sent. dist. 15. quæst. 1.

Ioan. Bacconitanus 2. sent. dist. 16. quæst. 1.

CIRCA dist. quintamdecimā. in qua magister agit de opere. Quæritur. Vtrum in corpore talis, vel in quocunque mixto remaneant elementa secundum substantiam in actu.

¶ Hic est vna opin. Auicē. quæ vult, quod in mixto, puta in lapide remaneant elementa, puta ignis secundum substantiam suam nullo modo remissā, sed non remanet secundum qualitates, ita intensas, sicut in igne, quando non est pars mixti, sed qualitas ignis pura caliditas, vt in mixto habet esse remissum. ¶ Ibi. Contra illud, &c. & sententia sua stat in hoc, quod si qualitas ignis, puta caliditas possit remitti secundum aliquem gradum, sequitur etiam, quod secundum se totum, & sic poterit esse ignis, & non calidus, quod est falsum. Sed ipse Commen. ponit ipsam substantiam elementi remitti sicut & qualitatem. ¶ Ibi, probat autem. Cōmentator probat, quod elementum aliquo modo maneat secundum substantiam remissam. Et primo autorita. Philosophi primo Metaph. tex. com. quarti, qui vult, quod elementum est ex quo componitur res, & in ea manet. Elementum, inquit, secundum aliam translationem dicitur illud ex quo componitur res primo, & est in ea, ergo elementum manet in mixto. Et vide ibi Com. quomodo elementum multipliciter accipitur. ¶ Secundo probat hoc idem ratione, si elementa non manerent in mixto, sed omnino corrumperentur adueniente forma mixti sequeretur, quod materia prima immediatē susciperet omnem formam sine ordine, quod est inconueniens. Sed hæc ratio magis declarabitur infra parum ante responsionem illius rationis. ¶ Ibi, sed ipse arguit contra se tripliciter probando, quod elementa non maneat in mixto, vt patet tertio cœli com. 67. vbi arguit sic, primo si elementum manet in mixto, ergo forma mixti adueniret enti in actu composito ex materia & forma elementari, & sic forma mixti esset forma accidentalis. Et ratio Com. est ibi. Dicamus igitur, quod si esset, scilicet quod elementum maneret in mixto necesse esset, vt nullum ens generaretur ab eis diuersum in forma substantiali, sed tantum in accidentibus, quia forma, quæ aduenit enti in actu, scilicet composito ex materia & forma est forma accidentalis. ¶ Ad hanc rationem. Respondet Commen. quod bene verum est de forma, quæ

*Responsio
Auerrois.*

aduenit enti in actu composito hoc est enti composito ex materia, & forma perfecta, & sic forma ignis in esse perfecto non manet in mixto. Sed non est verum de forma imperfecta, & sic in proposito elementa manent in mixto tantum secundum formas imperfectas & remissas. Vnde sic dicit, & ideo necesse est cum ex eis generaretur vna forma, vt corrumperentur formæ eorum secundum medietatem, quoniam si corrumperentur secundum totū, tunc prima materia reciperet primo, & essentialiter oēs formas & non reciperet formas compositorum, i. mixtorum medianibus istis corporibus, quod est inconueniens apud Com. ¶ Secunda ratio Com. est contra hoc, quod dixit supra, s. q̄ forma substantialis elementaris potest remitti, quia hoc tantū conuenit formis accidentalibus, vnde sic dicit in littera. Si igitur aliquis dixerit, q̄ sequitur ex hoc, s. q̄ supra dixit, videlicet, q̄ formæ elementares sunt in mixto secundum esse remissum ex hoc sequitur, q̄ substantiales recipiant magis & minus, & hæc est expositio accidentium non formarum substantialium, dictum est enim in multis locis, q̄ formæ substantiales non recipiunt magis & minus, hæc illæ. ¶ Respondet Com. q̄ formæ substantiales perfectæ non suscipiunt magis & minus tamen formæ substantiales, quæ se habent medio modo quales sunt formæ elementares in mixto possunt suscipere magis & minus, vnde sic dicit in littera. Dicemus (inquit) q̄ formæ istorum elementorum substantiales sunt diminutæ à formis substantialibus perfectis, & q̄ suum esse est medium iter formas supple substantiales & perfectas & accidentia, & ideo non fuit impossibile, vt formæ earum substantiales admiscerentur, & proueniret ex collectione earum alia forma, s. forma mixti, sicut cū albedo, & nigredo admiscerentur, fiunt ex eis multi colores, & cum hoc lauit Auicē. &c. hæc ibi. ¶ Tertia ratio, qua probat Com. q̄ forma elementaris non maneat in mixto est, quia oportet receptium denudari à natura recepti, ergo oportet materiam carere omni forma substantiali, ad hoc, q̄ possit aliam recipere, vt formam mixti. ¶ Respondet Com. circa medium cōmenti, q̄ non oportet receptium denudari à toto genere recepti, sed oportet denudari à natura specifica recepti, dicit enī sic. Et dissolutio, inquit est, quia non est necessarium in receptibili, nisi vt non habeat formam, quā recipit, non vt non habeat formā oīno. Si enim materia ignis habet formā ignis, stante illa forma non pōt aliam formam ignis recipere, loquitur ergo de eadē forma specifica & non præcisē de eadē numero. Sequitur, quia igitur prima materia est receptibilis omnium formarū non debet habere aliam formam omnino, elementa verò, quæ non sunt receptibilia omnium formarum cum non recipiant se (patet, quia ignis, vt sic non recipit formam aquæ) non debent denudari à suis formis apud receptiones, sed est necessarium tantū, vt denudentur à formis quas recipiunt, i. à formis mixti, & ideo oīs materia habens formam est receptibilis quarundam formarum tantum. hæc illæ.

*Forma sub-
stantiales,
an suscipi-
at
magis &
minus.*

¶ Ibi. Contra, tunc materia sub forma aquæ existens posset recipere formam ignis, materia enim existens sub vna forma potest recipere aliam, sequitur quod ipsa existens sub forma ignis posset recipere formam aquæ.

¶ Ad hoc respondet Commen. generaliter non assignando rationem. Ibi cum dicit, elementa, inquit, quæ non sunt receptibilia omnium formarum cum non recipiāt se, &c. Sed specialiter rationē huius assignat in fine commenti, quare, s. vñ elementum non possit recipere formam alterius elemēti, quia formæ, inquit, elementorū nō recipiūt seipsas cum

*Responsio
Auerrois*

Steculare
hæc omnia.

cum sint eiusdem generis, contingit q̄ non generantur adinuicem, nisi cum recipiens exuit formā & recipit formam receptam, & ideo non sunt elementa adinuicem, scilicet receptibilia, scilicet, quod vnum recipiat formam alterius, vel ecōtra, sed hoc non contingit in receptione formarum compositorum, i. mixtorum, s. vt elementa supple denudentur à suis formis, s. elementaribus apud receptionē formarum compositorum, i. cum recipiunt formas mixtorum, & ratio huius sequitur, formæ em̄ compositorum, s. mixtorum sunt aliz, i. alterius generis à formis eorum, s. elementorum, formæ quidem eorum, supple elementorum, licet sint diuersæ, vt patet de forma ignis & forma aque, tanē eodem ordinē sunt in substantialitate, s. quod possibile est, vt quædam sint materiæ formarum quarundam, i. q̄ possibile est, q̄ formæ elementares sint materiæ receptiuæ formarum mixtorum. Et dicūtur formæ elementares eiusdem ordinis, licet sint specie diuersæ, quia illæ sunt natæ immediatē informare materiam, nulla alia forma præcedere in materia, sed formæ mixtorum sunt tantum natæ informare materiam mediantibus formis elementaribus, & ideo dicuntur alterius ordinis à formis elementaribus, & hoc secundum intentionē Com. Sed quomodo formæ mixtorum dicūtur alterius ordinis à formis elementaribus patebit infra. Respondendo ad rationem Commen. ¶ Ibi. q̄ autem necesse sit ipsas intendi supple formas substantiales elementorum ad intensionem qualitātū, non concludit ratio Com. & dicendo, q̄ eadem est ratio totius & partis, quod verum est, vt pars & totum comparantur adinuicem, quia sicut pars caliditatis potest remitti, ita & absolute tota, sed vt comparantur ad subiectum dicit, q̄ non valet, quia subiectum non determinat sibi forte aliquam partem, puta forma substantialis ignis aliquem gradum caliditatis, sine quo ipsa non potest esse, vt declarat Doct. distin. 12. quarti, non valet ergo, quod si forma substantialis ignis sit calida vt octo, q̄ si aliquis gradus potest auferri aut remitti, q̄ tota caliditas remittatur, possunt bene comparari ad aliquod subiectum, quod non habet causam intrinsecam & necessariam alicuius determinatæ qualitatis, sicut forma substantialis aquæ, quæ si fiat calida, vt sex sicut illa caliditas potest remitti. s. m̄ vnum gradū, ita etiam s. m̄ totum, in igne verò non, quia forma substantialis ignis est causa necessaria alicuius determinatæ caliditatis, & ideo nō potest esse sine illa, vt patet à Doct. in 4. & dicit Doct. quod elementum puta ignis habet talem qualitatem, puta caliditatem in quadam latitudine, sed non præcisē sub tali gradu, quia potest habere maiorem vel minorem. Et addit text. non sequitur hoc corpus, &c.

¶ Sed in hoc videtur sibi contradicere, quia expressē in dist. 12. huius dist. q̄ determinans sibi aliquid s. m̄ genus, determinat esse secūdū speciem, &c. ergo si non determinat sibi hoc, vel hoc de necessitate, ergo nec secūdum genus, nec secūdū speciem.

¶ Similiter dicit ibi, quod contingenter se habet ad plura, vel ad omnia alicuius generis, contingenter se habet ad totum genus, ergo cum hoc corpus contingenter se habeat ad hunc locum vel illum, & sic de alijs, contingenter se habet ad omnem locum & sic poterit esse sine omni loco, quod est contradictio in dictis suis.

¶ Dico, q̄ nulla est contradictio, quia ibi in dist. 12. concludit de potentia Dei absoluta, q̄ ipse posset facere materiam sine forma, ex quo cōtingenter se habet ad oēm, sed non concludit de potētia creatæ, quia licet materia cōtingenter se habeat ad oēs formas, tñ qñ agens naturale expellit vnā formā

de materia, de necessitate causatur alia, licet materia prima contingenter se habeat ad illam: patet, quia illam potest deperdere, & quando deperdit illam statim fit sub alia, vt comparatur ad agens naturale. Sic dico in proposito, q̄ hoc corpus contingenter se habet ad omnem locum, & vt comparatur ad potentiam supernaturalem potest fieri sine omni loco, vt exposui contra dñm Augu. si tamen comparatur ad potēciam creatam. Dico q̄ corpus quamuis contingenter se habeat ad omnem locū, tamen quando deserit vnum locum, statim fit in alio, non enim potest deferere vnum locum quin formaliter expellat aliud corpus, & sic subintrat illum locum, vt patet in quarto. Sic dico de qualitate respectu ignis vt comparatur ad agens supernaturale tota potest simpliciter remitti, vt vero ad agens naturale est de necessitate sub alio gradu illo vel illo.

DICO ergo ad q. Sententia Doct. stat in hoc, quod si esset necesse elementum existere in mixto secundum suam substantiam, etiam in esse remisso vel secundum qualitates, hoc posset argui esse necessarium vel ex ratione operationis mixti, vel ratione transmutationis, quæ maximē arguunt formam aliquam, sed nullum istorum arguit. Si dicatur, quod in tali mixto est caliditas, & per hanc caliditatem volumus arguere substantiam ignis esse ibi. Sed hoc non, quia caliditas mixti est alterius speciei à caliditate ignis, quod patet propter diuersos effectus, nam caliditas mixti hominis, puta cordis habet alium effectum, quem non habet caliditas ignis, quia ipsa caliditas cordis, vel corporis humani habet conuertere elementum in nutrimentum, & in carnem vel saltem causare dispositionē ad substantiam carnis qua posita, sequitur substantia carnis, hoc non posset caliditas ignis, patet, & multos alios effectus habet, quos non habet caliditas ignis, ideo per huiusmodi operationem non possumus arguere necessarium in mixto esse elementum. Non arguimus etiam in ipso mixto duas caliditates alterius & alterius speciei, ita quod vna sit ignis & alia mixti. Dico et, q̄ transmutatio non est rō arguēdi ibi elemēta esse subiectū gnationis, si em̄ diceretur, q̄ elemēta sunt necessaria in mixto ex hoc, q̄ forma mixti recipitur in illis tanq̄ in subiecto, hoc non vñ, quia forma mixti habet sufficientem entitatē, vt sit terminus gnationis, & sic talis terminus pōt recipi immediatē in materia, sicut dicimus, q̄ forma substantialis ignis est sufficiens terminus generationis ignis & recipitur immediatē in materia, sicut ergo forma substantialis ignis est sufficiens terminus gnationis ignis & sufficiens terminus à quo corruptionis ipsius, & sicut non pōt esse simul sub forma aeris & ignis, sic forma substantialis mixti est sufficiens terminus à quo corruptionis mixti, & terminus ad quē gnationis eiusdem, & sic materia mixti nō pōt esse simul sub forma mixti, & sub formis elementaribus. ¶ Ibi. Item forma elementaris, ratio stat in hoc, q̄ in mixto essent quatuor supposita, quod est oīno falsum. Sed ista ratio non videtur multum concludere, quia si sic, sequeretur, quod in eodem composito essent plura per se singularia, nā materia prima habet propriā singularitatem, vt patet ab ipso, & etiam forma.

¶ Similiter videtur contra ipsum in 4. dist. 12. vbi tractat de pluralitate formarum, nam forma substantialis cum materia nata est facere vnum suppositum, ergo si in composito essent plures forme substantiales, vt ipse vult, puta in boue, vel in homine, tunc essent ibi plura supposita.

¶ Dico, quod hæc ratio concludit, quia est incōueniēs, quod plura supposita in actu cōstituant vñ tertium

Respon-
nes sub-
liffima.

Deum potest
facere ma-
teriam sine
forma.

tertium suppositum, & non est simile de singulari, quia singulare est communicabile saltem, ut quo, vel ut pars in primo. distin. 2. & sic non est inconueniens, quod duo singularia efficiant vnum singulare totale, seruata tamen eorum propria singularitate, nam habet homo constitutus ex anima & corpore etiam singularitatem aliam à singularitate animæ, & corporis. Suppositum autem est simpliciter incommunicabile, & ut quo, & ut quod, & non potest aliquomodo esse pars alicuius. quia tunc esset communicabile saltem, ut quo, ut subtiliter probat Doct. in primo. dist. secunda. & in quol. & sic non est simile. Cum verò infertur, igitur hoc compositum esset duo singularia, negatur consequentia, quia etiam non sequitur duæ albedines singulariter distinctæ sunt in Francisco, ergo Franciscus est duo alba singularia.

¶ Ad aliud, quod forma substantialis nata est constituitur suppositum, dico quod non qualibet forma substantialis constituit propriè suppositum maxime quando ordinatur ad aliam sicut patet in generatione hominis.

¶ Dico ultra, quod ad suppositum requiritur, quod forma materialis habeat distinctam materiam ex qua & ipsa fiat vnum suppositum. Sed in proposito si plures formæ substantiales essent in eadē materia tantum vnum suppositum constituerent, modo elementa & forma elementaris est nata facere proprium suppositum per se existens perfectè, ut patet de elementis ignis, & illa forma elementaris non est propriè ordinata ad ulteriorem formam perfectiorem, sicut sunt multæ formæ in homine præcedentes animam intellectiuam, &c.

¶ Ibi. Item omnem substantiam. Hic Doct. ex hac ratione intendit reducere ipsum ad aliquod istorum inconuenientium, vel quod, scilicet duo corpora essent simul in eodem loco, vel quod non esset vera mixtio, & declaro sic, nam certum est, quod formam mixti consequitur propria quantitas, & etiam formam ignis in mixto consequitur propria quantitas, non enim ignis in mixto est quātus quantitate mixti, nec mixtum est quantum quantitate ignis, ergo si mixtum est perfectè mixtum ex elementis, ita quod quælibet pars mixti sit mixta hoc non poterit esse, nisi per penetrationem dimensionum, & sic duæ dimensiones essent in eodem loco, & similiter ita aqua & terra habent propriam quantitatem in mixto, non enim aqua est quantitas, ergo si mixtum est perfectè mixtum ex ignis, & terra sunt perfectè mixta, cum mixtio sit miscibilium vnio, ita quod in qualibet parte mixti sit ignis aqua & terra, sequitur quod dimensio terræ aquæ, & ignis erunt in eodem loco per penetrationem dimensionum adinuicem, quod est inconueniens & contra Aristot. 4. Physic. etiā si ibi non sit penetratio dimensionum, sequitur quod non erit ibi perfecta mixtio, sed magis iuxta positio, & sic nihil ad b.

¶ Ibi. Item mixtum generatur. Intendit hic Doct. quod ex quo elementa. (Ex quibus generatur mixtum tanquam à termino à quo) non manent, & ultra, quia in ipsa tanquam in terminum ad quem corrumpitur mixtum, sicut ex igne generatur aer tanquam à termino à quo, sequitur quod adueniente forma aeris in materia ignis, quod corrumpitur ipse ignis, cum ergo mixtum generetur ex elementis tanquam ex termino à quo, sequitur quod generata forma mixti in materia elementorum quod formæ elementorum corrumpantur, patet, quia terminus à quo generationis & terminus ad quem sunt inconpossibiles. Nec valet dicere quod ly ex notat habitudinem causæ materialis & non habitudinem termini à quo & sic cum dicimus mixtum generari ex ele-

mentis debet intelligi tanquam ex subiecto generationis, sicut dicimus quod ignis generatur ex materia aeris tanquam ex subiecto generationis. Sed contra, quia eo modo, quo aliquid generatur ex alio, ut ex subiecto, eo modo corrumpitur in illud tanquam in subiectum generationis, sicut dicimus, quod compositum generatur ex materia tanquam ex subiecto generationis, sic corrumpitur in materiam tanquam in subiectum generationis, sed in proposito, hoc non est verum, quia si mixtum generetur ex elementis tanquam ex subiecto generationis, tunc corrumpere in illa tanquam in subiectum corruptionis, quod est manifeste falsum, nam quoniam mixtum corrumpitur non corrumpitur in elementa sibi inexistencia tanquam in subiectum corruptionis, patet, quia de nouo generantur, vel vnum vel duo, non sic quoniam ignis corrumpitur in materiam inexistente sibi, quia separata forma ignis remanet simpliciter eadem materia licet sub alia forma, non sic corrupta forma mixti remanent simpliciter eadē elementa ex quibus generabatur, patet enim ad sensum, quod quoniam vnum mixtum corrumpitur, puta generatum ex quatuor elementis, non statim videmus, quod sint ibi quatuor elementa, & si hoc videremus illa de nouo generarentur, ordo enim naturæ talis est, quod eadē materia non potest esse simul sub duabus formis specificis & vltimis, quia certum est, quod forma substantialis ignis est talis forma, quod constituit ipsum in suo esse specifico & vltimo, quod modo fiat sub forma mixti, puta forma lapidis, quæ forma habet constituit ipsum in vltimo esse specifico, hoc non videtur, quia sicut forma aeris constituit ipsum in esse vltimo specifico & forma ignis similiter ipsum ignem non est possibile materiam ignis esse simul sub forma ignis & sub forma aeris, sic in proposito.

¶ Si dicatur nonne eadē materia potest esse sub pluribus formis substantialibus & tenentes plures formas substantiales esse possibiles in eodē composito.

¶ Dico, quod nulla formarum præcedentiū constituit aliquid in suo esse vltimo & specifico, cum omnes tales ordinentur ad ulteriorem formam, licet enim homo sit substantia, deinde corpus, deinde viuens, deinde sensitium, tamen nunquam habet esse perfectum & vltimum, nisi per formam ultimam, quæ est anima intellectiva, non sic est de forma ignis & aquæ, quia constituantur in esse vltimo. Nec valet dicere ut nonnulli dicunt, quod forma ignis & aquæ se intensum constituit ipsum in esse vltimo & specifico, & tamen tale esse non est in mixto, sed secundum esse remissum, & secundum tale esse remissum non constituit ipsum in tali esse vltimo & specifico. Sed hoc non intelligo, ita enim albedo, ut duo est specificè albedo sicut albedo, ut quatuor, immo forma specifica propria præscindit à gradibus intrinsecis intensiōis, & remissionis, ergo forma ignis quantumcunque remissa erit forma substantialis, & specifica nata constituit compositum in esse vltimo & specifico, si modo intendatur illa forma non magis constituit ipsum quantum ad esse specificum, licet forte quantum ad perfectionem gradualement, quæ consequitur naturam indiuiduorum. Si ergo per possibile ipsa anima bouis posset intendi non magis constitueret bouem in esse specifico, quam si non intenderetur, & certum est, quod ipse bos non potest esse pars alicuius, cum habeat suum esse vltimum, & specificum per formam sensitiuam, etiam quantumcunque remissam, non vult ergo dicere, quod sint in mixto secundum formas substantiales in esse remisso, cum sit eadem difficultas de remisso sicut de intenso propter rationem formalem constituendi in esse specifico.

Lycherus bene ponderant verba Scoti.

¶ Ibi.

Nota bene.

Opinio Scoti.

Quomodo mixtum generatur ex elementis.

Quomodo
elementa non
manent in
mixto.

Ibi. Sed tamen propter verba Arist. Vult hic dicere Doct. q. ipsa elementa non manent in mixto & in aliquid formæ substantialis, neque secundum qualitates suas, puta q. forma substantialis ignis non est ibi, ergo quando mixtum generatur ex igne forma substantialis ignis totaliter definit esse, nec etiâ sunt ibi qualitates ignis, quia illę corrumpuntur ad corruptionem formæ substantialis ignis, est ergo ibi ignis & in quandam convenientiam (non dico tamē specificā) quia sicut aliquod mixtum potest habere operationes similes, saltem in genere operationibus ipsius ignis, ita dicimus, q. ignis est ibi pp. talem convenientiam, patet, quia dicimus, q. homo, vel corpus hominis sic mixtum habet qualitatem istam, puta calefacere, & fortē exsiccare, nā cor hominis est valde calidum, & valde calefacit, non dico tamen, q. ille calor sit eiusdem speciei cum calore ignis, pp. ergo istam convenientiam operationū cum elementis dicimus elementa manere in mixto, sicut etiam dicimus, q. anima sensitiva est in intellectuiva, sicut in homine habente animam intellectuivam, non q. ibi sit realiter, nec aliquid ipsius, nec qualitas ppria animæ sensitivæ, sed est ibi & in convenientiam, & in virtute, quia anima intellectuiva unita corpori potest in similes operationes, in quas & anima sensitiva, si esset verē unita corpori, sunt ergo elementa in mixto tantum virtualiter, & secundum convenientiam.

Ibi. Quando etiam concurrunt elementa, patet littera, id est quod ipsam mixtum, quādo generatur ex pluribus elementis, nō generatur ex actione mutua. Hic Doct. supponit vnum dictum iam supra, q. quando mixtum generatur ex vno elemento, vel ex pluribus, q. in eodem instanti, quō generatur forma mixti, definit esse totaliter forma elementi. Dicit ergo, si mixtū generatur ex actione mutua aliquorum elementorum, puta ex actione mutua ignis, & aeris, ita q. mutuo se corrumpant. Quæro tunc, aut in eodem instanti, in quo generatur forma mixti, sunt corrupta ista elementa, ergo non generant ipsum, quia quod non est, generare non potest, nā certum est, q. semper generans, etiam in instanti, quo generat, est prius natura ipso genito, vt aliās exposui in hoc secundo: cum ergo in instanti a. verē generetur mixtum, & in eodem instanti elementa sunt corrupta, & generans, debet esse prius genito in instanti quo generat, sequitur, q. nō sunt ibi corrupta. Si vis dicere, q. in instanti, in quo generatur forma mixti sunt ibi elementa, ergo in generatione mixti non corrumpuntur, & sic simul in eadem materia erit forma mixti, & forma elementaris, quod supra improbatum est. Si dicas, q. bene mixtum generatur ex actione mutua ignis, & aeris, sic q. in instanti generationis mixti corrumpitur aer, & remanet ignis. Contra, quia tunc non generatur mixtū ex actione corruptiva mutua adinuicem. Tum etiam, quia tūc non generaretur ex aere, & igne, si ignis remaneret, sed tantum ex aere, & sic nō esset genitum ex pluribus elementis, quod est contra suppositum. A quo ergo generatur mixtum? Dico, q. ab agente naturali alterante huiusmodi elementa, quibus alteratis in vltima dispositione corrumpit formas elementorū, & producit formā mixti, nam si mixtum generatur ex quatuor elementis, tunc aliquod agens naturale sic altera illa quatuor elementa adinuicem, q. tādē corrumpit illa, & in materia eorum producit formam mixti, sic dico, cum generatur ex tribus, vel duobus elementis. Sed difficultas est, si agens naturale possit generare mixtum, ex vno elemento, sicut in Genesi. Producant aquæ, &c. de hoc aliās.

Ibi. Secundo sic. Si elementa, &c. Deducit enim ad hoc inconueniens, q. materia prima immediate posset suscipere omnem formam, successivē tamē,

quod tamen est manifestē inconueniens, nō enim videtur, q. materia prima immediate possit trāsmutari ad omnem formā, quia materia prima existens sub forma aquæ, nō immediate potest trāsmutari ad formam vini, sed oportet fieri prius sub alia, & alia forma, ad hoc vt possit fieri sub forma vini: ergo si elementum, puta ignis, ex quo generatur, puta lapis non remanet in ipso lapide mixto, sequitur, q. materia ipsius ignis immediate trāsmutat ad formā lapidis, & sicut dico de forma vnius mixti, ita de forma cuiuslibet alterius, qd. est valde inconueniens.

Respondetur ibi ad aliud, cum dicit. Et respondio stat in hoc, quod immediate perficere materiā contingit dupliciter, aut immediatione perfectionis, aut immediatione transmutationis, illa forma, immediate perficit materiam immediatione perfectionis, quæ perficit illam nulla alia forma mediante, & sic dicimus, q. forma mixti potest immediate informare materiam, ita q. forma præexistēs in materia totaliter definit esse, & illa immediate perficit, & hoc nullum est inconueniens, siue fiat modo per transmutationes, ita q. semper forma prior corrumpitur per aduentum formæ posterioris. Si verō loquamur de immediatione transmutationis eo modo, quo dicimus, q. forma aquæ immediate trāsmutatur ad formam ignis, ita q. est ibi tantum vna trāsmutatio, qua deperditur forma aeris, & generatur forma ignis, & hoc modo non omnis forma perficit materiam sic immediate, sed mediantibus multis transmutationibus, sicut forma corporis organici nō perficit materiam seminis immediate, ita q. materia ipsius seminis vna tantum transmutatione trāsmutetur ad formam corporis organici, sed prius trāsmutatur ad formam lacis.

N V N C soluenda sunt argumenta principalia, quibus Doct. probat, quod elementa manent in mixto, & hoc probat autoritate philosophi primo de gener. cap. de mixtione. tex. commen. 91. siue vlt. in fine illius tex. vbi habetur, quod mixtio est miscibilium alteratorum vnio. Ex hoc tex. arguit Doct. dupliciter. Primò, si mixtio est alteratorum, ergo nō est corruptorum, vnde philosophus in illo tex. sic habet, manifestum igitur ex his, quæ dicta sunt, quod est mixtio, & quid est mixtio, & quare est, & quæ sunt miscibilia entium tantum, quoniam sunt quædam quasi passiva adinuicem, & bene determinabilia, & bene diuisibilia: hæc enim neque corrupta esse necessarium, quando mixta, neq. adhuc simpliciter eedem esse, quæ prius, hæc ille. Ex quo patet, quod ipsa elementa manent in mixto, licet nō secundum suum esse perfectum.

Secundo sic ex eadē autoritate arguit, si mixtio est vnio miscibilium, & vnio nō est corruptorū, sed entium, patet, quia vnio aliquorum est relatio necessaria præexistens extrema vnita, ergo elementa, quæ dicuntur vniri in mixto, manent in mixto.

Respondet Doct. ad autoritatem philosophi, q. alteratorum est præteritum passivum, & verum est, q. mixtio est eorum, quæ fuerunt alterata, sed cū dicitur, q. est vnio, debet sic intelligi, q. ois mixtio est quædam generatio, & per cōsequens corruptio alterius, quia generatio vnius est corruptio alterius. In generatione autem illius formæ mixti dicuntur elementa vniri secundum virtutem, non secundum substantiam, ita q. aliqua forma producat ex illis quæ continent vnitivē qualitates illorū in virtute, & non substantiā in actu, manent ergo in mixto, sicut si diceretur, q. sensitiva, & vegetativa manent in intellectuiva. Et sic potest exponi alia littera, cū dicit, hæc enim, neque corrupta esse necessariū, quando mixta supplē sunt, quia in mixto manēt virtualiter, & cum infert, neque adhuc simpliciter eadem esse, quæ

Materiam
perficere cō-
tingit dupli-
citer.

Quæ sit mi-
xtio.

Responso
Scott.

A quo gene-
ratur mi-
xtum.

Scotus est
cum Auicenna.

quæ prius, quia supple elementa s'm suum esse formale non manent in mixto, & hoc modo Auicenna dicit in commento suo, quod elementa tãtum manent in mixto virtute. Vide ibi commentum 90.

¶ Secundo principaliter arguit, in mixto sunt qualitates elementorum, ergo in mixto sunt formaliter elementa. Antecedens patet autoritate philosophi. 2. de ani. tex. comm. 1. & 13. qui vult, q' corpora non possunt se tãgere in aere, vel aqua, nisi intercipiatur aer, vel aqua medius, quod probat, quia talia corpora sunt humida in superficiebus cõtingentibus, sed humiditas est qualitas elementi aquæ, & aeris, consequentia patet per philosophũ, vbi supra, qui vult, quod humiditas non sit sine aqua. Quorũ (inquit) corporum medium est aliquod corpus, non contingit ipsa supple corpora adinuicem se tangere, humidum autem non est sine corpore, nec humectatum, sed necesse est aquam esse, aut habere aquam. Et vide ibi Comment.

¶ Respondet Doct. concedendo, quod qualitas elementi non est sine elemento, sed postea negat, q' qualitas mixti, puta humiditas, vel caliditas sit qualitas elementi, sed bene concedit, quod est similis qualitati elementi.

¶ Tertio principaliter arguit, quia effectus alicuius causæ nunquam est causã non existente, sed moueri deorsum, loquendo de motu naturali est effectus grauis, & grauitas primo, & per se est à terra, ergo si mixtum naturaliter mouetur deorsum, sequitur, q' in eo sit actualiter terra, mixtum enim mouet s'm naturam elementi prædominantis, vt patet primo cœli, tex. comm. 7. & 8. s'm aliã translationem in fine tex. 8. sic h'f, & motus, inquit, corporũ simplicium simplices, & motus corporũ compositorum erunt diuersi, sed tñ mouentur s'm motum corporis simplicis in eis dominãtis, idest s'm Cõm. q' motus corporum compositorum erunt s'm naturam corporis simplicis dominãtis. Impossibile est enim in corporibus compositis, s. mixtis aliqua supple corpora cõponi equaliter. Et si esset aliquod compositum equaliter contingeret, q' aliquod corpus nõ moueretur omnino, &c. Apparet ergo, quod in vnoquoque mixto est aliquod elementum prædominans.

¶ Rñdet doc. q' si p'dominium elementi in mixto attenditur s'm conuenientiã in qualitate naturali, q' qualitas est principium motus, vt grauitas respectu moueri deorsum, non q' elementũ sit s'm substantiam, vnde s'm diuersam mixtionem elementorum cõcurrentium in generatione illa aliquãdo mixtum magis cõuenit in forma cum vno elemento, quã cum alio, & sic in qualitate simili, quæ est qualitas mixti, & non elementi, & ideo habet similem modum consequentem, & similem actionem.

¶ Vltimum argumentum clarum est cum sua responsione, & hoc etiam magis patebit infra dist. 19.

Dist. XVI. Quæstio Vnica.

Vtrum imago Trinitatis consistat in tribus potentijs anime rationalis realiter distinctis.

Scraphicus Bonauent. 2. sent. dist. 16. q. 1.

Scotus 2. sent. dist. 16. quæst. 1.

D. Tho. prima parte summæ, q. 77. artic. 1.

Riccardus 2. sent. dist. 16. quæst. 1.

QVAERO circa distinct. 16. Vtrum imago Trinitatis cõsistat in tribus potentijs anime rationalis realiter distinctis. Intentio principalis huius dist. est, an potentiæ anime realiter distinguantur ab ipsa anima, & à seipsis inuicem.

IBI. Hic est vnus modus dicendi, & est S. Bonauent. & aliorum antiquorum hic, & maxime Opin. 7. Bon. Gottifre. Tho. prima parte summæ, quæst. 77. art. 1. na. & aliorum. quod intellectus, & volũtas sunt duæ potentiæ realiter distinctæ inter se, & ab essentia anime. de memoria modo non loquor: passiones enim anime sunt illæ duæ potentiæ, & proprietates, & accidentia fluentia ab ipsa, accidens autem realiter differt à substantia.

¶ Alius modus dicendi est, quod istæ potentiæ nõ sunt accidentia anime, sed partes essentielles eius. Primus modus tenetur à multis, & probatur sic ab vno antiquo Doct. potentia, & actus pertinent ad idem genus, sed actus potentialium istarum, scilicet intelligere, & velle sunt accidentia anime, ergo & potentiæ anime.

IBI. Rationes istæ nõ cogunt, & cum pluralitas non sit sine ratione cogente ponenda, ergo, &c.

¶ Ad primũ dico, & c. sententia litteræ stat in hoc, quod potentia potest tripliciter accipi. Primò pro potentia obiectiua, de qua supra dist. 12. quæ distinguitur contra actum, & sic potetia, & actus diuiduntur accipi.

ens, loquendo de tali potentia dico, q' simpliciter pertinet ad idem genus etiam, ad eãdem speciem, etiã ad idem indiuiduũ, ad q' pertinet actus oppositus, sicut Antichristus, qui nunc est in potentia obiectiua erit ille idem, qui erit actu, sed hæc est sola differentia, quia vt est in potetia obiectiua habet tñ esse possibile, & s'm quid, vt verò est in actu, habet esse simpliciter, & sic loquitur Arist. 9. meta. tex. cõ. 2. 13. & inde de actu, & potetia, & hoc modo intellectus, & voluntas non dñt potetia, quia tunc nihil essent.

Secundo modo accipitur potentia, prout est principium operationis, & hoc dupliciter, vel receptiuũ operationis, vel pductiuũ actionis, & tale de necessitate est in actu, vt patet supra d. 12. & tale nõ est communiter eiusdem generis cũ operatione quã recipit, vt patet, quia substantia recipit accidens. Aliquando potest esse eiusdem generis, vt puta materia recipit formam substantialem, vt patet supra dist. 12. Aliqñ potest esse alterius generis, & hoc modo potetia anime sunt immediatè potentiæ receptiue suarũ operationum, vt patet à Sco. in pluribus locis, & s'm cõmunem opin. & talis potentia receptiua est alterius generis ab operatione, quã recipit, vt patet, quia ipsa potentia est in prædicamento substantiæ, & operatio in prædicamento qualitatibus: volitio enim, & intellectus sunt in prædicamento qualitatibus absolutè, vt patet à Sco. in pluribus locis, maxime in quarto, di. 10. & q. 13. quol. Vel accipitur potentia, q' est principium operationis, vt est principium nõ tñ receptiuũ, sed etiam productiuũ, & sic intellectus est principium productiuũ intellectiõis, vt probat Sco. in primo, dist. 3. q. 7. 8. & 9. Si voluntas est principium productiuũ suæ volitionis, vt probat Scot. in secundo, dist. 25. Loquendo de tali principio productiuo nõ semper est eiusdem generis cum producto, vt patet de substantia producente accidens, & in proposito de intellectu, & voluntate. Aliquando est eiusdem generis, vt substantia, quæ producit effectum equiuocum, qui est substantia, vt Sol producit vermem, aliquando est eiusdem speciei specialissimæ, vt causa vnioca producit effectum eiusdem speciei specialissimæ, nõ potest autem idem esse numero producens, & productum, quia ista implicat, vt patet à Sco. in primo, dist. 2. & 26. & in hoc secundo, distinct. 25.

¶ Ibi. Præterea si anima s'm suam essentiam sit immediatè principium operationis, cum semper sit in actu, quia est actus, semper ageret, & operaretur, igitur habens animam semper intelligit, sicut habens animam, vel essentiam semper viuut, &c.

¶ Ibi.

¶ Ibi, Secunda ratio non valet. Quæ talis est in sententia, quia cum ipsa anima semper sit in actu, videtur, non sit immediatum principium operationis, quia si esset immediatum principium intellectus, ergo semper intelligeret. Hic Doct. in ista responsione multa dicit, licet implicite, nam primo dicit, quod non sequitur anima est actus, & principium operandi, ergo habens illam semper operatur, quia calor est actus & principium calefaciendi, ergo habens calorem semper calefacit, & semper operatur, non sequitur, quia etiam requiritur passum in quo recipiatur calefactio, licet enim anima sit actus & immediatum principium operandi puta intelligendi, non tamen habens ipsam semper operatur, maxime pro statu isto, quia anima secundum intellectum non potest immediate exire in operationem etiam respectu sui, cum pro statu isto sit determinata ad sensibilia quæ primo mouent, ut diffusè patet à Doct. in primo. di. 3. q. 1. & vltima. & in secundo. di. 3. & in quolibet habetur enim tantum hoc, quod ex quo est actus dat ipsa habenti vitam formaliter, quia est forma informans illud, & forma dicitur vita, nec est simile de dare vitam & operari, quia dum est in corpore semper dat vitam formaliter, sed non effectiue, non tamen semper dat operari, ut patet.

Anima est principium operandi.

¶ Ibi. Est enim anima immediatum, &c. ideo ly immediatum accipitur aliter & aliter, quia ut est immediatum principium operandi hoc reducitur ad genus causæ efficientis, ut verò est immediatum principium essendi reducitur ad genus causæ formalis, est etiam differètia aliter & aliter, quia ut est principium formaliter essendi semper dum est in corpore dat corpori esse formale, ut verò est principium operandi, non dat semper corpori operari, ut patet. Et nota, quia dicit hic Doct. quod est immediatum principium operandi, nam si sic intelligeres, contradiceret sibi in multis locis, in quibus vult, quod intellectus est immediatum principium intelligendi, & non anima, ut anima, & similiter voluit, ut satis patet infra, debet ergo sic intelligi, quod si intellectus, & voluntas ponantur distinguere saltem ex natura rei ab anima, ut ipse tenet in ista. q. possumus dicere, quod ipsa anima est immediatum principium realiter, quia est simpliciter eadem res cum intellectu & voluntate licet non sit immediatum principium secundum propriam suam realitatem, sed immediatum principium intelligendi est realitas intellectus distincta ab anima, vel si ponatur intellectum formaliter distinguere ab anima, habemus dicere, quod ipsa anima est principium intelligendi modo præexposito sed non formaliter, quia secundum aliam formalitatem, quæ est intellectus est principium immediatum intelligendi, quia mediante intellectu. Hic verò Doct. respondet sic absolute, quod est immediatum principium operandi, puta intelligendi, vel volendi realiter, sic quod in ipsa anima nihil est distinctum realiter, quod sit immediatum principium, vel etiam mediatum intelligendi, vel volendi, & sic debet intelligi Doct.

Intellectum immediatum principium intelligendi.

¶ Ibi. Tu dicis Diceret Tho. si anima est immediatum principium operandi, igitur anima est in actu, quia omne quod operatur, operatur ut est in actu, & ipsa recipit suam operationem, puta intellectiorem, modo videtur impossibile, quod actus sit immediatum principium productiuium alicuius operationis, & immediatum receptiuium eiusdem.

¶ Ibi. Sed dicunt, quod anima. Isti dicunt quod recipit actum intelligendi mediante potentia intellectiua, quæ nihil est cum sit potentia pura, ut dicitur tertio de anima tex. com. quinti, & quartidecimi. Doc. im probat, quod intellectus sit potentia pura, & improbationes sunt clare, & in vltima in qua dicit, quod tunc

Intellectum non est pura potentia.

tot essent potentia intellectiue, quot intellectiões, patet, quia potentia quæ est ad actum variatur ad variationem actus, sicut posse sanari, siue potentia ad sanitatem distinguitur à posse ægrotari eo modo quo sanitas distinguitur ab ægitudine, sic potentia intellectiua, quæ est ad intellectiõnem lapidis eo modo distinguitur à potentia intellectiua, quæ est ad intellectiõnem hominis quo lapis distinguitur ab homine, quod est valde inconueniens.

¶ Ibi. Illud autem philosophi, &c. Ista propositio intellectus non potest intelligere seipsum ante intelligere aliorum est distinguenda secundum amphibologiam, nam si ly ante determinat ipsum intelligere sensus est verus qui talis est, quod non potest seipsum de propinquo intelligere ante quam intelligat alia, & hoc est verum, si verò ly ante determinat ipsum posse, sensus est falsus, quia tunc non tantum negatur potentia propinqua, sed etiam remota, quæ tunc sensus est, quod nullo modo potest intelligere seipsum, id est non ante potest seipsum intelligere absolute, quod intelligat alia quasi intelligere seipsum sibi tantum adueniat per intellectiõnem aliorum, quod est falsum, certum est, quod ipse intellectus ex natura sui potest seipsum immediate intelligere ante intellectiõnem aliorum, ut patet de intellectu nostro separato, vel etiam coniuncto corpori glorioso, ut patet à Doct. in primo. di. 3. sed pro statu isto potentia propinqua non potest seipsum intelligere ante intellectiõnem aliorum. Hæc auctoritas Aristoteli. exposita est supra in primo. di. 3. q. 7. & in hoc 2. dist. 3.

An intellectus ante intelligat seipsum.

¶ Ibi. Vnus Doct. modernus, scilicet naturalis quoli. 1. q. 9. Addit talem rationem, nullum simplex creatum potest esse immediatum, & totale principium diuersarum operationum, & hoc probat in illo vbi magis videtur, nam materia vna, & simplex non potest secundum se esse principium receptiuium diuersarum formarum, alterius rationis nisi mediantibus perfectionibus, & dispositionibus quibusdam determinatis ipsam ad diuersas formas, aliter enim quodlibet posset fieri ex quolibet, patet primo phys. tex. com. 37. & multo minus in potentijs actiuis, igitur vna essentia simplex non potest esse principium immediatum diuersarum operationum cuiusmodi sunt intelligere & velle, ergo hoc erit per potentias realiter distinctas.

Opinio Henrici naturalis.

¶ Ad tertium, idem simpliciter non potest esse principium diuersarum operationum falsum est, tunc enim substantia animæ non posset esse immediatum receptiuium trium potentiarum.

¶ Dices, quod verum est, &c. quia dicit Doct. quod vnum & idem simplex potest esse receptiuium plurius immediate, & æque primo, & declarat, quod esse immediatum receptiuium plurius potest dupliciter intelligi, scilicet, vel quod sint duæ rationes recipiendi, ita quod si. a. & b. recipiantur in c. ratio recipiendi. a. erit simpliciter alia à ratione recipiendi. b. & hoc non est verum, quia vna forma in corporalibus non est principium recipiendi aliam, ut raritas non est principium recipiendi colorem, patet, quia si esset ratio recipiendi calorem nunquā posset recipi in aliquo ente, cuius tamen oppositum experimur, nec etiam calor in igne, vel ligno est ratio recipiendi leuitatem. Alio modo potest intelligi immediate receptiuium respectu. a. & b. ita, quod in eodem receptiuo sit simpliciter ratio recipiendi. a. & b. tamen b. posterius recipiatur, & a. prius, & hoc modo dicimus, quod aliquid potest immediate esse receptiuium plurius, ita, quod ex sua ratione formali non includit, quod prius. a. quam b. vel e contra. Aliquando verò hoc contingit, sed non semper, & sic materia prima quantum ex sua ratione formali æque primo potest recipere vnam formam sicut aliam, & e contra, quia si comparatur

Esse immediatum receptiuium plurius potest dupliciter intelligi.

tur ad agēs super naturale, ipsum potest infundere quācumq; formam, & non oportet ipsum prius recipere aliā, nisi forte illa alia requiratur ad esse intrinsecū cōpositi, sicut forma organica, q̄ requiritur ad esse cōpositi hominis. Sequitur ibi. Sic in p̄posito. Dicit Doc. q̄ licet anima immediate recipiat intellectionem priusquam volitionem, tamen ipsam volitionē immediate recipit, quia nō recipit eam mediante intellectione, tanquā formali rationē recipiendi, ita quod ipsa prius recipiatur in intellectione, sicut dicimus, quod albedo recipitur in substantia mediante quantitate, quæ est ratio formalis recipiendi illam, ita quod si ibi non esset quantitas, talis albedo non reciperetur.

Dubium.

¶ Sed hic occurrit vna difficultas, q̄ dicit Doc. in pluribus locis, quod anima intellectiua est ratio formalis recipiendi risibilitatē in hoīe, & ē est rō formalis producendū illam, si tamen sit producibilis, ergo videtur, quod risibilitas recipiatur in ipsa anima intellectiua immediate, & sic separata anima intellectiua potest esse risibilis, quod est valde inconueniens. Dico, quod dicta Doc. valde sunt ponderanda, non enim risibilitas immediate recipitur in ipsa anima, nec etiam in ipso corpore, vt expressē dicit in tertio, distin. 2. sed in tertia entitate, puta in humanitate resultate ex his, & similiter ipsa anima non est ratio formalis producendū illam, sed magis ipsa humanitas, quia ipse dicit in primo, quod subiectum est causa suæ passionis. Debet ergo intelligi, quod ipsa risibilitas immediate recipitur in ipso homine, & ratio formalis, & totalis recipiendi illam est ipsa humanitas, siue diffinitio humanitatis, & quia humanitas primo, & principaliter habet esse à forma, puta ab anima intellectiua, & etiā diffinitio primo, & principaliter constat ex forma vltima, vt declarat Doc. in tertio credo, dist. 2. ideo dicimus, quod ipsa est ratio formalis recipiendi, non quod in ipsa immediate recipiatur, sed quia est ratio formalis, & principalis, & dat magis esse cōpositū quod est ratio formalis, & totalis recipiendi illam, ideo bene nota quando Doc. in dist. 23. huius, & alibi dicit, quod anima, siue rationale est ratio formalis recipiendi propriam passionem, intellectus verò non solum est ratio formalis producendū intellectionem partialiter, sed et ratio formalis recipiendi illam, ita quod anima non recipit intellectionem, nisi mediante intellectu, nec suppositum recipit, nisi mediante anima, & intellectu, etiam si per impossibile intellectus esset separatus ab anima puta, quod ipsa anima non posset recipere intellectionem, sicut etiam si substantia si esset separata à quantitate non posset recipere albedinem. Nota tamen, quia hic Doc. dicit quod anima intellectiua immediate recipit intellectionem, ita q̄ ipsa est rō formalis recipiendi, & tamen alibi contrarium dicit solutio, patet ex supradictis. Eo modo solvatur sicut solutum est ibi quādo dicebatur, quod est immediatum principium productiuum intellectus & volitionis.

Quomodo anima recipiat intellectionem.

Dubium.

¶ Ibi. Et quod dicit mediantibus illis, &c. Hic dicit Doc. vnum valde notabile, scilicet, quod illud, q̄ est receptiuum, vel ratio recipiendi formam obiectalem est de essentia cōpositi, hoc patet, quia natura ignis est receptiua formæ substantialis ignis, & etiam sic ratio recipiendi, quod ipsa forma substantialis ignis nō posset recipi, nisi in materia, vt patet. ¶ Sed hic occurrit vna difficultas, quia tunc videtur, quod quantitas sit de essentia hominis, & tunc accides erit de quiditate illius, patet, quia corpus organicum non potest dici organicum, nisi habeat partes ordinatas, & distinctas organicas quod non potest fieri, nisi per quantitatem, quia separata quā-

titate à materia non sunt ibi partes organice, si ergo anima intellectiua non potest recipi, nisi in corpore organico, & quantitas est illa, quæ communiter distinguit partes organicas, sequitur quod illa quantitas erit de ratione formali ipsius hominis.

Responsio.

¶ Dico, quod anima intellectiua informat corpus organicum, & tamen quantitas illa non recipit immediate ipsam animam, nec est simpliciter ratio recipiendi, licet præexigatur, consequatur corpus organicum de necessitate, siue substantiam talem. Aliud enim est esse rationem formalem alicuius, & aliud est esse ipsum necessarium ad illud, patet, nam dicimus, quod materia, & forma sunt partes essentielles cōpositi, & de rōne formali constitutiuā cōpositi, & tamen vno partium præexigitur ipse cōpositus de necessitate, & non pertinet ad essentiam, vel quiditatem cōpositi, quia ipsa est quædam relatio, & relatio non est de essentia alicuius absoluti, vt patet à Doc. in pluribus locis. Sic dico in proposito non enim anima intellectiua potest recipi in corpore organico, nisi necessario præsupponat vnionem parium, & tamen non sequitur, quod talis vnio sit immediate receptiuā animæ intellectiue, vel ratio formalis recipiendi.

¶ Ibi. Vnus alius modus modernus, scilicet Egid. quodlib. 3. quæst. 10. ponit rationem talem, accidens variabile non inest substantiæ, nisi mediante accidente inuariabili. Intelligere, & velle sunt accidentia variabilia, conueniunt animæ mediante intellectu, & voluntate, ergo maior probatur, quia maior distinctio, vel differentia non procedit ab unitate, nisi mediante aliqua distinctione minori.

Op. Egi. de ratione.

¶ Ibi. Respondet Doc. ibi. Ad aliud, &c. Et, quia in littera videtur concedere, q̄ ipsa anima sit immediatum receptiuum operationum exponatur, vt supra, & quia Egid. ad probandum, quod variabile accidens præsupponit accidens inuariabile, & non potest esse immediate, nisi ab accidente inuariabili, per hoc probat, quia distinctio maior nō potest esse immediate ab unitate, sed à minori distinctione, & hoc dicit, quia distinctio essentialis in creaturis est à minori distinctione in mente diuina puta à distinctione idearum, quæ idæ sunt aliæ, & aliæ rationes in mente diuina per quas alia, & alia creatura producit, de quibus Sco. in primo, distin. 33. Sed in hoc errat, quia sol sub eadē ratione formali potest esse causa plurium specie distinctorum, similiter voluntas diuina, & idæ non concurrunt, vt rationes formales producendi licet præexigantur, vt alias exposui in primo, dist. 8. quæst. 3. & ideo falsum est, quod dicit, quod distinctio maior non potest esse, nisi à minori, immo ab eadem unitate eadē voluntas sub eadem ratione formali est productiuā volitionis, & nolitionis quæ distinguuntur specie.

Errat Egidius.

¶ Ibi. Præterea apponitur ratio talis agens per essentiam suam, vel semper agit, vel semper potest agere, sed anima cum in operando maximè dependeat ab alio agente nō potest sic semper agere, ergo quo agit non est essentia.

¶ Respondet ibi ad aliud. Dico, &c. Nota, quod multa sunt agētia per essentiam hoc est, quod essentia eorum est ratio formalis agendi, & non aliquid sibi additum, vel sibi adueniens, nam ignis per essentiam suam producit alium ignem, ita quod essentia ignis est ratio formalis producendi, similiter calor per essentiam suam calefacit lignum, id est quod essentia formalis caloris est ratio formalis calefaciendi, & sic de multis alijs, lignum verò per essentiam suam non calefacit, quia essentia ligni non est ratio formalis calefaciendi, sed si aliquando calefacit hoc erit per aliquod sibi additum, quod erit ratio formalis calefaciendi, vt puta si addatur sibi calor, anima

Quomodo calor ratio formalis calefaciendi.

ma verò potest agere per essentiam, ita quòd essentia animæ est ratio formalis intelligendi, & volendi, quod sic tamen debet intelligi, quòd si ipsa per essentiam realem realiter agit, quia secundum Doct. ratio formalis immediata respectu intellectiōis, est ipse intellectus, quia verò ipse intellectus est eadem res cum anima, realiter concedimus animam per essentiam immediatè realiter agere, non tamen concederemus, quòd per eandem realitatem immediatè ageret, quia realitas animæ non est immediata ratio agendi, sed realitas intellectus, idem dico respectu volitionis, & nullo modo potest agere per essentiam, capiēdo per essentiam pro illo, quod est ratio agendi, ita & aliter, & nec in essendo, nec in agendo dependet ab anima, quia hoc soli Deo conuenit, & subtiliter probatum est in primo, dist. 2.

¶ Ibi. Præterea. Sicut esse ad essentiam, ita operari ad potētiam, igitur per commutationem proportionis, sicut esse ad operari, ita essentia ad potētiam, sed in omni creato esse realiter differt ab operari: ergo essentia à potētia.

*Essa essentia
& existētia
sunt idem
realiter.*

¶ Ibi. Ad aliud dico. Hic Doct. negat similitudinem, quia esse, siuè existētia non egreditur ab essentia, vt effectus à causa, cum sit eadem cum essentia, vt supra patet in hoc secundo, dist. 1. operari verò egreditur à potētia, vt effectus realis à sua causa, à qua realiter distinguitur. Sequitur in tex. Sed si argueretur sic, &c. Hic Doct. quando dicit potētia, & posse accipitur ibi potētia, non quæ est differentia entis, quia illa nō est productiua, nec receptiua, vt patet supra dist. 1. 2. q. 1. sed accipitur, vel pro potētia receptiua, vel pro potētia productiua, & posse, accipitur ibi pro aptitudine, sicut dicimus, quòd materia prima est apta nata recipere formā, & voluntas est apta nata producere volitionem, & tale posse est idem realiter cum potētia, siuè receptiua, siuè productiua. Valet ergo argumentum hoc, sicut essentia ad esse, puta vt essentia ad esse existētiæ, sic potētia productiua ad posse producere, ergo sicut essentia est ipsa potētia, puta realiter sic esse existētiæ est posse, hoc est idem realiter cū posse: nam essentia animæ est idem realiter cum sua essentia, & est idem realiter cum sua potētia productiua, & idem realiter cum posse, quod conuenit potētiæ productiue, & sic in proposito valet argumentum à commutata proportionē, quia si primū est realiter idem cum tertio, sic secundum est realiter idem cum quarto.

Opi. Bonau.

ALIA opin. S. Bonau. in secundo, dist. 24. art. 2. q. 1. quæ dicit, q̄ sunt partes animæ realiter distinctæ inter se, quamuis non ab essentia, &c.

¶ Ibi. Hoc videtur contra Aug. Hic Doc. probat, q̄ nō sunt partes essentielles animæ, nam pars essentialis non complectitur totam essentiam: complecti enim sic est dicere totā essentiam, intellectus verò complectitur totam essentiam animæ, & similiter voluntas: ergo si intellectus dicit totam essentiam animæ, sequitur, q̄ non est pars essentialis ipsius, sed hoc est sane intelligendum, quia sustinendo, vt sustinet Doct. q̄ distinguantur ex natura rei ab anima, & abinuicem ex natura rei, & formaliter quomodo vna potētia potest esse tota essentia animæ, & alterius potētiæ. Sic ergo intelligitur, q̄ intellectus est tota essentia animæ realiter, licet non ex natura rei, quia realitas intellectus non est realitas essentia animæ, licet sint vna res realiter. Similiter intellectus est tota voluntas realiter, licet non ex natura rei, neque formaliter, quia realitas, aut formalitas intellectus non est formalitas, neque realitas voluntatis, licet sit eadem res realiter.

¶ Si dicatur, quòd hoc etiam est falsum, quòd intellectus cōplectatur totam essentiam animæ: quia

tunc sequeretur. quòd intellectus contineret ipsam animam per identitatem realem, quod tamen est falsum, vt patet in ista quæstione. immò essentia animæ continet per identitatem potētiæ, & non econtra.

¶ Dico, q̄ complecti totam essentiam animæ potest intelligi dupliciter. Vno modo, quòd dicatur eandem rem absolutè quam dicit anima, vel quòd sit eadem res absoluta cum ipsa anima. Alio modo, q̄ ipse intellectus sit tantæ perfectionis, q̄ ab ipso pullulet ipsa anima per identitatem realem, sicut dicimus, q̄ essentia diuina est tantæ perfectionis, q̄ ab ipsa pullulant relationes reales per identitatem realem, & etiam omnia attributa, vt patet à Docto. in primo, dist. 8. q. 3. & in quolib. q. 1.

*Complecti
totam essentiam animæ
potest intelligi dupliciter.*

¶ Dico ergo, quòd intellectus complectitur animam tantum primo modo, anima verò complectitur suas potētiæ primo, & secundo modo. Sequitur in textu: ergo anima non posset, &c. Hic Doct. intendit probare, quòd si anima esset constituta ex intellectu, & voluntate, tanquam ex partibus essentialibus, q̄ ipsa anima nō posset informare corpus: & supponit vnum, quòd partes essentielles aliquid sic se habent, quòd vnum habet rationē materiæ, & aliud rationem formæ, & tale sic compositum non potest informare aliquid, vt patet de omni composito constituto ex materia, & forma, quod non potest esse forma alterius, forma dico partis, multominus forma totius.

*Intellectus
quomodo cōplectatur animam.*

¶ Si dicatur, nōne albedo est compositum ex partibus essentialibus, quia ex genere, & differentia, cū sit perfecta species prædicamenti qualitatis, & tamen ipsa potest informare.

¶ Dico, q̄ Doc. intelligit de partibus physicalibus, & non meta. quæ se habent, vt quædam realitates, vt realitas animalis, & realitas rationalis constituunt hominem, hæc autem constituentia in proposito non constituunt, nisi vt partes reales, & physice, & non vt conceptus, sicut genus, & differentia.

¶ Alij dicunt Henric. quolib. 3. q. 14. Hæc opinio Henrici stat in hoc, quòd ipsa anima intellectiua est.

Opinio Henrici.

quædam essentia absoluta, & potētiæ animæ sunt tantum quædam relationes, & sic substantia animæ absoluta distinguitur realiter ab ipsis potētiis, cum sint tantum relationes, & ipsa anima, vt ponitur sub relatione dicitur talis potētia, vt totum diffinitur per sanitatem, quæ nihili aliud est, nisi ordo ad sanitatem, & similiter potētia ad ægritudinem: vult ergo Henr. quòd sicut corpus comparatur ad diuersos actus, sic habet diuersas potētiæ, vt enim comparatur ad sanitatem, ad quam est in potētia, est ibi vna potētia, si verò ad ægritudinem, ad quam est in potētia, est alia potētia, sic anima, vt comparatur ad intellectiōem, dicitur potētia intellectiua, vt verò ad volitionem potētia volitiua, ita quòd ipsa potētia intellectiua est ipsa anima sub illa relatione ad actum intelligendi, eodem modo de volitiua.

CONTRA. Quia non querimus. Nota q̄ Doct. dicit, q̄ si anima cum relatione illa esset principium operationis, illud esset ens per accidens, operatio autem illa videtur vnus effectus per se, & ideo requirit causam per se. Si diceretur hic, q̄ intellectus, & species intelligibilis est vnum ens per accidens, & intellectio causata ab illis est vnus effectus per se, vt dicit Scot. in primo, dist. 3. q. 8. & similiter voluntas, & habitus sunt vnum ens per accidens, & actus causatus ab vtraque est vnus effectus per se, vt patet à Doct. in primo, dist. 17. Sic posset dicere, Henr. q̄ quamuis ipsa anima cum relatione sit vnū per accidens, tamen operatio est vnum ens per se. Dico, q̄ hoc, quòd dicit Doct. hic bene concludit.

Fran. Lych. in ij. Sent. Sco. Dd contra

*An intellectu
dicitur totam essentiam animæ.*

*Scotus bene
concludit cō-
tra Henr-
icum.*

contra Henr. quia ipse Henr. vult, q̄ ipsa anima ab-
solutē sumpta non est principium operandi, sed sum-
pta sub tali potentia, quā est relatio, est principium
operandi. Doct. autem in primo in locis præalle-
gatis vult, q̄ intellectus sit ratio formalis, partialis
tamen cauſandi intellectiōnem, & species intelli-
gibilis alia cauſa partialis formalis cauſandi eandem
intellectiōnem, & q̄ talis species intelligibilis in-
former intellectum accidit sibi, non enim ex hoc
est ratio formalis, quia informat, nec informat, vt
ratio formalis, sed quia accidens accidit etiam in-
tellectui, vt est cauſa partialis, quod informeretur à
tali specie: hic autem Henricus vult, quod anima
sub tali potentia est ratio formalis cauſandi, ita q̄
si talis potentia, vel relatio esset separata ab anima
non posset cauſare.

¶ Si iterum dicatur, q̄ quamuis anima habens ta-
lem relationem sit principium operationis, non ta-
men sequitur, q̄ sit principium per accidens, quia
licet homo albus sit vnum per accidens, non tamen
ipse homo, vt sub albedine, vel vt habens albedinē,
est ens per accidens, vt patet in simili à Doct. in vni-
uersalibus, sic in proposito dico, si Henricus intel-
ligat, quod hoc totum habens talem relationem est
principium producendi operationem.

¶ Dico, q̄ argumentum Scot. concludit, quia est
vnum per accidens, si verò intelligat, q̄ ipsa anima
non potest esse principium immediatum operatio-
nis, sed mediante potentia tali, quā est relatio, fiat,
q̄ ipsa relatio sit principium immediatum ipsius
operationis, & sic principium operandi non erit
vnum ens per accidens, sed tunc est aliud argumen-
tum; contra, quia nulla relatio potest esse princi-
pium immediatum producendi aliquod absolutū,
cuiusmodi est intellectio. Si verò intelligatur sic,
q̄ ipsa anima intellectiua est ratio partialis produ-
cendi, & relatio alia ratio, patet, quod hoc non
potest esse, cum relatio non possit esse cauſa totalis,
neque partialis entis absoluti, si intelligat, quod in
ratione formalis principij productiui includatur in
ipsa anima ipsa relatio, patet tunc expresse, quod
est vnum ens per accidens.

Opin. Scoti.

¶ Ibi. Dico igitur, q̄ potentia non distinguitur
realiter inter se, nec ab essentia: illud enim est po-
nendum in natura, quod melius est, si sit possibile,
ex 2. de gene. natura enim desiderat, q̄ melius est, sed
paucitas fm multitudinē est melior in natura, si sit
possibilis, patet primo physicorū. igitur si possunt
esse actus diuersi ab vna essentia simplici animā si-
ne distinctione reali potentiarum hoc est ponendū,
sed huiusmodi paucitas est possibilis, &c.

¶ Ibi. Hæc enim omnia patent per responsionem
ad argumenta opin. q̄ autem ista paucitas, &c. Hoc
debet intelligi per vnicam essentiam realiter, & es-
sentialiter: nam essentia diuina, vt essentia, non est
ratio producendi diuersa, neque ad intra, vt patet,
quia hic loquitur de diuersitate essentiali, neque ad
extra, quia tunc ista diuersa producerentur de ne-
cessitate, vt patet à Doct. in pluribus locis. Sed acci-
piendo essentiam pro voluntate diuina, quā distin-
guitur saltem ex natura rei ab essentia diuina, licet
sit eadem res, cum essentia diuina realiter, & essen-
tialiter est ratio producendi diuersa ad extra.

¶ Si dicatur, si paucitas est nobilitatis; ergo pro-
ducendo diuersa, vel saltem quasi diuersa esset ma-
gis nobilitatis in diuinis ad intra vnitas principij
productiui, quā pluralitas, quod tamē est impos-
sibile, q̄ si sit tantum vnum principium ad intra, vt
subtiliter deducit Doct. in primo, dist. 2. par. 2. & di-
stin. 10. q. 1. ac 26. & 2. q. quolib.

¶ Dico, q̄ licet non sit ibi vnitas formalis princi-
pij, est tñ vnitas realis, & essentialis, & hoc sufficit.

¶ Si dicatur, q̄ si paucitas est nobilitatis, & per cō-
sequens vnitas principij maioris nobilitatis, sequit-
ur, q̄ adhuc erit maioris nobilitatis, quanto illud
principium erit simpliciter magis vnum, sed vnitas
formalis est magis vnitas vnitate reali, & essentiali,
vt patet à Doct. in primo, dist. 2. ergo sequitur, q̄
principium productiuum ad intra nō tantum de-
bet poni vnum vnitate reali, & essentiali, sed etiam
vnitate formali. Dico, q̄ Doct. multum castigatē loquitur, quia dicit hic in littera, q̄ paucitas est me-
lior, si tamen sit possibilis, ac per consequens quan-
to maior erit vnitas, tanto melior si tamen sit pos-
sibilis, sed vnitas formalis productiuorum ad intra
non est possibilis, nec compossibilis, vt probat Do-
cto. in primo, dist. 2. par. 2. vbi sic arguit. Omnis
pluralitas reducenda est ad vnitatem, &c. Hoc idem
dicit dist. 10. q. 1. Dico vltra, q̄ adhuc non sequitur
hoc, q̄ si paucitas est nobilitatis, & vnitas maioris
vnitatis, loquendo de vnitate reali, & essentiali: ergo
vnitas formalis nobilior nō sequitur, immo di-
stinctio formalis arguit minorem perfectionem,
quæ tamen includit idēitatem realem, & essentia-
lem, nam maioris perfectionis est in essentia diui-
na tanta pluralitas attributorum, quæ distinguuntur
ad inuicem formaliter, & quæ sunt formaliter infi-
nita, & quæ habēt distinctas infinitates formaliter,
licet non realiter, quæ tamen realiter sic se habent,
q̄ continent se ad inuicem secundum perfectā idē-
tatem realem, & q̄ ex perfecta essentia diuina, tā-
quam ex pelago omnium perfectionum pullulant
huiusmodi perfectiones attributales sic formaliter in-
finitæ, & formaliter distinctæ, quā si omnia es-
sent tantum vna formalitas, hæc omnia possunt pa-
tere à Doct. in primo, dist. 8. q. 3. & penult. q. quolib.
Posset enim saltem probari per talem rationem, ta-
lis est ordo inter aliqua distincta naturæ rei, vel for-
maliter, aut ratione qualis esset, si realiter distingue-
rentur. Hæc propositio patet à Docto. in prolog.
q̄ pen. & in primo credo, dist. 2. & in secundo, & in
quolib. sed si attributa distinguerentur realiter ab
essentia diuina maioris perfectionis esset in essentia
diuina, continere ipsa virtualiter, quā si esset illa
formaliter. Hæc propositio patet à Doct. in primo,
dist. 24. & in secundo, ergo vbi tantum distingun-
tur formaliter erit similis ordo, & per consequens
maioris perfectionis est in essentia diuina habere
huiusmodi attributa formaliter distincta ab inui-
cem, eandem tamen sibi realiter, quā quod esset
tota perfectio illorum formaliter, si tamen distin-
guerentur realiter, hoc argueret imperfectionem,
vt patet à Doct. in pluribus locis.

*Scotus enſi-
gat loqui-
tur.*

*Attributa
sunt. infinita
formaliter
ex se, per
se, sed non à
se, sed ema-
nant ab es-
sencia.*

¶ Ibi. Præterea. Quanto ordinatum, &c. Hic
Doct. dicit, q̄ ex hoc ipsa anima intellectiua est ea-
dem res cum suis potentiis, quia maioris nobilita-
tis est ipsam immediatius attingere finē, quā per
aliquod distinctum ab illo, sed in hoc videtur sibi
contradicere, quia Doct. infra dist. 27. probat, q̄
gratia sit in voluntate, & non in anima. Et vult ali-
bi, q̄ ipsa gratia magis vniat nos vltimo fini, ac per-
fectius, quā iustitia originalis, vt patet infra dist.
29. & in quarto, di. 2. ergo fm hoc, quod dicit hic,
si perfectionis est in anima magis immediatē vni-
fini, Sequitur, q̄ ipsa gratia mediās magis debet po-
ni in anima, quā in voluntate, cum voluntas sit po-
sterior ipsa anima, quia pullulat ab ipsa, vt dicit in
quaestio. præſenti. Contradiceret etiam sibi met in
quarto, dist. 49. & in secundo, dist. 27. vbi probat,
quod beatitudo non recipiatur immediatē in ani-
ma, tamen dicit hic, quod perfectionis est in anima
immediatius attingere vltimum finem, qui est bea-
tutudo: ergo ipsa anima debet recipere immédia-
tius beatitudinem, quā potentia.

¶ Dico,

Coniungi si
possit ac-
cipi dupl-
iter.

¶ Dico, q non contradicit sibi, quia quando lo-
quitur hic immediatius coniungi fini, potest acci-
pi dupliciter. Primo, q ita sic coniungatur fm eā-
dem rem realiter, & essentialiter, q non per ali-
quid distinctum realiter, & essentialiter. Secundò,
q per eādem omnino realitatem, & formalitatem
coniungatur. Primo modo dico, q ipsa anima rea-
liter, & essentialiter immediatius coniungitur fini,
quia licet gratia, quæ est medium vniendi, recipia-
tur immediatius in voluntate, tamen ipsa volūtas
est simpliciter eadem res cum ipsa anima, licet etiā
beatitudo immediatius recipiatur in realitate po-
tentia, tamen ipsæ potentia sunt eadem res cum
anima. Accipit ergo Doct. hic, q nobilitatis est in
anima vniiri vltimo fini per eandem rem, quæ ipsa
est, quā per aliquid distinctum realiter. Sequi-
tur in littera ibi. Hoc est si seipsa.

Vbi cōstit
beatitudo.

¶ Nota singula verba, quia aliquis posset dicere,
q Doct. contradicit sibi, quia in quarto, distin. 49.
vult, q beatitudo consistat in vnione potentia ra-
tionalis eū obiecto beatifico, quæ vnio fundamen-
taliter est ipsa operatio. Probat etiam ibi, q beati-
tudo cōstit in operatione, probat etiam in q. 13.
quolib. q intellectio, & volitio sunt qualitates abso-
lutæ. ex hoc, q perfectissimè vniunt intellectum, &
voluntatem perfectissimo obiecto, & in operatio
realiter distinguitur, ergo ipsa anima vnitur vltimo
fini, puta obiecto beatifico per aliquod distinctum
realiter, quia per ipsam operationem, ideo verba
Doct. sunt cōsideranda. Vult enim hic Doc. q ma-
ioris perfectionis est in anima ex se ipsa realiter, &
essentialiter operari circa vltimum finē, qua ope-
ratione vnitur illi, quā posse operari p aliud di-
stinctum realiter, nam maioris perfectionis esset
in ligno ex sua natura posse producere caliditatem
in alio, quā per aliquod sibi additum distinctū
realiter, quod esset principium calefactionis. Sic
in proposito, maioris perfectionis est in anima per
suam essentiam posse operari circa vltimum finē,
in quo vltimate beatificatur, ita q ipsa realiter, &
essentialiter possit esse principium sue operationis,
qua cōiungatur vltimo fini, q esse principium per
aliquod sibi additum realiter distinctum, patet,
quia tunc ipso addito remoto anima se haberet vt
lignum, quod ex se non posset operari.

Scotus non
loquitur se-
cundū men-
tam propriā.

¶ Dico igitur, &c. Hoc non dicit Doct. ex inten-
tione propria. q ipsa anima intellectiua, & poten-
tia nullo modo distinguantur præter opus intelle-
ctus, quia tunc apud ipsum multa inconuenientia, se-
querentur, quæ possent deduci ex dist. 2. primi. &
dist. 10. & 26. & q non sit opi. Doct. patet infra. Di-
cit etiam ipse, q non est necesse, q distinguatur, nec
re, nec ratione. Accipit ergo distinctionē rei, quæ
est inter rem, & rem: & quia Th. & quodammodo
communis opi. negat distinctionem ex natura rei,
ac distinctionem formalem. Dicit, q nō est neces-
se, q distinguantur realiter, & q potest sustineri, vt
patet, ergo. Et quod addit in littera ibi, q nec rōne
dicit, quia si illa poneretur, omnino superflueret,
cum distinctio potentiarum rationis nullo modo
requiratur ad operari, nec ad distinctas operatio-
nes, nec relatio rationis aliquo modo possit esse
principium operatiuum, aut productiuū, nec rela-
tio rationis necessariò præexigatur ad distinctionē
realem aliquorū, puta intellectiois, & volitionis,
vt patet a Doct. in primo, distin. 8. q. 5. Dicit ergo
Doc. q potest sustineri, q nō sit ibi distinctio rea-
lis, & hoc verū est, sed tamen non negat distinctio-
nem ex natura rei, vel formalem, immo illa est sim-
pliciter, vt patet infra in primo, d. 2. quia agere per
modum libertatis, & agere per modum naturæ
sunt simpliciter modi oppositi agēdi distincti præ-

ter quamcunque operationem intellectus; cum er-
go voluntas sit ratio agēdi per modum libertatis,
& intellectus per modum naturæ: igitur inter illa
est aliqua distinctio præter opus intellectus, & si-
militer inter illa, & animam, quia si nullo modo
distingueretur ab anima præter opus intellectus,
nec etiam inter se. Potest ergo sustineri, quod sit
ibi distinctio rationis, quia illa omnino superflue-
ret. Sed quia via hæc non posset saluare aliquas au-
ctoritates, quæ ponunt, quod potentia exeunt, &
quod fluunt ab essentia, & huiusmodi.

¶ Ibi. Ideo dico aliter. Hic Doct. intendit pro-
bare, quod ipsæ potentia animæ distinguuntur ad-
inuicem, & ab ipsa anima præter omne opus in-
tellectus, & talis distinctio, vel erit ex natura rei,
vel formaliter.

¶ Nota tamen, quod hic Doct. loquitur de noti-
tiis intellectuibus, & non de sensitiuis, quæ requi-
runt aliam difficultatem.

¶ Dico tamen, quod si potentia sensitiua est po-
tentia constituta ex anima intellectiua, & organo.
vt puta potentia visiva, quæ resultat ex anima, &
organo tali, vt vult Doct. in primo, dist. 3. q. 6. & in
quarto, dist. 44. manifestè apparet, quomodo ta-
lis potentia realiter distinguatur ab anima, patet,
quia anima separata à corpore non est amplius po-
tentia sensitiua, vt patet à Doct. in quarto, dist. 44.
si tamen accipiatur potentia sensitiua pro quadam
virtute ipsius animæ, quæ non potest habere ope-
rationem, nisi vnita tali organo, tunc nullum se-
quitur inconueniens ponere ipsam esse idem rea-
liter cum anima. Nec valet dicere, quod tunc ani-
ma separata possit videre, quia ad hoc, quod talis
virtus possit habere talem actum videndi, necessa-
riò requirit determinatū organum, sed quicquid
sit, de hoc aliàs. Sequitur in littera ibi, vt probat
Aristot. in principio quarto metaphysi. distingun-
tur tamen abinuicem formaliter, & quiditativè, &
etiam ab ente, formalitate dico reali, & quiditati-
ua. &c. Cum dicit ibi, quod passionēs entis di-
stinguntur formaliter, & quiditativè adinuicem,
& etiam ab ipso ente non debet accipi quiditati-
uè, & essentialiter, quia tunc passionēs essent di-
stinctæ essentialiter, nec sic quiditativæ, quod ha-
beant proprias quiditates diffinibiles propriis di-
finitionibus, quia passionēs entis non diffiniuntur,
sed accipit ibi quiditativè, prout idē est, quod for-
maliter, sicut dicimus, q accipiendo entitatē vnus
passionis dicit aliam formalitatem, siue quiditatē
largè sumptam ab entitate alterius passionis, & ab
entitate entis. Sequitur in littera. Aliter metaphy-
sica, concludens tales passionēs de ente, & illas cō-
siderans non esset scientia realis. Hic dicit Doct. q
si tales passionēs entis non essent ibi reales, id est
præter opus intellectus, & distinctæ, vt dixi supra,
quod metaphysica non esset scientia realis.

¶ Hic posset oriri vna difficultas, licet fortè ex-
tra intentionem, quod ex quo sit vera Logica, est
vera scientia realis, cum sit habitus intellectus, &
tamen est de secundis intentionibus.

¶ Sed pro nūc dico, q Logica est realis in se for-
maliter, cum sit in prædicamento qualitatibus, non
tamen dicitur realis, vt comparatur ad conclusio-
nes demonstratas in logica, metaphysica autem est
verissima sciētia realis, tam in se formaliter, quā
in comparatione ad considerata in illa scientia.

¶ Ad argumenta principalia ibi. Item quorum
est identitas realis eorum est prædicatio vera, præ-
dicando hoc esse hoc, ergo intellectus, & voluntas
essent idē realiter; hæc enim esset vera, intellectus
est voluntas, quod est inconueniens.

¶ Ibi. Ad aliud de prædicatione, &c. Cum dicit
Fran. Lych. in ij. Sent. Sco. D d 2 Doct.

Opi. Scoti.

Quomodo
Logica sit
scientia rea-
lis.

Doct. q. illæ perfectiones non sunt quiditatiuè idè essentia animæ, ideo vna non prædicatur de alia in abstracto, vt dicendo, intellectus est volūtas, & debet accipi ibi quiditatiuè, idest formaliter. Et q̄a dixit supra, sicut animal est de quiditate hominis, & tamen non prædicatur in abstracto de homine videtur repugnantia in dictis, q̄ ideo potentia nō prædicatur adinuicem in abstracto, quia nō sunt idem quiditatiuè, suè formaliter, cū illa alia, quæ sunt idem quiditatiuè, vnum non possit prædicari de alio in abstracto. Dico, q̄ Doct. nō intendit hic, q̄ si aliqua sunt idem quiditatiuè, q̄ vnū possit prædicari de alio in abstracto, immo hic magis arguit à fortiori, q̄ si animal, qd est de quiditate hominis, non prædicatur in abstracto de homine, multo minus illud, quod non est de quiditate alterius.

*Caietanus
nisiur sol-
uere ratio-
nes Scoti.*

QVIDAM nouus expositor S. Tho. niritur soluere rationes Doct. subtilis. vnde dicit sic ad litteram super primam partem summæ S. Tho. q. 54. art. 3. Ad euidentiā præsentis materiæ notandæ sunt aliquæ distinctiones. Prima est de actu. Quidam est adæquatus potetia, vt intelligere respectu intellectus, & videre respectu visus. Quidam verò inadæquatus, vt tale intelligere, puta intelligere bouem, & tale videre, puta albu. In proposito est sermo de actibus adæquatis tantum, quoniam de talibus tantum verificatur, q̄ potetia distinguitur per actus. Secunda est de graduatione rerum. Quæ dā enim res sunt, quæ primaria intentione intenduntur à natura, vt actus. Quædam verò, vt potetia, quāuis contingat res intentas, vt actus habere aliquid potetia admixtum, & similiter res intentas, vt potetias habere aliquid actualitatis admixtum, & illæ quidem sunt per se primò, & essentialiter actus, ac per hoc simpliciter locantur in coordinatione actuum, istæ verò sunt per se primò, & essentialiter potetia. Et consequenter simpliciter locantur in ordine potetiarum. Ita q̄ imaginandum est, q̄ quemadmodum in genere substantia, est inuenire quasdam res à natura intētas per se primò, vt principia aliorum sint. Ita in quolibet genere sint quædā res p se primò intētas à natura, vt principia proxima aliorū, & si ita est, ex hoc h̄t tertia distinctio. actus, & potetia, quia vterq; est duplex. Actuum enim quidā est per se primò actus, & secundariò potetia. Quidā verò econuerso. Et similiter potetiarū quædam est per se primò potetia, & secundariò actus. Quædā verò econuerso. Quamuis in his sit latitudo quædā, qm potetia passiuæ sunt actus tm modaliter, pro quāto subiectis inhæret aliquæ earum, habent enim ex hoc quædam actus modū, potetia verò actiuæ actus quidem sunt, sed tales, q̄ sunt essentialiter intēti, & ad hoc producti in natura, vt principia operationū sint. Et pp hoc in gñe principiorum essentialiter locantur. In proposito ergo sermo est de actu per se primò intento in ratione actus, & de potetia per se primò intenta in ratione potetia, q̄ autem dētur in natura tales res, specialem quæstionem exigeret. In promptu tñ apparet rationabiliter eas poni posse, qñ quidem habitus omnes practici, vt docuit Arist. in ethicis, res tales sunt, qm ad nihil aliud sunt, nisi ad operari, similiter formalia significata potetiarum animæ ad nihil aliud sunt, nisi ad operari. His præsuppositis ad obiectiones cōtra rationem S. Th. factas, rñ det, q̄ præsens sermo est de diuersitate reali, nō quacūque, sed formali, nō quorumcunq; actuum, sed adæquatorum, & per se primò intendorū in ratione actus. Talis enim diuersitas totalis potetiarum diuersitatem exigit, nō à posteriori, sed à priori, inferens eam, qm actus adæquatus est finis potetia, & ex 2. phy. expressè patet, q̄ ex fine assignare rationē

*Speculare
omnes respō-
siones Caietani*

& contradictionē eius, qd est ad finem, est reddere causam à priori, immo potissima causam in rebus naturalibus, quia naturalia sunt pp finem. Et ppea argumentum illud: distinctio in principiis non arguit distinctionem in principiis, sophisma est accidentis, qm actus potetiarum, non in eo q̄ effectus, sed in eo, q̄ fines potetias distinguunt. Ad id verò, quod obicitur cōtra propositiones subsumptas, d̄f, q̄ (vt patet ex verbis S. Tho. in responsione ad vltimum argumentū) esse, hic non sumitur vtr, prout est commune quid ad actum primum substantialem, & accidentalem, sed pro esse substantiali tm. Et ratio est, quia hæc sumitur, vt totaliter distinguitur cōtra esse, quod datur per operari. Tali autem est esse accidentale, quia operari est quoddam accidentale esse habere. Et ideo non est mirum, si forma accidentalis proximum principium essendi, & operandi est, quia & esse eius, & operari eiusdē est quoddam esse accidentale. Non sic autem se habent operari, & esse substantiale, vt de se patet, quia illud est substantia, & hoc accidens.

Nota q̄ bene.

Ad obiectiones contra conclusionem ordinatē dicendo, respondetur, q̄ sermo pñs propriè loquendo est tm de potetia operatiua, suè actiue, suè passiuè operari dicatur, modo ibi vera operatio sit. Et per hoc excluduntur omnes potetia pte receptiua, idest quæ nō media aliqua operatione aliquid habent, vt actū, qualis est potetia subiecti respectu propriæ passionis, & vtr respectu eorum, quæ per se congenita sunt rei, vnde non vñ inconueniens ponere potentialitates tales cōgenitas substantiis rerum. Nec multiplicatur entia sine necessitate, qm vt patet 12. metaph. in tex. 26. & 28. in quolibet genere est dare propriam potetiam, & proprium actū, quæ sunt, vt principia illius entis. Ex hoc enim sequitur manifestè, q̄ oportet alterū duorū dicere, aut q̄ substantia sit reductiue in aliis generibus, vt potetia reducitur ad genus actus, aut q̄ dentur istæ potetia congenita. Et cū primum sit inconueniens, vt etiam ipse Sco. fateatur, oportet dicere secundum. Neque potest ad illum tex. Arist. respōderi, q̄ loquitur de potetia obiectiua, quoniam expressè loquitur de potetia, & actu, vt principia sunt eius, quod est in genere. Constat autem, q̄ potetia obiectiua principium nō est rei, immo est res ipsa, vt possibilis est esse. Ad id verò, quod de potetia materiæ obicitur, patet rñsio à S. Th. intēdere, q̄ potetia materiæ est ad esse substantiale nulla mediare operatione, q̄ sit verè operatio, ac p hoc accides inter istā, & formā substantialem, qm in instati generationis, nulla res est in materia nisi forma substantialis cum consequentibus ad ipsam.

Ad primam autem rationem Scoti dicitur, q̄ *Ad primam* esse principium operationis contingit tripliciter, *rationem* scilicet vel proximum tantum, vel principale tantum, vel proximum, & principale simul. *Scoti.*

Et q̄ elicere operationem, vt principium proximum tantū, est imperfectionis, quia oportet esse de genere accidentis. Elicere verò operationem, vt proximum, & principale simul, est summæ perfectionis, quia ponit in re perfectionem substantia, & accidentis. Elicere verò, vt principale tantum medium est, & propterea rationabiliter conuenit substantia creatæ, quæ media est inter Deum, & accidentia: vnde ad primum dicitur, q̄ substantia debet ordinari ad finem nobilissimo modo, possibili tamen. Immediatio autem per exclusionem potetia mediæ, est modus impossibilis substantia creatæ. Et per hoc patet ad primā confirmationē, quia si ratione nimie perfectionis quā haberet, repugnat substantia creatæ, esse proximum principium operationis, qm esset proximum, & principale simul.

Ad

¶ Ad alteram verò confirmationem (si non velimus abuti vocabulis) negatur cōsequētia, qm̄ operari mediante virtute propria, vt quo, non est operari per accidens. Et ad probationem negatur, q̄ beatitudo comparetur ad potentiam substantiæ intellectualis, & ad ipsam substantiā intellectualem, vt color ad superficiem, & substantiam corpoream, ita q̄ quemadmodum color informaret superficiē, si esset separata à corpore, ita beatitudo potētiam, si esset separata à substantia. Dico enim, q̄ ista conditionalis est falsa, quoniam beatitudo est essentialiter operatio vitalis, quam non est intelligibile esse, nisi viuētis. Tum etiam, quia beatitudo non potest esse nisi in beato, non potest autem fingi, q̄ potentia separata esset beata, quemadmodum superficies esset colorata, vnde non solū antecedens, & consequens illius conditionalis sunt impossibilia, sed etiam conditionalis ipsa.

¶ Ad secundam rationem Sco. cōceditur substantiam oportere fieri à substantia, tanquam à causa principali, non autem proxima, & ad primam instantiam de causatione accidentis à substantia, dī, q̄ nullum accidēs causatur a substantia immediatē per operationem mediam. Cum hoc tamen fiat, q̄ multa accidentia consequuntur substantiam, & in genere causæ effectū, & materialis per modum naturalis sequelæ, & hoc modo substantia est causa suarum passionum, & potenciarum.

Ad instantiam de causā causalitate.

¶ Ad instantiā verò de propria causalitate causæ principalis, & superioris dupliciter dici potest. Primo, negando, q̄ substantia, & sua potentia operatiua sint propriæ, loquendo causa principalis, & instrumentalis, superior, & inferior. Et propterea obiectiones non habent locum, & potest esse ratio negationis, q̄ substantia, & potentia operatiua concurrunt, non vt duæ causæ, sed vt causā, & quasi cōditio causæ. Secundò potest dici admittendo, q̄ se habeant nō vt causā superior, & inferior, sed quodammodo, vt principalis, & instrumentalis. Et q̄ instrumentum est duplex, coniunctum, & separatum. Et rursus inter instrumenta coniuncta datur latitudo, quoniam calor, & potentia augmentatiua coniuncta instrumenta animæ dici possunt, potentia tamen magis cōiunctum instrumentum est, nec opus est omne cōiunctum instrumentum moueri à principali. Sed operari principaliter cōcurrente ad illud operari principali agente, qm̄ sic largē accipiendo instrumentum, hāc sufficit haberi instrumenti conditionem, vnde nō oportet obiectis aliter respondere, supponentibus substantiam, & potentiam operatiuam se habere, vt duas causas.

¶ Ad illud tamen, q̄ tangitur de proximo principio elicitiuo generationis substantialis, dī, q̄ em rem generatio substantialis instantanea, nō est operatio aliqua, sed est terminus gnationis transmutatis materiā vsque ad hoc, vnde nō oportet querere aliud illius principium, sed illud idem, quod in toto tpe præcedente generabat, in instanti vltimo illius temporis generat, terminando actionem suam.

¶ Et cū queritur, quomodo alteratio, aut quodcunque accidens virtute substantiæ substantiam faciat, quid est illa virtus. Breuiter dico dupliciter dici posse. Primò à quibusdam dī, q̄ est res quædam intentionalis, eo modo, quo intēlio coloris dī esse in aere, & q̄ licet sit accidens fm̄ esse, est tamē causaliter substantia, nō vt principalis causa, sed vt vis quodammodo instrumentalis quam constat, posse esse imperfectiorem effectū, vt patet de formis seminum, & approbatur 12. metaph. tex. 40. Secundò dī, q̄ accidens ipsum ex hoc ipso, q̄ est cōiunctum substantiæ tali est eius organū coniunctum, & est ipsius virtus, nec oportet aliā superaddere virtutem,

& hoc puto verum in his, quæ nō sunt vera instrumenta, sed ipsum, & substantia sunt vna causa.

¶ Ad tertiā autem rationem dī. Primò, q̄ illa p-positio absoluta realiter distincta sunt separabilia, adinuicem est falsa etiam in doctrina sua, quando partes essentielles simul sumptæ apud ipsum distinguuntur realiter à toto, & tñ nō posset alterum sine altero fieri. Deinde dī, q̄ connexio necessaria inter substantiam, & eius potentiam, dato, q̄ esset ex causalitate actiua, non tñ inferret substantiam esse immediatum principium alicuius operationis, vt patet ex dictis. Non inferret etiam, q̄ Deus possit eas separare, quia potest supplere vicem causæ efficientis, qm̄ hoc intelligitur de efficiēte propriē, s per operationem mediam. Tale autem non est substantia respectu suæ passionis, vt ex dictis iam patet.

¶ Ad illud, q̄ obiiciatur de essentia angeli, dī, q̄ substantia angeli nō est elicitiuū principium intellectiōis, sed potentia. Et quamuis substantia absq; media specie intelligibili ad intellectiōem cōcurrat, non tamen concurrat, vt eliciens, sed vt fons intellectus in actu respectu sui, vt infra patebit.

¶ Ad vltimum verò de frigefactione aquæ calidæ dupliciter dī. Primò, q̄ principium illius frigefactionis est forma mediate frigiditate, quæ in aliquo gradu in ea remansit, qm̄ non potest totaliter ab ipsa expoliari. Nec obstat, q̄ frigiditas illa sit minor caliditate introducta, quamuis enim sit minor formaliter, est tamen maior radicaliter, seu virtualiter pp formam substantialem propriam eius radicem, cuius est virtus, & proprietas. Cōtingere autem potest totū quodammodo pati à toto pp contrarietatem qualitatum actiuarū in toto existentiū in continua pugna. Secundò dī, & melius, q̄ frigit per se à generante, & à forma propria p modū tm̄ sequelæ, eo modo quo graue grauitado frangit prohibens ipsum descendere, & deorsum mouetur. Imaginandū est enim, & ita est, q̄ quemadmodum ad formā grauis geniti extra locū suū naturaliter sequeretur motus deorsum, nisi aliquid prohiberet. Itā ad formā aquæ sequitur esse frigidum in tanta perfectione, & si impediatur à tāta perfectione, sequitur remoto prohibēte frigefactionis motus. Et quemadmodū graue grauitando vincit prohibēs, qñq; ita frigidum frigēdo vincit calidū prohibēs, qñ calidū illud ab agente illud fouēte destruitur. Et rursus quædammodū graue sequitur motū deorsum mediante grauitate, ita aquā frigefactio mediante frigiditate illa, à qua non est denudabilis, q̄ autem altero istorum modorū, qui valde propinqui sunt, fiat. Ex hoc patet, quia nisi sic dicatur, oportebit recurrere ad causas extrinsecas, puta ad continens, sed hoc non potest rationabiliter dici. Tum quia aqua efficitur frigidior efficiente. Tum quia si circumscriberetur continens, aut poneretur neutrale, nihil minus aqua calida frigeret. Cuius signum euident est, quia aqua calida posita in continente non calido tepescit. Vnde continens, & quæcunque alia causa extrinseca nō potest poni nisi causa per accidens, vt remouēs prohibēs: oportet. a. naturalis accidētis alicuius, naturā cām poneret, quæ intrinsecū principium est, vt patet 2. phys.

OMISSIS multis dictis huius expositoris, quæ nōnulla includunt dubia, ostendo responsiones datas ad rationes Doct. quæ partim ponuntur a Doct. in præsentī dist. & partim in quarto, di. 12. non euacuare. Et cum dicit ad illam Doct. in isto secundo, quæ stat in hoc, quod substantia creata rationalis nouissimo modo ordinatur ad vltimum finem attingendum per operationem, & sic videtur, q̄ immediatē possit operari circa illum finem. Cum ergo dicit, quod elicere operationē, vt prin-

Ad tertiā rationem.

De essentia Angeli.

Quid sit principium frigefactionis aquæ.

Caietanus non euacuat responsiones Scoti.

principium proximum tantum est imperfectionis, quia oportet esse de genere accidentis, hoc videtur manifeste falsum, tum quia principium elicitiuum, inquantum huiusmodi, nullam imperfectionem includit, & dixi inquantum huiusmodi, quia si aliquando principium elicitiuum includit imperfectionem, hoc non est ex ratione principij elicitiui, sed aliunde, puta quod sit principium elicitiuum dependenter, & sic omne principium elicitiuum causatum includit hanc imperfectionem, vel quod sit cum mutatione subiecti, sicut generatio in creaturis, quæ connotat materiam mutari de vna forma ad aliam. Dico ergo, quod omne principium elicitiuum, ut huiusmodi nullam includit imperfectionem, & per consequens, principium proximum elicitiuum nullam includit imperfectionem. Et cum dicit iste, quod quia tale est accidens, ideo includit imperfectionem, sed hoc nihil est, quia hoc idem dicam de substantia creata, quæ etiam ut principium elicitiuum est limitata, & dependens in agendo. Secundo, si principium elicitiuum proximum ex sua ratione includeret imperfectionem: ergo in diuinis, ubi ponitur voluntas principium elicitiuum proximum sui actus erit imperfecta, vel visio obiecti, si ponatur immediatum principium elicitiuum actus voluntatis erit imperfecta. Tercio, quia videtur implicare in dictis suis: ponere enim a. esse rationem formalem immediate operandi ipsi b. & b. principale agens, & a. dicere imperfectionem, & b. perfectionem videtur manifesta repugnantia, si tam principium remotum, quam proximum attingant eundem terminum (quod dico propter calorem in igne, qui tantum attingit dispositionem ad ignem generandum: ignis vero attingit terminum principalem) patet, quia si a. non tantum est causa proxima producendi, sed etiam id, quo b. attingit terminum principalem. Sequitur, quod a. ut ratio agendi proxima nullam includit imperfectionem, immo magis perfectionem, quam b. Et patet, quia per impossibile posita sola essentia animæ nulla potest assequi operatio, cum non sit ratio formalis operandi. Posito vero intellectu, etiam per impossibile separato, adhuc erit ratio agendi, siue operandi. Et licet essentia animæ ex hoc dicatur nobilior potentiis, quia potentiæ fluunt ab ipsa, tamen inquantum non potest immediate attingere obiectum, nisi mediantibus potentiis operatiuis non potest dici nobilior, cum tota ratio attingendi obiectum sit a potentiis. Nec multum valet illa distinctio de agente principali remoto, & de agente proximo, ubi agens proximum est ratio agendi principalis, licet enim agens proximum dicatur imperfectionem respectu agentis principalis, ubi agens proximum non ponitur principali agenti ratio formalis agendi, ut patet de Deo, Sole, sed ubi agens proximum ponitur ratio agendi principali agenti, sicut ponitur potentia intellectiva essentia animæ videtur esse nobilior, & si non absolute, tamen sub illo respectu, quo ponitur formaliter ratio agendi.

¶ Præterea quod dicit iste, quod essentia animæ ponitur principale agens respectu intellectus est valde dubium, quia quod nullo modo est ratio formalis agendi respectu a. nullo modo est actiuum, nec proximum, nec remotum, sed essentia animæ circumscripta potentia, nullo modo est ratio intelligendi, ut patet, nisi dicatur, quod ex hoc dicitur principale agens, quia producit in se intellectum, & voluntatem, quæ sunt accidentia, quæ potentiæ sunt rationes formales agendi, & tunc habetur propositum contra te, quia substantia erit immediatum principium, & immediata ratio producendi aliquod accidens, quo J. Tho. negat.

¶ Præterea quod dicit, quod elicere operationem, ut principium proximum, & principale simul est summa perfectionis, quia ponit in re perfectionem substantiæ, & accidentis, & sic nulla substantia est hoc modo principium operationis, hoc videtur esse falsum, tum quia sequeretur, quod accidens esset principium elicitiuum perfectius substantia, patet, quia calor ligni est principium proximum, & principale calefaciendi lignum, & tamen ut sic non includit perfectionem substantiæ, ut dicitur. Assumptum patet, quia simpliciter tota ratio calefaciendi lignum est ab ipso calore, multa alia instantia adduci possent, quæ breuitatis causa omitto. Quod etiam dicit, quod nulla substantia creata potest esse immediatum principium elicitiuum, patet hoc esse falsum, quia substantia ignis immediate attingit terminum formalem generationis: non enim aliquod accidens, cum sit imperfectius substantia, potest immediate attingere substantiam aliquam.

¶ Præterea in hoc contradicit magistro suo S. Th. qui expressè vult, quod essentia angeli potest esse principium immediatum intellectus, ut patet in prima par. sum. q. 50. art. 1. ubi sic dicit. Angelus autem, cum sit immaterialis, est quædam forma subsistens, & per hoc intelligibilis actu. Unde sequitur, quod per suam formam, quæ est sua substantia, seipsum intelligat. Dico ultra, quod iste adhuc non soluit rationes Doct. quia si anima ex sua reali entitate non potest attingere ultimum finem, sed tamen mediante aliquo accidente realiter distincto ab ipsa, non magis esset actiua suæ ultimæ perfectionis, quam lignum esset actiuum respectu calefactionis alterius ligni mediante calore sibi inhaerente, & si talis calor esset separatus à ligno, nullo modo haberet unde calefaceret lignum. Sic similiter si talis potentia, quæ ponitur ab istis accidentibus distinctum, si esset separata ab essentia animæ, ipsa anima non haberet realiter unde posset attingere aliquam suam operationem, quæ vniatur ultimo fini. Et cum dicit iste, quod hic modus est ei impossibilis, oporteret ostendere hanc impossibilitatem, si enim substantia inferior habet in se realiter, unde possit attingere suam operationem, quanto magis substantia spiritualis, cum sit incomparabiliter perfectior, & precipue cum natura sit dignificanda quod potest, ubi non apparet manifesta contradiçtio.

¶ Ad illud, quod dicit ad illam confirmationem Doct. videlicet, quod tunc anima esset beata per accidens, cum negat consequentiam, quoniam operari mediante virtute propria, ut quo, non est operari per accidens. Verum dicit, si talis virtus inest operati formaliter, & essentialiter, sicut dicimus, quod forma ignis est per se ratio generandi ipsi igni. Si autem ratio operandi ponitur accidens realiter distinctum ab operante, nullo modo erit ratio per se operandi tali operanti: non enim calor in ligno est per se ratio calefaciendi ipsi ligno: eo enim modo quo est actus primus ipsi ligno, eo modo est ratio calefaciendi, si per se per se, si per accidens per accidens. Cum ergo calor sit ipsi ligno tantum actus primus per accidens, quia accidentaliter aduenit sibi, sic erit ipsi ligno tantum ratio calefaciendi per accidens, quia Arist. 2. phys. ubi loquitur de agente per se, quod agit propter finem, ubi vult, quod per se agens sit illud, quod agit per formam propriam, ut patet de dominatore, licet enim calor sit per se ratio agendi, non tamen habens calorem, ut accidens sibi dicitur per se agere, quia tunc sequeretur, quod lignum habens calorem per se calefaceret.

¶ Et ultra posito, quod dicatur per se agere illud quod habet in se rationem formalem agendi, tamen adhuc est perfectius agere per formam propriam, quam per aliqd sibi accidens, & sic si anima tamen per potentiam,

Caietanus
contradicit
S. Thoma.

Operari, ut
q. o. non est
per accidens.

Potentia
fluunt ab
anima.

centiam quæ est accidens realiter distinctum esset beata formaliter, sequeretur quod talis beatitudo inesset animæ, non per aliquod sibi intrinsicum realiter, sed tantum per aliquod accidens, quod videtur absurdum, & sic separata tali potentia ab anima, anima adhuc esset beata ipsa potentia. Nec valet dicere, quod beatitudo est essentialis operatio vitalis quam non est intelligere esse, nisi viuentis, quia quæro à te illa operatio perfecta, puta clara visio, in quo immediatè recipitur, non in essentia animæ, ut patet, quia non est immediatum receptium alicuius operationis per te, ergo immediatè recipitur in potentia intellectiua, & per consequens denominat ipsam, sicut & patet de albedine immediatè recepta in quantitate, quæ denominat ipsam. Et cum dicitur, quod est operatio vitalis, ergo tantum est nata denominare naturam viuentem. Quæro à te, an potentia intellectiua sit potentia vitalis vel ne, si sic, habetur intetum, quod sicut est immediatum principium elicitium operationis vitalis, ita erit immediatum receptium eiusdem, & sicut si talis potentia esset separata ab anima, adhuc esset principium elicitium vitalis operationis (sicut si calor ab igne esset separatus, esset principium elicitium caloris) ita esset immediatum receptium operationis vitalis, si poneretur separata, nisi dicatur, quod dicitur vitalis operatio ex hoc, quod recipitur in viuente, & tunc ex hoc sequeretur, quod omnis forma recepta in viuente esset forma vitalis, immo non dicitur aliqua operatio vitalis ex hoc, quod præcisè recipitur in natura viuente, sed quia tantum nata est esse à viuente, ut à principio elicitio, vel dicitur operatio vitalis ex sua ratione formali, puta quia talis entitas, vel talis operatio. Sed quicquid sit, parum curò, quod dicatur vitalis vel ne, sufficit enim, quod realis beatitudo quæ consistit in clara visione Dei secundum Thom. immediatè recipitur in potentia intellectiua, & tunc per possibile ipsa separata, talis potentia clarè videret Deum, quæ visio est formaliter beatitudo, & sic aliquod accidens de genere qualitatis posset dici formaliter beatum, immo videtur absurdius sequi, quod accidens perfectius subiectetur in accidente imperfecto, & in esse & conseruari depèdat ab illo, visio enim clara deitatis ponitur communiter, & præcipuè, secundum eos accidens perfectissimum, cum illud sit vltimum perfectio nature rationalis. Sed potentia est accidens valde imperfectius, si ponatur accidens. Et cum vltra dicit, quod beatitudo non potest esse, nisi in beato, non potest autem fingi, quod potentia separata sit beata, sicut superficies esset colorata. Hæc videntur verba tantum ad placitum, posito enim quod beatitudo quæ est perfectissima operatio per te sit in beato tanquam in subiecto, & vltimatè denominato. Sed quæro tunc de immediato receptiuo illius operationis non potest poni corpus, nec anima, ut patet, nec totum compositum. ergo erit potentia intellectiua, & per consequens illa erit beata, quia habens formam denominatur ab illa, & sicut dicimus, quod homo vltimatè est albus per albedinè, quæ immediatè recipitur in quantitate hominis, & si talis quantitas esset separata, adhuc esset alba, sic homo dicitur formaliter beatus per beatitudinem immediatè receptam in potentia hominis ergo si talis potentia esset separata ab homine, adhuc verè realiter haberet illam operationem beatificam, & per consequens esset realiter beata, nec hoc sanica-pitis negaret nisi fortè pro teruicendo.

¶ Cum dicit ad secundam rationem, quod substantia non sit immediatè à substantia, ut à causa proxima, sed tantum ut à causa principali. Quæro quantum ignis generatur ab igne à quo sit tanquam à cau-

sa proxima & immediata, aut erit à substantia ignis, & habetur propositum, aut erit ab aliquo accidente puta à calore substantiæ generantis, & tunc sequitur, quod imperfectius essentialiter erit causa equiuoca effectus perfectioris essentialiter, calor enim, est essentialiter imperfectior quacunque substantia, ut patet 7. Metaphy. tex. com. 4. Aut ponitur generatio ab aliqua potentia ignis generantis, & tunc quæro de illa potentia, aut est substantia, aut est accidens, & arguitur ut prius. Et cum vltra dicit, quod nullum accidens causatur immediatè à substantia, licet multa sequantur substantiam in genere causæ efficiētis per modum naturalis sequelæ, cum quæro de calore ignis à quo sit genitus ponendo, quod realiter distinguatur ab ipso, etiam ipsi habent ponere, aut erit genitus à substantia ignis immediatè, & habetur propositum, aut ab aliquo accidente immediatè, & tunc quæro de illo alio, & sic vel oportebit stare ad aliquod accidens immediatè causatum à substantia, vel oportebit procedere in infinitum in accidentibus, nec valet dicere, quod calor ille concomitatur substantiam ignis per modum naturalis sequelæ, quia cuiuscunque entis absoluti realiter distincti ab alio est signanda aliqua causa productiua, & dixi entis absoluti propter relationes quæ concomitantur extrema posita, & ideo p se non producuntur, sed non est sic de ente absoluto realiter distincto. Oportebit ergo dicere, quod calor in igne sit immediatè causatus à substantia ignis. Et propterea quæro de quantitate substantiæ à quo sit causata, certum est, quod non ab aliqua quantitate, ut patet, nec à qualitate cum sit posterior ex natura rei, ergo immediatè erit causata à substantia, cuius est talis quantitas. Nec hic oportet dicere, quod tantum concomitatur ex necessitate nature talem substantiam, quia, quod sic concomitatur per nullam potentiam potest esse sine eo ad quod necessariò sic concomitatur, ut patet de relationibus, quæ necessariò concomitantur extrema posita in actu, & ideo simpliciter est possibile huiusmodi relationes posse existere sine extremis. Sed quantitas per diuinam potentiam potest existere sine substantia cuius est, ut patet in sacramento altaris. Et propterea quæro de calore, siue de quantitate, quæ ponuntur entia absoluta, & realiter distincta à substantia, aut sunt entia vera causabilia absolute, aut simpliciter incausabilia, si primo quæro à quo sunt causabilia, aut tantum à substantia prima, aut simul, à prima, & à secunda, si primo, ergo quantitas esset immediatè à Deo. Et vltra sequitur, quod posset Deus facere substantiam sine quantitate, si secundo, habetur intentum.

¶ Ad responsiones dictas, & ad rationes Doct. quas facit in distinctione. 12. probando, quod forma accidentalis non producit substantiam, nec virtute propria, nec à virtute substantiæ, quod non virtute propria patet, quod nec etiam virtute substantiæ cuius est ut instrumentum. Et probat quadrupliciter ibi. Primo, quia instrumentum apud Tho. non mouet in motum à principali agente, ergo aliqua est operatio substantiæ, quæ mouet accidens ad agendum, & sic immediatè agit. Secundo, quia causa principalis, & instrumentalis sunt essentialiter ordinatæ, sicut superior, & inferior. Causa autem superior prius natura attingit effectum, quàm inferior, in illo ergo priori producta est substantia immediatè à substantia, & consequenter in secundo signo nature, in quo terminatur actio causæ secundæ non producit substantiam, nisi idem bis producat. Tertio, quia quo instrumentum non se extendit illuc, oportet.

FranLych. in ij. Sent. Sco. D d 4 prin-

Quæ sit beatitudo.

Vbi confitetur beatitudinem, secundum S. Thomam.

Nota & bene.

Relationes non possunt existere sine extremis.

principalis agentis actionem pertingere, sed actio accidentis non attingit immediatè essentiam materiæ, patet ergo generationem substantialem, quæ sit in materia, oportet immediatè elici à substantia. Quarta, quia cum dicitur accidens generaret substantiam in virtute substantiæ. ly in virtute aut addit aliquid absolutum, aut respectuum, si absolutum, cum id sit accidens, eadem q. erit, si respectuum manifestè patet, quod ex respectu superaddito accidens non potest facere substantiam, quia relatio non habet virtutem actiuam. Et ultra, illa relatio esset accidens, tum quia non potest negare, quin substantia in suo ordine sit immediatum principium elicitiuum propriæ operationis, ut patet ex ratione causæ superioris principalis.

¶ Et confirmatur, quia quamuis Deus apud Philosophos non causaret, nisi mediatis causis secundis, tamen ipsa est immediata causa propriæ operationis in suo ordine. igitur sic se habebunt substantia creata & forma accidentalis, dato quod non causet, nisi mediante accidente. Has tamè rationes prolixius adduxi in 4. dist. 12. exponendo eas.

¶ Cum igitur dicit ista primo neganda, quod substantia est sua potentia operatiua cum sint propriè loquendo principalis, & instrumentalis superior & inferior. Dico ponendo, quod a. sit causa principalis, & b. sit eius potentia, & causa minus principalis respectu c. effectus. aut enim b. producit c. immediatè & virtute propria, & tunc accidens erit causa substantiæ, & ultra non diceretur causa minus principalis, quia causa minus principalis nunquam attingit effectum, nisi sic causa principalis simul attingat, aut attingit se in virtute a. sic quod a. principaliter bene attingat ipsum c. statim sequitur, quod b. est causa instrumentalis, eo modo quo dicimus, quod causa secunda attingit effectum dicitur causa instrumentalis respectu causæ primæ, ut tenetur à Doct. in 4. dist. 1. quæst. 1. & vide quæ ibi exposui, erit etià causa inferior, illa enim propriè dicitur causa inferior, quæ agit in virtute alterius, & illa in cuius virtute alia agit dicitur causa superior. Si ergo potentia substantiæ, quæ per te ponitur accidens attingit effectum in virtute substantiæ. Sequitur, quod talis potentia erit causa inferior & instrumentalis respectu substantiæ. Et cum assignat rationem, quod substantia & potentia non se habeant, ut causa superior & inferior, quia substantia & potentia operatiua non concurrunt, ut duæ causæ, licet ut causa, & quasi conditio causæ. Sed hæc ratio nullam habet euidentiā. Tum quia quæro à te de illa potentia, aut est verè actiua alicuius effectus, & similiter substantia est verè actiua eiusdem effectus, & realiter distinguuntur per te. ergo sunt verè duæ causæ, quia nihil deficit de ratione causæ, etiam quia aut substantia ex sua natura est ratio formalis agendi, & similiter potentia substantiæ est ratio formalis agendi, aut potentia non dicit rationem propriam agendi, sed substantia cuius est, aut substantia non dicit propriam rationem agendi, sed tantum eius potentia, si primo, habetur intentum, quia illæ sunt distinctæ causæ, quia adinuicem sunt realiter distinctæ, & quia habent rationes formales agendi proprias, & adinuicem realiter distinctas. si secundo, tunc potentia nullam actionem formaliter haberet. si tertio, sequeretur quod substantia non est principalis causa, nec etiam iste concederet secundum & tertium modum. Et cum ultra dicit negando, quod se habeant, ut causa superior & inferior, sed vna ut causa principalis, & alia ut causa instrumentalis, & sic non est necesse instrumentum semper moueri à causa principali, & quod dicit, quod distinguit de instrumento coniuncto & separato videntur tantum

verba, & nihil ad propositum, quia accipio causam principalem, & sit a. & instrumentalem, & sit b. & principalis sit substantia, quæ dicatur ignis, & instrumentalis sit accidens, quæ dicatur calor, & comparatur ad effectum qui dicatur c. puta ad ignem generatum. tunc quæro, aut a. attingit effectum secundum suam rationem formalem, ita quod dicatur verè actiua respectu talis effectus, & similiter b. attingat, aut a. tantum attingit effectum mediante b. si primo modo. haberetur intentum, quia a. actione sibi propria attingit effectum, licet ad eundem concurrat b. si secundo modo, ergo calor erit totalis causa substantiæ genitæ, quod est falsum. Et ultra sequitur, quod a. non sit principalis causa respectu c. effectus, quia nihil dicitur causa alicuius effectus, nisi actiue concurrat ad vnum effectum. Et præterea si a. & b. sic se habent, quod a. concurrat ut causa principalis, & b. ut instrumentalis. quæro aut b. agit tantum virtute propria, aut virtute a. si virtute a. ergo se habet, ut causa inferior respectu a. si virtute propria, sequuntur duo inconuenientia. Primum, quod accidens erit causa substantiæ. Secundum, quia si a. concurrat virtute propria, & b. virtute propria, aut concurrunt, ut duæ causæ partiales, & eiusdem rationis, sicut duo trahentes nauim, aut concurrunt, ut duæ causæ partiales alterius rationis, quarum vna sit principalis, & alia minus principalis, aut concurrunt, ut duæ causæ totales. si primo sequitur, quod a. æquè immediatè attingit effectum sic & b. & breuiter intentum. Sequitur etiam, quod vna illarum potest sic intendi, quod sola producat effectum, & sic calor posset sic intendi, quod solus posset producere substantiam, quia causæ partiales eiusdem rationis, quæ concurrunt ex equo, si vna illarum intendatur in duplum respectu alterius, illa sola posset attingere effectum, ut patet à Doct. in primo dist. 3. quæst. 8. & in isto secundo. Si secundo, adhuc habetur intentum, quia causa magis principalis æquè immediatè attingit effectum, ut patet de intellectu & obiecto respectu intellectiōis. Si tertio, tunc quæro, aut sunt essentialiter ordinatæ, & tunc a. & b. se habeant, ut causa superior & inferior, & b. non posset agere, nisi virtute a. nec moueret, nisi motum ab a. ut patet de omnibus causis effectiuis essentialiter ordinatis, aut sunt duæ causæ totales non essentialiter ordinatæ, & tunc sequitur inconueniens, scilicet quod idem effectus deperderet à duabus causis totalibus non essentialiter ordinatis, quod est impossibile, ut Doct. ostendit in primo distinct. 2. parte 1. quæst. 1. & 3. & alibi sæpe. Posito etiam hoc esse possibile adhuc habetur intentum, quia a. æquè immediatè attingit effectum sicut b. & sic effectus potest esse immediatè à substantia.

¶ Ad illud, quod dicit de generatione substantiæ, quod terminus generationis substantiæ acquiritur tantum in instanti, & per consequens generatio substantialis instantanea non est operatio aliqua, sed illud idem quod in toto tempore præcedenti generabat in instanti ultimo illius temporis generat terminando generationem suam. sed hoc videtur minus bene dictum, quia certum est, quod esse substantiæ verè generatur, & generatio illa sit in instanti. ergo in eodem instanti, quo accipit esse verè generatur & producit, & tunc quæro à quo, aut à substantia, aut ab accidente, & arguatur, ut prius. Et cum dicit, quod quia generatio est instantanea. non est operatio aliqua, hoc haberet probare. non enim est necesse operationem semper mensurari tempore, quod in enim mensuratur instanti, ut patet de generatione substantiæ, patet etiam de illuminatione aeris à Sole,

*Speculare
hac omnia.*

*Causa prim
c. palis im
m. d. at ar
tingit effe
ctum.*

*Doctrina
singularis.*

le, quæ est vera operatio, & tamen instantanea, & quod dicit quod illud idem quod in toto tempore præcedenti generabat in instanti ultimo illius temporis generat, terminando generationem suâ, quæro de illo, quod generabat in tempore præcedenti, quid tunc generabat aut substantiam, aut dispositionem ad ipsam. Si primò, aut vt agens instrumentale, aut vt principale, aut vt vtrumque simul, si tantum vt instrumentale vt accidens, ergo accidens immediatè generat substantiâ, si tantum vt principale habetur intentum, si vt vtrūque simul, adhuc habetur intentum, & arguatur vt prius, aut instrumentale agit in virtute propria, aut principalis agentis &c. aut generat in toto tempore accidens vt dispositionem ad substantiam. Quæro tūc, quid est illud, quod attingit substantiam in ultimo instanti illius dispositionis, aut est accidens, tantum, aut substantia tantum, aut vtrumque simul, & tunc arguatur vt prius.

¶ Ad illud quod dicit, de illa virtute, quod est res quædam intentionalis imperfectior effectu principali producendo, & productiua ipsius, hoc videtur esse impossibile, quod causa imperfectior essentialiter, siue æquiuoca, siue vniuoca possit esse ratio formalis producendi effectum perfectiorem loquendo semper de causa totali, vt etiam iste intendit. Et quod dicit de formis seminum, quæ sunt imperfectiores substantia genita, & tamen ponuntur rationes formales generandi substantiam. Dico, quod hoc est falsum, quia nec semen, nec ratio feminalis est ratio generandi substantiam. Tum, quia imperfectior. Tum, quia ultimo instanti, quo generatur substantia definit esse semen, causa autè non agit, nisi quando est, hoc magis infra patebit. distinctio. huius secundi. Et cum dicit secundo, qd accidens coniunctum substantiæ est ipsius virtus, nec oportet aliam superaddere virtutem. Dico, qd adhuc stat ratio Doct. quia semper quæro de illo accidente in cuius virtute agit, aut propria, aut virtute substantiæ, & arguatur vt prius, & ipsum accidens coniunctum substantiæ nihil facit, quia vt cōiunctum, aut recipit virtutem aliquam à substantia, aut nihil. Si primò, ergo substantia agit illa virtute immediatè, & ultra erit causa superior. Si secundo, ergo substantia, tantum agit virtute propria, & arguatur vt prius. Aut illa vno ponitur virtus agendi, quod est impossibile cum sit relatio. Alias rationes quæ probant accidens non agere in virtute substantiæ minime soluit.

¶ Ad illud, quod dicit ad aliam rationem Doct. quæ probat, quod si essentia intellectualis realiter distinguitur à potentijs, quod Deus posset facere ipsam sine intellectu, quia oē absolutum prius &c. Cum dicit, ergo primo scilicet absolutū prius &c. Dico, quod illa propositio est falsa, etiam secundū doctrinam Doct. quia partes essentielles simul sumptæ distinguuntur realiter à toto, & tamen non possunt esse sine toto. Dico, quod si perciperet propositionem Doct. assentiret ei vt propositioni quodammodo notæ ex terminis. Et quod dicit de partibus &c. patet solutio ex his quæ supra dixi dist. 12. q. 2. vide ibi. Et cum secundo dicit, quod non potest separari vnum ab alio propter necessariam connexionem, dato, quod talis connexio esset ex causalitate actiua, non tamen inferret substantiam esse immediatum principium operationis. Dico quod est manifestè falsum ponere aliquod ens absolutū realiter distinctum à substantia, & ab ipso causatū, & non esse productum immediatè à tali substantia, vt supra patuit, & quod nō producat illam per productionem materiā, nec valet fugere ad illam sequētiā naturalem, vt supra dixi, quia nullam

apparentiam veritatis habet, vt supra deduxi. Ex his quæ dixi satis patet improbatio huius noui expositoris, & facillime etiam solui potest, quod dicit de frigefactione aquæ calidæ ostendendo illas responsiones minime valere. Sed, quia hæc materia magis pertinet ad dist. 12. quarti. ibi prolixius pertractanda erit.

Dist. XVII. Quæstio Vnica.

Vtrum anima Ade fuerit creata in corpore.

Seraph. Bonau. 2. sent. dist. 17. q. 3. artic. 1.

Scotus. 2. sent. dist. 17. q. 1.

D. Tho. prima parte summa, q. 91. art. 4.

Richardus 2. sent. dist. 17. q. 2.

QVAERITVR à Doctore circa distinctionem 17. An anima Ade fuerit creata in corpore, id est, an in eodem instanti, quo corpus fuit perfectè organizatū anima simul, in corpore fuerit creata.

¶ Ibi respondeo circa istam quæstionem fuit vnus error scilicet, quod anima esset de substantia Dei, producta & ad hoc accipit argm ab Aug. 7. super Gen. super isto verbo inspirauit, vbi dicit, qd status dē esse de substantia stātis, & hoc dicit gl. Aug. super illud Io. 20. In sufflauit, & dixit accipite Spiritum sanctum, & hic error fuit Manicheorum, de quo vide August. in libro de duabus animabus.

Error manicheorū, quare, Aug. in lib de duabus animabus.

¶ Hic Doct. dicit, quod iste error est nullus, quia concipiens substantiam Dei, concipit eam omnino indiuisibilem, & inalterabilem, sed si anima esset de substantia Dei, vel sequeretur ipsum Deū esse diuisibilem, si teneretur, quod anima esset de aliqua parte eius, vel si teneretur, quod esset, de tota substantia Dei, quia indiuisibilis, sequeretur ipsam esse alterabilem, & mutabilem, & perfectibilem, sicut dicimus, quod de materia aquæ fit terra, materia aquæ perficitur à forma terræ, & quia de nouo perficitur, ideo de nouo mutatur, sic esset in proposito. Nec valet dicere, quod filius Dei est de substantia patris, vt patet in primo. distinctio. 5. & conceditur à Doct. dist. 5. q. 2. primi, & tamen non dicitur substantia illa alterari, siue mutari, quia nō transit à priuatione ad habitum, nam in eodem instanti, simpliciter, & ab æterno substantia Dei fit fundamentum filiationis, ideo nunquā priuata, priuatio enim propriè præcedit duratione habitum, & de hoc iam dictum est in primo distinctio. 2. parte secunda quæst. tertia in responsione ad principalia argumenta. & distinctio. 39. In proposito autē si anima esset de substantia Dei, & haberet esse, ex tempore, tunc substantia Dei, verè mutaretur. Si etiam ab æterno poneretur anima de substantia Dei, adhuc sequeretur substantiam Dei perfici realiter à creatura, quod repugnat primo enti. Addit etiam probando, quod anima non sit de substantia Dei, quia ex quo Deus non est perfectio inherens alicui vt forma, vt patet in primo dist. 2. par. 1. q. 1. sequitur, quod si anima esset de substantia dei, non posset esse forma corporis, patet, quia si parti constituenti repugnat informare, etiam toti constituto repugnabit informare, sicut si parti materiali repugnat informare, ita, & toti constituto, vt patet à Doct. in isto 2. dist. 16.

Quo priuatio præcedat habitum. Opinio S. Bon.

D I M I S S A Optima videndum est. Vtrū anima sit ex materia. Dicit vna opi. quod sic scilicet. S. Bonauent. in secundo distinctio. 17. artic. 17. q. 2. & tamen creatur, quia non est ex materia præexistente,

Quo forma præcatur.

S. meo non est ratio vera: id: substantia.

Contra Ca. 1. & 2. Al. maius notans non peruenit.

ente, sicut videtur dicere Aug. 7. super genesis scilicet, quod sit de materia præexistente. Sed tamē retractat illud, primo retractat, & ideo, quia anima, & eius materia simul, non de aliquo producit, ideo anima creari dicitur. Sed quicquid sit de hoc. Dicit Doct. respondendo ad quæstionem, quod de possibili, & aliud de facto. De possibili dicit, quod possibile fuit animam creari sine corpore, & hoc probat, quia forma quæ producit in esse nō nisi productione totius, nec etiam est nisi per accidens loquendo de entitate per se, quæ competit composito, patet septimo metaphy. t. c. 22. vbi aliquibus cotatur, tamen est expressius. tex. com. 26. 27. & commentator comment. 23. in fine sic dicit, etiam declarat differentiam inter materiam, & formam, & dat propositionem in eo, quod vult declarare, quod forma, nec est generabilis, nec corruptibilis, nisi per accidens, & similiter est de materia, & quod generabile, & corruptibile in rei veritate est indiuiduum compositum, ex materia, & forma, hæc illæ. Patet ergo quomodo forma non producit, nisi productione compositi, & hoc est, quia extra compositum, nullum esse habet. Sed forma, quæ potest per se esse producit productione propria, vel potest sic produci, anima Adæ est huiusmodi, quæ potest produci sine corpore.

Quæ forma producat. ¶ Sed dubitatur de hoc scilicet, quod forma quæ non potest habere esse extra compositum, nō possit per se produci idest productione propria, & alia à productione compositi. Primo, quia compositum dependet à forma essentialiter, ergo præsupponit esse formæ, & forma non habet illud esse ex se, ergo ab aliquo producente ipsam formam, ergo prius producit quàm compositum, intelligatur productum, ergo non est producta productione compositi.

¶ Secundo, quia compositum dicitur produci per hoc quod forma non producit ab agente in materia, hoc patet à Doct. in 4. distin. 1. q. 1. Si ergo prius forma inducitur in materia quàm intelligatur compositum habere esse, ergo in illo priori habet esse productione alia à productione compositi. Tertio, quia terminus formalis generationis loquendo de termino formali per se intelligitur prius habere esse ipso composito genito, generatio enim denominatur à termino formali per se, vt patet 5. phy. tex. com. 4. sicut alteratio ponitur in genere qualitatis, quia ibi est forma accidentalis, quæ est formalis terminus alterationis, magis inquit in qd, quàm ex quo mouetur denominatur mutatio, vn de corruptio. in non esse mutatio est, quamuis ex esse mutatur quod corruptitur, & generatio in esse, quamuis ex esse, hæc illæ. Et sic patet quomodo mutatio semper denominatur à termino ad quem, Sed in composito forma est per se terminus formalis generationis, patet, per philosophum secundo phy. tex. comment. 14. vbi probat formam esse naturam per hoc, quod generatio est naturalis, quia est via in naturam, est autem via in formam. Amplius inquit natura dicta sicut generatio via est in naturam. Commen. ibi in principio commē. Ita inquit est alia ratiocinatio, ex qua declarat etiā quod natura dicitur de forma, quoniam hoc nomen natura dicitur de generatione, quæ est via ad hoc, quod forma fiat, hæc illæ.

¶ Respondeo præmittendo vnum scilicet, quod non negatur formam in aliquo priori naturæ esse priorem composito, vt etiam probant illa argumenta, sed bene negatur formam habere aliquod esse extra compositum. Et licet in aliquo priori intelligatur habere esse in materia, quàm compositum intelligatur, tamen ad formam existentem in

materia, sequitur de necessitate naturæ esse compositum. Et vltra, quia tantum compositum dicitur per se generari, & non forma, vt patet. 7. metaphy. tex. com. 26. 27. & 32 vbi hoc clarius patet, quia hoc non tantum est verum de substantia, sed etiam de alijs. Non inquit sit quale, sed quale lignum, neque quantum, sed quantum lignum aut animal. Commen. Non inquit generatur qualitas quæ est tanquàm forma, sed generatur corpus habens qualitatem aliquam, similiter in substantia non generatur forma, hæc illæ. Et licet forma sit terminus formalis generationis, tamen non dicitur generari sicut etiam essentia diuina est terminus formalis generationis diuinæ, & tamen non conceditur, quod generetur, vt patet à Doct. in primo, dist. 5. q. 1. vbi probatur, quod non generatur. & q. 2. vbi probatur quomodo est terminus formalis. Solum ergo compositum per se generatur, ideo forma in composito, quæ non potest habere esse extra compositum dicitur generari generatione compositi, idest pro quāto est pars alicuius, quod per se generatur, & per consequens dicitur tantum per accidens generari. Addo etiam, quod si formaliter pro aliquo instanti, etiam naturæ posset habere esse extra materiam, quod tunc non repugnaret sibi posse pro toto tempore sequenti, quia quod est prius natura alio, saltem positio non repugnat esse prius duratione, vt supra patuit. Et in hoc non est difficultas, sed philosophus expressè negaret, quod aliqua forma corporalis posset habere esse sine materia pro aliquo instanti, licet hoc nō esset impossibile Deo, qui etiam facit accidens esse sine subiecto, vt patet in eucharistia. Sed loquendo de anima intellectiua, si philosophus ponat eam immortalem, habet concedere, quod possit esse sine materia. Ex his patet solutio ad rationes, quæ bene concluderent, si probarent, quod forma posset in aliquo priori naturæ produci in existens, ita, quod productio in illo priori terminaretur ad formam, vt in se existentem, non vt in materia sed hoc est impossibile, etiam apud philosophum, quia agēs non producit formam, nisi in materia.

¶ De secundo principali scilicet de facto. An scilicet anima in aliquo priori sit producta sine corpore, idest an de facto sit producta in aliquo instanti, & non in corpore. Dicit Doct. duo, primo, quod non potest demonstrari, quod anima sit per se producta, scilicet productione propria, quasi scilicet immediatè sit terminata ad ipsam animam in aliquo priori, in quo non intelligatur vnita corpori, & quare hoc non potest demonstrari, est, quia non potest demonstrari ipsam esse immortalem, vt visum est in 4. dist. 43. q. 2. si enim hoc posset demonstrari, tunc anima posset habere esse sine corpore, & existere sine ipso, & per consequens posset produci propria productione, sed nō est sic de formis corruptibilibus, quia illæ secundum philosophum necessariò dependent à materia, ita, quod secundum ipsum est simpliciter impossibile tales formas posse existere sine materia, vt patet septimo metaphy. t. 60. suæ vltimo, vbi vult, quod omnes partes, quæ possent manere separatè à toto composito sunt elementa, idest partes materiales, sed forma non potest manere separata toto composito destructo, vide ibi, & Commen.

¶ Secundo dicit, quod etiam supposito, quod anima sit immortalis, & quod non subsit alicui agenti naturali, nec quantum ad esse, nec quantum ad nō esse, adhuc philosophus nō poneret eā creari, quia dicerent philosophi, quod sicut forma cōli non potest produci, nisi à solo Deo, & tamen nō dicitur creari, quia non alia productione produ-

Compositum per se generatur.

Deus facit accidens sine subiecto

An anima producta sit sine corpore.

Alteratio in quo genere ponatur.

xit formam cœli, quàm totum cœlum, & ideo nō prius natura fuit forma cœli terminus creationis, quàm cœlum, ita dicerent, quōd passo existente disposito crearet, & produceret Deus de necessitate animā non creatione, quā terminaretur ad formam, sed ad compositum, vnde non concederet animam creari, non enim est imaginatus sicut nos, scilicet quōd actio Dei in primo instanti naturæ, vel temporis terminetur ad esse ipsius animæ, & postea in secundo instanti infundatur corpori, sed poneret actionem Dei terminari ad esse totius in primo instanti naturæ. Si enim secundum philosophum Deus posset in aliquo instanti naturæ producere animam, ita quōd in eodem instanti nō esset necessariō vnita corpori, tunc philosophus haberet concedere ipsam creari, quia tali productioni nihil necessariō præsupponeretur. Poneret enim philosophus, quōd esset simpliciter impossibile Deū posse immediatē producere de nouo animam intellectuam, nō præsupposito corpore organico immediatē receptiuū illius, & licet sustinēdo immortalitatem animæ, anima secundum ipsum post corruptionem composiri, posset remanere, & per se existere, non tamen secundum ipsum posset immediatē produci propria productione, sed tantum productione totius. De hoc vide Doct. dist. 43. quæst. 2.

Immortalitas anima non potest demonstrari in naturali.

Vide S. Bonauent. ubi supra, scilicet q. 3. Deut. 32.

¶ Ibi. Sed supposito, quōd fuerit creata, fuit ne simul creata cum formatione corporis. De hoc videtur sentire Aug. quōd non septimo super Gen. Sed quōd fuerint creatæ cum angelis, & postea accessisse ad corpora.

¶ Sed contrarium huius habetur ab Aug. de eccl. dog. cap. 7. vbi dicit sic. Animas hominum non esse sic ab initio inter ceteras intellectuales naturas, nec simul creatas, sicut fingit Origenes.

¶ Ad hoc est ratio congruentiæ talis. Dei perfecta sunt opera, inquit Psal. quōd etiam est rationabile si propheta taceret, quōd opera Dei sint perfecta, anima est pars imperfecta, dum actu non informat, & ideo non debuit sic creari, pars enim nata est perfici a toto cuius est pars, & hoc participatiuē, ideo anima absolute loquendo est perfectior, ut actu est in toto, cuius nata est esse pars, quàm sit extra totum, & dixi absolute loquendo quantum, scilicet ad perfectionem essentialem, & in actu primo, participatiuē tamen, licet, ut beata sit perfectior in actu secundo, de hoc patebit in quarto.

¶ Præterea non fuisset rationabile, si fuisset creata ante corpus, quin habuisset aliquem actum, vel operationem propriam ante corpus; igitur similiter potuit mereri, & demereri, quod est contra. Apost. ad Rom. 9. loquens ibi de Iacob, & Esau, dicit. Cum nondum nati essent, aut aliquid egissent, ut secundum electionem propositum Dei maneret non ex operibus, &c. Nam Iacob antequam esset natus fuit prædestinatus, & Esau reprobatus, & sic patet, quōd nullum opus, nec bonum, nec malum habuere. De hoc vide Doct. in primo, dist. 41. & quæ ibi exposui.

Ad argumenta principalia, primò arguit probando, quōd non fuit creata, quia compositū non fuit datum, ergo nec anima, antecedens patet, cōsequentia patet, quia anima fuit producta productione totius, quia forma non producitur, nisi productione totius, ut patet septimo metaph. tex. cōmen. 27. 32. Cū ergo Adam fuerit factus de limbo terræ, ergo anima eius non fuit creata.

¶ Respondet Doct. quōd tex. philosophi bene concludit de forma, quæ tantum producitur productione totius, ut supra patuit. Sed in proposito anima producitur prius natura, quàm corpus in-

formet; prius enim natura intelligitur corpus organizatum, & posterius natura anima producit, & post infunditur, ideo producitur propria productione. Sunt ergo duæ productiones. Vna terminatur ad esse ipsius animæ. Et alia ad esse totius. Sed si Deus præsupponeret necessariō esse corporis, ut immediatum receptiuum animæ, nō posset ipsam animam producere in aliquo instanti temporis, vel naturæ, quin in eodem præcisè instanti esset vnita corpori, ut supra dixi. Sed est agēs merè contingens, & in sua actione non præsupponit necessariō materiam, ut ab omnibus theologis conceditur.

¶ Secundò arguit sicut res se habet ad esse, ita ad fieri, sed anima Adæ cum sit pars eius, non habuit esse, nisi in corpore, ergo fuit facta in corpore.

¶ Dicit Doct. quōd hoc argumentum currit de forma, quæ accipit esse, quia compositum accipit esse, id est quo nullo modo potest habere esse, nisi in composito, & quæ non potest aliquo modo produci, nisi in materia, à qua dependet in esse, & in fieri.

Dist. XVIII. Quæstio Vnica.

Utrum in materia sit ratio seminalis.

Seraphi. Bonau. 2. sent. dist. 18. q. 2. ar. 1.

Scotus 2. sent. d. 18. q. 1.

D. Thomas 1. par. sum. q. 115. art. 2.

Riccard. 2. sent. dist. 18. q. 3.

Ioannes Baconitanus 2. sent. dist. 18. q. 1.

Durandus 2. sent. dist. 18. q. 2.

QUÆRITUR circa dist. 18. Utrum scilicet in materia sit ratio seminalis ad formam naturaliter educendam de ipsa.

¶ Ibi. Responsio. Hic videndum est quid sit ratio seminalis, &c.

¶ Suppono pro nunc vnum, quōd scilicet ratio seminalis est principium, vel ratio formalis productionis aliquid, ita quōd in ratione feminali includitur ratio productiui, siue modo fit ratio produ-

cendi terminum principalem, siue dispositionem ad illum non curo ad præsens, pro nunc sufficit mihi, q. tam apud Doct. quàm apud opinantes ista ratio seminalis dicit virtutem actiuam, & sic patet ista littera sequeus, scilicet quōd ratio seminalis nō est ipsa materia, vel potentia passiuā materiæ, sed est actus, &c. Ibi in littera. Relinquitur igitur, quōd sit actus, &c. ista est opin. Alberti Magni, qui dicit, quōd ratio seminalis est actus eiusdem rationis cum forma per generationē inducendā, & opi-

Quid sit ratio seminalis.

Opinio Alberti Magni.

ipsum stat in hoc, pono exemplum, nam in materia plantæ, antequam generetur forma substantialis perfecta plantæ præexistit forma substantialis plantæ, sub gradu tamen imperfecto, & remisso, & ipsa forma sub tali esse est ratio formalis productionis eiusdem rationis in materia plantæ in esse perfecto, & licet talis forma imperfecta esse non possit producere formam perfectam eiusdem rationis, potest tamen coagere agenti extrinseco, puta soli ad producendum formam substantialem plantæ in esse perfecto, & moti sunt ad hoc, ut euent creationem ipsius formæ, quia si nihil formæ substantialis elementi præfuisset, tunc illa forma crearetur, ponendo verò aliquid sui præexistere, id est formam substantialem plantæ in esse perfecto, quæ est pars ipsius formæ substantialis in esse perfecto,

Quare etiam Henricum quol. 4. q. 14.

fecto, sequitur, quod talis forma substantialis in esse perfectio non creatur, cum aliquid sui præexistat.

Scotus ad-
guit contra
primum mo-
tiuum. I B I. Contra primum motuum de creatione arguitur sic. Quæro enim, &c. In ista ratione arguit Doct. probando, quod non generatur, vel si aliquid generatur illud verè creatur. Et, ut intelligatur propositio Doct. suppono vnum, scilicet qd ipsa forma imperfecta, quæ dicitur ratio seminalis secundum istos dicatur a. & forma perfecta, quæ producit, quæ est eiusdè rationis cū a. vocetur b. stâte hoc quærit Doct. an aliquid ipsius b. præfuit, si dicatur, quod ipsum b. præfuit: ergo nihil de nouo generatur. Si dicatur, quod aliquid ipsius b. præfuit detur illud. Si dicatur, quod est a. accipio ipsum b. quod de nouo generatur, certum est, quod illa pars, vel ipsum b. creatur, quia nihil illius partis præfuit, quia tota de nouo acquiritur. Si dicatur, quod ipsum b. diuidatur secundum aliquam partē sui ipsius, quæ non est ipsum a. & sic vna pars illius præfuit, & dicatur c. accipio illam vltimam partem, quæ de nouo acquiritur, certum est, quod illa, quæ de nouo acquiritur tota producit, & de nullo sui, quia nihil illius partis præfuit, & sic nō potest euadere creationem.

¶ Ibi. Præterea illud præcedens, &c. Deducit Doct. opinatē ad hoc inconueniens, quia sequeretur, quod aliquid ageret in virtute nō entis quod est impossibile, nam forma eiusdè rationis imperfectior non agit ad perfectiorem eiusdè rationis, nisi in virtute perfectioris, sed perfectior ante actionem imperfectioris non est, patet, quia acquiritur per actionem illius, ergo tunc sequitur, quod aliquid agit in virtute illius, quod non est.

¶ Ibi. Vel formatur sic, &c. Hæc ratio stat in hoc, qd si agens extrinsecū habet in virtute sua formam perfectiorem; a fortiori habet in virtute sua formā imperfectiorem eiusdè rationis, & sic si agēs extrinsecum potest producere a. in esse perfectio, ita quod nihil illius a. præfuerit, multo magis potest producere in esse imperfecto, & sic non est necesse, quod talis ratio seminalis præcedat in materia. Dicit autem Doct. quod si potest producere perfectius, potest producere, & imperfectius eiusdè rationis, non autem sequitur de imperfecto alterius rationis, quia ignis potest producere formā substantialem ignis, & tamen non poterit producere formam substantialem aquæ, quæ est imperfectior, nec forma frigiditatis,

¶ Ibi. Præterea pars formæ, &c. Nota, quod dicit in vltimo rationis, quod est inconueniens aliquid eiusdè rationis educi de aliquo eiusdè rationis, quia illud de quo educitur semper se habet in ratione passiui, & receptiui, illud verò, quod educitur se habet in ratione recepti, modo est valde inconueniens, quod aliquid recipiat aliud quod est eiusdè rationis, sicut quod vna albedo recipiat aliam, vel quod vna forma substantialis recipiat aliam, nam recipiens, & receptū sunt semper alterius rationis.

¶ Ibi. Ad rationem autem, &c. Dicit Doct. in sententia, quod creatio excludit omnem aliā causalitatem secundam, & causæ materialis, & seminalis, efficientis creati, quia creans nihil præsupponit ad coagendum sibi. Si dicatur, non ne in creatione animæ præsupponitur ipsum corpus organicum, vt receptiuum ipsius formæ. Dico, quod aliquid præsupponi contingit dupliciter, vno modo tanquam necessarium simpliciter, & absolute ad actionem suam, ita quod sit impossibile ipsum agere, nisi præsupponat receptiuū, in quo recipiatur actio sua. Alio modo, quod licet præsupponat hoc non

Aliquid
præsupponi
contingit du-
pliciter.

est de necessitate absoluta, sed ex ordinatione diuina, primò omne agens creatum sic se habet, & ideo nihil creat, vt patet à Doct. in quarto, dist. 1. quæst. 1. Agens autem increatum non sic præsupponit corpus organicum, sed bene secundum modo & sic creat. Si dicatur, quod & si ordinatione sua præsupponat, ergo tunc non creat animam. Dico absolute, quod actio Dei, quæ terminatur ad animam non præsupponit corpus organicū, ita quod tale corpus ex ordinatione diuina cōcurrat ad cōcausandum in ratione materiæ, nam prius natura creat ipsam animam, & posterius natura infundit, vt patet à Doct. supra dist. 17. quæst. 1.

¶ Arguitur etiam contra illud, quod dicunt de naturalitate generationis, vel de ratione transmutationis naturalis, &c. Dicunt enim isti, quod ideo dicitur generatio naturalis, quia respectu ipsius geniti est in materia principium actiuum intrinsecum.

¶ Contra hoc arguit Doct. probando, qd naturalitas generationis, vel transmutationis, vel mutationis non attenditur penes principium actiuum naturale, sed penes passiuum receptiuum: ex hoc enim dicimus, quod talis motus est naturalis, quia principium receptiuum, siue passiuum habet naturalem inclinationem ad recipiendum talem motum, & similiter dicimus, qd generatio est naturalis, quia principium receptiuum termini gradus habet naturalem inclinationem ad recipiendum illum, & tale principium receptiuum generationis naturalis est intrinsecum, & probat Doct. quod talis naturalitas dicat de principio passiuo per Arist. secundo physicorum. nam vult Arist. qd accidit infirmo, qui mouetur ad sanitatem, quod sit medicus, vel quod habeat artē medicine, corpus enim ægrum per se dicitur moueri naturaliter ad sanitatem, quia habet naturalem inclinationem ad recipiendum illam tanquam perfectionem suam, & ex hoc talis motus dicitur naturalis, & tale principium sic naturale est intrinsecum, idest quod tale corpus non mouetur ad sanitatem, vt principium receptiuum illius per aliquod sibi extrinsecum, sed per suam essentiam, quod modo talis infirmus habet artē medicine, quæ est principium actiuū inducendi sanitatem, accidit sibi talis ars, vt sit principium intrinsecum actiuum respectu sanitatis. Si enim infirmus, vt infirmus haberet per se talem artē, tanquam principium actiuum sanitatis, & nō moueatur per se ad sanitatem tãquam infirmus, sed tanquam medicus, & sic non sanaretur per se tanquam infirmus, sed tanquam medicus, quod est manifeste falsum, patet, quando ars medicine ab infirmo separatur, quia infirmus per se mouetur ad sanitatem, cum habeat in se principium intrinsecum per se receptiuum, & naturaliter inclinatum per se ad sanitatem, licet effectiue inducatur à medico extra. Si ergo medicus est infirmus, non inest sibi per se, sed per accidens tantum.

2. phys. con-
tra. 3.

Pulchra de
clinica.

¶ Ibi. Præterea illa vis actiua, &c. Hic etiam Doct. probat, quod principium naturalis generationis tantum dicatur de principio passiuo, vel receptiuo, probatur sic supponendo, quod in materia sit forma eiusdè rationis cum termino generationis, quæ sit principium actiuum eiusdè tamen naturalis generatio non dicitur naturalis ex hoc, quod in tali materia est principium actiuum, sed ex hoc, quod materia habet naturalem inclinationem ad terminum generationis, probat, quia ipsi dicunt, quod illa forma præexistens in materia nō prius agit ad generationem formæ, sed prius agēs extrinsecum exit ad illam, patet, quia si prius ageret

Nota dili-
genter.

ret agēte extrinseco semper in materia egisset, quia in illo instanti quo agens extrinsecum agit ibi est actio naturalis, probo, quia aliter nunquam esset naturalis, quia non est transmutatio, nisi causata ab agente extrinseco, si ergo talis actio agentis naturalis præcedens actionem formæ in materia dicitur verè naturalis ista naturalis non est a principio extrinseco, vt patet ac concedunt ipsi, quia transmutatio naturalis habet principium intrinsecum, nec erit a forma actiua in materia, quia hæc actio est prior actione ipsius formæ, sequitur igitur, qd dicitur naturalis, quia materia prima habet naturalem inclinationem ad huiusmodi actionem, & ad terminum eiusdem, & sic patet quomodo huiusmodi naturalitas tantū per se dicatur de principio passiuo.

¶ Ibi. Præterea generatio est naturalis, igitur habet principium actiuum intrinsecum naturale, antecedens patet, consequentia probatur, quia secundo physicorum natura est principium motus, & quietis, &c.

Natura quomodo sit principium.

¶ Respondet Doct. ibi. Ad illud de definitione naturæ. Hic dicit Doct. quod natura, vt est principium passiuum dicitur de materia, & de forma, nam materia, quæ est propriè subiectum generationis, vt patet primo de generatione, & corruptione, habet naturalem inclinationem ad recipiendum terminos generationis, & vt sic natura prædicatur de materia tanquam de principio passiuo, & receptiuo, quando verò inclinatio naturalis cōsequitur cōpositum ratione formæ. tunc dicimus, quod talis natura prædicatur de forma tanquam de principio receptiuo, vel tanquam de ratione formali recipiendi. Exemplum, lapis habet naturalem inclinationem deorsum ratione grauitatis, quæ grauitas non consequitur immediatè materiā, sed consequitur talem formam substantialem lapidis, ergo ratione grauitatis habet naturalem inclinationem ad accipiendum motum deorsum, & sic talis motus dicitur naturalis, natura ergo, quæ est principium passiuum, seu receptiuum talis motus dicitur de ipso lapide, tanquam de principio receptiuo, & dicitur de forma tanquam de ratione formali recipiendi, sicut etiam risibilitas dicitur de homine tãquam de principio receptiuo, & de anima intellectiua tanquam de ratione formali recipiendi. Et dicit hic Doct. vnum verbum, quod per eandem formam, per quam res est, hæc per eandem est receptiua passionis consequentis naturaliter naturam eiusdem rei, hoc sane debet intelligi, quia res per hæc uitatem est hæc formaliter, vt patet supra à Doct. dist. 3. huius, & tamen hæc uitas non est ratio formalis receptiua passionis. Sed debet sic intelligi per quam res est hæc, idest per quam res habet tale esse determinatum, & specificū ad quod esse determinatum, & specificum sequitur postea talis, & talis hæc uitas.

In quo sit ratio seminalis.

RESTAT igitur nunc videre, &c. Doct. hic duo dicit principaliter primum, quod in agente æquiuoco producente effectū sibi dissimilē in natura, non requiritur ratio seminalis, vt patet de Sole producente ranā, nec similiter in agente vniuoco producente effectum immediatè, sicut ignis immediatè producit alium ignem, puta in ligno, & quod non requiratur huiusmodi ratio seminalis, patet, quia quando ignis producit ignem de aqua, non requirit aliquid medium, quo mediante producit ignem ex aqua, quod patet, quia ignis si requirit aliquid medium, & ratio formalis, vel semen quod sit productiuum ignis ex aqua, tunc sequitur, quod imperfectius potest producere perfectius, patet, nam ignis productus est æqualis per-

fectionis cum igne producente cum sit eiusdē speciei, semen verò est imperfectius agente principali, vel eo cuius est semen, ergo si tale semen requiritur ad producendum talem ignem, vt principium productiuum, sequitur, quod imperfectius producat perfectius, & in agente vniuoco per propagationem requiritur semen, vt patet infra.

¶ Ibi. Quid est ratio seminalis. Nota hic aliqua, vt intelligatur littera. Pono exemplū, & sit aliquod semen decisum ab homine in matrice, illud dicitur propriè semen, eo quod tale corpus est intentum à natura, non propter se, idest quod actio agentis naturalis sistat ibi, sed propter aliud, idest vt ex ipso consequatur aliquod compositum principale intētum. Dicit ergo Doct. quod ratio seminalis, vel est forma substantialis illius seminis, vel est qualitas actiua consequens illā formā substantialem.

Nota hic aliqua. Exemplum.

Secundò dicit, quod nec semen, nec ratio seminalis sunt coæua materiæ, patet exemplo, non enim semen, in quo fundatur ratio seminalis est semper in homine seminante, patet, quia illud semen causatur ex nutrimento, & fit de superfluo alimentari. Tertiò dicit ibi ad quid est semen. Semen est difforme, supple, quod semē viri, & mulieris difformiter se habeant, ita quod semen viri sit alteratiuum

Discrimen inter semen viri, & mulieris.

& semen mulieris tantum alterabile, vel si ponatur difformitas in eodem semine, vt aliqui ponunt, ita quod in semine viri sint duo consideranda. Vnum in ratione actiui. Aliud verò in ratione passiuī, tūc illud semen secundum rationem magis formalem & actiuam & magis spiritualement potest agere in seipsum secundum rationem magis materialem, & grossiorem. Dicit ergo Doct. quod si tale semen sit difforme, quod est actiuum, ponatur manere in fine generationis, vt aliqui volunt exponere Doc. credo tamen, quod ad mentem etiam tale semen non sit actiuum talis generationis, etiam si maneat, vt patet per secundam rationem. Et ibi etiam dico, quod nullum semen si non est omnino vniforme in toto, in parte tunc non potest agere ad generationem, ita quod agat in seipsum conuertendo illud semen, ita quod ex illo fiat aliud, hoc patet exemplo, calor enim, vt octo, non potest alterare seipsum, quia vniformis, nec aliqua forma substantialis potest alterare seipsam, non enim ignis qui est vniformis in toto, & in partibus potest alterare seipsum, vt ex illo fiat aliud, & quod tale semē sic vniforme non possit esse principium actiuum generationis probat per duas rationes, quæ sunt clare in littera.

DICO igitur. Hic Doct. dicit duo. Primum, quod nec ipsum semen decisum, nec ratio seminalis est actiuum vltimi termini generationis, quia dictum est, quod semen tantum requiritur in agente vniuoco per propagationem, & quod tale semē sic decisum est imperfectius eo à quo descenditur, siue in hominibus, siue in brutis, siue in vegetabilibus, in quibus propriè reperitur semen, & quod tale semē nō sit actiuū vltimū termini generationis, patet supra, quia ille terminus est perfectior semine, vt puta anima vegetatiua, sensitua, vel intellectiua, ille ergo terminus generationis non est à descendere, quia in patre mortuo adhuc generatur filius in matrice mulieris, nec est ille terminus à forma celi, quia animata sunt perfectiora, nisi dicatur, & teneatur illa opi. supra in dist. 14. quæst. 1. quod cælū est animatum anima intellectiua, & tūc posset concedi ipsum esse productiuū alicuius viventis, idest vel anima vegetatiua, vel sensitua. De intellectu non est credendum, cum illa immediatè creetur à Deo, nec potest esse ab angelo, patet, quia angelus non potest aliquid immediatè transmutare ad

Opi. Scoti.

read formam spiritualem, nisi mediâte motu cœli, ut est opi. tam physicorum, quàm theologorū, relinquatur ergo, quòd ab ipso Deo.

Hæc tota philosophia est difficilissima, in oīs vario modo laboraverunt, & nihil certi perceperunt.

¶ Secundum dictum est ibi. Sed est, ne principium alteratiuum, &c. Dicit Doct. quòd tale semen decifum, si est vniforme non est principium alteratiuum, ut ex illo semine fiat aliquod mixtum, vel corpus organicum, & probat, quia tunc si est vniforme, alteraret se, & corrumpere seipsum, quia non posset se alterare, ut ex ipso fiat corpus organicum, nisi tale semen corrumpatur, ut patet in alijs alterationibus. Addit aliam rationem satis claram, quia semen omnino vniforme non potest tantum alterare se, ut ex ipso creetur tanta difformitas, qualis apparet in corpore organico, oportet ergo ad aliud recurrere. Si verò semen esset difforme, & non corrumpere ad corruptionem, seminis, tunc fortè ex intentione posset alterare illud semen ad ulteriorem formam, quæ esset dispositio ad vltimum terminum generationis. Si verò in eodem instanti quo corrumpitur semen, corrumpitur illa virtus alteratiua, tunc non posset alterare, patet, quia agens, quod definit esse in instanti, quo forma generatur, non attingit illam formam sua actione, ut patet supra in hoc secundo, dist. 15.

Dist. XIX. Quæstio Vnica.

Vtrum in statu innocentie habuissimus corpora immortalia?

Seraphicus Bonauent. 2. senten. distinc. 19. quæstio. 1. artic. 2. & 3.

Scot. 2. sent. dist. 19. quæst. 1.

D. Tho. prima parte summa. q. 97. artic. 1.

Riccardus 2. sent. dist. 19. quæst. 1.

QUÆRITUR circa distinctionē decimam nonam. Vtrum in statu innocentie habuissimus corpora immortalia. Status enim est stabilis permanentia firmata legibus diuinæ sapientie. Est autem hominis status

Triplex status. Primus status.

triplex: Primus est status naturæ institutæ, & in isto statu poterat homo mori, cum eandem naturam habuerit, quam modo habet, & nūc habet potentiam ad moriendum: igitur, & tunc, patet consequentia, quia peccatum nihil ademit de natura, sed solum ademit gratuita, potuit etiā in isto statu non mori, quia transulisset eos Deus de illo statu ad beatitudinem.

Secundus status.

¶ Secundus status est naturæ lapsæ, & est status præsentis vitæ, & in isto homo nō potest non mori, cum ex peccato incurrit necessitatem moriendi. Gen. 2. Quacunque hora comederis, morte morieris, id est necessitatem moriendi incurres.

Tertius status.

¶ Tertius est status naturæ restitutæ, & status beatitudinis, & in isto statu non potest homo mori, licet habeat eandem naturam, & potentiam tamen firmatum est lege diuina, ut homo non moriatur in statu illo. Innocentia etiam capitur tribus modis, innocentia primo modo est pura per se bonitas, cui ex se omnis annexa est perfectio, & sic solus Deus est innocens, & sic non loquimur hic. Secundo modo innocentia pro statu separato actu à vitis, sicut in hac præsentī vita multi custodiunt se actualiter à vitis mortalibus, & sic dicuntur iusti, iuxta illud Psal. Innocētes, & recti adhæserunt mihi, &c. Tertio modo innocentia accipitur pro statu separato ab omni peccato, & pœna actu, licet

Innocentia capitur tribus modis.

aptitudine possit, & peccare, & pati, & sic capit hic. Immortalitas vno modo accipitur, ut omnimoda immutabilitas, cui simpliciter repugnat mori, & sic solus Deus est immortalis. Alio modo dicitur immortalitas quo ad esse substantiale, non seipso, sed dono Dei inuariabilitas, sicut angeli, corpora cœlestia animæ intellectiue quantum ad esse substantiale sunt entia inuariabilia, & immortalia, iuxta illud Platonis in Timeo. O dii deorum, quorum ego opifex, idemq; pater: vos siquidem opera mea estis, natura quidem dissolubiles, mea autem voluntate indissolubiles, & loquitur angelis, quos deos deorum nominat. Tertio modo immortalitas est in eo, qui potest de se non mori, licet possit etiam mori, & hoc modo homo in statu innocentie fuit immortalis, & sic querit quæstio.

S. Bonauentura respondet, & dicit, quòd hæc propositio, corpus in statu innocentie fuit immortale æquiualeat huic propositioni corpus in statu innocentie non potuit mori, & ut ly non cadit supra ly potuit in ordine ad istud infinitū mori, & sic est propositio falsa, quia in quocūque statu habuit potentiam, quæ consequitur naturam, & conditionem naturæ humanæ sic mixtæ. Sed si ly non determinat, & cadit super illud infinitum mori, sic est vera, quia iste actus mori potuit non inesse pro illo statu, quamquam inesset naturæ potetia ad illum actū. s. mori. Distinguit etiā S. Bonau. istam propositionē, homo in statu innocentie non potuit mori in sensu cōpositionis, & diuisionis, & in sensu compositionis eā concedit, quia stante illo statu ei nō potuit inesse mors in sensu diuisionis falsa, quia sic homo fuisset innocēs, & tamē mortuus fuisset, quod est falsum, & probat tribus rationibus, quòd illa est falsa in sensu diuisionis, & vera in sensu compositionis, sicut ista, album stante albo potest esse nigrum est falsa, quia sic facit sensum compositum, sed tamen illud quod est album potest esse nigrum.

¶ Sed Sco. contra conclusionem istam, q. stante statu innocentie non potuerit mori arguit, quia in innocentia nihil includit, quod formaliter repugnet morti, quia voluntas innocentis, iustitia originalis non includunt rationem formalem repugnantem morti, nec apparet, quòd illa voluntas, & illa iustitia originalis nullo alio posito possint impedire contraria ne agerent in illo statu in corpora talia corrumpendo illa, nullo enim alio posito, nisi pleno dominio voluntatis super illa corpora, & iustitia originali si illud corpus esset in igne ignis combussisset illud corpus, nec voluntas habuisset dominium super ignem sic, quòd imperando igni, ignis non combussisset. Sed contra. Isidorus dicit, quòd homo innocenter vixisset, nec ignis cōbureret, nec aqua submergeret, nec aer suffocaret, dico, quòd hoc est verum, sed hoc est ex alia causa, quàm pleno dominio, &c. sed, quia Deus non concurrebat cum igne ad comburendum, sicut fecit cum Abraam in hur Chaldeorum.

¶ Dicit igitur Doct. quòd primus parens habuit potentiam ad mori. Et cum dicit S. Bonauent. q. stante statu innocentie non potuit mori, nego, & dico, quòd homo in statu innocentie illo statu stante potuit mori, sed nunquam tamen illa potentia fuisset reducta ad actum. Et patet ex causis mortis pro statu isto, quæ etiam tunc potuissent inesse, sed si tunc mors secuta nō fuisset ex innocentia sola, sed ex Deo sic volente principaliter, & ex bonitate hominum tunc existentium, non ex hoc, quia homo habet innocentiam, illa innocentia seruasset eum, & nota bene hoc, quia in hoc stat tota solutio. q. Nota quid sit pars secundum speciem, & pars secundum

Immortalitas capitur duobus modis.

Op. S. Bonau. præsentis distinc. artic. 2. & 3. q. 1.

Primus parens habuit potentiam ad mori.

Quid sit pars secundum speciem.

eundum materiam, pars secundum speciem est pars alicuius notabilis quantitatis habens certa periodū, siue durationem, in qua duratione potest conuertere alimentum sibi approximatum virtute animæ in sui substantiam, deducendo ad perfectum statum conseruando se in perfecto statu, & si aliqua eius pars fluat potest restaurare deperditum, vt puta, cor, vel epar, vel pars notabilis cordis, vel epatis, & quamdiu est sic potens operari dicitur pars secundum speciem, sed cum debilitatur eius calor naturalis, & humidum radicale consumitur desinit esse pars secundum speciem, & fit pars secundum materiam, quæ pars fluxibilis est, vide rationem. Et cū ista fuissent in illo statu calor naturalis fuisset debilitatus, & humidum radicale defecisset, sicut oleū in lucerna deficit agente igne in eo. Sed S. Bonauent. dicit, quod & si in statu illo fuisset debilitatio caloris, & diminutio humidi, non tamen tunc fuissent mortui, quia habuissent fructum ligni vitæ, & comedendo de illo fuissent optimè restaurati.

S. Bona. ubi supra.

¶ Sed arguit Doct. fortissimè contra eum, quia si calor fuisset debilitatus, vt concedit S. Bonauen. illo fructus nō restaurasset, nisi comestus fuisset conuerfus in substantiam nutriti, sed ostendit, quod illud conuersum non potuit esse ita perfectum, sicut deperditum, quia non potest esse, quod perfectius, quàm calor conuertens, sed calor est debilitatus ex actione in humidum radicale, & ex illa etiam actione qua conuertit fructum ligni vitæ magis redditur debilis per illam regulam, omne agens physicū, &c. Igitur illud conuersum est semper magis, & magis imperfectum, & ita humidum radicale imperfectum, & ita tandem redderetur calor inhabilis ad restaurandum humidū, & sic inhabile ad vitam. Sed moreretur ne homo ex hoc? Dicit Doct. qd nō, sed ante illud tempus transferret eum Deus in paradysum exultationis. Sed ne quis dicat ipsum hoc dicere sine ratione ostendit, quod illa translatio nō esset miraculosa, sed iusta, & regularis, vide rationem Doct. quæ est clara. Sed inferius ubi querit, sed fuisset ne ibi corruptio ex secunda causa inuoluta corruptionis, scilicet propter subtractionem nutrimenti. Dicit Doct. quod stante innocentia particulari in aliquo, vt puta in paruulo, & pater, & mater essent nocentes, & mali, si non posset illa acquirere, nec cognosceret quid conueniens, & quid disconueniens moreretur, nec innocentia sua conseruaret eum, sed stante innocentia in omnibus nō sic mortuus fuisset, &c. An adultus nocens, pater, quod non mortuus fuisset, si alij fuissent innocentes, quia data eius malitia, adhuc boni adiuuassent eum, fuisset tamen tunc usus rerum communis. Et si non sic bonus pro statu naturæ lapsæ, fuisset tamen bonum, quod omnia essent communia pro statu innocentie, & forte non congregassent grana, nec vinum, quia fuissent in paradiso, & ita ibi fuissent optimi fructus terræ, quos comedissent in comuni plures simul, & sub eadem arbore pomi comedissent poma vnusquisque ad sufficientiam.

Vide rationem Doct. ris.

¶ Sed quia in vltima solutione dicit, quod mors non est pœna culpæ, sed magis est conditio naturæ sic permixtæ. Notandum, quod si Deus creasset hominem in puris naturalibus sine quocunque dono, tunc mortuus fuisset, sicut & bruta, & mors non esset ei pœna, sicut nec brutis, quæ non peccant, sed quia Deus creauit eum cum donis gratuitis inter quæ dona fuit istud, scilicet ne vnquam moreretur actu, eo quod Adam peccauit spoliavit eū donis gratuitis, & ita expoliavit eum isto dono, & ita expoliatio istius doni data est homini in pœnā peccati, & ex spoliatione huius doni sequitur mors, quæ est propria conditio naturæ, & sic potest dici

Expositio quomodo sit data homini. Rom. cap. 5.

pœna, vel sequela pœnæ, quia sequitur ad istam expoliationem, & sic intelligendi sunt Doctores, qui dicunt esse mortem pœnā peccati. Et ad Apostolum per peccatum mors, idest illa potētia, quæ per Dei donum nunquam fuisset reducta ad actum, remota dono reducta est ad actum moriendi.

Dist. XX. Quæstio Prima.

Vtrum filij procreati in statu innocentie fuissent statim confirmati in iustitia originali.

Scotus 2. sent. dist. 20. quæst. 1.

D. Tho. prima parte summa. q. 100.

Ricardus 2. sent. dist. 20. quæst. 3.

Durandus 2. sent. dist. 20. quæst. 5.

QUÆRITUR primò circa vigesimā distinctionem. Vtrum filij procreati in statu innocentie fuissent statim confirmati in iustitia originali.

¶ Ad quæstionem respondet, ponendo tale distin. Esse confirmatum duobus modis intelligi potest, scilicet esse confirmatum in bono, quod nō possit peccare, ita quod ly non cadat super ly posse, eo quod & si habent naturam eandem quam modo, & liberum arbitrium tamen est sic confirmatum in bono, quod potentia propinqua peccare non possunt, & sic bene dicuntur in bono confirmati, q non possunt peccare, & isto modo dicit Doct. primam conclusionem, quod nullus viator sic est confirmatus, quia si est viator, igitur est in statu merendi, & demerendi, & ex consequenti potest peccare, & sic diceremus virginem pro statu viæ non sic fuisse confirmatam, aliter enim est modo confirmata, quàm tunc, quia nunc est beata, tunc nō erat beata. Item dicit Doct. quid implicat, quod viator sit isto modo confirmatus, quia sic esset beatus, quia prior pars beatitudinis est securitas, sed non potest peccare, & sciens se non posse peccare est securus de sua beatitudine: igitur talis non esset viator, sed beatus.

Prior pars beatitudinis est securitas.

¶ Preterea obiectum voluntatis viatoris est circumlimitatum, & finitum, &c. in quo non est omnis ratio boni, nec ab illo remouetur malis ratio mali, & voluntas potest deuiare a tali obiecto per aliquam circumstantiam nō conuenientem tali obiecto, vel operari circa illud secundum aliquam circumstantiam nō debitam illi obiecto, & ita peccare. Sed enim beati habent Deum pro obiecto clarè visum quo solo est omnis ratio boni, & in eo nullus defectus boni, & circa tale obiectum voluntas errare nequit, igitur viator non potest sic esse confirmatus, vt nō possit peccare. Alio modo aliquis dicitur confirmatus in bono, quia non peccat in presenti, nec peccabit in futuro, & isto modo in isto statu naturæ lapsæ multi fuerunt confirmati, quia non peccauerunt saltem mortaliter, vt sanctificati in vtero, & Apostoli in die Pentecostes, isti tamen potuerunt peccare, & etiam fortè venialiter peccauerunt omnes excepta Virgine Beata, quæ non solum mortaliter actualiter, nec mortaliter originaliter, sed nec venialiter peccauit, de sancto Io. Bap. est dubium, an venialiter peccauerit. Et teneo, quod sic, quia scriptum in die cecidit iustus venialiter, & resurgit. Petrus Apostolus post confirmationem peccauit, & venialiter ad Gal. 2. Restitui in faciem eius, quia reprehensibilis erat, si igitur in isto statu aliqui sic fuerunt confirmati, q nunquam peccauerunt, vt Virgo, quæ nullum peccatum commisit, & alij multi, qui non peccauerunt

Speculare hac omnia.

peccauerunt mortaliter, multo magis in illo statu innocentie fuissent sic confirmati, quod nunquam peccassent, si tamen primæ tentationi restitissent, sicut primus parens, &c. Et nota diligenter, quod Adam si victoriam habuisset, fuisset confirmatus sic, quod nunquam peccasset, tamen peccare potuisset, similiter eius filij. Et si quis arguat, si poterat peccare ponatur in esse, peccat, igitur non est confirmatus, & ita videtur, quod implicet ipsum posse peccare, & esse confirmatum in bono. Respondendum est non admittendo, quod illa de possibili ponatur in esse, quia iam sum obligatus ad istam, quod est confirmatus, quod non peccat, nec peccabit, & licet illa de possibili stet cum ista de inesse, non tamen sua de inesse stat cum positione posita, scilicet quod non peccabit, ista enim contradicunt non peccabit, & peccat, sicut ista sedens potest currere stant simul, non tamen ista duo sedens currit, ideo si es obligatus ad istam Sor. Sedet, & aliquis proponat istam, potest Sor. currere, concede, ponatur in esse, non ponatur, quia iam es obligatus ad tenendum istam. Sor. sedet, ita homines in statu innocentie confirmati non peccassent, tamen quia fuissent viatores, potuissent peccare, non tamen ista ponenda est in esse, quia es obligatus ad tenendum istam, s. sunt confirmati sic, & non peccabunt.

¶ Sed supposito, quod Adam fuisset confirmatus in iustitia generans Abel per generationem communicasset, ne ei iustitiam originalem sic per generationem transfundendo eam, & communicando eam sibi. Dico, & non, quia est merè donū Dei, & non habitum fuisset illud donum per generationem, quia iam non fuisset donum, generatio enim est per modum naturæ, & donatio per modum voluntatis.

Iustitia originalis non necessitabat voluntatem. ¶ Alia dubia patent. Sed nota in responsione ad tertium dubium illam probationem, iustitia originalis nō necessitabat ad bonum: inclinabat enim voluntatem ad ista iuste volendo, non tamen necessitabat voluntatem, sicut nec modo gratia, si enim necessitasset ad bonum, nec Adam, nec Eva peccassent, sed de necessitate bene operati fuissent, & tunc cessasset meritum.

Cur Deus est ratio responsiva ad secundum dubium. Auctoritas Anselm. est in contrarium, quia videtur dicere, quod si primam tentationem superasset, fuisset confirmatus in iustitia pro se, & suis posteris, sed solutio tertij dubij est contrarium. Dicendum est, quod Anselm. loquitur opinando, non tamen asserendo, nec probat, sicut Arist. loquitur, quod anima intellectiva est immortalis, sicut opinatur, non tamen demonstrat, sic nec Ansel. probat, vel ideo Ansel. illud dicit, quia filij in statu innocentie mirabiliter fuissent adiuti, tum à iustitia originali fortiter inclinante voluntatem eorum ad bonum, sicut modo habitus iustitiæ acquisitus inclinatur ad iuste volendum iusta, & quanto habitus est perfectior, tanto magis inclinatur, tum propter sollicitam doctrinā parentum, qui docuissent filios servare præcepta Dei, quæ sunt de lege naturæ, vel conformia legi naturæ, quæ lex fuisset scripta in cordibus eorum, & ita faciliter superassent primam temperationem, & tunc fuissent confirmati, nec peccassent licet potuissent peccare.

¶ Ad auctoritatem Gregor. non generassent reprobos, concedo, igitur nec generassent potentes peccare, negatur consequentia, immo generassent viatores, & ita potentes peccare, qui tamen non peccassent. Et quia dictum est, & licet nascerentur in iustitia, non tamen fuissent confirmati in illa.

¶ Contra, bonum est efficacius malo, concedo

igitur sicut malum est causa mali, ita iustitia est causa confirmationis in bono. Doct. dicit, quod aliquando malum potest pluribus nocere, quā bonum possit prodesse, & ideo licet peccatum Adæ sit causa, quod omnes nascuntur in peccato originali, & maledicti, & filij iræ, non tamen iustitia originalis potest tantum prodesse illis, ut illi nascerentur in iustitia confirmati. Vel aliter, & melius sicut peccatum est causa confirmationis in malo, sed mala voluntas nascentis in peccato originali, sicut Iudæi, & Pagani confirmantur in illo ex suo demerito personali, ita iustitia in parentibus non est causa confirmationis ipsius iustitiæ in filiis, sed si Abel natus fuisset in iustitia originali ipse suo merito meruisset in illa confirmari, superasset enim diabolicam tentationem non acquiescendo illi, sed Deo, & legi eius, & in hoc meruisset confirmationem suam in iustitia, & ideo iustitia, & peccatum æquatur in hoc, quod peccatum Adæ nō est causa, quod filius qui nascitur in peccato originali sit confirmatus in malo sic, nec iustitia eius fuisset causa, ut filius nasceretur in iustitia originali, esset confirmatus in iustitia originali, sed sicut demeritum personale est causa confirmationis in malo, sic tunc in illo statu meritum personale fuisset causa confirmationis in iustitia.

¶ Ad ultimum sic arguitur, si vnum oppositum, ut calor est vnius oppositi causa, sic eius oppositū, ut frigusest alterius oppositi causa, ut sicut calor producit calorem, ita frigus producit frigus, quæ duo producta sunt opposita, igitur cum peccatum Adæ sit causa peccati filiorum, igitur, & iustitia Adæ erit causa iustitiæ filiorum, igitur non dabitur præcisè à Deo, sed Adam transfundet illam.

¶ Ad istud dicit Doct. quod si illa duo opposita, scilicet peccatum originale filiorum, & iustitia filiorum Adæ essent à causa vniuoca, argumentum concluderet, quod est dictū, quod si illi duo effectus quilibet illorum esset à sua causa, quæ esset vniuoca respectu illorum effectuum argumentum valeret, ut calor productus est à calore producente vniuocè, & frigus productus est à frigore producente vniuocè, sicut calor est causa caloris oppositi frigori, sic frigus est causa frigoris oppositi calori producto, ut patet ad sensum, sed dicit, & non est ita hio, quia & si peccatum Adæ est occasio peccati filiorum, non tamen iustitia est causa iustitiæ, quia iustitia nō est causa vniuoca iustitiæ filiorum, cum sit à solo Deo, sicut patet, qualitas corruptibilis est causa qualitatis corruptibilis: igitur qualitas incorruptibilis, quæ opponitur qualitati corruptibili, producit qualitatem incorruptibilem, non sequitur, quia qualitas incorruptibilis, ut caritas est à solo Deo, sic iustitia originalis, & ideo negatur similitudo, & si peccatū est occasio peccati, igitur iustitia, quæ ei opponitur, erit causa iustitiæ oppositæ peccato nō est simile, & ideo argumentū nō concludit.

Quæstio Secunda.

Vtrum in statu innocentie fuissent illi soli geniti, qui nunc sunt electi?

Scotus 2. sent. dist. 20. quæst. 2.

EC V N D O querit Doct. Vtrum in statu innocentie fuissent illi soli geniti, qui nunc sunt electi.

I B I. Dico, quod soli, &c. Nota bene hanc rationem Doct. hic. & 41. distinct. primi. Sed difficultas oritur de multis damna-

*Vile signum
lucis.*

damnatis, nam ab æterno voluntate consequente sunt voliti ut producantur in esse, & talis voluntas non potest impediri, ut patet à Doct. in distin. 46. primi, & in secundo, distinctio. 37. si ab æterno sic sunt voliti, quomodo in statu innocentie non fuissent nati, & si sic non solum electi nati fuissent. Dico licet ista materia alibi esset pertractanda, quod est recurrendum ad id quod dicit. Doct. in primo dist. 41. & in tertio. dist. 19. scilicet, quod in primo signo prædestinavit quos voluit prædestinare, & in tali signo habuit actum negativum circa reprobos, in secundo signo præordinavit gratiam cui cunque prædestinato, & habuit tunc actum negativum circa reprobos, in tertio signo prævidit aliquos electos casuros, & similiter omnes reprobos. Dico ergo, quod in illo primo signo tantum offerabantur voluntati diuinæ electi, ita quod primo illos prædestinavit ad vitam æternam, & in alio signo voluit illos esse in statu innocentie, & nullum actum habuit circa reprobos vel reprobandos, nec quantum ad reprobationem, nec quantum ad existentiam eorum, & sic illi nati non fuissent. Si dicatur. Nonne prævidebatur prius creatura rationalis producenda in esse existentie quam fuerit prædestinata, vel reprobanda. Dico potest, quod non, & confirmatur dictis in Doct. in tertio distinctio. 7. q. ult. licet enim ut dicit ibi Doct. prædestinatio communiter terminetur ad aliquam personam. (Et dico communiter, quia prædestinatio animæ Christi terminabatur ad naturam, non autem ad personam, quia in tali unione erat tantum una persona scilicet diuina, quæ non prædestinabatur.) Non tamen sequitur, quod talis persona fuerit prius volita quo ad esse existentie, imaginor enim sic, quod sicut intellectus diuinus offerabat voluntati diuinæ omnes propositiones possibiles pertinentes ad esse existentie, sic etiam omnes naturas rationales possibiles, & sic in facultate voluntatis erat determinare, siue determinate velle tot quot volebat produci in esse existentie, non enim omnia possibilia sibi ostensa fuerunt volita à voluntate diuina, quia illa tunc euenirent, mille enim mundi etiam isto nobiliores sunt simpliciter possibiles, & tamē non sunt voliti. Dico ergo ad propositum, quod intellectus diuinus obtulit voluntati diuinæ omnes creaturas rationales beatitudinis capaces ostēdēdo illas voluntati diuinæ in esse cognitio, & etiā ostēdēdo ei beatitudinē possibilem in esse cognito, & tunc voluntas diuina in primo signo prædestinavit quos voluit, & in secundo signo omnes prædestinatos ad gloriam prædestinavit ad gratiam, & in tertio signo voluit omnes electos pro tempore debito habere esse existentie, & in istis signis nullum actum habuit circa nunc damnatos, & in quarto signo offerebatur ei Adam casurus & amissurus iustitiam originalem, & in tali signo offerebatur ludas, & alij damnati in ratione peccatoris, & in tali signo nullum actum positivum habuit, nec circa Adam, nec circa ludam, & in hoc signo terminavit iterum dare gratiam Adæ, & omnibus electis lapsis, & in tali signo, quia prævidit ludam finaliter obstinatum ipsum reprobat, & post voluit ipsum esse in esse existentie pro tempore à se determinato, & sicut dico de Iuda, hoc idem dico de omnibus alijs damnatis. Et si in secundo signo in quo Adam, & omnes electi prædestinati fuerunt ad gratiam, & iustitiam originalem steterunt, solū illi nati fuissent, & nullum actum voluntas diuina habuisset circa nunc damnatos. Sed esset difficultas de Angelis damnatis, ex quo voluntas diuina in primo signo omnes prædestinavit quos voluit, & in tali signo nullum actum habuit circa reproba-

*Doctrina signi
gularis
subtilis.*

Primum.

ros, an si Adam prævisus fuisset non casurus, si angeli mali creati fuissent. Dico, quod in his quæ mere pertinent ad voluntatem diuinam multa sunt probabilia propter libertatem illius voluntatis, probabile est enim, quod sicut tantum homines prædestinati nati fuissent, & propter lapsum ipsius Adæ multi alij nati sunt, qui non sunt electi, sic etiam si Angeli electi, & omnes alij electi ut homines tantum sunt prævisi casuri, probabile videtur, quod solum illi creati fuissent, est etiam probabile, quod quamvis nullus electorum sit prævisus casurus, quod Angeli mali fuissent creati ut maior diuinæ voluntatis manifestetur iustitia. Sed quicquid sit, vnum firmiter scimus, quod voluntas diuina potest velle, omne, quod non implicat contradictionem, & velle suum ad extra est absolute tantæ reconditæ, quod nullam præsupponit regulam etiam in intellectu diuino) cui oporteat conformari, ut patet à Doct. in ultima quæstione prologi. Sustinendo ergo, quod tantum electi nati fuissent. Dicit Doctor, quod posterius vult istum beatificabilem esse nasciturum à tali parente. Et addit. Si prius sunt beatitudini determinati quam, quod nascentur à talibus parentibus per quoscunque parentes nascentur, ex quo habent rationem posterioris, huiusmodi parentes non poterunt variare beatificandos determinatos à voluntate diuina, quin idem in numero nascentur. Ista verba sunt notanda cum videantur sibi implicare. Nam dicit primo, quod electus prædestinatus fuit nasci à tali parente, puta S. Franciscus prædestinatus fuit nasci à tali parente, parens autem tunc fuisset electus, & tamen constat, quod pater eius fuit reprobatus. Et ex alia parte dicit, quod ex quibuscunque parentibus nascentur &c. Dico, quod si Adam prævisus fuisset sicut sanctus Franciscus, prædestinatus fuisset nasci à tali parente, puta ab alio quam à Petro Bernardono. Sic et natus fuisset, & q. modo sit natus ab alio hoc non contradicit primo dicto, quia si Adam non fuisset prævisus casurus, tamen electi nati fuissent à determinatis parentibus, sed, quia Adam post prævisum est casurus multi alij sunt voliti in esse existentie à voluntate diuina quam soli electi, & sic multi electi nunc nati sunt à parentibus reprobis, & hoc etiam præsciuit intellectus diuinus, sed non ante prævisionē lapsum ipsius Adæ. Et addit Doct. q. ille idē q. nunc natus est à reprobo, esset idē numero, si natus fuisset ab alio patre electo. Ibi. Dico sicut dictum est &c. Hic dicit Doct. q. fuisset idem numero, & probat, quia eadem anima fuisset, & etiam eadem materia ex qua generatus fuit, nam eadem materia nunc, quæ est sub forma talis alimenti, puta panis vel gallina potuit tempore innocentie esse sub forma pomi, vel huiusmodi, sicut ergo nunc ex tali alimento generatur tale semen puta ex pane, ita tunc eadem materia panis existens sub forma pomi ex tali materia potuit generari tale semen. Nam in generatione seminis corrumpitur forma alimenti, & in materia illa producitur forma seminis. Ibi. Dico, quod non oportet &c. Dicit Doct. quod ad unitatem numeralem in effectu non requiritur, quod talis effectus sic sit ab vno agente determinato, quod si etiam esset ab alio non esset idem numero. Et ponit casum, sit ignis. a. virtutis ut duo, & gignat ignem. b. in materia ligni, & sit alius ignis scilicet c. eiusdem virtutis, & in eodem instanti, quo a. generaret b. generaret ipsum. b. certum est, quod ipsum b. est idem in numero quamvis sit producibile à diuersis causis Doct. enim dicit, quod sufficit unitas materie, sed bene aduerte, quia si ignis in materiam ligni pro-

*De patre ne-
bro France-
sco petrus
Bernardus
pater sancti
patris Fran-
cisci.*

Franc. Lych. in ij. Sent. Scot. Ee duce-

*Aduerte
bene.*

duceret ignem. b. & ignis. c. produceret aliud igne in materia ligni corrupto primo igne, hic ignis gentius non esset idem numero cum alio producto. Aliter Doct. sibi contradiceret in distin. 3. huius sc. eundi. Si verò materia ligni transmutaretur simpliciter ad eandem formam numero esset simpliciter idem numero, licet eadem materia nata esset transmutari ad eandem formam ab alio, & alio genere.

Dist. XXI. Quaestio Prima.

*Utrum peccatum primi hominis potuerit
esse veniale?*

Scraphicus Bonau. 2. sent. dist. 21. art. 3. q. 1.

Scotus 2. sent. dist. 21. quest. 1.

D. Thomas prima secunda q. 89. art. 3.

*Alexander de Ales secunda secunda collatione
de peccatis.*

Richardus 2. sent. dist. 21. quest. 1.

Franc. de May. 1. sent. dist. 31. q. unica.

Durandus 2. sent. dist. 6. 21. q. 3.

IN C A istam di. vigesimam primam querit Doct. duo. Primum. Utrum primū peccatū potuerit esse veniale id est an ista consequentia sit necessaria vel non Adam sit in statu innocentiae poterat peccare, igitur peccatum suum est mortale. Et ostendit Doct. quod non valet ista consequentia, immo stat quod peccatum suum primū fuerit veniale, licet de facto peccatum suum fuerit mortale. Veniale peccatum dicitur vel à venio venis, quia venit in mentem prater intentionem, & ex surptione, vel veniale dicitur, quia vel ex infirmitate vel ignorantia committitur, & sic dicitur, veniale à venia.

*Vnde dicitur
tur peccatū
veniale.*

¶ Arguit Doct. probando, quod non fuit necessesse, quod primum peccatum Adæ fuerit mortale, quia rectitudo iustitiae magis repugnat peccato mortali quam veniali; & tamen non obstante illo statu, & illa rectitudine illius status potuit peccare mortaliter, igitur, & multo magis potuit peccare venialiter, & stare in illo statu, quia non consideretur (si ille status corrumpere ex peccato veniali) quod magis repugnet illi mortale peccatum quam veniale, quod est falsum. Item non est transitus ab uno extremo in aliud extremum, nisi transiendo per medium, sed extrema sunt iustitia originalis, & peccatum mortale, igitur oportet transire per peccatum veniale, si argumentum hoc concludat nihil concludit, quia illa maior non est vera, nisi ubi medium est conditio necessaria requisita necessario inter extrema, sicut medium inter duo, ubi non potest fieri transitus &c. Sed si medium non est conditio necessaria non oportet, & maxime respectu causarum, liberè agentium sicut est voluntas, ipsa enim potest transire à iustitia ad peccatum mortale non peccando venialiter. Si tamen argumentum concludat, quod voluntas potest transire per illud medium scilicet per peccatum veniale primo, & sic concedo argumentum, & sic debet scribi in doctore.

¶ In contrarium arguitur.

PONITVR Op. domini Alex. de Ales. & S. Tho. qui tenent, quod in illo statu innocentiae non potuit esse aliquod peccatum veniale, quia ibi fuit summa rectitudo possibilis homini haberi in illo

statu, quo creatus fuit Adam summa rectitudine repugnat quantumcunque modica obliquitas, quia illa tollit summum gradum rectitudinis, & peccatum veniale est aliqualis obliquitas, & peccatum veniale non potest corrumpere statum innocentiae, igitur omnis obliquitas quae corrumpit illum statum fuit obliquitas mortalis. Et secundo probant, quia vires inferiores non sunt deordinatae.

¶ Sed Doct. duabus rationibus arguit, quia gratia, quae nos in illo statu coniungit Deo, non est minoris perfectionis, quam iustitia originalis fuerit in illo statu, & tamen eum gratia in illo statu stat peccatum veniale in virtute perfectissimis, ut in Ioanne euangelista. Si dixerimus, quia peccatum non habemus &c. igitur in illo statu potuit esse culpa venialis cum iustitia originali, non enim videtur esse maior repugnancia peccati venialis ad iustitiam, quam ad gratiam, & ad gratiam non habet quin possit stare cum ea, igitur, & potest stare cum iustitia originali. In distin. 19. habebimus quomodo iste duo virtutes si habent sicut excedens, & excessum.

¶ Item secundo supponit Doctor, quod aliquis actus ex suo genere sit peccatum veniale, sicut dicitur verbum ociosum. Item supponit, quod Deus non obligasset homines in statu innocentiae ad minus difficile, ut non praecipisset eis ut non dicerent verbum ociosum, nec etiam praecipisset ut semper facerent, quod melius, & expedientius est, sed tantummodo obligasset eos ad decem praecepta, ad quae nos nunc obligamur, tunc Adam potuisset dicere verbum ociosum, & illud ex suo genere est peccatum veniale, & non mortale, igitur. Nec valet dicere, iste status fuisset perfectissimus, concedo loquendo de statu viatorum, igitur in illo non fuisset peccatum veniale, nego consequentiam, nam in illo statu fuerant homines ita perfecti, sicut fuissent in illo, & in illo venialiter peccauerunt, quare non in illo, tunc peccatum veniale non tollat perfectionem ab eis?

ID E O Respondet Doct. ad q. ostendendo quod sit peccatum mortale, & quid peccatum veniale, & deinde respondet per duas vel tres conclusiones. Primo dicit, quod peccatum mortale, & veniale non distinguitur per hoc, quod mortale est circa finem, & veniale est circa ea quae sunt ad finem tantum, & non circa finem, quia utrumque peccatum potest esse circa finem, & circa media ad finem, & ita non sunt istae differentiae quibus constituantur in esse. Sed in hoc differunt, quod peccatum mortale est deordinatione opposita ordinationi, sine qua ordinatione quis non potest consequi finem, & huiusmodi ordinationes necessario requiruntur ad consequendum finem sunt decem praecepta legis. Sunt enim decem leges, decem viæ per quas nece- *Decem lo-*
ges sunt. sic est nos ambulare, & peruenire ad patriam &c. Iste autem, istae ordinationes cadunt sub praecepto ut fiant, & necesse est nos sic esse ordinatos ut Deum adoremus latrè, ei credamus, in eo speremus, & ipsum super omnia diligamus, & extensius, & intè finem, ut dicitur in 3. d. 17. art. 3. Et similiter eius nomen nos oportet honorare non assumendo illud in testimonium falsitatis, & sic de aliis praeceptis, & istae ordinationes sic sunt sub praecepto, quod eas deordinationes oppositae sunt sub praecepto ne fiant, & si quis sit illis deordinationibus deordinatus est in peccato mortali, sic, quod furtum faciens mortaliter peccat. Et sic sunt decem praecepta peccata mortalia opposita istis decem praeceptis. Deordinationibus autem quae est peccatum veniale non credit sub praecepto, nec ordinatio opposita est necessaria ad salutem, sicut non dicere verbum ociosum est ordinatio

*Quid sit
casum mor-
tale & ve-
niale.*

*Alexander
de Ales in se-
cunda secunda
collatione
de peccatis
vide D. Tho-
mam prima
secunda. q.
89. artic. 3.*

Mirabilis
iudicia.

ordinatio expediens, & per quam facilius, quis cōsequitur vitam æternam, tamen sine illa ordinatio ne potest quis saluari, quia seruando legem Dei, sufficit iuxta illud Christi. Hoc fac, & viues scilicet dilige Deum super omnia, & proximum sicut teipsum. Ex hoc patet, quod solum facere contra decē pręcepta est peccatum mortale. Facere autem cōtra consilia, & contra alia pręcepta quę non sūt de necessitate salutis quis, non mortaliter peccat. Nec sequitur. Ite non facit secundū consiliū, nec secundū pręceptum non necessarium ad salutem, igitur deficit à fine vltimo, negatur consequentia, sequitur tamen, talis sic operans venialiter peccat, igitur talis non procedit meliori modo quo potest, hoc est verum, & hoc est venialiter peccare, & conuertuntur.

Adam peccauit mortaliter.

¶ Doct. igitur dicit ponendo hanc conclusionē. Adam potuit non tantum exercere actum deordinatum contra pręceptum, & sic mortaliter peccare vt peccauit, sed etiam potuit exercere actum contra consiliū tantum, & sic venialiter peccare. Et hoc dicit Doct. dupliciter potuit facere contra consiliū, vel negatiue non faciendo illud, quod consiliū dicit esse faciendum, immo contrariē faciendo aliquid retardans à pręmio, quia peccato veniali debetur pœna, quę potest hominem retardare à beatitudine, sicut in statu isto for. mercator seruans diuinam legem non secundū illud consiliū facit. Vade, & vende omnia quę habes &c. immo facit aliquid retardatiuum, quia implicat se mercantijs, quibus implicitus minus est aptus Deo promptē ad seruandum, & si venialiter peccat, non tamen mortaliter, quia non facit contra aliquam illarum decem ordinationū quę sūt de necessitate salutis.

Quę sunt virtutes habituales.

¶ Primum argumentum in oppositum, & argumentum primum opi. eandem habent vim, & ideo soluendo vnum soluitur reliquum, ideo pro solutione primi argumenti opi. est notandum, quod duplex est rectitudo vna habitualis, alia actualis. Rectitudo habitualis dicitur esse quidam habitus in voluntate hominis iusti, & recti, qui habitus inclinat ad iusta iuste volendo, & voluntas sic habitualiter dicitur habitualiter velle iusta iuste, & sic iustus dormiens habitualiter vult iusta isto modo in statu innocentie, Adam habuisset iustitiam originalem inclinantem voluntatem Adę ad humiliter volendum iusta. Sed quę fuissent obiecta illius iustitię originalis, ad quę inclinasset voluntatem ad volendū? Dico, quod decem ordinationes quę cadunt sub decem pręceptis diuinę legis, & illę decem ordinationes sūt ex intentione pręcipientis, & in se habent necessitatem à pręcipiente vt fiāt, & aliter nullus dicitur rectus, nec iustus, & ista includuntur in latitudine illius summę rectitudinis, quę fuisset in statu innocentie. Vtrum autem ordinatio quę cadit sub consilio scilicet non dicere uerbum ociosum pertineat ad huiusmodi latitudinem summę rectitudinis. Dico, quod non, quia sic non ex intentione consulentis vt sit necessariō requisita ad salutem, nec ad illam rectitudinem, sed illa ordinatio consilij est alia, disperata ordinatio à prima, & ideo, quis potest esse summę rectus rectitudine necessaria, dato, quod non sit rectus, nec ordinatus secundū illam ordinationē consilij sicut intellectus potest esse certus de a. cōclusionē, & tamen dubitare de b. cōclusionē & tantum opinari de illa, nec tamen minuetur de a. cōclusionē, ita hic à simili quis non erit seruans consiliū, & tamen erit rectus rectitudine pertinente ad salutem Tunc respondet Doct. quod peccatum mortale plus repugnat illi summę rectitudini ha-

bituali quā peccatum veniale, patet, quia peccatum veniale non opponitur alicui illarum decem ordinationum pertinentium ad illam rectitudinē necessariam ad salutem, & tamen peccata mortalia illis directē opponuntur, igitur potest stare tota illa rectitudo cum peccato veniali cum ei non opponatur, non sic potest stare peccatum mortale, quia opponitur alicui illarum decem ordinationū requisitarum ad illam summam rectitudinem. Dicit etiam Doct. quod peccatum veniale non repugnat actuali rectitudini, actualis rectitudo est illa quę est in actu nostro voluntatis, qui actus est cōformis rationi rectę sine dictamine legis diuinę, vt quis prędicans populo principaliter ex charitate, tamen in actu illo prędicandi oritur motus leuis inanis glorię, quia appetit laudari à populo, non principaliter propter illud mouetur ille meretur, & tamen venialiter peccat, repugnat igitur veniale peccatum solum suę ordinationi, quę cadit sub consilio, non autem repugnat alicui ordinationi, quę cadit sub pręcepto, ideo licet non possit stare cum ordinatione cui opponitur, & illam destruat, non tamen destruit ordinationes cadentes sub pręcepto, quare quis potest esse perfecte ordinatus ordinatione necessaria ad salutem, qualis fuisset in statu innocentie, & tamen venialiter peccare. Et si dicatur etiam beatū posse peccare venialiter, eo, quod veniale peccatum non opponitur.

Descriptio est inter peccatum mortale & veniale.

¶ Respondet Doct. ponendo casum, quod deus si dimitteret beatū sibi, posset peccare, siue posset in verbum ociosum, sed illud verbū esset sibi peccatum mortale, eo quod beatus habet pręceptum de semper operando optima, & de semper eliciendo optimum actum beatificum quantum potest, sed existens in statu innocentie fuisset in via, & nō in termino, & ipse non habuisset pręceptū de semper faciendo optima, ideo peccatum Adę nō fuisset mortale virgini Catherinę, sic quod beati tenentur adimplere in patria illud pręceptum. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde, & ex omnibus viribus tuis, ita quod tenentur colligere omnes vires in vnum, & secundū illas semper Deū diligere, vide. S. Bonauen. in 3. dist. 27. q. vlt. Nota illud, quod dicit Doct. si beatus dimitteretur sibi, quia in rei veritate, & confirmatus, quod non potest peccare, nec mortaliter, nec venialiter, igitur peccatum veniale non potest esse in eo.

Beati tenentur adimplere illud pręceptum dilectiois dominii &c.

¶ Ad secundum de viribus &c. Dicendum, quod si Adam fuisset Deo obediens, & potentie sensitivę inferiores fuissent obediētes voluntati, sed, quia voluntas non fuit obediens Deo, datum est ei in pœnam secundum Aug. vt vires inferiores nō obediant ei. Et ideo Doct. concedit, quod si vires superiores, vt intellectus, & voluntas fuissent ordinatę in Deum in viribus sensitivis nulla fuisset deordinatio, ideo prima deordinatio fuit in viribus superioribus, quia Adam elegit magis complacere vxo ri, quā placere Deo, & ideo primo ibi fuit deordinatio de facto Doct. tamen dicit, quod nō oportuit vt illa deordinatio in Deum fuisset peccatum mortale, quia circa Deum potest esse peccatum veniale. Et dat exemplum Doct. vt si quis in superiori portione, quę immediate respicit Deum habeat aliquem motum surreptitium, & legem contra articulum de trinitate, non propterea ille peccat mortaliter sed venialiter, & ita prima deordinatio potuit fuisse venialis in portione superiori. Et nota, quod portio superior est intellectus, & voluntas, vt scilicet immediate respiciunt Deum, portio verō inferior est idem intellectus, & eadem voluntas vt respicit obiectum creatum, hoc patebit. distinctio. 24. huius.

Exemplum.

Franc. Lych. in ij. Sent. Scot. Ee 2 ¶ Ad

*Nota & be-
ns.*

¶ Ad aliud de pœna dico, quòd peccato veniali non debet mors, nec æterna, nec corporalis, potuit vero Adam, & filij sui in illo statu peccare venialiter, & puniri citra mortem corporalem, vtputa habendo displicentiam de illo peccato, vel aliquid huiusmodi, & hoc non repugnabat illi statui. Et si dicas illi statui non debebatur pœna, concedo, pœna quæ est mors, sed non est verum de alijs pœnis maximè voluntariè sumptis pro peccato veniali. Vel dic, quòd sicut modo peccans venialiter illi peccato propriè non debetur pœna, sed committens peccatum veniale est debitor alicuius actus charitatis feruentis. vtputa, quis modicum plus de bito bibit, tenetur cum feruentiori charitate dicere horas suas, si sit clericus, vel pater noster si sit secularis, vel alias suas orationes, ita in illo statu qui peccasset venialiter conuersus ad Deum feruentio si modo adorasset eum, & reliqua.

Quæstio Secunda.

Vtrum peccatum Adæ fuerit grauißimum.

Seraphicus Bonam. 2. sent. dist. 21. q. art. 3.

Scot. 2. sent. dist. 21. quæst. 2.

Riccardus 2. sent. dist. 23. q. 1.

Durandus 2. sent. dist. 21. q. 2.

Franciscus de Mayr. 2. sent. dist. 31. q. unica.

EC VNDO quæritur. Vtrum peccatum Adæ fuerit grauißimum. Hic sunt tres articuli. Primus declaratus fuit partim. dist. 6. q. 2. vide ibi de vel le, & nolle. Hic nota differentiam, quare primum peccatum Angeli potuit fuisse inordinatus amor sui, non sic potuit peccare, Adam, sed primum peccatum Adæ fuit amor amicitie vxoris sue inordinatus. Vide autoritatem beati Aug. Nota, quòd primò non potuit peccare amore concupiscentie vel libidinis circa vxorè, quia nulla adhuc erat libido, quia illa est sequela peccati ad istum amorem amicitie inordinatum vxoris, sequebatur grauius peccatum scilicet velle complere illud, quod non licuit scilicet velle comedere de pomo vetito. Ibi nota, quòd se cluso præcepto diuino de nõ ædendo pomũ, peius fuisset dicere verbum ociosum quàm comedere de illo pomo, quia dicere verbũ ociosum est ex suo genere actus peccati venialis, sed comedere de illo pomo non est ex se peccatum, nec est de lege nature. Ideo dicit Doct. quòd esus pomi non erat ex natura rei quid malum, nec illud fuit præceptum ex natura rei, nec de lege nature, quasi esset circa aliqũd, quod de se est malum, sed tantum fuit malum ex de, de illo, quia solum à Deo, prohibitum ad experiendum eorum obedientiam vt nobis appareret (non Deo, quia omnia sciebat) quòd ingrati existentes tantorum bonorum, & beneficiorum nõ obedirent, peccatum igitur primum Adæ fuit in velle volendo scilicet, & amando vxorem amore amicitie inordinato, quod factum fuit vt magis vellet displicere Deo, quàm vxori, & ita inductus ab eo comedit. Est enim verisimile cum ipsa fuerit seducta, & crediderit diabolo se posse consequi æqualitatem Dei, & consequi etiam scientiam boni, & mali, si vir suus vna secum comederet, accessit ad Adam, & dixit ei vt comederet ipso nolente tristis effecta sit videns ex hoc se non posse consequi, quod credebatur scilicet æqualitatem Dei, Adā videns ipsam mestam. credidit, quòd si non conse-

tiret ei tabesceret, & ex tristitia veniret ad maciem, immo à se derelictam omnino interiret, maluit Deo displicere quàm vxori, & huius causa fuit inordinatus amor amicitie ad eam, non amor concupiscentie, nec libidinis, quia illa nondum erant in Adam cum esset innocens, sed grauius errauit secundum Sanctos, quia debuit eam corrigere, & docere, quòd propter esum illius ligni noui consequeretur æqualitatem Dei, nec scientiam æqualem scientie Dei, quia ipse non fuit seductus secundũ Pau. ad Corin. secundo, & ita ille non credidit, sed non corripuit, & quis sit quòd eam non corripuerit, sed mulieres aliqua affectione affecte non de facili suscipiunt disciplinam, magis enim credidit diabolo quàm viro.

¶ Secundus articulus est de gravitate adæ vbi nota, quòd duobus modis vnum peccatum comparatum ad aliud dicitur grauius alio. Vno modo quādo vnum peccatum, vtputa, blasphemia Dei opponitur maiori bonitati, quàm aliud peccatum, vtputa, blasphemia parentum. Primum peccatum est grauius secundo, quia contra Deum, & secundum est contra patris personam. Si etiam blasphemans Deum adoraret Deum actum in re torium optimum faceret, & magnum gradum gratie acquireret, & magnum gradum glorie. Si similiter blasphemans patrem eum honoraret, actum meritorium, gradum gratie, & glorie acquireret, non tamè ita bonum sicut adorans Deum, vterque blasphemando bonum illud perdunt, tamen vnus maius bonũ perdit altero, & sic vnus grauius altero peccat, peccatum Adæ isto modo non fuit grauißimum, quia non opponebatur sue bonitati, nec si obediens fuisset tantum bonum acquisiisset quantum ille qui Deum adorasset. Alio peccatum dicitur grauius altero peccato, quia vnum est contra bonitatem magis necessariam quàm aliud peccatum, & dicitur bonitas vna magis necessaria altera bonitate, vtputa, bonitas aliqua cadit sub præcepto legis nature, & legis diuine simul, alia bonitas cadit tantum sub præcepto legis diuine, prima bonitas dicitur magis, necessaria quàm secunda, & peccans contra illam bonitatem grauius peccat, quàm peccans contra secundam tantum. Exemplum. Nam interficere quemquam est prohibitum lege diuina & lege nature simul, & semel. Concupiscere est tantum prohibitum lege diuina, & non nature. Interficiens enim grauius peccat quàm concupiscens. Bertam ad fornicandum. Salomon enim comparans furtum adulterio dixit adulterium esse grauius furto, quia contra rem magis arduam. Isto modo etiam peccatum Adæ non est grauißimum, quia non fuit contra bonitatem magis necessariam, quia non comedere de illo pomo, non fuit bonitas maximè necessaria, quia non cadebat, nisi sub præcepto diuino, non autem sub præcepto legis nature. Ostendit etiam Doct. in littera, quòd diligere vxorem inordinate non fuit grauißimum peccatum, quia non contra illud. Diliges dominum Deum tuum, nec contra secundum maximè necessarium, & arduum post primum scilicet. Diliges proximum tuum &c. Et patet, quia excessus de dirigendo Deum non est contra illud præceptum de dilectione proximi, sed bene odire proximum est contra illud præceptum, nec etiam excessus de dilectione proximi est directe contra illud præceptum de dilectione Dei, sed bene odium Dei, si sit possibile. Excessus igitur dilectionis proximi, vtputa vxoris in Adā non fuit contra illud præceptum, nec etiam est tantum contra secundum de dilectione proximi, sicut odium proximi, grauius igitur peccatum

*Primum peccatum Adæ
1. 2. Super
Gen. cap. vi.
simo.*

Vnum peccatum est grauius altero duobus modis.

Exemplum.

catum est odire proximum, & odire uxorem, quam excedere in diligendo uxorem: igitur illud primum peccatum, quo Adam peccauit, diligendo inordinatè uxorem, non fuit grauissimum, quia non fuit contra illa duo præcepta, maximè necessaria, nec ex consequenti contra illam bonitatem maximè necessariam. scilicet diligere Deum, & proximum.

Item nota, quòd peccata legis diuinæ, aut sunt de lege naturæ strictè sumpta, aut de lege naturæ, quia conformia legi naturæ, & ita cadunt sub duplici negatione bonitatis correspondentis illis præceptis, & ita sunt bonitates necessariae, forè illud præceptum de non concupiscendo non est de lege naturæ: iuxta illud Pauli. Concupiscentiam nescibam esse peccatum, nisi lex diuina diceret. Nō concupisces. Alia sunt de lege naturæ, & diuinæ simul, sed præceptum de non edendo potum tantum de lege diuina fuit, & nullo modo de lege naturæ, & ideo illa bonitas non edere, &c. non fuit multum necessaria.

Peccatum Eua fuit grauius peccato Adæ.
Tertius articulus est de comparatione peccati Adæ ad peccatum Eua. Et simpliciter loquendo peccatum Eua fuit grauius, quia si Adam, & Eua essent damnati quilibet pro peccato illo grauius puniretur Eua, quàm Adæ, quia ipsa appetijt æqualitatem Dei, non Adam, quia non credidit, nec appetijt.

Nota inferius, quòd tētio extetior qualis fuit illa Adæ, quæ facta fuit per mulierem faciliiori modo vincitur, quàm tentatio interior, quæ est tentatio carnis, quæ de nostro contra nos roboratur. Diabolus tentauit Eua, Eua tentauit Adam, cum igitur Adam esset fortior Eua, & circumspēctior, quia ad plura aspiciens, & nobilior, quia minori tētatione tentatus, quàm Eua ceciderit, hoc eius peccatum aggrauat, tamen simpliciter, & in se, considerando vtrumque peccatum, peccatum Eua fuit maius.

An si Eua sola peccasset, & non Adam, perdidissemus iustitiam originalem.

Dico, quòd non, quia sibi non fuit data, nisi pro se, non pro nobis, bene si solus Adam peccasset, & non Eua, adhuc illam perdidissemus, quia Eua non acceperat pro nobis.

Vtrum si Eua peccasset, & Adam non, an ipsa fuisset mater nostra. Aliqui dicunt, quod Deus creasset vnam aliam mulierem, & illam dedisset Adæ, & fuisset mater nostra, sed ad quid, si dedisset aliam, forè alia grauiori tētatione tentasset eum, ad quid addere malum malo sufficiebat prima, quæ si fecisset pēnitentiam, non obfuisse filiis, sicut virgo munda non obfuit, munditiæ Christi benedicti.

Argumenta ad illud, quòd dicit, quod plus adimit de bono est grauius, quod concedo. Si illud bonum adimitur formaliter per peccatum oppositum illi bono, sicut patet supra de blasphemante Deum, qui adimit formaliter plus de bono, quàm blasphemās patrem. Et dico, quòd peccatum Adæ formaliter non adimit iustitiam originalem, quia non opponebatur illi formaliter, sed tantū ademit demeritoriè, sed peccatum non dicitur grauius, quia adimit plus de bono demeritoriè, patet, quia habens decem gradus gloriæ, & totidem gratiæ, & centum gradus meritorios, peccans peccato carnis, perdit omnia demeritoriè, & tamen formaliter parum perdit: Blasphemans autem Deum multum perdit formaliter de bono, & in casu parum demeritoriè, quia vbi non meruerit, nisi duos gradus gloriæ, & gratiæ, & decem merita ista demeritoriè perdit, & minus alio, & tamen multo plus

Quomodo peccatum de carnis grauius.

formaliter alio perdit de bono, vt patet, si Deum honorasset, quando blasphemauit, & si alius continens fuisset, cum peccauit, iste minus de bono habuisset, & alius plus de bono.

Ad secundū dicendum, quod debet esse correspondentia culpæ ad pēnam, si pēna magna, & peccatū similiter, & sic à posteriori cognoscimus grauitatē peccati. Dicit Doct. quod verum est, si illa pēna sit formaliter punitio illius culpæ. Exemplum. Hic blasphemauit Deum, hic blasphemauit patrē, punitio formaliter correspondens blasphemæ patris, est minor punitio, quæ correspondet blasphemæ Dei, & loquendo de tali pēna, non debebatur peccato Adæ maxima pēna, immò modo adulterans, si damnaretur, & simul cum eo Adam pro illo peccato grauius puniretur iste, quàm Adam. Et cum probat, quia sibi inflicta fuit pēna mortis pro suo peccato, & hæc est maxima pēna. Dupliciter respondet. Primò sic, negando, quod mors fuerit ei inflicta pro suo peccato, & pater, quia Adam, si erat immortalis in illo statu non erat immortalis ex natura, vel ex causa intrinseca naturali, sed si erat immortalis, erat tñ ex Dei dono, nolente concurrere cum causis naturalibus terminatis ad mortē, & hoc quamdiu obediens fuisset, vel superasset primam tētationem. Dico igitur, quia peccauit, & inobediens fuit, Deus subtraxit illa beneficia sibi collata, & sic ex cōsequēti secuta est mors, non est ergo mors pēna formaliter punitiua peccati Adæ, sed illa est modica. Videmus enim quādoque pro vno peccato subtrahi ab aliquo maxima beneficia, non tñ infligitur magna pēna punitiua correspondens illi peccato, & patet in exemplo. Si Sortes sit beneficiatus ab aliquo principe, puta à Serenissimo Imperatore, & Platonē peccet in Serenissimum Imperatorem ambo, priuabitur Sortes omnibus beneficiis sibi collatis à Serenissimo Imperatore, & alius puniretur in decē quæ erit pēna fm iustitiam punitiuam correspondēs peccato Platonis, & in totidem Sor. puniretur, & non in plus, nisi fuisset beneficiatus, & sic Adam fuit priuatus multis donis donatis à Deo, & tamen modica pēna fuisset punitus in inferno, quāliis adulter, loquendo de pēna punitiua culpæ. Alia responsio est, quod mors non est maior pēna, quàm illa, quæ debetur peccato mortali, quia illa est dānatio æterna, quæ est perpetua separatio à Deo, mors autem corporalis est solū separatio corporis ab anima vñq; ad futurum iudicium, quāliis mortem multi appetunt, nullus tñ appetit damnationē, & ideo licet sit generalior pēna, & ad plures se extendat mors, quàm damnatio, non est tamen maior, nec intensior pēna, & ponitur exemplum de exheredato, quæ pēna est vniuersalior consequens totam posteritatem de hæreditate, & de decapitatione.

Exemplum.

Quomodo Adam erat immortalis

Ad vltimum. An Adam appetierit æqualitatem Dei, quia illud videtur dicere glosa super illud, quæ non rapui, &c. Sco. cōcessit, quod Eua appetiit æqualitatem Dei, Adam non, nunc soluendo dicit, quod Adæ, & Eua, & angeli tñ interpretatiuè appetierunt æqualitatem Dei. De Eua dico, quod cum fuerit seducta, ipsa credidit diaboli, & si credidit, posse consequi illā æqualitatem Dei, & sic forè appetiit, & non tñ interpretatiuè. Adam nō fuit seductus, & non credit illā posse consequi, quia tamen peccauit, voluit voluntatem suam præponere voluntati diuinæ, & interpretatiuè appetiit æqualitatem, immo maioritatem. An angelus in 6. dicit. huius dicit, quod appetierunt illam, & non tantum, quod illa potuerunt appetere: ante enim secundum articulum principalem, quod 2. ibi, viso igitur de primo inordinatè concupito parum infra, vel habuit angelus inordinatum nolē. nolendo. scilicet opposita eorum, quæ cōcupiuit. scilicet. Fran. Lych. in ij. Sent. Sco. Ee 3 lendo

Quid sit appetere æqualitatem Dei interpretatiuè, nisi svernere ipsum Deum.

lendo sibi beatitudinem minus inesse, quàm Deo, & ita voluit suam beatitudinem esse diuinæ æquallem, & sequitur, vel quàm Deum esse, idest noluit suum esse esse minus esse diuino, & ita voluit suum esse fore æquale esse diuino. vide litteram, & etiam expositionem litteræ. Quod ergo hic dicit, q̄ tantū angeli appetierūt æqualitatem Dei interpretatiuē. Dic q̄ littera est corrupta, sic enim iacet in reportatis, & sic tantum interpretatiuē, & non formaliter appetijt Adam æqualitatem Dei, & nihil dicit de angelis, vel dico, q̄ pro tanto eam voluerunt interpretatiuē, quia non voluerunt eam volitione efficaci, & imperatiua ad consequendū eam, vt dicit in reportatis. di. 6. sed credo, q̄ Eva volitione efficaci voluit eam quantum fuit ex se, patet, quia ipsa quæsiuit media sibi offensa à dæmone, si. f. Adam consentiret in opinionem suam, & comederet de ligno vetico haberet ambo æqualitatem Dei, & hoc mediū quæsiuit, & suggessit viro, vt comederet, quia igitur nec Adam, nec angeli mali sic appetierunt, ideo dicitur interpretatiuē appetiisse, tamen Adam, nec volitione simplici illud voluit, sicut angeli mali voluerunt, sic igitur fuit differentiam. Eva voluit volitione efficaci æqualitatem Dei. Angeli mali, quia sciebant eam non posse consequi, voluerunt eam tantum volitione simplici. Sed Adam, nec vna volitione, nec alia voluit Dei æqualitatem, sed simpliciter interpretatiuē. Si dicas. Igitur Eva grauius peccauit angelo, nego consequentiam, quia seducta fuit, & decepta, & credens illud fore possibile, appetijt impossibile tanquam possibile, & in hoc aliquantulum excusatur. Sed diabolus sciuit hoc fore impossibile, & tamen illud voluit, vt dictum est, & sic appetijt impossibile, vt impossibile, nec erat deceptus, & ideo maiorem ostendit iniquitatem, quàm Eva. Nota q̄ hæc quæstio de grauitate peccati Adæ ponitur in quibusdam textibus in vigesima prima, dist. tamen pertinet ad vigesimam secundam.

Vide in reportatis.

Quomodo
Eua appetit
æqualitatem
Dei.

Quomodo
Angelus.

Dist. XXII. Quæstio Vnica.

Vtrum peccatum primi hominis fuerit ex ignorantia.

Seraphicus Bonau. 2. sent. dist. 22. q. 1. art. 2.

Scotus 2. sent. dist. 22. quæst. 1.

Riccardus 2. sent. dist. 22. quæst. 1.

Ioannes Baconianus 2. sent. dist. 22. q. 1.

Peccatum
ex ignorantia
potest
contingere
tribus modis.

IRCA dist. 22. queritur. Vtrum peccatū primi hominis fuerit ex ignorantia. **I**bi. Respondeo, &c. Dicit Doct. q̄ peccatum ex ignorantia potest tripliciter contingere, vt homicidium: aut enim ignorantia præcedit, idest q̄ homicida ignoret tale homicidium esse peccatum, & talis ignorantia est causa peccati, accipiendo causam pro occasione, siue pro dispositione, ad quam sequitur tale homicidium, puta quia ignorat esse peccatum, ideo committit homicidium, & si non ignoraret, non committeret, talis ignorantia, quæ est iuris diuini, vel iuris naturæ nunquā excusat. Vel secundò dicitur peccare ex ignorantia concomitante, idest quòd peccatum concomitatur ignorantia, quia licet non ignoret homicidium esse peccatum, multa tamen ignorat, puta q̄ tanta pœna debebatur, tãto præmio, vel dono priuatur, vel q̄ tam vituperabilis reddatur, & huiusmodi, & sic dicitur communiter, omnis peccans ignorat. Tertiò ipse ignorantia potest sequi ex peccato quasi pœna peccati, sicut dicitur Sapientia 2. cap. quòd malitia excrauit eos: certum est enim, quòd genus

humanum propter peccata in magnam cecitatem incurrit tanquam in pœnam peccati.

Ibi. Item distinguitur, quòd potest accipi pro simplici nescientia, &c. Hic nota, quòd ignorantia accipitur dupliciter. Vno modo negatiuē, siue priuatiuē, sicut Franciscus ignorat hominem esse risibilem, quia ponitur tantum negatio scientiæ. Alio modo contrariē, & talis ignorantia non tantum ponit negationem huius cognitionis, quæ cognoscitur hominem esse risibilem, sed etiam ponit habitum, vel actum contrarium, sicut quis firmiter credit hominem non esse risibilem, idest quòd habeat notitiam de ista, quòd homo non est risibilis, quæ potest causari in aliquo per syllogismum, falligraphum, & talis ignorantia opponitur contrariē scientiæ, vt patet primo, posteriorum, & sic hoc modo potest accipi in iustitia negatiuē, scilicet & contrariē, vt patet à Doct. supra dist. 7. & in tertio, distinct. 30.

Ignorantia
accipitur
dupliciter.

Secundo modo potest esse ipsius facti, &c. Dicit Doct. quòd aliquando ignorantia est ipsius facti, quòd est, quando ignoratur tale factum esse peccatum. Exemplum. Aliquis scit homicidium esse peccatum mortale, & committit illud dando venenum, si ignorat hoc factum esse venenum homicidium, &c. Dicitur ignorantia facti, vel potest esse ignorantia quo ad aliquas circumstantias, vt quando aliquis scit homicidium esse peccatum mortale, & commissum in ecclesia est maius peccatum, ignorat tamē aliquam circumstantiam, forte magis aggrauatam, vel potest esse ignorantia quo ad aliquod consequens, puta ignorantia, quòd tali peccato tanta, vel tanta pœna debeat, vel quòd tanto bono priuatur. Sequitur in textu, quando igitur, &c. Doct. dicit, quòd talis error non fuit in Adam: sciuit enim magis fore obediendum Deo, quàm consentire delictis vxoris, & sciuit, quòd comedendo de pomo, ne contristeret delicias vxoris erat malum, & cōtra diuinum præceptum, & ideo non peccauit ex ignorantia, accipiendo ignorantiam, puta quæ præcedit peccatum, & est dispositio ad peccatum, vt dixi supra. Sequitur, & ideo, quia prius peccauit, quia si tu dicis, q̄ prius errauit, accipiendo errorem primo modo pro ignorantia ante peccatum, sequitur, q̄ aliquod bonum apparuit Adæ, quòd tamen in veritate non erat bonum, sed tantum in apparendo, vt puta si complaceret magis vxori, quàm Deo, esset bonum tantum apparenter, si tale bonum, vt apparet prius sibi apparuit, ignorauit esse bonum apparet, sequitur, quòd ante peccatum, puta ante electionem, quæ peccauit, consentiendo vxori, potuit esse error circa primum, quòd est impossibile, & declarat Doct. quomodo talis error fuit circa principium, sicut enim principium de se verum est notum ex notitia terminorum, ita quòd ibi non accidit error, terminis tamen præcognitis, ita illud potest dici principium apparet verum, quòd apparet verum ex sola notitia terminorum, sicut hoc maius bonum est assentire vxori, quàm Deo. Si dicatur, q̄ talis error non fuit circa principium: ergo si hoc falsum, puta magis complacere vxori, quàm Deo, est maius bonum, non est principium apparet verum, sequitur, q̄ erit conclusio falsa apparet vera, & tunc aut talis conclusio apparet vera ex syllogismo falso in forma, aut ex syllogismo peccante in materia. Si primo modo sequitur, quòd non conclusit sibi necessarium, quia ipse Adam, vt creditur, fuit perfectissimus logicus: cum omnium creaturam habuisset scientiam, & si non conclusit sibi, non oportet voluntatem Adæ adherere huic, scilicet quòd maius esset complacere vxori, &c.

Quid ignorantia
facti.

Adam fuit
perfectissimus
logicus.

Si secundo

Si secundo modo, aliqua præmissa fuit falsa: & quæritur ultra, si præmissa falsa fuit, aut de se apparebat falsa, aut ex alia: si primo modo ergo illa erat oppositum primi principij, quia sicut primū principium verum est de se, apparens verum, & nemo decipitur in eius veritate: ita similiter oppositum primi principij est de se apparens falsum, & sic neminem decipit. Si secundo modo. si dicas, q̄ illa præmissa falsa ex alia apparet vera, & sic intelligit illud, si ex alio apparet falsum, idest si id quod est falsum, ex alio apparet, supplē quod est verum: quæro de illa alia præmissa, ex qua ista apparet, aut ex se apparet falsa, aut ex alia, si ex se: procedo vt prius, quia erit oppositum primi principij, si ex alia, tunc erit processus in infinitum: si ergo fuit error in Adam ante peccatum, & ille error non potuit esse ex syllogismo falso in forma, aut in materia: ergo ille error erat in principiis, quod est impossibile, quia nullus circa principia errat.

¶ Ibi. Similiter autem, &c. Dicit Doct. quod tale peccatum potuit sequi talis ignorantia, quod ex immoderato amore complacendi vxori suæ credidit illud peccatum esse veniale, quod tamen erat mortale, non credo tamen, q̄ ante peccatum fuerit talis ignorantia, quod crediderit illud peccatum tantum esse veniale, sed sic appetitus eius fuit immoderatus, complacendo vxori, quod fuit excæcatus, credendo illud peccatum esse veniale. Vnde dicit Doct. quod talis ignorantia concomitabatur, vel sequebatur ipsum peccatum.

¶ Ibi. Item omnis peccans, vel peccat ex electione, vel ex passione, vel ignorantia, &c.

¶ Ibi. Ad secundum dico, &c. Nota in ista littera, quod electio propriissimē sumpta sequitur cōclusionem syllogismi practici, idest q̄ sequitur cognitionem conclusionis practicae deducta ex syllogismo practico, sicut aliquis eligit sibi potionem, vt sanetur: intellectus enim sic concludit, omnis sanitas est acquirēda per medium ordinatum ad illam, sed portio amara est medium conueniens ad sanitatem acquirēdam: ergo, &c. Electio enim voluntatis, quæ sequitur talem volitionem, dicitur electio propriissimē sumpta, potest etiam esse electio circa aliquod principium sibi simpliciter ostēsum, vt bonum est diligendum, nam ostēso hoc principio voluntati, voluntas potest diligere illud, & talis dilectio dicitur electio, licet non ita propria, &c.

Quomodo electio voluntatis dicitur electio.

Dist. XXIII. Quæstio Vnica.

Vtrum Deus potuerit facere voluntatem creaturæ rationalis impeccabilem per naturam.

Seraphicus Bonau. 2. sent. dist. 23. q. 1. art. 1.

Scot. 2. sent. dist. 23. quæst. 1.

Riccardus 2. sent. dist. 23. q. 1.

Durandus 2. sent. dist. 23. q. 1.

Ioannes Baconitanus 2. sent. dist. 23. q. 1.

IRCA distin. 23. quæritur. Vtrum Deus possit facere voluntatem creaturæ rationalis impeccabilem per naturam.

Opinio Alex. zandri.

AD quæstionem dicitur, q̄ Deus non potest facere hoc, &c. Hæc est opi. Alex. de Ales. 22 q̄ Deus non possit facere creaturam rationalem impeccabilem ex natura, in qua conclusione concordat cū Doct. sed rationes Alex. non videntur cōcludere, ideo Doc. rñdet ad illas, & prima ratio clara est, ad quam respondet Doct.

¶ Ibi. Dico, quod istæ rationes non concludunt. Dicit Doct. q̄ oporteret probare, quod licet voluntas creata nō sit sua regula, quod tamen necessariō non conformetur regulæ superiori. Sed Alex. diceret, attenta libertate voluntatis, q̄ non necessariō conformatur. Sed quia multi voluerunt tenere voluntatem creatam velle necessariō vltimum finem, & per consequens necessariō cōformare se vltimo fini in amando illum, & ex vno dicto in dist. 5. huius secundi volens efficaciter finem, necessariō vult ordinata ad finem: ergo à fortiori volens necessariō finem, necessariō vult ea, quæ sunt ad finem, cum necessitas ordinatorum ad finem sumatur à fine, & sic talis voluntas necessariō haberet conformari primæ regulæ, ideo Doct. dicit, q̄ oporteret probare illam, supple, quod non, de necessitate, conformetur primæ regulæ.

¶ Ibi. Præterea voluntas creata, &c. Ratio stat in hoc, quia & si voluntas creata non peccet in appetendo bonum verum, potest peccare in appetendo bonum apparens, & potest illud appetere, cum omne bonum tam verum, quàm apparens sit obiectum voluntatis creatæ.

¶ Ibi. Contra secundam rationem, quicquid sit obiectum, &c. Et dicit Doct. primò, quicquid sit obiectum voluntatis diuinæ, hic non determinat, de obiecto voluntatis diuinæ, & loquitur hic de obiecto motiuo, & non terminatiuo: nam loquendo de obiecto motiuo, oportet dicere, q̄ essentia diuina est obiectum adæquatum motiui voluntatis diuinæ, vt patet à Doc. in 1. d. 41. & d. 10. & sic vult Doc. multoties, q̄ est idem obiectum, tam intellectus, q̄ voluntatis, & sub eadē ratione, vt patet in 1. di. 3. in 2. & in 4. di. 49. & certū est, q̄ essentia sub ratione, qua hæc essentia est obiectum adæquatum intellectus diuini quasi motiuum, vt patet à Doc. in prolo. q. de subiecto theologiae, & q. seq. & sic sequitur, q̄ eadē essentia sub eadem ratione est adæquatum obiectum diuinæ voluntatis. Si verò loquamur de obiecto determinatiuo. Dico, q̄ sicut intellectus diuinus habet ens, in quantum ens, vt patet à Sco. in primo, dist. 39. ac potest elici ab ipso in quæst. de subiecto theologiae, & q. seq. & ex dist. 3. q. 4. primi. & distin. 43. in 2. q. 1. distin. primi. Sic voluntas dici potest habere omne ens pro obiecto terminatiuo. Dicit ergo Doct. q̄ sicut voluntas creata per Alex. habet omne in bonū apparens pro obiecto: ita dicit Doct. quod voluntas diuina habet bonum apparens pro obiecto, & tamen ex hoc non sequitur, quod voluntas diuina possit deficere, hoc idem dicit de beato.

Quomodo essentia diuina sit obiectum adæquatum motiuum.

¶ Ibi. Dico igitur, q̄ bonum apparens. Doct. dicit, q̄ bonū apparens non potest esse obiectum voluntatis diuinæ quantum ad velle, quia ipsa non potest velle bonum apparens, vt patet, nec similiter voluntas beati, sed bene potest hñe actum nolitionis, puta nolendo illud, non credas tñ, q̄ in voluntate diuina sit duplex actus voluntatis. s. velle, & nolle, quia tunc illi actus non identificarentur cum voluntate diuina, vt posset probari in simili in primo, dist. 2. q̄ non potest esse duplex actus in intellectu diuino, & etiam probari posset dist. 39. primi. Dico ergo, q̄ in voluntate diuina est tantum vnus actus positiuus, qui est ipsum velle, qui actus potest diuersificari non in se, sed per alium, & alium respectum, siue per aliam, & aliam tendentiam in aliud, & aliud obiectum: nam vt terminatur ad Petrum, volendo sibi gratiam, dicitur ille actus affirmatiuus, & in se, & quantum ad respectum, vt verò terminatur ad Iudam, volendo sibi beatitudinem, ille actus, quamuis in se sit positiuus, & affirmatiuus, tamen vt includit respectum ad nolendum beatitudinem, potest dici negatiuus, & sic iste actus

Vnum velle est in voluntate diuina.

Fran Lych. in ij. Sent. Sco. Ec 4 po-

potest diuersimodè variari secundum diuersos respectus, sicut etiam est idem actus intellectus diuini in se, & tamen potest dici alius, & alius secundum alium, & alium respectum, ut patet à Doct. in primo, dist. 39. Dico ergo, quod voluntas diuina potest habere bonum apparens pro obiecto, sed non respectu actus affirmatiui, sed tantum negatiui modo præexpósito, in beato verò est duplex actus positius, scilicet velle, & nolle, & ipsa beatus habet, etiam bonum apparens pro obiecto, sed non respectu actus volendi, quia non potest velle bonum apparens, & hoc non ex repugnantia naturæ suæ, sed ex hoc, quod voluntas diuina determinauit nunquam cooperari voluntati beati ad huiusmodi actum, ut patet in simili in quarto, distinctione 49. ipsum tamen bonum apparens potest esse obiectum voluntatis beati respectu volitionis.

I B I. Dico igitur ad quæstionem, &c. Hic Doctor intendit probare intentum principale, & ut clarius intelligatur, supponit Doct. aliqua.

Voluntas nostra tenetur sequi voluntatem diuinam.

¶ Primo, quod voluntas nostra tenetur sequi regulam superiorem, quæ est voluntas diuina, ita quod deuiando ab illa peccat, ut patet infra distinctione 35. & in primo, distinctione 44. & in quarto, distinctione vltima.

¶ Secundò supponit, quod voluntas creata est tantæ libertatis, quod nullo modo necessitatur respectu cuiuscunque obiecti etiam formaliter infiniti, ut satis probauit in primo, dist. 1.

Quare volūtas peccat.

¶ Tertiò supponit, quod voluntas dicitur ex hoc peccare, vel quia omittit, quod tenetur facere, puta omittit diligere Deum in aliquo tempore, & tamē pro aliquo tempore tenetur diligere ipsum super omnia, ut probat Doct. in tertio, dist. 9. & 27. vel quia committit aliquod, quod obligatione diuina tenetur euitare: stante ergo obligatione diuina respectu multorum præceptorum, an potuerit fieri natura rationalis impeccabilis. Et sic debet intelligi titulus quæst. quia sicut Deus dedit præcepta secundæ tabulæ, obligando non ad obseruantiam illorum, etiam potuit nos non obligare, ut patet in tertio: sed de præceptis primæ tabulæ est magis dubium. Non enim credo, quod Deus de potentia absoluta possit dispensare contra hoc præceptum, ut creatura non teneatur diligere Deum super omnia. De hoc vide in tertio, dist. 27. Sed quicquid sit, non curo pro præsentī. Titulus tamen quæst. sic debet intelligi, quod stante obligatione diuina, vel naturali ad aliquid agendum, vel non agendum, an potuit creatura rationalis ex natura impeccabilis, & probat Doct. quod non.

Mora & bene.

¶ Ibi. Ad quod probabiliter declarandum. Hic Doctor supponit, quod omnis voluntas potest appetere commodum, & per consequens proprium commodum, & sic peccare. Hic tamen nota, quod si voluntas secundum appetitum naturalem appetat commodum, quantumcunque appetat, non peccat, cum talis appetitus naturalis sit semper rectus, ut patet supra in hoc secundo, dist. 6. quæstio. 2. & in quarto, dist. 49. & 50. Dico ultra, quod absolute loquendo, si voluntas secundum affectionem iustitiæ, suæ ut libera appetat conformiter tali appetitui, ex hoc etiam non dicitur peccare, sed quia Deus obligauit nos non sequi immoderate appetitum naturalem, ut patet quia appetitus naturalis non est ad mori, quia nolimus expoliari, sed vestiri, & tamen Deus obligauit nos, ut velimus actu elicitō mori, secundum quod placet voluntati suæ. Debet ergo intelligi ratio Doct. sic, ex quo omnis voluntas creata potest velle conformiter appetitui suo naturali commodum, & proprium commodum contra ordinationem diuinam, ideo potest peccare. Et me-

Quomodo ratio Deorum sit intelligenda.

ritò dicit Doct. quod omnis voluntas, in qua non necessario coniunguntur appetere commodum, supple actu elicitō, & recte appetere, potest appetere recte, & non recte.

¶ Ibi. Dices, quod voluntas, &c. Si diceretur, quod sicut Deus creat voluntatem secundum appetitum naturalem, ita quod sicut ille appetitus semper est rectus, & inclinatio, eius semper recta. Videtur, quod possit creare voluntatem, ut liberam, quod sicut ipsa est in se recta, & à Deo creata, ita appetere suū supple actu elicitō sit rectus, & sic ex hoc, quod appetit actu elicitō semper dicatur recta, ita quod tali actu non possit appetere non recta.

¶ Ibi. Contra omnis voluntas, &c. Nota bene hanc litteram, quia hic non probatur, quod dicitur absolute non possit creare aliquam voluntatem, quæ ex hoc, quod appetit actu elicitō recte appetat, nam sicut voluntas actu elicitō potest appetere sibi commodum, ita similiter actu elicitō potest appetere maius commodum, & summum sibi commodum, sic quod potest sequi suum appetitum naturalem, Appetitus enim naturalis est tantum ad perfectionem sibi possibilem, & tantum ad possibile, ut probat Doct. in quarto, dist. 43. per quod modo, quod appetitus naturalis possit esse absolute ad summam beatitudinem creati, quod verum est, ut patet à Doct. in quarto, dist. 50. & sic ad illam tantquam ad commodum sibi, & ad maiorem tantquam ad maius, & ad summam tantquam ad summum commodum, sed voluntas libera, quæ est eadem realiter cum seipsa, ut appetitus naturalis, ut patet supra, dist. 6. quæst. 2. & in quarto, dist. 49. maxime in appetendo actu elicitō conformatur secundum appetitum naturalem, quia ergo Deus non posset creare talem voluntatem, quæ actu elicitō tantum appeteret ad quod eius appetitus naturaliter inclinatur.

Dicit ergo Doct. supponendo vnum quod dicitur in littera, scilicet quod appetere commodum eo modo, quo esset sibi maius commodum. Hic modus appetendi non est ordinatus ad Deum, ut supra patuit, & quod hic modus non sit ordinatus à Deo, immò oppositum magis patet, quia est mihi maius commodum absolute beatificari simul in anima, & corpore, morte non intercedente, est etiam mihi maius commodum summa beatitudine beatificari, quam minori, sed hic modus non est à Deo, cum ordinauerit dare beatitudinem correspondentem meritis, & sic de aliis dici potest.

¶ Ibi. Item secundo arguo sic, &c. Ista ratio Doct. dicit, quod non potest ex se quietari, nisi in ente infinito, quod non habet præsens. Ex hoc videtur, quod si haberet perfecte præsens, quod ex natura non posset peccare, & sic oriuntur multa dubia, quia secundum eum in hoc secundo, distin. q. 9. omnes angeli habuerunt Deum sub ratione deitatis præsentem, in specie intelligibili creata ab ipso, & perfecte cognoscebant ipsum esse ens formaliter infinitum, & perfecte quietatiuum, & tamen multi eorum peccauerunt. Secundò, quia non video, quin Deus possit facere creaturam rationalem, cui ipse Deus esset præsens in ratione infiniti, ita quod talis creatura intuitiue videret illum, & sic tunc non posset peccare ex dictis eius, cuius tamen oppositum patet, supponendo, quod teneatur ipsum diligere super omnia. Nam tunc non repugnaret sibi, posse deficere à tali dilectione, ut patet ab ipso in primo, dist. 1. quod voluntas respectu Dei clarè visi non necessitatur ad diligendum ipsum, sed potest non diligere. Dico, quod hic Doct. loquitur de creatura, ut derelicta in puris naturalibus, quæ ut sic non habet bonum infinitum sub ratione propria sibi præsens, nec in se, nec in specie intelligibili, ut patet à Doct.

Quomodo Angeli cognoscebant ipsum Deum.

Doct. in pluribus locis. Si ergo non habet bonum infinitum sibi præsens, in quo possit quietari, sequitur, quod possit deficere, & peccare, & non dicit. Doct. quod si haberet, quia tunc non posset peccare, immò esset magis argumentum à fortiori, quod si angelus habuit Deum sibi præsensem, & tamen potuit peccare, quanto magis creditur, quod reliqua in suis puris naturalibus non potest habere Deum sibi præsensem sub ratione propria, nec respectu cognitionis intuitivæ, nec etiam abstractivæ poterit ex natura sua deficere, & peccare.

N V N C Doct. soluit argumenta principalia. Et primò arguit sic. Deus potest facere aliquod corpus, quod non potest deordinari à motu suo, ut est corpus celi: ergo similiter potest facere aliquem spiritum, qui non poterit deordinari à motu suo: ergo erit impeccabilis.

¶ Ibi. Ad primum patet, quomodo Deus posset facere aliquod corpus moveri difformiter, cum non repugnet naturæ suæ intrinsecæ, sicut enim nunc, primum mobile movetur ab oriente in occidentem, posset facere, quod moveretur e contra, & sicut tale corpus perficit cursum suum vno die naturali, posset facere ipsum moveri in maiori tempore, & in minori. Sed hic esset difficultas, quia graue motu suo tendit tantum ad centrum terræ. An modo Deus posset facere ipsum graue, quod tenderet sursum, ita quod sicut sua natura tendit deorsum, quod etiam possit tendere sursum.

¶ Dico breuiter, quod si loquamur de principio intrinseco ipsius motus, quod est gravitas, ipsa est, sicut ratio formalis mouendi graue seorsum, quod repugnat sibi, quod sit ratio formalis mouendi illud sursum, quia tunc aliquid, quod secundum suam rationem formalem est determinatæ actionis, non posset fieri actionis oppositæ, non mutata tali ratione formali. Si etiam loquamur de principio intrinseco passiuo. Dico, quod graue sic habet naturalem inclinationem ad motum deorsum, quod non potest moueri sursum secundum inclinationem suam naturalem, nisi mutaretur natura grauis, patet, quia inclinatio naturalis, & natura, culus est, sunt simpliciter eadem res, ut dicit Doct. in quarto, dist. 49. modo inclinatio naturalis sic necessariò, & semper est ad aliquid in particulari, quod non potest esse ad oppositum illius, ut patet à Doct. vbi supra. Si verò loquamur, ut graue comparatur ad potentiam superiorem. Dico, quod non repugnat sibi posse moueri sursum, & moueri difformiter.

¶ Ibi. Item Deus potest facere voluntatem aliquam, quæ necessariò tendit in aliquod bonum, puta in finem: ergo facere poterit, quod necessariò illa voluntas tendat in omne ordinatum ad illum finem: igitur, &c. Antecedens patet per August. 13. de Trinit. qui dicit, quod omnes volunt necessariò beatitudinem: cōsequentiā probatur: eadem enim necessitate, qua aliquis tendit in finem, tendit & in ea quæ sunt ad finem.

¶ Ibi. Ad aliud dico. Hic Doct. dat duplicem responsionem. Vnam sequendo ad viam propriam, quod nulla voluntas creata necessariò tendit in finem vltimum, ut satis probauit in primo, dist. 1.

Aliam, quia posito secundum communem opin. quod voluntas creata necessariò velit vltimum finem, non tamen sequitur, quod necessariò velit ordinata ad finem, & ultra posito, quod velit necessariò ordinata ad finem non tamen sequitur, quod necessariò velit modo debito. Ista littera habet aliqualem difficultatē. Si enim voluntas creata velit necessariò vltimum finem tanquam summū commodum sibi ordinando illum finem ad commodum suum, certum est, quod non sequitur, quod necessariò velit omnia alia entia, quæ sunt ad Deum, quia in ratione talis volitionis finis, non includitur volitio aliorum à Deo, & si via communis sic intelligeret, quod voluntas creata sic necessariò vult vltimum finem illa voluntas non rectè veller, quia non veller eo modo, quo esset volibile, quia tantum est volibile propter se, ut dicit Doct. in quarto, dist. 49. Si verò communis opi. dicat, quod voluntas creata vult vltimum finem clarè visum propter se, ita quod diligit illū tantum propter se; adhuc non sequitur, quod velit alias creaturas, quia in ratione talis volitionis finis non simpliciter includitur ratio aliarum creaturarum, quia tunc esset impossibile illum diligere sine aliorum dilectione. Si verò sic intelligatur, quod ex ordinatione diuina voluntas creata tenetur diligere finem pp se, & ea, quæ sunt ad finem pp illum, ita quod nisi voluntas creata diligit creaturas in ordine ad Deum non potest rectè diligere vltimum finem propter se sic verum est, quod hoc modo dominus ordinauit, ut diligamus eum propter se, & proximum, propter Deum, ita quod ista non stant simul dilectio Dei propter se, & odium proximi, si etiā loquamur simpliciter, & absolute possumus dicere, quod voluntas creata necessariò diligit Deum propter se, non tamen sequitur, quod diligit creaturam in ordine ad Deum, quia potest ipsam non diligere in ordine ad Deum, & sic peccare.

Dist. XXIII. Quæstio Vnica.

Vtrum portio superior sit potentia distincta à potentia inferiori.

Scotus 2. sent. dist. 24. quæst. 1.

D. Tho. prima parte summae. q. 79. artic. 9.

Riccardus 2. sent. dist. 24. quæst. 4.

Durandus 2. sent. dist. 24. q. 4.

IRCA distinctionem vigesimaquartam quærit Doct. Vtrum portio superior sit potentia distincta à portione inferiori.

¶ Ibi. Dico, quod potest, &c. Hic dicit Doct. quod iste intellectus est falsus, scilicet quod portio superior est tantum vna potentia animæ, & portio inferior tantum alia, quia certum est, quod portio superior potest esse in intellectu, volūtate, & memoria, quia portio superior est respectu æternorū sic intelligendo, quod tunc memoria dicitur portio superior quando intellectui creato est præsens obiectum æternum, vel in se, vel in specie intelligibili, vel per habitum fidei, ita quod memoria talis includit intellectum, & obiectum æternum, & sic talis memoria potest dici portio superior, & non est memoria aliqua potentia distincta ab intellectu, ut sæpius dictum est, in intelligentia, siue in intellectu potest dici portio superior, pro ut intellectus habet actuale intelligentiam, siue intellectiōem æternorū, similiter in voluntate est portio superior, pro ut ipsa diligit æterna, & sic patet, quomodo portio superior non est tantum vna potentia. Sequitur in littera ibi, quod etiam huiusmodi potētia, &c. Nota hanc litteram, quia multa hic dicit; primò, quod huiusmodi potētia, siue portio superior sunt respectu æternorum, patet, quia voluntas diuina, & intellectus diuinus, quæ ponuntur principia productionis in diuinis sunt tantum respectu essentia diuinæ, hoc vide supra in primo, di. 2. 6. 7. & 26. & in hoc secundo, dist. 1. quæst. 1. dicuntur enim istæ potētia

Nota & be. nē.

Portio superior est respectu æternorum.

Nota hanc litteram.

Dubium, an Deus possit facere ipsum graue tendere sursum.

Responsio.

Voluntas creata necessariò velit vltimum finem.

*Intellectio
dicitur ope-
ratio.*

*Quomodo
intellectus
diuinus pro-
ducit filiū.*

*Filius im-
propriè de-
pendet ab
essentia.*

*Memoria se-
cunda quid
includat.*

*Quomodo
filius non pro-
ducatur de
lapide.*

*Cognitio spe-
culatiua est
duplex.*

entia principia productionum diuinarum, prout respiciunt essentiam diuinam, sic tamen intelligendo, ut aliàs exposui, quod intellectus diuinus necessarius prius operatur circa essentiam intelligendo ipsam, quæ intellectio dicitur operatio, qua habita, tunc ipse intellectus una cum essentia est principium productionum filij, ita quod talis operatio præexistit productioni filij, non ut ratio formalis producendi, nec ut aliquid pertinens ad rationem formalem producendi filium, ut satis patet in primo, distin. 2. quæst. 2. par. 2. dist. 5. quæst. 2. dist. 6. & 7. & 27. Sed ex hoc præexistit, quia intellectus diuinus prius est operatiuus, quam productiuus. Dicit ergo hic Doct. quod intellectus diuinus intelligendo essentiam diuinam producit filium. id est quod intelligit illam, antequam sit productiuus. Hoc idē dico de voluntate. Secundū dicit Doct. quod istæ duæ potentia dicuntur productiuæ intelligendo, & volendo essentiam diuinam, quæ est æterna non intelligendo, nec volendo obiectum temporale, quia tunc dependerent personæ istæ à temporali, & littera sic debet intelligi, scilicet quod intellectus diuinus prius intelligendo essentiam est productiuus filij, & sic filius suo modo, licet impropriè dependet ab essentia, non tamē in quantum intelligentia, sed in quantum essentia. Nam sæpius declaratum est, quod memoria secunda semper includit potentiam, & obiectum, & sic memoria secunda in diuinis includit intellectum diuinum, & essentiam diuinam, & hoc totū est ratio formalis integralis productiua filij, non tamen proxima, nisi prius intellectus diuinus intelligat ipsam, non quod essentia diuina, & intellectus ex sua ratione formali non sit ratio perfectissima producendi filium, & dispositissima, sed quia talis memoria prius est operatiua, quam productiua, ideo dicimus, quod talis memoria ad hoc, ut sit proxima ratio producendi oportet prius esse operatiuam, & quia ipsa memoria est ratio formalis producendi filium, ipse filius suo modo dependet a tali memoria secunda, licet principaliter ab essentia. Si ergo intellectus diuinus produceret filium de lapide cognito, ita quod lapis cognitus pertineret ad memoriam, tunc ipse filius dependeret suo modo à lapide, & sic æternū à temporali. Sed declaratum est supra in hoc secundo, dist. 1. quæst. 1. quod nulla creatura est in essentia diuina ex natura rei, quæ sit ibi in ratione obiecti intelligibilis ex natura rei, sed est ibi tantum per actum intellectus diuini, ita quod per illum actum producitur in tali esse, & talis productio cum sit communis toti Trinitati necessariò præsupponit perfectā productionem ad intra, & sic patet quomodo filius non producitur in diuinis de lapide, loquendo tamen de productione simpliciter filij, quia loquendo de productione secundum quid potest produci de lapide cognito, & etiam de seipso cognito, sed ipsa productio secundum quid præsupponit veram productionem, & simpliciter ipsius, & sic patet, quod sicut potentia diuinæ producunt Filium, & Spiritum sanctum, intelligendo, & amando diuinam essentiam, quæ est æterna, sic intellectus noster, & voluntas, & memoria dicitur portio superior, ut respiciunt æterna. Sequitur in littera. Portio etiam superior, & inferior, &c. Doct. dicit, quod portio superior non distinguitur ab inferiori ex hoc, quod inferior est practica, &c. immo tam speculatiua, quam practica pertinent ad portionem superiorem. Et ut ista littera intelligatur notanda sunt verba. Primò, quod cognitio speculatiua est duplex, quædam est tantū propter se, ut cognitio entis in quantum ens, & eius passionum in suis rationibus generalibus, & tali cognitio non propriè ordinatur ad praxim, de qua in quæst. vlt. prologi. Sed est difficultas, an possit

esse cognitio de Deo, vel de aliqua persona diuina, simpliciter, & tantum speculatiua dictum est supra in quæst. vlt. prolo. quod non, quia talis cognitio ordinatur ad praxim, vide ibi. Posset fortè esse cognitio de Deo merè speculatiua, ut puta cognoscendo Deum non sub ratione propria, nec sub ratione summi boni, vel infiniti, sed sub ratione entis, vel absoluti, & huiusmodi. Secundò notandum est, quod cognitio propriissime practica est cognitio conclusionis deductæ ex syllogismo practico, ut patet a Doct. ubi supra, & talis cognitio potest adhuc dici verior practica, si actu dirigat in praxim, & verissime practica, si voluntas elicit actum conformiter tali cognitioni, ut patet infra a Doct. dist. 39. huius, cognitio verò principiorum est bene cognitio practica, sed non ita practica, sicut cognitio conclusionis, ut patet in quæst. vlt. prologi. Et quia principia practica sumuntur à fine, cognitio finis in se, adhuc erit minus practica, quia magis recedit à cognitione conclusionis. Tertiò notandum est, quod ab ultimo fine possunt sumi principia multa, & ab illis deducuntur multe conclusiones. Exemplum, nam summo bono est summè obediendum, Deus est summè bonus, ergo, &c. ex ista conclusione deduco alias sic. Deo est summè obediendum, sed Deus præcipit proximum etiam diligendum, ergo, &c. Ex ista teneor subuenire illi tempore necessitatis, & sic deinceps, ista enim vltima conclusio, vel cognitio vltimæ conclusionis non tantum dirigat ad praxim, quæ est actus voluntatis quo velit subuenire proximo, sed etiam sic dirigat voluntatem, ut non tantū eligat subuenire proximo, sed etiam, ut imperet, potentijs sensitiuis ad subueniendum ei corporaliter, hæc vltima conclusio est verè practica, loquendo tamen de cognitione directiua, quia non tantū dirigat in actum elicitem voluntatis, sed etiam in actum imperatum ultra cognitionem, videlicet, quod est subueniendum proximo etiam corporaliter, tunc talis intellectus imperio voluntatis potest discurre per omnia media quousque perueniat ad aliud quod medium magis oportunū, quo subueniatur proximo, loco, tempore, modo, &c. hæc cognitio talis medijs, quæ est directiua in actum elicitem voluntatis, & in actum imperatum in alijs potentijs sensitiuis, adhuc est verior practica, & si voluntas conformiter elicit, & imperat, tunc hæc cognitio est perfectissime practica, & obtinet vltimum gradum cognitionis practicae. Et nota, quod in hoc discursu, quem feci, vltimus finis est principalis, & ipse Deus, vel summum bonum, sub quo sunt multi fines ordinati adinuicem, ut patet inuenti: cognitio ergo vltimi finis potest dici quodammodo con-

Exemplum.

Cognitio vltimi finis, practica, sed pro eo potest dici speculatiua, quia inter cognitiones practicas, hæc maximè recedit à propriissime practica, ut satis patet a Doct. ubi supra. Cognitio verò ordinatorum ad finem est magis practica, & perfectè practica, ut deduxi, quando ergo dicit Aug. quod non est, nisi actus respiciens æternum, & praxis eiusdem portionis superioris est actus respiciens temporale respectu æterni: sic debet intelligi, quod cognitio vltimi finis potest dici contemplatio, includendo tamen amorem vltimi finis, quia propriè contemplatio, de qua Aug. loquitur, est cognitio æternorum cum amore, ita quod talis cognitio est directiua in amorem, & tunc est perfectè contemplatio, quando voluntas illud cognitum amat. Et quando dicit, quod praxis eiusdem portionis superioris est actus eius respiciens temporale, sic debet intelligi (quod intellectus intelligens vltimum finem tanquam summum bonum, & voluntas amans illud intelligit, quod temporalia sunt diligenda

diligenda propter illum finem) quod talis dilectio, quę sequitur talem cognitionem potest dici praxis portionis superioris, idest quod potest dici operatio sequens ad cognitionem, & amorem æternorū, & sic quando aliquis intellectus cognoscit vltimū finem potest dici portio superior proprię sumpta, & quando cognoscit creaturas, vt diligendas propter vltimum finem, adhuc potest dici portio superior largę tamen sumpta, vt patet à Doct. in tertio, dist. 15. & sic quando voluntas diligit vltimum finem in se, & propter se potest dici portio superior, & quando diligit alia propter vltimum finem potest dici portio superior largę tamen sumpta.

IBI. Est igitur alius intellectus quęst. &c. Dicit Doct. quod si intelligatur portio superior, & inferior in eadem parte intellectiua, ita quod portio superior dicatur vna potentia intellectiua, & alia inferior dicatur alia potentia intellectiua, vel similiter, quod portio superior in voluntate dicatur vna potentia volitiua, & inferior alia potentia volitiua, ita quod sint ibi distinctę potentię, vel volitiuę, vel intellectiue, eo modo quo dicimus, qd intellectus, & voluntas sunt distinctę potentię, qd hic sensus est manifestē falsus, & probat Doct. multis rationibus, quod inferior, & superior portio in intellectu est tantum vna potentia intellectiua realiter, & formaliter, hoc idem de voluntate, & antequam deducam argumenta Doct. Declaro mentē ipsius. Vult enim ipse Doct. idem intellectus realiter, & formaliter, & nulla facta distinctione in illo pter opus intellectus dicatur portio superior, & inferior, dicitur portio superior inquantum ipse intellectus habet cognitionem æternorum, inferior inquantum habet cognitionem temporalium, sicut alias diximus in quart. vltima prologi, quod idem intellectus simpliciter, vt denudatus ab omni cognitione non est practicus, nec speculatiuus, sed vt recipit cognitionem merē speculatiuam, per illā dicitur speculatiuus, & vt recipit cognitionem practicam per illam dicitur practicus. Sic in proposito idem intellectus omnino indistinctus ex parte rei, vt recipit cognitionem terminatam ad æternā dicitur portio superior; vt verò recipit cognitionem terminatam ad temporalia dicitur inferior. Si consideretur etiam intellectus, vt actiuis, & non tantū receptiuis. Dico, qd vt partialiter producit cognitionem æternorum dicitur portio superior actiua, vt verò partialiter producit cognitionem temporalium dicitur portio inferior actiua. Addo tamen vnum, qd portio superior potest accipi propriissime, & sic est cognitio æternorum in se, potest etiam accipi largę, vt dixi supra, & sic est cognitio temporalium æterna, portio verò inferior improprie est cognitio temporalium secundum regulas prudentię, ita qd talis cognitio regulat voluntatem circa temporalia: potest etiam dici portio inferior, ut est cognitio temporalium, quę regulat voluntatem circa temporalia, ordinando illa ad Deum, ut ad vltimum finem, & sicut dixi de intellectu quantum ad portionem superiorem, & inferiorem, idem simpliciter dico de voluntate. Verum est, quod extra litteram posset hoc addi, quod portio superior in intellectu est, quando intellectus cognoscit æternā, saltem inconcepribus generalibus suo modo transumptis, vt cognoscendo summum bonum, summum ens, & hoc contingit via naturali, ut patet prima quęst. prologi. dist. 2. primi. & distin. 3. secundi. Si verò cognoscit ipsum Deum sub ratione propria, hoc contingit per reuelationem, vt patet à Doctore, talis portio adhuc est perfectior, quia terminatur ad obiectum sub ratione perfectiori, ut verò cognoscit ipsum sub ratione

propria, & inquantum talis cognitio est imperata a voluntate charitate informata, & ad cognitionem inclinantem, tunc talis portio adhuc est valde perfectior, quia per talem cognitionem perfectiori modo intellectus vnitur Deo, quia gratuita, & meritoria, vt verò intellectus cognoscit essentiam diuinam, nudē, & intuitiue (quod cōtingit in beatis) talis portio est perfectissima, & perfectior haberi non potest. De portione verò inferiori possunt dari gradus secundum perfectionem, nam si intellectus cognoscit tantum aliquod temporale in se potest dici inferior portio, vt verò dirigendo voluntatem in praxim, circa tale temporale erit portio perfectior, vt verò cognoscit dirigendo voluntatem, vt eligat illud simpliciter propter Deum, talis portio adhuc est perfectior, vt verò cognoscit dirigendo voluntatem, vt eligat illud propter Deū, ita quod talis cognitio sit imperata a voluntate charitate concurrente, talis portio in se adhuc est valde perfectior. Si verò talis intellectus cognoscit temporale dirigendo voluntatem, vt eligat illud propter Deum iam clarē visum a tali intellectu, vt est in beatis, tunc talis portio est perfectissima, & sicut dixi de portione intellectus, similiter dico de voluntate.

¶ Sequitur in littera ibi. Hoc probō primò ex actu, & operatione, &c. In ista ratione Doct. supponit primò, quod simpliciter est eadem potentia, quę cognoscit principium, & conclusionem, & hoc patet, nam conclusio cognoscitur per cognitionem principij, si ergo a potentia cognoscatur nomen esse risibilem propter cognitionem principij huius: animal rationale est risibile, oportet ipsum a cognoscere illud, quia aliter non cognosceret vnum propter aliud. Et similiter si intellectus a cognoscit illud principium inquantum est principium alicuius conclusionis, ille idem potest cognoscere conclusionem. Secundo supponit, qd cognitio alicuius temporalis in ordine tamē ad æternā potest esse respectu conclusionis, quę deducitur ab aliquo principio æternō, sicut cognosco hoc principium æternū, scilicet qd Deo est summe obediendum, & cognosco etiam hoc, qd Deus præcepit proximum esse diligendū, ergo cognosco Franciscum, qui est proximus meus esse diligendū, propter Deum, sed cognitio huius conclusionis dicitur portio inferior, & cognitio principiorum dicitur portio superior, cum sit respectu æternorum. Cum ergo idem intellectus cognoscat conclusionem, & principia sequitur, qd portio superior, & inferior sunt tantum vna potentia intellectiua, idest qd idem intellectus penitus indistinctus secundum rem potest dici portio superior, & inferior secundum aliam, & aliam cognitionem.

¶ Ibi. Secundo probatur idem ex actu beatitudinis speciali. Nam beatitudo non consistit in pluribus potentis eiusdem rationis, &c.

¶ In ista ratione supponit primò, qd beatitudo est tantum in vna potentia eiusdem rationis, ita quod non potest esse in duabus potentijs intellectiuis, vel in duabus volitiuis, patet, quia beatitudo est optimum hominis, quia perfectissime consumgit optimum obiecto, vt patet à Doct. in quarto, dist. 49. igitur potentia intellectiua est illa, quę perfectissime vnitur optimo obiecto, & si daretur in duabus potentijs intellectiuis, sequeretur, quod ipsa beatitudo non esset optimum partis intellectiue, cum ipsa esset diuisa in duabus potentijs eiusdem rationis.

¶ Secundo supponit, qd illa potentia est maxime præmianda secundum istam rationem, secundum quam magis meruit, quia præmiū correspondet merito, & dicēdo, qd meruit ea a portione inferiori.

Nota

Nota & bene.

Quomodo intellectus dicatur portio superior, & inferior.

Portio superior potest accipi duobus modis.

Dantur gradus a portione inferiori.

Quomodo dicatur portio superior, & inferior.

*Nota bene
hanc litteram.*

Nota bene hanc litteram. Non enim sic debemus intelligere, quod portio inferior præmiatur, & similiter superior, sed debet sic intelligi, quod eadē voluntas est præmiata secundum portionem inferiorem, id est quod ex quo maxime voluntas meruit secundum portionem inferiorem, hoc est diligendo temporalia ex charitate propter Deum, vel fugiendo illa, quæ Deo displicent ex charitate propter Deum, & sic voluntas dicitur præmiari secundum portionem inferiorem, quia opera illa meritoria elicita à voluntate præmiantur, & secundum illa opera circa temporalia dicitur portio inferior. Potuit etiam mereri secundum portionem superiorem, puta diligendo Deum in se, & propter se, & sic dicitur præmiari secundum portionem superiorem, quia illa dilectio secundum quam voluntas dicitur portio superior præmiatur à Deo, quia ex quo beatitudo tantum est in vna potentia eiusdem rationis sequitur, quod portio superior, & inferior in voluntate, quæ beatificantur modo supradicto non sint duæ potentia voluntatis.

¶ Ibi. Tertio ex ratione habitus idem ostenditur, idē habitus simplex non perficit duas potentias &c. Hic Doct. supponit principaliter vnum, scilicet quod maior unitas semper requiritur in priori essentialiter, quam in posteriori, patet in omnibus essentialiter ordinatis posterioris, & prioris, nam in causis effectivis ab unitate causæ potest esse pluralitas effectuum, identitas effectus non potest esse à pluribus causis æquē totalibus, & alterius rationis, ut patet à Doct. in primo, dist. 2. tamen ab vna causā totali effectiva possunt esse plures effectus diuersi specie, hoc quidem, patet in causis finalibus, nam maior unitas requiritur simpliciter in fine qui est prior, quam in ordinatis ad finē, patet de facto, quia plura absolute possunt ordinari ad eundem finem, non autem pluralitas ordinatorum requirit pluralitatem finium, nec vnum, idem potest ordinari ad duos fines æquē primos, ut patet supra, dist. 2. primi, hoc etiā patet in causis subiectivis, siue receptivis, nam receptivum est prius essentialiter ipso recepto, & receptum dependet essentialiter ad ipsum receptivum, & simpliciter maior unitas requiritur in receptivis, quam in recepto, patet de facto, quia eadem substantia numero plura accidentia recipit, idem enim intellectus numero plures intellectiones, & plures habitus recipit, pluralitas quoque posterioris recipit stat cum unitate prioris receptivi, licet non e contra, non enim identitas, vel unitas recepti stat cum pluralitate recipientis prioris, quia vnum, & idem numero, & penitus indiuisum non potest æquē immediate recipi in pluribus. Et si dicatur hic, quod aliqua unitas posterioris necessario requirit pluralitatem receptivi prioris, vna enim albedo numero non potest recipi, nisi in corpore quanto, ita quod in tali corpore est materia, & forma quæ distinguuntur realiter, & quantitas. Dico, quod sola quantitas est ratio recipiendi, & si per possibile, esset separata à corpore, adhuc reciperet albedinem cum sit propria ratio recipiendi, & hoc patet in quantitate separata in sacramento altaris haberes ergo probare, quod eadem albedo posset recipi in duabus, quantitatibus, stat ergo istud, quod Doct. supponit. Addit etiam Doct. quod simpliciter est eadem charitas numero, quæ recipitur in portione superiori, & inferiori, ergo portio superior, & inferior hic sic debet intelligi, quod eadē charitas numero recipitur in voluntate immediate ut inclinatur voluntatem ad dilectionem Dei dicitur, quod est in voluntate, ut in portione superiori, ut eadem charitas inclinatur voluntatem ad dilectionem proximi dicitur, quod est in voluntate, ut in portione inferiori, &

*Quomodo
identitas ef-
fectus non
possit esse à
pluribus cau-
sis.*

*Sola quan-
titas est ra-
tio recipien-
di.*

sic patet, quomodo portio superior, & inferior in voluntate non sunt duæ potentia.

N V N C ad argumenta principalia ibi.

¶ Item potentia distinguuntur per obiecta. 2. de anima. tex. cap. 33. sed obiectum portionis superioris est æternum, & inferioris temporale quæ sunt obiecta valde distincta ergo &c.

¶ Ibi. Ad aliud &c. Antequam deveniam ad responsionē Doc. primò respondeo formaliter ad argumentum, quia cum dicit, quod æternum est obiectum portionis superioris, & temporale inferioris, ita, quod superior non respicit temporale, nec inferior æternū, & sic videtur, quod omnino sint duæ potentia. Nam ex hoc arguimus, quod potentia visiva est alia ab auditiva, quia obiectum vnius nullo modo potest esse obiectum alterius. Dico, quod si portio superior esset quædam vis in intellectu, vel voluntate quæ tantum respiceret æterna, & inferior quædam alia vis quæ tantum respiceret temporalia argumentum haberet difficultatem, sed non sic ponimus, sed dicimus, quod etsi intellectus omnino indiuisus ex parte rei respicit omne ens pro obiecto sibi adæquato, tamen idem intellectus ut habet respectum ad æterna dicitur portio superior ut verò habet respectum ad ens temporale dicitur portio inferior, & sic bene concedo, quod isti duo respectus habent alium, & alium terminum, nam vnus habet æternū pro termino, & alius temporale. Respondet ergo Doct. Hæc opi. distin. quod est duplex obiectum scilicet formale, & materiale, & ut elicio ex dictis Doct. accipitur hic obiectum formale pro illo, quod est ratio formalis vel inuoluntatis, vel terminandi actum illius, ita quod nihil potest mouere potentiam talem, nisi sub ratione tali, nec terminare nisi sub ratione tali. Exemplum sonus in quantum sonus est obiectum formale potentia auditiva. Et similiter color, & lux, &c. Dicunt ergo, quod ratio formalis est, ratio mouendi potentiam visivam vel terminandi actum illius, ita, quod nihil potest mouere illam, nec terminare actum eius per aliquam rationem eius formalem, sed tantum per rationem coloris. Color ergo ut est commune abstractum ab omnibus coloribus dicitur obiectum formale. Sed quæcūque continentur sub colore, puta albedo &c. dñr obiecta solū materialia, non enim albedo sub ratione albedinis potest mouere potentia visivā vel terminare actum eius, sed tantum sub ratione coloris sic communis, & abstracti. Dicit ergo ista opi. quod potentia distinguuntur per obiecta, quod verū est de obiectis formalibus, quia quot sunt obiecta formalia, tot oportet esse potentias, sed non est verū de obiectis materialibus, quia plura obiecta materialia, ut plures colores possunt esse eiusdem potentia. Sequitur in littera. Sed non video &c. Hic Doct. improbat aliam opi. & intendit probare, quod eiusdem potentia possunt esse plura obiecta formalia modo præposito, nam albedo sub ratione albedinis potest mouere potentia visivā & terminare actum eius, & patet de boue, & capra, qui non possunt extrahere colorem in communi, & tamen certum est, quod vident albedinem, ergo signum est, quod si albedo mouet potentiam visivā bouis sub ratione albedinis, & similiter terminat actum eius, patet, quia albedo videtur, immò plus dico, hæc albedo est obiectum formale, quia hæc albedo sub ratione propria potest mouere, & terminare e, patet, quia proprie videtur hoc album, & sic patet et quomodo eiusdem potentia possunt esse plura obiecta formalia. Nota tamen pro Doct. quia obiectum formale, quod dicitur proprie ratio formalis mouendi potentia, vel terminandi actum eius aliquando accipitur in sua

Duplex obiectum.

*Quomodo
color dicitur
obiectum.*

*Potentia distinguuntur
per obiecta.
Quomodo
ista propositio
sit intel-
ligenda.*

sua ratione generali, vt color sub ratione coloris, aliquando sub ratione speciali, vt albedo sub ratione albedinis potest mouere, & etiam sub ratione coloris, quæ est ratio magis communis, & similiter hæc albedo potest mouere sub ratione albedinis in communi, & sub ratione coloris, nam communiter quodlibet obiectum potentia sic est morium habet propriam rationem mouendi, vel si terminarium, habet propriam rationem terminandi, de hoc satis dictum est, supra dist. 3. quæst. vlti. Secundo nota, quod si albedo mouet, quod mouet perfectiori modo, quam calor, quia obiectum quanto est perfectius in entitate, tanto ratio mouendi, vel terminandi est perfectior, vt patet à Doct. in pluribus locis. Dico tertio, quod Doct. hic dicit, quod videtur color singularis, vide glo. super dist. 2. huius. Nota quarto, quod dicendo, quod nulla potentia habet obiectum adæquatum non abstractum, nisi diuinus intellectus. Hoc sic debet intelligi, quod loquendo de obiecto motiuo sola essentia diuina est obiectum adæquatum intellectus diuini, sed loquendo de terminatio non potest esse sola essentia diuina, sed simpliciter ens in quantum ens.

Quomodo
essentia di-
catnr obie-
ctum moti-
uum.

¶ Ibi. Dico ergo ad argumentum, &c. Nota quare potentia sensitiva requirunt distincta obiecta, ita quod potentia visiva tantum respicit colorem, vel lucem, & hoc est, quia est sic mixta, & per consequens est sic determinati obiecti, & similiter potentia auditiva, quia est sic mixta ideo tantum respicit sonum tanquam obiectum, sonus ergo est obiectum adæquatum formale potentia auditiva, sub quo tamē continentur plura obiecta formalia, sed non adæquata, quia quilibet sonus secundum rationem propriam, & formalem potest mouere potentiam auditivam, & terminare actum eius. Ponuntur ergo obiecta distincta formalia, adæquata esse distinctarum potentialium organicarum, quia propter talem mixtionem in organis talis potentia sic respicit vnum obiectum, quod non aliud. In potentijs verò non organicis cuiusmodi est intellectus, & voluntas, quia sunt omnino abstractæ ab organis, ideo non oportet ponere sic distincta obiecta adæquata, nam ens in quantum ens, & vt simpliciter complectitur omne ens est adæquatum obiectum potentia intellectiva, vt patet in primo, dist. 3.

¶ Ibi. Si quæras, quod est obiectum adæquatum potentia organica.

¶ Ibi. Dico, quod si ens, &c. Hic modo Doct. incipit dubie loqui. Dicit primo, quod si potest abstrahi aliqua ratio communis enti creato, & in creato, tunc ens in communi est obiectum adæquatum intellectus, & hoc simpliciter est verum, vt probauit supra dist. 3. quæstio. 3. primi. vbi tenuit expresse, quod oportet assignare aliquod commune vniuocum pro obiecto adæquato intellectus, & illud commune non potest esse, nisi ens in quantum ens, vide ibi bonas glosas.

Quomodo
ens sit ada-
quatum obie-
ctum intel-
lectus.

¶ Sequitur. Ibi. Non, quod per abstractionem, &c. Nota bene hanc litteram, non enim vult Doct. quod talis conceptus entis hic abstractus sit adæquatum obiectum intellectus, quia vt sic dicit tantum vnum conceptum numero vnica intellectione intelligibile, vt patet in prima quæst. prolo. Nam adæquatum obiectum intellectus dicitur ens in quantum ens, hoc est in quantum includitur in quodlibet ente, ita quod quodlibet ens sub ratione propria potest mouere intellectum, & terminare actum eius, & etiam sub ratione communi, quia à tali obiecto communi potest abstrahi conceptus. Conceptus ergo talis communis potest dici obiectum adæquatum intellectus in quan-

tum à quolibet ente intelligibili potest abstrahi vna talis ratio communis, vel conceptus. Sequitur in tex. Et tunc non distinguerentur, &c. Si ponatur ens in quantum ens, vt est commune omni enti obiectum intellectus, tunc portio superior, & inferior non distinguitur per obiecta, id est quod si intellectus habet tantum ens in quantum ens pro obiecto adæquato respicit quodlibet ens, & sic non oportet ponere in intellectu istas portiones sic distingui intelligendo, quod sint portiones ibi distinctæ ex natura rei. Sed loquendo de portione, vt dixi supra, quæ dicit alium, & alium respectum, hoc modo distinguitur per obiecta, quia per temporale, & æternum. Similiter intellectus, & voluntas non distinguantur per obiecta, patet, quia idem obiectum est vtriusque potentia, vt patet supra dist. 3. quæstio. 2. & in quarto, dist. 49. Sequitur ibi. Si autem ens, &c. Hic Doct. dicit primo, quod si ens in quantum ens non est commune vniuocum omni enti, tunc intellectus non habebit vnum obiectum adæquatum, & probat, quia si non datur talis conceptus communis oportet dicere, vel quod vnum obiectum numero sit adæquatum obiectum intellectus creati, & hoc non, quia si illud poneretur non posset poni, nisi essentia diuina, quia ipsa sola continet virtualiter omne ens. Modo ipsa non est obiectum proportionatum intellectui creato, sed tantum diuino, vt patet in prologo quæstio. 3. & quæstio. 14. quolibet. Et ratio est, quia est formaliter infinita, quia tunc moueret ad cognitionem infinitam, hoc potest elici distinct. 8. quæst. vlti. Cætera clara sunt in littera. Sequitur. Sic etiam, & obiectum potentia diuina, &c. Dicit Doct. quod potentia diuina, quæ est productiua ad extra, quæ tantum respicit possibile, vt patet in primo, illud possibile quod est commune omni operabili, vel producibili non erit vnum in re dictum vniuocum de omnibus operabilibus, quia à sensibili, & insensibili non potest abstrahi vnus conceptus ex natura rei vniuocus, qui prædicatur de sensibilibus operabilibus, & insensibilibus, cuiusmodi sunt angeli, sed si abstrahitur aliquid commune, illud non erit per operationem intellectus. Hoc autem Doct. non dicit secundum opi. propriam, vt patet in primo, dist. 3. & 8.

Intellectus,
& voluntas
quomodo nō
distinguntur
per obiecta.

¶ Ibi. Vel dic, &c. Doct. dicit hic, quod licet temporale & æternum sint distincta obiecta, & formalia, non tamen arguunt distinctas potentias, sed vnum illorum est via deueniendi in cognitionem alterius, nam intellectus noster sicut per cognitionem causati deuenit in cognitionem causæ primæ, ita per cognitionem temporalis deuenit in cognitionem æterni. Et sic patet littera Doct. huius distinctionis.

Nota.

Dist. XXV. Quæstio Vnica.

Vtrum aliquid aliud à voluntate causet effectiue actum volendi in voluntate.

Scotus 2. sent. dist. 25. q. 1.

D. Tho. prima parte summe. q. 77. & prima secundæ. q. 9. & 3. par. q. 32.

VERITVR circa distinctionem vigesimam quintam. Vtrum aliquid aliud à voluntate causet effectiue actum volendi in voluntate.

¶ Ibi. Dicitur hic ab vno Doctore moderno, &c. Nota, quod Doct. in ista dist. recitat

Opinio Gotsfredi.

recitat duas opi. quæ concordant in hoc, quod aliquid aliud à voluntate effectiue causat actum volendi, sed differunt in modo, nam prima, quæ est Gotsfredi. quolib. 6. quæstio. 7. & quolib. 8. quæstio. 12. & alibi. Vult, quod fantasma existens in virtute fantastica causet effectiue volitionem, quam voluntas vult obiectum cuius est tale fantasma. Et alia opi. vult quod ipsum obiectum cognitum sit causa huiusmodi cognitionis, & non vult, quod sit ipsum obiectum, vt tantum habet esse cognitum, sed quod ipsa intellectio actualis qua obiectum ipsa habet esse cognitum est causa volitionis in voluntate, qua ipsa voluntas vult tale obiectum, cuius est talis cognitio, & ista opi. secunda est.

¶ Ibi. alia est opi. Arguo igitur sic in potestate patientis non est, quod ipsum patiatur in quantum patiens, &c. Hic Doct. supponit vnu ex auctoritatibus præcedentibus, scilicet quod actus voluntatis sit in potestate eius, alioquin secundum illum actum non esset laudanda, vel vituperanda, quo supposito probat intentum, quod aliud à voluntate non est causa effectiua ipsius actus, qui dicitur esse in potestate voluntatis. Et arguit sic in potestate patientis non est, quod ipsum patiatur in quantum patiens, patet ista, quia patiens in quantum patiens ex hoc dicitur, quia se habet in ratione receptiui, vt puta lignum approximatum igni in hoc, quod recipit calorem ab igne dicitur pati. Quæro modo à quo habet, quod dicatur pati, certum est, quod ab igne causante calorem in ligno, ideo enim patitur ab igne, quia recipit calorem ab ipso, & si ignis non causaret calorem in ligno, tunc lignum non diceretur pati ab igne, ergo sequitur, quod talis calor productus ab igne præintelligitur ipso patiente, vt patiens est. Cui ergo posterius in quantum posterius non habeat in potestate sua prius, sequitur, quod in quantum patiens non habet in potestate sua calorem secundum quem patitur, quia calor prius produciatur in esse ab ipso igne, quam lignum in quantum patiens dicatur pati secundum talem calorem. Si ergo voluntas parte patiatur ab obiecto recipiendo volitionem tanquam à causa productiua illius, sequitur, quod illa volitio prius est in potestate obiecti efficientis, & sic sequitur, quod ipsa in quantum patitur est posterior volitione, & sic non habet in potestate sua illam, ergo si secundum sanctos voluntas habet in potestate sua volitionem, sequitur, quod habebit in potestate sua in quantum est prior ipsa, & sic voluntas erit causa effectiua volitionis, & non in quantum passiuæ, vel receptiuæ, & in quantum actiua saltem est prior natura, vt patet dist. 1. quæst. 1. huius secundi, & in quantum passiuæ, & sub illa ratione qua patitur est posterior.

Contra conclusionem.

¶ Ibi. Contra conclusionem in se, &c. In ista ratione Doct. supponit vnum, scilicet quod nulla causa naturalis circa idem passum potest esse causa contrariorum, ista propositio sic declaratur, & suppono, quod a. sit causa naturalis, & disposita, & passum circa, quod agit sit optime dispositum, quia hoc modo loquitur Doct. de causa naturali, & passo dispositis. Si dicis, quod aqua potest producere duo contraria, puta frigiditatem, & caliditatem in tanta intensione, vt sint contraria, sequitur, quod aut non producat, aut duo contraria ambo simul, quia si aliquid potest producere circa aliquod passum optime dispositum, æque simul poterit producere illa duo contraria, patet, quia causa sit naturalis, & agat secundum vltimum potentiam suam, & non est magis determinata ad vnum, quam ad aliud, sequitur, quod duo contraria in eodem instanti producat, & in eodem passo, quod est impossibile, & non potest dici, quod tantum vnum producat, quia non est

maior ratio de vno, quam de alio. Et si non potest producere ista duo simul, sequitur, quod nec etiā successiue, quia stante æquali virtute circa idem passum æque dispositum non est maior ratio, quod vnu producat, quam alium, & sic sequitur, quod vel duo contraria simul producat, vel quod nihil quod est inconueniens. Deinde supponit Doct. quod velle, & nolle sint duo contraria, vt dixit in primo, dist. 1. & in secundo, dist. 7. & in tertio, dist. 30. quod velle, & nolle respectu eiusdem obiecti sunt contraria, nā ad ipsa sequitur contradictio, sicut communiter ad contraria ex quarto metaphysicorum, quod modo sit aliqua causa alia à voluntate, quæ sit causatiua velle, & nolle respectu vnius, & eiusdem obiecti loquendo de causa naturali, videtur omnino impossibile. Et quia dicit hic Doct. quod malum non potest esse causa ipsius nolitionis cum sit nihil, quia est sola priuatio boni.

Velle, & nolle sunt contraria.

¶ Si diceretur, hic quod Doct. vult etiam, quod malitia aliqua sit ens positium, vt patet de iniustitia contrarie sumpta, & patet à Doct. in secundo, di. 7. & infra di. 41. & simili in tertio, di. 30. ergo talis malitia, quæ est ens positium poterit esse causa.

¶ Dico, quod talis malitia dupliciter potest considerari, vt puta habitus iniustitiae, aut enim consideratur, vt dicit carentiam bonitatis, quæ deberet inesse, & sic dicit priuationem, aut vt est quidam habitus acquisitus ex frequentatis actibus, & tunc est quid positium, & est verum ens, & tale, vt sic est causatiuum alicuius actus voluntatis maxime erit causatiuus volitionis, sicut & aliud ens positium. Malitia ergo proprie formaliter sumpta, siue malum est sola priuatio boni, hoc patet à Doct. infra, di. 34. in responsione ad argumenta.

¶ Ibi. Itē passio non est in potestate patientis, &c. Nota, quia Doct. dicit, quod passio, &c. maxime si est ab agente naturali, hoc non dicit secundum mentem propriam, quod si esset ab agente libero, quod tunc posset esse in potestate patientis, quia in di. 17. primi, probat, quod actus meritorius ex hoc dicitur meritorius in voluntate nostra, quia principium merendi est in potestate nostra, & si voluntas diuina produceret illum actum non diceretur voluntas mereri secundum illum, ita quod mereri sit in potestate illius. Dicit ergo Doct. quod & si secundum aliquos posset concedi, quod passio, siue actus quo aliquid patitur dicatur in potestate patientis quando ille actus produciatur ab agente libero, tamen est manifeste falsum de agente naturali, quod semper agit de necessitate, & secundum vltimum potentiam suam.

Actus quare dicatur meritorius.

¶ Si dicatur. Nonne voluntas dicitur formaliter libera quando recipit actum volendi? sicut etiā intellectus dicitur formaliter intelligens quando recipit actum intelligendi, vt patet à Doct. in primo, dist. 3. quæst. 7. Actus enim bonus, vel malus dicitur, quia liber, ergo si voluntas formaliter dicitur libera per actum quem recipit, videtur, quod in quantum recipit ille actus sit in potestate sua, quia liber.

¶ Dico, quod aliud est dicere voluntatem esse liberam formaliter, & denominatiue, quia recipit actum liberè productum, & aliud est dicere voluntatem esse liberam, ita quod habet in potestate sua liberè posse producere talem, vel talem actum, libertas enim voluntatis ex hoc attenditur, quia habet in potestate sua merè liberè posse producere velle, & nolle respectu vnius, & eiusdem obiecti, licet successiue, & sic per se dicitur libera in quantum principium productiuum, vt patet à Doct. in pluribus locis, vt verò recipit actum voluntatis liberè productum dicitur tantum libera terminatiue, quia per aliquem effectum liberè productum, quia effectus denomi-

Voluntas quare dicatur libera.

denominacione extrinseca dicitur liber ex hoc, vt respicit causam liberę producentem.

¶ Ibi. Dicitur, quod pro tanto, &c. Dicunt isti, quod voluntas ex hoc habet in potestate sua velle, quia potest determinare intellectum, &c. Et vt intelligatur, pono exemplum. Nam Fran. in esse cognito est pręsens voluntati, tunc Fran. est causa effectiua volitionis in voluntate, & talem volitionem non habet voluntas in potestate sua, sed habita ista volitione potest imperare intellectui, vt cognoscat aliud obiectum, puta Ioannem, & sic auertere ipsum intellectum a consideratione Francisci, &c. tunc Ioannes sic cognitus ab intellectu per imperium voluntatis causat volitionem sui in voluntate, & sic dicitur, quod voluntas habet in potestate sua hanc volitionem respectu Ioannis non quod causet illam, sed quia potest imperare intellectui, vt consideret ipsum Ioannem, & quia ad cognitionem ipsius Ioannis, quę est ex imperio ipsius voluntatis, sequitur volitio causata ab ipso Ioanne, cognito, & hoc dicitur, quod voluntas habet ipsum velle in potestate.

¶ Ibi. Contra. Hic Doct. probat, quod non dicitur sic libera, quia certum est, quod prima volitio secundum eos nō est in potestate voluntatis, vt puta volitio qua vult Fran. primo, quia impossibile est quin visis tangamur, hæc auctoritas sic debet intelligi, quod non est in facultate voluntatis, nec prima intellectio obiecti pura delectabilis, nec etiam prima visio, sed bene est in potestate voluntatis ipsum intellectum firmare in cognitione, & similiter ipsam sensum.

Contra Got. sifradum. ¶ Ibi. Contra illud de fantasmatē agens æquiuocū, &c. Hic Doct. intendit inducere Gotti. ad hoc inconueniens, quod fantasmatē sit nobilior felicitate philosophorum, quam panchar in intellectione, & volitione. Et dicit. Si enim fantasma est causa totalis intellectiōis, & volitionis, & certum est, qd æquiuoca cū differat specie ab intellectiōe, & volitione, ergo erit nobilior vtraque, vt subtiliter probat Doc. in quarto in materia de eucharistia, qd causa æquiuoca est nobilior suo effectu, hoc totū planum est, sed cum dicit, ergo fantasmatē erit nobilior intellectiōe, hoc non est sic notum, sed oportet, quod deducatur ex istis, virtus enim fantastica, vna cū ipso fantasmatē est causa fantasmatē, vel actus fantasmatē, quia si sensus exterior est causa partialis sensationis, & principalis, vt vult Doct. q. 15. quolibet. multo fortius sensus interior erit causa partialis principalis sui actus, & certum est, qd virtus fantastica est valde nobilior ipso fantasmatē, vt patet. Si ergo fantasma potest esse causa totalis intellectiōis quę recipitur in intellectu, & volitionis, quę recipitur in voluntate, & virtus fantastica est valde nobilior ipso fantasmatē, ergo operatio eius principalis erit valde nobilior intellectiōe, & volitione, & per consequens homo erit magis felix per actū fantasmatē, quam per actum intellectus, & voluntatis, cū felicitas consistat in nobiliori operatione hominis, vt patet 10. ethi. & Doct. deducit in quarto, d. 49. Et si dicatur, qd intellectiō est nobilior, quia ipsum fantasma cū virtute fantastica potest producere duos effectus ordinatorios, quorum posterior erit nobilior, quia actum fantasmatē, & actum intelligendi. Dico, qd quādo aliqua potentia actiua se habet ad aliquas operationes, quarum vna dicitur sibi propria, & quā in se recipit, & quā perfecte vniur suo obiecto, semper talis operatio est nobilior illa, quę non est, ita propria sibi, & quę nullo modo recipitur in tali potetia, & per consequens nō potest esse id, quo formaliter vniatur suo delectabili, modo virtus fantastica per actum fantasmatē receptū in illo potest vniur suo obiecto optime, intellectiō vero tantū re-

cipitur in intellectu, & volitio in voluntate.

¶ Sequitur in littera ibi. Nec potest solui per lumen intellectus agentis, &c. Diceret isti, qd bene verum esset, si fantasma per se, vel cum virtute fantastica esset causa intellectiōis virtute propria, sed est causa virtute intellectus agentis, ita quod intellectus agēs est magis causa intellectiōis principalis. Doct. dicit, qd hoc dictū contradicit dictis eorum, quia ipsi dicunt, qd debet agens esse distinctum subiecto a patiente, vt patet in ista opi. Gotti. & hoc idē in primo, d. 3. q. 7. modo intellectus agēs nō distinguitur subiecto a possibili, & sic nō potest agere in illum.

Ratio difficultas cōtra op. nōnam Auerrois.

¶ Sequitur ibi. Nec etiam intellectus agēs, &c. & patet. Sequitur ibi. Nec valet dicere, qd philosophi non viderunt, &c. quia Doct. dixit supra, qd ex quo in angelo nō est aliquod fantasma, quātū a quo causetur suum velle quo angelus peccauit, si a voluntate angeli habetur intentum. Si a Deo, immediate, ergo secundum illum non peccauerunt, si ab alio obiecto extrinseco similiter non peccauerunt, quia tale velle non est in potestate eius, dicunt modo isti, qd angelus non potest habere velle nouum, vel intellectiōem nouā, quā sint in potestate eius, quia philosophi hoc non viderunt, nām ipsi voluerunt, qd a volitio, quā in intellectu angeli erat substantia ipsius angeli, vt patet tertio de anima. Dicit Doct. qd hoc potest propter falsum principium, quia ipsi posuerunt intelligentias habere necesse esse, & ab ipso, sed nos discordamus cum philosopho in hoc principio dicentes, qd habuerunt nouū esse possibile, & merito discordamus in conclusionē ponēdo in eis nouas intellectiōes, & nouas volitiones.

In Angelo non est fantasma.

Intelligentia habuerunt nouum esse possibile.

N V N C. respondet Doct. ad rationes opi. Gotti. quatuor prima est talis, op. motus induens, & motus esse distinctū subiecto, sed in parte intellectiua animę nihil potest esse distinctum subiecto a voluntate, ergo, &c.

¶ Doct. respondendo dicit ibi ad probationem suam, &c. quia dicit Gotti. qd ista sunt idē mouens, motū esse indistinctū subiecto, & idē mouere se. Dicit Doct. qd secundum alium Doct. hoc non concederetur, quia ipse diceret, qd obiectum cognitū, vt habet esse in ipso intellectu, id est qd intellectiō ipsius existens subiectiue in intellectu potest causare volitionem obiecti in voluntate, & tamen talis intellectiō non distinguitur subiecto a sua voluntate, & tamen non sequitur, qd idē moueat se, quia intellectiō, quę est alterius rationis a voluntate moueat voluntatē causando volitionem obiecti in illa. Sequitur. Sed ego dico, &c. Hic dicit Doct. absolute, qd vnum, & idē simpliciter potest mouere se, & quomodo hoc sit verum dictum est in primo, d. 3. quęst. 7. & in secundo, dist. quęst. 10.

¶ Ibi. Dum dicis, &c. Gotti. probat per hęc propositionem, qd idē non possit mouere se, vt pura, si dicis, qd voluntas mouet se causando volitionem in seipsa. Contra, quia qualis est voluntas in actu, vt actiua talis debet esse in potentia, vt passiua. Si ergo idē moueret se, idē simpliciter esset actus tale, & non in actu tale, cetera patent in littera.

¶ Ibi. Si dicis, qd agens virtualiter, &c. Hic arguit per exempla, qd existens virtualiter tale nunquā potest esse formaliter tale, patet, quia solū est virtualiter calidus, cum habeat in virtute sua producere caliditatem, & tamen non potest esse formaliter calidus.

¶ Ibi. Ad aliud de relationibus, &c. Idē habetur in d. 2. & 3. & c. 26. Expono tamē in littera. Nā cū dicit, qd relationes causę, & causati sunt oppositę, & inter illa est depōdētia essentialis, non sic debet intelligi, qd vna relatio essentialiter dependeat ab alia, sed sic, qd tales relationes de necessitate sunt in talibus

Causa æquiuoca non est nobilior effectu.

talibus fundamentis inter quæ fundamenta potest esse dependentia essentialis, quia res causata dependet essentialiter à re causante, & res causata dicit simpliciter aliam naturam, & aliam essentiam à re causante, ut satis patet à Doct. in primo. dist. 2. Modo relatio causati de necessitate fundat in alia natura, & terminatur ad aliam naturam causantem, & sic si in eadem natura esset relatio causæ, & causati, ita, quod secundum unam diceretur causata, & secundum aliam causa, sequeretur, quod idem essentialiter dependeret à seipso, quod est impossibile. Similiter cum dicit de relationibus originis sicut paternitas, & filiatio in diuinis inter quas est tantum ordo originis principiati ad principans, & nullo modo causati ad causam. Nam filiatio in diuinis de necessitate est alicuius suppositi, quod principiatur à patre, & si tales relationes puta paternitas, & filiatio in diuinis possent fundari in eadem persona respectu eiusdem, tunc eadem persona esset principans, & principata, quod non est intelligibile, tamē istæ duæ relationes fundantur immediate in eadē natura simplicissima, quia essentia diuina, quæ est simpliciter in patre, & filio, & spiritus sancto, & q. ipsa fundare possit huiusmodi relationes, soli essentia competit propter infinitam perfectionem suā, ut patet à Doct. in primo. dist. 28. ubi hanc materiā pertractat. In creaturis verò est impossibile, quod una, & eadem natura numero possit esse tota in duobus suppositis. Deinde dicit Doct. quod sunt aliæ relationes, quæ habent dependentiam accidē talem mutuo, quæ in sunt propter aliquod tertium causatum Exemplum. Voluntas ut causat volitionem in seipsa habet relationem mouentis ad seipsam motam ut recipit ipsam volitionem à voluntate mouente vel ipsam causante dicitur moueri. Et ut intelligatur repeto vnum simile, quod habetur à Doctore in secundo. Nam primo inter voluntatē causantem volitionem, & ipsam volitionem causatam est relatio realis causantis ad causatum, & econtra. Secundo ut ipsa eadem voluntas comparatur ad volitionem, quam recipit ut perfectionem, inter ipsam, & volitionem est relatio realis voluntatis perfectibilis ad volitionem perficientem, & econtra, tertio inter voluntatem producentem volitionem in seipsa ut mouentem, & inter voluntatem recipientem ipsam volitionem ab ipsa uoluntate mouente est relatio realis puta voluntatis motæ ad se ipsam mouentem. Ex hoc potest satis patere una difficultas tacta à Doct. in primo. dist. 26. quia ibi dictum fuit, quod relatio realis semper est inter extrema realia, & realiter distincta, hoc non est simpliciter uerum de omni relatione, ut est in proposito, & ipse etiam dicit, quod inter uoluntatem mouentem, & motam est relatio realis, si tamen uolumus dicere, quod omnis relatio realis est inter extrema realia realiter distincta, possumus sic dicere vel, quod illa extrema sint realiter distincta adinuicem ut extrema relationis causantis ad causatum, & originantis ad originatum, sed quando inter aliqua extrema sola ratione distincta, ut uoluntas mouens, & mota sufficit hoc, quod licet inter se non distinguantur realiter, tamen istæ relationes reales mouentis, & moti, & econtra non possunt sibi inesse, nisi per aliquod realiter distinctum, & sic relatio nes uoluntatis mouentis, & uoluntatis motæ in sunt uoluntati propter uolitionem realiter distinctam, & ab eadem uoluntate causatam, & receptā.

¶ Ibi. Dum arguitur &c. quia si uoluntas est causa totalis uolitionis puta qua uult lo. tamen non potest causare illam, nisi prius lo. præsenteretur in esse cognito, quod requiritur, ut causa sine qua non. Arguunt ipsi, quod sic possumus dicere, quod quodli-

bet agat in seipsum, & sic lignum calefacit seipsum licet hoc non possit nisi igne præsente ut causa sine qua non, dicerent ergo, quod non est simile, patet, quia si ignis applicatur alteri combustibili à ligno, ita comburit aliud combustibile sicut, & lignum, igitur signum est, quod ista combustio est ab ipso igne, & non a ligno, quia ignis agit mere naturaliter, non est sic de uoluntate, quia posito alio uolibili non sequitur uolitione de facto illius ut experimur, ergo signum est, quod ipsa uoluntas habet in potestate sua ipsum uelle cum modo uult unum modo aliud.

¶ Ibi. Sed hoc non sufficit &c. Hic Doct. adhuc respondet pro aduersario, & sic in tota ista littera non soluit Doct. quin si uoluntas potest producere ipsum uelle, ut causa totalis, præsente tamē obiecto ut causa sine qua non, quod similiter lignum non possit se comburere ut causa totalis, præsente tamen igne ut causa sine qua non, sed post infra ibi. Dico tertio ad instantiam, soluit, quod est simile de ligno, & uoluntate, & hoc idem in primo distinctione. 5. quæstione. 2.

¶ Ibi Dico igitur. Hic Doct. uult habere intentionem suā, etiā ex dictis huius opi. q. scilicet requirit obiectum ut causa sine qua non, & expono pro nunc, quid intelligat per causam sine qua non D. n. cā sine qua non respectu alicuius effectus, quæ nullo modo est productiua illius, sed tamē sine ipsa non est causa productiua illius, quia non potest illum effectum producere, nisi prius præexigat aliquid aliud, ut patet, quia uoluntas non potest causare uelle alicuius obiecti, nisi prius sic cognitum, & sic præexigitur cognitio illius, ut causa sine qua non, & dat exemplum de sole illuminante.

¶ Sed occurrit difficultas, quia si Doct. uult sufficere, quod uoluntas sit causa totalis uolitionis uidetur, quod tunc argumentum, quod facit di. 3. q. 7. primi probando, q. intellectus non sit causa totalis intellectionis non concludat, q. diceret, ut dictum est ibi, q. obiectum requiritur ut causa sine qua non.

¶ Dico, quod argumentum ibi concludit, hic autem non, & ratio est propter ordinem potentiarum, nam intellectus ut intellectus est non præsupponit de necessitate actionem alterius potentie circa obiectum, quod habet intelligere, uoluntas uerò quæ est posterior ipso intellectu, de necessitate naturæ præsupponit ipsum intellectum ut prius operatiuum, ut patet à Doct. in 1. dist. 2. non potest ergo uoluntas exire in actum suum, nisi prius intellectus exierit cognoscendo illud obiectum, quod uoluntas uult, requiritur ergo primò cognitio illius obiecti ut causa sine qua non, respectu uolitionis, & hoc solum propter ordinem potentiarum, sicut etiam si uoluntas esset prior intellectu prius nata esset operari quàm intellectus intelligere, ut patet à Doct. in primo. argumentum ergo Doct. probat, respectu autē uoluntatis non est adpositum.

¶ Ibi. Secundo ad auctoritatem Ari. Hic Doct. respondet ad argumentum Gotti. quo probabat, quod si uoluntas &c. Respondei Doct. quod non est simile de sensu, & uoluntate, quia sentire puta uidere, in ordine potentiarum puta potentie uisuius, sensus communis, intellectus, & uoluntatis est simpliciter primus effectus, sicut etiam audire, & hic effectus non præsupponit alium, siue aliam oppositionem, ut patet, si igitur sensus aliquis puta uisus esset actiuius uisionis ut causa totalis semper uideret, uelle uerò est effectus posterior intellectione, & hoc de necessitate naturæ, & ideo non sequitur, q. si uoluntas est actiua uolitionis, quod semper possit uelle obiectum, quia requiritur intellectio illius obiecti tanq. effectus simpliciter prior.

¶ Ibi.

Quo essentia diuina sit in tribus personis.

Exemplum.

Nota.

Speculare hanc positionem.

Quo dicatur causa sine qua non. Dubium.

Responsio.

*An lignū ca-
lūfascias se.*

¶ Ibi. Dico tertio ad instātiā de ligno calefacti-
uo sui. Hic doc. soluit instātiā de ligno, q̄ non
calefaciebat se, & responsio stat in hoc, quia aliud
est loqui de p̄fectione actiua potētīe, & de actio-
ne corruptiua, nam rationabile est, q̄ potentia per-
fecta, & nobilis habeat in potestate sua actiua actio-
nē perfectiua, ipsius cuiusmodi perfectio est in-
tellectio, & volitio, nam ad talem perfectiōem est
naturalis inclinatio, sed non est rationabile, q̄ ali-
quod ens habeat actionem sui corruptiua, cum
nullo modo inclinetur ad corruptionem sui, si igitur
lignum posset calefacere se, & sic comburere,
tunc ageret ad corruptionem sui, quod videtur
omnino irrationabile.

¶ Si dicatur. Nonne viuentia habent in potestate
sua actiua actionē qua se corrumpunt &c. Dico, q̄
nihil agit ad corruptionem sui, & viuentibus acci-
dat talis corruptio, nō est, q̄ vna pars agit in seip-
sam corrumpendo, sed quia vna pars agit in aliā
reddēdo illā improporcionabilē ad aīationē, vt sa-
tis patet à Doctore supra in hoc 2. distīctione
15. & 19.

¶ Sequitur ibi. Si etiā infes &c. Quia dictum est
supra, q̄ volitio non pōt causari à uoluntate circa
aliquod obiectū, nisi illud obiectū prius sit cogni-
tū. Sed arguit doc. hic, q̄ nō necessariō p̄requirit
tale obiectū sic cognitū, quia effectus quātū ad suū
fieri nō dependet nisi à materia, & efficiente tāquā
à causis prioribus, hoc de se patet, quia si ignis ab
alio igne producatur, qñ sit ignis dependet tñ ab
igne producere, & à materia, in quā agit ignis. For-
ma autem partis in eodem instanti, quo sit in ma-
teria, statim effectus habet totum suū esse, quia po-
sita forma in materia, in eodem instanti resultat ef-
se totius vt patet à Doctore. in 4. dist. 1. q. 1. Si dica-
tur. Non ne etiā dependet à fine tanquā à causa
priori.

¶ Dico, q̄ licet finis sit prima cā mouens efficiēs
in ratione amati, & desiderati, vt satis probatū est à
doc. in 1. di. 2. tñ ipse finis nihil causat de effectu in
re, & p̄ talē motionē nihil causatur, solū. n. mouet
metaphoricē, & nō realiter, vt patet à doc. in. q. vlti-
ma prologi. Loquitur ergo hic, q̄ effectus quātū ad
suū fieri reale tñ dependet à materia, & efficiente
tanquā à causis prioribus realiter causantibus, cū
ergo talis volitio dependeat ab obiecto tanquā à
causa materiali, patet, quia ipsa volitio est forma
simplex, & nō cōposita ex materia, patet. n. q̄ voli-
tio, qua volo Frāciscū iā cognitū nō pertinet ad ef-
se ipsius voliti vt materia illius, nec vt subiectū ma-
teriale, quia uolitio tñ recipitur in volūtate, & p̄
se nō dependet ab obiecto ut à causa efficiente, er-
go nullo modo talis uolitio dependet ab obiecto
cognito, & si sic potest esse uolitio absq; tali obie-
cto, & per consequens obiectū in esse cognito non
p̄supponitur ut causa sine qua non.

*Duplex de-
pendentia.*

¶ Ibi. Patet satis. Hic notatur duplex dependen-
tia. Vna est essentialis, qua unum essentialiter depē-
det ab alio, ut causati ad causam efficientem, & cau-
sati materialis ad causam materialē, & formalem,
& etiā accidentis ad subiectū. Alia est dependentia
quæ tantum dicit p̄suppositionem unius ad alte-
rum, sed posterius non dependet ab illo p̄sup-
posito in aliquo genere causæ, sed quia potentia
posterior non potest producere suum effectum
nisi potentia prior prius producat, vt supra decla-
ratum est.

*Quo nolun-
tas possit ef-
se causa sui
actus.*

¶ Ibi. Si dicas etiā, q̄ habens actū primū &c. q̄a
dictū est supra, q̄ uoluntas potest esse causa totalis
sui actus. Respondent, quod uerum est de causa to-
taliter producente effectū in materiā extrinsecam,
nō autem de causa totali producente effectū in se-

ipsa, quia bene cōcedunt, q̄ talis causa producens
effectū in materiā extrinsecā, p̄supponit illā ma-
teriā circa quā agit, & sic tali materia p̄sente sem-
per pōt agere. Si ergo uoluntas potest producere
uolitionem in se tanquā in subiecto, ut causa to-
taliter cum semper sit sibi p̄sente in ratione recepti-
ui respectu cuiuscunque uolitionis, sequitur, quod
semper potest producere uolitionem cuiuscunq;
obiecti absque p̄sente talis obiecti, sed hoc est
falsum, ergo sequitur, quod non potest esse causa
totalis uolitionis in se.

¶ Ibi. Contra. Hic intendit Doc. probare, q̄ ipsa
uoluntas, quæ est potentia actiua, & non factiua ex
seipsa exit in actum, quem recipit, & ponit simile
de potentia factiua, nam ex quo ars, & ædificator
pertinent ad genus causæ. 5. metha. quia utrunque
ad genus causæ efficiētis pertinet licet diuersimo-
dē, quia ars se habet in ratione quo, ædificator au-
tē in ratione quod, nā ars ædificandi est ratio for-
malis ædificandi, qua mediāte ædificator ædificat,
sicut sæpe dictū est, q̄ in causis effectiuis ponitur
quo, qd est ratio formalis efficiendi, & quod, qd est
illud, quod agit per illam rationem formalem. Di-
cit ergo Doc. si ponatur aliqua potentia uerē facti-
ua. quia reducit ipsam ad actum, certum est, q̄ ex
seipsa reducit, nam p̄sente materia, quæ est re-
ceptiua factiōis, statim ex seipsa reducit ad actū
circa talem materiā. Si modo est talis potentia, q̄
solum dicatur actiua, cuius actio dicatur operatio
& per consequens talis operatio est immanens,
quia recipitur in illa potentia, manifestum est, q̄ tā-
lis potentia actiua ex seipsa reducit ad talē ope-
rationem, quam recipit. Et nota ibi in principio cū
dicit potentia prima actiua, si intelligat potentiam
primam calefactiuam pro primo principio forma-
li producendi calorem, possumus dicere, q̄ forma
substantialis ignis est primo potentia calefactiua,
& uerē actiua, qua ignis producit calorem in seip-
so, vt patet à Doct. in quarto in materia de eucha-
ristia, & sic talis potentia est uerē actiua, cum eius
actio recipiatur in agente. Si uerō accipiatur pro
calore puta existente in igne, non erit potentia acti-
ua propria, quia tunc sequeretur, quod esset ratio
formalis producendi calorem in igne, quod est
falsum.

¶ Ibi. Ad aliud cum dicitur de causa æquiuoca *Septimo cō-
tex. 23. 67
26. & alibi.*
&c. In ista responsione Doct. p̄supponit vnum,
scilicet, q̄ loquamur de composito per se, quod est
compositum ex materia, & forma, quod primo, &
per se producit est ipsum compositū, vt patet. 7.
metaphy. Similiter compositum per accidens qd
est compositum ex substantia & accidente, siue ex
rebus diuersorum p̄dicamentorum, ut patet. 5.
metaphy. quod per accidens primo producit est
ipsum compositum per accidens, & ex quo est ens
per accidens ideo dicitur productum per acciden-
tem declaratum est supra d. 17. q̄ in generato per
se, quod est compositum, terminus formalis gene-
rationis est forma partis. Sicut ergo in generatio-
ne, per se, terminus formalis generationis per se est
forma partis compositi, per se, sic in generatione
compositi per accidens, terminus formalis compo-
siti per accidens est forma partis. Nam album
est compositum per accidens, terminus formalis
istius cōpositi generati, per accidens est ipsa albe-
do. Similiter de volūtate. Sed, quia fortē posset q̄s
dicere, q̄ cā æquiuoca ex quo producit effectum,
siue cōpositū, q̄ sicut cōpositū est uerē productum
per se, aut illud cōpositum est æqualis perfectiōis
& tunc sequitur, quod non est effectus æquiuocus
aut maioris perfectiōis, & tunc non potest pro-
duci à causa perfectiore, aut minoris, & tunc
Franc. Lych. in ij. Sent. Scot. Ff habe-

habetur intentum scilicet quod causa æquiuoca est nobilior effectu totali. Dico ergo ut Doct. clarius intelligatur, qd causa æquiuoca potest comparari ad effectum diuersimodè. Si enim causa æquiuoca producit effectum quātū ad suū esse, certū est, qd est nobilior absolute. Et sic doc. probat in 1. d. 2. eminentiā primi efficiētis, & hoc, qd est causa totalis oīum effectū. Si verò cōparetur causa æquiuoca ad effectū, qui non depēdet ab illa quātū ad totū suū esse, sed, qd tū habet ab illa terminū formale, qd est forma partis, talis causa æquiuoca nō est simpliciter nobilior toto effectu, sed tū nobilior termino formali. ¶ Sed oritur difficultas, quia dicit doc. qd volūtas formaliter volens est nobilior volūtate absolute sumpta, quia primo modo includit volūtate, & ipsum velle, secūdo modo tū volūtate. Deinde dicit, qd ipsa volūtas absolute virtualiter cōtinet ipsam volitionē ex hoc videtur, qd doc. cōtradicat sibi quia expressē in 1. d. 2. q. 1. dicit, qd maioris pfectionis est cōtinere aliquid virtualiter, quā esse illud formaliter, & ideo ibi probat, qd maioris pfectionis est in prima causa cōtinere causalitātē secūdarū causarū, quā formaliter, & tū hic dicit, qd voluntas habens volitionē formaliter est nobilior seipsa absolute sumpta, quā ut sic cōtinet volitionē virtualiter. ¶ Respondeo, & dico, qd esse virtualiter, & absolute si cōparetur ad esse tale formaliter, maioris pfectionis est esse tale virtualiter. Ponā exemplū. Lignū est calidū formaliter à sole calefaciēte, sol cōtinet virtualiter illā caliditatē, certū est, qd maioris pfectionis est habere in virtute sua posse pducere talē caliditatē, quā, qd lignū formaliter habeat illā, quia in primo dicit rationē actiuitatis, in secūdo autē dicit rationē receptiuitatis, in primo etiā dicit rationē dantis pfectionē effectiue, in secūdo dicit rationē perfectibilis. Et hoc est, qd Doc. in primo dicit, qd maioris pfectionis in prima causa cōtinere virtualiter potētā calefactiua quā formaliter, nā ignis habet in se calorē formaliter, quo calefacit, Deus autē hēt in virtute sua pfectā causalitātē cuiuscūq; calefactionis. Modo, qd ignis habeat in se calorē formale, hoc est magis imperfectionis cū sit pfectibilis ē tali calore, absolute igit loquēdo cōtinētia virtualis est nobilior cōtinētia formali, & in Deo nullius potest esse cōtinētia virtualis, & formalis, quia quicquid in Deo est, est idē, qd Deus realiter, & essentialiter, cōtētū autē virtualiter semper distinguitur essentialiter a cōtinēte, loquēdo de propria cōtinētia virtuali, & ideo contentū virtualiter nō potest esse cōtentum formaliter in Deo, & si ali quando in creaturis idē cōtineat virtualiter, & formaliter ut volūtas, patet supra. Ahduc dico, qd ipsa volūtas absolute sumpta ut virtualiter cōtinet volitionē est nobilior absolute seipsa ut cōtinet ipsam volitionē formaliter, patet, quia prima cōtinētia est tū cū pfectione, & nullo modo ex parte sua includit aliquā imperfectionē. Secūda autem cōtinētia semper includit imperfectionem in continente, quia includit potentialitatem ad sic vel sic perfici, licet ergo ipsa volitio sit aliqualis pfectio in continente ipsam formaliter, tamen in ipsa volūtate continente necessariō includitur im pfectio. Et si habere illam volitionem sit aliqualis pfectio, illa pfectio est supplens imperfectionem quia si voluntas esset de se perfecta nō posset recipere volitionem realiter à se distinctam, sed esset simpliciter eadem, sicut patet de voluntate diuina, & eius volitione in 1. d. 2. voluntas vero ut continens virtualiter, & ut sic nullam imperfectionem includit. Nam cōtinētia virtualis ponitur formaliter in Deo. Illud uerò quod formaliter includit imperfectionem non potest formaliter esse in

Deo, cuiusmodi est continentia formalis.

¶ Posset forte oriri alia difficultas, qd si cōtinere virtualiter vel esse virtualiter tale, est maioris pfectionis absolute, quā esse formaliter tale, videtur, qd maioris pfectionis esset in essentia diuina, qd sit virtualiter bona quā formaliter bona. Nā si bonitas esset virtualiter distincta ab essentia diuina, uerē virtualiter contineretur in illa, ut patet à Doc. in q. de subiecto theologiæ. Dico, qd omne contentum virtualiter in aliquo necessario includit imperfectionem, quia dependentiam essentialē, & sic bonitas virtualiter si contineretur in deo, in illa esset imperfectio, si uere esset separabilis virtualiter contineretur, sed casus est impossibilis. Est ergo maximē pfectionis in essentia diuina, qd ab ipsa pullulent huiusmodi pfectiones formaliter infinitæ. ¶ Ibi. Ad aliud de balneo &c. Doct. dicit hic duas responsiones. Prima, qd si sustineatur qd obiectū cognitū est cā ipsius uolitionis, debet exponi de causa tū partiali, sicut etiam dictum est supra de obiecto respectu intellectionis, ut patet in 1. d. 3. q. 7. Secunda responsio est, qd si teneatur, qd nō sit causa effectiua, sed tū causa sine qua nō. doc. dicit, qd obiectū est causa, per accidens, & hoc magis placet, sicut etiā dicimus, qd quādo sunt duo effectus ordinati ab eadem causa, prior dicitur causa sine qua non respectu posterioris, & sic pōt dici causa per accidens respectu posterioris, nō, qd producat ipsum quantum ad esse, nec qd aliquid faciat ad productionem illius, quia si per possibile ille effectus prior nō esset illa causa produceret fm. Dicitur ergo causa per accidens, quia accidit sibi, qd prius habeat esse, quā effectus posterior, & quod præexigatur. Sic dico ne obiecto cognitū quod dicitur causa per accidens respectu uolitionis modo præposito. Et ista secunda responsio iudicio meo est iustior, & magis ad mentem Doc. qui ponit volūtatē creatā essentialiter liberā ex hoc, qd habet in parte sua actum suū, ut patet in 1. d. 2. & 17. & ubiq; querit istā libertatem uoluntatis saluare, qd si obiectum cognitum esset causa partialis illius nō posset ita saluari sua libertas.

¶ Ibi. Dices causa per se &c. Hic Doctor arguit probando, quod nō sit causa per accidens, quia tu dicis, quod uolūtas est causa per se uolitionis, & obiectum est causa per accidens. Causa autem per accidens semper est posterior per se, si ergo obiectum concurret ut causa per accidens erit posterius uolūtate ut causa p se cā autē p se ut prior, & disposita producit effectum, ergo ipsa uolūtas potest producere uolitionem abique hoc, quod præexigatur obiectum cognitum.

¶ Ibi. Dico quod causa per se &c. Hac responsio est ualde notanda. Nā dicit. Doct. quod causa per se dicitur prior causa per accidens prioritate pfectionis, non autem prioritate naturæ immo aliqua posterioritate naturæ est posterior ut patet, quia si aliquod graue cadat à casu super trabem, tractio trabis est causa per accidens respectu motus naturalis ad centram ipsius grauius. Hic tamen posset obijci, quia Doct. in primo. dist. 2. q. 1. volens probare, quod Deus sit intelligens, & volens dicit ibi, quod omni causa per accidens aliqua est prior per se, & ibi loquitur non tantum de prioritate pfectionis, sed de prioritate naturæ, & fortē durationis. Dico, quod facilis est solutio, quia ibi uult absolute, quod detur aliqua per se causa effectiua quæ sit prior omni per accidens, non enim dicit ibi, quod omnis causa per se sit prior quacunque per accidens, sed, quod aliqua de necessitate, hic autem dicit, quod non omnis causa per se est prior omni causa per accidens.

Alia difficultas.

Ad opinionē Henrici quo lib. 11. q. 5.

Quo causa per se sit prior causa per accidens.

Quo volū-
tas sit cau-
sa volūta-
tis.

I B I. Dico igitur ad q. Hic doc. vult expōse q. nihil aliud à volūrate sit cā totalis ipsi⁹ volitionis, sed nō negat expresse quin aliquid aliud possit esse causa partialis, & probat, quod voluntas est causa volitionis saltem partialis, vbi aliqua sunt declarāda, quia quando dicit de causa determinata ad vnum effectum, accipit causam determinatam ad vnum effectum contradictoriē sicut calor est sic causa determinata ad calefaciendum, quod præsente calefactibili non potest non calefacere, & quando dicit de causa indeterminata debet accipi indeterminata contradictoriē, ita quod talis causa stante etiā optima dispositione obiecti potest agere in illud, & non agere, & hæc est sola voluntas, quia præsente obiecto potest velle illud, & non velle, quod est suum contradictorium, ideo dicit Doct. si est indeterminata ad opposita cōtradietoria, aut potest se determinare ad vnum illorum contingenter, ita q. si in facultate sua posse illud vel posse aliud, ad vtrūque enim simul non potest se determinare, q. enim aliqua voluntas in eo instanti, simul velit franciscū esse quo non vult franciscum esse est impossibile vt probat Doct. in primō di. 39. si dicas, q. non potest se determinare ad vnam illorum, sed aliud determinat ipsam, ergo vel necessariō vel contingenter. Ibi dices. Ista indeterminatio idest, q. si intellectus representat voluntati hominem risibilem esse diligibilem, q. talis intellectio est causa dilectionis illius. Si verō representat hominem risibilem non esse diligibilem, q. talis intellectio est causa alterius oppositæ puta non dilectionis vel odij, ita q. talis determinatio est ex alia, & alia intellectu obiecti.

¶ Ibi. Contra. Dicit Doct. q. & si intellectus per verum sillogismum ostendit vel concludit hominem risibilem esse diligibilem, & posito, q. cognitio illius conclusionis sit causa talis volitionis, intellectus tamen oppositum illius, quod est hominem risibilem esse diligibilem non potest concludere nisi per sillogismum falsigraphum, & hoc nō potest esse nisi talis intellectus decipiatur, sed non est credibile, q. intellectus maxime nudus vt animæ separatæ vel Angeli sic decipiatur, & posito, q. omnis intellectus creatus deciperetur, intellectus tamen diuinus non decipitur.

¶ Ibi. Dico, q. intellectus &c. Hic Doct. exponit dictum philosophi, sed diffusius in primo di. 2. parte. 2. Dicit ergo hic, q. si accipiat intellectus per se vt est quædam potentia operatiua distincta à voluntate, q. bene tunc agit per modum naturæ, quia præsente obiecto non potest non causare intellectiōnem illius, si verō accipiat secundum, q. est potētia practica respectu agibilis extra. Dicit doc. q. propriē non agit per modum naturæ, quod sic expono, nā in d. 24. huius secūdi expositū est, q. cognitio propriē practica est cognitio mediij ordinati ad finē, quē volūtas vult assequi, ita q. est cognitio mediij cōclusi per sillogismū practicum, cuius præmissæ sumuntur à fine, quia ergo volūtas appetit tale finē, ideo imperat cogitiōnem mediij necessarij, & sic talis cognitio producta ab intellectu per imperiū volūtatē potest dici libere producta participatiuē tñ, hoc modo intellectus vt est potētia sic practica pōt dici agere nō p modū naturæ. Si etiā loquamur de intellectu pfectissimē practico qui nō tñ cognitioē includit alicuius mediij, sed etiā volitionē vt exposui loco præallegato, patet tñc, q. includit volūtatē agere mere libere. Si ergo intelligatur sic, q. intellectus per suā intellectuōnem dicat causa partialis volitioni & ipsa volūtas alia causa partialis, tñc ratione volūtatē concurrentis potest dici agēs à pposito, vel si quarto dicatur quia Arist. parum agit de voluntate, q. quando diuidit naturā

An intellectu-
sus agat
per modum
naturæ.

contra intellectum accipit intellectum, pro voluntate vt est pars suo modo animæ intellectuæ, vel si quinto accipitur sic, quia sic voluntas vtriusque habitu quē habet, & tota operatio procedens à voluntate & habitu dicitur contingenter producta, licet habitus concurrat de necessitate, vt patet à Doct. in primo di. 17. sic voluntas vtitur intellectu vel specie intelligibili circa aliud, & aliud obiectum, vt patet à Doct. in hoc secundo dist. 9. & sic accipitur intellectus vt distinguitur contra naturam inquantum est in potestate voluntatis potentis ipsum intellectum firmare in cognitione obiecti cogniti vel auertere ab illo, & firmare ipsum in alia cognitione, vt clarius patet à Doc. infra. d. 42. vel vltimo potest dici, q. ex hoc distinguit naturam contra intellectū, siue contra agens à proposito, nā agens à proposito duo includit scilicet cognitionē agēdorum, & actiōem illorū, & licet actio principaliter sit à voluntate, quæ imperat potentijs sensitiuis, & organicis, tamen, quia non posset rectē imperare ipsis, nisi præcederet recta cognitio quæ dirigit voluntatem ad rectē volendum, & imperādum, ideo Arist. nominat ipsum intellectum, cuius principaliter est dirigere, tamen includit semper voluntatem. Quilibet istorum modorum est sufficiens ad mentem Aristotelis.

N V N C Doct. respondet ad argumenta principalia. Et primo arguit. Dicit enim Ari. q. appetibile est mouens non motum, appetitus mouens vt motum, & tertio motum non mouens. Exemplū. Sanitas corporalis est appetibilis à voluntate. Dicit Arist. q. appetibile mouet voluntatem, & non mouetur à voluntate ideo mouens non motum, voluntas enim nihil causat in appetibili, voluntas uerō est mouēs mota, mota est enim ab appetibili, & mouet potentias organicas ad se quando appetit illud appetibile, puta sanitatem, potentia uerō organica sunt tantum motē à voluntate per imperium voluntatis ad prosequendum ipsum appetibile per media ordinata, & sic patet, q. Arist. vult quod appetibile moueat voluntatem, quod non contingit, nisi causando aliquid in voluntate, & nihil causat, nisi uolitionē illius appetibilis.

Quo Arist.
nominet in-
tellectum.

An appetibi-
le moueat
voluntatem.

¶ Ibi. Ad primum principale. Nunc Doc. respondet ad argumentum, primo dicit sustinēdo, quod obiectum cognitum sit causa partialis volitionis, q. autoritas Arist. sic debet intelligi, q. appetibile extra tantum mouet partialiter, idest est causa partialis volitionis, qd est rationabilis. Expono Arist. quia appetibile mouet tantum vt finis, & sic mouet metaphoricē, nā sanitas cognita ab intellectu mouet uoluntatem tantum metaphoricē, quia inquantum amata, & desiderata, & sic voluntas amās illam, & desiderans tanquā mouet potentias organicas ad prosecutionem illius p media debita.

¶ Ibi. Sed dico aliter &c. Hic Doct. dat aliam responsionē de potētia actiua, quia cum dicit, q. potētia actiua dicit aliud inquantū aliud, si ly inquantum aliud re duplicat aliam, & aliam rationē formale, idē potest agere in semetipso, quia est alia forma vel ratio uoluntatis vt agit, & alia inquantū patitur, nā vt agit est in actu virtuali, vt verō patitur est in potētia formali, aut reduplicat aliā, & aliā rē sub alia, & alia ratione, & tunc idē nō pōt agere in seipsum, licet hæc responsio satis sit bona, tñ prima magis placet. Doct. enim in primo. d. 2. parte. 2. q. 3. expresse exponit Arist. de potentia actiua, q. respiciat aliud in natura, Ibi igitur loquitur de potentia propriissime sumpta, quæ est idem, quod potentia factiua propriissime sumpta. Hic verō loquitur de potentia actiua siue factiua large.

¶ Ibi. Item accidens per accidens non egreditur Fran. Lych. in ij. Sent. Sco. Ff 2 de

*Hæc littera
est pondera-
da.*

de per se principiis sui subiecti, sed volitio est accidens per accidens, quia quandoque mere, quandoque non mere, ergo &c.

¶ Ibi. Ad aliud dico, qd accidens per accidens &c. Hæc littera ponderanda est, quia si Doct. intelligit quod accidens per accidens vniuersaliter de omni accidente recepit ab aliquo subiecto, quod egrediatur à principiis illius subiecti, à principiis dico quæ sunt rationes formales recipiendi, sic verum est, quod omne per accidens receptum in aliquo subiecto præsupponit aliquid in illo subiecto qd est ratio formalis recipiendi illud. Si verò intelligatur, quod egrediatur à principiis subiecti effectiue, hoc non est verum de quolibet accidente, nam multa sunt accidentia quæ causantur ab extrinseco, & multa sunt q effectiue pducunt à tali subiecto, vt patet de quantitate q effectiue causat à substantia cuius est, vel calore in igne, qui effectiue causatur ab igne, & de intellectione causata effectiue ab intellectu. Dico itaqd aliquod accidens egredi à principiis subiecti potest intelligi dupliciter. Vno modo, quod egrediatur à principiis speciei, siue specificis, & sic accidens per accidens non egreditur ab illis propriè, sed bene propriè passiones quæ in sunt subiecto per se secundo modo, & tales passiones non dicuntur accidentia per accidens. Alio modo vt egreditur à principiis indiuidui, & sic multa accidentia, possunt egredi à principiis effectiue, puta volitio, intellectio, in calor igne &c. Si dicatur calor in igne, nonne effectiue causatur à substantia ignis, itaqd substantia illa est ratio formalis causandi, & vt est talis ratio causandi præscindit à singularitate. Similiter illa substantia est ratio formalis producendi propriam passionem. Dico, quod propria passio sic oritur à principiis speciei in communi etiam abstractis ab omni singularitate, quia talis causatio est tantum metaphorica, vt exposui in alio opere meo. Calor autem bene egreditur à substantia ignis tanquam à ratione formali, vt etiam potest patere à Doct. in quarto in materia de eucharistia, sed illa substantia ignis vt præscindit à singularitate, & ab existentia est tantum causa remota, sed vt singularis est, & actu existens potest esse causa in potentia propinqua.

Dist. XXVI. Quæstio. vnica.

Vtrum gratia sit in essentia animæ.

Seraph. Bonau. 2. sent. dist. 26. q. 5. art. 1.

Scotus 2. sent. dist. 26. q. 1.

D. Thom. prima par. summa. q. 110. art. 4.

Ricard. 2. sent. dist. 26. q. 4.

Durandus 2. sent. dist. 26. q. 1.

*Augustinus
de laude
charitatis.*

QVAERITVR circa dist. 26. Vtrū gratia sit in essentia animæ vel in potentia.

¶ Ibi. Hic dicitur. Tho. in presenti d. dicit qd sit in essentia, & probat per Aug. quia ipsa est radix omnium bonorum, arguit ergo à simili, sicut enim natura est radix omnium potentiarum, & radix omnium operationum, sic cum gratia sit radix omnium bonorum videtur, qd immediate sit in essentia animæ, sed hæc ratio parū valet, quia dicitur gratia radix omnium bonorum ex hoc, qd ipsa est principium vel effectuum partialium omnis actus meritorij vel inclinatio potētia operatiua ad actus meritorios siue elicitos, siue imperatos, vt patet in primo di. 17, & quia ipsa voluntas est immediatū principium actus meritorij sequitur, qd ipsa gratia debet poni immediatè in voluntate, cu voluntas tali habitu vtatur ad meritorie agen-

dum vt patet vbi supra, & sic debet exponi auctoritas Aug. Sequitur ibi. Ibidem etiam &c. Dicit Tho, qd vita, & mors corporalis pertinet ad essentia animæ, nā per vniōem animæ ad corpus sequitur vita, & per separationem eiusdem sequitur mors. Si ergo ipsa gratia dicitur vita, quia per ipsam animæ viuit spiritualiter, & per separationem eius dicitur anima mori, sequitur, qd debet immediatè poni in essentia animæ. Dico, qd non est simile de vita spirituali, & corporali. Nam ex hoc homo spiritualiter viuit, quia habet se principium vt possit mereri vitam æternā, & illud est gratia, quia per ipsam omnia opera elicitā aut imperatā à voluntate concurrēt ipsa gratia dicuntur viuā in acceptatione diuina, vt patet in. 4. d. 22. & omnia opera ipsa gratia separata simpliciter dicuntur mortua.

¶ Ibi confirmatur cū dicit Tho. qd ipsa gratia si esset in potentia animæ non deberet esse supernaturale, hæc est falsa. Cam dicit etiam, qd agere supernaturale est ab esse supernaturali, hæc nō est vera, qd dictū est in primo, qd licet gratia habeat esse supernaturale non tamen dat esse supernaturale immo agit mere naturaliter sic agere, vbi potentia visus supernaturaliter crearetur à Deo, tamen naturaliter videret. ¶ Ibi. Contra illā positionē. Hic Doct. improbat opi. Tho. & supponit vnu vt multū tenet, qd gratia maximè consummata, & gloria sunt vna res, & cū gloria formaliter sit in voluntate sequitur, qd etia gratia, vel si non est idem realiter scilicet dispositio ad gloriam, & semper dispositio ad aliquam formam est in eodem subiecto in quo, & forma, cū ergo gloria sit in voluntate, ergo & gratia quæ est dispositio ad illam. ¶ Ibi. Respondetur, isti dicunt qd beatitudo est immediatè in essentia animæ, sed hæc materia differatur vsque ad. 4. quartū. ¶ Ibi. Contra ergo, supponit Doct. vnum, qd diffuse probat, vbi supra, qd beatitudo formaliter existit in operatione. ¶ Ibi. Præterea si beatitudo. Hoc argumentū est commune, quia illi qui dicunt gratiā esse causā rationis cū beatitudine, & ponēt ipsam gratiā in voluntate, dicerent ipsam voluntatem beatam in statu isto, licet minus perfecte, sicut & illi, qui immediatè ponent in essentia animæ.

¶ Ibi. Præterea secundo. Hoc argumentum est valde bonum, & Doct. primo præmittit, quod essentia animæ est indeterminata ad omnem operationem animæ puta ad intelligendum, volendum, & huiusmodi, & ex se non potest exire magis in vnā, quā in aliam, sed determinatur per potentiam, quia per intellectum intelligit, & per voluntatem vult, quinto præmittit, quod ille habitus qui præcisè respicit vnā actionem determinatam nō perficit ipsam animam immediatè in quantum est indeterminata ad plures actiones, & probat infra ibi, & ratio propositionis, quia si forma perficeret ipsam animam in quantum est indeterminata, secundum virtutem actiuam, aquē perficeret eam in ordine ad oēm actū, suū, ad quē est indeterminata, Cū igitur gratia im perficiat animā in ordine ad determinatū actū, scilicet meritorij, sequitur, qd perficiat ipsam animā in quantum voluntatiua, quia actus meritorij primo, & principaliter est in voluntate vt satis probatum est in primo dist. 17.

¶ Ibi. Confirmatur ista ratio. Doct. deducit ad inconueniens, qd tunc primus actus meritorius esset intellectio vt etiam præcedit omnem actū voluntatis, quod nullus diceret, patet, quia si gratia im mediatè est in aīa, & aīa nata est prius operari per intellectum, sequitur, qd si anima exit in operationē intellectus per ipsam gratiam inclinantem vel disponētem vel determinantem, primus actus qui sic præcedit est meritorius, quod est falsum.

Ibi,

*Quo gratia
sit radix om-
nium bono-
rum.*

*Actus meri-
torius est in
voluntate.*

Secundi Vigesima septimę Vnica. 227

IBI Ad argumenta in oppositum, primo arguitur sic, quod in essentia probo, quia essentia prius exiit adeo quam potentia igitur prius educitur in Deum, consequentia probatur tum per Diony. res reducuntur in Deum eo modo quo exeunt à Deo, tum, quia sicut quælibet creatura habet Deum pro primo efficiente ita, & pro ultimo fine.

Libro de ecclesia Hierarchia.

¶ Ad hoc Doct. non respondet. Dico sustinendo viam Doct. in hoc 2. di. 16. quod essentia animæ, & potentia sunt simpliciter, eadem res, & sic creatio non plus terminatur ad vnum quam ad reliquum secundo dico, quod eo modo quo res exeunt à Deo eodem modo reducuntur sed omnes res mudi exeunt à Deo vt causa efficiente amante seipsam, vt causam finalem, & sic reducuntur ad deum tanquam ad causam finalem omnium, quia sicut Deus efficit omnem rem propter seipsum vt causam finalem amatam, & desideratam, ita ordinat omnem rem ad seipsum, vt ad causam finalem omnium, vt patet à Doct. in primo dist. 2. q. 1. & sic intelligitur illa auctoritas. Non ergo loquitur de reductione spiritali quæ sit per gratiam. Posito etiã quod de illa loqueretur, adhuc non concludit, quod gratia sit in essentia animæ, quia ipse Deus est finis creature rationalis attingibilis per operationem, vt patet à doc. in q. 1. prologi. nullo tñ modo attingit nisi per operationem, vt patet hic, & in 4. di. 49. Dicit ergo, quod supposito, quod anima prius exierit à Deo, vt à causa efficiente, eo etiã modo reducit ad Deum per operationem conuenientem ipsi animæ, quæ est sola operatio meritoria, & quia illa non potest haberi nisi mediante gratia, ideo etiã ipsa debet poni in voluntate quæ est principium merendi.

Quo Deus sit finis creature.

¶ Secundo arguit sic. Essentia est in determinatio quam potentia, igitur magis indiget determinari quam potentia, sed gratia ponitur tanquam formaliter determinans animam indeterminatam.

¶ Ad secundum dicit Doct. quod ipsa voluntas ad multas operationes etiam contrarias est, indeterminata vt patet supra distin. 25. sed non potest habere aliquam operationem meritoriam nisi determinetur à gratia, & nisi ipsa voluntas vtatur gratia vel tanquam principio formali productiuo, & partiali operationis, vel vt principio inclinatio ad talem operationem, vt patet in primo dist. 17.

¶ Præterea gratia semper est in actu suo potentia non ergo &c.

Gratificare potest accipi dupliciter.

¶ Ad tertium nota, quod gratificare potest accipi dupliciter. Vno modo vt comparatur ad actum, & sic effectiue gratificat, quia ipsa gratia est principium partiale producendi actum meritorium. Nã dicit Sco. in primo. d. 17. quod Deus principaliter habet actum gratum, quia est à gratia, accipiendo tamen effectiue pro eo, quod producit dispositionem ad talem gratificationem, quia ipsa producit partialiter actum, ad quem consequitur gratificatio, & ista materia diffusè est expolita in hoc secundo credo distin. 7. Alio modo gratificare comparatur ad potentiam, & sic graua formaliter tantum gratificat, sicut albedo in pariete formaliter albus, sic anima per gratiam est formaliter grata.

¶ Quarto arguit Doctor, sic. Item acceptato essentia sufficit ad acceptationem potentia, & non econtra, ergo &c.

Dubium. Responsio.

¶ Ad quartum in ordine. Hic oritur difficultas, quia in primo distinctio. 17. dicit Doct. quod ipsa gratia est quædam forma, siue quidam decor in anima per quem est accepta Deo. Si enim homo moreretur cum gratia nullis operibus præcedentibus saluus fieret, & sic videtur, quod magis sit in ipsa anima cum sit ipsius decor. Dico, quod gratia duo facit scilicet animam gratificat, & est princi-

Gratia duo facit.

pium actus meritorij. Doctor, enim dicit in hoc secundo. dist. 30. 31. & 32. quod Deus dans gratiam voluntate consequente dat etiam omnia opera virtualiter contenta in gratia voluntate antecedente, & darentur etiam illa voluntate consequente, si voluntas ipsa habens gratiam cooperaretur voluntati diuinæ, hoc idem dicit dist. 37. huius, & in primo. dist. 17. & in 3. distin. 27. quod ipsa gratia daret principaliter per actum meritorium, & hoc idem posset elici ex. 29. huius. & 32. quarti cū ergo talis operatio meritoria sit ab ipsa voluntate, oportet gratiam ponere in ipsa.

¶ Ad aliud de instrumento vbi Doct. sic arguit. Forma determinans ad agendum magis debet poni in principali agente quam in instrumento, essentia est principaliter agens, & potentia sicut instrumentale secundum Ansel. de Concor. c. 19. ergo &c. Responder Doct. quod forma determinans ad agendum, puta ars fabrilis magis debet poni in persona fabricante quam in instrumento extrinseco, puta in terra, vt satis patet in 4. dist. 1. q. 5. sed non intelligitur de instrumento intrinseco, quod est idem est idem operanti, potentia animæ dicuntur instrumenta ipsius animæ, quia per ipsas anima exit in operationes immo ipse potentia sunt principia imediata productiua operationum, & receptiua earum, & sic patet, quod forma puta habitus debet magis poni in potentia quam in essentia animæ.

Quare potest anima dicantur instrumenta anima.

¶ Vltimo arguit Doct. sic. Præterea correspondentia debet esse imaginis recreate ad imaginem creatam, imago creata requirit unitatem essentia, & trinitatem personarum, ergo, & illud, quod recreatur requirit unitatem gratia, perficientem essentiam, & trinitatem virtualiter perficientem potentiam.

¶ Ad hoc doct. non respondet. Dico ad illud, quod dicit, quod illud, quod recreatur requirit &c. Nam isti ponunt caritatem esse habitum alium a gratia, & volunt, quod isti tres habitus scilicet caritas, fides, spes, perficiant potentiam, & gratia immediate istam animam. Sed de gratia improbatum, & ipsa non differat realiter à caritate, patebit dist. sequenti.

Dist. XXVII. Quæstio Vnica.

Vtrum gratia sit virtus.

Scot. 2. sent. dist. 27. q. 1.

Seraph. Bonau. dist. 27. q. 2. art. 2.

Ricard. 2. sent. dist. 27. q. 3.

Durandus 2. sent. dist. 27. q. 1.

QUÆRITVR circa dist. 27. à Doct.

Vtrum gratia sit virtus.

¶ Ibi. Opinio fuit. Dicit ista opi. quod sicut prudentia se habet ad virtutes acquisite, sic gratia ad theologicas.

Nam prudentia est quoddam lumen

Honricus 9. 3. q. 13. & alibi sed ex pressis habetur in 5. Thom. 1. 2.

in intellectu, ad quod omnes virtutes morales naturaliter acquisite habent respectum, & in hoc ve-

q. 110. Art. 3.

rum dicit, vt satis etiam potest patere à Doct. in prologo quæstione vltima. & distinctione. 17. primi. & 7. distinctio. secundi. & 40 & distinctio. 14. quarti. & 36. tertij. & q. 14. quolibetorum. Nam omnis virtus moralis ex hoc dicitur virtus, quia conformiter elicitur dictamini recto quod dictamen pertinet ad prudentiam, ex pluribus enim dictaminibus causatur habitus prudentia in intellectu, vt patet à Doct. in primo distinctio. 17. sic dicunt, quod omnes virtutes theologicae habent necessarium respectum ad ipsam gratiam tãquam ad lumen, ita quod istæ tres virtutes theologicae non

Franc. Lych. in ij. Sent. Scot. ff 3 pos.

possent dici virtutes, nisi per respectum ad gratia, & sic iste tres virtutes perferunt potentiam animæ in ordine ad gratiam.

Duplex est fides.

¶ Ibi. Sed ex hoc sequitur. Doctor, supponit unum scilicet, quod duplex est fides scilicet informis quæ est anima sine gratia, & formata quæ semper est cum gratia. Si ergo fides habet necessarium respectum ad ipsam gratiam, tunc separata gratia ab ipsa anima non esset. Ibi fides informis, virtus aliqua, immo, nec simpliciter esset, quia fides in quoquoque ponitur, semper ponitur, quod fides.

Duplex sapientia.

¶ Ibi. Ideo est alia opinio. &c. Ibi sicut licet sapientia sit perfectio simpliciter &c. Quod dicit Doctor. de sapientia, quæ est perfectio simpliciter, & sapientia limitata, quod ubi concurrunt in eodem, non differunt secundum formas, licet differant formaliter, sic debet intelligi, quod sapientia ut est perfectio simpliciter accipitur transcendenter, & est quoddam superius ad sapientiam creatam, & increatam. Ut verò prædicatur de sapientia creata, tunc sapientia in se limitata, & sapientia quæ est superius non differunt sicut duæ formæ, patet, licet differant formaliter, non tamen propriè accipiendo formaliter, quia superior prædicatur quiddam de limitata, & univoce ut potest elici à Doctor. in primo distinctione, 3. sed differunt sicut superius, & inferius, simpliciter enim est alia ratio sapientie limitate, & sapientie transcendenter sumpte sicut, & animalis, & hominis, quia non convertibiliter idem, & sic Doctor. intulit. Sic dico etiam quando in eodem concurrunt gratia, & caritas, nam idem absolutum, quod dicitur gratia, & caritas secundum unum respectum potest dici caritas, & sic perfectio simpliciter, licet tamen limitata in nobis, & secundum aliū respectum dicitur gratia, quæ gratia semper dicitur imperfectionem, & sic nullo modo potest dici perfectio simpliciter nec limitata, nec illimitata, & ut sic concurrerint in eodem, ista est vera absolute, quod omnis gratia est caritas, & etiam econtra loquendo semper de caritate creata. Si verò absolute loquamur, quia illud absolutum, quod est gratia semper includit istum duplicem respectum scilicet vrad deum amatum, & ad Deum amantem, siue acceptantem dicimus absolutum, quod omnia gratia est caritas, quia omne absolutum, quod est gratia est etiam caritas, non autem econtra, quia hæc est falsa, omnis caritas est gratia, non enim omne absolutum, quod est caritas est gratia, quia absolutum, quod est in Deo, quod dicitur caritas, formaliter non potest dici gratia.

Absolutum quod est caritas potest dupliciter considerari.

¶ Ibi. Differunt etiam in ratione connotati, quia illud absolutum &c. Illud enim absolutum, est caritas potest dupliciter considerari, quia vel est ipsi habenti principium operandi, & ut sic nullam includit imperfectionem, immo est perfectio simpliciter, quia illud, quod est ratio formalis agendi alicui ex sua ratione formali nullam imperfectionem includit. Secundo potest considerari ut obiectum Dei est in me prout Deus habet me gratum, id est, quod si consideretur illud absolutum, ut est illud quod mediante Deo me habet gratum, vel ut respicitur à Deo tanquam obiectum quo me acceptat, vel me habet gratum, sic dicitur gratia.

¶ Ibi. An liberum arbitrium hominis sine gratia possit vitare omne peccatum mortale.

Secundum Bonaventuram. 2. secundum distinctionem 12. in 1. articulo. 1. Scotus 2. in 1. distinctione 28. in 1. articulo. 1. D. Thomas 1. in 1. secundum distinctionem 4. in 10. articulo. 8. Ricardus 2. in 1. distinctione 28. in 1. articulo. 3.

IRCA distinctionem 28. in qua Magister agit de infirmitatibus libet arbitrii, sine gratia quæritur Doctor. Vtrum liberum arbitrium hominis, sine gratia possit vitare omne peccatum mortale.

Henricus quilibet. 6. q. 2.

¶ Hic dicitur, quod propter verba Augustini quæ adducit contra Pelagianos, non potest cauere ab omni peccato sine gratia. Sed hoc dicitur simodo ponitur. Hic Doctor. recitat duas opiniones de modo ponendi. Quarum prima est Henricus quilibet. 6. q. 1. qui dicit, quod liberum arbitrium potest vitare simul singula peccata sine gratia, non tamen potest vitare omnia, id est, quod assignato quocumque peccato singulari potest vitare illud, non tamen simul vitare omnia peccata mortalia.

D. Bonaventura. 2. in 1. articulo. 3. presentis. q. 3. articulo. 3.

¶ Secunda opinio est Bonaventuræ. qui dicit, quod liberum arbitrium potest considerari tripliciter. Vno modo ante deliberationem, & tempus deliberationis. Secundo modo post virumque scilicet deliberationem, & tempus deliberationis. Tertio modo post tempus deliberationis elapsum, non autem post deliberationem habitam. Quæ opinio ut satis intelligatur pono tale exemplum, quod sit præsens voluntati aliquid delectabile secundum rationem turpi, si intellectus ut præcedit omnem actum voluntatis ita in tali consideratione non peccat. Si verò voluntas considerat intellectum in tali consideratione, vel potest auertere, & non auertere, quia auertere ipsum ex deliberatione sua cauere peccatum, habet ergo tempus voluntatis quo tenetur auertere intellectum à tali turpi cogitatione, & conuertere ad aliquod bonum, & illud tempus sit spaciū vnius patris nostri, & dicatur. b. ita, q. si in tali tempore deliberat, & auertere intellectum à tali consideratione vitat peccatum. Dicit ergo S. Bonaventura. q. si consideretur peccatum ante deliberationem, & tempus deliberationis, supple quo tenetur deliberare, sic voluntas non peccat mortaliter, licet forte venialiter, puta in subita surreptione. Impossibile enim est p. Aug. quin visis tangamur. Si verò consideretur post deliberationem, & tempus de liberationis, ita q. habuit tempus ad deliberandum ut resistat peccato, & in tali tempore deliberavit, hoc modo vitat omne peccatum, quia in tempore deliberationis deliberat non peccare. Si tertio consideretur post tempus deliberationis elapsum, & non post deliberationem quia totum tempus in quo debebat deliberare non peccare elapsum est, tunc peccat, quia habuit tempus deliberandi, & peccato resistendi, & noluit deliberare, & sic videtur consentire peccato saltem consensu interpretato. Dicit ergo S. Bonaventura. q. liberum arbitrium post tempus deliberationis, & ante deliberationem non potest vitare peccatum mortale.

Liberum arbitrium potest considerari dupliciter.

¶ Ibi. Contra hoc arguitur. Et primo contra primam conclusionem quia isti tenent. Hic Doctor. intendit probare contra istos, q. liberum arbitrium existens in puris naturalibus possit cauere omne peccatum mortale, patet, quia potest obseruare omnia præcepta Dei, quia Deus non præcepit impossibilia obseruare sicut Henricus. sed peccatum mortale non committitur nisi transgrediendo præceptum Dei.

Quia liberum arbitrium possit vitare omne peccatum.

¶ Ibi.

¶ Ibi. Respondetur. Hic Doct. recitat responsio nem opi. primæ. dicunt enim quod existens in pec cato mortali, & si non potest obseruare præceptū Dei, potest tamen se disponere ad gratiam, qua da ta potest seruare præceptum, & si non disponat se ad illam imputabitur sibi ad peccatum.

¶ Ibi. Alia responsio. Hæc est responsio Bona. præsentis distinctio. quæstio. 3. qui dicit, quod ma nens in peccato mortali, potest seruare præceptū quantum ad eius explicationem idest, quod ad li terā potest obseruare illud, quod præcepit Deus, pu ta non occidere, sed non potest obseruare quā tum ad intentionem mandantis, quia intentio sua est vt consequeretur finem per ipsum, & sic inten tio mandantis est vt seruetur præceptum in carita te, sine qua finis consequi non potest.

Scotus con tra D. Bo nauenturā.

¶ Ibi. Contra. Hic Doct. arguit contra respon sionem Bonauen. adducens multa inconuenien tia, quia si quis tenetur seruare præceptum ex cari tate. ita quod Deus alligauerit hominem obserua re præceptum in caritate, & per consequens si non feruet in caritate peccabit mortaliter, & sic existēs in peccato mortali, mortaliter peccabit obseruan do præceptum Dei tam affirmatiuum quā negatiuum, & hoc dicere non videtur aliud, quā peruertere omnes, qui simul commiserunt pecca tum mortale, vt nullum bonum opus etiam ex ge nere facient, ad quod alias sunt astricti, cum tamē suadendi sint, vt faciant bona opera ex genere, quia illi disponunt eos ad gratiam citius, & faci lius impetrandam. Et hic intendit Doct. de bonis operibus non præcisē ex genere, quia si quis daret eleemosinam pauperi causa libidinis esset bonum opus ex genere, & tamen peccaret mortaliter. Ac cipit ergo bonum opus ex genere, vt non tantum transit super obiectum debitum secundum ratio nem, de quo supra patet. dist. 7. sed, quod etiam in cludat alias circumstantias morales, vel saltem non includat oppositam circumstantiam vt repugnan tem circumstantia debita, de quibus prolixē dictū est dist. 7. Addit etiam Doct. quod aliquis potest esse in caritate, & potest facere aliquod opus præce pti, puta dare eleemosinam ex naturali mansuetu dine, & non motus ex caritate, & tamen per tale opus non attingeret vltimum finem, cum non sit meritorium, opus enim meritorium non tantum est ad supposito habente caritatem, sed requiritur, quod sit productum caritate mouente ad hoc, vt patet à Doct. in 4. di. 17. & sic tunc peccaret morta liter faciendo tale opus, patet, quia non fit secun dum intentionem mandantis.

Singularis doctrina.

¶ Ibi. Per idem arguitur contra primam respō sionem scilicet, quia ponamus, quod non disponat se ad gratiam, si tunc stat in culpa non potest se ser uare à culpa, patet, quia per te vt existens in pecca to non potest seruare præceptum, quod tamen te netur seruare, & non obseruando peccat mortali ter, & per te vt existens in peccato mortali non po test seruare præceptum, ergo vt sic est sibi impossi bile seruare se, quin committat aliud peccatum mortale, quod est falsum, quia omnis culpa est vo luntaria. Si autem pro tunc potest se seruare à cul pa, quod saltem videtur manifestum quantum ad genus operis præcepti, idest, quod obseruando præ ceptum, etiam in peccato mortali pro tunc nō pec cat, & si sic, tunc argumentum prius factum redit, quia hoc sufficit ad excusandum eum à peccato mortali. Si enim obseruando præceptum non peccat, & potest sine gratia illud obseruare, ergo vt sic potest euitare peccatum mortale.

Contra Hi vicum.

¶ Ibi. Contra istas duas vias arguitur in speciali primo contra primam. Hic Doct. arguit cōtra opi

nionem Hen. probando ex dictis Hen. q. possēt vi tare omnia peccata simul, si potest vitare singula, Erratio stat in hoc, quia voluntas, puta pro instanti. a. non potest habere duplicem consensum, siue du plicem deliberationem, ita quod vno cōsensu resi stat peccato, & alio consentiat, & per consequens si in isto instanti, resistat peccato, pro hoc instanti, vi tat omne peccatum, & per consequens dum cauet hoc, cauet omne. Hoc idem arguo de tempore se quenti, quia per te potest cauere hoc peccatum vel illud, ergo dum actū cauet vnum peccatum, actū cauet omne peccatum, & ita cum distinctē habet actum resistendi huic peccato mortali, nul lum aliud velle habet tunc, per quod aliud velle pro tunc peccet mortaliter, maxime cum præser uando se ab vno peccato mortali fiat fortior ad resistendum alijs.

¶ Aduerte tamen, quod Doct. non negat, quin voluntas simul, & semel possit habere duos consen sus, potest enim in eodem tempore velle Deū pro pter se, & velle proximum propter Deum, vel si mul assentire bono propter se vt fini vltimo, & as sentire bono propter aliud volendo bonum ad finem, & isti sunt duo cōsensus adinuicem distincti, vt patet à Docto. in primo. dist. 1. q. 3. Sed intelligit hic, quod non simul potest habere duos consen sus, quorum vnus repugnet alteri, & si non ex na tura actus saltem ex ordinatione alicuius regulæ superioris, dum enim quis obseruat præceptum Dei, etiam sine caritate conuertitur aliquo modo ad Deum, & si non meritorie, nam, obseruat ali quid, quod est necessarium ad vltimum finem ex determinatione diuina Si ergo in eodem instanti, haberet aliud cōsensum circa peccatum, puta tras grediendo aliud præceptum, & queretur, quod in eodem instanti, auerteretur ab vltimo fine virtuali ter, vt infra patebit. dist. 35.

An volun tas possit habere du plicem con sen sum.

¶ Ibi. Contra secundam viam arguo sic. Hic doct. improbat opinionē Bonæ. & intendit probare cōtra ipsum, q. liberū arbitriū post tēpus delibera tionis elapsū, & ante deliberationē possit cauere oē peccatū. Supponēdo primo, q. voluntas post tē pus deliberationis elapsū, & ante deliberationē qua debuit resistere peccato sit in peccato mortali per cōsensū interpretatū. Et quia Bonæ. vñ dicere, q. post tale tēpus elapsū. post qd cōmisit peccatū per cōsensum interpretatū in tēpore immediatē se quenti nō potest voluntas rectē deliberare vt resistat peccato, immo in tēpore sequenti non potest vitare peccatū, hoc exposito in opinionē Bonæ. arguit Doct. contra ipsum, & expono literā illius ratio nis, cum dicit tempore illo. supple sequenti tēpus elapsū deliberandi, quo possēt haberi deliberatio de hoc peccato. a. puta de libidine, supple quō tē po test deliberare nō cōmittere tale peccatum, aut pōt deliberare de a. supple vt nō cōsentiat tali pec cato, ergo dū deliberat nō peccat mortaliter, patet quia deliberat nō peccare. Sequitur. Completa etiā deliberatione cauere pōt per te vt nō peccet actuali ter ipso peccato, quia Bonæ. dicit, q. post tēpus ela psū in quo peccauit cōsensum interpretatū, si pōt habere deliberationē de resistēdo peccato, puta de resistēdo libidini, habita illa deliberatione, tūc nō peccat illo peccato, nec etiam alio peccato peccat, quia tūc haberet duos cōsensus, eo modo quo argutū est cōtra Henricū. Sequitur. Aut nō pōt deliberare de illo tempore deliberationis, & tunc vel nō habebit vsum rationis, vt possit rectē delibe rare, aut si habebit, & pro tūc non posset delibera re, puta non velle committere tale peccatum, ergo tunc erit ei impossibile nō peccare. Sed nemo pec cat in eo, quod euitare non potest.

Scotus im probat opi nionem. S. Bonæ.

Expositio li tera.

Fran. Lych. in ij. Sent. Sco. Ff 4. ¶ Ibi.

¶ Ibi. quod si dicas non posse deliberare recte propter exiccationem intellectus, quasi velit dicere, quia post tempus elapsum, in quo peccaverit per consensum interpretatum per tale peccatum in intellectus excecatus fuit, & sic in tempore immediatē sequenti non poterit recte regulare intellectum, ut resistat peccato, & per consequens ipsum non posset deliberare. Doct. dicit, quod hoc videtur absurdum, quia vnum peccatum mortale non facit aliquem intemperatum generali intemperantia, quia vna hyrundo non facit ver, nec unus actus vitiosus vel virtuosus facit hominem virtuosum vel vitiosum generaliter, nec per consequens excecatus generaliter circa omnia principia operabilium, ergo potest habere rectam deliberationem de multis de quibus tentatur non obstante, quod sit in vno peccato mortali.

¶ Ibi. Similiter vitia non sunt connexa intantum quod vnum peccatum exerceat circa omnia principia operabilium ad bene agendum, quia nec etiam vnum peccatum depravat appetitum per se inclinando ad aliud, immo cum vno peccato potest stare virtus acquisita contraria illi peccato, quia vnu peccatum mortale non corrumpit totum habitum virtutis, ergo per istos habitus tam acquisitos circa idem agibile, quam acquisitos circa alia agibilia potest iste recte iudicare, & deliberare siue de eodem peccato, siue de alio, & si posset recte deliberare, nec peccet consensu interpretato potest per te cauere omne peccatum.

A D Quaestionem potest dici. Hic Doct. distinguit de peccato, aut enim accipitur peccatum pro deformitate, siue actuali carentia rectitudinis quae deberet inesse actui, de qua infra distin. 35. Aut potest accipi peccatum pro reatu, siue pro obligatione ad poenam aeternam, quae manet in anima post actum peccati, de qua in quarto dist. 34. q. 1. Dicit ergo Doct. duo. Vnum non ita expresse sed magis ad mentem ipsius, ut elici potest, quod in statu innocentiae liberum arbitrium potuit vitare omne peccatum sine gratia. Aliud, quod post lapsum liberum arbitrium non potest vitare omne peccatum sine gratia, quia anima de facto maculatur aliquo peccato actuali, vel originali. Si vero accipitur peccatum pro obligatione ad poenam. Dico quod sine gratia non potest releuari a tali obligatione, & hoc de potentia Dei ordinata, & cetera soluta, posset enim Deus potentia sua absolute remittere omnem obligationem sine gratia infusa, ut patet ex his quae dicuntur Doct. in quarta distinctione prima quaestione sexta.

¶ Ibi. Sed si quis statu. Vtrum hoc sit propter immediatam oppositionem culpa ad gratiam, vult dicere posito, quod quis non possit cauere peccatum sine gratia, sequitur ne haec propter oppositionem immediatam culpa ad gratiam, videlicet, si non habet gratiam, ergo est in culpa, quia subiectum oppositorum immediatorum necessario est sub altero illorum, ergo si non est in gratia erit in culpa, & sic non potest cauere culpam sine gratia. Dicit Doctor, quod hoc non est propter immediatam oppositionem culpa ad gratiam, immo illa nulla modo oppositionis formaliter opponantur, ut patet hic à Doctor. & infra distinctione 3. huius, & expressius in quarto distinctione prima quaestione 1. & q. 6 & distinctione 16. quaestione secunda vide ibi. Hic tamen adducit vnam rationem probando, quod non sint opposita immediata, quia in statu innocentiae potuit aliquis fuisse in puris naturalibus, ita quod, nec in gratia, nec in peccato. Sequitur. Nec etiam per comparationem ad potentiam facientis, videlicet, quod

postquam aliquis peccauit, & perdidit intentionem naturalem, quod Deus non posset reparare illam ad pristinam innocentiam sine gratia, posset enim illam reparare, & facere eandem voluntatem esse in puris naturalibus sine infusione cuiusvis gratiae, patet, quia qualem potuit Deus facere voluntatem, talem potest eam reparare postquam peccauit id est, quod sicut Deus creauit vel potuit creare aliquam creaturam sine culpa, & sine gratia, quod eandem naturam posset reparare in priori innocentia, sed haec ratio magis patet in quarto, distinctione prima, quaestione 6. Sequitur. Sed hoc tantum est ex lege vniuersali, quae nullo modo remittitur inuicem, nisi fiat, non tamen non inimicus, sed etiam amicus sibi acceptus per gratiam gratificantem. Vult dicere Doct., quod loquendo de potentia Dei ordinata, nullus potest euitare aliquod peccatum mortale sine gratia, quia Deus ordinauit hominem vel esse actu amicum, vel actu inimicum, ita quod de potentia Dei ordinata non potest dari aliquis innocens, qui non sit amicus vel inimicus, & non est amicus, nisi per gratiam gratificantem, nec inimicus nisi per peccatum mortale. Si ergo quis non est amicus per gratiam actu erit inimicus per peccatum, & si actu erit amicus per gratiam, actu non erit inimicus per peccatum, & sic patet, quod de potentia Dei ordinata liberum arbitrium non potest euitare omne peccatum sine gratia. Hoc idem etiam dicitur scilicet si de potentia Dei ordinata quilibet vel est actu inimicus per peccatum, vel actu amicus per gratiam in quarto distinctione 1. q. 6 & dist. 35. q. 1. & 16. q. 2.

¶ Ibi. Si obijciat. Quomodo Deus possit remittere culpam non dando gratiam, videndum erit esse remissionis in Deo, si non ponatur gratia in ipso infusa, sed de hac difficultate remittitur se Doct. in quarto distinctione 16. quaestione secunda vbi quae ritur Doct. A. in infusa gratia, & expulso culpa sunt duae mutationes reales.

¶ Ibi. Si potest illa opinio confirmari &c. Hic dicitur quod quia loquendo de peccato actu non potest liberum arbitrium nostrum praetere ope peccati mortalis sine gratia, sed hoc non est ex libero arbitrio absolute, sed in aliquo casu specialiter posito, quod voluntas reparatur aliquid diligere deum super omnia, & talis dispositio si dispositio ad gratiam ex deo, remissione diuina voluntatis, & obligatione voluntatis dispositae acceptare gratiam sibi oblata, tunc ideo casus quilibet voluntas diligit deum super omnia in puris naturalibus, quod est ei preceptum, tunc deus offert sibi gratiam, si non accepta peccat mortali ter, quia tenetur ea acceptare, non accepta tunc eam qui non obicit, si vero accepta, illud peccatum vitat, quod esset non acceptando. Non potest ergo vitare hoc peccatum, quod esset non acceptare gratiam nisi illa acceptet, ergo hoc peccatum actuale non potest vitare sine gratia gratia faciente. ¶ Ibi. Haec igitur opinio. Haec quod ibi q. 21. non potest pariter negari quasi propter impossibilitatem liberi arbitrij absolute, sed in quantum ipsum operatur ad deum liberaliter gratiam offerentem libero arbitrio, aliquid tamen tamquam dispositio.

A D Argumenta principalia. Primo Doct. arguit autoritate Pauli ad Rom. secundo probando, quod liberum arbitrium potest sine gratia cauere omne peccatum mortale, ubi Paulus sic dicit. Cum enim gentes quae legem non habent, naturaliter quae leges sunt faciunt &c. ubi videtur. Apostolus in epistola ad Romanos in hoc, quod gentes sine lege data seruabant legem, ergo cauebant ab omni peccato, & tamen vbi videtur non habuerunt tunc gratiam.

Culpa & gratia sunt opposita immediata.

An Deus possit remittere culpam non dando gratiam.

Opinio Herici.

¶ Respon-

Nota & bene.

Peccatum duobus modis potest accipi.

¶ Respondet Doct. quod isti per legem naturalem dixerunt se recte viuendo, sicut Iudei per legem scriptam, sed isti non bene vixerunt sine omni gratia, quia gratia potuit inesse eis stantibus in puris naturalibus, positis, quod non fuerint obligati ad legem Moyse, nisi filij Israel, tenendo, enim quod de potentia Dei ordinata quilibet aut est amicus, aut inimicus, ut supra dixi, & tenetur esse amicus, & esse non potest sine gratia, ergo non potest cauere omne peccatum sine gratia separando etiam illum alium casum de dilectione Dei, patet quod non potuerunt vitare omne peccatum sine gratia.

¶ Secundo arguit auctoritate Aug. tertio de libero arbitrio. Nullus inquit peccat in eo, quod curare non potest, aut igitur quis potest vitare peccatum sine gratia, aut non, si non, igitur non peccat, quia illud vitare non potest, si sic habetur propositum.

¶ Dicit Doctor, quod secundum istam opinionem potest absolute concedi propositio Augustini, videlicet, tenendo opinionem ultimam. Et dico, quod iste cui offertur gratia potest cauere, ne resistat gratie, sed non potest cauere a peccato, videlicet, prius commissio sine gratia, si enim non resistat gratie iustificabitur. Solum igitur hoc potest cauere, ne resistat gratie, non potest tamen cauere stando in peccato prius commissio.

Libertum arbitrium.
¶ Ultimo arguit auctoritate Ansel. de libero arbitrio. Libertum arbitrium est potestas seruandi rectitudinem propter se, ergo remanente libero arbitrio manet potestas eius.

¶ Respondet, quod quantum est ex parte liberi arbitri potest seruari iustitia, licet quando iustitia non habetur, iustitia seruari non possit.

Dist. xxx. xxxj. xxxij. Quæst. vnica.

Vtrum quilibet secundum legem propagatus ab Adam contrahat peccatum originale.

Scotus 2. sent. dist. 30. quæst. 1.
Henricus quolib. 9. quæst. 23.

VERTUR primo circa distinctionem 30. Vtrum quilibet secundum legem propagatus ab Adam contrahat peccatum originale.

¶ Quartus secundo. Vtrum istud peccatum sit cardinale originale iusticie.

¶ Circa distinctionem 31. Quæritur vtrum anima contrahat peccatum originale a carne infecta concupiscibiliter seminata.

¶ Circa distinctionem 32. quæritur Vtrum in baptismo remittatur peccatum originale.

¶ Ibi. In ista materia de peccato originali, &c. Dicit Doctor quod tenendo peccatum originale esse, ut sonant auctoritates, quæ sunt primæ quædæ circa hoc sunt duo modi dicendi, quorum vnus est Magistri, & aliorum exponentium, & sequentium ipsum. Alius modus est Ansel. ut infra dicetur. Ibi. Circa istam materiam est alia via.

Opinio Magistri.

¶ Ibi. Ad intellectum autem istius vite, &c. Hic Doctor recitat primam modum ponendi, qui est Magistri de peccato originali, qui ponit quatuor articulos, quibus declaratis soluit quæstionem, & primus articulus est, qualiter ab anima contrahitur infectio in carne. Secundus qualiter seminatur caro infecta. Tertius qualiter ab ipsa carne infecta anima. Et quartus qualiter a anima ab infectione illa liberatur per baptismum.

¶ Ibi. Ad primam dicitur, &c. Hic Doctor reci-

tas opinionem Henrici, quolib. 9. quæstio. 23. qui dicit, quod voluntas, puta Adæ peccans sit curua, sic intelligendo, quia ex quo isti ponunt in voluntate rectitudinem naturalem aliam a iustitia originali, & voluntas peccando corrumpit rectitudinem illam naturalem, ideo sic peccando de recta fit curua, & ipsa voluptas curua causat qualitatem quandam morbidam per quam tota caro fit morbida, & infecta, & hanc quatuor morbidam dicitur esse fontem, &c.

Opinio Thomæ. 1. 2. quæstio. 81.

¶ Ibi. Et secundum quosdam ista qualitas nunquam minuitur. Hic Doctor ponit opi. Tho. qui vult, quod ista qualitas nunquam minuitur secundum suum esse, sic quod si sit in eo, & malignitas, ut quatuor, & nunc est, ut quatuor tantum in effectum suo minuitur, sic intelligendo, quod licet gratia non corrumpat hanc qualitatem, ex quo non sunt contraria, quia ista qualitas subiectum est in carne gratia autem in voluntate, modo contraria sunt circa idem subiectum, tamen gratia potest esse tanta, quod magis inclinabit voluntatem ad habendum actum circa superiora, & æterna, quam ista qualitas inclinabit ad inferiora, & terrena.

¶ Ibi. De secundo dicitur. Hic Doctor ad secundum articulum, scilicet qualiter seminatur caro infecta. Recitat primam opi. Magistri, quæ est clausula littera. Ibi, vel si non tota, aut illa, quæ seminatur, &c. Hic Doctor primo recitat aliam opinionem dicit quod illa caro, quæ seminatur non sit caro patris, scilicet Adæ, sed tantum ex libidine, & fetore patris mei seminantem in formatione nascitur ipsa caro seminata. Et huic opinioni videtur consentire Aug. &c.

¶ Ibi. In tertio articulo, patet non eger alia expositione, &c. Aduerte tamen, quod in sectio illa, quæ est in carne non est culpa formaliter, sed sequela eius, & ratio est, quia culpe formaliter est in anima, rationem ponitur occasio culpe sic moritur in anima, ita, quod non culpa est causa occasionalis culpe, & hoc est, quod dicit in littera, quia quando anima vnitur corpori, infectio eius talis est qualis nata est in anima, quia nullaliter infectio nata est esse, nisi culpa, & ideo infectio carnis, & animæ non sunt eiusdem rationis.

Infectio in carne quomodo sit culpa.

¶ De quarto dicitur, vel ponitur, &c. Hic Doctor ponit modum Magistri, & aliorum sequentium, quomodo anima ab infectioe illa per baptismum liberatur. Pro cuius declaratione aduerte, quod peccatum originale secundum istos non est aliud, quam carnis illa, siue fomes omni reatu, siue obligatio ne ad penam æternam, ideo dicunt isti, quod carnis illa, siue illa qualitas, quæ dicitur fomes, & sine reatu, siue obligatione ad penam æternam manet post baptismum, vel saltem alterum istorum, vel simul vtrumque manet sine reatu, & sic tollitur peccatum formaliter, quia ille reatus non tamen materialiter, quia qualitas manet sicut effectus primi peccati hominis, siue peccati originalis præcedentis, & ut materia exercens virtutem, quia illis stantibus appetitus inclinatur ad malum, ex hoc voluntas habet occasionem retrahendi ipsum, & sic merendi, &c.

Quid peccatum originale.

¶ Ibi, secundum istam viam patet, quid dicendum ad quæstiones moras. Hic Doctor soluit quæstiones moras secundum viam Magistri, & sequentium ipsum in hac materia. Et quantum ad primam dicitur, quod est culpa originalis in omni propagato ex feminibus, & quo ad tertiam quæstionem dicendum est, quod caro infecta seminatur, & a carne sic infecta, inficitur anima culpa, quæ culpa quantum ad secundam quæstionem est curuas opposita rectitudini naturali voluntatis, vel talis culpa.

culpa est concupiscentia, idest pronitas ad concupiscendum delectabilia.

*Quomodo
remittatur
peccatum
originale.*

¶ Ibi. Et remittit, &c. Dicit Doct. secundum hanc opinionem respondendo quartæ quæstioni, quod culpa, siue peccatum originale remittitur non in se, sed quantum ad reatum, vel debitum, manet tamen illa curvitas post baptismum, & illa morbida qualitas, sed non reatus.

¶ Ibi. Contra istam viam quantum ad singulos articulos sunt dubia, quæ dubia patent in littera, nec indigent aliqua expositione, ideo pertransco illa.

¶ Ibi. Circa istam materiam est alia via, quæ videtur Anselmi in toto libro de conceptu virginali, quæ ponit etiam quatuor articulos, ut in sequentibus patebit.

¶ Ibi. Quo ad primum de quiditate peccati originalis dicit Ansel. ubi supra cap. 27. primi libri, per peccatum, quod originale dico, aliud intelligere, nequeo in ipsis infantibus, nisi factam per inobedientiam. Adæ iustitiæ originalis debet nuditatem, per quam omnes sunt filij iræ, idest tales filij sunt odio Deo, quia omnis malus vult, scilicet carentiam visionis diuinæ. Et sic ex hoc apparet peccatum originale esse peccatum mortale. Sequitur. Ista ratio peccati originalis probatur ex hoc, &c. Hic Doct. probat hanc rationem, siue diffinitionem peccati originalis ex hoc, quia ex quo omne peccatum est iniustitia, tale peccatum erit talis iniustitia, sic quod peccatum actuale est iniustitia actualis, peccatum originale est iniustitia originalis. De huiusmodi iniustitia dicetur in quarto, distin. 14. ideo pro nunc pertransco. Sequitur. Et si obiiciatur, quod aliqui sancti, &c. Ista ratio patet in littera cum sua responsione.

*Quid sit
peccatum
originale se-
cundum Sco-
tum.*

¶ Ibi. Sic ad propositum, &c. Hic primo nota singulas particulas huius diffinitionis, quia sunt necessarie ad talem diffinitionem. Secundò nota, quia dicit Doct. quod peccatum originale est formaliter carentia iustitiæ originalis, quia in hoc videtur sibi contradicere, quia vult supra distin. 28. quod gratia, & peccatum non opponuntur formaliter privatiue. Hoc idem intelligit de peccato, & iustitia originali, & ibi in responsione ad argumenta vult, ex intentione, quod existens in puris naturalibus non haberet peccatum originale, & tamen esset carentia iustitiæ originalis. Hoc idem dicit. 29. Et ultra dicit. 18. quod qualem naturam Deus creauit, talem potest reparare, hoc idem distin. 1. quæst. 6. quarti, ubi vult expresse, quod Deus posset remittere peccatum originale absque infusione iustitiæ originalis, vel æquivalentis, quod non si opponerentur privatiue formaliter, cecitas enim per quancunque potentiam non potest corrumpi, nisi per habitum visionis, & quod etiam non opponantur formaliter, patet in simili distin. 33. hoc idem Doct. dicit hic distin. 30. quod peccatum formaliter est iniustitia, & tale peccatum talis iniustitia, quæ non est, nisi carentia iustitiæ debet, ut patet in distin. 35. & talis deformitas nunquam posset corrumpi, nisi per iustitiam actualem oppositam illi sicut habitus privationis, patet à Doct. ubi supra. Cum ergo peccatum originale sit formaliter carentia iustitiæ originalis nunquam remitti posset, nisi per iustitiam originalem oppositam.

*Doctrina
singularis*

¶ Dico primò, quod aliqua dicuntur opponi privatiue merè ex natura rei, ita quod intrinsecè repugnat corrumpi vnum, nisi per aliud, & necesse est semper in alterum inesse, cū sint immediatè opposita circa idem, & quæ sic opponuntur, vnum nō potest corrumpi, nisi per positionem alterius. Secundò quedam dicuntur opponi privatiue, non

tamen ex natura rei, sed ex sola ordinatione aliquius voluntatis superioris sic ordinantis, & hoc modo peccatum originale opponitur privatiue iustitiæ originali, quia voluntas diuina sic ordinavit, quod carentia iustitiæ originalis, quam voluit esse debitā dicatur formaliter peccatum originale, cum alijs tamen circumstantijs, scilicet quod sit prius accepta, &c. ex quo ergo Deus ordinavit, quod quilibet natus ex Adam sit debitor iustitiæ originalis quam dedit Adæ pro se, & tota posteritate, & quia hic natus, illa quæ fuit accepta nō eadem numero, sed specie in Adam, & per peccatum ipsum perditā, dominus ordinavit, quod talis carentia formaliter dicatur peccatum originale, & si hoc non ordinasset, non diceretur peccatum originale. Hoc idem dico de multis peccatis actualibus, quod carentia iustitiæ actualis non dicitur formaliter tale peccatum ex natura rei, sed ex sola ordinatione diuinæ voluntatis, nam quia Deus ordinavit non esse furandum, ille qui furatur caret tali rectitudine, siue velle, quo vult furari, caret tali rectitudine, quæ deberet inesse, ideo talis carentia dicitur peccatum actuale. Secundò nota, quod aliud est loqui de carentia iustitiæ originalis, & aliud est dicere peccatum originale, nam certum est, quod talis carentia, & iustitia originalis opponuntur formaliter, sed peccatum originale, & iustitia originalis opponuntur tantum ex determinatione diuinæ voluntatis, scilicet quod talis carentia dicitur peccatum originale. Tertiò nota, quia si carentia iustitiæ originalis, etiam ex ordinatione diuina, dicatur peccatum originale, cum talis carentia formaliter opponatur iustitiæ originali videatur, quod sicut talis ordinatione nullo modo possit remitti, nisi per infusionem iustitiæ originalis, quod tamen non est verum, quia remittitur per gratiam. Dico, quod concluderet, si dominus ordinasset talem carentiam, sic formaliter esset peccatum originale oppositum formaliter iustitiæ originali. Sed dico, quod sicut voluit talem carentiam esse peccatum originale, ita voluit illud remitti, vel per iustitiā originalem, vel per æquivalentem, sed quando remittitur per iustitiā originalem infusam tollitur peccatum, & carentia iustitiæ, sed quando remittitur per gratiam manet carentia iustitiæ originalis, sed non potest dici amplius peccatum.

*Speculare
hæc omnia.*

¶ Ibi. Quantum ad secundum soluitur prima quæstio, &c.

¶ Ibi. Respondeo non faciendū mentionem de hac natura, & hac persona. Ostendo, quod iste debitor est iustitiæ, quia iustitiam accepit formaliter Adam, & ipse in eo, & hoc probatur sic. Omne donum, &c. Hic nota de voluntate antecedente, & consequente. Nā dicit Doct. in primo, di. 46. q. Deus voluntate antecedente vult omnes saluos fieri, idest q. ex quo dedit bona naturalia, quibus possumus adipisci vitam æternam per opera meritoria dedit. Deo actualliter voluntate consequente, siue efficaci, dat etiam voluntate antecedente opera meritoria, idest q. quantum est ex parte sua vult cooperari omnibus hominibus ad opera meritoria, & semper actu cooperaretur, & voluntate consequente, si ipsi homines non ponerent obicē, ut patet infra distin. 37. Vocat ergo ibi voluntatem consequentem, siue absolutam, quæ quantum est ex parte sua vult dare, & semper daret actu, nisi poneretur obex. si ergo dat beatitudinem voluntate antecedente quilibet teneretur ad illam habendam. Voluntas verò consequens, & efficax, siue beneplaciti. Dicit Doct. in primo, di. 46. q. illa semper impletur, & tunc dicitur dari voluntate consequente quando efficaciter data. Dicit ergo Doct. hic, q. quando ali- quod

*Duplex vo-
luntas.*

quod bonum datur alicui voluntate antecedente, & semper daret voluntate consequente, nisi poneret impedimentum ille cui sic datur, certum est, quod est debitor talis doni. Et hæc propositio probatur à Doct. infra de gratia, & meritis virtualiter contentis, quia quando Deus dat alicui voluntati gratiam voluntate consequente, etiam illi voluntati dat omnia merita virtualiter contenta in tali gratia voluntate antecedente, id est quod semper paratus est concurrere cum voluntate nostra ad omnia opera meritoria, & si voluntas non poneret impedimentum voluntate consequente semper concurreret, & sic patet ista maior. Nota tamen, quod opera meritoria sunt in duplici differentia. Non enim credo, quod quodlibet opus meritorium virtualiter contentum in gratia sit simpliciter debitum, ita quod carens illo sit in peccato mortali, hoc patet, quia homo existens in gratia magis ac magis mereri posset, quod tamen non facit, sed bene est aliquod meritum sic obligatorium, quod carens illo peccat mortaliter, verum, diligere Deum super omnia pro aliquando, ille actus procedens à gratia est sic meritorium, quod si tunc non eliceretur esset peccatum mortale, & simpliciter habens gratiam in qua virtualiter continentur opera meritoria, quæ sunt in oblatione diuinorum mandatorum, si opera meritoria tunc non elicerentur peccaret mortaliter, nam si gratia inclinat ad non furandum, & talis voluntas, & gratia non furatur, tunc mereretur. Si vero furatur magis peccat, quam voluntas furans non habens gratiam, quia in habente gratia erat sibi magis debitum non furari, quam in non habente gratiam, quia in secundo erat debitum non furari ratione præcepti diuini, in primo autem erat sibi magis debitum, quia ille actus meritorius virtualiter continebatur in tali gratia. Declarata maiore restat minor.

¶ Ibi. Sed Adam accipiente. Dicit Doct. quod voluntas diuina dedit Adæ voluntate consequente iustitiam originalem, & ipse erat debitor conservare illam, sicut accipiendo gratiam actualiter est debitor conservare illam. Filio autem dedit iustitiam originalem, & non eandem numero, sed similem voluntate antecedente, id est quod quantum est ex parte sua vult dare illam, & semper dedit illi voluntate consequente, si Adæ impedimentum non potuisset. Dixit enim Deus Do tibi Adæ voluntate mea consequente hanc iustitiam originalem, & mea voluntate antecedente cuilibet nato ex te do singularem iustitiam, & si tu Adæ conservaueris iustitiam quam tibi do in eodem instanti quo filius tuus erit perfectè genitus voluntate mea consequente dabo iustitiam originalem nulla gratia, nullisve meritis præcedentibus in illo, ideo volo, quod quilibet natus ex te sit debitor habendi illam, quod si tu Adam per peccatum tuum perdidisti illam, volo quod sit deperdita etiam in quolibet nato ex te, quia tibi dedi illam, non tantum, ut conservares pro te, sed etiam pro tota sua posteritate. Et quod dicitur in littera. Et quod dedit naturaliter ly naturaliter debet intelligi, id est vniuersaliter, quia si Adam conservasset illam voluntate consequente, vniuersaliter toti posteritati conservasset.

¶ Ibi. Instatur, &c. Hic arguit Doc. quod non est simile de debito respectu meriti virtualiter contenti in gratia, & de debito iustitiæ originalem in filio Adæ, quia si opera meritoria sunt debita illi voluntati, quæ actu accipit gratiam, in qua virtualiter continetur illa merita, & in filio Adæ non fuit actu iustitia originalem, nec etiam illa iustitia originalem fuit virtualiter contenta in iustitia voluntatis Adæ.

¶ Ibi. Hanc instantiam, &c. Doct. soluit hanc instantiam, & vult in ista littera, quod sit simile quantum ad vnum, licet non quantum ad aliud, est enim si-

mile quantum hoc, quod sicut voluntas diuina ex hoc, quod dando gratiam voluntate consequente, dat etiam merita voluntate antecedente virtualiter contenta in eo, ita quod talis voluntas est debitor talium operationum ex hoc, quod est debitor talium operum, quia Deus dedit illa voluntate antecedente, sic in proposito voluntas diuina dedit Adæ voluntate consequente iustitiam originalem, & voluntate antecedente dedit filius Adæ. Vult ergo Doct. quod ratio voluntati, antecedentis hinc, inde dicatur eiusdem rationis, quia talis ratio absolute est debitum in recipiente, ita quod cui datur aliquod voluntate antecedente est debitor habendi illud, & sic quo ad hoc est simile de iustitia originali in filio data voluntate antecedente sed est dissimile, quia tale meritum virtualiter continetur in gratia data voluntate consequente. Iustitia verò originalis data filio Adæ voluntate antecedente, nec virtualiter continetur in iustitia data Adæ, quia iustitia Adæ non est principale productum iustitiæ in filio, sed immediate creatur à Deo.

Ad argumenta questionum per ordinem, &c. Istæ duæ primæ auctoritates cum suis rationibus patent in littera.

¶ Ibi. Ad tertium dicitur, &c. Pro solutione huius argumenti aduerte, quod in ratione peccati originalis duo ponuntur. Primum, scilicet carentia iustitiæ originalem. Secundum est debitum iustitiæ, & vtriusque partis ponuntur duæ causæ. Et primo assignat Doct. causas secundæ partis scilicet debiti, quarum prima est Deus statuens illam legem. Tibi Adæ do iustitiam originalem, & omnibus filiis tuis naturalibus de eadem datione quantum est ex parte mea, sic quod nisi intueniam impedimentum omnibus dabo, & ideo ex hac datione, quæ est à voluntate antecedente omnes tenentur illam habere. Alia causa est pater, per cuius actionem ille filius naturalis Adæ, & ita est debitor, & sic patet, quomodo debitum habet rimas notas, id est causas notas per quas ingreditur ad filios.

¶ Ibi. Illa autem carentia non habet, nisi negatiue. Doct. dicit, quod alia pars definitionis peccati originalis, scilicet carentia iustitiæ originalem non habet causam positivam, sed tantum negatiuam, scilicet Deum non dantem iustitiam, ideo enim paruulus non habet iustitiam originalem, quia Deus illi non dedit. Sed si ulterius quæras causam, quare Deus non dedit iustitiam originalem voluntate consequente cum etiam dederit voluntate antecedente, huius negationis non assignatur causa nisi demeritoria, scilicet Adam peccans, quia enim Adam peccauit, ideo huic paruulo non dat iustitiam originalem ratione peccati Adæ, qui peccando posuit obicem.

¶ Ibi. Et si obiciatur, quod quando affectus, &c. Hic Doct. obicit contra superius dicta & ratio est clara, cætera patent in littera, nec oportet circa ista multum immorari.

Dist. XXXIII. Quæst. Prima.

Vtrum peccatum originali debeatur sola carentia visionis diuinæ.

Scotus. 2. senten. 33.

VAERITVR circa distinctio. 33.

Vtrum peccato originali debeatur sola carentia visionis diuinæ pro pœna.

¶ Hæc dicitur esse Magistrorum sententia, &c. Ad questionem istam Doct. sic procedit. Primò ponit duas conclusiones responsivas ad quæ-

Deus dedit iustitiam originalem ipsi Adam naturaliter id est vniuersaliter.

Paruulus non habet iustitiam originalem.

quæstionem, deinde mouet duo dubia circa intellectionem earum.

Quomodo parvuli post iudiciū non habebunt pœnam.
 ¶ Prima conclusio est, quod Magistrorum est sententia, quod parvuli post iudiciū non habebunt pro solo peccato originali aliquam pœnam, sensus exterioris, scilicet ignis, idest parvuli non cruciabuntur in igne infernali, & ratio est, quia in appetitu sensitivo nullam delectationem inordinatam habuerunt, nec ex consequenti debent habere pœnam sensus ab igne, quo habeat delectationem inordinatam ordinatē, cum nullam infuerit eis.

¶ Ibi. Nullam etiam habent pœnam interiorem, &c. Hæc est secunda conclusio huius quæstionis, scilicet quod parvuli nullam tristitiam, nec pœnā interiorem habebunt quia si haberēt tristitiā cū illa sit de his rebus, quæ nobis nolentibus accidunt secundum Augusti. Aut igitur tristarentur de statu suo, aut de carentia visionis diuinæ, non tristantur de primo, quia tunc nollent statum suum, & appeterent oppositum, & sic murmurarent cōtra Deū, & ita malam haberent voluntatem, quod est falsum, quia ordinatione diuina statutum est, quod ubi ceciderit lignum ibi sit, idest in qua dispositione, aut bona, aut mala moritur homo in eadem manet. Ecclesiast. 1. Cum igitur ipsi parvuli sint mortui absque mala voluntate, in eadem dispositione semper stabunt, nec poterunt peccare, quia ille non est status, aut merendi, aut demerendi, igitur non tristabuntur à statu suo.

Duplex pœna damni, & sensus.

¶ Ibi. Præterea si tristarentur de carentia, &c. Hic Doct. probat, quod pueri non tristantur de carentia visionis diuinæ, quia tunc sequeretur, quod illis inesset grauissima pœna, quod est contra Augusti. qui dicit, quod eorum erit mitissima pœna, quod hoc sequatur, patet, quia cum de illa nullam habeant speciem, sequitur, quod si de illa tristarentur, quod illa esset in desperatione, quæ est grauissima pœna omnium damnatorum.

¶ Sequitur. Videtur etiam, quod simpliciter maior sit pœna, &c. Hic Doct. probat, quod nullo modo pueri tristantur, & ratio stat in hoc, quia ex quo tristitia est maior pœna homini, quàm quæcunque pœna sensus, & ista maior non ponitur in eis, ut patet ex prima conclusione. Sequitur, quod nec aliqua tristitia ponetur.

¶ Concludendum est ergo, quod nulla erit pœna sensus, idest nullus dolor erit in eis, nec capitis, nec vêtis, &c. nec etiam aliqua tristitia erit in eis, & ita tantum habebunt pœna, quæ est damnum, scilicet non videbunt Deum, nec fruuntur Deo, de illo tamen danno non tristabuntur, sed contenti erunt de statu suo etiam de carentia illius visionis.

¶ Et si quæretur de eis quantum ad cognitionem, &c. Hic Doct. mouet duo dubia de cognitione parvulorum, quæ patent in littera.

¶ Ibi. Ad primum argumentum respondet Bonau. Hic Doct. soluit primum argumentum primo secundum intentionem Bonau. quæ responsio patet in littera.

Ista propositio potest accipi dupliciter, primo in sensu composito est falsa, secundum in sensu diuiso est vera.

¶ Ibi. Aliter posset dici. Nam in sensu composito est falsa, quia tunc sensus est, æterni ignis supplicio, &c. nam in æterno igne, vel supplicio æterni ignis includit etiam priuationem visionis diuinæ, si intelligatur ergo sic in sensu composito, quod æterni ignis supplicio simul includendo pœnam sensus, & pœnā priuationis visionis diuinæ sic sensus est falsus. Si verò intelligatur in sensu diuisionis sic sensus est verus, quia puniuntur pœna priuationis visionis diuinæ, quæ pœna est in æterno igne, sed non puniuntur pœna ignis. Aliæ rationes patent in littera.

Dist. 34. 35. 36. 37. Quæst. 11.

Vtrum peccatum possit esse à Deo.

Seraphicus Bonauent. 2. sent. dist. 37. art. 1.

Scotus 2. sent. dist. 37. q. 1.

Riccardus 2. sent. dist. 37. q. 3.

Durandus 2. sent. dist. 34. q. 3.

D. Tho. prima secundæ. q. 79. art. 1.

CIRCA distin. 34. in qua Magister agit de peccato actuati, quæro de causa peccati. Vtrum scilicet peccatum sit à bono sicut à causa.

¶ Circa distin. 35. Quæro vtrum peccatum sit per se corruptio boni.

¶ Circa distin. 36. Quæritur vtrum peccatum sit pœna peccati.

¶ Circa distin. 37. Quæritur vtrum peccatū possit esse à Deo. Secundo, vtrum voluntas sit causa talis sui actus.

¶ Ibi. Istæ quæst. licet secundum Magistrum pertineant ad diuersas distin. tamen sunt connexæ solutiones earum, propter quam connexionem possunt hoc modo simul quæri, &c.

¶ Ibi. Et si dicatur, quod ista ablatio fiat secundum partes eiusdem proportionis, &c. Nota, quod aliquid diuidi contingit dupliciter. Vno modo secundum partes eiusdem proportionis, ita quod semper diuidatur in duas medietates sicut quantum bipedale primo diuiditur in duas medietates æquales, & alia medietas diuiditur in duas alias æquales, & sic in infinitum. & non debet sic intelligi, quod partes secundæ diuisionis sint æquales partibus primæ diuisionis, sed sic intelligitur, quod sicut quantum bipedale est diuisibile in duas medietates, ita data quacunque parte illius quantitatis est proportionabiliter diuisibilis in duas medietates, & hoc modo quantum est diuisibile in infinitas partes, siue loquendo de quanto per se, siue de quanto per accidens, sicut album calidum, &c. ut satis diximus supra, dist. 2. quæst. 9. Alia est diuisio in partes eiusdem quantitatis, & sic diuidendo non proceditur in infinitum.

Aliquid diuidi continetur dupliciter.

¶ Ibi. Præterea, quod repugnat. Hic Doct. supponit duo primum est, quod si aliqua causa non determinat sibi necessariò aliquem effectū corrumpens illum effectū ex hoc non corrumpit causam, sicut si homo contingenter determinat sibi albedinem, non sequitur, quod corrumpens albedinem, quod corrumpat hominem, si verò determinat sibi necessariò, ita quod repugnat sibi naturaliter existere sine tali effectū, corrumpens illū effectū corrumpit, & causam, sicut ignis determinat sibi necessariò aliquem gradum caliditatis (comparando in ignem ad causam naturalem, quia Deus posset facere sine omni caliditate) corrumpens illum gradum caliditatis corrumpit ignē licet tamen prius natura corrumpatur forma substantialis, quàm ille gradus caliditatis, ut patet in quarto, in materia de eucharistia, sed quicquid sit exemplum clarum est, quod corrumpens effectū necessariò determinatum à causa corrumpit causam.

¶ Secundo supponit Doct. scilicet quod peccatum dicitur formaliter deformitatem repugnante rectitudini in actu, idest quod est formaliter quædam priuatio rectitudinis, quæ deberet in esse actu, ex quo ergo voluntas non determinat sibi necessariò actū, nec etiā necessariò rectitudinē in actu, sequitur, quod

Quomodo peccatum dicitur deformitatem.

& si

Secundi Trigesimæ quartæ, &c. Secunda. 231

& si peccatum corrumpat talem rectitudinem, nõ propter hoc corrumpit ipsam voluntatem, quæ est causa actus rectitudinis eiusdem, cum non necessariò determinat sibi, nec actum, nec rectitudinem. Sequitur. Ibi. Tertia etiam ratio, &c. Hic dicit, Docto. quòd gratia est causa contingens rectitudinis in actu.

¶ Sed in hoc videtur sibi contradicere, quia in primo, distin. 17. vult, quòd ipse habitus sit causa merè naturalis, & necessitate naturæ agit, ergo nõ est causa contingens.

¶ Dico primò, quòd accipit hic Docto, causam contingentem non pro causa, quæ distinguitur contra agens à natura, sed quia non necessariò determinat sibi rectitudinem in actu, sicut dixi de igne respectu caloris, sic quòd si corrumpetur talis rectitudo in actu, quòd sequatur destructio gratiæ, nam cum gratia stat peccatum veniale, & tamò peccatum veniale priuat aliquam rectitudinem de necessitate.

Quomodo gratia sit agens merè naturale.

¶ Dico secundò, quòd licet gratia per se sumpta sit agens merè naturale respectu rectitudinis, in actu tamen, vt voluntas vtitur tali habitu, dicitur talis effectus merè contingens cum sit in potestate voluntatis vti tali habitu, vel non vti ad talem effectum, vt patet in primo, distin. 17. Sicut ergo dixi de gratia, eo modo dico de habitu virtuoso de quo parum infra.

¶ Ibi. Eadem etiam argumenta. Ratio stat in hoc, si tu dicis, quòd peccatum est per se corruptiuum alicuius gradus virtutis, puta quòd aliquis habeat gradum iustitiæ, & quòd faciat actum iniustitiæ, & talis actus qui est peccatum habeat corrumpere aliquem gradum illius habitus, sicut cecitas corrumpit visionem, tunc sequeretur, quòd non peccans simili peccato esset ita peccator sicut peccans, & quòd peccans simili peccato nihil corrumpere de habitu, & sic peccatum non esset peccatum patet, quia pono, quòd a. habeat virtutem aliquam puta iustitiam, vt i. & b. vt nouem, tunc sic peccatum commissum ab a. sit talis grauitatis, quòd tantum habeat corrumpere i. gradum iustitiæ, & peccatum commissum a. b. sit simpliciter similis grauitatis, tunc tale peccatum habebit corrumpere tantum decem, gradum iustitiæ, & per casum positum in ipso b. est tantum iustitia, vt nouem ergo tale peccatum nihil corrumpit in b.

Peccatum est corruptio iustitiæ actualis.

¶ Ibi. Concedo igitur. Hic Docto. intendit declarare principale intentum quomodo peccatum sit tantum corruptio iustitiæ actualis, quæ deberet in esse actu.

¶ Nunc expono litteram Docto. sic, peccatum est corruptio rectitudinis in actu secundo, id est q. est corruptio alicuius entitatis naturalis, nec etià entitatis habitualis, siue ille habitus sit supernaturalis, vt gratia, siue naturalis, ut habitus virtutis acquiritur. Sequitur, sed non intelligo de corruptione. Hic nota, quòd duplex est corruptio, vna est mutatio de esse ad non esse, ita q. subiectum corruptionis prius sit sub esse, & postea fiat sub non esse, sicut corruptio formæ substantialis est mutatio de esse in non esse, & per corruptionem ipsius formæ fit sub non esse talis formæ, ita q. remanet idè sub vtroque termino mutationis. Alia est corruptio, quæ non est ab esse in non esse, id est q. talis corruptio formaliter inesset alicui, non corrumpendo aliquid, quod præfuerit in illo, sicut si ponamus, quòd visio non præfuerit in oculo, tunc priuatio visionis dicitur formaliter corruptio visionis, nõ quæ prius inuit oculo, sed inuisisset si talis priuatio nõ prius inuisisset. Dicit ergo Docto. q. peccato est formaliter corruptio rectitudinis, quæ deberet inesse actu, &

q. talis corruptio rectitudinis in actu non est mutatio de esse rectitudinis in actu in non esse.

E X ista solutione. Patet solutio ad illam q. de peccato. primo. Vtrum magis per se sit de ratione peccati auersio, quàm conuersio. Secundo quomodo possent peccata mortalia distingui specie si formalis ratio est in auersione. Tertiò, quomodo vnũ potest esse alio grauius si sint auersiones ab eodem bono, &c.

¶ Ibi. Ad primum dico, q. auersio, &c. Hic Docto. intendit declarare quomodo peccatum consistat in auersione à Deo, ita quòd talis auersio est formaliter peccatum, & talis auersio propriè nihil aliud est nisi carentia rectitudinis, exemplum volũtas diuina obligauit me ad eius dilectionem super omnia, & elicio actum odij, tunc talis actus auertit formaliter à Deo, quia sicut dilectio præcepta est immediate cõuersiua ad Deum, ita odium est immediate auersiuum à Deo, & sic est ibi negatio rectitudinis. Hic nota tamè propter litteram Docto. aliqua.

Quomodo peccatum consistat in auersione à Deo.

primò, q. omnis actus volũtati, quicunque sit ille potest esse rectus secundum, q. debite circumstantionatur, vel non debite, ita q. sicut in tali actu potest fundari iustitia, sic etiam iniustitia, & deformitas.

¶ Si dicatur, q. odium Dei semper de se est deformis, ita q. talis actus nõ potest rectificari, & per consequens nõ est ibi priuatio rectitudinis, sed ipsam odium vocatur priuatio.

¶ Dico, q. odium, siue nolle, si debet esse iustum, oportet, q. habeat primam circumstantiam ex genere, ita q. transeat super obiectum debitum, puta nolle offensam Dei tunc talis nolitio est recta ex genere, quia trãsit super obiectum debitum. Nec vltèrius potest circumstantionari circumstantijs bonis, & malis de bonis, vt nolle offensam Dei, propter amorem ipsius Dei, de malis etiam patet, puta propter vanam gloriam, vel tantum propter timorem inferni, patet ergo quomodo nolle potest rectificari, & deformari. Cum ergo dicitur odio Dei, dico, q. tale nolle vt transeat super Deum transeat super obiectum disconueniens, & sic in tali odio est priuatio primæ circumstantiæ ex genere, quia ex ipso priuatio obiecti conuenientis, si enim tale nolle, transeat super obiectum conueniens, puta, nolle Deum esse mortalem, & huiusmodi, tunc haberet primam circumstantiam ex genere.

¶ Secundo nota, quòd duplex est peccatum, scilicet omissionis quando omittit, quòd tenetur facere, puta honorare parentes, &c. Nota tamen quòd omittit semper actum elicitiu voluntatis in quo fundatur deformitas puta in tempore a. tenetur subuenire tunc omittit, quòd erat ei præceptum, & sic in tali actu fundatur deformitas, quæ est carentia rectitudinis, quæ deberet inesse. Si verò in tempore a. non deliberat de subueniendo parentibus, sed nullum actum elicit. Dico, quòd aut aduenit necessitatem parentum, & pro tempore de b. nõ deliberat subuenire, dico tunc quòd ibi potest esse consensus interpretatus de nõ subueniendo, vt patet supra distin. 28. Peccatum verò commissionis est quòd voluntas vult aliquid, q. Deus præcepit nolum esse, vt in præceptis negatiuis.

Duplex peccatum.

¶ Tertio nota, quòd quando Docto. dicit, quòd duplex auersio à Deo est duplex, scilicet formalis, & virtualis formalis, vt odium Dei, &c. Hic tamen nota, quòd auersio formalis potest summi dupliciter, scilicet contrariè, & negatiue, & quòd dicit de auersione virtuali expono illud, negatiue enim conclusionem formaliter, negat principium virtualiter, & dicitur negare principium virtualiter, propter hoc quod ex quo conclusio virtualiter cõtinetur in principio, vt patet, & notitia conclusionis semper dependet

Duplex auersio.

Duplex corruptio.

dependet a notitia principij, ideo negans formaliter conclusionem, ex consequenti negat principij sic dico de auersione, nam quando voluntas formaliter auertitur, puta ab isto præcepto non occides; quia præceptum est non occidere, & auertitur formaliter, & contrariè, quando voluntas eligit occidere contra præceptum Dei, tunc talis voluntas virtualiter auertitur à Deo sic intelligendo, q̄ ex quo tale præceptum est, quo tale præceptum est immediate à voluntate diuina, & per consequens virtualiter continetur in illa, faciens formaliter contra illud præceptum, virtualiter facit contra voluntatem diuinam. Dilectio enim finis continet virtualiter dilectionem eorum, quæ sunt ad finem, vt patet à Doct. in quarto, distin. 14. q. 2. Si ergo aliquis odit proximum auertitur formaliter, & contrariè à dilectione proximi, & virtualiter auertitur à dilectione primi, cū dilectio proximi virtualiter contineatur in dilectione Dei.

Malum culpa nō potest esse nisi à bono, ut à causa. IBI. Ad aliam quæst. Hic Doct. dicit, q̄ peccatum eo modo quo potest habere causam est tantū à bono, vt à causa, & littera stat in hoc, quia si malū esset à malo, vt à causa, quæro de illo malo, quod est causa, aut enim est malum causatum ab alio, & tunc, aut à bono, & habeo propositum, quia malum est à bono, & semper hic loquimur de malo culpæ, aut est causatum à malo, & quæro de illo alio malo, & sic, vel oportet procedere in infinitū in malis, vel est standum ad aliquod malum primū quod sit omnino independēs, & incausabile, & per consequens, necesse esse, sed tale non potest dari, quia tunc repugnātia verificarentur de eodem, nā ex quo est omnino independens, & simpliciter necesse esse, & omnino incausabile de necessitate esset summum bonum, quia tale nō potest esse, nisi summum bonū, vt diffusè probat Doct. in primo, di. 2. & ex alia parte nō solum non est summum, sed nec potest esse summum bonū, quia prima malitia nullam includit bonitatem, sicut chim primum bonū nullum defectum includit, sed omnem bonitatem, ita primum malum nullū bonū includit, sed omnē malitiam per eminentiam, patet ergo quomodo malum culpæ eo modo quo potest habere causam non potest esse, nisi à bono, vt à causa.

Quæst. 5. Bonau. dist. 34. Quomodo bonum sit causa mali. IBI. Sed de modo ponendi diuersimodè dicitur vno modo, q̄ bonum est causa per accidēs mali, &c. Hic Doct. declarat, q̄ duplex est causa, scilicet per se, & per accidens, causa per se effectus est illa, quæ essentialiter includit rationem formalem productiuam talis effectus, vt ignis est causa per se effectiua caloris sibi inexistētis, vel alicuius formæ substantialis ignis, ita quod essentia ignis est ratio formalis producendi talem effectum, & talis causa proprijsimè dicitur causa per se, quia per suam rationem formalem attingit effectum. Causa vero per accidens est multiplex, primo aliquid dicitur causa per accidens, quod producit aliquem effectū non per aliquid sibi intrinsicum, quod sit de substantia eius, quia tunc esset causa per se, sed per aliquid sibi additum, & sic lignum per calorem sibi additum potest calefacere. Secundò accipitur pro causa sine qua non, quæ licet nullo modo attingat effectum, tamen talis effectus non potest produci, nisi præxigatur talis causa sine qua non, vt dixi supra di. 25. huius. Tertio accipitur pro omni eo, quod est iunctum causæ per se, quod tamen nihil facit ad effectum producendum, quia siue insit, siue non insit causa per se producit illum effectum,

Causa per accidēs multiplex.

Secundo phys. context. 33.

& de ista causa communiter loquitur Arist. secundo physic. Dicimus enim, q̄ edificator est causa per se edificij, quia edificator inquantum huiusmodi essentialiter includit artem edificandi, quæ est ratio

formalis producendi talem effectum, quod modo edificator sit albus, vel niger, aut Sor. & huiusmodi, talia enim accidunt sibi inquantum edificator, & si nullum istorum inesset sibi, adhuc esset causa per se talis effectus, & hoc modo accipitur causa per accidens in littera. Quartò potest accipi pro eo quod attingit effectum principālē, sed producit dispositionem præuiam ad illum effectum sicut calor in igne, agēs in lignum licet non attingat formam substantialem ignis producendam in materia ligni, attingit tamen aliquam dispositionem ad ipsam formam, quia producit caliditatem, & siccitatem in ligno respectu caliditatis, & siccitatis dicitur causa per se, respectu, verò formæ substantialis ignis producendæ dicitur causa per accidēs, pariformiter dico de effectū, puta edificium quod si comparatur ad edificatorem inquantū albus dicitur effectus per accidēs, & sic alia applica ad propositum, in speciali tamen aliquid potest dici effectus per accidens non comparando illum ad causam per se, cui coniungatur aliquid per accidens, vt dictum est, sed comparando ad effectum per se productum, cui tamen effectui per accidens coniungitur, non tamen per inherēntiam, exemplum edificator per se intendit producere edificium, & in tali edificatione propter intentum occidit hominem, talis occasio est effectus per accidens, quia præter intentum causæ per se per accidens coniungitur est ipsi edificationi.

IBI. Contra primam viam, &c. Hic Doct. intendit probare, quod ipsa defectibilitas nō est causa peccati, patet, quia aut per accidens, aut per se non primo modo, quia tunc frustra ponitur, patet, quia causa per accidens accipiendo causam per accidens tertio modo, vt supra exposui nihil facit ad effectum non causa per se, quia tunc peccatum esset effectus per se, & sic esset à Deo, quod patet, quia ipsa defectibilitas voluntatis est causata ab ipso Deo, & peccatum per se est causatum à defectibilitate, ergo Deus erit causa peccati, quia in causis effectiuis essentialiter ordinatis quicquid est causa causæ est causa causati. Sequitur ibi. Si dicatur. Ista opi. fortè diceret, quod voluntas absolute sumpta est causa per accidens peccati, remota, sed vnde defectibilis est causa per accidēs, sed propinquior, licet ista opi. posset improbari querendo ab eo tam de voluntate vnde defectibilis, aut est causa per accidens, & tunc frustra ponitur, vt patet supra, aut causa per se, & tunc peccatum erit à Deo, tamen Doct. arguit. Contra, & ratio stat in hoc, quod magis voluntas absolute sumpta, loquendo semper de voluntate creata est causa peccati, quā voluntas, vnde defectibilis, pater, quia ista magis conuertitur, sola voluntas est causa peccati, licet tamen contingens, quia potest agere, & non agere, & peccatum est à sola voluntate ista auxiliante, non sic inter se conuertuntur, voluntas vnde defectibilis est causa peccati, siue defectibilitas est causa peccati, & peccatum est à defectibilitate, nam defectibilitas in plus se habet, quā causa, si enim defectibilitas, vt defectibilitas, quæ est esse ex nihilo esset causa peccati, tunc peccatum posset causari à lapide, quia lapidi conuenit talis defectibilitas, sequitur, quod magis voluntas absolute sumpta erit causa peccati, cum immediatiori, modo se habeat ad illud, quā voluntas, vnde defectibilis cum talis defectibilitas, quæ esse ex nihilo omni alij creaturæ conueniat.

¶ Ibi. Confirmatur ratio est argumentum à simili, quia sicut idem sub eadem ratione est subiectum priuationis, & habitus, ita eadem causa eadem ratione potest in opposita, loquendo de causa

Quomodo defectibilitas non sit causa peccati.

Voluntas sola est causa peccati.

Secundi Trigesimæ quartæ, &c. Secunda. 232

causâ libera, cum ergo ipsa voluntas unde voluntas sit causâ bonæ operationis, ita sub eadem ratione erit causâ malæ operationis. Sequitur ibi. Licet vnius per se, &c. Hoc sic debet intelligi, quod voluntas per suam volitionem per se producit effectum, qui sequitur ad talem volitionem, & quia, est in facultate sua non elicere talem volitionem, non eliciendo erit causâ oppositi, nam in facultate voluntatis est velle dare eleemosinam pauperi amore Dei, & huiusmodi, eliciendo talem volitionem est per se causâ boni moraliter eliciendo vero illâ, priuando tamen circumstantijs debitis est causâ defectus, licet per accidens, sicut præsentia nauis est causâ per se salutis nauis, & absentia illius dicitur causâ per accidens periculationis, isti tamen effectus contingenter habent esse à voluntate, licet vnus per se, & alius per accidens.

*Secunda phy-
conten. 3 o.*

¶ Ibi. Præterea. Non potest poni. Hic Doct. intendit reducere ad hoc inconueniens, quod voluntas ante peccatum adhuc peccaret, & ratio stat in hoc, quia si tu dicis, quod defectus est causâ per accidens peccati, idest quod ipsa voluntas inquantum deficit à rectitudine danda actui est causâ peccati, aut ille defectus est actualis, idest quod ideo est causâ per accidens peccati, quia actu deficit à rectitudine danda, & hoc non, quia ante defectum actuale esset defectus actualis, aut voluntas inquantum est apta nata deficere, vel inquantum potest deficere à rectitudine est causâ peccati, & tunc talis defectus potentialis non potest esse causâ defectus actualis alterius rationis, sed tantum eiusdem rationis, quod patet, quia si voluntas est causâ talis peccati puta homicidij, quia potest deficere à rectitudine danda, talis defectus est eiusdem rationis cum defectu actuali, & si eiusdem rationis, sequitur, quod defectus actualis in effectu sit idem, quod defectus potentialis in causâ quod est impossibile.

*Opinio D.
Bonauent.*

I B L. Tertio modo ponitur. Hæc est opi Bona. in secundo, d. 44. arti. 1. q. 3. cū qua cōcordat Doc.

¶ Ibi. Contra illud. Hic Doct. arguit non improbando opi. Bonauent. quam ipse tenet, sed vt, per argumenta istæ difficultates, quæ possent oriri magis elucescant.

¶ Ibi. Ideo merito circa secundo quæsum. Hic Doct. ex quinque vijs nititur probare, quod voluntas creata sit simpliciter causâ totalis sui velle, ita quod nulla alia causâ, neque Deus concurrat, & quia Doct. non tenet hanc opinio, quia vult quod Deus concurrat, vt causâ principalis, vt patet infra improbando istâ opi. ideo hæc argumenta facta hic ad intentionem Doc. soluuntur, licet ipse nō soluat.

¶ Ibi. Ex prima via. Suppono mihi vnum, quod inter causam primam, & secundam est simpliciter ordo essentialis in causando, ita quod omnis causâ secunda agit in virtute primæ, & eo modo mouet quo mouetur à prima, vt patet à Doct. in primo, q. 29. & in quarto, di. 1. q. 1. Secundo suppono, quod ipsa voluntas diuina, vt concurrat, cū causâ secundâ merè cōtingenter, & liberè cōcurrat vt patet à Doc. in primo, dist. 2. & 8. & non est sic intelligendum, quod sit in facultate sua coagere causæ secundæ, & non coagere sic, quod causâ secunda possit aliquid producere non concurrente prima, quia nullus effectus potest fieri in istis inferioribus à causâ secundâ non concurrente prima, vt patet ex primo præsupposito, scilicet sic debet intelligi, quod est in facultate voluntatis diuinæ cooperari causæ secundæ supple, quod ipsa agente, & cooperante in eodem instanti causâ secunda agit, & ipsa non agente est impossibile causam secundam aliquid agere, hoc patet subtiliter à Doct. in quarto, distinctio. 1. quæstio. 1. & 44. 49. Tertio suppono, quod causæ secundæ

sunt in duplici genere quædam sunt causæ naturales sic sui effectus, vt ex parte sua nullo modo possunt in oppositum, vt ignis sic est causâ caloris in ligno disposito, & approximato, quod si sibi derelingeretur, ita quod per impossibile causâ primâ non concurreret de necessitate naturæ causaret calorem, & sic dico de quolibet alio agente naturali, & tunc dico, quod causâ prima concurrente cum igne ad calorem causando, licet ille calor vt comparatur causæ primæ merè contingenter producat, tamen, vt comparatur ad ignem, de necessitate producit, quia ipse ignis nō posset nō producere, si per possibile, vel impossibile esset sibi derelictus. Et quædam sunt agentia libera, vt voluntas creata, quæ stante dispositione obiecti potest elicere actum circa illud, & non elicere, ita quod per impossibile, circumscrip. causalitate, primæ causæ, est simpliciter in potestate sua causare actum volendi, & non causare, quod modo causetur talis actus à voluntate creata concurrente voluntate diuinâ, vt causâ principali, hoc est, propter ordinem causarum essentialium, talis volitio sic causata dicitur merè contingenter producta, & vt comparatur ad voluntatem diuinam, & vt comparatur ad creatam. His præsuppositis dico, quod si intelligatur voluntatem creatam habere simpliciter in potestate sua effectum, ita quod nullo modo posset impediri, hoc non debet teneri, quia primâ causâ non concurrente nullus effectus potest produci à secunda causâ. Si verò sic intelligatur, quod habeat in potestate sua effectum, quod quantum est ex parte suâ potest in illum, & in oppositum eius, & à nullo agente creato potest impediri stante dispositione voluntatis, & obiecti, circa quod elicit actum sic voluntas creata habet in potestate sua actum, quia, quantum est ex se, potest in illum, & in oppositum, & in hoc attenditur perfecta libertas voluntatis, quæ conformiter agere potest voluntati, quod sicut primâ voluntas, quantum est ex se, semper potest in effectum, & in oppositum eiusdem, ita voluntas creata quantum est ex se potest in effectum, & in oppositum eiusdem, sic autem non est de agente naturali, vt patet supra.

Causa secundâ sunt in duplici genere.

¶ Ibi. Iuxta primam viam secundo arguitur sic. Dico, quod si intelligatur habere perfectè in sua potestate, ita quod à nullo potest impediri, transcat, si verò intelligatur sic, quod quantum est ex parte sua potest in illud, & in oppositum eius, licet concurrente prima causâ, & principaliter agente, & determinante secundâ causam, negat illa, quia voluntas creata licet determiuet à voluntate diuinâ ad agendum, tamen quantum est ex parte sua potest in effectum, & in oppositum eius, & in hoc distinguitur ab agente naturali, vt patet supra. Secunda, & tertia via patent ex dictis.

¶ Ibi. Ex quarta via arguitur sic. Respondetur, quod cum dicit, quod tunc Deus esset causâ totalis volitionis, & si sic talis volitio non posse esse à voluntate, quia idem non potest dependere à duabus causis totalibus. Dico primò, quod Deus si est causâ volitionis est causâ partialis, & voluntas nostra altera causâ partialis, licet possit esse causâ totalis, si vellet, & huius opi. est Franciscus, & multi alij. Dico secundò, quod Deus potest esse causâ totalis, & similiter voluntas, ita quod in instanti a. naturæ effectus totaliter dependet à voluntate diuinâ, & à voluntate creata, & quando dicitur, quod idem non potest dependere à duabus causis totalibus, dico, quod hoc verum est loquendo de causis non essentialiter ordinatis, & hoc intendit Doct. in primo, distinctio. 2. quia si aliquis effectus posset totaliter dependere à duabus causis non essentialiter

Deus est causa partialis volitionis.

essentialiter ordinatis simul posset esse, & non esse sed non sic quando sunt essentialiter ordinatæ, quia agente prima de necessitate agit, & secunda quando prima vult secundam agere, & agente secunda necessario prima agit.

¶ Ibi. Contra istam opi. arguitur dupliciter. Nota hic duas rationes singulares, quibus probatur voluntatem diuinam simpliciter concurrere ad omnem effectum cuiuscunque voluntatis creatæ. Prima est de omni scientia Dei, ut clarius patebit in quarto, d. 49. Secunda, quia si voluntas. Ut intelligatur littera, pono tale exemplum, quod voluntas diuina ab æterno vult voluntatem Franc. amare Ioan. tunc quæro à te si voluntas Francisci habet plenè in potestate sua amare, & odire, si ergo Franciscus pro instantia. pro quo vult voluntas diuina ipsum amare Ioan. potest odire, & ponatur in esse, tunc voluntas diuina pro instanti a. impeditur, quia Franciscus odiendo Ioan. pro illo instanti agit contra determinationem diuinæ voluntatis, quæ determinauit ipsum amare. Quod si dicatur, quod voluntas diuina faciat, quod fieri determinauit, quia pro instanti a. Franciscus amabit Ioan. & sic voluntas diuina impedit voluntatem Francisci ne odiat. sed hoc non potest facere, nisi violentando illam, quod est impossibile, quod autem non possit violentari, patet, quia si voluntas Francisci ex se determinetur ad nolle Ioan. & voluntas diuina faciat ipsum velle Ioan. tunc sic, aut Franc. vult Ioan. quia Deus vult ipsum velle, & tunc non violentatur, quia ipse vult, quod Deus vult, aut habet nolle respectu ipsius volitionis, si habet nolle, tunc violentaretur, quia simpliciter nolens Ioan. vellet ipsum, igitur non fiet oppositum eius, quod ipsa vult, nisi destruaturs eius libertas.

Voluntas diuina concurrere ad omnem actum.

¶ Ibi. Sed tunc restat videre. Hic sustinendo, quod voluntas diuina necessario concurrat ad omnem actum voluntatis creatæ, & ad omnem rectitudinem ipsius, mouet hanc difficultatem, quomodo voluntas nostra potest deficere à rectitudine danda actui, & sic potest esse causa peccati, & quomodo voluntas diuina non dicatur deficere, & nullo modo dicatur causa peccati, quia ex quo ipsa voluntas diuina concurrat ad rectitudinem dandam, si non concurrat non dat, & non dare rectitudinem est deficere, probatur ergo, quod ipsa voluntas diuina non sit causa peccati:

A D solutionem istorum obiectorum, &c. Hic Doct. intendit declarare quomodo in vna causa partiali potest esse defectus, & in alia partiali nullo modo erit defectus & hoc declarat Doct. per exemplum. Supposito enim, quod volitio sit causata ab intellectu, siue ab actuali intellectione obiecti, & à voluntate, ut à duabus causis partialibus, ipsa intellectio partialiter causat ipsū velle, & rectitudinē ipsi quāto est ex se, quia recta dicitur, sed quod voluntas quæ est altera causa partialis non dat rectitudinē dicitur deficere.

Dubium.

¶ Hic oritur mihi maxima difficultas in hoc, quod dicit Doct. quod voluntas diuina non dat, quia creata non dat, ita quod voluntas creata prius deficit non dando, quam voluntas diuina. Difficultas ergo ista stat in hoc, quod si voluntas diuina pro instanti a. simul concurrat cum voluntate creata ad dandam rectitudinem, nunc etiam, quod in eodem instanti naturæ, in quo voluntas creata, non dat voluntas diuina non det & sic ista voluntas diuina erit prima ratio deficienti, sicut & voluntas creata, & per consequens voluntas creata non erit simpliciter prima ratio deficienti, ut dicit Doct.

Responsio.

¶ Dico, quod si voluntas diuina daret de necessitate naturæ rectitudinem actui, ut causa partialis, & principalis, quod talis rectitudo semper inesset

cum in actione sua nullo modo possit impediri, si ergo rectitudo non inesset, tunc primus defectus esset ex parte voluntatis diuinæ, licet hoc sit impossibile si ageret de necessitate naturæ, quod talis rectitudo non infir. Sed ex quo voluntas diuina merè contingenter se habet ad dandam rectitudinem, vel non dandam, dico quod primus defectus est ex parte voluntatis creatæ. Sic tamen intelligendo, non, quod voluntas creata in aliquo priori instanti deficiat, & voluntas diuina in aliquo posteriori instanti deficiat, sed quia in eodem instanti, quo voluntas diuina daret rectitudinem, voluntas creata non cooperatur voluntati diuinæ ad rectitudinem dandam, & consimiliter voluntas diuina deficit, quia creata deficit. Et ut clarius intelligatur ad euacuandam quandā difficultatē, suppono mihi aliqua.

¶ Primum, quod licet voluntas diuina semper concurrat ad omnem actionem nostram, ut causa partialis, vult tamen causam secundam sibi cooperari, ita quod talis actio sicut dependet à voluntate diuina, ita dependeat causa secunda, & ideo, quia causa secunda non potest sic cooperari in instanti, sed in tempore videmus, quod voluntas diuina continuat actionem suam cum causa secunda, ipsa enim si vellet posset cooperari in instanti, sed disposuit semper cooperari actioni nostræ per quantumcunque tempus duranti, & hoc patet in tercio, distin. 3. quomodo voluntas diuina potest operari in tempore.

¶ Secundò suppono, quod voluntas diuina vult cooperari voluntati creatæ respectu cuiuscunque operationis, ita quod in eodem instanti, quo voluntas creata elicit aliquam operationem, voluntas diuina elicit, ut causa principalis, & in eodem instanti, quo voluntas creata non elicit, voluntas diuina non elicit, quod tamen in eodem instanti eliceret, si voluntas creata sibi cooperando eliceret, ita quod primus defectus non eliciendi operationem est à voluntate creata. Sic dico de rectitudine danda, quod in eodem instanti voluntas creata elicit operationem dando sibi rectitudinem, voluntas diuina elicit dando rectitudinem, & quia voluntas creata eliciendo actum non dat rectitudinem debitam, voluntas diuina simul eliciendo eundem actum non dat rectitudinem, quam tamen in eodem instanti daret, si voluntas creata cooperaretur sibi, si ergo dico, quod voluntas diuina ex sua mera voluntate disposuit semper dare rectitudinem in instanti a. si in illo instanti voluntas creata cooperaretur sibi, ut causa partialis, & disposuit nunquam dare rectitudinem in instanti a. si voluntas creata in eodem instanti a. non dat, vel non cooperatur sibi, voluit enim voluntatem creatam esse liberam ad cooperandum, determinauit etiam expectare ipsam, ut si in aliquo tempore vult operari, in eodem absolute voluntas diuina cooperetur, & si non vult operari, nec voluntas diuina cooperatur, nec cogit ipsam ad operandum, licet voluntas diuina sit causa principalis cuiuscunque actus, in hoc tamen seruatur perfecta libertas voluntatis creatæ, quia relinquit eam in potestate arbitrij sui.

¶ Ex hijs apparet solutio istorum autoritatum, quæ probabant, quod voluntas creata erat causa immediata totalis sui actus. Nam cum dicitur Ecclesia. 15. Deus ab initio, &c. sic debet intelligi, quod eum constituit in tanta libertate, quod voluntas diuina determinauit, quod pro quocunque instanti ipsa vult rectè agere, ipsa voluntas diuina semper cooperabitur, & pro quocunque instanti, deficit à rectè agendo, voluntas diuina deficit, & sic omnes alie autoritates soluntur. Et possem dicere vnum, quod quamuis voluntas diuina sit causa

Nota & b. iia.

Pulchra expositio.

causa omnium vniversalissima, & simpliciter prima, tamen respectu voluntatis creatæ (licet respectu aliarum causarum dicatur causa prima, & primo determinatiua secundæ causæ, quare ideo secunda causa naturalis agit, quia volūtas diuina sic determinauit eam agere vel sic) ex sua maxima libertate non est primo determinatiua voluntatis creatæ ad agendum, immo ex sua mera contingētia, vt voluntas creatæ perfectē seruetur determinatū semper cooperari voluntati creatæ, ita quod reliquit eam in sua libertate, ita quod possit determinare ad agendum, ita, quod non haberem pro inconuenienti, quod quodammodo voluntas creatæ prius determinauit, sic tamen intelligendo de priori, quod voluntas diuina expectat ipsam per quantumcunque tempus viæ non intelligendo, q̄ agat in instanti. a. priori, & in instanti. b. posteriori voluntas diuina incipiat agere.

*Obiectio non
sanda.*

¶ Si dicatur non ne intellectus diuinus scit determinatē Franciscum rectē agere pro instanti. a. vel non rectē agere? Dico, quod sic, quia cognoscit determinationem voluntatis diuinæ quæ determinauit cooperari voluntati francisci pro quocunq; instanti. Sed dices si scit determinatē alterum oppositorum, quia voluntas diuina determinauit illud, igitur simpliciter eueniet Dico vt alias dixi q̄ voluntas diuina non sic determinauit ab æterno quin semper sit in facultate sua determinare, & non determinare. Dico ergo, quod ab æterno presentati fuerunt Petrus & Iudas voluntati diuinæ, & voluntas diuina voluntate consequente, & efficaci ordinauit petrum ad beatitudinem, secundo ordinauit dare sibi gratiam, tertio voluntate antecedente, & absolute ordinauit semper concurrere cum voluntate Petri ad omnem actum rectum, quarto ordinauit speciali influentia, & singulari, & efficaci inspirare Petro vt resurgeret ab infidelitate, & sic Petrus resurgendo à voluntate diuina recepit gratiam quam hactenus ex speciali priuilegio voluntatis diuinæ nunquam amississet, potuisset tamen amittere si voluisset. De Iuda autem dico, quod in primo instanti, quo Petrum prædestinauit nullum actum habuit respectu prædestinationis Iudæ, habuit tamen hanc determinationem quod ipsa voluntas diuina ex quo voluit Iudam esse, & habere intellectum, & voluntatem, q̄ volūtatē suā antecedente, & absolute determinauit semper cooperari voluntati Iudæ ad rectē agendum, secundo determinauit voluntate efficaci Iudam assumi ad apostolatus gratiam, & determinauit voluntate absoluta, & absente semper cooperari gratiæ apostolatus, & præuidens ipsum velle deficere, etiam voluntate suā absoluta pro quocunq; instanti viæ cooperari Iudæ ad rectē agendum.

*Doctrina
subtilissima*

¶ Ibi. Ex isto responderetur ad obiectiones &c quia in prima ratione dictum fuit, quod sapiente auctore &c. & arguendo contra hoc dictum fuit, quod etiam sapiente auctore, & manente sapiente aliquis sit deterior, loquendo de sapiente qui potest cooperari ad rectē agendum, & non cooperari, si non cooperatur, non sequitur, rectitudo in actu, & tamen adhuc remanet sapiens vt patet de Deo. Dicit hic Doc. quod valde est notabile, quod ex perfectione sapientis est vt manens sapiens non potest esse prima ratio deficiendi, vt satis diffusè dictum est, & quantum ad hoc auctoritas August. bene valet, est enim omni efficiēte præstantior. idest voluntas eius est simpliciter perfectior, quia ipsa non est prima ratio deficiendi alicui, cui ipsa potest coagere. Et, quod dicit Augu. Nullo homine &c. Ex hoc dicit verum, quia ex quo homo sapiēs tenetur obseruare præcepta Dei, si ergo sub

uestetera huiusmodi hominem vt non obseruet præceptum Dei, & sic fiat deterior ipse sapiens subuertendo peccat, & per consequens non remanet sapiens idest rectus, & iustus.

¶ Ibi. Respondeo, quod Deus. Dicit Doc. quod si Deus posset peccare in se idest habere in se peccatum formaliter, hoc esset ex auersione à se ipso quia probatum est supra di. 35. quod peccatū formaliter consistit in auersione a Deo vel formaliter vel virtualiter, Deus autem non potest auerti à se. Auerti enim à se contrariē est odire seipsum, auerti autem negatiuē est non diligere se cum debitis circumstantiis, & tamen probatum est in di. 10. primi, quod voluntas diuina de necessitate summe, & perfectissime diligit essentiam diuinam, & etiā probatum est in primo. di. 2. parte prima. q. vlti. q̄ voluntas diuina nullo modo potest deficere à rectitudine amoris erga Deum cum de necessitate illum diligit, vt probat etiam doc. di. 46. q. prima. quarti loquendo de iustitia quæ est in Deo ad intra, quod in voluntate diuina est talis iustitia, quia ipsa secundum rectam iustitiam tenetur diligere Deum quantum est diligibilis. Nec etiam virtualiter potest auerti à se, puta auertendo se formaliter ab aliquo, quod est necessarium ad habendum ipsum deum. Vnde voluntatem diuinam virtualiter auerti est ipsam auerti formaliter, ab aliquo creato, quod tenet diligere, ita q̄ talis amor creaturæ sit necessarius ad amorem Dei, & hoc non, quia voluntas diuina non tenetur aliquid diligere extra Deum. vt patet in primo in simili dist. 2. q. prima. & dist. 8. q. vlti. & di. 41. quod nullum bonum creatum est ratio mouendi voluntatem diuinā ad amorem sui, immo ideo bonum, quia volitum à voluntate diuina, & pro quocunq; instanti est uoluntum est bonum.

*Auerti à se
constariā
seipsum.*

¶ Ibi. Ad aliud contra rationem Ansel. Vt intelligatur ista littera pono opi. Ansel. qua probat, q̄ Deus non potest auferre rectitudinē à uoluntate, & per consequens non potest esse causa peccati. Secundo pono rationem Doc. contra Ansel. Tertio pono solutionem rationis Doct. contra Ansel. De primo dicit Ansel. quod Deus non potest esse causa peccati respectu uoluntatis nostræ, quia non potest auferre rectitudinem à voluntate nostrā, quia si posset auferre verificarentur duo contradictoria, quia tunc uellet rectitudinem esse, & non uellet rectitudinem esse. Et declaro sic supponendo, quod dicit Ansel. quod scilicet rectitudo uoluntatis consistat in hoc, quod ipsa uult illud, quod Deus uult eam uelle, & pono exemplum uoluntatis diuinæ dicatur. a. & uoluntas creatæ dicatur. b. uoluntum à uoluntate diuina dicatur. c. rectitudo uoluntatis creatæ est uelle ipsum. c. & hæc rectitudo dicatur. d. hoc exemplum suppositum ex hoc probatur. a. non potest auferre, d. ab ipso. b. & si potest auferre. d. aut uolens aut nolens non nolens, quia nolle nihil est efficere, si uolens, sequitur, quod ipsum. a. uult. d. & non uult. de. & probatur, quia si a. uult auferre. b. ipsum, d. sequitur, quod ipsum a. non uult ipsum. b. uelle, quod uult eum uelle, & sic duo contradictoria verificantur, quia si uoluntas diuina uult uoluntatem meam uelle. c. & uoluntas mea uolendo illud est recta, si ergo potest auferre hanc rectitudinem, auferendo sequitur, quod non uult uoluntatem meam uelle. c. quod tamen. c. ex alia parte ipsa uoluntas diuina uult uoluntatem meam uelle, & sic uult, & non uult.

*Opinio Ansel.
de casu
diabolic. 3.*

*Nota & be
na.*

*Nota 38. q.
43. & 4.*

De secundo Doct. arguit contra Ansel. non improbando ipsum sed magis rationes suas exponendo, & ratio clara.

Franc. Lych. in ij. Sent. Scot. Gg ¶ Sc.

¶ Sequitur tertium. Ibi, quod si dicatur &c. q̄ ista ratio non concludit de potentia absoluta sed de potentia ordinata.

¶ Sequitur ibi. Contra. Hic Doc. improbat istā evasionem, quia prima instantia contra rationem Ansel. absolute probat, quod nullus possit peccare etiam de potentia Dei absoluta, quia si ipse Ansel. absolute vult, quod si voluntas diuina posset auferre rectitudinem sequuntur contradictoria illa absolute sequuntur. Sequitur in littera. Similiter si concluderet. Dicit Doc. quod si ista responsio esset vera, quod videlicet ratio concluderet, quod sine actu meo non posset Deus à voluntate mea auferre rectitudinem non concluderet hoc de potentia ordinata, sed concluderet, quod Deus de potentia absoluta non posset sine actu meo auferre rectitudinem à voluntate mea, patet, quia ratio Ansel. intendit inferre contradictoria, & ita si concludit concludit de potētia absoluta, quod Deus nō posset auferre rectitudinem à voluntate mea sine peccato meo. Nunc Doct. respondet ibi

*Duplex est
velle Dei.*

¶ Ad illud contra rationem &c. & dicit, quod nulla est contradictio, quia æquiuocat de velle, nā duplex est velle Dei scilicet antecedens siue signi, siue absolutum, & velle consequens, vel efficax, vel beneplaciti, & dicit Doc. quod Deus vult rectitudinem semper primo modo, & si voluntas creata cooperaretur sibi, vellet ipsum efficaciter. Sequitur alioquin &c. Nam, quia dicit Ansel. q̄ voluntas diuina absque peccato voluntatis creatæ non potest absolute auferre rectitudinem, sequitur etiam, q̄ non possit absolute dare rectitudinem voluntati creatæ absque merito illius, quod est manifeste falsum, nam omnis actus ideo rectus, quia à voluntate diuina est sic volutus est enim prima regula omnium actuum humanorum, si ergo Ansel. absolute diceret, q̄ si voluntas diuina auferret rectitudinem à voluntate creata, & tunc esset manifesta contradictio, & q̄ absolute nō posset auferri nisi, propter demeritum voluntatis creatæ, statim sequitur, q̄ etiam non possit dare rectitudinem alicui actui nisi propter meritum præcedens in tali voluntate, sed hoc est falsum ergo disendum est, quod Ansel. intendit ibi æquiuocare de velle ut dictum est. Sequitur. Ibi.

*Doct. exponit
Ansel.
nam.*

¶ Tamen exponendo, dicit Doc. q̄ ratio Ansel. probat solum, q̄ Deus actu positiuo, quod est velle non potest auferre rectitudinem voluntatis, quia si vellet actu positiuo, & elicit, vellet efficaciter, & voluntate beneplaciti, & ita vellet me voluntate beneplaciti nō velle, quod vult voluntate signi me velle, & dicit Doc. q̄ licet hoc consequens non includat contradictionem, est tamen de facto falsum, & quod non includat contradictionem declarat. videt Doct.

A D Argumenta principalia primæ quæst. &c.

¶ Ibi, secundo modo dico. Hic Doct. declarat quomodo malum accipitur per priuationem perfectionum conuenientium tali naturæ, ut exempli gratia, q̄ naturæ hominis continet talis perfectio, puta gratia, intellectiones, & omnes actus secundi recti, & talis priuatio potest contingere dupliciter vno modo per corruptionem naturæ in se, & hoc dupliciter, ita q̄ talis natura cui natæ sunt inesse tales perfectiones diuidatur vel in partes eiusdem proportionis, & sic est procedere in infinitum vel in partes eiusdem quantuatis, & sic stat ad nihil. Alio modo, q̄ stante ipsa natura fiat ibi priuatio perfectionum secundarum, & hoc modo dicit Doct. est status in malo scilicet ad vnum bonum creatum carens suprema perfectione sibi cōpetente, & hoc modo supple creatura carens perfectione sibi p-

portionata decretur summum malum, id est, quod carentia talium perfectionum diceretur summum malum, & addit doctore, quod à tali malo non sunt alia mala, puta deformitates peccatorum positiue, nec positiuum à positiuo id est, q̄ illud, quod est positiuum in malo non est à positiuo illius summi mali, nam si lucifer propter priuationem perfectionis dicatur summum malum, si ego facio vnu peccatum, illud, quod est positiuum in peccato à me commissio non est à lucifero, sequitur, neq; priuatio à priuatione, id est, q̄ priuatio, quæ est in peccato modo prædicto non est à priuatione summa inherente lucifero, vel etiam loquendo de alijs malis, puta, q̄ natura mea dicatur mala propter priuationem perfectionis sibi nature inesse, natura mea quæ sic dicitur mala non potest esse positiue ab ipso lucifero, nec etiam priuatio inexistens naturæ meæ habet esse à priuatione perfectionis inexistente lucifero.

A D Argumenta quartæ quæstionis.

*Responsio ad
primum ar-
gumentum.*

¶ Ibi. Respondeo ad primum, dicitur hic Doct. q̄ Deus multa vult voluntate signi. quæ tñ noluit impleri, siue quæ prohibuit voluntate beneplaciti, patet, quia præcepit Abraham ut immolaret filium tñ voluntate signi, & nō beneplaciti, quia ita semper adimpletur, ut patet à Doc. in 1. d. 46 47. & tñ prohibuit filium immolari voluntate beneplaciti, quod patet, quia illa impleta fuit, & ideo dicit Doct. q̄ illi, quod vult Deus voluntate beneplaciti oppositum aliquando præcepit, nam vult filium nō immolari voluntate beneplaciti, cuius oppositum præcepit voluntate signi, & addit, q̄ hoc est signū duplicis voluntatis. Et si dicatur ergo fuit ibi duplicitas, negat Doc. dicens, q̄ quando in præcepto est aliquis finis intentus à Deo præcipiente, & ille finis habetur, tunc potest sine duplicitate reuocare præceptum, cum finis præcepti habitus est, voluit enim Deus manifestare obedientiam Abraham, & illam per istum præceptum manifestauit.

¶ Ibi. Ad aliud dico, argumētū stat i hoc, ex quo enim Deus omnia quæ facit ex sua charitate ordinat ad seipsum si ergo Deus causaret actū substratum homicidij, ille actus esset ordinatus ex sua charitate ad Deum, & ex alia parte ibi est deformitas à voluntate mea, & sic erit inordinatus, & ita idem actus erit ordinatus, & inordinatus, quod est impossibile. Respondet Doct. dicens, quod actus elicitus à voluntate mea non est actus diuinæ voluntatis, & dicit, quod actus elicitus à voluntate mea est à Deo causante ordinatè volutus, sicut materia le respectu ipsius Dei causantis, quod autem iste actus sit formaliter inordinatus hoc est primo à voluntate mea, nec est inconueniens, quod idem actus materialiter sumptus sit ordinatus formaliter, & inordinatus formaliter, ordinatus inquantū est à deo, ut est ens absolutū, & ordinatus ad seipsū ut ad vltimū finē, & q̄ ille idē actus sit formaliter inordinatus ut cōparatur ad voluntatē creatā ibi. Sequitur ergo, q̄ velle diuinum &c. Nam dictum est in primo. d. 2. q̄ voluntas diuina vult creaturā propter ipsum Deū ut amatū, & desideratū, & quia summa caritate amat essentia diuinā, ideo per illam sic amatā vult quicquid vult, ita q̄ tale velle est perfectum, quia à voluntate perfecta elicium, & in vltimum finem ordinatum, quia in essentiam diuinam. Sequitur, & ita opus exterius id est, quod velle meum, quo volo forari, ut est causatum à velle diuino est ordinatum materialiter, quia tota entitas illius est ordinata à velle diuino ad essentiam diuinam summa charitate dilectam, sequitur, inordinatum autem id est, quod tale, ut comparatur ad voluntatem creatam, quæ tenetur ordi-

*Actus elicitus
à voluntate
mea.*

nare

nare ipsum, & est in facultate dare rectitudinem, & non dare, & tamen non dat est simpliciter inordinatum.

¶ Ibi. Ad vltimum dico, dicit Doct. quod voluntas diuina beneplaciti non est simpliciter regula voluntatis nostræ, quod datet, non enim debemus velle, quod aliquando voluntas diuina voluntate beneplaciti, nam ipsa voluit mortem Christi, & tamen Iudæi peccauerunt uolendo illam. Dicit ergo Doct. quod est regula in quantum est uolens uoluntatem creatam sic vel sic velle, & hoc uolendo voluntate signi, & antecedente, vult enim uoluntate signi semper cooperari uoluntati creatæ ad re ad agendum, & si voluntas mea non ponat obicem uoluntate consequente cooperaretur, non autem non semper uult dare rectitudinem actibus nostris uoluntate beneplaciti, quia tunc nullus peccaret, cum illa uoluntas semper adimpleatur.

Quæstio Tertia.

Vtrum vnum peccatum possit esse pœna alterius.

D. q. tertia in ordine dico, quod omne peccatum est pœna, & unum peccatum potest esse pœna alterius. Primum probō, quia pœna formaliter, est &c. arguit Doct. à fortiori, q. si priuatio boni cōmodi sit pœna, multo magis boni iustitiæ, hoc patet, quia priuationes dicuntur distinguī per habitus, & etiā intendi, ita quod quanto habitus est cōuenientior naturæ tanto priuatio illius est disconuenientior, cum ergo habitus iustitiæ sit cōuenientior naturæ, ergo &c. accipio habitum siue actum iustitiæ pro actu moraliter bono, & talis actus est à uoluntate secundum affectionem iustitiæ, id est secundum libertatem, quæ uerè conformatur primæ regulæ ut exposui distin. 6. q. 2. actus uerò cōmodi, quo uolo mihi aliquid tanquā cōmodum absolute est bene actus uoluntatis libere sed non secundum affectionem iustitiæ in quantum supple est cōformis uoluntati diuinæ, sed in quantum est cōformis sibi ipsi sumptæ secundum appetitum naturalem siue cōmodi, sequitur, q. priuatio actus iustitiæ siue actus moraliter sumptæ sit simpliciter maior pœna, quā priuatio cuiuscunque boni cōmodi, quia actus iustitiæ, siue moralis est magis cōueniens uoluntati sumptæ secundum suam perfectio nem maximam, quæ est affectio iustitiæ, quā affectus cuiuscunque cōmodi sit sibi cōueniens, & ex hoc elicio unū à doctore, q. melius est simpliciter uoluntatem secundū affectionem iustitiæ habere actum moralem, & habitum iustitiæ, quā habere quodcunque cōmodum quantumcunque magnum, & sic propositum &c. & teneo firmiter, q. si daretur aliqua uoluntas habens habitum iustitiæ, & non habens, nec actum, nec habitum iniustitiæ, & si poneretur in maximis tormentis corporali bus esset sibi simpliciter minor pœna, & tristitia quā esset uoluntati habenti deformitatem peccati quantumcunque positā in corporalibus delictis, de hoc in quarto distin. 46. Sequitur ibi. Et inde est, quod pœna dicitur ordinare culpam &c.

¶ Nota in ista littera, quia dicit Doct. q. quando Deus non uult auferre culpam, tunc est melius simpliciter animæ culpabili esse in pœna quæ non est tantum malum formaliter quantum est culpa, nā eadem priuatio dicitur culpa, & pœna culpa ut est a uoluntate libera, pœna uerò ut informat uoluntatem, & sic omnis pœna est uoluntaria. Dicit ergo doct.

q. melius est talem naturam culpabilem esse sub pœna, quā non, quia ut est sub pœna, illa ordinat culpam, & ita est ibi aliquod bonum, puta bonum ordinis, & ideo Doct. dicit in quarto. distin. 4. q. prima, q. melius est simpliciter peccatorem esse sub pœna, quā nō. Ex quod dicit q. ista pœna nō est tantum malum formaliter, quantum est culpa dubitatur ex quo eadem priuatio rectitudinis dicitur pœna, & culpa quomodo ut culpa sit maius malum formaliter, & ut pœna minus. Dico, q. ut eadem priuatio consideratur, ut est pœna ipsius peccatoris, & ut ordinatiua ipsius culpæ includit aliquod bonum, quod est ordinare culpam, ut uerò eadem priuatio consideratur ut est defectiue à uoluntate libera est tantum malitia, & deformitas.

¶ Ibi. Ideo posset dici aliter &c. Ibi, quia ipse nō dedit gratiam antecedenter &c. Si dicatur non nō dat gratiam antecedenter in pœnitentia, Deus enī disposuit semper uoluntati disponenti se siue pœnitentiam agentis de peccato dare gratiā antecedenter, & si disponit se dat, illam consequenter. Dico, q. Doct. non negat hic quin det gratiam antecedenter, sed non eo modo dat, quo dat rectitudinem, nam rectitudo danda virtualiter continetur in uoluntate nostra, tanquā in causa partiali, & ideo uoluntas nostra, est uerè de bitrix talis rectitudinis, quia partialiter potest cooperari uoluntati diuinæ, licet non sit sic de gratia.

¶ Ibi. Contra si pœna non est aliquod ens &c. Hic arguit Doctor. quod talis ordo non est à Deo, quia nihil est, patet, quia talis pœna quæ est priuatio nihil est, & ut est ordinatiua culpæ, talis ordo fundatur in pœna, & sic nihil erit, quia subiectum illius nihil est, & sic talis ordo non erit à Deo.

Dist. XXXVIII. Quæst. Vnica.

Vtrum intentio sit actus solius uoluntatis.

Seraph. Bonau. 2. dist. 38. q. 1. Art. 1.

Scot. 2. sent. dist. 38. q. 1.

Ricard. 2. sent. dist. 38. q. 1.

Durand. 2. sent. dist. 38. q. 1.

VAERITVR. Circa distinctionem. 38. à Doct. an intentio sit actus solius uoluntatis.

¶ Doct. respondendo ad q. præmittit aliqua. Primo, quia intentio sumitur ab hoc quod est intendere. *Tendere in aliud potest dupliciter intelligi.* (& propriè intendere) sicut multoties abstractū, sumitur à concreto, ut iustitia à iusto. Et dicit, q. tendere in aliud potest dupliciter intelligi. Primo generaliter scilicet aut, quod tendens in aliud habeat ab alio, & non à se, quod sic tendat in aliud, aut habeat à se, quod sic tendat in aliud, & hoc modo est commune omni potentie respectu sui obiecti siue illa potentia sit naturalis siue libera siue sit potentia cognitiua siue appetitiua. Nam si est tantum cognitiua, siue intellectiua, siue sensitiua, siue etiam sit appetitiua, & non libera, & siue talis sit tantum naturalis sicut appetitus naturalis siue tantum sequens cognitiuam sensitiuam, sicut est appetitus sensitiuus, omnis talis habet ab alio, quod tendat in obiectum suum, differenter tamē quia potentia cognitiua tendit in obiectum mediante actu suo, & similiter omnis appetitiua sensitiua, sed appetitiua naturalis tantum non tendit in obiectum mediante aliquo actu elicitio, sed tan Franc. Lychin ij. Sent. Sco. G g a tum

Nota.

Nota & bene.

Libri Distinctionum Questio

nam sola inclinatione, & hoc patet à Doct. in quar-
to dist. 49. q. 2.

Adverte.

§ Adverte etiam, quod ista potentia cognitiua, & appetitiua sensitiua dicuntur ab alio habere, quod tendant in aliud pro quanto non habent actum quo tendant in potestate sua, & quod sic intelligat satis patet in littera. Si enim intelligeres, quod nullo modo causarent actum, quo tendunt in obiectum sed, quod simpliciter causaretur ab alio, statim contra diceret sibi, quia expresse vult, quod appetitiua sensitiua de quo minus videtur sit causa saltem partialis sui actus, vide Doct. in primo dist. 17. & alibi. Dicuntur ergo habere ab alio pro quanto non habent actum, quo tendunt in potestate sua, & hoc patet per Dam. ca. 33. appetitus non liber ducitur, & non ducitur id est non liber elicit actum, licet si causa actus ut glosat Doct. in primo ubi supra.

§ Secundo accipitur tendere spiritualiter, & magis proprie scilicet restringendo se ad unum membrum scilicet prout habet a se quod tendat in aliud, id est pro ut habet in potestate sua actum, quo tendit in obiectum, & hoc modo competit soli voluntati, cum ipsa sola habeat actum in potestate sua. Et nota, quod cum accipitur generaliter accipitur prout est commune utrique membro scilicet habere ab alio, vel habere à se, quod tendat in obiectum sed specialiter accipitur prout seorsum accipitur pro altero membrorum, id est tendere non libera ut conuenit omni potentia cognitiua, & appetitiua naturali vel sensitiua ut supra dixi. & tendere liber ut tantum conuenit voluntati hoc tamen secundum membrum est magis proprie, quam primum, quia hoc est in potestate tendens, prima nota.

Obiectum est duplex.

§ Secundo praeimitur, quod obiectum est duplex scilicet praesens vel absens. In proposito accipitur obiectum praesens non praecise ut aliqui exponunt pro ut scilicet est praesens in se, vel in specie intelligibili, quia ut potentia tendit in obiectum non potest in illud tendere, nisi habeat illud praesens vel in se, vel in specie intelligibili, vel in aliquo alio representatiuo. Si enim est potentia cognitiua habet illud praesens in se, ut tendit illud actu cognoscendi intuitiuo, & habet illud praesens in alio ut tendit in illud actu intelligendi abstractiuo. Si vero est potentia appetitiua sensitiua, habet illud praesens ut actu sensatum, si appetitiua libera, habet illud praesens actu intellectum, & sic nulla potentia actu tendit in obiectum nisi ut in praesens aliquo predicto modo. Dico ergo, quod hic doc. accipit obiectum praesens pro obiecto voluto in ordine ad finem, & finis dicitur obiectum absens, patet quia quando quis vult positionem propter sanitatem, porio dicitur obiectum praesens, quia potentia actu tendit in illud, cum actu eligit in ordine ad aliud, sed finis dicitur obiectum absens pro quanto potentia actu non habet illum, eligens enim positionem actu propter sanitatem, actu non habet sanitatem, ideo sanitas dicitur obiectum absens, & de finis dicitur terminus distans, vel absens.

Prima conclusio.

§ Istis praemissis ponit Doc. duas conclusiones. Prima est, quod intendere proprie, & principaliter est solius voluntatis, cum illa sola sit libera. Et addit, quod liberè velle est actus totius liberi arbitrii, quod includit intellectum, & voluntatem secundum illam opi. tertiam dist. 25. quae ponit, quod voluntas non est causa totalis sui actus sed tantum partialis, ita quod concurrat obiectum ut alia causa partialis. Et cum dicitur, quod intellectus est pars lib. arb. debet sic intelligi, si enim entitas obiecti ponitur causa partialis, actus voluntatis debet intelligi de obiecto actu cognito ab intellectu, ita

Quid sit liberè velle.

quod actu cognosci tantum requiratur ut dispositio praevia, sicut etiam essentia diuina non concurrat ad productionem spiritus sancti, nisi prius cognoscatur ab intellectu diuino, non, quod sic cognosci sit ratio producendi ut supra patuit in primo dist. 2. & 10. & in secundo dist. prima q. prima. Accipiendo ergo sic obiectum tale obiectum dicitur intellectus pro quanto non dicitur causatus nisi ut relucet in intellectu, & actu cognoscatur modo praeposito. Si uero non ponitur obiectum, causa partialis actus, sed praecise cognitio obiecti, ut multi tenent, tunc intellectus accipitur praecise pro actu intelligendi, qui actus secundum Doct. est qualitas absoluta, ut subtiliter probat in quolibet q. 13. Et tunc esset bona difficultas, quia actus intelligendi ponitur operatio potentiae, & operatio dicitur finis potentiae, & non ponitur potentia productiua, ut satis patet à Doct. in primo dist. 2. & tamen si ponatur causa partialis actus uolendi, tunc habet rationem potentiae productiuae sicut, & calor dicitur potentia productiua. Sed hac difficultas cum solutione alibi apparebit.

§ Secunda conclusio, intendere non est actus alicuius potentiae respectu sui obiecti, sed respectu finis, hic Doc. non negat finem, sed obiectum potentiae, quia respectu voluntatis tam finis, quam ordinata ad finem sunt obiectum voluntatis, cum conueniatur sub obiecto, adequato voluntatis ut satis patet à Doc. in primo dist. 3. q. 9. & in quarto dist. 49. ubi ponit idem obiectum, sub eadem ratione formali respectu intellectus, & voluntatis. Accipit ergo hic obiectum pro eodem ad finem in quod immoderate tendit, ut in obiectum praesens modo praeposito, & hoc modo finis non dicitur obiectum, quia potentia tendit in illud ut in terminum distans vel absentem, ut supra patet, si obiectum, in proposito accipitur pro uolito absolute, ita quod dicitur quid uoluitur ut porio absolute est quid uoluitur, sed finis non est sic uoluitur, immoderate minus. Si enim quaeratur: cur Franciscus uult positionem responderetur, quod propter sanitatem, & sic intendere non respicit quid, sed cur propter sanitatem dicitur tendere in aliquid, ut distans scilicet in finem per aliquid magis quam per aliquod medium scilicet per ipsum obiectum uoluitum propter finem. Sequitur in littera, erigatur intentio actus lib. arb. ratione voluntatis, id est quod erigatur liberè elicitus ratione voluntatis, licet enim talis actus sit à uoluntate, & intellectu, modo supra posito, non tamen dicitur liberè elicitus nisi tantum ratione voluntatis. Sequitur, & erigatur actus respectu eius, quod uult, id est, quod intentio erigatur actus voluntatis ut respectu eius, quod uult id est respectu obiecti uoliti propter finem, ita quod intentio principaliter, & quasi formaliter, est actus voluntatis respectu finis, & minus principaliter, & quasi materialiter erit ipse uoluntatis respectu ordinatus ad finem. Intentio enim includit, & actum respectu finis, & actum respectu ordinatum ad finem, unde proprie non dicitur intentio respectu finis absolute sumpti, si quis enim absolute tendit in sanitatem non dicitur talis actus proprie intentio, in modo tunc sanitas sit absolute uoluita, dicitur obiectum, quia, & uoluntas respicit tale obiectum ut quid, & non cur. Intentio ergo proprie est cum quis uult positionem propter sanitatem. Sequitur, quod si, & uoliti, & eius, propter quod est uoluitum sit idem actus uolendi idem actus erigendi, & intentio, si autem alius, intentio dicitur formaliter actum istum, quo tendit uoluntas in finem, & materialiter actum uolendi, quo refert aliud in istum finem, nulla dicere, quod si uoluit finem, & entis

Quid sit pro quod sit pro.

entis ad finem (vt cum quis vult dare panem propter Deum vel cum quis diligit proximum propter Deum) sint tantum vnus actus quo scilicet diligit proximum, & Deum sed proximum in ordine ad Deum, tunc ille actus diligēdi dicitur vsus & intentio, nam vti propriè est assumere aliquid in facultatem voluntatis propter aliud, id est est velle aliquid propter finem, & hoc modo vsus, & intentio nullo modo differunt adinuicem. Si verò dilectio proximi, & dilectio Dei cum scilicet diligo proximum propter Deum sint actus distincti, tunc intentio dicitur formaliter actum, quo voluntas tendit in finem, non tamen vt in finem absolutè, & in se consideratum vt supra dixi, sed vt quo tendit in finem, præsupponendo alium actum, quo tendit in aliquid propter finem, & sic intentio formaliter, respicit cur, & materialiter respicit actum vtendi quo refert aliud in istum finem, id est, quod respicit illum actum, puta dilectionem proximi qua ipsum diligo in se absolutè præcisè in ordine ad Deum dilectum. Et hoc est quod dicit Doct.

An intentio sit solius voluntatis.

A D Argumenta principalia Primo arguit probando, quod intentio non sit solius voluntatis, & primo sic. Omne agens propter finem agit ex intentione, patet, quia agens propter finem intendit finem, aliter non ageret propter finem. Sed omne per se agens agit propter finem, patet per philosophum secundo phil. text. com octau. & dicitur omne per se agens, quod agit per formam, quam in se habet, quæ forma est principium formale, agendi ut exposui in prolo. q. prima. & distinctio. 2. primi. modo sunt plura talia agentia præter voluntatem vt patet.

¶ Secundo arguit sic. Datur visio distincta, puta albedinis prior omni actu voluntatis tam elicitio quam imperato, ergo datur intentio prior omni actu voluntatis, ergo intentio non est actus solius voluntatis, antecedens, patet, quia actus potentie sensitivæ vt potentie visivæ est simpliciter prior actu intellectus. Tum, quia nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu, & omnis doctrina sit ex præexistenti cognitione sensitiva vt patet primo post, & primo meth. in prohemio. Tum propter ordinem potentiarum, quia nunquam potentia intellectiva operatur, quin prius aliqua sensitiva operata fuerit, & hoc satis patet in primo. distin. 3. q. 3. & in prohemio methaph. si ergo cognitio sensitiva est prior actu intelligendi, erit etiam prior actu volendi, patet, quia volitio obiecti præsupponit necessariò cognitionem illius, quia voluntas non fertur nisi in præcognitum, patet ergo antecedens, & consequentia probatur per Aug. secundo de tri. ca. secundo, qui vult, quod non potest esse distincta visio sine intentione copulante, ergo in illo priori quo ponitur visio coloris distincta ponitur intentio copulans.

¶ Tertio. Mathæi quinto, si oculus tuus simplex fuerit totum corpus tuum lucidum erit, & ibidē vide ergonē lumen, quod in te est tenebræ sint. glo. ex ponit oculum, & lumen de intentione, sed oculus, & lumen pertinent ad intellectum, patet, quia proprium est intellectus videre, & ostendere.

¶ Quarto intentio includit relationē vnus ad alterum, sed refertur ad aliud sicut, & conferre est solius intellectus, ergo intentio erit actus intellectus.

¶ Respondet Doctor, ad primum dicens, quod procedit de intentione suæ de intendere prout dicit tendentiam alicuius determinati, & terminati ab alio. Hæc tamen responsio debet sane intelligi, quia si intelligatur de omni per se agente, tunc non est vera, cum etiam voluntas sit per se agens cum sit agens à proposito, immo tale est magis

Speculare bene.

per se agens cum habeat actionem in potestate sua & etiam cum agat propter finem necessariò præcognitū ab eius intellectu, intelligitur ergo responsio de omni per se agente alio à voluntate, quod non habet actum in potestate sua vt supra patuit.

¶ Ad secundum dico primo, quod consequentia est falsa, loquendo de intentione propria accepta, nec hoc vult Aug. vult enim, quod ipsa voluntas potest aciem, puta potentie visivæ conuertere ad obiectum, & tendere in obiectum, sed non vult, quod nulla visio possit fieri nisi intentio sic teneat & conuertat, immo potest esse visio distincta coloris absque hoc, quod voluntas teneat, aciem potentie visivæ in tali colore, & hoc patet, quia hoc minus videtur de cognitione intellectus, & tamen stat distincta cognitio intellectus respectu alicuius obiecti, & tamen non sequitur necessariò, quod voluntas copulet vel teneat intellectum in tali cognitione. Breuius tamen potest dici, & magis ad solutionem argumenti, quia si Aug. loquitur de intentione sic quæ est actus voluntatis, & quod visio distincta non potest haberi sine tali intentione copulante habetur propositum, quia talis intentio copulans est actus solius voluntatis.

¶ Si verò loquitur de intentione quæ non est actus voluntatis sed vt est actus alterius potentie, patet tunc, quod non loquitur de intentione propriè sumpta, quæ est actus potentie liberæ, vt supra patet, Doctor, tamen in hac responsione intendit ostendere, quod bene potest esse distincta visio absque intentione copulante prout intentio copulans est actus voluntatis ita, quod talis intentio copulans non est prior visione, immo loquendo de prima visione alicuius obiecti respectu talis visionis non potest esse prior, nec tempore, nec natura sed necessariò est posterior natura, & hoc propter ordinem potentiarum, potest tamen esse simul in eodem instanti temporis, sed non simul in eodem instanti naturæ.

¶ Declaro tamen hanc litteram cum dicit primam visionem non causat intentio copulans, sed tamen potest illam copulare, & concedo, quod in eodem instanti temporis, & ita firmando illam visionem sed posita prima intellectione voluntas potest se conuertere, & auertere respectu aliarum operationum ad copulandum, & non copulandum. In hac littera sunt plura notanda, primo notanter dicit Doc. q. prima visio non causatur à voluntate copulante, nō intendit hic Doc. q. aliqua visio possit immediatè causari à voluntate, quia nulla causatur ab ea, nec prima, nec secunda, ita quod in essendo simpliciter dependeat à voluntate, immo omnis talis præcisè causatur ab obiecto, & potentia visiva. Sed accipit hic causare improprie proquāto scilicet potest copulare potentia suæ obiecto conuertere potentiam obiecto, & similiter firmare potentiam in obiecto, quando ergo voluntas imperat potentie visivæ vt videat colorem talis visio sic imperata dicitur suo modo causari à voluntate licet propriè causetur à potentia, & obiecto, & similiter cum voluntas imperat potentie visivæ vt sistat in tali visione, & quod continuet illam, talis visio sic continuata dicitur suo modo causata à voluntate, licet propriè causetur & continuetur à potentia, & obiecto. Loquendo ergo de ista causatione voluntatis, dicit Doc. q. prima visio non potest sic causari, quia voluntas non potest imperare primam visionem sicut nec primam intellectiōnem, ut supra patuit distin. 9. & infra patebit distinctio. 42. Sicut ergo prima intellectio coloris necessariò præsupponit primam visionem illius propter ordinem potentiarum, quia color pro sta-

Declaratur littera.

Predicatorum exemplum.

Franc. Lych. in ij. Sent. Scot. Gg 3 tu

tu isto necessario prius saltem natura videtur quam intelligatur, sic actus voluntatis, & elicited, & imperatus necessario praesupponit primam visionem coloris cum necessario praesupponat primam intellectionem, & sic quomodo voluntas non potest imperare primam visionem. Posita tamen prima visione alicuius coloris in aliquo instanti temporis in eodem instanti potest voluntas imperare continuationem illius, & sic firmare potentiam in tali visione, & hoc modo copulare, sed hoc non potest in eodem instanti naturae. Nam prius natura est visio coloris, & posterius natura intellectio eiusdem, & magis posterius natura est volitio, & sic in aliquo instanti, posteriori natura ipsa prima intellectione, & prima visione potest copulare intellectum obiecto, & similiter sensum scilicet firmando, intellectum in illa prima cognitione coloris, & sensum in illa prima visione. Nunquam tamen voluntas posset immediate firmare sensum in visione obiecti nisi prius intellectus haberet intellectionem eiusdem.

Singularis doctrina.

¶ Secundo dicit, quod habita prima visione obiecti, & prima intellectione eiusdem, quod tunc voluntas potest se convertere, & auertere respectu aliarum operationum ad copulandum vel non copulandum, vult dicere, quod respectu secunda visionis, & secundae intellectionis potest voluntas habere aliquam causalitatem idest, quod potest imperare secundam visionem, & similiter secundam intellectionem eiusdem obiecti & similiter potest auertere intellectum, & similiter sensum ab uno obiecto, & convertere ad aliud obiectum, & hoc magis infra patebit, dist. 42.

¶ Sequitur in littera ibi, neganda est igitur ista maior, quod nulla visio distincta possit haberi sine intentione copulante, nisi intelligatur ista copulatio esse actus concomitans, & hoc modo neganda est ista, quod omnis visio distincta praecedat tempore omnem intellectionem suae intentionem, licet ista natura praecedat. In hac littera ponit duo, primum est, quod ista propositio est falsa scilicet nulla visio distincta potest haberi sine intentione copulante, & hoc accipiendo intentionem proprie prout est actus potentiae habere, & quod sit falsa, patet, quia prima visio non potest imperari a voluntate licet eius continuatio possit imperari ut supra patuit. Secunda propositio est ista, nulla visio distincta potest haberi quin ad ipsam possit in eodem instanti temporis licet posterius natura concomitari intentio voluntatis firmans illam visionem, & continuans, ut supra patuit. Formetur ergo sic syllogismus, nulla visio distincta potest esse sine intentione copulante, sed potentia visiva respectu cuiuscunque coloris potest habere visionem distinctam, ergo nulla talis visio potest esse sine intentione copulante. Si maior intelligatur, quod omnis visio sit necessario imperata a voluntate falsa est, quia prima visio non est imperata ut supra patet. Si vero intelligatur, quod nulla visio potest esse, quin ad ipsam possit concomitari intentio copulans, suae firmans, conceditur, quia in eodem instanti temporis quo ponitur visio prima potest poni cognitio, & intentio voluntatis imperans continuationem talis visionis. Si vero intelligatur sic, quod talis intentio copulans necessario concomitatur visionem in eodem instanti temporis propositio est falsa, quia potest esse visio sine tali intentione ut supra patuit & hoc patet per litteram sequentem.

¶ Ad secundum patet responsio, quia glo. accipit intentionem prout est actus totius liberi arbitrij, & hoc modo pro quanto includit intellectum, modo praeposito in principio. quaestio.

dicitur intentio oculus, & lumen.

¶ Ad ultimum dicit Doct. quod conferre per modum iudicij est solius intellectus sicut, & intelligere, utendo autem suae ordinando, referre verum amabile ad aliud est solius voluntatis, sicut enim voluntas est reflexiva, quia immaterialis, ita collativa vel potens conferre suo modo vel referre, & de hoc vide Doctorem, infra dist. 41. & in primo dist. 52. alibi.

Dist. XXXIX. Quaest. Prima.

Utrum Synderesis sit in voluntate, ut in subiecto.

Seraph. Bonau. 2. dist. 39. q. 1. art. 1.

Scot. 2. sent. dist. 39. q. 1.

S. Thom. prima parte summa. q. 79. art. 12.

Ricard. 2. sent. dist. 39. q. 1.

Durand. 2. sent. dist. 39. q. 4.

I R C A dist. 39. quaerit Doct. duo.

Primo an synderesis sit in voluntate ut in subiecto. Secundo. An conscientia sit subiectiva in voluntate.

¶ Antequam respondeat ad q.

Primo ponit opi. Henri. quoli. primo. q. 18. qui ponit tam synderesim quam conscientiam in voluntate ut in subiecto, ita quod synderesis est quidam habitus in voluntate quo voluntas tendit in bonum, & resistit malo. Et similiter conscientia est quidam habitus in voluntate quo voluntas tendit in bonum particulare dictatum a recta ratione suae dictatum a cognitione conclusionis syllogismi practici, & quo resistit malo particulari a notitia conclusionis syllogismi practici dictante tale malum esse fugiendum, sed synderesis inclinat tantum conformiter notitiae principij practici, quod sumitur a fine.

Opinio Henrici.

¶ Doct. instat contra hanc opi. Et primo contra hoc, quod synderesis sit subiectiva in voluntate, & non arguit absolute, quod hoc sit impossibile, sed probat hoc esse impossibile ex aliquibus dictis Hen. Nam ipse videtur tenere, quod talis moueat necessario voluntatem ad volendum bonum, & resistendum malo, & hoc conformiter principio practico, eo, quod sumitur a fine, sed hoc est falsum, & arguit a maiori, si de quo magis videtur in esse, & non in est, ergo nec de quo minus, sed magis videtur in esse, quod voluntas necessario velit, suae fruatur ultimo fine in uniuersali, vel ultimo fine in particulari clare viso quam quod necessario uelit dictatum a principio practico, patet ista maior, quia rectitudo principij practici sumitur ab ultimo fine, ut ipse tenet, & est uerum, ut satis patet in prologo quaestione ultima, ergo finis est magis, rectitudo, & hoc virtualiter vel formaliter, vide quae exposui in prologo quaestione ultima. Si ergo voluntas non uult necessario conformiter dictamini recto de ultimo fine, multo minus uult necessario conformiter principio practico, quod habet totam rectitudinem ab ultimo fine. Sed nulla voluntas creata uult necessario ultimum finem in uniuersali, nec ultimum finem in particulari clare visum, ut subtiliter probat Doct. in primo distinctione prima quaestione quarta, & hoc idem in quarto distinctione ne. 49. quaest. 9. & in quolibet quaest. 26. Nec etiam uult ipsum necessario ut eleuata per quemcunque habitum, ut patet de habitu caritatis de quo magis

Quid sit synderesis.

Contra Henricum.

An synderesis sit in voluntate.

magis uidetur, quia habens caritatem etiam intentionem non necessario vult finem clare visum, ut est probatum à Doct. in primo. distin. prima q. 4. & in tertio di. 13. Ex his ergo patet, quod si synderesis esset habitus in voluntate necessaria inclinans voluntatem ad conformiter volendum principio practico, quod tunc voluntas magis necessario vellet ultimum finem sed non necessario vult illud, ergo nec necessario vult dictatum à principio practico.

¶ Secundo instat, si esset aliqua talis potentia, vel vis, vel portio in voluntate, quæ actu elicit necessario tenderet in bonum, & resisteret malo ipsa esset suprema in tota voluntate, quia respiceret ultimum finem, à quo sumuntur prima principia practica, igitur in potestate eius esset ipsa voluntas secundum quamlibet vim, & portionem eius inferior obediens sibi, & conformiter moueretur, igitur ipsa impediret omne peccatum in voluntate, quia sicut ipsa necessario moueretur, ita tota voluntas necessario moueretur ad eius motum, & ab ea, & si tota voluntas esset recta, nullum esset peccatum in voluntate. Ista ratio est satis clara, in pro iunioribus in via Scoti expono aliqua dicta in hac ratione, primo, quia vult Doct. quod Henri. habet ponere synderesim in suprema portione voluntatis, patet, quia ex quo synderesis est habitus conformiter inclinans principijs practicis, quæ principia sumuntur ab ultimo fine, sequitur, quod ipsa inclinet ad ultimum finem, siue ad volendum ultimum finem, sed voluntas vult ultimum finem tantum secundum rationem superiorem etiam strictè sumptam, ut supra patet distin. 24. & clarius in tertio distin. 15. Henri. ergo habet ponere talem habitum in portione suprema voluntatis, quia ad eadem vim pertinent actus, & habitus ad quos talis habitus inclinat. Secundo si talis habitus, necessario mouet portionem supremam voluntatis, sequitur, quod necessario mouebit voluntatem secundum omnem aliam portionem inferiorem, & hoc quo ad rectitudinem, patet hoc. Si enim rectitudo principij practici sumitur à rectitudine finis ultimi, ut supra patet, & rectitudo omnium conclusionum uirtutaliter contentarum in tali principio sumitur immediate à rectitudine principij, sequitur, quod si quis vult necessario ultimum finem, & hoc rectè, quod etiam necessario uelit omnia ordinata ad illum finem, aliter non vellet rectè ultimum finem. Si enim rectè diligo Deum propter se etiam rectè diligo omnia, quæ Deus vult me diligere, (non enim stat cum dilectione recta Dei uolentis me diligere proximum propter Deum) odium proximi. Sequitur ergo, quod si voluntas secundum portionem superiorem, necessario vult ultimum finem, quod etiam necessario uelit ordinata ad illum finem cum illa uirtutaliter includantur in illo, & sic bene sequitur, quod si synderesis necessario mouet voluntatem ad ultimum finem secundum portionem superiorem, quod etiam necessario mouebit ipsam voluntatem secundum omnem aliam portionem secundum quam nata est uelle ordinata ad ultimum finem. Tertio bene sequitur, quod nulla voluntas habens talem habitum poterit peccare, patet, quia si posset peccare posset uelle opposita alicuius ordinati ad ultimum finem uelle odium proximi, quod est oppositum dilectionis proximi quæ uirtutaliter continetur in dilectione Dei. Sed hoc non posset stare, quod voluntas uelit necessario ultimum finem, siue dictatum à principio practico, nam volens necessario conformiter principio practico, uult etiam necessario conformiter conclusionibus uirtutaliter contentis in tali principio practico.

Nam negans conclusionem uirtutaliter contentam in aliquo principio uirtutaliter, negat principium, ut supra patet distin. 35. Et similiter auertens ab aliquo uirtutaliter contento in ultimo fine ex consequenti uirtutaliter auertitur ab ultimo fine, ut patet distin. 35. Ex his ergo manifestè patet, quod habens talem habitum synderesis in portione superiori uoluntatis necessario mouente ipsam conformiter principio practico nullo modo posset peccare.

¶ Deinde arguit contra aliud de conscientia Et primo contra hoc, quod ponit conscientiam esse habitum in voluntate, arguit sic, communiter habitus appetitiuus non generatur ex vno actu, sed ex pluribus, nisi ille actus esset valde intensus, quia tunc ex illo posset generari habitus, ut patet à Docto. alibi, sed ex vno syllogismo practico deducendo euidenter aliquid conclusum ex primis principijs practicis fit conscientia, igitur non est habitus appetitiuus acquisitus, patet etiam, quod non est innatus neque portio neque vis. Aliqui sic ponunt, quod conscientia est quidam habitus generatus ex vno actu, quia ex actu conclusionis syllogismi practici. Sed est eadem difficultas, quia etiam habitus potestiae cognitiue non generatur communiter ex vno actu, sed ex pluribus. Dicerem ergo, quod illa actualis notitia conclusionis demonstrat ex syllogismo practico dicitur conscientia actualis, & ex pluribus talibus notitijs generatur habitus conscientie, nam talis notitia perfecte diceret, quid agendum, ut sic arguendo. Quicquid ordinatur ad ultimum finem attingendum est efficaciter eligendum, sed obseruaria preceptorum Dei est huiusmodi, ergo talis obseruancia est efficaciter uolenda, notitia talis conclusionis cum sit quoddam dictamen rectum, & quædam rectitudo formalis, ut exposui super quæst. vlti. prolo. dicitur conscientia actualis, & si ex pluribus talibus notitijs generaretur habitus diceretur conscientia habitualis, non enim est necesse, quod conscientia actualis sit genita ex habitu, nec quod sit generatiua habitus, ut potest deduci ex multis dictis Docto. in prolo. q. vlti. & distin. 17. primi & 14. quæst. 2. quarti. Sed Henri. non poneret conscientiam actualem in voluntate, nisi ut genitam ab habitu unde cumque causetur talis habitus.

¶ Secundo arguit contra aliud dictum Henri. scilicet contra hoc, quod habitus voluntatis sit genitus ab actibus intellectus, vult, enim quod notitia conclusionis syllogismi practici sit generatiua habitus recti in voluntate. Contra, hoc non stat, quia effectus, qui natus est generari communiter ab aliqua causa propria, puta ab a. non potest generari ab alia, puta ab b. nisi ipsum b. contineat uirtutaliter perfectionem ipsius a. hæc propositio est satis nota, sed habitus voluntatis natus est generari ab actibus voluntatis, ut à causa propria, hoc patet communiter ab omnibus, quia habitus ex similibus actibus generatur, ad quos inclinat, sed habitus voluntatis tamen inclinat ad actus voluntatis immediate eliciendos à voluntate. Si ergo generatur ex actibus intellectus, ergo actus intellectus continet uirtutaliter perfectionem actus voluntatis, & sic erit perfectior actu intellectus cuius oppositum tenet ipse Henri. qui ponit actum voluntatis perfectiorem actu intellectus, igitur non potest intellectus per actum suum causare in voluntate tale pondus, siue talem habitum, qui dicitur conscientia.

¶ Tertio arguit sic, aut potest voluntas istud pondus non recipere, & tunc intellectus non erit causa eius sufficiens, causa enim sufficiente agente, sequitur effectus quando passiuum est debite approximatum, aut non potest non recipere, & tunc ita illa consideratione actuali ita non potest voluntas istud pondus de Fran. Lych. in ij. Sent. Sco. Gg 4 ponere,

Scotus arguit contra Henricum de conscientia

Quid sit conscientia.

Contra aliud dictum Henrici.

Pro iunioribus in uia Scoti exponis lychnus aliqua dicta.

ponere, quia non minorem necessitatem habet ratio in cōservando pondus causatum, quā in causando. Et sic sequitur, quod si ratio diceret, qd spueret in ecclesia est peccatum mortale, & talis ratio per se causat in uoluntate tale pondus, tunc si non posset ipsum deponere mortaliter peccabit spuendo in ecclesia, ita quod si oportuerit spueret necessario peccabit, quia non poterit tale pondus deponere, quod tamen non videtur verum.

¶ Quarto arguit, quia aut erit necesse voluntate agere secundum illud pondus datum aut non, si sic, igitur non est libera, quia agens, huius ponderis est naturalis causa igitur, & effectus eius erit naturalis, igitur necessario agens secundum illud pondus non liberè agit, quia non est in potestate eius sic vel aliter agere, causa enim naturalis illius ponderis est actus intellectus qui causat illud pondus in uoluntate, & cōseruat. Si non, necesse est agere secundum illud pondus, quod etiam videtur velle Apost. ad Ro. quod non ex fide peccatum est idest secundum glo. quicquid est contra conscientiam, & cetera ex quo patet, qd peccatum aliqd potest committi cōtra cōscientiam, tunc sequitur, qd stare cōscientia perfecta potest uoluntas velle oppositū eius qd dicatur secundum illam, & ita nunquam per actū uoluntatis corrumpetur iste habitus, quod videtur absurdum ponendo, quod tale pondus sit habitus uoluntatis. Nam stante dictamine intellectus, quod ponitur causa necessaria talis ponderis, stat etiam illud pondus, puta stante isto dictamine intellectus, quod parentibus est obediendum propter Deum, stat in uoluntate pondus causatum, siue habitus, qui praecise ab eodem vel eisdem dictaminibus cōseruatur, à quo vel à quibus causatur, & tamen stante tali habitu perfecto in uoluntate scilicet illo pondere potest uoluntas, agere contra dictatum ab illo dictamine vel ab illis dictaminibus, & tamen habitus non corrumpetur, quod est simpliciter absurdum, nec aliquomodo videtur sustinendum.

Opinio Secunda.

N V N C Doc. respondet ad. q. de synderesi, & conscientia. Et primo dicit quod si synderesis ponatur aliquid habens actum elicitum semper necessario tendentem in actum iustum, & resistentem malo, cum nihil tale ponatur in uoluntate, nō potest ibi poni, igitur est, in intellectu. Hic tamē aduertit, quod licet quilibet habitus, etiā appetitiuus si ponatur tantum inclinare ad actum, ita, quod nō sit causa partialis actus secundum unam op. rectam in primo di. 17. semper talis habitus inclinatur necessario, & per modum naturae, & similiter si ponatur causa partialis actus, actus adhuc causatur partialiter actum per modum naturae, & necessario, ut patet à Doc. ubi supra, & hoc modo, si ponatur synderesis quidam habitus in uoluntate quantum in se est necessario concurrat, ad actum, actus tamē uoluntatis qui est ab ipsa uoluntate, & ab habitu dicitur libere productus. Tum, quia una causa partialis scilicet uoluntas libere producit, & praecipue quia concurrat ad actū illum ut causa magis principalis, ut patet à Doc. in primo ubi supra. Tum etiam, quia potentia uirtutis habitu, & non econtra, quia habitus est non quo simpliciter possumus, sed quo sic possumus, puta promptè, faciliter, uel magis intense, ut patet à Doc. in pluribus locis, & sic patet quomodo productus à uoluntate, habitu inclinante, vel partialiter concurrente per modum naturae, & necessario sit libere productus. Et si Hē. poneret synderesim sic concurrere cum uoluntate ad actum tendentem in iustum, & resistentem peccato oportet per aliam rationem improbare, quia talis actus esset libere productus, si etiam poneret ta-

lem habitum esse causam totalem actus tendentis in iustum &c. tunc uoluntas tantum passive se haberet respectu sui actus, & actus nullo modo esset in potestate, nec diceretur aliquomodo actiua sui actus, nisi tantum per accidentem sicut lignum calefacit tantum mediante calore, quod tamē uidetur absurdum. Si etiam ponatur, quod talis habitus nō sit causa totalis actus sed partialis, & principalis necessario mouens uoluntatem ad actum, ita, quod uoluntas habens talem habitum necessario elicit actum. Vel si ponatur, quod talis habitus non sit causa actus, nec totalis, nec partialis, & hac immediata, sed quod tantum moueat necessario ipsam uoluntatem, ad actum, neutrum istorum potest concedi, quia uoluntas (ut) dixi supra respectu sui actus semper libere se habet, ita quod nullo modo potest necessitari ad actum aliquem elicitum. Si ergo ponatur, quod synderesis habeat actum necessario tendentem in iustum, ita quod habens talem habitum necessario eliciat actum tendentem in iustum, patet, quod non est ponenda in uoluntate, ut in subiecto, quia ut ibi non potest habere tale actum. Cum ergo synderesis sit ponenda in parte intellectiua, & non potest poni in uoluntate, ergo erit ponenda in intellectu ut in subiecto, quia ut ibi habebit actum necessario tendentem in iustum scilicet dicere uoluntati. Si ergo synderesis ponatur habitus intellectus, talis erit habitus principiorum practicum, qui habebit semper est rectus, & semper inclinatur ad actum rectum elicitum à uoluntate. Nam principia practica nota ex terminis semper sunt recta cum sumuntur ab ultimo fine, qui finis est uel formatur, uel uirtutiter restitudo omnis actus recti, ut patet expositi super.ultima. prolog. Ex intellectu apprehensio terminis rationum principiorum habentis finem naturalem necessario acquiescit illis principiis, quia non est in potestate eius acquiescere, & non acquiescere ut supra patet in primo di. prima. q. 3. & alibi. Exemplum cognosco istos terminos, scilicet summum bonum, & summam dilectionem, quoniam intellectus componit hoc principium practicum, scilicet summum bonum est summum diligendum, & de necessitate acquiescit tali principio, noticia talis principij dicitur synderesis actualis, & habitus causatus ex talibus uocibus dicitur synderesis habitualis, talis habitus necessario inclinatur intellectum ad eliciendum notitiam naturalem talis principij, & talis noticia actualis semper dicitur uoluntati ut redat in tale principium, scilicet diligendo illud bonum summum. Similiter ex pluribus assensibus in intellectu, quibus intellectus necessario assentit tali principio, generatur quidam habitus in ipso intellectu quo habitualiter assentit tali principio, qui habitus semper inclinatur intellectum ad eliciendum actum quo actu assentiat principio, talis est assensus intellectus, siue actualis, siue habitualis non dicitur synderesis, nec actualis, nec habitualis, sed est notitia habitualis principij dicitur synderesis habitualis, & noticia actualis dicitur synderesis actualis.

An Synderesis sit ponenda sit in parte intellectiua.

Exemplum.

Principium practicum dicitur synderesis.

¶ Possent etiam dici, qd ipsum principium practicum dicitur synderesis, & formalis, uel uirtutis cum sit restitudo actus uoluntatis saltem uirtutis, sed de hoc satis dictum est in primo in prolog. q. uultima. Et addit doctor, qd quantum est ex parte intellectus liberū arbitriū natū est cōformiter uelle istis principiis, licet prout deesse reliqua causa partialis non libere uelit, quia non est ibi aliqua necessitas, idest, qd lib. arbi. quod includit intellectum, & uoluntatem, ex parte intellectus semper conformiter adheret illis principiis, immo necessario ut supra patet, sed ex parte uoluntatis non semper adheret

hæret, quia libera est in adherendo.

¶ Sequitur, secundum hoc etiam conscientia potest poni habitus proprius conclusionis practicae, secundum cuius actum nata est conformari electio recta in agibilibus, & ita dicitur stimulare ad bonum in quantum lib. arb. totum habet unam causam partialem recte dispositam, & sequeretur recta, & bona volitio, nisi esset defectus alterius causae partialis concurrentis, scilicet voluntatis. Nam cognitio cuiusque conclusionis virtualiter contenta in principijs practicis per se notis potest dici conscientia actualis, quia talis cognitio actus, & immediate dicitur voluntati de actu eliciendo, & si voluntas conformiter elicit actum tali dictamini, tunc ille actus dicitur agere contra conscientiam, si ex talibus notitijs actualibus generetur habitus in intellectu talis habitus dicitur conscientia habitualis qui habitus inclinat intellectum ad eliciendum notitiam actualem de tali, vel tali conclusione, & sic talis habitus dicitur mediate dictare voluntati de agibilibus, sed actus immediate dicitur, &c.

Ad argumenta principalia. Ad argumenta principalia. Primo arguit probando, quod synderesis sit subiectivè in voluntate. Et primo sic, quia synderesis semper remurmurat malo, & hoc est actus voluntatis.

¶ Secundò sic, synderesis semper habet actum necessariò tendentem in bonum iustum, siue in bonum iustitiae, sed voluntas necessariò actu suo tendit in bonum iustitiae, quia necessariò vult illud, ergo est in voluntate, maior est nota, ut supra patet in corpore. q. minor probatur, quia voluntas necessariò vult bonum commodi, ergo necessariò vult bonum iustitiae, antecedens patet, per Anselm. de concord. 44. commodum non velle nequit, ergo necessariò vult illa, consequentia patet, quia bonum iustitiae est aequè bonum, sicut bonum commodi, immò forte est maius bonum cum bonum iustitiae sit appetibile propter se, & bonum commodi propter aliud, ut supra patet, distin. 36. & in quarto, distin. 46. & sic tale bonum erit, quæ vel magis conveniens voluntati.

¶ Tertio sic, voluntas naturaliter, idest appetitu naturali vult bonum commodi quia secundum August. 13. de Tri. cap. 5. omnes naturaliter appetunt beatitudinem, ergo si vult illam naturaliter, sequitur, quòd vult necessariò, sed bonum iustitiae est aequè naturaliter vultum, quia est perfectio aequè naturalis voluntati, sicut bonum commodum, sed tunc re necessariò in bonum iustitiae est actus synderesis, ergo est in voluntate, ut in subiecto, cum illa sit principium inclinandi potentiam ad bonum iustitiae.

¶ Quarto natura inferior, puta irrationalis habet principium tendendi in illud, quod sibi convenit rectè secundum naturam suam, ergo, & voluntas habebit necessariò principium tendendi in iustitiam, quæ sibi convenit ex natura sua.

¶ Respondet ad has rationes ad primam, quòd synderesis remurmurat ostensivè, quia ostendit bonum esse volendum, & malo esse resistendum, idest quòd ipsa, ut est notitia practica priorum principiorum practicitium dicitur actu voluntati, ut tendat in bonum iustitiae, & quòd resistat malo, nam notitia, quæ dicitur de bono proseguendo, dicitur etiam de malo fugiendo, ut patet à Doct. in simili in quarto, dist. 1. quæst. 2. qui dicit, quòd eadè virtus, quæ inclinat ad bonum proseguendum, inclinat etiam ad malum oppositum illi bono fugiendum, quia ergo talis notitia principiorum, vel actualis, vel habitualis semper dicitur ad bonum iustitiae eligendum, & malum oppositum esse fugiendum, & hoc dicitur, scilicet de malo fugiendo est remurmurare ostensivè, & in hoc est occasio voluntati, ut remurmuret contra malum.

Quomodo eadem virtus inclinat ad bonum proseguendum, & ad malum fugiendum.

¶ Ad secundum dicit Doct. quòd voluntas, ut est potentia libera, & liberè agens non vult necessariò bonum iustitiae, tamen si ipsa voluntas præcisè consideretur, ut est affectio commodi, siue ut præcisè est appetitus naturalis hoc modo quicquid vult naturaliter, necessariò vult. Et de hoc est satis dictum in primo, distin. 1. quæst. 4. & supra isto secundo, distin. 6. quæst. 2. & in quarto, distin. 49. q. 9. vide ibi multa bona. Et autoritas Anselm. est intelligenda de appetitu naturali, quia tali appetitu vult summum bonum commodi summè semper necessariò, & in particulari, ut subtiliter probat Doct. in quarto ubi supra. Et considerata tantum secundum appetitum naturalem non est elicitiva alicuius actus, sed tantum est quædam naturalis inclinatio, ut probat Doct. in quarto ubi supra, patet ergo quomodo voluntas, ut libera non vult aliquid necessariò, bene tamen verum est, quòd ipsa, ut libera non potest velle miseriam, nec potest nolle commodum, & quomodo hæc vide Doct. in quolib. quæst. 16. & quæ ibi prolixè exposuit.

Nota.

¶ Ad tertium patet responsio ex dictis ad secundum, quia voluntas naturalis, ut necessariò tendit in bonum non habet actum elicivum, sed tantum quædam inclinationem, siue naturalem tendentiam in bonum, sed synderesis habet actum elicivum, idest quòd inclinat potentiam ad actum elicivum quo vult bonum iustitiae, & quo nolit malum culpæ, ut supra patet.

¶ Ad quartum dicit, quòd hæc sola est libera, & habens modum agendi superiorem omni alia natura creata, quia ipsa sola potest agere mere liberè.

Voluntas est sola libera.

SECUNDO principaliter instat probandum, quòd conscientia sit formaliter, & subiectivè in voluntate. Et primo sic, quia ad Habreos voluntas bona, &c. sed bonitas pertinet ad voluntatem, ergo & conscientia. Respondet Doct. quòd habitus bonus, & perfectè practicus etiam includit convenientiam ad voluntatem, & vult breviter dicere, quòd nunquam est notitia perfectè practica, nisi actu sit conformis voluntati, idest nisi actu voluntas eliciat actum conformem tali notitiae, quia tunc talis notitia habet finem, quem dicitur, & licet in prologo quæstio ultima velit Doct. quòd notitia dicatur simpliciter practica, licet actu non sit directiva, sed sufficit aptitudo ad dirigendum, & per consequens etiam sit simpliciter practica, licet voluntas non eliciat actum conformem, tamen hic vult, & bene, quòd nunquam dicitur perfectè practica, nisi actu sit conformis voluntati, idest nisi actu voluntas eliciat actum, ut conformem tali notitiae sicut causa non dicitur perfectè causare, nisi ultimare attingat illud, ad quod ordinatur, sic in proposito cum notitia practica ordinetur ad opus nunquam erit perfectè practica, nisi sequatur operatio, ut conformis ad quam ordinatur, & quando sequitur opus, ut conforme, tunc est perfectè practica, sicut etiam opus non est perfectè morale, nisi sit elicivum, ut conforme tali notitiae, quando ergo non sequitur opus, talis notitia potest dici speculativa, non, quòd sit verè speculativa, cum sit directiva in opus, sed pro tanto dicitur speculativa, pro quanto non habet opus, ad quod ordinatur, & hoc est, quòd dicit Doct. quòd bonitas magis transumitur ad intellectum practicum, quam speculativum, idest quòd tunc habitus dicitur perfectè bonus practice quando in voluntate correspondet opus conforme, & quando non correspondet, talis habitus potest dici speculativus licet in veritate sit simpliciter practicus, ut patet in prologo quæstio ultima. Possit enim dici speculativus pro quanto recedit à perfectè practico qui dicitur perfectè practicus.

Libri Distin. Quæstio

præcticus quādo est cum opere in voluntate.
¶ Secundo principaliter arguit sic. Si conscientia esset in intellectu, tunc plus sciens de agibilibus plus esset conscientiatu, consequens est falsum: ergo, &c.

Conscientia est habitus practicus.

¶ Responsio patet per dicta ad primum argumentum, quod licet conscientia sit habitus practicus in intellectu formaliter existens, tamē talis habitus nunquam potest dici perfectē practicus, nec perfectē bonus moraliter, nisi habeat opus sibi cōforme in voluntate, & sic plus sciens de agibilibus & plus operans conformiter illi sciētiæ dicitur magis conscientiatu. Tamen Doct. dat quandam responsionem satis intrinsecam, & dicit quod potest responderi secundum illud, septimo eth. cap. 3. q. in passionibus existētes, quidam dicūt verba empedoclis, idēst verba obscura, sciunt autem nequaquam, idēst quamuis dicant verba obscura, & etiam sciētica, tamen quia non habent vsum rationis, quia sunt in passionibus, non intelligunt, quod dicūt, ita ad propositum posset concedi, q. simpliciter sciens scientia practica non tantum sciens dicere verbā est conscientiatu, & magis sciens est magis conscientiatu. Si dicatur, quod tales plus scientes scientia, practica plura mala faciunt, quā minus scientes. Dico, quod non sequitur, quod sint minus conscientiatu licet minora mala faciāt, quia possunt habere passiones, quibus vsum rationis impeditur, actu tamē plus scientes, & minus impediti sunt plus cōsentiatu, quia minus impediti, licet ergo habentes æqualem scientiam practica in re sint æquē conscientiatu, tamen ille, qui habet vsum rationis minus impeditu est magis cōscientiatu, quia minus impeditu. Nota etiam, q. quilibet acumine luminis naturalis intellectus si non est impeditu est natu æquē perfectē acquiescere primis principiis, practicis, & deducere conclusiones virtualiter contentas in eis, & quo ad hoc quilibet est æquē conscientiatu, sequitur in littera. Et hoc maxime videtur dici ab illo, scilicet Henr. cuius opi. est improbata, quia si conscientia sit in voluntate, vt ipse tenet, & cum sū eū in eodē instāti temporis in quo est voluntas mala ratio excecatur, vt sic nullus sit qui minus habeat de cōscientia, & alter magis, immo nullus eorū qui habet malā volūtātē habet aliquid de cōscientia. Et ita ista solutio est necessaria vtriq. parti, scilicet & tenenti conscientiam esse subiectiuē in voluntate, vt Henr. & tenenti conscientiam esse in intellectu, vt Doct. &c.

Dist. XL. Quæst. Vnica.

Vtrum omnis actus sit bonus ex fine.

Scotus 2. sent. dist. 40. q. 1.

Seraphicus Bonau. 2. sent. dist. 40. q. 1. artic. 1.

Riccardus 2. sent. dist. 40. q. 1.

IRCA dist. 40. querit Doct. Vtrum omnis actus sit bonus ex fine.

¶ Respondet Doct. præmittendo vnum, scilicet quod est duplex bonitas actus, scilicet naturalis, & moralis. De prima dicit, quod sicut in corpore pulchritudo est ex aggregatione omnium conuenientium illi corpori, & inter se, puta quantitatis coloris, & figuræ, sicut vult August. 3. de Trin. cap. 8. bona facies, &c. ita quod pulchritudo non est propriē aliqua qualitas absoluta in corpore pulchro, sed est aggregatio omnium conuenientium tali corpori,

Duplex bonitas.

Quid sit pulchritudo.

scilicet aggregatio debite magnitudinis, figuræ, & coloris, & aggregatio omnium respectuū, qui sunt istorum ad corpus, & ad se inuicem, & sic pulchritudo formaliter est quædam conuenientia debita istorum ad corpus, & ad se inuicem, quæ conuenientia est tantū respectus, & hoc satis patet in primo, dist. 17. Ita bonitas naturalis actus (non loquēdo de illa bonitate, quæ conuertitur cum ente, sed illa bonitate, quæ habet oppositum malum) est perfectio secūda alicuius rei integratæ ex omnibus cōuenientibus sibi, & sibi inuicem. Et omnibus illis cōcurrentibus est perfectio bonitas iuxta illud Dionysij quarto de di. no. Bonum inquit est ex causa integra, ita quod bonitas naturalis actus est integrata ex omnibus supradictis. Et ista, quæ integrat bonitatem naturalem actus sunt omnia illa, quæ nata sunt cōuenire actu naturaliter, & cōcurrere ad esse eius naturale, modo actus natu est naturaliter conuenite causæ suæ efficienti, obiecto, fini, & formæ, idēst quod tunc actus est bonus naturaliter quādo habet causam efficientem optimē dispositā à qua natu est esse, & obiectum conueniens, ad quod natu est terminari, & finem debitum ad quem natu natus est ordinari, & formam debitam, siue debitum modum, quibus omnibus naturaliter perficitur, ita quod perfectio naturalis actus non est formaliter ipsa causa efficiens, nec obiectum, nec finis, nec forma, sed est formaliter quædam conuenientia aggregata ex pluribus respectibus, siue ex pluribus conuenientijs particularibus, scilicet ex cōuenientia actus ad causam efficientem, & conuenientia ad obiectum ad finem, & ad formam, & sic bonitas naturalis actus non est formaliter qualitas absoluta, sed est tantum quidam respectus totalis integratus ex pluribus respectibus, scilicet ad causam ad obiectum, ad finem, & ad formam, & similiter ex respectibus causæ ad obiectū, & obiecti ad causam, causæ ad finem, & finis ad causam, & similiter causæ ad formam, & formæ ad causam, & huiusmodi, exemplum, nā volitio, quæ est actus naturalis volūtaris, tunc est bona naturaliter, quādo est à causa sibi conueniente, puta à voluntate, quæ liberē producit, & ideo si volitio esset, à causa merē naturali, & per modum naturæ agente, tunc volitio careret perfectione quam nata est habere à causa sibi conueniente, quia careret illo respectu qui est liberē ellici, & sic non haberet illam conuenientiā ad causam efficientem, quam ex natura sua nata esset habere, nam ex natura volitionis est, quod liberē eliciatur, & hoc quia talis actus, siue talis entitas. Habet etiam bonitatem ab obiecto, quando scilicet transit super obiectum debitum, nam obiectum debitum volitionis est tantum bonum, & hoc loquēdo de bono in communi, quod est commune ad bonum commodi, & ad bonum honesti, & ideo si transiret super malum, tunc non haberet obiectū sibi conueniens, & sic non haberet illam perfectionem, quam ex natura nata esset habere ex obiecto sibi conueniente. Et licet volitio non possit transire super malum, vt malum est, vt exposui supra dist. 6. quæstio. 1. & magis patet in quolib. quæst. 16. & vide, quæ ibi exposui, tamen si per impossibile posset transire super malum, tunc non haberet obiectum sibi conueniens, & sic careret perfectione naturali nata sibi conuenire ex obiecto. Et tunc volitio dicitur bona ex genere, quando transit super obiectum conueniens, & hoc si transit secūdū dictam rectam rationis, vt supra patuit in isto secundo, d. 7. Et quia oē per se agēs agit propter finē, vt patet secūdo physic. tex. cōmen. octau. ex intēione, & voluntas est per se agēs, cum sit agēs per cognitionē, quod agēs est per se agēs, vt patet secūdo phys. tex.

Mirabilis vir, cuius doctrina est singularis.

Quæ sit bonitas naturalis actus volendi.

tex. commen. 50. ideo si voluntas agit, siue elicit actum volendi debet illum elicere ordinando ad finem sibi conuenientem, & ita si careret debito fine, tunc careret perfectione nata sibi naturaliter conuenire ex fine sibi naturaliter conueniente. Similiter ex quo volitio nata est habere debitum modum si careret illo, tunc careret perfectione quam naturaliter nata est habere. Dico ergo, quod bonitas naturalis actus volendi est quædam conuenientia totalis integrata ex pluribus conuenientijs, videlicet, ex conuenientia actus terminata ad causam liberam, & ex conuenientia terminata ad obiectum sibi naturaliter conueniens, & ex conuenientia terminata ad finem naturalem sibi naturaliter conuenire, & ex conuenientia terminata ad formam, siue ad modum natum sibi naturaliter conuenire. Similiter talis perfectio requirit conuenientiam causæ liberæ ad obiectum conueniens, & e contra. Et similiter causæ liberæ ad finem, & ad formam debitam, & e contra. Et sic cum illa quatuor, scilicet causâ libera, obiectum conueniens, finis, & forma habent adinuicem debitam conuenientiam, & similiter cum ista quatuor debite conueniunt ipsi actui volendi, & tunc omnia ista integrant conuenientiam naturalem actus. Et nota, quod cum dicit Doct. quod bonitas naturalis actus est perfectio secunda alicuius rei integrata, & sic perfectio prima actus, siue quiditativa est entitas absoluta ipsius actus, & ut sic præcisè consideratur, est quædam qualitas absoluta, sed secunda perfectio actus naturalis est præcisè illa tota conuenientia integrata ex omnibus conuenientijs supradictis, ita quod perfectio secunda naturalis ipsius actus, puta actus volendi est tantum respectus qui formaliter est conuenientia, siue conformitas actus ad causam efficiensem ad obiectum ad finem, & ad formam, & conformitas causæ ad obiectum ad finem, & ad formam, materiam, & e contra. Et addit, quod omnibus istis deficientibus, & natura stante, quæ deberet perfici illis est perfectio mala, idest quod si actus volendi careret omnibus conuenientijs, scilicet conuenientia ad causam, ad obiectum, ad finem, & ad modum, &c. tunc natura talis actus esset perfectio mala, quia priuata omni perfectione secunda nata sibi naturaliter conuenire, sed si non careret quibusdam, puta si actus volendi careret conuenientia ad finem, & ad formam, & non careret conuenientia ad causam, & ad obiectum, tunc natura talis actus siue entitas quiditativa illius esset tantum mala, sed non perfectio mala.

Aduerte & ene.

¶ De secundo principali, scilicet de bonitate moralis actus. Dicit Doct. quod bonitas actus moralis est ex aggregatione omnium conuenientium actui non absolute ex natura actus, sed quæ conueniunt ei secundum rectam rationem.

¶ Hic aduerte, quod proprie bonitas moralis actus est conformitas ipsius ad rationem rectam, siue ad dictamen rectum, ut satis patet à Doct. in prolog. quæst. vlti. & dist. 17. primi, & dist. 7. secundi, & 33. tertij, & 14. quarti. quæst. 2. & 18. quæst. quolibet. Licet enim actus volendi esset à causa libera, & transiret super obiectum conueniens, & esset ordinatus ad debitum finem, & haberet debitum modum, & similiter circumstantiam loci, & temporis, & non esset elicitus conformiter dictamini recto, talis actus esset quidem bonus naturaliter, sed non esset bonus moraliter, bonitas ergo moralis addit conformitatem actus ad rectam rationem. Nam cum dictamen rectum, siue ratio recta, siue notitia actualis practica, (quæ dicitur ratio recta, siue dictamen rectum (ut alias exposui) dictat voluntati de omni circumstantia nata conuenire actui, puta cum dicitur, quod actus volendi debet elici liberè, & non co-

actè, & quod debet elici circa obiectum conueniens & propter finem conuenientem, & modo debito, & loco, & tempore, tunc talis actus sic elicitus à voluntate conformiter dictamini recto est perfectio moralis, & hoc est, quod Doct. intendit. Persequitur, quia igitur actui ratio recta dictat determinatum obiectum conuenire, & determinatum modum, & alias circumstantias, puta finis loci, & temporis, non est completa bonitas ex solo fine, sed prima ratio bonitatis eius est ex conuenientia actus ad efficiens à quo actus dicitur moralis, quia liberè elicitus, & hoc est commune actui bono, & malo, neque enim actus est laudabilis, nisi sit à voluntate.

¶ Aduerte tamen, quod cum dicit Doct. quod prima ratio bonitatis actus est ex conuenientia causæ, non loquitur de primitate perfectionis, sed fortè de primitate originis, quia ratio recta, prius origine dictat actum esse eliciendum liberè à causa, prius enim ratio recta respicit causam actus, & deinde obiectum, super quod debet transire actus, & post respicit finem, & sic deinceps de alijs circumstantijs.

Nota & bene.

¶ Secunda conditio est ex obiecto, idest quod secunda circumstantia requisita ad actum morale est, quod talis actus eliciatur à voluntate circa obiectum conueniens, & tunc quando sic elicitur actus est bonus ex genere, & dicitur bonus ex genere, quia talis actus, ut includens circumstantiam obiecti est indifferens ad vteriores bonitates, quæ sumuntur ex circumstantijs specialibus, nam talis actus natus est vterius perfici circumstantia finis, modi, temporis, &c. Et dicitur bonus ex genere, non ut præcisè transiret super obiectum conueniens, sed ut transiret super obiectum secundum rectam rationem hoc est à recta ratione dictatum esse sibi conueniens, ut patet à Doct. in isto secundo, dist. 9. Ibi post istud prima circumstantia est ipsius finis, nec ista sufficit sine alijs circumstantijs sicut est circumstantia formæ, puta, quod debito modo fiat, ut cum quis dat elemosinam pauperi propter Deum, tunc dat debito modo quando promptè, & hilari vultu, & modo honesto dat, sed dat indebito modo quando dat vultu tristi, & cum impetu, & huiusmodi, & sequuntur circumstantiæ magis extrinsecæ, scilicet quando & ubi, & huiusmodi.

¶ Ex his ergo patet responsio ad quæst. quod sola bonitas finis, siue sola circumstantia finis etiam cum talis circumstantia intenditur à voluntate secundum rectam rationem non sufficit ad bonitatem morale actus, sed requiruntur aliæ circumstantiæ secundum ordinem prædictum ad hoc, quod sit perfecta bonitas actus moralis, & sic patet quid dicendum ad quæst.

N V N C restat soluere argumenta principalia, quibus Doc. probat partem oppositam, scilicet quod omnis actus sit bonus moraliter ex solo fine. Et arguit primò sic autor. August. cap. 13. in littera. Bonum opus intentio facit, idest quod intentio finis reddit opus bonum, nam intentio formaliter, ut supra patuit dist. 38. respicit finem.

¶ Respondet Doc. quod autoritas est ad oppositum, quia & si finis sit conditio principalior, siue prima conditio primitate perfectionis pertinet ad bonitatem morale actus, non tamen est sufficiens simpliciter, loquendo etiam de bonitate meriti, quæ addit super bonitatem morale, adhuc illa bonitas meritoria est principaliter ex fine, quia supposita completa bonitate morali actu superadditur bonitas meritoria, quæ est relatio debita istius actus in finem, scilicet vltimum, quæ relatio debita tunc fit quando actus elicitur à charitate hoc est, vel à charitate inclinante voluntatem ad talem actum, vel à charitate, ut à causa partiali ad talē actum, de quo

Quomodo charitas conueniens.

quo vide Doct. in primo, dist. 17. scilicet quomodo eharitas cor. currat an tantum inclinatur, an etiam, ut causa partialis actus. Et quomodo bonitas meritoria actus præsupponat perfectam bonitatem moralem ipsius, vide Doct. in primo, dist. 17. & in isto secundo, dist. 7. & in quolib. q. 17. Sequitur, & quo ad hoc possunt auctoritates de fine exponi, q. scilicet bonitas meritoria est ex fine, patet, quia actus dicitur meritorius inquantum est à charitate, sed charitas primò, & principaliter inclinat voluntatē ad eliciedum actum propter vltimum finem, & quomodo hoc vide Doct. in tertio, dist. 28. & 29. & nota, quæ ibi prolixè exposui.

¶ Secundò principaliter arguit, actus intelligendi est verus ex principio, id est est evidens ex principio, sed finis est hic, sicut ibi principium, patet, quia sicut principium in speculabilibus sic finis in operabilibus ex secundo phys. tex. commen. 89. ergo sicut actus intelligendi habet euidentem veritatem ex principio, ita opus habet bonitatem ex fine.

¶ Respondet Doct. quòd causa efficiens actus intelligendi, loquendo de illa, quæ est ex parte intellectus naturaliter agit, nec potest difformiter agere ipsi obiecto, ideo semper rectè agit, nam intellectus eo modo intelligit obiectum, quo est sibi præsens, nec est in potestate eius sic, vel sic intelligere, siue sic, vel sic assentire cum sit causa merè naturalis, & de hoc satis dictum est in primo, d. 1. q. 2. 3. & 4. Et voluntas propter sui libertatem non semper conformiter agit suo obiecto, nā potest elicere actum, & propter vltimum finem, & nō propter vltimum finem potest enim frui ente ad finem, & vti vltimo fine, quod tamen est maxima perversitas, ut patet per Aug. 83. q. 30. Omnis itaque humana perversio est, quod etiam vitium vocatur fruēdis vti velle atque vtendis frui, &c. Sequitur in littera, quando igitur est rectitudo ex parte principij mouentis, totus actus rectus, nō sic ex parte finis, vult dicere, quòd quando rectitudo actus est ex solo obiecto mouēte potentiam, tunc actus ex solo obiecto est rectus, & sic in proposito, quia tota euidentia actus intelligendi est ab obiecto, ideo à solo obiecto mouēte actus intellectus est euidentis, & similiter, quia tota rectitudo actus intelligendi practici est à solo fine, ut obiecto, non, ut causā finali, ut patet à Doc. in prol. g. q. vlti. & per ea, quæ ibi exposui, ideo tota rectitudo talis actus est ab ipso fine, ut obiecto, sed in proposito bonitas actus moralis nō est ex solo fine, ut supra patuit, ideo actus nō est moraliter bonus a solo fine.

¶ Tertio, & vltimò arguit sic, bonitas est ab aliqua vna causa, patet, quia effectus per se est ab vna causa per se, sed nulla alia potest dari nisi finis ergo, &c.

¶ Respondet Doct. quia vna bonitas moralis integrat in se perfectiones omnes cōuenientes actui, & non est aliqua vna sola perfectio, ut supra patuit, & ideo talis bonitas est à pluribus causis, & de hoc vide Doct. in primo, dist. 17. & in quolib. quæst. 18.

Dist. XLI. Quæstio Vnica.

Vtrum aliquis actus possit esse indifferens.

Scraphicus Bonau. 2. sent. dist. 41. q. 3. art. 1.

Scotus 2. sent. dist. 41. q. 1.

D. komas prima secunda. q. 18. art. 9.

Riccardus 2. sent. dist. 41. q. 3.

Durandus 2. sent. dist. 41. q. 3i

IRCA distin. 41. Quærit Doct. vtrū aliquis actus possit esse indifferens.

¶ Respondendo ad quæst. Primò recitat vnam opi. quæ est Tho. prima secū-

da quæst. 18. ar. 9. Et similiter Bonauen. In secūdo, dist. præfenti, quæ opi. dicit, quòd aliud est loqui de actu singulari, puta de hac dilectione, & aliud de actu communi, puta de dilectione in cōmuni, loquendo primo modo, dicit opinio, q. est impossibile talem actum esse indifferentem, quia talis, vel est necessariò moraliter bonus, vel moraliter malus, loquendo etiam de actu demeritorio, dicit q. signato quocunque actu singulari, talis necessariò, vel est meritorius, vel demeritorius. Nec oportet hic aliter adducere rationes eorum. Sed loquendo de actu in communi dicunt, quòd talis actus potest esse indifferens ad actum singularem meritorium, & ad actum singularem demeritorium, ita q. talis actus omnino in se consideratus nō erit formaliter meritorius, nec formaliter demeritorius, sicut etiā homo in communi est indifferens ad Franciscum, & Ioan. & quo ad hoc secundū membrum opi. dicit verum, sed nō est ad intentionem q. quia q. tantum quærit de actu singulari.

¶ Ibi. Aliter posset dici. nūc Doct. ponit opi. propria, & duo facit, primò quærit an possit esse actus singularis indifferens, loquēdo de bonitate, & malitia morali, ita quòd detur aliquis actus, qui nec sit moraliter bonus, nec moraliter malus. Secūdo loquendo de bonitate meritoria, & malitia demeritoriæ opposita, an possit esse actus singularis, q. nec sit bonus meritoriè, nec malus demeritoriè.

¶ De primo actu dicit, quòd loquendo de bonitate, & malitia, scilicet morali comparando ad actum naturalem, videtur posse inueniri actus indifferens, qui scilicet habeat determinatam speciē in genere nature per comparationē ad omnes causas suas, & possit tamen habere indifferenter bonitatem moralem, & malitiam, quod probatur. Primo, quia secundum philosophum secūdo ethi. habitus iustitiæ generatur ex operibus iustis, non tamen iuste factis, iste actus nō est bonus moraliter, quia nō ex virtute. Similiter de actibus elicitis post virtutem, quia non videtur necessitas, quòd voluntas habens virtutem semper vtatur necessariò, sed tantum quando occurrit passio, ita vehemens, quæ subuerteret rationem, nisi vteretur virtute. Hæc littera Doct. potest multipliciter intelligi, nam cū primo dicit, quòd actus naturalis in specie determinatus per cōparationē ad omnes causas suas, &c. istæ causæ, aut intelliguntur tantum effectiue actus, aut accipiuntur pro omnibus circumstantiis naturaliter natis inesse actui. Primo modo erit tantum actus bonus naturaliter ex potentia, & obiecto, tenendo, quòd obiectum concurrat ad actum elicitiue voluntatis secundum tertiam opinionem recitatā supra dist. 25. & talis actus est naturaliter bonus ex genere, quia habet bonitatem quam ex natura natus est habere à potentia, & obiecto sibi cōuenientibus, talis ergo actus non est perfectè bonus bonitate naturali, nec perfectè malus malitia naturali, ut supra patuit dist. 40. Sed secundo modo dicitur actus naturaliter bonus ex omni causā quando talis actus habet conformitatem ad causam efficientem ad obiectum, ad finem, & ad formam, & tūc est perfectè bonus bonitate naturali nata sibi naturaliter competere. Loquendo de isto actu secundo modo potest intelligi indifferēs ad bonitatem moralem, & ad malitiam oppositā dupliciter, primò, q. actus dicatur moralis, qui elicitor à virtute morali, & ille non dicatur bonus moraliter qui non elicitor à virtute morali, tenendo, enim quòd actus bonus moraliter sit à virtute morali, ut puta actus iustitiæ moralis sit ab habitu iustitiæ morali, ut multi tenent, loquendo hoc modo bene potest est actus perfectè bonus bonitate naturali, qui tamen non præsupponit

Opinio propria Scoti.

*Secundo e-
thi. cap. 1.
¶ inde.*

*Littera De-
do. potest
multipliciter
intelligi.*

Opi. S. Tho.
& etiam S.
Bonauen.

præsupponit in voluntate virtutem moralem, sicut quis potest dare eleemosinam pauperi, & hoc liberaliter, propter debitum finem, & modo debito, qui finis erit, ut subueniat necessitati pauperis, & tamen non habebit in voluntate habitum virtutis inclinantem ad hoc, & sic talis actus non erit bonus moraliter, quia non à virtute morali, nec malus moraliter, patet, quia talis actus non est vituperabilis, actus enim malus moraliter est actus vituperabilis, & imputabilis, ut patet à Doc. in quolib. quæst. 17. & 18.

Quomodo
habitus ge-
neratur ex
actibus

Et hoc modo potest intelligi dictum philosophi, quod habitus iustitiæ generatur ex actibus iustis, sed non iuste factis, id est quod generatur ex actibus bonis bonitate naturali, sed non iuste factis, id est non moraliter factis, quia tales actus non sunt geniti à virtute morali, & tamen non sequitur illi actus sunt iusti, id est boni bonitate naturali, & non sunt iusti, id est boni bonitate morali, ergo sunt iniusti, id est mali malitia morali, non sequitur, quia si essent mali malitia morali essent vituperabiles, cuius oppositum experimur, posito etiam, quod quis habeat habitum virtutis, puta habitum iustitiæ adhuc stat, quod eliciat actum indifferenter ad actum bonum bonitate morali, & ad actum malum malitia morali, patet, quia non apparet aliqua necessitas, quod habens habitum moralem puta temperantiam eliciat actum temperantiae secundum inclinationem talis habitus, sicut etiam habens charitatem non apparet necessitas, quod eliciat omnem actum etiam non bonum moraliter secundum inclinationem charitatis. Et si apparet aliqua necessitas, tunc est quando occurrit passio ita vehemens, quæ subuerteret rationem, nisi vitetur tali habitu virtutis. Sed quia tamen Doct. non tenet, quod actus sit præcisè bonus bonitate morali ab habitu virtutis, cum iste expressè teneat in quarto d. 14. q. 2. quod non est de ratione actus moralis, quod sit elicitus à virtute morali, vel quod sit generatus virtutis moralis, ad hoc enim, ut sit perfectè moralis (posito etiam, quod nullus habitus virtutis moralis sit in voluntate) sufficit, quod sit elicitus conformiter rationi rectæ, siue dictamini recto, ut patet à Doct. in primo, q. viii. prolo. & dist. 17. primi, & in secundo, d. 7. & 42. & in tercio, di. 33. & in quarto, dist. 14. q. 2. & in quolib. 18.

Quomodo
actus dicatur
bonus.

¶ Potest ergo exponi dictum Doct. secundo modo, si intelligendo, quod actus dicitur præcisè bonus bonitate morali, quia elicitur conformiter rationi rectæ actu dictanti de omni circumstantia requisita ad actum moralem, de quibus circumstantiis dictum est supra dist. 40. Dicit ergo Doct. quod potest esse actus perfectè bonus bonitate naturali, qui, erit elicitus à voluntate liberè circa obiectum convenientem propter finem convenientem, & modo sibi debito, qui tamen actus, nec erit moraliter bonus, nec moraliter malus, quod non sit moraliter bonus, patet, quia licet habeat omnes circumstantias supradictas, non tamen habet eas secundum dictamen rectæ rationis, quod requiritur ad hoc, ut sit moraliter bonus, nec etià est moraliter malus, quia tunc talis actus esset vituperabilis, nisi dicatur, quod esset moraliter malus privatiuè seu negatiuè, quia careret conformitate ad rationem rectam. Dico primò, quod esset tantum negatiuè moraliter malus, non tamen contrariè, quia si esset contrariè moraliter malus, tunc esset vituperabilis, & dicitur negatiuè moraliter malus quando tantum negat aliquam circumstantiam requisitam ad actum perfectè moralem, ut cum quis liberè dat eleemosinam pauperi actu non cogitando de fine, tunc talis actio est tantum mala moraliter negatiuè, sed quando est malus contrariè, tunc ponit circumstantiam repugnantem circumstantiæ debitæ, ut cum quis dat

eleemosinam propter vanam gloriam tanquam propter finem. Sed de hoc præcisè dictum est supra d. 7. & in quolib. q. 18. & vide quæ ibi exposui.

¶ Dico secundo, quod licet talis actus non sit elicitus conformiter rationi rectæ, tamen non est malus moraliter, quia ut sic natus est elicitus conformiter rationi rectæ, quia ut sic non includit aliquam circumstantiam repugnantem actui morali, immo includit omnem circumstantiam natam dictari à ratione recta.

¶ Intelligendo ergo hoc modo potest exponi autoritas philosophi, quod iustitia generatur ex operibus iustis, non tamen iuste factis, dicitur enim opus iustum, siue actus iustus, qui habet omnes circumstantias requisitas ad actum bonum bonitate naturali, sed quia tamen talis actus non habet tales circumstantias actu dictatas à ratione recta dicitur non iuste factus, quia non conformiter elicitur rationi rectæ, & tamen non sequitur non est iuste elicitus, quia non conformiter rationi rectæ, ergo est simpliciter iniuste elicitus seu vituperabilis, est tamen secundum quid iuste elicitus accipiendo se habens, pro ut præcisè dicit negatione actualis conformitatis ad rationem rectam. Et similiter potest exponi littera sequens cum dicit, similiter de actibus elicitis post virtutem, potest hic accipi virtus non pro habitu virtutis moralis existentis in voluntate, sed pro habitu virtutis intellectus, siue existentis in intellectu, puta pro habitu prudentiæ causato ex pluribus dictaminibus rectis. Et quod vide Doct. in primo, di. 17. Loquendo ergo de tali virtute, dicit Doct. quod licet quis habeat talem habitum virtutis in intellectu, tam è potest elicere actum perfectè bonum bonitate naturali, & non secundum actuale dictamen talis virtutis, quia non apparet necessitas, quod quidam elicit talem actum, quod actu eogit de circumstantiis requisitis ad bonitatem naturalem illius actus, sed si est necessitas videri tali virtute, tunc est quando occurrit talis passio, quæ nunc est obtrudere dictamen rectum, nisi actu vitetur tali virtute, siue recto dictamine talis virtutis.

Optima ex-
positio ver-
borum Aris.

Expositio
litteræ.

¶ De secundo principali, scilicet de bono, & malo meritorio, vel demeritorio, & antequam ponat conclusionem, in qua tenet, quod datur actus neuter perfectè moralis, qui tamen non est meritorius nec demeritorius præmittit aliqua. Primò, quod actus meritorius, siue demeritorius, siue talis meriti in actu præsupponit bonitatem moralem actus, scilicet quod actus non potest esse meritorius, nisi sit moralis. An modo requiratur bonitas moralis perfectæ, sic quod actus non possit esse meritorius nisi actu conformiter eliciatur rationi rectæ secundum omnes circumstantias requisitas, de hoc non est præsens sermo. Dicit ergo Doct. quod meritum ultra bonitatem moralem actus addit relationem ad ultimum finem, quæ relatio sit ex charitate inexistente, id est quod actus non est formaliter meritorius, nisi actu eliciatur à voluntate in ordine ad Deum, & hoc charitate inclinante voluntatem, siue partialiter concurrente ad talem actum sic in Deum relatum. Sed de ratione meriti formaliter in quo consistat, vide Doct. in primo, dist. 17. & in tercio, dist. 18. & specialiter in quolib. quæst. 17. ubi videtur addere aliqua ultra dicta in primo, & & tercio, & in hoc non videtur multum insistendum, sed sufficit hoc habere, quod actus ad hoc, ut sit meritorius oportet, quod sic relatus in Deum, siue propter Deum elicitus, & hoc est charitate non existente.

¶ Secundo præmittit, quod actu referri in Deum ad ex charitate potest tripliciter intelligi, scilicet vel actualiter, vel virtualiter, vel habitualiter. Primò modo refertur actualiter quando intellectus actu dictat

Actus ad
hoc sit me-
ritorius.

dictat, quod voluntas velit diligere proximum propter Deum, & ex charitate, tunc talis dilectio actualis sic conformiter elicitur rationi recte est actus, actu relatus in Deum ex charitate. Similiter idem dico de actibus imperatis in alijs potentijs, puta de actu temperantiz, ut quando voluntas imperat actum temperantiz in parte sensitiva propter Deum ex charitate, & ratione recta ad hoc dictate, talis actus imperatus est actus actualiter relatus in Deum. Secundo modo, scilicet virtualiter dicitur Doct. sic, sicut ex cognitione, & dilectione finis deventum est ad volitionem huius entis ad finem, puta ex cognitione, & dilectione Dei pertinente ad portionem superiorem, portio inferior considerat talem actum, puta poenitentiam esse assumendam, & postea illum exequitur volendo, non tamen tunc referendo in finem, quia nec tunc actualiter cognoscitur, nec diligitur. Aliqui Scotistæ sic dicunt virtualiter inquirunt cum ex amore actuali ipsius Dei deventum in cognitionem peccati mei, & hoc ob amorem eius, quia est eius offensivum tristor, & poenitentiam facio, non tamen tunc actualiter illum actum poenitentiz in Deum refero actualiter, quia nec de Deo cogito, nec tunc Deum actualiter amo, talis actus poenitentiz est virtualiter tantum in Deum relatus. hæc ille. Tamen pro clariori intelligentia nota aliqua, primo quod dicit Doct. in quarto, distin. 14. quæst. 2. de poenitentia virtuali, puta de displicentia peccati, quæ tunc dicitur virtualis, non quod actu eliciatur aliquis actus displicentiz de peccato, sed ex hoc solo, quod quis intense diligit Deum in se, & propter se, talis dilectio Dei potest dici poenitentia virtualiter, ex hoc solo, quod dilectio Dei, ita intensa virtualiter includit displicentiam de peccato, & hoc patet, quia si quis intense diligit Deum propter se si actu cogitaret de peccato, ut Dei offensivum statim eliceret actum displicentiz, quia ista non videntur simul stare, quod quis diligit Deum, & non delectat de offensione Dei. Et de tali actu virtuali non loquitur hic Doct. quia hic loquitur de actu virtuali actu elicitum ex amore Dei prius habito. Nota etiam, quæ dicit Doct. supra in isto secundo, dist. 35. de aversione virtuali, & per consequens de conversione virtuali, quis enim virtualiter avertitur a Deo quando committit actum oppositum conversioni virtuali in Deum, ut patet de odio proximi, dilectio enim proximi, & si non formaliter est conversio in Deum, est tamen virtualiter conversio in ipsum, quia pro quanto dilectio proximi virtualiter conuenitur in dilectione Dei, quia ista non sunt simul, quod quis diligit Deum, propter se, & odiat proximum, & hoc de potentia Dei ordinata, secus de potentia Dei absoluta, ut expressè patet à Doct. in tertio, dist. 28. & nota, quæ ibi exposui. Dicitur ergo ibi. conversio virtualis cum quis diligit proximum propter Deum, & licet talis dilectio proximi sit actu relata in Deum, tamen dicitur conversio virtualis ex hoc solo, quod non formaliter, & immediate est in Deum, sicut dicimus, quod odium Dei formaliter avertit à Deo, & per consequens dilectio Dei in se convertit formaliter in Deum. Adhuc loquendo de tali actu virtuali non est sermo in proposito, quia talis actus virtualis simul stat cum actuali dilectione Dei, sed actus virtualiter relatus in Deum in proposito non simul est cum dilectione Dei actuali propter quam elicitur talis actus, quia tunc esset actus relatus in Deum.

Opinio aliquorum Scotistarum.

Nota.

Littera Doctoris potest habere duplicem sensum.

¶ Dico ergo, quod hæc littera Doct. potest habere multiplicem sensum, nam primo potest sic intelligi, quod quis diligit Deum in se, & propter se, quæ dilectio duret per horam, & post illam horam

actu diligit proximum non in ordine ad Deum, & talis sensus non videtur ad mentem litteræ, quia si talis amor proximi natus sit virtualiter contineri in amore Dei, quia tamen non præcedit ex amore Dei, ut patet, quia tunc non est amor Dei, ideo ad mentem litteræ non dicitur virtualiter relatus in Deum. Secundo potest sic intelligi, quod quis actu diligit Deum, & stante dilectione illa convertatur se ad proximum diligendo illum ex amore ipsius Dei, sic quod dilectio Dei sit continuata per mediam horam, & similiter dilectio proximi, & post ultimum instans medietatis horæ cessat dilectio Dei in se, sed continetur dilectio proximi per aliam mediam horam, tunc dilectio proximi, quæ simul fuit cum dilectione Dei actu fuit relata in Deum, & eadem dilectio per aliam medietatem horæ dicitur virtualiter relata in Deum, & hic sensus videtur stare cum intentione litteræ. Tercio potest sic intelligi, quod quis actu diligit Deum in se, & propter se, & stante dilectione Dei actu diligit proximum, non tamen referendo illum amorem in Deum, sed quod tantum absolute ipsum diligit, talis dilectio forte non dicitur virtualiter relata in Deum, & hoc si non procedat ex dilectione Dei. Si vero talis dilectio procedat ex dilectione Dei, ut cum quis diligit Deum propter se, & post cognoscendo de proximo, quod est creatura Dei diligit ipsum proximum absolute, ita quod talis amor procedat ex amore Dei, tunc talis sensus erit ad mentem litteræ. Quarto modo potest intelligi, & magis ad sensum litteræ quod quis actu diligit Deum propter se, & simul cogitat peccatum, ut offensivum Dei, & actu elicit displicentiam de peccato propter Deum, & actu imperat in parte sensitiva puta abstinentiam, vel peregrinationem, & huiusmodi, & immediate post cessat ipsa dilectio Dei, sed convertitur abstinentia, & peregrinatio, tunc talis actus abstinentie, vel peregrinationis, qui originaliter præcessit ex amore Dei dicitur virtualiter relatus in Deum. Non enim credo, quod displicentia peccati, vel actus abstinentie imperatus si tantum eliciatur post amorem Dei, quod virtualiter sit actus relatus in Deum, nisi modo præexposito. Et hoc etiam forte potest esse conforme dicto Doct. in quarto, dist. 6. de intentione, actuali & virtuali, ut cum quis actu propter Deum assumat poenitentiam actu cogitando de illa, & de Deo, tunc talis actus poenitentiz dicitur virtualiter contineri in actuali poenitentia actu relata in Deum, & sic talis actus dicitur etiam virtualiter relatus in Deum.

¶ Tercio modo dicitur actus relatus in Deum tantum habitualiter, puta quia habet habitum qui est principium referendi actum in Deum, & sic omnis actus referibilis in finem manens cum charitate dicitur referri habitualiter, ita quod talis actus elicitus à voluntate informata charitate, nec actualiter, nec virtualiter sit ex charitate relatus in Deum, ut cum quis actu diligit proximum non considerando, nec de Deo, nec de lege ipsius, talis actus non actu refertur in Deum ex charitate, nec etiam virtualiter, cum non procedat ex amore Dei, &c.

¶ Tercio principaliter præmittitur, quod actus simpliciter potest non referri in Deum primo negative absolute, ut quando actus, nec actualiter, nec virtualiter refertur ex charitate in Deum, sicut cum quis actu dat elemosinam pauperi non ex amore Dei, nec cogitans de ipso Deo, sed ut præcisè subveniat indigentia pauperis talis actus, nec virtualiter refertur in Deum. Secundo actus non refertur in Deum privative, puta quia non est natum referri sicut peccatum veniale, quia licet fiat cum charitate non est tamen natum cum charitate referri.

An actus referatur in Deum.

in

Secundi Quadragesimæsecundæ Vnica. 240

in finem, & dicitur talis actus non referri priuatiuè, ex hoc, quod est ibi priuatio alicuius circumstantiæ, quæ nata esset inesse actui, vt cum quis corrigat proximum, sed non debito modo, tunc talis actus correctionis carens tali circumstantia erit cõmuniter peccatum veniale, dicitur ergo talis actus irreferibilis priuatiuè, non quod sit actus natus referri, sed dicitur priuatiuè ex hoc, quod priuat aliquam circumstantiam propter quam priuationem non potest referri in Deum ex charitate. Tertiò dicitur actus non referri contrariè, quia scilicet corrumpit principium referendi, scilicet charitatem, vt peccatum mortale, nam peccatum mortale corrumpit charitatem, non quod cõtrarietur sibi formaliter, vel virtualiter, sed tantum demeritoriè, vt supra patuit in isto secundo, dist. 28. & satis, patet in quarto, distin. 1. quæst. 1. respondendo ad argumenta principalia, & quæst. 6. & singulariter dist. 16. quæst. 2. vbi querit Doct. an infusio gratiæ, & expulsio culpæ sint duæ mutationes reales.

Prima conclusio. ¶ Istis præmissis ponit Doc. aliquas conclusiones. Prima est, quod loquendo de actu non referribili in Deum secundo, & tertio modo, tantum actus est malus, quia actus secundo modo est peccatum veniale, & tertio modo peccatum mortale. Secunda est, quod loquendo de actu referribili in Deum ex charitate dicit, quod actus primo, & secundo modo est meritorius cum talis actus referatur in Deum ex charitate, & licet hic dicat de actu secundo modo, quod sit probabile ipsum esse meritorium, tamen absolute videtur dicendum ipsum esse meritorium, quia factè elicitur virtualiter à charitate, vt satis euidenter posset deduci ex dictis Doc. in primo, dist. 17. & in tertio, distin. 18. & in quolibet. quæst. 17. Tertia conclusio est de actu qui tantum refertur habitu aliter, & negatiuè, idest qui nõ refertur in Deum ex charitate, nec actualiter, nec virtualiter dicit, quod hoc est dubium, an scilicet talis actus sit meritorius, vel peccatū veniale, quia mortale peccatum non potest esse, & patet, quia stat cū charitate, aut quod talis actus sit indifferens, scilicet quod nõ sit, nec meritorius, nec demeritorius.

Secunda conclusio. Si ponatur, quod talis actus sit meritorius, tūc videtur, quod homo existens in charitate continue mereatur, cum multos tales actus quasi continue eliciat qui, nec actualiter, nec virtualiter referuntur in Deum ex charitate. Si verò ponat, q. talis actus sit peccatum mortale, vel veniale, tunc videtur, q. homo continue peccet, vel mortaliter, si ponatur peccatum mortale, vel venialiter, si ponatur peccatum veniale, quia multos tales actus elicit continue, qui non referuntur in Deum nec actualiter, nec virtualiter.

Ad possit dari actus indifferens. ¶ Dicit ergo Doct. ad quæst. respondendo, an scilicet possit dari actus indifferens ad bonitatem meritoriam, & malitiam demeritoriam, q. vñ probabile tales actus indifferentes ponere, quia illi actus qui tantum habitualiter referuntur in Deum non habent sufficientem rationem malitiæ pertinētem ad peccatum veniale, quia possibile est nullam deordinationem esse in eis, quæ sufficiat ad rationem peccati, non enim tenetur homo, nec tētionē necessitatis contra quam est peccatum mortale, nec tētionē minori, contra quam sit peccatum veniale referre semper actum suum in Deum actualiter, vel virtualiter, quia Deus non obligauit nos ad hoc, neque videtur esse in istis actibus sufficiens ratio bonitatis, vt sint meritorij, quia nõ videtur minor relatio sufficiens ad meritum, quàm relatio virtualis, qualis non est hic. Sunt ergo multi actus indifferentes non tantum secundum esse, quod habent in specie naturæ, sed etiam secundum esse, quod

habent in esse morali. Sunt etiam multi actus indifferentes ad bonum meritorium, & malum demeritorium, quia vnum indiuiduum potest esse tale, & aliud tale, puta vnus actus potest esse meritorius & alius demeritorius multi etiam singulares actus elicit sunt indifferentes, qui nec sunt tales, neque tales, idest qui non sunt meritorij, nec demeritorij, & non solum actus non humani, de quibus non est sermo sicut mouere barbam, vel leuare festucam, & huiusmodi, qui procedunt ex sola imaginatione non ex libero arbitrio impellente, sed etiam de actibus liberè elicitis, actus humani sunt illi, qui procedunt à libero arbitrio, quod includit intellectum, & voluntatem, vt supra patuit. Dicit ergo Doct. quod non solum actus non humani possunt esse indifferentes, sed etiam multi actus elicit à libero arbitrio, possunt esse indifferentes.

Ad argumēta principalia Doct. primò arguit probando, quod non possit dari actus indifferens ad bonum, & ad malum. Et arguit primo, sic, quia inter habitum, & priuationem non est medium, vt patet 1. metaphysic. tex. commen. 15. vbi habetur, quod opposita priuatiuè sunt contradictoriè opposita circa aptum natum, priuatio inquit quedam est contradictio, aut in potentia determinata, aut concepta cum susceptiuo, hæc ille. Sed inter contradictoria nullum est mediū, vt patet quarto metaph. tex. commen. 17. sed in proposito bonū, & malum sunt priuatiuè opposita, ergo non datur actus medius, qui non sit, nec bonus, nec malus.

¶ Respondet Doct. quod bonitas, & malitia moralis circa actum non sunt priuatiuè opposita, patet, quia actus non est malus ex hoc solo, quod caret bonitate tali, vel tali, sed quia caret bonitas quam debet habere, non autem omnis actus debet habere talem bonitatem, vt puta actus dādi elemosinā pauperi propter indigentiam, & hoc sine dictamine rationis, quamvis talis actus careat tali conformitate ad rationem rectam, tamen nõ dicitur formaliter malus, quia non tenetur habere illam, similiter, patet de bonitate meritoria, & malitia opposita.

¶ Secundo arguit sic, ex actibus generatur habitus, ergo si inter actum bonum, & malum esset actus medius, tunc esset aliquis habitus generatus ex huiusmodi actibus, qui nec esset bonus, nec malus.

¶ Respondet Doct. concedendo, q. ex similibus actibus generatur similis habitus, & ita ex multis actibus indifferētibz potest generari consimilis habitus ad consimiles actus in genere inclinans, nõ tamen inclinans ad eos, nec vt bonos, nec vt malos, sicut etiā ipse in se neque est bonus neque est malus, sicut nec etiā generatur ex actibus bonis, vel malis, & ita inconueniens, ad quod deducit ratio non est inconueniens, sed tanquam veram concedendum.

Dist. XLII. Quæstio Vnica.

Vtrum peccatum possit esse in cogitatione.

Scraphicus Bonau. 2. sent. dist. 42. q. 1. art. 2.

Scotus 2. sent. dist. 42. q. 1.

D. Tho. prima secundæ q. 75. art. 2.

Rictardus 1. sent. dist. 41. q. 1.

Durandus 1. sent. dist. 41. q. 2.

IRCA dist. 42. querit Doc. quatuor per ordinem primo, an peccatum possit esse in cogitatione. Secundo vtrum in sermone. Tertiò vtrum consistat in opere. Quarto vtrum diuisio Hiero. de peccato sit sufficiens, quæ talis

Actus procedens ex sola imaginatione.

Bonitas, & malitia non sunt priuatiuè opposita.

talis est super Ezech. Tria inquit generalia delicta quibus humanum subiacer genus aut enim cogitatione, aut sermone aut opere peccamus. Potest etiã quinto, querit de distin. 7. peccatorum capitalium.

An malitia sit in actu voluntatis.

A D istas quæst. Doct. Respondendo præmittit quoddam generale dictum, scilicet quod malitia primo, & formaliter non est nisi in aliquo actu voluntatis, & hoc multipliciter probat primo, quia iustitia habitualis, vt distinguitur contra peccatum originale, quæ dicitur iustitia originalis, & iustitia actualis, vt distinguitur contra peccatum actuale est formaliter in voluntate, & hæc iustitia actualis nihil aliud est, nisi rectitudo actus, de qua supra dictum est in secundo, dist. 34. 35. 36. & 38. & similiter patet in quarto, dist. 14. q. 1. Si ergo talis iustitia habitualis, & actualis est formaliter in voluntate etiã peccatum originale, & actuale erit formaliter in voluntate, & de peccato originali, satis patet per Ansel. de conceptu virginali. cap. 4. Patet etiam per rationem, quia priuatio, & habitus sunt contradictoria circa istam, vt patet 10. metaphysic. tex. comment. 15. nam peccatum originale est carentia iustitiæ originalis, vt patet per Ansel. de conceptu virginali cap. 27. per peccatum, inquit, quod originale dico aliud intelligere nequeo in ipsis infantibus nisi factam per inobediẽtiam Adæ iustitiæ debitæ nuditatem per quam omnes sunt filij iræ, & sic patet quomodo talis nuditas nihil aliud est, nisi carentia iustitiæ originalis, & de hoc vide Doct. supra in isto secundo, dist. 31. Similiter peccatum actuale est formaliter carentia, siue priuatio iustitiæ actualis non, quæ inest actui, sed deberet inesse, & de hoc prolixè dictum est in isto secundo, d. 34. 35. 36. & 37.

Quid peccatum sit in actuale.

¶ Secundo probat idem per Aug. 3. de lib. arbitrii. cap. 1. Causa primo peccandi est voluntas, nihil enim est peccatum, nisi quod est in potestate facientis, & nihil est in potestate facientis, nisi quod est in potestate voluntatis eius, quia nihil præter hoc est impetabile, vt prolixè patet à Doct. in quolib. q. 17. & 18. & hoc idem per Aug. 13. de ciui. cap. 8. qui vult, quod defectus voluntarios sequitur debita pœna, & quia solum peccatum est punibile, ideo est voluntarium, & nihil est primo, & formaliter voluntarium, nisi actus elicitus voluntatis.

Quomodo peccatum sit voluntarium.

¶ Tertio, & vltimò patet hoc idem, quia omnis causa actiua in vniuerso præter voluntatem est naturaliter actiua, accipiendo naturaliter, non, vt distinguitur contra supernaturaliter, sed vt distinguitur contra agens a proposito, siue per voluntatem, & sic hic accipitur naturaliter, idest per modum naturæ, ergo nulla præter voluntatem est vituperabilis propter suam actionem, & hoc patet per Aug. tertio de libero arbitrio, causa enim naturalis secundum eum non agit, nisi secundum quod accipit, vt agat ab alio, & ideo in nulla sua propria actione est vituperabilis, & per consequens in nullo actu suo est formaliter peccatum. Ex quo sequitur, q. in cogitatione sermone, & opere non est peccatum formaliter, & primo, sed est in solo actu voluntatis, peccatum tamè potest esse materialiter in istis actibus, scilicet cogitatione, sermone, & opere, quia secundum Ansel. vbi supra voluntas est motor in toto regno animæ, & omnia obediunt sibi, sicut ergo voluntas tenetur habere in actu suo rectitudinem, sic tenetur habere illā in alijs actibus exterioribus, ad quos cooperatur, vt motor, sicut igitur mouendo rectè potentias exteriores actus earum sunt rectè rectitudine participata, ita etiã mouendo nõ rectè, sunt nõ rectè quā rectitudinē debet voluntas illis dare, & ita mouendo eas nõ rectè priuat eas illa rectitudine, & hoc patet p. Ansel. vbi supra c. 4. vbi loquens in forma aliarum potentiarum dicit, dedisti

An cogitatione sit peccatum.

nobis dominiũ cui non obedire nõ possumus, &c. Ex quo etiam sequitur, quod nullus actus possit esse malus etiam materialiter, nisi qui potest imperari ab actu voluntatis formaliter malo.

Dubium.

¶ Sed occurrit difficultas in hoc, quod dicit, q. peccatum est tantum materialiter in actu aliarum potentiarum a voluntate. Contra, quia priuatio rectitudinis, quæ debet inesse actui, est formaliter peccatum, & talis priuatio inest formaliter actui imperato in parte sensitiua, sicut etiam rectitudo actualis actus est actu, & formaliter in isto.

Dubium.

¶ Secundo etiam dubitatur in hoc, quod dicit, q. est à sola voluntate, quia actus bonus, vel malus voluntatis non est bonus, vel malus, nisi quia elicited à libero arbitrio, sed liberum arbitrium includit tam intellectũ, quā volutatem, ergo actus bonus, uel malus ita est ab intellectu, sicut à voluntate.

Respondet ad primum.

¶ Respondeo ad primum, quod Doct. nõ negat quin priuatio rectitudinis, q. deberet inesse actui imperato in alijs potẽtijs sit formaliter in tali actu, sicut etiam iustitia actualis opposita est formaliter in isto, ut patet in tercio. di. 33. Nec etiam habet negare, quin talis priuatio rectitudinis sit formaliter quædam deformitas, vocat ergo talem priuationẽ peccatum materialiter pro quanto talis actus imperatus immediatè elicitur à tali potẽtia, quæ nullo modo tenetur dare rectitudinem actui, si ergo actus est rectus, vel malus, hoc non est, quia præcisè à tali potentia, sed quia imperatur à potẽtia libera, quæ tenetur dare rectitudinem actibus aliarum potẽtiarũ, quæ subsunt imperio ipsius, sed actus immediatè elicitur à volutate dicitur formaliter bonus, vel malus ex hoc solo, quod immediatè elicitur à potentia, quæ tenetur dare rectitudinem tali actui. Patet etiam, quod ideo in actibus aliarum potentiarum dicitur peccatum materialiter, quia tales actus non possunt esse primo boni vel mali, sed necessariò præsupponunt actum elicited voluntatis bonum, vel malũ quo tales actus imperantur, & hoc satis patere potest ex dictis, in primo, dist. vlti. & dist. 17.

Respondet ad secundum.

¶ Ad secundum dubium dico breuiter tenẽdo, quod intellectus sit pars liberi arbitrii eo modo, quo supra exposui in isto secundo, distin. 38. quod licet intellectus concurrat partialiter ad actum voluntatis quo ad substantiam, & intensionem actus, tamen non concurrit ad rectitudinem, vel deformitatem actus, sed hoc est solum à voluntate, nam vt voluntas partialiter elicit actum, si illum elicit conformiter intellectui recto dat rectitudinem actui. si verò elicit difformiter, tunc priuat actum tali rectitudine, & quia in sola potestate voluntatis est sic conformiter, vel difformiter elicere actum intellectui recto, ideo conformitas in actu est formaliter rectitudo actus, & difformitas est formaliter priuatio rectitudinis, vt satis patet à Doct. in primo, distin. 17. & de hac conformitate vide, quæ ibi exposui, & in isto secundo, dist. 41. Et quod voluntas possit conformiter elicere, & difformiter hec expressè patet à Doct. in isto 2. dist. 9. & 39. & alibi.

I B I. Ex istis respondeo ad primam quæst. quæ est de cogitatione. Et respondendo ad quæst. Doc. facti duo. primo præmittit an cogitatio possit esse in potestate voluntatis, & quomodo possit esse. Secundo ostendit quomodo cogitatio possit esse mala, & primum præsupponitur secundo, quia vt dictum est supra actus alterius potentie à voluntate non potest esse bonus, vel malus materialiter, nisi subsit imperio voluntatis.

¶ Quantum ad primum. Hic Doct. plura facit. Primo probat tribus rationibus, quod cogitatio non possit subesse imperio voluntatis adducendo aliquas

Cogitatio
non potest
sub esse im-
perio voluntatis.

aliquas auctori, scilicet Augu. & philosophi, & aliquas rationes. Tertia concedit, quod aliqua intellectio vel cogitatio est à voluntate imperata, distinguendo tamen de prima, & secunda cogitatione, & de prima nullus dubitat, quod non est in potestate voluntatis, sed de secunda est difficile, & loquendo de ista secunda antequam ponat opin. propriam, quinque modos respondendi quos etiā improbat.

¶ Quo ad primum ubi probat tribus rationibus actum intellectus non subesse imperio voluntatis, Arguit primo sic, omnis volitio requirit necessario intellectionem naturaliter priorem licet simul duratione, quia voluntas non fertur nisi in præcognitum, ut patet per Augu. quæro igitur quam cogitationem potest imperare, non illam priorem, ut patet, quia est prius elicita actu elicitæ voluntatis, & non posset imperari à voluntate, nisi mediante actu suo elicitæ, nec aliam secundam posset voluntas imperare, quia tunc talis secunda fuisset præcognita, quia voluntas ad nihil movet etiam simul duratione, nisi ad illud, quod fuit præcognitum. Si ergo movet intellectum ad talem cogitationem, scilicet imperando intellectui, ut eliciat talem cogitationem, seu intellectionem circa tale, vel tale obiectum, ergo talis intellectio fuit prius præcognita per aliam intellectionem, quia voluntas (ut dixi) non potest ferri, nisi in præcognitum, & tunc quæro de illa alia, quæ erit tertia in ordine aut potest movere intellectum ad illam eliciendam, aut non. Si non, ergo nec similiter poterit movere intellectum ad secundam eliciendam cum non sit maior ratio de secunda quam de tertia, si sic, ergo illa tertia fuit præcognita per aliam scilicet per quartam, & tunc vel oportebit procedere in infinitum in actibus intelligendi aut oportebit concedere, quod nullus actus intelligendi subit imperio voluntatis.

¶ Deinde arguit sic, & redit in idem cum primo dicit, quod voluntas potest imperare intellectui cogitationem alicuius obiecti, tunc quæro aut potest imperare illam à qua auerit intellectum, puta imperare intellectui, quod definat à cognitione lapidis, aut potest imperare illam ad quam convertit illum intellectum, puta ut possit imperare intellectui, quod eliciat cognitionem circa lapidem. Non primum, quia tunc non auerteret ab ea, patet, quia si voluntas vult auertere intellectum à cognitione, puta huius imperando intellectui ut definat à tali cognitione hoc non potest imperare nisi talis sit præcognita ab intellectu, & sic oportebit voluntatem imperare intellectui ut convertat se ad illam cognitionem cognoscendo illam, & tunc imperando talis cognitionem qua cognosceret cognitionem hominis non auerteret à cognitione hominis, immo magis firmaret illam, immo oporteret si velle auertere intellectum à cognitione hominis, quod etiam simul auerteret ab illa secunda cognitione, sed hoc non posset facere nisi talis secunda cognitio foret præcognita per aliam cognitionem quæ erit tertia, & sic oporteret voluntatem imperare intellectui ut eliciat illam tertiam, quam etiam non posset imperare nisi esset præcognita, & sic esset procedere in infinitum. Non secundam, quia ut dictum est in prima ratione volitio requirit in intellectu actualem cogitationem simul duratione, & priorem naturæ, cogitatio vero ad quam convertit id est quam imperat eliciendam ab intellectu circa tale vel tale obiectum est posterius naturæ volitione per quam intellectus convertitur ad illam siue per quam intellectus imperatur ad illam cognitionem eliciendam, sed hoc non potest esse, quia talis cognitio imperata erit necessario prior naturæ, quia voluntas non potest ferri in illam nisi prius fuerit cognita

ab intellectu.

¶ Secundo principaliter arguitur sic, in causis per se eiusdem speciei non potest esse circulus, ut patet primo post. tex. c. 6. tunc enim idem esset essentialiter prius, & posterius, ut satis patet, sed cogitatio in intellectu est per se causa requisita à volitione, cum voluntas non potest velle nisi præcedente cogitatione in intellectu, ergo non erit contra voluntas causa cogitationis in intellectu, nec per consequens poterit illam imperare.

¶ Ibi. Dices, scilicet ad istam tertiam rationem concedendo ipsam de per se causis, sed negatur, quod cogitatio sit per se causa volitionis sed tantum ponitur causa sine qua non.

¶ Ibi. Contra, hic instat contra hanc responsionem causa prior non solum non habet esse causæ posteriori, sed nec ad actum suum præsupponit actum cause posterioris hoc patet, nam sol ponitur causa prior causa particulari respectu, puta ignis generandi, sicut ergo calitas solis non dependet à entitate cause particularis in essendo sic, nec actio solis circa ignem generandum dependet ab actione cause particularis, nec necessario præexigit illam, quia in essentialiter ordinatis causa prior prius in fuit in effectu, ut patet in lib. de causis. Sed in proposito, si voluntas imperat cognitionem in intellectu respectu talis cogitationis, ergo non præsupponit actum intellectus ut causa sine qua non, & tamen si voluntas imperaret intellectui ad cogitationem eliciendam esset causa superior ipso intellectu respectu talis cogitationis eliciendæ, & sic imperando illam illa voluntas nullo modo præexigeret aliquem actum intellectus, quod tamen est manifeste falsum, quia nunquam voluntas potest habere aliquem actum circa actum alterius potentia nisi præexigat actum aliquem intellectus cum voluntas nunquam feratur nisi in præcognitum.

¶ Ibi. Quilibet effectus hæc est tertia ratio principalis quæ probat, quod nullus actus intellectus subit imperio voluntatis, & ratio stat in hoc, quia quilibet intellectus præter omnem actum voluntatis habet sufficientem causam respectu sui productionis, ergo non dependet à voluntate ut à causa, antecedens patet, quia memoria perfecta (quæ secundum Doct. in primo. d. 2. parte. 2. q. 3. & di. 3. q. 7. & q. prima, & secundo. d. 1. quæstio. 1. & alibi sæpe includit intellectum, & obiectum præsens, vel in se vel in specie intelligibili ut duas causas partiales intellectionis integrantesynam totalem) est principium effectuum sufficientem cuiuscunque actus intelligendi, sicut etiam memoria secunda in divinis est principium perfectum tam noticiæ essentialis quam noticiæ genitæ nullo actu voluntatis divina quovis modo concurrente ut prolixè ostensum est à Docto. in primo. distin. 6. q. vñ. sic erit ut proposito.

¶ Confirmatur ista ratio, quia causæ naturales habentes causalitatem super effectum communem rationis. ipsas causas totaliter causant illum effectum, ita quod causationem illius non concurrat voluntas, nam calor qui ponitur causa naturalis caliditatis, ligni sic causat caliditatem in ligno, quod nulla voluntas creata concurrat ad talem causationem. Sed in proposito intellectus, & obiectum sunt causæ naturales cuiuscunque intellectionis, & agentes per modum naturæ, ut satis patet à Docto. di. 3. q. 7. primi. & 15. q. quolib. ubi etiam videtur tenere, quod non solum intellectus agens sit partialis causæ intellectionis, sed quod etiam intellectus possibilis, ergo quilibet intellectus sic dependet à solo intellectu, & obiecto præsentem in se si est intellectus intuitiva, vel à specie intelligibili obiecti si est abstractiva.

Franc. Lych. in ij. Sen. Scot. H h Cuius,

Voluntas potest imperare intellectui.

Nota & bre-

Confirmatio rationis.

etia, ut patet à Docto. in primo. distinctione tertia, quæstione sexta, septima, & octaua. & distinctione decima octaua, quod nullo modo dependet ab actu alicuius voluntatis creatæ, & sic patet iste tres rationes.

*Actus intel-
lectus sub
est imperio
voluntatis.*

¶ Ibi. Respondeo, & dico. Hoc est secundum principale in isto articulo ubi Doctor. probat in generali, quod actus intellectus sub est imperio voluntatis, si enim nullus actus intellectus subesset imperio voluntatis, tunc intellectus semper intelligeret obiectum perfectissimum vel obiectum perfectius, ita quod nunquam posset intelligere obiectum imperfectius, cuius oppositum experimur, & quod hoc sequatur, patet quando duæ causæ naturales agunt circa unum passum, quarum una est valde perfectior alia, tunc perfectior impedit actionem secundæ, sed in proposito quodcumque obiectum comparatum ad intellectum ut ad passum suum receptivum intellectus est causa mere naturalis ergo obiectum perfectius sic concurreret ad intellectum sui una cum intellectu qui est alia causa partialis, quod totaliter impediret actionem obiecti imperfectioris, & sic stante præsentia obiecti perfectissimi nunquam intellectus posset se auertere à cognitione talis obiecti, & conuertere se ad cognitionem, imperfectioris, quod videtur absurdum.

¶ Hoc idem probat Auctoritati. Prima est Aug. secundo de tri. com. 3. & 5. ubi dicit, quod voluntas vult, & copulat parentem cum prole, verum est tamen, quod in secundo loquitur de sensu, sed in 1. 5. loquitur de intellectu. Hoc etiam patet. Auctori. philosophi secundo de anima. tex. com. 60. qui dicit, quod intelligimus cum volumus scilicet quorum notitiam habitualement habemus, & accipitur hic notitia habitualis non pro habitu causato ex actibus, sed pro obiecto præsentem saltem in specie intelligibili, & sic voluntas potest uti modo una specie, modo alia ad intelligendum aliud, & aliud obiectum ut supra expositum est in isto secundo. dist. 9. Habetur etiam primo ethi. quod habitus est quo quis potest uti cum voluerit, ita quod est in potestate voluntatis ad libitum uti quocumque habitu, siue appetituum, siue intellectus accipiendo etiam habitum pro specie intelligibili, quæ dicitur habitus ex illa conditione, quod est qualitas firmata in intellectu, ut patet à Docto. in primo, distinctio. 3. quæstione. 6.

*Cap. 9. &
creatur.*

*Quo species
intelligibili
vocatur
habitus.*

¶ Ibi. Dico igitur. Hoc est tertium principale in articulo ubi Doctor. vult quoddamque intellectus subest potestati voluntatis, sed respectu eiusdem obiecti potest esse intellectus prima & intellectus secunda, & loquendo de prima patet, quod illa non est in potestate voluntatis cum sit prior natura quocumque actu voluntatis elicitæ circa tale obiectum & hoc, quia voluntas nunquam fertur, nisi in præcognitum, id est nunquam elicit aliquem actum circa aliquid obiectum, nisi prius natura fuerit cognitum per intellectum, quia obiectum nunquam est perfecte præsens voluntati in ratione obiecti, vel amabilis, vel odibilis, nisi ut actu cognitum non, quod esse cognitum sit ratio formalis obiecti voluntatis, ut exposui prima quæstio. quolib. vide ibi.

*Quinq; mo-
di ponendi.*

¶ Sed de secunda intellectione, siue cogitatione eiusdem obiecti videtur difficile, quod sit in potestate voluntatis cum ad nihil videatur voluntas posse mouere intellectum, nisi ad prius cognitum, & sic videtur, quod non possit mouere intellectum ad aliquam cognitionem, siue primam, siue secundam, siue tertiam quin prius natura sit cognita ab intellectu, ut supra patuit in primo arg.

Tamen quantum ad hoc recitat quinque, modos ponendi, quos etiam improbat.

¶ Prima op. est quod sufficit ad hoc, quod voluntas moueat intellectum ad cognitionem, puta lapidis, quod lapis sit cognitus solum habitualiter non actualiter, & hoc potest dupliciter intelligi, vel quod sit cognitus habitualiter, id est per aliquem habitum intellectuum causatum ex pluribus actibus cognoscendi, vel quod dicatur cognitus habitualiter eo modo quo expositum est in primo, dist. 2. par. 2. q. 3. & dist. 6. & alibi scilicet quod obiectum perfecte præsens intellectui, & hoc in se, vel in specie intelligibili dicitur notum habitualiter, quia ut sic potest statim haberi cognitio illius obiecti, sicut etiam habens habitum acquisitum ex pluribus actibus potest faciliter, & promptè exire in actum. Sed quocumque modo accipiat habitualiter illa op. improbat à Docto. sic, quia impossibile est voluntatem velle actu aliquid obiectum, nisi tale obiectum sit actu intellectum, ut patet per Aug. Si enim sufficeret habitualis intellectio, tunc dormiens, vel quâcumque distractus circa aliquid obiectum posset illud idem obiectum actu velle cuius tamen oppositum experimur.

*Secundus mo-
dus ponendi.*

¶ Secundus modus dicendi est, quod sufficit cognitio obiecti in vniuersali, vel in aliquo simili, vel in contrario, & sic voluntas actu posset velle lapidem, licet non habeatur cognitio particularis ipsius lapidis, dummodo habeatur cognitio lapidis in vniuersali, vel in aliquo simili lapidi, vel in aliquo contrario.

¶ Hunc secundum modum ponendi improbat Doctor. tribus medijs, primo quia cum in lapide intelligatur substantia corporea intellectio lapidis sufficeret ad volendum autem, vel bouem cum illa intelligantur substantia corporea, ut in vniuersali, quod est manifeste falsum.

¶ Secundò illa intellectio in vniuersali, vel est idem cum intellectu in particulari, vel alia, non potest esse alia, quia sicut vniuersale in singulari non est aliud, quàm singulare, sic nec intellectio vniuersalis in particulari est alia à particulari est ergo idem in particulari, sed per hanc non intelligitur, nisi aliquid determinatum, &c. Hic nota. quod aliud est cognoscere vniuersale, ut in particulari, & aliud cognoscere particulare, ut in vniuersali, & aliud est cognoscere vniuersale absolute.

Exemplum

Exemplum primi, ut cum cognosco animal, ut in Fran. Exemplum secundi, ut cum cognosco Fran. in animali. Exemplum tertij, ut cum cognosco animal absolute, primo modo animal, ut in Fran. est idem, quod Franciscus, & sic non potest esse alia cognitio animalis, ut in Fran. & alia ipsius Francisci, præsertim secundum istos qui ponunt singularitatem non dicere aliquam entitatem positivam additam naturæ, tenendo tamen, ut tenet Doctor. quod addat entitatem positivam, ut patet in isto secundo dist. 3. q. 6. potest esse alia cognitio ipsius naturæ, & alia ipsius hæc-heitatis, ut patet per illum Doctor. in hoc secundo, dist. 3. quæstio. 11. quæ est ultima in ordine, tamē tenendo etiam, quod dicat entitatem positivam aliam ab entitate naturæ, adhuc ratio Doctor. concludit, quia cum dico animal, ut in Francisco. Dico præcisè quoddam totum, quod est Franciscus constitutus ex animali, & hæc-heitate contrahente illud animal, quia tunc confidero Franciscum, ut est præcisè indiuiduum animalis, & sic animal, ut in Francisco nihil aliud est, nisi ipse Franciscus, ut indiuiduum animalis in communi, & hoc modo est simpliciter eadem cognitio, qua cognoscitur Franciscus, ut præcisè indiuiduum animalis, & qua cognosco animal, ut in Francisco.

Et si

Secundi Quadragesimæsecundæ Prima. 242

Et si sic intelligat opi. bene argumentum Docto. concludit, quia tunc cognitio in vniuersali est cognitio præcisè alicuius determinati sub tali vniuersali, & sic cognitio animalis ut in francisco sufficeret ad volendum, autem, vel bouem. secundo modo dicitur cognosci Franc. in animali quando animal in se absolute cognoscitur, & sic tunc dicitur cognosci in vniuersali, & nullomodo cognoscitur Frā. in particulari, sicut et dicit philosophus, q. contingit cognoscere mulā in vniuersali ignorando ipsā in particulari, & si ista opi. sic intelligat de vniuersali, tunc ad volendum bouē vel asinum vel lapidem sufficeret cognitio animalis vel subiectæ in se, quod est valde absurdū, nec isto secundo modo videtur opi. intelligere, sed primo modo improbat per secundum argumentum. Tertium patet, quia cognoscendo animal in se absolute potest alia cognitione cognosci à cognitione cuiuslibet inferioris, & hoc satis patuit i. d. 3. q. 2.

¶ Tertio arguit Doc. deducendo ad quoddā inconueniens, quia tūc sequeretur, q. intelligēdo vniuersale possem velle quodlibet contentum sub vniuersali, qd est volibile vel appetibile, puta intelligendo animal possum velle ouem vel bouem, qd est falsum, patet, quia non possum cognoscere ouē sine specie ppria ouis, quā speciē, nō causat illa intellectio vniuersalis, & hoc patet, tum, quia species intelligibilis non videtur posse causari ab aliquo actu intelligendi, licet per aliū, & aliū, actum intelligendi posset intendi, ut patet à Doc. in primo. d. 3. Tum etiam, quia non videtur, q. intellectio alicuius superioris possit causare speciem intelligibilem alicuius inferioris, quia si animal in cōi posset causare speciem hominis, uel intellectio animalis, tūc talis intellectio posset causare intellectiōnem hominis, & sic talis intellectio virtualiter contineret intellectiōnem hominis, quæ est perfectior, immo virtualiter contineret entitatem hominis, ut patet per ea quæ dixi in i. d. 1. q. 1. d. 9. q. 1. & in isto 2. d. 3. q. 10. & in quoli. q. 14. ar. 2. & alibi. Si verò accipitur intelligibili animalis, patet, q. illa non pōt causare speciem intelligibilem hominis. Tum, quia est valde imperfectior. Tū ē, q. vna species intelligibilis, & si possit causare aliā partialiter, tñ eiusdem rationis, & eiusdē obiecti, ut supra patuit in isto 2. d. 9. non tñ videtur, q. possit causare aliam alterius rationis, & alterius obiecti. Nec etiā voluntas pōt causare speciē intelligibilem alterius obiecti, cum talis nō sit causalibus à uoluntate, sed species intelligibilis, puta bouis causatur ab obiecto singulari, & obiecto agente, quod tñ debet sane intelligi, q. species intelligibilis, puta albedinis non immediate causatur ab albedine singulari extra, sed tūmediate, sic, q. albedine singulari extra prius causatur in potentia visuā species sensibilis eiusdem, & similiter visio, & post causatur in virtute fantastica species eiusdem albedinis, quæ dicitur fantasma, quod fantasma est singulare & in essendo, & in representando, à quo fantasmate, & intellectu immediate causatur species intelligibilis albedinis, & de huiusmodi materia uide quæ exposui super primo Doct. d. 3. q. 1. 2. 6. 7. & 8. Et alibi etiam. Si ergo non potest haberi intellectio bouis nisi per speciem ppriā ipsius, & talis intellectio est necessaria ad hoc ut voluntas possit habere actum elicitem circa bouem. Sequitur, quod per solam cognitionem alicuius vniuersalis siue communis boui nō poterit velle ipsum bouem. Aduerte etiam, q. cum dicit, q. voluntas non potest velle bouem nisi per speciem propriam bouis, hoc non dicit secundum intentionem propriam, quia tunc sibi contradiceret. Nā oppositum expræse vult ut patet in primo. dist. 3.

Quo species intel ligibilis nō possit causari.

Voluntas nō potest causare speciem intelligibilem.

q. 3. vbi probat, q. pro statu isto non potest cognosci aliqua substantia per speciem propriam. Dicit ergo hoc uel secundum opi. eorum qui tenent, q. substantia pro statu isto potest distinctæ cognosci per propriam speciem, vel hoc dixit tñ exemplariter, sicut philosophus primo priorum, exempla ponimus non ut ita sint, sed ut magis adscendentes assentiat. Vel tertio hoc dicit, quia voluntas nō posset velle bouem sub ratione distincta, & perfecta ipsius, nisi distincta fuerit præcognitus, quæ cognitio distincta non posset haberi nisi per propriam speciem.

¶ Tertius modus ponendi est, quod sufficit cognitio illius obiecti remissa, siue q. voluntas remittat intellectum ad illam cognitionem obiecti sibi inexistentem, & tunc illa cognitione remissa occurrat aliud, cogitabile, & sic uoluntas potest velle illud. Vult dicere ista opi. q. quando intellectus multum intense intelligit, puta lapidem, tunc uoluntas non potest velle, puta ouem, quia stante tali intellectiōne lapidis sic intensa, tunc ouis non occurrat ut obiectum actu cogitabile, sed quando voluntas remittit cognitionem lapidis, tunc illa remissa potest occurrere ouis ut obiectum cogitabile, & tūc intellectus conuertit se ad ouem intelligendo illā, & sic uoluntas potest velle ouem, & per consequens cogitatio ouis est in potestate voluntatis.

¶ Contra hunc modum ponendi arguit Docto. quia tunc sequeretur, quod cogitatio ipsius ouis non esset per se causata à voluntate, sed tantum occasionaliter, quia ex hoc solo, quod remittit cognitionem lapidis, licet enim per se remittat illam cognitionem, accidit tamen, quod aliud obiectum, puta ouis occurrat intellectui.

¶ Præterea iste modus non saluat propositum, quia quantumcunque voluntas moueat intellectū ad aliud obiectum remitteudo priorem cogitationem puta lapidis, hoc tamen non est per se ad aliquod determinatum obiectum, quia hoc solū est ad fantasma fortius, quod fortius mouet, & hoc per accidens in quantum scilicet remittit illam cogitationem. Et tamen communiter conceditur, q. voluntas potest mouere intellectum ad determinatum obiectum, puta imperando, quod actu cogitet hoc vel illud, & hoc non est ex sola remissione intellectiōnis alterius obiecti, quia ex sola illa remissione, si aliquod obiectum occurrat intellectui illud, præcisè occurrit, cuius fantasma fortius mouet, & fantasma fortius mouet idest fortius excitat speciem intelligibilem, cuius singulare extra fortius mouet sensum, & de hoc prolixè exposui super primo Doct. dist. 3. q. 2.

¶ Quartus modus ponendi est, quod intellectus habet actum collatiuum, ita quod in quantum cognoscit vnum correlatiuum comparando ipsum ad aliud, voluntas mouet ad standum in cognitione illius.

¶ Contra hoc arguit Docto. quia hic modus non est sufficiens, quia non semper ad hoc, quod uoluntas auertit intellectum ab uno, & conuertit ad aliud, oportet, quod cognitio sit comparatiua, quia vnum obiectum potest cognosci per se sine comparatione ad aliud, ut patet de obiecto absoluto, & ab intellectiōne illius potest voluntas auerte re intellectum.

¶ Quintus, & ultimus modus est, quod in potestate voluntatis nō est cognitio simplex, vel discursiua, sed ex simplici mouet ad discursiuā, ita q. intellectui apprehendenti cognitioni, simplici aliqua duo obiecta voluntas imperat collationem vnus ad aliud.

¶ Dicit doc. q. hic modus nō valet, quia si nō est Franc. Lych. in ij. Sent. Sco. H h 2 ia

Tertius ponendi.

Quartus modus ponendi.

Quintus modus ponendi.

in potestate illud sine quo non potest haberi discursus, nec etiam ille discursus erit in potestate nostra discursus autem necessario præsupponit cognitionem apprehensivam obiecti, & illa simplex intellectio obiecti, ad quam debet intellectus discurrere non est in potestate voluntatis, quia ipsa est naturaliter prior voluntati, ut supra patuit, ergo, nec discursus erit in potestate voluntatis.

*Responsio
Scoti.*

I B I respondeo ergo Nunc respondet Doct. ad hanc difficultatem quæ est An intellectio possit subesse imperio voluntatis, quò hoc sit possibile. Et primo præmittit tres propositiones satis singulares, quarum prima est, quod una intellectio, perfecta, & distincta existente in intellectu multæ intellectiones indistinctæ, & imperfectæ possunt inesse & probat per exemplum de visu, qui perfecte in figura pyramidali, in cono, scilicet ipsius figuræ videt unum punctum distinctum, & tamen in eadem pyramide, & infra basim videt plura puncta indistincta, & si hoc conceditur de sensu, de quo minus videtur, multo magis conceditur de intellectu, de quo magis videtur. Ex ista propositione vult postea inferre doc. quod voluntas potest imperare aliquam intellectiōem non de novo eliciendam circa obiectum, sed præexistentem intendere, & firmare, & similiter alia remittere, ita quod quando intellectus intelligit unum obiectum perfectum distinctum, & simul plura alia, obiecta intelligit imperfecte, & indistincta, tunc voluntas potest imperare intellectui, ut auertat se ab illo obiecto perfecte, & distincte cognito convertendo illum ad aliud obiectum actu cognitum, sed imperfecte, & indistinctum, & sic convertendo intellectum, & firmando illum in tali intellectiōe, illam imperfectam intendit, non enim potest intellectum convertere ad obiectum nullo modo actu prius cognitum, quia nunquam voluntas potest imperare aliquem actum circa obiectum omnino ignotum.

Dubium.

Responsio.

Sed est dubium. An intellectus possit simul cognoscere plura obiecta perfecte, & distincta, ita quod simul perfecte distincta cognoscat albedinem, & nigredinem. Dico breviter, quod potest plura simul distincta cognoscere, non tamen æque perfecte, & æque intense, & hoc pro statu isto, quia forte non possunt esse duo obiecta æque perfecte præsentia ipsi intellectui. Et posito etiam, quod æque perfecte essent præsentia, tunc forte intellectus vel intellectum intelligeret, vel utrunque remisse intelligeret vel unum intense, & aliud remisse, quia ad intellectiōem non tamen concurrunt obiecta, sed etiam concurrunt intellectus ut causa partialis ut patet à doc. in 1. d. 3. q. 7. & in quol. q. 15. immo eodem modo ut causa magis principalis, ut patet à doc. in 1. d. 3. q. 8. Sed modo intellectus scilicet per statum istum non potest habere conatum circa duo obiecta, ita perfecte, & intentum sicut potest circa unum seorsum sumptum. Sed an intellectus creatus separatus tamen possit æque perfecte, & æque intense simul plura obiecta intelligere? De hoc dicit speciales difficultates in quolibetis. Et breviter teneo etiam partem negativam de intellectu separato, & hoc loquendo de naturali potestate ipsius intellectus. Sed quicquid sit ad hoc ut voluntas possit imperare aliquam intellectiōem scilicet vel auertendo intellectum ab uno obiecto, & convertendo ad aliud sufficit, quod intellectus cognoscat illa plura, licet unum distinctum, & perfectum, & alia indistinctum, & imperfectum. Sed non sufficit, quod intellectus simul plura cognoscat indistincte, & imperfecte ad hoc ut voluntas possit imperare intellectiōem auertendo intellectum ab uno obiecto, & convertendo ad aliud. Et si sic, ad quid ergo ponit Doct. quod cum una intellectiōe perfecta, & distincta unius obiecti possunt simul esse plures imperfectæ, & indi-

*Doctrina
singularis.*

stinctæ. Dico, quod hoc specialiter dicit. Tum, quia communiter quando intellectus plura obiecta simul cognoscit illa obiecta non sunt intellectui æque præsentia, sed unum communiter est magis præsens alio, illud scilicet cuius fantasma fortius movet, de quo dictum est supra. Tum etiam, quia voluntas convertendo intellectum ad aliquod obiectum prius notum, tunc illam intellectiōem magis ac magis firmando intendit, & stante illa sic intentâ, adhuc voluntas potest auertere intellectum ab illa, & convertere ad aliud obiectum actu cognitum licet imperfectum, quæ intellectio imperfecta, si simul non posset stare in eodem intellectu cum alia intentâ, & perfecta, tunc voluntas non posset convertere intellectum ad tale obiectum. Et sic patet prima propositio.

¶ Secunda propositio est, quod intellectiōe inexistente, licet non cognita ut obiectum potest voluntas velle, & complacere sibi in obiecto illius intellectiōis, & in illa intellectiōe, & non complacere sibi. Aliter enim voluntas non posset copulare parentem cum prole, quod est contra Aug. quasi ubique in toto libro de trinitate. Ex ista littera habetur primo, quod voluntas potest sibi complacere in aliqua re, puta volendo eam si tamen illa res sit præcognita, & similiter potest sibi complacere in alia re, licet talis res non sit præcognita, & simul in eadem re præcognita potest sibi complacere. Exemplum primi. Quando lapis cognoscitur ab intellectu, tunc voluntas vult lapidem prius cognitum, quia nunquam lapis est præsens voluntati in ratione obiecti volubilis nisi prius natura sit cognitus. Exemplum secundi, quoniam voluntas complacet sibi in ipsa intellectiōe lapidis volendo eam, & tunc eodem modo quoniam firmat intellectum in tali intellectiōe, & tamen talis intellectiō non est prius cognita. Sed tunc est dubium quoniam voluntas potest velle aliquid, & non præcognitum, cum voluntas non feratur nisi in præcognitum. Dico, quod complacere sibi in aliquo siue velle illud potest dupliciter intelligi scilicet vel, quod complacere sibi ut in obiecto, vel quod complacere sibi non ut in obiecto, sed ut in eo quod attingit primum obiectum. Primo modo non potest sibi complacere nisi in præcognito, quia nunquam voluntas elicit actum volendi circa aliquod ut obiectum nisi illud sit actu cognitum, sed secundo modo potest sibi complacere non in præcognito, quia non respicit illud ut obiectum. Et cum dicimus, quod voluntas non fertur nisi præcognitum. Hoc verum est de primo obiecto, quia non potest immediate velle lapidem nisi sit præcognitus, & similiter hoc est verum de omni eo, quod respicit ut obiectum. Nam voluntas in multis potest sibi complacere, & velle ea quæ tamen non sunt præcognita, ut patet, quia vult actu voluntas divina multa contingencia, & complacet sibi in illis, quæ tamen non sunt præcognita ab intellectu divino ut patet à Doctore. in primo. distin. 39. & in quol. q. 14. Sic similiter potest sibi complacere in intellectiōe alicuius obiecti actu non præcognita. Et similiter potest sibi complacere in intellectiōe obiecti, etiam potest complacere in intellectiōe obiecti, & non complacere sibi in obiecto, ut infra patebit. Exemplum tertij est, quando voluntas respicit eadem intellectiōem non ut præcise hic quo intellectus attingit primum obiectum, sed ut est quoddam obiectum volubile, & tunc voluntas non potest sibi complacere in tali intellectiōe, nisi fuerit prius cognita ab intellectu actu reflexo.

¶ Secundo dicit doc. quod voluntas potest sibi complacere in obiecto, & non complacere, patet, quia si non potest sibi

*¶ de tri. ca.
3. & 15. &
27.*

*Exemplum.
Dubium.
Responsio.*

*Speculare
diligenter
hoc quod mul-
tos laicos pe-
rpateticos
non solum
Theo.*

sibi complacere in obiecto, tunc voluntas non posset conuertere intellectum ad tale obiectum vel conuersum tenere. Et similiter si non posset sibi non complacere in tali obiecto tunc non posset auertere intellectum à tali obiecto. Et similiter si non posset sibi complacere in obiecto, & in intellectio ne illius obiecti, & tunc non posset contingere parentem cum prole. Nam in proposito parens est memoria secunda, quæ includit intellectum, & obiectum, & proles est intellectio perfecta obiecti, quæ dicitur uerbum, quæ si est perfecta dicitur uerbum perfectum si imperfecta dicitur uerbum imperfectum ut satis patet, in primo di. 27. & tunc dicitur contingere parentem cum prole quæ conuer tit intellectum ad obiectum vel tenet ipsum intel lectum inconsideratione talis obiecti, & similiter potest sibi non complacere in tali obiecto, & in tali intellectio ne, patet, quia si non posset sibi non cõ placere, tunc non posset ipsum intellectum auerte re à tali intellectio ne, & conuertere ad aliud obiectum, & sic non posset coniungere alium parentem cum alio prole.

¶ Tertia propositio est, quod voluntate complacente intellectio ni, intellectio firmatur, & intenditur, ipsa autem non complacente vel nolente infirmatur, & remittitur hoc probat, quia agens, quod est diuersarum operationum quale est agens per intellectum, & sensum si circa unum, & idem agit fortius & perfectius agit quàm si simul agat circa disperata, quia uirtus unita fortior est, & perfectior, igitur si anima secundum omnes suas potentias agit circa idem obiectum fortius, & perfectius agit quàm si circa diuersa secundum diuersas potentias ageret, & ideo si voluntas operatur circa idem circa, quod intellectus, tunc confirmatur intellectus in sua actione. Et hæc est ratio propter quid, quod uero ita sit, patet per experientiam certè, uidelicet, quod intellectus, & uoluntas possint simul agere circa idem obiectum respectu unius, & eiusdem actionis quilibet in se potest experiri. Nam experimur, quod tunc uisio est intensior quàm uoluntas ad eandem concurrat tenendo, & firmando potentiam uisui in tali uisione, & quod sic firmet, & teneat, hoc patet experimento, stante ergo hoc uero scilicet, quod uoluntas, & intellectus possint simul agere circa idem obiectum respectu eiusdem actionis ratio concludit propter quid, quæ est, quod plures potentie nate agere circa idem si simul agunt, fortius agunt, quàm si una sola ageret.

¶ Secundo probat hoc idem, quia agens inferius perfectius agit concurrente agente superiori, licet non necessario requisito, sed uoluntas est agens superius respectu intellectus, licet non necessario requiratur ad actionem intellectus.

¶ Sed occurrit aliqd paruū dubiū, quia dictū est, quod uoluntas non causat intellectio nem in se, sed causatur ab intellectu, & obiecto qua causata tunc uoluntas firmat intellectum in tali intellectio ne, & tunc intellectio illa fit intensior. Quæro tunc à quo causatur intensio talis intellectio nis, si à uoluntate, ergo, & intellectio illa causatur à uoluntate, probatur consequentia, quia causans intensio nem alicuius actus causat etiam substantiam actus, ut probat doc. in primo. di. 17. contra opi. Gottifre. qui uolebat, quod substantia actus esset à potentia, & intensio actus ab habitu, & Doc. ibi arguit probando, quod ab eodem est intensio actus, & substantia eiusdem. Sed in proposito intellectio obiecti quo ad eius substantiam, non est à uoluntate, quia illa est prior natura actu elicitu uoluntatis, ergo nec intensio erit à uoluntate. Si dicatur, quod talis intensio est ab intellectu, & ab obiecto. Contra, quia in illo priori natura quo causatur intellectio ab intellectu, & obiecto

causatur perfectæ quantum causari potest ab eisdem, quia intellectus, & obiectum sunt cause naturales causantes intellectio nem per modum naturæ, ideo perfecte carent quantum prius. Si dicatur, quod intellectus, & obiectum per imperium uoluntatis sunt magis disposita candum. Contra quia per tale imperium nihil recipit nec in intellectu, nec in uoluntate quo dicantur magis disposita. ¶ Propterea in cuius potestate non est actio, in eius etiam potestate non est intensio vel remissio, Hoc patet à doc. in 4. d. 49. q. 9. & similiter in 1. d. i. q. 4. ubi uult, quod in cuius potestate non est actio nec in eius potestate est modus actionis puta intensio vel remissio actionis, Sed intellectio secundum eius substantiam non est in potestate uoluntatis, patet, quia illa est prior natura actu elicitu uoluntatis, ergo nec est in potestate uoluntatis intentio vel remissio intellectio nis.

¶ Præterea hæc à doc. in 4. in. q. de corporum impassibilitate, & in. q. de claritate corporum. di. 49. quod nulla natura creata potest impedire naturales actiones. Stante debita approximatione agentis, & passi. Nam stante igne approximato ligno perfecte disposito à tota natura creata non potest impediri combustio ligni, nec intensio combustionis, & similiter stante potentia uisui debite approximata colori à nullo potest impediri quin uisio, & intensio uisionis sequatur, ergo stante potentia obiecti ipsi intellectui, quæ sunt cause naturales intellectio nis à nullo agente creato potest impediri quin sequatur intellectio quo ad substantiam, & quo ad intensio nem eius, ergo talis intellectio ne non potest ex solo imperio uoluntatis intendi uel remitti.

¶ Rñdeo breuiter concedendo, quod nec intensio, nec remissio intellectio nis sunt per se à uoluntate ut à causa causante, sed ideo dicitur intellectio intendi à uoluntate, per quanto habet in potestate sua firmare intellectum in tali obiecto ita, quod quanto magis firmatur tanto perfectius agit circa obiectum, quia tunc minus distrahitur circa alia obiecta, quod etiam patet de potentia, uisui, quæ quanto magis firmatur in uisione coloris tanto illa uisio intenditur, quia ergo uoluntas habet in potestate sua firmare intellectum circa obiectum, & auertere illum ab obiecto, quanto magis firmatur à uoluntate, tanto ab intellectu illa intellectio intenditur, & quanto magis aueritur à tali intellectio ne, tanto intellectio remittitur, quia tunc intellectus minus perfecte agit. Concedo ergo, quod stante perfecte approximatione intellectus ad obiectum, uoluntas non potest impedire intellectio nem, & intensio nem eius, sed est in potestate uoluntatis, quod unum obiectum prius cognitum magis fiat præsens intellectui, uidelicet conuertendo intellectum circa tale obiectum quam aliud.

¶ Posset etiam forte sustineri, quod intensio intellectio nis sit à uoluntate, non sic intelligendo ut opinio recitata in primo. dist. 17. intelligit scilicet, quod ab uno sit intensio actus, & ab alio sit substantia actus, quia hoc est simpliciter impossibile cum ab eodem sit substantia, & intensio actus, sed quod actus sit perfectior quando simul est à potentia, & habitu ut patet à Doctore in primo ubi supra, & in terrio distinctione vigesimæ primæ. Potest enim esse, quod uoluntas non habituata diligat franciscum, & quod stante tali dilectione infundatur ab eo habitus caritatis, tunc ille idem actus erit perfectior si simul eliciatur à caritate, & uoluntate agente æquali conatu cum illo habitu, sicut prius agebat sine illo Sic dico in proposito, & quamuis prima intellectio obiecti accipiendo primam intellectio nem pro illo primo instanti naturæ quo elicitur ut prior actu elicitu uoluntatis non sit in potestate uoluntatis, ut supra patuit, tamen eadem intellectio ut continuata per aliquod tempus potest esse in potestate uoluntatis,

Franc. Lych. in ij. Sen. Scot. Hh 3 sic

Nulla natura creata potest impedire naturales actiones.

Responsio.

Nota diligenter.

Nota & breuiter.

Dubium.

Ne quod voluntas potest imperare intellectui ut sit in tali intellectione, & tunc talis intellectio ut sic continuata simul potest esse ab intellectu, & voluntate, & quo ad eius substantiam, & eius intensionem quæ si esset à solo intellectu, & ab obiecto agentibus toto conatu non esset ita perfecta, sicut esset concurrente voluntate, & sic fortè posset concedi, quod eadem intellectio, quo ad substantiam, & intensionem eius sit ab intellectu, & à voluntate, sed perfectior quando simul est ab utroque. Si dicatur quomodo intellectio secundum substantiâ potest esse à voluntate cum ipsa ut causata in aliquo priori naturæ ante actum voluntatis elicitum. Dico, quod talis intellectio quandiu continuatur tandiu etiam causatur, licet ergo in illo primo instanti, naturæ non possit à voluntate causari, potest tamen causari in omni alio instanti, siue naturæ, siue temporis, & hoc partialiter, & bene nota quæ dixi.

Secundus respondet ad difficultatem.

¶ Istis tribus propositionibus præmissis, respondet Doct. ad difficultatem dicens, quod una intellectione intellectus existente perfecta, possunt esse ibi multæ confusæ, & imperfectæ, nisi illa intellectio esset ita perfecta, & actualis, quod non patere tur secum aliam, licet forte casus non sit possibilis. Illis ergo confusis, & imperfectis ibi existentibus potest voluntas secundum propositionem secundâ complacere in qualibet earum, etiam si illa intellectio non fuerit cognita, ut obiectum actualiter, & ex tertia propositione voluntate complacente in aliqua intellectione confirmat illam, & intendit. Illa ergo quæ est remissa, & imperfecta sit per illâ complacentiam perfecta, & intensâ, & sic potest imperare cogitationi, & convertere intellectum ad illam scilicet in tendendo illam per talem complacentiam, voluntate uero nolente aliam intellectionem, & non complacere sibi in ea, talis intellectio vel remittitur, vel definit esse, & sic dicitur voluntas auertere intellectum ab intellectione illius, & est simile ut dictum est de oculo, qui stans in proportionem eadem ad aliquod corpus uisum sine motu aliquo, & manifeste eadem pyramide potest virtus visiva in aliud peccatum, quod prius videbat licet imperfectè, & sic intenderetur illa uisio circa illud aliud punctum.

AD Illa tria argumenta superius facta respondet Doct. & primo ad primum concedendo, quod uolitionem requirit intellectionem priorè naturæ, & sufficit, quod illa intellectio sit imperfecta ad hoc, quod voluntas illi complacatur. Vult dicere in ista littera, quod ex quo intellectio dicitur intendi ex hoc, quod voluntas complacatur sibi in illa, ut supra patet, & sufficit quod talis intellectio sit imperfecta, quia ut sic conuertendo intellectum ad illam, siue firmando intellectum in illa, tunc talis intellectio intenditur, & pro quanto intenditur dicitur sub esse imperio voluntatis. Non requiritur ergo, quod ad hoc ut complacatur sibi, & illa sit præ intellecta, sed sufficit, quod obiectum talis intellectionis, illa intellectione sit præ intellectum, nam ut talis intellectio est præcisè id quo in intellectus immediatè tendit in obiectum, non potest voluntas sibi complacere in illo, ut præcognita, sed ut est id, in quod intellectus mediate tendit mediante alia intellectione, qua reflectitur super illâ, tunc voluntas potest sibi complacere in illa, ut prius cognita illa cognitione reflexa, immo nullomodo ut sic potest sibi complacere in illa, nisi ut præcognita, sed in illa intellectione reflexa complacet sibi ut non præcognita, quia talis intellectio est præcisè id, quo intellectus immediatè tendit in primam intellectionem, & sic pariformiter potest dici de omni intellectione reflexa in infinitum.

¶ Ad secundum dicitur doc. duo. Primo, quod in causis essentialiter ordinatis ubi superior est libera in agendo potest esse circulus, & sic voluntas sit causa superior, & libera, & intellectus causa inferior per modum siue cogitatio obiecti, & sic cogitatio obiecti potest esse causa actus uolendi, & actus uolendi potest esse causa talis cogitationis, & sic circulus. Sed hoc dictum debet sane intelligi potest enim habere multiplicè sensum. Primo sic potest intelligi, quod ipsa cogitatio obiecti siue intellectus mediante cogitatione sit causa actus uolendi quantum ad suum esse, & quod actus uolendi siue voluntas mediante actu suo uolendi sit causa talis cogitationis, & sic cogitatio in essendo dependeret à uolitione, & uolitione similiter in essendo dependeret à uolitione, & uolitione similiter in essendo dependeret à cogitatione, & hic sensus ut manifeste impossibilis, nisi sic limitando sensum, uidelicet, quod intellectus mediante cogitatione ut prius natura partialiter causat uolitionem eiusdem obiecti, tenendo illam tertiam op. recitatam supra in isto 2. dist. 25. & quod uolitione ipsa in isto priori non intelligatur esse cogitationis, quia in illo priori naturæ, quo ponitur agitatio non intelligitur habere esse, sed in tempore sequenti voluntas mediante tali actu prius causato à uoluntate, & ab intellectu potest intendere eandem intellectionem firmando intellectum in illa intellectione, & sic talis intellectio ut intensâ, & firmata potest esse causata à voluntate mediante actu uolendi, & hoc tamen partialiter. Sed potest esse difficultas quod si intellectus mediante cogitatione obiecti imperfecta est causa partialis uolitionis imperfectæ, ergo iste intellectus mediante tali cogitatione intensâ, & perfectâ erit uolitionis perfectæ, & intensæ, & sic eadem uolitione intensâ dependebit à cogitatione intensâ. & e contra. Dico adhuc, quod non est proprie circulus, quia uoluntas mediante uolitione imperfecta firmando in intellectu in cogitatione partialiter intendit illam cogitationem, & post illa cogitatione sit intensâ eadem uolitione prius imperfecta potest ulterius intendi ut à causa partiali, & maxime non apparet inconueniens quod una causa partialis partialiter intendat aliquem effectum, & quod eadem causa partialiter intendatur ab eodem effectum, sed esset inconueniens in causis totalibus.

¶ Secundo potest sic intelligi, quod intellectus mediante actu suo dicatur causa inferior respectu uolitionis non causando illam, sed pro quanto voluntas non potest elicere illam, nisi talis intellectio præexigatur, & quod uoluntas mediante actu suo sit causa talis intellectionis. scilicet sit causa, quod intellectus immediatè eliciat illam, & hic sensus est simpliciter falsus, quia tunc idem respectu eiusdem esset simpliciter prius, & posterius, patet, quia intellectio ut præexigitur uolitioni necessariò est prior uolitione, & si uoluntas mediante tali uolitione est causa, quod intellectus eliciat illam tunc uolitione erit simpliciter prior tali intellectione, & sic idem respectu eiusdem erit simpliciter prius, & posterius, quod non est intelligibile.

¶ Dico ergo, quod sic debet intelligi, quod illa intellectio ut imperfecta in aliquo instanti, priori naturæ est simpliciter prior uolitione, & præexigitur ipsi uolitioni, & quo ad hoc dicitur suo modo causa uolitionis, sed quo ad intensionem, & continuationem eiusdem cogitationis, ipsa cogitatio potest esse posterior uolitione, quia voluntas firmando intellectum mediante suo uelle in tali cogitatione intendit illam & sic eadem cogitatio ut imperfecta est prior uolitione, & ut perfecta est posterior.

¶ Secundum dictum est, quod loquendo de causis essentialiter ordinatis naturalibus, & per modum naturæ agentibus, & præcipue de causis totalibus tunc ibi nullo modo potest esse circulus, & hoc satis patet.

¶ Ad

Hoc dictum debet sane intelligi.

Intellectio est prior uolitione.

¶ Ad tertium dicit doct. q. intellectiones habet causam sufficere, scilicet memoriā quo ad perfectionē quā illa pōt causare, ip̄a tñ eadem causā cōcurrere cū superiori vel habente ordinē essentialē circa illud sita, quod agit ip̄a propter quē ordinē nate sunt istæ potētiae se inuicem impedire cū circa diuersa operantur, ideo circa idem se intendūt, & tūc sequitur operatio intērior, & p̄fectior, vnde qñ intellectus intelligit aliquid, si esset operatio voluntatis circa idem, & imaginatio circa idem imaginabile, & sensus exterior circa idem particulare puta q. esset sibi præsens, tūc p̄fectior esset intellectio, quia potētiae distinctæ circa diuersa remittuntur in actionibus suis, vt experimēto patet. Alij ter posset dici, q. volūtas habeat immediatā actionē super intellectū. Sed est hoc difficilior q. nō apparet, q. voluntas ut causā superior sit causā intellectionis, & similiter intellectus, videtur, enim, q. intellectus vna cū obiecto sit causā sufficiens intellectionis uoluntate nullo modo concurrente.

I B I. Sequitur secūdū. Hic est secūdus articulus principalis huius, q. qui est quō cogitatio possit esse mala. Ad hoc dicit doc. q. ipsius voluntatis sunt duo actus scilicet cōplacentiæ, & cōcupiscentiæ, & actus cōplacentiæ prior est quia prius cōplacet uoluntati ex dilectione in illo, cui concupiscit quā cōcupiscat aliquid sibi. Exemplū. Nā auarus quā uult sibi pecunias prius sibi cōplacet. i. prius amat se quā pecunias sibi concupiscat, semper enim amor concupiscentiæ est posterior amore amicitiae, siue cōplacentiæ, vt clarē patuit supra. d. 6. q. 2. Hoc præsupposito dicit Dor. q. uolūtas pōt aliquid sibi inordinatē cōcupiscere, puta actū fornicadi, & cōplacere in illo. i. cōplacere sibi in illo actu, & cū dico cōplacet sibi in tali actu dico duo scilicet amorē concupiscentiæ quo concupiscit sibi actū fornicadi, & amorem cōplacentiæ quo complacet sibi in illo actu. Et nō tñ pōt sibi complacere in aliquo, puta uoluntas nō tñ pōt sibi complacere in aliquo ordinatē vel inordinatē cōcupito, sed etiā pōt cōplacere potentijs inferioribus in aliquo ordinatē vel inordinatē illis cōcupito, ut cū uoluntas concupiscit aliqd visibile potētiae visuæ, & cōplacet potētiae visuæ in tali uisione, ita q. hic sunt duo amores i uolūtate, vn⁹ quo cōcupiscit uisionē obiecti delectabilis potētiae visuæ, & alius quo complacet illi potētiae visuæ in tali uisione, & nō tñ hoc, sed etiā alij, puta alicui proximo, pōt aliquid concupiscere, & hoc ordinatē vel inordinatē & complacere proximo in tali concupito, & eodē modo potest uoluntas quo ad actum intellectus. Potest enim uoluntas complacere intellectui in ali qua cogitatione.

¶ Nunc applicando ad propositum. d. Doct. q. qñ uoluntas imperat cogitationem alicuius illiciti qua uult, & obiectum sit sibi pñs ad continuandū delectationem, & complacentiā in illo, si illud cogitatu sit illicitū in complacentia plena illo modo prädicto est peccatum mortale, & hoc nō solū de carnalibus ut cogitare luxuriā, sed etiā in actibus intellectus respectu aliorū obiectōrū vt rimari, & morari cū delectatione in cogitatione mortis inimicorū, & si patet, q. cogitatio de obiecto illicito procedens ex complacentia uoluntatis in illo post deliberationem est peccatū mortale. Et nō bene q. dicit Doc. de cōplacentia plena, idest, q. qñ uolūtas plene, & determinate deliberat cōplacere sibi in cogitatione illiciti ut ibi delectetur, & tunc dī delibetatio plena qñ per verū syllogismū practicum sibi ostenditur fornicationem esse illicitā, & lege diuina prohibitā, & per consequens nullo modo uolēdā, & habet tempus quo potest assentire tali dicta-

mini, & conformiter elicere actū nolendi, si tunc determinate contra illud dictamen rationis elicit actum quo uult luxuriā, ita, & taliter, q. non eliciat actum ex quadam surreptione, uel ex quodam impetu, quia tunc non crederem illum esse peccatum mortale, sed quando perfectē ostenditur sibi esse malū ita, q. in ratione nulla est surreptio, nec impedimentum, si post tale dictamen determinat uelle fornicari etiā si opus nō sequatur mortaliter peccat. Sic pariformiter dico, q. syllogismo practico concludatur esse peccatum mortale delectari in cogitatione illiciti, & legi diuinæ simpliciter prohibiti, & hoc dicitur expresse uoluntati, si tunc uoluntas determinatē contra tale dictamen complacet sibi in tali cogitatione illiciti imperando in intellectu vt firmiter stet in tali cogitatione, tūc nulli dubium, q. illa cogitatio post talem deliberationem est peccatū mortale, quod probat, quia sicut est peccatum mortale concupiscere sibi delectationem de obiecto illicito, & illam etiam vel aliā cōcupiscere potētiae inferiori, sic etiam est peccatū ad hoc uelle cogitationem de ipso obiecto, ut scilicet delectetur in illo. Et hæc est sentētia Aug. 12. de ciui. cap. 12. vide ibi. Et q. Aug. ibi intelligat, q. delectatio sine consensu in opus sit peccatū mortale, patet per illud, quod dicit. Si sola mulier cogitat de re illicita totus homo damnabitur, nisi mediatoris gratia interueniente liberetur, q. si esset veniale posset sine gratia appōita liberari, & auctoritas Aug. debet intelligi de pleno consensu modo præsposito, qui uidelicet sequatur dictamen rectæ rationis &c. Nota etiam q. quādo uoluntas pleno consensu imperat cogitationem de obiecto illicito ut delectetur i tali illicito, q. si delectatio actu non sequitur, adhuc talis cogitatio est peccatum mortale, quia si talis delectatio non sequitur nō est ex defectu uoluntatis, cum ip̄a pleno consensu uel sit delectari in tali cogitatione.

¶ Addit etiam Doct. q. in eadem cogitatione potest esse peccatum, & non esse, quia quantumcunque cogitatio sit delectabilis, cum tamē obiectum non est sibi delectabile non est peccatum. Vnde vir sanctus potest delectari in cogitatione alicuius peccati, quod stetitatur, & sic in tali delectatione erit meritum, & non peccatum. Delectari uero in cogitatione erit meritum, & non peccatum. Delectari uero in cogitatione alicuius peccati quatenus obiectum illicitum sit sibi præsens, ut delectetur in illo ut in obiecto est peccatum, etiam hoc patet per August. 9. de tri. c. 10. diffinire intemperantiam uerbumque eius dicere pertinet ad artem moralem, idest causare cognitionem intemperantiae, quæ cognitio dicitur uerbum, hoc pertinet ad artem moralem, qua cognoscuntur mala ut fugienda, & bona ut prosequenda, sed esse intemperatū pertinet ad illud, qd in illa arte culpatur, sicut cognoscere, & diffinire quid sit solecismus pertinet ad artem loquēdi, facere autem illud est vitium, quod in eadem arte reprehenditur. Sic ergo si cogitatio placeat, & continuatur non propter cogitatum, sed ut per eam quis ad finem debitum deducatur non est peccatum. Sed si propter obiectum illicitum ut in ipso delectetur sic est peccatum, & isto modo sancti uiri detestantur cogitationes illicitas.

A D Argumenta principalia primo arguit Doc. probando, quod peccatum non sit in cogitatione, quia secūdum Aug. de duabus animabus, peccatū nunquam est nisi in uoluntate.

¶ Respondet Doct. concedendo, quod peccatum formaliter non est nisi in uoluntate. Sed tamen materialiter potest esse in alijs actibus ut inordinatē imperantur à uoluntate, vnde prima cogitatio, Franc. Lych. in ij. Sent. Sco. H h 4 tatio,

Quo uoluntas habeat in mediata actionem suam per intellectum.

Duo actus voluntatis.

Speculare diligenter.

Nota & bene.

Peccatum quomodo sit in uoluntate.

tatio, ut patet supra non inducit peccatū, quia illa est prior actu elicto voluntatis, eadē tñ ut cōtinuata, & firmata, ut supra dixi pōt esse peccatū mortale, nō em̄ aliqua noua cogitatio, ut simp̄r noua p̄t esse bona vel mala moralit̄ cum omnis talis sit prior voluntate, sed potest dici noua, quo ad nouam intensiōem, nam voluntas non potest imperare nouam intellectiōem, sed bene primam potest intendere. Pono ergo, quod intellectus meus ante omnem actum voluntatis cogitet obiectum illicitum, & quod voluntas in eodem instanti temporis conuertat intellectum ad illam cogitationem complacendo sibi in illa, & in obiecto illius cogitationis, adhuc non credo pro statu isto, quod voluntas peccet in tali cogitatione, quia oportet, q̄ prius sibi ostendatur per verum sillogismum practicum, quod delectari in tali cogitatione sit peccatum, & hoc pro statu isto non fit in instanti. Sed si post verum dictamen pleno consensu imperat talem cogitationem, tunc erit peccatum mortale. Deinde declarat Doct. quæ sit secunda cogitatio siue noua, & dicit, quod illa est noua vel prima, quoties obiectum sibi occurrit si enim nunc non intelligo lapidem, & immediatē potest intelligo illum, talis intellectio dicitur noua, siue prima, & si post horam non intelligo eundem lapidem, & post aliam horam intelligo illum eundem, adhuc illa dicitur noua, siue prima, & hoc etiam patet, quando homo surgit à somno, tunc omnis intellectio quam habet dicitur noua, quia in somno nullam habebat.

¶ Secundo arguit sic, quia secundum Aug. de religione christiana, peccatum ideo peccatū, quia voluntarium, sed non est voluntarium, nisi, quia est in potestate voluntatis, sed cogitatio non est in potestate voluntatis, quia non est in potestate nostra quin visis tangamur, ut patet per Aug. de libero arbitrio. com. 15.

¶ Respondet Doct. concedendo, quod prima cogitatio non est in potestate voluntatis, sed sic cōplacere cogitationi, & sic acceptare, & tenere intellectum, ibi bene est in potestate voluntatis ut supra patuit.

¶ Tertio arguit sic, quia nihil est peccatum, nisi sit cognitum, patet, quia non est peccatum, nisi volitum, & nihil nisi cognitum, sed cogitatio non est cognita, patet, quia si sic, aut igitur est cognita quādo est, & hoc non, quia tunc duæ cogitationes simul essent in intellectu, quod non est necesse ad hoc, quod aliquis peccet. Aut est cognita antequā insit, & hoc non, quia tūc de ista intellectiōe, quā prima cognoscitur quando non est quærere utrū esset cognita uel non, & sic iterum quærerem de illa, & sic in infinitū, aut illa est cognita postquam in fuit, & hoc non quia tunc in illa non esset peccatum actualiter, cum illa actu non insit, quod est propositum.

¶ Respondet Doc. quod non sequitur, cogitatio non est prius cognita, ergo nec volita, quia sufficit, quod actus cogitationis sit præsens non in ratione obiecti, ut supra patuit, nec rectē nec reflexe considerati ad hoc, quod voluntas velit illam, & cōplacet sibi in illa, unde ad hoc, quod aliquid sit volitum, sufficit eius cogitationem actualiter inhaerere intellectui idest, quod ad hoc, quod obiectum sit volitum sufficit, quod intellectio illius actu inhaereat intellectui, & talis cogitatio actu inhaerens intellectui potest esse volita, licet actu non sit prae cognita, & de hoc satis dictum est supra.

¶ Vltimo arguit sic Doc. in cogitatione non est malum, ergo non est peccatū probatio antecedentis, quia si cogitatio esset malū, ex hoc esset malū

quia esset cogitatio alicuius mali, sed intellectio mali non est mala, patet, quia etiam Deus habet cogitationem mali, in quo tamen non est malum, nec peccatum.

¶ Responso patet ex dictis supra.

¶ Ad secundam quæstionem soluendam, quæ est. An in sermone possit esse peccatū, & duo sunt principaliter videnda. Primo quomodo sermo est in potestate voluntatis. Secundo quomodo in sermone est malitia.

¶ Quantum ad primum dicit doc. quod potentia motiua in homine est in obedientia serui respectu voluntatis, quæ primo poli. vocatur potentia dispositiva, sic, q̄ talis potentia nullo modo potest rebellari volūtatī sic dispositæ, sed in uiribus sensitiuis, quibus volūtas dominatur principatu politico pnt aliqñ rebellare imperio voluntatis, & de hoc vide primo politico. Sic in proposito formare voces articulatas est actus potentie motiue quo mouetur lingua, & alia instrumenta ad vocē articulatā requisita, ipsa tñ vox articulata nō pōt immediatē elici nisi mediātē actu imaginationis, vel intellectus, immo prius formatur vox in mente quā extra formetur ut patet per doc. primo perhier. q̄ vult, q̄ sit vox in mēte, & vox in uoce, & vide quæ ibi exposui. Patet ergo q̄ sermo sensibilis est in potestate voluntatis, si lingua non sit impedita ad motum, & similiter alia instrumenta.

¶ Quantū ad s̄m dicit, q̄ malitia vel peccatū est in sermone materialiter, formaliter verō in volūtatē. Nā recta ratio iudicat omnes actus humanos debere esse rectē circūstātionatus rectitudine sibi debita scilicet participata loquēdo de actibus potentiarū inferiorū, & dñr actus humani, qui eliciūtur ex imperio volūtatī, vel liberi arbitrij. Nō em̄ omnes actus dñr humani ex hoc solo, q̄ subsunt imperio volūtatī, quia possunt imperari, à volūtatē, quia sic mouere barbā vel lenare festucā ex sola imaginatione essent actus humani, cū huiusmodi actus subsint etiam imperio volūtatī. Dicuntur ergo actus humani ex hoc, q̄ actu eliciūtur imperio liberi arbitrij, cū ergo volūtas teneatur imperare actibus qui subsunt imperio eius cōformiter rationi rectē, sequitur, q̄ tenetur dare illis rectitudinē eis cōueniētiē, & per cōsequēs si tales actus imperat cōtra dictamē rectē rationis priuat eos rectitudine nata eis cōuenire, & sic in talibus actibus erit peccatū materialiter, quia in eis est priuatio rectitudinis natæ in esse. Sed in pposito actus potētiæ motiue subest imperio volūtatī, loquēdo tñ de illis actibus, qui subsunt volūtatī, nā multi sunt actus qui nō subsunt ut motus, pulsus, & actus vegetatiue, & huiusmodi. Debet ergo talis actus esse circūstātionatus, & rectus rectitudine sibi debita utpote, q̄ trāseat super materiā debitā ut ordinetur ad debitū finem, ut scilicet sermo ædificet pximū & q̄ notificet illud, quod est in conceptu mentis. Aliter enim esset mendacium, ex defectu igitur alii cuius circumstantiæ quam oportet imperare volūtas est peccatum, & malitia formaliter in voluntate, & materialiter in sermone.

¶ Ad Argumēta principalia. Arguit primo doc. probādo, quod peccatum non sit in sermone, quia utens instrumento ad illum finem, ad quem est ordinatum non peccat, sed sermo inuentus est ad exprimendum mutue voluntatis indicia secundum Platonē in thimeo. Secundo arguit sic. Si peccatum est in sermone, aut est inquantum est uox, uel inquantum significatiua, non primo, quia tunc in brutis esset peccatum, non secundo, quia impositus est ad significandum, & eius impositio non est peccatum. Tum etiam, quia, ex hoc

Quia sit cogitatio noua.

Lyebetus ad solū methaphisicā uerū librum perhieronymorū ex posuit.

Secundi Quadragesimæ secundæ Vnica. 245

hoc, quod est significatiua, non imprimitur sibi aliqua qualitas, propter quam vox illa dicatur mala.

¶ Ad primum dicit Doct. q. ex quo vsus sermonis est in potestate voluntatis, & tenetur vti sermone secundum dictamen rectæ rationis, & quia recta ratio dicitur, quod vtatur sermone cum omnibus circumstantiis dictatis à ratione, videlicet, vt sit super debitam materiam, edificet proximum, &c. & ideo non videtur sic sermone peccatum est formaliter in voluntate, & materialiter in sermone.

Quomodo peccatum sit in voce.
¶ Ad secundum dicit Doct. q. in voce, vt significatiua est peccatum materialiter, quia voci, vt significatiua cum subest imperio voluntatis tenetur voluntas dare rectitudinem sibi debitam, quæ rectitudo est, vt voluntas actu suo elicit imperet talem vocem conformiter dictamini recto, quæ vox si sic conformiter ex imperio voluntatis elicitur à potestate motiua est bona materialiter bonitate morali. Si verò difformiter est mala materialiter malitia opposita bonitati morali, & hoc quo ad argumentum.

¶ Et cum dicitur, quod impositio ad significandum nullam qualitatem voci tribuit. Hoc cōcedit Doct. q. sola impositio non tribuit voci, nec qualitatem aliquam, nec intentionem, nec conceptum, vnde nihil valet, quod dicunt aliqui, vt Tho. qui dicit, q. vox significatiua continet in se cōceptum rei, quem causat in animo audientis, & quia conceptus aliquando accipitur pro obiecto conceptibili, aliquando pro obiecto actu cognito, aliquando pro actu cognoscendi, aliquando pro specie intelligibili, vt patet à Doct. in suis theorematibus, aliquando accipitur pro quodā idolo fabricato ab intellectu, de quo Ocham in primo. Sed quomodounque accipitur conceptus secundum dist. Doct. talis conceptus non continetur in voce significatiua. Si enim hoc esset verum tunc vox significatiua audita posset mouere intellectum audientis secundum illā intentionem inquantum, scilicet est significatiua, & tunc vox latina significatiua puta hæc vox lapis moueret intellectum græci audientis eam causando in eo conceptum lapidis, quem in se continet, & per consequens Græcus per hanc vocem auditam statim conciperet quidditatem lapidis, patet, quia cōceptus significat idem apud omnes, quod tamē est absurdum, vnde per hoc, q. est significatiua nulla qualitas sibi imprimitur, nec aliquem conceptum in se continet, sicut nec in circulo causatur aliqua qualitas de nouo per hoc, quod imponitur ad significandum vinum. Ideo dico, q. vox significatiua solum est signum ad significandum ad placitum, vnde vox tantum immutat sensum auditus, nec habet causare in sensu, vel in fantasia, vel in intellectu, nisi conceptum vocis ex se, per quem, scilicet illa vox tantum concipitur, auditu tamē immutato à voce significatiua immutatur fantasia, & memoria, & rememoratur res, cui tale nomen fuit impositum. Nisi enim fantasia haberet speciem rei, & similiter vocis, memoria sensitiua non cōseruaret illas species, nō rememoraretur rei, cui tale nomen fuit impositum, quia rememoratione habitata excitatur intellectus ad considerationē illius rei cuius prius habuit notitiam. Aliter enim nihil moueret intellectum, nisi vox cui imponitur prius fuerit sibi nota, quæ ad rem illā significandā imponebatur, & sic talis vox reducit intellectum ad actualē intentionē rei prius notæ habitualiter, & isto modo potest esse materialiter malitia in voce, vt est instrumentum voluntatis, pro quanto. Illa voluntas tenetur imperare talem vocem secundum rectum dictamen rationis.

Ad tertiā quæst. soluēdā, quæ est, an in opere sit peccatum. Duo sunt principaliter vidēda. Primo, quomodo operationes aliarum potestiarum sunt in potestate voluntatis. Secundo, quō in eis est malitia.

¶ Quantum ad primum dicit, quod opus in proposito accipitur p operatione aliarum potestiarum inferiorum à potestate motiua linguæ, & licet sermo sit quoddam opus, distinguitur tamē contra alia opera, quia secundum illud opus sermonis maxime se habet homo ciuilitate, & politice. Dicit ergo Doct. q. potestaria motiua est in potestate voluntatis, & similiter potestaria sensitiua, & etiā vegetatiua quatenus depēdet à motiua, sicut potestaria vegetatiua quantum ad nutrimentum requirit appositionem nutritibilis, & ideo nullus se nutrire potest, nisi cibus applicetur ori, & nisi fiat masticatio, & deglutitio, q. actus sunt potestarie motiue, q. subest imperio voluntatis, & quo ad hoc potest dici vegetatiua sub esse imperio voluntatis, & similiter requirit approximationem actiui ad passiuum, & secundum hoc vegetatiua generatiua est in potestate nostra, & in ea potest esse peccatum materialiter inquantum ad actum inordinatum præcedit potentia motiua, quæ est in potestate voluntatis, nā si potestaria motiua imperio voluntatis applicat actiui passiuo debito modo, & ad finem debitum, vt cum quis cognoscit suum modum debito, & ad finem debitum, & fm dictamē perfectæ rationis. Similiter etiā quantum ad potestarias sensitiuas, puta visus, auditus, odoratus, olfactus, & tactus, quatenus operationes earum depēdet à potestaria motiua potest in eis esse peccatum materialiter, licet enim actus vidēdi nō sit immediatē in potestate voluntatis stantibus oculis apertis circa visibile approximationem, tamē illa visio est in potestate voluntatis pro quanto potest imperare potestarie motiue, vel vt auertat oculos, vel vt eos claudat. Vnde Aug. 1.1. de Tric. 8. dicit, q. quia operatio palpebrarum necessariō requiritur ad visionem, & motus localis palpebrarum obedit animæ, ea hæcenus visio est in potestate voluntatis.

¶ Sed sunt ne huiusmodi potestarie motiue aliter in potestate voluntatis, quam per principium motiuum. Dicit, q. sic inquantum. s. perfectius possunt in actum suum ex hoc, q. voluntas habet actum suum circa idē obiectum, patet in visu, nā stante eadē dispositione obiecti, & oculi potest visus imperari à voluntate, vt absque motu locali intueatur nunc aliquem punctum perfectius, quam prius, & hoc in eadē pyramide, & infra eadē basim propter copulationem voluntatis.

¶ De secundo principali patet, q. malitia est in eis materialiter, quando. s. tales operationes nō sunt elicitæ imperio voluntatis cum debitis circumstantiis à ratione recta dictatis.

¶ Contra hoc arguitur, quia opus non est voluntarium, vt patet ad Roman. 8. Non, q. volo bonum hoc facio. Secundo, quia talia opera sunt communia brutis, & hominibus, ergo in illis non est peccatum, sicut etiam bruta per illa non peccant.

¶ Respondet Doct. ad primum, q. dictum Apostoli intelligitur quo ad primos motus, qui præcedunt omnem actum voluntatis, & per consequens nulla culpa potest esse in eis, quia vt sic non subest imperio voluntatis, sed delectationes, quæ sunt in voluntate tanquam primi motus sunt peccatum quando sunt de obiecto illicito, vt quando voluntas delectatur appetitui sensitiuo, quia illæ delectationes non sunt sine actu rationis, & voluntate præcedente. Hoc tamen debet sanē intelligi, quia nō est peccatum mortale talis delectationis, nisi sequatur plenum consensum, vel plenam deliberationem, præcedere verò dictamine rationis, quod est communiter cognitio conclusionis syllogismi practici plene, & actualiter dictans esse illicitum, & lege diuina prohibitum voluntatem velle condelectari sensui de re illicita, vt supra dixi.

¶ Ibi. Si dicas, quod primi motus non sunt peccata ex eo, quod voluntas non præuenit. Hic mouet vnam difficultatem, quia delectatio immoderata

Quomodo accipitur opus.

Quomodo sit intelligendus Paulus.

Difficultas.

rata in parte sensitiva, quæ nata est subesse imperio voluntatis, siue operatio ad quæ sequitur talis delectatio, licet sit prior actu voluntatis elicitio, quia voluntas non tantum tenetur non imperare huiusmodi actus, sed etiam tenetur præuenire potentias sensitivas, ne tales actus eliciant. Dicit Doct. q. tunc si erit peccatū, q. tantum erit peccatū omissionis in voluntate, quia omittit, quod tenetur non omittere, omittit enim talem præuentionem quam tenetur non omittere. In illis ergo operationibus sensitivis elicitis non ex imperio voluntatis nō est peccatum etiam materialiter, sed tantum est peccatum omissionis in voluntate. Sed quomodo voluntas tenetur præuenire potentias ne eliciant tales actus, hoc non pertinet ad præsentem materiam.

¶ Ad secundum patet responsio ex supradictis, quia appetitus noster cum subit imperio voluntatis per participationem, ideo potest esse in eo peccatum materiale.

AD quæst. quartam, quæ est. An diuisio Hiero. de peccato sit sufficiens. Dicit Doc. primo, q. Hiero. non diuidit hic peccatum formaliter, quia peccatū formaliter est tantum in actu voluntatis elicitio, cū sit carētia rectitudinis, q. deberet inesse tali actui ex recto dictamine rationis, vt superius patuit. Secundo dicit, q. Hieron. non diuidit hic subiectum peccati formalis, quia tale subiectū est tantū actus voluntatis elicitus, peccatum enim siue formale, siue materiale immediatē fundatur in actu, vt supra patuit in isto secundo, dist. 34. & sic subiectum peccati formalis, vt distinguitur cōtra subiectum peccati materialis est actus voluntatis elicitus. Tertio dicit, quod Hiero. nō diuidit peccatum originale, quia illud est tantum in voluntate, vt supra patuit in isto secundo, d. 29. & 31. Quarto dicit, q. Hiero. hic tantum diuidit subiectum peccati materialis, quale subiectum est cogitatio, sermo, & operatio. Et addit Doct. q. illa diuisio posset cōtineri sub duplici membro. q. quoddam est peccatum in actu interiori, vt cogitatio, & quoddam in actu exteriori, & hoc secundum membrum subdividitur, quia continet sermonem, & operationem, quia locutio maxime conuenit homini, vt est rationalis, & vt est homo, quia vt sic est comunicatiuus, & sic circūquimur actū exteriorē per duo membra, & debet intelligi diuisio positiuē quo ad peccatū cōmissionis, puta quando actu dicitur sermo, vel opus sine debitis circumstantiis a ratione dictatis, & similiter cogitatio negatiuē quo ad peccatū omissionis in cogitatione, locutione, & opere, vt cū volūtas tenetur imperare cogitationem, locutionē, & opus & non imperat.

Quære solū
sione alibi.
CIRCA ultimam quæst. quæ est. An diuisio septē peccatorū capitaliū sit sufficiens. Dicit Doct. q. solutio huius q. patet d. 6. huius quæst. 2. vbi quæsitum est de peccato angeli. Voluntas enim coniuncta appetitui sensitivo nata est tendere indelectabilia talis appetitus, & condelectari illis, vt satis patet in tertio, dist. 15. & maximo in maxima delectabili, & appetibili appetitui sensitivo excellentiori nata est condelectari, sicut intellectus coniunctus natus est intelligere sensibilia, & prius ea, q. sunt prius sensibilia, volūtas igitur nostra propter coniunctionem sui appetitui sensitivo nata est tendere in delectabilia tali appetitui, & secundum ista delectabilia possunt assignari peccata capitalia carnalia, qualia sunt luxuria, & gula. Sed peccata spiritualia possunt assignari secundū illud, quod est delectabile volūtatī in se nō propter appetitum sensitivū, sicut honor, &c. quemadmodum est superbia, vt cum quis vilipenditur statim sequitur ira, & cum quis magis honoratur statim sequitur inuidia, & negligentia,

sed peccatū auaritiæ non videtur esse, nisi circa appetibile vtile, q. ordinatur ad appetibile fm se altero dictorum modorum. Suel ad voluptatē, vel ad honorē secundū tamen formale rationē peccatorū ista diuisio septembris nō est sufficiens, immo diuisio peccatorū efficitur per se accipienda, vel ex carētia, vel ex obliquitate præceptorū, ita q. sicut sunt decē præcepta, ita sunt decem peccata capitalia, & ex oppositione ad virtutes. i. q. peccata capitalia pnt accipi ex oppositione ad septem virtutes, siue ex carētia talium virtutum, & ad hoc satis dictum est supra in isto secundo, distin. 6. & sic patet solutio ad quinque quæstiones huius distin. 42.

Dist. XLIII. Quæstio Prima.

Vtrum voluntas possit peccare in Spiritum sanctum.

Seraphicus Bonau. 2. sent. dist. 43. q. 2. art. 1.

Scotus 2. sent. dist. 43. q. 1.

Riccardus 2. sent. dist. 43. q. 2.

Durandus 2. sent. dist. 43. q. 2.

CIRCA dist. 43. duo quærentur à Doc. Quæstio se-
primò. Vtrū voluntas possit peccare in spiritum sanctum. Secundo vtrum volū-
tas creata possit peccare ex malitia volēdo aliquid non ostensum sibi sub ratione boni veri, id est boni simpliciter, vel boni apparentis, & boni secundum quid.

¶ Respondeo ad primam q. dicit Doct. duo. primo, q. oportet videre quomodo potest esse peccatum aliquod præcisē in spiritum sanctum. Secundo quomodo potest committere tale peccatum.

¶ Quo ad primum recitatur vna op. q. peccatum in spiritum sanctum dicitur inquam præcisē cedere in irreuerentiā personæ spiritus sancti. Et Doct. respondendo infra dicit, q. propriē nō dicitur peccatū in spiritum sanctum, quod præcisē committitur in unam personam, & non in aliam, ut infra patebit. Sed prius præmittit, an voluntas creata possit actu auerti ab una persona quin virtualiter aueratur ab alia. Secundo an actu possit auerti ab vna, quin actu auertatur ab alia, & quod sit auersio actualis, & virtualis patuit supra in isto secundo, dist. 35. De primo dicit, quod non est possibile, q. aliqua voluntas actu auertatur ab vna persona, quin virtualiter auertatur ab alia, & hoc patet, quia quælibet persona æquē perfectē est volibilis, & amabilis, cum in qualibet sit perfectissima ratio obiecti amabilis, q. est essentia diuina, & ideo sicut quis nō potest actu conuerti ad unam personam immediatē puta diligendo illam ex charitate quin saltem habitualiter, vel virtualiter cōuertatur ad aliam ex charitate cū ratio obiecti amabilis ex charitate sit æquē perfectē in ista sicut alia. Sic pariformiter dico de auersione formali, qualis dicatur pro nunc odium Dei, licet forte non sit possibile habere illud, non potest aliqua voluntas creata actu odire, siue actu nolle esse unam personam, vel nolle perfectionē unius personæ quin virtualiter odiat aliam, & nolit eam.

¶ Sed hic est dubium, q. licet deitas sit obiectū summē diligibile, & tamen non videtur sequi, q. si diligō deitatem puta mihi, q. etiā virtualiter diligā illam Franciscō, quæ nata est diligī à Franciscō, & hoc satis patet in tertio, d. 28. & 29. & ibi ostensum est, q. de potentia Dei absoluta bene quis potest ex charitate diligere Deum in se, & diligere Deum sibi, & tamen non diligere Deum alteri. Sic similiter videtur dicendum, q. aliqua voluntas creata possit ex charitate diligere Deū in se, & ut in aliqua persona, & non in alia persona. Tū etiā quia tenendo, quod

Secundi Quadragesimæ secundæ Prima. 246

quod personæ constituatur per relationes, siue per absolutas, cum tamen illa constitutiva, siue relatiua, siue absoluta non dicant formaliter aliquam perfectionem, ut patet à Doct. in primo, di. 26. ideo non vñ sequi, qd si actus amoris ex charitate potestare aliquis voluntatis creatæ immediatè terminetur ad vnā personam, quod etiam virtualiter terminetur ad aliam.

¶ Dico breuiter, qd & si personalitas, siue proprietas constitutiva personæ non sit obiectum, nec habeat ratione obiecti diligibilis, cū nullā perfectionē formaliter includat, tñ est cōditio obiecti diligibilis, & ideo nō pōt rectè diligi rō formalis obiecti diligibilis, quin ēt diligat cōditio illius obiecti, idest quin diligatur, ut includit suo modo talē proprietatē, & ideo bene sequit, qd quis nō pōt ex charitate actu diligere vnā personā, quin virtualiter diligat aliā, cū in illa alia sit rō formalis obiecti diligibilis, & cōditio talis obiecti, & de hoc aliqua dicta sunt in tertio, d. 27. Et sic similiter si essentia diuina esset cōmunicata alicui creaturæ, puta Frācisco, & Ioanni, non posset quis ex charitate diligere eam in Francisco, quin saltem virtualiter diligeret eam in Ioanne.

¶ De secundo. San quis actu possit auerti ab vnā persona, quin etiā actu auertatur ab alia, licet multi teneant, qd sit impossibile actu diligere vnā personam, nō diligēdo aliā actu, & per cōsequens etiā non sit possibile actu auerti ab vna, quin actu auertatur ab alia, ut patuit in primo, di. 1. q. 2. vbi adduxi multas opi. quas etiā ibi improbaui. Doc. tñ expressè tenet in loco supra allegato, qd quis pōt frui vna persona non fruendo aliā, & sic quis actu pōt auerti ab vna persona licet actu nō auertat ab alia, & probatio in littera est satis clara, cum enim sint tres articuli distincti respicientes tres personās, possibile est aliquem errare in articulo, & rō in alio, & per cōsequens peccare actualiter in vnā personam, & non in aliam, quia habita actuali consideratione de vna, non oportet, qd habeatur actualis cōsideratio de alia. Sed in qualibet persona inuenitur ratio vltimi finis, qd rō omnis boni, igitur illi, ut sic potest fieri reuerētia, ut diligendo eam propter se, & irreuerentia, puta nolendo eā in se, vel 2. quāquam eius perfectionem sibi esse, non habita actuali consideratione ad alias personas, & hoc vñ facere Ecclesia, ut patet in collectis in quibus includitur in fine, per Dominū Nostrū Iesum Christū, &c. Primo enim premissis patet, ad quē oratio cōmuniter porrigitur, & in fine subnequit mediator, in cuius nomine petit, & orat Ecclesia. vnde si quis orando per Dominū Nostrū Iesum Christū, &c. intēderet petere in nomine Trinitatis nihil peteret, qd petit in nomine mediatoris qui est Christus. Vñ ergo Ecclesia in orādo orare vnā personā, & nō aliā actualiter. Hoc etiam patet in illo hymno. Veni creator Spiritus, vbi multa ponuntur, qd nō conueniunt, nisi Spiritui sancto, ut puta, qd sit donū, & talia huiusmodi. Secūdo hoc idem probat arguendo à minori, qd minus vñ qd quis actu posset cogitare essentia nec cogitādo actu personam, qd possit cogitare vnā personā nō cogitādo aliā hoc, patet, quia essentia minus distinguitur ab vna psona qd vna psona ab alia. Nam essentia ē cōmunem opi. Si aliquo modo distinguitur à persona tñ ratione distinguitur, licet Doc. teneat, qd distinguatur ex natura rei, ut patet in primo, dist. 2. par. 2. q. 1. immo, qd distinguatur formaliter, ut patet in primo, d. 8. q. penult. Sed vna persona realiter distinguitur ab alia, ergo à fortiori pōt quis actu cōsiderare vnā personam nō cōsiderando aliam, & sic auerti actu ab vna persona, & actu non auerti ab alia.

Aliquis potest peccare in vnā personam, & non in aliā.

¶ Ibi. Dices, qd nō est simile de personis adinuinē, & de persona, & de essentia, qd personæ sunt correlatiue, sed essentia nullo modo refertur ad personā, nec persona ad essentiam, ut ostensum est in primo, d. 5. q. 1. Modo intellectus non pōt habere actū circa vnū correlatiuū, quin habeat circa aliud, & sic non potest fieri irreuerentia vni personæ, quin actu fiat omnibus.

Speculare diligenter.

¶ Dicit Doct. qd hoc non valet, quia quantūcumque sint correlatiua, tamen circa extrema sunt duo actus intellectus, sicut patet de accidente, & subiecto, qui enim intelligit accidens non propter hoc intelligit subiectum eadem intellectione, licet actus cōparandi sit idem. Vult dicere Doct. qd si esset tñ vnus actus intelligendi respectu patris, & filij, tūc non posset esse actualis cōsideratio vnus quin, & alterius, & sic forrē nō posset esse actualis auersio ab vno quin esset ab alio. Sed hoc nō vñ soluere rationem, qd etiam posito, qd sint duo actus intelligēdi, illi duo actus erunt simul, quia correlatiua sunt simul naturali intelligentia, & sic nō pōt esse actualis cōsideratio vnus, quin & alterius. Nisi dicatur, qd vnus actus intelligēdi de necessitate est prior alio, ita qd quis pōt actu intelligere patrem nō simul in eodem instanti intelligendo filiū, & sic oportebit dicere, qd licet correlatiua sint simul natura quantū ad esse eorū, quia in quocūque instāti ponitur vnū, in eodem ponitur aliud, & similiter quo ad eorū cognoscibilitatem, qd sunt nata simul cognosci, licet non sit necesse ea esse simul quo ad actualē eorū cognitionem, quia forrē vnū prius pōt cognosci alio, sed de hoc alias erit prolixior sermo. Posito ergo, qd etiā simul intelligantur distinctis actibus, nō tñ ex hoc sequitur, qd si voluntas creata actu auertitur ab vno, qd etiam actu auertatur ab alio.

¶ Præterea pater sub rōne patris non dī correlatiue ad Spiritum sanctū, patet, igitur patri pōt fieri reuerentia, vel irreuerentia, licet actualiter nō fiat Spiritui sancto, & sic possibile est, qd actualiter quis peccet in vnā personam, non peccando in aliā actualiter, sed tñ virtualiter necesse est ipsum cogitari de oī cū facit reuerentiā, vel irreuerentiā vni, & ita virtualiter facere idem omni, & si eliciat aliquam opi. erroneam circa vnā personam actualiter, virtualiter elicit circa omnes, qd earū est vna bonitas, & vna sapientia, nō tñ est necesse, qd si actualiter peccet in vnā, qd peccet actualiter in aliam.

¶ Sed isto modo non accipitur peccatū in Spiritum sanctū, ut. saliquis peccet in ipsum, & nō in aliā personam. Sed ēm aliquos alios dicitur peccatū in Spiritum sanctū, nō propriē. s. immediatē auertendo à persona Spiritus sancti, sed appropriatur. s. immediatē auertendo ab aliquo appropriatō personæ Spiritus sancti. Nā ēm, qd dicimus, qd bonitas est appropriata Spiritui sancto, ideo peccatū ex certa malitia dicitur esse peccatū in Spiritū sanctū, & quia patri appropriatur potentia, ideo peccatū ex infirmitate dicitur appropriatē contra patrem, qd etiā sapientia appropriatur filio, ideo peccatū ex ignorantia dicitur esse contra filium.

Vide Magi. s. in pri. mo sent. di. fin. 34.

¶ Ibi. Dico tñ breuiter. Hic Doct. instat contra opi. immediatē præcedentem probando, qd peccatū ex malitia nō sit peccatum in Spiritum sanctum, & hoc patet, qd illud est peccatum ex malitia, qd est in voluntate nō præcedēte per turbationē, vel passionē, nec ex ignorantia in ratione, sicut forrē peccauit Adā, in quo nō fuit perturbatio, nec ignorantia, ut satis patuit supra ex d. 21. & 22. & tñ non omne peccatum ex malitia est in Spiritū sanctum, qd quis contra præcepta secundæ tabulæ ex certa malitia potest peccare. Et qd tale peccatum ex certa malitia contra præcepta secundæ tabulæ nō sit peccatum

Peccatum ex malitia quid.

in

in Spiritum sanctum, patet, quia communiter ponitur peccatum in Spiritum sanctum esse maximum peccatum, sed peccatum, quod formaliter, & immediate auerit à Deo quale est peccatum contra præcepta primæ tabulæ est simpliciter magis peccatum peccato commissio contra præcepta secundæ tabulæ, cum illud tamen auertat virtualiter ab ipso Deo, ut clarè patuit supra d. 35. Ponit ergo Doct. quod solum peccatum ex certa malitia commissum contra præcepta primæ tabulæ est peccatum in Spiritum sanctum, non tamen omne peccatum commissum contra præcepta primæ tabulæ, sed solum illud, quod inter illa peccata est maximum, & est illud, quod magis formaliter auerit à Deo, & ille actus dicitur magis auertere, cuius actus oppositus magis convertitur, Amor Dei in se, & per se elicitus ex charitate per statum isto perfectissime convertitur ad Deum. Tum quia præcedit à perfectionis habitu, scilicet charitate. Tum quia amor amicitie est simpliciter perfectior quocunque amore concupiscentiæ. Tum quia ille actus immediate terminatur ad Deum sub ratione deitatis, ut est summum bonum in se. Amor verò concupiscentiæ terminatur ad Deum, ut est summum bonum mihi, & ista omnia satis patere possunt ex dictis Doct. supra d. 6. q. 2. & in tertio, d. 26. & 27. cum ergo amor Dei in se, & per se, sit actus perfectissimus, quæ voluntas potest elicere pro statu isto, qui immediate terminatur ad Deum sub ratione deitatis, & per consequens perfectissime coniungens voluntatem ipsi Deo sit actus perfectissimus inter omnes actus humanos, sequitur, quod actus oppositus qualis est odium Dei sit maximum in malitia, quia talis actus immediate auerit voluntatem à Deo, ita quod talis auersio est formaliter maior quacunque alia auersione, & odium Dei nihil aliud est, nisi actus nolendi Deum in se.

Dubium.

¶ Sed oritur aliqualis difficultas. An negatio amoris Dei in se, quod contradictorie opponitur actui amoris sit peccatum in Spiritum sanctum, & si sic, an sit maius peccatum, quam odium Dei, ut prima facie, quod sic, quia malitia opposita actui immediate convertitur in Deum, & hoc loquendo de actu perfectissimo ut, quod sit peccatum in Spiritum sanctum, ergo cum quis diligendo Deum in se, & per se habeat actum perfecte convertitur in Deum, sequitur, quod non diligendo Deum nec in se, nec per se, quod talis negatio dilectionis immediate auersiva à Deo sit opposita tali dilectioni, & per consequens si quis ex certa malitia non actu diligat Deum in se, & per se, quod tunc peccet in Spiritum sanctum. Ut etiam, quod tale peccatum sit maius odio Dei, hoc probatur, quia illud est maius peccatum, quod magis auerit à Deo, hoc patet per Doct. hic, & supra d. 25. Sed negatio dilectionis Dei in se, & per se magis auerit à Deo, quod odium Dei, patet ista, quia illud peccatum magis auerit à Deo, quod magis opponitur actui perfecti convertitur in Deum, hæc patent per Doct. hic, & supra d. 35. Sed negatio talis dilectionis magis opponitur, quia opponitur sibi contradictorie, & odium Dei tantum contrariæ, & opposito contradictoria est maior oppositione contraria, ergo &c.

Responsio.

¶ Respondeo, quod aliud est loqui de peccato commissionis, & aliud de peccato omissionis, peccatum enim commissionis, si sit simpliciter sine passione in voluntate, & sine ignorantia in ratione procedit ex maiori malitia quam peccatum omissionis. Exemplum. Pono enim, quod quis teneatur lege diuina diligere proximum in Deum, hoc est velle proximum diligere Deum per se, tunc est maior malitia, ut cum odit proximum, id est ut cum actu nolle proximum diligere Deum per se, quam cum habet solam negationem dilectionis proximi, quia in primo non tamen est negatio dilectionis proximi & ultra hoc est et actualis nolitio, & sic odium proximi ultra negationem amoris quæ

includit addit etiam actuale nolitio, & sic in proposito non actu diligere Deum per se est tamen peccatum omissionis, & hoc quod tenetur actu diligere Deum, si actu omittit talem dilectionem. Sed odire Deum in se peccatum commissionis, quia tunc dicitur actu nolendi quo nolle Deum esse in se, cum ergo odium Dei non tamen includat negationem amoris Dei, sed etiam addat nolle actuale ipsius Dei, sequitur, quod ipsum odium Dei sit grauissimum peccatum, quod maxime opponitur actui perfectissimo convertitur in Deum, patet, quia non tamen destruit illum actum per negationem inclusam, sed ultra hoc ponit actum omnino incongruum. Et ex his patet responsio ad difficultatem. Potest etiam breuius dici, quod loquitur de maiori auersione, quod est illa, quod opponitur maiori conversioni, siue actu magis convertitur, & sic odium Dei magis auerit, quam negatio amoris Dei, patet, quia odium Dei non tamen dicitur non diligere Dei, sed dicitur nolitio ipsius Dei, & sic magis auerit, licet ergo negatio amoris Dei magis repugnet amoris Dei, quia contradicit, tamen in ratione auertendi non magis opponitur, nam amor Dei est actus maxime convertitur in Deum, & odium est actus maxime auersivus, & sic in ratione malitiæ maxime opponitur actui amoris Dei, sicut enim amor Dei in ratione bonitatis tam moralis, quam meritorie est actus perfectissimus, ita odium Dei in ratione malitiæ, tam moralis, quam demeritorie est actus maxime malus.

¶ Dicit ergo Doct. quod si odium esset possibile illud propriissime esset grauissimum peccatum, ac per consequens peccatum in Spiritum sanctum, sed tale odium Dei in se non videtur esse possibile, ut probatum est à Doct. aliquo in quarto, d. 50. quod est vltima in ordine. Et licet Doct. alibi dicat, ut in primo, d. 1. q. 4. adhuc non est probatum odium Dei non esse possibile in Doct. hic & in quarto assertum esse simpliciter impossibile. Et tamen singularis potest assignari, quia impossibile est potentiam aliquam elicere aliquem actum circa aliquod obiectum, quod impossibile est esse obiectum talis actus, non enim potentia visiva potest elicere actum visionis circa sonum, quia est simpliciter impossibile sonum esse obiectum terminatum talis actus, & nulla alia ratio videtur posse assignari, nisi quia actus visionis est talis entitas, quod tamen nata est terminari ad colorem, vel lucem. Sed in proposito obiectum nolitio est sola miseria, siue sola carentia boni, ideo talis actus non est natus terminari, nisi ad illud, quod habet rationem mali, & hoc, vel apparens, & per hoc non est natus terminari ad obiectum in quo nulla est ratio mali, nec in existentia, nec in apparenia, quale est summum bonum, & ideo voluntas non potest nolle Deum in se, cum in illo non sit aliqua ratio mali, nec existens, nec apparens, imò in illo est ratio summi boni, nam ut sic ostenditur ab intellectu, quia intellectus bene percipit, quod illud ens, quod nominamus Deum est tale bonum, quod in illo non potest esse ratio alicuius mali. Sic similiter voluntas non potest immediate velle aliquid, quod tamen habet rationem mali, siue existentis, siue apparentis, quia obiectum volitionis est tamen bonum, vel existens, vel apparens. Et de hoc aliqua dixi supra super q. 16. q. 1. & multo clarius videtur, quæ exposui super q. 16. quolibet & sic, patet quomodo odium Dei sit simpliciter impossibile, & ideo non ponitur odium Dei cum sit impossibile, esse peccatum in Spiritum sanctum.

¶ Ibi. Cum igitur post dilectionem Dei actus perfectissimus quo voluntas tendit in Deum sit actus spei oppositum eius erit peccatum grauissimum. Hic Doct. ultimè determinat, quid sit peccatum in Spiritum sanctum, & quale sit, quid sit, patet, quia peccatum grauissimum ex malitia illud dicitur peccatum in Spiritum sanctum, sed quale sit probat per actum

Odire Deum grauissimum est peccatum.

Nota & bene.

Obiectum nolitiois est sola miseria.

Quid sit peccatum in Spiritum sanctum.

Utrum voluntas creata possit peccare ex malitia.

Scotus 2. sent. dist. 43. q. 2.

D. Bonauent. 2. sent. dist. 34. art. 1. q. 3.

SECUNDO principaliter querit Doc. An volūtas creata possit peccare ex malitia volēdo aliquid nō ostēsum sibi sub ratione boni veri, idēst boni simpliciter, vel sub rōne apparentis, idēst boni tm̄ fm̄ quid. Doc. in ista. q. v. dubiæ loqui, nec enim firmiter asserit, q. aliqua volūtas possit velle malum in quo nō apparet aliqua rō boni, nec similiter oppositū v. asserere. Primo ergo in hac q. ex stat opi. Bona. lib. 2. d. 34. ar. 1. q. 3. qui dicit, q. volūtas creata nō pōt velle aliquid ostēdāt sub ratione mali, idēst quōd si aliquid ostendatur a rōne sub sola rōne mali, ita q. nullo modo ostendatur sub aliqua rōne boni, siue existētis, siue apparentis non pōt velle illud, & hoc probat auctoritas Dionys. f. quarto de diu. no. qui dicit, q. nullus operatur ad malum aspiciens.

Opinio sancti Bonauent.

¶ Sed contra hoc hīc Doc. instat probando contra Bona. quis pōt velle aliquid tm̄ sub rōne mali, & rō stat in hoc, quia si voluntas creata nō possit velle aliquid sub rōne mali, tunc non posset tendere in aliquod obiectum sub aliqua rōne sub qua nō posset tendere voluntas diuina, qd v. inconueniens, q. tunc sequeretur, q. voluntas creata non posset peccare, patet, quia ex quo voluntas diuina volendo aliquid sub quacunque rōne velit non peccat, sed voluntas diuina pōt tendere in oē bonum substratū illi deformitati, ergo si voluntas creata in illud idē pōt tendere nō peccat. Sed voluntas diuina nō pōt tendere in illā rōnem malitiæ cōcomitantem, quia sic posset peccare, ergo si voluntas creata non posset tendere in illā rōne malitiæ nullo modo posset peccare. Et si cōcedatur, q. oē volibile ab vna volūtatē est volibile ab alia, quia oīs volūtas habet obiectū æquē cōmune, non tm̄ illud, qd est ordinatē volitum ab vna volūtatē est ordinatē volitum ab alia, quia ordinatum velle nō est ex solo obiecto volito, sed ex conuenientia actus, & obiecti circa illā potentiam, pōt enim conuenire vni voluntati aliquis actus circa aliquod obiectum qui non conuenit alteri, patet exemplo, licet enim mors Christi fuerit volibilis tam a voluntate increata, q. creata, tm̄ volitio mortis Christi fuit peccatum Iudæis, & non fuit peccatū voluntati diuinæ, quia talis volitio trāsens super mortem Christi non est conueniens voluntati creatæ, & tm̄ fuit conueniens voluntati diuinæ, & hoc fortē, quia licet voluntas diuina absolūtē voluerit mortē Christi, tm̄ noluit me velle talem mortem, immō voluit me nolle mortem illā acerbissimā, & sic volitio diuina est ordinata, quia voluntas diuina nō habet regulam superiorem cui teneatur conformiter agere, & volitio creatæ circa idē obiectū potest esse inordinata, q. habet regulā superiorem, cui tenetur conformiter agere.

Mors Christi fuit volibilis.

¶ Ibi. Aliter arguitur contra illam opi. Hīc Doc. specialiter instat contra illam opi. probando, q. voluntas creata possit velle aliquid sub sola rōne mali, q. apprehendatur odium Dei ab aliqua potētia intellectiua creata non errante, nec per consequens ostendente odium Dei sub rōne boni, sed tm̄ mali, si voluntas creata pōt velle odiū Dei, patet propositū, quia nulla est bonitas in isto actu. Si in odio Dei prior ipso actu volendi: nam odium Dei propriē est actus nolendi Deum esse: an modo voluntas creata possit velle talem nolitionem, quā nol

Scotus contra S. Bonauent. arguit.

lit

Ad peccatū in Spiritum sanctū tria requiruntur.

Peccatum in Spiritum sanctum dicitur irremissibile.

actum conuersiui oppositum, & breuiter dicit, q. desperatio, siue finalis in pœnitentia, quæ procedit ex desperatione est peccatū in Spiritum sanctū, patet, quia tale peccatum immediatē opponitur actui spei, nam actus spei est actus conuersiui in Deum quo voluntas vult sibi Deum, vt summū bonum, & licet talis actus habeat Deum, sub ratione deitatis, vt obiectum, tamen respicit ipsum, vt summum bonū alteri. Et de hoc vide Doc. in 3. dist. 26. & quæ ibi prolixē exposui, actus ergo spei, qui propriē est amor suæ concupiscentiæ quo voluntas appetit sibi summum bonum, & quo modo, hoc vidē in tertio vbi supra, & talis actus excepto amore amicitiae est perfectior omni alio actu tam sensu, quā intellectus, & ideo perfectius conuertitur in Deum, quia mediante illo volūtas vult sibi immediatē Deum, vt summum bonum, ergo actus oppositus erit grauissimum peccatum, quia maximē auertit a summo bono, vt summē commodo, & talis est actus desperationis, patet, quia desperans diffidit, nam sicut sperans appetit summum bonum, vt summē sibi commodum, & credit se posse habere illud ex meritis, sed desperans de illo summo bono diffidit se posse habere illud, q. diffidit de misericordia, siue bonitate Dei, & sic desperatio, siue obstinatio in malo cū desperatione, & ppositio nō pœnitēdi est peccatum in Spiritum sanctum. Et fm̄ hoc ad peccatum in Spiritum sanctum. requiruntur tria, idēst q. sit ex certa malitia, quo sit contra præceptum primæ tabulæ, & quōd sit actus oppositus perfectissime actui conuersiui, & hoc modo est peccatum in Spiritum sanctum, & est finalis impenitentia, non quia homo decedit sine pœnitentia, sed quia habet propositum de nunquam pœnitendo, & orit ex desperatione, & sic dicit Aug. de fide ad Petrum, quōd pessimi homines incidunt in hoc peccatum, vt patet de Caim qui dixit Gen. quarto. Maior est iniquitas mea, quā vt veniam merear. Credidit enim misericordiam Dei, esse minorem suo delicto, & misericordia est bonitas, quæ appropriatur Spiritui sancto, & ideo dicitur peccatum in Spiritum sanctum, vt patet in littera. Eodem modo Iudas Matth. 26. & ponitur in littera cap. 1. est autē peccatum huius assignatio, de quo dicit August. lib. 1. de sermone Domini in monte, quōd Iudas desperas facilius cucurrit ad laqueum, quā humiliari veniam peteret, & de numero illo fuit Achitophel ille. Dicitur autem peccatum hoc irremissibile, nō simpliciter, vnde secundum Magistrum in littera. Hoc peccatum non remittetur hic, nec in futuro quādo non habet pœnitentiam comitem, sed hoc conuenit cuilibet peccato mortali, verum tm̄ hoc peccatum dicitur irremissibile (eo modo quo nulum aliud peccatū dicitur irremissibile) dupliciter. Primo modo, quia nullum aliud peccatum opponitur directē principio remissionis in remittente, nisi istud, quia hoc solum directē asserit a Deo misericordiam, quæ est principii remittendi peccata, & non dat sibi, nisi iustitiam, & hoc habet inquantū est cum desperatione, talis enim diffidit, idēst desperat de misericordia Dei.

¶ Secūdo, quia corrumpit dispositionem ad remissionem, in eo cui debet remitti, quia sicut dictū est in quarto. Principium dispositiui ad remissionem peccati in peccatore est aliqualis displicentia de peccato cum conuersione ad Deum, hoc autē peccatum inquantum habet propositum de non pœnitendo in tali obstinato tollit omne tale dispositiui.

¶ Ad argumenta principalia patent in littera.

lit Deum esse, patet supra. Si enim assignatur aliqua bonitas p[ro]p[ri]etati volendi, id est q[uod] si dicatur, q[uod] quamvis in odio Dei absolute sumpto n[on] sit aliqua ratio bonitatis, t[ame]n in odio Dei, ut actu voluto à voluntate creata habet aliquam r[ati]onem boni, quæ r[ati]o boni est esse volitum. Dicit Doc. q[uod] hoc non est ad propositum, quia odium Dei esse, volitum, ut sic est posterius actu volendi, nam volitio prius terminatur ad odium Dei, q[uod] intelligatur habere esse volitum, sed in isto priori in quo odium Dei non intelligitur esse volitum habet tantum r[ati]onem mali, & sic voluntas creata volendo illud vult simpliciter sub ratione mali.

¶ Ibi. Si autem non p[ot]est in illud malum ostensum, nisi sub aliqua ratione boni, & non mali, ergo simpliciter n[on] p[ot]est in illud, ut scilicet habet rationem mali, quia odium Dei, ut huiusmodi habet t[ame]n r[ati]onem mali. Si dicatur, q[uod] quavis habeat r[ati]onem mali, t[ame]n voluntas creata n[on] p[ot]est t[er]edere in illud, nisi sub aliqua ratione boni. C[on]tra, quia tunc oporteret prius naturam r[ati]onem esse execratam, non enim voluntas creata p[ot]est velle aliquid sub aliqua ratione non sibi p[re]o[ste]nsa à r[ati]one, & sic si vult odium Dei sub r[ati]one boni, ergo r[ati]o prius ostendit odium Dei esse bonum, vel habere r[ati]onem boni, q[uod] voluntas vult illud, & sic talis r[ati]o erit execrata, cum odium Dei nullam r[ati]onem boni includat, sed hoc v[er]o inconueniens. s. q[uod] r[ati]o, ut prius natura actu volendi sit execrata ostendendo aliquam r[ati]onem boni ibi esse, ubi impossibile est ipsam esse, & est c[on]tra illud. s. q[uod] stante r[ati]one vniuersali, & particulari, r[ati]o errare non p[ot]est, & hoc habetur 7. ethi. & est articulus condemnatus Parisius. R[ati]o vniuersalis in proposito est principium p[ra]cticum notum ex terminis, siue notitia talis principij, & r[ati]o particularis est c[on]clusio deducta ex tali principio virtualiter contenta in illo, siue cognitio talis c[on]clusionis sic deducta. Stante enim hoc principio, q[uod] summum bonum in quo nullus est defectus boni, nec aliqua r[ati]o mali est obiectum summè volibile, & summè appetibile. Sequitur, si Deus est huiusmodi, ergo Deus est summè volibilis. Scate ergo cognitione talis principij, & cognitione c[on]clusionis deducta ex tali principio, tunc in r[ati]one n[on] contingit error, & sic sequitur, q[uod] notitia talis c[on]clusionis, quæ p[ot]est dici r[ati]o, ut alias exposui non p[ot]est actu dictare, q[uod] Deus non sit summè appetibilis, & volibilis. In proposito ergo hoc est vnu principiu[m], summum bonum nullo modo est odibile, sed Deus est summè bonus: ergo Deus nullo modo est odibilis. Et similiter hoc est vnum principium, quod sicut actus volendi summum bonum in se, siue volendo summum bonum esse habet tantum rationem boni, & nullo modo r[ati]onem mali, ita actus nolendi summum bonum esse habet t[ame]n r[ati]onem mali, sed actus volendi Deum esse est actus volendi summum bonum esse, & actus nolendi Deum esse est actus nolendi summum bonum esse, ergo sicut actus volendi Deum esse habet tantum rationem boni, ita & actus nolendi Deum esse habet tantum rationem mali.

¶ Si tenetur in ista q[uod] sic Doc. dicit, q[uod] si teneat, q[uod] voluntas creata possit velle aliquid t[ame]n sub ratione mali, q[uod] tunc facile est distinguere peccatum in Spiritum sanctum à peccato, in patre, & in filium, nam voluntas creata, quia coniuncta est appetitui sensitui nata est condelectari sibi, & ideo peccans occasionaliter ex inclinatione appetitus sensitui ad suum delectabile peccat ex passione, q[uod] dicitur peccatum ex infirmitate, siue ex impotentia, & tale peccatum appropriatè est in patrem, cui attribuitur potentia, ipsa etiam voluntas agit per cognitionem intellectuale[m], & ideo r[ati]one errante ipsa rectè non vult, & peccatum eius ex errore eius dicitur peccatum ex ignorantia, & est c[on]tra filiu[m] cui attribuitur sapietia, q[uod] autem voluntas agit s[ecundu]m se ex libertate sua n[on] ex

condelectando appetitui sensitui, neque ex errore r[ati]onis, & istud est rectè ex malitia, & appropriatè c[on]tra Spiritum sanctum, cui appropriatur bonitas.

¶ Aduerte tamen, q[uod] si peccatum in Spiritum sanctum dicatur illud, quod est ex sola malitia modo p[re]exposito, tunc omne peccatum ex sola malitia tam contra primam, quam c[on]tra secundam tabulam erit peccatum in Spiritum sanctum. Si verò teneatur, q[uod] n[on] quodlibet peccatum ex malitia est peccatum in Spiritum sanctum, sed t[ame]n peccatum grauissimum, & tale est odium Dei, si odium Dei est possibile, vel si non sit possibile erit tantum desperatio vel obstinatio, siue finalis impenitentia, ut supra patuit. Dicendum est ergo, q[uod] in p[re]senti q[uod] accipit peccatum in Spiritum sanctum satis largè, & improprie, sed in p[re]cedenti q[uod] accipit peccatum in Spiritum sanctum propriissime, & strictissime.

¶ Ibi. Si tamen non potest voluntas creata posse velle malum sub ratione mali, sed tantum sub r[ati]one boni, vel existens, vel apparentis, adhuc potest assignari peccatum ex certa malitia quando scilicet voluntas ex libertate sua absque passione in appetitu sensitui, & errore in ratione peccat. ibi enim est plenissima ratio peccati, quia nihil aliud est à voluntate alligations eam ad malum, sed ex pura libertate sine alia occasione extrinseca eligit sibi malum velle, non tamen ex malitia, ita q[uod] voluntas sic peccans tendat in malum in quantum malum, & sic fortè blasphemias Deum in quo non est error in ratione, nec aliqua passio extra peccat ex sola malitia, & licet non velit blasphemiam sub r[ati]one mali absolute, sed sub aliqua ratione boni apparentis tamen, quia vult eam ex sola libertate voluntatis nullo errore p[re]cedente, nec aliqua passione in appetitu sensitui.

¶ Nota etiam, q[uod] hic Doc. non asserit, q[uod] aliqua voluntas creata possit velle odium Dei, quia ut supra ostensum est odium Dei est simpliciter impossibile. Posset v[er]o dubitari, an posset dari aliquis actus voluntatis, qui ex sua ratione esset formaliter malus, sed hoc supra expositum est.

Dist. XLIII. Quæstio Vnica.

Vtrum potentia peccandi sit à Deo.

Seraphicus Bonau. 2. sent. dist. 44. q. 1. art. 1.

Scotus 2. sent. dist. 44. q. 1.

Riccardus 2. sent. dist. 44. q. 1.

Durandus 2. sent. dist. 44. q. 1.

IRCA dist. 44. quæ est vltima huius secundi. Quærit Doc. Vtrum potentia peccandi sit à Deo, siue an voluntas creata habeat à Deo potentiam peccandi, siue quod possit peccare.

¶ Respondet Doc. p[re]mittendo vnum. s. q[uod] potentia peccandi, aut dicit immediatum ordinem ad actum peccati, siue ad ipsam deformitatem, aut dicit ipsum fundamentum huius ordinis, ratione cuius habens illud dicitur potens peccare. Et vult dicere, q[uod] potentia peccandi potest dupliciter accipi, scilicet vel formaliter, vel fundametaliter, formaliter talis potentia dicit tantum ordinem fundatum in aliquo, & terminatum ad aliud. Et fundametaliter accipitur pro fundamento talis ordinis, sicut dicimus, q[uod] potentia calefaciendi, si accipitur formaliter dicit ordinem fundatum in calore, & terminatum ad calefacibile, & fundametaliter accipitur pro ipso calore.

¶ Sic in proposito. Cum potentia peccandi formaliter sumpta dicat ordinem. Tunc quærit Doc. aut p[re]cisè dicit ordinem ad actum peccandi, siue ad

Aduerte.

Potentia peccandi potest dupliciter accipi.

Cap. 1. & 2.

¶ Mirabilis doctrina.

ad ipsam deformitatē, aut dicit ordinē ad substratum illius deformitatis. Exemplū. Velle dare elemosinam pauperi propter vanagloriam, tale velle dicitur peccatum, & sic aut potest accipi pro volitione absolute transiens super debitum obiectum, & talis volitio est ens positium, & absolutum, ut patet à Doct. quæstio. 13. quolib. & dicitur peccatum fundamentaliter. Sed carentia rectitudinis, quæ deberet inesse tali volitioni dicitur peccatum formaliter, siue deformitas, & sic potentia peccandi aut dicit ordinem ad illam deformitatem, aut dicit ordinem ab substratum, seu fundamentum talis deformitatis.

Prima conclusio.

¶ His præmissis ponit Doct. aliquas conclusiones, quarum prima est ista. Si potentia peccandi formaliter accepta dicit ordinem ad substratum, seu fundamentum deformitatis, talis potentia est à Deo, patet, quia ut sic est ens positium est enim quædā relatio ordinis, & utrūque extremum est positium, & reale nam talis relatio ordinis, immediate fundatur in voluntate creata, & terminatur ad fundamentum deformitatis, & est semper ens positium, ut patet. An modo talis relatio sit ens rationis an ens reale, videtur enim absolute, quod est ens reale cum sit inter extrema realia realiter distincta, & oriatur ex natura extremorum, sed de hoc alias erit sermo. Cum ergo Deus concurret ad omne positium, ut causa prima, tenendo quod ipse Deus tenet supra distinct. 37. quod prima causa concurrat ad omnem effectum, & non tenendo illam aliam opinionem, quæ tenet, quod bene Deus causat voluntatem, sed non concurrat postea ad actum voluntatis. Potentia ergo peccandi formaliter accepta cum sit ens positium est à Deo, & similiter potentia peccandi fundamentaliter, quæ est ipsa voluntas creata est à Deo.

Secunda conclusio.

¶ Secunda conclusio est. Si potentia peccandi formaliter accepta dicit tantum ordinem ad ipsam deformitatē, talis potentia in se nihil est, patet, quia relatio fundata in nihil, nihil est, & licet habeas fundamentum reale si tamen ad nihil terminetur adhuc nihil est. Cum ergo talis deformitas sit simpliciter nihil, cum sit tamen negatio rectitudinis, quæ deberet inesse actui, ut supra patuit distinct. 34. & 37. Sequitur, quod potentia peccandi hoc modo accepta sit simpliciter nihil, & ut sic nullo modo est à Deo. Loquendo tamen de fundamento proximo huius potentie formaliter acceptæ dicentis ordinem ad deformitatem, tale fundamentum est à Deo, quia illud est voluntas creata, quæ est immediatum fundamentum potentie peccandi formaliter acceptæ, & ut dicit ordinem ad fundamentum deformitatis, & ut dicit ordinem ad ipsam deformitatem. Et quod sit fundamentum proximum ordinis utroque modo sumpti probat in simili, quia sicut in potentiis passivis, siue receptivis idem est proximum fundamentum habitus, & privationis habitus, patet, quia privatiue opposita nata sunt fieri circa idem, ita in potentiis activis eadem est potentia activa actus recti, & actus non recti, sic patet quomodo potentia activa libera defectibilis, siue creata est immediatum subiectum agendo, & deficiendo oppositorum agendo quidem rectitudinis, deficiendo autem peccati, nam eadem voluntas, ut elicit actum cum omnibus circumstantiis à ratione dictatis dicitur activa rectitudinis actus, ut verò elicit actum sine debitis circumstantiis à ratione dictatis, tunc dicitur deficere à rectitudine, quia non dat rectitudinem actui, quam

An potentia peccandi sit à Deo.

tenetur dare, & sic simpliciter est eadem voluntas potentia activa utriusque eo modo quo potest esse potentia respectu eorum, scilicet effectivæ, & defectivæ, & sic potentia peccandi accepta pro natura, siue pro ipsa voluntate, non ut aliquid efficit, sed ut à rectitudine deficit est ab ipso Deo, nam voluntas ipsa, unde defectibilis est à Deo.

¶ Et si obicitur, quod voluntas semper deficit non per aliquid positium in ea, sed in quantum est ex nihilo. Si ergo non est defectibilis per aliquid positium in ea, unde ut defectibilis non erit à Deo cum esse defectibile nihil positivè dicat, & quod nihil positivè dicat, patet, quia dicitur defectibilis ex hoc solo, quod est ex nihilo.

¶ Respondet Doct. quod esse defectibile potest dupliciter accipi. Primo esse defectibile idem est, quod esse vertibile in nihil, & hoc modo esse defectibile consequitur omnem creaturam ex hoc, quod est ex nihilo, & sic esse defectibile non inest per aliquid positium. Secundo accipitur esse defectibile, quod idem est, quod posse deficere a rectitudine danda actui, & hoc modo esse defectibile est proprium naturæ liberæ creatæ, & consequitur eam ratione qua hæc natura specificat, quæ potest esse principium oppositorum agendo, scilicet & deficiendo, & hoc modo esse defectibile inest naturæ liberæ creatæ per aliquid positium.

Defectibile potest dupliciter accipi.

N V N C restat solvere argumentum principale, per quod probatur auctoritas Ansel. quod potentia peccandi non sit à Deo, unde Ansel. de libero arbitrio dicit. Posse peccare non est libertas, nec quasi libertatis, ergo ex hoc, quod liberum arbitrium est à Deo non potestas ab eo peccandi, sed non est à Deo per hoc, quod aliquid aliud à libero arbitrio est à Deo, ergo nullo modo est à Deo. Et brevitè vult dicere, quod peccatum est tantum a libero arbitrio, sed liberum arbitrium non est potentia peccandi, ut est à Deo, & non habet à Deo, ut sit potentia peccandi, quia posse peccare non est à Deo.

¶ Si dicatur, quod posse peccare est ab aliquo alio, quam à libero arbitrio, & illud tale est à Deo.

¶ Contra, quia potestas peccandi est tantum a libero arbitrio, licet ergo liberum arbitrium sit à Deo absolute sumptum, non tamen, ut est, potest scilicet peccandi, siue potentia peccandi, ergo potentia peccandi non est à Deo.

Libertatem arbitrium potest dupliciter considerari.

¶ Dicit Doct. quod liberum arbitrium, siue libertas potest dupliciter considerari. Uno modo secundum rationem eius absolutam secundum quam potest esse communis libertati creatæ, & increatæ, & hoc modo est perfectio simpliciter, quia ut sic nullam imperfectionem includit. Et in aliquo puta in Deo est formaliter finita, ut proxime exposui de perfectione simpliciter in primo, d. 2. par. 2. q. 1. & in quolib. q. 2. & 5. Alio modo potest accipi libertas, ut includit limitationem finitatem, quia finitatem creatam habet perfectionem limitatam, quia finitam. Accipiendo libertatem primo modo conceditur, quod potentia, siue potestas peccandi non est libertas neque pars libertatis, quia posse peccare tamen convenit naturæ limitatæ. Sed accipiendo libertatem secundo modo potentia peccandi est libertas, vel pars libertatis, quia ut sic accipitur tantum pro natura libera creata, siue limitata. Anselm. ergo intelligit primo modo, scilicet posse peccare non est libertas, nec pars libertatis. Et secundo modo est bene libertas, vel pars libertatis, quod libertas limitata est ab ipso Deo, cui sit honor, & gloria in secula seculorum. Amen.

Potentia peccandi est libertas vel pars libertatis per Anselm. de lib. arb. c. 2. & 3.

F I N I S.

de Venerabili Patre Magistro Ioanne Zenario

REGISTRVM.
ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ
Ab Cc Dd Ee Ff Gg Hh.

Omnes sunt Quaterniones.

VENETHS, M D LXXXVIII.

Apud Ioannem Zenarium, & fratres.

